

رووناکی (رَبِّ الْعَالَمِينَ)

روونکردنه وهی

مناجات الرب العالمین

للإمام الزواوي

له تیڤه یشتنی بپیاره کانی شه ریه تی ئیسلام
له سهه راپه وی ئیمامی (الشافعی) رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِ

دانانی
عبدالله عبدالعزیز هه رقه لی

دارالمعرفة

بیروت - لبنان

پووناکی (رَبُّ الْعَالَمِينَ)

پوونکردنه وهی

﴿مِنْهَا جِ الطَّالِبِينَ﴾

(۱ - ۲)

پووناکی (رَبِّ الْعَالَمِينَ)

پوونکردنه وهی

﴿ مِنْهَا جِ الطَّالِبِينَ ﴾

لِلإمام النواوي

له تیگه یشتنی بریاره کانی شهر یعه تی ئیسلام

له سهر پار وهی ئیمامی (الشافعی) رحمه الله

به رگی یه که م

دانانی

عبدالله عبدالعزيز هه رته لی

چاپی پوخته کراو

دانهر به خوی پی یدا چۆته و مو چمند مه سه له یه کی تی دا زیاد کردون

محرم (۱۴۳۰) ی کۆچی

به فرانبار (۲۷۰۸) ی کوردی

کانونی دووم (۲۰۰۹) ی زایینی

ژماره ی سپاردنی (۱۹۴) سالی (۲۰۰۱) ز، له کتیبخانه ی گشتی مه ولیر، دراوه تی

ناسنامه :

ناوی کیتاب: پووناکی (رب العالمین) پوونکردنه‌وهی (منهاج الطالبین).

بابهت: شهریه‌تی ئیسلام.

دانه‌ر: عبدالله عبدالعزیز هه‌رتهلێ.

نۆبه‌تی چاپ: دوایین چاپی پوخته‌کراو و زی‌ده‌کراو.

بلاوکراوه‌ی: کتیب‌خانه‌ی حاجی قادری کۆبی، له هه‌ولێر.

چاپخانه: دارالعرفه به‌یروت

شاره‌زاکردن :

ئهی خویننه‌ری به‌پێژ، هه‌ر کاتی‌ک دانه‌ر ده‌لێ:

- * رواه الشيخان، مه‌به‌ستی ئیمامی (البخاري و مسلم)ن.
- * رواه اصحاب السنن، مه‌به‌ستی ئیمامی (أبوداود و النسائي و الترمذي)ن.
- * هه‌روه‌ک له سه‌رچاوه‌کاندا فه‌رمووینه. یان پوون کراوه‌ته‌وه. مه‌به‌ستی ئه‌م چوار کتیبه‌نه:

- ١ - (المجموع: شرح المذهب) دانراوی (الإمام النواوي).
  - ٢ - (تحفة المحتاج: شرح المنهاج) دانراوی (الإمام ابن حجرالهيتمي).
  - ٣ - (نهاية المحتاج: شرح المنهاج) دانراوی (الإمام محمدالرملي).
  - ٤ - (مغنی المحتاج: شرح المنهاج) دانراوی (الإمام محمد الخطيب الشربيني).
- جا ئه‌گه‌ر یه‌کی‌ک له‌و چوارانه له‌ گه‌لدرا نه‌بی. ئه‌و کاته ده‌لێ:
- هه‌ر وه‌ک له‌ زۆربه‌ی سه‌رچاوه‌کاندا...

ئهی قوتابی‌ی خوشه‌ویست و پێژدار، تکه‌یه:

- ١- پێشه‌کیه‌که‌ له‌ به‌رگی یه‌که‌مدا به‌ بیرلێکردنه‌وه‌یه‌کی ورد بخوینه‌وه.
- ٢- بۆ تیگه‌یشتنی ئه‌م کتیبه‌ پشت مه‌به‌سته به‌ ته‌نها زانستی‌خۆت، به‌لکو له‌ لای مامۆستای ئایینی بیخوینه، چونکه‌ چه‌ند پێناسه‌و زاراوه‌یه‌کی شه‌ری هه‌نه، له‌ لای مامۆستای ئایینی باشت‌ر لێ تێده‌گه‌ی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
(پیشہ کی روئے کار)

الْحَمْدُ لِلَّهِ نَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوذُ بِهِ مِنْ شَرِّهِ أَفْئَسْنَا، مَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَرَسُولِكَ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ فِي الْعَالَمِينَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ.

نہی موسلمانن بہرے، خوی گہورہ لہ قورٹانی پیریزدا نہ فرموی: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ من جنوگہ و نادرہ میزادہ بق ہیچ دروست نہ کردون، تہنا بق نہوہ نہبی: تا بمپرستن. واتہ: تہنا من بہ دادوہو پہرہ و درہ گاری خویان بناسن.

لیرہ دا مہ بہ ست نہوہ یہ: واجبہ گشت کاروباریکی خواہرستی و پامیاریو... ہند، بہ گویرہی نہو یاسا پیریزہ بی: کہ لہ لای خوی گہورہ و کارلہ جی بق پیغہ مہری پیردارمان ﷺ ہاتوہ نہویش بہ فرمانی خوی گہورہ بہ نیمہی پاگہ یاندوہ، کہ نہ فرموی: ﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ﴾ نہی پیغہ مہر ﷺ بہ خہلکی پاگہ یتنہ: نہو قورٹانی لہ لای خوی خوتہوہ بؤت ناردراوہ تہ خوارہوہ.

نینجا ہر وہ کو پیغہ مہر ﷺ فرمانی پاگہ یاندنی پی کرارہ، نیمہش - تو مہ تی نہم پیغہ مہرہ ﷺ - فرمانی وەرگرتنمان پی کرارہ، ہر وہ ک خوا نہ فرموی: ﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا﴾ ہر فرمانیکی پیغہ مہر ﷺ دایہ نیوہ، نیوہش و ہری بگرن، ہر شتیکی لی قہدہ غہ کردن، مہ یکن.

جیاوازی نیہ نہم فرمان و قہدہ غہ یہ: واتہ ووشہی لہ لای خوی گہورہ و ہاتبی: وہ کو قورٹانی پیریز، یان تہنا واتہی لہ لای خواوہ ہاتبی و پیغہ مہر ﷺ ووشہ کی فرموی: وہ کو حدیس، ہر وہ ک خوی گہورہ نہ فرموی: ﴿وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ﴾ پیغہ مہر ﷺ بہ ہوا و ہوہس - لہ کاروباری ٹایین - ہیچ نالی، بہ لکو گشت فرمودہ یہ کی ٹایینی لہ لای خواوہ بہ (وَحْيٍ) بؤی ہاتوہ.

نینجا کہ بؤمان ناشکرا بوو: سہرچاوی ٹایینی ٹیسلام قورٹان و حدیسہ، نہبی بزانی: بہ کہ لکترین بہرہ می قورٹان و حدیس - لہ دوی یہ کخواناسین - تیگہ یشتنہ لہ (شہریعہ ٹیسلام) - کہ پی ٹی نہ گو تری: (فَقِه) - ہر وہ کو پیغہ مہر ﷺ نہ فرموی: ﴿مَنْ يُرِدِ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ﴾ رواہ البخاری و مسلم، ہر کہ سیٹک خوی گہورہ بیہوی چاکہ ی بداتی، لہ (شہریعہ ٹیسلام) تی ٹی نہ گہ یٹی.

به‌لى، هر به تيگه‌يشتنى (شريعة‌تى‌ئىسلام) مَرَوْدَ نه‌زانى خَواو پيڤه‌مبه‌ر ﷺ كام ياسايان داناهه بۆ خَواپه‌رستى و مامه‌له‌كردن و ميراتگرتن و ژن هيتان و ته‌لاقدان و خيژاندارى و سزاي تاوانه‌كان و جه‌نگكردن و دادكردن و كسى شياوى جيتشيني پيڤه‌مبه‌ره ﷺ بۆ چه‌سپاندنى ئەم ياسايه، چونكه نه‌گه‌ر نه‌و كردارانه گشتى به‌گويزه‌ي (شريعة‌تى‌ئىسلام) نه‌بى، خَواي گه‌وره‌ پى‌ي پازى نابى، هه‌روه‌ك به‌گه‌وره‌يى خَوى نه‌فه‌رموى: ﴿وَمَنْ يَتَّبِعْ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ هه‌ر كه‌سيك جگه‌ له‌ ئىسلام ياسايه‌كى‌ترى بوى، ئى‌ي وه‌رناگيرى‌و نه‌و كه‌سه‌ له‌ پوژى قيامه‌تدا له‌ زه‌ره‌مه‌نده‌كانه‌.

ئينجا هه‌ر بۆ پازى‌بوونى خَواي‌گه‌وره‌، زانايانى ئىسلام- له‌ هه‌ر چوار مه‌زه‌به‌كان- كَتِيبي جۆراوجۆر به‌نرخيان داناهه، بۆ شاره‌زاكردنى موسلمانان له‌ (شريعة‌تى‌ئىسلام)، خوا پاداشتى چاكه‌يان بداته‌وه‌، آمين.

ئينجا يه‌كيك له‌ پوخته‌ترين و به‌كه‌لكترين كَتِيبه‌كانى (شريعة‌تى‌ئىسلام) له‌ مه‌زه‌بى ئىمامى (شافعى) دا كَتِيبي (مِنْهَاجِ الطَّالِبِينَ) ه، كه‌ زاناي دونيا نه‌ويستى به‌ ناويانگ: ئىمامى (النَّوَوِي) دايناهه، خوا پاداشتى چاكه‌ي بداته‌وه‌ و به‌ به‌هه‌شتى شاد بگا، آمين. جا به‌ نرخی (مِنْهَاجِ الطَّالِبِينَ) له‌ وه‌دايه‌: كه‌ ئىمامى (النَّوَوِي) له‌ كَتِيبي (الْمُحَرَّرُ) دانراوى ئىمامى (الرافعي) كورت كردۆته‌وه‌، ئەم ئىمامه‌ش (الْمُحَرَّرُ) له‌ كَتِيبي (الْوَجِيز) كورت كردۆته‌وه‌، (الْوَجِيز)ش له‌ كَتِيبي (الْوَسِيط) و نه‌مه‌ش له‌ كَتِيبي (الْبَسِيط) كورت كراوه‌ته‌وه‌- كه‌ هه‌ر سيكيان دانراوى ئىمامى (الْفَزَالِي)ن- (الْبَسِيط)ش له‌ كَتِيبي (النَّهْايَة)ى دانراوى (إِمَامِ الْحَرَمَيْنِ) كورت كراوه‌ته‌وه‌- كه‌ شه‌رحى (مُخْتَصَرُ الْمُزْنِي)يه- ئەمه‌شيان له‌ كَتِيبي (الْأُمِّ)ى دانراوى ئىمامى (الشافعي) كورت كراوه‌ته‌وه‌، هه‌روه‌ك له‌ (بُجَيْرِمِي) دا وه‌هاى فه‌رمووه‌.

جا زنجيره‌ي زانستى ئىمامى (الشافعي)ش له‌ پيگه‌ي (ابن عباس) رَسِي اللهُ عَنْهُ ده‌گاته‌وه‌ پيڤه‌مبه‌ره ﷺ، هه‌روه‌ك له‌ پيڤاسه‌كه‌ي دا پوونى ده‌كه‌ينه‌وه‌، ان شاء الله تعالى.

جا له‌ به‌ر نه‌وه‌، منيش به‌نده‌ي پيويست به‌ په‌حه‌مەتى خَواي‌گه‌وره‌: (عبدالله عبدالعزيز هه‌رته‌لى)- غفر الله لى ولوالديه- بۆ پازى‌بوونى خَواي‌گه‌وره‌، ويستم خزمه‌تيك پيشكه‌ش به‌ گه‌لى كوردى موسلمان بكه‌م، تاكو نه‌ختيك له‌ (شريعة‌تى‌ئىسلام) شاره‌زا بين، ناوى خَواو هيتاو ده‌ستم كرد به‌ پوونكردنه‌وى ئەم (منهاج الطالبين) ه به‌ سوده‌ي ئىمامى (النَّوَوِي)، به‌ زمانى كوردى، ناوم له‌ پوونكردنه‌وه‌كه‌م نا:

﴿پووناكى (رَبِّ الْعَالَمِينَ) پوونكردنه‌وى (مِنْهَاجِ الطَّالِبِينَ)﴾.

له خَوای گه وره نه پاپټمه وه و نه لټیم: خواجه یارمه تیم بده بۆ ته و اوگردنی و بیکه به دانراویکی به سودو پۆشنکه ره وه، آمین.

ئینجا بۆ نه م پوونکردنه وه به — ان شاء الله تعالی — سود له م سهرچاوانه وه رده گرم:

۱- (الْمَجْمُوع: شَرْحُ الْمُهَذَّب) دانراوی (الْأَمَامُ النَّوَاوی)، مطبعة التضامن الاخوی، تاده گاته سهره تای (ریا)، له وی به و لاوه ته منها (الْمُهَذَّب) سهرچاوه به.

۲- (تُحْفَةُ الْمُحْتَاج: شَرْحُ الْمُنْهَاج) دانراوی ئیمام (ابن حَجَرٍ الْهَيْتَمِي)، ههروه ها ههردو (حاشیه ی) (ابن قاسم و) (الشروانی): که له گه لی دا چاپ کراون.

۳- (مُنْقَى الْمُحْتَاج: شَرْحُ الْمُنْهَاج) دانراوی ئیمام (محمد الخطیب الشریینی).

۴- (نَهَايَةُ الْمُحْتَاج: شَرْحُ الْمُنْهَاج) دانراوی ئیمام (محمد الرملی)، ههروه ها ههردو (حاشیه ی) (عَلِي الشُّبْرَانْلَسِي و) (الرشیدی): که له گه لی دا چاپ کراون.

ئینجا هه ر کاتیك مه سه له یه كه له هه ر چواریان به یتیم، ده لټیم: (ههروه كه له سهرچاوه كاندا نه وهایه).

به لام نه گه ر له هه ر چواریان نه به یتیم، به لكو له زۆریه یان به یتیم، ده لټیم: (ههروه كه له زۆریه ی سهرچاوه كاندا نه وهایه). نه گه ر نا: ناوی سهرچاوه كه ده لټیم.

ههروه ها: جگه له وانه ش چه ند سهرچاوه یه کی تریش هه نه: له شوینی خویاندا ناویان ده هیتم، ان شاء الله تعالی.

ههروه ها هه ر کاتیك له دواى حه دیسی پټغه مبه ره ﷺ گوتم: (رواه الشیخان). مه به ستم ئیمامی (البخاری و) ئیمامی (مسلم ن)، وه نه گه ر گوتم: (رواه اصحاب السنن). مه به ستم ئیمام (ابوداود و) ئیمامی (التسائي و) ئیمامی (الترمذی) ن.

ئیتیر نه ی موسلمان ی به پټز، هه ر کاتیك له م پوونکردنه وه یه دا گومانیکت لی په یدا بوو، بگه ر پوه بۆ نه و سهرچاوانه ی ناوم هیتاون، تاكو دلتیابی و گومانته میتنی، هه له کانیشم بۆ راست بگه وه و چاوپۆشی له که م و کوپه کانم بگه.

خوای گه وره له مزو له تۆو له دایکو باوکمان و له خۆشه ویستانمان خۆش بی و به به هه شت شادمان بکا، آمین، وحسبنا الله ونعم الوکیل نعم المولى ونعم النصیر.

﴿ پټناسه ی ئیمامی (الشافعی) ﴾

ئیمامی (الشافعی) ناوی (محمد) کوپی (ابریس) کوپی (العباس) کوپی (عثمان) کوپی (شافع) کوپی (السائب) کوپی (عبید) کوپی (عبد یزید) کوپی (هاشم) کوپی (المطلب) کوپی (عبد مناف) ه، که وابو: ئیمامی (الشافعی) له هۆزی قوپه یشی یه: که هۆزه به پټزه که ی پټغه مبه ره ﷺ له باپیره ی تۆیه می دا نه ژادی نه گاته وه پټغه مبه ره ﷺ، چونکه

(عبدمناف) باپیره‌ی سئیه‌می پیغه‌مبهره علیه السلام، به‌لام له وه‌موو باپیرانه، نیمامی (الشافعی) ته‌ن‌ها نیسبت نه‌دریته لای (شافعی) -که باپیری سئیه‌میه‌تی- چونکه (شافعی) خۆیو (السائب) ی باوکی ه‌ردووکیان سه‌حابه‌ی پیغه‌مبهره علیه السلام بون.

جا به هۆی ئەم نه‌زاده پیروژه، نیمامی (الشافعی) بووه‌ته جیگه‌ی متمانه‌ی زانایانی (سلف) و (خلف)، چونکه ئەو قورپانه پیروژه‌ی به زمانی (قورپه‌یش) هاتوته خواره‌وه و ئەو ه‌دیسانه‌ی له ده‌می پیروژی پیغه‌مبهره‌کی (قورپه‌یشی) یه‌وه علیه السلام هاتونه ده‌ره‌وه، بێگومان زانایه‌کی (قورپه‌یشی) ی وه‌کو نیمامی (الشافعی) ش‌باشتر لییان تی‌ته‌گا و جوانتر نه‌توانی بۆ خه‌لکی پوون بکاته‌وه، که‌وابو: نیمامی (الشافعی) به‌لگه‌و سوارچاکی پیرزمانی (عربی) یه.

نیمامی (الشافعی) له مانگی (رجب) سالی (۱۵۰) سه‌دوپه‌نجای کۆچی، له شاری (غَزَّة) ی خاکی (فَلَسْطِین) له دایک بووه، ئینجا له ته‌مه‌نی (۲) دوو سالی دا بردیانه‌وه بۆ (مکه) ی پیروژ، ه‌هر له (مکه) دا له ته‌مه‌نی (۷) ه‌فت سالی دا ه‌موو قورپانی پیروژی له به‌ر کرد، ئینجا له ته‌مه‌نی (۱۰) ده‌ سالی دا (مُوطَا) ی له به‌ر کرد.

جا چونکه نیمامی (الشافعی) یه‌تیم وه‌ژار بوو و پاره‌ی نه‌بو کاغه‌ز بکڕی، ده‌رسی خۆی له ئیسقان نه‌نووسیه‌وه.

ئینجا له ته‌مه‌نی (۱۵) پانزه سالی دا (إِجَازَة) -به‌روانامه‌ی (فتوا) دانی درایی له لای مامۆستای خۆی: (مُفْتِی) شاری (مکه) نیمام (مُسْلِم بن خَالِد الزَّنجِی) که ده‌رسی (فقه) ی له لا خویندبو، ئینجا له ته‌مه‌نی (۱۵) پانزه سالی دا بۆ خویندن چووه (مَدِیْنَة) ی پیروژ، له‌ویش له لای نیمام (مالک) خویندی و (إِجَازَة) -به‌روانامه‌ی له‌م به‌پێژه‌ش وه‌رگرت.

ئینجا له سالی (۱۹۵) سه‌دو نه‌وه‌دو پینچ چووه (بغداد) و زانایانی وه‌ک نیمام (أحمد) و (أبو‌ثور) و (الزَّعفرانی) و (الکرایمی) ده‌رسیان له لا خویندو (الْمَذْهَبُ الْقَدِیم) -مه‌زه‌بی کونی له‌وێ داناو کتییی (الرَّسَالَة) ی له (أَصُولُ الْفِقْه) دانا، واته: نیمامی (الشافعی) یه‌که‌م که‌سه: که گفتوگۆی له (أَصُولُ الْفِقْه) کردوه.

ئینجا که‌پاره‌و بۆ (مکه) ی پیروژ، ئینجا هاته‌وه (بغداد) و له دوا‌ی دوو مانگ چووه (مصر) له‌ویش زانایانی وه‌ک نیمامی (الْمَزْنِی) و (أَلْبُوطِی) و (الرَّبِیع) و (حَرْمَلَة) و چه‌ندانێ تر له لایان خویندو (الْمَذْهَبُ الْجَدِید) -مه‌زه‌بی نوێی له‌وێ داناو ژيان‌ی خۆی له (مصر) دا به‌خواپه‌رستی و بلا‌وکردنه‌وه‌ی زانست ده‌برده‌ سه‌ر، به‌جۆریکی وه‌ها: سئیه‌کیکی شه‌وێ ه‌هر شه‌و نوێژی نه‌کردو سئیه‌کیکی تریش به‌ زانست خه‌ریک بوو و سئیه‌کیکی ده‌نوست، له شه‌و و پۆژێکدا ختمیکی قورپانی نه‌کرد، به‌لام له مانگی په‌مه‌زان له شه‌و و پۆژێکدا دوو ختمی ده‌کردن.

ثینجا بزانه: زنجیره‌ی زانستی نیمامی (الشافعی) له پټگه‌ی حه‌زهره‌تی (عبدالله بن عباس) زنجیره‌ی ده‌گاته‌وه پټغه‌مبه‌ره (ع)، چونکه نیمامی (الشافعی) له لای (مسلم بن خالد الزنجی) خویندوه، نویش له لای (عکرمه) و (مجاهد)، نه‌وانیش له لای حه‌زهره‌تی (ابن عباس) زنجیره‌ی ده‌ته: که هم (صحابه) و هم کوره مامی پټغه‌مبه‌ره (ع).

نیمامی (الشافعی) له ته‌مه‌نی (٥٤) په‌نجا‌وچار سالی‌دا له شه‌وی هه‌ینی کۆتایی مانگی (رجب) سالی (٢٠٤) دووسه‌دوچارى کۆچى، له (مصر) دا وه‌فاتی کرد، هه‌ر له‌ویش به خاك سپێردراوه.

که‌وابو: نیمامی (الشافعی) په‌کټکه له زانا به‌رزو به‌پټزه‌کانی (السلف الصالح)، چونکه له سه‌ده‌ی دووه‌م و سێ‌یه‌مى کۆچى‌دا ژباوه‌و هه‌دیسى سێ‌ سه‌ده‌یه‌که نه‌یگرټه‌وه، که پټغه‌مبه‌ره (ع) ده‌فه‌رموئ: «خَيْرُ أُمَّتِي قُرْنِي، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ» رواه البخاري ومسلم، باشترينى تۆمه‌تم ئەم سه‌ده‌یه‌ی خۆمه، ثینجا سه‌ده‌ی دواى نه‌وان، ثینجا سه‌ده‌ی دواى نه‌وان.

که‌واته: ووشه‌ی (خَيْرُ أُمَّتِي) به‌رزترین شاهیدی‌یه‌ی بۆ زانست و پیاو‌چاکى زاناىانى نه‌و سێ‌سه‌د ساله، خواى گه‌وره له نیمامی (الشافعی) و سه‌رجه‌م زاناىانى‌ترى نایینی ئیسلام له تيمه‌ش پازى بێ، نه‌وان و تيمه‌ش به به‌هه‌شت شاد بکا، آمین.

﴿ پیناسه‌ی نیمامی (النّواوي) رحمه الله تعالى ﴾

نیمام (النّواوي) ناوی (يَحْيَى) کوپى (شرف) کوپى (مُرَى) کوپى (حسن) کوپى (حسين) کوپى (محمد) کوپى (جمعة) کوپى (حزام) ه، له مانگی (محرم) سالی (٦٣١) شه‌شسه‌و سێ‌و‌یه‌کى کۆچى، له گوندی (نَوَى) له ناوچه‌ی بۆلانى سه‌ر به (دمشق) له دایک بووه، هه‌ر له گوندی (نَوَى) له ته‌مه‌نى مندالی‌دا قوڤثانى پیرۆزى له‌به‌ر کردوه.

ثینجا له ته‌مه‌نى (١٩) نۆزده سالی‌دا باوکی‌خۆى بردى بۆ (دمشق) له خویندنگه‌ی (الرواحية) بۆ خویندن دايمه‌زrand، ئەم به‌پټزه له لای چه‌ند مامۆستایه‌کى پایه‌به‌رز هه‌موو پۆڤټک دوانزه‌ده‌رسى ده‌خویندن - که په‌کټکه له مامۆستایه‌کانى ناوی (الشيخ سالار) کوردی بوو، په‌کټکى‌تريش ناوی (الشيخ عزالدین) هه‌ولپیری بوو - تا به ماوه‌یه‌کى که‌م ئەم کتیبانه‌ی هه‌موو خویندن و له‌به‌رى کردن:

(صحيح البخاري، صحيح مسلم، سنن أبي داود، سنن الترمذي، سنن النسائي، سنن إبن ماجه، موطأ الامام مالك، مسند الامام الشافعي، مسند الامام احمد، سنن الدارمي، مسند أبي يعلى، سنن الدارقطني، سنن البيهقي، شرح السنة للبغوي، تفسير معالم التنزيل، عمل اليوم والليلة لابن السّني، الأنساب للزبير بن بكار) و چه‌ند کتیبى‌کی‌تريش، تا نه‌وه‌نده

زانسته‌ی وه‌ده‌ست هیتا: بووه سهر کرده له زانینی مه‌زه‌بی ئیمامی (الشافعی) و بووه مامۆستای خویندنگه‌ی (دارالحديث)، له وێ به‌ ده‌رس و کتێب دانان خه‌ریک بوو.

ئیمامی (النواوی) ئهم کتێبه‌ به‌نرخانه‌ی داناو: (شرح صحيح مسلم، الأذکار، رياض الصالحين، الأربعين، التبيان، منهاج الطالبين، روضة الطالبين، الايضاح في مناسك الحج، تهذيب الأسماء واللغات، المجموع بشرح المذهب) و چه‌ند کتێبیکی تریش.

ئیمامی (النواوی) زانایه‌کی نه‌وه‌نده به‌پێژه، بووه‌ته جێگه‌ی متمانه‌ی زانایانی هه‌ر چوار مه‌زه‌به‌، گشت زانایان باوه‌ریان به‌ فهرمووده‌کانی هه‌یه‌، چونکه هه‌م له (حديث) و هه‌م له (فقه) ده‌ستێکی بالای هه‌بووه، که‌وابو: به‌ سه‌یری مه‌زانه، که ئیمامی (السُّبْکِي) له دوا‌ی وه‌فاتی ئیمامی (النواوی)، چوو (دمشق) له پێگه‌دا گوێی له پیاویک بوو، ئه‌یگوت: (من خوم ثم پرسیاره‌م له ئیمامی (النواوی) کردوه). جا ئیمام (السُّبْکِي) که ئه‌مه‌ی بیست، به‌کسه‌ر له وولاغه‌که‌ی دابه‌زی و سویندی له پیاوه‌که‌ خواربو فهرمووی: من سواری وولاغ نام له کاتی‌که‌دا چاویک ئیمامی (النواوی) ی دیتبێ و به‌ پیاده‌یی به‌وا، ئینجا پیاوه‌که‌ی تا ناو شاری (دمشق) سواری وولاغه‌که‌ی خۆی کرد.

ئینجا که ئیمام (السُّبْکِي) گه‌یشته خویندنگه‌ی (دارالحديث) به‌م لاو به‌ولایدا ئه‌سه‌وپایه‌وه‌ و پووی خۆی به‌ به‌رماله‌که‌ی ئیمامی (النواوی) دانه‌هیتا—که کاتی‌خۆی بۆده‌رس گوته‌وه له سه‌ری دانیشتبو— جا ئه‌یگوت: تکام وایه‌ پووی من به‌و شوینه بکه‌وێ: که ئیمامی (النواوی) پێی خۆی ئی‌داناوه.

ئیمامی (النواوی) له ته‌مه‌نی (٤٥) چل و پینج سال و نێودا، له مانگی (رجب) سالی (٦٧٦) شه‌شسه‌د و هه‌فتاو شه‌شی کۆچی له گوندی (نوی) وه‌فاتی کرد، په‌حمه‌تی خوا به‌رێی به‌ سه‌ر گۆپی‌دا، خوای گه‌وره‌ ئه‌ویش و ئی‌مه‌ش به‌ به‌ه‌شت شاد بکا، آمین.

﴿بەریاره‌کانی شه‌ریعه‌تی ئیسلام﴾

خوای گه‌وره له قورئانی پیرۆزدا ده‌فه‌رمووی: ﴿إِنَّ الْحُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ أَمَرَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ﴾ به‌ریاردان ته‌نها مافی خواجه، خوا فه‌رمانی‌داوه: جگه له‌وی که‌سی‌تر مه‌په‌رستو به‌ دادوه‌ری مه‌زانن، ئه‌وه ئایینی پاست و ته‌واوه.

ئینجا بزانه: به‌ریاره‌کانی خوای گه‌وره—که شه‌ریعه‌تی ئیسلام باسیان ئی‌ته‌کا— هه‌فتن: ١- (واجب)- (فرض)- (لازم)، واته: پێویست، ئه‌وه‌یه: به‌ کردنی پاداشتی بدریتی له لای خوای گه‌وره له سه‌ر نه‌کردنی سزا بدری له لای خوای گه‌وره.

ئینجا بزانه: (واجب) دوو جۆره، یه‌که‌میان: (فَرَضُ الْقَيْنِ)، واته: پێویسته گشت مروفیکی داوا‌یکراو بۆ خۆی بیکاو پاداش و سزاش هه‌ر بۆ خۆیه‌تی: وه‌کو نوێژو پێژوو... هتد.

دوومیان: (فَرَضُ الْكِفَايَةِ)، واته: ئەگەر یه کێك، یان كۆمهڵێك له داوالێكراوان واجبەكە بە ته‌واوی ئەنجام بدات، خێره‌كه‌ بۆ خۆیه‌تی‌و سزای نه‌کردنیشی له‌ سەر موس‌لمانانی‌تر لانه‌چی، ئەگەر نا: گشتیان تاوانبار ئەبن: وه‌كو شۆردن و كفن و نوێژو ناشتنی م‌ردوو.

۲- (سُنَّةٌ) - (مَنْدُوبٌ) - (مُسْتَحَبٌّ)، واته: خێر، ئەوه‌یه: به‌ ك‌ردنی پاداشتی بدریتی له‌ لای خ‌وای‌گه‌وره‌و له‌ س‌ەر نه‌ك‌ردنی سزا نه‌دری: وه‌كو سیواك ك‌ردن.

۳- (حَرَامٌ) - (مَحْظُورٌ)، واته: قه‌ده‌غه‌ك‌راو، ئەوه‌یه: به‌ تاوانی‌ك‌ردنی سزا بدری‌و به‌ وازلێهێنانی پاداشتی بدریتی له‌ لای خ‌وای‌گه‌وره‌: وه‌كو دزی و زیناو...ه‌تد.

۴- (مَكْرُوهٌ)، واته: ناپه‌سند-ناپێك، ئەوه‌یه: له‌ س‌ەر ك‌ردنی سزا نه‌دری، به‌ئكو گله‌یی ئێ‌ب‌كری‌و ئەگەر بۆ گوێزپایه‌لی شه‌رع وازی ئێ‌بینی پاداشتی بدریتی له‌ لای خ‌وای‌گه‌وره‌: وه‌كو خ‌واردن، یان خ‌واردنه‌وه به‌ ده‌ستی چه‌په‌.

۵- (حَالَالٌ) - (جَائِزٌ) - (مُبَاحٌ)، واته: دروست-پێگه‌دراو، ئەوه‌یه: ك‌ردن و نه‌ك‌ردنی یه‌ك‌سان بی، واته: نه‌ پاداشتی پێ بدریتی‌و نه‌ له‌ سه‌ری سزا بدری، به‌لام ئەگەر به‌ نیازی خ‌واپه‌رستی بێكا خ‌یری ئەگاتی: وه‌كو نوستن و خ‌واردن.

۶- (صَحِيحٌ) - (مُجْزِيٌّ) - (مُتَعَقِدٌ)، واته: دروست-دانه‌زراو، ئەوه‌یه: به‌گوێزه‌ی داواكاری شه‌رعی خ‌وای‌گه‌وره‌ ئەنجام بدری، واته: به‌ ته‌واوی ب‌كری‌و مه‌رجه‌كانیشی ئێ‌بینه‌ جی: وه‌كو نوێژك‌ردن به‌ ده‌ست‌نوێژه‌وه‌.

۷- (بَاطِلٌ) - (فَاسِدٌ) - (غَيْرُ مُتَعَقِدٍ)، واته: ناته‌واو-نادروست-دانه‌مه‌زراو، ئەوه‌یه: به‌گوێزه‌ی داواكاری شه‌رعی‌خوا ئەنجام نه‌دری، جی‌اوازی نیه: به‌ ناته‌واوی ب‌كری، یان ته‌واو بی‌و مه‌رجێکی شه‌رعی ئێ‌نیته‌ جی: وه‌كو نوێژ به‌ بی‌ (رك‌وع)، یان به‌ بی‌ده‌ست‌نوێژ. جا ئەوه‌ش بزانە: چه‌ند زانایه‌ك ده‌فه‌رموون: (بَاطِلٌ) - ناته‌واو، ئەوه‌یه: ناته‌واوی له‌ (رُكُنٌ) - به‌شه‌كانی‌دا بی، (فَاسِدٌ) - نادروست، ئەوه‌یه: ناته‌واوی له‌ (شَرَطٌ) - مه‌رجه‌كانی‌دا بی.

﴿ بَيِّنَاتٌ يَّحْدِدُ زَاوَاهُ يَهْكِ شَهْرِيحَتِي نِيْسَلَام ﴾

۱- (رُكُنٌ)، واته: به‌ش، ئەوه‌یه: به‌شێك بی له‌ خودی‌ك‌رداره‌كه‌و ك‌ردنیشی (واجب) بی، به‌ نه‌ك‌ردنیشی ك‌رداره‌كه‌ (بَاطِلٌ) - ناته‌واو بی: وه‌كو (فَاتِحَةٌ) و (رُكُوعٌ) و (سُجُودٌ) له‌ نوێژدا.

۲- (شَرَطٌ)، واته: مه‌رج، ئەوه‌یه: به‌شێك نه‌بی له‌ خودی‌ك‌رداره‌كه‌، به‌لام هه‌بوونی (واجب) بی، چونكه مه‌رجه بۆ دروست‌بوونی ك‌رداره‌كه‌و به‌ نه‌بوونیشی ك‌رداره‌كه‌ (فَاسِدٌ) - نادروست ده‌بی: وه‌كو ده‌ست‌نوێژو پ‌ه‌و له‌ قیبله‌ك‌ردن له‌ نوێژدا.

۳- (اِدَاءٌ)، واته: ك‌ردنی (عِبَادَةٌ) - خ‌واپه‌رستی له‌ كاتی ديارك‌راوی خ‌وی‌دا: وه‌كو به‌پ‌ژوو بوونی پ‌ه‌مه‌زان له‌ مانگی‌پ‌ه‌م‌زاند، نوێژك‌ردن له‌ كاتی‌خ‌وی‌دا.

۴- (قضاء)، واته: قهزا کردنه وه- گتپانه وه، نه وه یه: (عبادة) - خواپه رستی له کاتی دیارکراوی خوی دا نه کرابی و له نوای به سه رچوونی کاتی خوی دا بکری: وه کو به پۆژوو بوونی په مه زان له مانگیکی تردا، کردنی نوژی نیوه پۆ له نوای هاتی کاتی عه سر.

۵- (إعادة)، واته: دووباره کردنه وهی (عبادة) - خوا په رستی، له کاتی دیارکراوی خوی دا، بۆ پاداشتی زیاتر، یان له بهر ناته وایو نادروستی خواپه رستیه که له جاری به که مدا.

﴿ سه رچاو مگانی بریاره مگانی شه ریه تی ئیسلام ﴾

له و نایه ته پیروزی پابردودا بۆمان ده رکه وت: که دابوه رو بریاره در ته نها خوای گه وره یه و هاو به شی نیه، هه روه ک خوی نه فره موئ: ﴿لَا يُشْرِكُ لِي حُكْمٌ أَحَدًا﴾ خوای گه وره هیچ که سیک ناکاته هاو به ش له بریاری خوی دا.

ئینجا بزانه: ئه و بریارانه ی خوای گه وره - که بوونه ته شه ریه تی ئیسلام: - یان له (قرآن)، یان له (حدیث)، یان له (إجماع)، یان له (قیاس) وهر نه گیرین و نه زاندرین.

﴿ به لگه ی یه که م: قوپانی پیروز ﴾

(قرآن) ی پیروز: فره مووده ی خوای گه وره یه، هه زه ته (جبرائیل) ووشه و واته ی به (وَحْي) له لای خواوه بۆ پیغه مبه ره ﷺ هیناوه، تا کو ببیته (مُعْجَزَة) ی به رده وامی پیغه مبه ره ﷺ یاسایه کی به رده وام بۆ دانیش تووانی سه ر زه مین، خویندنه وه شی ببیته خواپه رستی.

ئینجا بزانه: ئه م قوپانه پیروزه، پیغه مبه ره ﷺ به (صَحَابَة) کانی راگه یاندوه و له وانیشه وه چین به چین راگه یاندراوه، تا به بن گوپانکاری گه شتو ته ئیمه، تا دونیاش ویران ئه بی هه ر وه ک خوی نه مینیته وه، زانایانی (مُجْتَهِد)، واته: ئه و زانا ئایینیانه ی گه یشتو ته پله ی (اجْتِهَاد) به تایبه تی له چینی (سَلَف) - بریاره کانی خوای گه وره یان له قوپان ده ره میناوه و له کتیبه به نرخه کانی شه ریه تی ئیسلامدا تو ماریان کردوه و بۆ ئه م خه لکه یان پوون کردو ته وه، خوای گه وره پاداشتی چا که یان بداته وه.

﴿ به لگه ی دووم: هه دیسی پیغه مبه ره ﷺ ﴾

۲- (حدیث) ی پیغه مبه ره ﷺ: یان فره مووده ی پیغه مبه ره ﷺ، یان کرداری پیغه مبه ره ﷺ، یان پازی بوونی پیغه مبه ره ﷺ: به کرداری، یان به گوفتاری که سیکێ تر.

ئینجا بزانه: هه روه ک واجبه موسلمان په فتار به قوپانی پیروز بکا، ئه وهاش واجبه په فتار به (حدیث) ی پیغه مبه ره ﷺ بکا، چونکه (حدیث) ش وه کو (قرآن) به (وَحْي) له لای خوای گه وره وه هاتوه، به لام پیغه مبه ره ﷺ به زمانه شیرنه که ی خوی ووشه ی بۆ داناوه، هه روه ک خوای گه وره نه فره موئ: ﴿وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ﴾ پیغه مبه ره ﷺ به هه واهه وهس هیچ نالی، هه رفه ره مووده یه ک - ده ریاره ی ئایین - بلی، هه ر له لای خوای گه وره وه به (وَحْي) بۆی هاتوه.

ئىنجا بزانە: ئەو ھەدىسانەى بېرىارەكانى شەرىعەتى ئىسلاميان ئۆرەنگىرى، پېۋىستە: يان (صَحِيح) بىن، يان (حَسَن) بىن، جىياۋزى نىە: ھەدىسەكە (حَسَنٌ لِّذَاتِهِ) بىن، يان (حَسَنٌ لِّغَيْرِهِ) بىن:

* (حَسَنٌ لِّذَاتِهِ) ئەو جۆرە ھەدىسەيە: نە لە (سَنَد) و نە لە (مَتْن) ى ھەدىسەكە دا ھىچ نىشانەى (ضَعْف) -بىن ھىزى نەبى.

* (حَسَنٌ لِّغَيْرِهِ) ئەو جۆرە ھەدىسەيە: (سَنَد) ى (ضَعِيف) بىن، بەلام: يان لە نۆر پىگەى ترەو، ئەم ھەدىسە ھاتىبى، يان (مَتْن) ى ھەدىسەكە، لەگەل ۋاتەى ھەدىسىكى ترى (صَحِيح) تىك بىكاتەو، ئىنجا بە بەشى يەكەم ئەگوترى: (حَسَنٌ بَكْرَةً طُرُقِهِ) و بە بەشى دووم ئەگوترى: (حَسَنٌ بِشَوَاهِدِهِ).

ھەرۋەھا بزانە: ئەگەر مەۋۇد لە زانستى (حَدِيث) دا لەو پلەيە نەبو: ھەدىسى (صَحِيح) و (حَسَن) و (ضَعِيف) لىك جىيا بىكاتەو، واجبە: تەماشىا بىكا: ئەگەر دىتى ئىمامىكى (حديث) زان ھەدىسىكى بە (صحيح)، يان بە (حسن) دانابو، بۆى دروستە: بە مەزھەبى ئەم ئىمامە پەفتار بىكا، بەو مەرجەى بزانى مەزھەبەكەى راستە، ھەرۋەك (ابن حجر الهيتمي) و ھەاى فەرۋە لە (فتح المبين) دا ل (۱۹۴) و لە (تحفة) دا ب (۱۰) ل (۱۰۸)

* دەرپارەى (حديث) ى (ضعيف) -بىن ھىزى، ئىمامى (النواوى) لە پېشەكىەكانى (المجموع) و (الاذكار) و (الاربعين) دا دەرۋەرمۇئى: (زانايانى (حديث) و (شەرە) ھاودەنگن و دەرۋەرمۇون: دروستەو سوننەتە: پەفتار بە (حديث) ى (ضعيف) بىكى بۆ كاروبارى چاكەو بۆ ھاندان و ترساندن، بەو مەرجەى (مَوْضُوع) نەبى.

* (المداينى) لە ئىمامى (الشافعى) ۋە دەرۋەرمۇئى: (ئەگەر خەلك -ۋاتە: زانايانى ئايىن - بە ھەدىسىكى (ضعيف) پارى بون و قبوليان كىرد، ئەو دەرۋەرمۇئى بەلگەيەكى شەرعى و بۆ بېرىارەكانى شەرىعەت ۋ شتى تر پەفتارى پى دەرۋەرمۇئى.

ھەرۋەھا لە ئىمام (أحمد) ۋە دەرۋەرمۇئى: (پەفتار بە ھەدىسى (ضعيف) دەرۋەرمۇئى بەو مەرجەى ھەدىسىكى تر لەم بابەتە دا نەبى و درىشى نەبى -ۋاتە: نە لە (قُرْآن) و ۋ (حديث) - لە رىۋايە تىكى تر دا دەرۋەرمۇئى: ھەدىسى (ضعيف) لە لاي ئىمە خۆشەويستەرە لە پاى زاناو لە (قياس)، بەو مەرجەى ھەدىسىكى تر لەم بابەتە دا نەبى). (حاشية المداينى) ل (۲۲).

﴿ ئاگادارى ﴾: ئىمامى (الشافعى) ۋە فەرۋەرمۇئى: (إِذَا صَحَّ الْحَدِيثُ فَهُوَ مَذْهَبِي) رۋاھ الامام النواوى فى المجموع، ھەر كاتىك ھەدىسىكى (صحيح) ھەبو، ئەو مەزھەبى مەنە. ۋاتە: بە ھەدىسەكە پەفتار بىكەن.

جا نیمامی (النواوی) نه فهرموی: ثم فهرموده یه ی نیمامی (الشافعی) مانای وانیه: هرکه سیك حدیسیکی (صَحیح)ی بینی بلی: ثم مه زه بی (شافعی)یه و به واتهی ناشکرای حدیسه که په فتار بکا، به لکو ثمه بلی و زانایه یه: پله ی (اجتهاد)ی له مه زه بی (شافعی) دا مه بی و به و هرجه ش: قه ناعته ی به میز بی: که نیمامی (شافعی) نه و حدیسه ی پی ته گیشته و، یان به (صَحیح)ی نه زانیوه، ثم زانسته ش ده ست ناکه وی تا ته ماشای گشت کتیه کانی تری زانایانی مه زه بی (شافعی) نه کا، ثمه ش مه رجیکی سه خته و که م که س وه ده ستی دینی. بپوانه: (المجموع بشرح المذهب) ب (۱) ل (۶۴).

﴿ به لگه ی سنیهم ﴾ (اجماع)ی زانایانی نیسلام

(اجماع): پښکه وتنی گشت زانا (مُجْتَهِد)ه کانی نیسلامه، له سر بریاریکی شهریه تی نیسلام-که له قورټان، یان له حدیس دهریان هیناوه- دهریاره ی پوداوښک له کاتیکدا له کاته کانی دوا ی وه فاتی پیغه مبر رحمه الله.

جا نه گره اتو (اجماع) له سر بریاریکی شهریه تی نیسلام به ستر، واجبه گشت موسلمانیک په فتاری پی بکا و هیچ زانایه کی (مُجْتَهِد)ش بوی دروست نیه ده ستکاری (اجماع) بکا و (فتوا) به پیچه وانه ی (اجماع) دهریکا، که واته: شوینکه وتنی ثم جوره زانایه گومرپوون و سرلیشپوانه، چونکه خوی گوره مه پر شه نه کا و نه فهرموی: ﴿وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا يَبَيِّنُ لَهُ الْهُدَىٰ وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ لُوَلِّهِ مَا تَوَلَّىٰ وَلِيَّهِ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا﴾ هر که سیك دزایه تی ریازی پیغه مبر رحمه الله بکا پاش نه وه ی پښکی پاستی بلی پوون بپوه و جگه له پښکی نیمانداران شوین پښکیه کی تر بکه وی، نیمه ده دیده یه ده ست پیبازه که ی خوی و ده دیده یه دوزخ که خراپترین شوینه.

نیمامی (الشافعی) به م نایه ته به لگه ی هیناوه ته و له سر (اجماع). بپوانه (تفسیرالآیه (۱۱۵) سورة النساء) له ته فسیری (القرطبی و) (الفخر الرازی و) (الکوسی).

جا له بهر نه وه ی خوی گوره له و نایه ته دا، سزای دزایه تی پیغه مبر رحمه الله دزایه تی (اجماع)ی به یه ک جور دانوه، پیغه مبر رحمه الله نه فهرموی: ﴿عَلَيْكُمْ بِالْجَمَاعَةِ وَإِيَّاكُمْ وَالْفِرْقَةَ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ مَعَ الْوَاحِدِ وَهُوَ مِنَ الْإِثْنَيْنِ أَبْعَدُ، مَنْ أَرَادَ بِحُجَّتِهِ الْجَمَاعَةَ فَلْيَلْزِمِ الْجَمَاعَةَ﴾ رواه الترمذی بسند صحیح، واته: پیویسته نیوه هر له گه ل کومل دا بن، ناگاداری خوتان بن له په رته وازه و تاکړه وی، چونکه شه یقان له گه ل یه ک که سدا یه و له نووکه سان دور تره، هر که سیك ناوه ندی به به شتی نه وی، پیویسته هر له گه ل کومل دا بی.

نینجا بزانه: (اجماع)ی ثم چوار مه زه به ی (أَهْلُ السُّنَّة) به لگه یه کی شهریه تی نیسلامه، که وایو: دروست نیه له م چوار مه زه به لایده ی، چونکه ثم چوار مه زه به له سه ده کانی

(السُّلَفُ الصَّالِح) دامه زاون و به (اجماع) ی زانایانی (السُّلَف) متعانه یان پی کراوه، پیغه مبریش ﷺ شاهیدی ی بۆ داون و نه فرموی: ﴿خَيْرُ أُمَّتِي قُرْنِي ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ﴾ رواه البخاري و مسلم، واته: چاکترینی قومم هم سده ی خومه، نینجا سده ی نوای نه وان، نینجا سده ی نوای نه وان.

نیام (ابن الصلاح) ده فرموی: (به (اجماع) ی زانایانی ئیسلام دروست نیه مروؤ (تقلید) ی هیچ کس یك - جگه له م چوار نیامه ی سر مذهب - نه بۆ دادکردن و نه بۆ (فتوا) دان.

ههروه ما نیامی (السُّبُكِي) نه فرموی: (دژایه تی ئهم چوار مذهب به وهك دژایه تی (اجماع) وایه). بپوانه (بغية المسترشدين) ل (٨) و (تحفة المحتاج) ب (١٠) ل (١٤٤-١٤٥).

﴿ناگاداری﴾: نیامی (النواوی) ده فرموی: ﴿مَنْ خَالَفَ خَيْرَ أَحَادِ نَصِّ الْقُرْآنِ أَوْ إِجْمَاعاً وَجَبَ تَرْكُ ظَاهِرِهِ﴾ ههركاتیك هه دیسی (أحاد) دژایه تی له گه ل ده ققی قوئان، یان له گه ل (اجماع) هه بو، واجبه واز له واته ی ناشکرای هه دیسه که بهیئدری. (واته: واجبه: واته ی هه دیسی (صحیح) له گه ل (قرآن) و (اجماع) دا بگوئیندری). بپوانه: (المجموع شرح المذهب) ب (٤) ل (٣٤٢).

﴿به لگه ی چواره م: (قیاس)﴾

(قیاس) نه وه یه: پوداوێك - که بپاری شه ری له سر نه بی - ببردیته سر پوداوێك که بپاری شه ری له سر هه بی، تاكو ئه ویش هه مان بپار وه ریگری، چونکه هه ر دوو پوداوه کان یه کسانن له هۆکاری بپاره که دا.

بۆ نمونه: خوی گه وه خواردنی مالی (یتیم) ی به هه پام داناوه و ده فرموی: ﴿وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ﴾ مالی یه تیمان مه خۆن. که وایو: سووتاندنی مالی (یتیم) ش (قیاس) نه کړیته سر خواردن و هه مان بپاری هه پامی بۆ دانه ندری، چونکه خواردن سووتاندن هه ر دووکیان یه کسانن بۆ زیان لیدان و له ناو بردنی مالی (یتیم).

(قیاس) به لگه ی چواره می شه ریعتی ئیسلامه، چونکه پیغه مبر ﷺ له چه ند پوداوێكدا (قیاس) ی کربوه، بۆ نمونه: ﴿جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: إِنَّ أُمَّي مَاتَتْ وَعَلَيْهَا صَوْمٌ شَهْرٍ أَفَأَقْضِيهِ عَنْهَا؟ فَقَالَ ﷺ: لَوْ كَانَ عَلَى أُمِّكَ دَيْنٌ أَكُنْتُ قَاضِيَهُ عَنْهَا؟ قَالَ نَعَمْ، قَالَ ﷺ: فَذَيْنُ اللَّهِ أَحَقُّ أَنْ يُقْضَى﴾ رواه البخاري و مسلم، پیاوێك به پیغه مبر ﷺ گوت: دایکم مردوه پوئووی مانگیکی له سهرن، نایا بۆ قه زابکه مه وه؟ پیغه مبر ﷺ فرموی: نه گه ر قه رزێک له سر دایکت هه بایه بۆت ده دایه وه؟ گوتی: به لێ. پیغه مبر ﷺ فرموی: که وایو: قه رزی خوی گه وه نه بی باشتی بردیته وه.

واته: پیغه مبه ر^ع، خوابه رستنکی نه کراوی- که پښووه- (قیاس) کرده سر قه رزی
 ناده میزاد: که واجبه بدریته وه، هروه ها له (حج) ی نه کراو و له چند په وداویکی تردا
 پیغه مبه ر^ع (قیاس) ی کرده.

﴿چونیه تی (فتوا) و (تقلید) کردن﴾

نه ی موسولمانی پښدار، دوا ی نه وه ی سرچاوه کانی شهریه تی نیسلامت بق پوون کرانه وه،
 پیویسته بزانی چونیه تی دهره یانی برپاره کانی شهریه تی نیسلام له قوښان و حه دیس،
 هروه ها زانی (اجماع) و (قیاس) ته نها له دهسه لاتی زانیانی (مُجْتَهِد) دایه و هیچ له
 دهسه لاتی نیمه دا نه- ان شاء الله- له (کتاب القضاء) دا مهرجه کانی (مُجْتَهِد) پوون
 نه که ینه وه.

که وایو: واجبی سر شانی نیمه (تقلید) ه، واته: شوینکه وتنی زانیه کانی (مُجْتَهِد) و باوه پ
 پیکراو، چونکه خوی گه وره ده فهرموئ: ﴿فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾
 پرسیار له زانیانی نایینی بکن نه گهر به خوتان نازان.

نیجا نه و زانا نایینیان ی متمانه یان پی ده کری و جیکه ی باوه پن بق (فتوا) و زانست
 لیوه رگرتن: زانا شوینکه وتوه کانی هر چوار مهره به ی (أَهْلُ السُّنَّةِ)، چونکه نه و چوار
 مهره به له و سئ سه د ساله دا دامه زاون: که پیغه مبه ر^ع به حه دیسه که ی ﴿خَيْرَ أُمَّتٍ﴾ ی
 پابردو شاهیدی ی بق داوون و نه و زانا باوه پ پیکراوانه ش برپاره کانی شهریه تی نیسلامیان
 له و چوار سرچاوانه ی پابردو وهرگرتوه له کتیبه به نرخه کانی خویاندا نووسیتیان وه،
 نیجا شوینکه وتووانی نه و انیش پوونیان کردونه وه.

که وایو: هر که سیک شاره زای نه و کتیبه به نرخانه نه بن دروست نه: نه (فتوا) بداونه
 (فتوا) شی لیوه ریگیرئ؟ چونکه نه زانه و خه لکیش گومرا ده کا، هروه ک پیغه مبه ر^ع
 فهرموویه تی: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَقْبِضُ الْعِلْمَ إِنْزَاعًا يَنْزِعُهُ مِنَ الْعِبَادِ وَلَكِنْ يَقْبِضُ الْعِلْمَ بِقَبْضِ الْعُلَمَاءِ
 حَتَّى إِذَا لَمْ يَبْقَ عَالِمٌ اتَّخَذَ النَّاسُ زُؤُوسًا جُهَالًا فَسُئِلُوا فَأَفْتَوْا بِغَيْرِ عِلْمٍ فَضَلُّوا وَأَضَلُّوا﴾ رواه
 البخاری و مسلم، خوی گه وره نه م زانسته ی نایین وها وهرناگریته وه و له ناوی نابا: که له
 سینه ی بهنده کانی دهریه تی، به لکو به هوی مراندنی زانیانی نایینی زانسته که
 وهرده گریته وه، تا وای لی دی زانی نایینی نامینی و خه ک چند سر کرده و نه میری نه زان بق
 خویان ده گرن و پرسیری نایینیان لی ده کری، نه و انیش به بن زانست فتوا ده دن و وه لام
 ده دنه وه و خویان گومرا ده بن و خه لکه که ش گومرا ده کن.

نیجا بزانه: (فتوا) دان خه به ردانه له جیاتی خواو پیغه مبه ر^ع له و برپاره شهریه دا،
 که وایو: نه م خه به ره له مرقی نه زان و درقزن وهرناگریئ، هروه ک نیمام (محمد بن
 سیرین) ده فهرموئ: ﴿إِنَّ هَذَا الْعِلْمَ دِينٌ فَانْظُرُوا عَمَّنْ تَأْخُذُونَ دِينَكُمْ﴾ رواه مسلم فی

مقدمة صحیحه، ثم زانسته ی ئیسلام، ئایینی ئیسلامه، که وابو: ته ماشا بکه ن ئایینی خو تان له کئ وهرده گرن؟.

که وابو: نه و که سه ی نه و باره ی پی هه لئا گبری، دروست نیه بیته مهیدانی (فتوا) و نه و ئه رکه گرانه بخاته نه ستوی و خوی تووشی باری تاوان بکا، چونکه ئیمامی (النواوی) ده فرموی: (فتوا) دان شه ره فیککی گه وره یه و پیزی زوره، چونکه (فتوا) دهر میراتگری پیغه مبه رانه و - صلوات الله وسلامه علیهم - به جئ به جئ کردنی (قَرَضُ الْکِفَايَةِ) هه لده ستی، به لام له وانه یه تووشی هه له بی، بۆی فرموویانه: (فتوا) دهر له جیاتی خوی گه وره ئیمزا دهکا.

* (ابن المنکدر) ده فرموی: (زانای ئایینی له نیوان خوی گه وره و له نیوان بهنده کانی خوی گه وره دایه، که وابو: ئه بی چاک ییر بکاته وه و ته ماشا بکا: چون ده چیته نیوان خوا و بهنده کانی خوا). واته: ده بی له (فتوا) دان بترسی.

* (عبدالرحمن ابن ابی لیلی) ده فرموی: (گه یشتمه سه دو بیست (صَحَابَةُ) ی پیغه مبه ر، یه کیکیان پرسیار ئیکی ئی ده کرا، ئه ویش ده ی نارد له لای (صَحَابَةُ) یه کی تر، ئه مهش ده ی نارد له لای ئه وی تر، تا ده گه راوه لای یه که مه که یان). واته: له (فتوا) دان ده ترسان.

* (ابن مسعود و (ابن عباس) - که دوو (صَحَابَةُ) ی پیغه مبه رن - ده فرموون: (ئه و که سه ی هه ر پرسیار ئیکی ئی بکری (فتوا) بدا، ئه وه شیته).

* ئیمام (مالک) ده فرموی: (من (فتوا) م نه دها، تا هه فتا زانای ئایینی شاهیدی یان بۆ دام: که من به که لکی (فتوا) دان دیم).

ئینجا ئیمامی (النواوی) ده فرموی: ((تَسْأَلُ))، واته: نه رمی و ئاسانی له (فتوا) داندا هه رکه، هه ر که سیکیش به نه رم و ئاسانی (فتوا) ناسرا و بی، ئه وه هه رکه داوای (فتوا) ی ئی بکری، به شیکی (تَسْأَلُ) ئه وه یه: به بی ئیکۆلینه وه، به په له (فتوا) بدا، هه روه ها مه بهسته نادرسته کانی وای ئی بکه ن: که به شوین فروفیل هه رکه هه رکه دا، یان ناپه سنده کاندایه بگه ری و ده ست به فرمووده بی هی زو ناتواوه کانه وه بگری، تا کو ریگه بۆ که سیك ئاسان بکا: که بیه وی سودی پی بگه ینی و له دژی که سیك توند بکا: که بیه وی زیانی ئی بدا). بپوانه (المجموع بشرح المذهب) ب(۱) ل(۴۰ و ۴۶).

* ئیمام (ابن الصلاح) ده فرموی: (به (إجماع) ی زانایانی ئایین: (تَقْلِيدُ))، واته: شوینکه وتنی هیچ که سیك دروست نیه: نه بۆ (فتوا) دان و نه بۆ داد کردن، جگه له شوینکه وتنی ئه م چوار پیشه وایه ی سه ر مه زه ب).

* ئىمامى (السُّبْكِي) دىھىرمۇئى: (لادان لەو چوار مەزھەبە، وەكو لادانە: لە (إجماع)ى زانايانى ئىسلام).

* ئىمام (ابن حجرالھېتمى) دىھىرمۇئى: (تَقْلِيد) واتە: شوپىنگە وتنى ھەر يەككە لەو چوار پېشەوايەى سەر مەزھەب دروستە، ھەر ھەما دروستە: (تَقْلِيد) كىردنى زانايانى تىرىش: كە مەزھەبىيان پارىژداو بىۆ تۆمار كرابى، جا ئەو (تَقْلِيد) كىردنەش تەنھا بۆ كارى تايىت بەخۆى دروستە، نەك بۆ (فتوا) دان و دادكىردن، چونكە لە (فتوا) دان و دادكىردنا جگە لەو چوار پېشەوايانە (تَقْلِيد) كىردنى كەسى تر دروست نىە بە (إجماع)ى زانايانى ئىسلام.

(مەبەستى ئەو ەيە: زانائى (لامذهبي) - بى مەزھەب و ھەم ئەو زانائەى مەزھەبى تۆمار نەكراو، مەئانە بە زانستيان ناكىرىۆ بە ھىچ جۆرىك (تَقْلِيد) كىردنيان دروست نىە، وَاللَّهِ أَكْبَرُ). * ئىمامى (السُّبْكِي) دىھىرمۇئى: ئەگەر (فتوا) دەر بەرژەو ەندى ئايىنى مەبەست بوو، دروستە: بە مەزھەبىكى تر، يان بە ھەرموودەى زانائەك (فتوا) بدا، بە لام واجبە ناوى مەزھەبەكە، يان زانائەكە بۆ ئەو كەسەى بۆلى كە پرسىيارى لىكردو. (بەم جۆرە (فتوا) يە دەگوتىرى: (إرشادي) واتە: پىنمونى كىردن).

* دىسان ئىمامى (السُّبْكِي) دىھىرمۇئى: دروستە: پەرەتار بە ھەرموودە بى ھىزەكانى مەزھەب بكا: بۆ كارى تايىت بەخۆى، (واتە نەك بۆ (فتوا) و دادكىردن)، چونكە ھەر بە خۆى دىھىرمۇئى: دادكىردن بە ھەرموودەى بى ھىز، دادكىردنە بە پىچەوانەى قوپئان، ھەر ھەش ئىمامى (القراي) و ئىمام (ابن الصلاح) دىھىرموون: (إجماع) لە سەر ئەو بەستراو: كە دادكىردن بە ھەرموودە بى ھىزەكانى مەزھەب دروست نىە.

* ئىمام (ابن حجرالھېتمى) دىھىرمۇئى: بۆ دروستبوونى (تَقْلِيد) بە مەرج داندراو: نابى بپىارى قازى ھەلبو ە شىئىتەو، ئىنجا دىھىرمۇئى: ھەر ھەما بە مەرج داندراو: نابى بە شوپىن ھەرموودە ئاسانەكاندا بگەپى، بەو جۆرەى: لە ھەر مەزھەبىك ئاسانترەكە وەربىگىرى، چونكە بەم ئاسانگەپىە پەتى داواكىردنى خواى لە ئەستق ھەلدەو ە شىئەو، كەوابو: مۆۆ بەم ئاسانگەپىە (فاسق) دەبى.

ئىنجا دىھىرمۇئى: ھەر ھەما بە مەرج داندراو: نابى (تَفْيِيق) بكا، واتە: نابى دوو ھەرموودە لىك بداو شىئىكى سىيەم لە ئىوانىاندا دەرپچى: كە يەككە لەو دوو ئىمامە، ئەو سىيەمەيان لە لا دروست نەبى: وەكو لە سەر مەزھەبى ئىمامى (الشافعى) بە شىئىكى سەرى خۆى (مسح) بكاو لە سەر مەزھەبى ئىمام (مالك) دەست لە سەگ بدا، ئىنجا بەم جۆرە نوپىژىك بكا، ئەمە دروست نىە؟ چونكە لە لاى (شافعى) لەشى گلاو، لە لاى (مالكى) ش دەستووپىژى ناتەواو. بۆ ئەم باسە بپوانە (تحفة المحتاج) و (حاشية الشروانى) ب (۱۰) ل (۱۰۹ و ۱۱۰ و ۱۱۲ و ۱۴۴ و ۱۴۵).

ئىنجا بزانه: تاكو له فەرموودە بەهێزەكانى مەزەبى (الشافعى) شارەزا بىي، (ابن حجر) دەفەرموئ: فەرموودەى بەهێز ئەو هەيه: كە ئىمامى (الرافعى) و ئىمامى (النواوى) لە سەرى پێك كەوتبن-ئەم دوو بە پێزە لە مەزەبى (شافعى) دا بە (أَلشَّيْخَان) ناو ئەبرێن- ئىنجا ئەگەر فەرموودەى ئەم دووانە لێك جىاواز بوو، ئەو فەرموودەكەى ئىمامى (النواوى) بەهێزترە.

بەلام ئەگەر زانایانى مەزەب لایەنگرى ئىمامى (الرافعى) بون، ئەو كاتە فەرموودەى وى بەهێزترە. بىروانە (تحفة المحتاج) ب (١) ل (٣٩) .

(الشيخ سعيد المكي) دەفەرموئ: (فتوا) دان يەكەمجار بە (تحفة)ى (ابن حجر) و بە (نهاية)ى (الرملى) دەبئ، ئەگەر ئەم دووانە لێك جىاواز بون، ئەو دەرستە: بە هەر كامەيان (فتوا) بدرئ، ئىنجا بە كتيبه كانى (الشيخ زكريا الأنصارى)، ئىنجا كتيبه كانى (الخطيب)، ئىنجا حاشيه كانى (الزىادى) و (ابن قاسم) و (الشبرا ملى) و (الحلبى) و (الشوبرى) و ئەوانى تىرىش، ئەمە بى (فتوا)، بەلام بى كردارى تايهت بە خۆى، پەفتار بەم كتيبانە و بە وانى تىرىش هەر دەرستە. بىروانە (إعانة الطالبين) ب (١) ل (١٩) و (جواهر الفتاوى) ب (١) ل (١٤) .

ئىنجا منیش بەندەى تاوانبار و بى دەسەلات: (عبدالله عبدالعزيز هرتلى)، لە خۆى گەورە دەپاړيمەو: يارمەتيم بدا بى پوونكر دىو هەيه ئەم كتيبه: (منهاج الطالبين)ى دانراوى ئىمامى (النواوى)، لە سەر مەزەبى ئىمامى (الشافعى رحمته الله)، تاكو خويندەوارى كوردى موسلمان دلتيا بىي و بزانی چۆن ئىمامى (الشافعى) بىپارەكانى شەرىعەتى ئىسلامى لەو چوار بەلگەى وەرگرتو، كە لە بنچینەدا گشتیان سەرچاوەیان ئەگەر پێتەو لای خۆى گەورە.

وَعَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ حَسْبِي وَنِعْمَ الْوَكِيلُ نِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرُ صَلَّى اللَّهُ وَسَلَّمَ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ.

هەولێر-كوردستان.

(٢٧)ى (شعبان)ى (١٤١٨) كۆچى.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ الْبَرِّ الْجَوَادِ الَّذِي جَلَّتْ نِعْمُهُ عَنِ الْإِخْصَاءِ بِالْأَعْدَادِ أَلَمَانٌ بِاللُّطْفِ
وَالْإِرْشَادِ أَلْهَادِي إِلَى سَبِيلِ الرُّشَادِ الْمَوْفِقِ لِلتَّقَةِ فِي الدِّينِ مَنْ لَطَفَ بِهِ وَاخْتَارَهُ مِنَ
الْعِبَادِ، أَحْمَدُهُ أَبْلَغَ حَمْدٍ وَأَكْمَلُهُ وَأَزْكَاهُ وَأَشْمَلُهُ، وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَفَّارُ
وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ الْمُصْطَفَى الْمُخْتَارُ صَلَّى اللَّهُ وَسَلَّمْ عَلَيْهِ وَزَادَهُ فَضْلًا
وَشَرَفًا لَدَيْهِ.

أَمَّا بَعْدُ: فَإِنَّ الْأَشْتَغَالَ بِالْعِلْمِ مِنْ أَفْضَلِ الطَّاعَاتِ وَأَوَّلَى مَا أَنْفَقْتَ فِيهِ نَفَائِسُ الْأَوْقَاتِ،

﴿پیشہ کسی (منہاج ای نیما می) (الفتاوی) رحمہ اللہ تعالیٰ﴾

(بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) به ناوی خوائ به خشندهی میهره بان دهست به دانانی نه
کتیبه نه کم (الْحَمْدُ لِلَّهِ الْبَرِّ الْجَوَادِ) سوپاس بۆ خوائ چاکه کارو زۆر به خش (الَّذِي جَلَّتْ
نِعْمُهُ عَنِ الْإِخْصَاءِ بِالْأَعْدَادِ) نه و خودایهی چاکه ی زۆر له وه گه وره ترن: که سه رزمیر
بکرین به ژماردن (أَلَمَانٌ بِاللُّطْفِ وَالْإِرْشَادِ) چاکه کاره: به دورستکردنی هیزی
خواپه رستی و به گه یاندنه ږنگه ی پاست (أَلْهَادِي إِلَى سَبِيلِ الرُّشَادِ) شاره زاکه ره بۆ ږنگه ی
به خته وه ری (الْمَوْفِقِ لِلتَّقَةِ فِي الدِّينِ) توانا به خشه بۆ تیکه یشتنی نایین (مَنْ لَطَفَ بِهِ
وَاخْتَارَهُ مِنَ الْعِبَادِ) توانین نه داته نه و که سانه ی بیهوی چاکه یان بداتی وه لیبیزاردون له
به نده کانی خوی (أَحْمَدُهُ أَبْلَغَ حَمْدٍ وَأَكْمَلُهُ وَأَزْكَاهُ وَأَشْمَلُهُ) سوپاسی خوا نه کم: به
به هیترترین و ته ووترین و زیده ترین و گشتترین سوپاس.

(وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَفَّارُ) شایه دی ددهم که هیچ په رستراویک نه جگه له و
خودایه ی ناوی (اللَّهُ) یه و تا و ته نیایه و داپوشه ری گونا نه کانه.
(وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ الْمُصْطَفَى الْمُخْتَارُ صَلَّى اللَّهُ وَسَلَّمْ عَلَيْهِ وَزَادَهُ فَضْلًا وَشَرَفًا
لَدَيْهِ) هه روه ها شایه دی ددهم که (محمد) ﷺ به نده و پیغه مبه ریکی پوخته و بژارده ی
خوائ گه وره یه.

(أَمَّا بَعْدُ) نیجا له دوی سوپاس بۆ خوا و سه له وات له سه ر پیغه مبه ری ﷺ، بزانه: (فَإِنَّ
الْأَشْتَغَالَ بِالْعِلْمِ) خه ریکیوون به زانستی نایین (مِنْ أَفْضَلِ الطَّاعَاتِ) له گه وره ترین
خواپه رسته کانه، چونکه پیغه مبه ری ﷺ ده فرموی: ﴿فَضْلُ الْعَالِمِ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضْلِي عَلَى
أَذْنَانِي﴾ رواه الترمذی، نه ندازه ی گه وره یی زانا له سه ر خواپه رست وه کو گه وره یی منه له
سه ر بچووکتین (صحابه).

(وَأَوَّلَى مَا أَنْفَقْتَ فِيهِ نَفَائِسُ الْأَوْقَاتِ) له شیاوترین و له پیشتین نه و کارانه یه: که کاته
به ترخه کانیان پی ته و او نه کری.

وَقَدْ أَكْثَرَ أَصْحَابُنَا - رَحِمَهُمُ اللَّهُ تَعَالَى - مِنَ التَّصْنِيفِ مِنَ الْمَبْسُوطَاتِ وَالْمُخْتَصَرَاتِ، وَأَتَقَنَ مُخْتَصِرَ (الْمُحَرَّرُ) لِلإمام أبي القاسم الرافعي - رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى - ذِي التَّحْقِيقَاتِ، وَهُوَ كَثِيرُ الْفَوَائِدِ عُمْدَةٌ فِي تَحْقِيقِ الْمَذْهَبِ مُعْتَمَدٌ لِلْمُفْتَى وَغَيْرِهِ مِنْ أَوْلِي الرِّعَايَاتِ، وَقَدْ التَّزَمَ مُصَنِّفُهُ - رَحِمَهُ اللَّهُ - أَنْ يَتَصَّ عَلَى مَا صَحَّحَهُ مُعْظَمُ الْأَصْحَابِ وَوَفَّى بِمَا التَّزَمَهُ وَهُوَ مِنْ أَهَمِّ أَوْ أَهَمُّ الْمَطْلُوبَاتِ، لَكِنْ فِي حَجْمِهِ كَبِيرٌ يَعْجِزُ عَنْ حِفْظِهِ أَكْثَرُ أَهْلِ الْعَصْرِ إِلَّا بَعْضَ أَهْلِ الْعِنَايَاتِ، فَرَأَيْتُ اخْتِصَارَهُ فِي نَحْوِ نِصْفِ حَجْمِهِ

(وَقَدْ أَكْثَرَ أَصْحَابُنَا - رَحِمَهُمُ اللَّهُ تَعَالَى - مِنَ التَّصْنِيفِ) به راستی زانایه کانی مه زه بی (شافعی) مان - خوا به حسیان پی بکا - زور کتیبیان دانابو (مِنَ الْمَبْسُوطَاتِ وَالْمُخْتَصَرَاتِ) له جور کتیبه دریژه کان و کورته کان (وَأَتَقَنَ مُخْتَصِرَ) وه باشرین و له جیترین کتیبه کورته کان (الْمُحَرَّرُ) بوو (لِلإمام أبي القاسم الرافعي - رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى -) که دانراوی نیامی (الرافعی) یه:

نهم به ریژه ناوی (عبدالکریم بن محمد) ه، خه لکی شاری (قه زوینه) و له نه زادی حه زه تی (رافع بن خدیج) ی (صحابه) ی پیغه مبه ره ﷺ، له ته منه (۶۶) شهست وشه ش سالی دا، سالی (۶۲۳) شهسه دو بیست و سی کچی له شاری (قزوین) وه فاتی کربوه (ذِي التَّحْقِيقَاتِ) نیامی (الرافعی) خاوه نی پوونکرده وه کانی زانست بووه به به لگه وه.

(وَهُوَ) کتیبی (الْمُحَرَّرُ)، (کَثِيرُ الْفَوَائِدِ) سوده کانی زورنو (عُمْدَةٌ فِي تَحْقِيقِ الْمَذْهَبِ) پالپشته له پوونکرده وه ی مه زه بی نیامی (شافعی) دا (مُعْتَمَدٌ لِلْمُفْتَى وَغَيْرِهِ مِنْ أَوْلِي الرِّعَايَاتِ) پالپشته بۆ فتوادرو خه لکی تریش: که به شوین وه ده ستهینانی چاکه دا نه که رین (وَقَدْ التَّزَمَ مُصَنِّفُهُ رَحِمَهُ اللَّهُ -) دانبری (المحرر) به ترکی سهر شانی خوی داناو (أَنْ يَتَصَّ عَلَى مَا صَحَّحَهُ مُعْظَمُ الْأَصْحَابِ) ده ققی نه وه فهرمووده به بلی که زورترینی زانایان به راستیان داناو (وَوَفَّى بِمَا التَّزَمَهُ) نه و نه که شی که یانده جی (وَهُوَ) نه و نه که (مِنْ أَهَمِّ أَوْ أَهَمُّ الْمَطْلُوبَاتِ) گرنگترینی داواکاریه کانی شهر عزانانه: بۆ فتوادان و دادکردن و دهرس گوته وه، چونکه دادکردن و فتوادان به فهرمووده بی هیژه کانی مه زه بی دروست نیه، هه روه که له پییشه کی دا روومان کرده وه.

(لَكِنْ فِي حَجْمِهِ كَبِيرٌ) جا هه رچه نده (الْمُحَرَّرُ) نه وه نده کتیبیکی باش بوو، به لام قه باره ی زور گه وره بوو (يَعْجِزُ عَنْ حِفْظِهِ أَكْثَرُ أَهْلِ الْعَصْرِ) زوری ی خوینده واران ی چه رخی نیمه ناتوانن له به ری بکن (إِلَّا بَعْضَ أَهْلِ الْعِنَايَاتِ) ته نها چه ند که سیک نه بی: که زور بایه خی پی نه دهن، واته: که م که س ده یتوانی (الْمُحَرَّرُ) له بهر بکا.

(فَرَأَيْتُ) جا له بهر نه وه ی (الْمُحَرَّرُ) به م شیوه یه بوو، وام پی باش بوو (إِخْتِصَارُهُ فِي نَحْوِ نِصْفِ حَجْمِهِ) کورتی بکه مه وه له وینه ی نیوه قه باره ی دا

لَيْسَ هَلْ حَفْظُهُ مَعَ مَا أَضْمُهُ إِلَيْهِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى مِنَ التَّفَاسِ الْمُسْتَجَادَاتِ: مِنْهَا التَّنْبِيْهُ عَلَى قُبُوْدٍ فِي بَعْضِ الْمَسَائِلِ هِيَ مِنَ الْأَصْلِ مَحْذُوفَاتٌ، وَمِنْهَا مَوَاضِعُ يَسِيْرَةٍ ذَكَرَهَا فِي الْمَحَرَّرِ عَلَى خِلَافِ الْمُخْتَارِ فِي الْمَذْهَبِ كَمَا سَتَرَاهَا إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى وَأَصْحَاتِ، وَمِنْهَا إِبْدَالُ مَا كَانَ مِنَ الْفَاطَةِ غَرِيْبًا أَوْ مُوْهِمًا خِلَافَ الصَّوَابِ بِأَوْضَحَ وَأَخْصَرَ مِنْهُ بَعَارَاتُ جَلِيَّاتِ، وَمِنْهَا بَيَانُ الْقَوْلَيْنِ وَالْوَجْهَيْنِ وَالطَّرِيقَيْنِ وَالنَّصِّ وَمَرَاتِبِ الْخِلَافِ فِي جَمِيعِ الْحَالَاتِ،

(لَيْسَ هَلْ حَفْظُهُ) تَاكُو له به ركردنی ناسان بی (مَعَ مَا أَضْمُهُ إِلَيْهِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى مِنَ التَّفَاسِ الْمُسْتَجَادَاتِ) له گه لَ ئو و مهسه له به نرخو جوانانه ی من له گه لَ کورتکردنه وه که دا ده ینووسم:

(مِنْهَا) به شیک له و مهسه له به نرخانه (التَّنْبِيْهُ عَلَى قُبُوْدٍ فِي بَعْضِ الْمَسَائِلِ) ناگادارکردنه: له سر چەند ناتوړیکي جیا که ره وه له چەند مهسه له یه کدا (هِيَ) ئو و چەند ناتوړه (مِنْ الْأَصْلِ) له (الْمَحَرَّرِ) دا (مَحْذُوفَاتٍ) نه گوتراون.

(وَمِنْهَا مَوَاضِعُ يَسِيْرَةٍ) به شیکي تر له و مهسه له به نرخانه ئو وه یه: چەند شوپښیکي که م هه نه: نزیکي په نجا مهسه له یه (ذَكَرَهَا فِي الْمَحَرَّرِ عَلَى خِلَافِ الْمُخْتَارِ فِي الْمَذْهَبِ) ئیمامی (الرَّافِعِي) له (الْمَحَرَّرِ) دا به پڼچه وانه ی فه رمووده به هیزه که ی مهزه بی (شافعی) باسی کردون، منیش به گویره ی فه رمووده به هیزه که ده یانلیم (کَمَا سَتَرَاهَا إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى وَأَصْحَاتِ) هه روو کو له مه و دوا ده یان بیني به ناشکرای، ان شاء الله تعالی.

(وَمِنْهَا إِبْدَالُ مَا كَانَ مِنَ الْفَاطَةِ غَرِيْبًا) به شیکي تر له و مهسه له به نرخانه: گورپنی ئو ووشه نامو یانه یه: که له (الْمَحَرَّرِ) دا هه نه (أَوْ مُوْهِمًا خِلَافَ الصَّوَابِ) یان ووشه کان هه له نه خه نه بیري خوینه ر (بِأَوْضَحَ وَأَخْصَرَ مِنْهُ بَعَارَاتُ جَلِيَّاتِ) ده یان گورپمه وه به چەند ووشه یه کی ناشکراترو کورتتر به نووسپښیکي پوښن.

(وَمِنْهَا بَيَانُ الْقَوْلَيْنِ) به شیکي تر پوونکردنه وه ی فه رمووده کانی ئیمامی (شافعی) یه: ئایا کامه یان به هیزه؟ (وَالْوَجْهَيْنِ) هه روو ها پوونکردنه وه ی فه رمووده کانی زانا یانی مهزه بی (شافعی) یه: ئایا کامه یان پاسته؟ (وَالطَّرِيقَيْنِ) پوونکردنه وه ی پڼگایه کانی گپړانه وه ی مهزه بی (شافعی) یه: ئایا کامه یان مهزه بی پاسته قینه یه؟

(وَالنَّصِّ) هه روو ها پوونکردنه وه ی ده ققی فه رمووده ی ئیمامی (شافعی) یه (وَمَرَاتِبِ الْخِلَافِ فِي جَمِيعِ الْحَالَاتِ) هه روو ها پوونکردنه وه ی پله ی جیا وازی یه له نیتوان ئو فه رموودانه دا: ئایا کامه یان به هیزه، یان به هیزتره، یان لا وازه:

فَحَيْثُ أَقُولُ: فِي الْأَظْهَرِ أَوْ الْمَشْهُورِ فَمِنْ الْقَوْلَيْنِ أَوْ الْأَقْوَالِ، فَإِنَّ قَوِيَ الْخِلَافِ قُلْتُ: الْأَظْهَرُ، وَإِلَّا فَالْمَشْهُورُ، وَحَيْثُ أَقُولُ: الْأَصَحُّ أَوْ الصَّحِيحُ فَمِنْ الْوَجْهَيْنِ أَوْ الْأَوْجُهْ، فَإِنَّ قَوِيَ الْخِلَافِ قُلْتُ: الْأَصَحُّ وَإِلَّا فَالصَّحِيحُ، وَحَيْثُ أَقُولُ: الْمَذْهَبُ فَمِنْ الطَّرِيقَيْنِ أَوْ الطُّرُقِ، وَحَيْثُ أَقُولُ: النَّصُّ فَهُوَ نَصُّ الشَّافِعِيِّ - رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى -

(فَحَيْثُ أَقُولُ) كه وايو: له هر شوي نيكي نه م كتبه دا من بليتم: (في الاظهر او المشهور) واته: نه گره به كيكم له م دوو وشه به گوت، نه وه (فمِنْ الْقَوْلَيْنِ أَوْ الْأَقْوَالِ) مه به ستم فرموده به هيژه كه ي گشت فرموده كاني نيمامي (شافعي) به ﷺ.

(فَإِنَّ قَوِيَ الْخِلَافِ) جا نه گره فرموده بي هيژه كه ي نيمامي (شافعي) به ﷺ به لگه ي به هيژ بوو (قُلْتُ) ده ليم: (الْأَظْهَرُ) - ناشكراتر، واته: نه م وشه به به كار دينم، چونكه فرموده به هيژ تره كه به لگه ي ناشكراتر، فرموده كه ي به رامبه ريشي (ظاهر) - ناشكرايه (وَإِلَّا) به لام نه گره فرموده بي هيژه كه ي نيمامي (شافعي) به ﷺ به لگه ي به هيژ نه بوو (فَالْمَشْهُورُ) بُو به هيژه كه نه م وشه به به كار دينم، واته: ناسراو، چونكه بي هيژه كه ي به رامبه ري نه ناسراوه و په فتاري پي تاكري.

(وَحَيْثُ أَقُولُ) وه له هر شوي نيكي نه م كتبه دا بليتم: (الْأَصَحُّ أَوْ الصَّحِيحُ) واته: به كيكم له م دوو وشه به به كار بينم، نه وه (فَمِنْ الْوَجْهَيْنِ أَوْ الْأَوْجُهْ) مه به ستم فرموده به هيژه كه ي گشت فرموده كاني زاناياني مه زه بي (شافعي) به.

(فَإِنَّ قَوِيَ الْخِلَافِ) جا نه گره فرموده بي هيژه كه ي زاناياني مه زه ب به لگه ي به هيژ بوو (قُلْتُ) ده ليم: (الْأَصَحُّ) - پاستر، واته: نه م وشه به به كار دينم، چونكه فرموده به هيژ تره كه به لگه ي پاستر وه فرموده كه ي به رامبه ريشي (صحيح) - پاسته (وَإِلَّا) به لام نه گره فرموده بي هيژه كه ي زانايان به لگه ي به هيژ نه بوو (فَالصَّحِيحُ) بُو به هيژه كه نه م وشه به به كار دينم، واته: پاست، چونكه بي هيژه كه ي به رامبه ري پاست نه وه په فتاري پي تاكري.

(وَحَيْثُ أَقُولُ) له هر شوي نيكي نه م كتبه دا بليتم: (الْمَذْهَبُ)، واته: نه م وشه به به كار بينم، نه وه (فَمِنْ الطَّرِيقَيْنِ أَوْ الطُّرُقِ) مه به ستم گيژانه وه به هيژه كه ي نه وه زانايانه يه: كه مه زه بي (الشَّافِعِيُّ) ده گيژانه وه، واته: له مه زه بي (شافعي) دا ته نها فرموده كاني به هيژو گيژانه وه كاني به هيژ بُو دا كردنو (فتوا) دان به كار دين، هروه كه له پيشه كيه كه دا پوونمان كر دونه وه.

(وَحَيْثُ أَقُولُ) وه له هر شوي نيكي نه م كتبه دا بليتم: (النَّصُّ)، واته: نه م وشه به به كار بينم (فَهُوَ) نه وه مه به ستم (نَصُّ الشَّافِعِيِّ - رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى -) ده ققي فرموده ي نيمامي

وَيَكُونُ هُنَاكَ وَجْهٌ ضَعِيفٌ أَوْ قَوْلٌ مُخْرَجٌ، وَحَيْثُ أَقُولُ: الْجَدِيدُ فَلِلْقَدِيمِ خِلَافُهُ، أَوْ الْقَدِيمُ أَوْ فِي قَوْلٍ قَدِيمٍ فَلِلْجَدِيدِ خِلَافُهُ، وَحَيْثُ أَقُولُ: وَقِيلَ كَذَا فَهُوَ وَجْهٌ ضَعِيفٌ وَالصَّحِيحُ أَوْ الْأَصَحُّ خِلَافُهُ،

(شافعي) ۱۰۰ (وَيَكُونُ هُنَاكَ وَجْهٌ ضَعِيفٌ) وا ده بی: له به رامبر فەرمووده ی نیمامی (شافعی) ش فەرمووده ی کی بی هیزی زانایه که هیه، به لام په فتاری پی تا کړی (أَوْ قَوْلٌ مُخْرَجٌ) یان فەرمووده ی کی وه رگیرو - له فەرمووده ی (شافعی) - هیه به لام بی هیزه په فتاری پی تا کړی.

(وَحَيْثُ أَقُولُ) وه له هر شوینکی ټم کتبه دا بلیم: (الْجَدِيدُ) فەرمووده ی نوی نیمامی (شافعی) ۱۰۰ (فَالْقَدِيمُ خِلَافُهُ) ټو هیه فەرمووده ی کونی نیمامی (شافعی) به پیچه وانه ی نوی ټه کیه (أَوْ الْقَدِيمُ أَوْ فِي قَوْلٍ قَدِيمٍ) یان ټه گهر بلیم: فەرمووده ی کون، یان له فەرمووده ی کی کونی نیمامی (شافعی) دا ټو هیه (فَالْجَدِيدُ خِلَافُهُ) ټو هیه فەرمووده ی کی نوی به پیچه وانه ی تی، به لام په فتاریش هر به فەرمووده ی کی نوی نیمامی (شافعی) ده کړی، ټه نا له چند شوینکدا نه بی: که له (منهاج) دا زږیه یان باس ټه کړی، ان شاء الله تعالی.

(يُنْفِسه)؛ فەرمووده ی کون = (الْقَدِيمُ) ټو فەرمووده ی: که نیمامی (شافعی) له (عِثْرَاق) دا پیش چوونه (مصر) فەرموویه تی، نیمام (احمد بن حنبل) و (الزعفراني) و (الکرايسی) و (أبو ثور) گټراویه تیان وه، به لام نیمامی (شافعی) له فەرمووده ی کون = (الْقَدِيمُ) په شیمان بوو ته وه. فەرمووده ی نوی = (الْجَدِيدُ) ټو فەرمووده ی: که نیمامی (شافعی) له دوی چوونی بق (مصر) فەرموویه تی، نیمامی (البويطي) و (المزني) و (الريبع المرادي) و (حرمله) و چند زانایه کی تر گټراویه تیان وه.

نیمامی (النواوی) له (المجموع) دا ده فرموی: له هر مه سه له یه کدا دوو فەرمووده ی کون نوی نیمامی (شافعی) ه بن، ټو هیه نوی ټه که پاسته و په فتاری پی ده کړی، چونکه له فەرمووده ی کی کون په شیمان بوو ته وه، ټینجا ده فرموی: به لام ټه گهر فەرمووده ی کی کونی نیمامی (شافعی) ده دیستکی (صحيح) - بی ټو به روو بوونه وه - پستی بگری، ټو هیه مه زه بی (شافعی) یه ټه گهر مه رجه پابردووه کانی فەرمووده ی کی (إِذَا صَحَّ الْحَدِيثُ فَهُوَ مَذْهَبِي) ی لی بینه جی.

(وَحَيْثُ أَقُولُ) وه له هر شوینکی ټم کتبه دا بلیم: (وَقِيلَ كَذَا) ټو ها گوتراوه، واته ووشی (قِيلَ) م به کار هیئا (فَهُوَ وَجْهٌ ضَعِيفٌ) ټو هیه نیشانه یه: که فەرمووده ی کی بی هیزه (وَالصَّحِيحُ أَوْ الْأَصَحُّ خِلَافُهُ) فەرمووده ی به هیزی، یان به هیزتری زانایانی مه زه به به پیچه وانه ی تی.

وَحَيْثُ أَقُولُ: وَفِي قَوْلِ كَذَا، فَالرَّاجِعُ خِلَافُهُ. وَمِنْهَا مَسَائِلُ نَفِيسَةٌ أَصْمُهَا إِلَيْهِ يَنْبَغِي أَنْ لَا يَخْلَى الْكِتَابُ مِنْهَا، وَأَقُولُ فِي أَوَّلِهَا: قُلْتُ، وَفِي آخِرِهَا: وَاللَّهُ أَعْلَمُ، وَمَا وَجَدْتُهُ مِنْ زِيَادَةٍ لَفْظَةٍ وَنَحْوِهَا عَلَى مَا فِي الْمُحَرَّرِ فَاعْتَمَدْتُهَا فَلَا بُدَّ مِنْهَا، وَكَذَلِكَ مَا وَجَدْتُهُ مِنَ الْأَذْكَارِ مُخَالَفًا لِمَا فِي الْمُحَرَّرِ وَغَيْرِهِ مِنْ كُتُبِ الْفَقْهِ فَاعْتَمَدْتُ فَإِنِّي حَقَّقْتُهُ مِنْ كُتُبِ الْحَدِيثِ الْمُعْتَمَدَةِ، وَقَدْ أَقْدَمْتُ بَعْضَ مَسَائِلِ الْفَصْلِ لِمُنَاسَبَةِ أَوْ اخْتِصَارِ وَرَبِّمَا قَدَّمْتُ فَصْلًا لِلْمُنَاسَبَةِ، وَأَرْجُو أَنْ تَمَّ هَذَا الْمُخْتَصَرُ أَنْ يَكُونَ فِي مَعْنَى الشَّرْحِ لِلْمُحَرَّرِ، فَإِنِّي لَا أَحْذِفُ مِنْهُ شَيْئًا

(وَحَيْثُ أَقُولُ) وه له هر شوینیکدا بلیم: (وَفِي قَوْلِ كَذَا) له فرموده که ده کدا نه وایه (فَالرَّاجِعُ خِلَافُهُ) نه وه فرموده که بی هیزی نیمامی (شافعی) به پیچیه وانه تی. (وَمِنْهَا) هه ندیک تر له وه مه سه لانه ی من زیادم کردون: (مَسَائِلُ نَفِيسَةٍ) چه ند مه سه له یه کی به نرخن (أَصْمُهَا إِلَيْهِ) ده یانه ییمه ناو (مِنْهَا)، چونکه له (الْمُحَرَّرِ) دا نه گوتراون و (يَنْبَغِي أَنْ لَا يَخْلَى الْكِتَابُ مِنْهَا) پتویسته نه م کتیبه لیان چول نه کری (وَأَقُولُ فِي أَوَّلِهَا: قُلْتُ) له سه رته ای نه وه مه سه لانه دا، ده لیم: من گوتومه، واته: رسته ی (قُلْتُ) به کار دینم- نیمه ش له واته که ی دا ده لیین: نیمامی (النواوی) ده فرموی- (وَفِي آخِرِهَا: وَاللَّهُ أَعْلَمُ) وه له کوتاییشدا رسته ی (وَاللَّهُ أَعْلَمُ) به کار دینم، واته: خوا زاناته ر.

(وَمَا وَجَدْتُهُ) هرچی له (مِنْهَا) دا دیت (مِنْ زِيَادَةٍ لَفْظَةٍ وَنَحْوِهَا) ده رباره ی ووشه یه کی، یان پیتیکی زیادکراو (عَلَى مَا فِي الْمُحَرَّرِ) له سه ر کتیبی (المحرر)، (فَاعْتَمَدْتُهَا فَلَا بُدَّ مِنْهَا) پشته پی بیه سه چونکه نه م زیده یه پتویسته (وَكَذَلِكَ مَا وَجَدْتُهُ مِنَ الْأَذْكَارِ) هه روه ها هر زیکرکت بینی (مُخَالَفًا لِمَا فِي الْمُحَرَّرِ وَغَيْرِهِ مِنْ كُتُبِ الْفَقْهِ) جیاواز بر له گه ل نه و زیکرانه ی له (المحرر) و کتیبه شه ریه کانی تر دا گوتراون (فَاعْتَمَدْتُهَا) پشته پی بیه سه (فَإِنِّي حَقَّقْتُهُ مِنْ كُتُبِ الْحَدِيثِ الْمُعْتَمَدَةِ) چونکه من له کتیبه باوه رپی کراوه کانی حه دیس وهرم گرتوه (وَقَدْ أَقْدَمْتُ بَعْضَ مَسَائِلِ الْفَصْلِ لِمُنَاسَبَةٍ أَوْ اخْتِصَارٍ جَارِي وَهَیْه: هه ندیک مه سه له ی به شیک به پیش دیم: یان له به ر ویکچون، یان بق کورتی (وَرَبِّمَا قَدَّمْتُ فَصْلًا لِلْمُنَاسَبَةِ) هه ندی جار به شیک به ته وای به پیش دیم له به ر ویکچون.

(وَأَرْجُو أَنْ تَمَّ هَذَا الْمُخْتَصَرُ) تکام وایه: نه گه ر نه م کتیبه کورتکراوه یه ته وای بی (أَنْ يَكُونَ فِي مَعْنَى الشَّرْحِ لِلْمُحَرَّرِ) ببیته شیوه ی پوونکرده وه بق (المحرر)- نیمه ش ده لیین: (الْحَمْدُ لِلَّهِ) کتیبه که ته وای بوو و ناویشی لیئاوه: (الْمِنْهَاج)، خودا یارمه تی نیمه ش بدا بق پوونکرده وه ی، آمین- (فَإِنِّي لَا أَحْذِفُ مِنْهُ شَيْئًا) چونکه من هیچ له (المحرر) لانا به م

مِنَ الْأَحْكَامِ أَصْلًا وَلَا مِنَ الْخِلَافِ وَلَوْ كَانَ وَاهِيًا مَعَ مَا أَشْرَتْ إِلَيْهِ مِنَ الثَّفَائِسِ، وَقَدْ شَرَعْتُ فِي جَمْعِ جُزْءٍ لَطِيفٍ عَلَى صُورَةِ الشَّرْحِ لِذَلِكِ هَذَا الْمُخْتَصَرِ وَمَقْصُودِي بِهِ التَّنْبِيهُ عَلَى الْحِكْمَةِ فِي الْعُدُولِ عَنْ عِبَارَةِ الْمُحَرَّرِ وَفِي الْإِحَاقِ قَيْدٌ أَوْ حَرْفٌ أَوْ شَرْطٌ لِلْمَسْئَلَةِ وَتَحْوِ ذَلِكَ وَأَكْثَرُ ذَلِكَ مِنَ الصَّرُورِيَّاتِ الَّتِي لَا بُدَّ مِنْهَا، وَعَلَى اللَّهِ الْكَرِيمِ اعْتِمَادِي وَإِلَيْهِ تَفْوِيضِي وَاسْتِنَادِي وَأَسْأَلُهُ النَّفْعَ بِهِ لِي وَلِسَائِرِ الْمُسْلِمِينَ وَرِضْوَانَهُ عَنِّي وَعَنْ أَحِبَّائِي وَجَمِيعِ الْمُؤْمِنِينَ.

(مِنَ الْأَحْكَامِ أَصْلًا) نه له بپرياره كان و (وَلَا مِنَ الْخِلَافِ وَلَوْ كَانَ وَاهِيًا) نه له فەرمووده جياوازه كان هر چه ند جياوازيه كه ش نذر بي هيز بي (مَعَ مَا أَشْرَتْ إِلَيْهِ مِنَ الثَّفَائِسِ) گشتي ده ليم له گه ل نه و مه سه له به نرخانه ي باسمان كردن.

(وَقَدْ شَرَعْتُ فِي جَمْعِ جُزْءٍ لَطِيفٍ) هر له گه ل ده ست پيكردي (المنهاج) دا ده ستم به كوكردنه وه ي په پتووكيكي بچكوله ش كرد (عَلَى صُورَةِ الشَّرْحِ) له سه ر شيوه ي پوونكرده وه (لِذَلِكَ هَذَا الْمُخْتَصَرِ) بۆ وورده كاري نه م كورتر كراوه يه: كه (منهاج) ي پي ده گوتري، كتيبه بچكوله كه ش پي ده گوتري: (دَقَائِقُ الْمَنَاجِ).

(وَمَقْصُودِي بِهِ) وه مه به ستم به م په پتووكي (دَقَائِقُ)، (التَّنْبِيهُ عَلَى الْحِكْمَةِ فِي الْعُدُولِ عَنْ عِبَارَةِ الْمُحَرَّرِ) ناگادار كرده وه يه: له هوي لادام له نووسيني (المحرر) بۆ نووسينيكي تر (وَفِي الْإِحَاقِ قَيْدٌ أَوْ حَرْفٌ أَوْ شَرْطٌ لِلْمَسْئَلَةِ) هه روه ها: ناگادار كرده وه يه: له هويه كاني زياد كردني ناتوريكي جيا كه روه وه، يان پيتيكي، يان مه رجيكي بۆ مه سه له كه (وَتَحْوِ ذَلِكَ) چەند شتيكي تري له م بابه ته ش (وَأَكْثَرُ ذَلِكَ مِنَ الصَّرُورِيَّاتِ الَّتِي لَا بُدَّ مِنْهَا) نذريه ي نه وانه ي باسمان كردن له و ناچار يانه ن: كه پيويسته بگوترين.

(وَعَلَى اللَّهِ الْكَرِيمِ اعْتِمَادِي) پشت به ستم ته نها به خوي زيده به خشه (وَالِيهِ تَفْوِيضِي) كاري خوم ته نها به خوا ده سپيرم (وَاسْتِنَادِي) پشتي خوم ته نها به خوا به هيز ده كه م (وَأَسْأَلُهُ النَّفْعَ بِهِ لِي) داواي سودي نه م كتيبه له خوا ده كه م: بۆ خوم و (وَلِسَائِرِ الْمُسْلِمِينَ) بۆ سه رجه م موسلمانان (وَرِضْوَانَهُ عَنِّي وَعَنْ أَحِبَّائِي وَجَمِيعِ الْمُؤْمِنِينَ) داواي پازي پوون له خوا ده كه م: له خوم له خو شه ويستانم و له گشت نيمانداران. بيگومان نيمه ي هه ژاريش نيماندارين و دوعايه كه نيمه ش ده گريته وه، آمين.

ليره دا پيشه كيه كه ي (منهاج) ي نيمامي (النواوي) ته واو بوو، نينجا ده ست به ناوه پوكي (منهاج) ده كاو ده فەرموي:

(کتاب الطهارة)

قال الله تعالى: وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا. يُشْتَرَطُ لِرَفْعِ الْحَدَثِ وَالْتَجَسِ مَاءٌ مُطْلَقٌ وَهُوَ مَا يَقَعُ عَلَيْهِ اسْمُ مَاءٍ بِلَا قَيْدٍ،

﴿ كِتَابُ الطَّهَارَةِ: نَهْمُ بِهَرْتَوُكِه بَاسِ پَاكِرْدَنَه وَه دَمَكَا ﴾

واته: لابر دنی پیسی و بی دهنوئیزی گهوره و بجوک.

(قَالَ اللَّهُ تَعَالَى) خَوای گهوره له قورنانی پیروزدا ده فرموی: ﴿وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا﴾ نِیمه له ناسمانه وه ناویکی پاککهره وه مان دابه زاندوته خواره وه.

(يُشْتَرَطُ) له شهره تی نیسلامدا به مارج داده ندری (لِرَفْعِ الْحَدَثِ) بی لابر دنی بی دهنوئیزی گهوره و بجوک (وَالْتَجَسِ) هه روه ها بی لابر دنی پیسی (مَاءٌ مُطْلَقٌ) ده بی ناویکی پووت به کار بهی ندری ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: قَالَ أَعْرَابِيٌّ فِي الْمَسْجِدِ فَتَاوَلَهُ النَّاسُ، فَقَالَ لَهُمُ النَّبِيُّ ﷺ: دَعُوهُ وَهَرِّقُوا عَلَى بَوْلِهِ سَجْلًا مِنْ مَاءٍ ﴿رواه الشيخان﴾، پیاویک میزی له ناو مزگه وتدا کردو خه لکیش لیتان قیراند، جا پیغه مبره ﷺ فرموی: وازی لی بینو دلوچه یه کی ناو برزیننه سهر میزه کی.

(وَهُوَ) ناوی پووت (مَا يَقَعُ عَلَيْهِ اسْمُ مَاءٍ بِلَا قَيْدٍ) نهو ناو هیه: ناوی ناوی بی بگوتری به بی ناتوره ی پیویست، واته: نه گهر (قَيْدٍ) - ناتوره که پیویست نه بو له گه ناو هیه که دا بگوتری، نه وه هه به ناوی پووت ناو نه بری، وه کو یه کی که له حفت ناوانه، یان دلوچه ی هه لمی یه کی که له حفتانه: که سییان ناوی ناسمان: وه کو ناوی باران و به فرو ته زره، به به لگه ی نایه ته که ی پابر دو و دعای پیغه مبره ﷺ: ﴿اللَّهُمَّ اغْسِلْ خَطَايَايَ بِالْمَاءِ وَالسَّلْجِ وَالْبَرَدِ﴾ رواه الشيخان، خواجه تاوانه کانم بشورینه به ناو و به فرو ته زره.

چواره که ی تریش ناوی زه مین: وه کو ناوی پویارو سهرچاوه، پیغه مبره ﷺ ده فرموی: ﴿أَرَأَيْتُمْ لَوْ أَنَّ نَهْرًا بِبَابِ أَحَدِكُمْ يَغْتَسِلُ مِنْهُ كُلُّ يَوْمٍ خَمْسَ مَرَّاتٍ، هَلْ يَبْقَى مِنْ ذَرْبِهِ شَيْءٌ؟﴾ الحديث رواه الشيخان، پیم بلین نه گهر پویاریک له بهر ده رگه ی یه کی کتان بیو هه مو پوزیک پینج جار خوی لی بشوری، نایا هیچ چلکی پیوه ده میتی؟.

هه روه ها ناوی ده ریا، پیغه مبره ﷺ ده ره قی ده ریا ده فرموی: ﴿هُوَ الطَّهُورُ مَاؤُهُ الْحِلُّ مَيْتُهُ﴾ رواه أصحاب السنن بسند صحیح، ناوی ده ریا پاککهره وه یه و مردوه که شی حلاله. هه روه ها ناوی بیر، پیغه مبره ﷺ ده ره قی بیر (بُضَاعَةٌ) ده فرموی: ﴿إِنَّ الْمَاءَ طَهُورٌ لَا يَتَجَسَّسُ شَيْءٌ﴾ صححه الامام احمد، ناوی نه م بیره پاککهره وه یه و هیچ شتیک پیسی ناکا. واته: چونکه له (قُلْتَيْنِ) زورتره.

فَالْمُتَغَيِّرُ بِمُسْتَقْنَى عَنْهُ كَزَعْفَرَانَ تَغْيِرًا يَمْنَعُ إِطْلَاقَ اسْمِ الْمَاءِ غَيْرَ طَهُورٍ، وَلَا يَضُرُّ تَغْيِيرُ لَا يَمْنَعُ الْاسْمَ،

به لام نه گهر ناتوره که پټويست بوو: وهکو ماستاو، نه وه به ناوی پووت ناو نابريو پاککه روه نيه، هه روه که ده فهرموي: (فَالْمُتَغَيِّرُ) که وابو: هه ناويک-تد بئ، يان که م بئ- پهنک، يان تام، يان بونی بگوږي (بِمُسْتَقْنَى عَنْهُ) به شتيکی پاک، که تیکه لی ناو بیرو ناویش پټويستی پئی نه بئ (كَزَعْفَرَانَ) وهکو زه عفهران و نهفت و دیتول و خوئی چيایی و ماست و چایه و به ری درهخت و هه ر جوړه ده رمانیکو... هتد (تَغْيِرًا) به نه اندازه یکی و هها تد بگوږي: که (يَمْنَعُ إِطْلَاقَ اسْمِ الْمَاءِ) که دهغه بکا پئی بگوږي: ناو (غَيْرُ طَهُورٍ) نه ناو گډاوه-هه رچند پاکه- به لام پاککه روه نيه و پئی ناگوږي: ناوی پووت، که واته: بؤ ده ستونیزو لابردي پیسی به کار نایئ.

ئينجا بزانه: جگه له ناوی پووت، هيچ شله يه کی تر- وهکو سرکه و ناوی میوه و ناوی درهخت و گولاو و نهفت و به نزين و دیتول و... هتد: نه م جوړه شلانه- نه ده ستونیزيان پئی ده شورئ و نه پیسیيان پئی پاک ده بیته وه، چونکه خوی گوره ده رباره یی ده ستونیز ده فهرموي: ﴿لَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا﴾ نه گهر ناوتان ده ست ته که وت ته يه معوم بکه ن.

هه روه ها پيغه مبهري ﷺ له باره ی میزی پیاوه که ی پاردوو فهرموي: ﴿هَرِّقُوا عَلَى بَوْلِهِ سَجَلًا مِنْ مَاءٍ﴾ رواه الشيخان، دولچه يه کی ناو برزيننه سر ميزه که ی.

هه روه ها ده رباره ی خوینی حه يز فهرموي: ﴿ثَحْتَهُ ثُمَّ تَقْرُضُهُ بِالْمَاءِ ثُمَّ تَنْضَحُهُ ثُمَّ تُصَلِّي فِيهِ﴾ رواه الشيخان، خوین له جله که ی ده پئی، ئینجا له گه ل ناودا هه لیده گوشي، ئینجا به ناو ده يشورئ، ئینجا نوږي پټوه ده کا.

واته: له نايه ته که دا فهرمان به ته يه معوم کراوه له حه دیسه کانیشدا فهرمان به شورینی به ناو کراوه، که وابو: هه که سټک له شوریندا، يان له ده ستونیزدا، شله يه کی جگه له ناو به کار بیئی، نه وه فهرمانی خواو پيغه مبهري ﷺ جی به جی نه کردوه، هه روه که له (المجموع) دا پوونی کردوته وه.

(وَلَا يَضُرُّ زَهْرَهُ لَهْ نَاوِي پَاککهر وه نادا (تَغْيِيرٌ) گډاڼيکی که م، به شتيکی پاک: که (لَا يَمْنَعُ الْاسْمَ) ناوی ناو که دهغه نه کا: وهکو که ميک ماست، يان شتيکی تری پاک بکه ویتته ناو ناو و که ميک بيگوږي ﴿عَنْ أُمِّ هَانِيٍّ زَبْرًا عَنْهَا: اللَّهُ ﷻ اغْتَسَلَ هُوَ وَمِمْوْنَةُ مِنْ قَصْعَةٍ فِيهَا أَلْسُرُ الْعَجِينِ﴾ إسناده على شرط الصحيح رواه ابن ماجه والنسائي، پيغه مبهري ﷺ (ميمونة) زبراه عنها له ناوی ته شتيک- که ناسه واری هه ویری پټوه بوو- خویان شور.

وَلَا مُتَغَيِّرٌ بِمُكْتٍ وَطِينٍ وَطُحْلُبُ وَمَا فِي مَقَرِّهِ وَمَمَرِّهِ، وَكَذَا مُتَغَيِّرٌ بِمُجَاوِرٍ كَعُودٍ
وَذَهْنٍ أَوْ بِتُرَابٍ طُرِحَ فِيهِ فِي الْأَطْهَرِ،

(وَلَا مُتَغَيِّرٌ) ههروها زهره‌ری نیه گزپانی ناوِیک، که (بِمُكْتٍ) گزپانه‌کی به هوی زُود
وہستانه بی، هه‌رچہ‌ند پهنگو تامو بؤنیشی زُود گزپایی (وَطِينٍ) ههروها زیانی نیه
که به هوی قوپ گزپایی (وَطُحْلُبُ) ههروها زیانی نیه که به هوی قه‌وزه سه‌وزه‌کی ناو
گزپایی، یان به هوی گه‌لای درخت گزپایی، بهو مهرجی به خوی بکه‌ویته ناو‌ه‌که،
هه‌رچہ‌ند درخت‌کەش له ناو‌ه‌که دور بی‌و گه‌لایه‌کەشی له ناو‌ه‌که‌دا پزی‌بی،
هه‌روه‌ک له (تحفة) و (مغنی)‌دا گوتراوه.

(وَمَا فِي مَقَرِّهِ) ههروها زهره‌ری نیه گزپانی ناو به شتیکی پاک: که له شوینی وه‌ستانی
ناو‌ه‌که‌دا بی: وه‌کو نه‌و ناو‌هی بگورپی به هوی کونده‌یه‌ک که به جهفت خوش کرابی، یان
به هوی مه‌شکه‌یه‌ک که ماستی لی به‌تال کرابی، یان به‌هوی به‌رمیلک، یان ته‌نکه‌ریک که
نه‌فت و به‌نزی‌ن و پونی لی به‌تال کرابی.

(وَمَمَرِّهِ) ههروها زهره‌ری نیه گزپانی ناو به هوی شتیکی پاک: که له جۆگ‌هی ناو‌ه‌که‌دا
بی: وه‌کو کانگ‌هی گزگرو و نه‌فت و خوی‌چیایی و نه‌و جۆره شتانه‌ی ده‌که‌ونه‌ی ریگ‌هی
ناو، چونکه پاراستنی ناو له‌و جۆره گزپانانه‌ی پابردو، زه‌حمه‌ته.

(وَكَذَا مُتَغَيِّرٌ) ههروها زهره‌ری پی‌ناکه‌وی: ناوِیک که گزپایی (بِمُجَاوِرٍ) به هوی شتیکی
پاک، که تیگه‌لی ناو نه‌بی - هه‌روه‌ک له (المهذب)‌دا وه‌های فهرمووه - (كَعُودٍ وَذَهْنٍ) وه‌کو
دارو پهن، هه‌رچہ‌ند بؤنیشیان هه‌بی‌و گزپانه‌کەش زُود بی، یان وه‌کو دانه‌ویله‌و نه‌و جۆره
شتانه‌ی هیچ به‌شیکیان لی جیا نابیته‌وه تیگه‌لی ناو نابی.

به‌لام نه‌گه‌ر دانه‌ویله‌که به هوی کولاندن تیگه‌لی ناو بوو و گزپاندی، یان هه‌ر به‌خوی
به‌شیکی لی جیا بؤوه تیگه‌لی ناو بوو و گزپاندی: وه‌کو میوزو قه‌یسی و نه‌و جۆره
شتانه، نه‌و نه‌گه‌ر گزپانه‌که زُود بوو، زهره‌ری هه‌یه، نه‌گه‌ر نا: زهره‌ری نیه، هه‌روه‌ک له
(تحفة) و (الشروانی)‌دا وه‌هایان پهن کردوته‌وه.

(أَوْ بِتُرَابٍ طُرِحَ فِيهِ) یان گزپانه‌کی به هوی گلنکی پاک بی، هه‌رچہ‌ند گله‌کەش به
ده‌ست فپئی بدریته ناو‌ه‌که‌وه (فِي الْأَطْهَرِ) له فهرمووده به‌هیزتره‌کی نیمامی
(شافعی)‌دا زهره‌ری نیه، چونکه گلنیش وه‌کو ناو پاکه‌ره‌وه‌یه، هه‌روه‌ها خوی‌ی ناوی -
وه‌کو گل - زهره‌ری نیه.

﴿ نَاگاداری ﴾: نه‌گه‌ر ماتو: شله‌یه‌کی پاکی هاوچه‌شنی ناو، تیگه‌لی ناو بوو: وه‌کو ناوی
درخت و ناوی‌گول که بؤنی نه‌مابی، ناو‌ه‌که پیس نابی، به‌لام سوننه‌ته شله‌که وه‌ک

وَيُكْرَهُ الْمُسْتَمْسُ. وَالْمُسْتَعْمَلُ فِي فَرْضِ الطَّهَارَةِ - قِيلَ: وَنَفْلُهَا - غَيْرُ طَهْوَرٍ فِي الْجَدِيدِ،

دژیکى ناوه نجى ئەندازەى بۆدابندى، واتە: دەلێن: ئەگەر بە ئەندازەى ئەم شلەى، ئاوى مەنار، یان ئاوى ترى، یان گىای بۆژانە تێکەلى ئەم ئاوه بکرى، ئایا پەنگ، یان تام، یان بۆنى دەگۆپى، یان نا؟ ئەگەر داماننا: زۆر دەگۆپى، ئەوه ئاوه که له کار دەکهوى، ئەگەر نەیدەگۆپى، یان گۆپانەکهى کهم بوو، ئەوه زەرەرى نیه.

ئینجا بزانه: ئاوى (مُسْتَعْمَل)، واتە: بە کارهاتوو، هەمان بېرى بۆ دەدرى، بەلام بەو مەرجەى بکهوێتە ناو ئاویکی کهمتر له (قُلْتَيْن) و هەردووکیان به یهکهوه نەگەنە (قُلْتَيْن)، هەروەک له (تحفة) و (نهاية) و (شروانی) دا پوونیان کردۆتهوه.

(وَيُكْرَهُ) ناپەسەندە بە کارهێنانى ئاوى (الْمُسْتَمْسُ) واتە: ئەو ئاوهى به گەرمایى تیشکى پۆژ له قاپیكى ئاسن، یان مس، یان سفردا گەرم بوبى، له وولاتیکی وههادا: که پلهى گەرمی زۆر بههێز بى، ئینجا بزانه: بە کارهێنانى ئەم ئاوه، تەنها بۆ لاشەى مڕۆڤ، له کاتى گەرمی دا ناپەسەندە، چونکه مەترسی به ئەکبوونی ئی دەکرى - هەروەک ئیمامى (عمر) فرموویەتى - کهواتە: ئەگەر له ناو گۆرە، یان حەوز، یان کونده، یان نایلۆندا گەرم بوو، یان به ئاگرو هیتەری کارەبا له ناو ئاسنو سفردا گەرم کرا، یان پلهى گەرمی شوێنەکه بههێز نەبو، بە کارهێنانى ئەوانە هیچیان ناپەسەند نیه.

﴿ ئاوى (مُسْتَعْمَل): بە کارهاتوو ﴾

(وَالْمُسْتَعْمَلُ) ئاوى بە کارهاتوو - که له (قُلْتَيْن) کهمتر بى - و (فِي فَرْضِ الطَّهَارَةِ) له پاککردنەوه یهکى واجبدا بە کارهاتبى: وەک جارى یهکهمى دەستنویژى واجب، یان غوسلى واجب (قِيلَ) له فرمووده یهکى بىهێزدا گوتراوه: (وَنَفْلُهَا) ئەو ئاوهى له سوننهتى دەستنویژو غوسلیش بە کارهاتوه، هەر یهکێک لهم دوو جۆره ئاوه پاکه، بەلام (غَيْرُ طَهْوَرٍ) هیچیک لهم دووانه پاککەرەوه نیه (فِي الْجَدِيدِ) له فرموودهى نوێى ئیمامى (شافعی) دا، واتە: هەر چەند پاکه، بەلام بۆ دەستنویژو غوسلیکی تر به کار نایى و پیسیشى پى لاناچى، ئیمامى (النواوى) له (المجموع) دا بهلگهى بهوه هێناوهتهوه:

﴿بَيِّنَةٌ مِّنْهُ رَوَاهُ (صَحَابَةُ) كَانَتْ لَهُ سَمْفَرَةٌ زُورْ مَكَانِيْنَا بِئُورِيسْتِيَانْ بَه ئَاو دِمْبُو، ئاوى (مُسْتَعْمَل) - بە کارهاتوو یان کۆ نەدەکردمووه جارێکی تر به کاریان نەدەهێنا. واتە: تەیه مومریان دەکرد، هەروەک له (الْمَجْلِي) دا فرموویەتى.

ئینجا بزانه: له فرموودهى بههێزى نوێ دا: تەنها ئەو ئاوهى له پاککردنەوه یهکى واجبدا بە کارهاتبى به (مُسْتَعْمَل) دادهندى، کهواتە: ئاوى بە کارهاتوو له پاککردنەوه یهکى

سوننه تدا: وه كو ناوی دستنویژی نو یكراوه و غوسلی سوننه تو ناوی جاری دوهم و سی یه می غوسلو ده دستنویژ، (مُسْتَعْمَل) نیه، به لكو پاكه و پاكه ره وه شه، هه روه كه له (المَحَلِّي) و (مغنی) دا فرمودیانه.

(فَإِنْ جُمِعَ) جا نه گه ر ناوی (مُسْتَعْمَل) = به كارها توو كو كراوه له ناو به رمیلنك، یان له ناو حه و زینكا (فَبَلَّغَ قُلْتَيْنِ) جا نه وه نده زۆر بوو، تا گه یشته قولله تین (فَطَهُّورٌ) ناوه كه ده بیته پاكه ره وه (فِي الْأَصَحِّ) له فرموده ی پر استردا، واته: بۆ ده دستنویژو غوسلو لابردنی پیسی به كار دئ، هه ر چه ند له مه و دواش به هۆی هه لئینجا كه م بیته وه.

﴿ناگاداری﴾: هه ر كاتیك ناو له ئەندامه شۆراوه كه جیا بۆوه ده بیته (مُسْتَعْمَل)، كه و ابو: نه گه ر به ناویكی كه متر له (قُلْتَيْنِ) غوسلی كرد، یان ده دستنویژی گرت، واجبه: ناگادار بی: پرپوشكه كانی ناوشۆره كه نه كه ونه ناو ناوه كه، چونكه نه گه ر پرپوشكه كان زۆر بن، ناوه كه له كار دین، به لام پیسی ناكه ن، هه روه كه له ناگاداریه كه ی پر ابردودا باسما ن كرد.

هه روه ها له دوا ی نیه تی غوسلو له دوا ی كۆتایی چاوشۆردن له ده دستنویژدا واجبه به نیه تی ناو ده ره یئان دهستی خۆی بخاته ناو ناوه كه مه كه و ناو ده ریئنی و به كاری بیئنی، نه وه كو بیته (مُسْتَعْمَل) و بۆ ئەندامه كانی تری له كار بكه وئ، هه روه كه له (تحفة) دا پوونی كردۆته وه ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: لَا يَقْتَسِلُ أَحَدُكُمْ فِي الْمَاءِ الدَّائِمِ وَهُوَ جُنُبٌ، لَقَالَ: كَيْفَ يَفْعَلُ يَا أَبَاهُ رَيْرَةَ؟ قَالَ: يَتَنَوَّلُهُ تَنَوُّلاً ﴿رواه مسلم، پیغه مبه ر﴾ فرمودی: كه ستان له ناو ناوی وه ستاودا غوسلی (جنابة) نه كا- (واته: چونكه نه گه ر ناوه كه له (قُلْتَيْنِ) كه متر بی له كار ده كه وئ) - به (أبي هريرة) یان گوت: نه ی چۆن خۆی بشۆرئ؟ فرمودی: به ده ست ناوه كه ده ریئنی.

ئینجا بزانه: له (المجموع) دا ده فرمودی: لاشه ی جه نابه تدار به یه كه ئەندام داده ندرئ، كه و ابو: هه ر به به لگه ی نه و حه دیسه: نه گه ر ها تو له ناو ناویكی كه متر له (قُلْتَيْنِ) دا ده دستنویژی گرت، یان غوسلی كرد، نه گه ر له دوا ی خۆ نقوم كردن نیه تی هیئا، نه وه ده دستنویژو غوسلی دروستن و ناوه كه ش ده بیته (مُسْتَعْمَل).

هه روه ها: نه گه ر تا نه ژتۆی چووه ناو ناوه كه، ئینجا نیه تی هیئا، ئینجا به ته وای خۆی نقوم كرد، دیسان ده دستنویژو غوسلی دروستن و ناوه كه ش ده بیته (مُسْتَعْمَل)، به لام نه گه ر به ته وای خۆی نقوم نه كرد به لكو ها ته ده ره وه، نه وه ته نها نه و به شه ی كه و تۆته ناو ناوه كه غوسلی ده رده چی، واته: چونكه به هۆی ها تنه ده ره وه ناوه كه له به شه نو قوم كراوه كه جیا بۆته وه بووه ته (مُسْتَعْمَل)، كه و ابو: نه بۆ ئەندامه كانی تری و نه بۆ

وَلَا تَنْجُسُ قُلْتَا الْمَاءِ بِمُلَاقَاةِ نَجَسٍ، فَإِنْ غَيْرُهُ فَنَجَسٌ،

که سبکی تر به کار نایب، به لایم نه گهر ناوه که (قُلْتَيْنِ) ته و او بوو، نه وه نایبته (مستعمل)،
هه روه که له (شرح مسلم) و له (نهایه) دا پوون کراوه ته وه.

جا نیمامی (الرافعی) له (فتح العزیز) دا دهریاره ی نه م مه سه له یه ده فهرموئ: په کسانه
ناوه که به سهر لاشه که دا بئ، یان لاشه که به سهر ناوه که دا بئ. واته: نه گهر جه نابه تدار
یه که جار ناوی به سهری خوی دا کردو به لاشه ی دا چوو خواره وه تا بهری پی، نه وه
غوسلی دهرده چئ و ناوه که ش ده بیته (مُستعمل).

که و ابو: پیو یست ناکا یه که یه که ناو به نه دنامه کانی دا بکا، چونکه گشت لاشه ی
جه نابه تدار به یه که نه دنام داده ندري.

ئینجا بزانه: نه گهر به مه به سستی ناو خوار دنه وه، یان تاقی کردنه وه، ده سستی خوی بخاته
ناو ناوه که: نایا گهر مه، یان سارده؟ نه وه نایبته (مُستعمل)، هر چه نده بئ ده ستونوئو
جه نابه تداریش بئ، هه روه که له (تحفة) دا ناماز ه ی بؤ کردو.

دیسان بزانه: نیمامی (شافعی) که ده فهرموئ: ناوی (مستعمل) پیس نیه، به لگه ی به وه
هئتا وه ته وه: (که پیغه مبهرو عليه السلام (صحابه) کان عليه السلام ده ستونوئو زیان دمگرتو ناوه که ش
ده چکاوه سهر جلکه گانیان و نه یانده شو رد). هه روه که له (المجموع) دا گنړاویه تیه وه.

ئینجا ناگادار به: ناوی به کارهاتو له لابر دنی پیسی دا، له (باب النجاسة) دا پوون
نه که یه نه وه، ان شاء الله تعالی.

﴿ ناوی پیس ﴾

(وَلَا تَنْجُسُ قُلْتَا الْمَاءِ) قولله تئینی ناو پیس نایب (بِمُلَاقَاةِ نَجَسٍ) به تیکه وتننی شتیکی پیس،
به و مرجه ی نه یگورئ، جیاوازی نیه: پیسه که ووشک بئ، یان شل بئ، چونکه
پیغه مبهرو عليه السلام ده فهرموئ: ﴿إِذَا كَانَ الْمَاءُ قُلْتَيْنِ لَمْ يَحْمِلِ الْخَبَثُ﴾ و فی روایه: ﴿لَمْ يَنْجُسْ﴾
رواه اصحاب السنن بسند صحیح، هر کاتیک ناو بووه قولله تئین پیس نایب.

له (نهایه) دا ده فهرموئ: نه گهر قشپلیک راته: یان پیسیکی تر— فرئ درا ناو دهریا راته:
ناویکی قولله تئین— جا به هوی نه مه دلژپه ناویک که و ته سهر شتیکی، نه وه پیسی ناکا.
(فَإِنْ غَيْرُهُ) به لایم نه گهر پیسه تیکه و تووه که ناوه قولله تئینه که ی گورپی (فَنَجَسٌ) نه وه
ناوه که پیسه به (اجماع) ی زانایانی نایب، هه روه که سهر چاوه کانهان به لگه یان پی
هئتا وه ته وه.

ئینجا جیاوازی نیه گورپانه که: زقد بئ، یان که م بئ، په رنگ، یان تام، یان بونی گورپا بئ،
پیسه که تیکه لی ناو ببئ، یان تیکه لی نه بئ.

فَإِنْ زَالَ تَغْيِرُهُ بِنَفْسِهِ أَوْ بِمَاءِ طَهْرٍ، أَوْ بِمِسْكٍ وَزَعْفَرَانٍ فَلَا وَكَذَا ثُرَابٌ وَجِصٌّ
فِي الْأَظْهَرِ، وَدَوْنُهُمَا يَنْجُسُ بِالْمُلَاقَاةِ،

جا نه گهر هاتو: به شپځي قوله تینه که گډپاو به شه که یتری نه گډپا، نه وه ته ماشای
نه کری: نه گهر به شه نه گډپاو که ش به نهها ده که یشته قوله تین، نه وه پیس نابې،
نه گهر نا: پیس ده بې، هرهوک له (المجموع) و (نهاية) دا پوښان کردو ته وه.

(فَإِنْ زَالَ تَغْيِرُهُ) جا نه گهر قوله تینه پیس بووه که، گډپانه که ی نهما (بِنَفْسِهِ) هر له خویه وه
بې نه وه ی هیچې تې بکړی: وه زډر مان وه، یان پیکه وتنی پوځ، یان با (أَوْ بِمَاءِ) یان به
هوی تیکړدنې ناوېکی تر هر چنده نه ویش پیس بې، یان به هوی دهره ښانی به شپځي
ناوکه گډپانی نهما، به وهرجی شو به شه ی ماو ته وه قوله تینی ته واو بې، نه وه له و
حاله تانه دا (طَهْرٍ) ناو پیسه که پاک ده بېته وه و شتی تریش پاک ده کاته وه، هرهوک له
(بجبرمی) دا فرمووی ته، چونکه قوله تینه و هوی پیس بوونه که ش لاچوه.

(أَوْ بِمِسْكٍ وَزَعْفَرَانٍ) یان به هوی میسکو زعفران و گولاو و نم جوره شتانه گډپانه که ی
نهما (فَلَا) ناوکه پاک نابیتته وه، چونکه نازانین: گډپانه که لاچوه، یان به و شتانه
دپوښراوه.

(وَكَذَا ثُرَابٌ وَجِصٌّ) هرهو ما نه گهر به هوی گل، یان که چ گډپانه که ی نهما، هر پاک
نابیتته وه (فِي الْأَظْهَرِ) له فرمووده ی به هیژ تر دا، به لام نه گهر ناوکه پوځ بووه و لیلایي
نه ماو گډپانه که ی پېشوویشی نهما، نه وه گله که و ناوکه ش پاک ده بته وه، هرهوک له
(تحفة) و (مغنی) دا فرموویانه.

هر له م دووانه شدا ده فرموون: نه گهر شله یه کی پیسی هاوچه شنی ناو تیکه لی ناوی
قوله تین بوو: وه کو ناوی پیس و میزی بې پوځ، نه وه سوننه ته: — هرهوک له (شروانی) دا
ده فرموئ — وه دژیکې به هیژ تر نه اندازه ی بې دابندرې، واته: نه گهر به نه اندازه ی نم
شله پیسه، مهره که ب، یان سرکه، یان میسک، بکه و پته ناو نه و ناو، نایا ده یگړې، یان
نا؟ نه گهر داماننا: ده یگړې، نه وه پیس ده بې، نه گهر نا: نا.

نینجا بزانه: نه گهر ناوکه له قوله تین که متر بوو، نه وه یه کسر پیس ده بې و نه و نه اندازه
دانانه ی ناوې، هرهوک ښامی (النواوی) ده فرموئ: (وَدَوْنُهُمَا) ناوی که متر له قوله تین
(يَنْجُسُ بِالْمُلَاقَاةِ) پیس ده بې به هوی تیکه وتنی شتی پیس، جیاوازی نیه: بگړې، یان نا،
پیس که ی تیکه ل بې، یان نا، هستی پې بکړی، یان نا، چونکه پېغه مېر ښه فرمووی:
(إِذَا كَانَ الْمَاءُ قُلْتَيْنِ لَمْ يَنْجُسْ) هر کاتیک ناو بووه قوله تین پیس نابې. واته: نه گهر
قوله تین نه بو پیس ده بې.

فَإِنْ بَلَغَهُمَا بَمَاءٍ وَلَا تَغْيِرَ بِهِ فَطَهُورٌ، فَلَوْ كُوِّرَ بِإِيرَادِ طَهُورٍ فَلَمْ يَتْلُغْهُمَا لَمْ يَطْهَرْ، وَقِيلَ طَاهِرٌ لَا طَهُورٌ،

(فَإِنْ بَلَغَهُمَا) جا نه‌گه‌ر ناوه که‌مه پیسبووه که‌گیشته قولله‌تین (بمَاء) به هوی تیکردنی ناویکی‌تر، هه‌رچند پیسیش بی، یان (مُسْتَعْمَل)ش بی (وَلَا تَغْيِرَ بِهِ) هیچ گۆپانیکی پیوه نه‌ما (فَطَهُورٌ) ناوه‌که ده‌بیته پاک‌کهره‌وه، به به‌لگه‌ی هه‌دیسه‌که‌ی پابردوو، واته: چونکه بووه‌ته قولله‌تین و گۆپانه‌که‌شی نه‌ماوه، که‌واته: نه‌گه‌ر له‌مه‌ودوا به‌ش به‌شیش بکری زبانی نیه، هه‌روه‌ک له (المجموع)دا هه‌رموویه‌تی.

(فَلَوْ كُوِّرَ) نه‌گه‌ر ناوه که‌مه پیسبووه که‌زۆر کرا (بِإِيرَادِ طَهُورٍ) به هوی تیکردنی ناویکی پاک‌کهره‌وه‌ی له خۆی زیاتر (فَلَمْ يَتْلُغْهُمَا) به‌لام نه‌گه‌گیشته قولله‌تین (لَمْ يَطْهَرْ) هه‌ر پاک نابیتته‌وه، به به‌لگه‌ی هه‌دیسه‌که‌ی پابردوو، چونکه نه‌بووه‌ته قولله‌تین (وَقِيلَ طَاهِرٌ) له هه‌رمووده‌یه‌کی بی‌هیزدا: ئه‌م ناوه پاکه (لَا طَهُورٌ) پاک‌کهره‌وه نیه، به‌لام هه‌رمووده‌ی به‌هیزتر نه‌وه‌یه: ئه‌م ناوه هه‌ر پیسه‌و پاک نه‌بووه‌ته‌وه، که‌وابو: نه‌گه‌ر ناویکی که‌متر له قولله‌تین پیس بوو، ئینجا له خۆیه‌وه گۆپانه‌که‌ی لاچوو، پاک نابیتته‌وه، هه‌روه‌ک له (نهاية)و (بجیرمی)دا هه‌رموویانه.

﴿لَا كَلَامَ﴾: نه‌گه‌ر سه‌گ ده‌می بنیتته ناو ناویکی قولله‌تین و له قولله‌تینیش که‌می نه‌کاته‌وه، ئه‌وه نه‌ ناوه‌که‌و نه‌ شوینی ناوه‌که‌هیچیان پیس نابن، به‌و مه‌رجه‌ی ده‌می سه‌گه‌که به‌ته‌پ‌ی به‌شوینه چۆله‌کان نه‌که‌وئ، به‌لام نه‌گه‌ر له قولله‌تین که‌متر بوو، ئه‌وه ناوه‌که‌و شوینه‌که هه‌ردوکیان گلاو ده‌بن، ئینجا نه‌گه‌ر ناوه‌که‌زۆر کرا تا گه‌یشته قولله‌تین، ئه‌وه ته‌نها ناوه‌که پاک ده‌بیته‌وه، هه‌روه‌ک له (نهاية)دا هه‌رموویه‌تی، به‌لام له (مغنی)دا ده‌فه‌رموئ: (امام الحرمين) ئه‌و هه‌رمووده‌ی به‌پاست داناوه: که‌ شوینه‌که‌ش پاک ده‌بیته‌وه.

ئینجا بزانه: نه‌گه‌ر سه‌گه‌یک سه‌ری خۆی بخاته ناو قاپێک که‌ ناویکی‌که‌م، یان شله‌ی تێدا بی، ئینجا سه‌ری ده‌ره‌یتاوه‌زاندا: ده‌می لی‌داوه، یان نا؟ ئه‌وه هه‌ر پاکه‌و پیس نابێ، هه‌رچند ده‌میشی ته‌پ‌بی له‌ هه‌رمووده‌ی پاستردا- چونکه ده‌گونجی: ته‌پ‌ه‌که‌ لیکاوێ خۆی بی، هه‌روه‌ک له (المجموع)و (مغنی) له (باب النجاسة)دا هه‌رموویانه.

هه‌روه‌ها بزانه: نه‌گه‌ر ناوی بیرێک له قولله‌تین که‌متر بوو، ئینجا پیس بوو، ئه‌وه به‌هه‌لتینجان پاک نابیتته‌وه، چونکه قوولایی بیره‌که‌و ته‌نیشته‌کانیشی پیس بوینه، به‌لکو پیویسته به‌ ئاو تێکردن، یان به‌ پاگرتن زۆر بکری تا ده‌گاته قولله‌تین، تا‌کو پاک ببیتته‌وه، ئینجا نه‌گه‌ر زۆر کراو پیسه‌که‌ی تێدا وردو بلاو بوو: وه‌ک تووکی مشک و پشیل و...هتد،

نه وه پئويسته گشت ناوه که دهریدری، تا قه ناعتمان بی: مووه کان نه ماون، ههروه که (المجموع) و (مغنی) دا فهرموویانه.

هه ره له م دووانه دا ده فهرموون: نه گهر ناوه که ته نه قووله تین بوو و زیاتر نه بو، پیسیه کی ووشکی تی دا بوو به لام نه یگۆپی، ئینجا به دۆلجه یه ک ناویان لی دهرهیتنا، نه وه ته نه ناوی ناو دۆلجه که پاکه، نه وهنده ی ماوه ته وه یه کسه ره پیس ده بی، چونکه له قووله تین که متر بووه و پیسه په یته که شتی تی دا ماوه ته وه، که وایو: لای دهره وه ی دۆلجه که ش پیس ده بی، به لام نه گهر پیسه که له گه ل ناوه که هیندرا دهره وه: نه وه به پیچه وانه وه، ته نه ناو دهره وه ی دۆلجه که و ناوی ناو دۆلجه که پیسه و ناوه که ی ماوه ته وه پاکه.

﴿ناگاداریه کی تر﴾: نه وه ی پاردوو دهریاره ی ناو بوو، چونکه گشت شله یه ک-جگه له ناو- به تیکه و تنی پیسی یه کسه ره پیس ده بی، هه رچهند شله که ش له قووله تین زیاتر بی و پیسه که ش که م بی، ههروه که له (المجموع) و سه رچاوه کانی تر دا فهرموویانه.

به لام (وَيُسْتَنْتَى) جیا ده کرتته وه له و پیسانه ی ناوی که م و شله پیس ده که ن (مَيَّةً) مردار یووکی وها (لَدَمَ لَهَا سَائِلٌ) که خوینی له بهر نه پوا نه گهر به زیندووه تی بریندار بکری: وه کو میش و پئشوله و قالوچه و سیسرکه و ههنگو زهنگه سوژه و زه رگه ته و دوویشکو مار میلۆکه و قیچ و نه سپی... هتد (فَلَا تُنَجِّسُ مَائِعاً) نه و جوژه شتانه هیچ شله یه ک پیس ناکه ن، ههروه ها ناوی که میش پیس ناکه ن (عَلَى الْمَشْهُورِ) له سه ره فهرمووده ی ناسراوی به هیزی مه زه به، جیاوازی نیه: به زیندووه تی بکه ویتته ناو شله و ناوه که و تییدا بهری، یان به مردووه تی، به و مه رجه ی به ده ست فری نه دریتته ناو شته که، چونکه پیغه مبه ره ﴿وَإِذَا وَقَعَ الذُّبَابُ فِي شَرَابٍ أَحَدِكُمْ فَلْيَغْمِسْهُ كُلَّهُ، ثُمَّ لِيَطْرَحْهُ فَإِنْ فِي أَحَدٍ جَنَاحَيْهِ شِفَاءٌ وَفِي الْآخَرِ دَاءٌ﴾ رواه البخاری، هه ر کاتیک میش که وته ناو خواردنه وه ی یه کیکتان، با هه مووی نقوم بکاته ناو خواردنه وه که، ئینجا فری بی بداته دهره وه، چونکه له بالیکی دا شیفاهه یه و له باله که ی تری دا دهره وه یه.

واته: وا ده بی میشه که به هو ی نقومکردنی له ناو شله که دا دهری، به لام چونکه فهرمانی پیغه مبه ره ﴿وَإِذَا وَقَعَ الذُّبَابُ فِي شَرَابٍ أَحَدِكُمْ فَلْيَغْمِسْهُ كُلَّهُ، ثُمَّ لِيَطْرَحْهُ فَإِنْ فِي أَحَدٍ جَنَاحَيْهِ شِفَاءٌ وَفِي الْآخَرِ دَاءٌ﴾ بوی شله که پیس ناکا، نه وانه ی تریش (قیاس) کراونه ته سه ره میش، به لام جگه له میش نقومکردنی نه وانی تر سوننه ت نیه، ههروه که له (تحفة) دا فهرموویه تی.

﴿ناگاداری﴾: نه و کرمه ی له ناو میوه و شله و خواردندا دروست ده بی: وه کو کرمی هه نجیرو سیو و په نیرو سرکه و... هتد، نه وه نه گهر تییدا بهری پیسی ناکا، نه گهر له گه لی

وَكَذَا فِي قَوْلِ نَجَسٍ لَا يُذْرِكُهُ طَرَفٌ، قُلْتُ: ذَا الْقَوْلُ أَظْهَرُ وَاللَّهُ أَغْلَمُ، وَالْجَارِي
كَرَّ اكِدْ، وَفِي الْقَدِيمِ لَا يَنْجُسُ بِلَا تَغْيِيرٍ،

بخوری دروسته، نه‌گەر له‌گه‌ڵ میوه‌شدا بگوشری زیانی نیه، شله‌ی‌ترو ئاویش پیس ناکا،
هه‌روه‌ک له (المجموع)دا پهوونی کردۆته‌وه.

(وَكَذَا فِي قَوْلٍ) هه‌روه‌ها جیا ده‌کرێته‌وه له‌ فەرمووده‌یه‌کدا (نَجَسٌ) پیسیه‌کی ئه‌وه‌نده
که‌م: که‌ له‌ به‌ر که‌می (لَا يُذْرِكُهُ طَرَفٌ) چاوه‌ی‌بینی: وه‌کو پپوشکی‌کی میز، یان شه‌پاب،
یان ئه‌و پیسیه‌ی به‌ قاچی میشه‌وه‌یه.

(قُلْتُ) ئیمامی (النواوی) ده‌فه‌رموی: (ذَا الْقَوْلُ) ئه‌م فەرمووده‌یه‌ی که‌ ده‌لی: ئه‌و پیسیه‌ی
چاوه‌ی‌بینی شت پیس ناکا (أَظْهَرُ) به‌ هی‌زت‌ره‌ له‌ فەرمووده‌یه‌ی‌تر که‌ ده‌لی: پیس ده‌کا
(وَاللَّهُ أَغْلَمُ) که‌وابو: نه‌ ئاو و نه‌ شله‌ و نه‌ لاشه‌ و نه‌ به‌رگ پیس ناکا، هه‌روه‌ک له
(المجموع)و (المحلی)دا فەرموویانه.

﴿ ئاوی په‌وان ﴾

(وَالْجَارِي) ئاوی په‌وان، واته‌: ئه‌و ئاوه‌ی ده‌پواو له‌ هی‌چ شوێنێکدا نه‌پنگاوه (كَرَّ اكِدْ)
وه‌کو ئاوی وه‌ستاوه‌ له‌ گشت بپاره‌کانی پابردوودا، که‌واته‌: نه‌گەر هه‌ر شه‌پۆلیکی
ئاوه‌که‌ قولله‌تینی ته‌واو بوو، ئه‌وه‌ نه‌گەر به‌ ه‌وی پیسه‌که‌ نه‌گۆڕی پیس نابێ، به‌لام
نه‌گەر شه‌پۆله‌که‌ له‌ قولله‌تین که‌م‌تر بوو و پیسه‌که‌ش له‌ گه‌ڵ شه‌پۆله‌که‌دا ده‌پۆشیت،
ئه‌وه‌ ئه‌و شه‌پۆله‌ و شوینی شه‌پۆله‌که‌ پیس ده‌بی، شوینه‌که‌ش به‌ شه‌پۆلی دواوه‌ پاک
ده‌بیته‌وه‌ و شه‌پۆله‌کانی پابردوو: که‌ پیسه‌که‌یان نه‌گه‌یشتوه‌تی و شه‌پۆله‌کانی داهاتوو: که‌
نه‌گه‌یشتونه‌ پیسه‌که‌، گشتیان پاک‌که‌ره‌وه‌نه‌، هه‌روه‌ک له‌ (المه‌ذب)و سه‌رچاوه‌کانی‌تردا
په‌ون کراوه‌ته‌وه‌.

(وَفِي الْقَدِيمِ) له‌ فەرمووده‌ی کۆنی ئیمامی (شافعی)دا (لَا يَنْجُسُ) ئاوی په‌وان پیس نابێ
(بِلَا تَغْيِيرٍ) به‌ بی‌گۆڕان، واته‌: نه‌گەر پیسی بکه‌ویتی و نه‌گۆڕی، پیس نابێ، هه‌رچه‌ند له
قولله‌تینیش که‌م‌تر بی، (امام الحرمین)و (الامام الغزالی)و چه‌ندانی‌تر ئه‌م فەرمووده
کۆنه‌یان هه‌لبژاردووه‌ و له‌ (المجموع)دا ئه‌م هه‌لبژاردنه‌ی به‌ به‌هێز داناوه‌.

﴿ ئاگا‌داری ﴾: نه‌گەر پیسیه‌کی ووشک ده‌که‌وته‌ سه‌ر پێگه‌ی ئاویکی که‌م‌و له‌ گه‌ڵ
ئاوه‌که‌شدا نه‌ده‌پۆشیت، ئه‌وه‌ شوینی پیسیه‌که‌و هه‌ر شه‌پۆلیکی به‌ سه‌ری‌دا ده‌پوا پیس
ده‌بی، هه‌رچه‌ند نه‌شگۆڕی، مه‌گەر له‌ لاه‌وه‌ له‌ حه‌وزێکدا کۆ بیته‌وه‌ تا ده‌بیته
قولله‌تین، هه‌روه‌ک له‌ (نهایه‌)و (فتح‌ العزیز)دا، فەرموویانه، واته‌: له‌ وی‌دا ده‌بیته
پاک‌که‌ره‌وه‌، به‌و مه‌رجه‌ی گۆڕانی نه‌بی.

وَالْقُلْتَانِ خَمْسُمَا رَطْلٍ بَغْدَادِيٍّ تَقْرِيْباً فِي الْأَصْحَ، وَالتَّغْيُرُ الْمُؤَثَّرُ بِطَاهِرٍ أَوْ نَجِسٍ طَعْمٌ
أَوْ لَوْنٌ أَوْ رِيحٌ، وَلَوْ اشْتَبَهَ مَاءٌ طَاهِرٌ بِنَجِسٍ

که وایو: نه شوینانه‌ی ناوی جوگه‌کانیان که مو پیسایى ناده میزادو جیقنه‌ی بالندهو
پخی ناژهل و لاشه‌ی مرداریوو ده‌که‌وخته ناو جوگه‌کان و په‌نگو تام و بونی ناوه‌که‌ش
ناگپئی، پیویسته په‌فتار به فهرموده‌ی کونی نیمامی (شافعی) بکن: بۆ ده‌ستنوژیوو
غوسلو خواردنه‌وو لابرندی پیسی، هه‌روه‌که له (المجموع) وهرده‌گیرئ.

به‌لکو له (تحفة) دا ده‌فه‌رموئ: زۆر له زانایانی مه‌زه‌به‌ی (شافعی) مه‌زه‌به‌ی نیمام (مالک) یان
هه‌لباردوه: که له لای نه‌وی هیچ جۆره ناویک پیس نابئ، تا نه‌گپئی، جا که م بئ، یان
زۆر بئ، په‌وان بئ، یان وه‌ستاو بئ.

ئینجا بزانه، ناوی پنگاو هه‌ر به ناوی وه‌ستاو داده‌ندریئ له گشت بریاره‌کانی پابردوودا،
هه‌روه‌که له (المجموع) و (تحفة) دا فه‌رموویانه.

﴿ نُه‌ندازه‌ی قولله‌تین ﴾

(وَالْقُلْتَانِ) نُه‌ندازه‌ی قولله‌تین به‌کیشانه (خَمْسُمَا رَطْلٍ بَغْدَادِيٍّ تَقْرِيْباً) نزیکه‌ی پینج
سه‌د پیتلی به‌غداپی‌یه: که به‌پێوانه‌ی په‌به‌ی ده‌کاته (۱۹۲) سه‌دونه‌وو دوو (لیتر)، واته:
نزیکه‌ی به‌رمیلیکی نه‌فتی دوانزه ته‌نه‌که‌ی (فِي الْأَصْحَ) له فهرموده‌ی پاستردا، هه‌روه‌ها
به‌پێوانه‌ی زه‌مینى له‌حه‌وزی چوار گۆشه‌دا: قوولایی گه‌زێک و چوارێگه‌زێکه،
هه‌روه‌هاش به‌رینی و هه‌روه‌هاش درێژایی، به‌لام له‌حه‌وزی بازه‌یی‌دا: دوو گه‌زو نیو
قوولایی و یه‌که‌ز به‌رینی له‌هه‌موو لایه‌که‌وه، ئینجا بزانه: لی‌ره‌دا مه‌به‌ست گه‌زی
ده‌ستی ناده‌میزاده: که درێژایی (۵۰) په‌نجا سنتیمتره.

(وَالْتَّغْيُرُ الْمُؤَثَّرُ) نه‌و گۆپانه‌ی کار له‌ئاو ده‌کا (بطاهر) جا گۆپانه‌که به‌شتیکی پاک بئ و
ناوه‌که له‌کار بئخی (أَوْ نَجِسٍ) یان گۆپانه‌که به‌شتیکی پیس بئ و ناوه‌که پیس بکا
(طَعْمٌ) نه‌وه‌یه: یان تامی ناوه‌که بگپئی (أَوْ لَوْنٌ) یان په‌نگی بگپئی (أَوْ رِيحٌ) یان بونی
بگپئی، واته: نه‌گه‌ر یه‌کیک له‌م سئ سیفه‌ته‌ی ناو بگپئی: نه‌گه‌ر به‌شتیکی پیس بئ،
ناوه‌که‌ش پیس ده‌بئ، نه‌گه‌ر به‌شتیکی پاک بئ و گۆپانه‌که‌ش زۆر بئ، ناوه‌که له‌کار
ده‌که‌وئ، هه‌روه‌که پوونمان کرده‌وه.

﴿ دوو دلی له‌پاک و پیس‌دا ﴾

(وَلَوْ اشْتَبَهَ مَاءٌ طَاهِرٌ نَهْگه‌ر که‌سێک لێ شی‌واو که‌وته دوو دلی ده‌ریاره‌ی گل، یان
ناویکی پاک، یان پاکه‌ره‌وه (بِنَجِسٍ) له‌گه‌ل گل، یان ناویکی‌تری پیس‌بوو، یان
به‌کارهاتوو، واته: نه‌یزانی له‌م دوو ناوه‌که‌یان پیسه‌و کامه‌یان پاکه، یان کامه‌یان

اجْتَهَدَ وَتَطَهَّرَ بِمَا ظَنُّ طَهَارَتَهُ، وَقِيلَ إِنَّ قَدَرَ عَلَى طَاهِرٍ بَيِّنٍ فَلَا، وَالْأَعْمَى كَبِيرٍ فِي الْأَظْهَرِ، أَوْ مَاءٌ وَيَبُولُ لَمْ يَجْتَهِدْ عَلَى الصَّحِيحِ بَلْ يُخْلَطَانِ ثُمَّ يَتَيَّمُ،

به کار هاتوه، کامه یان به کار نه هاتوه (اجْتَهَدَ) واجبه (اجْتِهَاد) بکا نه گهر بۆ نویژ ناویکی تری دهست نه که وی، واته: ههول بدا تا دلی بۆ ناویک له م دوو ئاوه ده چی (وَتَطَهَّرَ بما) ئینجا نه ئاوه به کار دیتی بۆ دهست نویژو غوسلو لابرندی پیسی: که (ظَنُّ طَهَارَتَهُ) دلی بۆ چوووه پاکه ره وهیه: وهک به هۆی پهنگ، یان بۆن، یان تامکردنی به کیکیان - نهک ههردووکیان - دلی به لای ناویکدا برهوا، یان ئاسه واری سه گیک له نزیک به کیکیان ببینی، یان ئاو له دهره وهی به کیکیان پزایی... هتد.

به لام تامکردنی ههردووکیان دروست نیه، چونکه گومان نیه به کیکیان پیسه، ههروه ها نه گهر به بی (اجْتِهَاد) به کیکیانی به کار هیتا، نه وه نویژه که ی دروست نیه و شته که شی پاک نابیتته وه، ههروهک له (تحفة) و (مغنی) دا پوون کراوه ته وه.

﴿ نَاگاداری ﴾: سه ر لیشوان: ده رباره ی جل و بهرگی پاک و پیس، یان جل و بهرگی خۆی له گه ل ه ی که سیکی تر، یان خوارده مه نی ی پاک و پیس، هه مان بریاری (اجْتِهَاد) ی بۆ ده دری، ههروهک له (تحفة) و (نهاية) دا هه رموویانه.

(وَقِيلَ) له هه رمووده یه کی بی هیزدا (إِنَّ قَدَرَ عَلَى طَاهِرٍ بَيِّنٍ) نه گهر توانای هه بو ناویکی بیگومانی پاک، یان پاکه ره وه وه دهست بیتنی (فَلَا) دروست نیه (اجْتِهَاد) بکا (وَالْأَعْمَى كَبِيرٍ) مروفی کویر له م (اجْتِهَاد) کردنه دا، وه کو چاوساغ وایه (فِي الْأَظْهَرِ) له هه رمووده ی به هیزتردا، چونکه کویریش به هۆی گوی لیبیوون و دهست لیدان و بۆنکردن و تامکردنی به کیکیان ده توانی بگاته مه بهست.

(أَوْ مَاءٌ وَيَبُولُ) یان لای شیوا ده رباره ی ئاو و میزکی بی بۆن (لَمْ يَجْتَهِدْ) دروست نیه (اجْتِهَاد) بکا له م دووانه دا بۆ غوسلو دهست نویژو شوژدن (عَلَى الصَّحِيحِ) له سه ر هه رمووده ی راست، چونکه میز هه ر له بنچینه ی دا پاک نیه و پاکیش نابیتته وه (بَلْ يُخْلَطَانِ) به لکو ههردووکیان تیکه ل ده کرین، یان ده پزیندیرین (ثُمَّ يَتَيَّمُ) ئینجا تهیه موم نه کاو نویژ نه کاو دووباره کردنه وه ی نویژه که شی ناوی - هه ره وهک له (نهاية) دا هه رموویه تی - چونکه له و حاله ته دا ناویکی پاک نیه، که وابو، نه گهر پیش تیکه لکردنیان، یان پیش پزاندنیان تهیه مومی کرد، نه وه دروست نیه، چونکه له و حاله ته دا بیگومان ناویکی پاک هیه، ههروهک له (تحفة) دا هه رموویه تی.

أَوْ وَمَاءٌ وَزِدَ تَوْضَأً بِكُلِّ مَرَّةٍ وَقِيلَ لَهُ الْأَجْهَتَادُ، وَإِذَا اسْتَعْمَلَ مَا ظَنَّهُ أَرَأَقَ الْآخِرَ، فَإِنْ تَرَكَهُ وَتَغَيَّرَ ظَنُّهُ لَمْ يَفْعَلْ بِالثَّانِي عَلَى النَّصِّ بَلَّ يَتِيمٌ بِلَا إِعَادَةٍ فِي الْأَصَحِّ، وَلَوْ أَخْبَرَهُ بِتَنَجُّسِهِ مَقْبُولُ الرِّوَايَةِ وَبَيَّنَّ السَّبَبَ أَوْ كَانَ فَقِيهَا مُوَافِقًا اعْتَمَدَهُ.

(أَوْ وَمَاءٌ وَزِدَ) یان لای شیوا دهریاره ی ناو و ناوی گول: که بونی نه مابئی و پاک بی (تَوْضَأً بِكُلِّ مَرَّةٍ) به هر یه کیکیان جاریک دهستونیژ ده گری تاکو بیگومان دهستونیژی بگری، که وایو: (اجتهاد) له م دووه شدا دروست نیه، چونکه ناوی گول هر له بنچینه ی دا پاکه ره وه نیه (وَقِيلَ لَهُ الْأَجْهَتَادُ) له فرموده یه کی بی هیژدا دروسته: (اجتهاد) بکا به لام هم فرموده یه پهد کراوه ته وه.

(وَإِذَا اسْتَعْمَلَ مَا ظَنَّهُ) هر کاتیک شو ناوه ی به کار هینا: که دلی بی چوه پاکه (أَرَأَقَ الْآخِرَ) سوننه ته ناوه که ی تریش بریژنن، نه وه ک بیری بگری و تووشی دوو دلی بیته وه، به لام نه گهر پیوستی به ناوه پیسه که ه بو: بی ناودانی ناژده، یان بی خوی له کاتی مه ترسی مردندا، نه وه با ناوه که ه لبرگئی، هر وه که له (نهاية و) (الشروانی) دا فرمودیانه. (فَإِنْ تَرَكَهُ) جا نه گهر ناوه که ی هیشته وه و نه پیراند (وَتَغَيَّرَ ظَنُّهُ) دلی گزپاوه: که شو ناوه ی ماوه ته وه پاکه (لَمْ يَفْعَلْ بِالثَّانِي) په فتار به دل بی چونه که ی دووه م ناکا (عَلَى النَّصِّ) له سر ده ققی فرموده ی نیمای (شافعی) (بَلَّ يَتِيمٌ بِلَا إِعَادَةٍ) به لکو ته یعموم نه کاو دوو یاره کردنه وه ی نویژی ناوی، چونکه ناویکی بیگومان نیه (فِي الْأَصَحِّ) له فرموده ی راستردا.

(وَلَوْ أَخْبَرَهُ) نه گهر له دوی به کار هینان، یان له پیش به کار هینانی ناوه که، یه کیکی پیی پاگه یاند: که (بِتَنَجُّسِهِ) هم ناوه پیس بو، یان به کار هاتوه (مَقْبُولُ الرِّوَايَةِ) پاگه ینه ره که ش باوه پینکراو بوو (وَبَيَّنَّ السَّبَبَ) هوی پیسبون، یان به کار هاتنیشی ناشکرا کرد (أَوْ كَانَ فَقِيهَا) یان پاگه ینه ره که شهر عزان بوو (مُوَافِقًا) هاومه زه بی وی بوو (اعْتَمَدَهُ) واجبه باوه پی پی بکاو ناوه که به کار نه هینن.

جا نه گهر ناوه پیسه که ی به کار هینابو، نینجا ه والی پیسی پی پاگه یاندر، یان هر له خویه وه زانی ناوه پیسه که ی به کار هیناوه، نه وه له هر دوو مه سه له دا شو نه ندامو شویتانه ی ناوه پیسه که یان پی که وتوه، واجبه بیان شوری و دهستونیژده که بگریته وه و نویژده که ش دوو یاره بکاته وه، هر وه که له (المجموع) دا فرموده ی تی.

﴿پاشکوی﴾ یه که م: نه گهر هاتو ناویکی که م، یان شله یه کی تری له دوو مه نجه له وه به جامیک دهر هیناو کردیه ناو مه نجه لیکی تر، جا که ته ماشای کرد: مشکیکی مردوی تی دا

بوو و نه یزانی له کام مه نجه لدا بووه، واجبه (اجتهاد) بکا، جا نه گهر قناعه تی واپوو: له مه نجه لای یه که مدا بووه و هر به یه ک جامیش ده ری هیتابو، نه وه هر دوو کیان بریاری پیسییان بۆ ده درئ، به لام نه گهر قناعه تی واپو: له مه نجه لای دووه مدا بووه، نه وه مه نجه لای دووه به پیس داده ندرئ، هر وه ک له (تحفة) و (مغنی) دا فرموویانه، که واپو: مه نجه لای سئیه م — له هر دوو مه سه له که دا — بریاری پیسی بۆ ده درئ.

دووه م: نه گهر بیگومان ده یزانی له سه ربانیکدا پیسیه کی ووشکی ودها هه یه: به ناوی باران لاناچی، نه وه سولاوکه و چۆراوکه ی نه و به شه بانه به پیس داده ندرئ، جا نه گهر سولاوکه که و چۆراوکه کان به م پیسیه نه گزراپون، نه وه دروسته: به فرمووده ی کۆنی نیمامی (شافعی) په فتار بکری که ده فرموی: ناوی په وان — نه گهر نه گۆپی — پیس نابئ، که واپو: ده توانی بۆ ده ستوویژو لابرینی پیسی، ناوی نه م بانه به کار بیتئ، هر وه ک له باسی ناوی په واندا پوونمان کرده وه.

به لام نه گهر گومان له پیسی سولاوکه که دا هه بو، نه وه له (المجموع) دا ده فرموی: نه گهر به ته وای نه یده زانی پیسه، یان پاکه، نه م ناوه هر به پاک داده ندرئ، چونکه نه گهر پیسیش له وئ هه بی، به ناوه که ده شۆریتته وه، هه روه ها دلۆپه و چۆراوکه ی سه ربان — که گومان له پیسی و پاکیدا هه یه — هه مان بریاری پاکیدا بۆ ده درئ، هه روه ک له (الجمال) له (شروط الصلاة) دا، فرموویه تی.

هه روه ها نه و ناوشۆره ی له سه ر خانووی ماله کانه وه ده پزێندریته خواره وه — یان نه و ناوه ی له سولاوکه ی سه رشۆرگی ماله کان دیتته خواره وه — نه ویش هر بریاری پاکیدا بۆ ده درئ و لیکۆلینه وه له م ناوشۆره سه ر لیشیوانه، هر وه ک (ابن العماد) فرموویه تی.

سئیه م: ناره قه و چلم و فرمیتسکو لیکاو و ته راپه تی ده می گشت گیانه به ریک پاکه، جا گوشتی بخوری، یان نا — جگه له سه گو به راز — هه روه ک له (فتح العزیز) و (المجموع) دا فرموویانه، هه رچهند کاوژیش بکا، هر وه ک له (تحفة) دا فرموویه تی ﴿عن عمرو بن خارجة﴾: **خَطْبَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِمَنَى وَهُوَ عَلَى رَاحِلَتِهِ وَلُعَابُهَا يَسِيلُ عَلَى كَفِّي** ﴿رواه احمد والترمذي وصححه، پیغه مبه ر﴾ له سه ر پشتی ووشتره کی له (منی) ووتاری بۆ داین، لیکای ووشتره کی به سه ر شانمدا ده چکاوه خواره وه.

که واپو: به رماوه ی گشت گیانه به ریک — جگه له سه گو به راز — پاکه و نه گهر به رماوه که ناویکی که میش بئ، له کار ناکه وئ ﴿عن كبشة﴾: **دَخَلَ أَبُو قَتَادَةَ فَسَكَبْتُ لَهُ وَضُوءً، فَجَاءَتْ هِرَّةٌ**

وَيَحِلُّ اسْتِعْمَالُ كُلِّ إِنَاءٍ طَاهِرٍ إِلَّا ذَهَبًا وَفِضَّةً فَيَحْرُمُ،

فَأَصْنَعِي لَهَا الْإِنَاءَ حَتَّى شَرِبْتَ، فَرَأَى أَنْظُرُ إِلَيْهِ، فَقَالَ: أَتَعْجَبِينَ يَا بِنْتَ أَحِي؟ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: إِنَّهَا لَيْسَتْ بِنَجَسٍ إِلَّا مِنْ الطَّوَالِفِ عَلَى كَيْفِهَا وَالطَّوَالِفَاتِ ﴿﴾ رواه أصحاب السنن بسند صحيح، (ابوقَتَادَة) هاته لامان، منيش ناوی ده ستنویژم بق دانا، کتیک-پشیله یه ک هات له ناوه که ی خوارده وه، نه ویش قاپه که ی بق خوار کرده وه تا تیری خوارده وه، که دیتی ته ماشای نه که م، گوتی: برازام نه وه پیّت سهیره واده که م؟ پیغه مبه ر ﷺ فرمویه تی: پشیله پیس نیه، چونکه نه ویش له گه پیده کانی سهر نیویه له ماله وه دا.

چواره م: چاوپوژی ده کرئ له و قشپلانه ی له کاتی دوشیندا ده که ونه ناو شیر، به و مەرجه ی پاراستنی زه حمت بی-مهروه که له (نهایه) دا فرمویه تی- به لام له تیکه و تنی میزو پخی شل چاوپوژی نا کرئ، چونکه تیکه لی شیر که ده بن و ناهیتدرینه دهروه، مهروه ها چاوپوژی ده کرئ له و بۆلک و تۆزه ی ناگردان که له کاتی شیر کولاندندا ده که ویتته ناو شیر که.

مهروه ها چاوپوژی ده کرئ له ده می شیت و مندال و لیکای ده می مندال ده رباری مه می دایکی خوی و که سانی تریش، به تاییه تی نه وانه ی له گه ل منداله که تیکه ل، مهروه که له (نهایه) و (الشبراملسی) دا فرمویه تته.

به لکو له (المجموع) دا ده فرموی: تفی ده می مندال به پاک داده ندرئ، هه رچه ند به تدریش پیسای بخاته ناو ده می خوی، مهروه ها به رماوه ی مندال هه رچه ند شلیش بی، هه ر به پاک داده ندرئ و دروسته: خواردنیان له گه لدا بخورئ، چونکه له (بخاری و مسلم) دا هاتوه: ﴿پیغه مبه ر ﷺ له گه ل مندالیکدا شتیکی کولای خوارده وه﴾.

مهروه ها نه ندانه کان و جلی مندالیش هه ر به پاک داده ندرئ، که وابو: نوژیشی پی به تال ناب، مهروه که (الشبراملسی) فرمویه تی ﴿عن أبي قتادة ﷺ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُصَلِّي وَهُوَ حَامِلٌ أُمَامَةً بِنْتُ زَيْنَبَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا﴾ رواه الشيخان، پیغه مبه ر ﷺ نوژی ده کردو (أُمَامَةً) ی کیژی (زَيْنَبَ) ی کیژی خوی له باوه شدا هه لگرتبو، که کیژوله ی کی بجکوله بوو. نیتر له (باب النجاسة) داو له مەرجه کانی نوژدا زیاتر باسی چاوپوژی له پیسی، پوون نه که ینه وه، ان شاء الله تعالی.

﴿باسی قاپ و که لوپه لی چیشته و ناو﴾

(وَيَحِلُّ) دروسته: (اسْتِعْمَالُ كُلِّ إِنَاءٍ طَاهِرٍ) به کارهیتانی گشت قاپیکی پاک: بق چیشته و خواردنه وه ده ستنویژو... هتد، جا قاپه که دار بی، به رد بی، پیسته بی، ئاسن بی، شوشه بی (إِلَّا ذَهَبًا وَفِضَّةً) ته نها به کارهیتانی قاپی زیو زیو نه بی (فَيَحْرُمُ) به کارهیتانی

وَكَذَا اتَّخَاذُهُ فِي الْأَصَحِّ، وَيَحِلُّ الْمَمْلُوكُ فِي الْأَصَحِّ، وَالْتَفِيسُ كَيَاقُوتٍ فِي الْأَظْهَرِ، وَمَا ضُبِّبَ بِذَهَبٍ أَوْ فَضَّةٍ ضَبَّةٌ كَبِيرَةٌ لِزَيْنَةِ حَرَمٍ، أَوْ صَغِيرَةٌ بِقَدْرِ الْحَاجَةِ فَلَا، أَوْ صَغِيرَةٌ لِزَيْنَةٍ أَوْ كَبِيرَةٍ لِحَاجَةِ جَارٍ فِي الْأَصَحِّ، وَضَبَّةٌ مَوْضِعُ الْإِسْتِعْمَالِ كَقَبْرِهِ فِي الْأَصَحِّ،

قاپی زینو زیو حرپامه بق پیاو و بق ئافرهت: وهك تهشت و مهجهال و كهوچك و... همد، پیغه مبه ر... ده فهرموی: ﴿لَا تَشْرَبُوا فِي آيَةِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَلَا تَأْكُلُوا لِي صِحَافِهِمَا لِأَنَّهَا لَهُمْ فِي الدُّنْيَا وَلَكُمْ فِي الْآخِرَةِ﴾ رواه الشيخان، له جامه ی زینو زیودا مهخونه وه له قاپی زینو زیودا مهخن، چونكه قاپی زینو زیو له دونیادا بق کافرانه وه له قیامه تیشدا بق ئیوه ی موسلمانانه.

(وَكَذَا اتَّخَاذُهُ) ههروه ها مه لگرتنیشیان بق پیاو و بق ئافرهت هه حرپامه، هه رچه ند به کاریشیان نه هیتن (فِي الْأَصَحِّ) له فهرمووده ی راستتردا، كه وابو: ئه و پیاله و چادان و كهوچك و قاپه ی له زین، یان له زیو دروست ده کړین و بق جوانی له ناو جامخانه و تاقو دیوار داده ندرین، گشتی حرپامه: بق پیاو و بق ئافرهت.

(وَيَحِلُّ الْمَمْلُوكُ فِي الْأَصَحِّ) له فهرمووده ی راستتردا دروسته: به کاره یتانی ئه و قاپه ی ئاوو زین کراوه، یان ئاوو زیو کراوه، به و مهرجه ی که م بئ، واته: به هوی ئاگر هیچ زین، یان زیوی لئوه ده ست نه یئ، ههروه ها ئاوو زین کړنی نه نگوستیله و كه لوپه لی جه نگیش به و مهرجه دروسته، ههروه كه له (مغنی) دا فهرموویه تی.

(وَالْتَفِيسُ) ههروه ها به کاره یتانی قاپی زور به نرخیش دروسته: (كَيَاقُوتٍ) وه كو قاپی دروستکراو له یاقوت و مهران و... همد (فِي الْأَظْهَرِ) له فهرمووده ی به هیزتردا. (وَمَا ضُبِّبَ) هه ر قاپیک پیغه کرابئ (بِذَهَبٍ أَوْ فَضَّةٍ) به پیغه ی زین، یان زیو (ضَبَّةٌ كَبِيرَةٌ) پیغه که ش گوره بوو: وهك دوگمه، یان پوله که یه کی گوره ی زین، یان زیو (لِزَيْنَةٍ) بق جوانی پیغه که لئرابو، نهك بق چاککړنه وه ی کون و دهره ی قاپه که (حَرَمٍ) مه لگرتن و به کاره یتانی ئه م قاپه پیغه کراوه حرپامه (أَوْ صَغِيرَةٌ) یان پیغه که بجوک بوو (بِقَدْرِ الْحَاجَةِ) به نه اندازه ی پیویست بوو، واته: بق چاککړنه وه بوو و به نه اندازه ی شوینه کونبووه که بوو (فلا) حرپام نیه (أَوْ صَغِيرَةٌ لِزَيْنَةٍ) یان پیغه که بجوک بوو و بق جوانی لئرابو: وه كو دوگمه و پوله که ی بجوکی زینو زیو (أَوْ كَبِيرَةٌ لِحَاجَةٍ) یان پیغه که گوره بوو بق چاککړنه وه ی قاپه که، ئه وه (جَارٍ فِي الْأَصَحِّ) دروسته له فهرمووده ی راستتردا.

(وَضَبَّةٌ مَوْضِعُ الْإِسْتِعْمَالِ) پیغه ی شوینی به کاره یتانی قاپه که: وه كو لوله و شوینی ئاو پئ خواردنه وه (كَقَبْرِهِ) وهك شوینه کانی تری قاپه که وایه: له حرپامی و حه لالی دا (فِي الْأَصَحِّ) له فهرمووده ی راستتردا، به و گویره ی باسما ن کرد.

قُلْتُ: أَلَمْذَهَبٌ تَحْرِمُ ضَبَّةَ الذَّهَبِ مُطْلَقًا وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

(قُلْتُ) ثِيَمَامِي (النَّوَائِي) دِهْ فِهْرَمُوئِي (الْمَذَهَبُ) بَه فِهْرَمُوْدَه‌ی بَه هِيْزِيْ مَهْزَه‌بِي (شَافِعِي):
(تَحْرِيْمُ ضَبَّةِ الذَّهَبِ مُطْلَقًا وَاللَّهُ أَعْلَمُ) پِيْنَه‌ی زِيْزِيْ بَه هِهْمُوُو جُوْرِيْكِه‌وَه حِهْرَامَه، جِيَاوَاْزِيْ
بِجُوْكَوْگِه‌وَرْدَه‌ش نِيْه ﴿عَنْ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَخَذَ حَرِيْرًا وَذَهَبًا فَقَالَ: إِنَّ هَذَيْنِ حَرَامٌ
عَلَى ذُكُورِ أُمَّتِي﴾ وَفِي رَوَايَةٍ: ﴿حِلٌّ لِإِنَاثِهَا﴾ رَوَاهُ اصْحَابُ السَّنَنِ بِسَنَدٍ صَحِيْحٍ،
پِيْغَه‌مْبِهْر ﷺ نَارْمُوْشُو زِيْزِيْ بَه دِه‌سْتَه‌وَه گِرْتُو فِهْرَمُوْی: نَهْم دُوَوَانَه لَه سِهْر نِيْزِيْنَه‌ی
تُوْمَه‌مَه حِهْرَامَنُو بُو نَافَرَه‌تَه‌کَانِي تُوْمَه‌مَه حِه‌لَالَن.

بِه‌لَام پِيْنَه‌ی زِيُو بُو چَاکِرْدَنَه‌وَه دِرُوْسْتَه ﴿عَنْ أَنَسٍ ﷺ: أَنَّ قَدْحَ النَّبِيِّ ﷺ الصَّدْعَ فَسَلَسَلَهُ
بِفِضَّةٍ﴾ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، پِهْرَدَاغَه‌کَه‌ی پِيْغَه‌مْبِهْر ﷺ دِهْرَه‌زِيْ کِه‌وَتِيْ، جَا بَه زِيُو چَاکِي
کِرْدَه‌وَه. ثِيْنِجَا بَزَانَه: بَاسِي زِيْزُو زِيُو لَه (کِتَابُ الزَّكَاةِ) دَا زِيَاْتِر پُوُوْن نَه‌کَه‌پِنَه‌وَه، اِنْ شَاءَ اللهُ تَعَالَى.

﴿پَاشْکُوْ﴾: حِهْرَام نِيْه بِه‌لَام نَپَه‌سَنْدَه: بَه کَاْرَهِيْتَانِي قَپُو کِه‌لُوْپَه‌لِي خَوَارْدَنُو
خَوَارْدَنَه‌وَه‌ی کَافِرَانُو دِه‌بِه‌رکِرْدَنِي جِل وَبِه‌رگِيَان، هِهْر چَه‌نْد پِه‌فَتَاْرِي ثَاْيِيْنَه‌کَه‌شِيَان
بَه‌کَاْرَهِيْتَانِي پِيْسِي بِيْ، جِيَاوَاْزِيْ جُوْلَه‌کَه‌و گَاوِرُو کَاْفِرَه‌کَانِي تَرْنِيه ﴿عَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ ﷺ:
أَنَّهُ سَأَلَ النَّبِيَّ ﷺ إِنَّا لَنَجَاوِرُ أَهْلَ الْكِتَابِ وَهُمْ يَطْبَخُونَ فِي قُدُورِهِمُ الْخَزِيرَ وَيَشْرَبُونَ
فِي آيَتِهِمُ الْخَمْرَ؟ فَقَالَ: إِنْ وَجَدْتُمْ غَيْرَهَا فَكُلُوا فِيهَا وَاشْرَبُوا، وَإِنْ لَمْ تَجِدُوا غَيْرَهَا
فَارْحَضُوا بِالْمَاءِ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا﴾ رَوَاهُ الشَّيْخَانُ، (ابُو ثَعْلَبَةَ) پَرَسِيَاْرِي لَه پِيْغَه‌مْبِهْر ﷺ
کِرْد: نِيْمَه دِرَاوَسِيْ کَاْفِرَه‌کَانِي خَاوَهَن (کِتَابُ يَزِيْن)، نِه‌وَانِيْش گُوْشْتِي بَه‌رَاز لَه
مَه‌نَجَه‌لَه‌کَانِيَاْنْدَا دِه‌کُوْلِيْزَنُو لَه جَاْمَه‌کَانِيَاْنْدَا شِهْرَپ دِه‌خُوْنَه‌وَه؟ پِيْغَه‌مْبِهْر ﷺ فِهْرَمُوْی:
نَه‌گِهْر جَگَه لَه قَپَه‌کَانِي نِه‌و کَاْفِرَانَه قَپِيْ تَرْتَان دِه‌سْت کِه‌وَت، نِه‌وَه لَه‌و قَپَه‌دَا بَخُوْنُو
بَخُوْنَه‌وَه، نَه‌گِهْر جَگَه لَه قَپَه‌کَانِي نِه‌وَان هِيْجِيْ تَرْتَان دِه‌سْت نَه‌کِه‌وَت، نِه‌وَه قَپَه‌کَانِيَاْن
بَه نَاو بَشُوْنُو تَيِيَاْنْدَا بَخُوْنُو بَخُوْنَه‌وَه.

هِه‌رَه‌وَهَا پِيْغَه‌مْبِهْر ﷺ دِه‌فِهْرَمُوْی: ﴿إِذَا كَانَ جُنْحُ اللَّيْلِ أَوْ أَمْسَيْتُمْ فَكُفُّوا صِيَانَكُمْ فَإِنَّ
الشَّيْطَانَ يَنْتَشِرُ حِينَئِذٍ فَإِذَا ذَهَبَ سَاعَةٌ مِنَ اللَّيْلِ فَخَلُّوهُمْ، وَأَغْلِقُوا الْأَبْوَابَ وَادْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ
إِنَّ الشَّيْطَانَ لَا يَفْتَحُ أَبْوَابَهُمْ، وَأَوْكُنُوا قُرْبَكُمْ وَادْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ، وَخَمَّرُوا آيَاتَكُمْ
وَادْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ وَلَوْ أَنَّ تَعْرَضُوا عَلَيْهَا شَيْئًا، وَأَطْفَنُوا مَصَابِيحَكُمْ﴾ رَوَاهُ مُسْلِمٌ، هِهْر کَاتِيْک
بُوْوه نِيْوَاْرَه‌و تَارِيْک دَاهَاْت پِيْگَه مَه‌دَهَن مَنْدَالَه‌کَانْتَان لَه مَالَه وَبِجَنَه دِهْرَه‌وَه.

لَه پَرِيَوَايه تِيْکِي تَرْدَا دِه‌فِهْرَمُوْی: پِيْگَه مَه‌دَه‌نَه نَاْزَه‌لَه‌کَانِيْشْتَان، چُوْنکه شَه‌يْتَان لَه‌و کَاْتَدَا
دِه‌سْت بَه گِهْرَپَان دِه‌کَا، ثِيْنِجَا کَه سَه‌عَاتِيْک لَه شَه‌و پُوْشِيْش پِيْگَه‌يَاْن بَدَه‌ن، دِه‌رگَه‌کَانْتَان
کَلِيْل بَدَه‌ن وَبَلْتِيْن: (بِسْمِ اللَّهِ). چُوْنکه شَه‌يْتَان دِه‌رگَه‌ی کَلِيْلْدِرَاو نَاکَاْتَه‌وَه، دِه‌مِي

(بَابُ أَسْبَابِ الْحَدَّثِ)

هِيَ أَرْبَعَةٌ، أَحَدُهَا: خُرُوجُ شَيْءٍ مِنْ قُبْلِهِ أَوْ ذُبْرُهُ إِلَّا الْمَنِيَّ،
 كَوْنُهُ كَانَتَانِ بِيَهْ سَتْنُو بَلَيْنِ: (بِسْمِ اللَّهِ). قَافِهْ كَانَتَانِ دَاپُزْشَنُو بَلَيْنِ: (بِسْمِ اللَّهِ). نَهْ گهر
 هَر نَه بِي دَارِيَكْ لَه سَهَر قَافِهْ كَانَتَانِ دَابْنِيَن، چَرَايَه كَانَتَانِ بَكُورِيَنَنَه وَه.

لَه حَه دِيَسِيَكِي تَرْدَا دَه فَه رَمُوي: ﴿إِنَّ هَذِهِ النَّارُ إِنَّمَا هِيَ عَذَابٌ لَكُمْ فَإِذَا تُمْتُمْ فَأُطْفِئُوهَا عَنْكُمْ﴾
 رَوَاهُ مُسْلِمٌ، نَه وَ نَاگَرَه دُورْمَنِي نِيَوَه، جَا هَر كَاتِيَكْ خَه وَتَن، لَه مَالَه كَانَتَانْدَا بِيَكُورِيَنَنَه وَه.

﴿بَابُ أَسْبَابِ الْحَدَّثِ: بَاسِي هُوِيَه كَانِي بِي دَه سَتْنُوِيَنِي﴾

وَآتَه: بِيَن دَه سَتْنُوِيَنِي بِچُوك (مَنِي) هُوِيَه كَانِي بِيَن دَه سَتْنُوِيَنِي (أَرْبَعَةٌ) چَوَارِن:
 (أَحَدُهَا) يَه كِيَكْ لَه وَ چَوَارَه: (خُرُوجُ شَيْءٍ) هَاتَنَه دَه رَه وَهِي شَتِيَكَه (مِنْ قُبْلِهِ) لَه پِيَشَه وَهِي
 مَرُوف، وَآتَه: لَه نَه نَدَامِي مِيَز كَرْدِن (أَوْ ذُبْرُهُ) يَان لَه پَشْتَه وَه، وَآتَه: لَه كُونِي پِيَسَايِي كَرْدِن،
 خَوَاي گَه وَرَه دَه فَه رَمُوي: ﴿أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لَامَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً
 فَتَيَمَّمُوا﴾ الْآيَةُ، وَآتَه: يَان يَه كِيَكْ لَه نِيَوَه لَه پِيَسَايِي كَرْدِن هَاتَه وَه، يَان دَه سَتْنَانِ لَه
 نَافَرَه تَان دَا، جَا نَاوَتَانِ دَه سَت نَه كَه وَت، تَه يَه مَعُوم بَكَه ن.

هَه رَه وَهَا پِيَنَغَه مَبَرُور دَه فَه رَمُوي: ﴿لَا وَضُوءَ إِلَّا مِنْ صَوْتٍ أَوْ رِيحٍ﴾ رَوَاهُ التَّرْمِذِيُّ
 وَصَحَّحَهُ، دَه سَتْنُوِيَنِي وَاجِبِ نَابِي تَه نَهَا لَه تِرُوفَس نَه بِي.

نِيَنجَا بَزَانَه: لَه وَ شَتِي كَه لَه كُونِي پِيَشَه وَه، يَان لَه كُونِي پَشْتَه وَه دِيَتَه دَه رَه وَه، جِيَاوَايِي
 پِيَاو وَ نَافَرَه ت نِيَه، هَه رَه وَهَا جِيَاوَايِي نِيَه: شَتَه كَه كَه مَنِي، يَان رُودَر بِي، مِيَزُو پِيَسَايِي بِي،
 يَان كِيَم، يَان خَوِيَن، يَان كَرَم، يَان بَه رَد، يَان بَا، يَان هَر شَتِيَكِي تَر بِي، هَه رَه وَهَا بَزَانَه:
 دَه گُونجِي پِيَاوِي قُور لَه نَه نَدَامِي مِيَز كَرْدِنْدَا بَاي لِي بِيَتَه دَه رَه وَه، هَر وَه ك لَه (المَجْمُوع) دَا
 فَه رَمُويَه تِي، كَه وَابُو: دَه گُونجِي نَافَرَه تِيَش لَه مَنْدَالْدَانَه وَه بَاي لِي بِيَتَه دَه رَه وَه.

هَه رَه وَهَا (مَذْيُو) (وَذْيُو) ش دَه سَتْنُوِيَنِي دَه شَكِيَنَن، هَر وَه ك لَه (بَابُ الْفَسْلِ) دَا، بَه
 بَه لَه گَه وَه بَاسِيَان دَه كَه يِن، اِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى (إِلَّا الْمَنِيَّ) تَه نَهَا هَاتَنَه دَه رَه وَهِي (مَنِي) ي خَوِي
 دَه سَتْنُوِيَنِي نَاشَكِيَنِي، چُونَكَه شَتِيَكِي گَه وَرَه تَر وَاجِب دَه كَا: كَه غُوسَل كَرْدَنَه؟ وَه ك بَه هُوِي
 تَه مَا شَا كَرْدَنِي نَافَرَه ت، يَان پِيَاو، يَان بِيَر كَرْدَنَه وَه، (مَنِي) ي بِيَتَه دَه رَه وَه.

﴿نَاگَا دَارِي﴾: نَه گهر هَاتُو دَه رَمَان، يَان شَتِيَكِي تَرِي خَسْتَه نَاو كُونِي پِيَشَه وَه، يَان
 پَشْتَه وَه، نَه وَه نَه گهر لِي بِيَتَه دَه رَه وَه دَه سَتْنُوِيَنِي دَه شَكِي، نَه گهر نَا: نَا، هَر وَه ك لَه
 (المَجْمُوع) وَه رَه دَه گِيَرِي.

وَلَوْ اِنْسَدَّ مَخْرَجُهُ وَانْفَتَحَ تَحْتَ مَعِدَّتِهِ فَخَرَجَ الْمُعْتَادُ نَقْضَ، وَكَذَا نَادِرٌ كَدُودٌ فِى الْأَظْهَرِ، أَوْ فَوْقَهَا وَهُوَ مُنْسَدٌّ أَوْ تَحْتَهَا وَهُوَ مُنْفَتِحٌ فَلَا فِى الْأَظْهَرِ. الثَّانِى: زَوَالُ الْعَقْلِ

(وَلَوْ اِنْسَدَّ مَخْرَجُهُ) نه گهر که سټيک کونى پټېشه وه، يان پشته وهى گبرا (وَأُنْفَتَحَ تَحْتَ مَعِدَّتِهِ) له لای خواره وهى ناوکی کونیکى تر بڼه (فَخَرَجَ الْمُعْتَادُ) ټینجا میز، يان پیسایى، يان هر دوکیان له وکونه هاتنه دهره وه (نَقْضَ) دهستونوژى دهشکټنې، چونکه مروءه پټیوسته: نه ورو شتانه یی لټټینه دهره وه (وَكَمَا نَادِرٌ) هروها نه وشته یی که م جار ه ش ښته دهره وه (کَدُودٌ) وهکو کرم و کیم و خوین و با (فِى الْأَظْهَرِ) له فرموده یی به هیژ تر دا: نه وانه ش دهستونوژى دهشکټنې، چونکه نه م کونه له جیایى یه کیټک، يان هر ورو کونه که یی تره، به لام ته نها بڼ دهستونوژى شکان نه بې، واته: به دهست لیدانى دهستونوژى ناشکى و تاره تکر دښى به بهرد دروست نیه، هروک (المجموع) و (نهایه) دا فرمودیانه.

(أَوْفَوْقَهَا) يان کونه که له سهره وهى ناوک، يان هر له ناوکدا بڼه (وَهُوَ مُنْسَدٌّ) له کاتیکدا کونى خواره وه گبراو، نه وه دهستونوژى ناشکى، چونکه به پشان وه دهچى (أَوْتَحْتَهَا) يان کونه که له خواره وهى ناوکدا بڼه (وَهُوَ مُنْفَتِحٌ) کونى خواره وهش کرابڼه (فَلَا فِى الْأَظْهَرِ) دهستونوژى ناشکى، له فرموده یی به هیژ تر دا، چونکه هیچ پټیوست به وکونه نیه.

﴿لَا كَادَارِی﴾: نه م پوونکر دنه وه یه دهر باره یی نه و که سه بوو: که کونیکى، يان هر ورو کونى خواره وهى به هڅیه ک بگیرئ، به لام نه گهر له زگماکدا - واته: هر که له دایک بوو - کونیک، يان هر ورو کونى خواره وهى نه بو، به لکو له شوټنیکى تر کونیکى هه بو، يان پزیشک کونیکى بڼ کرده وه، نه م کونه له هر شوټنیکدا بڼ و هر شتیکی لټټینه دهره وه، دهستونوژى پټ دهشکټنې، هروک له سهرچاوه کاند ا پوونيان کړدو ته وه.

هروها بزانه: به هڅی پشان وه و لووت دارسان و خوین هاتنه دهره وه: له هر کونیکى تر، يان له دهمار، يان له برین: به هیچیان دهستونوژى ناشکى، هروک له (المجموع) دا پوون کړاوه ته وه.

(الثَّانِى) دووهم له و شتانه یی دهستونوژى دهشکټنې: (زَوَالُ الْعَقْلِ) لاجوونى هڅه: به هڅی نوستن، يان سهرخوښى، يان نه خوښى، يان بوورانه وه، چونکه پیغه مبر ښه ده فرموى: ﴿الْعَيْنَانِ وَكَاءُ السِّهِّ فَمَنْ نَامَ فَلْيَتَوَضَّأْ﴾ رواه ابوداود و ابن ماجه، وحسنه النووي فى المجموع، واته: چا و زار بټنى کونى پشته وه یه، که وایو: هر که سټيک نوست ده بې دهستونوژى بگړټه وه. که واته: جیاوازی خه وتنى که م وږر نیه، هروک له (المجموع) دا فرموده یی.

إِلَّا نَوْمٌ مُمَكِّنٌ مَّقْعَدَهُ. الثَّالِثُ: الْتِقَاءُ بَشَرَتَيِ الرَّجُلِ وَالْمَرْأَةِ

(إِلَّا نَوْمٌ مُمَكِّنٌ مَّقْعَدَهُ) تهنها نوشتنی نه و که سهی کونی پشته وهی له شوینی دانیشتنی گیر کردی ده ستنویژ ناشکینن: وه ک قاجی خوی، یان شتیکی تری به دانیشتویی له بن خوی دانایی و بزشایش له نیواندا نهی، جا زبانی نیه نه گهر پالیش بداته شتیکی، چونکه دلتیا ده بی که هیچی لی تایتیه دهره وه ﴿عَنْ أَنَسٍ﴾: كَانَ أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ عَلَى عَهْدِهِ يَنْتَظِرُونَ الْعِشَاءَ حَتَّى تَخْفِقَ رُؤُوسُهُمْ ثُمَّ يَصَلُّونَ وَلَا يَتَوَضَّأُونَ ﴿رواه ابوداود وصححه الدارقطني، له سهرده می پیغه مبردا﴾ (صَحَابَةُ) کان چاوه پوانی نویژی عیشایان ده کرد، تا به هوی نوشتن سهریان به لادا ده چو، ئینجا نویژیان ده کردو ده ستنویژیان نه ده گرتیه وه، واته: چونکه به دانیشتویی خه وتبون.

﴿ناگاداری﴾: نه گهر به و شیوهیه به دانیشتویی خه وتبو، ته ماشا ده کا: نه گهر پیش هه شیار بوونه وه له سهر شته که لاجوبو، نه وه ده ستنویژی ده شکن، نه گهر له گهل هه شیار بوونه وه لاجو، یان له دوایی دا، یان نه یزانی کامه یان له پیشدا بووه، نه وه ده ستنویژی ناشکی، هه روه که له (المجموع) دا پوونی کردوته وه، به لام نه گهر له سهر پشت، یان له سهر ته نیشته بخه وی، ده ستنویژی ده شکن، هه رچند کونه که شی گیر بکا، هه روه که له (تحفة) و (مغنی) دا فهرموویانه.

ئینجا بزانه: به هوی بۆرژان ده ستنویژی ناشکی، چونکه پیغه مبردا ده فهرموی: ﴿إِذَا نَسَسَ أَحَدُكُمْ وَهُوَ يُصَلِّي فَلْيَرْقُدْ حَتَّى يَذْهَبَ عَنْهُ النَّوْمُ، فَإِنْ أَحَدَكُمْ إِذَا صَلَّى وَهُوَ نَاعِسٌ لَا يَدْرِي لَعَلَّهُ يَسْتَغْفِرُ فَيَسْبُ نَفْسَهُ﴾ رواه الشيخان، هه ر کاتیکی به کیکتان بۆرژاو نویژی ده کرد، با له دوی نویژده که بخه وی، تا خه وازی لی دیتن، چونکه کاتیکی به بۆرژانه وه نویژ بکا، نازانی له وانه یه بیه وی دوعای لیخوشبوون بۆ خوی بکا، له جباتی نه وه له دزی خوی دوعا ده کا. واته: نه گهر به بۆرژان ده ستنویژ بشکی، فهرمانی ده ستنویژ گرتنه وهی ده کرد، هه روه ها بزانه: یه کیکی له نیشانه کانی بۆرژان نه وه یه: گوئی له دهنگی ده ورویه ری خوی بی هه ر چهنده ش لی تی نه گا، نیشانه ی خه وتنیش خه ون دیتنه.

(الثَّالِثُ) سنی یه م له و شتانه ی ده ستنویژ ده شکینن: (الْتِقَاءُ بَشَرَتَيِ الرَّجُلِ وَالْمَرْأَةِ) به یه ککه یشتنی پیستی پیاو و ئافره تی نامه چرهمه، به بی پرده، هه رچند به ویستی خویشیان نه بی و له بیریشان نه بی که ده ستنویژیان هه یه، خوی گه وره ده فهرموی: ﴿أَوْ لَا مَسْتُمْ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا﴾ الآية، یان نه گهر ده سستان له ئافره تان دا، جا ئاوتان ده ست نه که وت، ته یه معوم بکن.

إِلَّا مَحْرَمًا فِي الْأَظْهَرِ، وَالْمَلْمُوسُ كَلَامٌ فِي الْأَظْهَرِ،

﴿عَنْ ابْنِ عُمرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَبْلَةَ الرَّجُلِ امْرَأَتُهُ أَوْ جَسْهُهَا بِيَدِهِ مِنَ الْمَلَامَةِ، لَمَنْ قَبْلَ امْرَأَتِهِ أَوْ جَسْهُهَا بِيَدِهِ فَعَلَيْهِ الْوُضُوءُ﴾ رواه الامامان: مالك والشافعي، وقال النووي في المجموع: هذا إسناد في نهاية من الصحة، واته: پیاو ئافرهتی خوی ماچ بکا، یان دهستی خوی لبدا، هردوکیان لهو پیکیکه وتنهیه: که له نایه ته که دا هاتوه، جا هر که سیئک ژنی خوی ماچ بکا، یان دهستی لبدا دهستنوژیی ده که ویته سر.

﴿ناگاداری﴾: له ده دیسیکدا له چهند ریگه وه- هاتوه: ﴿پیغهمبهر﴾ ژنیکی خوی ماچ کرد، نینجا نوژیی کردو دهستنوژیی نه گرتهموه. نیامی (البخاری) و زانیانی تری حدیس نهم ده دیسه یان به بی هیژ داناوه، هروک نیامی (الترمذی) فرمویه تی.

هروه ها له ده دیسیکی تردا حه زره تی (عائشة) رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده فره موی: ﴿له پیش پیغهمبهر﴾ خهوتبوم، کاتی سوجدهی دهبرد پییه کانی ده گرتهم. هروه ها ده فره موی: ﴿پیغهمبهر﴾ نوژیی ده کردو دهستم به پیی کهوت. نهم دوو ده دیسه نه (صحیح ن)، به لام ده گونجی: پییه کانیان پووت نه بوین، بویی نه کراونه به لگی دهستنوژی نه شان، نیامی (النووی) ش له (المجموع) دا نهم سی ده دیسه نه ی پوون کردونه وه.

(إِلَّا مَحْرَمًا) ته نه ئافره تی مه حرهم، یان پیای مه حرهم دهستنوژیی لباشکی، چونکه گومانی ده مار ه لسانی لبناکری (فی الْأَظْهَرِ) له فره موده ی به هیژ تردا.

جا مه به ست به مه حرهم: نهو پیای و ئافره ته یه: ماره بیان له یه کتری نه یی به یه کجاری، واته: ته ماشا کردنی یه کتریشیان حه لال بی، جا به هوی نه ژاد، یان به هوی شیرخواردن، یان زاواو خه زورایه تی: وه کو دایک و خوشک و کیژو داپیره و برازاو خوشکه زاو نه وه و خه سوو و کیژه ژنی گواستراوه و ژنی باوک و ژنی کوپو... هتد: نه وانه ی له کتاب (النکاح) دا باسیان نه که یین، ان شاء الله تعالی.

به لام نه گهر نیستا مارهی له پیایه که ده هات: وه کو ژنی خوی، یان له مه ودوا: وه کو خوشکی ژن و پلکی ژن، یان وه کو خالوژن و ماموژن و براژن و گشت ئافره تی تری بیگانه ش، نه وانه مه حرهم نین، که واته: گشتیان دهستنوژیان لبدهشکی و ته ماشا کردنی گشتیان - جگه له ژنی خوی - حرهمه. نیتر جیاوازی نیه له م پیکیکه وتنه دا: نه دنامه که ده ست بی، یان نه دنامیکی تری بی، هردوکیان زیندوو بن، یان یه کیکیان مردوو بی، به لام دهستنوژیی مردوه که ناشکی، هروک له (تحفة) و (نهاية) دا فره مویانه.

(وَالْمَلْمُوسُ) ده ست لیدراو- واته: نه وه ی دهستی لبدراو- جا پیای بی، یان ئافره ت (کلامس) وه کو ده ست لیدره که یه، واته دهستنوژیی هردوکیان دهشکی (فی الْأَظْهَرِ)

وَلَا تَنْقُضْ صَغِيرَةً وَشَعْرَةً وَسِنَّ وَظْفَرَ فِي الْأَصْح. الرَّابِعُ: مَسْ قُبُلِ الْآدَمِيِّ بِيْطْنِ الْكَفِّ،

له فرموده‌ی به‌هیئت‌ردا، جیاوازی نیه: ده‌ماریان هه‌لبستی، یان نا، هه‌رچه‌ند یه‌کیکیان پیره‌میزد، یان پیره‌ژن بی، هه‌روه‌ک له (المجموع)‌دا فرمودیه‌تی.

هه‌روه‌ها له وی‌دا ده‌فرموی: نه‌گه‌ر له. پاله‌په‌ستی پیاو و ئافره‌ت‌دا، به‌بی‌په‌رده ده‌ستی به‌پیستی یه‌کی‌ک که‌وت، به‌لام نه‌یزانی پیستی پیاو بوو، یان هی ئافره‌ت بوو، یان نه‌یزانی پیستی مه‌چ‌هم بوو، یان هی نامه‌چ‌هم بوو، یان لایه‌نێک نیره‌موک بوو، واته: نه‌ژن نه‌پیاو بوو، نه‌وه له‌و مه‌سه‌لانه‌دا ده‌ست‌نوژی هیچ لایه‌ک ناشکی، هه‌روه‌ها نه‌گه‌ر په‌رده‌ش له نێواندا هه‌بی ده‌ست‌نوژی ناشکی، هه‌رچه‌ند په‌رده‌که‌ش ته‌ک بی.

(وَلَا تَنْقُضْ صَغِيرَةً) کیزوله‌ی بچ‌وک و کوپی بچ‌وک ده‌ست‌نوژی ناشکێن و ده‌ست‌نوژی خۆشیان ناشکی، هه‌روه‌ک (الش‌براملسی) فرمودیه‌تی، مه‌به‌ست به‌بچ‌وک نه‌وه‌یه: نه‌گه‌یشتیه‌ت سنوژی و هه‌ها: حه‌زی لی بکری و ده‌ماری له‌لبستی.

(وَشَعْرَةً) هه‌روه‌ها ده‌ست لێدانی موو ده‌ست‌نوژی پی‌ناشکی، جا نه‌گه‌ر ده‌ستی به‌ش‌تێک که‌وت و نه‌یزانی موو بوو، یان پیسته بوو، نه‌وه ده‌ست‌نوژی ناشکی (وَسِنَّ) ددان ده‌ست‌نوژی پی‌ناشکی (وَلْظَفَرُ) نینۆکو نێسقان ده‌ست‌نوژیان پی‌ناشکی (فِي الْأَصْح) له فرموده‌ی پراست‌ردا.

هه‌روه‌ها نه‌گه‌ر نه‌ندامی‌کی ئافره‌ت، یان پیاو-جگه له نه‌ندامی‌میزکردن- له لاشه جیا کراوه، ده‌ست‌نوژی ناشکێن، به‌لام نه‌گه‌ر پیاو، یان ئافره‌ت دوو له‌ت کرا: نه‌وه پارچه‌که‌ی گه‌وره‌تر ده‌ست‌نوژی ده‌شکێن و پارچه‌که‌ی بچ‌وک‌تریش: نه‌گه‌ر ناوی نیر، یان می‌ی بق ده‌گوترا، نه‌ویش ده‌ست‌نوژی ده‌شکێن، نه‌گه‌رنا: نا، هه‌روه‌ک له (الش‌روانی)‌دا پوون کراوه‌ته‌وه.

(الرَّابِعُ) چوارهم له‌و شتانه‌ی ده‌ست‌نوژی ده‌شکێن: (مَسْ قُبُلِ الْآدَمِيِّ) ده‌ست لێدانی نه‌ندامی‌میزکردنی ئاده‌میزاده، جا نیر بی، یان می، جیاوازی مه‌چ‌هم و نامه‌چ‌هم نیه (بِيْطْنِ الْكَفِّ) ده‌ست لێدانه‌که‌ش به‌به‌ری ده‌ست بی و به‌بی‌په‌رده بی، جا نه‌ندامه‌که‌ش: هی خۆی بی، یان نا، هه‌ر به‌لاشه‌وه بی، یان لی جیا کرایه‌ته‌وه، به‌ویستی خۆی بی، یان نا، پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فرموی: ﴿إِذَا أَفْضَى أَحَدُكُمْ يَدَهُ إِلَى فَرْجِهِ وَلَيْسَ بَيْنَهُمَا سِتْرٌ وَلَا حَائِلٌ فَلْيَتَوَضَّأْ﴾ رواه الامامان: الشافعي و احمد وصححه الحاكم، هه‌ر کاتێک یه‌کیکتان به‌رده‌ده‌ستی خۆی گه‌یاند هه‌ندامی‌میزکردنی، په‌رده‌ش له نێوان ده‌ست و نه‌ندامه‌که‌دا نه‌بو، با ده‌ست‌نوژی بگریته‌وه.

وَكَذَا فِي الْجَدِيدِ حَلْفَةُ ذُبْرِهِ، لَا فَرْجُ بِهِمَةِ، وَيَنْقُضُ فَرْجُ الْمَيْتِ وَالصَّغِيرِ وَمَحَلُّ
الْجَبِّ وَالذِّكْرُ الْأَشْلُ، وَبِالْيَدِ السَّلَامُ فِي الْأَصَحِّ، وَلَا يَنْقُضُ رَأْسُ الْأَصَابِعِ وَمَا بَيْنَهُمَا.
وَيَحْرُمُ بِالْحَدَثِ: الصَّلَاةُ،

(وَكَذَا فِي الْجَدِيدِ حَلْفَةُ ذُبْرِهِ) هر روه‌ها باز نهی کونی پشته‌وه‌ش ده‌ست‌نوویژ ده‌شکیئتی، له
فرموده‌ی نویی نیامی (شافعی) دا به (قیاس) له سر نه‌ندامی پیشه‌وه، که‌وابو:
جیاوازی می خوی و که‌سیکی‌تر نیه.

(لَا فَرْجُ بِهِمَةِ) به‌لام نه‌ندامی میزکردنی ناژه‌لو کونی پشته‌وه‌ی ناژه‌لو بالنده ده‌ست‌نوویژ
ناشکیئتی، چونکه جیی ده‌ماره‌لسان نیه و ته‌ماشاگردنیشی چه‌رام نیه.

(وَيَنْقُضُ فَرْجُ الْمَيْتِ) نه‌ندامی میزکردنی ناژه‌میزادی‌مردوو، ده‌ست‌نوویژ ده‌شکیئتی (وَالصَّغِيرِ)
هر روه‌هاش می مندالی‌بچوک ده‌ست‌نوویژ ده‌شکیئتی، هرچه‌ند ته‌مه‌نیشی به‌ک پڅ‌بی،
هر روه‌ک له (المجموع) دا فرموده‌ی می (وَمَحَلُّ الْجَبِّ) نه‌و شوینه‌ش که نه‌ندامه‌کی لی جیا
کراوه‌ته‌وه، نه‌ویش ده‌ست‌نوویژ ده‌شکیئتی (وَالذِّكْرُ الْأَشْلُ) هم نه‌ندامی‌نیرینه که شه‌له‌په‌ته
بووه ده‌ست‌نوویژ ده‌شکیئتی (وَبِالْيَدِ السَّلَامُ) هر روه‌ها به به‌ره ده‌ستی شه‌له‌په‌ته‌ش، واته:
له‌کارکه‌وتوو، که به‌نه‌ندامه‌که بکه‌وی ده‌ست‌نوویژ ده‌شکیئتی (فِي الْأَصَحِّ) له فرموده‌ی
پاستردا، به‌لام جگه له به‌ره‌ده‌ست، به هیچ نه‌ندامیکی‌تر ده‌ست‌نوویژ ناشکیئتی.

(وَلَا يَنْقُضُ رُؤُوسُ الْأَصَابِعِ) پیکه‌وتنی سره په‌نجه‌کان ده‌ست‌نوویژ ناشکیئتی (وَمَا بَيْنَهُمَا)
هر روه‌ها نیوان په‌نجه‌کانیش ده‌ست‌نوویژ ناشکیئتی، واته: هرکاتیک هر دو به‌ره
ده‌سته‌کانی توژیک به‌هیزه‌وه خستنه سر به‌کتری، نه‌وه‌ی په‌نهان بیی به به‌ره‌ده‌ست
داده‌ندری.

نینجا بزانه: گونو به‌ری ئافره‌تو به‌ری پیاو و نه‌رمه پانی پیشه‌وه‌و پشته‌وه‌و
ده‌ورو به‌ری کونی پشته‌وه، هیچیان ده‌ست‌نوویژ ناشکیئتی، هر روه‌ها نه‌وه‌ی ده‌ستی له
نه‌ندامه‌که دراوه، ده‌ست‌نوویژ ناشکیئتی، هر روه‌ک له (المجموع) دا فرموده‌ی می، واته: به‌و
مه‌رجه‌ی لایه‌نیک ئافره‌تی نامه‌چه‌رم نه‌بی، هر روه‌ک پوون کراوه.

﴿لَهُو شَتَاهِي بِهِ بِيْ دِهْ سْتَنُوِيْژِيْ حِهْ رَامَن﴾

(وَيَحْرُمُ بِالْحَدَثِ) چه‌رامه به بی‌ده‌ست‌نوویژیه‌وه: سی شت، نه‌گر ناچار نه‌بی، هر روه‌ک له
(المجموع) دا فرموده‌ی می، یه‌که‌م: (الصَّلَاةُ) نویژکردن: جا سوننه‌ت بی، یان واجب بی،
هر روه‌ها نویژی (جَنَازَةً) و سوجه‌ی (شُكْرًا) و (تِلَاوَةً) و ووتاری (جُمُعَةً) ش و ه‌کو نویژکردن
چه‌رامن، پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فرمودی: ﴿لَا يَقْبَلُ اللَّهُ صَلَاةَ بَغَيْرِ طَهْوَرٍ﴾ رواه مسلم، خوی گه‌وره
هیچ نویژیک قبول ناکا به بی‌ده‌ست‌نوویژ.

وَالطَّوَافُ وَحَمْلُ الْمُصْحَفِ وَمَسُّ وَرَقِهِ - وَكَذَا جَلْدُهُ عَلَى الصَّحِيحِ - وَخَرِيطَةٌ
وَصُنْدُوقٌ فِيهِمَا مُصْحَفٌ وَمَا كُتِبَ لِدَرْسِ قُرْآنٍ كَلَّوْجٌ فِي الْأَصَحِّ،

دووم: (وَالطَّوَافُ) ههروهه تهواف کردنی (کُتِبَ) بی مالی خوا، به بی دهست نویژی چهپامه،
جا سوننهت بی، یان واجب ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: الطَّوَافُ حَوْلَ الْبَيْتِ مِثْلُ الصَّلَاةِ...﴾
صحح الحاکم رفعه، و صحح النواوی وقفه علی ابن عباس رضی الله عنه، واته: تهواف کردنی مالی خوا
وهکو نویژه: به بی دهست نویژی دروست نیه.

سئیه: (وَحَمْلُ الْمُصْحَفِ) هه لگرتنی قورپان و (وَمَسُّ وَرَقِهِ) دهست لیّدانی په پی قورپان
ههردوکی چهپامن، له مهزه بی ئیمو له ههرمووده ی ههرسیک ئیمامه که یتری سر
مهزه بدا، ههروهک له (المجموع) دا ههرموویه تی (وَكَمَا جَلْدُهُ) ههروهه دهست لیّدانی بهرگی
قورپانیش چهپامه (عَلَى الصَّحِيحِ) له ههرمووده ی پاستدا، ههچه ند له قورپانیش جیا
کرا بیته وه، ههروهک له (مغنی و) (نهاية) دا پوون کراوه ته وه، خوی گه وړه ده ههرموی:
﴿لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ﴾ دهست له قورپان نادهن ته نها به دهست نویژه کان نه بی. واته:
جگه له وان نابی که سی تر دهستی لیّدا، ناشکرایه: هه لگرتن گرنگتره له دهست لیّدان.

جا نه گرهاتو نه گودجا دهست نویژ بگری، یان تهیه موم بکاو مه ترسیش هه بو قورپانه که
له ناو بچی، یان پیس بیی، یان سوکایه تی پی بگری، نه وه واجب پزگاری بکا، هه رچه ند
به بی دهست نویژیش هه لی بگری، ههروهک له (المجموع و) (تحفة) دا ههرموویانه.

(وَخَرِيطَةٌ) دهست لیّدانی کیسه یه کو (وَصُنْدُوقٌ) دهست لیّدانی سوندوقیک (فِيهِمَا
مُصْحَفٌ) که قورپانیان له ناودا بی چهپامه، ههروهه دهست لیّدانی نه و کورسیه ی
قورپانی له سر داندراوه ئویش چهپامه، ههروهک له (تحفة) دا ههرموویه تی.

(وَمَا كُتِبَ لِدَرْسِ قُرْآنٍ) ههروهه چهپامه دهست له و شتهش بدری: که بق دهرس خویندن
قورپانی لیّووسراوته وه (کَلَّوْجٌ) وهکو تهخته ی قوتابیان، یان دهفته ر (فِي الْأَصَحِّ) له
ههرمووده ی پاستردا، به لام نه گره بق دهرس خویندن نه نووسرابو: وهکو نووسینی سر
بیره همو دینارو نامه و نهنگوستیلو دیوارو جلو بهرگو شتی وهه، نه وه دهست لیّدان و
هه لگرتنی چهپام نیه.

ههروهه دروسته: به بی دهست نویژ، یان به جهنابه ته وه قورپان بنووسیته وه، به و
مه رجه ی له کاتی نووسینه وه دا دهست له نووسراوه که نه داو هه لیشی نه گری، نه گره نا:
چهپامه، ههروهک له (المجموع) دا پوون کراوه ته وه.

ئینجا بزانه: نه گره به مه بهستی (تَبَرُّكٌ) ثایه تی قورپانی لیّووسرایته وه: وهکو نوشته،
نه وهش دهست لیّدان و هه لگرتنی چهپام نیه، به لام هه لگرتنی هه موو قورپان به مه بهستی
(تَبَرُّكٌ) به هه جوریک بی چهپامه، ههروهک له (تحفة و) (الشروانی) دا پوون کراوه ته وه.

وَالْأَصْحُ حُلُّ حَمَلِهِ فِي أَمْتَعَةٍ وَتَفْسِيرٍ وَدَنَانِيرٍ، لَا قَلْبَ وَرَقِهِ بَعُودٌ، وَأَنَّ الصَّبِيَّ
 الْمُحَدَّثَ لَا يُمْتَعُ، قُلْتُ: الْأَصْحُ حُلُّ قَلْبٍ وَرَقِهِ بَعُودٌ وَبِهِ قَطَعَ الْعِرَاقِيُّونَ وَاللَّهُ أَعْلَمُ.
 وَمَنْ تَيَقَّنَ طَهْرًا أَوْ حَدَثًا وَشَكَّ فِي ضِدِّهِ عَمِلَ بَيِّقِيْنِهِ،

(وَالْأَصْحُ) فەرموده‌ی پاستر (حُلُّ حَمَلِهِ فِي أَمْتَعَةٍ) حەلالە بە بێ دەست‌نوێژی قوڤنان
 هەلبگیرێ کە قوڤنانە کە لە ناو کەلوپەلێکدا بێ: وەکو جل و بەرگ و ئەو جۆرە شتانه، بەو
 مەرجە ی مەبەستی تەنھا هەلگرتنی قوڤنان نەبێ، هەروەک لە (نهایە)دا فەرموویەتی.

ئەوێش وا دەگەیهنێ: ئەگەر موبایل و کۆمپیوتەر و سێدی هەموو قوڤنانیشیان تێدا
 تۆمار کرابێ، دروستە بە بێ دەست‌نوێژی هەلبگیرین، والله أعلم.
 (وَتَفْسِيرٍ) هەروەها دەست لێدان و هەلگرتنی ئەو قوڤنانە ی لە گەڵ تەفسیردا
 نووسراوەتووە بە بێ دەست‌نوێژی حەلالە، بەو مەرجە ی تەفسیرە کە زۆتر بێ (وَدَنَانِيرٍ)
 هەروەها دەست لێدان و هەلگرتنی ئەو دینار و دیرھەمانە ی قوڤنانی لە سەر نووسراوە
 دروست-هەروەک باسمان کرد- چونکە مەبەستی هەلگرتنی قوڤنان نیە (لَا قَلْبُ وَرَقَةٍ
 بَعُودٍ) بەلام وەرگیرانی پەپی قوڤنان بە داروچکە دروست نیە.

(وَأَنَّ الصَّبِيَّ الْمُحَدَّثَ) بە فەرمودە ی پاستر: مندالی بێ دەست‌نوێژ (لَا يُمْتَعُ) واجب نیە
 قەدەغە بکری لە دەست لێدان و هەلگرتنی قوڤنان و تەختە ی دەرس خوێندن: بۆ
 پێویستەکانی دەرس و دەرکردنەو و هێنانی بۆ مامۆستای خۆی.
 (قُلْتُ) نیکامی (النواوی) دەفەرموێ (الْأَصْحُ) فەرمودە ی پاستر ئەوێ: (حُلُّ قَلْبٍ وَرَقِهِ
 بَعُودٍ) حەلالە وەرگیرانی پەپی قوڤنان بە داروچکە و پێنوس و ئەو جۆرە شتانه، هەرچەند
 دەست‌نوێژی نیە بێ (وَبِهِ قَطَعَ الْعِرَاقِيُّونَ وَاللَّهُ أَعْلَمُ) بەم فەرمودە یە زانایانی عێراق
 بپارە کە یان بپاندۆتەو، چونکە نە هەلی گرتووە نە دەستی لێ داو، زانایانی ئێسلامیش
 یەک دەنگن: کە قوڤنان خوێندن بە بێ دەست‌نوێژی دروستە، هەروەک لە (المجموع)دا
 فەرموویەتی.

﴿گومان و بیگومانی لە دەست‌نوێژدا﴾

(وَمَنْ تَيَقَّنَ طَهْرًا) هەر کە سێک بیگومان بوو: کە دەست‌نوێژی هە یە (أَوْحَدًا) یان بیگومان
 بوو: کە بێ دەست‌نوێژە (وَشَكَّ فِي ضِدِّهِ) بەلام لە دژی یەکیک لە دووانە کەوتە گومان:
 ئایا دەست‌نوێژی ماو، یان نا، ئایا دەست‌نوێژی گرتۆتووە، یان نا (عَمِلَ بَيِّقِيْنِهِ) دەبی بە
 بیگومانیە کە ی خۆی پەفتار بکا و گوێ نە داوە گومانە کە، کەواتە: لە مەسەلە ییە کەمدا
 دەست‌نوێژی ماو و لە مەسەلە ی دوو مەدا هەر بێ دەست‌نوێژە، چونکە پێغەمبەر ﷺ
 دەفەرموێ: ﴿إِذَا وَجَدَ أَحَدُكُمْ فِي بَطْنِهِ شَيْئًا فَأَشْكَلَ عَلَيْهِ: أَخْرَجَ مِنْهُ شَيْءًا أَمْ لَا؟﴾

فَلَوْ تَقَفْنَهُمَا وَجَهْلَ السَّابِقِ فَضِدْ مَا قَبْلَهُمَا فِي الْأَصَحِّ.

فَلَا يَخْرُجَنَّ مِنَ الْمَسْجِدِ حَتَّى يَسْمَعَ صَوْتًا أَوْ يَجِدَ رِيحًا ﴿١﴾ رواه الشيخان، هر کاتیک هه وایه که له ناو زگی به کیکتان پهیدا بوو، نینجا که وته گومان: نایا هیچی له هاتوته دهره وه، یان نا؟ نه وه با له مرگوت نه چیتته دهره وه بۆ ده ستونیزگرتن، تا گوئی له دهنکیک ده بی، یان بونیکی بۆ دی، واته: تر، یان فس.

جا هر به به لگه ی نه وه دیسه زانایانی ناین بنچینه یه کی (أَصُولُ الْفِقْهِ) یان داناهو دهره رمون: (الْيَقِينُ لَا يَزُولُ بِالشَّكِّ) بیگومانی به گومان لاناچی. واته: وه که دوو مه سه له که ی پابردو.

(فَلَوْ تَقَفْنَهُمَا) جا نه گهر بیگومان ده یزانی له مه ویش ده ستونیز هه بوو بی ده ستونیزیشی هه بوو (وَجَهْلَ السَّابِقِ) به لام نه یزانی کامه یان له م دووانه له پیشدا بوو، نه وه (فَضِدْ مَا قَبْلَهُمَا فِي الْأَصَحِّ) له فهرموده ی راستردا: به دژی پیش هه ربوکیان په فتار ده کا، واته: نه گهر بیگومان ده یزانی له دوا ی پورته لات ده ستونیز هه بوو ده ستونیزیشی شکاوه، به لام نه یزانی کامه یان له پیشدا بوو، واجبه بیر بکاته وه: نه گهر له پیش کاتی نه م دووانه دا بی ده ستونیز بوبی، نه وه نیستا ده ستونیز هه یه، نه گهر له پیش نه م دووانه دا ده ستونیز هه بوبی و له وانه ش نه بی ده ستونیز نوی بکاته وه، نه وه نیستا بی ده ستونیزه، به لام له (المجموع) دا دهره رموی: له گشت حاله تیکدا واجبه ده ستونیز بگریته وه، نه مه فهرموده ی به میزترو هه لبراردراوه، وَاللَّهِ أَكْبَرُ.

﴿پاشکو: دهره رموی قورپانی پیروز﴾

بزانه: خیری قورپان خویندن گوره تره: له (تَسْبِيحَاتُ) (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) وگشت زیکرکی تر، ته نها له و زیکرانه نه بی: که به لگه ی کات و شوینی دیارکرویان له سره، هه روه که له (المجموع) دا فهرمو یه تی.

پیغمبر ﷺ دهره رموی: ﴿يَجِيءُ الْقُرْآنُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَقُولُ: يَا رَبِّ حَلِّهِ فَيُلْبَسُ تَاجَ الْكِرَامَةِ، ثُمَّ يَقُولُ: يَا رَبِّ زِدْهُ فَيُلْبَسُ حُلَّةَ الْكِرَامَةِ، ثُمَّ يَقُولُ: يَا رَبِّ ارْضَ عَنْهُ فَيَرْضَى عَنْهُ، فَيَقَالُ لَهُ: اقْرَأْ وَارْقُ وَتَرَادُ بِكُلِّ آيَةٍ حَسَنَةً﴾ رواه الترمذی بسند صحیح، له پورپی قیامه تدا قورپانی پیروز دیت و بۆ قورپان خوینه که ی ده پارپته وه ده لی: خواجه نه م قورپان خوینه جوان بکه. نینجا تاجی پزرداری له سر دهنری، نینجا ده لی: خواجه زیاتری بدی. نینجا خشلی پزرداری ده بهر ده کری، نینجا ده لی: خواجه له ی پازی به. خوا ی گوره ش له ی پازی ده بی و جا پی ده گوتری: قورپان بخوینه وه - واته: وه که له دنیا دا ده تخویندو - له نه م مه کانی به هه شت سرکه وه به خویندن هه ر نایه تیکش چاکه یه کت بۆ زیاد ده کری.

له ده دبسیکی تردا ده فرموی: ﴿مَنْ رَجُلٍ يَعْلَمُ وَلَدَهُ الْقُرْآنَ إِلَّا تَوَجَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِتَاجٍ فِي الْجَنَّةِ﴾ اخرجه الطبرانی، هر که سیک مندالی خوی قیرده قورپان خویندن بکا، پوژی قیامت له به هشتدا تاجیکی له سر ده ندروی.

نینجا بزانه: له (المجموع) و (الاتقان) دا ده فرموی: گه وره ترین کات بق قورپان خویندن: ناو نویژه، نینجا شهو، نینجا نیوهی دووه می شهوی، له پوژیشدا له دوی نویژی به یانی، هروه ها ده فرموی: قورپان خویندن به چاولیکردنی قورپان خیری زیاتره له خویندنی بن چاولیکردن، چونکه ته ماشاگردنی قورپان (عبادة) یکی تره، مه گه ر که سیک به له بهر خویندن چاکتر لی ورد بیتوه، نو کاته به له بهر خویندن خیری زیاتره.

هروه ها ده فرموی: قورپان خویندن به ده می پیس ناپه سنده، هروه ها سوننه ته ده می خوی به سیواک پاک بکاته وه و پوو له قبيله به هیمنی و پیزو ترسه وه له شویئیکی پاک دابنیشی، به لام قورپان خویندن له گه رماو و له پیگه دا ناپه سند نیه.

نینجا به دهنگ بلئی: (أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ)، چونکه خوی گه وره ده فرموی: ﴿وَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ﴾ هر کاتیک ویست قورپان بخوینی، خوت به خوا بیاریزه له شه یانی تیته لدراو.

نینجا بلئی: (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) له سه ره تای گشت سوپه تیک -جگه له (براءة) -هم له ناو هر سوپه تیکدا: که لی یوه ده ست به خویندن بکا، هروه که له (الاتقان) دا فرموی ته.

نینجا که خویندنه که ی کزتابی هات، سوننه ته بلئی: (صَدَقَ اللَّهُ الْعَظِيمُ وَبَلَغَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَأَنَا عَلَى ذَلِكَ مِنَ الشَّاهِدِينَ). هروه که نیمامی (القرطبی) له پیتشه کی ته فسیره که ی دا ناماژه ی بؤ کردوه، واته: چونکه خوی گه وره ده فرموی: ﴿قُلْ صَدَقَ اللَّهُ فَاتَّبِعُوا مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا﴾ نه ی پیغه مبه ر ﷺ بلئی: خوا راست ده کا، که و ابو: ئیوه شوین ئایینی ابراهیم پیغه مبه ر ﷺ بکه ون که ئایینی ئیسلامه.

هروه ها له (المجموع) و (الاتقان) دا ده فرموی: سوننه ته به ده نگیکی خوش و به (تجوید) قورپان بخوینی، چونکه په له کردن ناپه سنده، خوی گه وره ده فرموی: ﴿وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا﴾ به پوون و له سه رخو قورپان بخوینه وه، واته: گشت پیتیک مافی خوی بدریتی و ئاشکرا بکری. هم سوننه ته له کاتی خویندنی ئایه تی سوجه دا سوجه ببا، به و شیوه ی له سوجه ی (تلاوة) دا پوونی نه که ی نه وه ان شاء الله تعالی.

هروه ها سوننه ته هر ئایه تیکی له باسی په حمت خویند له خوا بیاریته وه په حمی پی بکا، هر ئایه تیکی له باسی عذاب خویند له خوا بیاریته وه له عذاب بیاریزی، هر ئایه تیکی

تسبیحی خویند بلی: (سُبْحَانَ اللَّهِ). له نایه تی (أَلَيْسَ ذَلِكَ بِقَادِرٍ عَلَى أَنْ يُخَيِّبَ الْمَوْتَى) وله نایه تی (أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَحْكَمَ الْحَاكِمِينَ) بلی: (بَلَىٰ وَأَنَا عَلَىٰ ذَلِكَ مِنَ الشَّاهِدِينَ). له نایه تی (بَلَىٰ) حَدِيثٌ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ) بلی: (أَمَّا بِاللَّهِ). هر وهك له (الْإِتْقَان) دا به لگه ی بَقِ هِتَانُون.

هر وهها پتویسته: خوی له پیکه نین و خو مه شغولکردن پیاریزی، سوننه ته دهنګ مه لئینی، مه گهر له (ریاء) بترسی، یان نوږدکاران نازار بدا، له و کاتانه دا به بی دهنګ مه لئنان سوننه ته ﴿عَنْ أَبِي سَعِيدٍ﴾: إِعْتَكَفَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي الْمَسْجِدِ فَسَمِعَهُمْ يَجْهَرُونَ بِالْقِرَاءَةِ فَكَشَفَ السُّتْرَ وَقَالَ: أَلَا إِنَّ كُلَّكُمْ مُنَاجٍ لِرَبِّهِ فَلَا يُؤْذِينَ بَعْضُكُمْ بَعْضًا وَلَا يَرْفَعُ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ فِي الْقِرَاءَةِ﴾ رواه ابوداود بسند صحیح، پیغه مبه رﷺ له مرگه وتدا (اعتكاف) ی کرد، گوئی ی نبو (صحابه) کان به دهنګ مه لئنان قوپانیا ن ده خویند، نه ویش په رده ی لاداو فرموی: ناگدارین هر مه مواتان (مُناجاة) ی خوی خوی ده کا، که وایو: یه کتری نازار مه دهن و دهنګ به سر یه کتری دا به رز مه که نه وه.

هر وهها نه گهر پژی، بلی: (الْحَمْدُ لِلَّهِ). نه گهر که سیکی تریش پژی پی بلی: (يَرْحَمُكَ اللَّهُ). نه گهر گوئی له دهنګی بانګ و نیقامت بوو با واز له قوپان خویندن بیتن و وه لام بداته وه، هر وهها نه گهر سه لامی لی کرا ده بی وه لامی سه لامیش بداته وه.

ئینجا بزانه: که یه که مجار قوپانی ختم کرد، سوننه ته زیافه تیک بکا به نیه تی قوپان ختم کردن، که پی ده گوئی: (الْحَذَاق). هر وهك له (الشروانی) دا فرموی ته ﴿عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: أَلَمْ يَأْمُرْ بِالْقِرَاءَةِ لِحَرِّ جَزُورًا شُكْرًا لِلَّهِ تَعَالَى﴾ رواه القرطبی فی مقدمة تفسیره، واته: که نیمامی (عمر رﷺ) سوپه تی (البقرة) ی له بهر کرد: ووشتریکی سر بهی تاكو بیتنه شوکری خوی گهره. که وایو: نه گهر مندالیش قوپانی ختم کرد، سوننه ته نه م زیافه ته ی بَقِ بکری.

هر وهها له (الانکان) دا ده فرموی: هر جاریک قوپانی ختم کرد، سوننه ته زَقَر زَقَر دوعا بکا، به به لگه ی حه دیسه که ی (أَبَى) دها توو، هم: ﴿عَنْ الْحَكَمِ بْنِ عُثَيْبَةَ عَنْ مُجَاهِدٍ وَعَبْدَةَ قَالَا: أَلَدُّ دَعَاءٍ مُسْتَجَابٌ عِنْدَ خَتَمِ الْقُرْآنِ﴾ وفی روایه: ﴿إِنَّ الرَّحْمَةَ تَنْزِلُ عِنْدَ خَتَمِ الْقُرْآنِ﴾ رواه ابن ابی داود بسند صحیح، له کاتی قوپان ختم کردندا دوعا قبوله وه له کاتی قوپان ختم کردندا په حمه ت دیته خواره وه. هر وهها سوننه ته له پژی ختم کردندا به پژیو بی و خزم و دپسته کانی خوی کو بکاته وه، هر وهك له (الانکان) و (الانکان) دا فرمویانه.

جا سوننه ته نه وانیش بی دهنګ بن و گوئی له قوپان پابگرن، خوی گهره ده فرموی: ﴿وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ هر کاتیک قوپان خویندرا گوئی ی لپابگرن و بی دهنګ بن، به لکی خودا په حمتان پی بکا.

جا دهریاره ی ئه و قورپانخوینته ی له سه رو بۆرو ژیری قورپاندا هه له دهکا، له (الاتقان) دا
 فهرموویه تی: ئه وه قورپانخویندن نیه و خیری ناگاتی، به لام نیعامی (القرطبی) له پیشه کی
 ته فسیره که ی دا حه دیسیکی هیناوه: لای وه ده گهری: که خیری بۆ ده نووسری، زالله اعظم.
 ئینجا بزانه: پیغمبر ﷺ ده فهرموی: ﴿اقْرَؤُوا الْقُرْآنَ مَا تَخْلَفْتُمْ عَلَيْهِ قُلُوبُكُمْ فَإِذَا اخْتَلَفْتُمْ
 فَمَوْمُوا عَنْهُ﴾ رواء الشیخان، ئیوه قورپان بخوینن، تا دلتان یه ک پایه له سه ری و دلتان به
 خویندنی خوش ده بی، ئینجا هه ر کاتیک جیاوازی بیرو پاتان بوو، یان له خویندنی ماندوو
 بوو، یه کسه ره لسن ململانه مه که ن و مه یخوینن. واته: نه وه ک تووشی هه له بین.

ههروهه له (الاذکار) وه (الاتقان) دا دهفرموون: هه کاتیک ختمیکی تهواو کرد، سوئنه ته به کسه ردهست به ختمیکی تر بکا ﴿عَنْ أَبِي بِن كَعْبٍ ؓ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا قَرَأَ ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾، افْتَتَحَ مِنْ (أَلْحَمْدُ) ثُمَّ قَرَأَ مِنَ الْبَقَرَةِ إِلَى (وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ)، ثُمَّ دَعَا بِدُعَاءِ الْخُتْمَةِ ثُمَّ قَامَ﴾ اخرجه الدارمی، قال السيوطی: بسند حسن، پیغهمبره ﷺ که ختمی تهواو دهکردو ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾ دهخویند، دهستی به سوپهتی فاتحیه- (أَلْحَمْدُ) دهکرد، ئینجا پینج ئایهتی له سه رهتای سوپهتی (البَقَرَة) دهخویندن، واته: تا (الْمُفْلِحُونَ)، ئینجا دوعای (ختم) دهکرد، ئینجا هه لدهستا.

مهروه‌ها: وا باشتره به‌گویره‌ی ریزی سوپه‌ته‌کانی‌قوپئان، واته: له لای (فاتحه) و (البقرة) وه بخوینیت‌ه وه، به‌لام بق دهرس پی‌گوتنی مندالان نه‌گه‌ر له لای (قل أعوذ) ه‌کانیشه‌وه به‌ره‌و سه‌روه بی، زیانی نیه، ه‌روه‌ک له (المجموع) دا فه‌رموویه‌تی.

مهروه‌ها: وا باشه: لایه‌نی‌که‌م سالتی دوو جار قوپئان ختم بکا ﴿عن أبي حنيفة﴾: مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ فِي كُلِّ سَنَةٍ مَرَّتَيْنِ فَقَدْ أَدَّى حَقَّهُ لِأَنَّ النَّبِيَّ ﷺ عَرَضَ عَلَى جِبْرِيلَ فِي السَّنَةِ الَّتِي قُبِضَ فِيهَا مَرَّتَيْنِ ﴿نقله فی الاتقان، والحديث رواه البخاری فی فضائل القرآن عن ابی هریره، واته: نیام (ابوحنیفه) ده‌فه‌رموی: هر که سیتک سالتی دوو جار قوپئان ختم بکا، نه‌وه مافی قوپئانی داوه، چونکه پی‌تعه‌مبه‌ر ﷺ لهو سالتی تی‌یدا وه‌فاتی کرد، دوو جار قوپئانی له لای جه‌زه‌تی (جبرائیل) ده‌ور کرده‌وه.

ئىنجا ئەگەر تواناي ھەبى، وا جوانە: لە ھەر سى پۆڭىڭدا ختمىڭ بکا، ھەروەك لە (الاتقان) دا ھەرموويەتى، پىغەمبەر ﷺ دە ھەرموئى: ﴿لَمْ يَفْقَهُ مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ فِي أَقْلٍ مِنْ ثَلَاثٍ﴾ رواء الترمذى و صححه، لە واجبى سەر شانى خۆى تىنەگە ىشتو، ئەو كە سەى لە كە مەر لە سى شەواندا قورئان ختم بکا. ھەروەھا سوننەتە لە سەرەتای پۆڭى دا، يان لە سەرەتای شەوئى دا ختم تەواو بکا، ھەروەك لە (الانكان و الاتقان) دا ھەرموويانە.

له (المجموع) دا ده فەرموئ: (إجماع) ی ئۆممەت لە سەر ئەو یە: واجبه پێژ لە قورپان بگیرئ، هەر کە سێک سوکایەتی بە قورپان، یان بە بە شێکی قورپان بکا، یان فەقئ بداتە ناو پیسای، یان باوەرپی بە بە شێکی قورپان نەبئ ئەو کافره.

هەروەها ده فەرموئ: حەپامە بە دەستی پیس دەست لە قورپان بدرئ، حەپامە قورپان لە سەر شێکی پیس دابندرئ، یان بە شێکی پیس بنووسرێتەو، حەپامە پالئ وئ بدرئ، هەروەها ده فەرموئ: کرپن و فروشتنی قورپان لە مەزەبئ ئیمەدا دروستە.

جا ئەگەر خواردە مەنێک قورپانی لە سەر نووسرابئ، دروستە: بخورئ و ئەگەر نووسراوە کەش بە ناو بشۆرێتەو دروستە: ئاوشۆرە کە بخورێتەو، واتە: بە لام خواردنی ئەو کاغەزە قورپانی ئنووسراوە دروست نیه، له (تحفة) (نهایة) دا ده فەرموون: ئەگەر قورپان پیس بوو، بە پیسیکی وەها: چاپۆشی ئێنە دەکرا، واجبه بشۆرئ، هەرچەند قورپانە کەش تێک بجئ و ملکی بە تێمیش بئ، واتە: ئەگەر پیسە کە بە نووسراوە کە قورپان کەوتبئ.

له (الاتقان) دا ده فەرموئ: ناپەسندە قورپان لە سەر دیوارو بان بنووسرئ، له سەرچاوە کانماندا ده فەرموون: ناپەسندە قورپان لە سەر (قُبْر) گۆر بنووسرئ، بە لام ئیمامی (الانرعی) ده فەرموئ: حەپامە، هەروەک لە باسی مرئوودا پوونی دەکەینەو، ان شاء الله تعالی.

هەروەها له (الاتقان) دا ده فەرموئ: لەبیر چوونەوێ قورپان گوناھیکی گەورە یە، پیغەمبەر ﷺ ده فەرموئ: ﴿عُرِضَتْ عَلَيَّ ذُنُوبُ أُمَّتِي فَلَمْ أَرْ ذَنْبًا أَكْبَرَ مِنْ سُورَةِ مَنْ الْقُرْآنِ أَوْ آيَةٍ أَوْتِيَهَا رَجُلٌ ثُمَّ نَسِيَهَا﴾ حَسَن بشواهدە رواه ابو داود و الترمذی، گوناھەکانی ئۆممەت مەندرا بەر چاپوم، لەو گوناھە گەورە ترە نەبیین کە مەرووف سوپە تێک، یان نایە تێکی قورپان فیر بووبئ، ئینجا لەبیر خۆی بباتەو.

هەر له (الاتقان) دا ده فەرموئ: سوننەتە قورپان ماچ بکړئ چونکە (عِزْمَة) ماچی دەکرد، هەروەها سوننەتە بۆنخۆش بکړئ، جا ئەگەر پیویستی بە پەری قورپان نەمال بەر هەر ھۆیک- ئەو دروست نیه بخزێتە ناو کونە دیوار، دروستیش نیه پارچە پارچە بکړئ، بە لکو دەبی بە ناو ببشوواتەو، یان بە ناگر بیسووتیتئ، بە بە لگەئ (ئیمامی عثمان) چەند پارچە قورپانێکی سوتاند هەروەها حەپامە قاچ بەرەولای قورپان درێژ بکړئ.

هەروەها سوننەتە بۆ پێژلێتان لە بەر قورپان ھەلبستی، هەروەک له (التبیان) دا فەرمووەتی، ھەم ﴿وَصَحَّ أَنَّهُ قَامَ لِلتَّوْرَةِ﴾ نَقْلُهُ ابْن حجر فی التحفة، واتە: لە حەدیس (صحیح) دا ھاتو: پیغەمبەر ﷺ لە بەر (تَوْرَة) ھەلساوە. جا لە (تحفة) دا ده فەرموئ: لەوانە یە: دەیزانی ئەو (تَوْرَة) دەستکاری نەکراوە.

هم له (تحفة) (و (الشروانی) دا ده فەرموون: ھەپامە قاچی بنیته سەر شتیك كه قوپئان، یان ناوی خوای گەورە ی ئێووسرابی، ھەم ھەپامە پارە لە ناو شتیك دابندرئ، كه قوپئانی ئێووسراو، ھەروەھا ئەگەر پارچە كاغەزێك: قوپئان، یان ناوی خوای گەورە ی ئێووسرابی و لە سەر زەمین فری ئێرابی، واتە: یان لە سەر شتیکی پیس داندرابی، ھەپامە وازی ئێبێنی، بەلكو واجبه ھەلیبگریته وە، ھەروەھا ھەپامە شتیك لە سەر قوپئان دابنی. جا ئەو پێزلێنانە ی بۆ قوپئان داندراو—جگە لە دەست لێدان و ھەلگرتن— گشتی بۆ کتێبەکانی ئایینیش پەفتاری پی دەکری، ھەروەك لە (الجمل) دا پووینی کردۆتە وە.

ھەروەھا سوننەتە لە بەر زانای ئایینی ھەلسی، ھەروەك لە (تحفة) دا فەرموو یە تی و سوننەتە پێز لە قوپئانخوین بندری، چونکە پێغەمبەر ﷺ دە فەرموی: ﴿إِنَّ مِنْ إِجْلَالِ اللَّهِ—إِكْرَامَ ذِي الشَّيْبَةِ الْمُسْلِمِ، وَحَامِلِ الْقُرْآنِ غَيْرِ الْغَالِي فِيهِ وَالْجَافِي عَنْهُ، وَإِكْرَامَ ذِي السُّلْطَانِ الْمَقْسُطِ﴾ رواه ابوداود بسند صحیح، بە راستی بە شیک لە پێزلێنان و بە گەورە ناسینی خوای گەورە ئەو یە: پێز لە پیش سپی موسلمان بندری، پێز لە و قوپئانخوینە بندری: كه لە قوپئاندا زێدە پۆیی ناكاو ئێیشی دوور ناکەوی، پێز لە کاربە دەستی دادپەر وەر بندری.

جگە لە و پەرووشتانەش چەندی تر ماو: لە (المجموع) (و (الانكار) ی ئیمامی (النواوی) (و (الاتقان) ی ئیمامی (السیوطی) دا—كه سەرچاوە ی سەرەکی ئەم پاشكۆیە بون— بە درێژی باسیان كرلە، ھەندێکی تریش لە باسی فاتیحە و سوپەتی نوای فاتیحە دا باسی دەكەین، ان شاء الله تعالی.

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسِي چوونە ئاودەسخانە﴾

(يُقَدِّمُ دَاخِلَ الْخَلَاءِ ئەو كەسە ی دەچیتە ئاودەسخانە، واتە: شوینی میزکردن و پیسایی كردن، سوننەتە بە پیش بیخی (یسارە) قاچی چەپە ی، واتە: قاچی چەپە لە پێشدا بنیته ژوورە وە (وَالْخَارِجُ يَمِينُهُ) ئەو كەسە ی لە ئاودەسخانەش دیتە دەرە وە، سوننەتە قاچی راستە ی لە پێشدا بێنیتە دەرە وە.

جا لە (المجموع) دا دە فەرموی: زانایان فەرموویانە: سوننەتە راستە بە پیش بیخری لە گشت کاریکی بۆ پێزلێنان بكری: وەكو دەستنوێژو غوسل و دەبەرکردنی بەرگو پێلاو و گۆرەوی و دەری و چوونە مزگەوت و سیواك و كل لە چاوكردن و نینۆك كردن و سمیل كردن و بن ھەنگل پاككردنە وە و سەر تاشین و سەلامدانە وە ی نوێژو ھاتنە دەرە وە لە ئاودەسخانە و خواردن و خواردنە وە و توقە كردن و دەست لێدان (الْحَجَرُ الْأَسْوَدُ) و وەرگرتن و بەخشین و... ھتد: ئەم جوورە شتانە ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُعْجِبُهُ التَّيْمُنُ فِي طَهْوَرِهِ وَتَرْجُلِهِ وَتَعَمُّلِهِ وَفِي شَأْنِهِ كُلِّهِ﴾ رواه الشيخان، پێغەمبەر ﷺ پی خۆش

وَلَا يَحْمِلُ ذِكْرَ اللَّهِ تَعَالَى، وَيَقْتَمِدُ جَالِساً يَسَارَةً، وَلَا يَسْتَقْبِلُ الْقِبْلَةَ وَلَا يَسْتَذْبِرُهَا

بوو له راسته وه دهست پی بکا: له دهستونوږو سر شانه کړدن و پیللو ده بهر کړدن و گشت کاره کانی. واته: نه وانه ی بڼ پړلښتان و جوانی ده ی کړدن.

هر وده ده فهرموئ: سوننه ته چه په پیش بیخړی له دږی نه وانه دا: وه کو لووت پاک کړدن و تاره تکر دن و چوونه ناو ده سخا نه و هاتنه دهر وده له مزگه وت و بهر گو پیللو داکه ناندن و هر کاریکی چلکنی تی دابی ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: كَانَتْ يَدُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَلْيَمْنِي لَطْفُورِهِ وَطَعَامِهِ، وَكَانَتْ أَلْيَسْرَى لِحُلَاةِهِ وَمَا كَانَ مِنْ أَدَى﴾ رواه ابو داود باسناد صحیح، دهستی راسته ی پیغه مبرم ﷺ بڼ دهستونوږو خوار دن بوو، چه په شی بڼ ناو ده سخا نه و کاری چلکنی بوو.

(وَلَا يَحْمِلُ ذِكْرَ اللَّهِ تَعَالَى) نابڼ، واته: ناپه سنده له شوینی میزو پیسای کړدن د شتیکی وده ه لبرگړی: که فهرمووده ی خوی گه ورده ی نوو سرا بو ﴿عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا دَخَلَ الْخَلَاءَ وَضَعَ خَائِمَهُ﴾ رواه الترمذی وحسنه، پیغه مبرم ﷺ کاتی ده چووه ناو ده سخا نه نه نگوستیله که ی داده نا. واته: چونکه لی نوو سرا بو (مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ).

هر وده ه لگرتنی ناوی خواو پیغه مبران و (ملائكة) ش ناپه سنده، به لام نه گه ر ئو فهرمووده یه به مه بهستی پړلښتان نه نوو سرا بو: وه کو ناوی سر ناسنامه، یان به مه بهستی (تَبَرُّكٌ) نوو سرا بو: وه کو نوو شته، نه وه ه لگرتنی ناپه سند نیه، هر وه له (تحفة) (نهایه) دا پوون کراو ته وه، به لام له (المجموع) دا ده فهرموئ: ه لگرتنی نوشته به و مرجه ناپه سند نیه: نه گه ر له ناو شه من، یان له ناو شتیکی تر دابندری.

ثینجا بزانه: ه لگرتنی قورښان، یان ثایه تیکی قورښان، له پوویکی تر وه هر چه پامه، که بی دهستونوږی یه، هر وه (الشبراملسی) (الشروانی) پوونیان کړدو ته وه به دریش باسما ن کړد.

(وَيَقْتَمِدُ جَالِساً يَسَارَةً) له کاتی دانیشتن بڼ پیسای کړدن، سوننه ته گرانی خوی بخاته سر لای چه په یو قاچی راسته شی له سر په نجه کانی دابچه قینن، تا کو به ناسانی پیسه که ی لی ده ریئ.

(وَلَا يَسْتَقْبِلُ الْقِبْلَةَ) نابڼ پوو له قبیله پیسای و میز بکا (وَلَا يَسْتَذْبِرُهَا) نابڼ پشت له قبیله پیسای بکا، به لام نه گه ر ناو ده سخا نه که پوو له قبیله، یان پشت له قبیله داندرابو، هر چه نیه ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: ارْتَقَيْتُ فَوْقَ بَيْتِ حَفْصَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا فَرَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقْضِي حَاجَتَهُ مُسْتَذْبِرَ الْقِبْلَةَ﴾ رواه الشیخان، له سر ژورده که ی (حفصة) یه پیغه مبرم ﷺ بینی پشت له قبیله له ناو ده سخا نه دانیشتنو.

وَيَحْرُمَانِ بِالصَّخْرَاءِ وَيَبْعُدُ، وَيَسْتَرُ، وَلَا يُؤُولُ فِي مَاءٍ رَاكِدٍ وَجُحْرٍ وَمَهَبٌ رِيحٌ وَمُتَحَدِّثٌ
(وَيَحْرُمَانِ بِالصَّخْرَاءِ) پوو له قبیله کردن و پشت تیگردنی له کاتی پیسایى کردندا له بیاباندا
حه پامن، پیغمبر ﷺ ده فرموی: ﴿إِذَا أَتَى أَحَدُكُمْ الْغَائِطَ فَلَا يَسْتَقْبِلُ الْقِبْلَةَ وَلَا يُولُّهَا
ظَهْرَهُ، شَرُّوْا أَوْ غَرَبُوا﴾ رواه الشيخان، هر کاتیک یه کیکتان پویشته پیسایى کردن، نابى
پوو له قبیله بکاو نابى پشتی تی بکا له کاتی میزو پیسایى کردندا، به لکو به ره و
پوژهلآت، یان پوژتاوا دانیشن.

جا نه گهر هاتو دامینى جله کهى خوی شوپ کرده وه و کردیه په رده له نئون خویو قبیله،
یان شتیکی به رزی به قه د چل (سنتیمتر)ی خسته پیته خویو نئونیان له سئ گز زیاتر
نه بو، نه وه دروسته، هه روهك له (المجموع) دا فرمویه تی، هه روه ها پوو له پوژو مانگ
کردن- نهك پشت تیگردنیان- له کاتی میزو پیسایى کردندا ناپه سنده، هه روهك له
زوریى سه رچاوه کاند ا فرمویانه.

(وَيَبْعُدُ) سوننه ته له بیاباندا له خه لکی دوور که ویتته وه به نه دازه یه کی وه ها: گوئیان له
دهنگی ده رچوونی پیسایى نه بى و بونیشیان بى نه بى ﴿عَنِ الْمَغِيرَةِ﴾: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا
ذَهَبَ الْمَذْهَبُ أَبْعَدُ﴾ رواه اصحاب السنن بسند صحیح، پیغمبر ﷺ که ده چوو ه
پیسایى کردن، دوور ده که وته وه.

(وَيَسْتَرُ) سوننه ته خوی دابیوشى به شیوه یه کی وه ها: عه وپه تی نه بینزى، وهك له
په نای گرد، یان وولاغ، یان دیوار، یان دامینى خوی به ده ووبه رى خوی دا شوپ بکاته وه،
پیغمبر ﷺ ده فرموی: ﴿مَنْ أَتَى الْغَائِطَ فَلْيَسْتَرْ...﴾ رواه احمد بسند حسن، هر
که سیك چوو ه پیسایى کردن، ده بى خوی دابیوشى. جا نه گهر که سیك ته ماشای ده کرد،
نه و کاته واجبه خوی دابیوشى، هه روهك له زوریى سه رچاوه کاند ا فرمویانه.

(وَلَا يُؤُولُ فِي مَاءٍ رَاكِدٍ) نابى، واته: ناپه سنده میز، یان پیسایى له ناو ناوی وه ستاودا بکا
﴿عَنْ جَابِرٍ﴾: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ يُيَالَ فِي الْمَاءِ الرَّاَكِدِ﴾ رواه الشيخان، پیغمبر ﷺ
قه ده غه ی کردوه: میز له ناو ناوی وه ستاودا بکری.

(وَجُحْرٍ) ناپه سنده میز، یان پیسایى له ناو کون و قلیشایى زه مین بکا؟ نه وهك ناژه لیکى
بى هیزی تی دا بمرى، یان ناژه لیک بیته ده روه وه نا زاری بدا ﴿عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَرْجِسَ﴾:
نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ يُيَالَ فِي الْجُحْرِ﴾ رواه احمد باسناد صحیح، پیغمبر ﷺ قه ده غه ی
کردوه میز له ناو کونى زه مین بکری.

(وَمَهَبٌ رِيحٌ) ناپه سنده به ره وه نه و لایه ی باى لډى میز، یان پیسایى بکا، نه وهك پپوشکی
پى بکه ویتته وه (وَمُتَحَدِّثٌ) نابى له و شویتته دا میز، یان پیسایى بکا: که خه لك لى کى
ده بیتته وه، جا سیبه رى هاوینان بى، یان بهر پوژى زستانان، یان شویتنیکی تر.

وَطَرِيقٍ وَتَحْتَ مُثْمَرَةٍ، وَلَا يَتَكَلَّمُ، وَلَا يَسْتَنْجِي بِمَاءٍ فِي مَجْلِسِهِ

(وَطَرِيقٍ) نابی له ریگه‌دا میز، یان پیسای بیگا، پیغهمبر علیه السلام ده‌فهرموی: ﴿اتَّقُوا الْمَلَاعِنَ الثَّلَاثَةَ: الْبَرَّازَ فِي الْمَوَارِدِ وَقَارِعَةَ الطَّرِيقِ وَالظِّلَّ﴾ رواه ابوداود باسناد جید، خوتان بیاریزن له و سئ شوینانه‌ی ده‌بنه هزی له‌عننه لی‌کردنتان: پیسای‌کردن له ریگه‌ی هاتوچوی‌ناو و له سهر ریگه‌و له سیبهر. له (المجموع) دا ده‌فهرموی: پیویسته پیسای‌کردن له و سئ شوینانه‌دا به حه‌پام دابندری.

(وَتَحْتَ مُثْمَرَةٍ) ناپه‌سنده میز، یان پیسای له بن داری به‌رده‌ر بیگا، نه‌وه‌ک به‌ره‌که‌ی پیس بی، یان خه‌ک دلی بق نه‌چی، جیاوازی نیه: داره‌که هی خوی بی، یان نا، به‌لام نه‌گه‌ر داره‌که هی که‌سیکی‌تر بوو و گومانی له‌وه‌دا هه‌بو: ئایا پازنی‌یه بجیتته ناو ملکه‌که‌ی، یان نا؟ نه‌وه حه‌پامه، هه‌روه‌ک له (الشروانی) دا پوونی کردوته‌وه.

﴿ناگاداری﴾ به بی‌عوزر ناپه‌سنده میز به پیوه بیگا، نه‌وه‌ک پپوشکی میزه‌که‌ی پی بکه‌وی ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: مَنْ حَدَّثَكُمْ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يُؤَلُّ قَائِمًا فَلَا تُصَدِّقُوهُ، مَا كَانَ يُؤَلُّ إِلَّا قَاعِدًا﴾ رواه احمد والترمذی باسناد جید، هه‌ر که‌سیک پی‌ی گوتن: پیغهمبر علیه السلام میزی به پیوه ده‌کرد، باوه‌پی پی مه‌کن، پیغهمبر علیه السلام میزی نه‌ده‌کرد ته‌نها به دانیشتنه‌وه نه‌بی.

به‌لام نه‌گه‌ر نه‌رتو، یان پشتی ده‌هیشا، یان نه‌ده‌گودجا دابنیشی، نه‌وه له و کاتانه‌دا ناپه‌سند نیه ﴿عَنْ حذيفة رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَتَى سُبَّاطَةَ قَوْمٍ فَبَالَ قَائِمًا﴾ رواه الشیخان، پیغهمبر علیه السلام هاته سهر گوفه‌کی مالتیک و میزی به پیوه کرد. نیمامی (الخطابی) و نیمامی (البیهقی) ده‌فهرموی: وا تیده‌گه‌ین: پیغهمبر علیه السلام له و کاته‌دا پشتی ده‌هیشا. هه‌روه‌ک له (المجموع) دا گپراویه‌تیه‌وه.

(وَلَا يَتَكَلَّمُ) نابی، واته: ناپه‌سنده قسه بیگا له کاتی میز، یان پیسای‌کردندا، پیغهمبر علیه السلام ده‌فهرموی: ﴿لَا يَخْرُجُ الرَّجُلَانِ الْغَائِطَ كَاشِفَيْنِ عَنْ عَوْرَتَيْهِمَا يَتَحَدَّثَانِ لِإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَمْقُتُ عَلَى ذَلِكَ﴾ رواه احمد و غیره باسناد حسن، نابی دوو مروف بچنه پیسای‌کردن و عه‌وپه‌تی خویان به دهر بیخنو گفتوگو بکن، چونکه خوی گه‌وره زقر له م په‌فتاره تووپه ده‌بی. که‌واته: له کاتی میز، یان پیسای‌کردندا و له‌لامی سه‌لامیش ناداته‌وه و هیچ زیکرکیش ناکا، هه‌روه‌ک له (المجموع) دا فهرموویه‌تی.

(وَلَا يَسْتَنْجِي بِمَاءٍ فِي مَجْلِسِهِ) نابی، واته: ناپه‌سنده تاره‌ت به ناو بیگا له و شویننه‌ی بق پیسای‌کردن لی دانیشتنه‌وه، نه‌وه‌ک پپوشکه پیسه‌کانی پی‌یکه‌ونه‌وه، که‌واته: ده‌بی

وَيَسْتَبْرِئُ مِنَ الْبَوْلِ، وَيَقُولُ عِنْدَ دُخُولِهِ: بِسْمِ اللَّهِ اَللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخُبْثِ وَالْخَبَائِثِ. وَعِنْدَ خُرُوجِهِ: غُفْرَانِكَ اَلْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنِّي الْأَذَى وَعَافَانِي. وَيَجِبُ الْإِسْتِنْجَاءُ بِمَاءٍ أَوْ حَجَرٍ، وَجَمْعُهُمَا أَفْضَلُ،

نه ختیک به ولاتر بروا، وه نه گهر له ناوده ستخانه دا بوو، یان تاره تی به بهرد ده کرد، نه وه هر له شوینی خوی بمینیتته وه.

(وَيَسْتَبْرِئُ مِنَ الْبَوْلِ) سوننه ته به ته وای میز له نه دنامه که ی ده ریبتی: به هوی کۆکه و ده ست پیداهیتانی نه دنامه که و ده وریه ری، بی تازاردانی و بی گوشتینی توند، نه وه ک دلۆبه میزک له دوا یی دا بیتته ده وه وه.

ئینجا بزانه: ناپه سنده لۆکه، یان شتیکی تر بنیتته ناو کونی نه دنامه که ی و ناپه سنده زۆر له سه ر پیسایي کردن بمینیتته وه، هه روه که له (المجموع) دا هه رموویه تی.

(وَيَقُولُ عِنْدَ دُخُولِهِ) هه ر کاتی که ویستی به واته شوینی پیسایي کردن، سوننه ته بلی: ﴿بِسْمِ اللَّهِ﴾ رواه احمد وحسنه، ئینجا نه م دوعایه ش بکا: ﴿اَللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخُبْثِ وَالْخَبَائِثِ﴾ رواه الشیخان، واته: خوا به خۆم ده پاریزم به تو: له شهیتانه نیره کان و می به کان.

(وَعِنْدَ خُرُوجِهِ) هه ر کاتی که له شوینی پیسایي کردن لاچوو، سوننه ته بلی: ﴿غُفْرَانِكَ﴾ رواه اصحاب السنن بسند حسن، واته: خوا به تکای لیخو شیبون له تو ده کم، ئینجا سوپاسی خوا بکا و بلی: ﴿اَلْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنِّي الْأَذَى وَعَافَانِي﴾ قال الامام النووي: حدیث ضعیف رواه النسائی، واته: سوپاس بۆ نه و خوا به ی نه م پیسیه ی لی پۆیاند و بی به لای کردم. جا بزانه: بۆ یی له پیتشا دا وای لیخو شیبون له خوا ده کا، چونکه به ته وای سوپاسی نه و نیعمه ته ی پی ناکری: که خوا نه م خواردنه خو شه ی دا وه تی و نه م پیسیه ناخو شه شی له کۆل کردۆته وه.

﴿بَاسِ تَارَه تکر دن﴾

(وَيَجِبُ الْإِسْتِنْجَاءُ) تاره تکر دن واجبه، واته: پاک کردن وه ی زارکی هه ردوو کونه که ی میزو پیسایي (بما) تاره ته که به ناو بکا ﴿عَنْ أَنَسٍ﴾: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَدْخُلُ الْخَلَاءَ فَأَخْمِلُ أَلَا وَغَلَامٌ نَحْوِي إِدَاوَةً مِنْ مَاءٍ وَعَنْزَرَةٌ فَيَسْتَنْجِي بِالْمَاءِ﴾ رواه الشیخان، پیغه مبه ر ﷺ ده چوو ده ستخانه، جا من و مند الی کی وه ک خۆم جامه ناویکو داره سایه کی بچو کمان هه لده گرت، ئینجا تاره تی به ناوه که ده کرد.

(أَوْ حَجَرٍ) یان تاره ته که به بهرد بکا، پیغه مبه ر ﷺ ده هه رموی: ﴿وَلَيْسَتْجِ بِثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ﴾ رواه الشافعی و غیره باسناد صحیح، ده بی به سی بهرد تاره ت بکا. (وَجَمْعُهُمَا أَفْضَلُ)

وَفِي مَعْنَى الْحَجَرِ كُلُّ جَامِدٍ طَاهِرٍ قَالِحٍ غَيْرِ مُحْتَرَمٍ،

کۆکردنه وهی ئاو و بهرد خێری گه وره تهره، واته: له پێشدا به سێ بهرد تاره ت بکا، ئینجا به ئاو، تاكو بهرد پیسای لایباو ئاویش ئاسه واری پیسیه که لایبا.

﴿ناگاداری﴾: تاره تکردن له و کاته دا واجبه، که بیهوێ خواپه رسته کی وه ها بکا، که به پیسیه وه دروست نه بی: وه کو نوێژو ته و افو سو جده ی (تلاوة) و (شکر).

به لام ئهم ناگاداریه ش گرنه: ئه گه ر پیاویك، یان ئافره تیک میزی کردو تاره تی به ئاو نه کردو (منی) ی ئاهاته دهر وه، ئه و (منی) به پیس ده بی، هه ر چه ند تاره تیشی به به رد کردبی، هه روه که له زۆریه ی سه رچاوه کان له (باب النجاسة) دا فره موویانه، واته: هه ر شوێنیکیش ئه و (منی) به ی پی بکه وێ پیس ده بی و واجبه بشوێژی، که و ابو: ئه گه ر ژنو میژد، یان هه ر یه کێکیان میزی کردو تاره تی به ئاو نه کرد، چه پامه جیماح بکه ن، هه ر چه ند تاره تیشیان به به رد کردبی، چونکه (منی) به که به پیسبووی ده چیه ئاو مندالده که، هه روه که له (النهاية) و (الشبراملسی) دا په یون کراوه ته وه.

(وَفِي مَعْنَى الْحَجَرِ) وه کو به رد وایه: بۆ تاره تکردن (كُلُّ جَامِدٍ) هه ر شتیك ووشك بی و (طاهرٍ) پاک بی و (قالِحٍ) هه لکه ن بی، واته: پیسه که لایباو (غَيْرِ مُحْتَرَمٍ) پێژدار نه بی، واته: ئه گه ر مه رجیک له و مه رجان نه بو: تاره ته که دروست نیه و شوێنه که پاک نابێته وه، هه روه که له (المجموع) دا په یون کراوه ته وه ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: اَبَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ: اِنِّیْ لِیْ اَخْجَاراً اُسْتَفِیْضُ بِهَا وَلَا تَأْتِیْ بِعَظْمٍ وَلَا رَوْثٍ﴾ رواه البخاری، پێغه مبه ر ﷺ فره موویه (ابوهریره): سێ به رد م بۆ بیته بۆ تاره تکردن، به لام نه ئیسقان و نه پیخم بۆ مه هیته.

جا لێزه دا دوو به لگه مان مه به ستن، یه که م: ئه گه ر-جگه له به رد- به شتی تریش دروست نه بوایه، ده یفه رموو: جگه له به رد هیچی ترم بۆ مه هیته. دووه م: بۆی به ئیسقان دروست نیه، چونکه پێژداره ؟ که خواره مه نی ی جنۆکه یه، پیخیش پاک نیه و پیسه.

که و ابو: گشت خواره مه نه کی ئاده میزادو گشت ئه ندایمکی ئاده میزاد: هی خۆی بی، یان هی که سێکی تر، هه م گشت نوو سراویکی زانستی ئایینی، یان ناویکی خواو پێغه مبه ران و عیلم اسلام و اسلام (ملائكة) پێژدارن و وه کو ئیسقان تاره تیان پی دروست نیه.

هه روه ها گشت قشیل و جیقنه و ته رس و به ردو ئاوی پیسبوو و مردراو... هتد، هه مان به ریاری پیخی بۆ ده درێ و تاره تی پی دروست نیه، هه روه هاش-جگه له ئاو- به هیچ شله یه کی تر تاره ت دروست نیه، چونکه پاککه ره وه نیه، هه روه ها به شوشه و به قامیشی لوس و به گلێ ورد دروست نیه، چونکه هه لکه ن نین، هه روه که له (المجموع) دا ئه و چوار مه رجه به درێژی په یون کراونه وه.

وَجَلَدَ دُبْعَ دُونَ غَيْرِهِ فِي الْأَظْهَرِ، وَشَرَطُ الْحَجَرِ: أَنْ لَا يَجْفُ النَّجْسُ وَلَا يَنْتَقِلَ وَلَا يَطْرَأُ أَجَنِبِيٌّ، وَلَوْ نَدَرَ أَوْ انْتَشَرَ فَوْقَ الْعَادَةِ وَلَمْ يُجَاوِزْ صَفْحَتَهُ وَحَشَفَتَهُ جَاَزَ الْحَجَرُ فِي الْأَظْهَرِ،

(وَجَلَدَ دُبْعَ) هه روه ها تاره تکرده به گشت پیسته به کی ده باغ کرابی دروسته (دُون غَيْرِهِ فِي الْأَظْهَرِ) به لام به پیسته ی ده باغ نه کراو دروست نیه، چونکه نه گهر پاک بی، خوار دنیکی پیژداره، نه گهر مردار بی، پیسه.

(وَشَرَطُ الْحَجَرِ) مهرجی دروست بونی تاره: به به ردو ووشکه کانی تر (أَلَا يَجْفُ النَّجْسُ) نه وه یه: میزو پیسیه که - به کونه کانه وه - ووشک نه بیته وه، واته: نه گهر به کونه کانه وه ووشک بونه وه، واجبه تاره ته که به ناو بکری، به لام نه گهر له نوای ووشک بونه وه تاره تی نه کردو دوویاره میز، یان پیسای کی ردو به نه ندازه ی پیشوش کونه کانی ته پ بونه وه، دروسته: تاره ته به به رد بکا، هه روه که له زوری هه رچاوه کاندای پوون کراوه ته وه.

(وَلَا يَنْتَقِلُ) مهرجی کی تر نه وه یه: نابی له شوینی میزو پیسیه که له شوینی هاتنه دهره وه یان بگواسترینه وه شوینی کی تر، واته: نه گهر میز، یان پیسیه که له شوینی خویان جیا بونه وه بۆ شوینی کی تر، واجبه به ناو بشوری، وه کو پیس بووه کانی تر.

هه روه ها مهرجی کی تر نه وه یه: نابی له شوینی پیسای کی ردن هه لسیته وه پیوه، چونکه نه گهر هه لسی، لیوه کانی قینی ده گنه وه یه کترو پیسیه که له م لا بۆ شو لا ده گواسترینه وه، نه و کاته واجبه تاره ته به ناو بکا، هه روه که له (المجموع) دا فرموده تی.

(وَلَا يَطْرَأُ أَجَنِبِيٌّ) مهرجی کی تر نه وه یه: شتیکی بیگانه نه په پتته سر کونه کان: وه کو دلویه ناوی پیس، یان پاک، یان میز، واته: نه گهر نه و شتانه په پینه سر کونه کان واجبه تاره ته به ناو بکا، هه روه ها نه گهر به به ردی کی ته پیوو، یان به هه ر شتیکی دیکه ی ته پیوو، یان به هه ر شتیکی دیکه ی ته پ تاره تی کرد، نه وه دروست نیه و واجبه به ناو تاره ته که بکا، هه روه که له سرچاوه کاندای پوون کراوه ته وه.

(وَلَوْ نَدَرَ) نه گهر نه و پیسیه ی له و دوو کونه وه دینه دهره وه، له و جوړه شتانه بوو: که که م جار دینه دهره وه: وه کو خوین و کیم و (مَذِي) و (وَذِي)، نه وه تاره تکرده له و شتانه ش واجبه، جا نه گهر به ناو تاره تی کرد، نه وه باشتره، نه گهر نا: نه وه له فرموده ی به هیژتردا دروسته: به به رد تاره ته له و جوړه شتانه ش بکا، هه روه که له (المجموع) شدا پوون کراوه ته وه.

(أَوْ انْتَشَرَ فَوْقَ الْعَادَةِ) یان نه گهر هاتو میزو پیسیه که له عاده تی خه لکی زیاتر بلاو بوو (وَلَمْ يُجَاوِزْ صَفْحَتَهُ) به لام پیسیه که له پوی ژورده وه ی لیوه کانی قینی تیپه نه بو (وَحَشَفَتَهُ) میزه که ش له گویه که ی نه ندای میز کردن تیپه نه بو (جَاَزَ الْحَجَرُ فِي الْأَظْهَرِ) له و دوو حاله ته شدا تاره تکرده به به رد دروسته، له فرموده ی به هیژتردا.

وَيَجِبُ ثَلَاثُ مَسَحَاتٍ وَلَوْ بِأَطْرَافِ حَجَرٍ، فَإِنْ لَمْ يُنَقَّ وَجَبَ الْإِنْقَاءُ، وَسُنُّ الْإِيتَارِ وَكُلُّ حَجَرٍ لِكُلِّ مَحَلٍّ، وَقِيلَ يُوزَعْنَ لَجَانِبَيْهِ وَالْوَسْطِ، وَيُسَنُّ الْإِسْتِنْجَاءُ بِيَسَارِهِ، وَلَا اسْتِنْجَاءَ لِلدُّودِ وَبَعْرِ بِلَا لَوْثٍ فِي الْأَظْهَرِ.

(وَيَجِبُ) واجبهُ له تاره تكدردن به بهرد (ثَلَاثُ مَسَحَاتٍ) سئ جار بهرد به سهر كوني ميزو سئ جار به سهر كوني پيسايي دا بهيئدرئ (وَلَوْ بِأَطْرَافِ حَجَرٍ) ههرچهند سئ جاره كesh به سئ لاي بهرديك بئ ﴿عَنْ سَلْمَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: نَهَانَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ نَسْتَنْجِيَ بِأَقْلٍ مِنْ ثَلَاثَةِ أَخْجَارٍ ﴿رواه مسلم، پيغه مبه ر﴾ لئ قه دهغه كردين: به كه متر له سئ بهرد تارهت بكهين. (فَإِنْ لَمْ يُنَقَّ) جا نه كهر شوينه كه به سئ بهرد پاك نه بؤوه (وَجَبَ الْإِنْقَاءُ) واجبهُ پاك بكرينه وه به بهردى زياتر.

(وَسُنُّ الْإِيتَارِ) سوننه ته ژماره ي بهرده زياده كانيش بكاته تاك، واته: يان پيئنج، يان حهفت، پيغه مبه ر ﴿دَهْ فَرَمَوِي: ﴿مَنْ اسْتَجَمَرَ فَلْيُوتِرْ﴾﴾ رواه الشيخان، ههر كه سيك تاره تي كرد، باييكاته تاك.

(وَكُلُّ حَجَرٍ) سوننه ته ههر بهرديك (لِكُلِّ مَحَلٍّ) بؤ هه موو شويني پيسيه كه ته رخان بكا، واته: ههر بهرديك له لاي راسته وه به سهر كونه كدا بسوپيئني تا نه بهيئنيته وه شوينه كه ي خؤى (وَقِيلَ) له فهرمووده يكي بئ هيژدا (يُوزَعْنَ) بهرده كان دابهش ده كرئين (لَجَانِبَيْهِ) دوو انيان بؤ ههر دوو ته نيشتي راسته و چه په ي كونه كه (وَالْوَسْطِ) سئ يه ميان بؤ ناوه ندى كونه كه.

(وَيُسَنُّ الْإِسْتِنْجَاءُ بِيَسَارِهِ) تاره تكدردن به ده ستي چه په سوننه ته، كه واته: به ده ستي راسته ناپه سنده ﴿عَنْ سَلْمَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: نَهَانَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ نَسْتَنْجِيَ بِالْيَمِينِ ﴿رواه مسلم، پيغه مبه ر﴾ لئ قه دهغه كردين: به ده ستي راسته تارهت بكهين.

ئينجا بزانه: پيغه مبه ر ﴿دَهْ فَرَمَوِي: ﴿إِذَا بَالَ أَحَدُكُمْ فَلَا يَأْخُذَنَّ ذِكْرَهُ يَمِينِهِ﴾﴾ رواه الشيخان، ههر كاتي ك يه كيكتان ميزي كرد، نابئ نه ندامي ميزكردني به ده ستي راسته بكرئ. كه واته: نه وهش ناپه سنده.

(وَلَا اسْتِنْجَاءَ) تاره تكدردن واجب نيه (لِلدُّوْرِ) به هؤى هاتنه دهره وه ي كرم و بهردو نه و شتانه ي ته پايه تيبان له كه لدا نيه (وَبَعْرِ) ههروه ها به هؤى هاتنه دهره وه ي قشپلش واجب نيه (بِلَا لَوْثٍ) كه ته پايه تي له كه لدا نه بئ (فِي الْأَظْهَرِ) له فهرمووده ي به هيژتردا، ههروه ها ناپه سنده به هؤى تپ و فس تارهت بكا، ههروه كه له زؤريه ي سه رچاوه كاندا پوون كراوه ته وه.

﴿بَابُ الْوُضُوءِ: بَاسِی دَهَسْتَنُوِژْگَرْتَن﴾

دهستنوِژْگرتن: به کار میتانی ناوه به نیه ته وه - له م چوار نه دنامانه ی خوای گه وه بهاسی کربون و ده فهرموی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ﴾ هُوَ نَه كه سانه ی باوه پرتان هیتاوه، هه کاتیك ویستتان هه لسن بۆ نوِژْگرتن، پوخسارتان بشۆن و دهسته کانتان له گه ل نه نیشكه کان بشۆن و سه رتان مهسح بکه ن و پییه کانتان له گه ل هه رموو گوزینگه کان بشۆن.

ئینجا بزانه: دهستنوِژْگرتن به بی دهستنوِژْی و له گه ل ویستنی نوِژْگرتندا واجب ده بی، ههروه که له سه رچاوه کانداهه رموو یانه، کهاته: نه گه ر دهستنوِژْی هه بو، هه رچه ندی نوِژْی پییکا هه ر دروسته تا بی دهستنوِژْ ده بی ﴿عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَتَوَضَّأُ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ، قُلْتُ: كَيْفَ كُتِّمُ تَصْنَعُونَ؟ قَالَ: يُجْزَى أَحَدُنَا الْوُضُوءَ مَالِمُ يُخْذِثْ﴾ رواه البخاری واصحاب السنن، پیغه مبه ر ﷺ بۆ هه ر نوِژْگی واجب دهستنوِژْی ده گرت، به لام نیمه ی (صحابه) بۆ گشت نوِژه کان دهستنوِژْیکمان دروست بوو تا بی دهستنوِژْ ده بوین. ﴿وَعَنْ بُرَيْدَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: صَلَّى النَّبِيُّ ﷺ الصَّلَاةَ يَوْمَ الْفَتْحِ بَوُضُوءٍ وَاحِدٍ﴾ رواه مسلم واصحاب السنن، پیغه مبه ر ﷺ له (فتح) ی (مکه) دا هه ر پینج نوِژه کانی به یه که دهستنوِژْ کردن.

﴿نَاگاداری﴾: چه ند مه رجیکی دهستنوِژْو غوسل نه مانه ن: یه که م: ده بی دهستنوِژْگو غوسلکه ر موسلمان بنو جیاوازی نیوان چاکه و خراپه ش بکه ن، که وابو: دهستنوِژْو غوسلی کافرو شیت و مندالی نه قام دروست نیه، اته: نه گه ر کافر موسلمان بوو و شیت چاک بۆوه و مندالیش فاماندی، واجبه: غوسل و دهستنوِژْ دووباره بکه نه وه، به لام غوسل و دهستنوِژْی مندالی فامیده دروسته، ههروه که له (المجموع) دا نه م مهسه له پوون کراوه ته وه.

دووه م: واجبه ناوی پووت به کار بیئی، ههروه که باسمان کرد. سئیهم: شتیکی وهها له سه ر نه دنام و مووه کان نه بی: که ناوه که بگړیو له کاری بیخی. چواره م: شتیکی وهها له سه ر نه دنام و مووه کان نه بی: که پتگی ناو بگړیو نه گاته پیسته و مووه کان: وهه ماله م و پونی په یت و چلکی ژیر نینۆک و سبوغو و بۆیاغو نه و جوژه شتانه، به لام پهنگی مه ره که بو خه نه و چه وریه تی زیانی نیه.

پینجه م: ده بی ناوه که به سه ر نه دنامه کانداهه ر نه که ته نهها به ناو ته پریان بکا. شه شه م: نه گه ر پیسیه کی وهها له سه ر نه دنامه که هه بو: له گه ل شه پۆلی یه که مدا نه ده پویش، واجبه له پیشدا بیشۆری ئینجا دهستنوِژْی بگړی، یان غوسل بکا، جگه له و مه رجان هه شه ندی تر ماوه، له زۆری سه رچاوه کانداهه ر پوون کراوه وه.

فَرَضُهُ سِتَّةَ، أَحَدَهَا: نِيَّةُ رَفْعِ حَدَثٍ أَوْ اسْتِبَاحَةِ مُفْتَقِرٍ إِلَى طَهْرٍ أَوْ آدَاءِ فَرَضِ الْوُضُوءِ، وَمَنْ دَامَ حَدَثُهُ - كُمُسْتَحَاضَةٍ - كَفَاهُ نِيَّةُ الْإِسْتِبَاحَةِ دُونَ الرَّفْعِ عَلَى الصَّحِيحِ فِيهِمَا، وَمَنْ نَوَى تَبَرُّدًا مَعَ نِيَّةٍ مُعْتَبَرَةٍ

(فَرَضُهُ) پيويستيه کانی دهستنويز، واته: پوکنه کانی (سِتَّة) شهشن، چواريان له ثابته که ی پرابرداو دووانیش له حه ديسدا باسيان کراوه:

(أَحَدَهَا: نِيَّةُ رَفْعِ حَدَثٍ) يه کيکیان: نيه تهينانی لابردنی بی دهستنويزیه، پیغه مبه ر (ده فهرموی: ﴿إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ﴾ وَإِنَّمَا لِكُلِّ أَمْرٍ مَأْسُومٌ ﴿رواه الشيخان، هه کرده وهیه کی خواپه رستی بی، به نيه تهينانه وه نه بی دانامه زری، گشت مرفیق ته نها خیری نه کرده وهیه ی هیه: که نيه تی بۆ هیناوه.

که واته: پيويسته له نيه ته که ی دا خواپه رستیه که دیاری بکری، وه ک بلی: (نَوَيْتُ رَفْعَ الْحَدَثِ) نيه تم وهیه نه م بی دهستنويزیه م لاده به م (أَوْ اسْتِبَاحَةِ مُفْتَقِرٍ إِلَى طَهْرٍ) یان نيه تی حه لالکردنی شتیک بیئی: که پيويستی به دهستنويز هیه، وه ک بلی: نيه تم وهیه نويز له خۆم حه لال ده که م، یان (طواف)، یان دهست لیډانی قورڤان (أَوْ آدَاءِ فَرَضِ الْوُضُوءِ) یان نيه تی به جی هینانی فه پزی دهستنويز بیئی، یان بلی: (نَوَيْتُ الْوُضُوءَ) نيه تی دهستنويزم هینا، واته: له نيه تی دهستنويزدا مه رج نيه: ناوی فه پز بیئی چونکه دهستنويز ته نها ده بیته خواپه رستن، هه روه که له سه رچاوه کاندای پوون کراوه ته وه.

(وَمَنْ دَامَ حَدَثُهُ) هه ر که سیک بی دهستنويزیه که ی به رده وام بوو (كُمُسْتَحَاضَةٍ) وه کو نه و نافرته تی خوینچر که ی هه بی، یان نه و مرفقی چۆرمیز که ی هه بی (كَفَاهُ نِيَّةُ الْإِسْتِبَاحَةِ) نيه تی حه لالکردنه که ی پرابردوی به ته نها - بۆ دروسته و به سیه تی، هه روه هاش نيه تی فه پزی دهستنويزیشی بۆ دروسته (لَوْ نَزَعَ الرَّفْعُ) به لām نيه تی لابردنی بی دهستنويزی - به ته نها - بۆی دروست نيه، چونکه بی دهستنويزیه که ی لا ناچی (عَلَى الصَّحِيحِ) له سه ر فه رموده ی راست (فِيهِمَا) له هه ر دوو مه سه له که دا: که نيه ته که دروست بوو و دروست نه بو.

ئینجا بزانه: بۆ گشت کرداریکی خواپه رستی - واجب بی، یان سوڤنه ت بی - واجبه: نيه تهينان له ناو دلدا بی و زمان هیه په یوهندی به دروستبوونیه وه نيه، واته: به دل بیه وی نه م خواپه رستنه بکا، به لām سوڤنه ته به زمانیش نيه ته که بلی، هه روه که له (المجموع) و (تحفة) دا پوون کراوه ته وه، واته: تا کو زمانیش یارمه تی دل بدا، هه روه که له نيه تی نويزدا به لگه شی بۆ دینین ان شاء الله تعالی.

(وَمَنْ نَوَى تَبَرُّدًا) هه ر که سیک به دهستنويزیه که ی مه به سستی فیتکبوونه وه، یان پاکبوونه وه بوو و (مَعَ نِيَّةٍ مُعْتَبَرَةٍ) له که ل نه م مه به سته شدا نيه تی دهستنويزیشی، یان لابردنی

جَارَ عَلَى الصَّحِيحِ، أَوْ مَا يُنْدَبُ لَهُ وَضُوءٌ كَقِرَاءَةِ فَلَا فِي الْأَصَحِّ، وَيَجِبُ قَرْنُهَا بِأَوَّلِ
الْوَجْهِ، وَقِيلَ يَكْفِي بِسُنَّةٍ قَبْلَهُ، وَلَهُ تَفْرِيقُهَا عَلَى أَغْضَائِهِ فِي الْأَصَحِّ.

بی‌ده‌ست‌نوژی‌شی هینا (جان) ده‌ست‌نوژی‌ه که ی دروسته (علی‌الصَّحیح) له سەر‌فەرمووده‌ی
پاست، چونکه نه‌گەر مه‌به‌ست‌یشی نه‌بی، فیتک‌بوونه‌وه، یان پاک‌بوونه‌وه که هەر ده‌بی،
که‌وابو: نه‌و مه‌به‌سته نایته هاوبه‌ش دانان، هه‌روه که له سەر‌چاوه‌کاندا پوون کراوه‌ته‌وه.
(أَوْ مَا يُنْدَبُ لَهُ وَضُوءٌ) یان نه‌تی ده‌ست‌نوژی‌ی بۆ نه‌و کرداره هینا: که به ده‌ست‌نوژی‌ه‌وه
سوننه‌ته‌و به بی‌ده‌ست‌نوژی‌ش دروسته (کَقِرَاءَةٍ) وه‌کو خویندنی قورئان: به بی‌ده‌ست
لیدانی قورئان و خویندنی ه‌دی‌سو و چونه مزگه‌وت و بانگدان و دهرس گوتنه‌وه (فَلَا) نه‌و
ده‌ست‌نوژی‌ه دروست نه‌ی، واته: بی‌ده‌ست‌نوژی‌ه‌که ی لا ناچی (فِي الْأَصَحِّ) له فەرمووده‌ی
پاستردا، چونکه نه‌و کرده‌وانه به بی‌ده‌ست‌نوژی‌ش دروستن، که‌واته: نه‌و مه‌به‌سته
لا‌بردنی بی‌ده‌ست‌نوژی‌ی نا‌گریته‌وه.

(وَيَجِبُ قَرْنُهَا) واجبه: نه‌تی ده‌ست‌نوژی‌ به‌رام‌به‌ر بی (بِأَوَّلِ الْوَجْهِ) له گه‌ل سەر‌ه‌تای
شۆردنی پوخسار، واته: کاتی نه‌ته‌یتانی ده‌ست‌نوژی، واجبه: له سەر‌ه‌تای شۆردنی
پوخساردا بی، جا نه‌گەر تا کوتایی ده‌ست‌نوژی‌ به‌رده‌وام بی، نه‌وه سوننه‌ته‌و خیری
زیاتره، که‌وابو: نه‌گەر له سەر‌ه‌تای شۆردنی پوخساردا نه‌تی هینا، به‌لام تا کوتایی
ده‌ست‌نوژی‌ به‌رده‌وام نه‌ته‌که ی له بیردا نه‌بو، ده‌ست‌نوژی‌ه‌که ی دروسته.

ئینجا بزانه: نه‌گەر له سەر‌ه‌تای شۆردنی پوخساردا نه‌تی نه‌هینا و به‌شیکی پووی شۆراند،
ئینجا نه‌تی هینا، واجبه: نه‌و به‌ش‌ه‌ی له پیش نه‌ته‌که‌دا شۆراوه، دووباره‌ بيشۆریته‌وه،
ئینجا ده‌ست به شۆردنی ده‌سته‌کانی بکا، به‌لام له‌م مه‌سه‌له‌دا پێویست نه‌یه‌ته‌که ی
دووباره‌ بکاته‌وه، نه‌و مه‌سه‌لانه له (المجموع) دا پوون کراونه‌وه.

هه‌روه‌ها بزانه: نه‌گەر له کاتی باسک شۆردندا نه‌تی هینا، نه‌مه‌ش هەر دروست نه‌یه‌و
واجبه‌ دووباره‌ - به‌ نه‌ته‌وه - پوخساری بشۆریته‌وه، ئینجا باسکه‌کانی، هه‌روه‌که له
(شرح‌ المحلی) و (شرح‌ المنهج) و (مغنی) دا فەرموویانه (وَقِيلَ) له فەرمووده‌یه‌کی بی‌ه‌یزدا
(يَكْفِي بِسُنَّةٍ قَبْلَهُ) دروسته: نه‌ته‌که له گه‌ل سوننه‌تیکی پیش پوخساردا به‌ینی، وه‌که
ده‌ست شۆردن و ناو له دهم وه‌رکردن، به‌لام له به‌ر بی‌ه‌یزی په‌فتار به‌م فەرمووده‌یه
ناکری (وَلَهُ) بۆ ده‌ست‌نوژی‌گره‌که دروسته (تَفْرِيقُهَا عَلَى أَغْضَائِهِ) نه‌ته‌که دابه‌ش بکاته
سەر نه‌ندامه‌کانی، واته: له گه‌ل شۆردنی هەر نه‌ندامیک بلی: نه‌ته‌مه بی‌ده‌ست‌نوژی‌ی له‌م
نه‌ندامه‌ لا‌بیه‌م (فِي الْأَصَحِّ) له فەرمووده‌ی پاستردا.

الثاني: غَسْلُ وَجْهِهِ، وَهُوَ مَا بَيْنَ مَنَابِتِ رَأْسِهِ غَالِبًا وَمُنْتَهَى لَحْيَيْهِ وَمَا بَيْنَ أُذُنَيْهِ، فَمَنْهُ مَوْضِعُ الْقَعَمِ وَكَذَا التَّحْذِيفُ فِي الْأَصْحَ، لَا النَّزْعَتَانِ وَهُمَا بَيَاضَانِ يَكْتَفِيَانِ النَّاصِيَةَ، قُلْتُ: صَحَّ الْجُمْهُورُ أَنَّ مَوْضِعَ التَّحْذِيفِ مِنَ الرَّأْسِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَيَجِبُ غَسْلُ كُلِّ هُذْبٍ وَحَاجِبٍ وَعِذَارٍ

(الثاني) دووهم له پوکنه کانی دهستنوئښ: (غسل وجه) شوردنی دهرودهی پوخساری خوږیتي، به به لگهی ثایه ته که (وهو) نه دنازهی پوخسار به دريژی (ما بين منابت رأسه غالباً) نيوان پيشه سره: که به زړی مووی لږ ده پوږی (ومنتهى لحيته) لای بڼه وهی کوتايی هردو شه ویلي تې، که پښی ده گوتړی: چه نا که، واته: نه و دوو نيسقانهی ددانه کانی خواره وه یان له سر ده پوږی (وما بين أذنيه) به پانیش له نيوان هردو گوږی تې، واته: میڅه گوږی تېه کانی به پوو داناندرين.

(فمنه) به شيکه له پوخسار (موضع القعم) نه شوي تې مووی پيشه سرې به سر دا شوې ده بیتوه، که پښی ده لښ: ته ختی ته ویله، که واته: واجبه بشورئ (وكذا التحذيف) هرو هاش شويی جوانکردن، واته: هردو شويی نه و مووه وریلانی له نيوان زولفو قچه کانی سر دانه (في الأصح) له فهرموودهی راستردا (لا النزعتان) به لام قچه کانی سر به شيک نینه له پوخسار (وهما) هردو قچه کان (بياضان) دوو شويی بی مووه (يكتفیان الناصية) دهره له پيشه سر ده دن، واته: واجب نيه بشورين.

(قلت) نيمامی (النواوی) ده فهرموئ (صحح الجمهور) کومه له زړه که ی زانایان نه و فهرمووده یان به راست داناوه: که (أن موضع التحذيف من الرأس) شويی جوانکردن به شيکه له سر، چونکه مووه کان په یوه نديیان به سره وه هیه، به لام خه که بق جوانی لایانده به ن تا کو پوخساریان به رين بی، که واته: شوردنی واجب نيه (والله أعلم).

ئينجا بزانه: شوردنی سوری هردو لیوه کان واجبه، هروها شوردنی هر دوو قونکه چاويش واجبه نه گهر جيقنه ی چاويشيان له سر بوو واجبه لابدرئ ئینجا بشورين، هروها نه گهر ناو دم و ناو لووت و ناو چاوپیس بون واجبه بشورين، به لام نه گهر پیس نه بون نه وه شوردنی ناو دم و لووت سوننه ته و شوردنی ناو چاويش سوننه ت نيه، هروه که له (نهاية) (مغنی) دا فهرموویانه.

(ويجب غسل كل هذب) واجبه شوردنی گشت برژانگه چاوه کان (وحاجب) واجبه: شوردنی برژ و (وعذار) واجبه: شوردنی گیسو، واته: نه و دوو به سته مووه ی له به رامبر میخی گوږی تېه کان و بهرو خواره و ترن تا ده گاته پوهمه ته کان، چونکه به شيکن له پوخسار، به لام هردو زولفه کان، واته: نه و دوو به سته مووه ی له میخی گوږی تېه کان بهرو سره و ترن و

وَشَارِبٍ وَخَذَ وَعَنْقَقَةَ شَعْرًا وَبَشْرًا، وَقِيلَ لَا يَجِبُ بَاطِنُ عَنْقَقَةٍ كَيْفَةً، وَاللَّحْيَةُ إِنْ خَفَّتْ كُهْدَبٌ وَإِلَّا فَلْيُغْسَلِ ظَاهِرُهَا، وَفِي قَوْلٍ لَا يَجِبُ غَسْلُ خَارِجٍ عَنِ الْوَجْهِ. **الثَّالِثُ:** غَسْلُ يَدَيْهِ مَعَ مِرْفَقَيْهِ،

چینیکی کورده واری پی‌یان ده‌لین: بسک، به‌شکین له سر، ه‌روهک له (تحفة) دا فرموی کردوته، که‌واته: شۆردنی زولفه‌کان واجب نیه، به‌لکو سوننه‌ته؟ چونکه چهند زانیه‌ک به واجبی داناوه، ه‌روهک له (نهاية) و (مغنی) دا فرمویانه.

(وَشَارِبٍ) واجبه: شۆردنی سمیل و (وَخَزَرٍ) کولمه و (وَعَنْقَقَةٍ) مووی سر لیوی خواره‌وه (شَعْرًا وَبَشْرًا) گشتیان به مو و پیسته‌وه واجبه بشۆرین، واته: له برژانگه‌وه تا ئیره، هر چهند مووی نه و شوینانه‌ش زۆر درژو پریش بن، هر واجبه بشۆرین (وَقِيلَ) له فرموده‌یه‌کی بی‌هیزدا (لَا يَجِبُ بَاطِنُ عَنْقَقَةٍ كَيْفَةً) واجب نیه شۆردنی مووه‌کانی سر لیوی خواره‌وه نه‌گەر پر بن.

(وَاللَّحْيَةُ) پریشی پیاو، واته: مووی سر چه‌ناکه و هوومهت (إِنْ خَفَّتْ) نه‌گه‌رتنه‌ک بوو (كُهْدَبٍ) وه‌کو برژانگ واجبه دهره‌وه و ناوه‌وهی بشۆری (وَإِلَّا) به‌لام نه‌گەر پر بوو: پیسته‌ی هووی له په‌نادا نه‌ده‌دیترا له دانیشتنی گفتوگودا (فَلْيُغْسَلِ ظَاهِرُهَا) واجبه لای دهره‌وهی بشۆری، به‌لام واجب نیه پیسته و لای ناوه‌وهی بشۆری ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُ أَخَذَ غُرْفَةً مِنْ مَاءٍ فَلَغَسَ بِهَا وَجْهَهُ... ثُمَّ قَالَ: هَكَذَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَتَوَضَّأُ﴾ رواه البخاری، (ابن عباس) به‌گولمه ئاوێک هووی‌خۆی شۆراند، ئینجا فرموی: پیغه‌مبهر ﷺ بینی ئه‌وها ده‌ستنوژی گرت. واته: پریشه‌ پیرۆزه‌که‌ی پیغه‌مبهر ﷺ زۆر پر بوو، به‌گولمه ئاوێک لای ناوه‌وهی ته‌ر نه‌ده‌بو.

ئینجا بزانه: نه‌وه دهریاه‌ری پیاو بوو، به‌لام پریشی ئافرهت واجبه دهره‌وه و ناوه‌وهی بشۆری، هر چهند زۆریش پر بی، چونکه بۆ ئافرهت سوننه‌ته پریشی‌خۆی بتاشی، یان هه‌لیکهنی، واته: له به‌ر نه‌وهی پریش بۆ ئافرهت به‌هه‌تک و ناشیرنی داده‌ندری، ه‌روهک له (المجموع) و (تحفة) دا فرمویانه.

(وَفِي قَوْلٍ) له فرموده‌یه‌کی بی‌هیزدا (لَا يَجِبُ غَسْلُ خَارِجٍ عَنِ الْوَجْهِ) واجب نیه: شۆردنی مووی پریش و شوینه‌کانی‌تری پوخسار: که له سنوری پوخسار دهرچونه له درژی، یان له به‌رینی، به‌لام له فرموده‌ی‌پاستدا واجب بوو و له پیشدا پوونمان کرده‌وه، ئینجا سوننه‌ته له لای سه‌ره‌وه‌دا ده‌ست به‌ شۆردنی پوخسار بکاو له ه‌ردوو ده‌ستیشی‌دا به‌یه‌که‌وه ئاو پر بکاو به‌پوخساری دابکا.

(الثَّالِثُ) سێ‌یه‌م له پوکنه‌کانی ده‌ستنوژی: (غَسْلُ يَدَيْهِ) شۆردنی ه‌ردوو ده‌ستی‌تی (مَعَ مِرْفَقَيْهِ) له‌گه‌ل ه‌ردوو نه‌نیشکه‌کانی، به‌به‌لگه‌ی ئایه‌ته‌که، که‌وابو: واجبه بن

فَإِنْ قُطِعَ بَعْضُهُ وَجَبَ غَسْلُ مَا بَقِيَ، أَوْ مِنْ مِرْقَئِهِ فَرَأْسُ عَظْمِ الْغَضُدِ عَلَى الْمَشْهُورِ، أَوْ فَوْقَهُ لُدْبَ بَاقِي عَظْمِهِ. الرَّابِعُ: مُسَمَّى مَسْحِ لَبْشَةِ رَأْسِهِ أَوْ شَعْرِ فِي حَذِّهِ، وَالْأَصَحُّ جَوَازُ غَسْلِهِ وَوَضْعُ الْيَدِ بِلَا مَدٍّ.

نینۆکه کانی بشۆری و چاوپۆشی له چلکی بن نینۆک ناکرئو واجبە لابدرئ ئەگەر پێگەی ئاو بگرئ، هەروەک لە (تحفة) و (المجموع) دا فرموویانە، کە واتە: چاوپۆشی لە سێوگی سەر نینۆکه کانی بەشۆری و چاوپۆشی بۆ دەستنۆیژو غوسل لابدرئ.

(فَإِنْ قُطِعَ بَعْضُهُ) جا ئەگەر بە شێکی دەستی لێکراوە (وَجَبَ غَسْلُ مَا بَقِيَ) واجبە ئەوەندە ی ماوە بشۆرئ (أَوْ مِنْ مِرْقَئِهِ) یان ئەگەر لە هەردوو ئەنیشکەوێ لێکراوە (فَرَأْسُ عَظْمِ الْغَضُدِ عَلَى الْمَشْهُورِ) واجبە سەری ئێسقانەکە ی قۆلی بشۆرئ، لە سەر فرموودە ی ناسراوی مەزەب (أَوْ فَوْقَهُ) یان ئەگەر لە سەرەوێ ئەنیشکدا لێکراوە (لُدْبَ بَاقِي عَظْمِهِ) سوننەتە ئەوەندە قۆلێ ماوە بشۆرئ تاکو ئەندامەکە ی بێ دەستنۆیژ نەبێ.

ئینجا بزانە: ئەگەر یەکێک هەردوو دەستی نەبو و نەیتوانی دەستنۆیژ بگرئ، واجبە: بە یارمەتی کەسێکی تر دەستنۆیژ بگرئ بە خۆپایی، یان بە کرێی هاوێنە، جا ئەگەر کەسی دەست نەکەوت بە لام تەبە مەمومی پێ دەکرا، واجبە: تەبە مەموم بکا و نوێژە کەش بە دەستنۆیژ دووبارە بکاتەو، جا ئەگەر تەبە مەمومی پێ نەکرا، واجبە: بە بێ دەستنۆیژی نوێژ بکا، ئینجا کە دەستنۆیژی گرت، واجبە: نوێژە کە دووبارە بکاتەو، هەروەک لە (المجموع) دا ئەم مەسەلە ی پوون کردۆتەو.

ئینجا بزانە: ئەگەر بە مەسینە، یان بە لوعە دەستنۆیژی گرت، واجبە ئاگاداری پشته دەستەکانی بێ تاکو تەواو بشۆرێن.

(الرَّابِعُ) چوارەم لە پوکنەکانی دەستنۆیژ: (مُسَمَّى مَسْحِ) ناوی مەسح= تەپکردنێکە بە ئاوێکی بە کارنە هاتوو (لِبْشَةِ رَأْسِهِ) بۆ بە شێکی پیستە ی سەری، هەر چەند کەمیش بێ (أَوْ شَعْرٍ) یان تەپکردنی مووی سەرە (فِي حَذِّهِ) لە سنووری سەردا، واتە: ئەگەر مووێکە ئەوەندە درێژ بوو لە سنووری سەر دەر دەچوو، ئەو مەسحکردنی ئەم جۆرە مووێ دروست نیە: نە لە دەرەوێ سەرو نە لە سنووری سەردا، بە لکو واجبە، لایبەنەوێ مووێکە—کە لە سنور دەر نەچوو— مەسح بکا، هەروەک لە سەرچاوەکاندا پوون کراوەتەو.

(وَالْأَصَحُّ جَوَازُ غَسْلِهِ) فرموودە ی پاستر ئەوەیە: دروستە سەری بشۆرئ و بە بەر مەسحکردن دەکەوێ (وَوَضْعُ الْيَدِ بِالْأَمْرِ) دروستیشە دەستی تەپ لە سەر سەری دا بێ بە بێ پاگرتن، چونکە مەبەست تەپکردنی سەرە، جا بە هۆی دەست بێ، یان شتیکی تر، هەروەک لە (المجموع) و (تحفة) دا فرموویانە.

(الخامس) پینجهم له ډوکنه کانی دهستونوژ: (غَسْلُ رِجْلَيْهِ) شوړدنی هر دوو پښه کانی ته (مَعَ كَفَّيْهِ) له گډله ډوړدو گوزینگه کي، به به لگي نایه ته که، جا نه گره له گوزینگه وه پښی لږېوه، واجبه سره نیتسقا نه که بیشوړی، نه گره له سره وهی گوزینگ لږېوه، نه وه واجبه نیه، به لکو سوننه ته بیشوړی، هر وه که سرچاوه کان پوونیان کردو ته وه.

﴿ناگاداری﴾: له شوړدنی پوڅسارو دهستو پښو، واجبه له نه اندازه یی واجب نه ختیک زیاتر بیشوړی، تا کو دلنیا بیی: که نه اندازه یی واجب به ته وای شوړاوه، چونکه (قاعدة) یه کی شرعی یه: (ما لَا يَتِمُّ الْوُجُوبُ إِلَّا بِهِ فَهُوَ وَاجِبٌ) هر کاریک واجب ته نها به ویه وه ته وای بیی، نه و کارهش واجبه.

هر وه ها بزانه: نه گره ډرکیک- واته: یان پارچه داریک، یان پارچه ناسنیک- بچه قیته ناو نه ندایمکی مړوږ، نه وه ته ماشا ده که یی: نه گره به و نه اندازه یی بوو: له دوی هیئانه دهر شوینه که یی به بوشی ده ماوه و یه کتری نه ده گرتو وه، نه وه دهر هیئانی واجبه و تا بمیئی دهستونوژی ناگری- واته: غوسلی نه و شوینهش دهر ناچی- به لام نه گره به و نه اندازه یی نه بو، به لکو له دوی هیئانه دهر شوینه که یی یه کتری ده گرتو وه، نه وه هیئانه دهری واجبه نیو دهستونوژه کهش دروسته، جا نه گره نه و شته له ناو نه ندایم که دا داپو شرا بوو و هیچی به دهر وه نه بو، نه وه هیئانه دهری واجبه نیو دهستونوژه کهشی دروسته، هر وه که له (بجیرمی) و (الشبراملسی) دا پوون کراوه ته وه.

دپسان بزانه: له دهستونوژو له غوسلدا، ناو پسانه وه و ناو قلیشایی و ناو کون و ناوه وه و هر دوو لای کونی دوو دهر - وه که کونی خه زیمی لووت- گشتیان واجبه بیشوړی، هر وه که له (الشروانی) دا پوون کراوه ته وه، هر وه ها نه و دهرمانه یی له ناویاندا یه، یان له سر نه ندایم که کانی تره: وه کو خه نه و مالحم و پونی په ییتو سبورغو نه و جوړه شتانه گشتی واجبه لادری: بڼو دهستونوژو بڼو غوسل، به لام په نگی خه نه و ماره که ب و چه و رایي مالحم و پون و نه فتو نه و جوړه شتانه زیانی نیه، هر چه ند ته پرایه تی ناوه کهش له سر نه ندایم که نه میټیته وه، هر وه که له (المجموع) دا پوون کراوه ته وه، جا نه گره ها تو: نه گودجا نه و جوړه شتانه لادری چونکه بڼو برینه که، یان بڼو نه ندایم که زیانی نه بو، نه وه واجبه ته یه موم بکا، هر وه که له (تحفة) دا فهرموویه تی و له باسی (تیمم) دا پوونی ده که یه وه، ان شاء الله تعالی.

هر وه ها نه گره شویندیک بریندار بوو و قه تماغی گرتو وه، یان له ت بوو و یه کتری گرتو وه، یان پیسته یی له لمبو، ټینجا له گډله گزشتدا یه کتری گرتو وه، نه وه ته نها لای

السَّادِسُ: تَرْتِيبُهُ هَكَذَا. وَلَوْ اغْتَسَلَ مُحَدِّثٌ فَلَا صَحَّ أَفْهُ إِنَّ أَمَكْنَ تَقْدِيرُ تَرْتِيبٍ بِأَنْ غَطَّسَ وَمَكَّثَ

سرهوهی واجبہ بشوئی و حہ پامہ لیک بکریتہ وہ، بہ لام نہ گہر یہ کتری نہ گرتبو، یان لیک بئوہ، یان پیستہ کہی لہ لہ لئوہ، نہ وہ بق دہستنوئی و بق غوسل واجبہ سرهوه و بنہ وہی بشوئی، ہر وہ کہ (المجموع) و (تحفۃ) دا پوون کراوہ تہ وہ۔

(السَّادِسُ) شہ شہم لہ پوکنہ کانی دہستنوئی: (تَرْتِيبُهُ) پیزکردنی شوئردنی نہ ندامہ کانی دہستنوئی (هَكَذَا) وہ کہ نہ و پیزہی لہ نایہ تہ کہ دا ہاتوہ، بہ بہ لگہی نہ م حہ دیسہ:

عَنْ عِثْمَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ دَعَا بَوْضُوءَ فَفَسَلَ كَفَّيْهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ تَمَضَّمُضَ وَاسْتَنْشَقَ وَاسْتَنْثَرَ ثُمَّ غَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ غَسَلَ يَدَهُ الْيُمْنَى إِلَى الْمِرْفَقِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ الْيُسْرَى مِثْلَ ذَلِكَ ثُمَّ مَسَحَ بِرَأْسِهِ ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَهُ الْيُمْنَى إِلَى الْكَعْبَيْنِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ الْيُسْرَى مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ تَوَضَّأَ نَحْوَ وَضُوءِي هَذَا رواه الشيخان، نيامی (عثمان) دہستنوئی گرتو لہ کوتایی دہستنوئی کہی دا فہرموی: پیغہ مبہرم ﷺ دیت بہ م شیوہی م دہستنوئی گرت: لہ سرہ تادا ہر دوو لہ پہ دہستہ کانی سی جار شوئردن، ئینجا ناوی لہ دہمی و ہر کردو ناوی لہ لووتی و ہر کردو ناوہ کہی فہی دا دہرہ وہ، ئینجا پوخساری سی جار شوئرد، ئینجا دہستی پاستہی لہ گہ ل نہ نیشکدا سی جار شوئرد، ئینجا دہستی چہ پشی و کو پاستہ لہ گہ ل نہ نیشکدا سی جار شوئرد، ئینجا سہری مہسح کرد، ئینجا پی پاستہی لہ گہ ل گوزینگہ کاندہ سی جار شوئرد، ئینجا پی پشی چہ پشی و کو پاستہ لہ گہ ل گوزینگہ کاندہ سی جار شوئرد۔

کہاوبو: نہ گہر بہ پیچہ وانہی نہ م پیزہ دہستنوئی گرت: وہ کہ پی پشی دہستہ کان بشوئی، یان یہ کیٹ کہ م دووانہ پیش پوخساری بشوئی، یان نہ ندامیک بہ تہ واوی نہ شوئی و دہست بہ نہ ندامی دواوی بکا، نہ وہ دہستنوئی کہی دروست نیہ، ہر وہ کہ لہ (نہایہ) و (الرشیدی) دا پوون کراوہ تہ وہ، بہ لام نہ گہر لہ جاری یہ کہ مدہ نہ ندامہ کہی تہ واو نہ شوئردو پارچہ یہ کی ہیشٹہ وہ، ئینجا لہ جاری دووہم، یان سی یہ مدہ شوئرا، نہ وہ بی دہستنوئی نہ م نہ ندامہ لادہ چی، واتہ: دروستہ دہست بہ نہ ندامی دواوی بکا، ہر وہ کہ لہ (المجموع) دا پوون کراوہ تہ وہ۔

(وَلَوْ اغْتَسَلَ مُحَدِّثٌ) نہ گہر مرقفی بی دہستنوئی — لہ جیاتی دہستنوئی گرتن — غوسلی کرد، واتہ: ہموو لاشہی خوی شوشت و نیہ تیکی دہستنوئی پشی ہینا، نہ وہ (فَلَا صَحَّ أَنَّهُ إِنْ أَمَكْنَ تَقْدِيرُ تَرْتِيبٍ) فہرموودہی پاستر نہ وہایہ: نہ گہر دہ گونجا نہ ندازہ بق پیزی نہ ندامہ کان دابندری (بِأَنْ غَطَّسَ) بہو جوئری: خوی نقوم کردہ ناو ناو (وَمَكَّثَ) بہ

صَحَّ، وَإِلَّا فَلَا، قُلْتُ: الْأَصَحُّ الصَّحَّةُ بِلَا مُكْثٍ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَسُنُّهُ: السُّوَالُكَ عَرْضًا بِكُلِّ خَشْنٍ لَا أَصْبَعُهُ فِي الْأَصَحِّ،

نه اندازه‌ی پیزدانه‌کشی له ناو ئاودا مایه‌وه (صَحَّ) ده‌ستنویژکه‌ی دروسته (وَأِلَّا) نه‌گه‌ر نه‌ماوه‌یه‌کسه‌ر هاته‌ده‌روهه (فَلَا) دروست نیه، به‌لام (قُلْتُ) نیعامی (النَّوای) ده‌فهرموئی (الْأَصَحُّ) فهرموده‌ی پاستر نه‌ویه: (الصَّحَّةُ) ده‌ستنویژکه‌ی دروسته (بِلا مُكْثٍ وَاللَّهُ أَعْلَمُ) به‌بین‌مانه‌وه له ناو ئاوه‌که‌دا، چونکه غوسل کردن جه‌نابت لاده‌با- که بین‌ده‌ستنویژیه‌کی گه‌وره‌یه- که‌وابو: چاکتر ئه‌م بین‌ده‌ستنویژیه‌ بجوکه لاده‌با.

ئینجا بزانه: ئه‌و دروستبوونه به‌هوی خۆ نقومکردنه ناو ئاوبوو، به‌لام نه‌گه‌ر به‌جامه، یان به‌مه‌سینه ئاوبه‌خۆی‌دا بکا، ئه‌و پیزکردنه‌ی پرابردو واجب، نه‌گه‌ر نا: ده‌ستنویژی دروست نیه، هه‌روه‌ک له (تحفة)‌دا پووێ کردوته‌وه، هه‌روه‌ها بزانه: نه‌گه‌ر بین‌ده‌ستنویژ بوو ۱ جه‌نابه‌تیشی له‌سه‌ر بوو: ئه‌وه به‌غوسلکردنی جه‌نابت- به‌هه‌ر جوړیک بین- هه‌ردووکی له‌سه‌ر لاده‌جن، هه‌روه‌ک له‌کوتایی (غسل)‌دا پووێ ئه‌که‌ینه‌وه، ان شاء الله تعالی.

﴿بَاسِی سِیَوَاک و سوننه‌ته‌کانی ده‌ستنویژ﴾

(وَسُنُّهُ) یه‌کێک له‌ سوننه‌ته‌کانی ده‌ستنویژ: (السُّوَاک) سیواک کردنه، پێغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فهرموئی: ﴿لَوْلَا أَنْ أَشَقَّ عَلَى أُمَّتِي لِأَمْرِهِمْ بِالسُّوَاكِ مَعَ كُلِّ وُضُوءٍ﴾ رواه مالک وابن خزيمة و صححه، نه‌گه‌ر له‌ به‌ر ماندووکردنی ئۆمه‌تم نه‌بویه، فهرمانم ئه‌دانی: له‌گه‌ڵ گشت ده‌ستنویژگرتنێکدا سیواک بکه‌ن.

(عَرْضًا) سوننه‌ته: سیواک کردن له‌ پانایی‌دانه‌کان و درێژایی‌ده‌مه‌وه‌ بین، واته: له‌ لای راسته‌ی ده‌مه‌یه‌وه‌ ده‌ست پێ بکاو به‌سه‌ر ئه‌م دیوه‌و ئه‌و دیوی‌دانه‌کانی‌دا بپنێ تاده‌گاته‌ناوه‌ندی ده‌می، ئینجا له‌چه‌په‌وه‌ به‌م شێوه‌یه‌-هه‌روه‌ک له‌ (نهاية)‌و (مغنی)‌و (حاشية‌العوض)‌دا پوون کراوه‌ته‌وه‌- به‌لام سیواک کردنی زوبان سوننه‌ته: له‌ درێژایی‌دا بین، واته: له‌سه‌ر بانی‌ده‌م و گه‌روویه‌وه‌ بۆ سه‌ری زوبانی، هه‌روه‌ک له‌ (الشروانی)‌و (الشبرا ملسی)‌وه‌رده‌گیرئ.

(بِکُلِّ خَشْنٍ) سیواک کردن به‌گشت شتیکی زیر دروسته: که پاک بین و چلک و په‌نگی سه‌ر دانه‌کان لاببا، هه‌ر چه‌ند په‌ڕۆکیش بین، چونکه مه‌به‌ستی سیواک کردن- که پاککردنه‌وه‌یه‌- نیته‌جی، پێغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فهرموئی: ﴿السُّوَاکُ مَطْهَرَةٌ لِلْفَمِ مَرْضَاةٌ لِلرَّبِّ﴾ رواه النسائي باسناد صحیح، سیواک کردن پاکه‌ره‌وه‌ی ده‌مه‌و هوی پازی‌کردنی خودایه.

(لَا أَصْبَعُهُ) به‌لام سیواک به‌په‌نجه‌ی‌خۆی‌نایی، واته سوننه‌تی سیواک کردنی ده‌ست ناکه‌وێ، هه‌ر چه‌ند په‌نجه‌که‌شی زیر بین (فِي الْأَصَحِّ) له‌ فهرموده‌ی پاستردا، چونکه ئه‌و

وَيُسَنُّ لِلصَّلَاةِ وَتَغْيِيرِ الْقَمِّ، وَلَا يُكْرَهُ إِلَّا لِلصَّائِمِ بَعْدَ الزَّوَالِ.

حه دیسه ی ده فره رموی: ﴿په نجه به بهر سیواک ده که وی﴾. ثیمامی (البیهقی) به بی هیزی داناه، ههروه له (المجموع) دا فره رمویه تی.

ئینجا بزانه: سیواک کردن به دهستی راسته سوننه ته، ههروه ها سوننه ته سیواک له داری (الاراک) بی و پیش سیواک کردن به ئاو نه رمی بکاو له دوی سیواک کردن بیشوری، به لام ناپه سنده سیواک له بستیک دریزتر بی، ههروه که له (تحفة) و (مغنی) دا فره رمویانه.

(وَيُسَنُّ) سیواک کردن سوننه ته (لِلصَّلَاةِ) له و کاته ی دهیه وی نو یژ بکا، جا نو یژه که سوننه ت بی، یان واجب، پیغه مبه ر ﷺ ده فره رموی: ﴿لَوْلَا أَنْ أَشُقُّ عَلَى أُمَّتِي لَأَمَرْتُهُمْ بِالسَّوَاكِ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ﴾ رواه الشيخان، نه گه ره له بهر ماندوو کردنی توممه تم نه بویه، فره مانم نه دانی: له کاتی گشت نو یژ کردنی کدا سیواک بکه ن.

که وابو: نه گه ره ژور سوننه تی ده کردن، له بۆ گشت دوو په کهه تیک سیواک کردن سوننه ته، ههروه که له سه رچاوه کاند ا فره رمویانه.

(وَتَغْيِيرِ الْقَمِّ) ههروه ها سیواک کردن سوننه ته: له و کاته ی تام، یان بۆن، یان په نگی ده م ده گوی: به هوی خه وتن، یان بی ده نگبون، یان خواردنی شتیکی بۆن ناخوش ﴿عَنْ حذيفة رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا قَامَ لَيْتَهَجِدَ يَشُوصُ فَاَهُ بِالسَّوَاكِ﴾ رواه الشيخان، پیغه مبه ر ﷺ که له خه وه له دستا بۆ شه ونویژ، سیواکی به ده می خوی دا نه هیتا. ههروه ها حه دیسه که ی ﴿السَّوَاكِ مَطَهْرَةٌ لِلْقَمِّ﴾ ی رابردو به لگه یه بۆ نی ره ش.

(وَلَا يُكْرَهُ) له هیچ کاتی کدا سیواک کردن ناپه سند نیه، واته: له گشت کاتی کدا سوننه ته (إِلَّا لِلصَّائِمِ بَعْدَ الزَّوَالِ) ته نها بۆ مرقفی به پۆژوو نه بی له دوی هاتنی کاتی نو یژی نیوه پۆ، چونکه پیغه مبه ر ﷺ ده فره رموی: ﴿لَا تُخْلَفُ فَمِ الصَّائِمِ أَطْيَبُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ رِيحِ الْمَسْكِ﴾ رواه الشيخان، بۆنی ده می مرقفی به پۆژوو له لای خوی گه وره له بۆنی میسک خوشتره. واته: چونکه به هوی سیواک کردن نه م بۆنه ده پوا، به لام له پیش نیوه پۆ و له دوی به ربانگ ناپه سند نیه، جا له (المجموع) دا نه و فره رمو ده ی هه لپژاردوه: که هیچ کاتی بۆ مرقفی به پۆژووش سیواک کردن ناپه سند نیه.

ههروه ها سیواک کردن سوننه ته: بۆ چوونه ناو مزگه وتو چوونه ماله وه و بۆ خویندن قورئان و حه دیس و ده رسی ئایینی و بۆ زیکری خوا و بۆ سوجه ی شوکرو تیلاره و بۆ نو یژی (جنازه) و بۆ ته وافی مالی خوا و بۆ خه وتن و بۆ نه خوش له کاتی ئاماده بوونی گیان ده رچوونی.

ئینجا بزانه: پاک کردن وه ی ئیوان ددانه کان له پاشماوه ی خواردن، سوننه تیکی گرنگه، به لام پاک کردن وه یان به ناسن ناپه سنده، جا نه و خواردنه ی به دارو چکه ده به ی پیتته

وَالْتَسْمِيَةُ أَوَّلُهُ فَإِنْ تَرَكَ فَقِيَ اثْنَانِهِ. وَغَسَلَ كَفَّيْهِ فَإِنْ لَمْ يَتَيَقَّنْ طَهْرَهُمَا كُرِهَ غَسُّهُمَا فِي الْإِنَاءِ قَبْلَ غَسْلِهِمَا. وَالْمَضْمَضَةُ وَالِاسْتِشْقَاءُ، وَالْأَظْهَرُ أَنْ فَصْلَهُمَا أَفْضَلُ، ثُمَّ الْأَصَحُّ

دهر وه ناپه سنده بيخوا، به لام نه گهر به زويان هيتايه دهر وه زيانى نيه، هه روهك له (تحفة) و (الشروانى) دا پوون كراوته وه.

(وَالْتَسْمِيَةُ أَوَّلُهُ) سوننه تيكي تری دهستنويز: (بِسْمِ اللَّهِ) كردنه، له سه ره تاي دهستنويزدا، واته: بَلَى (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)، پيغه مبر ﷺ ده فرموى: ﴿تَوَضَّأُوا بِاسْمِ اللَّهِ﴾ رواه البيهقي باسناد جيد، دهستنويز بگرن به ناوى خواى كه وړه.

(فَإِنْ تَرَكَ) جا نه گهر له سه ره تاي دهستنويزدا به ويستى خوى (بِسْمِ اللَّهِ) نه كرد، يان له بيرى چو (فَقِيَ اثْنَانِهِ) با له ناو دهستنويز گرتندا بلى: (بِسْمِ اللَّهِ أَوَّلُهُ وَآخِرُهُ)، واته: به (قياس) له سه ره خواردين، كه پيغه مبر ﷺ ده فرموى: ﴿إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَذْكُرْ اسْمَ اللَّهِ، وَإِنْ نَسِيَ أَنْ يَذْكُرَ اسْمَ اللَّهِ فِي أَوَّلِهِ فَلْيَقُلْ بِسْمِ اللَّهِ أَوَّلُهُ وَآخِرُهُ﴾ رواه الترمذى بسند صحيح، هر كاتيك يه كيكتان ويستى شتيك بخوا، ده بى (بسم الله) بكا، نه گهر له سه ره تادا له بيرى چو، با بلى: (بِسْمِ اللَّهِ أَوَّلُهُ وَآخِرُهُ) به ناوى خوا له سه ره تاو له كوتايى دا.

(وَعَسَلَ كَفَّيْهِ) سوننه تيكي تری دهستنويز: شورډنى هه روهك له په دهستيه تى، تا جومگى دهستى، له گه ل (بسم الله) كردندا، هه رچه ند دهستيشى پاك بى، يان به هه سينه، يان به لوه دهستنويز بگرئ، به به لگى هه ديسه كه ي پابردوى نيمامى (عثمان).

(فَإِنْ لَمْ يَتَيَقَّنْ طَهْرَهُمَا) جا نه گهر بيگومان نه بو: كه له په دهسته كاني پاكه (كُرِهَ غَسُّهُمَا فِي الْإِنَاءِ) ناپه سنده له په دهسته كاني بنيته ناو قاپيكي وه ها: كه ناويكي له قولله تين كه متر، يان شله يه كى تى دابى (قَبْلَ غَسْلِهِمَا) پيش شورډنيان سى جار، پيغه مبر ﷺ ده فرموى: ﴿إِذَا اسْتَقْبَطَ أَحَدُكُمْ مِنْ نَوْمِهِ فَلَا يَغْمِسْ يَدَهُ فِي الْإِنَاءِ حَتَّى يَغْسِلَهَا فَإِنَّهُ لَا يَذْرَى أَيْنَ بَاتَتْ يَدُهُ﴾ رواه الشيخان، هر كاتيك يه كيكتان له خو وه لسا، دهستى نه خاته ناو قاپ، تا دهيشورئ، چونكه نازانئ له كاتى خه وتندا دهستى له كام شوين داندراوه.

ئينجا بزانه: له دواى شورډنى له په دهست، كاتى سيواك كردن دئ، جا نه گهر له م كاته دا نه يكر، با له ناو دهستنويز گرتندا بيكا، هه روهك له (نهاية) و (مغنى) دا فرمويانه.

(وَالْمَضْمَضَةُ) سوننه تيكي تری دهستنويز: ناو له دم وهركردنه، له دواى له په دهست شورډن و سيواك كردن (وَالِاسْتِشْقَاءُ) سوننه تيكي تريش: ناو له لووت وهركردنه، له دواى ناو له دم وهركردن، به به لگى هه ديسه كه ي پابردوى نيمامى (عثمان).

(وَالْأَظْهَرُ أَنْ فَصْلَهُمَا أَفْضَلُ) به فرموده ي به هيتر: ليك جيا كردنه وهى ناو تيوه ركردنى دم و لووت خيبرى زياتره (ثُمَّ الْأَصَحُّ) ئينجا فرموده ي پاستر:

يَمَضْمَضُ بِغُرْفَةٍ ثَلَاثًا ثُمَّ يَسْتَنْشِقُ بِأُخْرَى ثَلَاثًا، وَيُبَالِغُ فِيهِمَا غَيْرَ الصَّائِمِ، قُلْتُ: الْأَظْهَرُ تَفْضِيلُ الْجَمْعِ بِثَلَاثِ غُرَفٍ: يَمَضْمَضُ مِنْ كُلِّ ثُمَّ يَسْتَنْشِقُ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَتَثْلِيثُ الْغَسَلِ وَالْمَسْحِ وَيَأْخُذُ الشَّاكُّ بِالْيَقِينِ.

(يَمَضْمَضُ بِغُرْفَةٍ ثَلَاثًا) به گولمه ناویک سی جار ناو له ده می وهرده کا (ثُمَّ يَسْتَنْشِقُ بِأُخْرَى ثَلَاثًا) نینجا به گولمه یه کی تریش سی جار ناو له لووتی وهرده کا.

(وَيُبَالِغُ فِيهِمَا غَيْرَ الصَّائِمِ) - جگه له مروفی به پۆژوو- له ئەندازه به دەر ناو له دهم و لووتی وهر بکا تا ناوه که ده گاته سهر گه روو و گشت ته نیشته کانی ده می، تا ده گاته لای ژوری لووتی ناو هه لمژئ، پیغه مبه رﷺ به پیاویکی فرموو: ﴿بَالِغٌ فِي الْأَسْتِنْشَاقِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ صَائِمًا﴾ روه اصحاب السنن بسند صحیح، له ئەندازه به دەر ناو له لووت وهریکه، ته نها نه گهر به پۆژوو بووی واهه که.

(قُلْتُ) نيمامي (النواوی) ده فرموی (الْأَظْهَرُ) فرمووده ی به هیزتر به لای منه وه نه وه یه: (تَفْضِيلُ الْجَمْعِ) کۆکردنه وه ی دهم و لووت خیری زیاتره (بِثَلَاثِ غُرَفٍ) به سی گولمه ناو، به م شیوه یه: (يَمَضْمَضُ مِنْ كُلِّ) به به شیکی ههر گولمه یه ک ناو له ده می وهریکا (ثُمَّ يَسْتَنْشِقُ) نینجا به به شه که ی تریش ناو له لووتی وهریکا، نینجا گولمه ی دووه میش، نینجا گولمه ی سی یه میش به و جۆره (وَاللَّهُ أَعْلَمُ)، نینجا بزانه: به ههر شیوه یه که له و دوو شیوه یه په فتار بکا، خیره که ی ههر ده ست ده که وی، به لام ئەم شیوه یه خیزتره، چونکه حه دیسه کانی راستن، ههروه که له سه رچاوه کاندای فرموویانه.

﴿لَا كَادَارِي﴾: پیغه مبه رﷺ ده فرموی: ﴿إِذَا اسْتَقْبَلَ أَحَدُكُمْ مِنْ مَنَامِهِ فَلْيَسْتَنْشِرْ ثَلَاثًا فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَبِيتُ عَلَى خَيْشُومِهِ﴾ روه الشیخان، ههر کاتیک یه کیکتان له خه وه لسا، با سی جار ناو له لووتی وهریکا، چونکه شه یتان له سه ر لای ژوری لووتی له کاتی خه وتندا ده مینیته وه.

(وَتَثْلِيثُ الْغَسَلِ وَالْمَسْحِ) سوننه تیکی تری ده ستنویژ: سی جار سی جار شورینی ئەندامه کانی ده ستنویژه و سی جار مه سحر دنی سه ره، به به لگی حه دیسه که ی پابر بووی نیمامی (عثمان) و حه دیسه که ی داهاتوو (وَيَأْخُذُ الشَّاكُّ بِالْيَقِينِ) مروفی گوماندار لای دلتیایی لده گری، واته: نه گهر که وته گومان: نایا دوو جار ئەندامه که ی شوریه، یان سی جار؟ نه وه لای که م لده گری: که دووه و لی دلتیایه، واته: جار یکی تریش ئەندامه که ده شور ی.

نینجا بزانه: زیاتر له سی جار به نیه تی ده ستنویژ، ههروه ها: که متر له سی جار به بی عوز، ههردو لا دروستن، به لام ههردو وکیش ناپه سندن، ههروه که له سه رچاوه کاندای فرموویانه ﴿عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ثَلَاثًا ثَلَاثًا ثُمَّ قَالَ: هَكَذَا الْوُضُوءُ﴾

وَمَسَحُ كُلِّ رَأْسِهِ ثُمَّ أَذْنِيهِ، فَإِنْ عَسُرَ رَفَعُ الْعِمَامَةِ كَمَلَّ بِالْمَسْحِ عَلَيْهَا. وَتَخْلِيلُ
اللِّحْيَةِ الْكُنَّةِ

فَمَنْ زَادَ عَلَى هَذَا أَوْ نَقَصَ فَقَدْ أَسَاءَ وَظَلَمَ ﴿﴾ رواه أبو داود وغيره باسناد صحيح،
پیغمبر ﷺ سنی جار سنی جار ده سنوژی گرت، نینجا فرموی: ده سنوژی نه وایه، جا
هر که سیک زیاتر، یان که متر بکا، نه وه خراپه و ستمی کردوه.

که واته: به یه ک جاریش ده سنوژی ده گبری، به و مهرجی به ته وای نه دامه که بشوری
﴿عن ابن عباس رضی الله عنهما: تَوَضَّأَ النَّبِيُّ ﷺ مَرَّةً مَرَّةً﴾ رواه البخاری، پیغمبر ﷺ یه ک جار،
یه ک جار ده سنوژی گرت. هروه ها: دوو جاریش له (بخاری) و (مسلم) دا هاتوه.

(وَمَسَحُ كُلِّ رَأْسِهِ) سوننه تیکی تری ده سنوژی: مه سحر دنی هه موو سه ریته ﴿عن عبدالله
بن زید ﷺ فِي صِفَةِ وُضْوءِ النَّبِيِّ ﷺ: مَسَحَ بِرَأْسِهِ فَأَقْبَلَ بِيَدَيْهِ وَأَدْبَرَ﴾ رواه الشيخان،
پیغمبر ﷺ سه ری خوی مه سح کردو هردو ده سته کانی به سه سه ری دا هینا تا
پشته وه، نینجا هینانی وه سه پیشه سه.

(ثُمَّ أَذْنِيهِ) نینجا له دوی مه سحی سه، سوننه ته هردو گوئی یه کانی مه سح بکا: ده ره وه
ناو وه یان به ناویکی به کار نه هاتوو، واته: هردو په نجه کانی شاده بخاته دیوی ناو وه ی
گوئی یه کانی وهردو په نجه گوره که ش بخاته سه پستی گوئی یه کانی، نینجا بیانگه ریخته
نه م لاو نه و ﴿عن عبدالله بن عمرو رضی الله عنهما: فِي صِفَةِ وُضْوءِ النَّبِيِّ ﷺ: وَأَدْخَلَ إصْبَعَهُ
السَّبَّاحِينَ فِي أذْنِيهِ وَمَسَحَ بِإِنْهَامِيهِ ظَاهِرَ أَذْنِيهِ﴾ رواه ابو داود بسند حسن، له ده سنوژی
پیغمبر ﷺ هردو په نجه ی شاده ی خستنه ناو گوئی یه کانی به هردو په نجه
گوره کانی شی بره وه ی گوئی یه کانی مه سح کرد.

(فَإِنْ عَسُرَ رَفَعُ الْعِمَامَةِ) جا نه گره زحمت بوو میزهره که ی لایبا، یان هر شتیکی تر: که
سه ری پی داپوشراوه (كَمَلَّ بِالْمَسْحِ عَلَيْهَا) با مه سحی ته وای سه ری له دوی واجبه که -
له سه نه و داپوشره ته واکا، واته: واجبه به شتیکی سه ری به پوتی مه سح بکا،
هروه که له سه رچاوه کاندایون کراوه ته وه ﴿عن المغيرة ﷺ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ تَوَضَّأَ فَمَسَحَ
بِنَاصِيَتِهِ وَعَلَى الْعِمَامَةِ﴾ رواه مسلم، پیغمبر ﷺ ده سنوژی گرت و مه سحی پیشه سه ری
کردو له سه میزهره که ش مه سحی کرد.

نینجا بزانه: مه سحر دنی نه ستر سوننه تیه، هروه که له (المجموع) دا پوونی کردوته وه.
(وَتَخْلِيلُ اللَّحْيَةِ الْكُنَّةِ) سوننه تیکی تری ده سنوژی: په نجه تیوهردانی پیشیکی پره، نینجا
وه هاش سوننه ته: به ناویکی تابیته بی ﴿عن أنس ﷺ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا تَوَضَّأَ أَخَذَ كَفًّا
مِنْ مَاءٍ فَأَدْخَلَهُ تَحْتَ خَتَكِهِ فَخَلَّلَ بِهِ لِحْيَتَهُ وَقَالَ: هَكَذَا أَمَرَنِي رَبِّي﴾ رواه ابو داود باسناد

وَأَصَابِعِهِ. وَتَقْدِيمُ الْيَمْنَى. وَإِطَالَةُ غُرَّتِهِ وَتَحْجِيلُهُ.

صحيح، كه پیغهمبر ﷺ دهستونویژی دهگرت، گزلمه ناویکی دهبرده ژیر مه لاشووی و پیشی پی تیکوره ده داو فرموی: نهوا خوی خوم فرمانی پی کردوم.

(وَأَصَابِعِهِ) سوننه تیکی تری دهستونویژ: په نجه تیوه ردانی نیوان په نجه کانی دهست و پی یه تی، پیغهمبر ﷺ ده فرموی: ﴿إِذَا تَوَضَّأْتَ فَخَلَّلْ بَيْنَ أَصَابِعِ يَدَيْكَ وَرِجْلَيْكَ﴾ رواه الترمذی بسند حسن، هر کاتیک دهستونویژت گرت، په نجه له نیوان په نجه کانی دهست و پی یه کانت وهرده. جا نه گرهاتو: په نجه کان پالیان دابوه یه کتری، نهو کاته ناو برندنه ناویان واجبه، به لام نه گره یه کتریان گرتبو، چه اومه لیکیان بکاته وه، ههروه که له سهراوه کانداه فرموویانه.

﴿ناگاداری﴾: له (المجموع) دا ده فرموی: نه گره نهنگوستیله ی له په نجه دا بو و ناوی نه ده چوه ژیره وه، واجبه ناوی بگینیتی به جولاندنی، یان به داکه ندنی، به لام نه گره ناوی ده گیشته ژیره وه، نهو کاته جولاندنی سوننه ته ﴿عن علی وابن عمر﴾: أَكْثَمُ إِذَا تَوَضَّأَ حَرَكَا الْخَاتَمِ﴾ رواه البيهقي، نه م دوو (صحابه) یه که دهستونویژیان دهگرت، نهنگوستیله یان ده جولاند.

ههروه دهست به سهراوهینانی نه نداهه کانی دهستونویژ سوننه ته ﴿عن عبدالله بن زيد﴾: أَنَّهُ ﷺ جَعَلَ يَذُلُّكَ ذِرَاعِيهِ﴾ صححه ابن خزيمة، پیغهمبر ﷺ له دهستونویژدا- دهستی به سهراوهردو باسکه که یخوی دا نه هینا. واته: تا باش ته پ بی.

که و ابو: ده بی پاشنه ی پی زیاتر بایه خی پی بدری به تاییه تی له زستاندا، پیغهمبر ﷺ ده فرموی: ﴿وَيْلٌ لِلْأَعْقَابِ مِنَ النَّارِ﴾ رواه الشيخان، سهراوه پی له ناگری دوزخ بو نه وانه ی که مترغمی نه کن له شور دنی پاشنه ی پی دا. ههروه ده سوننه ته پوو له قیبله و بی قسه کردن دهستونویژ بگری.

(وَتَقْدِيمُ الْيَمْنَى) سوننه تیکی تری دهستونویژ: پی شخستن شوردنی نه نداهه پاسته یه، له سهراوه په، پیغهمبر ﷺ ده فرموی: ﴿إِذَا تَوَضَّأْتَ فَأَبْدَأْ بِمَا مِنْكُمْ﴾ صححه ابن خزيمة، هر کاتیک دهستونویژتان گرت، دهست به پاسته کانتان بکن.

(وَإِطَالَةُ غُرَّتِهِ) سوننه تیکی تری دهستونویژ: زیاتر شوردنه له نه ندازه ی واجبی پوخساری تا پی شسه سهری و گوی یه کانی و گهرده نی (وَتَحْجِيلِهِ) ههروه ده زیاتر شوردنه: له نه ندازه ی واجبی دهست و پی یه کانی تا به شیکی قوی و به شیکی لوله قاجی، پیغهمبر ﷺ ده فرموی: ﴿إِنْ أُمْتِي يُدْعَوْنَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ غُرًّا مُحَجَّلِينَ مِنْ آثَارِ الْوُضْوءِ فَمَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يُطِيلَ غُرَّتَهُ فَلْيَفْعَلْ﴾ رواه الشيخان، نوممه تی من له پوژی قیامت بانگ ده کرین به

وَالْمُؤَالَاةُ وَأَوْجِبَهَا الْقَدِيمُ. وَتَرَكَ الْإِسْتِعَانَةَ وَالْتَفُضَ وَكَذَلِكَ التَّنْشِيفُ فِي الْأَصَحِّ. وَيَقُولُ بَعْدَهُ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنَ التَّوَّابِينَ وَاجْعَلْنِي مِنَ الْمُتَطَهِّرِينَ، سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ.

پوخساری سپیو به دهست و پیی سپیهوه، جا هر که سیتک له نیوه دهتوانی له نه ندازهی واجب زیاتر بشوری له دهستونیژدا، با واکا.

(وَالْمُؤَالَاةُ) سوننه تیکی تری دهستونیژ: شورینی نه نداهه کانی دهستونیژ به دوا یه کتردا، به جوریکی وه ها: یه که میان ووشک نه بیته وه که دهست به نه نداهه که یه تر دهکا (وَأَوْجِبَهَا الْقَدِيمُ) فهرموده ی کرنی نیامی (شافعی) شورینی به دوا یه کتردا یه واجب داناهه.

(وَتَرَكَ الْإِسْتِعَانَةَ) سوننه ته بۆدهستونیژگرتن داوا یه یارمه تی دان بۆ ئاو پیداکردن له کهس نهکا، مه گهر نه خوش بی، یان عوزیکی تری هه بی (وَالْتَفُضُ) سوننه ته ئاو له دهسته کانی داناهه شیننی له دوا یه دهستونیژ، به لام له (المجموع) دا ده فهرموی: حلاله، به به لگه ی هه دیسه که ی داهاتوو (وَكَذَا التَّنْشِيفُ) ههروه ها سوننه ته نه نداهه کانی ووشک نه کاته وه به په پۆو نه و جور ه شتانه (فِي الْأَصَحِّ) له فهرموده ی راستردا ﴿عَنْ مِيمُونَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: وَضَعْتُ لِلنَّبِيِّ ﷺ مَاءً لِلْغُسْلِ... فَأَتَيْتُهُ بِخِرْقَةٍ فَلَمْ يُرِذْهَا فَجَعَلَ يَنْفُضُ الْمَاءَ بِيَدِهِ﴾ رواه الشيخان، ناوی غوسل کردنم بۆ پیغه مبه ر ﷺ داناهه له دوا یه غوسل په پۆیه کم بۆ هینا خوی پی ووشک بکاته وه، نه ویش په پۆیه که ی نه ویستو به دهستی خوی ناوی داده وه شانده.

نینجا بزانه: نه گهر پیویستی به ووشک کردنه وه هه بو ناپه سند نیه، به لکو له (شرح مسلم) دا نه و پایه ی هه لێژاردوه: که کردن و نه کردنی یه کسانه.

(وَيَقُولُ بَعْدَهُ) سوننه ته که دهستونیژی ته واکرد، قسه نه کاو پوو له قبیله دهست به رز بکاته وه و بلی: ﴿أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ﴾ رواه مسلم والترمذی وزاد: ﴿اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنَ التَّوَّابِينَ وَاجْعَلْنِي مِنَ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾. نینجا سوننه ته بلی: ﴿سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ﴾ رواه النسائی مرفوعاً وموقوفاً، قال ابن حجر العسقلانی فی التلخیص: وأما الموقوف فلا شك فی صحته.

نینجا بزانه: له دوا یه دهستونیژگرتن نه م دوایه ش سوننه ته: ﴿اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي وَوَسِّعْ لِي فِي دَارِي وَبَارِكْ لِي فِي رِزْقِي﴾ رواه النسائی باسناد صحیح فی عمل اليوم والليلة، نینجا سه له واتیش له دوا یه نه و زیکرانه ی پاردوو سوننه ته، ههروه که له سه رچاوه کانداهه رموویانه.

وَحَذَفْتُ دُعَاءَ الْأَعْضَاءِ إِذْ لَا أَصِلُ لَهُ.

(وَحَذَفْتُ دُعَاءَ الْأَعْضَاءِ) ئەو دوعایانەی لە گەڵ شۆردنی ئەندامەکانی دەستنوێژدا دەگوترێن، من نەمنووسین (إِذْ لَا أَصِلُ لَهُ) چونکە لە کتێبەکانی حەبەسدا هیچ بنچینەیەکی وەهایان نیە پشتی پێ ببەستری.

هەروەها لە دواى دەستنوێژکردن سوننەتە: دوو پرەكەت بکا بە نیه تی (سُنَّةُ الْوُضُوءِ) = سوننەتی دەستنوێژ، جا لە گشت کاتی کدا ئەو سوننەتە دروستە و هەم بە نوێژی تریش ئەو سوننەتە پێك دێ، هەروەك لە (تحفة) دا فەرموویەتی ﴿عَنْ عِثْمَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: لَا يَتَوَضَّأُ رَجُلٌ مُسْلِمٌ فَيُحْسِنُ الْوُضُوءَ فَيُصَلِّيُ صَلَاةً إِلَّا غَفَرَ اللَّهُ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الصَّلَاةِ الَّتِي تَلِيهَا﴾ رَوَاهُ الشَّيْخَانُ، هەر مرقفییکی موسلمان دەستنوێژی پوختە و تەواو بکری، ئینجا نوێژی بکا، خۆی گەورە دەیبوری: لە تاوانە بچوکهکانی نیوان دەستنوێژەكە و نوێژی تر: ە لە دواى ئەو نوێژە دادی.

﴿پاشکۆ: بە باسی چەند فرموشتییکی پێغه مبه ران عليهم الصلاة والسلام﴾

پێغه مبه ر ﷺ دەفرموی: ﴿عَشْرٌ مِنَ الْفَطْرَةِ: قَصُّ الشَّارِبِ، وَإِعْقَاءُ اللَّحْيَةِ، وَالسَّوَاكُ، وَاسْتِنْشَاقُ الْمَاءِ، وَقَصُّ الْأَظْفَارِ، وَغَسْلُ الْأَرْجَمِ، وَتَنْفُؤُ الْإِنْبِطِ، وَحَلَقُ الْعَالَةِ، وَانْقِصَافُ الْمَاءِ، قَالَ مُصْعَبٌ: وَكَسَيْتُ الْعَاشِرَةَ: إِلَّا أَنْ تَكُونَ الْمُضْمَضَةُ﴾ رَوَاهُ مُسْلِمٌ، دە پرەووشتی پاک لە رێبازی پێغه مبه ران عليهم الصلاة والسلام: سمیل کورتکردن، ریش هێشتنەوه، سیواک کردن، ئاو لە لووت وەرکردن، نینۆک قرتاندن، شۆردنی لۆچی پەنجەکان، دەرھێنانی مووی بن هەنگل، بەر تاشین، تارەتکردن بە ئاو، (مصعب) دەفرموی: دەیه م لە بیر چۆتەوه، مەگەر ئاو لە دەم وەرکردن بێ. لە (شرح مسلم) دا دەفرموی: «دەشگونجی سوننەتکردن بێ».

ئینجا بزانه: سیواک و ئاو لە دەم و لووت وەرکردن و تارەتکردن، گشتیان لە مەوێش پوون کرانەوه «الحمد لله تعالى» - سوننەتکردن لە (کتاب الصنایال) دا، ئەوانە تریش لێرەدا پوون دەکەیتەوه، ان شاء الله تعالى.

* نینۆک قرتاندن: لەم سوننەتەدا پیاو و ئافەرەت بە کسانن، ئیمامی (الشافعی) فەرموویەتی: نینۆک قرتاندن و ئەو موو لابردن، لە پۆژی هەینی دا سوننەتن، هەروەك لە (المجموع) دا پوونی کردۆتەوه.

هەروەها لە (المجموع) و (شرح مسلم) دا فەرموویەتی: سوننەتە لە پەنجە شادەیی دەستی راستیەوه «دەست پێ بکا و بەرو لای قلیجە (واتە پەنجە هەرە بچکۆلە)، ئینجا بێتەوه سەر پەنجە گەورەكە، ئینجا دەست بە قلیجە دەستی چەپە بکا تا کۆتایی،

ئىنجا قلىجەى پىرى پاستەى تا كۆتايى، ئىنجا پەنجە گەرەكەى قاچى چەپە تا كۆتايى، ئىنجا پىتويستە يەكسەر شوپىنى نىنۆكە قرتاۋەكان بشۆرى، چونكە ئەگەر خۆى پىبخورىنى مەترسى بەلەكبوونى لىدەكرى، ھەرەك لە (تحفة)دا ھەرموويەتى.

*دەرھىنانى مووى بن ھەنگل: لەم سوننەتەشدا پىاۋ و ئافرەت يەكسانى و سوننەتە لە پاستەۋە دەست پىبكرى و موۋەكان دەرېھىن، بەلام ئەگەر بىتاشن، يان بە دەرمان لايىبەن، سوننەتەكە ھەر دەست دەكەوى، ھەرەك لە (شرح مسلم) ۋ (المجموع)دا پوونى كىردۆتەۋە.

*بەر تاشىن: لەم سوننەتەدا پىاۋ و ئافرەت يەكسانى، بەلام ئەگەر مېرد داۋا لە ژنەكەى بكا مووى بەرى لايىبا، ئەۋكاتە لە سەر ژنەكە واجب دەبى، ھەرەك لە (المجموع)دا ھەرموويەتى، ئىنجا سوننەتە پىاۋ مووى بەرىخۆى بتاشى و ئافرەتەش دەرېبھىنى، ھەرەك لە (نهاية)و (مغنى)دا ھەرموويانە، جا ئەگەر بە ھەر پىنگايەكى تىر پىاۋ و ئافرەت موۋەكانى بەريان لايىبەن ھەر دروستە، ھەرەك لە (شرح مسلم)دا ھەرموويەتى، بەلام ھەپامىشە مەۋد بە كەسىكى تىر بەرى خۆى پاك بكاۋە، مەگەر ژنىخۆى بى، ئەۋكاتە ھەپام نىيە، ھەرەك لە (المجموع)دا ھەرموويەتى.

*شۆردنى لۆچى پەنجەكان: پاككردنەۋەى لۆچى پەنجەۋ كەلپنەكانى دەرەى نىنۆك لە چاڭك و چەۋرى، سوننەتتىكى سەرپەخۆيە بى پىاۋ و ئافرەت، تايىيەت نىيە بە دەستىنۆزگرتن، ھەرەك لە (المجموع)و (شرح مسلم)دا ھەرموويانە.

*سمىل كورتكردن: سوننەتتىكى نۆزگىرگە، پىتەمبەر ﷺ دەرەموى: ﴿مَنْ لَمْ يَأْخُذْ مِنْ شَارِبِهِ فَلَيْسَ مِنَّا﴾ رواه الترمذى وقال حسن صحيح، ھەر كەسىك سىمىلىخۆى كورت نەكا، لە ئىمە نىيە، واتە: لە سەر پەۋۋەشتى ئىمە نىيە. ئىنجا بزانە: لە (المجموع)دا دەرەموى: سوننەتە ئەۋەندە سىمىلەكانى كورت بكا: تا پۆخى لىۋى دەرەكەۋى. ئىمام (مالك) دەرەموى: سىمىل تاشىن بىدەيەكە لە ناۋخەلكى دا پەيدا بوۋە.

ئىنجا بزانە: (انس) ﷺ دەرەموى: ﴿وَقَدْ لَنَا فِي لَقَسِ الشَّرَابِ وَتَقْلِيمِ الْأُظْفَارِ وَتَشْفِ الْإِبْطِ وَحَلْقِ الْعَانَةِ أَلَا تُتْرَكُ أَكْثَرُ مِنْ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً﴾ رواه مسلم، لە پىتەمبەرۋە ﷺ كاتمان بى داندراۋە: بى سىمىل كورتكردن و نىنۆك قرتاندن و بن ھەنگل پاككردنەۋە و بەر تاشىن، لە چل شەۋ تىنەپەرى. كەۋاتە: لە چل پۆز كەمىش ھەر كاتىك ئەۋانە دىرېز بون دەبى لايانېبەن، ئىنجا سوننەتە: نىنۆك و موۋەكان لە ژىرخاكدا بشاردېتەۋە، ھەرەك لە سەرچاۋەكاندا پوون كراۋەتەۋە.

* پيش هيشتنه و سوننه ته و په ووشتي پيغه مبرانه عليهم الصلاه والسلام، دهره تيان و تاشيني ناپه سنده، هه روهك له (شرح مسلم) و (المجموع) و (تحفة) دا فهرموويانه، به لام ده ققى فهرمووده ي نيمامى (شافعى) نه وه يه: (تاشيني پيش حه پامه). هه روهك له (الشروانى) و (اعانة) دا گيژاويه تيان وه، پيغه مبره ده فهرمووى: ﴿خَالِفُوا الْمُشْرِكِينَ: وَقُرُوا اللَّهَ وَأَحْفُوا الشَّوَابَ﴾ رواه الشيخان، خوتان له كافران جيا بكنه وه: پيشتان بهيلىنه وه و سميله كانتان كورت بكن.

جا بزانه: ناپه سنده له كاتى سر تاشيندا مووى بسكه كاني بهيلىته وه تاكو پيشى زياد ببي، ناپه سنده مووى گيسوه كاني له گال سر تاشيندا بتاشي، ناپه سنده ته نيشته كاني مووى ليوى خواره وه هه لكه نى، جگه له مانه ش-واته: وهك مووه كاني سر كوله كان- به لام نيمام (احمد) ده فهرمووى: لابردي مووه كاني لايكه رووى ناپه سند نيه، هه روهك له (المجموع) دا پوونى كردوته وه.

ئينجا بزانه: سر تاشين حه لاله، هه روهك له (المجموع) دا فهرموويه تى، به لام نه گهر چلكن بو و پنى خزمهت نه ده كرا، نه و كاته سوننه ته بيتاشي، هه روهك له (تحفة) و (مغنى) دا فهرموويانه، به تاييه تيش نه گهر چلكنيه كه به هوى ماته ميني بى ﴿عن عبدالله بن جعفر رضى الله عنهما: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَهْلَ آلِ جَعْفَرٍ ثَلَاثًا، ثُمَّ أَتَاهُمْ فَقَالَ لَا تَبْكُوا عَلَى أَخِي بَعْدَ أَيَّوْمٍ، ثُمَّ قَالَ: اذْعُوا لِي بَنِي أَخِي، فَجِئَ بَنَاءٌ، فَقَالَ: اذْعُوا لِي الْخَلَاقَ، فَأَمَرَهُ فَخَلَقَ رُؤُوسَنَا﴾ رواه ابوداود باسناد صحيح، له دوى شه هيدبوونى حه زه تى (جعفر)، پيغه مبره ده چوه لاي منداله كاني و فهرمووى: له م بڅ به و لاره هيچى تر له سر برام- (جعفر)- مه گريزن، ئينجا فهرمووى: كوپه كاني برام بڅ بانگ بكن، جا نيمه يان هيتا، ئينجا فهرمووى: سر تاشم بڅ بانگ بكن، ئينجا فهرمانى پى كرد سرى نيمه ي تاشي. واته: چونكه منداله كان به هوى ماته ميني باوكيان توژاوى و داماو بوون.

به لام (الْفَرْع) واته: تاشيني به شيكى سهر و هيشتنه وه ي به شيك ناپه سنده، چونكه پيغه مبره ده مندالتيكى بينى به شيكى سرى تاشراوه و به شيكىش نا، جا فهرمووى: ﴿اخْلِقُوا كُلَّهُ أَوْ ائْرُكُوهُ كُلَّهُ﴾ رواه ابوداود بسند صحيح، يان هه موو سرى بتاشن، يان هيچى مه تاشن.

﴿ناگادارى﴾ يه كه م: سر تاشين بڅ نافره ت- به بى عوز- حه پامه، هه روهك له (ارشاد السارى) دا فهرموويه تى، به لام له فهرمووده پاستره كه ي سرچاوه كانغاندا به ناپه سند داندراره، ته نها بڅ پيويستيه كى وهك دهرمانكردن نه بى.

ئىنجا بزانە: دروستە ئافرەت مووى سەرىخۆى كورت بىكاتهو، تاكو نەركى سووك بىئى
 ﴿عَنْ أَبِي سَلَمَةَ قَالَ: كَانَ أَزْوَاجُ النَّبِيِّ ﷺ يَأْخُذْنَ مِنْ رُؤُوسِهِنَّ حَتَّى تَكُونَ كَالْوُفْرِ﴾ رواه
 مسلم، ژنەكانى پېغەمبەر ﷺ مووى سەرىخۆيان دەبېرى تا دەگەيشتە ئاستى
 گۆپەكانيان، يان لە شانىانى دەدا. لە (شرح مسلم) دا دەفەرموئ: لەمەدا بەلگە ھەيە گە
 دروستە: مووى سەرى ئافرەت سووك بىكۆ.

دووھەم: ھەپامە درىژکردنى مووى سەرى ئافرەت، بە ھۆى پېئوھەلکاندنى مووى
 ئافرەت تىكى تر ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ جَارِيَةَ مِنَ الْأَنْصَارِ تَزَوَّجَتْ وَأَلْهَا مَرِضَتْ فَتَمَعَطَ
 شَعْرَهَا، فَأَرَادُوا أَنْ يَصْلُوهَا، فَسَأَلُوا النَّبِيَّ ﷺ؟ فَقَالَ: لَعَنَ اللَّهُ الْوَاصِلَةَ وَالْمُسْتَوْصِلَةَ﴾ رواه
 الشيخان، كىژىكى (انصار) يەكان شووى كردو نەخۆش كەوت، جا بە ھۆى نەخۆشەيەكە
 مووى سەرى ھەلوھەرى و ويستيان مووى ئافرەت تىكى تىرى بە سەريەوھە بنىن و لە
 پېغەمبەريان ﷺ پرسى؟ ئەويش فەرمووى: لەعنەتى خوا لەو ئافرەتە بئى: كە مووى
 ئافرەتەك بە سەرى ئافرەت تىكى ترەوھە دەنئو لەعنەتیش لەو ئافرەتە بئى: كە داوا دەكا
 مووى ئافرەت تىكى تىرى بە سەريەوھە بندى.

سەيەم: بارىكکردنى برۆ ھەپامە ﴿عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ لَعَنَ اللَّهُ الْوَاصِلَاتِ وَالْمُسْتَوْصِلَاتِ
 وَالْتَامِصَاتِ وَالْمُتَمَصِّصَاتِ وَالْمُتَفَلِّجَاتِ لِلْحُسْنِ الْمُغْيِرَاتِ لِحَلْقِ اللَّهِ، وَقَالَ: مَا لِي لَا أَلْعَنُ مَنْ
 لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ﴾ رواه الشيخان، لەعنەتى خوا لەو ئافرەتە تانە بئى: كە خال لە
 ئەندامى خەلكى دروست دەكەن، لەعنەتیش لەو ئافرەتە تانە بئى: كە داواى ئەو كارە دەكەن،
 لەعنەتى خوا لەو ئافرەتە تانە بئى: كە سەرى برۆ و دەورەى پوختار دەردىنن، لەعنەت لەو
 ئافرەتە تانەش بئى: كە داواى ئەو كارە دەكەن، لەعنەتى خوا لەو ئافرەتە تانە بئى: كە بۆ جوانى
 نىوان ددانەكانيان دەپنن و دروستكراوى خوا دەگۆپن، ئىنجا فەرمووى: چۆن لەعنەت
 لەوكەسانە نەكەم: كە پېغەمبەر ﷺ لەعنەتى لىكربون.

جا ئەگەر ھاتو: ددان پەنن بۆ جوانى نەبو، بەلگە بۆ چارەسەرى ددانەكان بوو، ئەو كاتە
 دروستە، ھەروەھا ئەگەر ئافرەت پيش، يان سەمىلى ھەبو، سوننەتە بىانتاشى، ھەروەك
 لە (شرح مسلم) و سەرچاوەكانمادا فەرموويانە، ھەروەھا دروستە: ژن - بۆ مێردى خۆى -
 بە ئىزنى مێردەكەى بۆى خۆى و پوختارى جوان بكا، ھەروەك لە (نہايە) و (مغنى) لە
 مەرجەكانى نوێژدا پەوێيان كردۆتەو. جا بزانە: دروستکردنى خال، لە (مەرجەكانى
 نوێژ) دا پەوێن دەكەينەو، ان شاء الله تعالى.

ثینجا بزانه: پیغهمبر ﷺ ده فەرموی: ﴿مَنْ كَانَ لَهُ شَعْرٌ فَلْيُكْرِمْهُ﴾ رواه ابوداود باسناد حسن، هەر کەسیک مووی هەبو، دەبی پێز لە مووه کانی بنی. کەواتە: جار جار سوننه ته مووه کانی شانه بکاو چه وریان بکا ﴿عن عبدالله بن مفضل﴾: ئەهی رَسولُ الله ﷺ عَنِ الرَّجُلِ الْإِعْبَاءُ رواه اصحاب السنن بسند صحیح، پیغهمبر ﷺ قە دەغە ی کردو: موو شانه بکری ته نها جار جار نه بی.

ههروه ها بۆ پیاو و ئافەرت سوننه ته مووی سپی پەنگ بکەن: بە سۆر، یان بە زەرد، بەو مەرجە ی لەو جۆرە سبوغە نه بی: پێگە ی ئاو بگری، ئەگینا: دەستنوێژو غوسل دروست نابێ، ههروه ک لە سه رچاوه کاندایه مەرج داندراوه له مەرجە کانی دەستنوێژو غوسلدا پوویمان کردو، پیغهمبر ﷺ ده فەرموی: ﴿إِنْ أَحْسَنَ مَا غَيْرَ بِهِ هَذَا الشَّيْبُ الْحِثَاءُ وَالْكُتْمُ﴾ رواه اصحاب السنن بسند صحیح، جوانترین پەنگ: کە ئەو مووه سپیە ی پێ بگۆردی: خەنە و کە ته مه. واتە: کە تێکە ل کران پەنگی قاوه یی دە دەن.

بە لām پەنگکردنی موو بە پەنگی پەش بۆ پیاو و بۆ ئافەرت حە پامە، ته نها بۆ (جهاد) کردن نه بی، ههروه ک لە (شرح مسلم) و سه رچاوه کاندایه فەرمویانە ﴿عن جابر﴾: أَتَيْ أَبَايَ قُحَافَةَ وَالِدَ أَبِي بَكْرٍ زَيْدًا عَنْهَا يَوْمَ الْفَتْحِ وَرَأْسُهُ وَلَحْيَتُهُ كَالثَّغَامَةِ بَيَاضًا فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: غَيْرُوا هَذَا وَاجْتَنِبُوا السَّوَادَ﴾ رواه مسلم، له (فتح) ی (مکة) دا باوکی نیامی (ابوبکر) یان هینا سه رو پیشی وه کو کلۆکی سپی بوو، پیغهمبر ﷺ فەرموی: ئەم مووه سپیانە بە پەنگتیک بگۆرن و خۆتان لە پەنگی پەش بیاریزن.

بە لām دروستە: ژن بە ئیزنی مێرده کە ی مووی خۆی بە پەنگی پەش پنگ بکا، ههروه ک نیامی (الرملي) له (شرح الزيد) دا فەرموویە تی.

ههروه ها دەست و پێ پەنگکردن بە خەنە، بۆ پیاوان حە پامە ته نها بۆ دەرمانکردن نه بی، بە لām بۆ ئافەرتان سوننه ته، ههروه ک لە زۆریە ی سه رچاوه کاندایه پوون کراوه ته وه ﴿عن عائشة زبناه عنها: أَوْ مَاتَ امْرَأَةٌ مِنْ وَرَاءِ سُرِّ يَدَيْهَا كِتَابٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَبَضَ يَدَهُ فَقَالَ: مَا أَذْرَى أَيْدِي رَجُلٍ أَمْ يَدُ امْرَأَةٍ؟ قَالَتْ: بَلْ يَدُ امْرَأَةٍ، قَالَ: لَوْ كُنْتُ امْرَأَةً لَفُيِّرَتْ أَظْفَارُكَ بِالْحِثَاءِ﴾ رواه ابوداود بسند صالح، ئافەرتیک نووسراویکی لە دەست بوو، لە پشت پە رده وه دەستی درێژ کرد بیداته پیغهمبر ﷺ، پیغهمبریش دەستی خۆی نو قاندو وه ی نه گرت و فەرموی: نازانم ئایا دەستی پیاوه، یان هی ئافەرتە ؟ ئافەرتە کەش گوتی: بە لکو دەستی ئافەرتە. پیغهمبریش ﷺ فەرموی: ئەگەر ئافەرت بی، دەبوا یه پەنگی نینۆکە کانت بە خەنە بگۆری. بە لām جگە لە خەنە سبوغکردنی نینۆک دروست نیه ؟ چونکە پێگە ی ئاو دەگری و غوسل دەستنوێژی دروست نابێ.

(بَابُ مَسْحِ الْخُفِّ)

يَجُوزُ فِي الْوُضُوءِ لِلْمُقِيمِ يَوْمًا وَلَيْلَةً وَلِلْمُسَافِرِ ثَلَاثَةَ بَلَيَالِيهَا مِنَ الْحَدَثِ بَعْدَ لُبْسٍ، فَإِنْ مَسَحَ حَضْرًا ثُمَّ سَافَرَ أَوْ عَكْسَ لَمْ يَسْتَوْفِ مُدَّةَ سَفَرٍ،

﴿بَابُ مَسْحِ الْخُفِّ: بِاسْمِ مَهْ سَحَرْدَنِي خَوْف﴾

پیناسه‌ی خوف: جوته گزدهویه که له چهرم، یان له شتیکی تر دروست ده‌کړی و ناوی تی‌تاچی. (يَجُوزُ) دروسته: مه‌سحردنی خوف له جیاتی پی شوردن (فِي الْوُضُوءِ) له ده‌ست‌نویژدا، واته: له غوسل کردندا دروست نیه (لِلْمُقِيمِ) بۆ نیشته‌جی، واته: نه و که‌سه‌ی له ماله‌وه‌یه، یان له سه‌فهریکی وه‌هایه: که (قَصْرُ) - کور‌تکردنه‌وی نویژی بۆ دروست نیه (يَوْمًا وَلَيْلَةً) پوژیکو شه‌ویکی بۆ دروسته: مه‌سحی خوف بکا.

(وَلِلْمُسَافِرِ) بۆ نه و پټیواره‌ش: که (قَصْرُ) بۆ دروسته (ثَلَاثَةَ بَلَيَالِيهَا) سی پوژو سی شه‌وی به‌دواییه‌کدا بوی دروسته: مه‌سحی خوف بکا، واته: به‌و مه‌رجه‌ی له سه‌فهره‌که‌ی دا نیه‌تی مانه‌وه‌ی چوار پوژان نه‌هیتی - ه‌روه‌ک له (المجموع) دا فه‌رموویه‌تی - نووریه‌که‌شی له (۸۰) ه‌شتا کیلومتر که‌تر نه‌بی و سه‌فه‌ری تاوانکاریش نه‌بی، ه‌روه‌ک له سه‌رچاوه‌کاندا فه‌رموویانه ﴿عَنْ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَكَانَ سَأَلَ عَنْ الْمَسْحِ عَلَى الْخُفَّيْنِ - فَقَالَ: جَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ وَأَيَّالِيَهُنَّ لِلْمُسَافِرِ وَيَوْمًا وَلَيْلَةً لِلْمُقِيمِ﴾ رواه مسلم، نیمامی (علی) ده‌رباره‌ی مه‌سحی خوف، فه‌رمووی: پټغه‌مبه‌ر ﷺ سی پوژو سی شه‌وی بۆ پټیوار داناهو و بۆ نیشته‌جی ش پوژیکو شه‌ویکی داناهو.

(مِنَ الْحَدَثِ) ماوه‌ی مه‌سحردن - له ماله‌وه‌و له سه‌فه‌ر - له بی‌ده‌ست‌نویژیه‌وه ده‌ست پی ده‌کا (بَعْدَ لُبْسٍ) نه و بی‌ده‌ست‌نویژیه‌ی له دواي ده‌به‌رکردنی خوفه‌کان پوو ده‌دا، واته: نه‌گه‌ر له کاتزمیری چوار ده‌ست‌نویژی گرتو خوفه‌کانی ده‌به‌رکردن، ټینجا له کاتزمیری یازد. بی‌ده‌ست‌نویژ بوو، نه‌وه ماوه‌که‌ی له کاتزمیر یازده‌وه ده‌ست پی‌ده‌کا، واته: نه‌گه‌ر مه‌سحیش نه‌کا ماوه‌که‌ی هر لی‌ده‌پوا، ه‌روه‌ک له سه‌رچاوه‌کاندا پوون کراوه‌ته‌وه.

(فَإِنْ مَسَحَ حَضْرًا) چا نه‌گه‌ر له دواي بی‌ده‌ست‌نویژی مه‌سحی خوفه‌کانی له ماله‌وه‌و کرد (ثُمَّ سَافَرَ) ټینجا بۆ سه‌فه‌ر پویش (أَوْ عَكْسَ) یان به‌پټچه‌وانه‌وه: له سه‌فه‌ردا مه‌سحی خوفي کرد، ټینجا گه‌یشته‌و. مالی‌خوی، یان هر له سه‌فه‌ردا نیه‌تی مانه‌وه‌ی چوار پوژي ه‌ینا - ه‌روه‌ک له (المجموع) دا فه‌رموویه‌تی - نه‌وه (لَمْ يَسْتَوْفِ مُدَّةَ سَفَرٍ) له دوو مه‌سه‌له‌دا نابی‌ماوه‌ی سه‌فه‌ر ته‌واو بکا، به‌لکو ته‌نها شه‌و و پوژیکو بۆ دروسته.

ه‌روه‌ها نه‌گه‌ر سه‌فه‌ره‌که‌ش سه‌فه‌ری تاوانکاری بوو: وه‌ک بۆ دزی، یان پی‌گریو نه‌و جوړه شتانه به‌سه‌فه‌ر بجی، یان سه‌فه‌ره‌که‌ی له (۸۰) کیلومتر که‌تر نه‌بی، نه‌وه‌ش ته‌نها

وَشَرْطُهُ أَنْ يُلْبَسَ بَعْدَ كَمَالِ طَهْرٍ سَاتِرًا مَحَلَّ فَرْضِهِ طَاهِرًا يُمَكِّنُ تَبَاعُ الْمَشْيِ فِيهِ
لِتَرَدُّدِ مُسَافِرٍ لِحَاجَاتِهِ، قِيلَ وَحَلَالًا، وَلَا يَجْزِي مَنْسُوجٌ لَا يَمْنَعُ مَاءً فِي الْأَصْحَ،

شهو و پۆژیکى بۆ دروسته و ماوهى سه قهرى بۆ دروست نیه، ههروهك له سه رچاوه كاندا
فهرموویانه. ئینجا بزانه: له دهستنوێژدا پێى شۆردن خێرى زیاتره له مهسحى خوف،
چونكه پێغه مبهه ﷺ له زۆریه كاته كانى دا پێى شۆردوه، ههروهك له (المجموع) دا
فهرموویهتى، واته: جار جاره مهسحى خوفى كردوه.

(وَشَرْطُهُ) مهرجى دروستبوونى مهسح له سه ر خوف، ئه مانه: یه كه م: (أَنْ يُلْبَسَ بَعْدَ كَمَالِ
طَهْرٍ) جووته خوفه كه ده بهر بكرین له دواى ته واپوونى دهستنوێژ و غوسل، واته: ئه گه ر
پێیه كى شۆردو خوفه كه ی ده بهر كرد، ئینجا پێیه كه ی تریشى شۆرد، ئه وه مهسكردنیان
دروست نیه، به لكو واجبه ههردوو پێیه كان بشۆرین ئینجا خوفه كان ده بهر بكرین،
ههروه ها ئه گه ر له غوسل كردنیشدا ئه ندامێكى نه شۆرابی، هه ر دروست نیه خوفه كان بۆ
مهسكردن ده بهر بكا، ههروهك له سه رچاوه كاندا بهوون كراوه ته وه، چونكه پێغه مبهه ﷺ
ده فه رموی: ﴿...إِذَا تَطَهَّرَ فَلَبَسَ خُفَيْهِ أَنْ يَمْسَحَ عَلَيْهِمَا﴾ صححه ابن خزيمة والخطابي، هه ر
كاتيك دهستنوێژى گرت، ئینجا جووته خوفه كه ی ده بهر كردن، دروسته: مهسحیان بكا.

دووه م: (سَاتِرًا مَحَلَّ فَرْضِهِ) جووته خوفه كه داپۆشه رى شویتى واجبه دهستنوێژ بن،
واته: پێیه كان به گۆزینگه وه داپۆشن. سێ یه م: (طَاهِرًا) خوفه كان پاك بن، واته پيس
نه بو بن و له شتیكى پيسيش دروست نه كرابن: وهك پيستى مردارى ده باغنه كراو.

چواره م: (يُمَكِّنُ تَبَاعُ الْمَشْيِ فِيهِ) به بێ پێلاوى به دواى یه كدا له سه ریان به روا
(لِتَرَدُّدِ مُسَافِرٍ) بۆ ها توچۆى رێبوار (لِحَاجَاتِهِ) بۆ پێویستیه كانى خۆى له كاتى دابه زین و
باركردندا (قِيلَ) له فه رمووده یه كى بێ هێژدا، به مه رج داندراوه: (وَحَلَالًا) خوفه كان حه لال
بن، واته: دزراو و داگیركراو و زێړو زیو ﷺ ئارموش نه بن.

ئینجا بزانه: مه رجیکى تریش ئه وه یه: ههردوو پێیه كان خوفیان ده بهر بكری، واته: دروست
نیه پێیه كى بشوړی و پێیه كه ی تریش له سه ر خوف مهسح بكا، به لام ئه گه ر ته نها یه ك پێى
هه بو، ئه و كاته مهسحى بۆ دروسته، ههروهك له (المجموع) دا فهرموویهتى.

(وَلَا يَجْزِي مَنْسُوجٌ) مهسكردن له سه ر خوفیكى چنراو دروست نیه (لَا يَمْنَعُ مَاءً) ﷺ له و
جۆره بێ: پێگه ی ئاو نه گری، واته: ﷺ ئاوى به سه ردا بكری، ئاوه كه ی تێ بچیته سه ر
پێیه كانى (فِي الْأَصْحَ) له فه رمووده ی راستردا، كه واپو: ئه گه ر ئاوى تێ نه ده چو: وهك
موشه معای خیمه و چادر، ئه وه مهسكردنى دروسته، ههروهك له (تحفة) وه رده گیرى.

ههروه هاش ئه گه ر له شویتى دروماندا ئاوى تێ ده چو زیانى نیه، ههروهك له
سه رچاوه كاندا فهرموویانه.

وَلَا جُرْمُوقَانِ فِي الْأَظْهَرِ، وَيَجُوزُ مَشْقُوقٌ قَدِمَ شُدَّ فِي الْأَصَحِّ، وَيُسْنُ مَسْحُ أَغْلَاهُ وَأَسْفَلِهِ
خَطُوطًا، وَيَكْفَى مُسَمًّى مَسْحُ يُحَاذِي الْقَرْصَ إِلَّا أَسْفَلَ الرَّجُلِ وَعَقِبَهَا فَلَا عَلَى الْمَذْهَبِ،

به لام نه گهر نهونده ته نك بوو: ته پايه تي مه سح كردن ده گه يشته پي، نهو. هر دروست
نيه، هر روه كه (شرح المجلي) دا فرمويه تي.

ئينجا بزانه: ليژدها بومان دهركوت مه رجي دروستبووني مه سح له سر گوره وي - له
كه ل مه رجه كاني پابردوش - نهويه: نهونده. نهستور بي: نه گهر ناوي به سردها بكري،
ناوه كه نه چي ته خواره وه بې سر پي به كاني، هر روه كه (المجموع) شدا پووني كړدو ته وه
«عن المغيرة»: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ تَوَضَّأَ وَمَسَحَ عَلَى الْأَجُورَيْنِ وَالتَّلْعَيْنِ ﴿رواه اصحاب
السنن وصححه الترمذي﴾ ووقال سفيان الثوري وابن المبارك والشافعي وأحمد وإسحاق:
يُمَسَّحُ عَلَى الْأَجُورَيْنِ إِذَا كَانَا نَجِسَيْنِ ﴿رواه الترمذي، پيغه مبرر﴾ ده ستونيزي گرتو له
سر گوره ويه كه و نه له كاني مه سحي كرد له جياتي پي شورن، واته: نه له كاني
دانه كه ناندن، چونكه پشته پي به كاني به ده روه ده.

نهو پيچ نيمامانهش ده فرمون: بهو مه رجه مه سح له سر جوو ته گوره وي دروسته:
نه گهر نهستور بن. واته: گوره ويه كاني پيغه مبرر نهستور بونو ناويان تي نه ده چو،
چونكه يان له تووكي ووشر، يان مووي بز، يان خوري مه دروست دهكران، والله أعلم.
(وَلَا جُرْمُوقَانِ) مه سح كردن له سر نهو خوفي له سر خوفتي تر دروست نيه (في
الأظهر) له فرموده ي به هيزتردا، كه واته: ده بي خوفي لاي بهنو. مه سح بكري (وَيَجُوزُ
مَشْقُوقٌ قَدِمَ) دروسته: مه سح كردن له سر خوفي قليشاو، بهو مه رجه ي (شُدَّ) قليشه كه
ليك درايته وه به هي قهيتان، يان داويكي تر، به جوړكي وه ها: پي له ناودا
دهرنه كه وي له كاتي پريشتندا (في الأصح) له فرموده ي پاستردا، كه واته: خوفي
دورايه وهش بهو مه رجه دروسته.

(وَيُسْنُ مَسْحُ أَغْلَاهُ وَأَسْفَلِهِ) سوننه ته: لاي پشته پي و لاي بهر پي خوفي كان مه سح بكري
(خَطُوطًا) به چنه خه تيكي په نجه كاني، واته: بهر دهستي چه پي له ژړ پاشنه ي دابني و
هي پاستهش له سر پشته په نجه كاني، ئينجا په نجه ي دهسته كانيشي ليك بكاته وه و
دهسته پاسته كي بهر و لوله قاچي بهيني و چه په كشي بهر و په نجه كاني.

(وَيَكْفَى مُسَمًّى مَسْحُ) بې دروستبووني مه سح، نهونده مه سح كردنه به سه: كه (يُحَاذِي
الْقَرْصَ) له لاي ده روه بي و بهر امبر نهو به شه پي به بي، كه واجبه له ده ستونيزدا
بشوري (إِلَّا أَسْفَلَ الرَّجُلِ وَعَقِبَهَا) ته نها بنه وي پي و پاشنه ي پي نه بي (فَلَا عَلَى الْمَذْهَبِ)
نهو دوو به شه به ته نها بهس نيه، له سر فرموده ي پاستي مه زه ب.

قُلْتُ: حَرْفُهُ كَأَسْفَلِهِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَلَا مَسْحَ لِشَاكٍ فِي بَقَاءِ الْمُدَّةِ، فَإِنْ أَجْتَنَبَ وَجَبَ تَجْدِيدُ لُبْسٍ، وَمَنْ نَزَعَ وَهُوَ بَطْهَرِ الْمَسْحِ غَسَلَ قَدَمَيْهِ وَفِي قَوْلٍ يَتَوَضَّأُ.

(قُلْتُ) ثِيامی (النواوی) ده فہرہ (حَرْفُهُ كَأَسْفَلِهِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ) تہ نیشتی پی وہ کو بنہ وہی پی، تہ ویش بہ تہنہا بہس نیہ، بہ لکو واجبہ کہ تہنہا بہ پشتہ پی پیک دی وہ بہ شہ کانی تر سوننہ تنو جیگہی واجب پیر ناکہ نہ وہ ﴿عَنْ عَلِيٍّ﴾: لَوْ كَانَ الدِّينُ بِالرَّايِ لَكَانَ أَسْفَلُ الْخُفِّ أَوَّلُ بِالْمَسْحِ مِنْ أَغْلَاةٍ، وَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَمْسَحُ عَلَى ظَاهِرِ خُفَيْهِ﴾ اخرجہ ابو داود باسناد حسن، تہ گہر ثابین بہ بیرو بڑچوون بووایہ، دہوا لہ مہ سحرکردن لای بنہ وہی خوف لہ پیشتہر بایہ لہ لای سہرہ وہی - واتہ: چونکہ زورتر چلکن دہ بی - بہ راستی مں پیٹہ مہرم ﴿بینی پشتہ پی ہر دو خوفہ کانی مہسح دہ کرد.

ثینجا بزاتہ: شورڈنی خوف - لہ جیاتی مہ سحرکردن - دروستہ، بہ لام ناپہ سندہ، ہر وہ ک لہ سہرچا وہ کاندہ فہرموویانہ.

(وَلَا مَسْحَ) مہ سحرکردن دروست نیہ (لِشَاكٍ فِي بَقَاءِ الْمُدَّةِ) بڑ نہو کہ سہی گوماندارہ لہ ماوہی خوفہ کاندہ: ثایا ماوہی ماوہ، یان نا؟ کہ واتہ: دہ بی لہ دہستنوڑدا پی یہ کانی بشوری، ثینجا خوفہ کان دہ بہر بکاتہ وہ (فَإِنْ أَجْتَنَبَ) تہ گہر مروزہ جہ نابہ تی بہ سہردا ہات، یان نافرہت حہیز، یان زہ یسانی تووش بوو (وَجَبَ تَجْدِيدُ لُبْسٍ) واجبہ: بڑ غوسل کردن خوفہ کانی دابکہ نی، ثینجا لہ دوا ی غوسل دہ بہریان بکاتہ وہ، تہ گہر بیہ وہی مہسح بکا ﴿عَنْ صَفْوَانَ بْنِ عَسَالٍ﴾: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَأْمُرُنَا إِذَا كُنَّا سَفَرًا أَلَّا نَنْزِعَ خِفَافَنَا ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ وَلَيَالِيَهُنَّ إِلَّا مِنْ جَنَابَةٍ﴾ حدیث صحیح رواہ الترمذی وغیرہ، پیٹہ مہرم ﴿فہرمانی پی دہ کردین: لہو کاتہی لہ سہ فہر بین، سی شہو و سی پڑوان خوفہ کانمان دانہ کہ نینن تہنہا بہ ہوی جہ نابہت نہ بی. واتہ: مہ سحرکردنی خوف لہ غوسل کردندا دروست نیہ، بڑی فہرمانی بہ داکہ ناندن کردہ.

(وَمَنْ نَزَعَ) ہر کہ سیٹک ہر دو خوفہ کانی، یان ہر خوفیکی داکہ ناند، یان بہ بی ویستی خوی داکہ نیندرا، یان کون بوو و پی تی تہدا دہر کہوت، یان قہیتانی بڑوہ، یان ماوہی تہواو بوو، یان لہ پی دابہ زوی بہ شیکی پی دہر کہوت، بہ ہر یہ کیٹک لہ واتہ مہسحہ کی بہ تال دہ بیٹہو ﴿وَهُوَ﴾ جا لہو کاتہی مہسحی بہ تال بڑوہ (بَطْهَرِ الْمَسْحِ) دہستنوڑدہ کی دہستنوڑی مہ سحرکردن بوو (غَسَلَ قَدَمَيْهِ) واجبہ: ہر دو پی یہ کانی بشوری تہ وہ، ثینجا خوف دہ بہر بکاتہ وہ (وَفِي قَوْلٍ يَتَوَضَّأُ) لہ فہرموودہ یہ کی بی ہیزدا: دہ بی دہستنوڑی بگری تہ وہ، ثینجا بزاتہ: تہ گہر دہستنوڑدہ کی دہستنوڑی مہسح نہ بو، بہ لکو دہستنوڑی پی شورڈن بوو، واتہ: لہ دوا ی پی شورڈن دہستنوڑدہ کی نہ شکابو، بہ لام خوفہ کی داکہ ناند، تہ وہ پیویست ناکا پی یہ کانی بشوری تہ وہ، ہر وہ ک لہ سہرچا وہ کاندہ فہرموویانہ.

(بَابُ الْغُسْلِ)

مُوجِبُهُ: مَوْتٌ، وَحَيْضٌ، وَنِفَاسٌ وَكَذَا وَلِدَةٌ بِلَا بَلَلٍ فِي الْأَصَحِّ، وَجَنَابَةٌ بِدُخُولِ حَشْفَةٍ أَوْ قَدَرِهَا فَرَجًا،

﴿بَابُ الْغُسْلِ: بَاسِي غُوسِلْ كِرْدَن﴾

غوسل کردن: شُورَدَنی هه موو له شه له گه لَ نیه تهیتان (مُوجِبُهُ) نه و شتانه ی غوسل واجب ده که ن پیتنجن، یه که م: (مَوْتٌ) مردنی مروقی موسلمانه - جگه له شه هید - هه روه که له باسی مردودا به به لگه وه پوونی ده که ینه وه، ان شاء الله تعالی.

دووه م: (وَحَيْضٌ) پاکبونه وه ی ثافره ته له خوینی حه یز. سی یه م: (وَنِفَاسٌ) پاکبونه وه ی ثافره ته له خوینی پاش مندالبوون، که پی ی ده گوتری: زه یسانی، هه روه که له باسی حه یز و نیفاسدا به به لگه وه پوونیان ده که ینه وه، ان شاء الله تعالی.

(وَكَذَا) هه روه ها چواره میش که غوسل واجب ده کا: (وَلِدَةٌ) مندال لیبوونه (بِلَا بَلَلٍ) به بی ته پایه تی، واته: هه رچند خوینیشی له گه لَ نیته دهره وه (فِي الْأَصَحِّ) له فه رموده ی راستردا، چونکه مندال له (مَنِي) - تقو دروست ده کری و به هاتنه دهره وه ی غوسل واجب ده بی.

نینجا بزانه: له م مندال لیبوونه دا جیاوازی نیه: له کاتی ته واوبوونی دا منداله که ی لی بی، یان له به ری هه لگه نی و پیش ته واوبوونی لی بیته دهره وه: جا زیندوو بی، یان مردوو بی، ویتنه کراو بی، یان له کاتی پارچه خوینی و پارچه گوشتی دا بیته دهره وه، هه روه ها جیاوازی نیه: له کونی دامینیه وه منداله که ی لی بی، یان زگی هه لبدپی و لی بیته دهره وه، هه روه که له (الشروانی) دا پوون کراوه ته وه.

پیتنجه م: (وَجَنَابَةٌ) جه نابته بوونه، واته: له ش پیسبوونی پیاو، یان ثافره ته، خوی گه وره ده فه رموی: ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا﴾ نه گه ر به جه نابته بون خوتان بشون. نینجا بزانه: جه نابته - له ش پیسبوونی پیاو و ثافره ته به یه کیک له م دوو هو یانه یه:

یه که م: جیماع کردن (بِدُخُولِ حَشْفَةٍ) به بردنه ژورده وه ی گوی نه نداسی میزکردنی نیرینه (أَوْ قَدَرِهَا) یان نه ندازه ی گویه که - نه گه ر گویه که ی نه مابی، یان نه بی - (فَرَجًا) بۆ ناو کونی پیتشه وه ی می یه، یان کونی پشته وه ی نیرینه، یان می یه، پیغه مبه ر ده فه رموی: ﴿إِذَا جَلَسَ بَيْنَ شُعْبَيْهِ الْأَرْبَعِ ثُمَّ جَعَلَهَا فَقَدْ وَجَبَ الْغُسْلُ وَإِنْ لَمْ يُنْزَلْ﴾ رواه مسلم، هه کاتیک پیاو له نیتان هه ر چوار لیوی ثافره ته دانیشته و سه ری هینه که ی برده ژورده وه، غوسل له سه ر هه رموکیان واجب ده بی، هه ر چنده (مَنِي) ش نیته دهره وه.

ئینجا بزانه: له غوسل واجیبوونه دا، جیاوازی نیه ئەندامی نۆزینە که هی ئادەمیزاد بێ: جا مندال بێ، یان شیت بێ، یان هی ئازەل بێ، دەماری هەلساو بێ، یان پووج و شە لە پەتە بێ، هی مردوو بێ، یان هی زیندوو بێ، ئەندامە که بە پووتی تێبندری، یان شتیکی تێوهریگری، بە ویستی خۆی بێ، یان نا، هەروەها کونی تێندراویش جیاوازی نیه: حەلال بێ، یان حەرام بێ، کونی پێشەوه بێ، یان کونی پشتەوه بێ، هی ئازەل بێ، یان هی ئادەمیزاد بێ، گەورە بێ، یان مندال بێ، یان شیت بێ، مردوو بێ، یان زیندوو بێ، بە ویستی خۆی بێ، یان زۆرلیکراو، یان خۆتوو بێ. بەلام لە هەردوو حالەتدا غوسل کردنی ئازەلە که و مردوو که واجب نابێ، مندالە که ش بە جەنابەت دەبێ، واتە: سەرپەرشتکارە که ی فەرمانی غوسل کردنی پێدەکا، شیتە که ش هەر کاتێک هۆشی بوو، غوسل دەکا، هەروەک لە (شرح مسلم) (المجموع) دا ئەم دوو حالەتە ی پوون کردووە.

ئینجا بزانه: جگە لە تێنانی ئەندامی میزکردنی نۆزینە، بە تێنانی هیچ شتیکی تر- دەناو کونی پیاو، یان ئافەت- غوسل واجب نابێ، واتە: وەکو پەنجە و ئامیزی دەرمانکردن و ئەو جۆرە شتانه، هەروەک لە (المجموع) وەرەدەگیرێ.

دووهم: (وَبَخْرُوجٍ مِّنِي) بە هاتنە دەرەوهی (مَنِي) ی خۆی- واتە: عاشقاوی پیاو، یان ئافەت- غوسل واجب دەبێ، پێشەمبەر ﷺ دەفرموی: ﴿إِنَّمَا الْمَاءُ مِنَ الْمَاءِ﴾ رواه مسلم و غیره، غوسل کردن بە هۆی هاتنە دەرەوهی ئاو- (مَنِي) واجب دەبێ. ئینجا جیاوازی نیه- (مَنِي) که هاتە دەرەوه- (مِنْ طَرِيقِهِ الْمُعْتَادِ) لە پێگەی عادهتی خۆی بێتە دەرەوه، واتە: بگاتە دەرەوهی ئەندامە که ی پیاو و دەرەوهی ئەندامە که ی کچ، یان ناو ئەندامە که ی بیوژن: که لە کاتی دانێشتنی لە سەر پێ بە دەرەوهی، جیاوازی نیه، بە هۆی نهخۆشی بێتە دەرەوه، یان نا (وَغَيْرِهِ) یان لە کونیکی تری جگە لە ئەندامە که بێتە دەرەوه: وەک کونیک لە ژێر پشتی پیاو، یان سینگی ئافەت، بە و مەرجەش کونی ئەندامە که گیراو بێ و بە هۆی نهخۆشیش نیه تە دەرەوه، ئەگینا: غوسل واجب ناکا، هەروەک لە سەرچاوەکاندا فرمویانە.

ئینجا بزانه: له غوسل واجیبوونه دا جیاوازی نیه هاتنە دەرەوهی (مَنِي): بە ویستی خۆی بێ، یان نا، له خەودا بێ، یان هەشیار بێ، بە دەستی خۆی بێ، یان بە دەستی که سیکی تر بێ، بە دەستبازی بێ، یان بە تەماشاکردن و بیرکردنەوه بێ، ئەندامە که ی هەلساو بێ، یان پووج بێ، زۆر بێ، یان کەم بێ، هەر چەند نیو دڵۆپەش بێ، شیت بێ، یان عاقل بێ، هەروەک لە (المجموع) دا پوونی کردۆتەوه.

وَيُعْرِفُ بَدَقْفَهُ أَوْ لَذَّةَ بَخْرُوجِهِ أَوْ رِيحَ عَجِينٍ رَطْبًا أَوْ بَيَاضٍ يَبِضُ جَافًا، فَإِنْ فَقِدَتْ الصِّفَاتِ فَلَا غُسْلَ، وَالْمَرْأَةُ كَرَجَلٍ.

(وَيُعْرِفُ) به یه کیك له م نیشانانه (مَنِي) ی پیاو و نافرهت ده ناسری: به کهم: (بَدَقْفَهُ) به نه تر بیته دهره وه، واته: جار له دواى جار، هر چهنه د پچه تیش نه بی. دووه: (أَوْ لَذَّةُ بَخْرُوجِهِ) یان به هاتنه دهره وه ی پچه ت بی، واته: دلخوش بیی نینجا خاو بیته وه. سیه: (أَوْ رِيحَ عَجِينٍ) یان بونی هویری لی بی (رَطْبًا) له کاتی ته پی دا (أَوْ بَيَاضٍ يَبِضُ) یان بونی سپیلکی هیلکه ی لی بی (جَافًا) له کاتی ووشکی دا، واته: نه گهر یه کیك له و نیشانانه هبو غوسل واجب ده بی، هر چهنه (مَنِي) ش به پهنگی خوین بیته دهره وه، هروهك له (تحفة) و (ونهایه) دا فرمویانه (فَإِنْ فَقِدَتْ الصِّفَاتِ) جا نه گهر نه و نیشانانه هیچان نه بون (فَلَا غُسْلَ) غوسل واجب نابی.

(وَالْمَرْأَةُ كَرَجَلٍ) نافره تیش وه کو پیاو: به یه کیك له و دو هویانه ی پابر دو جه نابته ده بی و ناو ه که شی به و نیشانانه ده ناسری ﴿عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ أُمَّ سُلَيْمٍ قَالَتْ: يَارَسُولَ اللَّهِ هَلْ عَلَى الْمَرْأَةِ مِنْ غُسْلِ إِذَا احْتَلَمَتْ؟ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ نَعَمْ إِذَا رَأَتْ الْمَاءَ﴾ رواه الشيخان، (أُمِّ سُلَيْمٍ) گوتی: نه ی پیغه مبه ری خوا نه گهر نافرهت له خه وندا (احتلام) ی بو، واته: جیماع کردنی له خه وندا دی، ثایا غوسلی له سر واجب ه پیغه مبه ر ﷺ فرموی: به لی، هر کاتیك دیتی ناوی هاتوته دهره وه، واجب ه غوسل بکا. که واته: نه م حدیسه به لکه شه: نه گهر پیاو، یان نافرهت جیماع کردنی له خه وندا دیت، به لام ناوی نه هاته دهره وه، غوسلی له سر واجب نابی، هروهك له (المجموع) دا فرمویه تی.

نینجا بزانه: (امام الحرمین) و (الامام الغزالی) ده فرموی: (مَنِي) ی نافرهت ته نها به پچه تبون و خاو بونه وه ده ناسری، نیامی (الرویان) ش ده فرموی: بونی وه کو بونی (مَنِي) ی پیاو، هروهك له (شرح مسلم) و (المجموع) دا پوونی کردوته وه، نینجا بزانه له شهر عدا حیزو نیفاس و جه نابته، به (بی ده ستونویژی ی گه وره) ش ناو ده برین.

﴿ناگاداری﴾ یه کهم: نه گهر له دواى غوسل کردن، به شیکی تری (مَنِي) ی لی هاته دهره وه، واجب ه غوسله که ی دو یوار بکاته وه، جیاوازی نیه: له دواى میز کردن (مَنِي) ی بیته دهره وه، یان له پیثدا به به لکه ی حدیسه که ی ﴿إِنَّمَا الْمَاءُ مِنَ الْمَاءِ﴾ ی پابر دو، که ابوا و باشه له پیث غوسل کردندا میز بکا، تا کو (مَنِي) ی ناو بوریه که ی بیته دهره وه، هروهك له (المجموع) و (تحفة) دا فرمویانه.

وَيَحْرُمُ بِهَا: مَا حَرَّمَ بِالْحَدَّثِ،

دوهم: نه‌گه‌ر پياوښك جيماعى له‌گه‌ل ژنيكدا كړو ه‌ر درووكيان پ‌ح‌ت بون، نينجا له‌ دواى غوسل كړدن (مَنِي) پياوه‌كه له پيشه‌وه‌ي ژنه‌كه هاته‌ دهره‌وه، واجبه‌ ژنه‌كه غوسلى خ‌زى دووباره‌ بكا‌ته‌وه، چونكه‌ نه‌و گومانه‌ به‌ هي‌ز ده‌بى: كه‌ ناوه‌كه‌ي خ‌زى تيكه‌لى ناوى پياوه‌كه‌ بووه‌و تازه‌ ديته‌ دهره‌وه، وه‌ك ناو هاتنى به‌ خه‌ون-كه‌ له‌ حه‌ديسه‌كه‌ي (اُمّ سُلَيم) دا باس‌مان كړد- به‌ لام نه‌گه‌ر نافره‌ته‌كه‌ پ‌ح‌ت نه‌بويو، نه‌وه‌ نايه‌وى غوسله‌كه‌ي دووباره‌ بكا‌ته‌وه، چونكه‌ (مَنِي)ى خ‌زى نيه‌، به‌ لام ده‌ست‌نو‌ي‌ي ده‌شكى، ه‌روه‌ك له‌ (المجموع)و (تحفة) دا ر‌وون كراوه‌ته‌وه.

سئیه: له کاتی دهستبازی، یان دهمارمه لسان، یان بیرگردنه وه، چه ند دلۆپه ناویتی لیه و په یتی سبی، یان زهر د، دیته دهره وه، پی پی پحت نابی و خاویش نابیته وه، پی پی ده گوتری: (مذی)، زیاتر ئافره تان ئه م ئاوه یان دی؟ ئه م ئاوه غوسل واجب ناکا، به لام وه کو میز پیسه و دهستنوژ ده شکینی و به هر شوینیکیش بکه وی، واجبه ئه و شوینته ش بشوری ﴿عَنْ عَلِيٍّ كُنْتُ رَجُلًا مَذًا فَأَمَرْتُ الْمِقْدَادَ فَسَأَلَ النَّبِيَّ ﷺ؟ فَقَالَ: يَغْسِلُ ذَكَرَهُ وَيَتَوَضَّأُ﴾ رواه الشيخان، ئیمامی (علی) ده فهرمووی: من زور (مذی) م ده هات، به (مقداد) م گوت و پرسیری بوم له پیته مبه ر ﷺ کرد؟ نه ویش فهرمووی: با ئه نداهه که ی میز کردنی بشوری و دهستنوژیش بگریته وه.

هه‌روه‌ها ئاوێکی لێ‌ل‌و سببی وه‌ك (مَنی) له‌ كاتی میز‌كردن، یان هه‌ل‌گرتنی شستی‌گی گران دیته‌ ده‌روه‌ه، پێی ده‌گوترێ: (وَدِّي) ئه‌ویش وه‌كو (مَدِّي) پیسه‌و غوسل واجب ناکا، به‌‌ل‌گه‌ی (اجماع)، هه‌روه‌ك له‌ سه‌رجاوه‌كاندا فهرموویانه‌.

چوارهم: نهگه ر ديتی نوښ، يان جله که ی (مَنې) ی پټوه یو نه شده گونجا نه و (مَنې) یه هس که سيکی تر بئ، واجبه غوسل بکاو هر نوښت کيشی له دواي نه و (مَنې) هاتنه کردي، واجبه قهزای بکاته وه، هه روه ها نهگه ر که وته گومان: نایا نه وه ی لی هاتوته دهره وه، (مَنې) یه، يان (مَذي) یه، يان (وَدې) یه؟ نه وه لیتره دا سه رپشکه: نهگه ر ویستی به (مَنې) ی دابنی و غوسل بکا، يان به (مَذي)، يان به (وَدې) دابنی و نه و شو پینه ی پی کی که وتوه بیشوری و ده ستوږ بگری، هه روه ک له سه ر چاوه کاندا نه م دوومه سه له یه روون کراونه وه.

﴿ نُهوشْتاندهی به هوی جه نابەت حەرامن ﴾

(وَيَحْرُمُ بِهَا) حەپامە بە ھۆی جەناپەت، پێنج شت: (ماحَرَمٌ بِالْحَدَثِ) ئەو سێ شتەکانی بە ھۆی بێ دەستنویژی بچوک حەپام بون و بە بەلگەوێک پوونمان کردنەو: وەك نوێژو تەواف و ھەلگرتن و دەست لێدانى قورئان، چونکە جەناپەتیش بێ دەستنویژیەکی گەورە و بە ھەیزتریشە.

وَالْمُكْتُ بِالْمَسْجِدِ لَا عُبُورَهُ، وَالْقُرْآنُ وَتَحَلُّ أَذْكَارُهُ لَا بِقَصْدِ قُرْآنٍ.

چوارهم: (وَالْمُكْتُ فِي الْمَسْجِدِ) مانه وه له مزگه وتدا حه پامه له سهر جه نابه تدار، جیباوازی نیه: به پیوه بی، یان دابنیشی، یان ماتوجو بکا (لَا عُبُورَهُ) به لام تیپه ریوون به مزگه وتدا حه پام نیه، خوی گه وره ده فهرموی: ﴿وَلَا جُنْبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ﴾ به جه نابه ته وه مه چونه مزگه وت، ته نها به تیپه ریوونی ریگه نه بی. هه روه ها پیغه مبه رﷺ ده فهرموی: ﴿إِنِّي لَا أَحِلُّ الْمَسْجِدَ لِحَائِضٍ وَلَا جُنْبٍ﴾ رواه ابوداود وصححه ابن خزيمة، چونه مزگه وت حه لال ناکم: نه بؤ حه یزدارو نه بؤ جه نابه تدار.

ئینجا بزانه: مانه وه له هه یوانو سه ریانی مزگه وت وه کو مزگه وت حه پامه، هه روه ک له (نهایه) دا فهرموویته، جا نه گهر له مزگه وتدا جه نابه تی بوو، واجبه: یه کسه رپرواته دهره وه، نه گهر نه گونجا رپرواته دهره وه: به هوی ترسیکی گیانی، یان مالی خوی، یان دهرگه داخرابو، نه و کاته دروسته: بمینیتته وه، به لام واجبه ته یه موم بکا، نه ک به خولی مزگه وت- به لکو به و توره ی هاتوته مزگه وت- هه روه ک له سهر چاوه کاندایه ریون کراوه ته وه.

پینجه م: (وَالْقُرْآنُ) حه پامه له سهر جه نابه تدار قورپان خویندن، هه رچند که میش بی: وه ک ووشه یه کی نایه تیک ﴿عَنْ عَلِيٍّ﴾: کان رسول الله ﷺ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ مَا لَمْ يَكُنْ جُنْبًا﴾ رواه أصحاب السنن بسند صحیح، پیغه مبه رﷺ له هه موو کاتیکدا قورپانی فی ر ده کردین، ته نها له کاتی جه نابه تدا نه بی. ئینجا بزانه: خویندن قورپان ته نها به زوبان حه پامه، به و جوړه ی گوی له ده نگه خوی بی، به لام به دل و بیر لیکرینه وه به ته ماشا کردن حه پام نیه، هه روه ک له سهر چاوه کاندایه فهرموویانه.

(وَتَحَلُّ أَذْكَارُهُ) حه لاله بؤ جه نابه تدار: دوعاو زیکره کانی قورپان بلتی، به نیه تی دوعاو زیکر (لَا بِقَصْدِ قُرْآنٍ) نه ک به مه به سستی قورپان خویندن: وه ک له کاتی خواردن و خوارینه وه دا بلتی: (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ). یان له کاتی سواربوونی و ولاغ، یان توتومبیل، یان فروکه دا بلتی: (سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ). یان له کاتی به لا بلتی: (إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ). یان دوعایه کانی تری قورپان ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا﴾: کان رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَذْكُرُ اللَّهَ عَلَى كُلِّ أَحْيَانِهِ﴾ رواه مسلم، پیغه مبه رﷺ له هه موو کاتیکدا زیکر خوی ده کرد. واته: ته نها قورپان خویندن نه بی، هه روه ک له (المجموع) دا فهرموویته، تا کو نه م حه دیسه نژیاته تی نه کا له گه ل حه دیسه که ی پابردو.

ئینجا بزانه: ناموژگاری و چپوکه کانی قورپان- نه گهر به مه به سستی قورپان خویندن نه بی- دروسته: بگوترین، هه روه ک له سهر چاوه کاندایه ریون کراوه ته وه.

﴿ناگاداری﴾ یه که م: ئافره تی زه یسانی و حه یزدارو مندال لیبو، له حه پامی نه و پینج شتانه دا له گه ل جه نابه تدار یه کسانو به لکه کانی جه نابه ت به لکه ی نه وانه شه؟ چونکه

وَأَقْلَهُ نِيَّةُ رَفْعِ جَنَابَةٍ أَوْ اسْتِبَاحَةِ مُفْتَقِرٍ إِلَيْهِ أَوْ آدَاءِ فَرَضِ الْفُسْلِ، مَقْرُونَةً بِأَوَّلِ فَرَضٍ، وَتَعْمِيمُ شَعْرٍ

هرودها نه و چه دیسانهش به لگنه: که غسل کردن یه کسر واجب نیه، به لکو که کاتی نویژ هات له سهری واجب ده بی، هرودك له (شرح مسلم) دا پوونی کردوته وه.

﴿چونیه تی غوسل کردن﴾

(وَأَقْلَهُ) لای که می غوسلی واجب - به جه نابه ت و چه یزو زه یسانی و مندال لیبون - دوو شتن: یه که م: (نِيَّةُ رَفْعِ جَنَابَةٍ) نیه تهینانی لابرندی جه نابه ته به دل، وهك بلئی: (تَوَيْتُ رَفْعَ الْجَنَابَةِ) نیه تم وهیه تم جه نابه تم لاده به م. جا نه مه یان بۆ نه و پیاوه، یان نه و ئافره ته یه: که جه نابه تی له سهر بی، به لام نه گهر غوسلی حه یز، یان زه یسانی بوو، واجبه بلئی: نیه تم وهیه بی ده ستنویژی حه یز، یان زه یسانی لاده به م. پیغه مبه ر (ده فهرموی: ﴿إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ﴾ رواه الشيخان، هر کرده وهیه کی خوا پرستی بی، به نیه ته وه نه بی دانامه زئی.

(أَوْ اسْتِبَاحَةِ مُفْتَقِرٍ إِلَيْهِ) یان نیه تی حه لال کردنی شتیک بیئی: که پیویستی به غوسل کردن هه بی، وهك بلئی: نیه تم وهیه نویژ له خۆم حه لال بکه م (أَوْ آدَاءِ فَرَضِ الْفُسْلِ) یان بلئی: نیه تم وهیه فهرزی غوسل جی به جی ده که م. یان نیه تم وهیه غوسلی واجب به جی دیتم. یان نیه تم وهیه تم له ش پیسیه م لاده به م، یان نیه تم وهیه تم بی نویژیه م لاده به م.

ئینجا بزانه: له نیه تی حه لال کردن به م لایه وه: بۆ جه نابه تی پیاو و ئافره ت و بۆ حه یزو زه یسانی و مندال لیبون، هر یه کیکیان بگوتری دروسته، هرودها نه گهر پیاو هه ردوو جۆره جه نابه تی له سهر بون، یان ئافره ت جه نابه ت و حه یز، یان جه نابه ت و زه یسانی له سهر بون، نه وه بۆ گشتیان ته نها یهك غوسل و یهك نیه ت له و نیه تانه ی پرابردوو دروسته و به سه، هرودك له زۆریه ی سهرچاوه کاندای پوون کراوه ته وه.

(مَقْرُونَةً بِأَوَّلِ فَرَضٍ) واجبه نیه ته که له گه ل سهره تای شۆردنی له شدا به رامبه ر بی، واته: هر به شیککی له پیش نیه تهیناندا شۆرابی دروست نیه و واجبه دوویاره بیشۆریته وه، ئینجا بزانه: نه گهر له غوسل کردن له جاری یه که مدا په له یه کی لاشه ی نه شۆرا، به لام له جاری دووهم، یان سئی یه مدا شۆرا، نه وه غوسله که ی دروسته، هرودها نه گهر له دوا ی غوسل کردنیش نه و په له یه به نیه تی غوسل - به ته نه اش - بشۆریته وه، دیسان غوسله که ی دروسته، هرودك له (المجموع) دا له باسی ده ستنویژ پوونی کردوته وه، واته: چونکه له غوسل کردندا پیز دانه ندراوه.

دووهم: (وَتَعْمِيمُ شَعْرِهِ) ئاو پیداکردنی دهره وه و ناوه وه ی گشت مووه کانیه تی، هرچه ند زۆریش پر بن ﴿عَنْ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ﴾: عَنْ النَّبِيِّ ﷺ مَنْ تَرَكَ مَوْضِعَ شَعْرَةٍ مِنْ جَنَابَةٍ لَمْ يَغْسِلْهَا فَعَلَّ

وَبَشِّرْهُ، وَلَا تَجِبْ مَضْمُضَةً وَاسْتِنْشَاقًا. وَأَكْمَلُهُ

به کذا وَكَذَا مِنَ التَّارِ ﴿﴾ صححه القرطبی والحافظ ابن حجر العسقلانی فی التلخیص، لكن قيل: الصواب وقفه على عليٍّ ؑ، هر که سبک شویتی به ک دانه موو، له جه نابۀ تدا نه شوژی، وه هاو وه های لی ده کری له ناگری دؤزه خ.

که وایو: نه گهر به لکه- واته: که زیه کانی نافرته- نه وهنده توند بون: ناو نه ده چوه ناوه وه یان، واجبه: بؤ غوسل کردن هه لبوه شیندرینه وه، به لام نه گهر شل بون و ناویان ده گه یشتی هه لوه شانده وه یان واجب نیه، هه روه که له سر چاوه کانداهرموویانه ﴿عن أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي امْرَأَةٌ أَشَدُّ ضَفَرًا رَأْسِي، أَفَأَلْقِيهِ لِلْحَيْضَةِ وَالْجَنَابَةِ؟ قَالَ: لَا، إِنَّمَا يَكْفِيكَ أَنْ تَخْنِي عَلَى رَأْسِكَ ثَلَاثَ حَيَّاتٍ ثُمَّ تُفِضِينَ عَلَيْكَ الْمَاءَ فَتُطَهِّرِينَ﴾ رواه مسلم، (أُمِّ سَلَمَةَ) فهرمووی: نهی پیغه مبهری خواصه من که زیی سهری خرم ده ونم، نایا بؤ غوسلی حه یزو جه نابۀ هه لیان بوه شینم؟ پیغه مبهریه فهرمووی: نا، نه وهنده به سه: سئ مسته ناو به سهرت دا بکه، نینجا ناو به سر هه موو له شت دا بکه له بی نوژی پاک ده بیه وه. واته: چونکه که زیه کانی (ام سلمة) شل بون و ناو ده چوه ناوه وه یان، هه روه که له (المجموع) و (شرح مسلم) دا فهرموویه تی.

(وَبَشِّرْهُ) هه روه ها ناو پیداکردنی هه موو پیستی له شیه تی، هر چند مووی زور پریشی پیوه بی، یان کونی دوو ده ری تی دا بی: وه که خه زیمی لووت و کونی گواره ی گوی، نه وانه گشتی واجبه بشوژین.

هه روه ها واجبه ناوه که بگاته ژیر نینؤک و ژیر چه رمی گوی نه ندای میزکردن- نه گهر سوننه نه کراو بی-، هه روه ها ناو کونه گوی: که له ده روه و پا دیاره و بن نه نگوستیلای به و جؤره ی باسمان کرد له ده ستنوژیذا، هه روه ها ناو پسانه وه و قلیشایی پیسته و بن هه نگل و ناو که لینی قینگ و نه ندای میزکردنی نافرته: که له کاتی دانیشتنی له سر پی به ده رده که وی و ناو لؤچه کانی تری له ش، هه روه که له (المجموع) و (تحفة) دا پهونیان کردو ته وه، واته: به به لگی حه دیسه که ی داهاتوو.

(وَلَا تَجِبْ مَضْمُضَةً وَاسْتِنْشَاقًا) واجب نیه له غوسل کردندا ناو له ده م و لووتی وه بکا، به لکو سوننه ته، پیغه مبهریه ده رباهری غوسلی جه نابۀ فهرمووی: ﴿أَمَّا أَنَا فَيَكْفِينِي أَنْ أَصُبَّ عَلَى رَأْسِي ثَلَاثًا ثُمَّ أَفِضُ بَعْدَ ذَلِكَ عَلَى سَائِرِ جَسَدِي﴾ رواه الامام احمد باسناده الصحيح، من له غوسلی جه نابۀ تدا سئ جار ناو به سهرم دا ده که م، نینجا به هه موو لاشم دا ده که م و نه وهنده م به سه. که واته: نه وه ی پاردوو، لای که می غوسل بوو.

(وَأَكْمَلُهُ) ته و او ترینی غوسل به سوننه ته وه، نه وه یه بلئ: (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) و نیه تی، هه روه که له (المجموع) دا فهرموویه تی.

إِزَالَةُ الْقَدَرِ ثُمَّ الْوُضُوءُ - وَفِي قَوْلٍ يُؤَخَّرُ غَسْلَ قَدَمَيْهِ - ثُمَّ تَعَهُدُ مَعَاطِفَهُ ثُمَّ يُفِيضُ الْمَاءَ عَلَى رَأْسِهِ وَيُخَلِّلُهُ ثُمَّ شَقَّهُ الْأَيْمَنِ ثُمَّ الْأَيْسَرَ، وَيَذْلُكُ وَيُثَلِّثُ، وَتُتْبِعُ لِحْيَتَهُ أَثَرَهُ مِسْكَاً وَإِلَّا فَتَحْوُهُ،

ئینجا (إِزَالَةُ الْقَدَرِ) لادانی چلکی سەر لاشه یه تی: جا پاک بئ، یان پیس، جا نه گهر ناوه که ی ده گهری، یان به یه که مجار لانه ده چوو، نه و کاته واجبه له پيشدا لای ببا، ئینجا غوسل بکا، ههروهک له (تحفة) و (المجموع) دا پھونيان کردۆته وه.

(ثُمَّ الْوُضُوءُ) ئینجا ده ستونویژی گرتن به ته وای و هکو ده ستونویژی نوێژ (وَفِي قَوْلٍ يُؤَخَّرُ غَسْلَ قَدَمَيْهِ) له فهرموده یه کی بئ هیژدا: شۆردنی پئ یه کانی له ده ستونویژی غوسلدا دوا دپخی تا غوسلی ته وای ده بئ، نه و کاته ده یان شۆرئ (ثُمَّ تَعَهُدُ مَعَاطِفَهُ) ئینجا ناو پیداکردنی لۆچ و که لئینی له شی: وهکو ناوک و قونکه چاو و کونه گوی و لۆچی زگو عه و پهرتی، نه و شوینانه ی به زه جمعت ناویان ده گاتئ (ثُمَّ يُفِيضُ الْمَاءَ عَلَى رَأْسِهِ) ئینجا ناو به سهر سهری دا دهکا (وَيُخَلِّلُهُ) په نجه کانی له ناو مووی سهری وهرده دا (ثُمَّ شَقَّهُ الْأَيْمَنِ) ئینجا لای راسته ی ده شۆرئ (ثُمَّ الْأَيْسَرَ) ئینجا لای چه په ی ده شۆرئ و (وَيَذْلُكُ) ده ستی ته پ به سهر لاشه ی دا ده هینئ تاکو باش ته پ بئ (وَيُثَلِّثُ) سئ جار سئ جار ناو به خوی دادهکا:

عن عائشة رضي الله عنها: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا اغْتَسَلَ مِنَ الْجَنَابَةِ يَذُّهُ فَيَغْسِلُ يَدَيْهِ، ثُمَّ يُفْرِغُ بِيَمِينِهِ عَلَى شِمَالِهِ فَيَغْسِلُ فَرْجَهُ، ثُمَّ يَتَوَضَّأُ وَضُوئَهُ لِلصَّلَاةِ، ثُمَّ يَأْخُذُ الْمَاءَ فَيَدْخُلُ أَصَابِعَهُ فِي أَصُولِ الشَّعْرِ حَتَّى إِذَا رَأَى قَدْ اسْتَبْرَأَ حَقَنَ عَلَى رَأْسِهِ ثَلَاثَ حَقَنَاتٍ، ثُمَّ أَفَاضَ عَلَى سَائِرِ جَسَدِهِ ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَيْهِ. رواه الشيخان، هر کاتیک پیغه مبه ر ﷺ غوسلی جه نابه تی کردبا، یه که مجار له په دهسته کانی ده شۆرد، ئینجا به دهستی راسته ی ناوی به دهستی چه په ی دا ده کردو تاره تی ده کرد، ئینجا ده ستونویژی ته وای ده گرت و هکو ده ستونویژی نوێژ، ئینجا ناوی هه لده گرت و په نجه کانی ده خسته ناو مووه کانی تا ده یزانی له گه ل پیسته دا ناوی گه یشتوتئ، ئینجا سئ مسته ناوی به سهری خوی دا ده کرد، ئینجا ناوی به هه موو لاشه ی خوی دا ده کرد، ئینجا پئ یه کانی ده شۆردن.

(وَتُتْبِعُ لِحْيَتَهُ) سوننه ته: له دوا ی غوسلی پاکبونه وه له حه یز، یان له زه یسانی، ئافره ت دابنئته (أَثَرَهُ) ناو کونی نه ندای حه یز، هر چه ند بئ میردیش بئ (مِسْكَاً) پارچه لۆکه یه ک، یان پارچه په رۆیه ک: که میسکی له ناو داندرا بئ (وَإِلَّا) نه گهر میسک نه گونجا (فَتَحْوُهُ) شتیکی تری بۆنخۆش به و جوړه دابنئته ناو کونه که، تاکو بۆنی خوینته که نه مینئ، جا نه گهر بۆنخۆشیش نهکا، با به ناو پوخته پاک ی بکاته وه، به لام نه گهر

وَلَا يُسَنُّ تَجْدِيدُهُ بِخِلَافِ الْوُضُوءِ، وَيُسَنُّ أَنْ لَا يَنْقُصَ مَاءُ الْوُضُوءِ عَنْ مُدٍّ وَالْفُغْسَلِ عَنْ صَاعٍ، وَلَا حَدَّ لَهُ، وَمَنْ بِهِ نَجَسٌ يَغْسِلُهُ ثُمَّ يَغْتَسِلُ وَلَا تَكْفِي لهُمَا غَسْلَةٌ، وَكَذَا فِي الْوُضُوءِ، قُلْتُ:

نافره ته که کچ بوو، پیویسته ناگاداری په رده ی کچینی خوی بی؟ نه وک له کاتی به جیپینانی نه م سوننه ته دا بیچی ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ امْرَأَةً سَأَلَتْ النَّبِيَّ ﷺ عَنِ الْفُغْسَلِ مِنَ الْحَيْضِ؟ فَقَالَ: ... تَصَبُّ عَلَيْهَا الْمَاءَ، ثُمَّ تَأْخُذُ فِرْصَةً مُمَسَّكَةً فَتَطْهَرُ بِهَا، فَقَالَتْ عَائِشَةُ: تَبْعِينَ أَرْبَعِينَ﴾ رواه الشيخان، نافره تیک دهریاره ی غوسلی حیز پرسپاری له پیغه مبره ﴿﴾ کرد؟ نه ویش فهرمووی: ناو به سه رخوی دا ده کا، ئینجا له دوا ی غوسل پارچه په مؤیه کی به میسکراو داده نیته ناو کونی حیز. ئینجا بزانه: نه و نافره ته ی له ژیر نیچرامی حج، یان عومړه دایه، نه م بؤخوشکردنه ی لیحه رامه، هه روه له زۆریه ی سرچاوه کاند ا فهرموویانه، واته: چونکه فیدی ی ده که ویته سر.

(وَلَا يُسَنُّ تَجْدِيدُهُ) سوننه ت نیه نوی کردنه وه ی غوسل (بِخِلَافِ الْوُضُوءِ) به لام نوی کردنه وه ی ده ستونیز سوننه ته، واته: ده ستونیزه که ی نه شک ی و ده ستونیز کی تر بگریته وه، به لام به و مرجه ی نویژ کی واجب، یان سوننه ته ی به ده ستونیزه که ی تر کردبی، نه گه ر نا: نوی کردنه وه ی ناپه سنده، هه روه له زۆریه ی سرچاوه کاند ا فهرموویانه، ئینجا له م نوی کردنه وه ی دا نیه تیک له نیه ته کانی ده ستونیز دینی، هه روه له (تحفة) دا فهرموویه تی.

(وَيُسَنُّ أَلَّا يَنْقُصَ مَاءُ الْوُضُوءِ عَنْ مُدٍّ) سوننه ته: ناوی ده ستونیز گرتن له مستیک که متر نه بی (وَالْفُغْسَلِ عَنْ صَاعٍ) سوننه ته ناوی غوسلیش له ساعتیک که متر نه بی، واته: چوار مست (وَلَا حَدَّ لَهُ) هیچ سنوریک و نه اندازیه کی دیارکراو دانه ندراوه: بؤ ناوی غوسل و ده ستونیز، به لکو ته نها نه وه به مرج داندراوه: ناو به سر گشت لاشه و نه دنامه کاند ا به ته وای بروا، زانایانیش یه کرانه: که ناپه سنده: زور ناو سه رف بکا، به نیه ته ی غوسل، یان ده ستونیز، هه روه له سرچاوه کاند ا فهرموویانه، پیغه مبره ﴿﴾ ده فهرمووی: ﴿إِنَّهُ سَيَكُونُ فِي هَذِهِ الْأُمَّةِ قَوْمٌ يَعْتَدُونَ فِي الطُّهْرِ وَالِدُّعَاءِ﴾ رواه ابوداود بسند صالح، له مه ودوا له م توممه ته ی مندا که سانیك ده بن: زیاده پوی ده کن له غوسل و ده ستونیزو له دوعا کردندا.

(وَمَنْ بِهِ نَجَسٌ) هر که سیك پیسیه کی به شوینکی لاشه ی وه بوو (يَغْسِلُهُ) ده بی له پیتشدا بیشوړی (ثُمَّ يَغْتَسِلُ) ئینجا غوسل بکا (وَلَا تَكْفِي لهُمَا غَسْلَةٌ) ته نها یه ک جار شوړدن بؤ هه ردوکیان به س نیه (وَكَذَا فِي الْوُضُوءِ) هه روه ها له ده ستونیز پیتشدا به و شیوه یه یه، هه روه له شه شه م مرجه کانی ده ستونیز دا باسما ن کرد (قُلْتُ) نیما می (النواوی)

الْأَصْحُ تَكْفِيهِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَمَنْ اغْتَسَلَ لِحَنَابَةِ وَجْمَعَةٍ حَصَلًا، أَوْ لِأَحَدِهِمَا حَصَلَ فَقَطُّ، قُلْتُ: وَلَوْ أَخَذْتُ ثُمَّ أَجْتَبَ أَوْ عَكْسَهُ كَفَى الْغُسْلُ عَلَى الْمَذْهَبِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

ده فەرموی (الْأَصْحُ تَكْفِيهِ) له فەرموودە ی پاسترتدا تەنھا یەك جار شۆردن بۆ هەردووکیان بەسە (وَاللَّهُ أَعْلَمُ) بەو مەرجە ی پیسیەكە لە گەل شەپۆلێیەكەمدا لا بجۆ و ئاوەكەش نەگۆڕی و بشگاتە پیستی ئو شۆیتە ی پیسیەكە ی لە سەر بوو، ئەگەر نا: غوسلی دروست نیە و شۆیتەكەش پاك ناییتەو، هەروەك لە (تحفة) دا پوون کراوەتەو. هەروەها ئەگەر شتیکی پاکی بە سەر شۆیتێکی لاشە یەو بوو و پێگە ی ئاوی دەگرت بگاتە پیستی: وەكو سیووخ و خەنە و مالحەم و پونی پەیت و هەویرو سبوغی سەر نینۆك و چلکی بن نینۆك و ئو جۆرە شتانە، ئەو وە واجبە لایببا ئینجا غوسل بکا، ئەگەر نا: غوسلی دروست نیە، بەلام پەنگی خەنە و مەركەبو و چەوایی نەفت و پون زیانی نیە، هەروەك لە (المجموع) و (تحفة) دا ئەم مەسەلانە پوون کراونەو، لە پوكنی پێنجەمی دەستنوێژیشدا بە درێژتر باسما کردن.

(وَمَنْ اغْتَسَلَ لِحَنَابَةِ وَجْمَعَةٍ) هەر كەسێك بە نیەتی جەنابەت و بە نیەتی جومعه، یەك غوسل بکا (حَصَلًا) هەردووی بۆ دەبن، واتە: جەنابەتی لادەچی و خیری غوسلی جومعهشی بۆ دەنووسری، بەلام باشتر ئەو یە: بە جیا جیا بیانكا (أَوْ لِأَحَدِهِمَا) یان تەنھا نیەتی یەكێکیانی هێنا (حَصَلَ فَقَطُّ) ئەو و ئو غوسلێ نیەتی بۆ هێناو، تەنھا ئەو ی بۆ دەبی و ئەو ی تر نابێ.

(قُلْتُ) نیعما (النواوی) دەفەرموی (وَلَوْ أَخَذْتُ ثُمَّ أَجْتَبَ) ئەگەر كەسێك بێ دەستنوێژ بوو، ئینجا بە جەنابەت بوو (أَوْ عَكْسَهُ) یان بە پێچەوانەو: بە جەنابەت بوو، ئینجا بێ دەستنوێژ بوو (كَفَى الْغُسْلُ عَلَى الْمَذْهَبِ) ئەو و بۆ لاجوونی جەنابەت و بێ دەستنوێژی تەنھا غوسل بەسە، هەر چەند نیەتی دەستنوێژی نەهێنی (وَاللَّهُ أَعْلَمُ) چونكە هەردووکیان دوو پاكزی بچوك و گەورەنە و بچوكەكە لە ناو گەورەكە دا دیتە جی، هەروەك لە گشت سەرچاوەكاندا پوون کراوەتەو.

﴿ نَاگاداری ﴾: لە غوسل کردندا پز بۆ شۆردنی لەش دانەندراو، چونكە لاشە ی جەنابەتدار بە یەك ئەندام دادەندری، بەلام سوننەتە لە لای سەریەو دەست بە غوسل کردن بکا، هەروەك لە (المجموع) دا فەرموویەتی، كەواتە: بە هەر جۆرێك غوسل بکا، غوسل و دەستنوێژ دروست دەبن، بەلام ئەو ی گرنكە: ئەگەر بە مەسینە، یان بە بەلوعە غوسلی دەکرد- بۆ پاراستنی دەستنوێژ- پێویستە لە پیش غوسل کردندا تارەت بكاو نیەتی لا بردنی جەنابەتیش لە گەل تارەتکردندا بێنی، تاكو لە پاش دەست پێکردنی

غوسل پټويست به شورډنی پيسايی شويڼی تاروت نهکا، چونکه نهگه ر به دهستی پووت
 بيشوړی، دهستونوړی دهشکي-نهگه ر له پيش غوسلدا دهستونوړی گرتبی- نهگه ر نا:
 دهستونوړی نهو نهندامی دهشکي که له غوسلدا شوړاوه، هروه که له (تحفة) دا پوون
 کراوه ته وه، واته: له هردوو حالتدا پټويسته بق تويز کردن دهستونويز بگريته وه، به لام له
 هيچ حالت ټيکدا دهستونويز شکان زيان له غوسله کهی نادا، هروه که له (المجموع) و
 (مغنی) دا پوون کراوه ته وه، جا نهگه ر دهستونويزی نهشکا، نهو وه پټويست ناکا
 دهستونويزکی تر بگريته وه ﴿عن عائشة رضي الله عنها: كان رسول الله ﷺ لا يتوضأ بعد الغسل
 من الجنابة﴾ رواه الترمذی وقال: حسن صحيح، پټغه مبهري ﷺ له دواي غوسلی جه نابهت
 دهستونويزی نه دهگرت.

﴿پاشکو: دهرپاروی گهرماوی گشتی﴾

خوشورډن له (حمام) دا- واته: گهرماوی گشتی- بق پياوان دروسته، به وهرجی
 عوپړتی خویان داپوشنو ته ماشای عوپړتی خه لکیش نهکهن، چونکه خوشورډن به
 پووتی له بهر چاوی خه لک دروست نیه و دروستیش نیه هيچ کهس دهست له عوپړتی بدا،
 هروه که له (المجموع) دا فرمويته، پټغه مبهري ﷺ ده فرموي: ﴿احْفَظْ عَوْرَتَكَ إِلَّا مِنْ
 زَوْجَتِكَ أَوْ مَمْلُوكَتِكَ يَمِينِكَ...﴾ رواه اصحاب السنن بسند حسن، عوپړتی خوت
 بپاريزه: تاكو کهس نه پيښی و دهستی له ته دا جگه له زنی خوت و (جاریه) کهی خوت.
 به لام خو شورډن له گهرماوی گشتی دا بق نافرته تان ناپه سنده، تهنها له بهر نه خوشی و
 زهيسانی نه بی، نهو کاته ناپه سند نیه، پټغه مبهري ﷺ ده فرموي: ﴿مَا مِنْ اِمْرَاَةٍ تَخْلَعُ
 ثِيَابَهَا فِي غَيْرِ بَيْتِهَا إِلَّا هَتَكَتْ مَا بَيْنَهَا وَبَيْنَ اللَّهِ تَعَالَى﴾ رواه الترمذی وقال حديث حسن، هه
 نافرته ټيک جلی خوی دابکهنی- جگه له مالی خوی دا نه بی- نهو په ردهی شهرمی له
 نيوان خوی و خوی خوی دا ده پچړتی.

ئينجا بزانه: دروست نیه نافرته تانی موسلمان و نافرته تانی کافر به يکه وه بچنه گهرماو،
 جياوازی نیه کافره که: جوله که بی، يان گاور، يان بټپرست، چونکه نيمامی (عمر ﷺ)
 قه دهغی کردوه، هروه که له (تحفة) و (مغنی) له باسی (نظر) دا فرمويانه، به به لگهی
 نايه تی ﴿وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ﴾ تا ﴿أَوْ نِسَائِهِنَّ﴾ واته: به نافرته تانی موسلمان
 بلای: جوانی خویان بق هيچ کهس ټيک ديار نه خن، تهنها بق ميړدی خویان نه بی و... بق
 نافرته تانی موسلمان نه بی.

هروه ها بزانه: ليره دا مه بهست به عوپړتی پياو: نيوان ناوكو نه ژتويه تی، عوپړتی
 نافرته: هه مو لاشه يه تی، هروه که له باسی (نظر) دا پوونی ده کهينه وه ان شاء الله تعالی.

(بَابُ النَّجَاسَةِ)

هِيَ كُلُّ مُسْكِرٍ مَائِعٍ، وَكُلِّبَ وَخِنْزِيرٍ

ئینجا بزانه: غوسل کردن به پوونی له شویتی تنه‌دا-که هیچ کهس نه‌ییبنی- دروسته،
ه‌روه‌ها غوسل کردنی می‌رد له به‌ر چاوی ژنی خۆی و غوسلی ژن له به‌ر چاوی می‌ردی
خۆی دروسته، به به‌لگه‌ی حه‌دیه‌که‌ی به‌که‌م، ه‌روه‌ها دروسته: ژن و می‌رد یه‌کتری
بشۆن و دروستیشه له یه‌ک شویندا به یه‌که‌و غوسل بکه‌ن ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: كُنْتُ
أَغْتَسِلُ أَنَا وَالنَّبِيُّ ﷺ مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ﴾ رواه الشيخان، حه‌زه‌تی (عائشة) ده‌فه‌رموئ:
من و پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ له یه‌ک قاپه‌وه غوسلمان ده‌کرد.

﴿بَابُ النَّجَاسَةِ: بَاسِي پِيسِي و لا بَرْدَنِي پِيسِي﴾

(ه‌ی) پِيسِي له شه‌رعا: چلکني‌که نو‌یژی پی‌وه دروست نه‌بی نه‌گه‌ر شه‌رع چاو پۆشی
ل‌ته‌کا، که‌واته: نه‌گه‌ر شه‌رع چاو پۆشی له جو‌ره پِيسيه‌ک کرد، نه‌و کاته نو‌یژی پی‌وه
دروسته، ه‌روه‌ک له باسی ئاوه‌کاندا چه‌ند جو‌ری‌کمان پوون کردنه‌وه، لی‌ره‌وه له
مه‌رجه‌کانی نو‌یژیشدا چه‌ند جو‌ری‌کی‌تر پوون ده‌که‌ینه‌وه ان شاء الله تعالی.

ئینجا بزانه: ه‌ر شتی‌ک پِيس بئ، خواردنیشی حه‌رامه، ته‌نها له ترسی مردن دروسته:
مردار بخو‌ی، ه‌روه‌ک له باسی خواردنه‌یه‌کاندا به به‌لگه‌وه پوونی ده‌که‌ینه‌وه ان شاء الله
تعالی، ه‌روه‌ها بۆ پی‌ویستیش دروسته: ده‌رمانی پِيس بخو‌ی، ه‌روه‌ک له (المجموع) دا
فه‌رموویه‌تی.

(كُلُّ مُسْكِرٍ مَائِعٍ) ه‌ر شتی‌کی مرو‌ف سه‌ر خۆش بکا و شلیش بئ، پِيسه: وه‌کو شه‌رپاب،
واته: مه‌ی و بیره‌و و یسکی و... ه‌تد، خوای گه‌ور ده‌فه‌رموئ: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا
الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَلْطَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ ه‌و
نه‌و که‌سانه‌ی نیمانتان ه‌یناوه، شه‌رپاب و قومار و پۆزلی‌تانی به‌رد و فال‌گرتنه‌وه‌ی به
تیره‌کان، گشتی پِيسه‌و له کرده‌وه‌ی شه‌یتانه، که‌واته: خۆتان له ه‌موویان بپاری‌ژن تا‌کو
به‌خته‌وه‌ر ببن.

که‌واته: دروست نیه شه‌رپاب بۆ ده‌رمان‌کردنیش به‌کار بی، ه‌روه‌ک له باسی سزای
شه‌رپاخو‌ردا به به‌لگه‌وه پوونی ده‌که‌ینه‌وه ان شاء الله تعالی.

(وَكُلِّبَ) ه‌روه‌ها سه‌گیش پِيسه، چونکه پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ ده‌رمانی به‌گلا‌و‌کردنه‌وه‌ی کردوه،
ه‌روه‌ک له باسی لا‌بردنی پِيسی‌دا به به‌لگه‌وه پوونی ده‌که‌ینه‌وه ان شاء الله تعالی، ئینجا بزانه:
توله و تازی‌ش ه‌ر به سه‌گ داده‌ندری‌ن و گلا‌ون.

(وَخِنْزِيرٍ) ه‌روه‌ها به‌رازی‌ش پِيسه، چونکه له سه‌گ خراپ‌تره، خوای گه‌وره‌ش له قو‌پ‌ناندا
خواردنی به‌رازی حه‌رام کردوه.

وَفَرَعِهِمَا، وَمَيْتَةَ غَيْرِ الْآدَمِيِّ وَالسَّمَكِ وَالْجَرَادِ،
(وَفَرَعِهِمَا) هَرُوها وهچى سهگو به رازيش گلاون هر چند تهنها باوك، يان دايكى
سهگ، يان به راز بئو لايه نه كه ي تريس له ناژه لئيكى پاك بئ.

ئينجا بزانه: -- جگه له سهگ و به رازو وهچى يه كيك له و دووانه - گشت بالنده و گشت
ناژه لئيك له كاتى زيندووه تى دا پاك، هر چند گوشتيشى نه خوړئ، واته: به
مردووه تيش مردار بئ ﴿عَنْ أَبِي قَتَادَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ السَّيِّئُ فِي الْهَرَّةِ: إِيَّهَا لَيْسَتْ بِنَجْسٍ﴾ رواه
اصحاب السنن بسند صحيح، پيغه مبه ر رحمه الله ده فهرموئ: پشيله پيس نيه. واته: هر چند
درنده شه و گوشتيشى ناخوړئ.

هرهوها بزانه: نه گهر كارئك، يان به رخيك به شيرى سهگو به راز گوره كرابئ، نه ویش
گوشته كه ي پاكه، هرهوك له (المجموع) دا فهرموويه تى، به لام گلاوكرنه وهى ده مى
شيرخوړه كه واجبه، هرهوك له ناگاداريه كه ي گلاوكرنه ودا پرونى ده كه ي نه وه، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.
(وَمَيْتَةَ) هرهوها مردار بووش پيسه، هر چند ميئش و كرميش بئ (غَيْرِ الْآدَمِيِّ وَالسَّمَكِ
وَالْجَرَادِ) جگه له ناميزادو ماسى و كلؤ، واته: مردوى نهم سيبانه پاكه، چونكه خواى
گوره ده فهرموئ: ﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ﴾ به راستى نيمه پريزمان له ناده ميزاد ناوه. واته:
له بهر پريزدارى به مردوويش پيس نابئ، جا كه له دواى مردنيس ده شورئ، هر بؤ زنده
پريزدارى به نه كه له بهر پيسوون، جياوازي موسلمان و كافريش نيه، كه واته: كه خواى
گوره ده فهرموئ: ﴿إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ﴾ كافره كان پيسن. مبه ست پيسى بيرو
باوه رپه، نهك پيسى لاشه، هرهوك له سهر چاوه كاندا فهرموويانه.

هرهوها ده رياره ي مردوى كلؤو ماسى، پيغه مبه ر رحمه الله ده فهرموئ: ﴿أَحَلَّتْ لَنَا مَيْتَانِ
وَدَمَانِ: السَّمَكُ وَالْجَرَادُ، وَالْكَبْدُ وَالطَّحَالُ﴾ رواه الامام احمد مرفوعاً ورجح البيهقي
الموقوف وصححه، دوو مردوو و دوو خوئينمان بؤ حلال كراون: ماسى و كلؤ، جهرگو سپله،
واته: پاته رپه شه. هرهوها ده رياره ي مرداريش خواى گوره ده فهرموئ: ﴿حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ
الْمَيْتَةُ وَالْدَّمُ﴾ چه رام كراوه له سهر نئوه: مردارو خوئين. واته: چونكه پيسن.

﴿نَاگادارى﴾: هر به به لگه ي نهو نايه ته: نئسقان و پيسته و پهرو كولك و خوړى و موو و
گشت به شيكى ترى مرداريش پيسه، هرهوك له سهر چاوه كاندا فهرموويانه، به لام له
مه زه بى نيمام (ابو حنيفة) و نيمام (مالك) و نيمام (احمد) دا: كولك و خوړى و مووى ناژه لئى
مردار پيس نيه، هرهوك له (المجموع) و كتيبته كانى خوينا دا فهرموويانه، كه واپو: نه گهر
مروئيكى گداو هژار پئويستى هه بو، بؤى دروسته: به مه زه بى نهو سئ نيمامامانه
رپه فتار بكا: خوړى و مووى ناژه لئى مردار بوو لي بكا ته وه و بيشورى ټو به كارى بئنى، وَاللَّهُ أَكْبَرُ.

وَدَمٍ وَقَيْحٍ وَقَيْءٍ وَرَوْثٍ وَبَوْلٍ وَمَذْيٍ وَوَذْيٍ، وَكَذَا مَنِيٌّ غَيْرُ الْآدَمِيِّ

نينجا بزانه: مه بهست به مردارا مردوی نازده لیک، یان بالداریکه به بی سهرپینی شرعی گیانی دهرچوبی: وهك مردوی که رو پلینگو دال شو... هتد نه و شتانه ی گوستیان ناخوری، به سهرپاویش هر مردان، چونکه سهرپینیان ناشرعی به، یان وهك مردوی مهرو بزنو مریشك که به بی سهرپین، یان به سهرپینکی دژ به شرع گیانیان دهرچوبی: که له باسی سهرپیندا پوونی ده کهینه وه، ان شاء الله تعالی.

(وَدَمٍ) ههروهه خوینیش پیسه، به به لگی نایه ته که ی پرابردو، واته: جگه له جهرگو سپله، به به لگی چه دیسه که ی پرابردو (وَقَيْحٍ) ههروهه کیم و خیزاویش پیسن، چونکه نه وانیش خویننو که نیون و گزپاون.

نینجا بزانه: چلمو لیکاو و ناره قو فرمیسی گشت گیانله به ریک پاکه، ته نها می سهگو به رازو وه چه ی به کیک له و دووانه نه بی، ههروهه له پاشکری ناوه کاندای پوونمان کردوته وه. (وَقَيْءٍ) ههروهه پشانه وهش پیسه، چونکه نه ویش پیسای نیو که ده به به لای ده می دا هاتوته دهر وه، که واته: جیاوازی ناو و خواده مه نی نیه، نینجا بزانه: نه و ناوه ی له ده می مروئی خه وتوو دیته دهر وه، نه گهر له که ده وه بیته دهر وه، واته: زهریو بژ که نیو بی، نه وه پیسه، نه گهر نا: پاکه، ههروهه له سهرچاوه کاندای فرموویانه.

(وَرَوْثٍ) ههروهه پیسای ناده میزادو ته رسی و لاغ و پیخ و قشپلی نازده لی ترو جیقنه ی بالنده گشتی پیسه، جیاوازی نیه: گوستی بخوری، یان نا، هر چند خوینیشی له بهر نه پوا: وهکو می شو کلو، ههروهه له سهر چاوه کاندای فرموویانه ﴿عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ بِحَجْرَيْنِ وَرَوْثَةٍ - أَيْ لَيْسْتَنَجِي بِهِ - فَأَخَذَهُمَا وَأَلْقَى الرَّوْثَةَ وَقَالَ: إِنَّهَا رَكْسٌ﴾ رواه البخاری، واته: دوو بهردو پارچه پخیکم بژ پیغه مبه ر ﷺ مینا تا کو تاره تی پی بکا، نه ویش به رده کانی وهرگرت و پیخه که شی فئی داو فرمووی: نه مه پیسه.

(وَبَوْلٍ) ههروهه میزیش پیسه، جا میزی ناده میزاد بی، یان نازده لی بی، گوستی بخوری، یان نا ﴿عَنْ أَنَسٍ ﷺ: بَالَ أَغْرَابِيٍّ فِي الْمَسْجِدِ... فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: هَرِّقُوا عَلَى بَوْلِهِ سَجْلًا مِنْ مَاءٍ﴾ رواه الشيخان، پیاویک میزی له ناو مزگه وتدا کرد، جا پیغه مبه ر ﷺ فرمووی: دۆلچه ی کی ناو برژنینه سهر میزه که ی.

نینجا بزانه: چاوپوشی ده کری له و میزو پیخه ی له کاتی گیره دا، نازده له کانی گیره ده یکه نه سهر کاو دانی گیره کراو، ههروهه له سهر چاوه کاندای فرموویانه.

(وَمَذْيٍ) ههروهه مه زیش پیسه (وَوَذْيٍ) ههروهه وه دیش پیسه، ههروهه له باسی غوسلدا پوونمان کردنه وه (وَكَذَا مَنِيٌّ غَيْرُ الْآدَمِيِّ) ههروهه (مَنِيٌّ) ش-که پیی ده گوتری: عشقاو،

فِي الْأَصْحِ، قُلْتُ: الْأَصْحُ طَهَارَةٌ مَنِيَّ غَيْرِ الْكَلْبِ وَالْخَنَزِيرِ وَقَرَعَ أَحَدُهُمَا وَاللَّهُ أَغْلَسُمُ.
وَلَكِنْ مَا لَا يُؤْكَلُ غَيْرَ الْآدَمِيِّ، وَالْجُزْءُ الْمُتَفَصِّلُ مِنَ الْحَيِّ كَمِيتَتِهِ

واته: تقوی دروستبوونی گیانله بهر - جگه له ناده میزاد پیسه، به لام (منی) ی ناده میزاد پاکه (فی الأصح) له فهرموده ی راستردا ﴿عن عائشة رضی الله عنها: كُنْتُ أَفْرُكُ الْمَنِيَّ مِنْ ثَوْبِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَرَكًا فَيُصَلِّي فِيهِ﴾ رواه مسلم، هزده تی (عائشة) ده فهرموی: من به نینوکی خوم (منی) م له جله کانی پیغه مبه ر ﷺ ده رنی و نوژی پیو ده کرد.

به لام له گه ل نه وه شدا، له سر چاوه کانددا ده فهرموی: سوننه ته (منی) بشوری ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَتَاهَا كَأَنَّ تَغْسِلُ الْمَنِيَّ مِنْ ثَوْبِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ﴾ رواه الشيخان، هزده تی (عائشة) رضی الله عنها (منی) ی له جله کانی پیغه مبه ر ﷺ ده شورد.

(قُلْتُ) نیمامی (نواوی) ده فهرموی (الأصح طهارة مني غير الكلب والخنزير وفرع أحدهما) به فهرموده ی راستتر (منی) ی گشت گیانله بهر یت - جگه له سه گو به رازو وه چی یه کیکیان - پاکه، چونکه نه ویش وه کو (منی) ی ناده میزاد تقوی نازده لیک ی پاکه (والله أعلم).

ئینجا بزانه: هیلکه ی نه و گیانله بهر ی گوشتی ناخوری، پاکه و دروسته: بخوری، به و مهرجه ی زیانی نه بی، ههروه ک له (تحفة) دا فهرموویه تی، ههروه ها هیلکه ی گیانله بهر ی مرداربوو که تو یکلکه کی رهق بوبی نه ویش دروسته بخوری، به لام نه گهر رهق نه بوبی پیسه و ههرا مه، ههروه ها نه گهر هیلکه له ناوه ودا بووه خوین، نه ویش پاکه و دروسته: بخوری به و مهرجه ی تیک نه چوبی و بگونجی فهرخه ی لی دروست بیی، نه گهر نا: پیسه و ههرا مه، ههروه ک له زوری ی سرچاوه کانددا فهرموویانه.

که و ابو: نه و هیلکه ی به بی پیدافسینی نیرینه دروست ده بی، نه گهر بووه خوین، پیسه و ههرا مه، چونکه فهرخه ی لی دروست نابی، ههروه ک له (تحفة) و (الشبرا ملسی) دا فهرموویانه. (وَلَكِنْ مَا لَا يُؤْكَلُ) ههروه ها شیر ی نه و گیانله بهر ی گوشتی ناخوری نه ویش پیسه، ههروه ک گوشته که شی پیسه (غیرالآدمی) جگه له شیر ی ناده میزاد، واته: شیر ی به زیندوویی و به مردوویی پاکه، چونکه پیزداره، ههروه ها شیر ی نه و نازده له ش که گوشتی بخوری به زیندوویی و به سه رپاوی پاکه، به و مهرجه ی مردار نه بی، نه گهر نا: پیسه، ههروه ک له زوری ی سرچاوه کانددا فهرموویانه.

(وَالْجُزْءُ الْمُتَفَصِّلُ) ههرا پارچه یه کی جیا بیته وه (مِنَ الْحَيِّ) له گیانله بهر ی زیندوو (کَمِيتَتِهِ) وه کو مردووه که ی وایه، واته: نه گهر مردووه که ی پاک بی پارچه که ش پاکه، نه گهر مردووه که ی مردار بی پارچه که شی مرداره، که و ابو: ده ست و پیو گشت

إِلَّا شَعَرَ الْمَأْكُولِ فَطَاهِرٌ، وَلَيْسَتْ الْعَلَقَةُ وَالْمُضْفَةُ وَرُطُوبَةُ الْفَرْجِ بِنَجَسٍ فِي الْأَصَحِّ،

نه ندانه کانی تری ناده میزادی زیندو له دواى لیکنده وهش پاکن، گشت پارچه یه کی ماسی زیندو له دواى لیکنده وهش پاکه و دروسته بشخوری.

به لام پارچه ی هر نازده لیکی زیندو له دواى لیکنده وهی پیسه و چه پامه، هر چند گوشتیشی بخوری، هر وه که له سر چاوه کاندای پوون کراوه ته وه: ﴿عَنْ أَبِي وَقْدٍ اللَّيْثِيِّ: قَدِمَ النَّبِيُّ ﷺ الْمَدِينَةَ وَهُمْ يَجُوبُونَ أَسْنِمَةَ الْإِبِلِ وَيَقْطَعُونَ آيَاتِ الْقَتَمِ، فَقَالَ ﷺ: مَا قُطِعَ مِنَ الْبَهِيمَةِ وَهِيَ حَيَّةٌ فَهُوَ مَيْتَةٌ﴾ رواه الترمذی بسند حسن، پیغه مبرور ﷺ هاته (مدینه)، خه لکی (مدینه) قه پوزی ووشتره دونگی مه په کانیان لی ده کرده وه، پیغه مبرور ﷺ فرموی: هر پارچه یه که له کانی زیندویی دا له نازده لی بکریته وه، پارچه که مرداره. واته: چونکه له پیش سر برپندا لی کراوه ته وه.

(إِلَّا شَعَرَ الْمَأْكُولِ) ته نهامو و کولک و خوری و پهری نه و گیانه بهره نه بن: که گوشتی بخوری (فَطَاهِرٌ) گشتی پاکه به به لگی (اجماع)، جیاوازی نیه: به زیندویی، یان به سر برپای لی بکریته وه، به لام مو و خوری و کولک و پهری نه و گیانه بهره ی گوشتی ناخوری، به زیندویی و به مردویی پیسه، هر وه که له (المجموع) دا فرمویی تی و باسما ن کرد.

نینجا بزانه: **سوری** و لاغی سواری - که گوشتی ناخوری - هر چند پیسه، به لام دریا هری سوار و لاغ که لیبوردن مه یه، هر وه که له (تحفة) له باسی ناوه کاندای فرمویی تی، هر وه ها چاوپوشی له ناره قهشی ده کری، هر چند له شوینی پیسیشدا ده گوزی، له (المجموع) دا به لگی به وه هینا وه ته وه: ﴿که پیغه مبرور ﷺ﴾ (صحابه) کان به سواری کمره هیستر ده چوونه سه فرو جله کانیشیان نه ده گوزی و نویژیان پیوه ده کرد.

(وَلَيْسَتْ الْعَلَقَةُ) نه و پارچه خوینه مه یه لی له ناو مندال دانه دا له (منی) یه وه بووه ته خوین، پیس نیه (وَالْمُضْفَةُ) نه و پاچه گوشتش که له ناو مندال دانه دا له خوینه که وه بووه ته گوشت، پیس نیه؟ چونکه بنچینه ی هر دووکیان ده چیتته وه سر (منی) و (منی) ش پاکه (وَرُطُوبَةُ الْفَرْجِ بِنَجَسٍ) ته رپای تی نه ندانی (جماع) ی منی نه ش پیس نیه (فِي الْأَصَحِّ) له فرموده ی راستردا له و سیانه دا، که واته: مندال و هیلکه - که هاتنه دره وه - واجب نیه بشورین و نه ندانی (جماع) کردنی پیویش به ته رپای تی نه ندانه که ی ژن پیس نابن، واته: که پیغه مبرور ﷺ فرمائی به شورنی کرده، فرمائی سوننه ته، هر وه که له (المجموع) و (نهایه) دا فرموییانه.

نینجا بزانه: مه به ست به و ته رپای تی یه: ناویکی سپی به پی ده چن: یان ناره قه بن، یان مه زی بن، له ناوه وهی نه ندانه که ی ثافرت په یدا ده بن، به لام نه و ناوه ی له لای ندری

وَلَا يَطْهَرُ نَجَسُ الْعَيْنِ إِلَّا خَمَزَ تَخَلَّتْ وَكَذَا إِنَّ نُقِلَتْ مِنْ شَمْسٍ إِلَى ظِلٍّ وَعَكْسِهِ فِي الْأَصْحَ، فَإِنْ خُلَّتْ بِطَرْحٍ شَيْءٍ فَلَا،

نه ندانه که ی دیته دهر وه پیسه، هروه ها نه و ناوه ی له پیس مندال لیببون، یان له گه ل مندالبوندا دیته دهر وه نه ویش پیسه، هروه که له (تحفة) دا فهرموویه تی.

﴿ جوړه کانی پیسی ﴾

پیسی دوو جوړه، په گهم: (نَجَسُ الْعَيْنِ) پیسی بنچینه یی، واته: خودی شته که له بنچینه یی دا پیس بڼ: وه کو نه و پیسیانه ی ژمارد نمان. دووهم: (مُتَنَجِّسٌ) پیسبوو، واته: خودی شته که له بنچینه یی دا پاک بڼ و به هوی ویکه وتنی پیس ټک پیس بوڼ.

ټینجا هر په کیکیش له و دووانه سی پله یه، په گهم: (النَّجَاسَةُ الْمُقْلَظَةُ) پیسی نه ستور: وه کو سه گو به راز، که له کورده واری دا پیسی ده گو تر ی: گلاوبوو. دووهم: (النَّجَاسَةُ الْمُخَفَّفَةُ) پیسی سوک: وه کو میزی کوړی شیرخوړ. سی یه هم: (النَّجَاسَةُ الْمُتَوَسُّطَةُ) پیسی ناوه نجی: وه کو پیسیه کانی تری جگه له و دووانه.

ټینجا بزانه: له پاک کورده وه ی پیسی دا نیه ته ټینان مه رج نیه، مه رجیش نیه به کرداری (مُكَلَّفٌ) ټک لابر دری، به لکو نه گهر مندال، یان شیت، یان باران، یان ناوه پویه که پیسیه که ی شوړاند، یان با فرییدا ناو ناویکی زور-جگه له وانه ش- نه گهر پیسیه که ی شوړاند، نه وه پاک ده بیته وه، هروه که له (المجموع) و (مفنی) دا فهرموویانه.

﴿ پاک کورده وه ی (نَجَسُ الْعَيْنِ) پیسی بنچینه یی ﴾

(وَلَا يَطْهَرُ) پاک نابیته وه (نَجَسُ الْعَيْنِ) پیسی بنچینه یی به هیچ جوړ ټک: نه به شوړدن و نه به سوتاندن و نه به هیچ گزړانکار په کی تر (إِلَّا) ته نه ا دوو پیسی ناوه نجی نه بڼ:

په گهم: (خَمَزٌ) مه ی، واته: شهړاب (تَخَلَّتْ) به خوی بیته سرکه (وَكَذَا) هروه ها (إِنَّ) نُقِلَتْ مِنْ شَمْسٍ إِلَى ظِلٍّ نه گهر شهړابه که گواستراوه له بهر هتاو بقی سیبه ر (وَعَكْسِهِ) یان له بهر سیبه ر بقی هتاو، نه و جا بووه سرکه هر پاک ده بیته وه (فِي الْأَصْحَ) له فهرمووده ی راستردا، چونکه هوی پیسی و حه پامی شهړاب سه رخو شکرده، هوی که شنی نه ما، که و ابو: پاک ده بیته وه (فَإِنْ خُلَّتْ) به لام نه گهر شهړاب بووه سرکه (بِطَرْحٍ شَيْءٍ) به ټیهاویشتنی شتی: وه کو خوی، یان پیاز، یان هره شتیکی تر، هره چنده شته که ش به خوی بکه ویته ناو شهړابه که (فَلَا) پاک نابیته وه ﴿عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ سَأَلَ النَّبِيَّ ﷺ عَنْ الْخَمْرِ تَتَخَذُ خَلًّا؟ فَقَالَ لَا﴾ رواه مسلم، پیغه مبرر پرسیاری لی کرا: نایا دروسته: شهړاب به ده ستکاری بکریته سرکه؟ فهرمووی: نا. واته: پاک نابیته وه و حه لالیش نابڼ.

وَجَلَدٌ نَجَسَ بِالْمَوْتِ فَيَطْهَرُ بِدَبْغِهِ ظَاهِرُهُ وَكَذَا بَاطِنُهُ عَلَى الْمَشْهُورِ، وَالْدَّبْغُ نَزْعُ
فُضُولِهِ بِحَرْيَفٍ

﴿دهباغکردنی پیسته‌ی مردار﴾

دووه‌م: له و پیسه بنچینه‌ییانه‌ی پاک ده‌بنه‌وه (وَجَلَدٌ) پیسته‌یه‌که (نَجَسَ بِالْمَوْتِ) به
هژی مردن پیس بوبی، واته: گلاو نه‌بی به‌لکو مردار بی، جیاوازی نیه: گیانله‌به‌ره‌که
گوشتی بخوری، یان نا: وه‌کو پیسته‌ی که‌رو هیسترو گورگو پلینگو... هتد (فَيَطْهَرُ)
پیسته‌ی مردار پاک ده‌بیته‌وه (بِدَبْغِهِ) به هژی ده‌باغکردنی (ظَاهِرُهُ) هر دو پوهی
ده‌روه‌ی پشت و زگی - که ده‌باغی که‌یشتوتی - پاک ده‌بیته‌وه (وَكَذَا بَاطِنُهُ) هر وه‌ها
ناوه‌و نه‌و پوه‌ش که ده‌باغیان پی‌ته‌که‌وتوه، پاک ده‌بنه‌وه (عَلَى الْمَشْهُورِ) له سهر
فه‌رمووده‌ی به‌هیژی ناسراوی مه‌زه‌ب، پیغه‌مبه‌ر علیه‌السلام ده‌فه‌رموی: ﴿إِذَا دُبِغَ الْإِهَابُ فَقَدْ
طَهَّرَ﴾ روه‌ مسلم، هر کاتیک پیسته‌ی مردار ده‌باغ کرا پاک ده‌بیته‌وه.

نینجا بزانه: جگه له پیسته‌ی مردار، هیچ نه‌ندامیکی تری مردار پاک نابیته‌وه، که‌وابو: نه‌و
مووانه‌ی به سهر پیسته‌که‌وته، نه‌ویش پیسنو به ده‌باغ پاک نابنه‌وه، به‌لام چاوپویشی
ده‌کری: له و مووه که‌مانه‌ی له دوی ده‌باغکردن به سهر پیسته‌وه ده‌میتنه‌وه، هر وه‌ک
له سه‌رچاوه‌کاندا پوونیان کردوته‌وه.

دیسان بزانه: پیسته‌ی سه‌گو به‌رازو وه‌چی به‌کیک له و دووانه به ده‌باغیش پاک
نابیته‌وه، چونکه به زیندوویش گلاون، هر وه‌ک له سه‌رچاوه‌کاندا فه‌رموویانه.

نینجا بزانه: به (اجماع‌ی زانایانی ئیسلام: چه‌پامه ئاده‌میزاد بگرویند ری و چه‌پامه
پیسته‌که‌ی به‌کار بی، چونکه له قورئاندا ریژی لیندراوه، هر وه‌ک له (المجموع) دا
فه‌رموویه‌تی.

(وَالْدَّبْغُ) مه‌به‌ست به ده‌باغکردن: (نَزْعُ فُضُولِهِ) لابرندی زیده‌گوشت و خوین و ته‌پایه‌تی
پیسته‌یه، به جوریکی وه‌ها: خوش بیی و نه‌گه‌ر نقومی ناو ناو بکری، په‌ق و بۆگه‌ن نه‌بی
(بِحَرْيَفٍ) نه‌و لابرند مه‌رجه به شتیکی تفت و تال بی: وه‌کو گلوان و مازوو و توپکی
مه‌نارو... هتد، هر چه‌ند پیسیش بی: وه‌کو جیقنه‌ی بالنده، هر وه‌ک له سه‌رچاوه‌کاندا
فه‌رموویانه ﴿عَنْ مِمْوَنَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِشَاةٍ يَجْرُونََهَا فَقَالَ: لَوْ أَخَذْتُمْ إِهَابَهَا؟
فَقَالُوا: إِيَّهَا مَيْتَةٌ، فَقَالَ يَطْهَرُهَا الْمَاءُ وَالْقَرْطُ﴾ حدیث حسن روه‌ ابوداود و النسائی، مه‌ریکی
مردار بویان پاده‌کیشا فره‌ی بدن، پیغه‌مبه‌ریش علیه‌السلام به لای دا پابردو فه‌رموی: ده‌بوا
پیسته‌که‌ی بق خوتان لی‌بگرنه‌وه گوتیان: مه‌ره‌که مردار بویه، فه‌رموی: به ناو و گه‌لای
(سَلَم) پاک ده‌بیته‌وه. واته: چونکه تفت و تاله.

لَا شَمْسَ وَتُرَابَ، وَلَا يَجِبُ الْمَاءُ فِي أَثْنَانِهِ فِي الْأَصَحِّ، وَالْمَذْبُوحُ كَثُوبٌ نَجَسٌ، وَمَا
نَجَسٌ بِمِلَاقَةِ شَيْءٍ مِنْ كَلْبٍ

(لَا شَمْسَ وَتُرَابَ) به لَام به تیشکی پۆژو به گلۆ به خوی و به هر شتیکی تری زنده گوشت و
خوین لانه با، ده باغکردن نابیی، چونکه خوش نابیی و به که و تنه ئاو بۆگه ن ده بی.
(وَلَا يَجِبُ الْمَاءُ فِي أَثْنَانِهِ) واجب نیه له کاتی ده باغکردن ئاو به کار بهیئندری، واته:
دهرمانه کانی ده باغ به ئاو تیکه ل بکری (فِي الْأَصَحِّ) له فرموده ی راستردا، به به لگه ی
حه دیسه که ی به که م، که واته: که له حه دیسه که ی دووه دا باسی ئاوی کردوه، مه به ست
پاککردنه وه ی ته واره، ههروه که له (تحفة) دا فرمودیه تی، واته: ده باغکردن ته نها (نَجَاسَةُ
الْعَيْنِ) = پیسی بنچینه یی پاک ده کاته وه و پیسبوونه که ی ده باغ هه ده میتی، جا هه کاتی که
به ئاو شۆرا، به ته وای پاک ده بیتته وه، ههروه که ده فرمودی:

(وَالْمَذْبُوحُ) پیسته ی ده باغکراو (كَثُوبٌ نَجَسٌ) وه کو جلیکه پیس بو بی، هه رچه ند به
شتیکی پاکیش ده باغ کرابی، که وایو: بۆ نو یژ له سه رکردن و نو یژ پیوه کردن و بۆ
به کاره یئنان له شتی ته ردا، واجبه بشۆری، ههروه که له سه رچاوه کاندایه ورده گیرئ، واته:
ئه گه ر نو یژی پیوه نه کا، یان له شتی ووشکا به کاری بیئی، واجب نیه بشۆری.

ئینجا بزانه: جگه له شه راپ و پیسته، هه ی پیسیکی تری بنچینه یی به هه ی جۆری که پاک
نابیتته وه، که واته: ئه گه ر سه گ، یان پیخ، یان مردار به ناگر سوتیندراو بووه خۆ له میش،
یان میز کو یئندرا، یان کرا سه مۆل، یان به هه ر ده ستکاریه کی تر گۆپدرا، یان به خۆ
گۆپا، ئه وه پاک نابیتته وه، ههروه که له (المجموع) وه رده گیرئ.

﴿پاککردنه وه ی (مُنَجَّسٌ) پیسبوو﴾

واته: پیسبووی ئه ستوو رو سو کو ناوه نجی. ئینجا بزانه: له پیسبوونی شتی پاکدا مه رجه:
یان ده بی پیسه که ته پ بی، یان شته پاکه که ته پ بی، ههروه که له (المجموع) دا
فرمودیه تی، واته: ئه گه ر هه ردو لا ووشک بون، ئه و کاته پیسه که کار ناکاته سه ر شته
پاکه که و پیسی ناکا، ههروه ها بزانه: په له کردن له لابرینی پیسی دا سوننه ته، به لَام ئه گه ر
به خۆ پیسکردنه که تاوانبار بو بی؟ چونکه به بی عوزر خۆ پیس کردبو، ئه و کاته
په له کردن واجبه، ههروه ها بۆ نو یژ کردنیش په له کردن له لابرینی پیسی دا واجبه، ههروه که
له زۆری به سه رچاوه کاندایه فرمودیه یانه.

۱- ﴿پاککردنه وه ی پیسبووی ئه ستوو- گلا و بوو﴾

(وَمَا نَجَسٌ) هه ر شتیکی پاک که پیس بو بی (بِمِلَاقَةِ شَيْءٍ مِنْ كَلْبٍ) به ویکه و تنی شتیکی
سه گ: وه کو مرقی که، یان ناژه لکی به ددان گرتی، یان ده م و میز گو و و لیکاو و ناره قه و

غُسِّلَ سَبْعًا إِحْدَاهُنَّ بِتُرَابٍ، وَالْأُظْهَرُ تَعَيَّنَ التُّرَابُ وَأَنَّ الْخَنْزِيرَ كَكَلْبٍ، وَلَا يَكْفَى
تُرَابُ نَجَسٍ

خوینو موو و هر نه دما میکی تری سهگ به ته پی به شتیکی ته پی، یان ووشک بکه وی، یان به
ووشکی به شتیکی ته پی بکه وی، هه روهک له زۆریه ی سه رچاوه کاندایه فرموویانه.

ئوه (غُسِّلَ سَبْعًا) واجبه ههفت جار بشوێ (إِحْدَاهُنَّ بِتُرَابٍ) یه کێک له و ههفت جاره
واجبه به گلیکی پاک بی: که تیکه لی ئاوێکی پاک کرابی به جوړیکی وه ها: ئاوه که لیل بکاو
به هوی ئاوه که بگاته گشت شوینه پیسبووه کان، پیغه مبه ر ده فرموی: ﴿طَهِّرُوا إِنَّمَا
أَحَدِكُمْ إِذَا وَلَغَ فِيهِ الْكَلْبُ أَنْ يَغْسِلَهُ سَبْعَ مَرَّاتٍ أَوْ لَاهُنَّ بِالتُّرَابِ﴾ رواه مسلم،
پاکبوونه وه ی قاپی هه ر یه کێکتان کاتیک سهگ ده می تیوه نا، ئوه یه: ههفت جار
بیشوێ، جاری به که میان به گل. واته: گله که تیکه لی ئاو بی، چونکه به پیوه رکړنی گلی
ووشک به بی ئاو پاک نابیته وه، هه روهک له سه رچاوه کاندایه دهرده که وی، بقیی به م
پاککردنه وه یه ده گو تری: (گلاوکردنه وه).

ئینجا بزانه: واجبه خودی پیسه که لای بردی، ئینجا ههفت جار بشوێ، که واته: نه گه ر به
شه ش جار خودی پیسه که لاجو، ئوه هه ر به یه ک جار ده ژمیردی و شه شی تریش واجبن،
هه روهک له سه رچاوه کاندایه فرموویانه، هه روه ها بزانه: ئه م گلاوکردنه وه یه ده رباره ی شتی
ووشک بوو، چونکه شتی شل به هیچ جوړیک پاک نابیته وه، به لام نه گه ر شتی ته پی په یه ت:
وه کو قوو پهن و هه ویوو... ئه و جوړه شتانه سهگ پیسی کردن، ئوه ته نها شوینه
پیسبووه که و ده رویه ری فری ده دری و ئه وه ی تریش پاکه، هه روهک له (المجموع) دا
فرموویه تی و له باسی شلی پیسبوودا به لگه ی بۆ دینینه وه، ان شاء الله تعالی.

(وَالْأُظْهَرُ تَعَيَّنَ التُّرَابُ) به فرمووده ی به هیتر: ته نها گل دیاری کراوه بۆ پاککردنه وه ی
شتی گلاو بوو، واته: -جگه له گل- که چ و سابوون و هیچ ده رمانیک گلاوی سهگ لانا با،
هه روهک له سه رچاوه کاندایه فرموویانه.

(وَأَنَّ الْخَنْزِيرَ كَكَلْبٍ) هه ر به فرمووده ی به هیتر: به رازیش وه کو سهگ وایه، واته: شت
گلاو ده کاو واجبه ههفت جار بشوێ: به و جوړه ی گوتمان، چونکه به راز له سهگ
خرا بته و له قور ئانیش خواردنی چه پام کراوه، هه روه ها وه چه ی یه کێکیش له سهگ، یان
له به راز وه کو سهگ وایه، هه روه ها نه گه ر شتیکی گلاو بوو له پیش ههفت جار شقړیندا
به شتیکی ته پی که وت، یان به ته پی وه شتیکی تر که وت، ئه ویش گلاو ده بی و واجبه ههفت
جار بشوێ، هه روهک له سه رچاوه کاندایه فرموویانه.

(وَلَا يَكْفَى تُرَابُ نَجَسٍ) له فرمووده ی راستردا: گلی پیس بۆ پاککردنه وه ی گلاو بوو
نابی، به لکو واجبه گله که پاک بی، ئیتر جیاوازی گلی په شو و سۆو زهر د نیه.

وَلَا مَمْرُوجَ بِمَانِعٍ فِي الْأَصَحِّ، وَمَا تَنْجَسَ بِبَوْلِ صَبِيٍّ لَمْ يَطْعَمْ غَيْرَ لَبَنٍ نُضِجَ،

(وَلَا مَمْرُوجَ بِمَانِعٍ) هه‌روه‌ها گلی تیکه‌لکراو به شتیکی شلیش دروست نیه و نابی (فِي الْأَصَحِّ) له فرموده‌ی پاستردا.

﴿ناگاداری﴾: ۱- نه‌گه‌ر خۆل، یان قوپ به هوی سه‌گو به‌راز پیس بوو، پتویست به گل ناکا، به‌لکو ته‌ن‌ها به ناو حه‌فت جار واجبه بشوری.

۲- له گلاوکردنه‌وه‌دا سوننه‌ته: گله‌که له جاری‌یه‌که‌مدا به‌کار به‌ی‌ندری، واته: له جاری حه‌فته‌م و جاره‌کانی‌تریشدا دروسته، چونکه گشتیان حه‌دیس‌یان ده‌رباره هاتوه.

۳- نه‌گه‌ر له کاتی گلاوکردنه‌وه‌دا پرپوشکه ناوه‌کان به شوینیک که‌وتن، نه‌وه تی‌بینی ده‌کری: نه‌گه‌ر پرپوشکه‌کان لی‌لای جاری‌یه‌که‌م بون، نه‌وه شه‌ش جاری‌تر شوینیکه ده‌شوری، نه‌گه‌ر می جاری‌دووم بون پینج جاری‌تر ده‌شوری... هتد به و جۆره، جا نه‌گه‌ر پرپوشکه‌کان لی‌لای نه‌بون، واجبه جاریک له و جارانه‌ی ماون لی‌لای تیدا به‌کار بی.

۴- نه‌گه‌ر گوشتی سه‌گو به‌رازی خوارد، یان میزه‌که‌یانی خوارده‌وه، یان شتیکی گلابویی خوارد، یان خواردیه‌وه، نه‌وه ته‌ن‌ها گلاوکردنه‌وه‌ی ده‌م و نه‌و شوینانه‌ی پیسه‌که‌یان پی‌که‌وتوه واجبه، واته: هه‌ردوو کونه‌کی خواره‌و گلاوکردنه‌وه‌یان ناوی، به‌لکو ته‌ن‌ها تاره‌تکردنیان واجبه، به‌لام نه‌گه‌ر پشاه‌و گوشته‌که به ساغی هاته ده‌ره‌وه، دووباره گلاوکردنه‌وه‌ی ده‌می واجبه.

۵- نه‌گه‌ر دوو سه‌گ، یان سه‌گیک و به‌رازیک شتیکیان پیس کرد، نه‌وه بۆ هه‌موویان ته‌ن‌ها حه‌فت جاره‌که واجبه.

۶- نه‌گه‌ر له ناو پوباریکی لی‌لدا حه‌فت جار شته پیس‌بووه‌کی جولاند، نه‌وه به حه‌فت جار ده‌ژمیردیی و پاک ده‌بیته‌وه.

۷- له ناگاداریه‌که‌ی ناوی پیسدا چه‌ند نمونه‌یه‌کی گرنگمان باس کردن بۆ ئیره‌ش گرنگن، ئینجا بزانه نه‌و ناگاداریانه‌مان له گشت، یان له زۆریه‌ی سه‌رچاوه‌کان هیناون.

۲- ﴿پاک‌کردنه‌وه‌ی پیس‌بویی سوک﴾

(وَمَا تَنْجَسَ) هه‌ر شتیکی پیس بویی (بِبَوْلِ صَبِيٍّ) به میزی‌کوپیکی وه‌ها: که (لَمْ يَطْعَمْ غَيْرَ لَبَنٍ) جگه له شیر هیچ‌تری نه‌خوارد بۆ نه‌خوارد بیته‌وه بۆ پی‌ژیان، ته‌مه‌نیشی له دوو سال زیاتر نه‌بی (نُضِجَ) نه‌و شته پیس‌بووه به میزی نه‌م کوپه، ناوی به سه‌ردا ده‌په‌ژێندری، واته: ته‌واوی شوینیکه به ناو ته‌پ ده‌کری و پتویست ناکا ناوه‌که‌ی لی‌جیابیته‌وه، پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فرموی: ﴿يُفْسَلُ مِنْ بَوْلِ الْجَارِيَةِ وَيُرْشُ مِنْ بَوْلِ الْغُلَامِ﴾ رواه اصحاب السنن بسند حسن، میزی کیژوله‌ی شیرخۆر ده‌شوری و میزی کوپی‌شیرخۆر ناوی به سه‌ردا ده‌په‌ژێندری.

وَمَا تَنْجَسَ بِغَيْرِهِمَا إِنْ لَمْ تَكُنْ عَيْنٌ كَفَى جَرَى الْمَاءِ، وَإِنْ كَانَتْ وَجَبَ إِزَالَةُ الطَّعْمِ،

ئینجا بزانه: له شیرخواردندا جیوازی شیری ناده میزادو گیاو نازدهل نیه، جا نه گهر کوپه که ته مەنی له دوو سال زیاتر بوو، یان که متر بوو به لام له گهل شیرخواردندا شتی تریشی ده خوارد، یان ده خوارده وه تاکو پیی بژی، نه و کاته واجبه میزه که ی وه کو میزی گه وړان بشوړی، به لام نه گهر-جگه له شیر- شتی تری بۆ دەرمانبوون، یان کرپوونه وه له گریان ده خوارد، نه وه زیانی نیه، ههروه که له زۆریه ی سهرچاوه کاندایا مه سەلانه پوون کراونه وه.

۳- ﴿پاککردنه وه ی پیسبووی ناوه نجی﴾

(وَمَا تَنْجَسَ بِغَيْرِهِمَا) هه شتی که پیس بوو به پیسیه کی ناوه نجی جگه له نه ستورو سووک (إِنْ لَمْ تَكُنْ عَيْنٌ) نه گهر پیسیه که لاشه ی نه بو، واته: هه ست به پهنگو تام و بۆنی نه ده کرا، وه کو میزیک، یان ناویکی پیس که ووشک بوینه وه (كَفَى جَرَى الْمَاءِ) نه وه نده به سه: یه ک جار ناوه که به سهر شوینه پیسبووه که دا بهرواوی جیابیته وه، به لام سۆ جار خیرتره.

ئینجا بزانه: نه گهر شتیکی وه کو زه مین به شلیکی وه کو میز پیس بوو و هه لی مزی نه وه نده به سه: ناویکی وه های به سهردا بکری: که پیسیه که وه بنه خۆی بگری و له ناوی بیا، نیت مرچ نیه ناوه که به شوینه که دا پوچیته خواروه، مهرجیش نیه شوینه پیسبووه که ووشک بوینیته وه، ههروه که له (المجموع) دا فهرموویته.

به لام نه گهر خودی میزه که مابۆوه هه لته مژرابو، نه و کاته پاک نابیتته وه، چونکه به هۆی تیکه لیبوون کیشی ناوشوړه که زیاد ده بن، ههروه که له سهرچاوه کاندایا فهرموویانه ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ أَعْرَابِيٌّ فِي الْمَسْجِدِ... فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: هَرِّقُوا عَلَى بَوْلِهِ سَجْلًا مِنْ مَاءٍ﴾ رواه الشيخان، پیاویک میزی له ناو مزگه وندا کرد، پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی: دۆلچه کی ناو به ژیننه سهر میزه که ی. ئینجا بزانه: نه گهر پیسه که گلاو بو: وه کو میزی سهگ، نه وه واجبه: ههفت جار ناوی به سهردا بکری، ههروه که پوونمان کرده وه.

ههروه ها نه گهر گوشت به ناویکی پیس، یان به میز کولیندرا، نه وه دهره وه و ناوه وه ی به شوړدن پاک ده بیته وه و پتویست به کولاندنه وه و هه لگوشین ناکا، ههروه که له سهرچاوه کاندایا پوون کراوته وه.

(وَإِنْ كَانَتْ) به لام نه گهر پیسیه که لاشه ی هه بو: وه کو جیقنه و ریخ و خوین، واته: پیسیه که پهنگ، یان تام، یان بۆنی هه بو (وَجَبَ) واجبه لاشه ی پیسیه که لادری، ئینجا (إِزَالَةُ الطَّعْمِ) تامی پیسیه که ش واجبه لادری، هه رچه ند زهحه تیش بی، چونکه مانه وه

وَلَا يَضُرُّ بَقَاءُ لَوْنٍ أَوْ رِيحٍ عَسَرَ زَوَالُهُ، وَلِی الرِّيحِ قَوْلٌ، قُلْتُ: فَإِنْ بَقِيََا مَعًا ضَرًّا عَلَى الصَّحِیحِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَيُشْتَرَطُ وَرُودُ الْمَاءِ

تام نیشانه‌ی مانده‌ی خودی پیسیه که به ﴿عَنْ أَسْمَاءَ زُجْرَةَ عَنْهَا: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ لَمَّا دَمِ الْخَيْضُ: تَحْتَهُ ثُمَّ تَقَرُّصُهُ بِالْمَاءِ ثُمَّ تَنْضَحُهُ ثُمَّ تُصَلِّي فِيهِ﴾ رواه الشيخان، خوین له جله‌ی ده‌پنځ و نینجا به ناو ه‌لیده‌گوشی و نینجا ده‌یشوری، نینجا نویژی پیوه ده‌کا.

(وَلَا يَضُرُّ بَقَاءُ لَوْنٍ) زیانی نیه په‌نگی پیسیه که به تهنه‌ی بمینیتته‌وه (أَوْ رِيحٍ) زیانی نیه بونی پیسیه که به تهنه‌ی بمینیتته‌وه (عَسَرَ زَوَالُهُ) که لاجوونی زه‌حمت بی، واته: به ه‌لگوشین و به سابوون لانه‌چی، یان سابوونی ده‌ست نه‌ک‌وئی، ه‌روه که له سرچاوه‌کاندا پوون کراوه‌ته‌وه (وَلِی الرِّيحِ قَوْلٌ) ده‌باریه‌ی بون فرموده‌یه که ه‌یه: که مانده‌ی به تهنه‌اش زهره‌ی ه‌یه (قُلْتُ) نیمامی (النواوی) ده‌فه‌موی (فَإِنْ بَقِيََا مَعًا) نه‌گه‌ر په‌نگو بونی پیسیه که به یه‌که‌وه مانده‌وه (ضَرًّا) زهره‌ی ه‌یه و شته‌که پاک نابیته‌وه (عَلَى الصَّحِیحِ) له‌س‌ر فرموده‌ی پاست (وَاللَّهُ أَعْلَمُ).

نینجا بزانه: نه‌گه‌ر شتی که به په‌نگیکی پیس په‌نگی گرت، نه‌وه تا لاشه‌ی پیسیه که لاده‌چی واجب بشوری و تا په‌نگه‌کش به هوی ناو لی جیا بیته‌وه هر واجب بشوری، ثیر تهنه‌ی مانده‌ی په‌نگ زیانی نیه، ه‌روه که له (تحفة) دا پوونی کردوته‌وه، به‌لام نه‌گه‌ر پیسیه که تیک‌لی خول بو و نه‌گونجا جیا بکریته‌وه و لابردی: وه‌کو ورده زیل و کیمو خوینی گورستان، نه‌وه به هیج جوریک نه‌و خول پاک نابیته‌وه، ه‌روه که له (المجموع و تحفة) دا پوونیان کردوته‌وه.

(وَيُشْتَرَطُ) له فرموده‌ی پاست ترده‌ی م‌رجه بق پاکبونه‌وه‌ی شته پیسبووه‌که: (وَرُودُ الْمَاءِ) ناوه‌که بیته‌وه سر شوینه پیسبووه‌که نه‌گه‌ر ناوه‌که که م‌بی، چونکه نه‌گه‌ر شته پیسبووه‌که دابندریته‌وه ناو ناوه‌که م‌که، پیسی ده‌کا و شته‌کش پاک نابیته‌وه، ه‌روه که له (المجموع) دا فرموده‌ی تی و له ناوی پیسیشدا پوونمان کرده‌وه.

جا هم (قاعدة) یه: که (جیاوازی هاتنه‌سه‌رو کهوتنه‌وه ناو ده‌کا)، له‌م فرموده‌ی پیغه‌م‌بر ﷺ و ده‌گیراوه: ﴿إِذَا اسْتَيْقَظَ أَحَدُكُمْ مِنْ نَوْمِهِ فَلَا يَغْمِسُ يَدَهُ فِي الْإِنَاءِ حَتَّى يَغْسِلَهَا ثَلَاثًا فَإِنَّهُ لَا يَذَرِي أَيْنَ بَاتَ يَدُهُ﴾ رواه الشيخان واللفظ لمسلم، هر کاتی که یه‌کیکتان له خه‌وه‌لسا، نابی ده‌ستی بخاته‌وه ناو قاپی‌ناو تا سی جار ده‌یشوری، چونکه نازانی له کاتی خه‌وتندا ده‌ستی له کام شویندا داندراوه. واته: نه‌گه‌ر ده‌ستی پیس بی و بیخاته‌وه ناو ناویکی که م‌، ناوه‌که پیس ده‌بی، به‌لام نه‌گه‌ر ناوه‌که م‌که به‌سه‌ر ده‌سته پیسه‌که‌دا بکری، پاک‌ی ده‌کاته‌وه، چونکه له کاتی به‌سه‌ر داکردندا ناو هیزی ه‌یه.

لَا الْعَصْرُ فِي الْأَصَحِّ، وَالْأَظْهَرُ طَهَارَةٌ غُسَالَةٌ تَنْفَصِلُ بِهَا تَغْيِيرٌ وَقَدْ طَهَرَ الْمَحَلُّ، وَلَوْ تَنَجَّسَ مَا نَعَّ تَعَذَّرَ تَطْهِيرُهُ،

ئىنجا بزانه: ئەو ھەدىسە بەلگەشە: كە سوننەتە شتى پىسبوو سى جار بشۆرى، ھەدىسى پىاوەكەش - كە مىزى لە مزگەوت كرد - بەلگەيە: كە شتى پىسبوو، بە يەك جار شۆرىن پاك دەبێتەو، كە وابو ئەگەر قاپتێك، يان دەمى پىس بوو، جارێك ئاويان تێوهر بكا پاك دەبێتەو، بەو مەرجەى گشت تەنیشەكانيان ئاويان بگاتى، ھەروەك لە (تحفة) دا پووێى كردۆتەو.

(لَا الْعَصْرُ) بەلام گۆشینی شتە شۆراوەكە لە دواى شۆرىن واجب نى، بەلكو سوننەتە (فِي الْأَصَحِّ) لە ھەرموودەى پراستەردا، چونكە ئەو تەپەتییەى بە شتە شۆراوەكەو دەمبێتەو، بەشتێكى ئاوشۆرەكەيە، ئاوشۆرىش پاكە، ھەروەك دەفەرموێ: (وَالْأَظْهَرُ طَهَارَةٌ غُسَالَةٌ) لە ھەرموودەى بەھێزتردا: ئەو ئاوشۆرەى جارى يەكەم - كە پىسى پى شۆراوە - پاكە، بەلام پاككەرەو نى، بەو مەرجەى (تَنْفَصِلُ) كە لە شتە شۆراوەكە جیا دەبێتەو (بِالتَّغْيِيرِ) گۆرانیكى پەنگو تام و بۆنى نەبێ و كێشى ئاوەكەش زیاد نەبێ (وَقَدْ طَهَرَ الْمَحَلُّ) شویتە پىسبووەكەش پاك بوبێتەو، جا ئەگەر ئاوەكە بە گۆرپوێ لە شتە شۆراوەكە جیا بۆو، يان شویتەكە پاك نەبۆو، ئەو كاتە ئاوشۆرەكەش پىسە.

ھەروەھا ئەگەر قاپتێك پىستێكى شلى تى دا بوو، جا پێش ئەوێ بپۆزێنى ئاوى بە سەردا كرد، ئەو قاپەش پاك نابێتەو، ھەروەك لە (المجموع) و (نہایە) دا ھەرموویانە.

واتە: ئاوەكەش پىسە، چونكە كێشى زیاد بوو، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: إِذَا وَلَغَ الْكَلْبُ فِي إِنَاءٍ أَحَدَكُمْ فَلْيَرْقُ ثُمَّ لْيَغْسِلْهُ سَبْعَ مَرَّاتٍ رواه مسلم، ھەر كاتێك سەگ دەمى نا ناو قاپى يەكێكتان، دەبى ئەو شتەى تى دایە بپۆزێنى، ئىنجا دەبى ھەفت جار بيشۆرى.

ئىنجا بزانه: بۆیى ئاوشۆرەكەى جارى يەكەم پاككەرەو نى، چونكە لە لا بێردنى پىسى دا بەكار ھاتو، ھەروەك لە (نہایە) و (مغنى) دا ھەرموویانە.

بەلام ئاوشۆرەكەى جارى دووھەم و سێھەم - كە پىسى پى شۆراوە - ھەردووکیان پاكو پاككەرەو نە، ھەروەك لە (المجموع) دا ھەرموویەتى.

(وَلَوْ تَنَجَّسَ مَا نَعَّ) ئەگەر شتێكى شل پىس بوو (تَعَذَّرَ تَطْهِيرُهُ) بە ھىچ جۆرێك پاك نابێتەو، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: إِذَا وَقَعَتِ الْفَأْرَةُ فِي السَّمَنِ فَإِنْ كَانَ جَامِدًا فَأَلْقُوهَا وَمَا حَوْلَهَا، وَإِنْ كَانَ مَائِعًا فَلَا تَقْرُبُوهَا رواه اصحاب السنن بسند صحيح، ھەر كاتێك مەشك كەوتە ناو پوڤ، ئەگەر پونەكە پەیت بوو، مەشكە مردووەكە فری دەنە دەروەو دەورووبەرى شویتى مەشكەكەش فری بدەن، بەلام ئەگەر پونەكە شل بوو، ئى نزیك مەبنەو. واتە: چونكە پاك نابێتەو.

وَقِيلَ يٰطُغْيَا اِنَّا لَنَدْفُنُكِ بِفِئْتِنِ لِه
(بَابُ التَّيْمَمِ)

يَتَيَّمُّ الْمُخْدِتُ وَالْجُنُبُ لِأَسْبَابٍ أَحَدُهَا: فَقْدُ الْمَاءِ،
ئينجا بزانه: له برپاری ئهم حه دیسه دا جیاوازی پون وشته په یته کانی تر نیه، هه روه ها
جیاوازی پیسی ئه ستوو رو پیسه کانی تر نیه، هه روه که له باسی گلاوکر نه وه شدا پوونمان
کرده وه، هه روه ها بزانه: مه به ست به په یت ئه وه یه: ئه گهر به شیکی لیوهریگری، له
کاتیکی زوودا شوینه که ی به وی تر پر نه بیته وه، واته: ئه گهر زوو ویک ده که وتیه وه، ئه وه
شله، هه روه که له سه رچاوه کانداهه رموو یانه (وقیل) له هه رمووده یه کی بی هیژدا (یَطْهَرُ
الدُّهْنُ بِقَسْلِهِ) به شقردن پون پاک ده بیته وه، به لام به حه دیسه که ی پر پوونو ئهم
هه رمووده یه په د کراوه ته وه، که وابو: ئیمه ش پوونی ناکه ی نه وه.

﴿بَابُ التَّيْمَمِ: بِاسِي تَه يَه مَعُوم﴾

پیناسه: ته یه معوم ئه وه یه: له جیاتی به کاره ی تانی ئاو- له ده ستنو یژو غوسلدا- توژی
گلکی پاک به پوخسارو دهسته کانی دا بدا به چند مه رجیکی تاییه ت. واته: جیاوازی نیه
ته یه معومه که: بۆ بی ده ستنو یژی بچوک بی، یان بۆ جه نابه ت و حه یزو زه یسانی و
مندالبون بی، له گشتیاندا ته نها پوخسارو هه ربوو دهسته کان له گه ل ئه نیشه که کان به
توژی گلکی پاک مه سح ده کرین، هه روه که له سه رچاوه کانداهه پوونمان کردو ته وه.

ئينجا بزانه: هه ر کاتیک ئاو ده ست نه که وت کاتی نو یژیش درهنگ بوو و ترسی نه مانی
هه بو، له و کاتدا ته یه معوم واجبه، به لام ئه گهر کاتی نو یژ زوو بوو، یان مه به سستی سوخته ت
کردن بوو، یان ئاوه که به پاره یه کی زیاتر له هاو نرخی خوی ده ست ده که وت، له و
کاتانه شدا ته یه معوم دروسته به لام واجبه نیه، هه روه که له (المجموع) دا هه رموو یه تی.

(يَتَيَّمُّ الْمُخْدِتُ) دروسته: مرقفی بی ده ستنو یژ ته یه معوم بکا (وَالْجُنُبُ) دروسته: مرقفی
جه نابه تدارو ئافره تی زه یسانی و حه یزدار ته یه معوم بکه ن، ئه گهر نه یان توانی ئاو به کار
بیئن (لأسباب) له بهر چند هۆیه که له و هۆیانه ی داهاتوو:

(أَحَدُهَا) یه کیک له و هۆیانه (فَقْدُ الْمَاءِ) نه بوونی ئاوی پاکه ره وه یه، خوی گه روه
ده هه رموی: ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَوْ عَلَى سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لَامَسْتُمُ
النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا﴾ ئه گهر ئیوه نه خۆش بون، یان له سه هه ردا
بون، به هۆی پیسایه کردن، یان به ده ست لیاندانی ئافره تان بی ده ستنو یژ بون و ئاوتان
ده ست نه که وت، به گلکی پاک ته یه معوم بکه ن.

فَإِنْ تَيَقَّنَ الْمُسَافِرُ فَقَدَهُ تَيَمَّمَ بِلَا طَلَبٍ، وَإِنْ تَوَهَّمَهُ طَلَبُهُ مِنْ رَحْلِهِ وَرُفْقَتِهِ وَنَظَرَ حَوَالِيَهُ إِنْ كَانَ بِمُسْتَوٍ، فَإِنْ أَحْتَاجَ إِلَى تَرَدُّدٍ تَرَدَّدَ قَدْرَ نَظَرِهِ،

ئینجا بزانه: له نه بوونی ناودا جیوازی نیه: که به ههستکراوی بیگومان ناوه که نه بی، یان ناو هه بی به لام شهرع پیکای به کارهیتانی نه دا، ههروه که له هویه که ی ژماره دووه مددا پوونی نه که یه نه وه، ان شاء الله تعالی، یان ناو هه بی و شهرعیش پیکه بدا، به لام له کاتی نو یژدا توانای وه دهستهیتانی نه بی: وه کو دوژمن، یان درنده یه که پیکه ی ناوی گرتبی، یان له ناو ده ریادا سواری که شتی بو بی و توانای ناو هه لیتجانی نه بی، یان ناوی بیر به توبه ت بوو تا توبه تی ده که یشتی کاتی نو یژ نه ده ما، له و مه سه لانه دا ناوه که به نه بوو داده ندری، که واته: ته یه موموم ده کاو قه زاکر نه وه ی نو یژی شی له سر نیه، ههروه که له سه رچاوه کاندای پوونیان کردونه وه.

(فَإِنْ تَيَقَّنَ الْمُسَافِرُ) جا نه گه ر پیتیوار بیگومان ده یزانی (فَقَدَهُ) ناو له و شوینه دا نیه (تَيَمَّمَ) یه کسه ر له کاتی نو یژدا ته یه موموم ده کا (بِلا طَلَبٍ) بی نه وه ی به دوا ی ناودا بگه پئی، چونکه گه پانه که ی بی سوده، که واته: قه زاکر نه وه ی له سر نیه، ئینجا بزانه: نیشته جی، واته: نه و که سه ی له ناوه دانی یه، نه گه ر نه ویش بیگومان ده یزانی ناو نیه، یه کسه ر ته یه موموم ده کا، به لام نو یژ ده که قه زاکه توه، ههروه که له سه رچاوه کاندای فرموویانه.

ههروه ها نه گه ر داد په روه ریک پی ی گوت: له م شوینه دا ناو نیه. دیسان یه کسه ر ته یه موموم ده کا، ههروه که له (نهایه) دا فرمووی تی ﴿عَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ كَانَ تُصِيبُهُ الْجَنَابَةُ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ الصَّعِيدُ الطَّيِّبُ وَضَوْءُ الْمُسْلِمِ وَإِنْ لَمْ يَجِدِ الْمَاءَ عَشْرَ سِنِينَ فَإِذَا وَجَدَ الْمَاءَ فَلْيَمْسُهُ بِشِرَّتِهِ﴾ رواه اصحاب السنن بسند صحيح، ده رباره ی جه نابه تدار پیغه مبه ر ﷺ فرمووی: گلی پاک ده ستنو یژگری موسلمانان، هه ر چه ند تا ده سالی ش ناوی ده ست نه که وئی، جا هه ر کاتیک ناوی ده ست که وت، با خوی پی پاک بکاته و» له بی ده ستنو یژی گه و ره و بچوک. واته: چونکه ته یه موموم بی ده ستنو یژی لانا با.

(وَإِنْ تَوَهَّمَهُ) نه گه ر دلنیا نه بو، به لام دلی بۆ نه وه چوو: که ناو هه یه (طَلَبُهُ) واجبه له کاتی نو یژدا به دوا ی ناودا بگه پئی (مِنْ رَحْلِهِ) له بارگه و بارخانه ی خوی (وَرُفْقَتِهِ) له لای هاو پیکانی خوی (وَنَظَرَ حَوَالِيَهُ) ته ماشای هه ر چوار لای خوی ده کا (إِنْ كَانَ بِمُسْتَوٍ) نه گه ر له شوینیکی پاستان بی، جا زیاتر بایه خ به شوینی سه وزایی و بالنده ده دا.

(فَإِنْ أَحْتَاجَ إِلَى تَرَدُّدٍ) جا نه گه ر پیتیوستی به ها توچۆ هه بو، چونکه شوینه که پاستان نه بو، به لکو دۆلایی، یان ته پۆلکه بوو، نه وه (تَرَدَّدَ قَدْرَ نَظَرِهِ) به نه ندازه ی دیتنی خوی به دوا ی ناودا ده گه پئی ده چیته سه ر به رزایه کان، به و نه ندازه یه ده گوت پئی: (سنوری فریا که وتن)، که ده کاته (۱۵۰) متر.

فَإِنْ لَمْ يَجِدْ تَيْمَمَ، فَلَوْ مَكَثَ مَوْضِعَهُ فَلَا صَحَّ وَجُوبُ الطَّلَبِ لَمَّا يَطْرَأُ، فَلَوْ عَلِمَ مَاءً يَصِلُهُ الْمُسَافِرُ لِحَاجَتِهِ وَجَبَ قَصْدُهُ إِنْ لَمْ يَخَفْ ضَرَرَ نَفْسٍ أَوْ مَالٍ،

که واته: هر نهونده له بارگه که ی دور نه که ویتوه: نه گهر هاوار بکاته هاوړیکانی-له کاته ی گفتوگو ده که نو به شتی تره وه خه ریکن- په کسر فریای بکه ونو به و مخرجش له گیان و مال و ناموسی ش دلنیا بی و کاتی نویژه که ش نه پړاو له هاوړیکانی شی دوا نه که وئ، هه روه که له سر چاوه کاند ا پوونیان کردوته وه (فَإِنْ لَمْ يَجِدْ) جا نه گهر له و سنوره دا که پړاو ناوی ده ست نه که وت (تَيْمَمَ) ته یه موم بکا و قه زا کردنه وه ی له سر نیه، چونکه ناو نیه.

(فَلَوْ مَكَثَ مَوْضِعَهُ) جا نه گهر هر له شوینه که ی خوی مایه وه (فَلَا صَحَّ وَجُوبُ الطَّلَبِ) به فرموده ی پراستتر: واجبه به دوا ی ناودا بگه پئ (لَمَّا يَطْرَأُ) بئ نه و پټویستی یه ی دوپاره پړو ددها: وه که هر له شوینه که ی خوی دا تووشی جه نابت بیئ، یان کاتی نویژی کی تر هاتبئ، نه وه دوپاره واجبه به دوا ی ناودا بگه پئ، به لام گه پانه که ی له جاری یه که م سوکتر بیئ، هه روه ها بئ نویژی سی یه م و چواره میش-نه گهر له شوینی خوی مایه وه- هه مان په رفتار ده کا، هه روه که له (المجموع) و (تحفة) دا فرمویانه.

ئینجا بزانه: نه گهر دو نویژی له یه ک کاتا (جَمْعٌ)-کو کردنه وه، نه وه واجبه له دوا ی سه لامدانه وه ی نویژی یه که م، دوپاره به دوا ی ناودا بگه پئ، واته: ته نها له شوینی خوی ته ماشای هر چوار لای خوی بکا، ئینجا نه گهر ناو نه بو، ته یه موم بکا و ده ست به نویژی دووم بکا، هه روه که له (المجموع) دا پوونی کردوته وه.

هه روه ها نه گهر ویستی چند نویژیک له یه شویندا به دوا ی یه کدا قه زا بکاته وه، دیسان واجبه: به و شیوه یه به دوا ی ناودا بگه پئ و ئینجا ته یه موم بکا و نویژی کی تر قه زا بکاته وه، هه روه که له (نهاية) دا فرمویه تی.

(فَلَوْ عَلِمَ مَاءً) جا نه گهر بیگومان زانی له شوینیکدا ناو هیه، یان دادپه روه ریک پی ی گوت: له و شوینه دا ناو هیه. شوینه که ش له سنوری فریا که وتن دورتر بوو، به لام (يَصِلُهُ الْمُسَافِرُ) پټوار ده که یشته نه و شوینه (لِحَاجَتِهِ) بئ پټویستی ه کانی خوی: وه کو دار هیتان و ناژله له وه پاندن-به م نه ندازه یه ش ده گوتړئ: (سنوری نزیک)، که ده گاته نزیکه ی (۲۵۰۰) متر-که و ابو: (وَجَبَ قَصْدُهُ) واجبه پړواته نه و شوینه و ناو وه ده ست بیئ ی بئ ده ست نویژو غوسل، به م مخرجانه:

(إِنْ لَمْ يَخَفْ ضَرَرَ نَفْسٍ أَوْ مَالٍ) نه گهر نه ترسی زیان به گیان و مال و ناموسی خوی و که سیکی تر بکه وئ و نه ترسی کاتی نویژه که ش پړاو نه ترسی له هاوړیکانی دوا بکه وئ،

فَإِنْ كَانَ فَوْقَ ذَلِكَ تَيْمَمٌ، وَلَوْ تَقَنُّهُ آخِرَ الْوَقْتِ فَلَا تَنْتَظَرُهُ أَفْضَلُ، أَوْ ظَنَّهُ فَتَعْجِيلُ التَّيْمَمِ أَفْضَلُ فِي الْأَظْهَرِ، وَلَوْ وَجَدَ مَاءً لَا يَكْفِيهِ فَلَا أَظْهَرُ وَجُوبُ اسْتِعْمَالِهِ وَيَكُونُ قَبْلَ التَّيْمَمِ،

واته: نه گهر يه کيکي له و مه ترسيانه ي هه بو، بزي دروسته ته يه مموم بکا و واجب نيه بپواته سر ناوه که، هه روه که له زوريه ي سه رچاوه کانداهه رمويانه.

(فَإِنْ كَانَ فَوْقَ ذَلِكَ) جا نه گهر ناوه که له نه ندازه ي (سنوري نزیک) دورتر بو- که پي ته ده گوتري: (سنوري دور)- نه وه واجب نيه: بپواته سر ناوه که، به لکو (تيمم) ته يه مموم ده کا، چونکه پويشتن بزي سه ر ناوه که ماندوو بونيکي ته وای ده وي.

﴿ نَاكَادَارِي ﴾ نه و سي سنور گشتي ده رياره ي پيوار بو، چونکه نه گهر نيسته جي ده يزاني له شويينيکي ناوه داني دا ناو هه يه، دروست نيه ته يه مموم بکا، به لکو واجب بپواته سر ناوه که، هه رچه ند له م سه ري شار بپواته نه و سه ري شار کاتي نويزه که ش بپوا، چونکه نه گهر نيسته جي له به ر نه بوني ناو ته يه مموميش بکا، هه ر واجب نويزه که قه زه بکاته وه، هه روه که له (المجموع) و (الشرواني) دا پوونيان کردوته وه.

(وَلَوْ تَقَنُّهُ آخِرَ الْوَقْتِ) نه گهر بيگومان ده يزاني: له کوتايي کاتي نويزدا ناوي ده ست ده که وي (فَإِنْ تَنْتَظَرُهُ أَفْضَلُ) نه وه چاوه پواني ناوه که بکا خيري زياتره، چونکه نويزي به ده ست نويز خيري زياتره له نويزي به ته يه مموم (أَوْ ظَنَّهُ) يان گوماني هه بو که له کوتايي کاتي نويزدا ناو ده بي، يان نابي (فَتَعْجِيلُ التَّيْمَمِ أَفْضَلُ) نه و کاته به په له کردني ته يه مموم خيري زياتره (فِي الْأَظْهَرِ) له هه رموده ي به هيژتريدا.

(وَلَوْ وَجَدَ مَاءً) نه گهر بي ده ست نويز، يان جه نابه تدار، يان هه يزدار، هه نديک ناوي ده ست که وت، به لام (لَا يَكْفِيهِ) ناوه که ش که م بوو به شي ده ست نويز، يان غوسل کردني نه ده کرد، نه وه (فَلَا أَظْهَرُ وَجُوبُ اسْتِعْمَالِهِ) به هه رموده ي به هيژتر واجب ناوه که به کار بيئي تا ده بپي، چونکه پيغه مبه ر (هه رموي: «إِذَا أَمَرْتُكُمْ بِشَيْءٍ فَأَتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ» رواه الشيخان، هه ر کاتيک هه رمانم به شتيک پي کردن، هه ر چه ندی تواناتان هه يه هه رمانه که م به جي به يئن. (وَيَكُونُ قَبْلَ التَّيْمَمِ) واجب: به کاره يتاني ناوه که له پيش ته يه مموم کردندا بي، واته: که ناوه که نه ما ئينجا ته يه مموم بکا، چونکه خوي گوره ده هه رموي: «فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً تَتَيَمَّمُوا» نه گهر ناوتان ده ست نه که وت ته يه مموم بکن.

ئينجا بزانه: بزي ده ست نويز گرتن واجب: به گويزه ي پيزي ده ست نويز ناوه که به کار بيئي تا ناوه که ده بپي، ئينجا ته يه مموم ده کا، به لام بزي غوسل کردن سونده ته: يه که مجار ناوه که له نه نداهه کاني ده ست نويز به کار بيئي، ئينجا سر، ئينجا ته نيشتي راسته، ئينجا که ناوه که بپا، ته يه مموم ده کا، هه روه که له (المجموع) و (تحفة) دا پوونيان کردوته وه.

وَيَجِبُ شِرَاؤُهُ بِثَمَنِ مِثْلِهِ إِلَّا أَنْ يَخْتِاجَ إِلَيْهِ لِلذَّيْنِ مُسْتَقْرِقٍ أَوْ مُؤْتَةِ سَفَرٍ أَوْ نَفَقَةٍ حَيَوَانَ مُحْتَرَمٍ،

﴿ناگاداری﴾: نه گهر بڼه دستنویز، یان جهنابه تدار، یان هیزدار ناویان دهست نه کهوت، به لّام به فر، یان ته زړه یان دهست کهوت و نه یانتوانی بیان تاویننه وه، نه وانهش هر به نه بوو داده ندرتین، واته: ته یه موم دهکنو و قه زاکړنه وه یان له سر نیه، ههروه له (المجموع) دا فرموویته، به لّام نه گهر ده یانتوانی بیان تاویننه وه، نه و کاته واجبه: به کاریان بیتن، ههروه له (تحفة) دا فرموویته.

واته: واجبه به تاواندنه وه یان خهړیک بڼه، به و مەرجه ی نه ترسې کاتی نویژه که بړوا، جا نه مه دریا ه پټیوار بوو، به لّام نیشته چې له سر ی واجبه به تاواندنه وه یان خهړیک بڼه، هر چند کاتی نویژه کهش بړوا، چونکه نیشته چې له بهر بڼه ناویش ته یه موم بکا هر واجبه نویژه که قه زاکاته وه، ههروه کاسمان کرد.

ثینجا بزانه: نه گهر پیسیه کی به لاشه یوه بوو، نه و کاته واجبه ناوه که له پیشدا له لابرډنی پیسی دا به کار بیتن، ثینجا ته یه موم بکا، واته: نه گهر ته یه مومی کرد ثینجا پیسیه کی لابرډ، یان هر لای نه برد، نه وه ته یه مومی دروست نیه، چونکه مەرچیکې دروست بوونی ته یه موم نه وه یه: هیچ پیسیه کی لینه بورډراوی به لاشه یوه نه بیتن، جیاوازی پټیوارو نیشته جیش نیه - ههروه له زړبه ی سرچاوه کاند ا فرموویانه - به لّام له فرمووده ی (تحفة) ده فامیند رتته وه: نه گهر نه ونده ناو هس نه بو پیسیه کی پټ لایبیا، نه و کاته ته یه مومی دروسته. له (نهاية) دا ده فرموی: ناشکرایه پیسبوونی نه و بهرگی ناتوانی دایبکه نن، وه کو پیسبوونی لاشه ی وایه.

ثینجا بزانه: نه گهر میز، یان پیسایي کرد، مەرجه له پیش ته یه موم کردند: یان به ناو، یان به بهر د تار هت بکا، جا نه گهر تاره تی نه کردو ته یه مومی کرد، ته یه مومه کی دروست نیه، ههروه له سرچاوه کاند ا پوون کراوه ته وه.

(وَيَجِبُ شِرَاؤُهُ) واجبه: بڼه دستنویز بڼه غوسل له کاتی نویژدا ناو بکړې، یان که رسته ی ناو هه لېنجان بکړې (بَثْمَنِ مِثْلِهِ) به پاره ی هاو نرخی خوی: له و کات و له و شویندا (إِلَّا أَنْ يَخْتِاجَ إِلَيْهِ) مه گهر پټویستی به و پاره یه هه بیتن (لِلذَّيْنِ مُسْتَقْرِقٍ) بڼه زړیکې وه ها: گشت مالی دابگری (أَوْ مُؤْتَةِ سَفَرٍ) یان پټویستی به پاره که هه بیتن بڼه ټرکی سه فر: وه کو هاتن و چوون و خواردن و خوتن و سواری.

(أَوْ نَفَقَةٍ حَيَوَانَ مُحْتَرَمٍ) یان پټویستی پټی هه بیتن بڼه خپو کردنی گیانله بهر ټرکی ریزدار: وه کو دایکی و باوکی و منداله کانی و ژنه کانی ۱۱ خزمه تکاره کانی و ناژه له کانی، جگه له

وَلَوْ وَهَبَ لَهُ مَاءٌ أَوْ أُعِيرَ دَلْوًا وَجَبَ الْقَبُولُ فِي الْأَصَحِّ، وَلَوْ وَهَبَ ثَمَنَهُ فَلَا، وَلَوْ نَسِيَهُ فِي رَحْلِهِ أَوْ أَضْلَهُ فِيهِ فَلَمْ يَجِدْهُ بَعْدَ الطَّلَبِ قَتِيْمٌ قَضَى فِي الْأَظْهَرِ، وَلَوْ أَضْلَ رَحْلَهُ فِي رَحَالٍ فَلَا يَقْضَى.

سه گى زيان به خش و خرمى كافريو و نويژنه گه به مهرجى خوى و، زيناكه رى موحسن، چونكه نه وانه پيژدار نين.

جا نه گه ريه كيكي له و پيويستيانه ي پابردو هه بو، يان به زياتر له پاره ي هاوئرخ ناوه كه يان پي ده فروشت، واجب نيه بيكرئي، به لام نه گه ر پاره كه ي له و پيويستانه زياد بو، نه و كاته واجب به پاره ي هاوئرخ ناوه كه بيكرئي، يان كه رسته ي ناو هه لئنجان بيكرئي، مه به ستيش به پاره -ليژده دا- ته نها دراو و پول نيه، به لكو ته ر جوړه ماليكي هه بي، واجب: ناوي پي بيكرئي، هه روه كه له (المجموع) دا هووني كړدو ته وه.

(وَلَوْ وَهَبَ لَهُ مَاءٌ) نه گه ر بڼو ده ستنويژ، يان بڼو غوسل ناوي پي به خشرا، يان ناوي به قهرز دراين (أَوْ أُعِيرَ دَلْوًا) يان دلوچه، يان كه رسته يه كي تري ناو هه لئنجاني به خواستن ويدر (وَجَبَ الْقَبُولُ) واجب به خشينه كه، يان قهرزه كه، يان خواستنه كه قبول بكا (فِي الْأَصَحِّ) له فهرموده ي راستردا، چونكه به وهند. منه تيكي گه وره ي له سر ناكري (وَلَوْ وَهَبَ ثَمَنَهُ) به لام نه گه ر پاره ي پي به خشرا تاكو ناوي پي بيكرئي، يان پاره ي ناو كپني به قهرز دراين، يان كه رسته ي ناو هه لئنجاني به قهرز دراين (فَلَا) واجب نيه به خشيني پاره، يان قهرزه كان قبول بكا، چونكه منته ي گه وره يه.

(وَلَوْ نَسِيَهُ فِي رَحْلِهِ) نه گه ر ناوه كه ي، يان كه رسته ي ناو هه لئنجاني له ناو باري خوي دا له بير چو (أَوْ أَضْلَهُ فِيهِ) يان له ناو باره كه ي دا ونى كرد (فَلَمْ يَجِدْهُ بَعْدَ الطَّلَبِ) پاش نه وه ي ژور به دواي دا گه را نه يدوزيه وه (قَتِيْمٌ) جا ته يه معمولي كړو نويژي پيوه كرد (قَضَى) واجب نويژه كه به ده ستنويژ قهزا بكا ته وه (فِي الْأَظْهَرِ) له فهرموده ي به هيژتردا، چونكه له راستي دا ناوي هه يه، به لام كه م و كوپي له خوي ته ي (وَلَوْ أَضْلَ رَحْلَهُ فِي رَحَالٍ) به لام نه گه ر ناوه كه له ناو باره كه ي دا بو، باره كه شي له ناو باري هاوپيگاني دا ون كرد (فَلَا يَقْضَى) قهزا كړنه وه ي له سر نيه، چونكه كه م و كوپي له خودي خوي نيه.

﴿ناگاداري﴾: نه گه ر يه كيكي ناوي له هه بو و پيويستيشي پي نه بو، به لام يه كيكي تر -بڼو ده ستنويژ، يان بڼو غوسل- پيويستي پي هه بو و داواي ناوه كه ي ليكرد، خاوه ن ناوه كه شي نه به فروشتو نه به به خشينو نه به قهرز ناوه كه ي نه داين، نه وه دروست نيه به هيژو توانا ناوه كه ي ليستين، به لكو ته يه معمول ده كاو قهزا كړنه وه شي له سر نيه، هه روه ها له سر خاوه ن ناوه كه شي واجب نيه بڼو ده ستنويژو بڼو غوسل ناو بداته

الثاني: أَنْ يُحْتَاجَ إِلَيْهِ لِعَطَشٍ مُحْتَرَمٍ وَلَوْ مَالًا.

یه کیکی تر، به لّام بۆ خواردنه وه له بهر زۆر تینووه تی دروسته: به هیزو تواناش ئاوه که ی
لێبستینی-واته: به پاره، یان به قهرز- نه گه خاوه نه که ی پێویستی ی پێ نه بێ، چونکه
له دهستنوێژو غوسلدا خوای گه وره گلی به جیگری ئاو داناوه، به لّام له پاراستنی گیاندا
هیچ شتێک جیگری گیان نیه.

ئینجا بزانه: به هیچ جۆرێک دروست نیه ئاوی دزراو، یان زه وتکراو، یان به ئه مانه ت
داندراو، به کار بێ: نه بۆ دهستنوێژو نه بۆ غوسل، به لکو تهیه معموم ده کاو
قه زاگردنه وه شی له سه ر نیه، جا نه گه ر به و جۆره ئاوانه دهستنوێژی گرت، یان غوسلی
کرد، گونا بهار ده بێ، به لّام له گه ل نه وه شدا دهستنوێژو غوسل و نوێژه که ی دروسته، نه م
ناگاداریه له (المجموع) دا به یون کراوه ته وه.

﴿تهیه معموم به هۆی تینووه تی﴾

(الْأَنبِيَاءُ) دووهم له هۆیه کانی تهیه معموم: نه بوونی ئاوه به گوێره ی شهرع، واته: ئاوه که
هه بێ، به لّام شهرع پێگه ی به کارهێنایی نه دا: وه کو ئاوه که پێس بێ، یان وه کو (أَنْ يُحْتَاجَ
إِلَيْهِ) پێویست به ئاوه که بێ (لِعَطَشٍ مُحْتَرَمٍ) بۆ تینووه تی گیانه به رێکی پێزدار- به
به لگه ی (اجماع)- (وَلَوْ مَالًا) هه ر چه ند پێویسته که ش ئێستا نه بێ به لکو له مه ودا بێ،
خوای گه وره ده فره موێ: ﴿وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا﴾ هه ر که سێک ئاده میزادیك
له مردن پزگار بکا، خێری وه ک هه موو خه لکی پزگار کردبێ نه وهایه.

که وایو: نه گه ر ده یزانی یه کیك له هاو پزگانی له بهر تینووه تی پێویستی به ئاوه یه
-ئێستا، یان له مه ودا- واجبه تهیه معموم بکاو له کاتی پێویستی دا ئاوه که ی بداتی: یان
به پاره، یان به خۆپایی، واته: دروست نیه ئاوه که: نه بۆ دهستنوێژو نه بۆ غوسل و نه بۆ
لابردنی پێسی به کار بێنێ، به لکو به پێسیه وه نوێژ ده کاو قه زای ده کاته وه؟ چونکه به
پێسیه وه نوێژی کردوه، هه ر وه که له (الشراونی) دا به یون کراوه ته وه.

ئینجا بزانه: له پێویستی تینووه تی دا جیاوازی نیه گیانه به ره که: به خۆی بێ، یان
که سێکی تر بێ، خزم بێ، یان بێگانه بێ، یان ئاژه ل بێ، گوشتی بخوێ، یان نا، واته:
حه پامه ئاوه که له دهستنوێژو غوسل به کار بێنێ، به لکو واجبه ئاوه که بۆ خواردنه وه
دابێت و تهیه معموم بکا، قه زاگردنه وه شی له سه ر نیه.

به لّام نه گه ر گیانه به ره که پێزدار نه بو: وه کو سه گی زیانه خشو به رازو جه نگاو ری کافرو
موسلمان ی کافریو و نوێژه که رو... هتد ئه وانه ی کوشتنیان دروسته، نه وه دروست نیه
ئاوه که یان بداتی، به لکو واجبه: له دهستنوێژو غوسلدا به کاری بێنێ، واته: نه گه ر

الثَّالِثُ: مَرَضٌ يَخَافُ مَعَهُ مِنْ اسْتِعْمَالِهِ عَلَى مَنَفْعَةِ عَضْوٍ، وَكَذَا بَطْءُ الْبُرْءِ أَوْ الشَّيْنِ الْفَاحِشُ فِي عَضْوٍ ظَاهِرٍ فِي الْأَظْهَرِ، وَشِدَّةُ الْبُرْدِ كَمَرَضٍ،

ناوه که ی دانئو ته یه موممی کرد، گونا هبار ده بیو واجیه: نویژه که ش قه زَا بکاته وه، هروه ها نه گه ر ناوه که خیراتی خوار دنه وه بوو، دروست نیه بۆ ده ستئویژو غوسل به کاری بیئنی، به لکو ته یه مومم ده کاو قه زاکردنه وه شی له سر نیه، هروه که له (المجموع) و تحفة) دا ئو مه سه لانه یان پوون کردونه وه.

هروه ها نه گه ر پیواره تینوه که سه فهره که ی تاوانباری بوو، نه وه تا توبه نه کا دروست نیه ته یه مومم بکا، هروه که له سر چاوه کاندایه رموویانه.

﴿ ته یه موممی به هوئی نه خوشی و سه رما و برینداری ﴾

(الثَّالِثُ) سَمِیْعٌ لَهُ هَوِیةٌ کَانِیةٌ یَه مومم: (مَرَضٌ) نه خوشی، یان برینیکی وه هایه: که (یَخَافُ مَعَهُ مِنْ اسْتِعْمَالِهِ) ترسی هه بی نه گه ر له گه ل ئو نه خوشیه، یان ئو برینه دا، ئاو به کار بیئنی (عَلَى مَنَفْعَةِ عَضْوٍ) نه دنامیک، یان سودی نه دنامیکی نه میئنی: وه کو کویر بیئنی، یان نه دنامیکی لی بیته وه، یان شهله په ته بیئنی، یان که پ بیئنی، یان نه خوشیه کی تری تووش بیئنی، واته: بۆی دروسته: ته یه مومم بکا، به به لگی ئایه تی (وَإِنْ کُنْتُمْ مَرَضًا) ی پابردوو.

(وَكَذَا بَطْءُ الْبُرْءِ) هروه ها درهنگ چاکبونه وه ی نه خوشی و برین و زیده بوونی نه خوشی و زیده بوونی ئازار، گشتی وه کو نه خوشی وایه (أَوْ الشَّيْنُ الْفَاحِشُ) یان په له یه کی زۆد ناشیرن په یدا بیئنی (فِي عَضْوٍ ظَاهِرٍ) له نه دنامیکی دهره وه: وه کو ده ست و پوخسار، ئویش وه کو نه خوشی وایه (فِي الْأَظْهَرِ) له فهرمووده ی به میژ تردا: له هه ردوو مه سه له که دا.

﴿ ئاگا داری ﴾: له ته یه موممی نه خوشی و برینداری دا جیاوازی پیواره نیشته جئ نیه و جیاوازی بی ده ستئویژو بچوک و گه ورده ش نیه، هیچیان قه زاکردنه وه یان له سر نیه، هروه که له (المجموع) دا فهرموویه تی.

(وَشِدَّةُ الْبُرْدِ) سه رمای به میژ (کَمَرَضٍ) وه کو نه خوشی وایه و ده بیته هوئی دروست بوونی ته یه مومم: بۆ پیواره بۆ نیشته جئ، به و مه رجه ی هیچی ده ست نه که وی ئاوی پی گه رم بکا، یان خوئی پی گه رم بکاته وه ﴿عَنْ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ: أَلَّهُ احْتَلَمَ فِي لَيْلَةٍ بَارِدَةٍ، فَأَشْفَقَ أَنْ يَتَسَلَّ قَتِيمٌ ثُمَّ صَلَّى بِأَصْحَابِهِ، فَذَكَرُوا ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ ﷺ فَلَمْ يَنْكَرْ عَلَيْهِ﴾ رواه ابوداود موصولا و البخاری تعلیقاً، حه زده تی (عه مر ی کو پی) (عاس) له شه ویکی ساردا له شی به جه نابته بوو، له ترسی سه رما نه یویرا غوسل بکا، به لکو ته یه موممی کردو نویژی به یانی به جه ماعت بۆ هاو پیکانی کرد، جا ئه مه یان بۆ پیغه مبه ر ﷺ باس کرد، ئویش په خنه ی لیته گرت.

وَإِذَا امْتَنَعَ اسْتِعْمَالُهُ فِي عُضْوٍ: إِنْ لَمْ يَكُنْ عَلَيْهِ سَاتِرٌ وَجَبَ التَّيْمُمُ وَكَذَا غَسْلُ الصَّحِيحِ عَلَى الْمَذْهَبِ،

ئینجا بزانه: نه‌گەر شتیکی ده‌ست که‌وت ئاوی پی‌گهرم بکا، واجبه: ئاوه‌که گهرم بکا، هر چه‌ند کاتی نوێژه‌که‌ش نه‌می‌نێ، هه‌روه‌ها واجبه: هه‌ول بدا که‌رسته‌ی ئاو گهرم کردنیش په‌یدا بکا، هه‌رچه‌ند کاتی نوێژه‌که‌ش نه‌می‌نێ، واته: له هه‌ردوو مه‌سه‌له‌که‌دا بۆی دروست نیه به‌ ته‌یه‌موم نوێژه‌که له کاتی خۆی‌دا بکا، چونکه ئاو هه‌یه، هه‌روه‌ک له (الشروانی)‌دا فهرموویه‌تی.

هه‌روه‌ها نه‌گەر به‌کرێی هاو‌نرخ ئاوه‌که‌ی بۆ گهرم ده‌کرا، یان به‌ پارهی هاو‌نرخ ئاوی گهرمی پی‌فروشا، واجبه جێ‌به‌جێ بکا و دروست نیه ته‌یه‌موم بکا نه له سه‌فه‌رو نه له ماله‌وه، هه‌روه‌ها نه‌گەر ده‌وێرا به‌شیکی نه‌ندامه‌کانی بشوێ، واجبه بیان‌شووێ و له جیاتی نه‌وه‌ش ناوێری ته‌یه‌موم ده‌کا، هه‌روه‌ها نه‌گەر ده‌یتوانی په‌که په‌که گشت نه‌ندامه‌کانی بشوێ دیسان واجبه وابکا.

جا بزانه: به هه‌رجۆریک له ترسی سه‌رما ته‌یه‌موم بکا، هه‌ر واجبه قه‌زا بکاته‌وه، جیا‌وازی پێ‌بوارو نیشته‌جێ نیه، هه‌روه‌ک له (المجموع)‌دا پوون کراوه‌ته‌وه.

ئینجا بزانه: نه‌گەر پیاویک له شوینێک خه‌وت و جه‌نا به‌تی تووش بوو، شوینێکه‌ش ئافره‌تی لێ‌بوو و نه‌گەر غوسلی کردبا، ده‌ترسا بوختانیکی پی‌بکری، ئه‌ویش له سه‌ری واجبه نه‌ونده‌ی ده‌وێری له نه‌ندامه‌کانی بشوێ، ئینجا دروسته: ته‌یه‌موم بکا و نوێژه‌که‌ش بکا، ئینجا که غوسلی کرد، واجبه نوێژه‌که قه‌زا بکاته‌وه، هه‌روه‌ک له (الشروانی) له باسی جه‌نا به‌تدا پوون کراوه‌ته‌وه.

(وَإِذَا امْتَنَعَ اسْتِعْمَالُهُ) هه‌ر کاتێک قه‌ده‌غه بوو نه‌وێرا ئاو به‌کار بێنی (فِي عُضْوٍ) له نه‌ندامێک، واته: له شوینێکی له‌شی‌دا: به هۆی برینداری، یان شکست، یان نه‌خۆشی (إِنْ لَمْ يَكُنْ عَلَيْهِ سَاتِرٌ) نه‌گەر دا‌پۆشه‌ر له سه‌ر شوینێکه نه‌بو (وَجَبَ التَّيْمُمُ) واجبه: ته‌یه‌مومیکی ته‌واو بکا، له جیاتی شوێنی شوینێکه (وَكَذَا غَسْلُ الصَّحِيحِ) هه‌روه‌ها واجبه شوینی ساغیش بشوێ نه‌گەر بتوانی (عَلَى الْمَذْهَبِ) له سه‌ر فهرمووده‌ی پاستی مه‌زه‌هب.

ئینجا بزانه: واجبه شوینی ده‌رووبه‌ری برینه‌که‌ش بشوێ، جا نه‌گەر ده‌ترسا برینه‌که ته‌پ بێ، نه‌وه به هۆی شتیکی وه‌کو په‌رێ دلوپه دلوپه ئاوی به سه‌ردا ده‌کا، ئیتر واجب نیه برینه‌که به ئاو مه‌سح بکا، به‌لام نه‌گەر برینه‌که له نه‌ندامی ته‌یه‌مومدا بوو، واجبه به توژی گل مه‌سح بکری، جا له ته‌یه‌مومی ئه‌و بریندارو شکسته‌دا جیا‌وازی بێ‌ده‌ست‌نوێژی بچوک و جه‌نا به‌تدارو زه‌یسانی و چه‌یزدار نیه و هیچیان قه‌زا کردنه‌وه‌یان له سه‌ر نیه.

وَلَا تَرْتِيبَ بَيْنَهُمَا لِلْجُنُبِ، فَإِنْ كَانَ مُحْدَثًا فَلَا صَحَّ اشْتِرَاؤُ التَّيْمِمْ وَقْتُ غَسْلِ الْغُلِيلِ،
 فَإِنْ جُرِحَ عُضْوَاهُ فَتَيَّمَّمَانِ، فَإِنْ كَانَ كَجَبْرِ

به لَام نه گهر نه يتوانی گشت شوينه ساغه کانی بشوړئ، واجبه: داوای یارمه تی دان له
 یه کټکی تر بکا، هر چه ند به کرئ یی هاو نرخیس بی، جا نه گهر نه بو، واجبه به گوږه ی
 توانای بی شوړئ و له جیاتی شوينه نه شوړاوه که و برینداره که ته نها یه که ته یه موم ده کا،
 به لَام واجبه قهزا بکا ته وه، هره وه که له (المجموع) دا پوونی کردو ته وه.

(وَلَا تَرْتِيبَ بَيْنَهُمَا) ریز واجب نیه له نیوان ته یه موم و شوړنی به شه ساغه که دا (لِلْجُنُبِ)
 بق جه نابه تدارو زه یسانی و حه یزدار، به لَام سوننه ته له پیښدا ته یه موم بکا، ټینجا ساغه که
 بشوړئ و به پیچه وانه ش دروسته، هر چه ند برینه که ش له نه ندامه کانی ده ستنوړځا بی،
 چونکه گشت له شی جه نابه تدارو حه یزدار به یه که نه ندام داده ندړئ.

جا نه گهر برینه که، یان شکسته که له نه ندامه کانی ده ستنوړځا نه بو، واجبه: له جیاتی
 جه نابه ت و حه یز بق ه موو نوړځک ته یه موم بکا و نه گهر بی ده ستنوړځیش بوو ده ستنوړځ
 بگرئ، هره وه که له (شرح المنهج) و (بجیرمی) دا پوون کراوه ته وه.

(فَإِنْ كَانَ مُحْدَثًا) به لَام نه گهر بی ده ستنوړځی بچوک بوو و برینه که ش له نه ندامه کانی
 ده ستنوړځا بوو، نه وه ریز واجبه، که واو: (فَالْأَصَحُّ) به فهرموده ی پاستر (اِشْتِرَاؤُ
 التَّيْمِمْ) مه رجه ته یه موم بکا (وَقْتُ غَسْلِ الْغُلِيلِ) له و کاته ی توبه تی شوړنی نه ندامه
 برینداره که دئ، تا کو ریزه که ی ده ستنوړځ بیته جئ، چونکه له ده ستنوړځا دروست نیه
 ده ستنوړځ، یان ته یه مومی نه ندامی کی ته واو نه بوبی و ده ست به نه ندامه که ی دواى ۱۱
 بکا، هره وه که له سهرچاوه کاند ا فهرمودیا نه.

(فَإِنْ جُرِحَ عُضْوَاهُ) جا نه گهر دوو نه ندامی ده ستنوړځی بریندار بو: وه کو پوخسارو
 ده ستی بریندار بوین (فَتَيَّمَّمَانِ) دوو ته یه موم واجبن، تا کو ریزه که بیته جئ، واته:
 ته یه موم ی کی ته واو له جیاتی برینه که ی پوخساری ده کا و شوينه ساغه که ی پوخساریش
 ده شوړئ، ټینجا ته یه موم ی کی تریش له جیاتی برینه که ی ده ستی ده کا و شوينه
 ساغه که ی ده سته کانی شی ده شوړئ، ټینجا مه سحی سهری ده کا.

هر وه هاش نه گهر برینه که له سئ نه ندامی ده ستنوړځا بو- جگه له سهر- نه و کاته سئ
 ته یه موم به و شتو هیه واجبه و سهریشی به ناو مه سح ده کا، جا نه گهر له چوار نه ندامه که ی
 ده ستنوړځ هیچ شوینی ساغی نه مایئ- وه کو سوتا بی- نه و کاته یه که ته یه موم به سه،
 چونکه واجب نیه ناو به کار بیتنئ، هره وه که له سهرچاوه کاند ا پوون کراوه ته وه.

(وَإِنْ كَانَ) به لَام نه گهر داپوشه ری کی وه ها له سهر شوينه که هه بو پښه ی ناوی ده گرت
 (كَجَبْرِ) وه کو پیچه ری شکست و پیچه ری برین و مه زله و مه لحه م... هتد نه و جوره

لَا يُمَكِّنُ نَزْعَهَا غَسْلَ الصَّحِيحِ وَتَيَمُّمٌ كَمَا سَبَقَ، وَيَجِبُ مَعَ ذَلِكَ مَسْحُ كُلِّ جَبْرَتِهِ
بِمَاءٍ، وَقِيلَ بَعْضُهَا، فَإِذَا تَيَمَّمَ لِفَرَضٍ ثَانٍ وَلَمْ يُحْدِثْ لَمْ يُعِدِّ الْجَنْبُ غَسْلًا، وَيُعِيدُ
الْمُحْدِثُ مَا بَعْدَ عَلَيْهِ وَقِيلَ يَسْتَأْنِفَانِ

دهرمانانه ی پیکه ی ناو ده گرن (لَا يُمَكِّنُ نَزْعَهَا) ناشگونجا پیچهره که و دهرمانه که لابدیری
ناو بگاته شوینه که، نه و کاته (غَسْلَ الصَّحِيحِ) شوینی ساغ ده شوروی (وَتَيَمُّمٌ)
تهیه مومیش ده کا (کَمَا سَبَقَ) به و شیوه ی تازه پابرا له باسی تهیه مومی برین و شورونی
شوینه ساغه که و پیزی بی ده ستونویژو دوو تهیه موم و سی تهیه موم.

به لام (وَجِبُ مَعَ ذَلِكَ) له گه له نه وه ی پابردووشدا واجبه (مَسْحُ كُلِّ جَبْرَتِهِ بِمَاءٍ) گشت
پیچهره که، یان دهرمانه که له نوبه تی نه دنامه که ی دا به ناو مهسح بکا ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ
عَنْهُمَا: أَنَّهُ تَوَضَّأَ وَكَفَّهُ مَغْضُوبَةً فَمَسَحَ عَلَيْهَا وَعَلَى الْعَصَابَةِ وَغَسَلَ مِاسِوِي ذَلِكَ﴾ رواه
البیهقی باسناد صحیح، حه زره تی (عبدالله رضی الله عنه) ده ستونویژی گرتو له په دهستی پیچرا بوو،
مهسحی له سر له په دهست و پیچهره که کردو نه وه ی تریشی شورود. (وَقِيلَ بَعْضُهَا) له
فه رموده ی بی هیژدا به شیک ی پیچهره که مهسح بکری به سه.

نینجا بزانه: نه گه ر ده گونجا پیچهره که، یان دهرمانه که لابدیری زیانیشی نه بو، واجبه
لابدیری شوینه که بشوری، هه روه که له سه رچاوه کاند ا فه رموویه.

﴿فَاكْأَدَارِي﴾: مه رجه پیچهره که ته نها به نه دنازه ی پیوستی گریبون و وه ستانی
خوین و پاوه ستانی دهرمان و شکست، شوینه ساغه که دابیوشی، واته: نه گه ر له و نه دنازه
پیوسته زیاتر له شوینی ساغ دابیوشی، واجبه نویژه که قهزا بگاته وه - هه روه که له
(القلیوبی) و (الشبراملسی) دا پوون کراوه ته وه - هه روه ها نه گه ر پیچهره که له کاتی
بی ده ستونویژدا پیچرا بوو، یان له نه دنامه کانی تهیه موم پیچرا بوو، واجبه: قهزا
بگاته وه، هه روه که له کزاتی تهیه مومدا پوونی ده که ینه وه، ان شاء الله تعالی.

(فَإِذَا تَيَمَّمَ) جا نه گه ر نه و برینداره ی پابردو، نویژیکی واجبی کردو ویستی
تهیه مومیک تر بکا (لِفَرَضٍ ثَانٍ) بق نویژه فه رژیکی تر (وَلَمْ يُحْدِثْ) تهیه مومه که ی
پیشوی - که نویژی پیوه کردبو - هه ر مابو، به تال نه بوبو (لَمْ يُعِدِّ الْجَنْبُ غَسْلًا) برینداری
جه نابه تدار، یان حه یزدار غوسله که - واته: شورونی هیچ شوینیکی له ش - دووباره
ناکه نه وه، به لکو ته نها تهیه موم دووباره ده که نه وه، چونکه جه نابه ت به ته نها بق هه موو
نویژیک تهیه موم واجب ده کا، هه روه که له (تحفة) دا له باسی بی ده ستونویژدا
فه رموویه تی (وَيُعِيدُ الْمُحْدِثُ مَا بَعْدَ عَلَيْهِ) له فه رموده یه کدا: بی ده ستونویژ شورونی دوا ی
برینه که دووباره ده کاته وه (وَقِيلَ يَسْتَأْنِفَانِ) له فه رموده یه کی تردا: هه ر دوکیان غوسل و
ده ستونویژ دووباره ده که نه وه، به لام نه دوو فه رموویه بی هیژن.

وَقِيلَ الْمُوَحَّدُ كَجَبُّ، قُلْتُ: هَذَا الثَّالِثُ أَصَحُّ وَاللَّهُ أَغْلَمُ.

(وَقِيلَ) له فرموده‌ی سَیِّئِهِ مَدَا (الْمُوَحَّدُ كَجَبُّ) بی‌ده‌ست‌نویژیش وه‌کو جه‌نابه‌تدار وابه (قُلْتُ) نیامی (النواوی) ده‌فرموی (هَذَا الثَّالِثُ أَصَحُّ وَاللهُ اعْلَمُ) نهم فرموده سَیِّئِهِ مه راستره، که‌واته: بی‌ده‌ست‌نویژیش وه‌کو جه‌نابه‌تدار- بۆ نویژیکی‌تر- ته‌نها ته‌یه‌موم نویار ده‌کاته‌وه، به‌و مهرجه‌ی نویار بی‌ده‌ست‌نویژ نه‌بویی، به‌لام نه‌گر ته‌یه‌مومه‌که‌ی پیشووی نه‌مابو، یان نویار بی‌ده‌ست‌نویژ بوو، یان نویار تووشی جه‌نابه‌ت، یان حه‌یز، یان زه‌یسانی بوو، نه‌و کاته بۆ نویژیکی‌تر، واجبه: ته‌یه‌موم ده‌ست‌نویژو غوسل و مه‌سحی پیچه‌رو شورینی شوینه ساغه‌که، گشتی نویار بگریته‌وه، به‌و شیوه‌ی له‌ ته‌یه‌مومی برینداردا باسما‌ن کرد، هه‌روه‌ک له‌ سه‌رچاوه‌کاندا فرمویانه.

﴿ناگاداری﴾: ته‌یه‌موم ده‌ست‌نویژی ناچاری‌یه‌و هیچ بی‌ده‌ست‌نویژه‌کی گه‌وره‌و بچوک لانا‌با- هه‌روه‌ک له‌ سه‌رچاوه‌کاندا فرمویانه- واته: ته‌یه‌موم نویژو ته‌وافو قورپان و نه‌و شتانه‌ی به‌ جه‌نابه‌ت و حه‌یز هه‌پامن له‌ به‌ر ناچاری حه‌ل‌لیان ده‌کا، که‌واته: هه‌ر کاتی‌ک بی‌ده‌ست‌نویژو جه‌نابه‌تدارو زه‌یسانی و حه‌یزدار له‌ دوا‌ی ته‌یه‌موم کردن ئاویان ده‌ست که‌وت، واجبه نه‌و بۆ نویژکردن ده‌ست‌نویژ بگری، نه‌مانه‌ش واجبه غوسل بکه‌ن، هه‌روه‌ها نه‌خوشیش هه‌ر کاتی‌ک چاک بۆوه، واجبه بۆ نویژ ده‌ست‌نویژ بگری و له‌ به‌ر جه‌نابه‌ت و حه‌یزیش واجبه غوسل بکا، له‌ (المجموع) دا به‌لگه‌ی به‌ چهند حه‌دیسێ‌ک هی‌ناوه‌ته‌وه: وه‌ک حه‌دیسه‌که‌ی (ابی‌ذر و) (عمرو بن العاص) رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا- که‌ راپاران- به‌م حه‌دیسه‌ش:

﴿عن عمران بن الحصين﴾: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ رَأَى رَجُلًا مُعْتَرِلًا لَمْ يُصَلِّ مَعَ الْقَوْمِ، فَقَالَ: يَا فُلَانُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تُصَلِّيَ مَعَ الْقَوْمِ؟ فَقَالَ: أَصَابَتْنِي جَنَابَةٌ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: عَلَيْكَ بِالصَّعِيدِ فَإِنَّهُ يَكْفِيكَ، فَلَمَّا خَضَرَ الْمَاءَ أُعْطِيَ الرَّجُلُ إِنَاءً فَقَالَ: اغْتَسِلْ بِهِ﴾ رواه الشيخان، پیغه‌مبه‌ر ﷺ پیاویکی دیت: خوی جیا کردبۆوه و له‌ گه‌ل سه‌حابه‌کاندا نویژی نه‌کرد، جا فرموی: فلان نه‌وه بۆ نویژت نه‌کرد؟ گوتی: جه‌نابه‌تم تووش بووه، پیغه‌مبه‌ر ﷺ فرموی: گل به‌کار بیته بۆت دروسته. ئینجا که‌ ئاو په‌یدا بوو پیغه‌مبه‌ر ﷺ قاپه ئاویکی دا پیاوه‌که‌و فرموی: غوسلی پی‌بکه. واته: چونکه به‌ ته‌یه‌مومه‌که‌ جه‌نابه‌تی لانه‌چوب و ئاویش په‌یدا بوو، ناچاری نه‌ما.

ئینجا بزانه: هه‌ر به‌ به‌لگه‌ی نهم حه‌دیسانه، هه‌ر کاتی‌ک برین، یان شکست چاک بۆوه و له‌ دوا‌ی ته‌یه‌مومیش نویار تووشی بی‌ده‌ست‌نویژی، یان جه‌نابه‌ت و حه‌یز نه‌بو، نه‌وه ته‌نها شوینی برینه‌که، یان شکسته‌که واجبه به‌ نه‌تی ده‌ست‌نویژ، یان غوسل بشوړی، به‌لام له‌ ده‌ست‌نویژدا نه‌ندامه‌کانی دوا‌ی نه‌ندامه‌ برینداره‌که‌ش واجبه بشوړینه‌وه؟ تا‌کو پیزی ده‌ست‌نویژ بیته‌جی، هه‌روه‌ک له‌ (المجموع) و (مغنی) دا پوون کراوه‌ته‌وه.

(فَصَلِّ يَتِيمٌ بِكُلِّ تَرَابٍ طَاهِرٍ حَتَّى مَا يُدَاوِي بِهِ وَيَرْمِلُ فِيهِ غُبَارًا، لَا بِمَعْدَنٍ وَسَحَابَةٍ خَزَفٍ وَمُخْتَلِطٍ بِدَقِيقٍ وَنَحْوِهِ، وَقِيلَ: إِنَّ قُلَّ الْخَلِيطِ جَارٌ، وَلَا بِمُسْتَعْمَلٍ عَلَى الصَّحِيحِ وَهُوَ مَا بَقِيَ بَعْضُهُ وَكَذَا مَا تَنَاسَرَ فِي الْأَصَحِّ،

به لَام نه گهر له دواى تـيه مـموم چاك بـڅووه دووباره ش تـووشى بـڼـده سـتنويزى، يان جهـنـابـه، يان حـيـز بـوو، نه و كاته واجبه بـڼـده سـتنويزه كه ده سـتنويزكى ته و او بـگـرـيـو جهـنـابـه تـدارو حـيـز داريـش غوسـليـكى ته و او بـكـن، هـر و هـك له پـيـش حـه ديسـه كه دا باسـمان كـرد، نـيـنـجا بـزانـه: نه گهر پـيـچـه رـه كـى لـدا و ديتى بـرينـه كه ماوـه يـه كه چاك بـڅـوـه، نه و كاته واجبه نويزه كاني نه و ماوـه يـه دواى چاكـبوونـه و هـ گـشـتيـان قـهـزـا بـكـاتـه و هـ، هـر و هـك له زـږـبـه ي سـهـر چاوه كـانـدا پـوون كـراوه تـه و هـ.

﴿فَصَلِّ: ۱۱ باسى روكنه كاني ته يه مموم و چوڼيه تى ته يه مموم كردن﴾

(يَتِيمٌ) دروسته ته يه مموم بكا (بِكُلِّ تَرَابٍ طَاهِرٍ) به گشت گلتيكى پاك كه تزى هـ بـى، جا پـهـش بـى، يان زـهـر د بـى، يان سـږ بـى (حَتَّى مَا يُدَاوِي بِهِ) تا ته يه مموم به و جـږه گـلـهـش دروسته: كه بـڅ دهرمان به كار دى، خـواى گـوره د هـر مـوى: ﴿فَتَيَمَّمُوا صَعِيداً طَيِّباً﴾ ته يه مموم بكن به گلتيكى تزدارى پاك. واته: به تزى گلى پيس ته يه مموم دروست نـيـه (وَيَرْمِلُ فِيهِ غُبَارًا) ته يه مموم به ليميكى وه هاش دروسته: كه تزى تـږـدا بـى، به و مـهـر جـه ي نه و نـده وړ نه بـى: به نه دماه كانه و گير بـى.

(لَا بِمَعْدَنٍ) به لَام ته يه مموم به كانگه دروست نـيـه، وه كو گـږ كـرد و نـږ و هـكـل و نه و جـږه شـتـانـه (وَسَحَابَةٍ خَزَفٍ) ته يه مموم به تزى گـږـزه ي وړدكـرا و به تزى به ردى وړدكـرا و دروست نـيـه؟ چـونـكه نه و شـتـانـه گـل نـين، پـيـښـه مـهـر و ده هـر مـوى: ﴿جَعَلْتُ لَنَا الْأَرْضَ كُلَّهَا مَسْجِداً وَتَرْتَبُّهَا طُهوراً﴾... الحديث رواه مسلم، زهـمـين گـشـتى بـڅ نـيـمـه ي مـوـسـلـمان كـراوه تـه شـوـيـنى نويز، گله كه شى كـراوه تـه ده سـتنويزـگـر.

هـر و هـا به و گـلـهـش دروست نـيـه: كه به ناگر سوتيتـد رايـى (وَمُخْتَلِطٍ بِدَقِيقٍ) هـر و هـا دروست نـيـه ته يه مموم به و گله بكا كه تيـكـه لى ئارد بـوو (وَنَحْوِهِ) يان تيـكـه لى شـتـيـكى وه كو ئارد بـوو: وه كو گـه چ و چيـمـه نـتـر، جا كه م بـى، يان زـږ بـى (وَقِيلَ) له هـر مـوودـه يـه كـى بـى هـيـزدا (إِنَّ قُلَّ الْخَلِيطِ جَانٌ) نه گهر شته تيـكـه لـبـوو كه كه م بـى دروسته.

(وَلَا بِمُسْتَعْمَلٍ عَلَى الصَّحِيحِ) هـر و هـا دروست نـيـه به گلى به كـار هـاتـو ته يه مموم بـكـري، له سـهـر هـر مـوودـه ي پـاسـت (وَهُوَ مَا بَقِيَ بَعْضُهُ) گلى به كـار هـاتـو نه و گله يـه: كه به نه دماه كه يـه و هـ دـمـيـنـيـتـه و هـ له دواى ته يه مموم كـردن (وَكَذَا مَا تَنَاسَرَ فِي الْأَصَحِّ) هـر و هـا نه و هـي له نه دماه كه يـه جـيا دـهـيـتـه و هـ هـر به به كـار هـاتـو دـاـده نـدرى، له هـر مـوودـه ي

وَيُشْتَرَطُ قَصْدُهُ، فَلَوْ سَفَهَتْهُ رِيحٌ عَلَيْهِ فَرَدَّدَهُ وَكَوَى لَمْ يُجْزَى، وَلَوْ يُمَمِّ يَأْذَنُهُ جَارٌ، وَقِيلَ: يُشْتَرَطُ عُدْرٌ. وَأَرْكَانُهُ: نَقْلُ التَّرَابِ، فَلَوْ نَقَلَ مِنْ وَجْهِ إِلَى يَدٍ أَوْ عَكْسَ

پاستردا، كه وابو: نه گهر كومه لیک چنده ها جار ته موم به گلیکی کم بکن، دروسته و ناشبیته به کارهاتوو، هر چند مسته گلیکیش بی له ناو کیسه یه کدا له گه ل خویاندا بیگین، به لام به و مرجعی هیچ توزیک له نه نداده کانه و نه که ویته ناو گله که، هه روه که له (تحفه) و (نهایه) دا پوون کراوه ته وه.

(وَيُشْتَرَطُ) به مرج داده ندری بۆ دروستبوونی تهیه موم (قَصْدُهُ) به مه بهستی گواستنه وه توزه که له گله که وه بگوازیته وه بۆ نه نداده کان، چونکه نه مه واتهی (تَقِيْمُوا) وه له نایه ته که دا (فَلَوْ سَفَهَتْهُ رِيحٌ عَلَيْهِ) نه گهر با توزه که ی به سر نه نداده که ی دا کرد (فَرَدَّدَهُ) ئینجا نه ویش دهستی خوی به سر دا هیناو (وَتَوَى) نیه تی تهیه مومیشی هینا (لَمْ يُجْزَى) تهیه مومه که ی دروست نیه، هه رچند به ویستی خویشی له به رامبه ر با پابه وستی تا توزی وئی بکه وئی؟ چونکه گواستنه وه ی تی دا نیه.

(وَلَوْ يُمَمِّ يَأْذَنُهُ) به لام نه گهر به ئیزندانی وی تهیه مومی بۆ کرا (جان) تهیه مومه که دروسته، هه روه که دهستنویش دروسته، چونکه ئیزندانه که ی وه کو کرداری خویه تی، که وابو: نه گهر به بی ئیزی وه تهیه مومی بۆ کرا، نه وه دروست نیه هه رچند نیه تیش بیئی، وه کو مه سه له ی بایه که (وَقِيلَ) له فره موده یه کی بی هیزدا (يُشْتَرَطُ عُدْرٌ) به مرج داده ندری عوزیک هه بی: وه کو نه خۆشی و بی دهستی و نه و جۆره شتانه.

ئینجا بزانه: مرج نیه: توزه که له گل بگوازیته وه، به لکو هه ر شتیک توزی گلیکی پاک ی پیوه بی، دروسته دهستی لێ داو تهیه مومی پی بکا وه کو دیوارو بالیفو جل و پایه خو گهنو جوی توزای و نازه لی توزای و... نه و جۆره شتانه، هه روه که له (المجموع) دا پوونی کردوته وه، به به لگی نه م هه دیسه: ﴿عَنْ أَبِي الْجَهْمِ عَنْ سَلَمَةَ رَجُلٍ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيْهِ حَتَّى أَقْبَلَ عَلَى الْجِدَارِ فَمَسَحَ بِوَجْهِهِ وَيَدَيْهِ ثُمَّ رَدَّ عَلَيْهِ السَّلَامُ﴾ رواه الشيخان، پیاویک سه لامی له پیغه مبه ر کرد، نه ویش وه لامی سه لامه که ی نه داوه تا پووی کرده دیواریکو پوخسارو هه ر دوو دهسته کانی به توزی دیواره که مه سح کردن، ئینجا وه لامی سه لامی داوه.

﴿پوکنه کانی تهیه موم﴾

(وَأَرْكَانُهُ) پوکنه کانی تهیه موم پینجن، یه که م: (نَقْلُ التَّرَابِ) گواستنه وه ی توزی گله: له شوینی خوی بۆ نه نداده کانی تهیه موم (فَلَوْ نَقَلَ مِنْ وَجْهِ) نه گهر توزه که ی له پوخساره وه گواسته وه (إِلَى يَدٍ) بۆ دهستی، واته: له دای توزی تهیه موم توزیکی ترهاته سر پوخساری دهستی لێ داو گواستیه وه دهسته که ی پی مه سح کرد (أَوْ عَكْسَ) یان به

كَفَى فِي الْأَصَحِّ. وَبَيِّنَةُ اسْتِبَاحَةِ الصَّلَاةِ لَا رَفْعَ حَدَثٍ، وَلَوْ نَوَى فَرَضَ التَّيَمُّمِ لَمْ يَكْفِ فِي الْأَصَحِّ، وَيَجِبُ قَرْنُهَا بِالثَّقَلِ وَكَذَا اسْتِدَامَتُهَا إِلَى مَسْحِ شَيْءٍ مِنَ الْوُجْهِ عَلَى الصَّحِيحِ، فَإِنْ نَوَى فَرَضًا وَتَفْلًا أُبِيحَا، أَوْ فَرَضًا فَلَهُ الثَّقَلُ عَلَى الْمَذْهَبِ، أَوْ تَفْلًا أَوْ الصَّلَاةُ تَثَقَّلَ

پیچیه وانهی کرد، واته: توژی سهر دهستی گواسته و هو پوخساری پی مهسح کرد (کفی فی الأصح) تهیه معمومه کهی دروسته له فهرموده یی پاستردا، چونکه گواسته و ه ی پاسته قینه هاتوته جی، که باسماں کرد.

دووه: (وَبَيِّنَةُ اسْتِبَاحَةِ الصَّلَاةِ) نیه تهینانه، واته: نیه تی حه لالکردنی نویژ، یان ته واف، یان دهست لیدانی قورپان، یان چوونه مزگهوت... هتد، وهک به دل بلی: (نَوَيْتُ اسْتِبَاحَةَ الصَّلَاةِ) نیه تم وهیه نویژ له خۆم حه لال ده که م... هتد، به به لگهی حه دیسه که یی هالما الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ کی پابردو له دهست نویژدا.

جا بزانه: له م نیه ته دا جیا وازی بی دهست نویژو جه نابه تدارو حه یزدار نیه، ههروهک له سه رچاوه کاندا وهرده گیری (لا رَفْعَ حَدَثٍ) به لام نیه تی لابرینی بی دهست نویژی بیچوک، یان که وره دروست نیه، چونکه تهیه معموم بی دهست نویژی لانا یا (وَلَوْ نَوَى فَرَضَ التَّيَمُّمِ) نه گهر نیه تی هیئا: فه پزی تهیه معموم به جی بهیئی، یان نیه تی هیئا: تهیه معموم بکا (لَمْ يَكْفِ فِي الْأَصَحِّ) نه م نیه تانهش دروست نینه له فهرموده یی پاستردا، چونکه تهیه معموم دهست نویژی ناچاری به، ههروهک له کزتابی تهیه معمومی برینداردا به به لگوه باسماں کرد.

(وَيَجِبُ قَرْنُهَا بِالثَّقَلِ) واجبه: نیه ته که به رامهر بی، به سه ره تایی گواسته و ه ی توژ (وَكَذَا اسْتِدَامَتُهَا) ههروه هاش واجبه نیه ته که به رده وام بی (إِلَى مَسْحِ شَيْءٍ مِنَ الْوُجْهِ) تا به شیکی پوخساریش مهسح دهکا (عَلَى الصَّحِيحِ) له سهر فهرموده یی پاست.

(فَإِنْ نَوَى فَرَضًا وَتَفْلًا) نه گهر له تهیه معمومدا نیه تی حه لالکردنی واجبی و سوننه تیکی هیئا، واته: به دل گوتی: نیه تم وهیه نویژی واجب و سوننه ت حه لال ده که م، نه مه دروسته و (أُبِيحَا) ههردوکی بۆ حه لال ده بن (أَوْ فَرَضًا) یان ته نها نیه تی حه لالکردنی واجبیکی هیئا، واته: به دل گوتی: نیه تم وهیه نویژیکی واجب له خۆم حه لال ده که م، نه وهش دروسته و واجبه که یی پی حه لال ده بی، که وایو: (فَلَهُ الثَّقَلُ عَلَى الْمَذْهَبِ) بۆی دروسته: سوننه ته کانیش به م تهیه معمومه بکا، ههروه ها نویژی جه نازه شی بۆ دروسته.

(أَوْ تَفْلًا) یان نیه تی حه لالکردنی سوننه تیکی هیئا، نه وه ته نها سوننه ت و نویژی جه نازه ی بۆ دروست ده بی (أَوْ الصَّلَاةَ) یان ته نها نیه تی حه لالکردنی نویژی هیئا باسی واجبی نه کرد، واته: گوتی: نیه تم وهیه نویژ له خۆم حه لال ده که م (تَثَقَّلَ) به م نیه ته ش

لَا الْفَرَضَ عَلَى الْمَذْهَبِ. وَمَسْحُ وَجْهِهِ ثُمَّ يَدَيْهِ مَعَ مِرْقَافِهِ،

تهنها سوننه ت و نوڙی جه نازه ی بق دروستن (لا الْفَرَضَ) به لام نوڙی واجبى بق دروست نیه (عَلَى الْمَذْهَبِ) له سر فرموده ی پاستی مزه ب له هر دوو مه سه له کدا، که واته: بق نوڙی واجب واجبى بلئ: (نَوَيْتُ اسْتِبَاحَةَ فَرَضِ الصَّلَاةِ) نیه تم وه یه فه پزی نوڙ له خرم حه لال ده کم.

﴿ثَاكِلًا دَارِي﴾: ته وافی واجب وهك نوڙی واجب وایه، ته وافی سوننه تیش وهك نوڙی سوننه ت وایه، که وایو: نیه تی حه لالکرنی نوڙی واجب، یان ته وافی واجب، نهو واجبانه و گشت سوننه تیکو گشت نهو شتانه ش حه لال ده کا: که به بی ده ستنوڙیو جه نابه ت و حه یز حه پامن، هر وهما نیه تی حه لالکرنی نوڙی سوننه ت، یان ته وافی سوننه ت، گشت سوننه تیکو گشت نهو شتانه تی تیش حه لال ده کا: که به بی ده ستنوڙیو جه نابه ت و حه یز حه پامن، به لام نوڙی واجب و ته وافی واجب حه لال ناکا، هر وهما نیه تی حه لالکرنی شتیک لهو شتانه ی جگه له نوڙو ته وافن، گشت شتیک تری پی حه لال ده بی، تهنها نوڙو ته وافی واجب و سوننه ت نه بی، هر وهك له (تحفة) و (الشروانی) دا به درڙی پوون کراوه ته وه.

سبی یه: (وَمَسْحُ وَجْهِهِ) مه سحرکرنی پوخساریه تی به توزی گله که، به گوږه ی سنوره که ی ده ستنوڙ. چواره م: (ثُمَّ يَدَيْهِ مَعَ مِرْقَافِهِ) مه سحرکرنی هر دوو ده سته کانیه تی له گه نه نیشکه کانی به توزی گله که، خوی گه ور ده فرموی: ﴿فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوْهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِنْهُ﴾ نه گه ر ناو نه بی ته یه موم بکن به گلیکی پاک، به توزی گله که پوخسارو ده سستان مه سح بکن. پیئجه م: پیزکرنه، واته: مه سحرکرنی پوخسار له پیش ده سته کاندا، هر وهك له نایه ته که دا هاتوه.

ئینجا بزانه: له نایه تی ته یه مومدا باسی نه نیشکه کان نه کراوه، به لام له نایه تی ده ستنوڙ دا باسیان کراوه، ته یه مومیش بق ناچاری جیگری ده ستنوڙه، که وایو: له ته یه مومیشدا له گه ده سته کاندا نه نیشکیش مه به ستن، به به لگی فرموده که ی (ابن عمر) داهاتوو وهم نه م هدیسه ش: ﴿عَنْ أَبِي الْجَهْمِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَقْبَلَ النَّبِيُّ ﷺ عَلَى الْجِدَارِ فَمَسَحَ بِهِ وَجْهَهُ وَذِرَاعَيْهِ﴾ روه الشافعی وقال: إن هذا أشبه بالقرآن. وقال البيهقي: جيد بشواهد. پیئجه مبرر پوی کرده دیواره کهو پوخسارو باسکه کانی به توزی دیواره که مه سح کړن. جا بزانه: نه میان فرموده ی نوی به هیزی نیمامی (شافعی) یه، زانایانی مزه بیش له سر نه م فرموده نه، چونکه له گه قورناند باشر تیک ده کاته وه، به لام نیمامی (النواوی) فرموده که ی کونی نیمامی (شافعی) شی به به هیز داناوه، ده فرموی: له په ده سته کان تهنها جو مگه کان واجب مه سح بکړن، چونکه هدیسه که ی (عمان) که له

وَلَا يَجِبُ إِصْالُهُ مَثَبَ الشَّعْرِ الْخَفِيفِ، وَلَا تَرْتِيبَ فِي نَفْلِهِ فِي الْأَصَحِّ، فَلَوْ ضَرَبَ بِيَدَيْهِ وَمَسَحَ بِيَمِينِهِ وَجْهَهُ وَبِيسَارِهِ يَمِينَهُ جَازَ. وَتُنْدَبُ التَّسْمِيَةُ وَمَسْحُ وَجْهِهِ وَيَدَيْهِ بِضَرَبَتَيْنِ، قُلْتُ: الْأَصَحُّ الْمَنْصُوصُ وَجُوبُ ضَرَبَتَيْنِ وَإِنْ أَمَكُنْ بِضَرَبَةٍ بِخَرْقَةٍ وَنَحْوِهَا وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَيُقَدَّمُ يَمِينُهُ وَأَعْلَى وَجْهِهِ، وَيُخَفَّفُ الْغُبَارُ،

(بخاری) و (مسلم) دایه - به لگه یه تی و به یزتره، ههروه که له (المجموع) دا ههروه فهرموده که ی پوون کرۆته وه.

(وَلَا يَجِبُ) واجب نیه و سوننه تیش نیه (إِصْالُهُ مَثَبَ الشَّعْرِ الْخَفِيفِ) تۆزه که بگه یتندریته بنه وهی مووه سوکه کانی پوخسارو دهست، که وابوا بنه وهی مووه پره کانی و واجب نیه (وَلَا تَرْتِيبَ فِي نَفْلِهِ) ریز واجب نیه له گواستن وهی تۆزه که دا (فِي الْأَصَحِّ) له فهرموده ی راستردا، به لکو تنها له مهسکرنددا واجبه.

بِقَوْلِهِ: (فَلَوْ ضَرَبَ بِيَدَيْهِ) نه گهر ههروه دهسته کانی له شوینی تۆزه که دان و (وَمَسَحَ بِيَمِينِهِ وَجْهَهُ) به دهستی راسته ی پوخساری مهسح کرد (وَبِيسَارِهِ يَمِينَهُ) به دهستی چهپهش دهستی راسته ی مهسح کرد (جَازَ) دروسته، به وهرجه ی جاریکی تریش دهستی راسته ی لیبداته وه و تاکو دهستی چهپهشی مهسح بکا.

(وَتُنْدَبُ التَّسْمِيَةُ) له سه ره تای تیه موم کردندا (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) سوننه ته، هه رچهند جه نابه تدارو چه یزداریش بی (وَمَسَحُ وَجْهِهِ وَيَدَيْهِ بِضَرَبَتَيْنِ) ههروه ها دهبی پوخسارو دهسته کانی به دوو گواستن وه مهسح بکا.

(قُلْتُ) نیمای (النَّوَوِي) ده فهرموی (الْأَصَحُّ الْمَنْصُوصُ) ده ققی فهرموده ی راستر نه مهیه: (وَجُوبُ ضَرَبَتَيْنِ) واجبه دوو جار دهست له شوینی تۆزه که بدا تاکو بییته دوو گواستن وه (وَإِنْ أَمَكُنْ بِضَرَبَةٍ) هه رچهند بشگونجی به یه ک گواستن وه پوخسارو دهسته کانی مهسح بکا (بِخَرْقَةٍ وَنَحْوِهَا وَاللَّهُ أَعْلَمُ) به هوی پارچه په پوکیکی تۆزوی، یان شتیکی تر ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُ قَالَ: أَلْتَيْمُمُ ضَرْبَتَانِ: ضَرْبَةٌ لِلْوَجْهِ وَضَرْبَةٌ لِلْيَدَيْنِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ﴾ رواه الدارقطني وصححه البيهقي، (ابن عمر) ده فهرموی: تیه موم دوو گواستن وهیه: گواستن وهیه ک بۆ پوخساره و گواستن وهیه کیش بۆ دهسته کانه له گه ل نه نیشکه کاندا. جا نه گهر به دوو گواستن وه مهسحه که ته وانه کرا، واجبه: زیاتر بکا، تا ته وانه دهبی، ههروه که له (المجموع) دا فهرموویه تی.

(وَيُقَدَّمُ يَمِينُهُ) سوننه ته دهستی راسته ی له پیش دهستی چهپه ی دا مهسح بکا (وَأَعْلَى وَجْهِهِ) سوننه ته سه ره وهی پوخساری له پیش لای خواره وهی مهسح بکا (وَيُخَفَّفُ الْغُبَارُ) سوننه ته نه و تۆزه ی مهسح پی دهکا سوکی بکا، واته: یان له په دهسته کانی بته کیینی،

وَمُؤَالَاةُ التَّيْمِ كَالْوَضُوءِ، قُلْتُ: وَكَذَا الْغُسْلُ، وَيُنْدَبُ تَفْرِيقُ أَصَابِعِهِ أَوَّلًا، وَيَجِبُ نَزْعُ خَاتَمِهِ فِي الثَّانِيَةِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَمَنْ تَيَمَّمَ لَفَقْدِ مَاءٍ فَوَجَدَهُ إِنْ لَمْ يَكُنْ فِي صَلَاةٍ بَطَلَ إِنْ لَمْ يَقْتَرِنْ بِمَنْعٍ كَعَطَشٍ، أَوْ فِي صَلَاةٍ لَا تَسْقُطُ بِهِ بَطَلَتْ عَلَى الْمَشْهُورِ،

یان فووه کیان لبکا (وَمُؤَالَاةُ التَّيْمِ) سوننه ته به دواى یه کدا نه دنامه کانی ته یه مموم مه سح بکا (كَالْوَضُوءِ) هه روه که له ده ستونوژی شدا سوننه ت بوو (قُلْتُ) نیمامی (النواوی) ده فهرموی (وَكَذَا الْغُسْلُ) هه روه ها تیه ممومی غوسلیش سوننه ته به دواى یه کدا بکری، هه روه ها: له دواى ته یه مموم دوعایه که ی دواى ده ستونوژی ش سوننه ته.

(وَيُنْدَبُ تَفْرِيقُ أَصَابِعِهِ أَوَّلًا) سوننه ته: له سه ره تاي ده ست لی دانه که وه گشت په نجه کانی لیک بکاته وه (وَيَجِبُ نَزْعُ خَاتَمِهِ فِي الثَّانِيَةِ) واجبه نه نگوستيله که ی دابکه نی له لی دانی دووه دما (وَاللَّهُ أَعْلَمُ) که واته: له ته یه مموم دا جولاندنی به س نیه، چونکه خوّل وه کو ناو ناچیته بنه وه ی نه نگوستيله که.

﴿ نُهْ وَ شَتَا نَهْ ی ته یه مموم به تال ده کهن ﴾

بزانه: سی شت ته یه مموم به تال ده کهن، یه که م: کافریون - نعوذ بالله - دووه م: یه کیک له هویه کانی بی ده ستونوژی ی بچوک و گوره: ۱۱ له بی ده ستونوژی غوسلدا باسما ن کردن.

سی یه م: ده سته و تنی ناو، هه روه که ده فهرموی:

(وَمَنْ تَيَمَّمَ) هر که سی که بی ده ستونوژی ی بچوک، یان گه وره ته یه ممومی کرد بی (لِفَقْدِ مَاءٍ) له بهر نه بوونی ناو (فَوَجَدَهُ) نیجا له دواى ته یه مموم ناوی ده ست که وت، یان به هوی شتیک که وت دلی: ناو هه یه: وه کاروانیک ببینی، یان تانکه ریکی ناو، یان سه وزایی، نه وه (إِنْ لَمْ يَكُنْ فِي صَلَاةٍ) نه گره نه وه که سه له ناو نویژ کردن نه بی، واته: نویژی دانه به ستنی (بَطَلَ) ته یه ممومه که ی به تال ده بی (إِنْ لَمْ يَقْتَرِنْ بِمَنْعٍ) به وه مرجه ی له کاتی ده سته و تنی ناو که قه ده غه یه که بی به کاره ی تانی ناو پوونه دا (كَعَطَشٍ) وه کو تینووه تی خو ی، یان گیانله به ریکی ریژدار، یان وه کو دوژمنیک، یان درنده یه که پیگه ی ناوی گرتی، نه و کاته ته یه ممومه که ی به تال نابی، چونکه له و کاتانه دا ناو که به نه بوو داده ندری.

(أَوْ فِي صَلَاةٍ) یان نویژی دابه ستنو ۱۱ له کاتی نویژ کردن دا ناو په یدا بوو، به لام (لَا تَسْقُطُ بِهِ) به ته یه ممومه قه زا کردن وه ی له سه ر لانه ده چو، چونکه له سه فهری تاوانباری دا بوو، یان له شویتیک وه هادا ته یه ممومی کرد بو: که م واده بوو ناوی نه بی (بَطَلَتْ عَلَى الْمَشْهُورِ) نویژ ده که ی به تال ده بی، له سه ر فهرموده ی به هیژی ناسراوی مه زه ب، چونکه ته یه ممومه که ش به تال بووه.

وَأَنْ أَسْقَطَهَا فَلَا، وَقِيلَ يَنْطَلُ الثُّفْلُ، وَالْأَصَحُّ أَنْ قَطَعَهَا لِيَتَوَضَّأَ أَفْضَلُ، وَأَنْ الْمُسْتَقْلَ لَا يُجَاوِزُ رَكْعَتَيْنِ إِلَّا مَنْ نَوَى عَدَدًا فِيمَهُ،

(وَأَنْ أَسْقَطَهَا) به لَام نه گهر نهو ته يه معموله قه زايه که ی له سهر لاده برد، چونکه سه فهری تاوانباری نه بو و شوینه که ش به زوری واده بوو ناوی نه بی (فلا) نویژه که ی به تال نابو با ته وای بکا (وَقِيلَ يَنْطَلُ الثُّفْلُ) له فهرموده یه کی بی میژدا: سوننه ته تال ده بی.

به لَام (وَالْأَصَحُّ) به فهرموده ی به میژتر (أَنْ قَطَعَهَا لِيَتَوَضَّأَ) برینی نویژی واجب، یان سوننه، تاکو به ده ستنویژ بیکا (أَفْضَلُ) خیری زیاتره له وه ی به ته یه موم ته وای بکا (وَأَنْ الْمُسْتَقْلَ) نهو که سه ی خهریکی نویژی سوننه ته و له کاتی نویژکردندا ناوی ده ست که وت (لَا يُجَاوِزُ رَكْعَتَيْنِ) نابی له دوو په که مت زیاتر بکا، به لکو له دوی دوو په که مت ته حیات ده خویتی و سلام ده داته وه (إِلَّا مَنْ نَوَى عَدَدًا) ته نها نهو که سه نه بی: که نیه تی ژماره ی په که متی می تاوه (فِيْمَهُ) نهو بوی دروسته ژماره که ته واده کا به گویره ی نیه ته که ی، جا ژماره که له دوو په که مت که متر بی، یان زیاتر.

﴿لَا كَادَارِي﴾: ته یه معمولی بی ده ستنویژی که وړه -ته نها دهر یاره ی نویژو ته وافو ده ست لیدانی قورښان- به هویه کانی بی ده ستنویژی بچوک به تال ده بی، نه که دهر یاره ی نهو شتانه ی تر: به جه نابو ته و حیز حرامن، واته: نه گهر بی ده ستنویژیش بی، نه وانه ی هر بق حلالن، هر وه که له (المجموع) دا پوون کراوه ته وه، که وایو: نه گهر جه نابو تدار بق مانه وه ی ناو مزگه وت، یان بق خویندنی قورښان ته یه معمولی کرد، یان حیزدار بق حه لالبوونی جیماع ته یه معمولی کرد، ئینجا بی ده ستنویژ بون، نهو سنی شتانه یان هر بق حه لالن، به لَام هر کاتیک ناویان ده ست که وت، واجبه یه کسر وازیان لی بینن، هر وه که له زوری ی سرچاوه کانداهرموویانه

ئینجا بزانه: نه گهر له بهر نه خوخی ته یه معمولی کرد بی، هر کاتیک چاک بقوه ته یه معمولی به تال ده بی، واته: به وه ده سته وتنی ناو به تال نابی، هر وه که له (تحفة) دا فهرموویه تی.

﴿بَاسِیَ تَه یه معمولی مردوو﴾

نه گهر له بهر نه بوونی ناو مردوویک ته یه موم کراو نویژی جه نازه ی له سهر کرا، ئینجا له پیش ناشتنی مردووه که ناو ده ست که وت، نه وه واجبه مردووه که بشوری و دووباره نویژه که شی له سهر بکریته وه، به لَام نه گهر مردووه که نیژرابو، نهو کاته دروست نیه به یئندریته دهر وه، هر چه ند له ناوه دانیشدا ته یه موم کرابی و نه شگورابی.

هر وه ها نه گهر له بهر نه بوونی ناو به ته یه موم نویژی جه نازه له سهر مردوویک کرا، ئینجا ناو ده ست که وت، نه وه واجبه به ده ستنویژه وه دووباره نویژه که ی له سهر بکریته وه، جا نه گهر نیژرابو، واجبه له سهر گرپه که ی نویژه که ی له سهر بکریته وه.

وَلَا يُصَلِّي بَتِّيمٍ غَيْرَ فَرَضٍ وَيَتَنَفَّلُ مَا شَاءَ، وَالْأَذْرُ كَفَرَضٍ فِي الْأَظْهَرِ،

جا بزانه: نهو هی پابردوو دهریاره ی نهو مردوو و نهو نویژکه ر بو: که له ناوه دانی دابن - واته: لهو شوینه ی که م وا ده بو ناو نه بی - به لام نه گر مردوو که، یان نویژکه ره که له سه فهدا بون - واته: لهو شوینه ی به زوری وا ده بو ناو نه بی - له بهر نه بوونی ناو مردوو که تهیه مموم کرا، یان نویژکه ره که به تهیه مموم نویژی جه نازه ی له سهر کرد، نهو دوو یاره کردنه و هی هیچیان واجب نیه، ههروه که له زوری ی سه رچاوه کاندای پوون کراوه تهوه، به لام نه گر له بهر برین و سووتان، یان پزین مردوو که تهیه مموم کرا، نهو گاته شور دنی واجب نیه، هه رچه ند ناویش هه بی، ههروه که له شور دنی مردودا پوونی ده کهینه وه، ان شاء الله تعالی.

ئینجا بزانه: نه گر له کومه لیک به کیکیان مرد و ناوی خوی پی بو، واجب به ناوه که ی خوی بشوری، به لام نه گر هاو پیکانی تینو بون، یان ده ترسان تینو بین، نهو کاته دروسته: ناوی مردوو که بخۆنه وه واجب تۆله ی ناوه که شی بدنه میراگره کانی: به گویره ی نرخی نهو کاته و نهو شوینه، ههروه ها واجب مردوو که ش تهیه مموم بکه ن، ههروه ها نه گر ته نها به شی به کیکیان ناو هه بو، ناوه که ش ملکی هیچیان نه بو - واته: بۆ تینووه تیش پتو یستیان نه بو - نهو مردوو که له گشتیان له پێشتره به ناوه که بشوری؟ چونکه دوا قوناغی دنیا یه تی، هه رچه ند هاو پی زیندوو ه کانی شی جه نابه تدارو ه یزدار بن، ههروه که له (المجموع) دا پوون کراوه تهوه.

﴿نهو شتانه ی به یه ک تهیه مموم هه لانی﴾

(وَلَا يُصَلِّي بَتِّيمٍ غَيْرَ فَرَضٍ) دروست نیه جگه له هه پزیک هه ی هه پزیک تر به یه ک تهیه مموم بکا، جیاوازی نیه هه پزه کان: دوو نویژی واجب، یان زیاتر بی، یان دوو ته وافی واجب، یان ته وافیکی واجب و نویژکی واجب بی، یان ووتاری جومعه و نویژی جومعه بی، ههروه ها جیاوازی تهیه ممومی بی ناوی و نه خوشی نیه، جیاوازی تهیه ممومی بی ده ستنویژی بچوک و گوره ش نیه ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: يَتِيمٌ لِكُلِّ صَلَاةٍ وَإِنْ لَمْ يُحْدِثْ﴾ روه البیهقی باسناد صحیح، بۆ گشت نویژیک واجب تهیه مموم بکا، هه رچه ند بی ده ستنویژیش نه بو بی.

(وَيَتَنَفَّلُ مَا شَاءَ) دروسته: به یه ک تهیه مموم هه رچه ند هه بکا سوننه ته کان بکا: له گه ل نویژی واجبدای، یان به جیا، ههروه ها تا هه ده کا دروسته: به یه ک تهیه مموم قوپنان بخوینی (وَالْأَذْرُ) نویژو ته وافی نه زرکراو (كَفَرَضٍ) وهکو واجب وایه، واته: دروست نیه له نه زرکراویک زیاتر به یه ک تهیه مموم بکا (فِي الْأَظْهَرِ) له هه رموده ی به هه یزتردا.

وَالْأَصَحُّ صَحَّةُ جَنَازَةٍ مَعَ فَرَضٍ، وَأَنْ مَنْ نَسِيَ إِحْدَى الْخَمْسِ كَفَّاهُ تَيَمُّمٌ لَهْنٌ، وَإِنْ نَسِيَ مُخْتَلَفَتَيْنِ صَلَّى كُلَّ صَلَاةٍ بِتَيَمُّمٍ، وَإِنْ شَاءَ تَيَمَّمْ مَرَّتَيْنِ وَصَلَّى بِالْأَوَّلِ أَرْبَعًا وَلَا بِالثَّانِي أَرْبَعًا لَيْسَ مِنْهَا الَّذِي بَدَأَ بِهَا، أَوْ مُتَّفَقَتَيْنِ صَلَّى الْخَمْسَ مَرَّتَيْنِ بِتَيَمُّمَيْنِ، وَلَا يَتَيَمَّمُ لِفَرَضٍ قَبْلَ وَقْتِ فَعْلِهِ،

(وَالْأَصَحُّ) فرموده‌ی راستتر (صَحَّةُ جَنَازَةٍ مَعَ فَرَضٍ) دروسته: زود نویژی چه نازه له گه لا واجبیکشدا به یک تهیه معوم بکرتن و به جیاش دروسته: بکرتن، چونکه نویژی چه نازه (فَرَضُ الْكَفَايَةِ) به، و هر سوننه ت دروسته: نه و نه یکا و به کیکی تر بیکا.

(وَأَنْ مَنْ نَسِيَ إِحْدَى الْخَمْسِ) هر به فرموده‌ی راستتر: نه گهر به کیکی نویژی کی له پینج نویژه واجب کان له بیر کردبو و نه یکردو نه یدیه زانی کامه یانه، واجب ه هر پینج نویژه کان بکاته وه تا کو دلنیا بی، به لام (كَفَّاهُ تَيَمُّمٌ لَهْنٌ) بقر ه هر پینجیان تهیه معومیک به سه، چونکه له راستی دا ته نها به یک نویژی واجب له سهره (وَإِنْ نَسِيَ مُخْتَلَفَتَيْنِ) نه گهر دو نویژی لیک جیاوازی له بیر کردبون، به لام نه یدیه زانی کامه و کامه یه، دیسان واجب ه هر پینج نویژه کان بکاته و به به کیکی له م دوو شیوه یه:

یه که م: نه گهر حز بکا (صَلَّى كُلَّ صَلَاةٍ بِتَيَمُّمٍ) هر نویژیک به تهیه معومیک ده کا، تا ه هر پینج نویژه کان ته و او ده بن. دووهم: (وَإِنْ شَاءَ) نه گهر حز بکا (تَيَمَّمْ مَرَّتَيْنِ) دوو جار تهیه معوم ده کا (وَصَلَّى بِالْأَوَّلِ أَرْبَعًا وَلَا) به تهیه معومی به که م چوار نویژ به دوا یه کدا ده کا: نیوه پز، عسر، مغریب، عیشا، (وَبِالثَّانِي أَرْبَعًا) به تهیه معومی دوو میش چوار نویژ ده کا (لَيْسَ مِنْهَا الَّذِي بَدَأَ بِهَا) نه و نویژه ی له تهیه معومی به که مدا دهستی پی کردبو، له م چوارانه نه بی، واته: نه م جار ه عسر و مغریب و عیشا و به یانی بی (أَوْ مُتَّفَقَتَيْنِ) یان دوو نویژی و هر کو یه کتری له دوو پوژدا له بیر کردبون، به لام نه یدیه زانی کامه یان (صَلَّى الْخَمْسَ مَرَّتَيْنِ) واجب ه هر پینج نویژه کان دوو جار بکا (بِتَيَمُّمَيْنِ) به دوو تهیه معوم، تا کو دلنیا بی: که هیچی له سهر نه ماوه.

(وَلَا يَتَيَمَّمُ لِفَرَضٍ) دروست نیه بقر هیچ واجبیک تهیه معوم بکا (قَبْلَ وَقْتِ فَعْلِهِ) پیش کاتی کردنی واجب که، چونکه تهیه معوم دهست نویژی ناچاری یه، که واته: تا ناچار نه بی دروست نیه بیکا، مه به سستیش به کاتی کردن: کاتی دروستبونی واجب که یه، که و ابو له (جمع التقديم) دا پاش سه لامدانه و ی نویژی به که م ده بی تهیه معوم بقر نویژی دووهم بکا. هه روه ها بقر نویژی چه نازه ده بی له دوا ی شور دنی مردوه که تهیه معوم بکا، هه روه ها بقر به کیکی له پینج نویژه واجب کان ده بی کاتی نویژه که بی، نینجا تهیه معومی بقر بکا، جا نه گهر له و ده مدا نویژه که ی نه کرد، به لکو دوا ی خست، یان له دوا ی کاته که ی دا به و تهیه معومه به

وَكَذَا الثَّقْلُ الْمُؤَقَّتُ فِي الْأَصَحِّ، وَمَنْ لَمْ يَجِدْ مَاءً وَلَا ثُرَابًا لَزِمَهُ فِي الْجَدِيدِ أَنْ يُصَلِّيَ
الْفَرَضَ وَيُعِيدَ وَيَقْضِيَ الْمُتِمِّمَ لِقَدْرِ الْمَاءِ، لَا الْمُسَافِرُ إِلَّا الْعَاصِي بِسَفَرِهِ

قهزا کردی هر دروسته، بهو مهرجی هر له شوینی خوی بیو دلیشی بو ئاو هه بوون
نه چوبی له و ماوه یه دا، هه روهك له (المجموع) دا پوونی کردوته وه.

(وَكَذَا الثَّقْلُ الْمُؤَقَّتُ) هه روهها سوننه تی گات بو داندراویش وهكو واجب وایه، دروست نیه
له پیش کاتی خوی دا تهیه معمولی بو بکری (فِي الْأَصَحِّ) له فهرموده ی پاستردا، کهاته:
چیشته نوێژ له کاتی خوی دا تهیه معمولی بو دهکری، نوێژی باران له کاتی کوبوونه وه ی
خهك بو نوێژکردن، نوێژی جهژنه کان له پاش پۆژ هه لاتن... هتد: ئه و سوننه تانه ی له
شوینی خویاندا باسیان دهکین، ان شاء الله تعالی.

﴿قهزا کردنه وه ی چهند نوێژیک؛ که به تهیه موم کراون﴾

(وَمَنْ) هر که سیک-بی دهستنوێژ، یان جهنا به تدار-یان هه یزدار بوو- (لَمْ يَجِدْ مَاءً وَلَا
ثُرَابًا) نه ئاو ی دهست که وتو نه گلی دهست که وت، چونکه شوینه که هه مووی قوپ، یان
گلی ته پ بوو، یان پیس بوو، یان به فر دابیویشی بوو و نهیده توانی بیتاوینیتته وه، یان گله که
ووشك بکاته وه به هه لکه ندنیک ی که میش نه دهگه یشته گلی ووشكو پاک، ئه وه بهم جهزه
که سه دهگوتری: (فَاقْدُ الطُّهُورَيْنِ)، اته: نه بووی هه ردو دهستنوێژگره کان: که گل و
ئاوه. که وابو: (لَزِمَهُ فِي الْجَدِيدِ) له فهرموده ی نوێ نیمامی (شافعی) دا له سه ری واجب
(أَنْ يُصَلِّيَ الْفَرَضَ) که کاتی نوێژ هات، نوێژه واجب که بکا له بهر پیزداری کاتی نوێژ
(وَيُعِيدَ) ئینجا هه رکاتیک ئاو، یان گلی دهست که وت، واجب: نوێژه که دووباره بکاته وه،
پیغه مبه ر (وَلَا يَقْبَلُ اللَّهُ صَلَاةَ بَغَيْرِ طُهُورٍ) رواه مسلم، خوی گه وه هه
نوێژیک به بی دهستنوێژی بچوک، یان گه وه قبول ناکا.

ئینجا بزانه: ئه گه ر ئه و نوێژگره ی (فَاقْدُ الطُّهُورَيْنِ) جهنا به تدار، یان هه یزدار بوو، ئه وه
-جگه له سوپه تی (فاتحه)- دروست نیه هه چی تری قورئان له نوێژدا بخوینی، هه روهها
نوێژی سوننه ت و دهست لیدانی قورئان و مانه وه ی مزگه وت و جیما کردنی هه یزدار گشتی
هه پامه و به هوی نه بوونی گل و ئاو هه لال نابێ، هه روهها نوێژی سوننه ت بو بی دهستنوێژی
بچوکیش دروست نیه، هه روهك له سه رچاوه کانداهه رموویانه.

(وَيَقْضِيَ الْمُتِمِّمَ) واجب ئه و که سه ی نیشته جێ یه: نوێژه که قهزا بکاته وه (الْمُتِمِّمُ لِقَدْرِ
الْمَاءِ) که له بهر نه بوونی ئاو تهیه معمولی کردوه، چونکه کهم پروده دا له ئاوه دانی دا ئاو
نه بی (لَا الْمُسَافِرُ) به لام پێیاریک: که له بهر نه بوونی ئاو تهیه معمولی کردبێ، واجب نیه قهزا
بکاته وه (إِلَّا الْعَاصِي بِسَفَرِهِ) ته نها پێیاری تاوانبار به هوی سه فه ره که ی، واجب قهزا

فِي الْأَصْحَ، وَمَنْ تَيْمَّمَ لِبَرْدِ قَضَى فِي الْأَطْهَرِ، أَوْ لِمَرَضٍ يَمْنَعُ الْمَاءَ مَطْلَقًا أَوْ فِي غَضْوٍ
وَلَا سَاتِرَ فَلَا إِلَّا أَنْ يَكُونَ بِجُرْحِهِ دَمٌ كَثِيرٌ، وَإِنْ كَانَ سَاتِرٌ لَمْ يَقْضَ فِي الْأَطْهَرِ إِنْ
وُضِعَ عَلَى طَهْرٍ،

بکاته وه (فِي الْأَصْحَ) له فرموده‌ی پراستردا، وه ک پنگرو ثافره تی ناشیزه و پئیوار تک: ۱۰ بق
دزی، یان بق مرق فکوشتنی به ناهق بجی، جیاوازی نیه نیم تاوانباره: له بهر نه بونی ئاو
تهیه معمولی کردبی، یان له بهر نه خوشی، یان برینداری، هر واجبه قهزا بکاته وه.

ئینجا بزانه: له باسی تهیه مومدا مه بهست به پئیوارو نیشته جی، واته پراسته قینه نیه،
به لکو له هر شوینیکدا به زوری پوو بدا: ئاو نه بیو له بهر نه بونی ئاو تهیه موم بکا،
قهزا کردنه وهی له سر نیه هر چند نیشته جیش بی، هر وه ها له هر شوینیک که م پوو
بدا: ئاو نه بیو له بهر نه بونی ئاو تهیه موم بکا، واجبه: قهزا بکاته وه هر چند پئیواریش
بی، هر وه ک له سر چاوه کاندای پوون کراوه ته وه.

هر وه ها بزانه: له باسی تهیه مومدا جیاوازی سه فیری دریشو کورتیش نیه، واته: ئو
سه فیری له دوو قوناغ کورتره، هر وه ک (المجموع) دا فرمودیه تی.

(وَمَنْ تَيْمَّمَ لِبَرْدٍ) هر که سیک له ترسی سه رما تهیه معمولی کردبی (قَضَى فِي الْأَطْهَرِ)
واجبه: نویره کان قهزا بکاته وه، له فرموده‌ی به هیتردا، جیاوازی پئیوارو نیشته جی
نیه، به لام به فرموده‌یه کی بی هیزی نیامی (الشافعی): پئیوار قهزا کردنه وهی له سر
نیه، هر وه ک له (شرح المَحَلِّی) و (مغنی) دا فرمودیه تیه.

(أَوْ لِمَرَضٍ) یان که سیک له بهر ۱۱ خوشی تهیه معمولی کردبو (يَمْنَعُ الْمَاءَ) نه خوشیه کهش
به کارهینانی ئاوی قهدهغه ده کرد (مَطْلَقًا) له گشت نه نداده کانی ده ستویره، یان غوسلدا
(أَوْ فِي غَضْوٍ) یان ته نها له یه که نه نداده به کارهینانی ئاوی قهدهغه ده کرد (وَلَا سَاتِرَ)
دایق شه ریش له سر ئو نه نداده نه بو (فَلَا قَضَاءَ) قهزا کردنه وهی له سر نیه له هر دوو
مه سه له که دا، جیاوازی پئیوارو نیشته جی نیه (إِلَّا أَنْ يَكُونَ بِجُرْحِهِ دَمٌ كَثِيرٌ) مه گه
نه خوشه که خوینیک زوری به برینه که یه وه بیو چا و پویشی ئه تکرئی، ئو کاته واجبه
قهزا بکاته وه، هر وه ها نه گه له سه فیری تاوانباریشدا بی، هر واجبه قهزا بکاته وه،
هر وه ک له (تحفة) دا فرمودیه تی.

(وَإِنْ كَانَ سَاتِرٌ) هر وه ها نه گه نه نداده که دایق شه ری ۱۲ سه ربوو (لَمْ يَقْضَ فِي الْأَطْهَرِ)
نه وه ش قهزا کردنه وهی له سر نیه له فرموده‌ی به هیتردا (إِنْ وُضِعَ عَلَى طَهْرٍ) به و
مه رجی له سر ده ستویره کی ته و دایق شه ره که ی دانابن، واته: بی ده ستویره کی بچوک،
یان گه وهی نه بوین، هر وه ها مه رج: دایق شه ره کهش له سر نه نداده تهیه موم نه بی.

فَإِنْ وُضِعَ عَلَى حَدَثٍ وَجَبَ نَزْعُهُ، فَإِنْ تَعَذَّرَ قَضَى عَلَى الْمَشْهُورِ.
(بَابُ الْحَيْضِ)

(فَإِنْ وُضِعَ عَلَى حَدَثٍ) جا نه گهر داپوشه ره که ی له سر بی ده ستنوژی ی بچوک، یان گهره دانابو (وَجَبَ نَزْعُهُ) واجبه دایکه نه و له سر ده ستنوژی کی ته واو دایبنتیه وه، چونکه نه داپوشه ره وه کو خوف وایه.

(فَإِنْ تَعَذَّرَ) جا نه گهر نه یقوانی داپوشه ره که لابدا، چونکه تووشی زیان ده بو، نه و کاته ته یه موم ده کاو نویژ ده کاو هم له نوای چاکبونه وهش (قَضَى عَلَى الْمَشْهُورِ) واجبه نویژ که - به ده ستنوژ - قهزا بکاته وه، له سر فهرموده ی به هیژی ناسراوی مه زه ب، چونکه له و کاته دا وه کو خوف نیه، جیاوازی نیه داپوشه ره که: له نه دمای ته یه موم بی، یان له شوینتی کی تر.

هر وه ها: نه گهر داپوشه ره که له سر نه دمای ته یه موم بو، دیسان واجبه قهزا بکاته وه، هر چهنده له سر ده ستنوژی ش داینا بی، چونکه جیگرو جیگراوه که - که گل و ناوه - هر دو کی ناته واون، به لام به فهرموده یه کی بی هیژ - نه گهر نه گونجا داپوشه ره که لابیا - قهزا کردنه وه واجب نیه هر چهنده داپوشه ره که شی له سر بی ده ستنوژی دانابی، یان له نه دمای ته یه موم دا بی، هر وه که له (المجموع و) (مغنی) دا پوون کراوه ته وه.

﴿پاشکۆ﴾: نه گهر یه کی که نه یده زانی قبیله له کام لایه، یان له بهر نه خوشی نه یده توانی بسورپته لای قبیله و یارمه تیده ریشیان ده ست نه که وت، یان په لبه ست کرابو، یان نوقمی ناو ناو بو بو، یان پیگه ی نه درا به پیوه نویژ بکا، یان سوچه وه وپکووع ببا، یان له شوینتی کی پیس به ند کرابو، یان پیسیه کی وه های به له شیوه بو: نه ده گونجا بیشوژی، نه وانه گشتیان هر چوینتی کی بگونجی، واجبه: له بهر پیزلینانی کاتی نویژ، نویژ که بکه نو واجبه قه زاشی بکه نه وه، به لام نه گهر یه کی که پووت بو، یان جلیکی پیسی له بهر دا بو، یان له شوینتی کی پیس بو: نه گهر به بهر گه وه نویژی کردبا ده بوايه له سر پیسیه که نویژ بکا، نه گهر جله که ی پاخستبا به پووتی ده ماوه، له هر سیک مه سه له دا واجبه: به پووتی نویژ بکاو قهزا کردنه وه شی له سر نیه، جیاوازی سه فهر و ناوه دانیش نیه، هر وه که له (المجموع) دا نه د پاشکویه پوون کراوه ته وه.

﴿بَابُ الْحَيْضِ: بَاسِی حَیْزِ وَنِیْفَاسِ﴾

حَیْض - بی نویژی: خوینتی که له کاتی تاییه تی دا - به بی نه خوشی - له مندال دانه وه به نه دمای جیما عکردنی نافره تدا دپته دهره وه.

أَقْلُ سِنَّهٗ تِسْعُ سِنِينَ، وَأَقْلُهُ يَوْمٌ وَلَيْلَةٌ، وَأَكْثَرُهُ خَمْسَةَ عَشَرَ بَلَالِيهَا،

نِفَاس-زەیسانی: خوینیکە بە ئەندامی جیما عکردنی ئافرەتدا دیتە دەروە لە دواى چۆلبوونی منداڵدانه: بە دانانی ئەو بارەى تەیدایە، جیاوازی نیه بارەكە: منداڵیكى وێنەكراو بێ، یان ھەر پارچەخوین، یان پارچەگۆشت بێ.

إِسْتِهَاضَةٌ-خوینچركە: خوینیکە-جگە لە ھەیزو نِفَاس- بە ھۆى نەخۆشیەو بە ئەندامی جیما عکردنی ئافرەتدا دیتە دەروە.

(أَقْلُ سِنَّهٗ) كەمترین تەمەن: كە بگۆجى ئافرەت خوینی ھەیزی تەدا ببینی (تِسْعُ سِنِينَ) تەواوبوونی نۆ سالى مانگی یە، كە پێكھاتنى ھەر سالتیک لە دوانزە مانگی ئیسلامی یە: كە دەكاتە (۲۵۴) پۆژ، كەوابو: ھەر ئافرەتێك لە تەمەنى نۆ سالى ئیسلامی دا خوینی دیت، ئەو بە خوینی ھەیز دادەدرێ و ئافرەتەكە عەزەب دەبێ، ھەر لە ھەمان تەمەنیشدا دەگۆجى (مَنِى) ی بێ.

ھەروەھا كۆرپش لە ھەمان تەمەندا دەگۆجى (مَنِى) ی بێ و بلۆغى ببێ، ھەروەك لە سەرچاوەكاندا ھەرمووێانە، نیت لە تەمەنى نۆ سالى بە لاوەتر ھێچ سنورێك دانەندراوە، كەواتە: لە دواى تەمەنى نۆ سالى تا مردن لە ھەر سالتیکدا خوینی ھات، ئەوە خوینی ھەیزە، لە تەمەنى كەمتر لە نۆ سالتیش ئەگەر خوینی ھات، ئەوە خوینی ھەیز نیه، بەلكو خوینچركەى نەخۆشی یە، ھەروەك لە (المجموع) دا پوونی كردۆتەو.

ئینجا بزائە: كۆرپش لە بلۆغبووندا بە ھەمان شیوەیە، جا ئەگەر ئافرەت تا تەمەنى پانزە سالى نە خوین و نە (مَنِى) ی نەدیت و كۆرپش تا تەمەنى پانزە سالى (مَنِى) ی نەدیت، ئەو ھەردووکیان بە تەواوکردنى تەمەنى پانزە سالى ئیسلامی بپاری بلۆغبوونیان بۆ دەدرێ، واتە: لە قۆناغى منداڵیەو دەچنە ناو قۆناغى گەورەییو لە شەریعەتى ئیسلامدا وەك مۆففى گەورە پەفتاریان لەگەڵدا دەكرێ، ھەروەك لە باسى قەدەغەكردنى منداڵدا بە بەلگەو پوونی دەكەینەو، ان شاء الله تعالى.

(وَأَقْلُهُ) كەمترین ماوەى ھاتنى خوینی ھەیز (يَوْمٌ وَلَيْلَةٌ) ئەندازەى پۆژێك ۱ شەوێكە بە بێچچان، واتە: بیست و چوار سەعاتى بەردەوام، جا بزائە: لەم ئەندازەیدا مەرج نیه: خوینەكە بەردەوام بێتە دەروەى ئەندامەكە، بەلكو بە جۆریكى وەھا بەردەوام بێ: ئەگەر لەو ماوەیدا ھەر كاتێك لۆكە دابنیتە ناو كۆنەكە بە خوین ببێ، ھەروەك لە (تحفة) دا ھەرمووێەتى.

(وَأَكْثَرُهُ) زۆرتەرى ماوەى ھاتنى خوینی ھەیز (خَمْسَةَ عَشَرَ) پانزە پۆژە (بَلَالِيهَا) بە پانزە شەوكانیشیانەو، بە ئەغلەبیش: یان شەش، یان ھەفت پۆژە بە شەوكانیانەو، ھەروەك لە سەرچاوەكاندا ھەرمووێانە.

وَأَقْلُ طَهْرٍ بَيْنَ الْحَيْضَتَيْنِ خَمْسَةَ عَشَرَ، وَلَا حَدٌّ لَأَكْثَرِهِ، وَيَحْرُمُ بِهِ مَا حَرَّمَ بِالْجَنَابَةِ،

ئینجا بزانه: له ههردوو ماوهی زۆرتر و نه غه له بی دا مه رج نیه: هه موو پۆژتیک، یان هه موو شه وێک به بێ پچپان بهردهوام خوێنی بێ، به لکو وا ده بێ: له دوو پۆژدا جارێک خوێنی دی، ههروهک له کۆتایی باسه که دا پوونی ده که یه وه، ان شاء الله تعالی.

(وَأَقْلُ طَهْرٍ) که مترین ماوهی پاکبوونه وه له خوێنی حه یز (بَيْنَ الْحَيْضَتَيْنِ) له نێوان حه یزی پابردوو و حه یزی دها تودا (خَمْسَةَ عَشَرَ يَوْمًا) پانزه پۆژه به شه وه کانی وه (وَلَا حَدٌّ لَأَكْثَرِهِ) هیچ سنوړیک نیه بۆ زۆرترین ماوهی پاکبوونه وه له خوێنی حه یز، به به لگه ی (اجماع)، چونکه ئافره تی وه ها مه یه: له هه موو ته مه نی دا ته نها یه ک حه یز ده بی نی، هی وه هاش مه یه: هه ر حه یز نابینی، به نه غه بیش وه ها یه: له مانگی کدا حه یز تۆ پاکبوونه وه یه ک ده بی نی.

ئینجا بزانه: به لگه ی ئه وه نه ندازانه ی پابردوو: به دوا داگه پانی نیما می (شافعی) یه ﷺ تا به ته وای بۆ پوون بۆ ته وه له وه نه ندازانه ی پابردوو، که مترو زۆر تر نیه، که وابو: نه گه ر ئافره تیک، یان زیاتر به پێچه وانه ی ئه وه نه ندازانه ی پابردوو حه یزو پاکبوونه وه یان ده دیت، واته: له پۆژتیک و شه وێک که متر، یان به پچپاوی خوێنی ده هات، یان له پانزه شه و پۆژ زیاتر خوێنی ده هات، یان له پانزه که متر پاک ده بۆ وه، ئه وه په فقا ری پێ نا کرێ و به حه یز نا و نابری، به لکو خوێنی (اسْتِحَاضَة) یه، چونکه لیکۆ لینه وه ی (سَلَف) ته و او تره و جیگه ی متمانه یه، ههروهک له سه رچا وه کاند ا فره موویانه.

﴿ثُمَّ وَشَتَانَهُ بِه هُوَ حَیْزٌ وَنِیْفَاسٌ حَیْزٌ﴾

(وَيَحْرُمُ بِهِ) حه پامه به هۆی حه یز - ههروه ها به هۆی نیفاسیش - نۆ شت (ما حَرَّمَ بِالْجَنَابَةِ) ئه و شتانه ی به جه نا به ت حه پام بوون، وه کو:

یه که م: نوێژ، جا واجب بێ، یان سوخته، ههروه ها: سوچه دی (تِلَاوَة) و (شُكْر) ش حه پام ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا﴾ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ لِفَاطِمَةَ بِنْتِ أَبِي حُبَيْشٍ: إِذَا أَقْبَلَتِ الْحَيْضَةَ فَلَدَعِي الصَّلَاةَ وَإِذَا أَذْبَرَتْ فَاعْسِلِي عَنْكَ الدَّمَ وَصَلِّي ﴿رواه الشيخان، هه ر کاتیک خوێنی حه یز هات، واز له نوێژ بێ نه و هه ر کاتیک ش خوێنه که کۆتایی هات، خوێنه که بشۆره و نوێژ بکه. واته: له دوا ی غوسل کردن.

دووه م: ته واف کردن، جا واجب بێ، یان سوخته ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا﴾ قَدِمْتُ مَكَّةَ وَأَنَا حَائِضٌ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: أَفْعَلِي كَمَا يَفْعَلُ الْحَاجُّ غَيْرَ أَلَّا تَطُوفِي بِالْبَيْتِ حَتَّى تَطْهُرِي ﴿رواه الشيخان، بۆ حه ج کردن هاته م (مكة) و له و کاتدا له حه یزدا بووم، پێغه مبه ر ﷺ فره مووی گشت کر بوه کانی حه ج - وه کو حاجیان - بکه، به لام ته وافی مالی خوا مه که.

وَعُبُورُ الْمَسْجِدِ إِنْ خَافَتْ تَلْوِيئَهُ، وَالصَّوْمُ وَيَجِبُ قَضَاؤُهُ بِخِلَافِ الصَّلَاةِ،

سَمِعْتُهُمْ: دِهَسْت لِيدَان وَ هَلْ كَرْتَنِي قورپان، خَوای گه وره ده فرموی: ﴿لَا يَمْسُهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ﴾ نابیی دِهَسْت له قورپان بدن، تهنه پاکه کان نه بن.

چوارهم: خویندن قورپان ﴿عَنْ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ: لَمْ يَكُنْ يَحْجُبُ النَّبِيُّ ﷺ عَنِ الْقُرْآنِ شَيْءٌ سِوَى الْجَنَابَةِ﴾ ابن السکن وحسنه الترمذی، هیچ شتیك پڼگه پیتفه مبهري ﷺ نه ده گرت بق قورپان خویندن، جگه له جه نابت نه بی. واته: هیزو نیفاسیش وه کو جه نابت بی ده ستوئیزه کی گه وره نه، جا نه گه ر بلین: نه گه ر هیزدار قورپان نه خوینتی له بیري ده چیتوه، له وه لامدا ده گوتی: ماوهی هیز که مه، چونکه به نه غلبی شهش، یان هفت پوژه، هروهک له هه بیسی (صحیح) دا هاتوه، هروهه ده شتوانی به دل قورپان بخوینتی تاکو له بیري نه چیتوه - نهک به زوبان، هروهک له (المجموع) دا پوونی کردوته.

﴿ناگاداری﴾: نیمامی (الطحاوی) و نیمامی (الکرخی) پڼگه یان داوه ته ماموستای زه یسانی و هیزدار: ووشه له دوی ووشه دهرسی قورپان بلیتوه، بهو شتوهی له باسی (جنابه) دا پوونمان کردوته.

هروهه جگه له و چوارانه، پینچ شتی تریش به هیزو نیفاس هه پام: یه کهم: (وَعُبُورُ الْمَسْجِدِ) پابردن به مزگه وتدا (إِنْ خَافَتْ تَلْوِيئَهُ) نه گه ر بترسی: به پشکه خوینه کان پیسی بکا، که واته: مانوه له ناو مزگه وتدا، به هه مو جوړیک هه پامه ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: نَأْوِلُنِي الْخُمْرَةَ مِنَ الْمَسْجِدِ. فَقُلْتُ: إِنِّي حَائِضٌ. قَال: إِنْ حَيْضَتِكَ لَيْسَتْ فِي يَدِكَ﴾ رواه مسلم، پیتفه مبهري ﷺ له مزگه وتوه به هه زه تی (عائشه) فرموی: بهر ماله کهم بده دِهَسْت. هه زه تی (عائشه) فرموی: من هیزدارم. پیتفه مبهري ﷺ فرموی: پیسی هیز له ده ستدا نیه. واته: هه زه تی (عائشه) ده یزانی هه پامه هیزدار بچیته ناو مزگه وت، جا پیتفه مبهري ﷺ تی گه یاند: که تهنه ده ست دریز کردنی هه یزدار بق ناو مزگه وت هه پام نیه.

دوهم: (وَالصَّوْمُ) به ریزوویون هه پامه، جیاوازی واجب و سوننه نیه (وَيَجِبُ قَضَاؤُهُ) واجبه: زه یسانی و هیزدار پوژووی واجب قهزا بکه نه وه (بِخِلَافِ الصَّلَاةِ) به پیچه وانهی نوپژ، واته: دروست نیه و هه پامه: زه یسانی و هیزدار نوپژ قهزا بکه نه وه ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: كَانَ يُصِيئُنَا ذَلِكَ فَنُؤْمَرُ بِقَضَاءِ الصَّوْمِ وَلَا نُؤْمَرُ بِقَضَاءِ الصَّلَاةِ﴾ رواه الشيخان، نیمه هه یزمان تووش ده بو، جا له لای پیتفه مبهري ﷺ فرمانمان پی ده کرا: پوژو قهزا بکه ینه وه و فرمانمان پی نه ده کرا: نوپژ قهزا بکه ینه وه.

وَمَا بَيْنَ سُرَّتِهَا وَرُكْبَتِهَا، وَقِيلَ لَا يَحْرُمُ غَيْرُ الْوَطْءِ،

سُئِلَ بِهِم: جِمَاعِ كَرْدَن، خَوای گه ورده ده فهرموی: ﴿وَلَا تَقْرُبُوهُنَّ حَتَّى يَطْهَرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ﴾ بَقِ جِمَاعِ كَرْدَن نَزِیكی نافرده تانی چه یزدار مه كه ون تا پاك ده بنه وه، جا كه -له دواى پاكبونه وه- غوسلیان كرد، برؤنه لایان به و شیوه یه ی خوا فهرمانی پی كردون، واته: له كونی پی شه وه جیماعیان له گه ل بكن.

ئینجا بزانه: جِمَاعِ كَرْدَن، له گه ل نافرده تی زه یسانی و چه یزدار گونا هیكی گه ورده یه و هه ر كه سیكیش به چه لالی دابنی كافر ده بی، هه روهك له سه رچاوه كاندا فهرموویانه.

چوارهم: (وَمَا بَيْنَ سُرَّتِهَا وَرُكْبَتِهَا) هه روه ها له زه ت وه رگرتن له نیتوان ناوكو شه ژتقی نافرده تی زه یسانی و چه یزدار به پوه تی چه پامه، به لام له سه ر په رده وه دروسته ﴿عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَأْمُرُنِي فَأَتِرُ فَيَاْشِرُنِي وَأَنَا حَائِضٌ﴾ رواه الشيخان، (عائشة) ده فهرموی: له و كاته ی من چه یزدار بووم، پی شه مبه ر ﷺ فهرمانی پی ده كردم: په شته مالتیك له نیتوان ناوكو شه ژتقم ده به ست، جا له زه تی خوی وه رده گرت.

(وَقِيلَ) له فهرمووده یه كی بی هیژدا (لَا يَحْرُمُ غَيْرُ الْوَطْءِ) جگه له جیماع كَرْدَن هیچی تر چه پام نیه، چونكه پی شه مبه ر ﷺ ده فهرموی: ﴿اصْتَبُوا كُلَّ شَيْءٍ إِلَّا التَّكَاحُ﴾ رواه مسلم، گشت له زه تیک له چه یزدار وه ریگرن ته نها جیماع كَرْدَن نه بی. به لام فهرمووده به هیژكه ده فهرموی: مه به ستی ئه م چه دیسه: ماچ كردن و ده ست له ملان و له زه تی سه ر په رده ی نیتوان ناوكو شه ژتقیه.

هه روه ها بَقِ نافرده تی زه یسانی و چه یزدار دروسته: له زه ت له میژدی خویان وه ریگرن -هه رچه ند پوه تی ش بی- به هه مو له شی خویان، ته نها نیتوان شه ژتقو ناوكی خویان نه بی به پوه تی، هه روهك له ژۆریه ی سه رچاوه كاندا پوهون كراوه ته وه.

﴿فَأَكْثَرُ﴾: خۆ پچه تكدنی ژن و میژد-واته: ئاو هیئان- به ده ستی به كتری، یان به هه ر نه ندامیكی تری به كتری دروسته، ته نها له كاتی چه یز زه یسانی دا نیتوان شه ژتقو ناوك به پوه تی قه ده غه یه -هه روهك باسما ن كرد- به لام خۆ پچه تكدن به ده ستی خوی، یان به هه ر نه ندامیكی تری خوی، یان به هه ر نه ندامیكی كه سیكی تر دروست نیه و چه پامه، به به لگی ئه م نایه ت و چه دیسه: خَوای گه ورده ده فهرموی: ﴿وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ إِلَّا عَلَى أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مُلْؤِمِينَ فَمَنْ ابْتَغَى وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْعَادُونَ﴾ ئه و كه سانه ی پارێزه ری نه ندامی جیماع كَرْدنی خویان ته نها له ژنه كانی خویان و جاریه كانی خویان، یان میژدی خویان نه بی، چونكه ئه وانه لۆمه كراو نین، كه وابو: هه ر كه سیك له و چه لاله به و لاره له زه تیک تری بوی، ئه وانه بوژمنیكی سه تمكارن له سنوری خوا.

فَإِذَا انْقَطَعَ لَمْ يَحِلَّ قَبْلَ الْغُسْلِ غَيْرُ الصَّوْمِ وَالطَّلَاقِ، وَالِاسْتِحَاضَةُ حَدَثٌ دَائِمٌ كَسَلَسٍ
 پيغهمبر ﷺ له حدیسه که می زن هیتاندا ده فرموی: ﴿وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَيْهِ بِالصَّوْمِ
 فَإِنَّهُ لَهُ وَجَاءٌ﴾ رواه الشيخان، هر که سیک توانای زن هیتانی نه بی، با به پڙوو بی، چونکه
 پڙوو شه هوه تی ده بری. واته: نه گهر خو ځه تکرډن به دهستی خوئی دروست بویه،
 پيغهمبر ﷺ ږیگی ده دا که نه گه کان و فرمائی پڙووی پی نه ده کړدن.

ثینجا بزانه: پيغهمبر ﷺ ده فرموی: ﴿مَلْعُونٌ مَنْ أَتَى امْرَأَةً فِي ذُبْرِهَا﴾ رواه اصحاب
 السنن بسند صالح، هر له عنه ت کراوه نه و که سهی له کونی پشته وده دا جیماع له گه ل زن
 ده کا. دووباره بزانه: له فرموده ی کونی نیامی (شافعی) دا: هر که سیک له سه ره تایی
 چه یزدا جیماع له گه ل زنی چه یزدار بکا، واجبه یه ک میسقای زږ (کفارة) بدا، واته: بی کاته
 خیر، نه گهر له کز تایی و بی هیزی خویندا جیماع بکا، واجبه نیو میسقای زږ (کفارة) بدا،
 به لام له فرموده ی نوی نیامی (شافعی) دا: (کفارة) ی ږا بردو سوننه ته و واجب نیه،
 به لکو ته مبی ده کړی و واجبه توبه بکا، حدیسه که ی فرموده ی کونیش بی هیزه،
 هر وه که له (المجموع) دا فرموده ی تی.

پیښجه: ته لاقدان، هر وه که له باسی ته لاقي (بدعی) دا پوونی ده که ی نه وه، ان شاء الله تعالی.
 (فَإِذَا انْقَطَعَ) جا هر کاتیک خوینی چه یز، یان زه یسانی کز تایی هات (لَمْ يَحِلَّ قَبْلَ الْغُسْلِ)
 بوی چه لال نابی پیش غوسل کړدن، یان ته یه معوم کړدن (غَيْرُ الصَّوْمِ) ته نها پڙوو نه بی و
 (وَالطَّلَاقِ) ته نها ته لاقدان نه بی، واته: نه گهر به شه وی له چه یز، یان له نیفاس پاک بږوه،
 بوی دروسته: نیه تی پڙووی سوننه ت بیښی و نه گهر ږه مه زان بوو، واجبه نیه تی پڙووی
 واجب بیښی و پڙووه که شی دروسته، هر چه ند تا دوی بانگی به یانیش غوسل نه کا،
 هر وه ها ته لاقدانیشی دروسته، هر چه ند غوسلیشی نه کړبی.

ثینجا بزانه: نیشانه ی پاکبوونه وه ی نافرته نه وه یه: خوینه که و زهر دایی و لیالی نه میښی،
 واته: هر کاتیک نه وانه نه مان پاک ده بیته وه، جا ناوه سپیه که بیته دهر وه، یان نه بی،
 که واته: واجبه: یه کسر بوی که م نویژی دوی پاکبوونه وه غوسل بکا و نویژ بکا و پڙوو
 بگری، هر وه که له (شرح مسلم) و (المجموع) دا پوونی کړی ته وه، که و ابو: به ته نها پاکبوونه وه
 نویژو پڙووی له سه ر واجب ده بی و هر نویژکی له دوی پاکبوونه وه نه ی کړبی، واجبه:
 قه زای بکاته وه، هر وه که له (تحفة) و (مغنی) دا ناما زه یان بوی کړوه.

﴿بَاسِی (إِسْتِحَاضَةُ): خَوینچر که ی نه خوشی﴾

(وَالِاسْتِحَاضَةُ) خوینچر که ی نه خوشی: که له دوی پانزه پږی چه یز به و لاوه به رده وام بی
 (حَدَّثَ دَائِمٌ) بی ده ستونیزیه کی بچو کی به رده وام (کَسَلَسَ) وه کو چو ږمیز که و ته و فسو

فَلَا تَمْنَعُ الصَّوْمَ وَالصَّلَاةَ، فَتَغْسِلُ الْمُسْتَحَاضَةَ فَرْجَهَا وَتَغْصِبُهُ وَتَتَوَضَّأُ وَقَتَ الصَّلَاةِ وَتُبَادِرُ بِهَا، فَلَوْ أُخِّرَتْ لِمَصْلَحَةِ الصَّلَاةِ

پیسایی به رده وام ﴿عَنْ حَمَّادِ بْنِ عَمْرٍو﴾: كُنْتُ أَسْتَحَاضُ حَيْضَةً كَثِيرَةً شَدِيدَةً، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِنَّمَا هِيَ رَكْعَةٌ مِنَ الشَّيْطَانِ ﴿رواه اصحاب السنن بسند صحيح، واته: من خوينچرکه يه کی زډوو به هیزم تووش دهبو، جا پټغه مبره ﷺ فرموی: ثم خوينچرکه يه ليدانيکه له شهيتانه ويه. واته: حيز نيه، به لکو شهيتان ده مار يکی مندلدانه ي بريندار کړوبه و خوينی لږ دهرده چي.

که وایو: (فَلَا تَمْنَعُ الصَّوْمَ وَالصَّلَاةَ) ثم خوينچرکه يه نوږو پډوو قه ده غه ناکا، هه روه که چوپميزکه قه ده غه يان ناکا، به لام واجبه زډر بایه خ به پاکړی و ده ستنوږ بدا: که وایو: (فَتَغْسِلُ الْمُسْتَحَاضَةَ فَرْجَهَا) واجبه: له پيش ده ستنوږ گرتن، يان ته يه معوم کردندا نافرته که تاره ت به ناو بکا، چونکه پټغه مبره ﷺ له هديسه که ي خوينچرکه دا به نافرته که ي فرموی: ﴿فَاغْسِلِي عَنْكَ الدَّمَ وَصَلِّي﴾ رواه الشيخان، خوينه که له خوت بشوره نوږ بکه. (وَتَغْصِبُهُ) نينجا له دوی تاره تکردن واجبه: نه دنامه که ي بيه ستن، پټغه مبره ﷺ ده رياره ي خوينچرکه به نافرته تیکی فرموی: ﴿أَلَعْتَ لَكَ الْكُرْسَفَ. قَالَتْ إِنَّهُ أَكْثَرُ مِنْ ذَلِكَ. فَقَالَ: ثُلْجِي﴾ رواه الترمذی وقال: حسن صحيح، لؤکه دابني ناو کونی نه دنامه که. نافرته که ش گوتي: خوينه که له وه زډرتره: به لؤکه پاناوه ستن. پټغه مبره ﷺ فرموی: لغاو بکه. واته: نه دنامه که بيه سته وه به م جوړه:

پشتينديک، يان دؤخينک له ناو قه دی ده به ستن، نينجا پارچه په پوکيکيش داده نيته سر نه دنامه که و لايه کی له لای پيشه وه ي پشتينه که ده به ستن و لايه که ي تريس له لای پشته وه ي ده به ستن، تاکو له ماوه ي نوږ گرتندا خوين نيته دهره وه، جا نه گره به و به ستنه خوينه که نه وه ستا، واجبه پارچه لؤکه يه که له ناو کونی نه دنامه که دابني، نه گره زډر نازاری نه داو به پډووش نه بي، به لام نه گره به پډوو بو دروست نيه، چونکه پډووی به تال ده بي، هه روه که له سرچاوه کاند ا پوون کراوه ته وه.

(وَتَتَوَضَّأُ) نينجا له دوی به ستن، واجبه يه کسر بي ماوه دان ده ستنوږ بگري (وَقَتَ الصَّلَاةِ) له کاتي نوږدا، واته: له پيش هاتنی کاتي نوږ ده ستنوږی دروست نيه (وَتُبَادِرُ بِهَا) واجبه: يه کسر بي ماوه دان له دوی ده ستنوږ گرتن نوږ بکا، جا نه گره وه به ستنه ي به توندي کړبو و هيچ که مته رغه می نه کړبو، له گال نه وه شدا خوينی لي هاته دهر، نه وه ده ستنوږه که ي ناشکي و نوږه که شي دروسته، هه روه که له سرچاوه کاند ا فرمووياته. (فَلَوْ أُخِّرَتْ) نه گره نوږه که ي دواخست (لِمَصْلَحَةِ الصَّلَاةِ) له بهر به رزه وه ندي نوږه که

كَسَّرَ وَالْتِظَارَ جَمَاعَةً لَمْ يَضُرْ، وَإِلَّا فَيَضُرُّ عَلَى الصَّحِيحِ، وَيَجِبُ الْوُضُوءُ لِكُلِّ فَرَضٍ، وَكَذَا تَجْدِيدُ الْعَصَابَةِ فِي الْأَصَحِّ، وَلَوْ انْقَطَعَ دُمُهَا بَعْدَ الْوُضُوءِ وَلَمْ تَعْتَدِ انْقِطَاعَهُ وَعَوْدَهُ

(كَسَّرَ) وهكو داپوشینی عوږهت و (وَالْتِظَارَ جَمَاعَةً) چاوه پوانکردنی نویژی به جهاماعت (لَمْ يَضُرْ) دواخستنه که زیانی نیه (وَالَّا) به لام نه گهر دواخستنه که بۆ بهرژه وهندی نویژ نه بو، به لکو بۆ خواردن، یان قسه کردن، یان کاریکی تر بوو (فَيَضُرُّ عَلَى الصَّحِيحِ) زیانی هیه له سهر فهرموده ی پاست، واته: دهستنویژی دهشکی و واجبه: تارهت و بهستن و دهستنویژ دووباره بکاته وه، ههروه که له (نهاية و) (مغنی) دا فهرموویانه.

(وَجِبَ الْوُضُوءُ) واجبه: ئافرهته که دهستنویژ بگری (لِكُلِّ فَرَضٍ) بۆ گشت نویژیکی واجب، واته: به ههر دهستنویژیک له نویژیکی واجب زیاتری بۆ دروست نیه، به لام ههر چه ند هنز بکا: نویژی سونته تی بۆ دروسته، وهکو له تیه مومیشدا و ابو، که واته: له م دهستنویژه دا واجبه: نیه تی حه لال کردنی نویژ بیئتی، نه که لابر دنی بی دهستنویژی، چونکه بی دهستنویژه که ی لاناچئ، به لکو ته نها قه دهغه کراوه کانی پی حه لال ده بن، ههروه که له دهستنویژدا پوون کراوه.

(وَكَذَا) ههروه ها واجبه: بۆ گشت نویژیک تارهت بکا، ههروه ها واجبه (تَجْدِيدُ الْعَصَابَةِ) بۆ گشت نویژیک به ستنه که ش نوی بکاته وه، ههر چه ند په پۆکه که ش پیس نه بویی و له شوینی خوی لانه چوبی (فِي الْأَصَحِّ) له فهرموده ی پاستردا، جا نه گهر په پۆکه که ش به خویئیکی ژۆر بویی، یان ئافرهته که میزی کردبو، نه و کاته واجبه په پۆکه که بشویری و به ستنه که ش نوی بگریته وه، ئیتر ئافرهته که ته نها یه که جار غوسلی له سهر واجبه، نه ویش له و کاته دا: که به کتایی هاتنی خویئیه یز داده ندرئ، ههروه که له (المجموع) دا پوونی کردوته وه.

ئینجا بزانه: له سهره تای نه م باسه تا ئیره، ئهرکی گشت به شه کانی ئافرهتی به خویئچرکه یه، ❁ خوا شیفای بۆ ده نیرئ.

(وَلَوْ انْقَطَعَ دُمُهَا) نه گهر ئافرهته که خویئیه وه ستا (بَعْدَ الْوُضُوءِ) له دوا دهستنویژگرتن، جا نویژه که ی دابه ستنی، یان نا (وَلَمْ تَعْتَدِ انْقِطَاعَهُ وَعَوْدَهُ) عاده تی ئافرهته که ش وه ها نه بو: خویئیه که ی بوه ستنی و دووباره ش بیته وه، نه وه ده گوچی نه خوشیه که ی نه مایی و شیفای بۆ هاتبی، که و ابو نه گهر له کاتی دهستنویژگرتندا، یان له دوا دهستنویژگرتندا خویئیه هاتبو، دروست نیه به م دهستنویژه نویژ بکا، به لکو واجبه تارهت بکا و دهستنویژ بگریته وه، به لام نه گهر نه له کاتی دهستنویژو نه له دوا دهستنویژ خویئیه نه هاتبو، نه وه دهستنویژه که ی ههر بهرده وامه و نویژی شی پیوه ده کا، ههروه که له ژۆربه ی سهرچاه کاندای فهرموویانه.

أَوْ اغْتَادَتْ وَوَسِعَ زَمَنُ الْإِنْقِطَاعِ وَضُوءٌ وَالصَّلَاةُ وَجَبَ الْوُضُوءُ.
(فَصْلٌ رَأَتْ لِسِنَ الْحَيْضِ أَقْلَهُ وَلَمْ يَغْبُرْ أَكْثَرَهُ فَكُلُّهُ حَيْضٌ،

هروه ها نه گهر له دواى ته واوگردنى نويز خوينه كى وهستا، نه وه نه و نويزه دروست بووه، به لام دهستونيزه كى له كار ده كه وي و نويزى ترى پى دروست نيه، هروه ك له (المجموع) دا فرمويه تى.

(أَوْ اغْتَادَتْ) يان عاده تى وه ها بوو: خوينه كى ده وهستاو دووباره ش دهاته وه (وَوَسِعَ زَمَنُ الْإِنْقِطَاعِ وَضُوءٌ) كاتى خوين وه ستانه ك ش نه وهند. فراوان بوو: به شى دهستونيز گرتنى ده كردو (والصَّلَاةُ) به شى نويزى نه و كاته شى ده كرد، ديسان (وَجَبَ الْوُضُوءُ) واجبه: له كاتى خوين وه ستاندا تارت بكاو دهستونيز بگريته وه، هر له كاتى خوين وه ستانيدا نويزه كه بكا، كه ابو: نه گهر به دهستونيزه كى كڅن له كاتى خوين وه ستاندا نويزه كى كرد، نه م نويزه دروست نيه، هروه ها نه گهر له كاتى خوين وه ستاندا دهستونيزى نه گرتو نويزى نه كرد، به لكو له كاتى خوين هاتندا دهستونيزى گرتو نويزى كرد، نه م نويزه ش دروست نيه، چونكه كه مته رغه مى كړوه، هروه ك له (المجموع) دا فرمويه تى.

﴿نَاكَادَارِي﴾: نه و ئافره ته ي خوينچر كى تووش بووه، دروسته: ميړده كى جيماعى له كڅن بكا، هر چه ند له كاتى خوين هاتنيدا بى، هروه ها قوپان خويندنيشى بى دروسته و به دهستونيزه وه ش دروسته: ده ست له قوپان بدا.

ئينجا بزانه: نه و مړغه ي بېر ده وام چوپميزكه هيه، يان تپو فسى بېر ده وامى هيه، يان پيسايى، يان خوښى مايسيرى بېر ده وام لږ ديتته دېر وه، بى دهستونيزى نه وانه ش بى دهستونيزه كى بچوكى بېر ده وام، كه ابو: نه وانه ش وه كو ئافره تى به خوينچر كه په فتار ده كن: له تار هتو به سترو دهستونيزى پابردودا، جا هر كاتيك نه وانه و ئافره تى به خوينچر كه نه و مېرجه نه ي بومان دانابون به جيان هينان و نويزيان كرد، قه زا كړنه وه يان له سر نيه، به لام نه گهر خاوه نى چوپميزكه، ته نها به پيوه ميزى دهاته و به دانېشتووى نه دهاته، واجبه به دانېشتووى نويز بكا تاكو دهستونيزى نه شكى، قه زا كړنه وه شى له سر نيه، هروه ك له زړبه ي سرچاوه كاندا نه م باسانه پوون كراونه وه.

﴿فَصْلٌ: لِه بَاسِ بِه شَه كَانِ خوينچر كه﴾

(رَأَتْ لِسِنَ الْحَيْضِ) هر كاتيك ئافره تيك خوينى ديت، له ته م نه ي حه يزدا: كه نو سالى به سر وه تره (أَقْلَهُ) لاي كه م ترى خوينه كى ديت: كه شه ويك و پوژيكه، يان له شه ويك و پوژيك زياترى ديت، به لام (وَلَمْ يَغْبُرْ أَكْثَرَهُ) له لاي زړترى خوينه ك ش تينه پېرى، واته: له پانزه پوژو شه و زياتر نه هات (فَكُلُّهُ حَيْضٌ) هه مووى به حه يز داده ندرى، واته: شه و

وَالصُّفْرَةُ وَالْكُذْرَةُ حَيْضٌ فِي الْأَصَحِّ، فَإِنْ عَبَّرَ:

پۆژه که و پانزه که و نێوانه که ش گشتی حه یزه، جیاوازی نیه: به که م حه یزی بێ له ژیا نی دا، یان دوو م جارو سێ یه م و به ره و سه ره وه تری بێ، هه ره ها جیاوازی نیه: عاده تی ئه م جاره ش وه ک جاره کانی تر بێ، یان جیا بێ، خوی نه که: به ک په نگ بێ، یان هه ندیک په ش بێ و هه ندیک سوڤ بێ و هه ندیک لیل بێ.

ئینجا بزانه: ئه گه ر ته مه نی ئافره ته که له نو سال که متر **و** خوی نی هات، ئه وه خوی نی حه یز نیه، به لکو خوی نه چ که ی نه خۆشی یه، هه ره وه که له سه ره تای حه یز دا با سمان کرد. (وَالصُّفْرَةُ) ئه و خوی نه ی وه کو کێ مێکی زه رده (وَالْكُذْرَةُ) ئه و خوی نه ی لیل (حَيْضٌ) هه ردووی که به خوی نی حه یز داده ندرین، به و مه رجه ی خوی نه کان له ما وه ی پانزه پۆژه که دا بن (فِي الْأَصَحِّ) له فه رمو ده ی راسته ردا، هه ر چه ند به پێچه وانه ی عاده تی پابردووشی بێ ﴿كَانَتِ النِّسَاءُ يَنْعَثْنَ إِلَى عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا بِاللُّزْجَةِ فِيهَا الْكُرْسُفُ فِيهِ الصُّفْرَةُ مِنْ دَمِ الْحَيْضِ، فَتَقُولُ: لَا تَعْجَلْنَ حَتَّى تَرَيْنَ الْقِصَّةَ الْيُضَاءَ. تُرِيدُ بِذَلِكَ: الطُّهْرَ مِنَ الْحَيْضَةِ﴾ رواه مالك والبخاری، ئافره تان پا رچه لۆ که یان له ناو کونی ئه ندامی حه یز داده ناو په نگ ی زه رد ده بو و ده یان ناره لای حه زه تی (عائشه)، ئه ویش ده یفه رمو و: په له مه که ن تا ئاو سه یبه که ده بینن. مه به سستی وه ها بو: ئه م زه رده نیشانه یه **و** له حه یز پاک نه بو ته وه و سه یبه که ش نیشانه ی پاک بو نه وه یه.

﴿فَاكْادَارِي﴾: ئه گه ر ئافره ته که به شێکی لای که می پاک بو نه وه ی ما بو و خوی نی دیت، ئه وه حه یز نیه، که واته: ئه گه ر سێ پۆژ خوی نی دیت، ئینجا دوا نزه پۆژ پاک بو وه، ئینجا سێ پۆژی تریش خوی نی دیت، ئه وه سێ پۆژه که ی دوا یی حه یز نیه به لکو خوی نه چ که یه، چونکه ته واکه ری پانزه پۆژه که ی پاک بو نه وه یه، هه ره وه که له سه ر چا وه کاند ا پو ون کرا وه ته وه.

ئینجا بزانه: هه ر کاتی که ئافره ت خوی نی دیت و ده شگو دجا خوی نی حه یز بێ، وا جبه: به که سه ر خۆی قه ده غه بکا له و شتانه ی به حه یز حه رامن، ئینجا ئه گه ر له ما وه ی که متر **و** پۆژیک و شه وێک خوی نه که ی وه ستا، ئاشکرا ده بێ: ئه و ما وه یه حه یز نه بو ه به لکو خوی نه چ که یه، که وابو: نو یژه کانی ئه و ما وه یه قه زا ده کاته وه، به لام ئه گه ر شه و پۆژیک بێ پچران- ته واکه رده و خوی نه که وه ستا، یان تا پانزه پۆژ نه وه ستا، یان له نێوان شه و و پۆژیک و پانزه که دا وه ستا، ئه وه گشتی حه یزه، هه ره وه که با سمان کردو له (المجموع) و (تحفة) شدا پو ون کرا وه ته وه.

ئینجا بزانه: (فَإِنْ عَبَّرَ) ئه گه ر خوی نی ئافره ته که له پانزه پۆژ تێپه ر بو و، بۆ مان ئاشکرا ده بێ: ئه و ئافره ته حه یزو خوی نه چ که ی تێکه ل بو وه، که وابو ده که رێ ته پێنج به شی سه ره کی:

فَإِنْ كَانَتْ مُبْتَدَأَةً مُمَيَّزَةً بِأَنْ تَرَى قَوِيًّا وَضَعِيفًا: فَالضَّعِيفُ اسْتِحَاضَةٌ وَالْقَوِيُّ حَيْضٌ إِنْ لَمْ يَنْقُصْ عَنْ أَقَلِّهِ وَلَا عَبْرَ أَكْثَرِهِ وَلَا نَقْصَ الضَّعِيفُ عَنْ أَقَلِّ الطَّهْرِ.

یه کهم: (الْمُبْتَدَأَةُ الْمُمَيَّزَةُ). دووم: (الْمُبْتَدَأَةُ اللَّامُ مُمَيَّزَةً). سیه: (الْمُعْتَدَاةُ اللَّامُ مُمَيَّزَةُ). چوارم: (الْمُعْتَدَاةُ الْمُمَيَّزَةُ). پینجه: (الْمُتَحَيِّرَةُ).

نینجا (الْمُتَحَيِّرَةُ) ش سنی حالتی ههه، که وایو: به تیکرایی ده بیته هفت به ش- ان شا = الله- یه که له دوی یه که هه هفت به شه که پوون ده که یه وه:

یه کهم: ده رباره ی (الْمُبْتَدَأَةُ الْمُمَيَّزَةُ) - ده ست پیکراوی جیا که ره وه، ده هه رموی: (فَإِنْ كَانَتْ مُبْتَدَأَةً) نه کهر نافرده ته که یه که مجاری بوو له ژایان دا: خوینی هه یزی ده سنی به هاتن کردبو (مُمَيَّزَةً) خوینه کانیشی لیک جیا ده کردنه وه (بِأَنْ تَرَى قَوِيًّا) به شیوه یه کی وه ها: هه ندی جار خوینیکی به هیزی ده دیت (وَضَعِيفًا) هه ندی جاریش خوینیکی بی هیزی ده دیت (فَالضَّعِيفُ اسْتِحَاضَةٌ) نه و کاته خوینه بی هیزه که خوینچرکه یه (وَالْقَوِيُّ حَيْضٌ) خوینه به هیزه که ش هه یزه، به م سنی مه رجانه ی جیا کردنه وه:

یه کهم: (إِنْ لَمْ يَنْقُصْ عَنْ أَقَلِّهِ) خوینه به هیزه که له که مترین ماوه ی هه یز- که پوژیک و شه ویکه - که متر نه بی. دووم: (وَلَا عَبْرَ أَكْثَرِهِ) به هیزه که له زوترین ماوه ی هه یزیش- که پانزه شه و پوژه - تینه په پی. سیه: (وَلَا نَقْصَ الضَّعِيفُ عَنْ أَقَلِّ الطَّهْرِ) خوینه بی هیزه که ش له که مترین ماوه ی پاکبوونه وه - که پانزه شه و پوژه - که متر نه بی.

بو وینه: نه کهر چوار پوژ خوینیکی ره شی دیت، نینجا پانزه پوژ، یان زیاتر خوینیکی سوړی دیت، نه وه ته نها په شه که هه یزه؟ چونکه له سوړه که به هیزتره، سوړه که ش خوینچرکه یه هه رچند = چند سالتیکش به رده وام بی، که وایو: به گویره ی نه م هه دیسه په هفتار ده کا:

عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ أَبِي حُبَيْشٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَلْهَى قَالَتْ يَارَسُولَ اللَّهِ إِلَيَّ اسْتِحَاضٌ؟ فَقَالَ ﷺ لَهَا: إِذَا كَانَ دَمُ الْحَيْضِ فَإِنَّهُ دَمٌ أَسْوَدُ يَغْرُبُ، فَإِذَا كَانَ ذَلِكَ فَأَمْسِكِي عَنِ الصَّلَاةِ وَإِذَا كَانَ الْآخَرُ فَتَوَضَّئِي وَصَلِّي فَإِنَّمَا هُوَ عِرْقٌ ﴿﴾ رَوَاهُ ابوداود وغيره بسند صحيح، (فاطمة) گوتی: نه ی پیغه مبهری خوا من خوینچرکه م تووش ده بی؟ پیغه مبهری ﷺ ده رموی: خوینی هه یز په شه و ده ناسوړی - واته: به په نگو بوئی - جا هه کاتیک نه و خوینه بوو، واز له نوپژ بیته، هه رکاتیکش خوینیکی تری بی هیز بوو، بو گشت نوپژیک ده ستونپژ بگروه نوپژ بکه - واته: له دوی غوسل کردن - چونکه نه مه یان خوینی ده ماریکی مندالده یه، واته: هه یز نه ی.

نینجا بزانه: نه کهر مه رچیک له و سنی مه رجانه ی پابردو نه هاته جی: وه که پوژیک په ش بی و پوژیک سوړ بی، یان چوارده پوژ سوړ بی، یان شانزه پوژ په ش بی، نه وه یان وه که به شی

أَوْ مُبْتَدَأَةً لَا مُمَيِّزَةَ بَأْنَ رَأْتَهُ بِصِفَةٍ أَوْ فَقَدَتْ شَرْطَ تَمْيِيزٍ فَلَا أَظْهَرُ أَنَّ حَيْضَهَا يَوْمٌ وَلَيْلَةٌ وَطَهَرَهَا تِسْعَ وَعِشْرُونَ.

دووه می داهاتوو پهفتار دهکا، ههروهک له (المجموع) و (مغنی) دا پوون کراوتهوه. ههروهه بزانه: خوینی پرهش له خوینی سؤر بههیزتره، ئینجا سؤر له کال، ئینجا کال له زهره، ئینجا زهره له لیل، ههروهه خوینی پهیت له خوینی شل بههیزتره، ههروهه خوینی بۆگه بههیزتره له خوینی بی بۆن، ههروهه ئه خوینی سی نیشانهی تی دا بن، بههیزتره له وهی دوو نیشانهی تی دانه، ههروهه دوو نیشانهش له یهک نیشانه بههیزترن، ههروهک له سهراوه کاندای پوون کراوتهوه.

دووهم: دهربارهی (الْمُبْتَدَأَةُ اللَّامُ مُمَيِّزَةً) = دهست پیکراوی جیانه که رهوه، دهفرموی: (أَوْ مُبْتَدَأَةً) یان ئه ئافره تهی خوینه که ی له پانزه پۆژ تیپه ربووه، به که مجاری بوو له ژیا نی دا خوینی حه یزی دهستی به هاتن کردبو، به لام (لَا مُمَيِّزَةً) خوینه کانی لیک جیا نه ده کردهوه، نه مه یان دوو حال تهی هه نه، په که م: (بَأْنَ رَأْتَهُ بِصِفَةٍ) وهک ته نها به یهک جوړ خوینه که ی دیت. دووهم: (أَوْ فَقَدَتْ شَرْطَ تَمْيِيزٍ) یان به دوو جوړ، یان زیاتر دهیدیت، به لام مه رجیکی له سی مه رجه کانی جیا کر نه وهی نه بو - وهک بههیزه که له پۆژیک وشو ویک که متر بی، یان له پانزه پۆژ زیاتر بی، یان بی هیزه که له پانزه پۆژ که متر بی - نه وه (فَلَا أَظْهَرُ) به فرموده ی بههیزتر (أَنَّ حَيْضَهَا) حه یزی نه م ئافره ته له ههردوو حال ته دا (يَوْمٌ وَلَيْلَةٌ) پۆژیک وشو ویک، واته: بیست و چوار سعاته وه له سه ره تای هاتنی خوینه که وه دهست پی دهکا (وَطَهَرَهَا) پاکبوونه وهشی (تِسْعَ وَعِشْرُونَ) بیست و نۆ پۆژه وه له کۆتایی شه و پۆژه که وه دهست پی دهکا.

﴿ نَاگاداری ﴾: نه م ئافره ته له خولی یه که می دا واجبه خۆی قه دهغه بکا: له و شتانهی به هو ی حه یز حه پامن، تا پانزه پۆژ ته واو ده بن، جا نه که ره له پانزه پۆژ، یان که متر خوینه که ی وهستا، نه وه ئاشکرا ده بی: نه و ماوه یه گشتی حه یز بووه، که وا بو: له دوا ی خوین وه ستانه که، په کسه ر غوسل ده کاو نو یژ ده کاو... هتد.

به لام نه که ره پانزه پۆژ ته واو بو نو خوینه که ی نه وهستا، نه وه ئاشکرا ده بی: حه یزه که ی ته نها شه ویک و پۆژیک بووه و نه و ی تریش خوین چر که بووه، که وا بو: واجبه یه کسه ر غوسل بکاو دهست به نو یژ بکاته وه و نو یژو پۆژووی نه و ماوه یه ش: که نه یکردن - جگه له شه وو پۆژیک - واجبه قه ز بکاته وه، ئینجا له مه دوا له خولی دووه م و سی یه م و... هتد، نه و قه دهغه کردنه ی ناوی، به لکو که شه و و پۆژیک ته واو بوو، یه کسه ر غوسل ده کاو تا بیست و نۆ پۆژ ته واو ده بن گشت قه دهغه کراوه کانی لی حال لان، به و جوړه خولی مانگانه ی

أَوْ مُعْتَادَةً بِأَنْ سَبَقَ لَهَا حَيْضٌ وَطُهِرَ قُتْرُدُ إِلَيْهَا قُدْرًا وَوَقْتًا، وَتَثْبُتُ بِمِرَّةٍ فِي الْأَصْحِ،

دهبیته و سى پۆژ، تا خوا شیفای بۆ دهنیری، ههروهك له زۆڤه‌ى سه‌رچاوه‌كاندا پوون
كراوه‌ته‌وه، ئینجا بزانه: نه‌گه‌ر ئافره‌تى (مُبْتَدَاة) = ده‌ست پێكراو، سه‌ره‌تای هاتنى خوینى
نه‌ده‌زانى، نه‌وه‌ وه‌ك سه‌ر لێشێواوى به‌شى پێنجه‌مه‌.

سَنِیْهَم: دربارهى (الْمُعْتَادَةُ اللَّامُعْمِرَةُ) = فێرسووى جیانه‌كه‌ره‌وه، ده‌فه‌رموئ: (أَوْ
مُعْتَادَةً) یان نه‌گه‌ر نه‌و ئافره‌ته‌ى خوینى له‌ پانزه‌ پۆژ تێپه‌ر بووه، فێره‌ جه‌یز بوو (بِأَنْ
سَبَقَ لَهَا حَيْضٌ) به‌ شیوه‌یه‌كی وه‌ها: له‌ ژيانیدا جه‌یزێكى دیتبو (وَطُهِرَ) هه‌روه‌ها
پاكبوونه‌وه‌كیشی دیتبو، به‌لام خۆینه‌كه‌ى نه‌م جاره‌ى لێك جیانه‌ده‌كرده‌وه، یان
مه‌رجێك له‌ سێ مه‌رجه‌كانی جیاكردنه‌وه‌ نه‌هاته‌ جێ - واته‌: به‌هێزه‌كه‌ى له‌ شه‌و و پۆژێك
كه‌مه‌تر بوو، یان له‌ پانزه‌ پۆژ تێپه‌ر بوو، یان بێهێزه‌كه‌ له‌ پانزه‌ پۆژ كه‌مه‌تر بوو - نه‌و
كاتە (قُتْرُدُ إِلَيْهَا) ئافره‌ته‌كه‌ ده‌گه‌ر پێندهریته‌وه‌ لای جه‌یزه‌كه‌و پاكبوونه‌وه‌كه‌ى پێشوو
(قُدْرًا) به‌ گوێره‌ى نه‌دازه‌ى پابردوو و (وَقْتًا) به‌ گوێره‌ى كاتى پابردوو.

بۆ وێنه‌: نه‌گه‌ر جه‌یزی پێشوو پێنج پۆژ بوو له‌ ماوه‌ى سى پۆژدا، نه‌وه‌ له‌ كاتى
خوێنچكه‌دا پێنج پۆژ به‌ جه‌یز داده‌ندهرین و بیست و پێنجیش به‌ پاكبوونه‌وه‌، هه‌روه‌ها
نه‌گه‌ر له‌ ماوه‌ى نه‌وه‌ پۆژدا، سێ پۆژ جه‌یزی پێشوو بوو، نه‌وه‌ له‌ كاتى خوێنچكه‌شدا
سێ پۆژ جه‌یزه‌و هه‌شتاو جه‌فتیش پاكبوونه‌وه‌یه‌، سالتێك زیاتریش هه‌ر به‌و جۆره‌یه‌
﴿عَنْ حَمْنَةَ بِنْتِ جَحْشٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: كُنْتُ أَسْتَحَاضُ حَيْضَةً شَدِيدَةً كَثِيرَةً، فَقَالَ لَهَا النَّبِيُّ ﷺ: إِنَّمَا
هِيَ رَكْعَةٌ مِنَ الشَّيْطَانِ فَتَحِيضِي سِتَّةَ أَيَّامٍ أَوْ سَبْعَةَ أَيَّامٍ ثُمَّ اغْتَسِلِي، فَإِذَا اسْتَقْفَاتِ فَصَلِّي أَرْبَعَةً
وَعِشْرِينَ أَوْ ثَلَاثَةً وَعِشْرِينَ وَصُومِي وَصَلِّي، وَكَذَلِكَ فَافْعَلِي...﴾ رواه اصحاب السنن بسند
صحيح، (حمنة) فه‌رموئ: من خوێنچكه‌یه‌كی زۆڤ به‌هێزم تووش ده‌بو، پێغه‌مبه‌ر ﷺ
فه‌رموئ: نه‌مه‌ لێدانێكه‌ له‌ شه‌یتانه‌وه‌یه‌، كه‌وابو: به‌ گوێره‌ى عاده‌تى پێشوو شه‌ش پۆژ،
یان جه‌فت پۆژ بۆ جه‌یز دابنئ، ئینجا غوسل بكه‌، جا له‌ دواى غوسل هه‌ر كاتێك تاره‌ت
كردو نه‌دنامه‌كه‌ت به‌ست، نوێژ بكه‌ تا ماوه‌ى بیست و چوار، یان بیست و سێ پۆژ، پۆژووش
بگه‌رو به‌م شیوه‌یه‌ له‌ گشت مانگی‌كا په‌فتار بكه‌.

(وَتَثْبُتُ بِمِرَّةٍ) عاده‌تى پێشوو جه‌یزو پاكبوونه‌وه‌، به‌ ته‌نها یه‌ك جار جیگیر ده‌بئ (فِى
الْأَصْحِ) له‌ فه‌رمووده‌ى پاستردا. ئینجا بزانه: ده‌گونجئ عاده‌تى جه‌یزو پاكبوونه‌وه‌ به‌
یه‌كه‌وه‌، یان هه‌ر یه‌كێکیان بگه‌ڕئ، واته‌: پێش بكه‌وئ، یان دوا بكه‌وئ، یان زیاد بكا،
یان كه‌م بكا، جا نه‌گه‌ر هاتو ئافره‌تێك عاده‌ته‌كانی لێك جیاواز بوو و خوێنچكه‌ى تووش
بوو، نه‌و كاته‌ عاده‌تى پێش خوێنچكه‌كه‌ په‌فتارى پێ ده‌كړئ، هه‌روه‌ك له‌ (المجموع) دا
فه‌رموویه‌تى.

بُوَ وَيُنْفِه: نه گەر له مانگه كانى پيشتردا حهيزه كى پينچ پوژ بوو، ئينجا بووه شهش پوژ، ئينجا خوینچرپكهى تووش بوو، نه و كاته شهش پوژه كه په فتارى پى ده كړى و ده بېته عاده تىكى جیگیر بوو، هه روه ك له (تحفة) دا هه رموويه تى ﴿عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ امْرَأَةً كَانَتْ تَهْرَاقُ الدَّمَ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: لَتَنْظُرَنَّ عَذَابَ الْيَوْمِ وَاللَّيَالِي الَّتِي كَانَتْ تَحِيضُهُنَّ مِنَ الشَّهْرِ قَبْلَ أَنْ يُصَيِّهَا الَّذِي أَصَابَهَا فَلْتَدْعِ الصَّلَاةَ قَدْزَكَ ذَلِكَ مِنَ الشَّهْرِ﴾ رواه ابوداود وغيره باسناد صحيح، ئافره تىك زوړ خوینى ده پرست، پيغه مبه ر ځه هه رمووى: با ته ماشاى ژماره یى نه و شه و پوژانه بكا: كه حهيزى تى دا ده ديت له و مانگه كى كه له پيش تووش بوونى خوینچرپكه دا بوو، به نه اندازه یى حهيزى نه و مانگه له مانگه شدا واز له نوپژ بېتى.

﴿ناگادارى﴾: له م به شى سى به ميشدا، واجبه له يه كه مجارى خوینچرپكه دا خوى قه ده غه بكا له و شتانه یى به هوى حهيز حه پامن، پانزه پوژ ته واو ده بن، ئينجا نه گەر له پانزه پوژ، يان به ره و خوارتر خوینه كى وه ستا، نه وه ناشكرا ده بى: نه و ماوه يه گشتى حهيز بووه و عاده تى پيشووى گرپاوه، كه واو: له دواى خوین وه ستانه كه يه كسر غوسل ده كاو نوپژ ده كاو... هتد.

به لام نه گەر پانزه پوژ ته واو بون و خوینه كى نه وه ستا، نه وه ناشكرا ده بى: خوینچرپكه یى تووش بووه و ته نها نه اندازه یى حهيزى مانگه كى پيش نه م خوینچرپكه يى به حهيز بى داده ندرى و نه وى تریش گشتى به پاكبوونه وه، كه واو: واجبه يه كسر غوسل بكاو ده ست به نوپژ بكا ته وه و نوپژو پوژووى نه و ماوه يه ش: كه نه يكروبون - جگه له نه اندازه یى حهيز - واجبه: گشتى قه زا بكا ته وه، ئينجا له خولى دوهم و سى يه م و... هتد، نه و قه ده غه كړنه یى ناو، به لكو كه نه اندازه یى عاده تى پيشو و ته واو بوو: يه كسر غوسل ده كاو نوپژ ده كاو... به م جوړه، تا خوا شيفای بى ده نيرى، هه روه ك له زوړ به یى سه رچاوه كاندا پوون كراوه ته وه.

ئينجا بزانه: عاده تى حهيز - هه روه ك به ژماه یى پوژه كان جیگیر ده بى - به په ننگى خوینه كه ش جیگیر ده بى، كه واته: نه گەر (مُبْتَدَأَةٌ مُمَيَّزَةٌ) بوو، واته: يه كه مجارى بوو حهيز ببينى و ماوه یى پينچ پوژ خوینتىكى په شى ديت، ئينجا بيست و پينچ پوژيش خوینتىكى سوړى ديت، ئينجا له مه و دواش هه ر خوینتىكى جيانه كراوه یى ديت، نه وه بى خولى مانگه كانى تر پينچ پوژى خوینه په شه كه به عاده ت داده ندرين و كه نه و پينجه ته واو بون يه كسر غوسل ده كاو نوپژو پوژوو... هتد ده كا، وه كو ئافره تى پاكبووه وه، هه روه ك له (الجموع) دا پوونى كړن ته وه.

وَيُحْكَمُ لِلْمُعْتَادَةِ الْمُمَيَّزَةِ بِالْتَّمْيِزِ لَا الْعَادَةِ فِي الْأَصَحِّ. أَوْ مُتَحَيِّرَةً بِأَنْ نَسَبَتْ عَادَتَهَا

چوارهم: دهریاره (الْمُعْتَادَةُ الْمُمَيَّزَةُ) - فیژیوی جیاکهره، دهره رموی: (وَيُحْكَمُ) بریار دهری (لِلْمُعْتَادَةِ) بۆ ئه و ئافره تهی خوینه که ی له پانزه پۆژ تیبه پ بووه و له پیتشداش حه یزو پاکبوونه و هی دیتوه و (الْمُمَيَّزَةُ) خوینه که ی ئیستاشی لیک جیا ده کرده و (بِالْتَّمْيِزِ) به گویره ی جیا کردنه و بریاری بۆ دهری (لِلْعَادَةِ) نه که به گویره ی عاده تهی خوینه که ی پیژیوی (فِي الْأَصَحِّ) له فرموده ی پاستردا.

که واته: نه گهر عاده تهی پیژیوی پینچ پۆژ بوو له سی پۆژدا، ئه م جاره ش ده پۆژ خوینیکی رهشی دیت، ئینجا بیژهستان پهنگی خوینه که سۆر، یان زهره بوو، ئه وه ئه م جاره به گویره ی عاده تهی پیژیو - که پینچ پۆژه که یه - بریاری حه یزی بۆ ندری، به لکو به گویره ی پهنگی خوینه که ده پۆژه که ی به حه یز بۆ داده ندری، ئه و تریش خوینچه که یه، ههروه که له زۆریه ی سه رچاوه کانداهرموویانه، که وایو: که ده پۆژه که ته وایو بون، یه کسه ر غوسل ده کاو ده ست به نوێژ ده کا ﴿عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ أَبِي حَبِشٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا فِي حَدِيثِهَا السَّابِقِ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: دَمُ الْخَيْضِ دَمٌ أَسْوَدُ يُغْرِفُ، فَإِذَا كَانَ ذَلِكَ فَأَمْسِكِي عَنِ الصَّلَاةِ وَإِذَا كَانَ الْآخَرُ فَتَرَضَّيْ وَصَلِّي﴾ روه ابوداود و غیره بسند صحیح، خوینی حه یز خوینیکی په شه و دهناسری، هه ر کاتیک ئه م خوینه په شه هات، واز له نوێژ بیته، هه ر کاتیکیش ئه و تری بوو: ده ست نوێژ بگهرو نوێژ بکه، واته: له دوا ی غوسل کردن.

ئینجا بزانه: ئه مه دهریاره ی ئه و ئافره ته بوو: که عاده تهی پیژیوی له بیر ماوه، که وایو: نه گهر عاده تهی پیژیوی له بیر نه مابو، ئه ویش هه ر به گویره ی جیا کردنه و هی خوین بریاری حه یزی بۆ دهری، ههروه که له (المجموع) دا فرموده یه تی.

ههروه ها بزانه: نه گهر مه رجیک له سی مه رجه کانی جیا کردنه وه نه هاته جی - واته: خوینه به هیژه که له شه و پۆژیک که متر بوو، یان له پانزه پۆژ تیبه پ بوو، یان بی هیژه که له پانزه پۆژ که متر بوو - ئه وه ده گه پیتدریته وه سه ر عاده تهی پیژیوی، ههروه که له بهشی سی یه مدا پوون کراوه، جا نه گهر عاده ته که ی پیژیوی له بیر نه مابو و ئه و سی مه رجه نه شی لته هاتنه جی، ئه وه ش وه که سه ر لیشتی وای بهشی پیتجه مه.

﴿خوینچه که ی ئافره تهی (الْمُمَيَّزَةُ) - سه ر لیشتی وای﴾

پینچه م: دهریاره ی (الْمُتَحَيِّرَةُ) - ئافره تهی سه ر لیشتی وای، دهره رموی: (أَوْ مُتَحَيِّرَةً) یان ئه و ئافره تهی خوینه که ی له پانزه پۆژ تیبه پ بووه، سه ر لیشتی وای بوو، ئه وه ده کړیته سی بهش: بهشی یه که میان: (الْمُتَحَيِّرَةُ الْمُطْلَقَةُ) سه ر لیشتی وای هیچ نه زان، واته: (بِأَنْ نَسَبَتْ عَادَتَهَا) به جوړیکی وه ها عاده تهی پیژیوی له بیر کرد بی:

قَدْرًا وَوَقْتًا: فَفِي قَوْلِ كَمُبْتَدَأَةٍ، وَالْمَشْهُورُ وَجُوبُ الْإِحْتِيَاظِ: فَيَحْرُمُ الْوَطْءُ وَمَسُّ الْمُصْحَفِ وَالْقِرَاءَةُ فِي غَيْرِ الصَّلَاةِ، وَتُصَلَّى الْفَرَائِضُ أَبَدًا، وَكَذَا النُّفْلُ فِي الْأَصَحِّ، وَتَقْتَسِلُ لِكُلِّ فَرْضٍ، وَتَصُومُ رَمَضَانَ ثُمَّ شَهْرًا كَامِلَيْنِ فَيَحْصُلُ مِنْ كُلِّ أَرْبَعَةِ عَشَرَ،

(قَدْرًا وَوَقْتًا) نه نه اندازه و نه کاته که ی هیج له بیر نه مابن، یان سه رده تای خولی مانگان ه ی له بیر کردبو، یان سه رده تای هاتنی خوینی نه ده زانی، له و حاله تانه شدا جیا که ره وه ش نه بو، یان مه رجیکی جیا کردنه وه ی لیته هاته جی (فَفِي قَوْلٍ) له فه رمووده یه کی بن هیژدا: نه و سه رلیشیواوه (کَمُبْتَدَأَةٍ) وه کو ده ست پیگراوی جیا نه که ره وه برپاری بۆ ده دری، واته: له سه رده تای مانگ وه پۆژیک وشه ویک ی بۆ به حه یز داده ندری و بیست و هه شت، یان بیست و نۆ پۆژی شی پاکبوونه وه یه .

(وَالْمَشْهُورُ) به لَام به فه رمووده ی به هیژی ناسراوی مه زه بی (شافعی): (وَجُوبُ الْإِحْتِيَاظِ) واجبه ئافره تی سه رلیشیواو پاریزکاری بکا، چونکه گشت کاتیکی ده گونجی حه یز بی و ده شگونجی پاکبوونه وه بی، به لَام ناگونجی گشت کاتیکی به رده وام حه یز بی، هه روه ها له بهر خوین هاتنیش - ناگونجی حه یزو پاکبوونه وه لیك جیا بکرنه وه، واته: نه حه یزو نه پاکبوونه وه ی بیگومان نیه، که وابو، واجبه به م شیوه ی داهاتوو پاریزکاری بکا:

(فَيَحْرُمُ الْوَطْءُ) حه پامه: میژد جیماح له که ل ئافره تی سه رلیشیواو بکا (وَمَسُّ الْمُصْحَفِ) حه پامه: ئافره تی سه رلیشیواو ده ست له قورپان بدا، یان هه لیبگری، هه م (وَالْقِرَاءَةُ فِي غَيْرِ الصَّلَاةِ) حه پامه: قورپان بخوینی جگه له ناو نوێژدا نه بی، واته: له ناو نوێژدا فاتحه و سوپه ته کانی دوا ی فاتحه شی بۆ حه لاله بیانخوینی، هه روه ها چوونه ناو مزگه وتیش حه پامه نه که ترسی پیسکردنی هه بی (وَتُصَلَّى الْفَرَائِضُ أَبَدًا) هه روه ها واجبه: ئافره تی سه رلیشیواو به رده وام نوێژه واجبه کان بکا (وَكَذَا النُّفْلُ) هه روه ها دروسته: سوننه ته کانیش بکا (فِي الْأَصَحِّ) له فه رمووده ی راستردا.

(وَتَقْتَسِلُ لِكُلِّ فَرْضٍ) واجبه ئافره تی سه رلیشیواو بۆ گشت نوێژکی واجب له کاتی نوێژه که دا غوسل بکا، نه کهر کاتی خوین وه ستانی پیشوو ی له بیر نه مابی، به لَام نه کهر له بیر ی مابو: که له حه یزی پیشوو ی له کاتی پۆژا وادا پاک ده بووه، نه و کاته هه موو پۆژیک ته نها یه ک غوسل له دوا ی پۆژا وابووندا واجبه، هه روه ک له سه رچاوه کانداهه رموویانه .

(وَتَصُومُ رَمَضَانَ) هه روه ها واجبه: ئافره تی سه رلیشیواو له مانگی په مه زاندا به پۆژوو بی (ثُمَّ) ئینجا له دوا ی په مه زانی (شَهْرًا) مانگیکی تریش به پۆژوو ده بی (کَامِلَيْنِ) په مه زان و مانگه که ی دوا ی په مه زان هه ردووکیان سی پۆژی ته وابن (فَيَحْصُلُ) جا بۆ جیگیر ده بی (مِنْ كُلِّ) له هه ر یه کیک: له په مه زان و له مانگه که ی دوا ی په مه زان (أَرْبَعَةَ عَشَرَ) چوارده پۆژوو، کۆی هه ردووکیان ده کاته بیست و هه شت پۆژوو.

ثُمَّ تَصُومُ مِنْ ثَمَانِيَةِ عَشَرَ: ثَلَاثَةً أَوَّلَهَا وَثَلَاثَةً آخِرَهَا فَيَحْصُلُ الْيَوْمَانِ الْبَاقِيَانِ، وَيُمْكِنُ قَضَاءُ يَوْمٍ بِصَوْمِ يَوْمٍ ثُمَّ الثَّالِثَ وَالسَّابِعَ عَشَرَ،

واته: چونکه ده گونجی ئه و سه رليشيو اووه ماوه ی پانزه پښتې ته و او حه یزی بی، هه روه ها ده شگونجی له کاتیکي پښتې یه که مدا خوینی حه یزی هاتبی و له کاتیکي پښتې شانزه میندا خوینی حه یزی وه ستابی، که و ابو: نه گه ر په مه زان سی پښتې ته و او بی، نه وه چواره پښتوي بڼ دروست ده بی و نه گه ر بیست و تو بی، سیزده پښتوي بڼ دروست ده بی، به لام له هه ردوو حاله تدا شانزه پښتوي قه رزدار ده میتته وه، ینجا که له مانگیکی تریشدا سی پښت به پښتوي بوو، دیسان چواره پښتوي تریشی بڼ دروست ده بن، له گه ل چواره که ی په مه زاندا ده کاته بیست و هه شت.

که و ابو: هیشتا دوو پښتوي تر قه رزدار ماوه ته وه، نه و دوو پښتوانه ش به چه ند پښکایه ک قه ز ده کرتنه وه، به لام لیژده دا دوو پښکای باس کردون:

پښکای یه که م: (ثُمَّ) ینجا بڼ قه زاکرند وه ی نه و دوو پښتوانه ش (تَصُومُ مِنْ ثَمَانِيَةِ عَشَرَ) له هه ژده پښاندا شه ش پښان به پښتوي ده بی، به م جوړه: (ثَلَاثَةً أَوَّلَهَا) سی پښان له سه ره تای هه ژده که دا، واته: یه که م و دووه م و سی یه م (و ثَلَاثَةً آخِرَهَا) سی پښانیش له کوتای هه ژده که دا، واته: شانزه و هه فده و هه ژده (فَيَحْصُلُ الْيَوْمَانِ الْبَاقِيَانِ) به و شه ش پښانه نه و دوو پښتوي قه رزدار مایوه جیگر ده بن و له سه ری لاده چن، چونکه نه گه ر له پښتې یه که مدا خوینی حه یزی هاتبی، نه وه له شانزه دا پاک ده بیتته وه و بیگومان پښتوي هه فده و هه ژده ی دروست ده بن، نه گه ر له پښتې یه که مدا خوینی حه یزی هاتبی، نه وه له هه فده دا پاک ده بیتته وه و بیگومان پښتوي یه که م و هه ژده ی دروست ده بن، نه گه ر له سی یه که مدا خوینی حه یزی هاتبی، نه وه بیگومان یه که م و دووه می دروست بونه... هتد.

پښکای دووه م: (وَيُمْكِنُ) به پښکایه کی تریش ده گونجی (قَضَاءُ يَوْمٍ) یه ک پښتوي قه زاکرتنه وه به به پښتوي بونی سی پښان له ماوه ی هه فده پښاندا: (بِصَوْمِ يَوْمٍ) به به پښتوي بونی پښت یه که م و (ثُمَّ الثَّالِثَ) ینجا به پښتوي بونی پښتې سی یه م و (ثُمَّ السَّابِعَ عَشَرَ) ینجا به پښتوي بونی پښتې هه فده میش، واته: به و سی پښانه، یه ک پښتوي له سه ر لاده چی، چونکه نه گه ر له پښتې یه که مدا خوینی حه یزی هاتبی، بیگومان پښتوي هه فده ی دروسته، نه گه ر له دووه م و سی یه که مدا هاتبی، بیگومان پښتوي یه که می دروسته... هتد.

جا نه وه نه گه ر بیه وئ دوو پښتوه کان جیا جیا له دوو مانگدا قه زاکاته وه، به لام نه گه ر بیه وئ- هه ر به م پښکای دووه م- هه ردوو پښتوه کان، به یه که وه له یه ک مانگدا قه زاکاته وه، نه وه به به پښتوي بونی پینچ پښان له ماوه ی نژده پښاندا، دوو پښتوه کان

وَأِنْ حَفِظْتَ شَيْئًا فَلْيَلْقَيْنِ حُكْمَهُ، وَهِيَ فِي الْمُحْتَمَلِ كَحَائِضٍ فِي السَّوْطِ وَطَاهِرٍ فِي الْعِبَادَاتِ، وَإِنْ احْتَمَلَ انْقِطَاعًا وَجَبَ الْفُسْلُ لِكُلِّ فَرَضٍ،

جیگیر ده بنو له سهری لا ده چن، که وایو: پږزی یه کهم و پږزی سی یه م و پږزی پیښجه م به پږزوو ده بی، نینجا پږزی حه فده و نږزده ش به پږزوو ده بی - هه روک له (المجموع و حاشیة القلیوبی) دا پوون کراوه ته وه - چونکه نه گهر له پږزی یه کهم دا خوینی حه یزی هاتی، نه وه له شانزده دا پاکه و پږزووی حه فده و نږزده ی دروستن، نه گهر له پږزی سی یه م دا هاتی، نه وه له هه ژده دا پاکه و پږزووی یه کهم و نږزده ی دروستن، نه گهر له چواره م به و لاوه تر هاتی، نه وه بیگومان یه کهم و سی یه می دروستن، جگه له وه ی پرابردو، چند شیوه یه کی تریش هیه له کتیبه دریژه کاندای پوون کراونه وه.

نینجا ده ریاره ی به شی دووهم و سی یه می (متحیره) ده فرموی (وَأِنْ حَفِظْتَ شَيْئًا) نه گهر نافرته ی سهرلیشیواو له عاده ته که ی پیشووی شتیکی له بیر مایو، نه وه ده کرتیه دوو به ش، یه کهم: سهرلیشیواو له نه ندازه دا، واته: نه ندازه ی حه یزه که ی له بیر چوبی و کاته که ی له بیر مایو. دووهم: سهرلیشیواو له کاندای واته: کاتی حه یزه که ی له بیر چوبی و نه ندازه که ی له بیر مایو، به م دوو به شه ده گوتری: (الْمُتَّحِرَةُ الْمُقَيَّدَةُ)، نینجا له و دوو حاله ته دا به م شیوه یه په فتار ده کا:

(فَلْيَلْقَيْنِ) بږ حه یزی بیگومان و بږ پاکبوونه وه ی بیگومان (حُكْمُهُ) هه مان برپاری حه یزو پاکبوونه وه ی پرابردو هیه (وَهِيَ) نافرته که (فِي الْمُحْتَمَلِ) له و کاتانه ی ده گونجی له حه یز دابی و ده شگونجی پاک بی (كَحَائِضٍ فِي السَّوْطِ) وه کو حه یزدار په فتاری له گه لدا ده کری: له جیماع و ده ست لیدانی قوپشان و قوپشان خویندندا، واته: نه وانه ی لی حه پامن (وَطَاهِرٍ فِي الْعِبَادَاتِ) وه کو نافرته ی پاک په فتاری له گه لدا ده کری: له خواپه رستنه کاندای، که واته: واجبه خواپه رستیه واجبه کان بکا (وَأِنْ احْتَمَلَ انْقِطَاعًا) له و کاته ش ده گونجی خوینه که بوه سستی (وَجَبَ الْفُسْلُ لِكُلِّ فَرَضٍ) واجبه: بږ هه موو نویژیکی واجب غوسل بکا، له بهر پاریزکاری کردن، نه مه ش پوونگر دنه وه ی هه ربوو به شه که یه:

یه کهم: سهرلیشیواو له نه ندازه دا: که کاتی حه یزه که ی له بیر مایو، وه ک بلی: (حه یزه که م له سهرتای مانگوه ده سستی پی ده کرد، به لام نازانم چند بوو). نه وه بیگومان پږزیکو شو ویک له سهرتای مانگوه به حه یز داده ندری و گشت قه ده غه کراوه کانی حه یزی لی قه ده غه ده کرین، چونکه حه یز له و نه ندازه یه که متر نابی، که وایو! که پږزیکو شو ویک ته و او بوو، واجبه غوسل بکا، هه روها نیوه ی دووهمی مانگه که ش تا کوتایی مانگ بیگومان پاکبوونه وه یه و گشت قه ده غه کراوه کانی لی حالان، چونکه حه یز له پانزه پږزیاتر نابی،

وَالْأَظْهَرُ أَنَّ دَمَ الْحَامِلِ وَالنَّعَاءَ بَيْنَ أَقْلِ الْحَيْضِ حَيْضٌ.

هروه‌ها له دوی پۆژه‌که وشه‌وه‌که تا کۆتایی پانزه پۆژه‌که، ده‌گونجی: حه‌یز بی، ده‌شگونجی پاکبونه‌وه بی، که‌وابو: له و نیوه‌یه‌دا واجبه: خوا په‌رستیه واجبه‌کان بکاو خۆشی له جیماع قه‌ده‌غه بکاو بۆ گشت نوێژتکی واجبیش، واجبه غوسل بکا، چونکه ده‌شگونجی له و نیتوانه‌دا له کاتی‌کدا خۆینی وه‌ستای.

دووهم: سه‌رلێشی‌واو له کاتدا: که نه‌ندازه‌ی حه‌یزه‌که‌ی له‌بیر مابی، وه‌ک بلی: (له گشت مانگی‌کدا له ده پۆژه‌که‌ی یه‌که‌مدا پینچ پۆژ له حه‌یزدا بووم، ئیتر نازانم له کام پۆژه‌وه ده‌ستی پێ‌ده‌کرد، به‌لام ده‌زانم له پۆژی یه‌که‌می مانگدا من پاک بووم) نه‌وه بی‌گومان شه‌شی مانگ به حه‌یز داده‌ندری و گشت قه‌ده‌غه‌کراوه‌کانی حه‌یزی له‌قه‌ده‌غه ده‌کرین، هروه‌ها یه‌که‌می مانگ و بیسته‌که‌ی تریشی - واته: یانزه و دوانزه و... تا کۆتایی مانگ - بی‌گومان گشتی پاکبونه‌وه‌یه و گشت قه‌ده‌غه‌کراوه‌کانی له‌هه‌لان، هروه‌ها له دوی مانگ‌وه تا کۆتایی پینچی مانگ، ده‌گونجی: له حه‌یزدابی و ده‌شگونجی پاک بی، که‌وابو: له و نیتوانه‌دا واجبه خوا په‌رستیه واجبه‌کان بکاو خۆشی له جیماع قه‌ده‌غه بکا، هروه‌ها له حه‌فتی مانگ‌وه، تا کۆتایی ده‌ی مانگ ده‌گونجی حه‌یزی بی و ده‌گونجی پاکبونه‌وه بی، ده‌شگونجی له و نیتوانه‌دا له کاتی‌کدا خۆینی وه‌ستا بی، که‌وابو: واجبه: بۆ گشت نوێژتکی واجب غوسل بکا.

﴿خوینی ئافره‌تی ئاوس﴾

(وَالْأَظْهَرُ) به‌فه‌رمووده‌ی به‌هیزتر (أَنَّ دَمَ الْحَامِلِ) نه‌و خۆینه‌ی ئافره‌تی ئاوس ده‌بیینی به حه‌یز داده‌ندری، نه‌گه‌ر مه‌رجه‌کانی رابردووی حه‌یزی له‌پینیه جی، که‌وابو: له سه‌ره‌تای جی‌گیربوونی تقوی پیاوه‌که له مندا‌لدانه‌دا، تا کاتی مندا‌ل‌لێبوون، هه‌ر خۆینی‌ک بیینی و مه‌رجه‌کانی حه‌یزی له‌پینیه جی، نه‌وه به حه‌یز داده‌ندری و واجبه ئافره‌ته‌که خۆی قه‌ده‌غه بکا له گشت قه‌ده‌غه‌کراوه‌کانی حه‌یز، که‌واته: که ئافره‌تی ئاوس حه‌یز نابینی، شتی‌که به زۆری وه‌ها پوو ده‌دا، واته: جار جاره‌ش پوو ده‌دا ئافره‌تی ئاوس حه‌یز ده‌بیینی، هروه‌ک له سه‌رچاوه‌کاندا په‌ون کراوه‌ته‌وه.

﴿خوین و هه‌ستانی نیتوان خۆینه‌کانی حه‌یز﴾

(وَالنَّعَاءَ) هه‌ر به‌فه‌رمووده‌ی به‌هیزتر: پاکبونه‌وه، واته: کاتی نه‌و خۆین و هه‌ستانی پوو ده‌دا (بَيْنَ أَقْلِ الْحَيْضِ) له نیتوان خۆینه‌کانی که‌مترین تا زۆترین حه‌یز (حَيْضٌ) نه‌ویش حه‌یزه، واته: ماوه‌ی خۆین هاتنه‌که و ماوه‌ی خۆین و هه‌ستانی که هه‌ردوویکی حه‌یزه، به‌و مه‌رجه‌ی: ماوه‌ی خۆین هاتنه‌که له‌گه‌ل ماوه‌ی خۆین و هه‌ستانی که - به‌یه‌که‌وه - له پانزه

پۆز تېنە پەپىي و خوین وەستانە کەش لە ماوەی پانزە پۆژدا لە نۆوان دوو خوینی حەیزدا بۆ کۆی خوین ھاتنە کەش لە خوینی پۆژیک و شەوێک کەمتر نەبێ.

کە وابو: ئەگەر پۆژیک و شەوێک خوینی دەھات و پۆژیک و شەوێک دەووستا، بەلام بەم شیوەیە - لە پانزە پۆژ تێپەڕ بوو، ئەوە خوینچرکە یەو لەگەڵ حەیزدا تێکەڵ بوو بەلام بچر بچر، ھەر وەھا ئەگەر کەمتر لە پۆژیک و شەوێک خوینی ھات، ئینجا ماوەی پانزە پۆژ تەواو بوو و ھیچ خوینی نەھات، ئینجا لە دواي پانزە پۆژە کە دیسان بۆ ماوەی پۆژیک و شەوێک، یان زیاتر خوینی ھات، ئەوە خوینە کە ی پێش پانزە پۆژە کە خوینچرکە یەو ھى دواي پانزە پۆژە کەش حەیزە ھەر وە ک لە (المجموع) دا ئەو دوو مەسەلە ی پوون کردونەو.

﴿ناگاداری﴾: ئەو فەرموودە بەھیزترە ی: کاتەکانی خوین ھاتن و خوین وەستان زانایان بە حەیز دادەنێ، پێی دەگوترێ: (قَوْلُ السُّحْب) و کۆمەلە ھەرە زۆرە کە ی زانایانی مەزھەب بە بەھیزیان دانائە، ھەم فەرموودە ی ئیمامی (حنفی) یە، ھەر وەھا فەرموودە ی دوو ھەمیش: کە تەنھا کاتەکانی خوین ھاتن بە حەیز دادەنێ و کاتەکانی خوین وەستانیش بە پاکبۆنەوە دادەنێ، پێی دەگوترێ: (قَوْلُ التَّلْفِيقِ)، ئەویش چەند زانایە ک بە بەھیزیان دانائە، ھەم فەرموودە ی ئیمام (مالک) و ئیمام (احمد) ە.

ئینجا بزائە: ھەرکاتێک ئافەرەت ماوە ی پۆژیک و شەوێک خوینی ھات، ئینجا لە پۆژی دوو ھەمدا خوینی وەستا، ئەو - لە ھەردوو فەرموودە ی پابردوودا - واجبە: غوسل بکاو دەست بە نوێژو پۆژو و واجبە کان بکاتەو و قەدەغە کراو کانی تریشی بۆ دروستن، جا ئەگەر پانزە پۆژ تەواو بون و خوینە کە ی نەھاتەو، ئەو کاتە ئاشکرا دەبێ بە تەواوی پاک بۆتەو و خواپەرستییە کانیشی دروست بوو.

بەلام ئەگەر پانزە پۆژ تەواو نەبون و دیسان خوینە کە ی ھاتەو، ئەو لە سەر بریاری فەرموودە ی بەھیزتر ئاشکرا دەبێ ئەو ئافەرەتە ھەر لە حەیزدا بوو و خواپەرستییە کانیشی دروست نەبوو، بەلام لە فەرموودە ی دوو ھەمدا: بە پێچەوانە ی، واتە: ئاشکرا دەبێ تەنھا کاتی خوین ھاتن حەیز بوو و کاتی خوین وەستانە کەش پاکبۆنەوە بوو و خواپەرستییە کانیشی دروست بوو.

ئیتەر لە گشت خوین وەستانێک لە ماوە ی ئەو پانزە پۆژە دا تا چوار دە پۆژ تەواو دەبن، واجبە: بەو شیوە ی پابردوو غوسل بکاو دەست بە نوێژو پۆژو بکاتەو، تا خولی مانگی یە کەم ی تەواو دەبێ، ئینجا لە فەرموودە ی بەھیزتردا: ئەم مانگی یە کەم ی بۆ

ده بیته عادهت، واته: له مانگی دووه موسییه م... هتد له کاتی خوین وه ستانه کاندای نابیی غوسل بکاو نابیی نویژو پۆژوو... هتد بکا، به لکو- به گویره ی پاکبونه وه ی مانگی به که م له م مانگه شدا- چاوه پوانی پاکبونه وه ی به کجاری ده کا، ئینجا نه گهر له یه کیک له م مانگانه دا له دوی خوین وه ستانه که پانزه پۆژی ته وای خوینی نه هات، نه و ئاشکرا ده بی: پاک بۆته وه عاده تی گهراوه، که وابو: واجبه: نویژو پۆژوو ده کا- که له و ماوه یه دا نه یکردون- قهزا بکاته وه، به و نه زانینه ش تاوانبار نابیی.

ئینجا بزانه: جیاوازی نیه نه ندازه ی خوین وه ستانه که و نه ندازه ی خوین هاتنه که: به کسان بی، یان نه ندازه ی به کیکیان له وی تر زیاتر بی: وه ک پۆژیک و شه ویک خوین بی و پۆژیک و شه ویکیش بوهستی، یان دوو پۆژ بی و دوش نه بی، یان پینج به پینج، یان شهش به شهش، یان هفت پۆژ بی حهفتیش نه بی و پۆژیکی تریش بی، یان پۆژیک بی و ده پۆژ نه بی، یان پۆژیک و شه ویک بی و سیزده پۆژیش نه بی و شه و پۆژیکی تریش بی.

ههروه ها نه گهر نیو پۆژ خوین ده هات و نیو پۆژ نه ده هات، هه مان بریاری بۆ هه یه، که واته: له و حاله تانه ی پابردودا کاتی خوین وه ستانه که- له فرموده ی دووه مدا- به پاکبونه وه داده ندری و هه ر جاریک خوینی وه ستا غوسل ده کاو نویژو پۆژوو و ته وافی قوپشان خویندنی دروست ده بی، ههروه که له (فتح العزیز) و (المجموع) دا، نه و دوو فرموده یه، به بوختی پوون کراونه وه.

که واته: نه و جۆره ئافره تانه ده توانن: بۆ ته وافی حه ج سود له فرموده ی دووه م وه ریگن، بویی له باسی ته وافی حه ج دا- بۆ حه یزدار- ئیره دووباره ده که ینه وه، ان شاء الله تعالی.

﴿باسی (نفاس): زه یسانی﴾

(وَأَقْلُ النَّفَاسِ) که مترین ماوه ی زه یسانی، واته: هاتنی خوینی ئافره ت له دوی منداڵ لیبیون (لِحُظَّةٍ) چا و چو قانیکه، واته: هه یج سنوریک بۆ که مترین ماوه ی نه م خوین هاتنه دانه ندراوه، که واته: هه ر کاتی که خوینی وه ستا، واجبه: غوسل بکا، به لکو جاری و هه یه: ئافره ت منداڵی ده بی و هه یج خوینی شی نابیی، که وابو: نه م ئافره ته ش هه ر کاتی که منداڵی ئیجیا بۆوه یه کسه ر غوسلی منداڵ لیبیون ده کاو ده ست به نویژو پۆژوو ده کاته وه، ههروه که له (المجموع) دا پوون کراوته وه.

(وَأَكْثَرُهُ سِتُونٌ) لای قوری ماوه ی هاتنی خوینی منداڵ لیبیون: شهست پۆژه، جا ماوه ی نه م شهست پۆژه و چل پۆژه که ی داها تووش هه ر له دوی ئیجیا بونه وه ی منداڵ ده ست بی ده کا، جیاوازی نیه: خوینه که ش یه کسه ر له دوی منداڵ لیبیون وه بی، یان له مه ودا،

وَعَالِيَهُ أَرْبَعُونَ، وَيَحْرُمُ بِهِ مَحْرَمٌ بِالْحَيْضِ،

واته: پيش ته واپوونى پانزه پوژ هر جوره خوئينيك بى، شه به نيفاس داده ندرى، پاكي نىوان مندال لیبوون و خوین هاتنه کهش به پاکبوونه وه داده ندرى، که واته: نه گهر له دواى مندال لیبوون خوینی نه هات، واجبه - یه کسر - غوسل بکاو نويزو پوژووى واجب بکا، قه ده غه کراوه کانیشی بق چه لالان.

جا نه گهر له دواى مندال لیبوون پانزه پوژ، يان زیاتر پوښتن، ئینجا خوینی هات، شه نيفاس نیه، به لکو خوینی چه یزه، ههروه که له زوره ی سرچاوه کاندای پوون کراوه ته وه.

﴿ناگاداری﴾: شه ی پرابردو، ده ربیره ی شه و نافرته بوو: که له دواى مندال لیبوون هیچ خوین نه بینى، به لام نه گهر خوینی ده هات و ده وه ستا، شه ته ماشا ده کرى: نه گهر ماوه ی خوین وه ستانه که نه ده گه یشته پانزه پوژ، شه کاته کانی خوین هاتن و خوین وه ستان گشتی به نيفاس داده ندرى، تا شه ست پوژده که ته واپو ده بى.

به لام نه گهر ماوه ی خوین وه ستانه که ده گه یشته پانزه پوژى ته واپو: وه که سه عاتیک، يان پوژیک، يان چند پوژیک، خوینی بى، ئینجا پانزه پوژى ته واپو، يان زیاتر خوینی بوه ستى، ئینجا ماوه ی شه و پوژیک، يان زیاتر، خوینی هات وه، له و حاله ته دا خوینی یه که م نيفاس وه خوینه که ی دووه میس چه یزیکى تازه یه و خوین وه ستانه که ی نىوانیان پاکبوونه وه؟ چونکه پانزه پوژى ته واپو که وتوته نىوان بوو خوین، ههروه که له (المجموع) دا پوون کراوه ته وه.

(وَعَالِيَهُ أَرْبَعُونَ) به شه غه بیش ماوه ی هاتنى خوینی مندال لیبوون چل پوژده ﴿عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: كَانَتْ الثُّقَاءُ تَقْعُدُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَرْبَعِينَ يَوْمًا﴾ حدیث حسن رواه ابوداود، نافرته تان له سرده مى پیغه مبر ﷺ ماوه ی چل پوژ له دواى مندال لیبوون داده نیشتن. به لام نه گهر له ماوه ی که متر له چل پوژ پاک بووه، واجبه: غوسل بکاو ده ست به نويز بکا، ههروه که له حدیسه که ی (ابن ماجه) دا هاتوه.

جا بزانه: له کورده وارى دا که م واده بى: نافرته ماوه ی چل پوژ له زه یسانى دا بمیخته وه، به لکو ده پوژو دوانزه یه و بیسته و... هتد، ئیتر خوینی نىوان لیجیا بوونه وه ی مندال تا ته واپو شه ست پوژ، گشتی زه یسانى یه.

(وَيَحْرُمُ بِهِ) چه پامه به هوى زه یسانى (ما حَرَمٌ بِالْحَيْضِ) شه و نؤ شتانه ی به هوى چه یز چه پام بون، چونکه شه خوینه ش هه خوینی چه یزه، منداله که ریگه ی هاتنه ده ره وه ی گرتبو، که واپو: گشت بریاریکى چه یز له زه یسانى دا دیته جى، به به لگه ی (اجماع)، که واته: قه زاگردنه وه ی نويزى له سر نیه، به لام قه زاگردنه وه ی پوژووى له سره، ههروه که له (المجموع) دا پوون کراوه ته وه.

وَعِبُورُهُ سِتِّينَ كَعِبُورِهِ أَكْثَرُهُ.

(کتاب الصَّلَاةِ)

الْمَكْتُوباتُ خَمْسٌ:

(وَعِبُورُهُ سِتِّينَ) تَیْبَه‌پوونی زه‌یسانی له شه‌ست پۆژ (كَعِبُورِهِ أَكْثَرُهُ) وه‌كو تَیْبَه‌پوونی حه‌یزه له پانزه پۆژ، واته: هه‌ر پَیْنَج به‌شه‌كه‌ی خویْتچِركه لَیْزه‌شدا په‌فتاری پَیْ ده‌كری، كه‌واته: نه‌گه‌ر فِیْزه مندال‌لییوون بوو ده‌گه‌ر پَیْندِرِیْته‌وه سه‌ر عاده‌تی پَیْشووی، نه‌گه‌ر خویْته‌كه‌ی لَیْك جِیا ده‌كرده‌وه به‌گوێره‌ی جِیاكردنه‌وه په‌فتار ده‌كا، به‌وه‌مرجه‌ی به‌هَیْزه‌كه له شه‌ست پۆژ تَیْنه‌په‌پَی، نه‌گه‌ر ده‌ست پَیْكراوی جِیا نه‌كه‌ره‌وه بوو چا‌و‌چوا‌نِیْکی بۆ به‌زه‌یسانی داده‌ندری.

﴿دوا ووته﴾: واجبه ئافه‌رت زانستی حه‌یزو زه‌یسانی و خویْتچِركه فِیْز بیی، جا نه‌گه‌ر می‌رده‌كه‌ی زانا بی، واجبه نه‌و فِیْزی بكا، نه‌گه‌ر نا: واجبه له لای كه‌سیكى تر فِیْز بیی و می‌رده‌كه‌ش بۆی نیه پَیْكه‌ی فِیْزیوونی نه‌م زانسته‌ی لی‌بِگِری، ئیْنجا منیش تكا له دایكان و خوشكان و كِزانی به‌پَیْز ده‌كه‌م: له فِیْزیوونی نه‌م زانسته‌دا هِیْج شه‌رم نه‌كه‌ن، چونكه هِیْج له ده‌سه‌لاتی نه‌واندا نیه، هه‌روه‌ك پَیْغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رموی: ﴿هَذَا شَيْءٌ كَتَبَهُ اللَّهُ عَلَى بَنَاتِ آدَمَ﴾ رواه الشيخان، نه‌م حه‌یزه شتیكه‌ خ‌وای‌گه‌وره له سه‌ر كِیْزه‌كانی باب ئاده‌می نووسیوه.

الحمد لله لَیْزه‌دا (په‌رتووكی پا‌ك‌كردنه‌وه) كۆتایی هات، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى (په‌رتووكی نوێژ) ی به‌دوادا دئ، هه‌روه‌ك ده‌فه‌رموی:

﴿کتاب الصَّلَاةِ: په‌رتووكی نوێژ﴾

نوێژ: دووه‌مین پوكنی ئیسلامه، له (مَكَّة) ی پِیْرۆژ له شه‌وی (مِغْراج) دا له بیست و حه‌فتی مانگی (رَجَب)، سَالِیْك و نیو پَیْش كۆچ‌كردن، واجب كراوه.

(الْمَكْتُوباتُ) نه‌و نوێژانه‌ی له گشت شه‌و و پۆژێكدا واجب كراون، به‌فه‌رموده‌ی خ‌وای گه‌وره: ﴿فَأَقِمْ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا﴾ نوێژ بكن، به‌پاستی نوێژ له سه‌ر ئیعمانداران نووسراوه‌و كاتی بۆ داندراوه.

(خَمْسٌ) نوێژه واجبه‌كان پَیْنجن، به‌ (اجماع) ی موسلمانان، پَیْغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رموی: ﴿فَرَضَ اللَّهُ عَلَى أُمَّتِي لَيْلَةَ الْإِسْرَاءِ خَمْسِينَ صَلَاةً، فَلَمْ أَزَلْ أُرَاجِعُهُ وَأَسْأَلُهُ التَّخْفِيفَ حَتَّى جَعَلَهَا خَمْسًا فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ﴾ رواه الشيخان، له شه‌وی شه‌و پَیْی و سه‌ر كه‌وتنم بۆ ئاسمانه‌كان، خ‌وای گه‌وره په‌نجا نوێژی له سه‌ر ئۆمه‌تی من واجب كرد، به‌لام من هه‌ر ده‌گه‌رامه‌وه لای خ‌واو ت‌كای سووك‌كردنم ئی‌ده‌كرد، تا كرنیه پَیْنج نوێژ له گشت پۆژو شه‌وێكدا.

﴿ کاتو ناوی پینج نویژمکان ﴾

خوای گه وره ده فهرموی: ﴿فَسُبْحَانَ اللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ﴾ خوای گه وره به پاک بناسنو نویژی بۆ بکهن: له کاتی شهویدا نویژی مه غریبو عیشا بکهن، له کاتی به یانی دا نویژ بکهن، سوپاس ته نها بۆ خودایه له ئاسمانه کان و له زه میندا، له ئیواراندا نویژی عه سر بکهن و له کاتی نیوه پۆدا نویژ بکهن.

﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: أَمَنِي جَبْرِيلُ عِبَ السَّلامِ-عِنْدَ أَلْبَيْتِ مَرَّتَيْنِ: فَصَلَّى الظُّهْرَ فِي الْمَرَّةِ الْأُولَى حِينَ كَانَ الْفَيْءُ مِثْلَ الشَّرَاكِ، ثُمَّ صَلَّى الْعَصْرَ حِينَ كَانَ ظُلٌّ كُلُّ شَيْءٍ مِثْلَهُ، ثُمَّ صَلَّى الْمَغْرِبَ حِينَ وَجَبَتِ الشَّمْسُ وَأَفْطَرُ الصَّائِمِ، ثُمَّ صَلَّى الْعِشَاءَ حِينَ غَابَ الشَّفَقُ، ثُمَّ صَلَّى الْفَجْرَ حِينَ بَرَقَ الْفَجْرُ وَحَرَّمَ الطَّعَامَ عَلَى الصَّائِمِ. وَصَلَّى الْمَرَّةَ الثَّانِيَةَ الظُّهْرَ حِينَ كَانَ ظُلٌّ كُلُّ شَيْءٍ مِثْلَهُ لَوْ قَتِ الْعَصْرُ بِالْأَمْسِ، ثُمَّ صَلَّى الْعَصْرَ حِينَ كَانَ ظُلٌّ كُلُّ شَيْءٍ مِثْلِيهِ، ثُمَّ صَلَّى الْمَغْرِبَ لَوَقْتَهُ الْأَوَّلَ، ثُمَّ صَلَّى الْعِشَاءَ الْآخِرَةَ حِينَ ذَهَبَ ثُلُثُ اللَّيْلِ، ثُمَّ صَلَّى الصُّبْحَ حِينَ أَصْفَرَتِ الْأَرْضُ، ثُمَّ التَفَتَ إِلَيَّ جَبْرِيلُ فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ هَذَا وَقْتُ الْأَنْبِيَاءِ قَبْلَكَ وَالْوَقْتُ لِيَمَّا بَيْنَ هَذَيْنِ الْوَقْتَيْنِ﴾ حدیث صحیح رواه اصحاب السنن، پیغمبر ﷺ فهرموی: هه زه تی (جبرائیل) - که مه لانی که یه کی خوایه - دوو جار له لای (کعبه) ی مالی خوا پیش نویژی بۆ کردم: جاری یه کهم: نویژی نیوه پۆی کرد له و کاته ی سیبه ره و کو قه ی تانی پیل بوو، ئینجا نویژی عه سری کرد له و کاته ی سیبه ری گشت شتی که و کو خوی بوو، ئینجا نویژی مه غریبی کرد له و کاته ی پۆژ به ته وای ئاوا بوو، ئینجا نویژی عیشای کرد له و کاته سۆرای له لای پۆژ ئاوا نه ما، ئینجا نویژی سبه ی نیی کرد له و کاته ی پۆنای به یانی ده رکه وت. ههروه ها جاری دووهمیش: نویژی نیوه پۆی کرد له و کاته ی سیبه ری گشت شتی که و کو خوی بوو، که کاتی عه سری دوینی داها، ئینجا نویژی عه سری کرد له و کاته ی سیبه ری هه موو شتی که دوو نه و نه ده ی خوی بوو، ئینجا نویژی مه غریبی هه ر له کاته که ی پیشوویدا کرد، ئینجا نویژی عیشای کرد له و کاته ی سیبه کی شه وی پۆیشت، ئینجا نویژی سبه ی نیی کرد له و کاته ی زه مین پۆشن بوو، ئینجا هه زه تی (جبرائیل) ئاوپر لی دامه وه و فهرموی: ئه ی (محمد) نه وه ی پرابردو کاتی نویژی پیغمبرکانی پیش تو بوو -علیه السلام- کاتی هه ر نویژکی ش له نیوان نه و دوو کاته ی پرابردو دایه .

ئینجا به به لگی ئه و هه دیسه و چه ند هه دیسی کی تریش، ئیمامی (النواوی) ده رباره ی کاته کانی نویژ ده فهرموی:

الظُّهْرُ: وَأَوَّلُ وَقْتِهِ زَوَالُ الشَّمْسِ، وَآخِرُهُ مَصِيرُ ظِلِّ الشَّيْءِ مِثْلُهُ سَوَى ظِلِّ اسْتِواءِ الشَّمْسِ. وَهُوَ أَوَّلُ وَقْتِ الْعَصْرِ، وَيَبْقَى حَتَّى تَغْرُبَ، وَالْإِخْتِيَارُ أَنْ لَا تُؤَخَّرَ عَنْ مَصِيرِ الظِّلِّ مِثْلَيْنِ.

(الظُّهْرُ) یه که م نوێژ له و پینچ نوێژانه: نوێژی نیوه پوێه؟ چونکه که پیغه مبه‌ر ﷺ له شه‌وی (معراج) گه‌راوه بۆ (مکة)، کات و چۆنیه‌تی نوێژکردنی پێنه‌گوترابو، بۆی نوێژی نه‌و به‌یانی یه نه‌کرا، ئینجا له کاتی نیوه پویدا حه‌زه‌تی (جبرائیل) -علیه‌ السلام- هات و پێشنوێژی بۆ پیغه مبه‌ر ﷺ کردو کات و چۆنیه‌تی نوێژکردنی به پیغه مبه‌ر ﷺ گوت، هه‌روه‌ک له حه‌دیسه‌که‌ی پابردوودا پوون کراوه، که‌واته: نوێژی نیوه پوێه که‌م نوێژه له و پینجانه، که له ئیسلامدا کراوه.

(وَأَوَّلُ وَقْتِهِ) سه‌ره‌تای کاتی نوێژی نیوه پوێ (زَوَالُ الشَّمْسِ) لادانی پوێ له ناوه‌ندی ئاسمان به‌ره‌و لای پوژئاوا (وَأَخِرُهُ) کۆتایی کاتی نوێژی نیوه پوێ (مَصِيرُ ظِلِّ الشَّيْءِ مِثْلُهُ) پویشتنی سیبه‌ری هه‌موو شتی که به‌ وینه‌ی خۆی (سَوَى ظِلِّ اسْتِواءِ الشَّمْسِ) جگه له سیبه‌ره کورته‌که‌ی (استِواء)، واته: نه‌و کاته‌ی پوێ له ناوه‌ندی ئاسمانه.

بۆ وینه: شتی که به‌رز له زه‌ویه‌کی پاستاندا بچه‌قینه‌و ته‌ماشایه‌که: له پێش نیوه پوێ به‌ره به‌ره سیبه‌ره‌که کورت ده‌بیته‌وه، تا دیته بن شته به‌رز که‌و پاده‌وه‌ستن، ئا له‌م کاته‌ی پراوه‌ستانی دا پێی ده‌گوترێ: سیبه‌ری (استِواء)، ئینجا که پوێ به‌ره‌و پوژئاوا لایدا، نه‌و سیبه‌ره کورته‌ی (استِواء)ش به‌ پێچه‌وانه‌وه به‌ره‌و پوژه‌لات زیاد ده‌کاته‌وه، ئینجا که له شویتنی سیبه‌ره کورته‌که‌ی (استِواء) به‌و لاره سیبه‌ره‌که به‌ نه‌ندازه‌ی شته به‌رز که پویشته، نه‌وه کاتی نیوه پوێ کۆتایی دێ کاتی عه‌سر ده‌ست پێ ده‌کا هه‌روه‌ک ده‌فه‌رموێ:

(وَهُوَ) که سیبه‌ری هه‌موو شتی که -جگه له سیبه‌ری (استِواء)- به‌ قه‌د خۆی پویشته، نه‌و کاته (أَوَّلُ وَقْتِ الْعَصْرِ) سه‌ره‌تای کاتی نوێژی عه‌سره: که دووه‌مین نوێژه له و پینجانه (وَيَبْقَى) کاتی نوێژی عه‌سر ده‌مینێ (حَتَّى تَغْرُبَ) تا پوژئاوا ده‌بێ، پیغه مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رموێ: ﴿وَمَنْ أَدْرَكَ رَكْعَةً مِنَ الْعَصْرِ قَبْلَ أَنْ تَغْرُبَ الشَّمْسُ فَقَدْ أَدْرَكَ الْعَصْرَ﴾ رواه الشیخان، هه‌ر که‌سی که بگاته په‌که‌ه‌تی که نوێژی عه‌سر پێش نه‌وه‌ی پوژئاوا ببێ، نه‌وه گه‌یشته‌وه نوێژی عه‌سر. واته: به‌ نه‌دا ئێی قبوڵ ده‌کری، که‌واته: نه‌گه‌ر زۆر دره‌نگیش پوژئاوا ببێ، کاتی نوێژی عه‌سر هه‌ر ده‌مینێ، هه‌روه‌ک له (الشروانی) دا پوون کراوه‌ته‌وه.

(وَالْإِخْتِيَارُ) کاتی هه‌لبژاردنه‌ی نوێژی عه‌سر: که خێری ته‌واوی بگاتی (أَنْ لَا تُؤَخَّرَ) نه‌وه‌یه نوێژه‌که دوا نه‌خه‌ی (عَنْ مَصِيرِ الظِّلِّ مِثْلَيْنِ) له پویشتنی سیبه‌ری هه‌موو شتی که دوو نه‌وه‌نده‌ی خۆی، به‌ به‌لگه‌ی حه‌دیسه‌که‌ی (جبریل) ی پابردوو.

وَالْمَغْرِبُ بِالْفُرُوبِ، وَيَبْقَى حَتَّى يَغِيبَ الشَّفَقُ الْأَحْمَرُ فِي الْقَدِيمِ، وَفِي الْجَدِيدِ يَنْقَضِي بِمُضِيِّ قَدَرٍ وَضُوءٍ وَسِتْرِ عَوْرَةٍ وَأَذَانٍ وَإِقَامَةٍ وَخَمْسٍ رَكَعَاتٍ، وَلَوْ شَرَعَ فِي الْوَقْتِ وَمَدَّ حَتَّى غَابَ الشَّفَقُ الْأَحْمَرُ جَازَ عَلَى الصَّحِيحِ، قُلْتُ: الْقَدِيمُ أَظْهَرَ وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

ئینجا بزانه: له فرموده بیژارده دا- به به لگه ی چه ند حدیسیکی (صحیح)- نویژی عسر پی- ده گوتری: ﴿الصَّلَاةُ الْوُسْطَى﴾ رواه الشيخان، واته: نویژی ناوهند- هروهك له (المجموع) دا فرموده تی- چونكه دهكه ویته نیوان دوو نویژی پۆژی دوو نویژی شهوی، له هه ر چواریشیان گه وره تره، ئینجا نویژی به یانی له نه وانی تر گه وره تره، ئینجا نویژی عیسا، ئینجا نویژی نیوه پۆ، ئینجا نویژی مه غریب له گه وره یی دا له نوای نیوه پۆیه، ههروهك له (تحفة) دا پوونی کردۆته وه.

(وَالْمَغْرِبُ) سه ره تای کاتی نویژی مه غریب: كه نویژی سی یه مه (بِالْفُرُوبِ) به پۆژئاوا بوونیکی ته واد دهست پی دهكا، واته: له شوینی دهشتایی دا کولێره ی پۆژ به ته وادی ئاوا بیی و له شوینه کانی تریش زهرده ی پۆژ نه میتی له سه ری چیاکان و به رزاییه کان، تاریکاییش له لای پۆژ هه لات دهست پی بکا (وَيَبْقَى) کاتی نویژی مه غریب ده میتی (حَتَّى يَغِيبَ الشَّفَقُ الْأَحْمَرُ) تا پۆناکیه سۆره که ی لای پۆژئاوا ون ده بی (فِي الْقَدِيمِ) له فرموده ی کۆنی ئیمامی (شافعی) دا، پێغه مبه ر ﷺ ده فرموی: ﴿وَقْتُ الْمَغْرِبِ مَا لَمْ يَغِبِ الشَّفَقُ﴾ رواه مسلم، کاتی نویژی مه غریب ده میتی مادام پۆناکیه سۆره که ون نه بویی.

(وَفِي الْجَدِيدِ) له فرموده ی نوی ئیمامی (شافعی) دا نه وهنده ماوه ی نیه، به لکو (يَنْقَضِي) کاتی نویژی مه غریب کۆتایی دی (بِمُضِيِّ قَدَرٍ وَضُوءٍ) به پۆیشتنی نه ندازه ی ده ست نو یژگرتیتک و (وَسِتْرِ عَوْرَةٍ) داپۆشینیی عه وپه ت و (وَأَذَانٍ وَإِقَامَةٍ) بانگو ئیقامه تیک و (وَخَمْسٍ رَكَعَاتٍ) پینچ په کهه تیش، واته: سی ی مه غریب و دوش سوننه تی پاش مه غریب (وَلَوْ شَرَعَ فِي الْوَقْتِ) نه گه ر له سه ره تای کاتی مه غریب نویژی دابه ست و (وَمَدَّ) نویژه که شی دروژ کرد (حَتَّى غَابَ الشَّفَقُ) تا پۆناکیه سۆره که ون بوو (جَازَ عَلَى الصَّحِيحِ) نویژه که ی دروسته، له سه ر فرموده ی راست.

(قُلْتُ) ئیمامی (النواوی) ده فرموی (الْقَدِيمُ أَظْهَرَ) فرموده که ی کۆنی ئیمامی (شافعی) - ده رباره ی کاتی نویژی مه غریب- به هیزتره له فرموده که ی نوی ئی (وَاللَّهُ أَعْلَمُ) چونكه حدیسی (صحیح) به لگه یه تی، ههروهك رابرا.

﴿لَا كَادَارِي﴾: نه گه ر له شویتیک پۆژئاوا بوو و له وی نویژی مه غریبی کرد، ئینجا چوه شویتیک تر، که ته ماشای کرد هیشتا له شوینه دا پۆژ ئاوا نه بوه، نه وه واجبه: دووباره نویژی مه غریب بکاته وه، ههروهك له (نهاية) دا فرموده تی.

وَالْعِشَاءُ بِمَغِيبِ الشَّفَقِ، وَيَبْقَى إِلَى الْفَجْرِ، وَالْإِخْتِيَارُ أَنْ لَا تُؤَخَّرَ عَنْ ثُلُثِ اللَّيْلِ، وَلِي قَوْلٍ نَصَفَهُ.

(وَالْعِشَاءُ) سهره تاي کاتي نويزي عيشا: که نويزي چواره مه (بِمَغِيبِ الشَّفَقِ) به ونبووني پوناکيه سوره که ي لای پوژناوا ده ست پی ده کا.

(وَيَبْقَى) کاتي نويزي عيشا ده ميئي (إِلَى الْفَجْرِ) تا کاتي به ياني، پيغمبر ﷺ ده فهرموي: ﴿لَيْسَ فِي التَّوَمِ تَقْرِيطٌ، إِنَّمَا التَّقْرِيطُ عَلَى مَنْ لَمْ يُصَلِّ الصَّلَاةَ حَتَّى يَدْخُلَ وَقْتُ الْآخِرَى﴾ رواه مسلم، که مته رغمي له خه وتندا نيه، به لکو که مته رغمي له سهر نه و که سه يه: که نويز له کاتي خوي دا ناکا تا کاتي نويزي کي تر دي. واته: کاتي گشت نويزي ک-جگه له به ياني- تا کاتي نويزه که ي تر ده ميئي.

(وَالْإِخْتِيَارُ) کاتي هه لېزار ده ي نويزي عيشا: که خيري ته وای بگاتي (أَنْ لَا تُؤَخَّرَ عَنْ ثُلُثِ اللَّيْلِ) نه وه يه: نويزه که له سييه کي شه وي لوا نه خري، به به لگي حه ديسه که ي (جُبْرَائِيلُ) پاپرو (وَقِي قَوْلٍ نَصَفَهُ) له فهرموده يه کي تر دا، کاتي هه لېزار ده نه وه يه: له نيوه ي شه وي لوا نه خري، چونکه پيغمبر ﷺ ده فهرموي: ﴿وَقْتُ صَلَاةِ الْعِشَاءِ إِلَى نِصْفِ اللَّيْلِ﴾ رواه مسلم، کاتي نويزي عيشا تا نيوه ي شه وي يه.

﴿نَاكَاذَارِي﴾: نه گه ر له شويني کدا پوناکيه سوره که دره نگ ون ده بو، نه وه تا ون نه بي کاتي عيشا دانايي، هه رچه ند به گويزه ي وولاتاني ترش زور دره نگتر ون بيي، به و هه رجه ي نه گاته به ياني، نه گه ر نا: به گويزه ي نزيکترين شوين په فتار ده کن، هه روه که له (الشهراملسي) دا پوون کراوه ته وه.

هه روه ها نه گه ر له شويني کدا پوناکيه سوره که نه بو، يان ون نه ده بو، نه وه کاتي عيشا له وي دا به گويزه ي کاتي نزيکترين شوين دايي، واته: تا کاتي ونبووني پوناکيه که له وولاته دا چاوه پوان ده کن، ئينجا ده ست به نويزي عيشا ده کن، هه روه که له سه رچاوه کاند ا پوون کراوه ته وه.

به لام نه گه ر شه وي نه م شوينه نه وه نده کورت بوو: نه گه ر نه اندازه ي کاتي پاپرو وي بؤ دابندرئ، يه کسر ده بيته کاتي به ياني، (واته: شه وه که ي نه م شوينه هه ر به قه د نيواني مه غريب و عيشاي شوينه نزيکه کان بوو)، نه وه به گويزه ي کات نه اندازه داناندرئ، به لکو به گويزه ي به شه کاني شه وي شوينه نزيکه کان داده ندرئ، بؤ ويينه: نه گه ر له شوينه نزيکه کاند ا شه شي کي شه وي ده پويشت ئينجا پوناکيه سوره که ون ده بو، نه وه له م شوينه شدا که شه شي کي شه وي پويشت کاتي نويزي مه غريب ده و او کاتي نويزي عيشا دي، هه رچه ند ماوه که ش زور کورت بي، هه روه که له (تحفة) دا پوون کراوه ته وه.

وَالصُّبْحُ بِالْفَجْرِ الصَّادِقِ وَهُوَ الْمُتَشْرِعُ ضَوْؤُهُ مُعْتَرِضاً بِالْأَفْقِ، وَيَبْقَى حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ، وَالْإِخْتِيَارُ أَنْ لَا تُؤَخَّرَ عَنِ الْإِسْفَارِ.

جا نه گرهاتو پڅښ ودها کورت بو، به هه مان شپوه نه دندازه بو نوږده کانی داده ندری، به لام پڅووو ته نها له به یانه وه تا پڅڅاوا ده بی واجبه و به پڅڅکی ته واویش ده ژمیردری، هر چه ند پڅښ کورت بی، هه روه له (فتاوی السیوطی) دا پوون کراوه ته وه.

(وَالصُّبْحُ) سهره تاي کاتي نوږزی سبه ینی: که نوږزی پینجه مه (بِالْفَجْرِ الصَّادِقِ) به درکه وتنی به یانی پاستگو ده ست پی ده کا: که به یانی دووهمیشی پی ده گوتری (وَهُوَ) به یانی پاستگو (الْمُتَشْرِعُ ضَوْؤُهُ) نه و پوناکیه سپیه به که بلاو ده بیته وه (مُعْتَرِضاً) به پانایی، واته: له نیوان باکوړو باشووردا (بِالْأَفْقِ) له بنه وهی ئاسمانی لای پڅمه لات، واته: به درکه وتنی (بِالْفَجْرِ الصَّادِقِ) = به یانی پاستگو، شه و کڅتایی دی و پڅڅ ده ست پی ده کا، که واو: نوږزی سبه ینی له نوږده کانی پڅڅی ده ژمیردری، هه روه له (المجموع) دا فهرموویه تی.

ئینجا بزانه: له پیش هم به یانه دا به یانیکي تر هیه، پی دی ده گوتری: (الْفَجْرُ الْكَاذِبُ) = به یانی دروژن: که پوناکیه که به درږایی به ئاسمان دا دی، وه کو کلکی گورگ وایه: لای سهره وهی پوناکتره، ئینجا ون ده بی و تاریکی دادی، واته: هیشتا شه و ماوه، ئینجا پاش ماوه به که به یانی پاستگو درده که وی.

جا بزانه: ماوهی نیوان (الْفَجْرُ الْكَاذِبُ) و (الْفَجْرُ الصَّادِقِ) پینج (درجه)، واته: بیست ده قیقیه، هه روه له (الشروانی) دا فهرموویه تی، هه روه ها به و نیوانه ش ده گوتری: (سَحَرٌ)، واته: به ره به یان، هه روه له (بجیرمی) دا فهرموویه تی.

(وَيَبْقَى) کاتي نوږزی سبه ینی ده مینی (حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ) تا به شپکی پڅڅ هه لدی: وه که له شوینی ده شتایی دا به شپکی کولیره ی پڅڅ دربه که وی و له شوینه کانی تریش هه تاو له سهری چیاکان، یان له سهری به رزاییه کان بدا، که پی دی ده گوتری: (که زنگ). پیغه مبرر ده فهرموی: ﴿وَقْتُ صَلَاةِ الصُّبْحِ مِنْ طُلُوعِ الْفَجْرِ مَا لَمْ تَطْلُعِ الشَّمْسُ﴾ رواه مسلم، کاتي نوږزی سبه ینی له درکه وتنی به یانه وه ده ست پی ده کاو ده مینی مادام پڅڅ هه لته هاتبی.

(وَالْإِخْتِيَارُ) کاتي هه لېزاردی نوږزی سبه ینی: که خیری ته واوی بگاتی (أَنْ لَا تُؤَخَّرَ عَنِ الْإِسْفَارِ) نه وه یه: دوا نه خری له پڅشنبوونه وهی زه مین، به شپوه یه کی وه ها: به ته ماشا کردن شتی نَزِيكَ لَيْكَ جِیَا بکاته وه، هه روه له (تحفة) دا فهرموویه تی، به به لگهی حه دیسه که ی (جبرائیل) ی پابردو.

﴿ناگاداری﴾ یه کهم: ﴿عن التواس بن سَمعان﴾: ذَكَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الدَّجَالَ، قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا لُبُّهُ فِي الْأَرْضِ؟ قَالَ: أَرْبَعِينَ يَوْمًا: يَوْمَ كَسَنَةِ وَيَوْمَ كَشْهَرِ وَيَوْمَ كَجُمُعَةِ وَسَائِرِ أَيَّامِهِ كَأَيَّامِكُمْ، قُلْنَا: فَذَلِكَ الْيَوْمَ الَّذِي كَسَنَةِ أَتَكْفِينَا فِيهِ صَلَاةَ يَوْمٍ؟ قَالَ: لَا، أَفْذَرُوا لَهُ قَدْرَهُ ﴿رواه مسلم، پیغمبر ﷺ باسی (دَجَّال) ی کرد، نیمهش گوتمان: (دَجَّال) ماوهی چهند پوژ ده مینیتته وه؟ پیغمبر ﷺ فهرمووی: چل پوژ ده مینیتته وه: پوژیکسی وه کو یه ک سال دریزه، پوژیکسی وه کو مانگیك دریزه، پوژیکسی وه کو هفته یه ک دریزه، پوژه کانی تریشی وه کو پوژه کانی نیوه یه، گوتمان: له و پوژهی دا که وه کو سالیك دریزه، نایا نویژی ته نها پوژیکمان به سه؟ پیغمبر ﷺ فهرمووی: نا، نه ندازه ی خوی بۆ دابنن. واته: وه کو جاران له ماوهی ههر بیست و چوار سه عاتیکدا پینچ نویژ بکن به م جوړه: که له دواي درکه وتنی به یان نه ندازه ی نیوان به یان و نیوه پوژ پویشتن نویژی نیوه پوژ بکن، نینجا که نه ندازه ی نیوان نیوه پوژ عسر پویشتن نویژی عسر بکن، نینجا که نه ندازه ی نیوان عسر و مه غریب پویشتن نویژی مه غریب بکن، نینجا نویژی عیشاش به و جوړه، نینجا سبه ینی، نینجا نیوه پوژ نینجا عسر، نینجا مه غریب... تا نه و پوژه دریزه ی وه کو سالیك کو تایي دی و کوی هه موو نویژه کان ده کاته هه زارو هه شتسه د نویژ، واته: سیسه دو شه ست نیوه پوژ، سیسه دو شه ست عسر... هتد، نینجا له و پوژه ش که وه کو مانگیك و له و پوژه ش که وه کو هفته یه که، له ههر بیست و چوار سه عاتیکدا، هه مان نه ندازه دانان به کار دینن، هه روه که له (شرح مسلم للنواوی و) (فتاوی السیوطی) دا پوون کراوه ته وه. نیتر پوژوو و خوا په رستیه کانی ترو کاروباری پوژانه ش ههر به و شیوه یه نه ندازه ی بۆ داده ندری، هه روه که له (تحفة و) (نهاية) دا فهرموویانه، جا له بهر نه وه ی له کاتی فیتنه ی (دَجَّال) دا-خوا بمانپاریژی- پتویست به م مه سه له یه ده بی و پیغمبر ﷺ برپاری شهرعی بۆ دیاری کردوه، بوی لیره دا پوونمان کرده وه. دووهم: له حه دیسه دریزه که ی نیشانه کانی دنیا ویرانبووندا، پیغمبر ﷺ ده فهرمووی: ﴿لَنْ تَقُومَ السَّاعَةُ... حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا﴾ رواه الشيخان، دنیا ویران نابی تا پوژ له لای پوژئاواوه هه لدی. نینجا بزانه: پوژه که ده کاته ناوه ندی ناسمان و ده که رپته وه، که واته: ههر کاتیک دهستی به که پانه وه کرد کاتی نویژی نیوه پوژیه، نیجا که سیپهری شت هه ندی خوی پویشتن کاتی عسر، نینجا که ناوا بۆوه کاتی مه غریبه، نینجا له مه ودوا وه کو جاران له پوژ هه لاته وه هه لدیتته وه، هه روه که له (تحفة و) (نهاية) دا پوون کراوه ته وه.

قُلْتُ: يَكْرَهُ تَسْمِيَةُ الْمَغْرِبِ عِشَاءً وَالْعِشَاءُ عَتَمَةٌ وَالتَّوْمُ قَبْلُهَا وَالْحَدِيثُ بَعْدُهَا إِلَّا فِي خَيْرٍ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَيُسَنُّ تَعْجِيلُ الصَّلَاةِ لِأَوَّلِ الْوَقْتِ

سنى يه: نهو شويتهانى له ماوهى بيست و چوار سعاتدا شه ويك و پوزيك نابين، واته پوزده كه يان له بيست و چوار سعات زياتره، نهوه دانىشتوانى نهو شويته وهكو پوزده دريژه كاني (نَجَال) نه ندازه بى نويژو پوزوو و كاروبارى پوزانه يان داده نين، هروهك له (تحفة) و (نهاية) دا فهرموويانه.

هروهها: نه گهر شه ويش له بيست و چوار سعات زياتر بوو، هه مان نه ندازهى بى داده ندرى، هروهك له (الشروانى) له باسى نويژى عه سردا پوون كراوه ته وه، به لام نه گهر له ماوهى بيست و چوار سعاتدا شه ويك و پوزيكيان ده ديت و شه وهكه، يان پوزده كه زور له عادهت كه متر بوو، نه وه شمان له باسى نويژى عيشادا پوون كرده وه، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَعَالَى. (قُلْتُ) نِيَامِي (النواوى) ده فهرموى: (يَكْرَهُ تَسْمِيَةُ الْمَغْرِبِ عِشَاءً) ناپه سنده به نويژى مه غريب بگوترى: عيشا، هروهك له (البخارى) دا گيردراوه ته وه. (وَالْعِشَاءُ عَتَمَةٌ) هروهها ناپه سنده به نويژى عيشا بگوترى: (عَتَمَةٌ)، واته: ووشر دوشين، هروهك له (مسلم) دا گيردراوه ته وه.

(وَالتَّوْمُ قَبْلُهَا) خه وتن ناپه سنده، له پيش نويژ كړنى عيشادا (وَالْحَدِيثُ بَعْدُهَا) قسه كړن ناپه سنده، له دواى نويژ كړنى عيشا (إِلَّا مِنْ خَيْرٍ وَاللَّهُ أَعْلَمُ) ته نها دهر يارهى كاروبارى چاكه نه بى ﴿عَنْ أَبِي بَرْزَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَكْرَهُ التَّوْمَ قَبْلَ الْعِشَاءِ وَالْحَدِيثَ بَعْدُهَا﴾ رواه الشيخان، پيغه مبرر ﷺ نوستنى پيش عيشاى پى ناخوش بوو و قسه كړنى دواى عيشاشى پى ناخوش بوو.

﴿فَاكْادَارِي﴾: هر كاتيك سهره تاي كاتى نويژ داهات، نويژى نهو كاتهى له سهر واجب ده بى، به لام بوى دروسته: نويژ كړنه كه دوا بخا تاكو له پيش دهر چوونى كاته كهى دا بيكا، به و مرجهى هر له سهره تاي كاته كه دا نيازى كړنى هه بى، به لام نه گهر ده يزاني له كاتى نويژدا تووشى حاله تيكي ودها ده بى: نويژى پى ناكړى، وهكو بزاني ده كوژى، يان شيت ده بى، يان بى هووش ده بى، يان حه يز، يان مندالبوونى تووش ده بى، نهو كاته واجبه: له سهره تاي كاته كه دا نويژ بكا، نه گينا: گونا هبار ده بى، هروهك له زوريهى سهرچاوه كاندا ناماژه يان بى كړدوه.

(وَيُسَنُّ تَعْجِيلُ الصَّلَاةِ) سوننه ته: گشت نويژيك زوو بكرى (لأَوَّلِ وَقْتِهَا) له سهره تاي كاته كهى دا، واته: به و مرجهى دلنبايى: كاتى نويژه كه هاتوه، خواى گه وره ده فهرموى: ﴿فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ﴾ په له بكن بى كارى چاكه.

وَفِي قَوْلٍ: تَأْخِيرُ الْعِشَاءِ أَفْضَلُ، وَيُسْنُ الْإِبْرَازُ بِالظُّهْرِ فِي شِدَّةِ الْحَرِّ، وَالْأَصَحُّ اخْتِصَاصُهُ
بِبَلَدٍ حَارٍّ وَجَمَاعَةٍ مَسْجِدٍ يَقْصِدُونَهُ مِنْ بَعْدِ، وَمَنْ وَقَعَ بَعْضُ صَلَاتِهِ فِي الْوَقْتِ: فَلَا أَصَحَّ

ثینجا بزانه: پارسنتی نویژی عه سر له هه موو نویژه کانی تر واجبتره، چونکه خوی گه وره
ده فهرموی: ﴿حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَى﴾ بهرده وام بن له سهر پارسنتی
نویژه کان و نویژی ناوهند. واته: که نویژی عه سره، ههروهک باسمان کرد.

که وابو: نه و عاده ته ی له چند شوینیکی کوردستاندا هه یه: که نویژی عه سر دوا دین تا
خه لک ده ست له کار هه لده گرن، ثینجا بانگ ده دهن و جماعت ده که ن، عاده تیکی
ناپه سنده و دژ به و دوو نایه ته یه و واجبه: وازی لی بهیندری، نه وه که نه و سوننه ته له ناو بجی،
چونکه نویژ کردن له سهرتهای کاتی دا، خیری زیاتره له کاتی هه لژارده، ههروهک
پیغه مبرر ﷺ له سهری بهرده وام بووه و فهرمانیشی پی کردوه.

جا نه گهر له سهرتهای کاتدا خوی خه ریک کرد به ده ست نویژو بانگو جل گوپین و کاریکی
سووک و گفتوگویه کی که مو خوار دینیکی که مو چاوه پوانکردنی جماعت، به وه خیری
سهرتهای کاتی له ده ست ناچی، ههروهک له (المجموع) و (تحفة) دا پوون کراوه ته وه و له
پاشکزی بانگدا زیاتر پوونی ده که یه وه، ان شاء الله تعالی.

(وَفِي قَوْلٍ) له فهرموده یه کدا: (تَأْخِيرُ الْعِشَاءِ أَفْضَلُ) دواخستنی نویژکردنی عیسا خیری
گه وره تره، به و مهرجه ی له کاتی هه لژارده تینه په پی ﴿عَنْ أَبِي بَرْزَةَ﴾: كَانَ رَسُولُ
اللَّهِ ﷺ يَسْتَحِبُّ أَنْ يُؤَخِّرَ الْعِشَاءَ ﴿رواه الشيخان، پیغه مبرر ﷺ پی خۆش بوو نویژی
عیسا دوا بیخی.

(وَيُسْنُ الْإِبْرَازُ بِالظُّهْرِ) سوننه ته: فینککردنی نویژی نیوه پۆ (فِي شِدَّةِ الْحَرِّ) له کاتی
گهرمای به میژدا، واته: نویژی نیوه پۆ دوا بیخی، تا دیواره کان نه وهنده سیبه ریان په یدا
ده بی: نویژ که رتی یدا بریوا، پیغه مبرر ﷺ ده فهرموی: ﴿إِذَا اشْتَدَّ الْحَرُّ فَأَبْرِدُوا بِالصَّلَاةِ فَإِنَّ
شِدَّةَ الْحَرِّ مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ﴾ رواه الشيخان، هه کاتیک گهرما به میژ بوو، نویژی نیوه پۆ
فینک بکه ن، چونکه گهرمای به میژ له هه ناسه ی دژره خه وه.

(وَالْأَصَحُّ) فهرموده ی راستر (اخْتِصَاصُهُ) نه و فینککردنه تاییه ته (بِبَلَدٍ حَارٍّ) به
شوینیکی وه ها: که پله ی گهرمای به رز بی و (وَجَمَاعَةٍ مَسْجِدٍ) نویژی نیوه پۆش له
مرگه و تیکدا به جماعت بکری و (يَقْصِدُونَهُ مِنْ بَعْدِ) نویژ که ره کانش له دورده وه بیته
مرگه و ته که، واته: نه گهر یه کیک له و چوار مه رجان نه بو، فینککردن سوننه ته نه،
ههروهک له سهرچاوه کاندای پوونیان کردوته وه.

(وَمَنْ وَقَعَ بَعْضُ صَلَاتِهِ فِي الْوَقْتِ) هه که سیک ده ستی به نویژ کردو به شیکی نویژه که ی
که وته کاتی نویژه که و به شیکیشی که وته ده ره وه ی کاتی نویژه که، نه وه (فَالْأَصَحُّ)

أَنَّهُ إِنْ وَقَعَ رَكْعَةٌ فَالْجَمِيعُ أَدَاءٌ، وَإِلَّا فَقَضَاءٌ، وَمَنْ جَهِلَ الْوَقْتَ اجْتَهَدَ بِوَرْدٍ وَخَوَّهِ، فَإِنْ تَيَقَّنَ صَلَاتَهُ قَبْلَ الْوَقْتِ قَضَى فِي الْأَظْهَرِ وَإِلَّا فَلَا،

فهرموده‌ی پاستر (أَنَّهُ إِنْ وَقَعَ رَكْعَةٌ) نه‌گەر په‌کمه‌تیکی ته‌واو، یان زیاتر که‌وته کاتی نویژ (فَالْجَمِيعُ أَدَاءٌ) هه‌موو نویژه‌که به نه‌دا داده‌نری، واته: وا داده‌ندری له کاتی خوی‌دا کراوه (وَإِلَّا) به‌لام نه‌گەر په‌کمه‌تیکی نه‌که‌وته کاتی نویژ، به‌لکو له پیش ته‌واو یونی سوجه‌ی دوهم، کاتی نویژ نه‌ما (فَقَضَاءٌ) نه‌وه هه‌موو نویژه‌که به قه‌زا داده‌نری، پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رموی: ﴿مَنْ أَذْرَكَ رَكْعَةً مِنَ الصَّلَاةِ فَقَدْ أَذْرَكَ الصَّلَاةَ﴾ رواه الشيخان، هه‌ر که‌سیک بگاته په‌کمه‌تیکی نویژ، نه‌وه گه‌یشتوته هه‌موو نویژ.

ئینجا بزانه، به ته‌واو یونی سوجه‌ی دوهم په‌کمه‌تیک ته‌واو ده‌بی، هه‌روه‌ک له (تحفة) دا فه‌رموویه‌تی، که‌واته: له سه‌ره‌تای (فاتحة) وه تا هه‌لسانه‌وه له سوجه‌ی دوهم، به یه‌ک په‌کمه‌ت داده‌ندری.

(وَمَنْ جَهِلَ الْوَقْتَ) هه‌ر که‌سیک کاتی نویژی نه‌ده‌زانی، چونکه هه‌ور بوو، یان له شوپینکی تاریکدا به‌ند کرابو، تواناشی نه‌بو بیگومان کاته‌که بزانی، نه‌وه (اجتهد) واجبه: (اجتهاد) بکا، واته: هه‌ول بدا کاتی نویژ بزانی (بِوَرْدٍ) به هوی نه‌ندازه‌ی خواپه‌رستی پورانه‌ی: وه‌ک قورپانخویندن (وَنَحْوِهِ) یان شتی‌تر، وه‌ک به‌رگ دورین و کاره‌کانی‌تر، یان ده‌نگی که‌له‌شیریکی تاقیکراوه.

هه‌روه‌ها نه‌گەر گویی له‌ده‌نگی بانگی باوه‌پینکراویک بوو، که له کاتی نویژه‌کان شاره‌زا بوو، یان باوه‌پینکراویک به چاو زانیبیتی کاتی نویژ هاتوه، واجبه: باوه‌پیان پی‌بکا، جیاوازی کوره‌و چاوساغیش نیه، که‌وابو: هه‌تا گومان هه‌بی: ئایا کاتی نویژ بووه، یان نا؟ هه‌پامه: نویژ دابسه‌ستی و نویژه‌که‌شی دروست نیه، واته: هه‌ر چه‌ند ناشکراش بی له کاتی خوی‌دا کراوه، هه‌ر واجبه: قه‌زای بکاته‌وه، هه‌روه‌ک له سه‌رچاوه‌کاندا فه‌رمویانه.

(فَإِنْ تَيَقَّنَ صَلَاتَهُ قَبْلَ الْوَقْتِ) نه‌گەر هاتو (اجتهاد) ی کردو نویژی کرد، ئینجا بیگومان زانی: نویژه‌که‌ی له پیش هاتنی‌کاندا بووه (قَضَى فِي الْأَظْهَرِ) له فه‌رموده‌ی به‌هیزتردا واجبه: نویژه‌که قه‌زا بکاته‌وه، چونکه په‌فتاری به‌نایه‌تی ﴿إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا﴾ نه‌کردوه (وَإِلَّا) به‌لام نه‌گەر بیگومان نه‌یزانی: نویژی له پیش هاتنی‌کاندا کردوه، به‌لکو له کاتی خوی‌دا کردبوی، یان هیچی بۆ پوون نه‌بووه (فَلَا) واجب نیه: قه‌زا بکاته‌وه.

ئینجا بزانه: نه‌گەر هاتو چه‌ند سالتیک نویژی سبه‌ینی‌ی-یان نویژی‌کی‌تری- له پیش هاتنی‌کاندا کردبو، ئینجا غه‌له‌ته‌که‌ی ناشکرا بوو، نه‌وه قه‌زا کردنه‌وه‌ی ته‌نها یه‌ک نویژ واجبه،

چونکه هر نویژیکی پژی دواوه به بهر قهزای پژی پیشه خوی ده که وی، هروه له (مغنی) دا فرمویته و له باسی نیته نویژدا دویاره دی ده که ینه وه، ان شاء الله تعالی.

﴿باسی قهزا کردنه وی نویژ﴾

نیامی (النواوی) له (المجموع) دا ده فرموی: (اجماع) - یه کدهنگی نه و زانایانه ی متمانه یان پی ده کری، له سهر نه وه یه: هر که سیك به قهس دی نویژی نه کردبی، واجبه: قهزای بکاته وه... چونکه نه گهر که سیك له بیرى چوبی: نویژ بکا، واجبه قهزای بکاته وه، که وابو: نه و که سه ی به قهس دی نه یکرده، له پیشتره که قهزا کردنه وی له سهر واجب بی.

نینجا بزانه: (پیغه مبر) له غمزای (خندق) دا له بهر خهریک بوونی جهنگ نویژی عهسری نه کردو له دواى مغریب قهزای کردموه). هروه ما (له غمزای (بنی قریظه) دا چینه (صحابه) یه که به قهس دی نویژی عهسریان نه کرد تا کو بگهنه جی، نینجا که گه یشتنه جی قهزایان کردموه). هروه ما (له غمزای (خیر) دا، پیغه مبر و (صحابه) کان بۆ نویژی سبهینی له خمو هه ئهستان تا رۆژ هه لات، نینجا رۆیشتنه نه ولاترو نویژی سبهینیان له گه ل سوننه ته که یشی قهزا کردموه).

نه و هه دیسانه گشتی له (بخاری و مسلم) دانه، جگه له وانهش چهند هه دیسیکی تر ده هیئین لیره و له باسی قهزا کردنه وی نویژه سوننه ته کاند، ان شاء الله تعالی.

که وابو: جیاوازی نه: به قهس دی نویژی نه کردبی، یان خه وتبی، یان له بیرى چوبی، یان ریگه ی نویژ کردنی لیگربایی، به (اجماع) ی زانایانی نیسلام له سهر گشتیان واجبه: نویژه که قهزا بکهنه وه، اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هِیچ زانایه کی (مُجْتَهِد) و متمانه پیکراویش له (اجماع) ی زانایانی (اهل السنة) دهر نه چوه.

(وَيَادِرُ بِالْفَائِتِ) واجبه: په له بکا بۆ قهزا کردنه وی نویژی فه وتا و نه گهر به قهس دی نه یکرده، به لام نه گهر له بهر خه وتن، یان له بیر چوون نویژه که ی نه کردبی، نه و کاته په له کردن سوننه ته، هروه که له سهر چاوه کاند فرمویانه، پیغه مبر و ده فرموی: ﴿مَنْ نَسِيَ صَلَاةً فَلْيُصَلِّ إِذَا ذَكَرَهَا، لَا كَفَّارَةَ لَهَا إِلَّا ذَلِكَ﴾ رواه الشيخان، هر که سیك له بیرى چو نویژ بکا، هر کاتیک هاته وه بیرى با نویژه که بکا، هِیچ شتیک تاوانی نویژه نه کراوه که لانا با ته نها کردنی نویژیکی وه که خوی نه بی.

نینجا بزانه: په له کردن، له پیتی (فاء) ی (فَلْيُصَلِّ) وهرده گهری و پرسته ی ﴿لَا كَفَّارَةَ لَهَا إِلَّا ذَلِكَ﴾: هِیچ شتیک تاوانی نویژه نه کراوه که لانا با ته نها کردنی نویژیکی وه که خوی نه بی، به لگه یه: که نویژی سوننه تیش جیگه ی نویژی واجب پر ناکاته وه.

وَيُسَنُّ تَرْتِيبُهُ وَتَقْدِيمُهُ عَلَى الْحَاضِرَةِ الَّتِي لَا يَخَافُ فَوْتَهَا.

که وایو: له م حه دیسه دا: که خوای گوره له پښی قیامه تدا ده فهرموی: ﴿الْظُّرُوءُ فِي صَلَاةِ عَبْدِي أَتَمُّهَا أَمْ نَقَصُهَا؟... فَإِذَا انْقَضَ مِنْهَا شَيْئًا قَالَ: أَتَمُّوا لِعَبْدِي فَرِيضَتُهُ مِنْ تَطَوُّعِهِ﴾ روه ابوداود بسند حسن، ته ماشای ناو نویژی بهنده ی من بکن: ثایا نویژه که ی به ته وایو کرده، یان به ناته وایو؟ جا نه گره ناته وایو بوو، خوای گوره ده فهرموی: ناته وایو نویژه واجبه که بږ بهنده ی من له نویژه سوننه ته که ی ته وایو بکن. مه به ست خودی نویژه نه کراوه که نیه، به لکو مه به ست ناته وایو ناو نویژه که یه: که نه یزانیوه، هه روه ها مه به ست خودی نه و نویژه یه: که له بیري چوه و هه نه هاتوته وه بیري بیکا، هه روه که له (تحفة) دا له باسی نویژی سوننه تدا پوون کراوه ته وه.

واته: به دیاری کردنی نه م دوو مه به ست، دژایه تی نیوان هه ردوو حه دیسه که لاده چی، چونکه له حه دیسه که ی په که مدا ده فهرموی: (إِذَا ذَكَرَهَا)، هه کاتیک هاته وه بیري، له حه دیسه که ی دوه میشدا ده فهرموی: ﴿الْظُّرُوءُ فِي صَلَاةِ عَبْدِي﴾، ته ماشای ناو نویژی بهنده ی من بکن.

نینجا بزانه: نه گره که وته گومان و نه یزانی: ژماره ی نویژه فه وتاوه کان چهنده، نه وه تا گومانی لاده چی، هه ر واجبه: قه زایان بکاته وه، هه روه که له (تحفة) دا پوونی کردوته وه.

(وَيُسَنُّ تَرْتِيبُهُ) سوننه ته: پریز کردنی نویژه قه زا کراوه کان، واته: نویژی سبه ی نی قه زا بکاته وه، نیجا نیوه پږ، نینجا... هتد ﴿عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: حُبْسَنَا يَوْمَ الْخَنْدَقِ حَتَّى ذَهَبَ هَوْيٌ مِنَ اللَّيْلِ حَتَّى كَفِينَا، فَدَعَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِلَالًا فَأَمَرَهُ فَأَقَامَ، فَصَلَّى الظُّهْرَ وَأَحْسَنَ كَمَا كَانَ يُصَلِّيهَا فِي وَفَّيْهَا ثُمَّ أَقَامَ الْعَصْرَ فَصَلَّاهَا كَذَلِكَ ثُمَّ أَقَامَ الْمَغْرِبَ فَصَلَّاهَا كَذَلِكَ ثُمَّ أَقَامَ الْعِشَاءَ فَصَلَّاهَا كَذَلِكَ﴾ روه الامان الشافعي وأحمد بسند صحيح، پږژیک له غه زای (خندق) پږگه ی نویژ کردنمان گیر، تا به شیکي شه ویش پږیش، نینجا پږگه ی نویژ کردنمان بوو، جا پیغه مبه ر ﷺ فهرمانی به (بلال) کرد: نیقامه تی بږ نویژی نیوه پږ کردو به جوانی نویژه که ی قه زا کرده وه هه روه که له کاتی خوی دا ده یکرد، نینجا نیقامه تی عه سری کرد به و شیوه یه، نینجا نیقامه تی مه غریب، نینجا نیقامه تی عیشا. واته: سی نویژی فه وتا بون و قه زای کردن وه.

(وَتَقْدِيمُهُ عَلَى الْحَاضِرَةِ) سوننه ته: نویژه فه وتاوه که قه زا بکاته وه له پییش کردنی نویژی نیستای دا (الَّتِي لَا يَخَافُ فَوْتَهَا) به و مرجه ی ترسی نه یی نویژی نیستایشی بفه وتی، نه گینا: ده بی نویژی نیستای بکا، نینجا فه وتاوه که قه زا بکاته وه ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: فَاتَ النَّبِيُّ ﷺ الْعَصْرَ يَوْمَ الْخَنْدَقِ فَصَلَّاهَا بَعْدَمَا غَرَبَتِ الشَّمْسُ ثُمَّ صَلَّى بَعْدَهَا الْمَغْرِبَ﴾ روه

الشیخان، پیغمبر ﷺ له غزای (خندق) نویژی عسری فہوتا، ئینجا له نوای پوژ تاوابون قہزای کردہوہ، ئینجا نویژی مہ غریبی له نوادا کرد.

ئینجا بزانه: پووداوی ئہم حدیسہ له پوژیکدا بوو، پووداوی حدیسہ کہی پشیداش له پوژیکی تردا بوو، مہروہک له (شرح مسلم) دا فرموویہتی.

﴿ناگاداری﴾: واجبہ گشت کاتیکی خوی-جگہ له کاتی خہوتن و خواہرستنی واجب و مہولدانی زیان- له قہزاکردنہوہی ئہو نویژانہدا بہ سہر بیا: کہ بہ قہسدی نہیکردن، دروستیش نیہ نویژی سوننہت بکا تا نویژہ واجبہکان بہ تہواوی قہزا دہکاتہوہ، مہروہک له (تحفہ) دا فرموویہتی، واتہ: نویژہ سوننہتہ کہی دادہ مہزری و قبول دہبی، بہ لام پیی گوناہبار دہبی، مہروہک له (الشروانی) دا فرموویہتی.

بہ لام حاشیہی (ابن قاسم) له ئیمامی (الرملی) دہگپیتہوہ: (دروستہ: سوننہتہ دامہزراوہکانی پیش نویژ، له پیش ئہو نویژہ فہوتاوہدا بکرین: کہ واجبہ بہ پہلہ قہزا بکریتہوہ). جا ئہم فرمودہیہ وا دہگہیہنی: ئہو کہ سہی نویژی قہزای له سہرن، بوی دروستہ: سوننہتہ دامہزراوہکانی پیش نویژو نوای نویژ بکا، کہ واتہ: مہبہستی (تحفہ) ئہو سوننہتانیہن: کہ (مؤكدہ) نہ، بہ لکو مہبہستی سوننہتہکانی ترن، وَاللّٰهُ اَعْلَمُ.

مہروہا بزانه: ئہگہر کہ سیٹ زور نویژو پوژووی بہ قہسدی نہکردبون و توبہی کرد، بہ لام بوی نہگونجا بہ پہلہ قہزایان بکاتہوہ، ئہوہ واجبہ بہ دل بریار بداو نیازی وابی: مہر کاتیکی توانای مہبو قہزایان بکاتہوہ، مہروہک له (الشروانی) له باسی (توبہ) دا پوونی کردتہوہ، کہ واتہ: مہر له ئیستاوہ واجبہ: بہ گویرہی توانا قہزایان بکاتہوہ، مہر چہند له گہل مہر نویژیکشدا نویژیک قہزا بکاتہوہ، تاکو باری قہزای سوکتر بیی، چونکہ پیغمبر ﷺ دہربارہی پوژوو و حہج دہفرموی: ﴿اَقْضُوا لِلّٰهِ فَاَللّٰهُ اَحَقُّ بِالْقَضَاءِ﴾ رواہ الشیخان، قہزای خوا بدہنہوہ، چونکہ خوا له پیشترہ کہ قہزای بدریتہوہ.

﴿ئہو پینج کاتانہی کردنی نویژی سوننہتیان تہدا حہ پامہ﴾

(وَتُكْرَهُ الصَّلَاةُ) له پینج کاتدا نویژکردنی سوننہت ناپہسندہ، بہ ناپہسندیہکی حہ پام، واتہ: نویژہ کہ دانامہزری و تاوانباریش دہبی:

یہکمہ و دووہم و سہیہم: (عِنْدَ الْإِسْتِوَاءِ) لو کاتہدا: کہ پوژ له ناوہندی ئاسمانہ، لو کاتہدا: کہ پوژ خہریکی تاوابونہ، لو کاتہدا: کہ پوژ مہلدی ﴿عَنْ عَقْبَةَ﴾: ثَلَاثُ سَاعَاتٍ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَنْهَانَا أَنْ نُصَلِّيَ فِيْهِنَّ وَأَنْ نُقْبِرَ فِيْهِنَّ مَوْتَانَا: حِينَ تَطْلُعُ الشَّمْسُ بَارِغَةً حَتَّى تَرْتَفِعَ، وَحِينَ يَقُومُ قَائِمُ الظُّهْرِ حَتَّى تَزُولَ الشَّمْسُ، وَحِينَ تَضَيِّفُ الشَّمْسُ لِلْغُرُوبِ﴾ رواہ

إِلَّا يَوْمَ الْجُمُعَةِ، وَبَعْدَ الصُّبْحِ حَتَّى تَرْتَفِعَ الشَّمْسُ كَرُمُحٍ، وَالْعَصْرِ حَتَّى تَقْرُبَ، إِلَّا
لِسَبَبٍ: كَفَائَةِ

مسلم، سنی کات هه نه پیغه مبر ﷺ قه ده غه ی ده کردین نوژیان تیدا بکهین و مردوه کانمان
تییاندا بنیژین: له و کاته ی دا که پوژ هه لدی تا به قه د پمیک بهرز ده بی، له و کاته ی دا که پوژ
له ناوه ندی ناسمانه تا لاده دا، له و کاته ی دا که پوژ خه ریکی ناو ابوونه.

(إِلَّا يَوْمَ الْجُمُعَةِ) ته نها له پوژ ی هه ی نی دا نوژی کردن له کاتی (إِسْتِواء) دا هه پام نیه، چونکه
له هه دیسیکی تر دا هاتوه: ﴿كَرَّةُ النَّبِيِّ ﷺ الصَّلَاةُ نِصْفَ النَّهَارِ إِلَّا يَوْمَ الْجُمُعَةِ﴾ رواه
ابوداود بسند ضعیف، لکنه مؤید بفعل الصحابة ﷺ، پیغه مبر ﷺ پی ی ناخوش بوو له
نیوه ی پوژ ی دا نوژی بکری، ته نها له پوژ ی (جمعة) دا نه بی. په فتاری (صحابه) کانیش وه ک
ناوه پوژ ی نه م هه دیسه بی هیزه بووه.

چوارهم: (وَبَعْدَ الصُّبْحِ) له پاش نوژی کردن ی سبه ی نیژ ی سوننه ت هه پامه (حَتَّى
تَرْتَفِعَ الشَّمْسُ كَرُمُحٍ) تا پوژ هه لدی و به قه د پمیکیش بهرز ده بی.

پینجهم: (وَالْعَصْرِ) له پاش نوژی کردن ی عسریش نوژی سوننه ت هه پامه، هه ر چه ند به
(جمع التقديم) ش له گه ل نیوه پوژ دا کرد بی تی (حَتَّى تَقْرُبَ) تا پوژ به ته وای ناوا ده بی،
پیغه مبر ﷺ ده فهرموی: ﴿لَا صَلَاةَ بَعْدَ الصُّبْحِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ، وَلَا صَلَاةَ بَعْدَ الْعَصْرِ حَتَّى
تَغِيبَ الشَّمْسُ﴾ رواه الشيخان، هیچ نوژیکی سوننه ت دروست نیه: له پاش نوژی کردن ی
سبه ی نی تا پوژ هه لدی، هیچ نوژی سوننه ت دروست نیه: له پاش نوژی کردن ی عسر ی تا
پوژ ناوا ده بی. واته: نه گه ر نوژی سبه ی نی ی، یان عسر ی نه کربو، نه وه گشت
سوننه تیکی بۆ دروسته، ههروهک له (تحفة) و (نهاية) دا فهرمو یانه.

(إِلَّا لِسَبَبٍ) نوژی کردن له و پینچ کاتانه دا ته نها له بهر هویه ک دروسته، به و مه رجی
هویه که دواکه وتوو نه بی، واته: یان له پیش نوژی که دا بی، یان له گه ل نوژی که دا
به رامبر بی، به و مه رجش مه بهستی و هه نه بی: نوژی که به قه سد ی له یه کی که له و پینچ
کاتانه دا بکا، نه گینا: هه ر هه پامه، ههروهک له زوری ی سه رچاوه کاند ا ناماره یان بۆ
کردوه، جا هویه که ش وهک نه وانه ی داهاتوو:

(كَفَائَتُهُ) وهکو نوژی فه وتاو، واته: که له کاتی خوی دا نه کرابی، دروسته: له و پینچ
کاتانه شدا قه ز ا بکری ته وه، به و مه رجی نه ی کاته پیش ی به رده وامی خوی مه بهستی
وهه نه بی به قه سد ی بیه ی نی ته نه و کاتانه، جیاوازی نوژی واجب و سوننه تی ش نیه،
ههروهک له سه رچاوه کاند ا فهرمو یانه، چونکه پیغه مبر ﷺ ده فهرموی: ﴿مَنْ نَسِيَ صَلَاةً
فَلْيَصِلْ إِذَا ذَكَرَهَا﴾ رواه الشيخان، هه ر که سیک نوژیکی له بیر چوو و نه یکرد، هه ر کاتیک

وَكُسُوفٍ وَتَحِيَّةٍ وَسَجْدَةٍ شُكْرٍ وَإِلَّا فِي حَرَمٍ مَكَّةَ عَلَى الصَّحِيحِ.
(فصل) إِنَّمَا تَجِبُ الصَّلَاةُ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ بِأَلِغٍ عَاقِلٍ

هاته وه بیرى با نویژه که بکا. ئینجا بزانه: له باسی قه زاکردنه وهی نویژی سوننه ته
به لگه ی تریش ده هیئین، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

هه روه ها سوننه ته کانی پیش نویژی عه سهر و پیش نویژی سبه یینیش دروسته: له دواى
نویژه که دا بکرتن نه وهش به و مهرجه ی نه یکاته پیشه ی به رده وام و مه به ستیشی وه ها نه بی:
سوننه ته کان به قه سدی له و کاتانه دا بکا ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا وَقَدْ سَأَلَتْ عَنْ السَّجْدَتَيْنِ
الَّتَيْنِ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُصَلِّيهِمَا بَعْدَ الْعَصْرِ؟ فَقَالَتْ: كَانَ يُصَلِّيهِمَا قَبْلَ الْعَصْرِ ثُمَّ إِنَّهُ شَغِلَ
عَنْهُمَا أَوْ نَسِيَهُمَا فَصَلَّاهُمَا بَعْدَ الْعَصْرِ ثُمَّ أَتَتْهُمَا﴾ رواه مسلم، پرسیار له حه زه رتی (عائشه)
کرا: ده رباره ی نه وه دوو په کعه ته ی پیغه مبه ر ﷺ له پاش نویژی عه سهری دا ده یکردن؟
فه رموی: نه وه دوو په کعه ته سوننه ته که ی پیش عه سهر بون پیغه مبه ر ﷺ به شتیکی تر
خه ریک کرابو، یان له بیرى چوبو له پیش نویژدا بیکا، جا له دواى نویژدا کردنی، ئینجا
به رده وام نه وه دوو په کعه ته ی ده کردن.

(وَكُسُوفٍ) هه روه ها وه کو نویژی پۆژگیران، هه روه ها نویژی بارانیش، نه وانهش دروسته:
له و کاتانه دا بکرتن، چونکه هۆیه که یان به رامبه ره (وَتَحِيَّةٍ) هه روه ها سوننه ته ی (تَحِيَّةُ
الْمَسْجِدِ) و سوننه ته ی ده ستن نویژو (وَسَجْدَةٍ شُكْرٍ) سوجه ی شوکرو سوجه ی (تِلَاوَةِ) و
نویژی (جَنَازَةِ)، نه وانهش له و کاتانه دا دروسته: بکرتن، چونکه هۆیه کانیان پیش که وتوه.
که وابو: نه گهر هۆیه که نه بو: وه کو (صَلَاةُ التَّسْبِيحِ) و هه ر سوننه تیکی تر: که هۆیه کی
نه بی، یان هۆیه که ی دواکه و توبی: وه کو (صَلَاةُ الْإِسْتِخَارَةِ) و (سُنَّةُ الْإِحْرَامِ)، نه وانه
هیچیان دروست نیه له و پیتنج کاتانه دا بکرتن.

(وَإِلَّا فِي حَرَمٍ مَكَّةَ) هه روه ها ته نها له حه په می (مكة) دا له هیچ کاتیکیدا هیچ جۆره نویژیک
حه رام نیه (عَلَى الصَّحِيحِ) له سهر فه رموده ی پاست، پیغه مبه ر ﷺ ده فه رموی: ﴿يَا بَنِي
عَبْدِ مَنْافٍ لَا تَمْتَنُوا أَحَدًا طَافَ بِهَذَا الْبَيْتِ وَصَلَّى آيَةَ سَاعَةٍ شَاءَ مِنْ لَيْلٍ أَوْ نَهَارٍ﴾ صححه
الترمذی وابن حبان، هیچ که سیک قه ده غه مه که ن: که ته وافی نه م ماله ی خوا ده کا و نویژ
ده کا له هه ر کاتیکیدا به شه و، یان به پۆژ.

﴿فَصَلِّ: لَهُ بِأَسَى نُهُو كَه سَانَهُ ي نويزيان له سهر واجبه﴾

(إِنَّمَا تَجِبُ الصَّلَاةُ) نویژ واجبه: ته نها (عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ) له سهر هه ر که سیکى موسلمان
بی، جا هه رچه ند له پابردووشدا موسلمان بوبی و ئیستاش کافر بی (بِأَلِغٍ) بلوغی بوبی:
به و جۆره ی له سهره تای حه یزدا باسمان کرد (عَاقِلٍ) عه قلی هه بی، واته: شیت نه بی، جا

طَاهِرٍ، وَلَا قَضَاءَ عَلَى الْكَافِرِ إِلَّا الْمُرْتَدُّ، وَلَا الصَّبِيَّ وَيُؤْمَرُ بِهَا لِسَبْعٍ وَيَضْرَبُ عَلَيْهَا لَعْنَةً،

لهو سیّانه دا جیاوازی نژیرو منی نیه (طاهر) پاک بی: له حه یزو زه یسانی، که و ابو: نویژ واجب نیه: له سر کافری بنچینه یی و له سر مندال و له سر شیت و له سر نافره تی زه یسانی و حه یزدار.

هه روه ها (وَلَا قَضَاءَ عَلَى الْكَافِرِ) نویژ قه زا کړنه وه ش واجب نیه: له سر کافری بنچینه یی که بووه موسلمان، چونکه خوا یی که وړه ده فرموی: ﴿قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ يَنْتَهُوا يُغْفَرْ لَهُمْ مِمَّا قَدْ سَلَفَ﴾ به کافره کان بلئ: نه گه ر واز له کوفر بیتن و بینه موسلمان، له رابردوویان ده بوردری. ټینجا بزانه: کافری بنچینه یی زه کات و پښوو و حه جیشی له سر واجب نیه، هه روه که له (المجموع) دا فرموویه تی.

(إِلَّا الْمُرْتَدِّ) ته نها کافری وهرگه پاو قه زا کړنه وه ی نویژی له سر واجب، واته: نه و نویژانه ی کاتی کافریوونه وه واجب: قه زا بکاته وه، چونکه به هوی نیسلامه تی نویژی له سر واجب بووه، که و ابو: به کافریوون له سری لاناچی، به لام له فرمووده ی نیامی (حنفی) و نیام (مالک) دا کافری وهرگه پراویش و هکو کافری بنچینه یی قه زا کړنه وه ی له سر نیه، هه روه که له (المجموع) دا فرموویه تی.

ټینجا بزانه: مه به ست به کافری بنچینه یی نه و کافریه: به نه ژاده وه کافر بی و هیچ کاتیکیش به خوی موسلمان نه بو یی، کافری وهرگه پراویش نه و کافریه: به نه ژاده وه، یان هر به خوی له کاتیکدا موسلمان بو یی، ټینجا کافر بیی.

﴿بَاسِی پهر و ورده کړدنې مندال﴾

(وَلَا الصَّبِيَّ) هه روه ها قه زا کړنه وه ی نویژ له سر مندالیش واجب نیه که بلوغی بوو، پیغه مبه ر ښه ده فرموی: ﴿رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثَةٍ: عَنْ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَقِظَ وَعَنِ الصَّبِيِّ حَتَّى يَحْتَلِمَ وَعَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يَعْقِلَ﴾ رواه ابوداود باسناد صحیح، نووسینی تاوان له سر سنی که سان هه لگراوه: له سر خه و توو تا هه شیار ده بیته وه، له سر مندال تا بلوغی ده بی، له سر شیت تا چاک ده بیته وه.

(وَيُؤْمَرُ بِهَا) فرمان به مندال ده کړی: تا کو نویژ بکا (لِسَبْعٍ) له پاش ته و او کړنی ته مه نی حه فت سالی تا کو لږ ایه یتدری، هه روه ها واجب هه پرده شی لږ بکړی و فرمانی قه زا کړنه وه شی پی بکړی، هه روه که له زږیره یی سر چاوه کاند ا فرموویانه.

(وَيَضْرَبُ عَلَيْهَا) هه روه ها له سر نه کړدنې نویژ له مندال ده دری (لَعْنَةً) له پاش ته و او کړنی ته مه نی ده سالی، جیاوازی کوږو کچ نیه، چونکه پیغه مبه ر ښه ده فرموی:

﴿مَرُوا أَوْلَادَكُمْ بِالصَّلَاةِ وَهُمْ أَبْنَاءُ سَنِينَ، وَاضْرِبُوهُمْ عَلَيْهَا وَهُمْ أَبْنَاءُ عَشْرٍ وَلَئِنْ كَانُوا مِنْكُمْ فِي الْمَضَاجِعِ﴾ رواه ابو داود باسناد حسن، فرمانی نویژ کردن به منداله کانتان بکن هر کاتیک ته مه نیان بووه هفت سال، له سر نویژنه کردن لییان دن که ته مه نیان بووه ده سال، هر له ته مه نی ده سالیشدا جیگه ی خه وقتی نیرو می لیک جیا بکنه وه. واته: نه وه که پوهشتیان تیک بجی.

نینجا بزانه: نه وه فرمانه وه و لیدانه ی پاپردو، له سر دایک و باوک واجبه، نینجا باپیر، نینجا له سر سه پر رشتکاره کانی تر، له (المجموع) دا به لگه ی به م نایه ت و حه بیسانه هیتاوه: خوی گه وره ده فره موی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا﴾ نه ی نیمانداران خوتان و خزم که ستان له ناگری نوزده ی پیاریزن. پیغه مبه ریش ده فره موی: ﴿وَإِنْ لَوْلَاكَ عَلَيْكَ حَقٌّ﴾ رواه مسلم، به راستی منداله که ی خوت مافی له سهرت هه یه.

هه روه ها واجبه: له ته مه نی هفت سالی دا مندال فیتره شاده هیتان بکری و ناوی خواو ناوی پیغه مبه روه ناوی دایک و باوکی پیغه مبه ری پی بگوتری، هه روه ها پی بگوتری، پیغه مبه روه (قریشی) یه وه له (مکه) له دایک بووه وه له (مدینه) وه فاتی کروه، هه روه ها واجبه واته ی پیغه مبه رایه تی تیگه یه ندری و فیتره خوشویستن و پزلیتانی خواو پیغه مبه روه بکری.

هه روه ها واجبه فیتره ده ستنویژو نویژو گشت لقه کانی شه ریعت بکری و له گشت تاوانیکی گه وره و بچوک قه ده غه بکری ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ: أَخَذَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ مِرْمَرَةً مِنْ تَمْرِ الصَّدَقَةِ فَجَعَلَهَا فِي فِيهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: كَخْ كَخْ لِيَطْرَحَهَا، ثُمَّ قَالَ: أَمَا شَعَرْتُ إِنْ لَا تَأْكُلُ الصَّدَقَةَ؟﴾ رواه الشیخان، هه زره تی (حسن) ی کوپی نیمامی (علی) ره ساهه قه سپیکی له قه سه په کانی زه کات دانا ناو ده می خوی و ویستی بیخوا، پیغه مبه روه فره موی: کخ کخ. تاکو به پیسی تیگا و فره ی بدا، نینجا فره موی: نه ترانیوه نیمه زه کات ناخوین؟ چونکه بزمان حال نیه. واته: هه رچند هه زره تی (حسن) مندال بوو، تاوانی له سر نه ده نووسرا، به لام چونکه پیغه مبه روه باپیری بوو، له خواردنی هه پام قه ده غه ی کرد.

﴿ناگاداری﴾ کری نه وه فیترکردنه ی پاپردو و فیترکردنی قورنانش، له مالی منداله که ده ری، جا نه گه مالی نه بو، له مالی نه وه که سه ده ری: که واجبه به خپوی بکا، هه روه که له سه رچاوه کاندا فره مویانه، هه روه ها بزانه: نیمام (ابن البزری) ده فره موی: له سر میرد واجبه فرمانی نویژ کردن به ژنه که ی بکا وه له سر نویژنه کردن لی ی بدا، له (تحفة) دا ده فره موی: به وه مرجه ی مه ترسی تدرانی ژنه که ی نه بی.

وَلَا ذِي حَيْضٍ أَوْ جُنُونٍ أَوْ إِغْمَاءٍ، بِخِلَافِ السُّكْرِ،

هروه‌ها بزانه: نه‌و که‌سه‌ی به‌ کویری‌و به‌ که‌پی‌و به‌ لالی‌ له‌ دایک‌ ده‌بی، فه‌رمانه‌کانی شه‌ریعه‌تی‌نیسلام‌ نایگریته‌وه، هروه‌ها نه‌و که‌سه‌ش‌ ناگریته‌وه: که‌ بانگه‌وازی‌ نیسلامی نه‌گه‌یشتوتی، هروه‌ک‌ له‌ (نهایه‌)‌دا‌ فه‌رموویه‌تی، خوی‌ گه‌وره‌ ده‌فه‌رموی: ﴿وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّى تَبْثَ رَسُولًا﴾ نِیمه‌ هیچ‌ که‌سیک‌ سزا‌ ناده‌ین‌ تا‌ پیغه‌مبه‌ریک‌ ده‌نیرین‌. که‌اوبو: هر‌ کاتیک‌ که‌پو‌ کویره‌که‌ چاک‌ بونه‌وه، نه‌وی‌تریش‌ بانگه‌وازی‌ پی‌گه‌یشت‌و بووه‌ موسلمان، هیچیان‌ قه‌زا‌کردنه‌و‌یان‌ له‌ سر‌نیه، به‌لام‌ نه‌گه‌ر‌ به‌ ساغی‌ له‌ دایک‌ بوو، ئینجا‌ له‌ دوی‌ فاماندن‌ تووشی‌ که‌پی‌و‌ کویری‌ بوو، نه‌وه‌ واجب‌ به‌ گویره‌ی‌ فاماندنه‌که‌ خواپه‌رستی‌ بکا، هروه‌ک‌ له‌ (الشروانی)‌دا‌ پوون‌ کراوه‌ته‌وه.

(وَلَا ذِي حَيْضٍ) هروه‌ها‌ قه‌زا‌کردنه‌وه‌ واجب‌ نیه، له‌ سر‌ ئافره‌تی‌ خاوه‌ن‌ حه‌یز، یان‌ زه‌یسانی، واته‌: حه‌پامه‌ نویژه‌کانی‌ ماوه‌ی‌ حه‌یز، یان‌ زه‌یسانی‌ قه‌زا‌ بکه‌نه‌وه، هروه‌ک‌ له‌ باسی‌ حه‌یزدا‌ به‌لگه‌مان‌ هیتاوه‌ (أَوْ جُنُونٍ) هروه‌ها‌ له‌ سر‌ مرقفی‌ شیت‌ (أَوْ إِغْمَاءٍ) یان‌ مرقفی‌ بی‌هوش‌بوو، هیچیان‌ له‌ سه‌ریان‌ واجب‌ نیه‌ نویژه‌کانی‌ ماوه‌ی‌ شیتی‌و‌ بیهوشی‌ قه‌زا‌ بکه‌نه‌وه، به‌ به‌لگه‌ی‌ حه‌دیه‌سه‌که‌ی‌ ﴿رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثَةٍ﴾ پی‌بریدوو.

(بِخِلَافِ السُّكْرِ) به‌لام‌ مرقفی‌ سه‌رخوش‌ له‌ سه‌ری‌ واجب‌ه‌ نویژه‌کانی‌ کاتی‌ سه‌رخوشی‌ قه‌زا‌ بکاته‌وه، هروه‌ها‌ نه‌و که‌سه‌ی‌ به‌ قه‌سدی‌ خوی‌ بی‌هوش‌ کردوه، یان‌ به‌ قه‌سدی‌ کاریکی‌ وه‌های‌ کرد: پی‌ی‌ شیت‌ بوو، نه‌وانه‌ش‌ وه‌کو‌ سه‌رخوش‌ واجب‌ه‌ نویژه‌کانی‌ ماوه‌ی‌ بیهوشی‌و‌ شیتی‌ قه‌زا‌ بکه‌نه‌وه، به‌لام‌ نه‌گه‌ر‌ به‌ زۆرلی‌کردن‌ شه‌پابیان‌ پی‌خواردوه‌وه، یان‌ نه‌یده‌زانی‌ شه‌پابه‌، یان‌ نه‌یده‌زانی‌ نه‌و‌ جوړه‌ خواردنه‌ویه‌ سه‌رخوشی‌ ده‌کا، یان‌ له‌ به‌ر‌ پی‌ویستی‌ ده‌رمانیکی‌ بیهوشی‌ به‌کار‌ هیتا: وه‌ک‌ (بَنَجْ) = به‌نگی‌ نه‌شته‌رگه‌ری، نه‌وانه‌ هیچیان‌ قه‌زا‌کردنه‌وه‌ی‌ ماوه‌ی‌ بیهوشی‌و‌ سه‌رخوشییان‌ له‌ سه‌ر‌ واجب‌ نیه، هروه‌ک‌ له‌ (المجموع‌)‌و‌ (نهایه‌)‌دا‌ پوون‌ کراوه‌ته‌وه.

ئینجا‌ بزانه: پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رموی: ﴿إِذَا رَكَدَ أَحَدُكُمْ عَنِ الصَّلَاةِ أَوْ غَفَلَ عَنْهَا فَلْيُصَلِّهَا إِذَا ذَكَرَهَا﴾ روه‌ مسلم، هر‌ کاتیک‌ یه‌کیکتان‌ خه‌وتبو، یان‌ له‌ بیر‌ی‌ چوو‌ نویژ‌ بکا، هر‌ کاتیک‌ هاته‌وه‌ بیر‌ی‌ با‌ نویژه‌که‌ بکا. که‌واته‌: خه‌وتن‌و‌ له‌ بیر‌چوون‌ ته‌نها‌ تاوانی‌ دواخستن‌ لاده‌بن‌ نه‌ک‌ تاوانی‌ نویژنه‌کردن‌، که‌واوو: نه‌گه‌ر‌ کاتی‌ نویژ‌هات، حه‌پامه‌ له‌ پیش‌ نویژ‌کردندا‌ بخه‌وی، واته‌: تاوانبار‌ ده‌بی، مه‌گه‌ر‌ قه‌ناعه‌تی‌ وابی: بۆ‌ نویژ‌کردن‌ خه‌به‌ری‌ ده‌بیته‌وه، نه‌و‌ کاته‌ خه‌وتن‌ ناپه‌سنده، هروه‌ک‌ له‌ زۆریه‌ی‌ سه‌رچاوه‌کاندا‌ له‌ باسی‌ نویژی‌ (عشاء)‌دا‌ فه‌رموویانه، هروه‌ها‌ ده‌فه‌رموون‌: سوننه‌ته‌ له‌ کاتی‌ نویژدا‌ خه‌لک‌ بۆ‌ نویژ‌کردن‌ هه‌لبستیندری، به‌ تایبه‌تی‌ نه‌گه‌ر‌ کاته‌که‌ زۆر‌ دره‌نگ‌ بی.

وَلَوْ زَالَتْ هَذِهِ الْأَسْبَابُ وَبَقِيَ مِنَ الْوَقْتِ تَكْبِيرَةٌ وَجَبَتِ الصَّلَاةُ، وَفِي قَوْلٍ يُشْتَرَطُ رُكْعَةً، وَالْأَظْهَرُ وَجُوبُ الظُّهْرِ بِإِذْكَ تَكْبِيرَةٌ آخِرُ الْعَصْرِ، وَالْمَغْرِبِ آخِرُ الْعِشَاءِ، وَلَوْ بَلَغَ فِيهَا أَتَمُّهَا وَأَجْزَأُهَا عَلَى الصَّحِيحِ، أَوْ بَعْدَهَا فَلَا إِعَادَةَ عَلَى الصَّحِيحِ،

(وَلَوْ زَالَتْ هَذِهِ الْأَسْبَابُ) نه گهر نه و هویانه نویتنه کردن لاجون، واته: کوفرو مندالیو
حهیزو شیتی له کۆتایی نویتدا لاجون (وَبَقِيَ مِنَ الْوَقْتِ تَكْبِيرَةٌ) له کاتی نویتده که تهنه به
قه ماوهی (اللَّهُ أَكْبَرُ) نویتدابه ستن مابو (وَجَبَتِ الصَّلَاةُ) نویتده که ی نه و کاته واجب،
چونکه گه یوه ته به شیکی کاتی نویتده که، واته: نه و نویتده ی ده که ویتنه نه ستنو واجب
قه زای بکاته وه (وَفِي قَوْلٍ يُشْتَرَطُ رُكْعَةً) له فهرمووده یه کدا به مهرج داده نری: به قه
ماوهی په کهه تیک کاتی نویتده که مابن.

(وَالْأَظْهَرُ) فهرمووده ی به هیزتر نه وه یه: (وَجُوبُ الظُّهْرِ) نویتنی نیوه پۆ واجب ده بن (بِإِذْكَ
تَكْبِيرَةٌ) به گه یشتنه نه ندازی ماوهی (اللَّهُ أَكْبَرُ) یکی نویتدابه ستن (آخِرُ الْعَصْرِ) له کۆتایی
کاتی عسردا، نه گهر نه و هویانه نه مابن (وَالْمَغْرِبِ) ههروه ها نویتنی مه غریبش واجب ده بن
به گه یشتنه نه ندازه ی ماوهی (اللَّهُ أَكْبَرُ) له کۆتایی کاتی عیشادا، نه گهر
نه و هویانه نه مابن:

واته: نه گهر له کۆتایی کاتی عسردا، یان له کۆتایی کاتی عیشادا به قه (اللَّهُ أَكْبَرُ) یکی
نویتدابه ستن مابو، کافر موسلمان بوو، یان مندال بلوغی بوو، یان شیتو بیهوش چاک
بونه وه، یان ئافرهت له ههیز، یان له زه یسانی پاک بۆوه، نه وه نویتنی عه سرو نیوه پۆ به
یه که وه له سه ر واجب ده بن و واجب: هه ردوکیان قه ز بکاته وه، ههروه ها نویتنی عیشاو
مه غریبشی به یه که وه له سه ری واجب ده بن و واجب: هه ردوکیان قه ز بکاته وه، چونکه
هر لایه نیک له و دوو نویتنه — له حاله تی عوزی سه فه ردا — به یه که وه کۆ ده کرتنه وه،
که واته: له حاله تی ناچاریدا، له پیشتن که به یه که وه واجب بن.

جا بزانه: نه و به یاره تایبهت به عه سرو به عیشایه، واته: نه گهر له کاتی نویتنی نیوه پۆ،
یان مه غریب، یان سه بنی ئا نه و هویانه نه مان، نه وه تهنه نویتنی نه و کاته واجب ده بن و
نویتنی پیشه وه واجب نابن، ههروه که له سه رچاوه کانداهه رموویانه.

(وَلَوْ بَلَغَ فِيهَا) نه گهر کوپ، یان کچ له ناو نویتدا بلوغی بوو، واته: ته مه نی پانزه سالی
ته واو کرد (أَتَمُّهَا) با نویتده که ته واو بکا (وَأَجْزَأُهَا) نویتده که شتی دروسته و به بهر واجب
ده که وئ (عَلَى الصَّحِيحِ) له سه ر فهرموودی پاست (أَوْ بَعْدَهَا) یان له پاش نویتکردن بلوغی
بوو و کاتی نویتده که ش مابو (فَلَا إِعَادَةَ) دووباره کردنه وه ی نه و نویتده واجب نیه، به لکو
سوننه ته (عَلَى الصَّحِيحِ) له سه ر فهرمووده ی پاست.

وَلَوْ حَاضَتْ أَوْ جُنَّ أَوَّلَ الْوَقْتِ وَجَبَتْ تِلْكَ إِنْ أَذْرَكَ قَدْرَ الْفَرَضِ، وَإِلَّا فَلَا.
(فَصْلٌ) الْأَذَانُ وَالْإِقَامَةُ سُنَّةٌ، وَقِيلَ فَرَضٌ كِفَايَةً، وَإِنَّمَا يُشْرَعَانِ لِمَكْتُوبَةٍ، وَيُقَالُ فِي
الْعِيدِ وَتَحْوِهِ:

(وَلَوْ حَاضَتْ) نه گهر ئافرهت له سهره تاي کاتي نوێژێکدا ههیز، یان زه یسانی تووش بوو (أَوْ جُنَّ) یان مرۆف شیت بوو، یان بێ هوش بوو (أَوَّلَ الْوَقْتِ) له سهره تاي کاتي نوێژدا (وَجَبَتْ تِلْكَ) نوێژی نه و کاته ی له سهر واجب ده بێ (إِنْ أَذْرَكَ قَدْرَ الْفَرَضِ) نه گهر له سهره تاي کاته که دا گه یشتبێته نه ندازه ی نه و نوێژکردنه، که واته: ههر کاتێک له ههیز، یان له زه یسانی پاک بۆوه، یان له شیت، یان له بیهوشی چاک بۆوه، واجبه نه و نوێژه قهزا بکاته وه (وَإِلَّا) به لام نه گهر له سهره تاي نوێژه که نه گه یشته نه ندازه ی نه و نوێژکردنه و ههیز، یان زه یسانی تووش بوو، یان شیت بوو، یان بێ هوش بوو (فَلَا) نوێژی نه و کاته ی له سهر واجب نیه قهزا بکاته وه.

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسِي بَانْگُو ئِيقَامَه ت﴾

بزانه: له دوا ی دروستکردنی مزگه وتی پیغه مبه ر (عبدالله بن زید الانصاری) بوو، بانگو ئیقامه تی له خه وندا دیتو و پیغه مبه ریش (عبدالله بن زید الانصاری) بوو، بانگو ئیقامه تی له خه وندا دیتو و پوهن کراوه ته وه.

(الْأَذَانُ) بانگدان بۆ پێنج فه رزه کان (وَالْإِقَامَةُ) ئیقامه ت کردن بۆ نوێژدا به ستن (سُنَّةٌ) هه ردو وکیان سوننه تن، که واته: نه گهر بانگیش نه درێ و ئیقامه تیش نه کړی، نوێژه که ی هه ردو سته (وَقِيلَ) له فه رمووده یه که ی بێ هێژدا (فَرَضٌ كِفَايَةً) بانگو ئیقامه ت (فَرَضُ الْكِفَايَةِ) نه، واته: نه گهر دانیشتیوانی شوێنێک یه که ده نگ بون: که بانگ نه درێ، یان ئیقامه ت نه کړی، نه وه جهنگیان له گه ل ده کړی، چونکه بانگو ئیقامه ت له دروشمه ئاشکرایه کانی ئیسلامن.

که وابو: بۆ به جیهێتانی نه و سوننه ته، یان نه و (فَرَضُ الْكِفَايَةِ) یه پێویسته له هه ردی یه که ی بچو وک بانگێک بدری و له هه ر شارێکی گه وره ش له چه ند شوێنێکدا بانگ بدری، تا کو گشت دانیشتیوانی نه و شوێنه گوێیان لێ بێ، هه ره وک له سه رچاوه کا ندا فه رموویانه. (وَإِنَّمَا يُشْرَعَانِ لِمَكْتُوبَةٍ) بانگو ئیقامه ت -له شه رعدا- ته نها بۆ پێنج نوێژه واجبه کان داندراون، واته: بۆ نوێژه سوننه ته کان و بۆ نوێژی (جَنَازَةٍ) و بۆ نوێژی نه زر دانه ندراون (وَيُقَالُ فِي الْعِيدِ) له جیاتی بانگو ئیقامه ت بۆ نوێژی جهژن ده گووتری: (وَتَحْوِهِ) هه ره ها بۆ نوێژه سوننه ته کانی تریش که به جه ماعه ت ده کړین -وه کو نوێژی پۆزگیران و

الصَّلَاةَ جَامِعَةً. وَالْجَدِيدُ نَذْبُهُ لِلْمُنْفَرِدِ، وَيَرْفَعُ صَوْتَهُ إِلَّا بِمَسْجِدٍ وَقَعَتْ فِيهِ جَمَاعَةٌ، وَيُقِيمُ لِلْفَائِتَةِ وَلَا يُؤَذِّنُ فِي الْجَدِيدِ، قُلْتُ: الْقَدِيمُ أَظْهَرُ وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

مانگگیران و نویژی باران و ته پراویچی په مه زان - بؤ گشتیان ده گوتړی: ﴿الصَّلَاةُ جَامِعَةٌ﴾
رواه الشيخان في صلاة الكسوف.

ئينجا بزانه: له لای (ابن حجر) نو دوو ووشه به به یه که وه دوو جار ده گوتړین، جاریک له جياتی بانگ، جاریکیش له جياتی ثیقامه، به لام له لای (الرملی) ته نها یه جار له جياتی ثیقامه ده گوتړین، هه روه که له (الشروانی) دا پوون کراوه ته وه.

(وَالْجَدِيدُ) به فهرموده دی نوی (نَذْبُهُ لِلْمُنْفَرِدِ) بانگدان سوننه ته بؤ نو که سہی به ته نها یی نویژ ده کا، جیاوازی نیه: له چولی بی، یان له ناوه دانی، هه ر چنه گویشی له بانگیکی تر بویی (وَيَرْفَعُ صَوْتَهُ) دهنگی خوی به رز ده کاته وه (إِلَّا بِمَسْجِدٍ) ته نها له مزگه وتیکی وه هادا نه بی (وَقَعَتْ فِيهِ جَمَاعَةٌ) که نویژی به جه ماعه تی تیدا کرابی، نه وه که خه لکه که واتیگا: کاتی نویژیکی تر هاتوه، یان بکه ونه گومان که کاتی نویژه که یان پاست نه بوه ﴿عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ: أَنَّ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ قَالَ لَهُ: إِذَا كُنْتَ فِي غَمِّكَ أَوْ بَادِيَتِكَ فَأَذَلْتَ بِالصَّلَاةِ فَارْفَعْ صَوْتَكَ بِالنِّدَاءِ فَإِنَّهُ لَا يَسْمَعُ مَدَى صَوْتِ الْمُؤَذِّنِ حِينَ وَلَا إِلْسَ وَلَا شَيْءَ إِلَّا شَهِدَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ سَمِعْتُهُ مِنَ النَّبِيِّ ﷺ﴾ رواه البخاری، هه ر کاتیک له ناژهل له وه پاندن بووی، یان له چولی بووی و بانگ دا، دهنگت به رز بکه وه، چونکه هه ر جنوکه وه هه ر ناده میزادیکی وه هه ر شتیک گوی تی له دهنگی بانگدر بی، له پوژی قیامه تدا شاهیدی بؤ ده دن، نه وه ی پیم گوتی، گویم له پیغه مبه ر ﷺ بووه.

ئينجا بزانه: له فهرموده ی کلون نویژ دا: ثیقامه تکر دنیس سوننه ته بؤ نو که سہی به ته نها یی نویژ ده کا، هه روه که له (المجموع) و (مغنی) دا فهرموویانه.

(وَيُقِيمُ) سوننه ته ثیقامه ت بکا (لِلْفَائِتَةِ) بؤ قه زا کر د نه وه ی هه ر یه کیک له و پینج نویژه واجبانه، جا به ته نها یی بی، یان به جه ماعه ت (وَلَا يُؤَذِّنُ) به لام بانگ نه دا (فِي الْجَدِيدِ) له فهرموده ی نویژ دا، چونکه پیغه مبه ر ﷺ له غه زای (خندق) دا سی نویژی قه زا کر د نه وه فهرمانی به (بلال) کرد: ثیقامه تی کرد، به لام فهرمانی بانگدانی پی ته کرد، هه روه که له باسی قه زا کر د نه وه ی نویژ دا پوون کراوه (قُلْتُ) نیما می (النواوی) ده فهرمو ی (الْقَدِيمُ) فهرموده ی کلن: که بانگدان بؤ نویژ قه زا کر د نه وه ش سوننه ته (أَظْهَرُ) به هیژ تره له فهرموده ی نوی (وَاللَّهُ أَعْلَمُ) چونکه له غه زای (خَبِيرٌ) دا پیغه مبه ر ﷺ بؤ قه زا کر د نه وه ی نویژی سبه ی نی فهرمانی به (بلال) کرد: بانگی دا، ئینجا ثیقامه تی شی کرد، هه روه که له (بخاری و مسلم) دا گپیږدراوه ته وه، ناشکراشه: غه زای (خَبِيرٌ) له دوی (خندق) دا هاتوه.

فَإِنْ كَانَ قَوَائِمُ لَمْ يُؤْذَنْ لَغَيْرِ الْأُولَى، وَيَنْدَبُ لَجَمَاعَةِ النِّسَاءِ الْإِقَامَةُ لَا الْأَذَانَ عَلَى الْمَشْهُورِ، وَالْأَذَانَ مَثْنً، وَالْإِقَامَةُ فُرَادًى إِلَّا لَفْظَ الْإِقَامَةِ،

(فَإِنْ كَانَتْ قَوَائِمُ) جا نه گهر نویژه فه وتاوه كان زقر بون و دهویست به دوی یه کتردا قه زایان بکاته وه (لَمْ يُؤْذَنْ لَغَيْرِ الْأُولَى) جگه له نویژی یه کهم بق هیچی تریان بانگ نه دا، ههروه ها له (المجموع) دا ده فه رموی: نه گهر ویستی دوو نویژ به (جمع التقدیم)، یان به (جمع التأخیر) بکا، نه وه بق نویژی یه کهم بانگو نیقامهت سوننه ته، به لام بق نویژی دووهم ته نه نا نیقامهت سوننه ته، ههروه ک پیغه مبه ر^ه له (حجّة الوداع) دا وای کردوه وه له (صحیح مسلم) دا گپ دراو ته وه.

(وَيَنْدَبُ) سوننه ته (لَجَمَاعَةِ النِّسَاءِ) بق نویژ به جه ماعه تکرندی ئافره تان له پشت نیاممیکی ئافره ت (الْإِقَامَةُ) نیقامه تکردن، واته: سوننه ته ئافره تیگ نیقامهت بکا، به لام نه گهر نیاممی ئافره ته که ئافره ت نه بو، به لکو پیاو، یان نه نیژ نه می بو، نه و کاته دروست نیه ئافره ت نیقامه تی بق بکا، واته: به بهر نیقامه تی نویژ ناکه وی، ههروه ک له (نهایه) و (بجیرمی) دا فه رموویانه، که واته: نه گهر نیقامه تکه ری پیاو نه بو، نه و کاته هه ر نیاممه که به خوی نیقامهت ده کا.

(لَا الْأَذَانَ) به لام بانگدان بق جه ماعه تکرندی ئافره تان سوننه ت نیه (عَلَى الْمَشْهُورِ) له سه ر فه رمووده ی ناسراوی مه زه ب، واته: سوننه ت نیه ئافره ت بق جه ماعه تکرندی ئافره تان بانگ بدا، به لام به دهنگی نزم دروسته و ده بیته زیکر، نه ک بانگ، جا نه گهر پیاوی بیگانه گوئی له دهنگی ده بو، نه و کاته چه پامه بانگ بدا، ههروه ک له (تحفة) و (مغنی) دا فه رموویانه، ههروه ها بانگدانی ئافره ت بق پیاو و بق نه نیژ نه میش دروست نیه، جیاوازی مه چه رمو نامه چه میش نیه، ههروه ک له زقریه ی سه رچاوه کاندایا فه رموویانه.

(وَالْأَذَانَ) زقریه ی وشه کانی بانگ (مَثْنً) دوو دووه (وَالْإِقَامَةَ) زقریه ی وشه کان نیقامه تی ش (فُرَادًى) یه که یه که (إِلَّا لَفْظَ الْإِقَامَةِ) ته نه نا وشه ی (قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ) نه بی، نه و دوو دووه ﴿عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَمَرَ بِلَالٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنْ يَشْفَعَ الْأَذَانَ وَيُوتِرَ الْإِقَامَةَ إِلَّا الْإِقَامَةَ﴾ رواه الشيخان، له لایه ن پیغه مبه ر^ه فه رمان به (بلال الحبشی) کرا: وشه کانی بانگ به جیوت بلئی وشه کانی نیقامه تی ش به تاک بلئی، ته نه نا وشه ی (قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ) نه بی، نه و دوو جاره.

که و ابو: بانگ به م جوره یه: ﴿اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ﴾ رواه ابو داود والنسائی بسند صحیح.

وَيُسَنُّ إِذْرَاجُهَا وَتَرْتِيلُهُ وَالتَّرْجِيعُ فِيهِ وَالتَّثْوِيبُ فِي الصُّبْحِ وَأَنْ يُؤْذَنَ قَائِمًا لِلْقِبْلَةِ، وَيَجِبُ تَرْتِيلُهُ وَمَوَالاتُهُ، وَفِي قَوْلٍ لَا يَضُرُّ كَلَامٌ وَسُكُوتٌ طَوِيلَانِ،

ثِيْقَامَتِيْش به م جَوْرَه: ﴿اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ﴾ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ، اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ﴾ رواه ابوداود بسند صحيح.

(وَيُسَنُّ إِذْرَاجُهَا) سوننه ته به بي توه ستان ثيقامت بكا (وَتَرْتِيلُهُ) سوننه ته به دري زكردنه وه و په له نه كردن بانگ بدا (وَالْتَّرْجِيعُ فِيهِ) هه روه ها (تَرْجِيع) واته: كه پاندنه وه ي شاده له بانگدا سوننه ته، به م جَوْرَه: دوو جار هه ردوو ووشه ي شاده به دهنكي نزم بلي، نينجا دووباره به دهنكي به رزيش بيانلي، چونكه له (صحيح مسلم) دا گيردراوه ته وه.

جا نه گهر (ترجيع) ي نه كرد، بانگه كه دروسته، به لام خيره گوره كه ي له ده ست ده چي، هه روه كه له (المجموع) دا فهرموويه تي.

(وَالْتَّوْبِيبُ) هه روه ها (تَّوْبِيب) واته: دووباره كردنه وه ي بانگه واز سوننه ته: به م پرسته يه: (الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ) دوو جار (فِي الصُّبْحِ) له بانگي يه كه مو دووه مي سبه يني دا، له دواي (حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ) ي دووه مدا ﴿عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ مِنَ السُّنَّةِ: إِذَا قَالَ الْمُؤْذِنُ فِي أَذَانِ الْفَجْرِ: حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ. قَالَ: الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ﴾ رواه ابن خزيمة بسند صحيح، و ابوداود عن ابي محذوره باسناد جيد، واته ي دياره.

جا نه گهر (تَّوْبِيب) ي نه كرد، بانگه كه ي دروسته، به لام خيره گوره كه ي له ده ست ده چي، هه روه ها ناپه سنده له بانگه كاني تر دا (تَّوْبِيب) بكا، هه روه كه له (المجموع) دا فهرموويه تي.

(وَأَنْ يُؤْذَنَ قَائِمًا) سوننه ته به پتوه بانگ بداو ثيقامت بكا (لِلْقِبْلَةِ) پووي له قيبله بي و له سه ر شوي نيكي به رز بي و له هه ردوو (حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ) دا به لاي راسته ي دا ناو پ بداته وه و له هه ردوو (حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ) دا به لاي چه په ي دا ناو پ بداته وه و له هه موو بانگدا هه ردوو سه ره په نجه ي شاده ي له ناو كوني گوئي يه كاني دابني، نه وانه گشتي له حه ديسي (صحيح) دا به لگه ي له سه ره و له سه رچاوه كاندا پوون كراونه ته وه.

(وَيَجِبُ تَرْتِيلُهُ) واجبه بانگو ثيقامت به و پريره بگوترين كه له حه ديسه كاندا هاتون (وَمَوَالاتُهُ) واجبه ووشه كاني بانگو ثيقامت به دواي يه كدا بنو ماوه يه كي دري ز نه كه ويته نيوان ووشه كان.

(وَفِي قَوْلٍ) له فهرمووده يه كدا (لَا يَضُرُّ كَلَامٌ وَسُكُوتٌ طَوِيلَانِ) زيان ي نيه: قسه كردن و بي ده نگبون هه رچه ند هه ردو و كيش دري ز بن، نينجا بزانه: نه گهر له ناو بانگدا، يان له ناو ثيقامت دا پرمي، سوننه ته له دلدا بلي: (الحمد لله).

وَشَرَطُ الْمُؤَدَّنِ: الْإِسْلَامُ وَالتَّمْيِيزُ وَالدُّكُورَةُ. وَيُكْرَهُ لِلْمُحَدَّثِ، وَلِلْجُنُبِ أَشَدُّ،
وَالْإِقَامَةُ أَغْلَظُ، وَيُسْنُ صَيِّتُ حَسَنِ الصَّوْتِ عَدْلٌ، وَالْإِمَامَةُ أَفْضَلُ مِنْهُ فِي الْأَصَحِّ،
قُلْتُ: الْأَصَحُّ أَنَّهُ أَفْضَلُ مِنْهَا وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

هره‌ها نه‌گه‌ر کویتیک، یان مندالیک دیت خه‌ریک بوو بکه‌ویتته بیریک، یان له بانیک
بکه‌وی، واجبه ناگاداری بکاته‌وه، واته: نینجا هر به خوی بانگ، یان نیقامه‌ته‌کی ته‌واو
ده‌کا، به‌لام دروست نیه یه‌کیکی تر بوی ته‌واو بکا، واته: نه‌گه‌ر به‌شیکی بانگ، یان
نیقامه‌تی گوت، نینجا وازی لی‌هیتنا، یان مرد، یان بی‌هوش بوو، دروست نیه یه‌کیکی تر
نه‌و بانگو نیقامه‌ته‌ی بوی ته‌واو بکا، به‌لکو له سه‌ره‌تاوه ده‌ست به بانگو نیقامه‌ت
ده‌کاته‌وه، هره‌وک له تۆریه‌ی سه‌رچاوه‌کاندا نه‌و مه‌سه‌لانه پوون کراوه‌ته‌وه.

(وَشَرَطُ الْمُؤَدَّنِ) مه‌رجه‌کانی بانگده‌رو نیقامه‌ت‌کر: یه‌که‌م: (الْأَسْلَامُ) نیسلامه‌تی‌یه.
دووهم: (وَالْتَّمْيِيزُ) فاماندنه، که‌وابو: بانگو نیقامه‌تی کافرو سه‌رخ‌وش و مندالی‌نه‌فام
دروست نیه، به‌لام بانگو نیقامه‌تی مندالی‌فامیده دروسته، هره‌وک له (المجموع) و
(نهاية) دا فهرموویانه. سیه‌م مه‌رجی بانگده‌ر: (وَالدُّكُورَةُ) نیرایتیه، چونکه بانگدانی
ئافره‌ت بۆ پیاو بۆ نه‌نیر نه‌می دروست نیه، هرچه‌ند مه‌رچه‌میش بن - واته: به‌به‌ر
بانگی نویژ ناکه‌وی - به‌لام بانگدانی ئافره‌ت بۆ ئافره‌تان دروسته سوننه‌ت نیه، هره‌وک
له‌مه‌ویه‌ر به‌دریژی هر دوو مه‌سه‌له‌مان پوون کردنه‌وه.

(وَيُكْرَهُ) نیقامه‌ت و بانگدان ناپه‌سندن (لِلْمُحَدَّثِ) بۆ پیاوی بی‌ده‌ست‌نویژ (وَلِلْجُنُبِ أَشَدُّ) بۆ
جه‌نابه‌تدار ناپه‌سندیه‌که به‌هیزتره، به‌لام دروستیشن (وَالْإِقَامَةُ) نیقامه‌ت‌کردنی
بی‌ده‌ست‌نویژو جه‌نابه‌تدار (أَغْلَظُ) ناپه‌سندیه‌که‌ی گه‌وره‌تره له ناپه‌سندی بانگدانه‌که‌یان
(وَيُسْنُ صَيِّتُ) سوننه‌ته بۆ بانگدان: پیاویکی ده‌نگ به‌رز بی (حَسَنِ الصَّوْتِ) ده‌نگی خوش
بی (عَدْلٌ) دابه‌روه‌ر بی.

(وَالْإِمَامَةُ) نیمامه‌تی نویژی جه‌ماعه‌ت (أَفْضَلُ مِنْهُ فِي الْأَصَحِّ) خیری گه‌وره‌تره: له بانگدان
(قُلْتُ) نیمامی (النواوی) ده‌فهرموئی (الْأَصَحُّ أَنَّهُ أَفْضَلُ مِنْهَا) به‌فهرمووده‌ی راستتر
بانگدان خیری گه‌وره‌تره له نیمامه‌تی نویژ (وَاللَّهُ أَعْلَمُ) چونکه خوی گه‌وره ده‌فهرموئی:
﴿وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا﴾ کئی گوفتاری جوانتره له‌و که‌سه‌ی
بانگه‌واز بۆ خواپه‌رستی ده‌کاو کرده‌وه‌ی چاکیش ده‌کا؟. هه‌زه‌تی (عائشه) ده‌فهرموئی:
مه‌به‌ست بانگده‌ره‌کانن. هره‌وک له سه‌رچاوه‌کاندا فهرموویانه.

نینجا بزانه: نه‌گه‌ر پیاو بۆی بگوچی بانگ بدو نیمامه‌تیش بکا، نه‌وه سوننه‌ته
هه‌روه‌کیان بکا، هره‌ها سوننه‌ته: بانگده‌ر نیقامه‌تی نویژ بکا، که‌واته: نه‌گه‌ر یه‌کیک

وَشَرَطُهُ أَلَوْقْتُ إِلَّا الصُّبْحَ فَمَنْ نَصَفَ اللَّيْلَ، وَيَسُنُّ مُؤَذِّنَانِ لِلْمَسْجِدِ يُؤَذِّنُ وَاحِدٌ قَبْلَ الْفَجْرِ وَآخَرُ بَعْدَهُ، وَيَسُنُّ لَسَامَهُ مِثْلُ قَوْلِهِ إِلَّا فِي حَيْعَلَتَيْهِ فَيَقُولُ: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ. قُلْتُ: وَإِلَّا فِي التَّوْبِ فَيَقُولُ: صَدَقْتُ وَبَرَزْتُ. وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

بانگی‌دا، یه‌کیکی تریش نیقامه‌تی کرد، نه‌وه‌ش دروسته، هه‌روه‌ک له (المجموع) دا په‌وهن کراوه‌ته‌وه.

(وَشَرَطُهُ) مه‌رجی دروستبوونی بانگ (أَلَوْقْتُ) ده‌بی کاتی نوێژه‌که هاتبێ، واته: بانگدان له پیش هاتنی کاتی نوێژدا حه‌رامه (إِلَّا الصُّبْحَ) ته‌نها بانگی سه‌بینه‌ی نه‌بێ (فَمَنْ نَصَفَ اللَّيْلَ) نه‌و له نیوه‌ی شه‌وی‌وه دروسته، پی‌غه‌مه‌به‌ر ﷺ ده‌فه‌رموی: ﴿إِنْ بَلَائًا يُؤَذِّنُ بِلَيْلٍ فَكُلُّوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يُنَادِيَ ابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ﴾ رواه الشيخان، (بلال الحبشي) له پیش به‌یاندایا به شه‌وی بانگ ده‌دا، ئیوه له پاشیودا بخۆن و بخۆنه‌وه تا (عبدالله ابن أم مكتوم) بانگ ده‌دا. (وَيَسُنُّ) مه‌ر به به‌لگه‌ی نه‌و حه‌دیه‌سه: سوننه‌ته (مُؤَذِّنَانِ لِلْمَسْجِدِ) مزگه‌وت دوو بانگده‌ری هه‌بن: (يُؤَذِّنُ وَاحِدٌ قَبْلَ الْفَجْرِ) یه‌کیکیان له پیش به‌یاندایا به شه‌وی بانگ بدا (وَآخَرُ بَعْدَهُ) نه‌وی تریشیان له پاش ده‌رکه‌وتنی به‌یان بانگ بدا، هه‌روه‌ک (بلال) و (عبدالله) وایان ده‌کرد.

﴿وه‌لامی بانگ و نیقامه‌ت﴾

(وَيَسُنُّ لِسَامِهِ) سوننه‌ته بۆ نه‌و که‌سه‌ی گۆی له بانگده‌رو له نیقامه‌تکه‌ره: وه‌لامی بانگ و نیقامه‌ت بداته‌وه، واته: (مِثْلُ قَوْلِهِ) گشت ووشه‌یه‌ک له دوا‌ی نه‌ودا وه‌کو وی بلی، پی‌غه‌مه‌به‌ر ﷺ ده‌فه‌رموی: ﴿إِذَا سَمِعْتُمُ النَّدَاءَ فَقُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ الْمُؤَذِّنُ﴾ رواه الشيخان، مه‌ر کاتی‌ک گۆتیان له بانگ بوو، ئیوه‌ش وه‌کو بانگده‌ر بلی.

(إِلَّا فِي حَيْعَلَتَيْهِ) ته‌نها له مه‌ردوو (حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ) و (حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ) دا نه‌بێ (فَيَقُولُ) له وه‌لامی نه‌و دووانه‌دا ده‌لی: (لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ) رواه مسلم. (قُلْتُ) نیعامی (النواوی) ده‌فه‌رموی (وَالْأَفْسَى التَّوْبِ) ته‌نها له (تتووب) ی بانگی سه‌بینه‌تیش نه‌بێ (فَيَقُولُ) له وه‌لامی (الصَّلَاةَ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ) دا ده‌لی: (صَدَقْتُ وَبَرَزْتُ)، چونکه نه‌مه‌یان له و شویتنه ده‌وه‌شیتنه‌وه (وَاللَّهُ أَعْلَمُ).

ئینجا بزانه: نه‌گه‌ر گۆی له دوو بانگ، یان زیاتر بوو، نه‌وه وه‌لامی گشتیان سوننه‌ته، به‌لام وه‌لامی به‌که‌میان خیری زیاتره، هه‌روه‌ها نه‌گه‌ر خه‌ریکی قورئان خویندن، یان ده‌رس، یان زیکرکردن بوو، سوننه‌ته: واز بێنێ وه‌لامی بانگ بداته‌وه، به‌لام نه‌گه‌ر له نوێژدا بوو، یان له ئاوده‌ستخانه‌دا بوو، یان خه‌ریکی جی‌ماع بوو، نه‌وه له دوا‌ی ته‌واکردنی نه‌وانه، وه‌لامی بانگ ده‌داته‌وه، هه‌روه‌ها له نیقامه‌تیش له وه‌لامی (قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ) بلی: (أَقَامَهَا اللَّهُ وَأَدَامَهَا). چونکه حه‌دیه‌سیکی بی‌هیزی ده‌ره‌ق هاتوه، هه‌روه‌ک

وَلِكُلِّ أَنْ يُصَلِّيَ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ بَعْدَ فَرَاغِهِ،

له سرچاوه کانداهرموویانه، ئینجا که نیقامه کورتایی هات، ئه و کاته بۆ نویژدابه ستن هه لده ستن، ههروه که باسی جهماعه تدا ههرموویانه.

﴿ ناکاداری ﴾: نه گهر له پۆژی ههینی له کاتی بانگی بهردهستی ووتارخویندا چوو ه ناو مزگهوت، نه وه به پیوه وهلامی بانگ ده داته وه، ئینجا به سووکی سوننه تی (تَحِيَّةُ الْمَسْجِدِ) دهکا، ههروه که (ابن قاسم) دا ههرموویه تی، واته: سوننه ته وهلامی بانگ بداته وه، ئینجا نویژدابه ستن، به لام نه گهر نویژ بکا، ئینجا وهلامی بانگ بداته وه، نه وهش له سوننه ت دوور نیه، ههروه که (الشبراملسی) ههرموویه تی.

ئینجا بزانه: هه رکاتی که نیقامه ته دهستی پی کرا، ناپه سنده خو ی به نویژی سوننه ت خه ریک بکا، جیاوازی هه یج جۆره سوننه تیکش نیه، له (المجموع) دا به لگه ی به م حه دسه میتاوه ته وه، که پیغه مبه ر ﷺ ده هه رموی: ﴿إِذَا أَقِمْتَ الصَّلَاةَ فَلَا صَلَاةَ إِلَّا الْمَكْتُوبَةُ﴾ رواه مسلم، هه رکاتی که نیقامه تی نویژ کرا، جگه له نویژی واجب هه یج نویژیکی تر نیه.

﴿ باسی سه لاوات و دوعای دوا ی بانگ و نیقامه ت ﴾

(وَلِكُلِّ) سوننه ته بۆ گشتیان، واته: بۆ بانگده رو نیقامه تکه رو بۆ نه وه که سه ش که گو یی له بانگده رو نیقامه تکه ره (أَنْ يُصَلِّيَ) سه لاوات لی بیدا به سه لامه وه (عَلَى النَّبِيِّ ﷺ) له سه ر پیغه مبه ر ﷺ (بَعْدَ فَرَاغِهِ) پاش ته واو بوونی بانگ، یان نیقامه ت، پیغه مبه ر ﷺ ده هه رموی: ﴿إِذَا سَمِعْتُمُ الْمُؤَذِّنَ فَقُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ، ثُمَّ صَلُّوا عَلَيَّ فَإِنَّهُ مَن صَلَّى عَلَيَّ صَلَاةً صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ بِهَا عَشْرًا، ثُمَّ سَلُوا اللَّهَ لِي الْوَسِيلَةَ إِلَيْهَا مَنْزِلَةٌ فِي الْجَنَّةِ لَا تَنْبَغِي إِلَّا لِعَبْدٍ مِّنْ عِبَادِ اللَّهِ تَعَالَى وَأَرْجُو أَنْ أَكُونَ أَكَا هُوَ، فَمَنْ سَأَلَ لِي الْوَسِيلَةَ حَلَّتْ لَهُ الشَّفَاعَةُ﴾ رواه مسلم واصحاب السنن، هه رکاتی که گو ییان له بانگده رو بو، نیوهش وهکو وی بلین (واته: وهلامی بانگ بدنه وه)، ئینجا سه لاوات له سه ر من لی بدهن، چونکه هه رکه سی که سه لاواتیکم له سه ر لی بیدا، خوا ی که و ره به وه سه لاواته ده ره حمه تی بۆ سه ر ده نیژی، ئینجا له دوا ی سه لاواتیش دوعای وه سیله م بۆ بکه ن، چونکه وه سیله پله یه که له به هشتدا ته نها بۆ یه که بنده ی خوا ده بی، منیش تکام وایه من نه وه بنده یه بم که نه وه پله یه ی ده نریتی، جا هه رکه سی که دوعای وه سیله م بۆ بکا، شه فاعه تی منی ده گاتی له پۆژی قیامه ت.

که وا بو: به به لگه ی نه م حه دیسه: سه لاواتیک له دوا ی بانگ سوننه ته، جا به دهنگی نزم بێ، یان به دهنگی بهرز، چونکه له حه دیسه که دا چۆنیه تی سه لاواته که دیاری نه کرا وه، جا چۆنیه تی نه وه سه لاواته ی نیستا له دوا ی بانگ-بانگده ره دیلی، نه وه (صلاح الدین الأیوبی) هه رمانی پی کرده، له باره ی نه وه چۆنیه تی به چه ند زانایه کی نیسلام فتوایان دا وه:

ثُمَّ اللَّهُمَّ رَبَّ هَذِهِ الدُّعْوَةِ الثَّامَّةِ وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَخْمُودًا الَّذِي وَعَدْتَهُ.

(بنچینه‌ی سه‌لاواته که سوننه‌تو چوئیه‌تی (بدعة)یه). واته: (بدعة حسنة)یه؟ چونکه (ابن حجرالهیتمی) ده‌فرمودی: (کاریکی باشی کردوه، خوا پاداشتی چاکه‌ی بداتوه). هروه که (الفتاوی الکبری) دا بهونی کردوته‌وه.

(ثُمَّ) ئینجا له دوی سه‌لاوات لیدان، بهم ووشانه دوعای (الْوَسِيلَةَ) بئ پیغه‌مبهر ﷺ ده‌کا: ﴿اللَّهُمَّ رَبَّ هَذِهِ الدُّعْوَةِ الثَّامَّةِ وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَخْمُودًا الَّذِي وَعَدْتَهُ﴾ روه البخاری واصحاب السنن.

ئینجا بزانه: به‌لگه‌ی سه‌لاواتو دوعای (الوسيلة) له دوی ئیقامه‌تیش نه‌یه: پیغه‌مبهر ﷺ ده‌فرمودی: ﴿يَنْ كُلِّ أَذَانٍ صَلَاةً﴾ روه الشیخان، له نیوان گشت بانگو ئیقامه‌تیکدا نوێژکی سوننه‌ت هیه. واته: چونکه پیغه‌مبهر ﷺ لی‌رده ئیقامه‌تیشی به بانگ داناو، ه‌دیه‌سه‌کانی دوی بانگ ئیقامه‌تیش ده‌گرته‌وه.

جگه له‌وه‌ش: ئیعامی (النواوی) له (الانکار) دا ده‌رباره‌ی سه‌لاواتو دوعای (الْوَسِيلَةَ) له دوی ئیقامه‌ت، ئەم فرموده‌یه‌ی هیناوه: ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ إِذَا سَمِعَ الْمُؤَذِّنَ يُقِيمُ الصَّلَاةَ يَقُولُ: (اللَّهُمَّ رَبَّ هَذِهِ الدُّعْوَةُ الثَّامَّةُ وَالصَّلَاةُ الْقَائِمَةُ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ سُوْلُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ)﴾ روه ابن السنی، واته: که (ابوهریره) گوئی لی‌ده‌بو: بانگ‌ده‌ر ئیقامه‌تی ده‌کرد، نه‌ویش به‌و ووشانه‌ی پابردو سه‌لاواتی لی‌ده‌داو دوعای وه‌سیله‌ی بئ پیغه‌مبهر ﷺ ده‌کرد.

ئینجا بزانه: له دوی ئیقامه‌تیش ه‌ر دوعایه‌که‌ی ه‌دیه‌سی پابردو خیرتره، چونکه ووشه‌کانی هی پیغه‌مبهر ﷺ به‌لام ووشه‌کانی ئیره‌هی (ابی‌هریره)یه ﷺ.

دیشان بزانه: له لای ئیعامی (النواوی) سوننه‌ته: له پیش ئیقامه‌تیش سه‌لاوات لی‌بدری، ه‌روه که (فتح‌المعین) و (بغیة‌المسترشدین) گنپاویه‌تیانه‌وه.

﴿پاشکو﴾ یه‌که‌م: ه‌ر کاتی‌ک بانگ درا، ناپه‌سنده: بانگ‌ده‌رو خه‌لکی‌تریش له مزگه‌وت - واته: له شویتنی جه‌ماعت - ده‌رچن تا نوێژ ده‌کن، مه‌گه‌ر عوزی‌کیان ه‌به‌ی، ه‌روه‌که له سه‌رچاوه‌کاندا فرموویانه ﴿عَنْ أَبِي الشَّعَثَاءِ: كُنَّا مَعَ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فِي الْمَسْجِدِ فَخَرَجَ رَجُلٌ حِينَ أَذَّنَ الْمُؤَذِّنُ، فَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: أَمَا هَذَا فَقَدْ عَصَى أَبَا الْقَاسِمِ﴾ روه مسلم، ئیمه له‌که‌ل (ابی‌هریره) له مزگه‌وتدا بوین، له‌و کاته‌ی بانگ‌ده‌ر بانگی دا پیاوی‌ک له مزگه‌وت چوه‌ ده‌روه، جا (ابوهریره) فرمودی: ئەم پیاوه به‌رامبه‌ر پیغه‌مبهر ﷺ تاوانی کرد. واته: چونکه له پیش نوێژکردندا چوه‌ ده‌روه.

دووم: سوننه ته: له دواى بانگ - جگه له سه لواتو دوعايه كې پايږدو - بلى: ﴿أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، رَضِيتُ بِاللَّهِ رَبًّا وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولًا وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا﴾ رواه مسلم. هرهوك له (المجموع) دا فرمويي تى.

هرهوا پيغه مېر عليه السلام ده فرموي: ﴿لَا يُرَدُّ الدُّعَاءُ بَيْنَ الْأَذَانِ وَالْإِقَامَةِ﴾ رواه اصحاب السنن بسند حسن، دوعا ناگه پيښيږته وه - واته: قبول ده بى - له نيوان بانگو نيقامه تدا.

جا پيغه مېر عليه السلام هم دوعايي بى دواى بانگ به گرنگتر داناوه: ﴿اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَاقِبَةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ رواه الترمذى بسند حسن، خوايه: تكاى بى به لايت لى ده كه له دنياو له قيامه تدا.

سنيهم: سوننه ته له دواى بانگان - جگه له مغريب - نه وړنده ماوه بدرى: تا خه ك بى جماعت كى ده پيښه وه و سوننه ته كاني پيش نويژه كېش ده كېن، هرهوك له سرچاوه كاندا فرموييانه، جا له (الشرواني) دا لايكه مى نه ندازه ي نه و ماوه يي به چواريكه سعاتيك داناوه.

كه واپو: هر كاتيك نه ندازه ي چواريكه سعاتيك له سره تاي كاتي نويژه كه پويشت، نيمام نويژى جماعت له گه ل نه وړنده كه سانه دا ده كا: كه ناماده بونه، هرچه ند كه ميش بن، واته: ناپه سنده چاوه پوانى كه سيكي تر بكا، هر چه ند پيژدا ريش بى، چونكه له فرموده ي به ميژننر دا: جماعه تي كه م له سره تاي كاندا خيږي گوره تره له جماعه تي ژور له كوتايى كاندا، هرهوك (تحفة) له باسى كاته كاني نويژدا پوونى كړيږته وه و به لگه شي به م دوو حديسانه ميڼاوه ته وه:

۱- ﴿پيغه مېر عليه السلام جاريك له جماعه تي عه سر به هوى كيښه ي نيوان (بنى عمرو) - له عادمي خوى دوا كه وتو نيمامى (ابوبكر) عليه السلام پيشنويژى بى (صحابه) كان كړد، پيغه مېر عليه السلام گه پشته نويژه كه و نويژى له پشت دابه ستو به و كار هښ پازى بوو، هرهوك له (بخارى و مسلم) دا گيږدراوه ته وه.

۲- ﴿له غمزاى (تبوك) دا پيغه مېر عليه السلام له نويژى سبه يني دوا كه وتو هه زړه تي (عبدالرحمن بن عوف) پيشنويژى بى (صحابه) كان كړد، پيغه مېر عليه السلام له ږمكه تي دوو همدا گه پشته نويژه كه و نويژى له پشت دابه ستو به و كار هښ پازى بوو، هرهوك (مسلم و ابن سعد) گيږاويه تيانه وه.

کواته: به به لگهی نهو دوو حه دیسه ش- جگه له مه غریب- تا ماوهی چوارێکه سه عاتیك
چاوه پوانی ئیمامی مزگهوت ده کړی، جا نه گهر له نوای چوارێکه سه عاتیك ئاماده نه بو،
یه کیک پیتشونوژی بۆ خه لکه که ده کا، تا کو خیری سه ره تای کاتیان له ده ست نه چی، والله اعظم.

چوارهم: هر کاتیک ویستی نوێژ بکا، سوننه ته له پیتش نیقامه تدا هم زیکرانه بکا: که له م
حه دیسه دا هاتون و ئیمامی (النواوی) له (الاذکار) دا هیتاویه تی: ﴿عَنْ أُمِّ رَافِعٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ:
يَا رَسُولَ اللَّهِ ذُنِّي عَلَى عَمَلٍ يَأْجُرُنِي اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ عَلَيْهِ؟ قَالَ ﷺ: يَا أُمُّ رَافِعٍ إِذَا قُمْتَ إِلَى الصَّلَاةِ
فَسَبِّحِ اللَّهَ تَعَالَى عَشْرًا، وَهَلِّبِهِ عَشْرًا، وَاحْمَدِيهِ عَشْرًا، وَكَبِّرِيهِ عَشْرًا، وَاسْتَغْفِرِيهِ عَشْرًا...﴾
رواه ابن السنی، نهی پیتغه مبه ری خوا له کرده ویه ک شاره زام بکه: که خوی گه وره پا داشت
له سه ر بداتی؟ پیتغه مبه ر ﷺ فه رموی: نهی (دایکی پافیع)، هر کاتیک ویستت هه لیستی
نوێژ بکه ی، ده جار بلی: (سُبْحَانَ اللَّهِ)، ده جار بلی: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ)، ده جار بلی: (الْحَمْدُ لِلَّهِ)،
ده جار بلی: (اللَّهُ أَكْبَرُ)، ده جار بلی: (أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ).

پینجه م: که منداڵ له دایک بوو، سوننه ته له گوئی پاسته ی دا بانگ بدری و له گوئی
چه په ی دا نیقامه ت بکړی، هه روه ک له باسی (عقیقه) دا به لگهی بۆ دینین، ان شاء الله تعالی.

هه روه ها بانگدان سوننه ته: له گوئی وولاغی شه موسداو له گوئی مروفی به د په فتارو
غه مبارو له هوشچوودا، هه روه ها بانگدان سوننه ته له کاتی تیکرژانی سوپای نیسلامو
سوپای کافره کان و له کاتی ناگر تیه ربوون و له کاتی ترسان له جنوکه و شه ی تان و له کاتی
خو نیشان دانی جنوکه و شه ی تان له وینه ی شتی تر دا، هه روه ک له (الاذکار) و (تحفة) دا
فه رموویانه، به لگهی گشتیان هم حه دیسه یه:

﴿عَنْ سُهَيْلٍ: أَرْسَلَنِي أَبِي إِلَى بَنِي حَارِثَةَ وَمَعِيَ غُلَامٌ لَنَا، فَنَادَاهُ مُنَادٌ مِنْ حَائِطٍ بِاسْمِهِ فَأَشْرَفَ
عَلَى الْحَائِطِ فَلَمْ يَرَ شَيْئًا، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِأَبِي، فَقَالَ: لَوْ شَعَرْتُ أَنَّكَ تَلْقَى هَذَا لَمْ أَرْسَلْكَ
وَلَكِنْ إِذَا سَمِعْتَ صَوْتًا فَنَادٍ بِالصَّلَاةِ فَإِنِّي سَمِعْتُ أَبَاهُ رِثْرَةَ ﷺ يُحَدِّثُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَنَّهُ
قَالَ: إِنَّ الشَّيْطَانَ إِذَا نُوْدِيَ بِالصَّلَاةِ وَلَّى وَلَهُ خُصَاصٌ﴾
رواه مسلم، باوکم منی ناره لای
ماله کانی (بنی حارثه) و خزمه تکارێکی خو مان له گه لمدا بوو، له باغیکه وه یه کیک به ناوی
خوی بانگی کرد، که ته ماشای کرد: که س دیار نه بو، منیش نه و پووداوه بۆ باوکم
کپراه وه، نه ویش گوئی: نه گهر هه ستم ده کرد تووشی نه و پووداوه ده بوی نه مده نار دی،
به لام هر کاتیک گویت له ده نگیک بوو، بانگی نوێژ بده، (ابوهریره) فه رموی: پیتغه مبه ر ﷺ
فه رموویه تی: هر کاتیک شه ی تان گوئی له ده نگی بانگ بوو، پشت ده داو پا ده کاو ته ی
لویه ر ده بی. واته: نه و پووداوه ی پا بر دوو له شه ی تانه وه بوو.

﴿فصل: له باسی پوو له قبیله کردن له نویژدا﴾

(اسْتِقْبَالُ الْقِبْلَةِ) پوو له قبیله کردن له نویژدا (شَرْطٌ) مه رجه (لِمَصَلَاةِ الْقَادِرِ) بۆ دروستبونی نویژی نه و که سە ی توانای هه بێ، خوای گه و ده ده فرموی: ﴿قَوْلٌ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُمَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ﴾ پووی خۆت وه رگێره لای (الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ)، واته: (كَعْبَةِ) ی مالی خوا له (مَكَّة) ی پیروژ، جا له هه ر شویتێك بون-ئە ی موسلمانان- ئیوه ش له نویژدا پوو بکه نه لای (كَعْبَةِ): که قبیله ی موسلمانانه.

جا بزانه: مه به ست به پوو له قبیله کردن نه وه یه: لای پی شه وه ی هه موو لاشه ی به ره و قبیله بێ، هه ر له زه مینی حه فته مه وه تا ئاسمانی حه فته م له هه ر شویتێك بێ، هه ر وه ك له (تحفة) و (الشروانی) دا فرمویانه.

هه ره وه ها بزانه: ما وه ی شانزه مانگ پی شه مه ره و ﷺ موسلمانان له (مَدِينَةِ) به ره و (بَيْتِ الْمَقْدَسِ)- که له (فَلَسْطِینِ) ه- نویژیان ده کرد، ئینجا له پانزه ی مانگی (شعبان) سالی دووی کۆچی له ناو نویژی نیوه پۆدا له مزگه وتی (بَنِي سَلَمَةَ) دا نه و ئایه ته ی پابردو بۆ پی شه مه ره و ﷺ هاته خواره وه، له و کاتدا دوو په کعه ت نویژی نیوه پۆی به جه ماعه ت کردبو، ئینجا هه ر له ناو نویژه که دا پی شه مه ره و ﷺ (صحابَةِ) کان خۆیان سو پرانده لای (كَعْبَةِ) ی مالی خوا- که له (مَكَّة) ی پیروژه - بۆ ی مزگه وته که ش به (مَسْجِدِ الْقِبْلَتَيْنِ) ناو ده بری، هه ره و ك له کتێبه کانی (تفسیر) و (سیره) دا پوون کرا وه ته وه.

به لām نه گه ر توانای پوو له قبیله کردنی نه بو؟ چونکه نه خۆش بو و که سی ده ست نه که وت پووی له قبیله بکا، یان به ستره بۆ وه، یان نه ده وێرا له و لاغ- یان له ئۆتومبیل- دابه زی، یان ده ترسا گیان، یان مالی له ده ست بجێ، له و حاله تانه دا هه ر چۆنێك بگو نجێ واجب ه: نویژه که بکا و دووباره شی بکاته وه، جا نه گه ر به دانیش تووی ده گونجا پوو له قبیله بکا به لām به پێ وه نه ده گونجا، نه و کاته واجب ه: به دانیش تووی پوو له قبیله نویژ بکا، هه ره و K له زۆربه ی سه رچا وه کاندای پوون کرا وه ته وه، واته: دووباره کردنه وه ی نویژه که شی له سه ر نیه، هه ره و K (الشبراملسی) فرمویه تی.

ئینجا بزانه: نه گه ر نه و که سە ی له سه ر زه مین نویژی واجب، یان سوننه ت ده کا به قه سدی سینگی خۆی له قبیله وه رگێرا، یان به قه سدی پشتی له قبیله کرد، یان که سیکی تر به زۆرداری له قبیله لای دا، نه وه نویژه که ی به تال ده بێ، هه ره و K له (المجموع) و (تحفة) دا پوون کرا وه ته وه، جا بزانه: لادانی سوار و لاغ و سوار که شتی له شویتنی خۆیاندا باس ده که یین، ان شاء الله تعالی.

إِلَّا فِي شِدَّةِ الْخَوْفِ وَتَقِلُّ السَّفَرُ: فَلِلْمُسَافِرِ اتَّقِلُّ رَاكِبًا وَمَاشِيًا، وَلَا يُشْتَرَطُ طُولُ سَفَرِهِ عَلَى الْمَشْهُورِ، فَإِنْ أَمَكَّنَ اسْتِقْبَالَ الرَّكَبِ فِي مَرَقَدٍ وَإِتْمَامَ رُكُوعِهِ وَسُجُودِهِ لَزِمَهُ،

(إِلَّا) تنها له دوو حالتدا پوو له قبيله كردن مه رج نيه، په گه م: (فِي شِدَّةِ الْخَوْفِ) له و كاته دا: كه ترس زور به هيژه، وهك له جهنگدا له شكره كان تيكل بوبن، يان تووشى هه لانتنيكي حه لال بوبن: وهك له ترسى ناگر، يان لافاو، يان درنده يهك، يان سته مكارك پا بكا، نه وه له كاتى پاكړيندا نويزه واجبه كان دهكاو نه گهر نه يتوانى سوجه و پوكووع بيا، ثاماز يان بڼ دهكا، به لام سوجه وى له پوكووع نزمتر بڼ، له و مه سه لانه شدا دووباره كړينه وهى نويزى له سر نيه، هه روهك له (تحفة) له نويزى ترسدا فهرموويه تى، خواى گوره ده فهرموى: ﴿لَإِنْ خِفْتُمْ فَرِجَالًا أَوْ رُكْبَانًا﴾ قَالَ ابْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا فِي تَفْسِيرِهَا: (مُسْتَقْبَلِي الْقِبْلَةِ وَغَيْرِ مُسْتَقْبَلِيهَا) رواه البخارى، نه گهر له شتيك ترسان وهه لاتن، نويزه كه تان بكه: به پياده يى، يان به سوارى: جا پووتان له قبيله بڼ، يان نا.

به لام نه گهر هه لاتنه كه حه لال نه بو، نه و جوړه نويزه وى بڼ دروست نيه، هه روهك له نويزى ترسدا پوونى دهكه ينه وه، ان شاء الله تعالى.

دووه م: (وَتَقِلُّ السَّفَرِ) له نويزه سوننه ته كانى سه فهدا، واته: نهك نويزه واجبه كان (فَلِلْمُسَافِرِ) دروسته بڼ پيوار: كه سه فهره كى حه لال بڼ و بڼ شويتنيكي لياركراو بڼ (الَّتَقِلُّ رَاكِبًا) نويزى سوننه ت بكا به سوارى و (وَمَاشِيًا) به پياده يى، به لام نويزى واجب نه به سوارى و نه به پياده يى بڼى دروست نيه ﴿عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُصَلِّي عَلَى رَاحِلَتِهِ حَيْثُ تَوَجَّهَتْ بِهِ، فَإِذَا أَرَادَ الْفَرِيضَةَ نَزَلَ فَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ رواه الشيخان، پيغمبر ﷺ به سوارى وولاغه كى نويزى سوننه تى دهكرد، جا وولاغه كى بڼ هه لايهك برؤشتبايه، به لام هه كاتيك ويستباى نويزى واجب بكا، داده به زى و پوو له قبيله نويزى دهكرد.

(وَلَا يُشْتَرَطُ) به مه رج داناندئ (طُولُ سَفَرِهِ) سه فهره كى دوو قوناغ دريژ بڼ، به لكو له سه فهرى كورتيشدا به سوارى و به پياده يى نويزى سوننه ت دروسته (عَلَى الْمَشْهُورِ) له سر فهرمووده وى به هيژى ناسراو، جا بزانه: نه گهر سه فهره كى سه فهرى تاوانبارى بوو، يان نه يده زانى بڼ كوى دهروا، نه وه نه به سوارى و نه به پياده يى سوننه تى بڼ دروست نيه، هه روهك له (المجموع) دا پوون كراوه ته وه.

(فَإِنْ أَمَكَّنَ) جا نه گهر ثاسان بوو (اسْتِقْبَالَ الرَّكَبِ) پيوارى سوار له هه موو نويزه كى دا پوو له قبيله بكا (فِي مَرَقَدٍ) وهك له ناو كه ژاوه دا بڼ له سر پشتى وولاغ (وَإِتْمَامَ رُكُوعِهِ وَسُجُودِهِ) هه روهه ثاسانينش بوو پوكووع و سوجه و پوكنه كانى تروش به ته وارى بكا (لَزِمَهُ)

وَالْأَصْحُ أَثَّهُ إِنْ سَهَلَ الْإِسْتِقْبَالُ وَجَبَ وَإِلَّا فَلَا، وَيَخْتَصُّ بِالتَّحْرُمِ، وَقِيلَ: يُشْتَرَطُ فِي السَّلَامِ أَيْضًا، وَيَحْرُمُ انْحِرَافُهُ عَنْ طَرِيقِهِ إِلَّا إِلَى الْقِبْلَةِ،

واجبه: له هممو نویژه که یی دا پوو له قبیله بکار پوکووع و سوجه و پوکنه کانی تریش ته و او بکا، جیاوازی نیه: وولاغه که پراوه ستاو بی، یان له پویشتندا بی.

(وَالْأَصْحُ) به لام نه گهر نه گونجا له هممو نویژه که یی دا پوو له قبیله بکا، یان نه گونجا پوکووع و سوجه ته و او ببا، وه که له سر کورتان، یان له سر زین سواری وولاغ بوبی (فَالْأَصْحُ) فرموده یی راستر (أَنَّهُ إِنْ سَهَلَ الْإِسْتِقْبَالُ) نه گهر له و واجبانه یی پابردو ته نها ناسان بوو پوو له قبیله بکا، چونکه وولاغه که پراوه ستا بوو، یان دهیتوانی وولاغه که وهرگیتته لای قبیله (وَجَبَ) نه وه ته نها پوو له قبیله کردن واجب (وَالْأَصْحُ) به لام نه گهر نه گونجا له سر پستی وولاغ خوی بسورپتی و پوو له قبیله بکا، یان نه گونجا وولاغه که وهرگیتته لای قبیله (فَلَا) نه و کاته پوو له قبیله کردنش واجب نیه، به به لگه یی حدیسه که یی پابردو.

(وَيَخْتَصُّ) نه و پوو له قبیله کردنه ناسانه یی سر کورتان و زین که واجب، تاییه ته: (بِالتَّحْرُمِ) به کاتی (الله اکبر) نویژدابه ستن، واته: له وی به دواوه پوو له قبیله کردن واجب نیه ﴿عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا سَافَرَ فَأَرَادَ أَنْ يَطُوعَ اسْتَقْبَلَ بِنَاقَتِهِ الْقِبْلَةَ فَكَبَّرُ ثُمَّ صَلَّى حَيْثُ تَوَجَّهَ رِكَابُهُ﴾ رواه ابو داود بسند حسن، هر کاتیک پیغه مبر ﷺ له سه فردا ویستبای نویژی سوننه ت بکا، ووشتره که یی دهسورپنده لای قبیله و (الله اکبر) نویژدابه ستنی دهگوت، نینجا له سر پستی ووشتره که نویژی دهکرد بقر هر لایه ک پوشتبایه. واته: هر چند لای قبیله ش نه بایه (وَقِيلَ) له فرموده یی که بی هیژدا (يُشْتَرَطُ فِي السَّلَامِ أَيْضًا) له سه لامدانه وه شدا پوو له قبیله کردن واجب.

(وَيَحْرُمُ انْحِرَافُهُ) چه پامه نویژکه ره که لابدا (عَنْ طَرِيقِهِ) له پیگه یی نه و شوپنه یی مه به ستنه بوی بپوا (إِلَّا إِلَى الْقِبْلَةِ) ته نها به ره و لای قبیله چه پام نیه، جا له م مه سه له دا جیاوازی پیواری سوارو پیاده نیه، هره وه که (المجموع) دایه، که و ابو: نه گهر سوار، یان پیاده له پیگه یی خوی به ره و هر لایه کی تری جگه له قبیله به قه سدی لابدا نویژه که یی به تال ده بی، نه گهر به ره و لای قبیله لابدا زیانی نیه، یان به ره و لایه کی تر لابدا به لام نه یزانی چه پامه، یان له بیی چوو له نویژدایه، یان ده سه لاتی نه بو وولاغه که یی بگه پیتته وه، نه وه نه گهر زوو به ره و قبیله بگه پیتته وه نویژه که یی به تال نابی و نه گهر درهنگ بگه پیتته وه به تال ده بی، هره وه که له سه رچاوه کاندای پوون کراوه ته وه.

وَيَوْمِي بِرُكُوعِهِ وَسُجُودُهُ أَخْفَضُ، وَالْأَظْهَرُ أَنَّ الْمَاشِيَّ يَتِمُّ رُكُوعَهُ وَسُجُودَهُ وَيَسْتَقْبِلُ فِيهِمَا وَلِيَّ إِحْرَامِهِ، وَلَا يَمْشِي إِلَّا فِي قِيَامِهِ وَتَشَهُدِهِ،

(وَيَوْمِي بِرُكُوعِهِ) نويژه که بوقوع نه ختی که بوقوع ده کاته وه (وَسُجُودُهُ أَخْفَضُ) سوجه که شی له بوقوع نزمتر ده با، واته: واجب نیه سهر بنیته سهر قه بؤزی کورتان، یان زین، یان باری سهر پشی وولاغ ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُصَلِّي عَلَى رَاحِلَتِهِ وَالسُّجُودُ أَخْفَضُ مِنَ الرُّكُوعِ ﴿رواه اصحاب السنن بسند صحيح، پیغمبر ﷺ له سهر پشنتی وولاغه کی نویژی ده کرد، سوجه که کی له بوقوع نزمتر ده برد.

﴿لَا كَادَارِي﴾: نه وه ی پابردو ده رباری سوار وولاغ بوو، به لام سواری که شتی و فرکه و نوتومبیل، گشتیان واجبه: پوو له قبیله بکه و واجبه گشت پوکنه کانی نویژیش به ته وای بکه، ته نها شوفیره که نه بی، واته: پوو له قبیله کردن و ته واکردنی پوکنه کان له سهر شوفیر واجب نیه، هه روه که له سهر چاوه کاندای پوون کراوه ته وه، جا نه گهر هاتو: سواره کانی تری-جگه له شوفیر- نه یانتوانی له هه مو نویژدا پوو له قبیله بکه و پوکنه کانیش به ته وای بکه، نه و کاته دروست نیه نویژی سوننه ت بکه له سهر فرموده ی به میز، هه روه که له حاشیه کانی (القلیوبی) و (الشروانی) و (البجیرمی) دا فرموده یانه.

(وَالْأَظْهَرُ) فرموده ی به میز تر ده رباری پیواری پیاده نه مه یه: (أَنَّ الْمَاشِيَّ) پیواری پیاده ش بؤی دروسته: به پتگه دا به وای نویژی سوننه تیش بکا، به لام (يَتِمُّ رُكُوعَهُ وَسُجُودَهُ) واجبه بوقوع و سوجه به ته وای بباو (وَيَسْتَقْبِلُ فِيهِمَا) هه روه ها واجبه له بوقوع و سوجه وه له دانیشتنی نیوان هه روه و سوجه دا پوو له قبیله بکا (وَلِيَّ إِحْرَامِهِ) هه روه ها واجبه له کاتی (اللَّهُ أَكْبَرُ) نویژدا به ستیش پوو له قبیله بکا.

(وَلَا يَمْشِي) نابی نویژ که ره که به وای (إِلَّا فِي قِيَامِهِ) ته نها له کاتی فاتحیه و سوپه تی نوای فاتحیه (وَتَشَهُدِهِ) له کاتی ته حیات خویندندا نه بی، به لام نیمامی (الانرعی) باسی کربوه: نه گهر له پتگه دا قوپ، یان به فر، یان ناو هه بو، نه و کاته بؤی دروسته: بوقوع و سوجه بردن ناماژه بکا، تا کو جله کانی ته نه بی، هه روه که له (تحفة) و (نهایه) دا هیتاویانه.

ئینجا بزانه: مه رجه بوقوع و سوجه نویژی پیواری سوار: جله کان و کورتان و لغاو و هه ر شویژیک وولاغه که: که به لاشه ی ده که وی، ده بی گشتی پاک بی، جا نه گهر وولاغه که میز، یان ته رسی کرد، یان به سهر پیسی دا پویش زبانی نیه، هه روه ها پیاده ش واجبه: خوی له پیسی ته پباریزی، واته: نه گهر به بی ویستی خوی به سهر پیسی کی ته ردا پویش، یان به قه سدی به سهر پیسی کی ووشکا پویش، نه وه نویژه که ی به تال ده بی، به لام نه گهر به قه سدی نه بو، نویژه که ی به تال نابی، چونکه واجب نیه خوی له پیسی ووشک پباریزی.

وَلَوْ صَلَّى فَرَضاً عَلَى ذَا بَعْدِهِ وَاسْتَقْبَلَ وَأَتَمَّ رُكُوعَهُ وَسُجُودَهُ وَهِيَ وَاقِفَةٌ جَازَ، أَوْ سَائِرَةً فَلَا،

هر روه ها مەرجه: پټوارو سوار له کاتی نوږدا قسه نه کهن و جموجولی بی پټویست نه کهن، واته: نه گهر پټویستیان به غاردان بوو، یان قاجی له ولاغ دا تاکو بپوا زیانی نیه، به لاه نه گهر جگه له پښتن به بی پټویست جموجولی تر بکه ن نوږتیان به تاله، هر روه له سر چاوه کاندان او مه سولانه پوون کراوه توه.

﴿ نوږتی واجب به سوارۍ ولاغ و توتومبیل ﴾

بزانه: مەرجه بډ دروستوونی نوږتی واجب: پوو له قیبله بکاو-جگه له کاتی ترس- له شوینی نوږدا جیگیر بی و ه موو پوکنه کانیش ته واو بکا، که واو: نوږتی واجب له کاتی پښتن دروست نیه، هر چنده پووشی له قیبله بی، هر روه ها به سواریش دروست نیه نه گهر پووی له قیبله نه بی، یان پوکنیکی نوږتی ته واو نه بی، هر روه له (فتح العزین و المجموع) دا پوون کراوه توه ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُسَبِّحُ عَلَى الرَّاحِلَةِ... غَيْرَ أَنَّهُ لَا يُصَلِّيُ عَلَيْهَا الْمَكْتُوبَةَ﴾ رواه الشيخان، پیغه مبره نوږتی سوننه تی له سر پشتمی ولاغ ده کرد، به لاه نوږتی واجبی له سر پشتمی ولاغ نه ده کرد.

(وَلَوْ صَلَّى فَرَضاً) نه گهر که سیك نوږتی واجبی کرد (عَلَى دَابَّةٍ) له سر پشتمی ولاغیک (وَاسْتَقْبَلَ) له ه موو نوږده که ی دا پووی له قیبله بوو و به پټوهش بوو، واته: له ناو که ژاوه دا، یان له سر ته ختیک بوو (وَأَتَمَّ رُكُوعَهُ وَسُجُودَهُ) پوکووع و سوجه و گشت پوکنه کانی ته واو کردن (وَهِيَ وَاقِفَةٌ) وللاغه کهش پاوه ستاو بوو (جَازَ) نوږده که دروسته، چونکه هر سیك مەرجه کانی هاتونه ته جی (أَوْ سَائِرَةً) به لاه نه گهر وللاغه که ی له کاتی نوږدا ده پښت (فَلَا) نوږده که ی دروست نیه، چونکه مەرچیکی نوږت- که جیگیر بوونه- ناتواوه؟ له بهر نه وهی پښتمنی ولاغ سر به سواره که یه تی.

﴿ ناکاداری ﴾: نوږتی واجب دروسته: له ناو که شتی دا - واته: له ناو توتومبیل و فږوکه شدا- هم له سر ته خته ی که که پیاو ه لیبگرن، به و مەرجه ی پوو له قیبله بکا و گشت پوکنه کانیش به ته واوی بکا، جیاوازی نیه: نه وانه پاوه ستاو بن، یان له پښتن دروسته بن، چونکه پښتمنی نه وانه سر به سواره که نیه، واته: نه وانه له گه ل وللاغ جیانه، جا نه گهر نه گونجا پوو له قیبله بکا، یان گشت پوکنه کانی نوږت ته واو بکا، واجبه دابه زیو له سر زه مین نوږتی واجب بکا، جا نه گهر دابه زیبا هاوړپکانی به جییان ده هیشت، یان نه یده توانی دووباره سوار بیته وه، یان هر نه یده توانی دابه زیو، یان مه ترسی له ده ستدانی گیان، یان مالی ه بوو، له و حاله تانه دا واجبه: نوږده واجبه کان بکا و واجبیه دووباره یان بکاته وه.

وَمَنْ صَلَّى فِي الْكَعْبَةِ وَاسْتَقْبَلَ جِدَارَهَا أَوْ بَابَهَا مَرْدُوداً أَوْ مَفْتُوحاً مَعَ ارْتِفَاعِ عَتَبَتِهِ ثَلَاثِي ذِرَاعٍ أَوْ عَلَى سَطْحِهَا مُسْتَقْبِلاً مِنْ بَنَائِهَا مَا سَبَقَ جَارَ، وَمَنْ أَمَكَّنَهُ عِلْمُ الْقِبْلَةِ حَرَمٌ عَلَيْهِ التَّقْلِيدُ وَالْاجْتِهَادُ، وَإِلَّا أَخَذَ بِقَوْلِ ثَقَّةٍ يُخْبِرُ عَنْ عِلْمٍ،

جا بزانه: نه گهر به هوی با، که شتی که لایداو نه ویش پوهی له قبیله وهرگه پرا، واجبه به په له خوی وهرگیزته وه لای قبیله، چونکه نه گهر په له نه کا نویزه کی به تال ده بی، هره وه له زوړی سهرچاوه کاند ا نه وه سه لانه پوون کراونه وه، شتی کی ناشکراشه: لادان له قبیله به هوی لادانی توتومبیل، یان فری که هه مان بریاری لادانی که شتی بؤ ده دری، چونکه له ده سه لاتی نه ودا نیه، جا هه ر له سهرچاوه کاند ا فرموویانه: بؤ سوار که شتی - واته: بؤ نه وانه یریش - له ترسی سهر سوړان، یان له بهر هوی کی تر، دروسته: به دانیشننه وه نویژ بکن، واته: دوو باره کړنه وه ی نویژی شیان له سهر نیه، هره وه (الشهراملسی) فرموویه تی.

(وَمَنْ صَلَّى) هره که سی که نویژی کی واجب، یان سوننه ت بکا (فی الکعبه) له ناو ژوړی (کعبه)، واته: قبیله دا (وَاسْتَقْبَلَ جِدَارَهَا) پوهی له دیواری (کعبه) کړد (أَوْ بَابَهَا) یان پوهی له دهرگی (کعبه) کړد (مَرْدُوداً) دهرگه که ش داخراو بوو (أَوْ مَفْتُوحاً) یان کرابووه (مَعَ) ارتفاع عَتَبَتِهِ ثَلَاثِي ذِرَاعٍ) له که ل نه وه شدا کوسپی دهرگه که دوو سییه که که ز به رز بوو (أَوْ عَلَى سَطْحِهَا) یان له سهریانی (کعبه) نویژی کړد (مُسْتَقْبِلاً مِنْ بَنَائِهَا) هه ر له سهر بانه که پوهی کړد به شتی که به رزی (کعبه)، به قهد (مَاسْبِقٌ) به رزیه کی پابردو، واته: دوو سییه که که ز، وه ک زیده دیواری کیش دوو سییه که که ز به رز بی (جَانٌ) له هه مو مه سه له کاند ا نویژی دروسته.

(وَمَنْ أَمَكَّنَهُ عِلْمُ الْقِبْلَةِ) هه ر که سی که بؤی بگوچی بزانی قبیله کامه یه، وه که له (مَکة) دا به چاوی خوی ببینی (حَرَمٌ عَلَيْهِ التَّقْلِيدُ) هه پامه بؤ زانی قبیله شوین یه کی کی تر بکه وی (وَالْاجْتِهَادُ) هه پامه (اجْتِهَادُ) ش بکا، به لکو به دیتنی خوی په فتار ده کا (وَإِلَّا) نه گهر بؤی نه گونجا بزانی قبیله کامه یه، یان له کام لایه (أَخَذَ بِقَوْلِ ثَقَّةٍ) واجبه به قسه ی چاوساغی کی باوه پیکراو بکا، جا پایاوی، یان ثافره ت، به و مرجه ی مندا ل، یان شیت نه بی (يُخْبِرُ عَنْ عِلْمٍ) له پوهی زانسته وه ش قسه که ی بداتی، وه که بلای: نه وه (کعبه) یه به چاو ده بییم، یان بلای: خه لکی کی زوړم دیت به ره و نه م لایه نویژ ده که ن.

هه روه ها واجبه: به (مِحْرَابٌ) ی مزگه وتیش باوه پ بکا، نه گهر له شوینی کی وه ها بی: خه لکی کی زوړ نویژی لی کړدی و په خننه شی لی ته گیرایی، هه روه ها واجبه: به قسه ی خاوه ن مالیش باوه پ بکا: دهریاره ی لای قبیله، هه روه ها واجبه: بگه پی و پرسیاری قبیله له

فَإِنْ فَقَدْ وَأَمَكَنَ الاجْتِهَادُ حَرَّمَ التَّقْلِيدَ، فَإِنْ تَحَيَّرَ لَمْ يُقْلَدْ فِي الْأَظْهَرِ وَصَلَّى كَيْفَ كَانَ وَيَقْضَى، وَيَجِبُ تَجْدِيدُ الاجْتِهَادِ لِكُلِّ صَلَاةٍ تَخْضُرُ عَلَى الصَّحِيحِ، وَمَنْ عَجَزَ عَنِ الاجْتِهَادِ وَتَعَلَّمَ الْأَدِلَّةَ كَأَعْمَى قَلَّدَ نَفَقَةً عَارِفًا، وَإِنْ قَدَّرَ فَلَا لَصَحَّ وَجُوبُ التَّعَلُّمِ فَيَحْرُمُ التَّقْلِيدُ،

باوه پینکراویک بکا، نه گهر ماندوویونی تی دا نه بی، ههروهك له (تحفة) و (نهاية) دا فهرموویانه.

ئینجا بزانه: له و سى مهسه له یه دا نه نها ده ریاره ی لای قبیله واجبه باوه پ بکا، واته: ده ریاره ی پاسته و چه په بوى دروسته: (اجتهاد) بکا، ههروهك له (نهاية) دا فهرموویه تی. (فَإِنْ فَقَدْ) جا نه گهر هیچیک له و سیانیه ی پابردوى ده ست نه که وتنو (وَأَمَكَنَهُ الاجْتِهَادُ) بوى ده گونجا (اجتهاد) بکا، چونکه شاره زای به لگه کانی قبیله بوو (حَرَّمَ التَّقْلِيدُ) چه پامه شوین که سیکی تر بکه وى، به لکو واجبه (اجتهاد) بکا و قبیله بدوزینه وه.

ئینجا بزانه: به لگه کانی قبیله زۆن: وه کو پۆژو مانگو نه ستیره، جا له هه موویان به هیترتر: نه ستیره ی (قطب) ی باکوره، که دوا نه ستیره ی حه فته وانه ی بچوکه و ده که وینه نزیک نه ستیره ی (جدی)، واته: نه گهر له پۆژمه لاتى کوردستاندا به ره و قبیله پابوه ستی، نه ستیره ی (قطب) ده که وینه پشت گوئى پاسته، له پۆژئاوای کوردستانیشدا ده که وینه سه ر زنجیره ی پشتی، ههروهك له (الشروانی) وهرده گیرئ. دیسان بزانه: قبیله نامه کانی ئیستاش یه کیکن له به لگه کانی قبیله و دروسته: پشتیان پی بیه سترئ، وَاللَّهِ أَكْبَرُ.

(فَإِنْ تَحَيَّرَ) جا نه گهر که سیك لای شیواو نه ی توانی (اجتهاد) له قبیله دا بکا، چونکه هه ور بوو (لَمْ يُقْلَدْ فِي الْأَظْهَرِ) دروست نیه شوین که سیکی تر بکه وى، له فهرمووده ی به هیترتردا (وَصَلَّى) به لکو واجبه نوێژ بکا (كَيْفَ كَانَ) هه ر چۆنیک بی، له به ر پیزلینانی کاتی نوێژه که (وَيَقْضَى) واجبه نوێژه که ش قهزا بکاته وه کاتی قبیله ی دوزیه وه.

(وَيَجِبُ تَجْدِيدُ الاجْتِهَادِ) واجبه (اجتهاد) دووباره بکاته وه (لِكُلِّ صَلَاةٍ تَخْضُرُ بِقِ گشت نوێژیک که کاتی هات (عَلَى الصَّحِيحِ) له سه ر فهرمووده ی پاست، به لام نه گهر به لگه ی (اجتهاد) ی یه که می له بیر مابو، واجب نیه (اجتهاد) دووباره بکاته وه.

(وَمَنْ عَجَزَ عَنِ الاجْتِهَادِ) هه ر که سیك توانای (اجتهاد) کردنی له قبیله دا نه بو (وَتَعَلَّمَ الْأَدِلَّةَ) ههروه ما توانای شاره زابوونی به لگه کانی قبیله شی نه بو (كَأَعْمَى) وه کو کویر، یان نازیره ک (قَلَّدَ نَفَقَةً) واجبه: شوین باوه پینکراویک بکه وى (عَارِفًا) زانا بی: به به لگه کانی قبیله (وَإِنْ قَدَّرَ) به لام نه گهر توانای فیژیوونی به لگه ی قبیله ی هه بی (فَلَا لَصَحَّ) فهرمووده ی پاسته نه وه یه: (وَجُوبُ التَّعَلُّمِ) واجبه: خزی فیره به لگه ی قبیله بکا (فَيَحْرُمُ التَّقْلِيدُ) که وایو: چه پامه شوین که سیکی تر بکه وى، به لکو واجبه به گویره ی به لگه کان (اجتهاد) بکا.

وَمَنْ صَلَّى بِالْاجْتِهَادِ فَتَقِنَ الْخَطَا قَضَىٰ فِي الْأَظْهَرِ، فَلَوْ تَقِنَهُ فِيهَا وَجَبَ اسْتِنَافُهَا، وَإِنْ تَغَيَّرَ اجْتِهَادُهُ عَمِلَ بِالْأَنَانِيِّ وَلَا قَضَاءَ حَتَّىٰ لَوْ صَلَّى أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ لِأَرْبَعِ جِهَاتٍ بِالْاجْتِهَادِ فَلَا قَضَاءَ.

(وَمَنْ صَلَّى بِالْاجْتِهَادِ) هر که سبک به گویره ی (اجتهاد) ی خوی، یان به (اجتهاد) ی شوینکه و تعوی خوی نویژی کرد (فَتَقِنَ الْخَطَا) جا له نوای نویژه که بیگومان زانی: هله بووه و قبیله له لایه کی تر بووه (قَضَى) واجبه: نویژه که دووباره بکاته وه (فِي الْأَظْهَرِ) له فەرمووده ی به هیژتردا، واته: ئه و دوو حه دیسه ی کراونه به لگه: (که دووباره کردنه وه واجب نیه)، هه ردو حه دیسه کان بی هیژن، هه روه که (المجموع) دا فەرموویه تی.

(فَلَوْ تَقِنَهُ فِيهَا) به لام نه گه ر له ناو نویژه که دا بیگومان زانی هه له یه و قبیله له لایه کی تره (وَجَبَ اسْتِنَافُهَا) واجبه: نویژه که بیری و دووباره به ره و قبیله دایبیه سستیته وه. (وَإِنْ تَغَيَّرَ اجْتِهَادُهُ) جا نه گه ر نه ی زانی هه له یه، به لام (اجتهاد) ی گۆپا: که قبیله له لایه کی تره (عَمِلَ بِالْأَنَانِيِّ) واجبه په فتار به (اجتهاد) ی دووه میس بکا، هه رچه ند له ناو نویژیشدا بی، واته: واجبه خوی وه رگیت پشته لایه کی تر (وَلَا قَضَاءَ) به لام دووباره کردنه وه ی له سه ر نیه، چونکه (اجتهاد) به (اجتهاد) یکی تر هه لئاوه شیته وه و بیگومانیش نه ی زانیوه هه له ی کردوه، که واته: ئه وه ی به (اجتهاد) ی یه که میس کردویه تی هه ر دروسته (حَتَّى) تا به شیوه یه کی وه ها (اجتهاد) گۆرپان دروسته (لَوْ صَلَّى أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ) نه گه ر یه که نویژی چوار په کعه تی کرد (لِأَرْبَعِ جِهَاتٍ) به ره و هه ر چوار لا (بِالْاجْتِهَادِ) به چوار (اجتهاد)، هه ر په کعه تیک به ره و لایه که (فَلَا قَضَاءَ) دووباره کردنه وه ی له سه ر نیه، چونکه بیگومان هه له ی بۆ ئاشکرا نه بوه له هیچ په کعه تیکدا.

﴿لَا كَادَارِي﴾: ئه وه ی پابردو گشتی ده ربیره ی ئه وه که سه بوو: که له لایه کی قبیله به هه له دا بجی، جا نه گه ر له لایه کی قبیله به هه له دا نه چوبو، واته: نویژه که ی به ره و لای قبیله کردبو، به لام له پاسته و چه په به هه له دا چوبو، به م شیوه یه په فتار ده کا: نه گه ر له نوای نویژکردن به هوی (اجتهاد) ئاشکرا بو: که به لای پاسته دا، یان به لای چه په دا هه له ی کردوه، ئه وه نویژه که ی دروسته و دووباره کردنه وه ی ناوی، هه روه ها نه گه ر له ناو نویژدا به هوی (اجتهاد) ئه وه له یه ئاشکرا بو، ئه وه ش زبانی نیه، به لگو یه کسه ر خوی له لایه هه لا ده داو له لایه کی تر خوی له گه ل قبیله پاست ده کا و نویژه که ته واو ده کا، به لام نه گه ر ئاشکرا بوونی به هه له دا چوون: له پاسته و چه په دا به هوی (اجتهاد) نه بو، به لگو بیگومان له ناو نویژدا، یان له نوای نویژ- زانی هه له بووه، ئه وه له فەرمووده ی به هیژتردا: واجبه نویژه که دووباره بکاته وه، له فەرمووده ی بی هیژیشدا واجب نیه، هه روه که له (فتح العزین و) (المجموع) دا په وون کراوه ته وه.

(بَابُ صِفَةِ الصَّلَاةِ)

أَرْكَانُهَا ثَلَاثَةٌ عَشْرَ، الْأَوَّلُ: النَّيَّةُ، فَإِنْ صَلَّى فَرْضًا وَجَبَ قَصْدُ فِعْلِهِ، وَتَغْيِينُهُ، وَالْأَصَحُّ وَجُوبُ نِيَّةِ الْفَرْضِيَّةِ دُونَ الْإِضَافَةِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى،

جا بزانه: له م مهسه له يدا - له فتوادا - نيمامي (الغزالي) فرموده که بی هیئتی به پاست داناوو ده فرموی: نه گهر له پاسته، یان له چه په دا مه له ی کرد، به لام هر به ره و لای قبیلش بوو، نه وه دووباره کړنه وه ی نوږتی له سر واجب نیه، هر وه له (احیاء العلوم) دا پوښی کړو ته وه، والله أعلم.

﴿بَابُ صِفَةِ الصَّلَاةِ: بَاسِيَ چُونِيَه تِي نوږت کړدن﴾

(أَرْكَانُهَا) پوکنه کانی نوږت، واته: نه و واجبانه ی به ښکی نوږت و نوږت یان لپیک دی، نه گهر به کیکیان نه بی نوږت ده که دروست نابی (ثلاثة عشر) سیزده پوکن:

۱- ﴿نِيَه تَهْيِئَان﴾

(النِّيَّةُ) پوکنی به که م له پوکنه کانی نوږت: نیه ته ئیانه، پیغه مبره ده فرموی: ﴿أَلَمَّا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَأَلَمَّا لِكُلِّ أَمْرٍ مَا نَوَى﴾ رواه الشيخان، هر کرده وه به کی خواپه رستی بی، به نیه ته ئیانه وه نه بی دانامه زری، گشت مروفیک ته نها پاداشی نه و کرده وه به یه به یه که نیه تی بق هیئاوه. که و ابو: (فَإِنْ صَلَّى فَرْضًا) نه گهر به کیک ویستی نوږتیکی واجب بکا، نه وه له نیه ته ئیانه که ی دا سی شت مه رجن و واجب:

یه که م: (وَجَبَ قَصْدُ فِعْلِهِ) واجب مه به سستی نوږت کړنه که ی به بی. دوهم: (وَتَغْيِينُهُ) واجب ناوی نوږت ده که دیاری بکا: وه که نیوه پو، یان عسر... هتد. سی یه م: (وَالْأَصَحُّ) به فرموده ی پاستر (وَجُوبُ نِيَّةِ الْفَرْضِيَّةِ) واجب نیه تی واجبیه که شی بینن، تا کو له سوننه ت جیا بییته وه، وه که به دل بلی: (أَصْلَى فَرَضِ الظُّهْرِ) نیه تم وه به فرزی نوږتی نیوه پو ده که م، یان (أَصْلَى الظُّهْرِ فَرْضًا) نیه تم وه به نوږتی نیوه پو به فرزد ده که م، یان (أَصْلَى الظُّهْرِ الْوَاجِبِ) نوږتی نیوه پو واجب ده که م.

ئینجا بزانه: له نیه ته ئیانی واجبیه که دا جیا وازی گوره و مندال نیه، هر وه له (تحفة) دا فرموی ته.

(دُونَ الْإِضَافَةِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى) به لام واجب نیه بلی: بق خوا نه و نوږت ده که م، چونکه خواپه رستی هر بق خودایه، هر وه ها واجب نیه باسی پوو له قبیل و ژماره ی پکه ته کان بکا، به لکو سوننه ته، هر وه له (تحفة) و (مغنی) دا فرمویانه.

ئینجا بزانه: له فرموده ی پاستر دا: نیه تی قه زا کړنه وه له نوږتی قه زا کړاوه دا واجب نیه به لکو سوننه ته، هر وه ها نیه تی (أداء) ش له و نوږت ده که ی له کاتی خوی دا ده کړی واجب نیه به لکو سوننه ته، هر وه له زوری ی سرچاوه کاند ا فرمویانه.

وَأَلَّهُ يَصِحُّ الْأَدَاءُ بِنِيَّةِ الْقَضَاءِ وَعَكْسُهُ، وَالْتَفُلُّ ذُو الْوَقْتِ أَوْ السَّبَبِ كَالْفَرْضِ فِيمَا سَبَقَ، وَفِي نِيَّةِ التَّفْلِيَةِ وَجْهَانِ، قُلْتُ: الصَّحِيحُ لَا تُشْتَرَطُ نِيَّةُ التَّفْلِيَةِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَيَكْفِي فِي التَّفْلِ الْمُطْلَقِ نِيَّةُ فِعْلِ الصَّلَاةِ،

(وَأَنَّهُ) هر به فرموده‌ی پراستَر (يَصِحُّ الْأَدَاءُ) دروسته: نویژی (أداء) له کاتی خوی دا بکری (بِنِيَّةِ الْقَضَاءِ) به نیه‌تی قه زاکردنه وه، به و مرجعی به گالتِه وانه کا، به لکو به هله دا چوبی و واتیکه یشتبی کاتی نویژه که نه ماوه.

(وَعَكْسُهُ) به پیچه وانه ش دروسته، واته: نویژی قه زاکراوه به نیه‌تی (أداء) بکری، وه که به هله دا چوبی و واتیکا کاتی نویژه که ماوه.

که وایو: -بَو وَيْنَه- نه گهر که سیک ماوه ی بیست سال نویژی سبه‌ینی له پیش هاتنی کاته که ی دا کردبی، نینجا بوی ناشکرا بوو که به هله دا چوو، نه وه قه زاکردنه وه ی ته‌نھا یه که نویژی سبه‌ینی له سر واجبه، چونکه هر نویژی کی پڅی دواوه به بهر قه زای پڅی پی‌شه خوی ده که وی، واته: چونکه نیه‌تی قه زاکردنه وه واجب نیه، هه روه که له (تحفة) (نهایه) دا پوون کراوه ته وه.

(وَالْتَفُلُّ ذُو الْوَقْتِ) نه و سوننه تانه ی خاوه ن کاتن: وه کو سوننه ته کانی پیش و دوی نویژه کان و وه ترو ته پراویح و نویژی جه ژنه کان و چی‌شته نویژ (أَوِ السَّبَبِ) یان نه و سوننه ته ی خاوه ن هویه: وه کو پڅ‌گیران و مانگگیران و نویژی باران (كَالْفَرْضِ) وه کو نویژی واجب وایه (فِيمَا سَبَقَ) له و نیه‌تی پراوردوا، واته: مرجه مبه‌ستی نویژ کردنه که ی هه بی و ناوی سوننه ته که ش دیاری بکا، وه که بلی: نویژی جه ژنی قوربان، یان وه تر، یان ته پراویح ده که م، هه روه ها مرجه دیاری بکا سوننه ته که: (قَبْلِيَّةً) -پیش نویژه که یه، یان (بَعْدِيَّةً) -دوی نویژه که یه، وه که سوننه تی پیش نویژی نیوه پڅ، یان سوننه تی دوی مه‌غریب، هه روه که له سه رچاوه کاند ا فرموویانه.

(وَفِي نِيَّةِ التَّفْلِيَةِ) ده‌ریاره ی نیه ته‌نینانی سوننه تایه تی (وَجْهَانِ) دوو فرموده هه نه: (قُلْتُ) نیمامی (النَّوَايِ) ده‌فرموی (الصَّحِيحُ) فرموده ی پراست له و دوو فرموده یه نه وه یه: (لَا تُشْتَرَطُ نِيَّةُ التَّفْلِيَةِ) نیه‌تی سوننه تایه تی مرج نیه (وَأَلَّهُ أَعْلَمُ) چونکه سوننه تایه تی هه له ناوه که ی خوی دا ده‌رده که وی.

(وَيَكْفِي فِي التَّفْلِ الْمُطْلَقِ) له نیه ته‌نینانی سوننه تی بی‌ناودا - واته: نه و سوننه ته ی کات و هوی نیه - نه وه نده به سه: (نِيَّةُ فِعْلِ الصَّلَاةِ) نیه‌تی نویژ کردنه که بینی، واته: پی‌ویست ناکا نیه‌تی سوننه تایه تی بینی.

وَالنِّیَّةُ بِالْقَلْبِ، وَيُنْدَبُ التُّطُقُ قُبِيلَ التَّكْبِيرِ. الثَّانِي: تَكْبِيرَةُ الْإِحْرَامِ، وَيَتَعَيَّنُ عَلَى الْقَادِرِ: اللَّهُ أَكْبَرُ. وَلَا تَضُرُّ زِيَادَةُ لَا تَمْنَعُ الْأَسْمَ كَاللَّهِ الْأَكْبَرِ، وَكَذَا اللَّهُ الْجَلِيلُ أَكْبَرُ فِي الْأَصَحِّ، لَا أَكْبَرُ اللَّهُ عَلَى الصَّحِيحِ، وَمَنْ عَجَزَ تَرْجَمَ

(وَالنِّیَّةُ) نیه تهیتان بق نویشو بق هه موخو ایه رسته کی تر هه روهك له زیدی سهرچاوه كاندا هه رموویانه - (بِالْقَلْبِ) واجبه به دل بی، به به لگهی (اجماع)، واته: زوبان هیج به یوه ندی به دروست بوونی وه نیه، به لام (وَيُنْدَبُ التُّطُقُ) سوننه ته: به زوبان نیه تی بیتن (قُبِيلَ التَّكْبِيرِ) توژیک له پیش (الله اکبر)ی نویشو دابه سستندا، تاكو زوبان یارمه تی دل بدا، كه وابو: نه گهر به زوبان نیه تی هیتاو دل ناگادار نه بو، نه و نیه ته دروست نیه، هه روهك له سهرچاوه كاندا هه رموویانه.

﴿ناگاداری﴾: نیه تهیتان به زوبان - كه سوننه ته - (قیاس) گراوه ته سهر نیه تی حه ج، هه روهك له (تحفة) دا ناماژی بق کردوه ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَهْلُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بِالْحَجِّ﴾ رواه الشيخان، پیغه مبرر ﷺ نیه تی به حه جی ته نها هیتا. واته: دیاره به دهنگ نیه تی هیتاوه. هه روه ها نیه تی پوژووشی به دهنگ هیتاوه ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: دَخَلَ النَّبِيُّ ﷺ ذَاتَ يَوْمٍ فَقَالَ: هَلْ عِنْدَكُمْ شَيْءٌ؟ قُلْنَا: لَا. قَالَ: فَإِنِّي إِذَا صَائِمٌ﴾ رواه مسلم، پیغه مبرر ﷺ پوژیک هاته ماله وه هه رمووی: چیتان هه به بیخزم؟ گوتمان: نا. هه رمووی: كه وابو: من نه مق به پوژوومه.

٢- ﴿اللَّهُ أَكْبَرُ﴾ ی نویشو دابه ستن

(الثَّانِي) دووم له پوکنه کانی نویش: (تَكْبِيرَةُ الْإِحْرَامِ) گوتهی (اللَّهُ أَكْبَرُ) ی نویشو دابه سستنه، پیغه مبرر ﷺ دهه رمووی: ﴿تَحْرِيمُهَا التَّكْبِيرُ وَتَحْلِيلُهَا التَّسْلِيمُ﴾ رواه اصحاب السنن باسناد صحیح، نویش به (اللَّهُ أَكْبَرُ) داده به ستری و به سه لامدانه وهش ته واوده کری.

(وَيَتَعَيَّنُ عَلَى الْقَادِرِ) دیاری ده کری له سهر نه و كه سه ی توانای هه بی، واجبه بلی: ﴿اللَّهُ أَكْبَرُ﴾ رواه ابن حبان وابن خزيمة والبزار باسناد صحیح، كه وابو: جگه له پسته ی (الله اکبر) هیج پسته یه کی تر دروست نیه، به لام (وَلَا تَضُرُّ زِيَادَةُ) زیانی نیه زیده یه کی وه ها (لَا تَمْنَعُ الْأَسْمَ) كه پیگهی ناوی (اللَّهُ أَكْبَرُ) نه گری (ك) وه كو بلی: (اللَّهُ الْأَكْبَرُ)، به زیده یی نه لیفو لام (وَكَذَا) هه روه ها زیانی نیه بلی: (اللَّهُ الْجَلِيلُ أَكْبَرُ)، به زیده ی ووشه ی (الجليل) له نیوان (الله) و (أكبر) دا (فِي الْأَصَحِّ) له هه رمووده ی پراستردا.

(لَا) به لام دروست نیه بلی: (أَكْبَرُ اللَّهُ) كه ووشه ی (أكبر) به پیش ووشه ی (الله) بیخی (عَلَى الصَّحِيحِ) له سهر هه رمووده ی پراست.

(وَمَنْ عَجَزَ) ههر كه سیک توانای نه بو به عه پهبی بلی: (اللَّهُ أَكْبَرُ)، نه شگونجا فیتری بیی، (تَرْجَمَ) واجبه: وهی بگپرتته سهر زمانیکتری، وهك به کوردی بلی: (خوا گهره تره).

وَوَجَبَ التَّعَلُّمُ إِنْ قَدَرَ، وَيُسَنُّ رَفْعُ يَدَيْهِ فِي تَكْبِيرِهِ حَذْوَ مَنْكِبَيْهِ وَالْأَصَحُّ رَفْعُهُ مَعَ
إِبْتِدَائِهِ، وَيَجِبُ قَرْنُ النَّيَّةِ بِالتَّكْبِيرِ، وَقِيلَ يَكْفِي بِأَوَّلِهِ

جا نه مه له و کاته دایه: که توانای فیژیونی نه بی، که وایو: (وَوَجَبَ التَّعَلُّمُ) واجب: به
عه په بی خوی فیره (الله اکبر) بکا (إِنْ قَدَرَ) نه گهر توانای فیژیونی هه بی، به لکو واجب
به سه فهر بهواته شوینیک تر، نه گهر له شوینی خوی که سیک نه بو فیزی بکا، چونکه
(قاعدة) به کی شهرعی به: (مَا لَا يَتِمُّ الْوَاجِبُ إِلَّا بِهِ فَهُوَ وَاجِبٌ) هر شتیک واجب ته نها
به وی ته و او بی، نه و شتهش واجب. هر وه که له سه رچاوه کاندایه پوون کراوه ته وه.

(وَيُسَنُّ) سوننه ته بق نویژ که ر: جا پیاو بی، یان ئافره ت (رَفْعُ يَدَيْهِ) هر دوو دهسته کانی
به رز بکاته وه (فِي تَكْبِيرِهِ) له کاتی (الله اکبر) نویژ دابه ستنی دا (حَذْوَ مَنْكِبَيْهِ) به رامبه ر
هر دوو شانه کانی، به م جوړه: به رده دهسته کانی به ره و قبیل به بی و سه ر په نجه کانی
به رامبه ر سه ر وه ی گوی په کانی بی و هر دوو په نجه ی گورده شی به رامبه ر نه ره
گویی په کانی بی و پشته دهسته کانی شی به رامبه ر شانه کانی بی، هر وه که له زوری
سه رچاوه کاندایه وها پوون کراوه ته وه.

(وَالْأَصَحُّ) فهرمووده ی راستر نه مه یه (رَفْعُهُ مَعَ إِبْتِدَائِهِ) سوننه ته: هر له گه ل دهسته
پیکردنی (الله اکبر) دا دهسته کانی به رز بکاته وه، ئینجا دایان بنیت وه سه ر بنه وه ی
سینگی، هر وه که له (تحفة) و (مغنی) دا فهرموویانه ﴿عَنْ وَاثِلٍ﴾: رَفْعَ النَّبِيِّ ﷺ يَدَيْهِ حِينَ
دَخَلَ فِي الصَّلَاةِ كَبِيرًا - وَصَفَ هُمَامٌ: حَيَالَ أَذُنَيْهِ - ثُمَّ التَّحَفَ بِثَوْبِهِ، ثُمَّ وَضَعَ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى
الْيُسْرَى﴾ رواه مسلم، پیغمبه ر ﷺ که نویژی دابه ست، (الله اکبر) ی گوت و دهستی تا
به رامبه ر گویی په کانی به رز کرده وه، ئینجا به رگی له خوی وهر پیچا، ئینجا دهستی راسته ی
له سه ر دهستی چه په ی دانا.

ئینجا بزانه: واجب (الله اکبر) نویژ دابه ستن به پیوه بگوتی له و حاله ته دا: که واجب
به پیوه نویژ بکا، هر وه ها سوننه ته: ئیمام (الله اکبر) نویژ دابه ستن و نه وانه ی تریش به
دهنگ بلی، تا کو نویژ که ره کان گوئیان لی بی، هر وه که له سه رچاوه کاندایه پوون کراوه ته وه.
(وَيَجِبُ قَرْنُ النَّيَّةِ) واجب: نه ته تیهانه که له دلدا به رامبه ر بکا (بِالتَّكْبِيرِ) به (الله اکبر) ی
نویژ دابه ستن، واته: واجب نه ته که - به هر سیک مه رجه و - له دلدا به رامبه ر بکا له گه ل
سه رته ی (الله اکبر)، ئینجا نه ته که ی هر له دلدا بی، تا (الله اکبر) کوتایی دی، هر وه که
سه رچاوه کان فهرموویانه.

(وَقِيلَ) له فهرمووده یه کی بی میژدا (يَكْفِي بِأَوَّلِهِ) نه وده نه به سه: که نه ته که به رامبه ر بکا
به سه رته ی (الله اکبر)، واته: واجب نه ته تا کوتایی (الله اکبر) نه ته که ی هر له دلدا بی.

ئینجا بزانه: (امام الحرمین) و (امام الغزالی) و (الامام النووی) ئهو پایه یان هه لَبْزاردوه: که بهرام بهرکردنیکی عاده تی بهسه، واته: له به شیکێ (الله اکبر) دا له دلێ دا بێ: که ئه م نوێژه واجبه، یان سوننه ته دهکا، جیاوازی سه ره تاو ناوه ندو کوتایی (الله اکبر) نیه، (تحفه) و (مغنی) ش لایه نگیری ئهو هه لَبْزاردنه یان کردوه و (الشروانی) ش به درێژی پوونی کردۆته وه، ئیتر له دوا ی ته واپوونی (الله اکبر) واجب نیه: له ناو نوێژدا نیه ته که ی هه ر له دلدا بێ، به لām ئه گه ر بهرام بهری نه کرد، به لکو له پێش گوتنی (الله اکبر) نیه تی هینا، ئه وه له وه ردوو مه سه له دا نیه ته که ی دروست نیه و نوێژی دانابه ستی، هه روه که له (المجموع) دا پوون کراوه ته وه.

﴿ناگاداری﴾ ئه گه ر نوێژی دابه ست، ئینجا که وه گومان: ئایا نیه تی هینا وه، یان نا؟ یان که وه گومان: ئایا نیه ته که ی پاست بووه، یان هه له بووه؟ ئه وه ئه گه ر هه یج واجبیکی نوێژی نه کردو له ماوه یه کی کورتدا هاته وه بیری: که نیه تی هینا وه و نیه ته که شی پاست بووه، ئه وه نوێژه که ی به تال نابێ، به لām ئه گه ر ماوه ی بیرکردنه وه ی درێژ بوو، ئینجا هاته وه بیری: که نیه تی هینا وه و نیه ته که شی پاست بووه، یان له حاله تی گوماندا واجبیکی کرد، وه که به شیکێ له (فاتحه) خویندن، یان پوکووعی برد، ئه وه له هه ردوو مه سه له دا نوێژی به تال ده بێ.

هه روه ها ئه گه ر نیه تی هینا: نوێژه که ی بیری، یان که وه گومان: ئایا نوێژه که ی بیری، یان بهرده وام بێ، یان نیه تی هینا: ئه گه ر شتیک ببی، یان شتیک نه بێ نوێژه که ی بیری، له و سێ مه سه له یه شدا نوێژی به تال ده بێ، به لām ئه گه ر نه که وه گومان به لکو ته نها (وَسُوسَةَ) ی تووش بوو، ئه وه زیانی نیه، هه روه که (المجموع) و (مغنی) دا ئهو مه سه لانه پوون کراوه ته وه.

هه روه ها ئه گه ر له ناو نوێژدا نیه ته که ی بۆ نوێژیکی تر بگۆی: وه که له ناو نوێژی نیوه پۆدا نیه تی نوێژی عه سر بێتی، یان به بی عوزر نیه تی نوێژیکی سوننه ت بێتی، ئه وه هه ردوو نوێژه که ی به تال ده بن، واته: نوێژه که ی ئیستا وه مه ئه وه ش که نیه تی بۆ هینا وه. به لām ئه گه ر له ناو نوێژیکی واجیدا نیه ت بێتی: بیکاته سوننه تیکی بێ ناوی دوو پکه ته تاکو فریای جه ماعت کردن بکه وی، ئه وه دروسته و بۆی ده بیته سوننه ت، چونکه عوزری به دهسته، هه روه که له زۆریه ی سه رچاوه کاندای پوون کراوه ته وه.

۳- ﴿پاوهستان به پێوه﴾

(الثالث) سێ یه م له پوکنه کانی نوێژ: (الْقِيَامُ) پاوهستانه به پێوه: بۆ (الله اکبر) ی نوێژدابه ست و بۆ فاتحه خویندن (فِي فَرْضِ الْقَادِرِ) له نوێژه واجبه که ی ئهو که سه دا: که

وَشَرْطُهُ نَصَبُ فَقَارِهِ، فَإِنْ وَقَفَ مُنْحِيًا أَوْ مَائِلًا بِحَيْثُ لَا يُسَمَّى قَائِمًا لَمْ يَصِحَّ،

توانای پاوهستانی هبئی، هرچند پاوهستانه کهش به هوی پالویدانی شتیکی تر بی: وهک دیوارو گوجان، یان به یارمه تی که سیتیکی تر بی، هر واجبه، ههروه که له زۆریه ی سه رچاوه کاندایا فهرموویانه ﴿عن عمران ؑ﴾: قَالَ النَّبِيُّ ؑ: صَلِّ قَائِمًا، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَقَاعِدًا، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَقَلِّ جَنْبًا ﴿رواه البخاری، زاد النسائی﴾: ﴿فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَمُسْتَلْقًا﴾. به پیوه نویژی واجب بکه، جا نه گهر توانات نه بو، به دانیشتنه وه نویژ بکه، جا نه گهر توانات نه بو، له سر پشت نویژ بکه. ته نیشت نویژ بکه، نه گهر توانات نه بو، له سر پشت نویژ بکه.

﴿ناگاداری﴾: له نویژی سوننه تدا پاوهستان به پیوه واجب نیه، ههروه ها نه گهر که سیتک به پیوه نویژی کردبا میزی له ده چکاوه، یان بای له پهرده بو، به لام نه گهر به دانیشتیوی بیکا میزه که، یان بایه که ده وه ستا، نه وه واجبه به دانیشتیوی نویژ بکا، دووباره کردنه وه شی له سر نیه، ههروه که له خوینچر که دا باسما ن کرد، ههروه ها نه گهر که سیتک چاودیری له شکری دوزمن بو و نه گهر به پیوه نویژی کردبا، ناشکرا ده بو و پلانه که تیک ده چوو، یان چند چه کداریکی نیسلام له (کَمین) - مه کۆدا بن، نه گهر به پیوه نویژ بکه ن ناشکرا ده بن و پلانه که تیک ده چوو، نه وه له ههردوو حاله تدا دروسته: به دانیشتیوی نویژ بکه ن، به لام له سر ههردوو لا واجبه نویژه که یان دووباره بکه نه وه.

ئینجا بزانه: سوننه ته به قه د بستیک پی یه کانی لیک جیا بکاته وه: هم له پاوهستاندا و هم له کاتی سوجده دا، ههروه که له زۆریه ی سه رچاوه کاندایا نه مه سه لانه پوون کراونه وه، به لگه ی نه ندازه ی نیوان پی یه کانیش نه مه هه دیسه یه: ﴿عن أبي هريرة ؑ﴾: قَالَ النَّبِيُّ ؑ: إِذَا صَلَّيْ أَحَدُكُمْ فَلْيَجْعَلْ تَعْلِيَهُ بَيْنَ رَجْلَيْهِ ﴿رواه ابو داود بسند صحیح، هر کاتیک به کیکتان نویژی کرد، با ههردوو که وشه کانی خوی له نیوان ههردوو پی یه کانی دابئی.

ههروه ها سوننه ته: په نه جی پی یه کانی پوو له قیبله بکا، به لام ناپه سنده: پی یه کی به پیش پی یه که یتری بیخی، یان به بی عوزر له سه ری که پی یی پابوه ستی، ههروه که له (المجموع) دا فهرموویه تی.

(وَشَرْطُهُ) مه رجی به پیوه پاوهستان نه وه یه (نَصَبُ فَقَارِهِ) زنجیره ی پشتی به ته وای پاست بییته وه و له سه ر پی یه که ی خوی پابوه ستی، که وایو: ﴿فَإِنْ وَقَفَ﴾ نه گهر به پیوه پاوه ستا (مُنْحِيًا) به لام به ره و پیشه وه، یان پشته وه به قه سدی خوی چه مانده وه (أَوْ مَائِلًا) یان به ره و پاسته، یان چه په به قه سدی خوی خوار کرده وه، یان له سه ر پی یی خوی پانه وه ستا، به لکو به ده سه کانی خوی هه لواسی بوو (بِحَيْثُ لَا يُسَمَّى قَائِمًا) به جوړیکی وه ها: که پی یی نه ده گوترا: پاوه ستاو (لَمْ يَصِحَّ) پاوه ستانه که ی دروست نیه، چونکه واجبه که ی به جی نه هیئا وه.

فَإِنْ لَمْ يُطِقْ انْتِصَابًا وَصَارَ كَرَاعٍ فَالصَّحِيحُ أَنَّهُ يَقِفُ كَذَلِكَ، وَيَزِيدُ الْإِحْنَاءُ هُ لِرُكُوعِهِ
 إِنْ قَدَرَ، وَلَوْ أَمَكَّنَهُ الْقِيَامُ دُونَ الرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ قَامَ وَفَعَلَهُمَا بِقَدَرِ إِمْكَانِهِ، وَلَوْ عَجَزَ
 عَنِ الْقِيَامِ قَعَدَ كَيْفَ شَاءَ، وَافْتَرَاشَهُ أَفْضَلُ مِنْ تَرْبُعِهِ فِي الْأَظْهَرِ، وَيُكْرَهُ الْإِقْعَاءُ بِأَنْ
 يَجْلِسَ عَلَى وَرْكَيْهِ نَاصِبًا رُكْبَتَيْهِ،

(فَإِنْ لَمْ يُطِقْ انْتِصَابًا) جا نه گهر توانای نه بو پشתי پاست بکاته وه (وَصَارَ كَرَاعٍ) وه کو
 حاله تی پوکووع پشתי چه ما بئوه: به هوی پیری، یان نه خۆشی (فَالصَّحِيحُ) فهرموده ی
 پاست نه مه یه: (أَنَّهُ يَقِفُ كَذَلِكَ) واجبه به پیوه به پشت چه ماوه یی پابوه ستی (وَيَزِيدُ
 الْإِحْنَاءَ هُ لِرُكُوعِهِ) هه روه ها واجبه: بۆ پوکووع زیاتر خۆی بچه می نیتته وه (إِنْ قَدَرَ) نه گهر
 توانای هه یی.

(وَلَوْ أَمَكَّنَهُ الْقِيَامُ) نه گهر بۆی گونجا به پیوه پابوه ستی (دُونَ الرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ) به لام
 نه ده گونجا پوکووع و سوجه د ببا، چونکه نه خۆشی پشתי هه بو، یان له بهر هویه کی تر
 (قَامَ) نه و کاته واجبه به پیوه پابوه ستی (وَفَعَلَهُمَا) پوکووع و سوجه د به پیوه ده با
 (بِقَدَرِ إِمْكَانِهِ) به گویره ی بۆ گونجانی خۆی، واته: تۆزێک پشתי ده چه می نیتته وه.

جا نه گهر توانای نه بو، نه و کاته سه رو ملی ده چه می نیتته وه، جا نه گهر نه و توانایه شی
 نه بو، نه و کاته به چاوه کانی ئاماژه یان بۆ ده کا، به لام نه گهر ته نها توانای پوکووعی
 هه بو، نه و کاته پوکووع ده با، ئینجا بۆ سوجه د پوکووعه که دووباره ده کاته وه،
 هه روه ک له ژۆربه ی سه رچاوه کاندایه فهرموویانه، پیتقه مبه ر ﷺ ده فهرموی: ﴿مَا أَمَرْتُكُمْ بِهِ
 فَأَتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ﴾ رواه الشيخان، هه ر فهرمانتیکم پی کردن، نه وه نده ی تواناتان هه یه
 فرمانه که م به جی بینن.

﴿نویژ کردن به دانیشتنه وه﴾

(وَلَوْ عَجَزَ عَنِ الْقِيَامِ) نه گهر توانای نه بو له نویژی واجبدا به پیوه پابوه ستی؟ چونکه
 هه ردوو پیی نه بون، یان نه خۆشی زیاد ده بو، یان ئازاریکی به هیزی تووش ده بو، یان
 مه ترسی له ناوچوونی هه بو (قَعَدَ) واجبه: به دانیشتنه وه به ره و قبیله نویژه واجبه که بکا
 (كَيْفَ شَاءَ) هه ر جوژه دانیشتنیکی هه ز ده کا، به به لگه ی هه دیسه که ی
 (عمران) ی پابردوو.

(وَافْتَرَاشَهُ) به لام دانیشتنی (افْتَرَاشَ)، واته: له سه ر پیی چه په دابنیشی و پیی پاسته ش
 داچه قیتی، نه و شیوه یه (أَفْضَلُ) خیری زیاتره (مِنْ تَرْبُعِهِ) له دانیشتنی چوارگوشه یی
 (فِي الْأَظْهَرِ) له فهرموده ی به هیزتردا (وَيُكْرَهُ الْإِقْعَاءُ) ناپه سنده له نویژدا به هه لتوتکایی
 دابنیشی (بِأَنْ) به و جوژه: (يَجْلِسَ عَلَى وَرْكَيْهِ) له سه ر هه ردوو لاقینگی دابنیشی و (ناصبًا
 رُكْبَتَيْهِ) هه ردوو پان و نه ژۆتویه کانیشی به رز بکاته وه بۆ به رامبه ر په راسوه کانی.

ثُمَّ يَنْحَنِي لِرُكُوعِهِ بِحَيْثُ تُحَاذِي جَنْبَهُ مَا قُدَّامَ رُكْبَتَيْهِ، وَالْأَكْمَلُ أَنْ تُحَاذِيَ مَوْضِعَ سُجُودِهِ، فَإِنْ عَجَزَ عَنِ الْقُعُودِ صَلَّى لِحَنْبِهِ الْأَيْمَنِ، فَإِنْ عَجَزَ فَمُسْتَلْقِيًا،

(ثُمَّ) نینجا نه و که سهی به دانیشتنه وه نویژ ده کا (يَنْحَنِي لِرُكُوعِهِ) واجبه بۆ پوکووع خۆی کووڤ بکاته وه (بِحَيْثُ) به جۆرێکی وه ها: (تُحَاذِي جَنْبَهُ) نیوچاوانی به رامبه ر بۆ (مَا قُدَّامَ رُكْبَتَيْهِ) له گه ل پێشه وهی نه ژێر تیه کانی، نه وه یان لای که می بوو (وَالْأَكْمَلُ) له وهش ته واوتر نه مه یه: (أَنْ تُحَاذِيَ مَوْضِعَ سُجُودِهِ) نه وه نده بۆ پوکووع خۆی کووڤ بکاته وه تا نیوچاوانی ده گاته به رامبه ر شوینی سوچده ی، ناشکراشه: واجبه به ته واوی سوچده ببا.

﴿لَا غَادَارِي﴾: نه گه ر له شوینیکی نه وی دا به ند کرابو، یان له ترسی باران چوبوه شوینیکی نه وی و نهیده توانی ته واو خۆی پاست بکاته وه شوینیکی تریش نه بو، نه و کاته به گوێره ی گودجان بۆی دروسته: به چه ماوه یی، نه گه ر نا: به دانیشتووی نویژه که بکا، دووباره کردنه وهشی له سه ر نیه، به لگهش هه دیسه که ی (مَأْمُرٌ لَكُمْ) ی پابردوه.

ههروه ها نه گه ر پزیشکیکی باوه پێیکراو گوتی: نه گه ر له سه ر پشت نویژ بکه ی چاوت ده رمان ده ی، نه و کاته بۆی دروسته: به پێوه نویژ نه کا، واته: له سه ر پشت نویژ بکا، دووباره کردنه وهشی له سه ر نیه، له (نهایه) و (الشبرا ملسی) دا نه و دوو مه سه لانه پوون کراونه وه.

(فَإِنْ عَجَزَ عَنِ الْقُعُودِ) جا نه گه ر توانای نه بو به دانیشتنه وه نویژه واجبه که بکا؟ چونکه نه خۆشی زیاد ده بو، یان مه ترسیه کانی تری پابردوی هه بون (صَلَّى لِحَنْبِهِ) واجبه: له سه ر ته نیشتی پوو له قیبله نویژ واجبه که بکا، به به لگه ی هه دیسه که ی (عمران) ی پابردوو (الْأَيْمَنِ) سوننه ته له سه ر ته نیشتی پاسته نویژه که بکا، واته: به بۆ عوزر ناپه سنده: له سه ر ته نیشتی چه په نویژ بکا.

(فَإِنْ عَجَزَ) جا نه گه ر له سه ر ته نیشتی توانای نه بو، له به ره هۆیه کانی پابردوو (فَمُسْتَلْقِيًا) واجبه: له سه ر پشت نویژ بکاو به ره پێیه کانی به ره و قیبله بنوشتیکیش له بن سه ری داده نی تاکو پوختاریشی به ره و قیبله یی، به به لگه ی هه دیسه که ی (عمران) ی پابردوو.

نینجا بزانه: نه گه ر نویژ که ری دانیشتوو و له سه ر ته نیشتی و له سه ر پشت توانای پوکووع و سوچده ی هه بی، واجبه به ته واوی بیانبا، نه گه ر نا: به سه ری خۆی ئاماژه یان بۆ ده کاو سوچده که ی له پوکووع نزمتر ده با، به لām نه گه ر ده ی توانی پێشه سه ری، یان ته نیشتی سه ری که له لای زولفه وهیه - له سه ر زه مین دابنی، نه و کاته واجبه دایبنی.

وَلِلْقَادِرِ التَّنْفُلُ قَاعِدًا وَكَذَا مُضْطَجِعًا فِي الْأَصَحِّ. الرَّابِعُ: الْقِرَاءَةُ، وَيُسَنُّ بَعْدَ التَّحَرُّمِ دُعَاءُ الْإِفْتِاحِ

جا نه گهر نه يتوانی به سهریش ناماژه بق پوکووع و سوجهه بکا-وهك له قناره درابی-
نه و کاته واجبه به چاوه کانی ناماژه یان بق بکا، جا نه گهر به چاوه کانی نه يتوانی
ناماژه یان بق بکا-وهك له ترسی دوژمنیک خوی به مردوو بیئیته به رچاو- نه و کاته واجبه
گشت کردارو گوفتار واجبه کانی نویژ به سهر دلی دا بیئنی، به لگش هه دیسه که ی
(ما أمرتکم) ی پاردوو.

ئینجا بزانه: له و مه سه لانه ی پاردودا له هیچیان دووباره کردنه وه ی نویژ واجبه نیه،
که و ابو تا گیانی تی دا مابو تا هوشی هه بی، نویژی له سهر لاناچی، هه روهك له
سهر چاوه کاندای پوونیان کردونه وه.

جا بزانه: نه وه ی پاردوو ده رباره ی نویژی واجب بوو، چونکه (وَلِلْقَابِرِ) بق نه و که سه ی
توانای پاوه سانی هه به دروسته: (التَّنْفُلُ قَاعِدًا) به دانیشتویی نویژی سوننهت بکا، جا هه ر
جۆره سوننهتیک بی (وَكَذَا) هه روه ها (مُضْطَجِعًا) له سهر ته نیشیتیشی بق دروسته (فی
الْأَصَحِّ) له فهرمووده ی پاستردا، هه رچهند توانای پاوه ستان و دانیشتیشی هه بی، به لام
واجبه بق پوکووع و سوجهه دابنیشی ﴿عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: مَنْ صَلَّى قَائِمًا فَهُوَ
أَفْضَلُ، وَمَنْ صَلَّى قَاعِدًا فَلَهُ نِصْفُ أَجْرِ الْقَائِمِ، وَمَنْ صَلَّى نَائِمًا فَلَهُ نِصْفُ أَجْرِ الْقَاعِدِ﴾ رواه
البخاری، هه ر که سیک به پتوه نویژی سوننهت بکا، نه وه خیری گهره تره، هه ر که سیک به
دانیشتنه وه نویژی سوننهت بکا، نه وه نیوه ی خیری به پتوه ی هه به، هه ر که سیکیش به
پالدانه وه نویژی سوننهت بکا، نه وه نیوه ی خیری دانیشتویی هه به.

که و ابو: به بی عوزر نویژی سوننهت له سهر پشت دروست نیه، هه روهك له زۆریه ی
سهر چاوه کاندای فهرموویانه.

٤- ﴿فَاتِيحَهُ خَوْنِدَن﴾

(الرَّابِعُ) چواره م له پوکنه کانی نویژ: (الْقِرَاءَةُ) خویندنی سوپه تی (الْفَاتِحَةُ) یه، به
شیوه یه کی وه ها: به خوی گوی ی له خویندنی خوی بی، هه روهك له (المجموع) دا
فهرموویه تی.

(وَيُسَنُّ) بق نیامو بق مه نمووم سوننه ته (بَعْدَ التَّحَرُّمِ) له دوا ی (الله اکبر) ی نویژ دابه ستن له
نویژی سوننهت و واجیدا جگه له نویژی (جنازة): (دُعَاءُ الْإِفْتِاحِ) نه م دوعایه ی (إِفْتِاحِ)
که هه م پی ده گوترئ: (تَوَجُّهٌ) - بخوینئ: ﴿وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضَ حَنِيفًا مُسْلِمًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ

ثُمَّ التَّعَوُّذُ وَيُسْرُهُمَا، وَيَتَعَوَّذُ فِي كُلِّ رَكْعَةٍ عَلَى الْمَذْهَبِ، وَالْأُولَى أَكْثَرُ،

الْعَالَمِينَ لِأَشْرِكٍ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ ﴿﴾ رواه مسلم إلا (مُسْلِمًا): فابن حبان. ثينجا بزانه: نِيَام - به بی‌نیزی می‌نمومو موکان - له و دوعایه زیاتر ناخوینتی، به‌لام نه‌گهر مه‌نمومو موکان به دریزکردنی نویژ پازی بون، یان به تهنه نویژی ده‌کرد، نه و کاته چهند دوعاو زیکړکی تریش سوننه‌تن: که له حه‌دیسې (صحیح) دا هاتون و له زوږیه ی سهرچاوه کاند ا هیناویانن.

همه فرموویانه: نه‌گهر بڼ نویژدا به‌ستن به پیوه نه‌گه‌یشته نِيَام، یان گه‌یشتی به‌لام ترسی ه‌بو فاتحیه ی به ته‌واوی پی نه‌خویندری، یان به قه‌سدي، یان به ه‌له ده‌ستی به (أَعُوذُ بِاللَّهِ)، یان (بِسْمِ اللَّهِ) کرد، له و حاله تانه‌دا دوعای (إِفْتِتَاح) سوننه‌ت نیه. جا بزانه: مرجی نه و مه‌نمومو مانه ی به دریزکردنی نویژ پازینه: ده‌بی ژماره یان دیاریږو که‌سی تر نیته گه‌لیان و کږیله و ژنی به میړدو کارکری به کریکیراویشیان له گه‌لدا نه‌بی، ه‌روه‌ک له (تحفه) و (نهایه) دا فرموویانه.

(ثُمَّ التَّعَوُّذُ) ثينجا له دواي دوعای پ‌ا‌بردو - پ‌یش ده‌ست پ‌یکړدنې فاتحیه - سوننه‌ت بلې: (أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ)، خواي گه‌وره ده‌فرموی: ﴿إِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ﴾ هر کاتیک ویستت قوږنان بخوینی خوت به خواي گه‌وره بپاریزه له شه‌یتانی تپه‌ل‌دراو. جا نه‌گهر دوعایه‌ک‌ی پ‌ا‌بردو نه‌شوینتی، (أَعُوذُ بِاللَّهِ) هر سوننه‌ت، به‌لام نه‌گهر ده‌ستی به فاتحیه خویندن کرد، نه و کاته سوننه‌ت‌ه‌ک‌ی له ده‌ست ده‌چی.

(وَيُسْرُهُمَا) سوننه‌ت بڼ نِيَام و بڼ مه‌نموم: دوعای (إِفْتِتَاح) و (أَعُوذُ بِاللَّهِ) ه‌ردوکیان به ده‌نگی نه‌پنی بلین، به جورکی وه‌ا! به‌خوی گوی‌ی لی‌بی، هر چهند نویژه‌که‌ش به ده‌نگ ه‌ل‌ت‌نان بی.

(وَيَتَعَوَّذُ فِي كُلِّ رَكْعَةٍ) سوننه‌ت: له ه‌موو په‌که‌تیک‌دا (أَعُوذُ بِاللَّهِ) بکا (عَلَى الْمَذْهَبِ) له سهر فرمووده ی به‌هیزی مه‌زه‌ب، چونکه له هر په‌که‌تیک‌دا فاتحیه‌ک‌ی نوی ده‌خوینتی (وَالْأُولَى) به‌لام (أَعُوذُ بِاللَّهِ) کردن له په‌که‌تی به‌که‌مدا (أَكْثَرُ) زیاتر خیرتره، چونکه زانا یان له سهری به‌کده‌نگن.

ثينجا بزانه: (أَعُوذُ بِاللَّهِ) کردن سوننه‌ت بڼ هر که‌سیکی بیه‌وی قوږنان بخوینی، جیاوازی نیه: له سهره‌تای سوږه‌ت‌وه ده‌ست پی بکا، یان له ناوه‌وه، جا له نویژدا بی، یان له دهره‌وه‌ی نویژدا بی، به‌لام له دهره‌وه‌ی نویژدا سوننه‌ت به ده‌نگ ه‌ل‌ت‌نان (أَعُوذُ بِاللَّهِ) بلې، جا نه‌گهر به قسه‌کردن، یان بی ده‌نگ‌بوونیک‌ی دریز قوږنا خویندنه‌ک‌ی نه‌پچراند بی، نه‌وه یه‌ک (أَعُوذُ بِاللَّهِ) کردن به‌سه، به‌لام نه‌گهر پچراند بی‌تی، دو‌باره‌کردنه‌وه‌ی سوننه‌ت،

وَتَتَعَيَّنُ الْفَاتِحَةُ فِي كُلِّ رَكْعَةٍ إِلَّا رَكْعَةَ مَسْبُوقٍ، وَالْبَسْمَلَةُ مِنْهَا

هرودك له (المجموع) دا فرموويه تی، هروده‌ا (بِسْمِ اللَّهِ) کردنیش هه‌مان پوونکردنه‌وه‌ی بۆ بریار ده‌دری، هرودك له (تحفة) و (نهاية) وهرده‌گیرئ.

هروده‌ا بزانه: فاتحه‌و سوپه‌تی نوای‌فاتحه له نوێژدا به‌یه‌ك قوڤئاخوێندن داده‌ندری، هرودك (الشبرا ملسی) فرموويه تی، كه‌واته: (أَعُوذُ بِاللَّهِ) (بِسْمِ اللَّهِ) كردن بۆ قوڤئاخوێندن پاش فاتحه سوننه تیه، مه‌گه‌ر له سه‌ری سوپه‌ته‌وه ده‌ست پێ بکا، ئه‌و كاته ده‌بی (بِسْمِ اللَّهِ) سوپه‌ته‌كه بخوێنی، چونكه (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) ئایه‌تیكه له سه‌ره‌تای گشت سوپه‌تیك-جگه له سوپه‌تی (بِرَاءة)- هرودك له سه‌رچاوه‌كاندا فرموویانه، واته: (بِسْمِ اللَّهِ) خوێندن له سه‌ره‌تای (بِرَاءة) دا هه‌رپامه، هرودك له (تحفة) دا فرموويه تی، به‌لام له لای (الرملى) ئایه‌سنده، هرودك له (الشروانی) دا پوون كراوه‌ته‌وه.

(وَتَتَعَيَّنُ الْفَاتِحَةُ) واجبه سوپه‌تی فاتحه بخوێندرئ (فِي كُلِّ رَكْعَةٍ) له هه‌موو په‌كه‌ه‌تیكدایا وازی نیه: نوێژه‌كه واجبه بی، یان سوننه ت بی، نوێژكه‌ره‌كه‌ش گه‌وره بی، یان منداڵ بی، یان مه‌ئمووم بی، پێغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فرموی: ﴿لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ﴾ رواء الشیخان، نوێژی ئه‌و كه‌سه دروست نیه: كه فاتحه‌ی تی دا نه‌خوێنی.

ئینجا بزانه: چه‌ند هه‌دیسیك كراونه‌ته به‌لگه: كه له سه‌ر مه‌ئمووم واجبه نیه له نوێژی به‌جه‌معه‌تا فاتحه بخوێنی، به‌لام هه‌دیسه‌كان گشتیان (ضعیف) -بی‌هین، هرودك ئیمامی (النواوی) له (المجموع) دا پوونی كردونه‌وه (إِلَّا رَكْعَةً مَسْبُوقٍ) ته‌نها له په‌كه‌ه‌تی ئه‌و مه‌ئموومه‌دا فاتحه واجبه نیه: كه له ئیمام دوا كه‌وتبێ و ماوه‌ی فاتحه‌خوێندن نه‌مابێ، هرودك له باسی (جماعة) دا پوونی ده‌كه‌ینه‌وه، ان شاء الله تعالی.

(وَالْبَسْمَلَةُ) ئایه‌تی (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) (مِنْهَا) ئایه‌تیكه له سه‌ره‌تای سوپه‌تی فاتحه، واته: واجبه به (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) ده‌ست به فاتحه بکا ﴿عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَرَأَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ فِي أَوَّلِ الْفَاتِحَةِ وَعَدَّهَا آيَةً﴾ حدیث صحیح رواء ابن خزيمة، وقال الدارقطني: هو اسناد صحيح. پێغه‌مبه‌ر ﷺ له سه‌ره‌تای فاتحه‌دا (بِسْمِ اللَّهِ) خوێندو به ئایه‌تیکی ژمارد.

كه‌وابو: له هه‌ر نوێژكدا فاتحه به‌ناشكرا بخوێندرئ، (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) ش به‌ناشكرا ده‌خوێندرئ ﴿عَنْ نَعِيمٍ: صَلَّيْتُ وَرَاءَ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ فَقَرَأَ: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، ثُمَّ قَرَأَ بِأَمِّ الْقُرْآنِ... ثُمَّ يَقُولُ إِذَا سَلَّمَ: وَالَّذِي لَفْسِي بِيَدِهِ إِنِّي لَأَشْبَهُكُمْ صَلَاةَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ﴾ رواء النسائي وابن خزيمة في صحيحه وابن حبان في صحيحه والدارقطني وقال: هذا حديث صحيح، وقال البيهقي: هو اسناد صحيح، واته: له پشت (ابی‌هریره) نوێژمان به

جهامعت كرد، نه ویش به دهنگ (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) ی خویند، ئینجا فاتحهی خویند، ئینجا که سه لامی نوژی داه، سویندی خواربو فرموی: من زیاتر له هه مووتان له نوژکردندا وه کو پیغه مبهرم.

﴿ناگاداری﴾: نه وانه ی ده لئین: (بسم الله) خویندن به دهنگی ناشکرا سوننه ت نه، به لکه یان ئه م هه دیسه یه: ﴿عن انس﴾: صَلَّيْتُ خَلْفَ النَّبِيِّ وَأَبِي بَكْرٍ وَعُمَرُ وَعُثْمَانُ فَكَانُوا يَفْتَحُونَ بِالْحَمْدِ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ رواه الشيخان، زاد مسلم: ﴿لَا يَذْكُرُونَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ وفي رواية له: ﴿فَلَمْ أَسْمَعْ أَحَدًا مِنْهُمْ يَقْرَأُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾. (انس) ده فرموی: نوژم له پشت پیغه مبهرو (أبو بكر) نيمامی (عمر) و نيمامی (عثمان) كربوه، يه كسره ده ستیان به فاتحه خویندن ده كرد، گویم له يه كيكیان نه بو به دهنگی ناشکرا (بسم الله الرحمن الرحيم) بخویني.

جا بزانه: له مه زه بی (شافعی) دا ره فتار به هه دیسه کانی (أُمّ سلمة) و (أبي هريرة) ی پابردوو و چهند هه دیستکی تری (صحيح) کراوه، ره فتار به م هه دیسه ی (انس) نه کراوه، به هزی دوو (قاعدة) ی شهرعی:

یه که م: (الْإِثْبَاتُ مُقَدَّمٌ عَلَى النَّفْيِ) هه بوون به پیش نه بوون دبخری. که واته: هه دیسه که ی (أبي هريرة) ﴿مُثْبِتٌ﴾ و هه بوون هه فامینیتیه وه، به پیش هه دیسه که ی (انس) دبخری، چونکه (نافر) و نه بوون هه فامینیتیه وه.

دووه م: (إِذَا تَعَارَضَتْ تَسَاقَطَتِ) هه کاتیک به لکه کان دژ به یه کتری بوون، يه ک به دواى يه کتردا له کار ده که ون. که واته: نه و هه دیسه نه ی پابردوی (انس)، دژایه تیان هه یه له که ل هه دیستکی تری (انس): که له (البخاری) و (المستدرک) دا گێر پراوه ته وه و (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) ی به دهنگ خویندوه و فرمویه تی: ﴿كَانَتْ—أَيَّ قِرَاءَةِ النَّبِيِّ—مَدًّا، ثُمَّ قَرَأَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ...﴾ الحديث. هه م له که ل ئه م هه دیسه شی دا: ﴿عن سعيد بن زيد: سَأَلْتُ أَنَسًا أَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَسْتَفْتِحُ بِالْحَمْدِ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ أَوْ بِبِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ؟ فَقَالَ أَسْ: إِنَّكَ تَسْأَلُنِي عَنْ شَيْءٍ مَا أَحْفَظُهُ وَمَا سَأَلَنِي عَنْهُ أَحَدٌ قَبْلَكَ﴾ رواه الامام احمد وابن خزيمة والدارقطني وقال: اسناده صحيح، له (انس) م پرسى: ئایا پیغه مبهرو (أبي هريرة) يه كسره ده ستی به (الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ) ده كرد، يان به (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) ؟ له وه لامدا فرموی: تر له شتیکی وه ها پرسیارم ل ده که ی: که له بیرم نه ماوه و که سیش له پیش تروه ئه م پرسیاره ی ل نه کردوم، واته: نازانم.

که وابو: دژایه تی له و ئالوزیه دا پهیدا بووه: که (انس) له يه ک بابته دا سى جۆره هه دیسی هه نه: (هه بوون، نه بوون، نه زانین)، جا به و دژایه تیه گشتیان له کار ده که ون و

وَتَشْدِيدُ أَثْمَانِهَا، وَلَوْ أَبْدَلَ ضَادًّا بِظَاءٍ لَمْ تَصِحْ فِي الْأَصَحِّ، وَيَجِبُ تَرْتِيبُهَا وَمَوَالاتُهَا، فَإِنْ تَخَلَّلَ ذِكْرُ قَطْعِ الْمَوَالَاةِ.

پهفتار به چه دیسه کانی تری دهنگ هه لئنان ده کړی، هه روه ک نیمامی (النواوی) له (المجموع) دا زور به دروژی نه و مه سه له ی پوون کردو ته وه، والحمد لله رب العالمین.

(وَتَشْدِيدُ أَثْمَانِهَا) هه روه ها گرتنی پسته ټیکنراوه کان به شیکه له فاتحیه و واجبه به جی بی، که و ابو: نه گهر پیتی کی ټیکنراوی لیک هه لوه شانده وه، یان نه یگرت، ووشه که غه له ت ده بی، وه ک بلی: (الرَّحْمَنُ) یان (إِيَّاكَ) یان (إِهْدِنَا صِرَاطَ الْمُسْتَقِيمِ)، به لام نه گهر پیتی کی سوکی گرت، وه ک بلی: (مَالِكٌ)، یان (تَعْبُدُ) یان (الْمَقْضُوبُ) نه وه خراپه، به لام خویندنه وه یشی دروسته، هه روه ک له زوړ به ی سرچاوه کانداهه رموویانه.

هه روه ها واجبه: گشت پسته کانی فاتحیه به بی گوړین بخویندنه وه، که و ابو: (وَلَوْ أَبْدَلَ ضَادًّا بِظَاءٍ) نه گهر پیتی (خض) به پیتی (ظ) بگوړی، وه ک بلی: (وَلَا الظَّالِمِينَ)، (لَمْ تَصِحْ فِي الْأَصَحِّ) نه م خویندنه وه په دروست نیه، له هه رمووده ی پاستردا.

هه روه ها (بِئْسَ اللَّهُ)، یان (الرَّعْمَنُ الرَّعِيمُ)، یان (الزَّيْنِ)، یان (أَتَحَفَّتْ خَلِيْفُهُمُ)، یان له سهرو ژیرو بورداهه له بکا، وه ک بلی: (أَتَحَفَّتْ)، یان (إِيَّاكَ) و هه روه له یه کی تر: که واته ی ووشه که بگوړی، نه وانه هیچیان دروست نینه و نویره که ش دروست نیه نه گهر به قه سدی بی، یان له فیریووندا که مته رغه می ی کردبی، که و ابو: واجبه خوی فیر خویندنه وه ی پاست بکاوه، هه روه ها واجبه نه و نویره ش قه زاکاته وه: که له کاتی که مته رغه می دا کردونی، هه روه ک له (المجموع) دا هه رموویه تی.

به لام نه گهر توانای فیریوونی نه بو، نه و کاته نویره که ی خوی دروسته، به لام نیمامه تی ی دروست نیه، چونکه (أُمِّيَّه)، هه روه ک له (نهایه) و (مغنی) دا هه رموویانه و له نویره ی جهماعه تدا پوونی ده که ینه وه، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

(وَيَجِبُ تَرْتِيبُهَا) واجبه: به و پرزه فاتحیه بخوینی: که پیغه مبه ر خویندو یه تی و له قورئاندا نوو سراوه ته وه، که واته: دروست نیه پیش و پاشی بکا (وَمَوَالاتُهَا) هه روه ها واجبه: به دوا یه کدا فاتحیه بخوینی، که و ابو: (فَإِنْ تَخَلَّلَ ذِكْرُ) نه گهر زیکی کی خسته نیوان نایه ته کانی فاتحیه: وه ک له کاتی پزمیندا بلی: (الْحَمْدُ لِلَّهِ)، یان هه ر زیکی کی تر بکا: که په یوه ندی به نویره وه نه بی، وه ک بلی: (سُبْحَانَ اللَّهِ) بۆ ناگادار کردنه وه ی که سیک: که نیمامی خوی نه بی، نه وه (قَطْعُ الْمَوَالَاةِ) فاتحیه لیک ده پچرپنی، نه گهر به قه سدی زیکره که ی کردبی، به لام نویره که به تال نابی، که و ابو: واجبه له سه ره تای فاتحیه و ده ست پی بکاته وه، به لام نه گهر زیکره که به قه سدی نه بو، به لکو به سه هوو، یان به

فَإِنْ تَعَلَّقَ بِالصَّلَاةِ كَتَامِينَهُ لِقِرَاءَةِ إِمَامِهِ وَفَتَحَهُ عَلَيْهِ فَلَا فِي الْأَصَحِّ، وَيَقْطَعُ السُّكُوتُ الطَّوِيلُ وَكَذَا يَسِيرُ قَصْدٌ بِهِ قَطْعُ الْقِرَاءَةِ فِي الْأَصَحِّ، فَإِنْ جَهَلَ الْفَاتِحَةَ

نه زانی بوو، یان به قه سدی ټایه ټیځی فاتیحه ی دووباره کرده وه، یان چونکه گومان ی له خویندنه وه ی دا هه بو، له و حاله تانه دا فاتیحه ناچپړئ و له سر خویندنه وه که ی به رده وام ده بی، هه روه ک له سرچاوه کاند ا فهرموویانه.

(فَإِنْ تَعَلَّقَ بِالصَّلَاةِ) به لَام نه گهر زیکره که په یوه ندی به نویژه وه هه بو (كَتَامِينَهُ) وه ک مه نموم له ناو فاتیحه دا بلئ: آمین (لِقِرَاءَةِ إِمَامِهِ) له بهر خویندنی نیامه که ی، واته: که نیامه که ی له کوتای فاتیحه دا گوتی: (وَلَا الضَّالِّينَ) نه ویش بلئ: آمین (وَفَتَحَ عَلَيْهِ) هه روه ها وه کو پیگوتنی نیام له و کاته ی بی دنگ ده بی، یان خویندنی لی ټیک ده چی، یان گوتنی (سُبْحَانَ اللَّهِ) بؤ ناگادار کردنه وه ی نیامی خوی، یان سوجه ی (تِلَاوَةً) له گه ل نیامه که ی دا ببا، به وانه (فَلَا) فاتیحه ناچپړئ (فِي الْأَصَحِّ) له فهرمووده ی راستردا، به لَام له گه ل نه وه شدا له هه موو مه سه له کاند ا سوننه ته: له سره تای فاتیحه وه ده ست پی ټکاته وه، هه روه ک سرچاوه کان فهرموویانه.

(وَيَقْطَعُ السُّكُوتُ الطَّوِيلُ) بی دهن گبون ټیځی دريژ فاتیحه ده پچړنئ، واته: له بی دهن گبون ی پشودان و ماندووبون دريژ تريږئ و به قه سدیش بی، که و ابو: واجبه له سره تای فاتیحه وه ده ست پی ټکاته وه، به لَام نه گهر به قه سدی نه بو، به لکو به سه هوو بوو، یان ماندوو بوو، یان نهیده زانی چه پامه، یان بؤ نه وه بی دنگ بوو: تاکو ټایه تی بیته وه بیر، له و حاله تانه دا فاتیحه ناچپړئ، هه روه ک له زږبه ی سرچاوه کاند ا پوون کراوه ته وه.

(وَكَذَا) هه روه ها (يَسِيرُ) بی دهن گبون ټیځی که میښ فاتیحه ده پچړنئ (قَصْدٌ بِهِ قَطْعُ الْقِرَاءَةِ) که مه به سستی به و بی دهن گبون: پچړاندنی خویندنی فاتیحه بی (فِي الْأَصَحِّ) له فهرمووده ی راستردا.

﴿ناگاداری﴾: نه گهر له پیش چوونه ږوکووع، یان له ږوکووعدا واته: یان له سوجه دا- هاته وه بیر: که فاتیحه ی نه خویندنه، یان که وته گومان: ټایا فاتیحه ی خویندنه، یان نا؟ له و حاله تانه دا واجبه: په کسر بی و هستان بگه پټه وه و له سره تای فاتیحه وه ده ست پی ټکاته وه، نه گینا: نویژه که ی به تال ده بی، هه روه ک له زږبه ی سرچاوه کان لیږه داو له ږوکنی سیژده مدا پوونیان کردنه وه، نیمه ش له وئ دا دريژ تر پوونی هه که پنه وه، اِنْ شَاءَ اللَّهُ تعالی.

(فَإِنْ جَهَلَ الْفَاتِحَةَ) جا نه گهر هیچ ټایه ټیځی فاتیحه ی نه زانی، چونکه ماموستای نه بو، یان نازیره ک بوو، یان نوو سراو ټیځی ده ست نه که وت تی یدا بخوینئ، یان کرئ ی فیږیوونی

فَسَبَّحُ آيَاتِ مُتَوَالِيَةٍ فَإِنْ عَجَزَ فَمُتَفَرِّقَةً، قُلْتُ: الْأَصَحُّ الْمَنْصُوصُ جَوَازُ الْمُتَفَرِّقَةِ مَعَ حِفْظِهِ مُتَوَالِيَةٍ وَاللَّهُ أَعْلَمُ، فَإِنْ عَجَزَ أَتَى بِذِكْرِ، وَلَا يَجُوزُ نَقْصُ حُرُوفِ الْبَدَلِ عَنِ الْفَاتِحَةِ فِي الْأَصَحِّ،

نه بو (فَسَبَّحُ آيَاتِ مُتَوَالِيَةٍ) واجبه له جياتی فاتحه هفت نایه تی تری قوپئان به دواى یه کتردا بخوینئ (فَإِنْ عَجَزَ) جا نه گهر توانای هفت نایه تی به دواى یه کتری نه بو (فَمُتَفَرِّقَةً) ده بی هفت نایه تی جیا جیا بخوینئ.

(قُلْتُ) نیمامی (النواوی) ده فهرموئ: (الْأَصَحُّ الْمَنْصُوصُ) ده ققى فهرمووده ی پاستر نه وه یه: (جَوَازُ الْمُتَفَرِّقَةِ) دروسته: هفت نایه تی جیا جیا بخوینئ (مَعَ حِفْظِهِ مُتَوَالِيَةٍ) هر چند هفت نایه تیشی به دواى یه کتردا له بهر بی (وَاللَّهُ أَعْلَمُ) جیاوازی نه: گشتی له یه ک سوپه تدا بن، یان له چند سوپه تی جیا جیادا بن، ئینجا بزانه: له هفت نایه تی زیاتر دروسته، به لام که متر دروست نه، هر چند نایه ته کانیش دریژ بن، ههروهک له (المجموع) دا فهرموویه تی.

(فَإِنْ عَجَزَ) جا نه گهر قوپئانیشی نه زانی (أَتَى بِذِكْرِ) واجبه: له جياتی فاتحه هفت جوړه زیکر بخوینئ ﴿عَنْ رَفَاعَةَ﴾: دَخَلَ رَجُلٌ يُصَلِّي فِي نَاحِيَةِ الْمَسْجِدِ... إِلَى أَنْ قَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ: إِذَا أَرَدْتَ أَنْ تُصَلِّيَ قَوِّضًا كَمَا أَمَرَكَ اللَّهُ، ثُمَّ تَشْهَدُ فَأَقِمْ ثُمَّ كَبِّرْ، فَإِنْ كَانَ مَعَكَ قُرْآنٌ فَاقْرَأْ بِهِ وَإِلَّا فَاحْمَدِ اللَّهَ وَكَبِّرْهُ وَهَلِّلْهُ ثُمَّ ارْكَعْ...﴾ الحديث، رواه ابوداود والترمذی وقال: حديث حسن، پیغمبره ﷺ به پیاویکی فهرموو: هه رکاتئ ویستت نویژ بکه ی، ده ستنویژ بگهر وهک خوا فهرمانی پی کردوی، ئینجا شاده بیته - یان واته: بانگ بده - جا نیقامه ت بکه، ئینجا (الله اکبر) ی نویژدابه ستن بلئ، جا نه گهر قوپئان ده زانی بیخوینه، نه گهر لا: له جياتی فاتحه زیکری خوا بکه و بلئ: (الْحَمْدُ لِلَّهِ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ)، ئینجا پوکووع ببه.

که وایو: هر به به لکه ی نه وه دیسه: دروست نه: نه فاتحه وه نه نایه ته کانی تری قوپئان له عه په بیه وه بگوردرین بو زمانیکى تر، به لام نه گهر زیکره کانی به عه په بی نه زانین و توانای فیروونیشی نه بو، نه وان دروسته به زمانیکى تر بگوترین، ههروهک (الله اکبر) ی نویژدابه ستیش دروست بوو بو زمانیکى تر بگوردرئ و له سه رچاوه کاندا فهرموویانه.

(وَلَا يَجُوزُ) دروست نه (نَقْصُ حُرُوفِ الْبَدَلِ) پسته کانی جیگری فاتحه که متر بن (عَنِ الْفَاتِحَةِ) له پسته کانی فاتحه (فِي الْأَصَحِّ) له فهرمووده ی پاستردا، جا جیگره که: نایه تی قوپئان بن، یان زیکر بن، واته: واجبه ژماره ی پسته کان بگاته (۱۵۶) بیت: که کؤی پسته کانی فاتحه یه، جا نه گهر زیاتر بون زیانی نه، ئیتر هیچ زیکریکی تاییه ت له جياتی فاتحه دیاری نه کراوه، ههروهک له سه رچاوه کاندا فهرموویانه.

فَإِنْ لَمْ يُحْسِنْ شَيْئًا وَقَفَ قَدْرَ الْفَاتِحَةِ، وَيُسْنُ عَقِبَ الْفَاتِحَةِ آمِينَ خَفِيفَةً الْمِيمِ بِالْمَدِّ، وَيَجُوزُ الْقَصْرُ،

(فَإِنْ لَمْ يُحْسِنْ شَيْئًا) جا نه گهر هیچی له قورپان و له زیکر نه زانی و نه یتوانی نه به عه پره بی و نه به زمانیکې تر فیتره زیکر بیی (وَقَفَ قَدْرَ الْفَاتِحَةِ) واجبه به نه اندازه ی فاتحیه خویندنیك به بی دنگ به پیوه رابره ستی، ټینجا پوکووع بیا، چونکه پیغه مبر علیه السلام ده فرموی: ﴿مَا أَمَرْتُكُمْ بِهِ فَأَتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ﴾ رواه الشیخان، هر فرمانیکم پی کردن، نه و نه ده ی توانانان هه یه فرمانه که م به جی بیتن.

که و ابو: نه گهر که م تر غه می له فیتره یوندا نه کردبو، قه زا کردنه وهی له سر نیه، به لام هر که سیک له فیتره یوندا که م تر غه می کردبی، واته: ده گودجا خوی فیتره فاتحیه بکا و به قه سدی خوی فیتره نه کرد، نه وه گونا هبار ده بی و هه م واجبه: نه و نو یژانه ی به بی فاتحیه کردونی گشتیان قه زا بکاته وه، هه روه که له (المجموع) دا فرموی هتی.

ټینجا بزانه: نه وه ی رابردو، ده رباره ی نه و که سه بوو: که هیچ ټایه ټیک له فاتحیه نه زانی، چونکه نه گهر ټایه ټیک، یان زیاتری له فاتحیه ده زانی، نه و کاته واجبه: بیخوینی و هه م واجبه پیزی فاتحیه ش بپاریزی، واته: نه گهر له سه رته ی فاتحیه هه ندیکې ده زانی، واجبه: له پیښدا بیخوینی، ټینجا به نه اندازه ی نه وه ش: که نایزانی، ټایه ته کان بخوینی، جا نه گهر ټایه ته کانیشی نه زانین، زیکر بکا، هه روه ها نه گهر له کوتایی فاتحیه هه ندیکې ده زانی، نه و کاته واجبه: له پیښدا به نه اندازه ی نه زاندر اوه که ټایه ت بخوینی، جا نه گهر ټایه تی نه زانی زیکر بکا، ټینجا نه و نه ده ی له فاتحیه ده زانی بیخوینی.

هه روه ها نه گهر له ناو هندی فاتحیه هه ندیکې ده زانی، نه و کاته ش له پیښدا ټایه ت، یان زیکر، ټینجا نه و نه ده ی له فاتحیه ده زانی، ټینجا ټایه ت، یان زیکر، تا نه اندازه ی فاتحیه ته و او ده بی، که واته: نه گهر جگه له نه و نه ده ی فاتحیه هیچ قورپان و هیچ زیکر ټیکې تری نه ده زانی، واجبه: به نه اندازه ی فاتحیه دو بباره و سی بباره ی بکاته وه، هه روه ها ش نه گهر ته نها که متر له حه فت ټایه تی ده زانی، یان ته نها که متر له حه فت زیکرې ده زانی، واجبه به نه اندازه ی فاتحیه دو بباره و سی بباره ی بکاته وه، هه روه که له سه رچا وه کاند ا پوون کرا وه ته وه.

(وَيُسْنُ) سونه ته: بق فاتحیه خوین (عَقِبَ الْفَاتِحَةِ) هر که فاتحیه ی ته و او کرد، بلی: (آمِينَ). جا له نو یژدابی، یان له ده روه ی نو یژدابی، به لام له نو یژدا خیرتره (خَفِيفَةُ الْمِيمِ) میمه که به سووکی بخوینیته وه، واته: نه یگرې (بِالْمَدِّ) نه لیفه که ش در یژ بکاته وه و بلی: نامین. واته: خوابه قبولی بکه (وَيَجُوزُ الْقَصْرُ) دروسته: نه لیفه که به کورتیش بخوینیته وه و بلی: نه مین، چونکه واته که ی ټیک ناچی ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ وَابْنِ خُزَّيْمَةَ﴾

وَيُؤْمِنُ مَعَ تَأْمِينِ إِمَامِهِ، وَيَجْهَرُ بِهِ فِي الْأَظْهَرِ، وَتُسَنُّ سُورَةُ بَعْدَ الْفَاتِحَةِ إِلَّا فِي الثَّالِثَةِ وَالرَّابِعَةِ فِي الْأَظْهَرِ،

رحمه الله تعالى: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا فَرَغَ مِنْ قِرَاءَةِ أَمِّ الْقُرْآنِ رَفَعَ صَوْتَهُ فَقَالَ: آمِينَ ﴿رواه ابو داود وغيره باسناد حسن، پیغمبر ﷺ کاتی فاتحه ی تهواو ده کرد، دهنگی هلدیناو ده یفه رموو: آمین.

(وَيُؤْمِنُ) ههروهه بقیه معمولی سوننه ته بلئی: آمین (مَعَ تَأْمِينِ إِمَامِهِ) له گهل (آمین) ی نیما مه که ی له نویژی به ناشکرا دا، جا نه گهر نیما مه که ش نه لئی: آمین. بقیه معمولی هه سوننه ته: بیلئی و (وَجْهَرُ بِهِ) دهنگی ناشکرا بکا (فِي الْأَظْهَرِ) له هه رموده ی به هیژتردا، پیغمبر ﷺ ده هه رموو: ﴿إِذَا قَالَ الْإِمَامُ: غَيْرِ الْمَقْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ. فَقُولُوا: آمِينَ. فَإِنَّهُ مَنْ وَافَقَ قَوْلَهُ قَوْلَ الْمَلَائِكَةِ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ﴾ رواه الشيخان، هه کاتیک نیما له فاتحه خویندن دا (غَيْرِ الْمَقْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ) ی تهواو کرد، نیوه بلئین: آمین. چونکه هه که سیك (آمین) ی خوی له گهل (آمین) ی (ملائكة) پیکه وه بگوترین، له تاوانه بجوکه کانی پابردوی ده بوردی.

نینجا بزانه: سوننه ته: له دوی (وَالضَّالِّينَ) که میك بی دهنگ بی، نینجا بلئی: (آمین)، تاكو بزاندی: وشه ی (آمین) به شیک ی فاتحه نیه، ههروه که (المجموع) و (تحفة) دا هه رمویانه.

﴿قَوْلَانِ خَوِينْدَن لَه دَوای فَاتِیحه﴾

(وَتُسَنُّ) سوننه ته: بقیه نیما و بقیه نهو که سه ش: که نویژی به ته نهایی دهکا (سُورَةُ بَعْدَ الْفَاتِحَةِ) له دوی فاتحه سوپه تیك بخوینی له په که ته یه که و دووه مدا، جا نویژه که واجب بی، یان سوننه ته بی، به دهنگی ناشکرا بی، یان نهینی بی (إِلَّا فِي الثَّالِثَةِ) ته نه له په که ته سی یه می مه غریب و نویژه کانی تر نه بی (وَالرَّابِعَةِ) ههروهه له په که ته چواره می نویژه چوار په که ته یه کان نه بی (فِي الْأَظْهَرِ) له هه رموده ی به هیژتردا.

نینجا له گشت نویژتکدا سوننه ته په که ته یه که م له په که ته دووه دریژتر بی ﴿عَنْ أَبِي قَتَادَةَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَقْرَأُ فِي الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ فِي الرَّكْعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَتَيْنِ وَيُسْمِعُنَا آيَةً أَوْ حَيَاةً وَيَطْوِلُ الرَّكْعَةَ الْأُولَى، وَيَقْرَأُ فِي الْآخِرَتَيْنِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ﴾ رواه الشيخان، و فی روایة: ﴿وَكَانَ يُطَوِّلُ الرَّكْعَةَ الْأُولَى مِنْ صَلَاةِ الصُّبْحِ﴾. پیغمبر ﷺ له په که ته یه که م و دووه می نیوه پو و عه سردا فاتحه ی ده خویندو سوپه تیك ی له دوی فاتحه ده خویند، جار جاره ش وای ده کرد گویمان لی بی، په که ته یه که می له په که ته دووه دریژتر ده کرد، له په که ته سی یه م و چواره مدا ته نه فاتحه ی ده خویند، له نویژی سبه ی نیشدا په که ته یه که می له دووه دریژتر ده کرد.

قُلْتُ: فَإِنْ سُبِقَ بِهِمَا قَرَأَهَا فِيهِمَا عَلَى النَّصِّ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَلَا سُورَةَ لِلْمَأْمُومِ، بَلْ يَسْتَمِعُ
 فَإِنْ بَعْدَ أَوْ كَانَتْ سَرِيَّةً قَرَأَ فِي الْأَصَحِّ،

(قُلْتُ) نِيامی (النواوی) ده فہرموی (فَإِنْ سُبِقَ بِهِمَا) نہ گہر بہ پہ کعتی سی یہم و چوارہم
 لہ نيام دوا کہ وتبو، واتہ: کہ مہ نموم نویژی بہ جماعت دابہ ست، نيام لہ پہ کعتی
 سی یہم دا بوو (قَرَأَ فِيهِمَا) لہ دواي سہ لامدانہ وی نيام، مہ نموم لہ پہ کعتی سی یہم و
 چوارہمی خوی دا، لہ دواي فاتیحہ سوپہت دہ خویئی (عَلَى النَّصِّ) لہ سہر دہ ققی
 فہرمودہی نيامی (شافعی)، تاکو نویژہ کئی بی سوپہت نہ بی (وَاللَّهُ أَعْلَمُ).

جا نہ وہ لہ کاتی کدایہ: کہ لہ پشت نيام لہ دواي فاتیحہ ماوہی خویندن سوپہتی
 نہ بویی، واتہ: نہ گہر نيام بہ سستی فاتیحہی خویندو ٹویش پہ لہی کردو لہ یہ کہم و
 دووہمی خوی دا لہ دواي فاتیحہ سوپہتی خویند، ٹوہ بہ سہو سوننت نہ لہ سی یہم و
 چوارہمیشدا دووبارہ بیخوینیتہ وہ، ہر وہک لہ سہرچاوہ کاندہ فہرموویانہ.

نینجا بزائہ: نہ گہر لہ پہ کعتی سی یہم و چوارہمیشدا مہ نموم پیش نيام فاتیحہی
 تہ واو کرد، ٹو کاتہ سوننتہ لہ چاوہر وانکردندا خوی بہ سوپہت خویندن خہریک بکا،
 ہر وہک لہ (تحفہ) دا فہرموویہ تی.

(وَلَا سُورَةَ لِلْمَأْمُومِ) لہ نویژی ناشکرادا سوپہت خویندن بقی مہ نموم سوننت نہ، نہ گہر
 گوی لہ دہنگی نيام بی (بَلْ يَسْتَمِعُ) بہ لکو گوی دہ گری بقی خویندن نيام مہ کئی
 ﴿عَنْ عِبَادَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: كُنَّا خَلْفَ النَّبِيِّ ﷺ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ فَتَقَلَّتْ عَلَيْهِ الْقِرَاءَةُ، فَلَمَّا فَرَغَ قَالَ:
 لَعَلَّكُمْ تَقْرَءُونَ خَلْفَ إِمَامِكُمْ؟ قُلْنَا: نَعَمْ نَفْعَلُ هَذَا، قَالَ: لَا تَفْعَلُوا إِلَّا بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ فَإِنَّهُ
 لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِهَا﴾ رواہ ابوداود و الترمذی باسناد حسن، والبخاری فی جزء القرآن
 و صححہ، نویژی سہینیمان لہ پشت پیغہ مہر کرد، ٹویش خویندن لہ سہر گران
 بوو، نینجا کہ نویژی تہ واو کرد، فہرموی: لہ وانہ یہ ٹوہ لہ پشت نيام مہ کتان قورپان
 بخوینن؟ گوتمان: بہ لی بہ پہ لہ دہ بخوینن. فہرموی: وا مہ کن، جگہ لہ فاتیحہ
 ہیچی تر مہ خوینن، چونکہ ہر کہ سیک فاتیحہ نہ خویئی نویژی دروست نہ.

(فَإِنْ بَعْدَ) جا نہ گہر مہ نموم دور بوو، یان کہ پ بوو و گوی لہ خویندن نيام نہ بو،
 یان تی نہ گیشٹ (أَوْ كَانَتْ سَرِيَّةً) یان نویژہ کہ لہ نویژہ دہنگ نہینہ کان بوو، یان لہ
 نویژہ دہنگ ناشکرکان بوو بہ لام نيام دہنگی ہلنہ دینا (قَرَأَ) لہ وہ موو حالہ تانہ دا
 سوننتہ: سوپہت بخوینن (فِي الْأَصَحِّ) لہ فہرمودہی راستردا.

نینجا بزائہ: سوپہت خویندن لہ پیش فاتیحہ دا بہ ہر سوننتہ نا کہوی، ہر وہا نہ گہر
 فاتیحہش دووبارہ بکاتہ وہ ہر بہ ہر سوننتہ نا کہوی، بہ لام نہ گہر جگہ لہ فاتیحہ
 ہیچی تری نہ دہ زانی، ٹو کاتہ بہ ہر دہ کہوی، ہر وہک لہ زوریہی سہرچاوہ کاندہ
 فہرموویانہ.

وَيُسَنُّ لِلصُّبْحِ وَالظُّهْرِ طَوَالَ الْمُفْصَلِ، وَلِلْعَصْرِ وَالْعِشَاءِ أَوْسَاطُهُ، وَلِلْمَغْرِبِ قِصَارُهُ،
وَلِلصُّبْحِ الْجُمُعَةِ فِي الْأَوَّلَى أَلَمْ تُنْزِلَ، وَفِي الثَّانِيَةِ هَلْ أَتَى.

(وَيُسَنُّ) سوننه ته بقی نه و که سهی به ته نهایی نویژ دهکا، یان نیمامه تی بقی کومه لیکتی
سه رزمیرکراو دهکاو به دریژکردن پازی بن، به و مه رجانهی له (دعاء الافتتاح) دا باس کران
(لِلصُّبْحِ وَالظُّهْرِ) له په کمه تی یه که م دووه می سبهینی و نیوه پوډا (طَوَالَ الْمُفْصَلِ)
سوپه ته دریژده کانی نیواندار بخوینتی، به لام نه گهر نیمام بوو و نیزنی گشت
مه نومومه کانی وهرنه گرتبو، نه و کاته سوپه ته کورته کانی نیواندار ده خوینتی، هه روه که له
(الشروانی) دا پوون کراوه ته وه.

جا بزانه: سوپه تی (الْمُفْصَلِ) نیواندار، له (الْحُجُرَات) تا (قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ) یه، جا
دریژده کانی (الْمُفْصَلِ) له (الْحُجُرَات) تا (عَمَّ) یه، هه روه که له (تحفه) دا فهرموویه تی، بوی
به (الْمُفْصَلِ) نیواندار ناو ده برین، چونکه زور جار نیوان ده که ویته نیو سوپه ته کانی: به
(بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)، هه روه که له (الْإِتْقَانِ) دا فهرموویه تی.

هه روه ها (وَلِلْعَصْرِ وَالْعِشَاءِ) سوننه ته له یه که م دووه می عسرو عیشادا (أَوْسَاطُهُ)
ناوه نجیه کانی نیواندار بخویندرین، واته: له (عَمَّ) تا (الضُّحَى).

هه روه ها (وَلِلْمَغْرِبِ) سوننه ته: له یه که م دووه می مه غریبدا (قِصَارُهُ) کورته کانی نیواندار
بخویندرین، واته: له (الضُّحَى) تا (النَّاسِ).

هه روه ها (وَالصُّبْحِ الْجُمُعَةِ) سوننه ته بقی سبهینی پوډی ههینی له دوا فاتیحه: (فِي الْأَوَّلَى
أَلَمْ تُنْزِلَ) له په کمه تی یه که م دا سوپه تی (أَلَمْ تُنْزِلَ) به ته وای بخوینتی (وَفِي الثَّانِيَةِ
هَلْ أَتَى) له په کمه تی دووه میشدا سوپه تی (هَلْ أَتَى) به ته وای بخوینتی، هه ر چه ند
نیمامیش بوی نیزنی مه نومومه کانیشی وهرنه گرتبی.

جا نه گهر کاته که تنگ بوو و هه ر دوو سوپه تی به ته وای پی نه ده خویندران، نه و کاته
دوو سوپه تی کورت ده خوینتی، هه روه که له (تحفه) دا فهرموویه تی، به لام له (نهاية و)
(مغنی) دا ده فهرموون: به شیکتی سوپه تی یه که م له په کمه تی یه که م دا ده خوینتی و به شیکتی
سوپه تی دووه میش له په کمه تی دووه م دا ده خوینتی.

جا بزانه: دیاری کردنی نه و سوپه تانهی پابردو گشتی له حه دیسی (صحيح) دا به لگی له
سه ره، له به ر دریژ نه ماننوسی، هه روه ها نه و سوپه تانهی تاییه ته به نویژده
سوننه ته کانن، هه ر یه که ی له شوینتی خویاندا باسیان ده که بن، ان شاء الله تعالی.

﴿ناگاداری﴾ یه که م: سه رچاوه کان ده فهرموون: له نویژی به ناشکرادا سوننه ته: نیمام
له دوا ته و او کردنی فاتیحه ی خوی به قه د فاتیحه خویندنیک بی ده نگ بی، تا کو

مه نمومیش فاتحہی خوی، له (المجموع) دا به لگه ی به م حدیسه هیناوه ته وه:
 ﴿عَنْ سَمُرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا سَكَنَتَانِ حَفِظْتُهُمَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ: سَكَنَةٌ إِذَا كَبُرَ وَسَكَنَةٌ إِذَا قَرَعَ مِنْ قِرَاءَةِ وَلَا الضَّالِّينَ﴾ رواه ابوداود والترمذی بسند حسن، دوو بی ده نگبوونم له پیغمبر ﷺ
 وه بیر دی، یه که م: له دواى (الله اکبر) ی نویژدا به ستن بۆ دوعای (افتتاح). دووهم: له دواى
 ته واکردنی فاتحہ. واته: تا کو مه نموممه کانیش ماوه ی فاتحہ خویندنیان هه بی.

جا ده فهرموئ: نیعمای (السرخسی) فهرموویه تی: سوننه ته له و بی ده نگبوونه دا ئهم
 دوعایه به نهیئى بخوئى- که هه م له (افتتاح) شدا سوننه ت بوو-: ﴿اللَّهُمَّ بَاعِذْ بَيْنِي
 وَبَيْنَ غَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ، اللَّهُمَّ تَقْنِي مِنَ الْخَطَايَا كَمَا يَتَقَّى الثَّوْبُ
 الْأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ، اللَّهُمَّ اغْسِلْ غَطَايَايَ بِالْمَاءِ وَالطَّلَجِ وَالْبَرْدِ﴾ رواه الشيخان، به لام له
 زقریه ی سه رچاوه کانددا ده فهرموون: له و بی ده نگبوونه دا قوپئا دخوئندن خیرتره، که و ابو:
 له و قوپئا دخوئندنه شدا ده بی ئاگاداری پیزی قوپئا بی و له دواى یه کتریش بی، واته: ئهو
 نایه ت و سوپه تانه ی به ده نگ ده یا دخوئى، له دواى ئهو به بن: که به بی ده نگ
 خوئندویه تی، هه روه که له (تحفه) دا فهرموویه تی، ئیستاش له سی یه مدا پوونی
 ده که یه وه، ان شاء الله تعالی.

دووهم: نه گه ر له په که ته ی یه که م دووهمدا یه که سوپه تی دووباره کرده وه، دروسته و
 سوننه ته که پێک دێ، هه روه که له (نهایه) دا فهرموویه تی ﴿قُرْأَتُ النَّبِيِّ ﷺ: إِذَا زُلْزِلَتْ الْأَرْضُ
 فِي الرَّكْعَتَيْنِ كُلَّتِيهِمَا﴾ رواه ابوداود باسناد صحیح، پیغمبر ﷺ له هه ردوو په که ته ی
 نویژی سبه یی دا سوپه تی (إِذَا زُلْزِلَتْ الْأَرْضُ) ی دووباره کرده وه.

هه روه ها دروسته: دوو سوپه ت و زیاتریش له یه که په که ته دا بخوئى، هه روه که له
 (المجموع) دا فهرموویه تی ﴿قُرْأَتُ النَّبِيِّ ﷺ فِي الثَّلَاثَةِ مِنَ الْوُتْرِ: قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ وَالْمُعَوَّذَتَيْنِ﴾
 رواه اصحاب السنن بسند حسن، پیغمبر ﷺ له په که ته ی سی یه می وه تردا (قل هو الله و
 هه ردوو (قل أعوذ) ی خوئندن. هه روه ها دروسته: یه که سوپه تیش بکریته دووبه ش، هه ر
 به شیکى له په که ته تیکدا بخوئندرئى ﴿قُرْأَتُ النَّبِيِّ ﷺ فِي صَلَاةِ الْمَغْرِبِ بِسُورَةِ الْأَعْرَافِ، قُرْأَتُهَا
 فِي رَكْعَتَيْنِ﴾ رواه النسائی باسناد حسن، پیغمبر ﷺ سوپه تی (الاعراف) ی له نویژی
 مه غریبدا خوئند، به سه ر دوو په که ته دا به شی کرد.

سی یه م: مه رچ نیه له دواى فاتحہ هه ر سوپه ت بخوئندرئى، به لکو سوننه ته که به
 نایه تیکش پێک دێ، به لام سوپه تیکى ته و او- مه رچه ند کورتیش بی- خیری گه وره تره له
 چه ند نایه تیکى به ئه ندازه ی خوی، ته نها له ته پاویحی په مه زاندا نه بی؟ چونکه له ته پاویحدا

سوننه ته: تا کورتایی په مه زان هه موو قورښان ختم بکړئ، هه روه که له زوړیه ی سهرچاوه کاندې نه و مه سه لانه پوون کراونه وه، جا نه گهر ټایه تی خویند، ودها خیرتره: له هر په کهه ټیکدا له سې ټایه ته که متر نه خوینئ، هه روه که له (تحفه) دا هه رموویه تی، پیغه مبه رڼه ده هه رموی: ﴿ثَلَاثُ آيَاتٍ يَقْرَأُ بِهِنَّ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ خَيْرٌ لَهُ مِنْ ثَلَاثِ خَلِفَاتٍ عِظَامٍ سَمَانٍ﴾ رواه مسلم، په کیکتان سې ټایه تی قورښان له نوږدا له دوی فاتحیه بخوینئ، خیری زیاتره له سې ووشتی ناوسی گه وره و قه له و.

ټینجا بزانه: سوږه تې بخوینئ، یان ټایه ت، هر سوننه ته له سهر پزی قورښان بی: که له لای (البقرة) وه بڼ (قُلْ أُعُوذُ) هه، هه له دوی په کتیش بی، واته: که سوږه ټیکي خویند له په کهه تی دووهمیشدا سوږه تی دوی نه وی بخوینئ، پاشه و پاش له لای (قُلْ أُعُوذُ) بڼ لای (البقرة) نه گهر پټه وه و هېچ سوږه ټیکش به جی نه هیلئ و نه پواته سهر سوږه ټیکي تر، مه گهر له شهر عدا هه رمانی پی کرابی: وه که نوږی وده ترو سبهینی هینی - که باسما ن کرد - که وایو: نه گهر (قُلْ أُعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ) ی خویند، سوننه ته: له په کهه تی دووهمدا به شیک له سهره تایی (البقرة) بخوینئ، تا کو پزی قورښان ټیک نه چی، هه روه که له (المجموع) دا پوونی کردو ته وه.

که وایو: نه گهر له په کهه تی په کهمدا (قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ) ی خویند، له په کهه تی دووهمیشدا به شیکي (قُلْ أُعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ) ده خوینئ، هه روه که له (نهایه) و (الشروانی) دا پوون کراوه ته وه، واته: به ته وای ناخوینئ؟ نه وه که په کهه تی په کهم له دووهم کورتر بی، پاشه و پاشیش ناگه پټه وه: تا کو (إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ) بخوینئ؟ نه وه که پزی قورښان ټیک جی، رَا اللَّهُ أَكْبَرُ.

چوارهم: نه گهر قورښان خویندنی دوی فاتحیه ی لی ټیک چوو، یان پووداو ټیک تری به سهر هات، دروسته: واز له قورښان خویندن بیڼی و پوکو و بیا، هه روه که نه گهر هېچ غوز ټیکشی نه بی هه دروسته، هه روه که له (شرح مسلم) دا هه رموویه تی ﴿عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ السَّائِبِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ صَلَّيْنَا النَّبِيَّ ﷺ الصُّبْحَ، فَاسْتَفْتَحَ سُورَةَ الْمُؤْمِنِينَ حَتَّى جَاءَ ذِكْرُ مُوسَى أَوْ ذِكْرُ عِيسَى أَخَذْنَاهُ سَفْلَةَ فَرْكَحٍ﴾ رواه الشيخان، پیغه مبه رڼه نوږی سبهینی به جهامعت بڼ کردین و دهستی به سوږه تی (قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ) کرد، تا گه یشته باسی (موسی) پیغه مبه ر، یان (عیسی) پیغه مبه ر علیهما الصلاة والسلام، کڅکه په ک گرتی و په کسهر پوکو و بڼ.

پینځهم: بڼ نیمام و بڼ نه و که سې به ته نهایی نوږ ده کا، سوننه ته له م نوږانه دا فاتحیه و سوږه تی دوی فاتحیه به دهنگی ناشکرا بخوینن: له په کهه تی په کهم و دووهمی مه غریب و عیشاو سبهینی و له نوږی جومعه و له نوږانه ی به شه وی قه زایان ده کاته و.

الْخَامِسُ: الرُّكُوعُ، وَأَقْلَهُ أَنْ يَنْحَنِيَ قَدْرَ بُلُوغِ رَاحَتِهِ رُكْبَتَيْهِ بِطَمَأْنِينَةٍ بَحِثُ يَنْفَصِلَ رَفْعُهُ عَنْ هَوِيَّهِ،

—هر چند نویژی پوزیش بن— و له نویژی جه ژنه کان و باران و مانگیران و ته پوویو و هتری پهمه زان و گشت سوننه تیکی تر: که له شه وی دا بکرتن، جگه له (رواتب) —واته: سوننه ته کانی پیش و دوی نویزه واجبه کان— چونکه نه وانه له شه وی و له پوزی دا به دهنگی نهی نی ده کرتن.

هر وده ما بق هر دووکیان سوننه ته به دهنگی نهی نی بخوینن: له نویژی نیوه پوو عه سرو پوزگیران و گشت سوننه ته کانی تر: که له پوزی دا بکرتن و له و نویژانه ی به پوزی قه زایان ده کاته وه— هر چند نویژی شه ویش بن— به لام نویژی (جَنَازَة) له شه وی و له پوزی دا هر به دهنگی نهی نی ده کری، هر وده که له سه رچاوه کاندانا و باسانه پوون کراونه وه به به لگه ی شوینکه و تنی پیغه مبر علیه السلام له گشتیاند، بق نمونه: عَنْ أَبِي عُمَرَ: سَأَلْتُ خَبَابًا أَكَانَ الشَّيْءُ يُقْرَأُ فِي الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ؟ قَالَ: نَعَمْ. قُلْتُ بَأَيِّ شَيْءٍ تَعْلَمُونَ قِرَائَتَهُ؟ قَالَ: بِاضْطِرَابِ لِحْيَتِهِ رواه البخاری، پرسیارم له (خاب) کرد: ثایا پیغه مبر علیه السلام له نویژی نیوه پوو عه سردا هیچی ده خویند؟ فرموی: به لی، گوتم: به چی ده تانزانی ده خوینی؟ فرموی: به له رزینده وی پیشی پوزی ده مانزانی، واته: دهنگی هه لته ده هینا.

ئینجا بزانه: له دوی ته و اوکردنی فاتحه، یان سوپرت له پیش (الله اکبر) ی پوکو و عدا بی ده نگبوونیکی که م سوننه ته، هر وده که له سه رچاوه کاندانا فرمویانه.

۵- ﴿رُكُوعٌ﴾

(الْخَامِسُ) پینجه م له پوکنه کانی نویژ: (الرُّكُوعُ) پوکو و بردن، یه ک جار له هه موو په کهمه تیکدا، خوی که وده ده فرموی: ﴿ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا﴾ پوکو و بیه و سوجه بیه. هه وده ما پیغه مبر علیه السلام به نویژ که ریکی فرموی: ﴿ثُمَّ ارْكَعْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ رَاكِعًا﴾ رواه الشیخان، ئینجا له دوی فاتحه خویندن پوکو و بیه و خوت له پوکو و عدا پابگره.

(وَأَقْلَهُ) که مترینی پوکو و بردن به پیوه که دروست بن، نه مه یه: (أَنْ يَنْحَنِيَ) پشتی بجه میئیتته وه (قَدْرَ بُلُوغِ رَاحَتِهِ) به قه د نه و نه ده ی: هه ردو بهره ده سته کانی بگه نه (رُكْبَتَيْهِ) هه ردو نه ژتویه کانی (بِطَمَأْنِينَةٍ) ماوه یه کیش له پوکو و عدا خوی پابگری تا نه ندانه کانی جیگیر دهن (بَحِثُ) به شیوه یه کی ودها: (يَنْفَصِلُ رَفْعُهُ) هه لسانه وه ی جیا بییته وه (عَنْ هَوِيَّةٍ) له هاتنه خواره وه ی بق پوکو و، به به لگه ی حه دیسه که ی پابردو.

جا نه گه ر نه ودها پوکو و نه با، نویژه که ی دروست نیه عَنْ حَذِيفَةَ: أَنَّهُ رَأَى رَجُلًا لَا يُنْمِ الرُّكُوعَ وَالسُّجُودَ، فَقَالَ لَهُ: مَا صَلَّيْتُ، وَلَوْ مَتَّ مَتَّ عَلَى غَيْرِ الْفِطْرَةِ الَّتِي فَطَرَهُ اللَّهُ مُحَمَّدًا

وَلَا يَقْصِدُ بِهِ غَيْرَهُ فَلَوْ هَوَىٰ لِتِلَاوَةِ فَجَعَلَهُ رُكُوعًا لَمْ يَكْفِ، وَأَكْمَلَهُ تَسْوِيَةً ظَهَرَهُ وَعُنُقُهُ وَنَصَبُ سَاقِيهِ وَأَخَذُ رُكْبَتَيْهِ بِيَدَيْهِ وَتَفَرَّقَ أَصَابِعُهُ لِلْقِبْلَةِ، وَيُكَبِّرُ فِي ابْتِدَاءِ هَوِيهِ

عَلَيْهَا﴾ رواه البخاري، حـ زده تی (حذیفه) پیایو یکی دیت نویژ ده کاو پوکووع و سوجه ته واو ناکا، نینجا (حذیفه) پیی فره موو: نویژت نه کرد ساته: نویژه که ت دروست نیه - نه گهر بمری له سهر پربازره پاکه کی پیغه مبرم ﷺ نامری.

(وَلَا يَقْصِدُ بِهِ غَيْرَهُ) مه به سستی به چوونه پوکووع هیچی تر نه بی، که وابو: (فَلَوْ هَوَىٰ) نه گهر هاته خواره وه (لِتِلَاوَةٍ) به مه به سستی سوجه تی (تِلَاوَةٍ)، یان به مه به سستی کی تر (فَجَعَلَهُ رُكُوعًا) نینجا که گه یشته سنووری پوکووع، نیه تی گوارا کردیه پوکووع، نه وه (لَمْ يَكْفِ) دروست نیه و به بهر پوکووع ناکه وی، به لکو واجبه: پشتی به ته واری پاست بکاته وه، نینجا به نیه تی پوکووع دووباره بیته خواره وه، هه روه که له سهر چاوه کاندای فره موویانه.

(وَأَكْمَلَهُ) ته واوترینی پوکووع له گه ل شیوه ی پربدروشدا (تَسْوِيَةً ظَهَرَهُ وَعُنُقُهُ) پاست کردنی پشت و نه ستویه تی به یه کسان، واته: پشتی کوو نه کاته وه و سهریشی له پشتی به رزترو نزمتر نه بی (وَنَصَبُ سَاقِيهِ) هه ربوو لوله قاچه کانی تا پشتیتندی پاست دابچه قیتی، واته: نه ژتویه کان نه چه میتی (وَأَخَذُ رُكْبَتَيْهِ بِيَدَيْهِ) هه ربوو نه ژتویه کانی به ده سته کانی بگری (وَتَفَرَّقَ أَصَابِعُهُ) په ده کانی شی لیک بالو بکا (لِلْقِبْلَةِ) به ره و لای قیبله، واته: به ره و پاسته و چه په لایاننده (عَنْ أَبِي حُمَيْدٍ) رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ إِذَا كَبَّرَ جَعَلَ يَدَيْهِ حِذَاءَ مَنْكِبَيْهِ، وَإِذَا رَكَعَ أَمَكَّنَ يَدَيْهِ مِنْ رُكْبَتَيْهِ ثُمَّ هَضَرَ ظَهْرَهُ﴾ رواه البخاري، پیغه مبرم ﷺ دیت: هه رکاتیک (الله اکبر) ده گوت، ده سته کانی تا به رامبر رشانه کانی به رز ده کرده وه و هه رکاتیک پوکووعی بر دبا، هه ربوو ده سته کانی له هه ربوو نه ژتوکانی گیر ده کردن، نینجا پشتی ده چه مانده وه و له گه ل نه ستوی پاستی ده کرد.

نینجا بزانه: سوننه ته پیاو نه نیشکه کانی له ته نیشته کانی دور بخاته وه و نافرته تیش به پیچه وانه یه، هه روه که له (المجموع) دا فره موویه تی.

(وَيُكَبِّرُ فِي ابْتِدَاءِ هَوِيهِ) سوننه ته له سهره تای هاتنه خواره وه ی بئ پوکووع بئی: (اللَّهُ أَكْبَرُ)، جا نه گهر نیام بوو، سوننه ته دهنگی به رز بکاته وه (عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ) كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُكَبِّرُ حِينَ يَرَكَعُ، ثُمَّ يَقُولُ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ حِينَ يَرْفَعُ صُلْبَهُ، ثُمَّ يَقُولُ وَهُوَ قَائِمٌ: رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ﴾ رواه الشيخان، پیغه مبرم ﷺ بئ چوونه پوکووع ده یه فره موو: (اللَّهُ أَكْبَرُ)، نینجا که له پوکووع هه لده ستاوه ده یه فره موو: (سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ)، نینجا که به پیوه پاده وه ستا، ده یه فره موو: (رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ).

وَيَرْفَعُ يَدَيْهِ كَاخْرَامِهِ وَيَقُولُ: سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ. ثَلَاثًا، وَلَا يَزِيدُ الْإِمَامَ، وَيَزِيدُ الْمُنْفَرِدُ: اَللّٰهُمَّ لَكَ رَكَعْتُ وَبِكَ آمَنْتُ وَلَكَ اَسْلَمْتُ خَشَعَ لَكَ سَمْعِي وَبَصَرِي وَمُخِّي وَعَظْمِي وَعَصْبِي وَمَا اسْتَقَلَّتْ بِهِ قَدَمِي.

مهرودها (وَيَرْقَعُ يَدَيْهِ) سوننه ته: له گه ل سهره تاي (الله اكبر) دا هه ربوو دهسته كاني بهر
 بكا ته وه (كَلِّ احْرَامٍ) وهك دهست بهر زكرنه وهی نوږډابه ستن، ټينجاكه دهسته كاني
 كه يشتنه بهرامبر شانه كاني بږ پوكووع دهچه ميته وه، لهو (الله اكبر) وهست بهر زكرنه دا
 جياوازی هيچ نوږډك وه هيچ نوږډك ريكو هيچ حاله تيكي نوږډ نه، هه روهك له (المجموع) دا
 فهرموويه تي (عن ابن عمر رضي الله عنهما: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ إِذَا قَامَ فِي الصَّلَاةِ رَفَعَ يَدَيْهِ حَذْوَ
 مَنْكِبَيْهِ، وَكَانَ يَفْعَلُ ذَلِكَ حِينَ يَكْبُرُ لِلرُّكُوعِ وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ، وَلَا يَفْعَلُ ذَلِكَ فِي
 السُّجُودِ) رواه الشيخان، پتفه مبرم ﷺ ديت: له كاتي نوږډابه ستن دا هه ربوو دهسته كاني
 تا بهرامبر شانه كاني بهر زكرنه وه، هه روهها كه بږ چونه پوكووع (الله اكبر) ده گوتو
 كه له پوكووع هه لده ستاوه به هه مان شيوه دهستی بهر زده كړنده وه، به لام كه سوجه دی
 ده ربوو كه له سوجه هه لده ستاوه دهستی بهر زده كړنده وه.

(وَيَقُولُ) ئىنجا كه له پوكووع جيگير بوو، سونتهه بلى: (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ) چونكه پيغمبر ﷺ ده فرموى: «أَمَّا الرُّكُوعُ فَعِظْمُوا فِيهِ الرَّبُّ» رواه مسلم، له پوكووعدا ناوى په روهردگار به گه وره پيئن. (ثَلَاثًا) لاي كه مى سونتهه سى جار بيلئ، به لام به يه ك جاريش بنچينهئ سونتهه كه وه دهست دئ، هه روهها سونتهه ته: ووشهئ (وَيَحْمَدُ) ش به دواى دا بلى، هه روهك له سه رچاوه كاندا فرموييانه، واته: چونكه سى جار هكه ووشه كه له دوو حه ديسي بئ ميژدا هاتون، كه له (المجموع) دا هيئاونى وه هم فرمويي ته: زيكره كانى ناو پوكووع و ناو سوجه و هم (سَمِعَ اللَّهُ) (الله اكبر) هكان - جگه له نوږډابه ستن - گشتيان سونتهه تنو واجب نين، كه وابو، نه گهر هيچيشيان نه لئ، نوږډه كه هه دروسته.

(ولایزیدُالامامُ) نیامی نویژ له و سێ چاره زیاتر هیچ زیکرێکی تر له پوکووعدا ناکا، چونکه نه گهر گشت مه نموومه کان پازی نه بن زیاتر ناپه سنده (و ییزیدُالمُعقِرُ) به لام نه و که سه ی به ته نهایی نویژ ده کا، سوننه ته له دوا ی سێ چاره که نه م زیکره ش زیده بکا و بلی: ﴿اللَّهُمَّ لَكَ رَكَعْتُ وَبِكَ آمَنْتُ وَلَكَ اَسْلَمْتُ، خَشَعَ لَكَ سَمْعِي وَبَصَرِي وَمَخِيَ وَعَظْمِي وَعَصْبِي﴾
رواه مسلم، زاد ابن حبان: ﴿وَمَا اسْقَلْتُ بِهِ قَدَمِي﴾. ههروه ها بۆ نیامی کومه لێکی سه ره ژمیتر کراویش - به و مه رجانیه ی له (دعاء الافتتاح) دا باس کران، نه گهر پازی بن - سوننه ته: نه و زیده یه بخوینی، ههروه ک له سه رچاوه کا ندا فه ره موویانه .

السَّادِسُ: الْأَعْتِدَالُ قَائِمًا مُطْمَئِنًّا، وَلَا يَقْصِدُ غَيْرَهُ فَلَوْ رَفَعَ فَرَعًا مِنْ شَيْءٍ لَمْ يَكْفِ، وَيُسْنُ رَفْعُ يَدَيْهِ مَعَ ابْتِدَاءِ رَفْعِ رَأْسِهِ قَائِلًا: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ. فَإِذَا انْتَصَبَ قَالَ: رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ مِلءَ السَّمَوَاتِ وَمِلءَ الْأَرْضِ وَمِلءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ. وَيَزِيدُ الْمُتَفَرِّدُ: أَهْلَ الشَّيْءِ وَالْمَجْدِ أَحَقُّ مَا قَالَ الْعَبْدُ- وَكُلُّنَا لَكَ عَبْدٌ- أَللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ.

۶- هه لسانه وه له پوکووع ﴿﴾

(السَّادِسُ) شه ششم له پوکنه کانی نویژ: (الإِعْتِدَالُ) هه لسانه وهیه له پوکووع: تا پشتی پاست ده بیته وه (قَائِمًا) له و کاته ی به پیوه نویژ ده کا، واته: نه گهر به پیوه نه بو، واجبه: بگه ریته وه سر شیوه ی پیش پوکووع، پیغه مبه ر علیه السلام ده فرموی: ﴿ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَعْتَدِلَ قَائِمًا﴾ رواه الشيخان، نینجا له پوکووع هه لسه وه تا پشتت پاست ده بیته وه.

(مُطْمَئِنًّا) واجبه: له و پاستبوونه وه یه دا خوی پابگری تا نه دنامه کانی جیگیر ده بن، پیغه مبه ر علیه السلام ده فرموی: ﴿ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ قَائِمًا﴾ رواه ابن ماجه بسند صحیح، نینجا له پوکووع هه لسه وه به پیوه خوت پابگره.

(وَلَا يَقْصِدُ غَيْرَهُ) مه به سستی به و هه لسانه وه یه هیچی تر نه بی (فَلَوْ رَفَعَ) نه گهر هاتو: سهری به رز کرده وه (فَرَعًا مِنْ شَيْءٍ) له ترسی شتیك (لَمْ يَكْفِ) دروست نیو به بهر هه لسانه وه ناکه وی، به لکو واجبه: بگه ریته وه بۆ پوکووع، نینجا دووباره هه لسیته وه.

(وَيُسْنُ رَفْعُ يَدَيْهِ) سوننه ته: هه ردو ده سته کانی به رز بکاته وه تا به رامبه ر شانه کانی، وه ک ده ست به رز کرده وه ی نویژ دابه ستن (مَعَ ابْتِدَاءِ رَفْعِ رَأْسِهِ) له گه ل سهره تای سر به رز کرده وه ی دا، به به لگه ی چه دیسه که ﴿ابن عمر﴾ پرا بردو له پوکووع دا (قَائِلًا) له کاتی هه لسانه وه دا بلی: ﴿سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ﴾ رواه الشيخان، جا بزانه: سوننه ته نیمام نه و پسته یه به ناشکرا بلی.

(فَإِذَا انْتَصَبَ) جا که ته و او پشتی پاست کرده وه، ده سته کانی به ته نیشته کانی دا شوپ ده کاته وه (قَالَ) به ده نگی نهیته ی ده لی: ﴿رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ﴾ رواه الشيخان، نینجا بۆ نیمام بۆ مه نمووم بۆ نه و که سه ش: که به ته نهایی نویژ ده کا، سوننه ته له دوی (رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ) به ده نگی نهیته ی بلی: ﴿حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ﴾ رواه البخاری، هم ﴿مِلءَ السَّمَاوَاتِ وَمِلءَ الْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَمِلءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ﴾ رواه مسلم.

جا نه گهر نیمام بو، له و زیکرانه ی پرا بردو زیاتر نالی، به لام (وَيَزِيدُ الْمُتَفَرِّدُ) نه و که سه ی به ته نهایی نویژ ده کا، سوننه ته له دوی نه و زیکره ی پرا بردو، نه م زیکره ش زیده بکاو بلی: ﴿أَهْلَ الشَّيْءِ وَالْمَجْدِ أَحَقُّ مَا قَالَ الْعَبْدُ- وَكُلُّنَا لَكَ عَبْدٌ- أَللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطِيَ

وَيَسِّنُ الْقُنُوتَ فِي إِعْتِدَالِ ثَانِيَةِ الصُّبْحِ، وَهُوَ اَللَّهُمَّ اهْدِنِي فِيمَنْ هَدَيْتَ... إِلَى آخِرِهِ،
وَالْإِمَامُ بَلَفُظُ الْجَمْعِ

لَمَّا مَنَعَتْ وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ» رواه مسلم. هرودها بق نيامی کومه لیکي
سهرزمیرویش - به وهرجانهی پابردو له (افتتاح) دا، نهگور پازی بن - سوننه ته و
زیده به بخوینی، هرودك له سهرچاوه کانداهرموویانه.

﴿قُنُوتُ﴾

(وَيَسِّنُ الْقُنُوتُ) خویندنی قونوت سوننه ته (فِي إِعْتِدَالِ ثَانِيَةِ الصُّبْحِ) له پاستبوونه وهی
په کهته دی دووهمی نویژی سبهینی دا له دواى (سَمِعَ اللَّهُ)... هتد ﴿عَنِ الْبَرَاءِ وَأَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا:
أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَقْنُتُ فِي الصُّبْحِ وَالْمَغْرِبِ﴾ رواه الشيخان، پیغه مبه رﷺ له نویژی
سبهینی و له نویژی مه غریبدا قونوتی ده خویند.

نیجا بزانه: به به لگه ی (اجماع): قونوت له نویژی مه غریبدا (تَسْمَعُ) بۆته وه و ناخویندری،
هرودك له (المجموع) و (ارشاد الساری) دا فهرموویانه.

به لام له نویژی سبهینی دا هرودك سهرده می پیغه مبه رﷺ ماوته وه و ده خویندری، به
به لگه ی نه مه دیسه: ﴿عَنِ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَنَتَ شَهْرًا يَدْعُو عَلَيْهِمْ ثُمَّ تَرَكَ، فَأَمَّا
فِي الصُّبْحِ فَلَمْ يَزَلْ يَقْنُتْ حَتَّى فَارَقَ الدُّلْيَا﴾ حدیث صحیح رواه الدارقطنی مِنْ طُرُقٍ بِأَسَانِيدٍ
صَحِيحَةٍ، وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ وَابَيْهَقِي، وَصَحَّحَهُ النَّوَاوِيُّ فِي الْمَجْمُوعِ، پیغه مبه رﷺ ماوه ی
مانگیك له هه مو نویژه کانداه قونوتی ده خویند دعای له دزی کافره کان ده کرد، نیجا
وازی له قونوت هیئا، به لام له نویژی سبهینی دا وازی نه هیئا و به رده وام قونوتی ده خویند
و هفاتی کرد.

(وَهُوَ) قونوت نه مه یه: ﴿اَللَّهُمَّ اهْدِنِي فِيمَنْ هَدَيْتَ وَعَافِنِي فِيمَنْ عَافَيْتَ وَتَوَلَّنِي فِيمَنْ
تَوَلَّيْتَ وَبَارِكْ لِي فِيمَا أَعْطَيْتَ وَقِنِي شَرًّا مَا قَضَيْتَ، فَإِنَّكَ تَقْضِي وَلَا يُقْضَى عَلَيْكَ وَإِنَّهُ لَا يَدُلُّ
مَنْ وَالَيْتَ وَلَا يَعْرِضُ مَنْ عَادَيْتَ تَبَارَكْتَ رَبَّنَا وَتَعَالَيْتَ﴾ رواه اصحاب السنن وغيرهم باسناد
صحیح واللفظ للبيهقي، وزاد النسائي: ﴿وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ﴾.

هرودها سوننه ته: له دواى (تَعَالَيْتَ) - واته: له پیش سه له واته - بلی: ﴿فَلَيْكَ الْحَمْدُ عَلَى
مَا قَضَيْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ﴾. هرودك له سهرچاوه کانداهرموویانه.

(وَالْإِمَامُ) سوننه ته نيامی نویژ قونوته که بخوینی (بَلَفُظُ الْجَمْعِ) به (ضمیری) کومه ل،
واته: بلی: (اهْدِنَا، وَعَافِنَا، وَتَوَلَّنَا، وَبَارِكْ لَنَا، وَقِنَا، نَسْتَغْفِرُكَ، تَتُوبُ). که واته: ناپه سنده
نيام به (ضمیری) تاك دعای قونوت بخوینی، چونکه پیغه مبه رﷺ ده فهرموی: ﴿لَا يُؤْمُ
عَبْدٌ قَوْمًا فَيُخْصُ نَفْسَهُ بِدَعْوَةِ دُوْنَهُمْ، فَإِنْ فَعَلَ فَقَدْ خَانَهُمْ﴾ رواه ابوداود والترمذی بسند

وَالصَّحِيحُ سَنُ الصَّلَاةِ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي آخِرِهِ وَرَفَعَ يَدَيْهِ، وَلَا يَمْسَحُ وَجْهَهُ،
وَأَنَّ الْإِمَامَ يَجْهَرُ بِهِ وَأَنَّهُ يُؤْمِنُ الْمَأْمُومُ لِلدُّعَاءِ

حسن، هیچ مرقفیک نیمامه تی بق کومه لیک نه کاو ته نها به تاییه تیش دوعا بق خوی بکاو
نه وانیش به شدار نه کا، جا نه گهر وا بکا، به پاستی خیانه تی له گهل کردون.

ئینجا بزانه: دوعا کردن بق نیمام له ناو نویژدا به (ضمیری) کومه له، تاییه ته به قونوت،
واته: نیمام دوعایه کانی تر له ناو نویژدا به (ضمیری) تاك ده خوینی، ههروهك له (نهایه) و
(مغنی) دا پوون کراوه ته وه.

(وَالصَّحِيحُ) به فهرموده ی پاست (سَنُ الصَّلَاةِ) سه له وات سوننه ته (عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ) له
سهه پیغه مبهه رﷺ (فِي آخِرِهِ) له کوتایی قونوتدا، به به لگهی زیاده که ی (النسائی) له
حه دیسه که ی پابردودا، ههروه ها سه لام و به شدار کردنی (ال) و (صحابه) ش سوننه ته، ههروهك
له (تحفه) و (نهایه) دا فهرموویانه، واته: بلی: (وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلَّمَ).

ههروه ها نه گهر به ته نهایی نویژی ده کرد، یان نیمام بوو، به لام گشت مه نموومه کان به و
مه رجانه ی پابردوو له (اِفْتِتاح) دا، ئیزنیان دابو، سوننه ته: قونوته که ی نیمامی (عمر) ش
بخوینی- که له نویژی (وتر) دا باسی ده که ی- ان شاء الله تعالی، ئیتر مه رج نیه هه ره نه ووشانه
له قونوتدا بلی، به لگو ئایه ته کانی قورشان- که دوعایان تی دایه- نه وانیش دروستن،
به لام ناپه سنده قونوت دریژ بکا، ههروهك له سهه رچاوه کانداهه رموویانه.

(وَرَفَعَ يَدَيْهِ) ههروه ها سوننه ته له کاتی خویندن قونوتدا هه ردوو دهسته کانی به رز
بکاته وه و به رده سهه کانی به ره و ئاسمان بی، جیاوازی نیمام و مه نمووم و به ته نه اش نیه
عن انس رﷺ: لَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَلَّمَا صَلَّى الْقَدَاةُ يَرْفَعُ يَدَيْهِ يَدْعُو عَلَيْهِمْ رواه
البیهقی باسناد حسن، پیغه مبهه رم رﷺ دیت: هه ره جاریک نویژی سهه ی نیی کردبا، هه ره دوو
دهسته کانی به رز ده کردنه وه دوعای له دژی کافره کان ده کرد.

جا بزانه: نه گهر بق لابردنی به لا قونوتی ده خویند، نه و کاته سوننه ته پشته دهسته کانی
به ره و ئاسمان بی، ههروهك له باسی (دوعای دوی نویژه کان) به لگهی بق دینین، ان شاء الله تعالی.
(وَلَا يَمْسَحُ وَجْهَهُ) سوننه ته نیه له قونوتدا ده ست به پوخساری دا بیی، چونکه له هیچ
حه دیسیکی (صحیح) دا نه هاتوه (وَأَنَّ الْإِمَامَ يَجْهَرُ بِهِ) ههروه ها سوننه ته نیمام به
دهنگی ئاشکرا قونوت بخوینی، به لام نه و که سه ی به ته نهایی نویژ بکا سوننه ته: به
نهینی بیخوینی.

(وَأَنَّهُ يُؤْمِنُ الْمَأْمُومُ) ههروه ها سوننه ته: مه نمووم به دهنگ بلی: آمین (لِلدُّعَاءِ) که نیمام
دوعای قونوت ده خوینی: له (اللَّهُمَّ اهْدِنَا) تا (شَرِّ مَا قَضَيْتَ)، که واته: مه نمووم دوعای

وَيَقُولُ النَّاسُ، فَإِنْ لَمْ يَسْمَعْهُ قَتَتْ، وَيُشْرَعُ الْقُتُوتُ فِي سَائِرِ الْمَكْتُوباتِ لِلنَّازِلَةِ لَا مُطْلَقًا عَلَى الْمَشْهُورِ. السَّابِعُ: السُّجُودُ، وَأَقْلَهُ مَبَاشَرَةً بَعْضُ جَنْبِهِ مُصَلًّا،

قونوت ناخوئیی، به لام (وَيَقُولُ النَّاسُ) مَدْح و سَوَاسِی خُوا به نَهْنِیْی لَه کَلْ نِیَمَامَه کِی دَا دَه خَوِئِی، وَاتِه: (فَإِنْ لَمْ يَسْمَعْهُ) تَا (وَأَثُوبُ إِلَيْكَ)، هَرُو هَا لَه سَه لَه وَاتِشْدَا دَه لَی: آمِین، هَرُو هَا لَه زَقْرِبِی سَه رِچَاوَه کَانْدَا فَه رَمُو یَانَه (فَإِنْ لَمْ يَسْمَعْهُ) چَا نَه گَه ر مَه نَمُوم گِوِی لَه قونوئی نِیَمَام نَه بُو، لَه بَه ر دُورِی، یَان کَه پِی، یَان تِوِی نَه گَه یِشْت، نَه وَ کَاتِه (قَتَتْ) سوننه ته به نَهْنِیْی قونووت بخوئِی.

(وَيُشْرَعُ الْقُتُوتُ) قونووت خوئیدن سوننه ته (فِی سَائِرِ الْمَكْتُوباتِ) لَه گِشْت نوئِزَه وَاجِبَه کَانِی تَرِشْدَا: لَه هَه لَسَانَه وَه ی پُکُوعِی تَاخِرِدَا (لِلنَّازِلَةِ) به هَوِی هَاتِنِی بَه لَایَه ک بُو سَه ر مَوسُولَمَانَان: وَه ک جَه نَگَو گِرَانِی وَ مَرْدِنِی بَه کُومَلَو یَان دِیل بُوونِی زَانَاپَه کِی نِیَسْلَام، یَان سَه ر کِرْدَه یَه کِی نِیَسْلَام وَ نَه وَ جُورَه بَه لَایَانَه ﴿عَنْ أَنَسٍ﴾: قَتَتْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بَعْدَ الرُّكُوعِ شَهْرًا يَدْعُو عَلَى قَاتِلِي الْقُرْآنِ ﴿رواه الشيخان﴾، پِیغَمْبَه ر ﷺ لَه دَوای پُکُوعِی مَآوَه ی مَانِکِک قونووتِی خَوِئِند، دُوعای لَه دُزِی نَه وَ کَافِرَانَه دَه کِرْد: کَه حَه فِتَا (صَحَابَةُ) قُورْ نَاخَوِئِیْنَه کَانِیَان شَه هِید کِرْدِیُون.

(لَا مُطْلَقًا) به لام نَه گَه ر بَه لَآ نَه هَاتِبُو قونووت سوننه ت نِیَه (عَلَى الْمَشْهُورِ) لَه سَه ر فَه ر مَودَه ی نَاسِرَاوِی مَه زَهَب ﴿عَنْ أَنَسٍ﴾: أَنْ النَّبِيِّ ﷺ كَانَ لَا يَفْتَتِي إِلَّا إِذَا دَعَا لِقَوْمٍ أَوْ دَعَا عَلَى قَوْمٍ ﴿صَحَّحَهُ ابْنُ خُزَيْمَةَ﴾، پِیغَمْبَه ر ﷺ لَه نوئِزَه وَاجِبَه کَانْدَا قونووتِی نَه دَه خَوِئِند، مَه گَه ر دُوعای بُو چَه وَ سَاوَان کِرْدِیَا، یَان دُوعای لَه دُزِی سَتَه مَکَارَان کِرْدِیَا، وَاتِه: نَه وَ کَاتِه قونووتِی دَه خَوِئِند.

چَا بَزَانَه: نَه وَ قونووتِی بَه لَآ، لَه نوئِزِی (جَنَازَةً) وَ لَه نوئِزَه سوننه ته کَانْدَا سوننه ت نِیَه، هَرُو هَا لَه سَه رِچَاوَه کَانْدَا فَه رَمُو یَانَه، هَرُو هَا قونووتِی (وَتُرْش) لَه نوئِزَه سوننه ته کَانْدَا بَاس دَه کَه یِن، اِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

۷- ﴿سُجُود﴾

(السَّابِعُ) حَه فِتَه م لَه پُکُتَه کَانِی نوئِز: (السُّجُودُ) سُجُودَه بَرِندَه دُور چَار لَه هَه مَورَه کَعَه تِیْکِدَا، خَوای گَه وَرَه دَه فَه ر مَوی: ﴿ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا﴾ پُکُوعِی بِیْنَه وَ سُجُودَه بِیْنَه. (وَأَقْلَهُ) کَه مَتَرِیْنِی سُجُودَه بَرِند: کَه دُورِست بِیْ (مَبَاشَرَةً بَعْضُ جَنْبِهِ) نَه وَه یَه: بَه شِیْکِی تَه وَئِیْلَه ی- بَه پُورِی- بَگَاتِه (مُصَلًّا) نَه وَ شَوِئِیْنَه ی نوئِزِی لَه سَه ر دَه کَاو لَه سَه رِی جِیْگِیر بَکَا، پِیغَمْبَه ر ﷺ بَه نوئِزَه گَه رَه کِی فَه ر مَوی: ﴿ثُمَّ اسْجُدْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ سَاجِدًا﴾ رَوَاهُ الشَّيْخَان، نِیْنِچَا لَه دَوای هَه لَسَانَه وَه لَه پُکُوعِی، سُجُود= بِیْه وَ خَوْت لَه سُجُودَه دَا رَپَاگِرَه.

فَإِنْ سَجَدَ عَلَى مُتَّصِلٍ بِهِ جَزَاءٌ إِنْ لَمْ يَتَحَرَّكَ بِحَرَكَتِهِ، وَلَا يَجِبُ وَضْعُ يَدَيْهِ وَرُكْبَتَيْهِ وَقَدَمَيْهِ فِي الْأَظْهَرِ، قُلْتُ: الْأَظْهَرُ وَجُوبُهُ وَاللَّهُ أَعْلَمُ،

(فَإِنْ سَجَدَ) جا نه گهر سوجهی برد (عَلَى مُتَّصِلٍ بِهِ) له سهر شتیکی که به خوییه و لکابی، واته: هه لگیرای خوی بی (جَزَاءً) سوجهه که دروسته (إِنْ لَمْ يَتَحَرَّكَ بِحَرَكَتِهِ) نه گهر شته که به جولهی نهوی نه جولیتته وه: وه کو دامین، یان لیچکه جلیکی دریز، به لام نه گهر هاتو: سوجهی له سهر شتیک برد، که هه لگیرای خوی بوو به جولهی نهویش ده جولاه: وه ک میزه دابنیتته سهر ته ویلهی، یان دهستی دابنیتته بن ته ویلهی، نهو کاته سوجهی دروست نیه ﴿عَنْ خَبَابٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: شَكُونَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ حَرَّ الرَّمْضَاءِ فَلَمْ يُشْكِنَا﴾ رواه مسلم، ده ربارهی گهرمایی زه مین له کاتی سوجهه دا، سکا لمان هیئا لای پیغه مبر ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾ نهویش داواکاریه کی به جی نه هیئانین. که واته: واجبه: ته ویلهی به پروتی دابنیتته سهر شوینی نویژ.

ئینجا بزانه: ده ربارهی حدیسه که ی (أَنَسُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) که له (بخاری و مسلم) دایه وه - ده فرموی: ﴿لَهُ بَمَرٌ غَيْرُ مَا نَهَمَانْدَهْتَوَانِي تَهْوِيلُهُمَا دَابْنِيَيْنِ وَ لَهُ سَمَرٌ جَلَهْ كَانَمَانِ سَوْجِدَهُمَا دَمْبَرِدُ﴾. ئیمامی (النوای) ده فرموی: ئهم حدیسه بق سهر جلیکی داکه ندراو به کار هیئندراوه. هم ده فرموی: نهو دوو حدیسه ش که ده فرموی: ﴿پینگه مبر﴾ له سهر میزمرمگی سوجهی برد. هم ﴿له رُوْزُيْکِی بَارَانِشْدَا له سَمَرٌ پَارْچَه جَلِیْکِی خَوِی سَوْجِدِی بُرْدُ﴾. هه ردوکیان (ضعیف) - بی هیئن. هه روه ها ده فرموی: نه گهر ته ویلهی بریندار بوو به شتیک پیچای، نهو کاته - به هوی عوز - دروسته: سوجهه له سهر پیچره که بیاو دوو باره کردنه وی نویژی له سهر نیه، له (المجموع) دا نهو حدیسه انه وه مه سه لهی پوون کردنه وه.

به لام نه گهر له کاتی سوجهی یه که مدا گه لایه ک، یان شتیکی تری به ته ویله وه لکا، نه وه واجبه: بق سوجهی دوو هم لایبیا، نه گینا: سوجهی دوو می دروست نیه، هه روه که له ژوبه ی سهر چاوه کاندای پوون کراوه ته وه، هه روه ها نه گهر له سهر ته ختیک سوجهی برد: که به جولهی نهوی ده جولاه، نهو هه دروسته، چونکه هه لگیرای خوی نیه، هه روه که له (الشروانی) دا پوون کراوه ته وه.

(وَلَا يَجِبُ) واجب نیه (وَضَعُ يَدَيْهِ وَرُكْبَتَيْهِ وَقَدَمَيْهِ فِي الْأَظْهَرِ) هه ردو دهسته کان وه ردو نه ژوتکان وه ردو پی یه کانی دابنیتته سهر شوینی نویژ (قُلْتُ) ئیمامی (النوای) ده فرموی (الْأَظْهَرُ) به فرموده ی به هیئتر (وُجُوبُهُ وَاللَّهُ أَعْلَمُ) واجبه نهو شه ش نه نداهه ش گشتی له کاتی سوجهه دا دابنیتته سهر شوینی نویژ ﴿عَنْ أَبِي عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾:

وَيَجِبُ أَنْ يَطْمِئَنَ وَيَنَالَ مَسْجِدَهُ ثَقُلَ رَأْسُهُ، وَأَنْ لَا يَهْوِيَ لَغْيَرِهِ فَلَوْ سَقَطَ لَوْجُهُ
وَجِبَ الْعَوْدُ إِلَى الْإِعْتِدَالِ، وَأَنْ تَرْتَفِعَ أَسَافِلُهُ عَلَى أَعَالِيهِ فِي الْأَصْحَ، وَأَكْمَلَهُ يُكَبِّرُ لَهُوِيَهُ
عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَمَرْتُ أَنْ أَسْجُدَ عَلَى سَبْعَةِ أَعْظَمَ: عَلَى الْجَبْهَةِ وَأَشَارَ إِلَى أَنْفِهِ وَالْيَدَيْنِ
وَالرُّكْبَتَيْنِ وَأَطْرَافِ الْقَدَمَيْنِ ﴿رواه الشيخان﴾، فمرمانم پی‌کراوه: له سر حهفت نیسقان
سجوده بیه: له سر ته‌ویله - ناماژه‌ی بۆ لووتیشی کردو - له سر هه‌ردوو ده‌سته‌کان و
له سر هه‌ردوو نه‌ژتوکان و له سر زگی په‌نجی پی‌یه‌کان.

(وَيَجِبُ أَنْ يَطْمِئَنَ) واجبه: له سجوده‌دا خۆی پابگری، به به‌لگی ﴿ثُمَّ اسْجُدْ حَتَّى تَطْمِئَنَ
سَاجِدًا﴾ پی‌پاردوو (وَيَنَالَ مَسْجِدَهُ ثَقُلَ رَأْسُهُ) هه‌روه‌ها واجبه: گرانیی سهری بگاته سهر
شوینی سجوده‌که‌ی به شیوه‌یه‌کی وه‌ها: نه‌گه‌ر له سر پووش، یان لۆکه، یان نیس‌فنج
نوێژ بکا، نه‌ه‌ند «هیز بداته سهری: تا بۆشایی ده‌گاته‌وه یه‌کتر، به جوړیکی وه‌ها:
نه‌گه‌ر ده‌ستی له بن دابنی، هه‌ست به گرانیه‌که‌ی سهری بکا، هه‌روه‌ک له سه‌رچاوه‌کاندا
په‌ون کراوه‌ته‌وه ﴿عَنْ أَبِي حُمَيْدٍ ﷺ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ سَجَدَ وَأَمَكْنَ جَبْهَتَهُ وَأَنْفَهُ مِنَ الْأَرْضِ﴾
رواه ابوداود و الترمذی بسند صحیح، پی‌یغه‌مبه‌ر ﷺ سجوده‌ی بردو ته‌ویله و لووتی له زه‌مین
گیر کردن. ئینجا بزانه: له سجوده‌دا دانانی لووت واجب نیه به‌لکو سوننه‌ته، هه‌روه‌ک له
سه‌رچاوه‌کاندا فه‌رموویاته.

(وَأَنْ لَا يَهْوِيَ لَغْيَرِهِ) هه‌روه‌ها واجبه به هیچ مه‌به‌ستیکی‌تر نه‌پواته خواره‌وه ﴿فَلَوْ سَقَطَ
لَوْجُهُ﴾ جا نه‌گه‌ر هاتو: به سهر په‌ویی‌دا که‌وته خواره‌وه (وَجِبَ الْعَوْدُ) واجبه بگه‌رپه‌ته‌وه
(إِلَى الْإِعْتِدَالِ) بۆ حاله‌تی پاست پاوه‌ستان به پی‌وه، ئینجا به نیه‌تی سجوده دووباره
به‌پواته خواره‌وه (وَأَنْ تَرْتَفِعَ أَسَافِلُهُ) واجبه: له سجوده‌دا لای‌خواره‌وه، واته: لای‌قینگی
به‌رزتر بی (عَلَى أَعَالِيهِ) له لای سه‌ره‌وه‌ی لاشه‌ی: که سه‌رو شانیه‌تی (فِي الْأَصْحَ) له
فه‌رمووده‌ی پاستردا.

جا نه‌گه‌ر له شوینیکی وه‌ک که‌شتی‌دا بو و بۆی نه‌گونجا له سجوده‌دا لای‌خواره‌وه‌ی له
سه‌روه به‌رزتر بی، نه‌وه به هه‌رجۆریک بی، واجبه نوێژه‌که بکا و واجبه دووباره‌شی
بکاته‌وه، به‌لام نه‌گه‌ر به هۆی‌نه‌خۆشی نه‌یتوانی به‌و شیوه‌یه سجوده بیا، نه‌و کاته هه‌ر
چۆنیک سجوده بیا، دروسته و دووباره‌شی له سه‌رنیه، به‌لام نه‌گه‌ر ده‌گونجا سه‌ر دابنیه
سه‌ر بالیفیک - سه‌رینی‌ک و لای‌خواره‌وه‌شی به‌رزتر بی، نه‌و کاته واجبه شتیکی وه‌کو بالیف -
سه‌رین دابنی و سجوده‌ی له سه‌ر بیا، هه‌روه‌ک له سه‌رچاوه‌کاندا په‌ون کراوه‌ته‌وه.

(وَأَكْمَلَهُ) ته‌واوترینی سجوده‌بردن نه‌مه‌یه: (يُكَبِّرُ لَهُوِيَهُ) بلی: (الله أكبر)، که بۆ سجوده
ده‌پواته خواره‌وه ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُكَبِّرُ حِينَ يَهْوِي وَحِينَ يَرْفَعُ

بِلا رَفْعٍ وَيَضَعُ رُكْبَتَيْهِ ثُمَّ يَدْنِيهِ ثُمَّ جَبْهَتَهُ وَأَلْفَهُ، وَيَقُولُ: سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى. ثَلَاثًا،

رَأْسَهُ، ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَسْجُدُ ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَرْفَعُ رَأْسَهُ ﴿رواه الشيخان، پیغمبر ﷺ ده یفرمود: (الله اکبر)، کاتی چوونه سوجه و کاتی هه لسانه وه و کاتی چوونه سوجه دی دووه و کاتی هه لسانه وه له سوجه دی دووه م.

(بِلَا رَفْعٍ) به لام ده سته کانی بهرز ناکاته وه: نه له و کاته ی ده چیته سوجه و نه له و کاته ش که له سوجه هه لده ستیته وه ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ لَا يَفْعَلُ ذَلِكَ حِينَ يَسْجُدُ وَلَا حِينَ يَرْفَعُ رَأْسَهُ مِنَ السُّجُودِ﴾ رواه البخاری، پیغمبر ﷺ گه ده چوه سوجه و که له سوجه هه لده ستاوه، له هیچیان دهستی بهرز نه ده کرده وه. جا هه دیسه که ش به دریزی له پوکو و عدا پوون کراوه.

(وَيَضَعُ رُكْبَتَيْهِ) به که مجار هه ردو نه ژتویه کانی داده نی (ثُمَّ يَدْنِيهِ) ئینجا هه ردو ده سته کانی داده نی (ثُمَّ جَبْهَتَهُ وَأَلْفَهُ) ئینجا ته ویله و لووتی داده نی ﴿عَنْ وَالِدِ بْنِ حُجْرٍ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا سَجَدَ يَضَعُ رُكْبَتَيْهِ قَبْلَ يَدَيْهِ وَإِذَا نَهَضَ رَفَعَ يَدَيْهِ قَبْلَ رُكْبَتَيْهِ﴾ رواه اصحاب السنن بسند حسن، پیغمبر ﷺ کاتی ده چوه سوجه نه ژتویه کانی پیش ده سته کانی داده نا، کاتی له سوجه هه لده ستاوه ده سته کانی پیش نه ژتویه کانی بهرز ده کردن.

ئینجا بزانه: پیچه وانه ی ریزی پایدو ناپه سنده، هه روه که له ژتویه ی سه رچاوه کاندایه فرموویانه، به لام هه دیسی تریش هه یه به پیچه وانه وه ده فرموی: ده سته کانی پیش نه ژتویه کانی دابنی، بویی له (المجموع) دا ده فرموی: به گویره ی هه دیس ده رناکه وی له و دوو پایانه یه کی که له وی تر به به هیتر دابندری.

جا ئیمامی (الخطابی) ده فرموی: هه دیسه که ی پیش خستنی نه ژتویه کان چه سپاوتره و بۆ نویتز کهر خو شتره و شیوه ی جوانتره.

(وَيَقُولُ) سوننه ته له سوجه دا بلئی: (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى). ﴿عَنْ حَذِيفَةَ: صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ ذَاتَ لَيْلَةٍ... إِلَى أَنْ قَالَ: ثُمَّ رَكَعَ فَجَعَلَ يَقُولُ: سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ... ثُمَّ قَالَ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ... ثُمَّ سَجَدَ فَقَالَ: سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى﴾ رواه مسلم، پیغمبر ﷺ له پوکو و عدا ده یفرمود: (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ)، له هه لسانه وه دا ده یفرمود: (سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ)، له سوجه دا ده یفرمود: (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى).

جا نه و زیکره ی سوجه ش (ثَلَاثًا) لای که می سوننه ته: سی جار بیلی، به لام به یه که جاریش بنچینه ی سوننه ته که وه ده ست دی.

هه روه ها سوننه ته ووشه ی (وَيَحْمَدُهُ) ش به دوا ی دا بلئی، چونکه سی جار هه که و ووشه که له دوو هه دیسی بی هیتر دا هاتون و له (المجموع) هیئاو نی.

وَيَزِيدُ الْمُتَفَرِّدُ: اللَّهُمَّ لَكَ سَجَدْتُ وَبِكَ آمَنْتُ وَلَكَ أَسْلَمْتُ سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي خَلَقَهُ
وَصَوْرَهُ وَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ تَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ. وَيَضَعُ يَدَيْهِ حَذْوَ مَنْكِبَيْهِ،
وَيَنْشُرُ أَصَابِعَهُ مَضْمُومَةً لِلْقَبْلَةِ وَيُفَرِّقُ رُكْبَتَيْهِ.

ئينجا بزانه: نيمای نويز له و سى جاره زياتر، هيچ زيكرتيكى تر ناكا، به لام (وَيَزِيدُ الْمُتَفَرِّدُ)
ئو كه سى به ته نهاي نويز ده كا سوننه ته له دواى سى جاره كه هم زيكره ش بكا:
﴿اللَّهُمَّ لَكَ سَجَدْتُ وَبِكَ آمَنْتُ وَلَكَ أَسْلَمْتُ، سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي خَلَقَهُ وَصَوْرَهُ وَشَقَّ سَمْعَهُ
وَبَصَرَهُ، تَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ﴾ رواه مسلم. هـروه ها بى نيمای كومه ليكى
سهر زمير كراويش - به و مرجانه ي پرابردو له (افْتِتَاح) دا، نه گهر گشت مه نموومه كان نيزنى
بدن - سوننه ته ئو زنده به بخويى، هـروه كه له سهر چاوه كاندا فرمويانه.

(وَيَضَعُ يَدَيْهِ) له كاتى سوجه بربندا سوننه ته: هـر دوو له په دهسته كانى دابنى (حَذْوَ
مَنْكِبَيْهِ) به رامبر هـردو شانە كانى (وَيَنْشُرُ أَصَابِعَهُ) په نجه كانى ده ستى ده كاته وه، واته:
دريزيان ده كاو (مَضْمُومَةً) به پيگه وه لكاوى (لِلْقَبْلَةِ) به ره و قبيله له سهر شوينى نويز
دايانده نى ﴿عَنْ أَبِي حُمَيْدٍ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا سَجَدَ أَمَّنَّ أَلْفَهُ وَجْهَهُ مِنَ الْأَرْضِ وَلَحَّى
يَدَيْهِ عَنْ جَنْبَيْهِ وَوَضَعَ كَفَيْهِ حَذْوَ مَنْكِبَيْهِ﴾ رواه الترمذى وقال: حسن صحيح، كاتى
پيغه مبر ﷺ سوجه ي ده برد، لوتو ته ويلى له زه مين گير ده كرن و دهسته كانى له
ته نيشته كان لاده دان و هـر دوو له په دهسته كانى به رامبر شانە كانى داده نان.

(وَيُفَرِّقُ رُكْبَتَيْهِ) هـروه ها سوننه ته: هـر دوو نه ژتويه كان و هـردوو پي په كانى به قه د بستيك
ليك جيبا كاته وه، به به لگى حه ديسه كه ي (ابى هريرة): كه له سهره تاي پوكنى سى به مدا
پوونمان كرده وه، ئينجا زگى په نجه ي پي په كانى داده نيته سهر زه مين، تاكو سهر
په نجه كان به ره و قبيله بن ﴿عَنْ أَبِي حُمَيْدٍ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا سَجَدَ اسْتَقْبَلَ بِأَطْرَافِ
أَصَابِعِ رِجْلَيْهِ الْقَبْلَةَ﴾ رواه البخارى، كه پيغه مبر ﷺ سوجه ي ده برد، سهرى په نجه ي
پي په كانى پوو له قبيله ده كردن.

ئينجا بزانه: له سوجه دا واجبه: به ره ده ست و زگى په نجه ي پي په كان له سهر زه مين
دا بندرين، كه واته: نه گهر پشته ده ست، يان پشتى په نجه كانى، يان پشته پي له سهر
زه مين دانا، نه وه سوجه كه ي دروست نيه، به به لگى حه ديسه كه ي پرابردو، هم هم
حه ديسه ش: ﴿عَنْ الْبَرَاءِ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِذَا سَجَدْتَ لَضَعْ كَفَيْكَ وَارْفَعْ مِرْفَقَيْكَ﴾ رواه
مسلم، هـر كاتيك سوجه د برد، له په دهسته كانت دابنى سهر زه مين و نه نيشه كانت له
زه مين به رز بكه وه. به لام واجب نيه: گشت نه نداهه كه به ته واوى دابندرين، به لكو
به شيكى دابندريته سهر زه مين سوجه كه ي دروسته، هـروه كه له سهر چاوه كاندا ئو
مه سه له به پوون كراوه ته وه.

وَيَرْفَعُ بَطْنَهُ عَنْ فَحْدَيْهِ وَمَرْفَقَيْهِ عَنْ جَنْبَيْهِ فِي رُكُوعِهِ وَسُجُودِهِ، وَتَضُمُّ الْمَرْأَةُ وَالْخُنْثَى. الثَّامِنُ: الْجُلُوسُ بَيْنَ سَجْدَتَيْهِ مُطْمَئِنًّا، وَيَجِبُ أَنْ لَا يَقْصِدَ بَرْفَعَهُ غَيْرَهُ، وَأَنْ لَا يُطَوِّلَهُ وَلَا الْأَعْتِدَالَ،

(وَيَرْفَعُ بَطْنَهُ عَنْ فَحْدَيْهِ) هر دو هاست سوننه ته: زكي له پانه كاني بهر ز بكاته وه (وَمَرْفَقَيْهِ عَنْ جَنْبَيْهِ) هر دوو ته نيشه كاني له هر دوو ته نيشته كاني دوور بخته وه (فِي رُكُوعِهِ وَسُجُودِهِ) هم له پوكووعو هم له سوجه دا ئو بهر ز كرده وه دوور خستنه وه به نه جام بدا ﴿عن عبدالله بن بُجَيْنَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا صَلَّى وَسَجَدَ فَرَجَ بَيْنَ يَدَيْهِ حَتَّى يُرَى بَيَاضُ إِبْطَيْهِ رَوَاهُ الشَّيْخَانِ، پيغه مبه ر ﷺ كه سوجه دى ده برد، دهسته كاني ليك دوور ده كرده وه تا سپايى بن هه نگلى ده بينرا.

(وَتَضُمُّ الْمَرْأَةُ وَالْخُنْثَى) به لام ئافرهت و نه نير نه مى ئو نه داما نه ي پابردويان ويك ديتنه وه، واته: نه نيشكه كانيان به ته نيشته كانيانه وه ده نين و زكيان به پانه كانيانه وه ده نين، چونكه ئوها باشر داده پوشرين، له و بابه ته شدا حه ديسيك هيه به لام بى هيژه، هر وه له (تحفه) دا فرموويه تى، نه مهش حه ديسه كه يه:

﴿مَرَّ النَّبِيُّ ﷺ عَلَى امْرَأَتَيْنِ تُصَلِّيَانِ، فَقَالَ: إِذَا سَجَدْتُمَا فَضْمًا بَعْضُ اللَّحْمِ إِلَى الْأَرْضِ فَإِنَّ الْمَرْأَةَ فِي ذَلِكَ لَيْسَتْ كَالرَّجُلِ﴾ رَوَاهُ ابُو دَاوُدَ مَرْسَلًا، پيغه مبه ر ﷺ به لاي دوو ئافرهت دا پابرد نويزيان ده كرد، جا فرمووى: هر كاتيك سوجه تان برد، به شيكى خوتان بله كينن به زه ميندا، چونكه له ودا ئافرهت وه كو پياو نيه.

۸- ﴿دَانِيشتن له نيتوان هه ردوو سوجه دا﴾

(الثَّامِنُ) هه شتم له پوكنه كاني نويز: (الْجُلُوسُ) دانشيتنه (بَيْنَ سَجْدَتَيْهِ) له نيتوان هه ردوو سوجه كاني دا (مُطْمَئِنًّا) واجبه: له و دانشيتنه شدا خوى پابگرى، پيغه مبه ر ﷺ به نويزكه ره كه ي فرموو: ﴿لَمْ أَرَفْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ جَالِسًا﴾ رَوَاهُ الشَّيْخَانِ، ئينجا له سوجه هه لسه وه به دانشتويى خوت پابگره.

(وَيَجِبُ) واجبه (أَنْ لَا يَقْصِدَ بَرْفَعَهُ) به و هه لسانه وه يه مه به ستي هيچ نه بى (غَيْرَهُ) جگه له دانشيتنى نيتوان سوجه، واته: نه گه له ترسى شتيك، يان له نازارى دپركيك سه رى بهر ز كرده وه، نه وه دروست نيه، به لكو واجبه: بگه رپته وه بى سوجه، ئينجا به نيه تى دانشيتن هه لستيتته وه، هر وه كه له سه رچاوه كاند فرموويانه.

(وَأَنْ لَا يُطَوِّلَهُ) هر وه ها واجبه: ئو دانشيتنه دريژ نه كاته وه (وَالْأَعْتِدَالَ) هر وه ها پاستبونه وه دوى پوكووعيش دريژ نه كاته وه، واته: زياتر له و زيكره ي له هر يه كيكياندا سوننه ته.

وَأَكْمَلَهُ يُكَبِّرُ وَيَجْلِسُ مُفْتَرِشاً وَاضِعاً يَدَيْهِ قَرِيباً مِنْ رُكْبَتَيْهِ وَيَنْشُرُ أَصَابِعَهُ قَائِلاً: رَبِّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي وَاجْبُرْنِي وَارْزُقْنِي وَاهْدِنِي وَعَافِنِي. ثُمَّ يَسْجُدُ الثَّانِيَةَ كَالأُولَى، وَالْمَشْهُورُ سَنُ جَلْسَةٍ خَفِيفَةٍ بَعْدَ السَّجْدَةِ الثَّانِيَةِ فِي كُلِّ رَكْعَةٍ يَقُومُ عَنْهَا.

(وَأَكْمَلَهُ) ته‌واوترین دانیشتنی نیتوان هر دو سوجه‌کان نه‌ویه: (يُكَبِّرُ) له کاتی به‌لسانه‌ودا ده‌ئی: (الله اکبر)، به‌لام ده‌سته‌کانی به‌رز ناکاته‌وه، هر وه که له سوجه‌دا به‌لگه‌مان بۆ هر دو کیان هیناوه (وَيَجْلِسُ مُفْتَرِشاً) پی‌ئی چه‌پی پادیشی و له سه‌ری داده‌نیشی و پی‌ئی پاسته‌شی داده‌چه‌قینی (واضِعاً يَدَيْهِ) هر دو ده‌سته‌کانی داده‌نیتته سه‌ر هر دو پانه‌کانی (قَرِيباً مِنْ رُكْبَتَيْهِ) له نزیکسی هر دو نه‌ژتویه‌کانی (وَيَنْشُرُ أَصَابِعَهُ) په‌نجه‌کانی ده‌ستیشی به‌ره و قیبله ده‌کاته‌وه، واته: سه‌ری په‌نجه‌کانی له به‌رام‌به‌ر نه‌ژتویه‌کانی داده‌نی (قَائِلاً) له کاتی دانیشتندا بلئی: ﴿رَبِّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي وَاجْبُرْنِي وَارْزُقْنِي وَاهْدِنِي وَعَافِنِي﴾ روی بعضه ابوداود باسناد جید، و الباقی غیره و الحاکم باسناد صحیح.

(ثُمَّ يَسْجُدُ الثَّانِيَةَ) ئینجا له دوی نه‌و دانیشتنه، سوجه‌ی دووه‌میش ده‌با (کَالأُولَى) وه‌کو سوجه‌ی یه‌که‌م له شیوه‌و له زیکره‌کاندا، پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ به‌ نو‌یزکه‌ره‌که‌ی فرموو: ﴿ثُمَّ اسْجُدْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ سَاجِدًا﴾ رواه الشيخان، ئینجا له دوی نه‌و دانیشتنه سوجه‌یه‌کی تریش بیه و خۆت له سوجه‌که‌دا رابگره.

(وَالْمَشْهُورُ) فرمووده‌ی ناسراوی مه‌زه‌ب نه‌مه‌یه: (سَنُ جَلْسَةٍ خَفِيفَةٍ) دانیشتنیکی سووک سوننه‌ته (بَعْدَ السَّجْدَةِ الثَّانِيَةِ) له دوی سوجه‌ی دووه‌م (فِي كُلِّ رَكْعَةٍ) له گشت په‌که‌ه‌تیکدا (يَقُومُ عَنْهَا) که له‌و دانیشتنه‌وه هه‌ل‌بستیتته‌وه بۆ فاتحه‌ خویندن ﴿عَنْ مَالِكِ بْنِ الْحُوَيْرِثِ رَوَى: أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ ﷺ يُصَلِّي إِذَا كَانَ فِي وَثَرٍ مِنْ صَلَاتِهِ لَمْ يَنْهَضْ حَتَّى يَسْتَوِيَ قَاعِدًا﴾ رواه البخاری، پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ له په‌که‌ه‌ته تاکه‌کانی نو‌یزدا هه‌ل‌نه‌ده‌ستا پی‌وه تا داده‌نیشته. که‌وابو هر له‌و ده‌دیس‌ه‌ش وه‌رده‌گیری: که له ته‌حیاتداو له نو‌یزی به‌ دانیشتنه‌وه‌دا نه‌و دانیشتنه‌ نیه، هر وه که له سه‌رچاوه‌کاندا فرموویانه.

ئینجا بزانه: به‌و دانیشتنه ده‌گوتری: (جَلْسَةُ الْإِسْتِرَاحَةِ). واته: پشوو دانیکه له نیتوان دوو په‌که‌ه‌تدا، نه‌و دانیشتنه‌ش - وه که دانیشتنی ته‌حیاتی یه‌که‌م - به‌شیک نیه له هیچ په‌که‌ه‌تیک، هر وه که له (المجموع) دا فرموویه‌تی.

که‌واته: به‌ ته‌واو یوونی سوجه‌ی دووه‌م، په‌که‌ه‌ت ته‌واو ده‌بی، هر وه که له (تحفة) دا فرموویه‌تی؟ چونکه له دوی فیرکردنی سوجه‌ی دووه‌م، پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ به‌ نو‌یزکه‌ره‌که‌ی فرموو: ﴿ثُمَّ أَفْعَلْ ذَلِكَ فِي صَلَاتِكَ كُلِّهَا﴾ رواه الشيخان، ئینجا نه‌وه‌ی پ‌بردو له گشت نو‌یزه‌که‌تدا دووباره بکه‌وه.

التَّاسِعُ وَالْعَاشِرُ وَالْحَادِي عَشَرَ: اَلتَّشَهُدُ وَقَعُوْدُهُ وَالصَّلَاةُ عَلٰى النَّبِيِّ ﷺ، فَالتَّشَهُدُ وَقَعُوْدُهُ
 اِنْ عَقِبَهُمَا سَلَامٌ رُكْنَانٍ، وَاِلَّا فَسُتْنَانٍ، وَكَيْفَ قَعَدَ جَاَزًا، وَيُسَنُّ فِي الْاَوَّلِ الْاِفْتِرَاشُ:

۹ و ۱۰ و ۱۱ ﴿ ته حیات، سه له وات، به دانیشتنه وه ﴾

(التَّاسِعُ) نَوِيْهِمُو (وَالْعَاشِرُ) دِهِيْمُو (وَالْحَادِي عَشَرَ) يَزْدِهِيْمُو له پوكنه كانی نويز: (التَّشَهُدُ)
 ته حیات خویندنو (وَقَعُوْدُهُ) دانیشتنه بۆ ته حیات خویندنو (وَالصَّلَاةُ عَلٰى النَّبِيِّ ﷺ)
 سه له وات لیدانه له سه ر پیغه مبر ﷺ له ته حیاتدا.

(فَالْتَّشَهُدُ) جا ته حیات خویندنو (وَقَعُوْدُهُ) دانیشتن بۆ ته حیات خویندن له نويزی واجب و
 سوننه تدا (اِنْ عَقِبَهُمَا سَلَامٌ) نه گهر سه لامدانه وه یان به دودا بی، واته: ناخیر ته حیات بی له
 نويزدا (رُكْنَانٍ) هردو وکیان پوکنی نويزنو واجب، جیاوازی نیه: نويزه که یه که په کعت بی،
 یان دوو په کعت بی، یان زیاتر ﴿عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ: كُنَّا نَقُولُ قَبْلَ أَنْ يُفْرَضَ عَلَيْنَا التَّشَهُدُ:
 السَّلَامُ عَلَى اللَّهِ السَّلَامُ عَلَى جِبْرِيلَ وَمِيكَائِيلَ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قُولُوا: اَلتَّحِيَّاتُ لِلَّهِ...﴾ الخ
 رواه النسائي والدارقطني والبيهقي وقالوا: اسناده صحيح، واته: پيش نه وهی ته حیات
 خویندن واجب بی، به رسته ی (السَّلَامُ عَلَى اللَّهِ)... هتد، کوتای نويزمان ده هیتا، نینجا که
 ته حیات واجب بو، پیغه مبر ﷺ فهرمووی بلین: (اَلتَّحِيَّاتُ لِلَّهِ)... هتد.

(وَاِلَّا) به لام نه گهر سه لامدانه وه یان به دودا نه نه ات، واته: ناخیر ته حیات نه بو له نويزدا
 (فَسُتْنَانٍ) ته حیاتو دانیشتن بۆ ته حیات خویندن هردو وکیان سوننه تنو واجب نبین ﴿عَنْ
 عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُجَيْنَةَ ﷺ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَامَ مِنَ النَّتَنِ مِنَ الظَّهْرِ لَمْ يَخْلَسْ بَيْنَهُمَا فَلَمَّا قَضَى
 صَلَاتَهُ سَجَدَ سَجْدَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ﴾ رواه الشيخان، پیغه مبر ﷺ له نويزی نیوه پودا له دوی
 دوو په کعت هه لساوه و دانیشتن ته حیات بخوینی، نینجا له کوتای نويزدا دوو
 سوجه دی سه هووی بردن و سه لامی دایه وه.

واته: نه گهر ته حیاتی به که م واجب بی، پیغه مبر ﷺ سوجه دی سه هووی له حیاتی نه ده برد،
 چونکه سوجه دی سه هوو جیگی واجب پر ناکاته وه، که واپو له هه شوینیکدا ته حیات
 واجب بی دانیشتنیشی واجب، واته: نه گهر ته حیاتی نه زانی، واجب: به نه ندازه ی
 ته حیات دابنیشی، هه روه ها له هه شوینیکدا ته حیات سوننه بی دانیشتنیشی سوننه ته،
 واته: نه گهر ته حیاتی نه زانی، سوننه ته: به نه ندازه ی ته حیات دابنیشی، هه روه که له
 (تحفة) و (حاشية القليوبي) له باسی نه زانی فاتیحه دا فهرموویانه.

(وَكَيْفَ قَعَدَ) به هه شیوه یه که بۆ ته حیاتو بۆ دانیشتنه کانتری نويز دابنیشی
 (جَاَزًا) دروسته، به لام (وَيُسَنُّ) سوننه ته (فِي الْاَوَّلِ) له دانیشتنی ته حیاتی به که مدا
 (اَلْاِفْتِرَاشُ) به شیوه ی (اِفْتِرَاش) دابنیشی، واته: پشتی پی ی چه په ی پادیخی، نینجا

فَيَجْلِسُ عَلَى كَعْبٍ يُسْرَاهُ وَيَنْصِبُ يَمَنَاهُ وَيَضَعُ أَطْرَافَ أَصَابِعِهِ لِلْقَبْلَةِ، وَفِي الْآخِرِ التَّوَرُّكُ: وَهُوَ كَالْإِفْتِرَاشِ لَكِنْ يُخْرِجُ يُسْرَاهُ مِنْ جِهَةِ يَمِينِهِ وَيُلْصِقُ وَرْكَهُ بِالْأَرْضِ، وَالْأَصْحُ يَقْتَرِشُ الْمَسْبُوقَ وَالسَّاهِي وَيَضَعُ فِيهِمَا يُسْرَاهُ عَلَى طَرَفِ رُكْبَتِهِ مَنْشُورَةً الْأَصَابِعُ بِلَا ضَمٍّ،

(فَيَجْلِسُ عَلَى كَعْبٍ يُسْرَاهُ) له سر گوزینگی پی‌ی‌چه‌په دابنیشی و (وَيَنْصِبُ يَمَنَاهُ) (وَيَجْلِسُ عَلَى كَعْبٍ يُسْرَاهُ) له سر زه‌مین (لِلْقَبْلَةِ) سره په‌نجه‌کان به‌رو و قیبله ده‌کا.

(وَفِي الْآخِرِ) هر و ه‌ا له دانیشتنی ته‌حیاتی ناخیردا سوننه‌ته: (التَّوَرُّكُ) به‌شیوه‌ی (تورک) دابنیشی، مه‌به‌ست به‌ته‌حیاتی ناخیر-لی‌ره‌دا- نو ته‌حیاتی به‌سه‌لامدانه‌وه‌ی به‌دوادا بی، جیاوازی نیه: نویژه‌که یه‌که په‌کعتی بی: وه‌کو وه‌تر، یان دوو په‌کعتی بی، یان زیاتر، هر و ه‌که له (المجموع) دا پوونی کردو ته‌وه، که واته جیاوازی نویژی واجب و سوننه‌ت نیه.

(وَهُوَ) دانیشتنی (تورک) ش (كَأَلِافْتِرَاشٍ) وه‌کو دانیشتنی (إِفْتِرَاش) وایه (لَكِنْ) به‌لام له‌وه‌دا جیاوازی: (يُخْرِجُ يُسْرَاهُ) له (تورک) دا پی‌ی‌چه‌په‌ی ده‌باته ده‌روه (مِنْ جِهَةِ يَمِينِهِ) به‌لای پاسته‌ی داو (وَيُلْصِقُ وَرْكَهُ بِالْأَرْضِ) لاقینگی چه‌په‌ی به‌زه‌مین وه‌ده‌لکتنی ﴿عَنْ أَبِي حَمْدٍ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا جَلَسَ فِي الرُّكْعَتَيْنِ جَلَسَ عَلَى رِجْلِهِ الْيُسْرَى وَنَصَبَ الْيُمْنَى، وَإِذَا جَلَسَ فِي الرُّكْعَةِ الْآخِرَةِ قَدَّمَ رِجْلَهُ الْيُسْرَى وَنَصَبَ الْآخِرَى وَقَعَدَ عَلَى مَقْعَدَتِهِ﴾ رواه البخاری، پیغه‌مبه‌ره‌که که دوو په‌کعتی ته‌واو ده‌کردن، بق ته‌حیات خویندن له سر پی‌ی‌چه‌په‌ی دانه‌نیش و پی‌ی‌پاسته‌ی دانه‌چه‌قاند، که بق ته‌حیاتی ناخیریش دانه‌نیش، پی‌ی‌چه‌په‌ی ده‌برده پیش پی‌ی‌پاسته‌ی، پی‌ی‌پاسته‌ی دانه‌چه‌قاندو له سر نه‌رمه‌ی پانی دانه‌نیش.

(وَالْأَصْحُ) فه‌رمووده‌ی پاستر نه‌مه‌یه: (يَقْتَرِشُ الْمَسْبُوقُ) نو مه‌نمووه‌ی له نیما مه‌که‌ی دواکه و تووه، نویش له و ته‌حیاتانه‌ی له‌که‌ل نیما‌دا ده‌یاخوینتی، به‌شیوه‌ی (إِفْتِرَاش) دانه‌نیشی، چونکه به‌و ته‌حیاته‌ی کوتایی نویژه‌که‌ی نایی (وَالسَّاهِي) هر و ه‌ا نو که‌سه‌ی له نویژدا سه‌هووی کردوه و له نیه‌تی دایه‌ی سوجه‌ی سه‌هوو بیا، نویش به‌شیوه‌ی (إِفْتِرَاش) دانه‌نیشی، چونکه ته‌حیاته‌ی ناخیری نویژ نیه و سه‌لامدانه‌وه‌ی به‌دوادا نایی، که و ابو نه‌که‌ر نیه‌تی سوجه‌ی سه‌هووی نه‌بو، به‌(تورک) دانه‌نیشی.

﴿چونیه‌تی دانانی ده‌ست و په‌نجه‌له ته‌حیاتدا﴾

(وَيَضَعُ فِيهِمَا يُسْرَاهُ) سوننه‌ته له ته‌حیاتی به‌که‌م دووه‌دا ده‌ستی چه‌په‌ی دابنی (عَلَى طَرَفِ رُكْبَتِهِ) له سر پوخی نه‌ژتو‌ی چه‌په‌ی و (مَنْشُورَةً الْأَصَابِعُ) په‌نجه‌کانی ده‌ستی چه‌په‌ی کراوه بن (بِلَا ضَمٍّ) بیکیانه‌وه‌ نالکتنی.

قُلْتُ: الْأَصَحُّ الضَّمُّ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَيَقْبُضُ مِنْ يُمْنَاهُ الْخَنْصَرُ وَالْبَنْصَرُ وَكَذَا الْوُسْطَى فِي الْأَظْهَرِ وَيُرْسِلُ الْمُسَبِّحَةَ وَيَرْفَعُهَا عِنْدَ قَوْلِهِ: إِلَّا اللَّهُ، وَلَا يُحَرِّكُهَا،

به لام (قلت) نیامی (النواوی) ده فہ رموی (الاصح) فہ رمودی پاستر نہ مہیہ: (الضم) پہنچہ کانی پیکہ وہ دہ لکینی (واللہ اعلم) تا کو گشتیان پوہ لہ قبیلہ بن.

ہر وہا دہستی پاستہ شی دادہ نیتہ سہر پانی پاستہی لہ نیک نہ ژتوی (وَيَقْبُضُ مِنْ يُمْنَاهُ) لہ پہنچہ کانی دہستی پاستہی نہ م سئ پہنچانہ دہ نوقیتی: (الْخَنْصَرُ قَلِيجُ وَ (وَالْبَنْصَرُ) مامہ لیجہ و (وَكذَا الْوُسْطَى) ہر وہا دولہ درژہ (فِي الْأَظْهَرِ) لہ فہ رمودی بہ ہیزتردا (وَيُرْسِلُ الْمُسَبِّحَةَ) شادہ نوژہ ش درژ دہ کاتہ وہ نیک نہ ژتوی (وَيَرْفَعُهَا) لہ کاتی شادہ ہیناندا شادہ نوژہ کہ ہرز دہ کاتہ وہ (عِنْدَ قَوْلِهِ) لہ کاتی دہست پیکردنی ووشہی (إِلَّا اللَّهُ)، نہختیکیش پہنچہ کہ شوہر دہ کاتہ وہ؟ تا کو بہرہ و قبیلہ بی، جا تا پہنچہ کہ ہرزکراو بی، تہنا دہ پوانیتہ پہنچہ کہ، بہ ہلگہی حدیسہ کی دہاتو: لہ باسی (سوننہ تہ کانی ناو نوژ دا، ان شاء اللہ تعالیٰ.

نینجا تا ہلڈہ ستیتہ وہ، یان تا سہلام دہ داتہ وہ ہر بہ ہرزکراوہی پایدہ گریو داینانیتہ وہ، مہ بہ ستیشی بہو ہرزکردنہ وہیہ نہوہ بی: خوائگہورہ تا و تہ نیایہ لہ زاتو سیفہت و کرداردا، تا کو لہو یہ کخواناسینہ دا کردارو گوftarو باوہ پری دل بہ یکہ وہ کو بکاتہ وہ، ہر وہ لہ زوریہی سہرچاوہ کاندہ پوونیان کردتہ وہ ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا قَعَدَ لِلشَّهَادَةِ وَضَعَ يَدَهُ الْيُسْرَى عَلَى رُكْبَتِهِ الْيُسْرَى، وَالْيَمْنَى عَلَى الْيَمْنَى، وَعَقَدَ ثَلَاثًا وَخَمْسِينَ وَأَشَارَ بِإصْبَعِهِ السَّبَّابَةِ﴾ رواہ مسلم واصحاب السنن، پیغہ مبرہ ﴿کہ بق تہ حیات دادہ نیشٹ دہستی چہ پی لہ سہر نہ ژتوی چہ پی دادہ ناو دہستی پاستہ شی لہ سہر نہ ژتوی پاستہی دادہ ناو پہنچہ کانی وکو ژمیریاری پہنچاو سئ دہ نوقاندن و بہ پہنچہی شادہی ناماژہی بق یہ کخواناسین دہ کرد.

(وَلَا يُحَرِّكُهَا) لہ ماوہی ہرزکردنہ وہا پہنچہی شادہ ناجولیتی، چونکہ جولاندنی ناپہ سندہ، ہر وہ لہ سہرچاوہ کاندہ فہرموویانہ، بہ لکو لہ فہرمودیہ کی مہزہ ہدا: جولاندنی ہہرماوہ نوژ بہ تال دہ کاتہ وہ، ہر وہ لہ (المجموع) و (تحفہ) دا فہرموویانہ ﴿عَنْ ابْنِ الزُّبَيْرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يُشِيرُ بِالسَّبَّابَةِ وَلَا يُحَرِّكُهَا﴾ رواہ ابوداود باسناد صحیح، وأحمد والنسائی وابن حبان فی صحیحہ، وصححه البیہقی، پیغہ مبرہ ﴿کہ ناماژہی بہ پہنچہی شادہ دہ کردنہ ہیدہ جولاند.

نینجا بزانیہ: لہ حدیس کی (صحیح) دہاتوہ: ﴿عَنْ وَائِلِ بْنِ حُجْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ رَفَعَ إصْبَعَهُ، فَرَأَيْتُهُ يُحَرِّكُهَا يَدْعُو بِهَا﴾ رواہ ابن خزيمة والبیہقی وغیرہما باسناد صحیح،

وَالْأَظْهَرُ ضَمُّ الْإِنْهَامِ إِلَيْهَا كَعَاقِدِ ثَلَاثَةٍ وَخَمْسِينَ، وَالصَّلَاةُ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ فَرَضٌ فِي التَّشْهَادِ الْآخِرِ.

پیغمبر ﷺ په نجهی شادهی بهر ز کرده و دیتم ده بجولاندو دوعای پی ده کرد. جا نیمای (البیهقی) ده فهرموی: ده گونجی مه بهستی بهم جولاندنه: ناماژه پی کردنه که بی، نه ک جولاندنی بهرده وام؟ تا کو دژایه تی نه بی له گال حه دیسه که ی (ابن الزبیری) پابردو و هردو کیان پیک بگه نه وه.

هر ودها حه دیسه که ی ﴿ابن عمر رضی الله عنهما: تَحْرِيكُ الْإِصْبَعِ مَذْعَرَةٌ لِلشَّيْطَانِ﴾ جولاندنی په نجه ترساندنه بژ شهیتان. نیمای (النواوی) ده فهرموی: ثم حه دیسه (صحیح) نیو بی میزه، له (المجموع) دا مه سه له ی په نجهی به درژی پوون کردوته وه.

هر ودها نو حه دیسه ش که ده فهرموی: ﴿لَهِيَ أَشَدُّ عَلَى الشَّيْطَانِ مِنَ الْحَدِيدِ، يَعْنِي السَّبَابَةَ﴾ په نجهی شاده له ناسن به میزتره له دژ شهیتان. مه بهست به (لهی) خودی په نجه که یه، هر وده که له کوتای حه دیسه که دا به (السَّبَابَةُ) رافه ی کراوه، که وایو: لیژه شدا مه بهست جولاندن نیو؟ چونکه (هی) بژ (مؤنث) میینه به کار دیو (تَحْرِيكِ) ش (مُذَكَّر) نییرینه یه.

(وَالْأَظْهَرُ) فهرموده ی به میزتر نه مه یه: (ضَمُّ الْإِنْهَامِ إِلَيْهَا) سوننه ته: په نجهی گه وره ش به لای بڼه وه ی په نجهی شاده نویژه وه. بلیکنی (كَعَاقِدِ ثَلَاثَةٍ وَخَمْسِينَ) وه کو ژمیریاری په نجاسی: که به په نجه کانی ناماژه بژ نو ژماره یه بکا، به به لکه ی حه دیسه صحیحه که ی (ابن عمر) پابردو، نیجا بزانه: ناپه سنده به په نجهی ده سته چه پ ناماژه بکا، هر چه ند ده سستی پاسته شی نه مای، هر ودها ناماژه کردن به په نجه کانی تری پاسته ش سوننه ت نیو، هر چه ند په نجهی شاده شی نه مای، هر وده که له (المجموع) و (تحفه) دا فهرمودیانه.

﴿سَهْلَوَاتٌ لِهٖ تَهْ حَيَاتُهَا﴾

(وَالصَّلَاةُ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ) سه له وات لیدان له سر پیغمبر ﷺ (فَرَضٌ) پوکنیکی نویژه و واجبه (فِي التَّشْهَادِ الْآخِرِ) له ته حیاتی ناخیردا، وات: نه و ته حیاته ی ده که ویت ته ناخیری نویژ، هر چه ند ته حیاتی تریشی له پیشدا نه بی: وه که په کعه تیکی وه ترو دوو په کعه تی سبه نیو و جومعو نویژی کور تکراره و سوننه ته دوو په کعه تی کانه، خوی گه وره ده فهرموی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ نه ی نه و که سانه ی باوه پتان هیناوه، سه له وات له سر پیغمبر ﷺ لی بده و سه لامی لی بکن.

جا به به لکه ی (اجماع): له دهر وده ی نویژدا سه له وات لیدان واجب نیو، به لکو سوننه ته، که وایو: به فهرمانی نایه ته که سه له وات له ناو نویژدا واجبه، هم به به لکه ی نه م حه دیسه ش: ﴿عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ تُصَلِّي عَلَيْكَ إِذَا لَحْنُ

وَالْأَظْهَرُ سُنَّهَا فِي الْأَوَّلِ، وَلَا تُسَنَّ عَلَى الْآلِ فِي الْأَوَّلِ عَلَى الصَّحِيحِ، وَتُسَنَّ فِي الْآخِرِ وَقِيلَ تَجِبُ. وَأَكْمَلُ التَّشْهَدِ مَشْهُورٌ، وَأَقْلَهُ: أَلْتَحِيَّاتُ لِلَّهِ سَلَامٌ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ سَلَامٌ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ.

صَلَّيْنَا عَلَيْكَ فِي صَلَاتِنَا؟ قَالَ: قُولُوا: اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ... الخ، رواه ابن خزيمة وابن حبان والدارقطني وقال: هذا إسناد حسن، والحاكم وقال: حديث صحيح، نهى پیغمبره را خواندند نیتہ چوں سہلوات له سر توئی بدیدین هر کاتیک له ناو نویژدا ویستمان سہلوات لبدهین؟ پیغمبره فرمودی: بلین: (اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ...) هند. (والأظهر) به فرموده ی به میزتر (سُنَّهَا فِي الْأَوَّلِ) سہلوات لیدان له سر پیغمبره له تہیاتی یه که مدا سوننه ته، هر وه که تہیاتی که ش سوننه ته.

به لام (وَلَا تُسَنَّ عَلَى الْآلِ) سہلوات لیدان له سر خزمه کانی پیغمبره سوننه تہی (فِي الْأَوَّلِ) له تہیاتی یه که مدا (عَلَى الصَّحِيحِ) له سر فرموده ی راست، به لام نه گہر مہموم پیش نیام تہیاتی یه که می تہا و کرد، نهو کاتہ سوننه ته سہلوات له سر (آل) شو ہم سہلواتہ دریژہ که ش لیبا مہر وه که له (الشروانی) دا فرمودیہ تی.

مہر وه ها (وَتُسَنَّ) سہلوات له سر (آل) = خزمه کانی پیغمبره سوننه ته (فِي الْآخِرِ) له تہیاتی ناخیردا (وَقِيلَ تَجِبُ) له فرموده یه کی بی میژدا: واجبه، چونکہ پیغمبره ده فرمودی: له سہوات لیداندا بلین: ﴿اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ﴾ رواه الشيخان. جا بزانه مہرجہ: سہلوات لیدانہ که بکه ویته دوی شادہ مینانی تہیاتی، واتہ: له دوی تہا و بوونی (أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ) سہلوات لیبا، مہر وه که له (المجموع) دا فرمودیہ تی.

(وَأَكْمَلُ التَّشْهَدِ) تہا وترین ووشہ کانی تہیاتی (مَشْهُورٌ) ناسرا وه له چہند حہ دیسیکی (صحيح) دا هاتوه، وه که: ﴿اَلْتَحِيَّاتُ الْمُبَارَكَاتُ الصَّلَوَاتُ الطَّيِّبَاتُ لِلَّهِ، أَسْلَامٌ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، أَسْلَامٌ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ﴾ رواه الشيخان واللفظ لمسلم.

(وَأَقْلَهُ) که مترین ووشہ کانی تہیاتی: که نویژی پی دروست بی، تہمیہ: (اَلْتَحِيَّاتُ لِلَّهِ، سَلَامٌ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، سَلَامٌ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ). به لام نه گہر له مہر دوکیاندا بلی: (السَّلَامُ) خیری زیاتره، مہر وه که له سہرجا وه کاندا فرمودیانه.

وَقِيلَ يَحْذِفُ وَبَرَكَاتُهُ وَالصَّالِحِينَ، وَيَقُولُ: وَأَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُهُ. قُلْتُ: الْأَصَحُّ وَأَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَبُتِيَ فِي صَحِيحِ مُسْلِمٍ وَاللَّهُ أَعْلَمُ، وَأَقْلُ الصَّلَاةِ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ وَآلِهِ: اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ. وَالزِّيَادَةُ إِلَى حَمِيدٍ مَجِيدٍ سُنَّةٌ فِي الْآخِرِ،

(وَقِيلَ) له فرموده یه کی بی‌هیزدا (يَحْذِفُ) نه م دوو ووشه یه نالی: که (وَبَرَكَاتُهُ) (الصَّالِحِينَ) یه، (وَيَقُولُ) له فرموده ی بی‌هیزدا دروسته بلی: (وَأَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُهُ) واته: ووشه ی (عَبْدُهُ) و دووباره کردنه وه ی (أَشْهَدُ) ی له گه‌لدا نه بی.

(قُلْتُ) نِیامی (النَّوای) ده فرموی (الْأَصَحُّ) به فرموده ی راستتر دروسته بلی: (وَأَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ) واته: ووشه ی (أَشْهَدُ) دووباره نه‌گاته وه (وَبُتِيَ) شاده ی دووهم به بی‌دووباره کردنه وه ی (أَشْهَدُ) هاتوه (فی) له (صَحِيحِ مُسْلِمٍ) دا (وَاللَّهُ أَعْلَمُ).

به‌لام دووباره کردنه وه ی پیتی (واو) له شاده ی دووهمدا واجبه، هه‌روه که له (الشروانی) دا فرمویه تی، واته: چونکه -جگه له شاده ی بانگ- له هیچ حدیسیکا به بی (واو) نه‌گوتراوه، هه‌روه ا (بسم الله) کردن له سه‌ره‌تای ته‌حیاتدا سوننه ت نیه، چونکه حدیسه‌که ی بی‌هیزه، هه‌روه که له سه‌رچاوه‌کاندا فرمویه‌انه.

هه‌روه ا ناپه‌سنده ته‌حیات به ده‌نگی ناشکرا بخویندری، چونکه حدیسی (صحيح) ده‌رباره ی به نه‌یتی خویندن ی هاتوه و له (المجموع) دا پوونی کردوته وه.

(وَأَقْلُ الصَّلَاةِ) که‌مترین ووشه‌کانی سه‌له‌وات لیدان له ته‌حیاتدا (عَلَى النَّبِيِّ ﷺ) له سه‌ر پیغه‌مبه‌رو ﷺ (وَالِهِ) له سه‌ر خزمه‌کانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ نه‌مه‌یه: (اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ). واته: نه‌وه‌نده له ته‌حیاتدا بگوتری، نویژه‌که ی دروسته، چونکه فرمائی خوای‌گوره به‌جی ده‌هیندری.

به‌لام (وَالزِّيَادَةُ) له‌وه‌ش زیاتر (إِلَى) تا ده‌گاته (حَمِيدٌ مَجِيدٌ) -که له چه‌ند حدیسیکی (صحيح) دا هاتوه - (سُنَّةٌ فِي الْآخِرِ) له ته‌حیاتی ناخیردا سوننه‌ته، جا نِیام بی، یان مه‌نموم بی، یان به ته‌نهایی نویژ بکا، که‌وابو: له دوا ی (وَأَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ) یه‌کسه‌ر بلی: (اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَآلِ إِبْرَاهِيمَ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَآلِ إِبْرَاهِيمَ -فِي الْعَالَمِينَ- إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ) رواه الامام الشافعي والشيخان، واللفظ للشافعي إِلَّا (فِي الْعَالَمِينَ) فلمسلم.

نینجا بزانه: نه‌گه‌ر له سه‌له‌واته‌که‌دا بلی: (سَيِّدِنَا مُحَمَّدٌ) زیانی نیه، به‌لکو چه‌ند زانایه‌ک فرمویه‌انه: سوننه‌ته. جا نه‌و حدیسه‌ش که‌ده‌لی: (لَا تُسَبِّحُونِي فِي الصَّلَاةِ) له ناو نویژدا پی‌م مه‌لین (سَيِّد). حدیسیکی پوچه‌له‌و هیچ بنجینه‌یه کی راستی نیه، هه‌روه که له (نهایه) و (الشروانی) دا پوونیان کردوته وه.

وَكَلِّدَا الدُّعَاءَ بَعْدَهُ وَمَأْتُورُهُ أَفْضَلُ، وَمِنْهُ: اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ إِلَى آخِرِهِ، وَيُسَنُّ أَنْ لَا يَزِيدَ عَلَى قَدْرِ التَّشَهُّدِ وَالصَّلَاةِ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ، وَمَنْ عَجَزَ عَنْهُمَا تَرَجَّمَ،

﴿دوعای دواى ته حیات﴾

(وَكَلِّدَا الدُّعَاءَ بَعْدَهُ) هر دوها دوعا کردن له دواى ته حیاتى تاخیردا سوننه ته، واته: که سه له واتى ته واو کرد، دوعا بکا (وَمَا تُؤْرَهُ أَفْضَلُ) نه دوعایانه ی له پیغه مبهروه ﷺ هاتون خیری زودتره (وَمِنْهُ) هندیك لهو دوعایانه نه میه: ﴿اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ وَمَا أَسْرَفْتُ وَمَا أَعْلَمُ بِهِ مِنِّي، أَلْتَ الْمَقْدَمِ وَأَلْتَ الْمُؤَخَّرِ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ﴾ رواه مسلم.

به لکو چند زانیه که به واجبیان داناو: له دواى ته حیات نه دوعایه بکری: ﴿اَللّٰهُمَّ إِلَىٰ أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَمِنْ عَذَابِ النَّارِ وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ﴾ رواه الشيخان. هر دوها پیغه مبهروه ﷺ نه دوعایه شی فیری نیامی (ابوبکر ﷺ) کردوه: ﴿اَللّٰهُمَّ إِلَىٰ ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْمًا كَثِيرًا وَلَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ فَاغْفِرْ لِي مَغْفِرًا مِّنْ عِنْدِكَ وَارْحَمْنِي إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾ رواه الشيخان.

نیجا بزانه: لهو دوعایانه دا جیاوازی نیامو مه نومو و نویژکری به ته نها نیه، به لام (وَيُسَنُّ) سوننه ته: (أَنْ لَا يَزِيدَ) نیامی نویژ دوعایه کی دواى ته حیات زیاتر نه کا (عَلَىٰ قَدْرِ التَّشَهُّدِ) له نه ندازه ی که مترینی ته حیاتو (وَالصَّلَاةِ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ) له که مترینی سه له وات لیدان له سه پیغه مبهروه ﷺ، واته: سوننه ته لهو نه ندازه یه که متر بی.

نیجا بزانه: نهو که سه ی به ته نها ی نویژ ده کا، هر چند دوعا دریز بکا ناپه سند نیه، به و هر چه ی سه هو نه کا، به لام دوعا کردن له ته حیاتیه که مدا ناپه سنده، جا نه گه مه نومو له پیش نیامدا ته حیاتیه که می ته واو کرد، نهو کاته سوننه ته له دواى سه له وات دوعا بکا، هر وه که له (تحفة) و (نهاية) دا فرمویانه، هر وه ها هر ته حیاتیک: یه که مو تاخیر نه بی- وه نهو ته حیاتانه ی مه نومو بق شوینکه وتنی نیامه که ی دیاخوینتی- نه ویش هه مان بریاری ته حیاتیه که می بق ده دری، هر وه که له (تحفة) دا فرمویه تی.

(وَمَنْ عَجَزَ عَنْهُمَا) هر که سیك توانای نه بو ته حیاتو سه له واته که به عه ره بی بلی و نه شگونجا فیتر بیی (تَرَجَّمَ) واجبه: وهر یان بگپرتته سه زمانیکی تر به زمانیکی تر بیانلی، به لام نه گه توانای عه ره بی مه بو و به قه سدی خو ی فیتر نه کرد نویژه که ی به تال ده بی، هر وه که له (نهاية) دا فرمویه تی، جا نه گه توانای وهر گپرانیشی نه بو، واجبه: به نه ندازه ی ته حیاتو سه له وات دابنیشی، هر وه که له سه ره تای ته حیاتدا پوونمان کرده وه.

وَيُتْرَجُ لِلدُّعَاءِ وَالذِّكْرِ الْمُنْدُوبِ الْعَاجِزُ لَا الْقَادِرُ فِي الْأَصَحِّ. الثَّانِي عَشَرَ: السَّلَامُ،
وَأَقْلَهُ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ. وَالْأَصَحُّ جَوَازُ سَلَامٍ عَلَيْكُمْ، قُلْتُ: الْأَصَحُّ الْمَنْصُوصُ لَا يُجْزِئُهُ
وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَأَنَّهُ لَا تَجِبُ نِيَّةُ الْخُرُوجِ،

(وَيُتْرَجُ لِلدُّعَاءِ) هر روه ها دروسته: نه و دوعايه ش وهر يگيرته سهر زمانيكی تر: كه له
نويزدا سوننه ته و له پيغه مبروه ﷺ هاتوه (وَالذِّكْرِ الْمُنْدُوبِ) هر روه ها دروسته نه و
زيكره ش وهر يگيرته سهر زمانيكی تر: كه له نويزدا سوننه ته و له پيغه مبروه ﷺ هاتوه
(الْعَاجِزُ) نه و كه سهی ناتواني به عه پهبی بيانلی (لَا الْقَادِرُ) نه و كه سهی توانای ههيه
به عه پهبی بيانلی، واته: هر كه سيك توانای عه پهبی ههبي و به زمانيكی تر بيانلی،
نويزه كهی به تال دهبی (فِي الْأَصَحِّ) له فرموده ی پاستردا.

هر روه ها هر دوعايه كه وهر زيكرت: كه له پيغه مبروه ﷺ نه هاتبی، حه پامه: له
نويزدا - جگه له عه پهبی - به زمانيكی تر بيلی و نويزه كهی پی به تال دهبی، هر چه ند
توانای عه پهبی نه بی، هر وه كه له سه رچاوه كاندا فرمويانه.

۱۲- ﴿سَهْ لَامَدَانَهُو﴾

(الثَّانِي عَشَرَ) پوكنی دوانزه مين له پوكنه كانی نويز: (السَّلَامُ) سه لامدانه وهی يه كه مه،
پيغه مبروه ﷺ ده فرموی: ﴿مِفْتَاحُ الصَّلَاةِ الطُّهُورُ، وَخُرُوجُهَا التَّكْبِيرُ، وَتَحْلِيلُهَا التَّسْلِيمُ﴾
رواه اصحاب السنن بسند صحيح، كليلی نويز: ده ستنويزه، دابه ستنی نويز: گوتهی (الله
اکبر) ه، ته و اوكرنی نويز: سه لامدانه وهيه.

جا بزانه: به سه لامدانه وهی يه كه م نويز ته و او دهبی، واته: سه لامدانه وهی دووهم به شيتك نيه
له نويزه كه، كه و ابو: نه گهر - له دواي سه لامدانه وهی يه كه م - له گال سه لامدانه وهی دووهمدا
بی ده ستنويز بی، نويزه كهی به تال نابی، هر وه كه له (المجموع) دا فرمويه تی.

(وَأَقْلَهُ) كه مترینی سه لامدانه وه نه وهيه: به دانيشتنه وه پوو له قيبله بلی: (السَّلَامُ عَلَيْكُمْ).
يه كه جار (وَالْأَصَحُّ جَوَازُ) له فرموده يه كدا دروسته بلی: (سَلَامٌ عَلَيْكُمْ). به لام بی هيژه
(قُلْتُ) نيمامی (النواوی) ده فرموی: (الْأَصَحُّ الْمَنْصُوصُ: لَا يُجْزِئُهُ) ده ققی فرموده ی
پاستر نه مهيه: (سَلَامٌ عَلَيْكُمْ) دروست نيه (وَاللَّهُ أَعْلَمُ) هر روه ها (سَلَامِي عَلَيْكُمْ) يان
(سَلَامُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ) يان (سَلَامٌ عَلَيْكَ) يان (السَّلَامُ عَلَيْكَ)، نه وانه ش هيچيان دروست نين و
گشتيان نويز به تال ده كه نه گهر بزانی و به قه سدی بيانلی، هر وه كه له زوريه ی
سه رچاوه كاندا فرمويانه (وَأَنَّهُ) هر روه ها فرموده ی پاستر نه مهيه: (لَا تَجِبُ نِيَّةُ
الْخُرُوجِ) واجب نيه نيه تی ده رچوون له نويز بی، چونكه نيه تی نويز سه لامدانه وه ش
ده گريته وه، به سه لامدانه وهی يه كه ميش نويز ته و او دهبی.

وَأَكْمَلَهُ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ. مَرَّتَيْنِ يَمِينًا وَشِمَالًا، مُلْتَفِتًا فِي الْأُولَى حَتَّى يُرَى خَدُّهُ الْأَيْمَنُ وَفِي الثَّانِيَةِ الْأَيْسَرُ، نَاقِبًا السَّلَامَ عَلَى مَنْ عَنْ يَمِينِهِ وَيَسَارِهِ مِنْ مَلَائِكَةِ وَإِنْسٍ وَجِنٍّ، وَيَتَوَيَّ الإِمَامَ السَّلَامَ عَلَى الْمُقْتَدِينَ، وَهُمْ أَلَرُّدُ عَلَيْهِ. الثَّلَاثُ عَشَرَ: تَرْتِيبُ الْأَرْكَانِ كَمَا ذَكَرْنَا،

(وَأَكْمَلَهُ) ته واولترینی سه لامدانوه. نه مه یه: (السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ)، واته: (وَبَرَكَاتُهُ) له گه لدا نه بئی (مَرَّتَيْنِ) سوننه ته دوو جار سه لام بداته وه: جَارِیک (يَمِينًا) سوننه ته به لای پاسته دا (وَشِمَالًا) جَارِیکیش سوننه ته به لای چه په دا (مُلْتَفِتًا فِي الْأُولَى) له سه لامی یه که مدا نه وه ندو تاو پ بداته وه (حَتَّى يُرَى خَدُّهُ الْأَيْمَنُ) تا له پشت وه وپا کولمه ی پاسته ی ده دیتری و (وَفِي الثَّانِيَةِ الْأَيْسَرُ) تا له سه لامی دووه میشدا کولمه ی چه په ی ده دیتری ﴿عَنْ عَبْدِ اللَّهِ﴾: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُسَلِّمُ عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ حَتَّى يُرَى بَيَاضُ خَدِّهِ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ ﴿رواه أبو داود وغيره بسند صحيح، پیغمبر ﷺ به لای پاسته یو به لای چه په ی دا سه لامی ده داوه، تا سپیای کولمه ی ده دیترا، له هه ردو لادا ده یغه رموو: (السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ).

ئینجا بزانه: له لای چه ند زانایه ک (وَبَرَكَاتُهُ) ش سوننه ته، چونکه له هه دیستیکی (ابی داود بسند صحیح) هاتوه، هه روها سوننه ته: ده ست به ووشه ی (السَّلَامُ) بکا، ئینجا تاو پ بداته وه. هه روها بزانه: تاو پ دانه وه سوننه ته، واته: نه گه ر له هه ردو سه لامه کی دا پوو له قیبله بئی و به هیچ لایه کیشدا تاو پ نه داته وه سه لامدانوه که دروسته، به لام سوننه ته کی له ده ست ده چی، هه روک له (المجموع) دا نه و مه سه لانه ی پوون کردونه وه.

(نَاقِبًا) سوننه ته به سه لامدانوه ی یه که م نیه تی نه وها بئی: (السَّلَامُ عَلَى مَنْ عَنْ يَمِينِهِ) سه لام له و که سانه بکا: که له لای پاسته ی خویه تی و (وَيَسَارِهِ) به دووه میش نیه تی سه لام کردنی هه بئی له و که سانه ی له لای چه په ی خویه تی: (مِنْ مَلَائِكَةٍ) له فریشته و (وَإِنْسٍ) له ئاده میزادو (وَجِنٍّ) له جنوکه (وَيَتَوَيَّ الإِمَامَ) ئیمامی نو یژ به سه لامدانوه ی خوی له گه ل نه و سئ چینش نیه ت دینئ (السَّلَامُ عَلَى الْمُقْتَدِينَ) سه لام له مه نموومه کانیش بکا (وَهُمْ) مه نموومه کانیش نیه ت دینئ (أَلَرُّدُ عَلَيْهِ) وه لامی سه لامه کی ئیمام بده نه وه، ئینجا بزانه: له کوتای ی نه م بابا دا چه ند باسیکی تری سه لامدانوه هه یه، له وئ دا پوونی ده که ی نه وه، إن شاء الله تعالی.

۱۳- ﴿تَرْتِيبُ الْأَرْكَانِ﴾: ریز کردنی روکنه کانی نو یژ

(الثَّلَاثُ عَشَرَ) پوکنی سیژده مین له پوکنه کانی نو یژ: (تَرْتِيبُ الْأَرْكَانِ) ریز کردنی پوکنه کانی نو یژ: له (الله اکبر) وه تا سه لامدانوه، که گشتی له پیغمبر ﷺ وه رگیراوه (کَمَا نَكْرْنَا)

فَإِنْ تَرَكْتَهُ عَمْدًا بَأْنُ سَجَدَ قَبْلَ رُكُوعِهِ بَطَلَتْ صَلَاتُهُ، وَإِنْ سَهَا فَمَا بَعْدَ الْمُتْرُوكِ لَفَوْ،
فَإِنْ تَذَكَّرَ قَبْلَ بُلُوغِ مِثْلِهِ فَعَلَهُ وَإِلَّا تَمَّتْ بِهِ رُكْعَتُهُ وَتَذَارَكَ الْبَاقِي،

هر ورك باسماں كرد، پیغمبر ﷺ ده فرمودی: ﴿صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أَصَلِّي﴾ رواه البخاری، نویژ بکن به و جودهی منتان دیت نویژم کرد.

(فَإِنْ تَرَكْتَهُ) جا نه گهر پوکنه کانی ریز نه کردن (عَمْدًا) به قه سدی (بَأْنُ سَجَدَ قَبْلَ رُكُوعِهِ) وهك به قه سدی پیش پو کووع سوجه بیا، یان پیش فاتیه خویندن پو کووع بیا (بَطَلَتْ صَلَاتُهُ) نویژه که ی به تال ده بی و واجبه: له سهره تاوه نویژه که ی ده ست پی بگاته وه.

(وَإِنْ سَهَا) به لام نه گهر به قه سدی نه بو، به لکو به سه هوو ریزی پوکنه کانی تیك دا، وهك به سه هوو له پیش پو کووعدا سوجه بیا (فَمَا بَعْدَ الْمُتْرُوكِ) نه وه هرچی له دوی پوکنه نه کراوه که کردیه تی (لَفَوْ) گشتی بی سوده، چونکه له ریزی خوی دا نه کراوه به پیچه وانه ی حه دیسه که ی پابردوه.

که و ابو (فَإِنْ تَذَكَّرَهُ) نه گهر هاته وه بیر ی: که پوکنه که ی نه کردوه (قَبْلَ بُلُوغِ مِثْلِهِ) پیش نه وه ی بگاته پوکنیکی تری وهك خوی (فَعَلَهُ) واجبه به په له بگه پیته وه سر پوکنه که و بیکا، نه گینا نویژه که ی به تال ده بی.

بُو وینه: سه هووی کردو پو کووعی نه بردو چوه سوجه، ئینجا هاته وه بیر ی، نه وه واجبه: به په له بگه پیته وه بُو پاوه ستان، ئینجا پو کووع بیا، یان نه گهر هه لساوه بُو فاتیه یه کی تر، ئینجا هاته وه بیر ی، نه و کاتهش واجبه واز له م فاتیه یه بیئی و به په له برواته پو کووع.

ئینجا بزانه: گومانیش وهکو هاتنه وه بیر وایه، واته: نه گهر له پو کووعدا که وته گومان: ئایا فاتیه ی خویندوه، یان نا، یان له سوجه دا که وته گومان: ئایا پو کووعی بردوه، یان نا، نه وه له هردوو حاله تدا واجبه: به په له بگه پیته وه بُو پاوه ستان؟ تاکو پوکنه گومان یی کراوه که بکا، هر وهك له زوری ی سه رچاوه کاندای پوون کراوه ته وه.

(وَإِلَّا) به لام نه گهر هر نه هاته وه بیر ی تا گه یشته وه پوکنیکی تری وهك خوی، واته: له و وینه ی پابردودا، نه هاته وه بیر ی تا گه یشته وه پو کووعیکی تر، نه و کاته (تَمَّتْ بِهِ رُكْعَتُهُ) به م پوکنه ی ئیستای په که ته ناته و او ده که ی ته و او ده بی، به لام نه وه ی له دوی پوکنه نه کراوه که تا ئیستا کردیه تی گشتی بی سوده، که و ابو: (وَتَذَارَكَ الْبَاقِي) نه و به شی له نویژه که - له دوی نه و پوکنه ماوه، گشتی ده کاو به رده و ام ده بی تا نویژه که ی ته و او ده بی، ئینجا له گشت نه و حاله تانه ی پابردودا سوننه ته: سوجه ی سه هوو بیا، هر وهك

له سوجه ی سه هوودا پوونی ده که ی نه وه، ان شاء الله تعالی.

فَلَوْ تَيَقَّنَ فِي آخِرِ صَلَاتِهِ تَرَكَ سَجْدَةً مِنَ الْأَخِيرَةِ سَجَدَهَا وَأَعَادَ تَشَهُدَهُ، أَوْ مِنْ غَيْرِهَا لَزِمَهُ رُكْعَةٌ، وَكَذَا إِنْ شَكَّ فِيهِمَا، وَإِنْ عَلِمَ فِي قِيَامٍ ثَانِيَةٍ تَرَكَ سَجْدَةً فَإِنْ كَانَ جَلَسَ بَعْدَ سَجْدَتَيْهِ سَجْدَ، وَقِيلَ إِنْ جَلَسَ بَنِيَّةَ الْإِسْتِرَاحَةِ لَمْ يَكْفِهِ إِلَّا فَلْيَجْلِسْ مُطْمَئِنًّا ثُمَّ يَسْجُدْ، وَقِيلَ يَسْجُدْ فَقَطْ، وَإِنْ عَلِمَ فِي آخِرِ رُبَاعِيَةٍ تَرَكَ سَجْدَتَيْنِ أَوْ ثَلَاثَ جِهْلٍ مَوْضِعَهَا وَجَبَ رُكْعَتَانِ، أَوْ أَرْبَعٌ فَسَجْدَةٌ

(فَلَوْ تَيَقَّنَ فِي آخِرِ صَلَاتِهِ) نه گهر له کورتایی نوږژه که ی دا - پېش سه لامدانه وه - بېگومان زانی: (تَرَكَ سَجْدَةً) سوجه یه کی نه بر دوه (مِنْ الْأَخِيرَةِ) له دوو سوجه ده کی په کعتی ناخیر (سَجَدَهَا) واجبه: به په له سوجه د بیاو (وَأَعَادَ تَشَهُدَهُ) هم واجبه: دوو باره ته حیات ته که شی بخوښتته وه، چونکه له پریزې خوی دا نه یخوښندبو.

(أَوْ مِنْ غَيْرِهَا) یان سوجه نه کړاوه که له په کعتی کی تر بوو - جگه له په کعتی ناخیر - نه و کاته (لَزِمَهُ رُكْعَةٌ) واجبه: بڼ وده سته پنا نه وه ی نه و سوجه یه، په کعتی کی تر به ته وایو بکاته وه، چونکه په کعت ته ناته و او ده که به سوجه ی په کعتی دواي خوی ته و او بووه و نه وای تریش بی سوده، که وایو: واجبه نوږژه که ش به و په کعت ته ته و او بکری.

(وَكَذَا) هه روه و واجبه په کعتی کی تر بکا (إِنْ شَكَّ فِيهِمَا) نه گهر که و ته گومان: نایا سوجه نه کړاوه که له په کعتی ناخیر، یان له په کی کی تره، نینجا بزانه: نه گهر له دواي سه لامدانه وه ش بېگومان زانی: سوجه یه کی نه بر دوه، نه ویش به هه مان شیوه ی پابر دوو په رفتار ده کا، به و مه رجه ی ماو یه کی زوری پی نه چی و له شی پیس نه بو بی.

(وَإِنْ عَلِمَ فِي قِيَامٍ ثَانِيَةٍ) نه گهر له هه لسانه پی ی په کعتی دووه مدا زانی: (تَرَكَ سَجْدَةً) له په کعتی یه که مدا سوجه یه کی نه بر دوه (فَإِنْ كَانَ جَلَسَ بَعْدَ سَجْدَتِهِ) نه و نه گهر له پاش سوجه ی یه که مدا دانیشتنی (سَجَدَ) سوجه نه کړاوه که ده باو له سه ر نوږژه که به رده و ام ده بی (وَقِيلَ) له فهرموده یه کی بی هیژدا (إِنْ جَلَسَ بَنِيَّةَ الْإِسْتِرَاحَةِ) نه گهر دانیشتنی دواي سوجه ده که به نیه تی (جَلَسَ الْإِسْتِرَاحَةِ) بو بی (لَمْ يَكْفِهِ) به بهر نا که و ی (وَالْإِلَّا) به لام نه گهر دانه نیشتنیو (فَلْيَجْلِسْ مُطْمَئِنًّا) به په له دیته خواره وه و به خورپاگری داده نیشتی و (ثُمَّ يَسْجُدْ) نینجا سوجه ده با (وَقِيلَ) له فهرموده یه کی بی هیژدا (يَسْجُدْ فَقَطْ) ته نها سوجه ده باو دانیشتنی ناوی، چونکه به هه لسانه وه نیوان که وتوته به ینی هه ر دوو سوجه ده کان.

(وَإِنْ عَلِمَ فِي آخِرِ رُبَاعِيَةٍ) نه گهر له کورتایی نوږژکی چوار په کعتی دا زانی: (تَرَكَ سَجْدَتَيْنِ أَوْ ثَلَاثَ) دوو سوجه ده، یان سی سوجه ی نه بر دون (جِهْلٍ مَوْضِعَهَا) نه یزانی: دوو سوجه ده که، یان سی سوجه ده که له کام په کعتن (وَجَبَ رُكْعَتَانِ) واجبه: دوو په کعتی تر بکا (أَوْ أَرْبَعٍ) یان هاته وه بیري: چوار سوجه ی نه بر دون (فَسَجْدَةٌ) واجبه: سوجه یه که

ثُمَّ رَكَعَتَانِ، أَوْ خَمْسٍ أَوْ سِتٍّ فَلَاثٌ، أَوْ سَبْعٍ فَسَجْدَةٌ ثُمَّ ثَلَاثٌ. قُلْتُ: وَيُسَنُّ إِدَامَةَ نَظَرِهِ إِلَى مَوْضِعِ سُجُودِهِ، وَقِيلَ: يُكْرَهُ تَقْمِيضُ عَيْنَيْهِ، وَعِنْدِي لَا يُكْرَهُ إِنْ لَمْ يَخَفْ ضَرَرًا، وَالْخُشُوعُ وَتَدْبِيرُ الْقِرَاءَةِ وَالذِّكْرُ،

بیاو (ثُمَّ رَكَعَتَانِ) نینجا دوو په کعته تیریش بکا (أَوْ خَمْسٍ أَوْ سِتٍّ) یان هاته وه بیرى: که پینج، یان شش سوجه ی نه بردون (فَلَاثٌ) واجبه سى په کعته تیر بکا (أَوْ سَبْعٍ) یان هاته وه بیرى: که هفت سوجه ی نه بردون (فَسَجْدَةٌ) واجبه سوجه یه ک بیاو (ثُمَّ ثَلَاثٌ) نینجا سى په کعته تیر بکا.

﴿سُوننه ته کانی ناو نویژ﴾

(قُلْتُ) نيمامی (النواوی) ده فهرموى (يُسَنُّ) سوننه ته (إِدَامَةُ نَظَرِهِ) له نویژدا به رده وام بهروانى (إِلَى مَوْضِعِ سُجُودِهِ) بى شوینى سوجه بردنه کى، هر چهند کویریش بى، یان له تاریکایى دا بى، چونکه نه وها ملکه چتره و نزیکتره بى له خواترسان.

به لام هر کاتیک له ته حیاتدا په نجه ی شاده ی به رز کرده وه، نه و کاته سوننه ته به رده وام ته ماشای په نجه به رزکراوه که بکا، هروه که له سه رچاوه کانداه فرموویانه ﴿عَنِ ابْنِ الزَّيْرِ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ وَضَعَ يَدَهُ الْيُمْنَى وَأَشَارَ بِإِصْبَعِهِ وَلَا يُجَاوِزُ إِشَارَتَهُ﴾ رواه ابوداود باسناد صحیح، پیغه مبه ر ده ستی راسته ی داناو ناماره ی به په نجه کى شاده ی کردو چاوی له په نجه کى لانه ده دا.

(وَقِيلَ) له فهرموده یه کى بى میژدا (يُكْرَهُ تَقْمِيضُ عَيْنَيْهِ) ناپه سنده له نویژدا چاوه کانی بچوقیتنى (وَعِنْدِي) نيمامی (النواوی) ده فهرموى: به لای منه وه (لَا يُكْرَهُ) چاوجوقاندن له نویژدا ناپه سند نيه (إِنْ لَمْ يَخَفْ ضَرَرًا) نه گهر له زیانیک نه ترسى، چونکه هيچ هه دیستیکى (صحیح) ده رباره ی قه ده غه کردنى نه هاته وه.

(وَالْخُشُوعُ) هروه ها سوننه ته: به ملکه چى له خواترسى نویژه که بکا، واته: جوله جول به نه ندامه کانی نه کاو جگه له نویژ بیر له هیچی تر نه کاته وه، چونکه له به رده ست خوايه کى نه وها گه وره پاوه ستاوه: که بیگومان ده بیینى، خواى گه وره ده فهرموى: ﴿قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ﴾ به راستی پرکارو به خته وهر بون نه و که سانه ی له نویژه که یاندا له خواترسو ملکه چن.

که واته: نه گهر نویژکر دلى له گهل خوا راست بى و له خوا بترسى، نه ندامه کانیشی له خوا ده ترسینو له نویژدا جوله جول ناکن.

(وَتَدْبِيرُ الْقِرَاءَةِ) هروه ها سوننه ته بیر له واته ی فاتحه و سوپه ته کان بکاته وه (وَالذِّكْرُ) هروه ها سوننه ته بیر له واته ی زیکره کانی ناو نویژ بکاته وه، که وایو: ناپه سند نویژه

وَدْخُولُ الصَّلَاةِ بِشَاطِطٍ وَفَرَاغِ قَلْبٍ، وَجَعْلُ يَدَيْهِ تَحْتَ صَدْرِهِ أَخِذًا يَمِينِهِ يَسَارَةً،
وَالدُّعَاءُ فِي سُجُودِهِ،

به دالعه لیڈان بداو خوی به پیکختنی جل و به رگی خه ریک بکا، هه روه که له (تحفه) دا
فرمویه تی، هه روه ها نه که ر خوی خه ریک کرد به بیرکرینه وه له نۆزه خو و نه و جوړه شتانه،
نه وه ش به شیکه له دالعه لیڈان، هه روه که له (نهایه) دا فرمویه تی، واته: نه وه ش ناپه سنده.
(وَدْخُولُ الصَّلَاةِ) هه روه ها سوننه ته که هه لده ستنی نویژ دابه ستنی (بَشَاطِطٍ) به دلقوشی و
به چوستی هه لبستی، چونکه خوای گه وره، باسی دوو پوهه کان ده کاو ده فرموی:
﴿وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كُتْلَى﴾ هه ر کاتیک مونا فقه کان هه لبستن بۆ نویژ کردن، به
ته مبه لی هه لده ستن.

(وَفَرَاغِ قَلْبٍ) هه روه ها سوننه ته: بۆ نویژ کردن هیچ له دلی خوی دا نه هیلئته وه له کاروباری
دونیا، تا کو جگه له نویژ کردن هیچی تری نه یه ته ناو دل، چونکه ناپه سنده له نویژ دا بیر
له کاروباری دونیا و له مه سه له ی شه ری بکاته وه، هه روه که له زۆریه ی سه رچاوه کا ندا
فرمویانه.

﴿چونیه تی ده ست گرتن﴾

(وَجَعْلُ يَدَيْهِ) سوننه ته ۱ دوی (الله اکبر) ی نویژ دابه ستن تا ده چپته پوکووع، هه ردو
ده سته کا نی دابنی (تَحْتَ صَدْرِهِ) له سه ر بنه وه ی سینگی و له سه ره وه ی ناوکی ﴿عَنْ
وَاللَّهِ: صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَوَضَعَ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى يَدِهِ الْيُسْرَى عَلَى صَدْرِهِ﴾ رواه
ابن خزيمة في صحيحه، پیغه مبه ر ﷺ ده ستنی راستی له سه ر ده ستنی چه پی له سه ر
سینگی دانان.

(أَخِذًا يَمِينَهُ يَسَارَةً) به له په ده ستنی راستی جومگه و به شیکی باز نه و به شیکی باسکی
چه پی بگری ﴿عَنْ وَاللَّهِ: وَضَعَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى ظَهْرِ كَفِّهِ الْيُسْرَى
وَالرُّسْغِ وَالسَّاعِدِ﴾ رواه ابوداود باسناد صحیح، پیغه مبه ر ﷺ ده ستنی راستی دانا سه ر
پشته ده ستنی چه پی و سه ر جومگه و سه ر به شیکی باسکی.

(وَالدُّعَاءُ فِي سُجُودِهِ) هه روه ها سوننه ته: له سوجه دا دوعا بکا، پیغه مبه ر ﷺ ده فرموی:
﴿أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْقَبْدُ مِنْ رَبِّهِ وَهُوَ سَاجِدٌ فَأَكْثَرُوا الدُّعَاءَ﴾ رواه مسلم، نزیکترین حالت که
به نده له خوای خوی نزیک ببیته وه، حالتی سوجه ده یه، که و ابو: له سوجه دا زور دوعا
بکن. جا بزانه: له کۆتایی ته حیات دا پوونمان کرده وه: هه ر زیکرئک و هه ر دوعایه که له
پیغه مبه ر وه ﷺ نه هاتبی، چه رانه: به زمانیکی تری - جگه له چه پی بی - بگوتی و نویژ
به تال ده کاته وه.

وَأَنْ يَعْتَمِدَ فِي قِيَامِهِ مِنَ السُّجُودِ وَالْقُعُودِ عَلَى يَدَيْهِ، وَتَطْوِيلُ قِرَاءَةِ الْأُولَى عَلَى الثَّانِيَةِ فِي الْأَصَحِّ،

﴿چونیه تی هه لسانه وه بۆ فاتیهه خویندن﴾

بزانه: که له سوجدە بۆ فاتیهه خویندن هه لده ستیته وه، (الله اکبر) سوننه ته به لام دهست بهرزکردنه وه سوننه ت نیه، ههروه که له باسی سوجدەدا به لگه مان هیناوه، ههروه ها: که له تەحیاتی یه که م هه لده ستیته وه: هه م (الله اکبر) و هه م دهست بهرزکردنه وهش سوننه تن، له (المجموع) دا به لگه ی به م هه دیسه هیناوه ته وه: ﴿عَنْ أَبِي حَمْدٍ قَالَ فِي صِفَةِ صَلَاةِ النَّبِيِّ ﷺ: وَإِذَا قَامَ مِنَ الرُّكْعَتَيْنِ كَبَّرَ وَرَفَعَ يَدَيْهِ﴾ حدیث صحیح رواه ابوداود، هه کاتی که پیغه مبه ره له تەحیاتی دوا ی دوو په که ته کان هه لده ستاوه، (الله اکبر) ی دهگوت و دهسته کانی شی بهرز دهکردنه وه.

(وَأَنْ يَعْتَمِدَ فِي قِيَامِهِ) سوننه ته له کاتی هه لسانه وه بۆ فاتیهه خویندن (مِنَ السُّجُودِ) که له سوجدە ی دوو م هه لده ستیته وه (وَالْقُعُودِ) که له تەحیاتی یه که میش هه لده ستیته وه (عَلَى يَدَيْهِ) خۆی دابنیته وه سه رهردوو به ره دهستی خۆی، واته: ههردوو به ره دهستی خۆی دابنیته سه رهزمین و گرانیی خۆی باوێته سه رهردووکیان و ههلبستیته وه، ههروه که له سه رچاوه کانداهه رموویانه ﴿عَنْ مَالِكِ بْنِ الْحَوِیْثِ ﷺ فِي صِفَةِ صَلَاةِ النَّبِيِّ ﷺ: فَإِذَا رَفَعَ مِنَ السُّجْدَةِ جَلَسَ وَاعْتَمَدَ عَلَى الْأَرْضِ ثُمَّ قَامَ﴾ رواه البخاری، که پیغه مبه ره له سوجدە ی دوو م هه لده ستاوه داده نیشت، ئینجا گرانیی خۆی به دهسته کانی دهخسته سه رهزمین و هه لده ستاوه.

ئینجا بزانه: ئه وه هه دیسه ی ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: كَانَ ﷺ إِذَا قَامَ فِي صَلَاتِهِ وَضَعَ يَدَيْهِ عَلَى الْأَرْضِ كَمَا يَضَعُ الْعَاجِزُ﴾ که پیغه مبه ره هه لده ستاوه، دهسته کانی داده نا سه رهزمین ههروه که هه ویرشیل دایانده نی. ئیمامی (النواوی) له (المجموع) دا دهفه رموی: ئه مه هه دیستیکی بی هیزه، یان پووچه له وهیچ بنچینه ی راستی نیه.

ههروه ها ئیمام (ابن حجر العسقلانی) ش له (التلخیص) دا دهفه رموی: ئیمام (ابن صلاح) دهفه رموی: ئه م هه دیسه راست نیه و دروست نیه به به لگه دابندرئ، ئینجا له و دووانه و له سه رچاوه کانی تریشدا دهفه رموون: خۆ ئه که ره هه دیسه که (صحیح) - راستیش بی، واته ی (العاجز): پیری به سالداهه چوه، نه که هه ویرشیل. که وابو: په دهجه نووقاندن له هه لسانه وه دا سوننه ت نیه.

(وَتَطْوِيلُ قِرَاءَةِ الْأُولَى) سوننه ته: قوڕئان خویندن دوا ی فاتیهه ی په که ته ی یه که م درێژتر بکا (عَلَى الثَّانِيَةِ) له خویندن په که ته ی دوو م (فِي الْأَصَحِّ) له فهرمووه ی راستردا، چونکه پیغه مبه ره وای دهکرد، ههروه که له سوپه تی دوا ی فاتیهه دا به لگه مان هیناوه.

﴿ زیکړو دوعا له دواى نوږدهکان ﴾

(وَالذِّكْرُ بَعْدَهَا) هه روه ها سوننه ته له دواى ته واوېوونى نوږت: نو زیکړانه ی داهاتو بکا، هم دوعاش بکا، چونکه چنده ها حه دیسی (صحیح) ده یاره ی هردوکیان هاتوه:

۱- به تاییه تی له دواى نوږت سبه ینی و مه غریبدا پېتش نه وى هیچ قسه یه بکاو پېتش نه وى پی یه کانی پابگوږت، ده جار بلئ: ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ رواهما الترمذی: الفجر بسند صحیح، والمغرب بسند حسن.

هه روه ها له دواى هردوکیاندا هفت جار بلئ: ﴿اللَّهُمَّ أَجِرْنِي مِنَ التَّارِ﴾ رواه ابو داود بسند صالح. هم هفت جاریش بلئ: ﴿اللَّهُمَّ أَذْخِلْنِي الْجَنَّةَ﴾، چونکه له حه دیسی کدا-که په یوه ندی به نوږده و نه- پیغه مبرر ځای نه و دووانه ی ویکړا باس کردون و ده فرموی: ﴿مَا اسْتَجَارَ عَبْدٌ مِنَ التَّارِ سَبْعَ مَرَّاتٍ إِلَّا قَالَتِ التَّارُ: يَا رَبِّ إِنَّ عَبْدَكَ فُلَانًا اسْتَجَارَ مِنِّي فَأَجْرُهُ. وَلَا سَأَلَ عَبْدٌ الْجَنَّةَ سَبْعَ مَرَّاتٍ إِلَّا قَالَتِ الْجَنَّةُ: يَا رَبِّ إِنَّ عَبْدَكَ فُلَانًا سَأَلَنِي فَأَدْخِلُهُ الْجَنَّةَ﴾ رواه أبو يعلى بإسناد على شرط البخاري ومسلم.

جگه له وانه ش، سوننه ته: به یانیا ن و نیواران بلئ: ﴿رَضِينَا بِاللَّهِ رَبًّا وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولًا﴾ رواه اصحاب السنن، واته: سئ جار بیلئ.

هه روه ها پیغه مبرر ځای ده فرموی: هر که ستک نه م دوعایه ی (سَيِّدُ الْإِسْتِغْفَارِ) له کاتی به یانیا ندا بخوږنی و له پږده که ی دا بمرئ ده بیته به هشتی، هر که سیکیش له نیواره دا ببخوږنی و له شه وده که ی دا بمرئ ده بیته به هشتی: ﴿اللَّهُمَّ أَنْتَ رَبِّي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ خَلَقْتَنِي وَأَنَا عَبْدُكَ وَأَنَا عَلَى عَهْدِكَ وَوَعْدِكَ مَا اسْتَطَعْتُ أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتُ أَبُوءُ لَكَ بِنِعْمَتِكَ عَلَيَّ وَأَبُوءُ بِذَنْبِي فَاغْفِرْ لِي فَإِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ﴾ رواه البخاری.

هه روه ها ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ و ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ و ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ، ثَلَاثَ مَرَّاتٍ﴾ رواه اصحاب السنن بسند صحیح، واته: هر یه که یان سئ جار بخوږند رین. جگه له وانه ش چنه د زیکړکی تر هه یه.

۲- له دواى هر پېنچ نوږده کان به گشتی، سئ جار بلئ: ﴿أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ﴾. ټینجا جار ږک بلئ: ﴿اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمَنْكَ السَّلَامُ تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ﴾ رواه مسلم.

هه روه ها جار ږکیش ﴿آيَةُ الْكُرْسِيِّ﴾ صححه ابن حبان. هه روه ها جار ږک ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ﴾ رواه الشيخان.

هرودها سى وسى جار ﴿سُبْحَانَ اللَّهِ﴾، سى وسى جار ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ﴾، سى وسى جار ﴿اللَّهُ أَكْبَرُ﴾ رواه الشيخان. ئينجا له دواى نه وانهش يهك جار بلى: ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ رواه مسلم. هرودها ده جار ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ﴾ رواه الترمذى بسند حسن.

ئينجا بزانه: نه گهر نه يتوانى نه وسى زيكرا نه پابردو، هر يه كيك سى وسى جار بلى، نه وه سوننه ته: لاي كه مى هر يه كيكيان ده جار ده جار بلى، هر وهك له لاي (اصحاب السنن) به و ژماره يهش هاتون.

جگه له و زيكرا نه پابردوش زيكرى تيريش هه يه له كتيبه كانى حه ديسدا هاتون، به تاييه تى كتيبي (الأذكار للامام النووى) كه پتيويسته: گشت موسلمانيك لاي ناگادار بيت، چونكه ده لئين: (بع الدار واشتر الأذكار) خانوو بفرشه و (الأذكار) بكره.

٣- ﴿عن يسير قرضي الله عنها: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَمَرَهُنَّ أَنْ يُرَاعِينَ بِالتَّكْبِيرِ وَالتَّقْدِيسِ وَالتَّهْلِيلِ وَأَنْ يَقْدَنَ بِالْأَنَامِلِ، فَإِنَّهُنَّ مُسْتَوَلَاتٌ مُسْتَنْطَقَاتٌ﴾ رواه اصحاب السنن بسند صالح، پيغه مبهردا ﴿فهرمانى پى كردين: له ژماره ي زيكره كان ناگادار بين و به سه ره جومگه ي په نجه كانمان بيان زميرين، چونكه له پوژى قيامه تدا ده ميندرينه گوftarو پرسى اريان لى ده كرين.﴾ وعن عبدالله بن عمرو رضى الله عنه: رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقْدُمُ التَّسْبِيحَ بِيَمِينِهِ﴾ رواه اصحاب السنن بسند حسن، پيغه مبهردا ﴿ديت به په نجه كانى ده ستى راسته ي ته سبيحاتى ده ژمارد.

٤- ﴿عن ابن عباس رضى الله عنهما: أَنَّ رَفَعَ الصَّوْتُ بِالذِّكْرِ حِينَ يَنْصَرِفُ النَّاسُ مِنَ الْمَكْتُوبَةِ كَانَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، وَكُنْتُ أَغْلَمُ إِذَا انْصَرَفُوا بِذَلِكَ إِذَا سَمِعْتُهُ﴾ وفى روايه: ﴿كُنْتُ أَعْرِفُ انْقِضَاءَ صَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بِالتَّكْبِيرِ﴾ رواه الشيخان، دهنگ هه لئينان به و زيكرا نه ي دواى نويز، له سه رده مى پيغه مبهردا ﴿هه بو، من به و دهنگ هه لئينانه -كه گويم لى ده بو- ده مزانى نويز ته واو بووه، هرودها به گوئى لى بوونى (الله اكبر) ده مزانى نويزى پيغه مبهردا ته واو بووه. واته: مه به ستى سى وسى (الله اكبر) هكه يه.

جا نيمامى (الشافعى) ده فه رموى: نه و زيكرا نه ي دواى نويز سوننه ته: به نهينى بكرين، به لام نه گهر نيمامى نويز بيهوى مه نموومه كان لى فيز بين، هر نه ونده دهنگ هه لئينى: تا ده زانى لى فيز بونه، ئينجا دهنگى نزم ده كاته وه. واته: مه به ستى حه ديسه كه نه وهمايه، هر وهك له (شرح مسلم) و (المجموع) دا پوونى كردوته وه.

﴿سه له وات و دوعا له دواى نويزه كاندا﴾

١- سه له وات ﴿عن فضالة ﷺ: دَخَلَ رَجُلٌ فَصَلَّى فَقَالَ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: عَجَلْتَ أَيُّهَا الْمُصَلِّي؟ إِذَا صَلَّيْتَ فَقَعَدْتَ، فَاحْمَدِ اللَّهَ بِمَا هُوَ أَهْلُهُ وَصَلِّ عَلَيَّ ثُمَّ ادْعُهُ﴾

رواه اصحاب السنن بسند صحيح، پياويك هاته مزگوت و نوڙي كړدو دعای كړدو گوتي: خوايه ليږم خوش بڼه و په حمم پي بكه. جا پيغه مېر عليه السلام فرموي: نهی نوږكه ر په له ت كړد، هر كاتيك نوږت كړدو ئينجا دانېشتي، سوپاسي خوا بكه به و سوپاسي شاياني گوره يي خوايه - وهك (الحمد لله رب العالمين) - و سه له وات له سر من لي بده - وهك (وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ) - ئينجا دوعا بكه.

ئينجا بزانه: به تهنه يهك سه له وات له پيښ دوعادا فرماني نه و هديسه به جې ده هيندرې، به لام نه گهر زياتر بې، خيري زورتره، چونكه پيغه مېر عليه السلام ده فرموي: ﴿أَوَّلَى النَّاسِ بِى يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَكْثَرُهُمْ عَلَى صَلَاةٍ﴾ رواه ابن حبان و الترمذى وقال: حديث حسن، نزيكترين كهس له من له پوږي قيامه تدا نه و كه سه يه: عليه السلام زورتر سه له وات له سر لي بډا. كه واوېو: به به لكه ي نه م دوو هديسه، نه و ده سه له وات نه ي ئيستا له دواي نوږه كان لي ده دريږن كاركي باشه، ئينجا له كوتايي دوعا كړنېشدا: هم سوپاسي خوا و هم سه له واتېش سوننه تن، هه روهك له (الاذكار) دا فرمويو يه تي.

۲- دوعا كړدن، هديسه كه ي (فضالة) ي پر اېرېو به لكه يه، هم ﴿عَنْ أَبِي أَمَامَةَ عليه السلام: قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ الدُّعَاءِ أَسْمَعُ؟ قَالَ جَوْفَ اللَّيْلِ الْآخِرِ وَذُبُرَ الصَّلَوَاتِ الْمَكْتُوباتِ﴾ رواه الترمذى وقال حديث حسن، پرسيار له پيغه مېر عليه السلام كرا: كام دوعا زوتر قبول ده بې؟ پيغه مېر عليه السلام فرموي: دوعاي ناوهندى نيوه شهوى ناخبرو دوعاي دواي پينج نوږه واجبه كان.

هه روهما پيغه مېر عليه السلام به (معاذي) فرموي: نه ي (معاذ) به خوا من توم خوش ده وي، ناموزگاريت ده كه م: واز مه يته له دواي گشت نوږت كدا نه م دوعايه بكه: ﴿اللَّهُمَّ اغْنِنِي عَلَى ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ﴾ رواه ابوداود و النسائي باسناد صحيح.

۳- ده ست بهر زكړدن له دوعادا ﴿عَنْ أَبِي مُوسَى وَأَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: دَعَا النَّبِيُّ عليه السلام ثُمَّ رَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى رَأَيْتُ بَيَاضَ إِبْطَيْهِ﴾ رواه البخاري، پيغه مېر عليه السلام دوعاي كړدو هه رېو ده سته كاني بهر زكړنه و تا سپيايي بن هه نكلېم ديت. ﴿وَعَنْ سَلْمَانَ عليه السلام قَالَ النَّبِيُّ عليه السلام: إِنْ رَبُّكُمْ حَيٌّ كَرِيمٌ يَسْتَحْيِي مِنْ عَبْدِهِ إِذَا رَفَعَ يَدَيْهِ إِلَيْهِ أَنْ يَرُدَّهُمَا صِفْرًا﴾ رواه ابوداود و الترمذى بسند حسن، خواي گه وړه شهرمن و به خشنده يه، شهرم له به نده ي خوي ده كا: كاتي هه رېو ده سته كاني بهر زكړنه و ده ي ده پارېته وه، ده سته كاني به به تالي بگه ريښته وه.

جگه له وانه ش: ئيمامي (النواوي) نزيكه ي بيست هديسي تري (صحيح ي له (المجموع) دا ده رياره ي ده ست بهر زكړنه و له دوعادا هيتا وڼ.

۴- دهریاره‌ی دوعای قنوت و دوعایه‌کانی‌تری دهره‌وه‌ی نویژ، له زۆریه‌ی سه‌رچاوه‌کاندا
 فهرموویانه: ئەگەر بۆ وەدەسته‌پێانی شتی‌ک دوعا بکا، سوننه‌ته‌ له کاتی ده‌ست
 به‌رزکردنه‌وه‌دا به‌ره‌ده‌سته‌کانی بڤاته لای ئاسمان، به‌لام ئەگەر بۆ لابردنی به‌لا دوعا بکا،
 ئەوه سوننه‌ته: پشت‌ده‌سته‌کانی بڤاته لای ئاسمان، له (شرح مسلم) دا ده‌فه‌رموئ:
 به‌لگه‌یان به‌م هه‌دیه‌ هه‌تاوه‌ته‌وه: ﴿عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ اسْتَسْقَى فَأَشَارَ بظَهْرِ كَفِّهِ
 إِلَى السَّمَاءِ﴾ ر‌واه مسلم، پێغه‌مبه‌ر ﷺ دوعای بارانی کردو به‌ پشت‌ده‌سته‌کانی ئاماژه‌ی بۆ
 ئاسمان کرد. واته: چونکه باران نه‌بارین به‌لایه.

هه‌روه‌ها دهریاره‌ی ده‌ست به‌ پو‌خساردا هه‌تانه‌ له دوعای دوعاکردن له دهره‌وه‌ی نویژدا،
 له سه‌رچاوه‌کاندا دوو فهرمووده‌یان هه‌تاوه: له (المجموع) دا ئەوه‌ فهرمووده‌ی به‌ پاس‌ت
 داناوه: که سوننه‌ت نه‌یه، چونکه له هه‌دیه‌سی (صحیح) دا به‌لگه‌ی له سه‌رنه‌یه، له
 فهرمووده‌که‌ی‌تری‌شدا ده‌ست به‌ پو‌خساردا هه‌تانه‌ له دوعای دوعاکردن له دهره‌وه‌ی نویژدا
 سوننه‌ته، چونکه له چهند هه‌دیه‌سی‌کی (ضعیف) -بۆ هه‌ژدا هاتوه، ر‌الله اعظم.

﴿ناگاداری﴾: ئەگەر ئیمامی نویژ ویستی بۆ ئەو زی‌کرو دوعایانه به‌ی‌تیته‌وه، سوننه‌ته
 بسو‌ی: لای چه‌په‌ی به‌ره‌و قیبله‌ بکا و لای‌پاسته‌شی به‌ره‌و مه‌ئموومه‌کان بکا، هه‌روه‌ک له
 سه‌رچاوه‌کاندا فهرموویانه ﴿عَنْ الْبَرَاءِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: كُنَّا إِذَا صَلَّيْنَا خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَحْبَبْنَا أَنْ
 نَكُونَ عَنْ يَمِينِهِ يُقْبَلُ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ، فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ فِي قُرْبِهِ: رَبِّ قِنِي عَذَابَكَ يَوْمَ تَبْعَثُ أَوْ
 تَجْمَعُ عِبَادَكَ﴾ ر‌واه مسلم، که نویژمان له پشت پێغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌کرد پێمان خۆش بوو له
 لای راسته‌ی پێغه‌مبه‌ر ﷺ نویژمان کردبا، چونکه پ‌وه‌ی له ئی‌مه ده‌کردو گو‌ی‌م ل‌بوو: له
 دوعادا ده‌یفه‌رموو: خ‌وای من له عه‌زایی خ‌ۆت به‌پاری‌ژه له‌و پ‌ۆژه‌ی به‌نده‌کانت زیندوو
 ده‌که‌یه‌وه و ک‌ویان ده‌که‌یه‌وه.

ئینجا بزانه: له‌و هه‌دیه‌سه‌دا ده‌رده‌که‌وئ: که ئەوها خ‌یر‌تره ئی‌مام و مه‌ئموومه‌کان ل‌یک جیا
 نه‌بنه‌وه و به‌ ک‌ۆمه‌ل ئەو زی‌کرو دوعایانه بکه‌ن، تا‌کو به‌ به‌رموژده‌ی ئ‌م هه‌دیه‌ بکه‌ون:
 ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: إِنَّ لِلَّهِ مَلَائِكَةً سَيَّارَةً فَضْلًا يَلْتَمِسُونَ مَجَالِسَ الذِّكْرِ،
 فَإِذَا وَجَدُوا مَجْلِسًا فِيهِ ذِكْرٌ قَعَدُوا مَعَهُمْ وَخَفَّ بَعْضُهُمْ بَعْضًا بِأَجْنَحَتِهِمْ حَتَّى يَمْلَأُوا مَا بَيْنَهُمْ
 وَبَيْنَ السَّمَاءِ الدُّنْيَا... إِلَى أَنْ قَالَ: ﴿لَيَقُولَنَّ تَعَالَى: لَقَدْ غَفَرْتُ لَهُمْ وَأَعْطَيْتُهُمْ مَا سَأَلُوا...﴾
 الحدیث ر‌واه الشیخان، خ‌وای‌که‌وره چ‌ند مه‌لانی‌که‌تی‌کی گه‌پ‌ده‌ی پ‌ێ‌زداری هه‌نه، به‌ شو‌ین
 دانی‌ش‌که‌ی‌زیک‌ردا ده‌که‌پ‌ین، جا هه‌ر کاتی‌ک دانی‌ش‌که‌یه‌کیان ده‌ست که‌وت: که زی‌ک‌ری‌کی‌خ‌وای
 ت‌ێ‌دا ده‌ک‌ری، مه‌لانی‌که‌ته‌کان له گه‌لیان داده‌نیشن و به‌ باله‌کانی خ‌ویان ده‌وره له‌یه‌ک‌تری

وَأَنْ يَنْتَقِلَ لِلنَّفْلِ مِنْ مَوْضِعِ فَرَضِهِ، وَأَفْضَلُهُ إِلَى بَيْتِهِ، وَإِذَا صَلَّى وَرَأَاهُمْ نِسَاءً مَكَثُوا حَتَّى يَنْصَرِفْنَ، وَأَنْ يَنْصَرِفَ فِي جِهَةِ حَاجَتِهِ، وَإِلَّا فِيمَيْنِهِ، وَتَنْقُضِي الْقُدُوهَ بِسَلَامِ الْإِمَامِ،

ده‌دهن، تا نیتوان نه‌و زیکرکه‌رانه‌و نیتوان ناسمانی‌دونیا پر ده‌که‌ن... تا له کوتایی
حه‌دیس‌ه‌که‌دا ده‌فرموی: خوی‌گه‌وره ده‌فرموی: به‌پاستی من له‌و کومه‌له زیکرکه‌ره
خوش بوم و هرچی داوایان کرد پیم به‌خشین.

(وَأَنْ يَنْتَقِلَ لِلنَّفْلِ) سوننه‌ته: نو‌یزکر بۆ نو‌یزکردنی سوننه‌ت بگوانتته‌وه (مِنْ مَوْضِعِ فَرَضِهِ) له‌و شوینه‌ی که نو‌یزه واجب‌ه‌کی لی‌کردوه، بپواته شو‌ینیکی‌ترو له‌وی سوننه‌ته‌کان بکا، تا‌کو زور شوینی سو‌جده لی‌بردن له‌ پۆزی‌قیامه‌تدا شاهیدی بۆ بده‌ن، هه‌روه‌ک له‌ سه‌رچاوه‌کاندا فرموویانه ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ فِي تَفْسِيرِ هَذِهِ الْآيَةِ (يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا): فَإِنْ أَخْبَارَهَا أَنْ تَشْهَدَ عَلَى كُلِّ عَبْدٍ بِمَا عَمِلَ عَلَى ظَهْرِهَا﴾ رواه الترمذی بسند صحیح، پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌ ته‌فسیری نایه‌تی (يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا) فرموی: نه‌و هه‌والانه‌ی له‌ پۆزی قیامه‌تدا زه‌مین قسه‌ی لی‌ده‌کا، نه‌وه‌یه: شاهیدی ده‌دا: له‌ سه‌ر گشت- به‌نده‌یه‌ک- پیاویک و ئافره‌تیک به‌و کرده‌وانه‌ی له‌ سه‌ر پشتی زه‌مین کردویه‌تی.

(وَأَفْضَلُهُ إِلَى بَيْتِهِ) خیرتر نه‌وه‌یه بۆ سوننه‌ت کردن بپواته‌وه مالی‌خۆی، پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فرموی: ﴿إِذَا قُضِيَ أَحَدُكُمْ صَلَاتُهُ فِي مَسْجِدِهِ فَلْيَجْعَلْ لَبَنِهِ مِنْ صَلَاتِهِ نَصِيْبًا﴾ رواه مسلم، هه‌ر کاتی‌ک به‌کی‌کتان نو‌یز‌ی واجب‌ی له‌ مزگه‌وتدا کرد، با به‌شیکی نو‌یزه‌کانی بۆ ماله‌وه دابنی.

(وَإِذَا صَلَّى وَرَأَاهُمْ نِسَاءً) هه‌ر کاتی‌ک له‌ پشت پیاوه‌کان ئافره‌ته‌کانیش نو‌یزان ده‌کرد (مَكَثُوا) با پیاوه‌کان ماوه‌یه‌ک له‌ شوینی‌خو‌یانداندا بمیننه‌وه (حَتَّى يَنْصَرِفْنَ) تا ئافره‌ته‌کان له‌ مزگه‌وت ده‌پۆنه‌ ده‌روه‌وه، چونکه پیغه‌مبه‌ر ﷺ نه‌و‌های ده‌کرد، هه‌روه‌ک له‌ (بخاری) دا‌هاتوه، تا‌کو پیاو و ئافره‌ت تیکه‌ل نه‌بن.

(وَأَنْ يَنْصَرِفَ مِنْ جِهَةِ حَاجَتِهِ) سوننه‌ته: نو‌یزکر به‌و لایه‌دا بپوا: که کارو پتویستی لی‌ هه‌یه (وَإِلَّا) نه‌گه‌ر پتویستی له‌ هیچ لایه‌ک نه‌بو (فِيمَيْنِهِ) سوننه‌ته: به‌ لای‌پاسته‌ی‌دا بپواته‌ ده‌روه‌وه ﴿عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَكْثَرُ مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَنْصَرِفُ عَنْ يَمِينِهِ﴾ رواه مسلم، زۆرترین جار پیغه‌مبه‌رم ﷺ ده‌دیت به‌ لای‌پاسته‌ی‌دا له‌ مزگه‌وت ده‌پۆشته ده‌روه‌وه. واته: جار جاره‌ش به‌ لای‌چه‌په‌ی‌دا ده‌پۆشته ده‌روه‌وه.

(وَتَنْقُضِي الْقُدُوهَ) له‌ نو‌یز‌ی جه‌ماعه‌تدا په‌یوه‌ندی مه‌ئوموم به‌ ئیما‌مه‌که‌یه‌وه ده‌پچرئ‌و کوتایی دئ (بِسَلَامِ الْإِمَامِ) به‌ ه‌زی سه‌لامدانه‌وه‌ی‌یه‌که‌می ئیما‌مه‌که‌ی، چونکه به‌ سه‌لامدانه‌وه‌ی‌یه‌که‌م نو‌یزکر له‌ نو‌یزه‌که‌ی ده‌رده‌چئ-هه‌روه‌ک پابرا- به‌لام وه‌ها

فَلَمَّا مَوْمٌ أَنْ يَشْتَغِلَ بِدُعَاءٍ وَخَوٍّ ثُمَّ يُسَلِّمُ، وَلَوْ اقْتَصَرَ إِمَامُهُ عَلَى تَسْلِيمَةٍ سَلَّمَ ثِنْتَيْنِ،
وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

(باب)

شُرُوطُ الصَّلَاةِ خَمْسَةٌ: مَعْرِفَةُ الْوَقْتِ، وَالِاسْتِقْبَالُ،

سوننه ته مه نوموم سه لام نه داته وه: تا نیما مه کی هردو سه لامه کانی ده داته وه،
که وایو: (فَلَمَّا مَوْمٌ) دروسته: بۆ مه نوموم له دوی سه لامدانه وهی نیما مه کی، سه لام
نه داته وه، به لکو (أَنْ يَشْتَغِلَ بِدُعَاءٍ وَخَوٍّ) خوی خه ریک بکا به دوعا کردن و شتی تری
وه کو زیکر (ثُمَّ يُسَلِّمُ) نینجا سه لام بداته وه.

به لام نه گهر له نیما مه کی دواکه وتبو، نه و کاته واجبه: له دوی سه لامدانه وهی دووه می
نیما یه کسه ره لبستیته وه و نوێژه کی ته و او بکا، چونکه نه گهر بزانی مانه وهی
هه رهامو به قه سدیش بمینیتته وه، نوێژه کی به تال ده بی، هه روه که له سه رچاوه کاندای
فه رموویانه (وَلَوْ اقْتَصَرَ إِمَامُهُ عَلَى تَسْلِيمَةٍ) نه گهر نیما مه کی ته نها سه لامی یه که می داوه
(سَلَّمَ ثِنْتَيْنِ) سوننه ته مه نوموم هردو سه لامه که بداته وه، تا کو خیری سه لامدانه وهی
دووه میش وه ده ست بیئی (وَاللَّهُ أَعْلَمُ).

نینجا بزانه: له گشت سه رچاوه کاندای واده ده که وی: که نیما له هه ر دوو سه لامدانه وه دای
ده نگ هه لدینی، به لام (ابن حامد) سه لامی یه که می به ده نگه نه پیتی ده داوه له سه لامی
دووه میشدا ده نگه هه لدینا، تا کو مه نومومه کان له سه لامدانه وه دای به پیشی نه که ون،
هه روه که له (مغنی ابن قدامة الحنبلی) دای گه رپاویه تیه وه.

﴿باب: له باسی مه رجه کانی نوێژ﴾

واته: نه و واجبانه ی به شیکی نوێژ نین، به لام مه رجن بۆ دروستبوونی نوێژ، نه گهر
یه کیکیان نه بی نوێژه که دروست نابێ.

(شُرُوطُ الصَّلَاةِ) مه رجه کانی نوێژ (خَمْسَةٌ) پینجن، جیاوازی نوێژی واجب و سوننه ت نیه:
یه که م: (مَعْرِفَةُ الْوَقْتِ) زانیی هاتنی کاتی نوێژه که یه: به و شیوه ی له باسی کاتی نوێژه کاندای
به به لگه وه باسما ن کرد، که وایو: نه گهر نه یزانی کاتی نوێژ هاتوه و نوێژی کرد نوێژه کی
دروست نابێ، هه رچه ند ئاشکراش بیی له کاتی خوی دای کردویه تی، هه روه که نه گهر وای
زانی کاتی نوێژ هاتوه و نوێژی کرد، نینجا ئاشکرا بوو له پیش هاتنی کاتدا کردویه تی
نوێژه که ی دروست نیه، هه روه که له سه رچاوه کاندای پوون کراوه ته وه.

دووه م: (وَالِاسْتِقْبَالُ) پوو له قیبله کردنه: له سه ره تای نوێژه که و» تا کورتایی، هه روه که له
(باسی پوو له قیبله کردن) دای به به لگه و» باسما ن کرد.

وَسَتْرُ الْعَوْرَةِ، وَعَوْرَةُ الرَّجُلِ مَا بَيْنَ سُرَّتِهِ وَرُكْبَتِهِ وَكَذَلِكَ الْأَمَةُ فِي الْأَصَحِّ، وَالْحُرَّةُ مَا سِوَى الْوَجْهِ وَالْكَفَّيْنِ،

سَمِعْتُهُمْ: (وَسَتْرُ الْعَوْرَةِ) داپوشینی عورپه ته: له سهره تاي نويزه كه وه تا كوتايي، هرچند له تاريخي شدايي و كه سيش نه ييبيئي، پيغه مبرر ده فرموي: ﴿لَا يَقْبَلُ اللَّهُ صَلَاةَ حَائِضٍ إِلَّا بِخِمَارٍ﴾ رواه أبو داود والترمذي وقال حديث حسن، خوي گوره نويزي ثافره تي بلوغبو قبول لانا ته نها به له چكه وه - ده سماله وه نه بي.

ئينجا بزانه: چونكه به نه غله بي ثافره تي بلوغبو نويز ده كا، بويي پيغه مبرر ده فرموي: (بلوغبو)، نه گينا: منداليش له سهری واجب عورپه تي خوي داپوشني، جياوازي كوپو كچيش نيه، كه و ابو: هر جوره نويز كه ريك عورپه تي ده ريكه وي، نويزي دروست نيه هرچند ده ريكه وتووه كه ش زور كه م بي، هره كه له (المجموع) دا پووني كړو ته وه.

(وَعَوْرَةُ الرَّجُلِ) عورپه تي نيرينه: جا پياو بي، يان مندال بي (مَا بَيْنَ سُرَّتِهِ وَرُكْبَتِهِ) نيوان ناوكو نه ژتويه تي ﴿عَنْ جَابِرٍ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِذَا كَانَ الثُّوبُ وَاسِعًا فَالْتَحِفْ بِهِ - يَعْنِي لِي الصَّلَاةِ - وَإِنْ كَانَ ضَيْقًا فَاتَّزِرْ بِهِ﴾ رواه الشيخان، نه گهر جله كه ت به رين بوو له خوتي بپيچه - له نويزدا - نه گهر ته سك بوو بيكه په شته مالي خواره وه. واته: (إِذَا) به په شته مالي نيوان ناوكو نه ژتو ده گوتري.

ئينجا بزانه: له دهره وه نويزيشدا عورپه تي پياو هره وه ايه ﴿عَنْ جُرْهُدٍ عَنْ النَّبِيِّ ﷺ: اَلْفَخْدُ عَوْرَةٌ﴾ رواه البخاري تعليقا وحسنه الترمذي وصححه ابن حبان، پيغه مبرر ده فرموي: پاني مرويه عورپه ته. (وَكَذَلِكَ الْأَمَةُ) هره وه عورپه تي ثافره تي كويله - وه كو پياو - نيوان ناوكو نه ژتويه تي (فِي الْأَصَحِّ) له فرموده ي پاستردا، چونكه به (إجماع) زانا ياني ثاين: سهری پياو و سهری ثافره تي كويله عورپه تي نيه، هره كه له (المجموع) و (تحفه) دا فرموديانه، كه و ابو: له عورپه تي شدا وه كو به كترن.

(وَالْحُرَّةُ) عورپه تي ثافره تي نازاد هرچند منداليش بي (مَا سِوَى الْوَجْهِ وَالْكَفَّيْنِ) گشت لاشه يه تي له سهره وه تا به ري بي يه كانيشي جكه له پوخسارو له په ده سته كاني، خوي گوره ده فرموي: ﴿وَلَا يُدِينُ زِبْتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا﴾ به ثافره تاني موسلمان بلي: جواني خويان به دهر نه خن ته نها نه و جواني نه بي كه ناشكرا ده بي. واته: پوخسارو له په ده سته، هره كه (ابن عباس) و (عائشة) فرموديانه و (البيهقي) گيړاويه تيه وه.

﴿وَعَنْ أُمِّ سَلَمَةَ زَيْنَبَ عَنْهَا سَأَلَتِ النَّبِيَّ ﷺ أَتُصَلِّي الْمَرْأَةُ فِي دِرْعٍ وَخِمَارٍ بَغِيرِ إِزَارٍ؟ قَالَ: إِذَا كَانَ الدِّرْعُ سَابِغًا يُغْطِي ظَهْرَ قَدَمَيْهَا﴾ رواه أبو داود بإسناد جيد، لكن قال: رواه أكثر الرواة موقوفاً على أُمِّ سَلَمَةَ، وَقَالَ الْحَاكِمُ: صحيح على شرط البخاري. ثايا دروسته:

وَشَرْطُهُ مَمْنَعٌ إِذْرَاكَ لَوْنِ الْبَشَرَةِ وَلَوْ طِينٌ وَمَاءٌ كَدِرٌ، وَالْأَصَحُّ وَجُوبُ التَّطِينِ عَلَى
فَاقِدِ الثُّوبِ،

نافرته نویتز بکا به ده سمالیک=له چکه یه ک: که سهر و گهرده نی داپوشی له گهل کراسیک؟
پیغه مبه رﷺ فرموی: به و مرجعی کراسه که نه وند. دریتز بی: پشته پی یه کانی
داپوشی. واته: به ره پی یه کانی شی به زه مین داده پوشرین.

جا هر به به لگهی نه م حه دیسه نه گهر نافرته له کاتی سوجه دا به ره پی ی به در
کهوت، یان له پوکو ودا پاشنه پی ی به در کهوت، یان موی سهری به در کهوت، نویتزی
به تال ده بی، هروه که له (الشروانی) دا پوون کراوه ته وه.

﴿لَا كَادَارِي﴾ پوخسارو له په ده سستی نافرته له دهره وی نویتز، له پووی پیای بیگانه دا
عه وپه ته و واجبه: دایانپوشی نه گهر بزانی پیای بیگانه ته ماشای نه کا، هروه که له
(تحفة) و (الشروانی) دا پوون کراوه ته وه ﴿عَنْ أَسْمَاءَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: كُنَّا نَقْطِئُ وَجُوهَنَا مِنَ
الرَّجَالِ﴾ رواء الحاکم علی شرط البخاری و مسلم، (أَسْمَاء) ده فرموی: نیتمه پوخساری
خومان داپوشی له پیای بیگانه، واته: له سهرده می پیغه مبه ردا ﷺ. جا-إن شاء الله- له
باسی (نَظَر) دا دریتز تر پوونی ده که یه وه.

(وَشَرْطُهُ) مرجی نه و شته ی عه وپه تی پی داده پوشری: (مَمْنَعٌ) ده بی شتیکی وه هابی:
قه دهغه بکا (إِذْرَاكَ لَوْنِ الْبَشَرَةِ) دیتنی په نگی پیسته ی مروق له دانیسگی گف توگودا،
که وابو: نه گهر داپوشه ره که چنراویکی وها بوو: له نیتوان پایله که ی دا په نگی پیسته
ده دیترا، یان نه ونده ته نک بوو: په نگی پیسته ی تی دا ده دیترا، یان نایلونی ناوی بوو:
نه وه نویتزی تی دا دروست نیه، به لام نه گهر به هوی تیشکی پوژ، یان به هوی پوناکیه کی تر
ده دیترا، نه و کاته زیانی نیه، هروه که له (الشبراملسی) دا فرموی یه تی.

(وَلَوْ طِينٌ) هر چند داپوشه ری عه وپه ت قوریش بی هر دروسته، هروه ها داپوشینی
عه وپه ت دروسته: به پووش و گه لای درهخت و هر شتیکی تر: که لاشه ی ه بی، که واته:
په نگر دنی عه وپه ت به و جوړه په ننگانه ی لاشه یان نیه: وه کو خه نه و مبه ره که بو... هتد
به داپوشه ر داناند ری و نویتزی پیوه دروست نیه، هروه که له زوری ی سهرچاوه کاند
فرموی یانه (وَمَاءٌ كَدِرٌ) یان ناوی لیل بی؟ وه که له ناو ناوه لیل که دا نویتزی (جَنَازَةً) بکا،
یان بتوانی به نه ندازه ی سوجه له ناو ناوه لیل که دا بمی پته وه، هر دروسته (وَالْأَصَحُّ)
فرموده ی راستر (وَجُوبُ التَّطِينِ) بق نویتزو له دهره وی نویتزی قوپ له لاشه دان
واجبه (عَلَى فَاقِدِ الثُّوبِ) له سهر نه و که سه ی جل به رگو نه و شتانه ی ده ست ناکه وی،
چونکه له هردو حاله تدا داپوشینی عه وپه ت واجبه.

وَيَجِبُ سِتْرُ أَغْلَاهُ وَجَوَانِيهِ لَا أَسْفَلَهُ، فَلَوْ رُؤِيتْ عَوْرَتُهُ مِنْ جَنِيهِ فِي رُكُوعٍ أَوْ غَيْرِهِ لَمْ يَكْفِ فَلْيُزْرَهُ أَوْ يَشُدُّ وَسَطَهُ، وَلَهُ سِتْرٌ بَعْضُهَا بِيَدِهِ فِي الْأَصَحِّ، فَإِنْ وَجَدَ كَافِي سَوَاتِيهِ تَعَيَّنَ لَهُمَا، أَوْ أَحَدُهُمَا فَقُبْلَهُ، وَقِيلَ:

(وَيَجِبُ سِتْرُ أَغْلَاهُ) واجب: لای سهره‌وی داپوشه‌ره که داپوششی و (وَجَوَانِيهِ) ته‌نیشته‌کانیشی داپوششی (لَا أَسْفَلَهُ) به‌لام لای خواره‌وی داپوشه‌ره که واجب نیه، که‌وابو: (فَلَوْ رُؤِيتْ عَوْرَتُهُ) نه‌گهر عه‌وره‌تی دیترا (مِنْ جَنِيهِ) له‌یه‌خی کراسیه‌وه، واته: له‌لای سینگیه‌وه (فِي رُكُوعٍ) له‌حاله‌تی پوکوع بردندا (أَوْ غَيْرِهِ) یان له‌حاله‌تیکی‌تردا: وه‌ک‌حاله‌تی سوجه، یان دانیشتن، یان به‌پیوه (لَمْ يَكْفِ) نه‌و داپوشینه دروست نیه و به‌بر ناکه‌وی، که‌وابو: (فَلْيُزْرَهُ) واجب: یان یه‌خه‌کی دابیخی (أَوْ يَشُدُّ وَسَطَهُ) یان شتیک له‌ناوقه‌دی بیه‌ستی تا‌کو عه‌وره‌تی دیار نه‌بی.

جیاوازی نیه: هر به‌خوی عه‌وره‌تی خوی بیینی، یان که‌سیکی‌تر بیینی ﴿عَنْ سَلَمَةَ﴾: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَتُصَلِّي فِي الثَّوْبِ الْوَاحِدِ؟ فَقَالَ: نَعَمْ، وَأَزْرَرَهُ وَلَوْ بِشَوْكَةٍ ﴿رواه أبو داود وغيره بإسناد حسن، نه‌ی پیقه‌مبه‌ری خوا﴾ نایا له‌ناویه‌ک کراسدا نویژ بکه‌ین؟ پیقه‌مبه‌ر ﷺ فرموی: به‌لی، یه‌خی کراسه‌کش دابیخه هر چند به‌دپکیکش دابیخی. به‌لام نه‌گهر له‌لای دامنییه‌وه له‌بنه‌وه‌را عه‌وره‌تی بدیتری، زبانی نیه، هه‌روه‌ک له‌سهرچاوه‌کاندا فرمویانه.

(وَلَهُ) بوی دروسته: (سِتْرٌ بَعْضُهَا) به‌شیکی عه‌وره‌تی داپوششی (بِيَدِهِ) به‌دهستی‌خوی: وه‌ک‌شوینیکی جله‌کی کون بویی (فِي الْأَصَحِّ) له‌فرموده‌ی پاستردا، به‌لکو نه‌گهر کونی جله‌کی دانه‌ده‌خرا، نه‌و کاته واجب: به‌دهستی‌خوی داپوششی، هه‌روه‌ک له‌(تحفه)‌دا فرمویه‌تی.

ئینجا بزانه: نه‌گهر نویژ‌کهر پارچه داپوشه‌ریکی ده‌ست که‌وت به‌لام به‌شی هه‌موو عه‌وره‌تی نه‌ده‌کرد، نه‌وه واجب: نه‌وه‌نده‌ی هه‌یه عه‌وره‌تی پی‌داپوششی و نویژ بکاو دووباره‌کردنه‌وه‌شی له‌سهر نیه، هه‌روه‌ک له‌(المجموع)‌دا فرمویه‌تی، چونکه پیقه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فرموی: ﴿إِذَا أَمَرْتُكُمْ بِأَمْرِ فَأَتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ﴾ رواه الشيخان، هر کاتیک فرمانیکم پی‌کردن هرچه‌ندی تواناتان هه‌یه بیکن.

که‌وابو: (فَإِنْ وَجَدَ كَافِي سَوَاتِيهِ) نه‌گهر داپوشه‌ریکی ده‌ست که‌وتو ته‌نها به‌شی پی‌شه‌وه و پاشه‌وه‌ی ده‌کرد (تَعَيَّنَ لَهُمَا) واجب: هه‌ردوکیانی پی‌داپوششی، چونکه ده‌رکه‌وتنی نه‌و دووانه زۆر عه‌یه (أَوْ أَحَدُهُمَا) یان ته‌نها به‌شی پی‌شه‌وه‌ی، یان ته‌نها به‌شی پشته‌وه‌ی ده‌کرد (فَقُبْلَهُ) واجب: پی‌شه‌وه‌ی پی‌داپوششی، چونکه به‌ره‌و قیبله‌یه (وَقِيلَ) له‌

دُبْرَه، وَقِيلَ يَتَخَيَّرُ. وَطَهَارَةُ الْحَدَثِ، فَإِنْ سَبَقَهُ بَطَلَتْ

فهرموده یه کی بی میزدا (دُبْرَه) پشته وهی داده پویشی، چونکه له پوکووع و سوجهدها زود ناپیکه (وَقِيلَ) له فهرموده یه کی تری بی میزدا (يَتَخَيَّرُ) سر پشکه و به دلی خوی دهکا.

﴿ناگاداری﴾: نه گهر هیچی دهست نه کهوت عه وپه تی پی داپویشی، یان توانای داپویشینی نه بو، نه و کاته واجبه به پیوه به پووتی نویژه که بکاو سوجهده و پوکووعیش به ته وای بیاو دووباره کردنه وهی نویژی شی له سر نیه، ههروهک له سرچاوه کاندایا فهرمویانه، ههروهه نویژی سوننه تیشی بۆ دروستن، جا نه گهر هاتو: به پیوه نویژی کردبا عه وپه تی به دهر ده کهوت، به لام نه گهر به دانیشتوویی نویژی کردبا عه وپه تی داده پویشرا، نه و کاته به دانیشتوویی و عه وپه تی داپویشراوی نویژ دهکا، ههروهک (الشبراملسی) پوونی کردوته وه.

ههروهه نه گهر له شوپینکی پیسدا به ند کرابو و جله کهشی بهشی داپویشینی عه وپه تی نویژ له سر کردنی نه ده کرد، نه و کاته واجبه: جله که له سر پیسیه که پایخی و به پووتی نویژی له سر بکا دووباره کردنه وهشی له سر نیه، ههروهک له (المجموع) دا فهرموویه تی و له پاشکزی (تَتِمُّم) شدا باسمان کرد.

ههروهه سوننه ته: بۆ نویژ کردن جوانترین بهرگ بکاته بهرو میزه ر بنیته سهری، به بهلگه ی فهرموده ی خوی گه وره: ﴿خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ﴾ بهرگه جوانه که ی خوتان ده بهر بکن له کاتی گشت نویژ کردنی کدا. ههروهه ناپه سهنده له بهرگیکی وه هادا نویژ بکا: که وینه ی پیوه بی و ناپه سهنده نویژی شی له سر بکاو ناپه سنده نویژی شی بهرامبه ر بکا، ههروهه ناپه سنده له ناو نویژدا ده می خوی داپویشی، ته نها له کاتی باوشکاندا سوننه ته دهستی خوی دابنیه سهر ده می، ههروهه ناپه سنده له ناو نویژدا پوخساری خوی داپویشی، جا له و ناپه سندیا نه ی پابردودا جیاوازی پیاو و ئافرهت نیه، ههروهک له زویره ی سرچاوه کاندایا پون کراوته وه.

چوارهم: (وَطَهَارَةُ الْحَدَثِ) پاک ی نویژ که ره که یه: له بی دهست نویژی بچوک و گه وره، پیغه مبه ر ﴿لَا يَقْبَلُ اللَّهُ صَلَاةَ بَغِيرِ طَهْوَرٍ﴾ رواه مسلم، خوی گه وره هیج نویژت قبول ناکا به بی دهست نویژی گه وره، یان بچوک.

که وایا (فَإِنْ سَبَقَهُ) نه گهر به بی ویستی خوی له ناو نویژدا، بی دهست نویژ بوو: وهک شتیک له کونی پشته وهی، یان پیشه وهی بیته دهر وه، یان ئافره تیکی بیگانه دهستی لایدا، یان بی هوش بیی... هتد (بَطَلَتْ) نویژه که ی به تال ده بی و واجبه: له سه ره تاو نویژه که ی بکاته وه، پیغه مبه ر ﴿إِذَا فَسَا أَحَدُكُمْ فِي الصَّلَاةِ فَلْيَنْصَرِفْ وَلْيَتَوَضَّأْ وَلْيَعِدْ

وَفِي الْقَدِيمِ يَنْبَى، وَيَجْرِيَانِ فِي كُلِّ مُنَاقِضٍ عَرَضَ بِلَا تَقْصِيرٍ وَتَعَذَّرَ دَفْعُهُ فِي الْحَالِ، فَإِنْ أُمْكُنَ بَأَنْ كَشَفْتَهُ رِيحٌ فَسَتَرَ فِي الْحَالِ لَمْ تَبْطُلْ،

الصلاة ﴿﴾ رواه أصحاب السنن وصححه ابن حبان، هر کاتیک به کیکتان له ناو نویژدا فسی لبه ربوو، با برهوا ده ستنویژ بگریته وه نو یژه کهش دو یاره بکاته وه. که واته: نه گهر به قه سدی خوی بی ده ستنویژ بکا، نه و کاته نو یژ به تال بونه که ی به هیژ تره، به به لگی (إجماع)، هر وه که له (المجموع) دا پوونی کردو ته وه.

ئینجا بزانه: نه وه ی ابردوو فهرمووده ی نوئی ئیمامی (شافعی) بوو، به لام (وَفِي الْقَدِيمِ) له فهرمووده ی کونی دا (يَنْبَى) ده ستنویژ ده گریته وه نه وه نده ی له نو یژه که ماوه، ته وای ده کا، به لام به لگی فهرمووده ی کون حه دیسیکی بی هیژه، هر وه که له سه رچاوه کانداهر موویانه، واته: په فتاری پی ناکری.

ئینجا بزانه: پیغه مبه ر ﴿﴾ إِذَا أَخَذْتَ أَحَدَكُمْ فِي صَلَاتِهِ فَلْيَأْخُذْ بِنَفْسِهِ ثُمَّ لِيَنْصَرِفْ ﴿﴾ رواه أبوداود بسند صالح، هر کاتیک به کیکتان له ناو نویژدا بی ده ستنویژ بوو، با لووتی خوی بگری ئینجا برهوا. واته: تا کو خه لک واتیگا: خوین له لووتی هاتوه کالته ی پی ته کن، هر وه که له (نهاية و) (مغنی) دا پوون کراوه ته وه.

﴿ناگاداری﴾: نه و که سانه ی بی ده ستنویژیان به رده وامه، نه گهر له ناو نویژدا بی ده ستنویژ بون، نو یژه که یان دروسته و قه زا کردنه وه یان له سه ر واجب نیه، هر وه که له ناگاداریه که ی (استحاضه) - خوینچر که دا پوونمان کرده وه، هر وه ها نه و که سه ی ناو و گلی ده ست ناکه وی بق ده ستنویژ گرتن و غوسل کردن، نه ویش واجبه به بی ده ستنویژی، یان به جه نابه ته وه نو یژه واجبه کان بکا، به لام واجبه: قه زا بکاته وه، هر وه که له (تیم) دا پوونمان کرده وه.

(وَجْرِيَانِ) هر دوو فهرمووده ی نوئی کون دینه جی (فِي كُلِّ مُنَاقِضٍ) له هر دژیکی نو یژ به تال بکا (عَرَضَ) که له ناو نویژدا پوو بدا (بِلَا تَقْصِيرٍ) به بی که مترعه می نو یژ که ره که و (وَتَعَذَّرَ دَفْعُهُ فِي الْحَالِ) نه شگونجا ده موده ست لای بیا: وه که لاشه ی، یان جله که ی به پیسیه کی ته پ پیس بی و نه گونجی جله که ی دابکه نی، نه وه له فهرمووده ی پاستی نوئی دا: نو یژه که به تال ده بی و واجبه: له دوی لایردنی پیسیه که له سه ره تاوه نو یژه که بکاته وه. (فَإِنْ أُمْكُنَ) به لام نه گهر گونجا: ده موده ست دژه که لایا (بِأَنْ كَشَفْتَهُ رِيحٌ) وه که با عه وپه تی به دهر بیخی، یان دؤخینی بیچری، یان په شته مالی خواره وه ی لبیته وه (فَسَتَرَ فِي الْحَالِ) ئینجا ده موده ست عه وپه ته که ی داپوشیه وه (لَمْ تَبْطُلْ) نو یژه که ی به تال نابی، چونکه ماوه که که مه، هر وه ها نه گهر پیسیه کی ووشکی که و ته سه ر به کسه ر

وَأَنْ قَصَرَ بِأَنْ فَرَعَتْ مَدَّةً خُفَّ فِيهَا بَطَلَتْ. وَطَهَارَةُ النَّجَسِ فِي الثُّوْبِ وَالْبَدَنِ
وَالْمَكَانِ، وَلَوْ اشْتَبَهَ طَاهِرٌ وَنَجَسٌ اجْتَنَدَ،

دایته کاند، یان پیسیه کی ته پری به جله که ی که وتو جله که ی داکه ند، دیسان نویژه که ی به تال نابی.

به لام (بَانَ قَصَرَ) نه گه له لادانی دژه که دا که مته رغه می کردبو (بَانَ فَرَعَتْ مَدَّةً خُفَّ فِيهَا) وهك ماوه ی خوف له ناو نویژدا کوتایی بی (بَطَلَتْ) نویژه که به تال ده بی، چونکه له کاتیکی وه هادا نویژی دابه ستوه: که ده یزانی ماوه ی خوفه که نامینی.

پینجه م: (وَطَهَارَةُ النَّجَسِ) پاک ی نویژکه ره که یه له پیسی (فِي الثُّوْبِ) دهریاره ی جلر به رگی، واته: هر جوړه به رگیکی به لاشه و نه ندامه کانی وه بی: وهك سهر و ده ست و پی، خوی گه وړه ده فرموی: ﴿وَلْيَايَاكَ فَطَهِّرْ﴾ جله کانت پاک بکه له پیسی. که وایو: نه گه ر جگه له به رگیکی پیس هیچ به رگیکی پاک ی ده ست نه که وت عه وړه تی پی داپیوشی و توانای شور دنی به رگه پیسه که شی نه بو، واجبه: دایبکه نی و به پووتی نویژه که بکا و دووباره کردنه وه شی له سهر نیه، هر وهك له (المجموع) دا فرموی ته.

(وَالْبَدَنِ) هره وها دهریاره ی لاشه ی، چونکه پیغه مبه ر ﷺ به نافره تیکی حه یزدار ی فرموی: ﴿فَاغْسِلِي عَنْكَ الدَّمَ وَصَلِّي﴾ رواه الشیخان، خوین له خوت بشوره، نینجا نویژ بکه. که وایو: واجبه: ناو دهم و لووت و چاو و گوی ی که له دهر وه دیاره - گشتی پاک بی.

(وَالْمَكَانِ) هره وها دهریاره ی شوینی نویژ لیکردن، چونکه پیاویک میزی له ناو مزگه وت کردو پیغه مبه ر ﷺ فرموی: ﴿هَرِّقُوا عَلَى بَوْلِهِ سَجْلًا مِنْ مَاءٍ﴾ رواه الشیخان، دلچه یه کی ناو برژیننه سهر میزه که ی. واته: چونکه مزگه وت شوینی نویژه.

که وایو: نه گه له شوینیکی پیسدا به ند کرابو، واته: هیچشی ده ست نه که وت پایبیخی، نه وه واجبه نویژه که بکا، به لام دروست نیه بؤ سوجه نه ندامه کانی دابنیته سهر پیسیه که، به لکو به نه ندازه یه کی وها خوی بؤ سوجه کووړ ده کاته وه: تا مه ترسی گه یشتنی پیسیه که ی ده بی، که واته: هر به پیوه ش ته حیات ده خوینی، به لام واجبه: نویژه که ش دووباره بکاته وه، له (المجموع) دا بؤ نه م مه سه له یه به لگی به م حه دیسه مینا و ته وه: ﴿إِذَا أَمَرْتُكُمْ بِشَيْءٍ فَأَتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ﴾ رواه الشیخان، هر کاتیک فرمانیکم پی کردن هر چه ندی توانا تان هیه بیکن.

(وَلَوْ اشْتَبَهَ طَاهِرٌ وَنَجَسٌ) نه گه ر نویژکه ر لی شیوا: پاک یکی و پیسیک، وهك نه زانی له م دوو شوینه کامه یان پاکه و کامه یان پیسه، یان له م دوو جله کامه یان پاکه و کامه یان پیسه (اجْتَنَدَ) یا (اجْتَنَادَ) بکا، واته هه ول بدا پاکه که بدوژیته وه، به و شیوه ی له باسی قاپه کاند

وَلَوْ نَجَسَ بَعْضُ ثَوْبٍ أَوْ بَدَنٍ وَجْهًا وَجَبَ غَسْلُ كُلِّهِ، فَلَوْ ظَنَّ طَرَفًا لَمْ يَكْفِ غَسْلُهُ عَلَى الصَّحِيحِ، وَلَوْ غَسَلَ نِصْفَ نَجَسٍ ثُمَّ بَاقِيَهُ، فَلَا صَحَّ أَنَّهُ إِنْ غَسَلَ مَعَ بَاقِيهِ مُجَاوِرَهُ طَهَّرَ كُلَّهُ، وَإِلَّا فَغَيْرُ الْمُتَّصِفِ،

پوونمان کرده‌وه، جا نه‌گەر (اجتهاد) ی کردو پاکه‌که ی بۆ ئاشکرا نه‌بو، نه و کاته له بهر پیزلینانی کاتی نوێژه‌که، واجبه نوێژه‌که به پووتی بکا، یان له یه‌کێک له‌م دوو شوێنه پيسه‌دا بپکا، هم قه‌زای بکاته‌وه، هه‌روه‌ک له سه‌رچاوه‌کاندا هه‌رموویاته.

جا بزانه: نه‌وه‌ی پراپردوو له کاتی‌کدا بوو: که ئاوی ده‌ست نه‌که‌وێ یه‌کیکیانی پێ‌بشورێ، واته: نه‌گەر ئاوی ده‌ست که‌وت، واجبه بۆ نوێژکردن یه‌کیکیان بشورێ، جا نه‌گەر هه‌یچ‌یکیانی نه‌شۆرد و (اجتهاد) شی نه‌کرد، به‌لکو له هه‌ر شوێنێک، یان به هه‌ر جلی‌که‌وه جارێک نوێژه‌که‌ی کرد، نه‌وه نوێژه‌که‌ی به‌تاله‌و دروست نیه، هه‌روه‌ک له (المجموع) دا نه‌وه سه‌ه‌لانه‌ی پوون کردونه‌وه.

هه‌روه‌ها نه‌گەر دیتمان یه‌کێک پيسه‌یه‌کی پێ‌وه‌یه- واته: یان له شوێنێکی پيسه‌دا نوێژ ده‌کا- واجبه: ئاگاداری بکه‌ینه‌وه، هه‌روه‌ک له زۆریه‌ی سه‌رچاوه‌کاندا پوون کراوه‌ته‌وه.

(وَلَوْ نَجَسَ بَعْضُ ثَوْبٍ) نه‌گەر به‌شیکی جله‌که‌ی پيس بوو (أَوْ بَدَنٍ) یان به‌شیکی لاشه‌ی پيس بوو (وَجْهًا) نه‌شزاندا نه‌و به‌شه پيسبوو «کامه‌یه (وَجَبَ غَسْلُ كُلِّهِ) واجبه هه‌موو شته پيسبووه‌که بشورێ، تاکو نوێژی پێ‌وه دروست بپێ، که‌وابو: (فَلَوْ ظَنَّ طَرَفًا) نه‌گەر به (اجتهاد) دلی بۆ لایه‌کی جله‌که‌ چوو: «پيسه (لَمْ يَكْفِ غَسْلُهُ) شۆردنی ته‌نها نه‌و لایه به‌س نیه و جله‌که پاک نابێته‌وه» (عَلَى الصَّحِيحِ) له سه‌ر هه‌رمووده‌ی پراست، چونکه (اجتهاد) له ته‌نها یه‌ک شتدا ناکرێ، به‌لام نه‌گەر به (اجتهاد) نه‌بو، به‌لکو بپگومان زانی: نه‌م لایه پيس بوه، نه‌وه ته‌نها لایه پيسبووه‌که بشورێ به‌سه‌و پاک ده‌بێته‌وه، هه‌روه‌ک له (المجموع) دا پوونی کردوته‌وه، هه‌روه‌ها نه‌گەر باوه‌پێکراویک، یان شه‌رعزانیکی هاومه‌زه‌ب پێ‌ی گوت: نه‌م لایه پيس بوه، واجبه: به‌قه‌سه‌ی بکا، هه‌روه‌ک له (تحفه) دا هه‌رموویه‌تی.

(وَلَوْ غَسَلَ نِصْفَ نَجَسٍ) نه‌گەر نیوه‌ی جلیکی پيسی شۆرد به‌ ئاو پێ‌داکردن (ثُمَّ بَاقِيَهُ) ئینجا نیوه‌که‌ی تریشی شۆرد (فَالْأَصَحُّ) هه‌رمووده‌ی پراستتر (أَنَّهُ) نه‌وه‌یه: (إِنْ غَسَلَ مَعَ بَاقِيهِ مُجَاوِرَهُ) نه‌گەر له‌گه‌ڵ شۆردنی نه‌و نیوه‌یه‌دا به‌شیکی نیوه‌که‌ی تریشی له لای نه‌م نیوه‌یه دووباره شۆرده‌وه «(طَهَّرَ كُلَّهُ) هه‌مووی پاک ده‌بێته‌وه (وَإِلَّا) به‌لام نه‌گەر به‌شه‌که‌ی نه‌م لایه‌ی نه‌شۆرده‌وه (فَغَيْرُ الْمُتَّصِفِ) جگه له‌و شوێنه‌ی بووه‌ته‌ نیوه، نه‌وه‌ی تر پاک ده‌بێته‌وه، واته نێوان هه‌ردوو لایه شۆراوه‌که پاک نابێته‌وه، چونکه به‌ته‌ری گه‌یشته‌وه پيسی، هه‌روه‌ها نه‌گەر جله‌که بخه‌رتته‌ ناو ئاویکی‌که‌م، پاک نابێته‌وه و ئاوه‌که‌ش پيس ده‌بی، هه‌روه‌ک له زۆریه‌ی سه‌رچاوه‌کاندا هه‌رموویاته.

وَلَا تَصِحُّ صَلَاةُ مُلَاقٍ بَعْضُ لِبَاسِهِ نَجَاسَةٌ وَإِنْ لَمْ يَتَحَرَّكْ بِحَرَكَتِهِ، وَلَا قَابِضٌ طَرَفَ شَيْءٍ عَلَى نَجَسٍ إِنْ تَحَرَّكَ وَكَذَآ إِنْ لَمْ يَتَحَرَّكْ فِي الْأَصَحِّ، فَلَوْ جَعَلَهُ تَحْتَ رِجْلِهِ صَحَّتْ مُطْلَقًا، وَلَا يَضُرُّ نَجَسٌ يُحَاذِي صَدْرَهُ فِي الرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ

(وَلَا تَصِحُّ صَلَاةُ) دروست نيه نوڙي ٺه و ڪه سي (مُلاقٍ بَعْضُ لِبَاسِهِ نَجَاسَةٌ) به شتيڪي بهرگه ڪهي، يان لاشي به پيسيه ڪه وي (وَإِنْ لَمْ يَتَحَرَّكْ بِحَرَكَتِهِ) هرچند بهرگه ڪهي به جولي نه جوليته و.

(وَلَا قَابِضٌ طَرَفَ شَيْءٍ) هر ودها دروست نيه نوڙي ٺه و ڪه سي لايه ڪي شتيڪي پاڪي به دهست گرتبي، يان له خوي به سستي، يان هه ليگرتبي، ٽينجا لايه ڪي تريشي: يان پيس بي، يان (عَلَى نَجَسٍ) له سر شتيڪي پيس داندرابي، يان له شتيڪي پيس به سترابي (إِنْ تَحَرَّكَ بِحَرَكَتِهِ) نه گهر شته به ستراوه ڪه، يان گيراوه ڪه به جولي به جوليته و (وَكَذَآ إِنْ لَمْ يَتَحَرَّكْ) هر ودها نه گهر به جولي وي نه شجوليته و نوڙه ڪي هر دروست نيه (فِي الْأَصَحِّ) له فرموده ي راستردا: وه ڪ سهره پتيڪ، يان پارچه جلڪ له سر شتيڪي پيس دابني، يان له ملي ٺاڙه ليڪي پيس بيه سستي، ٽينجا سهره ڪي تريشي به دهستيه و بگري، يان له خوي بيه سستي، يان جله وي ولاغيڪي پيسبو به دهستيه و بگري، يان له خوي بيه سستي، نه و نوڙه ڪي دروست نيه هر چند نه شجولي.

(فَلَوْ جَعَلَهُ تَحْتَ رِجْلِهِ) به لام نه گهر لايه ڪي شته پاڪه ڪي له بن پي خوي داناو لايه ڪي تريشي به پيسيه ڪه و بو (صَحَّتْ) نوڙه ڪه دروسته (مُطْلَقًا) به هه مو جوڙيڪ: شته ڪه بجولي، يان نه جولي، چونڪ هه لينه گرتوه و له خويشي نه به ستوه و به دهستيش نه يگرتوه، ڪه و ابو: نوڙه ڪي دروسته، هر وده ڪه نه گهر له سهراني ٺاوده ستخانه يه ڪ نوڙ بڪا، يان بهرما ليڪ له سر زيل رايخي نوڙي له سر بڪا، يان له سر لا بهرما ليڪي پاڪ نوڙ بڪا ڪ لايه ڪي تري پيس بي وي نه ڪهي، لهو سي مهسه ليه شدا نوڙي دروسته، هرچند پاخراوه ڪش بجوليته و، هر وده ڪه له سرچاوه ڪاندا پوون ڪراوه ته و.

هر ودها له سرچاوه ڪان وده ده گيري، نه گهر جلو لاشي به خودي پيسه ڪه نه ڪه وت، به لام به شتيڪي پاڪ ده ڪه وت و شته پاڪه ڪش به پيسيه ڪه و گيرڪرابو: وه له نوڙدا خوي له ڪه سيڪ بدا: ڪه جله ڪاني پاڪ بي، به لام لاشي پيس بي، نه وده زياني نيه، چونڪ هه لينه گرتوه و به دهستيش نه يگرتوه و له خويشي نه به ستوه و به خودي پيسيه ڪش نه ڪه وتوه.

(وَلَا يَضُرُّ) زيان له نوڙ نادا (نَجَسٌ) پيسيه ڪي ودها (يُحَاذِي صَدْرَهُ) ڪه بهرامهر سينگي، يان نه دما ميڪي تري بي (فِي الرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ) له کاتي ٻوڪو و سوجه بردندا، يان له

عَلَى الصَّحِيحِ، وَلَوْ وَصَلَ عَظْمُهُ بَنَجَسٍ لَفَقَدَ الطَّاهِرَ فَمَعْذُورٌ، وَإِلَّا وَجَبَ نَزْعُهُ إِنْ لَمْ يَخَفَ ضَرَرًا ظَاهِرًا، قِيلَ وَإِنْ خَافَ، فَإِنْ مَاتَ لَمْ يُنْزَعْ عَلَى الصَّحِيحِ،

کانتیکی تردا (علی الصَّحیح) له سەر فرموده‌ی پراست، چونکه پیسیه‌کی وی تا که وی، که وابو نویره‌کی دروسته، به لام ناپه‌سنده، هروه که له سرچاوه‌کاندا فرموویانه.

﴿بَاسِی لَیْبُورْدَنی شەڕ لە چەند جوړه پیسیه ک﴾

(وَلَوْ وَصَلَ عَظْمُهُ) نه‌گەر که سیك شکستی ئیسقانه‌کی پیکو‌ه‌ناوه (بَنَجَسٍ) به ئیسقانیکی پیس، یان به ئیسقانی ئاده‌میزادیکی (لَفَقَدَ الطَّاهِرَ) له بهر نه‌وه‌ی ئیسقانیکی‌تری پاکی ده‌ست نه‌ده‌که‌وت شکسته‌کی پی‌پیکوه‌بنیته‌وه (فَمَعْذُورٌ) نه‌وه عوزی به ده‌سته‌و له بهر ناچاری نویره‌کانی دروستن.

(وَإِلَّا) به لام نه‌گەر له بهر نه‌بوونی ئیسقانی پاک نه‌بو، به لکو به هه‌زی‌خوی ئیسقانیکی پیس، یان ئیسقانی ئاده‌میزادیکی به شکسته‌که‌وه‌ناوه (وَجَبَ نَزْعُهُ) واجب‌ه ئیسقانه‌که ده‌ربینی، تا‌کو نویره‌ی دروست بیی (إِنْ لَمْ يَخَفَ ضَرَرًا ظَاهِرًا) به‌و مه‌رجه‌ی به هوی لا‌بردنی له زیانیکی ئاشکرا نه‌ترسی که بگاته پاده‌یه‌ک: (تیمم‌ی بۆ دروست بی، وه‌ک له ده‌ست‌چوونی گیان، یان سودی نه‌ندامێک، یان په‌یدا‌بوونی په‌له‌یه‌کی ناشیرن، واته: نه‌گەر نه‌و جوړه ترسانه‌ی هه‌بون ده‌ره‌ینانی واجب‌نیه‌و نویره‌که‌شی دروسته (قِيلَ) له فرموده‌یه‌کی بی‌هیزدا: هه‌ر واجب‌ه ئیسقانه‌که ده‌ربینی (وَإِنْ خَافَ) هه‌ر چه‌ند له‌و زیانانه‌ی پرا‌بردووش بترسی.

(فَإِنْ مَاتَ) جا نه‌گەر خاوه‌نی شکسته‌که مردو ئیسقانه پیسه‌که‌شی هه‌ر له لاشه‌ی‌دا بوو (لَمْ يُنْزَعْ) واجب‌نیه ئیسقانه‌که ده‌ره‌یندری (عَلَى الصَّحِيحِ) له سەر فرموده‌ی پراست، چونکه به هوی مردن نویره‌ی له سەر لا‌چووه‌و ده‌ره‌ینانی‌شی سووکایه‌تی‌کردنه به مردووه‌که.

﴿ئاکاداری﴾ یه‌که‌م: هه‌تا ئیسقانی ئاژه‌ل هه‌بی، دروست‌نیه: ئیسقانی ئاده‌میزاد به‌کار به‌یندری، هه‌ر چه‌ند ئاژه‌که گلاو، یان مرداریش بی، هه‌روه‌ها ده‌رمان‌کردن به ده‌رمانیکی پیس، یان دورینه‌وه‌ی برین به داویکی پیس، یان تیکردنی خوین و شتیکی‌تری پیس، هه‌مان بپاره‌کانی ئیسقانیان بۆ ده‌درین، هه‌روه‌ک له سرچاوه‌کاندا نه‌و مه‌سه‌لانه پوون کراونه‌وه.

نه‌وه‌ش وا ده‌گه‌یه‌نی: که نه‌ندامه‌کانی‌تری ئاده‌میزاد—جگه له نه‌ندامه‌کانی زاوژی—قیاس ده‌کړینه سەر ئیسقانی ئاده‌میزاد، واته: له حا‌له‌تی‌ناچاری‌دا به‌و مه‌رجانه‌ی پرا‌بردو دروسته به ئاده‌میزادیکی‌تره‌وه بندرین، والله اعلم.

وَيُعْفَى عَنْ مَحَلِّ اسْتِجْمَارِهِ، وَلَوْ حَمَلَ مُسْتَجْمِرًا بَطَلَتْ فِي الْأَصَحِّ،

دووهم: خال دروستکردن- که هم پی‌ده‌گوتری: کوتین- حرّامه و پیغه‌مبه‌ر ۞
له‌عنه‌تی لی‌کردوه، ه‌روه له پاشکوی‌ده‌ست‌نو‌یزدا ح‌دیس‌ه‌که‌مان ه‌ت‌اوه، که‌واته:
ئ‌گ‌ر به په‌زامه‌ندی م‌وق‌ه‌که‌ خالی بق دروست کرابو= کوترابو، ئ‌وه م‌وق‌ه‌که‌و
دروست‌که‌ره‌که ه‌ردوکیان تاوانبارن، که‌وابو: واجبه‌ خاله‌که‌ لایبا، به‌و م‌رجه‌ی له
زیانیکی وه‌ها نه‌ترسی: که (تیم) ی بق دروست بی: وه له ده‌ست‌دانی گیان، یان سودی
ئه‌ندامیک، یان په‌یدابوونی په‌له‌یه‌کی ناشین، ئ‌ه‌گینا: نو‌یزه‌که‌ی دروست نیه، چونکه
شوینی خاله‌که‌ پیس بووه، به‌لام ئ‌گ‌ر ئ‌و ترسانه ه‌بون ئ‌و کاته لادانی واجب نیه،
به‌لکو ته‌نها توبه واجبه و نو‌یزه‌که‌شی دروسته.

جا ئ‌گ‌ر له سه‌رده‌می مندالی دا خالی لی‌دروست کرابو، ئ‌وه ته‌نها دروست‌که‌ره‌که
تاوانباره، منداله‌که‌ تاوانبار نابی و نو‌یزه‌که‌شی دروسته و اجبیش نیه کاتی گ‌وره بوو
خاله‌که‌ لایبا، جیاوازی پیاو و ئ‌افره‌تیش نیه، ه‌روه له (شرح مسلم) و له سه‌رچاوه‌کاندا
ئ‌و مه‌سه‌له‌یه‌ پوون کراوه‌ته‌وه، به‌لام له (تحفه) دا ده‌فه‌رموی: ئ‌گ‌ر له کاتی مندالیشدا
خالی لی‌دروست کرابی، ه‌ر واجبه: لای بیا. وَاللّٰهُ اَعْلَمُ.

(وَيُعْفَى) لی‌ده‌بوردی بق دروست‌بوونی نو‌یز (عَنْ مَحَلِّ اسْتِجْمَارِهِ) له ئ‌اسه‌واری پیسایه‌که‌ی
شوینی تاره‌تکردن، که به به‌رد تاره‌تی کردبی، جا ئ‌و لی‌بوردنه ته‌نها ده‌ریاره‌ی
دروست‌بوونی نو‌یزی‌خو‌یه‌تی، نه‌ک نو‌یزی‌که‌سیکی‌تر، که‌وابو: (وَلَوْ حَمَلَ مُسْتَجْمِرًا) ئ‌گ‌ر
نو‌یزه‌که‌رک له ناو نو‌یزدا که‌سیکی ه‌لگرت: که تاره‌تی به به‌رد کردبو (بَطَلَتْ) نو‌یزه‌که‌ی
به‌تال ده‌بی (فِي الْأَصَحِّ) له فه‌رمووده‌ی پاستردا، جا بزانه: ئ‌و ح‌دیس‌ه‌ی (بخاری و
مسلم): ﴿که پیغه‌مبه‌ر ۞ له ناو نو‌یزدا کیژۆله‌یه‌کی ناوی (امامة) ی ه‌ه‌لگرتوه﴾. و
داندراوه: که تاره‌تی به ئ‌او بق کراوه، ه‌ر وه‌که له (المجموع) دا فه‌رموویه‌تی.

که‌وابو: ئ‌گ‌ر ئ‌و که‌سه‌ی تاره‌تی به به‌رد کردوه، یان پیسیه‌کی پی‌وه‌یه، به ده‌ستی
خوی نو‌یزه‌که‌رک، یان جلی نو‌یزه‌که‌رک بگری، نو‌یزه‌که‌ی به‌تال ده‌بی، ه‌روه‌ها ئ‌گ‌ر
نو‌یزه‌که‌ره‌که‌ش به ده‌ستی‌خوی تاره‌تکراوه‌که، یان جله‌کانی بگری، یان که‌سیک بگری که
پیسیه‌کی پی‌وه‌یه، یان جله‌کانی بگری، نو‌یزی‌خوی به‌تال ده‌بی، واته: به‌لام به ته‌نها
خولیدان نو‌یز به‌تال نابی، ه‌روه‌که پیش ئ‌یستا روونمان کرده‌وه.

ه‌روه‌ها ئ‌گ‌ر له‌ناو نو‌یزدا مردوویک ه‌ل‌بگری که پیسی له ناودا بی، دیسان نو‌یزی
دروست نیه، ه‌ر چه‌ند خو‌ینیشی نه‌بی، یان مردووه‌که گ‌وشتیشی بخوری، یان ئ‌اده‌میزاد
بی، به‌لام ه‌ل‌گرتنی زیندوی پاک: که پیسی پی‌وه نه‌بی، نو‌یز به‌تال ناکا، ه‌رچه‌نده

وَطِينُ الشَّارِعِ الْمُتَيَقِّنُ نَجَاسَتُهُ يُغْفَى عَنْهُ عَمَّا يَتَعَدَّرُ الْإِخْتِرَازُ مِنْهُ غَالِبًا، وَيَخْتَلِفُ بِالْوَقْتِ وَمَوْضِعِهِ مِنَ الثُّوبِ وَالْبَدَنِ، وَعَنْ قَلِيلٍ دَمِ الْبَرَاغِيثِ وَوَنِيمِ الذُّبَابِ، وَالْأَصْحُ لَا يُغْفَى عَنْ كَثِيرِهِ وَلَا قَلِيلِ الْتَشْتَرِ بَعَرَقٍ، وَتُعْرَفُ الْكَثْرَةُ بِالْعَادَةِ،

ناره لیکي وه هاش بی: که گوشتی نه خوری، به به لگی (جهدهسه کهی) امامه (ایرپر دوو)، ههروه که نه زوری به سرچاوه کاندانه مهسه لانه پورن کراونه وه.

(وَطِينُ الشَّارِعِ) قورپو چلکاو پنگو کولان (الْمُتَيَقِّنُ نَجَاسَتُهُ) که بیگومان: پیسه، ههه چهنه میزو پیسای پیسه گو به رازیشی تیگه لبوبی، به وه مرجهی جیا نه کریتته وه (يُغْفَى عَنْهُ) لی دی ده بوردری سب دروستی بونی نویژ: هه مه له جل به رگو هه مه له لاشه نویژ که (عَمَّا يَتَعَدَّرُ الْإِخْتِرَازُ عَنْهُ) له وه نه ندازهی خو لیپاراستنی زهحهته (غَالِبًا) به نه غلبه بی، واته: نه که نه نه ندازهی کی وه ها: خه که واتیگا قورپا کراوه، یان به ربو ههته وه، یان که مته رغه می کردوه.

(وَيَخْتَلِفُ) وه لیبور دنه ده گورپو جیاوازی ههیه (بِالْوَقْتِ) به گوریهی کات، واته: وه نه ندازهی له زستاندا لی ده بوردری، جیا به له گه له هاوین (وَمَوْضِعِهِ) ههروه ها جیاوازی ههیه به گوریهی شوینی پیسیه که (مِنَ الثُّوبِ وَالْبَدَنِ) له به رگو له لاشه نویژ که، واته: وه نه ندازهی له دامین و پی نویژ که لی ده بوردری جیا به: له گه له شوینه کانی تری جل و لاشه، جا هه چهنه لیبور دن ههیه، به لام دروست نیه: به م قورپه مزگوت پیس بکا، ههروه هاش دروست نیه: له و پنگو کولانه پیسانده به بی پیه خ نویژ بکا، ههروه که (تحفة) و (الشبرا ملسی) دا پورن کراوه ته وه.

(وَعَنْ قَلِيلٍ دَمِ الْبَرَاغِيثِ) ههروه ها له که میکی خوینی کیچ و نه سپی و پیشوله ده بوردری سب دروستی بونی نویژ: له جل و لاشه شوینی نویژ.

(وَوَنِيمِ الذُّبَابِ) ههروه ها ده بوردری: له که میکی جیقنه میش و جیقنهی وه و شتانهی خوینیان له بهر ناپوا له کاتی لیگردنه وهی نه دامیک، به لام ده ریهاری مردوی هیجیان لیبور دن نیه، ههروه که باس مان کرد.

(وَالْأَصْحُ) ههروهی راستر: (لَا يُغْفَى عَنْ كَثِيرِهِ) له زور جیقنه میش و له خوینیکی زور نابوردری (وَلَا قَلِيلٍ) له که میکیشی نابوردری: که (اِنْتَشَرَ بَعَرَقٍ) به هوی ناره وه بلاقو بویته وه.

(وَتُعْرَفُ الْكَثْرَةُ بِالْعَادَةِ) زوری و که می خوین به گوریهی عادهت ده زاندری، واته: وهی به گوریهی عادهت به جل و لاشه وه ده که وی و خو لیپاراستنی زهحهته: که مه، له وهش زیاتر زوره.

قُلْتُ: الْأَصَحُّ عِنْدَ الْمُحَقِّقِينَ الْغَفْوُ مَطْلَقًا وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَدَمُ الْبَثَرَاتِ كَالْبَرَاغِيثِ، وَقِيلَ
 إِنَّ عَصْرَهُ فَلَا، وَالذَّمَامِيلُ وَالْقُرُوحُ وَمَوْضِعُ الْفَصْدِ وَالْحِجَامَةُ قِيلَ كَالْبَثَرَاتِ، وَالْأَصَحُّ
 إِنْ كَانَ مِثْلُهُ يَذُومُ غَالِبًا فَكَالِاسْتِحَاضَةِ وَإِلَّا فَكَدَمِ الْأَجَنَّبِيِّ فَلَا يُغْفَى، وَقِيلَ يُغْفَى عَنْ
 قَلِيلِهِ، قُلْتُ: الْأَصَحُّ أَنَّهَا كَالْبَثَرَاتِ،

(قُلْتُ) نِيامی (النواوی) ده فرموی (الاصح) فرموده‌ی پاستر (عِنْدَ الْمُحَقِّقِينَ) له لای زانایانی
 پوونکه ره وه: (الغفو) لیبوردنه له و خوینو جیقنا نه ی پابدوو (مطلقاً) به هه موو جوریک (والله)
 اعلم) واته: جیاوازی نیه: که م بی، یان زدر بی، به هوی ناره قوه بلاو بویی، یان نا.

(وَدَمُ الْبَثَرَاتِ) خوینی وورده زیپکه و قینچکه (كَالْبَرَاغِيثِ) وه کو خوینی کیچ وایه، واته: هه م
 له که م وه م له زدره که ی ده بوردری، به و سی مه رجانه ی داهاتوو (وقیل) له فرموده یه کی
 بی میزدا (إِنَّ عَصْرَهُ) نه گهر به خوی بیگوشی و خوینی لی ده ریبتی (فَلَا) لی نابدردی،
 به لام فرموده ی پاستر نه وه یه: نه گهر به خوی بیگوشی و خوینی لیبتی ته نها له
 که مه که ی ده بوردری و له زدره که ی نابدردی، هه روه که له سه رچاوه کانداه فرمودیانه.

(وَالذَّمَامِيلُ) لوو و قونیرو (وَالْقُرُوحُ) برینو (وَمَوْضِعُ الْفَصْدِ) شوینی خوین لی ده رهیتانی
 ده مارو (وَالْحِجَامَةُ) شوینی خوین لی ده رهیتانی پیسته (قِيلَ) له فرموده یه کدا خوینی
 هه ر چواریان (كَالْبَثَرَاتِ) وه کو خوینی وورده زیپکه وایه: له که م و زدری گشتیان
 ده بوردری، به و مه رجه ی به خوی خوینیان لی ته هینی و خوینه که شی له شوینی خوی و به
 گویره ی عاده ت- له ده وری خوی به و لاوه تر نه پواو جگه له شوینی به رامبه ر برینه که ش
 به هیچ شوینی تری جله کانی وه نه که وی، واته: نه گهر مه رجیک له و سی مه رجانه نه بو،
 نه و کاته - وه کو خوینی بیگانه - ته نها له که میکی خوینه که ده بوردری، هه روه که له (تحفة) و
 (الشروانی) دا پوون کراوه ته وه.

(وَالْأَصَحُّ) فرموده ی پاستر (إِنْ كَانَ مِثْلُهُ يَذُومُ غَالِبًا) نه گهر نه و جورده خوین هاتنه ی
 پابدوو زدر به رده وام ده بو (فَكَالِاسْتِحَاضَةِ) وه کو خوینچرکه پیری بۆ ده دری، هه روه که
 له شوینی خوی دا پونمان کرده وه (وَإِلَّا) به لام نه گهر به رده وام نه بو (فَكَدَمِ الْأَجَنَّبِيِّ) وه کو
 خوینی بیگانه وایه (فَلَا يُغْفَى) لی نابدردی (وقیل قَلِيلِهِ) له فرموده یه کی
 بی میزدا: له که میکی ده بوردری.

(قُلْتُ) نِيامی (النواوی) ده فرموی (الاصح) فرموده ی پاستر له و فرمودانه ی
 پابدوو، نه و فرموده یه بوو: که (أَنَّهَا) خوینی نه و چوارانه ی پابدووش (كَالْبَثَرَاتِ) وه کو
 خوینی وورده زیپکه وایه، هه روه که پوونمان کرده وه.

وَالْأَظْهَرُ أَلْفَوْ عَنْ قَلِيلٍ دَمِ الْأَجْنَبِيِّ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَالْقَيْحُ وَالصَّدِيدُ كَالدَّمِ، وَكَذَا مَاءُ الْقُرُوجِ وَالْمُتَنَفِّطُ الَّذِي لَهُ رِيحٌ، وَكَذَا بَلَا رِيحٍ فِي الْأَظْهَرِ. قُلْتُ: أَلَمْذَهَبَ طَهَارَتُهُ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَلَوْ صَلَّى بِنَجَسٍ لَمْ يَعْلَمَهُ وَجَبَ الْقَضَاءُ فِي الْجَدِيدِ،

(وَالْأَظْهَرُ) فهِرْمُودِي بِهِ مِيزْتَر (أَلْفَوْ) لِتَبُورْدَن (عَنْ قَلِيلٍ دَمِ الْأَجْنَبِيِّ) لَهُ كَهْمِيكِي خُوِيَنِي بِيْكَانَه، وَاتِه: نُو خُوِيَنِي لَهُ شُوِيَنِيكِي لَاشِهِي خُوِي دِيْتِه دِه رُوِه، بَه لَام بَه شُوِيَنِيكِي تَرِي لَاشِه كِهِي دِه كِه وَيْتِه رُوِه، يَان هِي گِيَانِلَه بَه رِيكِي تَرِه: جَا نَادِه مِيْزَاد بِي، يَان نَاوَه ل-جِگَه لَهُ سَه گُو بَه رَاَز- (وَاللَّهُ أَعْلَم) وَاتِه: خُوِيَنِي گِلَاو لِتَبُورْدَنِي نِيَه، هِه رُوِه هَا خُوِيَنِيكِي نُوِي بِيْكَانَه ش لِتَبُورْدَنِي بُو نِيَه، هِه رُوِه كَه نُوِي بِيَهِي سَه رَاوَه كَانْدَا پُوُون كِرَاوَه تِه رُوِه.

(وَالْقَيْحُ) كَيْم (وَالصَّدِيدُ) خِيْزَاو (كَالدَّمِ) هِه رِدُوِيكِيَان وَه كَه خُوِيَنِي لَهُ گِشْت مَه رُجُو بَرِيَارَه كَانِي پَابَرْدُوْدَا: لَهُ خُوِيَنِي خُوِي وَبِيْكَانَه دَا، چُونَكَه نُو دُوَوَانَه ش لَهُ بَنَجِيْنَه دَا خُوِيَنِي وَگِرَاوَن (وَكَذَا مَاءُ الْقُرُوجِ) هِه رُوِه هَا نَاوِي بَرِيْنُو (وَالْمُتَنَفِّطُ) نَاوِي پَفَكِه وَنَاوَلَه (الَّذِي لَهُ رِيحٌ) كِه بُوْنِي مَهِيَه، يَان پَه نَگِي گِرَاوَه، گِشْتِي وَه كُو خُوِيَنِي وَايَه: لَهُ بَرِيَارَه كَانِي پَابَرْدُوْدَا (وَكَذَا بَلَا رِيحٍ) هِه رُوِه هَا نَه گَه ر نَاوَه كِه بُوْنِي شِي نَه بِي (فِي الْأَظْهَرِ) لَهُ فهِرْمُودِي بِهِ مِيزْتَر دَا.

(قُلْتُ) نِيْمَامِي (النَّوَاوِي) دِه فهِرْمُوِي (أَلَمْذَهَبُ) فهِرْمُودِي پَاسْتِي مَه زَهَب نَه مَهِيَه: (طَهَارَتُهُ) نَاوِي بِي بُوْنِي بَرِيْنُو پَفَكِه وَنَاوَلَه گِشْتِي پَاكِه (وَاللَّهُ أَعْلَم) نِيْتَر لَهُ بَاسِي نَاوَه كَان وَلا بَرْدَنِي پِيْسِي دَا چَه نَد لِتَبُورْدَرَاوِيكِي تَرْمَان پُوُون كَرْدَنَه رُوِه، لِي تَاگَا دَا رِيوُونَه رُوِه يَان بُو نِيْرَه پِيُوِيْسْتَه.

﴿نُوِيْز كَرْدَن بَه پِيْسِيَه رُوِه﴾

(وَلَوْ صَلَّى) نَه گَه ر نُوِيْزِي كَرْد (بِنَجَسٍ) بَه پِيْسِيَه كِه رُوِه: جَا بَه جِلَه كِه يَه رُوِه بِي، يَان بَه لَاشِه يَه رُوِه، يَان لَهُ شُوِيَنِي نُوِيْز دَا بِي (لَمْ يَعْلَمَهُ) لَهُ كَانِي نُوِيْز دَا بَه سَتَنْدَا نَه يَزَانِي نُو پِيْسِيَه ي پِيُوَه يَه وَ پِيْسِيَه كَه ش لِتَبُورْدَرَاو نَه بُو (وَجَبَ الْقَضَاءُ) وَاجِبَه: نُوِيْزَه كِه دُوَوِيَارَه بَكَا تِه رُوِه (فِي الْجَدِيدِ) لَهُ فهِرْمُودِي نُوِي نِيْمَامِي (شَافِعِي) دَا، چُونَكَه مَه رَجِيكِي نُوِيْزَه كِه نَه هَاتُوْتَه جِي: كِه پَاكِيَه لَهُ پِيْسِي، كِه وَابُو: جِيَاوَزِي نِيَه لَهُ دَوَاي تَه وَابُوُونِي نُوِيْز پِيْسِيَه كِه نَاشْكِرَا بِي، يَان هِر لَهُ نَاو نُوِيْز دَا نَاشْكِرَا بِي، وَاتِه: وَاجِبَه وَاز لَهُ وَ نُوِيْزَه بِيْنِي وَ پِيْسِيَه كِه لَابِيَا، نِيْنَجَا لَهُ سَه رَه تَاوَه دِه سَت بَه نُوِيْزَه كِه بَكَا تِه رُوِه، هِه رُوِه كَه لَهُ (المجموع) دَا پُوُونِي كَرْدُوْتَه رُوِه.

نِيْنَجَا بَزَانَه: لَهُ هِه دِيْسِيكِي (صَحِيح) دَا هَاتُوَه: ﴿يَتِيْمَا رَسُوْلُ اللهِ ﷺ يُصَلِّي بِأَصْحَابِهِ إِذْ خَلَعَ نَعْلَيْهِ فَلَمَّا قَضَى صَلَاتَهُ قَالَ: إِنَّ جَبْرِيلَ أَخْبَرَنِي أَنَّ فِيْهِمَا قَلْبَرًا أَوْ أَذَى﴾ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَأَبُو دَاوُدَ

وَأِنْ عَلِمَ ثُمَّ نَسِيَ وَجَبَ الْقَضَاءُ عَلَى الْمَذْهَبِ.

بِسند صالح، پیغمبر ﷺ جه ماعتی ده کردو له ناو نویژدا که وشه کانی داکه ندن، جا که نویژی ته واکړد، فرمودی: (جبریل) پی پی گوتم: که وشه کانت چلکنن، یان پیسیان پیویه، بوی داکه ندن. مه به ست به و چلکنه: یان چلکنیکی پاکه: وه ک چلمو به لغم، یان پیسیه کی لیبور درواوه، هروه که سرچاوه کان پوونیان کړیو ته وه، واته: بوی په فتار به فرموده که ی کون ناکړی: که به به لگه ی نه و حدیسه نویژ دوپاره ناکاته وه.

﴿ناگاداری﴾: نه و حدیسه به لگه یه: که نویژ به پیلاوه وه دروسته، به و مرجه ی پیلاوه که پاک بی، هروه که له (المجموع) دا فرمودی ته، واته: نویژ کړدن به پیلاوی پیسه وه دروست نیه، هروه که له مرجه ی پینجه می نه م باسه دا پوون کراوه، هروه ها مرجه یکی تریش پیویسته: که بنی پیلاوه که هوه که وشه کانی سرده می پیغمبر ﷺ - نه رم بی و له سوجه دا بجه میته وه، به به لگه ی نه م حدیسه: ﴿عَنْ أَبِي حُمَيْدٍ فِي صِفَةِ صَلَاةِ النَّبِيِّ ﷺ: فَإِذَا سَجَدَ اسْتَقْبَلَ بِأَطْرَافِ أَصَابِعِ رِجْلَيْهِ الْقِبْلَةَ﴾ رواه البخاری، که پیغمبر ﷺ سوجه ی ده برد، سره په نجه ی پی یه کانی پو له قبیله ده کړدن. واته: نه گه ر بنی پیلاوه که ی په ق بی: وه ک قالتاغو پوتین و کلاش، نه وه نویژی پیوه دروست نیه، چونکه پی پی وه که له ناو سندوقیکدا بی وده هایه، چونکه زکی په نجه کانی له زه مین گیر نابی و سره په نجه کانی به ره و قبیله نابن و نویژه که ی دروست نابی، هروه که له کړتایی سوجه دا پوونمان کرده وه.

(وَأِنْ عَلِمَ) نه گه ر له پیش نویژدابه ستندا، زانی پیسیه کی پیویه (ثُمَّ نَسِيَ) نینجا له بیري کردو نویژی پیوه کرد (وَجَبَ الْقَضَاءُ) دیسان واجبه: نویژه که دوباره بکاته وه (عَلَى الْمَذْهَبِ) له سر فرموده ی راستی مه زه ب، جیاوازی نیه، له دوی نویژ پیسیه که ناشکرا بی، یان له ناو نویژدا، هروه که باسما ن کرد،.

نینجا بزانه: هر کاتی دیتی پیسیه کی پیویه، نه گه ر ده گودجا له دوی نویژ نه و پیسیه ی پی که وتبی، نه وه دوباره کړدنه وه ی نویژ واجب نیه، به لام نه گه ر زانی ماو یه که نه و پیسیه ی پیویه، نه و کاته هر نویژکی به و پیسیه وه ی کړدبی، واجبه: دوباره ی بکاته وه، هروه که له سرچاوه کاند ا پوون کراوه ته وه.

﴿ناگاداری﴾: نه گه ر له کاتی نویژدابه ستندا بیگومان بوو: که هر پینج مرجه کانی نویژی ته واون، به لام له دوی سه لامدانه و که وته گومان له نه مانی مرجه ی که له مرجه کانی نویژ، نه و گومانه کار له نویژ که ناکاو دوباره کړدنه وه ی ناوی له فرموده ی به هیژ تر دا، هروه که له زوریه ی سرچاوه کاند ا له باسی سوجه ی سه هوو پوون کراوه ته وه.

(فَصَلِّ) تَبْطُلُ بِالنُّطْقِ بِحَرْفَيْنِ أَوْ حَرْفٍ مُفْهِمٍ، وَكَذَا مَدَّةٌ بَعْدَ حَرْفٍ فِي الْأَصْحِ، وَالْأَصْحُ أَنْ التَّنْحِيحَ وَالضُّحْكَ وَالْبُكَاءَ وَالْأَنِينَ وَالنَّفْخَ إِنْ ظَهَرَ بِهِ حَرْفَانِ بَطَلَتْ وَإِلَّا فَلَا، وَيُعْذَرُ فِي يَسِيرِ الْكَلَامِ إِنْ سَبَقَ لِسَانُهُ أَوْ نَسِيَ الصَّلَاةَ أَوْ جَهِلَ تَحْرِيمَهُ إِنْ قَرُبَ عَهْدُهُ بِالْإِسْلَامِ،

جا نه گهر گومان نه بو، به لکو له دواى سه لامدانه وه بیگومان زانى مه رجیکی ناته واو بووه، نه و کاته واجبه نویژه که دووباره بکاته وه، ههروه که له سه ره تاي نه م باسه وه، تا ئیره به درژی پوونمان کرده وه، والحمد لله تعالی.

﴿فَصَلِّ: له باسی نه و شتانه ی نویژه به تال ده کهن﴾

(تَبْطُلُ) نویژه به تال ده بی (بِالنُّطْقِ) به قسه کردنی به قسه دی (بِحَرْفَيْنِ) به دوو پیت: وه که ناو، نه، هات، بۆ، نو، (أَوْ حَرْفٍ مُفْهِمٍ) یان ته نه پیتیک بی واته یه که بدا: وه که نا، ها، با، یان زیاتر له دوو پیت بی، هه چهند قسه کردنه که ش بۆ به رژه وهندی نویژه بی، هه به تال ده بی ﴿عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمٍ﴾: كُنَّا نَتَكَلَّمُ فِي الصَّلَاةِ حَتَّى نَزَلَتْ: (وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ). فَأَمَرْنَا بِالسُّكُوتِ وَلَهْنَا عَنْ الْكَلَامِ﴾ رواه الشيخان، ئیمه له ناو نویژدا قسه مان له گه یه که تری ده کرد، تا نه و تايه هاته خواره وه که خوا هه رموی: (له ناو نویژدا به ملکه چی بۆ خوا رابوه ستن)، ئینجا هه رمانمان پی کرا: له ناو نویژدا بی ده نگ بین و قسه نه که بین.

(وَكَذَا مَدَّةٌ بَعْدَ حَرْفٍ) ههروه ها درژکردنه وه ی پیتیک نویژه به تال ده کا، هه چهند واته یه کیش نه دا، وه که بلی: وا، وو، وى (فِي الْأَصْحِ) له هه رمووده ی راسترا.

(وَالْأَصْحُ) به هه رمووده ی راستر (أَنْ التَّنْحِيحَ) کۆکه (وَالضُّحْكَ) پیکه نین (وَالْبُكَاءَ) گریان (وَالْأَنِينَ) ناله نال (وَالنَّفْخَ) فوو کردن، ههروه ها ش باوشکان و پژمین (إِنْ ظَهَرَتْ بِهِ حَرْفَانِ) نه گهر به هه ره یه کیک له وانه دوو پیت ئاشکرا بین (بَطَلَتْ) نویژه که به تال ده بی (وَإِلَّا) به لام نه گهر دوو پیت ئاشکرا نه بین: وه که زه رده خه نه و فرمیسک هاتن و کۆکه ی بی پیت (فَلَا) نویژه که به تال نابی.

(وَيُعْذَرُ) نویژه که عوزی ده دریتی (فِي يَسِيرِ الْكَلَامِ) له قسه کردنیکی که م: وه که دوو، یان سی ووشه ی عاده تی، واته: نویژه که به تال نابی (إِنْ) نه گهر به قسه دی نه بی، به لکو به بی وستی خوی (سَبَقَ لِسَانُهُ) قسه که ی له ده می ده رچو (أَوْ نَسِيَ الصَّلَاةَ) یان له بیرى کرد که له نویژدا یه بویی قسه ی کرد (أَوْ جَهِلَ تَحْرِيمَهُ) یان نه یزانی قسه کردن هه رپامه (إِنْ قَرُبَ عَهْدُهُ بِالْإِسْلَامِ) به و مه رجه ی تازه موسلمان بو بی بویی نه یزانی هه رپامه، یان له زانایانی ئایینی دوور بو، به به لگی هه دیسه که ی (مُعَاوِيَةَ) ی دا هاتوو،

هه م ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ﴾: صَلَّى لَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ صَلَاةَ الْعَصْرِ فَسَلَّمَ فِي رَكْعَتَيْنِ، فَقَالَ ذَوَالْيَدَيْنِ: أَقْصَرَتِ الصَّلَاةُ أَمْ نَسِيتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَقَالَ ﷺ: كُلُّ ذَلِكَ لَمْ يَكُنْ. فَقَالَ: قَدْ

لَا كَثِيرَهُ فِي الْأَصَحِّ، وَفِي التَّنْحِجِ وَنَحْوَهُ لِلْغَلْبَةِ وَتَعَذُّرِ الْقِرَاءَةِ، لَا الْجَهْرَ فِي الْأَصَحِّ، وَلَوْ أَكْرَهَ عَلَى الْكَلَامِ بَطَلَتْ فِي الْأَظْهَرِ، وَلَوْ نَطَقَ بِنَظْمِ الْقُرْآنِ بِقَصْدِ التَّفْهِيمِ كَمَا يَحْيَى خُذَ الْكِتَابَ.

كَانَ بَعْضُ ذَلِكَ: فَقَالَ: أَصَدَقَ ذَوَا الْيَدَيْنِ؟ قَالُوا: نَعَمْ. فَأَتَمَّ مَا بَقِيَ مِنَ الصَّلَاةِ رَوَاهُ الشَّيْخَانِ، بِتَفْهِيمِهِ نَوِيْزِي عَسْرِي بِهِ جَمَاعَتٌ بَوَّ كَرْدِيْنَ، كِه دُوو پِه كَعَه تِي كَرْدَن سِه لَامِي دَاوِه، جَا (ذَوَا الْيَدَيْنِ) گوتی: نِه ی پِتَفَه مَبَه رِی خَوَا نَوِيْزِ كُورَت كِرَاوَه تِه وِه، یَان لِه بَیْرَت كَرْد تِه وَاوِی بَكِی؟ پِتَفَه مَبَه رِی فِه رَمُووِ: هِیچِی كِیَان نِه بُوِه، گوتی: بَیگُومَان یِه كِی كِیَان بُوِه. جَا پِتَفَه مَبَه رِی بِهِ سِه حَابَه كَانِی فِه رَمُوو: نَايَا (ذَوَا الْيَدَيْنِ) پَاسْتِی كَرْد؟ گوتِیَان: بَه لَی. نِیْنَجَا پِتَفَه مَبَه رِی دُوو پِه كَعَه تِه كِه ی تِرِشِی تِه وَاو كَرْدَن. وَا تِه: بَه و قَسِه كَرْدَنه نَوِيْزِی هِیچِیَان بَه تَال نِه بُو، چُونَكِه وَايَان زَانِی لِه نَوِيْزِدَا نِه مَاوَن و قَسِه كَانِی شِیَان كِه مَبُو.

كِه وَا بُو: (لَا كَثِيرَهُ) لِه قَسِه كَرْدَن یَكِی زُورْدَا — كِه لِه شَه ش وَوِشَه زِیَا تَرِ بَی — عَوِزِی نَادِرِی تِی وَ نَوِيْزِی بَه تَال دِه بَی لِه هَر سَیك مِه سِه لَه ی پَابِر دُوودَا (فِي الْأَصَحِّ) لِه فِه رَمُوودَه ی پَاسْتِرْدَا، هِه رَوَه كِه حَاشِیَه ی (الْقَلِیْبِی) وَ (الشَّرَوَانِی) دَا پِوون كِرَاوَه تِه وِه.

(وَفِي التَّنْحِجِ) هِه رَوَهَا نَوِيْزَكِه ر عَوِزِی دِه دِرِی تِی: لِه كِه مِی كِی كُوكِه وَ نَحْوَهُ) لِه كِه مِی كِی نِه وَا نِی تِرِش: وِه كُو پَرْمِیْن وَ گِرِیَان وَ بَاوِش كَان، نِه گِه ر دُوو پِی تِش نَاش كِرَا بِن (لِلْغَلْبَةِ) بِهِ هَوِی زَالِیوونِی نِه وِ پِوودَا وَا نِه بِهِ سَه ر نَوِيْزَكِه رِه كِه دَا: كِه نِه تَوَانِی بَیَان كِه پَرِی نِی تِه وِه (وَتَعَذُّرِ الْقِرَاءَةِ) هِه رَوَهَا عَوِزِی دِه دِرِی تِی لِه تِه نَهَا كِه مِی كِی كُوكِه ی بِهِ پِی ت بَوَّ خَوِی نْدَنِی وَاجِبَه كَانِی نَوِيْزِ، وَا تِه: تَا كُو بِهِ هَوِی كُوكِه پَشُووِی بَی وَ بَتَوَانِی وَاجِبَه كَانِی بَخَوِی نِی (لَا الْجَهْرَ) بِهِ لَام عَوِزِی نَادِرِی تِی لِه كُوكِه ی بِهِ پِی ت بَوَّ دِه نَك هِه لَی نَانِی خَوِی نْدَن (فِي الْأَصَحِّ) لِه فِه رَمُوودَه ی پَاسْتِرْدَا، چُونَكِه دِه نَك هِه لَی نَانِی وَاجِبِ نِه، كِه وَا بُو: بَوَّ سَوْنَه تِه كَانِی تَرِی نَوِيْزِش عَوِزِی نَادِرِی تِی.

(وَلَوْ أَكْرَهَ) نِه گِه ر نَوِيْزَكِه ر زُورِی لِی كِرَا (عَلَى الْكَلَامِ) تَا كُو قَسِه بَكَا، نِه وِش بِهِ هَوِی زُورْدَا یَكِرْدَنه كِه قَسِه ی كَرْد (بَطَلَتْ) نَوِيْزَكِه ی بِهِ تَال دِه بَی (فِي الْأَظْهَرِ) لِه فِه رَمُوودَه ی بِهِ هِی زُورْدَا، هِه رَوَهَا هَر كِرْدَا رِی كِی تَر: كِه دُی نَوِيْزِ بَوَّ زُورِی لِی بَكِی وَ نِه وِش بِهِ هَوِی زُورْدَا یَكِرْدَنه كِه بَی كَا نَوِيْزِی بِهِ تَال دِه بَی، هِه رَوَه كِه (المَجْمُوع) دَا فِه رَمُووِی تِی.

(وَلَوْ نَطَقَ بِنَظْمِ الْقُرْآنِ) نِه گِه ر لِه نَاو نَوِيْزِدَا نَا یِه تِی كِی قُورْ نَانِی خَوِی نْدَن، یَان زِی كِرِی كِی تَرِی گُورَت (بِقَصْدِ التَّفْهِيمِ) بِهِ مِه بَه سْتِی تِی گِه یَا نْدَنِی كِه سِی كِی تَر (كُ) وَه كُو نَا یِه تِی (يَا يَحْيَى خُذِ الْكِتَابَ) بَخَوِی نِی بَوَّ كِه سِیك كِه دَاوِی نِی زَنْدَانِی بَرْدَنِی شَتِیك بَكَا، یَان نَا یِه تِی (أَدْخُلُوهَا

إِنْ قَصَدَ مَعَهُ قِرَاءَةً لَمْ تَبْطُلْ وَإِلَّا بَطَلَتْ، وَلَا تَبْطُلُ بِالذِّكْرِ وَالسُّدْعَاءِ إِلَّا أَنْ يُخَاطَبَ كَقَوْلِهِ لِعَاطِسٍ: يَرْحَمُكَ اللَّهُ.

بِسَلَامِ آمِينَ ﴿﴾ بخوینتی بُو که سیک که داوای نیزی هاتنه ژورده وه بکا، یان نیامه که خویندنی فاتحه، یان سوپه تی لی تیک بجی و پی بلیته وه، یان سه هوو بکاو به (سُبْحَانَ اللَّهِ) ناگاداری بکاته وه، نه وه (إِنْ قَصَدَ مَعَهُ قِرَاءَةً) نه گهر نوژده که له گه ل نهو تیگه یاندانه دا مه به سستی زیکر، یان قورنا خویندن بی (لَمْ تَبْطُلْ) نوژده که ی به تال نابی (وَأِلَّا) به لام نه گهر مه به سستی ته نها تیگه یاندن بی (بَطَلَتْ) نوژده که ی به تال ده بی.

نینجا بزانه: گه یاندنی جموجولی نیام به مه ئومومه کان: به دهنگ به رزکردنه وهی (اللَّهُ أَكْبَرُ) و (سَمِعَ اللَّهُ)، هه مان برپاری پابردوی بُو ده ری، واته: نه گهر مه به سستی گه یاندن و زیکر بی، نوژده که ی به تال نابی، نه گهر مه به سستی ته نها گه یاندن بی، نوژده که ی به تال ده بی، چونکه نه گهر دهنگی نیام بگاته مه ئومومه کان، نهو کاته به یه کدهنگی هه ر چوار نیامه کانی سه ر مه زه به نهو گه یاندن (بِدْعَةٍ) یه کی ناپه سنده، هه روه که له (تحفة) دا فرمویه تی، واته: به لام نه گهر دهنگی نیام نه ده گه یشته مه ئومومه کان، نهو کاته گه یاندن که سوننه ته، هه روه که له دووم سیفته ته کانی نیامی نوژده به حه دیسه که ی نیامی (أَبُو بَكْرٍ) به لگی بُو دینین، ان شاء الله تعالی.

(وَلَا تَبْطُلْ) نوژده به تال نابی (بِالذِّكْرِ وَالسُّدْعَاءِ) به زیکر دوعا کردن، به و مرجه ی دوعایه که ی دروست بی و به عه ره بی بُو قسه ی پویه پوی دروستکرای خوی گهره ش نه بی، هه روه که ده فرموی: (إِلَّا أَنْ يُخَاطَبَ) مه گهر به دوعایه که ی گفتوگری پویه پوو بکا (كَقَوْلِهِ لِعَاطِسٍ) وه که بلیته یه کیکی پژمیو (يَرْحَمُكَ اللَّهُ)، نه وه نوژده که ی به تال ده بی، چونکه گفتوگری پویه پوی کردوه ﴿عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ الْحَكَمِ﴾: عَطَسَ رَجُلٌ فَقُلْتُ لَهُ - وَأَنَا أَصَلِّي - يَرْحَمُكَ اللَّهُ. فَرَمَانِي الْقَوْمُ بِأَبْصَارِهِمْ، فَقُلْتُ: وَ أَكُلُّ أُمِّيَاءَ مَا شَأْنُكُمْ تَنْظُرُونَ إِلَيَّ؟ فَجَعَلُوا يَضْرِبُونَ بِأَيْدِيهِمْ عَلَى أَفْخَادِهِمْ يَصْمِتُونَنِي، فَلَمَّا صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَالَ: إِنَّ هَذِهِ الصَّلَاةَ لَا يَصْلُحُ فِيهَا شَيْءٌ مِنْ كَلَامِ النَّاسِ... ﴿الحديث رواه مسلم، (معاوية) ده فرموی: نوژم ده کرده پیاو یک پژمی و پژم گوت: (يَرْحَمُكَ اللَّهُ). جا یه کسه سه حابه کان ته ماشایان کردم، منیش گوت: هه ی دایکه بُو بُو ته ماشام ده که ن؟ نه م جار ده سستیان له پانی خویان ده دا تا کو بی دهنگ بیم و نوژم به تال نه بی، نینجا پیغه مبه ر ﴿﴾ نوژمی ته واو کردو فرموی: له ناو نهو نوژده دا ناگونجی هچ چوره گفتوگریه کی ئاده میزادان بکری. واته: نوژمی پی به تال ده بی، به لام بویی نوژمی (معاوية) به و قسانه به تال نه بو، چونکه تازه موسلمان بوبو، هه روه که پوونمان کرده وه.

وَلَوْ سَكَتَ طَوِيلًا بَلَا غَرَضٍ لَمْ تَبْطُلْ فِي الْأَصَحِّ، وَيُسْنُ لِمَنْ نَابَهُ شَيْءٌ كَتَنَّبِيهِ إِمَامَهُ
وَإِذْنَهُ لِدَاخِلٍ وَإِذْأَرَهُ أَعْمَى: أَنْ يُسَبِّحَ، وَتُصَفِّقُ الْمَرْأَةُ بِضَرْبِ الْيَمِينِ عَلَى ظَهْرِ الْيَسَارِ،
وَلَوْ فَعَلَ فِي صَلَاتِهِ غَيْرَهَا إِنْ كَانَ مِنْ جَنْسِهَا بَطَلَتْ

مهروده ها گفتوگویی پویه پویی خواو پیغه مبرر نوید به تال ناکا، چونکه له (فاتحه) و
(التحيات) دا هاتوه، مهرودك له زوربه ی سهرچاوه كان پوون كراوه ته وه.

(وَلَوْ سَكَتَ طَوِيلًا) نه گهر له ناو نوید دا زور بی دنگ بوو (بلاغرض) به بی هیچ هوپه ك (لَمْ
تَبْطُلْ) نویده كه ی به تال نابی (عَلَى الصَّحِیحِ) له سهر فهرمودی پاست، به لام نه گهر
بی دنگ بوونه كه له ناو (فاتحه) دا بوو، نه و كاته واجبه: له سهره تاوه ده ست به (فاتحه)
بكاته وه، چونكه لیک پچراوه، مهرودك له باسی (فاتحه) دا پوون كراوه.

﴿ به سهره اتنی رووداویك له ناو نوید دا ﴾

(وَيُسْنُ) سوننه ته (لِمَنْ نَابَهُ شَيْءٌ) بۆ نه و كه سبی شتیكي لی پویدا له ناو نوید دا (كَتَنَّبِيهِ
إِمَامَهُ) وه ك بیه وی نیامی نویده كه ی ناگادار بكاته وه له كاتی سه هوو كړندا (وَإِذْنَهُ لِدَاخِلٍ)
یان نین بده ته یه كيك تاكو بیته ژوره وه (وَإِذْأَرَهُ أَعْمَى) یان كویرك، یان بی تاگایه ك، یان
مندالیک له مه ترسیه ك ناگادار بكاته وه (أَنْ يُسَبِّحَ) سوننه ته بلی: (سُبْحَانَ اللَّهِ). به
مه به ستی زیكرو ناگادار كړنه وه نه گهر نوید كه ره كه پیاو بوو، به لام (وَتُصَفِّقُ الْمَرْأَةُ)
سوننه ته له و به سهره اتانه دا: نافره ت چه پله لی بدا له ناو نوید دا (بِضَرْبِ الْيَمِينِ عَلَى ظَهْرِ
الْيَسَارِ) به لی دانی به ره ده ستی پاسته له پشته ده ستی چه په، پیغه مبرر ده فهرموی: ﴿مَنْ
نَابَهُ شَيْءٌ فِي صَلَاتِهِ فَلْيُسَبِّحْ وَإِلْمَا التَّصْفِيقُ لِلنِّسَاءِ﴾ رواه الشیخان، هر كه سیك له ناو نوید دا
شتیكي لی پوودا، با بلی: (سُبْحَانَ اللَّهِ). چونكه چه پله بۆ نافره تانه.

نینجا بزانه: نه گهر له ناو نوید دا دیتی یه كيك نریكه بكه ویته ناو بیرك، یان بكه ویته ناو
ناگريك، یان سته مكارك، یان درنده یه ك نازاری بدا... هتد، نه شده گونجا به (سُبْحَانَ اللَّهِ) و
چه پله ناگادار بكریته وه، نه و كات واجبه: یان به كردار، یان به قسه كردن ناگاداری
بكاته وه، به لام نویده كه ی به تال ده بی و واجبه: نوو باره ی بكاته وه، مهرودك له
سهرچاوه كاندا پوون كراوه ته وه.

﴿ جموجول له ناو نوید دا ﴾

(وَلَوْ فَعَلَ فِي الصَّلَاةِ) نه گهر له ناو نوید دا به قه سدی كرداریكي كرد (غَيْرَهَا) جگه له
كرداره كانی نوید (إِنْ كَانَ مِنْ جَنْسِهَا) نه گهر كرداره كه له چه شنی كرداره كانی نوید بوو:
وه ك پوكووعك، یان سوجه ده كه، یان دانیشتنیک به قه سدی زیاد بكا (بَطَلَتْ) نویده كه
به تال ده بی، چونكه به كاته كړویه تی، پیغه مبرر ده فهرموی: ﴿مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ

إِلَّا أَنْ يَنْسَى، وَإِلَّا قَبْطُلُ بَكْثِيرِهِ لَا قَلِيلَهُ، وَالْكَثْرَةُ بِالْعُرْفِ، فَالْخَطْوَتَانِ أَوِ الصَّرِيَتَانِ قَلِيلٌ وَالثَلَاثُ كَثِيرٌ إِنْ تَوَالَتْ،

عَلَيْهِ أَمَرْنَا فَهُوَ رَدٌّ ﴿رواه مسلم، هر که سبک له نایبندا کرداریک بکا: که فرمانی نیعمی له سر نه بی، لی قبول ناکری و ده دریته وه به سر یا.

(إِلَّا أَنْ يَنْسَى) مه گهر له بیر بکا که له نویژدایه، یان نه زانی حه پامه، چونکه تازه موسلمان بو، یان له زانایان دور بو، یان سه هو بکا، نو کاته نویژه که بی به تال نابی چونکه عوزی به ده سته ﴿عَنْ عَبْدِ اللَّهِ: صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الظُّهْرُ خَمْسًا، فَقَالُوا لَهُ: صَلَّيْتَ خَمْسًا؟ فَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ﴾ رواه الشيخان، پیغه مبرم به سه هو نویژی نیوه پوی پینج په کعت کرد، جا که پتیا گوت: پینج په کعت کردن، په کسر دوو سوجهی سه هو ی بردن، نیجا سه لامی داوه. واته: چونکه په کعتی پینجمی به سه هو زیاد کردبو: نویژه که بی به تال نه بو. هروه ها نه گهر مه نوموم به هوی شوینک و تنی نیامه که بی سوجه، یان دانیشتنی ته حیات، یان پاوه ستانی قونوت زیاد بکا، زیانی نیه، هروه که له باسی نویژی جه ماعتدا پوونی ده کهینه وه ان شاء الله تعالی.

(وَالْأَ) به لام نه گهر کرداره که له جه شنی کرداره کانی نویژ نه بو: وه که لیدان و پزیشن و جموجولی تر (فَقَبْطُلُ بَكْثِيرِهِ) به کرداریکی زور نویژ به تال ده بی (لَا قَلِيلَهُ) به لام به کرداریکی که به تال نابی، به و مرجهی مه به سستی گالته کردن نه بی، نه گینا: به کرداریکی که میش به تال ده بی، هروه که له (نهاية) و (مغنی) دا فرمویانه.

(وَالْكَثْرَةُ) زوری که می کرداره که (بِالْعُرْفِ) به گویره عادهت ده زاندری: که له حه دیسه صه حیه کان وه رگیراوه، بقره نمونه: ﴿عَنْ أَبِي قَتَادَةَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ حَامِلًا أُمَامَةً بَنَتْ زَيْنَبَ وَهُوَ يُصَلِّي، إِذَا رَكَعَ وَضَعَهَا وَ إِذَا رَفَعَ مِنَ السُّجُودِ أَعَادَهَا﴾ رواه الشيخان، پیغه مبرم دیت نویژی ده کردو (أُمَامَةً) کیژی (زینب) کیژی خوی ه لکرتبو، جا که ده چوه پوکوع دایده نا، که له سوجه ه لده ستاوه ه لیده گرت وه. واته: هر چند جموجوله که بی پیغه مبرم زور بو، به لام چونکه به دوی یه کدا نه بو، به گویره عادهت به کهم داده ندری، هروه ها پیغه مبرم فرمانی داوه: له ناو نویژیشدا مار و دو پیشک بکوژین و نه و که سش بگ پندریته وه: که بیه وی به پیش نویژ که ردا پابری.

نیجا هر به به لگی نه و حه دیسانه: (فَالْخَطْوَتَانِ) دوو ه نگاو (أَوِ الصَّرِيَتَانِ) یان دوو لیدان (قَلِيلٌ) که مه و نویژ به تال ناکا (وَالثَلَاثُ) سی ه نگاو، یان سی لیدان، یان سی جموجولی تر جا به هر نه دنامیک بی (كَثِيرٌ) زوره و نویژ به تال ده کا (إِنْ تَوَالَتْ) نه گهر به دوی یه کدا بی، به لام نه گهر به دوی یه کدا نه بی، هر به کهم داده ندری، هر چند له سی

وَتَبْطُلُ بِالْوُتْبَةِ الْفَاحِشَةِ، لِأَلْحَرَكَاتِ الْخَفِيفَةِ الْمُتَوَالِيَةِ كَتَحْرِيكِ أَصَابِعِهِ فِي سُبْحَةِ أَوْ حَكِّ فِي الْأَصَحِّ،

کرداریش زیاتر بی، به به لگهی حه دیسه که ی (امامة) ی پابردو، که وابو: نه گه ره له ناو نویژدا ته ماشای قورپان بکا و بیخوینی و جار جارهش په په کانی وهریگتپی، دروسته و نویژه که ی به تال نابی، چونکه جموجله که ی به دوا ی په کدا نیه، هه روه که له زوړه ی سه رچاوه کاند ا پوون کراوه ته وه.

نینجا بزانه: پویشتنی په ک ده ست و هاتنه وه ی به دوا ی په کدا هه ردوکی به په ک جار داده ندری، واته نه گه به دوا ی په کدا نه بی دوو جاره، هه روه ها می هه ردو ده ستیش به دوو جار داده ندری، جا له گه له په کدا بن، یان به دوا ی په کدا بن، هه روه ها گراستنه وه ی په ک پی جاریکه و می پی په که ی تریش جاریکه تره و ده بیته دوو جار، هه روه که له (تحفة) و (نهاية) دا پوون کراوه ته وه.

هه روه ها پویشتنی په ک پی و گه پانه و هیشی نه ویش دوو جاره چونکه جوله ی پی و ده ست جیاوازه، هه روه که له (بجیرمی) دا پوون کراوه ته وه.

نینجا بزانه: له حه دیسه کدا هاتوه: ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: جُنْتُ وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُصَلِّي فِي الْآيَةِ وَالْبَابِ عَلَيْهِ مُغْلَقٌ، فَمَشَى حَتَّى فَتَحَ لِي ثُمَّ رَجَعَ إِلَى مَكَانِهِ، وَوَصَفَتِ الْبَابَ فِي الْقِبْلَةِ﴾ رواه أصحاب السنن بسند حسن، (عائشة) فرمودی: هاتمه وه مال له و کاتدا پیغه مبه ر ښ نویژی سوننه تی ده کردو ده رگاش کلل درابو، پیغه مبه ر ښ هات ده رگای کرده وه و گه پاره شوینی خوی، ده رگاکه ش له لای قیبله بوو.

نم حه دیسه نابیته به لگه: ګ له دوو هه نگا و زیاتر له ناو نویژدا دروست بی؟ چونکه ژوړه که ی حه زره تی (عائشة) بچوک بوو، ده رگاش له لای قیبله بوو و ده گونجی به په ک هه نگا و گه یشتیته ده رگاکه، واته: هه ر ښ و ژوړه بووه: که نیستا گورپی پیغه مبه ری ښ تی دایه، جگه له وهش نویژه که ی سوننه ت بوو، هه روه که له پړوا یه تی کدا هاتوه، رَاَهُ اَظْلَمَ.

(وَتَبْطُلُ) نویژ به تال ده بی (بِالْوُتْبَةِ الْفَاحِشَةِ) به په ک خو هه لدانی ناشین (لِأَلْحَرَكَاتِ الْخَفِيفَةِ) به لام نویژ به تال نابی به جوله جولی سووک (الْمُتَوَالِيَةِ) که به دوا ی په کدا بن، هه رچه ند زوړیش بن (كَتَحْرِيكِ أَصَابِعِهِ) وه که په نجه کانی بجولینی (فِي سُبْحَةٍ) له ته سبیحات کردندا (أَوْ حَلَوٍ) یان له خو خوراندندا (فِي الْأَصَحِّ) له فرموده ی پاستردا، به و هه رجه ی له په ده ستی له گه له نه جولینی، نه گینا: به سی جار نویژ به تال ده بی.

هه روه ها جولاندنی لیو و زوبان و پیلووه چا و گوی گشتی وه کو په نجه وایه و نویژ به تال ناکا، هه رچه ند زوړیش بی، هه روه که له زوړه ی سه رچاوه کاند ا فرمودیانه.

وَسَهْوُ الْفَعْلِ كَعَمْدِهِ فِي الْأَصَحِّ، وَتَبْطُلُ بِقَلِيلِ الْأَكْلِ، قُلْتُ: إِلَّا أَنْ يَكُونَ نَاسِيًا أَوْ جَاهِلًا تَحْرِيمُهُ وَاللَّهُ أَعْلَمُ، فَلَوْ كَانَ بِفَمِّ سَكْرَةٍ قَبِلَعٌ ذَوَّبَهَا بَطَلَتْ فِي الْأَصَحِّ،

(وَسَهْوُ الْفَعْلِ) به سه هووکردنی نهو جوړه کرداری نوږز به تال دهکا: له بهر زړی، یان له بهر ناشیرنی (كَعَمْدِهِ) وهك کرداری به قهسدی وایه، واته: نهگه به سه هوو، یان به نه زانی کرداریکی زړ، یان ناشیرن بکا، نوږزی به تال دهبی (فِي الْأَصَحِّ) له فهرموده پاستردا، چونکه نهو جوړه سه هووانه له ناو نوږزدا کهم پوو دهدهن.

﴿خواردن ۱ خواردنه وه له ناو نوږزدا﴾

(وَتَبْطُلُ) نوږز به تال دهبی (بِقَلِيلِ الْأَكْلِ) به خوارده مهنی و خواردنه ویه کی کهم، هرچه ند دهکه کوچیه کیش بی، چونکه خواردن و خواردنه وه پوژوو به تال دهکه ن-که به کردارو گوشتار به تال نابی- که وایو: نوږز له پیتشره بق به تالوون، چونکه (هر شتیک پوژوو به تال بکا، نوږتیش به تال دهکا)، ههروه که له (المجموع) دا فهرموده تی، که وایو به کافریوونیش نوږز به تال دهبی.

(قُلْتُ) نیمامی (النواوی) ده فهرموئ (إِلَّا أَنْ يَكُونَ نَاسِيًا) مهگه له بیرې بچی که له نوږزدايه (أَوْ جَاهِلًا تَحْرِيمُهُ) یان نه زانی که خواردن و خواردنه وه له ناو نوږزدا حه پامه؟ چونکه تازه موسلمان بوو، یان له زانایانی ثابینی دوور بوو، نهوانه به که میك خواردن، یان خواردنه وه نوږزه کانیاں به تال نابی (وَاللَّهُ أَعْلَمُ)، به لام نهگه خواردن، یان خواردنه وه که به گوږه ی عادهت زړ بوو، نهو له هه مو حاله تیکدا نوږزه کانیاں به تال دهکا، ههروه که له سه رچاوه کاند فهرموویانه.

(فَلَوْ كَانَ بِفَمِّ سَكْرَةٍ) نهگه پارچه شه کرکی له ناو ده می دا بوو و تاواوه (قَبِلَعٌ ذَوَّبَهَا) جا له ناو نوږزدا به قهسدی تاواوه کی قووتدا (بَطَلَتْ) نوږزه که ی به تال دهبی (فِي الْأَصَحِّ) له فهرموده پاستردا، ههروه ها نهگه چلم دابه زیته ناو ده می و به قهسدی قووتی بدا نوږزی به تال دهبی، ههروه که له (تحفة) دا فهرموویته، به لام نهگه به قهسدی نه بو: وهک به بی ویستی خوی بپواته خواره وه، یان پاشماوه ی نیتوان ددانه کانی له گهل تف تیکهل بی و نه توانی لیکی جیا بکاته وه، یان تامی خواردن و چایه قووت بداته وه، نهوانه هیچیان زیانیان نیه، ههروه که له (نهاية) (الشبرا ملسی) دا پوون کراوته وه.

ههروه ها نهگه به لغه م هاته ناو ده می و دووباره قووتی داوه نوږزه که ی به تال دهبی، به لام به قووتدانی تفی ناو دم به تال نابی، ههروه که له باسی پوژوودا پوونی ده که ینه وه، إن شاء الله تعالی، ههروه ها به نه مانی مهرجیک له مهرجه کانی نوږز، نوږزه که به تال دهبی، ههروه که به درږزی پوونمان کرده وه. والحمد لله تعالی.

وَيُسَنُّ لِلْمُصَلِّي إِلَى جِدَارٍ أَوْ سَارِيَةٍ أَوْ عَصَاً مَقْرُوزَةً أَوْ بَسَطَ مُصَلًّى أَوْ خَطَّ قِبَالَتَهُ:
دَفَعَ الْمَارَّ، وَالصَّحِيحُ تَحْرِيمُ الْمُرُورِ حِينَئِذٍ،

﴿بَاسَى (سُتْرَةٌ): پيش سجدهی نويزگهر﴾

(وَيُسَنُّ) سوننه ته (لِلْمُصَلِّي) بۆ نويزگهر: (إلى جدارٍ) پوو بکاته ديوار يک (أَوْ سَارِيَةٍ) يان کوله که يه ک (أَوْ عَصَاً مَقْرُوزَةً) يان دارعه سايه کی چه قيندراو، يان شتيکی تر (أَوْ بَسَطَ مُصَلًّى) يان به رمالتيکی پاخستبي و نويزی له سر بکا (أَوْ خَطَّ قِبَالَتَهُ) يان هيتليکی له پيش خوی پاکشابی، پيغه مبر ۱۱ ده فرموي: ﴿إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلْيَجْعَلْ تِلْقَاءَ وَجْهِهِ شَيْئًا فَإِنْ لَمْ يَجِدْ فَلْيَنْصِبْ عَصَاً فَإِنْ لَمْ يَكُنْ فَلْيَخُطْ خَطًّا ثُمَّ لَا يَبْصُرْهُ مِنْ مَرٍّ بَيْنَ يَدَيْهِ﴾ رواه أحمد وأبو داود وصححه ابن حبان، هر کاتی يه کيکتان نويزی کرد، با شتيک له پيش سجدهی خوی دابی، نه گهر هيچی ده ست نه کوت با دارعه سايه که له پيش خوی بجه قيني، نه گهر نه بو: با هيتليک له پيش خوی بکيشی، نينجا هر که سی به پيشی دا پابري زيان له نويزه که ی نادا.

نينجا که نويزگهر يه کيکی له وانه ی پابردوی له پيش سجدهی دانا، سوننه ته: (دَفَعَ الْمَارَّ) نه و که سه بگه پينيته وه: که ده يه وی له نيوان نه وی و پيش سجده که ی دا پابري، چونکه پيغه مبر ۱۱ نه وها فرماني داوه و پابره که شی به شه يتان داناوه (بخاری ■ مسلم) گيپراويه تيانه وه. (وَالصَّحِيحُ) فرموده ی راست (تَحْرِيمُ الْمُرُورِ حِينَئِذٍ) پابردن به پيش نويزگهر دا چه پامه له و کاته ی (سُتْرَةٌ): پيش سجدهی دابی، به لام نويزه که به تال نابی، پيغه مبر ۱۱ ده فرموي: ﴿لَوْ يَعْلَمُ الْمَارُّ بَيْنَ يَدَيِ الْمُصَلِّي مَاذَا عَلَيْهِ لَكَانَ أَنْ يَقِفَ أَرْبَعِينَ خَيْرًا مِنْ أَنْ يَمُرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ﴾ رواه الشيخان، نه گهر نه و که سی له پيش سجدهی نويزگهر دا پاده بري بزانی چه ندی گونا له سر ده نووسری، چل سال پابوه ستي باشتر ۱۱ له وه ی به پيشی دا پابري.

﴿لَا كَادَارِي﴾: مەرجه نيوان پيش سجده که و پی يه کانی نويزگهر که له سی گز، واته: مترو نيويک زياتر نه بی، نينجا نه گهر نويزگهر نه و (سُتْرَةٌ) = پيش سجده يه ی دانه نابو: نه و کاته پابردن چه پام نيه و نويزيش به تال نابی، هر وه که له حاله تی دانانيشدا به تال نابی، که و ابو نه و چه ديسانه ی ده فرموي: ﴿لَا فَرْقَ بَيْنَ مَنْ مَرَّ مِنْهُ وَمَنْ مَرَّ مِنْهُ﴾. مبه ست ملکه چی يه له نويزدا، چونکه بیری له سر نويز لاده چی، واته: مبه ست بريخی خودی نويزه که نيه، هر وه که له سر چاوه کاندای پوون کراوه ته وه، هر وه ها نويزکردن به ره و مروي خه وتوو ناپه سند نيه، هر وه که له (المجموع) دا فرمويه تی.

قُلْتُ: يُكْرَهُ الْإِلْتِفَاتُ لِلْحَاجَةِ، وَرَفَعَ بَصَرَهُ إِلَى السَّمَاءِ، وَكَفَّ شَعْرَهُ أَوْ ثَوْبَهُ، وَوَضَعَ يَدَهُ عَلَى فَمِهِ بِالْحَاجَةِ،

﴿بِاسِي چەند جوړه (مَكْرُوه) = ناپه سندیك كه نوږښ به تال ناكه ن﴾

(قُلْتُ) نيمامي (النواوي) ده فەرموئ (يُكْرَهُ الْإِلْتِفَاتُ) ناپه سنده ئاوردانه وه له ناو نوږښدا به سر و مله وه (لَا لِحَاجَةَ) به لَام بقی پټوږستی ناپه سنده نيه ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا سَأَلْتُ النَّبِيَّ ﷺ عَنِ الْإِلْتِفَاتِ فِي الصَّلَاةِ؟ فَقَالَ: هُوَ إِخْتِلَاسٌ يَخْتَلِسُهُ الشَّيْطَانُ مِنْ صَلَاةِ الْعَبْدِ﴾ رواه البخاري، پرسيارم له پټغه مبر ﷺ كرد: له ئاوردانه وهی ناو نوږښ؟ فەرمووی: پفاندنیکه شهيتان له نوږښی بهند = ده پږږښی. ئینجا بزانه نه گەر له گال ئاوردانه وه سینگی خوی له قبیله لادا، نه و کاته نوږښی به تال ده بی، ههروهك له سرچاوه كاندا فەرموویانه.

(وَرَفَعَ بَصَرَهُ إِلَى السَّمَاءِ) ناپه سنده چاوه كانی به رهو ئاسمان به رز بکاته وه، پټغه مبر ﷺ ده فەرموئ: ﴿لَيَنْتَهِيَنَّ أَقْوَامٌ أَنْ يَرُقُّوا أَبْصَارَهُمْ إِلَى السَّمَاءِ فِي الصَّلَاةِ أَوْ لَأَنْتَرْجِعَ إِلَيْهِمْ﴾ رواه مسلم، با واز بینن نه و كه سانهی له نوږښدا چاویان به رهو ئاسمان به رزده كه نه وه، یان چاوه كانیان نه گه پټته وه لایان، واته: کوږ بین.

ههروهها ناپه سنده له نوږښدا ته ماشای شتی وا بکا كه بیرى له سر نوږښ لاښا، هم ناپه سنده نوږښتی له سر بکا، بویى ناپه سنده میحباب و دیواری مرگه وت بپازاند پټته وه، له سرچاوه كاندا هم حه دیسه یان كردوته به لنگه: ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ صَلَّى فِي خَمِيصَةٍ لَهَا أَعْلَامٌ فَقَالَ: شَغَلَتْنِي أَعْلَامُ هَذِهِ، إِذْ هَبُوا بِهَا إِلَى أَبِي جَهْمٍ وَأَثَرُنِي بِالْجَانِئَةِ﴾ رواه الشيخان، پټغه مبر ﷺ له جلیکی په ننگاو په ننگا نوږښی ده كرد، جا فەرمووی: نه م جلە بیرى له سر نوږښ لادام، بقی (أَبِي جَهْمٍ) بیبه نه وه، جلە ساده كه یم بقی بینن.

(وَكَفَّ شَعْرَهُ) ناپه سنده مووه كانی بپټټته و = (أَوْ ثَوْبَهُ) یان جلە كانی بپټټته وه، به لكو سوننه ته بیانكاته وه، تاكو سوچه دی له گه لدا بیبه، ههروهك له سرچاوه كاندا فەرموویانه، پټغه مبر ﷺ ده فەرموئ: ﴿أَمَرْتُ أَنْ أَسْجُدَ عَلَى سَبْعَةِ أَغْطَمٍ وَلَا أَكْفُ ثَوْبًا وَلَا شَعْرًا﴾ رواه الشيخان، فەرمانم پی كراوه: له سر حهفت ئیسقان سوچه بیبه م و جل و موو نه پټچمه وه.

(وَوَضَعَ يَدَهُ عَلَى فَمِهِ) ناپه سنده دهستی دابنټته سر ده می (بِلا حاجه) به بی پټوږستی، واته: نه گەر باوشكا، نه و کاته سوننه ته = دهستی چه په دابنټته سر ده می، جیاوازی ناو نوږښو دهره وهی نوږږیش نيه، ههروهك له (المجموع) دا فەرموویه تی، پټغه مبر ﷺ ده فەرموئ: ﴿إِذَا تَنَاءَبَ أَحَدُكُمْ فَلْيُمْسِكْ يَدَهُ عَلَى فَمِهِ لِإِنَّ الشَّيْطَانَ يَدْخُلُ﴾ رواه مسلم، ههركاتیک یه کیكتان باوشكا، با دهستی له سر ده می دابنټی؟ چونكه شهيتان ده چټته ژوړده وه.

وَالْقِيَامُ عَلَى رَجُلٍ، وَالصَّلَاةُ حَاقِبًا أَوْ حَاقِبًا أَوْ بِخَضِرَةِ طَعَامٍ يَتَوَقُّ إِلَيْهِ، وَأَنْ يَنْصُقَ قَبْلَ وَجْهِهِ أَوْ عَنْ يَمِينِهِ، وَوَضْعُ يَدِهِ عَلَى خَاصِرَتِهِ، وَالْمُبَالَغَةُ فِي خَفْضِ الرَّأْسِ فِي رُكُوعِهِ،

(وَالْقِيَامُ عَلَى رَجُلٍ) ناپه‌سنده له نویژدا له سهریهک پی پاپوه‌ستی، چونکه ماندووبوونیکه ملکه‌چی له‌ده‌ست ددها، به‌لام نه‌گهر پی‌یوست بوو، نه‌وکاته ناپه‌سند نیه.

(وَالصَّلَاةُ) ناپه‌سنده نویژکردن: (حَاقِبًا) له حاله‌تیکدا که میزی پارگرتبی (أَوْ حَاقِبًا) یان پیسای، یان بای پارگرتبی (أَوْ بِخَضِرَةِ طَعَامٍ) یان له‌گه‌ل ناماده‌بوونی خواربښیک، یان خواردنه‌ویهک: که (يَتَوَقُّ إِلَيْهِ) دلی بوی بجی، پیغه‌مبه‌ر ښه‌دفرموی: ﴿لَا صَلَاةَ بِخَضِرَةِ الطَّعَامِ وَلَا هُوَ يُدْفَعُ الْأَخْثَانِ﴾ رواه مسلم، نویژکردن ته‌واو نیه له‌گه‌ل ناماده‌بوونی خواردنه‌نی‌و له‌حالته‌ی ه‌ردوو پیسیه‌که ته‌نگاوی ده‌کن.

(وَأَنْ يَنْصُقَ) ناپه‌سنده له ناو نویژو له دهره‌وی نویژ تف فری بدا (قَبْلَ وَجْهِهِ) به‌رهو پیش پوهی‌خوی (أَوْ عَنْ يَمِينِهِ) یان به‌رهو پاسته‌ی‌خوی، به‌لکو به‌لای چه‌په‌ی‌دا فری‌ی ددها، نه‌گهر له دهره‌وی مزگوت بوو، پیغه‌مبه‌ر ښه‌دفرموی: ﴿إِذَا كَانَ أَحَدُكُمْ فِي الصَّلَاةِ فَإِنَّهُ يُنَاجِي رَبَّهُ فَلَا يُزَكُّ بَيْنَ يَدَيْهِ وَلَا عَنْ يَمِينِهِ وَلَكِنْ عَنْ شِمَالِهِ تَحْتَ قَدَمَيْهِ﴾ رواه الشيخان، ه‌رکاتیک په‌کیتکان له نویژدا بوو، نه‌وه (مناجاة) ی‌خوای‌خوی ده‌کا، که‌وابو: تف نه‌کاته پیشه‌وه‌ی‌خوی و لای‌پاسته‌ی، به‌لکو بیکاته لای‌چه‌په‌ی له ژیر پی‌ی.

جا بزانه تف فریدانه ناو مزگوت به‌هموو لایه‌کدا ه‌ر چه‌پامه، که‌وابو له ناو مزگوت به‌لای‌چه‌په‌ی‌دا ده‌یکاته ناو پارچه جلیکی‌خوی، ه‌روهک له سهرچاوه‌کاندا ه‌رموویانه، پیغه‌مبه‌ر ښه‌دفرموی: ﴿الْبَصَاقُ فِي الْمَسْجِدِ خَطِيئَةٌ وَكَفَّارُهَا ذَنْبُهَا﴾ رواه الشيخان، تف فریدان له ناو مزگوت گوناوه، داپوشه‌ری نه‌م گوناوه شاردنه‌وی تفه‌کیه. ه‌روه‌ها تف فریدان به‌رهو قبیله‌ش ناپه‌سنده، ه‌روهک له (نهاية) و (مُغْنَى) دا پوون کراوه‌ته‌وه.

(وَوَضْعُ يَدِهِ عَلَى خَاصِرَتِهِ) ناپه‌سنده له ناو نویژدا ده‌ستی دابښته سهر که‌له‌که‌ی، نه‌گهر پی‌یوست نه‌بی ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ۖ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ يُصَلِّيَ الرَّجُلُ مُخْتَصِرًا﴾ رواه الشيخان، پیغه‌مبه‌ر ښه‌دغه‌ی کردوه: پیاو نویژ بکا له حاله‌تیکدا ده‌ستی له سهر که‌له‌که‌ی دابښی.

(وَالْمُبَالَغَةُ فِي خَفْضِ الرَّأْسِ) ه‌روه‌ها ناپه‌سنده زږر سهری‌خوی شوپ بکاته‌وه (فِي رُكُوعِهِ) له پکووع بردنی‌دا ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا رَكَعَ لَمْ يُشْخِصْ رَأْسَهُ وَلَمْ يُصَوِّرْهُ﴾ رواه مسلم، که پیغه‌مبه‌ر ښه‌پکووعی ده‌برد، سهری به‌رز نه‌ده‌کرده‌وه شوپیشی نه‌ده‌کرده‌وه.

وَالصَّلَاةُ فِي الْحَمَامِ وَالطَّرِيقِ وَالْمَزْبَلَةِ وَالْكَنِيسَةِ وَعَطْنِ الْإِبِلِ وَالْمَقْبَرَةِ الطَّاهِرَةِ، وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

﴿لە گۆرستان و لە چه‌ند شوینیکی تردا نوێژکردن ناپه‌سنده﴾

بزانه: لە شوینیی زه‌وتکردا-واته: هه‌م له‌ سه‌ر شستی زه‌وتکراویش- نوێژکردن چه‌رامه‌، به‌لام نوێژه‌که‌ش دروست ده‌بێ، واته: واجبه‌که‌ی له‌ سه‌ر لاده‌چی به‌لام تاوانباریش ده‌بێ، هه‌روه‌ک له‌ (المجموع) دا په‌وونی کردۆته‌وه‌، ئینجا چه‌ند شوینیکی تریش هه‌نه‌، نوێژکردن تێیاندان ناپه‌سنده‌، به‌لام نوێژه‌که‌ش دروست ده‌بێ، هه‌روه‌ک ده‌فه‌رموی:

(وَالصَّلَاةُ) نوێژکردن ناپه‌سنده‌ (فِي الْحَمَامِ) له‌ ناو گه‌رماودا، جیاوازی جێگه‌ی خۆشۆردن و جل دا‌که‌ندن نیه‌ (وَالطَّرِيقِ) هه‌روه‌ها نوێژکردن ناپه‌سنده‌: له‌ سه‌ر ڕێگه‌ (وَالْمَزْبَلَةِ) له‌ زیلخانه‌ داو له‌ هه‌ر شوینیکی تریشدا: که‌ پیسی لێبێ، چونکه‌ په‌و له‌ پیسی کردن له‌ نوێژدا ناپه‌سنده‌، جا نه‌گه‌ر لاشه‌ی، یان جل و به‌رگی به‌ پیسه‌که‌ بکه‌وی، نوێژه‌که‌شی به‌تال ده‌بێ، هه‌روه‌ک له‌ پینجه‌م مه‌رجی نوێژدا باسما‌ن کردن (وَالْكَنِيسَةِ) هه‌روه‌ها نوێژکردن ناپه‌سنده‌ له‌ که‌نێسه‌ و دێری جوله‌که‌ و گا‌وراندان، هه‌م (وَعَطْنِ الْإِبِلِ) له‌ مۆلگه‌ی ووشتردا.

هه‌م (وَالْمَقْبَرَةِ الطَّاهِرَةِ) نوێژکردن ناپه‌سنده‌ له‌ گۆرستانێ پاکدا، واته: نه‌و گۆرستانه‌ی دووباره‌ هه‌لنه‌که‌ندراوه‌ تا‌کو مردووی تری تێدا بنێژی (وَاللَّهُ أَعْلَمُ) چونکه‌ ناوه‌وه‌ی گۆر به‌ کێم و خوین پیس بووه‌، په‌وتیکردنی ناپه‌سنده‌، پێغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رموی: ﴿لَا تُصَلُّوا إِلَى الْقُبُورِ وَلَا تَجْلِسُوا عَلَيْهَا﴾ رواه مسلم، به‌روه‌ گۆر په‌کان نوێژ مه‌که‌ن و له‌ سه‌ریشیان دامه‌نیشن. جا نه‌گه‌ر گۆرستانه‌که‌ دووباره‌ هه‌لنه‌که‌ندرابو، نه‌و کاته‌ نوێژکردن له‌ سه‌ر خا‌که‌که‌ی دروست نیه‌، چونکه‌ گله‌که‌ی تێکه‌ل به‌ کێم و خوین بووه‌ و پیس بووه‌، مه‌گه‌ر شتیکی پاک له‌ سه‌ر خا‌که‌که‌ رابێخی، یان له‌ شوینیکی هه‌لنه‌که‌ندراوی پاکدا نوێژیکا، نه‌و کاته‌ نوێژه‌که‌ دروسته‌، به‌لام ناپه‌سنده‌؟ چونکه‌ نوێژه‌که‌ به‌رامبه‌ر به‌ پیسه‌که‌یه‌، که‌وابو نه‌گه‌ر مردوویک له‌ ناو مزگه‌وتدا بنێژی هه‌مان به‌یاری ناپه‌سندی بۆ ده‌دری، هه‌روه‌ک له‌ (تحفة) و (نهاية) دا په‌وون کراوه‌ته‌وه‌.

﴿نا‌گاداری﴾ پێغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رموی: ﴿الْأَنْبِيَاءُ أَحْيَاءٌ فِي قُبُورِهِمْ يُصَلُّونَ﴾ رواه أبويعلى قال المناوي: هو حديث صحيح. پێغه‌مبه‌ران عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ زیندوونه‌ له‌ ناو گۆر په‌کانیاندا نوێژ ده‌که‌ن. که‌واته‌ لاشه‌ پیرۆزه‌کانیان نا‌پزێو ناو گۆر په‌که‌یان پاکه‌.

به‌لام له‌گه‌ل نه‌وه‌شدا چه‌رامه‌ له‌ نوێژدا په‌و بکاته‌ گۆری پێغه‌مبه‌ران عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ به‌ مه‌به‌ستی (تَبَرُّكٌ) -به‌ره‌که‌ت و هه‌رگرتن، چونکه‌ سه‌ر نه‌کێشیتته‌ لای (شِرْكَ)، هه‌روه‌ک له‌ (تحفة) و (نهاية) دا فه‌رموویه‌.

که و ابو: گزپی خه لکی تری - جگه پیغه مبه ران عَنْهُمْ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ - له پیشتره بۆ چه رپامی، ههروه که له (الشروانی) دا هه رموو یه تی، پیغه مبه ر ۱ پیغه مبه ر موئی: ﴿أَلَا وَإِنْ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ كَانُوا يَتَّخِذُونَ قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ وَصَالِحِيهِمْ مَسَاجِدَ، أَلَا فَلَا تَتَّخِذُوا الْقُبُورَ مَسَاجِدَ إِنْى إِلَهًا كُمْ عَنْ ذَلِكَ﴾ روه مسلم، ناگادار بن: نه و تۆمه تانه ی پیش ئیوه گزپی پیغه مبه ره کانیان و پیاوه چاکه کانیان ده کرده مزگوت، ئیوه گزپه کان مه که نه مزگوت، من قه ده غه تان نه که م له و کاره.

ئیمامی (النواوی) له (شرح ی) ئه م هه دیسه دا ده هه رموو: (کاتی) (صحابه) کان مزگوتی پیغه مبه ریان ۲ گه و ره کردو گزپی پیغه مبه ر ۳ و ئیمامی (أبو بکر) و ئیمامی (عمر) ر ۴ الله عَنْهُمَا به گه ل (حَرَم) ی مزگوت که و تن، (صَحَابَة) کان چه ند دیواری به رزیان له سه ر گزپه که دروست کردن تا کو دیار نه بی، نه وه که خه لک له نو یژدا پوو ی تی بکا و سه ر بکیشیته لای چه پام). به وانه (شرح مسلم).

که و ابو: هه ر مزگوت یتک گزپی تی دا بی، چه پامه: به مه به ستی (تَبَرُّك) نو یژی تی دا بکری، به لام نه گه ر به مه به ستی (تَبَرُّك) نه بو زیانی نیه، به و مه رجه ی گزپه که دوور بی، یان دیوار یتک له نیوانیاندا هه بی و پوو تی کردن نه مینی، ههروه که له مزگوتی پیغه مبه ردا ۵ نه وهایه و، له (تحفة) و (نهاية) ش ده فامیته وه.

﴿پاشکۆ: دهرپاره ی مزگوته کان﴾

پیغه مبه ر ۶ ده هه رموو: ﴿مَنْ بَنَى مَسْجِدًا يَتَّبِعِي بِهِ وَجْهَ اللَّهِ - تَعَالَى - بَنَى اللَّهُ لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ﴾ روه الشیخان، هه ر که سیك مزگوت یتک دروست بکا بۆ په زامه ندی خوا، خوای گه و ره خانوو یتکی وه که نه و مزگوتی له به هه شتدا بۆ دروست ده کا.

ئینجا سوننه ته: مزگوت له شو ی نیتکی وه هادا دروست بکری: که خه لک به ئاسانی بیگاتی نو یژی تی دا بکه ن ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِنَاءَ الْمَسَاجِدِ فِي الدُّوْرِ وَأَنْ تُنْظَفَ وَتُطَيَّبَ﴾ روه أبوداود بسند صالح، پیغه مبه ر ۷ هه رمانی داوه: مزگوت له نیوان خانواندا دروست بکری و پاک و خاوین پابگری و بۆ خوقوش بکری.

که و ابو: چه پامه مزگوت ۸ پیس و چلکن بکری، پیغه مبه ر ۹ ده هه رموو: ﴿إِنْ هَذِهِ الْمَسَاجِدُ لَا تَصْلُحُ لِشَيْءٍ مِنْ هَذَا الْبَوْلِ وَلَا الْقَذْرِ، إِنْما هِيَ لِلذِّكْرِ اللَّهِ تَعَالَى وَقِرَاءَةِ الْقُرْآنِ﴾ روه مسلم، نه و مزگوتانه ناگووچین نه بۆ میز تی دا کردن و نه بۆ چلکن کردن، به لکو ته نها بۆ زیکری خوا و قوپان خو یئندن.

ههروه ما ناپه سنده بۆن ناخوش بکری، پیغه مبه ر ۱۰ ده هه رموو: ﴿مَنْ أَكَلَ ثُومًا أَوْ بَصَلًا فَلْيَعْتَزِلْنَا أَوْ فَلْيَعْتَزِلْ مَسْجِدَنَا وَلْيَقْعُدْ فِي بَيْتِهِ﴾ روه الشیخان، هه ر که سیك سیر، یان پیازی

خوارد، با لیمان جیا بیته وه و نه یه ته مزگه و نو یژمان له گه له نه کا، با له مالی خوی دانیشی. واته: با له مالی خوی دا نو یژ بکا تا کو به بۆنه ناخوشه که ی خه لکی نازار نه دا. که واته: ناپه سنده به پی ی بۆن پیللو و به رگی چلکن و بۆن ناره قه بپواته ناو مزگه و ت، چونکه خه لکی نازار ده دا.

ههروه ها پئویسته پیز له مزگه و ت بندری و دهنگی تی دا به رز نه کریتته وه، هه رچه ند زیکرو قورپا ناخویندیش بی، نه گه ر ده یزانی خه لک نو یژی لی تیک ده چی، هه روه ها نابی ده مه چه قه و پیگه نینی به دهنگ و کرین و فروشتنی تی دا بکری، پیغه مبه ر ښه ده فهرمو ی: ﴿إِذَا رَأَيْتُمْ مَنْ يَبِيعُ أَوْ يَبْتَاعُ فِي الْمَسْجِدِ فَقُولُوا لَا أَرْبَحَ اللَّهُ تِجَارَتَكَ، وَإِذَا رَأَيْتُمْ مَنْ يَنْشُدُ ضَالَّةً فَقُولُوا لَا رَدَّهَا اللَّهُ عَلَيْكَ﴾ رواه الترمذی وقال حديث حسن، هه رکا تیک یه کیکتان دیت له مزگه و تدا کرین، یان فروشتن ده کا، پی ی بلین: خوا قازانج نه داته بازرگانیه که ت، وه هه رکا تیک یه کیکتان دیت له مزگه و تدا بانگه وازی بۆ شتی ونبوو ده کا، پی ی بلین: خوا بۆت نه گه پینیتته وه. چونکه مزگه و ت بۆ نه و جۆره کارانه دروست نه کراوه.

به لام نوستن و خواردن له ناو مزگه و تدا یزانی نیه، به و مه رجه ی چلکن نه کری و له نو یژکه رانیش به رته نگ نه کری ﴿عَنْ ابْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُ كَانَ يَنَامُ فِي مَسْجِدِ النَّبِيِّ ﷺ وَهُوَ شَابٌّ أَغْرَبَ﴾ رواه البخاري، (عبدالله بن عمر) رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا له مزگه و تی پیغه مبه ردا ښه ده خه و ت له و کاتدا که نجیکی بی ژن بوو. جا نه گه ر له مزگه و تدا جه نابه تی تووش بوو، واجبه: به کسه ر بپواته ده روه وه، جا نه گه ر نه گونجا: وه ک به ند کرابی، یان ترسیکی گیانی، یان مالی هه بی، واجبه: (تیمم) بکا، هه ر وه که باسی جه نابه تدا پوونمان کرده وه.

ههروه ها هه رپامه رینگا بدریتته مندالی نه فام و شیت و نافرته تی هه یزدارو نازهل و سه رخوش و نه و جۆره که سانه بچه ناو مزگه و ت، نه گه ر مه ترسی پیسکردنی هه بی، نه گینا: ناپه سنده، ههروه ها هه رپامه کافر بجیتته ناو مزگه و ت ته نها به ئیزنی موسلمانیک نه بی.

ئینجا بزانه: نو یژی واجب له مزگه و تدا زۆر خیری زیاتره: له نو یژی ماله وه و شوینه کانی تر، پیغه مبه ر ښه ده فهرمو ی: ﴿مَنْ تَطَهَّرَ فِي بَيْتِهِ ثُمَّ مَشَى إِلَى بَيْتٍ مِنْ بُيُوتِ اللَّهِ لِقَضِيٍّ فَرِيضَةٍ مِنْ فَرَايِضِ اللَّهِ كَانَتْ خَطْوَتَاهُ إِحْدَاهُمَا تَحُطُّ خَطِيئَةً وَالْأُخْرَى تَرْفَعُ دَرَجَةً﴾ رواه مسلم، هه رکه سیک له مالی خوی ده ستنو یژ بگری، ئینجا به پیتان بجیتته مالیک له ماله کانی خوا - واته: مزگه و تیک - تا کو نو یژیکی واجب له وی دا بکا، هه ر هه نگاویکی خراپه یه کی له سه ر لانه داو هه ر هه نگاویکی تریشی پله یه کی به رز نه کاته وه.

ئینجا که ویستی له ماله وه بجیتته ده روه وه، سوننه ته بلی: ﴿بِسْمِ اللَّهِ تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ﴾ رواه أصحاب السنن وقال الترمذی: حديث حسن.

ئینجا که ویستی بپواته ناو (حَرَمِ) می مزگوت سوننه ته بلی: ﴿بِسْمِ اللَّهِ، الْحَمْدُ لِلَّهِ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ، رَبِّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ﴾ حدیث حسن رواه الترمذی الا (التسمیة والحمد) فابن السنی.

ئینجا بلی: (بسم الله) و پی پی راسته ی پیشدا بنیته ژووره وه، ئینجا بۆ هاتنه دهره وه ش هه مان زیکرو دوعا دهکا، به لام ئەم جارە دەلی: ﴿وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ فَضْلِكَ﴾ و پی پی چه په ی پیشدا ده باته دهره وه.

هه روه ها- جگه له و دوعایه ی پابردووش- بۆ چونه ناو مزگوت ئەم دوعایه ش سوننه ته: ﴿أَعُوذُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ وَبِوَجْهِهِ الْكَرِيمِ وَسُلْطَانِهِ الْقَدِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ﴾ رواه أبوداود بسند صالح. ئینجا که چووه ناو مزگوت، سوننه ته: نیه تی (اعتکاف) بیئی، ئینجا دانه نیشتی تا دوو په کمه ت (تَحِيَّةُ الْمَسْجِدِ) دهکا، هه روه ک له نوژی سوننه تدا به به لگه وه پووئی ده که یه وه، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

جا نه گه ره به ره هه روه یه ک (تحیة المسجد) ی نه کرد، سوننه ته: چوار جار ئەم زیکرانه ی (أَلْبَابِيَّاتُ الصَّالِحَاتِ) بلی که له م هه دیسه دانه: ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِیَاضِ الْجَنَّةِ فَارْتَعُوا قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا رِیَاضُ الْجَنَّةِ؟ قَالَ: الْمَسَاجِدُ. قُلْتُ: وَمَا الرَّتْعُ؟ قَالَ: سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ﴾ رواه الترمذی بسند حسن، هه ر کاتیک به باغی به هه شتدا پابردن به وه پین، گوتم: باغی به هه شت چی یه؟ پیغه مبه ره ځه ره مووی: مزگوت هه کانه، گوتم: له وه پان چی یه؟ فره مووی: زیکری (سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ) ه.

ئینجا تا له مزگوت دای بی، سوننه ته: ئەو زیکرانه به رده وام بلی و قوپتان بخوینی و خوی به کاری ئایینی خه ریک بکا، ئیتر جگه له وه وه شتانه ی پابردو، چه ندی تر ماوه له (المجموع) و (الانکار للنواوی) و (مغنی) دا- که سه رچاوه ی ئەو پاشکویه بون- باسیان کراوه، چه ندی تریش له باسی جه نابه ت و هیزدا پابردن، پیویسته لیان ناگادار بی، وَآخِرُ دَعْوَانَا أَنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

﴿باب: له باسی سوجده ی سه هوو﴾

(سُجُودُ السَّهْوِ) سوجده ی سه هوو له ناو نوژی دا (سُنَّةٌ) سوننه ته، جیاو زای نیه: نوژی ده که واجب بی، یان سوننه ت بی، که واته: ئەگه ر سوجده ی سه هوو نه شبا، نوژی ده که ی دروسته، به لام ئەگه ر نیام سوجده ی سه هووی برد، ئەو کاته به هوی شوینکه وتن له سه ره موموم واجب ده بی، هه روه ک له (بجیرمی) دا فره مووی ته ی.

عَنْدَ تَرْكِ مَأْمُورِهِ أَوْ فَعَلِ مِنْهِيَ عَنْهُ، فَلِأَوَّلِ إِنْ كَانَ رُكْنًا وَجَبَ تَدَارُكُهُ، وَقَدْ يُشْرَعُ السُّجُودُ كَزِيَادَةٍ حَصَلَتْ بِتَدَارُكِ رُكْنٍ كَمَا سَبَقَ فِي التَّرْتِيبِ، أَوْ بَعْضًا—وَهُوَ الْقُنُوتُ أَوْ قِيَامُهُ أَوْ التَّشَهُّدُ الْأَوَّلُ أَوْ قُعُودُهُ،

ئینجا سوجهی سهو له دوو حاله تدا سوننه ته: یه که م: (عَنْدَ تَرْكِ مَأْمُورٍ بِهِ) له کاتی نه کردنی فرمان پیکراویک له نویژدا، یان له کاتی که وتنه گومان له کردن و نه کردنی دا. دووهم: (أَوْ فَعَلِ مِنْهِيَ عَنْهُ) یان له کاتی کردنی قده غه کراویک له نویژدا:

(فَالأَوَّلُ) جا نه و فرمان پیکراوی که نه کراوه (إِنْ كَانَ رُكْنًا) نه گهر پوکنیکی نویژ بوو، واته: نه و واجباتی نویژیان لپیک دئ (وَجَبَ تَدَارُكُهُ) واجبه: بۆ پوکنه که بگه پیتنه وهو بیکا، جیاوازی نیه: بیگومان بزانی نه یکردوه، یان گومانی هه بی ئایا کردویه تی، یان نا؟ چونکه سوجهی سهو جیگه ی پوکن ناگرتنه وه، هه روه که له سرچاوه کاندای پوون کراوته وه، به لام (وَقَدْ يُشْرَعُ السُّجُودُ) له گهل گه پانه وهیشی بۆ کردنی پوکنه که، هه ندئ جار سوجهی سهو هوش سوننه ته (كَزِيَادَةٍ) وه که زیده بوونی کرده وه یه که: که (حَصَلَتْ) له ناو نویژدا په یدا ببئ (بِتَدَارُكِ رُكْنٍ) به هوی گه پانه وه بۆ کردنی پوکنیک له پوکنه کانی نویژ (کَمَا سَبَقَ) هه روه که پوونکردنه وهی نه و زیده په پابرا (فِي التَّرْتِيبِ) له باسی پیزکردنی پوکنه کانی نویژدا.

بۆ وینه: نه گهر له سوجه دا زانی پوکووی نه بردوه، واجبه یه کسهر هه لستیتنه وه پیوه و پوکووی بیاو له پوکووی هه لستیتنه وه، ئینجا بواته وه سوجه؟ تاکو پیزی نویژ تیک نه چی، به لام به هوی نه و زیده یه سوننه ته سوجهی سهو هوش بیا ﴿عَنْ عِمْرَانَ بْنِ الْحُصَيْنِ﴾: سَلَّمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي ثَلَاثِ رَكَعَاتٍ مِنَ الْعَصْرِ... فَقَالَ رَجُلٌ أَقْصَرَتِ الصَّلَاةُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَخَرَجَ مُغَضَّبًا فَصَلَّى الرَّكَعَةَ الَّتِي كَانَ تَرَكَ ثُمَّ سَلَّمَ ثُمَّ سَجَدَ سَجْدَتَيِ السُّهُوِ ثُمَّ سَلَّمَ ﴿رواه مسلم، پیغه مبه ر﴾ نویژی عه سری سئ په که هت کردو سه لامی داوه، پیاویک گوتی: ئایا نویژ کورت کراوته وه؟ جا پیغه مبه ر ﴿په که هت که ی تریشی کردو سوجهی سهو هوشی برد، ئینجا سه لامی داوه.

(أَوْ) یان نه و فرمان پیکراوی که نه کراوه (بَعْضًا) سوننه تیک بوو له و سوننه تانه ی نه ندایکی نویژن (وَهُوَ) نه و جوره سوننه تانه ی نه ندایکی نویژن، نه مانه ن: یه که م: (الْقُنُوتُ) قونووتی نویژی سبه ینی و وه تری په مه زانه. دووهم: (وَقِيَامُهُ) به پیوه پاوه ستانی قونووته: وه که نه گهر یه کیک قونووتیش نه زانی، هه سوننه ته به نه ندازه ی قونووت به پیوه پابوه ستئ. سئ یه م: (وَالْتَّشَهُّدُ الْأَوَّلُ) ته حیاتی یه که م. چواره م: (أَوْ قُعُودُهُ) یان دانیشتنی ته حیاتی یه که م: وه که نه گهر که سیک ته حیاتی یه نه زانی، هه

وَكَذَا الصَّلَاةُ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ فِيهِ فِي الْأَظْهَرِ - سَجْدَ، وَقِيلَ إِنَّ تَرْكُهُ عَمْدًا فَلَا، قُلْتُ: وَكَذَا الصَّلَاةُ عَلَى الْآلِ حَيْثُ سَنَّاها وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَلَا تُجْبَرُ سَائِرُ السُّنَنِ. وَالثَّانِي إِنْ لَمْ يُبْطَلْ عَمْدُهُ سُونَنَتُهُ بِهِ نَهْدَازِهِ تَحِيَّاتِ دَابْنِيشِي. پَيْنَجَهَم: (وَكَذَا الصَّلَاةُ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ) هَرُوها سَهلاوات لِيَدان لَه سَهَر پَيْنَه مَبَر ﷺ (فِيهِ) لَه كَوْتايي قُونووتو تَحِيَّاتِي يَه كَه مَدَا (فِي الْأَظْهَرِ) لَه فَه رَمُوْدِي بَه هِيْزَتَرْدَا.

ثِيْنجا هَر يَه كِيَكِي لَهو پَيْنَجَانَه يَ پَرْدُوو نَه كَرْد، نَهوَه نَه كَه ر دَه سَتِي بَه وَاجِيْبِيَكِي تَر كَرْدِيْن، دَرِوسْت نِيَه بَقِي بَغَه پَيْتَهوَه، بَه لَكُو (سَجْدَ) سُونَنَتَه سُوْجَدِي سَهوُوِي لَه جِيَّاتِي بِيَا، تَاكُو جِيْگَه يَ نَهو سُونَنَتَه نَه كَرَاوَه بَغَرِيْتَهوَه (وَقِيلَ) لَه فَه رَمُوْدِي يَه كِي بِيْ هِيْزْدَا (إِنَّ تَرْكُهُ عَمْدًا) نَه كَه ر يَه كِيَكِي لَهو سُونَنَتَه تَانَه يَ پَرْدُوو بَه قَه سَدِي نَه كَرْد (فَلَا) سُوْجَدِي سَهوُو نَابَا، بَه لَام پَه فَتَار بَه م فَه رَمُوْدِي بِيْ هِيْزَ نَاكِرِي، چُونَكَه فَه رَمُوْدِي پَاسْت نَهوَه يَه: بَه سَهوُو نَه يَكُرْدِيِي، يَان بَه قَه سَدِي، سُوْجَدِي سَهوُو لَه هَرْدُوو حَالَه تَدَا سُونَنَتَه ﴿عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُجَيْنَةَ﴾: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ قَامَ مِنَ اثْنَتَيْنِ مِنَ الظُّهْرِ لَمْ يَجْلِسَ بَيْنَهُمَا، فَلَمَّا قَضَى صَلَاتَهُ سَجَدَ سَجْدَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ﴾ رَوَاهُ الشَّيْخَانُ، پَيْنَه مَبَر ﷺ لَه دُوو پَه كَه مَتِي نُوِيْزِي نِيُوَه پَرِ هَه لَسَاوَه وَ دَانَه نِيْشْت تَحِيَّاتِ بَخُوِيْتِي، ثِيْنجا كَه نُوِيْزِي تَه وَاو كَرْد، دُوو سُوْجَدِي سَهوُوِي بَرْد، ثِيْنجا سَهلامِي دَاوَه.

شَه شَهْم: (قُلْتُ) ثِيْمَامِي (النَّوَاوِي) دَه فَه رَمُوِي (وَكَذَا الصَّلَاةُ عَلَى الْآلِ) هَرُوها سَهلاوات لِيَدان لَه سَهَر (آلِ) يَ پَيْنَه مَبَر ﷺ يَه كِيَكَه لَهو سُونَنَتَه تَانَه يَ سُوْجَدِي سَهوُو لَه جِيَّاتِيَّان دَه بَرْدَرِي (حَيْثُ سَنَّاها) لَهو شُوِيْتَه يَ بَه بَه لَكِي حَه دِيْس بَه سُونَنَتَه تَمَان دَانَابُو: كَه تَحِيَّاتِي خَبَرُو قُونووت بُوو (وَاللَّهُ أَعْلَمُ).

(و) هَرُوها بَزَانَه: جَكَه لَهو سُونَنَتَه تَانَه يَ پَرْدُوو: كَه نَه نَدَامِيَكِي نُوِيْزِي بُون (لَا تُجْبَرُ سَائِرُ السُّنَنِ) سُونَنَتَه كَانِي تَرِي نُوِيْزِي نَه كَه ر نَه كَرَان - دَرِوسْت نِيَه: سُوْجَدِي سَهوُو لَه جِيَّان دَابْنَرِي: وَهَك دَوَعَايَ إِفْتِتَاحُ (أَعُوْذُ بِاللَّهِ) وَ دَه سْت بَه رَزَكِرْدَنَه وَهَكَان وَ سُوْپَه تِي دَوَايَ فَاتِيْحَه وَ تَه سِيْبَحَاتِي پَوَكُوْع وَ سُوْجَدُو دَه نَك هَه لِيْئَان وَ قُونووتِي بَه لَام... هَتْد، وَاتَه: نَه كَه ر يَه كِيَكِي لَهو سُونَنَتَه تَانَه نَه كَرْد، يَان هَر هِيْجِي نَه كَرْدَن: بَه سَهوُو، يَان بَه قَه سَدِي، نَهوَه دَرِوسْت نِيَه: سُوْجَدِي سَهوُو لَه جِيَّاتِيَّان بِيَا، چُونَكَه پَيْنَه مَبَر ﷺ سُوْجَدِي لَه جِيَّاتِي نَه بَرْدُون، هَه رَه وَك لَه (المجموع) دَا فَه رَمُوِيَه تِي.

كَه وَابُو: نَه كَه ر بَه قَه سَدِي بَه بِيْ عُوْزَر سُوْجَدِي سَهوُو لَه جِيَّاتِي نَهو جُوْر سُونَنَتَه تَانَه بِيَا، نُوِيْزَه كَه يَ بَه تَال دَه بِي، هَه رَه وَك لَه زُوْرِيَه يَ سَه رَچَاوَه كَانْدَا فَه رَمُوِيَّانَه.

(وَالثَّانِي) هُوِي دُووَهْم: كَه كَرْدَنِي قَه دَه غَه كَرَاوِيْك بُوو لَه نُوِيْزْدَا (إِنْ لَمْ يُبْطَلْ عَمْدُهُ) نَه كَه ر لَهو جُوْرَه قَه دَه غَه كَرَاوَه بُوو: لَه بَه ر كَه مِي بَه قَه سَدِيَه كَه شِي نُوِيْزِي بَه تَال نَه دَه كَرْد

كَالِإِلْفَاتِ وَالْخَطَوَتَيْنِ لَمْ يَسْجُدْ لِسَهْوِهِ، وَإِلَّا سَجَدَ إِنْ لَمْ تَبْطُلْ بِسَهْوِهِ، كَكَلَامٍ كَثِيرٍ فِي الْأَصَحِّ، وَتَطْوِيلُ الرُّكْنِ الْقَصِيرِ يُبْطِلُ عَمْدَهُ فِي الْأَصَحِّ فَيَسْجُدْ لِسَهْوِهِ، فَلَا عِدَالَ قَصِيرٌ وَكَذَا الْجُلُوسُ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ فِي الْأَصَحِّ،

(كَالِإِلْفَاتِ) وهكو تاوه پردانه وهو (وَالْخَطَوَتَيْنِ) وهكو دوو ههنگاو (لَمْ يَسْجُدْ لِسَهْوِهِ) بؤ سه هو وهكه شى سوو جدهى سه هوو نابا، ههروهك بؤ به قه سديه كه شى سوو جده نابا، چونكه ﴿يَتَفَهَّمُ مَبْرُكًا﴾ (امامة)ى له ناو نويزدا هه لدهمگرتو دايدهنا سوو جدهى سه هووشى نه برده. ههروهك له جموجولئى ناو نويزدا پوونمان كرده وه.

(وَإِلَّا) به لام نه گهر نه وه قه دهغه كراوهى به قه سدى كردبا نويزئى به تال ده كرد: وهك په كمه تيكي زياد، يان سوو جده به كي زياد، يان پوكووعى كي زياد: نه گهر به سه هوو نه وانهى كرد (سَجَدَ) سوننه ته سوو جدهى سه هوو بيا ﴿عَنْ عَبْدِ اللَّهِ: صَلَّى النَّبِيُّ ﷺ الظُّهْرَ خَمْسًا، فَلَمَّا سَلَّمَ قِيلَ لَهُ: صَلَّيْتَ خَمْسًا؟ فَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ﴾ رواه الشيخان، يتفه مبرك به سه هوو نويزئى نيوه پؤى پينچ په كمهت كرد، نينجا كه سه لامى داوه، پئى گوترا: پينچ په كمهت كردن؟ جا دوو سوو جدهى سه هووى برده، نينجا دووباره سه لامى داوه.

نينجا بزانه: نه وهى پابردو به وه مرجه بوو: (إِنْ لَمْ تَبْطُلْ بِسَهْوِهِ) نه گهر نويزه كه به سه هوو كردنى نه وه قه دهغه كراوه به تال نه بئى، واته: به لام نه گهر به سه هوو كه شى نويزه كه به تال ده بو (كَكَلَامٍ كَثِيرٍ) وهكو قسه كردن تيكي زور، يان بئى ده سست نويزئى، يان خواردن، يان جموجولئى كي زور، نه وانه نه گهر به سه هووش بكا نويزه كه به تال ده بئى (فِي الْأَصَحِّ) له فهرموودهى راستردا، كه وابو: له و حاله ته دا سوو جدهى سه هووى ناوى، چونكه له نويزدا نه ماوه ته وه و واجبه: له سه ره تاوه ده ست به نويزه كه بكا ته وه.

(وَتَطْوِيلُ الرُّكْنِ الْقَصِيرِ) دريژ كردنه وهى پوكنيكي كورت (يُبْطِلُ عَمْدَهُ) به قه سديه كهى نويز به تال دهكا (فِي الْأَصَحِّ) له فهرموودهى راستردا، جا دريژ كردنه وهى به هؤى بئى ده نگبون بئى، يان به هؤى زيكرى كي وه ها: كه سوننه ته نه بئى - نه گهر به قه سدى بئى - نويز به تال ده بئى، كه وابو: (فَيَسْجُدْ لِسَهْوِهِ) نه گهر به سه هوو دريژى كرده وه سوننه ته سوو جدهى سه هوو بيا:

(فَالِإِعْدَالُ) هه لسانه وه له پوكووع (قَصِيرٍ) پوكنيكي كورته، كه واته: له زيكرى خؤى زياتر - جگه له قونووت له شوينئى خؤى دا، يان ته سبيحاتى (صَلَاةِ التَّسْبِيحِ) - دروست نيه به هيچ زيكرى كي تر دريژ بكرته وه (وَكَذَا الْجُلُوسُ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ) ههروه ها دانيشتنى نيوان هه ربوو سوو جدهش پوكنيكي كورته (فِي الْأَصَحِّ) له فهرموودهى راستردا، كه واته: له نه ندازهى زيكره كهى خؤى نابئى زياتر دريژ بكرئى.

وَلَوْ نَقَلَ رُكْنًا قَوْلًا كَفَاتِحَةً فِي رُكُوعٍ أَوْ تَشَهُدٍ لَمْ تَبْطُلْ بَعْمَدَهُ فِي الْأَصَحِّ، وَيَسْجُدُ لِسَهْوِهِ فِي الْأَصَحِّ، وَ عَلَى هَذَا تُسْتَنْتَى هَذِهِ الصُّورَةُ مِنْ قَوْلِنَا: مَا لَا يَبْطُلُ عَمْدُهُ لَا سُجُودَ لِسَهْوِهِ. وَلَوْ نَسِيَ التَّشَهُدَ الْأَوَّلَ فَذَكَرَهُ بَعْدَ انْتِصَابِهِ لَمْ يَعُدْ لَهُ،

(وَلَوْ نَقَلَ رُكْنًا قَوْلًا) نه گهر پوکنیکی زوبانی گواسته وه: له شوینی خوی بو لای پوکنیکی تر (كَفَاتِحَةً) وه فاتحه، یان به شیکی فاتحه بخوینی (فِي رُكُوعٍ) له ناو پوکوعدا، یان له ناو سوجهدا (أَوْ تَشَهُدٍ) یان له ناو دانیشتنی ته حیاتدا، یان ته حیات به پیوه بخوینی (لَمْ تَبْطُلْ) نویژه که به تال نابی (بَعْمَدِهِ) به به قه سدی گواسته وهی نه و پوکنه زوبانی به (فِي الْأَصَحِّ) له فهرموده ی راستردا، چونکه شیوهی نویژه که تیک نه چوه.

ئینجا بزانه: نه وه له حاله تیکدا بوو: که پوکنه زوبانی که له شوینی خوی دا بخوینی و دوباره ش له ناو پوکنیکی تر دا بیخوینیته وه، ههروه که له (حاشیة الجمل) دا پوونی کردوته وه، چونکه نه گهر به قه سدی له شوینی خوی دا نه بخوینی، نویژه که ی به تال ده بی، ههروه که له (الأنوار) دا فهرموویه تی.

به لام نه گهر له پیش شوینی خوی دا بیخوینی، نه و کاته واجبه پوکنه زوبانی که له شوینی خوی دا دوباره بخوینیته وه، ههروه که له سیزدهمین پوکنی نویژدا له زقریه ی سه رچاوه کانداهه رموویه.

ئینجا (وَيَسْجُدُ لِسَهْوِهِ) نه گهر به سه هوو، یان به قه سدی گواسته وه، سوننه ته سوجه ی سه هوو بیا (فِي الْأَصَحِّ) له فهرموده ی راستردا (وَعَلَى هَذَا) جا له سهر نه و فهرموده راستره (تُسْتَنْتَى هَذِهِ الصُّورَةُ) نه و وینه به جیاده کریته وه (مِنْ قَوْلِنَا:) له و (قاعدة) یه ی که گوتمان: (مَا لَا يَبْطُلُ عَمْدُهُ لَا سُجُودَ لِسَهْوِهِ) هه ره قه ده غه کراویک به قه سدی که ی نویژ به تال نه کا، سوجه ی سه هوو بو سه هوو که ی نابردی، ههروه که له سه ره تای هوی دووه مدها پوونمان کرده وه.

(وَلَوْ نَسِيَ التَّشَهُدَ الْأَوَّلَ) نه گهر ته حیاتی یه که می له بیر کردو نه بخویند (فَذَكَرَهُ) ئینجا هاته وه بیر ی (بَعْدَ انْتِصَابِهِ) پاش نه وهی ته واو هه لساوه و به پیوه پاوه ستا (لَمْ يَعُدْ لَهُ) دروست نیه بو نه و ته حیاتی یه که م بگه ریته وه، چونکه دهستی به واجب کردوه ته حیاته که ش سوننه ته، که وابو: فاتحه ده خوینی و له حیاتی ته حیاته که ش سوجه ی سه هوو ده با (عَنْ زِيَادِ بْنِ عِلَاقَةَ: صَلَّى بِنَا الْمُغِيرَةَ فَلَمَّا صَلَّى رَكَعَتَيْنِ قَامَ وَلَمْ يَجْلِسْ، فَسَبَّحَ بِهِ مَنْ خَلْفَهُ فَأَشَارَ إِلَيْهِمْ: أَنْ قُومُوا. فَلَمَّا فَرَغَ سَلَّمَ وَسَجَدَ سَجْدَتَيِ السَّهْوِ وَقَالَ: هَكَذَا صَنَعَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ) رواه أبو داود والترمذي و صححه، (المغيرة) نویژی جه ماعه تی بو کردین له دوی دوو په کعت هه لساوه و دانه نیشت ته حیات بخوینی، مه ئموومه کان گوتمان:

فَإِنْ عَادَ عَالِمًا بِتَخْرِيمِهِ بَطَلَتْ، أَوْ نَاسِيًا فَلَا، وَيَسْجُدُ لِلسُّهُورِ، أَوْ جَاهِلًا فَكَذًّا
فِي الْأَصْحَ، وَلِلْمَأْمُومِ الْقَوْلُ لِمُتَابَعَةِ إِمَامِهِ فِي الْأَصْحَ، قُلْتُ: الْأَصْحُ وَجُوبُهُ وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

(سُبْحَانَ اللَّهِ)، نه ویش ناماژه ی بق کردن: تا هه لبستن هه، ینجا که نویژی ته و او کرد،
له جیاتی ته حیات که دوو سوجه ی سه هو ی بر دو فرموی: پیغه مبرک ﷺ نه و های کرد.
که و ابو: (فَإِنْ عَادَ) نه گه ره پیوه به قه سدی گه پاوه بق ته حیات که و (عَالِمًا بِتَخْرِيمِهِ)
ده ی زانی گه پانه وهش حه پامه (بَطَلَتْ) نویژه که ی به تال ده بی (أَوْ نَاسِيًا) یان له بیر ی
کردبو که له نویژدایه، بویی گه پاوه (فَلَا) نویژه که به تال نابی، به لام هه رکاتیک هاته وه
بیری، واجبه: واز له ته حیات که بیئی و یه کسر بق فاتحه خویندن هه لسیته وه، هه روه ک
له سه رچاوه کاندا فرمو یانه، که و ابو: (وَيَسْجُدُ لِلسُّهُورِ) سوننه ته سوجه ی سه هو بیا
چونکه ته حیات که ی نه خویندوه و دانیشتنیکی تری زیاد کردوه.

(أَوْ جَاهِلًا) یان نه یده زانی گه پانه وه حه پامه، بویی گه پاوه ته حیات بخوینی (فَكَذًّا)
نه وهش وه کو مروئی له بیرچوو بریاری بق ده دری (فِي الْأَصْحَ) له فرموده ی راستردا،
واته: نویژه که ی به تال نابی، به لام هه رکاتیک زانی حه پامه، واجبه یه کسر بق فاتحه
خویندن هه لسیته وه و سوننه ته سوجه ی سه هووش بیا.

نینجا بزانه: نه وه ی پاردوو درباری نه و که سه بوو که نیامی نویژ بی، یان به ته نهایی
نویژ بکا، به لام نه گه ره مئوموم به سه هو، یان به نه زانی هه لسانوه نیامه که شی
دانیش بق ته حیات خویندن، نه و کاته (وَلِلْمَأْمُومِ) بق مئومومه که دروسته (الْقَوْلُ) له
پیوه بگه ریته وه بق دانیشتن (لِمُتَابَعَةِ إِمَامِهِ) بق شوینکه وتنی نیامه که (فِي الْأَصْحَ) له
فرموده ی راستردا (قُلْتُ) نیامی (النواوی) ده فرموی (الْأَصْحَ) فرموده ی راستر
نه وه یه: (وَجُوبُهُ) واجبه له پیوه بگه ریته وه و له گه ل نیامه که ی دابنیشی (وَاللَّهُ أَعْلَمُ)
چونکه شوینکه وتنی نیام له نویژدا واجبه، واته: نه گه ره گه ریته وه، یان نیه تی
جیا بوونه نه هیئی، نویژه که ی خوی به تال ده بی، به لام نه گه ره لسانوه ی مئوموم به
نه زانی و به سه هو نه بو، به لکو به قه سدی بوو، نه و کاته گه پانه وه ی واجب نیه، به لکو
سوننه ته، هه روه ک له (تحفه) دا فرمویه تی.

هه روه ها بزانه: نه گه ره نیام و مئوموم هه ردوکیان هه لسانوه پیوه، نه و کاته ش
دروست نیه هیچیکیان بگه ریته وه بق ته حیات، جا نه گه ره نیامه که گه پاوه، دروست نیه
مئوموم شوینی بکه ویئو له گه لی بگه ریته وه، چونکه نه گه ره نیامه که به قه سدی
گه پابیتته نویژی به تاله، نه گه ره به سه هو، یان به نه زانی گه پابیتته وه شوینکه وتنی
دروست نیه، که و ابو: یان به پیوه چاوه پوانی ده کا تا نه ویش هه لده ستیتته وه، یان نیه تی
جیا بوونه دینی و نویژه که ی خوی به ته نهایی ته و او ده کا.

وَلَوْ تَذَكَّرَ قَبْلَ اِنتِصَابِهِ عَادَ لِلشَّهَدِ وَيَسْجُدُ اِنْ كَانَ صَارَ اِلَى الْقِيَامِ اَقْرَبَ، وَلَوْ نَهَضَ عَمْدًا فَعَادَ بَطَلَتْ اِنْ كَانَ اِلَى الْقِيَامِ اَقْرَبَ، وَلَوْ نَسِيَ قُنُوتًا فَذَكَرَهُ فِي سُجُودِهِ لَمْ يَعُدْ لَهُ

ديسان بزانه: نه گهر نيمامه كه هه لساوه ته حياتي نه خويند، نه و كاتهش دروست نيه مه نعووم لي دوا بكه ويو ته حيات بخويني، چونكه به و دواكه وتنه نويزي خوي به تال ده بي، كه و ابو: واجبه يه كسر شويني بكه ويو هه لسيتنه وه، جا نه گهر نيمامه كه له پيوه گه پراوه و دانيشت، ديسان دروست نيه مه نعووم له دانيشتنه كه ي خوي دا به رده وام بي، به لكو واجبه: هه لسيتنه وه پيوه، نينجا يان نيه تي جيا بونه وه ديني، يان به پيوه چاوه پراوني ده كا، هه روه كه له سه رچاوه كاندا نه و مه سه لانه پرون كراونه وه.

نينجا بزانه: نه و باسي پرابر يوي ته حياتي يه كه م گشتي له و حاله تدا بوو: كه به ته واوي هه لسايته وه پيوه، چونكه (وَلَوْ تَذَكَّرَ) نه گهر نويزكه هاتو بهيري كه ته حياتي يه كه مي نه خويندوه (قَبْلَ اِنتِصَابِهِ) پيش نه وه ي به ته واوي هه لسيتنه وه به پيوه پرابه ستي (عَادَ لِلشَّهَدِ) سوننه ته: بگه پيته وه بقر ته حيات خويندن، چونكه هيشتا ده ستي به هيچ واجبيك نه كړوه، كه و ابو: (وَيَسْجُدُ) سوننه ته: سوجه ي سه هووش بيا له جياتي نه و هه لسانه وه نه و گه پانه وه يه (اِنْ كَانَ صَارَ) نه گهر له هه لسانه وه دا گه يشتبته سنوريكي وه ها: كه (اِلَى الْقِيَامِ اَقْرَبَ) له پيوه نزيكتر بي: وه ك بگاته سنوري پوكووع بگه پيته وه، به لام نه گهر له دانيشتن نزيكتر بي: وه ك پيش بگاته سنوري پوكووع بگه پيته وه، نه و كاته نابي سوجه ي سه هوو بيا، هه روه ك (الشيخ أبو محمد) نه و سنوره ي داناوه له (المجموع) دا ميتاويه تي.

نينجا بزانه: نه و حاله تانه ي ته حياتي يه كه م له سه رهاوه تا نيره، گشتي له حاله تي نه زانين و سه هوودا بوو، چونكه (وَلَوْ نَهَضَ عَمْدًا) نه گهر به قه سدي هه لساوه ويستي ته حياتي يه كه م نه خويني (فَعَادَ) نينجا به قه سدي گه پراوه تاكو ته حيات بخويني (بَطَلَتْ) نويزه كه ي به تال ده بي (اِنْ كَانَ) نه گهر له سنوريكي وه ها دا بگه پيته وه: كه (اِلَى الْقِيَامِ اَقْرَبَ) له پيوه نزيكتر بي نه ك له دانيشتن، چونكه به قه سدي جموجوليكي وه هاي له نويزدا زياد كړوه: شيوه ي نويزي گزيوه، كه و ابو: نه گهر له سنوريكي نزيكتر له دانيشتن گه پراوه، يان نه يزاني گه پانه وه چه پامه، نه و كاته نويزه كه ي به تال نابي، هه روه ك له (الشرواني) و رده گيري.

(وَلَوْ نَسِيَ قُنُوتًا) نه گهر قونوتي له بير كرد (فَذَكَرَهُ فِي سُجُودِهِ) نينجا له سوجه دا قونوته كه ي هاتو بهير (لَمْ يَعُدْ لَهُ) دروست نيه بوي بگه پيته وه، چونكه ده ستي به واجب كړوه و قونوته كه ش سوننه ته، جياوازي نيمام نويزكه ري به ته نهايش نيه، كه و ابو: سوننه ته سوجه ي سه هوو له جياتي قونوته كه بيا، جا نه گهر هاتو به قه سدي

له سوجه وه بۆ قونوت گه پاره و ده یزانی گه پانه وهش حه پاره، نوێژه که ی به تال ده بی، هه روه که له زۆریه ی سه رچاوه کاندایه رموویانه.

(أَوْ) یان قونوته که ی هاته وه بیر (قَبْلَهُ) له پیش سوجه بردندا، واته: پیش نه وه ی گشت نه ندانه کانی له سوجه دابنێ، نه وه (عَادَ) دروسته: بگه پێته وه، چونکه دهستی به هیچ واجبی که نه کردوه، ئینجا (وَسَجَدَ لِلسَّهْوِ) سوننه ته: سوجه ی سه هوش بیا (إِنْ بَلَغَ حَدَّ الرَّاكِعِ) نه گه ر له هاته خواره وه دا گه یشتبێته سنوری پوکووعه ر، چونکه نه گه ر به قه سدی نه وه ندانه هاته خواره وه نوێژه که ی به تال ده بوو، که وابو: نه گه ر نه گه یشته سنوری پوکووع، نابێ سوجه ی سه هوش بیا.

ئینجا بزانه: نه و بریارانه ی له ته حیات ی یه که مدا پوونمان کردنه وه—ده رباره ی ئیمام و مه ئعووم و نه زانین و به قه سدی و سه هوش—گشتی له قونوتیشدا په فتاری پی ده کری به بی جیاوازی، ته نها نه وه نه بی: لێ ده دا مه ئعووم بۆ دروسته: له ئیمامه که ی دوا بکه وی تاکو قونوت بخوینی، به و مه رجه ی دوا که وتنه که ی نه گاته دوو پوکن، هه روه که له زۆریه ی سه رچاوه کاندایه رموویانه.

﴿ئاگاداری﴾ یه که م: نه گه ر له دوا ی په که ته ی یه که م، یان له دوا ی په که ته ی سی یه می نوێژی چوار په که ته ی دا به سه هوش دانیشته و ته حیات ی خویند، یان به شیکی ته حیات ی خویند، ئینجا هاته وه بیر، نه وه واجبه: واز له ته حیات ی بێتی و یه کسه ر هه لسیته وه بۆ فاتحه خویندن، هه م سوننه ته: سوجه ی سه هوش بیا، به هوی زیده کردنی نه و دانیشته درێژه، که واته: نه گه ر دانیشته که له نه ندازه ی (جِلْسَةُ الْإِسْتِرَاحَةِ) زیاتر نه بو، دروست نیه سوجه ی سه هوش بیا، چونکه هیچی زیادی نه کردوه.

دووه م: نه گه ر له بیر کردو له نوێژی چوار په که ته ی هه لساوه بۆ په که ته ی پێنجه م، ئینجا هاته وه بیر، نه وه واجبه یه کسه ر بگه پێته وه بۆ دانیشن، واته: نه گه ر نه گه پێته وه نوێژه که ی به تال ده بی، ئینجا نه گه ر له دوا ی په که ته ی چواره م پیش نه و هه لساوه یه ته حیات ی خویندبو، نه وه ته حیات که ی دروست بووه، هه ر چه ند به نیه تی ته حیات ی یه که میش خویندبێتی، که وابو: که دانیشته وه، سوننه ته سوجه ی سه هوش بیا ئینجا سه لام بداته وه، به لام نه گه ر ته حیات ی نه خویندبو، نه و کاته واجبه ته حیات که ش بخوینی، ئینجا له دوا ی ته حیات سوننه ته سوجه ی سه هوش بیا، ئینجا سه لام بداته وه.

هه روه ها نه گه ر په که ته ی پێنجه میشی ته واکردو دانیشته، ئینجا هاته وه بیر، نه ویش هه مان بریاری بۆ ده بری، واته: نه گه ر له دوا ی په که ته ی چواره م ته حیات ی خویندبو، نه وه

وَلَوْ شَكَ فِي تَرْكِ بَعْضِ سَجْدَةٍ أَوْ إِنْ كَتَابَ مِنْهِيَ فَلَا، وَلَوْ سَهَا وَشَكَ هَلْ سَجَدَ فَلَيْسَ سَجْدٌ، وَلَوْ شَكَ أَصْلَى ثَلَاثًا أَمْ أَرْبَعًا أَتَى بِرُكْعَةٍ وَسَجَدَ،

نابی دوویاره بیخوینیتته وه، به لکو سوننه ته له و دانیشتنه دا پرواته سوجه دی سه هوو، ئینجا سه لام بداته وه، به لام نه گهر ته حیاتی نه خویندبو، نه و کاته واجبه ته حیاته که بخوینی، ئینجا سوننه ته سوجه دی سه هوو بیا، ئینجا سه لام بداته وه.

به لام نه گهر له نوای په کعته پینجهم ته حیاتی شی خویند، ئینجا هاته وه بیرى، نه وه نه و ته حیاته ی دروست ده بی و به بهر ته حیاتی ناخبر ده که وی، که و ابو: سوننه ته سوجه دی سه هوو بیا، ئینجا سه لام بداته وه، له (المجموع) و (مغنی) دا، ناوه پوکی نه و ناگاداری په پوون کراوه ته وه.

هروه ها نه گهر به سه هوو له نویژی دوو په کعته ی بقی په کعته ی سی یه م هه لساوه، یان له نویژی سی په کعته ی بقی چواره م هه لساوه، هر کاتیک هاته وه بیرى، واجبه: یه کسه ر بگه ریتته وه بقی دانیشتن، نه گینا: نویژی به تال ده بی، ئینجا به گویره ی پوونکرده وه ی پابردوو په فتار ده کا، وَاللَّهِ أَغْلَمُ.

﴿که وتنه گومان له ناو نویژدا﴾

(وَلَوْ شَكَ) نه گهر که وته گومان (فِي تَرْكِ بَعْضٍ) له نه کردنی سوننه تیک له و سوننه تانه ی نه ندای نویژن: وه ک قونوت و ته حیاتی یه که م (سَجْدَ) سوننه ته سوجه دی سه هوو بیا (أَوْ) یان که وته گومان له (إِنْ كَتَابَ مِنْهِيَ) کردنی قه ده غه کروایک: وه ک قسه کردن (فَلَا) نابی سوجه دی سه هوو بیا (وَلَوْ سَهَا) نه گهر له نویژدا سه هوویکی کردو (وَشَكَ) که وته گومان (هَلْ سَجَدَ) ثایا له جیاتی نه و سه هوو سوجه دی برده، یان نا (فَلَيْسَ سَجْدٌ) با سوجه دی سه هوو بیا.

(وَلَوْ شَكَ) نه گهر له نویژیکی چوار په کعته ی دا که وته گومان: (أَصْلَى ثَلَاثًا أَمْ أَرْبَعًا) ثایا سی په کعته ی کردون، یان چوار (أَتَى بِرُكْعَةٍ) واجبه: په کعته یکی تریش بکاو (وَسَجَدَ) سوننه ته: سوجه دی سه هووش بیا، هروه ها نه گهر له نویژی دوو په کعته ی، یان سی په کعته ی بگه ریتته گومان هه مان بپاری بقی ده دری، پیغه مبر ﷺ ده فموی: ﴿إِذَا سَهَا أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ فَلَمْ يَذَرْ وَاحِدَةً صَلَّى أَوْ اثْنَتَيْنِ فَلْيَتْنِ عَلَى وَاحِدَةٍ، فَإِنْ لَمْ يَذَرْ اثْنَتَيْنِ صَلَّى أَوْ ثَلَاثًا فَلْيَتْنِ عَلَى اثْنَتَيْنِ، وَإِنْ لَمْ يَذَرْ ثَلَاثًا صَلَّى أَوْ أَرْبَعًا فَلْيَتْنِ عَلَى ثَلَاثٍ، وَلَيْسَ سَجْدٌ سَجْدَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ يُسَلَّمَ﴾ روه احمد و الترمذی و صححه، هر کاتیک یه کیکتان له نویژدا سه هووی کردو نه یزانی: ثایا یه ک په کعته ی کردوه، یان دوو، با و دابنی ته نها یه ک په کعته ی کردوه، نه گهر نه یزانی ثایا دوو په کعته ی کردون، یان سی، با و دابنی دوو

وَالْأَصَحُّ أَنَّهُ يَسْجُدُ وَإِنْ زَالَ شَكُّهُ قَبْلَ سَلَامِهِ، وَكَذَا حُكْمُ مَا يُصَلِّيهِ مُتَرَدِّدًا وَاحْتِمَلُ كَوْنُهُ زَائِدًا، وَلَا يَسْجُدُ لِمَا يَجِبُ بِكُلِّ حَالٍ إِذَا زَالَ شَكُّهُ، مِثَالُهُ: شَكٌّ فِي الثَّلَاثَةِ أَثَلَّةٌ هِيَ أَمْ رَابِعَةٌ فَتَذَكَّرَ فِيهَا لَمْ يَسْجُدْ، أَوْ فِي الرَّابِعَةِ سَجَدَ، وَلَوْ شَكَّ بَعْدَ السَّلَامِ فِي تَرْكِ فَرَضٍ لَمْ يُؤْتَرِ

په كعته تی كردون، نه گهر نه یزانی سئ په كعته تی كردون، یان چوار، با وا دابنئ سئ په كعته تی كردون، جا پیش سه لام بداته وه با دوو سوجه دی سه هو بیا.

(وَالْأَصَحُّ) به فرموده ی پراستتر (أَنَّهُ يَسْجُدُ) لهو مه سه له ی پرابر دو دا سوجه دی سه هو ده با (وَإِنْ زَالَ شَكُّهُ) هر چند گومانه که شی نه می نئ (قَبْلَ سَلَامِهِ) پیش سه لامدانه وه ی، واته: نه گهر پیش نه وه ی سه لام بداته وه، هاته وه بیرئ که په كعته ته که چواره م بووه، سوننه ته سوجه دی سه هو بیا، چونکه به دوو دلئ کردویه تی (وَكَذَا) وهك پریاری مه سه له ی پرابر دو وایه (حُكْمُ مَا يُصَلِّيهِ مُتَرَدِّدًا) پریاری هر پوکنیکئ به دوو دلئ بیكاو (وَاحْتِمَلُ كَوْنُهُ زَائِدًا) بشگونجئ: پوکنه که زیاد بی، واته: به هؤئ دوو دلئه که ی سوننه ته سوجه دی سه هو بیا، هر چند له پیش سه لامدانه وه ش گومانه که ی نه می نئ.

به لام (وَلَا يَسْجُدُ) نابئ سوجه دی سه هو بیا (لِمَا يَجِبُ) بؤ کردنی نهو پوکنه ی واجبه: بکری (بِكُلِّ حَالٍ) له هر دوو حاله تی گومان و بیگومانی دا (إِذَا زَالَ شَكُّهُ) هر کاتیک له پیش ته واو کردنی نهو پوکنه دا گومانی نه ما (مِثَالُهُ:) نهو مه سه له یه به م وینه یه پوون ده کریته وه: (شَكٌّ) له نویژی نیوه پؤدا که وته گومان (فِي الثَّلَاثَةِ) له په كعته تی سئ یه مدا: (أَثَلَّةٌ هِيَ) ثایا نه م په كعته تی ئیستا سئ یه مه (أَمْ رَابِعَةٌ) یان چواره مه (فَتَذَكَّرَ فِيهَا) جا هر له ناو نه م په كعته ته سئ یه مه دا بوو- پیش نه وه ی بؤ چواره مه که هلسیته وه- هاته وه بیرئ: که له پراستیشدا نه مه سئ یه مه که یه (لَمْ يَسْجُدْ) نابئ سوجه دی سه هو بیا، چونکه له هر دوو حاله تی گومان و بیگومانی دا هر واجبه نه م په كعته ته سئ یه مه بکری.

(أَوْ فِي الرَّابِعَةِ) یان له په كعته تی چواره مه دا هاته وه بیرئ: که نه مه چواره مه (سَجَدَ) سوننه ته سوجه دی سه هو بیا، چونکه که بؤ نه م په كعته ته هلساوه ته وه دوو دل بووه؟ له بهر نه وه ی ده گونجا پینجهم بوبئ، به لام به هؤئ نه مانی گومانه که گونجانه که ش نه ماوه، که وایو: نه گهر بیته وه بیرئ که نه م په كعته تی ئیستا بؤی هلساوه ته وه پینجهمه، نهو کاته واجبه یه کسر بگه ریته وه بؤ دانیشن و ته حیات بخوینئ، هروهك له (تحفة) و (نهاية) دا فرمودیانه.

(وَلَوْ شَكَّ) نه گهر که وته گومان (بَعْدَ السَّلَامِ) له دواى سه لامدانه وه (فِي تَرْكِ فَرَضٍ) له نه کردنی پوکنیکئ نویژ- جگه له نیه تهیتان و (الله اکبر) ی نویژ دابه ستن- (لَمْ يُؤْتَرِ) نهو

گومانهی دواي سه لامدانه و کار له نویژه که ناکا (عَلَى الْمَشْهُورِ) له سر فرموده ی ناسراوی مزه ب، چونکه نه گهر نه و جوره گومانه کار له نویژ بکا، ماندوووونیکی ندر تووشی خه لک ده بی، هروه که نه گهر له دواي سه لامدانه و له مهرجیکی نویژیشدا بکه ویتته گومان، نه ویش کار له نویژه که ناکا له فرموده ی به هیژدا.

به لام نه گهر گومانه که له نیت، یان له (الله اکبر) ی نویژدابه ستندا بوو، نه وه کار ده کا: وه که له دواي سه لامدانه وه بکه ویتته گومان: ئایا (الله اکبر) ی نویژدابه ستنی گوتوه، یان نا، یان ئایا نیت ی هیئاوه، یان نا، یان ئایا نیت ی نیوه پوی هیئاوه، یان نیت ی عسر، یان ئایا نیت ی واجبی هیئاوه، یان نیت ی سوننت؟ له وه مه سه لانه دا واجبه: نویژه کان دووباره بکاته وه، هروه که له زۆریه ی سرچاوه کاندای پوونیان کردۆته وه.

﴿ ئاگاداری ﴾ نه وه ی پربردو گشتی له حاله تی گوماندا بوو، که وابو: نه گهر سه لامی داوه و بیگومان زانی: پوکنیکی له بیر چوه، نه و کاته نه گهر له دواي سه لامدانه وه به گویره ی عاده ت ماوه یه کی زۆری پی چوو ئینجا هاته وه بیر، یان به سر پیسیه ک که وت، یان پوکنه له بیرکراوه که: نیت، یان (الله اکبر) ی نویژدابه ستن بوو، نه وه له وه مه سه لانه دا واجبه له سره تاوه نویژه که دووباره بکاته وه.

به لام نه گهر له دواي سه لامدانه وه به گویره ی عاده ت ماوه یه کی کم پی چوو هاته وه بیر: که پوکنیکی نه کردوه - جگه له نیت و (الله اکبر) ی نویژدابه ستن - به سر پیسیش نه که وتبو، نه وه به کسر ده گه پیتته وه ناو نویژه که وه له سره تای پوکنه که وه نویژه که ته واو ده کا، به به لگه ی حه دیسه کانی (عمران) و (نوالیدین) ی پربردو: له م باسه وه له باسی نه و شتانه ی نویژ به تال ده کهن، که وابو: نه گهر که میک قسه شی کرد، یان پویشته، یان پشتی له قبيله کرد، زیانی نیه، هروه که له سرچاوه کاندای پوونیان کردۆته وه.

ئینجا بزانه: نه وه ی پربردو، له حاله تی دواي سه لامدانه وه بوو، به لام نه گهر له ناو نویژدا که وته گومان، یان بیگومان زانی پوکنیکی نویژی نه کردوه، نه وه نه گهر پوکنه که نیت، یان (الله اکبر) ی نویژدابه ستن بوو، نه وه نویژه که ی به تاله و واجبه: له سره تاوه نویژه که دووباره بکاته وه، هروه که ئیستا پوونمان کرده وه، به لام نه گهر پوکنیکی تر بوو، نه و کاته ده گه پیتته وه سره تای پوکنه که وه وه نویژه که ته واو ده کا، هروه که له سره تای نه م باسه داو له کۆتایی پوکنه کانی نویژدا پوونمان کرده وه، والحمد لله تعالی.

﴿ باسی سه هووی ئیمام و مه ئمووم ﴾

(وَسَهْوُهُ) نه وه سه هووه ی مه ئمووم ده کا (حَالٌ قُدُّوتِهِ) له وه حاله تی له گه ل ئیمام نویژی به جماعه ت ده کا (يَحْمِلُهُ إِمَامُهُ) ئیمامه که له جیاتی وی هه ئیده گری، واته: نابی مه ئمووم بق

فَلَوْ ظَنَّ سَلَامَهُ فَسَلَّمَ قَبَانَ خِلَافَهُ سَلَّمَ مَعَهُ وَلَا سَجُودَ، وَلَوْ ذَكَرَ فِي تَشْهُدِهِ تَرْكَ رُكْنَ
غَيْرَ النَّيَّةِ وَالتَّكْبِيرَةِ قَامَ بَعْدَ سَلَامِ إِمَامِهِ إِلَى رُكْعَتِهِ وَلَا يَسْجُدُ، وَسَهْوُهُ بَعْدَ سَلَامِهِ لَا
يَحْمِلُهُ، فَلَوْ سَلَّمَ الْمَسْبُوقُ بِسَلَامِ إِمَامِهِ بَنَى وَسَجَدَ،

تهنها سه هووه که ی خوی سوجه ی سه هوو بیا، چونکه سه ریخو نیه، هه روه ک نیامیش له
به ر سه هووه که ی مه نوم نابی سوجه بیا، چونکه به خوی سه هووی نه کردوه.
(فَلَوْ ظَنَّ سَلَامَهُ) نه گه ر مه نوم و ا تیگه یشت نیام سه لامی داوه ته وه (فَسَلَّمَ) نه ویش
سه لامی داوه (قَبَانَ خِلَافَهُ) نینجا ناشکرا بوو: که نیام سه لامی نه داوه ته وه (سَلَّمَ مَعَهُ)
واجبه: له پاش سه لامدانه وه ی نیام دووباره سه لام بداته وه (وَلَا سَجُودَ) سوجه ی
سه هووش دروست نیه، چونکه له حاله تی جماعتدا سه هووی کردوه نیامه که له جیاتی
وی هه لیده گری.

(وَلَوْ ذَكَرَ فِي تَشْهُدِهِ) نه گه ر مه نوم له ته حیاتی ناخیردا، یان له دوی ته حیاتی، یان له پیش
ته حیاتی هاته وه بیر: (تَرْكَ رُكْنَ) که پوکنیکی نویژی نه کردوه (غَيْرَ النَّيَّةِ وَالتَّكْبِيرَةِ) جگه له
نیه تو (الله اکبر) نویژدابه ستن، نه وه دروست نیه نیستا بۆ پوکنه که بگپته وه، چونکه
شونیکه وتنی نیامی له ده ست ده چی، که وابو: (قَامَ بَعْدَ سَلَامِ إِمَامِهِ) له دوی سه لامدانه وه ی
نیامه که ی هه لده ستیته وه (إِلَى رُكْعَتِهِ) بۆ کردنه وه ی نه و په که ته ی له ده ستی چوه به
هو ی نه کردنی پوکنه که (وَلَا يَسْجُدُ) دروست نیه سوجه ی سه هووش بیا، چونکه له حاله تی
جماعتدا سه هووی کردوه نیامه که له جیاتی وی هه لیده گری.

نینجا بزانه: له هر پوکنیکی نویژدا مه نوم بیته وه بیر: (الله اکبر) نویژدابه ستنی
نه گوتوه، یان نیه تی نه هیناوه، یان نیه تی به هه له هیناوه، نه وه ناشکراده بی:
نویژه که ی هر دانه مزراوه به تاله، هه روه که له سه چاوه کاندای پوون کراوه ته وه، که وابو:
به پیوه له گه ل (الله اکبر) نویژدابه ستندا نیه تی نویژه که به جماعت دینی، نینجا
شوپن نیامه که ده که ویتته وه.

(وَسَهْوُهُ) نه وه سه هووه ی مه نوم ده یکا (بَعْدَ سَلَامِهِ) له پاش سه لامدانه وه ی نیام
(لَا يَحْمِلُهُ) نیام له جیاتی هه لینا گری، چونکه له دوی ته وایوونی جماعت سه هووی
کردوه، که وابو: که نویژه که ی خوی کرد، پیش سه لام بداته وه سوننه ته سوجه ی سه هوو
بیا (فَلَوْ سَلَّمَ الْمَسْبُوقُ) جا نه گه ر مه نوم می دواکه وتوو به سه هوو سه لامی داوه (بِسَلَامِ
إِمَامِهِ) له پاش سه لامدانه وه ی نیامه که ی، نینجا هاته وه بیر که نویژی ته وایو نه بو
(بَنَى) هر له وی وه ده ست به نویژه که ی ده کاته وه (وَسَجَدَ) سوننه ته سوجه ی
سه هووش بیا، چونکه له دوی ته وایوونی جماعت سه هووی کردوه.

وَيَلْحَقُهُ سَهْوُ إِمَامِهِ، فَإِنْ سَجَدَ لَزِمَهُ مُتَابَعَتُهُ، وَإِلَّا فَيَسْجُدُ عَلَى النَّصِّ، وَلَوْ إِقْتَدَى
مَسْبُوقٌ بِمَنْ سَهَا بَعْدَ إِقْتِدَائِهِ - وَكَذَا قَبْلَهُ فِي الْأَصَحِّ - فَالصَّحِيحُ أَنَّهُ يَسْجُدُ مَعَهُ ثُمَّ فِي
آخِرِ صَلَاتِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْجُدْ لِإِمَامٍ سَجَدَ آخِرَ صَلَاةٍ نَفْسِهِ عَلَى النَّصِّ،

(وَيَلْحَقُهُ) دهگاته مه‌نموم (سَهْوُ إِمَامِهِ) سه‌هوی نیامه‌کی، واته: هر چه‌ند مه‌نموم
سه‌هوشی نه‌کردبی، هر ده‌که ویته نه‌ستزی، که‌وابو: (فَإِنْ سَجَدَ) نه‌گه‌ر نیامه‌که به
هژی سه‌هوه‌که‌ی‌خوی سوجه‌ی سه‌هوی برد (لَزِمَهُ مُتَابَعَتُهُ) واجبه: مه‌نموم شوینی
بکه‌وی هر چه‌ند نه‌شزانی نیام سه‌هوی کردوه، واته: نه‌گه‌ر به‌قه‌سدی شوینی
نه‌که‌وی و سوجه‌ی سه‌هوی له‌گه‌ل نه‌با، نویژی به‌تال ده‌بی، هر وه‌ک له‌زوری
سه‌رچاوه‌کاندا فره‌موویانه.

(وَالْإِ) به‌لام نه‌گه‌ر نیام بق سه‌هوه‌که‌ی‌خوی سوجه‌ی نه‌برد (فَيَسْجُدُ) سوننه‌ته:
مه‌نموم سوجه‌ی سه‌هو ببا (عَلَى النَّصِّ) له‌سه‌ر ده‌ققی فره‌مووده‌ی نیامی (الشافعی)،
نینجا بزانه: نه‌گه‌ر مه‌نموم ده‌یزانی نیام له‌م سوجه‌ی سه‌هو به‌ه‌له‌دا چوه، نه‌وه
نابی شوینی بکه‌وی، به‌لکو یان چاوه‌پوانی ده‌کا، یان نیه‌تی جیابونه‌وه دینی و سه‌لام
ده‌داته‌وه، هر وه‌ک له‌(تحفة) و (نهاية) دا فره‌موویانه.

(وَلَوْ إِقْتَدَى مَسْبُوقٌ) نه‌گه‌ر مه‌نمومیکی دواکه‌وتوو نویژی جه‌ماعه‌تی دابه‌ست (بِمَنْ سَهَا)
له‌گه‌ل نیامیکی وه‌ها: که سه‌هوی کردبو (بَعْدَ إِقْتِدَائِهِ) له‌دوای نویژدابه‌ستنی
مه‌نمومه‌که (وَكَذَا قَبْلَهُ) هر وه‌ها نه‌گه‌ر نیامه‌که پیش دابه‌ستنی مه‌نمومه‌که‌ش سه‌هوی
کردبو (فِي الْأَصَحِّ) له‌فرموده‌ی راستردا، نینجا له‌هر دوو حاله‌تدا نه‌گه‌ر نیامه‌که
سوجه‌ی سه‌هوی برد (فَالصَّحِيحُ) فره‌مووده‌ی راست نه‌مه‌یه: (أَنَّهُ) نه‌وه مه‌نمومه
دواکه‌وتوو (يَسْجُدُ مَعَهُ) واجبه له‌گه‌ل نیامه‌که‌ی‌دا سوجه‌ی سه‌هو ببا، تا
شوینکه‌وتنی له‌ده‌ست نه‌چی (ثُمَّ) نینجا سوننه‌ته: مه‌نمومه‌که دووباره سوجه‌ی سه‌هو
بیاته‌وه (فِي آخِرِ صَلَاتِهِ) له‌کوتایی نویژه‌که‌ی‌خوی‌دا، چونکه سه‌هوی نیامه‌که‌ی
که‌وتوته نه‌ستوو نه‌و سوجه‌ی له‌گه‌ل نیامه‌که‌ش بردوبی ته‌نها بق شوینکه‌وتن بوو، واته:
بق مه‌نمومه‌که به‌به‌ر سوجه‌ی سه‌هو نه‌که‌وتوه، چونکه له‌شوینی خوی‌دا نه‌بوه،
که‌وابو: (فَإِنْ لَمْ يَسْجُدْ لِإِمَامٍ) نه‌گه‌ر نیام له‌هر دوو حاله‌تدا هر سوجه‌ی سه‌هوی نه‌برد
(سَجَدَ) سوننه‌ته: مه‌نمومه دواکه‌وتوو که سوجه‌ی سه‌هو ببا (آخِرَ صَلَاةٍ نَفْسِهِ) له
کوتایی نویژه‌که‌ی‌خوی‌دا، له‌هر دوو حاله‌تدا (عَلَى النَّصِّ) له‌سه‌ر ده‌ققی فره‌مووده‌ی
نیامی (الشافعی) رحمه الله تعالی.

وَسُجُودُ السَّهْوِ وَإِنْ كَثُرَ سَجْدَتَانِ كَسُجُودِ الصَّلَاةِ، وَالْجَدِيدُ أَنْ مَحَلَّهُ بَيْنَ تَشَهُّدِهِ
وَسَلَامِهِ، فَإِنْ سَلَّمَ عَمْدًا فَاتٍ فِي الْأَصَحِّ، أَوْ سَهْوًا وَطَالَ الْفَصْلُ فَاتٍ فِي الْجَدِيدِ، وَإِلَّا
فَلَا عَلَى النَّصِّ، وَإِذَا سَجَدَ صَارَ عَائِدًا إِلَى الصَّلَاةِ

﴿ژماره و شوینی سجدی سه هوو﴾

(وَسُجُودُ السَّهْوِ) ژماره ی سوجه ی سه هوو- (وَإِنْ كَثُرَ) هر چنده سه هوو که ش زویدی-
(سَجْدَتَانِ) دوو سوجه یه، به به لگه ی نه و حه دیسه انه ی پابران (كَسُجُودِ الصَّلَاةِ) سوجه ی
سه هوو وه کو سوجه ی نو یژه: له هر پینج مهرجه کانی نو یژداو له دانانی هر هفت
نه نداهه کانداه له دانیشتنی نیوان مهریو کیانداو... هتد، که وابو: هه مان ته سبیحاتی
سوجه ی نو یژ له سوجه ی سه هوو شدا سوننه ته، به لام چنده زانایه که فرموده یانه: سوننه ته
بلی: (سُبْحَانَ مَنْ لَا يَنَامُ وَلَا يَسْهُو). چونکه نه زیکره له م شوینه دوه شیتته وه، هه روه که
له زویدی سهرچاوه کانداه پوون کراوه ته وه.

(وَالْجَدِيدُ) فرموده ی نو ی نیامی (الشافعی) نه مه یه: (أَنْ مَحَلَّهُ) شوینی سوجه ی
سه هوو (بَيْنَ تَشَهُّدِهِ وَسَلَامِهِ) له نیوان ته حیاتی ناخبرو سه لامدانه وه یه، واته: له پیش
سه لامدانه وه یه، به به لگه ی حه دیسه کانی پابردوو، جا بزانه: حه دیسی (صحیح) ده ریاره ی
سوجه ی سه هوو له دوا ی سه لامدانه وه ش هاتوه، به لام نیامی (الشافعی) وای داناهه که
سوجه ی سه هوو له دوا ی سه لامدانه وه سه هو یکی تر بووه و دوو یاره پووی داوه، چونکه
حه دیسه کانی پیش سه لامدانه وه ناشکران و ناگو نجی له کار بیخرین، یان (تأویل) بکرین،
هه روه که له (المجموع) دا پوونی کردوونه وه.

(فَإِنْ سَلَّمَ عَمْدًا) جا نه گهر به قه سدی سه لامی داوه و ده شیرانی سه هووی کردوه (فات)
سوجه ی سه هووی له ده ست ده چی (فِي الْأَصَحِّ) له فرموده ی پراستردا، واته: نابی
سوجه که بیا (أَوْ سَهْوًا) یان به سه هوو سه لامی داوه (وَطَالَ الْفَصْلُ) ماوه یه کی دریش که وه
نیوان، ئینجا هاته وه بیرى (فَاتٍ) دیسان سوجه که ی له ده ست ده چی (فِي الْجَدِيدِ) له
فرموده ی نو ی دا، واته: نابی سوجه که بیا (وَإِلَّا) به لام نه گهر ماوه که دریش نه بو، به لگو زوو
هاته ی بیرى (فَلَا) له ده ستی ناچی (عَلَى النَّصِّ) له سر ده ققی فرموده ی نیامی (الشافعی)،
واته: سوجه که ده با، چونکه له حه دیسی (البخاری و مسلم) دا هاتوه: ﴿يُغْفَرُ لَهُمْ فِيهِ نَوِيذٌ
نِيَوْمَئِذٍ بِه سه هوو کرده پینج رکه متو سه لامی داوه، ئینجا گه پراوه سوجه ی سه هووی
بروو دوو یاره سه لامی داوه﴾، هه روه که له م باسه دا پوونمان کرده وه.

که وابو: (وَإِذَا سَجَدَ) هر کاتیک له دوا ی سه لامدانه وه سوجه ی سه هووی برد (صَارَ عَائِدًا
إِلَى الصَّلَاةِ) وای لی دی: که گه پراوه ته وه بق نو یژکردن، واته: هر له ناو نو یژدایه و واجبه:

فِي الْأَصْحَ، وَلَوْ سَهَا إِمَامُ الْجُمُعَةِ وَسَجَدُوا فَبَانَ قَوْتُهَا أَتَمُّوا ظَهْرًا
وَسَجَدُوا، وَلَوْ ظَنَّ سَهْوًا فَسَجَدَ فَبَانَ عَدَمُهُ سَجَدَ فِي الْأَصْحَ.

(بَابُ)

تُسَنُّ سَجَدَاتُ التَّلَاوَةِ، وَهُنَّ فِي الْجَدِيدِ أَرْبَعُ عَشْرَةَ: مِنْهَا سَجَدَتَا الْحَجِّ،
له دواى سوجهى سه هوو دووباره سه لام بداته وه (فِي الْأَصْحَ) له فهرموده پاستردا،
به به لگه چه ديسه كه، كه وابو: نه گهر له ناو سوجه كه دا بى ده ستنويز بى، يان پيسى
پى بگه وى... هتد، نويزه كه ي به تال ده بى.

(وَلَوْ سَهَا إِمَامُ الْجُمُعَةِ) نه گهر نيمامى نويزى جومعه سه هوويكى كرد، نينجا (وَسَجَدُوا)
سوجهى سه هوويان برد (فَبَانَ قَوْتُهَا) نينجا ناشكرا بوو: جومعه كه له ده ست چوو
چونكه كاته كه ي نه مابو (أَتَمُّوا ظَهْرًا) واجبه: جومعه كه بگه نه چوار په كعه تى ته واوى
نيوه پو، نينجا (وَسَجَدُوا) نه م جارهش له كوتايى نويزه كه دا دووباره سوجهى سه هوو
ده به نه وه، چونكه ناشكرا بوو: سوجهى يه كه م له ناوه ندى نويزدا بووه.

(وَلَوْ ظَنَّ سَهْوًا) نه گهر مروفتك واى زانى سه هوويكى كردو (فَسَجَدَ) نينجا سوجهى
سه هووشى برد (فَبَانَ عَدَمُهُ) نينجا ناشكرا بوو: سه هووى نه كړبو (سَجَدَ) دووباره
سوجهى سه هوو ده باته وه (فِي الْأَصْحَ) له فهرموده پاستردا، چونكه ناشكرا بوو:
سوجه كه ي پيشدا كړداريكي زياد بووه، نينجا بزانه: نه گهر به سه هوو سى سوجهى
سه هووى بردن، يان له دواى سوجهى سه هوو سه هوويكى ترى كرد، دروست نيه
سوجهى سه هوو دووباره بگاته وه، هه روه كه له (مُغْنَى) دا فهرموده تى.

﴿بَابُ: لَهُ بَاسِي سُوجْدِي (تِلَاوَةِ) وَ(شُكْرِ)﴾

پيناسه: سوجهى (تِلَاوَةِ)، واته: قورئان خوښندن، نه وه يه: له دواى خوښندنى نه و
ثايه تانه ي سوجه يان تى دايه، سوجه يه كه بى خوا بيا، به و جوړه ي باسى ده كه ين:
(تُسَنُّ سَجَدَاتُ التَّلَاوَةِ) سوجه كانى (تِلَاوَةِ)، واته: قورئان خوښندن، گشتيان سوننه تن،
كه واته: نه گهر سوجهش نه با، گونا هبار نابى (وَهُنَّ فِي الْجَدِيدِ) سوجه كانى (تِلَاوَةِ) ي
قورئان پيرؤز (أَرْبَعُ عَشْرَةَ) چوارده سوجه نه:

(مِنْهَا) له و چوارده (سَجَدَتَا الْحَجِّ) دوو سوجه له سوږه تى (الْحَجَّ) دانه: له كوتايى ثايه تى
(۱۸) و (۷۷)، سوجه يه كيش: له كوتايى (الأعراف) ثايه تى (۲۰۶)، له (الرُّعْد) كوتايى
ثايه تى (۱۵)، له (الْفُل) كوتايى ثايه تى (۵۰)، له (الإِسْرَاء) كوتايى ثايه تى (۱۰۹)، له (مَرْيَم)
كوتايى ثايه تى (۵۸)، له (الْفُرْقَان) كوتايى ثايه تى (۶۰)، له (الْأَنْعَام) كوتايى ثايه تى (۲۶)، له
(آلِ السَّجْدَةِ) كوتايى ثايه تى (۱۵)، له (حَمِ السَّجْدَةِ) كوتايى ثايه تى (۳۸)، له كوتايى (وَالنَّجْم)
ثايه تى (۶۲)، له (الْإِنْشِقَاق) كوتايى ثايه تى (۲۱)، له كوتايى (الْعَلَق) ثايه تى (۱۹).

لَا (ص) بَلْ هِيَ سَجْدَةٌ شُكْرٌ تُسْتَحَبُّ فِي غَيْرِ الصَّلَاةِ، وَتَحْرُمُ فِيهَا عَلَى الْأَصَحِّ، وَتُسَنُّ لِلْقَارِي وَالْمُسْتَمِعِ، وَتَتَأَكَّدُ لَهُ بِسُجُودِ الْقَارِي، قُلْتُ: وَتُسَنُّ لِلْسَامِعِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

واته: هر کاتیک خویندنی یه کیک له م نایه تانه ی پابردوو ته و او بوو، سوننه ته سوجه ده کی (تلاوة) بیا ﴿عَنْ عمرو بن العاص﴾ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَقْرَأَهُ خَمْسَ عَشْرَةَ سَجْدَةً فِي الْقُرْآنِ ﴿رواه أبو داود یاسناد صالح، پیغمبر ﷺ پانزه سوجه ی له قورپاندا پی خویندم.

(لا ص) به لام سوجه ده کی سورپه تی (ص) که پانزه مینی حدیسه کی پابردوو- سوجه ی (تلاوة) نیه (بَلْ هِيَ سَجْدَةٌ شُكْرٌ) به لکو نه و سوجه ده ی سورپه تی (ص) سوجه ی شوکره، چونکه له و کاته ی حه زده تی (داود) پیغمبر علیه اسلام له دادکردندا سهووی کربو توبه ی کربو خوای گه وره توبه ی قبول کرد، شوکری خوای کرد به و سوجه ده ی.

که و ابو: (تُسْتَحَبُّ) سوجه ی سورپه تی (ص) سوننه ته: (فِي غَيْرِ الصَّلَاةِ) له دهره وه ی نویژدا ببردی، که نایه تی ﴿وَوَحَّرَ رَاكِعًا وَأَنَابَ﴾ ی خویند ﴿عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ﴾: قَرَأَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَهُوَ عَلَى الْمَنْبَرِ: (ص)، فَلَمَّا بَلَغَ السَّجْدَةَ تَشْرَنُ النَّاسُ لِلْسُّجُودِ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِنَّمَا هِيَ تَوْبَةٌ نَبِيٍّ فَكُزِلَ وَسَجَدَ وَسَجَدُوا ﴿رواه أبو داود یاسناد صحیح، پیغمبر ﷺ له سهر مینبر سورپه تی (ص) ی خویند، نینجا که گیشته نایه تی سوجه ده، خه لکه که خویان ناماده کرد بۆ سوجه ده، پیغمبر ﷺ فهرمووی: نه م سوجه ده ی هی توبه ی پیغمبریکه شوکری خوای پی کردوه، نینجا پیغمبر ﷺ دابه زی و سوجه ده کی برد، خه لکیش سوجه ده یان برد.

که و ابو: (وَتَحْرُمُ فِيهَا) نه و سوجه ده ی (ص) له ناو نویژدا حه رامه و وه ک سوجه شوکره کانی تر نویژی پی به تال ده بی (فِي الْأَصَحِّ) له فهرمووده ی پاستردا. (وَتُسَنُّ) سوجه ده ی (تلاوة) سوننه ته (لِلْقَارِي) بۆ نه و که سه ی به خوی قورپان ده خوینی، هر چند قوتابیه کی دهرس خوینیش بی، هه روه که له (تُحْفَةٌ) دا فهرموویه تی (وَالْمُسْتَمِعِ) هه روه ها سوننه ته: بۆ نه و که سه ی به ویستی خوی گوی له قورپانخوین ده گری، واته: له ته وای نه و نایه تی سوجه ده ی تی دایه (وَيَتَأَكَّدُ لَهُ) سوجه برددن بۆ گویگر زیاتر ده بیته سوننه ت (بِسُجُودِ الْقَارِي) به هو ی سوجه برددنی قورپانخوینکه.

(قُلْتُ) نیامی (النواوی) ده فهرمووی (وَتُسَنُّ) سوجه ده ی (تلاوة) سوننه ته (لِلْسَامِعِ) بۆ نه و که سه ی گوی نی له نایه ته که ی سوجه ده ی، هه رچهند به ویستی خویشی گوی نی لیته گرتبی (وَاللَّهُ أَعْلَمُ)، به لام بۆ گویگر خیرتره ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَقْرَأُ السُّورَةَ الَّتِي فِيهَا السَّجْدَةُ، فَيَسْجُدُ وَتَسْجُدُ مَعَهُ﴾ رواه الشیخان، پیغمبر ﷺ نه و سورپه تی ده خویند که سوجه ده ی تی دایه، نینجا سوجه ده ی ده برد، نیمه ش سوجه ده مان له گه ل ده برد.

وَإِنْ قَرَأَ فِي الصَّلَاةِ سَجْدَةَ الْإِمَامِ وَالْمُنْفَرِدُ لِقِرَائَتِهِ فَقَطُّ، وَالْمَأْمُومُ لِسَجْدَةِ إِمَامِهِ، فَإِنْ سَجَدَ إِمَامُهُ فَتَخَلَّفَ أَوْ انْعَكَسَ بَطَلَتْ صَلَاتُهُ، وَمَنْ سَجَدَ خَارِجَ الصَّلَاةِ نَوَى وَكَبَّرَ لِلْإِحْرَامِ

ئینجا بزانە: جیاوازی نیه قوپئانخوینە کە: جنۆکە بێ، یان ئادەمیزاد بێ، پیاو بێ، یان ئافەرت بێ، گەورە بێ، یان مندالێکی فامیدە بێ، دەستنوێژی بچوکی هەبێ، یان نەیبێ، موسلمان بێ، یان کافر بێ، بۆ گوێگرە کە هەر سوننەتە سوجدە (تلاوة) بیا، بەلام ئەگەر قوپئانخوینە کە جەنابە تدار-واتە: یان حەیزدار بوو- یان شیئت، یان سەرخۆش بوو، یان خەوتوو بوو، یان ئالەندە بوو، ئەو کاتە بۆ گوێگر سوننەت نیه سوجدە (تلاوة) بیا.

هەروەها ئەگەر قوپئانخوینە کە ئاژەل، یان شتیکی بێگیان بوو، دیسان سوجدە (تلاوة) سوننەت نیه، هەروەک (الشبرا ماملسی) پووینی کردۆتەو.

کەوابو: بۆ گوێ لیبوونی تۆمارکراوی پادییۆ تەلە فزیۆن و تەسجیل، سوجدە (تلاوة) سوننەت نیه، بەلام ئەگەر تۆمارکراو نەبوو، بەلکو پاستەوخۆ بە هۆی بڵندگو، یان تەلە فزیۆن، یان پادییۆ قوپئانخویندە کە بڵاودەکراوە، ئەو کاتە سوجدە (تلاوة) سوننەتە، ئەگەر مەرجەکانی تریش تەواو بن، وَاللّٰهُ اَعْلَمُ.

(وَإِنْ قَرَأَ فِي الصَّلَاةِ) ئەگەر نوێژکەر لە ناو نوێژدا ئایەتیکی سوجدە (سَجْدَةُ الْإِمَامِ) سوننەتە: ئیمام سوجدە (تلاوة) بیا (وَالْمُنْفَرِدُ) هەم ئەوەی بەتەنهاییش نوێژدەکا سوننەتە سوجدە (تلاوة) بیا، هەریەکەیان (لِقِرَائَتِهِ) تەنھا بۆ قوپئانخویندە کە ی خۆی سوجدە دەبا (فَقَطُّ) ئەک بۆ قوپئانخویندنی کە سێکی تر، چونکە ئەگەر نوێژکەر بۆ خویندنی کە سێکی تر سوجدە بیا، نوێژکە ی بەتال دەبێ، هەروەک لە سەرچاوەکاندا فەرموویانە.

(وَالْمَأْمُومُ) مەئموومیش سوجدە (تلاوة) دەبا (لِسَجْدَةِ إِمَامِهِ) بە هۆی سوجدە بێرینی ئیمامە کە ی، کەوابو: (فَإِنْ سَجَدَ إِمَامُهُ) ئەگەر ئیمامە کە ی سوجدە (تلاوة) ی برد (فَتَخَلَّفَ) مەئموومە کەش دواکەوت و سوجدە کە ی نەبرد (أَوْ انْعَكَسَ) یان بە پێچەوانەو بوو: ئیمام سوجدە کە ی نەبربو مەئمووم بردی (بَطَلَتْ صَلَاتُهُ) نوێژی مەئموومە کە بەتال دەبێ، چونکە شوێن ئیمامە کە ی نەکەوتووە ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: إِذَا قَرَأَ فِي الصَّلَاةِ: إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ، فَسَجَدَ وَقَالَ: سَجَدْتُ بِهَا خَلْفَ أَبِي الْقَاسِمِ﴾ رواه الشيخان، (أبوهريرة) لە نوێژدا سوپەتی (إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ) ی خویندو سوجدە (تلاوة) ی برد، جا لە دوا ی نوێژ فەرمووی: لە پشت پێغەمبەر ﷺ جەماعەتم کردو ئەو سوجدە یەشم لە نوێژدا ئەگەر ئەویدا برد.

﴿چۆنیەتی و مەرجەکانی سوجدە (تلاوة)﴾

(وَمَنْ سَجَدَ خَارِجَ الصَّلَاةِ) هەر کە سێک لە دەرەو ی نوێژدا سوجدە (تلاوة) بیا (نَوَى) واجبه: نیه تی سوجدە (تلاوة) بێتی و (وَكَبَّرَ لِلْإِحْرَامِ) واجبه: (اللّٰهُ أَكْبَرُ) ی

رَافِعاً يَدَيْهِ، ثُمَّ لِلْهَوِيِّ بِلَا رَفْعٍ وَسَجْدَ كَسَجْدَةِ الصَّلَاةِ وَرَفَعَ مُكَبِّراً وَسَلَّمًا، وَتَكْبِيرَةً الْإِحْرَامِ شَرْطٌ عَلَى الصَّحِيحِ، وَكَذَا السَّلَامُ فِي الْأَظْهَرِ، وَتَشْتَرِطُ شُرُوطُ الصَّلَاةِ، وَمَنْ سَجَدَ فِيهَا كَبْرَ لِلْهَوِيِّ وَلِلرَّفْعِ وَلَا يَرْفَعُ يَدَيْهِ، قُلْتُ: وَلَا يَجْلِسُ لِلِاسْتِرَاحَةِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَيَقُولُ: سَجْدَ وَجْهِي لِلَّذِي خَلَقَهُ وَصَوَّرَهُ وَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ بِحَوْلِهِ وَقُوَّتِهِ.

سجوده دابهستن بلی (رافعاً يديه) سوننه ته: هر دو دسته کانی به رز بکاته وه: وه به رز کردنه وهی نویژ، واته: نه وانهی پابردو به دانیشتنه وه دهکا، هر وه که له سه رچاوه کاندایه پوون کراوته وه.

(ثُمَّ) ئینجا (الله اکبر) یکی تریش ده لی (للهوئی) بق چوونه سجوده (بلا رفع) بی دهست به رز کردنه وه (وسجد) ته نه یه سجوده دهبا (کسجدة الصلاة) وه کو سجودهی نویژ (ورفع) ئینجا هه لده ستیتته وه (مکبراً) له گه له هه لسانه وهش (الله اکبر) یک ده لی و داده نیشی، ئینجا (وسلم) واجبه سه لامیش بداته وه: وه که سه لامدانه وهی نویژ.

(وَتَكْبِيرَةُ الْإِحْرَامِ) نهو (الله اکبر) هی سجوده دابهستن (شرط) مه رجه و واجبه بق سجوده دابهستن (على الصحيح) له سه سه فرموده ی پاست (وَكذَا السَّلَامُ) هر وه ها سه لامدانه وهش مه رجه و واجبه (في الأظهر) له سه فرموده ی به هیزتردا.

(وَتَشْتَرِطُ) به مه رج داندراوه له سجوده ی (تلاوة) دا: (شُرُوطُ الصَّلَاةِ) گشت مه رجه کانی نویژ بیتنه جی: وه که ده ست نویژو پاکای لاشه و شوینو به رگو پوو له قیبله کردنو داپوشینی عوهره و هاتنی کاتی سجوده بردن، واته: مه رجه ئایه ته که ی سجوده ی به ته وای خویندبی، یان گوی لی یوی، که وابو: نه گه ته نه یه یک بیت مابی ئایه ته که ته وای بی، دروست نیه: نه قورئان خویننه که وه نه گوینگره که هیچیان سجوده بی، هر وه که له سه رچاوه کاندایه فرمودیانه.

(وَمَنْ سَجَدَ فِيهَا) هر که سیک له ناو نویژدا سجوده ی (تلاوة) بیا (كَبْرَ لِلْهَوِيِّ) بق هاتنه خواره وهی سجوده سوننه ته (الله اکبر) بلی وه هم (وَالرَّفْعِ) بق هه لسانه وهش (الله اکبر) بلی، به لام (وَلَا يَرْفَعُ يَدَيْهِ) دهسته کانی به رز ناکاته وه: نه له هاتنه خواره وه وه نه له هه لسانه وه.

(قُلْتُ) ئیمامی (النواوی) ده سه رموی (وَلَا يَجْلِسُ لِلِاسْتِرَاحَةِ) له دوی سجوده که دانانیشی بق (جِلْسَةُ الْإِسْتِرَاحَةِ)، به لکو یه کسه ره لده ستیتته وه پیوه (وَاللَّهُ أَعْلَمُ).

(وَيَقُولُ) سوننه ته: له ناو سجوده ی (تلاوة) دای: ﴿سَجْدَ وَجْهِي لِلَّذِي خَلَقَهُ وَصَوَّرَهُ وَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ بِحَوْلِهِ وَقُوَّتِهِ﴾ رواه أصحاب السنن بسند صحیح، زاد الحاکم والبیهقی ﴿فَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنَ الْخَالِقِينَ﴾. جا له م زیکره دا جیاوازی ناو نویژو ده ره وهی نویژیش نیه.

وَلَوْ كَرَّرَ آيَةً فِي مَجْلِسَيْنِ سَجَدَ لِكُلِّ، وَكَذَا الْمَجْلِسُ فِي الْأَصَحِّ، وَرَكْعَةٌ كَمَجْلِسٍ
وَرَكْعَتَانِ كَمَجْلِسَيْنِ، فَإِنْ لَمْ يَسْجُدْ وَطَالَ الْفَصْلُ لَمْ يَسْجُدْ. وَسَجْدَةُ الشُّكْرِ لَا
تَدْخُلُ الصَّلَاةَ، وَتُسَنُّ لِلْهُجُومِ نِعْمَةً أَوْ الدِّفَاعِ نِقْمَةً أَوْ رُؤْيَا مُبْتَلًى أَوْ عَاصٍ، وَيُظْهِرُهَا
لِلْعَاصِي لَا لِلْمُبْتَلَى،

(وَلَوْ كَرَّرَ آيَةً) نه گهر نایه تیکی دووباره کرده وه (فِي مَجْلِسَيْنِ) له دوو دانیشگه دا (سَجَدَ
لِكُلِّ) له هه موو جاریکدا سوجه دی (تِلَاوَةً) ده با (وَكَذَا الْمَجْلِسُ) هه روه ها نه گهر له یه ک
دانیشگه دا نایه تیك دوو جار بلتیه وه، هه ردووجار سوجه دی (تِلَاوَةً) ده با (فِي الْأَصَحِّ) له
فه رموده ی پاستردا (وَرَكْعَةٌ) په كهه تیکی نویژ (كَمَجْلِسٍ) وه كو یه ک دانیشگه یه، واته:
نه گهر له په كهه تیكدا نایه تیکی دووباره کرده وه، له فه رموده ی پاستردا: سوجه ش
دووباره ده باته وه (وَرَكْعَتَانِ كَمَجْلِسَيْنِ) دوو په كهه تیش وه كو دوو دانیشگه یه، واته:
نه گهر نایه ته كه ی دووباره کرده وه سوجه ش دووباره ده كاته وه.

(فَإِنْ لَمْ يَسْجُدْ) جا نه گهر له دواى ته واوبوونی نایه ته كه - سوجه دی (تِلَاوَةً) ی نه یرد (وَطَالَ
الْفَصْلُ) ماوه یه کی دریژیش كه وه نئوان ته واوبوونی نایه ته كه و سوجه كه، نه وه (لَمْ يَسْجُدْ)
نابى سوجه كه بیا، كه واته: قه زاش ناكړتیه وه، هه روه كه له زۆریه ی سرچاوه كاندا
فه رموویانه. به لام نه گهر نئوانه كه نزیک بى: وه كه له دواى ته واوبوونی نایه ته كه ی سوجه
یه كسره ته نها نایه تیکی تر بخوینى و یه كسره سوجه دی (تِلَاوَةً) ش بیا، نه و كاته سوجه كه ی
دروست ده بى، هه روه كه (الشروانی) له سه ره تای نه م باسه دا پوون كراوه ته وه.

﴿سوجه دی شوكر﴾

(وَسَجْدَةُ الشُّكْرِ) سوجه دی شوكر (لَا تَدْخُلُ الصَّلَاةَ) ناچیته ناو نویژ، واته: نه گهر
به قه سدی له ناو نویژدا سوجه دی شوكر بیاو بشزانی چه پامه، نویژه كه ی به تال ده بى،
هه روه كه له سرچاوه كاندا فه رموویانه (وَتُسَنُّ) سوجه دی شوكر سوننه ته (لِلْهُجُومِ نِعْمَةً) له
كاتی په یدابوونی نیعمه تیکی نوی: بى خوی، یان بى موسلمانان (أَوْ الدِّفَاعِ نِقْمَةً) یان له
كاتی لاجوونی ناخوشیه ك: له سه ر خوی، یان له سه ر موسولمانان ﴿عَنْ أَبِي بَكْرَةَ﴾:
أَتَى النَّبِيَّ ﷺ أَمْرٌ فَسَرَّ بِهِ فَعَزَّ لِلَّهِ سَاجِدًا ﴿رواه الترمذي وَحَسَنُهُ، بِإِغْمَابِهِ﴾ هه والیكى بى
هات و پى دلفوش بوو، نینجا یه كسره بى خوا كه وه سوجه بردن.

(أَوْ رُؤْيَا مُبْتَلًى) یان له كاتى دیتنى خاوه ن به لایه ك (أَوْ عَاصٍ) یان له كاتى دیتنى
گوناهبارك، واته: سوننه ته سوجه دی شوكر بیا؟ كه خوا له و به لایه، یان له و گوناوه
پاراستویه تی (وَيُظْهِرُهَا) سوننه ته: سوجه دی شوكر ناشكرا بكا (لِلْعَاصِي) بى نه و
گوناهباری گوناوه ده كا، تاكو پووشكین بى به لكی توبه بكا (لَا لِلْمُبْتَلَى) به لام نابى بى
خاوه ن به لا سوجه كه ناشكرا بكا، نه وه كه دلى بشكى.

وَهِيَ كَسَجْدَةِ التَّلَاوَةِ، وَالْأَصَحُّ جَوَازُهُمَا عَلَى الرَّاحِلَةِ لِلْمُسَافِرِ، فَإِنْ سَجَدَ لِتِلَاوَةِ صَلَاةٍ جَازَ عَلَيْهَا قَطْعًا.

(بَابُ)

(وَهِيَ) سجده‌ی شوکر تنها یہ ک سجده یہ (كَسَجْدَةِ التَّلَاوَةِ) وه‌کو سجده‌ی (تِلَاوَةِ) ده‌روه‌ی نویژه: له گشت مهرج و چۆنیه‌تی‌دا، قه‌زاش ناکریته‌وه (وَالْأَصَحُّ) فه‌رموده‌ی پاستر نه‌مه‌یه: (جَوَازُهُمَا) سجده‌ی (تِلَاوَةِ) و سجده‌ی شوکر ه‌ردوکیان دروستن (عَلَى الرَّاحِلَةِ) له سهر پشتی وولاغ (لِلْمُسَافِرِ) بۆ مروفی پی‌یوار: به‌ناماژه‌کردن وه‌ک سجده‌ی نویژی سوننه‌ت (فَإِنْ سَجَدَ لِتِلَاوَةِ صَلَاةٍ) نه‌گهر سجده‌ی برد له به‌ر خویندنی قورپان له ناو نویژدا (جَازَ عَلَيْهَا) نه‌وه سجده‌ی (تِلَاوَةِ) له سهر پشتی وولاغ به‌ناماژه دروسته (قَطْعًا) به‌فه‌رموده‌یه‌کی بپاوه.

﴿پاشکۆ﴾: خوابه‌رستی به‌پوکووعی‌کی‌ته‌نها، واته: که له نویژدا نه‌بی، یان به‌سجده‌یه‌ک: که هۆیه‌کی نه‌بی - ههرچند له دوا‌ی نویژی‌ش بی - گشتی هه‌پامه، هه‌روه‌ها پوکووع، یان سجده‌بردن له به‌ر ده‌ست شیخ و مروفی‌گه‌وره‌دا هه‌پامه، ههرچند به‌روه قیبله‌ش بی، به‌لکو جاری وا هه‌یه: به‌و پوکووع و سجده‌یه کافر ده‌بی (أَعَاذَنَا اللَّهُ تَعَالَى)، هه‌روه‌ک له نۆزیه‌ی سه‌رچاوه‌کاندا پوونیان کردۆته‌وه.

﴿بَابُ: لَهُ بَاسِي نَوِيْزِي سَوْنَهَت﴾

(پیشه‌کی) بزانه: له دوا‌ی نیس‌لامبوون، نویژکردن له گشت خوابه‌رستیه‌کانی لاشه‌یی گه‌وره‌تره، که‌وابو: نویژی‌واجب له گشت واجبه‌کان گه‌وره‌تره و نویژی‌سوننه‌تیش له گشت سوننه‌تیک گه‌وره‌تره، به‌لام قورپان له به‌رکردن و هه‌روه‌ها خه‌ریکبوون به‌زانستی ئایینی خیری نۆزتره له نویژی سوننه‌ت - هه‌روه‌ک نیمامی (شافعی) فه‌رموویه‌تی - چونکه نه‌و دووانه (فَرَضُ الْكِفَايَةِ) نه، هه‌روه‌ک له سه‌رچاوه‌کاندا فه‌رموویانه. هه‌روه‌ها خیری واجب هه‌فتا پله گه‌وره‌تره له خیری سوننه‌ت، هه‌روه‌ک له (تحفة)‌دا فه‌رموویه‌تی.

ئینجا بزانه: پتویسته مروفی موسلمان - له دوا‌ی به‌جیه‌یتانی واجب - نۆز سوننه‌ت بکاو به‌رده‌وام بی له سهر نه‌و سوننه‌تانه‌ی لی‌رده‌دا باسیان ده‌که‌ین - إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى - تا‌کو بی‌یته‌ دۆستی پاسته‌قینه‌ی خوا‌ی‌گه‌وره، هه‌روه‌ک خوا‌ی‌گه‌وره له هه‌دیس‌یک‌ی (قُدُسی)‌دا ده‌فه‌رموی: ﴿مَنْ عَادَى لِي وَلِيًّا فَقَدْ آذَنْتُهُ بِالْحَرْبِ، وَمَا تَقَرَّبْ إِلَيَّ عَبْدِي بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ مِمَّا افْتَرَضْتُهُ عَلَيْهِ، وَلَا يَزَالُ عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالتَّوَالِفِ حَتَّى أَحِبُّهُ...﴾ الح‌ديث رواه البخاري، هه‌ر که‌سی‌ک دزایه‌تی دۆستی‌کی من بکا، نه‌وه به‌پاستی ئا‌گادارم کرده‌وه: جه‌نگی له‌گه‌ل ده‌که‌م، هیچ شتی‌ک له لای من له به‌جیه‌یتانی واجب خۆشه‌ویسته‌تر نیه که به‌نده بیه‌وی

صَلَاةُ النَّفْلِ قِسْمَانِ: قِسْمٌ لَا يُسَنُّ جَمَاعَةً، فَمِنْهُ الرُّوَاتِبُ مَعَ الْفَرَاغِ وَهِيَ: رَكَعَتَانِ قَبْلَ الصُّبْحِ وَرَكَعَتَانِ قَبْلَ الظُّهْرِ وَكَذَا بَعْدَهَا وَبَعْدَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ،

خَوَى بِئِ لَه مِنْ نَزِيكَ بَكَاتِهَو، بهندهی من بردهوام به سوننت كردن خَوَى له من نَزِيكَ دهكاتهوه، تا خَوْشَم دهوئ... تا كَوْتايی ههديسهكه.

جگه له ناوه پَوَكی ئه وه هديسهش نويزه سوننتهكان فاتهواوی نويزه واجبهكان پر دهكهتهوه، هم له قيامه تيشدا-ئه كه له دونيادا- جيگهی ئه نويزه واجبانه دهگرتهوه: كه له بیری چوو ه زايان بَكَاتِهَو، ههروهك له (تحفه) دا پووینی كردوتهوه، له باسی قهزا كردنهوهی نويزيش به بهلگهوه دريژتر پوویمان كردهوه.

﴿الرُّوَاتِبُ﴾: سوننتهكانی دامهزراو له گه ئه نويزه واجبهكاندا ﴿

(صَلَاةُ النَّفْلِ) نويزی سوننت (قِسْمَانِ) دوو بهشن: (قِسْمٌ لَا يُسَنُّ جَمَاعَةً) به شيکیان سوننت نیه: به جهامعت بکړين، بهلکو سوننته به ته نهايی بکړين، چونکه پيغه مبه رڼه به ته نهايی کړونی، به لام نه گره به جهامعتيش بکړين، خودی سوننتهكه دروست ده بی و ناپه سندیش نیه، ههروهك له سهراوههكاندا فرموویانه.

(قِسْمُهُ) ههنديك لهو سوننته تانهی جهامعتيان تى دا سوننت نیه (الرُّوَاتِبُ) ئهوه سوننته دامهزراوانه: كه (مَعَ الْفَرَاغِ) له پيش و له دواى نويزه واجبهكاندا دهكړين (وَهِيَ) ئهوه سوننته دامهزراوانه ئه مانه ن:

(رَكَعَتَانِ قَبْلَ الصُّبْحِ) دوو پهكعته له پيش نويزی سبهينى دا: به نيهتى سوننتهتى پيش نويزی سبهينى، يان به يانى، له دواى فاتحه: له پهكعتهتى يهكه مدا سوپهتى (قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ) و له پهكعتهتى دووه مدا سوپهتى (قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ) دهخوينى، ههروهك (مسلم) گپراويه تيهوه.

جا بزانه: هه نويزیكى سوننته: كه سوپهتى تاييهتى بۆ دانه ندرابى له دواى فاتحه- ئهوه دوو سوپه تانهی پرايردوى تى دا سوننته تن، ههروهك له (تحفه) دا فرموویهتى.

(وَرَكَعَتَانِ قَبْلَ الظُّهْرِ) دوو پهكعته تيش له پيش نويزی نيوه پوڊا: به نيهتى سوننتهتى پيش نيوه پوڊ (وَكذَا بَعْدَهَا) ههروهه دوو پهكعته تيش له دواى نويزی نيوه پوڊا: به نيهتى سوننتهتى دواى نيوه پوڊ (وَبَعْدَ الْمَغْرِبِ) دوو پهكعته تيش له دواى نويزی مه غريدا: به نيهتى سوننتهتى دواى مه غريب (وَالْعِشَاءِ) دوو پهكعته تيش له دواى نويزی عيشادا: به نيهتى سوننتهتى دواى عيشا ﴿عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: حَفِظْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ عَشْرَ رَكَعَاتٍ: رَكَعَتَيْنِ قَبْلَ الظُّهْرِ وَرَكَعَتَيْنِ بَعْدَهَا، وَرَكَعَتَيْنِ بَعْدَ الْمَغْرِبِ فِي بَيْتِهِ، وَرَكَعَتَيْنِ بَعْدَ الْعِشَاءِ، وَرَكَعَتَيْنِ قَبْلَ صَلَاةِ الصُّبْحِ﴾ رواه الشيخان، ده پهكعته سوننته له پيغه مبه رڼه وه بير دى بهردهوام

وَقِيلَ لَا رَاتِبَ لِلْعِشَاءِ، وَقِيلَ أَرْبَعٌ قَبْلَ الظُّهْرِ، وَقِيلَ وَأَرْبَعٌ بَعْدَهَا، وَقِيلَ وَأَرْبَعٌ قَبْلَ
الْعَصْرِ، وَالْجَمِيعُ سُنَّةٌ وَإِنَّمَا الْخِلَافُ فِي الرَّاتِبِ الْمُؤَكَّدِ، وَرَكَعَتَانِ خَفِيفَتَانِ قَبْلَ
الْمَغْرِبِ، قُلْتُ: هُمَا سُنَّةٌ عَلَى الصَّحِيحِ فَقِيَ صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ الْأَمْرُ

ده یکردن: دوو له پیش نیوه پږ و دوو له دواى نیوه پږ، دوو له دواى مه غریب له ماله وه
ده یکردن، دوو له دواى عیشا، دوو له پیش نویژی سبهینی.

(وَقِيلَ) له فهرموده یه کی بی میژدا: (لَا رَاتِبَ لِلْعِشَاءِ) نویژی عیشا سوننه تی دامه زداوی
نیه، چونکه ده گودجی: دوو په کعته که ی حدیسی پابردو وشه ونویژ بن (وَقِيلَ) له
فهرموده یه کی تر دا (أَرْبَعٌ قَبْلَ الظُّهْرِ) چوار په کعته له پیش نویژی نیوه پږدانه (وَقِيلَ) له
فهرموده یه کی تر دا (وَأَرْبَعٌ بَعْدَهَا) چوار په کعته له دواى نویژی نیوه پږدانه، چونکه
پیغه مبه رﷺ ده فهرموئ: ﴿مَنْ حَافَظَ عَلَى أَرْبَعِ رَكَعَاتٍ قَبْلَ الظُّهْرِ وَأَرْبَعٍ بَعْدَهَا حَرَّمَ اللَّهُ
عَلَى التَّارِكِ﴾ رواه أصحاب السنن بسند صحیح، هر که سیك به رده وام چوار په کعته
سوننه له پیش نیوه پږداو چواریش له دواى نیوه پږدا بکا، خواى گه وره له ناگرى
دوزه خ قه ده غه ی ده کا.

(وَقِيلَ أَرْبَعٌ قَبْلَ الْعَصْرِ) له فهرموده یه کدا: چوار په کعته سوننه له پیش نویژی
عه سردانه، پیغه مبه رﷺ ده فهرموئ: ﴿رَحِمَ اللَّهُ امْرَأً صَلَّى قَبْلَ الْعَصْرِ أَرْبَعًا﴾ رواه أبوداود
والترمذی بسند حسن، خوا په حم به و که سه بکا: که له پیش نویژی عه سردا چوار په کعته
سوننه ده کا. هه روه ها دوو په کعته تیش له پیش عه سردا سوننه تن ﴿عَنْ عَلِيٍّ: أَنَّ
النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يُصَلِّي قَبْلَ الْعَصْرِ رَكَعَتَيْنِ﴾ رواه أبوداود یاسناو صحیح، پیغه مبه رﷺ له پیش
نویژی عه سردا دوو په کعته سوننه تی ده کردن.

(وَالْجَمِيعُ سُنَّةٌ) گشت نه وانه ی باسما ن کردن سوننه تن، چونکه له حدیسی (صحیح) دا
هاتون، به لام (وَأَنَّمَا الْخِلَافُ) ته نها جیاوازی (فِي الرَّاتِبِ الْمُؤَكَّدِ) له وه دایه: سوننه ته
دامه زراوه کان کامه یان (سُنَّةٌ مُؤَكَّدَةٌ)، واته: تقد خیرن؟ له فهرموده ی به میژدا: ده
په کعته ته که ی حدیسی یه کم (سُنَّةٌ مُؤَكَّدَةٌ)، چونکه پیغه مبه رﷺ به رده وام کردونی،
نه وانی تریش ته نها سوننه تن.

نینجا بزانه: هر کاتیک چوار په کعته سوننه تی کردن، سوننه ته: هر که دوو په کعته تی
ته و او کردن سه لام بداته وه، هر وه که له (المجموع) دا فهرمویه تی.

(وَقِيلَ) له فهرموده یه کی تر دا (رَكَعَتَانِ خَفِيفَتَانِ) دوو په کعته تی سووک سوننه تن (قَبْلَ
الْمَغْرِبِ) له پیش نویژی مه غریبدا (قُلْتُ) نیعما می (النواوی) ده فهرموئ (هُمَا سُنَّةٌ) نه و دوو
په کعته ته سوننه تن (عَلَى الصَّحِيحِ) له سه ر فهرموده ی پاست (فَقِيَ صَحِيحُ الْبُخَارِيِّ الْأَمْرُ

بِهِمَا، وَبَعْدَ الْجُمُعَةِ أَرْبَعٌ وَقَبْلَهَا مَا قَبْلَ الظُّهْرِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

بِهِمَا) چونکه له حدیسی (بخاری) دا فرمانیان پی کراوه، پیغمبر ﷺ فرمویه تی: ﴿صَلُّوا قَبْلَ صَلَاةِ الْمَغْرِبِ، ثُمَّ قَالَ فِي الثَّلَاثَةِ: لِمَنْ شَاءَ﴾ رواه البخاری، زاد أبوداود: ﴿رَكَعَتَيْنِ﴾. له پیش نویژی مه غریبدا دوو په کعت سوننه بکن، ټینجا له جاری سی یېدا فرموی: بُو ټو که سی حز ده کا.

مهروه ها دوو په کعتیش له پیش نویژی عیشادا سوننه تن، چونکه پیغمبر ﷺ ده فرموی: ﴿بَيْنَ كُلِّ آذَانَيْنِ صَلَاةٌ، ثُمَّ قَالَ فِي الثَّلَاثَةِ: لِمَنْ شَاءَ﴾ رواه الشيخان، له نیوان گشت بانگ و نیقامه ټیکدا نویژیکی سوننه هیه. واته: به یه کدهنگی زانایان: (أَذَانَيْنِ) به بانگو نیقامت ده گوتی، هر وهک له (المجموع) دا فرمویه تی، هم به به لگی حدیسه کی (عبدالله بن الزبیر) داهاتوو، ان شاء الله تعالی.

﴿سوننه تی جومعه﴾

(وَبَعْدَ الْجُمُعَةِ أَرْبَعٌ) له دواي نویژی جومعه چوار په کعت سوننه تن، به نیه تی سوننه تی دواي جومعه، پیغمبر ﷺ ده فرموی: ﴿إِذَا صَلَّيْ أَمَّا أَحَدُكُمْ الْجُمُعَةَ فَلْيُصَلِّ بَعْدَهَا أَرْبَعًا﴾ رواه مسلم، هرکاتیک به کیکتان نویژی جومعه ی کرد، با چوار په کعت نویژی سوننه تیش له دواي دا بکا. مهروه ها دوو په کعتیش له دواي جومعه دا سوننه تن ﴿عَنْ ابْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يُصَلِّي بَعْدَ الْجُمُعَةِ رَكَعَتَيْنِ فِي بَيْتِهِ﴾ رواه الشيخان، پیغمبر ﷺ له دواي جومعه دوو په کعت سوننه تی له ماله وه ده کردن.

(وَقَبْلَهَا) هم له پیش نویژی جومعه شدا نویژی سوننه هیه: به نیه تی سوننه تی پیش جومعه، وهک (مَا قَبْلَ الظُّهْرِ) ټو سوننه تانه ی پیش نیوه پو، واته: یان چوار په کعت، یان دوو په کعت، به به لگی حدیسه کی (أَذَانَيْنِ) ی پابردوو (والله أعلم)، واته: چونکه جومعه ش بانگو نیقامه تی له پیښدا هیه.

هم ﴿عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: مَا مِنْ صَلَاةٍ مَفْرُوضَةٍ إِلَّا وَبَيْنَ يَدَيْهَا رَكَعَتَانِ﴾ رواه ابن حبان وصححه، هر نویژیکی واجب بی، نوو په کعت سوننه تیشی له پیښدا هیه. واته: (جومعه) ش نویژیکی واجب، که وایو: دوو په کعتیشی له پیښدا سوننه. هم ﴿وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ: أَنَّهُ كَانَ يُصَلِّي قَبْلَ الْجُمُعَةِ أَرْبَعًا وَبَعْدَهَا أَرْبَعًا وَكَانَ يَأْمُرُ بِهَا﴾ رواه عبدالرزاق بسند صحیح والترمذي، فهو أثر صحیح، (عبدالله بن مسعود) له پیش نویژی جومعه دا چوار په کعت سوننه تی ده کردن و له دواي جومعه ش چوار په کعتی ده کردن، فرمانیشی دده: خهک ټو سوننه تانه بکا، واته ټم (صحابه) به پیره ش له پیغمبر ﷺ به لگیه کی مه بوه، بویی وای ده کرد.

وَمِنْهُ الْوُثْرُ، وَأَقْلَهُ رَكْعَةٌ وَأَكْثَرُهُ إِحْدَى عَشْرَةَ، وَقِيلَ ثَلَاثَ عَشْرَةَ،

﴿نویژی ووتر﴾

(وَمِنْهُ) یه کیکی تر له و سوننه تانه ی جه ماعه تیان تی دا سوننه ت نیه: (الْوُثْرُ) نویژی ووتره، واته: تاک، (وَأَقْلَهُ) لای که می ووتر (رَكْعَةٌ) ته نها یه ک په که هته، پیغه مبه ر ځ ده فره موی: ﴿الْوُثْرُ حَقٌّ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ، فَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يُوتَرَ بِخَمْسٍ فَلْيَفْعَلْ وَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يُوتَرَ بِثَلَاثٍ فَلْيَفْعَلْ وَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يُوتَرَ بِوَاحِدَةٍ فَلْيَفْعَلْ﴾ رواه أبوداود بسند صالح، سوننه تی ووتر مافیکی پاسته له سه رگشت موسلمانیک، جا هر که سیك پی ځ خوشه: با به پینج په که هته ووتر بکا، هر که سیك پی ځ خوشه: با به سی په که هته ووتر بکا، هر که سیك پی ځ خوشه: با به یه ک په که هته ووتر بکا.

نینجا بزانه: لای که می ووتر ته و او سی په که هته، له دوا ی فاتحه: له په که هته یه که مدا سو په تی ﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾ بخوینی و له په که هته یو و مدا سو په تی ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾ و له په که هته سی یه مدا سو په تی ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ و ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ و ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾ رواه أصحاب السنن بسند حسن.

جا نه گهر ووتره که ی له سی په که هته زیاتر بوو، نه و کاته ش نه و سو په تانه ی پر ابر دوو، له سی په که هته که ی ناخیردا سوننه تن و له وانی پی شداش سوننه ته: سو په ته کانی تر به گو ږه ی پزی قو پشان بخوینی، هره وک له (تحفة) دا پوونی کردو ته و.

(وَأَكْثَرُهُ) لای زوری ووتر له فره مووده ی به هیزی مه زه بیدا (إِحْدَى عَشْرَةَ) یانزه په که هته ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: كَانَ النَّبِيُّ يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ إِحْدَى عَشْرَةَ رَكْعَةً يُسَلِّمُ مِنْ كُلِّ رَكْعَتَيْنِ وَيُوتِرُ مِنْهَا بِوَاحِدَةٍ﴾ رواه الشيخان، پیغه مبه ر ځ به شه وی یانزه په که هته ده کردن و له گشت دوو په که هته کدا سه لامی ده داوه و له و یانزه یه یه کیکی ده کرده تاک. جگه له وانه ش: حه فت په که هته و تو په که هته تیش له حه دیسی (صحیح) دا هاتوه، خیره که ش به گو ږه ی زوری ووتره که یه تی.

(وَقِيلَ) له فره مووده یه کی بی هیزدا: لای زوری ووتر (ثَلَاثَ عَشْرَةَ) سی زده په که هته، هره وک نه و هه له چند حه دیسیکی (بخاری و مسلم) دا هاتوه، به لأم فره مووده ی به هیز و ه لای ده داته و: که دوو انیان له و سی زده یه سوننه تی دوا ی عی ش با ووه، که وایو: له سه ر فره مووده ی به هیز: له یانزه په که هته به نیه تی ووتر- زیاتر دروست نیه، هره وک له زوری ی سه رچاوه کاند ا فره موویانه، هم له فره مووده ی بی هیزیش له سی زده په که هته به نیه تی ووتر- زیاتر دروست نیه، هره وک له (المجموع) دا فره موویه تی.

وَلَمَنْ زَادَ عَلَى رَكْعَةِ الْفَضْلِ وَهُوَ أَفْضَلُ، وَالْوَصْلُ بِتَشَهُدٍ أَوْ تَشَهُدَيْنِ فِي الْآخِرَتَيْنِ،
وَوَقْتُهُ بَيْنَ صَلَاةِ الْعِشَاءِ وَطُلُوعِ الْفَجْرِ.

(وَلَمَنْ زَادَ عَلَى رَكْعَةٍ) دروسته: بۆ ئەو کەسەى لە پەكەتێك زیاتر وەتر دەكا: (أَفْضَلُ) نێوان بخاتە وەترەكەى بە سەلامدانەوه: وەك لە گشت دوو پەكەتێكدا نێت بێنێ و تەحیات بخوێنێ و سەلام بداتەوه، ئینجا بۆ تاكەكەش نێت بێنێ و بېكاو تەحیات بخوێنێ و سەلام بداتەوه، هەروەك لە سەرچاوەكاندا فەرموویانە، یان نێت بێنێ: گشت پەكەتە جووتەكان بە یەكەوه بكا، ئینجا تەحیاتێك بخوێنێ و سەلام بداتەوه، ئینجا بۆ تاكەكەش نێت بێنێ و بېكاو تەحیات بخوێنێ و سەلام بداتەوه، هەروەك لە (القلیوبی) و (الشروانی) دا پوون كراوەتەوه.

(وَهُوَ) ئەو نێوانە بە هەردوو شیوەى پراپر دوو (أَفْضَلُ) خێرى گەورەترە لە پێكۆهەنانى داماتوو، چونكە حەدیسەكانى زۆرتەرن: وەك حەدیسەكەى (عائشە)ى پراپر دوو و هەم حەدیسەكەى ﴿صَلَاةُ اللَّيْلِ مَثْنَى مَثْنَى﴾ رواه الشيخان، نوێژى شەوئى دوو دوو. (وَالْوَصْلُ) هەروەها پێكۆهەنانى پەكەتەكانى وەتریشى بۆ دروسته: (بِتَشَهُدٍ) بە یەك تەحیات، واتە: نێت بێنێ جووتەكان و تاكەكە بە یەكەوه بكاو لە كۆتایى دا یەك تەحیات بخوێنێ و سەلام بداتەوه (أَوْ تَشَهُدَيْنِ) یان بە دوو تەحیات (فِي الْآخِرَتَيْنِ) لە هەردوو پەكەتەكەى ئاخێردا: وەك نێت بێنێ گشت جووتەكان بە یەكەوه بكاو تەحیاتێك بخوێنێ و سەلام نهاتەوه، بەلكو هەلسێتەوه تاكەكەش بكاو تەحیات بخوێنێ، ئینجا سەلام بداتەوه، چونكە ئەم دوو شیوەیهش لە حەدیسى (صحیح) دا هاتون.

بەلام لە حالەتى پێكۆهەناندا لەو دوو تەحیاتە زیاتر دروست نیه، هەم دروستیش نیه تەحیاتەكەى یەكەم لە كۆتایى جووتەكانەوه بباتە ناو جووتەكان، چونكە پێغهەمبەر ﷺ ئەو دوو شیوەى نهكردون، هەروەك لە سەرچاوەكاندا فەرموویانە.

ئینجا بزانە: یەك پەكەت وەتر بكا، یان زیاتر، پێكەوه بېكا، یان نێوانى بخاتى بە سەلامدانەوه، لە گشت حالەتێكدا نێت یەتێ وەتر دەهێنێ، هەروەك لە (المجموع) دا پوونى كریوتەوه، ئینجا سوننەتە لە نوایى وەتر سێ جار بلى: ﴿سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ﴾. ئینجا بلى: ﴿اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ وَبِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ لَا أُحْصِي نَسَاءَ عَلَيْكَ أَلْتُ كَمَا أَتَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ﴾ الحديثان صحيحان رواهما أبو داود وغيره.

(وَوَقْتُهُ) كاتى نوێژى وەتر (بَيْنَ صَلَاةِ الْعِشَاءِ) لە نێوان كرىنى نوێژى عیشاو (وَطُلُوعِ الْفَجْرِ) دەركەوتنى بەیانە، بە (إجماع)ى زاناىان، هەروەك لە (المجموع) دا فەرموویەتى.

كەوابو ئەگەر نوێژى عیشای بە (جمع التقديم) لە كاتى مەغریبدا كرى، ئەو كاتە وەتریشى بۆ دروستە، هەرچەند كاتى عیشاش نهاتى، هەروەك لە زۆریەى سەرچاوەكاندا فەرموویانە.

وَقِيلَ شَرْطُ الْإِيتَارِ بِرَكْعَةٍ سَبْقُ نَفْلِ بَعْدَ الْعِشَاءِ، وَيُسَنُّ جَعْلُهُ آخِرَ صَلَاةِ اللَّيْلِ،

به لام نه گهر نویژی عیشای نه کردبو، یان کردبو بی به لام دروست نه بو، نه و کاته و هتری بۆ دروست نیه، هر چند کوتایی شهویش بی، ههروهه ها نه گهر نویژی عیشای کردو و هتری شی کرد، ئینجا ناشکرا بوو: نویژی عیشای دروست نه بوه، نه و کاته و هتره که شی دروست نه بوه، به لام مهرج نیه: سوننه تی دواي عیشا بکا، به لکو دروسته: و هتر بکا، ئینجا سوننه تی دواي عیشا بکا، ههروهه له (المجموع) دا نه و مه سه لانه ی پوون کردۆته وه.

ههروهه ها نه گهر نویژی عیشای نه کردو ههوتا، نه و کاته ش واجبه: له پێشدا نویژی عیشا قهزا بکاته وه، ئینجا دروسته و هتره که ش قهزا بکاته وه، ههروهه له (تحفة) و (نهاية) دا پوون کراوه توه.

(وَقِيلَ) له فهرمووده یه کی بی هیزدا (شَرْطُ الْإِيتَارِ بِرَكْعَةٍ) مهرجی دروستبوونی و هتر کردن به یه که ره که هت نه وه یه (سَبْقُ نَفْلِ) سوننه تیک له پێش ره که هت که دا بکری (بَعْدَ الْعِشَاءِ) له دواي نویژی عیشا، تا کو به و ره که هت سوننه ته که بییته تاک، به لام له فهرمووده ی راستدا: نه گهر سوننه ته که ش نه کری، نه و کاته ره که هت که نویژه واجبه که ده کاته تاک، نه وهنده ش به سه، ههروهه له زۆریه ی سه رچاوه کاندایه فهرموویانه.

(وَيُسَنُّ) سوننه ته: (جَعْلُهُ آخِرَ صَلَاةِ اللَّيْلِ) گشت و هتره که ی له دواي نویژه کانی شه وئیدا بکا: وه که سوننه تی عیشاو ته پراویح و (تَهَجُّدٌ)، واته: نه و شه و نویژه ی له دواي خه و تن ده کری، پیغه مبه ر ﷺ ده فهرموی: ﴿جَعَلُوا آخِرَ صَلَاتِكُمْ بِاللَّيْلِ وَثَرًا﴾ رواه الشیخان، نویژی و هتر بکه نه ناخیری نویژه کانتان له شه وئیدا. که وابو: نه گهر له ره مه زاندا - ده یویست له دواي ته پراویح زیاتر شه و نویژ بکا، نه و کاته له گه ل ته پراویحدا هیچ به شیکی و هتره که ی به جه ماعت نه کا، به لکو سوننه ته: گشت و هتره که ی بخاته ناخیری شه و نویژه کانی، ههروهه له زۆریه ی سه رچاوه کاندایه فهرموویانه

به لام نه گهر باوه پی وا نه بو له خه و هه شیار بییته وه، یان ماوه ی و هتری نه ده ما، نه و کاته سوننه ته: له دواي سوننه تی عیشادا و هتره که ی بکا.

ئینجا بزانه: نه گهر ته نها و هتره که ش له دواي خه و تن بکا، نه وه خیری زۆتره، چونکه هم ده بیته و هتره هم ده بیته (تَهَجُّدٌ)، ههروهه له (تحفة) و (نهاية) دا فهرموویانه، پیغه مبه ر ﷺ ده فهرموی: ﴿مَنْ خَافَ إِلَّا يَقُومَ مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ فَلْيُوتِرْ أَوَّلُهُ وَمَنْ طَمِعَ أَنْ يَقُومَ آخِرَهُ فَلْيُوتِرْ آخِرَ اللَّيْلِ فَإِنَّ صَلَاةَ آخِرِ اللَّيْلِ مَشْهُودَةٌ وَذَلِكَ أَفْضَلُ﴾ رواه مسلم، هر که سیک بترسی: که له ناخیری شه وئیدا له خه و هه لتهستی، با له سه رته تای شه وئیدا و هتر بکا، هر که سیک به ته ما بوو له ناخیری شه وئیدا له خه و هه لتهستی، با له ناخیری شه وئیدا

فَإِنْ أَوْتَرَ ثُمَّ تَهَجَّدَ لَمْ يُعِدَّهُ، وَقِيلَ يُشَفِّعُهُ بِرَكْعَةٍ ثُمَّ يُعِيدُهُ، وَيُنْدَبُ الْقُنُوتُ آخِرَ وَثَرِهِ
فِي النِّصْفِ الثَّانِي مِنْ رَمَضَانَ، وَقِيلَ كُلِّ السَّنَةِ، وَهُوَ كَقُنُوتِ الصُّبْحِ،

وہتر بکا، چونکہ نویژی ناخیری شوی مه لانیکه نامادهی دہبنو خیریشی گہ ورتہرہ.
واتہ: چونکہ ہم (تہجد) و ہم ورتہرہ.

جا بزانه: ہر کاتیک ورتی کرد پیکہی ورتیکی تری لیدادہ خیری، کہ وابو: (فَإِنْ أَوْتَرَ) نہ گہر
وہتری کرد (ثُمَّ تَهَجَّدَ) نینجا له خو مه لساو (تہجدی) کرد (لَمْ يُعِدَّهُ) دہوست نہ: ورتہرہ کہ
دوبارہ بکاتہ و؟ چونکہ پیغمبر ﷺ دہ فرموی: ﴿لَا وَثَرَانَ فِي لَيْلَةٍ﴾ رواہ اصحاب السنن
بسند حسن، دو ورتہرہ له شو ویکدا نابن. کہ وابو: نہ وندہی توانای ہہیہ له دوی ورتہرہ کہ
جوت جوت شہ و نویژی (تہجد) - دہکا، ہر ورتہرہ له (المجموع) دا فرمویہ تی.

(وَقِيلَ) له فرمودہ ہیکہ بی میزدا (يُشَفِّعُهُ) ورتہرہ کہ دہکاتہ و جوت (بِرَكْعَةٍ) بہ
پہ کعہ تیکی تر (ثُمَّ يُعِيدُهُ) نینجا له دوی (تہجد) ورتہرہ کہی دوبارہ دہکاتہ و، جا بہ
دہ گوتری: (تَقْضُ الْوَثْرَ) ہل وہ شاندنہ وہی ورتہر، بہ لام نہم فرمودہ بی میزہ بہ
حہ دیسہ کہی پابردو و پدہ کرا ورتہ وہ.

(وَيُنْدَبُ الْقُنُوتُ) سوننتہ قونوت بخوینی (آخِرَ وَثَرِهِ) له ناخیری ورتہرہ کہی دا، واتہ: له
دوی پوکووی پہ کعہ تہ تاکہ کہ، ہر چہ ند تہ نہا بہ یہ کہ پہ کعہ تیش ورتہرہ بکا (فِي النِّصْفِ
الثَّانِي) له نیوہی دو و مدہ (مِنْ رَمَضَانَ) له مانگی پہ مہ زاندا ﴿عَنْ عُمَرَ: أَلَسَنَةُ إِذَا انْتَصَفَ
شَهْرُ رَمَضَانَ: أَنْ يَلْعَنَ الْكَفَرَةَ فِي الْوَثْرِ بَعْدَ مَا يَقُولُ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ﴾ رواہ الشیرازی
فی المہذب والرافعی فی العزیز وابن زرقویہ فی الفوائد، وقال الحافظ العسقلانی فی التلخیص:
إسناده حسن، وروی محمد بن نصر: نحوه عن ابن عمر باسناد صحيح، ثمیامی (عمر)
فرموی: ہر کاتیک پہ مہ زان بووہ نیوہ، سوننتہ: له عنت له کافرہ کان بکا له نویژی
وہتردا، له دوی (سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ). واتہ: قونوت بخوینی.

(وَقِيلَ) له فرمودہ ہیکہ بی میزدا (كُلِّ السَّنَةِ) له تہ ووی سالتی دا گشت شہ ویک سوننتہ
له وہتردا قونوت بخوینی، له (المجموع) دا بہ ہلگہی حہ دیسہ کہی دہاتوو - نہم
فرمودہی بہ بہ میز داناوہ.

(وَهُوَ) قونوتی ورتہر (كَقُنُوتِ الصُّبْحِ) وہکو قونوتی نویژی سبہینی: بہ له ووشہ کانی و
شوینی خویندنی و له دہنگ ہل تیان و دہست بہر زکردن و سوجدہی سہ ہوو بی نہ خویندنی و
... ہند ﴿عَنْ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: عَلَّمَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ كَلِمَاتٍ أَقُولُهُنَّ فِي الْوَثْرِ: اَللّٰهُمَّ
اهْدِنِيْ فِيمَنْ هَدَيْتَ...﴾ الحدیث رواہ اصحاب السنن بسند صحیح، پیغمبر ﷺ چہ ند
ووشہ ہیکہ فیترکرم له قونوتی وہتردا بیانلیم: کہ (اَللّٰهُمَّ اهْدِنِيْ فِيمَنْ هَدَيْتَ...) تا کز تایی
حہ دیسہ کہی پابردو و چونیہ تی نویژ کردندا.

(وَيَقُولُ قَبْلَهُ) سَوْنَنَتَهُ: لَهُ بَيْتُ قَوْنُونِي دَابِرُ دَوْدَا ثُمَّ قَوْنُونَتِي نِيْمَامِي (عمر) بَخُونِي:
 اللَّهُمَّ إِنْ لَسْتِ بِكَ وَتَسْتَغْفِرُكَ وَتَسْتَهْدِيكَ وَتُؤْمِنُ بِكَ وَتَتَوَكَّلُ عَلَيْكَ وَتُشْنِي عَلَيْكَ الْخَيْرَ كُلَّهُ،
 لَشُكْرِكَ وَلَا تَكْفُرُكَ وَتَخْلَعُ وَتَتْرُكُ مَنْ يَفْجُرُكَ، اللَّهُمَّ إِنَّاكَ نَعْبُدُ وَلَكَ نُصَلِّي وَكُنْجُدُ وَإِلَيْكَ
 نَسْعَى وَتَخْفُدُ، نَرْجُو رَحْمَتَكَ وَنَخْشَى عَذَابَكَ إِنْ عَذَابَكَ الْجَدُّ بِالْكَفَّارِ مُنْجِقٌ، اللَّهُمَّ عَذَبِ
 الْكَفَرَةِ الَّذِينَ يَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِكَ وَيَكْذِبُونَ رُسُلَكَ وَيَقَاتِلُونَ أَوْلِيَاكَ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِينَ
 وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَأَصْلِحْ ذَاتَ بَيْنِهِمْ وَأَلْفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ وَاجْعَلْ فِي قُلُوبِهِمْ
 الْإِيمَانَ وَالْحِكْمَةَ وَكَيْبَتَهُمْ عَلَى مِلَّةِ رَسُولِكَ وَأُوزِعَهُمْ أَنْ يُؤْفُوا بِعَهْدِكَ الَّذِي عَاهَدْتَهُمْ عَلَيْهِ
 وَأَنْصُرَهُمْ عَلَى عَدُوِّكَ وَعَدُوِّهِمْ إِلَهَ الْحَقِّ وَاجْعَلْنَا مِنْهُمْ ﴿﴾ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ بِإِسْنَادٍ صَحِيحٍ.

(وَأَنَّ الْجَمَاعَةَ تُنْذَبُ) له فرموده‌ی پاستردا: جه‌ماعه‌ت سوننه‌ته (فِي الْوُثْرِ) له نویژی وه‌تری مانگی په‌مه‌زاند (عَقِبَ الثَّرَاوِیْحِ) له دوا‌ی ته‌وا‌بوونی ته‌پا‌ویحی گشت شه‌وټک: له سه‌ره‌تای په‌مه‌زانه‌وه تا کورتایی په‌مه‌زان (جَمَاعَةً) که به جه‌ماعه‌ت ده‌کړین، چونکه له پیښینه‌ی نهم توممه‌ته‌ی نیسلا‌مه‌وه تا نیستا نه‌وها کراوه، هه‌روه‌ک له (تحفة) و (نهایه) دا فرمویانه (والله اعلم).

﴿ صَلَاةُ الضُّحَى: عِشْتَهُ نَوِيزٌ ﴾

٢٠٢

وَأَكْثَرُهَا اثْنَا عَشْرَةَ. وَتَحِيَّةُ الْمَسْجِدِ

(وَأَكْثَرُهَا) لای زوری چیشته نویژ (اثْنَا عَشْرَةَ) دوازده په کعبته، چونکه له حدیسیکی (ضعیف) بی میزدا نه و ژماره یه هاتوه.

به لَام نه گهر لای زوری چیشته نویژ هشت په کعبت بکړی و بؤ گشت دوو په کعبه تیک نیه ت بیښی و ته حیات بخوینی و سه لَام بداته وه، خیری گه وره تره، چونکه به لگه ی هشت په کعبه ته که حدیسیکی (صَحِیح) و به میزه، هه روه که له سرچاوه کاندای پوون کراوه ته وه ﴿عَنْ أُمِّ هَانِئٍ زَيْلِهَا عَنْهَا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُبْحَةَ الصُّحَى ثَمَانِي رَكَعَاتٍ﴾ رواه الشيخان، زاد أبوداود: ﴿يَسْتَمِ مِنْ كُلِّ رَكَعَتَيْنِ﴾. پیغه مبرر هشت په کعبت چیشته نویژی کړدو له گشت دوو په کعبه تیکدا سه لَامی دده اوه.

هه روه ها لای که می چیشته نویژی ته واو: چوار په کعبته، هه روه که له حدیسی (عائشة) له (مسلم) دا هاتوه، هم خوی گه وره له حدیسیکی (قدسی) دا ده فرموی: ﴿يَا أَبْنَا آدَمَ لَا تُعْجِزْنِي مِنْ أَرْبَعِ رَكَعَاتٍ مِنْ أَوَّلِ نَهَارِكَ أَكْفِكَ آخِرَةَ﴾ رواه أبوداود یا سناد صحیح، نه ی ناده میزاد له بیرم مه که له سره تای پوژده که تدا چوار په کعبتم بؤ بکه، منیش تا کړتایی پوژده که ت ده تپاریزم.

ثینجا بزانه: له دوی فاتحه له په کعبته یه که مدا سوننه ته: سوپره تی (والشمس) بخوینی و له دووه مدا سوپره تی (والضحی)، جا نه گهر دوو په کعبت زیاتری کړد، نه و کاته له گشت دوو په کعبه تیکدا له دوی فاتحه له یه کیک (الکافرون) و له ویترا (الاخلاص) ده خوینی، هه روه که له (تحفة) دا فرموی یه تی.

هه روه ها بزانه: کاتی چیشته نویژ له نیوان نه و کاته ی پوژ به قد پمیک به رز ده بی و تا (زوال) ی ده بی، به لَام وا خیرتره: چوار یه کی پوژ بیوا، ثینجا چیشته نویژ بکا، هه روه که له سرچاوه کاندای فرموی یه، چونکه پیغه مبرر ده فرموی: ﴿صَلَاةُ الْأَوَّابِينَ حِينَ تَرْمَضُ الْفَيْصَالُ﴾ رواه مسلم، چیشته نویژ له و کاته یه: که فرخه کانی ووشتر له بهر گه رما سمی ده سووی.

﴿سوننه تی (تَحِيَّةُ الْمَسْجِدِ): سه لَامی مزگه وت﴾

(وَتَحِيَّةُ الْمَسْجِدِ) یه کی کی تر له و سوننه تانه ی جه ماعه تیان تی دا سوننه ت نیه: سوننه تی (تَحِيَّةُ الْمَسْجِدِ) ه، که چوو نه مزگه وت - جگه له (الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ) له (مکه) ی پیر پوژ؟ چونکه له و تی دا نه گهر بیه وی (طواف) بکا، ناپه سه نده: (تَحِيَّةُ الْمَسْجِدِ) له پیش (طواف) دا بکا، چونکه به دوو په کعبه ته که ی دوی (طواف) دیته جی - هه روه هاش هر کاتی که نیقامه تی نویژ کرا، ناپه سه نده: (تَحِيَّةُ الْمَسْجِدِ) بکا، هه روه که له باسی بانگدا به لگه مان بؤ هیناوه و له سرچاوه کانی شدا هر دوو مه سه له پوون کراونه وه.

رَكَعَتَانِ، وَتَحْصُلُ بِفَرْضٍ أَوْ نَفْلٍ آخَرَ، لَا بَرَكَةَ عَلَى الصَّحِيحِ، قُلْتُ: وَكَذَا الْجَنَازَةُ
وَسَجْدَةُ التَّلَاوَةِ وَالشُّكْرِ، وَتَتَكَرَّرُ بِتَكَرُّرِ الدُّخُولِ عَلَى قُرْبِ فِي الْأَصَحِّ وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

(رَكَعَتَانِ) سوننه تی (تَحِيََّةُ الْمَسْجِدِ) دوو په کعبه ته، به نیه تی (تَحِيََّةُ الْمَسْجِدِ)، پیغه مبه رڼه
ده فهرموی: ﴿إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمُ الْمَسْجِدَ فَلَا يَجْلِسُ حَتَّى يُصَلِّيَ رَكَعَتَيْنِ﴾ رواه الشیخان،
هر کاتیک به کیکتان چووہ ناو مزگوت با دانه نیسی تا دوو په کعبه نوژی ده کا. که وایو:
له و پیچ کاتانه شدا که نوژی کردن تیایندا چه پامه، (تَحِيََّةُ الْمَسْجِدِ) هر سوننه ته.
جا بزانه: ناپه سنده (تَحِيََّةُ الْمَسْجِدِ) نه کاو دابنیسی، واته: نه گهر به قه سدی دانیشته،
(تَحِيََّةُ الْمَسْجِدِ) ی له دست ده چی و سوننه نیه قه زای بکاته وه، به لام نه گهر به نه زانی،
یان له بیرى چوو دانیشته و دانیشته که ش که م بوو، یان ماوہ یه که به پیوه پاره سستا، نه و
کاته ماوہ ی (تَحِيََّةُ الْمَسْجِدِ) هر ده مینى و با بیکا.

هر وه ما ناپه سنده به بی ده ستنوژی- بى دانیشن- پرواته ناو مزگوت، جا نه گهر به
بی ده ستنوژی چووہ ناو مزگوت، یان له بهر هر هوپه کی تر (تَحِيََّةُ الْمَسْجِدِ) ی پی نه کرا،
سوننه ته: چوار جار بلی: (سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ)، هر وه که له
پاشکوی مزگوته کاندایه لکه مان بى هیئاو. هر وه ما سوننه ته: له دواى نه و زیکرانه دا
بلی: (وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ) هر وه که له زوری سهرچاوه کاندایه و
مه سله لانه پوون کراونه وه.

(وَتَحْصُلُ) سوننه تی (تَحِيََّةُ الْمَسْجِدِ) دیته چی و خیره که شی ده گاتى (بِفَرْضٍ) به کردنى
نوژی تکی واجب: جا به نه دا بى، یان به قه زای بى، هر چه ند نیه تی (تَحِيََّةُ الْمَسْجِدِ) شی
له گه لدا نه هینى (أَوْ نَفْلٍ آخَرَ) یان به کردنى سوننه تی تکی تر له نوژه سوننه ته کان، هر
چه ند نیه تی (تَحِيََّةُ الْمَسْجِدِ) شی له گه لدا نه هینى، چونکه مه به ست نه وه یه: سوکایه تی به
مزگوت نه کرى، به لکو به نوژی کردنیک پزی لی بندرى.

(لَا رُكْعَةً) به لام به ته نها یه که په کعبه سوننه تی (تَحِيََّةُ الْمَسْجِدِ) نایه ته چی (عَلَى الصَّحِيحِ)
له سهر فهرموده ی راست، چونکه له هه دیسه که دا دوو په کعبه تی فهرموده، نیجا هر به
به لکه ی هه دیسه که: (قُلْتُ) نیامی (النواوی) ده فهرموی (وَكَذَا الْجَنَازَةُ) هر وه ما به نوژی
(جَنَازَةً) و (وَسَجْدَةُ التَّلَاوَةِ وَالشُّكْرِ) به سوجه ی (تِلَاوَةً) و شوکریش (تَحِيََّةُ الْمَسْجِدِ) نایه ته
چی، چونکه نه وانه په کعبه تی تکی ته واییش نین.

(وَتَتَكَرَّرُ) سوننه تی (تَحِيََّةُ الْمَسْجِدِ) دوویاره ده بیته وه (بِتَكَرُّرِ الدُّخُولِ) به هوپى
دوویاره بوونه وه ی چوونه ناو مزگوت (عَلَى قُرْبٍ) له چه ند جار تکی لیك نزدیکدا، واته: هر
جاریک هاته دهر وه و چووہ ژوره وه، سوننه ته (تَحِيََّةُ الْمَسْجِدِ) بکاته وه (فِي الْأَصَحِّ) له
فهرموده ی پاستردا، چونکه له ووشه ی (إِذَا دَخَلَ) ی هه دیسه که وه ما ده فامیتته وه (وَاللَّهُ أَعْلَمُ).

وَيَدْخُلُ وَقْتُ الرُّوَاتِبِ قَبْلَ الْفَرَضِ بِدُخُولِ وَقْتِ الْفَرَضِ وَبَعْدَهُ بِفَعْلِهِ، وَيَخْرُجُ التَّوَعَانُ بِخُرُوجِ وَقْتِ الْفَرَضِ، وَلَوْ فَاتَ التَّفُلُّ الْمُؤَقَّتُ لَدَبَ قَضَاؤُهُ فِي الْأَظْهَرِ.

﴿ قهزاگردنه دوی نویژه سوننه ته کان ﴾

(وَيَدْخُلُ وَقْتُ الرُّوَاتِبِ) کاتی (رَوَاتِب) واته: سوننه ته دامه زراوه کان دادی: (قَبْلَ الْفَرَضِ) نه وانه ی له پیش نویژه واجبه کاندا ده کرین (بِدُخُولِ وَقْتِ الْفَرَضِ) به هاتنی کاتی نویژه واجبه که (وَبَعْدَهُ) کاتی نه وانه ش که له دوی نویژه واجبه کان ده کرین (بِفَعْلِهِ) به کردنی نویژه واجبه که، هر چند نویژه واجبه که ش قهزاکراوه، یان کؤکراوه بی، واته: تا کاتی نویژه واجبه که نه بی، دروست نیه: سوننه ته کانی پیشدای بکا، تا نویژه واجبه که ش به دروستی نه کا، دروست نیه: سوننه ته کانی دواوه ی بکا، جیاوازی نیه: نویژه واجبه که به نه دا بی، یان قهزاکراوه بی، ههروه که له زقریه ی سه رچاوه کاندا پوون کراوه ته وه.

(وَيَخْرُجُ التَّوَعَانُ) کاتی سوننه ته کانی پیش نویژه واجبه کان و دوی نویژه واجبه کان ده رده چی (بِخُرُوجِ وَقْتِ الْفَرَضِ) به ده رچوونی کاتی نویژه واجبه که، جیاوازی نیه: نویژه واجبه که ی کردبی، یان نا، که وابو: نه گهر به قهسدی سوننه ته که ی پیشدای خسته دوی نویژه واجبه که، نه وه دروسته و هر به نه داش داده ندری، ههروه که له (نهایه) و (مغنی) دا فهرموویانه ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا لَمْ يُصَلِّ الْأَرْبَعَ قَبْلَ الظُّهْرِ صَلَاتَيْنِ بَعْدَهَا﴾ رواه الترمذي وحسنه، هر کاتیک پیغه مبه ر﴿ چوار په کمه ته که ی پیش نویژی نیوه پوی نه کردبا، له دوی نویژی نیوه پؤدا ده یکردن.

ئینجا بزانه: له گه ل نه وه شدا ودها خیرتره: سوننه ته که ی پیشدا هر له پیش نویژه واجبه که دا بکا، چونکه پیغه مبه ر﴿ زقرتر وه های کردوه، ته نها له بهر خاتری نویژی به جه ماعت نه بی، نه و کاته ش با سوننه ته که ی پیشدا بخته دوی نویژه واجبه که، چونکه هر کاتیک نیقامت دهستی پی کرا، ناپه سه نده: هیچ سوننه تیک بکا، تا جه ماعت نه و او ده کا، هر چند سوننه تی پیش نویژی سبه ینیش بی، ههروه که له (المجموع) دا فهرموویه تی و له باسی بانگدا به به لگه وه پوونمان کرده وه.

(وَلَوْ فَاتَ التَّفُلُّ الْمُؤَقَّتُ) هر کاتیک سوننه تیکی خاوه ن کات فه وتاو له کاتی خوی دا نه کرا (تَدَبَّ قَضَاؤُهُ) سوننه ته قهزا بکریته وه (فِي الْأَظْهَرِ) له فهرمووده ی به هیزتردا، مه به ست به سوننه تی خاوه ن کات: (رَوَاتِبِ) هر پینج نویژه واجبه کان و نویژی جه ژنه کان و وه تره و ته راویحه و چیشته نویژه و شه و نویژه. پیغه مبه ر﴿ ده فهرموی: ﴿مَنْ نَامَ عَنِ الْوُتْرِ أَوْ نَسِيَ فَلْيُصَلِّ إِذَا ذُكِرَ﴾ رواه أبو داود بإسناد حسن، هر که سیک خه وت، یان له بیرى چو سوننه تی وه تر بکا، هر کاتیک هاته وه بیرى با بیکا.

وَقَسَمَ يُسَنُّ جَمَاعَةً: كَالْعِيدِ وَالْكُسُوفِ وَالْإِسْتِسْقَاءِ، وَهُوَ أَفْضَلُ مِمَّا لَا يُسَنُّ جَمَاعَةً،

هم ﴿وَعَنْ أُمِّ سَلَمَةَ زَيْنَةَ عَنْهَا: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ رَكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْعَصْرِ فَسَأَلْتُهُ؟ فَقَالَ: أَنَا نَاسٌ فَشَغَلُونِي عَنِ الرُّكْعَتَيْنِ بَعْدَ الظُّهْرِ فَهُمَا هَاتَانِ﴾ رواه الشيخان، پیغمبر ﷺ له دواى نویژی عه سر دوو ره کهمت سوننه تی کرد، ئینجا فرموی: خه لکیک هاتنه لام و ماوه یان نه دام دوو ره کهمت سوننه ته که ی دواى نیوه پږ بکم، نه وانه دوو ره کهمت ته که ی دواى نیوه پږ بون نیستا کردند.

هم ﴿وَعَنْ أَبِي قَتَادَةَ وَعِمْرَانَ بْنِ حَصِينٍ ﷺ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ فِي مَسِيرٍ لَهُ فَنَامُوا عَنْ صَلَاةِ الْفَجْرِ فَاسْتَيْقَظُوا بِحَرِّ الشَّمْسِ، فَارْتَحَلُوا وَتَزَلُّوا مَكَانًا آخَرَ، فَأَذَنَ بِلَالٌ وَتَوَضَّعُوا وَصَلُّوا رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ ثُمَّ أَقَامَ بِلَالٌ الصَّلَاةَ فَصَلَّى بِهِمُ النَّبِيُّ ﷺ صَلَاةَ الصُّبْحِ﴾ رواه مسلم وأبو داود، پیغمبر ﷺ (صحابه) کان له کاتی نویژی سبهینی دا خه وتبون و به گهرمای پږی له خه وه لسان-اته: نویژه که یان نه کرد- ئینجا چوونه شوینیکی ترو (بلال الحبشی) بانگی داو ده ستونیان گرتو دوو ره کهمت سوننه تی پیش نویژی سبهینیان قهزا کرده وه، ئینجا (بلال) نیقامه تی نویژی کردو نویژی سبهینیان به جه ماعت له گه لا پیغمبر ﷺ قهزا کرده وه.

ئینجا بزانه: هر سوننه تیک خاوه ن کات نه بی، به لکو خاوه ن هویه ک بی: وه ک نویژی پږزگیان و مانگگیان و باران و سوننه تی ده ستونیو (تحية المسجد) و... هتد، نه وانه هیچیان قهزا ناکرینه وه، هر وه له سه رچاوه کاندای فرمویانه.

﴿ناگاداری﴾ نه و حه دیسانه ی پابردو به لگه نه که جیاوانی نیه: له ماله وه و له سه فهدا (رواتب)- سوننه ته دامه زراوه کان له گه لا نویژه واجبه کاندای ده کرین و له هر دوو حاله تیشدا گشتیان قهزا ده کرینه وه، به لام له ماله وه زیاتر سوننه تن.

ئینجا بزانه: هر که سیك به رده وام بی: له سه نه کردنی (رواتب) هکان، نه وه شاهیدی لوره ناگیری، چونکه سوکایه تی به نایین ده کا، هر وه له زوری سه رچاوه کاندای ناوه پږکی نه م ناگاداریه پوون کراوه ته وه.

﴿بایسی ته پراویعی په مه زان﴾

(وَقَسَمَ) به شیکی تر له نویژه سوننه ته کان: (يُسَنُّ جَمَاعَةً) سوننه ته: به جه ماعت بکرین (کَالْعِيدِ) وه کو نویژی جه زن و (وَالْكُسُوفِ) نویژی پږزگیان و مانگگیان و (وَالْإِسْتِسْقَاءِ) نویژی باران، ان شاء الله هر یه که یان له شوینی خوی دا به به لگوه پوون ده که ینه وه. (وَهُوَ) نه و به شه سوننه تی جه ماعتی تن دا سوننه ته (أَفْضَلُ) خیری گه ورده تره (مِمَّا لَا يُسَنُّ جَمَاعَةً) له و به شه ی جه ماعتی تن دا سوننه تیه، چونکه پیغمبر ﷺ جه ماعتی پږ داناه، نه وه ش به لگی گه ورده تریه که یه تی.

لَكِنَّ الْأَصَحَّ تَفْضِيلُ الرَّائِبَةِ عَلَى التَّرَاوِيحِ، وَأَنَّ الْجَمَاعَةَ تُسَنُّ فِي التَّرَاوِيحِ،

(لَكِنَّ الْأَصَحَّ) به لَام فەرموده‌ی پاستر نه مه‌یه: (تَفْضِيلُ الرَّائِبَةِ) نه و نویره دامه‌زوانه‌ی له گه‌ل نویره واجبه‌کاندا ده‌کرین به گه‌وره‌تر داندراون (عَلَى التَّرَاوِيحِ) له سه‌ر ته‌پاویحی په‌مه‌زان، هر چه‌ند ته‌پاویح به جه‌ماعه‌تیش ده‌کرین، چونکه پیغه‌مبه‌ر ﷺ به‌رده‌وام (رواتب‌ی) کردون، به لَام ته‌نها سیّ شه‌وان ته‌پاویحی له مزگه‌وت کردوه، هه‌روه‌ک له جه‌دیس‌ی (بخاری و مسلم) دا هاتوه.

(وَأَنَّ الْجَمَاعَةَ تُسَنُّ فِي التَّرَاوِيحِ) هر به فەرموده‌ی پاستر سوننه‌ته: ته‌پاویح به جه‌ماعه‌ت بکړین، به (إِجْمَاعِی) (صحابه‌ی) پیغه‌مبه‌ر ﷺ ﴿عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْقَارِيِّ﴾: أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ جَمَعَ النَّاسَ فِي رَمَضَانَ عَلَى أَبِي بِنِ كَعْبٍ فَكَانُوا يُصَلُّونَ بِصَلَاتِهِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، زَادَ الْبَيْهَقِيُّ: ﴿وَالنَّسَاءُ عَلَى سُلَيْمَانَ بْنِ أَبِي حَنْفَةَ﴾ نِیامی (عمر) له مانگی په‌مه‌زاندان پیاوی کۆکردنه‌و. تاکو ته‌پاویح به جه‌ماعه‌ت له پشت (أَبِي بِنِ كَعْبٍ) بکه‌ن و ئافره‌تانیش ته‌پاویح به جه‌ماعه‌ت له پشت (سُلَيْمَانَ بْنِ أَبِي حَنْفَةَ) بکه‌ن.

ئینجا بزانه: ته‌پاویح به جه‌ماعه‌ت بکړین، یان به ته‌نهای بکړین: له گشت چۆنیه‌تیه‌کاندا وه‌کو نویره‌کانی‌ترن، به لَام وه‌ها سوننه‌ته: له دواى فاتحه تا کورتای په‌مه‌زان ختمیک ته‌واو بکا، هه‌روه‌ک له (الاذکان) دا فەرموده‌ی ﷺ له باسی سوږه‌تی دواى فاتحه‌ش پوونمان کرده‌وه.

﴿کات و ژماره‌ی ته‌پاویح﴾

بزانه: کاتی ته‌پاویح له دواى کردنی نویره‌ی عیشاوه ده‌ست پى‌ده‌کاو تا ده‌رکه‌وتنی به‌یان کاته‌که‌ی ده‌میښى وه‌ک سوننه‌تی وه‌تر، واته: نه‌گه‌ر نویره‌ی عیشای به (جمع‌التقدیم) له‌گه‌ل مه‌غرییدا کرد، نه‌و کاته دروسته: ته‌پاویحیش بکا، به لَام نه‌گه‌ر نویره‌ی عیشای نه‌کردبو، یان دروست نه‌بو، نه‌و کاته دروست نیه: ته‌پاویح بکا.

هه‌روه‌ها مه‌رجیش نیه سوننه‌تی دواى عیشا له پیش ته‌پاویحدا بکړی، هه‌روه‌ک له نویره‌ی (وتر) دا پوونمان کرده‌وه.

هه‌روه‌ها بزانه ژماره‌ی ته‌پاویح بیست په‌که‌ته ﴿عَنْ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدٍ﴾: كَانُوا يَقُومُونَ عَلَى عَهْدِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ بَعِشْرِينَ رَكْعَةً رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ بِالْإِسْنَادِ الصَّحِيحِ، له سه‌رده‌می نِیامی (عمر) له مانگی په‌مه‌زاندان بیست په‌که‌ت ته‌پاویحیان ده‌کرد.

ئینجا بزانه: واجبه له گشت دوو په‌که‌تیکدا نیه‌تی ته‌پاویح، یان شه‌و نویره‌ی په‌مه‌زان بیښى و له دواى ته‌حیات سه‌لام بداته‌وه، واته: نه‌گه‌ر له دوو په‌که‌ت زیاتر به یه‌که‌وه بکا ته‌پاویحه‌که‌ی دروست نیه، چونکه به پیچه‌وانه‌ی نه‌و شه‌رعه‌یه: که له پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ پیمان گه‌یشتوه.

هروه ها: له و ژماره یی پابردوو- په نیه تی ته پړاوېچ- زیاتر دروست نیه، ته نها بڼ دانیشتونانی (مدینه) ی پېرؤز دروسته: سی و شش په کعت ته پړاوېچ بکن، چونکه نه وان به هوی دراوسی یه تی پټغه مبررﷺ به شه پرفن، هروه ک له سرچاوه کاند ا نه و مه سه لانه پوون کراونه وه.

ديسان بزانه: له حه دیسټکی تری (صحیح) دا: هه شت په کعتیش ژماره ی ته پړاوېچ هاتووه ﴿عَنْ جَابِرٍ: صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي رَمَضَانَ ثَمَانِ رَكَعَاتٍ ثُمَّ أَوْتَرَ﴾ رواه ابن خزيمة وابن حبان في صحيحهما، پټغه مبررﷺ له مانگی په مه زاندا هه شت په کعتی به جه ماعت له گه لدا کردین، ټینجا وه تری کرد. به لام وه لامي نه و حه دیسه دراوه ته وه: که ده گونجی پټغه مبررﷺ له ماله وه ی بیست په کعت ته کی ته واو کردبی، هروه ک له (الشبراملسی) و (الشروانی) دا پوون کراوه ته وه، واته: چونکه ژماره ی بیست، کرداری (صحابه) کانه و فرموده ی گشت زانایانه، جگه له ټیمام (مالك)، نه و ده فهرموی: ته پړاوېچ سی و شش په کعت ته.

جا نه ی موسلمانانی پړزدار- نه گهر ته پړاوېچ هه شت بی، یان بیست بی- تکایه: ته پړاوېچی مانگی په مه زان له ده ست مه ده و له و بهر که ته خۆت بی پش مه که، چونکه پټغه مبررﷺ ده فهرموی: ﴿مَنْ قَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ﴾ رواه الشيخان، هه ر که سیك له شه وان ی په مه زاندا خواپه رستی بکا، باوه ری پی ه بی و پاداشی له خوا بو ی، له تاوانه بچو که کانی پابردوی ده بوردری.

﴿سونه تی بی ناو﴾

(وَلَا حَصْرَ) هیچ که مارؤیه ک دانه ندراوه (لِلنُّفْلِ الْمُطْلَقِ) بڼ سونه تی بی ناو، واته: نه و سونه تی کات و هوی نیه، له شه ردا ژماره ی بڼ دانه ندراوه و ژماره ی په کعت ته کانیشی دانه ندراوه ﴿عَنْ ثَوْبَانَ: قَالَ الثَّيْبِيُّ: عَلَيْنَا بِكَثْرَةِ السُّجُودِ لِلَّهِ - تَعَالَى - فَأَنَّكَ لَا تَسْجُدُ لِلَّهِ سَجْدَةً إِلَّا رَفَعَكَ اللَّهُ بِهَا دَرَجَةً وَحَطَّ عَنْكَ بِهَا خَطِيئَةٌ﴾ رواه مسلم، پټغه مبررﷺ ده فهرموی: زور نوټ بکه بڼ خوی گوره، چونکه هر سجوده یه ک بڼ خوا بیه ی، خوی گوره پله یه کت به رز ده کاته وه و خراپه یه کیشیت لی ده سپړته وه.

که و ابو: نه گهر حه ز ده کا: په کعت ټیک بکا، نه گهر حه ز ده کا: سه د، یان هه زار په کعت بکا، جیاوازی شه وی و پړؤش نیه، به لام حه پامه: له و پټنج کاتانه دا بیکا: که نوټی سونه تیان تی دا حه پامه، هروه ک باسما ن کرد، که و ابو: دروسته: په کعت ټیک بکا و ته حیات بخوټی و سه لام بداته وه، هروه ک له (المجموع) و (تحفة) دا فهرموویانه.

فَإِنْ أَحْرَمَ بِأَكْثَرِ مِنْ رَكْعَةٍ فَلَهُ التَّشَهُُّدُ فِي كُلِّ رَكْعَتَيْنِ وَفِي كُلِّ رَكْعَةٍ، قُلْتُ: الصَّحِيحُ
مَنْعُهُ فِي كُلِّ رَكْعَةٍ وَاللَّهُ أَعْلَمُ، وَإِذَا نَوَى عَدَدًا فَلَهُ أَنْ يَزِيدَ وَيَنْقُصَ بِشَرْطِ تَغْيِيرِ النِّيَّةِ
قَبْلَهُمَا، وَإِلَّا قُتِلَ، فَلَوْ نَوَى رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ قَامَ إِلَى ثَالِثَةٍ سَهَوًا فَلَا صَحَّ أَلَّا يَقْعُدَ ثُمَّ يَقُومَ
لِلزِّيَادَةِ إِنْ شَاءَ.

هر روزه (فَإِنْ أَحْرَمَ بِأَكْثَرِ مِنْ رَكْعَةٍ) نه گهر نیه تی هینا له په کعه تیک زیاتر سوننه ت بکا
(فَلَهُ التَّشَهُُّدُ فِي كُلِّ رَكْعَتَيْنِ) بوی دروسته: له گشت دوو په کعه تیکدا ته حیات بخوینی و
سه لامیش نه داته وه، به لکو هه لستیتته وه دوو په کعه تی تریش بکا... هتد، ینجا له
کوتایی شدا ته حیات بخوینی و سه لام بداته وه.

هر روزه دروستیښه: هیچ ته حیاتی که نه خوینی تا سوننه ته که ته واو ده بی، ینجا له کوتایی
کوی په کعه ته کاند ا ته حیاتی که بخوینی و سه لام بداته وه، واته: له کوتایی گشت نویژی کی
سوننه تدا - وه که نویژی واجب - ته حیاتی ناخبر پوکنی کی نویژه و واجب بخویندری،
هر روزه له (المجموع) و (مغنی) دا فرموویانه (وَفِي كُلِّ رَكْعَةٍ) له گشت په کعه تیک شدا
دروسته، به لام (قُلْتُ) نیمامی (النواوی) ده فموئی (الصَّحِيحُ مَنْعُهُ) فرموده ی پاست
نه مه یه: قه ده غه یه و دروست نیه (فِي كُلِّ رَكْعَةٍ) له گشت په کعه تیکدا ته حیات بخوینی و
سه لامیش نه داته و (والله أعلم) چونکه نه و جزره نویژه له شهر عدا نه هاتوه.

(وَإِذَا نَوَى عَدَدًا) هر کاتیک له نویژی سوننه تی بی ناودا نیه تی ژماره یه کی په کعه ته کانی
هینا: وه که یه ک، یان دوو، یان سی، یان چوار... هتد، نه وه (فَلَهُ أَنْ يَزِيدَ) بوی دروسته:
له ناو نویژدا له ژماره ی دیارکراو زیاتر بکا و (وَيَنْقُصَ) که متریش بکا، واته: یه ک
په کعه ته که بکاته دوو، یان دوو په کعه ته که بکاته چوار، شش، ... هتد، یان چوار
په کعه ته که بکاته وه دوو، یان یه ک (بِشَرْطِ تَغْيِيرِ النِّيَّةِ قَبْلَهُمَا) به و مه رجه ی له ناو نویژدا
نیه ته که ی بگوئی پیش زیده کردن، یان که مکړنه که (وَإِلَّا) به لام نه گهر له پتیشدا
نیه ته که ی نه گپوئی به بی نیه ت به قه سدی زیده بکا، یان که م بکا (فَتُبْطَلُ) نویژه که ی
به تال ده بی، چونکه نیه تی بق نه هینا و.

به لام نه گهر به قه سدی نه بو، نویژه که به تال نابی، بق وینه: (فَلَوْ نَوَى رَكْعَتَيْنِ) نه گهر
نیه تی دوو په کعه ت سوننه تی هینا (ثُمَّ قَامَ إِلَى ثَالِثَةٍ سَهَوًا) ینجا به سه هوو بق
په کعه تی سی یه م هه لساوه (فَالْأَصَحُّ) فرموده ی پاستر نه مه یه: (أَنَّهُ يَقْعُدُ) واجب
یه کسر بگړتته وه و دانیشی (ثُمَّ يَقُومُ لِلزِّيَادَةِ) ینجا هه لستیتته وه بق په کعه ت زیاده که
(إِنْ شَاءَ) نه گهر حزه بکا له و دوو په کعه ته زیاتر بکا، ینجا له کوتایی دا سوننه ته
سوجه ی سه هوو بیا، به لام نه گهر حزه ی نه کرد له دوو په کعه ت زیاتر بکا، نه و کاته که

قُلْتُ: نَفْلُ اللَّيْلِ أَفْضَلُ وَأَوْسَطُهُ أَفْضَلُ ثُمَّ آخِرُهُ، وَأَنْ يُسَلَّمَ مِنْ كُلِّ رَكَعَتَيْنِ، وَيُسَنُّ التَّهَجُّدُ،

که پاره تہ حیات دہ خویئی و سلام بداتہ وہ، لہ پیش سہ لامدانہ و شدہ سوننتہ سوجدہ ی سہ ہو بیا.

نینجا بزائہ: نہ وہ ی پابردو لہ حالہ تیکدا ہو: کہ نیہ تی ژمارہ ی ہینابی، بہ لام نہ گہر نیہ تی ژمارہ ی نہ ہینا، وہ ک بلی: نیہ تم وہ یہ نویژیکی سوننت بکہم نہ وہ ہر چہ ندی حہ ز بکا کہم بی، یان زقر بی، دروستہ: بیکا، ہر وہا دروستہ: لہ گشت دوو پہ کہہ تیکدا تہ حیات بخویئی و دروستہ: نہ شخویئی، ہر وہا لہ حالہ تہا مہرج نیہ بزائی چہ ند پہ کہہ تی کردہ، کہ و ابو: ہر کاتیک ویستی کوتابی بہ نویژہ کہ بیئی، واجبہ تہ حیاتی ناخیر بخویئی، نینجا سلام بداتہ وہ، ہر وہ لہ (المجموع) دا پوونی کردتہ وہ.

﴿بَاسِی (تَهَجُّد) وَ شَهْ وَ نَوِیژ﴾

پیناسہ: ہر نویژیکی سوننت لہ شہ وی دا بکری، پی ی دہ گوتری: (صَلَاةُ اللَّيْلِ) واتہ: شہ ونویژ، بہ لام (تَهَجُّد) بہ ونویژ کردنہ دہ گوتری: کہ بہ شہ وی لہ دوی خہ وتن و لہ دوی کردنی نویژی عیشادا بکری، جیاوازی نیہ نہ ونویژہ: سوننت بی، یان واجب: وہ ک نویژ قہزا کردنہ وہ، ہر وہ لہ حاشیہ کانی (القلیوبی) و (البجیرمی) و (الشروانی) دا پوون کراوہ تہ وہ، کہ واتہ: گشت (تَهَجُّد) یک شہ ونویژی پی دہ گوتری، بہ لام گشت شہ ونویژیک (تَهَجُّد) ی پی ناگوتری.

(قُلْتُ) نِیَمَامِی (النَوَای) دہ فہرموی (نَفْلُ اللَّيْلِ) سوننتہ بی تاوہ کانی شہ وی (أَفْضَلُ) خیریان گہ ورتہ لہ سوننتہ بی تاوہ کانی پوژی، پیغہ مہر ﴿دہ فہرموی: ﴿أَفْضَلُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الْفَرِيضَةِ صَلَاةُ اللَّيْلِ﴾ رواہ مسلم، گہ ورتہ ترین نویژ لہ دوی نویژی واجب شہ ونویژہ. (وَأَوْسَطُهُ) ناوہ ندی شہ وی نہ گہر بکریتہ سی بہش (أَفْضَلُ) خیری گہ ورتہ لہ سہرہ تاو ناخیری شہ وی (ثُمَّ) نینجا (آخِرُهُ) ناخیری شہ ویش خیری گہ ورتہ لہ نیوہ ی یہ کہمی شہ وی، نہ گہر بیکاتہ دوو بہش.

(وَأَنْ يُسَلَّمَ مِنْ كُلِّ رَكَعَتَيْنِ) نہ و کہہ سی بہ شہ وی، یان بہ پوژی نویژی سوننت دہ کا، سوننتہ: لہ گشت دوو پہ کہہ تیکدا لہ دوی تہ حیات سلام بداتہ وہ، پیغہ مہر ﴿دہ فہرموی: ﴿صَلَاةُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ مَثْنِي مَثْنِي﴾ رواہ ابوداود یاسناد صحیح، سوننتہ کانی شہ وی و پوژی دوو دووہ.

(وَيُسَنُّ التَّهَجُّدُ) سوننتہ (تَهَجُّد) بکا، واتہ: بہ شہ و لہ خہ و لسی و نویژ بکا، چونکہ پیغہ مہر ﴿بہ ردہ وام کردیہ تی، خوی گہ ورتہ دہ فہرموی: ﴿وَمِنْ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَّكَ﴾ بہ شیکی شہ وی لہ خہ و لسی و بق خوت نویژی زیاتر بق خوا بکہ.

وَيُكْرَهُ قِيَامُ كُلِّ اللَّيْلِ دَائِمًا وَتَخْصِصُ لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ بَقِيَامٍ، وَتَرْكُ تَهْجُدِ اعْتَادَهُ، وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

ثِنْجَا بَزَانَه: پيڻغه مبرڪ ﷺ ده فہرموى: ﴿إِذَا قَامَ أَحَدُكُمْ مِنَ اللَّيْلِ فَلْيَفْتَحْ صَلَاتَهُ بِرَكَعَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ﴾ رواہ مسلم، ہر کاتیک یہ کیکتان بہ شوہ لہ خو و ہ لسا بؤ (تہجد) کردن، با لہ پیشدا بہ دوو پدہ کعتی سوک دہست بہ نویژ بکا.

(وَيُكْرَهُ) ناپہ سندہ (قِيَامُ كُلِّ اللَّيْلِ) بہ شوہی تا بہ یانی نہ خوہی (دائماً) بہ بہردہ وامی، جا خواہ رستی بکا، یان نہ یکا ﴿عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَ لِيَ النَّبِيِّ ﷺ: أَلَمْ أَخْبَرَ: أَلَمْ تَقُومِ اللَّيْلَ وَتَصُومِ النَّهَارَ؟ قُلْتُ: إِنِّي أَفْعَلُ ذَلِكَ. قَالَ: فَإِنَّكَ إِنِ فَعَلْتَ ذَلِكَ هَجَمْتَ عَيْنَكَ وَفَقِهْتَ نَفْسَكَ، وَإِنْ تَلَفَسِكَ حَقٌّ وَلَأَهْلِكَ حَقٌّ، فَصُمْ وَأَفْطِرْ وَقُمْ وَكَمْ﴾ رواہ الشیخان، نہدی پی یان نہ گوتم: تو بہ شوہی تا بہ یانی ناخوہی بہ پؤژیش بہ پؤژوو دہبی؟ گوتم: بہ لی وا دہ کہم. فہرموى: نہ گہر بہردہ وام وا بکہی، چاوت بی ہیز دہبی و گیانت ماندوو دہبی، گیانت مافی لہ سہر تو ہیہ و ژنہ کہشت مافی لہ سہر تو ہیہ، کہ و ابوہا ہندی پؤژ بہ پؤژوو بہ و ہندی کیش بہ پؤژوو مہ بہ، بہ شیکی شوہی بخوہو بہ شیکیشی ہلہسہ شوہ و نویژ بکہ.

کہ واتہ: نہ گہر بہردہ وام نہبو لہ سہر نہخوہتنی شوہی تا بہ یانی، نہ و کاتہ ناپہ سند نہی، چونکہ بی ہیز نابی و مافی خوہی و ژنہ کہی پی دہدری، ہر و ہک سوننہ تہ: دہ شوہ کہی ناخیری پدہ مہ زان تا بہ یانی نہخوہی و خواہ رستی بکا، ہر و ہک لہ سہر چاوہ کاندہ فہرمویانہ، چونکہ لہ (بخاری) دا ہاتوہ.

(وَتَخْصِصُ لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ بَقِيَامٍ) ہر و ہا ناپہ سندہ بہ تاییہ تی تہنہا لہ شوہی جومعہ دا شوہ و نویژ بکا، پيڻغه مبرڪ ﷺ ده فہرموى: ﴿لَا تَخْصُوا لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ بِقِيَامٍ مِنْ بَيْنِ اللَّيَالِي﴾ رواہ مسلم، تہنہا شوہی ہینی لہ نیوان شوہ و کاندہ تاییہت مہ کن بہ نویژ کردن. واتہ: نہ گہر تاییہ تہ کہ بہ نویژ کردن نہبو، بہ لکو بہ شتیکی تر بوو: و ہک سہ لاوات لیڈان لہ سہر پيڻغه مبرڪ ﷺ نہ و کاتہ ناپہ سند نہی، چونکہ سہ لاوات لیڈان لہ شوہی جومعہ دا سوننہ تہ، ہر و ہک لہ (نہایہ و) (مغنی) دا فہمویانہ و لہ حہ دیسی (صحیح) دا بہ لگی ہیہ.

(وَتَرْكُ تَهْجُدِ) ہر و ہا ناپہ سندہ واز لہ (تہجد) یك بیئی: کہ (اعْتَادَهُ) کرد بیئیہ پیشہی خوہی (والله أعلم) پيڻغه مبرڪ ﷺ فہرموى: ﴿يَا عَبْدَ اللَّهِ لَا تُكُنْ مِثْلَ فُلَانٍ كَانَ يَقُومُ اللَّيْلَ فَتَرَكَ قِيَامَ اللَّيْلِ﴾ رواہ الشیخان، نہی (عبدالله) و ہک فلانکس نہ کہی: کاتی خوہی شوہ و نویژی دہ کرد، جا وازی لہ شوہ و نویژ ہینا.

کہ و ابو: ہر نہ و ہندہ شوہ و نویژہ بکاتہ پیشہی خوہی: کہ بتوانی لہ سہری بہردہ وام بی، چونکہ پيڻغه مبرڪ ﷺ ده فہرموى: ﴿عَلَيْكُمْ مِنَ الْأَعْمَالِ مَا تُطِيقُونَ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَمَلُّ حَتَّى تَمَلُّوا

وَأَنَّ أَحَبَّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ - تَعَالَى - مَا ذُورِمَ عَلَيْهِ وَإِنْ قَلَّ ﴿﴾ رواه الشيخان واللفظ لمسلم، هر نه‌ونده کرده‌وانه بکنه پیشه‌ی خوتان: که بتوانن له سهری به‌رده‌وام بن، چونکه خوی گه‌وره خیری کرده‌وه‌کانتان لی‌تابری تا نیوه واز دینن، خۆشه‌ویسترتینی‌کره‌وه‌کان له لای خوی‌گه‌وره نه‌و کرده‌ویه: به به‌رده‌وامی بکری هر چند که‌میش بی.

که‌وابو: نه‌ی موسلمان‌ی‌پیزدار، نه‌و هه‌له له‌ده‌ست خۆت مه‌ده‌و به‌شه‌و له‌خه‌و هه‌لسه‌و شه‌ونویژ بکه، هر چند ته‌نها دوو په‌که‌متیش بی، پی‌غه‌مبه‌ر ﴿﴾ ده‌فه‌رموی: ﴿عَلَيْكُمْ بِقِيَامِ اللَّيْلِ فَإِنَّهُ ذَابُ الصَّالِحِينَ قَبْلَكُمْ، وَهُوَ قُرْبَةٌ إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَمَكْفَرَةٌ لِلْسَّيِّئَاتِ وَمَنْهَاجٌ عَنِ الْأَلَمِ وَمَطْرَدَةٌ لِلدَّاءِ عَنِ الْجَسَدِ﴾ رواه أحمد وغيره قال العزیزی هو حديث صحيح، شه‌ونویژ بکن، چونکه شه‌ونویژ پیشه‌ی پیاوچا‌کانی پیش نیوه‌یه و شه‌ونویژ له‌خوی خوتان نزیکتان ده‌کاته‌وه‌و تا‌وانه‌کانتان داده‌پۆشی و گونا‌هتان لی‌قه‌ده‌غه ده‌کا‌و ده‌رد له لاشه‌تان ده‌رده‌کا.

ئینجا بزانه: در‌یژ‌کردنه‌وه‌ی نویژ: به‌خویندنی‌قورئان له‌دوای فاتحه، خیری گه‌وره‌تره له‌زۆر نویژ‌کردن، هه‌روه‌ها-جگه له‌نویژ‌کردنیش-دوعا‌کردن و (أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ) زۆر خیره له‌گشت کاتی‌کی‌شه‌وی‌دا، به‌تایبه‌تی له‌کاتی (سَحَر) = به‌ره‌به‌یاندای خیری گه‌وره‌تره، هه‌روه‌ک له‌سه‌رچاوه‌کاندا نه‌م باسه‌هه‌ون کراوه‌ته‌وه، خوی گه‌وره ده‌فه‌رموی: ﴿كَانُوا قَلِيلًا مِنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ﴾ پیاوچا‌که له‌خواتر‌سه‌کان به‌شه‌وی که‌م ده‌خه‌وتن و شه‌ونویژیان ده‌کردو له‌کاتی به‌ره‌به‌یاندای تکای لی‌خۆش‌بوونی گونا‌ه‌کانیان له‌خوا ده‌کردو ده‌یان‌گوت: (أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ).

جا نه‌گه‌ر نه‌گونجا ده‌ستنویژ بگری شه‌ونویژ بکه‌ی، هه‌و له‌قبیله‌خۆت به‌زیکرو دوعا خه‌ریک بکه، تا‌کو به‌په‌حمی خوی گه‌وره له‌پۆلی خوا‌په‌رستانی‌شه‌وی بنووسری‌ی، هه‌روه‌ک له‌ (إحياء علوم الدين) دا‌فه‌موویه‌تی.

﴿پاشکۆ ده‌رباره‌ی چهند سوننه‌تی‌کی‌تر﴾

ئینجا بزانه: چهند سوننه‌تی‌کی‌تر ماوه، جه‌ماعه‌تیان تی‌دا سوننه‌ت نیه، له‌زۆریه‌ی سه‌رچاوه‌کاندا گوتراون، ئیمه‌ش هه‌ندی‌کیان ده‌هینن:

یه‌که‌م: (صَلَاةُ الْإِسْتِخَارَةِ): داوا‌کردنی‌کاره‌که‌ی باشت‌ر، هه‌ر که‌سی‌ک دوو دل‌بوو، ئایا نه‌م کاره‌حه‌لاله‌بکا، یان نا، با دوو په‌که‌مت سوننه‌ت بکا، به‌نیه‌تی (صَلَاةُ الْإِسْتِخَارَةِ)، ئینجا له‌دوای‌سه‌لامدانه‌وه، نه‌م دوعایه‌بکا: ﴿اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَخِيرُكَ بِعِلْمِكَ وَأَسْتَقْدِرُكَ بِقُدْرَتِكَ وَأَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ الْعَظِيمِ فَإِنَّكَ تَقْدِرُ وَلَا أَقْدِرُ وَتَعْلَمُ وَلَا أَعْلَمُ وَأَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ، اللَّهُمَّ

إِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ (...) خَيَّرَ لِي فِي دِينِي وَدُنْيَايَ وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةُ أَمْرِي - عاجله و آجله - فَأَقْدَرُهُ لِي وَيَسِّرُهُ لِي ثُمَّ بَارَكْ لِي فِيهِ، اَللّهُمَّ وَإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ (...) شَرٌّ لِي فِي دِينِي وَدُنْيَايَ وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةُ أَمْرِي - عاجله و آجله - فَأَصْرِفْهُ عَنِّي وَاصْرِفْنِي عَنْهُ وَاقْدُرْ لِي الْخَيْرَ حَيْثُ كَانَ ثُمَّ أَرْضِنِي بِهِ ﴿﴾ رواه البخاري.

ئينجا بزانه: له شويني دوو كه وانه كاندا ناوي كاره كه ده ميئي، جا له دواي دوو عايه كه دلي بؤ كام لا پويشت نه و لايه ده كا، هه روه ها بزانه: بؤ كردني كاري (واجب)، يان (سنة)، هه روه ها بؤ نه كردني كاري (حرام)، يان (مكروه)، نويژي (استخارة) ناكري و سوننه ت نيه، هه روه كه له (فتح الباري) دا پوون كراوه ته وه.

دوووم: (صَلَاةُ التَّسْبِيحِ)، هه رچه ند حه ديسه كه ي مييزه، به لام چونكه له زؤر پيگه وه هاتووه، بووه ته (حَسَنٌ لِكَثْرَةِ طُرُقِهِ)، هه روه كه له (تُحْفَةٌ) دا فه رمويه تي، كه واته: حه ديسه كه ره فتاري پي ده كري، جا نه و نويژه چوار ره كه ته: به يه كه سه لام، يان به دوو سه لام، به نيه تي (صَلَاةُ التَّسْبِيحِ) نويژه كه داده به ستي، ئينجا له دواي خويندني فاتيه و سوپه ت پانزه جار ده لي: (سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ). ئينجا له پوكووعا ده جاري تريش ده يلي، ئينجا له پوكووع هه لده ستيته وه و ده جاري تر ده يلي، ئينجا له سوجه ده يه كه مدا ده جاري تر ده يلي و له دانيشتنني نيوان سوجه ده كاندا ده جار ده يلي و له سوجه ده ي دووه مدا ده جار ده يلي و له دواي سوجه ده ي دووم بؤ (جَلْسَةُ الْإِسْتِرَاحَةِ)، يان بؤ ته حيات داده نيشي و ده جار ده يلي، نه وه ده كاته حه فتاو پينج، ئينجا هه لده ستيته وه و له ره كه ته ي دووم و سي يه و چواره م به هه مان ژماره ده يليته وه، تا سي سه د جار ته واو ده بي، هه روه ها به شيوه يه كي تريش دروسته: وه كه له پيش فاتيه ده پانزه جار بيلي و له دواي فاتيه و سوپه تيش ده جار، واته: له دواي سوجه ده ي دووم له (جَلْسَةُ الْإِسْتِرَاحَةِ) دا هيج جار يك نه يلي.

سي يه م: (سُنَّةُ الْقَتْلِ)، هه ر كاتي ك ويسترا بكوژي: به هه ق، يان به ناهه ق - نه گه ر ماوه ي هه بو - سوننه ته دوو ره كه ته بكا، به نيه تي سوننه تي (الْقَتْل) - كوشتن، هه روه كه (خُبَيْبٌ ؑ) له سه رده مي پيغه مبه ر ؑ له (مكة) دا كردي له و كاته ي كافره كان برديان بيكوژن، هه روه كه له (بخاري) دا گيژدراوه ته وه.

چواره م: (صَلَاةُ التَّوْبَةِ)، هه ر كاتي ك گونا هيكي كريد ويستي توبه بكا، ده ستنويژ ده گري و دوو ره كه ته به نيه تي (صَلَاةُ التَّوْبَةِ) ده كا و له دواي سه لامدانه وه ده ست به (أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ) ده كا، خواي گه وه ده يبورئ، هه روه كه له (ترمذي) و (ابن ماجه) دا (بسند حسن) گيژدراوه ته وه.

(کتابُ صَلَاةِ الْجَمَاعَةِ)

هِيَ فِي الْفَرَائِضِ غَيْرِ الْجُمُعَةِ سُنَّةٌ مُؤَكَّدَةٌ، وَقِيلَ فَرَضُ كِفَايَةِ لِلرِّجَالِ
يُتَجَنَّبُ: (سُنَّةُ السُّفَرِ)، کاتی چوونه سه فر له ماله ودا، کاتی گه پانه ودهش له مزگه وندا
دوو په کعته به نيه تی (سُنَّةُ السُّفَرِ) ده کا، هه روه ک له پاشکوی (صَلَاةُ الْمُسَافِرِ) دا به
به لکه وه پوونیان ده که ینه وه، اِنْ شَاءَ اللهُ تَعَالَى.

شه شه م: دوو په کعته به نيه تی بووک گواستنه وه، هم بق بووک و هم بق زاوا له پيش به
زاوا بووندا سوننه تن.

هه فته م: (صَلَاةُ الْأَوَابِينَ)، له نيوان مه غريبو عيشادا، لای که می چوار، یان شه ش
په کعته، لای زوری بیست په کعته به نيه تی (صَلَاةُ الْأَوَابِينَ). ټینجا بزانه (صَلَاةُ
الْأَوَابِينَ) هم به (صَلَاةُ الضُّحَى): چيشته نويزيش ده گوتی.

هه شته م: (صَلَاةُ الْإِشْرَاقِ)، کاتیک پوز به قه د پمیک به رز بڼوه، دوو په کعته به نيه تی
(سُنَّةُ الْإِشْرَاقِ) سوننه ته، ټینجا بزانه: نه مه یان جگه له (صَلَاةُ الضُّحَى) به.

جا بزانه: له و سوننه تانه ی پراېر دوو له دوی فاتحه: له په کعته یه که مدا سوپه تی (قُلْ
يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ) و له دوو مدا (قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ) سوننه ته.

به لام ناگاداريه: (صَلَاةُ الرُّغَائِبِ): که دوانزه په کعته له شهوی یه که م جومعه ی مانگی
(رَجَب) دا ده کړی و هم نويزی شه و به رات: که سه د په کعته له شهوی نیوه ی شه عباندا
ده کړی، هه ردوکیان (بِدْعَةٌ) یه کی ناشیرن و هه دیسه کانیشیان درونه و پاست نینه،
که و ابو: له هه کتیبیکدا نوو سربان، پی ی هه له هه له تی، هه روه ک له سه رچاوه کاندا
پوون کراوه ته وه، والله اعلم.

﴿کتابُ صَلَاةِ الْجَمَاعَةِ: په رتوکی نويزی جه ماعت﴾

(هې) جه ماعت کړدن (فِي الْفَرَائِضِ) له هه پېنچ نويزه واجبه کاندا - (غَيْرِ الْجُمُعَةِ) جگه له
نويزی جومعه - (سُنَّةٌ مُؤَكَّدَةٌ) سوننه ټيکی (مُؤَكَّدَةٌ) زور خیره، چونکه پېغه مبه رڼه
به رده وام کړدويه تی و هم ده شفه رموی: ﴿صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ تَفْضُلُ صَلَاةِ الْفَرْدِ بِسَبْعٍ وَعِشْرِينَ
دَرَجَةً﴾ رواه الشیخان، نويزی به جه ماعت خیری گوره تره له نويزی به ته نها: به بیست و
هفت پله.

(وَقِيلَ) له هه رموده یه کدا که به پاستر داندراره: (فَرَضُ كِفَايَةٍ لِلرِّجَالِ) نويزی به
جه ماعت (فَرَضُ الْكِفَايَةِ) به بق پیاوان، پېغه مبه رڼه ده هه رموی: ﴿مَا مِنْ ثَلَاثَةٍ فِي قَرْيَةٍ وَلَا
بَدْوٍ لَا تَقَامُ فِيهِمُ الصَّلَاةُ إِلَّا اسْتَحُوذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ، فَعَلَيْكَ بِالْجَمَاعَةِ فَإِنَّمَا يَأْكُلُ الذَّنْبَ مِنَ
الْعَنَمِ الْقَاصِيَةِ﴾ رواه أبو داود والنسائي یاسناد صحیح، له هه دتیه ک و له هه روه به

فَتَجِبُ بِحَيْثُ يَظْهَرُ الشَّعَارُ فِي الْقَرْيَةِ فَإِنْ امْتَنَعُوا كُلُّهُمْ قُوتِلُوا، وَلَا يَتَأَكَّدُ التَّذَبُّ
لِلنِّسَاءِ تَأَكَّدُهُ لِلرِّجَالِ فِي الْأَصَحِّ، قُلْتُ: الْأَصَحُّ الْمَنْصُوصُ أَنَّهَا فَرَضُ كِفَايَةِ

په شماليکدا سې پياو هېښو نوږي به جه ماعت نه کړي، شهيتان زال ده بې به سهريندا،
که واپو! هر له گهل جه ماعت دا به، چونکه گورک مه پي به تنها ده خوا.

ئينجا که جه ماعت بې پياوان (فَرَضُ الْكِفَايَةِ) بې (فَتَجِبُ) واجبه: جه ماعت بکړي له هر
پينج نوږه کاند (بَحَيْثُ) به شپوه يه کي وه: که (يَظْهَرُ الشَّعَارُ) دروشمي جه ماعت
ناشکرا بېي (فِي الْقَرْيَةِ) له شوښيکي ديه که دا نه گهر بچوک بې، به لام نه گهر ديه که، يان
هوبه په شماله که گهره بون، يان شوښه که شار بو، نه و کاته واجبه: له چهند شوښيکدا
جه ماعت بکړي له گشت شوښيکدا به شپوه يه کي وه: دروشمه که ي ناشکرا بېي: هر
که سيک بيه وي جه ماعت بکا بتواني به بې ماندو وېوونکي زور بگاته شوښه که.

که واپو: نه گهر له ناو بازپدا، يان له ناو ماليکدا جه ماعت کرا، پټويسته: به شپوه يه کي
وه: ده رگاگان بکړنه وه: که هيچ که سيک شهرم نه کا بجيته ژوره وه، هروک له
(تُحَقِّقُ) (نَهَايَةِ) دا فهرموويانه.

ئينجا (فَإِنْ امْتَنَعُوا كُلُّهُمْ) نه گهر خه لکي ديه که، يان گهره که، گشتيان پک که وټن
جه ماعت نه کن (قُوتِلُوا) له لايه پيشه وایي اسلام، يان جيگره که ي جه نگان له گهل
ده کړي، تا توبه ده کن و به ناشکرا ي جه ماعت ده کن، که واته: نه گهر پککه وټنه که يان
له سر جه ماعت نه کردن به گشتي نه بو، به لکو چينيکي که م له گشت شوښيکدا
جه ماعت يان ده کردو دروشمه که شيان ناشکرا ده کرد، نه وه جه ماعت که به نه وان پک
دي و تاوانيش له سر خه لکي تر لاده چي، هروک له سرچاوه کاند پوون کراوه ته وه.

ئينجا بزانه: جه ماعت بؤ نافرده تان هيچ کاتيک نه (فَرَضُ الْعَيْنِ) و نه (فَرَضُ الْكِفَايَةِ) ش
نيه، به لکو سوننه ته، جا له گهل نه وه شدا (وَلَا يَتَأَكَّدُ التَّذَبُّ لِلنِّسَاءِ) نه وه نده به گرنګي
داوای جه ماعت له نافرده تان ناکړي (تَأَكَّدُهُ لِلرِّجَالِ) وه که به گرنګي داوا له پياوان ده کړي
(فِي الْأَصَحِّ) له فهرمووده ي پاستردا، هر چنده ش بلين بې پياوان سوننه ته، که واپو:
جه ماعت نه کردن بې نافرده تان ناپه سنديش نيه.

(قُلْتُ) نيمامي (النواوي) ده فهرموي (الْأَصَحُّ الْمَنْصُوصُ) ده ققي فهرمووده ي پاستر که
نيمامي (شافيعي) ش فهرموويه تي (أَنَّهَا فَرَضُ كِفَايَةٍ) جه ماعت (فَرَضُ الْكِفَايَةِ) به، له هر
پينج نوږه کاند - جگه له جومعه - له سر پياواني بالغ و نازادو نيشته جي، به به لگي
حه ديسه که ي پراېردو.

وَقِيلَ فَرَضُ عَيْنٍ، وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَفِي الْمَسْجِدِ لِقَائِ الْمَرْأَةِ أَفْضَلُ،

(وَقِيلَ) له فرموده یه کی بی میزدا (فَرَضُ عَيْنٍ) جهامعت له سر پیاوان (فَرَضُ الْعَيْنِ) هو واجبه: گشت پیاویک بیکا، چونکه پیغهمبر ﷺ ده فرموی: ﴿لَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ أَمُرَّ بِالصَّلَاةِ فَتَقَامَ، ثُمَّ أَمُرَّ رَجُلًا فَيُصَلِّيَ بِالنَّاسِ، ثُمَّ أُلْطِقَ مَعِيَ بِرِجَالٍ مَعَهُمْ حُزْمٌ مِنْ حَطَبٍ إِلَى قَوْمٍ لَا يَشْهَدُونَ الصَّلَاةَ فَأُحْرِقَ عَلَيْهِمْ بِبُوتِهِمْ بِالنَّارِ﴾ رواه الشيخان، ویستم فرمان بدهم نیقامه تی نویژ بگری، نینجا فرمان بدهم پیاویک جهامعت بق خه لکی بکا، نینجا منیش چند پیاویک له گه ل خوم بیهم - که باوه شه داریان پی بی - و بجم مالی نهو که سانه به ناگر بسوتینم: که نایه ن نویژ به جهامعت بکه ن.

جا بزانه: وه لایمی نهو فرموده یه وه ها دراوه ته وه: که نهو حدیسه ده رباره ی (مُتَافِقٌ) - دوو پوهو کان گو تراوه، که وایو: فرموده ی (فَرَضُ الْكِفَايَةِ) راستره (وَاللَّهُ أَعْلَمُ). دیسان بزانه: جهامعت له نویژی جومعه دا (فَرَضُ الْعَيْنِ) هو له چند نویژیکی سوننه تیشدا سوننه ته، هروهک باسمان کرد، به لام لهو نویژه واجبانه ی قهزا ده کرینه وه، جهامعت سوننه ت نیه، به لکو دروسته و نه کردنی خیرتره، ته نها له حاله تی کدا سوننه ته: نه گهر نویژه که ی شیمام و نویژه که ی مئموم هه ردوکی قهزا بنو له یهک جوړیش بن، هروهک مسلم و ابوداود گیراویه تیانه وه: که ﴿پیغهمبر ﷺ و (صحابه)﴾ نویژی سبه یینیان به جهامعت قهزا کرده وه. هروهک له قهزا کردنه وه ی نویژی واجب و سوننه تدا حدیسه کانمان پوون کردنه وه، که وایو: نه گهر نویژه کان یهک جوړ نه بون، یان یه کیکیان قهزا نه بو، نهو کاته به ته نهایی قهزا بگرینه وه خیرتره.

هروه ها جهامعت بق مندالی فامیده ش سوننه ته، به لام واجبه: سه ره رشتکاره کی فرمانی پی بکا: بجیته مزگه وت و جهامعت، تاکو خووی پیوه بگری، هروهک له زوری سه رچاوه کاند ا نهو مه سلانه پوون کراونه وه.

(وَفِي الْمَسْجِدِ) جهامعت کردن له مزگه وتدا - (لِقَائِ الْمَرْأَةِ) جگه بق نافره ت - (أَفْضَلُ) خیری گه وره تره له جهامعت کردن له شوینه کانی تردا، که واته: جگه له مزگه وت له هه شوینیکی تردا جهامعت بکا، خیری جهامعت - که بیست و هفت پله یه - دیته جی: وهک له ماله وه ی دا جهامعت بق زن و منداله کانی بکا، هروهک له (نهایه) و (مغنی) دا فرموویانه، به لام خیری مزگه وتی له ده ست ده چی، چونکه پیغهمبر ﷺ به زوری له مزگه وتدا جهامعتی کرده وه هم ده شفرموی: ﴿أَفْضَلُ صَلَاةِ الْمَرْأَةِ فِي بَيْتِهَا إِلَّا الْمَكْتُوبَةَ﴾ رواه الشيخان، خیرترین نویژی مروت نهو نویژه یه: له ماله وه ی دا بیکا، ته نها نویژی واجب نه بی، واته: نهو له مزگه وتدا خیرتره.

نینجا بزانه: نه گهر پیاوړېک پوښتبا مزگوت، دانیشتونوانی ماله وهی به ته نهایی نویژیان ده کرد، به لام نه گهر له ماله وهی دا بماباوه، جه ماعه تیان له گال ده کرد، نه و کاته له ماله وهی دا جه ماعه تیان بې بکا خیرتره له چوونه مزگوت، هه روه ها نه گهر له ماله وهی دا جه ماعت ده کراو له مزگوتدا نه ده کرا، دیسان له ماله وهی دا خیرتره، هه روه ک له (تحفة) و (مغنی) دا فهرموویانه.

هه روه ها بې نافرته له ماله وهی دا خیرتره - نه ک له مزگوتدا - پیغه مبه ر ښه ده فهرموی: ﴿لَا تَتَّبِعُوا نِسَاءَكُمْ الْمَسَاجِدَ، وَيُؤْتُهُنَّ خَيْرٌ لَّهُنَّ﴾ رواه ابوداود بسند صحیح، نافرته کانتان قه دهغه مه کن له مزگوته کان، به لام له ماله وهی اندا نویژ بکن خیرتره.

نینجا بزانه: هر به به لگه ی نه م حدیسه، به بی ټیزنی (وکی)، واته: سه رپه رشتکار - وه ک باوک و برا - یان به بی ټیزنی میږد، هر پامه: نافرته بپواته مزگوت، هه روه ها نه گهر مه ترسی له نافرته که بکړی، هر هر پامه، به لام نه گهر میږد، یان سه رپه رشتکار ټیزنی بدا، نه و کاته ش به به رگی جوان و بونی خوشو هم نه و نافرته یی حزی لږ ده کړی بې گشتیان ناپه سنده بپوښه جه ماعه تی مزگوت، هه روه ک له (تحفة) و (نهایه) دا پوون کراوه ته وه.

نینجا بزانه: لای که می جه ماعت دوو که سن: په کیکیان بیټه نیمام پېشنویژی بکا، په کیکیشان بیټه مه نوموم شوینی بکه وی، واته: خیری بیست و حفت پله یان بې ده نووسری، هه روه ک له (المجموع) دا فهرموویه تی.

به لام (وَمَا كَثَرَ جَمْعُهُ) هر شوینی کومه لی خه لکی له جه ماعه تدا زوړتر بې (أَفْضَلُ) خیری گه وره تره: له و شوینی کومه لی خه لکی له جه ماعه تدا که متر بې، پیغه مبه ر ښه ده فهرموی: ﴿صَلَاةُ الرَّجُلِ مَعَ الرَّجُلِ أَزْكَى مِنْ صَلَاتِهِ وَخَذَهُ صَلَاتُهُ مَعَ الرَّجُلَيْنِ أَزْكَى مِنْ صَلَاتِهِ مَعَ الرَّجُلِ، وَمَا كَانَ أَكْثَرَ فَهُوَ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ﴾ رواه ابوداود وصحه ابن حبان وابن خزيمة، نویژی به جه ماعت له گال په ک پیاوړا خیری زیاتره له نویژی به ته نهایی، نویژی به جه ماعت له گال دوو پیاوړا خیری زیاتره له هی له گال په ک پیاوړا، هر جه ماعه ټیک کومه لی زوړتر بې، نه و لای خوا ی گه وره خوشه ویستره.

که واپو جه ماعه تی مزگوتی قهره بالتر خیری گه وره تره له مزگوتی کی که متر، هه روه ها له شوینی کی قهره بالتریش خیری زیاتره له شوینی کی که متر، به لام جه ماعه تی کومه ل که م له مزگوتدا خیری گه وره تره: له جه ماعه تی کومه ل زوړترو قهره بالتر له شوینی کی تردا، هه روه ک له سه رچاوه کانداهه رموویانه و له پیش ټیره شدا پوون کراوه.

(إِلَّا) ته نها له دوو حاله تدا جه ماعه تی مزگوتی قهره بالتر خیرتر نیه، په که م: (لِبِدْعَةِ إِمَامِهِ) به هوی بیدع کاري نیمامی مزگوته که: وه ک له کومه ټیکي (أَفْضَلُ الْبِدْعَةِ) بې، یان

أَوْ تَعَطَّلَ مَسْجِدَ قَرِيبَ لِقَيْتِهِ، وَإِذْرَاكَ تَكْبِيرَةَ الْإِحْرَامِ فَضِيلَةً، وَإِنَّمَا تَحْصُلُ بِالْإِسْتِغَالِ
بِالتَّحَرُّمِ عَقَبَ تَحَرُّمِ إِمَامِهِ وَقِيلَ إِذْرَاكَ بَعْضُ الْقِيَامِ وَقِيلَ بِأَوَّلِ رُكُوعٍ، وَالصَّحِيحُ
إِذْرَاكَ الْجَمَاعَةِ مَا لَمْ يُسَلِّمْ،

(فاسق) = گوناهاکار بی، یان مهرجیک، یان پوکنیکی نویژ به واجب نه زانی، نه و کاته
مزگه وتی کومه له کم خیرتره، به لکو به نه نهایتیش نویژ بکا خیرتره نه وه که له پشت نه و
جوړه نیامه بیکا، مهره وه که له (تحفة) و (مغنی) دا فهرموویانه.

دووه م: (أَوْ تَعَطَّلَ مَسْجِدَ قَرِيبٍ) یان مزگه وتیکی نزیک، یان دور جه ماعه تی تې دا نه کړی
(لِقَيْتِهِ) به هوی دیارنه بوونی نه و که سه، وه که پیاوماقو لیک بی، یان باوه پ پیگراو لیک بی،
یان هر نیامی مزگه وته که بی، نه و کاته ش جه ماعت له م مزگه وته دا خیرتره، هر چه ند
کومه له که شی که م بی.

(وَإِذْرَاكَ تَكْبِيرَةَ الْإِحْرَامِ) وېړاگه یشتنی (الله اکبر) ی نویژ دابه ستن له گه له نیامدا (فَضِيلَةً)
خیرتکی گوره یه و فهرمانی پی کراوه (وَإِنَّمَا تَحْصُلُ) نه و خیرش ته نها نه وها وده ست
دی: (بِالْإِسْتِغَالِ بِالتَّحَرُّمِ) که ناماده ی (الله اکبر) ی نیامه که ی بی و به خویشی خوی
خه ریک بکا به نویژ دابه ستن (عَقَبَ تَحَرُّمِ إِمَامِهِ) یه کسه له دوی ته وایوونی (الله اکبر) ی
نویژ دابه ستنی نیامه که ی، پیغه مبه ر ځکه ده فهرموی: ﴿إِنَّمَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِيُؤْتَمَّ بِهِ﴾، إِذَا كَبَّرَ
فَكَبَّرُوا ﴿﴾ رواه الشيخان، نیام بق نه وه داندراره: تا شوینی بکه ون، جا هر کاتیک
(الله اکبر) ی گوت، ئیوه ش یه کسه ر (الله اکبر) بلین. واته: یه کسه ر یه که له پیتی (ف)
وهرده گبرئ (وَقِيلَ) له فهرمووده یه کی بی هیژدا: خیره که ی ده ست ده که وی (بِإِذْرَاكَ
بَعْضِ الْقِيَامِ) به و هی بگاته به شیکی پاره ستانی نیام، واته: پیش چوونه پوکووع (وَقِيلَ)
له فهرمووده یه کی بی هیژی تردا: خیره که ده ست ده که وی (بِأَوَّلِ رُكُوعٍ) به و هی بگاته
پوکووعی په که متی یه که م.

ئینجا بزانه: نه و فهرموودانه ی پابردو، دهریاره ی خیره هره گوره که ی جه ماعت بون،
به لام دهریاره ی خودی جه ماعت (وَالصَّحِيحُ) فهرمووده ی راست نه مه یه: (إِذْرَاكَ الْجَمَاعَةِ)
ده گاته جه ماعت و خیری ده گاتی که له پشت نیام نویژ دابه ستنی (مَا لَمْ يُسَلِّمْ) له
ماوه یه کی وه هادا: که نیام سه لامی یه که می نه دابیته وه، واته: نه گه ر له پیش
سه لامدانه و هی یه که می نیام، نویژ دابه ستنی، خیری جه ماعتی بق ده نووسری، به لام
خیره که ی ناگاته خیره گوره که ی نه و که سه ی له سه رته ی جه ماعت وه تا کورتاییه که ی
له که لدا بووه، بوی زانایان فهرموویانه: نه گه ر مروژ گیشته به شیکی جه ماعتی که له
هه مان کاتیشدا ده گونجا جه ماعتی تر بکری و بگاته سه رته ی جه ماعت ته که، نه و کاته

وَلِيُخَفِّفَ الْإِمَامُ مَعَ فِعْلِ الْأُبْعَاضِ وَالْهَيْئَاتِ إِلَّا أَنْ يَرْضَى بِتَطْوِيلِهِ مَحْصُورُونَ، وَيُكْرَهُ التَّطْوِيلُ لِيَلْحَقَ آخَرُونَ، وَلَوْ أَحْسَنَ فِي الرُّكُوعِ أَوْ التَّشَهُّدِ الْأَخِيرِ بِدَاخِلٍ لَمْ يُكْرَهُ إِنْتِظَارُهُ فِي الْأَظْهَرِ إِنْ لَمْ يُبَالِغْ فِيهِ وَلَمْ يَفْرُقْ

چاوه پوانی جه ماعته که ی تر بکا خیرتره، تا کو به ته وای خیره گوره که ی بؤ بنووسری، ههروه که له زوری ی سرچاوه کانداهه رمویانه.

(وَلِيُخَفِّفَ الْإِمَامُ) سوننه ته: نیمام نویژه که ی به سووکی بکا (مَعَ فِعْلِ الْأُبْعَاضِ) - له گه ل نه وهش که به سووکی دهیکا - نهو سوننه تانهش بکا: که نه ندایمیکی نویژنو (وَالْهَيْئَاتِ) هم سوننه ته کانی تری نویژیش بکا. وهک سوپه تی دوی (فَاتِحَةً) و سؤ جار سؤ جار ته سبیحات و... هتد، به شیوه یه کی وهها: به لایه که مه که واز نه هیئی و لایه ته واره که ش هه مووی نه کا، پیغه مبه ریگا دهه رموی: ﴿إِذَا أَمَّ أَحَدُكُمُ النَّاسَ فَلْيُخَفِّفْ، فَإِنْ فِيهِمُ الصَّغِيرُ وَالْكَبِيرُ وَالضَّعِيفُ وَذَا الْحَاجَةِ، وَإِذَا صَلَّى وَخَذَهُ فَلْيُصَلِّ كَيْفَ شَاءَ﴾ رواه الشيخان، هه کاتی که یه کیکتان نیمام ته ی بؤ خهک کرد، با نویژه که به سووکی بکا، چونکه لهو خهکدها بچوک هه یه و پیر هه یه و بی هیژ هه یه و خاوهن نیش و کار هه یه، هه کاتیکیش به ته نهایی نویژی کرد، چون حه زدهکا با نویژه که بکا.

(إِلَّا أَنْ يَرْضَى بِتَطْوِيلِهِ مَحْصُورُونَ) مه گه رکومه له مه موومیکی دیارکراو، به دریژ کردنه که ی پازی بنو - به و مرجهش - له شویینیکی وه هادا نویژ بکن: که سی تر نیته گه لیان و کویله و ژنی به میژدو کارکری به کریگیراویشیان له گه لدا نه بی، نهو کاته سوننه ته نویژه که دریژ بکا، به لام نه گه مرجهک لهو مرچانه نه بو، نهو کاته ناپه سنده نویژه که دریژ بکا، ههروه که له (تحفة) و (نهاية) دا هه رمویانه.

(وَيُكْرَهُ) بؤ نیمامی نویژ ناپه سنده (التَّطْوِيلُ) نویژه که دریژ بکا (لِيَلْحَقَ آخَرُونَ) تا کو خه لکی تر بگاته جه ماعته، هه چه ند خه لکه که ش عاده تی وههابی: له دوی یقمامه تکرند کومه ل کومه ل بیته جه ماعته، ههروه ها نه گه کاتی نویژدابه ستن هاتبو و کومه لیکی که م ناماده بون، نهو کاتهش سوننه ته: له گه ل نهو کومه له دا جه ماعته بکا و چاوه پوانی زوریوونی جه ماعته نه کا، ههروه که له زوری ی سرچاوه کانداهه رمویانه و، له پاشکوی بانگدا به به لگه وه پوونمان کرده وه.

به لام (وَلَوْ أَحْسَنَ) نه گه نیمام ههستی کرد (فِي الرُّكُوعِ أَوْ التَّشَهُّدِ الْأَخِيرِ) له کاتی پوکووع بردندا، یان له ته حیاتی ناخیردا (بِدَاخِلٍ) یه کیک هاته نویژو ده یویست جه ماعته له پشت دابه سستی (لَمْ يُكْرَهُ إِنْتِظَارُهُ) ناپه سندنیه چاوه پوانی بکا (فِي الْأَظْهَرِ) له هه رموده ی به هیژتردا (إِنْ لَمْ يُبَالِغْ فِيهِ) به و مرجه ی دریژه به چاوه پانکردنه که ی ندا، هم (وَلَمْ يَفْرُقْ

بَيْنَ الدَّاحِلِينَ، قُلْتُ: أَلَمْذَهَبُ اسْتَحْبَابُ إِنْظَارِهِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَلَا يَنْتَظَرُ فِي غَيْرِهَا، وَيَسْنُ لِلْمُصَلِّي وَحْدَهُ-وَكَذَا جَمَاعَةٌ فِي الْأَصَحِّ-إِعَادَتُهَا مَعَ جَمَاعَةٍ يُذَرِّكُهَا،

بَيْنَ الدَّاحِلِينَ) جیاوازیش نہ کا لہ نیتوان ہو کہ سناہی دینہ نویژکردن، بہ لگو بق خوا بہ یہ کسانہی چاوه پوانی نویژکہرہ کان بکا، کہ وابو: نہ گہر بق خقشہ ویستی دنیا چاوه پوانی دہ کرد، یان لہ بہر خاتری زانست، یان پلو پایہ، یان خزمایہ تی، یان دوستایہ تی بوو، لہو حالہ تانہ دا چاوه پوانکردن ناپہ سندہ، ہر وہ لہ زوریہی سہرچاوه کاندہ فرموویانہ .

(قُلْتُ) نِیمامی (النواوی) دہ فرموی (أَلَمْذَهَبُ) فرمودہی پاستی مہ زہب نہ مہیہ: (اسْتِحْبَابُ إِنْظَارِهِ) سوننتہ: لہ پوکووع و لہ تہ حیاتی ناخیردا بہو مہرجانہی پاپربوو، چاوه پوان بکا (وَاللَّهُ أَعْلَمُ) چونکہ ہو چاوه پوانکردنہ یارمہ تی دانہ بق چاکہ، لہ بہر نہ وہی نہ گہر مہ نموم بگاتہ پوکووع دہ گاتہ پہ کمتیک، ہر وہا نہ گہر بگاتہ تہ حیاتی ناخیر دہ گاتہ جہ ماعت، کہ وابو: (وَلَا يَنْتَظَرُ) نِیمام چاوه پوانی ہیچ کہ سیک ناکا، واتہ: ناپہ سندہ چاوه پوان بکا (فِي غَيْرِهَا) لہ شوینتہ کانی تری جگہ لہ پوکووع و تہ حیاتی ناخیر: وہک سوننتہ و پوکنہ کانی تری نویژ؟ چونکہ پیویست ناکا.

ہر وہا نہ گہر مہ نمومہ کہش پیشہی نہ وهابو: سستی دہ کردو تا کاتی پوکووع نویژی دانہ دہ بہست، نہ وکاتہش چاوه پوانکردنی سوننتہ نیہ، نینجا بزائہ: نہ وہی پاپربوو دہ بارہی نِیمام بوو، واتہ: نویژکہری بہ تہ نہا بقی ہیہ چاوه پوان بکا ہر چہ ند نویژہ کہش زور دریز ببی، ہر وہ لہ زوریہی سہرچاوه کاندہ فرموویانہ .

﴿بَاسِی دَووبارہ کردنہ وہی جہ ماعہ﴾

(وَيَسْنُ لِلْمُصَلِّي وَحْدَهُ) سوننتہ تہ بق ہو کہ سہی نویژی واجبہی بہ تہ نہایی کردہ- (وَكَذَا جَمَاعَةٌ) ہر وہا بق ہو کہ سہش کہ بہ جہ ماعت کردویہ تی (فِي الْأَصَحِّ) لہ فرمودہی پاستردا- (إِعَادَتُهَا) بق ہر دووکیان سوننتہ: نویژہ کہ دووبارہ بکہ نہ وہ (مَعَ جَمَاعَةٍ) لہ گہل جہ ماعہ تیکی تردا: کہ (يُذَرِّكُهَا) بگاتہ ہو جہ ماعہ تہ لہ کاتی نویژہ کہ دا، ہر چہ ند جہ ماعہ تہ کہی دودہ مییش تہ نہا نِیمام و مہ نمومیک بن، بہ لام نہ گہر کاتی نویژہ کہ نہ ماہو، دووبارہ کردنہ وہی جہ ماعت سوننتہ نیہ .

جا بہ لگہی نویژکہری بہ تہ نہایی نہم حدیسہیہ: ﴿عَنْ يَزِيدَ بْنِ الْأَسْوَدِ أَنَّ السُّنِّيَّ رَأَى رَجُلَيْنِ بَعْدَ صَلَاةِ الصُّبْحِ فِي تَاحِيَةِ الْمَسْجِدِ لَمْ يُصَلِّا، فَقَالَ لَهُمَا: مَا مَنَعَكُمَا أَنْ تُصَلِّيا مَعَنَا؟ قَالَا: قَدْ صَلَّيْنَا فِي رِحَالِنَا. فَقَالَ: لَا تَفْعَلُوا، إِذَا صَلَّي أَحَدُكُم فِي رَحْلِهِ ثُمَّ أَذْرَكَ الْإِسَامَ وَلَمْ يُصَلِّ فَلْيُصَلِّ مَعَهُ فَإِنَّهَا لَهُ نَافِلَةٌ﴾ رواہ اصحاب السنن بسند صحیح، پیغمبر ﷺ نویژی سببہ نیی کردو دوو پیای لہ مزگہ و تدا دین نویژیان نہ کرد، فرموی: چی نیوہی قہدہ غہ کرد نویژمان

وَقَرَضُهُ الْأُولَى فِي الْجَدِيدِ، وَالْأَصَحُّ أَنَّهُ يَنْوِي بِالثَّانِيَةِ الْفَرَضَ،

له‌گه‌ل بکن؟ گوتیان: له ماله‌وه نویژمان کردوه. پیغه‌مبه‌ر ﷺ فرمودی: واما که‌ن، هر کاتیک به‌کیتکان له ماله‌وه به‌ته‌نهای نویژی کرد نینجا گه‌یشته‌ی تمام نویژی نه‌کردبو، با نویژی له‌گه‌لدا بکاته‌وه، چونکه نویژه‌که‌ی دووه‌می بۆ ده‌بیته‌ سوننه‌ت.

هر وه‌ها به‌لگه‌ی نویژکه‌ری به‌جه‌ماعه‌تیش ئه‌م حه‌دیسه‌یه: ﴿عَنْ أَبِي سَعِيدٍ أَنَّهُ رَجُلًا دَخَلَ الْمَسْجِدَ وَقَدْ صَلَّى النَّبِيُّ ﷺ بِأَصْحَابِهِ فَقَالَ ﷺ: مَنْ يَتَصَدَّقُ عَلَيَّ هَذَا فَيُصَلِّيَ مَعَهُ؟ فَقَامَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ فَصَلَّى مَعَهُ﴾ رواه الإمام أحمد وحسنه الترمذي، پیاوێک هاته مزگه‌وت له‌و کاته‌ی‌دا پیغه‌مبه‌ر ﷺ نویژی جه‌ماعه‌تی به‌ (صحابه‌)‌کان کردبو، جا پیغه‌مبه‌ر ﷺ فرمودی: کئ خیرێک به‌م پیاوه ده‌کا نویژی له‌گه‌لدا بکا؟ پیاوێک-که ئیمامی (أبو بکر) بوو- هه‌لسا نویژی به‌جه‌ماعه‌تی له‌گه‌ل پیاوه‌که‌دا کرد. واته: له‌ پیشداش نویژه‌که‌ی به‌جه‌ماعه‌ت له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ردا ﷺ کردبو.

(وَقَرَضُهُ) نویژه‌ واجب‌ه‌که‌ی نویژکه‌ری به‌ته‌نهای و نویژکه‌ری به‌جه‌ماعه‌ت (الأولی) نویژه‌که‌ی به‌که‌مه (فی‌الجدید) له‌ فرموده‌ی نویی ئیمامی (شافعی)‌دا، واته: نویژه‌که‌ی به‌که‌م بۆ هه‌ردووکیان به‌به‌ر واجب ده‌که‌وی، نویژه‌که‌ی دووه‌میش-که به‌جه‌ماعه‌ت دووباره‌ی ده‌که‌نه‌وه- بۆیان به‌سوننه‌ت ده‌نوسری، به‌به‌لگه‌ی حه‌دیسه‌که‌ی (یزید) پابردو، به‌لام له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا (وَالْأَصَحُّ) فرموده‌ی راسته‌ر ئه‌مه‌یه: (أَنَّهُ) ئه‌وه‌ی نویژه‌که‌ به‌جه‌ماعه‌ت دووباره ده‌کاته‌وه (يَنْوِي بِالثَّانِيَةِ الْفَرَضَ) هه‌ر به‌نیه‌تی فه‌رێز نویژه‌که‌ی دووه‌میش داده‌به‌ستیتته‌وه، وه‌ک به‌دل بلی: (نِيَهْتُمْ وَهِيَ فَهْزِي نِيَهْتُمْ) به‌جه‌ماعه‌ت دووباره ده‌که‌مه‌وه). تا‌کو به‌نیه‌ته‌ خیری جه‌ماعه‌تی بۆ بنوسری.

نینجا بزانه: ئه‌و جوړه‌ سوننه‌تانه‌ی جه‌ماعه‌تیان تی‌دا سوننه‌ته‌ ئه‌وانیش وه‌کو نویژی فه‌رێز سوننه‌ته‌ به‌جه‌ماعه‌ت دووباره بکړینه‌وه، هه‌روه‌ک له‌ زۆریه‌ی سه‌رچاوه‌کاندا فرموویانه، هه‌روه‌ها دووباره‌کردنه‌وه‌ش له‌گشت حاله‌تیکدا ته‌نها به‌ک جار سوننه‌ته‌، به‌لام نویژی (إِسْتِسْقَاءَ) زیاتر له‌ جاریکیش هه‌ر سوننه‌ته‌، هه‌روه‌ک له‌ (الشروانی)‌دا فرموویه‌تی.

﴿لَا كَادَارِي﴾: حه‌دیسه‌که‌ی (أبي‌سعيد)‌ی پابردو، به‌لگه‌یه: له‌ مزگه‌وته‌ گشتیه‌کانی بازاپو سه‌ر پێگه‌ و شوینه‌ گشتیه‌کانی‌تردا، دروسته‌ و ناپه‌سند نیه: جه‌ماعه‌ت له‌ دوا‌ی جه‌ماعه‌ت بکړی، هه‌ر چه‌ند ئیمامیک‌ی دامه‌زراویشی هه‌بی، هه‌ر وه‌ک له‌ (المجموع)‌دا فرموویه‌تی، به‌لام به‌و مه‌رجه‌ی ئیمامی مزگه‌وته‌که‌ ئیزن بدا، یان بی‌ده‌نگ بی، هه‌روه‌ک له‌ (تحفة)‌و (الشبراملسی)‌دا به‌به‌لگه‌ی حه‌دیسه‌که‌ی (أبي‌سعيد) ﷺ پوون کراوه‌ته‌وه.

وَلَا رُخْصَةَ فِي تَرْكِهَا وَإِنْ قُلْنَا سُنَّةَ إِلَّا بَعْدَ عَامٍ كَمَطَرٍ أَوْ رِيحٍ عَاصِفٍ بِاللَّيْلِ وَكَذَا وَحَلٌّ شَدِيدٌ عَلَى الصَّحِيحِ، أَوْ خَاصٌّ كَمَرَضٍ وَحَرٍّ وَبَرْدٍ شَدِيدَيْنِ

هر روزه ها نه گهر نیمای مزگهوت له کاتی نویژدا ناماده نه بو، سوننه ته ماوه یه که چاوه پروانی بکن، نینجا نه گهر نه هات، یه کیک پیشنوژی بکا، تا کو خیری سهره تای کاتیان له ده ست نه چی، به و مرجه ی له گچهل و ناژاوه نه ترسین، هر روه که له (المجموع) دا فرمویه تی و به لگه شی به م حدیسه هیناوه ته وه: ﴿عَنْ سَهْلِ بْنِ أَبِي هُرَيْرَةَ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ ذَهَبَ لِيُصَلِّحَ بَيْنَ ابْنِ عَمْرِوٍ، فَقَدَّمَ النَّاسُ أَبَا بَكْرٍ ﷺ لِيُصَلِّيَ بِهِمْ فَحَضَرَ النَّبِيُّ ﷺ وَهُمْ فِي الصَّلَاةِ فَلَمْ يُتَكَّرْ عَلَيْهِمْ﴾ رواه الشيخان، پیغه مبه رﷺ پویشست سولج له نیوان (بنی عمرو) دا بکا و له نویژی عسر دواکهوت، (صحابه) کانیش نیمای (أبو بکر) یان کرده نیمای نویژه که، جا نه وان هر له نویژدا بوون پیغه مبه رﷺ گه پاوه، په خنه شی لی ته گرتن. به لام نه گهر مه ترسی ناژاوه و گچهل هه بو، نه و کاته به ته نهایی نویژ ده کن، هر روه که له (تحفة) و (نهایه) دا فرمویانه.

نینجا بزانه: به م ناگاداریه مه بهستی (نهایه) ناشکرا ده بی، که ده فرموی: له مزگهوتی گشتی دا دروسته: له یه ک کاتدا دوو جهامعت بکرتن. واته: به و مرجه ی نیمامه که پزای بی، تا کو ناژاوه پوو نه دا، والله أعلم.

﴿عوزمهکانی جهاماعت نه کردن﴾

(وَلَا رُخْصَةَ فِي تَرْكِهَا) هیچ پیکه یه که نه دراوه بۆ نه کردنی جهاماعت (وَإِنْ قُلْنَا سُنَّةَ) هر چنده ش بلتین: جهاماعت سوننه ته (إِلَّا بَعْدَ) ته نها به هو ی عوزیک له م عوزانه ی داهاتوو نه بی، جیاو زای نیه عوزده که: (عَامٌ) عوزیک گشتی بی (كَمَطَرٍ) وه کو باران، یان به فریکی ودها جل و بهرگی ته بکن به شهو، یان به پوژ (أَوْ رِيحٍ عَاصِفٍ) یان وه کو بایه کی به هیژ، یان بایه کی سارد (بِاللَّيْلِ) به شهو، نه که به پوژ (وَكَذَا وَحَلٌّ شَدِيدٌ) هر روزه ها قورپکی به هیژ: که بکه ویته ناوی، یان خلیسکی لیبا (عَلَى الصَّحِيحِ) له سهر فرموده ی پاست ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَأْمُرُ الْمُؤَدِّنَ - إِذَا كَانَتْ لَيْلَةُ ذَاتِ بَرْدٍ وَمَطَرٍ - يَقُولُ: أَلَا صَلُّوا فِي الرَّحَالِ﴾ رواه الشيخان، پیغه مبه رﷺ فرمائی ده دا بانگده ر له شهوی باران و ساردا - بلت: ناگادار بن له ماله وه نویژ بکن.

(أَوْ خَاصٍ) یان عوزده که عوزیک تاییه تی بی (كَمَرَضٍ) وه کو نه خو شیه کی ودها: به هو ی هاتنه جهاماعت ناژاری بدا، چونکه پیغه مبه رﷺ له نه خو شی مردنی دا چنده پوژیک نه هاته جهاماعت (وَحَرٍّ) هر روزه ها وه کو گرما (وَبَرْدٍ) وه کو سهرما (شَدِيدَيْنِ) که زور به هیژ بن، به شهو، یان به پوژ، به به لگه ی حدیسه که ی (ابن عمر) رضی الله عنهما.

وَجُوعٍ وَعَطَشٍ ظَاهِرَيْنِ وَمُدَافَعَةٍ حَدَثَ وَخَوْفٍ ظَالِمٍ عَلَى نَفْسٍ أَوْ مَالٍ وَمُلَازِمَةٍ غَرِيمٍ مُعْسِرٍ وَعُقُوبَةٍ يُرْجَى تَرْكُهَا إِنْ تَغَيَّبَ أَيَّامًا وَعُزْيَ وَتَأْهِبَ لِسْفَرٍ مَعَ رُقَقَةٍ تَرْحَلُ وَأَكْلٍ ذِي رِيحٍ كَرِيهِ وَحُضُورٍ قَرِيبٍ مُحْتَضِرٍ أَوْ مَرِيضٍ بِلَا مُتَعَهِّدٍ أَوْ يَأْتِسُ بِهِ.

هم (وَجُوعٍ) وهكو برسیه تی و (وَعَطَشٍ) تینووه تی (ظَاهِرَيْنِ) که هردوکیان به میز و ناشکرا بنو خوارده مهنی و ناوه که ش ناماده بن (وَمُدَافَعَةٍ حَدَثٍ) وهکو تهنگاو میز و با پیسایی، نه گهر نه گونجی: نهو شتانه له خوی دهرکاته دهره وهو ده ستنویژ بگریته وهو بگاته جه ماعت، چونکه لهو حاله تانه دا نویژکردن ناپه سه نده، پیغه مبه ر څ ده فهرموی: ﴿لَا صَلَاةَ بِحَضْرَةِ الطَّعَامِ وَلَا هُوَ يُدَافِعُ الْأَخْبَانِ﴾ روه مسلم، نویژکردن ته واونیه له کاتی ناماده بونی خوارده مهنی و لهو کاته ش که هردو پیسه کان تهنگای ده کن.

(وَخَوْفٍ ظَالِمٍ) هروه ها وهک له سته مکاریک بترسی (عَلَى نَفْسٍ) که زیان له گیان، یان له نه ندامتیکی بدا (أَوْ مَالٍ) یان زیان له مال و سامانی بدا، یان زیان له ناموسی بدا، یان بترسی بالنده، یان ناژده ل زیانکی مالی لی بدا.

(وَمُلَازِمَةٍ غَرِيمٍ مُعْسِرٍ) هروه ها وهک ترسی به رویکرتنی خاوهن قهرزکی ه بی و هیچی نه بی قهرزه که ی پی بداته وه (وَعُقُوبَةٍ) هروه ها وهکو ترسی سزادانکی وه های ه بی: که (يُرْجَى تَرْكُهَا) ته مای لاجوونی سزایه که بکا (إِنْ تَغَيَّبَ أَيَّامًا) نه گهر چه ند پوژیک خوی بشاریته وه.

هم (وَعُزْيَ) وهکو پووتی: که بهرگیکی شیای ده ست نه که وی، هم (وَتَأْهِبَ لِسْفَرٍ) وهکو به پی که وتن بۆ سه فهریکی حاله ل (مَعَ رُقَقَةٍ) له گه ل چه ند هاو پیسه کی وه ها: که (تَرْحَلُ) له پیش نویژی جه ماعت دا ده ست به پویشتن بکن (وَأَكْلٍ ذِي رِيحٍ كَرِيهِ) هروه ها وهکو خواردنی شتیکی بۆن ناخوش: وهکو سیر.

(وَحُضُورٍ قَرِيبٍ) وهکو ناماده بون له لای خزمتیکی، یان دوستیکی وه ها: که (مُحْتَضِرٍ) له سه ره مه رگدا بی و نزکی گیاندان بی (أَوْ مَرِيضٍ) یان له لای نه خوشیکی وه های: که (بِلَا مُتَعَهِّدٍ) که س نه بی ناگاداری بی (أَوْ يَأْتِسُ بِهِ) یان نه خوشه که دلی به وی خوش بی نه گهر له لای بمینیتته وه.

هروه ها مانه وه له لای ژنه که ی له شه وانی زاویه تی دا بۆ جه ماعتی عیشا و سبهینی به عوزر داده ندری، هروه که له (تحفة) و (مغنی) دا فهرموویانه.

﴿ناگاداری﴾: نهو عوزرانه ی پبردو ته نها بۆ نهو که سبهی: که بۆ نه گونجی له مال وه جه ماعت بکا، نه گینا: داوالیکردنی جه ماعتی له سه ر لاناچی، هروه ها ش نهو عوزرانه ته نها تاوان، یان ناپه سندی نه کردنی جه ماعت لاده بن، اته: نه گهر به هوی نهو

(فَصَلِّ) لَا يَصِحُّ إِقْدَاؤُهُ بِمَنْ يَعْلَمُ بُطْلَانَ صَلَاتِهِ أَوْ يَعْتَقِدُهُ كَمُجْتَهِدَيْنِ اخْتَلَفَا فِي الْقِبْلَةِ أَوْ إِنَائَيْنِ، فَإِنْ تَعَدَّدَ الطَّاهِرُ فَلَا صَحَّ الصَّحَّةُ مَا لَمْ يَتَّعِينَ إِنْ أَمَّ الْإِمَامُ لِلنَّجَاسَةِ،

عوزدانه جهماعهتی نه کرد خیری جهماعهتی بۆ نانوسری، ههروهك له زۆریه سهرچاوهكاندا پهون كراوهتهوه.

بهلام نهگهركه سێك پیشهیی وههابو: بهردهوام بوو له سهر جهماعهت كردن و نهگهرك عوزدێكی نهبوایه ئهم جارهش دهیویست بپواته جهماعهت، ئهوكاته خیری جهماعهتی دهگاتی، ههروهك له (تحفه) دافهرموویهتی، پێغه مبه ﷺ دهفهرموی: ﴿إِذَا مَرَضَ الْقَبْدُ أَوْ سَافَرَ كَتَبَ اللَّهُ تَعَالَى لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلَ مَا كَانَ يَعْمَلُ صَحِيحًا مُقِيمًا﴾ رواه البخاري وأحمد، ههركاتیك بهندهی ئیماندار نهخۆش بوو، یان بهسهفهر چوو و خواپهرستی جارانی پێنهکرا، خوایگهوه خیری وهك ئهوخاوپهرستی بۆ دهنووسی: كه له کاتی ساغی و له مالهوهی دا دهیکرد.

﴿فَصَلِّ: لَهُ بَأْسَى سِيْفُهُ تَهْكَانِي نِيْمَامِي نَوِيْزُ﴾

بزانه: مهرجه ئیمامی نوێژ ئهم پێنج سیفه تانهی داهاتووی تۆ دا بێتهجی: **یهكههم:** دهبی نوێژی ئیمامهكه دروست بی، كهوابو: (لَا يَصِحُّ) دروست نیه (إِقْدَاؤُهُ) ئیقتیدا بکا، واته: نوێژی خۆی بیهستیتوه (بِمَنْ) به نوێژی كهسێكی وهها: كه (يَعْلَمُ بُطْلَانَ صَلَاتِهِ) بزانی نوێژهكه ی بهتاله، واته: دروست نیه جهماعهت له پشت ئیمامێكی وهها بکا: كه بێگومان نوێژهكه ی بهتال بی: وهك ئیمامهكه كافر بی، یان دهستنوێژی ناتهواو بی، یان پیسی پتوه بی، واته: نهگهرك ئیقتیدای پێ بکا، گوناھبار دهبی و نوێژهكهشی دروست نیه.

(أَوْ يَعْتَقِدُهُ) یان باوهپی وابی: نوێژی ئیمامهكه ی بهتاله (كَمُجْتَهِدَيْنِ اخْتَلَفَا فِي الْقِبْلَةِ) وهكو دوو كهس بۆ چوونیان لێك جیایی دهبراره ی قیبله (أَوْ إِنَائَيْنِ) یان دهبراره ی دوو قاپه ئاوی دهستنوێژ، واته: یهكێك بلی: ئهم لایه قیبلهیه، یان بلی: قاپه ئاوهكه ی تۆ پیسه. ئهویتریش بلی: نا، قیبله لایهكه ی تره، یان بلی: قاپهكه ی من پاكه. ئهوه بۆ هێچێکیان دروست نیه جهماعهت له پشت ئهویتر بکا، چونكه ههركه یان باوهپی وایه: نوێژی ئهویتر بهتاله.

ئینجا بزانه: ئهوه لهوكاته دابو: كه تهنها دوو قاپه ئاوهبن، چونكه (فَإِنْ تَعَدَّدَ الطَّاهِرُ) نهگهرك ژمارهیهك قاپی پاك ههبن: وهك له سێ قاپ دووانیان پاك بون (فَلَا صَحَّ) فهرمووده ی راستتر ئهمهیه: (الصَّحَّةُ) دروسته: جهماعهت له پشت یهكتری بكن (مَا لَمْ يَتَّعِينَ إِنْ أَمَّ الْإِمَامُ لِلنَّجَاسَةِ) تا ئهواوهیه ی قاپه ئاوهكه ی ئیمام به پیس داناندی، واته:

فَإِنْ ظَنَّ طَهَارَةَ إِنَاءٍ غَيْرِهِ اقْتَدَى بِهِ قَطْعًا، فَلَوْ اشْتَبَهَ خَمْسَةً فِيهَا نَجَسٌ عَلَى خَمْسَةِ فَظَنَّ كُلُّ طَهَارَةِ إِنَاءٍ قَتَوَضًا بِهِ وَأَمَّ كُلُّ فِي صَلَاةٍ فِي الْأَصْحِ يُعِيدُونَ الْعِشَاءَ إِلَّا إِمَامَهَا فَيُعِيدُ الْمَغْرِبَ، وَلَوْ اقْتَدَى شَافِعِي بِحَنَفِي مَسَّ فَرَجَهُ أَوْ اقْتَصَدَ فَلَا أَصْحَ الصَّحَّةُ فِي الْقَصْدِ دُونَ الْمَسِّ اعْتِبَارًا بِنِيَّةِ الْمُقْتَدِي،

هر کاتیک قاپه ناوی به کییک به پیس داندا - که سنی به مه که به - دروست نیه جهامعت له پشت نه وی بکن، که و ابو: له و سنی که سانه تهنه با بی که کیکیان ده بی پیشتنویژی بو گشتیان بکا، چونکه بیگومان قاپه ناوی به کیکیان پیسه.

به لام (فَإِنْ ظَنَّ) نه که به کیکیان وایزانی (طَهَارَةَ إِنَاءٍ غَيْرِهِ) قاپه ناوه که ی به کیکی تریش - جگه له خوی - پاکه (اقْتَدَى بِهِ قَطْعًا) نه وه به بی دودولی با جهامعت له پشت نه ویش بکا، هر وه که نه که وای ده زانی قاپه ناوی به کیکیان پیسه دروست نیه جهامعتی له پشت بکا.

(فَلَوْ اشْتَبَهَ خَمْسَةً) نه که به پینج قاپه ناو شیوران (فِيهَا نَجَسٌ) له و پینجانه دا قاپه ناویکی پیس مه بو (عَلَى خَمْسَةٍ) شیورانه که ش له سهر پینج که سان بوو (فَظَنَّ كُلُّ طَهَارَةِ إِنَاءٍ) هر به کییک وایزانی قاپیک پاکه و (قَتَوَضًا بِهِ) ده ستنویژی به و قاپه گرتو (وَأَمَّ كُلُّ فِي صَلَاةٍ) هر به که به توبه - له نویژی کدا نیامعتی کرد (فِي الْأَصْحِ) له فهرموده ی راستردا (يُعِيدُونَ الْعِشَاءَ) گشتیان نویژی عیسا دووبار ده که نه وه، چونکه گشتیان وای تیگه یشتون قاپه که ی نیامی عیسا پیسه (إِلَّا إِمَامَهَا) تهنه نیامی عیسا نویژی عیسا دووبار نا کاته وه، به لکو (فَيُعِيدُ الْمَغْرِبَ) نه و نویژی مه غریب دووبار ده کاته وه، چونکه به تیگه یشتنی خوی قاپه که ی نیامی مه غریب پیسه.

(وَلَوْ اقْتَدَى شَافِعِي) نه که به کیکی شافعی مه زهب جهامعتی دابه ست (بِحَنَفِي) له پشت نیامیکی حه نه فی مه زهب: که (مَسَّ فَرَجَهُ) دهستی له نه ندای میزکردنی دابو، یان دهستی له نافرته ی بیگانه دابو (أَوْ اقْتَصَدَ) یان خوینی له لاشی خوی دهرهینابو، یان فاتحیه نه ده خویند، یان (بِسْمِ اللَّهِ...) له سهره تای فاتحیه نه ده خویند (فَالْأَصْحِ) به فهرموده ی راستر (الصَّحَّةُ) جهامعت ته که ی دروسته: (فِي الْقَصْدِ) له مه سه له ی خوین دهرهیناندا (دُونَ الْمَسِّ) به لام له مه سه له ی دهست لی دانه که دروست نیه، هر وه ها له مه سه له ی نه خویندنی (بِسْمِ اللَّهِ) و فاتحیه ش دروست نیه (اعْتِبَارًا بِنِيَّةِ الْمُقْتَدِي) چونکه به گویره ی باوه پی مه نمومه که رهفتار ده کری.

واته: چونکه له مه زهبی (شافعی) دا به خوین دهرهینان ده ستنویژ ناشکی نویژی مه نمومه که دروسته، چونکه به هر دوو دهست لی دانه کان ده ستنویژ ده شکلی و به

وَلَا تَصِحُّ قُدْوَةٌ بِمُقْتَدٍ وَلَا بِمَنْ تَلَزَمَهُ إِعَادَةُ كَمَقِيمٍ تَيْمَمٌ،

نه خویندنی (بسم الله...) و فاتحه‌ش نویژ به تاله، بوی نویژی مه‌ئومومه‌کش به تاله، هه‌روه که له زۆریه‌ی سه‌رچاوه‌کاندا نه‌وه‌سه‌لانه پوون کراونه‌وه.

دووهم: ده‌بی ئیمامه‌که له حاله‌تی جه‌ماعه‌تدا سه‌ریه‌خو بی، که‌وابو: (وَلَا تَصِحُّ قُدْوَةٌ) دروست نیه ئیقتیداکردن (بِمُقْتَدٍ) به مه‌ئومومیک: که له حاله‌تی ئیقتیدادایی، به به‌لگی (اجماع)، چونکه له‌م نویژکردنه‌ی‌دا سه‌ریه‌خو نیه.

ئینجا بزانه: له (بخاری و مسلم) دا هاتوه: ﴿كَانَ أَبُو بَكْرٍ ﷺ يُصَلِّي بِصَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ - أَيِ فِي مَرَضٍ مَوْتِهِ - وَالنَّاسُ يُصَلُّونَ بِصَلَاةِ أَبِي بَكْرٍ﴾ ئیمامی (أبو بکر) ئیقتیدای به پیغه‌مبه‌ر ﷺ کربو له نه‌خۆشی مردنی‌دا، خه‌لکیش ئیقتیدایان به ئیمامی (أبو بکر) کربو. مه‌به‌ست نه‌وه‌یه گشتیان ئیقتیدایان به پیغه‌مبه‌ر ﷺ کربو، به‌لام پیغه‌مبه‌ر ﷺ به هۆی نه‌خۆشی ده‌نگه‌کی بی‌هیز بوبو و ئیمامی (أبو بکر) ش جموجۆلی پیغه‌مبه‌ری ده‌گه‌یانده‌ خه‌لکه‌که، هه‌روه که له پڕیوایه‌تی (مسلم) دا هاتوه: ﴿وَأَبُو بَكْرٍ يُسَمِّعُهُمُ التَّكْبِيرَ﴾ ئیمامی أبو بکر (الله أكبر) ده‌گه‌یانده‌ گۆی‌ی خه‌لکه‌که. هه‌م له (المجموع) شدا نه‌وا پوونی کربۆته‌وه.

که‌وابو: نه‌گه‌ر وای ده‌زانی یه‌کێک به‌ته‌نهایی نویژ ده‌کا و ئیقتیدای پی‌کرد، ئینجا ئاشکرا بوو: نه‌ویش له حاله‌تی ئیقتیدا به‌که‌سیکی‌تردا بووه، یان نه‌یده‌زانی کامه‌یان ئیمامه‌وه له خۆیه‌وه ئیقتیدای به‌یه‌کێکیان کرد، یان وای ده‌زانی ئیمامه‌و ئیقتیدای پی‌کرد ئینجا ئاشکرا بوو: نه‌ویش له‌و کاتدا ئیقتیدای به‌که‌سیکی‌تر کربو، له‌و حاله‌تانه‌دا نویژه‌که‌ی دروست نیه‌و واجبه‌: دووباره‌ی بکاته‌وه.

به‌لام نه‌گه‌ر له حاله‌تی ئیقتیدا نه‌بو، به‌لکو ئیقتیدایه‌که‌ بچرا بوو-وه‌ک ئیمام سه‌لامی دابێته‌وه- نه‌و کاته‌ دروسته‌: ئیقتیدا به‌مه‌ئومومه‌که‌ بکری، هه‌روه‌که له زۆریه‌ی سه‌رچاوه‌کاندا نه‌وه‌سه‌لانه پوون کراونه‌وه، هه‌روه‌ها دروست نیه: له یه‌ک کاتدا ئیقتیدا به‌دوو که‌سان بکا: که به‌ته‌نهایی نویژ ده‌کن، هه‌روه‌که له (المجموع) دا فه‌رموویه‌تی.

سێیه‌م: نابێ ئیمامه‌که‌ دووباره‌کردنه‌وه‌ی نویژه‌که‌ی له سه‌ر بی، که‌وابو: (وَلَا بِمَنْ) دروست نیه: ئیقتیدا بکا به‌که‌سیکی وه‌ها: که (تَلَزَمَهُ إِعَادَةُ) دووباره‌کردنه‌وه‌ی نه‌و نویژه‌ی له سه‌ر بی (كَمَقِيمٍ تَيْمَمٌ) وه‌کو یه‌کێک له ئاوه‌دانیدا له به‌ر نه‌بوونی ئاو ته‌یه‌مومی کرد بی، یان برینه‌که‌ی له ئه‌ندامی ته‌یه‌مومدا بی‌و پیچه‌ری له سه‌ر بی، یان نه‌گل و نه‌ئاوی ده‌ست نه‌که‌وێ، یان له شوێنیکی پیس به‌ند کرابی، یان به‌سترا بێته‌وه‌و پوکنیکی نویژی پی‌نه‌کری... هتد، نه‌وانه‌ گشتیان واجبه‌: نویژه‌که‌ بکه‌ن و دووباره‌کردنه‌وه‌ی نویژه‌که‌شیان له سه‌ر واجبه، که‌وابو: دروست نیه ئیقتیدایان پی‌وه‌ بکری و بینه ئیمامی

وَلَا قَارِي بِأَمِّي فِي الْجَدِيدِ وَهُوَ مَنْ يُخْلُ بِحَرْفٍ أَوْ تَشْدِيدَةٍ مِنَ الْفَاتِحَةِ، وَمِنْهُ أَرْتُ
يُدْغِمُ فِي غَيْرِ مَوْضِعِهِ، وَالْثَغْرُ يُبْدِلُ حَرْفًا بِحَرْفٍ،

نویژ، هر چند معموله که ش و ه کو نیمامه که بی، به لام نه گهر ته یه معموله که ی له
سه فهدا له بهر نه بوونی ئاو بوو، یان له ئاوه دانای دا به هوی نه خوشی و برینداری بوو، نه و
کاته دروسته: ئیقتیدای پیوه بکری، چونکه دووباره کردنه وه ی له سه ر نیه، هه وره که له
(المجموع) دا پوون کراوه ته وه.

چوارهم: ده بی نیمامه که خویندنی فاتیه ی په وان و ته وای بی، که وایو: (ولا قاری) دروست
نیه: یه کیکی فاتیه په وان ئیقتیدا بکا (بِأَمِّي) به نیمامیکی ئوممی، واته: فاتیه
ناپه وان (فی الجدید) له فهرمووده ی نوئی نیمامی (شافیعی) دا، هه ر چه نده ش بوی
نه گودجی فاتیه که ی په وان بکا، هه وره که له سه رچاوه کاندای فهرموویانه.

ئینجا بزانه: ئه م فهرمووده نوئی یه مازه بی هه رسیک نیمامه که ی تره، به لام له فهرمووده ی
کۆنی نیمامی (شافیعی) دا: ئیقتیدا له و نوژیانه دا دروسته: که فاتیه یان به بی ده نگ
ده خویندری و له به ده نگه کان دروست نیه، هه وره که له (المجموع) دا فهرموویه تی.

(وَهُوَ) ئوممی = فاتیه ناپه وان (مَنْ يُخْلُ بِحَرْفٍ) نه و که سه یه ناتا وای بگه ی نیتیه پیتیکی
فاتیه: وه که نه یخوینیتیه وه، یان به پاستی نه یخوینیتیه وه (أَوْ تَشْدِيدَةٍ مِنَ الْفَاتِحَةِ) یان
ناتا وای بگه ی نیتیه شه ده ده یه کی فاتیه، واته: پیتیکی تیکترا و هه لپوه شینیتیه وه، وه که
بلی (الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ). یان نه یگری و سوکی بکا، وه که بلی: (إِيَّاكَ).

ئینجا بزانه: نه گهر شه ده ده که ی ده گرت و زۆر گرانی نه ده گرت، نه و کاته ئیقتیدا
پیوه کردنی دروسته، به لام ناپه سه نده، هه روکه له (نهایه) و (مغنی) دا فهرموویانه.

(وَمِنْهُ أَرْتُ) پیتگر به شیکه له ئوممی و دروست نیه ئیقتیدای پیوه بکری: که پیتیه که
بگوری (يُدْغِمُ فِي غَيْرِ مَوْضِعِهِ) له ناو پیتیکی تری بنی و بیگری، شوینه که ش جی گرتن
نه بی، وه که بلی: (الْمُسْقِيمِ)، یان (الْمُنْقِيمِ). به لام نه گهر پیتیه که ی نه گوری به لکو نه نا
پیتیکی سوکی ده گرت، وه که بلی: (مَالِكٌ)، یان (تَعْبُدُ) نه وه زیانی نیه، هه روکه له
سه رچاوه کاندای فهرموویانه.

(وَالْثَغْرُ) هه روها پیتگر به شیکه له ئوممی و دروست نیه ئیقتیدای پیوه بکری: وه که (يُبْدِلُ
حَرْفًا بِحَرْفٍ) پیتیک به پیتیکی تر بگوریتیه وه، وه که بلی: (الزَيْنِ)، یان (غَيْغِ الْمَغْطُوبِ)، یان
(وَلَا الظَّالِمِينَ)، یان (الْمُنْقِيمِ)، به لام نه گهر پیتیه که ی نه ده گوری به لکو نه نا به بی گهردی
نه یه ده خوینده وه، نه وه زیانی نیه، هه روکه له زۆریه ی سه رچاوه کاندای فهرموویانه.

وَتَصِحُّ بِمِثْلِهِ وَيُكْرَهُ بِالْمُتَمَامِ وَالْفَاءُ وَاللَّاحِنْ، فَإِنْ غَيَّرَ مَعْنَى كَأَنْعَمْتَ بِضَمٍّ أَوْ كَسَرَ أَبْطَلَ صَلَاةَ مَنْ أَمَكَّنَهُ التَّعَلُّمُ،

ئينجا بزانه: نه گهر ده گونجا: نوممی و پیتگرو پیتگور خویان فیتره خویندنه وهی راست بکهنو به قه سدی خویان فیتر نه ده کرد، نه و کاته نویژه که شیان به تاله، به لام نه گهر نه گونجا: وهك زویانه که یان نه توانی پیته که راست بخوینیتته وه، یان ماوهی فیتریونی نه بو، نه و کاته نویژه که ی خویان دروسته به لام ئیقتیدای فاتیه ره وان به وانه وه دروست نیه، ههروهك له (المجموع) دا پوونی کردوته وه.

(وَتَصِحُّ) دروسته: نوممی ئیقتیدا بکا (بِمِثْلِهِ) به نوممیکی وهكو خوی، واته: ههردوکیان له یهك پیتدا ناته واو بن، هه رچه ند له شیوهی گورپنه که شدا لیک جیا بن، وهك یه کیکیان بلی: (بِئَمِّ اللَّهِ...), نهوی تریش بلی: (بِزَمِّ اللَّهِ...). به لام نه گهر له پیته ناته واوه کانیش لیک جیا بون: وهك یه کیك له (راء) و یه کیکیش له (سین) دا ناته واو بی، نه و کاته ئیقتیدای هیچکیان به ویتر دروست نیه.

هه وره ها دروست نیه زمانساغ ئیقتیدا به لال بکا، به لام دروسته: لال ئیقتیدا به لالکی وهكو خوی بکا، ههروهك له (تحفه) دا فرموویه تی، به لام له (نهایه) دا ده فرموی: دروست نیه لال ئیقتیدا به لال بکا. (وَتُكْرَهُ) ناپه سنده ئیقتیدا بکا (بِالْمُتَمَامِ) به و که سه ی پیتی (تاء) دووباره ده کاته وه (وَالْفَاءُ) ناپه سنده ئیقتیدا بکا به و که سه ی پیتی (فاء) دووباره ده کاته وه، ههروه هاش ناپه سنده به (الْوَأَاءُ): گه پیتی (واو) دووباره ده کاته وه.

(وَاللَّاحِنْ) ههروه ها ناپه سنده ئیقتیدا به و که سه بکا که له سه رو بزو ژیری پیتیکی فاتیه دا هه له ده کاو هه له که شی واته ی وشه که ی نه گورپی: وهك بوژ بداته (هه) و بلی: (لَّهُ)، یان سه ر بداته (باء) و بلی: (تَعْبُدُ).

به لام (فَإِنْ غَيَّرَ مَعْنَى) نه گهر هه له که ی واته ی ده گورپی: (كَمْ) وهك له (أَنْعَمْتَ) دا هه له بکا (بِضَمٍّ أَوْ كَسَرَ) بوژ بداته (تاء)، یان ژیری بداتی و بلی: (أَنْعَمْتُ)، یان (أَنْعَمْتَ). یان بلی: (إِيَّاكَ). واته: ژیر بداته کافه که (أَبْطَلَ صَلَاةَ مَنْ) نه و جوژه هه له یه نویژی نه و که سه به تال ده کا: گه (أَمَكَّنَهُ التَّعَلُّمُ) بوی گونجایی خوی فیتره خویندنه وهی راست بکاو که مته رغه می کردبی و خوی فیتر نه کردبی، که وا بو تاوانباریش ده بی و واجبه: به په له خوی فیتر بکا، هه م واجبه گشت نه و نویژانه ش قه زاکاته وه: که له کاتی که مته رغه می دا کردونی، ههروهك له (المجموع) دا فرموویه تی.

جا که نویژه که ی خوی دروست نه بی، دروستیش نیه: ئیقتیدای پیوه بکری، واته: نویژی مه نمووکانیش به تال ده بی، ههروهك له سه رچاوه کاندای فرموویانه.

فَإِنْ عَجَزَ لِسَانُهُ أَوْ لَمْ يَمُضْ زَمَنْ إِمْكَانَ تَعْلُمِهِ: فَإِنْ كَانَ فِي الْفَاتِحَةِ فَكَاْمِيٍّ وَإِلَّا فَتَصِحُّ صَلَاتُهُ وَالْقُدُوءُ بِهِ، وَلَا تَصِحُّ قُدُوءُ رَجُلٍ وَلَا خُنْثَى بِامْرَأَةٍ وَلَا خُنْثَى، وَتَصِحُّ لِلْمُتَوَضِّئِ بِالْمُتَمِّمِ

(فَإِنْ) به لَام نه گهر هه له که به که مته رغه می نه بو، به لکو (عَجَزَ لِسَانُهُ) زوپانه که می توانای فیژیونی نه بو (أَوْ لَمْ يَمُضْ زَمَنْ إِمْكَانَ تَعْلُمِهِ) یان ماوهیه کی وه ها نه بو خوی فیتر بکا: وه که تازه موسولمان بوبی، یان منداله که تازه فامیده بوبی- واته: لیتره دا جیاو زای مندال و بالغ نیه- نه وه دوو حاله تی هه نه:

یه که م: (فَإِنْ كَانَ فِي الْفَاتِحَةِ) نه گهر نه وه هه یه له فاتحه دا بوو (فَكَاْمِيٍّ) نه مه وه کو ئومی وایه، واته: نویژه که می خوی دروسته، به لَام دروست نیه یه کیکی فاتحه په وان نیقتیدای پیوه بکا.

دووه م: (وَإِلَّا) به لَام نه گهر هه له که له فاتحه دا نه بو، به لکو له ته حیات، یان له سوپره تی دوی فاتحه، یان له زیکره کانی تر دا بوو، نه و کاته (فَتَصِحُّ صَلَاتُهُ) نویژه که می خوی دروسته، هم (وَالْقُدُوءُ بِهِ) نیقتیدا پیوه کردنی شی دروسته.

نیجا بزانه: نه وه دهریاره می نه و که سه بوو: که عوزی هه بی، هه وه که گوتمان، که و ابو: نه گهر عوزی نه بو و ده گودجا هه له که می پاست بکاته وه و به قه سدی پاستی نه ده کرده وه و خوی شی فیتر نه ده کرد، نه و کاته نویژه که می خوی به تاله و نویژی مه ئومومه که ش به تاله نه گهر بزانی به که مته رغه می هه له ده کا، واته: له و حاله تی که مته رغه می دا جیاو زای فاتحه و سوپره و ته حیات نیه، هه وره که له زوری می سرچاوه کاندای پوون کراوه ته وه.

پیغه م: نابی نیما مه که ناته ووتر بی له مه ئومومه که: که و ابو: (وَلَا تَصِحُّ قُدُوءُ رَجُلٍ) دروست نیه نیترینه نیقتیدا بکا هه رچه ند مندالیش بی (وَلَا خُنْثَى) هه روه هاش دروست نیه، نه نیترینه می نیقتیدا بکا هه رچه ند مندالیش بی (بِامْرَأَةٍ وَلَا خُنْثَى) نه به ئافره ت و نه به نه نیترینه می، پیغه مبرکه ده فرموی: ﴿لَنْ يُفْلِحَ قَوْمٌ وَلَوْ أَفْرَهُمْ امْرَأَةً﴾ رواه البخاری، به خته وهر نابی نه و گله می کاری خویان بده نه ده ست ئافره ت.

نیجا بزانه: دروسته می بیینه نیقتیدا بکا: هم به نیترینه و هم به نه نیترینه می، هه روه هاش دروسته: نه نیترینه می نیقتیدا به نیترینه بکا، هه وره که له زوری می سرچاوه کاندای پوون کراوه ته وه.

(وَتَصِحُّ لِلْمُتَوَضِّئِ) دروسته بوئه و که سه می ده ست نویژی هه یه: نیقتیدا بکا (بِالْمُتَمِّمِ) به نیما میکی وه ها: که ته یه موموی کردبی، به و مهرجه می دوپاره کردنه وه می نویژی له سر نه بی، هه وره که له سرچاوه کاندای فرمویانه، چونکه له و حاله ته دا ته واوه، واته: به لَام

وَبِمَاسِحِ الْخُفِّ وَلِلْقَائِمِ بِالْقَاعِدِ وَالْمُضْطَّجِعِ، وَلِلْكَامِلِ بِالصَّبِيِّ وَالْعَبْدِ، وَالْأَعْمَى
وَالْبَصِيرُ سَوَاءٌ عَلَى النَّصِّ،

نه گهر دووباره کردنه وهی له سر بښی، ثیقیتدا پټوه کردنی دروست نیه، هه روهك له
سیغه تی سڼ په مدا پوونمان کرده وه.

(وَبِمَاسِحِ الْخُفِّ) هه روه هاش دروسته: ثیقیتدا به و نیمامه بکا: که مه سحی له سر خوف
کړوه له جیاتی شور دنی پڼ په کانی، چونکه نه واوه دووباره کړنه وهی له سر نیه، که واپو:
نه گهر له سر گزړه ویه کی ته نک مه سحی کړېو، نه و کاته دروست نیه چونکه ده ستنوایی
ناته واوه، هه روهك له باسی (مه سحی خوف) دا پوونمان کرده وه.

(وَلِلْقَائِمِ) دروسته بڼ نه و که سحی به پټوه یه: ثیقیتدا بکا (بِالْقَاعِدِ) به و نیمامه ی به
دانیشتوویی نویژ دهکا (وَالْمُضْطَّجِعِ) هه روه ها دروسته ثیقیتدا به و که سحش بکا: که له
سر ته نیست نویژ دهکا، چونکه نه وانه ش ته واوون دووباره کړنه وه یان له سر نیه،
که واپو: ثیقیتدای دانیشتووش به دانیشتوو و به پالکه وتوو دروسته ﴿عَنْ عَائِشَةَ زَيْنَةَ
أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ صَلَّى بِالنَّاسِ فِي مَرَضٍ مَرَضٍ جَالِسًا إِلَى جَنْبِ أَبِي بَكْرٍ، وَأَبُو بَكْرٍ وَالنَّاسُ قِيَامًا﴾
رواه الشيخان، پیغه مبه رڼ له نه خو شس مردنی دا به دانیشتوویی له ته نیست نیمامی
(أَبُو بَكْرٍ) نیمامه تی بڼ (صحابه) کان ده کړو نه وانیش به پټوه نویژ یان ده کړد.

ثینجا بزانه: به به لگه ی نه و ده دیسه مه رجه: نیمامه که توانای نه بڼ به پټوه نویژی واجب
بکا، هم دروست نیه: مه معموله کانی به توانا وهک نیمام به دانیشتوویی نویژی واجب
بکن، جا هه رجه ند ثیقیتدایه که ش دروسته، به لام له و حال ته دا ودها سوننه ته نیمامه که
یه کیکی تر له جی ی خو ی دابی، تا کو نیمامه تی بڼ خه لک بکا، چونکه پیغه مبه رڼ له
زوری ی ماوه ی نه خو شیه که ی دا نیمامی (أَبُو بَكْرٍ) له جی ی خو ی دانابو، هه روهك له
(المجموع) دا پوونی کړد قه وه، هه روه ها له نویژی سوننه تدا نه و مه رجه پټویست نیه،
هه روهك له پوکنی سڼ په می نویژ دا پوون کړاوه.

(وَلِلْكَامِلِ) دروسته: بڼ مرقفی ته واو، واته: بالغ و نازاد ثیقیتدا بکا (بِالصَّبِيِّ) به مندالی
فامیده و (وَالْعَبْدِ) هم به کویله ﴿عَنْ عَمْرِو بْنِ سَلَمَةَ ﷺ: أَلَّهُ كَانَ يَوْمٌ قَوْمُهُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ
اللَّهِ ﷺ وَهُوَ ابْنُ سَعْدٍ أَوْ ثَمَانٍ﴾ رواه البخاري، له سرده می پیغه مبه رڼ دهکا (عمر بن سلمه)
نیمامه تی بڼ گه له که ی خو ی ده کړد، له و کاتدا مندالیکي حه فت، یان هه شت سالان بوو.

(وَالْأَعْمَى) کوړو (وَالْبَصِيرُ) چاوساغ بڼ نیمامه تی نویژ، هه ر دووکیان (سَوَاءٌ) په کسانن
(عَلَى النَّصِّ) له سر ده ققی فمرموده ی نیمامی (شافعی)، چونکه کوړ زیاتر بیر له سر
نویژه و چاوساغیش چاکتر خو ی له پیسی ده پاریزی ﴿عَنْ أَنَسٍ ﷺ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ اسْتَخْلَفَ

وَالْأَصْحُ صَحَّةٌ قُدْوَةُ السَّلِيمِ بِالسَّلَسِ وَالطَّاهِرِ بِالْمُسْتَحَاضَةِ غَيْرِ الْمُتَحَيِّرَةِ، وَلَوْ بَانَ
إِمَامُهُ امْرَأَةً أَوْ كَافِرًا مُعْلَنًا - قِيلَ أَوْ مُخْفِيًا - وَجَبَتِ الْإِعَادَةُ، لَا جُنْبًا وَذَا نَجَاسَةٍ خَفِيَّةٍ،

إِنَّ أُمَّ مَكْتُومٍ يُؤْمُ النَّاسَ وَهُوَ أَغْمَى ﴿﴾ حَدِيثٌ حَسَنٌ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَاحْمَدُ، يَنْفَعُهُمْ بِهِ رَضِيَ (عبدالله بن أم مكتوم) له (مهدینه) له شوین خوی دانا: تاكو نیمامه تی بۆ خه لکی بکا.

(وَالْأَصْحُ) فەرموده ی راستتر: (صِحَّةٌ قُدْوَةُ السَّلِيمِ) دروسته: مرقفی ساغ نیقتیدا بکا (بِالسَّلَسِ) بهو نیمامه ی چۆمیزکه ی هه یه و (وَالطَّاهِرِ) هه م دروسته: ئافره تی پاک نیقتیدا بکا (بِالْمُسْتَحَاضَةِ) بهو ئافره ته ی خوینچرکه ی نه خۆشی هه یه، بهو مهرجه ی (غَيْرِ الْمُتَحَيِّرَةِ) ئافره ته که سه ر لیشیواو ی خوینچرکه نه بی، چونکه نه گه ر سه ر لیشیواو بی، نیقتیدا پیوه کردنی دروست نیه، هه ره ها دروسته نیقتیدا بهو که سه ش بکا: که تاره تی به به رد کردوه، یان خوین له برینه که ی دی، یان پیسیه کی لیبوردراو ی پیوه یه، چونکه دووباره کردنه و یان له سه ر نیه، هه ره ک له زۆریه ی سه رچاوه کاندایه یون کراوه ته وه.

(وَلَوْ بَانَ) نه گه ر له دوا ی ته وایوو نی، مه نموومی نیر بۆی ئاشکرا بوو (إِمَامُهُ امْرَأَةً) نیمامه که ی ئافره ت بووه، یان نه نیرنه می بووه (أَوْ كَافِرًا مُعْلَنًا) یان نیمامه که ی کافرکی به ئاشکرا بووه (قِيلَ) له فەرموده یه کدا (أَوْ مُخْفِيًا) یان نیمامه که ی کافرکی به نهیتی بووه (وَجَبَتِ الْإِعَادَةُ) له هه ر سیک حاله تدا واجبه: نوێژه که ی دووباره بکاته وه، چونکه هه ر له سه ره تاوه نیقتیدا بهو سیتیانه وه دروست نیه، که وایو: نه گه ر له ناو نوێژیشدا یه کیک لهو سی حاله تانه ئاشکرا بی، واجبه: له سه ره تاوه ده ست به نوێژه که بکاته وه، هه ره ک له زۆریه ی سه رچاوه کاندایه رموویانه، هه ره ها نه گه ر ئاشکرا بوو: نیمامه که ی شیتته، واجبه: نوێژه که ی دووباره بکاته وه، هه ره ک له (المجموع) دا فەرموویه تی.

(لَا جُنْبًا) نه که نه گه ر له دوا ی ته وایوو نی نوێژ ئاشکرا بوو: نیمامه که ی جه نابه تداره، یان بی ده ست نوێژه (وَذَا نَجَاسَةٍ خَفِيَّةٍ) یان پیسیه کی لینه بوردراو ی شار دراوه ی پیوه یه: که به بیر لیکر نه وه ش پیسیه که نه دیتر، واته: نه گه ر یه کیک لهو سی حاله تانه له دوا ی ته وایوو نی نوێژ ئاشکرا بوو، دووباره کردنه وه واجبه نیه.

ئینجا بزانه: هه ر له سه ره تاوه دروست نیه نیقتیدا بهو که سه بکا: که بی ده ست نوێژه، یان جه نابه تداره، یان پیسیه کی لینه بوردراو ی شار دراوه ی پیوه یه، واته: نه گه ر ده یزانی و نیقتیداشی به یه کیکیان کرد، گونا بهار ده بی و نوێژه که شی دروست نیه، به لام نه گه ر له سه ره تاوه نه یده زانی، به لکو له ناو نوێژدا ئاشکرا بوو: که بی ده ست نوێژه، یان جه نابه تداره، یان پیسیه کی لینه بوردراو ی شار دراوه ی پیوه یه، نه و کاته واجبه: یه که سه ر نیه تی جیا بوونه وه بیتی و به ته نهایی نوێژه که ی ته وای بکا، نه گینا: نوێژه که ی به تال

قُلْتُ: الْأَصْحُ الْمَنْصُوصُ هُوَ قَوْلُ الْجُمْهُورِ: إِنَّ مُخْفِيَ الْكُفْرِ هُنَا كَمُغْلِنِهِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ.
وَالْأُمِّيُّ كَالْمَرْأَةِ فِي الْأَصْحِ، وَلَوْ اقْتَدَى بِخُنْثَى فَبَانَ رَجُلًا لَمْ يَسْقُطِ الْقَضَاءُ فِي الْأَظْهَرِ،
وَالْعَدْلُ أَوْلَى مِنَ الْفَاسِقِ، وَالْأَصْحُ أَنَّ الْأَفْقَةَ أَوْلَى مِنَ الْأَقْرَبِ وَالْأَوْزَعِ،

ده بی، به لام نه گهر نیمامه که پیسیه کی لینه بوردرای ناشکرای پیوه بی: که به
بیرلینکردنه وه پیسیه که بدیتی، نه و کاته دوویاره کردنه وه نویژ واجبه، جیاوزای نیه: له
ناو نویژدا نه و پیسیه ناشکرا بی، یان له دوی ته و او بیونی نویژ، هه روه که له
سه رچاوه کاندای نه و مه سه لانه پوون کراونه وه.

(قُلْتُ) نیمامی (النواوی) دهه فرمودی (الْأَصْحُ الْمَنْصُوصُ) ده ققی فرموده ی راستتر (هُوَ
قَوْلُ الْجُمْهُورِ) فرموده ی زورتزینی زانایانه: (أَنَّ مُخْفِيَ الْكُفْرِ) نه و که سه ی کوفره که ی
نهینیی (هُنَا) له باسی جه ماعه تدا (كَمُغْلِنَةٍ) وه که نه و که سه یه که به ناشکرا کافر بی،
واته: هه رکه سی که له نویژدا ثیقیدای پیوه کرد بی، واجبه: نویژه که ی دوویاره بکاته وه،
جیاوزای نیه: له دوی نویژ، یان هه له ناو نویژدا بزانی کافره (وَاللَّهُ أَعْلَمُ).

(وَالْأُمِّيُّ) نیمامی فاتیه ناپه وان (كَالْمَرْأَةِ) وه کو نیمامی ثافرهت بپاری بۆ ده دری (فِي
الْأَصْحِ) له فرموده ی راستتر، واته: نه گهر فاتیه په وان له ناو نویژدا بۆی ناشکرا
بی: نیمامه که ی فاتیه ی ناپه وانه، واجبه: له سه ره تاوه ده ست به نویژه که بکاته وه و
نه گهر له دوی نویژ ناشکرا بی، واجبه: نویژه که دوویاره بکاته وه.

(وَلَوْ اقْتَدَى بِخُنْثَى) نه گهر مه نموومی نیر ثیقیدای کرد به نیمامیکی نه نیرنه می (فَبَانَ
رَجُلًا) جا له دوی ثیقیدا ناشکرا بوو: نه م نیمامه نیر بووه (لَمْ يَسْقُطِ الْقَضَاءُ)
دوویاره کردنه وه له سه ر لاناچی (فِي الْأَظْهَرِ) له فرموده ی به هیژتردا، چونکه له
سه ره تاوه به باوه پی خوی ثیقیدایه که ی دروست نه بوه.

(وَالْعَدْلُ) مرقفی دادپه روه (أَوْلَى) له پیژتره بۆ نیمامه تی نویژ هه رچند که م زانستیش
بی (مِنَ الْفَاسِقِ) له مرقفی فاسق، یان بیدعه چی، هه رچند زوریش زانایی، چونکه
نویژکردن له پشت نیمامی فاسق، یان بیدعه چی ناپه سنده، به لام نویژه که ش دروسته
﴿عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ: أَذْرَكْتُ عَشْرَةَ مِنْ أَصْحَابِ مُحَمَّدٍ ﷺ يُصَلُّونَ خَلْفَ أَيْمَةِ الْجَوْرِ﴾ رواه
البخاري في التاريخ، گه یستمه ده (صحابه) ی پیغه مبه ر ﷺ نویژیان له پشت پیشه وایانی
سته مکار ده کرد.

(وَالْأَصْحُ) به فرموده ی راستتر (أَنَّ الْأَفْقَةَ) نه و که سه ی شه ر عزانتره له نویژدا (أَوْلَى)
له پیژتره بۆ نیمامه تی (مِنَ الْأَقْرَبِ) له و که سه ی زور قوپان ده زانی و شه ر عزانتریش نیه
(وَالْأَوْزَعِ) هه روه ها شه ر عزان له پیژتریش له و که سه ی خوی له هه پامو (شُبُهَات)

لَا مُكَاتِبَهُ فِي مَلِكِهِ، وَالْأَصَحُّ تَقْدِيمُ الْمُكْتَرَى عَلَى الْمُكَرَى، وَالْمُعِيرُ عَلَى الْمُسْتَعِيرِ، وَالْوَالِي فِي مَحَلٍّ وَلَا يَتَبَعُهُ مِنَ الْأَفْقَةِ وَالْمَالِكِ. (فَصْلٌ) لَا يَتَقَدَّمُ عَلَى إِمَامِهِ فِي الْمَوْقِفِ لِإِنْ تَقَدَّمَ بَطَلَتْ فِي الْجَدِيدِ، وَلَا تُضَرُّ مُسَاوَاتُهُ، وَيُنْدَبُ تَخْلُفُهُ قَلِيلًا،

گه وده به پیش کز یله یخوی دیخری: که له ملکی گه وده که ی دا نیشته جی یه (لَا مُكَاتِبَهُ فِي مَلِكِهِ) به لام به پیش کز یله نووسراو پی د راوه که ی نا که وی: که له ملکی یخوی دا نیشته جی یه.

(وَالْأَصَحُّ) فرموده ی پاستر (تَقْدِيمُ الْمُكْتَرَى) به کرنگر به پیش دیخری بۆ نیامه تی نویژ (عَلَى الْمُكَرَى) له سر خاوه نه به کریده ره که، چونکه به کرنگره که مافی سود وهر گرتنی هه یه (وَالْمُعِيرِ) هه ره وده ها ئه وه ی شوینیکی به خوازتن داوه ته یه کیکی تر به پیش دیخری (عَلَى الْمُسْتَعِيرِ) له سر نه و که سه ی به خوازتن وهری گرتوه.

(وَالْوَالِي) گه وده ی موسلمانان (فِي مَحَلٍّ وَلَا يَتَبَعُهُ) له شوینی ده سه لاتی یخوی دا (أُولَى) له پیشترا بۆ نیامه تی نویژ (مِنَ الْأَفْقَةِ) هه م له شه عزانتره (وَالْمَالِكِ) هه م له خاوه ن ملک و خاوه ن مال و هه م له نیامی مزگه وتیش، هه ر چه ند نه و گه وده یه ش فاسق و سته مکاریش بی ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُ كَانَ يُصَلِّي خَلْفَ الْحَجَّاجِ﴾ رواه البخاری، (عبدالله) کوی نیامی (عمر) (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا) به جماعت له پشت (حجاج الثقفی) ده کرد. واته: هه ر چه ند زویش سته مکارو فاسق بوو.

﴿فَصْلٌ: ۱۱۱ بَاسِی چهلده مه رجیکی نیقتیدا﴾

مه رجه کانی نیقتدا هه فتن، یه که م: (لَا يَتَقَدَّمُ) دروست نیه: مه نمووم پیش بکه وی (عَلَى إِمَامِهِ) له نیامه که ی یخوی (فِي الْمَوْقِفِ) له و شوینه دا: که جماعه تی ئی ده که ن، چونکه نه وانه ی نویژیان به جماعت له پشت پیغه مبه ر ﴿وَلَا يَتَقَدَّمُ﴾ هه ر چوار خلیفه کان رسی الله منهم کردوه، هیچیان له نه وان به پیش نه که وتون له شوینی جماعه تدا.

که وابو: (فَإِنْ تَقَدَّمَ) نه گه ر له شوینه که دا مه نمووم به پیش نیامه که ی که وت (بَطَلَتْ) نویژه که ی به تال ده بی (فِي الْجَدِيدِ) له فرموده ی نوی نیامی (شافعی) دا، جیاوازی نیه پیش که وتنه که: له سه رتا، یان له ناوه وه ی نویژدا بی، هه روه که له سه رچاوه کاندایه فرموویانه.

(وَلَا تُضَرُّ مُسَاوَاتُهُ) زیانی نیه: به یه کسانی له گه ل نیامه که ی رابوه ستی، واته: نویژه که ی به تال نابی، به لام ناپه سنده، که وابو: (وَيُنْدَبُ تَخْلُفُهُ قَلِيلًا) سونته ته له شوینی جماعه تدا مه نمووم که می که له نیامه که ی دوا بکه وی، واته: سه ره په نجه ی پی یه کانی له

وَالْإِعْتِبَارُ بِالْعَقَبِ، وَيَسْتَدِيرُونَ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَوْلَ الْكَعْبَةِ، وَلَا يَضُرُّ كَوْنُهُ أَقْرَبَ إِلَى الْكَعْبَةِ فِي غَيْرِ جِهَةِ الْإِمَامِ فِي الْأَصَحِّ، وَكَذَا لَوْ وَقَفَا فِي الْكَعْبَةِ وَاخْتَلَفَتْ جِهَتَاهُمَا، وَيَقِفُ الذَّكَرُ عَنْ يَمِينِهِ، فَإِنْ حَضَرَ آخَرُ أَحْرَمَ عَنْ يَسَارِهِ، ثُمَّ يَتَقَدَّمُ الْإِمَامُ أَوْ يَتَأَخَّرَانِ وَهُوَ أَفْضَلُ،

دواوهی پاژنه پی‌ئی نیامه‌کی بی‌و له سی گه‌زیش دوورتر نه‌بی، هه‌روه‌ک له (تحفه) (الشروانی) دا پوون کراوه‌ته‌وه.

(وَالْإِعْتِبَارُ بِالْعَقَبِ) پێشکه‌وتن و په‌کسانی و دواکه‌وتن: له پی‌وه‌و له پک‌وو‌عدا به‌گوێره‌ی پاژنه‌ی پی‌یه‌کانه‌و له دانیش‌تندا به‌گوێره‌ی لاقین‌گه‌کانه‌و له سوچه‌دا به‌گوێره‌ی په‌نجی پی‌یه‌کانه‌و له پال‌دانه‌وه‌شدا به‌گوێره‌ی ته‌نیش‌ته‌کانه‌، هه‌روه‌ک له زۆریه‌ی سه‌رچاوه‌کاندا پوون کراوه‌ته‌وه.

(وَيَسْتَدِيرُونَ) له نوێژی جه‌ماعه‌دا مه‌ئموومه‌کان پاژنه‌یی پیز ده‌بن (فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ) له (الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ) له (مکه) پی‌پوێزدا (حَوْلَ الْكَعْبَةِ) له ده‌وره‌ی (کعبه) ی مالی‌خوا‌ی‌گه‌وره‌: که قبیل‌یه (وَلَا يَضُرُّ) زیانی نیه (كَوْنُهُ أَقْرَبَ إِلَى الْكَعْبَةِ) مه‌ئموومه‌که بۆ لای (کعبه) نزیک‌تر بی (فِي غَيْرِ جِهَةِ الْإِمَامِ) له لایه‌کانی‌تری جگه له لای نیام (فِي الْأَصَحِّ) له فهرمووده‌ی پاستردا، واته: چونکه نه‌و پێشکه‌وتنه له لایه‌کی نیام نیه، به ناشیرن داناند‌ری (وَكَذَا) هه‌روه‌ها زیانی نیه (لَوْ وَقَفَا فِي الْكَعْبَةِ) نه‌گه‌ر نیام‌و مه‌ئمووم له ناو ژووره‌کی (کعبه) دا نوێژ بکه‌ن و مه‌ئموومه‌که‌ش بۆ لای دیواری (کعبه) نزیک‌تر بی، به‌م مه‌رجه‌: (وَاخْتَلَفَتْ جِهَتَاهُمَا) لای پووتی‌کردنیان جیا بی: وه‌ک پشت له یه‌ک‌تر بکه‌ن، که‌واته: نه‌گه‌ر هه‌ردووکیان به‌ره‌و یه‌ک دیوار نوێژ بکه‌ن، نه‌و کاته دروست نیه مه‌ئمووم به‌ پێش نیام بکه‌وی.

(وَيَقِفُ الذَّكَرُ عَنْ يَمِينِهِ) سوننه‌ته: نێرینه-هه‌رچه‌ند مند‌الیش بی- له لای راسته‌ی نیام رابوه‌ستی، به‌هه‌لگه‌ی هه‌دیسه‌کی (جابر) ی دها‌توو (فَإِنْ حَضَرَ آخَرُ) جا نه‌گه‌ر نێرینه‌یه‌کی‌تریش هات (أَحْرَمَ عَنْ يَسَارِهِ) نه‌ویش له لای چه‌په‌ی نیامه‌کی نوێژ داده‌به‌ستی (ثُمَّ) ئینجا له دوا‌ی نوێژدا به‌ستن (يَتَقَدَّمُ الْإِمَامُ) نیامه‌که ده‌پواته پێشه‌وه (أَوْ يَتَأَخَّرَانِ) یان هه‌ردوو مه‌ئموومه‌کان ده‌کشینه‌وه دوا وه، ئینجا ده‌بنه‌ یه‌ک پیز.

(وَهُوَ أَفْضَلُ) کشانه‌وه‌ی مه‌ئموومه‌کان خیر‌تره له پێش‌تینه‌ پێشه‌وه‌ی نیامه‌که ﴿عَنْ جَابِرٍ﴾ قام النَّبِيُّ ﷺ لِقَمْتُ عَنْ يَسَارِهِ فَأَخَذَ بِيَدِي فَأَدَارَنِي حَتَّى أَقَامَنِي عَنْ يَمِينِهِ، ثُمَّ جَاءَ جِبَارُ بْنُ صَخْرٍ لِقَامٍ عَنْ يَسَارِهِ، فَأَخَذَ بِأَيْدِينَا جَمِيعًا فَلَدَعْنَا حَتَّى أَقَامَنَا خَلْفَهُ﴾ رواه مسلم في الزهد، پێغه‌مبه‌ر ﷺ هه‌لسا نوێژ بکا، منیش له لای چه‌په‌ی راوه‌ستام تا‌کو جه‌ماعه‌تی له‌گه‌ل بکه‌م، نه‌ویش ده‌ستی گرت‌م و سوپاند‌میه لای راسته‌ی، ئینجا (جِبَار) ش هات له لای

وَلَوْ حَضَرَ رَجُلَانِ أَوْ رَجُلٌ وَصَبِيٌّ صُفًّا خَلْفَهُ، وَكَذَا امْرَأَةٌ أَوْ نِسْوَةٌ، وَيَقِفُ خَلْفَهُ
الرِّجَالُ ثُمَّ الصَّبِيَّانَ

چه پهی نویژی دابه ست، پیغه مبه ر ځای دهستی هردو کمانی گرت و له پشته خوی
کردینی به ک پیز.

که و ابو: نه گهر له لای چه پهی نیام پابوستی، یان په کیڅ له چه په و په کیڅ له راسته، یان
هر دوکیان له راسته، یان هردوکیان له چه په پابوه ستی، یان په کیڅ له ته نیشتیکی
نیام و نوی تریش له پشته وه پابوه ستی، نو حاله تانه گشتی ناپه سندن، به لام نویژ
به تال ناکن، هروه ک له (المجموع) دا فرمویو یتي.

نیجا بزانه: نه گهر نه گونجا مه نمومه که ی دووم له لای چه پهی نیام نویژ دابه ستی، نو
کاته له پشته وه ی نیام نویژ داده به ستی و مه نمومه که ی لای پر استه ش ده کشیته وه دواوه،
به لام نه گهر مه نمومه که ی دووم نافره ت بوو: نه وه په کسر له پشت مه نمومه که ی لای
پر استه وه نویژ داده به ستی، هروه ک له زوری ی سرچاوه کاند ا پوون کراوه ته وه.

(وَلَوْ حَضَرَ رَجُلَانِ) نه گهر له سره تاوه دوو پیاو به په که وه ناماده بون (أَوْ رَجُلٌ وَصَبِيٌّ)
یان پیاویک و مند الیکي نیرینه (صُفًّا خَلْفَهُ) هردوکیان له پشت نیامه که به په ک پیز
پاده وه ستی، به به لگی حدیسه که ی پابدوو، هم ﴿عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا
وَأَتَيْتُمُ وِرَاءَهُ وَالْعَجُوزُ مِنْ وِرَائِهِ رَوَاهُ الشَّيْخَانِ، پیغه مبه ر ځای پیش نویژی بق کردین من و
کوړ یتیمه که به په ک پیز له پشت پیغه مبه ر ځای پراوه ستاین و پیره دایکیشم له پشت یتیمه
پراوه ستا.

(وَكَذَا امْرَأَةٌ) هروه ها نه گهر ته نها په ک نافره تیش ناماده بوو، نه ویش له پشت نیامه
نیره که پاده وه ستی (أَوْ نِسْوَةٌ) یان نه گهر کومه لیک نافره ت ناماده بون نه وانیس له پشت
نیامه نیره که پاده وه ستی، هرچند مه حره میش بن، به به لگی حدیسه که ی (أَنَسِی) ی
پابدوو، که و ابو: ناپه سنده نافره ت له ته نیشست نیامی نیر، یان له ته نیشست مه نمومه
نیره کان نویژ دابه ستی، هرچند مه حره میش بن، به لام نویژه که به تال نابی، هروه ک
له (المجموع) دا پوون کراوه ته وه.

(و) هرکاتیک له سره تاوه مه نمومه کان زور بون به م شیوه په پیز ده بن: (يَقِفُ خَلْفَهُ
الرِّجَالُ) پیاوه کان له پشت نیامه که پاده وه ستی (ثُمَّ) نیجا نه گهر پیزه که ی پیاوان ته و او
بوو (الصَّبِيَّانِ) له پشت پیاوه کانیش منداله نیرینه کان پیز ده بن، به لام نه گهر پیزی
پیاوه کان ته و او نه بو، نه و کاته به منداله نیرینه کان ته و او ده کری، هروه ها نه گهر نه و
مندالانه پیش پیاوه کان ناماده بون و جیگی خویان له پیزی پیشه وه گرت، نابی
لایانده نه پیزی دواوه، هروه ک له زوری ی سرچاوه کاند ا پوون کراوه ته وه.

ثُمَّ النِّسَاءُ، وَتَقِفُ إِمَامَتَهُنَّ وَسَطَهُنَّ، وَيُكْرَهُ وَقُوفُ الْمَأْمُومِ فَرْدًا بَلْ يَدْخُلُ الصَّفَّ إِنْ وَجَدَ سَعَةً، وَإِلَّا فَلْيَجُرَّ شَخْصًا بَعْدَ الْإِحْرَامِ

(ثُمَّ) ثینجا له دواى پزى منداله نیرینه کانیس (النِّسَاءُ) شافرهت پیز دهبى، پیغه مبر ۱۰ دهفه رموى: ﴿لِيَلِيَنَّ مِنْكُمْ أُولُو الْأَخْلَامِ وَالنَّهْيُ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ﴾ رواه مسلم، با خاوهن عه قلاو بالفه کان له پشته ۱۱ من نویژ دابیه ستى، ثینجا نه وانه ی له وان نزیکن له و سیفه ته دا.

ثینجا بزانه ۱ جیاوازی نیه پزى نیرینه کان ته واو بوبى، یان نا، شافره ته کان هه ره له پشت نه وان پیز دهبى، به لکو نه گه رته نها یه ک نیرینه ش ناماده بى، نه وه نیرینه که له راسته ی نیمامه که پاده وه ستن و شافره ته کانیس له پشت مه نمووم که پاده وه ستن، هه ره چهنده مه حره میش بن ﴿عَنْ أَنَسٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ أُمُّهُ وَامْرَأَةٌ مِنْهُمْ، فَجَعَلَهُ عَنْ يَمِينِهِ وَالْمَرْأَةَ خَلْفَ ذَلِكَ﴾ رواه مسلم، پیغه مبر ۱۲ پیښوویژى بى من و شافره تیکى خو مانى کرد، منى خسته لای راسته ی خو ی و شافره ته که شى خسته دواوه.

(وَتَقِفُ إِمَامَتَهُنَّ وَسَطَهُنَّ) سوننه ته: نیمامه مییه که ی شافره تان له نیوانیاندا رابوه ستن ﴿عَنْ عَائِشَةَ وَأُمِّ سَلَمَةَ زَيْنَةَ عَنْهُمَا: أَهْلُهُمَا أُمَّتُ نِسَاءً لِقَامَتَا وَسَطَهُنَّ﴾ رواهما الشافعي والبيهقي باسنادین حسنین، حه زره تی (عائشتمو أم سلمة) نیمامه تییان بى شافره تان ده کردو له نیوانیاندا پاده وه ستان. به لام نه گه ر نیمامه که ی شافره تان نیر بوو، یان نه نیرینه می بوو، نه وه له پیښه وه پاده وه ستن.

ثینجا بزانه: نه گه ر کومه لیکى پووت نویژیان به جه ماعت ده کردو نیمامه که شیان پووت بوو ۱۳ چاوساغان له که لدا بوو و له پوناکیشدا نویژیان ده کرد، نیمامه که ی نه وانیش وه کو نیمامه که ی شافره تان- له نیوانیاندا پاده وه ستن، هه روه که له سه رچاوه کاندای پوون کراوه ته وه.

(وَيُكْرَهُ وَقُوفُ الْمَأْمُومِ فَرْدًا) ناپه سنده مه نمووم به ته نها رابوه ستن ﴿عَنْ أَبِي بَكْرَةَ ﷺ: أَنَّ اللَّهَ دَخَلَ الْمَسْجِدَ وَالنَّبِيُّ ﷺ رَاكِعٌ فَرَكَعَ دُونَ الصَّفِّ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: زَادَكَ اللَّهُ حَرِمًا وَلَا تُعَذِّبْ﴾ رواه البخاري، (أبو بکره) چوه مزگه وتو نویژى دابه ست، جا پیش بگاته پزى نویژ پوکووعى برد، پیغه مبر ۱۴ فه رموى: خوا زیاتر دلت بغاته سه ر جه ماعت کردن، جارژکى تریش وا مه که، واته: له دهره وه ی پیز نویژ مه که.

(بَلْ يَدْخُلُ الصَّفَّ) به لکو مه نمووم ده چپته ناو پیزه که (إِنْ وَجَدَ سَعَةً) نه گه ر که لیښکى ده ست که وتو خه لکیشى نازار نه ددها (وَإِلَّا) به لام نه گه ر هیچ که لیښکى ده ست نه که وتو (فَلْيَجُرَّ شَخْصًا) سوننه ته: یه کیک له پیزه که راپیکیشیته دهره وه (بَعْدَ الْإِحْرَامِ) پاش دابه ستنی نویژ، تاکو له که لى پیز بى، واته: پیش دابه ستنی نویژ هه رپامه راپیکیشیته دهره وه

(وَلْيَسَاعِدْهُ الْمَجْرُورُ) سوننه ته مروفه پاكيتشراوه كه ش يارمه تي بداو له گه لي پريز بي، تاكو خيري يارمه تي داني له سر چاكي ده ست بگوي، كه واته: نه گهر مروفه كه له وانه نه يو يارمه تي بدا، نه و كاته دروست نيه رايكي تشيسته دهر وه؟ چونكه مه ترسي نازاوه ي لډه كړي، هره كه له زوريه ي سرچاوه كاندا پوون كراوه ته وه.

﴿لُكَاذَارِي﴾: سوننه ته نيوان نيمام و پريز يه كه مي مه نمومه كان و هره وه نيوان پريز يه كه مو دووه مو... هتد، له سي گز - واته: متر ۱ نيويك - زياتر نه بي و سوننه ته پريزه كان راست و پك بگري، نينجا تا پريزك ته واو ده بي، ناپه سند ۱ هيچ پريزكي تر دابه زريندري، پيغه مبر ۱ ده فرموي: ﴿أَتِمُّوا الصَّفَّ الْمُقَدَّمُ ثُمَّ الَّذِي يَلِيهِ، فَمَا كَانَ مِنْ قَصْرِ فَلْيَكُنْ فِي الصَّفِّ الْمُؤَخَّرِ﴾ رواه أبو داود ياسناد حسن، پريز پيشه وه ته واو بكن نينجا پريز دوي وي، جا هر ناته واويه كه ه بي، يا له پريز دواوه بي.

هره وه سوننه ته مه نمومه كان پال به يه كتری بدن و كه لين له نيوانياندا نه بي، پيغه مبر ۱ ده فرموي: ﴿أَتِمُّوا الصُّفُوفَ وَحَافُوا بَيْنَ الْمَنَاقِبِ وَسُدُّوا الْخَلَلَ وَلْيُؤَا بِأَيْدِي إِخْوَانِكُمْ وَلَا تَذَرُوا فُرُجَاتِ الشَّيْطَانِ، وَمَنْ وَصَلَ صَفًّا وَصَلَهُ اللَّهُ وَمَنْ قَطَعَ صَفًّا قَطَعَهُ اللَّهُ﴾ رواه أبو داود ياسناد صالح، پريزه كاني نويز راست و پك بكن و شانتان به رامبر يه كتری بكن و كه لينه كان پر بگه نه وه، شانتان بؤ ده ستی براكتان نه رم و شل بكن، واته: له ته نيش خوتان جيگه يان بگه نه وه، هيچ كه لينيك بؤ شه يتان مه هيلنه وه - واته: شه يتان نيته نيوان كه لينه كان - هر كه سيك پريزكي نويز بگه يه نيته وه يه خوا بيگه يه نيته په حمه تي خوي، هر كه سيك پريزكي نويز ليك بيچرني خوا له په حمه تي خوي بيچرني.

جا نه گهر مه نمومه كان نه و سوننه ته يان به جي نه هينا، سوننه ته نيمام فره يان پي بكا ﴿عَنْ أَنَسٍ﴾: أَقِمْتَ الصَّلَاةَ فَأَقْبَلَ عَلَيْنَا النَّبِيُّ ﷺ بِوَجْهِهِ فَقَالَ: أَقِمُوا صُفُوفَكُمْ وَتَرَاوَا رواه الشيخان، نيقامه تي نويز كرا، نينجا پيغه مبر ۱ پوي له نيته كړدو فرموي: پريزه كاتان پك بكن و پال به يه كتری بدن.

نينجا بزانه: پيغه مبر ۱ ده فرموي: ﴿إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى الَّذِينَ يَصِلُونَ الصُّفُوفَ الْأُولَى﴾ رواه أبو داود بسند صالح، خوي گه وده په حمه ده باريننه سر نه و كه سانه ي پريزه كاني يه كه م ته واو ده ك، مه لائيكه تيش دوعاي ليخوشبونيان بؤ ده ك. كه واو: گه وده ترين پريز پياوان پريز يه كه مه: كه له پشت نيمام وه ده ست پي ده كا، نينجا پريزه كه ي تر... هتد، هره وه لاي راستي گشت پريزك - هر چه ند دوريش بي - له لاي چه په گه وده تره، هر چه ند نزيكش بي، به لام پشت نيمام - به هزي نزكي - له لاي راستش گه وده تره، هر وه كه له (الشبراملسي) و (الشرواني) دا پوون كراوه ته وه.

وَيُشْتَرَطُ عَلَيْهِ بِاتِّقَالَاتِ الْإِمَامِ: بِأَنْ يَرَاهُ أَوْ بَعْضَ صَفٍّ أَوْ يَسْمَعَهُ أَوْ مُبَلِّغًا، وَإِذَا جَمَعَهُمَا مَسْجِدًا صَحَّ الْإِقْتِدَاءُ وَإِنْ بَعُدَتِ الْمَسَافَةُ وَحَالَتْ أُنْيَةً،

نه‌وش و ده‌گه‌یه‌ئی: که ریزی دوه‌م و سیه‌م... هتد، له پشت نیامه‌وه ده‌ست پی‌ده‌کری، نیجا به راسته و چه‌په‌دا ته‌واو ده‌کری، به‌لگه‌ش چه‌دیسه‌کی (آنس) و یه‌تیمه‌کی رابردوه، والله تعالی أعلم.

دویم مهرچی نیقتیدا: (وَيُشْتَرَطُ عَلَيْهِ) به مهرج داندراوه: مه‌ئوموم ئاگادار بی (بِاتِّقَالَاتِ الْإِمَامِ) له جموجۆل و دانشستن و هه‌لسانه‌وی نیام (بِأَنْ يَرَاهُ) وه‌ك به‌خوی نیامه‌که ببینی (أَوْ بَعْضَ صَفٍّ) یان به‌شه ریزیکی مه‌ئومومه‌کان ببینی (أَوْ يَسْمَعَهُ) یان گوئی له نیامه‌که بی (أَوْ مُبَلِّغًا) یان گوئی له پاگه‌یه‌نرێك بی: که جموجۆلی نیام ده‌گه‌یه‌نیته مه‌ئومومه‌کان، جیاوازی نیه: نه‌و پاگه‌یه‌نهر به‌خوی نوێژ بکا، یان نا، جا نه‌گه‌ر له کاتی نوێژکردندا پاگه‌یه‌نهر که پڤیشت، واجبه: مه‌ئومومه‌کان نیه‌تی جیاپوونه‌وه بینن، مه‌گه‌ر بزائن له پیش ته‌واویوونی دوو پوکن ده‌گه‌پیتته‌وه، نه‌و کاته چاوه‌پوانی ده‌که‌ن، مه‌روه‌که له (تحفه‌و) (نهایه‌دا) پوون کراوه‌ته‌وه.

سی‌یه‌م مهرچی نیقتیدا: مهرجه نیام و مه‌ئوموم له حاله‌تی نیقتیدا له یه‌ك شویندا کۆ ببه‌وه، جا ئه‌م کۆپوونه‌وه‌یه‌ش چوار حاله‌تی هه‌نه:

حاله‌تی یه‌که‌م: مه‌ردووکیان له ناو مزگه‌وتداین (وَإِذَا جَمَعَهُمَا مَسْجِدٌ) هر کاتێک مزگه‌وتێک نیام و مه‌ئومومی له ناو خۆی‌دا کۆ کردنه‌وه (صَحَّ الْإِقْتِدَاءُ) دروسته: مه‌ئوموم نیقتیدا به نیامه‌که بکا (وَإِنْ بَعُدَتِ الْمَسَافَةُ) هرچه‌ند ئیوانه‌که‌شیان زۆر لێك دور بی: وه‌ك نیام له پیشه‌وه‌ی مزگه‌وتدابی و مه‌ئومومیش له پشته‌وه‌دابی (وَحَالَتْ أُنْيَةً) هرچه‌ند دیوارو بان و شتی‌تریش بکه‌ویته‌ نیوان نیام و مه‌ئومومه‌که، به‌لام به‌و مهرجه‌ی ده‌رگایه‌کی وه‌های تێدابی: بتوانی تێیدا پڕواته لای نیامه‌که به‌گوێره‌ی عاده‌ت:

واته: له‌م حاله‌تی ناو مزگه‌وتدا هرچه‌ند له‌ چوونه ژووره‌وه‌ و هاتنه‌ ده‌ره‌وه‌شدا خوار بپیتته‌وه‌ و پشتی بکه‌ویته‌ قیبله‌ زبانی نیه، هر وه‌ك له (الشروانی) و (عانه‌)‌دا پوون کراوه‌ته‌وه.

نیجا بزانه: په‌نجهره وه‌ك ده‌رگا نیه، واته: نه‌گه‌ر ده‌رگا نه‌بو، نیقتیدا له پشت په‌نجهره‌ی مزگه‌وته‌وه دروست نیه، هر وه‌ك له (مغنی)‌دا فهرموویه‌تی.

که‌وابو: مهرجه له ژێر زه‌مین و سه‌ریانانی مزگه‌وته‌وه ده‌رگا و په‌یژه‌یه‌کی وه‌ها هه‌بن: بگوئجی له‌وێ‌وه‌ بپواته ناو مزگه‌وت به‌گوێره‌ی عاده‌ت، نه‌گینا: نیقتیدا دروست نیه، جا له‌و حاله‌تانه‌ی رابردودا جیاوازی نیه: ده‌رگا که دابخری و کلیل درابی، یان کراوه‌ بی.

وَلَوْ كَانَا بِفَضَاءٍ شَرْطَ أَنْ لَا يَزِيدَ مَا بَيْنَهُمَا عَلَى ثَلَاثِمِائَةِ ذِرَاعٍ تَقْرِيبًا وَقِيلَ تَحْدِيدًا، فَإِنْ تَلَاَحَقَ شَخْصَانِ أَوْ صَفَانِ أُعْثِرَتِ الْمَسَافَةُ بَيْنَ الْأَخِيرِ وَالْأَوَّلِ، وَسَوَاءُ الْفَضَاءُ الْمَمْلُوكُ وَالْوَقْفُ وَالْمُبْعَضُ وَلَا يُضَرُّ الشَّارِعُ الْمَطْرُوقُ وَالنَّهْرُ الْمُخَوِّجُ إِلَى سَبَاحَةِ عَلَى الصَّحِيحِ،

هر ودها بزانه: هریوان و حوشی مزگوت هر به مزگوت داده ندرین له گشت برپاره کانی پابردودا، هر چه ند پیس و بی پزیش بکړین، هر وهک له سرچاوه کاندوا له حاشیه کانی (القلیوبی) و (البجیری) دا نو مه سله نه پوون کراونه وه.

حاله تی دووم: هر دووکیان له ده شتایی دا بن (وَلَوْ كَانَا بِفَضَاءٍ) نه گهر نیمامو مه نوم له شوینکی به فروانی بی پرده دا بون: وهک هویکی گهر و بهرین، یان شوینکی ده شتایی (شَرْطَ) به مرج داندراوه (أَنْ لَا يَزِيدَ مَا بَيْنَهُمَا عَلَى ثَلَاثِمِائَةِ ذِرَاعٍ) نیوان نیمامو مه نوم له سیسه د گز زیاتر نه بی، واته: له سه دو په نجا متر (تَقْرِيبًا) نو نه اندازه به نه اندازه به کی نزیکه ره ویه، که واته: نه گهر سی گزیش زیاتر بی زانی نیه (وَقِيلَ تَحْدِيدًا) له فرموده به کی بی هیژدا: نو نه اندازه به سنووردانان و نابی زیاتر بی.

(فَإِنْ تَلَاَحَقَ شَخْصَانِ) جا نه گهر له پشت نیمامو دوو کهس به دوی به کدا پاره ستان (أَوْ صَفَانِ) یان دوو پز به دوی به کدا به ستران (أُعْثِرَتِ الْمَسَافَةُ) نو سیسه د گزه ره چاو ده کړی (بَيْنَ الْأَخِيرِ وَالْأَوَّلِ) له نیوان پزینی ناخبرو پزینی به کم، واته: له نیمامو نارمیردی، چونکه هر پزینک وهک نیمام وایه بق پزینی پشته وهی.

(وَسَوَاءُ) یه کسانه له و برپاره پابردودا (الْفَضَاءُ الْمَمْلُوكُ) نو شوینکی ملک کی که سیک بی و (وَالْوَقْفُ) نه وهی وه قفکراو بی و (وَالْمُبْعَضُ) نه وهی به شیک کی ملک بی و به شیک کی وه قف بی، یان هیچان نه بی، به لکو ده شتیک کی بی خاوهن بی.

(وَلَا يُضَرُّ الشَّارِعُ الْمَطْرُوقُ) زانی نیه پڼگه به کی به پټوار بکویته نیوان (وَالنَّهْرُ الْمُخَوِّجُ إِلَى سَبَاحَةٍ) هر ودها زانی نیه پوویار کی ودها بکویته نیوان: که پټویستی به مه وانی بی (عَلَى الصَّحِيحِ) له سر فرموده ی پاست، چونکه نو دووانه به پرده داناندرین و پڼگه ماتوچ ناگرن.

که وایو: نه گهر نیمام له ده ریادا له ناو که شتیه کی سر والا بوو و مه نومویش له ناو که شتیه کی تری سر والا بوو، یان نو له سر بانیک بوو و مه نومویش له سر بانیک تر بوو، هر دوو بانه کهش په یژه یان ده هاته وه نو کولانه نیوانیان و به بی پشت له قیله کردن مه نوموم ده گیشته لای نیمام، نو له دوو حاله ته شدا ثیقیتدا دروسته، به و مرجه ی نیوانیان له سیسه د گز زیاتر نه بی، هر وهک له (تحفه) و (نهایه) و حاشیه کاناندا هر دوو مه سله پوون کراونه وه.

فَإِنْ كَانَ فِي بَنَاتَيْنِ كَصَخْنٍ وَصَفَةٍ أَوْ بَيْتٍ فَطَرِيقَانِ أَصَحُّهُمَا: إِنْ كَانَ بِنَاءُ الْمَأْمُومِ يَمِينًا أَوْ شِمَالًا وَجَبَ اتِّصَالُ صَفٍّ مِنْ أَحَدِ الْبَنَاتَيْنِ بِالْآخَرِ، وَلَا تَضُرُّ فُرْجَةٌ لَا تَسْعُ وَاقِفًا فِي الْأَصْحِ، وَإِنْ كَانَ خَلْفَ بِنَاءِ الْإِمَامِ فَالْصَّحِيحُ صَحَّةُ الْقُدْوَةِ بِشَرْطِ أَنْ لَا يَكُونَ بَيْنَ الصَّفَيْنِ أَكْثَرُ مِنْ ثَلَاثَةِ أَذْرُعٍ، وَالطَّرِيقُ الثَّانِي: لَا يُشْتَرَطُ إِلَّا الْقُرْبُ كَالْقَضَاءِ إِنْ لَمْ يَكُنْ حَائِلٌ

حاله تي سنيهم: له ناو خانواندا بن (فان كانا في بناتين) نه گهر نيمام و مه نوموم له ناو دوو خانوودا بون (كصحن) وهك يه كيكيان له ناو وهوشي خانووه كه دا بي (وصف) يه كيكيان له ناو كه پريكي خانووه كه دا بي (او بيت) يان يه كيكيان له ناو ژوركي خانووه كه دا بي و نه وي تريش له شوينيكي تر دا بي، له و حاله تا دا (فطريقان) دوو ريگي مه زه ب له م مه سه له يه دا مه نه:

(أَصَحُّهُمَا) يه كه ميان كه نيمامي (الرافعي) به پاستري داناه، نه مه يه: (إِنْ كَانَ بِنَاءُ الْمَأْمُومِ) نه گهر نه و ژورده ي مه نوموم تي دا پاوه ستاوه (يَمِينًا أَوْ شِمَالًا) له پاسته ي نيمامه كه بوو، يان له چه په ي بوو (وَجَبَ اتِّصَالُ صَفٍّ مِنْ أَحَدِ الْبَنَاتَيْنِ) واجبه: پريزك له يه كيك له و ژورده نه بگاته وه يهك (بِالْآخَرِ) له گهل پريزي خانووه كه يتر، واته: مه نومومي نه و خانووه پال وه مه نومومي نه م خانووه بدا، به لام (وَلَا تَضُرُّ فُرْجَةٌ) زيان نه كه لينتيكي كه م له نتيواناندا مه بي: كه (لَا تَسْعُ وَاقِفًا) جيگي مرفيكي پاوه ستاوي تي دا نه بيته وه (فِي الْأَصْحِ) له فرموده ي پاستر دا.

به لام (وَإِنْ كَانَ خَلْفَ بِنَاءِ الْإِمَامِ) نه گهر شويني مه نومومه كه له پشت شويني نيمام بوو (فَالصَّحِيحُ) فرموده ي راست: (صَحَّةُ الْقُدْوَةِ) دروسته نيقتيدا به نيمامه كه بكا (بِشَرْطِ أَنْ لَا يَكُونَ بَيْنَ الصَّفَيْنِ أَكْثَرُ مِنْ ثَلَاثَةِ أَذْرُعٍ) به و مرجه ي نيوان مه ردو پريزه كه له سي گز زياتر نه بي.

نينجا بزانه: نه م ريگه يه يه كه م لاي ژوريه ي زانايان بي ميژه، كه و ابو: په فتار به ريگي دووه ميان ده كړي، كه نه مه يه: (وَالطَّرِيقُ الثَّانِي) ريگي دووه م كه پاستره كه يانه: (لَا يُشْتَرَطُ إِلَّا الْقُرْبُ) به مرچ داناندرې تنها نزيكي نه بي، واته: مرجه نيوان نيمام و مه نوموم، يان پريزه كان له سي سه د گز زياتر نه بي (كَالْقَضَاءِ) وه كو شويني ده شتايي، واته: به يه كه گه يشته وه ي پريزه كان مرچ نه يه، كه و ابو: جياو زاي نه يه: مه نومومه كه له پاسته، يان له چه په، يان له پشت وه ي نيمام بي، به لام به م مرجه ش (إِنْ لَمْ يَكُنْ حَائِلٌ) نه گهر په رده له نيوان شويني نيمام و مه نومودا نه بي: وهك مه نومو كه نيمام ببيني، يان مه نومومه كاني تر ببيني و بشگودجي به بي پشت له قيبله كردن بپرواته لاي نيمام.

أَوْ حَالَ بَابٍ نَافَذَ، فَإِنْ حَالَ مَا يَمْنَعُ الْمُرُورَ لَالرُّؤْيَةَ فَوَجْهَانِ، أَوْ جِدَارٌ بَطَلَتْ بِاتِّفَاقِ
الطَّرِيقَيْنِ، قُلْتُ: الطَّرِيقُ الثَّانِي أَصَحُّ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَإِذَا صَحَّ اقْتِدَاؤُهُ فِي بِنَاءِ آخَرَ صَحَّ
اِقْتِدَاءُ مَنْ خَلَفَهُ وَإِنْ حَالَ جِدَارٌ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْإِمَامِ،

(أَوْحَالَ) يان شتيکی وها بووه پرده: (بَابُ نَافَذَ) درگاهیه کی ودهای تیدا کرابیته وه:
هاتوچوی تیدا بکری و له بهرامبر درگاهکش مروفیک، یان پیزیک پاره ستا بی و نیمامه که،
یان مه نمومیک پشت نیمامه که ببینی و بشگونجی به بی پشت له قیبله کردن بپواته لای
مروفه که، یان پیزه که، چونکه نه و مروفه، یان نه و پیزه وه کو نیمام وایه بق پیزه کانی ناو
ژووه ره کانی تره که واته: لیتره دا دروست نیه له شوینی نویژدا نه وانه ی ناوژووه ره کانی تر له
پیش نه و مروفه، یان نه و پیزه پاره وستن و دروست نیه: پیش نه وان نویژ دابیه وستن و نابی
نیوانیان له سیسه د که ز زیاتر بی.

ثیتر جیاو زای نیه درگاه: له راسته، یان له چه په، یان له پشته وه ی نیمام بی، جا نه گهر
له ناو نویژدا مروفه که، یان پیزه که نه ما، یان درگاه که پیوه دراوه و نه شگونجا بکریته وه،
نه و کاته زیانی نیه، به و مهرجه ی پیوه درانه کهش به فرمان و کرداری وی نه بی و له
جموجولی نیمام ناگادار بی، چونکه نه گهر ناگادار نه بی، واجبه: به دل نیه تی جیا بونه وه
بینی و به ته نها نویژه که ی ته ووا بکا، نه گینا: نویژه که ی به تال ده بی، هه روه که له زوری
سه رچاوه کاند ا نه و مه سه لانه پرون کراونه وه.

(فَإِنْ حَالَ) جا نه گهر که و ته نیوانیان (مَا يَمْنَعُ الْمُرُورَ) پرده یه کی ودها: که پزگی
هاتوچوی ده گرت (لَالرُّؤْيَةَ) به لام پزگی دیتنی نه ده گرت: وه کو په دجهره، یان پزگی
دیتنی ده گرت به لام پزگی هاتوچوی نه ده گرت: وه کو درگای پیوه دراو (فَوَجْهَانِ) دوو
فرموده هه نه، راستره که یان نه مه یه: ثیقیدایه که دروست نیه و نویژه که به تاله، هه روه که
له سه رچاوه کاند ا فرمویانه (أَوْ جِدَارٌ) یان دیوار یکی بی درگا له نیوانیاندا بووه پرده،
یان درگاهیه کی کلیدراو (بَطَلَتْ) دیسان ثیقیدایه که به تاله و نویژه که دروست نیه (بِاتِّفَاقِ
الطَّرِيقَيْنِ) به یه که دهنگی پزگی یه که م و سووه (قُلْتُ) نیمامی (النَّوَاوِي) ده فرموی (الطَّرِيقُ
الثَّانِي) پزگی یه سووه (أَصَحُّ) راستره له پزگی یه که م (وَاللَّهُ أَعْلَمُ).

(وَإِذَا صَحَّ اقْتِدَاؤُهُ) هه ر کاتیک ثیقیدای مه نموم به نیمامه وه دروست بی (فِي بِنَاءِ آخَرَ)
که مه نمومه که له ژوریکی تر دا بی جگ له ژورده که ی نیمام (صَحَّ اقْتِدَاءُ مَنْ خَلَفَهُ)
ثیقیدای مه نمومه کانی پشته وه بی و راسته و چه په شی دروسته (وَإِنْ حَالَ جِدَارٌ)
هه رچند دیواریکش بیته پرده (بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْإِمَامِ) له نیوان نیمام و مه نمومه کانی
پشته وه و راسته و چه په، چونکه بق نه وانه پیزی پیسه خویان وه کو نیمام وایه، که و ابو:

وَلَوْ وَقَفَ فِي غُلْوٍ وَإِمَامُهُ فِي سُفْلِ أَوْ عَكْسُهُ شَرْطُ مُحَاذَاةٍ بَعْضُ بَدَنِهِ بَعْضُ بَدَنِهِ، وَلَوْ وَقَفَ فِي مَوَاتٍ وَإِمَامُهُ فِي مَسْجِدٍ فَإِنْ لَمْ يَحُلْ شَيْءٌ فَالشَّرْطُ التَّقَارُبُ مُعْتَبَرًا مِنْ آخِرِ الْمَسْجِدِ، وَقِيلَ مِنْ آخِرِ صَفٍّ، وَإِنْ حَالَ جِدَارٌ أَوْ بَابٌ مُغْلَقٌ مَنَعَ،

هر مه نعوومك بكه ویته پیش ثم پیزه ثیقیدای دروست نیو نویژی به تاله، چونكه به خوی ناتوانی به بی پشت له قیبله كردن- به پویشتنیكي عاده تی- برواته لای پیزی پشته خوی و به هوی پهردهش په یوه نندی خوی له گال نیامه كی دا پچراوه، هه روهك باسما ن كړو له سه رچاوه كانیشدا پوون كراوه ته وه.

(وَلَوْ وَقَفَ فِي غُلْوٍ) نه گهر مه نعووم له سه ر خانوویكي بلند بوو (وَإِمَامُهُ فِي سُفْلِ) نیامه كهش له خواره وه بوو (أَوْ عَكْسُهُ) یان به پیچه وانه: نهو له خواره وه بوو و نیامه كهش له سه روه بوو (شَرْطُ مُحَاذَاةٍ بَعْضُ بَدَنِهِ) به مه رچ داندر اوه- له ړنگه ی یه كه می بی هیژدا- به شیكي لاشه ی مه نعوومه كه به رامبر (بَعْضُ بَدَنِهِ) به شیكي لاشه ی نیامه كه بی: وهك سه ری خواره وه به رامبر قاچی سه روه ی بی، به لام له ړنگه نووه مه كه ی پاستردا: نهوه مه رچ نیه، به لكو تنها مه رچه نیوانیان له سیسه د گز زیاتر نه بی، هه روه ها نه گهر نیامام و مه نعووم هه ربووكیان له ناو مزگه وتدا بون، ثم مه رچهش پتویست نیو به هه موو جوړك ثیقیدای دروسته، هه روهك له زوری ی سه رچاوه كاندا پوون كراوه ته وه.

نیجا بزانه: كه شتی والا- واته: هم نوتومبیلی والا- وهك دهشت و بیابان وایه، خیمه و كه شتی سه ریوشكروا- واته: نوتومبیلی سه ریوشكروایش- وهكو ژوو وایه، هه روهك له (المجموع) و (مغنی) دا پوون كراوه ته وه.

حاله تی چواره م: یه كیكیان له مزگه وتدا نه وی تریش له دهره وه دا بی (وَلَوْ وَقَفَ فِي مَوَاتٍ) نه گهر مه نعووم له دهره ی مزگه وت له كولا نيك، یان له دهشتیكي بی خاوه ندا بوو (وَإِمَامُهُ فِي مَسْجِدٍ) نیامه كه شی له ناو مزگه وتدا بوو، یان به پیچه وانه وه بوو، له هه ربوو حاله تیشدا مزگه وت كولا نه كه، یان دهشته كه پیکو بوون (فَإِنْ لَمْ يَحُلْ شَيْءٌ) نه گهر هیچ پهرده یهك له نیوانیاندا نه بو (فَالشَّرْطُ التَّقَارُبُ) مه رچه: لیک نزيك بن، واته: نیوانیان له سیسه د گز زیاتر نه بی (مُعْتَبَرًا مِنْ آخِرِ الْمَسْجِدِ) نهو سیسه د گزه له كوتایی مزگه وته وه په چاو ده كړی (وَقِيلَ) له هه رمووده یه كي بی هیژدا (مِنْ آخِرِ صَفٍّ) له دواترین پیزه كانی ناو مزگه وته وه په چاو ده كړی.

(وَإِنْ حَالَ جِدَارٌ) به لام نه گهر دیوار یكي بی دهرگا له نیوانیاندا بووه پهرده (أَوْ بَابٌ) یان دیواره كه دهرگای تی دا بوو، به لام (مُغْلَقٌ) کلید راو بوو (مَنَعَ) له هه ربوو مه سه له دا ثیقیدای مه نعوومه كانی پشته وه یان قه دهغه ده كاو نویژه كه به تاله، چونكه ړنگه ی هاتوچو نیه، جیاوای نیه: دیواره كه می مزگه وت بی، یان نا.

وَكَذَٰلِكَ الْبَابُ الْمَرْذُودُ وَالشُّبَّاءُ فِي الْأَصَحِّ، قُلْتُ: يُكْرَهُ إِرْتِفَاعُ الْمَأْمُومِ عَلَى إِمَامِهِ وَعَكْسُهُ إِلَّا لِحَاجَةٍ فَيُسْتَحَبُّ، وَلَا يَقُومُ حَتَّى يَفْرُغَ الْمُؤَدِّنُ مِنَ الْإِقَامَةِ،

(وَكَذَٰلِكَ الْبَابُ الْمَرْذُودُ) هر ودها نه گهر دهرگاهه پیوه درویش بی، ثیقنیدای مه نمومه کانی پشته ودهی دروست نیه، چونکه ریگهی دیتن ده گری (وَالشُّبَّاءُ) هر ودها نه گهر په دجه رهش له نیواندا هبی ثیقنیدای مه نمومه کانی پشته ودهی دروست نیه، چونکه ریگهی هاتوچو ده گری (فِي الْأَصَحِّ) له فهرموده ی پاستردا، هر ودها نه گهر دهرگاهه کراوهش بی، به لام هیچ کهس له بهرامبری پانه وستانبی، دیسان ثیقنیدای ریزه کانی پشته ودهی دروست نیه، چونکه په پیوه ندی له نیواندا نیه، هر وده که له سرچاوه کاندا پوون کراوه ته وه.

ثینجا بزانه: مه بهست به هاتوچو له هرسنیک حالت ته کانی جگه له ناو مزگه وتدا نه وده یه: به بی پشت له قبیله کردن بتوانی بپواته لای نیامه که ی، واته: به لام نه گهر پاسته، یان چه په ی ده که وته لای قبیله زبانی نیه، هر وده که له (تحفة) (و نهایه) حاشیه کانیاندا پوون کراوه ته وه. (قُلْتُ) نیامی (النواوی) ده فهرموی (يُكْرَهُ إِرْتِفَاعُ الْمَأْمُومِ عَلَى إِمَامِهِ) ناپه سنده: شوینی مه نموم له شوینی نیامه که ی به رزتر بی و (و عَكْسُهُ) پیچه وانهش ناپه سنده، واته: شوینی نیام له شوینی مه نموم به رزتر بی، هر چنده له مزگه وتیشدا بن ﴿عَنْ حَذِيفَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ صَلَّى عَلَى دُكَّانٍ وَالتَّاسُ أَسْفَلُ مِنْهُ فَجَذَبَهُ أَبُو مَسْعُودٍ﴾ وَقَالَ: أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ أَصْحَابَكَ يَكْرَهُونَ ذَلِكَ ﴿رواه الشافعی وأبو داود و غیرهما یاسناد صحیح، حه زره تی (حذیفه) له سهریانی دوکانیک نیامه تی کردو مه نمومه کانیس له خواره وه بون، ثینجا (أبو مسعود) رایکیشا خواره وه و فهرموی: نه ترانیو (صحابه) کان هم کاره یان به ناپه سند داناوه؟.

(إِلَّا لِحَاجَةٍ) ته نها له بهر پیویستی نویژ نه بی: وه که فیترکردنی مه نمومه کان (فَيُسْتَحَبُّ) نه وکاته سوننه ته، چونکه جاریک ﴿بَيِّنْهُ مَبْرُكٌ﴾ له سهر مینبر نویژی کره تاکو (صحابه) لای فیتر ببن ﴿هر وده که له (بخاری و مسلم) دا هاتوه، هر ودها نه گهر له شوینه که دا یه کسانی نه گونجی نه وکاتهش ناپه سند نیه، هر وده که له زوږبه ی سرچاوه کاندا پوون کراوه ته وه.

(وَلَا يَقُومُ) سوننه ته: نیامو مه نموم - نه گهر دانیشتو بون - هه لته ستنه وه پیوه (حَتَّى يَفْرُغَ الْمُؤَدِّنُ مِنَ الْإِقَامَةِ) تا بانگده رسیان یه کیکی تر - هه مو نیقامه ته که ته واو ده کا، له (المجموع) دا به لگهی به م فهرموده ی پیغه مبرک ﴿هَیْئَاوْهُ﴾ ﴿إِذَا أَلِمَّتِ الصَّلَاةُ فَلَا تَقُومُوا حَتَّى تَرَوْنِي﴾ رواه الشیخان، هر کاتیک دهست به نیقامه ت کرا، نیوه هه لته ستنه پیوه تا من ده بینن. واته: پیغه مبرک ﴿له دوی ته واو پوونی نیقامه ت ده هاته نویژ کردن، هر وده که

وَلَا يَتَدَيُّ نَفْلًا بَعْدَ شُرُوعِهِ فِيهَا، فَإِنْ كَانَ فِيهِ أَتَمُّهُ إِنْ لَمْ يَخْشَ قُوَّةَ الْجَمَاعَةِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ.
(فَصْلٌ) شَرْطُ الْقُدْوَةِ: أَنْ يَنْوِيَ الْمَأْمُومُ مَعَ التَّكْبِيرِ الْإِقْتِدَاءَ

له (تحفه) دا فرمويي تي به لām نه گهر له کاتي دهست پيگردني ثيقامه تدا نيام، يان مەئوموم به پيټوه بوو، يان له و کاتدا هاته ناو مزگوت، نه وه با هر به پيټوه پابوه ستي و دانه نيشي، هه روه که له (تحفه) و (الشرواني) دا پوون کراوه ته وه.

(وَلَا يَتَدَيُّ نَفْلًا) نابي هيچ که سيک هيچ جوړه سوننه تیک دهست پي بکا (بَعْدَ شُرُوعِهِ فِيهَا) له پاش دهست پيگردني ثيقامه ت، چونکه گشت جوړه سوننه تیک له پاش دهست پيگردني ثيقامه ت ناپه سنده، هه روه که له باسي بانگ و ثيقامه تدا به لگه مان بۆ هيناوه، به لām (فَإِنْ كَانَ فِيهِ) نه گهر نه وه له ناو سوننه ته که دا بوو، واته: داييه ستيبو، نينجا ثيقامه ت کرا (أَتَمُّهُ) سوننه ته: ته وای بکا، نينجا جه ماعت بکا (إِنْ لَمْ يَخْشَ قُوَّةَ الْجَمَاعَةِ) به و مەرجه ي نه ترسي گشت جه ماعت تيکي له دهست بجي (وَاللَّهُ أَعْلَمُ).

که واته: نه گهر تا نه و سوننه ته که ي ته و او ده کرد نيام سه لامي ده داوه و چاوه پواني هيچ جه ماعت تيکي تريش نه ده کرا، نه و کاته سوننه ته: سوننه ته که بپريو جه ماعت داييه ستي، چونکه جه ماعت خيري گهره تره، به لām نه گهر ده يزاني ده گاته نه م جه ماعت ته، يان ده يزاني جه ماعت تيکي تريش له دواي نه م جه ماعت ته ده کړي، نه و کاته له هه ردوو حاله تدا سوننه ته: سوننه ته که ي ته و او بکا، تا کو دوو خيري دهست بکه ون، هه روه که له سه رچاوه کاند ا پوون کراوه ته وه.

﴿فَأَكْثَرُ﴾ نه گهر نويزه واجبه که ي نه م کاته ي داييه ستيبو، نينجا دهست به ثيقامه ت کرا، نه وه نه گهر دهستي به په که ته ي سي يه م کړيو، نه و کاته سوننه ته: نويزه واجبه که ته و او بکا، نينجا به جه ماعت نوپياره ي بکاته وه نه گهر مه ترسي له دهستچووني جه ماعت ته نه بي، به لām نه گهر دهستي به په که ته ي سي يه م نه کړيو، نه و کاته سوننه ته: نويزه واجبه که بگړيو بيکاته سوننه تيکي نو په که ته ي بي ناو و سه لām بداته وه، نينجا نويزه واجبه که به جه ماعت بکا نه گهر مه ترسي له دهستچووني جه ماعت ته نه بي، واته: نه گهر ده ترسا جه ماعت ته له دهست بجي، نه وه له هه ردوو حاله تدا سوننه ته: نويزه واجبه که بپريو به جه ماعت بيکا، به لām نه گهر نويزه که واجبي نه م کاته نه بو، به لکو نويزه تيکي قه زاکراوه بوو، نه و کاته دروست نيه بيگړيو بيکاته سوننه ت، به لکو واجبه: ته وای بکا، هه روه که له سه رچاوه کاند ا نه م باسه پوون کراوه ته وه.

﴿فَصْلٌ: لِه بَاسِي چَه نَد مَه رَجِيکِي تَرِي ثِيَقْتِيْدَا﴾

(شَرْطُ الْقُدْوَةِ) چوارم مه رجي ثيقتيدا له سه رته تادا: (أَنْ يَنْوِيَ الْمَأْمُومُ مَعَ التَّكْبِيرِ) نه وه يه: مەئوموم له که ل (الله اکبر) ي نويزه داييه ستندا نيه ت بيتي: (الْإِقْتِدَاءَ) که ثيقتيدا

أَوِ الْجَمَاعَةِ، وَالْجُمُعَةُ كَغَيْرِهَا عَلَى الصَّحِيحِ، فَلَوْ تَرَكَ هَذِهِ النَّيَّةَ وَتَابَعَهُ فِي الْأَفْعَالِ بَطَلَتْ صَلَاتُهُ عَلَى الصَّحِيحِ، وَلَا يَجِبُ تَعْيِينُ الْإِمَامِ فَإِنْ عَيَّنَهُ وَأَخْطَأَ بَطَلَتْ صَلَاتُهُ،

به م نيمامه دهكا (أَوِ الْجَمَاعَةِ) يان هم نويزه به جه ماعت دهكا، پيغمبر ﷺ ده فرمودي: ﴿وَأَلَمَّا لِكُلِّ أُمَرٍ مَّاوَى﴾ رواه الشيخان، گشت موقوفك ته نها خيبري نه و کرده وهی بق ده نووسري: كه نيه تي بق هيئاوه.

كه وايو: نه گهر له گهل (الله اكبر) نويزدابه ستندا نيه تي ثيقتيدا، يان جه ماعه تي نه هيئا، نه وه نويزه كه ي به ته نهايي داده به سترى، هه وهك له سه رچاوه كاندا فرموديانه.

(وَالْجُمُعَةُ كَغَيْرِهَا) نويزي جومعه ش وهك نويزه كانى تره: له سه ر مه موم واجب: له گهل (الله اكبر) نويزدابه ستندا نيه تي ثيقتيدا، يان جه ماعه تي بق بهيئى (على الصحيح) له سه ر فرموده ي پاست، نه گينا: جومعه كه ي به تال ده بي (فَلَوْ تَرَكَ هَذِهِ النَّيَّةَ) نه گهر يه كيك نيه تي ثيقتيدا، يان جه ماعه تي نه هيئا، يان كه وته گومان: نايان نه نيه ته ي هيئاوه، يان نا؟ (وَتَابَعَهُ فِي الْأَفْعَالِ) شوين نيمامه كه ش كه وت له كرداره كانى نويزدا (بَطَلَتْ صَلَاتُهُ) نويزه كه ي به تال ده بي، هه رچند ته نها له يهك كرداريشدا شويني بكه وي (على الصحيح) له سه ر فرموده ي پاست، چونكه نه وه گالته كردنه.

ئينجا بزانه: مه به ست به و شوينكه وتنه نه وه يه: له پوكووع و سوجه و كرداره كانى ترى نويزدا ماوه يه كي زرد چاوه پوانى نيمامه كه بكا، تاكو له گهل نه ودا كرداره كه بكا، واته: نه گهر وا پيك ده كه وت له گهل نيمامه كه دا كرداريكي ته واو ده كردو ده ستي به كرداريكي تر ده كرد، يان ماوه يه كي كم چاوه پوانى ده كرد، نه وه به شوينكه وتن داناندرى و نويزه كه به تال نابى، هه ر وهك له سه رچاوه كاندا پوون كراوه ته وه.

(وَلَا يَجِبُ تَعْيِينُ الْإِمَامِ) له سه ر مه موم واجب نيه، به لكو سوننه تيش نيه: له نيه ته كه ي دا نيمامه كه ديارى بكا، وهك ناوى بينى، يان ناماژه ي بق بكا (فَإِنْ عَيَّنَهُ) جا نه گهر له نيه ته كه ي دا ناوى نيمامه كه ي هيئاو (وَأَخْطَأَ) له ناوهيئانه كه شدا هه لى كرد، واته: نيمامه كه يه كيكي تر **بطلت** (بَطَلَتْ صَلَاتُهُ) نويزه كه ي به تال ده بي، واته: هه ر دانامه زرى، به لام نه گهر له نيه ته كه ي دا ناماژه ي بق نيمامه كه كرد، نه و كاته نويزه كه ي دروسته، هه رچنده ش له ناوه كه ي دا هه لى كردي، هه ر وهك له سه رچاوه كاندا فرموديانه.

ئينجا بزانه: نه گهر له شوينيكدا له يهك كاتدا دوو جه ماعت دهكران، نه و كاته واجب: له نيه ته كه ي دا نيمامه كه ي خوى جيا بكاته وه و شويني بكه وي، هه ر وهك له (المجموع) و (الشرواني) دا پوون كراوه ته وه.

وَلَا يُشْتَرَطُ لِلْإِمَامِ نِيَّةُ الْإِمَامَةِ بَلْ تُسْتَحَبُّ، فَإِنْ أَخْطَأَ فِي تَعْيِينِ تَابِعِهِ لَمْ يَضُرَّ، وَتَصَحُّ قُدْوَةُ الْمُؤَدِّيِّ بِالْقَاضِيِّ وَالْمُفْتَرِضِ بِالْمُتَّقِلِّ، وَفِي الظُّهْرِ بِالْعَصْرِ،

(وَلَا يُشْتَرَطُ لِلْإِمَامِ) بَقِ نِيَمَامِي نَوِيژ - جگه له جومعه - به مرج داناندری (نِيَّةُ الْإِمَامَةِ) نیه تی نیه تی، یان جه ماعت بیئی چونکه سهریه خویه (بَلْ تُسْتَحَبُّ) به لکو بوی سونته ته: نیه تی نیه تی، یان جه ماعت بیئی تاکو خیری جه ماعتی بگاتی، به به لگهی چه دیسه که ی پابردو.

که وایو: نه گهر نیه تی نه هیئی، نوژیده که ی خوی و مه نومو وکان دروسته، به لام نه و خیری جه ماعتی ناگاتی و مه نومو وکانیش خیریان ده گاتی، جا نه گهر له ناو نوژیده نیه تی نیه تی هیئا، نه ویش له و کاتدا خیری بَقِ ده نووسری، هر وهك له زوری ی سرچاوه کاندای پوون کراوه ته وه.

که وایو: نه گهر له کاتی نوژیده به ستندا هیچ مه نومو ویک نه بو ئیقتیدای پی بکا، به لام ده یزانی له مه وودا یه کیك دیو ئیقتیدای پی ده کا، نه وه دروسته: له کاتی نوژیده به ستندا نیه تی نیه تی بیئی، به لام ده شگورتی: با نیه ته که ی دوا بیخی تا مه نومو وکه ئیقتیدای پی ده کا، ئینجا له و کاتدا له ناو نوژیده به دل نیه تی نیه تی بیئی، هر وهك له (الشروانی) دا پوون کراوه ته وه.

قازی (الحُسَيْن) ده فهرموی: نه گهر به ته نهایی نوژی ده کرد، ئینجا ئیقتیدایان پی کرد، نه ویش نه یزانی ئیقتیدای پی کراوه، بوی له ناو نوژیده نیه تی نیه تی نیه تی نه هیئا، نه و کاته نیه تی نیه تی خیری جه ماعتی بَقِ ده نووسری، هر وهك له (المجموع) دا گپراویه تیه وه. ئینجا بزانه: له نوژی جومعه دا واجبه: نیه تی نیه تی نیه تی نیه تی بیئی هر چه ند له چل که سیش زیاتر بی، واته: نه گهر نیه تی نیه تی نیه تی نیه تی جومعه که ی خوی دروست نیه و به تاله، هر وهك له سرچاوه کاندای فهرموویانه.

(فَإِنْ أَخْطَأَ فِي تَعْيِينِ تَابِعِهِ) جا نه گهر نیه تی نیه تی کرد له دیاری کردنی مه نومو وکه ی خوی: وهك نیه تی بیئی نیه تی بَقِ (محمد) بکا، به لام مه نومو وکه (أحمد) بوو (لَمْ يَضُرَّ) نه وه له یه یزانی نیه و نوژیده که ش دروسته، چونکه نه گهر نیه تی نیه تی نیه تی نیه تی نه هیئی نوژیده که ی دروسته، وَاللَّهِ أَكْبَرُ.

پینجه م هر چی ئیقتیدا نه وه یه: نوژی کردنه که ی نیه تی مه نومو و تیک بکاته وه، که وایو (وَتَصَحُّ قُدْوَةُ الْمُؤَدِّيِّ) دروسته: نه و که سه ی نوژی نه دا ده کا، ئیقتیدا بکا (بِقَاضِي) به و که سه ی نوژیده که قهزا ده کاته وه (وَالْمُفْتَرِضِ) هر وه هائو که سه ی نوژی واجبه ده کا دروسته: ئیقتیدا بکا (بِالْمُتَّقِلِ) به و که سه ی نوژی سونته ده کا (وَفِي الظُّهْرِ بِالْعَصْرِ)

وَبِالْعُكُوسِ، وَكَذَا الظُّهْرُ بِالصُّبْحِ وَالْمَغْرِبِ، وَهُوَ كَالْمَسْبُوقِ، وَلَا تَصُرُ مُتَابَعَةُ الْإِمَامِ فِي الْقُنُوتِ وَالْجُلُوسِ الْأَخِيرِ فِي الْمَغْرِبِ، وَلَهُ فِرَاقُهُ إِذَا اشْتَغَلَ بِهِمَا، وَيَجُوزُ الصُّبْحُ خَلْفَ الظُّهْرِ فِي الْأَظْهَرِ، فَإِذَا قَامَ لِلثَّالِثَةِ فَإِنْ شَاءَ فَارَقَهُ وَسَلَّمَ وَإِنْ شَاءَ انْتَظَرَهُ لِيَسَلَّمَ مَعَهُ، قُلْتُ: انْتَظَرَهُ أَفْضَلُ وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

هروه‌ها نه‌وهی نویژی نیوه‌پۆ ده‌کا دروسته: ئیقتیدا به‌و که‌سه بکا: که نویژی عه‌سر ده‌کا (وَبِالْعُكُوسِ) به پیچه‌وه‌انهی گشت پابردووه‌کانیش دروسته: وه‌ک قه‌زا به نه‌دا، سو‌ننه‌ت به فه‌پز، عه‌سر به نیوه‌پۆ.

(وَكَذَا الظُّهْرُ) هروه‌ها نه‌وه‌ی نویژی نیوه‌پۆ، یان نویژی‌کی‌تری چوار په‌که‌ته‌ی ده‌کا، دروسته: ئیقتیدا بکا (بِالصُّبْحِ وَالْمَغْرِبِ) به‌و ئیمامه‌ی نویژی سبه‌ینی، یان مه‌غریب ده‌کا، هه‌رچه‌ند ژماره‌ی په‌که‌ته‌کانیشی که‌متره، که‌وابو: دروسته ئیقتیدا به‌و پڕیواره‌ش بکا: که نویژ کورت ده‌کاته‌وه (وَهُوَ) نه‌و جۆره مه‌ئموومه‌ی نویژه‌که‌ی له نویژی ئیمام درێژ‌تره (كَالْمَسْبُوقِ) وه‌ک مه‌ئموومی دواکه‌وتووه، واته: هه‌رکاتی‌ک ئیمامه‌که‌ی سه‌لامی داوه، نه‌و هه‌له‌ده‌ستیت‌وه نویژه‌که‌ی خۆی ته‌واو ده‌کا.

(وَلَا تَصُرُ زِيَانِي نِيهِ (مُتَابَعَةُ الْإِمَامِ) نه‌و مه‌ئموومه شوێن ئیمامه‌که‌ی بکه‌وی (فِي الْقُنُوتِ) له قونووتی نویژی سبه‌ینی (وَالْجُلُوسِ الْأَخِيرِ فِي الْمَغْرِبِ) له دانیشتنی ته‌حیاتی‌ئاخیری نویژی مه‌غرییدا (وَلَهُ فِرَاقُهُ) هه‌م نه‌م مه‌ئموومه بۆی دروسته: نه‌ته‌ی جیابوونه‌وه بیتی‌و سه‌ربه‌خۆ نویژه‌که‌ی خۆی ته‌واو بکا (إِذَا اشْتَغَلَ بِهِمَا) هه‌رکاتی‌ک ئیمامه‌که‌ ده‌ستی به قونووتی سبه‌ینی، یان به ته‌حیاتی‌ئاخیری مه‌غریب کرد، واته: چونکه نه‌م جیابوونه‌وه‌یه به هۆی عوززیک‌ی شه‌رعیه، خیری جه‌ماعه‌ته‌ی له‌ده‌ست ناچیی، به‌لام شوێنکه‌وتنه‌که‌ خێرت‌ره له جیابوونه‌وه‌که، هه‌ر وه‌ک له (تحفه) و (نهایه) دا پوون کراوه‌ته‌وه.

(وَيَجُوزُ الصُّبْحُ) دروسته: نویژی سبه‌ینی بکا (خَلْفَ الظُّهْرِ) له پشت نه‌و ئیمامه‌ی نویژی نیوه‌پۆ ده‌کا، هه‌رچه‌ند ژماره‌ی په‌که‌ته‌کانیشی زیات‌ره (فِي الْأَظْهَرِ) له فه‌رمووده‌ی به‌هێژ‌تردا (فَإِذَا قَامَ لِلثَّالِثَةِ) جا که ئیمامه‌که‌ بۆ په‌که‌ته‌ی سێ‌یه‌می نیوه‌پۆ هه‌لساوه، مه‌ئموومه‌که - وه‌ک مه‌سه‌له‌ی پابردو - سه‌ر پشکه: (فَإِنْ شَاءَ فَارَقَهُ) نه‌گه‌ر حه‌ز ده‌کا نه‌ته‌ی جیابوونه‌وه دینی‌و (وَسَلَّمَ) سه‌لام ده‌داته‌وه (وَإِنْ شَاءَ انْتَظَرَهُ) نه‌گه‌ر حه‌زیش ده‌کا له دانیشتنی ته‌حیاتی‌ئاخیری چاوه‌پوانی ئیمام ده‌کا (لِيَسَلَّمَ مَعَهُ) تا‌کو له‌گه‌ڵ ئیمام سه‌لام بداته‌وه (قُلْتُ) ئیمامی (النواوی) ده‌فه‌رمووی (انْتَظَرَهُ أَفْضَلُ) چاوه‌پوانکردنه‌که‌ی خێرت‌ره له جیابوونه‌وه‌که (وَاللَّهُ أَعْلَمُ) که‌وابو: له‌و چاوه‌پوانکردنه‌دا له دوا‌ی ته‌حیاتی سو‌ننه‌ته‌ دوعای زۆرو درێژ بکا، هه‌ر وه‌ک له (تحفه) و (نهایه) دا فه‌رموویانه.

وَأِنْ أَمَكَّنَهُ الْقُنُوتُ فِي الثَّانِيَةِ قَنَّتْ وَإِلَّا تَرَكَهُ، وَلَهُ فِرَاقُهُ لِيَقْنَتْ،

(وَأِنْ أَمَكَّنَهُ الْقُنُوتُ) نه گهر نه م مئومومه بوی گونجا قونووتی سبهینی بخوینئی (فی الثانیة) له په کعته دیووه مدا، وهك نیامه که ی له دواى پوکووع ماوه یهك پاپوه ستی (قَنَّتْ) سوننه ته قونووته که بخوینئی (وَالَا) به لام نه گهر بوی نه گونجا (تَرَكَهُ) سوننه ته وازی لیبتئی، نه وهك له نیامه که ی دوا بکه وی (وَلَهُ فِرَاقُهُ) هم بق مئومومه که دروسته: نیه تی جیابوونه وه بیئی (لِيَقْنَتْ) تاكو قونووت بخوینئی و سهریه خق نویژه که ی ته واو بکا.

نیجا بزانه: نه گهر نویژی سبهینی له پشت مه غریب کرد، هه مان بریاری پاپردوی بق ده بری، به لام نه گهر نویژی مه غریبی له پشت نویژکی چوار په کعته تی کرد، نه وه که نیامه که بق په کعته تی چوارم هه لساوه، واجبه: مئوموم نیه تی جیابوونه وه بیئی و ته حیات بخوینئی و سه لام بداته وه، چونکه نه گهر شوینی بکه وی، یان چاوه پوانی بکا نویژه که ی به تال ده بی، هه ر وهك له سه رچاوه کاندا پوون کراوه ته وه.

﴿ نَاكَادَارِي ﴾ له ووشه ی (أَفْضَلُ) ی پاپردو و ده ده گیری: که له گشت نه و نیقتیدایانه ی پاپردودا خیری جه ماعه تی بق ده نووسری، هه ر وهك له (تحفه) و (نهايه) دا پوونيان کرد ته وه.

جا له سه رچاوه کاندا بق نویژی واجب له پشت سوننه ت به لگه یان به م حه دیسه میتاوه ته وه: ﴿ عَنْ جَابِرٍ: كَانَ مُعَاذٌ يُصَلِّي مَعَ النَّبِيِّ ﷺ الْعِشَاءُ ثُمَّ يَطْلُعُ إِلَى قَوْمِهِ فَيُصَلِّيهِمْ لَهُمْ، هِيَ لَهُ تَطَوُّعٌ وَلَهُمْ مَكْتُوبَةٌ ﴾ رواه الشافعي والشيخان واللفظ للؤل، حه زده تی (معاذ) نویژی عیشای به جه ماعت له گه ل پیغه مبرر ده کرد، نیجا ده گه پاوه لای مؤزه که ی خقی دوویاره نویژی عیشای به جه ماعت بق ده کردنه وه، نه م نویژه ی دووه م بق نه وی ده بووه سوننه ت و بق نه وانیش واجبه که ی عیشا بوو.

که واته: نویژی عیشا له پشت ته پراویع دروسته، جا هه رکاتیک نیامی ته پراویع سه لامی داوه، مئوموم هه لده ستیته وه نویژه که ی عیشا بق خقی ته واو ده کا، هه روه ها نویژی سبهینی له پشت نویژی جه زن دروسته، به لام وا باشتره: مئوموم له (اللَّهُ أَكْبَرُ) هکانی نویژی جه زندا شوین نیامه که ی نه که وی، که واته: دهسته کانیشی به رز ناکاته وه، هه روه ها به پیچه وه انه وه: نویژی جه ژنیش له پشت سبهینی دروسته، به لام سوننه ته مئوموم (اللَّهُ أَكْبَرُ) هکانی بلئی، هه ر وهك له (نهايه) و (مغنی) دا پوون کراوه ته وه.

جا نه وهش بزانه: قه زاگردنه وه ی نویژ به ته نهایی خیری زیاتره له قه زاگردنه وه ی به جه ماعت، مه گهر له پشت قه زاکراوه یه کی وه کو خقی بی، هه ر وهك له سه رتهای جه ماعه تا پوونمان کرده وه.

فَإِنْ اِخْتَلَفَ فَعَلُهُمَا كَمَكْتُوبَةٍ وَكُسُوفٍ أَوْ جَنَازَةٍ لَمْ تَصِحَّ عَلَى الصَّحِيحِ.
(فَصْلٌ) تَجِبُ مُتَابَعَةُ الْإِمَامِ فِي أَعْمَالِ الصَّلَاةِ: بِأَنْ يَتَأَخَّرَ إِبْتِدَاءُ فِعْلِهِ عَنْ إِبْتِدَائِهِ وَيَتَقَدَّمَ

(فَإِنْ اِخْتَلَفَ فَعَلُهُمَا) به لَامِ نه گهر نوږزکړنده کي ئيمام و مه نوموم ليک جيا بوونو تيکيان نه ده کرده وه (کَمَكْتُوبَةٍ وَكُسُوفٍ) وهك يه کيک له پينج نوږزه واجبه کان له پشت نوږزي پوزگيران بکا، يان به پيچه وانه وه (أَوْ جَنَازَةٍ) يان يه کيک له پينج نوږزه واجبه کان له پشت نوږزي (جنازه) بکا، يان به پيچه وانه وه (لَمْ تَصِحَّ) نيتقيدايه که دروست نيه (عَلَى الصَّحِيحِ) له سر فرموده ي پرست، چونکه شوينکه وتن ناگوډجي.

شه شه مهرجي نيتقيدا نه وه يه: مه نومومه که له گه ل ئيمامه که ي پک بې: له کردني پوکنه کاني نوږزو له کردنو نه کردني نه سوخته تانه ي پک نه بوونيان تن دا به ناشين داده ندرې: وهك سوجه ي (تِلَاوَةٍ وَ سَهْوٍ) و ته حياتي يه کم، واته: نه گهر له کردنو نه کردني نه جوړه سوخته تانه شوين ئيمامه که ي نه که وي نوږزي به تال ده بي، هه روه که له زوري ي سرچاوه کاند ا پوون کراوه ته وه، پيغه مبر ۞ ده فرموي: ﴿إِنَّمَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِيُؤْتَمَّ بِهِ﴾ رواه الشيخان، ئيمام بې نه وه داننداره: تاكو شويني بکون.

ئينجا بزانه: دروست نيه له نه کردني پوکني نوږزا شوين ئيمامه که ي بکه وي، چونکه نه گهر ئيمام به قه سدي نه و پوکنه ي نه کردبي، نوږزي به تاله، نه گهر به سه هوش بي، به هيچ دانندري، هه ر وهك له سرچاوه کاند او له سيند مه ين پوکني نوږزا پوون کراوه ته وه، که و ابو: يان هه ر له شويني خوي دا چاوه پواني ئيمامه که ي ده کا، يان به دل نيه تي جيا بوونه وه ديني.

هه روه ها له کرداره زياته کانيشدا دروست نيه شوين ئيمامه که ي بکه وي: وهك په کعته ي زياد و پوکو وي زياد و سوجه ي زياد و... هتد، چونکه نه گهر به قه سدي نه و زنده بيانه بکا نوږزي به تاله، نه گهر نا: به هيچ دانندري، که و ابو: يان هه ر له شويني خوي دا چاوه پواني ئيمامه که ي ده کا، يان به دل نيه تي جيا بوونه وه ديني و سهر به خو نوږزه که ي ته و او ده کا، هه ر وهك له باسي پچراندني په يوه ندي ئيمام و مه نومودا پووني ده که ي نه وه، ان شاء الله تعالى.

﴿فَصْلٌ: لَه بَاسِي مَهْرَجِي حَقَّتْهُ ي نِيْتَقِيْدَا﴾

حَقَّتْهُ مَهْرَجِي نِيْتَقِيْدَا نه مه يه: (تَجِبُ مُتَابَعَةُ الْإِمَامِ) شوينکه وتن ئيمام له سر مه نوموم واجبه (فِي أَعْمَالِ الصَّلَاةِ) له کرداره کاني نوږزا (بِأَنْ) شوينکه وتن به م جوړه يه: (يَتَأَخَّرُ إِبْتِدَاءُ فِعْلِهِ) دوا بکه وي ده ست پيکردني کرداري مه نومومه که (عَنْ إِبْتِدَائِهِ) له ده ست پيکردني کرداري ئيمامه که، واته: ئيمامه که ده ست به کرداره که بکا، ئينجا له دواي وي مه نوموميش ده ستی پي بکا، هه م (وَيَتَقَدَّمُ) پيش بکه وي ده ست پيکردني کرداري

عَلَى فَرَاعِهِ مِنْهُ، فَإِنْ قَارَنَهُ لَمْ يَضُرَّ، إِلَّا تَكْبِيرَةَ إِحْرَامٍ، وَإِنْ تَخَلَّفَ بِرُكْنٍ بَانَ فَرَغَ
الْإِمَامُ مِنْهُ وَهُوَ فِيمَا قَبْلَهُ لَمْ تَبْطُلْ فِي الْأَصَحِّ،

مه‌نموممه‌که (علی فَرَاعِهِ مِنْهُ) له ته‌واوکردنی کرداری‌نیمامه‌که، واته: که مه‌نموم ده‌ست
به کرداره‌که ده‌کا، نیمام کرداره‌که‌ی ته‌واو نه‌کردبی، پیغه‌مبه‌ر ۴ ده‌فرموی: ﴿إِنَّمَا
جَعَلَ الْإِمَامُ لِيُوثِقَ بِهِ، فَإِذَا كَبَّرَ فَكَبِّرُوا وَ إِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا...﴾ الحديث رواه الشيخان،
نیمام بقره‌ده داندراوه: تاكو شویتنی بکه‌ون، که‌وابو: که (الله اکبر)‌ی نویژدابه‌ستنی گوت
نیوه‌ش بیلین، که چوهه پکوع نیوه‌ش بپونه پکوع.

نینجا بزانه: له گوفتاره‌کانی نویژ، واته: له پوکنه زمانیه‌کاندا—جگه له (الله اکبر)‌ی
نویژدابه‌ستنی سه‌لامدانه‌وه— شوینکه‌وتنی نیمام واجب نیه، که‌وابو: دروسته: له‌گه‌ل
نیمامه‌که‌ی فاتیه‌و ته‌حیات بخوینتی، ه‌روه‌ک له سه‌رچاوه‌کاندا فرمویانه.

(فَإِنْ قَارَنَهُ) جا نه‌گه‌ر هاوکاتی کرد، واته: ه‌ر له‌گه‌ل نیمامه‌که‌ی داسی‌دواکه‌وتن—
کرداری‌کی نویژی کرد، یان گوفتاری‌کی خویند (لَمْ يَضُرَّ) زیانی نیه و نویژه‌که به‌تال نابی،
به‌لام هاوکاتی کردن له کرداره‌کانی نویژدا ناپه‌سنده و خیری جه‌ماعه‌ت له ده‌ست ده‌دن
—ه‌روه‌ک له سه‌رچاوه‌کاندا فرمویانه— چونکه دژ به‌حدیسه‌که‌ی پراوردوه.

(إِلَّا تَكْبِيرَةَ الْأَحْرَامِ) ته‌نها (الله اکبر)‌ی نویژدابه‌ستن نه‌بی، نه‌و زیانی ه‌یه، واته: نه‌گه‌ر
پیش نیمام، یان له‌گه‌ل نیمامدا (الله اکبر)‌ی نویژدابه‌ستن بلتی، دروست نیه و نویژه‌که‌ی
دانابه‌ستری، که‌وابو: مه‌رجه نیمام (الله اکبر)‌ی نویژدابه‌ستن ته‌واو بکا، نینجا مه‌نموم
ده‌ستی پی‌بکا، ه‌روه‌ک له سه‌رچاوه‌کاندا فرمویانه.

ه‌روه‌ها نه‌گه‌ر پیش نیمامه‌که‌ی سه‌لام بداته‌وه، نویژه‌که‌ی به‌تال ده‌بی، نه‌گه‌ر به‌قه‌سدی
بی‌و‌نیه‌تی جیابونه‌وه‌شی نه‌میتابی، ه‌روه‌ک له زقریه‌ی سه‌رچاوه‌کاندا پوون کراوه‌ته‌وه.

﴿بِاسِي دَوَاكِهِ وَتَنِي مَهْ نُمُوْمِي (الْمُؤَافِق): رِيكْكَه وَتَوُو﴾

پیناسه: مه‌نمومی (الْمُؤَافِق): ریککه‌وتوو، نه‌و مه‌نمومه‌یه: له به‌پیوه‌راوه‌ستانی
نیمامه‌که‌ی‌دا بگاته‌ماوه‌ی فاتیه‌خویندنیکی ناوه‌نجی، واته: نه‌به‌په‌له‌ونه به‌سستی.
(وَإِنْ تَخَلَّفَ) نه‌گه‌ر مه‌نموم له نیمامه‌که‌ی دواکه‌وت (بِرُكْنٍ) به‌ته‌نها پوکنیکی نویژ (بَانَ)
به‌م جوره: (فَرَغَ الْإِمَامُ مِنْهُ) نیمامه‌که‌ی پوکنه‌که‌ی ته‌واو کردبو (وَهُوَ فِيمَا قَبْلَهُ)
مه‌نمومه‌که‌ش ه‌ر له پوکنه‌که‌ی پیش نه‌و پوکنه‌دا بوو: وه‌ک نیمام له پوکوع
ه‌ل‌سیتته‌وه و مه‌نمومیش نه‌چوپیتته پوکوع (لَمْ تَبْطُلْ فِي الْأَصَحِّ) نویژه‌که‌ی به‌تال نابی
له فرموده‌ی راستردا، ه‌ر چه‌ند به‌قه‌سدی و بی‌عوزیش دوا که‌وتبی، پیغه‌مبه‌ر ۴
ده‌فرموی: ﴿لَا تُبَادِرُونِي بِالرُّكُوعِ وَلَا بِالسُّجُودِ فَمَهْمَا أَسْبَقَكُمْ بِهِ إِذَا رَكَعْتُ، تَذَرِكُونِي

أَوْ بِرُكْنَيْنِ بَأَنَ فَرَعَ مِنْهُمَا وَهُوَ فِيمَا قَبْلَهُمَا فَإِنْ لَمْ يَكُنْ عُذْرٌ بَطَلَتْ، وَإِنْ كَانَ: بَأَنَ
أَسْرَعَ قِرَاءَتَهُ وَرَكَعَ قَبْلَ إِتْمَامِ الْمَأْمُومِ الْفَاتِحَةَ فَقِيلَ يَتَّبِعُهُ وَتَسْقُطُ الْبَقِيَّةُ،

إِذَا رَفَعْتَ... ﴿﴾ حدیث صحیح رواه أحمد وابن حبان، به پوکووع و به سوجه پیش من
مه‌که‌ون، چونکه هر چه‌ندی من لیتان پیش بکه‌وم کاتی ده‌چمه پوکووع، نیوه
ده‌گه‌نه‌وه من کاتی مه‌لسمه‌وه له پوکووع.

(أَوْ بِرُكْنَيْنِ) یان به دوو پوکن مه‌ئوموم له ئیمامه‌که‌ی دوا که‌وت (بَأَنَ) به‌م جوړه: (فَرَعَ
مِنْهُمَا) ئیمامه‌که‌ی ه‌ردوو پوکنه‌کانی ته‌واو کردبون (وَهُوَ فِيمَا قَبْلَهُمَا) مه‌ئومومه‌که‌ش
هر له پوکنی پیش ه‌ردوو پوکنه‌کاندا بوو: وه‌ک ئیمامه‌که‌ی ده‌ست به‌ چوونه
خواره‌وه‌ی سوجه بکاو مه‌ئومومیش هر به‌ پی‌وه بی‌و نه‌چوپیته پوکووع، نه‌وه دوو
حالتی مه‌نه:

یه‌که‌م: (فَإِنْ لَمْ يَكُنْ عُذْرٌ) نه‌گه‌ر مه‌ئوموم هیچ عوزی‌کی نه‌بی، به‌لکو خوی به‌ سوننه‌تی‌ک
خه‌ریک کردبی: وه‌ک بۆ سوږه‌تی دوا‌ی فاتیه، یان ته‌حیاتی‌یه‌که‌م، یان زی‌کره‌کانی
پوکووع و سوجه دوا که‌وتبی، یان به‌ قه‌س‌دی فاتیه‌ی نه‌خویندبی، یان به‌ ه‌وی
وه‌سوه‌سه‌ پی‌ی ته‌واو نه‌کرای، ئینجا بۆ خویندنی فاتیه، یان بۆ ته‌واو‌کردنی فاتیه دوا
بکه‌وی (بَطَلَتْ) له‌و حاله‌تانه‌دا نویژه‌که‌ی به‌‌تال ده‌بی، چونکه دواکه‌وتنه‌که‌ی به‌ بی‌عوزی
شه‌ریه‌و ناشیرنه، که‌واته: له‌و حاله‌تانه‌دا له‌ دواکه‌وتنی به‌ ته‌نها پوکنی‌ک چاوپو‌شی‌ی
لی‌ده‌کری، به‌لام به‌ ته‌واو‌بوونی دوو پوکن نویژی به‌‌تال ده‌بی، که‌وابو: پیش نه‌وه‌ی
ئیمامه‌که‌ی پوکنی دووم ته‌واو بکا، واجبه: نیه‌تی جیا‌بوونه‌وه بی‌نی‌و سه‌ریه‌خو نویژه‌که‌ی
ته‌واو بکا، ه‌روه‌ک له (تحفة‌و) (نهايه‌)دا پوون کراوه‌ته‌وه.

جا لی‌ره‌دا جیا‌وازی نیه: ه‌ردوو پوکنه‌کان در‌یژ بن، یان در‌یژ‌یک و کور‌تی‌ک بن، ه‌روه‌ک له
(مغنی‌)دا فرموویه‌تی.

دووم: به‌لام (وَإِنْ كَانَ) نه‌گه‌ر مه‌ئوموم عوزی‌کی ه‌بی نویژه‌که‌ی به‌‌تال نابی (بَأَنَ)
عوزه‌که‌شی وه‌ک (أَسْرَعَ قِرَاءَتَهُ) ئیمامه‌که‌ی به‌ په‌له فاتیه بخوینی و مه‌ئومومه‌که‌ش
سست بیخوینی و توانای نه‌و په‌له‌کردنه‌ی نه‌بی، یان مه‌ئومومه‌که‌ چاوه‌پوانی ده‌کره له
دوا‌ی فاتیه‌ی ئیمام فاتیه‌ی خوی بخوینی، به‌لام ئیمامه‌که‌ی ماوه‌ی نه‌داو (وَرَكَعَ) له
هر دوو حاله‌تدا ئیمامه‌که‌ چووه پوکووع (قَبْلَ إِتْمَامِ الْمَأْمُومِ الْفَاتِحَةَ) پیش نه‌وه‌ی
مه‌ئوموم فاتیه‌ی خوی ته‌واو بکا (فَقِيلَ يَتَّبِعُهُ) له فرمووده‌یه‌کی بی‌هیزدا: واز له
فاتیه ده‌ی‌نی‌و شوین ئیمامه‌که‌ی ده‌که‌وی (وَتَسْقُطُ الْبَقِيَّةُ) نه‌وه‌ند فاتیه‌ی ماوه له
سه‌ری لاده‌چی.

وَالصَّحِيحُ يُتِمُّهَا وَيَسْقَى خَلْفَهُ مَا لَمْ يُسَبِّقْ بِأَكْثَرٍ مِنْ ثَلَاثَةِ أَرْكَانٍ مَقْصُودَةٌ وَهِيَ الطَّوِيلَةُ، فَإِنْ سَبَّقَ بِأَكْثَرٍ فَقِيلَ يُفَارِقُهُ، وَالْأَصَحُّ يَتَّبِعُهُ فِيمَا هُوَ فِيهِ ثُمَّ يَتَذَرُكُ بَعْدَ سَلَامِ الْإِمَامِ، وَلَوْ لَمْ يُتِمَّ الْفَاتِحَةَ لَشَغَلَهُ بَدْعَاءُ الْإِفْتِاحِ فَمَعْذُورٌ، هَذَا كُلُّهُ فِي الْمَوْافِقِ،

به لَام (وَالصَّحِيحُ) فرموده‌ی پاست نه‌مه‌یه: دروست نیه واز له فاتحه بیئی و له ساری
لاناچی، به لکو (يُتَمَّا) واجبه: فاتحه‌ی خوی ته‌وار بکاو (وَيَسْعَى خَلْفَهُ) به‌گویره‌ی پیزی
نویره‌کی‌خوی به دوی نیامه‌کی‌دا ده‌پوا (مَا لَمْ يُسَبِّقْ) به‌و مرجعی له نیامه‌کی‌دوا
نه‌که‌وی (يَا كَثَرُ مِنْ ثَلَاثَةِ أَرْكَانٍ مَقْصُودَةٍ) به زیاتر له سی پوکنی مه‌به‌ست (وَهِيَ الطَّوِيلَةُ)
پوکنه مه‌به‌سته‌کان لیژده‌دا پوکنه دریژده‌کان، که‌واته: مه‌لسانه‌وه له پوکوو و دانیش‌ستنی
نیوان مه‌ردوو سوچه‌ده‌کان به پوکنی دریژ داناندرین، به‌لکو جگه له و دووانه پوکنی دریژن،
مه‌روه‌ک له سه‌رجاوه‌کاندا فرمودیانه.

که وایو: ئەگەر بە عۆز بە سێ پوکن، یان بە کەمتر لە ئیمامەکی دوا کەوت، ئەو هەر
لە سەر ریزی نوێژەکی خۆی بە دواى ئیمامەکی دا دەپوا.

به لام (فَإِنْ سَبَقَ بِأَكْثَرٍ) نکهار به عوزر به زیاتر له سئ پوکن له نیمامه که ی دواکه و ت: وه ک نیمامه که ی له سوجه ی دووهم هه لساو دهستی به ته حیات، یان به فاتحه کردو مه نمو میش هه به پیوه بوو فاتحه که ی تری ده خویند، ئه و (فَقِيلَ يُفَارِقُهُ) له فهرموده یه کی بی میژدا: به دل نیه تی جیابونه وه دینۆ نوێژه که ی ته واو ده کا.

به لَام (وَالْأَصْحَ) به فہرموودہی پراستتر: واجب نیہ نیہ تی جیا بونوہ بیئی، بہ لکو (یَتْبَعُ) واجبہ: شوین نیمامہ کہی بکہ وی (فِيمَا هُوَ فِيهِ) لہ و پوکنہ دا: کہ نیمامہ کہی تی یدایہ، واتہ: واز لہ پیزی نو یژہ کہی خوی دینی و دہ پواتہ لہ و پوکنہی نیمامہ کہی گہ یشتویہ تیئی (ثُمَّ يَتَذَرُكَ بَعْدَ سَلَامِ الْإِمَامِ) نیجا لہ دوی سہ لادانہ وہی نیمامہ کہی نہ وہی لہ دہستی چوہ دہ بکاتہ وہ، واتہ: وہ کہ مہ موومی دواکہ و تووہ لہ دہ سستی وہ پکہ کعہ تیکی تر دہ کا.

بَدْعَاءِ الْإِفْتِتَاحِ) چونکہ خہریکی دوعای (إِفْتِتَاحِ) ی پیئش فاتیحہ بوو (فَعْمَدُوْر) ئه وهشی بۆ به عوزر داده ندریئو به گوئیړه ئه وه حاله تانه ی پابر دوو بپیری بۆ ده درئ.

(هَذَا) نەوہی باسمان کرد: لە بارەى دوا كە وتنى مە ئوموم بە ھۆى خۆیندى فاتیحه (كُلُّهُ) فِى الْمَوَافِقِ گشتى دەربارەى مە ئومومى پێككە وتوو بوو.

﴿ يَاسَىٰ مَهْ نَمُو مَي (الْمَسْبُوق) : دواکه وتوو ﴾

پیناسه: مه ئومومی (الْمُسْبُوقُ): دواکه وتوو، ئه و مه ئومومه یه: له به پێوه راوه ستانی ئهمامه که ی دا نه گاته ماوه ی فاتیه خویندنیکی ناوه نجی.

فَأَمَّا مَسْبُوقٌ رَكَعَ الْإِمَامِ فِي فَاتِحَتِهِ فَلَا يَصِحُّ اللَّهُ أَنْ لَمْ يَشْتَغِلْ بِالْإِفْتِاحِ وَالْتَعَوُّذِ تَرَكَ قِرَائَتَهُ وَرَكَعَ وَهُوَ مُدْرِكٌ لِلرُّكْعَةِ، وَإِلَّا لَزِمَهُ قِرَاءَةُ بِقَدْرِهِ،

(فَأَمَّا مَسْبُوقٌ) به لَام مه نموممیکی دواکه وتوو (رَكَعَ الْإِمَامُ فِي فَاتِحَتِهِ) که نیمامه کی پوکووع ببا له و کاته ی نه و فاتحه ده خوینی (فَالْأَصَحُّ) فرموده ی پاستر (أَنَّهُ إِنْ لَمْ يَشْتَغِلْ بِالْإِفْتِاحِ وَالْتَعَوُّذِ) نه گهر نه م مه نمومه خو ی خه ریک نه کردبی به دوعای (إِفْتِاحِ) و به (أَعُوذُ بِاللَّهِ ...) گوئن، به لکو هر له دوا ی (الله اکبر) ی نویژدابه ستن دهستی به فاتحه کردبو، به لَام پیش نه وه ی ته وای بکا نیمامه کی چوه پوکووع (تَرَكَ قِرَائَتَهُ) نه ویش واز له فاتحه خویندن دینی و (وَرَكَعَ) له گهل نیمامه کی دا ده چیته پوکووع (وَهُوَ مُدْرِكٌ لِلرُّكْعَةِ) به م پوکووع ده گاته هه موو په کعه ته که، چونکه نه ونده ی له فاتحه نه یخویندوه، نیمامه کی له جیاتی وی هه لیده گری.

که وایو! نه گهر مه نموم (الله اکبر) ی نویژدابه ستنی گوت و هر نه و دم نیمامه که ش چوه پوکووع، واجبه: نه ویش له گه لی به کسر بپواته پوکووع و فاتحه که شی له سه ر لاده چی و ده شگاته هه موو په کعه ته که، هر وه که (شَرَحُ الْمَطْلَى) دا فرموده ی تی. که واته: نه گهر له م حالته و له حالته ی پابردودا فاتحه ی ته واکر و ویرانه گیشته له گهل نیمامه کی پوکووع ببا، به لکو نیمامه کی له پوکووع هه لساوه نیجا نه و چوه پوکووع، نه و کاته هه موو په کعه ته کی له دهست ده چی، به لَام نویژه کی به تال نابی، که واته: واجبه له دوا ی سه لامدانه وه ی نیمام هه لسیته وه په کعه تیکی تر بکا، هر وه که له سه رچاوه کاندای پوون کراوه ته وه.

(وَالْأَمْرُ) به لَام نه گهر مه نموممی دواکه وتوو خو ی خه ریک کردبو به دوعای (إِفْتِاحِ)، یان (أَعُوذُ بِاللَّهِ ...) گوئن (لَزِمَهُ قِرَاءَةُ بِقَدْرِهِ) نه و کاته واجبه به نه ندازه ی (إِفْتِاحِ)، یان (أَعُوذُ بِاللَّهِ ...) له فاتحه بخوینی، نیجا نه گهر نه و نه ندازه یی له فاتحه خویندو ویراگیشته له گهل نیمام چوه پوکووع، نه وه ده گاته په کعه ته که، به لَام نه گهر نه و نه ندازه یی نه خویندو چوه پوکووع: نه وه نه گهر به قه سدی بی و بزانی چه پامه، نویژه کی به تال ده بی، وه نه گهر نه زانی چه پامه، یان به قه سدی نه بو، نه وه نویژه کی به تال نابی، به لَام په کعه ته کی له دهست ده چی.

هه روه ها نه گهر نه ندازه که ش بخوینی به لَام له گهل نیمامه کی دا نه گیشته پوکووع، واته: تا نه و نه ندازه کی ته واکر نیمامه کی له پوکووع هه لساوه، نه و کاته دروست نیه پوکووع ببا؟ به لکو له گهل نیمامه کی ده پواته سوجه و په کعه ته کی له دهست ده چی، که واته: له م دوو حالته دا له دوا ی سه لامدانه وه ی نیمام هه لده سیتته وه په کعه تیکی تر ده کا.

وَلَا يَسْتَعْلُ الْمَسْبُوقُ بَسْتَةً بَعْدَ التَّحْرُمِ بَلْ بِالْفَاتِحَةِ إِلَّا أَنْ يَعْلَمَ إِذْرَاكَهَا، وَلَوْ عَلِمَ
الْمَأْمُومُ فِي رُكُوعِهِ أَنَّهُ تَرَكَ الْفَاتِحَةَ أَوْ شَكَّ لَمْ يَعُدْ إِلَيْهَا، بَلْ يُصَلِّي رُكْعَةً بَعْدَ سَلَامِ
الْإِمَامِ، فَلَوْ عَلِمَ أَوْ شَكَّ وَقَدْ رَكَعَ الْإِمَامُ وَلَمْ يَرْكَعْ هُوَ قَرَأَهَا

ثینجا بزانه: زقریه‌ی زانیان فہرموویانہ: ئەم مەئموومەش-وەك مەئموومەكەى
مەسەلەكەى-تر- لە گەل ئیمامەكەى پكوع دەباو بە هۆى شویتكەوتنى ئیمامەكەى
فاتیحەى لە سەر لادەچى و دەگاتە پەكەتەكە، چونكە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموى: ﴿وَإِذَا
رَكَعَ فَأَرْكَعُوا﴾ رواه الشيخان، هەركاتێك ئیمام پوكووعى برد ئێوەش پوكووع ببەن.
جا ئەم مەسەلە ئالۆزە لە سەرچاوەكاندا پوون كراوەتەو، بۆیى دەفەرموى: (وَلَا يَسْتَعْلُ
الْمَسْبُوقُ) سوننەتە مەئموومى دواكەوتوو خۆى خەريك نەكا (بِسُنَّةٍ) بە هیچ سوننەتێك
(بَعْدَ التَّحْرُمِ) لە دواى (الله أكبر)ى نوێژدا بەستن، واتە: دوعاى (افتتاح) (أَعُوذُ بِاللَّهِ...)
نەخوینى (بَلْ بِالْفَاتِحَةِ) بەلكو یەكسەر دەست بە خویندننى فاتیحە بكا، نەوك بە هۆى
سوننەت واجبى لە دەست بهوا؟ چونكە فاتیحە واجبە و ئەوانى تریش سوننەتن (إِلَّا أَنْ
يَعْلَمَ إِذْرَاكَهَا) مەگەر بزانی لەگەل ئیمام دەگاتە تەواوى فاتیحە: وەك ئیمامەكە فاتیحەو
سوپەتى دواى فاتیحە درێژ بکاتەو، ئەو کاتە ئەو سوننەتانەى پراپر دووش دەخوینى تاكو
خێرەكەى لە دەست نەچى.

(وَلَوْ عَلِمَ الْمَأْمُومُ فِي رُكُوعِهِ) ئەگەر مەئمووم لە ناو پوكووعى خۆى دا زانى: (أَنَّهُ تَرَكَ
الْفَاتِحَةَ) فاتیحەى نەخویندووە (أَوْ شَكَّ) یان كەوتە گومان: ئایا فاتیحەى خویندووە، یان نا
(لَمْ يَعُدْ إِلَيْهَا) دروست نیه بگەرێتەو. بۆ فاتیحەخویندن، چونكە شویتكەوتنى ئیمامەكەى
لە دەست دەچى، كەوابو: ئەگەر دەیزانى گەپانەو. حەپامەو بە قەسدی گەپاوە،
نوێژەكەى بەتال دەبى (بَلْ يُصَلِّي رُكْعَةً بَعْدَ سَلَامِ الْإِمَامِ) بەلكو لە دواى سەلامدانەوێ
ئیمام هەڵدەستێتەو پەكەتێكى تر دەكا، ثینجا ئەویش سەلام دەداتەو.

بەلام ئەگەر مەئمووم نەبو، بەلكو ئیمام بوو، یان نوێژكەرى بە تەنهایى بوو، ئەو کاتە
واجبە: بگەرێتەو بۆ فاتیحەخویندن، هەروەك لە پوكنى سیژدەمینى نوێژدا پوونمان
كردووە، جا ئەگەر ئیمام لە پوكووعەو گەپاوە بۆ فاتیحەخویندن و مەئموومەكانیش لە
گەلى هەلسانەو، ئەو کاتە واجبە: ئەوان بپۆتە سوجدەو لە سوجدەدا چاوەپوانى ئیمام
بکەن، هەروەك لە (الشروانى) دا پوون كراوەتەو.

(فَلَوْ عَلِمَ أَوْ شَكَّ) ئەگەر مەئمووم زانى فاتیحەى نەخویندووە، یان كەوتە گومان لە
خویندننى فاتیحەدا (وَقَدْ رَكَعَ الْإِمَامُ) لە کاتى پى‌زانی، یان گومانى ئەودا ئیمام دەستى بە
پوكووع كردبو، بەلام (وَلَمْ يَرْكَعْ هُوَ) ئەو هەر بە پێوە بوو. پوكووعى نەبردبو (قَرَأَهَا)

وَهُوَ مُتَخَلِّفٌ بَعْدُ، وَقِيلَ يَرْكَعُ وَيَتَذَكَّرُ بَعْدَ سَلَامِ الْإِمَامِ، وَلَوْ سَبَقَ إِمَامُهُ بِالْأَحْرَمِ لَمْ تَنْعَقِدْ، أَوْ بِالْفَاتِحَةِ أَوْ التَّشْهَدِ لَمْ يَضُرَّهُ وَيُجْزِيهِ، وَقِيلَ تَجِبُ إِعَادَتُهُ، وَلَوْ تَقَدَّمَ بِفِعْلِ كَرَّكُوعٍ وَسُجُودٍ إِنْ كَانَ بِرُكْنَيْنِ بَطَلَتْ

لهم حاله تا واجب: فاتحه بخوین، اینجا بپوشه پوکوع (و هو متخلف بعد) نه منوم به هوی عوزیکی شهرعی له نیمامه کی دواکه وتوه، واته: به گویره ی پیزی نویژه کی خوی به دوی نیمامه کی دا دپواو چاویوشی لی ده کری به و مرجعی به زیاتر له سی پوکن له نیمامه کی دوا نه کی، هروهک پوون کراوه (وقیل) له فرموده یه کی بی میزدا (یرکع) پوکوع دپاوا (و یتذکر بعد سلام الإمام) له دوی سه لامدانه وی نیمام هله دستیتوه په کمتیکی تر دهکا.

﴿بأسی پیشکته وتن له نیمامه کی﴾

(وَلَوْ سَبَقَ إِمَامُهُ) نه گهر منوم پیش نیمامه کی کهوت (بِالْأَحْرَمِ) به نویژدابه ستن، واته: پیش نیمامه کی (الله اکبر) نویژدابه ستنی کوت (لَمْ تَنْعَقِدْ) نویژه کی دانابه ستری، به به لگی حه دیسه کی ﴿إِذَا كَبَّرَ فَكَبَّرُوا﴾ کی پابردوو، که وایو: دروستیش نیه له گه ل نیمامه کی بیلی، به لکو مرجع: نیمام (الله اکبر) نویژدابه ستنی خوی ته وایو بکا، اینجا منوم دهستی پی بکا.

هروهه نه گهر به سه لامدانه وهش پیش نیمامه کی بکه وی، نویژی به تال ده بی، نه گهر نیه تی جیاپوونه وی نه میتابی، هروهک پوونمان کردوه.

(أَوْ بِالْفَاتِحَةِ أَوْ التَّشْهَدِ) یان به فاتحه، یان به ته حیات پیش کهوت، واته: پیش نیمامه کی فاتحه و ته حیات خویندن (لَمْ يَضُرَّهُ وَ يُجْزِيهِ) زیانی لی ناداو دروسته و بوی به رده که وی، هروهک باسماں کرد، هروهه نه گهر له گه ل نیمامه کهش بیانخوینتی، هه دروسته، چونکه نه وانه پوکنه زمانیه کائن (و قِيلَ تَجِبُ إِعَادَتُهُ) له فرموده یه کی بی میزدا واجب: دووباره ی بکاته وه.

(وَلَوْ تَقَدَّمَ) نه گهر منوم پیش نیمام کهوت (بِفِعْلِ) به کرداریکی نویژ (كَرَّكُوعٍ وَ سُجُودٍ) وهکو پوکوع و سوجه، نه وه ته ماشا ده کری: (إِنْ كَانَ بِرُكْنَيْنِ) نه گهر پیشکته و تنه که به دوو پوکنی له دوی یه کتری بی (بَطَلَتْ) نویژه کی به تال ده بی، نه گهر به قه سدی بی و بشرانی حه پامه، واته: نه گهر سه هووی کرد، یان نه یزانی حه پامه بویی به دوو پوکن له نیمامه کی پیش کهوت، نه و کاته نویژه کی به تال نابی، به لام نه په کته تی دروست نابی و واجب: له دوی سه لامدانه وی نیمامه کی هله سیتوه په کمتیکی تر بکا.

وَالْأَقْلَابَ، وَقِيلَ تَبْطُلُ بَرَكَةُ
(فَصْلٌ) خَرَجَ الْإِمَامُ مِنْ صَلَاتِهِ انْقَطَعَتِ الْقُدُوءُ، فَإِنْ لَمْ يَخْرُجْ وَقَطَعَهَا الْمَأْمُومُ جَازٌ،
وَلِي قَوْلٌ لَا يَجُوزُ إِلَّا بِعَذْرِ يُرَخِّصُ فِي تَرْكِ الْجَمَاعَةِ، وَمِنْ الْعَذْرِ تَطْوِيلُ الْإِمَامِ أَوْ
تَرْكُهُ سُنَّةً مَقْصُودَةً كَتَشَهُدٍ،

نینجا بزانہ: لہم پیشکے وتنہ شدا جیاوازی نیہ: ہر دوو ہوکنہ کان درین، یان درینک و
کورنیک بن: وہک پیش نیام ہوکوو بیاو ہلستہ وہو بو سوچدہ شوپ بیٹہ وہ،
نیامہ کہشی نہ چو بیٹہ ہوکوو، واتہ: بہ پیشکے وتنی بہ دوو ہوکنہ نوڑہ کہی بہ تال
دہبی، ہر وہک لہ (تحفة) (مغنی) دا ہون کراوہ تہ وہ۔

(وَالْأَقْلَابَ) بہ لام نہ گہر پیشکے وتنہ کہی بہ تہ نہا ہوکنیک بوو جگہ لہ سہ لامدانہ وہ (قُلَا)
نوڑہ کہی بہ تال نابی، بہ لام نہ گہر بہ قہ سدی بیٰ حہ پامہ؟ چونکہ پیغہ مہر ﷺ دہ فرموی:
﴿أَمَّا يَخْشَى الَّذِي يَرْفَعُ رَأْسَهُ قَبْلَ الْإِمَامِ أَنْ يُحَوَّلَ اللَّهُ رَأْسَهُ رَأْسَ حِمَارٍ﴾ رواہ الشیخان، نایا
نہو کہ سہی لہ ہوکوو و سوچدہ پیش نیام سہری بہ رز دہ کاتہ وہ، ناترسی خواہی گہ ورہ
سہری بکاتہ سہری کر؟ (وَقِيلَ تَبْطُلُ بَرَكَةُ) لہ فرمودہ یہ کہی بیٰ میزدا: نوڑہ کہی
بہ تال دہبی بہ پیشکے وتنی بہ تہ نہا ہوکنیکش، چونکہ پیشکے وتن زور ناشیرنہ۔

﴿فَصْلٌ: ۱۱۱ بَاسِی پچرانندی پہ یوہندی مہ نموم بہ نیامہ کہیہ وہ﴾

(خَرَجَ الْإِمَامُ مِنْ صَلَاتِهِ) ہر کاتیک نیام لہ نوڑہ کہی دہرچو: وہک نوڑہ کہی تہ واو
بیٰ و سہلام بداتہ وہ، یان بہ ہڑی بیٰ دست نوڑی، یان بہ ہڑی کی تر لہ نوڑہ کہی ہرواتہ
دہر، یان ہمری (انْقَطَعَتِ الْقُدُوءُ) نیقتدایہ کہی دہ پچری، واتہ: پہ یوہندی مہ نموم بہ
نیامہ کہیہ وہ نامینی، وہک بہ تہ نہا نوڑ بکا نہوہایہ۔

(فَإِنْ لَمْ يَخْرُجْ) جا نہ گہر نیام لہ نوڑہ کہی دہرنہ چو، بہ لام (وَقَطَعَهَا الْمَأْمُومُ) مہ نموم بہ
بیٰ عوز بہ خڑی پچرانندی، واتہ: بہ دل نیہ تی جیا بونہ وہی ہینا و سہریہ خو نوڑہ کہی
تہ واو کرد (جَازٌ) دروستہ، بہ لام ناپہ سندہ و خیری جہ ماعتی لہ دہست دہچی (وَقِيلَ قَوْلٌ)
لہ فرمودہ یہ کہی گزندا: (لَا يَجُوزُ) دروست نیہ مہ نموم جہ ماعتہ کہی بہری و سہریہ خو
نوڑہ کہی تہ واو بکا (إِلَّا بِعَذْرِ) تہ نہا بہ عوزنکی وہا نہ بیٰ کہ (يُرَخِّصُ فِي تَرْكِ الْجَمَاعَةِ)
رینگہ بدا بو نہ کردنی جہ ماعت: کہ باسماں کردن۔

(وَمِنْ الْعَذْرِ) یہ کیک لہ و عوزدانہی کہ دہ خرینہ پال عوزدہ کانی پاردو (تَطْوِيلُ الْإِمَامِ)
دریڑہ پیدانی نیامہ کہیہ: کہ مہ نموم توانای نہو دریڑہ پیدانی نہ بیٰ (أَوْ تَرْكُهُ سُنَّةً
مَقْصُودَةً) یان نیام سوننہ تیکی گرنکی نوڑ نہ کا (کَتَشَهُدٌ) وہکو تہ حیاتی یہ کہم، یان

قونوت، یان سوږه‌تی دواي فاتحه، واته: به هؤی ئه‌و عوزرانه مه‌نوموم بؤی دروسته: به دل‌نیه‌تی جیابوونه‌وه بیتی‌و سهریبه‌خو نویژه‌که‌ی ته‌واو بکا، ئه‌و سوننه‌تانه‌ش بخویتی. ئینجا بزانه: هر جیابوونه‌ویه‌ک به هؤی عوزرتکی‌ش‌رعی بی، ناپه‌سند نیه‌و خیری جه‌ماعه‌تی له‌ده‌ست نادا، هه‌روه‌ک له‌سهرچاوه‌کاندا فهرموویانه.

﴿ناگاداری﴾ یه‌که‌م: ئه‌گه‌ر ئیمام پوکنیکی‌نوژی نه‌کرد، دروست نیه‌مه‌نوموم شوینی بکه‌وی، هه‌روه‌ک له‌مه‌رجی‌شه‌شه‌مدا باسما‌ن کرد، که‌وابو: مه‌نومومه‌که: یان له‌شوینی خوی‌دا چاوه‌پوانی ئیمامه‌که‌ی ده‌کا، به‌و مه‌رجی شوینه‌که پوکنیکی‌درژی بی، یان به‌دل‌نیه‌تی جیابوونه‌وه دیتی‌و سهریبه‌خو نویژه‌که‌ی ته‌واو ده‌کا، ئه‌گینا: نویژه‌که‌ی به‌تال‌ده‌بی، هه‌روه‌ها ئه‌گه‌ر ئیمامه‌که‌ی کرداری‌کی‌زیادی کرد: وه‌ک له‌نوژی‌دو په‌که‌تی هه‌لسیته‌وه بؤ په‌که‌تی‌سی‌یه‌م، یان له‌سی‌په‌که‌تی بؤ چواره‌م، یان له‌چواره‌م بؤ پینجه‌م، یان سوچه‌یه‌ک، یان پوکوعیک زیاد بکا، له‌و‌حاله‌تانه‌شدا دروست نیه‌شوینی بکه‌وی، به‌لکو: یان چاوه‌پوانی ده‌کا، یان به‌دل‌نیه‌تی جیابوونه‌وه دیتی‌و سهریبه‌خو نویژه‌که‌ی ته‌واو ده‌کا، هه‌روه‌ک له‌چه‌ند شوینیکی‌جؤ‌راوجؤری سهرچاوه‌کاندا ئه‌و مه‌سه‌لانه‌په‌ون کرانه‌وه.

دووه‌م: هر کاتیک مه‌نوموم بزانی ئیمامه‌که‌ی بی‌ده‌ستنویژ بووه، یان پیسیه‌کی لیته‌بوردراوی وی‌که‌وتوه، یان عه‌وره‌تی به‌ده‌رکه‌وتوه...هتد، له‌گشت ئه‌و‌حاله‌تانه‌دا واجب: به‌دل‌نیه‌تی جیابوونه‌وه بیتی‌و سهریبه‌خو نویژه‌که‌ی ته‌واو بکا، ئه‌گینا: نویژه‌که‌ی به‌تال‌ده‌بی، جیاوازی نیه: ئیمامه‌که‌ش له‌و‌حاله‌تانه‌ ناگادار بی، یان نا، هه‌روه‌ک له‌نۆریه‌ی سهرچاوه‌کاندا په‌ون کراوه‌ته‌وه.

ئینجا بزانه: هر کاتیک ئیمام له‌نویژه‌که‌ی ده‌رچوو، واته: به هؤی بی‌ده‌ستنویژی، یان پیسی...هتد، وازی له‌ئیمامه‌تی هینا، یان به‌بی‌هیچ هؤیه‌ک وازی هینا، له‌گشت ئه‌و‌حاله‌تانه‌دا دروسته: یه‌کێک له‌جیگه‌ی خوی بکاته ئیمام تا‌کو نویژه‌که به‌مه‌نومومه‌کان ته‌واو بکا، هه‌روه‌ها بؤ مه‌نومومه‌کانیش دروسته: به‌ئاماژه‌کردن یه‌کێک به‌پیش‌بێخن، له‌هیچ‌حاله‌تیکیشدا دووباره‌کردنه‌وی نیه‌تی‌ئیقندا واجب نیه، به‌لگه: ﴿عَنْ عَمْرِو بْنِ مَيْمُونٍ: حِينَ طَمِعَ عُمَرُ وَهُوَ فِي الصَّلَاةِ تَنَاولَ يَدَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ فَقَدَّمَهُ لِلصَّلَاةِ﴾ رواه البخاری، که ئیمامی (عمر) له‌ناو نویژدا بریندار کرا، ده‌ستی (عبدالرحمن)ی گرتو به‌پیشی‌خست، تا‌کو ئیمامه‌تی‌نویژ ته‌واو بکا. له‌کۆتایی نویژی جومعه‌دا ئه‌م مه‌سه‌له‌یه درژتر په‌ون ده‌که‌ینه‌وه، ان شاء الله تعالی.

وَلَوْ أُخْرِمَ مُنْفَرِدًا ثُمَّ نَوَى الْقُدْوَةَ فِي خِلَالِ صَلَاتِهِ جَازَ فِي الْأَظْهَرِ - وَإِنْ كَانَ فِي رَكْعَةٍ أُخْرَى - ثُمَّ يَتَّبِعُهُ قَائِمًا كَانَ أَوْ قَاعِدًا، فَإِنْ فَرَّغَ الْإِمَامُ أَوَّلًا فَهُوَ كَمَسْبُوقٍ، أَوْ هُوَ: فَإِنْ شَاءَ فَارَقَهُ وَإِنْ شَاءَ اِنْتَظَرَهُ لِيَسْلِمَ مَعَهُ، وَمَا أَذْرَكَ الْمَسْبُوقُ فَأَوَّلُ صَلَاتِهِ فَيُعِيدُ فِي الْبَاقِي الْقُنُوتَ،

(وَلَوْ أُخْرِمَ مُنْفَرِدًا) نه گهر په کتیک به ته نهایی نویژی دابه ست (ثُمَّ نَوَى الْقُدْوَةَ فِي خِلَالِ صَلَاتِهِ) ټینجا له ناو نویژه که ی دا به دل نیه تی ثیقیدای هیئا، واته: ثیقیدای به په کتیک تر کرد (جَازَ فِي الْأَظْهَرِ) له فەرمووده ی به هیژ تر دا: دروسته و نویژه که ی به تال نابې، به لام ناپه سه نده و خیری جه ماعه تی له ده ست ده دا، هه روه ک له سه رچاوه کاند ا فهرموویانه.

که و ابو: ودها سوننه ته نه نویژه واجبه ی بکاته سوننه ټیک ی دوو په که ته ی بی ناو و سه لام بداته وه، یان نویژه که ی بپړی ټینجا ثیقیدای پی بکا، هه روه ک له پیش چواره م هر جی ثیقیدا پوونمان کرده وه.

(وَإِنْ كَانَ فِي رَكْعَةٍ أُخْرَى) هر چه ند مه نمومه که ش له په که ته ټیک ی تری جگه له په که ته که ی نیامدا بی، هر دروسته ثیقیدای پی بکا (ثُمَّ) ټینجا له دوی نیه تی ثیقیدا (يَتَّبِعُهُ) شوین نیامه که ی ده که وی (قَائِمًا كَانَ أَوْ قَاعِدًا) جا نیامه که ی به پیوه بی، یان دانیش تو بی، هه رچه نده ش پریزی نویژه که ی خوی ټیک بجی:

(فَإِنْ فَرَّغَ الْإِمَامُ أَوَّلًا) جا نه گهر نیامه که ی پیش نوی نویژه که ی خوی ته واو کرد (فَهُوَ) نه و مه نمومه (كَمَسْبُوقٍ) وه ک مه نمومی دواکه و تو وه، واته: له دوی سه لامدانه وه ی نیامه که ی نویژه که ی خوی ته واو ده کا.

(أَوْ هُوَ) یان نه گهر مه نمومه که پیش نیامه که ی نویژی ته واو کرد، نه و کاته سه رپشکه: (فَإِنْ شَاءَ فَارَقَهُ) نه گهر چه ز ده کا به دل نیه تی جیاپوونه و دینی و سه لام بداته وه (وَإِنْ شَاءَ اِنْتَظَرَهُ) نه گهر چه زیش ده کا له دانیش تنی ته حیاتدا چاوه پوانی نیامه که ی ده کا (لِيَسْلِمَ مَعَهُ) تاکو له گال نه ودا سه لام بداته وه.

﴿بَاسِ سَهْرَه تَاي نَوِيژِي مه نمومي دواکه و توو﴾

(وَمَا أَذْرَكَ الْمَسْبُوقُ) نه و په که ته ی مه نمومي دواکه و توو ده ی گاتی و له گال نیامه که ی دا ده یکا (فَأَوَّلُ صَلَاتِهِ) نه و سه ره تاي نویژه که ی ته ی، نه وه ی له دوی سه لامدانه وه ی نیامه که ش ی ده یکا ناخیری نویژه که ی ته ی، که و ابو: نه گهر له په که ته ی دووه می نویژی سبه نیی گه یشته نیامه که ی نه وه له بهر شوینک و تن له گال نیامدا قونوت ده خوینی و هه روه ها (فَيُعِيدُ فِي الْبَاقِي الْقُنُوتَ) له و په که ته ش که ماویه تی دوباره قونوته که ده خوینی ته وه، چونکه قونوت له په که ته ی ناخیردا ده خویندری، پیغه مبه ر ده فهرموی:

وَلَوْ أَدْرَكَ رُكْعَةً مِنَ الْمَغْرِبِ تَشْهَدُ فِي ثَانِيَتِهِ، وَإِنْ أَدْرَكَهَ رَاكِعًا أَدْرَكَ الرُّكْعَةَ، قُلْتُ: بِشَرَطِ أَنْ يَطْمَئِنَّ قَبْلَ ارْتِفَاعِ الْإِمَامِ عَنْ أَقْلِ الرُّكُوعِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَلَوْ شَكَّ فِي إِدْرَاكِ حَدِّ الْإِجْزَاءِ لَمْ تُحْسَبْ رُكْعَتُهُ فِي الْأَظْهَرِ، وَيُكْبَرُ لِلْإِحْرَامِ ثُمَّ لِلرُّكُوعِ،

﴿فَمَا أَدْرَكْتُمْ فَصَلُّوا وَمَا فَاتَكُم فَانْتُمُوا﴾ رواه الشيخان، نه‌ونده نويزدهی له‌گه‌ل ئيمام ويراگاهيشتن بيگه‌ن و نه‌وهی له ده‌ستان چوه ته‌واوی بکه‌ن.

هه‌ر به‌لگه‌ی نه‌و‌ه‌ديسه: (وَلَوْ أَدْرَكَ رُكْعَةً مِنَ الْمَغْرِبِ) نه‌گه‌ر له‌گه‌ل ئيمامدا گه‌يسته يه‌ک په‌کعت له نويزی مه‌غريب (تَشْهَدُ فِي ثَانِيَتِهِ) له دواي سه‌لامدانه‌وهی ئيمام سوننه‌ته: مه‌نمووم له په‌کعتی دوهمی‌خوی‌دا ته‌حياتی‌یه‌که‌م بخوینی، چونکه ئيره شوینی ته‌حياتی‌یه‌که‌میه‌تی و نه‌وهی له‌گه‌ل ئيمامدا خویندويه‌تی ته‌نها له به‌ر شوینک‌وتن بووه.

ئینجا بزانه! ليره‌دا مه‌ته‌لێک هه‌یه: (کام نويزی سێ په‌کعت و چوار ته‌حياته)؟ وه‌لام: نه‌مه نويزی مه‌غريبه: که مه‌نمووم له ته‌حياتی‌یه‌که‌می ئيمامدا نويزی دابه‌ستی، واته: نه‌و دوو ته‌حياته‌ی له‌گه‌ل ئيمامدا ده‌يانخوینی به‌ به‌ر ته‌حياتی‌یه‌که‌می نويزی‌خوی‌ ناکه‌ون.

(وَإِنْ أَدْرَكَهَ رَاكِعًا) نه‌گه‌ر مه‌نمووم له‌ حاله‌تی‌پوکووعدا گه‌يسته ئيمام (أَدْرَكَ الرُّكْعَةَ) ده‌گاته هه‌موو په‌کعت‌ه‌که، واته: بۆی به به‌ر خویندنی فاتحه‌ش ده‌که‌وی، پێغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رموی: ﴿إِذَا جِئْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ وَكُنْ سُجُودًا فَاسْجُدُوا وَلَا تَعْلَمُوا شَيْئًا، وَمَنْ أَدْرَكَ الرُّكْعَةَ فَقَدْ أَدْرَكَ الصَّلَاةَ﴾ رواه أبو داود وغيره بسند صالح، و فی صحيح ابن خزيمة نحو: عن أبي هريرة، هه‌ر کاتێک هاتنه نويزی جه‌ماعت و ئيمه له سوچه‌دا بوین ئيره‌ش سوچه‌ ببه‌ن به‌لام به هه‌چ پوکنیکی نويزی دامه‌نن، وه هه‌ر که‌سیک بگاته پوکووع ده‌گاته په‌کعتیکی نويز.

(قُلْتُ) ئيمامی (النواوی) ده‌فه‌رموی: (بِشَرَطِ أَنْ يَطْمَئِنَّ) به‌و مه‌رجه پوکووعه‌که به په‌کعتیک داده‌ندری: که له پوکووعه‌که‌دا خوی‌ پابگرێ (قَبْلَ ارْتِفَاعِ الْإِمَامِ) پيش هه‌لسانه‌وهی ئيمام (عَنْ أَقْلِ الرُّكُوعِ) له که‌مترینی پوکووعه‌که‌ی: که له پوکنی پینجه‌می نويزدا باسما‌ن کرد (و الله أَعْلَمُ).

که‌وابو: (وَلَوْ شَكَّ) نه‌گه‌ر که‌وته گومان: (فِي إِدْرَاكِ حَدِّ الْإِجْزَاءِ) ئایا پيش هه‌لسانه‌وهی ئيمام گه‌يشتوته سنووری‌دروسته‌بون، یان نا، واته: ئایا له پوکووعدا خوی‌ پاگرتوه، یان نا؟ (لَمْ تُحْسَبْ رُكْعَتُهُ) نه‌م پوکووعه‌ی به په‌کعت نازم‌یدری و واببه له دواي سه‌لامدانه‌وهی ئيمامه‌که‌ی نه‌م په‌کعت‌ه‌ش بگاته‌وه (فِي الْأَظْهَرِ) له فه‌رمووده‌ی به‌هه‌رت‌ردا.

(وَيُكْبَرُ لِلْإِحْرَامِ) واببه: مه‌نموومی‌واکه‌وتوو به پيوه (الله أكبر)ی نويزدا به‌ستن بلی (ثُمَّ لِلرُّكُوعِ) ئینجا سوننه‌ته: یه‌کسه‌ر (الله أكبر)یکی‌تریش بۆ چوونه پوکووع بلی، چونکه دروست نیه خوی به فاتحه‌خویندن خه‌ریک بکا.

إِنْ نَوَاهُمَا بِتَكْبِيرَةٍ لَمْ تَنْعَقِدْ وَقِيلَ تَنْعَقِدُ نَفْلًا، وَإِنْ لَمْ يَنْوِ بِهَا شَيْئًا لَمْ تَنْعَقِدْ عَلَى الصَّحِيحِ، وَلَوْ أَدْرَكَهُ فِي إِعْتِدَالِهِ فَمَا بَعْدَهُ انْتَقَلَ مَعَهُ مُكَبَّرًا، وَالْأَصَحُّ أَنَّهُ يُوَافِقُهُ فِي التَّشْهَدِ وَالتَّسْبِيحَاتِ، وَأَنَّ مَنْ أَدْرَكَهُ فِي سَجْدَةٍ لَمْ يُكَبِّرْ لِلإِنْتِقَالِ إِلَيْهَا، وَإِذَا سَلَّمَ الْإِمَامُ قَامَ الْمَسْبُوقُ مُكَبِّرًا إِنْ كَانَ مُوَضِّعَ جُلُوسِهِ،

(إِنْ نَوَاهُمَا بِتَكْبِيرَةٍ) جا نه گهر به تهنه یه (الله اکبر) مه به ستنی دابه ستنو چوونه پوکووع بوو به یه که وه (لَمْ تَنْعَقِدْ) نویژه که ی دانابه سترئ؟ چونکه واجب و سوننه تی کردونه ته هاو به ش (وَقِيلَ تَنْعَقِدُ نَفْلًا) له فرموده یه کی بی هیژدا: نویژه که به نویژی کی سوننه ت داده به سترئ (وَإِنْ لَمْ يَنْوِ بِهَا شَيْئًا) نه گهر به و (الله اکبر) ه هیج یانی مه به ست نه بو (لَمْ تَنْعَقِدْ) دیسان نویژه که ی دانابه سترئ (عَلَى الصَّحِيحِ) له سر فرموده ی پاست.

هر وه ها نه گهر توانای به پیوه پراوه ستانی هه بی و به پیوه (الله اکبر) ی نویژدابه ستن نه لی، دیسان نویژه که ی دانابه سترئ، هر وه که له زوری ی سرچاوه کانداه فرموویانه.
(وَلَوْ أَدْرَكَهُ فِي إِعْتِدَالِهِ) نه گهر مه نموم له هه لسانه وه ی پوکووعی نیامدا که یشته نیامه که (فَمَا بَعْدَهُ) هر وه هاش نه گهر له دوی نه وه لسانه وه یه ش بگاته نیامه که (إِنْتَقَلَ مَعَهُ مُكَبَّرًا) له گشت هه لسانه وه و دانیشتنده شوین نیام ده که وی و (الله اکبر) ه کانیش ده لی (وَالْأَصَحُّ) به فرموده ی پاستر (أَنَّهُ يُوَافِقُهُ) مه نمومی دواکه وتوو له دوی یقیتدا له که ل نیام پیک ده بی (فِي التَّشْهَدِ وَالتَّسْبِيحَاتِ) له خویندن ته حیاته کان و له ته سبیحاته کانداه.

(وَأَنَّ مَنْ أَدْرَكَهُ فِي سَجْدَةٍ) هر به فرموده ی پاستر: نه گهر مه نمومی دواکه وتوو له سوجه داه که یشته نیامه که ی، یان له دانیشتنی نیوان سوجه داه کان، یان له ته حیات یه که م، یان له ته حیات ی ناخیر که یشته نیامه که ی، واته: که مه نموم نویژی دابه ست، نیامه که له و کرده وانه دا بوو (لَمْ يُكَبِّرْ) نه وه له دوی (الله اکبر) ی نویژدابه ستن هیج (الله اکبر) یکی تر نالی (لِلإِنْتِقَالِ إِلَيْهَا) بقی پدیشتنه خواره وه بقی نه و کردارانه، چونکه به ته نهایی ده پوا تا کو له و کردارانه دا شوین نیام بکه وی، که و ابو: که یشته نیام نینجا له که ل نه ودا (الله اکبر) ه کان ده لی.

(وَإِذَا سَلَّمَ الْإِمَامُ) هر کاتیک نیام سه لامی داوه (قَامَ الْمَسْبُوقُ) مه نمومی دواکه وتوو هه لده ستیته وه بقی ته و او کردنی نویژه که ی (مُكَبَّرًا) سوننه ته: بقی هه لسانه وه (الله اکبر) بلی (إِنْ كَانَ مُوَضِّعَ جُلُوسِهِ) نه گهر دانیشتنه که ی له ته حیات ی نیامدا شوینی دانیشتنی خوی بی

شاره‌زاگردن:

نه‌ی خوینه‌ری به‌ریز، هه‌ر کاتی‌ک دانه‌ر ده‌لی:

* رواه الشيخان، مه‌به‌ستی ئیمامی (البخاري و مسلم)ن.

* رواه اصحاب السنن، مه‌به‌ستی ئیمامی (أبوداود و النسائي و الترمذي)ن.

■ هه‌روه‌ك له سه‌رچاوه‌كاندا هه‌رمووینه، یان په‌وون كراوه‌ته‌وه، مه‌به‌ستی ئه‌م چوار كتیبه‌نه:

١ - (المجموع: شرح المذهب) دانراوی (الإمام النووي).

٢ - (تحفة المحتاج: شرح المنهاج) دانراوی (الإمام ابن حجر الهيتمي).

٣ - (نهاية المحتاج: شرح المنهاج) دانراوی (الإمام محمد الرملي).

■ - (مغنی المحتاج: شرح المنهاج) دانراوی (الإمام محمد الخطيب الشربيني).

جا نه‌گه‌ر به‌کێ‌ك له‌و چوارانه‌ له‌ گه‌‌لدا نه‌بی، ئه‌و كاته‌ ده‌لی:
هه‌روه‌ك له‌ زۆریه‌ی سه‌رچاوه‌كاندا...

نه‌ی قوتابی‌ی خوشه‌ریست و پێ‌زدار، تکیه‌:

١ - پێ‌شه‌کیه‌که‌ له‌ به‌رگی به‌که‌مدا به‌ پێ‌لێ‌کردنه‌وه‌یه‌کی ورد به‌خوینه‌وه‌.

٢ - بۆ تیگ‌یشنه‌نی ئه‌م كتیبه‌ پشت مه‌به‌سته به‌ ته‌نها زانستی‌خۆت، به‌لكو له‌ لای مامۆستای‌نایی‌نی به‌خوینه‌، چونكه‌ چه‌ند پێ‌ناسه‌ و زاره‌وه‌یه‌کی شه‌رعی مه‌نه، له‌ لای مامۆستای‌ نایی‌نی باشت‌ر لێ‌ی ته‌ده‌گه‌ی.

* دانراوه‌كانی‌تری دانه‌ر:

١ - هه‌ونراوه‌ی ﴿ ئیمان و ئیسلام ﴾

٢ - په‌وونکردنه‌وه‌ی ﴿ الأربعین النووية ﴾

٣ - عه‌قیده‌ی ئیسلامی ﴿

٤ - په‌وونکردنه‌وه‌ی ﴿ العقيدة الطحاوية ﴾

٥ - چه‌ند گوێ‌ك له‌ ﴿ گولزاری ئیسلام ﴾

٦ - په‌وونکردنه‌وه‌ی ﴿ متن فتح القريب ﴾

٧ - په‌وونکردنه‌وه‌ی ﴿ قطر العارض فی علم الفرائض ﴾

٨ - چۆنیه‌تی ﴿ حه‌ج و عومره ﴾

ناوه‌ڕۆکی به‌رگی یه‌که‌می ﴿رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾

بایه‌ت	لا‌په‌ره	بایه‌ت	لا‌په‌ره
پێشه‌کی ی پوونگه‌روه	٣	ده‌باغ کردن	١٠٥
پێناسه‌ی ئیمامی (الشافعی)	٥	گه‌لۆکه‌ینه‌وه	١٠٦
پێناسه‌ی ئیمامی (الزاولی)	٧	پیس‌بووی سوک ناوه‌نجی	١٠٨
به‌ریاره‌کانی شه‌ریعه‌تی ئیسلام	٨	باسی ته‌یه‌موم	١١٢
چه‌ند زا‌روه‌یه‌کی شه‌ریعه‌ت	٩	ته‌یه‌مومی به‌ مۆی تێنوه‌تی	١١٨
سه‌رچاوه‌کانی شه‌ریعه‌تی ئیسلام	١٠	ته‌یه‌مومی به‌ مۆی نه‌خۆشی و سه‌رما	١١٩
قرآن، حدیث، إجماع، قیاس	١٠	چۆنیه‌تی ته‌یه‌موم و پوکنه‌کانی	١٢٤
چۆنیه‌تی (فتا) و (تقلید) کردن	١٤	ئو شتانه‌ی ته‌یه‌موم به‌ تا‌ڵ ده‌کن	١٢٩
پێشه‌کی (منهاج)ی ئیمامی (الزاولی)	١٨	ته‌یه‌موم کردنی مریو	١٣٠
کتاب الطهارة: په‌ڕتووکی پاک‌کردنه‌وه	٢٥	ته‌یه‌موم کردنی مریو	١٣٠
ئاری (مستعمل): به‌کاره‌اتوو	٢٨	ته‌یه‌موم کردنی مریو	١٣٣
ئاری پیس	٣٠	باسی ده‌یزو نفاس	١٣٥
ئاری په‌وان	٣٤	ئو شتانه‌ی به‌ ده‌یزو نفاس ده‌پارم	١٣٧
ئه‌ندازه‌ی قوله‌تین	٣٥	(استحاضه): خوێنچرکه‌ی نه‌خۆشی	١٤٠
ئوو دلی له‌ پاک و پیسدا	٣٥	به‌شه‌کانی خوێنچرکه	١٤٣
چا‌وی‌خشی له‌ چه‌ند پیسه‌ک	٣٨	خوێنی ئافره‌تی ئاوس	١٥٣
قاپر که‌لو له‌ چێشت	٣٩	خوێن‌وه‌ستانی ئێوان خوێنه‌کانی ده‌یز	١٥٣
هۆیه‌کانی بێ‌ده‌ست‌بوونی	٤٢	باسی (نفاس): زه‌یسانی	١٥٥
ئو شتانه‌ی به‌ بێ‌ده‌ست‌بوونی ده‌پارم	٤٧	(کتاب الصلاة): په‌ڕتووکی نوێژ	١٥٧
کومان و بێگرمانی له‌ ده‌ست‌بووندا	٤٩	کات و ناری نوێژه‌کان	١٥٨
پاشکۆ: ده‌ریاره‌ی قوڕانی په‌ڕز	٥٠	ته‌یه‌موم کردنه‌وه‌ی نوێژ	١٦٧
باسی چوونه‌ نا‌وه‌ده‌ست‌خانه	٥٥	پێنج کاته‌کانی نوێژی سووننه‌ت تێپاردا	١٦٩
باسی تاره‌تکرین	٥٩	ته‌یه‌موم کردنه‌وه‌ی نوێژ	١٦٩
باسی ده‌ست‌بوون‌گرتن	٦٣	ئو که‌سانه‌ی نوێژیان له‌ سه‌ر واجبه	١٧١
سیواک و سووننه‌ته‌کانی ده‌ست‌بوون	٧١	باسی په‌روه‌ده‌کردنی مندال	١٧٢
پاشکۆ: چه‌ند په‌روه‌شتیکی پێغه‌مبه‌ران (علیهم الصلاه السلام)	٧٨	یانگ و ئه‌قامه‌ت	١٧٦
نیتوکه‌، به‌ر، سمعێ، پش، سه‌ر، برۆ	٧٩	سه‌را‌وات و لوعای لوی بانگ	١٨٢
باسی مه‌سه‌ی غوف	٨٣	پاشکۆ: چه‌ند بایه‌کی گرنگ ده‌ریاره‌ی بانگ	١٨٣
باسی غوسل کردن	٨٧	پاشکۆ: چه‌ند بایه‌کی گرنگ ده‌ریاره‌ی بانگ	١٨٣
ئو شتانه‌ی به‌ جه‌نابه‌ت ده‌پارم	٩٠	پاشکۆ: چه‌ند بایه‌کی گرنگ ده‌ریاره‌ی بانگ	١٨٣
چۆنیه‌تی غوسل کردن	٩٣	پاشکۆ: چه‌ند بایه‌کی گرنگ ده‌ریاره‌ی بانگ	١٨٣
پاشکۆ: ده‌ریاره‌ی گه‌رمای گشتی	٩٨	پاشکۆ: چه‌ند بایه‌کی گرنگ ده‌ریاره‌ی بانگ	١٨٣
پیس و لا‌په‌ڕی پیس	٩٩	پاشکۆ: چه‌ند بایه‌کی گرنگ ده‌ریاره‌ی بانگ	١٨٣
جۆره‌کانی پیس و پاک‌کردنه‌وه‌یان	١٠٤	پاشکۆ: چه‌ند بایه‌کی گرنگ ده‌ریاره‌ی بانگ	١٨٣

ناوه پۆکی بهرگی یه که می ﴿پووناکی﴾ (رَبِّ الْعَالَمِينَ) ﴿

لا پەرە	بابەت	لا پەرە	بابەت
٢٦٩	..... (سُتْرَة) پێش سو جدە ی نو یژ کەر	١٩٨	..... پرا وەستان بە پێو ه
٢٧٠	..... ئاوردانە وە لە نو یژ دا ئا پە سە ندە	٢٠٠	..... نو یژ کە ر د ن بە دان ی ش تە نو ه
	..... لە گە ر پە ستا ن و چە ند ش و ی ئێ ئێ ک نو یژ کە ر د ن	٢٠٢	..... فاتیحە خو ی ئێ د ن لە نو یژ دا
٢٧٢	..... ئا پە سە ندە	٢١٠	..... قو پ ئا ن خو ی ئێ د ن لە نو ی ژا فاتیحە
٢٧٣	..... پاش کۆ: دە ریا رە ی مە زگە و تە کا ن	٢١٥	..... پو ک و و و مە لسا نە وە لە پو ک و و
٢٧٥	..... سو جدە ی سە و و	٢١٩	..... قو نو و ت خو ی ئێ د ن
٢٨٩	..... سو جدە ی (تِلَاوَة) (و ش ک ر)	٢٢١	..... سو جدە و دان ی ش تە ن ئی و ا ن سو جدە کا ن
٢٩٤	..... یاسی نو یژ و سو ن ن تە کا ن	٢٢٨	..... تە حیا ت خو ی ئێ د ن
	..... سو ن ن تە کا ن ی داما ز و و لە گە ل نو یژ و		..... چ ق ئی تە ی دە س ت و پە ن جە دان ا ن لە
٢٩٥	..... و اجە کا ن دا	٢٢٩	..... تە حیا ت دا
٢٩٧	..... سو ن ن تە کا ن ی جومعە	٢٣٣	..... سە لا و ات و نو عا ی نو ی تە حیا ت
٢٩٨	..... سو ن ن تە ی (و ت ر)	٢٣٥	..... سە لا مە د نە وە
٣٠٢	..... (صَلَاةُ الضُّحَى) چ ی ش تە نو یژ	٢٣٩	..... (ت ر ت ی ب): پ ی ز ک ر ن ی پو ک ن تە کا ن ی نو یژ
٣٠٣	..... (تَحِيَة الْمَسْجِد)	٢٣٩	..... سو ن ن تە کا ن ی نا و نو یژ
٣٠٥	..... تە زا ک ر ن تە ی نو یژ و سو ن ن تە کا ن	٢٤٠	..... جۆ ن ی تە ی دە س ت گ ر ت ن لە پێ و ه
٣٠٦	..... تە پو ی م ی پە مە زان	٢٤١	..... جۆ ن ی تە ی مە لسا نە وە ی فاتیحە
٣٠٨	..... سو ن ن تە ی بێ نا و	٢٤٢	..... سە لا و ات و ز ی ک و نو عا نو ی نو یژ و کا ن
٣١٠	..... (تە ج د): شە و نو یژ	٢٤٧	..... (ش ر و ط الصَّلَاة): مە ر جە کا ن ی نو یژ
٣١٢	..... پاش کۆ: دە ریا رە ی چە ند سو ن ن تە ی ت ی ک ی ت ر		..... ما ن ن ی کا ت ی نو یژ، پو و لە ق ب ی لە ک ر د ن،
٣١٤	..... نو یژ کە ر د ن ی پە جە ماعە ت		..... دا پۆ ش ی ن ی ع و رە ت، دە س ت نو یژ، پا ک ی ج ل و
٣٢٠	..... نو یارە کە ر د ن تە ی جە ماعە ت		..... ش و ی ن ی نو یژ
٣٢٢	..... موزدە کا ن ی جە ماعە ت نە ک ر د ن	٢٥٦	..... ئ ی ب و ر ن ی شە ر ع لە چە ند جۆ رە پ ی س یە ک:
٣٢٤	..... پ ی ن ج س ی فە تە کا ن ی ئ ی مام ی نو یژ		..... ب ی کار م ی ن ا ن ی ئە ندامە کا ن ی ئا دە م ی ز دا،
٣٣٤	..... حە ف ت مە ر جە کا ن ی ئ ی ق ت ی دا		..... قو و د چ ل ک و، خا ل د ر و س ت ک ر د ن، ک ی م و خو ی ن ی
٣٥١	..... ل واک و ت ن ی مە م و م لە ئ ی مامە کە ی	٢٦١	..... ب ر ی ن و قو ن ت و پ ل کە
٣٥٣	..... پ ی ن ا مە ی (المسبوق) ل واک و ت و و	٢٦٠	..... نو یژ کە ر د ن بە پ ی س یە وە
٣٥٦	..... پ ی ش ک و ت ن لە ئ ی مامە کە ی	٢٦٢	..... نە و ش ت ا نە ی نو یژ بە ت ا ن دە ک ن
٣٥٧	..... پ چ ر ا ن د ن ی پ ی وە ن د ی ئ ی مام و مە م و م	٢٦٥	..... ب ی سە رها ت ن ی پو د ل و ی ک لە نو یژ دا
٣٥٩	..... سە ر ه ت ا ی نو یژ ی مە م و م ی ل واک و ت و و	٢٦٥	..... ج م و ج و ل لە نو یژ دا
٣٦٣	..... ش ا رە زاک ر د ن	٢٦٨	..... خ و ا ر د ن و خ و ا ر د نە وە لە نو یژ دا

دەریای شەریعەتی ئیسلام

۱- خوای گەورە دەفەرموئ: ﴿ قُلُوا لَفَرٍ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ ﴾ (التوبة: ۱۲۲)، واتە: دەبوا لە ھەر مۆزیکى موسولمانان کۆمەلیک پاپەربیان بۆ (جیهاد) کردن و کۆمەلیکیش بۆ خویندن، تاکو لە (شەریعەتی ئیسلام) تێبگەن.

۲- پێغەمبەری خوێشەویست ﷺ دەفەرموئ: ﴿ مَنْ يُرِدِ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ ﴾ روای البخاری و مسلم، واتە: ھەر کەسێک خوای گەورە بپەوی چاکەى بدات، لە (شەریعەتی ئیسلام) تێبگەن.

۳- ئیمام (عمر بن الخطاب) دەفەرموئ: ﴿ تَفَقَّهُوا قَبْلَ أَنْ تُسَوِّدُوا، فَمَنْ سَوَّدَهُ قَوْمُهُ عَلَى فِقْهِ، كَانَ حَيَاةً لَهُ وَلَهُمْ ﴾ روای الدارمی، واتە: لە (شەریعەتی ئیسلام) تێبگەن پێش ئەوەی بکێتە گەورە، چونکە ھەر کەسێک (شەرخ) بزانی و گەلەکەى خۆی بیکاتە گەورە، ئەبێتە ھۆی ژیاىنیکى خوێش بۆ خۆی و بۆ ئەوان.

۴- ئیمام (الأعمش) دەفەرموئ: ﴿ يَامَعْشَرَ الْفُقَهَاءِ أَتُمُّ الْأَطِبَاءُ وَتُخْشَنُ الصِّيَادِلَةُ ﴾ روای الصیمری، واتە: ئەى چینی (شەرعزانان) نێو پزیشکەن، ئێمەى (ھەدیس گێڕەوێش) دەرمانناسی دەرمانخانەین.

۵- ئیمام (الشافعی) دەفەرموئ: ﴿ مَنْ حَفِظَ الْفِقْهَ عَظُمَتْ لِيَمَّتُهُ وَمَنْ نَعَلِمَ الْحَدِيثَ قَوِيَتْ حُجَّتُهُ ﴾ روای ابن حجر الھیتمی، واتە: ھەر کەسێک لە (شەریعەتی ئیسلام) شارەزا بێت نرخی بەرز ئەبێتەو، ھەر کەسێک (ھەدیس) فێر بێت بەلگەى بەھێز دەبێ.

۶- ئیمامی (البخاری) دەفەرموئ: ﴿ هُوَ - أَيْ الْفِقْهُ - تَمَرُّ الْحَدِيثِ، وَلَيْسَ ثَوَابُ الْفَقِيهِ دُونَ ثَوَابِ الْمُحَدِّثِ ﴾ روای القسطلانی، واتە: (شەریعەتی ئیسلام) بەرھەمی ھەدیسە، پاداشتی (شەرعزان) کە مەترنە لە پاداشتی (ھەدیس گێڕەوێش).

پووناکی (رَبِّ الْعَالَمِينَ)

پوونکردنه وهی

﴿ مِنْهَا جِ الطَّالِبِينَ ﴾

للإمام النواوي

له تیگه یشتنی بریاره کانی شهر یعتی ئیسلام

له سهر پار هوی ئیمامی (الشافعی) رحمته الله

به رگی دووهم

دانانی

عبدالله عبدالعزيز هه رته لی

چاپی بوخته کراو

دانهر به خوی بی دا چۆته و هو چند مه سه له یه کی تی دا زیاد کردون

محرم (۱۴۲۰) ی گۆچی

به فرانبار (۲۷۰۸) ی کوردی

کانونی دووهم (۲۰۰۹) ی زایینی

ژماره ی سپاردنی (۱۹۴) سالی (۲۰۰۱) ز، له کتیبخانه ی گشتی هه ولێر، دراوه تی

ناسنامه :

ناوی کیتاب: پووناکی (رب العالمین) پوونکردنه‌وی (منهاج الطالبین).

بابهت: شهریه‌تی ئیسلام.

دانه‌ر: عبدالله عبدالعزیز هه‌رته‌لی.

نۆبه‌تی چاپ: دوایین چاپی پوخته‌کراو و زی‌ده‌کراو.

بلاوکراوه‌ی: کتیب‌خانه‌ی حاجی قادری کۆبی، له هه‌ولێر.

چاپخانه: دارالطبعة به‌یروت

شاره‌زاکردن :

ئهی خویننه‌ری به‌ریز، هه‌ر کاتی‌ک دانه‌ر ده‌لی:

* رواه الشيخان، مه‌به‌ستی ئیمامی (البخاري و مسلم)ن.

* رواه اصحاب السنن، مه‌به‌ستی ئیمامی (أبوداود و النسائي و الترمذي)ن.

* هه‌روه‌ک له سه‌رچاوه‌کاندا فه‌رموویانه. یان پوون کراوه‌ته‌وه. مه‌به‌ستی ئەم چوار کتیبه‌نه:

١- (المجموع: شرح المذهب) دانراوی (الإمام النووي).

٢- (تحفة المحتاج: شرح المنهاج) دانراوی (الإمام ابن حجرالهيتمي).

٣- (نهاية المحتاج: شرح المنهاج) دانراوی (الإمام محمدالرملي).

٤- (مغنی المحتاج: شرح المنهاج) دانراوی (الإمام محمد الخطيب الشربيني).

جا ئه‌گه‌ر یه‌کی‌ک لهو چوارانه له گه‌لدا نه‌بی. ئەو کاته ده‌لی:

هه‌ر وه‌ک له زۆربه‌ی سه‌رچاوه‌کاندا...

ئهی قوتابی‌ی خوشه‌ویست و پێژدار، تکه‌یه:

١- پێشه‌کیه‌که‌ له به‌رگی یه‌که‌مدا به‌ بیرلێکردنه‌وه‌یه‌کی ورد بخوینه‌وه.

٢- بۆ تیگه‌یشتنی ئەم کتیبه‌ پشت مه‌به‌سته به‌ ته‌نها زانستی‌خۆت، به‌لکۆ له‌ لای

مامۆستای ئایینی ببخوینه، چونکه‌ چه‌ند پێناسه‌و زاواوه‌یه‌کی شرعی هه‌نه، له‌ لای

مامۆستای ئایینی باشت‌ر لی‌ی تێ‌ده‌گه‌ی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ.
ثم عليه بهرگی دووه می ﴿پووناکی (رَبُّ الْعَالَمِينَ) پوونکرده و هی (مِنْهَاجِ الطَّالِبِينَ)﴾،

خوای گه وره یارمه تیم بدا بق ته و اوکرندی، آمین.

نیامی (النواوی) ده فهرموی:

﴿بَابُ صَلَاةِ الْمُسَافِرِ: بِاسْمِ جَوْنِيهِ تِي نُوِيْزِي پِيُوَارِ﴾

له پووی (قَصْر)، واته: کورتکرده و هی نوئیژی چوار په کعتی، له پووی (جَمْع)، واته:
کورتکرده و هی دوو نوئیژ له کاتی به کیکیاندا.

ده ربار هی (قَصْر) - کورتکرده و هی نوئیژ، خوای گه وره ده فهرموی: ﴿وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يَفْتَنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾.

﴿عَنْ يَعْلَى بْنِ أُمَيَّةَ: قُلْتُ لِعُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: (فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يَفْتَنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا). وَقَدْ أَمِنَ النَّاسُ؟ فَقَالَ: عَجِبْتُ مِمَّا عَجِبْتَ مِنْهُ، فَسَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَنْ ذَلِكَ؟ فَقَالَ: صَدَقَ اللَّهُ بِهَا عَلَيْكُمْ فَأَقْبِلُوا صَدَقَتَهُ﴾ رواه مسلم وأصحاب

السنن، به نیامی (عمر) م گوت: خوای گه وره ده فهرموی: (هر کاتیک بق سه فهر پویشتن

کونا هبار نابن نه گهر نوئیژ کورت بکه نه وه، به و هرجه: بترسین کافره کان زیانتان

لی بدهن). حق نیستا خه لك دلنیا به و پپواره کان ناترسین، نهی بوجی نوئیژیش کورت

نه که نه وه؟ نیامی (عمر ﷺ) فهرموی: منیش - وه کو تو - پیم سهیر بوو و پرسیارم له

پیغه مبه ر ﷺ کرد؟ نه ویش فهرموی: نه وه خیریکه خوای گه وره داویه ته نیوه، که و ابو:

خیره که ی قبول بکه ن.

(إِنَّمَا تُقْصَرُ رُبَاعِيَّةٌ) له و پینج نوئیژانه، ته نها نوئیژه چوار په کعتیه کان کورت ده کړینه وه

بق دوو په کعت، که واته: نوئیژی مه غریب و سبه یئی کورت ناکړینه وه، به به لگی

(إجماع)، مه م ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: الصَّلَاةُ أَوَّلُ مَا فَرَضَتْ رَكْعَتَانِ، فَأَقْرَتُ صَلَاةَ السَّفَرِ وَأَتَمْتُ صَلَاةَ الْحَضَرِ﴾ رواه الشيخان، زاد أحمد وابن حبان وابن خزيمة: ﴿إِلَّا الْمَقْرِبَ فَإِلَها

وَقُرَّ النَّهَارُ، وَإِلَّا الصُّبْحَ فَإِلَها تَطْوُلُ فِيهَا الْقِرَاءَةُ﴾. به که مجار پینج نوئیژه کان دوو په کعت

دوو په کعت واجب کران، ټینجا له سه فهدا نوئیژه کان وه ک خوایان به دوو په کعتی

مانه وه له ماله وه شدا ته و او کران، ته نها نوئیژی مه غریب له ماله وه له سه فهدا به سن

مُؤَدَّةً فِي السَّفَرِ الطَّوِيلِ الْمُبَاحِ لَا فَائِتَةَ الْحَضَرِ، وَلَوْ قَضَى فَائِتَةَ السَّفَرِ فَلَاظْهَرُ قَصْرُهُ
فِي السَّفَرِ دُونَ الْحَضَرِ، وَمَنْ سَافَرَ مِنْ بَلَدَةٍ فَأَوَّلُ سَفَرِهِ مُجَاوِزَةٌ سُورِهَا، فَإِنْ كَانَ
وَرَاءَهُ عِمَارَةً أُشْرِطَ مُجَاوِزَتُهَا فِي الْأَصَحِّ،

په كچه تي واجب كړا چونكه وده تری پوځي، نوږي سبه ينيش هر دوو په كچه ته چونكه
خويندنی قوربانی تدا دريژ ده كړيته وه.

نينجا بزانه: نه و ده ديسی ده فهرموی: ﴿نویژ له کاتي ترسدا په ك پمكهته﴾ مه بست
نه وه: په كچه تيكي به جه ماعت ده كړي نو وي تريشي به ته نهاي، هره وه له
سه چاوه كان فهرمويانه، له نوږي ترسدا پوونی ده كه ينه وه إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

(مُؤَدَّةً) مه رجه نوږه كورتكراوه كه: (أداء) بڼ، واته: نوږي نه و كاته بڼ (فِي السَّفَرِ
الطَّوِيلِ) كورتكړنه وه كهش له سه فهرتيكي دريژ بڼ، كه لای كه می نه اندازه ی (۸۰) هه شتا
كيلومتر دريژ بڼ (الْمُبَاحِ) سه فهره كهش سه فهرتيكي حه لال بڼ، واته: سه فهری تاوانباری
نه بڼ (لَا فَائِتَةَ الْحَضَرِ) نوږه كه فه وتاوی ماله وه نه بڼ، واته: نه كهر له ماله وه نوږي
فه وتابو، دروست نيه: له سه فهدا به كورتكراوه يي قه زای بكاته وه، چونكه به ته وای
كه ووتنه نه ستوی، كه وایو: واجبه له ماله وه له سه فهدا به ته وای قه زای بكاته وه.

به لام (وَلَوْ قَضَى فَائِتَةَ السَّفَرِ) نه كهر نوږه فه وتاويكي سه فهرتيكي دريژي قه زا كړده وه،
واته: له سه فهرتيكي دريژدا نوږه كه ی فه وتابو، جا ويستی قه زای بكاته وه، نه وه (فَلَاظْهَرُ)
فهرمووده ی به هيتر (قَصْرُهُ فِي السَّفَرِ) دروسته: له م سه فهداوه له سه فهرتيكي تری
دريژشدا نوږه قه زاكراوه كهش كورت بكاته وه، چونكه له هره ورو حاله تي فه وتانو
قه زاكړنه وه دا عوزی به ده سته (ثَوْنُ الْحَضَرِ) به لام له ماله وه دروست نيه نوږه
قه زاكراوه كه كورت بكاته وه، چونكه عوزی نه ماوه.

﴿لَاكِدَارِي﴾ نه كهر کاتي نوږه كه هاتبو، به لام له ماله وه نوږه كه ی نه كړو پويشته
سه فهر، نه وه بوی دروسته: له پيگدا نه م نوږه ش كورت بكاته وه، هره وه نه كهر له
كوتايي كاته كه شدا- به قه د نوږكړنه كه- کاتي نوږه كه مابو و پويشته سه فهر، دروسته:
له پيگدا نه م نوږه ش كورت بكاته وه، هره وه له (المجموع) دا پوون كراوه ته وه.

نينجا بزانه: دروست نيه پيوار نوږ كورت بكاته وه، تا ده ست به سه فهداوه كه او له
شوينی نيسته جيبوونی جيا ده بيته وه، كه وایو: (وَمَنْ سَافَرَ مِنْ بَلَدَةٍ) هر كه سيك له
شاري كه وه بپواته سه فهر (فَأَوَّلُ سَفَرِهِ) نه وه سه رته ای سه فهره كه ی (مُجَاوِزَةُ سُورِهَا)
تيه پيوونه له شووره ی شاره كه، نه كهر شووره ی ه بڼ (فَإِنْ كَانَ وَرَاءَهُ عِمَارَةً) جا
نه كهر له و دیوی شووره كهش خانوو ه بڼ (أُشْرِطَ مُجَاوِزَتُهَا فِي الْأَصَحِّ) به مارج داندراره:

قُلْتُ: الْأَصَحُّ لَا يُشْتَرَطُ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. فَإِنْ لَمْ يَكُنْ سَوْرٌ فَأَوَّلُهُ مُجَاوِزَةُ الْعُمُرَانِ لَا الْخَرَابِ
وَالْبَسَاتِينِ، وَالْقَرِيَّةُ كَبْلَدَةٌ، وَأَوَّلُ سَفَرٍ سَاكِنِ الْخِيَامِ مُجَاوِزَةُ الْحِلَّةِ، وَإِذَا رَجَعَ انْتَهَى
سَفَرُهُ بِلُغِهِ مَا شَرَطَ مُجَاوِزَتُهُ ابْتِدَاءً،

له خانووہ کانیس تیبہ پئی (قُلْتُ) نیمامی (النواوی) دہ فرموی (الاصح لا یشرط)
قہرموودی راستر نہ میہ: بہ مرج داناندی لہم خانوانہش تیبہ پئی (واللہ اعلم)
بہ لکو ہر کاتیك لہ شوورہ کہ چووہ دہرہوہ، سہ فرہ کہی دہست پئی دہ کاو دروستہ
نویژ کورت بکاتہوہ.

(فَإِنْ لَمْ يَكُنْ سَوْرٌ) بہ لہام نہ گہر شارہ کہ شوورہی نہ بو- وہک شارہ کانی نہم سہر دہہ-
(فَأَوَّلُهُ) نہوہ سہرہ تہای سہ فرہ کہی (مُجَاوِزَةُ الْعُمُرَانِ) تیبہ پیوونہ لہ ناوہ دانہی شارہ کہ:
وہک خانووہ و یاریگی مندالان و نہو گوپستانہی بہ ناوہ دانہی وہیہ، ہر وہک لہ (تحفہ) دا
پوون کراوہ تہوہ (لَا الْخَرَابِ) بہ لہام مرج نیہ لہو کاو لہ خانوانہ تیبہ پئی: کہ بناغہ یان
نہ ماوہ، یان کراوہ تہ باغ و بیستان (وَالْبَسَاتِينِ) ہر وہہا مرج نیہ لہ باغ و بیستانی
شارہ کہش تیبہ پئی، ہر چہند کولیت و خانووشی تئ دابی و لہ چہند و ہرنیکی سالد
خہ لکہ کہ تئیدا نیستہ جئ بیئ، ہر وہک لہ سہر چاوہ کاندہ فرموویانہ.

﴿ نَاگاداری ﴾ نہ گہر لہ شار- بؤ سہ فر- چونہ دہرہوہو لہ دہرہوہی شار چاوہ پوانی
ہاوپیکانیان دہ کرد، نہوہ نہ گہر نیہ تیان و ہا بیئ: ہر کاتیك ہاوپیکانیان ہاتن گشتیان
بؤ سہ فرہ پوئن، نہ گہر نہ ہاتن بگہر پتہوہ، نہوہ دروست نیہ لہوئی نویژ کورت بکہ نہوہ؟
چونکہ بہ تہواوی ہریاری سہ فرہ ریان نہ داوہ، بہ لہام نہ گہر نیہ تیان نہوہا بو: نہ گہر
ہاوپیکانیشیان نہ بیئن، نہوان ہر پوئن بؤ سہ فر، نہو کاتہ دروستہ لہوئی نویژ کورت
بکہ نہوہ؟ چونکہ بہ تہواوی ہریاریان داوہ، ہر وہک لہ (المجموع) دا فرموویہ تی.

(وَالْقَرِيَّةُ) دئی، واتہ: نہو گوندہی لہ شار بچوو کترہ (كَبْلَدَةٌ) وہکو شار وایہ: لہ گشت نہو
ہریارنہی ہا پربوودا (وَأَوَّلُ سَفَرٍ سَاكِنِ الْخِيَامِ) سہرہ تہای سہ فرہی نہو کہ سہی لہ پہ شمالدا
نیستہ جئہ: وہکو خیلائن و پہوندہ کان (مُجَاوِزَةُ الْحِلَّةِ) تیبہ پیوونہ لہ ہؤبہ پہ شمالہ کہ،
واتہ: لہ گشت خیمہ و یاریگی مندالان و مو لگہی ناژہ لہ کان و شوینی ناو لہ میٹانی تاییہ ت
بہ خویان، ہر وہک لہ زؤبہی سہر چاوہ کاندہ پوون کراوہ تہوہ.

(وَإِذَا رَجَعَ) ہر کاتیك پیوار لہ سہ فرہ کہی گہراوہ (انْتَهَى سَفَرُهُ) نہوہ سہ فرہ کہی
کوٹایی دئی (بِلُغِهِ) بہوہی بکاتہوہ (مَا شَرَطَ مُجَاوِزَتُهُ ابْتِدَاءً) نہو شوینی بہ مرج
دانرا بو لہ سہرہ تہای سہ فرہ کہی لئ تیبہ پئی، واتہ: کہ لہ گہر پانہوہی گہیشتہوہ نہوئی،
ہیچی تر دروست نیہ نویژ کورت بکاتہوہ، ہر چہندہ نہ شگہیش تیبہ تہوہ مالی خوی.

وَلَوْ نَوَىٰ إِقَامَةَ أَرْبَعَةٍ أَيَّامٍ بِمَوْضِعٍ انْقَطَعَ سَفَرُهُ بِوُصُولِهِ، وَلَا يُحْسَبُ مِنْهَا يَوْمًا دُخُولِهِ
وَخُرُوجِهِ عَلَى الصَّحِيحِ.

نینجا بزانه: نهوه له کاتیکدا بوو: که لای که می نه ندازه ی (۸۰) هه شتا کیلومتر پویشتبئ،
به لام نه گهر نه ندازه ی (۸۰) هه شتا کیلومتر نه پویشتبئ، واته: له نه ندازه یه کی که متر بئ
پویشتیبه کی خوی گه پاره، نهوه نه گهر بئ وولاتی خوی بگه پیتته وه، هه ر به سه ست پتکردنی
گه پانه وه که سه فهره که ی کوتایی دئو کورتکردنه وه ی نوپژی بئ دروست نیه، به لام نه گهر
بئ شوینتیکی تر گه پاره که وولاتی خوی نه بو- نهوه هه ر به پتپوار داده ندرئو
کورتکردنه وه ی نوپژی بئ دروسته، به و هه رجه ی به نیه تی مانه وه ی چوار پوژان
نه گه پیتته وه، نه گینا: نه ویش هه ر به نیه ته پتانی گه پانه وه سه فهره که ی کوتایی دئ،
هه روه که له زو به ی سه رچاوه کاندا نه و سه سه لانه پوون کرانه وه.

(وَلَوْ نَوَىٰ إِقَامَةَ أَرْبَعَةٍ أَيَّامٍ بِمَوْضِعٍ) نه گهر پتپواریک نیه تی وه هابو: چوار پوژ به
شه وه کانیانه وه، یان زیاتر له شوینتیک بمینیتته وه (انْقَطَعَ سَفَرُهُ) نهوه سه فهره که ی کوتایی
دئ (بِوُصُولِهِ) به گه یشتنه جئ ی نه و شوینته (وَلَا يُحْسَبُ مِنْهَا) له و چوار پوژانه ناژمیردئ
(يَوْمًا دُخُولِهِ وَخُرُوجِهِ) نه و پوژه ی ده چیتته شوینته که و نه و پوژه ی لی ده رده چئ (عَلَى
الصَّحِيحِ) له سه ر فهرموده ی پراست، واته: جگه له م دوو پوژانه، چوار پوژو شه وی ته ولو
بئ، که واته: نه گهر نیه تی مانه وه ی سئ پوژ، یان که متری هه بی، نهوه سه فهره که ی کوتایی
ناپئو کورتکردنه وه ی نوپژی بئ دروسته، چونکه پتفه مبه ر ﷺ ده فهرموی: ﴿يَقِيمُ الْمُهَاجِرُ
بِمَكَّةَ بَعْدَ قَضَاءِ نُسُكِهِ ثَلَاثًا﴾ رواه الشیخان، سه حابه کوچکه ره کان له نوای حه ج کردن-
ته نها سئ پوژان له (مکه) دا هه مینته وه.

واته: پتفه مبه ر ﷺ پیش (فتح مکه)، قه ده غه ی کرئبو سه حابه کوچکه ره کان له (مکه) دا
نیشته جئ ببئ-هه روه که له (بخاری و مسلم) دا هاتوه- به لام چونکه مانه وه ی سئ پوژان
به نیشته جئ بی داناندرئ، پتفه مبه ر ﷺ پتگه ی داوه، که وابو: به مانه وه ی سئ پوژان
برپاری پتپواری له سه ر لاناچئ، به لام به چوار پوژان لاده چئ، هه روه که له
سه رچاوه کاندا پوون کراوه ته وه.

﴿ثَلَاثًا﴾ یه که م: هه ر به به لگه ی نه و هه دیسه: نه گهر حاجی به چوار پوژان پیش
وه ستانی (عَرَفَةَ) گه یشته ناو شاری (مَكَّةَ)، نهوه هیچی تر (قَصْنُ) (جَمْعُ) ی بئ دروست نیه: نه
له (مَكَّةَ) نه له (عَرَفَةَ) نه له (مُزْدَلِفَةَ) نه له (مِنَى)؟ چونکه بوته نیشته جئ، به لام نه گهر به
دوو پوژان، یان سئ پوژان پیش وه ستانی (عَرَفَةَ) گه یشته (مَكَّةَ)، نهوه (قَصْنُ) (جَمْعُ) ی بئ
دروسته: له (مَكَّةَ) وه تا له نوای په جمی هه رسیک شه یتانه کان له (مِنَى) ده گه پیتته وه بئ

وَلَوْ أَقَامَ بَيْلَدُ بَيْتَةٍ أَنْ يَرْحَلَ إِذَا حَصَلَتْ حَاجَةٌ يَتَوَقَّعُهَا كُلُّ وَقْتٍ قَصَرَ ثَمَانِيَةَ عَشَرَ
يَوْمًا، وَقِيلَ أَرْبَعَةٌ، وَفِي قَوْلٍ آخَرٍ، وَقِيلَ الْخِلَافُ فِي خَائِفِ الْقِتَالِ،

(مكة)، نینجا-له دواي گه پانه وهی له (منی)- ته ماشا ده که یی: نه گهر نیه تی نه وهایی: چوار
پښان، یان زیاتر له (مكة) دا بمینیتته وه، نه وه هیچی تر (قصر) (جمع) ی بؤ دروست نیه، به لام
نه گهر نیه تی مانه وهی که متر ۱۱ چوار پښانی مه بو، نه و کاته (قصر) (جمع) ی بؤ دروسته،
هر وړه له (تحفة) (الشروانی) دا پوون کړاوه ته وه.

دوهم: نه گهر به سه فهر چوه شوینیک- که هه شتا کیلومتر، یان زیاتر دوور بوو- به
مه به سستی نه وه: نه گهر له وئې بگاته فلانکه س له گه لی بمینیتته وه تا چوار پښان، یان
زیاتر، به لام نه گهر نه یگاتی، نه و کاته که متر له چوار پښان بمینیتته وه و بگه پټته وه، نه وه
بؤی دروسته: نویژ کورت بگاته وه تا له شوینیکه ده گه پټته وه، نینجا نه گهر له وئې
که یشته فلانکه س، نه وه هیچی تر کور تکر دنه وهی نویژی بؤ دروست نیه تا له شوینیکه به
سه فهر ده پواته ده رده وه، هر وړه له (المجموع) دا پوون کړاوه ته وه.

(وَلَوْ أَقَامَ بَيْلَرُ) نه گهر پټیوار بؤ کاریک له شوینیک مایه وه (بَيْتَةٍ أَنْ يَرْحَلَ) به و نیه تی
له شوینیکه بار بکا (إِذَا حَصَلَتْ حَاجَةٌ) هر کاتیک کاره که ی بؤ پیک مات، کاره که شی له و
جوړه بوو: که (يَتَوَقَّعُهَا كُلُّ وَقْتٍ) چاوه پوانی پیکه اتنی ده کرد له گشت کاتیک دواو
نیده زانی ده کاته چوار پښان (قَصَرَ ثَمَانِيَةَ عَشَرَ يَوْمًا) نه وه دروسته مه ژده پښی ته و او
نویژ کورت بگاته وه، واته: جگه له پښی هاتنو ده رچوون (عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا:
أَقَامَ النَّبِيُّ ﷺ بِمَكَّةَ تِسْعَةَ عَشَرَ يَوْمًا يَقْصُرُ) رواه البخاري، پیغه مبه رﷺ نژده پښان له
(مكة) دا مایه وه نویژی کورت ده کرده وه. واته: پښی نژده مین بؤ هاتنو ده رچوون
دانندراوه، چونکه له حه دیسی (أبي داود بسند حسن) به مه ژده پښ هاتوه.

به لام نه گهر ده یزانی تا کاره که ی پیک دی چوار پښ ته و او ده بن، نه و کاته له شوینیکه دا
کور تکر دنه وهی نویژی بؤ دروست نیه، هر وړه له سه رچاوه کانداهرموویانه.

(وَقِيلَ أَرْبَعَةٌ) له فرموده یه کی بی هیژدا: ته نها چوار پښان نویژ کورت ده کاته وه (وَفِي
قَوْلٍ آخَرٍ) له فرموده یه کی تری نیعامی (الشافعي) دا: تا کاره که ی پیک دی به رده و ام نویژ
کورت ده کاته وه (وَقِيلَ) له فرموده یه کی بی هیژدا (الْخِلَافُ) جیوازی نه و فرمودانه ی
پا بریو: له چوار پښان زیاتر (فِي خَائِفِ الْقِتَالِ) ده رباری نه و جه نگاوه رده یه: که بؤ
جه نگیکی شهرعی به سه فهر چوبی و مه ترسی مه لگېرسانی جه نگی هه یی، به به لگه ی
(عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّهُ أَقَامَ بِأَذْرِيجَانَ سِتَّةَ أَشْهُرٍ يَقْصُرُ الصَّلَاةَ) رواه البيهقي
بسند صحیح، (ابن عمر) رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ماوهی شه ش مانگ بؤ غه ز له (أذربيجان) مایه وه،
نویژی کورت ده کرده وه.

لَا التَّاجِرَ وَتَحْوِهِ، وَلَوْ عَلِمَ بِقَائِلِهَا مُدَّةً طَوِيلَةً فَلَا قَصْرَ عَلَى الْمَذْهَبِ.
(فَصْلٌ) وَطَوِيلُ السَّفَرِ ثَمَانِيَةٌ وَأَرْبَعُونَ مِيلًا هَاشِمِيَّةً، قُلْتُ: وَهُوَ مَرَحَلَتَانِ بِسَيْرِ الْأَثْقَالِ،

(لَا التَّاجِرَ وَتَحْوِهِ) نهك دهر ياره‌ی بازركان و قوتابی و نهو جوړه كه سانه، واته: نه وانه له چوار پڅوځان زیاتر نویژ كورت ناكه نه وه.

(وَلَوْ عَلِمَ بِقَائِلِهَا مُدَّةً طَوِيلَةً) نه گهر پیښوری جهنگاوهر ده یزانی: کاره‌ک‌هی ماوه‌یه‌کی دریژ ده مینیت‌ه وه، واته: چوار پڅوځان، یان زیاتر ده‌پوا، تا کاره‌ک‌هی پینک دی (فَلَا قَصْرَ) نه وه کورت‌کړنه وه‌ی نویژی بڼ د‌روست نیه (عَلَى الْمَذْهَبِ) له سهر فهرموده‌ی پاستی مه‌زه‌ب.

که‌وابو: چه‌دیس‌ه‌ک‌هی (ابن عمر) پ‌پ‌ر‌بو و هم‌م هم‌م چه‌دیس‌ه‌ی (أَلَسَ): أَنْ أَصْحَابَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَقَامُوا بِرَامِهْرْمَزِ تِسْعَةَ أَشْهُرٍ يَقْضُرُونَ الصَّلَاةَ (رواه البيهقي بسند صحيح، صحابه‌ی پیغه‌م‌بر ﷺ) نو مانگ له (پ‌ر‌م‌هر‌م‌ن) بڼ غ‌زا مان‌ه‌و نویژ یان کورت ده‌کړده وه.

له لای فهرموده‌ی پ‌اس‌ت‌ر وه‌لامی نه‌و نوو چه‌دیس‌ه‌ی درلو‌ه‌ت‌ه‌و: که (صحابه‌) کان ﷺ له‌و ماوه‌یه‌دا ته‌ن‌ه‌ا له یه‌ک شوین‌ی نه‌و ناوچه‌یه‌دا نه‌ده‌مان‌ه‌و، به‌ل‌کو له‌چه‌ند شوین‌ی‌کی ناوچه‌که‌دا ده‌گه‌پ‌ان و هیرش‌یان ده‌برده سهر ک‌اف‌ره‌کان، هه‌روه‌ک له (المجموع) دا پ‌وون ک‌راوه‌ت‌ه‌و، که‌وابو: نه‌و نوو چه‌دیس‌ه‌ی ناب‌نه به‌ل‌گ‌هی فهرموده‌ی بی‌ه‌یزه‌کانی پ‌ر‌بو، والله اعلم.

﴿فَصْلٌ: لِه بَاسِي مَهْرَجِه كَانِي (قَصْر): كُورْتَكُورْدَنَه وَه‌ی نَوِيژ﴾

مه‌رج‌ه‌ه‌کانی کورت‌کړنه وه‌ی نویژ، هه‌ش‌ه‌ت‌ن: مه‌رج‌ی‌یه‌که‌م: ده‌بی سه‌فه‌ره‌ک‌هی دریژ بڼ (وَطَوِيلُ السَّفَرِ) نه‌ند‌از‌ه‌ی سه‌فه‌ری دریژ به پی‌وان‌ه‌ی زه‌مین (ثَمَانِيَةٌ وَأَرْبَعُونَ مِيلًا هَاشِمِيَّةً) چ‌لو هه‌شت می‌لی هاشمی‌ه، واته: شان‌زه فه‌رس‌خ، ده‌کاته (۸۰) هه‌شتا کیلومتر و نیو کیلومتر و سه‌دو چ‌ل متر (قُلْتُ) نیام‌ی (النواوی) ده‌فه‌رموی (وَهُوَ) نه‌ند‌از‌ه‌ی سه‌فه‌ری دریژ به پ‌ویش‌تن (مَرَحَلَتَانِ) دوو ق‌و‌ناغه، واته: دوو پ‌وژ، یان دوو شه‌و، یان پ‌وژ‌ک‌و شه‌ویک، که بگ‌نه نه‌ند‌از‌ه‌ی بیست و چوار سه‌عات، هه‌روه‌ک له (تحفة) دا فهرمو‌یه‌تی.

جا پ‌ویش‌تنه‌که‌ش (بِسَيْرِ الْأَثْقَالِ) به‌گو‌یر‌ه‌ی پ‌ویش‌تنی وولاغه بار‌ک‌راوه‌کان و پ‌شوودان و نویژ‌کړنه ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ وَابْنِ عَبَّاسٍ: أَنَّهُمَا كَانَا يَقْضِرَانِ وَيُفْطِرَانِ فِي أَرْبَعَةِ بُرْدٍ، وَهِيَ سِتَّةٌ عَشَرَ فَرَسًا﴾ رواه البخاري تعليقا و البيهقي باسناد صحيح، نه‌و نوو (صحابه‌) یه‌له سه‌فه‌ردا له نه‌ند‌از‌ه‌ی چوار به‌رید، واته: شان‌زه فه‌رس‌خ، نویژ یان کورت ده‌کړده وه به‌پ‌وژ‌و‌ش نه‌ده‌بون.

جا یزانه: له‌م مه‌سه‌له‌یه‌دا هیچ (صحابه‌) یه‌ک جیاوازی له‌گه‌ل نه‌و نوو (صحابه‌) یه‌ نه‌بو، وا دیار له پیغه‌م‌بر وه‌ﷺ به‌ل‌گ‌ه‌یان به‌ده‌سته‌وه بووه، واته: بووه‌ته (الإجماع السکوتي)، هه‌روه‌ک له (تحفة) و (الشروانی) دا فهرمو‌یانه.

وَالْبَحْرُ كَالْبَرْ، فَلَوْ قَطَعَ الْأَمْيَالُ فِيهِ فِي سَاعَةٍ قَصَرَ وَاللَّهُ أَغْلَمُ. وَيُشْتَرَطُ قَصْدُ مَوْضِعٍ مُعَيَّنٍ أَوَّلًا،

نیجا بزانه: به به لگه‌ی حدیسه‌ک‌ی (ابن عباس) ی‌داهاتوو، مهرجه: نه‌و شوینه‌ی به سه‌فر بۆی ده‌چئ تهنه‌ا چوونه‌ک‌ی دوو قوناغ دور بئ، نه‌ک چوون و هاتن، واته: نه‌گه‌ر چوونه‌ک‌ی قوناغیک بوو، هاتنه‌وه‌شی قوناغیک بوو، نه‌وه کورت‌کرده‌وه‌ی نویژی بۆ دروست نیه، هه‌روه‌ک له سه‌رچاوه‌کاندا پوون کراوه‌ته‌وه.

﴿نَاكَادِرِي﴾ نهم حدیسه‌ی ﴿أَنْسَ﴾: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا خَرَجَ ثَلَاثَةَ أَمْيَالٍ أَوْ فَرَسًا صَلَّى رَكْعَتَيْنِ ﴿رواه مسلم﴾، هه‌ر کاتی‌ک پیغه‌مبه‌ر ﷺ سئ میل، یان سئ فه‌رسه‌خ ده‌چوو ده‌روه‌ه، نویژی ده‌کرده‌وه دوو په‌که‌ت. مه‌به‌ست نه‌وه نیه: سه‌فه‌ره‌ک‌ی تهنه‌ا سئ فه‌رسه‌خ دور بووه، به‌لکو مه‌به‌ستی نه‌وه‌یه: که پیغه‌مبه‌ر ﷺ بۆ سه‌فه‌ریکی دور ده‌پویشت، سئ میل، یان سئ فه‌رسه‌خ له (مدینه) دور ده‌که‌وته‌وه، کاتی نویژ ده‌هاتو له‌وئ نویژی کورت ده‌کرده‌وه، هه‌روه‌ک ئیمامی (النواوی) له (شرح مسلم) و (المجموع) دا نه‌وه‌ای فه‌رموو.

هم له (المجموع) دا ده‌فه‌رموئ: (له هیه‌ج حدیسی‌ک‌دا به ناشکرای نه‌هاتوه: که له نه‌ندازه‌ی که‌مه‌تر له دوو قوناغ پیغه‌مبه‌ر ﷺ نویژی کورت کردیته‌وه، به‌لگه‌شی حدیسه‌ک‌ی (ابن عمر و ابن عباس) ی‌پابردوه، هم ﴿عَنْ عَطَا: سُلِّ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَقْصَرُ الصَّلَاةِ إِلَى عَرَفَةَ؟ فَقَالَ: لَا، وَلَكِنْ إِلَى عُسْفَانَ وَإِلَى جِدَّةَ وَالْأَسَى الطَّائِفِ﴾ ﴿رواه الشافعي والبيهقي باسناد صحيح﴾، پرسیار له (ابن عباس) کرا: ئایا که له (مکه) چوو (عرفة) نویژ کورت بکه‌مه‌وه؟ فه‌رموئ: نا، به‌لام که چوو (عسفان)، یان (جدة)، یان (الطائف) نویژ کورت بکه‌وه. واته: هه‌ریه‌ک له‌و سییانه‌ی لای که‌م شانزه‌فه‌رسه‌خ-هه‌شتا کیلومتر پوون له (مکه) ی پیرۆز.

﴿وَالْبَحْرُ كَالْبَرْ﴾ ده‌ریا وه‌کو بیابان وایه: له مهرجی نه‌ندازه‌ی هه‌شتا کیلومتری پابردوو (فَلَوْ قَطَعَ الْأَمْيَالُ فِيهِ فِي سَاعَةٍ) نه‌گه‌ر له ده‌ریادا چلو هه‌شت میله‌که-هه‌شتا کیلومتره‌که له یه‌ک سه‌عاتدا به‌که‌شتی، یان به‌مه‌له‌وانی پویشت (قَصَرَ) دروسته نویژ کورت بکاته‌وه، هه‌روه‌ها نه‌گه‌ر به‌یه‌ک سه‌عات هه‌شتا کیلومتر به‌تۆتۆمبیل له زه‌میندا، یان به‌فرۆکه له هه‌وادا پویشت دروسته: نویژ کورت بکاته‌وه، وَاللَّهُ أَغْلَمُ.

مه‌رجی دووه‌م: (وَيُشْتَرَطُ) به‌مه‌رج داده‌ندری (قَصْدُ مَوْضِعٍ مُعَيَّنٍ) سه‌فه‌ره‌ک‌ی به‌مه‌به‌ستی چوونه شوینیکی زاندراو بئ: له پووی پویشته‌وه (أَوَّلًا) له سه‌ره‌تاوه، واته: هه‌ر له سه‌ره‌تای سه‌فه‌ره‌ک‌ی بزانی لای که‌م به نه‌ندازه‌ی هه‌شتا کیلومتر ده‌پوا، ئیتر

فَلَا قَصْرَ لِلْهَائِمِ وَإِنْ طَالَ تَرَدُّدُهُ، وَلَا طَالِبَ غَرِيمٍ وَأَبْقَى يَرْجِعُ مَتَى وَجَدَهُ وَلَا يَغْلَمُ مَوْضِعَهُ، وَلَوْ كَانَ لِمَقْصِدِهِ طَرِيقَانِ: طَوِيلٌ وَقَصِيرٌ فَسَلَّكَ الطَّوِيلَ لِقَرَضٍ كَسُهُولَةٍ أَوْ أَمْنٍ قَصْرَ، وَإِلَّا فَلَا فِي الْأَظْهَرِ،

مەرج نیه بزانی: بۆ کام شار دەپوا، یان ناوی شوینەکه بزانی، ھەرۆک لە (الشروانی)دا پوون کراوەتەو.

کەوابو: (فَلَا قَصْرَ لِلْهَائِمِ) نوێژ کورتکردنەو ە دروست نیه: بۆ پێیواری سەر لێشێواو، واتە: ئەو کەسە ی نازانی بۆ کوێ دەپوا (وَإِنْ طَالَ تَرَدُّدُهُ) ھەرچەند گەپان و پڕوشتنیشی بە ئەندازە یەکی درێژ بێ و لە ھەشتا کیلۆمتر زیاتر بێ، چونکە لە سەرەتاوە نە یزانیو ە بەبەستی لەو پڕوشتنە چەندە، واتە: بەلام ئەگەر سەرلێشێواو لە سەرەتاوە مەبەستی بێ: لای کەمی ھەشتا کیلۆمتر بپوا، بۆی دروستە نوێژ کورت بکاتەو، ھەرۆک لە زۆریە ی سەرچاوەکاندا ھەرموویانە.

(وَلَا طَالِبَ غَرِيمٍ) ھەرۆھا نوێژ کورتکردنەو ە دروست نیه: بۆ ئەو کەسە ی بە شوین قەرزدارێکدا دەگەپێ و (وَأَبْقَى) ھەم بۆ ئەو کەسەش کە بە شوین کۆیلە یەکی ھەلاتوودا، یان بە شوین شتێکی دزراودا دەگەپێ، کە ھەر یەکتێک لەوانە مەبەستی ئەوھا بێ: (يَرْجِعُ) بگەپێتەو ە (مَتَى وَجَدَهُ) ھەر کاتێک قەرزدارە کە ی، یان کۆیلە کە ی، یان دزراوە کە ی نۆزیو ە (وَلَا يَغْلَمُ مَوْضِعَهُ) لە سەرەتاو ەش شوینی قەرزدارە کە ی، یان کۆیلە کە ی، یان دزراوە کە ی نە دەزانی، واتە: بەلام ئەگەر ئەو پێیوارە لە سەرەتاوە ە یزانی پێیوێستە لای کەم ھەشتا کیلۆمتر بپوا ئینجا دەگاتە مەبەستی کە ی، ئەو کورتکردنەو ە ی نوێژی بۆ دروستە، ھەرۆک لە زۆریە ی سەرچاوەکاندا پوون کراوەتەو.

(وَلَوْ كَانَ لِمَقْصِدِهِ طَرِيقَانِ) ئەگەر ھاو بۆ ئەو شوینە ی مەبەستیەتی، دوو پێگە ھەبون: (طَوِيلٌ) پێگە یەکیان ھەشتا کیلۆمتر، یان زیاتر درێژ بوو (وَقَصِيرٌ) پێگە یەکیش کورت بوو: نە دەگە یشتە ھەشتا کیلۆمتر (فَسَلَّكَ الطَّوِيلَ) پێیوارە کەش بە پێگە درێژە کەدا پڕوشت (لِقَرَضٍ) لە بەر ھۆیەکی ھەلال (كَسُهُولَةٍ) وەک درێژە کە ئاسان بێ، یان کرێبە کە ی ھەرزان بێ، یان ئاو و خواردە مەنی ی لێبێ (أَوْ أَمْنٍ) یان دلتیابی: لە پێگرو گومرگو دوژمنی خوێ، یان مەبەستی کرپن و فروشتن بێ، یان سەردانی نەخۆش و خزم کەسی بێ (قَصْرَ) بۆی دروستە نوێژ کورت بکاتەو، چونکە مەرجە کە ھاووتەجی.

(وَإِلَّا) بەلام ئەگەر بە ھۆیەکی ھەلال بە پێگە درێژە کەدا نە پڕوشت، بەلکو بە بێ ھۆ، یان تەنھا بە مەبەستی کورتکردنەو ە ی نوێژ بە درێژە کەدا پڕوشت (فَلَا) دروست نیه: نوێژ کورت بکاتەو ە (فِي الْأَظْهَرِ) لە ھەرموودە ی بە ھیزتردا، بەلام ئەگەر بۆ شوینە کە دوو

وَلَوْ تَبَعَ الْعَبْدُ أَوْ الزَّوْجَةُ أَوِ الْجُنْدِي مَالِكَ أَمْرِهِ فِي السَّفَرِ وَلَا يَعْرِفُ مَقْصِدَهُ فَلَا قَصْرَ،
فَلَوْ نَوَّاهُ مَسَافَةَ الْقَصْرِ قَصْرَ الْجُنْدِي دُونَهُمَا، وَمَنْ قَصَدَ سَفَرًا طَوِيلًا فَسَارَ ثُمَّ نَوَى
رُجُوعًا انْقَطَعَ،

پښتو: نوښت کورت بکاته وه، هرهوک له سهرچاوه کاندې فرموویانه.
له ویتر دريژتر بوو، نه ویش به بی هیچ هویه به دريژتره که دا پوښت، نه وه بوی

دروسته: نوښت کورت بکاته وه، هرهوک له سهرچاوه کاندې فرموویانه.
(وَلَوْ تَبَعَ الْعَبْدُ) نه گهر کویله په گهال گهره که یی کهوت (أَوِ الزَّوْجَةُ) یان زن په گهال
میرده که یی کهوت (أَوِ الْجُنْدِي مَالِكِ أَمْرِهِ) یان سهریاز په گهال کاربه دهستی خوی کهوت،
یان دیل په گهال دیلگره که یی کهوت (فِي السَّفَرِ) په گهال کهوتنی نه وانهش له سهره دا بوو،
به لام (وَلَا يَعْرِفُ مَقْصِدَهُ) هیچیکیان مه بهستی کاربه دهستی خوی نه ده زانی نایا چه ند
دهرواو ده چیته کوئ (فَلَا قَصْرَ) هیچیکیان پښت پوښتنی دوو قوناغ کورنکرده وه ی
نوښتیان بۆ دروست نیه، واته: به لام نه گهر هشتا کیلومتر پوښتن، نه وه له مه وروا بۆ
گشتیان دروسته: نوښت کورت بکه نه وه، چونکه تازه مه بهستی کاربه دهسته که یان بۆ
ناشکرا بوو، که وایو: نه گهر له سهره تاوه نه وانش ده یان زانی لای که م هشتا کیلومتر
ده پون، دروسته نه وانش نوښت کورت بکه نه وه، هرهوک له سهرچاوه کاندې فرموویانه.

(فَلَوْ نَوَّاهُ مَسَافَةَ الْقَصْرِ) جا نه گهر نه وانه ی پراېدو، نیه تیان هه بوا به نه ندازه ی (قَصْرَ)
کورنکرده وه ی نوښت- که هشتا کیلومتره- پون (قَصْرَ الْجُنْدِي) ته نها سهریازی تومارنه کړاو
نوښت کورت ده کاته وه، چونکه له کاره کانی دا سهره خویو ژیر ده ست نیه (نُونَهُمَا) به لام
زن و کویله- هره و هاش دیل- بۆ هیچیان دروست نیه نوښت کورت بکه نه وه، چونکه
سهره خۆ نینو ژیر ده ست، که وایو: نیه ته که یان کار ناکا.

نیجا بزانه: لیتره دا مه به ست نه و سهریازه یه: که به خۆشی خوی په گهال کاربه ده ستیک
که وتبی، نه که نه و سهریازه ی له تومارگه ی له شکردا ناو نووس کړاوه، چونکه سهریازی
تومارکړویش - وه کو زن و کویله - ژیر ده ست و سهره خۆ نیه، هرهوک له زوری ی
سهرچاوه کاندې فرموویانه.

(وَمَنْ قَصَدَ سَفَرًا طَوِيلًا) هرکه سیټک ویستی بپواته سهره ریکی دريژ، واته: هشتا
کیلومتر، یان زیاتر (فَسَارَ) جا بۆ سهره که پوښت (ثُمَّ نَوَى رُجُوعًا) نیجا له پښتو
نیه تی گه پانه وه ی هیئا، یان که وته دوو دلۍ: نایا بگه پتیه وه، یان نا (انْقَطَعَ) له و
شوینه وه، له کاتی نیه ته که ی دا سهره که ی ده پچرېو تا له و شوینه دا بمینیتیه وه
دروست نیه هیچی تر نوښت کورت بکاته وه.

فَإِنْ سَارَ فَسَفَرٌ جَدِيدٌ، وَلَا يَتَرَخَّصُ الْعَاصِي بِسَفَرِهِ كَأَبَقٍ وَنَاشِزَةٍ، فَلَوْ أَنْشَأَ مُبَاحًا ثُمَّ جَعَلَهُ مَعْصِيَةً فَلَا تَرَخُّصٌ فِي الْأَصَحِّ، وَلَوْ أَنْشَأَهُ عَاصِيًا ثُمَّ تَابَ فَمُنْشَىٰ لِلسَّفَرِ مِنْ حِينَ التَّوْبَةِ،

به لام (فَإِنْ سَارَ) نه گهر له شوینه پوښته شویتیکي تر (فَسَفَرٌ جَدِيدٌ) نه وه سه فريکي نوئ دهم پي ده کا، واته: نه گهر مه به ستي بوو: ليږه به و لاوه هه شتا کيلومتري تر، يان زياتر بپوا، دروسته نويز کورت بکاته وه، نه گهر نا: نا، جياوازي نيه پوښتنه نويته کي: بڼ وولای خوی بڼ، يان بڼ شویتیکي تر، هه روه که له سه رچاوه کانداهه رمويانه .

مهرجي سني يه: سه فريکه کي هه پام نه بڼ، که واپو: (وَلَا يَتَرَخَّصُ) پوخست وه رناگري، واته: کورتکردنه وه نويز دروست نيه: بڼ (الْعَاصِي بِسَفَرِهِ) نه وه که سني به سه فري چوونه که کونا هباري بڼ (كَأَبَقٍ) وه کويلي هه لاتوو (وَنَاشِزَةٍ) هم ژني ناشيزه، واته: به بڼ نيزني ميږده کي بڼ سه فري بچي، هم نه وه قهرزداري تواناي قهرزدانه وه هه يه به بڼ پره زامه ندي خاوه قهرزه که کي به سه فري بچي، هم نه وه که سني بڼ پيگري، يان بڼ کوشتنی به ناهق، يان بڼ هه گونا هکي تر به سه فري بچي، هم نه وه که سني ته نها به مه به ستي شار ديتن شاره وشار ده گه پي، نه وانه هيچيان نويز کورتکردنه وه يان بڼ دروست نيه، چونکه پوخسته ته کاني شهرعي نالرينه مروفي گونا هبار، هه روه که خوي گه وړه ده رياره پوخستي مردار خواردن ده فري موي: ﴿فَمَنْ اضْطُرَّ فِي مَخْمَصَةٍ غَيْرَ مُتَجَانِفٍ لِإِثْمٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ هه که سيک له ترسي مردن ناچار بوو له برسپه تي دا مرداري خوارو مهيلي گونا هه نه بو، خوي گه وړه لي خوي خوش ده بڼ و پره حمي پي ده کا. واته: بڼ وه رگرتني پوخسته شهرعي خوي گه وړه به مهرجي داناهه: گونا هبار نه بڼ.

(فَلَوْ أَنْشَأَ مُبَاحًا) نه گهر پيوارتيک ده ستي به سه فريکي هه لال کردو پوښت (ثُمَّ جَعَلَهُ مَعْصِيَةً) نينجا سه فري که کي کرده گونا هکاري، وه ک بپيار بدا: بڼ پيگري، يان بڼ زينا، يان بڼ گومرگ وه رگرتن، يان بڼ کوشتن بچي (فَلَا تَرَخُّصٌ) نه وه پوخسته بڼ نيه نويز کورت بکاته وه، له و کاته وه: که بپياري گونا هه که داوه (فِي الْأَصَحِّ) له فري موده پاستردا، به لام نه گهر سه فري که کي هه لال بوو، له کاتي سه فري دا گونا هکي توش بوو، نه وه کورتکردنه وه نويزي بڼ دروسته، هه روه که له سه رچاوه کانداهه رمويانه، واته: چونکه به مه به ستي گونا ه کردن به سه فري نه چوه.

(وَلَوْ أَنْشَأَهُ عَاصِيًا) نه گهر پيوارتيک ده ستي به سه فريکي گونا هکاري کردو پوښت (ثُمَّ تَابَ) نينجا له پيگه دا توبه کي کردو بپياري دا: گونا هه که نه کا (فَمُنْشَىٰ لِلسَّفَرِ مِنْ حِينَ التَّوْبَةِ) نه پيواره له کاتي توبه کردني وه ده ستي به سه فريکي تازه ده کا، واته: نه گهر ليږه به و لاوه مه به ستي بوو: هه شتا کيلومتر، يان زياتر بپوا، دروسته نويز کورت

وَلَوْ اقْتَدَى بِمُتَمِّ لَحَظَةً لَزِمَهُ الْإِثْمَامُ، وَلَوْ رَعَفَ الْإِمَامُ الْمُسَافِرُ وَاسْتَخْلَفَ مُتَمِّ أَتَمَّ الْمُقْتَدُونَ وَكَذَا لَوْ عَادَ الْإِمَامُ وَاقْتَدَى بِهِ،

بكاتوه، نه گهر نا: نا، هه روهك له سه رچاوه كاندا فهرموويانه، كه واته جياوازي نيه پويشتنه تازه كه ي: بؤ وولاتي خوي بي، يان بؤ شوينيكي تر.

ئينجا بزانه: نه گهر بي ده سه لاتيک به زور ليکړدن سه فهرينيکي گونا هکاري پي کړا، نه وه به گونا هبار داناندر ي و نويز کور تکر دنه وه و پوخسه ته کاني تري سه فهريشي بؤ دروستن، هه روهك له (فتاوي ابن حجر) دا پوون کړا وه ته وه.

مهرجي چوار هم: نابي نويزه كه ي به جه ماعت له پشت نيمايكي وه ها بكا: كه نويزه كه ي ته واو بكا، كه واو: (وَلَوْ اقْتَدَى بِمُتَمِّ) نه گهر پيوار يک ثقيتيداي كرد به نيمايكي وه ها: كه نويزه كه ي ته واو ده كرد (لَحَظَةً) ماو هيه كي كه م، هر چند به قدر (الله اكبر) يک، يان كه متر بي (لَزِمَهُ الْإِثْمَامُ) واجبه: پيواره كه ش نويزه كه ي ته واو بكا، جياوازي نيه: نيماه كه ش پيوار بي، يان نيشته جي بي، هه روه ها جياوازي نيه: نويزه كه ي نيما س پره كه تي، يان چوار پره كه تي بي، يان دوو پره كه تي بي: وه كو نويزي جومعه و سبه يني ي قه زاکړاوه، هه روهك له سه رچاوه كاندا پوون کړا وه ته وه ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا سَأَلَ مَا بَالُ الْمُسَافِرِ يُصَلِّي رَكَعَتَيْنِ إِذَا الْفَرَدَ وَأَرْبَعًا إِذَا أَتَمَّ بِمَقَامٍ؟ فَقَالَ: تِلْكَ السُّنَّةُ﴾ رواه الإمام أحمد بإسناد صحيح، پرسيار له (ابن عباس) كرا: بؤ چي نه گهر پيوار نويز به ته نهايي بكا دوو پره كه تي ده كا، نه گهر به جه ماعت له پشت نيشته جي بيكا چوار پره كه تي ده كا؟ فهرمووي: نه وه پييازي پيغه مبه ره ﷺ.

ئينجا بزانه: دروسته نيماي پيوار پيشنويزي بؤ نيشته جي بكا، هه روهك له باسي جه ماعت دا پابرا، هه روه ها دروسته: پيوار پيشنويزي بؤ پيوارو بؤ نيشته جي به تيكرابي بكا، ئينجا كه نيماه كه و پيواره كان سه لاميان داوه، نيشته جتيه كان هه لده ستنه وه چوار پره كه تي ته ولو ده كن، هه روهك له (المجموع) دا فهرموويه تي.

(وَلَوْ رَعَفَ الْإِمَامُ الْمُسَافِرُ) نه گهر نيمايكي پيوار لووتي دا پسا، واته: خوږن له لووتي هاتو به لاشه كه ي كه وت، يان به هويه كي تر نويزي به تال بوو (وَاسْتَخْلَفَ مُتَمِّاً) نيماه كه ش يه كيكي وه هاي له جي ي خوي كرده نيما: كه نويزه كه ي ته ولو ده كرد (أَتَمَّ الْمُقْتَدُونَ) واجبه مه نمومه پيواره كانيش نويزه كه ته واو بكن (وَكَذَا لَوْ عَادَ الْإِمَامُ) هه روه ها نه گهر نيماه پيواره كه ش كه پاوه و (وَاقْتَدَى بِهِ) ثقيتيداي به نيماه ته ولو كه ره كه كرد، نه ویش له سري واجبه: نويزه كه ي ته واو بكا، چونكه گشتيان مهرجي چواره ميان له ده ست چوه.

وَلَوْ لَزِمَ الْإِثْمَامُ مُقْتَدِيًا فَفَسَدَتْ صَلَاتُهُ أَوْ صَلَاةُ إِمَامِهِ أَوْ بَانَ إِمَامُهُ مُخْذِلًا أَتَمَّ،
وَلَوْ اقْتَدَى بِمَنْ ظَنَّهُ مُسَافِرًا قَبَانَ مُقِيمًا أَوْ بِمَنْ جَهِلَ سَفَرَهُ أَتَمَّ، وَلَوْ عَلِمَهُ مُسَافِرًا
وَشَكَّ فِي نِيَّتِهِ قَصَرَ، وَلَوْ شَكَّ فِيهَا فَقَالَ: إِنَّ قَصَرَ

(وَلَوْ لَزِمَ الْإِثْمَامُ مُقْتَدِيًا) نه گهر مه‌نموومیکي پښتور له سهری واجب بوو نویژه‌ک‌ی ته‌واو
بکا؟ چونکه ثیق‌تدای به نیام‌یکي نیشته‌جی ک‌ر‌د‌بو (فَفَسَدَتْ صَلَاتُهُ) ټینجا له د‌و‌ای
ثیق‌تدا نویژه‌ک‌ی خ‌و‌ی به‌تال بوو (أَوْ صَلَاةُ إِمَامِهِ) یان نویژی نیامه‌ک‌ی به‌تال بوو (أَوْ
بَانَ إِمَامُهُ مُخْذِلًا) یان ناشکرا بوو: نیامه‌ک‌ی بی‌ده‌س‌تنویژه، یان جه‌نابه‌ت‌داره، یان
پیس‌یه‌ک‌ی شار‌د‌راوه‌ی پ‌ت‌وه‌یه (أَتَمَّ) واجبه: مه‌نموومه‌که چ‌وار په‌ک‌ه‌تی ته‌واو بکا،
که‌واته: له حاله‌تی په‌که‌مدا ه‌رکاتیک نویژه‌ک‌ی د‌و‌بار کرده‌وه، واجبه: به چ‌وار
په‌ک‌ه‌تی د‌و‌باره‌ی بکاته‌وه.

ه‌روه‌ها نه‌گ‌ر مه‌نمووم نه‌بو، به‌ل‌کو به ته‌نهای نویژی د‌ابه‌ستو نیه‌تی ک‌ورت‌ک‌رنه‌وه‌ی
نه‌یتا، ټینجا نویژه‌ک‌ی به‌تال بوو، واجبه: به چ‌وار په‌ک‌ه‌تی د‌و‌باره‌ی بکاته‌وه،
چونکه نویژه‌ک‌یان به ته‌واوی که‌وت‌ته نه‌ست‌ویان، ه‌روه‌ک له (المجموع) دا ف‌رموویه‌تی،
به‌لام نه‌گ‌ر ناشکرا بوو: ه‌ر له س‌ره‌تاوه نویژه‌ک‌ی دانه‌م‌زراوه-چونکه م‌رجی نویژی
ناته‌واو بوو- نه‌و کاته د‌روسته: به ک‌ورت‌ک‌راوه‌یی د‌و‌باره‌ی بکاته‌وه، ه‌روه‌ک له ز‌و‌ر‌به‌ی
س‌رچاوه‌کاندا ف‌رموویانه.

(وَلَوْ اقْتَدَى بِمَنْ ظَنَّهُ مُسَافِرًا) نه‌گ‌ر پښتوریک ثیق‌تدای ک‌ر‌د به نیام‌یکي وه‌ها: که د‌لی
ب‌و ده‌چ‌و نیامه‌که‌ش پښتور بی‌و نویژ ک‌ورت ده‌کاته‌وه (قَبَانَ مُقِيمًا) ټینجا ناشکرا بوو
نیامه‌که نیشته‌ج‌یه، یان پښتوره به‌لام نویژ ته‌واو ده‌کا (أَوْ بِمَنْ جَهِلَ سَفَرَهُ) یان
ثیق‌تدای ک‌ر‌د به نیام‌یکي وه‌ها: که ل‌ی د‌و د‌ل بوو و نه‌یزانی: نایا پښتوره، یان نا
(أَتَمَّ) له و س‌ی مه‌سه‌لانه‌دا واجبه نویژه‌ک‌ی ته‌واو بکا، ه‌رچ‌ند له م‌ س‌ی‌یه‌م‌شدا ناشکرا
بی: که نیامه‌که‌ش پښتوره نویژ ک‌ورت ده‌کاته‌وه.

(وَلَوْ عَلِمَهُ مُسَافِرًا) نه‌گ‌ر مه‌نموومی پښتور ده‌یزانی نیامه‌که‌ش پښتوره، به‌لام (وَشَكَّ فِي
نِيَّتِهِ) له نیه‌تی نیامه‌ک‌ی که‌وته گومان: نایا نیه‌تی ک‌ورت‌ک‌رنه‌وه‌ی نویژی ه‌یناوه، یان
نا؟ جا له‌گ‌ل نه‌وه‌شدا مه‌نموومه‌که نیه‌تی ک‌ورت‌ک‌رنه‌وه‌ی نویژی ه‌ینا (قَصَرَ) نه‌وه
د‌روسته: نویژه‌ک‌ی ک‌ورت بکاته‌وه، به‌و م‌رجی ناشکرا بی: نیامه‌که‌ش نویژه‌که
ک‌ورت ده‌کاته‌وه.

ه‌روه‌ها (وَلَوْ شَكَّ فِيهَا) نه‌گ‌ر پښتوره‌که-وه‌ک مه‌سه‌له‌ی پ‌ا‌ر‌د‌و- له نیه‌تی نیامه‌ک‌ی
که‌وته گومان (فَقَالَ) مه‌نموومه پښتوره‌که نیه‌تیکي ه‌ل‌واس‌راوی ه‌یناو گوتی (إِنْ قَصَرَ

قَصَرْتُ وَإِلَّا أَتَمَمْتُ قَصَرَ فِي الْأَصَحِّ، وَيَشْتَرِطُ لِلْقَصْرِ نِيَّتُهُ فِي الْإِحْرَامِ وَالْتَحَرُّ عَنْ مُنَافِيهَا ذَوَامًا، وَلَوْ أُحْرِمَ قَاصِرًا ثُمَّ تَرَدَّدَ فِي أَنَّهُ يَقْصِرُ أَوْ يُتِمُّ أَوْ فِي أَنَّهُ نَوَى الْقَصَرَ أَوْ قَامَ إِمَامُهُ لِثَلَاثَةٍ فَشَكَ هَلْ هُوَ مُتِمٌّ أَوْ سَاهٍ أَتَمَّ، وَلَوْ قَامَ الْقَاصِرُ لِثَلَاثَةٍ عَمْدًا بِلَا مُوجِبٍ لِلْإِتِمَامِ بَطَلَتْ صَلَاتُهُ،

قَصَرْتُ) نه گهر نیامه که نویژه که ی کورت بکاته وه، منیش کورتی ده که مه وه (وَلَا أَتَمَمْتُ) نه گهر نا: منیش ته وای ده که م (قَصَرَ) نه وه دروسته: نویژه که ی کورت بکاته وه (فِي الْأَصَحِّ) له فهرموده ی پاستردا، به و مرجه ی نیامه که ش کورتی بکاته وه، واته: نه گهر- له م مه سه له و له مه سه له ی پیتشدا- نیامه که نویژه که ی ته و او بکا، واجبه:

مه نمومه پئیواره که ش ته وای بکا، مه روه که له (نهاية) (و مغنی) دا فهرموده یانه. مرجه ی پینجه م: نیته ی (قَصَرَ)، واته: کورت کردنه ی نویژ (وَيَشْتَرِطُ لِلْقَصْرِ) به مهرج داندروه بۆ دروست بوونی کورت کردنه وه ی نویژ (نِيَّتُهُ فِي الْإِحْرَامِ) نیته ی کورت کردنه وه ی نویژه که بینئ له که ل (الله اکبر) ی نویژ دابه ستندا، واته: نه گهر له که ل (الله اکبر) ی نویژ دابه ستندا نیته ی کورت کردنه وه ی نویژه که ی نه هینا، نویژه که ی له سه ر ته وای داده به ستری، واته: واجبه چوار په که ته ی ته و او بکا، مه روه که له (المجموع) دا فهرموده ی ته ی.

مهرجه ی شه شه م: (وَالْتَحَرُّ) خو پاراستنه (عَنْ مُنَافِيهَا) له گشت دژیک ی نیته ی کورت کردنه وه (ذَوَامًا) له به رده وای نویژه که ی دا، که و ابو: (وَلَوْ أُحْرِمَ قَاصِرًا) نه گهر به نیته ی کورت کردنه وه نویژه که ی دابه ست (ثُمَّ تَرَدَّدَ) نینجا له ناو نویژه که دا که و ته دوو دلی (فِي أَنَّهُ يَقْصِرُ أَوْ يُتِمُّ) له وه دا: نایا نویژه که کورت بکاته وه یان ته وای بکا (أَوْ فِي أَنَّهُ) یان له وه دا که و ته گومان: نایا (نَوَى الْقَصَرَ) نیته ی کورت کردنه وه ی هینا وه، یان نا (أَوْ قَامَ إِمَامُهُ لِثَلَاثَةٍ) یان نه گهر هاتو: نیامه که ی بۆ په که ته ی سی یم هه لساوه (فَشَكَ) نینجا مه نمومه که ش که و ته گومان: نایا (هَلْ هُوَ مُتِمٌّ) نیامه که ی نویژ ته و او ده کا (أَمْ سَاهٍ) یان به سه هوو هه لساوه ته وه؟ (أَتَمَّ) له و سی مه سه لانه دا واجبه: چوار په که ته ی ته و او بکا، چونکه نه و دوو دلی و گومانه دژی نیته ی کورت کردنه وه یه.

(وَلَوْ قَامَ الْقَاصِرُ) نه گهر نه و پئیواره ی نیته ی کورت کردنه وه ی هینا وه، هه لساوه پئیوه (لِثَلَاثَةٍ) بۆ په که ته ی سی یم (عَمْدًا) به قه سدی هه لساوه (بِلَا مُوجِبٍ لِلْإِتِمَامِ) هیچ هویه کی ته و او کردنی شی نه بو: وه که نیته ی ته و او کردن، یان نیته ی مانه وه ی چوار پوزان له و شوینده دا (بَطَلَتْ صَلَاتُهُ) نویژه که ی به تال ده بین، به لام نه گهر پئیواره که له ناو نویژه که دا نیته ی مانه وه ی له و شوینده دا هینا، یان له ناو نویژه که دا دلی گوپاو نیته ی ته و او کردنی هینا، نه وه نویژه که ی به تال نابو نیته که ش دروسته، که و ابو واجبه هه لسیته وه نویژه که ی چوار په که ته ی ته و او بکا، مه روه که له زۆریه ی سه رچاوه کاندا فهرموده یانه.

وَإِنْ كَانَ سَهْوًا عَادَ وَسَجَدَ لَهُ وَسَلَّم، فَإِنْ أَرَادَ أَنْ يُتِمَّ عَادَ ثُمَّ نَهَضَ مُتَمًّا، وَيُسْتَرْطُ كَوْنُهُ مُسَافِرًا فِي جَمِيعِ صَلَاتِهِ، فَلَوْ نَوَى الْإِقَامَةَ فِيهَا أَوْ بَلَغَتْ سَفِينَتُهُ دَارَ إِقَامَتِهِ أَتَمَّ، وَالْقَصْرُ أَفْضَلُ مِنَ الْإِتِمَامِ عَلَى الْمَشْهُورِ إِذَا بَلَغَ ثَلَاثَ مَرَاحِلَ،

ههروهه (وَإِنْ كَانَ سَهْوًا) نه گهر هه لسانه وه که ی بۆ په کعه تی سئ یه به سه هوو بوو، نو یژه که ی به تال نابئ، به لام (عَادَ) واجبه: بگه پټه وه بۆ ته حیات خو ږندنو (وَسَجَدَ لَهُ) سوننه ته سوجه ی سه هوو بۆ سه هوو که بیا (وَسَلَّمَ) ټینجا سه لام بداته وه (فَإِنْ أَرَادَ أَنْ يُتِمَّ) جا نه گهر به سه هوو هه لساوه، ټینجا دلئ گډلو ویستی چوار په کعه تی ته ولو بکا (عَادَ) واجبه: بگه پټه وه بۆ دانیشن (ثُمَّ نَهَضَ مُتَمًّا) ټینجا دوویار به نیه تی ته ولو کردن بۆ په کعه تی سئ یه به هله دستپته وه نو یژه که ی به چوار په کعه تی ته ولو ده کا.

مهرجی هه فقه م: (وَيُسْتَرْطُ) به مهرج داده ندرئ: (كَوْنُهُ مُسَافِرًا) نو یژه که هه هر پټیوار بئ (فِي جَمِيعِ صَلَاتِهِ) له هه موو نو یژه که ی دا، واته: له سه ره تایی نو یژه که وه تا کوتایی سه لامدانه وه، هه له سه فهدابئ، که و ابو: (فَلَوْ نَوَى الْإِقَامَةَ فِيهَا) نه گهر له ناو نو یژه که دا نیه تی مانه وه ی چوار پڅان، یان زیاتری هټنا له و شو ټینه دا (أَوْ بَلَغَتْ سَفِينَتُهُ دَارَ إِقَامَتِهِ) یان که شتی که ی - واته: یان فږوکه، یان ټو تومبیله که ی - گه یشته شو ټنی مانه وه ی (أَتَمَّ) واجبه: چوار په کعه ت ته و او بکا، چونکه هؤی کور تکر د نه وه که نه ماوه.

مهرجی هه شقه م: ده بئ بزانی: (قَصْرُ) کور تکر د نه وه ی نو یژ دروسته، واته: نه گهر نه یده زانی: کور تکر د نه وه ی نو یژ دروسته، له خو ټیه وه نو یژ کور تکر د نه وه، نو یژه که ی دروست نیه، هه روه که له سه رچاوه کاند ا فهرمو یانه.

(وَالْقَصْرُ) کور تکر د نه وه ی نو یژ (أَفْضَلُ مِنَ الْإِتِمَامِ) خټی گه وره تره له ته ولو کردن ی نو یژ (عَلَى الْمَشْهُورِ) له سه ر فهرموو ده ی ناسراوی مه زه ب (إِذَا بَلَغَ ثَلَاثَ مَرَاحِلَ) هه ر کاتیک سه فهره که ی بگاته سئ قوناغ، واته: (۱۲۰) سه دو بیست کیلومتر، یان در یژ تر بئ، چونکه به زوری پیغه مبه ر ﷺ (الخلفاء الراشدون) له سه فهره در یژه کانیا ندا کور تی ان کر د ټه وه، ټیما می (حَنَفِي) ش له سئ قوناغ و در یژ تر به واجبی داناه.

هه روه ها نه گهر کور تکر د نه وه ی نو یژ ی ناخو ش بوو، یان گومانی له دروست بوونی کور تکر د نه وه دا هه بو، یان خه که شو ټنکه و ته ی ده بو، له و حاله تانه شدا کور تکر د نه وه خټی گه وره تره، به لام نه گهر نه و حاله تانه هچیان نه بو، سه فهره که ش نه ده گه یشته سئ قوناغ، نه و کاته ته ولو کردن خټی گه وره تره.

ټینجا بزانه: له گشت حاله تی کی سه فهر دا دروسته: نو یژ ته و او بکا و کور تی نه کاته وه ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَقْصُرُ فِي السَّفَرِ وَيُتِمُّ، وَيَقْطُرُ وَيَصُومُ﴾ رواه الدارقطني

وَالصُّوْمُ أَفْضَلُ مِنَ الْفِطْرِ إِنْ لَمْ يَتَضَرَّرْ بِهِ.
(فَصْلٌ) يَجُوزُ الْجَمْعُ بَيْنَ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ تَقْدِيمًا وَتَأْخِيرًا، وَالْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ كَذَلِكَ
فِي السَّفَرِ الطَّوِيلِ،

والبیهقی یاسناد صحیح، پیغہ مبارک ﷺ له سہ فہردا نویژی کورت دہ کردہ وہو تہ وایویشی
دہ کرد، ہم بہ پڑوونہ دہ بو بہ پڑووش دہ بو.

(وَالصُّوْمُ) بہ پڑوویوونی پہ مہ زان له سہ فہری دوو قوناغی و دریزتردا (أَفْضَلُ) خیری
گہ ورتہ (مِنَ الْفِطْرِ) له بہ پڑوونہ بوون، تاکو بہ پہ له شو واجبہی له نہ ستو لابیجی،
خوای گہ ورتہ دہ فہرموی: ﴿وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ﴾ نہ گہر له سہ فہردا بہ پڑوونہ بن بو
نیوہ چاکترہ. جا شوہ بہ مہرجہیہ: (إِنْ لَمْ يَتَضَرَّرْ بِهِ) نہ گہر بہ ہوی پڑوونہ تووشی
زیان نہ بی، واتہ: نہ گہر تووشی زیانیکی نالہ بار دہ بو، شو کاتہ بہ پڑوونہ بوون خیرترہ
﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ رَأَى النَّبِيَّ ﷺ رَجُلًا صَائِمًا فِي السَّفَرِ قَدْ ظَلَلَ عَلَيْهِ، فَقَالَ: لَيْسَ مِنَ الْبِرِّ
الصُّوْمُ فِي السَّفَرِ﴾ رواہ الشیخان، پیوایک له سہ فہردا بہ پڑوونہ بو، بہ ہوی گہرماو
تینوہ تی ہوشی نہ مابو و سیبہری له سر کرابو، کہ پیغہ مبارک ﷺ شوہای دیت،
فہرموی: بہ پڑوونہ بوون له سہ فہردا خیر-چاکہ نیہ.

﴿فَصْلٌ: لِّبَاسِي (جَمْع) کَوکُردنہ وہی دوو نویژ﴾

(يَجُوزُ الْجَمْعُ) دروستہ: کو بکاتہو (بَيْنَ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ) له نیوان نویژی نیوہ پڑو عہ سردا
(تَقْدِيمًا) بہ (جَمْعُ التَّقْدِيمِ)، واتہ: نویژی عہ سر پیش بیخیو له کاتی نیوہ پڑو بیکا
(وَتَأْخِيرًا) ہم بہ (جَمْعُ التَّأْخِيرِ)، واتہ: نویژی نیوہ پڑو دوا بیخیو له کاتی عہ سردا بیکا،
مہروہا نویژی عہ سر لہ گہ (جُمُعَةً) بہ (جَمْعُ التَّقْدِيمِ) دروستہ، بہ لام (جُمُعَةً) بہ (جَمْعُ
التَّأْخِيرِ) دروست نیہ، چونکہ ناگونجی، مہروہک له (نہایہ) و (مغنی) دا فہرمویانہ.
(وَالْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ) مہروہا دروستہ: نویژی مہ غریب و عیشا کو بکاتہوہ (كَذَلِكَ) ہم بہ
(جَمْعُ التَّقْدِيمِ) پیشخستن، ہم بہ (جَمْعُ التَّأْخِيرِ) دواخستن.

جا (جَمْعُ) کَوکُردنہ وہی دوو نویژ کہ دروستہ (فِي السَّفَرِ الطَّوِيلِ) له سہ فہری دریزتردا-کہ
(قَصْرِي) تی دا دروست بی- واتہ: لای کہم سہ فہرہ کہی دوو قوناغ-ہشتا کیلومتر دریز
بی، ہم مہرجہ کانی تری تی دا بیتہ جی: کہ له سہ فہری (قَصْر) دا باس کران، مہروہک له
(الْأَنْوَانِ) دا فہرمویہ تی، کہ واتہ: له سہ فہری گوناہکاری دا (جَمْعُ) کَوکُردنہ وہی دوو نویژ
دروست نیہ، مہروہک سہراوہکان فہرمویانہ.

﴿عَنْ مُعَاذٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ فِي غَزْوَةِ ثُبُوكَ: إِذَا زَاغَتِ الشَّمْسُ قَبْلَ أَنْ يَرْتَحِلَ
جَمَعَ بَيْنَ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ، وَإِنْ يَرْتَحِلَ قَبْلَ أَنْ تَرِيعَ الشَّمْسُ آخِرَ الظُّهْرِ حَتَّى يَنْزِلَ لِلْعَصْرِ،

وَكَذَٰلِكَ الْقَصِيرُ فِي قَوْلٍ، فَإِنْ كَانَ سَائِرًا وَقَتَ الْأُولَىٰ فَتَأَخَّرَهَا أَفْضَلُ وَإِلَّا فَعَكْسُهُ،

وَلِی الْمَغْرِبِ مِثْلُ ذَلِكَ: إِنْ غَابَتِ الشَّمْسُ قَبْلَ أَنْ يَرْتَحِلَ جَمَعَ بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ، وَإِنْ يَرْتَحِلُ قَبْلَ أَنْ تَغِيبَ الشَّمْسُ أَخَّرَ الْمَغْرِبَ حَتَّى يَنْزِلَ لِلْعِشَاءِ ثُمَّ جَمَعَ بَيْنَهُمَا ۝ رَوَاهُ ابُو دَلُودٍ وَأَحْمَدٌ وَحَسَنَةُ التِّرْمِذِيُّ وَصَحَّحَهُ الْبَيْهَقِيُّ، (معاد) ده فەرموی: پێغه مەبەر ۱۱۱ له غەزای (تبوك) دا پەفتاری بەم جۆره بوو: ئەگەر پێش پۆیشتن کاتی نیوه پۆ هاتبا، ئەو نوێژی نیوه پۆو عەسری بە (جَمْعُ التَّقْدِيمِ) دەکردن، بەلام ئەگەر پێش کاتی نیوه پۆ پۆیشتبا، ئەو کاتە نوێژی نیوه پۆی دوا دەخست تا بۆ عەسر دادەبەزیو هەردووکی بە (جَمْعُ التَّأَخِيرِ) دەکردن، لە مەغریبیشدا هەر بەم جۆره: ئەگەر پێش پۆیشتن پۆژ ئاوا دەبو، ئەو نوێژی مەغریبو عیشای بە (جَمْعُ التَّقْدِيمِ) دەکردن، بەلام ئەگەر پێش پۆژ ئاوابوون پۆیشتبا، ئەو کاتە نوێژی مەغریبی دوا دەخست تا بۆ عیشا دادەبەزیو هەردووکی بە (جَمْعُ التَّأَخِيرِ) دەکردن.

(وَكَذَٰلِكَ الْقَصِيرُ) هەروەها لە سەفەری کورتیشدا کۆکردنەوهی دوو نوێژ دروستە (فِي قَوْلٍ) لە فەرموودەیەکی کۆندا، بەلام لە فەرموودەی پاستردا: لە سەفەری کورتدا (جمع) کۆکردنەوهی دوو نوێژ دروست نیە، بەلکو لە سەرچاوەکاندا ۱۱۱ فەرمون: لە سەفەری درێژیشدا وەها خێرتەر: (جمع) نەکاو هەر نوێژێک لە کاتی خۆی دا بکا، چونکە لە لای نیمان (أَبِي حَنِيفَةَ) -جگە لە (عُرْفَاتٍ) (مَزْدَلِفَةَ) - (جمع) دروست نیە.

ئینجا بزانه: هەر بە بەلگەی حەدیسەکەی (معاد) ی پابردووش نوێژی سبەینێ کۆ ناکرێتەوه: نە لە گەڵ عیشاو نە لە گەڵ نیوه پۆ، هەروەها نوێژی عەسرو مەغریبیش لە گەڵ یە کتری کۆ ناکرێتەوه، هەروەک لە سەرچاوەکانیشدا فەرموویانە.

دیشان هەر بە بەلگەی حەدیسەکە: (فَإِنْ كَانَ سَائِرًا وَقَتَ الْأُولَىٰ) ئەگەر پێیواریکە لە کاتی نوێژی یە کەمدا -واتە: لە کاتی نیوه پۆ، یان مەغریب - لە پۆیشتندا بوو (فَتَأَخَّرَهَا أَفْضَلُ) ئەو کاتە دواخستنی نوێژەکەی یە کەم خێرتەر، واتە: تاکو بە (جَمْعُ التَّأَخِيرِ) بیکا.

(وَإِلَّا) بەلام ئەگەر لە کاتی نوێژی یە کەمدا لە پۆیشتندا نەبو، بەلکو دا بەزی بوو (فَعَكْسُهُ) ئەو کاتە پێچەوانەی پابردوو خێرتەر، واتە: نوێژی عەسر، یان عیشا پێش بێخێ تاکو بە (جَمْعُ التَّقْدِيمِ) بیکا، بەلام ئەگەر لە کاتی نوێژی یە کەم و دوو هەمدا هەر لە پۆیشتندا بوو، یان هەر لە دا بەزیندا بوو، ئەو کاتە (جَمْعُ التَّأَخِيرِ) دواخستنی نوێژی یە کەم خێرتەر، هەروەک لە (نَهَايَةُ) (مَغْنِي) دا فەرموویانە، بەلام لە (تَحْقِيقِ) دا ده فەرموی: (جَمْعُ التَّقْدِيمِ) پێشخستنی نوێژی دوو هەم باشترە، چونکە بە پەله و اجەبەکەی لە ئەستۆ لادەچێ.

وَشُرُوطُ التَّقْدِيمِ ثَلَاثَةٌ: أَلْبَدَاءُ ۚ بِالأُولَى، فَلَوْ صَلَّاهُمَا فَبَانَ فَسَادُهَا فَسَدَتِ الثَّانِيَةُ.
وَنِيَّةُ الْجَمْعِ، وَمَحَلُّهَا أَوَّلُ الْأُولَى وَتَجُوزُ فِي أَثْنَانِهَا فِي الْأَظْهَرِ.

﴿مەرجه کانی (جَمْعُ التَّقْدِيمِ)﴾

(وَشُرُوطُ التَّقْدِيمِ) مەرجه کانی (جَمْعُ التَّقْدِيمِ)، واتە: دروستبوونی پێشخستنی نوێژی دووهم (ثَلَاثَةٌ) سێ مەرجه:

مەرجه یەکەم: (أَلْبَدَاءُ ۚ بِالأُولَى) پێشدا نوێژی یەکەم بە دروستی بکا، ئینجا کە سەلامی داوه، یەكسەر نوێژی دووهم بکا، کەوابو: (فَلَوْ صَلَّاهُمَا) ئەگەر نوێژی یەکەم و نوێژی دووهمی بە (جَمْعُ التَّقْدِيمِ) کردن (فَبَانَ فَسَادُهَا) ئینجا ئاشکرا بوو: نوێژی یەکەم بەتالە و دروست نەبوو (فَسَدَتِ الثَّانِيَةُ) ئەو کاتە نوێژەکی دووهمیش بەتالە و دروست نابێ، چونکە مەرجه کە ی لە دەست چوو، کەوابو: واجبه هەردووکیان دووبارە بکاتەوه: یان بە (جَمْعُ التَّقْدِيمِ)، یان بە (جَمْعُ التَّأْخِيرِ)، یان هەر یەکە ی لە کاتی خۆی دا.

مەرجه دووهم: (وَنِيَّةُ الْجَمْعِ) نیە تهێنانه (جَمْعُ التَّقْدِيمِ)، واتە: پێشخستنی نوێژی دووهم (وَمَحَلُّهَا) شوێنی نیە تهێنانه کەش (أَوَّلُ الْأُولَى) سەرەتای نوێژی یەکەمە (وَتَجُوزُ فِي أَثْنَانِهَا) لە ناو نوێژی یەکەمیشدا -پیش سەلامدانەوه- نیە تهێنانه کە دروستە (فِي الْأَظْهَرِ) لە فەرموودە ی بەهێزتردا، واتە: له (الله أكبر) ی نوێژدا بەستنهوه تا تەواوبوونی سەلامدانەوه ی نوێژی یەکەم، دروستە هەر کاتی کە نیەت بێنێ: نوێژی دووهم پیش دێخێ و بە (جَمْعُ التَّقْدِيمِ) دەیکا، ئیتر پێویست ناکا: لە کاتی دابەستنی نوێژی دووهمدا نیەتی (جَمْعُ التَّقْدِيمِ) دووبارە بکاتەوه.

جا بزانه: لە لای ئیمامی (أَلْمُرْنِي) دروستە لە دوا ی سەلامدانەوه ی نوێژی یەکەم، نیەتی (جَمْعُ التَّقْدِيمِ) بێنێ: پیش دابەستنی نوێژی دووهم و لە گەڵ دابەستنی، هەروە لە (إحياء العلوم) و (المجموع) دا فەرموویانە.

ئینجا بزانه: ئەگەر لە ناو نوێژی یەکەمدا نیەتی (جَمْعُ التَّقْدِيمِ) پێشخستنی نوێژی دووهمی هێنا، ئینجا دلی گۆپاو نیەتی هێنا پیشی بێخێ، ئینجا دیسان دلی گۆپاو و دووبارە نیەتی هێنا پیشی بێخێ، ئەوه لە فەرموودە ی بەهێزتردا: زیانی نیە و دروستە (جَمْعُ التَّقْدِيمِ) بکا -هەروە لە سەرچاوەکاندا فەرموویانە- بەلام ئەگەر لە ناو نوێژی یەکەمدا دلی نەگۆپاو و دووبارە نیەتی (جَمْعُ التَّقْدِيمِ) ی نەهێناوه، بەلگۆ لە دوا ی سەلامدانەوه ی نوێژی یەکەم دلی گۆپاو و دووبارە نیەتی (جَمْعُ التَّقْدِيمِ) ی هێناوه، ئەوه سوودی نیە و (جَمْعُ التَّقْدِيمِ) ی بێ دروست نیە، چونکە کاتی نیەتە کە ی بەسەر چوو، هەروە لە (الشرواني) دا پوون کراوەتەوه.

وَالْمَوَالَةُ بِأَنْ لَا يَطُولَ بَيْنَهُمَا فَصْلٌ، فَإِنْ طَالَ وَلَوْ بَعْدَ وَجَبَ تَأْخِيرُ الثَّانِيَةِ إِلَى وَقْتِهَا، وَلَا يَضُرُّ فَصْلٌ يَسِيرٌ، وَيُعْرَفُ طَوْلُهُ بِالْعُرْفِ. وَلِلْمُتَمِّمِ الْجَمْعُ عَلَى الصَّحِيحِ، وَلَا يَضُرُّ

به لام نه گهر له ناو نوژیی به که مدا نیه تی (جَمْعُ التَّقْدِيمِ) ی هینا، ئینجا له دواى سه لامدانه وه دلی گورپاو نیه تی هینا: (جَمْعُ التَّقْدِيمِ) نه کا، ئینجا دلی گورپاو وه نیه تی هینا (جَمْعُ التَّقْدِيمِ) بکا، نه و کاته (جَمْعُ التَّقْدِيمِ) ی بۆ دروسته، به و مهرجه ی ماوه یه کی درژ نه که ویتنه نیتوان دل گورپان و نیه ته کان، ههروه که له (نهایه و) (الشروانی) دا پوون کراوه ته وه.

مهرجی سنی یه م: (وَالْمَوَالَةُ) یه کسه ر نوژیی دووهم له دواى نوژیی یه که م بکا (بِأَنْ لَا يَطُولَ بَيْنَهُمَا فَصْلٌ) به جوریکی وه ها: ماوه ی نیتوان ههردووکیان درژ نه بێ.

(فَإِنْ طَالَ) جا نه گهر نیتوانه که یان درژ بوو (وَلَوْ بَعْدَ) مهرچهند به هوی عوزرئیکش بێ: وه که سه هوو، یان هه ر پوودلو یکی تر، نه و کاته (جَمْعُ التَّقْدِيمِ) ی بۆ دروست نیه، که وابو: (وَجَبَ تَأْخِيرُ الثَّانِيَةِ إِلَى وَقْتِهَا) واجبه: نوژیه که ی دووهم دوا بیخی بۆ کاته که ی خوی له کاته که ی خوی دا به تاک بیکا، به لام (وَلَا يَضُرُّ فَصْلٌ يَسِيرٌ) نیتوانیکی که م زیان نادا: وه که ئیقامه ت کردن بۆ نوژیی دووهم (وَيُعْرَفُ طَوْلُهُ بِالْعُرْفِ) درژیه و کورتی نیتوان ههردوو نوژیه کان به گویره ی عاده ت ده ناسری.

که واته: نه ندازه ی دوو په که عت نوژیی سووک و به په له درژ وه (جَمْعُ التَّقْدِيمِ) به تال ده کا، ههروه که له زۆریه ی سه رچاوه کاندایه رموویانه ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فِي صِفَةِ وَقُوفِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بِعَرَفَاتٍ: ثُمَّ أَذَّنَ ثُمَّ أَقَامَ فَصَلَّى الظُّهْرَ، ثُمَّ أَقَامَ فَصَلَّى الْعَصْرَ وَلَمْ يَصِلْ بَيْنَهُمَا شَيْئًا﴾ رواه مسلم، پیغه مبه ر ﷺ له (حجة الوداع) دا که له (عرفات) دا بانگی نیوه پۆ دراو ئیقامه ت کرا، نوژیی نیوه پۆی کرد، ئینجا دووبارە ئیقامه ت کراو نوژیی عه سری به (جَمْعُ التَّقْدِيمِ) کردو هیچ سوننه تیکی له نیتوان ههردوو نوژیه کاندایه نه کرد.

ئینجا بزانه: به به لگه ی نه و هه دیسه: له (جَمْعُ التَّقْدِيمِ) دا دروست نیه هیچ سوننه تیک له نیتوان ههردوو نوژیه کاندایه بکری، که وابو: نه گهر ویستی سوننه ته کانی پاش نوژیی نیوه پۆ پێش عه سر بکا، یان سوننه ته کانی پاش نوژیی مه غریبو پێش نوژیی عیشا بکا، نه وه با له دواى ته واکردنی ههردوو نوژیه واجبه کان نه و سوننه تانه - به پرز - بکا، ههروه که له زۆریه ی سه رچاوه کاندایه پوون کراوه ته وه.

(وَالِلْمُتَمِّمِ الْجَمْعُ) کوکردنه وه ی دوو نوژ دروسته: بۆ نه و پێواره ی له نیتوان ههردوو نوژیه کاندایه یه موم ده کا (عَلَى الصَّحِيحِ) له سه ره رمووده ی پاست، واته: ته یه موم کردن بۆ نوژیی دووهم زیان له (جَمْعُ التَّقْدِيمِ) نادا، ههروه که ده ستنوژگرتنیش زیان نادا، چونکه نیتوانه که یان که مه، که وابو: (وَلَا يَضُرُّ) زیان له (جَمْعُ التَّقْدِيمِ) نادا

تَخْلُلُ طَلَبُ خَفِيف، وَلَوْ جَمَعَ ثُمَّ عَلِمَ تَرَكَ رُكْنَ مِنَ الْأُولَى بَطَلْنَا وَبَعِيدُهُمَا جَامِعًا، أَوْ
 مِنَ الثَّانِيَةِ فَإِنْ لَمْ يَطْلُ تَدَارَكَ وَإِلَّا فَبَاطِلَةٌ وَلَا جَمْعَ، وَلَوْ جَهَلَ أَعَادَهُمَا لَوْ قَتَيْهِمَا، وَإِذَا
 أَخَّرَ الْأُولَى لَمْ يَجِبِ التَّرْتِيبُ

(تَخْلُلُ طَلَبُ خَفِيف) گه پانٲٲكى سووك به دواى ناودا بكه ويٲته نيٲوان هردوو نويژه كان،
 واته: ماوه كه ى كه م بيٲو نه گاته نه ندازه ى دوو په كمه تى سووك.

(وَلَوْ جَمَعَ) نه گهر هردوو نويژه كانى به (جَمَعَ التَّقْدِيم) كړ كړدنه وه (ثُمَّ) نينجا له دواى
 ته واو كړدى هردوو نويژه كان، يان هر له ناو نويژى دووه مدا پاش ماوه يه كى دريژ (عَلِمَ
 تَرَكَ رُكْنَ مِنَ الْأُولَى) زانى پوكنيكي له نويژى يه كه م نه كړدو (بَطَلْنَا) نه وه هردوو
 نويژه كان به تال ده بن، چونكه يه كه مه كيان پوكنيكي ناته واوه، دووه مه كه ش به پيز
 نه كړاوه، هروكه له مارجى يه كه مدا پابرا، كه واو: (وَبَعِيدُهُمَا) واجبه: هردوو نويژه كان
 دووباره بكا ته وه: (جَامِعًا) يان به (جَمَعَ التَّقْدِيم)، يان به (جَمَعَ التَّأخير)، يان نه گهر هز
 ده كا: هريه كه ى له كاتى خوى دا ده كا.

(أَوْ مِنَ الثَّانِيَةِ) يان له دواى سه لادمانه وه ى نويژى دووه م زانى پوكنيكي له نويژى دووه م
 نه كړدو، نه وه (فَإِنْ لَمْ يَطْلُ) نه گهر نيٲوانى سه لادمانه وه و زانينه كه ى دريژ نه بو (تَدَارَكَ)
 ده گه پٲته وه ناو نويژه كه و پوكنه كه ى ده كاو له پوكنه كه و نويژه كه ى ته واو ده كاو
 هردوو نويژه كانى دروست ده بن (وَالْأ) به لام نه گهر نيٲوانى سه لام و زانينه كه ى دريژ بوو
 (فَبَاطِلَةٌ) نه و كاته نويژى دووه م به تالو (وَلَا جَمَعَ) دروست نيه به (جَمَعَ التَّقْدِيم) بيكا،
 به لكو واجبه: نويژه كه ى دووه م له كاتى خوى دا بكا ته وه.

(وَلَوْ جَهَلَ) نه گهر نه يزانى پوكنه نه كړاوه كه له نويژى يه كه مه، يان له دووه مه، نه و
 كاته ش (جَمَعَ التَّقْدِيم) ى بٲو دروست نيه، به لكو (أَعَادَهُمَا) واجبه: هردوو نويژه كان
 دووباره بكا ته وه (لَوْ قَتَيْهِمَا) هريه كه ى له كاتى خوى دا، يان نه گهر هز بكا:
 يه كه مه كيان دوا بيخو له كاتى دووه مه كه دا به (جَمَعَ التَّأخير) بيكا، هروكه له زوړه ى
 سه رچاوه كاندا هرموويانه.

﴿ نَاگادارى ﴾: بٲو دروست بوونى (جَمَعَ التَّقْدِيم) مارجه: پٲبواره كه هر له سه فدرابى،
 له و كاته وه: كه له ناو نويژى يه كه مدا نيه تى (جَمَعَ التَّقْدِيم) دٲنى، تا دابه ستنى
 نويژى دووه م، هروكه له سه رچاوه كاندا پوون كړاوه ته وه.

﴿ مارجه كانى (جَمَعَ التَّأخير) ﴾

(وَإِذَا أَخَّرَ الْأُولَى) هر كاتيك پٲبوار نويژى يه كه مى دواخت، تاكو به (جَمَعَ التَّأخير)
 له كاتى نويژى دووه مدا بيكا (لَمْ يَجِبِ التَّرْتِيبُ) پيز كړدن واجب نيه، واته: واجب نيه

وَالْمُؤَالَاةُ وَنِيَّةُ الْجَمْعِ عَلَى الصَّحِيحِ، وَيَجِبُ كَوْنُ التَّأْخِيرِ بَنِيَّةَ الْجَمْعِ وَإِلَّا فَيَقْصِي وَتَكُونُ قَضَاءً، وَلَوْ جَمَعَ تَقْدِيمًا فَصَارَ بَيْنَ الصَّلَاتَيْنِ مُقِيمًا بَطَلَ الْجَمْعُ، وَفِي الثَّانِيَةِ وَبَعْدَهَا

له پيشدا نويزی به كه م بكا (وَالْمُؤَالَاةُ) هروه ها واجب نيه: يه كسر نويزی دوهم له دواى نويزی به كه م بكا (وَنِيَّةُ الْجَمْعِ) هروه ها نيه تى (جَمْعُ التَّأْخِيرِ) ش له دابه ستنى نويزی به كه مدا واجب نيه، به لكو نه و سيپانه گشتيان سوننه تن (عَلَى الصَّحِيحِ) له سهر فهرموده دى راست.

(وَيَجِبُ) بَقِ دروستبوونى (جَمْعُ التَّأْخِيرِ) دوو شت واجبى، يه كه م: (كَوْنُ التَّأْخِيرِ بَنِيَّةَ الْجَمْعِ) واجبه: دواخستنى نويزی به كه م به نيه تى (جَمْعُ التَّأْخِيرِ) بى، وهك بلى: (نيه ته) نه م نويزه دى نيوه پَو دوا بخم تاكو له كاتى عسردا بيكه م؟ بَقِ نه وهى به و نيه ته جياوازى ه بى له كه ل نه وهك سى به گوناهاكارى نويزه كه دوا ده خا-يان نايكا- هروهك له (تحفة) و (نهاية) و حاشيه كانياندا پروون كراوه ته وه.

دوهم: واجبه: پيواره كه ههر له سه فهردا بى: له كاتى نيه ته پينانى دواخستنى نويزه كه وه تا هردوو نويزه كان ته واو ده بن، هروهك له سه رچاوه كاندا فهرموويانه و، له پيش (كُذِرَ دهنه وهى دوو نويز به هوى باران) پروونى ده كه ينه وه، ان شاء الله تعالى.

ئينجا بزانه: مهرجه نيه تى دواخستنى نويزه كه ش له كاتى نويزه كه دا بى، واته: لای كه م به نه ندازه دى نويز كرنه كه له كاتى نويزه كه مابى، هروهك له سه رچاوه كاندا فهرموويانه. كه و ابو: (وَالَا) نه گهر به نيه تى (جَمْعُ التَّأْخِيرِ) نويزه كه دى دوا نه خست، يان به و نيه ته دواى خست، به لام درهنگ بوو و به نه ندازه دى نويز كرنه كه له كاتى نويزه كه نه مابو (فَيَقْصِي) نه وه له هردوو مه سه له دا گوناهايار ده بى، چونكه له كاتى نويزه كه دا نيازى نويز كرنه كه دى نه بو (وَتَكُونُ قَضَاءً) نويزى يه كه م ده بيته قهزا، چونكه به بى نيه تى دواخستن له كاتى خوى دا نه كراوه، كه و ابو: نه گهر له كاتى نويزى دووه ميشدا بيكا، نيه تى قهزای لى دى تى.

(وَلَوْ جَمَعَ تَقْدِيمًا) نه گهر ويستى (جَمْعُ التَّقْدِيمِ) بكا، واته: له ناو نويزى به كه مدا نيه تى كركرنه وهى هينا (فَصَارَ بَيْنَ الصَّلَاتَيْنِ مُقِيمًا) اينجا له نيتوان نويزى يه كه م و دووه مدا، يان له ناو نويزى به كه مدا بووه نيشته جى: وهك نيه تى نيشته جيتى بيتى، يان له فروكه دا، يان له توتوميبيلدا بگاته جى، نه وه (بَطَلَ الْجَمْعُ) له و مه سه لانه دا (جَمْعُ التَّقْدِيمِ) دى به تال ده بى، چونكه له سه فهردا نه ماوه، كه و اته: نويزه كه دى يه كه مى دروست بووه، واجبه نويزه كه دى دووه ميش له كاتى خوى دا بكا.

به لام (وَفِي الثَّانِيَةِ) نه گهر پيواره كه (جَمْعُ التَّقْدِيمِ) دى كردو له ناو نويزى دووه مدا بووه نيشته جى (وَبَعْدَهَا) هروه ها نه گهر له دواى ته ولو بوونى نويزى دووه ميش بووه نيشته جى:

لَا يَنْطَلُ فِي الْأَصَحِّ، أَوْ تَأْخِيرًا فَأَقَامَ بَعْدَ فَرَاغِهِمَا لَمْ يُؤْتَرْ، وَقَبْلَهُ يَجْعَلُ الْأُولَى قَضَاءً، وَيَجُوزُ الْجَمْعُ بِالْمَطَرِ تَقْدِيمًا، وَالْجَدِيدُ مِنْهُ تَأْخِيرًا، وَشَرَطُ التَّقْدِيمِ وَجُودُهُ أَوَّلُهُمَا،

وهك بگاته شوینی مه به ست، نه وه (لَا يَنْطَلُ) له هردو مه سه له دا (جَمْعُ التَّقْدِيمِ) ی به تال نابو هردو نویژه کانی دروستن، چونکه له سه فهدا کراون (فِي الْأَصَحِّ) له فرموده ی راستردا، که واته: نه گهر ریپواریک هردو نویژه کانی به (جَمْعُ التَّقْدِيمِ) کردن، نینجا که گه یشته جی، یان که هاته وه مال، هیشتا کاتی نویژی به که م هه مابو، یان ته نه کاتی نویژی دووم مابو، نه وه له هیج حاله تیگدا دووباره کردنه وهی هیج له و دوو نویژانه ی له سه ر نیه، هه روه که له (المجموع) دا پوون کراوه ته وه.

(أَوْ تَأْخِيرًا) یان نه گهر ریپواره که هردو نویژه کانی به (جَمْعُ التَّأْخِيرِ) کردن (فَأَقَامَ بَعْدَ فَرَاغِهِمَا) نینجا له دواى ته ولوبوونی هردو نویژه کان بووه نیشته جی: وهک بگاته وه مال (لَمْ يُؤْتَرْ) نه وه کار له (جَمْعُ التَّأْخِيرِ) ناکاو هردو نویژه کانی دروستن.

به لام (وَقَبْلَهُ) نه گهر له پیښ ته ولوبوونی هردو نویژه کان بپیته نیشته جی، جیاوازی نیه: هیجیانی نه کردبنو بگاته جی، یان نویژی به که می کردو گه یشته جی، له و حاله تانه دا (يَجْعَلُ الْأُولَى قَضَاءً) نویژی به که م ده کاته قزا، واته: وا داده نی: نه و نویژه ی له مال وه نه کردنو و تاوانباریش نابو، که واته: نه گهر نویژه که ی به (قَصْرُ) کردبو- یان هه نه یکردبو- واجبه: به چوار په که ته قزای بگاته وه، هه روه که له (بجیرمی) دا پوون کراوه ته وه، واته: نه گهر به ته ولوی کردبو نه وه وای بۆ داده ندی: قه زای کردو ته وه، وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

﴿کوکردنه وهی دوو نویژ به هوی باران﴾

(وَيَجُوزُ الْجَمْعُ بِالْمَطَرِ) کوکردنه وهی دوو نویژ دروسته به هوی باران (تَقْدِيمًا) به (جَمْعُ التَّقْدِيمِ) به و مرجع ی بارانه که جلو به رگی ته پ بکا ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِالْمَدِينَةِ الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ جَمِيعًا وَالْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ جَمِيعًا﴾ رواه الشيخان، زاد مسلم: ﴿مِنْ غَيْرِ خَوْفٍ وَلَا سَفَرٍ﴾. قَالَ الْإِمَامُ الشَّافِعِيُّ - كَالْإِمَامِ مَالِكٍ -: (أَرَى ذَلِكَ بِعُدْرِ الْمَطَرِ). پیغه مبه رﷺ له (مه دینه) نویژی نیوه وړو عه سری پیکه و کوکردنه وه و نویژی مه غریبو عیشایشی پیکه وه کوکردنه وه، هیج ترسو سه فهریشی نه بو.

ثیمام (مالک) - هه م ثیمام (الشافعی) ش - ده فه رموی: واتیده که م نه و کوکردنه وه به هوی باران بوو. (وَالْجَدِيدُ) فرموده ی نویی ثیمام (الشافعی) نه مه یه (مَنْعُهُ تَأْخِيرًا) قه ده غه یه به هوی باران (جَمْعُ التَّأْخِيرِ) بکری، به لکو ته نه (جَمْعُ التَّقْدِيمِ) دروسته، چونکه وا ده بی: بۆ کاتی نویژی دووم باران بارین ده بی.

(وَشَرَطُ التَّقْدِيمِ) مرجی (جَمْعُ التَّقْدِيمِ) ی به هوی باران نه مه یه: (وَجُودُهُ أَوَّلُهُمَا) باران بارینه که له سه رتهای هردو نویژه کانداه بی.

وَالْأَصْحُ اشْتَرَاظُهُ عِنْدَ سَلَامِ الْأُولَى، وَالْفَلَجُ وَالْبَرْدُ كَمَطَرٍ إِنْ ذَابَا، وَالْأَظْهَرُ تَخْصِيصُ الرُّخْصَةِ بِالْمُصَلَّى جَمَاعَةً بِمَسْجِدٍ بَعِيدٍ يَتَأَذَى بِالْمَطَرِ فِي طَرِيقِهِ.

(وَالْأَصْحُ) فەرمووده‌ی پاستر ئەمەیه (اشترَاظُهُ عِنْدَ سَلَامِ الْأُولَى) مەرجە: باران بارینه‌که له کاتی سەلامدانەوه‌ی نوێژی بە‌که‌میش هەبن، هەروەها ئەو سێ مەرجانە‌ی له (جَمْع التَّقْدِيم) ی سەفەردا پابەران، مەرجن له (جَمْع التَّقْدِيم) ی بارانیشتدا هەبن، هەروەک له سەرچاوە‌کاندا فەرموویانە.

(وَالْفَلَجُ) بە‌فر (وَالْبَرْدُ) تەزە (كَمَطَرٍ) وە‌کو باران بپاری (جَمْع التَّقْدِيم) بۆیان دە‌درێ (إِنْ ذَابَا) بە‌و مەرجە‌ی هەردووکیان بئاوێنەوه‌و جل و بە‌رگ تە‌پ بکەن.

(وَالْأَظْهَرُ) فەرمووده‌ی بە‌هێزتر ئەمەیه: (تَخْصِيصُ الرُّخْصَةِ) ئەو پێ‌دانە‌ی (جَمْع التَّقْدِيم) ی باران تاییبە‌تە (بِالْمُصَلَّى جَمَاعَةً) بە‌و کە‌سە‌ی نوێژە‌کان بە‌ جە‌ماعە‌ت بکا (بِمَسْجِدٍ بَعِيدٍ) له‌ مزگە‌وتیکی دوور، کە (يَتَأَذَى بِالْمَطَرِ) بە‌ هۆی باران تووشی ئە‌زێت ببێ (فِي طَرِيقِهِ) له‌ پێ‌گە‌ی‌دا.

کە‌واتە: ئە‌گەر مەرجە‌کانی ئە‌هاتنە‌جێ، یان له‌ ماله‌وه‌ نوێژی دە‌کرد، یان له‌ مزگە‌وت بە‌ تە‌نها نوێژی دە‌کرد، یان له‌ پێ‌گە‌دا بە‌رگی تە‌پ نە‌دە‌بو، یان مزگە‌وتە‌که‌ نزیک بوو، له‌و حالە‌تانە‌دا (جمع) دروست نی‌و و‌اجبە: گشت نوێژت‌ک له‌ کاتی خۆ‌ی‌دا بکا، هە‌روە‌ک له‌ سەرچاوە‌کاندا فەرموویانە.

﴿کۆ‌کردنە‌وه‌ی دوو نوێژ بە‌ هۆی نە‌خۆشی﴾

بزانه: چە‌ند زانیە‌کی مە‌زه‌بی (شافعی) فەرموویانە: دروستە‌ بە‌ هۆی نە‌خۆشی دوو نوێژ کۆ بکاتە‌وه‌ بە‌ گۆ‌یرە‌ی بۆ‌گونجانی نە‌خۆشە‌که: بە (جَمْع التَّقْدِيم)، یان بە (جَمْع التَّأْخِير)، له (المجموع)‌دا ئە‌و فەرمووده‌ی‌ی بە‌ بە‌هێز دان‌اوه‌و بە‌لگە‌ی بە‌م حە‌دیسە‌ بۆ هێناوه: ﴿عَنْ أَبِي عُبَيْسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: جَمَعَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِالْمَدِينَةِ مِنْ غَيْرِ خَوْفٍ وَلَا مَطَرٍ﴾ ر‌واه مس‌لم، پێ‌غه‌م‌بەر ﷺ له (مدينة) دوو نوێژی کۆ‌کردنە‌وه‌، ترس و بارانیشت نە‌بو.

ئێ‌نجا بزانه: لێ‌ره‌دا مە‌بە‌ست ئە‌وه‌یه‌ نە‌خۆشی له‌ و‌پله‌یه‌ بێ: بە‌ هۆی نوێژ‌کردن تووشی ئازاریکی ئاشک‌را ببێ، کە‌وابو: ئە‌گەر له‌ کاتی نوێژی دووه‌مدا بە‌و جۆ‌ره‌ نە‌خۆش‌تر دە‌بو، ئە‌وه (جَمْع التَّقْدِيم) دە‌کا، بە‌و سێ مە‌رجانە‌ی له (جَمْع التَّقْدِيم) ی سە‌فەردا باس کران، هە‌م بە‌م مە‌رجە‌ش: له‌ سە‌ره‌تای هە‌ردوو نوێژه‌کاندا له‌ کاتی سە‌لامدانە‌وه‌ی نوێژی‌یه‌ که‌مدا نە‌خۆشی بە‌رده‌وام بێ، بە‌لام ئە‌گەر له‌ کاتی نوێژی‌یه‌ که‌مدا بە‌و جۆ‌ره‌ نە‌خۆش‌تر بوو، ئە‌وه‌ بە‌ نی‌ه‌تی (جَمْع التَّأْخِير) نوێژه‌که‌ی ل‌وا دێ‌خێ‌و له‌ کاتی نوێژی‌بووه‌مدا دە‌یکا، هە‌روە‌ک له (تحفة) و (الشروانی)‌دا پ‌وون ک‌راوه‌ت‌وه‌.

ديسان بزانه: مه زه بي هر چوار نيمه كان و كومه لي زاناياني نيسلام نه مه يه: دروست نيه دوو نويز له يه ك كاتدا كو بكرينه وه به بي ترسو بي باران و بي نه خوشي و بي سه فر، هه روهك له (المجموع) دا فرموويه تي.

﴿پاشكو: دهر ياري چه ند رموشتيكي سه فر﴾

يه كه م: هر كاتيک ويستی به سه فر بپوا، سوننه ته: پاويز به مرقی ليزان و ديندار بكاو نويزي (استخارة) بكا، نينجا كه دلي هاته سه ر پويشتن، واجبه: گه رده ني خوي به خاوه ن مافان نازاد بكاو مافه كانيان بداته وه، هم نه گه ر كاتي قه رزدانه وه هاتبو قه رزه كان بداته وه، دلي دايكو باوكي پزي بكا، نينجا سوننه ته: خوا حافيزي له خزمو كه سي و له جيران و دوست و برادران بكا، نينجا وه ها سوننه ته هه ربولا نه م دوعايه بو يه كتری بكه ن: ﴿أَسْتَوْدِعُ اللَّهَ دِينَكَ وَأَمَانَتَكَ وَخَوَاتِيمَ عَمَلِكَ﴾ رواه أصحاب السنن ياسناد صحيح.

دووه م: سوننه ته: پويزي پينج شه ممه، يان دوو شه ممه ده ست به پويشتن بكاو پيش نه وه ي له مال بپواته دهر وه دوو په كه مته به نيه تي (سنة السفر) له ماله وه بكا، نينجا له دواي سه لامدانه وه ﴿آيَةُ الْكُرْسِيِّ﴾ و سو په تي (إِلْيَافُ قُرَيْشٍ) بخويتي، نينجا له كاتي چوونه دهر وه دا بلي: ﴿بِسْمِ اللَّهِ تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ﴾ حديث حسن رواه أصحاب السنن، نينجا كه ويستی سواري و ولاغ-واته: يان كه شتي، يان فبوكه، يان تو تو ميبل- بي، بلي: ﴿بِسْمِ اللَّهِ﴾، نينجا كه به ته واي سواري بوو، بلي: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ، سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ، الْحَمْدُ لِلَّهِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الْحَمْدُ لِلَّهِ، اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ، سُبْحَانَكَ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ﴾ رواه أصحاب السنن ياسناد صحيح.

هه روه ها پيغه مبه ر ﷺ له كاتي چوونه سه فر دا نه م دوعايه شي ده كرد: ﴿اللَّهُمَّ أَنْتَ الصَّاحِبُ فِي السَّفَرِ وَالْخَلِيفَةُ فِي الْأَهْلِ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ وَعْثَاءِ السَّفَرِ وَكَآبَةِ الْمُنْقَلَبِ وَسُوءِ الْمُنْظَرِ فِي الْأَهْلِ وَالْمَالِ، اللَّهُمَّ اطْوِ لَنَا الْأَرْضَ، وَهَوِّنْ عَلَيْنَا السَّفَرَ﴾ رواه مسلم و أصحاب السنن واللفظ لأبي داود.

سي يه م: له هه ر قوناغيك دابه زي، سوننه ته بلي: ﴿أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ﴾ رواه الترمذي بسند صحيح، نينجا هه ر كاتيک ويستی له هه ر شويتيك بپوا، سوننه ته به هه مان شيوه ي ايردو دوو په كه مته تر (سنة السفر) بكا، هه ر كاتيک له به رزاييه كان سه ركه وت بلي: (الله اكبر)، هه ر كاتيک له به رزاييه كان هاته خواره وه بلي: (سُبْحَانَ اللَّهِ)، به لام ده نكي به رز نه كاته وه، وه هه ر كاتيک چاوي به گونديك-دي يه ك، يان

(بَابُ صَلَاةِ الْجُمُعَةِ)

شارتیک کهوت، سوننه ته بلئی: ﴿اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَ هَذِهِ الْقَرْيَةِ وَخَيْرَ أَهْلِهَا وَخَيْرَ مَا فِيهَا وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا وَشَرِّ أَهْلِهَا وَشَرِّ مَا فِيهَا﴾ حدیث حسن رواه النسائي.

جا له هه شرۆیتیک له جنۆکه وشه یتان ترسا، سوننه ته: بانگ بدا، نه گهر له خاوهن ده سه لاتیک، یان له هه که سیتی ترسا، سوننه ته نه م زیکو دوعایانه بکا: ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْحَلِيمُ الْكَرِيمُ، سُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَرَبِّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَتَى عَزَّ جَارُكَ وَجَلَّ ثَنَاؤُكَ﴾ رواه ابن السنی ﴿اللَّهُمَّ إِنَّا نَجْعَلُكَ فِي نُحُورِهِمْ وَنُعَوِّذُ بِكَ مِنْ شُرُورِهِمْ﴾ رواه أبو داود یاسناد صحیح.

چوارهم: هه کاتی که کارو پیوستیه کانی پیک هات، سوننه ته: به په له بگه پیتوه لای مال و خیزانی خوی، سوننه ته: دیاری به کیش له گه ل خوی بیئی بۆ مال و منداله کانی، هه روه ها که چاوی به گونده کهی خوی، یان شاره کهی خوی کهوت، سوننه ته نه دوعایه ی پابردو بکا: ﴿اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَ هَذِهِ الْقَرْيَةِ...﴾ هتد، ئینجا نه م دوعایه: ﴿اللَّهُمَّ اجْعَلْ لَنَا بِهَا قَرَارًا وَرِزْقًا حَسَنًا﴾ حدیث حسن رواه الطبرانی، ئینجا تا ده گاته وه جی به رده وام بلئی: ﴿آيُونَ قَاتِبُونَ عَابِدُونَ لَرَبِّنَا حَامِدُونَ﴾ رواه مسلم، ئینجا پیتش نه وهی بپواته ناو مالی خوی سوننه ته: بپواته نزیکترین مزگه وتو دوو په کهت نویت له ناو مزگه وته که دا بکا، به ناوی سوننه تی گه پانه وه - هه روه که له (بخاری و مسلم) دا هاتوه - ئینجا بپواته مالی خوی.

ئینجا سوننه ته زیافه تیک بکا - که پی ی ده گوتی: (التَّائِبَةُ) - به بۆنه ی گه پانه وهی ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ لَمَّا قَدِمَ الْمَدِينَةَ نَحَرَ جَزُورًا أَوْ بَقَرَةً﴾ رواه البخاری، که پیغه مبه رﷺ له سه فهر گه پاره (مدینه)، ووشتریک، یان په شه وولاغی کی سه ر پری.

ئینجا سوننه ته: له به رده وای سه فهر یشدا - وه کو مال وه - زور بایه خ به نویت ه سوننه ته کانیش بدا! چونکه پیغه مبه رﷺ زور بایه خ پی ده دان، به شیوه یه کی وه ها: له سه ر پشستی وولاغیش نویت ه سوننه ته کانی ده کردن، هه روه که له باسی قبیله دا پوونمان کردنه وه، جا بزانه: سه رچاوه ی نه م پاشکویه: (المجموع) (والأنکانی نیما می) (النولوی) بون، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَعَالَى.

﴿بَابُ صَلَاةِ الْجُمُعَةِ: بِاسْمِ نُوَيْزِي جُمُعَةٍ﴾

پیشه کی بزانه: پۆزی هه یی له پیتش نیسلامدا به (يَوْمَ الْجُمُعَةِ) ناو ده برا، هه روه ها بزانه: پۆزی هه یی - جگه له پۆزی عالفه - له گشت پۆزه کانی تر گه وره تره، شه وی هه ییش - جگه له شه وی (لَيْلَةُ الْقَدْرِ) - له گشت شه وه کانی سال گه وره تره، هه روه ها نویت ه جومعه ش له گشت نویت ه کانی تر گه وره تره.

إِنَّمَا تَتَعَيَّنُ عَلَى كُلِّ مُكَلَّفٍ حُرٌّ ذَكَرَ مُقِيمٍ بِلَا مَرَضٍ وَنَحْوِهِ، وَلَا جُمُعَةٌ عَلَى مَعْذُورٍ بِمُرْخَصٍ فِي تَرْكِ الْجَمَاعَةِ وَالْمَكَاتِبِ وَكَذَا مَنْ بَعْضُهُ رَقِيقٌ عَلَى الصَّحِيحِ،

نویژی جومعه دوو په کعبه ته، واجبه: به جهامعت بکړی، جا له بهر گه وره یی جومعه گه وره ترین هره شه له وکسه کراوه: که جومعه ناکا، پیغه مبه ر^ک ده فرموی: ﴿لَيَتَّهِنَنَّ أَقْوَامٌ عَنْ وُدِّهِمُ الْجُمُعَاتِ، أَوْ لَيَخْتِمَنَّ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ ثُمَّ لَيَكُونُنَّ مِنَ الْغَافِلِينَ﴾ رواه مسلم، سویند به خوا: نه گهر نه وکسه سانه ی جومعه ناکه ن تویه نه که نو واز له خرابه په نه هینن، خوی گه وره مؤزی نیفاق له سر دله کانیان ده دلو تامی ثیمانی تی دا نامینن، ټینجا له ناین بن ناگا ده بنو چاکه ناکه نو واز له خرابه ناهینن.

ټینجا بزانه: نویژی جومعه پیش کړچکردن له (مکه) ی پیروژدا واجب کرا، به لام نه گونجا له (مکه) دا بکړی؟ چونکه موسلمانان له وی بی هیژ بون، جا به که م نویژی جومعه له (مدینه) ی پیروژدا - پیش کړچکردن - (أسعد بن زراره) کردی له و سرده مه دا: که پیغه مبه ر^ک (مُصَنَّبُ بْنُ عُمَيْرٍ) ی نارده (مدینه) ی پیروژ، هه روه که له (تحفة) و (نهایه) و حاشیه کانیاندا پوون کراوه ته وه.

(إِنَّمَا تَتَعَيَّنُ) نویژی جومعه به (فَرَضُ الْعَيْنِ) واجبه، ته نها (عَلَى كُلِّ مُكَلَّفٍ) له سر موسلماننکی داوالیکراوی شهرعی، واته: بالغو عاقل بی (حُرٌّ) نازاد بی (ذَكَرٍ) پیاو بی (مُقِيمٍ) نیشته جی شوی جومعه بی، هه رچند خه لکی شوینه که ش نه بی (بِلَا مَرَضٍ) نه خوش نه بی (وَنَحْوِهِ) عوزه کانی تری له و جوړه شی نه بن: که له جهامعتدا پرابران، پیغه مبه ر^ک ده فرموی: ﴿الْجُمُعَةُ حَقٌّ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ فِي جَمَاعَةٍ إِلَّا أَرْبَعَةٌ: عَبْدٌ مَمْلُوكٌ أَوْ امْرَأَةٌ أَوْ صَبِيٌّ أَوْ مَرِيضٌ﴾ رواه ابوداود یاسناد صحیح، نویژی جومعه واجبه له سر گشت موسلماننیک به جهامعت بیکا، جگه له چوار کس: کویله، نافرته، مندال، نه خوش.

(وَلَا جُمُعَةٌ عَلَى مَعْذُورٍ) نویژی جومعه واجب نیه له سر نه وکسه ی عوزریکی هه بی (بِمُرْخَصٍ فِي تَرْكِ الْجَمَاعَةِ) له به کی که له و عوزرانه ی ږیگی نه کردنی جهامعتی ده دا (وَالْمَكَاتِبِ) هه روه ها جومعه واجب نیه له سر کویله ی نوسروپیدرلو (وَكَذًا مَنْ بَعْضُهُ رَقِيقٌ) هه روه ها جومعه واجب نیه له سر کویله ی به شیکی کویله یو به شه که ی تریشی نازاده (عَلَى الصَّحِيحِ) له سر فرموده ی راست، هه روه ها له سر نیژامؤکیش جومعه واجب نیه، چونکه به بیگومانی پیاو نیه.

﴿نَاكَادَارِي﴾ نویژی جومعه له سر پټیوار واجب نیه به لکو سوننه ته، به و هه رجه ی سه فره که ی گونا هکاری نه بی، هه رچند سه فره که شی کورت بی، واته: نه گاته دوو

وَمَنْ صَحَّتْ ظَهْرُهُ صَحَّتْ جُمُعَتُهُ، وَلَهُ أَنْ يَنْصَرِفَ مِنَ الْجَامِعِ إِلَّا الْمَرِيضَ وَنَحْوَهُ
فَيَحْرُمُ انْصِرَافُهُ إِنْ دَخَلَ الْوَقْتُ إِلَّا أَنْ يَزِيدَ ضَرَرُهُ بِالنَّظَارَةِ، وَتَلَزَمُ الشَّيْخُ الْهَرَمُ
وَالزَّمَنُ إِنْ وَجَدَا مَرَكِبًا وَلَمْ يَشُقَّ الرُّكُوبُ وَالْأَعْمَى يَجِدُ قَائِدًا،

قوناغ، به لام نه گهر سه فهره که ی گونا مکاری بوو، یان چوار پوڅ، یان زیاتر له شوینی
جومعه دا مایه وه، یان نیه تی مانه وه ی هینا، نه و کاته نویژی جومعه ی له سر واجب،
به لام ژماره ی پی ته ولو ناکړی، واته: له چل پیاوړه کان نازمیردی؟ چونکه خه لکی
شوینه که نیه، هروه که له (المجموع) و (الأنوار) دا پوون کړاوه ته وه.

(وَمَنْ صَحَّتْ ظَهْرُهُ) هر که سیک له وانه ی جومعه یان له سر واجب نیه - نویژی نیوه پوی
دروست بی (صَحَّتْ جُمُعَتُهُ) نویژی جومعه شی دروسته، وه که مندالو کزیله و نافرته و
پیوار، واته: نه گهر نه وانه نویژی جومعه یان کرد، بویان دروست ده بی و به بهر چوار
په که ته که ی نیوه پوڅ ده که وی، به به لکه ی (إجماع) ی زانایان.

(وَلَهُ) نه و که سه ی جومعه ی له سر واجب نیه، بوی دروسته (أَنْ يَنْصَرِفَ مِنَ الْجَامِعِ)
پیش دابه ستنی نویژی جومعه له مزگهوت بپواته دهره وه نویژی جومعه نه کاو نویژی
نیوه پوڅ بکا (إِلَّا الْمَرِيضَ) ته نها پیاوی نه خوش و (وَنَحْوَهُ) نه و پیاوړه که عوزی وه کو
نه خوشه - وه که پیاوی کویر - بویان دروست نیه، که وایو: (فَيَحْرُمُ انْصِرَافُهُ) له هریه کی که
له وانه حه پامه له مزگهوت بپواته دهره وه (إِنْ دَخَلَ الْوَقْتُ) نه گهر کاتی جومعه هاتبی،
چونکه تازه گه یشتونه ته مزگهوت و نازارو ماندوی پیگه نه ماوه (إِلَّا أَنْ يَزِيدَ ضَرَرُهُ)
مه گهر زیان و نازاری زیاتر بی (بِالنَّظَارَةِ) به هی چاوه پوانکردن و مانه وه، نه و کاته
دروسته بپواته دهره وه به و مرجه ی نیقامه تی جومعه نه کرابی، نه گینا: حه پامه.

هروه ها بقی نه وانی تریش دروست نیه: نویژی جومعه بپړن و پوونه دهره وه، هروه که له
سه رچاوه کاند ا فرموویانه.

(وَتَلَزَمُ الشَّيْخُ الْهَرَمَ) نویژی جومعه واجب: له سر پیری به سالد اچو (وَالزَّمَنَ) هم له سر
پیاوی په که و توش که توانای پویشتیان نه بی (إِنْ وَجَدَا مَرَكِبًا) نه گهر پیرو په که و توه که
شتیکی سوریان ده ست بکه وی و به سواری نه و شته بگنه شوینی جومعه، جیاوازی نیه
شته که: هی خویان بی، یان به خواستن بی، یان به کړی بی و کړیه که شیان ده ست بکه وی
(وَلَمْ يَشُقَّ الرُّكُوبُ) به م مرجه ش سوریوون نازاریان نه دا.

(وَالْأَعْمَى) هروه ها له سر پیاوی کویریش جومعه واجب، که (يَجِدُ قَائِدًا) په کیکی ده ست
بکه وی له پیگه دا ده ستی پاکیشی به خوپای، یان به کړی و کړیه که شی ده ست بکه وی.

﴿ نَاكَا دَارِي ﴾ به ندکردن به عوز د اندراوه، به لام نه گهر له به ندیخانه دا چل پیاو، یان
زیاتر کز بونه وه، واجب: نویژی جومعه بکن، هروه که له (نهایه) و (مغنی) دا فرموویانه،

وَأَهْلُ الْقَرْيَةِ إِنْ كَانَ فِيهِمْ جَمْعٌ تَصِحُّ بِهِ الْجُمُعَةُ أَوْ بَلَّغَهُمْ صَوْتُ عَالٍ فِي هُدُوءٍ مِنْ طَرَفٍ يَلِيهِمْ لِبَلَدِ الْجُمُعَةِ لَزِمَتْهُمْ، وَإِلَّا فَلَا،

به لَام له (تحفة) دا ده فرموی: واجب نیه، به لکو هر دروستیش نیه له به ندیخانه دا نویژی جومعه بکن، چونکه به ندیخانه ی (الحجاج الثقفی) - له سهرده می (السلف الصالح) دا - زور زانای ثابینی تی دا بونو جومعه یان نه ده کرد.

ئینجا (ابن قاسم) په خنهی له فرموده ی دروسته بوون گرتوه ده شفه فرموی: له وانه یه پیگه ی جومعه کردنیان نه درایی. شه وش وا ده گه یه نی: هرچند جومعه یان له سهر واجب نیه، به لَام دروسته له به ندیخانه دا بیکن، نه گهر شوینه که ژماره ی جومعه ی تی دا دروست بی، وَاللَّهُ أَكْبَرُ.

(وَأَهْلُ الْقَرْيَةِ) دانیشتووانی گوند - دئ (إِنْ كَانَ فِيهِمْ جَمْعٌ) نه گهر کومه له پیاویکی وه هایان تی دا هبو (تَصِحُّ بِهِ الْجُمُعَةُ) به و کومه له نویژی جومعه دروست ده بو: وه ک چل پیاوی نیشته جی ته ولو بی، شه وه نویژی جومعه یان له سهر واجب، هم واجب: له دینه که ی خویاندا بیکن، واته: هرچه به بؤ جومعه کردن برؤنه شوینیکی تر دینه که یان جومعه ی تی دا نه کړی، هر وه له سهرچاوه کانداه فرموویانه.

(أَوْ) یان دینه که چل پیاوی نیشته جی تی دا نه بو، به لَام له شوینیکی دیکه وه: که جومعه ی تی دا ده کرا (بَلَّغَهُمْ صَوْتُ عَالٍ) بانگی بانگده ریکی دهنگ بهرزه ده گه یشته دینه که یان (فِي هُدُوءٍ) له حالتی وه ستانی با و کرپوونی دهنگه کانداه، هرچند وشه کانی بانگیش لیک جیا نه کړینه وه (مِنْ طَرَفٍ يَلِيهِمْ لِبَلَدِ الْجُمُعَةِ) بانگده ره که ش له پوخیکی شه شوینه وه بی: که جومعه ی تی دا ده کړی پوخی که ش بکویته لای دینه که و گویگری بانگه که ش له پوخی دینه که وه به لای شوینی جومعه وه بی، جا نه گهر به وهرچانه گویان له دهنگی بانگ ده بو (لَزِمَتْهُمْ) نه وانیش جومعه یان له سهر واجب، که و ابو: واجب به بؤ جومعه کردن برؤنه شه شوینه، یان شوینیکی تر (وَإِلَّا) به لَام نه گهر دینه که چل پیاوی نیشته جی تی دا نه بو، هم دهنگی بانگی شوینی جومعه شیان نه ده گه یشتی (فَلَا) شه کاته جومعه یان له سهر واجب نیه.

ئینجا بزانه: لیره دا مه به ست زه مینیکی راستانه، که واته: نه گهر دینه که له نولایی دا بوو دهنگی بانگی نه ده گه یشتی، به لَام نه گهر له راستاندا بوايه، دهیگه یشتی، شه وه به راستان داده ندری جومعه یان له سهر واجب، هر وه له سهرچاوه کانداه فرموویانه.

﴿ نَاگاداری ﴾ یه که م: نه گهر وه ها پیک که وت پوژی هینی بووه جه ژن، جا دانیشتووانی شه گوندو لادیانه ی جومعه یان تی دا ناکړی، بؤ نویژی جه ژن هاتنه شه وشاره ی، یان شه

وَيَحْرُمُ عَلَى مَنْ لَزِمَتْهُ السَّفَرُ بَعْدَ الزَّوَالِ إِلَّا أَنْ تُمَكِّنَهُ الْجُمُعَةُ فِي طَرِيقِهِ أَوْ يَتَضَرَّرَ بِتَخْلُفِهِ عَنِ الرُّفْقَةِ، وَقَبْلَ الزَّوَالِ كَبَعْدِهِ فِي الْجَدِيدِ إِنْ كَانَ السَّفَرُ مُبَاحًا، وَإِنْ كَانَ طَاعَةً جَازَ،

شویتهی جومعهی تئدا ده کړئ، نه وه له دواى نویژی جهن بویان دروسته: بپښه وه بڼ شویته که ی خویان و دووباره بڼ جومعه کړدن نه گه پښه وه له شویته خویاندا نویژی نیوه پڼ بکن، هه روه که له سه رچاوه کانداهرموویانه ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: قَدْ اجْتَمَعَ فِي يَوْمِكُمْ هَذَا عِيدَانِ فَمَنْ شَاءَ أَجْزَأَهُ مِنَ الْجُمُعَةِ وَإِنَّا مُجْمِعُونَ﴾ رواه أبو داود والبيهقي وصححه الحاكم والذهبي، پیغه مبرک ﷺ هه رمووی: له م پڼه تاندا دوو جهن کړبونه ته وه، چا هه کس یک حه ز ده کا: با بپواته وه نویژی جهن بڼ به بهر جومعه ده که وئ، به لام نیتمه به خومان نویژی جومعه ده که ی.

ثینجا بزانه: پستهی ﴿أَجْزَأَهُ مِنَ الْجُمُعَةِ﴾ وا ده که یه نئ: که ته نه جومعه یان له سه ر لاده چئ و واجبه: نویژی نیوه پڼ بکن، هه روه ها پستهی ﴿وَإِنَّا مُجْمِعُونَ﴾ وا ده که یه نئ: دانیشتونای شویته جومعه، جومعه یان له سه ر لانا چئ و واجبه: جومعه بکن، رَ اللّٰهُ اَعْلَمُ. دووهم: کاسبکارو جوتیاره کان که بڼ دروینه و کارویاری خویان ده پڼه دره وه، نه گه ر پش به یان بپڼ و ده نگی بانگی دینه که ی خویان نه کاتئ، جومعه یان له سه ر واجب نیه، هه رچه ند ده نگی بانگی شویته کی تریشیان کوئ ئ بئ، هه روه که له (الشروانی) و (بجیرمی) دا هه رموویانه، واته: به لام نه گه ر ده نگی بانگی دینه که ی خویان ده که یشتئ، نه و کاته واجبه: بڼ جومعه کړدن بگه پښه وه، رَ اللّٰهُ اَعْلَمُ.

﴿سه فه ر کړدن له پوژی جومعه دا﴾

(وَيَحْرُمُ عَلَى مَنْ لَزِمَتْهُ) له سه ر نه وه که سه ی جومعه ی له سه ره، هه پامه: (السَّفَرُ بَعْدَ الزَّوَالِ) به سه فه ر بچئ له دواى لادانی پڼ به ره و لای پاسته، چونکه کاتى جومعه هاتو وه جومعه ی له سه ر واجب بو وه (إِلَّا أَنْ تُمَكِّنَهُ الْجُمُعَةُ فِي طَرِيقِهِ) مه گه ر بزانی له پڼ که دا بوی ده گونجئ جومعه بکا، نه و کاته دروسته بچپته سه فه ر، به لام واجبه: له سه فه ردا جومعه بکا (أَوْ يَتَضَرَّرَ بِتَخْلُفِهِ عَنِ الرُّفْقَةِ) یان زیانته کی تووش ببئ به هوی دواکه وتنی له هاوپیکانی سه فه ره که ی، نه و کاته ش دروسته له که لیان بپواته سه فه ر، به و مه رجه ی سه فه ری گونا هکاری نه ی.

(وَقَبْلَ الزَّوَالِ) پش لادانی پڼ، واته: نیوان به یان و لادانی پڼ (كَبَعْدِهِ) وه که دواى لادانی پڼ وایه: له هه پامی و دروستی پابر دوودا (فِي الْجَدِيدِ) له هه رمووده ی نوئدا (إِنْ كَانَ السَّفَرُ مُبَاحًا) نه گه ر سه فه ره که هه لال بئ: وه که سه فه ری بازرگانی، به لام (وَإِنْ كَانَ طَاعَةً) نه گه ر سه فه ره که خواپه رستی بوو: وه که هه و غه زا (جَانَ) دروسته بپواته سه فه ر

قُلْتُ: الْأَصَحُّ أَنَّ الطَّاعَةَ كَالْمُبَاحِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَمَنْ لَاجْمُعَةٍ عَلَيْهِمْ تُسَنُّ الْجَمَاعَةُ فِي ظُهُرِهِمْ فِي الْأَصَحِّ، وَيُخْفَوْنَهَا إِنْ خَفِيَ غُذْرُهُمْ، وَيُنْدَبُ لِمَنْ أَمَكَنَ زَوَالُ غُذْرِهِ تَأْخِيرُ ظُهُرِهِ إِلَى الْيَأْسِ مِنَ الْجُمُعَةِ، وَلِغَيْرِهِ كَالْمَرْأَةِ وَالزَّيْنِ تَعْجِيلُهَا،

(قُلْتُ) نيمام (النواوي) ده فەرموی (الأصح) فەرموودە ی پاستەر (أَنَّ الطَّاعَةَ كَالْمُبَاحِ) سەفەری خواپەرستیش وەکو سەفەری حەلالە، واتە: لە هەردووکیاندا -لە بەیانە وە بەو لایە- حەرامە: بڕواتە سەفەری جومعەش نەکا (وَاللَّهُ أَعْلَمُ).

بەلام شەوی هەینی پێش بەیان و بەم لایە وە، دروستە بڕواتە سەفەر، واتە: جومعەشی لە سەرنیە، هەروەک لە سەرچاوەکاندا فەرموویانە.

(وَمَنْ لَاجْمُعَةٍ عَلَيْهِمْ) ئەو کەسانە ی جومعەیان لە سەرنیە: وەکو ئافەرەت و نەخۆش و پێبوارو، هتد (تُسَنُّ الْجَمَاعَةُ فِي ظُهُرِهِمْ) سوننەتە: نوێژی نیوہ پۆیان بە جەماعەت بکەن (فِي الْأَصَحِّ) لە فەرموودە ی پاستەردا.

(وَيُخْفَوْنَهَا) سوننەتە: جەماعەتە کەش بە شاراوہ یی بکەن (إِنْ خَفِيَ غُذْرُهُمْ) ئەگەر عوزری جومعە نەکردنیان شاراوہ بوو: وەک ترس و قەرزدار ی ئەو جورانە، تاکو تۆمەتی نەویستنی ئایینیان پێنەکرێ، کەوابو: ئەگەر عوزرە کەیان ناشکرا بوو: وەکو ئافەرەت و پێبوار، ئەو کاتە سوننەتە ئەوانیش جەماعەتی نیوہ پۆ بە ناشکرا بکەن.

(وَيُنْدَبُ لِمَنْ أَمَكَنَ زَوَالُ غُذْرِهِ) بۆ ئەو کەسە ی دەگونجێ و چاوە پوانی لاجونی عوزرە کە ی دەکا: وەکو پێبوارو نەخۆش و کۆیلە، بۆ ھەریە کەیان سوننەتە (تَأْخِيرُ ظُهُرِهِ) نوێژی نیوہ پۆی دوا بخا (إِلَى الْيَأْسِ مِنَ الْجُمُعَةِ) تا لە جومعە کردن بێ ئومێد دەبن، واتە: تا جومعە ی لە دەست دەچێ: بەوہ ی نيمامی جومعە لە پوکووعی دووہم ھەلسیٹە وە، کەوابو: ئەگەر پێش دابەستنی جومعە، ئەوانە نوێژی نیوہ پۆیان کرد، نوێژە کەیان دروست دەبێو ئەگەر لە دوا ی نوێژە کە فریای جومعەش بکەن، واجب نیە جومعە بکەن، بەلکو سوننەتە، هەروەک لە سەرچاوەکاندا فەرموویانە.

بەلام (وَلِغَيْرِهِ) بۆ ئەو کەسە ی کە ناگونجێ عوزرە کە ی لاجی (كَالْمَرْأَةِ وَالزَّيْنِ) وەکو ئافەرەت و پەككە و توو، سوننەتە (تَعْجِيلُهَا) زوو نوێژی نیوہ پۆ بکا تاكو خیری سەرەتای کاتی لە دەست نەچێ.

﴿ نَاكَاذَارِي ﴾ ئەوہ ی پرابردو دەریارە ی ئەو کەسانە بوو: کە عوزریان ھەبن، بەلام ئەو کەسە ی جومعە ی لە سەر و ھیچ عوزیشی نیە، دروست نیە: نوێژی نیوہ پۆ بکا تا جومعە ی لە دەست دەچێ: بەوہ ی نيمامی جومعە لە پوکووعی دووہم ھەلسیٹە وە، واتە: ئەگەر پێش لە دەستچوونی جومعە نوێژی نیوہ پۆی کرد، نوێژە کە ی بەتالە و دروست نابێ، چونکە واجبی خۆی -کە جومعە یە- بە جێ نەھێناوە.

وَلَصِحَّتْهَا مَعَ شَرْطٍ غَيْرِهَا شَرْطٌ: أَحَدَهَا وَقْتُ الظُّهْرِ فَلَا تُقْضَى جُمُعَةٌ، فَلَوْ ضَاقَ عَنْهَا صَلَوَاتُ ظَهْرًا، وَلَوْ خَرَجَ وَهُمْ فِيهَا وَجَبَ الظُّهْرُ بِنَاءٍ وَلِي قَوْلٍ اسْتِثْنَاءًا، وَالْمَسْبُوقُ كَغَيْرِهِ، وَقِيلَ:

که وایو: نه گهر دانیشتووانی دینه-که چل پیاو، یان زیاتر بون- به ټیکړایی جومعه یان نه کرد، نه وه گشتیان گونا بهارنو بڼ میچیکیان دروست نیه: نویژی نیوه پږ بکن تا له جومعه کردن بڼ نومید ده بن: به وای له کاته که ی نیوه پږ به شی دوو خوتبه و نویژی جومعه نه میتی، واته: نه گهر نویژی نیوه پږ یان کرد، نویزه که یان به تاله و دروست نابڼ، چونکه واجبی خویان- که جومعه یه- به جڼ نه میتاوه، هه روه که له (المجموع و تحفة) دا پوون کراوه توه.

﴿مهرجه گانی دروستبوونی جومعه﴾

(وَلَصِحَّتْهَا) بڼ دروستبوونی نویژی جومعه - (مَعَ شَرْطٍ غَيْرِهَا) له گه ل پینج مهرجه گانی تر: که له باسی مهرجه گانی نویژدا پاران- (شَرْطٌ) پینج مهرجی تریش پیوستن: (أَحَدَهَا) مهرجی یه که م: (وَقْتُ الظُّهْرِ) دهی جومعه- به هه روه خوتبه کانی وه- له کاتی نیوه پږدا بکړی ﴿عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يُصَلِّي الْجُمُعَةَ حِينَ تَمِيلُ الشَّمْسُ ﴿رواه البخاري وأصحاب السنن﴾ پیغه مبه رﷺ نویژی جومعه ی له و کاته دا ده کرد که پږ به لای راسته دا لای ده دا.

که وایو: نه گهر نویژی جومعه له کاتی نیوه پږدا نه کراو هه و تا (فَلَا تُقْضَى جُمُعَةٌ) به جومعه یی- به دوو په که تی- قه زا ناکړیته وه، به لکو واجبه: - به چوار په که تی- نیوه پږ قه زا بکړیته وه به (إجماعی زانایان، هه روه ما (فَلَوْ ضَاقَ عَنْهَا) نه گهر کاته که ته نگ بوو: به شی واجبی دوو خوتبه و دوو په که ته که ی جومعه نه ما بو (صَلَوَاتُ ظَهْرًا) واجبه: یه کسه ر نویژی نیوه پږ بکن، واته: دروست نیه ده ست به جومعه بکن و دروستیش نیه: چاوه پوانی به سه رچوونی کاتی نویژ بکن.

(وَلَوْ خَرَجَ) نه گهر کاته که نه ما (وَهُمْ فِيهَا) له و حاله ته ی نه وان له ناو نویژی جومعه دا بون و هیشتا سه لامیان نه دایووه (وَجَبَ الظُّهْرُ) واجبه چوار په که تی نیوه پږ بکن (بِنَاءٍ) له سه ر به شه کراوه که ی جومعه ته ولوی ده که ن و پیوست به نیه تی نیوه پږ نا کا (وَلِي قَوْلٍ) له هه رموده یه کدا (إِسْتِثْنَاءًا) له سه ر تاره ده ست به نویژی نیوه پږ ده که نه وه.

(وَالْمَسْبُوقُ) مه نموومی لواکه وتوو (كَغَيْرِهِ) وه کو مه نموومه کانی تره، واته: نه گهر په که تی کی کردو نیما مه که ی سه لامی دوه، نه ویش هه لساو بڼ په که تی نوو هم به لام پیش سه لام بداته وه کاته که نه ما، نه ویش واجبه: به چوار په که تی نیوه پږ ته ولو بکا (وَقِيلَ) له

يُتِمُّهَا جُمُعَةً. الثَّانِي: أَنْ تُقَامَ فِي خِطَّةِ أَنْبِيَةِ أَوْطَانِ الْمُجْمَعِينَ، وَلَوْ لَزِمَ أَهْلُ الْخِيَامِ الصَّخْرَاءِ أَبَدًا فَلَا جُمُعَةً فِي الْأَظْهَرِ.

فهرموده یکی بن میزدا (بیتها جمعه) به سو پر کعتی جومعه ته ولو ده کا، واته: جگه لهو پر کعتی له پشت نیمام کر بویه تی تنها پر کعتی تی تر ده کاو سه لام دهداته وه.

(الثاني) مهرجی دووهم: (أَنْ تُقَامَ) دهی جومعه بکری (فِي خِطَّةِ أَنْبِيَةِ أَوْطَانِ الْمُجْمَعِينَ) له سنوری خانوه کانی ولاتی نهو پیاوانه دا: که جومعه ده کهن، جا شوینه که: شار بی، یان دی بی، له سه رچاوه کانداه لگیان به وه میتاوه: ﴿که له سه رده می پیغه ممبرو﴾ همر حواری خلیفه کان ﴿نوژی جومعه تمنها له ناو شارد، یان له ناو دی دا کراوه، له هیج حده بی سیکدا نه هاتوه جومعه له دهر وهی شار، یان له دهر وهی دی کرابی﴾. پیغه مبریش ﴿ده فهرموی: ﴿صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أَصَلِّي﴾ رواه البخاري، نوژی بکن بهو جوری منتان دیت نوژیژم کرد.

جا به به لگی نهو حه دیسانه: نه گهر خه لکه که - بۆ جومعه کردن - چونه دهر وهی شار، یان دهر وهی دی، جومعه که یان دروست نیه، هروه که له (المجموع) دا فهرمویه تی، به لام مهرج نیه: جومعه له ناو مزگه وتدا بکری، به لکو نه گهر له گۆپه پانیکشدا بکری جومعه که دروسته، بهو مهرجی گۆپه پانه که له سنوری شاره که دا، یان دینه که دا بی، هروه که له زقریه ی سه رچاوه کانداه فهرمویانه.

نینجا بزانه: نه گهر شاریک یان دینه که ویران بوو، نینجا خه لکی دینه که له سه ری نیشته جی بون بۆ ناوه دانکردنه وهی، لهو حاله ته شدا واجبه: جومعه بکن، چونکه وولاتی خویانه، هروه که له سه رچاوه کانداه فهرمویانه، لیژده مه به ست به ناوه دانکردنه وه نه وهی: له دینه که نه گوزنه وه شوینیک تر، هر چه ند مه به ستی خانو کردنه وه شیان نه بی، هروه که له (القلیوبی) و (بجری) دا فهرمویانه.

(وَلَوْ لَزِمَ أَهْلُ الْخِيَامِ الصَّخْرَاءِ) نه گهر په شمال نیشینه کان هر له چۆلو بیاباندا بون (أَبَدًا) به به رده وای (فَلَا جُمُعَةً) نه وه جومعه یان له سه ر نیه و دروستیش نیه: له هوبه په شماله کانداه جومعه بکن (فِي الْأَظْهَرِ) له فهرموده ی به میزتردا، جیاوازی نیه: له زستان و هاویندا هر له یه که شویتدا بمیننه وه، یان بگوزنه وه شوینیک تر ﴿چونکه پیغه ممبر﴾ فهرمانی به په شمال نیشینه کانی دهر وهی (مدینه) نه کربوه جومعه بکن، هروه که له زقریه ی سه رچاوه کانداه نهو به لگیان میتاوه هم فهرمویانه: نه گهر په شمال نیشینه کان دهنگی بانگی شوینیک جومعه یان ده گه یشتی، جومعه یان له سه ر واجب ده بی، که وایو: واجبه بۆ جومعه کردن برۆنه شوینه که ی جومعه.

الثَّالِثُ: أَنْ لَا يَسْبِقَهَا وَلَا يُقَارِنَهَا جُمُعَةٌ فِي بَلَدِهَا إِلَّا إِذَا كَبُرَتْ وَعَسَرَ اجْتِمَاعُهُمْ فِي مَكَانٍ،

﴿ناگسادی﴾: نه گهر کاربه ده ستيك دانښتونوانی شارېك، يان دټپه كی به زوړلي كړدن گوازنه وه شوپنكي ترو له وئ دا نيسته جی بون، به لام مه به ستيان نه وها بوو: هر كاتيک بويان بگوځي بگړنه وه شاره كی خوځيان، يان دټپه كی خوځيان، نه وانه جومعه يان له سر نيو دروستيش نيه: له و شوپنه دا جومعه بكن، چونكه له و شوپنه دا وولاتنيشي په كجاری نينو نه بوو ته وولاتی خوځيان، هروكه له (تحفة) و (نهاية) دا نه و مه سه له په پوون كړلوه توه، به لام نه گهر گړيان له بانگي گونديكي تر دې و، واجبه: بڼ جومعه كړدن بچنه نه وئ، هروها نه گهر مه به ستيان نه وها بڼ نه گړنه وه شاره دټپه كی خوځيان، نه و كاته ش دروسته له شوپنه كه دا جومعه بكن، هروكه له (الشرواني) دا فرمويه تی، كه واپو: نه گهر ته نها چل پياو مه به ستيان نه وه بڼ: نه گړنه وه شاره دټپه كانيان، نه و ژماره په به سه بڼ دروستبوونی جومعه ی گشت خه لکه كه، وَاللّٰهُ اَعْلَمُ.

(الثَّالِثُ) مرجی سئ يه م: (أَنْ لَا يَسْبِقَهَا) نابڼ هيچ جومعه په كی تر پيش نه م جومعه په بكرئ و (وَلَا يُقَارِنَهَا جُمُعَةٌ) نابڼ هيچ جومعه په كی ترپش له گه ل نه م جومعه په بكرئ (فِي بَلَدِهَا) له و شوپنه ی نه م جومعه په ی تی دا ده كړئ، واته: له هيچ دټپه كو له هيچ شارېك دروست نيه له جومعه په ك زیاتر بكرئ: نه له گه ل په ك ترو نه له دواي په ك تر؟ ﴿چونكه له سهرده می پښه مېمرو﴾ همر چوار خه ليفه كان له همر شوپنكيكا ته نها په ك جومعه كړاوه، له گه ل نه ووش همر له سهرده می پښه مېمرو له (مدینه) ی پېرؤزدا-جگه له مزگه و ته كه ی پښه مېمرو - نو مزگه و تی تر ه مېون، گشتيان نوپزيان تی دا ده كړا، به لام له هيچ حديسيكدا نه هاتوه: پښه مېمرو يان همر چوار خه ليفه كان نيزنيان دابڼ-جگه له مزگه و تی پښه مېمرو - له په كيك له و مزگه و تانه دا جومعه په كی تر بكرئ﴾. هروكه نيام (ابن حجر العسقلاني) - بڼ نه و مه سه له په - نه و حديسانه ی له (التلخيص) دا به به لکه هيټاون.

(إِلَّا إِذَا كَبُرَتْ) مه گهر شاره كه گوره بڼ و (وَعَسَرَ اجْتِمَاعُهُمْ فِي مَكَانٍ) زه حمت بڼ: له په ك شوپندا خه لکه كه كڅ بېپته وه بڼ جومعه كړدن، نه و كاته دروسته: به گوپړه ی پيويست له جومعه په ك زیاتر بكرئ، به لام لپړه شدا مرج نيه: شوپنه كه مزگه و بڼ، واته: نه گهر له هژيک، يان له گړپه پانكيكا ده گودجا بڼ جومعه كړدن كڅ بېنه وه، نه وه واجبه: ته نها له وئ دا په ك جومعه بكن، نوو جومعه و زیاتر دروست نيه، هروكه له زوړبه ی سهرچاوه كاندا به ناشكراي ده فامپته وه.

وَقِيلَ لَا تُسْتَنَى هَذِهِ الصُّورَةُ، وَقِيلَ إِنَّ حَالَ نَهْرٍ عَظِيمٍ بَيْنَ شَقِيهَا كَأَنَّا كَبَلَدَيْنِ، وَقِيلَ
إِنْ كَانَتْ قُرَى فَأَتَصَلَّتْ تَعَدَّدَتِ الْجُمُعَةُ بَعْدَهَا، فَلَوْ سَبَقَهَا جُمُعَةٌ فَالصَّحِيحَةُ السَّابِقَةُ،

هرودها لیتره دا مه بستم نهو که سانه یه: که به نه غلبه بی دینه جومعه کردن، واته: نه گهر
نهو که سانه له یه ک شویندا جیگه یان نه ده بووه، نهو کاته دروسته: له جومعه یه ک زیاتر
بکری به گویره ی پتویست، به لام زیاتر له پتویست به تاله و دروست نابی، واته: نه گهر
پتویسته که به نوو جومعه پیک ده مات نهو جومعه که ی سیه م به تاله و دروست نابی
... به و جوره، هرودک له زوری یه سرچاوه کانداهرموویانه.

هرودها نه گهر خه لکه که جه نگو دوژمنایه تی له نیوانیاند بوو، نهو کاتهش دروسته نوو
جومعه بکری، که واته: هر لایه نیک نه گهر چل پیواو ته واو بوون، واجبه: له لای خویان
جومعه بکن، هرودک له (تحفة) (نهایه) داهرموویانه.

(وَقِيلَ) له فرموده یه کی بی هیژدا: (لَا تُسْتَنَى هَذِهِ الصُّورَةُ) نهو دینه یهش جیا
ناکریته وه، واته: هرچند کربوونه وهش له یه ک شویندا زحمه ت بی، له یه ک جومعه
زیاتر دروست نیه (وَقِيلَ) له فرموده یه کی تری بی هیژدا (إِنَّ حَالَ نَهْرٍ عَظِيمٍ بَيْنَ شَقِيهَا)
نه گهر پویاریکی گهره که وته نیوان نه م به رو نهو بهری شاره که (كَأَنَّا كَبَلَدَيْنِ) هر نوو
لایه کانی وه کو نوو شارن، واته: له هر لایه کدا جومعه یه ک دروسته (وَقِيلَ) له
فرموده یه کی تری بی هیژدا (إِنْ كَانَتْ قُرَى) نه گهر شاره که له پیندا چهند دینه ک بوبی و
(فَأَتَصَلَّتْ) نینجا یه کتریان گرتبیته وهو بوبنه یه ک شار (تَعَدَّدَتِ الْجُمُعَةُ بَعْدَهَا) نهو
کاتهش به گویره ی ژماره ی دینه کان ژماره ی جومعه کانیش دروسته.

جا له و چوار فرمودانه، ته نها فرموده که یه که م راسته: که به گویره ی پتویست له
جومعه یه ک زیاتر دروسته. له (المجموع) دا به لگه ی به م تایه ته هیناوه: ﴿وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ
فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ﴾ خوی گهره له تاییندا هیچ زحمه تیکی نه خستوته سهر نیوه. به لام
له که ل نه وهشدا له هر شوینیکدا به گویره ی پتویست له جومعه یه ک زیاتر کرلو نه یزانی
جومعه که یوی پیش نهوی تر که وتوه، سوننه ته: به چوار په کعه تی نویژی نیوه پو دوپاره
بکاته وه، تاکو له جیاوازی نهو فرمودانه پزگاری بی، هرودک له (نهایه) (مغنی) دا
فرموویانه.

نینجا بزانه: له هر شوینیکدا له جومعه یه ک زیاتر دروست نه بو- چونکه پتویستی نه بو-
له که ل نه وهشدا نوو جومعه، یان زیاتری تی دا کران، نهو کاته (فَلَوْ سَبَقَهَا جُمُعَةٌ) نه گهر
جومعه یه ک پیش نهوی تر کرا (فَالصَّحِيحَةُ السَّابِقَةُ) نهو یه که مه که- که پیندا کرلوه-
دروسته سووه نهو یه لوی یی به تاله و دروست نه بووه، که واته: واجبه نه وانه- به چوار
په کعه تی- نویژی نیوه پو دوپاره بکه نه وه.

وَفِي قَوْلٍ إِنَّ كَانَ السُّلْطَانُ مَعَ الثَّانِيَةِ فَهِيَ الصَّحِيحَةُ، وَالْمُعْتَبَرُ سَبْقُ التَّحْرُمِ وَقِيلَ التَّحْلِيلُ وَقِيلَ بِأَوَّلِ الْخُطْبَةِ، فَلَوْ وَقَعَتْ مَعًا أَوْ شَكَّ أُسْتُؤِنِفَتِ الْجُمُعَةُ، وَإِنْ سَبَقَتْ إِحْدَاهُمَا وَلَمْ تَتَّعَيْنِ أَوْ تَعَيَّنَتْ وَتُسَيِّتُ صَلُّوا ظَهْرًا وَفِي قَوْلٍ جُمُعَةُ الرَّابِعِ: الْجَمَاعَةُ، وَشَرَطُهَا كَثَرُهَا،

(وَفِي قَوْلٍ) لَهُ فَرَمُوْدِهِ كَذَا: (إِنْ كَانَ السُّلْطَانُ مَعَ الثَّانِيَةِ) نَهْكَرْ گه وره ی شار له گه ل نووه مه كدا بوو (فَهِيَ الصَّحِيحَةُ) نهو كاته جومعه كه ی دووم دروسته، به لام له فَرَمُوْدِهِ پاستردا نهو كاته ش هر یه كه مه كه دروسته (وَالْمُعْتَبَرُ) نهو ی له فَرَمُوْدِهِ پاستدا په چاو كرلوه بزو وه پيشكه وتن (سَبْقُ التَّحْرُمِ) وه پيشكه وتن (الله اكبر) ی نويزد به ستنه، واته: كامه يان پيشدا (الله اكبر) بلن، نهويان به كه مه و دروسته (وَقِيلَ) له فَرَمُوْدِهِ كه ی بئ ميزدا (التَّحْلِيلُ) وه پيشكه وتن سه لامدانه وه (وَقِيلَ) له فَرَمُوْدِهِ كه ی تری بئ ميزدا (بِأَوَّلِ الْخُطْبَةِ) به سره تاي خوتبه كه وه په چاو ده كړئ.

جا نهو وه پرابر دوو لهو حالته دا بوو: كه جومعه يه كه له دواى جومعه يه ك بكرئ، به لام (فَلَوْ وَقَعَتْ مَعًا) نه گهر هردوو جومعه كان ويكړا كران (أَوْ شَكَّ) يان گومان پهيدا بوو: نه زاندره كامه يان پيشدايه (أُسْتُؤِنِفَتِ الْجُمُعَةُ) واجبه: هردوو لا پيكي وه يه كه جومعه له سره تاو به كه نه وه، واته: دروست نيه: هر لايو جومعه يه كه بكه نه وه؟ چونكه سوو دى نيه، دروستيش نيه نويزى نيوه پړ بكن ۱ چونكه ماوه ی جومعه ماوه و هيشتاش جومعه يه كي دروستبوو نه كراوه، هره كه له (تحفة) دا پوون كراوه ته وه.

(وَإِنْ سَبَقَتْ إِحْدَاهُمَا) نه گهر جومعه يه كه پيش نهواني تر كرا (وَلَمْ تَتَّعَيْنِ) به لام ديار نه بو كام جومعه يه (أَوْ تَعَيَّنَتْ) يان ديار بوو كامه يه، به لام (وَتُسَيِّتُ) له بير كرابو (صَلُّوا ظَهْرًا) واجبه: هردوو لا له دواى جومعه - نويزى نيوه پړش بكن؟ چونكه نه زاندره جومعه دروستبوو كه كامه يانه، كه واته: له بنچينه دا گشتيان واجبه كه يان له نه ستودا ماوه، جا له بهر نهو ی له پاستي دا جومعه يه كي دروستبوو ش كراوه، دروست نيه جومعه يه كي تر بكرئ (وَفِي قَوْلٍ جُمُعَةُ) له فَرَمُوْدِهِ كذا: واجبه گشتيان جومعه يه كي تر بكن، به لام فَرَمُوْدِهِ كه ی تر پاستره.

(الرَّابِعُ) مهرجى چواره م: (الْجَمَاعَةُ) ده بى نويزى جومعه به جه ماعت بكرئ و پياویش نيمامه تی جه ماعت كه بكا، به به لگى (إِجْمَاعُ) ی زانايانى نيسلام. (وَشَرَطُهَا) مهرجى جه ماعتى جومعه (كَثَرِهَا) وه كو مهرجى جه ماعتى نويزه كانى تره، واته: نهو هفت مهرانه ی له باسى جه ماعتدا پابران، واجبه: له جه ماعتى جومعه شدا بيته جئ، به لام له جومعه دا له سر نيمامه كه ش واجبه: نيه تی نيمامه تی بيته، هره كه له سر چاوه كاندا فَرَمُوِيَانَه.

وَأَنْ تُقَامَ بِأَرْبَعِينَ مُكَلَّفًا حُرًّا ذَكَرًا مُسْتَوْطِنًا لَا يَظَعْنَ شَتَاءً وَلَا صَيْفًا إِلَّا لِحَاجَةٍ،

هر روه ما (وَأَنْ تُقَامَ بِأَرْبَعِينَ) مهرجه: جه ماعه تی جومعه - لای که م - به چل پیاو بکری،
ئینجا بزانه: جه ماعت ته نها له په که م تی به که می جومعه دا مهرجه، به لام هه بوونی چل
پیاوه که له سره تای خوتبه وه تا سه لامدانه وهی گشتیان مهرجه، که واته: نه گهر نیمام
په که م تی به که می بقی چل پیاو به جه ماعت کرد، ئینجا بی ده ستنویژ بوو، نه و کاته
دروسته: هر که سه بقی خوی په که م ته که می دووم به ته نهایی ته و او بکا، جومعه که شیان
دروست ده بی، هر روه که له سرچاوه کانداه فرموویانه.

به لام نه گهر له چل پیاو ته نها به که پیاو پئیش سه لامدانه وهی گشتیان بی ده ستنویژ بی،
نه و کاته جومعه ی گشتیان به تال ده بی، چونکه ژماره ی چل پیاو له نویژدا که م بوته وه،
هر روه که له (تحفة) دا فرموویه تی و، له مه و دواش زیاتر پوونی ده که ی نه وه إِنَّ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

به لکه: «عَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَوَّلُ مَنْ جَمَعَ بَنَاءَ أَسْعَدَ بْنِ زُرَّارَةَ فِي تَقْصِصِ الْخَضَمَاتِ،
قِيلَ: كَمْ كُنْتُمْ؟ قَالَ أَرْبَعُونَ» حدیث حسن رواه أبوداود وابن حبان والبيهقي، به که م که س
که نویژی جومعه ی به ئیمه کرد له (مدینه) ی پیروژدا، (أسعد بن زرارَة) بوو، ئیمه له و
کاتدا چل پیاو بوین. واته: چونکه له هیج حدیسی که نه هاتوه: به که متر له چل پیاو
جومعه کرابی، بوی مهرجه: چل پیاو هه بی، هر روه که له زوری ی سرچاوه کانداه نه وها
حه دیسه که یان کردو ته به لکه ی نه و مه سه له یه.

ئینجا بزانه: مهرجه: هر به کی که له و چل که سه ش (مُكَلَّفًا) داوا لیکراوی شهرعی بی، واته:
بالغو عاقل بی (حُرًّا) نازاد بی (ذَكَرًا) نیر بی، واته: ژماره ی چل که سه که ی جومعه به
مندالو شیت و کزیله و نافرته ته و او نابی، چونکه جومعه یان له سر واجب نیه
(مُسْتَوْطِنًا) هر روه ها: ولاتنیشی به کجاری بی له شوینی جومعه که دا، واته: (لَا يَظَعْنَ) له
شوینی جومعه لا نه چی (شَتَاءً وَلَا صَيْفًا) نه زستان و نه هاوین (إِلَّا لِحَاجَةٍ) ته نها بقی
پیویستی نه بی: وه کو بازرگانی و سهردان و... نه و جوړه کارانه.

که واته: ژماره ی چل که سه که ی جومعه به و پیاوانه ته و او نابی: که له دهره وهی شوینه که
دهنگی بانگیان ده گاتو دینه جومعه کردن؟ چونکه ولاتنیشی شوینی جومعه که نین،
هر روه ها: ژماره ی چل که سه که به پیواریش ته و او نابی؟ چونکه جومعه ی له سر واجب
نیه، هر روه ها ژماره که به و نیشته چی به ش ته و او نابی: که نیه تی مانه وهی چوار پوژ، یان
زیاتری هیناوه، هر چه ند ماوه یه کی زوری له شوینی جومعه دا بمینته وه: وه کو
قوتابی و بازرگان و سهریازو... نه و جوړه که سانه؟ چونکه نه وانه ولاتنیشی به کجاری
نین، به لام به هوی نیشته چی بی جومعه یان له سر واجب بووه، هر روه که له
سرچاوه کانداه نه وها یان پوون کردو ته وه.

وَالصَّحِيحُ الْعَقَادُهَا بِالْمَرْضَى، وَأَنَّ الْإِمَامَ لَا يُشْتَرَطُ كَوْنُهُ فَوْقَ أَرْبَعِينَ، وَلَوْ انْقَضَى الْأَرْبَعُونَ أَوْ بَعْضُهُمْ فِي الْخُطْبَةِ لَمْ يُحْسَبِ الْمَفْعُولُ فِي غَيْبَتِهِمْ،

(وَالصَّحِيحُ) فەرمووده‌ی پاست (إِنْعِقَادُهَا بِالْمَرْضَى) جومعه داده‌مه‌زنی به پیاوانی نه‌خوش، چونکه نه‌خوش گشت مەرجه‌کانی ته‌واوه، به‌لام بق بارسوویکی پیگه‌ی دراوه‌تی جومعه نه‌کا، که‌وابو: له چل پیاوه‌کان ده‌ژمی‌دری (وَأَنَّ الْإِمَامَ لَا يُشْتَرَطُ كَوْنُهُ فَوْقَ أَرْبَعِينَ) هم به فەرمووده‌ی پاست: مەرجه نیه نیامی جومعه له ژماره‌ی چل پیاوه‌که به سه‌روه‌تر بی، به‌و مەرجه‌ی سیفه‌ته‌کانی دروست‌بونی جومعه‌ی لی‌ینه جی، که‌واته: دروسته مه‌نموومه‌کان سی و نو بنو به نیامه‌که‌وه ژماره‌ی چل پیاو ته‌واو بی، چونکه حه‌دیه‌که‌ی (کعب) ی‌پا‌ردو نه‌وا ده‌گه‌یه‌نی.

﴿ثَاغَادَارِي﴾ یه‌که‌م: نه‌گه‌ر خه‌لکی دئی‌ه‌ک چوونه هاوینه‌ه‌واره‌کانیان، دروست نیه: له هاوینه‌ه‌واره‌که‌دا جومعه بکه‌ن، به‌لام نه‌گه‌ر بق جومعه کردن بگه‌پینه‌وه دئی‌ه‌که‌ی خویان و له‌وئ‌دا جومعه بکه‌ن، له‌و حاله‌ته‌دا جومعه‌که‌یان دروسته‌و داده‌مه‌زنی، هه‌روه‌ها نه‌گه‌ر له هاوینه‌ه‌واره‌که‌دا ده‌نگی بانگی شوینیکی جومعه‌یان ده‌گه‌یشتی، نه‌و کاته جومعه‌یان له سه‌ر واجب ده‌بی، جا نه‌گه‌ر بق جومعه کردن نه‌گه‌پینه‌وه دئی‌ه‌که‌ی خویان، واجبه: بچه شوینی جومعه‌که‌و له‌وئ‌دا جومعه بکه‌ن، هه‌روه‌ک له (تحفة) دا پرونی کردوته‌وه.

دووهم: له فەرمووده‌یه‌کی کونی نیامی (الشافعی) دا: جومعه به چوار که‌سان دروست ده‌بی، هه‌روه‌ک له (المجموع) دا گیراویه‌تی‌ه‌وه به نامووشی داناوه‌و پدی کردوته‌وه، به‌لام له‌گه‌ل نه‌وه‌شدا فەرمووده‌ی نیام (أبوحنیفه) ش نه‌وها‌یه و زور له زانایانی مه‌زه‌بی (الشافعی) ش دلایان بق لای نه‌م فەرمووده‌یه چووه، هه‌روه‌ک له (بغیة‌المسترشدین) دا فەرموویه‌تی. که‌وابو: نه‌گه‌ر دانیش‌تووانی دئی‌ه‌که‌-گوندیک له چل پیاو که‌متر بون، دروسته: به‌و فەرمووده کونه بی‌هیزه په‌فتار بکه‌ن و جومعه بکه‌ن، ئینجا له دوا‌ی جومعه‌ش -بق پاریزکاری- نوژی نیوه‌پوش بکه‌ن، چونکه جومعه زور گه‌وره‌یه و کردنی له نه‌کردن باش‌تره. بق دلنایایی بره‌وانه (حاشیة إعانة‌الطالبین).

(وَلَوْ انْقَضَى الْأَرْبَعُونَ) نه‌گه‌ر چل پیاوه‌که‌ی جومعه په‌رت بون و پوشتن (أَوْ بَعْضُهُمْ) یان هه‌ندیکیان په‌رت بون که‌متر له چل پیاو مانه‌وه، یان به هوی‌ه‌کی‌تر که‌م بونه‌وه: وه‌ک یه‌ک‌یکیان به‌ری، یان بی‌هوش بی (فِي الْخُطْبَةِ) که‌مبونه‌وه‌که، یان په‌رتبونه‌که‌ش له کاتی خوتبه‌دا بوو (لَمْ يُحْسَبِ الْمَفْعُولُ فِي غَيْبَتِهِمْ) نه‌و پوکنه‌ی له کاتی دیارنه‌بوونی نه‌واندا کرلوه به به‌ر خوتبه‌ناکه‌وئ، چونکه مەرجه: چل پیاو گوئیان له گشت پوکنه‌کانی هه‌ر‌بوو خوتبه‌کان بی، که‌واته نه‌گه‌ر چل پیاو ته‌واو نه‌بون، دروست نیه ده‌ست به خوتبه‌کان بکا، تا ته‌واو ده‌بنو گوئیان لی‌ده‌بی، هه‌روه‌ک له (المجموع) دا فەرموویه‌تی.

وَيَجُوزُ الْبِنَاءُ عَلَى مَا مَضَى إِنْ عَادُوا قَبْلَ طُولِ الْفَصْلِ، وَكَذَا بِنَاءُ الصَّلَاةِ عَلَى الْخُطْبَةِ إِنْ انْقَضُوا بَيْنَهُمَا، فَإِنْ عَادُوا بَعْدَ طَوْلِهِ وَجَبَ الْإِسْتِنَافُ فِي الْأَظْهَرِ، وَإِنْ انْقَضُوا فِي الصَّلَاةِ بَطَلَتْ وَفِي قَوْلٍ لَا إِنْ بَقِيَ إِنْثَانٍ، وَتَصَحُّ خَلْفَ الْعَبْدِ وَالصَّبِيِّ وَالْمُسَافِرِ فِي الْأَظْهَرِ إِذَا تَمَّ الْعَدَدُ بغيره،

(وَيَجُوزُ الْبِنَاءُ) دروسته خوتبه که ی دهست پی بکاته وه (عَلَى مَا مَضَى) له سه ر نه و به شه ی پیش په رتبوون گوتویه تی (إِنْ عَادُوا قَبْلَ طَوْلِ الْفَصْلِ) نه گهر په رتبووه کان که پانه وه پیش نه وه ی ماوہ یه کی دریژ بکویته نیوان (وَكَمَا بِنَاءُ الصَّلَاةِ) هه روه ها دروسته: نویژه که ش دهست پی بکا (عَلَى الْخُطْبَةِ) له سه ر خوتبه که (إِنْ انْقَضُوا بَيْنَهُمَا) نه گهر له نیوان خوتبه که و دابه ستنی نویژه که دا په رت بون و زوو گه پانه وه.

به لَام (فَإِنْ عَادُوا بَعْدَ طَوْلِهِ) نه گهر له و دوو مه سه له یه دا په رتبووه کان پاش ماوہ یه کی دریژ گه پانه وه (وَجَبَ الْإِسْتِنَافُ) له هه ربوو مه سه له دا واجبه: له سه ره تاوه هه ربوو خوتبه کان دووباره بکاته وه، ټینجا نویژی جومعه دابه ستنی (فِي الْأَظْهَرِ) له هه رمووده ی به هیژتردا، چونکه ﴿پیتغه مبهرو﴾ خه لیفه کان ﴿خوتبه و نویژی جومعه یان هه ر به دوا ی په کدا کردوو نیوانیان نه خستوتی﴾.

(وَإِنْ انْقَضُوا فِي الصَّلَاةِ) به لَام نه گهر چل پیاووه که له ناو نویژی جومعه دا په رت بون، یان به هو یه کی تر ژماره یان که م بڼوه (بَطَلَتْ) جومعه ی گشتیان به تال ده بی، چونکه هه ربونی چل پیاو مه رجه له سه رتای خوتبه وه تا گشت مه نمووه کان سه لامی نویژی جومعه ده ده نه وه، که وایو: نه گهر ته نها یه ک پیاو له و چل پیاو له ناو نویژدا بی هوش بوو، یان مرد، یان به هو یه کی تر نویژی به تال بوو، نه وه جومعه ی گشتیان به تال ده بی، جا نه وانه ی ماونه وه، واجبه: به چوار په که ته ی نویژی نیوه پو ته ولو بکن، چونکه ژماره ی چل پیاو که م بڼته وه، هه روه که له سه رچاوه کاند ا پوون کراوه ته وه (وَفِي قَوْلٍ) له هه رمووده یه کدا (لَا) جومعه که به تال نابی (إِنْ بَقِيَ إِنْثَانٍ) نه گهر دوو پیاو له پشت نیام بمیننه وه، چونکه جه ماعه ته که ماوه، به لَام هه رمووده ی یه که م پاستره.

(وَتَصَحُّ) نویژی جومعه دروسته و داده مه زری (خَلْفَ الْعَبْدِ) له پشت کویله و (وَالصَّبِيِّ) له پشت مندالی نیرینه ی فامیده و (وَالْمُسَافِرِ) له پشت پیوار (فِي الْأَظْهَرِ) له هه رمووده ی به هیژتردا، واته: دروسته هه ر یه کیک له و سییانه بییته نیامی جومعه (إِذَا تَمَّ الْعَدَدُ بِغَيْرِهِ) به و مه رجه ی ژماره ی چل پیاووه که - به بی نه و نیامه - به وانی تر ته ولو بی.

به لَام نه گهر نیامه که: ثافره ت بی، یان کافر بی، یان ژماره ی چل پیاووه که به نیامی کی کویله، یان مندال، یان پیوار ته ولو بی، نه و جومعه ی هیچیان دروست نابی، هه روه که زږده ی سه رچاوه کاند ا هه رموویانه.

وَلَوْ بَانَ الْإِمَامُ جُنُبًا أَوْ مُحْدَثًا صَحَّتْ جُمُعَتُهُمْ - فِي الْأَظْهَرِ - إِنْ تَمَّ الْعَدْدُ بغيره، وَإِلَّا فَلَا، وَمَنْ لِحَقِّ الْإِمَامِ الْمُحْدَثِ رَاكِعًا لَمْ تُحْسَبْ رَكَعَتُهُ عَلَى الصَّحِيحِ. الْخَامِسُ: خُطْبَتَانِ قَبْلَ الصَّلَاةِ، وَأَرَاكَهُمَا خَمْسَةً: حَمْدُ اللَّهِ تَعَالَى، وَالصَّلَاةُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ،

(وَلَوْ بَانَ الْإِمَامُ جُنُبًا أَوْ مُحْدَثًا) نه گهر - له دواى سه لامدانوه - ناشکرا بوو: ئیمامی جومعه جه نابۀ تدار، یان بئ ده ستنویژ بووه، یان پیسیه کی نادیارى پیووه بووه (صَحَّتْ جُمُعَتُهُمْ) جومعه ی مه نمومه کانی تر دروست ده بئ - (فِي الْأَظْهَرِ) له فهرموده ی به میژ تر د - (إِنْ تَمَّ الْعَدْدُ بغيره) بهو مهرجه ی ژماره ی چل پیاو ده که - به بئ نهو ئیمامه - به وانی تر ته وای بیئ (وَلَا) به لام نه گهر ژماره ی چل پیاو ده که به ئیمامه بئ ده ستنویژ ده که ته وای ده بو (فَلَا) جومعه ی هیچیان دروست نابئ، چونکه ژماره ی چل پیاو که م بوته وه.

ئینجا بزانه: مه سه له ی بئ ده ستنویژی بونی ئیمام له ناو نویژدا، له به شه که ی کوتایى جومعه دا پوون ده که ی نه وه، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

(وَمَنْ لِحَقِّ الْإِمَامِ الْمُحْدَثِ) هر مه نمومیک بگاته ئیمامیکى بئ ده ستنویژ، نویژی له پشت دابیه ستی (رَاكِعًا) له و حاله ته ی ئیمامه بئ ده ستنویژ ده که له پوکووع دا بئ (لَمْ تُحْسَبْ رَكَعَتُهُ) نهو په که ته ی بؤ نازمیردئ (عَلَى الصَّحِيحِ) له سهر فهرموده ی راست، که واته: نهو پوکووع به بهر فاتیه خویندن ناکه وئ، جیاوازی جومعه و نویژه کانی تریش نیه، ههروه که (تحفة) دا فهرموویته ی، به لام نه گهر ئیمامه که بئ ده ستنویژ، یان جه نابۀ تدار نه بو، نهو کاته پوکووع که به بهر فاتیه شه ده که وئ به په که ته یکی ته وای بؤی ده ژمیردئ، ههروه که کوتایى جه ماعه تدا پوون کراوه.

﴿خَوْتَبَه ی جومعه﴾

(الْخَامِسُ) مهرجی پینجه می دروست بونی جومعه: (خُطْبَتَانِ) خویندنه وه ی دوو ووتاره (قَبْلَ الصَّلَاةِ) پیش دابیه ستی نویژی جومعه ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَخْطُبُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ قَائِمًا ثُمَّ يَقْعُدُ ثُمَّ يَقُومُ كَمَا تَفْعَلُونَ الْآنَ﴾ رواه الشيخان وأحمد واللفظ له، پیغه مبه رﷺ له پؤزی جومعه به پیوه ووتاری ده خویندنه وه، ئینجا له دواى ووتاری به که م دادنه نیش، ئینجا بؤ ووتاری دووم هه لده ستا پیوه، ههروه که ئیستا ئیوه و ده که ن. (وَأَرَاكَهُمَا) پوکنه کانی هه ربوو خوتبه کان (خَمْسَةً) پینجن، نه گهر له و پینجانه یه که پوکن نات وای بئ، خوتبه که دروست نابئ:

پوکنی به که م: (حَمْدُ اللَّهِ تَعَالَى) هه مدو سه نای خواى گهره یه، ههروه که له (صحيح مسلم) دا هاتوه. پوکنی دووم: (وَالصَّلَاةُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ) سه لاوات لیدانه له سهر پیغه مبه رﷺ، (چونکه) (سلف و) (خلف) له سهر سه لاواتی خوتبه یه کده ننگن، ههروه که له زۆربه ی سهر چاوه کانداهه رموویانه.

وَلَفْظُهُمَا مَعَيْنَ، وَالْوَصِيَّةُ بِالتَّقْوَى وَلَا يَتَعَيَّنُ لَفْظُهَا عَلَى الصَّحِيحِ، وَهَذِهِ الثَّلَاثَةُ أَرْكَانٌ فِي الْخُطْبَتَيْنِ. وَالرَّابِعُ قِرَاءَةُ آيَةٍ فِي إِحْدَاهُمَا وَقِيلَ فِي الْأُولَى وَقِيلَ فِيهِمَا، وَقِيلَ لَا تَجِبُ. وَالْخَامِسُ مَا يَقَعُ عَلَيْهِ اسْمُ دُعَاءِ الْمُؤْمِنِينَ

(وَلَفْظُهُمَا) ووشه‌ی چه مدو سه‌نای خوای‌گه‌ورده سه‌لاوات (مُتَعَيَّنٌ) دیارکراوه، وه‌ک بلئی: (أَلْحَمْدُ لِلَّهِ)، یان (أَحْمَدُ لِلَّهِ). مه‌روه‌ها بلئی: (وَالصَّلَاةُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ)، یان (اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ). چونکه له سه‌رده‌می پی‌تفه‌مبه‌ره‌وه ﷺ تا نیستنا مه‌ر به‌و جوړه‌گوټرون، که‌واته: پرسته‌ی (الشُّكْرُ لِلَّهِ)، یان (أَلْحَمْدُ لِلرَّحْمَنِ)، یان (أَلْعَظَمَةُ لِلَّهِ) به‌ به‌ر ناکه‌وئ.

مه‌روه‌ها (رَحِمَ اللَّهُ مُحَمَّدًا)، یان ناوی پی‌تفه‌مبه‌ره‌وه نه‌لئو به‌ (ضمیر) سه‌لاواتی لی‌بدا، وه‌ک بلئی: (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ)، یان (اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيْهِ) نه‌وانه هیچیان به‌ به‌ر ناکه‌ون، مه‌رچه‌ند پی‌شداش ناوی پی‌تفه‌مبه‌ره‌وه ﷺ گوټرابئ، مه‌روه‌ک له سه‌رچاوه‌کاندا فه‌رموویانه.

پوکنی‌سئ‌یه‌م: (وَالْوَصِيَّةُ بِالتَّقْوَى) ناموژگاری‌کردنه به‌ ترسان له خوای‌گه‌وره (وَلَا يَتَعَيَّنُ لَفْظُهَا) ووشه‌ی ناموژگاری‌کردن دیاری نه‌کراوه (عَلَى الصَّحِيحِ) له سه‌ر فه‌رمووده‌ی راست، به‌لکو مه‌ر ووشه‌یه‌ک هاندانی خواپه‌رستی و پرگرتن له خراپه‌ی لی‌بفامیته‌وه، دروسته به‌ کاری به‌یتئ: وه‌ک (أَوْصِيَكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ)، یان (اتَّقُوا اللَّهَ)، (أَطِيعُوا اللَّهَ)... نه‌و جوړه‌پستانه ﴿عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ﴾: كَانَتْ لِلنَّبِيِّ ﷺ خُطْبَتَانِ يَجْلِسُ بَيْنَهُمَا يقرأ الْقُرْآنَ وَيَذْكُرُ النَّاسَ رواه مسلم، پی‌تفه‌مبه‌ره‌وه ﷺ له پوژئ جومعه دوو ووتاری مه‌بون، له نیوان مه‌ردوکیان داده‌نیشت، له خوتبه‌که‌دا قوپټانی ده‌خویندو ناموژگاری خه‌لکی ده‌کرد.

(وَهَذِهِ الثَّلَاثَةُ) نه‌و سئ پوکنانه، واته: چه‌مدو سه‌ناو سه‌لاواتو ناموژگاری‌کردن (أَرْكَانٌ فِي الْخُطْبَتَيْنِ) مه‌رسيکیان پوکنن له خوتبه‌ی یه‌که‌م و دووه‌مدا، واته: واجبه: له مه‌ردوکیاندا بگوټرئ.

(وَالرَّابِعُ) پوکنی‌چواره‌م: (قِرَاءَةُ آيَةٍ فِي إِحْدَاهُمَا) خویندنه‌وه‌ی نایه‌تیکی قوپټانه به‌ ته‌لاوی له یه‌کیکیاندا، واته: یان له خوتبه‌ی یه‌که‌مدا، یان له دووه‌مدا، به‌ به‌لگه‌ی چه‌دیسه‌که‌ی (جانبی‌پاږدوو، به‌لام (إمام الحَرَمَيْنِ) ده‌فه‌رموئ: نور نیه نیوه‌ی نایه‌تیکی دریژ به‌س بئو به‌ به‌ر بکه‌وئ، له (نهاية‌و) (معنی) دا نه‌و فه‌رمووده‌یان به‌ به‌هیز داناو، نینجا سوننه‌ته: له خوتبه‌ی یه‌که‌مدا نایه‌ته‌که بخوینئ، به‌لام (وَقِيلَ فِي الْأُولَى) له فه‌رمووده‌یه‌کی بئ‌هیزدا: له خوتبه‌ی یه‌که‌مدا واجبه بخویندري (وَقِيلَ فِيهِمَا) له فه‌رمووده‌یه‌کی تری بئ‌هیزدا: له خوتبه‌ی یه‌که‌م و دووه‌مدا واجبه بخویندري (وَقِيلَ لَا يَجِبُ) له فه‌رمووده‌یه‌کی تری بئ‌هیزدا: واجب نیه بخویندري.

(وَالْخَامِسُ) پوکنی‌پی‌نجه‌م: (مَا يَقَعُ عَلَيْهِ اسْمُ دُعَاءِ الْمُؤْمِنِينَ) دوعا‌کردنه بؤ‌نیمانداران که‌ به‌ ووشه‌یه‌کی وه‌ها: ناوی دوعای بؤ‌بگوټري، وه‌ک بلئی: (اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِينَ)

فِي الثَّانِيَةِ وَقِيلَ لَا يَجِبُ، وَيَشْتَرَطُ كَوْنُهَا عَرَبِيَّةً، مُرْتَبَةً الْأَرْكَانِ الثَّلَاثَةِ الْأُولَى، وَبَعْدَ الزَّوَالِ، وَالْقِيَامُ فِيهِمَا إِنْ قَدَرَ، وَالْجُلُوسُ بَيْنَهُمَا،

وَالْمُؤَمِّنَاتِ، چونکه (سلف) و (خلف) له خوتبه دا دوعایان کردوه (فِي الثَّانِيَةِ) واجبه: دوعایه که ش له خوتبه ی دوه مدای بی، واته: له خوتبه ی یه که مدا به بهر پوکنی خوتبه ناکه وی، هروه که له (المجموع) دا فرمویه تی (وَقِيلَ لَا يَجِبُ) له فرموده یه کی بی هیزدا دوعا کردن واجب نیه.

﴿مهرجه کانی خوتبه﴾

(وَيَشْتَرَطُ) به مهرج دا دهندری بزو سته بونی خوتبه کان، نو مهرج: مهرجی یه که م: (كَوْنُهَا عَرَبِيَّةً) پوکنه کانی هردو خوتبه کان به عه پهبی بگوترین، چونکه ﴿له سهرده می پیغه مبرور﴾ همر جوار خه لیغه کان تا ئیستاش - به هیچ زمانیکه تر نه گوتراون ﴿. واته: به لام جگه له پوکنه کان، مهرج نیه: به شه کانی تری خوتبه که به عه پهبی بن، هروه که له (تحفة) دا فرمویه تی. (مُرْتَبَةً الْأَرْكَانِ الثَّلَاثَةِ الْأُولَى) سوننه ته: پوکنه کانی یه که مو دوه و سئیه م به دوی یه کتردا پرز بکرین، واته: همدو سنا، ئینجا سه لاوات، ئینجا ئاموزگاری.

مهرجی دوه م: (وَبَعْدَ الزَّوَالِ) خوتبه کان له دوی پوز لادان به ره و لای راسته، واته: له دوی هاتنی کانی نیوه پز بخویند ریتوه ﴿عَنِ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدٍ﴾: كَانَ التَّأْذِينَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ حِينَ يَجْلِسُ الْإِمَامُ عَلَى الْمِنْبَرِ رواه البخاري وأصحاب السنن، له سهرده می پیغه مبرور ﴿. بانگی جومعه له و کاته ده درا: که ئیما می جومعه له سهر مینبر داده نیشته.

مهرجی سئیه م: (وَالْقِيَامُ فِيهِمَا) به پیوه پاوه ستانه له هردو خوتبه کاند (إِنْ قَدَرَ) نه گهر توانای هه بی، به بهلگه ی هه دیسه که ی (أَبْنِ عَمْرٍو) پرا بردو، به لام نه گهر توانای نه بو، نه و کاته به دانیشته ویی خوتبه کان ده خویند ریتوه، ئینجا نه گهر به دانیشته ویی توانای نه بو، نه و کاته له سهر ته نیشته خوتبه کان ده خویند ریتوه، هروه که له زو ربه ی سهرچاوه کاند فرمویه انه.

مهرجی چواره م: (وَالْجُلُوسُ بَيْنَهُمَا) دانیشته له نیوان خوتبه ی یه که مو دوه مدا، به بهلگه ی هه دیسه که ی (أَبْنِ عَمْرٍو) پرا بردو، که واته: نه گهر دانه نیشته، نه و هردو خوتبه کان ههر به یه که خوتبه ده ژمیردرین، که وایو: واجبه دابنیشی، جا هه ئسیتوه خوتبه ی دوه میش بخویند ریتوه، هروه که له (تحفة) دا فرمویه تی، هروه ها نه گهر به هوی نه توانین به دانیشته ویی خوتبه ی ده خویند ریتوه، واجبه: له نیوان هردو کیاندا ماوه یه که بی دهنک بیی، هروه که له سهرچاوه کاند فرمویه انه.

وَإِسْمَاعُ أَرْبَعِينَ كَامِلِينَ، وَالْجَدِيدُ أَنَّهُ لَا يَحْرُمُ عَلَيْهِمُ الْكَلَامُ، وَيُسْنُ الْإِنْصَاتُ، قُلْتُ:
الْأَصَحُّ أَنْ تَرْتِيبَ الْأَرْكَانَ لَيْسَ بِشَرْطٍ وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

مهرجی پینجهم: (وَإِسْمَاعُ أَرْبَعِينَ) نهونده دهنګ بهر زبکا: تا چل پیاو گوئی لى ده بى
(كَامِلِينَ) لای كه م سى و تویان له و جوره پیاوانه بن كه جومعه یان پى داده مه زى، به لام
مهرج نیه: لى تی بګن، مهرجیش نیه: ده ستونویان ه بى، جا نه گهر له و سى و تویانه
ته نها یه كيك كه پ بى و گوئی لى ته بى، خوتبه كه دروست نابى، هروهك له زوری
سه رچاوه كاندا هه رمویانه.

(وَالْجَدِيدُ) هه رموده ی نوی نىامى (الشافعى) نه مه یه: (أَنَّهُ لَا يَحْرُمُ عَلَيْهِمُ الْكَلَامُ) قسه
كردن له سه ر ناماده بووانى خوتبه كان هه پام نیه، به لكو (مَكْرُوه) ناپه سنده: له كاتى
خوتبه دا قسه بګن، به لام له سى مه زه به كه ى تردا: قسه كردن له حاله تی خوتبه دا
هه پامه، كه واته: تا بوى بګونجى سوننه ته: به نامازه كردن مه به سته كانى جى به جى بكا،
چونكه پټفه مېهر ۱۱ دهه رموى: ﴿إِذَا قُلْتَ لِصَاحِبِكَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ: أَطِيعُوا-وَالْإِمَامُ
يَخْطُبُ- فَقَدْ لَفَوْتُ﴾ رواه الشيخان، هه ر كاتيك له پوزى هه ینى له و حاله ته ى نىام
خوتبه ده دا- به هاوړيكه كوت: بى دهنګ به، نه وه قسه ی پوچ و بى شهرعیت كرد. واته:
خیرى جومعه كه كهم ده بیته وه.

جا هه ر به به لګى نه و هديسه (وَيُسْنُ الْإِنْصَاتُ) سوننه ته: ناماده بووه كان بى دهنګ بن،
هه روه ها سوننه ته: گوئى بده نه خوتبه كان و پوو به پوى ووتار خوین دانیشن و خویان به
شتى تر خهريك نه كن، تا نه گهر یه كيك هاته ناو مزګه وت ناپه سنده: سه لام بكا، به لام
وه لامى سه لامه كه واجبه، جا نه گهر ناوى پټفه مېهر ۱۱ كوترا، سوننه ته: سه لاواتى له
سه ر لېدا، هه روهك له (تحفة) دا پوونى كردوته وه.

(قُلْتُ) نىامى (النواوى) دهه رموى (الْأَصَحُّ) هه رموده ی پاستر: (أَنْ تَرْتِيبَ الْأَرْكَانِ)
پیزكردنى پوكنه كان (لَيْسَ بِشَرْطٍ) مهرج نیه (وَاللَّهُ أَعْلَمُ) به لكو سوننه ته، هه روهك
باسمان كرد.

﴿نَاكَادَارِي﴾ هه ر كاتيك ووتار خوین بى خوتبه دان چوه سه ر مېنېر، هه پامه مړوى
دانیشنوو هه لېستى نویژى سوننه ته، یان واجب بكا، واته: نه گهر له و حاله ته دا هه لېستى و
نویژىكى سوننه ته بكا، یان نویژىكى واجب قهزا بكا ته وه، گونا هېار ده بى و نویژه كه ش
دانامه زى و به بهر ناكه وى، به لام نه گهر له و حاله ته دا خهريكى نویژكردن بوو، نه و كاته
واجبه: په له بكاو به سوکى نویژه كه ته واو بكا، هه روهك له سه رچاوه كاندا هه رمویانه.

به لام نه گهر له حاله تی خوتبه خویندنه وه دا هاته ناو مزګه وت، نه و كاته سوننه ته: نوو
په كعه تی به په له بكا: به نیه تی (تَحِيَّةُ الْمَسْجِدِ)، یان سوننه تی پېش جومعه، یان هه رىووكیان

وَالْأَظْهَرُ اشْتِرَاطُ الْمَوَالَةِ، وَطَهَارَةُ الْحَدَّثِ وَالْخَبَثِ، وَالسُّتْرُ،

عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: جَاءَ سُلَيْكُ الْفُطَّانِي يَوْمَ الْجُمُعَةِ -وَالَّتِي يُخْطَبُ- فَجَلَسَ، فَقَالَ لَهُ
الَّتِي رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: يَا سُلَيْكُ قُمْ فَارْكَعْ رَكَعَتَيْنِ وَتَجَوَّزْ فِيهِمَا، ثُمَّ قَالَ: إِذَا جَاءَ أَحَدُكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ
-وَالْإِمَامُ يُخْطَبُ- فَلْيَرْكَعْ رَكَعَتَيْنِ وَلْيَتَجَوَّزْ فِيهِمَا رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَصْحَابُ السَّنَنِ، (سُلَيْكُ) هَاتِهِ
ناو مزگوتو دانیشیت، لهو کاتدا پیغه مبرر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ووتاری جومعی دهدا، پیغه مبرر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ پی
فرموو: هُوَ (سُلَيْكُ) مه لسه نوو په کعت سوننهت بکوه به په له به سوکی بیانکه. ټینجا
فرمووی: هر کاتیک له پوړی مهینی دا په کیکتان هاته مزگوتو لهو حاله تدا نیمام خوتبه ی
ده خویندنه وه، با نوو په کعت سوننهت بکاو به په لهو به سوکی بیانکا.

ټینجا بزانه: هر به به لگه ی نهو چه دیسه: نه گهر هاته ناو مزگوتو به چه سدی دانیشیت،
یان نه هاته ناو مزگوت، به لکو له دهره وهی مزگوت بوو، نه وه له هردوو حاله تدا له کاتی
خوتبه خویندنه ودا چه پامه: هر جوړه نویژیک بکا، چونکه (تحية المسجد) وه ده ست نایی،
هر وه له زوړبه ی سه رچاوه کانددا فرموویانه.

مهرجی شه شه م: (وَالْأَظْهَرُ) فرمووده ی به هیژتر: (اشْتِرَاطُ الْمَوَالَةِ) مهرجه: پوکنه کانی
خوتبه کان- به بی نیوان- به دوی یه کتردا بگوترین، نویژی جومعه ش له دوی خوتبه کان-
به بی نیوان- دابه سترئ، واته: نیتوانیکی دریز ی به نه ندازه ی نوو په کعتی به په له، به
شتیکی وه ها: که په یوه ندی بهو خوتبه یه وه نه بی، که واته: ناموژگاری، یان نایه ت
خویندنه وه، به نیتوان داناندی و پوکنه کان لیک ناپچرینئ، مهرچه ند ماوه که ش دریز بی،
هر وه له (تحفة) و(الشروانی) دا پوون کراوه ته وه، به لام نه گهر نیتوانه که به ناموژگاری
نه بو و بهو نه ندازه ی پابردوش نیتوانه که دریز بوو، نهو کاته واجبه: له سه ره تا وه
پوکنه کانی خوتبه کان دووباره بکاته وه، هر وه له (المجموع) دا فرموویه تی.

مهرجی چه فتم: (وَطَهَارَةُ الْحَدَّثِ) پاک ی ووتار خویننه که یه: له بی ده ستنویژی گه ورو
بچووک، هم (وَالْخَبَثِ) پاکیه تی له پیسی لاشه و بهرگو شوین: به دریز ی نهو
پوونکر دنه وه یی له مهرجه کانی نویژدا پابرا، چونکه ﴿پیغه مبرر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾ نه به پیسیه و مو نه
به بی ده ستنویژی خوتبه ی نه داوه ﴿﴾. که وابو: نه گهر ووتار خوین پیسیه کی لینه بوردوی
پیوه بوو، یان بی ده ستنویژ بوو: خوتبه که ی دروست نابئ، که واته: له دوی
ده ستنویژ گرتنه وه واجبه: له سه ره تا وه ده ست به خوتبه کان بکاته وه، هر وه له
زوړبه ی سه رچاوه کانددا فرموویانه.

مهرجی هه شتم: (وَالسُّتْرُ) داپوشینی عروپه تی ووتار خویننه که یه: بهو جوړه ی له
مهرجه کانی نویژدا پابرا، چونکه ﴿پیغه مبرر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾ به عروپه ت داپوشراوی خوتبه ی دمداء.

وَتُسَنُّ عَلَى مَنبَرٍ أَوْ مُرْتَفِعٍ، وَيُسَلَّمُ عَلَى مَنْ عِنْدَ الْمَنبَرِ وَأَنْ يُقْبَلَ عَلَيْهِمْ إِذَا صَعِدَ
وَيُسَلَّمُ عَلَيْهِمْ، وَيَجْلِسَ ثُمَّ يُؤَذِّنُ،

به لام واجب نيه: نيه تي خوتبه يئني، ههروه ها مارج نيه: ناماده بووه كان پاك بنو
به ده ستنويژ بنو داپوشرو بن، ههروهك له (نهاية) (مغنى) دا فرمويانه. مارجي نويهم:
ههردو خوتبه كان له پيش نوئيژي جومعه دا بخويندريته وه، ههروهك باسما ن كرد.

﴿سونه ته كانى خوتبه كان﴾

(وَتُسَنُّ عَلَى مَنبَرٍ) سونه ته: له سه مینه برک خوتبه بدا (أَوْ مُرْتَفِعٍ) يان له سه
شويتنيكي بهرز، چونكه ﴿پيغه مبهري﴾ له سه مینه بر خوتبه ي دهدا، ههروهك له
(بخاري ومسلم) دا گيژدراوه ته وه.

ئينجا سونه ته: مینه به ره كهش له لاي پاسته ي ميحراپ دابندري (وَيُسَلَّمُ عَلَى مَنْ عِنْدَ
الْمَنبَرِ) كه نيمام هاته ژووري مزگوت سونه ته: سه لام بكا له دانيشتواني مزگوت و
له وانه ي له لاي مینه به ره كه ن.

(وَأَنْ يُقْبَلَ عَلَيْهِمْ إِذَا صَعِدَ) ئينجا كه چوه سه مینه بهر، سونه ته پوو له خه لكه كان بكاو
(وَيُسَلَّمُ عَلَيْهِمْ) دووباره سه لام له ناماده بووان بكا، ئينجا به (فَرَضَ الْكِفَايَةِ) واجبه:
وه لامي سه لامه كانى بدريته وه، ههروهك له سه رچاوه كاندا فرمويانه.

ئينجا (وَيَجْلِسَ) له دواي سه لام كردن دابنيش (ثُمَّ يُؤَذِّنُ) ئينجا بانگي جومعه بدرئ و له
دواي ته واپووني بانگ ده ست به خوتبه ده كا ﴿عَنِ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ﴾: كَانَ التَّدَايُ يَوْمَ
الْجُمُعَةِ أَوَّلُهُ إِذَا جَلَسَ الْإِمَامُ عَلَى الْمَنبَرِ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ ﷺ وَأَبَى بَكْرٍ وَعُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا فَلَمَّا كَانَ
عُثْمَانُ وَكَثُرَ النَّاسُ زَادَ التَّدَايَ الثَّالِثَ عَلَى الزُّوْرَاءِ وَتَبَتِ الْأُمْرُ عَلَى ذَلِكَ﴾ رواه البخاري
وأصحاب السنن، له سه رده مي پيغه مبهري و نيمامي (ابوبكر) و نيمامي (عمر) رضي الله عنهما
سه رده تاي بانگي جومعه له و كاته وه بوو: كه نيمام له سه مینه بهر داده نيشت، ئينجا كه
سه رده مي نيمامي عثمان هاتو خه لك ژور بوو، بانگيكي تري - جگه له بانگو نيمامه تي
جومعه - زياد كرد، له سه ر (الزوراء) - كه شويتنيكي بهرز بوو - نه و بانگه ده دراو، نه و
بانگي به كه م بهو شيويه جيگير بوو.

﴿ناگاداري﴾ نه و عاده ته ي ئيستا هه يه: كه پيش ده ست پيكر دني ووتارخوين، به كيك
تايه تي ﴿إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ﴾... الآية، ده خويندته وه، هيچ بنچينه يه كي له
حه دبسا نيه، به لام به (البدعة الحسنة) داده ندرئ، چونكه خويندنه وه ي نه و تايه ته
پيروزه خه لكى ناگادار ده كاته وه و هانيان ده دا: بق سه لوات ليدان له سه ر پيغه مبهري
له و پوژده پيروزه دا، ههروهك له (تحفة) و (نهاية) دا فرمويانه.

وَأَنْ تَكُونَ بَلِغَةً مَفْهُومَةً قَصِيرَةً، وَلَا يَلْتَفِتُ يَمِينًا وَشِمَالًا فِي شَيْءٍ مِنْهَا، وَيَعْتَمِدُ عَلَى سَيْفٍ أَوْ عَصَا وَنَحْوِهِ،

(وَأَنْ تَكُونَ بَلِغَةً) سوننه ته خوتبه كه پټك ويټك بڼو داپشتنه كې جوان بڼو به گوږه ی پوډاوه كاني كاته كه بڼ (مَفْهُومَةً) خه لكه كه زوو لڼی تڼ بگاو ووشه كاني ناشكرا بن، هـروهك نيمامي (علي) ﷺ دهـرموي: (هـسه لهـگهـل خهـلك بـكهـن بهـ گوږه ی تيگهـيشـتنی نهـوان).

(قَصِيرَةً) كورت بڼ، واته: مام ناوهـنجی بڼو خهـلك لڼی ودهـرز نهـبڼ، پيغهـمبهـر ﷺ دهـرموي: ﴿إِنْ طُولُ صَلَاةِ الرَّجُلِ وَقَصْرُ خُطْبَتِهِ مِثْنَةٌ مِنْ لِقَائِهِ، فَأَطِلُوا الصَّلَاةَ وَأَقْصِرُوا الْخُطْبَةَ﴾ رواه مسلم، دريژي نوږي پياو و كورتي ووتاره كې نيشاني تيگهـيشـتنو شرع زانينيه تي، كهـوابو: نوږي جومعه دريژ بكهـنهـوو ووتاره كشي كورت بكهـنهـوو.

هـروهـها سوننه ته: ووتارخويڼ خوي توپه بكاو دهـنگی بهـرز بكا، هـروهـك له (المجموع) دا هـرمويه تي ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا خَطَبَ إِحْمَرَّتْ عَيْنَاهُ وَعَلَا صَوْتُهُ وَاشْتَدَّ غَضَبُهُ كَأَنَّهُ مُنْذِرُ جَيْشٍ﴾ رواه مسلم، كه پيغهـمبهـر ﷺ خوتبه ی دهـدا، چاوی سور دهـبو، دهـنگی بهـرز دهـبو، زور به هـيژ توپه دهـبو، وهـك بلي ترسيڼه ی لهـشكريكهـ.

جا بزانه: گوټنی (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) له سهره تاي خوتبه ی جومعه دا (بِدْعَة) يه و دژ به په فتاری (السلف الصالح) هـ، هـروهـك له (بغية المسترشدين) دا هـرمويه تي.

هم (وَلَا يَلْتَفِتُ يَمِينًا وَشِمَالًا) نابڼ به راسته و چه په دا ناوړ بداته وه (فِي شَيْءٍ مِنْهَا) له هـيچ به شيكي خوتبه كېدا، به لكو به رده وام پوو له خه لكه كه دهـكا، چونكه ناوړدانه وه ناپه سنده و (بِدْعَة) يه، هـروهـك له سهرچاوه كاندا هـرمويانه.

هـروهـها ناو خوارډنه وهـش له حاله تي خوتبه دا بڼ ووتارخويڼو ناماده بپوان ناپه سنده، به لام نه كهر تيڼوو بون، نه و كاته بڼ هـيچيان ناپه سندنه، هـروهـك له (المجموع) و (نهاية) دا هـرمويانه.

(وَيَعْتَمِدُ عَلَى سَيْفٍ أَوْ عَصَا) بڼ ووتارخويڼ سوننه ته: له حاله تي خوتبه دا شمشيرك، يان عهـسايه كه دهـستيه وهـ بگري و هـيژي بداته سهر (وَنَحْوِهِ) يان شتيكي له و جوره: وهـكو پم و كهـوانـ واته: يان چه كيكي ترـ چونكه نه وه ناماژه يه: كه ثانيي نيسلام به بهـرگري چه ك پلوه ستاوه، هـروهـك له زوريه ی سهرچاوه كاندا هـرمويانه ﴿عَنْ الْحَكَمِ بْنِ حَزَنٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَقَامَ مَتَوَكِّئًا عَلَى عَصَا أَوْ قَوْسٍ، فَحَمِدَ اللَّهَ...﴾ حديث حسن رواه ابوداود وصححه ابن السكّن، له گه ل پيغهـمبهـر ﷺ نوږي جومعه مان كرد، كه بڼ خوتبه هـلـسا، پالي دا سهر دارعه سايه ك، يان كه وانتيك، جا ووتاری خويڼده وهـ.

وَيَكُونُ جُلُوسُهُ بَيْنَهُمَا نَحْوَ سُورَةِ الْإِخْلَاصِ، وَإِذَا فَرَغَ شَرَعَ الْمُؤَذِّنُ فِي الْإِقَامَةِ وَبَادَرَ
 الْإِمَامَ لِيَتْلَعَ الْمِحْرَابَ مَعَ فَرَاغِهِ، وَيَقْرَأُ فِي الْأُولَى الْجُمُعَةَ، وَفِي الثَّانِيَةِ الْمُتَافِقِينَ جَهْرًا.
 (فَصْلٌ) يُسَنُّ الْفَسْلُ لِحَاضِرِهَا،

ئينجا سوننه ته: نهو چه كه به دهستی چه پیه وه بگریو دهستی پاسته شی له سر پوخی
 مینبر دابنئ، جا نه گهر نهو چه که ی به دهستوه نه گرت، با دهستی پاسته ی له سر
 دهستی چه پیه ی دابنئ، یان به هردوو ته نیشتی دا شوپیان بکاته وه، واته: ناپه سنده
 ناماژه یان پی بکا، ههروه که له ژوریه ی سرچاوه کاندایه یون کرلوته وه.

(وَيَكُونُ جُلُوسُهُ بَيْنَهُمَا) سوننه ته دانیشتنی ووتارخوین له نیتوان خوتبه ی به که مو
 دووه دا (نَحْوَ سُورَةِ الْإِخْلَاصِ) به قه د خویندن سوره تی (قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ) بیرو زیاتر
 نه بی، جا سوننه ته: ههروه سوپه ته ش لهو دانیشتنه دا بخوینئ، ههروه که له (تحفة) دا
 فرمویه تی، ئينجا سوننه ته: له کوتای خوتبه ی دووه دا بلئ (أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ لِي وَلَكُمْ).
 ئينجا (وَإِذَا فَرَغَ) که له خوتبه ی دووه م بژوه (شَرَعَ الْمُؤَذِّنُ فِي الْإِقَامَةِ) به کسه ر بانگده ر
 دهست به نیقامه تی نویژ ده کاو نیامه که ش دهست به هاتنه خواره وه ده کا- نه گهر له
 سر مینبر بی- (وَبَادَرَ الْإِمَامُ) ههروه ها نیامه که ش په له ده کا (لِيَتْلَعَ الْمِحْرَابَ) تا کو
 زوو بگاته میحراب بۆ نویژ دابهستن (مَعَ فَرَاغِهِ) له گه ل لیبونه وه ی بانگده ر له نیقامه ت
 کردن، تا کو نیتوانیکی دریژ نه که ویته به ینی نویژو خوتبه که.

ئينجا نویژی جومعه داده بستئو (وَيَقْرَأُ فِي الْأُولَى) له په که ته ی به که دا له دوا ی فاتیه
 سوپه تی (الْجُمُعَةَ) به ته ولوی ده خوینئو (وَفِي الثَّانِيَةِ) له په که ته ی دووه میشدا له دوا ی
 فاتیه سوپه تی (الْمُتَافِقِينَ) به ته ولوی ده خوینئ، (چونکه پیغه مبهر ﷺ نهو دوو
 سوپه تانه ی ده خویندن). ههروه ها (هَمْدِيَّ جَارِيَشَ) پیغه مبهر ﷺ له دوا ی فاتیه: له
 په که ته ی به که دا (سَبَّحَ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى) ده خویندنو له په که ته ی دوو میشدا (مَلَأَ أَتَاكَ
 دَخْوِينَد). ههردوو هه دیسه کانیش له (صحيح مسلم) دا هاتون.

(جَهْرًا) سوننه ته: فاتیه وه سوپه ته کان له نویژی جومعه دا به دهنگی ناشکرا بخویند رین،
 به (إجماع) ی زانایانی ئیسلام، ههروه که له سرچاوه کاندایه فرمویه انه.

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسِي غُوسِلُ وَ سُونَنَه تَه کَانِي جُومَعَه﴾

(يُسَنُّ الْفَسْلُ) خوشوردن سوننه ته (لِحَاضِرِهَا) بۆ نهو که سه ی ده یه وی ناماده ی نویژی
 جومعه بیئ، جیباوازی پیاو و ئافره ت و مندا ل نیه، چونکه پیغه مبهر ﷺ ده فرموی:
 ﴿إِذَا جَاءَ أَحَدُكُمُ الْجُمُعَةَ فَلْيَغْتَسِلْ﴾ رواه الشيخان، هه ریه کیکیان ویستی بیته نویژی
 جومعه، با خوی بشوا.

وَقِيلَ لِكُلِّ أَحَدٍ، وَوَقْتُهُ مِنَ الْفَجْرِ، وَتَقْرِيبُهُ مِنْ ذَهَابِهِ أَفْضَلُ، فَإِنْ عَجَزَ تَيْمَمٌ فِي الْأَصَحِّ، وَمَنْ الْمَسْتَوْنُ غُسْلُ الْعِيدِ وَالْكَسُوفِ وَالْإِسْتِسْقَاءِ وَلِغَاسِلِ الْمَيِّتِ وَالْمَجْتُونِ وَالْمُعْمَى عَلَيْهِ إِذَا أَفَاقَا،

(وَقِيلَ لِكُلِّ أَحَدٍ) له فرموده یه کی بی میزدا: خوشوردنی پڑی هینی بۆ گشت موسلمانیک سوننه ته، هرچه ند له نویژی جومعه ش ناماده نه بی، چونکه پیغمبر ﷺ ده فرموی: ﴿عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ حَقٌّ أَنْ يُقْتَسِلَ فِي كُلِّ سَبْعَةِ أَيَّامٍ يَوْمًا﴾ رواه الشيخان والنسائي وزاد: ﴿وَهُوَ يَوْمُ الْجُمُعَةِ﴾ له سهر گشت موسلمانیک شه و مافه هیه: له گشت ههفت پڑیکدا پڑیک خوی بشوا، نه وه ش پڑی هینی یه.

(وَوَقْتُهُ مِنَ الْفَجْرِ) کاتی شه خوشوردنی جومعه له ده رکه وتنی به یانه وه ده ست پښ ده کا، چونکه له هه دیسه کانداه وهشی (يَوْمُ الْجُمُعَةِ) واته: پڑی جومعه هاتوه، که وابو: نه گهر به شه وی، له پیښ به یاندا خوی بشوا، به بهر غوسلی جومعه ناکه وی، هه روه که له زۆریه ی سهرچاوه کانداه فرموویانه.

(وَتَقْرِيبُهُ) نزیک خستنه وه ی خوشوردنه که (مِنْ ذَهَابِهِ) له کاتی پوښتنی بۆ جومعه (أَفْضَلُ) خیری گهره تره، چونکه زیاتر بونی ناخوشی لاده چی (فَإِنْ عَجَزَ) جا نه گهر توانای خوشوردنی نه بو: له بهر بی ئوی، یان له بهر برینداری (تَيْمَمٌ) سوننه ته: ته یه معوم بکا، به نیه تی ته یه معومی غوسلی جومعه (فِي الْأَصَحِّ) له فرموده ی راستردا، چونکه مه به ست پاکو و خواپه رستیه، جا نه گهر پاکیه که ش نه بی، به ته یه معومه که خواپه رستیه که وه ده ست دی.

(وَمِنْ الْمَسْتَوْنِ) له غوسله سوننه ته کانه: (غُسْلُ الْعِيدِ) خوشوردنی جه زنی په مه زانو قوربان (وَالْكَسُوفِ) هه روه ها خوشوردن بۆ نویژی پڑگیان و مانگیان و (وَالْإِسْتِسْقَاءِ) بۆ نویژی باران.

(وَلِغَاسِلِ الْمَيِّتِ) هه روه ها خو شوردن سوننه ته: بۆ شه که سه ی مردوی شوردوه، پیغمبر ﷺ ده فرموی: ﴿مَنْ غَسَلَ مَيِّتًا فَلْيُقْتَسِلْ، وَمَنْ حَمَلَهُ فَلْيَتَوَضَّأْ﴾ رواه الترمذي وحسنه، هر که سیك مردویکی شورد با خوی بشوا، هر که سیك مردویکی هه لگرت با ده ست نویژ بگریته وه.

(وَالْمَجْنُونِ) هه روه ها خو شوردنی شیت (وَالْمُعْمَى عَلَيْهِ) خو شوردنی بی هوښبو (إِذَا أَفَاقَا) هر کاتیک شیت که و بی هوښه که چاک بونه وه، سوننه ته خویان بشون ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يُغَمِّي عَلَيْهِ فِي مَرَضٍ مَوْتَهُ ثُمَّ يُفِيْقُ فَيُقْتَسِلُ﴾ رواه الشيخان، پیغمبر ﷺ له نه خوشی مردنی دا بی هوښ ده بو، جا هوښی ده هاته وه و غوسلی ده کرد.

وَالْكَافِرُ إِذَا أَسْلَمَ وَأَغْسَلَ الْحَجَّ، وَآكَدَهَا غُسْلٌ غَاسِلِ الْمَيِّتِ ثُمَّ الْجُمُعَةِ، وَعَكْسَهُ الْقَدِيمُ، قُلْتُ: الْقَدِيمُ هُنَا أَظْهَرَ وَرَجَحَهُ الْأَكْثَرُونَ وَأَحَادِيثُهُ صَحِيحَةٌ كَثِيرَةٌ وَلَيْسَ لِلْجَدِيدِ حَدِيثٌ صَحِيحٌ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَيُسْنُ التَّبَكُّيرُ إِلَيْهَا مَا شَاءَ بِسَكِينَةٍ،

ثينجا بزانه: شيتيش (قياس) كراوته سهر بى هوش، به لام نه گهر له كاتى شيتى و بى هوشى دا (منى) يان هاتبو، يان جيماعيان له گه ل كرابو، نه و كاته واجبه: خويان بشون، ههروهك له (نهاية) و (مغنى) دا فهرموويانه.

(وَالْكَافِرُ) ههروهه خؤ شورى موفى كافر (إِذَا أَسْلَمَ) ههركاتي ك بووه موسلمان سوننه ته خوى بشوا ﴿عَنْ قَيْسِ بْنِ عَاصِمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾ أَلَّهُ أَسْلَمَ فَأَمَرَهُ النَّبِيُّ ﷺ أَنْ يُغْتَسِلَ بِمَاءٍ وَاسِدَرٍ رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ بِسَنَدٍ حَسَنٍ، كَه (قيس) بووه موسلمان، پيغه مبه ركه فهرمانى پى كرد خوى بشوا به ناو وسيدر، واته: سابوون.

به لام نه گهر له كاتى كافر دا غوسلى له سهر بوو، نه و كه بووه موسلمان واجبه غوسل بكا، چونكه غوسلى سهرده مى كافر ي به بهر ناكه وي، له بهر نه وهى نيه ته كه ي دروست نه بوه، ههروهك له سهر چاره كاندا فهرموويانه (وَأَغْسَلَ الْحَجَّ) ههروهه غوسله كاتى حه و عومر گشتيان سوننه تن: كه له باسى حه جدا بوونيان ده كه ينه وه، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

(وَآكَدَهَا) له هه موو غوسله كان خيرتر (غُسْلُ غَاسِلِ الْمَيِّتِ) خؤ شورى مردوشوره (ثُمَّ الْجُمُعَةِ) ثينجا خؤ شورى پوزى ههينى، نه مه فهرمووده ي نوئى نيمام (الشافعي) بوو، به لام (وَعَكْسَهُ الْقَدِيمُ) فهرمووده ي كون به پيچه وانه ي فهرمووه: خؤ شورى ههينى له گشتيان خيرتره (قُلْتُ) نيمامى (النواوي) ده فهرمووى (الْقَدِيمُ هُنَا أَظْهَرَ) فهرمووده ي كون ليره ده به هيزتره له فهرمووده ي نوئى (وَرَجَحَهُ الْأَكْثَرُونَ) زور ترينى زانايان به هيزيان كرده (وَأَحَادِيثُهُ) ههديسه كاتى خؤ شورى پوزى ههينى (صَحِيحَةٌ كَثِيرَةٌ) پاست و زورن و له (بخاري) و (مسلم) دا هاتون (وَلَيْسَ لِلْجَدِيدِ حَدِيثٌ صَحِيحٌ) به لام فهرمووده ي نوئى هيج ههديسيكى نه وها پاستى نيه: كه به يه كدهنگى (صحيح) پاست بى و بيتته به لگه ي خيرترى خؤ شورى مردوشور (وَاللَّهُ أَعْلَمُ).

(وَيُسْنُ التَّبَكُّيرُ إِلَيْهَا) سوننه ته: له به يانه وه زور بهروا بق نوئى جومعه (مَا شَاءَ) سوننه ته: به پياده بهروا، نهك به سوارى (بِسَكِينَةٍ) به هيمنى و له سهر خؤ، نهك به غاردان، پيغه مبه ركه ده فهرمووى: ﴿مَنْ غَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَاغْتَسَلَ، ثُمَّ بَكَرَ وَابْتَكَرَ، وَمَشَى وَلَمْ يَرْكَبْ، وَدَنَا مِنَ الْإِمَامِ فَاسْتَمَعَ وَلَمْ يَلْغُ، كَانَ لَهُ بِكُلِّ خَطْوَةٍ عَمَلٌ سَنَةٍ: أَجْرُ صِيَامِهَا وَقِيَامِهَا﴾ رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ بِسَنَدٍ حَسَنٍ، ههركه سيك له پوزى جومعه دا ژنه كه ي تووشى غوسل بكا- واته: سوننه ته جيماعى له گه ل بكا- به خويشى غوسل بكا، ثينجا له

وَأَنْ يَشْتَغَلَ فِي طَرِيقِهِ وَحُضُورِهِ بِقِرَاءَةِ أَوْ ذِكْرِ، وَلَا يَتَخَطَّى، وَأَنْ يَتَزَيَّنَ بِأَحْسَنِ ثِيَابِهِ، وَطِيبٍ، وَإِزَالَةَ الظُّفْرِ وَالرَّيْحِ،

به یانه وه زوو بهوا بۆ جومعهو بگاته سه ره تاي خوتبه، به پټيان بهواو سوار نه بئ، له نيمام نزيك ببيتته وهو قسه نه كا، به هر ههنگاو يك خيږي كرده وهى ساليك: شهو نويزوو پوژوو بۆ ده نووسرى.

ئينجا بزانه: نه وه ده ربارهى مه نموومه كان بوو، به لام بۆ نيمامى جومعه نه وه سوننه ته: تا كاتى خوتبه نه پواته مزگوت، ههروهك له زۆربهى سه رچاوه كاندا فهرموويانه.

(وَأَنْ يَشْتَغَلَ) سوننه ته: خۆى خهريك بكا (فِي طَرِيقِهِ وَحُضُورِهِ) ههه له پڼگه وههه له كاتى ناماده بوونى له شوينى جومعه دا (بِقِرَاءَةٍ) به قورئان خویندن (أَوْ ذِكْرٍ) يان به زيكرى خواى گه ووه سه لاوات ليدان له سه ر پټغه مبه رﷺ.

(وَلَا يَتَخَطَّى) نابئ، واته: ناپه سنده به سه ر ملي خه لكدا راپه بئ، به لام نه گه ر نيمام نه ده گه يشته شوينه كهى خۆى بۆ وى ناپه سندنه به سه ر ملي مه نموومه كاندا راپه بئ، ههروهك له سه رچاوه كاندا فهرموويانه.

ههروهه ناپه سنده- له لای هه نديك زانا يانيش هه رپامه-: دوو كه سان ليك جيا بگاته وهو به بئ نيزن له نيوانيان دابنيشئ، ههروهك له (المجموع) و (فتح الباري) دا فهرموويانه.

ههروهه ناپه سنده شوينى خۆى بداته يه كيكي تر، چونكه ناپه سنده: مرقو مافى خوا په رستى خۆى بداته يه كيكي تر، به لام نه گه ر به خۆى بۆ پيزى پيشه وه تر چوو، نهو كاته ناپه سندنه، ئينجا بزانه: هه رپامه يه كيك له شوينيك لايبا تاكو به خۆى له شوينه كهى وى دابنيشئ، ههروهك له سه رچاوه كاندا فهرموويانه.

(وَأَنْ يَتَزَيَّنَ) سوننه ته: خۆى به رازينيتته وه (بِأَحْسَنِ ثِيَابِهِ) به جوانترين جلو به رگه كانى خۆى، ههروهك له پاشكوى جلو به رگدا به لگهى بۆ دينين، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى، ئينجا بزانه: به رگى سبي له گشتى خيږتره (وَطِيبٍ) سوننه ته بۆنى خووش له خۆى بدا.

(وَإِزَالَةَ الظُّفْرِ وَالرَّيْحِ) ههروهه سوننه ته نينوكو بۆنى ناخووش له خۆى لايباو سمپلى كورت بكاو مووى بن ههنگلو به رى لايباو دهو ددانه كانى پاك بكاو خۆى پڼكوپيڼك بكا.

پټغه مبه رﷺ ده فهرموى: مَنْ اغْتَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَاسْتَنْ مَسَّ مِنْ طِيبٍ إِنْ كَانَ عَدَهُ وَلَيْسَ أَحْسَنَ ثِيَابِهِ ثُمَّ خَرَجَ حَتَّى يَأْتِيَ الْمَسْجِدَ وَلَمْ يَتَخَطَّ رِقَابَ النَّاسِ ثُمَّ رَكَعَ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَرَكَعَ وَأَلْصَقَ إِذَا خَرَجَ الْإِمَامُ، كَانَتْ كَفَّارَةً لِمَا بَيْنَهَا وَبَيْنَ الْجُمُعَةِ الَّتِي قَبْلَهَا رواه أحمد وأبو داود وغيرهما بأسانيد حسنة، هه كه سيك له پوژى جومعه دا خۆى بشولو سيواك بكاو خۆى بۆنخوش بكا- نه گه ر هه بئ- جوانترين جله كانى ده به ر بكا، ئينجا بهواته

قُلْتُ: وَأَنْ يَقْرَأَ الْكَهْفَ يَوْمَهَا وَلَيْلَتَهَا، وَيُكْثِرَ الدُّعَاءَ، وَالصَّلَاةَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ،

مزگهوت و به سهر ملی خه لکدا پانه بری و نه وهندهی خوا حه ز بکا نویژ بکاو له کاتی خوتبه دا بی دهنک بیی، نه وه ده بیته داپوشهری گونا هه کانی نیوان نه م جومعه و جومعه که ی پی شه وی.

نینجا بزانه: نه و په وشتانه ی پابردو و بۆ گشت که سیڅ و بۆ گشت کۆبوونه و په کیش سوننه تن، ته نه ا بۆ ئافرهت ناپه سنده: خوی جوان و بۆ خورش بکا، هه روه که له (المجموع) دا هه رمووی ته.

(قُلْتُ) نِیَمَامِی (النَوَای) ده هه رمووی (وَأَنْ يَقْرَأَ الْكَهْفَ) سوننه ته: سو په تی (الکُف) بخویتی (یَوْمَهَا وَلَيْلَتَهَا) هه م له پوژی هه ینی داو هه م له شه وی هه ینی دا ﴿عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: مَنْ قَرَأَ سُورَةَ الْكَهْفِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ أَضَاءَ لَهُ مِنَ النُّورِ مَا بَيْنَ الْجُمُعَتَيْنِ رواه البیهقی وقال الحاكم صحيح الإسناد، هه ر که سیڅ له پوژی هه ینی دا سو په تی (الکُف) بخویتی نیوان هه ر دوو جومعه کانی له پووناکی ده دره و شیتته وه.

(وَيُكْثِرُ الدُّعَاءَ) سوننه ته: له شه و و پوژی هه ینی دا زور دوعا بکا، چونکه پیغه مبه ر ﷺ ده هه رمووی: ﴿فِيهِ سَاعَةٌ لَا يَوَافِقُهَا عَبْدٌ مُسْلِمٌ وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّيُ يَسْأَلُ اللَّهَ شَيْئًا إِلَّا أَغْطَاهُ إِسَاءَةً﴾ رواه الشيخان، له پوژی هه ینی دا سه عاتیک - کاتیک هه یه، هه ر به نده یه کی موسلمان له و کاته دا نویژ بکاو داوای شتیک له خوای گه وره بکا، خوا ده یداتی.

(وَالصَّلَاةَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ) هه روه ها سوننه ته: له شه و و پوژی هه ینی دا زور سه لاوات له سهر پیغه مبه ر ﷺ لیډا، پیغه مبه ر ﷺ ده هه رمووی: ﴿إِنَّ مِنْ أَفْضَلِ أَيَّامِكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ... فَأَكْثَرُوا عَلَيَّ مِنَ الصَّلَاةِ فِيهِ فَإِنْ صَلَّاتُكُمْ مَعْرُوضَةٌ عَلَيَّ، قَالُوا: وَكَيْفَ تُعْرَضُ صَلَاتُنَا عَلَيْكَ وَقَدْ أَرَمْتَ؟ فَقَالَ: إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ عَلَى الْأَرْضِ أَجْسَادَ الْأَنْبِيَاءِ﴾ رواه ابوداود والنسائي وغيرهما باسانید صحیحه، له هه موو پوژه کانتان گه وره تر: پوژی هه ینی یه، که وایو: له پوژی هه ینی دا زور سه لاوات له سهر لیډه ن، چونکه سه لاواته کانتان ده هیندریته به رچاوم له ناو گوږه که مدا، گو تیان: نه ی پیغه مبه ر ی خوا ﷺ چو ن سه لاواته کانی نیمه ده هیندریته به رچاوت، خو لاشه ی جه نابت له گوږه که تدا پزیوه؟ پیغه مبه ر ﷺ ده هه رمووی: خوای گه وره له زه مینی قه ده غه کړوه: لاشه ی پیغه مبه ران غلېهم الصَّلَاةَ وَالسَّلَامَ پوژیته.

که واته: پیغه مبه ران غلېهم الصَّلَاةَ وَالسَّلَامَ له گوږه کانیاندا ساغو زیندوون، هه روه که له چه ند هه دیستیکی (صحیح) دا هاتوه.

نینجا بزانه: له هه دیسه کانی سه لاواتی جومعه و هه رده گیرئ: که سه لاوات لیډان له شه و و پوژی هه ینی دا خیری زیاتره له قوږ ناخویتیډو له زیکره کانی تر، ته نه ا له سو په تی (الکُف) و زیکری دوی نویژه کان نه بی، هه روه که له (تحفة) و (نهاية) و حاشیه کانیاندا پوونکروه ته وه.

وَيَحْرُمُ عَلَى ذِي الْجُمُعَةِ: التَّشَاغُلُ بِالْبَيْعِ وَغَيْرِهِ بَعْدَ الشَّرُوعِ فِي الْأَذَانِ بَيْنَ يَدَيِ
الْخَطِيبِ فَإِنْ بَاعَ صَحَّ،

﴿ کارکردن و مامله کردن له پوژی ههینی دا ﴾

(وَيَحْرُمُ) حه‌پامه: (عَلَى ذِي الْجُمُعَةِ) له سه‌ر نه‌و که سه‌ی جومعه‌ی له سه‌ر واجبه (التَّشَاغُلُ) خۆی خه‌ریک بکا (بِالْبَيْعِ) به مامله کردن: وه‌ک کپین و فروشتن (وَغَيْرِهِ) هه‌م حه‌پامه خۆی به کاره‌کانی تریش خه‌ریک بکا: وه‌ک به‌کری دان و مامله‌ته‌کانی ترو گشت کارو پیشه‌یه‌ک (بَعْدَ الشَّرُوعِ فِي الْأَذَانِ) پاش ده‌ست پێکردنی بانگی جومعه (بَيْنَ يَدَيِ الْخَطِيبِ) له به‌رده‌ستی ووتارخوین له‌و کاته‌ی بۆ خوتبه‌دان له سه‌ر مینه‌ر داده‌نیشتن، واته: له‌و کاته‌وه گشت کارو پیشه‌یه‌ک و گشت مامله‌تیک حه‌پامه، تا سه‌لامی جومعه ده‌برێته‌وه، خۆای‌گه‌وره ده‌فه‌رموی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ...﴾ الیتین، هۆ نه‌و که سه‌نهی ئیمانتان هه‌تاوه، هه‌ر کاتیک له پوژی هه‌ینی بانگی جومعه درا، ئیوه بپۆن بۆ نوێژی جومعه‌و واز له کپین و فروشتن بێنن.

(فَإِنْ بَاعَ) جا نه‌گه‌ر له‌و کاته‌دا شتیکی فروشت، یان کپیی (صَحَّ) مامله‌که دروست ده‌بێ، واته: شته فروشرلووه‌کو پاره‌که حه‌لال ده‌بن، به‌لام هه‌ردوو لا گوناها‌بار ده‌بن.

﴿ ئاگاداری ﴾: له سه‌رچاوه‌کاندا نه‌و ئایه‌ته‌یان کردۆته به‌لگه: که گشت مامله‌تیک و گشت کارو پیشه‌یه‌ک له‌و بۆی بانگی جومعه - وه‌کو کپین و فروشتن - حه‌پامن، که‌وابو: کارکردن له‌و چایخانه‌و چیشخانه‌و فروشگا‌و گشت نه‌و شوێنا‌نه‌ی مامله‌تیان تی‌دا ده‌کری - له‌و بۆی بانگی جومعه - حه‌پامه، جا به‌کری بێ، یان به‌خۆپایی، به‌لام نه‌گه‌ر یه‌کێک به‌کری گیرابو: بۆ کارکردنیک، نه‌گه‌ر بۆ جومعه پویشتبا کاره‌که تیک ده‌چوو، نه‌وه ته‌نها بۆ نه‌و به‌کریگه‌راوه دروسته نه‌پواته جومعه، هه‌روه‌ک له (تحفة) و (نهاية) دا فه‌رموویانه، واته: به‌و مه‌رجه‌ی کاره‌که‌ی له‌ جۆری کپین و فروشتن و مامله‌ته‌کانی تر نه‌بێ، چونکه نه‌وانه حه‌پامن، هه‌روه‌ک باس‌مان کرد.

ئینجا بزانه: نه‌و حه‌پامیه ته‌نها نه‌و پیا‌وانه ده‌گرێته‌وه: که جومعه‌یان له سه‌ر واجبه، که‌واته: نه‌گه‌ر دوو ئافه‌رت، یان دوو پێتو‌لر، یان ئافه‌ره‌تیک و پێتو‌لرێک - له‌و بۆی بانگ - مامله‌ له‌گه‌ل یه‌کتری بکه‌ن، یان هه‌ر کاریکی تر بکه‌ن حه‌پام نیه؟ چونکه جومعه‌یان له سه‌ر نیه، هه‌روه‌ها نه‌گه‌ر دوو پیا‌ویش - که جومعه‌یان له سه‌ر - بۆ جومعه بپۆن و له پێگه‌دا مامله‌ بکه‌ن، دیسان حه‌پام نیه؟ چونکه له‌ نوێژی جومعه نوا نه‌که‌وتون و فه‌رمانی ئایه‌ته‌که‌یان به‌جێ هه‌تاوه، به‌لام نه‌گه‌ر لایه‌نیک جومعه‌ی له سه‌ر بوو: وه‌کو پیا‌و، لایه‌نه‌که‌ی تریش له سه‌ری نه‌بو: وه‌کو ئافه‌رت، نه‌و کاته بۆ هه‌ردوو لا حه‌پامه: له‌و بۆی

وَيُكْرَهُ قَبْلَ الْأَذَانِ بَعْدَ الزَّوَالِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ.
(فصل) مَنْ أَذْرَكَ رُكُوعَ الثَّانِيَةِ أَذْرَكَ الْجُمُعَةَ فَيُصَلِّي بَعْدَ سَلَامِ الْإِمَامِ رُكْعَةً، وَإِنْ
أَذْرَكَ بَعْدَهُ فَأَتَتْهُ فَيَتِمُّ بَعْدَ سَلَامِهِ ظَهْرًا أَرْبَعًا، وَالْأَصَحُّ أَنَّهُ يَنْوِي فِي إِقْدَانِهِ الْجُمُعَةَ،

بانگی جومعه مامه له له گهال یه کتری بکن، چونکه نه میان ده بیته یارمه تیدهری نه وی تر بق
تاوانی بواکه وتن، هه روه که له سه رچاوه کاندای نه مه سه لانه پوون کرلونه وه.
(وَيُكْرَهُ) نه و کارو مامه له یه پرابر دوو ناپه سندنه (قَبْلَ الْأَذَانِ) پیتش بانگدان (بَعْدَ الزَّوَالِ) پاش
لادانی پوژ، واته: هاتنی کاتی نیوه پوژ (وَاللَّهُ أَعْلَمُ) به لام-پیتش هاتنی کاتی نیوه پوژ- له
پوژ یه مینی دا هیچ کارو هیچ مامه له یه که حه پام نیه و ناپه سندیش نیه، هه روه که له
(المجموع و) (مغنی) دا فهرموویانه.

﴿فصل: له باسی ویزاگه یشتنی نویژی جومعه﴾

(مَنْ أَذْرَكَ رُكُوعَ الثَّانِيَةِ) هه ر که سیک بگاته پوکووعی په کهه تی دوهم له پشت نیامیکی
به ده ستنویژ، تا سه لامدانه وهش له گهال نیامه که دا به رده وام بی، نه وه (أَذْرَكَ الْجُمُعَةَ)
ده گاته نویژی جومعه، واته: جومعه که ی له ده ست ناچی، که وایو: (فَيُصَلِّي بَعْدَ سَلَامِ
الْإِمَامِ رُكْعَةً) له دوی سه لامدانه وه ی نیام، مه نموومه که هه لده ستنیته وه- ته نها په کهه تیکی تر
ده کاو ته حیات ده خوینی نه و سه لام ده داته وه، پیغه مبه ر ﷺ ده فه رموی: ﴿مَنْ أَذْرَكَ رُكْعَةً مِنْ
الْجُمُعَةِ فَلْيَصِلْ إِلَيْهَا أُخْرَى﴾ رواه النسائي والدارقطني والحاكم بإسنادٍ صحيحة، هه ر که سیک
که یشته په کهه تیکی نویژی جومعه، با په کهه تیکی تریشی به دوی دا بکا.

به لام (وَإِنْ أَذْرَكَ بَعْدَهُ) نه گه ر پاش پوکووعی په کهه تی دوهم، مه نموومه که که یشته
نیامی جومعه (فَأَتَتْهُ) نویژی جومعه ی له ده ست ده چی، به به لگه ی نه و حه دیسه،
هه روه ها نه گه ر له پوکووعی په کهه تی دوهم میس مه نموومه که که یشته نیام، به لام تا
سه لامدانه وه له گهالی دا به رده وام نه بو- وه که نویژی نیامه که به تال بیی- له و حاله ته شدا
نویژی جومعه ی له ده ست ده چی، هه روه که له (تحفة) دا فهرموویته ی، له باسه که ی
داها تو شدا پوونی هه که ی نه وه، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

که وایو: له و دوو حاله ته دا (فَيَتِمُّ بَعْدَ سَلَامِهِ ظَهْرًا أَرْبَعًا) له پاش سه لامدانه وه ی نیام،
مه نموومه که هه لده ستنیته وه- هه ر به نیه ته که ی جومعه- چوار په کهه تی نیوه پوژ ته وایو
ده کاو نایه وی نیه تی نیوه پوژ بینن، چونکه (وَالْأَصَحُّ) به فهرمووده ی پاستر (أَنَّهُ) نه و
مه نموومه ی له دوی پوکووعی په کهه تی دوهم ده گاته نیامی جومعه (يَنْوِي فِي إِقْدَانِهِ
الْجُمُعَةَ) له کاتی نیقتیداش به نیامه که ی، واجبه: نیه تی نویژی جومعه بینن، نه که
نویژی نیوه پوژ، نیجا بزانه: له و مه سه له یه دا به مه تال ده گوتری: (صَلَّيْتُ مَا لَوَيْتُ، لَوَيْتُ
مَا صَلَّيْتُ) نویژم کرد نیه تم نه هینا، نیه تم هینا نویژم نه کرد.

وَإِذَا خَرَجَ الْإِمَامُ مِنَ الْجُمُعَةِ أَوْ غَيْرَهَا بِحَدَثٍ أَوْ غَيْرِهِ جَازَ الْإِسْتِخْلَافُ فِي الْأَظْهَرِ، وَلَا يَسْتَخْلَفُ لِلْجُمُعَةِ إِلَّا مُقْتَدِيًا بِهِ قَبْلَ حَدَثِهِ،

﴿ دانانی جیگری نیمام له ناو نویژدا ﴾

(وَإِذَا خَرَجَ الْإِمَامُ) ههه کاتیگ نیمام وازی میتاوهاته دهر (مِنَ الْجُمُعَةِ أَوْ غَيْرَهَا) له نویژی جومعه، یان له نویژه کانی تر (بِحَدَثٍ) هاتنه دهریشی به هوی بئ ده ستنویژی بوو: جیاوازی نیه بئ ده ستنویژه که ی: پیښ نویژدابه ستن بوو یو له بری چوبی، یان له ناو نویژدا بئ ده ستنویژ بئی (أَوْ غَيْرِهِ) یان به هوی شتیکی تر بوو: لهو شتانه ی نویژ به تال ده که ن، یان هه به بئ هیج هویک وازی له نیمامه تی میتا، له گشت نهو حاله تانه دا (جَازَ الْإِسْتِخْلَافُ) دروسته: نیمامه که جیگریگ بۆ خوی دابنئ تاکو نویژه که به مهئوموه کان تهواو بکا، هم بۆ مهئوموه کانیش دروسته: به ئامازه کردن یه کیگ له جی نیمامه که دابنئ و نویژی له پشت تهواو بکه ن (فِي الْأَظْهَرِ) له فهرمووده ی به میترتدا ﴿عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ﴾: كَانَ أَبُو بَكْرٍ ﷺ يُصَلِّي بِالنَّاسِ فَبَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَالنَّاسُ فِي الصَّلَاةِ، ثُمَّ اسْتَأْخَرَ أَبُو بَكْرٍ وَتَقَدَّمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَصَلَّى... ﴿الحديث رواه الشيخان، له کاتیگدا نیمامی (أَبُو بَكْرٍ) پیښنویژی بۆ خه ک ده کرد، هه له و کاته دا پیغه مبه ر ﷺ هاته مرگه وت، ئینجا نیمامی (أَبُو بَكْرٍ) کشاوه دواوه پیغه مبه ر ﷺ چوه پیښه وه له جی نیمامی (أَبُو بَكْرٍ) پیښنویژی کرد.

ههروه ها به لگه ی بئ ده ستنویژی نهو شتانه ی نویژ به تال ده که ن نهو بوو: ﴿که نیمامی (عمر)﴾ بریندار کرا، (عبدالرحمن بن عوف) ی له جی خوی دانان، ههروه که له به شه که ی کوتایي جه ماعه تدا هه دیسه که مان میتا.

ئینجا بزانه: نه کهر نیمامو مهئوموه کانیش جیگریگ دانه نئ، دروسته یه کیگ له خوی هه بیته جیگر، جا له بهر نهو هی جه ماعه ت به خوی سوننه ته، له هیج نویژگدا دانانی جیگر واجب نیه، ته نها له په کهه تی یه که می نویژی جومعه دا نه بئ، که واته: نه کهر نیمام له په کهه تی یه که می جومعه دا بئ ده ستنویژ بوو، یان نویژی به تال بوو هیج که سیکیش له خوی هه نه بوه جیگری نیمامه که، نهو کاته له سهر مهئوموه کان واجبه: جیگریگ به ئامازه کردن - دابنئ، تاکو جومعه که یان دروست بئی، ههروه که له سهر چاوه کاند ا فهرموویانه.

به لام (وَلَا يَسْتَخْلَفُ لِلْجُمُعَةِ) نه نیمامو نه نهوانی تریش نابئ هیج جیگریگ دابنئ بۆ تهواو کردن ی نویژی جومعه (إِلَّا مُقْتَدِيًا بِهِ) ته نها نهو جیگره نه بئ: که نویژی جومعه ی له پشت نیمامه که دابه ستنئ (قَبْلَ حَدَثِهِ) پیښ بئ ده ستنویژی بونی نیمامه که ی، به لام

وَلَا يُشْتَرَطُ كَوْنُهُ حَضَرَ الْخُطْبَةَ وَلَا الرُّكْعَةَ الْأُولَى فِي الْأَصَحِّ فِيهِمَا، ثُمَّ إِنْ كَانَ أَدْرَكَ
 الْأُولَى تَمَّتْ جُمُعَتُهُمْ، وَإِلَّا قُتِمَ لَهُمْ ذُوْنُهُ فِي الْأَصَحِّ، وَيُرَاعَى الْمَسْبُوقُ نَظْمُ
 الْمُسْتَخْلَفِ، فَإِذَا صَلَّى رُكْعَةً تَشْهَدُ وَأَشَارَ إِلَيْهِمْ لِإِفْئَارِ قُوَّةٍ أَوْ يَنْتَظِرُوا، وَلَا يَلْزَمُهُمْ
 اسْتِنَافُ نِيَّةِ الْقُدْوَةِ فِي الْأَصَحِّ،

(وَلَا يُشْتَرَطُ) به مرج داناندری (كَوْنُهُ حَضَرَ الْخُطْبَةَ) جیگره که ناماده‌ی خوتبه‌ی جمعه
 بوبی (وَلَا الرُّكْعَةَ الْأُولَى) هروه‌ها به مرج داناندری له په‌کعتی به‌که میش‌گه‌یشتبیته
 نیامه‌ک‌ی (فِي الْأَصَحِّ فِيهِمَا) له فرموده‌ی پاستر له هردو مه‌سه‌له‌کاندا.

(ثُمَّ) نینجا که له نویژی‌جومعه‌دا جیگرک داندا، تیبینی ده‌کری: (إِنْ كَانَ) نه‌گ‌ر
 جیگره‌که (أَدْرَكَ الْأُولَى) گه‌یشتبوه په‌کعتی‌به‌که‌م، واته: پیش له ده‌سجونی پوکووی
 په‌کعتی به‌که‌م ثیقیدای به نیامه‌که‌وه کردبو، نه‌وه (تَمَّتْ جُمُعَتُهُمْ) جومعه‌ی
 جیگره‌کو مه‌نموومه‌کان ته‌واو ده‌بی (وَإِلَّا) به‌لام نه‌گ‌ر جیگره‌که نه‌گه‌یشتبوه په‌کعتی
 به‌که‌م، وه‌ک له په‌کعتی‌دووم ثیقیدا بکا (قُتِمَ لَهُمْ) نه‌وه ته‌نجا جومعه‌ی مه‌نموومه‌کان
 ته‌واو ده‌بی، واته: که دوو په‌کعت‌ته‌کیان ته‌واو کردن، ته‌حیات ده‌خوینو نیه‌تی
 جیابونه‌وه دینو سه‌لام ده‌ده‌نه‌وه، یان چاوه‌پوانی جیگره‌که ده‌کن (ذُوْنُهُ) به‌لام
 جومعه‌ی جیگره‌که ته‌واو نابی، که‌وابو: چوار په‌کعتی نیوه‌پژ ته‌واو ده‌کا (فِي الْأَصَحِّ) له
 فرموده‌ی پاستردا.

(وَيُرَاعَى الْمَسْبُوقُ) جیگری‌دواکه‌وتوو، واجبه: بیاریزی (نَظْمُ الْمُسْتَخْلَفِ) پیزی نویژی
 جیگراوه‌که، واته: له سر جیگره‌که واجبه: به‌گویره‌ی پیزی نویژی نیامه‌جیگراوه‌که
 نویژه‌که بق مه‌نموومه‌کان ته‌واو بکا، نه‌ک به‌گویره‌ی پیزی نویژه‌که‌ی‌خوی، که‌وابو: (فَإِذَا
 صَلَّى رُكْعَةً) هر کاتیک په‌کعتیکی کرد (تَشْهَدُ) واجبه دانیشی بق ته‌حیات خویندن،
 چونکه کاتی ته‌حیاتی نیامه‌جیگراوه‌که‌یه (و) هر کاتیک مه‌لساوه تاکو نویژه‌که‌ی‌خوی
 ته‌واو بکا (أَشَارَ إِلَيْهِمْ) ناماژه بق مه‌نموومه‌کان ده‌کا (لِإِفْئَارِ قُوَّةٍ) تاکو نیه‌تی جیابونه‌وه
 بینو سه‌لام بده‌نه‌وه (أَوْ يَنْتَظِرُوا) یان چاوه‌پوانی بکن تا ته‌ویش نویژه‌که‌ی‌ته‌واو بکاو
 پیکه‌وه سه‌لام بده‌نه‌وه (وَلَا يَلْزَمُهُمْ) له سر مه‌نموومه‌کان واجب نیه (اسْتِنَافُ نِيَّةِ
 الْقُدْوَةِ) دووباره نیه‌تی ثیقیدا به جیگره‌که‌وه بینن (فِي الْأَصَحِّ) له فرموده‌ی پاستردا،
 چونکه جیگره‌که له پله‌ی جیگراوه‌که‌یه به‌گویره‌ی پیزی نه‌وی نیامه‌تی ده‌کا.

﴿ناگاداری﴾: نه‌وه‌ی‌پلربوو گشتی دهریاره‌ی ناو نویژ بوو، به‌لام نه‌گ‌ر نیامه‌که له دوی
 خوتبه‌ی‌جومعه به‌کیکی له جی‌تی‌خوی دانا: تاکو له سه‌ره‌تاوه نیامه‌تی نویژی جومعه بکا،
 نه‌وه‌ش درسته، به‌و مرجه‌ی جیگره‌که ناماده‌ی هردو خوتبه‌کان بوبی به‌ته‌لوی،

وَمَنْ زُوْجِمَ عَنِ السُّجُودِ فَأَمْكَنَهُ عَلَى إِنْسَانٍ فَعَلَ، وَإِلَّا فَالصَّحِيحُ أَنَّهُ يَنْتَظِرُ وَلَا يُسْمِيْ بِهِ، ثُمَّ إِنْ تَمَكَّنَ قَبْلَ رُكُوعِ إِمَامِهِ سَجَدَ، فَإِنْ رَفَعَ وَالْإِمَامُ قَائِمٌ قَرَأَ،

هر روزه ها دروسته: له ناو خوتبه كانيشدا جيگرتك دابني تاكلو خوتبه كان ته ولو بكا، بهو مرجعي جيگره كه گوئي له به شه گوتلوه كه بويي، هر وه كه له سرچاوه كاندا فرمويانه.

ئينجا بزانه: لهو هموو مه سه لانه ي پابريودا مرجه: نيمامه كه له سره وه ي ژماره ي چل بي، چونكه نه گهر ژماره ي چل به ويه وه ته ولو بي وواز له نويز، يان له خوتبه بيتي، نهو كاته جومعه ي گشتيان به تال ده بي، چونكه ژماره كه يان له چل پياو كه م بؤته وه، هر وه كه له (تحفة) دا پووني كر دؤته وه، له مرجعي چواره مي جومعه شدا پابرا.

﴿پالاه په سته ي ناو نويزي جومعه﴾

(وَمَنْ زُوْجِمَ عَنِ السُّجُودِ) هر كه سيك پالاه په سته ريگه ي سوجه ي ليگرتو نه يتواني له په كهعه تي به كه مدا سوجه بيا (فَأَمْكَنَهُ عَلَى إِنْسَانٍ) ئينجا بؤي گونجا له سر نه نداميكي ناده ميزا ديك، يان له سر شتيكي تر سوجه ده يكي ته ولو بيا (فَعَلَ) واجبه: له سر ناده ميزا ده كه، يان له سر شته كه سوجه بيا، بهو مرجعي له نالاوله نه ترسي ﴿عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: إِذَا اشْتَدَّ الزَّحَامُ فَلْيَسْجُدْ أَحَدُكُمْ عَلَى ظَهْرِ أَخِيهِ﴾ رواه البيهقي ياسناد صحيح، هر كاتيک پالاه په سته به ميز بوو، با هر به كيكتان له سر پشتي براي خزي سوجه بيا.

(وَإِلَّا) به لام نه گهر بؤي نه گونجا له سر هيچ شتيك سوجه بيا، يان نه گونجا به شيوه ي سوجه ده يكي ته ولو سوجه بيا (فَالصَّحِيحُ) فرموده ي راست (أَنَّهُ يَنْتَظِرُ) نهو نويز كه ره چاوه پوان ده كا تا بؤي ده گونجي (وَلَا يُسْمِيْ بِهِ) دروست نيه: به ناماژه كردن سوجه بيا، ئينجا سوننه ته نيمام خويندن ي په كهعه تي نووم دريژ بكا ته وه، تاكو نهو جوژه دواكه وتوانه ش وي پرا بگن (ثُمَّ) ئينجا نهو مه نموو مي سوجه ي په كهعه تي به كه مي نه بريوه (إِنْ تَمَكَّنَ) نه گهر بؤي گونجا سوجه كه ي بيا (قَبْلَ رُكُوعِ إِمَامِهِ) پيش نهو ي نيمامه كه ي برواته پوكووي په كهعه تي نووم (سَجَدَ) واجبه سوجه كه ي بيا، ئينجا كه مه نمومه كه سوجه ي په كهعه تي به كه م ده با، نيمامه كه ش له په كهعه تي نوومه دا چوار حاله تي هه نه:

حاله تي به كه م: (فَإِنْ رَفَعَ) نه گهر مه نمومه كه له سوجه ي په كهعه تي به كه م هه ساوهو (وَالْإِمَامُ قَائِمٌ) هيشتا نيمامه كه ي هر به پيوه بوو وده ستي به پوكووي نووم نه كر بو (قَرَأَ) واجبه: ده ست به فاتحه خويندن بكا، ئينجا نه گهر ته ولوي كرد، نهو له گه ل نيمامه كه ي ريك ده كه ويته وه نهو دواكه وتنه ش زباني نيه، به لام نه گهر ته ولوي نه كر بو نيمامه كه ي چوه پوكووي نووم، نهو كاته واجبه: وز له فاتحه بيتي و له گه ل نيمامه كه ي برواته پوكووي، كه واته: وه كه مه نمومي دواكه وتوو، نيمام فاتحه كه ي له سر لاده باو بهو پوكووه په كهعه تيكي ته ولوي بؤ ده نووسري، هر وه كه له سرچاوه كاندا فرمويانه.

أَوْ وَالْإِمَامَ رَاكِعٌ فَلَا صِحَّ يَرْكَعُ وَهُوَ كَمَسْبُوقٍ، فَإِنْ كَانَ إِمَامُهُ فَرَّغَ مِنَ الرُّكُوعِ وَلَمْ يُسَلِّمْ وَأَفْقَهُ فِيمَا هُوَ فِيهِ ثُمَّ صَلَّى رُكْعَةً بَعْدَهُ، وَإِنْ كَانَ سَلَّمَ فَأَتَتْ الْجُمُعَةُ، وَإِنْ لَمْ يُمَكِّنْهُ السُّجُودُ حَتَّى رَكَعَ الْإِمَامُ فَفِي قَوْلٍ يُرَاعَى نَظْمُ نَفْسِهِ،

حاله تي دووم: (أَنْ يَنْ كَ مَهْ نَمُو مَهْ كَهْ لَهْ سَوْجَدَهْ يْ پَهْ كَعَهْ تِي يَهْ كَهْ مَهْ لَسَاوَهْ) (وَالْإِمَامَ رَاكِعٌ) لَهْ كَاتَدَا نِي مَامَهْ كَهْ يْ لَهْ پَوَكُو عِي دُوومَهْ دَا بَوُو (فَالْأَصَحُّ) فَهَرْمُو دَهْ يْ پَاسْتَرِ تَهْ وَهِيَه: نَابِي فَاتِي حَهْ بَخُو يَنْتِي، بَهْ لَكُو (يَرْكَعُ) يَهْ كَسَرْ لَهْ گَهْ لَ نِي مَامَهْ كَهْ يْ پَوَكُو عِي دَهْ بَا (وَهُوَ) تَهْ مَهْ نَمُو مَهْ ش (كَمَسْبُوقٍ) وَهْ كَهْ مَهْ نَمُو مِي دَوَا كَهْ وَتَوَهْ، وَاتَه: تَهْ گَهْرْ لَهْ كَاتَهْ يْ نِي مَامَهْ كَهْ يْ لَهْ پَوَكُو عِدَا يَهْ، تَهْ وِيَشْ وَيْزَا بَغَا پِيَشْ مَهْ لَسَا نَهْ وَهْ يْ نِي مَامَهْ كَهْ يْ پَوَكُو عِي بِيَاوْ لَهْ پَوَكُو عَهْ كَهْ شَدَا خَوِي پَا بَغَرِي، تَهْ پَوَكُو عَهْ يْ بَهْ پَهْ كَعَهْ تِي كِي تَهْ وَاوْ بَوِي دَهْ ژَمِي رِدَرِي وَ نِي مَام فَاتِي حَهْ كَهْ يْ لَهْ سَهْرْ لَادَهْ بَاوْ جُو مَعَهْ كَهْ شِي تَهْ وَاوْ دَهْ بِي، مَهْ رَوَهْ كَهْ لَهْ (الشَّرْوَانِي) دَا فَهَرْمُو يَهْ تِي، لَهْ جَهْ مَاعَهْ تِي شَدَا پَرُو نْ كَرَاوَهْ.

حاله تي سِي يَهْ م: (فَإِنْ) تَهْ گَهْرْ - لَهْ كَاتَهْ يْ مَهْ نَمُو مَهْ كَهْ لَهْ سَوْجَدَهْ يْ پَهْ كَعَهْ تِي يَهْ كَهْ مَهْ لَسَاوَهْ - (كَانَ إِمَامُهُ فَرَّغَ مِنَ الرُّكُوعِ) نِي مَامَهْ كَهْ يْ لَهْ پَوَكُو عِي دُوومَهْ مَهْ لَسَا بَقُوَهْ، بَهْ لَامْ (وَلَمْ يُسَلِّمْ) مِي شَتَا سَهْ لَامِي نَهْ دَا بَقُوَهْ (وَأَفْقَهُ) تَهْ مَهْ نَمُو مَهْ ش لَهْ گَهْ لَ نِي مَامْ پَرِيكْ دَهْ كَهْ وِي، وَاتَه: وَهْ گَهْ لَ نِي مَامَهْ كَهْ يْ دَهْ كَهْ وِي (فِيمَا) لَهْ پَوَكُنَهْ دَا: كَهْ (هُوَ فِيهِ) نِي مَامْ تِي يَدَا يَهْ، جَا تَهْ وَهْ پَهْ كَعَهْ تَهْ كَهْ يْ دُوومَهْ يْ لَهْ دَهْ سَهْ تْ دَهْ چِي، كَهْ وَابُو: (ثُمَّ يُصَلِّي رُكْعَةً) نِي نَجَا مَهْ نَمُو مَهْ كَهْ پَهْ كَعَهْ تِي كِي تَر دَهْ كَا (بَعْدَهُ) لَهْ پَاشْ سَهْ لَامَدَا نَهْ وَهْ يْ نِي مَامْ لَهْ جِيَا تِي پَهْ كَعَهْ تَهْ دُوومَهْ مَهْ كَهْ.

حاله تي چَوَا رَهْ م: (وَإِنْ) تَهْ گَهْرْ - لَهْ كَاتَهْ يْ مَهْ نَمُو مَهْ كَهْ مَهْرْ لَهْ سَوْجَدَهْ يْ پَهْ كَعَهْ تِي يَهْ كَهْ مَهْ دَا بَوُو - (كَانَ سَلَّمَ) نِي مَامَهْ كَهْ يْ سَهْ لَامِي دَا بَقُوَهْ (فَأَتَتْ الْجُمُعَةُ) جُو مَعَهْ يْ مَهْ نَمُو مَهْ كَهْ دَهْ فَهْ وَتِي، چَوَنَكَهْ پَهْ كَعَهْ تِي كِي تَهْ وَلَوِي لَهْ گَهْ لَ نِي مَامَدَا نَهْ كَرِي دَهْ، كَهْ وَابُو: سَوْجَدَهْ كَهْ يْ تَهْ وَاوْ دَهْ كَاوْ يَهْ كَسَرْ مَهْ لَدَهْ سَهْ تِي تَهْ وَهْ چَوَا رَهْ پَهْ كَعَهْ تِي نِي وَهْ پَرُو تَهْ وَاوْ دَهْ كَا، بَهْ لَامْ تَهْ گَهْرْ لَهْ سَوْجَدَهْ يْ دُوومَهْ سَهْ رِي بَهْ رَزْ كَرِي دَهْ وَهْ، نِي نَجَا نِي مَامْ سَهْ لَامِي دَاوَهْ، تَهْ وَهْ جُو مَعَهْ يْ نَا فَهْ وَتِي؟ چَوَنَكَهْ پَهْ كَعَهْ تِي كِي تَهْ وَلَوِي لَهْ گَهْ لَ نِي مَامَدَا كَرِي دَهْ، كَهْ وَابُو: لَهْ دَوَا يْ سَهْ لَامَدَا نَهْ وَهْ يْ نِي مَامَهْ كَهْ يْ، تَهْ نَهَا پَهْ كَعَهْ تِي كِي تَر دَهْ كَا، مَهْ رَوَهْ كَهْ لَهْ سَهْ رَچَاوَهْ كَا نَدَا فَهَرْمُو يَانَهْ.

نِي نَجَا بَزَانَه: تَهْ وَهْ يْ پَا بَرِي دُوو، دَهْ رِيَا رَهْ يْ تَهْ مَهْ نَمُو مَهْ بَوُو: كَهْ پِيَشْ پَوَكُو عِي نِي مَامَهْ كَهْ يْ بَوِي بَغُو نَجِي سَوْجَدَهْ بِيَا، بَهْ لَامْ (وَإِنْ لَمْ يُمَكِّنْهُ السُّجُودُ) تَهْ گَهْرْ مَهْ نَمُو مَهْ كَهْ بَوِي نَهْ گُو نَجَا سَوْجَدَهْ يْ پَهْ كَعَهْ تِي يَهْ كَهْ مَهْ بِيَا (حَتَّى رَكَعَ الْإِمَامُ) تَا نِي مَامَهْ كَهْ يْ دَهْ سَهْ تِي بَهْ پَوَكُو عِي پَهْ كَعَهْ تِي دُوومَهْ كَرْد (فَفِي قَوْلٍ) لَهْ فَهَرْمُو دَهْ يَهْ كِي بِي مِي زَدَا: (يُرَاعَى نَظْمُ نَفْسِهِ) پِي زِي

وَالْأَظْهَرُ أَنَّهُ يَرْكَعُ مَعَهُ، وَيُحْسِبُ رُكُوعَهُ الْأَوَّلَ فِي الْأَصْحِ، فَرَكْعَتُهُ مُلَفَّقَةٌ مِنْ رُكُوعِ الْأَوَّلَى وَسُجُودِ الثَّانِيَةِ، وَيُذْرِكُ بِهَا الْجُمُعَةَ فِي الْأَصْحِ، فَلَوْ سَجَدَ عَلَى تَرْتِيبِ نَفْسِهِ عَالِمًا بِأَنَّ وَاجِبَةَ الْمُتَابَعَةِ بَطَلَتْ صَلَاتُهُ، وَإِنْ نَسِيَ أَوْ جَهِلَ لَمْ يُحْسِبْ سُجُودَهُ الْأَوَّلَ، فَإِذَا سَجَدَ ثَانِيًا حُسِبَ، وَالْأَصْحُ إِذْرَاكَ الْجُمُعَةَ بِهَذِهِ الرُّكْعَةِ إِذَا كَمَلْتَ

نویزه که ی خوی ده پاریزی و سوجه ده باو شوین نیامه که ی ناکه وی، به لام (وَالْأَظْهَرُ) فرموده ی به میتر نه میه: (أَنَّهُ) نو مه نمومه پیزی نویزه که ی خوی ناپاریزی و سوجه نابا، به لکو (يَرْكَعُ مَعَهُ) هه لده سستیته وه له گال نیامه که ی پوکووع ده با، به لام نه م پوکووعه ی بؤ به پوکنی نویژ ناز میترسی؟ چونکه له پیزی خوی دا نه کرلوه و ته نها بؤ شوینکه وتنی نیامه که ی بووه، به لام (وَيُحْسِبُ رُكُوعَهُ الْأَوَّلَ) پوکووعی په که متی به که می بؤ به پوکن ده ژ میترسی (فِي الْأَصْحِ) له فرموده ی راستردا، چونکه نه ویان له پیزی خوی دا کرلوه، که وایو! (فَرَكْعَتُهُ) په که مته که ی مه نموم (مُلَفَّقَةٌ) لیکندرلوه (مِنْ رُكُوعِ الْأَوَّلَى) له پوکووعه که ی په که متی به که مو (وَسُجُودِ الثَّانِيَةِ) له سوجه کانیه که متی بووه م (وَيُذْرِكُ بِهَا الْجُمُعَةَ) به و په که مته لیکندرلوه ده گاته نویژی جومعه و جومعه ی له ده ست ناچئ (فِي الْأَصْحِ) له فرموده ی راستردا، که وایو: له نوای سه لامدانه وه ی نیام هه لده سستیته و ته نها په که متی کی تر ده کا، هه روه که له (المجموع) دا فرموده ی ته.

(فَلَوْ سَجَدَ) جا نه گهر نو مه نمومه به قه سدی سوجه ی برد (عَلَى تَرْتِيبِ نَفْسِهِ) له سه ر پیزی نویزه که ی خوی، واته: هه لته ستاوه له گال نیامه که ی پوکووع ببا (عَالِمًا) مه نمومه که ش زانا بوو و ده یزانی (بِأَنَّ وَاجِبَةَ الْمُتَابَعَةِ) واجبی وی نه وه یه: شوین نیامه که ی بکه وی (بَطَلَتْ صَلَاتُهُ) نویزه که ی به تال ده بی، چونکه به گویره ی شرع له شوینی پوکووعا به قه سدی سوجه ی برده.

به لام (وَأِنْ نَسِيَ) نه گهر له بیری کردبو (أَوْ جَهِلَ) یان نه یزانی واجبه شوین نیامه که ی بکه وی و پوکووع ببا، بؤی سوجه ی برد، نه وه نویزه که ی به تال نابئ، به لام (لَمْ يُحْسِبْ سُجُودَهُ الْأَوَّلَ) نو دوو سوجه ی جاری به که م- که له پیزی نویژی خوی دا کردنی- بؤی به پوکنی نویژ ناز میترسی، چونکه به گویره ی شرع له شوینی خوی دا نه کرلوه (فَإِذَا سَجَدَ ثَانِيًا) ئینجا که جاری دووه سوجه ی برد، واته: هه لساوه و فاتحه و پوکووعی کی تری ته لوو کردن و سوجه ی برد (حُسِبَ) نه وه ی بؤ به پوکن ده ژ میترسی و ده خریتته پال په که متی به که م، واته: به و سوجه یه په که مته که ی ته لوو ده بی.

ئینجا (وَالْأَصْحُ) فرموده ی راستر: (إِذَا كَمَلْتَ الْجُمُعَةَ) نو مه نمومه ده گاته نویژی جومعه (بِهَذِهِ الرُّكْعَةِ) به و په که مته: که به سوجه ی جاری دووه ته لوو کرلوه (إِذَا كَمَلْتَ

السَّجْدَتَانِ قَبْلَ سَلَامِ الْإِمَامِ، وَلَوْ تَخَلَّفَ بِالسُّجُودِ نَاسِيًا حَتَّى رَكَعَ الْإِمَامُ لِلثَّانِيَةِ رَكَعَ مَعَهُ عَلَى الْمَذْهَبِ.

(بَابُ صَلَاةِ الْخَوْفِ)

هِيَ أَلْوَاغٌ: الْأَوَّلُ: يَكُونُ الْعَدُوُّ فِي الْقِبْلَةِ فَيَرْتُبُ الْإِمَامُ الْقَوْمَ صَفَيْنِ وَيُصَلِّي بِهِمُ السَّجْدَتَانِ) بهو مهرجی همدوو سجده کانی جاری دودهی تهولو بین (قبل سلام الإمام) پیش نهوهی نیامه که سلام بداتهو.

جا بزانه: نهوهی پابردوو، گشتی دهریارهی دواکهوتنی به هوی پالهپسته بوو، همدوهها (وَلَوْ تَخَلَّفَ بِالسُّجُودِ) نهگرمه نمود به سجدهی پهکعتی پهکهم له نیامه کهی دواکهوت (نَاسِيًا) له حاله تیگدا: که له بیرى کردبو سجده بیا، یان به هوی نهخوشی، یان سستی دواکهوتبو و سجدهی نهبرد (حَتَّى رَكَعَ الْإِمَامُ) تا نیامه که پوکووعی برد (لِلثَّانِيَةِ) بۆ پهکعتی دودهم، نهوه (رَكَعَ مَعَهُ) واجبه: ههلسیتتهوه لهگهل نیامه کهی دا پوکووع بیا (عَلَى الْمَذْهَبِ) له سهر فهرموده پاستی مزمهه، نینجا که له دواى فاتیهو پوکووعی پهکعتی دودهم سجدهی برد، بهو سجدهیه پهکعتی پهکهمی بۆ تهولو دهبی و دهگاته نویژی جومعه، کهوابو: له دواى سه لامدانهوهی نیام هه لده سیتتهوه پهکعتی تر دهکا.

نینجا بزانه نهو پالهپسته دواکهوتنه له گشت نویژه کانی تریشدا دیته جی، بهلام چونکه له نویژی جومعه دا زیاتر پوو دهاداو لقی زیاتری لی بلاوه بیتهوه، بۆیی له باسی جومعه دا باس کراوه، همدوه که له سهرچاوه کانداهرموویانه. وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ وَالْعَمَلُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

﴿بَابُ صَلَاةِ الْخَوْفِ: بَاسِ چُونیه تی نویژی ترس﴾

بزانه: نویژی کاتی ترس همدوه کو کاته کانی تره: له پوکنه کان و له مهرجه کان و له سوننه ته کانداه، بهلام چند شتیکی تاییه تی له نویژی کاتی ترسدا هیه لهو حاله تی به جماعت دهکری: لیتره دا باس دهکری و له کاته کانی تره پښه یان نادرئ (هی) نویژه کانی ترس (أَنَوَاعٌ) شانزه جوړی هه نه، له قورنانون له هه پیدسا بهلگه یان هیهو نیامی (الشافعی) سئ جوړی لی هه لبراردون و به دریزی قسه ی لی کردبون، بهلام له (منهاج) دا جوار جوړ گوتراون:

(الْأَوَّلُ) جوړی پهکهمی نویژی ترس نه مهیه: (يَكُونُ الْعَدُوُّ فِي الْقِبْلَةِ) دوزمن له لای قیله بیرو هیچ شتیکی نه بیته په رده له نیوان له شکرى موسلمانان و دوزمنه که دا (فَيَرْتُبُ الْإِمَامُ الْقَوْمَ صَفَيْنِ) نیامی نویژه مه نموده کان دهکاته دود پیزو پیکه و نویژیان پی داده به ستن (وَيُصَلِّي بِهِمْ) نویژه به همدوو پیزه کان دهکا، تا همدوویان پیکه وه له پوکووعی پهکعتی پهکهم

فَإِذَا سَجَدَ سَجْدَ مَعَهُ صَفٌّ سَجْدَتَيْهِ وَحَرَسَ صَفٌّ فَإِذَا قَامُوا سَجَدَ مَنْ حَرَسَ وَلَحِقُوهُ،
وَسَجَدَ مَعَهُ فِي الثَّانِيَةِ مَنْ حَرَسَ أَوَّلًا وَحَرَسَ الْآخَرُونَ، فَإِذَا جَلَسَ سَجَدَ مَنْ حَرَسَ
وَتَشَهَّدَ بِالصَّفِّينِ وَسَلَّمْ، وَهَذِهِ صَلَاةُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، بِعُسْفَانَ، وَلَوْ حَرَسَ فِيهِمَا فِرْقَتَا
صَفٌّ جَارَ، وَكَذَا فِرْقَةٌ فِي الْأَصَحِّ. الثَّانِي: يَكُونُ فِي غَيْرِهَا فَيُصَلِّي مَرَّتَيْنِ كُلُّ مَرَّةٍ بِفِرْقَةٍ،

هه‌لده‌ستنه‌وه، ئینجا (فَإِذَا سَجَدَ) هه‌ر کاتیک ئیمامه‌که له په‌که‌ته‌یه‌که‌مدا سوجده‌ی برد
(سَجَدَ مَعَهُ صَفٌّ سَجْدَتَيْهِ) پیزی‌یه‌که‌م له‌گه‌ل ئیمامه‌که‌دا هه‌ربوو سوجده‌کان ده‌باو (وَحَرَسَ
صَفٌّ) پیزی‌دووهمیش له‌هه‌لسانه‌وه‌ی پوکووعدا ده‌میتیتسه‌وو چاودیری نوژمن ده‌کا، ئینجا
(فَإِذَا قَامُوا) هه‌ر کاتیک ئیمام و پیزی‌یه‌که‌م له‌سوجده‌هه‌لسانه‌وه (سَجَدَ مَنْ حَرَسَ) نه‌و کاته
پیزی‌دووهم - که‌ چاودیری‌نوژمنی کربو - سوجده‌ ده‌باو (وَلَحِقُوهُ) له‌ پلوه‌ستانی
په‌که‌ته‌ی‌دوهم ده‌گه‌نه‌وه ئیمام، تاکو گشتیان پیکه‌وه فاتیمه بخوینن و پیکه‌وه بپوونه
پوکووع و پیکه‌وه له‌ پوکووع هه‌لبسته‌نه‌وه، ئینجا ئیمام ده‌پواته سوجده‌ی په‌که‌ته‌ی‌دوهم
(وَسَجَدَ مَعَهُ فِي الثَّانِيَةِ) له‌ په‌که‌ته‌ی‌دووهمدا له‌گه‌ل ئیمام سوجده‌ ده‌به‌ن (مَنْ حَرَسَ أَوَّلًا)
نه‌وانه‌ی له‌ په‌که‌ته‌ی‌یه‌که‌مدا چاودیری نوژمنیان کربو (وَحَرَسَ الْآخَرُونَ) مه‌ئومومه‌کانی
پیزه‌که‌ی‌تر - نه‌م جاره - له‌ پلوه‌ستانی پوکووعدا چاودیری ده‌که‌ن (فَإِذَا جَلَسَ) جا که‌ ئیمام
بۆ ته‌حیات دانیش (سَجَدَ مَنْ حَرَسَ) نه‌و کاته نه‌و پیزه‌ی چاودیری کربو سوجده‌ ده‌باو
(وَتَشَهَّدَ بِالصَّفِّينِ) پیکه‌وه ئیمام ته‌حیات به‌ هه‌ربوو پیزه‌کان ده‌خوینن و (وَسَلَّمْ) پیکه‌وه
سه‌لام به‌ هه‌ربوو پیزه‌کان ده‌داته‌وه.

(وَهَذِهِ) نه‌و شپه‌وه (صَلَاةُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ) شپه‌وه‌ی نوێی پیتعه‌مبه‌ر ﷺ بوو (بِعُسْفَانَ) له
گوندی (عوسفان)، گه‌ له‌ (صحيح مسلم) دا گیرپه‌راوه‌ته‌وه.

ئینجا بزانه: مه‌رج نیه مه‌ئومومه‌کانی پیزه‌که‌ گشتیان تیکرا چاودیری بکه‌ن، به‌لکو (وَلَوْ
حَرَسَ فِيهِمَا) نه‌گه‌ر چاودیری کرد له‌ هه‌ربوو په‌که‌ته‌کاندا (فِرْقَتَا صَفٌّ) دوو چین له‌ یه‌ک
پیزدا به‌ تۆبه‌ت (جَارَ) دروسته (وَكَذَا فِرْقَةٌ) هه‌روه‌ها دروسته: له‌ هه‌ربوو په‌که‌ته‌کاندا
ته‌نها یه‌ک چین - به‌ بئ تۆبه‌ت - چاودیری بکا (فِي الْأَصَحِّ) له‌ هه‌رمووده‌ی پاستردا، چونکه
مه‌به‌ستی چاودیری‌کردن دیته‌ جئ، ئینجا بزانه: نه‌گه‌ر نوێژه‌که له‌ دوو په‌که‌ته‌ش زیاتر
بئ، هه‌مان به‌یاری‌په‌ربووی بۆ ده‌درئ، هه‌روه‌که له‌ (تحفة) دا هه‌رموویه‌تی.

(الثَّانِي) جووری‌دووهمی نوێژی‌قرس نه‌مه‌یه: (يَكُونُ فِي غَيْرِهَا) نوژمن له‌ لایه‌کی‌تری
- جگه‌ له‌ قبيله - بئ، یان له‌ لای قبيله بئ، به‌لام په‌رده له‌ نێواندا هه‌بئ، له‌و‌حاله‌ته‌دا
ئیمام له‌شکره‌که ده‌کاته دوو کومه‌ل، ئینجا (فَيُصَلِّي مَرَّتَيْنِ) ئیمام دوو جار نوێژه‌که ده‌کا:
(كُلُّ مَرَّةٍ يَفِرَّقُو) هه‌ر جارێک به‌ پێشنوێژی بۆ کومه‌لێک، واته: کومه‌لێک چاودیری نوژمن

وَهَذِهِ صَلَاةُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بَطْنِ نَخْلٍ. أَوْ تَقِفُ فِرْقَةً فِي وَجْهِهِ وَيُصَلِّي بِفِرْقَةٍ رَكْعَةً فَإِذَا قَامَ لِلثَّانِيَةِ فَارْقَتُهُ وَأَتَمَّتْ وَذَهَبَتْ إِلَى وَجْهِهِ وَجَاءَ الْوَاقِفُونَ فَأَقْتَدَوْا بِهِ فَصَلَّى بِهِمُ الثَّانِيَةَ، فَإِذَا جَلَسَ لِلتَّشَهُدِ قَامُوا فَأَتَمُّوا ثَانِيَتَهُمْ

دهكاو كومه له كه تيريش نويزه كه به تهاوی له پشت نيمامه كه دهكا، نينجا كه سه لاميان دلو، نه م كومه له ده چيته به رامبه ر نوژمن بۆ چاوديري، كومه له چاوديره كه ش ديته وه و نيمامه كه نووياره نه نويزه به پيشنويزي بۆ نه وانيش دهكا، به لام نه م نويزه ي دووم بۆ نيمام به سونته داده ندری، هه روه كه له سه رچاوه كاندا هه رمويانه .

(وَهَذِهِ صَلَاةُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بَطْنِ نَخْلٍ) رواه الشيخان، نه وه ش شيوه ي نويزي پيغه مبه ر ﷺ بوو له (بَطْنِ نَخْلٍ): كه شويينيكه له خاكي (نجد).

نينجا بزانه: نه گه ر بگوئجي نيماميكي تر-كه نه م نويزه ي نه كرسي- پيشنويزي به كومه لي دووم بكا، نه وه خيرتره، نه وه ك نويزي واجب له پشت نه م نيمامه بكن: كه نويزيكي سونته دهكا، واته پيغه مبه ر ﷺ بۆي نه م جوړه نويزه ي كرد، چونكه سه حابه كان ﷺ دليان نه ده هات نويز له پشت كه سيكي تر بكن و پيغه مبه ريش ﷺ له نيوانياندا بي، هه روه كه له (تحفة) دا هه رمويه تي.

جوړي سني يه مي نويزي ترس نه مه يه: نوژمن له لايه كي تري-جگه له قيبله- بي، نينجا نيمام له شكره كه دهكا ته دوو كومه ل، نينجا: يان وهك جوړي دووم نوو جار پيشنويزيان بۆ دهكا (أَوْ) يان ته نها يهك جار نويزه كه دهكاو هه ر له نويزه دا پيشنويزي بۆ هه ر دوو كومه له كان دهكا، به م جوړه: (تَقِفُ فِرْقَةً فِي وَجْهِهِ) كومه ليك له يووي نوژمن ده وه ستي و چاوديري دهكا (وَيُصَلِّي بِفِرْقَةٍ رَكْعَةً) نيمامه كه ش په كهه تي يه كه م- به پيشنويزي- به كومه له كه ي تر دهكا، نينجا (إِذَا قَامَ لِلثَّانِيَةِ) هه ر كاتي ك نيمام بۆ په كهه تي دووم هه لساوه (فَارْقَتُهُ) نه م كومه له- به دل- نه تي جيا بوونه وه ديني و (وَأَتَمَّتْ) سه ريه خو نويزه كه ي ته واو دهكاو سه لام ده داته وه، نينجا (وَذَهَبَتْ إِلَى وَجْهِهِ) ده پواته به رامبه ر نوژمن و چاوديري دهكا، نيمامه كه ش له پاوه ستاني په كهه تي دووم دا هه ر چاوه پواني كومه له كه ي تر دهكا، جا نه وانه جيگه ي خويان ده گرن و (وَجَاءَ الْوَاقِفُونَ) نه وانه ش كه تا ئيستا له به رامبه ر نوژمن وه ستابون نه وانيش دين (فَأَقْتَدَوْا بِهِ) له په كهه تي دووم دا ئيقتيدا به نيمامه كه دهكه ن و نويزي له پشت داده به ستن (فَصَلَّى بِهِمُ الثَّانِيَةَ) جا نيمام په كهه تي دووم ميش- به پيشنويزي- بۆ نه وانيش دهكا (إِذَا جَلَسَ لِلتَّشَهُدِ) جا كه نيمامه كه بۆ ته حيات دانيشت (قَامُوا) نه وان بۆ په كهه تي دووم هه لده ستنه و پيوه و نيمامه كه ش له ته حياتدا چاوه پونيان دهكا (فَأَتَمُّوا ثَانِيَتَهُمْ) نه وانيش په كهه تي دووم ي خويان ته واو دهكه ن و

وَلَحَقُّهُ وَسَلَّم بِهِمْ، وَهَذِهِ صَلَاةُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بِذَاتِ الرَّقَّاعِ، وَالْأَصْحُ أَهْلًا أَفْضَلُ مِنْ بَطْنِ نَخْلٍ، وَيَقْرَأُ الْإِمَامُ فِي إِنْتِظَارِهِ الثَّانِيَةِ وَيَتَشَهَّدُ، وَفِي قَوْلٍ يُؤَخَّرُ لِتَلْحَقَهُ، فَإِنْ صَلَّى مَغْرِبًا فَبِفَرْقَةٍ رَكْعَتَيْنِ، وَبِالثَّانِيَةِ رَكْعَةً،

(وَلَحَقُّهُ) له تهحياتدا دهگه نه وه نيمامه که و تهحيات دهخويڼنو (وَسَلَّم بِهِمْ) نيمام له گه ل نه وان پيکه وه سه لام دهده نه وه.

(وَهَذِهِ صَلَاةُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بِذَاتِ الرَّقَّاعِ) رواه الشيخان، نه وه ش شيوه ي نويزي پيغه مبر ﷺ بوو له (ذَاتِ الرَّقَّاعِ) هر له خاكي (نجد)، جا (وَالْأَصْحُ) به فرموده ي پراستتر (أَهْلًا) نه وه جوړه ي سئيه م (أَفْضَلُ) خيرتره (مِنْ بَطْنِ نَخْلٍ) له جوړه يوه مې (بَطْنِ نَخْلٍ)، چونکه نه م جوړه ي سئيه م نويزي واجب له پشت سوننه تکرري تئ دا نيه و سوکتره و په کسانتره ؟ چونکه کومه ليک خيري (الله اکبر) ي نويزدا به ستني له گه ل نيمامدا وه ده ست ديني و کومه ليکيش خيري سه لامدانه وه ي له گه ل نيمامدا وه ده ست ديني.

که و ابو: له م جوړه ي سئيه مدا (وَيَقْرَأُ الْإِمَامُ) نيمام له په که ته ي دوه مدا فاتيحه و سورپتيکي دريژ دهخويڼي (فِي إِنْتِظَارِهِ الثَّانِيَةِ) له و حاله ته ي چاوه پواني کومه لي دوه م دهکا، تا کو وي پراگه ن (وَيَتَشَهَّدُ) هرو هاش تهحيات دهخويڼي و له دواي تهحيات دوعا دهکا، تا کومه لي دوه م په که ته ي دوه مې خويان ته ولو ده که ن (وَفِي قَوْلٍ) له فرموده يه کی بي ميژدا: له و چاوه پوانکرده دا زيرک دهکا، واته: فاتيحه و تهحيات ناخويڼي، به لکو (يُؤَخَّرُ) خويڼدني فاتيحه و تهحيات دوا ديخي (لِتَلْحَقَهُ) تا نه و کاته ي کومه لي دوه م ده يگاتني و له گه ل کومه له که دا دهخويڼي.

ئينجا بزانه: نه و نويزه ي ترس بق نه وه يه: گشتيان خيري جه ماعه تيان بگاتني، چونکه نه گه ر گشتيان نويزه که به ته نه اش بکه ن، هر دروسته، هروها پيوسته جه ماعه ته که ش له شوپنيکي وه هادا بکري: چه کی دوژمن نه يانگريته وه، هرو هک له زوري ي سه رچاوه کانداه فرموديانه.

هروها بزانه: نه وه دهرياره ي نويزي دوو په که ته ي بوو: وهک نويزي سبه يني و چوار په که ته ي کور تکراره، به لام (فَإِنْ صَلَّى مَغْرِبًا) نه گه ر هر به و جوړه ي سئيه م پيشنويزي مه غربيي کرد (فَبِفَرْقَةٍ رَكْعَتَيْنِ) دوو په که ته - به پيشنويزي - بق کومه ليک دهکا و (وَبِالثَّانِيَةِ رَكْعَةً) بق کومه لي دوه مېش په که ته يک - به پيشنويزي - دهکا، واته: په که ته يه که م دوه م - به پيشنويزي - بق کومه ليک دهکا و کومه له که تهحياتي يه که م له گه ل نيمامدا دهخويڼي، ئينجا که نيمام هه لساوه پيوه کومه له که - به دل - نيه تي جيا بوونه وه ديني و سه ري هخو نويزه که ي ته ولو دهکا و سه لام ده داته وه و ده پواته به رامبه ر دوژمن، ئينجا

وَهُوَ أَفْضَلُ مِنْ عَكْسِهِ فِي الْأَظْهَرِ، وَيَنْتَظِرُ فِي تَشْهَدِهِ أَوْ قِيَامِ الثَّالِثَةِ، وَهُوَ أَفْضَلُ فِي الْأَصَحِّ، أَوْ رُبَاعِيَّةٍ فَبِكُلِّ رَكْعَتَيْنِ، فَلَوْ صَلَّى بِكُلِّ فِرْقَةٍ رَكْعَةً صَحَّتْ صَلَاةُ الْجَمِيعِ فِي الْأَظْهَرِ، وَسَهُوُ كُلِّ فِرْقَةٍ مَحْمُولٌ فِي أَوْلَاهُمْ،

کومه‌لی یوه مېش دیو له پاره ستانی په کعته‌ی سنی‌یه‌دا نیقتیدا به نیامه‌که ده‌کا، نیامه‌که ش‌ئو په کعته‌ی سنی‌یه‌م به پیش‌نویژی بڼ‌ئو کومه‌له یوه‌مه ده‌کا، نیجا که نیام بڼ‌ ته‌حیاتی ناخیر دانیشت کومه‌له‌که ه‌لده‌ستوه پی‌وه نیامه‌که ش‌له ته‌حیاتی ناخیردا هر چاوه‌پوان ده‌کا، تا کومه‌له‌که دوو په کعته‌که‌ی تریش ته‌واو ده‌کاو له ته‌حیاتدا ده‌گاته‌وه نیامه‌که و پیک‌وه سه‌لام ده‌ده‌نه‌وه.

(وَهُوَ) ښو جوردی پابرا (أَفْضَلُ) خیرتره (مِنْ عَكْسِهِ) له پیچه‌وانه‌که‌ی که ده‌فه‌رموی: په کعته‌تیک به کومه‌لی په‌که‌م ده‌کاو دوو په کعته به کومه‌لی یوه‌م ده‌کا (فِي الْأَظْهَرِ) له فه‌رموود‌ی به هیژتردا (وَيَنْتَظِرُ) نیام چاوه‌پوانی کومه‌لی یوه‌م ده‌کا (فِي تَشْهَدِهِ) یان له ته‌حیاتی په‌که‌می‌دا (أَوْ قِيَامِ الثَّالِثَةِ) یان له پاره ستانی په کعته‌ی سنی‌یه‌دا (وَهُوَ أَفْضَلُ) چاوه‌پوانکردن له پاره ستاندا خیرتره (فِي الْأَصَحِّ) له فه‌رموود‌ی پاستردا.

(أَوْ رُبَاعِيَّةٍ) یان نه‌گه‌ر- به پیش‌نویژی- نویژیکی چوار په کعته‌ی کرد (فَبِكُلِّ رَكْعَتَيْنِ) دوو په کعته- به پیش‌نویژی- بڼ‌ هر کومه‌لیک له دوو کومه‌له‌که ده‌کا، واته: په کعته‌ی په‌که‌م و یوه‌م- به پیش‌نویژی- بڼ‌ کومه‌لی په‌که‌م ده‌کاو له دوا‌ی ته‌حیاتی په‌که‌م ښو کومه‌له‌به‌دل- نیه‌تی جیابوونه‌وه دینی‌و سه‌ریه‌خو نویژه‌که‌ی ته‌واو ده‌کاو سه‌لام ده‌داته‌وه ده‌چیته به‌رامبه‌ر دوژمن، نیامه‌که ش‌له پاره ستانی په کعته‌ی سنی‌یه‌دا هر چاوه‌پوان ده‌کا، تا کومه‌لی یوه‌م دیو نیقتیدا به نیام ده‌کاو دوو په کعته له پشت نیام ده‌کاو له‌گه‌ل نیام ته‌حیات ده‌خویتی، نیجا کومه‌له‌که ه‌لده‌ستیته‌وه نیامه‌که ش‌له ته‌حیات چاوه‌پوانیان ده‌کاو کومه‌له‌که ش‌ دوو په کعته‌که‌ی تر ته‌واو ده‌کاو ده‌گاته‌وه نیام و پیک‌وه سه‌لام ده‌ده‌نه‌وه.

(فَلَوْ صَلَّى بِكُلِّ فِرْقَةٍ رَكْعَةً) نه‌گه‌ر له نویژی چوار په کعته‌ی‌دا نیام له شکره‌که بکاته چوار کومه‌لو هر په کعته‌تیک- به پیش‌نویژی- بڼ‌ کومه‌لیک بکا (صَحَّتْ صَلَاةُ الْجَمِيعِ) نویژی گشتیان دروست ده‌بین (فِي الْأَظْهَرِ) له فه‌رموود‌ی به هیژتردا، ه‌روه‌ها له نویژی مه‌غریبیشدا دروسته: له شکره‌که بکاته سڼ‌ کومه‌لو هر په کعته‌تیک به پیش‌نویژی بڼ‌ کومه‌لیک بکا، ه‌روه‌ک له زږده‌ی سه‌رچاوه‌کاندا فه‌رموویانه.

(وَسَهُوُ كُلِّ فِرْقَةٍ) سه‌هووی هر کومه‌لیک له دوو کومه‌له‌که (مَحْمُولٌ فِي أَوْلَاهُمْ) له په کعته‌ی په‌که‌میاند‌ا نیام ه‌لیده‌گرئ، که‌واته: هیچ کومه‌لیک- به هو‌ی ښو سه‌هوود‌ی له په کعته‌ی

وَكَذَا ثَانِيَةُ الثَّانِيَةِ فِي الْأَصَحِّ لَا ثَانِيَةَ الْأُولَى، وَسَهْوُهُ فِي الْأُولَى يُلْحَقُ الْجَمِيعِ، وَفِي الثَّانِيَةِ لَا يُلْحَقُ الْأُولَيْنِ، وَيُسْنُ حَمْلُ السَّلَاحِ فِي هَذِهِ الْأَنْوَاعِ، وَفِي قَوْلٍ يَجِبُ.

یه که می‌دا کرد و یه تی - نابین سوجه دی سه هوو بیه، چونکه له کاتی سه هوو ده که له حالتی ثیقیدادا بونه (وَكَذَا ثَانِيَةُ الثَّانِيَةِ) ههروهه سه هووی ره که تی دووه می کومه له که ی دووه نه ویش نیمام هه لیده گری (فِي الْأَصَحِّ) له فره مووده ی راستردا، چونکه هیشتا هه له حالتی ثیقیدادانه و نیمام له ته حیاتدا چاره پوانیان ده کا (لَا ثَانِيَةَ الْأُولَى) به لام سه هووی ره که تی دووه می کومه له که ی یه که م نیمام هه لینا گری، چونکه له دوا نیه تی جیابونه وه سه هوویان کردوه له حالتی ثیقیدادا نه بو، که وایو: بۆ خۆیان سوجه دی سه هوو ده بن.

(وَسَهْوُهُ فِي الْأُولَى) سه هووی نیمام له ره که تی یه که مدا (يُلْحَقُ الْجَمِيعِ) ده گاته گشتیان، وات: نه گه نیمام له ره که تی یه که می دا سه هووی کرد، سوننه ته: کومه لی یه که م پیش سه لامدانه وهی خوی سوجه دی سه هوو بیا، کومه لی دووه میش له گه ل نیمام سوجه دی سه هوو ده با (وَفِي الثَّانِيَةِ) سه هووی نیمام له ره که تی دووه مدا (لَا يُلْحَقُ الْأُولَيْنِ) ناگاته مه نمووه کانی کومه لی یه که م، چونکه پیش سه هوو کردنی نیمام نیه تی جیابونه وه یان هیتاوه، به لام ده گاته کومه لی دووه م، که وایو: له گه ل نیمامدا سوجه دی سه هوو ده بن.

(وَيُسْنُ) سوننه ته: بۆ نه و که سه ی نوژی ترس ده کا (حَمْلُ السَّلَاحِ) چه ک هه لبرگری (فِي هَذِهِ الْأَنْوَاعِ) له هه سیک جوړه که ی نوژی ترسدا (وَفِي قَوْلٍ) له فره مووده یه که دا (يَجِبُ) واجبه: له نوژی ترسدا چه ک هه لبرگری، چونکه خوی گه وړه ده فره موی: ﴿فَلْتَقُمْ طَائِفَةً مِنْهُمْ مَعَكَ وَلِيَأْخُذُوا أَسْلِحَتَهُمْ﴾ با کومه لیکي سه حابه کان له گه ل تودا پابوه ستن نوژی بکه نه و چه که که ی خویان به ده سته و بگرن. به لام فره مووده ی به هیز نه و فره مانه ی به سوننه ت داناه.

نینجا بزانه: مه رجه: چه که که پاک بئو پڼگه ی هپج پوکنیکي نوژی نه گری، چونکه نه گه ر چه که که پیس بوبی، یان پڼگه ی پوکووع، یان سوجه بگری، نه و کاته هه لگرتنی هه پامه و نوژی به تال ده کا، ههروهه ناپه سنده: هه لگرتنی نه و جوړه چه که ی نوژی که ره کانی تر نازار ده دا.

ههروهه بزانه: نه گه ر مه ترسی شکانو له ناوچوون هه بی، نه و کاته چه ک هه لگرتن واجبه و دانانی هه پامه، به لام نه گه ر مه ترسی نه بو، نه و کاته دانانی ناپه سنده، جامه به ست له هه لگرتنی چه ک - له نوژی ترسدا - نه و یه: به ناسانی دهستی بگاتن، که وایو: جیابازی نیه به شانیه وه بی، یان له به ردهستی دابن، ههروهه له سه رچاوه کاندایوونیان کردوته وه.

الرَّابِعُ: أَنْ يَلْتَحِمَ الْقِتَالُ أَوْ يَشْتَدَّ الْخَوْفُ فَيُصَلِّيَ كَيْفَ أَمَكَنَ رَاكِبًا وَمَاشِيًا، وَيُعْذَرُ فِي تَرْكِ الْقِبْلَةِ وَكَذَا الْأَعْمَالُ الْكَثِيرَةُ لِحَاجَةٍ فِي الْأَصَحِّ، لَا صِيَّاحٍ، وَيُلْقِي السَّلَاحَ إِذَا دُمِيَ، فَإِنْ عَجَزَ أَمْسَكَهُ، وَلَا قَضَاءَ فِي الْأَظْهَرِ.

(الرَّابِعُ) چواره مین جوړی نویژی ترس نه مه په: که له حاله تی ترسی به هیژدا ده کړی: وهک (أَنْ يَلْتَحِمَ الْقِتَالُ) جهنگاوه رهکان له جهنگدا له گهال نوژمن تیکه ل بېنو نه گونجی واز له جهنگ بېنن (أَوْ يَشْتَدَّ الْخَوْفُ) یان ترس زور به هیژ بېی و بترسین- نه گهر بېنه دوو کژمه ل- نوژمن هیژش بکاته سهریان، که وایو: له و حاله ته دا (فَيُصَلِّي) واجبه: گشت که سیک نویژه واجبه کان بکا (كَيْفَ أَمَكَنَ) به هر چونی تییکی بگونجی: (رَاكِبًا) به سواری و (وَمَاشِيًا) به پیاده یی، واته: له و حاله تانه دا دروست نیه: نویژه که له کاتی خوی دوا بیخی، هه روه که له سرچاوه کانداهرموویانه، چونکه خوای گوره ده فهرمووی: ﴿فَإِنْ خِفْتُمْ فِرْجَالًا أَوْ رُكْبَانًا﴾. قَالَ ابْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا فِي تَفْسِيرِهَا: (مُسْتَقْبَلِي الْقِبْلَةِ وَغَيْرَ مُسْتَقْبَلِيهَا) رواه البخاري، نه گهر ترسان، نویژه که تان بکن به پیاده یی، یان به سواری، جا پووتان له قبيله بی، یان نا.

ثینجا هر به به لگهی ثایه ته که (وَيُعْذَرُ) جهنگاوه عوزی ده دریتنی (فِي تَرْكِ الْقِبْلَةِ) له واز لپی پنانی قبيله دا، واته: نه گهر به هوی جهنگ نه یتوانی پوو له قبيله بکا، نویژه که ی دروست ده بی، هرچه ند له حاله تی نویژدابه ستو و پوکو و و سوجه شدا پوو له قبيله نه کا، هه روه که له زوری ه سرچاوه کانداهرموویانه (وَكَمَا الْأَعْمَالُ الْكَثِيرَةُ) هه روه ها عوزی ده دریتنی له کرداره زوره کانداه: وهک لیدان و چهک هاویشتن و غاردان و نه و جوړه کردارانه (لِحَاجَةٍ) به هوی پتویستی جهنگ (فِي الْأَصَحِّ) له فهرمووده ی راستردا، واته: نه گهر نه و کرده وه زورانه ی به هوی پتویستی جهنگ نه بون، نویژه که ی به تال ده بی، هه روه که له سرچاوه کانداهرموویانه.

(لَا صِيَّاحٍ) به لام عوزی نادریتنی له نه عره ته لیدان و هاوارکردن و قسه کردن، واته: هر یه کیک له واته نه گهر به قسه دی بی و دوو پیی لی ناشکرا بېی، نویژه که ی به تال ده کن، هه روه که له سرچاوه کانداهرموویانه.

(وَيُلْقِي السَّلَاحَ) واجبه: جهنگاوه چه که که ی دابنی (إِذَا دُمِيَ) هر کاتی که چه که که ی خویناوی بو، یان به پیسیه کی تر پیس بو: خوینه که و پیسیه که ش له بهر زوری لیان نه ده بوردا (فَإِنْ عَجَزَ) به لام نه گهر توانای دانانی نه بو؟ چونکه ناچار بو هه لیبگری (أَمْسَكَهُ) چه که پیسبووه که ی به ده ستیه وه ده گری و نویژه که ی ده کا (وَلَا قَضَاءَ) نوویاره کردنه وهشی له سهر نیه (فِي الْأَظْهَرِ) له فهرمووده ی به هیژ تردا، به لام له سرچاوه کانداه پشنتیان به م

وَأَنَّ عَجَزَ عَنْ رُكُوعٍ أَوْ سُجُودٍ أَوْ مَأْ وَالسُّجُودَ أَخْفَضَ، وَلَهُ ذَا التَّوَعُّ فِي كُلِّ قِتَالٍ
وَهَزِيمَةً مُبَاحِينَ، وَهَرَبَ مِنْ حَرِيقٍ وَسَيْلٍ وَسَيْحٍ، وَغَرِمَ عِنْدَ الْإِغْسَارِ وَخَوْفٍ حَبْسِهِ،
وَالْأَصْحُ مَنَعَهُ لِمُحَرِّمٍ خَافَ قُوَّتَ الْحَجِّ،

فهرموده به نه بستوه، به لکو نه فهرموده یان به به هیتر داناو: که به هوی نهو پیسیه
دو باره کردنه وهی نویژه که واجبه، چونکه مهرجی پاکری ناتو له.

(وَأَنَّ عَجَزَ عَنْ رُكُوعٍ أَوْ سُجُودٍ) نه گهر جه نگاوه ده که توانای نه بو پوکووع، یان سوجه بیا
(أَوْ مَأْ) واجبه: ناماژه به پوکووع و سوجه بکا (وَالسُّجُودَ أَخْفَضَ) واجبه: سوجه ده کی
نزمتر بکا له پوکووعه کی.

(وَلَهُ) بۆ نویژ که دروسته: (ذَا التَّوَعُّ) نهو جوړه نویژه ی چواره م بکا: که له حاله تی ترسی
به هیژدا ده کری (فِي كُلِّ قِتَالٍ) له حاله تی گشت جه نگیلو (وَهَزِيمَةً) گشت به زینیك
(مُبَاحِينَ) که جه نکه که به زینه که هر دو کیان حاله لال بن: وهك به رگری کردن له نایینو
مالو ناموس، جه ننگ له دئی پیکرو هه لکه پاره کان له دهوله تی نیسلامی پاسته قینه،
هه روه ها به زینی موسلمانان له به رده م له شکرکی سی هه ندی خو یان، یان زیاتر، که واته:
نه گهر جه نکه که، یان به زینه که حاله لال نه بو نهو جوړه نویژه دروست نیه: وهك جه ننگ له
دئی موسلمانان به ناهق، یان جه نگی عه شیرت و گرو هه کان به هوی پره گز به رستی و
ده مارگری، یان به زینی موسلمانان له به رده م له شکرکی دو هه ندی خو یان، یان که متر،
هه روهك له (المجموع) دا فهرموویه تی.

(وَهَرَبَ) هه روه ها نهو جوړه نویژه ی چواره می بۆ دروسته له حاله تی هه لاتندا: (مِنْ حَرِيقٍ)
له ترسی سووتانو (وَسَيْلٍ) لافاو و (وَسَيْحٍ) پرنده و سته مکارو (وَعَرِمَ) خاوه ن قهرز (عِنْدَ
الْإِغْسَارِ) که نه بووی بی و قهرزه که ی پین نه دریته وهو (وَخَوْفٍ حَبْسِهِ) بشترسی به ند
بکری، واته: نهو جه نگاوه رو به زیو و هه لاتوانه ی پرابردو، چون بویان بگونجی نویژه
واجبه که یان ده که نهو ناماژه به پوکووع و سوجه ده که نهو به پښه کی خو یاندا پاره که نه،
جا نه گهر نه گونجا، دروسته پوو له قبیله نه که نهو هیچیان دو باره کردنه وهی نویژه که یان
له سهر نیه، هه روهك له سهر چاوه کانداهه فرموویانه.

(وَالْأَصْحُ) فهرموده ی پاسترا (مَنَعَهُ) نهو جوړه نویژه ی چواره م قه ده غه یه و دروست نیه:
(لِمُحَرِّمٍ) بۆ نهو حاجیه ی نیحرامی به ستوه له کاتی نویژی عیشادا ده پواته عه رپه و
(خَافَ قُوَّتَ الْحَجِّ) ده ترسی حه جه که ی بفه وتی، چونکه نه گهر له شوینیک بوه ستی و
نویژی عیشا بکا فریای وه ستانی (عرفة) ناکه وئی، که واته: واجبه: نویژه که ی دوا بخاو به
په له پواته (عرفة)، چونکه قه زا کردنه وهی نویژ ناسانتره له قه زا کردنه وهی حه ج،
هه روهك له سهر چاوه کانداهه فرموویانه.

وَلَوْ صَلَّوْا لِسَوَادٍ ظَنُّوهُ عَدُوًّا فَبَانَ غَيْرُهُ قَضَوْا فِي الْأَظْهَرِ.
(فَصَلَ) يَحْزُمُ عَلَى الرَّجُلِ اسْتِعْمَالُ الْحَرِيرِ بِقَرَشٍ وَغَيْرِهِ، وَيَحِلُّ لِلْمَرْأَةِ لُبْسُهُ،
وَالْأَصَحُّ تَحْرِيمُ اقْتِرَاشِهَا، وَأَنَّ لِلْوَلِيِّ الْإِبَاسَةَ الصَّبِيَّ، قُلْتُ: الْأَصَحُّ حِلُّ اقْتِرَاشِهَا وَبِهِ
قَطَعَ الْعِرَاقِيُّونَ وَغَيْرُهُمْ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَيَجُوزُ لِلرَّجُلِ لُبْسُهُ لِلضَّرُورَةِ كَحَرِّ وَبَرْدٍ
مُهِلِّكَيْنِ أَوْ فُجَاءَةِ حَرْبٍ وَلَمْ يَجِدْ غَيْرَهُ،

(وَلَوْ صَلَّوْا) نه گه ر نهو جوړه نوږدهی چواره میان کرد (لِسَوَادٍ) له ترسی په شایه تیه ک:
وه کو کومه له ولایغیک، یان کومه له دره ختیکیان بینو (ظَنُّوهُ عَدُوًّا) واتیگه یشتن
په شایه تیه که دوږمنه (فَبَانَ خَلْفُهُ) جا ناشکرا بوو: دوږمن نه بو (قَضَوْا) واجبه: نوږده که
دووباره بکه نه وه (فِي الْأَظْهَرِ) له فرموده ی به میژتړدا، چونکه له راستی دا هیچ ترسیک
نه بو وه نه وان به هله دا چوونه.

﴿فَصَلَ: له باسی جل و بهرگ﴾

(يَحْزُمُ عَلَى الرَّجُلِ) له پیاوی بالغ هرپامه (اسْتِعْمَالُ الْحَرِيرِ) ناوریسم به کار بیتنی: (بِقَرَشٍ)
وه ک به پاخستن به کاری بیتنی بؤ له سه ر خه وتنو دانیشتن (وَعَيْرِهِ) هه روه ما
به کاره یتانی تریش: وه ک بیکاته بهرگ، یان شتی پی داپوشی.

(وَيَحِلُّ لِلْمَرْأَةِ لُبْسُهُ) بؤ نافره ت حلاله: بهرگی ناوریسم ده بهر بکا، به به لگه ی (اجماع)،
چونکه پیغه مپه ر ﷺ ده فرموی: ﴿إِنَّ هَذَيْنِ - أَيْ الذَّهَبَ وَالْحَرِيرَ - حَرَامٌ عَلَى ذُكُورِ أُمَّتِي﴾
و فی روایه: ﴿حِلٌّ لِّلنِّسَاءِ﴾ رواه أصحاب السنن بسند صحیح، به کاره یتانی زږپو ناوریسم له
نیږینه ی توږمه تم هرپامه بؤ نافره تانی توږمه تم حلاله.

نیجا بږانه: باسی هرپامی زږپو بؤ پیاوان، له زه کاتی زږپو زیودا پوون ده که ینه وه، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.
(وَالْأَصَحُّ) فرموده ی پاستر (تَحْرِيمُ اقْتِرَاشِهَا) هرپامه نافره ت ناوریسم پاییخی، به لام
نه وه بن میزه (وَأَنَّ لِلْوَلِيِّ) له فرموده ی پاستر: بؤ سه پر رشتکاری مندا ل دوسته (الْإِبَاسَةَ
الصَّبِيَّ) بهرگی ناوریسم ده بهر مندالی نیږینه بکا، چونکه دالایکړنی شهرع مندا ل ناگړیته وه
(قُلْتُ) نیام (النلوی) ده فرموی (الْأَصَحُّ) فرموده ی پاستر نه مه یه (حِلُّ اقْتِرَاشِهَا)
حلاله نافره ت ناوریسم پاییخی (وَبِهِ قَطَعَ الْعِرَاقِيُّونَ وَغَيْرُهُمْ) بهو فرموده یه زانیانی
عیراقو نه وانی تر برپاره که یان براندو ته وه، به به لگه ی حه دیسه که ی پابردو (وَاللَّهُ أَعْلَمُ).

(وَيَجُوزُ لِلرَّجُلِ) بؤ پیاوی بالغ دروسته: (لُبْسُهُ لِلضَّرُورَةِ) بهرگی ناوریسم ده بهر بکا له بهر
ناچاری (كَحَرِّ وَبَرْدٍ مُهِلِّكَيْنِ) وه کو گه رمایه کو سه رمایه کی به میژ: که گیانی، یان سوودی
نه دندامیکی له ده ست بدن، یان تووشی نازاریکی زوری بکه ن (أَوْ فُجَاءَةِ حَرْبٍ) یان له
ناکو جهنگیک پوو بداو (وَلَمْ يَجِدْ غَيْرَهُ) جگه له بهرگی ناوریسم هیچی تری ده ست نه که وی

وَالْحَاجَّةُ كَجَرَبٍ وَحَكَّةٍ وَدَفْعُ قَمَلٍ، وَلِلْقَتَالِ كَدِيحٍ لَا يَقُومُ غَيْرُهُ مَقَامَهُ، وَيَخْرُمُ
الْمُرْكَبُ مِنَ الْإِبْرِسِمِ وَغَيْرِهِ إِنْ زَادَ وَزَنَ الْإِبْرِسِمَ، وَيَحِلُّ عَكْسُهُ، وَكَذَا إِنْ اسْتَوِيَ فِي
الْأَصْحَ، وَيَحِلُّ مَا طُرَزَ أَوْ طُرِفَ بِخَرِيرٍ قَدْرَ الْعَادَةِ،

دهبیری بکا (وَلِلْحَاجَّةِ) مهره‌ها له‌بر پیوستیش دروسته: بهرگی ناوریشم دهبیر بکا
(كَجَرَبٍ) وه‌کو خروشتی ته‌بو (وَحَكَّةٌ) خروشتی وشك، مهره‌ها پویشینی عه‌پرت نه‌گر
پوشاکی تری ده‌ست نه‌که ویو (وَدَفْعُ قَمَلٍ) بق چاره‌سهری نه‌سپن (عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَلَا تَرَى
رَحْصَ لَقْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ وَالزُّبَيْرِ فِي لُبْسِ الْخَرِيرِ لِحِكَّةٍ بِهِمَا) رواه الشيخان،
پیغه‌مبه‌ر (پیغه‌ی دا: (عبدالرحمن و) (زبیر) رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا بهرگی ناوریشم دهبیر بکه‌ن،
چونکه خروشتیان مه‌بو.

(وَلِلْقَتَالِ) مهره‌ها له‌ حاله‌تی جه‌نگدا دروسته نه‌و جوړه ناوریشمه دهبیر بکا: که چه‌ک
کاری لی‌تا‌کا (کَدِيحٍ) وه‌کو ناوریشمی نه‌ستور، که (لَا يَقُومُ غَيْرُهُ مَقَامَهُ) شتیکی تر له
جیگه‌ی نه‌و ناوریشمه نه‌ستورده نه‌بی دهبیری بکاو چه‌ک کاری لی‌ته‌کا، واته: چه‌کی
وه‌کو شمشیرو تیر.

(وَيَخْرُمُ) له‌ پیاوی نیزی نه‌ه‌پامه (الْمُرْكَبُ) مهر شتیك که به‌ تیکه‌لاوی دروست کرابی (مِنْ
إِبْرِسِمٍ) له‌ ناوریشمو (وَغَيْرِهِ) شتی تر: وه‌کو لو‌که وکتان و خوری (إِنْ زَادَ وَزَنَ الْإِبْرِسِمَ)
نه‌گر کیشی ناوریشمه که زیاتر بی له‌ شته‌کانی تر (وَيَحِلُّ عَكْسُهُ) به‌لام پیچه‌وانه‌که‌ی
حاله‌، واته: نه‌گر کیشی شته‌کان له‌ ناوریشمه که زیاتر بی.

(وَكَذَا) مهره‌ها له‌ حاله (إِنْ اسْتَوِيَ) نه‌گر کیشی ناوریشمه که و شته‌کان به‌کسان بی
(فِي الْأَصْحَ) له‌ فهرموده‌ی راستردا (عَنْ أَبِي عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: إِنَّمَا نَهَى النَّبِيُّ ﷺ عَنِ الثُّوبِ
الْمُصْنَمِ مِنَ الْخَرِيرِ، فَأَمَّا الْعَلَمُ وَسَدَى الثُّوبِ مِنَ الْخَرِيرِ فَلَا بُاسَ بِهِ) رواه ابودلود
یاسناد صحیح، پیغه‌مبه‌ر (نه‌نا نه‌و به‌رگی قه‌ده‌غه کریوه: که مهر مه‌مووی له‌ ناوریشم
بی، به‌لام نه‌گر نه‌خشی جله‌که، یان رایه‌له‌که‌ی له‌ ناوریشم بی، حه‌رام نه‌.

(وَيَحِلُّ) حاله‌ له‌ پیاوی بالغ (مَا طُرَزَ) نه‌و به‌رگی پو‌خه‌کانی ته‌نا له‌ ناوریشم چنراوه،
به‌و مرجه‌ی له‌ چوار په‌نجه زیاتر نه‌بی، مهره‌ک له‌ (صحیح مسلم) دا گپ‌دراوه ته‌وه.

(أَوْ طُرِفَ) یان نه‌خشی له‌ سهر پو‌خه‌کان کراوه (بِخَرِيرٍ) به‌ داوی ناوریشم (قَدْرَ الْعَادَةِ) به
نه‌ندازه‌ی عاده‌تی خه‌ک (عَنْ أَسْمَاءَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - وَقَدْ أَخْرَجَتْ جُبَّةً لَهَا لِبَنَةِ دِيحٍ وَفَرَجَتْهَا
مَكْفُوفِينَ بِالْدِّيحِ - وَقَالَتْ: هَذِهِ جُبَّةُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَلْبَسُهَا، فَخَنَ نَفْسُهَا لِلْمَرْصَى
يُسْتَشْفَى بِهَا) رواه مسلم، (أَسْمَاءُ) کیژی نیمامی (أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) جوبیه‌یه‌کی هیتا
ده‌روه، پشت ملو پو‌خه‌کانی به‌ ناوریشم نه‌خشی‌ندرابون و فهرمودی: نه‌مه جوبیه‌که‌ی

وَلَبَسَ الثَّوْبَ النَّجِسَ فِي غَيْرِ الصَّلَاةِ وَخَوَّهَا، لَا جِلْدَ كَلْبٍ وَخِنْزِيرٍ إِلَّا لَضَرُورَةٍ كَفَجَاءَةٍ قَتَالٍ، وَكَذَا جِلْدُ الْمَيْتَةِ فِي الْأَصْحِ، وَيَحِلُّ الْإِسْتِصْبَاحُ بِالذَّهْنِ النَّجِسِ عَلَى الْمَشْهُورِ.

پیغمبر ﷺ که له زیاندا مایو ددبری دهکرد، نیستاش نیتمه بؤ نه خوښه کان دیشوینو ناوښوره کښی ددینه نه خوښه کانو شیفايان بؤ دئو چاک ددینه وه.

نینجا بزانه: نهو هدیسه یه کیکه لهو به لگانه: که بهرکه ت وهرگرتن سوننه ته: به ناسه واری پیاوچاکانو به جله کانیان، واته: له نوای مردنیان، ههروهک نیمامی (النواوی) له (شرح مسلم) دا پوونی کردوته وه.

(وَلَبَسَ الثَّوْبَ النَّجِسَ) ههروهه دروسته: ددبرکردنی بهرگی پیسبوو (فِي غَيْرِ الصَّلَاةِ) له کاته کانی جگه له ناو نوښردلو (وَوَخَّهَا) نهو شتانه ی وکو نوښتن: وهک ته وای مالی خواو خوتبه ی جومعه و سوجه ی (تِلَاوَةٍ) (شُكْرٍ)، واته: چونکه نوښرو نه وانی تر به بهرگی پیسبه دروست نابن، ههروهه بهو مهرجهش دروسته بهرگی پیسبوو ددبر بکا: که جله که و لاشه که ی وشک بن، چونکه نه گهر جله که ی، یان لاشه که ی ته پ بئ، نهو کاته ش - نه گهر ناچار نه بئ - دروست نیه ددبری بکا، ههرچند له نوښرو ته وافیښدا نه بئ، چونکه لاشه ی پیس ددبری، ههروهک له زړیه ی سرچاوه کاندایه فرموویانه.

(لَا جِلْدَ كَلْبٍ وَخِنْزِيرٍ) به لام دروست نیه: پیسته ی سه گو به راز، یان وهجه ی یه کیکیان ددبر بکا، چونکه گلاوه (إِلَّا لَضَرُورَةٍ) ته نها له بهر ناچاری نه بئ (كَفَجَاءَةٍ قَتَالٍ) وهک له ناکاو جهنگیك پوو بدا، یان له ترسی گهرما و سرمای به هیژ، نهو کاته له بهر نهو جوړه ناچارپانه دروسته پیسته کان ددبر بکا، بهو مهرجه ی هیچ بهرگیکی تری دهست نه که وئ.

(وَكَذَا) ههروهه ههرا مه (جِلْدُ الْمَيْتَةِ) پیسته ی نازه لئ مردار ددبر بکا پیش ددباغکردنی (فِي الْأَصْحِ) له فرموده ی راستردا، چونکه له بنچینه دا پیسه، که وایو: ههرا کاتیك ددباغ بکړئ دروسته ددبری بکا، ههروهه نه گهر هیچ بهرگیکی تری دهست نه که وئ، نهو کاته له بهر ناچاری دروسته پیسته ی مردار ددبر بکا، ههروهک له سرچاوه کاندایه فرموویانه.

(وَيَحِلُّ الْإِسْتِصْبَاحُ) حه لاله چرا دابگیرسیتن (بِالذَّهْنِ النَّجِسِ) به پونی پیسو به نهفتو گازی پیسبوو (عَلَى الْمَشْهُورِ) له سهر فرموده ی ناسراوی مه زه ب، بهو مهرجه ی له مزگه وتدا نه بئ «عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: سَأَلَ النَّبِيَّ ﷺ عَنِ الْقَارَةِ تَقَعُ فِي السَّمَنِ؟ فَقَالَ اسْتِصْبَحُوا بِهِ أَوْ فَانَّقُوا بِهِ» رواه الطحاوي وصححه، پرسیار له پیغمبر ﷺ کرا: ددریاره ی مشک که بکه ویتته ناو پون؟ فرمووی: چرا ی پی دابگیرسیتن، یان فرمووی: سوودی لئوهریگرن. ههروهه دروسته: شتی پیسبوو ددخواردی نازه لئ بدرئو ههنگوینی پیسبوو ددخواردی میښی ههنگوین بدرئ، ههروهک له (المجموع) دا فرموویه تی.

﴿پاشکۆ: دمرپاروی چهند سوننه ټيکي جل و بهرگ﴾

۱- سوننه ته: مړوځي موسلمان بهرده وام شيوهو سيمای خوی جوان و پوخته بکاو لاشو بهرگی خوی پاکو جوان راپگریو به گویره ی هه بوون بهرگی مامناوه نجی ده بهر بکا، هه روه ک له (المجموع) و (تحفة) دا فهرموویانه، چونکه پیغه مبه ر ﷺ ده فهرموئ: ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ أَنْ يَرَى أَثَرَ نِعْمَتِهِ عَلَى عَبْدِهِ﴾ حدیث حسن رواه الترمذي وغيره، خوی گوره پی پی خوشه نیشانه ی نیعمه تی خوی له سر بهنده ی خوی بیینئ.

هه روه ها سوننه ته: به بونه ی کزبونو وه و ناماده بوون له دانیشگی پیو ماقولان و شوینه کشتیه کان، بهرگی پټکو ناودارو پیزدار ده بهر بکا ﴿عَنْ أَسْمَاءَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّهَا أَخْرَجَتْ جُبَّةً مِنْ طَيِّلَاسَةٍ مَكْفُورَةٍ الْحَبِيبِ وَالْكَمِينِ بِالذَّيَّاجِ، فَقَالَتْ: هَذِهِ جُبَّةُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَلْبَسُهَا لِلْوَفْدِ وَالْجُمُعَةِ﴾ رواه البخاري في الأدب المفرد، (أسماء) جویبه یه کی هینا ده روه، پوخه کانی به ناوریسم نه خشیتندرابو و فهرمووی: ئەمە جویبه ی پیغه مبه ر ﷺ که له زیاندا مابو، بۆ پیشوازی وه فدی میوان و بۆ خوتبه و نویتزی جومعه ده بهری ده کرد.

۲- هه روه ها سوننه ته: نوین و رایه ی ناو مالیش به پاکو پټکو پیکی راپگریو ناو مالو ده ورو بهری مال پاک بکاته وه ماوه نه دا: تۆزو زبلی لی کوبیتته وه، پیغه مبه ر ﷺ ده فهرموئ: ﴿إِنَّ اللَّهَ طَيِّبٌ يُحِبُّ الطَّيِّبَ نَظِيفٌ يُحِبُّ النَّظَافَةَ، فَتُظْفَوْا أَفْنِيتُكُمْ وَلَا تَسْبُهُوا بِالْيَهُودِ﴾ رواه الترمذي بسند حسن، خوی گوره پاکو بئ عیبه، پاکو خاوتنی پی خوشه، که وابو: ده ورو بهری ماله کانتان پاک بکه نه وه و خوتان وه جوله که کان مه چوینن.

که وابو: سوننه ته: لاشو و جل و بهرگی له چلکنی پاک بکاته وه و خوی به شیوه یه کی ناشیرین نه هینیتته بهر چاو ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: رَأَى النَّبِيَّ ﷺ رَجُلًا شَعْنًا قَدْ تَفَرَّقَ شَعْرُهُ، فَقَالَ: أَمَا كَانَ هَذَا يَجِدُ مَا يَسْكُنُ بِهِ شَعْرُهُ، وَرَأَى رَجُلًا آخَرَ عَلَيْهِ ثِيَابٌ وَسِخَةٌ، فَقَالَ: أَمَا كَانَ هَذَا يَجِدُ مَا يَغْسِلُ بِهِ ثَوْبَهُ﴾ رواه ابوداود بسند صالح، پیغه مبه ر ﷺ پیو یکی بینی مووه کانی نارپټکو په رت و بلاو بووه، نینجا فهرمووی: ئەو هیچی ده ست ناکه وئ مووه کانی پی پټک بیخئ. هه روه ها پیو یکی تری بینی بهرگیکی چلکنی ده بهر دایه، نینجا فهرمووی: ئەو هیچی ده ست ناکه وئ جله که ی پی بشوړئ.

۳- هه روه ها سوننه ته: میزه ر بنیتته سر، چونکه له چهند حدیسیکی (صحیح) دا هاتوه پیغه مبه ر ﷺ میزه ری له سر به ستوه ﴿عَنْ عُمَرَ بْنِ حُرَيْثٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ عَلَى الْمَنَبْرِ وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ سَوْدَاءُ قَدْ أَرَخَى طَرَفَهَا بَيْنَ كَفَيْهِ﴾ رواه مسلم وأصحاب السنن، پیغه مبه ر ﷺ بینی له سر مینبه ر ووتاری ده دا، میزه ریکی ده شی له سهری به ستبو و لیچکی میزه ره که ی به نیتان هه روه شانی دا شوپ کردیوه.

ئىنجا بزانە: لىچكى مېزەرەكە شۆپ بىكاتهو، يان شۆپى نەكاتهو، ھەردووكى يەكسانە،
واتە: شۆپنە كىرەنەو، لىچكى مېزەر ناپەسەندە، چونكە لە ھىچ ھەدىسكە قەدەر
نەكراو، ھەروەك لە (المجموع) و (تحفة) دا پوون كراو تەو.

٤- (طَيْلَسَان)، واتە: ئو چەفەيەى لە سەر سەر دادەندى، ئو جۆرە:
يەكەم: (الْمُحْك)، واتە: دەمامكەر، كە لە سەر كولاو، يان لە سەر مېزەر دادەندى و بەشى
ئۆرى پووى پى دادەپۆشەو لىچكى پاستەى بە بن چەناگەدا ئەھتەتە سەر ئەستو
دوورە لە ھەموو مى دەلو بە سەر لا سىنگى پاستەدا شۆپ دەكرتەو، لىچكە كە تىرىشى
بە سەر لاسىنگى چەپەدا شۆپ دەكرتەو، جا ئەم جۆرەى يەكەم بە يەكەنگى زانايان
سوننەتەو چەند ھەدىسكى (صحيح) دەرھەق ھاتو و بنچىنە يەكەم جۆرە دەمامكە
ھەدىسە كە كۆچكەرنە، كە ھەزەرەتى (عائشە) دەرھەموى: ﴿قَالَ قَائِلٌ لَّأَيُّ بَكْرٍ هَذَا
رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مُتَّعًا﴾ رواه البخاري، يەكەك بە ئىمامى (أبو بكرى) گوت: ھا ئەمە پىتەمبەرە ﷺ
دەمامكى كىرە. ھەروەك لە (فتح الباري) دا پوون كراو تەو.

دووم: پى دەگوتى: (الْمُقَوَّر) واتە: ئاوپر كراو، كە ھىچ لىچكى نەخرىتە بن چەناگە،
بەلكو يەكسەر ھەردو لىچكەكانى شۆپ بكرتەو، جا ئەگەر بەو شۆپەى لە بن مېزەرىش
دابندى، ھەر بە بەشىكى ئەم جۆرەى دووم دادەندى، چونكە ئەم جۆرەى دووم بە
يەكەنگى زانايان (مَكْرُو) ناپەسەندە، چونكە ئروشمى ئو ھەفتا ھەزار جولەكانەى: كە
لەگەل (دَجَال) دانە، ھەروەك لە ھەدىسكە بە پىوايەتى ئىمام (أحمد) ھاتو، لە
(تحفة) شدا مەسەلەى (طَيْلَسَان) بە درىزى پوون كرتەو.

ئەو ھەش وا دەگەيەن: كە ناپەسەندە: مەرفى مۇسلمان لە جەلو بەرگدا خۆى وەكافران
بچوین، چونكە پىتەمبەر ﷺ دەرھەموى: ﴿مَنْ تَشَبَهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ﴾ رواه ابوداود
والطبراني بسند حسن، ھەر كە سىك خۆى وەگەلەك بچوین، ئەویش يەكەكە لەم گەلە.
واتە: لە پىزى ئەوان دەژمىردى.

٥- لە جەلو پىتلاو داكەندە سوننەتە: دەست بە لاى چەپەى بكا، بۆ دەبەر كىرەش
سوننەتە: دەست بە لاى پاستەى بكا، جا ھەر كاتىك پىتلاو، يان جەلەكى نووى دەبەر
كرد، سوننەتە بلى: ﴿اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ أَلْتَ كَسَوْنِهِ، أَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِهِ وَخَيْرِ مَا صُنِعَ لَهُ
وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهِ وَشَرِّ مَا صُنِعَ لَهُ﴾ حديث صحيح رواه أصحاب السنن، خوايە ھەمدو
شوكر تەنھا بۆ تۆيە، خوايە تۆ ئەم بەرگە دەبەر كىرەم (ناوى جەكە دىننى) خوايە لىت
دەپارمەو ھاكەى ئەم بەرگەم بدەين و ھاكەى ئەو شەشەم بدەين كە بۆى دروست

کراوه، خۆم به تۆ ده پاریزم له خراپه‌ی ئەم بهرگه‌و له خراپه‌ی ئەو شتەش که بۆی دروست کراوه.

ئینجا سوننه‌ته: بهرگه‌که‌ش به خێر بداته که سێک، چونکه ئەوها له هه‌دیسێکی بێ‌هێزدا هاتوه‌و ئیمامی (الترمذی) گێژاویه‌تیه‌وه، هه‌روه‌ها سوننه‌ته پێرۆزیایی له‌ خاوه‌نی بهرگه‌ نوێیه‌که‌ بکری‌و بگوێری: ﴿ثُبِّلَىٰ وَيُخْلَفُ اللَّهُ تَعَالَى﴾ رواه البخاري وأصحاب السنن، واته: ئەم بهرگه‌ کۆن بکه‌ی‌و خۆای گه‌وره‌ بهرگی‌تریشت بدات.

٦- بۆ پیاو هه‌پامه: دامێنی جله‌کانی -وه‌ک دامێنی کراس و ده‌لینگى شه‌لوار- له‌ گۆزینگه‌کانی به‌ره‌و خوارتر درێژ بکا به‌ مه‌به‌ستی ده‌عیه‌و له‌ خۆ پازی‌بوون، به‌لام نه‌گه‌ر به‌ هۆی ده‌عیه‌ نه‌بو، ئەو کاته درێژکردنی دامێن و ده‌لینگ هه‌پام نیه، به‌لکو ناپه‌سنده، هه‌روه‌ک له (المجموع) و (شرح مسلم) دا هه‌رموویه‌تی، پێغه‌مبه‌ر ﷺ هه‌رمووی: ﴿مَنْ جَرَّ إِزَارَهُ خِيَلًا لَمْ يَنْظُرِ اللَّهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ ﷺ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أَحَدَ شِقَائِي إِزَارِي يَسْتَرْخِي إِلَّا أَنْ أَتَعَاهَدَ ذَلِكَ مِنْهُ، فَقَالَ ﷺ: لَسْتُ مِنْ يَصْنَعُهُ خِيَلًا﴾ رواه البخاري، هه‌ر که‌سێک له‌ به‌ر ده‌عیه‌ جلی‌خۆی درێژ بکاو به‌ زه‌میندا راپیخشیێن، خۆای گه‌وره‌ به‌ چاوی‌په‌حمه‌ت ته‌ماشای ناکا. ئیمامی (أبو بکر) هه‌رمووی: ئەه‌ی پێغه‌مبه‌ری‌خوا ﷺ من لایه‌کی په‌شته‌ماله‌که‌م شوێن ده‌بیته‌و. مه‌گه‌ر ناگاداری بم. پێغه‌مبه‌ر ﷺ هه‌رمووی: تۆ له‌و جۆره‌ پیاوانه‌ نیت: که بۆ ده‌عیه‌ وا ده‌که‌ن.

ئینجا بزانه: بۆ ئافه‌رت وه‌ها سوننه‌ته دامێنی کراسی زۆر شوێن بکاته‌وه، تا به‌ زه‌میندا پاده‌خشی، هه‌روه‌ک له‌ هه‌دیس (صحیح) دا هاتوه‌و (أصحاب السنن) گێژاویه‌تیانه‌وه.

٧- جگه‌ له‌ زێڕو زیو و ئاوریشم، دروسته: ده‌به‌رکردنی گشت جۆره‌ به‌رگی‌ک و پێلاویک، جا هه‌ر په‌نگێک بێ، به‌لام په‌نگی سه‌ی له‌ گشتی خێرتره، ئینجا بزانه: هه‌پامه‌ پیاو. ئافه‌رت خۆ وه‌یه‌کتری بچوێن: له‌ جل و به‌رگه‌و له‌ قسه‌کردن و له‌ بۆیشتن... هه‌ند ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: لَعَنَ النَّبِيُّ ﷺ الْمُتَشَبِّهِينَ مِنَ الرِّجَالِ بِالنِّسَاءِ، وَالْمُتَشَبِّهَاتِ مِنَ النِّسَاءِ بِالرِّجَالِ﴾ رواه البخاري، پێغه‌مبه‌ر ﷺ له‌عه‌تی له‌و پیاوانه‌ کردوه: که خۆیان وه‌ ئافه‌ره‌تان ده‌چوێن، له‌عه‌تی له‌و ئافه‌ره‌تانه‌ کردوه: که خۆیان وه‌ پیاوان ده‌چوێن.

٨- هه‌روه‌ها هه‌پامه: ئافه‌رت به‌رگیکی وه‌ها ده‌به‌ر بکا: که کورت بێ‌و هه‌موو لاشه‌ی دانه‌پۆشی، یان ته‌نک بێ‌و لاشه‌ی تی‌دا دیار بێ، پێغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رمووی: ﴿صَنَفَانِ مِنَ أَهْلِ النَّارِ لَمْ أَرَهُمَا: قَوْمٌ مَعَهُمْ سِيَاطٌ كَأَذْنَابِ الْبَقَرِ يَضْرِبُونَ بِهَا النَّاسَ، وَنِسَاءٌ كَاسِيَاتٌ عَارِيَّاتٌ مُمِيلَاتٌ مَائِلَاتٌ رُؤُوسُهُنَّ كَأَسْنِمَةِ الْبُخْتِ الْمَائِلَةِ لَا يَدْخُلْنَ الْجَنَّةَ وَلَا يَجِدْنَ رِغَاءَهَا

(بَابُ صَلَاةِ الْعِيدَيْنِ)

هِيَ سُنَّةٌ وَقِيلَ فَرَضٌ كَفَايَةً، وَتَشْرَعُ جَمَاعَةً، وَلِلْمَنْفَرِدِ وَالْعَبْدِ وَالْمَرْأَةِ وَالْمُسَافِرِ،

وَأَنَّ رِجْلَهَا لِيُوجَدَ مِنْ مَسِيرَةٍ كَذَا كَذَا رَوَاهُ مُسْلِمٌ، دُو چين له وانه ی به ناگری دوزخ سزا ده دین من نه مدیون چونکه له نوای من په پيدا دهن، په که میان: چینه پیاوړتیا قه مچی وه مایان پټیه: وه کو کلکی مانگایه، به و قه مچیانه له خه لکی دده نو خه لکی نازار دده نو (ته وانه داروده سته ی کار به دده سته کانه). دوه میان: چینه نافرته تیکن به رگیان ده به ردایه، به لام پروتن (واته: چونکه جله که یان کورته و ه موو لاشه یان دانا پوشتی، یان ته نکه و لاشه یان تن دا دیاره)، له پڼگه ی خوا لایاند لوه و به له نجه ولار دپوړنو خه لکی له پڼگه ی خوا لا دده نو، مووی سهریان وه که پوړه ووشتری به لا داچووه، نه و چوړه نافرته تانه - نه گهر توبه نه که ن - ناچنه به هشت و بونی به هشتیان بونی نای، له حاله تیکدا بونی به هشت له پڼگه ی کی نووری نه و نده و نه و نده و ده. واته: له نه ندازه ی پڼگه ی چل سال، والله اعلم.

﴿بَابُ صَلَاةِ الْعِيدَيْنِ: بَاسِ نَوِيْزِي هَر دُوو جَه ژنه کان﴾

(هِيَ) نَوِيْزِي جَه ژنی په مه زان و جَه ژنی قوریان (سُنَّةٌ) سوننه تیکي (مُؤَكَّدَةٌ) و ژور خیره، چونکه پیغه مبر ﷺ له جَه ژنی په مه زانی سالی دووه می کړچی په وه له سهری به رده وام بووه (وَقِيلَ) له فرموده په کی بی میژدا (فَرَضٌ كَفَايَةً) نَوِيْزِي هَر دُوو جَه ژنه کان (فَرَضٌ الْكَفَايَةِ) په، چونکه له دروشمه کانی نایینی نیسلاسه.

(وَتَشْرَعُ جَمَاعَةً) سوننه ته: نَوِيْزِي جَه ژن به جه ماعت بکړی، چونکه پیغه مبر ﷺ به جه ماعت کړدیه تی، هه روه که له (البخاري ومسلم) دا گټر درلوه ته وه، نیجا سوننه ته: خه لکه که ش بونی جه ماعت کړدن له یه که شویندا کو بینه وه، چونکه به بی پټویستی ناپه سنده: له نَوِيْزِي جَه ژندا زیاتر له جه ماعت تیک بکړی، هه روه که له ژوریه ی سرچاوه کانداه فرموویانه، که واته: نه و که سه ی نیما مه تی پینج نَوِيْزِي جَه ژنه کانی درلوه تی، مانی خوتبه و نَوِيْزِي جَه ژنی نیه، هه روه که له (نهایه و مغنی) دا فرموویانه، به لام نه گهر پټویستی هه بوو، نه و کاته ناپه سند نیه زیاتر له جه ماعت تیک وه کو - جومعه - به گویره ی پټویستی بکړی.

(وَلِلْمَنْفَرِدِ) نَوِيْزِي جَه ژن سوننه ته: بونی مروا ی به ته نه اش، چونکه جه ماعت له نَوِيْزِي جَه ژندا مه رچی کی دروستبوون نیه، به لکو به جه ماعت خیری زیاتره (وَالْعَبْدِ) هه روه ها نَوِيْزِي جَه ژن سوننه ته بونی کویله و (وَالْمَرْأَةِ) بونی نافرته و (وَالْمُسَافِرِ) بونی پټیار.

نیجا بزانه: له هه دیسی کی (صحيح) دا هاتوه: ﴿پيغه مبر ﷺ له (حجة الوداع) دا نَوِيْزِي جَه ژنی قوریانی نه کړدوه﴾. جا نه و نَوِيْزِي نه کړدنه ی پیغه مبر ﷺ به مووی

وَوَقْتُهَا بَيْنَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَزَوَالِهَا، وَيُسَنُّ تَأْخِيرُهَا لَتَرْتَفِعَ كُرْمُجٌ، وَهِيَ رَكْعَتَانِ يُحْرَمُ بِهِمَا ثُمَّ يَأْتِي بِدُعَاءِ الْإِفْتِاحِ ثُمَّ سَبْعَ تَكْبِيرَاتٍ يَقِفُ بَيْنَ كُلِّ ثَلَاثِينَ كَأَيَّةٍ مُعَدَّلَةٍ، يَهْلُسُ وَيَكْبِرُ وَيَمْجُدُ، وَيَحْسُنُ: (سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ)،

پیواری نه بوه، به لکو ماوهی نه بو، چونکه خه ریکی کرده وه کانی حه ج و فیرکردنی صه حابه کان بوو. هه روه که له (المجموع) دا فهرموویه تی.

(وَوَقْتُهَا) کاتی نویژی هه ربوو جه ژنه کان (بَيْنَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَزَوَالِهَا) له نیتوان پوژده لاتنو لادانی پوژدی دایه، واته: هه رکعتیک پوژ به ره و لای چاوی راسته لای دا، کاتی نویژی نیوه پو دیو کاتی نویژی جه ژنه کان نامیتنی، به لام سوننه ته قهزا بگریته وه، هه روه که له سه رچاوه کاندایه فهرموویانه (وَيُسَنُّ تَأْخِيرُهَا) سوننه ته: نویژی هه ربوو جه ژنه کان دوا بخری (لَتَرْتَفِعَ كُرْمُجٌ) تا پوژ به قهه دپمیک به رز ده بیته وه.

(وَهِيَ) نویژی هه ربوو جه ژنه کان (رَكْعَتَانِ) دوو په کعه ته، به (اجماع) ی زانایانی نیسلام، پوکن و مه رج و سوننه ته کانی وه کو نویژه کانی تره، به لام بانگی بو ناسریو نیقامه تیشی بو ناکری ﴿عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ الْعِدَّتَيْنِ غَيْرَ مَرَّةٍ وَلَا مَرَّتَيْنِ بَغَيْرِ أَذَانٍ وَلَا إِقَامَةٍ رواه الشيخان، زیاتر له جاریکو له دوو جار نویژی هه ربوو جه ژنه کانم به جه ماعت له که ل پیغه مبه ردالله کرد، به بن بانگو نیقامه ت. که و ابو: له جیاتی بانگو نیقامه ت یه کیک دوو جار ده لی: (الصَّلَاةُ جَامِعَةٌ)، هه روه که له باسی بانگدا به به لگه وه پوونمان کرده وه.

ئینجا نویژی هه ربوو جه ژنه کان به م شیوه یه ده کری: (يُحْرَمُ بِهِمَا) به نیه تی نویژی جه ژنی په مه زان، یان قوربان له که ل (اللَّهُ أَكْبَرُ) دا نویژه که داده به ستی (ثُمَّ) ئینجا یه کسه ر له دوی نویژدابه ستی (يَأْتِي بِدُعَاءِ الْإِفْتِاحِ) دوعای (تَوَجُّهٍ) ده خویتی که (وَجْهَتُ وَجْهِي لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ...) تا کوتایی.

(ثُمَّ) ئینجا له دوی نه و دوعایه (سَبْعَ تَكْبِيرَاتٍ) هه فت (اللَّهُ أَكْبَرُ) ده لی، جگه له (اللَّهُ أَكْبَرُ) ی نویژدابه ستی (يَقِفُ بَيْنَ كُلِّ ثَلَاثِينَ) له نیتوان گشت دوو (اللَّهُ أَكْبَرُ) ی که له هه فتانه دا سوننه ته: بوه ستی (كَأَيَّةٍ مُعَدَّلَةٍ) به نه اندازه ی ثایه تیکی ناوه نجی، ئینجا له وه ستانه دا (يَهْلُسُ) ته هلیله ده کاو (وَيَكْبِرُ) ته کبیر لی ده دلو (وَيَمْجُدُ) گه وره یی خوا ده لی، واته: هه مدو ته سبیحات ده کا، هه روه که (البیهقی بسند حسن) له (ابن مسعود) ی گپراوه ته وه.

(وَيَحْسُنُ) وا جوانه: له و زیکرانه ی نیتوان (اللَّهُ أَكْبَرُ) ه کاندایه م پستانه بلای: (سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ) - که به (الْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ) ناو ده بربریتن - واته:

ثُمَّ يَتَعَوَّذُ وَيَقْرَأُ، وَيُكَبِّرُ فِي الثَّانِيَةِ خَمْسًا قَبْلَ الْقِرَاءَةِ، وَيَرْفَعُ يَدَيْهِ فِي الْجَمِيعِ، وَلَسَّنَ
فَرْضًا وَلَا بَعْضًا، وَلَوْ نَسِيَهَا وَشَرَعَ فِي الْقِرَاءَةِ فَاتَتْ،

(الله أَكْبَرُ) يك له و حفتانه ده لی، نینجا نه و زیکرانه ده لی، نینجا (الله أَكْبَرُ) یکی تر
ده لی... به و جوره.

(ثُمَّ) نینجا که (الله أَكْبَرُ) هکان ته و او بون (يَتَعَوَّذُ) ده لی: (أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ).
نینجا (وَيَقْرَأُ) فاتیه و سور هتیک له دواى فاتیه ده خوینن.

(وَيُكَبِّرُ فِي الثَّانِيَةِ خَمْسًا) له په کهه تی دوو ه میشدا پینج (الله أَكْبَرُ) ده لی، جگ له (الله
أَكْبَرُ) ی هه لسانه وه (قَبْلَ الْقِرَاءَةِ) پینش (أَعُوذُ بِاللَّهِ...) و فاتیه خویندن، له نیتوان گشت
دو (الله أَكْبَرُ) یکدا نه و زیکرانه ی پر دووش ده لی ﴿عَنْ عَالِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا﴾ كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُكَبِّرُ
فِي الْعِيدَيْنِ فِي الْأَوَّلَى سَبْعًا قَبْلَ الْقِرَاءَةِ ۖ وَفِي الْآخِرَةِ خَمْسًا قَبْلَ الْقِرَاءَةِ ﴿رواه ابو داود
والترمذي بسند حسن، پیغه مبرر﴾ له نویژی جه ژنی په مه زان و جه ژنی قوریان: له
په کهه تی یه که مدا حفت (الله أَكْبَرُ) ی ده گوتن پینش فاتیه خویندن، له په کهه تی
دوو ه میشدا پینج (الله أَكْبَرُ) ی ده گوتن پینش فاتیه خویندن.

(وَيَرْفَعُ يَدَيْهِ) سوننه ته: هه ربو ده سته کانی بهر ز بکاته وه، تا به رامبر شانه کانی (فِي
الْجَمِيعِ) له گشت (الله أَكْبَرُ) هکاندا، نینجا له زیکره کانی نیتوان گشت دوو (الله أَكْبَرُ) یکیشدا:
ده سستی راسته ی له سر ده سستی چه پی له بن سینگی داده نه ی له (الله أَكْبَرُ) هکاندا ده نگ
هه لنین و زیکره کانی نیتوانیشیان به ده نگی نه یی ده لی.

نینجا بزانه: نه و زیکرانه له نیتوان (الله أَكْبَرُ) ی نویژ دابه ستو (الله أَكْبَرُ) ی یه که می
حفته کاندانا گوتن و له دواى (الله أَكْبَرُ) ی حفته میشدا ناگوتن، له په کهه تی دوو ه میشدا
له نیتوان (الله أَكْبَرُ) ی هه لسانه وه (الله أَكْبَرُ) ی یه که می پینجه کاندانا ناگوتن و له دواى (الله
أَكْبَرُ) ی پینجه میش ناگوتن، هه روه که له زوریه ی سرچاوه کاندانا پوون کراوه ته وه.

(وَلَسَّنَ فَرْضًا) نه و حفت و پینج (الله أَكْبَرُ) ی ناو نویژی جه ژن، پوکن نین، واته: نه گهر
(الله أَكْبَرُ) هکان نه شلی، نویژه که به تال نابی (وَلَا بَعْضًا) هه روه ها سوننه ته نه ندانه کانی
نویژیش نین، به لکو وه کو سوننه ته کانی تری ناو نویژن، که واته: نه گهر (الله أَكْبَرُ) هکانی
نه گوتن، نابی سجده ی سه هو بیا، که و او ناپه سنده (الله أَكْبَرُ) هکان نه لی، یان له
ژماره ی داندراو زیاتر، یان که متر بللی، هه روه که له سرچاوه کاندانا فرموویانه.

(وَلَوْ نَسِيَهَا) نه گهر (الله أَكْبَرُ) هکانی له بیر کردن، یان به قه سدی نه یگوتن و (وَشَرَعَ
فِي الْقِرَاءَةِ) ده سستی به خویندن فاتیه کرد (فَاتَتْ) نه وه (الله أَكْبَرُ) هکان ده وه وتین و
قه زاناکرتنه وه، به لام نه گهر ته نها (أَعُوذُ بِاللَّهِ...) ی خویندبو و ده سستی به فاتیه
نه کردبو، نه و کاته سوننه ته (الله أَكْبَرُ) هکان بللی، هه روه که له سرچاوه کاندانا فرموویانه.

وَفِي الْقَدِيمِ يُكَبِّرُ مَا لَمْ يَرْكَعْ، وَيَقْرَأُ بَعْدَ الْفَاتِحَةِ: فِي الْأُولَى (ق)، وَفِي الثَّانِيَةِ (اقْتَرَبْتَ)،
بِكَمَالِهِمَا جَهْرًا، وَيُسَنُّ بَعْدَهُمَا خُطْبَتَانِ، أَرْكَائُهُمَا كَهَيِّ فِي الْجُمُعَةِ،

(وَفِي الْقَدِيمِ) له فرموده‌ی کوندا: (يُكَبِّرُ) نه‌گه‌ر ده‌ستی به فاتحه‌ش کردی، وازی
لی‌دینئو (اللهُ أَكْبَرُ) ه‌کان ده‌لئ، ثینجا واجبه: له سهره‌تاوه فاتحه بخوینئ (مَا لَمْ يَرْكَعْ) تا
به پیوه‌یه و نه‌چۆته پوکووع، که‌واته: نه‌گه‌ر فاتحه‌شی ته‌واو کردی، (اللهُ أَكْبَرُ) ه‌کان
ده‌لئ، به‌لام سوننه‌ته: فاتحه‌ش دووباره بخوینئته‌وه، جا نه‌گه‌ر له پوکووعه‌وه بق (اللهُ
أَكْبَرُ) ه‌کان بگه‌رئته‌وه و ه‌لسیته پیوه، نوئزه‌که‌ی به‌تال ده‌بی، ه‌روه‌ک له
سهرچاوه‌کاندا فرمودیانه.

(وَيَقْرَأُ بَعْدَ الْفَاتِحَةِ) له نوئزی ه‌ردوو جه‌ژنه‌کاندا سوننه‌ته له دواى فاتحه: (فِي الْأُولَى) له
په‌که‌ته‌ی یه‌که‌مدا (ق) سوره‌تی (ق وَالْقُرْآنِ الْمَجِيدِ)، یان سوره‌تی (سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ
الْأَعْلَى) بخوینئ (وَفِي الثَّانِيَةِ) له په‌که‌ته‌ی دووه‌میشدا سوره‌تی (اقْتَرَبْتَ السَّاعَةِ)، یان
سوره‌تی (هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ) بخوینئ (بِكَمَالِهِمَا) ه‌ردوو سوره‌ته‌کانی ه‌ردوو
په‌که‌ته‌کان به‌ته‌لوی بخوینئ، چونکه ه‌ردوو ه‌دیسه‌کان له (صحيح مسلم) دا
گتیردراونه‌وه (جَهْرًا) سوننه‌ته: فاتحه‌و سوره‌تی دواى فاتحه له نوئزی ه‌ردوو
جه‌ژنه‌کاندا- به‌ده‌نگی ناشکرا بخویندرئ، به‌به‌لگه‌ی (إجماع) ی زانایانی ئیسلام،
ه‌روه‌ک له زۆربه‌ی سهرچاوه‌کاندا فرمودیانه.

﴿ووتاری ه‌ردوو جه‌ژنه‌کان﴾

(وَيُسَنُّ بَعْدَهَا) سوننه‌ته له دواى ته‌لویبونی نوئزی جه‌ژن (خُطْبَتَانِ) دوو خوتبه
بخویندرئته‌وه ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا يُصَلُّونَ
الْعِيدَيْنِ قَبْلَ الْخُطْبَةِ﴾ رواه الشيخان، پیغه‌مبه‌رو ﷺ ئیمامی (أبوبکر) و ئیمامی (عمر) نوئزی
ه‌ردوو جه‌ژنه‌کانیان له پیئش خوتبه‌دا ده‌کرد. که‌وابو: نه‌گه‌ر له پیئش نوئزی جه‌ژندا
خوتبه بخوینئته‌وه، دروست نابئ و به‌به‌ر خوتبه‌ی جه‌ژن ناکه‌وئ، ه‌روه‌ک له
سهرچاوه‌کاندا فرمودیانه.

(أَرْكَائُهُمَا) پوکنه‌کانی ه‌ردوو خوتبه‌ی جه‌ژنه‌کان (كَهَيِّ فِي الْجُمُعَةِ) وه‌کو پوکنه‌کانی
ه‌ردوو خوتبه‌ی جومعه‌یه، ه‌روه‌ها سوننه‌ته‌کانیشیان وه‌کو یه‌کترن، به‌لام نه‌و
مه‌رجانه‌ی له خوتبه‌ی جومعه‌دا پیویست بون، له خوتبه‌کانی جه‌ژندا پیویست نین،
به‌لگو سوننه‌تن، ه‌روه‌ک له سهرچاوه‌کاندا فرمودیانه.

ثینجا بزانه: خوتبه‌کانی دواى نوئزی جه‌ژنه‌کان بق دروستبونی نوئزه‌که به‌مه‌رج
دانه‌ندراون، به‌لگو ته‌نها له و حاله‌ته‌شدا خوتبه‌کان سوننه‌تن: که نوئزه‌که به‌جه‌ماعه‌ت

وَيَعْلَمُهُمْ فِي الْفِطْرِ الْفِطْرَةَ وَفِي الْأَضْحَى الْأَضْحِيَّةَ، يَفْتَحُ الْأَوَّلَى بِتَسْمِئَةِ تَكْبِيرَاتٍ وَالثَّانِيَةَ بِتَسْمِئَةِ وَلَاءٍ، وَيَتَذَبُّ الْفُسْلُ وَيَدْخُلُ وَقْتُهِ يَنْصِفُ اللَّيْلَ وَفِي قَوْلٍ بِالْفَجْرِ، وَالتَّطْيِبُ وَالتَّزْيِينُ كَالْجُمُعَةِ،

بكری، واته: نه گهر نویژی جه ژنی به ته نهایی کرد، نه و کاته خوتبه کان سوننه تیش نین، ههروهه له زۆربهی سه رچاوه کاندایه فرموویانه.

(وَيَعْلَمُهُمْ فِي الْفِطْرِ) سوننه ته: له خوتبهی جه ژنی په مه زاندا فیتري خه لکه که بکا (الْفِطْرَةَ) زه کاتی سه ر فیتري ده مه زان (وَفِي الْأَضْحَى) له خوتبهی جه ژن قوربانیش (الْأَضْحِيَّةَ) چۆنیه تی قوربانى فیتري خه لکه که بکا، چونکه پیغه مبه رﷺ له خوتبهی جه ژنی قورباندا ده یه رموو: ﴿مَنْ صَلَّى صَلَاتَنَا فَلَا يَذْبَحْ حَتَّى يُصَلِّيَ﴾ رواه الشيخان، هه ر که سیک نه م نویژه ی نيمه بکا، نابن قوربانى سه ر بپړئ تا نویژی جه ژن ده کا.

(يَفْتَحُ الْأَوَّلَى) سوننه ته سه ر ده تاي خوتبهی په که می جه ژن ده ست پي بکا (بِتَسْمِئَةِ تَكْبِيرَاتٍ) به گوتنى نو (اللَّهُ أَكْبَرُ) به دواى په کتردا (وَالثَّانِيَةَ) ههروهه سوننه ته: خوتبهی دووه ميش ده ست پي بکا (بِسْمِ وَلَاءٍ) به گوتنى هفت (اللَّهُ أَكْبَرُ) به دواى په کتردا، واته: سوننه ته له نيوان (اللَّهُ أَكْبَرُ) هه کاندایه وه ستیو هيچ زيکړيکيش له نيوانياندا نه لئ، که واپو! نه گهر له نيوان (اللَّهُ أَكْبَرُ) هه کاندایه زيکړى (سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ...) ی گوت، دروسته و خوتبه کان به تال نابن چونکه (اللَّهُ أَكْبَرُ) هه کان به شيکی خوتبه کان نین، به لکو پيشه کی خوتبه کانن، ههروهه له زۆربهی سه رچاوه کاندایه فرموویانه.

﴿سوننه ته کانی هه ردوو جه ژنه کان﴾

(وَيَتَذَبُّ الْفُسْلُ) سوننه ته: بق هه ردوو جه ژنه کان خوی بشوړئ ﴿عَنْ نَافِعٍ أَنَّ ابْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: كَانَ يَقْتَسِلُ يَوْمَ الْفِطْرِ قَبْلَ أَنْ يَغْدُو﴾ رواه الإمام مالك بسند صحيح، له جه ژنی په مه زاندا (ابن عمر) خوی ده شوړد، پيش نه وهی بپواته نویژی جه ژن. (وَيَدْخُلُ وَقْتُهِ) کاتی خو شوړدن هه ردوو جه ژنه کان دئ (بِنِصْفِ اللَّيْلِ) به پويشتنى نيوهی شهوی جه ژن (وَفِي قَوْلٍ) له فرمووده په کدا: کاتی خو شوړدن دئ (بِالْفَجْرِ) به ده رکه وتنى پوناکی به یانی پوژی جه ژنه که، له فرمووده په کيشدا: له هه موو شهوی جه ژنه که دا غوسله که دروسته.

(وَالْتَّطْيِبُ) ههروهه سوننه ته خوی بوخخوش بکا (وَالْتَّزْيِينُ) سوننه ته: خوی بپرازينتیه وه به جوانترین جل و به رگی خوی به لا برښى موو و نینوکو بونی ناخوش (كَالْجُمُعَةِ) وه کوله پوژی هه ینی دا که باسما ن کرد ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَخَذَ عُمَرُ جُبَّةً مِنْ اسْتَبْرَقٍ فَأَتَى بِهَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: ابْتَغِ هَذِهِ فَتَجَمَّلْ بِهَا لِلْعِيدِ وَالْوُفُودِ، فَقَالَ: رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِنَّمَا هَذِهِ لِبَاسُ

وَفَعَلَهَا بِالْمَسْجِدِ أَفْضَلَ وَقِيلَ بِالصَّخْرَاءِ إِلَّا لَعُذْرُ، وَيَسْتَخْلَفُ مَنْ يُصَلِّي بِالضُّعْفَةِ، وَيَذْهَبُ فِي طَرِيقٍ وَيَرْجِعُ فِي أُخْرَى، وَيُكْرَهُ النَّاسُ، وَيَحْضُرُ الْإِمَامُ وَقْتُ صَلَاتِهِ،

مَنْ لَا اخْلَاقَ لَهُ ﴿رواه الشيخان، نيامی (عمر)﴾ جوبیه یه کی ناوری شمی هینا لای پیغه مبرر ﴿و فرموی: نه م جوبیه یه بکره، تاکو بۆ جه ژن و بۆ پیشوازی وه فدی میوان خۆی پێ پرانیته وه، پیغه مبرر ﴿فرموی: نه مه بهرگی نه و پیاوانه یه: که هیچ بهشیان له به هه شتدا نه. واته: پیغه مبرر ﴿ره خنهی له وه نه گرت: که خۆی پرانیته وه، به لکو ره خنهی له جوبیه که گرت چونکه له ناوری شم دروست کرابو.

ئینجا بزانه: له و سوننه تانه ی پراندوو، یه کسانه: نه و که سه ی ناماده ی نوێژی جه ژن ده بێ و نه وه ی ناماده نابێ، ههروهک له سهراوه کاندای فرموویانه.

(وَفَعَلَهَا بِالْمَسْجِدِ) نوێژی جه ژن له مزگه وتدا بکری (أَفْضَلُ) خیرتره نه ک له شوێنیکی تردا، چونکه مزگه وت به شه ره فه (وَقِيلَ بِالصَّخْرَاءِ) له فرموده ده یه کی بێ میژدا نوێژی جه ژن له بیاباندا خیرتره (إِلَّا لَعُذْرُ) ته نه ا به هۆی عوزێک نه بێ: وه کو باران و سه رما، نه و کاته له مزگه وتدا خیرتره، به به لگه ی: ﴿پیغه مبرر ﴿بۆ نوێژی جه ژن ده چوو وه دروه ی (مَنْبِیَّةٌ) ﴿جا فرموده ی به میژ وه لاسی داوه ته وه: چوونه ده ره وه که ی پیغه مبرر ﴿به هۆی بچوکی مزگه وته که ی بوو، ههروهک له (تحفه) دا فرموویته ی.

(وَيَسْتَخْلَفُ) نيام جیگرێک بۆ خۆی داده نێ له و حاله ته ی بۆ نوێژی جه ژن ده پواته بیابان (مَنْ يُصَلِّي بِالضُّعْفَةِ) جیگرێکی وه ها: له مزگه وتدا پیشنوێژی جه ژن بۆ بێ میژو نه خوشه کان بکا، به لام ناپه سنده جیگره که به بێ نیزی نيامه که ووتار بدا (وَيَذْهَبُ فِي طَرِيقٍ) سوننه ته: بۆ نوێژی جه ژن به ڕیگه یه کدا به و (وَيَرْجِعُ فِي أُخْرَى) به ڕیگه یه کی تردا بگه ڕیته وه مال ﴿عَنْ جَابِرٍ ؓ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا كَانَ يَوْمَ عِيدٍ خَالَفَ الطَّرِيقَ﴾ رواه البخاري، پیغه مبرر ﴿له پوژی جه ژندا ڕیگه ی ده گۆپی و به ڕیگه یه کی تردا ده که پاره.

ئینجا سوننه ته: به ڕیگه درێژتره که دا به واته نوێژ، تاکو خیری زیاتر بگاتێ و هه ربوو ڕیگه که ش شاهیدی ی بۆ بدن، که وابو: نه و ڕیگه گۆپینه له گشت خواپه رسته یه کاندای سوننه ته، ههروهک له زۆربه ی سهراوه کاندای فرموویانه.

(وَيُكْرَهُ النَّاسُ) سوننه ته: هه ر له به یانه وه خه لکه که زوو به واته نوێژی جه ژن، تاکو خیری چاوه پوانکردنی نوێژان بگاتێ، که واته: نه گه ر له مزگه وته که دا نوێژی جه ژن ده کرا، و سوننه ته: له دوا ی نوێژی سه بینه ی له مزگه وته که دا به مینه وه تا نوێژی جه ژن ده که ن، به لام (وَيَحْضُرُ الْإِمَامُ) نيامی نوێژی جه ژن زوو نابێ، به لکو ناماده ده بێ (وَقْتُ صَلَاتِهِ) له کاتی نوێژکردنه که دا ﴿عَنْ أَبِي سَعِيدٍ ؓ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَخْرُجُ يَوْمَ الْفِطْرِ وَالْأَضْحَى

وَيُجْعَلُ فِي الْأَضْحَى، قُلْتُ: وَيَأْكُلُ فِي عِيدِ الْفِطْرِ قَبْلَ الصَّلَاةِ وَيُمْسِكُ فِي الْأَضْحَى، وَيَذْهَبُ مَاشِيًا بِسَكِينَةٍ، وَلَا يُكْرَهُ النَّفْلُ لَغَيْرِ الْإِمَامِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

إِلَى الْمُصَلِّي فَأَوَّلُ شَيْءٍ يَسْدَأُ بِهِ الصَّلَاةَ رَوَاهُ الشَّيْخَانِ، بِتَفْهِيمِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَهُ هَرْدَوُ جَهَنَّمَ كَانْدَا دِه هاته شوینى نویژو یه کسر ده ستنی به نویژی جه ژن ده کرد.

نیجا که کاتى نویژی جه ژن هات (وَيُجْعَلُ) سوننه ته: ئیمام به په له بیته نویژ (فِي الْأَضْحَى) له جه ژنى قوریاندا، تاكو زوو نویژه که بکن و خه لکه که بگه پښه وه قوریانی بکن، هروها سوننه نویژی جه ژنى په مزانیس درنگ بکا، تاكو خه لکه که ماوه ی سرفیتره دانیان بؤ فراوان بیى، هروها که له سرچاوه کانداهرموویانه.

(قُلْتُ) ئیمامی (النولوی) ده هرموی (وَيَأْكُلُ فِي عِيدِ الْفِطْرِ) سوننه ته: له جه ژنى په مزاندا شتیك بخوا (قَبْلَ الصَّلَاةِ) پیش نه وه نویژی جه ژن بکا (وَيُمْسِكُ فِي الْأَضْحَى) به لام له جه ژنى قوریاندا هیچ نه خوا تا نویژی جه ژن ده کا، تاكو پوژی هردوو جه ژنه کان له گه ل پوژی پشخه خو یان لیک جیاواز بن ﴿عَنْ بُرَيْدَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَا يَخْرُجُ يَوْمَ الْفِطْرِ حَتَّى يَطْعَمَ، وَلَا يَطْعَمُ يَوْمَ الْأَضْحَى حَتَّى يُصَلِّيَ حَدِيثُ حَسَنِ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَالتِّرْمِذِيُّ، بِتَفْهِيمِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ له جه ژنى په مزاندا نه ده پویشته نویژی جه ژن شتیکی ده خوارد، له جه ژنى قوریانیدا هیچ نه ده خوارد تا نویژی جه ژنى ده کرد.

(وَيَذْهَبُ مَاشِيًا) سوننه ته: به پیاده یی بپواته نویژی هردوو جه ژنه کان، مه گهر عوزریکی هبى (بِسَكِينَةٍ) به هیمنی و له سرخو، نه که به غاردان (وَلَا يُكْرَهُ النَّفْلُ قَبْلَهَا) نویژی سوننه ناپه سندنه له پیش نویژی جه ژندا، به و مرجه ی به قد پمیک پوژ به رز بوبى (لَغَيْرِ الْإِمَامِ) بؤ خه لکه که ی جگه له ئیمام، چونکه نویژی سوننه له و کاته دا له هیچ حه دیسینکا قه ده غه نه کراوه (وَاللَّهُ أَعْلَمُ).

به لام بؤ ئیمامی نویژی جه ژن ناپه سنده هیچ سوننه تیك بکا له پیش نویژی جه ژن و له دواى نویژی جه ژن ﴿عَنْ أَبِي عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا﴾: خَرَجَ النَّبِيُّ ﷺ يَوْمَ الْفِطْرِ فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ لَمْ يُصَلِّ قَبْلَهُمَا وَلَا بَعْدَهُمَا رَوَاهُ الشَّيْخَانِ، بِتَفْهِيمِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ هات دوو په کعت نویژی جه ژنى په مزانی کردو هیچ سوننه تیکی نه کرد: نه له پیش و نه له دواى نویژه که.

﴿فَصَلِّ: لَهُ بِاسْمِ (تَكْبِيرِ) لَيْدَانِي جَهَنَّمَ كَان﴾

بزانه: له شه و پوژی جه ژنه کانداه (تَكْبِيرِ) لیدان، واته: (اللَّهُ أَكْبَرُ) گوتن، دوو به شه: یه که م: (الْمُرْسَلُ)، واته: به ره لدراو که له ماوه یه کی دیارکراودا له گشت حاله تیك و له گشت شوینیکدا ده گوترین.

دووه م: (الْمُقَيَّدُ) واته: به ستراوه، که له دواى نویژه کانداه ده گوترین.

(فَصَلِّ) يُنْدَبُ التَّكْبِيرُ بِغُرُوبِ الشَّمْسِ لَيْلَتِي الْعِيدِ فِي الْمَنَازِلِ وَالطَّرُقِ وَالْمَسَاجِدِ وَالْأَسْوَاقِ بَرَفِ الصَّوْتِ، وَالْأَظْهَرُ إِدَامَتُهُ حَتَّى يُخْرِمَ الْإِمَامُ بِصَلَاةِ الْعِيدِ، وَلَا يُكَبِّرُ الْحَاجُّ لَيْلَةَ الْأَضْحَى بَلْ يَلْبِي، وَلَا يُسَنُّ لَيْلَةَ الْفِطْرِ عَقِبَ الصَّلَوَاتِ فِي الْأَصْحَى،

جا دهر باره ی به شمی یه که م ده فهرموی: (يُنْدَبُ التَّكْبِيرُ) گوئنی (الله اکبر)ی جه ژنه کان سوننه ته بڼ پیاو و نافرته تو پیولرو نیشته جی، نینجا کاتی (تکبیر) لیدان ده ست پی ده کا (بِغُرُوبِ الشَّمْسِ) له و کاته وه: که پوژ ناوا ده بی (لَيْلَتِي الْعِيدِ) له شوی جه ژنی په مه زان و قوریاندا، جا نه و (تکبیر) لیدانه ش سوننه ته: (فِي الْمَنَازِلِ) له ماله کاند (وَالطَّرُقِ) له ږنگه کاند (وَالْمَسَاجِدِ) له مرگه و ته کاند (وَالْأَسْوَاقِ) له بازار په کاند، خوی گه وره ده فهرموی: ﴿وَتُكْمَلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ﴾ تا کو پوژووه کانی په مه زان ته ولو بکه نو (الله اکبر) بلین. ﴿وَعَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: كُنَّا نُوْمَرُ يَوْمَ الْعِيدِ أَنْ نُخْرَجَ حَتَّى نُخْرَجَ الْحِضُّ فَيَكْبُرُنَ بِتَكْبِيرِهِمْ، أَيْ الثَّاسِ﴾ رواه الشيخان، واته: فهرمانمان پی ده کرا: له پوژنی جه ژندا نافرته تانی چه یزداریش له گه ل خومان ببهینه دهره وه، نه وانیش له گه ل پیاو (الله اکبر) بلین.

که واته: له فهرمانی ثایه ته که دا جه ژنی قوریان (قیاس) کراوه ته سر جه ژنی په مه زان، هره وک له ژوری سهرچاوه کاند فهرموویانه.

(بَرَفِ الصَّوْتِ) به ده نگی به رز پیاوه کان (تکبیر) لی ده دن، به لام نافرته - له لای پیاوی بیگانه - ده نگی نرم ده کا وه، هره وک له ژوری سهرچاوه کاند فهرموویانه.

نینجا بزانه: نه و (تکبیر) لیدانه له گشت حاله تیکدا سوننه ته، جا (وَالْأَظْهَرُ) به فهرموده ی به میزتر: (إِدَامَتُهُ) کاته که ی (تکبیر) لیدان له هره ووه جه ژنه کاند به رده واه (حَتَّى يُخْرِمَ الْإِمَامُ بِصَلَاةِ الْعِيدِ) تا نیام نویژی جه ژنه که داده به ستی، به لام نه گهر نویژی جه ژنه که ی به ته نهایی ده کرد، نه وه تا به خوی نویژ داده به ستی کاته که به رده واه ده بی، واته: هره کاتیک نویژی جه ژن دابه سترا، (تکبیر) ی (مُرْسَل): به ره لدر او کو تایی دی.

(وَلَا يُكَبِّرُ الْحَاجُّ لَيْلَةَ الْأَضْحَى) به لام نه و که سه ی خهریکی چه ج کرینه، نابی له شوی جه ژنی قوریاندا (الله اکبر) بلی (بَلْ يَلْبِي) به لکو (تلبیه)، واته: (لَبَّيْكَ...) ده لی چونکه (لَبَّيْكَ...) دروشمی چه جه، هره وک له باسی چه دا پوون ده که ی نه وه، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

دهر باره ی به شمی دووم ده فهرموی: (وَلَا يُسَنُّ لَيْلَةَ الْفِطْرِ) له شوی جه ژنی په مه زاندا (تکبیر) ی (الْمُقَيَّدِ) سوننه تیه (عَقِبَ الصَّلَوَاتِ) له دوی نویژده کان (فِي الْأَصْحَى) له فهرموده ی راستردا.

به لام له فهرموده یه کی تر دا هاتووه: سوننه ته له دوی نویژده کانی شوی جه ژنی په مه زان (تکبیر) لی بدری، واته: له دوی نویژی مه غریب و عیشاو سبه ینی، له (الاذکان) شدا نه م فهرموده ی به راستر داناوه و خه لکیش په فتاری له سر نه م فهرموده یه.

وَيَكْبُرُ الْحَاجُّ مِنْ ظَهْرِ الثَّخْرِ وَيَخْتِمُ بِصُبْحِ آخِرِ التَّشْرِيقِ، وَغَيْرُهُ كَهْوٌ فِي الْأَظْهَرِ، وَفِي قَوْلٍ مِنْ مَغْرِبِ لَيْلَةِ الثَّخْرِ، وَفِي قَوْلٍ مِنْ صُبْحِ عَرَقَةٍ وَيَخْتِمُ بِعَصْرِ آخِرِ التَّشْرِيقِ وَالْعَمَلُ عَلَى هَذَا، وَالْأَظْهَرُ أَنَّهُ يُكْبَرُ فِي هَذِهِ الْأَيَّامِ لِلْفَاتَةِ وَالرَّابَةِ وَالْثَّالِثَةِ، وَصِفَتُهُ الْمَحْبُوبَةُ: **اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ وَاللَّهُ أَحْمَدُ،**

(وَيَكْبُرُ الْحَاجُّ) نهو كه سهی خه ریکی هه ج کردنه (تَكْبِيرِی) (مُقَدِّی) دواى نویژه كان دهست پیژده كا (مِنْ ظَهْرِ الثَّخْرِ) له نیوه پوژی جه ژنی قوریدانه وه (وَيَخْتِمُ) کوتایی به (تَكْبِيرِی) لیدان دینئی (بِصُبْحِ آخِرِ التَّشْرِيقِ) به کردنی نویژی سبهینئی ناخر پوژی (أَيَّامِ التَّشْرِيقِ)، واته: سئ پوژده که ی دواى جه ژنی قوریدان.

(وَغَيْرُهُ) نهو هی به هه ج کردن خه ریک نیه (كَهْوٌ) هه ر وهك نهو خه ریکبوهیه (فِي الْأَظْهَرِ) له فهرموده ی به هیزتردا (وَفِي قَوْلٍ) له فهرموده یه کدا: (مِنْ مَغْرِبِ لَيْلَةِ الثَّخْرِ) له مه غریبی شهوی جه ژنی قوریدانه وه دهست به (تَكْبِيرِی) ده كا.

(وَفِي قَوْلٍ) له فهرموده ی سئیه مدا: (مِنْ صُبْحِ عَرَقَةٍ) له دواى نویژی سبهینئی پوژی عالفه وه دهست به (تَكْبِيرِی) لیدان ده كا (وَيَخْتِمُ) کوتایی به (تَكْبِيرِی) دواى نویژه كان دینئی (بِعَصْرِ آخِرِ التَّشْرِيقِ) به کردنی نویژی عه سری ناخر پوژی (أَيَّامِ التَّشْرِيقِ)، که ده کاته پینچ پوژ، واته: له دواى نه م عه سره ی پوژی سئیه می (أَيَّامِ التَّشْرِيقِ) ش (تَكْبِيرِی) لیژده دا، ئینجا واز دینئی (وَالْعَمَلُ عَلَى هَذَا) په فتاری موسلمانانیش له سه ر نه م فهرموده ی سئیه مه، له سه ر چاوه کانیشدا به به هیز داندراوه ؟ چونکه له ئیمامی (عمرو) و ئیمامی (علی) و (ابن مسعود) و (ابن عباس) هوه نهوا هاتوه، هه روهك له (المجموع) و (مغنی ابن قدامة) دا فهرموویانه، هه م (البخاری) ش له ئیمامی (عمری) گپو له وه ته وه.

جا بزانه: وه ها سوننه ته: له پیش زیکره کانی دواى نویژه کانداندا (تَكْبِيرِی) لیژدا، هه روهك له (تحفة) و (الشروانی) دا پوون کرلوه ته وه.

(وَالْأَظْهَرُ) فهرموده ی به هیزتر: (أَنَّهُ) نویژکه ر (يُكْبَرُ فِي هَذِهِ الْأَيَّامِ) له و پینچ پوژانه دا (تَكْبِيرِی) لیژده دا (لِلْفَاتَةِ) له دواى نویژه فه و تاوه كان که له و پوژانه دا قه زایان ده کاته وه و (وَالرَّابَةِ) هه روه ها له دواى سوننه ته کانی دامه زاو له گه ل نویژه فه پژه کانداندا (وَالْثَّالِثَةِ) هه روه ها له دواى گشت جۆره سوننه تیکی به نا و بی نا و، واته: نهو (تَكْبِيرِی) لیدانه تاییه ت نیه به دواى نویژه واجبه كان، چونکه (تکبیر) دروشمی نهو پینچ پوژانه یه و جیاوازی نیه: له نیوان پیوا و ئافره ت و پیوارو نیشته جی و نویژکه ری به ته نهایی نویژکه ری به جه ماعت.

(وَصِفَتُهُ الْمَحْبُوبَةُ) نهو رسته خوشه ویسته ی داریژراوه بۆ (تَكْبِيرِی) لیدان، نه مه یه: **اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، وَاللَّهُ أَحْمَدُ.**

وَيُسْتَحَبُّ أَنْ يَزِيدَ: (كَبِيرًا وَالْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا وَسُبْحَانَ اللَّهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا).
وَلَوْ شَهِدُوا يَوْمَ الثَّلَاثِينَ قَبْلَ الزَّوَالِ بِرُؤْيَةِ الْهَلَالِ اللَّيْلَةَ الْمَاضِيَةَ، أَفْطَرْنَا وَصَلَّيْنَا
الْعِيدَ، وَإِنْ شَهِدُوا بَعْدَ الْغُرُوبِ لَمْ تُقْبَلِ الشَّهَادَةُ، أَوْ بَيْنَ الزَّوَالِ وَالْغُرُوبِ أَفْطَرْنَا،
وَفَاتَتْ الصَّلَاةُ، وَيُشْرَعُ قَضَاؤُهَا مَتَى شَاءَ فِي الْأَظْهَرِ، وَقِيلَ فِي قَوْلٍ:

ثَيْنِجَا (وَيُسْتَحَبُّ) سَوْنَنَه تَه: (أَنْ يَزِيدَ) نه مش به زياده بلى: (اللَّهُ أَكْبَرُ كَبِيرًا وَالْحَمْدُ لِلَّهِ
كَبِيرًا وَسُبْحَانَ اللَّهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا).

(وَلَوْ شَهِدُوا يَوْمَ الثَّلَاثِينَ) نه گهر شاهمیده کان شاهمیدیان دا: له پوڅی سیه می مانگی
په مه زان (قَبْلَ الزَّوَالِ) پتیش کاتی نیوه پو شاهمیدیان دا: (بِرُؤْيَةِ الْهَلَالِ) که مانگی په کشفه وهی
مانگی (شَوَالِ) بینرلوه (اللَّيْلَةَ الْمَاضِيَةَ) له شه وی پرابرودا (أَفْطَرْنَا) واجبه: پوڅوو بشکینن،
چونکه ناشکرا بوو: نه م پوڅه جه ژنه وه که می شه شه لاته (وَصَلَّيْنَا الْعِيدَ) سوننه ته: نویڅی
جه ژنیش به نه دا بکه یی نه گهر ماوه مابن، نه گهر نا: قهزا ده کړیته وه.

(وَإِنْ شَهِدُوا بَعْدَ الْغُرُوبِ) به لام نه گهر له دواى پوڅناو ابوونى پوڅی سیه می په مه زان
شاهمیدیان دا: که مانگ شه وی پرابرودو دیتراوه (لَمْ تُقْبَلِ الشَّهَادَةُ) نه م شاهمیده
وه رنا گیرئ، چونکه سى پوڅی په مه زان ته واو بووه، که واو: سبه ینى ده کهینه جه ژن وه
نویڅی جه ژن به نه دا ده که یی.

(أَوْ بَيْنَ الزَّوَالِ وَالْغُرُوبِ) یان له نیوان نیوه پوڅو پوڅناو ابووندا شاهمیدیان دا: که شه وی پرابرودو
مانگ بینرلوه (أَفْطَرْنَا) واجبه: پوڅوو که بشکینن، چونکه ناشکرا بوو نه م پوڅه جه ژنه
(وَفَاتَتْ الصَّلَاةُ) نویڅه که یی جه ژنیش ده وه وتئ، چونکه به هاتنى کاتى نیوه پوڅو، کاتى
نویڅه که یی جه ژن ده رچووه، که واو: (وَيُشْرَعُ قَضَاؤُهَا) سوننه ته: نویڅی جه ژن قهزا بکاته وه
(مَتَى شَاءَ) هر کاتیک چه زبکا (فِي الْأَظْهَرِ) له فهرمووده یی به میڅتردا.

ثَيْنِجَا نه گهر بگونجئ: خه لکه که کړ بکړیته وه، نه وه هر له م پوڅه دا به جه ماعت قهزا
ده کړیته وه، نه گهر نا: سبه ینى به جه ماعت قهزای ده که نه وه ﴿عَنْ أَبِي عُمَرَ عَنْ عُمَرَةَ
لَهُ: أَنَّ رَكْبًا جَاءُوا إِلَى النَّبِيِّ ﷺ يَشْهَدُونَ: أَلَهُمْ رَأَوْا الْهَلَالَ بِالْأَمْسِ، فَأَمَرَهُمْ أَنْ يُفْطَرُوا وَإِذَا
أَصْبَحُوا يَغْلُوا إِلَى مُصَلَّاهُمْ﴾ رواه ابوداود وغيره بسند صحيح، کاروانیک هاته لای
پیغه مبر ﷺ شاهمیدیان دا: دویڅی شه و مانگی په کشفه وه یان دیتوه، پیغه مبر ﷺ فهرمانی
پی کردن پوڅوو بشکینن و سبه ینى بیته نویڅی جه ژن.

ثَيْنِجَا نه گهر ویستی به ته نهایی نویڅه که یی جه ژن قهزا بکاته وه، نه و کاته هر له و پوڅه دا
به په له قهزا بکاته وه خیرتره (وَقِيلَ) له فهرمووده یی که یی میڅتردا (فِي قَوْلٍ) له

فرموده یه کی تردا: به و شاهیدیه نویژی جه ژن نافه وتی، که و ابو: (تُصَلِّي مِنَ الْقَدِ آدَاءُ) سبه ینی نویژه که ی جه ژن به نه دا ده کری.

﴿پاشکوا دمرباری پیروزیایی و توفه و پیزلینان﴾

یه که م: سوننه ته جه ژنه پیروژه له یه کتری بکه ن، هه روه که له (نهایه) و (مغنی) دا فرموویانه ﴿عَنْ جُبَيْرِ بْنِ نَفِيرٍ وَ مُحَمَّدِ بْنِ زَيْدِ الْأَنْهَارِيِّ: كَانَ أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ إِذَا اتَّفَقُوا يَوْمَ الْعِيدِ يَقُولُ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ: تَقَبَّلَ اللَّهُ مِنَّا وَمِنْكُمْ﴾ أخرجهما زاهر بن طاهر وأبو أحمد الفرضي بسندين حسنين، هه کاتی که له پوژی جه ژندا (صحابه) ی پیغه مبه ر ﷺ ده که یشتنه یه کتر، جه ژنه پیروژه یان له یه کتری ده کردو ده یانگوت: خوی گه وره له نیمه و له نیوه ش قبول بکا.

نینجا بزانه: نه و پیروزیاییه تاییه تیه به جه ژنه کان، به لکو هه ر خۆشی و دلشادیه که بگاته موسلمانیک، سوننه ته پیروزیایی لی بکری ﴿عَنْ أَنَسٍ ﷺ فِي نُزُولِ سُورَةِ الْفَتْحِ: قَالَ أَصْحَابُ النَّبِيِّ ﷺ: هِنَا مَرِينَا يَا نَبِيَّ اللَّهِ ﷺ﴾ رواه البخاري والترمذي، که سوپه ته (إِنَّا فَتَحْنَا) بۆ پیغه مبه ر ﷺ هاته خواره وه، (صحابه) کان گوتیان: نه ی پیغه مبه ری خوا ﷺ پیروژت بی نه و زیانه بی گوناوه بی ده رده.

هه روه ها به بۆنه ی پزگار بوونی شی له غه م و ته نگانه و ناخۆشی سوننه ته: پیروزیایی لی بکری ﴿عَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ ﷺ فِي قِصَّةِ تَوْبَتِهِ: فَانْطَلَقْتُ أَتَأْمُمُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَتَلَقَانِي النَّاسُ فَوْجًا فَوْجًا يُهْتَوْنَنِي بِالتَّوْبَةِ﴾ رواه الشيخان، (کعب) ده فرموی: که خوی گه وره توبه ی لی قبول کردم، پویشتم تا کو بچه خزمه ت پیغه مبه ر ﷺ، خه لکیش کومه ل کومه ل ده مگه یشتنی و پیروزیاییان لی ده کردم. له (فتاوی السیوطی) دا باسی پیروزیایی به دریژی پوون کرا وه ته وه.

دووه م: له کاتی به یه که یشتن سوننه ته: توفه له گه ل یه کتری بکه ن، پیغه مبه ر ﷺ ده فرموی: ﴿إِذَا اتَّفَقَ الْمُسْلِمَانِ فَتَصَافَحَا وَحَمِدَا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَا غُفْرًا لَهُمَا﴾ رواه ابوداود بسند صالح، هه کاتی که دوو موسلمان گه یشتنه یه کتر توفه یان کردو سوپاسی خویان کردو داوای لی خوشبوونیان له خوا کرد- واته: بَلَيْنَ: (الْحَمْدُ لِلَّهِ، غَفَرَهُ لَنَا) - خوی گه وره لییان خوش ده بی.

هه روه ها له کاتی توفه کردن سه لاوتیش سوننه ته، چونکه له حه دیسیکی بی هیژدا هاته وه ﴿مَا مِنْ مُسْلِمَيْنِ يَتَلَقِيَانِ فَيَتَصَافَحَانِ وَيُصَلِّيَانِ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ إِلَّا لَمْ يَتَفَرَّقَا حَتَّى يُغْفَرَ لَهُمَا ذُنُوبُهُمَا﴾ رواه أبو يعلى وابن حبان في الضعفاء له، هه ر دوو موسلمانیک بکه نه یه کتر

توقه بکن و سه لوات له سه پیتفه مبه ر علیه السلام لیبدن، لیک جیا نابنه وه تا له گونا نه کانیا ن ده بوردری.

نینجا سوننه ته: به زه رده خنه و پوو خوشی توقه له گه ل یه کتری بکن، چونکه پیتفه مبه ر علیه السلام ده فهرموی: ﴿لَا تَحْقِرَنَّ مِنَ الْمَعْرُوفِ شَيْئًا وَلَا أَنْ تَلْقَى أَخَاكَ بِوَجْهِ طَلِيقٍ﴾
رواه مسلم، هیچ چاکه یه ک به سوک دامه نی، هه رچهند چاکه که ش نه وه بی: به پوو خوشی بگه یه برای خوت.

هه روه ها بزانه: هه پامه پیا و ئافره تی نامه هه رم توقه له گه ل یه کتری بکن، هه روه ها هه پامه: پیا و توقه له گه ل کو پکی موو لینه هاتوو بکا، چونکه ته ماشا کردنیشی هه پامه، که و ابو: ماچ کردنیشی هه پامه، چونکه هه ر که سیک ته ماشا کردنی هه پام بی، ده ست لیدانیشی هه پامه، هه روه که له سه رچاوه کان له سه رده تای (کتاب النکاح) دا پوون کرلوه ته وه:
﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: مَا مَسَّتْ يَدُ رَسُولِ اللَّهِ يَدَ امْرَأَةٍ إِلَّا امْرَأَةً يَمْلِكُهَا﴾
رواه الشیخان، پیتفه مبه ر علیه السلام دهستی له دهستی هیچ ئافره تیک نه داوه، ته نها دهستی نه و ئافره ته نه بی، که هه لالی خوی بی.

هه م پیتفه مبه ر علیه السلام فهرمووی ته: ﴿لَأَنْ يَطْفَنَ فِي رَأْسِ أَحَدِكُمْ بِمَخِيطٍ خَيْرٌ مِنْ أَنْ يَمَسَّ امْرَأَةً لَا تَحِلُّ لَهُ﴾
رواه الطبرانی بسند صحیح، نه گه ر یه کیکتان به سوژنیکی ئاسن له سه ری بدری باشتره له وهی ده ست له ئافره تیکی وه ها بدا: که بوی هه لال نه بی.

سئیه م: ده ست ماچ کردن سوننه ته، نه گه ر له به ر باوک و دایکایه تی، یان زانست، یان پیا و چاکی، یان ریزداری ئایینی بی، به به لگی هه دیسه که ی (فاطمه ی داهاتوو) هه م
﴿عَنْ زَارِعٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - وَكَانَ فِي وَفْدِ عَبْدِ قَيْسٍ -: فَجَعَلْنَا تَبَادُرَ مِنْ رَوَّاحِلِنَا فَتَقَبَّلُ يَدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَرَجُلَهُ﴾
رواه ابوداود و الترمذی بسند صحیح، ئیمه نوینه ری (عبد القیس) به په له له وولاغه کانمان داده به زین و ده ست و پی پیتفه مبه رمان علیه السلام ماچ ده کرد.

هه روه ها ﴿وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا فِي قِصَّةٍ: فَقَبَّلْنَا يَدَ النَّبِيِّ ﷺ﴾
رواه البخاری فی الأدب المفرد و ابوداود بسند حسن، ئیمه دهستی پیتفه مبه رمان ماچ کرد. به لام نه گه ر ده ست ماچ کردنه که له به ر خاتری ده وله مهن دی، یان گه وره یی ئونیا بی، نه وه ناپه سنده، به لکو ئیمامی (المتولی) ئاماژه ی کرده: که هه پامه دهستی نه و جوړه که سانه ماچ بکری، هه روه که له (المجموع و (الأنکاح و (تحفة) دا فهرموویانه.

چواره م: سوننه ته: باوه ش لیوه ره میتان و ماچ کردنی نه و که سه ی له سه فهر گه راوه ته وه،
﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: قَدِمَ زَيْدُ بْنُ حَارِثَةَ الْمَدِينَةَ، فَأَتَى النَّبِيَّ ﷺ فَقَرَعَ الْبَابَ فَقَامَ إِلَيْهِ

النَّبِيِّ ﷺ فَأَعْتَقَهُ وَقَبَلَهُ ﴿رواه الترمذي بسند حسن، (زيد) له سفره گه پاره (مدینه) و هاته مالی پیغمبر ﷺ له ده رگی دا، پیغمبر ﷺ له بهری هه لساو باوه شی لی وهره نیانو ماچی کرد. ﴿وَلَقَدْ لَقِيَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ جَعْفَرَ بْنَ أَبِي طَالِبٍ فَأَلْتَزَمَهُ وَقَبَلَ مَا بَيْنَ عَيْنَيْهِ﴾ رواه ابوداود بسند صالح، پیغمبر ﷺ پیشوازی له (جعفر) کرد- که له سفره (حبشه) گه پاره- باوه شی لی وهره نیانو نیوچاوانی ماچ کرد.

نینجا بزانه: ماچ کردنی ئافره تی نامه چرم و کوپی نامه چرمی موو لینه هاتوو چه پامه، ههروه ها نه گهر پیاویش له سفره نه گه پیاوینه وه، ناپه سنده: باوه شی لی وهره نیانو و ماچی بکا، ههروه که له (المجموع) و (تحفة) دا پوون کراوه ته وه ﴿عَنْ أَنَسٍ ﷺ: قَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، الرَّجُلُ مَنَّا يَلْقَى أَخَاهُ أَوْ صَدِيقَهُ أَيْنَحْنِي لَهُ؟ قَالَ: لَا. قَالَ: أَفَلْتَزِمُهُ وَيُقْبَلُهُ؟ قَالَ: لَا. قَالَ: أَفَيَأْخُذُ بِيَدِهِ وَيُصَافِحُهُ؟ قَالَ: نَعَمْ﴾ رواه الترمذي بسند حسن، ئه ی پیغمبر خوار ﷺ پیاو ده گاته برای خوی، یان دوستی خوی، ئایا سه روملی خوی بو بچه میتیته وه؟ پیغمبر ﷺ فهرموی: نا. گوتی: باوه شی لی وهره نیانو و ماچی بکا؟ فهرموی: نا. گوتی: توقی له گهل بکا؟ فهرموی: به ئی.

پینجه م: هه لسان له بهر یه کتری سوننه ته، نه گهر له بهر باوک و دایکایه تی، یان پزلیتانی زانست، یان پیاوچاکی، یان کاریه دهستی، یان پزرداری بی، (سلف) پیشینه ی نوممه ت بهرده وام له بهر یه کتری هه لساون، ههروه که له (المجموع) دا فهرمویه تی، به لگه ش له هه دیسدا زۆن، بو نمونه: هه دیسه که ی (زيد بن حارثة) ی پابردوو.

هه م پیغمبر ﷺ ده فهرموی: ﴿إِنَّ مِنْ إِجْلَالِ اللَّهِ تَعَالَى: إِكْرَامَ ذِي الشَّيْبَةِ الْمُسْلِمِ، وَخَامِلِ الْقُرْآنِ غَيْرِ الْغَالِي فِيهِ وَالْجَافِي عَنْهُ، وَإِكْرَامَ ذِي السُّلْطَانِ الْمُقْسِطِ﴾ رواه ابوداود بسند حسن، به راستی به شیک له بهر گه وره ناسینی خوا ئه مه یه: پز له پیری پش سپی موسلمان بندری و، پز له و قورئاخوینه بندری: که له سنووری قورئان ده رناچی و له خویندنیشی دوور ناکه ویتته وه، پز له کاریه دهستی دادپه روه بندری.

ههروه ها ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا دَخَلَ عَلَى فَاطِمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَامَتْ إِلَيْهِ فَأَخَذَتْ بِيَدِهِ وَقَبَلَتْهُ وَأَجْلَسَتْهُ فِي مَجْلِسِهَا﴾ رواه أصحاب السنن بسند حسن، که پیغمبر ﷺ ده چوو ه مالی (فاطمه) ی کیزی رضى الله عنها، (فاطمه) له بهری هه لده ستاو دهستی ماچ ده کردو له شوینی خوی دایده نیشانده.

﴿وَعَنْ كَعْبٍ ﷺ: فِي قِصَّةِ تَوْبَتِهِ: دَخَلْتُ الْمَسْجِدَ إِذَا النَّبِيُّ ﷺ جَالِسٌ وَخَوْلَةُ النَّاسِ، فَقَامَ طَلْحَةُ يُهْرُولُ حَتَّى صَافَحَنِي وَهَتَانِي... فَكُنْتُ لَا أَلْسَاهَا لَهُ﴾ رواه الشيخان، چومه مزگهوت،

پیغمبر ﷺ دانیشتبو، خه لکیش له دهره ی بوو، (طلحه) له بهرم ههلساو غاری دا ترقه ی له گه ل کردمو پیرۆزیایی لی کردیم، ئه و چاكانه ی (طلحه) م له بیر ناچیتته وه.

ئینجا بزانه: هه پامه: مرقه به خوی دانیشتی و خه لکیش به بی عوز به پتیه له خزمه تی رابوهستن، له بهر له خۆ پازی بوون و ده عیه و زۆرداری و ئه و جۆره شتانه، ههروهك ئیمامی (البیهقی) ئاماژه ی بۆ کردوه، پیغمبر ﷺ ده فرموی: ﴿مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَتَمَثَلَ لَهُ الرَّجَالُ قِيَامًا فَلْيَتَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ﴾ رواه ابو داود و الترمذی بسند حسن، هه ره که سیک پی خۆش بی: پیوان له بهر دهستی رابوهستن، با جینگه ی خۆی له ناگر ئاماده بکا. که واته: له بهر ههلسان سوننه ته، به لام له بهر رابوهستانی به پتیه هه پامه، ههروهك له (تحفه) و (الشروانی) دا پوون کراوه ته وه.

شه شه م: سوننه ته: سهردانی پیاو چاک و خزم و دوست و دراوسێ پێز لێنانیان و چاکه له گه ل کردنیان، به گوێره ی پله و پایه و پازی بوونیان، له کاتیکی وه هاداو به شیوه یه کی وه ها: رقیان له سهردانه که نه بیتته وه، ههروهك له (المجموع) و (الاذکار) دا فرموویه تی، پیغمبر ﷺ ده فرموی: ﴿أَلْزَلُوا النَّاسَ مَنَازِلَهُمْ﴾ رواه مسلم، ئه و خه لکه له پله ی خویان دابنن. واته: به گوێره ی پله ی خویان پێزیان لی بنن.

ههروه ها پیغمبر ﷺ ده فرموی: ﴿مَنْ عَادَ مَرِيضًا، أَوْ زَارَ أَحَدًا لَهُ فِي اللَّهِ نَادَاهُ مُنَادٌ: أَنْ طِبْتَ وَطَابَتْ مَمَشَاكَ وَكَبُرَتْ مِنَ الْجَنَّةِ مَنْزِلًا﴾ رواه الترمذی بسند حسن، هه ره که سیک سهردانی نه خۆشیک، یان سهردانی برا موسلمانیک بکا له بهر خاتری خوا، له لای خواوه مه لاتیکه تیک بانگی ده کا: بوویه پیاوی چاک، پویشته که شت چاکه و شوینیکیشت له به ههشت بۆ خۆت ئاماده کرد.

ههفته م: خوی گه وره ده فرموی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ يُوْتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْنِسُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا﴾ هه وه که سانه ی ئیماننان مهتاوه، نه چنه ههچ مالتیک-جگه له مالتی خۆتان- تا ئیزن وهرده گرن و سهلام له دانیشتوانی ماله که ده کن.

ئینجا بزانه: تا سێ جار ئیزن وهرده گری، جا نه گه ر ئیزن نه درا، واجبه: بگه پتته وه، جا ئیزن وهرگرتن: یان به قسه کردن ده بی، یان به له دهرگه دان، به لام نابێ به لێدانیکی به هیز لی بد، ئینجا نه گه ر گوتیان کی یه؟ ده بی ناوی خۆی بلن، به جۆریکی وه ها که بیناسن، واته: نا په سنده بلن: منم. یان بلن: خۆمانه ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ تَابَتِ النَّبِيُّ ﷺ فَدَقَّتْ الْأَبَابَ، فَقَالَ: مَنْ ذَا؟ فَقُلْتُ أَا. فَقَالَ: أَا. أَا. كَأَنَّهُ كَرِهَهَا﴾ رواه الشیخان، هه م له دهرگه ی مالی پیغمبر ﷺ ده فرموی: جا پیغمبر ﷺ ده فرموی: نه وه کی یه؟ گوتم: منم. جا پیغمبر ﷺ ده فرموی: منم، منم. وهك نه وه لامه ی پی ناخۆش بو بی.

(بَابُ صَلَاةِ الْكُسُوفَيْنِ)

ئىنجا نابى به بى ئىزنى خاۋەن مال له شويىنى خاۋەن مال دانىشىۋ نابى به بى ئىزنى له نىۋان دوو كەس دانىشىۋ نابى يەككە ھەلسىنىۋ بەخۇى له جىگەى وى دانىشى، واتە: له كوئى جىگە ھەبوو، با لەوئى دانىشى، ئەو پەرووشتانە گىشتى له ھەدىسى (صحیح) دا ھاتون، له (المجموع) و (الأذکار) دا پوون كراۋەتەو.

ھەشتەم: ناپەسندە: مەۋزۇ له شويىنىك ھەلسىۋ بېوا پېش ئەۋەى زىكرى خوا بكاو سەلاۋات لىتەدا، چونكە پېتغەمبەر ﷺ دەفەرموى: ﴿مَا جَلَسَ قَوْمٌ مَجْلِسًا لَمْ يَذْكُرُوا اللَّهَ تَعَالَى فِيهِ، وَلَمْ يُصَلُّوا عَلَى نَبِيِّهِمْ فِيهِ، إِلَّا كَانَ عَلَيْهِمْ تَرَةٌ، فَإِنْ شَاءَ عَذَّبَهُمْ وَإِنْ شَاءَ غُفِرَ لَهُمْ﴾ حديث حسن رواه الترمذي، ھەر كەسانىك له شويىنىك دانىشۋ لەو شويىتەدا زىكرى خوا نەكەن و سەلاۋات له سەر پېتغەمبەر كەيان ﷺ لىتەدەن، له لای خولە ناتەۋاۋى دېتە سەريان، جا ئەگەر خوا ھەز بكا سزايان دەدا، ئەگەر ھەزىش بكا لىيان خوش دەبى.

ئىنجا پېتغەمبەر ﷺ بۆ پزگارىبون لەو ناتەۋاۋىيە - لەگەل سەلاۋات - ئەم زىكرانەى دانان، كە پېش ھەلسان له شويىتەكەدا بگوتىن: ﴿سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ﴾ رواه أصحاب السنن بسند صحيح.

﴿ئالگادارى﴾: ناۋەپۇكى ئەو پاشكۇيە له (المجموع) دا لە ۋاى نوپۇزى جومعهو لە جلو بەرگدا گوتراۋە، له (تحفة) شەدا لە سەرەتاي (كتاب الجهاد) دا گوتراۋە، باسى سەلام كىرنىش لە سەرەتاي (كتاب الجهاد) دا پوون دەكەينەو. إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

﴿بَابُ صَلَاةِ الْكُسُوفَيْنِ: باسى نوپۇزى پۇزگىران و مانگىران﴾

بىزانە: (كُسُوفُ الشَّمْسِ) واتە: پۇزگىران، بە ھۆى ئەۋەيە: مانگ دەكەۋىتە نىۋان پۇزۇ نىۋان نىمەى دانىشتۋانى سەر زەمىن. بەلام (كُسُوفُ الْقَمَرِ) واتە: مانگىران، بە ھۆى ئەۋەيە: زەمىن دەكەۋىتە نىۋان پۇزۇ نىۋان مانگ، سىبەرى لىدەكاۋ تېشكەكەى پۇزۇ لە مانگ نادا؟ چونكە مانگ پووناكىخۇى لە پۇزۇ ۋەردەگىرۋ دەيداتە زەمىن، ھەروەك لە زۆربەى سەرچاۋەكاندا پوون كراۋەتەو.

﴿عَنِ الْمَعْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾ إِنْكَسَفَتِ الشَّمْسُ يَوْمَ مَاتَ إِبْرَاهِيمُ، فَقَالَ النَّاسُ: إِنْكَسَفَتِ الشَّمْسُ لِمَوْتِ إِبْرَاهِيمَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: إِنْ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ آيَاتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ - تَعَالَى - لَا يَنْكَسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ، فَإِذَا رَأَيْتُمُوهَا فَصَلُّوا وَادْعُوا اللَّهَ حَتَّى يَنْكَشِفَ﴾ رواه الشيخان، لەو پۇزۇدا: كە (إبراهيم) كوپى پېتغەمبەر ﷺ ۋەفاتى كرد، پۇزۇ گىرا، خەلگەكەش گوتى: لە بەر مردنى (إبراهيم) پۇزۇ گىراۋە، پېتغەمبەر ﷺ فەرموى: پۇزۇو مانگ دوو نىشانەن لە نىشانەكانى تالو تەنبايى خۋاى گەۋرە، نە لە بەر مردن و نە لەبەر ژيانى ھىچ كەسىك

هِيَ سُنَّةٌ، فَيُحْرَمُ بَنِيَّةُ صَلَاةِ الْكُسُوفِ، وَيَقْرَأُ الْفَاتِحَةَ وَيَرْكَعُ ثُمَّ يَرْفَعُ ثُمَّ يَقْرَأُ الْفَاتِحَةَ ثُمَّ يَرْكَعُ ثُمَّ يَتَّقِدُّ ثُمَّ يَسْجُدُ، فَهَذِهِ رَكْعَةٌ، ثُمَّ يُصَلِّي ثَانِيَةً كَذَلِكَ، وَلَا يَجُوزُ زِيَادَةُ رُكُوعٍ ثَالِثٍ لِتَمَادِي الْكُسُوفِ، وَلَا نَقْصُهُ لِلْإِنْجِلَاءِ فِي الْأَصَحِّ،

ناگیرین، جا هر کانتیک بینیتان یه کتیک له نووانه گیران، نوپژ بکه نو دوعا بکه ن تانهو گیرانه لادهچن.

(هِيَ سُنَّةٌ) نوپژي پوژگیران و مانگیران سوننه تیکی (مؤکده) یه، بۆ پیاو و ئاڤرته و مرقی به تهنه او پیاو و کویله، به به لگه ی حه دیسه که ی پابردو، که و ابو: (فَيُحْرَمُ) نوپژه که داده به ستنی (بَنِيَّةُ صَلَاةِ الْكُسُوفِ) به نیه تی نوپژي پوژگیران، یان مانگیران.

ئینجا بزانه: ئەو نوپژه دوو په کعه ته، به م سئ شیوه یه دروسته بکری:

یه که م: دوو په کعه تی وه ک سوننه تی نوپژي سبه یین، ئەمە یان لای که میه تی و خیری که متره، ههروه که له سه رچاوه کانداهه رموویانه، ئەم شیوه یه له (بخاری) دا گیردروته وه.

دووم: دوو په کعه تی شیوه ی ته و او، به مبه ستنی ئەم شیوه یه نوپژه که داده به ستنی دوعای (توجه) ده خوینتی و (أَعُوذُ بِاللَّهِ...) ده خوینتی و (وَيَقْرَأُ الْفَاتِحَةَ) سوپه تی فاتحه ده خوینتی، ههروه ها سوپه تیکی کورتیش ده خوینتی و (وَيَرْكَعُ) پوکووع ده باو (ثُمَّ يَرْفَعُ) ئینجا له پوکووع هه لده ستنیته وه، به لام ئاڤوته سوچه، به لکو (ثُمَّ يَقْرَأُ الْفَاتِحَةَ) له نوای هه لسانه وه نووباره فاتحه یه کی تر به پیوه ده خوینتی، ههروه ها سوپه تیکی کورتیش ده خوینتی (ثُمَّ يَرْكَعُ) ئینجا نووباره پوکووعیکی تریش ده با (ثُمَّ يَتَّقِدُّ) ئینجا له پوکووعه که هه لده ستنیته وه (ثُمَّ يَسْجُدُ) ئینجا ده پواته سوچه وه هه ر دوو سوچه ده کان ده با.

(فَهَذِهِ) ئەوه ی پابردو (رَكْعَةٌ) په کعه تیکی یه که مه (ثُمَّ) ئینجا که هه ر دوو سوچه که ی برد، هه لده ستنیته وه پیوه (يُصَلِّي ثَانِيَةً) په کعه تیکی تری دووه میش ده کا (كَذَلِكَ) وه ک په کعه تی یه که م، واته: فاتحه و سوپه ده خوینتی و پوکووع ده باو هه لده ستنیته وه، ئینجا نووباره فاتحه و سوپه ده خوینتی و پوکووع ده باو هه لده ستنیته وه، ئینجا ده پواته سوچه وه هه ر دوو سوچه که ده با، ئینجا ته حیات ده خوینتی و سه لام ده داته وه، ئەم شیوه یه ش له (بخاری و مسلم) دا گیردروته وه.

(وَلَا يَجُوزُ) له و شیوه یه دا دروست نیه (زِيَادَةُ رُكُوعٍ ثَالِثٍ) له په کعه تیکی پوکووعیکی سئ یه م زیاد بکری (لِتَمَادِي الْكُسُوفِ) به هوی درژیوونه وه ی ماوه ی گیرانی پوژ، یان مانگ، به لکو له هه ر په کعه تیکی دوو پوکووعه (وَلَا نَقْصُهُ) ههروه ها دروست نیه له په کعه تیکی له دوو پوکووعیش که متر بکریته وه (لِلْإِنْجِلَاءِ) به هوی پووشنبوونه وه ی پوژ، یان مانگ (فِي الْأَصَحِّ) له هه رمووده ی پاستردا.

وَالْأَكْمَلُ أَنْ يَقْرَأَ فِي الْقِيَامِ الْأَوَّلِ بَعْدَ الْفَاتِحَةِ الْبَقْرَةَ، وَفِي الثَّانِي كَمَا تَنِي آيَةً مِنْهَا، وَفِي الثَّلَاثِ مِائَةً وَخَمْسِينَ، وَالرَّابِعَ مِائَةً تَقْرِيْبًا، وَيُسَبِّحُ فِي الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ قَدْرَ مِائَةٍ مِنَ الْبَقْرَةِ وَفِي الثَّانِي ثَمَانِينَ وَالثَّلَاثِ سَبْعِينَ وَالرَّابِعَ خَمْسِينَ تَقْرِيْبًا،

تینجا بزانه: له چہند حدیسیکی (صحیح) دا ہاتھ: ﴿پہنچہ مہر﴾ له ہر رکعہ تیکدا سی پوکووع و چوار پوکووع و پینچ پوکووعیشی بردوہ. بہ لام فرمودہ ی پاستر و دلاسی دلوہ تہوہ: کہ حدیسہ کانی نوو پوکووع له ہر رکعہ تیکدا ناسراوترن و بہ میزترن و، له (بخاری و مسلم) دا گتیرا و نہوہ.

ہر وہا بزانه: نہ گہر نویژہ کہی تہو او کردو سہ لامی داوہ، ہیشتا پوڑ، یان مانگ پوڑن نہ بویژوہ، دروست نیہ: دوویارہ بہ تہنہایی نویژکی تر دابیہ ستیتہوہ، بہ لام نہ گہر نویژہ کہی بہ تہنہایی کردبو، تینجا بینی نویژہ کہ بہ جماعت دہ کری، نہو کاتہ سوننتہ بہ جماعت دوویارہ ی بکاتہوہ، بہو مہرجہی له کاتی نویژدہ ستندا پوڑن نہ بویژوہ، ہر وہک له سہرچاوہ کاندہ فرمودیوانہ.

سہی یہم: شیوہی (وَالْأَكْمَلُ) تہو او تر، کہ وہک شیوہی دووہمہ، بہ لام نویژہ کہ دریزتر دہکا، بہم جوڑہ: (أَنْ يَقْرَأَ فِي الْقِيَامِ الْأَوَّلِ) بخوینئ له بہ پیوہ پاوہستانی یہ کہمدا (بَعْدَ الْفَاتِحَةِ) له دوی فاتحہ، سوپہتی (الْبَقْرَةَ) بہ تہوای، یان بہ نہندازہی سوپہ تہ کانی تر بخوینئ (وَفِي الثَّانِي) له بہ پیوہ پاوہستانی دووہ میشدا له دوی فاتحہ (كَمَا تَنِي آيَةً مِنْهَا) بہ نہندازہی دووہ سد ثاہتی (الْبَقْرَةَ) قوپٹان بخوینئ (وَفِي الثَّلَاثِ) له بہ پیوہ پاوہستانی سہی یہمدا له دوی فاتحہ (مِائَةً وَخَمْسِينَ) بہ قہد سہو پہنجا ثاہت بخوینئ (وَالرَّابِعِ) له بہ پیوہ پاوہستانی چوارہمدا له دوی فاتحہ (مِائَةً تَقْرِيْبًا) نزیکہی سہد ثاہت بخوینئ.

(وَيُسَبِّحُ) تہ سبیحات دہکا، واتہ: (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ وَبِحَمْدِهِ) دہلئ (فِي الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ) له پوکووعی یہ کہمدا (قَدْرَ مِائَةٍ مِنَ الْبَقْرَةِ) بہ نہندازہی سہد ثاہتی سوپہتی (الْبَقْرَةَ)، ہر وہا (وَفِي الثَّانِي) له پوکووعی دووہ میشدا (ثَمَانِينَ) بہ قہد ہیشتا ثاہت (وَالثَّلَاثِ سَبْعِينَ) له پوکووعی سہی یہمدا بہ قہد ہفتا ثاہت (وَالرَّابِعِ خَمْسِينَ تَقْرِيْبًا) له پوکووعی چوارہم میشدا بہ قہد نزیکہی پہنجا ثاہت.

تینجا بزانه: له ہر پوکووعیک ہہ تساوہ، سوننتہ تہ بلئ: (سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ رِئًا لَكَ الْحَمْدُ) ہر وہک له (بخاری و مسلم) دا ہاتھ.

ہر وہا سوننتہ تہ: (حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ...) تا کوتایی زیاد بکا، ہر وہک له زوربہی سہرچاوہ کاندہ فرمودیوانہ.

وَلَا يُطَوِّلُ السَّجْدَاتِ فِي الْأَصْحَ، قُلْتُ: الصَّحِيحُ طَوِيلُهَا ثَبَتَ فِي الصَّحِيحَيْنِ، وَكُصْرُ فِي الْبُيُوطِيِّ: أَنَّهُ يُطَوِّلُهَا نَحْوَ الرُّكُوعِ الَّذِي قَبْلَهَا، وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَتُسَنُّ جَمَاعَةٌ

(وَلَا يُطَوِّلُ السَّجْدَاتِ فِي الْأَصْحَ) له فرموده‌ی راست‌درا: سجده‌کان درِیژ ناکاته‌وه، (قُلْتُ) نیامی (النوای) ده‌فرمودی: (الصَّحِيحُ) فرموده‌ی راست نه‌مه‌یه: (طَوِيلُهَا) سوننه‌ته: گشت سجده‌کان درِیژ بکاته‌وه (ثَبَتَ فِي الصَّحِيحَيْنِ) چونکه له (بخاری و مسلم) دا هاتوه (وَتَصْرُفُ فِي الْبُيُوطِيِّ) نیامی (الشافعی) ش له کتیبی (الْبُيُوطِيِّ) دا فرمودیه‌تی: (أَنَّهُ يُطَوِّلُهَا) سجده‌کانیش درِیژ ده‌کاته‌وه: هر سجده‌یه‌ک (نَحْوَ الرُّكُوعِ الَّذِي قَبْلَهَا) وه‌ک پوکووعه‌کی پیشه‌خوی، واته: سجده‌یه‌که‌م وه‌ک پوکووعی‌یه‌که‌م درِیژ ده‌کاته‌وه تی‌یدا ده‌لی: (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى وَبِحَمْدِهِ)، سجده‌یه‌ی یووه‌میش وه‌ک پوکووعی یووه‌م... هتد (وَاللهُ أَعْلَمُ) به‌لام نه‌ه‌لسانه‌وه‌ی پوکووعی یووه‌م و نه‌ دانیشنی نیوان سجده‌کان و نه‌ ته‌حیات، هیچیان درِیژ ناکاته‌وه، ه‌روه‌ک له‌ سه‌رچاوه‌کاندا فرمودیانه.

نه‌مه‌ش حه‌دیه‌سه‌کی شیوه‌ی س‌یه‌مه (عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: خَسَفَتِ الشَّمْسُ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَامَ فَصَلَّى بِالنَّاسِ فَأَطَالَ الْقِيَامَ، ثُمَّ رَكَعَ فَأَطَالَ الرُّكُوعَ، ثُمَّ قَامَ فَأَطَالَ الْقِيَامَ وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ رَكَعَ فَأَطَالَ الرُّكُوعَ وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ سَجَدَ فَأَطَالَ السُّجُودَ، ثُمَّ فَعَلَ فِي الرُّكْعَةِ الثَّانِيَةِ مِثْلَ الْأَوَّلَى، ثُمَّ انْصَرَفَ وَقَدْ انْجَلَتِ الشَّمْسُ فَخُطِبَ النَّاسُ...) الحديث رواه الشيخان، له‌ سه‌رده‌می پیغه‌مبه‌ردا ﷺ پوز‌گیرا، ئینجا پیغه‌مبه‌ر ﷺ ه‌لسا پیشنویژی پوز‌گیرانی ب‌خه‌لکی کرد: پاوه‌ستانه‌کی به‌ پیوه‌ درِیژ کرده‌وه، ئینجا پوکووعی بر‌دو پوکووعه‌که‌شی درِیژ کرده‌وه، ئینجا ه‌لساره‌ دیسان پاوه‌ستانه‌کی درِیژ کرده‌وه، به‌لام که‌متر له‌ پاوه‌ستانی یه‌که‌م، ئینجا پوکووعی‌کی‌تری بر‌دو پوکووعه‌که‌ی درِیژ کرده‌وه، به‌لام که‌متر له‌ پوکووعی یه‌که‌م، ئینجا چوه‌ سجده‌و سجده‌کانیشی درِیژ کردنه‌وه، ئینجا له‌ په‌که‌تی یووه‌میشدا وه‌ک په‌که‌تی یه‌که‌می کرد، ئینجا که‌ نویژی ته‌واو کرد، پوزیش پوزش ب‌وه، ئینجا ه‌لسا خوتبه‌ی ب‌خه‌لکه‌که‌ خوینده‌وه... تا ک‌تایی حه‌دیه‌سه‌که‌.

(وَتُسَنُّ جَمَاعَةٌ) سوننه‌ته: نویژی پوز‌گیران و، مانگ‌گیران به‌ جه‌ماعه‌ت ب‌کری، به‌ به‌لگی حه‌دیه‌سه‌کی پ‌بر‌دو و دا‌هاتوو، واته: به‌ جه‌ماعه‌ت خیری زیاتره، سوننه‌ته: له‌جیاتی بانگو نیقامه‌ت یه‌کی‌ک ب‌لی (الصَّلَاةُ جَمَاعَةً) رواه الشيخان.

جا نه‌گر به‌ جه‌ماعه‌تیش نه‌یکا، به‌ ته‌نهاییش هر سوننه‌ته بیکا، ه‌روه‌ها نروسته: نه‌و نویژه‌ی پوز‌گیران و مانگ‌گیران له‌ زور شوینانیشدا ب‌کری، ه‌روه‌ک له‌ (المجموع) دا فرمودیه‌تی.

وَيَجْهَرُ بِقِرَاءَةِ كُسُوفِ الْقَمَرِ، لَا الشَّمْسِ، ثُمَّ يَخْطُبُ الْإِمَامُ خُطْبَتَيْنِ بَارَكَا نَهُمَا فِي الْجُمُعَةِ، وَيَحُثُّ عَلَى التَّوْبَةِ وَالْخَيْرِ، وَمَنْ أَدْرَكَ الْإِمَامَ فِي رُكُوعِ أَوَّلِ أَدْرَكَ الرُّكْعَةَ،

(وَيَجْهَرُ بِقِرَاءَةِ كُسُوفِ الْقَمَرِ) به دهنگی ناشکرا فاتحه و سوپرت ده خویتنی له نویژی مانگگیراندا، چونکه نویژه که سهر به شهوی به ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: جَهَرَ النَّبِيُّ ﷺ فِي صَلَاةِ الْكُسُوفِ بِقِرَاءَتِهِ﴾ رواه الشيخان، پیغمبر ﷺ له نویژی مانگگیراندا دهنگی خوی ناشکرا ده کرد به خویندنای فاتحه و سوپرت.

(لَا الشَّمْسِ) به لام له نویژی پوژگیراندا دهنگی خوی ناشکرا ناکا، به لگو به نهیتنی ده یخویتنی ﴿عَنْ سَمُرَةَ: صَلَّى بِنَا النَّبِيِّ ﷺ فِي كُسُوفٍ لَأَسْمَعَ لَهُ صَوْتًا﴾ رواه أصحاب السنن بسند صحیح، پیغمبر ﷺ نویژی پوژگیرانی بۆ به جهاماعت کردین گویمان له دهنگی نه ده بو.

(ثُمَّ) ئینجا له دواى ته وولو بوونی نویژه که (يَخْطُبُ الْإِمَامُ خُطْبَتَيْنِ) سوننه ته: ئیمام دوو خوتبه بخوینیتته وه (بَارَكَا نَهُمَا) به روکنو سوننه ته کانیا نه وه (فِي الْجُمُعَةِ) که له خوتبه کانى جومعه دا پوون کرانه وه، به لام مهرجه کان لیتره دا پیویست نین، به لگو سوننه تن، چونکه نه و دوو خوتبه به بۆ دروست بوونی نویژه که به مهرج دانه ندلون، واته: به بی خوتبه خویندنه وه ش نویژه که دروست ده بی، ههروه که (المجموع) دا هه رموویه تی.

(وَيَحُثُّ) له خوتبه کاندا ئاموژگاری خه لکه که ده کاو هانیان ده دا (عَلَى التَّوْبَةِ) له سهر توبه کردن (وَالْخَيْرِ) له سهر چاکه کردن: وه ک دوعای لیخوش بوون و خیر کردن و ناشتبوونه وه پارانه وه له خولو هه لته خه لته تان به دونیاو نه و جوړه باسانه ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا فِي صَلَاةِ الْكُسُوفِ: فَخَطَبَ ﷺ النَّاسَ ثُمَّ قَالَ: إِذَا رَأَيْتُمْ ذَلِكَ فَادْعُوا اللَّهَ وَكَبِّرُوا وَصَلُّوا وَتَصَدَّقُوا﴾ رواه الشيخان، پیغمبر ﷺ له دواى نویژی پوژگیران ووتاری خویندنه وه هه رمووی: هه کاتیک بینیتان پوژ، یان مانگ گیرا، دوعا بکه و زیکری خوا بکه و نویژ بکه و خیران بکه و.

(وَمَنْ أَدْرَكَ الْإِمَامَ) هه که سیک له نویژی پوژگیران و مانگگیران بگاته ئیمامی نویژه که (فِي رُكُوعِ أَوَّلِ) له پوکووعیکی یه که مدا (أَدْرَكَ الرُّكْعَةَ) ده گاته په که ته که، جیاولزی نیه پوکووعه یه که مه که: هی په که ته یه که م بی، یان هی په که ته یه دوو م بی، واته: نه که له پوکووعی یه که می په که ته یه که مدا گه یشته ئیمامی نویژه که، نه وه ئیمام فاتحه که ی یه که می له جیاتی هه لده گریو نه م په که ته یه یه که می به ته و لو بۆ ده ژمیردری و له گه ل ئیمام سه لام ده داته وه، ههروه ها نه که له پوکووعی یه که می په که ته یه دوو میش بگاته ئیمام، نه م په که ته یه دوو می به ته و لو بۆ ده ژمیردری، که و ابو: له دواى سه لامدانه وه ی ئیمام په که ته یکی تر: به دوو پوکووعه وه به دوو فاتحه وه ده کاو سه لام ده داته وه.

أَوْ فِي ثَانٍ أَوْ قِيَامٍ ثَانٍ فَلَا فِي الْأَظْهَرِ، وَتَفُوتُ صَلَاةُ الشَّمْسِ بِالْإِنْجِلَاءِ وَبِغُرُوبِهَا كَاسْفَةٍ، وَالْقَمَرِ بِالْإِنْجِلَاءِ وَطُلُوعِ الشَّمْسِ، لَا الْفَجْرِ فِي الْجَدِيدِ، وَلَا بِغُرُوبِهِ خَاسِفًا، وَلَوْ اجْتَمَعَ كُسُوفٌ وَجُمُعَةٌ أَوْ فَرَضٌ آخَرُ قَدَّمَ الْفَرَضُ إِنْ خِيفَ قُوَّتُهُ، وَإِلَّا

(أَوْ فِي ثَانٍ) يان له پوکووعیکی دووهدا گه یشته نیمام (أَوْ قِيَامٍ ثَانٍ) یان له به پیووه پلوهستانیکی دووهدا گه یشته نیمام (فَلَا) نه وه ناگاته په کمه ته که (فِي الْأَظْهَرِ) له فهرمووده ی به هیژتردا، جیاوازی نیه پوکووعه دووهدا که و پلوه ستانه دووهدا که: هی په کمه تی په کم بن، یان هی په کمه تی دووهد بن، چونکه هرچی ده که ویته دوی پوکووعی په کم له هر په کمه تیگدا بئ، وه که له سانه وده ی پوکووع وایه بوی نازمیرسی، هه روه که له نویژه کانی تریش وه هایه و، له سه رچاوه کاندای پوون کراوه ته وه.

(وَتَفُوتُ صَلَاةُ الشَّمْسِ) نویژی پوژگیران ده فووتی به دووشت، په کمه: (بِالْإِنْجِلَاءِ) به پوژشنبوونه وده ی هه موو کولیره ی پوژ، واته: تا به شیکی به گیرای مابئ، سوننه ته: نویژه که دایبه ستی، هه روه که نه گهر ته نها به شیکیشی بگیرئ سوننه ته: نویژه که بکا. دووهد: (وَبِغُرُوبِهَا كَاسْفَةً) به ناوابوونی پوژ به گیرای، واته: نه گهر پوژ هه مووی پوژن بپوه، یان به گیرای ناوا بوو، نه وه نه گهر نویژه که ی دانه به ستبو، دروست نیه: نویژه که دایبه ستی، چونکه هویه که ی نه ماوه و قه زاش ناکریتته وه، هه روه که له باسی (قه زاکردنه وده ی نویژه سوننه ته کان) دا پابرا.

(وَالْقَمَرِ) نویژی مانگگیرانیش ده فووتی به دووشت، په کمه: (بِالْإِنْجِلَاءِ) به پوژشنبوونه وده ی هه موو کولیره ی مانگ. دووهد: (وَطُلُوعِ الشَّمْسِ) به هه لاتنی پوژ، واته: نه گهر مانگ که هه مووی پوژن بپوه، یان هر گیراو بوو به لام پوژ هه لات، نه وه نه گهر نویژی دایبه ستبو نویژه که ی ته واو ده کا، نه گهر نویژه که ی دانه به ستبو دروست نیه دایبه ستی، چونکه هویه که ی نه ماوه و قه زاش ناکریتته وه (لَا الْفَجْرِ) به لام به ده رکه وونی به یان نویژه که نافه وتی (فِي الْجَدِيدِ) له فهرمووده ی نویژدا (وَلَا بِغُرُوبِهِ خَاسِفًا) هه روه ها نه گهر به گیرا ویش ناوا ببئ، یان بکه ویته په نای هه ور، نافه وتی، که وایو: نه گهر به شیکی مانگ گیرا، یان هه مووی گیراو به شیکی پوژن بپوه، یان گیراو به یان ده رکه ووت، یان به گیرای ناوا بوو، له و حاله تانه دا سوننه ته: نویژه که بکا.

(وَلَوْ اجْتَمَعَ كُسُوفٌ وَجُمُعَةٌ) نه گهر له یه ک کاندای نویژی پوژگیران و نویژی جومعه کؤ بونه وه (أَوْ فَرَضٌ آخَرُ) یان نویژه واجبکی تر: وه که نیوه پوژ، یان عه سر (قَدَّمَ الْفَرَضُ) واجبه: نویژه واجبه که پیژدا بکری (إِنْ خِيفَ قُوَّتُهُ) نه گهر ترسی فووتانی نویژه واجبه که هه بئ: جا جومعه بئ، یان نویژیکی تر (وَإِلَّا) به لام نه گهر ترسی فووتانی نویژه واجبه که

فَالْأَظْهَرُ تَقْدِيمُ الْكُسُوفِ، ثُمَّ يَخْطُبُ لِلْجُمُعَةِ مُتَعَرِّضاً لِلْكُسُوفِ ثُمَّ يُصَلِّي الْجُمُعَةَ،
وَلَوْ اجْتَمَعَ عِيدٌ أَوْ كُسُوفٌ وَجَنَازَةٌ قُدِّمَتِ الْجَنَازَةُ.

نەبى (قالاظهرن) فرموده‌ی به‌میزتر (تقديم الكسوف) سوننه‌ته: نويزى پوزگيران وه‌پيش نويزه واجب‌كه بخا، به‌لام له دواى فاتحه سوپه‌تى كورتى وه (قل هو الله احد) ده‌خويتن، هه‌روه كه سه‌رچاوه‌كاندا فرمويانه (ثم) ئينجا كه نويزى پوزگيرانى ته‌واو كرد (يخطب للجمعة) دوو خوتبه‌ى جومعه ده‌خوييتته وه (متعرضاً للكسوف) له ناو خوتبه‌ى جومعه‌شدا باسى پوزگيرانيش ده‌كا (ثم يصلي الجمعة) ئينجا نويزى جومعه‌ش ده‌كا، واته: پيويست به‌ چوار خوتبه ناكا.

(ولو اجتمع عيد أو كسوف) نه‌گه‌ر له يه‌ك كاتدا نويزى جه‌ئن، يان نويزى پوزگيران كو بۆوه (وجنازة) له‌گه‌ل نويزى جه‌نازه (قُدِّمَتِ الْجَنَازَةُ) نويزى جه‌نازه وه‌پيش ديخري له سه‌ر نويزى جه‌ژنيش وه له سه‌ر نويزى پوزگيرانيش، نه‌وه‌ك مردووه‌كه بگۆپي، كه‌وابو: نويزى جه‌نازه وه‌پيش نويزه فه‌پزه‌كانيش ديخري، به‌و مه‌رجه‌ى ماوه‌ى فه‌پزه‌كه به‌رفرلوان بى.

به‌لام نه‌گه‌ر نويزى جه‌ئن وه‌پيش پيكه‌وه كو بونه‌وه: نه‌و كاته وه‌ك نويزى واجب په‌فتار ده‌كري، واته: نه‌گه‌ر بترسى نويزى جه‌ئن بفه‌وتى، جه‌ژنه‌كه وه‌پيش ديخري، نه‌گه‌ر نا: نويزى پوزگيران ده‌كا، ئينجا نويزى جه‌ئن، ئينجا دروسته: بۆ هه‌ردووكان ته‌نها دوو خوتبه بخوييتته‌وه تيايندا باسى هه‌ردووكان ده‌كا.

ئينجا بزانه: نويزى مانگگيرانيش له‌گه‌ل نويزه واجب‌كانى شه‌وي، وه‌ك پۆي په‌فتارى له‌گه‌ل ده‌كري، به‌لام نه‌گه‌ر نويزى مانگگيران له‌گه‌ل ته‌پاويح، يان له‌گه‌ل وه‌تر كو بونه‌وه، نه‌وه نويزى مانگگيران پيش ده‌خري، هه‌رچه‌ند بترسى وه‌ترو ته‌پاويحه‌كان بفه‌وتين، هه‌روه‌ك له سه‌رچاوه‌كاندا فرمويانه، واته: چونكه ده‌گونجى وه‌ترو ته‌پاويح قه‌زا بكريته‌وه، هه‌روه‌ك له (تحفة) دا فرمويه‌تى.

﴿پاشكۆ: ده‌پاره‌ى زه‌مين له‌رزىن تاريكايى وه‌شه‌با﴾

هه‌ر كاتي‌ك زه‌مين له‌رزى، يا دونيا تاريك بو، يان تو‌زو غوبار، يان په‌شه‌با، يان لافاو وه‌و جو‌ره مه‌ترسيانه پوي‌دا، سوننه‌ته: هه‌ر كه‌سه‌و دوو په‌كه‌عت نويز بكا، وه‌ك سوننه‌تى نيوه‌پۆ، به‌ نيه‌تى پووداوه‌كه، به‌لام به‌ ته‌نهاى، نه‌ك به‌ جه‌ماعه‌ت، هه‌روه‌ك له سه‌رچاوه‌كاندا فرمويانه، پيغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فرموي: ﴿إِذَا رَأَيْتُمْ آيَةً فَاسْجُدُوا﴾ رواه ابوداود بسندحسن، هه‌ر كاتي‌ك پووداويكى ترسناكتان ديت سوجد بيه‌ن. واته: سوجد به‌ واته‌ى نويزيش هاتوه.

(بَابُ صَلَاةِ الْإِسْتِسْقَاءِ)

هِيَ سُنَّةٌ عِنْدَ الْحَاجَةِ، وَتُعَادُ ثَانِيًا وَثَالِثًا إِنْ لَمْ يَسْقُوا، فَإِنْ تَأَهَّبُوا لِلصَّلَاةِ فَسَقُوا قَبْلَهَا
اجْتَمَعُوا لِلشُّكْرِ

هه روه ها توبه و زيکرو دوعاش له و پووداوانه دا هاتوه، پيغه مبه رﷺ ده فرموي: ﴿إِنْ هَذِهِ
الْآيَاتُ يُرْسِلُ اللَّهُ لَا تَكُونُ لِمَوْتٍ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ، وَلَكِنَّ اللَّهَ يُرْسِلُهَا يُخَوِّفُ بِهَا عِبَادَهُ، فَإِذَا
رَأَيْتُمْ مِنْهَا شَيْئًا فَافْرَعُوا إِلَى اللَّهِ وَدُعَائِهِ وَاسْتَغْفَارِهِ﴾ رواه الشيخان، نه و پووداوه
ترسناکانه ی وه ک پوژگیران که خوی گه وره ده یاننیري: نه له بهر مردنی هیچ که سنيکه و
نه له بهر ژيانی هیچ که سنيکه، به لام خوی گه وره ده یاننیري به نده کانی خوی پی
ده ترسیني، جا هر کاتيک شتيکتان له و پووداوانه ديت، هانا بيه نه بهر زيکری خولو دوعاو
پارانه وه و تکای ليخوشیوني گوناوه کانتان.

هه روه ها پيغه مبه رﷺ ده فرموي: ﴿الرَّيْحُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ تَعَالَى نَأْتِي بِالرَّحْمَةِ وَنَأْتِي
بِالْعَذَابِ، فَإِذَا رَأَيْتُمُوهَا فَلَا تَسُبُّوهَا وَسَلُّوْا اللَّهَ خَيْرَهَا وَاسْتَغْفِرُوا بِاللَّهِ مِنْ شَرِّهَا﴾ رواه ابوداود
ياسناډ حسن، با له په حمه تی خوايه، په حمه و بهر که تيش ديتي، عه زاب و نازاريش
ديتي، جا هر کاتيک ديتان بایه ک هات، جنيوی پی مه دهن، به لکو له خوا بپارینه وه و
بلين: خوايه چاکه ی نه م بایه مان بدی، خوايه له خراپه ی نه م بایه بمانپريزه.

﴿بَابُ صَلَاةِ الْإِسْتِسْقَاءِ: بَأْسَى نَوِيْزِي بَارَانَ﴾

(هي) نويزي باران، واته: پارانه وه ی ناودان له خوی گه وره (سنة) سوننه تيکی (موکده يه،
بو گشت که سنيک: پتيولوو نيسته جيی شارو لادئو په شمال، به ته نهايي، يان به
جه ماعه ت، چونکه پيغه مبه رﷺ کړيوه تي و (البخاري و مسلم) گيړاويه تيانه وه (عِنْدَ الْحَاجَةِ)
له کاتي پتيويستی دا نه و نويژه سوننه ته، وه ک باران نه باري و زمين تينوو بی، يان
سه رچاوه ی تاو، يان پويار ووشک بيی، يان ناوه که يان که م بييته وه و تيړی خه ک نه کا.

(وَتُعَادُ ثَانِيًا) نه م نويژه دووه مجاريش دووباره ده کړي ته وه (وَتَالِثًا) هه روه ها
سني به مجاريش و زياتر تيش (إِنْ لَمْ يَسْقُوا) نه گهر ناو نه دران، که واته: تا خوی گه وره
ناويان ده داتئ نويژه که هر دووباره ده که نه وه.

(فَإِنْ تَأَهَّبُوا لِلصَّلَاةِ) جا نه گهر خه لکه که خويان ناماده کرد بو نويزي باران و (فَسَقُوا
قَبْلَهَا) جا پيش نويژ کړدنه که ناودران، واته: باران باري، يان ناو ژياوه (اجْتَمَعُوا)
سوننه ته: له شويني نويژه که دا کو بينه وه (لِلشُّكْرِ) بو حمه و شوکری خوی گه وره له
سهر نه و نيعمه ته، خوی گه وره ده فرموي: ﴿لَنْ شُكْرْتُمْ لِأَزِيدَ لَكُمْ﴾ نه گهر شوکری من
بکه ن نيعمه تی زياترتان ده ده من.

وَالدُّعَاءَ، وَيُصَلُّونَ عَلَى الصَّحِيحِ، وَيَأْمُرُهُمُ الْإِمَامُ بِصِيَامِ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ أَوَّلًا، وَالتَّوْبَةَ
وَالْتَّقَرُّبَ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى بِوُجُوهِ الْبِرِّ وَالْخُرُوجَ مِنَ الْمَظَالِمِ،

(وَالدُّعَاءَ) ههروه‌ها بۆ دوعاگردنیش: که خوا زیاتریان بداتنی (وَيُصَلُّونَ عَلَى الصَّحِيحِ) له
سهر فهرموده‌ی راست نویژی بارانیش ده‌کن هه‌ر به نیه‌تی نویژی باران، بۆ شوکری
خوای گه‌وره.

ئینجا هه‌ر کاتی‌ک له دوا‌ی نویژی‌باران ناو دران، واته: باران باری، یان ناو ژیاوه، سوننه‌ت
نیه نویژه‌که دوا‌پاره بکه‌نه‌وه، هه‌روه‌ک له سه‌رچاوه‌کاندا فهرموویانه.

(وَيَأْمُرُهُمُ الْإِمَامُ) پێشه‌وا‌ی موسلمانان، یان جی‌گه‌ره‌که‌ی فهرمانیان ده‌داتنی (بِصِيَامِ ثَلَاثَةِ
أَيَّامٍ) به به‌پۆژووبوونی سێ پۆژان به دوا‌ی‌یه‌کدا (أَوَّلًا) پێش نه‌وه‌ی بپۆژه نویژکردن،
ئینجا بزانه: نه‌گه‌ر شوینه‌که پێشه‌وا، یان جی‌گه‌ری پێشه‌وا‌ی لێ‌ته‌بو، نه‌و کاته زاناو
پیاوماقولا‌نی شوینه‌که یه‌کی‌ک ته‌رخان ده‌کن تا‌کو نه‌و کارانه نه‌جام بدا، هه‌روه‌ک له
(المجموع) و (الشروانی) دا فهرموویانه.

هه‌روه‌ها بزانه: به فهرمانی پێشه‌وا نه‌و پۆژووانه‌ی نویژی‌باران له سهر خه‌لک واجب ده‌بنو
واجبه: له شه‌وێ دا نیه‌ته‌که‌یان بۆ به‌یئن، که‌واته: هه‌ر که‌سێ‌ک به پۆژوو به‌ی، گونا‌ه‌بار
ده‌بێ، به‌لام واجب نیه پۆژووه‌کان قه‌زا بکاته‌وه، هه‌روه‌ک له (تحفة) و (نهاية) دا
فهرموویانه.

هه‌روه‌ها پۆژووی واجب له‌و پۆژانه‌دا دروست ده‌بێ و فهرمانی پێشه‌وا‌ی پێ جێ‌به‌جێ ده‌بێ:
وه‌ک له‌و پۆژانه‌دا له جیاتنی‌ه‌زر، یان (کفارة)، یان قه‌زا، به‌پۆژوو به‌ی، یان کاته‌که په‌مه‌زان
بێ-هه‌روه‌ک له (نهاية) و (الشبراملسی) دا په‌ون کراوه‌ته‌وه- چونکه مه‌به‌ستی سه‌ره‌کی
لێ‌زه‌دا نه‌وه‌یه: له‌و پۆژانه‌دا خودی پۆژوو هه‌بێ، تا‌کو دوعا قبول به‌ی، چونکه پێغه‌مبه‌ر ﷺ
ده‌فه‌رموی: «ثَلَاثَةٌ لَا تُرَدُّ دَعْوَتُهُمْ: الصَّائِمُ حَتَّى يَفْطِرَ، وَالْإِمَامُ الْقَادِلُ، وَالْمُظْلَمُ» رواه
الترمذي بسند حسن، سێ که‌س دوعایان قبول ده‌بێ و په‌د ناکرێته‌وه: مرقفی به‌پۆژوو تا
پۆژووه‌که‌ی ده‌شکێنی، پێشه‌وا‌ی دادپه‌روه‌ر، مرقفی سته‌م لێ‌کراو.

(وَالْتَّوْبَةَ) هه‌روه‌ها فهرمانیان ده‌داتنی: به توبه‌کردن (وَالْتَّقَرُّبَ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى) به‌خو
نزی‌ک‌کردنه‌وه له‌ خوای گه‌وره (بِوُجُوهِ الْبِرِّ) به‌په‌وی چاکه‌کان: وه‌ک خێر‌کردنو
ناشتبوونه‌وه و په‌و له‌ خواپه‌رستی‌کردنو نه‌و جۆره‌ شتانه.

(وَالْخُرُوجَ مِنَ الْمَظَالِمِ) هه‌روه‌ها فهرمانیان پێ ده‌کا: به‌ده‌رچوون و خو پاک‌کردنه‌وه له‌گشت
سته‌مه‌کانی مافی ئاده‌میزادان: وه‌ک خوین و مال و ئا‌په‌رو، یان مافی خوای گه‌وره: وه‌ک
قه‌زا‌کردنه‌وه‌ی نویژو پۆژوو و زه‌کاتدان و نه‌و جۆره‌ شتانه، چونکه سته‌م و تا‌وانه‌کان ده‌بنه

وَيَخْرُجُونَ إِلَى الصَّخْرَاءِ فِي الرَّابِعِ صَيَّامًا فِي ثِيَابٍ بَذَلَتْ وَتَخْشَعُ، وَيَخْرُجُونَ الصُّبْحَ
وَالشُّيُوخَ وَكَذَا الْبَهَائِمُ فِي الْأَصْحَ،

هؤی نه بارینی باران، چاکو توبه کردنیش دهنه هؤی په حمی خوی گوره و قبول بونی
دوعای باران، خوی گوره له باسی حه زده تی (مود) پیغه مبه رﷺ ده فرموی: ﴿وَيَا قَوْمِ
اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا﴾ هؤ گه که م تکای لیخو شیبونی
گونه کانتان له خوی خوتان بکن، نینجا توبه بکن، تاکو خوی گوره بارانیش ربه
ثاوتان بق بیاریتی.

(وَيَخْرُجُونَ إِلَى الصَّخْرَاءِ) بق نویژی باران ده چنه بیابانیکی دهره وهی شار (فی الرَّابِعِ) له
پوژی چواره می سئ پوژده که ی پابرو (صیَّامًا) له و پوژدهی چواره میشدا هر به پوژوو دهن
که ده چنه نویژکردن تاکو دوعایان قبول بین (فِي ثِيَابٍ بَذَلَتْ) له به رگیکی کوئی کارکردن
(وَتَخْشَعُ) به زه لیلی و ملکه چی و پاپانه وه و نوزانه وه ﴿عَنْ أَبِي عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - فِي صَلَاةِ
الِاسْتِسْقَاءِ: - خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مُتَبَذِّلًا مُتَوَاضِعًا مُتَضَرِّعًا حَتَّى أَتَى الْمُصَلِّيَ فَرَفَعِي الْمُنْبَرَ فَلَمْ
يَخْطُبْ خُطْبَكُمْ هَذِهِ وَلَكِنْ لَمْ يَزَلْ فِي الدُّعَاءِ وَالتَّضَرُّعِ وَالتَّكْبِيرِ، ثُمَّ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ كَمَا يُصَلِّي
فِي الْعِيدِ﴾ روه أصحاب السنن بسند صحیح، پیغه مبه رﷺ بق نویژی باران له (مدینه) چوه
دهره وه، له به رگیکی کوئدا، به ملکه چی و له خوا پاپانه وه، تا هاته شوینی نویژکردن له
دهره وهی (مدینه)، نینجا چوه سهر مینبر، به لام نه و جوړه خوتبهی نیوهی
نه خوینده وه، به لکو به رده وام دوعای ده کربو ملکه چیی نیشان ده دلو (اللَّهُ أَكْبَرُ) ی
ده گوت، نینجا دوو په کعت نویژی بارانی بق کردین وه نویژی جهن.

(وَيَخْرُجُونَ الصُّبْحَ) منداله کانیش له گه ل خویان دهنه دهره وه (وَالشُّيُوخَ) هه روه ها
پیره ژن و پیره میړدیش له گه ل خویان دهنه دهره وه، چونکه دوعای نه وانه زووتر قبول
ده بی و، پیغه مبه ریش رﷺ ده فرموی: ﴿وَهَلْ تُنْصَرُونَ وَتُرْزَلُونَ إِلَّا بِضَعْفَانِكُمْ﴾ روه
البخاری و أصحاب السنن، ثایا نیوه سهرکه و تن و پزقتان دهریتی، ته نها له بهر خاتری
بی هیژه کانتان نه بی.

(وَكَذَا الْبَهَائِمُ) هه روه ها ناژه له کانیش به بیچوه کانیانو له گه ل خویان دهنه دهره وه
(فِي الْأَصْحَ) له فرموده ی پاستردا، چونکه نه هات و بی بارانی نازاری ناژه لیش ده دا،
نینجا دایکه کان و بیچوه کان لیک جیا ده که نه وه، تاکو باره بارو قواره قولو حیل
به رز بیته وه و خوی گوره زوتر په حم بکاو دوعایه کان قبول بکا، پیغه مبه رﷺ
ده فرموی: ﴿خَرَجَ سَلِيمَانُ يَسْتَسْقِي، فَرَأَى ثَمْلَةً مُسْتَلْقِيَةً عَلَى ظَهْرِهَا رَافِعَةً قَوَائِمَهَا إِلَى
السَّمَاءِ - تَسْتَسْقِي - فَقَالَ: اِرْجِعُوا فَقَدْ سَقَيْتُمْ بِدُعَاةِ غَيْرِكُمْ﴾ روه احمد و صححه الحاكم،

وَلَا يُمْنَعُ أَهْلُ الذِّمَّةِ الْحُضُورَ، وَلَا يَخْتَلِطُونَ بِنَا، وَهِيَ رَكَعَتَانِ كَالْعِيدِ، لَكِنْ قِيلَ يَفْصَلُ فِي الثَّانِيَةِ: إِنَّا أَرْسَلْنَا نُوحًا، وَلَا تَخْصُ بِرَقَّتِ الْعِيدِ فِي الْأَصَحِّ،

هزهدهتی (سلیمان) پیغه مبهرا چوه دهره وه بق نویژی باران، که ته ماشای کرد میروویک له سر پشت دریژ بووه و پی به کانی به ره و ناسمان به رز کردونه وه و دعای باران دهکا، هزهدهتی (سلیمان) فرموی: بگه پینه وه، خوی گه وره به دعای میرووه که بارانتان بق دهبارین.

(وَلَا يُمْنَعُ أَهْلُ الذِّمَّةِ) خاوه ن په یمانه کان: وهک جوله که و دیانه کان قه دهغه ناگرین (الْحُضُورَ) که له گه ل ئیمه دا ناماده ببن، نه گهر له خویانه وه هاتن، چونکه نه وانیش بق پزقی خویان له خوا ده بار پینه وه، به لام (وَلَا يَخْتَلِطُونَ بِنَا) نابق له گه ل ئیمه دا تیکه ل ببن، هر له کاتی پزیشته وه تا ده شگه پینه وه، که و ابو: ناپه سنده ئیمه له گه ل خومان بیانبه بینه دهره وه.

﴿چونیه تی نویژی باران﴾

(وَهِيَ) نویژی باران (رَكَعَتَانِ) دوو په کعه ته (كَالْعِيدِ) وهکو نویژی جهژن، به به لگهی هه دیسه که ی (ابن عباس) ی پابردوو، که و ابو: له جیاتی بانگو نیقامه ت یه کیك ده لی: (الصَّلَاةُ جَامِعَةٌ). ئینجا له گه ل (اللَّهُ أَكْبَرُ) نویژ دابه ستندا نیه تی (صَلَاةُ الْإِسْتِسْقَاءِ): نویژی باران دینئ و دعای (تَوَجُّه) ده خوینئ، ئینجا هه فته (اللَّهُ أَكْبَرُ) ده لی و له نیتوان گشت دوو (اللَّهُ أَكْبَرُ) یکدا (سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ...) تا کوتایی ده لی، ئینجا (أَعُوذُ بِاللَّهِ...)، ئینجا (فاتحیه) ده خوینئ، هه روه ها له په کعه تی دووه میشدا - جگه له (اللَّهُ أَكْبَرُ) هه لسانه وه - پیچ (اللَّهُ أَكْبَرُ) ده لی و له نیتوان گشت دوو (اللَّهُ أَكْبَرُ) یکدا (سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ...) تا کوتایی ده لی، ئینجا (أَعُوذُ بِاللَّهِ...) و فاتحیه ده خوینئ، هه روه ها له گشت (اللَّهُ أَكْبَرُ) هکندا دهسته کانی به رز ده کاته وه له بن سینگی خوی دایانده نیتته وه.

هه روه ها له دوی فاتحیه ش: له په کعه تی یه که مدا سوپه تی (ق وَالْقُرْآنِ الْمَجِيدِ)، یان سوپه تی (سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ) ده خوینئ، له په کعه تی دووه میشدا سوپه تی (اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ)، یان (هَلْ أَتَاكَ) ده خوینئ، له هه ردوو په کعه ته کانی شدا فاتحیه و سوپه ت به دهنگی ناشکرا ده خوینئ، هه روه که له سه رچاوه کاندا پوونیان کردوته وه.

(لَكِنْ قِيلَ) به لام له فرموده ی بی میژدا هاتووه: (يَقْرَأُ فِي الثَّانِيَةِ) له په کعه تی دووه مدا له دوی فاتحیه، سوپه تی (إِنَّا أَرْسَلْنَا نُوحًا) ده خوینئ (وَلَا تَخْصُ بِرَقَّتِ الْعِيدِ) نویژی باران تاییه ت نیه: به کاتی نویژی جهژن، به لکو له گشت کاتیکی شه و پوژدا دروسته بکری (فِي الْأَصَحِّ) له فرموده ی راستردا.

وَيَخْطُبُ كَالْعِيدِ، لَكِنْ يَسْتَغْفِرُ اللَّهَ تَعَالَى بِدَلِّ التَّكْبِيرِ، وَيَذْعُو فِي الْخُطْبَةِ الْأُولَى: (اللَّهُمَّ أَسْقِنَا غَيْثًا مُغِيثًا مَرِيئًا مَرِيئًا غَدَاً مُجَلَّلًا سَحَابًا طَبَقًا دَائِمًا، اللَّهُمَّ أَسْقِنَا الْغَيْثَ وَلَا تَجْعَلْنَا مِنَ الْقَانِطِينَ، اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْتَغْفِرُكَ إِنَّكَ كُنْتَ غَفَّارًا فَأَرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْنَا مِدْرَارًا). وَيَسْتَقْبِلُ الْقِبْلَةَ بَعْدَ صَدْرِ الْخُطْبَةِ الثَّانِيَةِ،

(وَيَخْطُبُ) له دواى نويژى باران دوو خوتبه ده خويښتته وه (كالعید) وه كو خوتبه كانى جهن: له پوكنو سوننه ت و مه رجه كاندا ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَسْتَسْقِي: فَصَلَّى بِنَا رَكْعَتَيْنِ بِلَا أَذَانٍ وَلَا إِقَامَةٍ ثُمَّ خَطَبَنَا بِرَوَاتِهِ ثَقَاتٍ رَوَاهُ أَحْمَدُ وَابِيهَقِي وَغَيْرُهُمَا، بَيِّنُهُ مَبْرُورٌ بِقِ نَوِيژى باران له (مدينة) چوه دهر وه دوو په كعتى به جهامعت بق كردهن به بن بانگو ثيقامهت، ثينجا خوتبهى بق خويښدينه وه.

(لَكِنْ) به لام له مه دا جياوازن: (يَسْتَغْفِرُ اللَّهَ تَعَالَى) ووتارخوينه كه له سهرتاي خوتبه كاندا (أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ) ده لى (بَدَلِ التَّكْبِيرِ) له جياتى (اللَّهُ أَكْبَرُ) ده كان، واته: له سهره تاي خوتبهى به كه مدا تو جار ده لى: (أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ).

مهروه ما له سهره تاي خوتبهى دوه ميشدا هفت جار ده بيلتته وه، مهروه كه له سهرچاوه كاندا هه رموويانه، به لگه ش نايه تى ﴿أَسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا﴾... الايات، تكاى لى خوشبوونى گونا له خواى خوتان بكن، چونكه نه و زور له گوناها ن خوش ده بى، تاكو له ناسمان باران تيكى زور به ناوتان بق بباريتن.

مهروه ما له خوتبه كانيشدا زور نه و نايه ته دووبار ده كاته وه و زور ده لى: (أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ)، زور ده لى: (يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ بِرَحْمَتِكَ أَسْتَغِيثُ وَمِنْ رَحْمَتِكَ لَرْجُو، فَلَا تَكِلْنَا إِلَى أَنْفُسِنَا طَرَفَةً عَيْنٍ وَأَصْلِحْ لَنَا شَأْنَنَا كُلَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ). مهروه كه له (مغنى) دا هه رموويه تى.

(وَيَذْعُو فِي الْخُطْبَةِ الْأُولَى) سوننه ته: له خوتبهى به كه مدا به دهنگى ناشكرا هم دوعايهى بپيغه مبرور ﷺ بكا: ﴿اللَّهُمَّ أَسْقِنَا غَيْثًا مُغِيثًا مَرِيئًا مَرِيئًا غَدَاً مُجَلَّلًا سَحَابًا طَبَقًا دَائِمًا، اللَّهُمَّ أَسْقِنَا الْغَيْثَ وَلَا تَجْعَلْنَا مِنَ الْقَانِطِينَ، اللَّهُمَّ إِنَّا بِالْعِبَادِ وَالْبِلَادِ وَالْخَلْقِ مِنَ الْأَزْوَاجِ وَالْجَهْدِ وَالصَّنَكِ مَا لَا تَشْكُو إِلَّا إِلَيْكَ، اللَّهُمَّ أَلْبِسْ لَنَا الزَّرْعَ وَأَدْرِ لَنَا الطَّرْعَ وَأَسْقِنَا مِنْ بَرَكَاتِ السَّمَاءِ وَأَلْبِسْ لَنَا مِنْ بَرَكَاتِ الْأَرْضِ، اللَّهُمَّ ارْزُقْ عَنَّا الْجَهْدَ وَالْجُوعَ وَالْفَرِيَّ وَاکْشِفْ عَنَّا مِنَ الْبَلَاءِ مَا لَا يَكْشِفُهُ غَيْرُكَ، اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْتَغْفِرُكَ إِنَّكَ كُنْتَ غَفَّارًا فَأَرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْنَا مِدْرَارًا﴾ رواه الإمام الشافعي فى الأم.

ثينجا بزانه: ووتارخوين له خوتبهى به كه مداو له سهره تاي خوتبهى دوه مه دا پوو له خه لكه كه ده كا، ثينجا (وَيَسْتَقْبِلُ الْقِبْلَةَ) سوننه ته: پوو له قبيله بكاو پشت له خه لكه كه بكا (بَعْدَ صَدْرِ الْخُطْبَةِ الثَّانِيَةِ) پاش ده ست پيكر دنى خوتبهى دوه مه، واته: كه ستيه كه كى

وَيُبَالِغُ فِي الدُّعَاءِ سِرًّا وَجَهْرًا، وَيُحَوِّلُ رِذَاءَهُ عِنْدَ اسْتِقْبَالِهِ فَيَجْعَلُ يَمِينَهُ يَسَارَهُ وَعَكْسَهُ، وَيُنْكَسُهُ عَلَى الْجَدِيدِ فَيَجْعَلُ أَعْلَاهُ أَسْفَلَهُ وَعَكْسَهُ، وَيُحَوِّلُ النَّاسُ مِثْلَهُ، قُلْتُ: وَيُنْشَرِكُ مُحَوَّلًا حَتَّى يَنْزِعَ الثِّيَابَ،

خوتبه‌ی دووه‌می خوینده‌وه (وَيُبَالِغُ فِي الدُّعَاءِ) له‌و حاله‌تدا ووتارخوینه‌که زور دوعا ده‌کا (سِرًّا) به نه‌ینى و (وَجَهْرًا) به ناشکرایى، هه‌روه‌ها خه‌لکه‌که‌ش له کاتى نه‌ینى‌دا به نه‌ینى دوعا ده‌کن، به‌لام له کاتى ناشکرایى‌دا ده‌لین: (أَمِينَ).

هه‌روه‌ها ووتارخوینه‌که‌و خه‌لکه‌که‌ش له کاتى دوعا‌کردندا ده‌ستیان به‌رز ده‌که‌نه‌وه، به‌لام لیره‌دا پشته ده‌سته‌کانیان ده‌خه‌نه لای ناسمان ﴿عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ إِسْتَسْقَى فَأَشَارَ بِظَهْرِ كَفِّهِ إِلَى السَّمَاءِ﴾ رواه مسلم، پیغه‌مبه‌ر ﷺ دوعای بارانی کردو به پشته ده‌سته‌کانی ناما‌وه‌ی بقر ناسمان کرد. ئینجا که دوعایه‌کانی ته‌ولو کردن، پوو له خه‌لکه‌که ده‌کاته‌وه‌و ناموزگاریان ده‌کا: به خوا په‌رستی و سه‌لاوات له سه‌ر پیغه‌مبه‌ر ﷺ لی‌ده‌دلو، دوعا بقر ئیمانداران ده‌کا و نایه‌تیک یان دوو نایه‌ت ده‌خوینته‌وه‌و کوتایى خوتبه‌که‌ی به (أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ لِي وَلَكُمْ) دینى، هه‌روه‌که له (المجموع و تحفة)‌دا فه‌رموویانه.

هه‌روه‌ها (وَيُحَوِّلُ رِذَاءَهُ) ووتارخوینه‌که په‌شته‌ماله‌که‌ی خزی-واته: پارچه‌جله‌که‌ی سه‌ر به‌رگه‌که‌ی- وه‌رده‌گپړئ (عِنْدَ اسْتِقْبَالِهِ) له‌و کاتى‌ی پوو له قیبله ده‌کا (فَيَجْعَلُ يَمِينَهُ يَسَارَهُ) لای راسته‌ی جلّه‌که ده‌باته لای چه‌په‌ی (وَعَكْسَهُ) به پیچه‌وانه‌ش، هه‌روه‌ها (وَيُنْكَسُهُ) سه‌راو ژیریشی ده‌کا، نه‌گه‌ر بگونجی (عَلَى الْجَدِيدِ) له سه‌ر فه‌رمووده‌ی نوئى، واته: (فَيَجْعَلُ أَعْلَاهُ أَسْفَلَهُ) لای سه‌ره‌وه‌ی ده‌باته لای بنه‌وه‌ی (وَعَكْسَهُ) به پیچه‌وانه‌ش.

(وَيُحَوِّلُ النَّاسُ مِثْلَهُ) خه‌لکه‌که‌ش واته: ته‌نها نئیرینه‌کان وه‌کو ووتارخوینه‌که به دانیش‌توویى جلّه‌کانی‌خویان وه‌رده‌گپړن ﴿عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ إِسْتَسْقَى وَحَوِّلَ رِذَاءَهُ وَقَلْبَهُ ظَهْرًا لِبَطْنٍ وَحَوِّلَ النَّاسُ مِثْلَهُ﴾ حدیث صحیح رواه الإمام احمد و غیره، پیغه‌مبه‌ر ﷺ دوعای بارانی کردو په‌شته‌ماله‌که‌ی وه‌رگپړاو به‌رو پشته‌ی کرد، خه‌لکه‌که‌ش له‌گه‌ل نه‌وی جلّه‌کانیان به‌روپشت کردن. ئینجا بزانه: نابى ثافره‌ت به‌رگه‌که‌ی وه‌رگپړئ، هه‌روه‌که له (نهاية و الشرواني)‌دا فه‌رموویانه.

(قُلْتُ) ئیمامی (النواوی) ده‌فه‌رموئى (وَيُنْشَرِكُ مُحَوَّلًا) جلّه‌که‌ی ئیمام و خه‌لکه‌که به وه‌رگپړدراوی ده‌میشتریتته‌وه (حَتَّى يَنْزِعَ الثِّيَابَ) تا هه‌ر یه‌که و جل‌و به‌رگی‌خوی داده‌که‌نئ: جا له مال‌وه، یان له شوینکی‌تر، چونکه له هیچ ه‌دیسی‌کدا نه‌هاتوه: پیغه‌مبه‌ر ﷺ پیش داکه‌ندن ده‌ستکاری جلّه وه‌رگه‌پاوه‌که‌ی کردبى، هه‌روه‌که له سه‌رچاوه‌کاندا فه‌رموویانه.

وَلَوْ تَرَكَ الْإِمَامُ الْإِسْتِسْقَاءَ فَعَلَهُ النَّاسُ، وَلَوْ خَطَبَ قَبْلَ الصَّلَاةِ جَاَزَ، وَيُسَنُّ أَنْ يَرُزَّ
لأَوَّلِ مَطَرِ السَّنَةِ، وَيَكْشِفُ غَيْرَ عَوْرَتِهِ لِصِيَّتِهِ، وَأَنْ يَغْتَسِلَ أَوْ يَتَوَضَّأَ فِي السَّبِيلِ،

(وَلَوْ تَرَكَ الْإِمَامُ الْإِسْتِسْقَاءَ) نه گهر پیښه وای موسلمانان نویژی بارانی نه کړیو چېگریښی
بق نویژکړدن دانه نا، یان هر پیښه وایو چېگری لهو شوینه دا نه یون (فَعَلَهُ النَّاسُ)
سوننه ته: خه لکه که سهریه خق نویژی باران بکه، واته: زاناو پیاوماقولاتی شوینه که،
یه کیلک دیاری نه کهن بق نه م کاره، هر وه ک بق جه ژن و پوژ گیران و جومعه ش واده کهن،
هر وه ک له (المجموع) و (شرح العباب) دا فرموویانه.

(وَلَوْ خَطَبَ قَبْلَ الصَّلَاةِ) نه گهر نیمای نویژی باران له پیش نویژه که دا خوتبه ی
خوینده وه (جَاَزَ) دروسته و به به ده که وئ، چونکه له حدیسی (صحیح) دا نه وماش
هاتوه، به لام خوتبه که بخړیته دوی نویژ خیری زیاتره، چونکه پیښه مبر ﷺ زوړتر
وای کړیوه، هر وه ک له سهرچاوه کاند ا فرموویانه.

﴿فَاِذَا دَارَى﴾: پاپانه وه ی ناودان له خوی که وړه سی جوړه، یه که م: لای که متره که ی به
دوعا کړدن ته نه اته نه او کوم له کوم له به بن نویژکړدن. دووهم: ناوه دجه که ی به
دوعا کړدن له دوی نویژه کان و له خوتبه کانی جومعه و شوینه گشتیه کان ﴿عَنْ اَلْسِ﴾:
دَعَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَهُوَ يَخْطُبُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَمَطَرُوا مِنْ جُمُعَةٍ اِلَى جُمُعَةٍ رواه الشيخان،
پیښه مبر ﷺ له خوتبه ی جومعه دا دوعای بارانی کړد، جا له م جومعه یه تا جومعه که ی تر
باران بارى. سئ یه م: ته و او و خیرتره که ی به و جوړه نویژکړدنه و خوتبه ی باسما ن کړد،
هر وه ک له سهرچاوه کاند ا فرموویانه، ټینجا بزانه: لهو سی جوړانه دا گشت که سیلک
یه کسانه، واته: نویژکړدنه که بق مروقی به ته نه اش سوننه ته، به لام به بن خوتبه
خویندنه وه، هر وه ک له (المجموع) دا فرموویه تی.

(وَيُسَنُّ) بق گشت که سیلک سوننه ته: (أَنْ يَبْرُزَ) خوی وه دهر بیخ (لأَوَّلِ مَطَرِ السَّنَةِ) بق
یه که م بارانی سال (وَيَكْشِفُ) به شیکى لاشه ی خوی ږووت بکاته وه (غَيْرَ عَوْرَتِهِ) جگه له
عه وړه تی خوی (لِصِيَّتِهِ) تا کو بارانی وی بکه وئ و به ره که تی پی بکا ﴿عَنْ اَلْسِ﴾: أَصَابَنَا
مَطَرٌ فَحَسَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ثَوْبَهُ حَتَّى أَصَابَهُ مِنَ الْمَطَرِ، فَقُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ لِمَ صَنَعْتَ هَذَا؟
قَالَ: لِأَنَّهُ حَدِيثٌ عَنِ بَرِّهِ تَعَالَى رواه مسلم، باران بارى و پیښه مبر ﷺ جله که ی له خق
لدا، تا هه ندیک بارانی به لاشه پیروژه که ی که وت، گوتمان: نه ی پیښه مبرى خوا بق وات
کړد؟ فرمووی: چونکه بارانه که نوی یه و تازه خوی که وړه ناروویه تی. واته: به ره که تی
لو وړده گرم (وَأَنْ يَغْتَسِلَ) سوننه ته خوی بشوا (أَوْ يَتَوَضَّأَ) یان ده ستنویژ بگری (فِي
السَّبِيلِ) له ناوه پوکانی باران، چونکه حدیسیکی بن میزی دهره ق هاتوه، هر وه ک له
سهرچاوه کاند ا فرموویانه.

وَيُسَبِّحُ عِنْدَ الرَّغْدِ وَالْبَرْقِ، وَلَا يُتَبَّعُ بَصَرُهُ الْبَرْقَ، وَيَقُولُ عِنْدَ الْمَطَرِ: (اللَّهُمَّ صَيِّئًا نَافِعًا). وَيَدْعُو بِمَا شَاءَ، وَبَعْدَهُ: مُطَرْنَا بِفَضْلِ اللَّهِ وَرَحْمَتِهِ. وَيُكْرَهُ مُطَرْنَا بِنَوْءٍ كَذَا، وَسَبُّ الرِّيحِ، وَلَوْ تَضَرَّرُوا بِكَثْرَةِ الْمَطَرِ فَالَسُّهُ أَنْ يَسْأَلُوا اللَّهَ تَعَالَى رَفْعَهُ: (اللَّهُمَّ حَوَالَيْنَا وَلَا عَلَيْنَا). وَلَا يُصَلِّي لِذَلِكَ، وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

(وَيُسَبِّحُ) سوننه ته: گشت که سبک ته سببجات بکا (عِنْدَ الرَّغْدِ) کاتی گوئی له دهنگی هور دهبن، وهک (عبدالله بن الزبير رضی الله عنه) دهیفرموو: (سُبْحَانَ مَنْ يُسَبِّحُ الرَّغْدُ بِحَمْدِهِ وَالْمَلَائِكَةُ مِنْ خِيفَتِهِ) رواه مالك بإسناد صحيح.

(وَالْبَرْقِ) ههروهه سوننه ته: له کاتی بروسکیش ته سببجات بکا، به (قیاس) له سهر هههور، کهواته: دهلئ: (سُبْحَانَ مَنْ يُرِيكُمُ الْبَرْقَ غَوْفًا وَطَمَعًا). ههروهه له (نهاية) (مغنی) دا ههرموویانه (وَلَا يُتَبَّعُ بَصَرُهُ الْبَرْقَ) سوننه ته: چاوی خوی به دواي بروسکدا نه گیتی، چونکه (السلف الصالح) پییان ناخوش بوو: نامازه بۆ بروسکو هههور بکهن، ههروهه له سهرچاوه کانداههرموویانه.

(وَيَقُولُ عِنْدَ الْمَطَرِ) سوننه ته له کاتی باران باریندا سئ جار بلئ: (اللَّهُمَّ صَيِّئًا نَافِعًا) رواه البخاري، خواجه بیکه به بارانیتکی سوود بهخش. (وَيَدْعُو بِمَا شَاءَ) ههروهه سوننه ته: چ دوعایه که ههز دهکا بیکا، چونکه له هه دیسینکی بئ میژدا هاتوه: (له کاتی باران باریندا دوعا قبول دهیی).

ههروهه (وَبَعْدَهُ) له دواي باران بارین بلئ: (مُطَرْنَا بِفَضْلِ اللَّهِ وَرَحْمَتِهِ) بارانمان بۆ باری به گه ورهیی خولو به پهحمهتی خوا (وَيُكْرَهُ) ناپهسنده بلئ: (مُطَرْنَا بِنَوْءٍ كَذَا) بارانمان بۆ باری به کاتو نیشانهی فلانه نهستیره، جا نهگهر باوهپی وابئ: نهستیره باران دهبارینئ، نهوه کافر دهبن، ههروهه له هه دیسی (صحيح) دا هاتوه، له سهرچاوه کانداهههورن کراوه تهوه (وَسَبُّ الرِّيحِ) ناپهسنده جنیو به با بدا، ههروهه له پاشکوی نوژی پوژگیراندا بهلگه مان بۆ هیئاوه.

(وَلَوْ تَضَرَّرُوا) نهگهر تووشی زههرو زیان بون (بِكَثْرَةِ الْمَطَرِ) به هوی نۆر بارین (فَالَسُّهُ) أَنْ يَسْأَلُوا اللَّهَ تَعَالَى رَفْعَهُ سوننه ته له خوا بیارینتهوه: بارانه که لا بیا، بهم دوعایانه: (اللَّهُمَّ حَوَالَيْنَا وَلَا عَلَيْنَا) خواجه بارانه که بیه دهوړی ئیمه: له دهشتو بهن، مهیینه سهر ئیمه له ناوه دانی و خانوو بهر: (اللَّهُمَّ عَلَى الْأَكَامِ وَالظَّرَابِ وَطُفُونِ الْأُودِيَةِ وَمَنَابِتِ الشَّجَرِ) رواه الشيخان، خواجه له سهر ته پۆلکهو چیاو دۆلایی و لیپستان بارانه که بیارینه. (وَلَا يُصَلِّي لِذَلِكَ) بۆ لایردنی باران نابئ نوژی بکری، چونکه له هیچ هه دیسینکدا - جگه له دوعای پابردو - نه هاتوه. (وَاللَّهُ أَعْلَمُ).

﴿پاشکۆ: دهر باره‌ی پارانه‌وه له خوا به خاتری پیغه‌مبه‌ره‌کۆ و پیاو چاکان﴾

١- له (المجموع) و (مغنی) دا فه‌رموویه: سونته‌ه له دوعایه‌کانی نوێژی باراندا (توسل) بکا، واته: له خوای گه‌وره‌ بپارێته‌وه، به خاتری کرده‌وه چاکه‌کانی خۆی، هه‌روه‌ک ﴿سَقَوْنَ﴾ که‌سه‌که‌ی دهرگای ئه‌شکه‌وته‌که‌یان لێگیرا، به‌ کرده‌وه چاکه‌کانیان له خوا پارانه‌وه‌کۆ، که له (بخاری و مسلم) دا گێڕدراوه‌ته‌وه.

هه‌روه‌ها سونته‌ه به خاتری پیاوچاکانیش له خوا بپارێته‌وه، به تایبه‌تی نه‌گه‌ر پیاوچاکه‌که له خزمه‌کانی پیغه‌مبه‌ره‌کۆ بێ، هه‌روه‌ک ئیمامی (عمر) له دوعای باراندا، به خاتری ئیمامی (عباس) ی مامی پیغه‌مبه‌ره‌کۆ له خوا ده‌پارلوه‌وه ده‌یفه‌رموو: ﴿اَللّٰهُمَّ اِنَّا كُنَّا نَتَوَسَّلُ اِلَيْكَ بِنَبِيِّنَا ﷺ فَتَسْقِنَا، وَاِنَّا نَتَوَسَّلُ اِلَيْكَ بِعَمِّ نَبِيِّنَا فَاسْقِنَا، قَالَ- اَيَّ اَس-: فَيَسْقَوْنَ﴾ روه البخاری، خواجه ئیمه له‌مه‌و پیش به خاتری پیغه‌مبه‌رمان ﷺ لیت ده‌پارینه‌وه‌وه بارانت بۆ ده‌باراندین، ئیستاش به خاتری مامی پیغه‌مبه‌رمان ﷺ لیت ده‌پارێینه‌وه: بارانمان بۆ بپارێته. (انس) ده‌فه‌رموی: ئینجا باران ده‌باری.

٢- (توسل) پارانه‌وه له خوا به خاتری که‌سیک، تایبه‌ت نیه به‌ حاله‌تی زیندووه‌تی، چونکه له دوا‌ی وه‌فاتی پیغه‌مبه‌ره‌کۆ (توسل) به پیغه‌مبه‌ره‌کۆ کرلوه، هه‌روه‌ک له باسی (جلو به‌رگ) دا به‌لکه‌مان هێناوه، به‌لکو (صحابه) راسته‌وخۆ له سه‌ر گۆڕی پیغه‌مبه‌ره‌کۆ تکای دوعایان لێ کردوه ﴿عَنْ مَالِكِ الدَّارِ: اَصَابَ النَّاسَ فَحُطَّ فِي زَمَنِ عُمَرَ ﷺ فَجَاءَ رَجُلٌ - وَهُوَ بِلَالُ بْنُ الْحَرْثِ الْمُزَنِيُّ الصَّحَابِيُّ ﷺ - اِلَى قَبْرِ النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ اسْتَسْقِ لَأَمْتِكَ اِنَّهُمْ قَدْ هَلَكُوا. فَأَتَى الرَّجُلُ فِي الْمَتَامِ فَقَالَ: أَفَرَأَيْ عُمَرُ مِنْي السَّلَامَ وَأَخْبَرَهُ اَنَّهُمْ يُسْقَوْنَ، وَقُلْ لَهُ: عَلَيْكَ الْكَيْسَ الْكَيْسَ. فَأَتَى الرَّجُلُ عُمَرَ فَأَخْبَرَهُ فَبَكَى عُمَرُ وَقَالَ: يَا رَبِّ مَا أَلَوْا إِلَّا مَا عَجَزْتُ عَنْهُ﴾ روه البيهقي وابن أبي شيبه‌ یاسناد صحیح، و‌ذکره‌ الحافظ ابن حجر فی فتح الباری، والحافظ ابن کثیر فی البدایه‌ والنه‌ایه‌، له سه‌رده‌می ئیمامی (عمر) -راته: له (عام الرماده) دا- قاتی و بێ بارانی تووشی خه‌لک بوو، (صحابه) یه‌ک-که‌ ناوی (بلال المزنی) بوو- هاته سه‌ر گۆڕی پیغه‌مبه‌ره‌کۆ گوتی: (یا رسول الله) دوعای باران بۆ ئوممه‌تت بکه، چونکه به‌ هیاک چو. ئینجا پیغه‌مبه‌ره‌کۆ هاته‌ خه‌ونی (صحابه) که‌و پێ‌ی فه‌رموو: سه‌لامی من له (عمر) بکه‌و پێ‌ی رابگه‌یه‌نه: بارانیان بۆ ده‌باری و پێ‌ی بلێ: با زیره‌ک و هوشیار بێ با زیره‌ک و هوشیار بێ ئیش و کاری موسلمانان- واته: با نوێژی باران بکا- ئینجا (صحابه) که‌ پووداوه‌که‌ی به ئیمامی (عمر) رابگه‌یاند، ئیمامی (عمر) یش سه‌ستی به‌ گریان کردو فه‌رموی: خواجه که‌مه‌رغه‌می ناکه‌م له کاروباری موسلماناندا مه‌گه‌ر شتێک له توانامدا نه‌بی.

(باب)

إِنْ تَرَكَ الصَّلَاةَ جَاحِدًا وَجُوبَهَا كَفَرًا، أَوْ كَسَلًا قُتِلَ حَدًّا،

﴿باب: الله باسی نویژنه کهر﴾

بزانه: نویژنه کهر دوو به شه، یه کهم: (إِنْ تَرَكَ الصَّلَاةَ) نه گهر مروئی بالغ و عاقل نویژی واجبیه نه کردو (جَاحِدًا وَجُوبَهَا) دانی به واجبیونی نویژ نه ده هیئا، واته: ده یگوت نویژ واجب نیه (كَفَرًا) به و دانپیدانه هیئانه کافر ده بی- به (إجماع) ی زانایانی نیسلام- چونکه هه رموده کانی خواو پیغه مبه ری ﷺ به درق داناوه، که و ابو: واجب دلاوی توبه ی لی بکری، جا نه گهر توبه ی کردو شاده ی هیئاوه و نویژی کرد، وازی لی دینین.

به لام نه گهر توبه ی نه کردو نه بووه موسلمان، نه و کاته واجبیه: بکوژی، نابی نویژی (جنایه) ی له سه ر بکری و نابی له گورستانی موسلمانان بنیشتی، ماله که شی نابیتیه میرات، به لگو ده بریتیه (بیت المال) ی موسلمانان، هه روه که له باسی کافری وندا- نُعُوذُ بِاللّٰهِ- پوونی ده که یه وه، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

ئینجا بزانه: نه گهر که سیک نه یه ده زانی نویژ واجبیه، بویی دانی پیدانه ده هیئا: وه که تازه موسلمان بویی، یان له شویتیکی دوور له زانایانی ثابینی پی که یشتبی، نه و جوړه که سه به کافر داناندی، چونکه عوزی به ده سته، که و ابو: له و واجبانه شاره زا ده کری، ئینجا نه گهر له مه و دوا دانی پیدانه هیئا نه و کاته به کافر داده ندی، هه روه که له زوبه ی سه رچاوه کاندایوون کراوه ته وه.

دووه م: (أَوْ كَسَلًا) یان به ته مبه لی نویژی نه ده کردو باوه پیشی هه یو: که نویژ واجبیه (قُتِلَ) نه وه ش واجبیه: بکوژی، به لام (حَدًّا) به بریاری سزادان ده کوژی، نه که به بریاری کافری وون، واته: چونکه نه گهر باوه پی به نویژ هه بی، به نویژنه کردن کافر نابی، به لام سزای کوشتنی بی داندراوه، چونکه پیغه مبه ری ﷺ ده هه رموی: ﴿أَمَرْتُ أَنْ أَقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ، وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ، فَبِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ عَصَمُوا مِنِّي دِمَائِهِمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلَّا بِحَقِّ الْإِسْلَامِ وَحِسَابُهُمْ عَلَى اللَّهِ تَعَالَى﴾ رواه الشيخان وأصحاب السنن، له لای خوی گه وړه هه رمان پی کراوه: کافره کان بکوژم جه نگیان له که ل بکه م تا شاده دین: (أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ)، وه تا پیچ نویژنه کان ده که ن و تا زه کات ده دن، جا هه ر کاتی که شاده یان هیئاو نویژیان کردو زه کاتیان دا، خوینو مالیان له من ده پارین، ته نها به مانی نیسلام نه بی، لی کولینه وه ی ناو دلشیان له سه ر خواجه له پوژی قیامت.

که واته: نه گهر کافری شاده ی هیئاو بووه موسلمان، به لام نویژی نه کرد، یان زه کاتی نه دا، هه ر واجبیه بکوژی، چونکه مانی ثابینی نیسلامی به جی نه هیئاوه.

وَالصَّحِيحُ قَتْلُهُ بِصَلَاةٍ فَقَطْ بِشَرَطِ إِخْرَاجِهَا عَنْ وَقْتِ الضَّرُورَةِ، وَيُسْتَتَابُ ثَمَّ تَضْرِبُ عُنُقَهُ، وَقِيلَ يَنْخَسُ بِحَدِيدَةٍ حَتَّى يُصَلِّيَ أَوْ يَمُوتَ، وَيُغَسَّلُ وَيُصَلَّى عَلَيْهِ

(وَالصَّحِيحُ) فرموده‌ی راست نه‌می‌به: (قَتْلُهُ) واجب: نویژه‌که بر بکوژئی (بِصَلَاةٍ) به نه‌کردنی ته‌نها یه‌ک نویژ (بِشَرَطِ إِخْرَاجِهَا) به‌و مهرجه‌ی نویژه‌که ده‌ریچوینئی (عَنْ وَقْتِ الضَّرُورَةِ) له‌ کاتی نویژ‌کردنی ناچاری‌دا: که کاتی (جمع التأخیر):

که‌وابو: نه‌گه‌ر پوژ ئاوا بوو و نویژی نیوه‌پو، یان نویژی عه‌سری نه‌کرد، یان به‌یان ده‌رکه‌وت و نویژی مه‌غریب، یان عیشای نه‌کرد، یان پوژ هه‌لات و نویژی سبه‌ینئی نه‌کرد، نه‌و کاته ده‌کوژئی، به‌لام به‌م مهرجه‌ش: له‌ کاتی نویژه‌که‌دا فرمانی پی‌بکری و هه‌په‌شهی کوشتنیشی لی‌بکری، نه‌ویش به‌ په‌کاری نویژه‌که نه‌کا.

ئینجا بزانه: نه‌و فرمان و هه‌په‌شه لی‌کردنه تاییه‌ته: به‌ پیشه‌وای موسولمانان، یان کاربه‌ده‌ستیکی جیگری نه‌وی، واته: فرمان و هه‌په‌شهی خه‌لکی تر سودی نیه، هه‌روه‌ک له‌ (تحفة) و (نهاية) دا پوون کرلوه‌ته‌وه.

که‌وابو: نه‌گه‌ر له‌ لای کاربه‌ده‌ستی موسولمانان فرمانی پی‌نه‌کرا هه‌په‌شهی لی‌ته‌کرا، دروست نیه بکوژئی، هه‌رچه‌ند له‌ زۆریه‌ی ته‌مه‌نیشی‌دا نویژی نه‌کردین، هه‌روه‌ک له‌ حاشیه‌کانی (القلیوبی) و (البجیرمی) و (الشروانی) دا پوون کرلوه‌ته‌وه.

ئینجا که‌ بریاری کوشتنی له‌ سه‌ر جیگیر بوو، سوننه‌ته به‌ په‌له‌ نه‌کوژئی، به‌لکو (وَيُسْتَتَابُ) سوننه‌ته: پیش کوشتنی داوای تۆبه‌ی لی‌بکری، واته: پی‌ی بلین نویژه‌که‌ قه‌زا بکه‌وه، نه‌گه‌ر نا: ده‌تکوژین، هه‌روه‌ک له‌ (البجیرمی) و (الشروانی) دا فرموویانه.

ئینجا نه‌گه‌ر تۆبه‌ی کربو نویژه‌که‌ی قه‌زا کرده‌وه، نه‌و کوشتنی له‌ سه‌ر لاده‌چئی، هه‌روه‌ک له‌ زۆریه‌ی سه‌رچاوه‌کاندا پوون کرلوه‌ته‌وه، خوای گه‌وره ده‌فرموی: ﴿لَئِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ﴾ نه‌گه‌ر تۆبه‌یان کرد: نویژیان کربو زه‌کاتیان دا، وازیان لی‌بینن.

(ثُمَّ) ئینجا که‌ داوای تۆبه‌ی لی‌کرا، تۆبه‌ی نه‌کربو نویژه‌که‌ی قه‌زا نه‌کرده‌وه، هیچ عوزیکی شه‌رعیشی نه‌بو (تَضْرِبُ عُنُقَهُ) به‌ فرمانی کاربه‌ده‌ستی موسولمانان به‌ شمشیر له‌ نه‌ستوی ده‌دری و ده‌کوژئی. واته: نه‌گه‌ر -له‌و حاله‌ته‌دا- که‌ سی‌ک به‌ بی‌ئیزنی کاربه‌ده‌ستی موسولمانان بیکوژئی تاوانبار ده‌بن، به‌لام تۆله‌و (کفارة) ی ناکه‌ونه سه‌ر (وقیل) له‌ فرموده‌یه‌کی بی‌هیزدا (يُنْخَسُ بِحَدِيدَةٍ) ئاسنیک‌ی تێوه‌ده‌ژه‌نن‌دری (حَتَّى يُصَلِّيَ) تا نویژ ده‌کا (أَوْ يَمُوتَ) یان تا ده‌مری.

(وَيُغَسَّلُ) نه‌و نویژه‌که‌ره‌ی به‌شی‌بووه‌م که‌ مرد، واجب: بشوژئی (وَيُصَلَّى عَلَيْهِ) واجب: نویژی (جنازة) شی له‌ سه‌ر بکری.

وَيَذْنُ مَعَ الْمُسْلِمِينَ، وَلَا يُطْمَسُ قَبْرُهُ.

(کتابُ الْجَنَائِزِ)

لِيُكْتَرِ ذِكْرُ الْمَوْتِ وَيَسْتَعِدَّ بِالتَّوْبَةِ وَرَدُّ الْمَظَالِمِ، وَالْمَرِيضُ أَكْدُ
(وَيَذْنُ مَعَ الْمُسْلِمِينَ) دروسته: له گهال موسلمانان - له گورستان - بنیشتري (ولا يُطْمَسُ
قَبْرُهُ) گوربه که شی بیناسه وار ناکري، واته: له گهال زهوی به کسان ناکري، به لکو وه کو
گورپی تاوانباره کانی تر ده میشتريته وه.

نینجا بزانه: هر که سيک به (اجماع) جومعهی له سهر بئو بلئ: من نویژی نیوه پؤ
ده که م و جومعه ناکم. یان پوکنیکی نویژ نه کا، یان مهرجیکی نویژ جئ به جئ نه کا، که
(اجماع) یان له سهر بئ، ئو که سه ش وه کو نویژنه که ر په فتاری له گهال ده کري، ههروه ک
له زۆربهی سهرچاوه کاندای پوون کراوه ته وه.

﴿کتابُ الْجَنَائِزِ: په رتووی مردوو هکان﴾

(لِيُكْتَرِ ذِكْرُ الْمَوْتِ) با گشت که سيکی بالغ و عاقل زۆر یادو باسی مردن بکا، جیاوازی
ساغو، نه خوش نیه، به لام بؤ مرقی نه خوش زیاتر سوننه ته: یانو باسی مردن بکا،
پیتغه مبرک ده فهرموی: ﴿أَكْثَرُوا مِنْ ذِكْرِ هَٰذِهِمُ اللَّذَاتِ﴾ رواه الترمذي وغيره بأسانيد
صحيحة، زۆر باسی پچرتنری خوشیه کان بکن: که مردنه.

(وَيَسْتَعِدُّ) واجبه: گشت گونا هباریک خوی بؤ مردن ئاماده بکا (بِالتَّوْبَةِ) به توبه کردنیکی
به په له و (وَرَدُ الْمَظَالِمِ) به گه پاندنه وهی ئو سته مانه ی له مافی خواو ئاده میزادان
کردونی، واته: دانه وهی قهرزی خوی گه وره: وه ک قهزا کردنه وهی نویژو زه کاتو پۆژوو و
حه چو به جیهیتانی نه زرو که ففارهت، ههروه ها به دانه وهی قهرزی ئاده میزادان.

نینجا (وَالْمَرِيضُ أَكْدُ) مرقی نه خوش زیاتر داوی جیبه جئ کردنی ئهوانه ی پرابردوی
لئ ده کري، چونکه پیتشه کیه کانی مردن بووه ته میوانی.

نینجا - بؤ نمونه -: نه گهر نویژنه که ریک توبه ی کردو زۆر نویژی له سهر بونو به ماوه یه کی
زۆر قهزا ده کرانه وه، ئه وه با توبه بکاو بریار بدا گشتیان قهزا بکاته وه هه ره له ئیستاهوش
ده ست به قهزا کردنه وه یان بکا، جا نه گهر و پئانه گه یشت گشتیان قهزا بکاته وه چونکه له و
ماوه یه دا مرد، ئه وه به گونا هباری نامری، ههروه ها ئو مافی ئاده میزادان نه گهر داوی
لیپوردنی کردبای فیتنه ی لپورده دا: وه ک زینا کردن - که ئاشکرا نه بویی - ئه وه ش نابئ
ئاشکرای بکا، به لکو له نیوان خوی و خوی گه وره دا توبه ده کاو بریار ددها هیچی تر ئه و
گوناهه نه کا، جا ئه وهنده به سه، ههروه ک له (الشروانی) دا پوون کراوه ته وه.

وَيُضْجَعُ الْمُحْتَضِرُ لِحَبِيبِهِ الْأَيْمَنِ إِلَى الْقَبِيلَةِ عَلَى الصَّحِيحِ. فَإِنْ تَعَذَّرَ لِضَيْقِ مَكَانٍ وَلَحْزِهِ أَلْقَى عَلَى قَفَاهُ وَوَجْهَهُ وَأَخْمَصَاهُ لِلْقَبِيلَةِ، وَيُلْقِنُ الشَّهَادَةَ بِلاَ إِلْحَاحٍ.

(وَيُضْجَعُ الْمُحْتَضِرُ) سوننه ته: نه و كه سه ی له سهرمه رگدايه دريژ بکړئ (لِحَبِيبِهِ الْأَيْمَنِ) له سهر ته نيشتي راسته ی (إِلَى الْقَبِيلَةِ) بهر و قبيله (عَلَى الصَّحِيحِ) له سهر فرموده ی راست، نينجا نه گهر نه گونجا، نه و کاته له سهر ته نيشی چه په بهر و قبيله ده کړئ.

(فَإِنْ تَعَذَّرَ) جا نه گهر له سهر ته نيشتي چه په ش زه حمت بوو (لِضَيْقِ مَكَانٍ) چونکه شويته كه تنگ بوو (وَلَحْزِهِ) هروده ها له بهر هڅيه كي تر: وهك ته نيشته كاني زامدار بئ، نه و کاته (أَلْقَى عَلَى قَفَاهُ) له سهر پشت دريژ ده کړئ (وَوَجْهَهُ) دهم و چاو و (وَأَخْمَصَاهُ) بڼه پڼيه كاني (لِلْقَبِيلَةِ) بهر و قبيله ده کړين، واته: شتيك له بن پاشه سه ري داده ندرئ، تاكو پوي بکه وپته قبيله ﴿عَنْ أَبِي قَادَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: أَنَّ الْبَرَاءَ بْنَ مَعْرُورٍ أَوْصَى أَنْ يُوجَّهَ إِلَى الْقَبِيلَةِ لَمَّا احْتَضَرَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَصَابَ الْفِطْرَةَ رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ وَصَحَّحَهُ الْحَاكِمُ، (الْبَرَاءَ) - كه (صَحَابَةً) بوو - له کاتي سهرمه رگدا وه سيټي کرد پوي له قبيله بکه ن، جا پټغه مبه رځي فرمودی: په وشتيكي پاكي نيسلامی وه ده ست هيټاوه.

(وَيُلْقِنُ الشَّهَادَةَ) سوننه ته: له حاله تي سهرمه رگدا - پيش پوي له قبيله کردن - شه هاده ی ته نها (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) ی له لا بگوتړئ، واته: (مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ) ی له که ل نه گوتړئ و (بِلاَ إِلْحَاحٍ) بهر ده و اميش له لای نه گوتړئ، هه روه ها فرمانيشی پڼ نه کړئ و نه گوتړئ: بلئ: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ). نه و كه له پڅو قينه وه بلئ: نايټم. يان قسه يه كي تري ناشيرين بکا، به لکو ماو يه كه بئ ده نگ ده بئ، نينجا (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) ی له لا ده گوتړته وه، تاكو گوئ ی لي ټيټي و بليئ.

نينجا نه گهر جاريك كوتی: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ)، هيچی تر بڅی دووباره ناکړته وه، مه گهر له دواي گوتنه که ی قسه يه كي تر بکا، نه و کاته بڅی دووباره ده کړته وه، تاكو بيټه ناخير قسه ی له دونيادا، چونکه پټغه مبه رځي ده فرمودی: ﴿لَقِّنُوا مَوْتَكُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ﴾ رَوَاهُ مُسْلِمٌ ﴿مَنْ كَانَ آخِرُ كَلَامِهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، دَخَلَ الْجَنَّةَ﴾ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ بِإِسْنَادٍ حَسَنٍ، له لای نه و نه خوشانه تان كه نزیکه بمن، (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) بلين، هه ر كه سيټك دوا گوتی له دونيادا (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) بئ، ده چيټه به هشت.

نينجا بزانه: نه و هی پرېدو دهر باره ی نه خوشی موسلمان بوو، چونکه نه خوشی کافر - نه گهر چاوه پوانی نيسلامبوني لي ده کرا - واجبه: هه ر ديو شه هاده ی پڼ بگوتړئ، واته: پڼی بگوتړئ: بلئ: (أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ). تاكو موسلمان بيټو به موسلمان ي بمري ﴿عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: كَانَ غُلَامٌ يَهُودِيٍّ يَخْدُمُ النَّبِيَّ ﷺ فَمَرَضَ فَتَأَسَّاهُ النَّبِيُّ ﷺ يَعُوذُ فَقَعَدَ عِنْدَ رَأْسِهِ فَقَالَ: أَسْلِمَ. فَنَظَرَ إِلَى أَبِيهِ وَهُوَ عِنْدَهُ؟ فَقَالَ: أَطْعَمَ أَبَا الْقَاسِمِ،

وَيَقْرَأُ عِنْدَهُ: (يس)، وَلِيُحْسِنَ ظَنَّهُ بِرَبِّهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى، فَإِذَا مَاتَ غَمُضَ،

فَأَسْلَمَ فَخَرَجَ النَّبِيُّ ﷺ يَقُولُ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أُنْقَذَهُ مِنَ النَّارِ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ، كَوَيْكِي
جوله که خرمه تی پیغه مبرر ﷺ ده کردو نه خوش کهوت، جا پیغه مبرر ﷺ هاته سهردانی و
له لای سهری دانیشته و فرموی: بیه موسلمان. کوپه کهش ته ماشه یه کی باوکی خوی
کرد، باوکه کهشی گوتی: گوپراهی باوکی قاسم بیه-واته: به قسه ی پیغه مبرر ﷺ بکه-
نینجا کوپه که موسلمان بوو و پیغه مبرر ﷺ چوه دهر وه و ده یفرموی: (الْحَمْدُ لِلَّهِ)
سوپاس بۆ نه و خویایه ی نه و کوپه ی له ناگر پرگار کرد.

(وَيَقْرَأُ عِنْدَهُ يَس) سونته ته: له حاله تی سهرمه رگدا سوپه تی (یاسین) ی له لا بخویندری،
پیغه مبرر ﷺ ده فرموی: ﴿إِقْرَأُوا عَلَى مَوْتَاكُمْ﴾ یس رواه ابوداود و صححه ابن حبان،
سوپه تی (یاسین) له سر نه و نه خوشانه تان بخوینن که نزیکه بمن.

ههروه ها سونته ته: سوپه تی (الرَّغْدِ)ش بخویندری، به لام ناگاداریه: هه رکاتیک نه خوشه که
گیانی دهرچوو و مرد، دروست نیه: قوپانی له سر بخویندری تا ده شوری، چونکه به
هوی مردن غوسلی واجب بوو، ههروه که له (شرح الحاوی) دا فرموییه تی، ههروه ها
سونته ته: که م که مش ناوی بدریتی، ههروه که له زوبه ی سرچاوه کاندای فرمویانه.

(وَلِيُحْسِنَ ظَنَّهُ) با نه خوشه که دل و بۆچوونی خوی جوان بکا (بِرَبِّهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى)
ده رهق خوی خوی، واته: دل و بۆچوونی نه وها بین: که خوی گه و ره لی خوی ده بیو
په حمی پنه ده کا، پیغه مبرر ﷺ ده فرموی: ﴿لَا يَمُوتُ أَحَدُكُمْ إِلَّا وَهُوَ يُحْسِنُ الظَّنَّ بِاللَّهِ
تَعَالَى﴾ رواه مسلم، هه ره یه کیکتان ته نها له و حاله ته دا بمری: که دل و بۆچوونی خوی جوان
بکا ده رهق خوی گه و ره. که وایو: سونته ته: نه وانه ی له لای نه خوشه که نه، نه وانیش
دلخوشی بکه نه و ته مای په حمی خوی بخه نه ناو دل، ههروه که له سرچاوه کاندای
فرمویانه.

نینجا (فَإِذَا مَاتَ) هه رکاتیک یه کی که مرد (غَمُضَ) چاوه کانی ده چوقیندرینه وه ﴿عَنْ أُمِّ
سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَى أَبِي سَلَمَةَ ﷺ وَقَدْ شَقَّ بَصَرُهُ، فَأَغْمَضَهُ ثُمَّ قَالَ: إِنَّ
الرُّوحَ إِذَا قُبِضَ لِبَعَّةِ الْبَصَرِ﴾ رواه مسلم، پیغه مبرر ﷺ هاته لای (أبی سلمة) که مردبو و
چاویشی کرابوو، جا پیغه مبرر ﷺ چاوه کانی بۆ چوقانده وه و فرموی: کاتی گیان له
لاشه وهرده گیرئ، چاو به دوا ی دا دهروانی نایا بۆ کوئ دهرپا.

نینجا بزانه: سونته ته: له حاله تی چوقانده وه دا بلی: (بِسْمِ اللَّهِ وَعَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ).
ههروه که له سرچاوه کاندای فرمویانه.

وَشَدُّ لَحْيَاهُ بِعَصَابَةٍ، وَلَكِنَّتَ مَفَاصِلَهُ، وَسَتَرَ جَمِيعَ بَدَنِهِ بِثَوْبٍ خَفِيفٍ، وَوَضَعَ عَلَى بَطْنِهِ شَيْءً ثَقِيلًا، وَوَضَعَ عَلَى سَرِيرٍ وَنَحْوِهِ، وَتَزَعَتْ ثِيَابُهُ، وَوُجَّهَ لِلْقَبْلَةِ كَالْمُحْتَضِرِّ، وَيَتَوَلَّى ذَلِكَ أَرْفَقَ مَحَارِمِهِ، وَيُبَادِرُ بِغُسْلِهِ إِذَا تُقِنَ مَوْتَهُ، وَغَسَلَهُ وَتَكْفَيْتُهُ وَالصَّلَاةَ عَلَيْهِ وَدَفَنَهُ فُرُوضُ كِفَايَةٍ،

(وَشَدُّ لَحْيَاهُ) هردو شویله کانی مردووه که ده به سترین (بِعَصَابَةٍ) به پارچه په پوکیکي پان و به لای سهره وهی سهری ده به ستریتوه، چونکه نه گهر ده می کراوه بی، شتی ده پواته ناوه وهی (وَلَكِنَّتَ مَفَاصِلَهُ) جومگه کانی نهرم ده کرین، واته: باسکه کانی بهرو و قوله کانی ده بربرین و ده گه پیندریتنه وه، قاچه کانی شی بهرو وه پانه کانی و ده گه پیندریتنه وه، تا کو شور دنی ناسان بی (وَسَتَرَ جَمِيعَ بَدَنِهِ) جا له دوی بهرگ داکه ندنی، گشت لاشه ی مردووه که داده پو شری (بِثَوْبٍ خَفِيفٍ) به جلیکی سووک، به لام نه گهر له ژیر نیچر امدا مردبی، نابی سهری پیاو و پووی نافرهت دابیو شری.

(وَوَضَعَ عَلَى بَطْنِهِ شَيْءً ثَقِيلًا) سوننه ته: شتیکی گران له سهر زگی مردووه که دابندرئ تا کو فو نه درئ و هله ناوسئ، به لام نابی قورپان و کتیبه کانی نایینی له سهر دابندرئ، هروه که له سهر چاوه کانداهرموویانه (وَوَضَعَ عَلَى سَرِيرٍ) سوننه ته: له سهر تهخته یه که دابندرئ (وَنَحْوِهِ) یان شتیکی تر و هک تهخته (وَتَزَعَتْ ثِيَابُهُ) جله کانی له داده که ندرین، به لام شهید جله کانی دانا که نیندرین (وَوُجَّهَ لِلْقَبْلَةِ) پوو له قیبله داده ندرئ (كَالْمُحْتَضِرِّ) و هک مرقفیکي له سهره مرگدا بی.

نیجا بزانه: نه گهر گونجا له سهر ته نیشتیکی دریز بکری، نه وه شته گرانه که ی به داویک، یان به په پوکیک له سهر زگی ده به سترئ، نه گهر نا: له سهر پشت بهرو و قیبله ده کری و شته گرانه که شی له سهر داده ندرئ، هروه که له (تحفة) و (نهاية) دا پوون کراوه ته وه (وَيَتَوَلَّى ذَلِكَ) سوننه ته: نه و کارانه ی پربدو بگریته نه ستو (أَرْفَقَ مَحَارِمِهِ) نهرمترین مه چره مه کانی مردووه که، تا کو به زهی پی دا بی، نیجا پیاو بپیاو، نافرهت بپیاو نافرهت، هروه که له سهر چاوه کانداهرموویانه.

﴿بَاسِ شُورْدَنِي مُردوو﴾

(وَيُبَادِرُ بِغُسْلِهِ) سوننه ته: په له بکری به شور دنی مردووه که (إِذَا تُقِنَ مَوْتَهُ) ههر کاتیک مردنه که ی بیگومان بوو، به لام نه گهر مردنه که ی بیگومان نه بو، و هک کتوپر مردبی، یان ترسابی، یان له شوینیکي بهرزه و تپی، نه و کاته دروست نیه په له بکری، به لکو واجبه: چاوه پوان بکری تا دلنیایی ده بی: که مردوه، هروه که له سهر چاوه کانداهرموویانه.

(وَوُغْسَلَهُ) شور دنی مردووه که (وَتَكْفَيْتُهُ) کفن کردنی (وَالصَّلَاةُ عَلَيْهِ) نویژ له سهر کردنی (وَدَفَنَهُ) ناشتنی (فُرُوضُ كِفَايَةٍ) ههر چواریان واجبن به (فَرَضُ الْكِفَايَةِ)، به (إجماع) ی

وَأَقْلُ الْغُسْلِ تَعْمِيمٌ بَدَنَهُ بَعْدَ إِزَالَةِ النَّجَسِ، وَلَا تَجِبُ نِيَّةُ الْغَاسِلِ فِي الْأَصَحِّ، فَيَكْفِي غَرَقُهُ أَوْ غُسْلُ كَافِرٍ، قُلْتُ: الصَّحِيحُ الْمَنْصُوصُ: «وَجُوبُ غُسْلِ الْفَرِيقِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَالْأَكْمَلُ وَضَعُهُ بِمَوْضِعٍ خَالَ مَسْتَوْرٍ عَلَى لَوْحٍ، وَيُغْسَلُ فِي قَمِيصٍ بِمَاءٍ بَارِدٍ،

زانایانی نیسلام: له سەر گشت که سێک که هه‌وایی مردنه‌که‌ی که یشتیبتی، هه‌روه‌ک له زۆریه‌ی سه‌رچاوه‌کاندا فه‌رموویه‌نه.

(وَأَقْلُ الْغُسْلِ) که‌تری‌نی شۆردنی مردوو- که‌ واجب‌ه‌که‌ی پێ پێک‌ بێ- ئە‌مه‌یه: (تَعْمِيمٌ بَدَنَهُ) به‌ ئاوێکی پاک گشت لاشه‌ی بگریته‌وه، یه‌ک جار (بَعْدَ إِزَالَةِ النَّجَسِ) له‌ دوا‌ی لادانی پیسی له‌ لاشه‌ی مردووه‌که، نه‌گه‌ر پیسی پێوه‌ بێ (وَلَا تَجِبُ نِيَّةُ الْغَاسِلِ) نیه‌ ته‌هتینانی مردوو‌شۆره‌که‌ واجب‌ نیه‌ و مه‌رج نیه‌ بۆ دروستبوونی شۆردنه‌که‌ (فِي الْأَصَحِّ) له‌ فه‌رمووده‌ی پاستردا، چونکه‌ مه‌به‌ست له‌م شۆردنه‌ پاکیه‌، که‌وابو: (فَيَكْفِي غَرَقُهُ) به‌ فه‌رمووده‌ی پێ‌هێز ئە‌وه‌ند. به‌سه‌: مردوو‌ه‌که‌ نقوم بپێته‌ ئاو‌ ئاو (أَوْ غُسْلُ كَافِرٍ) یان کافرێک‌ بیشۆری، چونکه‌ مه‌به‌سته‌که‌ پێک‌ دێ.

به‌لام (قُلْتُ) نیعمای (النواوی) ده‌فه‌رموی (الصَّحِيحُ الْمَنْصُوصُ) ده‌قی فه‌رمووده‌ی پاست ئە‌مه‌یه: (وَجُوبُ غُسْلِ الْفَرِيقِ) واجب‌ه‌: مرۆفی له‌ ئاودا خنکاو بشۆری (وَاللَّهُ أَعْلَمُ) چونکه‌ شۆردنه‌که‌ له‌ سەر ئێمه‌ واجب‌ه‌، که‌وابو: به‌ کرداری ئێمه‌ی‌زیندوو نه‌بێ دروست نابێ، که‌واته‌: دروسته‌ مندا‌لی‌فامیده‌ش مردوو‌ه‌که‌ بشۆری، هه‌روه‌ک له‌ (تحفة) و (نهاية) دا فه‌رموویه‌نه.

(وَالْأَكْمَلُ) ته‌واتری‌نی شۆردنی مردوو- که‌ سوننه‌ته‌کانیشی ئە‌نجام بدرێن- ئە‌مه‌یه: (وَضَعُهُ بِمَوْضِعٍ خَالَ) بۆ شۆردن له‌ شوێنێکی‌چۆل‌ دابندرێ، جگه‌ له‌ مردوو‌شۆره‌که‌و یارمه‌تیده‌ره‌کانی، که‌سی‌تری‌ لێ‌ته‌بێ (مَسْتَوْرٍ) شوێنه‌که‌ داپۆشراو بێ و خه‌لک‌ نه‌بیینی، که‌وابو: وا باش‌تره‌ له‌ ژێر بانێک‌دا بشۆری (عَلَى لَوْحٍ) له‌ سەر ته‌ختێک‌، یان تاته‌شۆریک‌ بشۆری، تا‌کو‌ پپوشکه‌ ئاوه‌کانی پێ‌نه‌که‌ونه‌وه‌.

(وَيُغْسَلُ فِي قَمِيصٍ) سوننه‌ته‌: له‌ ئاو کراسێکی‌گۆندا بشۆری، واته‌: ده‌سته‌کانی بباته‌ ژێر کراسه‌که‌، جا ئە‌گه‌ر کراس ده‌ست نه‌که‌وت، یان نه‌گونجا تی‌یدا بشۆری، ئە‌و کاته‌ واجب‌ه‌: عه‌وپه‌تی مردوو‌ه‌که‌ به‌ جلیکی‌تر داپۆشری، چونکه‌ له‌ مردوو‌شۆره‌که‌ش و له‌ یارمه‌تیده‌ره‌که‌شی هه‌پامه‌: ته‌ماشای عه‌وپه‌تی مردوو‌ه‌که‌ بکه‌ن، هه‌روه‌ک له‌ (المجموع) دا فه‌رموویه‌تی (بِمَاءٍ بَارِدٍ) سوننه‌ته‌: به‌ ئاوێکی‌ سارد مردوو‌ه‌که‌ بشۆری، به‌لام ئە‌گه‌ر مردوو‌ه‌که‌ چلک‌ن بوو، یان زۆر سه‌رما بوو، ئە‌و کاته‌ ئاوه‌که‌ نه‌ختێک‌ گه‌رم ده‌کری، هه‌روه‌ک له‌ سه‌رچاوه‌کاندا فه‌رموویه‌نه.

وَيَجْلِسُهُ الْغَاسِلُ عَلَى الْمُغْتَسَلِ مَائِلًا إِلَى وَرَائِهِ، وَيَضَعُ يَمِينَهُ عَلَى كَتِفِهِ، وَإِبْهَامَهُ فِي ثُقْرَةِ قَفَاهُ، وَيَسْنِدُ ظَهْرَهُ إِلَى رُكْبَتِهِ الْيُمْنَى وَيَمُرُّ بِسَارِهِ عَلَى بَطْنِهِ إِمْرَارًا بَلِيفًا لِيَخْرُجَ مَا فِيهِ ثُمَّ يَضْجَعُهُ لِقَفَاهُ وَيَغْسِلُ بِبِسَارِهِ - وَعَلَيْهَا خُرْقَةٌ - سَوَاتِيَهُ ثُمَّ يَلْفُ أُخْرَى، وَيَدْخُلُ أَصْبَعَهُ فَمَهُ وَيَمُرُّهَا عَلَى أَسْنَانِهِ، وَيَزِيلُ مَا فِي مِخْرَجِهِ مِنْ أَدَى، وَيُوَضُّهُ كَالْحَيِّ، ثُمَّ يَغْسِلُ رَأْسَهُ ثُمَّ لِحْيَتَهُ بِسِدْرٍ وَنَحْوِهِ

(وَيَجْلِسُهُ الْغَاسِلُ) سوننه ته: مردووشوږده که مردووه که دابنیشینئ (عَلَى الْمُغْتَسَلِ) له سره شویئنی مردووشوږدن (مَائِلًا إِلَى وَرَائِهِ) سوننه ته: له دانیشتاننده که دا نه ختیک به ره و لای پشته وه خواری بکاته وه و (وَيَضَعُ يَمِينَهُ عَلَى كَتِفِهِ) دهسته پاسته که ی خوی له سره شانی پاسته ی مردووه که دابنئ و (وَإِبْهَامَهُ فِي ثُقْرَةِ قَفَاهُ) په نجه گوره که شی له ناو نه ویایی پشت ملی دابنئ، تاکو سهری به لادا نه چئ (وَيَسْنِدُ ظَهْرَهُ إِلَى رُكْبَتِهِ الْيُمْنَى) پشتی مردووه که ش پال وه نه ژئو پاسته که ی خوی بدا.

(وَيَمُرُّ بِسَارِهِ عَلَى بَطْنِهِ) دهسته چه په ی خوی به سر زگی مردووه که دا بیتئ (إِمْرَارًا بَلِيفًا) به پیداهیتانیکي ژور (لِيَخْرُجَ مَا فِيهِ) تاکو نهو پیسیه ی له زگی دایه بیته دهر وه، نه وه له لوی شوږدن بیته دهر وه، ټینجا له و حاله ته شدا یارمه تیده ره که ناویکی ژور به سر پیسیه که داده کا، تاکو زوو لاجئ و بونی نه یئ، هه روه که له سرچاوه کانداهرموویانه.

(ثُمَّ يَضْجَعُهُ لِقَفَاهُ) ټینجا له لوی دهست پیداهیتاننه که، مردووه که له سر پشت درئز ده کا، به لام لای سهری به رزتر بئ (وَيَغْسِلُ بِبِسَارِهِ) ټینجا به دهسته چه په ی خوی تاره تی مردووه که ده کا (وَعَلَيْهَا خُرْقَةٌ) له و حاله ته دا واجبه: دهسته که ی له ناو په پوکیک، یان دهسته وانیه که دابنئ (سَوَاتِيَهُ) هه ربو و عوړه ته کانی مردووه که ده شوا، واته: پیشه وه و پشته وه و دهر و یو به ره که یان چونکه هه پامه: به دهستی پروت دهست له عوړه تی مردووه که بدا، هه روه که له ژوربه ی سرچاوه کانداهرموویانه.

ټینجا نهو پارچه په پوکو داده نئ و دهسته کانی خوی پاک ده کاته وه (ثُمَّ يَلْفُ أُخْرَى) ټینجا پارچه په پوکیک تر، یان دهسته وانیه که له دهستی ده کا (وَيَدْخُلُ أَصْبَعَهُ فَمَهُ) په نجه ی شاده ی دهسته چه پی خوی ده نیته ناو ده می مردووه که (وَيَمُرُّهَا عَلَى أَسْنَانِهِ) به سر ددانه کانی دا دینئ و به ناو بوی پاک ده کاته وه.

(وَيَزِيلُ مَا فِي مِخْرَجِهِ مِنْ أَدَى) به په نجه ی بچکله شی چلمو چلکنی ناو لووتی لاده با (و) هه روه ها که نه وانیه ی ابرووی ته واو کردن (يُوَضُّهُ) سوننه ته: دهستونیزیکي ته واو بئ مردووه که بگرئ (كَالْحَيِّ) وه کو دهستونیزیی مروفی زیندو: له واجب و سوننه ته کانداهرموویانه.

(ثُمَّ) ټینجا له لوی دهستونیز (يَغْسِلُ رَأْسَهُ) سهری مردووه که ده شوا (ثُمَّ لِحْيَتَهُ) ټینجا پیشی مردووه که ده شوا (بِسِدْرٍ) به سیدر (وَنَحْوِهِ) یان شتیکي وه ک سیدر که ف بکا: وه کو

وَيُسْرَحُهُمَا بِمَشْطٍ وَاسِعِ الْأَسْتَانِ بِرَفْقٍ، وَيَرُدُّ الْمُتَتَفَّ إِلَيْهِ، وَيَغْسِلُ شِقَّهُ الْأَيْمَنَ ثُمَّ الْأَيْسَرَ ثُمَّ يُحَرِّفُهُ إِلَى شِقِّهِ الْأَيْسَرَ فَيَغْسِلُ شِقَّهُ الْأَيْمَنَ مِمَّا يَلِي الْقَفَا وَالظَّهْرَ إِلَى الْقَدَمِ ثُمَّ يُحَرِّفُهُ إِلَى شِقِّهِ الْأَيْمَنَ فَيَغْسِلُ الْأَيْسَرَ كَذَلِكَ فَهَذِهِ غَسْلَةٌ، وَيُسْتَحَبُّ ثَانِيَةٌ وَثَالِثَةٌ، وَأَنْ يُسْتَعَانَ فِي الْأَوَّلَى بِسِدْرٍ أَوْ خِطْمِيٍّ ثُمَّ يُصَبُّ مَاءٌ قَرَّاحٌ مِنْ فَرْقِهِ إِلَى قَدَمَيْهِ بَعْدَ زَوَالِ السُّدْرِ،

سابوون (وَيُسْرَحُهُمَا) سەرو پيشى مردووه که شانە دەکا (بِمَشْطٍ وَاسِعِ الْأَسْتَانِ) بە شانە يەکی ددان بەرین (بِرَفْقٍ) بە نەرمی و لە سەرخۆ (وَيَرُدُّ الْمُتَتَفَّ إِلَيْهِ) ئەو مووانەى هەلکە نەزلوون دەگەڕێندەرنەوه لای مردووه کهو لە ناو کفنه کهى دادەندرئى، واتە: فەقئى نادرين.

ئینجا بزانه: لە سەر مردووشوورە که واجبە نیەتى «هەستەنۆیژى سوننەت بۆ مردووه که بیئى، هەروەك لە (الشرواني) دا فەرموویەتى.

ئینجا که ئەوانەى پراپردوو گشتى تەواو بون (وَيَغْسِلُ شِقَّهُ الْأَيْمَنَ) لای راستەى مردووه که دەشوا، لە پێشەوه‌را: لە ئەستۆى تا پێى (ثُمَّ الْأَيْسَرَ) ئینجا لای چەپەى دەشوا، لە پێشەوه‌را: لە ئەستۆى تا پێى (ثُمَّ يُحَرِّفُهُ) ئینجا مردووه که وەرده‌گێڕێ (إِلَى شِقِّهِ الْأَيْسَرَ) بۆ سەر تەنیشى چەپەى (فَيَغْسِلُ شِقَّهُ الْأَيْمَنَ) تەنیشى راستەى مردووه که دەشوا لە پشته‌وه‌را، واتە: (مِمَّا يَلِي الْقَفَا وَالظَّهْرَ) لای پشت ملو پشتى (إِلَى الْقَدَمِ) تا دەگاتە پێى مردووه که (ثُمَّ يُحَرِّفُهُ إِلَى شِقِّهِ الْأَيْمَنَ) ئینجا مردووه که وەرده‌گێڕیتە سەر تەنیشتى راستەى (فَيَغْسِلُ الْأَيْسَرَ) لای چەپەى دەشوا (كَذَلِكَ) لە پشته‌وه‌را: لە پشت ملی تا پێى، ئینجا بزانه: حەپامە مردوو لە سەر زگ - واتە: لای دەمو چاو - درێژ بکړئ، هەروەك لە سەرچاوه‌کاندا فەرموویانە.

(فَهَذِهِ) ئەو شووردانەى دواى شووردنى سەرو پيشى تا ئێرە (غَسْلَةٌ) تەنها بە يەك شووردن دەژمێردرئى و واجبە که شى پێ تەواو «هەبئى».

بەلام (وَيُسْتَحَبُّ) سوننەتە (ثَانِيَةٌ وَثَالِثَةٌ) شووردنێکی تری دووهم و سێیەم، بەو شێوەى باسما ن کرد، جا ئەگەر بە سێ جار پاک نەبۆوه، واجبە: زیاتر بشوړئ، سوننەتە شووردنەکانیش تاك بن (وَأَنْ يُسْتَعَانَ فِي الْأَوَّلَى) سوننەتە لەو سێ جاراندەدا لە شووردنە کهى يەكە میاندا یارمەتى ئاوه‌که بدرئ (بِسِدْرٍ أَوْ خِطْمِيٍّ) بە يەكێك لەو دووانە، واتە: یان بە شتیکی تر، که کەفێ هەبێ و چاڵک لا بیا: وەکو سابوون و تایت.

(ثُمَّ) ئینجا لە هەر جارێک لەو سێ شووردانە (يُصَبُّ مَاءٌ قَرَّاحٌ) ئاوێکی پاکی بێگەرد بە سەر مردووه‌که‌دا دەکړئ (مِنْ فَرْقِهِ) لە تۆقى سەریه‌وه (إِلَى قَدَمَيْهِ) تا پێى مردووه‌که (بَعْدَ زَوَالِ السُّدْرِ) پاش لابردنى سیدر، یان کەفە کهى سابوون بە ئاو، واتە: لابردنى کەفە که بە

وَأَنْ يَجْعَلَ فِي كُلِّ غَسَلَةٍ قَلِيلَ كَافُورٍ، وَلَوْ خَرَجَ بَعْدَهُ نَجَسٌ وَجَبَ إِزَالَتُهُ فَقَطُّ، وَقِيلَ
مَعَ الْغُسْلِ إِنْ خَرَجَ مِنَ الْفَرْجِ، وَقِيلَ الْوُضُوءُ،

شُورْدَن نازمیردییو به بهر واجب ناکه وی، چونکه به هوی که فکه ناوه که گویاوه له کار
که وتوه، ههروه که له سهراچه کاندایه رموویانه.

(وَأَنْ يَجْعَلَ فِي كُلِّ غَسَلَةٍ) سوننه ته: له گشت جاریکی شُورْدَنه که دا له ناو ناوه
بی که رده که بکا (قَلِيلَ کَافُورٍ) که میکی کافور، که ناوه که نه گویاوه له کاری نیخی، تا کو
لاشی مردووه که توند بکا به هوی بونه که شی میشو مه گز لی دور که ویتوه، نینجا
به لگی نهو شیوه یه ی پریدوو، نه مه دیسه:

«عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي غَسْلِ ابْنَتِهِ: إِذَا نَافَسَتْ بِمِائِمِهَا وَمَوَاضِعِ الْوُضُوءِ مِنْهَا» وَفِي رَوَايَةٍ: «إِغْسِلْنَهَا ثَلَاثًا أَوْ خَمْسًا أَوْ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ بِمَاءٍ وَسِدْرٍ وَاجْعَلْنَ فِي الْآخِرَةِ كَافُورًا، فَلَمَّا فَرَعْنَا آذَانَهُ قَالَ لِيْنَا حَقْوَهُ، فَقَالَ: أَشَعْرَتُهَا إِيَّاهُ، فَصَفَرْنَا شَعْرَهَا ثَلَاثَةً قُرُونٍ وَأَلْقَيْنَاهَا خَلْفَهَا» رَوَاهُ الشَّيْخَانُ وَأَصْحَابُ السَّنَنِ، بِإِثْقَامِهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دَه رباره ی شُورْدَنی (زینب) ی
کیژی، ههرمووی: له شُورْدَندا دهست به لای راسته کانی بکه نه دهست به شوینه کانی
دهست نویژ بکه، سی جار، یان پینج، یان زۆر تر به ناو به سیدر بیشتون، له شُورْدَنی
کو تایشدا نهختیک کافور تیکه لی ناوه که بکه. (أم عطية) ده ههرمووی: که شُورْدَنه که مان
ته واو کرد، پیغه مبه رمان ﷺ ناگادار کرد، نهویش په شته ماله پیرۆزه که ی خوی دایه
دهستمان و ههرمووی: له بن کفنه که دا لی وه پیچن- واته: تا کو به ره که تی پی بگا- نینجا
مووه کانی سه ریشی- پاش شانه کردن- بۆمان کردنه سی په لکه- که زیو به لای پشته وه ی
سه ری دا بۆمان شو پر کردنه وه.

نینجا سوننه ته له نوای شُورْدَن: دووباره جو مکه کانی نه رم بکړینه وه و زۆر باش ووشک
بکړینه وه، تا کو کفنه که ی ته په نه بی.

(وَلَوْ خَرَجَ بَعْدَهُ نَجَسٌ) جا نه گهر له نوای ته واو بوونی شُورْدَن، مردووه که پیسیه کی
لی هاته دهر وه (وَجَبَ إِزَالَتُهُ فَقَطُّ) واجبه: ته نها پیسیه که بشُورِیو هیچی تر واجب نیه
(وَقِيلَ مَعَ الْغُسْلِ) له ههرمووده یه کی بی هیژدا شُورْدَنی پیسیه که و شُورْدَنه وه ی
مردووه که ش واجبه (إِنْ خَرَجَ مِنَ الْفَرْجِ) نه گهر پیسیه که له کونی پیشه وه، یان له
پشته وه هاتبیته دهر وه (وَقِيلَ الْوُضُوءُ) له ههرمووده یه کی بی هیژدا: شُورْدَنی پیسه که و
دهست نویژ گرتنه وه ی مردووه که واجبه.

نینجا بزانه: نه گهر مردووه که کفن کرابیو پیسیه که ی لی هاته دهر وه، نهو کاته نهو
شوینه ی پیس بووه له لاشه یو له کفنه که ی، واجبه: ههردو کی بشُورِین، هه رچه ند له
نوای نویژ له سه رکردنیش بی، ههروه که له (تحفة) (الشروانی) دا ههرموویانه.

وَيُقْسَلُ الرَّجُلُ الرَّجُلُ وَالْمَرْأَةُ الْمَرْأَةُ، وَيُقْسَلُ أَمَتُهُ وَزَوْجَتُهُ وَهِيَ زَوْجَتُهَا، وَيُلْفَانِ خِرْقَةً وَلَا مَسَّ، فَإِنْ لَمْ يَخْضُرْ إِلَّا أَجْنَبِيٌّ أَوْ أَجْنَبِيَّةٌ يُمَمَّ فِي الْأَصْحَ،

مهرودها بزانه، به هیچ مؤیه که دستنویزی مردود ناشکی، مهرودها به هاتنه دهرودهی (منی) مردود که، یان به جیماح له گهل کردنی، مردود که نابیتته جه نابه تدارو غوسلی له سهر واجب نابی، چونکه دواکاری شهرعی له سهر نه ماوه، مهرود که له سهر چاوه کانداه فرمودیانه.

﴿باسی مردود شور﴾

(وَيُقْسَلُ الرَّجُلُ الرَّجُلُ) له شهرعدا نه وها داندراوه: پیاو پیاو دهیشوا (وَالْمَرْأَةُ الْمَرْأَةُ) نافرده تیش نافرته دهیشوا (وَيُقْسَلُ أَمَتُهُ) دروسته پیاو جاریه که ی خوی بشوا (وَزَوْجَتُهُ) مهرودها دروسته: میزد زنی خوی بشوا ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لَهَا: لَوْ مِتُّ قَبْلِي لَقَسَّيْتُكَ﴾ رواه احمد وصححه ابن حبان، پیغمبر ﷺ فرمودیه مهرودی (عائشة): نه گهر تو پیش من مردی من ده تشوم.

(وَمَيِّ) زینیش (زَوْجَتُهَا) دروسته: میزدی خوی بشوا ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: لَوْ اسْتَقْبَلْتُ مِنْ أَمْرِي مَا اسْتَدْبَرْتُ مَا غَسَلَهُ ﷺ إِلَّا نِسَاءً﴾ رواه ابوداود و غیره بسند صحیح، نه گهر نه وهی نیستا دهیزانم له ابرودودا بمزانیاه، جگه له زنه کانی خوی که ستر پیغمبر ﷺ نه ده شوردد. (وَيُلْفَانِ خِرْقَةً) ژن، یان میزد-هر یه کی که جه نازهی نه وی تر بشوا- سونته ته: پارچه په رۆکی که، یان دهسته وانه یه که له دست بکه (وَلَا مَسَّ) به دهستی پروت دهست له لاشه یه کتری نه دهن له کاتی شوردد.

(فَإِنْ لَمْ يَخْضُرْ إِلَّا أَجْنَبِيٌّ) جا نه گهر بۆ شورددی نافرته-جگه له پیاوی بیگانه- که ستر نه بو (أَوْ أَجْنَبِيَّةٌ) یان بۆ شورددی پیاو-جگه له نافرته بیگانه- که ستر نه بو (يُمَمَّ) مردود که ته یه موم ده کری (فِي الْأَصْحَ) له فرمودهی راستردا.

به لام چند زانایه که لای فرموده که ی تریان گرتوه: که له و دوو حاله تانه داو هم نه گهر مردود که نیرامۆک بی، واجبه مردود که له ناو بهرگی خوی دا بشوردد: به تقومکردنه ناو ناو، یان به ناو پیدا کردن به شیوه یه کی وها: ناوه که بگانه گشت لاشه ی، به لام واجبه: مردود شوردد که په رۆکی که، یان دهسته وانه یه که له دهستی بکاو بی پیویستی ته ماشای مردود که نه کا، مهرود که له سهر چاوه کانداه پوون کراوه ته وه ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: غَسَلُوا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ وَعَلَيْهِ قَمِيصُهُ يَصُبُّونَ الْمَاءَ فَوْقَ الْقَمِيصِ وَيَذُلُّوْنَهُ بِالْقَمِيصِ﴾ رواه ابوداود بسند صحیح، که پیغمبر ﷺ شوردد، کراسه که ی ده به ردابو، ناویان به سهر کراسه که ی دا ده کردو به کراسه که ی هه لیانده گوسی.

وَأُولَى الرَّجَالِ بِهِ أَوْلَاهُمْ بِالصَّلَاةِ، وَبِهَا قَرَابَاتُهَا، وَيُقَدَّمَنَّ عَلَى زَوْجٍ فِي الْأَصَحِّ، وَأَوْلَاهُنَّ ذَاتُ مَحْرَمِيَّةٍ، ثُمَّ الْأَجْنَبِيَّةُ، ثُمَّ رَجَالُ الْقَرَابَةِ كَثَرَتِيبُ صَلَاتِهِمْ، قُلْتُ: إِلَّا ابْنُ أَلَمِّمْ وَنَحْوَهُ فَكَالْأَجْنَبِيِّ وَاللَّهِ أَغْلَمُ. وَيُقَدَّمُ عَلَيْهِمُ الزَّوْجُ فِي الْأَصَحِّ، وَلَا يُقَرَّبُ الْمُحْرَمُ طَبِياً،

ئينجا بزانه: مندالی بچکوله: کچ، یان کوپ- که شهوهتی لی هله سنی- دروسته: ئافرهت و پیاو بیشتون، هروه که له سرچاوه کانداهرموویانه.

(وَأُولَى الرَّجَالِ بِهِ) له پیشتیرینی پیاوه کان بۆ شۆردنی پیاو (أَوْلَاهُمْ بِالصَّلَاةِ) نه و پیاوهیه: که بۆ نوێژ له سه رکردن له پیشتیره، هروه که له باسی نوێژی (جنازة) دا پوونی ده که یهوه، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى (وَبِهَا) له پیشتیرینی ئافرهته کان بۆ شۆردنی ئافرهت (قَرَابَاتُهَا) خزمه کانی خۆیهتی: وهکو کیژو خوشکو دایکو پورو کیژه مامو کیژه خال... هتد (وَيُقَدَّمَنَّ عَلَى زَوْجٍ) نه و ئافرهتانهی خزمی ژنه مردووه کهن- بۆ شۆردن- وه پیش میردی ئافرهته که دیخرین (فِي الْأَصَحِّ) له ههرموودهی راستردا.

(وَأَوْلَاهُنَّ) له پیشتیرینی ئافرهته کانی خزم بۆ شۆردنی ئافرهته مردووه که (ذَاتُ مَحْرَمِيَّةٍ) نه و ئافرهتهیه: که مهحره می ئافرهته مردووه که بی: وهکو خوشکو دایکو کیژ... هتد، واته: نه وانه وه پیش کیژه مامو کیژه خالو کیژه پورو دیخرین (ثُمَّ) ئینجا له دواى خزمه کان نه و ئافرهتهی مهحره می مردووه که یه به هۆی شیرخواردن، ئینجا به هۆی زاولو خه زوریه تی، ئینجا (الْأَجْنَبِيَّةُ) ئافرهتهی بیگانه له پیشتیره- بۆ شۆردن- له خزمه پیاوه کانی مردووه که.

(ثُمَّ) ئینجا له دواى ئافرهتهی بیگانه (رَجَالُ الْقَرَابَةِ) پیاوه خزمه کانی ئافرهته که: وهکو کوپو باوک و براو مهحره مه کانی تر (كَثَرَتِيبُ صَلَاتِهِمْ) وهکو پیزی نوێژ له سه رکردن که له نوێژی (جنازة) دا باس ده که یه، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

(قُلْتُ) ئیمامی (النواوی) دهفه رموی (إِلَّا ابْنُ أَلَمِّمْ) ته نه کوپ- مام نه بیو (وَنَحْوَهُ) نه وهی وهکو کوپه مام ته ماشاکردنی هه پامه: وه که خالۆزاو پوورزا (فَكَالْأَجْنَبِيِّ) نه وانه وهکو بیگانه مانی شۆردنی ئافرهته مردووه که یان نیه (وَاللَّهِ أَغْلَمُ) چونکه نامهحره من (وَيُقَدَّمُ عَلَيْهِمُ الزَّوْجُ) میردی ئافرهته که- بۆ شۆردن- وه پیش پیاو- مهحره مه کان دیخری (فِي الْأَصَحِّ) له ههرموودهی راستردا، چونکه نه و ته ماشاکردنه ی بۆ میرده که دروسته، بۆ مهحره مه کانی تر دروست نیه.

﴿بَاسِی نِیْنُوک و مووی مردوو﴾

(وَلَا يُقَرَّبُ الْمُحْرَمُ طَبِياً) هه پامه: بۆنی خۆش نزیک نه و مردووه بیخری: که له ئیهرامدا مردوه، که واته: هه پامه ئاوی شۆردنیشی کافووری تی بکری، یان بۆنی خۆش به کفته که ی دا بکری، هروه که له سرچاوه کانداهرموویانه.

وَلَا يُؤْخَذُ شَعْرُهُ وَظَفْرُهُ، وَتُطَيَّبُ الْمُعْتَدَّةُ فِي الْأَصَحِّ، وَالْجَدِيدُ اللَّهُ لَا يُكْرَهُ فِي غَيْرِ
 الْمُحْرَمِ أَخْذُ ظَفْرِهِ وَشَعْرِ إِبْطِهِ وَعَانَتِهِ وَشَارِبِهِ، قُلْتُ: الْأَظْهَرُ كَرَاهَتُهُ وَاللَّهُ أَعْلَمُ.
 (فَصْلٌ) يُكْفَنُ بِمَا لَهُ لُبْسُهُ حَيًّا،

(وَلَا يُؤْخَذُ شَعْرُهُ وَظَفْرُهُ) چه پامه: مو و نینۆکی ئەو مردووو لا بېردیښ: که له ئیحماددا
 مردوو، جیوازی نژیرو می نیه (وَتُطَيَّبُ الْمُعْتَدَّةُ) دروسته: ئەو ئافره تهی له (عِدَّة) دا
 مردوو، بۆنخۆش بکړی (فِي الْأَصَحِّ) له فرموده ی پاستردا.

(وَالْجَدِيدُ) فرموده ی نوێ، ئەمە یه: (أَنَّهُ لَا يُكْرَهُ فِي غَيْرِ الْمُحْرَمِ) ناپه سندنیه: لهو مردوو ی
 له ئیحماددا نه مردوو (أَخْذُ ظَفْرِهِ) نینۆکی بکړیڼو (وَشَعْرِ إِبْطِهِ وَعَانَتِهِ وَشَارِبِهِ) مووی بن
 هه نکلۆ بهرو سمیلۆ لی بکړیڼه وه (قُلْتُ) ئیمامی (النولوی) ده فرموئ (الْأَظْهَرُ) فرموده ی
 به هیتر ئەمە یه: (كَرَاهَتُهُ) ناپه سندە: نینۆکو مووی ئەو مردووو ه لێ بکړیڼه وه: که له
 ئیحماددا نه مردبی (وَاللَّهُ أَعْلَمُ) چونکه له هیچ هه یستیکدا نه هاتوه.

﴿ نَاگاداری ﴾ ئەگەر موسلمانێک به سوننه تهنه کراوی مرد، دروست نیه: له دوا ی مردن
 سوننه ت بکړی، به لام واجبه: گۆی ئەندامه کهو بن چه رمه که ی پاک بکړیڼه وه به ناو
 بشوړی، جا ئەگەر نه گونجا گۆیه کهو بن چه رمه که ی بشوړیڼ، ئەو کاته واجبه: له دوا ی
 ته و او بپوونی شوړدن مردوو که - له جیاتی نه شوړانی ئەو ئەندامه - ته یه مومیش بکړی،
 هه روه که له (تحفة) و (الشروانی) دا پوون کراوه ته وه.

هه روه ها واجبه بن نینۆکه کانی مردوو که: به داروچکه یه ک پاک بکړیڼه وه و چلکی ناو
 مووه کانی شی پاک بکړیڼه وه، جا ئەگەر چلکه که لانه ده جو، ئەو کاته واجبه مووه کان - واته:
 هه م نینۆکه کان - لابردیڼ، هه روه که له (نهاية) و (الشبراملسی) دا پوون کراوه ته وه.

ئینجا بزانه: بۆ ئەو نه خوشه ی مه ترسی مردنی لێ ده کړی وه ها سوننه ته: نینۆکو ئەو
 مووانه له خۆی لابدا: که لابردنیان سوننه ته، هه روه که له (المجموع) دا فرموو یه تی ﴿عَنْ
 أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ خُبَيْبًا اسْتَعَارَ مُوسَى اسْتَحْدَّ بِهَا قَبْلَ قَتْلِهِ﴾ رواه البخاري، هه زده تی
 (خُبَيْب) پێش ئەوه ی شه هید بکړی، گۆیزانیکی وه رگرتو مووه کانی خۆی پێ تاشین.

﴿ فَصْلٌ: لَه بَاسِی كَفْنِ كَرْدَنِ مَرْدُو ﴾

(يُكْفَنُ) له دوا ی شوړدن، مردوو که کفن ده کړی (بِمَا) بهو جوړه بهرگه ی: که (لَهُ لُبْسُهُ
 حَيًّا) بۆی دروست بوو: ده بهری بکا له حاله تی زیندوو ته ی دا، که واته: دروسته ئافره ت و
 مندال و شیت له ئاوریشمدا کفن بکړیڼ، به لام دروست نیه: پیاو و نیراموک له ئاوریشمدا
 کفن بکړیڼ، مه گەر هیچی تر ده ست نه کهوئ، ئەو کاته واجبه، که واته: ئەگەر ئاوریشمیش
 ده ست نه کهوت، واجبه: له ناو پیسته و نایلۆن و ئەو جوړه شتانه دا مردوو که کفن بکړی،

وَأَقْلَهُ ثَوْبٌ، وَلَا تُنْفَذُ وَصِيَّتُهُ بِإِسْقَاطِهِ، وَالْأَفْضَلُ لِلرَّجُلِ ثَلَاثَةٌ وَيَجُوزُ رَابِعٌ وَخَامِسٌ، وَلَهَا خَمْسَةٌ.

جا نه گهر نه و جورهش نه بو، واجبه به پوشو گياو گه لای دار کفن بکړئ، جا نه گهر نه ودهش نه بو، واجبه به قوړ کفن بکړئ، واته: قوړ له لاشه ی بدرئ، هه روه که له زوره ی سرچاوه کانداهه رموویانه.

(وَأَقْلَهُ) لای که می کفن: که واجبه که ی پی ته واو بیی (ثَوْبٌ) ته نه پارچه جلیکه: هه ورته ی مردوه که دابپوشئ، به لآم چه ند زانایه کیش نه و هه رمووده یان به به میز داناهه: که لای که می پارچه جلیکه: گشت لاشه ی مردوه که دابپوشئ، هه روه که له سرچاوه کانداهه رموویانه ﴿عَنْ خُبَابٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قُتِلَ مُصَنَّبٌ يَوْمَ أُحُدٍ فَلَمْ يَجِدْ لَهُ مَا لُكِّنْهُ بِهِ إِلَّا بُرْدَةً، فَأَمَرَكَ النَّبِيُّ ﷺ أَنْ تَغْطِيَ رَأْسَهُ وَأَنْ تَجْعَلَ عَلَى رِجْلَيْهِ مِنَ الْإِذْخِرِ﴾ رواه الشيخان، هه زده ته (مُصَنَّبٌ) له غه زای نوحود شه مید کړا، جگه له په شته مال که ی هیچی تر نه بو ته پیدا کفن بکه ی، په شته مال که شی به هه موو لاشه ی نه ده که یشت، جا پیغه مبه رﷺ هه رمووی: لای سهری پی دابپوشنو به گياي نیزخیر پی یه کانیشی دابپوشن.

که و ابو: (وَلَا تُنْفَذُ وَصِيَّتُهُ) وه سیټی مردوه که به جی ناهیتدرئ: (بِإِسْقَاطِهِ) به کفن نه کردنی له پارچه جله که دا، چونکه ته نه پارچه که مالی خوی گوره یه به وه سیټی مردوه که لانا برئ.

نینجا بزانه: له گشت کفن کردنیکدا مه رجه: کفنه که په نگی پیسته ی مردوه که دابپوشئ و په ننگه که ی دیار نه بی- وه که له نویژشدا مه رج بوو- هه روه که ■ (نهایه) دا هه رموویته ی.

(وَالْأَفْضَلُ) گه وره ترین و خیرترین کفن (لِلرَّجُلِ) بؤ نیرینه: جا پیاو بی، یان مندا ل بی (ثَلَاثَةً) سئ پارچه جله: که هه موو لاشه ی دابپوشئ ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: كَفَّنَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي ثَلَاثَةِ أَثْوَابٍ يَمَانِيَةٍ بَيْضٍ سَحْوَلِيَّةٍ مِنْ كُرْسُفٍ لَيْسَ فِيهَا قَمِيصٌ وَلَا عِمَامَةٌ﴾ رواه الشيخان وأصحاب السنن، پیغه مبه رﷺ کفن کړا له ناو سئ پارچه جلی یه مهنی سپی و پاک: که له لۆکه دروست کرابون، نه کراس و نه میزه ر له گه ل نه و سئ پارچانه دا نه بو.

که و ابو: (وَيَجُوزُ) دروسته: به لآم خیر نیه (رَابِعٌ وَخَامِسٌ) بؤ نیرینه پارچه یه کی چواره م و پینجم وه گه ل سئ پارچه کان بیخړئ. (وَلَهَا) گه وره ترین و خیرترین کفن بؤ ناهرت: جا گه وره بی، یان مندا ل بی (خَمْسَةً) پینج پارچه نه، چونکه ناهرت زیاتر پیویستی به دابپوشین هه یه، به به لگه ی هه دیسه که ی (لَيْلَى) ی داهاتوو ﴿إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى﴾.

﴿فَاكْشَارِي﴾: نه وده ی پرابرئو له حاله تنیکدا بوو: که مردوه که به مالی خوی کفن بکړئ قه ردارئکی وه ماش نه بی: قه رزه که ی گشت مال که ی دابگړئ، نه گینا: به م پریارانه ی داهاتوو په فتار ده کړئ:

وَمَنْ كَفَّنَ مِنْهُمَا بِثَلَاثَةِ فِهْيَ لَفَانْفُ، وَإِنْ كَفَّنَ فِي خَمْسَةِ زَيْدٍ قَمِصٌ وَعِمَامَةٌ تَحْتَهُنَّ،
وَإِنْ كَفَّنَتْ فِي خَمْسَةِ فِرَازٍ وَخِمَارٍ وَقَمِصٍ وَلِفَافَتَانِ،

۱- نه‌گەر مردوو‌ه که هیچی نه‌بو، ئه‌و کاته ته‌نها یه‌ک پارچه‌ کفن له‌ سه‌ر ئه‌و خزمه‌یه‌: که‌ واجبه‌ به‌خێوی بکا، جا نه‌گەر خزمی نه‌بو، ته‌نها پارچه‌که‌ له‌ (بیت المال) ده‌دریو زیاتر دروست نیه‌، جا نه‌گەر (بیت المال) نه‌بو، ته‌نها پارچه‌که‌ له‌ سه‌ر موسلمانانه‌ ده‌وله‌مه‌نده‌کانه‌، به‌لام بۆ خزمه‌کان و بۆ موسلمانانه‌کان دروسته‌: بۆی بکه‌نه‌ سێ پارچه‌ کفن و خیری زیاتره‌.

۲- نه‌گەر مردوو‌ه که‌ مالی خۆی هه‌بوو و به‌و جوړه‌ش قه‌رزدار نه‌بو، واجبه‌: له‌ سێ پارچه‌دا کفن بکړئ، واته‌: له‌ سێ پارچه‌ که‌متر دروست نیه‌، هه‌رچه‌نده‌ میراتگری شیت، یان یه‌تیمی هه‌ب.

۳- نه‌گەر مردوو‌ه که‌ مالی خۆی هه‌بوو و به‌و جوړه‌ش قه‌رزدار نه‌بو، میراتگری شیت و یه‌تیمی نه‌بو، دروسته‌: له‌ پینچ پارچه‌دا کفن بکړئ، به‌لام خیر نیه‌، جا نه‌گەر میراتگری شیت، یان یه‌تیمی هه‌بوو، یان به‌و جوړه‌ قه‌رزدار بوو، ئه‌و کاته له‌ سێ پارچه‌ زیاتر دروست نیه‌، هه‌روه‌ک له‌ سه‌رچاو‌ه‌کاندا ناوه‌رۆکی ئه‌م ناگاداریه‌ پوون کراوه‌ته‌وه‌.

(وَمَنْ كَفَّنَ) هه‌ر مردووێک کفن بکړئ (مِنْهُمَا) له‌ نێره‌ یان له‌ مێ (بِثَلَاثَةٍ) به‌ سێ پارچه‌ (فِهْيَ لَفَانْفُ) ئه‌وه‌ هه‌ر سێک پارچه‌کان سێ له‌ فافای یه‌کسان و له‌ مردوو‌ه‌که‌ ده‌رده‌پێچرێن، به‌ جوړیکی وه‌ها: له‌ درێژی و له‌ به‌رینی دا هه‌ر یه‌که‌ یان گشت لاشه‌ی مردوو‌ه‌که‌ داپۆشێ، به‌لام (وَإِنْ كَفَّنَ فِي خَمْسَةٍ) نه‌گەر نێرینه‌ له‌ پینچ پارچه‌دا کفن بکړئ (زَيْدٍ قَمِصٌ وَعِمَامَةٌ) بۆ زیاده‌کری کراسیک و میزه‌ریک (تَحْتَهُنَّ) له‌ ژێر هه‌ر سێک له‌ فافه‌کاندا.

ئینجا بزانه‌: مه‌به‌ست به‌ کراسی مردوو: کراسیکی بێ قۆله‌، له‌ شانیه‌وه‌ تا پێیه‌کانی، به‌ بێ تیرپۆ به‌ بێیه‌خه‌ی سه‌ر سینگ، هه‌روه‌ک له‌ (الشروانی) دا پوون کراوه‌ته‌وه‌، که‌واته‌: له‌ فافایک دووقات ده‌کرێته‌وه‌ و لای سه‌روه‌ی به‌ قه‌د سه‌ری مردوو‌ه‌که‌ کون ده‌کری و سه‌ری مردوو‌ه‌که‌ی تێمه‌لده‌کێشری و لایه‌کی له‌ فافه‌که‌ به‌ پێشه‌وه‌ی مردوو‌ه‌که‌ دلو لایه‌کی تریشی به‌ پشته‌وه‌ی دا ده‌می‌ندریته‌ خواره‌و تا پێیه‌کانی، وَاللّٰهُ اعْلَمُ.

(وَإِنْ كَفَّنَتْ فِي خَمْسَةٍ) نه‌گەر ئافره‌ت له‌ پینچ پارچه‌دا کفن بکړئ (فِرَازٌ) یه‌که‌مه‌که‌ یان: په‌شته‌مالیکه‌: له‌ نیوان ناوک و نه‌ژۆیه‌کانی (وَخِمَارٌ) سێیه‌مه‌که‌شیان: له‌چه‌که‌ یه‌که‌ سه‌ری پێ دانه‌پۆشری (وَقَمِصٌ) دووه‌مه‌که‌شیان: کراسیک به‌و شیوه‌یه‌ی باسما‌ن کرد (وَلِفَافَتَانِ) چواره‌و پینجه‌مه‌که‌ش: دوو له‌ فافه‌ له‌ سه‌روه‌ی ئه‌وانی تر ﴿عَنْ لَيْلَى الثَّقَفِيَّةِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: كُنْتُ لِمَنْ غَسَلَ أُمَّ كَلْثُومَ بِنْتَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ عِنْدَ وَلَاتِهَا، فَأَوَّلُ مَا أُعْطَاكَ

وَفِي قَوْلِ ثَلَاثَ لَفَائِفَ وَإِزَارَ وَخِمَارَ، وَيُسْنُ الْأَبْيَضُ، وَمَحَلُّهُ أَصْلُ التَّرِكَةِ، فَإِنْ لَمْ يَكُنْ فَعَلَى مَنْ عَلَيْهِ نَقْفَتُهُ مِنْ قَرِيبٍ وَسَيْدٍ وَكَذَا الزَّوْجُ فِي الْأَصَحِّ،

النَّبِيُّ ﷺ الْحَقُّ ثُمَّ الدَّرْعُ ثُمَّ الْخِمَارُ ثُمَّ الْمَلْحَقَةُ، ثُمَّ أَذْرَجَتْ بَعْدَ فِي الثَّوْبِ الْآخِرِ رَوَاهُ ابوداود واحمد بسند صالح، (لبلى) ده فرموى: كه (أم كلثوم) كىزى پيغه مبر ﷺ ده فاتى كرد، له شوردين دا من به شدار بوم، پيغه مبر ﷺ بق كفن كردنى، يه كه م پارچه: په شته مالى نيوان ناوك و نه ژتوى دايښ، دوهم پارچه: كراس، سى يه م: له چكه، چوارهم: له فافيك له سهر وهى نه مانه، پينجهم: له فافيكى ترى دايښ، نينجا له ناو نه م له فافه دانندراو لى وه پيچرا.

(وَفِي قَوْلِ) له فرموده يه كى تردا (ثَلَاثَ لَفَائِفَ) له و پينجانه سى پارچه يان ده كړينه له فاف (وَإِزَارَ) يه كيكيش په شته مالى نيوان ناوك و نه ژتو (وَخِمَارَ) يه كيكيش له چكه. به لام فرموده كه ي تر به هيژ تره، چونكه هه ديس پالېشتيه تى.

(وَيُسْنُ الْأَبْيَضُ) سوننه ته: جلى سپى بكريته كفن، په ننگه كاني ترش دروستن، به به لگى كنه كه ي پيغه مبر ﷺ، هم پيغه مبر ﷺ ده فرموى: ﴿إِبْسُوا مِنْ ثِيَابِكُمُ الْبَيْضَ فَإِنَّهَا مِنْ خَيْرِ ثِيَابِكُمْ، وَكَفُّوا فِيهَا مَوْتَكُمْ﴾ رواه اصحاب السنن بسند صحيح، به رگى سپى ده بهر بكن چونكه له بهرگه باشه كانكانه، هه روه ها مردوه كاننيشتان له بهرگى سپى دا كفن بكن.

(وَمَحَلُّهُ) شويڼى مه سره فى كفن و نه ركه كاني ترى مردوه كه (أَصْلُ التَّرِكَةِ) بنچينه ي نه و ماله يه: كه له پاش مردوه كه به جى ماوه، واته: پيش هه موو شتيك نه رگى شوردين و كفن و نويژو ناشتن له مالى مردوه كه جى به جى ده كړى (فَإِنْ لَمْ يَكُنْ) جا نه گهر مردوه كه مالى نه بو (فَعَلَى مَنْ عَلَيْهِ نَقْفَتُهُ) مه سره فى نه و نه ركانه له سر نه و كه سه يه: كه به خپو كړدى مردوه كه ي له نه ستودا بوو: (مِنْ قَرِيبٍ) له خزمه كاني: وهك باوك و باپيره و دايكو كړو كه و نه وه و (وَسَيِّدٍ) گه وره ي كړيله.

(وَكَذَا الزَّوْجُ) هه روه هاش ميژدى ژنه كه، واته: له سر ميژد واجبه: مه سره فى كفن و گشت نه ركه كاني ترى ژنه مردوه كه ي بډا، هه رچه ند ژنه كه شى ده وله مهند بى (فِي الْأَصَحِّ) له فرموده ي پاستردا، جا نه گهر ميژده كه ي مالى نه بو، نه و كاته له مالى ژنه مردوه كه ده درى، هه روهك له سر چاوه كاندا فرموويانه.

﴿نَاكِدَارِي﴾: نه گهر ژنه مردوه كه ناشيزه بوو، يان ماره بږواو بوو و ته سلېمي ميژده كه ي نه كرابو، يان ته لاقدراوى (بائن) بوو و ناوسيش نه بو، له و حاله تانه دا: نه كفن و نه نه ركه كاني تريشى له سر ميژده كه واجب نيه، نينجا بزانه: هه ر مردويك مالى نه بو و

وَيَسِّطُ أَحْسَنُ اللَّفَافِ وَأَوْسَعُهَا، وَالثَّانِيَةُ فَوْقَهَا، وَكَذَٰلِكَ الثَّلَاثَةُ، وَيُدْرُ عَلَى كُلِّ وَاحِدَةٍ حَنُوطٌ، وَيُوضَعُ الْمَيِّتُ فَوْقَهَا مَسْتَقْلِيًا وَعَلَيْهِ حَنُوطٌ وَكَافُورٌ، وَيَشُدُّ أَلْيَاهُ وَيَجْعَلُ عَلَى مَنَافِذِ بَدَنِهِ قُطْنًا، وَيُلَفُّ عَلَيْهِ اللَّفَافُ وَيُشَدُّ، فَإِذَا وُضِعَ فِي قَبْرِ نُزْعِ الشَّدَادِ،

خزم، يان ميړدیشی نه بو، نو کاته کفنو ته رکه کانی تر له (بيت المال) دهنري، جا نه گهر (بيت المال) نه بو، له سره موسلمانانې ددوله مهند واجبه: گشت ته رکه کانی جی به جی بکه، هه روه که له سره چاوه کاندې پوون کراوه ته وه.

﴿چونیه تی کفن کردن﴾

(وَيَسِّطُ أَحْسَنُ اللَّفَافِ وَأَوْسَعُهَا) سوننه ته: په که مجار جوانترینو به رینترینی له فافه کان پاییخستری (وَالثَّانِيَةُ فَوْقَهَا) ټینجا له فافه که ی دوه میس له سر له فاف ی که م پاییخستری (وَكَذَٰلِكَ الثَّلَاثَةُ) هه روه ها له فاف ی سی به میس له سر له فاف ی دوهم پاییخستری (وَيُدْرُ عَلَى كُلِّ وَاحِدَةٍ) سوننه ته: به سره گشت له فاف ټیکش وه ریکری (حَنُوطٌ) چه ند بونیکی خوشی ټیکه لکراو (وَكَافُورٌ) هم کافور ټیکی ټوړیشیان به سر وه ریکری، ټینجا مردوه که به داپو شراوی هه لېگریو (وَيُوضَعُ الْمَيِّتُ فَوْقَهَا) مردوه که له سر له فافه کان دابندری، به هیمنی و له سرخو (مَسْتَقْلِيًا) مردوه که له سر پشتی دریژ ده کری (وَعَلَيْهِ حَنُوطٌ وَكَافُورٌ) مردوه که ش بونه ټیکه له کانو کافوری به سر لاشه یه وه بی، ټاکو لاشه ی به هیژ بیو میشو مؤر لی دور که ونه وه.

هه روه ها ده سته کانیسی: یان -وه کو نویژ- راسته ی له سر چه پی له سره سینگ داده ندری، یان به نه نیشته کانی دا شوړ ده کریته وه، هه روه که له (نهایه) و (مغنی) دا فرموویانه.

ټینجا هه ندیک لۆکه ی بونخو شکراوی په ر کراو له نیوان لاقینگه کانی داده ندریو (وَيَشُدُّ أَلْيَاهُ) هه ریدو لاقینگه کانی به پارچه په پوکیک ده به سترین (وَيَجْعَلُ عَلَى مَنَافِذِ بَدَنِهِ قُطْنًا) هه روه ها لۆکه ی بونخو شکراو له سر گشت کونه کانی له شی داده ندری: وه ک چاو و گوئیو دهم و لووت، هه روه ها له سر برینه کونبووه کانیسی داده ندری.

ټینجا (وَيُلَفُّ عَلَيْهِ اللَّفَافُ) هه رسیک له فافه کانی لئوهرده پیچری: به چه پو راست، واته: گشت له فاف ټیک په که مجار لای چه پی له مردوه که وهرده پیچری، ټینجا لای راسته ی، ټینجا (وَيُشَدُّ) له فافه کان به چه ند پارچه په پوکیک لی ده به سترینه وه.

ټینجا (فَإِذَا وُضِعَ فِي قَبْرِهِ) هر کاتی که مردوه که له ناو گوړه که ی داندر (نُزِعَ الشَّدَادُ) پارچه په پوکه کان -که کفنه که یان پی به ستر اوته وه- لی ده کریته وه، چونکه ناپه سنده: شتی به ستر او له ناو گوړدا به مردوه که وه بی، ټینجا بزانه: سوننه ته دریژی کفنه که له لای سره یه وه زیاتر بی، هه روه که له سره چاوه کاندې فرموویانه.

وَلَا يَلْبَسُ الْمُحْرِمُ الذَّكَرَ مُحِيطًا وَلَا يُسْتَرُ رَأْسُهُ وَلَا وَجْهُ الْمُحْرِمَةِ، وَحَمْلُ الْجَنَازَةِ بَيْنَ الْعَمُودَيْنِ أَفْضَلُ مِنَ التَّرْبِيعِ فِي الْأَصَحِّ، وَهُوَ أَنْ يَضَعَ الْخَشَبَتَيْنِ الْمُقَدَّمَتَيْنِ عَلَى عَاتِقَيْهِ وَرَأْسَهُ بَيْنَهُمَا وَيَحْمِلُ الْمُؤَخَّرَتَيْنِ رَجُلَانِ، وَالتَّرْبِيعُ أَنْ يَتَقَدَّمَ رَجُلَانِ وَيَتَأَخَّرَ آخَرَانِ،

﴿ كَفَنِي مُرْدُوِي زِيْرُ نِيحْرَامِ ﴾

بزانه: نهوه مان پوون كرده وه: كه هر مردوويك له نيحرامي حج، يان عومره دا بمرئ، دروست نيه: نه به خوي و نه كفنه كه ي و نه ناوي شوردي بونخوش بكرئ و دروست نيه: نينكو مووه كانيشي لبكرتته وه و جياوازي نير و من نيه.

هروه ها (وَلَا يَلْبَسُ الْمُحْرِمُ الذَّكَرَ) دروست نيه دهبه ر ئو مردووه نيرينه به بكرئ: كه له زير نيحرامدا مردوه (مُحِيطًا) كفنيكي وه ها: كه به خوي دهوره له لاشه ي مردووه كه بدا، يان دورولو بئ: وه كو كراس، هروه ها دروست نيه: كفنه كه شي به گريدان لي بيه سترتته وه، هروه ها (وَلَا يُسْتَرُ رَأْسُهُ) دروست نيه: سهر ي ئو نيرينه يه ش داپوشري: كه له نيحرامدا مردوه (وَلَا وَجْهُ الْمُحْرِمَةِ) هروه ها دروست نيه پووي ئو نافره ته ش داپوشري: كه له نيحرامدا مردوه، به لام دروسته: كفني دورولوي دهبه بكرئ و، واجبه: سهر ي داپوشري ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ فِي الْمُحْرِمِ الَّذِي مَاتَ: اغْسِلُوهُ بِمَاءٍ وَسِدْرٍ وَكَفِّنُوهُ فِي ثَوْبَيْهِ، وَلَا تُمْسُوهُ طَبِيبًا وَلَا تُخَمِّرُوا رَأْسَهُ﴾ رواه الشيخان، دهرياره ي ئو پياوه ي له نيحرامدا مرد، پيغه مبه ر ﷺ فرموي: به ناو و سيدر بيشون و به هر دو په شته ماله كه ي نيحرام كفني بكن، بوني خوشي لي مه دن و سهر ي دامه پوون.

﴿ چُونِيه تي هه لگرتني مردو و ﴾

(وَحَمْلُ الْجَنَازَةِ) هه لگرتني مردو له ناو جه نازه دا (بَيْنَ الْعَمُودَيْنِ) له نيوان دوو باسكه داردا (أَفْضَلُ) خيرتره (مِنَ التَّرْبِيعِ) له هه لگرتني چوار گوشه يي (فِي الْأَصَحِّ) له فرموده ي پاستردا (وَهُوَ) هه لگرتني نيوان دوو باسكه دار، به م جوړه يه: (أَنْ يَضَعَ الْخَشَبَتَيْنِ الْمُقَدَّمَتَيْنِ عَلَى عَاتِقَيْهِ) يه ك پياو هه ر دوو باسكه داره كاني پيشه وه ي دارجه نازه له سهر هه ر دوو شانه كاني خوي دابني و (وَرَأْسَهُ بَيْنَهُمَا) سهر ي خوي له نيوان هه ر دوو باسكه داره كان دابني (وَيَحْمِلُ الْمُؤَخَّرَتَيْنِ رَجُلَانِ) هه ر دوو باسكه داره كه ي دواوه ش دوو پياو له سهر شاني خويان هه لگرتن: يه كيك له راسته و يه كيك له چه په، جا نه گه ر پياوه كه ي پيشه وه تواناي نه بو، سوننه ته: دوو پياوي تر يارمه تي ي بدن: يه كيك له راسته و يه كيك له چه په، هه روه ك له زوږه ي سهرچاوه كاندا فرمويانه.

(وَالْتَّرْبِيعُ) هه لگرتني چوار گوشه يي نه مه يه: (أَنْ يَتَقَدَّمَ رَجُلَانِ) دوو پياو پيشكه ون و لاي پيشه وه ي دارجه نازه كه له سهر شاني خويان دابنين و (وَيَتَأَخَّرُ آخَرَانِ) دووي ترش بچنه

وَالْمَشْيُ أَمَامَهَا بِقُرْبِهَا أَفْضَلُ، وَيُسْرَعُ بِهَا إِنْ لَمْ يُخَفْ تَغْيِيرُهُ.

دواوه لای دواوهی له سر شانی خویان دابنیزو هه لیبگرن، نینجا له هه ربوو شیوه دا سوننه ته: سه ری مردووه که له لای پیښه وهی دار جه نازه که بی هه روک له (الشروانی) دا هه رمویه تی.

﴿ناگاداری﴾ هه لگرتنی جه نازه (فرض الکفایه) هیهچ پیاوه تی و پیز که م ناکاته وه، چونکه چاکه و پیز لپتنانی مردووه که ی تی دایه و (صحابه) و زانا به پیزه کان جه نازه یان هه لگرتوه، هه روها پوښتن له گه ل جه نازه دا بق گورستان سوننه تیکی (مؤکده) یه بق پیاوان، پیغه مبه علیه السلام ده فرموی: «مَنْ شَهِدَ الْجَنَازَةَ حَتَّى يَصْلِيَ عَلَيْهَا فَلَهُ قِرَاطٌ، وَمَنْ شَهِدَهَا حَتَّى تُدْفَنَ كَانَ لَهُ قِرَاطَانِ، الْقِرَاطَانِ مِثْلُ الْجَبَانِ الْعَظِيمَيْنِ» رواه الشيخان، هه که سیک ناماده ی وه پیکردنی مردو و بی تا نویژی له سر ده کا، به قه د قیراتیکی خیری ده گاتی، وه هه که سیکیش ناماده ی بی تا ده نیشتری، به قه د دوو قیرات خیری ده گاتی، هه ربوو قیراته کان وه کو دوو چپای گه وره نه.

نینجا بزانه: پوښتن له گه ل جه نازه دا بق نافره تان ناپه سنده، هه روک له (المجموع) و (تحفه) دا هه رمویانه «عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: نَهَيْتُنَا عَنْ اتِّبَاعِ الْجَنَائِزِ وَلَمْ يُغْزَمْ عَلَيْنَا» رواه الشيخان، له لایه ن پیغه مبه علیه السلام قه ده غه کراین: له په که لکه وتنی جه نازه، به لام به توندیش لیمان هه رام نه کرا.

(وَالْمَشْيُ) پوښتن به پیاده یی (أَمَامَهَا) له پیش جه نازه دا (بِقُرْبِهَا) له نزکی جه نازه که وه (أَفْضَلُ) خیرتره: له پوښتنی به سواری و له پوښتنی له دواوهی جه نازه و له دووره وهی جه نازه وه «عَنْ ابْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ وَأَبَا بَكْرٍ وَعُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ يَمْشُونَ أَمَامَ الْجَنَازَةِ» رواه أصحاب السنن وغيرهم بإسناد صحيح، دیتم پیغه مبه علیه السلام نیمامی (أبوبکر) و نیمامی (عمر) له پیش جه نازه دا به پیاده یی ده پوښتن.

(وَيُسْرَعُ بِهَا) سوننه ته: له هه لگرتنی جه نازه دا به تالوکه برؤن (إِنْ لَمْ يُخَفْ تَغْيِيرُهُ) نه گه ترسی گورانی مردووه که نه یی، واته: به لام نه گه ترسی گورانی مردووه که هه یی، له سه رخو ده برؤن، پیغه مبه علیه السلام ده فرموی: «أَسْرِعُوا بِالْجَنَازَةِ فَإِنَّ كُلَّ صَالِحَةٍ فَخِيرٌ تَقْدُمُونَهَا، وَإِنْ تَكُنْ غَيْرَ ذَلِكَ فَسُرٌّ تَضَعُونَهُ عَنْ رِقَابِكُمْ» رواه الشيخان، له وه پیکردنی جه نازه دا به تالوکه برؤن؟ چونکه نه گه مردووه که مرقیکی چاک بی، نه وه چاکیکه بق شوینیکی چاکی ده بن، نه گه مرقیکی خرابیش بی، نه وه خرابیکه له کول خوتانی ده که نه وه.

﴿ناگاداری﴾ نیمام (النواوی) له (المجموع) و (شرح مسلم) دا نه وه فرموده ی هه لپزاردوه: که سوننه ته مرقه له بهر جه نازه هه لپستی، چونکه پیغه مبه علیه السلام ده فرموی: «إِذَا رَأَيْتُمْ

(فَصَلَ صَلَاتَهُ أَرْكَانًا: أَحَدُهَا: النِّيَّةُ، وَوَقْتُهَا كَثِيرُهَا، وَتَكْفِي نِيَّةُ الْفَرَضِ، وَقِيلَ تُشْتَرَطُ نِيَّةُ فَرَضٍ كِفَايَةً، وَلَا يَجِبُ تَعْيِينُ الْمَيِّتِ فَإِنْ عَيَّنَ وَأَخْطَأَ بَطَلَتْ، وَإِنْ حَضَرَ مَوْتِي نَوَاهُمْ).

الْجَنَازَةَ فَقَرُّوا حَتَّى تُخْلَفَكُمْ أَوْ تُوضَعَ ﴿رواه الشيخان، هر كاتيك جه نازده تان بينى، نيتوه مه لسن تا ليتان تيده په پي، يان تا داده ندرى بق ناشتن.

به لام زور زانای تریش فرموویانه: نا په سنده مروؤ له بهر جه نازده مه لېستی، مه گهر له گه لی بېواته گورستان، نهو کاته نا په سند نیه، هم فرموویانه: نهو چه دیسه ی پرابړوو (نسخ) کړاوه توه به چه دیسکی تری (صحیح): که پیغه مېرڼه ه لنه ستاوه و فرماني به دانېشتن کړدوه، به لام نیامی (النواوی) نهو فرموده یه ی ږد کړدو توه و فرموویه تی: له چه دیسی دانېشتندا هیچ (نسخ) کړدنه وه نیه، چونکه ده گونجی پیغه مېرڼه بزیی دانېشتې، تا نېمه بزانی: دانېشتن دروسته و ه لسانیش سوننه ته، رَاةُ أَظْم.

﴿فَصَلَ: له باسی نویژ کړدن له سر مردوو﴾

(لِصَلَاتِهِ أَرْكَانًا) نویژی له سر مردوو حفت ږوکنی ه نه (أَحَدُهَا) ږوکنی یه که م: (النِّيَّةُ) نیه تهیتانه، پیغه مېرڼه ده فرموی: ﴿إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ﴾ رواه الشيخان، هر کړدوه یه کی خواپه رستی بی، به نیه تهیتانه وه نه بی دانامه زری. (وَوَقْتُهَا) کاتی نیه تهیتانه که (كَثِيرُهَا) وه ک نیه تی نویژه کانی تر واجبه: له گه ل (اللَّهُ أَكْبَرُ) نویژدابه ستندا به رامېر بکری.

(وَتَكْفِي نِيَّةُ الْفَرَضِ) نیه تی ته نه و واجبه کی نویژی جه نازده به سه، وه که به دل بلی: (تَوَيْتُ أَدَاءَ فَرَضِ صَلَاةِ الْجَنَازَةِ عَلَى هَذَا الْمَيِّتِ) نیمه مه فرزی نویژی جه نازده له سر هم مردوو ده که م. جا واجبه: نهو نیه ته له گه ل (اللَّهُ أَكْبَرُ) نویژدابه ستندا به رامېر بکا، به لام (وَقِيلَ) له فرموده یه کی بی هیژدا: (تُشْتَرَطُ نِيَّةُ فَرَضٍ كِفَايَةً) به مه رج داده ندری: نیه تی (فَرَضُ الْكِفَايَةِ) بینى، وه که بلی: (به) (فَرَضُ الْكِفَايَةِ) نویژ له سر هم مردوو ده که م. نیتر پیویست نیه بلی: بق خواى گوره، به لکو سوننه ته.

(وَلَا يَجِبُ تَعْيِينُ الْمَيِّتِ) واجب نیه: مردوو که دیاری بکاو ناوی بینى، به لکو نه و نه ده به سه: ناما زه ی بق بکاو بلی: (له سر هم مردوو). جیاوازی مردوی نیر و مړو گه وده و بچوک نیه (فَإِنْ عَيَّنَ) جا نه گهر مردوو که ی دیاری کړد، وه که بلی: نویژ له سر نازاد ده که م (وَأَخْطَأَ) له دیاری کړدنه که دا ه لى کړو مردوو که (نه وزاد) بوو (بَطَلَتْ) نویژه که ی به تال ده بی.

(وَإِنْ حَضَرَ مَوْتِي) نه گهر کومه لیک مردو ناماده بون و ویستی یه ک نویژ له سر گشتیان بکا (نَوَاهُمْ) نیه تی نویژ کړدن له سر گشتیان دبى، وه که بلی: (له سر هم مردو وانه). واته: مه رج نیه: ژماره یان بزانی، یان بیانناسی.

الثاني: أَرْبَعُ تَكْبِيرَاتٍ، فَإِنْ خَمْسَ لَمْ تَبْطُلْ فِي الْأَصَحِّ، وَلَوْ خَمْسَ إِمَامُهُ لَمْ يُتَابَعَهُ فِي الْأَصَحِّ، بَلْ يُسَلَّمُ أَوْ يَنْتَظَرُ لِئَسَلَّمَ مَعَهُ. الثَّالثُ: السَّلَامُ كَثِيرَهَا. الرَّابِعُ: قِرَاءَةُ الْفَاتِحَةِ بَعْدَ الْأُولَى، قُلْتُ: تُجْزَى الْفَاتِحَةُ بَعْدَ غَيْرِ الْأُولَى وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

ئينجا بزانه : له سر مه نوموم واجبه: نيته تي ثيقتيدا، يان جهامعت ييني، هروهك له نوږده ي سهرچاوه كاندا فرمويانه .

(الثاني) پوكني دوهم: (أَرْبَعُ تَكْبِيرَاتٍ) گوټني چوار (الله أكبر)، به (الله أكبر) نوږدابه ستنه وه، به (اجماع) زانا ياني نيسلام ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ صَلَّى بِنَا النَّبِيِّ ﷺ عَلَى النَّجَاشِيِّ وَكَبَّرَ عَلَيْهِ أَرْبَعُ تَكْبِيرَاتٍ﴾ رواه الشيخان، پيغه مبرر ﷺ به جهامعت نوږي جهنازي له سر نه جاشي كړو چوار (الله أكبر) ي گوټن.

(فَإِنْ خَمْسَ) جا نه گهر به قه سدي پيټنج (الله أكبر) ي گوټن (لَمْ تَبْطُلْ) نوږده كه به تال نابي (فِي الْأَصَحِّ) له فرموده ي پاستردا، هروها (وَلَوْ خَمْسَ إِمَامُهُ) نه گهر نيماه كه ي پيټنج (الله أكبر) ي گوټن (لَمْ يُتَابَعَهُ) سوننه نيه شويني بكه وي (فِي الْأَصَحِّ) له فرموده ي پاستردا (بَلْ يُسَلَّمُ) به لكو: يان به دل نيته تي جيا بونه وه ديني و سلا م دداته وه (أَوْ يَنْتَظِرُهُ) يان چاوه پواني نيماه كه ي ده كا (لِئَسَلَّمَ مَعَهُ) تاكو له گه ل نه ودا سلا م بداته وه، جائه م چاوه پوانكرنه خيتره .

(الثالث) پوكني سنيهم: (السَّلَامُ) سه لامدانه وه به له دواي ته ولويوني (الله أكبر) ي چوارهم، به به لگي هديسه كه ي (أَبِي أَمَامَةَ) ي داهاتوو. (كَثِيرَهَا) وهك سه لامدانه وه ي نوږده كاني تر له واجب و سوننه تو ژماره دا، كه واته: نيما م به دهنگي ناشكرا سه لام دداته وه، هروهك له سهرچاوه كاندا فرمويانه .

(الرابع) پوكني چوارهم: (قِرَاءَةُ الْفَاتِحَةِ) خوښدنې سوږه تي فاتحيه به ﴿عَنْ أَبِي أَمَامَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: إِنَّ السُّنَّةَ فِي الصَّلَاةِ عَلَى الْجَنَازَةِ أَنْ يَقْرَأَ فَاتِحَةَ الْكِتَابِ وَيُصَلِّيَ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ، ثُمَّ يُخْلِصَ لَهُ الدُّعَاءَ، ثُمَّ يُسَلِّمُ﴾ حديث صحيح أخرجه الحاكم وابن الجارود بإسناد رجاله مخرج لهم في الصحيحين، ريگي پيغه مبرر ﷺ له نوږي سر مردودا نه وهاي: فاتحيه بخوښي و سهلاوات له سر پيغه مبرر ﷺ لي بدا، ئينجا به دليكي يي گهر د دوعا بق مردوه كه بكا، ئينجا سه لام بداته وه .

(بَعْدَ الْأُولَى) سوننه ته: له دواي (الله أكبر) ي په كه م - كه نوږي پي دده به سني - فاتحيه بخوښي، به به لگي هديسه كه ي (أَبِي أَمَامَةَ) ي داهاتوو.

(قُلْتُ) نيما م (النواوي) ده فرموي (تُجْزَى الْفَاتِحَةُ بَعْدَ غَيْرِ الْأُولَى) دروسته: له دواي (الله أكبر) هكاني تري جگه له په كه مه كه ش فاتحيه بخوښدي (وَاللَّهُ أَعْلَمُ) به لام له دواي

الْخَامِسُ: الصَّلَاةُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بَعْدَ الثَّانِيَةِ، وَالصَّحِيحُ أَنْ الصَّلَاةَ عَلَى الْآلِ لَا تَجِبُ. السَّادِسُ: الدُّعَاءُ لِلْمَيِّتِ بَعْدَ الثَّالِثَةِ. السَّابِعُ الْقِيَامُ عَلَى الْمَذْهَبِ إِنْ قَدَرَ، وَيُسَنُّ رَفْعُ يَدَيْهِ فِي التَّكْبِيرَاتِ

(الله اکبر) یه که م خیرتره، ئینجا بزانه: سوږهت خویندن-واته: یان نایهت خویندن- له دواى فاتحه سوننه نیه، ههروهك له سه رچاوه كاندا فهرموویانه.

(الْفَامِسُ) پوكنى پینجه م: (الصَّلَاةُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ) سه لاوات لیدانه له سهه پیتغه مبه رﷺ به به لگه ی هه دیسه که ی (ابى امامه) ی پابریوو. (بَعْدَ الثَّانِيَةِ) واجبه: له دواى (الله اکبر) ی دووم سه لاواته که لى بیدا، چونکه له پیتشینیه ئوممه ته وه نه وها هاتوه.

ئینجا لای که م: که واجبه که ی پى پىك بى، بلى: (اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ). چونکه (وَالصَّحِيحُ) فهرمووده ی راست (أَنْ الصَّلَاةَ عَلَى الْآلِ لَا تَجِبُ) سه لاوات لیدان له سهه (آل) ی پیتغه مبه رﷺ واجب نیه، به لكو سوننه ته، ههروهها سه لامیش سوننه ته، وهك بلى: (اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ). به لام لیزه شدا شیوه ی ئو سه لاواته ی له ته حیاتدا پابرا، له گشت شیوه یه کى تر خیرتره، ههروهك له (تحفة) دا فهرموویه تی.

(السَّادِسُ) روكنى شه شه م: (الدُّعَاءُ لِلْمَيِّتِ) دوعا کردنه بۆ مردووه که (بَعْدَ الثَّالِثَةِ) واجبه له دواى (الله اکبر) ی سى یه م دوعایه که بکا، ئینجا لای که م- که واجبه که ی پى پىك بى- بلى: (اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ، اللَّهُمَّ ارْحَمْهُ). جا له و دوعایه دا جیاوازی ئیرو مى و گه و ره وه و مندال و شیت نیه، ههروهك له (تحفة) ی (نهایه) و حاشیه کانیدا پوون کراوه ته وه، پیتغه مبه رﷺ ده فهرموئى: ﴿إِذَا صَلَّيْتُمْ عَلَى الْمَيِّتِ فَأَخْلَصُوا لَهُ الدُّعَاءَ﴾ رواه ابودلود وصحه ابن حبان، ههركاتیک نویتان له سهه مریوو کرد، به دلئیکى بى گهر دوعای بۆ بکن.

(السَّابِعُ) پوكنى هه فته م: (الْقِيَامُ) پاوه ستانه به پیتوه تا نویتزه که ته واد ده بى (عَلَى الْمَذْهَبِ) له سهه فهرمووده ی راستى مه زهه ب (إِنْ قَدَرَ) نه گهر توانای هه بى، به لام نه گهر توانای پاوه ستانى به پیتوه ی نه بو، ئو کاته به گویتره ی توانینی خوى نویتى له سهه دهکا، وهك نویتزه واجبه کانی تر، ههروهك له (تحفة) ی (نهایه) دا فهرموویانه.

(وَيُسَنُّ رَفْعُ يَدَيْهِ فِي التَّكْبِيرَاتِ) سوننه ته: له گشت (الله اکبر) یکدا هه رىوو دهسته کانی بهرز بکاته وه تا به رامبه ر شانه کانی، ههروهها سوننه ته: ئیمام (الله اکبر) هکان به دهنگى ناشکرا بلى، ههروهك له (تحفة) دا فهرموویه تی.

ئینجا بۆ گشت نویتزه رىك سوننه ته: دهستى راستى له سهه چه په ی له سهه بنه وه ی سینگی دابنى، ههروهك له سهه رچاوه كاندا فهرموویانه، چونکه نه وها له هه دیسیکی بى هیزدا هاتوه.

وَأَسْرَارُ الْقِرَاءَةِ، وَقِيلَ يَجْهَرُ لَيْلًا، وَالْأَصَحُّ نَذْبُ التَّعَوُّذِ دُونَ الْإِفْتِاحِ، وَيَقُولُ فِي الثَّالِثَةِ:
 اَللّٰهُمَّ هَذَا عَبْدُكَ وَابْنُ عَبْدِكَ إِلَى آخِرِهِ،

(وَأَسْرَارُ الْقِرَاءَةِ) له نويزی مریدودا سوننه ته: فاتحه به دهنگی نهیئی بخوینئ، جیاوازی
 نیه کاتی نویزکرینه که: شهوبئ، یان پوژ بئ ﴿عَنْ أَبِي أُمَامَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فِي صَلَاةِ الْجَنَازَةِ أَنْ
 يَقْرَأَ فِي التَّكْبِيرِ الْأَوَّلِيِّ بِأَمِّ الْقُرْآنِ مُخَافَةً، ثُمَّ يُكَبِّرُ ثَلَاثًا، وَالتَّسْلِيمُ عِنْدَ الْآخِرَةِ﴾ حدیث صحیح
 رواه النسائي بإسناد على شرط الصحيح، یتگی پیغه مبرور ﷺ له نویزئ سهر مریدودا
 نهوایه: له دواى (الله اکبر) یه کهم فاتحه بخوینئ به دهنگی نهیئی، ئینجا سئ (الله
 اکبر) یتریش بلئ و له دواى (الله اکبر) یچوارهم سه لام بداته وه. هره وهاش سوننه ته:
 سه لاواتو دوعا به دهنگی نهیئی بخویندین، هره وه له سه رچاوه کانداهرموویانه.
 (وقیل) له هرمووده یه کی بنئ میزدا (يَجْهَرُ لَيْلًا) له شهوئدا فاتحه به دهنگی ناشکرا
 ده خوینئ.

(وَالْأَصَحُّ) به هرمووده یپرستتر (نَذْبُ التَّعَوُّذِ) سوننه ته: له پئش فاتحه دا (أَعُوذُ بِاللَّهِ...) بخوینئ به نهیئی (نُونُ الْإِفْتِاحِ) به لام دوعای (وَجَّهْتُ وَجْهِي...) سوننه ت نیه، چونکه
 نویزه که ی پئ دریز ده بیته وه.

ئینجا بزانه: گوتمان لای که می دوعای نویزئ جه نازده: (اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لَهُ، اَللّٰهُمَّ ارْحَمْهُ)،
 که واته: ۱۱ دواى نهو دوعایه، (الله اکبر) یچوارهم ده لئ و سه لام ده داته وهو نویزه که ته و او
 ده بئ، به به لگه یه دیسکه ی (أَبِي أُمَامَةَ) یپریدوو.

به لام (وَيَقُولُ فِي الثَّالِثَةِ) سوننه ته: له دواى (الله اکبر) یسئ یه م نه م دوعایه ش بلئ:
 ﴿اَللّٰهُمَّ هَذَا عَبْدُكَ وَابْنُ عَبْدِكَ، خَرَجَ مِنْ رَوْحِ الدُّنْيَا وَسَعَتِهَا- وَمَحَبُّوهُ وَأَحْبَاؤُهُ فِيهَا- إِلَى
 ظُلْمَةِ الْقَبْرِ وَمَا هُوَ لِأَقْبِهِ، كَانَ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ وَأَنْ مُحَمَّدًا عَبْدُكَ وَرَسُولُكَ، وَأَنْتَ
 أَعْلَمُ بِهِ، اَللّٰهُمَّ إِلَهَ نَزَلَ بِكَ وَأَنْتَ خَيْرُ مَنْزُولٍ بِهِ، وَأَصْبَحَ فَقِيرًا إِلَى رَحْمَتِكَ وَأَنْتَ غَنِيٌّ عَنْ
 عَذَابِهِ، وَقَدْ جُنَّكَ رَاغِبِينَ إِلَيْكَ شَفَعَاءَ لَهُ، اَللّٰهُمَّ إِنْ كَانَ مُحْسِنًا فَزِدْ فِي إِحْسَانِهِ وَإِنْ كَانَ
 مُسِيئًا فَتَجَاوَزْ عَنْهُ وَلَقَدْ بِرَحْمَتِكَ رِضَاكَ وَلَقَدْ فَتَنَ الْقَبْرِ وَعَذَابُهُ وَالْفَسَحُ لَهُ فِي قَبْرِهِ وَجَافَ
 الْأَرْضَ عَنْ جَنَّتَيْهِ، وَلَقَدْ بِرَحْمَتِكَ الْأَمْنُ مِنْ عَذَابِكَ حَتَّى تَبْعَثَهُ إِلَى جَنَّتِكَ يَا أَرْحَمَ
 الرَّاحِمِينَ﴾ اَلْتَقَطَهُ الشَّافِعِيُّ مِنْ مَجْمُوعِ الْأَحَادِيثِ الْوَارِدَةِ.

ئینجا بزانه: له نویزئ ئافره تی مریدودا وهما سوننه ته: ووشه ی (عَبْدُكَ) بکاته (أَمْتُكَ) و
 (ضَمِيرٌ مُذَكَّرٌ) بکاته (ضَمِيرٌ مُؤَنَّثٌ) واته: له جیا تی (له) بئ ئافره تان بلئ (له) به لام
 دروستیشه: گشت دوعایه کانی هره به (ضَمِيرٌ مُذَكَّرٌ) بلئ به مه به سئ (الشَّخْصُ) - مروق،
 یان (أَلَمِيَّتٌ) - مریدو، هره وه له سه رچاوه کانداهرموویانه.

وَيَقْدُمُ عَلَيْهِ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِحَيِّنَا وَمَيِّتِنَا وَشَاهِدِنَا وَغَائِبِنَا وَصَغِيرِنَا وَكَبِيرِنَا وَذَكَرْنَا وَأُنْثَانَا،
اللَّهُمَّ مَنْ أَحْيَيْتَهُ مِنَّا فَأَحْيِهِ عَلَى الْإِسْلَامِ، وَمَنْ تَوَفَّيْتَهُ مِنَّا فَتَوَفَّهُ عَلَى الْإِيمَانِ. وَيَقُولُ فِي
الطِّفْلِ مَعَ هَذَا الثَّانِي: اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ فَرَطًا لِأَبَوَيْهِ وَسَلَفًا وَذُخْرًا وَعِظَةً وَاعْتِبَارًا وَشَفِيعًا
وَتَقَلُّ بِهِ مَوَازِينَهُمَا وَأَفْرِغِ الصَّبْرَ عَلَى قُلُوبِهِمَا. وَيَقُولُ فِي الرَّابِعَةِ: اللَّهُمَّ لَا تَحْرِمْنَا
أَجْرَهُ وَلَا تَفْتِنَا بَعْدَهُ. وَلَوْ تَخَلَّفَ الْمُقْتَدِي بِلاَ عُذْرٍ فَلَمْ يُكَبِّرْ حَتَّى كَبَّرَ إِمَامُهُ أُخْرَى
بَطَلَتْ صَلَاتُهُ،

(وَيَقْدُمُ عَلَيْهِ) سوننه ته: پيش نهو دوعايه ي پرديو، نه م دوعايه ش بلي: ﴿اللَّهُمَّ اغْفِرْ
لِحَيِّنَا وَمَيِّتِنَا وَشَاهِدِنَا وَغَائِبِنَا وَصَغِيرِنَا وَكَبِيرِنَا وَذَكَرْنَا وَأُنْثَانَا، اللَّهُمَّ مَنْ أَحْيَيْتَهُ مِنَّا فَأَحْيِهِ
عَلَى الْإِسْلَامِ، وَمَنْ تَوَفَّيْتَهُ مِنَّا فَتَوَفَّهُ عَلَى الْإِيمَانِ﴾ رواه أصحاب السنن بسند صحيح.
(وَيَقُولُ فِي الطِّفْلِ) له نويژ له سه ركردني مندال-نير، يان مي- سوننه ته: نه م دوعايه ي
داماتوش بكا (مَعَ هَذَا الثَّانِي) له گال ته نها نهو دوعا دووه مه ي پرديو، واته: له نويژي
جه نازه ي مندال دوعا دريژه كه ي به كه م ناخويني هه روه كه له (المجموع) دا نامازه ي كردوه،
كه وايو: له دواي (فَتَوَفَّهُ عَلَى الْإِيمَانِ) بلي: ﴿اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ فَرَطًا لِأَبَوَيْهِ وَسَلَفًا وَذُخْرًا وَعِظَةً
وَاعْتِبَارًا وَشَفِيعًا، وَتَقَلُّ بِهِ مَوَازِينَهُمَا وَأَفْرِغِ الصَّبْرَ عَلَى قُلُوبِهِمَا﴾. چونكه نهو دوعايه له
نويژي جه نازه ي مندال دوه وشيته وهو له هديسيكي بي ميژيشدا فه رمانی دوعا بق دايكو
باوكي منداله مردوه كه هاتوه.

ئينجا بزانه: له نويژي جه نازه ي مندالدا نهو دوعايه به ته نها به سهو به بهر دوعايه كه ي
نويژ ده كه وي، هه روه ما (اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ، اللَّهُمَّ ارْحَمْهُ) ش به ته نها به سهو به
به رده كه وي، هه روه كه له (نهايه) و (مغني) دا پوون كراوه ته وه.
(وَيَقُولُ فِي الرَّابِعَةِ) هه روه ما سوننه ته: له دواي (اللَّهُ أَكْبَرُ) ي چواره م- پيش سه لامدانه وه-
نه م دوعايه بكاو، بلي: ﴿اللَّهُمَّ لَا تَحْرِمْنَا أَجْرَهُ وَلَا تَفْتِنَا بَعْدَهُ﴾ رواه أصحاب السنن بسند
صحيح. ئينجا بزانه: له نويژي مردودا چهند دوعاي تريش له هديسي (صحيح) دا هاتون،
له بهر دريژي نه ماننوسين.

(وَلَوْ تَخَلَّفَ الْمُقْتَدِي) نه گهر مه نمووم له ئيمامه كه ي دوا كه وت (بِلاَ عُذْرٍ) به بي عوزد (فَلَمْ
يُكَبِّرْ) (اللَّهُ أَكْبَرُ) ي نه گوت (حَتَّى كَبَّرَ إِمَامُهُ أُخْرَى) تا ئيمامه كه ي (اللَّهُ أَكْبَرُ) يكي تري گوت
(بَطَلَتْ صَلَاتُهُ) نويژه كه ي به تال ده بي، به لام نه گهر عوزيكي هه يو: وه كه خويندني
فاتحيه ي ته واو نه كردي، يان گويي له ئيمامه كه ي نه بوي، نهو كاته به دواكه وتني (اللَّهُ
أَكْبَرُ) يك نويژه كه ي به تال نابي، كه وايو: به گويده ي پيزي نويژه كه ي خوي به رده وام
ده بي، تا ته واوي ده كا، هه روه كه له (تحفة) دا فه رمويه تي.

وَيَكْبُرُ الْمَسْبُوقُ وَيَقْرَأُ الْفَاتِحَةَ وَإِنْ كَانَ الْإِمَامُ فِي غَيْرِهَا، وَلَوْ كَبَّرَ الْإِمَامُ أُخْرَى قَبْلَ شُرُوعِهِ فِي الْفَاتِحَةِ كَبَّرَ مَعَهُ وَسَقَطَتِ الْقِرَاءَةُ، وَإِنْ كَبَّرَهَا وَهُوَ فِي الْفَاتِحَةِ تَرَكَهَا وَقَابَعَهُ فِي الْأَصْحَ، وَإِذَا سَلَّمَ الْإِمَامُ تَدَارَكَ الْمَسْبُوقُ بَاقِيَ التَّكْبِيرَاتِ بِأَذْكَارِهَا، وَفِي قَوْلٍ لَا تُشْتَرِطُ الْأَذْكَارُ، وَيُشْتَرِطُ شُرُوطُ الصَّلَاةِ

(وَيَكْبُرُ الْمَسْبُوقُ) مه نموموی دواکه وتوو (الله اکبر)ی نویژ دابه ستن ده لئی و (وَيَقْرَأُ الْفَاتِحَةَ) له دواي (الله اکبر) ده کش فاتیحه ده خوینئی (وَإِنْ كَانَ الْإِمَامُ فِي غَيْرِهَا) مه رجه ند نیمامه کش له (الله اکبر) یکی تردابی، به لام (وَلَوْ كَبَّرَ الْإِمَامُ أُخْرَى) نه گهر نیمامه کی (الله اکبر) یکی تری گوت (قَبْلَ شُرُوعِهِ فِي الْفَاتِحَةِ) پیئش نه وهی مه نموموه دواکه وتوو ده ده ست به فاتیحه بکا: وه که له دواي (الله اکبر)ی نویژ دابه ستنی دا، نیمام (الله اکبر) یکی تر بلی (كَبَّرَ مَعَهُ) مه نموموه کش له گهل نیمامه که دا (الله اکبر) ده لئی و (وَسَقَطَتِ الْقِرَاءَةُ) خویندنی فاتیحه ی له سهر لاده چی، چونکه نیمامه کی له جیاتی هه لیده گری، هه روه که له چونه پوکووی نویژه کانی تریش نه وها بوو.

(وَإِنْ كَبَّرَهَا) نه گهر نیمامه کی (الله اکبر) یکی تری گوت (وَهُوَ فِي الْفَاتِحَةِ) مه نموموه دواکه وتوو ده کش ده سستی به فاتیحه کردبو (تَرَكَهَا) واجبه: واز له فاتیحه بینئی و (وَقَابَعَهُ) شوین نیمامه کی ده که وئی نه وه نده فاتیحه ی ماویه تی نیمامه کی له جیاتی هه لیده گری (فِي الْأَصْحَ) له فهرمووده ی راستردا، وه که له نویژه کانی تریشدا نه وها بوو، ئینجا (وَإِذَا سَلَّمَ الْإِمَامُ) هه ر کاتی که نیمامه کی سه لامی داوه (تَدَارَكَ الْمَسْبُوقُ بَاقِيَ التَّكْبِيرَاتِ) مه نموموی دواکه وتوو، واجبه: (الله اکبر) ده کانی ماون گشتیان بلی (بِأَذْكَارِهَا) به زیکره کانیانه وه: وه که سه لوات و دوعا بق مردوو، ئینجا سه لام ده داته وه (وَفِي قَوْلٍ) له فهرمووده ی کی تردا (لَا تُشْتَرِطُ الْأَذْكَارُ) به مهرج داناندری زیکره کانیش بلی، به لکو ته نها (الله اکبر) ده کان به دواي یه کتردا ده لئی.

ئینجا بزانه: نه گهر مه نموموی دواکه وتوو ده سستی به فاتیحه کردبو نیمامه که شی سه لامی داوه، نه و کاته واجبه: فاتیحه که ته ولو بکا، چونکه نیمام له جیاتی هه لینه گری، هه روه که له (نهاية) و (مغنی) دا فهرموویانه.

﴿مهرجه کانی نویژی جه نازه﴾

(وَيُشْتَرِطُ) بق دروستبوونی نویژی جه نازه به مهرج داده ندرئی (شُرُوطُ الصَّلَاةِ) مهرجه کانی نویژی تی دا بیننه جئ: وه که ده ستنویژو پوو له قیبله کردن و داپوشینی عه وپه ت و پاکی لاشه و بهرگو شوینی نویژی تی دا کردن، گشت پوکنه کانی نویژه که کش به عه ره بی بن، واته: نه گهر له و مهرجانه یه کی که نه بن، نویژی جه نازه ش دروست نابئی، به لام کات مهرج نیه،

لَا الْجَمَاعَةُ، وَيَسْقُطُ فَرَضُهَا بِوَاحِدٍ، وَقِيلَ يَجِبُ إِنْثَانٌ وَقِيلَ ثَلَاثَةٌ وَقِيلَ أَرْبَعَةٌ، وَلَا يَسْقُطُ بِالنِّسَاءِ وَهَذَا رِجَالٌ فِي الْأَصَحِّ، وَيُصَلِّي عَلَى الْغَائِبِ عَنِ الْبَلَدِ،

چونکه نویژی جه نازه له گشت کاتیکدا دروسته، واته: له و کاتانه شدا دروسته که نویژکردن تیئاندا قهده غیه، به و مرجهی به قهس دی نویژه که نه باته نه و کاتانه، ههروه که له (المجموع) دا فرمویه تی.

ههروه ها مرجه: شوردنی مرووه که وه پیش نویژه که بیخری، مرووه که ش له پیش نویژکه ره که دابندرئ، ههروه که له مهسه له پهرتو بلاوه کانی دوی ئیره دا پوونی ده که یه وه، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

(لَا الْجَمَاعَةُ) به لام له نویژی جه نازه دا جماعت مرچ نیه، به لکو سوننه ته: به جماعت بکری، که وابو: (وَيَسْقُطُ فَرَضُهَا) واجبه که ی نویژی جه نازه له سر موسولمانان لاده چی (بِوَاحِدٍ) به ته نها یه که س که نویژ له سر مرووه که بکا، هه رچند نویژکه ره که مندالیش بی، به لام مرجه: مندالیکی نیری فامیده بی، ههروه که له سرچاوه کاندای فرمویانه (وَقِيلَ) له فرموده یه کی بی میژدا (يَجِبُ إِنْثَانٌ) واجبه: دوو پیاو نویژی له سر بکن (وَقِيلَ) له بی میژکی تردا (ثَلَاثَةٌ) واجبه: سی که س (وَقِيلَ) له بی میژکی تردا: (أَرْبَعَةٌ) واجبه: چوار که س نویژی له سر بکن.

(وَلَا يَسْقُطُ بِالنِّسَاءِ) واجبه که ی نویژی جه نازه به ئافره تان و به ئیراموک لاناچی (وَهَذَا رِجَالٌ) له حاله تیکدا له شوینی نویژ له سرکردندا پیاو هه بن، واته: یان ته نها پیاویک، یان مندالیکی نیرینه ی فامیده هه بی (فِي الْأَصَحِّ) له فرموده ی پاستردا، که واته: نه گهر له شوینی نویژ له سرکردندا ته نها مندالیکی نیری فامیده هه بو، واجبه: ئافره ته کان فرمانی پی بکن: نویژ له سر جه نازه که بکا، جا نه گهر به زورلیکردنیش نویژه که ی له سر نه کرد، نه و کاته دروسته ئافره ت نویژ له سر جه نازه که بکا، ههروه که له (مغنی و الشروانی) دا پوون کراوه ته وه.

به لام نه گهر هیچ نیرینه ی فامیده نه بو و ته نها ئافره ت هه بون، نه و کاته واجبه: ئافره ت نویژی له سر بکاو، واجبه که ش له سر موسولمانان لاده چی، واته: نه گهر له دوی ته و اوپوونی نویژه که پیاویک په یدا بوو، واجب نیه: نویژی له سر جه نازه که دووباره بکاته وه، ههروه که له (الشروانی) دا فرمویه تی، ئینجا له و حاله ته دا بق ئافره تانیس سوننه ته: نویژی جه نازه به جماعت بکن، ههروه که له سرچاوه کاندای فرمویانه.

﴿نویژ له سر مردوی نادیار﴾

(وَيُصَلِّي) دروسته: نویژی جه نازه بکری (عَلَى الْغَائِبِ) له سر مردوی نادیار، واته: (عَنِ الْبَلَدِ) له شاری نویژکه ره که دا نه بی، جیاوازی نیه شوینی مرووه نادیاره که: دوور

وَيَجِبُ تَقْدِيمُهَا عَلَى الدُّفْنِ، وَتَصِحُّ بَعْدُهُ، وَالْأَصَحُّ تَخْصِصُ الصَّحَةِ بِمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ فَرْضِهَا وَقْتُ الْمَوْتِ، وَلَا يُصَلَّى عَلَى قَبْرِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بِحَالٍ.

بئ، یان نزیک بئ، له لای قیبله بئ، یان له لایه کی تر، به لام واجب: نوږکه ره که له نیه تی نوږډا ناماژه بئ مردووه نادیاره که بکاو، واجب: به خو ی پوو له قیبله بکا، نه ک له شوی نی مردووه که.

هه روه ها پتویسته نوږکه ره که بزانی، یان قه ناعه تی بئ: مردووه نادیاره که شورواه، نه گینا نوږه که ی دروست نابئ، ټینجا به م نوږه ی نیره، واجبه که له سر دانیشتونانی شوی نی مردووه که ش لاده چئ، هه روه که له سر چاوه کاندانه مه سه له یه پوون کراوه ته وه ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: لَمَّا مَاتَ النَّجَاشِيُّ صَلَّى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْمَدِينَةِ﴾ رواه الشيخان، که (نجاشی) له (حَبْشَة) مرد، پیغه مبه رﷺ له (مدینه) وه نوږی جه نازه ی له سر کرد.

ټینجا بزانه: نه گهر مردووه که له شاری نوږکه ره که دابئ، یان له گوندی نوږکه ره که دابئ، نه و کاته دروست نیه: به نادیار ی نوږی له سر بکا، به لکو واجب: له لای ناماده بئ، هه رچند شاره که ش زور به رفرلوان و گه وره بئ، مه گهر عوزیک هه بئ: وه کو نه خو ش ی، یان ترس، یان به ندرکدن، نه و کاته نوور نیه نوږکه به نادیار ی دروست بئ، هه روه که له (نهایه) و (مغنی) دا هه رموویانه.

(وَيَجِبُ تَقْدِيمُهَا) واجب: نوږ له سر مردو، وه پیش بیخړی (عَلَى الدُّفْنِ) له سر ناشتنی مردووه که، واته: نه گهر پیش نوږ له سر کردن مردووه که ژیر خاک کرا، گشت نه و که سانه گونا هبار ده بن: که هه والی مردنه که یان زانیوه، به لام له گه ل نه وه شدا دروست نیه: بئ نوږ له سر کردن بیه ټننه دهر وه، به لکو نوږی جه نازه له سر گډه که ی ده که ن، چونکه (وَتَصِحُّ بَعْدُهُ) نوږی جه نازه له لوی ناشتنیش دروست ده بئ و واجب که ی پئ لاده چئ، به لام (وَالْأَصَحُّ) له م مه سه له یه دا هه رمووده ی پاستر نه مه یه: (تَخْصِصُ الصَّحَةِ) دروست بونی نوږی جه نازه ی له سر گډ، تاییه ته (بِمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ فَرْضِهَا) به و نوږکه ره ی نوږی نه م جه نازه یه ی له سر واجب بوئ (وَقْتُ الْمَوْتِ) له کاتی مردنی دا، واته: مه رجه: له کاتی مردنی مردووی ناو گډه که دا، نوږکه ره که هه بوئ و موسولمان بوئ و بالغ و عاقل و پاک بوئ.

که وایو: (وَلَا يُصَلَّى) دروست نیه: نوږی جه نازه بکړی (عَلَى قَبْرِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ) له سر گډی پیغه مبه رﷺ (بِحَالٍ) به هیچ حاله ټیک: نه به ته نهایی و نه به جه ماعت، هه روه ها له سر گډی پیغه مبه ره کانی تریش عَنْهُمْ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ نوږی جه نازه دروست نیه؟ چونکه له کاتی وه فاتی هیچ پیغه مبه ریکدا ټیمه له دنیا دا نه بوین و واجبه که ی نوږی جه نازه ی نه وان ټیمه ی نه گرتو ته وه.

(فَرَعَ) الْجَدِيدُ أَنَّ الْوَلِيَّ أَوْلَى بِإِمَامَتِهَا مِنَ الْوَالِي، فَيَقْدُمُ الْأَبُ ثُمَّ الْجَدُّ وَإِنْ عَلَا، ثُمَّ الْإِبْنُ ثُمَّ ابْنُهُ وَإِنْ سَقَلَ، ثُمَّ الْأَخُّ، وَالْأَخْضَرُ تَقْدِيمُ الْأَخِ لِأَبَوَيْنِ عَلَى الْأَخِ لِأَبٍ، ثُمَّ ابْنُ الْأَخِ لِأَبَوَيْنِ ثُمَّ لِأَبٍ، ثُمَّ الْعَصْبَةُ عَلَى تَرْتِيبِ الْإِرْثِ، ثُمَّ ذَوُو الْأَرْحَامِ، وَلَوْ اجْتَمَعَا فِي دَرَجَةٍ فَلَا سَنَ الْعَدْلُ أَوْلَى عَلَى النَّصِّ، وَيُقَدَّمُ الْحُرُّ الْبَعِيدُ عَلَى الْعَبْدِ الْقَرِيبِ،

نینجا بزانه: مهسه له ی نویره کانی تر له سهر کوپی پیغه مبه رو^ن خه لکی تر، له کوتایی (باسی نه وشتانه ی نویر به تال ده کن) پوونمان کردو ته وه، وَالْعَنْدُ لَهُ تَعَالَى.

﴿ فَرَعَ: له باسی له پیشتترین کهس بو نویری جه نازه ﴾

(الْجَدِيدُ) فهرموده ی نوئی نیامی شافیعی (أَنَّ الْوَلِيَّ) خزمه نیرینه ی مردووه که (أَوْلَى) له پیشتیره (بِإِمَامَتِهَا) بو پیشتنویژی له سهر مردووه که ی (مِنَ الْوَالِي) له کاربه دهستی شوینه که، که وابو: (فَيَقْدُمُ الْأَبُ) باوکی مردووه که وه پییش گشت خزمیکی ترو وه پییش کاربه دهسته که ش دیخری: بو نیامه تی نویری جه نازه که ی (ثُمَّ الْجَدُّ) نینجا باپیره: باوکی باوک (وَإِنْ عَلَا) هه رچند به ره وسهر وه تریش بین (ثُمَّ) نینجا له دوی باوک و باپیره (الْإِبْنُ) کوپی مردووه که له گشت که سیکی تر له پیشتیره (ثُمَّ ابْنُهُ) نینجا کوپی کوپ (وَإِنْ سَقَلَ) هه رچند به ره و خواره وه تریش بین (ثُمَّ) نینجا له دوی کوپ و نه وه (الْأَخُّ) برای مردووه که له گشت که سیکی تر له پیشتیره.

(وَالْأَخْضَرُ) فهرموده ی به هیزتر (تَقْدِيمُ الْأَخِ لِأَبَوَيْنِ) برای له دایکی و باوکی وه پییش دیخری (عَلَى الْأَخِ لِأَبٍ) له سهر برای ته نها له باوکی (ثُمَّ) نینجا له دوی برای له باوکی (ابْنُ الْأَخِ لِأَبَوَيْنِ) کوپه برای له دایکی و باوکی له پیشتیره (ثُمَّ) نینجا له دوی ویش (لِأَبٍ) کوپی برای ته نها له باوکی (ثُمَّ) نینجا له دوی کوپی برای له باوکی (الْعَصْبَةُ) خزمه نیرینه کانی تری مردووه که (عَلَى تَرْتِيبِ الْإِرْثِ) له سهر پیزی میرات وه رگرتن: وه مامی له دایکی و باوکی، نینجا ته نها له باوکی، نینجا کوپه مام... هتد، (ثُمَّ ذَوُو الْأَرْحَامِ) نینجا خزمه نیرینه کانی خاوه ن په حم: وه باوکی دایک، نینجا برای ته نها له دایک، نینجا خال... هتد.

(وَلَوْ اجْتَمَعَا فِي دَرَجَةٍ) نه گهر دوو خزمی مردووه که له پله یه کدا کز بونه وه: وه دوو کوپ، یان دوو برا... (فَلَا سَنَ الْعَدْلُ) نه وه ی به ته مه نتر داپه روه ره (أَوْلَى) له پیشتیره (عَلَى النَّصِّ) له سهر ده قی فهرموده ی نیامی شافیعی (وَيُقَدَّمُ الْحُرُّ الْبَعِيدُ) خزمیکی نازادی دوور، وه پییش دیخری (عَلَى الْعَبْدِ الْقَرِيبِ) له سهر خزمیکی کویله ی نزیک.

﴿ ناکاداری ﴾: له نویری جه نازه دا واجبه: مردووه که بکویته لای قبیلله ی نویر که ره که، نینجا نه گهر مردووه که نیرینه بوو، سوننه ته: لای سهری بکویته لای چه پی ی نویر که ره که؟ به پیچه وانه ی په فتاری نیستای خه لک، به لام نه گهر منینه، یان نیراموک بوو، سوننه ته:

وَيَقِفُ عِنْدَ رَأْسِ الرَّجُلِ وَعَجُزَهَا، وَتَجُوزُ عَلَى الْجَنَائِزِ صَلَاةً،

لای سهری بکه ویتته لای پرستی نوژیگره که؟ وهك په فتاری نیستای خه لك، هه روهك له حاشیه كانی (الشبراملسی) و (البجیرمی) و (الشروانی) دا پروون كرلوه ته وه.

ئینجا (وَقِفْ) نوژیگره كه ش پاده وه ستنی (عِنْدَ رَأْسِ الرَّجُلِ) له لای سهری نژیینه كه و (وَعَجُزَهَا) له لای كه فلهی ئافره ته كه، جیاوازی نیمام و نوژیگره ی به ته نها نیه، به لام مه نموم له هه لایه ك بوی گونجا له پیزه كه دا پاده وه ستنی، هه روهك له (تحفة) و (مغنی) دا هه رموویانه ﴿عَنْ أَبِي غَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: قَالَ لَه الْعَلَاءُ: هَكَذَا رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: نَعَمْ﴾ روه الترمذی و ابودلود و غیرهما بسند حسن، (أنس) نوژیی جه نازه ی له سهر پیاوژی كردو له لای سهری پلوه ستا، ئینجا نوژیی جه نازه ی له سهر ئافره تیک كردو له لای ناره ندی پلوه ستا، (العلاء) لئی پرسى: ثابا پیغه مبه رت ﷺ شهوا بینویه: له پلوه ستاندا جیاوازی ئافره تو پیاو یكا؟ هه رمووی: به لی.

(وَتَجُوزُ عَلَى الْجَنَائِزِ صَلَاةً) دروسته: یه ك نوژیی جه نازه له سهر ژور مردووان بكری، به و هه رجه ی خزمه كانی مردووه كان پازی بن، ئینجا نه كه ر مردووه كان گشتیان نیر بون، یان گشتیان مئ بون، شه كاته كامه یان له خواترسترو ثابین په روه رتر بووه، شهویان دیخریته لای نوژیگره كه، ئینجا شهوانی تریش یه ك له دواى یه ك داده ندرین.

به لام نه كه ر مردووه كان نیرو مئ بون، شه كاته نیره كان دیخریته لای نوژیگره كه، واته: پیاوی بالغ له پیش نیمام، ئینجا كوپى نه بالغ، ئینجا نیراموك، ئینجا ئافره ت، هه روهك له هه رچاوه كاندا پروون كرلوه ته وه ﴿عَنْ عُمَارَ: أَنَّهُ شَهِدَ جَنَازَةَ أُمِّ كَلْثُومٍ وَابْنِهَا فَجَعَلَ الْغُلَامُ مِمَّا يَلِي الْإِمَامَ، فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ وَأَبُو سَعِيدٍ وَأَبُو هُرَيْرَةَ وَأَبُو قَتَادَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ: هَذِهِ السُّنَّةُ﴾ روه ابودلود و غیره بسند صحیح ﴿وَصَلَّى ابْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَلَى تِسْعِ جَنَائِزٍ جَمِيعًا فَجَعَلَ الرَّجُلُ يُلَوِّنُ الْإِمَامَ وَالنِّسَاءُ يَلِينَ الْقَبِيلَةَ فَصَفَّهْنَ صَفًّا وَاحِدًا﴾ روه البیهقی و النسائی یاسناد حسن، (أم كلثوم) ی ژنی نیمامی (عم) له گه ل كوپه كه ی و یكرا مردن و یه ك نوژیان له سهر كرا، كوپه كه ی له لای نیمامی نوژیگره كه داندا، جا شه چوار (صحابه) یه ش هه رموویان: شه وه پژیگی پیغه مبه ره ﷺ. هه روه ها (ابن عمر) یه ك نوژیی له سهر نو جه نازه كرد به تیکرایی، پیاوه كانی خستنه لای نیمامی نوژیی ئافره ته كانی شی خستنه لای قبیلو كردنیه یه ك پیز.

ئینجا بزانه: وه ها خیرتره: هه ر مردوویك به ته نها نوژیژی له سهر بكری هه روهك له هه رچاوه كاندا هه رموویانه، ئینجا نه كه ر خزمه كانی مردووه كان پازی بون گشتیان ته نها یه ك نوژیان له سهر بكری، شه وه یه كیتك دیاری ده كه بن بوی نوژی له سهر كردنیان، به لام

وَتَحْرُمُ عَلَى الْكَافِرِ وَلَا يَجِبُ غُسْلُهُ، وَالْأَصَحُّ وَجُوبُ تَكْفِينِ الذَّمِّيِّ وَدَفْنِهِ، وَلَوْ وَجَدَ
عُضْوُ مُسْلِمٍ مَوْتَهُ صَلَّيَ عَلَيْهِ،

نه گهر پازی نه بون، نه و کاته هر که سه و نویژی له سر مردوه که ی خوی ده کا، هر وه ک
له (المجموع) و (تحفه) دا پوون کراوه ته وه.

﴿وَهُوَ كَهَسَانْدِي نَوِيژِي جِهَنَازِمِيَان لَه سَهَر نَاكِرِي﴾

(وَتَحْرُمُ عَلَى الْكَافِرِ) نویژی جه نازه چه پامه له سر کافری مردو بکری، جیاوازی نیه:
کافره که جوله که بی، یان گاور، یان بی باوه، یان هر جوره کافر یکی تر، هر وه ها
جیاوازی نیه: نیر بی، یان می بی، بلوغی بویی، یان به نه بالغی مربی؟ چونکه مندالی
کافران له دنیادا وه کافران پفتاریان له گه له ده کری، به لام له قیامه تدا به هشتینه،
هر وه ک له سر چاوه کانداهرموویانه، خوی گه وره ده فیه موی: ﴿وَلَا كُفْلَ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ
مَاتَ أَبَدًا﴾ نویژی جه نازه له سر هیچ که سیك له و کافرانه مه که مه تا مه تایی.

(وَلَا يَجِبُ غُسْلُهُ) شور دنی کافری مردو واجب نیه، به لام لروسته (وَالْأَصَحُّ) فهرموده ی
پاستر: (وَجُوبُ تَكْفِينِ الذَّمِّيِّ) واجبه: کافری په یمان له نه ستور دلتیا کولو کفن بکری و
(وَدَفْنِهِ) واجبه: ژیر خاکیش بکری له شویتیکی وه هادا: گورستانی موسولمانان نه بی، جا
بزانه: نه گهر کافره که مالی خوی مه بو، نه وه به مالی خوی کفن و ناشتنی بق ده کری، نه گهر
نا: له (بیت المال)، نه گهر نه بو، له مالی موسولمانانی ده وله مه ند، به لام نه و کافره ی جه نگ
له گه له موسولمانان ده کار نه و موسولمانه ی بو ته کافر، کفن و ناشتنيان واجب نیه، جا
نه گهر بونه که یان خه لکی نازار ددها، نه و کاته ژیر خاک ده کرین، هر وه ک ﴿پنځه مېهر﴾
له غمزای (بننر) لاشه ی کافره کانی خسته ناو بیریک.

ئينجا بزانه: نه گهر کافریک مرد، جا ته نها يه ک پياوی داپه روه ر شاهیدی دا: که پیش
مردن بو ته موسولمان، شاهیدی پنځه وانه ش نه بو، نه و شاهیدی ته نها بق نویژه که
وهرده گیرئ، واته: واجبه نویژی له سر بکری، هر وه ک له (المجموع) و (تحفه) دا
فهرموویانه.

(وَلَوْ وَجَدَ عُضْوُ مُسْلِمٍ) نه گهر نه ندایمکی لاشه ی موسولمانیک دیتراوه (عِلْمَ مَوْتِهِ)
بیگومان زاندر: موسولمانه که مردوه نه م نه ندایمکی له دوی مردن له لاشه ی جیا
بو ته وه، واجبه: نه م نه ندایم بشوری و له پارچه په پوکیکدا داپو شری، ئینجا (صَلَّيَ
عَلَيْهِ) واجبه: نویژی جه نازه ی له سر بکری و بنیشتری، چونکه ﴿سیسارکیک ده ستیکی
(صحابه) یه کی کوژراوی له سر شاری (مکة) ی پیروژ خسته خوار هومو (صحابه) کان
به نه مگو ستیله که ی ناسییانه هومو نویژی جه نازمیان له سر گرد، هر وه ک له
سر چاوه کانداه به به لگه یان میتاوه ته وه.

وَالسَّقَطُ إِنْ اسْتَهَلَ أَوْ بَكَى كَكَبِيرٍ، وَإِلَّا فَإِنْ ظَهَرَتْ أَمَارَةُ الْحَيَاةِ كَاخْتِلَاجٍ صَلَّيْ عَلَيْهِ فِي الْأَظْهَرِ، وَإِنْ لَمْ تَظْهَرْ وَلَمْ يَبْلُغْ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ

ئینجا بزانه: له و حاله تدا واجبه نیه تی نویژکردن له سهر تیگرای مردووه که بینتی، وه که دل بلی: (نیته ته فه پزی نویژی جه نازه له سهر تیگرای نهو مردووه ده که م: که نه م نه دنامه ی لی جیا بۆته وه). جا نه گهر ده یزانی مردووه که نه شقراوه، نهو کاته نیه تی نویژه که له سهر ته نها نه دنامه که دینتی، ههر وه که نیحامی (الزکشی) باسی کردوه.

ههر وه ها بزانه: نه گهر نه دنامه که پیئش مردن لی جیا بویته وه، نهو کاته هیچ واجب نیه و نویژی لی له سهر دروست نیه، به لکو سوننه ته: په پۆکیکی لی وه ریپیچری و ژیرخاک بکری، ههر وه که له سهر چاوه کاندایه رموویانه.

﴿نویژی جه نازه له سهر مندال﴾

(وَالسَّقَطُ) کۆریه ی له بارچوو سوو جوړه، یه که م: (إِنْ اسْتَهَلَ) نه گهر دوا ی جیا بونه وه ی له دایکی دهنگی خو ی به رز کرده وه (أَوْ بَكَى) یان گریا (كَكَبِيرٍ) نه وه وه که مرقفی گهره یه، واته: واجبه بشوری و نویژی جه نازه ی له سهر بکری کفن بکری و بنیشتی.

(وَإِلَّا) به لام نه گهر دهنگی به رز نه کرده وه نه شگریا، نه وه (فَإِنْ ظَهَرَتْ أَمَارَةُ الْحَيَاةِ) نه گهر نیشانه ی زیندووه تی به دهر کهوت (كَاخْتِلَاجٍ) وه که له ریزی نه دنامه یکی، یان خوجولاندنی (صَلَّيْ عَلَيْهِ) نه وه ش وه کو مرقفی گهره واجبه: نویژی جه نازه ی له سهر بکری، واته: هم واجبه بشوری و کفن بکری و بنیشتی (فِي الْأَظْهَرِ) له ههر مووده ی به هیژتردا، که واته له ههر مووده ی به هیژتردا: جیاوازی دهنگو جولان نیه، له ههر سوو حاله تدا نهو بریاره ی مرقفی گهره ی بۆ دهری، چونکه به زیندووه تی هاتۆته دونیوا ئینجا مردوه، پیغه مبه رﷺ ده ههر موو: ﴿وَالطُّفْلُ يَصَلِّي عَلَيْهِ﴾ رواه أصحاب السنن بسند صحیح، مندال نویژی جه نازه ی له سهر ده کری.

ئینجا بزانه: به (إجماع) ی زانایانی ئیسلام واجبه: نویژی جه نازه له سهر مندالی مردوو بکری، نه م هه دیسه ش که ده ههر موو: ﴿أَنْ أَلْبَسَهُ﴾ لَمْ يَصَلِّ عَلَيْهِ إِنَّهُ إِبْرَاهِيمُ. پیغه مبه رﷺ نویژی جه نازه ی له سهر (ابراهیم) ی کۆری نه کرد. مه به ست نه وه یه: به خو ی نویژی له سهر نه کرد؟ چونکه پیغه مبه رﷺ لهو پۆژده به نویژی پۆژگیرانه وه خه ریک بوو- ههر وه که له نویژی پۆژگیراندا پابرا- واته: ههر مانی به (صحابه) کان کرد: نویژی له سهر بکن. ههر وه که له پریوایه تی کدا هاتوه: ﴿نویژی له سهر کردوه﴾. له (المجموع) دا پوون گراوه ته وه.

دووهم: (وَإِنْ لَمْ تَظْهَرْ) نه گهر هیچ نیشانه یه کی زیندووه تی به دهر نه کهوت و به مردووی هاته دهره وه و (وَلَمْ يَبْلُغْ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ) ته مه نیشی له ناو زگی دایکی دا نه گه یشتبوه چوار

لَمْ يُصَلِّ عَلَيْهِ وَكَذَا إِنْ بَلَغَهَا فِي الْأَظْهَرِ، وَلَا يُغَسَّلُ الشَّهِيدُ وَلَا يُصَلَّى عَلَيْهِ، وَهُوَ مَنْ مَاتَ فِي قِتَالِ الْكُفَّارِ بِسَبَبِهِ، فَإِنْ مَاتَ بَعْدَ إِنْقِضَائِهِ أَوْ فِي قِتَالِ الْبَغَاةِ

مانگ، واته: وینهی ئاده میزادی ناشکرا نه بویت (لَمْ يُصَلِّ عَلَيْهِ) دروست نیه: نویتزی له سر بکری، پیوستیش نیه بشوری، به لکو تهنا سوننه ته: له ناو په پوکیک دابندری و ژیر خاک بکری.

(وَكَذَا) هه روه ها نه و کورپه ی به مردویی دیته دهره وه، دروست نیه: نویتزی له سر بکری (إِنْ بَلَغَهَا) نه گهر ته مه نیشی له ناو زگی دایکی دا گه یشتبیته چوار مانگو سره وه تریش، واته: وینهی ئاده میزادی ناشکرا بویت (فِي الْأَظْهَرِ) له فرموده ی به هیژ تر دا، به لام نه میان واجبه: بشوری و کفن بکری و بنیشتری.

که واته: نه و کورپه ی به مردویی دیته دهره وه، له فرموده ی به هیژ تر دا جیاوازی نیه: نو مانگی ته واو کرډبن، یان له نو مانگ که متر بی، له هیچ حاله تیکدا نویتزی له سر ناکری، هه روه که (تحفة) (الشروانی) دا پوون کراوه ته وه.

﴿نویژی جه نازه له سر شهید ناکری﴾

(وَلَا يُغَسَّلُ الشَّهِيدُ) دروست نیه: مروفی شهید بشوری، تاكو ناسه واری شهید بوونی هه پتوه بمیتي (وَلَا يُصَلَّى عَلَيْهِ) دروست نیه: نویتزی جه نازه شی له سر بکری، چونکه به فرموده ی قوربان: شهید هه ر زیندوه، هه ﴿وَعَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَمَرَ لِي قَتْلِي أَخِي: بَدَفْنِهِمْ فِي دِمَائِهِمْ، وَلَمْ يُغَسَّلُوا وَلَمْ يُصَلَّ عَلَيْهِمْ﴾ رواه البخاري أصحاب السنن، پیغه مبرر دهریاره شهیده کانی (أحد) فرماني دا: به بهرگی خوینا و بیانه وه بنیشتري، نه شوران و نویتزیان له سر نه کرا.

(وَهُوَ) مروفی شهید (مَنْ مَاتَ) نه و که سه یه: بمري (فِي قِتَالِ الْكُفَّارِ) له جهنگی کافر اندا، جیاوازی هیچ جوړه کافرک نیه (بِسَبَبِهِ) به هوی جهنگه که له حاله تی جهنگه که دا بمري، جیاوازی نیه له گهرمې جهنگدا: به دهستی کافرک بکوژی، یان چه کی موسولمانیکی به هه ویکه ویک، یان هه چه که کی خوی ویکه ویکه وه، یان بکه ویکه وه، یان بکه ویکه وه، یان به رزایی بکه ویکه خواره وه، یان به وولاغ، یان به نوتومبیل بفروتی، یان موسولمانیکی به کرنگی راوی کافره کان بیکوژی، هه روه ها جیاوازی نیه شهیده که: پیاو بی، یان نافره ت، گوره بی، یان مندا، هه روه که له سر چاوه کاند پوون کراوه ته وه.

(فَإِنْ مَاتَ) جا نه گهر موسولمانه که به هوی جهنگی کافران مرد، به لام (بَعْدَ إِنْقِضَائِهِ) مردنه کی له نوای ته واو بوونی جهنگ بوو: وه که له گهرمې جهنگدا بریندار بی، به لام نه مری، نیجا جهنگه که ته واو بی و برینداره که ش هیشتا گیانی جیگری تی دا مابن، نیجا بمري (أَوْ فِي قِتَالِ الْبَغَاةِ) یان موسولمانه که له جهنگی نه و موسولمانانه بکوژی:

فَقِيرٌ شَهِيدٌ فِي الْأَظْهَرِ، وَكَذَا فِي الْقِتَالِ لَا بِسَبَبِهِ عَلَى الْمَذْهَبِ، وَلَوْ أُسْتُشْهِدَ جُنُبٌ
فَالْأَصَحُّ أَنَّهُ لَا يُغَسَّلُ وَأَنَّهُ تُزَالُ نَجَاسَتُهُ غَيْرَ الدَّمِ، وَيُكْفَنُ فِي ثِيَابِهِ الْمُلَطَّخَةِ بِالدَّمِ،
فَإِنْ لَمْ يَكُنْ ثَوْبُهُ سَابِغًا تُمَمَّ.

که له دژی پیشه‌وای نیسلام به ناهق جهنگ ده‌کن، واته: به ده‌ستی نه و موسولمانانه
بکوژی، یان کافره‌کان به دیل بیگن، نینجا پاش ماویه‌ک بیکوژن (فَقِيرٌ شَهِيدٌ) نه‌وه
له هرسیتک مه‌سه‌له‌که‌دا نه‌و جوړه شه‌هیده نیه: که ناشوژی و نوژی له سر ناکری
(فِي الْأَظْهَرِ) له فرموده‌ی به‌هیزتردا، به‌لکو له هرسیتک مه‌سه‌له‌که‌دا -وه‌کو شه‌هیدی
قیامت- واجبه: بشوژی و نوژی له سر بکری.

به‌لام له مه‌سه‌له‌ی په‌که‌مدا نه‌گر برینداره‌که له کوتایی جه‌نگدا ته‌نجا جوله‌ی سر‌پراوی
مابو، واته: بزوتنی به ویستی خوی نه‌بو، نه‌وه‌یان وه‌ک نه‌و شه‌هیده‌ی له جه‌نگدا مردبی،
به شه‌هیدی ته‌واو داده‌ندری، هه‌روه‌ک له سر‌چاوه‌کاندا پوون کراره‌ته‌وه.

(وَكَذَا) هه‌روه‌ها نه‌و که‌سه‌ش شه‌هید نیه: که ده‌مری (فِي الْقِتَالِ) له جه‌نگی کافراندا (لَا
بِسَبَبِهِ) به‌لام به هوی جه‌نگه‌که نه‌مری: وه‌ک کتوپر بمری، یان به هوی نه‌خوشی، یان
موسولمانیتک به قه‌سدی بیکوژی (عَلَى الْمَذْهَبِ) له سر فرموده‌ی پاستی مه‌زه‌ب.

(وَلَوْ أُسْتُشْهِدَ جُنُبٌ) نه‌گر جه‌نابه‌تدار، یان حه‌زیزدار شه‌هید بوو (فَالْأَصَحُّ) فرموده‌ی
پاستر (أَنَّهُ لَا يُغَسَّلُ) دروست نیه بشوژی ﴿عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أُسْتُشْهِدَ
حَنْظَلَةُ يَوْمَ أُحُدٍ وَهُوَ جُنُبٌ وَلَمْ يُغَسَّلْهُ النَّبِيُّ ﷺ وَقَالَ: رَأَيْتُ الْمَلَائِكَةَ تُغَسِّلُهُ﴾ رواه ابن
حبان والبيهقي یاسناد جید، (حَنْظَلَةُ) له غه‌زای (أُحُد) شه‌هید بوو جه‌نابه‌تداریش بوو،
پیغه‌مبه‌ر ﷺ نه‌یشوردو فرمودی: بینیم (مَلَائِكَةً) ده‌یشون. واته: نه‌گر شوژدنی واجب
بی، به شوژدنی (مَلَائِكَةً) له سر نیمه‌لا ناچن.

(وَأَنَّهُ تُزَالُ نَجَاسَتُهُ غَيْرَ الدَّمِ) له فرموده‌ی راستردا واجبه: جگه له خوینی شه‌هیدبوون
گشت پیسه‌کی تری لی‌لا بربری، هه‌رچند خوینی شه‌هیدیشی له‌که‌ل لا بچی (وَيُكْفَنُ فِي
ثِيَابِهِ الْمُلَطَّخَةِ بِالدَّمِ) سوننه‌ته: هه‌ر له جله خویناویه‌کانی خوی‌دا شه‌هید کفن بکری، به
به‌لگه‌ی حه‌دیه‌که‌ی (جَابِئِی پرابردو (فَإِنْ لَمْ يَكُنْ ثَوْبُهُ سَابِغًا) جا نه‌گر جله‌کانی
شه‌هید هه‌موو لاشه‌ی دانه‌ده‌پوژی (تُمَمَّ) واجبه کفنه‌که‌ی بۆ ته‌واو بکری، به به‌لگه‌ی
حه‌دیه‌که‌ی (مُصْعَبِی پرابردو: له باسی کفن‌دا.

﴿نَاكِدَارِي﴾ شه‌هید له نیسلامدا سن به‌شن، په‌که‌م: شه‌هیدی دونیاو قیامت، واته: له
دونیاو ناشوژی و نوژی له سر ناکری، له قیامتیشدا پاداشیکی تاییه‌تی هه‌یه‌و له
لای خوی‌گوره زیندووو خواردنی ده‌دریتی، نه‌م به‌شه نه‌و جوړه شه‌هیده‌یه: که له

(فَصْلٌ أَقْلُ الْقَبْرِ حُفْرَةُ تَمْنَعُ الرَّائِحَةَ وَالسَّبْعَ،

پښگه ځواي گوره بڼه زکړنه وهی نیسلام له جهنگي کافراندا له گهرمهي جهنگدا شهيد بويي، هرهوك باسما ن كړد.

دوهم: شهيدی دنیا- نه ك قیامت: كه له جهنگي کافراندا شهيد بويي و له گهرمهي جهنگيشدا مردبي، به لام زړی له تالان كړبي، يان له حالتی به زينو ه لاتندا كورزابي، يان بڼه نوبانگي دنيواو مدح كړدن جهنگي كړبي، نه وه له دنيادا وهك به شي په كم ناشوري و نويزي له سره ناكړي، به لام له قیامتدا پاداشي نيه، هرهوك له چنده حدیسيكي (بخاري) و (مسلم) دا هاتوه، به لام نه گهر ته نها به مه به ستي شهيدبون جهنگ بكا، نه ویش وهك به شي په كم شهيدی دنيواو قیامت، هرهوك له (الشرواني) دا فرمويهي تي.

سئي يهم: شهيدی قیامت- نه ك دنیا: وهك به ناهق كورزابي، يان به نه خوځشي زگ، يان به تاعون، يان به خنكان له ناودا، يان به پوخانی شتيك به سريا، يان به سووتان و بروسك ليدان، يان له دور وولات مردبي، يان له حالتی خویندنې نايینی دا مردبي، يان به هوی مندال ليیون مردبي، يان به هوی عيشقيتي حلال و بي گوناوم مردبي، نه وانه گشتيان له دنيادا ده شوري و نويزان له سره ده كړي، به لام له قیامتدا پاداشتي تاييه تبيان هيه، هرهوك له چنده حدیسيكي (صحيح) دا هاتوه، له سرچاوه كاندا پرون كړاونه وه.

ئينجا بزانه: هر كه سيك به خوی خوی بكوځي، نه وه به شهيد داناندری و به نوزده خيش سزا ده دري، پيغه مبر عليه السلام ده فرموي: ﴿مَنْ قَتَلَ نَفْسَهُ بِشَيْءٍ عَذَبَ بِهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ﴾ رواه الشيخان، هر كه سيك به خوی خوی بكوځي به شتيك، هر به و شته له ناگري نوزده خدا سزاده دري. (اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ) آمين.

﴿ فَصْلٌ: لَهُ بَاسِي نَاشْتَنِي مَرْدُوو ﴾

(أَقْلُ الْقَبْرِ) لای كه می كړي: كه واجبه كه پي پيك بي (حُفْرَةُ) چالتيكي وهك جوگه يه: كه (تَمْنَعُ الرَّائِحَةَ) پښگه بڼی مردووه كه بگري: له دواي ناشتن بڼی مردووه كه نه په ته دهر وه (وَالسَّبْعَ) هرهو ها پښگه دپندهش بگري: چاله كه ه لنه كه نئ و مردووه كه نه خوا، كه و ابو! دروست نيه مردووه كه له سره پووی زهوی دابندري و خول و به ريكي زړی له سره دابندري، واته: به بهر ناشتن ناكوي، هرچنده پښگه بڼی بڼهاتنو دپندهش بگري، هرهوك له زوريي سرچاوه كاندا فرمويانه، به به لگهي حدیسه كه ي داهاتوو.

به لام نه گهر عوزي كه هبو: وهك چاله كه ه لنه كه ندری، يان زهويه كه ناوی لي مه لده قولواو ته پايه تيه كي وه های لي هبو: زياني به مردووه كه و به كفنه كه ي ده گه ياندو شوي تيكي

وَيُنْدَبُ أَنْ يُوسَعَ وَيَعْمَقَ قَدْرَ قَامَةٍ وَبَسْطَةَ، وَاللَّخْدُ أَفْضَلُ مِنَ الشَّقِّ إِنْ صَلَبَتِ الْأَرْضُ،
وَيُوضَعُ رَأْسُهُ عِنْدَ رِجْلِ الْقَبْرِ، وَيُسَلُّ مِنْ قِبَلِ رَأْسِهِ بِرَفْقٍ وَيَدْخُلُهُ الْقَبْرُ الرَّجَالُ،

تريش نه بو، نه و کاته- به هوی عوزده که- نه و شیوه یه ی سهر زه ویش دروسته هه روه ک
له (الشبراملسی) و (البجیرمی) دا هه رمویانه .

(وَيُنْدَبُ) سوننه ته: (أَنْ يُوسَعَ) گۆپه که فراوان بکری: له به رینی و له دریزی دا (وَيَعْمَقُ)
سوننه ته: گۆپه که قول بکری (قَدْرَ قَامَةٍ) به نه دازه ی بالای پیاویک و، هه م (وَبَسْطَةَ) له
که ل ده ستیکی به رزگراوه ش، واته! پیاوه که له ناو گۆپه که دا به پیوه پیاوه ستی و هه ربوو
ده سه کانیشی به ره و سهر وه به رز بکاته وه په نه کانیشی بکاته وه، پیغه مبه رﷺ له
غه زای (أحد) دا هه رموی: ﴿إِخْفِرُوا وَأَغْمِقُوا وَأَوْسِعُوا﴾ رواه أصحاب السنن بسند صحیح،
له زه وی دا چال هه لکه نن، چاله که ش قول بکن و فراوانی بکن.

(وَاللَّخْدُ) گۆپی لای (أَفْضَلُ) خیرتره (مِنَ الشَّقِّ) له گۆپی ناوې (إِنْ صَلَبَتِ الْأَرْضُ)
نه که ر خاکه که په ق و توند بی ﴿عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: أَلْحِدُوا لِي لَحْدًا كَمَا صُنِعَ
بِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ رواه مسلم، گۆپیکی لای بۆ من هه لکه نن، هه روه که بۆ پیغه مبه رﷺ لای
هه لکه ندر اوه .

ئینجا بزانه: لای نه وه یه: که قولایی گۆپه که ته واو کرا، به نه وه ی ته نیشتی لای قبیله
هه لبدی و مردوو که ی له ناو دابندری، ئینجا به دیواریک دا بیوشری و گۆپه که پ
بکریته وه. هه روه ها ناوې نه وه یه: که قولایی گۆپه که ته واو کرا، له م لا و له و لای دیوار
بکری و مردوو که له نیوان هه ربوو دیواره که دابندری، ئینجا بانیکی له سهر بکری و
که لینه کانی بکری و گۆپه که پ بکریته وه، جا نه که ر خاکه که په ق و توند نه بو، نه و کاته
نه م شیوه ی ناوې خیرتره، هه روه که له سه رچاوه کاندای پوون کراوه ته وه .

(وَيُوضَعُ رَأْسُهُ) سوننه ته: سه ری مردوو که دابندری (عِنْدَ رِجْلِ الْقَبْرِ) له لای پی
گۆپه که، واته: نه و لایه ی ده بیته لای پی مردوو که، که له ناو گۆپه که ی داده ندری
(وَيُسَلُّ) سوننه ته: مردوو که له ناو دارجه نازه به یندریته ده روه (مِنَ قِبَلِ رَأْسِهِ) له لای
سه ری وه (بِرَفْقٍ) به هیواشی، تا کو لای سه ری مردوو که به لای پی گۆپه که دا بدریته
ده ست نه و که سه ی له ناو گۆپه که دا وه ری ده گری.

(وَيَدْخُلُهُ الْقَبْرُ الرَّجَالُ) سوننه ته پیاوه کان مردوو که بنینه ناو گۆپه که، هه رچه ند
مردوو که ش ئافره تیکی بیگانه بی، چونکه پیاوه کان به هیترتو دایوشراوترن بۆ نه و کاره
قورسانه ﴿عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: شَهِدْنَا بِنْتَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ - وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ جَالِسٌ عَلَى الْقَبْرِ - فَأَمَرَ
أَبَاطَلْحَةَ فَتَزَلَ فِي قَبْرِهَا فَقَبَّرَهَا رواه البخاري، به شداری جه نازه ی (أم کلثوم) ی کیژی

وَأَوَّلَاهُمْ الْأَحَقُّ بِالصَّلَاةِ، قُلْتُ: إِلَّا أَنْ تَكُونَ امْرَأَةً مُزَوَّجَةً فَأَوَّلَاهُمْ الزَّوْجُ وَاللَّهُ أَعْلَمُ.
وَيَكُونُونَ وَثَرًا، وَيُوضَعُ فِي اللَّحْدِ عَلَى يَمِينِهِ لِلْقَبْلَةِ، وَيُسْتَدُّ وَجْهُهُ إِلَى جِدَارِهِ، وَظَهْرُهُ
بِلَبْنَةٍ وَتَحْوِهَا،

پیغهمبرمان ﷺ کرد، لهو کاتهش پیغهمبر ﷺ له سهر گږپړه کي دانیشتبو، جا
فرمانی دا: (أبو طلحة) چوو له ناو گږپړه کي و جه نازه کي له ناو گږپړه که داننا.

(وَأَوَّلَاهُمْ) له پیشتړینی پیاوړه کان بق دانانی مربوو له ناو گږپړه کي (الْأَحَقُّ بِالصَّلَاةِ)
نه وانه: که بق نویژ له سهرکردن له پیشتړ بون (قُلْتُ) نیمامی (النواوی) ده فرموی: (إِلَّا
أَنْ تَكُونَ امْرَأَةً مُزَوَّجَةً) مه گهر مربوو که ئافره تیکی به میړد بڼ، نهو کاته (فَأَوَّلَاهُمْ الزَّوْجُ)
میړده کي - نه گهر توانای ه بڼ - له پیشتړه بق دانانی له ناو گږپړه کي: له باوک و کړبو
گشت پیاوړه کانی تریش، واته: به لام له جه نازه ی (أم کلثوم) ی پریږدودا نیمامی (عثمان) ی
میړدی - به هڅی دلته نگي - نه یتوانی بینیته ناو گږپړه کي (وَاللَّهُ أَعْلَمُ).

(وَيَكُونُونَ وَثَرًا) سوننه ته: نه وانه ی مربوو که له ناو گږپړه دانه نین تارک بن (وَيُوضَعُ فِي
اللَّحْدِ) مربوو که له ناو گږپړه کي دانه ندری (عَلَى يَمِينِهِ) له سهر ته نیشتی پاسته ی،
واته: ناپه سنده: له سهر ته نیشتی چه پی دابندری (لِلْقَبْلَةِ) واجبه: مربوو که له سهر
ته نیشته کي به ره و قبیل دابندری، چونکه ﴿له سهرده می پیغهمبرموه ﷺ تا نیستا
گشت مردوویکی موسولمان هر به ره و قبیل نیژراوه﴾.

که وایو: نه گهر مربوو که پوو له لایه کی تری جگه له قبیل نیشترابو، یان له ناو گږپړه کي
له سهر پشت دریژ کرابو، دروست نیه و واجبه: له گږپړه کي دهری بیخنو به ره و قبیل
بکړی، به و هرجه ی تیګ نه چوبی، واته: نه گهر بون بوی، یان پزی بڼ، نهو کاته دروست
نیه: دهری بیتن، هره وک له سهرچاوه کانداهرموویانه.

نیجا بزانه: نه گهر ئافره تیکی ئاوسی کافر مربو کږپړه یه کی موسولمانی له زگدا بوو،
کږپړه که ش گیانی تی کرابو، نه و ئافره ته له نیوان کږپړه ستانی موسولمانان و کافران
ده نیشترتو واجبه: پستی له قبیل بکړی، تاکو کږپړه موسولمانه که پووی بکه ویته
قبیل، هره وک له سهرچاوه کانداهرموویانه.

(وَيُسْتَدُّ وَجْهُهُ إِلَى جِدَارِهِ) سوننه ته: پووی مربوو که پال وه دیواری کږپړه کي بدری،
هره و هاش پی یه کانیشی، تاکو به سهر پووی دا نه که وی (وَيُوضَعُ بِلَبْنَةٍ) سوننه ته: لای
پشتیشی پال وه خشتیک بدری (وَتَحْوِهَا) یان شتیکی وه کوخشت، تاکو به لای پشته وه دا
نه که وی، نیجا سوننه ته: کفنه کي له کولم ی پاسته ی لادری و کولم کي به پووتی له
سهر کولم له خولیک، یان له سهر خشتیک دابندری، هره وک له سهرچاوه کانداهرموویانه.

وَيُسَدُّ فَتْحُ اللَّحْدِ بَلَيْنَ، وَيَخْتَرُ مَنْ دَنَا ثَلَاثَ حَيَّاتِ ثُرَابٍ ثُمَّ يَهَالُ بِالْمَسَاحِي، وَيُرْفَعُ الْقَبْرُ شِبْرًا فَقَطْ، وَالصَّحِيحُ أَنْ تَسْطِيعَهُ أُولَى مِنْ تَسْنِيمِهِ، وَلَا يُذْفَنُ إِنَّا فِي قَبْرِ إِلَّا لَضَرُورَةٍ، فَيُقَدِّمُ أَفْضَلَهُمَا،

نينجا (وَيُسَدُّ فَتْحُ اللَّحْدِ) واجب: زارکی لایر که بگری (بَلَيْنَ) به خشت، یان به شتیکی تر، نینجا گور که پر بگریته وه، ههروه هاش واجب: دیواری ناویر که بانیتی له سهر بگری، به شیویه کی وه ها: پال په سته ی مردووه که نه کا، نینجا گور که پر بگریته وه، ههروه که له مو پیش پوونمان کرده وه.

(وَيَخْتَرُ مَنْ دَنَا) نهو که سه ی له گور که نزیکه، سوننه ته: بیژنیته ناو گور که (ثَلَاثَ حَيَّاتِ ثُرَابٍ) سئ مسته خول به ههردو دهسته کانی ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ حَفَا عَلَى الْمَيِّتِ مِنْ قَبْلِ رَأْسِهِ ثَلَاثًا﴾ رواه ابن ماجه والبيهقي بإسناد جيد، پیغه مبرر ﷺ سئ مسته خولی پرژاندنه سهر مردووه که ی ناو گور له لای سهریه وه.

نینجا سوننه ته: له که ل مستی به که مدا بلئ: ﴿مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ﴾. له دووه مدا بلئ: ﴿وَلِيَهَا نُعِيدَكُمْ﴾. له سئ به مدا بلئ: ﴿وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى﴾. چونکه نه وانهش له هه دیسیکی بی میژدا هاتون (ثُمَّ) نینجا له دوی نهو مسته خولانه (يَهَالُ) گور که خولی تن ده کریته وه (بِالْمَسَاحِي) به بیل و بهو جوړه شتانه.

(وَيُرْفَعُ الْقَبْرُ شِبْرًا) سوننه ته: گور که به قهه بستیک بلند بگری، وه کو گوری پیغه مبرر ﷺ تا کو بزاندرئ: گور (فَقَطْ) زیاتر بلند نه کری (وَالصَّحِيحُ) به هه رموده ی راست (أَنْ تَسْطِيعَهُ) سه رگور کردن - سه رته ختکردنی گور که (أُولَى) خیرتره (مِنْ تَسْنِيمِهِ) له سهر باریک کردنی.

نینجا بزانه: له هه دیسیکی (صحيح) دا هاتوه: ﴿گوری پیغه مبرر ﷺ سه رگور کراوه﴾. له هه دیسیکی تری (صحيح) دا هاتوه: ﴿گوری پیغه مبرر ﷺ سه رباریک بوو﴾. جا نیمای (البيهقي) وه لای دلوته وه: که له سه رته تاوه سه رگور کرابو، به لام دیواره کانی پو خان وه له سه رده می (أَمَوِي) به کانداهه رباریک کرا، ههروه که (المجموع) (تحفة) دا هه رموویانه.

(وَلَا يُذْفَنُ إِنَّا فِي قَبْرِ) دروست نیه: دوو مردوو، یان زیاتر له ناو به ک گوردا بنیشتترین، نه گهر دیواریک له نیوانیاندا نه کریته په رده، واته: نه گهر دیواریک له نیوان ههردو مردووه که دا کرا په رده، نهو کاته دروسته، ههروه که له (تحفة) دا ناماژی بق کردوه (إِلَّا لَضَرُورَةٍ) ته نها له بهر ناچاری نه بی: وه مردوو زور بنو زه حمت بی هه به که یان له گوریکدا بنیشتترین، نهو کاته دروسته: دوو مردوو، یان زیاتر له ناو به ک گوردا بنیشتترین، جا له و حاله ته دا (فَيُقَدِّمُ أَفْضَلَهُمَا) کام مردوو که وره تره، نهو وه پیش دبخری بق لای قبیل

وَلَا يُجْلَسُ عَلَى الْقَبْرِ وَلَا يُوطَأُ،

﴿عَنْ هِشَامٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ فِي قَتْلِي أَخِي: اجْعَلُوا الرَّجُلَيْنِ وَالْثَلَاثَةَ فِي الْقَبْرِ، قِيلَ: فَأَيُّهُمْ يُقَدَّمُ؟ قَالَ أَكْثَرُهُمْ قُرْآنًا﴾ رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ بِسَنَدٍ صَحِيحٍ، دَهْرِيَّارِہی شہیدہ کانی (أحد)، پیغمبر ﷺ فرمودی: نوو پیاو ۱۱ سنی پیاو له ناو گۆپنک دابنن، گوترا: کامه یان له لای قبیله بی؟ فرمودی: نه وهی زۆرتر قوربانی خویندوه.

ئینجا بزانه: له و حاله تہدا نیرینه له لای قبیله دادہ ندری، ئینجا ئافرہت، له نیرینه کانیش: گہور ۱۱ وہ پیش مندال دیخری، هہروہا له ئافرہ تانیس: گہورہ وہ پیش مندال دیخری، بہ لام بہ هہموو جۆرک باوک وہ پیش کۆری خۆی دیخری و دایکیش وہ پیش کیزی خۆی دیخری، ئینجا سوننہتہ: له نیتوان ئەم مردووه و مردووه کە یتردا خۆل دابندرئ و بکریتہ پەردە، هہروہک له سەرچاوہ کاندای فرموویانہ.

﴿ناگاداری﴾: ئەگەر گۆپنک هەلکە ندرائو گەشتە ئیسقانی مردوویکی تر، تەماشای دەکری: ئەگەر چالە کە تەواو هەلکە ندرابو، واجبە: گۆپە کە پڕ بکریتە وەو وازی لێ بێنن. بہ لام ئەگەر چالە کە تەواو هەلکە ندرابو، ئەوجا ئیسقانەکان دەرکەوتن، ئەو کاتە ئیسقانەکان له لایەکی گۆپە کە دادە ندرین و مردووه کەش تێیدا دە بنیشتی، واتە: دروست نیە مردووه کە له سەر ئیسقانەکان بنیشتی، چونکە حەرپامە: مردوویک له سەر مردوویکی تر بنیشتی، مەگەر گشت ئیسقانەکانیشی پزی بن، ئەو کاتە دروستە، کەواتە: هەر کاتیک مردووه کە هیچ ئیسقانی نەمان و گشتی بووہ خۆل، دروستە: گۆپە کە ی هەلکە ندرئ و مردوویکی تر تێدا بنیشتی، بەو مەرجە ی گۆپە کە هی (حەبابە) و پیاوچاکە ناودارە کان نەبن، چونکە هەلکە ندرنە وهی گۆپی ئەوانە، له نوای پزینیش قەدەغە یەو حەرپامە، هہروہک له زۆریہی سەرچاوہ کاندای فرموویانہ.

(وَلَا يُجْلَسُ عَلَى الْقَبْرِ) نابێ، واتە: ناپەسندە دانیشتن له سەر گۆپی موسولمانان، هہروہا ناپەسندە پالی وی بدری، یان له سەری پال بدریتە وە (وَلَا يُوطَأُ) نابێ و ناپەسندە پێی له سەر دابندرئ: جا له سەری بپوای، یان له سەری پابوہستئ، چەند زانیایە کیش فرموویانہ: ئەوانە ی پابوو گشتی حەرپام، هہروہک له زۆریہی سەرچاوہ کاندای فرموویانہ، پیغمبر ﷺ دە فرمودی: ﴿لَأَنْ يَجْلِسَ أَحَدُكُمْ عَلَى جَمْرَةٍ فَتَحْرِقَ نَابَهُ فَتَخْلَصَ إِلَى جِلْدِهِ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَجْلِسَ عَلَى قَبْرِ﴾ رَوَاهُ مُسْلِمٌ، یەکیکتان له سەر پشکویەکی ناگەر دابنیشی و جله کانی بسوتیتن تا دەگاتە پیستە کە ی، باشترە له وهی له سەر گۆپی موسولماننک دابنیشن.

ئینجا بزانه: ئەگەر ناچار بوو: وەک ئەگاتە گۆپی مردووه کە ی خۆی، یان نە دەگونیجا گۆپیکی تر له تەنیشتی هەلکە نئ، یان گۆپە کە گۆپی کافرک بوو، له و حالە تانەدا ناپەسند نیە، هہروہک له زۆریہی سەرچاوہ کاندای فرموویانہ.

وَيَقْرُبُ زَانِرُهُ كَقَرْبِهِ مِنْهُ حَيًّا، وَالتَّغْرِيبُ سُنَّةٌ قَبْلَ ذَنْبِهِ وَبَعْدُهُ ثَلَاثَةُ أَيَّامٍ،

(وَيَقْرُبُ زَانِرُهُ) نهو كه سهی زیاره تی مردووێك دهكا، سوننه ته: له گهره كهی نزیك بیته وه (كَقَرْبِهِ مِنْهُ حَيًّا) بهو نه ندازه بهی له حاله تی زیندوو ته دا لای نزیك ده بووه، ئیتر له باسی (زیاره تی گهرستاندا) ئیتر زیاتر پوون ده كهینه وه، إن شاء الله تعالی.

﴿ باسی تازییه و گریان ﴾

(وَالْتَّغْرِيبُ) تازییه، واته: دلدا نه وهی خزمه کانی مردوو كه (سُنَّةٌ) سوننه ته و خیر ﴿عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لِفَاطِمَةَ: مَا أَخْرَجَكَ يَا فَاطِمَةُ مِنْ بَيْتِكَ؟ قَالَتْ أَتَيْتُ أَهْلَ هَذَا الْمَمْتِ فَنَزَحْتُمْ إِلَيْهِمْ مَيْتَهُمْ، أَوْ عَزَيْتَهُمْ بِهِ﴾ حدیث حسن رواه ابو داود والنسائی، پیغه مبه رﷺ فهرموویه (فاطمه) ی کیژی خوی: نه وه له بهرچی له ماله وهت هاتویه دهر وه؟ (فاطمه) فهرمووی: هاته لای خزمه کانی نه م مردوو، دوعام بق مردوو كه یان کردو دلم دانه وه.

ئینجا بزانه: سوننه ته: تازییه له گشت خزمه کانی مردوو كه بکا: گهره و بچوک و ئافرهت و پیار، ههروه ها له دۆست و میرو ژن و خه زورو خه سوشی، به لام نابئی ئافره تی گنج تازییه له پیاری بیگانه بکا و نابئی بیگانه ش تازییه له ئافره تی گنج بکا، ههروهك له زۆرییه سه رچاوه کاندا فهرموویانه.

ههروه ها بزانه: تازییه تاییهت نیه ته نها به مردن، به لکو هه ر به لایه کی گیانی، یان مالی، تووشی موسولمان ببی، سوننه ته: تازییه لای بکری و دلی بدریته وه، پیغه مبه رﷺ ده فهرمووی: ﴿مَا مِنْ مُؤْمِنٍ يَعْرِى أَخَاهُ بِمُصِيبَةٍ إِلَّا كَسَاهُ اللَّهُ ﷻ مِنْ حُلْلِ الْكَرَامَةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ رواه ابن ماجه والبيهقي یاسناد حسن، هه ر ئیماندارێك تازییه له برای خوی بکا به هوی به لایهك، خوی گهره له پۆزی قیامه تدا خشی پزداریی ده بهر دهكا.

ئینجا کاتی تازییه له مردنه وه دهست پی دهكا (قَبْلَ ذَنْبِهِ) پیش ناشتنی مردوو كه، چونكه له و کاته دا زۆتر دلت نه نگن (وَبَعْدُهُ) له دواى ناشتنیش تازییه كه بهردهوام ده بی (ثَلَاثَةُ أَيَّامٍ) سێ پۆژان، واته: تازییه کردن له دواى نهوسن پۆژانه ناپه سنده، مه گه ر تازییه داره كه له و ماوه یه دا ئاماده نه بوین، یان تازییه كه ره كه هه والی مردنی نه زانیبی، یان له سه فر بوین، له و حاله تانه دا له دواى سێ پۆژه کان ناپه سند نیه، ههروهك له سه رچاوه کاندا فهرموویانه.

ئینجا بزانه: له گشت سه رچاوه کاندا فهرموویانه: ناپه سنده خزمه کان له شوێنێك دابنیشن و کر بینه وه تاكو خهك تازییه یان لای بکا، به لکو ده بی هه ر كه سه یان بق کارو پیوستیه کانی خوی بپوا، جا هه ر كه سێك بیانگاتی، تازییه یان لای بکا، ههروهك له (المجموع) و (تحفة) دا فهرموویانه.

وَيُعْزَى الْمُسْلِمُ بِالْمُسْلِمِ: أَعْظَمَ اللَّهُ أَجْرَكَ وَأَحْسَنَ عَزَاكَ وَغَفَرَ لِمَيْتِكَ. وَيَالْكَافِرُ: أَعْظَمَ اللَّهُ أَجْرَكَ وَصَبْرَكَ. وَالْكَافِرُ بِالْمُسْلِمِ: غَفَرَ اللَّهُ لِمَيْتِكَ وَأَحْسَنَ عَزَاكَ. وَيَجُوزُ الْبُكَاءُ عَلَيْهِ قَبْلَ الْمَوْتِ وَيَعْدُهُ، وَيَحْرُمُ التَّدْبُ بِتَغْدِيدِ شَمَائِلِهِ وَالتَّوْحُ وَالْجَزَعُ بِضَرْبِ صَدْرِهِ وَتَحْوِهِ،

ثینجا له تازیہ کردندا فہرمان بہ تازیہ دارہ کان دہکا: خوراکر بن لہ بہ رامبر نہو بہ لایہ باسی پاداشتی قیامہ تیان بق دہکا، کہواتہ: نہوہ دیسانہ شیان بق دہخوینیتہوہ: کہ باسی پاداشتی مردنی مندالہ کانو بہ لایہ کانی تر دہکەن.

ہرودہا ہوعا بق مردوہ موسولمانہ کہش دہکا، کہوابو: (وَيُعْزَى الْمُسْلِمُ) کہ تازیہ لہ موسولمان دہکری (بِالْمُسْلِمِ) بہ ہوی مردوہ موسولمانہ کہی، سوننہ تازیہ کہرہ کہہ بلی: (أَعْظَمَ اللَّهُ أَجْرَكَ وَأَحْسَنَ عَزَاكَ وَغَفَرَ لِمَيْتِكَ) خوا پاداشت گہورہ بکاو خوا سہ برو دلدانہ وہیہ کی جوانت بداتی و خوا لہ مردوہ کہت خوش بیی.

(و) ہورہا کہ تازیہ لہ موسولمان دہکری (بِالْكَافِرِ) بہ ہوی مردوہ کافرہ کہی، تازیہ کہرہ کہہ بلی: (أَعْظَمَ اللَّهُ أَجْرَكَ وَصَبْرَكَ) خوا پاداشت گہورہ بکاو سہ برت بداتی. (وَالْكَافِرُ) کہ تازیہ لہ کافر دہکری (بِالْمُسْلِمِ) بہ ہوی مردوہ موسولمانہ کہی، تازیہ کہرہ کہہ بلی: (غَفَرَ اللَّهُ لِمَيْتِكَ وَأَحْسَنَ عَزَاكَ) خوا لہ مردوہ کہت خوش بیی و سہ برو دلدانہ وہیہ کی جوانت بداتی.

(وَيَجُوزُ الْبُكَاءُ عَلَيْهِ) گریان دروستہ لہ سہر مردوہ کہہ (قَبْلَ الْمَوْتِ) پیش گیان دہرچوونی ﴿عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: أَخَذَ النَّبِيُّ ﷺ إِبْرَاهِيمَ فَقَبَّلَهُ وَشَمَّهُ - وَإِبْرَاهِيمُ يَجُودُ بِنَفْسِهِ - فَجَعَلَتْ عَيْنَا رَسُولِ اللَّهِ ﷺ تَذَرِفَانِ... ﴿الحديث رواه الشيخان، پیغہ مہر ﷺ (ابراہیم) کی کوہی خوی ماچ کردو بونی کرد - لہو حالہ تہدا (ابراہیم) گیانی دہردہ چو - ثینجا چاوہ کانی پیغہ مہر ﷺ فرمیسکی لہ دہ پڑا خوارہ وہ.

(وَيَعْدُهُ) ہرودہا لہ ہوای مردنیش گریان دروستہ ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: زَارَ النَّبِيُّ ﷺ قَبْرَ أُمِّهِ فَبَكَى وَأَبْكَى مِنْ حَوْلِهِ ﴿رواه مسلم، پیغہ مہر ﷺ زیارہ تی گوی دایکی خوی کرد، جا بہ خوی گریاو خہ لکی دہورویہری خویشی گریاند.

(وَيَحْرُمُ التَّدْبُ) حہ پامہ: دولکہ و پیداہ لگوتنی مردوہ کہہ: (بِتَغْدِيدِ شَمَائِلِهِ) وہک سیفہ تی ہرزی باس بکاو مہدھی بکا (وَالْتَّوْحُ) حہ پامہ دہنگ مہلٹنان بہ ہاورو پڑ پڑ، ہر چہ ند نہ شگری (وَالْجَزَعُ) حہ پامہ: دہرپرینی ناسرہ زایی و بی زاری: (بِضَرْبِ صَدْرِهِ) وہک مست لہ سینہ ی خوی بدلو (وَتَحْوِهِ) نہو جورہ شتانہ: وہک ہوو پنینو یہ خہ دادرینو موو پاکیشان و قوپو خول بہ سہردا کردن و جل گورینو ہوعای خراب، پیغہ مہر ﷺ

قُلْتُ: هَذِهِ مَسَائِلُ مَثُورَةٌ: يُبَادِرُ بَقْضَاءِ دَيْنِ الْمَيِّتِ وَوَصِيَّتِهِ، وَيُكْرَهُ تَمْنَى الْمَوْتِ لِضُرِّ نَزْلِ بِهِ لَا لِفِتْنَةِ دَيْنٍ، وَيُسْنُ التَّدَاوِي

ده فهرموی: ﴿لَيْسَ مِنْهُ مَنْ ضَرَبَ الْخُدُودَ وَشَقَّ الْجُيُوبَ وَدَعَا بِدَعْوَى الْجَاهِلِيَّةِ﴾ رواه الشيخان، نه و كه سه له نيتمه نيه: كه چه پوك له پوي خوي ددهاو په خه ي داده نپوي و بانگه وازي نه فامی پيش نيسلامه تی ده كا. واته: وه ك كافر ده كان گريه وزاري بقره مردوده كه ي ده كا.

﴿ قهرزدانه و می مردوو ۱۱ خود مرمان كردن ﴾

(قُلْتُ) نِيَمَامِي (النَّوَاوِي) دِه فِهْرَمَوِي (مَذَه) نِه وانه ي داهاتوو (مَسَائِلُ مَثُورَةٌ) چه ند مه سه له يكي په رت وبللون له به شه كان ي پابريوي چه نازده دا نه گوتولون:

(يُبَادِرُ) سوننه ته په له بكری (بِقَضَاءِ دَيْنِ الْمَيِّتِ) به دانه و می قهرزي مردوده كه، جا نه گهر بگوځي، با پيش شورون و واجبه كان ي تر قهرزه كه ي بده نه وه، چونكه پيغه مبه ر ځي دِه فِهْرَمَوِي: ﴿نَفْسُ الْمُؤْمِنِ مُعَلَّقَةٌ بِدَيْنِهِ حَتَّى يَقْضَى عَنْهُ﴾ حديث صحيح رواه الترمذي، گياني مروفي نيما ندار- به هوي قهرزه كه ي- قه ده غه ده كړي: له چونه به هشت تا قهرزه كه ي بقره دري ته وه. جانه گهر نه گونجا زوو قهرزه كان بدرينه وه، نه و كاته خزميكي مردوده كه با دوا له خاوه ن قهرزه كان بكا: قهرزه كان حواله ي نه ستوي وي بكن، تاكو له نه ستوي مردوده كه لابيځي، هه روه ك له سه رچاوه كاندا فهرموويانه (وَوَصِيَّتِهِ) هه روه ها سوننه ته: به په له وه سيته كان ي جي به جي بكن، تاكو زوو خيره كه ي بگاني.

(وَيُكْرَهُ) نا په سنده (تَمْنَى الْمَوْتِ) مرقه خوځگه ي مردن بكا (لِضُرِّ نَزْلِ بِهِ) به هوي زياننكي گياني، يان مالي: كه تووشی بويي (لَا لِفِتْنَةِ دَيْنٍ) به لام له ترسي فيتنه يه كه تووشی ثابينه كه ي بيي، ناپه سند نيه خوځگه ي مردن بكا: به م دوعايه ي پيغه مبه ر ځي كه دِه فِهْرَمَوِي: ﴿لَا يَتَمَتَّعَنَّ أَحَدُكُمْ الْمَوْتَ لِضُرِّ نَزْلِ بِهِ، فَإِنْ كَانَ لَا بُدَّ مُتَمَتِّعًا لِلْمَوْتِ فَلْيَقُلْ: اَللّٰهُمَّ اَخِيْنِي مَا كَانَتْ الْحَيَاةُ خَيْرًا لِّيْ وَتَوَلَّيْنِيْ اِذَا كَانَتْ الْوَفَاةُ خَيْرًا لِّيْ﴾ رواه الشيخان، كه ستان خوځگه ي مردن نه كا به هوي زياننكي كه تووشی بويي، جا نه گهر هه ر پتويست سر خوځگه ي مردن بكا، با بلتي: خوايه نه وه نده ي زيان بقره من باشتري بمزيتنه، هه ر كاتيكش مردن بقره من باشتري بوو بمزيتنه. ثينجا بزانه: خوځگه ي شه ميدبون له پنگه ي خوا، سوننه ته، هه روه ك له زوريه ي سه رچاوه كاندا فهرموويانه.

(وَيُسْنُ التَّدَاوِي) بقره مروفي نه خوځ سوننه ته: خوي دهرمان بكا، پيغه مبه ر ځي دِه فِهْرَمَوِي: ﴿تَدَاوَوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَمْ يَضَعْ دَاءً إِلَّا وَضَعَ لَهُ دَوَاءً غَيْرَ الْهَرَمِ﴾ رواه اصحاب السنن بسند صحيح، خوټان دهرمان بكن چونكه خوي گه وره هه ر دريكي دانابي، دهرماننيكيشي بقره داناهو جگه له پيري، واته: پيري دهرمان ي نيه.

وَيُكْرَهُ إِكْرَاهُهُ عَلَيْهِ، وَيَجُوزُ لِأَهْلِ الْمَيِّتِ وَتَحْوِيمِ تَقْبِيلُ وَجْهِهِ، وَلَا بَأْسَ بِالْإِعْلَامِ بِمَوْتِهِ لِلصَّلَاةِ وَغَيْرِهَا، بِخِلَافِ نَعْيِ الْجَاهِلِيَّةِ، وَلَا يَنْظُرُ الْفَاسِلُ مِنْ بَدَنِهِ إِلَّا قَدْرَ الْحَاجَةِ مِنْ غَيْرِ الْعَوْرَةِ، وَمَنْ تَعَدَّرَ غُسْلُهُ يُمَمٌ،

(وَيُكْرَهُ إِكْرَاهُهُ عَلَيْهِ) نا په سنده زږد له نه خوښه که بکړئ: بڼو خو دهرمانکردن، چونکه خو دهرمانکردن واجب نيه، هر وړه که له سرچاوهدکاندا فرموييانه، به لام له فرمودوده که دا: نه گهر برينکي وهای ليبي: که مه ترسي له ناوچوونی تي دابي، نهو کاته دهرمانکردنی واجب، واته: نه گهر بزاني به دهرمانکردن چاک ده بيته وه، هر وړه که (تحفة) (الشرواني) دا فرموييانه.

(وَيَجُوزُ لِأَهْلِ الْمَيِّتِ) دروسته بڼو خرمه کانی مردوده که و (وَتَحْوِيمِ) نه وانه ی وه که نه وانيش: که دښته کانيه تي (تَقْبِيلُ وَجْهِهِ) پووی مردوده که ماچ بکن ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ أَبَا بَكْرٍ ﷺ قَبَّلَ وَجْهَ النَّبِيِّ ﷺ بَعْدَ مَوْتِهِ﴾ رواه البخاري، نيمامي (أبويکر) پووی پيغه مبري ﷺ ماچ کرد له دواي وه فاتي.

(وَلَا بَأْسَ) هيچ نا په سندنه (بِالْإِعْلَامِ بِمَوْتِهِ) به هوی بانگه وازی کردن به مردنی مردوده که (لِلصَّلَاةِ) تا کو خه که بزاني و بين نويزي له سر بکن (وَغَيْرِهَا) بڼو جگه له نويزيش: وه که دوعا بڼو کردن و ناشتو نه و جوړه شتانه (بِخِلَافِ نَعْيِ الْجَاهِلِيَّةِ) به پيچه وانه ی پيدا ه لگوتنی سرده می نه قامی پيش نيسلام، چونکه پيدا ه لگوتن نا په سنده، هر وړه که باسما ن کرد.

﴿مه سه له کانی شوردن ته يه مومي مردوو﴾

(وَلَا يَنْظُرُ الْفَاسِلُ مِنْ بَدَنِهِ) نا په سنده و نابي مردوو شوره که ته ماشاي لاشي مردوده که بکا (إِلَّا قَدْرَ الْحَاجَةِ) ته نها نه ندازه ی پتويستی نه بي: وه که ته ماشا بکا باش شوراوه، يان نا، جا نه و ته ماشا کردنه ش که دروسته (مِنْ غَيْرِ الْعَوْرَةِ) له شوينه کانی تري جگه له عورپه ت دروسته، چونکه ته ماشا کردنی عورپه ت و ده ست ليدانی عورپه ت به ده ستي پروت هر دوکيان چه رامن، هر وړه که له سرچاوهدکاندا فرموييانه.

(وَمَنْ تَعَدَّرَ غُسْلُهُ) هر مردوويک نه گونجا بشوري: له بهر نه بوونی ناو، يان مردووه سووتابو، يان پزي بو، يان به درديکي وها مردبو: که س نه ده ويرا بيشوا؟ نه وه درده که ی تووش بيی، له و حاله تانه دا (يُمَمٌ) واجب له جياتي شوردن - مردوده که ته يه موم بکړئ: وه که ته يه مومي مړوغي زيندو: که باسما ن کرد.

جا نه م ته يه مومي مردو - بڼو دروستيوون - په يوه ندي به لابردي پيسيه وه نيه، هر وړه که له (المجموع) دا فرمويي تي، به لام له (تحفة) دا فرمويي تي: به و مرجه ی

وَيُغَسِّلُ الْجُنُبَ وَالْحَائِضُ أَلَمِيَّتَ بِلَا كَرَاهَةٍ، وَإِذَا مَاتَا غُسْلًا غُسْلًا وَاحِدًا فَقَطْ، وَلَيْكِنِ الْفَاسِلُ أَمِينًا، فَإِنْ رَأَى خَيْرًا ذِكْرَهُ أَوْ غَيْرَهُ حَرَّمَ ذِكْرَهُ إِلَّا لِمَصْلَحَةٍ، وَلَوْ تَنَازَعَ أَخَوَانِ أَوْ زَوْجَتَانِ أَقْرَعَ، وَالْكَافِرُ أَحَقُّ بِقَرِيْبِهِ الْكَافِرِ، وَيُكْرَهُ الْكُفْنُ الْمُعْصِفُ وَالْمَقَالَةُ فِيهِ، وَالْمَغْسُولُ أَوْلَى مِنَ الْجَدِيدِ،

نه گونجی پیسیه که لابدری، چونکه نه گهر بگوئیی، واجبه: پیسیه که لابدری نینجا تهیه موم بکری، نه گینا: تهیه مومه که دروست نابیی، ههروه که له باسی تهیه مومیشدا ئیره مان دریژتر پوون کرده وه، وَالْحَائِضُ لَهَا.

(وَيُغَسِّلُ الْجُنُبَ وَالْحَائِضُ أَلَمِيَّتَ) دروسته: مروئی جه نابه تدارو ئافره تی زه یسانی و هه یزدار مروئی مردوو بشون (بِلَا كَرَاهَةٍ) به بی هیج ناپه سندیه ک (وَإِذَا مَاتَا) هه رکا تیک جه نابه تدارو زه یسانی و هه یزدار مردن (غُسْلًا غُسْلًا وَاحِدًا) ته نها یه ک غوسلیان بی ده کری: که غوسلی مردنه (فَقَطْ) هیچی تر، واته: واجب نیه له جیاتی جه نابته، یان هه یز غوسلیکی تریان بی بکری.

(وَلَيْكِنِ الْفَاسِلُ أَمِينًا) سوننه ته: مردوو شو ره که و یارمه تیده ره که شی نه مین بی و لی دنیا بین: که به ته وای مردوو که ده شوا، ههروه ها (فَإِنْ رَأَى خَيْرًا) نه گهر چاکه یه کی له مردوو که بیینی: وه که بوخوشی و دره و شانوه ی پوو خساری (ذِكْرَهُ) باسی بکا (أَوْ غَيْرَهُ) به لام نه گهر شتیکی خرابی بیینی: وه که پوو ره شی و بوگه نی (حَرَّمَ ذِكْرَهُ) هه پامه باسی بکا (إِلَّا لِمَصْلَحَةٍ) ته نها له بهر بهر ژده و هندیه که نه بی: وه که مروفه مردوو که بییده چی، یان فاسق و ظالم بی، نه کاته دروسته: باس بکا، تا کو خه ک لی ناگادار بنو له ترسانیش توبه بکه ن.

(وَلَوْ تَنَازَعَ أَخَوَانِ) نه گهر دوو برا، یان دوو کوپ لییان بوو: کیشه: بی شو ردن (أَوْ زَوْجَتَانِ) یان دوو ژن لییان بوو کیشه (أَقْرَعَ) پشکه یان بی ده کری: ناوی کامه یان ده رچو، نه ویان مردوو که ده شوا (وَالْكَافِرُ) مروئی کافر (أَحَقُّ) له پیشترا (بِقَرِيْبِهِ الْكَافِرِ) بی وه پیکردنی مردوو کافره که ی خوی.

﴿مهسه له کانی کفنی مردوو﴾

(وَيُكْرَهُ) ناپه سنده (الْكُفْنُ الْمُعْصِفُ) کفنی ره ننگراو به گیای (عُصْفَرُ): که رهنگی زه رده (وَالْمَقَالَةُ فِيهِ) ناپه سنده کفنی زور به نرخ، پیغه مبه ر ﷺ ده فهرموی: ﴿لَا تَقَالُوا فِي الْكُفْنِ فَإِنَّهُ يُسَلِّبُهُ سَرِيعًا﴾ رواه ابوداود یاسناد حسن، جلی زور به نرخ مه که نه کفن، چونکه کفن زوو له مردوو داده پنی. (وَالْمَغْسُولُ) جلی شو درلو (أَوْلَى) باشتره بی کفنی مردوو (مِنَ الْجَدِيدِ) له جلی نوی، چونکه نه ویان بی کیم و خوینه.

وَالصَّبِيُّ كَبَالِغٌ فِي تَكْفِينِهِ بِأَثْوَابٍ، وَالْحَنُوطُ مُسْتَحَبٌّ وَقِيلَ وَاجِبٌ، وَلَا يَحْمَلُ الْجَنَازَةَ إِلَّا الرَّجُلُ وَإِنْ كَانَ أَثْنَى، وَيَحْرُمُ حَمْلُهَا عَلَى هَيْئَةٍ مُزْرِيَةٍ وَهَيْئَةٍ يُخَافُ مِنْهَا سَقُوطُهَا، وَيُنْدَبُ لِلْمَرْأَةِ مَا يَسْتَرُهَا كَتَابُوتٍ، وَلَا يُكْرَهُ الرُّكُوبُ فِي الرُّجُوعِ مِنْهَا، وَلَا بِأَسِّ بِاتِّبَاعِ الْمُسْلِمِ جَنَازَةَ قَرِيْبِهِ الْكَافِرِ، وَيُكْرَهُ اللَّغَطُ فِي الْجَنَازَةِ

(وَالصَّبِيُّ) منْدَال: كپو كچ (كَبَالِغٌ فِي تَكْفِينِهِ) وهكو بالغ وايه له كفن كردنى دا (بِأَثْوَابٍ) به سئ پارچه جل (وَالْحَنُوطُ) پيوه ركردى بونی خوش به سهر كفته كه (مُسْتَحَبٌّ) سوننه ته (وَقِيلَ وَاجِبٌ) له فهرموده يه كى بئ هيژدا واجبه.

﴿مهسه له كانى هه لگرتنى مردوو بو گورستان﴾

(وَلَا يَحْمَلُ الْجَنَازَةَ) سوننه ته: جه نازه هه لته گريئ (إِلَّا الرَّجُلُ) ته نها پياوه كان نه بئ (وَإِنْ كَانَ أَثْنَى) هه رچه ند مردو كه ش مئ بينه بئ، چونكه پياو بئ نهو كاره به هيژتره، كه وابو: ناپه سنده ئافره تان جه نازه هه لېگرن، به لام نه گهر نيژينه ده ست نه كه وت، نهو كاته واجبه: ئافره تان جه نازه كه هه لېگرن، هه روهك له (نهايه) (و) (مغنى) دا فهرموويانه. (وَيَحْرُمُ) حرپامه (حَمْلُهَا) جه نازه كه هه لېگريئ (عَلَى هَيْئَةٍ مُزْرِيَةٍ) له سهر شيويه يه كى سوكو بئ پيژانه: وهك به هه رچار پهلئ هه لئ بگرن، يان به بئ دارجه نازه له سهر شان دا بينين (وَهَيْئَةٌ يُخَافُ مِنْهَا سَقُوطُهَا) هه روه ها حرپامه له سهر شيويه يه كى وه ها هه لېگرن: كه ترسى كه وتنى هه بئ، به لام دروسته: يهك كه س جه نازه ي منْدال له سهر ده سته كانى هه لېگريئ، هه روهك له سهر چاوه كاندا پوون كراوه ته وه.

(وَيُنْدَبُ لِلْمَرْأَةِ) سوننه ته: بئ جه نازه ي ئافره ت (مَا يَسْتَرُهَا) دارجه نازه يه كى وه ها: كه دا بپيوشئ (كَتَابُوتٍ) وهك سندوق يكي سه رپوشكراو به چادريك، يان به شتيكي تر (وَلَا يُكْرَهُ الرُّكُوبُ) سواري ناپه سنده نيه (فِي الرُّجُوعِ مِنْهَا) كه له ناشتنئ جه نازه ده كه پيژته وه، به لام كه له گه ل جه نازه ده پواته گورستان، ناپه سنده به سواري بپوا، مه گهر عوزريكي هه بئ: وهك دورئ، يان بئ هيژئ، نهو كاته ناپه سندنه، هه روهك له سه رچاوه كاندا فهرموويانه (وَلَا بِأَسِّ) هيچ ناپه سنده ي نيه (بِاتِّبَاعِ الْمُسْلِمِ جَنَازَةَ قَرِيْبِهِ الْكَافِرِ) پياوى موسولمان له گه ل جه نازه ي خزمه كافره كه ي خؤئ بپواته گورستان.

(وَيُكْرَهُ اللَّغَطُ) ناپه سنده دهنگ هه ليتان به زيكره دوعاو قوپان خويئندنو، دهف ليدان و شتي تريش (فِي الْجَنَازَةِ) له حاله تئ پويشتندا له گه ل جه نازه ﴿عَنْ قَيْسِ بْنِ عَادٍ﴾: كَانْ أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَكْرَهُونَ رَفْعَ الصَّوْتِ عِنْدَ الْجَنَازَةِ﴾ رواه البيهقي، سه هابه ي پيغه مبه رﷺ به ناپه سندان داده نا: دهنگ به رز بكريته وه له كاتئ جه نازه بردندا. كه وابو: سوننه ته: به بئ دهنگ له گه ل جه نازه دا بپواو بير له مردن بكاته وه له دلدا زيكرى خوا بكا، هه روهك له (تحفة) (و) (نهايه) دا فهرموويانه.

وَاتَّبَعَهَا بَنَارٌ، وَلَوْ اخْتَلَطَ مُسْلِمُونَ بِكُفَّارٍ وَجَبَ غُسْلُ الْجَمِيعِ وَالصَّلَاةُ، فَإِنْ شَاءَ صَلَّى عَلَى الْجَمِيعِ بِقَصْدِ الْمُسْلِمِينَ، وَهُوَ الْأَفْضَلُ وَالْمَنْصُوصُ، أَوْ عَلَى وَاحِدٍ فَوَاحِدٍ نَاقِيًا الصَّلَاةَ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مُسْلِمًا، وَيَقُولُ: اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لَهُ إِنْ كَانَ مُسْلِمًا. وَيُشْتَرَطُ لَصِحَّةِ الصَّلَاةِ تَقَدُّمُ غُسْلِهِ،

(وَاتَّبَعَهَا بَنَارٌ) ناپه سنده: ئاگر له گه له جه نازه دا ببردئ بۆ گورستان، مه گهر شه ويکی تاريك بئ، ئه و کاته ناپه سندن نيه چرا دابگيرسيئن له بهر پتيويستی، ههروهك له (تحفة) و (نهاية) دا هه رموويانه.

﴿ مه سه له کانی نوێژی جه نازه ﴾

(وَلَوْ اخْتَلَطَ مُسْلِمُونَ) ئه گهر تیکه له بون مردووه موسولمانه کان (بِکُفَّارٍ) به مردووه کافره کان و نه توانرا ليک جيا بکړينه وه (وَجَبَ غُسْلُ الْجَمِيعِ) واجبه: گشتيان بشوړين و کفن بکړين و بنیشترين، واته: له نيوان گورستانی موسولمان و کافراندا، ههروهك له سهراوه کانددا هه رموويانه (وَالصَّلَاةُ) واجبه نوێژی جه نازه له سهرا گشتيان بکړئ، تاکو به دانيایي له و نه رکه واجبانه ده رچين:

(فَإِنْ شَاءَ) جا له نوێژکردنه که شدا ئه گهر ههز دهکا: (صَلَّى عَلَى الْجَمِيعِ) له سهرا گشتيان يه که نوێژ دهکا (بِقَصْدِ الْمُسْلِمِينَ) به مه بهستی مردووه موسولمانه کان، واته: به دانی ده لئ: (نیه تعه هه رزی نوێژی جه نازه ده که م له سهرا موسولمانه کانی ئه م کۆمه له مردووه). ههروهها له دوعای ناو نوێژيش به هه ره بی ده لئ: (اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُسْلِمِينَ مِنْهُمْ) خوايه له موسولمانه کانی ئه م کۆمه له مردووه خۆش ببه. ههروهك له (تحفة) دا هه رموويه تی (وَهُوَ الْأَفْضَلُ) ئه و جوړه خیرتره له جوړه که ی داهاتوو (وَالْمَنْصُوصُ) ده ققی هه رمووده ی ئیما می (شافعی) به.

(أَوْ عَلَى وَاحِدٍ) یان نوێژتیک له سهرا مردوویک دهکا (فَوَاحِشٍ) ئینجا نوێژتیک تر له سهرا مردوویکی تر دهکا... به و جوړه، تا به که به که نوێژ له سهرا گشتيان دهکا (نَاقِيًا) نیه تیتئ: (الصَّلَاةُ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مُسْلِمًا) هه رزی نوێژی جه نازه له سهرا ئه م مردووه ده که م ئه گهر موسولمان بئ. ههروهها (وَيَقُولُ) له دوعای ناو نوێژه که شدا به هه ره بی ده لئ: (اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لَهُ إِنْ كَانَ مُسْلِمًا) خوايه له م مردووه خۆش ببه ئه گهر موسولمان بئ. ئینجا بزانه: ئه گهر شه هیدو کوژراوه کانی تریش تیکه له بون، واجبه: گشتيان بشوړين و نوێژ له سهرا گشتيان بکړئ، به نیه تی ئه وانه ی شه هید نین، ههروهك له سهرا چاوه کانددا هه رموويانه.

(وَيُشْتَرَطُ) به هه رچ داده ندرئ (لِصِحَّةِ الصَّلَاةِ) بۆ دروستبوونی نوێژی جه نازه (تَقَدُّمُ غُسْلِهِ) ده بی شوړدنی مردووه که، یان ته یه موم کردنی وه پیش نوێژه که بیخړئ، واته:

وَتُكْرَهُ قَبْلَ تَكْفِينِهِ، فَلَوْ مَاتَ بِهِدْمٌ وَتَحْوَهُ وَتَعَذَّرَ إِخْرَاجُهُ وَغُسْلُهُ لَمْ يُصَلَّ عَلَيْهِ، وَيُشْتَرَطُ أَنْ لَا يَتَقَدَّمَ عَلَى الْجَنَازَةِ الْحَاضِرُ ۖ

تا مردووه که نه شؤرئ، دروست نیه نوئژی له سهر بکړئ، جا نه گهر پيش شؤردنئ، يان پيش ته يه موموکردنئ نوئژی له سهر کړا، نه وه چه امو نوئژه که ش دروست نابئ، که واته: واجبه له دواى شؤردنئ، يان ته يه موموکردنئ دووباره نوئژی له سهر بکړته وه، ئينجا بزانه: پيش کفن کردنئ مردووه که نوئژه که دروسته، به لام (وَتُكْرَهُ) ناپه سنده نوئژ له سهر مردوو بکړئ (قَبْلَ تَكْفِينِهِ) پيش کفن کردنئ.

(فَلَوْ مَاتَ) نه گهر يه کيک مرد (بِهِدْمٌ) به هؤى به سهر داپوخانى شتيک (وَتَحْوَهُ) يان به هؤيه کي تړئ نه وها: وه ک بکوهي ته که ليئني چيايه ک، يان ناو بيرئک، يان بکوهي ته ژير لمو ليتي لافاو (وَتَعَذَّرَ إِخْرَاجُهُ) نه شگونجا بهيئندري ته دهره وه (وَغُسْلُهُ) تاكو بشؤرئ، يان ته يه موم بکړئ، هم نه گهر درنده خواردئ، يان سوتاو بووه خو له ميش، يان پارچه پارچه کړاو پارچه کان نه ديترانه وه، لهو هه موو حاله تانه دا (لَمْ يُصَلَّ عَلَيْهِ) چه امو دروست نيه نوئژی جه نازه ي له سهر بکړئ، چونکه مهرجئکي نوئژه که: که پاکي مردووه که يه، نه هاتو ته جي.

﴿ نَاگاداري ﴾ يه که م: هه نديک له زانايان ريگه يان داوه: نه گهر به هؤى عوزريک نه گونجا مردووه که بشؤرئ، يان ته يه موم بکړئ، نه و کاته - به هؤى عوزره که - دروسته: نوئژی جه نازه ي له سهر بکړئ، جا پټويسته لهو نوئژ کړدنه دا: (تقليد) ي نه و زانايانه بکا، تاكو گونا مېار نه بئ، هه روه که له (مغني) و (الشرواني) دا پوون کړاوه ته وه.

ديسان بزانه: له وشه ي (وَتَعَذَّرَ إِخْرَاجُهُ) ده قامي ته وه: نه گهر يه کيک بکوهي ته ژير به فر، جا پاش ماوه يه ک ده گونجا بهيئندري ته دهره وه، واجبه: چاوه پوانئ دهره يئنانئ بکړئ، چونکه مردوو له ژير به فر دا نا کړي، وَاللّٰهُ اعْلَم.

دووهم: مهرجه بؤ دروستبوونئ نوئژی جه نازه: کفن و لاشه ي مردووه که و نه و شته ي لئ ي به ستر او، گشتي پاک بن، هه روه که له (تحفة) و (القليوبي) دا فرموويانه، واته: نه گهر يه کيک له وانه ي پرابردو پيس بن، نوئژه که دروست نابئ، به لام نه گهر شويئکي مردووه که خويئ لئ ده هات، واجبه: شتيکي وه کو لؤکي له ناو دابندرئ، جا نه گهر خويئنه که نه وه ستا، نه و کاته له بهر نا چاري دروسته نوئژی له سهر بکړئ، هه روه که له (الشرواني) و (إعانة الطالبين) دا پوون کړاوه ته وه.

(وَيُشْتَرَطُ) هه روه ها به مهرج داده ندرئ بؤ دروستبوونئ نوئژی جه نازه (أَنْ لَا يَتَقَدَّمَ عَلَى الْجَنَازَةِ الْحَاضِرَةِ) له حاله تي نوئژ کړدندا وه پيش نه و جه نازه يه نه که وي: که له لايه تي

وَلَا الْقَبْرِ عَلَى الْمَذْهَبِ فِيهِمَا، وَتَجُوزُ الصَّلَاةُ عَلَيْهِ فِي الْمَسْجِدِ وَيُسَنُّ جَعْلُ صُفُوفِهِمْ ثَلَاثَةً فَأَكْثَرُ، وَإِذَا صَلَّى عَلَيْهِ فَحَضَرَ مَنْ لَمْ يُصَلِّ صَلَّى،

(وَلَا الْقَبْرِ) هه روه ها وه پيش گوره كه ش نه كه وي له و حالته ي نويزي جه نازه له سر گوره كه ده كا (عَلَى الْمَذْهَبِ فِيهِمَا) له سر فرموده ي راستي مه زه ب له هه روه مه سه له كه دا.

هه روه هاش مه رجه: نويز كه ره كه و جه نازه كه له به ك شوين بنو نيوانيان له سئسه د گه ز - واته: سه دويه نجا مه تر- زياتر نه بئ، هه روه كه له زوريه ي سه رچاوه كاندا فرمودويانه، كه واته: واجبه له شويني نويزي جه نازه دا: مردوه كه، يان گوره كه بكه ويته قبيله ي نويز كه ره كه، نه گينا: نويزه كه ي دروست نابئ، به لام له جه نازه ي نادياردا نه وانه مه رج نه بون، هه روه كه پوونمان كرده وه.

(وَتَجُوزُ الصَّلَاةُ عَلَيْهِ فِي الْمَسْجِدِ) دروسته له ناو مزگه وتدا نويزي جه نازه له سر مردوه بكرئ، به و مه رجه ي به هوي مردوه كه مزگه وت پيس نه بئ ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَى ابْنِي بَيْضَاءَ فِي الْمَسْجِدِ: سَهْلٌ وَأَخِيهِ﴾ رواه مسلم وأصحاب السنن، پيغه مبه ر ﷺ نويزي جه نازه ي له ناو مزگه وتدا له سر (سَهْلٌ) و براهه كه ي كرد، كه كوپي (بَيْضَاء) بون.

(و) هه ركاتي كه نويز كه ره كان شه ش كه س، يان زياتر بون (يُسَنُّ) له حالته ي جه ماعه تدا، سوننه ته (جَعْلُ صُفُوفِهِمْ ثَلَاثَةً فَأَكْثَرُ) پريزه كانيان بكه نه سئ ريزو زياتر يش، پيغه مبه ر ﷺ ده فرمودئ: ﴿مَا مِنْ مَيِّتٍ يَمُوتُ فَيُصَلَّى عَلَيْهِ ثَلَاثَةُ صُفُوفٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ إِلَّا أَوْجَبَ﴾ رواه ابوداود والترمذي بسند حسن، هه كه سيك بمري و سئ ريز له موسولمانان نويزي له سر بكه، ليخوشبوني خوي گه وره ي بؤ ده بئ.

هه روه ها تا نويز كه ره كان زورتر بن خيرتره، پيغه مبه ر ﷺ ده فرمودئ: ﴿مَا مِنْ رَجُلٍ مُسْلِمٍ يَمُوتُ فَيَقُومُ عَلَى جَنَازَتِهِ أَرْبَعُونَ رَجُلًا لَا يَشْرِكُونَ بِاللَّهِ شَيْئًا إِلَّا شَفَعَهُمُ اللَّهُ فِيهِ﴾ رواه مسلم، هه ر پياويكي موسولمان بمري و چل پياوي وده ها نويزي له سر بكه: كه هيچ هاويه ش بؤ خوا دانه تئن، خوي گه وره تكيان قبول ده كا ده رياره ي مردوه كه.

(وَإِذَا صَلَّى عَلَيْهِ) هه ركاتي كه نويزي جه نازه له سر مردويك كرا (فَحَضَرَ مَنْ لَمْ يُصَلِّ) نينجا به كيكي وده ها ناماده بو: كه نويزي له سر نه كرديو (صَلَّى) سوننه ته: نه ويش نويزي له سر بكا، مه رچه ند مردوه كه زير خاكيش كراين ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ امْرَأَةً-كَانَتْ تَقُمُ الْمَسْجِدَ- مَاتَتْ، فَقَفَّهَا النَّبِيُّ ﷺ فَسَأَلَ عَنْهَا؟ فَقَالُوا: مَاتَتْ. فَأَتَى قَبْرَهَا فَصَلَّى عَلَيْهَا﴾ رواه الشيخان، نافره تيك- كه خزمه تي مزگه وتي ده كرد- مرد، پيغه مبه ر ﷺ لئى پرسيار

وَمَنْ صَلَّى لَا يُعِيدُ عَلَى الصَّحِيحِ، وَلَا تُؤَخَّرُ لِرِيَادَةِ مُصَلِّينَ، وَقَاتِلْ نَفْسَهُ كَفِيرَهُ فِي الْغُسْلِ وَالصَّلَاةِ، وَلَوْ نَوَى الْإِمَامُ صَلَاةَ الْغَائِبِ وَالْمَأْمُومُ صَلَاةَ حَاضِرٍ أَوْ عَكْسَ جَازٍ، وَالذَّفَنُ فِي الْمَقْبَرَةِ أَفْضَلُ،

کرد: بؤ دیار نیه؟ گوتیان: مردوه. نینجا گورده که یان به پیغهمبر ﷺ نیشان دلو نویژی جه نازدهی له سر گورده که ی واته: پینشداس سه حابه کان نویژیان له سر کردبو. (وَمَنْ صَلَّى) به لام هر که سیک جاریک نویژی له سر مردوویک کرد (لَا يُعِيدُ) سوننت نیه له سر هه مان مردوو نویژه که دووباره بکاته وه (عَلَى الصَّحِيحِ) له سر فرموده ی راست، چونکه نویژی جه نازده ناکریته سوننته.

(وَلَا تُؤَخَّرُ لِرِيَادَةِ مُصَلِّينَ) سوننته نیه: نویژی جه نازده که دوا بخری تا کو نویژ که ره کان زیاتر بن، پیغهمبر ﷺ ده فرموی: ﴿أَسْرِعُوا بِالْجَنَازَةِ﴾ رواه الشیخان، په له بکن: له وه پیکردنی مردودا. به لام نه گهر خزمیکی مردوده که ناماده نه بو، چاوه پوانی وی ده کری، به وهرجه ی ترسی گورانی مردوده که نه ب، هه روه که له سر چاوه کاندای فرمودیانه.

(وَقَاتِلْ نَفْسَهُ) نه و که سه ی به خوی خوی کوشته (کَفِيرَهُ) وه که موسولمانه مردوده کانی تر بریاری بؤ ده دری (فِي الْغُسْلِ) له شوردنو (وَالصَّلَاةِ) له نویژ له سر کردن و کفن و ناشتندا، هه روه ها گشت موسولمانیکی تری گونا هباریش نویژی جه نازدهی له سر ده کری ﴿عَنْ بُرَيْدَةَ وَجَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْهُمَا: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ صَلَّى عَلَى الزَّائِي وَالزَّائِيَةِ﴾ رواهما البخاري ومسلم، پیغهمبر ﷺ نویژی جه نازدهی له سر زیناکه کرد.

نینجا بزانه: له هه دیسی (صحیح) دا هاتوه: ﴿پیغهمبر ﷺ نویژی له سر نه و که سه نه کرد: که خوی کوشتبو﴾. وه لاهه که ی نه وه یه: بویی نویژی له سر نه کرد، تا کو خه که ته مبی بی و نه و گونا هه نه کا، هه روه که له زوری یه سر چاوه کاندای فرمودیانه، واته: سه حابه نویژیان له سر کرد، هه روه که نویژی له سر قهر زداریش نه کردو فرمودی: خوتان نویژی له سر بکن.

(وَلَوْ نَوَى الْإِمَامُ صَلَاةَ غَائِبٍ) نه گهر نیمام نیه تی نویژی له سر مردوویکی نادیار هیناو (وَالْمَأْمُومُ صَلَاةَ حَاضِرٍ) مه نمومه که ش نیه تی نویژی له سر مردوویکی دیاربوو هینا (أَوْ عَكْسَ) یان به پیچه وانه، هه ریه که نیه تی مردوویکی هینا (جَازَ) له هه روه مه سه له دا دروسته، هه روه که نویژی نیوه بؤ له پشت نویژ که ری عه سر دروست بوو.

﴿مه سه له کانی ناشتنی مردوو﴾

(وَالذَّفَنُ) ناشتنی مردوو (فِي الْمَقْبَرَةِ) له گورستانی موسولماناندا (أَفْضَلُ) خیرتره له وه ی له شویینیکی بن گوردا بنیشتری، چونکه ﴿پیغهمبر ﷺ سه حابه کان مردوو هه کانیا یان له گورستانی (بقیع) دا ده ناشتن﴾.

وَيُكْرَهُ الْمَيِّتُ بِهَا، وَيُنْدَبُ سَتْرُ الْقَبْرِ بِثَوْبٍ وَإِنْ كَانَ رَجُلًا، وَأَنْ يَقُولَ: بِسْمِ اللَّهِ وَعَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ. وَلَا يُفْرَشُ تَحْتَهُ شَيْءٌ وَلَا مَخْدَةٌ،

به لام سوننه ته: شهید له شوینی شهیدبوونی دا بنیشتری، هروهك پیغه مبهرو ﷺ سه حابه كان وایان ده كرد ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾ حَمَلْنَا الْقَتْلَى يَوْمَ أُحُدٍ لِنَذْفِنَهُمْ، فَجَاءَ مُنَادِي النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْفِنُوا الْقَتْلَى فِي مَضَاجِعِهِمْ فَرَدَدْنَاهُمْ﴾ رواه أصحاب السنن بسند صحيح، له غه زای (أحد) شهیده كانمان هه لگرتن تاكو له (مدینه) دا بیاننیشین، نینجا بانگه وازکاری پیغه مبهرو ﷺ هاتو گوتی: پیغه مبهرو ﷺ فه رمانتان پی ده کا: شهیده كان له شوینی شهیدبوونیاندا بنیشتن. جا نیمهش شهیده كانمان گه پرانده وه بق (أحد) وهی دا ناشتمان.

جا بزانه: بژی پیغه مبهرو ﷺ له مالی خوی دا نیشتراره، چونکه پیغه مبهران عَنْهُمْ الصَّلَاةَ وَالسَّلَامَ له شوینی وه فاتکردنیاں ده نیشترین، هروهك له سه رچاوه كاندا فه رموویانه.

نینجا بزانه: دروست نیه موسولمان له گورستانی کافراندا بنیشتری، به پیچه وانهش دروست نیه، دووبار بزانه: نه گهر گورستانه گشتیه که هی (فاسق) و (أهل البدعة) بوو، یان نیمایوی هه بو، یان شوبه له حه پامی دا هه بو، نه و کاته شوینی تر خیرترن، هروهك له زوری ی سه رچاوه كاندا پوون کراونه وه.

(وَيُكْرَهُ الْمَيِّتُ بِهَا) ناپه سنده به ته نها- به بی عوز- له گورستاندا شهوی بمینیتته وه، نه وهك بترسی، به لام نه گهر کومه لیک بن، نه و کاته ناپه سند نیه، هروهك له (نهایه) و (مغنی) دا فه رموویانه.

(وَيُنْدَبُ) سوننه ته: (سَتْرُ الْقَبْرِ بِثَوْبٍ) گوره که به پارچه جللیک دابیوشری له و حاله ته ی مربووه که ی له ناو داده ندری (وَإِنْ كَانَ رَجُلًا) هه رچه ند مربووه که نیرینهش بی، نه وهك نه ندایمکی به دهر بکه وی، که واته: نه و دابیوشینه بق میینه خیرتره، هروهك له سه ر چاوه كاندا فه رموویانه.

(وَأَنْ يَقُولَ) نه و که سه ی مربووه که له ناو گوپ داده نی، سوننه ته بلئی: ﴿بِسْمِ اللَّهِ وَعَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ﴾ رواه أصحاب السنن بسند حسن، واته: به ناوی خوالو له سه ر پیبازی پیغه مبهرو ﷺ ده تخمه ناو گوپ.

(وَلَا يُفْرَشُ تَحْتَهُ شَيْءٌ) ناپه سنده و نابی هیچ شتیك- له ناو گوپ دا- له ژیر مربووه که رابیخری (وَلَا مَخْدَةٌ) نابی و ناپه سنده سه رین له ژیر سه ری دابندری، چونکه مال به فیر و دانیکی بی سوده، که وابو: به پووتی پووی له سه ر کومه له خولیک داده ندوی، هروهك پوونمان کرده وه.

وَيُكْرَهُ دَفْنُهُ فِي ثَابُوتٍ إِلَّا فِي أَرْضٍ نَدْبَةٍ أَوْ رِخْوَةٍ، وَيَجُوزُ الدَّفْنُ لَيْلًا وَوَقْتُ كَرَاهَةِ الصَّلَاةِ مَا لَمْ يَتَحَرَّ، وَغَيْرُهُمَا أَفْضَلُ، وَيُكْرَهُ تَجْصِيسُ الْقَبْرِ وَالْبِنَاءُ وَالْكِتَابَةُ عَلَيْهِ، وَلَوْ بُنِيَ فِي مَقْبَرَةٍ مُسَبَّلَةٍ هُدْمَ،

(وَيُكْرَهُ دَفْنُهُ فِي ثَابُوتٍ) ناپه‌سنده مردووه‌كه له ناو‌سندوقدا به‌سندوقه‌وه بنیشترئ (إِلَّا) مه‌گه‌ر عوزرتك هه‌بئ: وه‌ك (فِي أَرْضٍ نَدْبَةٍ) له‌خاكیكى نيمایى‌دا (أَوْ رِخْوَةٍ) یان له‌خاكیكى نهرمى بئ‌هیزدا بنیشترئ، یان لاشه‌ی مردووه‌كه‌پزئ‌بئ، یان سوتابئ، به‌بئ‌سندوق چاره‌ی نه‌كړئ، له‌و‌حاله‌تانه‌دا ناپه‌سند نیه، هه‌روه‌ك له‌سه‌رچاوه‌كاندا فه‌رموویانه.

(وَيَجُوزُ الدَّفْنُ لَيْلًا) دروسته: به‌شه‌وئ مردوو بنیشترئ ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ دَفَنَ الرَّجُلَ الَّذِي كَانَ يَرْفَعُ صَوْتَهُ بِالذِّكْرِ، لَيْلًا﴾ رواه ابوداود بسندحسن، ئه‌و‌پیاوه‌ی ده‌نگی به‌رز ده‌كرده‌وه به‌زیکركردن، پیتفه‌مبه‌رﷺ به‌شه‌وئ ناشتی.

(وَوَقْتُ كَرَاهَةِ الصَّلَاةِ) هه‌روه‌ها دروسته له‌و‌كاتانه‌شدا مردوو بنیشترئ: كه‌نویژی سوننه‌تیا نئ‌دا قه‌ده‌غه ﴿إِذَا لَمْ يَتَحَرَّ﴾ به‌و‌مه‌رجه‌ی به‌قه‌سدی نه‌یخاته ئه‌و‌كاتانه، به‌لام نه‌گه‌ر به‌قه‌سدی بیخاته یه‌كێك له‌و‌كاتانه، ناشتنه‌كه‌ناپه‌سنده، هه‌روه‌ك له‌سه‌رچاوه‌كاندا فه‌رموویانه (وَغَيْرُهُمَا أَفْضَلُ) كاته‌كانی‌ترئ جگه‌ له‌شه‌وئ ئه‌و‌كاتانه‌ی نوژی سوننه‌تیا نئ‌دا قه‌ده‌غه‌یه، خیرتره‌ بۆ مردوو ناشتن.

(وَيُكْرَهُ) ناپه‌سنده (تَجْصِيسُ الْقَبْرِ) گۆپ به‌گه‌چ، یان به‌چه‌مه‌نتق مارنج بکړئ: له‌ناوه‌وه‌ی، یان له‌ده‌ره‌وه‌ی، هه‌روه‌ك له‌(بجیرمی)‌دا فه‌رموویه‌تی، به‌لام مارنج كردن به‌قوپ ناپه‌سند نیه (وَالْبِنَاءُ) ناپه‌سنده خانوو له‌سه‌ر گۆپ دروست بکړئ، نه‌گه‌ر گۆپه‌كه‌ له‌ملکی خۆی‌دابئ، به‌لام نه‌گه‌ر له‌گۆپ‌ستانی گشتی‌دابو، ئه‌و‌كاتانه‌و له‌سه‌ركردن هه‌پامه، هه‌روه‌ك له‌سه‌رچاوه‌كاندا فه‌رموویانه.

(وَالْكِتَابَةُ عَلَيْهِ) ناپه‌سنده نووسین له‌سه‌ر گۆپ، هه‌رچه‌ند ته‌نها ناوی خاوه‌نه‌كه‌ش بئ، جیاوازی نیه نووسینه‌كه: له‌سه‌ر گۆپه‌و‌كێله‌كانی بئ، یان له‌سه‌ر شتیکی‌تر بئ: كه‌ له‌لای گۆپه‌كه‌داندرا بئ ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ يُجَصَّصَ الْقَبْرُ وَأَنْ يُقْعَدَ عَلَيْهِ وَأَنْ يُبْنَى عَلَيْهِ﴾ رواه مسلم زاد الترمذي: ﴿وَأَنْ يُكْتَبَ عَلَيْهِ﴾ پیتفه‌مبه‌رﷺ قه‌ده‌غه‌ی كردوه: گۆپ به‌گه‌چ مارنج بکړئ له‌سه‌ری دانیشی و خانووی له‌سه‌ر بکړئ له‌سه‌ری بنووسئ.

(وَلَوْ بُنِيَ) نه‌گه‌ر خانوو له‌سه‌ر گۆپ دروست كرا (فِي مَقْبَرَةٍ مُسَبَّلَةٍ) له‌گۆپ‌ستانی خیرات، واته: گشتی‌دا (هُدْمَ) واجبه‌خانوه‌كه‌به‌روختندړئ؟ چونكه‌هه‌پامه‌وشوینی گۆپی‌تر ده‌گړئ و به‌رته‌سکی ده‌كا، كه‌واته: به‌رزكردنه‌وه‌ی گۆپ به‌به‌ردی گه‌وره: له‌هه‌ر چوار لایه‌وه، یان دروستكردنی هه‌وشیك، یان په‌رژینیك له‌ده‌ره‌وه‌ی گۆپ، هه‌مان بپاری خانووی بۆ ده‌درئ، هه‌روه‌ك له‌(تحفة)‌دا پوونی كردوته‌وه.

وَيُنْدَبُ أَنْ يُرْشَ الْقَبْرُ بِمَاءٍ، وَيُوضَعَ عَلَيْهِ حَصَى، وَعِنْدَ رَأْسِهِ حَجَرٌ أَوْ خَشَبَةٌ، وَجَمْعُ الْأَقَارِبِ فِي مَوْضِعٍ، وَزِيَارَةُ الْقُبُورِ لِلرُّجَالِ، وَتُكْرَهُ لِلنِّسَاءِ وَقِيلَ تَحْرُمُ وَقِيلَ تُبَاحُ،

(وَيُنْدَبُ) سوننه ته: (أَنْ يُرْشَ الْقَبْرُ بِمَاءٍ) له دواى ناشتن گوره که ناوى به سهردا بکړي، تاكو خوله که ی بلو نه بڼ و ناسه واری بمیني (وَيُوضَعَ عَلَيْهِ حَصَى) سوننه ته: وورده به رد له سهر گوره که دابندري (عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ رَشَّ عَلَى قَبْرِ ابْنِهِ إِبْرَاهِيمَ الْمَاءَ). هم (وَوَالَهُ ﷺ وَضَعَ عَلَيْهِ حَصْبَاءً) رواهما الشافعي و ابو داود مرسلًا، پیغه مبرر ﷺ ناوى پشاندده سهر گوري (ابراهيم) کوي خوي، هم وورده به ردی له سهر دانا.

(وَعِنْدَ رَأْسِهِ حَجَرٌ) سوننه ته: له لای سهری مردووه که ش- له دواى ناشتن- کيلیکی به رد دابندري (أَوْ خَشَبَةٌ) يان دار، له فره مووده په کی بڼ هيژدا سوننه ته: کيلیکی تریش له لای پڼ په کانی دابندري (عَنْ الْمُطَّلِبِ بْنِ أَبِي وَدَاعَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ -لَمَّا دُفِنَ عُثْمَانُ بْنُ مَطْطُونٍ- وَضَعَ حَجَرًا عِنْدَ رَأْسِهِ، وَقَالَ: أَتَعْلَمُ بِهَا قَبْرَ أَخِي وَأَدْفِنُ إِلَيْهِ مَنْ مَاتَ مِنْ أَهْلِي) رواه ابو داود بسند صالح، (عثمان) ی براش پڼ په کی پیغه مبرر ﷺ نیتشتر، پیغه مبرر ﷺ کيلیکی به ردی له لای سهری دانا و فره مووی: گوري براهی که م پڼ ده ناسمه وه و خر مه کانی خوشم له لای نه و ده نیشم. (وَجَمْعُ الْأَقَارِبِ فِي مَوْضِعٍ) سوننه ته: خر مه کان له یه که شوین له گورستاندا بنیتشترين، به به لگي چه دیسه که ی تازه، چونکه بق سهر لیدانیش ناسانترده بڼ و مردووه کانیش دلخوشت ده بن.

﴿ زیاره تی گورستان ﴾

(زِيَارَةُ الْقُبُورِ لِلرُّجَالِ) سهر دانی گوره کان- گورستانی موسولمان سوننه ته: بق پیاوان، به (اجماع) ی زانیانی نیسلام، واته: له سهره تای نیسلامدا زیاره تی گوره کان قه ده غه بوو، به لام (نسخ) کرلو و پیغه مبرر ﷺ فره مووی: ﴿كُنْتُ لَهَيْتُكُمْ عَنْ زِيَارَةِ الْقُبُورِ، فَرُزُّوْهَا فَإِنَّهَا تُذَكِّرُ الْآخِرَةَ﴾ رواه مسلم وأصحاب السنن، له مه وپیش زیاره تی گوره کان له نیتوهم قه ده غه کرږیو، به لام له مه دوا زیاره تی گوره کان بکن، چونکه قیامه تان به بیر ډینیتوهم.

(وَتُكْرَهُ لِلنِّسَاءِ) زیاره تی گور ناپه سنده بق نافرته تان (وَقِيلَ تَحْرُمُ) له فره مووده په کی بڼ هيژدا: زیاره تی گور چه پامه: بق نافرته تان، چونکه پیغه مبرر ﷺ ده فره مووی: ﴿لَعَنَ اللَّهُ زَايِرَاتِ الْقُبُورِ وَالْمُتَحِذِينَ عَلَيْهَا الْمَسَاجِدَ وَالسُّرُجَ﴾ رواه أصحاب السنن بسند صحيح، له عنه تی خوا له و نافرته تانه بڼ: که زیاره تی گوره کان ده ککن، له عنه ت له و که سانه بڼ: که مزگوت له سهر گور ډروست ده ککن و چرا له سهر گور ډاده گیر سینن. به لام فره مووده ی به هيژو له لای دلوه ته وه: نه و له عنه ته بق نه و نافرته تانه یه: که له سهر گور ډه گریږن و ماته مینی نوئ ده که نه وه. هره وک له سهر چاوه کانداه فره موویانه (وَقِيلَ تُبَاحُ) له فره مووده په کی تری بڼ هيژدا: چه لاله، واته: ناپه سندی ش نیه، به و مرجه ی هیچ بڼ شرعیه ک پوونه دلو نه گریږن.

ثینجا بزانه: سهردانی گۆپ له گشت کاتیگدا سوننه ته، به تاییه تیش له عهسری پینج شه ممهوه ۱۱ پۆژی شه ممه، ههروه هاش سهردانی گۆپی دایکو باوک و خزم و دۆسته کانی زیاتر خیرتره، ههروهک له حاشیه کانی (الشبراملسی) و (البجیرمی) و (الشروانی) دا پوون کراوته وه.

ثنجا (وَيَسْلُمُ الزَّائِرُ) سوننه ته: زیاره تکه ره که یه که مجار سه لام له تیکرای گۆپستانه که بکاو بلی: ﴿الْسَّلَامُ عَلَيْكُمْ دَارَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لَاحِقُونَ﴾ رواه احمد و مسلم، و للترمذي: ﴿يَغْفِرُ اللَّهُ لَنَا وَلَكُمْ أَلْتُمْ سَلَفَنَا وَنَحْنُ بِالْأَثَرِ﴾.

ثینجا پشت له قبيله و پوو له مردووه که ی بکاو به هه مان ووشه کانی پابروو سه لامی لی بکا، پیغه مبه ر ۱۲ دهه رموی: ﴿مَا مِنْ عَبْدٍ يَمُرُّ بِقَبْرِ رَجُلٍ كَانَ يَعْرِفُهُ فِي الدُّنْيَا فَيَسْلُمُ عَلَيْهِ إِلَّا عَرَفَهُ وَرَدَّ عَلَيْهِ السَّلَامُ﴾ رواه ابن عبدالبر فی التمهید والاستذکار باسناد صحیح، هه که سیک به لای گۆپی پیاو یگدا برهوا - که له دنیادا دهیناسی - سه لامی لی بکا، مردووه که دهیناسیته وه و ده لامی سه لامه که ی ده داته وه.

(وَيَقْرَأُ) ثینجا له بوای سه لام، سوننه ته: زیاره تکه ره که - به گویری توانین - هه ندیک قوپان له سهه گر په کان بخوینی، ثینجا له بوای قوپان خویندن، پوو له قبيله ده کاو (وَيَدْعُو) دوعا بۆ مردووه که ی ده کا، ههروه ها بۆ مردووه کانی تیش دوعا بکا.

ثینجا بزانه: دهست پیداهیتانی گۆپو دیواره کانی و قهفه سه که ی و باوهش لیوه رهیتانیان و ماچ کردنیان و له دهوره سوپان، گشتی (بدعة) یه کی ناپه سهندو ناشیرن، ههروهک له سههراوه کانداهه رموویانه.

﴿خیر کردن و قوپان خویندن بۆ مردوو﴾

یه کهم: به (اجماع) ی زانیانی نیسلام خیر کردن و دوعا کردن بۆ مردووان سودی هه یه دهیانگاتی، جیاوازی نیه: خزم بۆیان بکا، یان بیگانه ههروهک له باسی وه سیتدا به دریزی پوونی ده که یه وه، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أُمَّي أَتَلْتُ نَفْسَهَا وَلَمْ تَوْصِ وَأُظْهَرْتُ لَوْ تَكَلَّمْتُ تَصَدَّقْتُ، أَلْفَهَا أَجْرٌ إِنْ تَصَدَّقْتُ عَنْهَا؟ قَالَ: نَعَمْ﴾ رواه الشيخان، پیاو یگ به پیغه مبه ر ۱۳ گوت: دایکم کتوپ مردو وه سیتیشی نه کربوه، و اتیده کهم نه گهر ماوه ی قسه کردنی هه بوایه خیری ده کرد، نایا خیری بۆ ده بی نه گهر من خیری بۆ بکه م؟ پیغه مبه ر ۱۴ ده رموی: به لی. واته خیره که ی ده گاتی.

دووه م: له هه رمووده یه کی زانیانی مهزه به ی (شافعی) و له هه رسیگ مهزه به که ی تر دا: خیری قوپان خویندن ده گاته مردوو، ههروهک له زۆریه ی سههراوه کان له باسی وه سیتدا پوون کراوته وه.

وَيَحْرُمُ نَقْلُ الْمَيِّتِ إِلَى بَلَدٍ آخَرَ، وَقِيلَ يُكْرَهُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ بِقُرْبِ مَكَّةَ أَوِ الْمَدِينَةِ أَوْ يَسْتِ
الْمَقْدِسَ نَصُّ عَلَيْهِ، وَتَبَشُّهُ بَعْدَ دَفْنِهِ لِلثَّقَلِ وَغَيْرِهِ حَرَامٌ إِلَّا لَظَرُورَةٍ: بِأَنْ دُفِنَ بِلَا غُسْلِ

هر روه ها نيمام (أحمد بن حنبل) ده فهرموى: هر كاتيك چونه گورستان، سوپه تى
(فاتحه) (قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ) هر ديوو (قُلْ أَعُوذُ) مكان بخويتن و خيره كهش بده نه
مردووه كان، چونكه خيره كه ده يانگاتى، هر روه كه له (تَذْكِرَةُ الْقُرْطُبِي) و (إرشاد العباد) و
(هداية المرتاب) دا گنپاويه تيانه وه.

كه واته: به خويندنى نه و چوار سوپه تانه، يان ته نها يه كيكيان، سوننه ته كه به جى دى، چونكه
له كاتى خويندنى قورئاندا ره حمه تى خوا ديتته خواره وه، هر روه كه پيغه مبه ر عليه السلام له هديسه كه
سوپه تى (الكهف) دا ده فهرموى: ﴿تِلْكَ السُّكِينَةُ نَزَّلَتْ بِالْقُرْآنِ﴾ رواه الشيخان، نه وه
ره حمه تى خوابه دلفروانى تى دايه و به موى خويندنى قورئان ديتته خواره وه.

﴿گوازتنه وهى مردوو و هه لكه ندنه وهى گور﴾

(وَيَحْرُمُ) حرپامه: (نَقْلُ الْمَيِّتِ) گوازتنه وهى مردوو، پيش ناشتنى له شويى مردنى (إِلَى
بَلَدٍ آخَرَ) بى شويى كي تر، هر چه ند مردووه كهش تيك نه چى و نه گورپى (وَقِيلَ) له
فهرمووده كه بى هيژدا (يُكْرَهُ) ناپه سنده بگوازيتته وه (إِلَّا أَنْ يَكُونَ بِقُرْبِ مَكَّةَ) مه گه
مردووه كه له نزيك (مَكَّةَ) ي پيرؤز بى (أَوِ الْمَدِينَةِ) يان له نزيك (مَدِينَةِ) ي پيغه مبه ر عليه السلام (أَوْ
بَيْتِ الْمَقْدِسِ) يان له نزيك (بَيْتِ الْمَقْدِسِ) بى، نه و كاته سوننه ته: بگوازيتته وه بى يه كيك
له و سيپانه (نَصُّ عَلَيْهِ) نيمامى شافيعى وه هاى فهرمووه، چونكه نه و سى جيگايانه پيژى
تاييه تبيان هه يه.

كه واپو: نه گه ر مردووه كه وه سى تى كرد: بگوازيتته وه بى يه كيك له و سيپانه، واجبه:
وه سى ته كه ي جى به جى بكرى، به و مهرجه ي لاشه كه ي نه گورپى بؤن نه بى، هر روه كه له
(نهايه) و (مغنى) دا فهرموويانه.

به لام نه گه ر بى شويى كي تر - جگه له و سيپانه - وه سى تى كرد: بگوازيتته وه، دروست نيه
وه سى ته كه ي جى به جى بكرى، هر روه كه له (المجموع) و (تحفة) دا فهرموويانه.

نينجا بزانه: له هر حاله تيكدا گوازتنه وهى مردووه كه دروست بى، واجبه: له پيش
گوازتنه وه دا بشورپى و كفن بكرپى نوپي له سهر بكرپى، هر روه كه له زوريه ي سهرچاوه كاندا
فهرموويانه.

(وَتَبَشُّهُ) هه لكه ندنه وهى گور (بَعْدَ دَفْنِهِ) له نوای ناشتنى مردووه كه (لِلثَّقَلِ) بى گوازتنه وهى
مردووه كه بى شويى كي تر (وغيره) هر روه ها له بهر مويه كي ترى ناشه ر عيش (حَرَامٌ) گشتى
حرپامه، چونكه سوكا يه تى كردنه به مردووه كه (إِلَّا لَظَرُورَةٍ) ته نها له بهر ناچارى
نه بى، نه و كاته دروسته (بِأَنْ دُفِنَ بِلَا غُسْلِ) وه كه به بى غوسل نيشترا بى، واته: نه شورا بى و

أَوْ فِي أَرْضٍ أَوْ تَوْبٍ مَغْصُوبِينَ أَوْ وَقَعَ فِيهِ مَالٌ

تهیه معمولی نه کرابی به تهیه معمولی نروستبو، نه کاته واجبه: مردوه که بهیئدریته دهرهوهو بشوری نوژی جه نازهی له سر بکری، به مهرجهی لاشی تیک نه چوبیو بون نه بوبی، نه گینا: واجب نه، هروه له سرچاوه کاند پوون کرلوه تهوه.

(أَوْ فِي أَرْضٍ أَوْ تَوْبٍ مَغْصُوبِينَ) یان له خاکیکی داگیر کرلوا نیتشترایی، یان به کفنیکی داگیر کرلو، یان دزرو کف کرابی، لهو حاله تانه شدا واجبه: مردوه که بهیئدریته دهرهوه، مهر چنده لاشه که شی تیک چوبیو بون بوبی، تاکو مافه که بدریته وه خاوهن ماف، جا نه گهر خاوهن مافه که چاپوقشی کریو گهردهنی نازاد کرد، یان به توله وهرگرتن پازی بوو، نهو کاته حرپامه: بهیئدریته دهرهوه، هروه له زوری سرچاوه کاند پوون کرلوه تهوه.

(أَوْ وَقَعَ فِيهِ مَالٌ) یان گهره که مالیکی بکه ویتنه ناو: جا پاره بی، یان شتیکی تر، نهو کاته - نه گهر خاوهن مال که داوا بکا- واجبه: گهره که هه لیکه ندریو مال که بهیئدریته دهرهوه، هروه ها نه گهر مردوه که له کاتی زیندوه تی دا پاره، یان زیری که سیک تری قووتداییو خاوهن که شی داوای بکا، واجبه: بهیئدریته دهرهوهو، ورگی هه لیدریو مال که ی لیدره یئینو بیده نهو خاوهن ماف، به لام نه گهر پاره که، یان زیره که، یان هه مالیکی تری خوی به زیندوه تی قووتدایی، نهو کاته دروست نیه: نه بهیئدریته دهرهوهو نه ورگیشی هه لیدری بقر دهریسانی مال که ی، هروه له سرچاوه ماند فهرموویانه، واته: تا مردوه که به تهوای دهری، نهو کاته دروسته: مال که له گهره که دهریئین، هروه له (تحفه) دا فهرموویته.

﴿ نَاكَادَارِي ﴾ یه کهم: لهو مهسه له یه بزمان پوون بئوه: که دروست نیه لاشی مردوی موسولمان، یان نه ندایکی لهت بکری تاکو وانهی پزشکی له سر بخویندری، یان بق نهو ی پلاتینو نهو جوره شته به نرخانه له لاشی مردوه که دهریئین، چونکه له تکردنی لاشی مردوه به بچه قیقی شهرعی حرپامه، له (المجموع) دا به لگی به وه هیناوه تهوه: ﴿ يَفْقَهُ مَبْرَرًا ﴾ ده فهرموی: ﴿ كَسْرُ عَظْمِ الْيَتِّ كَكْسَرِهِ حَيًّا ﴾ رواه ابوداود بسند صالح، شکاندنی نیسقانی مردو، وهکو شکاندنی نیسقانه که یه تی به زیندوه تی. واته: حرپامه. نیجا بزانه: دروسته دهریسانی دانی زیر له ده می مردو، چونکه نهو له تکردن نازاردانه تی دانی، والله اعلم.

دوهم: مهر کاتیک نافره تیک مردو گهری به کی زیندوی له زگی دا بوو، نهو نوو حاله تی هته: حاله تی یه کهم: نه گهر ژینی گهری که ی په چاو ده کرا: وه ته مانی شهش مانگو به سهروه تر بی، نهو کاته واجبه: زگی نافره ته که هه لیدینو گهری که ی لیدره یئین، چونکه پزگار کردنی ناده میزادی بی گوناوه له مردن واجبه، خوی گهره ده فهرموی:

أَوْ دُفِنَ لِغَيْرِ الْقَبْلَةِ لَا لِلْكُفَّيْنِ فِي الْأَصَحِّ، وَيُسَنُّ أَنْ يَقِفَ جَمَاعَةٌ بَعْدَ دَفْنِهِ عِنْدَ قَبْرِهِ سَاعَةً يَسْأَلُونَ لَهُ:

﴿وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَاثِمًا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا﴾ هر كه سيك ثاده ميزانديك له مردن پزگار بكا، خيږي وهك مه موو خه لكی پزگار كردين وايه.

حاله تي دووهم: نه گهر ژيني كورپه كه ي پړچاوه نه ده كرا: وهك ته مهنی له شهش مانگ كه مټر بڼ، نه و كاته دروست نيه: زگی نافرته كه هه لېدېږي و كورپه كه ي بهيڼدريته دهره وه، چونكه سو كايه تي كرديكي بڼ سوو ده به مردو وه كه، هه روه ها دروستيش نيه: نافرته كه بنيشتري تا كورپه كه ي له ناو زگي دا به خوی له جوله ده كه وي و دهره وي، واته: نابڼ به هيچ هويه ك كورپه كه ي بمريندري، چونكه به هيچ شيوه يه ك كوشتني ثاده ميزادي بڼ گوناوه دروست نيه، هه روه كه له سهرچاوه كاندا نه ومه سه له يه پوون كړلوه ته وه.

(أَوْ دُفِنَ لِغَيْرِ الْقَبْلَةِ) يان مردو وه كه به روه ولايه كي تري - جگه له قبيله - نيشتراي، نه و كاته ش واجبه: كورپه كه هه ليكه ندرې و مردو وه كه پو له قبيله بكرې، به و مرجه ي تيك نه چوي، نه گينا: واجب نيه، هه روه كه له باسي ناشتندا پوونمان كرده وه.

(لَا لِلْكُفَّيْنِ) به لام بؤ كفن كردن ناهيڼدريته دهره وه، واته: نه گهر به كفننه كړاوي نيشتراي (فِي الْأَصَحِّ) له فهرمووده ي پاستردا، چونكه مه به ست له كفن كردن داپوشيني مردو وه كه يه، وائيستاش به هوي ژيږخا ككردن داپوشراوه.

ئينجا بزانه: نه گهر كورپه كه لاقاوي ده گيشتي، يان نيماوي لړ پهيدا بوو، يان هر هويه كي تري شهرعي هېڼ، دروسته: مردو وه كه دهره يڼدري و له گورپيكي تردا بنيشتري، هه روه كه له سهرچاوه كاندا فهرموويانه ﴿عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: دُفِنَ مَعَ أَبِي رَجُلٍ آخَرَ فِي قَبْرِ، ثُمَّ لَمْ تَطْبُ نَفْسِي أَنْ أَلْرُكُهُ مَعَ الْآخَرِ، فَاسْتَخْرَجْتُهُ بَعْدَ سِتَّةِ أَشْهُرٍ فَإِذَا هُوَ كَيَوْمٍ وَضَعْتُهُ هَيْئَةً غَيْرَ أَذْنِهِ﴾ رواه البخاري، وفي رواية له: ﴿فَجَعَلْتُهُ فِي قَبْرِ عَلَى حَذِّهِ﴾. له يه ك كوردا پياويك له گه ل (عبدالله) ي باوكم نيشترا - واته: له شه هيده كانې (أحد) - منيش دلم به وه خوښ نه بو نه وها واز له باوكم بينم، اينجا له دواي شهش مانگ باوكم له كورپه كه دهره يتاو به ته نهايي له گورپيكي تردا ناشتمه وه، لاشه ي باوكم هه روه كه نه و پوڅه ي ناشتبوم ساغ بوو، جگه له گوي يه كي نه بڼ.

ئينجا بزانه: نه و حه ديسه ش به لگه يه: كه لاشه ي شه ميدان ناپزني، هه روه كه له (تَذْكِرَةُ الْقُرْطُبِيِّ) دا پوون كړلوه ته وه، والله اعلم.

﴿بِاسِي (ثَلَاثَيْنِ) ي مردوو﴾

(ويسن) سوننه ته: (أَنْ يَقِفَ جَمَاعَةٌ) كومه ليك بميننه وه (بَعْدَ دَفْنِهِ) له دواي ناشتني مردو وه كه (عِنْدَ قَبْرِهِ) له لاي كورپه كه ي (سَاعَةً) سه عاتيك، واته: ماوه يه ك (يَسْأَلُونَ لَهُ

التَّائِبَاتِ، وَلَجِيرَانِ أَهْلِهِ تَهْنِئَةُ طَعَامٍ

التَّائِبَاتِ) بَقِ مردووه که له خوا بیارینه وه: تا کو وه لاسی پرسیاره کانی ناو قه بر بداته وه، واته: بَلَّيْنِ: خوابه له گوناومه کانی خوش بیه، خوابه وه لاسی پاست بیتنه سهر زوبانی، خوابه وه لاسه کانی پئی بَلَّيْنِ ﴿عَنْ عُثْمَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: كَانَ التَّائِبُ إِذَا فَرَّغَ مِنْ دَفْنِ الْمَيِّتِ وَقَفَ عَلَيْهِ فَقَالَ: اسْتَغْفِرُوا لِأَخِيكُمْ وَاسْأَلُوا لَهُ التَّائِبَ فَإِنَّهُ الْآنَ يُسْأَلُ بِرَوَاهِ ابوداود وغيره. یاسناد جید، که پیغه مبرر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ له ناشتنی مردوو ته واو ده بو، له سهر گزده که ی پاده وه ستاو ده یفه رموو: تکای لیخو شهبونی گونا به براتان بکن وه له خوا بیارینه وه: وه لاسی پاست بهیئیتنه سهر زوبانی، چونکه نیستا پرسیری لی ده کری.

هه روه ها سوننه ته: نه ختیک قورئانیش له لای گزده که ی بخوینن، نیمامی (شافعی) ده فهرموی: (نه گهر هه موو قورئان له لای گزده که ی ختم بکن جوانه و خیرتره). هه روه که له (المجموع) و (الاذکار) دا گتپاویه تیه وه.

هه م ﴿وَعَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا﴾: أَلَّهُ اسْتَحَبَّ أَنْ يُقْرَأَ عَلَى الْقَبْرِ بَعْدَ الدَّفْنِ أَوَّلُ سُورَةِ الْبَقَرَةِ وَخَاتِمَتُهَا ﴿رواه البیهقی یاسناد حسن، (ابن عمر) به خیری ده زانی: سهره تای سوو پده تی (البقرة) و کوتاییه که ی له دوی ناشتنی مردووه که - له سهر گزده که ی بخویند ری.

نینجا بزانه: هه مردوو یك بالغ و عاقل بوی، سوننه ته: له دوی ناشتن (تلقین) بدری، واته: به لام نه گهر مند الیک بمری، یان یه کیک له مندالیه وه شیت بوی و به شیتی بمری، سوننه ت نیه (تلقین) بدری.

نینجا هه چه ند هه دیسه که ی (تلقین) بی هیزه، به لام له چه ند هه دیسیکی (صحیح) دا (شاهد) ی هیه: وه که هه دیسه که ی (عثمان) ی پابریو، جگه له وهش هه دیسی بی هیز بق کرده وه ی چاک په فتاری پئی ده کری، له سهر چاوه کاندائو ها مه سه له ی (تلقین) پوون کرلو ته وه له (المجموع) و (مغنی) دا فهرموویانه: یه کیک له لای سهری مردووه که داده نیشی، واته: پوو له پووی مردووه که ده کاو ده لی: (بَا عَبْدُ اللَّهِ ابْنُ أُمِّ اللَّهِ أَذْكَرُ الْعَهْدِ الَّذِي خَرَجَتْ عَلَيْهِ مِنَ الدُّنْيَا: شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَنْ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَأَنَّ الْجَنَّةَ حَقٌّ وَأَنَّ النَّارَ حَقٌّ وَأَنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ، وَأَنَّكَ رَضِيتَ بِاللَّهِ رَبًّا وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا وَبِمُحَمَّدٍ نَبِيًّا وَبِالْقُرْآنِ إِمَامًا وَبِالْكَعْبَةِ قِبْلَةً وَبِالْمُؤْمِنِينَ إِخْوَانًا، رَبِّيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ).

﴿خوارده مه نی تازی﴾

(وَلَجِيرَانِ أَهْلِهِ) بق درواسنییه کانی که سوکاری مردووه که وه هم بق خزمه دورده کانی شی سوننه ته: (تَهْنِئَةُ طَعَامٍ) خوارده مه نی دروست بکن بق که سوکاری مردووه که، به

يُشْبِعُهُمْ يَوْمَهُمْ وَلَيْلَتَهُمْ وَيُلْحُ عَلَيْهِمْ فِي الْأَكْلِ، وَيَحْرُمُ تَهْنِئَتُهُ لِلنَّائِحَاتِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

نه‌ندازمیه‌کی وه‌ما: (يُشْبِعُهُمْ يَوْمَهُمْ وَلَيْلَتَهُمْ) خوارده‌نه‌که له پۆژژیک وشه‌ویکی ماته‌مین‌دا تیریان بکا، واته: له مردنیه‌وه پۆژژ وشه‌وه‌که ده‌ست پی‌ده‌کا.

(وَيُلْحُ عَلَيْهِمْ فِي الْأَكْلِ) نذر داوایان لی‌ده‌کری: تا‌کو خوارده‌نه‌که بخۆن، نه‌وه‌ک شه‌رم بکه‌ن ﴿عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: لَمَّا جَاءَ نَفِيَّ جَعْفَرٌ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: اصْنَعُوا لَالِ جَعْفَرٍ طَعَامًا فَإِنَّهُ قَدْ جَاءَهُمْ مَا يَشْفُلُهُمْ﴾ ر‌وا‌ه الترمذی وابد‌ود بسند‌صحیح، که هه‌والی شه‌هید‌بوونی (جعفر) گه‌یشت (مدینه)، پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: خوارده‌مه‌نی‌ه‌ک بۆ مال‌و منداله‌کانی (جعفر) دروست بکه‌ن، چونکه پرو‌دا‌ویکی وه‌هایان تووش بووه: ماوه‌ی دروست‌کردنی خواردنیان نیه.

ئینجا بزانه: سوخته‌ته ده‌ست به‌سه‌ری یه‌تی‌مه‌کاندا بی‌نی‌و پ‌زیزان لی‌بی‌نی، هه‌روه‌ها له ل‌وای ته‌وا‌بوونی س‌نی پۆژه‌که‌ی تازیه، ک‌ول‌و‌خوا‌ی‌نی بۆ تازیه‌داره‌کان ب‌ک‌ری‌و سه‌ری ن‌یرینه‌کانیان ب‌تا‌شری، به‌به‌ل‌گه‌ی هه‌دیه‌که‌ی منداله‌کانی (جعفر): که له پاش‌ک‌وی ده‌ست‌ن‌ویژ‌دا پرو‌ن‌مان ک‌رده‌وه (وَيَحْرُمُ تَهْنِئَتُهُ) هه‌پامه: دروست‌کردنی خوارده‌مه‌نی (لِلنَّائِحَاتِ) بۆ نه‌و نافرته‌تانه‌ی گ‌ریه‌و شین ده‌گ‌ی‌پ‌ن، چونکه یارمه‌تیدانه له سه‌ر تا‌وان‌باری (وَاللَّهُ أَعْلَمُ).

ئینجا بزانه: (بدعة) یه‌کی ناپه‌س‌نده: که‌س و‌کاری مرد‌وه‌که خواردن دروست بکه‌ن، تا‌کو خه‌ل‌کی کۆ بکه‌نه‌وه بۆ خواردنی، هه‌روه‌ک له سه‌ر‌چاوه‌کاندا فه‌رم‌و‌ی‌انه، که‌وا‌بو: ناماده‌بو‌ون‌یش بۆ نه‌و خوارده‌نه هه‌ر ناپه‌س‌نده، هه‌روه‌ک له (تحفة) دا فه‌رم‌و‌یه‌تی ﴿عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ: كُنَّا نَعُدُّ الْإِجْتِمَاعَ إِلَى أَهْلِ الْأَمِّتِ وَصَنَعَهُمُ الطَّعَامَ مِنَ النَّيَاحَةِ﴾ ر‌وا‌ه احمد واین‌ما‌جه یاس‌ناد صحیح، ئی‌مه کۆ‌بو‌ونه‌وه‌مان له لای که‌س و‌کاری مرد‌وه‌که‌و دروست‌کردنی خوارده‌مه‌نی نه‌وان‌مان به‌گ‌ریه‌وزاری داده‌نا. واته: له سه‌رده‌می پی‌غه‌مبه‌ردا ﷺ.

ئینجا بزانه: نه‌و ناپه‌س‌ندیه له کات‌یک‌دایه: که خوارده‌نه‌که به‌مال‌یکی وه‌ها دروست نه‌ک‌راب‌نی: که به‌شی ش‌یت‌و یه‌تی‌می تی‌دا بی، نه‌گ‌ینا: هه‌پامه، که‌وا‌بو: چاره‌ی نه‌و مه‌سه‌له‌یه نه‌مه‌یه: در‌او‌ستی‌و خ‌زمه‌د‌وره‌کانی مرد‌وه‌که خوارده‌مه‌نی دروست بکه‌ن‌و بی‌به‌خ‌شه‌ن ژن‌و مند‌ال‌و خ‌زمه‌ن‌زیکه‌کانی مرد‌وه‌که، جا نه‌گ‌ه‌ر نه‌وان بی‌ده‌نه می‌وانه‌کانی تازیه ناپه‌س‌ند نیه، هه‌روه‌ک له (تحفة) دا فه‌رم‌و‌یه‌تی.

نه‌وش وا ده‌گه‌یه‌نی: نه‌گ‌ه‌ر خه‌ل‌کی گه‌په‌که‌که، یان د‌یی‌ه‌که به‌خۆشی خۆیان خواردن بده‌نه می‌وانه‌کانی تازیه، نه‌ویش ناپه‌س‌ند نیه، چونکه دان‌یش‌تن بۆ تازیه-که ناپه‌س‌نده- مه‌سه‌له‌یه‌که، نان دان‌یش مه‌سه‌له‌یه‌کی‌تره، وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

ثینجا بزانه: چله، واته: بیره وه روی تازی نه نوئ کردنه وه له دواى چل پوژ، (بدعة) یه کی ناشیرنه، ههروهك له (بجیرمی) دا فه رموو یه تی.

﴿پاشكۆ: دهریارمی سەردانی نه خوڤ﴾

سوننه ته: سەردانی نه خوڤی موسولمان بکا، جا نه خوڤشه که: خزم بی، یان نا، دۆست بی، یان نا، بیناسی، یان نا، پیغه مبه رﷺ ده فره موی: ﴿إِنَّ الْمُسْلِمَ إِذَا عَادَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ لَمْ يَزَلْ فِي خُرْقَةِ الْجَنَّةِ﴾ رواه مسلم والترمذی واللفظ له، هه رکاتیك موسلمان سەردانی نه خوڤشیکی موسلمان بکا، تا ده گه پیتنه وه هه له میوه چینی به هه شتدا ده بی.

ههروهه سەردانی نه خوڤی (أهل الذمة) -جوله که و گاوریش سوننه ته، نه گه ر خزم بی، یان دراوسی بی، یان چاوه پوانی نیسلا مپوونی لی بکری، نه گه ر نا: سەردانه که سوننه ت نیه، به لکو دروسته ﴿عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: كَانَ غُلَامٌ يَهُودِيٌّ يَخْدُمُ النَّبِيَّ ﷺ فَمَرَضَ، فَقَادَهُ النَّبِيُّ ﷺ فَقَالَ لَهُ: أَسْلِمَ. فَأَسْلَمَ﴾ رواه البخاری، کوپنکی جوله که خزمه تی پیغه مبه ری ﷺ ده کرد، ثینجا نه خوڤ که وتو پیغه مبه رﷺ سەردانی کردو فره موی: بیه موسلمان. نه ویش موسلمان بوو.

ثینجا بزانه: سوننه ت نیه سەردانی نه خوڤی سته مکارو بیدعه چی بکا، نه گه ر توبه یان لی په چاو نه کری، ههروهه نه گه ر نه خوڤشه که به هوی سەردان تووخی نازارو ناخوڤی ده بو، نه و کاته سەردانی ناپه سنده، ههروهه سوننه ته: سەردانه که جار جاره بی، مه گه ر خزم، یان دۆستی نه خوڤشه که بی و نه خوڤشه که دلی پیی خوڤ بی، نه و کاته گشت پوژیک سوننه ته، ههروهه ناپه سنده: ژور له لای نه خوڤشه که بمینیتنه وه، مه گه ر نه خوڤشه که دواى مانه وه لی بکا، نه و کاته سوننه ته بمینیتنه وه.

ههروهه سوننه ته: دلی نه خوڤشه که خوڤ بکاو بلی: ﴿لَا بَأْسَ ظُهِورَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ﴾ رواه البخاری، هیچ نیه إِنْ شَاءَ اللَّهُ نه نه خوڤشیه پاکه ره وه ی گونا هه کاته. ههروهه دوعای شیفای بۆ بکاو هه فته جار بلی: ﴿أَسْأَلُ اللَّهَ الْعَظِيمَ رَبَّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ أَنْ يَشْفِيكَ﴾ رواه أصحاب السنن بسند حسن، له خوای گه وره ی خاوه نی عهرشی گه وره ده پاریمه وه شیفاته بداتی. جا نه و دوعا بۆ کردنه له حاله تیکدایه: که نه خوڤشه که زیانی موسلمانانی نه بی، نه گینا: نابی دوعای بۆ بکا، به لکو دور نیه سوننه ت بی: دوعای مردنی لی بکا.

ثینجا بزانه: ناپه سند نیه نه خوڤشه که ناله نال بکا، به لام و سوننه ته: زیکی خوا بکاو قورئان بخوینێو دوعا بۆ خوی بکا ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا اشْتَكَى يَقْرَأُ عَلَى نَفْسِهِ بِالْمُعَوِّذَاتِ وَيَنْفُثُ﴾ رواه الشيخان، که پیغه مبه رﷺ نه خوڤ ده بو، ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾ له سه ره خوی

(کتاب الزکاة)

(باب زکاة الحيوان)

إِنَّمَا تَجِبُ مِنْهُ فِي النِّعَمِ: وَهِيَ الْإِبِلُ وَالْبَقَرُ وَالْغَنَمُ،
 ده خويندن و فووی ده کرده خوی. هه روه ها نه گهر په کیکیش نه خوش که وتبا،
 پیغه مبه رﷺ نه و سئ سوږه تانه ی له سهر ده خويندن و فووی لږده کرد. جا ناوه پوکي نه م
 پاشکویه له زږبه ی سهرچاوه کان وهرگیرلوه.

الْحَمْدُ لِلَّهِ لِيَرِدَ فِي هَذِهِ مِثْلُ مَا فِي ذَاتِهِ، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

﴿ كِتَابُ الزَّكَاةِ: پهلپووکي زهکات ﴾

زهکات سئ په مین پوکنی نیسلامه، له مانگی (شوال)ی سالی نووه می کړچی دا واجب
 کړلوه، خوی گه وره ده فرموی: ﴿وَأَقِمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ﴾ نوږژ بکن و زکات بدهن.
 پیغه مبه رﷺ ده فرموی: ﴿بَنِي الْإِسْلَامِ عَلَى خَمْسٍ: شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ
 اللَّهِ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَحَجِّ الْبَيْتِ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ﴾ رواه الشيخان، ثابینی
 نیسلام له پینچ پوکن پیک هاتوه: شاده هیټان، نوږژ کړدن، زهکاتدن، حه ج کړدن،
 به پښووبوونی پهمه زان.

که وایو: هر که سیک له ناو موسلمانان گه وره بویږ باوه پری به واجب بوونی زهکات نه بیږ،
 نه وه کافرو و هکو موسلمانان کافریو بریاری کوشتنی له سهر ده درئ، به لام نه گهر
 باوه پری به واجب بوونی زهکات هبو و له بهر به خیلی زهکاتی نه دده دا، نه وه کافر نابین،
 به لام به زږر زهکاته که ی لږه ورده گیرئ.

جا نه گهر په کیک، یان کومه لیک به پشتیوانی جهنگو چه ک هر پچه کاری کردو زهکاتی
 نه دا، واجبه: موسلمانان جهنگی له گه ل بکن و زهکاته که ی لږه ورگیرن، هه روه ک (تیمامی
 (ابوبکر) و سه حابه کان ﷺ جهنگیان له گه ل زهکاتنه دهره کان کردو (بخاری و مسلم)
 گیرلویه تیانوه، له زږبه ی سهرچاوه کاندا پوون کړلوه توه.

نینجا بزانه: نه گهر که سیک تازه موسلمان بوو، یان له شوینیکي پوور له موسلمانان
 پښه یشتبو، بویږ باوه پری به واجب بوونی زهکات نه بو، نه وه په که مجار کافر نابین، به لکو
 پښی ده گوتړئ: زهکات واجبه، نینجا نه گهر له مودوا باوه پری نه بو، نه و کاته کافر ده بیږ،
 هه روه ک له (المجموع) و (نهاية) دا فرمویانه.

﴿ بَابُ زَكَاةِ الْحَيَوَانَ: بایس زهکاتی نازلل ﴾

(إِنَّمَا تَجِبُ) زهکات واجبه (مِنْهُ) له چینی نازلل، ته نها (فِي النِّعَمِ) له و چوار جږده ی
 پر له نیعمه تن (وَمِنْهُ) نه و چوارانه: (الْإِبِلُ) ووشتره و (وَالْبَقَرُ) په شه وولاغه و (وَالْغَنَمُ)

لَا الْخَيْلَ وَالرَّقِيقَ وَالْمَتَوَلَّدُ مِنْ غَنَمٍ وَظَبَاءَ، وَلَا شَيْءَ فِي الْإِبِلِ حَتَّى تَبْلُغَ خُمْسًا فَفِيهَا شَاةٌ، وَفِي عَشْرِ شَاتَانِ، وَخُمْسَ عَشْرَةَ ثَلَاثًا، وَعِشْرِينَ أَرْبَعًا، وَخُمْسَ وَعِشْرِينَ بَنَاتٌ مَخَاضِي، وَسِتٌّ وَثَلَاثِينَ بَنَاتٌ لَبُونٌ، وَسِتٌّ وَأَرْبَعِينَ حَقَّةً، وَإِحْدَى وَسْتَيْنِ جَذَعَةً، وَسِتٌّ وَسَبْعِينَ بَنَاتًا لَبُونٌ، وَإِحْدَى وَسَبْعِينَ حَقَّتَانِ، وَمَأْوُ إِحْدَى وَعِشْرِينَ ثَلَاثُ بَنَاتٍ لَبُونٌ،

کاره گله، واته: بز و مه، که و ابو: جگه له و چوار جودره له هیچ نازده لیک تدا زه کات واجب نیه، هر وه که ده فرموی:

(لَا الْخَيْلُ) له و ولاغه به رزه د- واته: نه سپو ماین- زه کات واجب نیه، هر وه ها له که رو هیستریشدا زه کات واجب نیه (وَالرَّقِيقُ) هر وه ها له که یله شدا زه کات واجب نیه، پیغه مبر علیه السلام ده فرموی: «لَيْسَ عَلَى الْمُسْلِمِ فِي عَدِّهِ وَلَا فَرَسِهِ صَدَقَةٌ» رواه الشيخان، له سر موسلمان واجب نیه: له که یله یو له و ولاغه به رزه کانی زه کات بدا. (وَالْمَتَوَلَّدُ) هر وه ها له نازده شدا واجب نیه: که (مِنْ غَنَمٍ وَظَبَاءَ) له کاره گله و ناسک له دایک بوبی، یان له مانگای که یی و گای کیوی له دایک بوبی، یان له نیری که یی و بز نه کیوی له دایک بوبی. نیجا بزانه: نه گهر و ولاغه به رزه و نازده له کانی تریش بؤ بازرگانی بکپن، نه و کاته زه کاتی بازرگانیان تدا واجب، هر وه که له سر چاوه کانداه فرمویانه.

﴿زه کاتی ووشتر﴾

(وَلَا شَيْءَ فِي الْإِبِلِ) هیچ زه کات واجب نیه له ووشتردا (حَتَّى تَبْلُغَ خُمْسًا) تا ژماره یان ده کاته پینچ ووشتر (فَفِيهَا شَاةٌ) له و پینچ ووشترانه داهه پیک، یان بزنیك واجب: له زه کات بدری (وَفِي عَشْرِ) له و ووشتردا (شَاتَانِ) دوو مه، یان دوو بز و واجب (وَخُمْسَ عَشْرَةَ) له پانزه ووشتردا (ثَلَاثًا) سئ مه، یان سئ بز و (وَعِشْرِينَ) له بیست ووشتردا (أَرْبَعًا) چوار مه، یان چوار بز و، پیغه مبر علیه السلام ده فرموی: «فِي أَرْبَعٍ وَعِشْرِينَ مِنَ الْإِبِلِ لَمَّا دُوْنَهَا الْقَنَمُ: فِي كُلِّ خُمْسٍ شَاةٌ» رواه البخاري، له بیست و چوار ووشتر به ره و خوارتر، کاره گله له زه کات ده دری: له هر پینچ ووشتریکدا مه پیک، یان بزنیك واجب.

(وَخُمْسَ عِشْرِينَ) له بیست و پینچ ووشتردا (بَنَاتٌ مَخَاضِي) هر خه ووشتریکی می یه که ساله واجب (وَسِتٌّ وَثَلَاثِينَ) له سی و شهش ووشتردا (بَنَاتٌ لَبُونٌ) ووشتریکی می یه دوو ساله واجب (وَسِتٌّ وَأَرْبَعِينَ) له چلو و شهش ووشتردا (حَقَّةً) ووشتریکی می یه سئ ساله واجب (وَإِحْدَى وَسْتَيْنِ) له شهست و یه که ووشتردا (جَذَعَةً) ووشتریکی می یه چوار ساله واجب (وَسِتٌّ وَسَبْعِينَ) له هفتاد و شهش ووشتردا (بَنَاتٌ لَبُونٌ) دوو ووشتری می یه دوو ساله واجب (وَإِحْدَى وَتِسْعِينَ) له نه و ده و یه که ووشتردا (حَقَّتَانِ) دوو ووشتری می یه سئ ساله واجب (وَمَأْوُ إِحْدَى وَعِشْرِينَ) له سه د و بیست و یه که ووشتردا (ثَلَاثُ بَنَاتٍ لَبُونٌ) سئ ووشتری می یه دوو ساله واجب.

ثُمَّ فِي كُلِّ أَرْبَعِينَ بَنْتُ لَبُونٍ وَكُلِّ خَمْسِينَ حَقَّةً، وَبَنْتُ الْمَخَاضَ لَهَا سَنَةً، وَاللَّبُونِ سَنَتَانِ، وَالْحَقَّةُ ثَلَاثٌ، وَالْجَذْعَةُ أَرْبَعٌ، وَالشَّاةُ جَذْعَةُ ضَانٍ لَهَا سَنَةٌ وَقِيلَ سَنَةٌ أَشْهُرٌ، أَوْ ثِنْيَةٌ مَعَزٍ لَهَا سَنَتَانِ وَقِيلَ سَنَةٌ، وَالْأَصْحُ أَثَلُهُ مُخَيَّرٌ بَيْنَهُمَا، وَلَا يَتَّعِينَ غَالِبُ غَنَمِ الْبَلَدِ،

(ثُمَّ) نینجا که ژماره‌ی ووشتره‌کان گه بیشتی سه‌دو سی و به سه‌روه‌تر (فِي كُلِّ أَرْبَعِينَ) له گشت چل ووشتری‌کدا (بَنْتُ لَبُونٍ) ووشتری‌کی می‌ی دوو ساله ده‌دری (وَفِي كُلِّ خَمْسِينَ) له گشت په‌نجا ووشتری‌کیشدا (حَقَّةً) ووشتری‌کی می‌ی سی ساله ده‌دری، ه‌روه‌ک له ه‌دیس‌ی (البخاري وأصحاب السنن) دا گټر پرلوه‌ت‌وه، بُو وِیغه: له سه‌دو سی‌دا: دوو (بَنْتُ لَبُونٍ) و به‌ک (حَقَّةً) واجبن، چونکه دوو چلو به‌ک په‌نجای تی‌دایه، ه‌روه‌ها له سه‌دو چل دا: دوو (حَقَّةً) و به‌ک (بَنْتُ لَبُونٍ) واجبن، چونکه دوو په‌نجاو به‌ک چلی تی‌دایه، له سه‌دو په‌نجاو: سی (حَقَّةً) واجبن، چونکه سی په‌نجای تی‌دانه... به‌و جوړه.

(وَبَنْتُ الْمَخَاضَ) فهرخه ووشتری به‌ک ساله نه‌مه‌یه: (لَهَا سَنَةٌ) ته‌م‌نی سالتیک بوبی و گه‌یشتی‌ته سالی دووهم، واته: له و ته‌م‌نه که‌م‌تر دروست نیه له زه‌کاتدا بدری (وَاللَّبُونِ) ووشتری دوو ساله‌ش (سَنَتَانِ) ته‌م‌نی دوو سال ته‌ولو بوبی و گه‌یشتی‌ته سالی سی‌یه‌م (وَالْحَقَّةُ) سی ساله‌ش (ثَلَاثٌ) سی سالی ته‌ولو کردبئ و گه‌یشتی‌ته سالی چواره‌م (وَالْجَذْعَةُ) چوار ساله‌ش (أَرْبَعٌ) چواری ته‌ولو کردبئ و گه‌یشتی‌ته سالی پینجهم.

(وَالشَّاةُ) مه‌رو بزنی زه‌کات ته‌م‌نیان نه‌مه‌یه: (جَذْعَةُ ضَانٍ) یان کاوپړکی می‌یه: که (لَهَا سَنَةٌ) سالتیکی ته‌ولو کردبئ، یان ددانه‌کانی پیش‌وه‌ی که‌وتب، واته: مه‌ری له و ته‌م‌نه که‌م‌تر دروست نیه له زه‌کاتدا بدری (وَقِيلَ) له فهرمووده‌یه‌کی بی‌ه‌یزدا (سَنَةٌ أَشْهُرٌ) شه‌ش مانگی ته‌ولو کردبئ (أَوْ ثِنْيَةٌ مَعَزٍ) یان چوشتیری‌ک، واته: بزنی‌ک (لَهَا سَنَتَانِ) دوو سالی ته‌ولو کردبئ، واته: بزنی له و ته‌م‌نه که‌م‌تر دروست نیه له زه‌کاتدا بدری (وَقِيلَ) له فهرمووده‌یه‌کی بی‌ه‌یزدا (سَنَةٌ) سالتیکی ته‌ولو کردبئ.

(وَالْأَصْحُ) فهرمووده‌ی راسترا (أَنَّهُ مُخَيَّرٌ بَيْنَهُمَا) زه‌کاتده‌ر سه‌ریشکه له نیوان کاوپړه به‌ک سالی‌ه‌کو چوشتیره دوو سالی‌ه‌که: کامه‌یان له زه‌کات بدا دروست ده‌بی (وَلَا يَتَّعِينَ) دیاری نا‌کړی، واته: مه‌رج نیه (غَالِبُ غَنَمِ الْبَلَدِ) نه‌و جوړه مه‌رو بزنی‌ی به‌نه‌غله‌بی له شاری زه‌کاتدا مه‌نه له زه‌کات بدا، به‌لکو هر جوړه مه‌رو بزنی‌کی شاره‌که له زه‌کات بدا، دروست ده‌بی، به‌لام دروست نیه: جوړیکی جیاوازی شوپنیک‌ی‌تر له زه‌کات بدا، مه‌گر به‌نرختر بی، یان وه‌کو په‌کتر بن، نه‌و کاته دروسته، ه‌روه‌ک له سه‌رچاوه‌کاندا فهرموویانه.

نینجا بزانه: نه‌و چوار چینو ووشتره‌ی پ‌ا‌بر‌دو- که له زه‌کاتدا ده‌دری- مه‌رجه: گشتیان می‌بن، ه‌روه‌ک له سه‌رچاوه‌کاندا فهرموویانه، به‌لام نه‌و مه‌رو بزنی له زه‌کاتی ووشتردا

وَأَنَّهُ يُجْزَى الذَّكَرُ، وَكَذَا بَعِيرُ الزَّكَاةِ عَنْ دُونِ خَمْسٍ وَعَشْرِينَ، فَإِنْ عَدِمَ بَنَتَ الْمَخَاضِ
فَابْنُ لُبُونٍ، وَالْمَعْيَةُ كَمَعْدُومَةٍ، وَلَا يَكْلَفُ كَرِيمَةً لَكِنْ تَمَتُّعُ ابْنِ لُبُونٍ فِي الْأَصَحِّ،

ده دیرین مهرج نیه: می بن، به لکو (وَأَنَّهُ) له فرموده‌ی پاستر (يُجْزَى الذَّكَرُ) نیرینه‌ی
کاره گهل دروسته له زه کاتی ووشتردا بدری، واته: یان کاوړه نیریک، یان نیریک له
زه کات بدا، هرچند ووشتره کانیش گشتی می بن.

(وَكَذَا) مهره‌ها دروسته (بَعِيرُ الزَّكَاةِ) ووشتره می‌یه کی زه کات به ته‌لوی بدری: جا یه ک
ساله بی، یان زیاتر (عَنْ دُونِ خَمْسٍ وَعَشْرِينَ) له زه کاتی که متر له بیست و پینج ووشتردا:
له جیاتی چوار مه‌ی، یان سی مه‌ی، یان دوو مه‌ی، یان یه ک مه‌ی، هرچند نرخه
ووشتره که ش نه گاته نرخه یه ک مه‌ی، چونکه ووشتری می یه ک ساله له زه کاتی بیست و
پینج ووشتردا دروست بوو، که‌وابو: له زه کاتی که متردا باشر دروست ده‌بی، به لام بزی
شهرع مه‌ی، یان بزنی دانابو، تاکو زهره‌رو زیان تووشی خاوه‌نه‌که ی نه‌بی، جا نه‌گه‌ر نه‌و
دلای بی: ووشتریکی می بدا، نه‌وه باشره‌و ته‌لوی ووشتره که ش به بهر واجب ده‌که‌وی،
مهره‌ک له سه‌رچاوه‌کاندا پوون کراوه‌ته‌وه.

(فَإِنْ عَدِمَ بَنَتَ الْمَخَاضِ) جا نه‌گه‌ر خاوه‌نی بیست و پینج ووشتره که له کاتی واجبیوونی
زه‌کاتدا- ووشتری می یه ک ساله ی نه‌بو له زه کات بدا (فَابْنُ لُبُونٍ) نه‌و کاته دروسته:
ووشتریکی نیری دوو ساله له جیاتی بدا، هرچنده نرخیشی له یه ک ساله می‌یه که
که‌متر بی، مهره‌ها دروستیشه: می‌یه کی یه ک ساله بکړی له زه کاتی بدا، جا نه‌گه‌ر نرخه
نیر ۲ دوو ساله که زیاتر بوو: نابی خاوه‌نه‌که ی دلوی نه‌دلاره‌ی زنده‌ییه که بکا، مهره‌ک له
(المجموع) دا، به به‌لگه‌ی حدیسی (البخاری) فرموویته‌ی.

(وَالْمَعْيَةُ) ووشتری می یه ک ساله ی عیدار: وه که نه‌خوش، یان شه‌له، یان کویر
(كَمَعْدُومَةٍ) وه‌کو نه‌بووی وایه، واته: نه‌گه‌ر عیدار یکی می یه ک ساله ی ه‌بی، وه که
نهی وایه، که‌وابو: نیر ۲ دوو ساله که ده‌دا، چونکه عیدار نابیته زه کات.

(وَلَا يَكْلَفُ كَرِيمَةً) دلوی ووشتری می یه ک ساله ی پزدار له خاوه‌نه‌که ی ناکری، له‌و حالتی
ووشتره‌کانی لاوازی، چونکه پیغه‌مبه‌ر ﷺ به (معاذی) فرموو: ﴿لَا يَأْكُلُ وَكَرَأَمَ أَمْوَالِهِمْ﴾ رواه
الشیخان، ناگادریه: ناؤاله پزداره‌کانیان له زه کاتدا لی مه‌ستینه. (لَكِنْ تَمَتُّعٌ) به لام نه‌و می‌یه
یه ک ساله پزداره‌ی ه‌یه‌تی ۲ قده‌غه ده‌کا (ابْنُ لُبُونٍ) ووشتره نیری دوو ساله له زه کاتدا
بدا (فِي الْأَصَحِّ) له فرموده‌ی پاستر، که‌وابو: واجبه: ووشتریکی می یه ک ساله بکړی
له جیاتی یه ک ساله پزداره‌که ی له زه کات بدا، به لام نه‌گه‌ر به خوشی‌خوی یه ک ساله
پزداره‌که ی له زه کات بدا، نه‌و ۲ خیرتره، مهره‌ک له (المجموع) دا فرموویته‌ی.

وَيُؤْخَذُ الْحَقُّ عَنْ بِنْتِ الْمَخَاضِ، لَا لَبُونٌ فِي الْأَصْحِ، وَلَوْ اتَّفَقَ فَرَضَانِ: كَمَا تَنِي بَعِيرٌ
فَالْمَذْهَبُ لَا يَتَعَيَّنُ أَرْبَعُ حَقَاقٍ، بَلْ هُنَّ أَوْ خَمْسُ بَنَاتٍ لَبُونٍ، فَإِنْ وَجَدَ بِمَالِهِ أَحَدَهُمَا
أَخَذَ، وَإِلَّا فَلَهُ تَحْصِيلُ مَا شَاءَ، وَقِيلَ يَجِبُ الْأَغْبَطُ لِلْفُقَرَاءِ،

هر روه ما نه گهر ووشتره کانی گشتی پړزدار بون، نه و کاتهش واجبه: مټيه يه ک ساليه
پړزداره که ځ له زه کات بدا، هر روه که له زړيه ي سرچاوه کانداهرموويانه.

(وَيُؤْخَذُ الْحَقُّ) دروسته: ووشتره نړی سټ ساليه له زه کات وهریگری نه گهر خاوه نه که ي
به خوځي خو ي بيدا (عَنْ بِنْتِ الْمَخَاضِ) له جياتي ووشتره مټي يه ک ساليه، به و هرجه ي
يه ک ساليه مټيه که ي نه يټ، چونکه نيره سټ ساليه که له نيره دوو ساليه که ي پرابړيو
خپتره (لَا لَبُونٍ) به لام دروست نيه: ووشتره نړی سټ ساليه، له جياتي ووشتره مټي دوو
ساليه بدری (فِي الْأَصْحِ) له هرموده ي راستردا، چونکه نازده لي دوو ساليه وه ک سټ سالي
به ميژه، مټينهش له نيرينه چاکتره.

(وَلَوْ اتَّفَقَ فَرَضَانِ) نه گهر له زه کاتي ووشتره دوو جوړه واجب پړک که وتن (كَمَا تَنِي بَعِيرٍ)
وه ک دووسه ووشتر: که پينج چل، يان چوار په نجای تڼ دايه، له و حاله تدا (فَالْمَذْهَبُ)
هرموده ي راستي مه زه مټيه: (لَا يَتَعَيَّنُ أَرْبَعُ حَقَاقٍ) ديار ناکړي، واته: واجب نيه چوار
ووشتری مټي سټ ساليه بدا (بَلْ هُنَّ أَوْ خَمْسُ بَنَاتٍ لَبُونٍ) يان پينج ووشتری مټي دوو ساليه دده: به حيسابي چوار
په نجايه کان (أَوْ خَمْسُ بَنَاتٍ لَبُونٍ) يان پينج ووشتری مټي دوو ساليه دده: به حيسابي پينج
چله کان (فَإِنْ وَجَدَ) جا نه گهر زه کاتوهرگر دهستی که وت (بِمَالِهِ) له مالي زه کاتوهر که دده
(أَحَدَهُمَا) تهنه جوړک له و دووانه ي پرابړيو به ته ولوی، واته: يان چواری ته ولوی، يان پينجی
ته ولوی (أَخَذَ) واجبه: زه کاتوهرگر که نه و جوړه وهریگری و نابي دلوی وده سته ينانی
جوړه که ي تری لي بکا، هرچه ند سوو ديشي زځتر يټ.

هر روه ما نه گهر جوړکي به ته ولوی هه بو و جوړه که ي تريشي به ناته ولوی، يان به
عه بيداری هه بو، نه و کاتهش واجبه: جوړه ته ولوه که وهریگری، چونکه ناته ولو و عه بيدار
به نه بو ي دده ندرين، هر روه که له (المجموع و) (مغنی) دا هرموده يانه.

(وَإِلَّا) به لام نه گهر له مالي زه کاتوهر که دده هېچ جوړک له و دووانه - به ته ولوی نه بون،
واته: هر نه بيون، يان هېچ جوړک ژماره ي ته ولو نه دده بو، يان عه بيدار بون، له و حاله تانه دده
(فَلَهُ تَحْصِيلُ مَا شَاءَ) بې زه کاتوهر که دروسته: کامه يان هه ز ده کا وه دهستی بيټن، يان
ژماره ي جوړکيان ته ولو بکا، به کرين، يان به قهرز، جا واجبه: زه کاتوهرگر که ش پټي
پانز ي بې و لي وهریگری (وَقِيلَ) له هرموده يه که يټ ميژه دا: (يَجِبُ الْأَغْبَطُ لِلْفُقَرَاءِ) کامه يان
باشتره بې هه ژلران واجبه: نه ويان وده دست بيټن.

وَأَنْ وَجَدَهُمَا فَالْصَّحِيحُ تَعَيَّنَ الْأَغْطِ، وَلَا يُجْزَى غَيْرُهُ إِنْ دَلَسَ أَوْ قَصَرَ السَّاعِي، وَالْأُجْزَى، وَالْأَصَحُّ وَجُوبُ قَدَرِ التَّفَاوُتِ، وَيَجُوزُ إِخْرَاجُهُ دَرَاهِمَ، وَقِيلَ يَتَعَيَّنُ تَخْصِيلُ شَقْصٍ بِهِ، وَمَنْ لَزِمَهُ بَنْتٌ مَخَاضٍ فَقَدِمَهَا وَعِنْدَهُ بَنْتٌ لَبُونٌ دَفَعَهَا وَأَخَذَ شَاتَيْنِ أَوْ عَشْرِينَ دِرْهَمًا، أَوْ بَنْتٌ لَبُونٌ فَقَدِمَهَا دَفَعَ بَنْتٌ مَخَاضٍ مَعَ شَاتَيْنِ أَوْ عَشْرِينَ دِرْهَمًا،

(وَأَنْ وَجَدَهُمَا) نه گهر هر دوو جوره که یی پابردوی له ماله که یی دا به ته ولوی دهست که وتن (فَالْصَّحِيحُ) فهرموده ی راست: (تَعَيَّنَ الْأَغْطِ) کامه یان بۆ هه ژاران باشتره نه ویان دیاری ده کریئو لی یوه رده گیریئو (وَلَا يُجْزَى غَيْرُهُ) جگه له باشتره که، جۆریکی تر دروست نابو و به بهر زه کات ناکه وئی (إِنْ دَلَسَ) نه گهر زه کاتوهر که فیئلی کردبئ: وهک باشتره که یی شار دبیته وه (أَوْ قَصَرَ السَّاعِي) یان زه کاتوهر گر که که مته رغه می کردبئ: وهک هه ولی نه دابی باشتره که وه ریگری، که وابو له مه یان ده گهر پندریته وه بۆ خاوه نه که یی یه کیکی باشتری لی یوه رده گیری.

(وَالْأُجْزَى) به لām نه گهر هیچ لایه که مته رغه می و فیئلی نه کردبو (فَيُجْزَى) نه و کاته دروست ده بی و به بهر زه کات ده که وئی، به لām ناته واره، که وابو: (وَالْأَصَحُّ) فهرموده ی راستتر (وَجُوبُ قَدَرِ التَّفَاوُتِ) واجبه: خاوه نه که یی نه ندازه ی جیاوازی نرخ یی نه مه یان و باشتره که بدا؟ تا کو ناته واره که پر بکریته وه (وَيَجُوزُ إِخْرَاجُهُ دَرَاهِمَ) دروسته: به نه ندازه ی جیاوازی که پاره ی شوینه که بداته زه کاتوهر گر که (وَقِيلَ) له فهرموده یه کی بی هیژدا (يَتَعَيَّنُ تَخْصِيلُ شَقْصٍ بِهِ) واجبه: به نه ندازه ی جیاوازی که به شیکی ووشتری که په یدا بکاو ته سلیمی زه کاتوهر گر که یی بکا.

ئینجا بزانه: نه گهر زه کاتوهر ووشتری له و ته مه نه ی نه بو: گه واجبه له زه کاتدا بییدا، نه و کاته بۆی دروسته: پله یه که به سه ره وه تر بدلو (جُبُرَان): پر کردنه ویه که له زه کاتوهر گر که وه ریگریته وه، یان پله یه که به ره و خولتر بدلو (جُبُرَان): پر کردنه ویه کیش بداته زه کاتوهر گر که، هه پر کردنه ویه کیش بریتی یه: یان له دوو مه، یان له بیست دیره مه زیو، که وابو:

(وَمَنْ لَزِمَهُ بَنْتٌ مَخَاضٍ) هه که سیک له سه ری واجب بوو: ووشتریکی می یه که ساله له زه کاتدا بدا (فَقَدِمَهَا) ووشتره که شی نه بو، به لām (وَعِنْدَهُ بَنْتٌ لَبُونٌ) ووشتریکی می یی دوو ساله ی هه بو (دَفَعَهَا) دروسته: ووشتره دوو سالیه که بدلو (وَأَخَذَ شَاتَيْنِ) پر کردنه وهش: یان دوو مه و وه ریگریته وه (أَوْ عَشْرِينَ دِرْهَمًا) یان بیست دیره م.

هه روه ها (أَوْ بَنْتٌ لَبُونٌ) یان نه گهر ووشتریکی می یی دوو ساله ی له سه ره واجب بوو (فَقَدِمَهَا) ووشتره که شی نه بو (دَفَعَ بَنْتٌ مَخَاضٍ) دروسته پله یه که دابه زئو ووشتریکی می یی یه که ساله بدا (مَعَ شَاتَيْنِ) پر کردنه وهش: یان دوو مه له گه ل بدا (أَوْ عَشْرِينَ دِرْهَمًا)

أَوْ حَقَّةً وَأَخَذَ شَاتَيْنِ أَوْ عَشْرِينَ دِرْهَمًا، وَالْخَيْارُ فِي الشَّاتَيْنِ وَالْدِّرْهَامِ لِدَافِعِهَا،
وَفِي الصُّعُودِ وَالنُّزُولِ لِلْمَالِكِ فِي الْأَصَحِّ، إِلَّا أَنْ تَكُونَ إِبْلَةً مَعِيَّةً، وَلَهُ صُعُودٌ دَرَجَتَيْنِ
وَأَخَذَ جُبْرَانَيْنِ وَنُزُولٌ دَرَجَتَيْنِ مَعَ جُبْرَانَيْنِ بِشَرْطِ تَعَدُّ دَرَجَةٍ فِي الْأَصَحِّ، وَلَا يَجُوزُ
أَخْذُ جُبْرَانٍ مَعَ ثَنِيَّةٍ بَدَلْ جَذَعَةٍ عَلَى أَحْسَنِ الْوَجْهَيْنِ، قُلْتُ: الْأَصَحُّ عِنْدَ الْجُمْهُورِ
الْجَوَازُ وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

يان بیست دیرهم (أَوْ حَقَّةً) یان پله یه ک سهرکه وی و ووشتریکی مئی سئ ساله بدا (وَأَخَذَ شَاتَيْنِ) پرکردنه وهش: یان دوو مه پ وه ریگریته وه (أَوْ عَشْرِينَ دِرْهَمًا) یان بیست دیرهم، مهروه ک له هه دیسی (البخاری) دا گتیردلو وه.

(وَالْخَيْارُ) سهریشکی (فِي الشَّاتَيْنِ وَالْدِّرْهَامِ) له نیتوان دوو مه په که و بیست دیرهمه که دا: (لِدَافِعِهَا) بۆ نهو که سه یه: که پرکردنه وه که ده دا: جا زه کاتده ربی، یان زه کاتده ورگر، واته: سهریشکه: یان دوو مه په که ده دا، یان بیست دیرهمه که ده دا، به لام (وَفِي الصُّعُودِ) له سهرکه وتنی پله یه که (وَالنُّزُولِ) له دابه زینی پله یه که دا (لِلْمَالِكِ) سهریشکی بۆ زه کاتده ره که یه (فِي الْأَصَحِّ) له فهرمووده ی راستردا (إِلَّا أَنْ تَكُونَ إِبْلَةً مَعِيَّةً) مه گهر ووشتره کانی عه ییدار بن، نهو کاته دروست نیه: پله یه ک سهرکه وی بۆ ووشتریکی عه ییدارو دلاوی پرکردنه وهش بکا.

(وَلَهُ) بۆ زه کاتده ره که دروسته: (صُعُودٌ دَرَجَتَيْنِ) دوو پله سهرکه وی: وه ک له جیاتی ووشتری یه ک ساله، ووشتریکی سئ ساله بدلو (وَأَخَذَ جُبْرَانَيْنِ) دوو پرکردنه وهش وه ریگری، واته: یان چوار مه پ، یان چل دیرهم (وَنُزُولٌ دَرَجَتَيْنِ) مهروه ها بۆی دروسته: دوو پله دابه زئی: وه ک له جیاتی سئ ساله: یه ک سالیه ک بدا (مَعَ جُبْرَانَيْنِ) دوو پرکردنه وهش له که ل بدا، به لام سهرکه وتنو دابه زینه که (بِشَرْطِ تَعَدُّ دَرَجَةٍ) بهو مهرجه ی پله ی نزیکتر نه بی (فِي الْأَصَحِّ) له فهرمووده ی راستردا، که واته: نه گهر دوو سالی هه بی، دروست نیه: سهرکه وی بۆ سئ ساله و دروستیش نیه: دابه زئی بۆ یه ک ساله.

(وَلَا يَجُوزُ) دروست نیه (أَخْذُ جُبْرَانٍ) زه کاتده ره که پرکردنه وه یه ک وه ریگریته وه (مَعَ ثَنِيَّةٍ) که له که ل ووشتریکی مئی پینج ساله دابه و له زه کاتدا دابه یه تی (بَدَلْ جَذَعَةٍ) له جیاتی ووشتری چوار ساله (عَلَى أَحْسَنِ الْوَجْهَيْنِ) له سهر جوانترینی دوو فهرمووده کان، به لام (قُلْتُ) نیمامی (النواوی) ده فهرموئی (الْأَصَحُّ عِنْدَ الْجُمْهُورِ) فهرمووده ی راستر له لای کرمه له زنده که ی زانایان (الْجَوَازُ) دروسته: پینج سالیه که له جیاتی چوار سالیه که بدلو پرکردنه وهش وه ریگریته وه، بهو مهرجه ی چوار سالیه که ی نه بی (وَاللَّهُ أَعْلَمُ) که و ابو: نه گهر بی وه رگرتنی پرکردنه وه بیدا، خیری زیاتره، به لام دروست نیه: فهرخه ووشتریکی

وَلَا تُجْزَى شَاةٌ وَعَشْرَةُ ذَرَاهِمَ، وَتُجْزَى شَاتَانِ وَعَشْرُونَ لُجْرَانَيْنِ. وَلَا الْبَقَرِ حَتَّى تَبْلُغَ ثَلَاثِينَ فَفِيهَا تَبِيعٌ ابْنُ سَنَةٍ، ثُمَّ فِي كُلِّ ثَلَاثِينَ تَبِيعٌ، وَكُلُّ أَرْبَعِينَ مُسِنَّةٌ لَهَا سَنَتَانِ.

وہا بدا: کہ تہ منی لہ سائیک کہ متر بن، ہرچند پرکردنہ وہش لہ گہل بدا، ہر وہک لہ زورہی سہرچا وہ کاندہ فرموویانہ.

(وَلَا تُجْزَى) دروست نابن: لہ یہک پرکردنہ وہدا زہ کاندہر (شَاةٌ وَعَشْرَةُ ذَرَاهِمَ) مہر یکو دیرہم بدا، چونکہ دروست نیہ: یہک پرکردنہ وہ پارچہ بکری، بہ لام نہ گہر پرکردنہ وہ کہ لہ لایہن زہ کاتوہ رگرہ کہ دہ دراوہ، زہ کاندہر کہش پی پی پازی بوو، شو کاتہ دروستہ پارچہ بکری، ہر وہک لہ سہرچا وہ کاندہ فرموویانہ.

ہر وہا دروستہ: دوو پرکردنہ وہ لیک جیاواز بن، کہ وابو: (وَتُجْزَى) دروست دہ بن: (شَاتَانِ) دوو مہر لہ لایہکو (وَعَشْرُونَ) بیست دیرہم لہ لایہ کی تر (لُجْرَانَيْنِ) بڑو دوو پرکردنہ وہ، نینجا بزائہ: شو پرکردنہ وہیہ تاییہ تہ بہ زہ کاتی ووشر، واتہ: لہ زہ کاتی پدشہ وولاغ و مہر بزندہ نیہ، ہر وہک لہ سہرچا وہ کاندہ فرموویانہ.

﴿زہ کاتی پدشہ وولاغ﴾

(وَلَا الْبَقَرِ) ہیچ زہ کات واجب نیہ لہ پدشہ وولاغدا (حَتَّى تَبْلُغَ ثَلَاثِينَ) تا ۳۰ گاتہ سی سہر، جیاوازی نیہ: گشتی مانگا بن، یان گامیش بن، یان لہو دووانہ تیکہل بن (فَفِيهَا) واجبہ: لہ زہ کاتی سی سہردا (تَبِيعٌ) گوئیکیکی نیر بدری، کہ (ابْنُ سَنَةٍ) سائیکی تہ واکرد بنی و گہیشتبیتہ سالی دووہم، واتہ: لہو تہ منہ کہ متر دروست نابن، جا نہ گہر گوئیکیکی مہیہک بہو تہ منہ لہ زہ کات بدا خیرترہ، ہر وہک لہ سہرچا وہ کاندہ فرموویانہ.

(ثُمَّ) نینجا (فِي كُلِّ ثَلَاثِينَ) لہ گشت سی سہر یکدا: (تَبِيعٌ) گوئیکیکی نیریکی واجبہو (وَكُلُّ أَرْبَعِينَ) لہ گشت چل سہر یکدا: (مُسِنَّةٌ) میتگوینیکی واجبہ لہ زہ کاندہ بدری: کہ (لَهَا سَنَتَانِ) دوو سالی تہ واکرد بن و گہیشتبیتہ سالی سی یہم ﴿عَنْ مُعَاذٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِلَى الْيَمَنِ وَأَمَرَنِي أَنْ أَخْذَ مِنْ كُلِّ ثَلَاثِينَ بَقَرَةً: ثَبِيعًا أَوْ ثَبِيعَةً، وَمِنْ كُلِّ أَرْبَعِينَ: مُسِنَّةً ﴿رواہ اصحاب السنن بسند حسن، پیفہ مہر﴾ نارد می بڑو (يَمَنُ) و فرمانی دامن: لہ گشت سی پدشہ وولاغ یکدا: گوئیکیکی یہک سالی نیر، یان می وریگرم، لہ گشت چل پدشہ وولاغ یکدا میتگوینیکی دوو سالہ وریگرم.

کہ وابو: لہ شہست سہردا: دوو گوئیکیکی واجب، لہ حہفتادا: گوئیکیکی میتگوینیکی واجب، جا نہ گہر دوو جڑوہ واجب ریٹ کہوتن: وہک سہو بیست پدشہ وولاغ، شو نہ گہر حہز دہکا: چوار گوئیکیکی دہدا بہ حیسابی چوار سی یہکان، یان سن میتگوین دہدا بہ حیسابی سن چلہکان، ہر وہک لہ سہرچا وہ کاندہ فرموویانہ.

وَلَا الْغَنَمَ حَتَّى تَبْلُغَ أَرْبَعِينَ فَشَاةٌ جَذَعَةٌ ضَانٌ أَوْ ثَنِيَّةٌ مَعَزٌ، وَفِي مِائَةٍ وَإِخْدَى وَعِشْرِينَ شَاتَانِ، وَمِائَتَيْنِ وَوَاحِدَةٍ ثَلَاثٌ، وَأَرْبَعِمِائَةٍ أَرْبَعٌ، ثُمَّ فِي كُلِّ مِائَةٍ شَاةٌ.

﴿ زهکاتی مهرو بزن ﴾

(وَلَا الْغَنَمَ) هیچ زهکات واجب نیه له بزنو مهردا (حَتَّى تَبْلُغَ أَرْبَعِينَ) تا دهگاته چل سهر، جیاوازی نیه: گشتی بزن بئ، یان گشتی مه پ بئ، یان لهو دووانه تیکه ل بئ، نیر بئ، یان مئ بئ (فَشَاةٌ) یهک مه پ، یان یهک بزن واجبه له زهکاتی چل سهرهگدا بدرئ، واته: (جَذَعَةٌ ضَانٌ) کاورپکی مئ یهک ساله (أَوْ ثَنِيَّةٌ مَعَزٌ) یان چوشتیریکی دوو ساله، واته: لهو دوو ته مه نه که متر هیچیان دروست نابن، ههروهک پوونمان کردهوه.

(وَفِي مِائَةٍ وَإِخْدَى وَعِشْرِينَ) له سه دو بیست و یهک سهردا (شَاتَانِ) دوو مه پ، یان دوو بزن له زهکاتدا واجبن (وَمِائَتَيْنِ وَوَاحِدَةٍ) له دووسه دو یهک سهردا (ثَلَاثٌ) سئ مه پ، یان سئ بزن واجبن (وَأَرْبَعِمِائَةٍ) له چوارسه سهردا (أَرْبَعٌ) چوار مه پ، یان چوار بزن واجبن (ثُمَّ) ئینجا هه ره بهو شیوه یه (فِي كُلِّ مِائَةٍ) له هه ره سه دیکدا (شَاةٌ) مه پیک، یان بزنیك واجبه، واته: له پینچ سه ددا: پینچ، له شه شه سه ددا: شه شه... هتد.

﴿عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ أَبَا بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ كَتَبَ لَهُ: فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَى الْمُسْلِمِينَ فِي صَدَقَةِ الْغَنَمِ فِى سَائِمَتِهَا إِذَا كَانَتْ أَرْبَعِينَ إِلَى عِشْرِينَ وَمِائَةٍ: شَاةٌ، فَإِذَا زَادَتْ عَلَى عِشْرِينَ وَمِائَةٍ إِلَى مِائَتَيْنِ: شَاتَانِ، فَإِذَا زَادَتْ عَلَى مِائَتَيْنِ إِلَى ثَلَاثِمِائَةٍ: فَفِيهَا ثَلَاثٌ، فَإِذَا زَادَتْ عَلَى ثَلَاثِمِائَةٍ: فَفِي كُلِّ مِائَةٍ شَاةٌ﴾ رواه البخاري وأصحاب السنن، له زهکاتی مهرو بزن له وه پولدا پیغه مه پیک له سهر موسلمانانی واجب کرده: له چل سهر تا سه دو بیست سهر: ته نها یهک سهر زهکات بدرئ، له سه دو بیست سهر زیاتر تا دووسه سهر: ته نها دوو سهر بدرئ، له دووسه سهر زیاتر تا سئ سه سهر: ته نها سئ سهر بدرئ، ئینجا له سئ سه سهر زیاتر: له هه ره سه دیکدا سهریک له زهکات ده بدرئ.

﴿ نَاگاداری ﴾ یه که م: نه گهر خاوه نیک ناژه له کانی له چهند شوینیکدا په رت بون، نهو کاتهش ههروهک له یهک شویندانب په رفتار دهکا، بو وینه: نه گهر بیست مه پ له وولاتیکدا هه بو، بیستی تریشی له وولاتیکدا ترده هه بو، نهوه واجبه: زهکات بدا، ههروهها نه گهر چل مه پ له وولاتیکدا هه بو، چلی تریشی له وولاتیکدا ترده هه بو، نهوهش ته نها یهک مه پ زهکاتی له سهره، هه رچهند وولاته کانیش لیک دوو بزن، ههروهک له (نهایه) (و) (مغنی) دا فهرموویانه.

دووه م: له زهکاتی ناژه لدا نهو ژماره ی ده که ویتته نیوان راده کانی زهکات: وهک نیوان پینچو ده: له زهکاتی ووشترا، نیوان چل و سه دو بیست و یهک: له زهکاتی کاره گه لدا،

(فَصَلِّ) إِنِ اتَّخَذَ نَوْعُ الْمَاشِيَةِ أَخْذَ الْفَرَضِ مِنْهُ، فَلَوْ أَخَذَ عَنْ ضَانٍ مَعْرًا أَوْ عَكْسَهُ جَزَاءً فِي الْأَصَحِّ بِشَرْطِ رِعَايَةِ الْقِيَمَةِ، وَإِنْ اخْتَلَفَ كَضَانٍ وَمَعْرٌ فَقُلُوبُ يُؤْخَذُ مِنَ الْأَكْثَرِ، فَإِنْ اسْتَوَيَا فَلَا أُغْبَطُ، وَالْأَظْهَرُ أَنَّهُ يُخْرِجُ مَا شَاءَ مُقْسَطًا عَلَيْهِمَا بِالْقِيَمَةِ، فَإِذَا كَانَ ثَلَاثُونَ عَنَرًا وَعَشْرُ نَعَجَاتٍ أَخَذَ عَنَرًا

نیوان سی و چل: له زهکاتی په شه و لاغدا نه وانه گشتی لېږوردرلوه و زهکاتی تیډا نیه، که وایو! نه گهر تر ووشتری هېښ، چوریاڼ بمرن هېچ کار له زهکاته که ناکاو مېړنک هر واجب ده بڼ، هر وهک (المجموع) و (تحفة) دا پوښ کرلوه ته وه.

﴿فَصَلِّ: ۱۱۱ بآسی چونیته زهکاتانی نازل﴾

(إِنِ اتَّخَذَ نَوْعُ الْمَاشِيَةِ) نه گهر نازله کانی په ک جؤر بون: وهک گشت ووشتره کانی په ک قه پؤزی بڼ، یاڼ گشتی دوو قه پؤزی بڼ، یاڼ په شه و لاغدا ګان گشتی مانګا بڼ، یاڼ گشتی ګامیش بڼ، یاڼ کاره ګه له که گشتی مېړ بڼ، یاڼ گشتی بڼ بڼ، نه وه (أَخَذَ الْفَرَضَ مِنْهُ) زهکاتوهر ګرګه هر له و جؤره نازله زهکات ودرده ګرګه، هر وه ما دروستیښه: له جیاتی جؤرنیک جؤرنیک تر وهر ګرګه.

که وایو: (فَلَوْ أَخَذَ عَنْ ضَانٍ مَعْرًا) نه گهر له جیاتی جؤری مېړ بڼی ودرګرت (أَوْ عَكْسَهُ) یاڼ پیچه وانه که ی: له جیاتی جؤری بڼ، مېړی ودرګرت، یاڼ له جیاتی جؤری مانګا، ګامیشی ودرګرت، یاڼ پیچه وانه که ی، نه وه (جَزَانٍ) گشتی دروسته (فِي الْأَصَحِّ) له فرموده ی پاستردا، چونکه مېړ بڼ په ک په ګرګن، مانګاو ګامیشی په ک په ګرګن، به لآم (بِشَرْطِ رِعَايَةِ الْقِيَمَةِ) به مېرجی په چا وکړدنی نرخی نازله ودر ګرګلوه که، واته: نرخی که ی بګاته نرخی نه و نازله ی له جؤری خوی واجب بووه ودر نه ګرګلوه.

(وَإِنْ اخْتَلَفَ) نه گهر جؤری نازله ګان جیواو بوو: (كَضَانٍ وَمَعْرٍ) وهک کاره ګه له که ی له مېړ بڼ تیګه ل بڼ، یاڼ ګارانه که ی له مانګاو ګامیش تیګه ل بڼ، یاڼ په ووی ووشتره کانی له دوو قه پؤزی و په ک قه پؤزی تیګه ل بڼ (فَقُلُوبُ) له فرموده یه کدا (يُؤْخَذُ مِنَ الْأَكْثَرِ) زهکاته که له و جؤره ودرده ګرګه: ګه ژماره ی زؤرتړه.

(فَإِنْ اسْتَوَيَا) جا نه گهر هر دوو جؤره که ژماره یاڼ په کسان بوو (فَلَا أُغْبَطُ) نه و کاته کامه یاڼ بڼ هژاران باشتړه، نه و یاڼ ودرده ګرګه، به لآم (وَالْأَظْهَرُ) به فرموده ی به مېژتر: (أَنَّهُ يُخْرِجُ مَا شَاءَ) زهکاتوهر ګه کامه جؤر حېز بګا: نه و یاڼ له زهکاتو ده دا (مُقْسَطًا) زهکاته که ش به ش ده کا (عَلَيْهِمَا) له سر هر دوو جؤره که (بِالْقِيَمَةِ) به ګوړده ی نرخی که یاڼ، واته: هر جؤره په شه نرخی خوی تیښی ده کا:

بؤ وینه: (فَإِذَا كَانَ ثَلَاثُونَ عَنَرًا) هر کاتیک سی بڼی هېون (وَعَشْرُ نَعَجَاتٍ) ده مېړیسی هېون، نه وه دهکاته چل سر، که وایو! (أَخَذَ عَنَرًا) زهکاتوهر ګرګه، یاڼ بڼنیک ودرده ګرګه

أَوْ نَعْفَةَ بَقِيَّةِ ثَلَاثَةِ أَرْبَاعِ غَزَرٍ وَرُبْعِ نَعْفَةٍ، وَلَا تُؤْخَذُ مَرِيضَةٌ وَلَا مَعِيَّةٌ إِلَّا مِنْ مِثْلِهَا، وَلَا ذَكَرٌ إِلَّا إِذَا وَجِبَ وَكَذَا لَوْ تَمَحَّضَتْ ذُكُورًا فِي الْأَصْحِ،

(أَوْ نَعَجَةً) يان مەريڭ وەردەگري (بِقِيَمَةِ ثَلَاثَةِ أَرْبَاعِ عَشْرٍ) نرخی بزنەکه، يان نرخی مەريڭە که به ئەندازەي سێ چارنگي بزينک بي و (وَرَّيْعَ نَعَجَةٍ) به چارنگي مەريڭ بي، واتە: ئەگەر نرخی بزنەکه سەد دينار بوو و نرخی مەريڭە که دوو سەد دينار بوو، واجبه ئەو مەريڭ، يان ئەو بزنەي لە زەکاتدا دەيدا: نرخی که ی سەدو بيست و پينچ دينار بي، چونکه هەفتاو پينچ دينار سێ چارنگي نرخی بزنەکه يە و پەجا دينار ييش چارنگي نرخی مەريڭە که ي.

﴿ نه و ناژه لانه ی دروست نیه له زمکاتدا بدرین ﴾

یہ کہم: (وَلَا تُؤْخَذُ مَرْيَضَةً) نازہلی نہ خۆش له زه کاتدا وهرناگیرئ. دووهم: (وَلَا مَعِيْبَةً) نازہلی عه ییدار له زه کاتدا وهرناگیرئ، واته: ئه سو ناتو ووانه وه بهر زه کات ناکه ون (إِلَّا مِنْ مِثْلِهَا) ته نها له زه کاتی ئه نازہ لانه ده بئ: که گشتیان ناتو لو بن: به هۆی نه خۆشی، یان عه ییداری، ئه و کاته له نه خۆشه کاندانه خۆش ده درئ، له عه ییداره کاندانه عه ییدار ده درئ، پیغه مبهر **دفعه رموئ:** ﴿وَلَا يُخْرَجُ فِي الصَّدَقَةِ هَرَمَةٌ وَلَا ذَاتُ عَوَارٍ وَلَا تَيْسٌ إِلَّا مَا شَاءَ الْمُصَدِّقُ﴾ روه البخاری، له زه کاتدا: نازہلی پیر نادرئ، نازہلی عه ییدار نادرئ، نتریش نادرئ، مه گهر زه کاتوه رگره که هه ز بکاو بۆ هه ژان باشتربئ.

ئىنجا بزانە: ئەگەر ئاژەلەكان گىشتيان نەخۇش، يان غەيىدار نەبون، بەلكو ئاژەلى ساغيشيان تىدا مەبو، ئەو كاتە واجبە: ئاژەلى ساغ لە زەكاتدا بدرى، لەگەل پەچاوكردنى نرخ، واتە: ئەگەر لە چل سەر بىستيان ساغ و بىستيان نەخۇش بوو، واجبە: ئاژەلىكى ساغ لە زەكاتدا بدا: كە نرخەكەى بە ئەندازەى نىوہى ساغىك و نىوہى نەخۇشەك بى، جا ئەگەر هاتوو: لە ناو ئاژەلەكاندا تەنھا يەك سەر ساغ بوو، واجبە: ئاژەلىكى ساغ بدا.

هه‌روه‌ها ئه‌گه‌ر ئوو ئاژه‌ل زه‌کاتى له سه‌ر بون به‌لام ته‌نها ئوونيان ساغ بون، واجبه‌: ئوو ئاژه‌لى ساغ بدو نرڤه‌که‌شيان په‌چاو ده‌کړئ، هه‌روه‌ها ئه‌گه‌ر ئوو ئاژه‌ل زه‌کاتى له سه‌ر ببو، به‌لام ته‌نها يه‌کيکى ساغى هه‌بو، ئو کاته‌ ساغىڼو نه‌خوشىڼ له زه‌کاتدا ده‌لو نرڤى ساغه‌که‌ش په‌چاو ده‌کا، هه‌روه‌ک له سه‌رچاوه‌کاندا پوون کړاو ته‌وه‌.

سَنِيهِم: (وَلَا تُكَلِّمُ تَأْثُثَ لِي نِيرَ لَه زَه كَاتَدَا وَهَر نَاكِيرِي وَ بَه بَه ر نَاكِه وَيْ (إِلَّا إِذَا وَجَبَ) تَه نَهَا لَه وَ حَالَه تَه دَا نَه بِيْن كَه نِير وَ اَجَب بِيْ: وَ هَك گُوِيْلَكَه نِيرِيْ كَه لَه سِي پَه شَه وَ لَا غَدَاوْ، وَ هَك كَار گَه لِي نِير لَه زَه كَاتِي كَه مَتَر لَه بِيَسْت وَ پِيْنَج وَ وِشْتَر، كَه بَاسْمَان كَرْدَن (وَ كُذَّآ) مَه رُو هَا بَرُو سْتَه: تَاْثُثَ لِي نِير لَه زَه كَاتَدَا بَدْرِيْ (لَوْ تَمَحَّضَتْ ذُكُورًا) نَه گَه ر گِشْت تَاْثُثَ لَه كَانِي نِير بُون (فِي الْأَصَحِّ) لَه فَهَر مَوْدَه ي رَاسْتَر دَا.

وَفِي الصَّغَارِ صَغِيرَةٌ فِي الْجَدِيدِ، وَلَا رَبِّي وَأَكُولَةٌ وَحَامِلٌ وَخِيَارٌ إِلَّا بِرِضَا الْمَالِكِ،

به لَام نه گهر گشتی نیر نه بون، به لکو ناژه له کانی له نیر و من تیکه ل بون، نه و کاته واجبه: ناژه لی من له زه کاتدا بدا، واته: نه گهر له ناو ناژه له کانددا ته نها په کیک من ه بی، واجبه: ناژه لیکی من له زه کاتدا بدا، هروهک له زوری ی سرچاوه کانددا پوون کرلوه ته وه.

چوارهم: ناژه لی بچوک واته: که نه گه یشتبیتته ته منی زه کات، له زه کات وهرناگیرئ، له و حاله ته ی ناژه له کانی گشتی گوره بن، یان له گوره و بچوک تیکه ل بن، واته: هر چه ندهش ته نها په ک ناژه ل له ناویاندا گوره بی، واجبه: ناژه لیکی گوره له زه کاتدا بدا، له گه ل په چا وکردنی نرخه که ی، هروهک له (المجموع و) (الشروانی) دا فرمویانه.

به لَام نه گهر ناژه له کان گشتی بچوک بون، نه و کاته (وَفِي الصَّغَارِ) له زه کاتی ناژه لی بچوکدا (صَغِيرَةٌ) ناژه لیکی بچوک ددها (فِي الْجَدِيدِ) له فرموده ی نوی دا، وک چل کاره منی ه بی و سالیکی نیسلامی به سهردا سورابیتته وه و ته منیان نه بوبیتته دوو سال، یان گشت مهره کانی بمن و به رخه کانیان له پاش به جی بمینئ، له و حاله تاندا کاریکی بچوک، یان به رخیکی بچوک ددها، هروهک له زه کاتی بیچوودا پوونی ده که ی نه وه، إِنَّ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: وَاللَّهِ لَوْ مَنَعُونِي عَنَّا كَانُوا يُؤَدُّونَهَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ لَقَاتَلْتُهُمْ عَلَى مَنَعِهَا رواه الشيخان، سویند به خوا نه گهر له زه کاتدا کاریله ی که له من قه دهغه بکه: که ته منی له سالیکی که متر بی و کاتی خوی ده یاندا پیغه مبر ﷺ، من جه نگیان له گه ل ده کهم له سر نه و نه دانه.

پینجهم: جوری خراپ له زه کات وهرناگیرئ، مه گهر گشتی خراپ بن: وهک گشتی بزن بن، نه و کاته بزن وهرده گیرئ، به لَام نه گهر له باش و خراپ تیکه ل بون، نه و کاته زه کاتدر به خوشی خوی جوری ددها و نرخه که شی په چا ودهکا، هروهک له باسی چونی ته ی زه کاتدانی ناژه لدا پوون کرلوه (وَلَا رَبِّي) نابئ ناژه لی تازه زایی له زه کاتدا وهریگیرئ، تا دوو مانگ به سهر زانی دا تیده په ری، چونکه بیچووه که ی په روره ده دهکا.

(وَأَكُولَةٌ) نابئ ناژه لی قه له وکراو بق خواردن له زه کاتدا وهریگیرئ (وَحَامِلٌ) نابئ ناژه لی ناوس له زه کاتدا وهریگیرئ، چونکه ناوس به دوو ناژه ل ده ژمیردی، هروهک له سرچاوه کانددا فرمویانه، که وایو: نابئ ناژه ل به بیچووه وه له زه کاتدا وهریگیرئ (وَخِيَارٌ) نابئ ناژه لی زور باش له زه کاتدا وهریگیرئ (إِلَّا بِرِضَا الْمَالِكِ) ته نها به په زامه ندی خاوه نه که یان نه بی، واته: نه گهر خاوه نه که یان پازی بی، نه و کاته دروسته: نه وانه ی تازه پابردو گشتیان له زه کاتدا وهریگیرئ، پیغه مبر ﷺ به (معاذی) فرموو: ﴿فَبِأَيِّكُمْ وَكَرَأْتُمْ أَمْوَالَهُمْ﴾ رواه الشيخان، ناگدار به: ناژه له پیزداره کانیان له زه کاتدا ته مستینه.

وَلَوْ اشْتَرَكَ أَهْلُ الزُّكَاةِ فِي مَاشِيَةِ زَكِّيَا كَرَجُلٍ، وَكَذَا لَوْ خَلَطَا مُجَاوِرَةً بِشَرْطٍ أَنْ لَا تَتَمَيَّزَ فِي الْمَشْرَبِ وَالْمَسْرَجِ وَالْمَرَاكِحِ وَمَوْضِعِ الْحَلَبِ، وَكَذَا الْفَحْلُ وَالرَّاعِي فِي الْأَصْحِ، لَا نِيَّةَ الْخُلْطَةِ فِي الْأَصْحِ، وَالْأَظْهَرُ تَأْثِيرُ خُلْطَةِ الثَّمَرِ وَالزَّرْعِ وَالنَّقْدِ

ئینجا بزانه: نه گهر ناژه له کان گشتیان پێزدلو قه لهو بون، نهو کاته ناژه لهی پێزدلو قه لهو له زه کات وهرده گیرئ، به لام نه گهر گشتیان ناوس بون، نابئ بق زه کات دلاوی ناوسی لی بکریئ، مه گهر به خووشی خوئی بیدا، نهو کاته دیروسته، مهروه له سهراوه کاندایه رموویانه.

﴿ زه کاتی مالی هاویهش یتیکه ل ﴾

(وَلَوْ اشْتَرَكَ أَهْلُ الزُّكَاةِ) نه گهر نهو که سانهی زه کاتیان له سهرا وابه، بونه هاویهش (فِي مَاشِيَةٍ) له کومه له ناژه لیکدا (زَكِيَا كَرَجُلٍ) وهک یهک خاوهن زه کات ددهن، بهو سئ مهرجانه: یه کهم: ماله هاویه شه که یان له یهک په گهز بئ. دووهم: کوئی به شه کانی مه موویان بگاته پادهی زه کات، یان کوئی به شه کان نه گاته پادهی زه کات، به لام یه کیک له هاویه شه کان مه نديک مالی تری مه بئو له گه ل به شه که ی هاویهش بگاته پادهی زه کات، وهک له ناگاداری یه که مدا ویتتهی بق دینین، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى. سئ یهه: سالتکی ئیسلامی ته ولو هاویه شه که بهردهوام بئ، نه گهر ماله که زه کاته که ی سالانه بئ، جیاوازی نیه هاویه شه که یان: به هوئی میرات بئ، یان به هوئی کرین، یان به هوئی که تر بئ.

(وَكَذَا) مهروه ها وهک یهک خاوهن زه کات ددهن (لَوْ خَلَطَا مُجَاوِرَةً) نه گهر به جیا کرلو بهی ناژه له کانیان یتیکه ل کردین، واته: خودی مالی گشت خاوهن یتیک لهوئی تر دیار بوو، نهو یتیکه لکردنهش - وهک هاویهشی - کار له واجیبوونی زه کات دهکا، بهو سئ مهرجانه ی پابردوو، هم (بِشَرْطٍ أَنْ لَا تَتَمَيَّزَ) بهو مه رجش ناژه له کانی هیه خاوهن یتیک لهوانی تر جیا نه کرینه وه، لهم حاله تانهی دها تئو: (فِي الْمَشْرَبِ) له شوینی ئاو خوارینه وه دلو (وَالْمَسْرَجِ) له مۆلگی پوژئو، هم له له وه په گهشدا (وَالْمَرَاكِحِ) له شوینی لی مانه وهی شهوئ دلو (وَمَوْضِعِ الْحَلَبِ) له شوینی دوشینی دلو (وَكَذَا الْفَحْلُ) مهروه ها نیره ی په پینیشیان یهک بئ، واته: بئ جیاوازی نیره که به پیتته سهرا مئ یه ی گشتیان، به لام نه گهر جوژی ناژه له کانیان جیاوازی بون: وهک مهرو بزن، نهو کاته جیاوازی نیره که زیانی نیه (وَالرَّاعِي) مهروه ها شوانیشیان یهک بئ، واته: شوان یتیک، یان چه ند شوان یتیک گشت ناژه له کان پیکه وه بله وه پیتن، نهک ته نه ته نه (فِي الْأَصْحِ) له فره مووده ی پاستردا (لَا نِيَّةَ الْخُلْطَةِ) به لام نیه ته یتیکه لکردن مه رج نیه (فِي الْأَصْحِ) له فره مووده ی پاستردا.

(وَالْأَظْهَرُ) فره مووده ی به هیزتر: (تَأْثِيرُ خُلْطَةِ الثَّمَرِ) کار له واجیبوونی زه کات دهکا: یتیکه لی میوه جاتو (وَالزَّرْعِ) یتیکه لی داچاندنی دانه ویتلهو (وَالنَّقْدِ) یتیکه لی پارو

وَعَرَضِ التَّجَارَةِ، بِشَرْطِ أَنْ لَا يَتَمَيَّزَ النَّاطُورُ وَالْجَرِينُ وَالِدُكَّانُ وَالْحَارِسُ وَمَكَانُ الْحِفْظِ وَلَحْوُهَا،

پولو (وَعَرَضِ التَّجَارَةِ) تیکه‌لی که لوپه‌لی بازرگانی، جیاوازی نیه: تیکه‌لی‌که به شیوه‌ی هاویه‌شی بن، یان به شیوه‌ی جیاکراوه‌یی، هه‌روه‌ها به هوی میرات، یان کرین، یان هوی‌کی‌ترین، بهو سئ مهرجانه‌ی له هاویه‌شی نازده‌لدا پابران.

هم (بِشَرْطِ أَنْ لَا يَتَمَيَّزَ النَّاطُورُ) بهو مهرجاش پاسه‌وان لیک جیا نه‌کریته‌وهو (وَالْجَرِينُ) مشتاغ و خه‌رمان لیک جیا نه‌کریته‌وهو (وَالِدُكَّانُ) شوینی شت لی‌تروشتن لیک جیا نه‌کریته‌وهو (وَالْحَارِسُ) چاودیر لیک جیا نه‌کریته‌وهو (وَمَكَانُ الْحِفْظِ) شوینی لی‌پاراستن لیک جیا نه‌کریته‌وهو (وَلَحْوُهَا) نه‌وانه‌ی وه‌ک نه‌وانه‌ش لیک جیا نه‌کریته‌وهو: وه‌ک فروشیارو تهرانو و ره‌و ناودان و دروینه و کیلان و ژمیریار...هند.

ئینجا بزانه: به‌لگه‌ی زه‌کاتی مالی هاویه‌ش و تیکه‌ل ئهم حه‌دیه‌یه، پی‌فه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رموی: ﴿وَلَا يَجْمَعُ بَيْنَ مُتَّفَرِّقٍ وَلَا يَفْرُقُ بَيْنَ مُجْتَمِعٍ خَشْيَةَ الصَّدَقَةِ، وَمَا كَانَ مِنْ خَلِيطَيْنِ فَإِلَهُمَا يَزْأَجَانِ بَيْنَهُمَا بِالسُّوِيَةِ﴾ رواه البخاري وأصحاب السنن، نابئ له ترسی زه‌کات: مالی به‌رتکرو تیکه‌ل بکری و نابئ مالی تیکه‌ل به‌رت بکری، جا هه‌ر مالیکی تیکه‌ل‌کرو زه‌کاتی لی‌درا، خاوه‌نه‌کانیان ده‌گه‌رپته‌وه سهر یه‌کتر: به‌گویره‌ی ئه‌ندله‌ی به‌شی خویان.

﴿ناگاداری﴾ یه‌که‌م: ئه‌و حه‌دیه‌یه واده‌گه‌یه‌نی: که هاویه‌شی و تیکه‌ل‌کردن، هه‌ندی جار بارسووی‌یه بۆ خاوه‌نه‌کان: وه‌ک دوو خاوه‌ن هه‌شتا مه‌پ به‌یه‌کسانی -هه‌ر یه‌که‌و چل- تیکه‌ل بکه‌ن، یان سئ خاوه‌ن سه‌دو بیست مه‌پ به‌یه‌کسانی -هه‌ر یه‌که‌و چل- تیکه‌ل بکه‌ن، نه‌وانه له‌ حاله‌تی هاویه‌شی و تیکه‌لی‌دا ته‌نها یه‌ک مه‌پ ده‌ده‌ن، به‌لام نه‌گه‌ر ته‌نها ته‌نها بن، واجبه: هه‌ر یه‌که‌و مه‌پ‌ک زه‌کات بدا.

هه‌ندی جاریش بارگرانی‌یه: وه‌ک دوو خاوه‌ن چل مه‌پ به‌یه‌کسانی -هه‌ر یه‌که‌و بیست- تیکه‌ل بکه‌ن، له‌ حاله‌تی هاویه‌شی و تیکه‌لی‌دا واجبه مه‌پ‌ک بده‌ن، به‌لام ته‌نها ته‌نها هه‌چیان له‌ سهر واجب نیه.

هه‌ندی جاریش بۆ یه‌ک‌ک بارسووی‌یه بۆ یه‌ک‌ک بارگرانی‌یه: وه‌ک دوو خاوه‌ن به‌یه‌کسانی بیست مه‌پ -هه‌ر یه‌که‌و ده- تیکه‌ل بکه‌ن، به‌لام یه‌ک‌کیان سی مه‌پ‌تری هه‌بۆ تیکه‌لی نه‌کردبن، ئه‌وه له‌ حاله‌تی هاویه‌شی و تیکه‌لی‌دا واجبه: پیکه‌وه مه‌پ‌ک بده‌ن، واته: پینج‌یکی له‌ سهر خاوه‌نی ده‌یه‌که‌یه، به‌لام ته‌نها ته‌نها خاوه‌نی ده‌یه‌که‌یه‌چی له‌ سهر نیه و ئه‌وی‌تر به‌ته‌نهاییش مه‌پ‌کی ته‌واوی هه‌ر له‌ سهره! چونکه له‌ راستی‌دا خاوه‌نی چل سهره.

ئىنجا بزانە: ھاوبەشى و تىكەلى مىو و دانە و يىلە و پارە و بازىرگانى تەنھا بارىرگانى دېئى، چونكى ئەوانە وەكو ئازەل لىيوردىيان تەدانىيە، ھەروەك ھەر يەكە و لە شوپىنى خۇياندا پوونيان دەكەينەو، *إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى*.

دووم: ھەر بە بەلگەى ھەدىسەكە، دوستە: يەككە لە ھاوبەشەكان، يان لە خاوەنەكان بە بىئىزنى ئەوانى تر زەكات بدلو نىيەتى زەكاتدانىش بېئى: ھەم بۆ خۇى و ھەم لە جىياتى ئەوانى تر، ھەروەك لە (تحفة) و (نهاية) دا فرمويانە، جا ئەگەر لە خودى مالا ھاوبەشەكە زەكاتى دا، ئەو ھەر يەكە و بە ئەندازەى بەشى خۇى زەكاتى لىدەردەچى، ھەروەك لە (الشروانى) دا پوون كراو تەو، بەلام ئەگەر لە سالى يەككىيان زەكاتەكە درا، ئەو خاوەنەكەى بە ئەندازەى بەشەكانى ئەوانى تر نرخەكەيان لىدەردەگرىتەو، ھەروەك لە سەرچاوەكاندا پوون كراو تەو.

سەيىم: ھەر بە بەلگەى ھەدىسەكە، ھەر كاتىك خاوەنەكان مالاكەيان لىك جىياكرەو و بە تەنھا بەشەكەى خۇيان برد، ئەو لە و كاتە و ھاوبەشى و تىكەلى كۆتايى دى، كەوابو: ھەر يەكەيان - بە جىيا - زەكاتى بەشەكەى خۇى دەدا ئەگەر بگاتە پادەى زەكات، ئەگەر نا: نا، بەلام سەرەسالاكەشى لە و كاتە و دەست پىدەكا: كە بوو تە خاوەنى ئەو بەشە، ھەروەك لە (المجموع) دا فرمويەتى.

جا ئەگەر بە پىچەوانەو بوو، واتە: سەر سالاكەيان بە تەنھا تەنھا دامەزرايو، ئىنجا بونە ھاوبەش، يان تىكەلىيان كرد، ئەو تەماشە دىكرى ئەگەر سەرە سالاكەيان وەكو يەكترى بوو وەك گشتيان لە مانگى (مُحَرَّم) دا بوينە خاوەنى مالاكە و لە مانگى (صَفَر) ش بونە ھاوبەش، يان تىكەلىيان كرد، ئەو لە كۆتايى سالى يەكەمدا ھەر خاوەنىك زەكاتى خۇى بە جىيا دەدا، ئىنجا لە كۆتايى سالى نووم و دولووتر، وەكو يەك خاوەن زەكاتى تىكەلاوى دەدەن، ھەروەك لە سەرچاوەكاندا فرمويانە، بەلام ئەگەر سەرە سالاكەيان لىك جىيا بوو: وەك يەككىيان لە (مُحَرَّم) دلو ئەوى تىرش لە (صَفَر) دا بوپىتە خاوەن، ئىنجا لە مانگى مەلوددا تىكەلىيان كرد، ئەوانەش ھەر يەكە و لە كۆتايى سالاكەى خۇى دا واجبە: بە تەنھا زەكات بدا، ئىنجا لە كۆتايى سالى نووم و دولووتر ھەموويان وەكو يەك خاوەن زەكات دەدەن، بەلام بەشىكى زەكاتەكە لە (مُحَرَّم) دا لە سەر خاوەنىكە بە گوپىرەى بەشەكەى خۇى و بەشىكى تىرش لە (صَفَر) دا لە سەر خاوەنىكە بە گوپىرەى بەشەكەى خۇى، ھەروەك لە (المجموع) و (الشروانى) دا پوون كراو تەو.

چوارەم: ووشەى (أَهْلُ الزَّكَاةِ) وا دەگەينى: كە ھاوبەشى و تىكەلى لەگەل ئەو خاوەنەكەى زەكاتيان لە سەرنى، وەك تەنھايى وايە، واتە: ئەگەر يەككە لە خاوەنەكانى

وَلَوْ جُوبَ زَكَاةِ الْمَاشِيَةِ شَرْطَانِ: مُضِيُّ الْحَوْلِ فِي مَلِكِهِ، لَكِنْ مَا تُنَجِّجُ مِنْ نَصَابٍ يُزَكِّي بِحَوْلِهِ،

ماله هاوبه شه كه، يان تيكه له كه: كافر بوو، يان مزگوت بوو، يان (بيت المال) بوو، يان ماله كه هي وه سیت و خیراتی گشتی بوو، لهو حاله تانه دا ثم هاوبه شی و تیكه لیه كار له زهكات ناك، چونكه نهو جوړه خاوه نانه زهكاتیان له سهر واجب نیه، كه و ابو: نه گهر به شی نهو خاوه نه ی كه زهكاتی له سهر واجبه، به تنها دهگه یشته پاده ی زهكات، نه وه تنها زهكاتی به شه كه ی خوی دهدا، نه گهر به تنها نه دهگه یشته پاده ی زهكات، نه ویش زهكاتی له سهر نیه، هه روهك له سهر چاوه كاندا پوون كراوه ته وه.

﴿زهكاتی بیچوو﴾

(وَلَوْ جُوبَ زَكَاةِ الْمَاشِيَةِ) بۆ واجیبوونی زهكاتی نازده ل (شَرْطَانِ) - جگه له مهرجه كانی پابردو - دوو مهرجی تر هه نه:

مهرجی یه كه م: (مُضِيُّ الْحَوْلِ) سالتیكي نیسلا می به سهردا بپولو (فی ملكه) نازده له كه ش هه له ملكایه تی خاوه نه كه ی دابن ﴿عَنْ أَبِي بَكْرٍ وَعُثْمَانَ وَعَلِيٍّ: أَنَّهُ لَا زَكَاةَ فِي مَالٍ حَتَّى يَحُولَ عَلَيْهِ الْحَوْلُ﴾ اثر صحیح رواه البیهقی وغیره، له هیچ مالتیكا زهكات واجب نابن تا سالی به سهردا ده سوړپته وه.

كه و ابو: بیچووی نازده له كان - كه ته مه نیا ن له سالتك كه متر بئ - چونكه سالتکیان به سهردا نه سوړپاوه ته وه، زهكاتیان تی دا نیه، تنها له دوو حاله تدا نه بئ:

حاله تی یه كه م: (لَكِنْ مَا تُنَجِّجُ مِنْ نَصَابٍ) به لام نهو بیچووانه ی لهو دایكانه ی پاده ی زهكات په یدا بونه (يُزَكِّي بِحَوْلِهِ) هه به سوړپاوه ی سالی پاده ی دایكه كان زهكاتیان لی ده درئ، واته: له دوا ی ته و او بوونی پاده ی یه كه می زهكات، هه بیچوویك په یدا ببئ، نه وه بۆ ته و او كړدن پاده ی دوو می زهكات و سئ یه می و چواره می و... هتد، له گه ل دایكه كانیا ن سه رزمیر ده كړئ و دوو زهكات، یان زیاتریان لی ده درئ، به به لگه ی فرموده كه ی نیمامی (عمری) داهاتو.

بۆ وینه: نه گهر سه د مه پی هه بون و بیست و یه ك به رخ، یان زیاتریان لی په یدا بون، هه روه ها نه گهر سی مانگای هه بون و ده گوږك، یان زیاتریان لی په یدا بون، نهو بیچووانه ش له گه ل دایكه كانیا ن سه رزمیر ده كړئ و پاده ی دوو می زهكات و به سه روه و تریان پئ ته و او ده كړئ: دوو مه پ، یان زیاتر، هه روه ها میتگوینك، یان زیاتر، له زهكاتیان ده درئ، به لام به و مهرجه ش: پئش سوړپاوه ی سال نهو بیچووانه له دایکیان په یدا بوین. هه روهك له سهر چاوه كاندا فرموویانه.

ئينجا بزانه: سودی کورکړنه وهی بیچووه کان له گه ل دایکیاندا له و حاله ته دا دهرده که وئ: که پیکه وه بگنه رادهیه کی تری زه کات، هه روه ک پوونمان کرده وه، که واته: نه گهر پیکه وه نه گه نه رادهیه کی تر: وه ک سه د مه پ ته نها بیست بهرخی لی بیئ، له و حاله ته دا بیچووه کان سودیان نیو ته نها یه ک زه کاتیان تی دا واجب ده بئ.

هه روه ها بزانه: رادهیه یه که می زه کات به بیچووه کان ته و او ناکرئ، که واته: نه گهر ته نها بیست مه پئ هه بیئو ته نها بیست بهرخیان لی بیئ، یان بیست و نو مانگای هه بیئو بیست و نو گوئیکیان لی بیئ، نه وه له م ساله دا زه کاتی له سه ر نیه، به لکو له و کاته وه: که ژماره یان به بیچووه کان یان ته و او بووه، سه ره سالیکی نوی ده ست پئ ده کا.

هه روه ها نه گهر له دوی سوړانه وهی سال بیچووه کان یان لی بون نه و کاته ش بئ سالی پاردو سه ژمیتر ناکرئ، به لکو بئ سالی داهاتو-له گه ل دایکه کان یان- سه ژمیتر ده کړئ، هه روه ک له سه رچاوه کاند ا نه و مه سه لانه یان پوون کړونه وه. هه روه ها بزانه: له و حاله تانه ی ناژه له کان له دایکه کان و بیچووه کان یان تیکه لئ، واجبه: ناژه لی ته مه نی زه کات له زه کاتدا بدا، به لام نرخه که شی په چاوه ده کړئ، هه روه ک له (المجموع) و (الشروانی) دا فرموویاته.

حاله متی دووهم: نه گهر دایکه کان گشتیان بمرن، یان هه ندیکیان بمرن، له و حاله ته شدا بیچووه کان یان له جئ داده ندرینه وه و زه کاتیان لی ده درئ: وه ک ته نها چل مه پئ به بهرخی وهی هه بئو گشت مه پره کان بمرن، نه و کاته بهرخیه کان له جئ دایکه کان یان داده ندرینه و بهرخیکی بچوک له زه کاتدا ده درئ، یان ته نها له و چله بیست مه پ بمرن، نه و کاته ش بیست بهرخیان له جئ داده ندرئ، به لام مه پړک-به گویره ی نرخ- له زه کاتدا ده درئ، هه روه ک له سه رچاوه کاند ا فرموویاته، به به لکه یی حه دیسه که ی نیامی (ابی بکر الصدیق) ی پاردو، هه م ﴿عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ لِسَاعِيهِ: إِعْتَدُ عَلَيْهِمْ بِالسَّخْلَةِ الَّتِي يَرُوحُ بِهَا الرَّاعِي عَلَى يَدَيْهِ﴾ رواه الإمامان مالك والشافعي بإسنادهما الصحيح، بئ زه کات نه و بهرخی ساوایه ش سه ژمیتر بکه: که شوان له سه ر ده سه کانی خوی ده بی پئ نته وه.

ئينجا بزانه: نه و بیچووه کان ی سالیکیان به سه ردا ده سوړپته وه و نه شگه یشتونه ته مه نی زه کات، له ژماره چواره می باسی ناژه لی بچوکدا پوون کرانه وه، وَالْعَتْدُ لله تعالى. (وَلَا يُضْمُّ الْمَمْلُوكُ) نه و ناژه له ی وه ده سستی هیناوه، کئ ناکریته وه له گه ل نه و ناژه لانه ی پيشدا هه یه تی، جا وه ده سته پتانه که ی: (بشراء) به کړین بئ (أَوْ غَيْرِهِ) یان به هویه کی تر: وه ک میراتو بهرخیان، هه روه ها جیوازی گه وړه و بیچووش نیه (فِي الْحَوْلِ) له سوړانه وهی سالدا، واته: له کؤتایی سالی ناژه له کانی پيشدا، زه کاتی نه م ناژه له

فَلَوْ ادَّعَى النَّتَاجُ بَعْدَ الْحَوْلِ صُدُقَ، فَإِنْ أَتَاهُمْ حُلْفَ، وَلَوْ زَالَ مَلِكُهُ فِي الْحَوْلِ

ده ستهکه وتوانه نداد، به لام بق ته و او بونی پادهی زهکات، گشتیان پیکه وه کۆ ده کرینه وه، واته: هم پادهی یه که می پی ته و او ده کری: وه ک سی و نو مه پی هه بنو مه پیکی تریش بکپی، نه وه له کاتی کرینه وه سهره ساله که یان ده ست پی ده کا، هه روه ک له (بجیرمی) دا پوون کراوه ته وه.

هم پادهی نووهم به سهره وه تریشی پی ته و او ده کری: وه ک له (محرم) دا سی مانگا بکپی له (صفر) دا ده مانگای تر بکپی، نه وه سال ته و او بوو، له (محرم) دا گوئیک له زهکاتی سی یه که دا ده دلو له (صفر) دا: چواریکه مینگوینیک له زهکاتی ده یه که ده دا، ئینجا بق سالتیکی تر: سی چواریکه مینگوین له (محرم) دا ده دلو چواریکه مینگوینیک له (صفر) دا ده دا... به و جوړه، هه روه ک له سهرچاوه کانداهرموویانه.

ئینجا بزانه: نه گهر ناژه له ده ستهکه وتووهرکان به ته نها پادهی زهکات بوون، به لام له گه ل ناژه له کانی پیشدا نه ده که یشتنه پاده یه کی تری زهکات، نه وه له سالی یه که مدا وه ک ناژه لی تیکه لکراو رفتاریان له گه ل ده کری، بق وینه: له مانگی (محرم) دا چل مه پی هه بو، ئینجا له مانگی (صفر) دا چل مه پی تری کری، ئینجا له مانگی (مولود) دا چل مه پی تری کری، نه وه که سال ته و او بوو، له (محرم) دا یه که مه پ زهکاتی چله که ی یه که م ده دلو له (صفر) دا نیو مه پ زهکاتی چله که ی نووهم ده دلو له (مولود) دا: سییه که مه پیک زهکاتی چله که ی سییه م ده دا، چونکه چله که ی یه که م به ته نهایی سهره سالی دامه زلوه و هی نووهم به هاویه شیی یه که م دامه زلوه و هی سییه م به هاویه شیی یه که م نووهم دامه زلوه، ئینجا له سالی نووهم به سهره وه تر دا هه رسیک چله کان لیک ده کرینه وه، له سهره سالی چله که ی یه که مه وه ساله که به رده و ام ده پی وه ک مالی یه که خاوه ن زهکاتی لی ده کری، هه روه ک له (المجموع) دا پوون کراوه ته وه.

(فَلَوْ ادَّعَى) جا نه گهر خاوه ن ناژه له که ئیدیعای کریو گوتی: (النَّتَاجُ بَعْدَ الْحَوْلِ) پاش سوپانه وه ی سال بیچووه کان له دایکیان بونه، یان گوتی بیچووه کان هی نه م دایکانه نینه و کریونم، یان پیچم به خسران (صُدُق) باوه پی پی ده کری بیچووه کان له گه ل دایکه کان سه رزمیر ناکرین (فَإِنْ أَتَاهُمْ) جا نه گهر خاوه نه که تومه تی دروی پی ده کرا (حُلْفَ) سوننه ته: سویند بدری، جا نه گهر سویندی نه خوارد وازی لی ده میتندری له سهر سویندنه خواردنه که سزا ندری.

ئینجا بزانه: گوتمان: مه رجه: سالتیکی ته و او ناژه له کان له ملکایه تی خاوه نه که یاندا بن، که و ابو: (وَلَوْ زَالَ مَلِكُهُ فِي الْحَوْلِ) نه گهر له ناو ساله که دا ملکایه تی ماله که ی نه ما: وه ک

بېفرۆشتن، يان بېبېخشې (فَعَادَ) ئېنجا دووباره مالەكەى ھاتەو ژيړ ملكايەتىخۇى: ۋەك بېكرېتەو، يان بە ميرات بۆى بېتەو (أَوْ بَادَلَ بِمِثْلِهِ) يان ئەو مالەى بە مالىكى تر كۆپىيەو، ئەو سالەكەى دەپچرې، كەوابو: (اسْتَأْنَفَ) لەو ھالەتەدا سەرەسالىكى نوئ دەست پى دەكاتەو، لەو كاتەو: كە گەپراو تەو ژيړ ملكايەتىخۇى.

﴿ نَاكادارى ﴾ يەكەم: ھەر مالىك زەكاتى سالانە بى، ئەويش ۋەكو ئازەل مەرجە: سالىكى تەولو لە ملكايەتى خاوەنەكەىدا بى، كەوابو: ئەگەر خاوەن ئازەلەيك، يان بازىرگانەيك، يان خاوەن زىو و پارەيەك پېش تەولو بونى سال مرد، ئەو سالەكەى دەپچرې، كەوابو: ميراتگرەكانيان لە پۆزى مردنيانەو سەرەسالىكى نوئ دەست پى دەكەن، ھەر ۋەھا ئەگەر خاوەنەكە خۇى كافىر كەرد، ئەو كاتە چاوەپوان دەكەين: ئەگەر بۆو موسلمان، ئەو سالەكەى ناچرېو لە كۆتايى سالەكەىدا زەكاتەكەى لە سەر واجبە، بەلام ئەگەر بە كافىرى مرد، ئەو دەردەكەوئ: لە كافىر بونىو سالەكەى پچراو زەكات لە مالەكەىدا واجب نى، ھەر ۋەك لە سەرچاوەكاندا فرموويانە.

دووھم: ھەر كاتەك مالەكە زەكاتى تىدا واجب بوو: ۋەك بگاتە پادەى زەكاتو سالىكى بە سەردا بسورپتەو، ئەو يەكسەر بى دواخستن - واجبە زەكاتەكەى بدا، جا ئەگەر گونجا زەكاتەكەى بدا: ۋەك مالەكەى لە بەر دەستدا بىو زەكاتو رگريش دەست بكەوئ، ئەويش بە قەسدى زەكاتەكەى نەداو مالەكەش لەناو چوو، ئەو دەبېتە زامىنو واجبە: زەكاتەكەى بدا، بەلام ئەگەر لە دواى سال سورپانەو بۆى نەگونجا زەكاتەكە بداو مالەكەش بە بىكەمتەرغەمى گشتى لەناو چوو، ئەو نابېتە زامىنو ھېچ زەكاتى لە سەر نى، بەلام ئەگەر بە شىكى لەناو چوو و بە شىكىش مايەو، ئەو كاتە بە گوئىرەى ئەو ئەندازەيەى ماو تەو زەكاتى لە سەر واجبە، بۆ وئە: ئەگەر سى مانگاي ھەبى و پاش سورپانەو سالى پېنجيان لەناو چوون، ئەو لە زەكاتى بېست و پېنجەكەى مايەو پېنج شەشىكى گوئلكىكى لە سەر واجبە، نەك گوئلكىكى تەلو.

ئېنجا بزائە: ئەو ھەپرا بىو لەو ھالەتەدا بوو: كە مالەكە بە بىكەمتەرغەمى بەخۇى لەناو بچى، بەلام ئەگەر لە دواى سورپانەو سالى - خاوەنەكە بەخۇى مالەكە لەناو ببا، ئەو دەبېتە زامىنو واجبە: زەكاتەكەى بدا، ھەرچەندەش بۆى نەگونجا بى زەكاتەكەى بدا، چونكە كەمتەرغەمى كىرەو، ھەر ۋەھا ئەگەر يەككى تى - جگە لە خاوەنەكە - مالەكە لەناو ببا، ئەو تۆلەى ئۆرەدەگىرئو لەو تۆلەيش ئەندازەى زەكاتەكە دەبېتە گەلو ھەزاران، ھەر ۋەك لە (المجموع)دا ئەم مەسەلەيە ئوھا بە درىزى پوون كرلەو تەو.

وَكُوْنَهَا سَائِمَةً فَإِنْ عُلِقَتْ مُعْظَمَ الْحَوْلِ فَلَا زَكَاةَ، وَإِلَّا فَلَا صَحُّ إِنْ عُلِقَتْ قَلْبًا تَعِيشُ بِدُونِهِ بِلَا ضَرَرٍ بَيْنَ وَجَبَتْ وَإِلَّا فَلَا، وَلَوْ سَامَتْ بِنَفْسِهَا أَوْ اعْتَلَقَتْ السَّائِمَةَ، أَوْ كَانَتْ عَوَامِلَ فِي حَرْثٍ وَتَضَحَّى وَتَحْوَاهُ

(و) مهرجی دووه می زه کاتی ناژله: (کُوْنَهَا سَائِمَةً) ناژله کان له وه پلو بن، واته: خاوه نه که، یان جیگری خاوه نه که له پووش و گیای گشتی دا بیانله وه پیتی، به به لگهی هه دیسه که ی (أنس) ی پابردو له زه کاتی مه پو بزندا.

که و ابو: (فَإِنْ عُلِقَتْ) نه گهر ناژله کان نه لقیان درایی (مُعْظَمَ الْحَوْلِ) زۆرتینی سال شه و پوژ (فَلَا زَكَاةَ) زه کاتیان تی دا نیه، چونکه نه رکي به خپوکردنی زۆر گران بووه (وَإِلَّا) به لام نه گهر زۆرتینی سال نه لقیان نه درایی، نه وه (فَلَا صَحُّ) هه رمووده ی راستتر: (إِنْ عُلِقَتْ قَلْبًا) نه گهر نه ندازه یه کی وه ها نه لف دران: که (تَعِيشُ بِدُونِهِ) له و ماوه یه دا به بی نه لف ده ژیان (بِلَا ضَرَرٍ بَيْنَ) به بی زیانیکي ناشکرا (وَجَبَتْ) نه وه زه کاتیان تی دا واجبه (وَإِلَّا) به لام نه گهر له و ماوه یه دا به بی زیانیکي ناشکرا، بی نه لف نه ده ژیان (فَلَا) زه کاتیان تی دا واجبه نیه، چونکه نه رکي به خپوکردنیان زۆر قورس بووه.

﴿ ناکاداری ﴾ پوخته ی ده رکه وتنی قورسایي به خپوکردنی ناژله کان نه مه یه: نه گهر به پاره نه لف و که لای درهخت و پووش و گیای درخوارد دان، نه وه تیپینی ده کری: نه گهر کوی نرخی نه و خواردنانه ی پابردو، که متر بوو: له نرخی به روپومی ناژله کان، یان له نرخی خودی ناژله کان نه گهر به روپومیان نه بو، واته: یان به نه ندازه ی ته نها یه کی که له دووانه بوو، نه وه هر به له وه پلو داده ندری و زه کاته که یان واجبه، به لام نه گهر نرخی نه و خواردنانه ی پابردو زۆتر بوو: له به روپومه که، یان له نرخی خودی ناژله کان نه گهر به روپومیان نه بو، نه و کاته زه کات واجبه نیه، مه به ستیش له به روپوم لیږده دا: بیچووه کان و شیرو خوری و مووه که یانه به ټیګړایی، هه روه که له سه رچاوه کاند هه رموویانه و، له (شرح المنهج) و (تحفة) و چه ند کتیبیکي تر دا ناوه پوکی نه م پوونکردنه وه یان به به هیژ دانوه.

(وَلَوْ سَامَتْ بِنَفْسِهَا) نه گهر ناژله کان به خویان له وه پان، واته: خاوه نه که، یان جیگری خاوه نه که، نه یناردنه له وه پګه: وه که لای ون بوین، یان دزدا بن، یان داگیر کرابن (أَوْ اعْتَلَقَتْ السَّائِمَةَ) یان ناژله له وه پاره کان به خویان نه لقیان خوارد به نه ندازه یه کی وه ها زۆر: کاری له واجبیوونی زه کات ده کرد، له و هه ردو حاله تانه دا زه کات واجبه نیه.

(أَوْ كَانَتْ عَوَامِلَ) یان نه گهر ناژله کان کاریان پی ده کرا به کری، یان به خوړپایی (فِي حَرْثٍ) له کیلندا (أَوْ تَضَحَّى) یان له ناوه یتاندا (وَتَحْوَاهُ) یان له کاریکی تری نه وه دا: وه که بارکردن و

فَلَا زَكَاةَ فِي الْأَصْحَ، وَإِذَا وَرَدَتْ مَاءٌ أَخَذْتَ زَكَاتَهَا عِنْدَهُ وَإِلَّا فَعِنْدَ يُبُوتِ أَهْلِهَا، وَيَصَدَّقُ الْمَالِكُ، فِي عَدَدِهَا إِنْ كَانَ ثَقَّةً، وَإِلَّا فَعِنْدُ عِنْدَ مَضِيقٍ.

(بَابُ زَكَاةِ الثَّبَاتِ)

سوالی (فَلَا زَكَاةَ) نهوانهش زهکاتیان تئدا واجب نیه (فِي الْأَصْحَ) له فهرموده‌ی پاستردا، چونکه نهوانه بق به کارهاتن ناماده کراون وهکو جل و به رگو کهلویه لی خانوو ﴿عَنْ عَلِيٍّ﴾: لَيْسَ فِي الْقَبْرِ الْفَوَائِلِ صَدَقَةٌ رواه ابودلود وصححه ابن حبان، له مانگای کارکردنا هیچ زهکات واجب نیه.

﴿نَاكَادَارِي﴾ نهو پوونکردنه وهی پابردوو به لگه یه: که نوتومبیلی تاییه تی و نوتومبیلی کارپیکردنی به کرئو خانووی به کرئدان و نامیرو که ره سته ی کارکردن، نهوانه هیچیان زهکاتیان تئدا واجب نیه، بهو مرجعی بق بازرگانی نهبن، به لام نه گهر پاره ی بهرهمه که یان گه یشته راده ی زهکات و سالتیکی به سردا سوپاوه، نهو کاته زهکات له پاره ی بهرهمه که یاندا واجبه. وَاللَّهُ أَكْبَرُ.

(وَإِذَا وَرَدَتْ مَاءٌ) هر کاتیک ناژه له کان هاتنه سر ناویک (أَخَذْتَ زَكَاتَهَا عِنْدَهُ) سوننه ته: له لای ناوه که زهکاته که یان وهریگیرئ، چونکه بق گشت لایه که نهوا ناسانتره (وَإِلَّا) به لام نه گهر نه هاتنه سر ناو: وه که وه رزه که به هار بیو پیویستیان به ناو نه بی (فَعِنْدَ يُبُوتِ أَهْلِهَا) نهو کاته له لای ماله کانی خاوه نه کانیان زهکاتیان لوه رده گیرئ.

(وَيَصَدَّقُ الْمَالِكُ) خاوه نی ناژه له کان و جیگره که شی باوه پی پی ده کرئ (فِي عَدَدِهَا) له ژماره ی ناژه له کاند (إِنْ كَانَ ثَقَّةً) نه گهر باوه پیکراو بی (وَإِلَّا) به لام نه گهر باوه پیکراو نه بو، یان گوتی: نازام ژماره یان چه نده (فَعِنْدُ) واجبه: ناژه له کان بزمیردین، نینجا و باشه (عِنْدَ مَضِيقٍ) له لای شویننکی ته سکدا دارنکی دریز به ده سته وه بگرن و بیانژمیرن، تاکو هه له نه کن.

نینجا بزانه: نه رکی ناماده کردن و هینانی ناژه له که ی زهکات بق لای زهکاتوه رگر، له سر خاوه نی ناژه له کانه، ههروه که له زوریه ی سرچاوه کاندا فهرموویانه.

﴿بَابُ زَكَاةِ الثَّبَاتِ: بِاسْمِ زَهْكَاتِي مِیوه دانه وِیله﴾

پیشه کی بزانه: له زهکاتی میوه و دانه وِیله دا مرج نیه: سالتیک به سهریاند بسورپته وه، به لکو هر به هه بوونیان زهکات واجب ده بی، ههروه که له (المجموع) دا فهرموویه تی، چونکه خوی گهر ده فهرموی: ﴿وَأَثَرُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ﴾ زهکاتی میوه و دانه وِیله بدن له کاتی برینه وهی دا. که وایو: هر به به لگه ی نم ثایه ته: میوه و دانه وِیله ته نها یه که جار زهکاتیان تئدا واجبه، واته: نه گهر جارنیک زهکاتیان لئدا، دوویاره زهکاتیان تئدا واجب

تَخْتَصُّ بِالْقُوتِ، وَهُوَ مِنَ الثَّمَارِ: الرُّطْبُ وَالْعَنْبُ، وَمِنَ الْحَبِّ: الْحِنْطَةُ وَالشُّعِيرُ
وَالْأَرْزُ وَالْعَدَسُ وَسَائِرُ الْمُقْتَاتِ اخْتِيَارًا، وَفِي الْقَدِيمِ تَجِبُ فِي الرِّثْيُونِ وَالزُّعْفَرَانِ
وَالْوَرْسِ وَالْقُرْطُمِ وَالْعَسَلِ، وَنِصَابُهُ خَمْسَةُ أَوْسُقٍ:

نابئ، هه چهند ماوهی زږد سالیښ له لای خواوه نه کی بمینیتته وه، هه روهك له
سه رچاوه كاندا فهرموویانه.

(تَخْتَصُّ بِالْقُوتِ) زهكات تایبته بهو جوړه خواردنه ی شاده میزاد پی ی ده ژبی (وَهُوَ) نهو
خواردنه ی شاده میزاد پی ی ده ژبی (مِنَ الثَّمَارِ) له چینی میوه: (الرُّطْبُ) خورمایه و
(وَالْعَنْبُ) تری به. (وَمِنَ الْحَبِّ) له چینی دانه ویلش (الْحِنْطَةُ) گهنه (وَالشُّعِيرُ) جویه
(وَالْأَرْزُ) برنج (وَالْعَدَسُ) نیسکه (وسَائِرُ الْمُقْتَاتِ اخْتِيَارًا) هم گشت دانه ویل به کی تریش
که له حاله تی هه زانی دا بڼ پی زیان بخوری: وهك نوکو پاقله و فاسولیو هه رزن و هه
شتی کی تری بڼ پی زیان دابچیندری.

که وایو: زهكات واجب نیه: له گوله به پوژوه گندوره و شفتی څه یارو ته روژی و ته ماته و
کونجی، هه روه ما هه نارو گوژی تو و سیو ځه یسی و لیمو پرته قال و هه رمی و نهو جوړه
شтанه، هه روه ما زهكات واجب نیه: لهو جوړه شتان ی له حاله تی گرانی دا ده خوری:
وهكو به پوو و گوژی وه قه لوك و تروی که نگو نهو دهنكو گیایانه ی له دهشت و چیدا به
خویان ده پوین، هه روهك له سه رچاوه كاندا پوون کراوه ته وه.

(وَفِي الْقَدِيمِ) له فهرمووده ی کوندا (تَجِبُ فِي الرِّثْيُونِ) زهكات واجبه: له زهیتون و
(وَالزُّعْفَرَانِ) له زهغه ران و (وَالْوَرْسِ) له بهری وهرس: که په نگی لی دروست ده کری و
(وَالْقُرْطُمِ) له دهنکی قوپتوم: که په نگی لی دروست ده کری و (وَالْعَسَلِ) له هه نگوین، به لام
له فهرمووده ی نوی به هیژدا: له وانه شدا زهكات واجب نیه.

ثینجا بزانه: هه خوارده مه نیهك: که زهکاتی تی دا واجب نه بی، نه گهر به پاره فروشتی،
یان بازرگانی پی کردو پاره که شی گیشه پاده ی زهکات و سالیکی به سه ردا سوپاوه،
نهو کاته زهكات له پاره که دا واجبه، هه روهك له زهکاتی پاره و بازرگانی دا پوونی
ده که ینه وه، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

(وَنِصَابُهُ) سه رته ای پاده ی زهکاتی میوه و دانه ویل (خَمْسَةُ أَوْسُقٍ) پینج باره، هه
باریکیش شهست ساعه، کوی دهکاته سی سده ساع، پیقه مبر ځه ده فهرموی: «لَيْسَ
فِيهَا دُونَ خَمْسَةِ أَوْسُقٍ مِنْ تَمْرٍ وَلَا حَبِّ صَدَقَةٍ» رواه الشيخان، له پینج بار که متر
قه سپو ده غل زهکاتی تی دا نیه. ثینجا بزانه: له زهکاتی میوه و دانه ویل ده لی بوردن نیه،
واته هه کامه یان له پینج بار زیاتو بی، به گویره ی زیده ییه که ش زهکاته که ده دری،
هه روهك له (المجموع) و (الشرواني) دا فهرموویانه.

وَهِيَ أَلْفٌ وَسِتُّمِائَةُ رَطْلٍ بَغْدَادِيَّةٌ، وَبِالدَّمَشْقِيِّ ثَلَاثُمِائَةُ وَسِتَّةٌ وَأَرْبَعُونَ رَطْلًا وَثَلَاثَانِ، قُلْتُ: الْأَصَحُّ ثَلَاثُمِائَةُ وَاثْنَانِ وَأَرْبَعُونَ رَطْلًا وَسِتَّةٌ أَسْبَاعٌ رَطْلٌ لِأَنَّ الْأَصَحَّ أَنَّ رَطْلَ بَغْدَادٍ مِائَةٌ وَثَمَانِيَةٌ وَعِشْرُونَ دِرْهَمًا وَأَرْبَعَةُ أَسْبَاعٍ دِرْهَمٍ، وَقِيلَ بِأَنَّ أَسْبَاعَ وَقِيلَ وَثَلَاثُونَ وَاللَّهُ أَكْبَرُ. وَيُعْتَبَرُ ثَمْرًا أَوْ زَبِيْبًا إِنْ تَمَرَّ

(وَمِی) کیشی نەو پینج بارە (أَلْفٌ وَسِتُّمِائَةُ رَطْلٍ بَغْدَادِيَّةٌ) هەزارو شەشسەد پیتلی بەغدادییە (وَبِالدَّمَشْقِيِّ) بە پیتلی دیمەشقی دەکاتە (ثَلَاثُمِائَةُ وَسِتَّةٌ وَأَرْبَعُونَ رَطْلًا وَثَلَاثَانِ) سێسەدو چلوشەش پیتلو دوو سێیەکی پیتلیک.

(قُلْتُ) نيامی (النواوی) دەفەر موی (الأصح) فەرموودە پاستەر: (ثَلَاثُمِائَةُ وَاثْنَانِ وَأَرْبَعُونَ رَطْلًا وَسِتَّةٌ أَسْبَاعٌ رَطْلٌ) بە دیمەشقی دەکاتە سێسەدو چلو دوو پیتلو شەش حەفتیکی پیتلیک (لِأَنَّ الْأَصَحَّ) چونکە فەرموودە پاستەر: (أَنَّ رَطْلَ بَغْدَادٍ) کیشی پیتلی بەغدادیی (مِائَةٌ وَثَمَانِيَةٌ وَعِشْرُونَ دِرْهَمًا) سەدو بیست و هەشت دیرەمی زیو (وَأَرْبَعَةُ أَسْبَاعٍ دِرْهَمٍ) چوار حەفتیکی دیرەمیەکە (وَقِيلَ بِأَنَّ أَسْبَاعَ) لە فەرموودە یەکدا: بە بێ چوار حەفتیک (وَقِيلَ وَثَلَاثُونَ) لە فەرموودە یەکدا: سەدو سێ دیرەمە (وَاللَّهُ أَكْبَرُ).

﴿پوونکردنەوه﴾ ئەندازە پینج بارە بە پێوانەی تەنەکی نەفت: دەکاتە چل تەنەکی سەرکۆمەلکراو، واتە: هەر باریک هەشت تەنەکیە، بەلام ئەگەر تەنەکان دارمال بکړن، ئەو کاتە دەبیته چلو پینج تەنەکی دارمالکراو، هەروەها بە کیشانی کیلو: دەکاتە نزیکەی (۷۲۵) حەفتەدو بیست و پینج کیلو، واتە: هەر باریک (۱۴۵) سەدو چلو پینج کیلوی، ئینجا بزانه: لە پادە زەکاتی میو و دانە و ئیلەدا، پێوان پەچاو دەکړی، بەلام بۆ پارێزکاری و پوونبونهوی واجبه که، زانایان بە کیشانیش ئەندازەیان داناه، هەروەک لە سەرچاوەکاندا فەرموویانە.

ئینجا ئاگاداریه: منیش لە لیكدانهوی ساع و مستی زەکات و حەج و پوڤودا پارێزکاریم کردوه: ئەو گرامانە دەشکێنەوه بە زیادەم ژماردون، ئەگینا: بە پیتلی بەغدادیی پینج بارەکان-بێ پارێزکاری- دەکەنە (۷۲۰) حەفتەدو بیست کیلو؟ چونکە کیشی پیتلی بەغدادیی (۹۰) نەود میسقالە-هەروەک لە (المجموع) و (مغنی)دا فەرموویانە-کە دەکاتە (۴۵۰) چوار سەدو پەنجا گرام، کەوابو: هەر مستیک دەکاتە (۶۰۰) شەشسەد گرام، ساعیش دەکاتە (۲۴۰۰) دوو کیلو چوار سەد گرام، هەر باریکیش دەکاتە (۱۴۴) سەدو چلو چوار کیلو، وَاللَّهُ أَكْبَرُ.

(وَيُعْتَبَرُ) ئەو پینج بارە خورماو ترێ بە ووشکراوویی حیساب دەکړن، واتە: (ثَمْرًا) لە حالەتی بوونە قەسپ (أَوْ زَبِيْبًا) یان لە حالەتی بوونە میوژ (إِنْ تَمَرَّ) ئەگەر خورمایە کە

وَتَرْبَّبْ، وَإِلَّا فَرُطْبًا وَعَنْبًا، وَالْحَبُّ مُصْفًى مِنْ تِبْنِهِ، وَمَا أُذْخِرَ فِي قِشْرِهِ كَالْأَرْزِّ وَالْعَلْسِ
فَعَشْرَةُ أَوْسُقٍ، وَلَا يُكْمَلُ جِنْسٌ بِجِنْسٍ،

بېټه قهسپو (وَتَرْبَّبْ) ترئيه كهش بېټه ميو، به به لگه ي حدیسه كه ي پاپړيو، هه روه ها
واجبه: ميوژو قهسپيش له زه كاتياندا بدرئ، واته: نهو ترئو خورمايه ي ده بنه ميوژو
قهسپ دروست نيه: ترئو خورما له زه كاتياندا بدرئو به بهر زه كات ناكه وي، كه واته:
نه گهر وه رگيران، واجبه: ترئيه كهو خورمايه كه بق خاوه نه كه يان بگ پټنډرئنه وهو دويواره
ميوژو قهسپ له زه كاته كدا وه ريگري، جا نه گهر ترئو قهسپه كه نه مابون، واجبه ټوله يان
بدرئته خاوه نه كه يان، هه روه ك له (المجموع) و (تحفة) دا فهرموويانه.

(وَالْإِ) به لام نه گهر نه ده بونه قهسپو ميوژ؟ چونكه نه گهر ووشك كرابانه وه په ق ده بون،
يان ټيک ده چون (فَرُطْبًا) نهو كاته پټنج باره كه حيساب ده كرين له حالته ي خورمايه ي دلو
(وَعَنْبًا) له حالته ي ترئيه ي دا، هه ر نهو دهمهش بي دواستن زه كاته كه يان به ته پي ده درئ،
هه روه ك له سرچاوه كاندا فهرموويانه.

﴿پوونكر دنه وه﴾ نه گهر خودي نهو خورمايه ي نابېته قهسپو خودي نهو ترئيه ي نابېته
ميوژ به ته پي - پټنج بار ته ولو بوو، زه كاتي تي دا واجب ده بي، له سر فهرمووده ي
پاستر، هه روه ك له (شرح الوجين) و (روضة) و (المجموع) دا پوون كرلوه ته وه، به لام
ناگداريه: له (الشبرا ملسي) و (الشرواني) دا هم مه سه ليه له سر فهرمووده ي بي هيژ پوون
كرلوه ته وه، كه ده فهرموي: وه ها ليك ده درئته وه: نه گهر نهو خورمايه ووشك كراباوه پټنج
بار قهسپ ده رده چوو؟ يان نه گهر نهو ترئيه ووشك كراباوه پټنج بار ميوژ ده رده چوو؟
نه گهر ده ريجي: زه كاتي واجبه، نه گهر نا: نا.

(وَالْحَبُّ) دانه ويژه ش پټنج باره كه ي حيساب ده كري (مُصْفًى مِنْ تِبْنِهِ) لهو حالته دا: كه پاك
كرلوه ته وه له كاو كوته كه ي، واته: لهو تويكله ي له كه لي دا ناخوري، كه و ابو: (وَمَا اُذْخِرَ فِي
قِشْرِهِ) نهو دانه ويژه يه له ناو تويكله كه ي دا هه لده گريو له كه ليشي ناخوري: (كَالْأَرْزِّ) وه كو
برنج له ناو تويكله كه ي دا - كه پي ده گوتري چه لتوك - (وَالْعَلْسِ) هم وه كو گهنه سنعاني،
كه هه ر تويكليك دلو، يان سي ده نكي تي دايه، ئه ويش - وه كو چه لتوك - به هارپني ده ستاپ
تويكله كه ي له سر لاده چي، هه روه ك له (المجموع) دا فهرموويه تي (فَعَشْرَةُ أَوْسُقٍ) پاده ي
زه كاتي نهو بوانه: ده باره، جگه لهو بوانه ش هيچ دانه ويژه يه كي تر له تويكله كه ي دا
هه لئاگري، كه و ابو: هه ر به تويكله وه زه كاته كه يان وه رده گريو له سر خاوه نه كه يان واجب
نيه: تويكله كه يان له سر لابي، هه روه ك له ژوريه ي سرچاوه كاندا فهرموويانه.

(وَلَا يُكْمَلُ) له زه كاتي ميوه دانه ويژه دا، ته ولو ناكري (جِنْسٍ) پاده ي زه كاتي په گه زيك
(بِجِنْسٍ) به په گه زيك تر، واته: پاده ي زه كاتي قهسپ به ميوژ ته ولو ناكري، پاده ي

وَيُضَمُّ النَّوْعُ إِلَى النَّوْعِ، وَيُخْرِجُ مِنْ كُلِّ بَقْسَطِهِ، فَإِنْ عَسَرَ أَخْرَجَ الْوَسَطَ، وَيُضَمُّ
الْفَلَسُ إِلَى الْحِنْطَةِ لِأَنَّهُ نَوْعٌ مِنْهَا، وَالسُّلْتُ جِنْسٌ مُسْتَقِلٌّ، وَقِيلَ شَعِيرٌ وَقِيلَ حِنْطَةٌ، وَلَا
يُضَمُّ ثَمَرُ عَامٍ وَزَرْعُهُ إِلَى آخَرِ،

زهکاتی گه نم به جۆ ته ولو ناکرئ، نۆک به نیسک ته ولو ناکرئ، برنج به ماش ته ولو ناکرئ،
که واته: نه گهر په گه زه که هر به خۆی گه یشته پاده ی زهکات، نه وه زهکاتی لی ده درئ،
نه گهر نا: به په گه زیک ی تر ته ولو ناکرئ و زهکاتی واجب نابئ.

به لام (وَيُضَمُّ النَّوْعُ إِلَى النَّوْعِ) جۆری په گه زیک کۆ ده کریته وه له گه ل جۆریکی تری هه مان
په گه زو پاده ی زهکاتی پی ته ولو ده کرئ: واته: میوژی په شو سوورو گشت جۆریکی تری
میوژ، پیکه وه حساب ده کرئ، چونکه یه ک په گه زن، گهنی قهنده هاری و په شگول و گشت
جۆریکی تری گهنم، پیکه وه حساب ده کرئ، چونکه یه ک په گه زن، جۆی په شو سپی و
گشت جۆریکی تری جۆ، پیکه وه حساب ده کرئ، چونکه یه ک په گه زن... هتد.

ئینجا نه گهر دوو جۆره میوه، یان دوو جۆره دانه ویلنه هه بون و پیکه وه گه یشتنه پاده ی
زهکات، نه و کاته (وَيُخْرِجُ) زهکاته که یان ده دا (مِنْ كُلِّ) له هر جۆریکیان (بِقِسْطِهِ) به
گویره ی به شی خۆی، بۆ ویینه: نه گهر نیوه ی گهنی په شگول بوو نیوه یشی قهنده هاری
بوو، نه وه نیوه ی زهکاته که ی له په شگول ده داو نیوه یشی له قهنده هاری، به لام (فَإِنْ
عَسَرَ) نه گهر زهحمه ت بوو له بهر نه وه ی جۆره کان زۆر بون و بهر هه مه که شیان کم بوو
(أَخْرَجَ الْوَسَطَ) نه و کاته جۆره ناوه نجی یه که له زهکاتدا ده دا، واته: نه زۆر باشه که و نه
زۆر خراپه که.

(وَيُضَمُّ الْفَلَسُ إِلَى الْحِنْطَةِ) گهنه سه نعان ی کۆ ده کریته وه له گه ل گهنم (لَأَنَّهُ نَوْعٌ مِنْهَا)
چونکه سه نعانیش جۆریکه له په گه ز ی گهنم (وَالسُّلْتُ) شه یلهمی نه و پوی (جِنْسٌ مُسْتَقِلٌّ)
په گه زیک ی سه ربه خۆیه و له گه ل هیه چ په گه زیک ی تر کۆ ناکریته وه بۆ ته ولو کردنی پاده ی
زهکات (وَقِيلَ) له فهرمووده یه کی بی هیژدا: (شَعِيرٌ) شه یلهم له په گه ز ی جۆیه (وَقِيلَ) له
فهرمووده یه کی تری بی هیژدا (حِنْطَةٌ) له په گه ز ی گهنم، به لام فهرمووده ی یه کم راسته:
که سه ربه خۆیه، نه گهنم و نه جۆیه.

(وَلَا يُضَمُّ) کۆ ناکریته وه: بۆ ته ولو کردنی پاده ی زهکات (ثَمَرُ عَامٍ) میوه ی سالیك (و)
هه روه ها کۆ ناکریته وه (زَرْعُهُ) دانه ویلنه ی سالیك (إِلَى آخَرِ) له گه ل میوه و دانه ویلنه ی
سالیکی تر، که واته: نه گهر میوه ی هر سالیك به ته نها، دانه ویلنه ی هر سالیك به ته نها،
گه یشته پاده ی زهکات، زهکاتی لی ده درئ، نه گهر نا: نا، به لکو نه گهر پوو بدا:
دارخورمایه کانی، یان دارمیوه کانی له یه ک سالدا دوو جار بهر بگرن، نه و کاته ش هیه چیان

وَيُضْمُّ ثَمَرَ الْعَامِ بَعْضُهُ إِلَى بَعْضٍ وَإِنْ اِخْتَلَفَ إِذْرَاكُهُ، وَقِيلَ إِنَّ طَلَعَ الثَّانِي بَعْدَ جَذَاذِ الْأَوَّلِ لَمْ يُضْمَّ، وَزَرْعَا الْعَامِ يُضْمَّانِ، وَالْأَظْهَرُ اِغْتِبَارُ وَقُوعِ حَصَادِيهِمَا فِي سَنَةٍ، وَوَاجِبُ مَا شَرِبَ بِالْمَطَرِ أَوْ غُرُوقُهُ بِقُرْبِهِ مِنَ الْمَاءِ مِنْ ثَمَرٍ وَزَرْعٍ:

له گهال نهوی تر کڅ ناکړیته وه، واته: هر بهرېک به میوه ی سالیکی تر داده ندرې، هر وه له سرچاوه کانداهرموویانه.

به لام (وَيُضْمُّ ثَمَرَ الْعَامِ) کڅ ده کړیته وه گشت میوه کانی به ک سال (بَعْضُهُ إِلَى بَعْضٍ) هندیکی له گهال هندیکی تر (وَإِنْ اِخْتَلَفَ إِذْرَاكُهُ) هرچه ندهش پېگه یشتنی هندیکی لهوی تر جیواز بڼ: به هوی جیوازی جوړه کانیان، یان به هوی جیوازی گرمی ساردی و شوپنه کانیان: وه هندیکی له عه پرېستان بڼو هندیکی تریش له باکورې کوردستان بڼ، که واته: له هر شوپنیکدا هر جوړه میوه به کی به ک په گهزی ه بڼو له ماوه ی دوازه مانگدا پڼ بگا، گشتی پیکه وه حیساب ده کړېو زه کاتی لډه ندرې، هر وه له سرچاوه کانداهرموویانه.

(وَقِيلَ) له هرمووده به کی بڼ هیژدا (إِنَّ طَلَعَ الثَّانِي) نه گهر دووه مه که بهر بگرې (بَعْدَ جَذَاذِ الْأَوَّلِ) له دواي برینه وه ی میوه ی به که مه که (لَمْ يُضْمَّ) کڅ ناکړیته وه، چونکه وه ه میوه ی دوو سال وایه، به لام له بهر بڼ هیژي په فتاری پڼ ناکړې.

ثینجا هر وه ه گشت میوه کانی به ک سال پیکه وه کڅ ده کړیته وه، هر وه هاش (وَزَرْعَا الْعَامِ) دوو دانه ویلې ی به ک سال و زیاتریش (يُضْمَّانِ) پیکه وه کڅ ده کړیته وه بڼ ته و او کړدنی راده ی زه کات، بهو هرجه ی به ک په گز بڼ (وَالْأَظْهَرُ) هرمووده ی به هیژتر: (إِغْتِبَارُ وَقُوعِ حَصَادِيهِمَا فِي سَنَةٍ) هرجه: دروپنه ی گشت دانه ویلې کان بکویته به ک سال، واته: نیوان دروپنه ی به که مه که و ناخیره که له دوازه مانگ که متر بڼ، مه به ستیش خودی دروپنه نیه، به لکو مه به ست نه وه یه: دانه که به جوړیکی وه ها په ق ببڼ: که بگوجې بدروپته وه، نیر هرجه نیه: دانه ویلې کان له به ک سالدا چپنډرابڼ، چونکه هر دروپنه مه به ستو له و کانداهرجیوونی زه کات جیگیر ده بڼ، هر وه له زوری ی سرچاوه کانداهرموویانه.

﴿ نه ندازي زه کاتی میوه دانه ویلې ﴾

(وَوَاجِبُ مَا شَرِبَ) نه ندازي نهو زه کاته ی واجب ده بڼ: لهو میوه و دانه ویلې ی ناوی خواریدته وه (بِالْمَطَرِ) له ناوی باران و به فرو ته زده، یان ناوی پویار، یان سرچاوه، یان ناوه زڼیه کانی تر (أَوْ غُرُوقُهُ) یان په گه کانی بڼ ناودان ناویان خواریدووه (بِقُرْبِهِ مِنَ الْمَاءِ) به هوی نریکی له ناو: وه که ناره کانی ده ریواو پویار (مِنْ ثَمَرٍ وَزَرْعٍ) له میوه و دانه ویلې:

الْعَشْرُ، وَمَا سَقَى بَنَضِحٍ أَوْ دُولَابٍ أَوْ بِمَا اشْتَرَاهُ نَصْفُهُ، وَالْقَنَوَاتُ كَالْمَطَرِ عَلَى الصَّحِيحِ، وَمَا سَقَى بِهِمَا سَوَاءٌ ثَلَاثَةُ أَرْبَاعِهِ، فَإِنْ غَلَبَ أَحَدُهُمَا فَقِي قَوْلٍ يُعْتَبَرُ هُوَ، وَالْأَظْهَرُ يُقْسَطُ بِاعْتِبَارِ عَيْشِ الزَّرْعِ وَتَمَائِهِ،

نه اندازهی زهکات (الْعَشْرُ) دهیکه، واته: له چل تهنهکهدا: چوار تهنهکه، له په نجادا: پینج، له سهدا: ده... همد، پیتغه مبرکک ده فرموی: ﴿لِيَمَّا سَقَتْ الْأَنْهَارُ وَالْفُجُمُ الْعُشُورُ، وَلِيَمَّا سَقَى بِالسَّانِيَةِ نَصْفُ الْعُشْرِ﴾ رواه الشيخان، لهو میوه و دانه ویله دا که پویارو هور ناویان داوه: دهیکه زهکاته، له وه شدا که به هوی ناژل ناو درلوه: نیوهی دهیکه زهکاته.

جا هر به به لگه ی نهو ه دیسه: (وَمَا سَقَى) هر میوه و دانه ویله ی کی ناو درایی (بَنَضِحٍ) بهو ناوهی که له پویار، یان له بیر بوی هیندرلوه: به ناژل، یان به نوتومیل (أَوْ دُولَابٍ) یان به هوی دُولَاب: که ناژل دهیسو پیتنو ناو له پویارو بیر درپیتن، یان به هوی ناعوره: که ناو به خوی دهیسو پیتنو ناو فری دداته دهر وه، هر وه که له سرچاوه کاندای فرموویانه (أَوْ بِمَا اشْتَرَاهُ) یان بهو ناوهی: که کرپویه تی، یان پی به خسرلوه، نه اندازهی زهکاتی نه وانه ش: (نَصْفُهُ) نیوهی دهیکه، واته: له چل تهنهکهدا: دوو تهنهکه، له په نجادا: دوو نیو... همد، چونکه ئه رکی زوره و هندی کش پتویستی به چاک کردن وه هیه نه گهر بشکی، هر وه که له (الشروانی) دا فرمووی تهی.

نه و ش وا ده گه یه نی: که نهو میوه و دانه ویله ی بهو نامیرانه ناو دهری: که به کاره با، یان به گازو به نرین کار ده کن، نه ویش زهکاته که یان نیوهی دهیکه، به لام (وَالْقَنَوَاتُ) ناوی کاریز، هم نهو جوگانه ی له پویار وه ناویان تیکراوه (كَالْمَطَرِ) وه کو باران، واته: دهیکه کی زهکاته (عَلَى الصَّحِيحِ) له سر فرمووده ی پاست، چونکه خودی ناو هیثانه که ئه رکی نیو به خوی دهر وا، هر وه که له سرچاوه کاندای فرموویانه.

(وَمَا سَقَى بِهِمَا سَوَاءٌ) نهو میوه و دانه ویله ی به یه کسان ی بهو دوو جوړه ی پابروو ناو درایی: وه که به باران و ناعوره (ثَلَاثَةُ أَرْبَاعِهِ) نه اندازهی زهکاته که ی سن چوار کی دهیکه، واته: له چل تهنهکهدا: سی تهنهکه، تا کو هر جوړیک به گویره ی واجب ی خوی په فتاری پی بکری (فَإِنْ غَلَبَ أَحَدُهُمَا) جا نه گهر جوړیکیان له جوړه که ی تر زورتر بوو، واته: یان به باران زورتر ناو درابو، یان به ناعوره زورتر ناو درابو (فَقِي قَوْلٍ) له فرمووده یه کدا: (يُعْتَبَرُ هُوَ) کامه یان زورتره نهویان په فتاری پی ده کری، به لام (وَالْأَظْهَرُ) فرمووده ی به میتر: (يُقْسَطُ) زهکاته که به ش ده کری به سر هردو جوړه که دا (بِاعْتِبَارِ عَيْشِ الزَّرْعِ) به گویره ی زینی دانه ویله، یان میوه که و (وَتَمَائِهِ) هم به گویره ی ماوه ی گوره بوونی دانه ویله که، یان میوه که.

وَقِيلَ بَعْدَ السَّقِيَّاتِ، وَتَجِبُ بُدُوُ صَالِحِ الثَّمَرِ وَاشْتِدَادِ الْحَبِّ،

بِقِيَّتِهِ: نه گهر ماوهی دانه ویله که له داچاندنیوه تا پیگه یشتنی، هشت مانگ بوو له ماوهی شش مانگدا پیویستی به دوو ناودان هه بو و نهو دوو ناوهشی درایی به هوی باران، به لام دوو مانگه که تر پیویستی به سئ ناودان هه بو و نهو سئ ناوهشی به هوی ناعوره درایی، نهوه زه کاته که ی: سئ چورلیکی ده یه که له جیاتی شش مانگه که یه، چورلیکی نیوهی ده یه کیش می دوو مانگه که یه. (وَقِيلَ) له فهرمووده یه کی بی هیژدا: (بَعْدَ السَّقِيَّاتِ) به گویره ناودانه کان به سه ریاندان به ش ده کری.

(وَتَجِبُ) زه کاتی میوه و دانه ویله واجب ده بی (بُدُوُ صَالِحِ الثَّمَرِ) به هوی ناشکرا بوونی پیگه یشتنی به شیکی میوه: وه که خورمایه که سؤر بی، تری یه که ناوی شیرنی بکه ویتی، یان پرش بی (وَاشْتِدَادِ الْحَبِّ) هه م به هوی په قبوونی به شیکی دانه ویله که، واته: مارج نیه: میوه که به ته ولوی پی بگاوه ده نکی دانه ویله که ش به ته ولوی په ق بی، هه روه ها مارج نیه: هه موو میوه که ش پیگه یشتنی ناشکرا بی و هه موو دانه ویله که ش ده نکی په ق بی.

ثینجا بزانه: مه به ست به واجبیوون، نهوه نیه: لهو کاتدا زه کات بدا، به لگو مه به ست نهوه یه: لهو کاتدا زه کاتی میوه و دانه ویله ی لهو سر جیگیر ده بی، تا کو له دوی ووشکر دنه وهی میوه و له دوی پاککر دنه وهی دانه ویله زه کاته که بدا.

که و ابو: هر کاتیک پیگه یشتنی میوه ناشکرا بو، یان ده نکی دانه ویله په ق بوو، دروسته: پیش برینه وه و درونه وه - میوه یه کی تری ووشکو دانه ویله یه کی تری پاککروه - له زه کاتدا بدلو به بهر زه کاتی نهو میوه و دانه ویله یه ده که وی، هه روه که له سرچاوه کاندان له باسی وه پیش خستنی زه کاتدا پوون کروده توه.

﴿ نَاگاداری ﴾ یه که م: نه گهر یه کیک چند دره ختیکی به بهر وه کپی، یان به میراتی گرت، ثینجا له لای نهوی پیگه یشتنی میوه که یان ناشکرا بوو، نهوه زه کاته که لهو سر نهوی واجب ده بی، چونکه له لای نهوی هوی که ی واجبیوون په یدا بووه، هه روه که له سرچاوه کاندان فهرموویانه، که واته: دانه ویله ی چاندرلویش هه مان بریاری بق ده ری.

دووه م: لهو کاته وه: که پیگه یشتنی میوه ناشکرا ده بی و ده نکی دانه ویله په ق ده بی - نه گهر بگه نه پادهی زه کات - پیش زه کاتدان و قرساندن میوه، لهو سر خاوه نه که یان هه پامه: به شیکی گوله دانه ویله کان، یان تری، یان خورما بدنه هه ژاران و خه لکانی تر، هه روه ها هه پامه: به خوی و منداله کانی لییان بخون و هه پامه: بیان فروشی، جا هر کارلیکی له وانه ی پابروو کرد، واجبه: له لای خوی زه کاتی نهو نه اندازه یه بدا: که پیش زه کاتدان له ههستی داوه، هه روه که له (المجموع) و (تحفة) دا فهرموویانه.

وَيَسُنُّ خَرْصُ الثَّمَرِ إِذَا بَدَأَ صَلَاحُهُ عَلَى مَالِكِهِ، وَالْمَشْهُورُ إِذْ خَالَ جَمِيعَهُ فِي الْخَرْصِ،
وَأَنَّهُ يَكْفِي خَارِصٌ، وَشَرْطُهُ الْعَدَالَةُ، وَكَذَا الْحُرِّيَّةُ وَالذُّكُورَةُ فِي الْأَصَحِّ، فَإِذَا خَرْصَ
فَالْأَظْهَرُ أَنَّ حَقَّ الْفُقَرَاءِ يَنْقَطِعُ مِنْ عَيْنِ الثَّمَرِ وَيَصِيرُ فِي ذِمَّةِ الْمَالِكِ

به لام نه گهر خوی (تقلید) می مه زه بی نیام (احمد) بکا، نهو کاته بوی دروسته: خوی و
منداله کانی به گویره ی عاده ت بخون، هم بویشی دروسته: به خه لکیش بیه خشی و له
سه ری ناژمیردی، هه روه که له (تحفة) و (الشروانی) دا پوون کراوه ته وه.

(وَيَسُنُّ) سوننه ته: (خَرْصُ الثَّمَرِ) قرساندن می مه یه ی زه کاتی تی دا واجبه (إِذَا بَدَأَ
صَلَاحُهُ) هه ر کاتی که پیگه یشتنی ناشکرا بوو (عَلَى مَالِكِهِ) له سه ر خاوه نه که ی، واته:
خورمایه که و تری یه که له سه ر دره خته که یانه وه ته خمین بکرین: که له دوی ووشکوردنه وه
نه وه نده باره میوژ، یان نه وه نده باره قه سپه ی لی بیته وه ﴿عَنْ عَثَابِ بْنِ أُسَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَمَرَ
رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ يُخْرَصَ الْعَبُ كَمَا يُخْرَصُ التَّخْلُ، وَتُؤْخَذَ زَكَاةُ زَبِيٍّ كَمَا تُؤْخَذُ صَدَقَةُ
التَّخْلِ ثَمَّ رَوَاهُ أَصْحَابُ السَّنَنِ بِسَنَدٍ حَسَنٍ، يَتَغَمَّرُ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَرَمَانِي دَاوُدَ: تَرَى بِقَرَسِيَنْدَرِ
هه روه کو خورما ده قرسیندری، زه کاته که شی به میوژی وه ریگری هه روه کو زه کاتی خورما
به قه سپ وهرده گیری. که وابو: هه ر به به لگی نه م حه دیسه ا دانه ویله ناقرسیندری،
هه روه که له سه رچاوه کانداهه رموویانه.

(وَالْمَشْهُورُ) فه رمووده ی ناسراوی مه زه ب: (إِنْ خَالَ جَمِيعَهُ فِي الْخَرْصِ) گشت میوه که
ده قرسیندری و زه کاتی گشتی له سه ر خاوه نه که ی تو مار ده کری و میچی بوی خاوه نه که
جیا نا کریته وه، ئینجا بزانه: له حه دیسیکی (صحيح) دا هاتوه: ﴿هه ر کاتی که میوه تان
قرساند، زمکاته که ی وهر بگرن و سییه کی، یان چواریکی واز لی بینن﴾. به لام وه لام
دراوه ته وه که مه به ست نه وه یه: سییه کی، یان چواریکی زه کاته که ی بوی خاوه نه که واز
لی بینن تا کو به خوی بیداته هه ژاره کانی خزم و دراوسی، هه روه که له زوری ی
سه رچاوه کانداهه رموویانه.

(وَأَنَّهُ يَكْفِي خَارِصٌ) هه روه ها یه که قرسیته ریش به سه بوی قرساندن (وَشَرْطُهُ) مه رجی
قرسیته ر: (الْعَدَالَةُ) دادپه روه ری یه (وَكَذَا الْحُرِّيَّةُ) هه روه ها مه رجه: نازاد بی و (وَالذُّكُورَةُ)
نیرینه ش بی (فِي الْأَصَحِّ) له فه رمووده ی راستردا، هه روه ها مه رجه: قرساندن که ش
بزانی، هه روه که له زوری ی سه رچاوه کانداهه رموویانه.

(فَإِذَا خَرْصَ) جا هه ر کاتی که میوه که ی قرساندو نه ندازه که ی خسته نه ستوی خاوه نه که ی
(فَالْأَظْهَرُ) به فه رمووده ی به میزتر (أَنَّ حَقَّ الْفُقَرَاءِ) مانی گه داو هه ژاران (يَنْقَطِعُ مِنْ عَيْنِ
الثَّمَرِ) له خودی میوه که ده چچی و (وَيَصِيرُ فِي ذِمَّةِ الْمَالِكِ) ده که ویته نه ستوی خاوه نه

اَلْتَّمَرُ وَالزَّيْبُ لِيُخْرِجَهُمَا بَعْدَ جَفَافِهِ، وَيُشْتَرَطُ التَّصْرِيحُ بِتَضْمِينِهِ وَقَبُولُ الْمَالِكِ عَلَى الْمَذْهَبِ، وَقِيلَ يَنْقَطِعُ بِنَفْسِ الْخُرُصِ، فَإِذَا ضَمِنَ جَارَ تَصَرُّفُهُ فِي جَمِيعِ الْمَخْرُوصِ بَيْعًا وَغَيْرُهُ،

میوه که: (اَلْتَّمَرُ وَالزَّيْبُ) نه اندازه‌ی نه و قه‌سپ و میوژه‌ی بۆ زه‌کات له سه‌ری تو‌مار کراوه (لِيُخْرِجَهُمَا) تا‌کو له زه‌کاتی میوه قه‌ساوه‌که‌ی بیاندا (بَعْدَ جَفَافِهِ) پاش ووش‌کردنه‌وه‌ی میوه‌که، که‌وابو: دروسته: له خودی نه‌و میوه‌یه زه‌کاته‌که بدلو‌هم دروسته: له میوه‌یه‌کی‌تر بیدا، هه‌روه‌ک له (تحفة) دا‌فرموویه‌تی.

(وَيُشْتَرَطُ) بۆ نه‌و پچه‌ران و که‌وتنه نه‌ستویه، به‌مه‌رج داندراره: (اَلتَّصْرِيحُ بِتَضْمِينِهِ) قه‌سینه‌ره‌که، یان جی‌گره‌که‌ی به‌ناش‌کرای‌ی به‌خاوه‌نه‌که بلی: تو‌م کرده‌زامینی نه‌وه‌نده قه‌سپه، یان نه‌وه‌نده میوژه: له زه‌کاتی نه‌م میوه‌یه. (وَقَبُولُ الْمَالِكِ) هه‌روه‌ها مه‌رجه: خاوه‌نه‌که‌ش، یان جی‌گره‌که‌ی نه‌و زامینی قبول‌ بکا (عَلَى الْمَذْهَبِ) له سه‌ر فرمووده‌ی پاستی مه‌زه‌ب (وَقِيلَ) له فرمووده‌یه‌کی بی‌هیزدا: (يَنْقَطِعُ) مافی هه‌ژاران ده‌پچه‌ی (بِنَفْسِ الْخُرُصِ) به‌خودی قه‌سانده‌که.

(إِذَا ضَمِنَ) جا‌مه‌ر کاتی‌ک خاوه‌نه‌که کرا‌زامین و زامینی‌که‌شی قبول‌ کرد (جَارَ تَصَرُّفُهُ فِي جَمِيعِ الْمَخْرُوصِ) دروسته: ده‌ستکاری گشت میوه قه‌ساوه‌که بکا (بَيْعًا) به‌فروشتن و (وَعَيْرُهُ) به‌ده‌ستکاری‌تریش: وه‌ک خواردن و به‌خشین، واته: پێش‌زامینی، نه‌و ده‌ستکاریانه دروست‌نینه، که‌وابو: نه‌گه‌ر کاربه‌ده‌ست قه‌سینه‌یه نه‌نارد، یان کاربه‌ده‌ست نه‌بو، یان قه‌سینه‌ر نه‌بو، نه‌و کاته‌خاوه‌نه‌که دوو‌پیای‌ی داد‌په‌روه‌رو لی‌زان ده‌کاته (حَكَمَ)؟ تا‌کو میوه‌که‌ی له سه‌ر بقه‌سین و بیه‌که‌نه‌زامین و نه‌ویش قبول‌ بکا، تا‌کو مافی هه‌ژاران له میوه‌که بی‌چه‌ی و بکه‌ویته نه‌ستی‌خوی و بتوانی ده‌ستکاری میوه‌که بکا، هه‌روه‌ک له سه‌رچاوه‌کاندا نه‌وها پوون کراوه‌ته‌وه.

﴿لَا كَادَارِي﴾ یه‌که‌م: نه‌گه‌ر پێش‌ده‌نک په‌قبوون، یان پێش‌ناش‌کرا‌بوونی پێ‌گه‌یشتن، دان‌ه‌ویڵه‌که، یان میوه‌که‌ی فروشت، یان خواری، یان به‌هۆیه‌کی‌تر له‌ناوی برد، نه‌وه‌تۆ‌له‌ی له سه‌ر‌نی‌ه‌و زه‌کاتی نا‌که‌ویته سه‌ر، هه‌روه‌ک له (المجموع و) (الشرواني) دا فرموویانه. به‌لام نه‌گه‌ر له‌ناوی ده‌نک په‌قبوون، یان له‌ناوی ناش‌کرا‌بوونی پێ‌گه‌یشتن، دان‌ه‌ویڵه‌که، یان میوه‌که‌ی له‌ناو برد، نه‌و کاته‌تۆ‌له‌ی له سه‌ره، واته: واجبه: زه‌کاتی نه‌و دان‌ه‌ویڵه‌یه، یان نه‌و میوه‌یه‌ب‌دا: که له ده‌ستی دوه‌و له‌ناوی بره‌وه، هه‌روه‌ک با‌سمان کرد. ئینجا تۆ‌له‌ی زه‌کاتی‌میوه دوو‌حاله‌تی هه‌نه:

حاله‌تی‌یه‌که‌م: نه‌گه‌ر پاش قه‌ساندن و زامینی له‌ناوی بیا، نه‌و کاته‌واجبه: میوژه قه‌سپی ووش‌ک له‌تۆ‌له‌ی زه‌کاته‌که‌ب‌دا.

وَلَوْ ادَّعَى هَلَاكَ الْمَخْرُوصِ بِسَبَبِ خَفَى كَسْرَالَةٍ، أَوْ ظَاهِرٍ عُرِفَ صُدُقَ بَيْمِينِهِ، فَإِنْ لَمْ يُعْرِفِ الظَّاهِرُ طَوْلَ بَيِّنَةِ عَلَى الصَّحِيحِ، ثُمَّ يُصَدَّقُ بَيْمِينُهُ فِي الْهَلَاكِ بِهِ، وَلَوْ ادَّعَى حَيْفَ الْخَارِصِ أَوْ غَلَطُهُ بِمَا يَتَعَدُّ لَمْ يَقْبَلْ،

حاله می دووم: نه گهر پيش قرساندن و زامينی له ناوی بيا، نه کاته له فهرمووده ی راستردا واجبه: میوه ی ته پ له تولی زه کاته که بدا، له فهرمووده یه کیشدا واجبه: میوه ی ووشکراوه بدا، ههروه که له (المجموع) و (تحفة) دا پوون کرلووه ته وه.

دووم: نه گهر میوه که پيش ووشکردنه وه به هوی پوودلوئیک له ناو چوو، یان له سه ردرخته که وه، یان له مشتاخدا بزرا، ههروه که مته رغه میش له خاوه نه که ی نه بو، نه کاته ههچ تولو زه کاتی ناکه ویتته سه ر خاوه نه که ی، به لام نه گهر به شیکی مایه وه له ناو نه چوو، نه کاته واجبه: زه کاتی نه به شه بدا، هه رچهند به نه ندازه ی پاده ی زه کاتیش نه مابن، ههروه که له سه رچاوه کاندرا پوون کرلووه ته وه، ههروه ها نه گهر خاوه نه که شی که مته رغه می کردبن: وه که بهرگری نه کردبن، یان له شوئینکی نه پارئیزلو داینا بن، نه کاته ش تولی زه کاته که ی له سه ر واجب ده بن، ههروه که له (المجموع) دا فهرموویه تی.

سئیه م: نه گهر له ناوی قرساندن و زامينی -جگه له خاوه نه که- یه کیکی تر میوه که ی له ناو برد، نه وه تولی له لوه رده گیرئ، خاوه نه که ش نه ندازه ی زه کاته که له تولی به ده دا، واته: له سه ری واجب نه میوه ی ووشک بۆ هه ژاران بکړئ، ههروه که له (تحفة) دا فهرموویه تی.

(وَلَوْ ادَّعَى هَلَاكَ الْمَخْرُوصِ) نه گهر خاوه نه که ئیددیعای کردو گوتی: میوه قرساوه که گشتی، یان به شیکی له ناو چوو (بِسَبَبِ خَفَى) به هویه کی شاراو: (كَسْرَالَةٍ) وکو دزی (أَوْ ظَاهِرٍ) یان به هویه کی ناشکرا: که (عُرِفَ) له ناو خه لکی دا زاندرابوو: وه کو سوتان و سه رماو کلوو فهرمود (صُدُقَ بَيْمِينِهِ) به سوئند خواردنی باوه پی پی ده کړئ: که به وه هویه میوه که ی له ناو چوو.

(فَإِنْ لَمْ يُعْرِفِ الظَّاهِرُ) چا نه گهر نه وه هویه ناشکرایه له ناو خه لکی دا نه زاندرابو (طَوْلَ بَيِّنَةٍ) دلاوی شاهیدی له ده کړئ: که نه وه هویه پووی دلووه (عَلَى الصَّحِيحِ) له سه ر فهرمووده ی راست (ثُمَّ) ئینجا له ناوی شاهیدی دانه که ش (يُصَدَّقُ بَيْمِينِهِ) به سوئند خواردنی باوه پی پی ده کړئ: (فِي الْهَلَاكِ بِهِ) که میوه که ی به وه هویه ی شاهیدی له سه ر درلووه له ناو چوو؟ چونکه ده گونجئ میوه که ی سه لامه ت بوئ و شاهیده کان نه یان زانئینئ.

(وَلَوْ ادَّعَى حَيْفَ الْخَارِصِ) نه گهر ئیددیعای کردو گوتی: قرسئنه ره که سته می کردوه: زیادی داناووه (أَوْ غَلَطُهُ) یان گوتی: هه له ی کردوه (بِمَا يَتَعَدُّ) به نه ندازه یه کی وه ها: به گوئیره ی عاده ت دوور بوو نه وه له یه پوو بدا (لَمْ يَقْبَلْ) به بن شاهید ده عوایه که ی

وهرناگیرئ (أَوْ بِمُحْتَمَلٍ) یان ده عوایه که ی به نه اندازه یه کی وده ها بوو ده گونجا پوو بدا (قَبْلَ) ده عوایه که ی ودرده گیرئ و نه اندازه که ی له سر لاده درئ (فِي الْأَصَحِّ) له فرموده ی راستردا.

ئینجا بزانه: نه وه ی پرابر بوو لهو حاله تدا بوو: که قرساو ده که نه مابئ، واته: نه گهر مابئ، نووباره ده پیو درئ ته وه، هروه که له سرچاوه کانداه فرموویانه.

﴿پاشکو﴾ یه که م: هروه که واجبه زه کاتی میوه به ووشکړوای بی بدرئ، نه وهاش واجبه: دانه ویله - جگه له برنچو گهنه سنمانی - له کاو کوژت پاک بگریته وه، ئینجا له زه کاتدا بدرئ، ئینجا بزانه: کرئ ی برینه وه ی میوه ووشکړدنه وه یو کرئ ی دروینه و گیره و پاکړدنه وه و بارکړدو و پاراستو گشت ئه رکه کانی تریش، هه مووی له کیسه ی خاوه نه که ده درئ و دروست نیه: هیچی له میوه و دانه ویله که بدرئ، هه روه که له سرچاوه کانداه فرموویانه، جا نه گهر کرئ ی نه و ئه رکانه ی پرابر بوو له میوه و دانه ویله که دابئ، له سر خاوه نه که واجبه: له مالی خوی زه کاتی نه و به شش بدا: که له کرئ ی دلو، هه روه که له (المجموع) دا فرمووی ته، که واته: له سر خاوه نه که واجبه: زه کاتی نه و به شش دانه ویله یه شش بدا: که له کرئ ی دروینه دلو یه تیه سه پانه کان، یان دلو یه تیه خاوه نی (دِرَاسَة) - ثامیری دروینه، وَاللّٰهُ اعْلَمُ.

هه روه ها نه گهر زهویه که به کرئ درابو - به نیوه تئو، یان به به نه تئو - دروست نیه: کرئ یه که ی له پیش زه کاتدا له دانه ویله که بدرئ، که واته: نه گهر خاوه ن زهویه که کرئ یه که ی پیش زه کاتدان له دانه ویله که وهرگرت، نه وه نه اندازه ی زه کات نابیته ملکی نه وی واجبه: نه اندازه که ی لئوهر یگریته وه، هه روه که له (تحفة) دا فرمووی ته.

دوهم: نه و خهرجی یی به ستم و ژوردری له خاوه ن دانه ویله کان ودرده گیرئ، به بهر زه کات ناکه وئ، هه روه که له سرچاوه کانداه فرموویانه، واته: وه نه و سییه که، یان چواریکه، یان ده یه که ی ناغا و ژورداره کان به ناهق له جووتیارانی ده ستین.

سئیه م: میوه به ره می زهوی (وقف) کړاو بئ سره پووی گشتی: وه که مزگوت و خویندگاو (مجاهد) ان و هه ژاران و نه و جوړه پوهه گشتیانه، هیچی زه کاتی تر دا نیه، چونکه خاوه نیکی دیارکړوی نیه، هه روه که له سرچاوه کانداه فرموویانه، به لام نه گهر بئ سر دیارکړاو ی که یان کومه لیک دیارکړاو (وقف) کړا بونو گه یشتنه پاده ی زه کات، نه و کاته واجبه: زه کاتیان بدن.

ئینجا بزانه: نه گهر له زهویه کی (وقف) کړلوا، یان داگیر کړلوا، دانه ویله بجینئ، نه و کاته ش زه کات له سر خاوه نی دانه ویله که واجبه، هه روه که له (تحفة) دا فرمووی ته چونکه

(بَابُ زَكَاةِ التَّقْدِ)

نَصَابُ الْفِضَّةِ مِائَتَا دِرْهَمٍ، وَالذَّهَبُ عِشْرُونَ مِثْقَالًا بِوِزْنِ مَكَّةَ، وَزَكَائُهُمَا رُبْعُ عَشْرِ زَوْرِيهِ سِرْچاوَه‌كان له باسی (المساقاة) دا فرمویانه: (كشْتَوَكَالْ پابه‌ندی تَوَه‌كه‌یه).
 تَوَه‌ش وا ده‌گه‌یتن: نه‌گهر به سه‌پانی - به نیوه‌تَو، یان به بنه‌تَو - له زه‌وی که‌سیکتا
 دانه‌ویته‌ بجیتن، تَوَه‌ زه‌کاتی به‌شه‌که‌ی ه‌ربوکیان له سِر خاوه‌نی تَوَه‌كه‌یه، که‌واته:
 نه‌ندازه‌ی زه‌کاته‌که‌ ته‌نجا له به‌شه‌که‌ی‌وی دهرده‌کری، جیاو‌زی نیه‌ خاوه‌نی تَوَه‌كه‌یه:
 سه‌پانه‌که‌ بی، یان خاوه‌ن زه‌ویه‌که‌ بی، وَاللَّهِ أَكْبَرُ.

﴿ بَابُ زَكَاةِ التَّقْدِ: باسی زه‌کاتی زَیْوُ زَیْو و پاره ﴾

(نَصَابُ الْفِضَّةِ) سهره‌تای پاده‌ی زه‌کاتی زَیو (مِائَتَا دِرْهَمٍ) دوو سه‌د دیره‌مه: که‌ به‌ کیشان
 ده‌کاته (۱۶۰) سه‌دو چل میسقال، واته: (۷۰۰) ه‌فتسه‌د غرام (وَالذَّهَبِ) سهره‌تای پاده‌ی
 زه‌کاتی زَیْو (عِشْرُونَ مِثْقَالًا) بیست میسقاله، واته: (۱۰۰) سه‌د غرام.
 ئینجا بزانه: کیشی ه‌ر میسقالیک (۷۲) ه‌فتاو دوو دنکه‌ جۆیه: که‌ له ه‌ربووی لای
 ده‌نکه‌که‌ زلکه‌ باریکه‌که‌ی قرتابن، ه‌روه‌ک له زَوْرِیه‌ی سهرچاوَه‌کاندا فرمویانه.
 (بِوِزْنِ مَكَّةَ) به‌ کیشانی (مَكَّةَ) ی پیرۆز پاده‌ی زه‌کاتی زَیْو زَیو په‌چاو ده‌کری (وَزَكَائُهُمَا)
 نه‌ندازه‌ی زه‌کاتی واجب: له زَیْو زَیو (رُبْعُ عَشْرِ) چوارکی ده‌یه‌کیکه، واته: له بیست
 میسقالی زَیْو: نیو مسقال، له دوو سه‌د دیره‌می زَیو: پَیْنَج دیره‌م، که‌واته: نه‌ندازه‌ی
 زه‌کاتی ه‌ربوکیان له سه‌دا: دوو و نیوه، ه‌م له ه‌زاردا: بیست و پَیْنَج.

پَیْنَج ه‌م بَیْرُک ده‌فرموی: ﴿فَإِذَا كَانَتْ لَكَ مِائَتَا دِرْهَمٍ وَحَالَ عَلَيْهَا الْحَوْلُ فَفِيهَا خُمْسَةٌ
 دِرْهَمٍ، وَلَيْسَ عَلَيْكَ شَيْءٌ حَتَّى تُكُونَ لَكَ عِشْرُونَ دِينَارًا فَإِذَا كَانَ لَكَ عِشْرُونَ دِينَارًا وَحَالَ
 عَلَيْهَا الْحَوْلُ فَفِيهَا نِصْفُ دِينَارٍ، فَمَا زَادَ فَحِسَابُ ذَلِكَ﴾ حدیث حسن رواه ابودلود و غیره،
 ه‌ر کاتیک دوو سه‌د دیره‌می زیوت ه‌بو و سالی به‌ سه‌ردا سوپروه پَیْنَج دیره‌م زه‌کاتی
 تَیْدا واجبه، ه‌ر کاتیکیش بیست دیناری زَیْو ه‌بو و سالی به‌ سه‌ردا سوپروه نیو دینار
 زه‌کاتی تَیْدا واجبه، ئینجا ه‌ر کامه‌یان له پاده‌ی زه‌کاتی خویان زیاتر بون، تَوَه‌ به
 گویره‌ی زَیْده‌یه‌که‌ - به‌و نه‌ندازه‌ی پَیْرَبو - زه‌کاتیان تَیْدا واجبه.

﴿ نَاكَادَارِي ﴾ یه‌که‌م: تَوَه‌ ه‌دیس به‌لگه‌یه: که‌ له زه‌کاتی زَیْو زَیو و پاره‌دا مه‌رجه:
 پاده‌ی زه‌کاته‌که‌یان تا سالیکی ته‌ولوی به‌ سه‌ردا ده‌سووپَیْتَه‌وه ه‌ر له ملکی خاوه‌نه‌که‌ی‌دا
 بی، واته: نه‌گهر له ماوه‌یه‌کی که‌م له ناو سالدا پاده‌ی زه‌کاته‌که‌یان که‌م بۆوه، ئینجا نوویاره
 که‌یشته‌وه پاده‌ی زه‌کات، تَوَه‌ سالی یه‌که‌م ده‌پچرۆ و له‌کاتی بوونه‌وه پاده‌ی زه‌کاته‌وه
 سه‌ره‌ سالیکی نوی ده‌ست پَیْ ده‌کا، ه‌روه‌ک له (المجموع) دا فرمویه‌تی.

جا هر به به لگه‌ی حه‌دیسه‌که: له زه‌کاتی زێپو زیو و پارهدا لیپوردن نیه، واته: له پاده‌ی زه‌کات به سه‌رده‌وتر هرچهند زیاد بێ، به‌گۆڕه‌ی زنده‌یه‌یه‌که: چوارێکی ده‌یه‌ک زه‌کاتی ئی‌ده‌دری، هه‌روه‌ک له سه‌رچاوه‌کاندا هه‌رموو یانه.

دووهم: زه‌کاتی زێپو زیو و پارهداش-وه‌کو زه‌کاتی ئازهل- هه‌موو سالتیک دووباره ده‌بیته‌وه، هه‌روه‌ک له (تحفة) دا هه‌رموو یه‌تی، واته: هرچهند زێپو زیو و پارهداشی به بێ‌ئیش دانابێ و زیادیشی نه‌کردبێ، چونکه خوا‌ی‌گه‌وره ده‌فه‌رموی: ﴿وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَنْفِقُوهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ ئه‌وانه‌ی زێپو زیو ده‌که‌نه گه‌نجینه: کۆی ده‌که‌نه‌وه و دایده‌نێ و له پێگه‌ی خوا زه‌کاتی ئی‌ناده‌ن، مژده‌یان بدی به سزایه‌کی زۆر به‌ئازار له قیامه‌تدا. واته: ئه‌گه‌ر زه‌کاتی ئی‌بدری هه‌په‌شه‌که نایگرته‌وه، چونکه پێغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رموی: ﴿مَا بَلَغَ أَنْ تُؤْذَى زَكَاتُهُ فَرُكِي فَلَيْسَ بِكَتَرٍ﴾ رواه ابوداود و غیره. یاسناد حسن، هه‌ر مالتیک بگاته پاده‌ی زه‌کات و زه‌کاتی ئی‌درا، ئه‌وه گه‌نجینه نیه.

سێ‌یه‌م: پارو و دراوی ئه‌م سه‌رده‌مه-وه‌کو زێپو زیو- زه‌کاتی تی‌دا واجبه. چونکه پارهی ئه‌م سه‌رده‌مه جیگری زێپو زیوه، به‌لام بۆ زانینی پاده‌ی زه‌کات ته‌نها به‌رامبه‌ری زیو داده‌ندری؟ چونکه ئه‌وها زووتر ده‌گاته پاده‌ی زه‌کات و به‌رژه‌وه‌ندی هه‌ژلانی زیاتر تی‌دا یه، زه‌کاتیش بۆ به‌رژه‌وه‌ندی هه‌ژلانی‌ش داندراوه، هه‌روه‌ک له باسی قه‌ساندنی مالی بازه‌گانی دا پوونی کردوته‌وه، جگه له‌مه‌ش: پێغه‌مبه‌ر ﷺ زیوی به‌ پارهی‌کی پاسته‌قینه و سه‌ره‌کی داناوه بۆ زانینی نرخ‌ی زێپو شتی‌تریش:

بۆ نموونه: ﴿عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا يُغْنِيهِ؟ قَالَ خَمْسُونَ دِرْهَمًا أَوْ قِيمَتُهَا مِنَ الذَّهَبِ﴾ رواه أصحاب السنن بأسانيد حسنة، گوترا: ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ چی مرقۆ ده‌وله‌مه‌ند ده‌کا له ده‌روژه‌کردن؟ فه‌رمووی: په‌نجا دیره‌می زیو، یان نرخ‌ی ئه‌و په‌نجا دیره‌مه زێپی هه‌بێ.

هه‌م له حه‌دیسێکی تردا پێغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رموی: ﴿مَنْ سَأَلَ وَلَهُ قِيمَةُ أَوْقِيَّةٍ فَقَدْ أَخْصَفَ﴾ رواه ابوداود بسند صالح، هه‌ر که‌سی‌ک ده‌روژه بکا له واته‌ی به‌ نرخ‌ی چل دیره‌م مالی هه‌بێ، بێگومان زنده‌پو‌یی کردووه و تاوانباره.

که‌وابو: هه‌ر که‌سی‌ک به‌ نرخ‌ی (١٤٠) سه‌دو چل میسقال، واته: (٧٠٠) غرامی زیو، یان زیاتر پارهی ئه‌م سه‌رده‌می هه‌بێ، زه‌کاتی له سه‌ره‌و، واجبه: ئه‌ندازه‌ی له چلدا: یه‌ک، له سه‌دا: دوو و نیو، له هه‌ژلدا: بیست و پێنج، له زه‌کاتدا بدا، وَاللَّهُ اعْلَمُ.

چوارهم: زێپو په‌گه‌زێکی سه‌ربه‌خۆیه و زیویش په‌گه‌زێکی سه‌ربه‌خۆیه، که‌وابو: پاده‌ی زه‌کاتی هه‌چیان به‌وی‌تر ته‌واو ناکرێ، به‌لام به‌ جۆره‌کانی هه‌ر په‌گه‌زێک زه‌کاتی

وَلَا شَيْءَ فِي الْمَقْشُوشِ حَتَّى يَبْلُغَ خَالِصُهُ نَصَابًا، وَلَوْ اخْتَلَطَ إِنَاءٌ مِنْهُمَا وَجْهَلْ أَكْثَرُهُمَا زُكِّيَ الْأَكْثَرُ ذَهَبًا أَوْ فِضَّةً أَوْ مِيزًا، وَيُزَكَّى الْمُحَرَّمُ مِنْ حُلِيِّ وَغَيْرِهِ،

جوړيکي تری هه مان په گز ته ولو ده کړئ، هه رچه ند نرخیښیان لیک جیاولز بی، که واته: زړې چاکو زړې خراب پاده ی زه کاتی به کتری ته ولو ده کهن؟ چونکه په ک په گز، هه روه ها زیوی چاکو زیوی خراب پاده ی زه کاتی به کتری ته ولو ده کهن؟ چونکه په ک په گز، ټینجا بزانه: زه کاته کهش به سر جوړه کاند ا بهش ده کړئ: به گوږه ی نه ندازه ی خوږیان، واته: دروست نیه جوړی خراب له جیاتی جوړيکي باش له زه کاتدا بدا، به لام دروسته: جوړيکي باش له جیاتی جوړيکي خراب له زه کاتدا بدا، هه روه ها دروست نیه: ورده له جیاتی لرشته بدرئ، به لام به پیچه وانه وه دروسته، هه روه ک له سرچاوه کاند ا پوون کراوه ته وه.

پینجهم: هر له و پوونکړنه وده یهش ده فامیته وه: که پاره ی نه م سرده مهش-باش و خراب-گشتی پاده ی زه کاتی نه وی تر ته ولو ده کا، جیاولزیش نیه گشت پاره باشه که، یان گشت پاره خرابه که: هی وللاتیک بی، یان هی چه ند وللاتی جوړاو جوړ بی چونکه گشتی به په گز زیو ده قسیندرئ، که واته: پاده ی زه کاتی پاره ی وللاتیک به پاره ی وللاتیک تر ته ولو ده کړئ، هه روه ها له پاره شدا دروست نیه: ورده له جیاتی لرشته له زه کاتدا بدرئ به پیچه وانه ش دروسته، وَاللّٰهُ اعْلَمُ.

(وَلَا شَيْءَ) هیچ زه کات واجب نیه (فِي الْمَقْشُوشِ) له زړېو زیوی غهش تئ داکړلو: وه ک له زړېو سفر تیکه ل کرابی، یان له زیو مس تیکه ل کرابی (حَتَّى يَبْلُغَ خَالِصُهُ) تا پوخته ی زړه که به ته نها، یان زیوه که به ته نها ده کاته (نَصَابًا) پاده ی زه کات (وَلَوْ اخْتَلَطَ إِنَاءٌ مِنْهُمَا) نه گه ر قاپیکي چیشته له زړېو زیو به تیکه لی دروست کرابو و هه ر دووکیان به ته نها ته نها ده گه یشتنه پاده ی زه کات، به لام (وَجْهَلْ أَكْثَرُهُمَا) نه زاندر ا: کامه یان زړه تره، له و حاله تدا (زُكِّيَ الْأَكْثَرُ ذَهَبًا وَفِضَّةً) زه کاتی زړه که ده بدرئ، هم له زړېو هم له زیو:

بؤ وینه: نه گه ر کیشی قاپه که به هه ر دووکیان هه زار بوو، په کیکیان شه شسه د بوو، په کیکیشیان چوار سه د بوو، به لام نه زاندر ا: کامه یان شه شسه ده که به، نه وه واجب: زه کاتی زړه که ش و هی زیوه کهش له سره حیسابی شه شسه د بدرئ (أَوْ مِيزًا) یان ده بی به هی ناگر لیک جیابکر ته وه، تاکو نه ندازه ی زه کاتی هر په که یان بزاندري.

﴿بَاسِ زِيَرُو زِيَوِي حَلَالُ وَ حَلَام﴾

(وَيُزَكَّى الْمُحَرَّمُ) به (اجماع) زانایانی ئیسلام واجب: زه کاتی زړېو زیوی هه پامکراو بدرئ (مِنْ حُلِيِّ) جا هه پامکراوه که له چینی خشل بی (وَغَيْرِهِ) یان چینيکي تر بی: وه ک

لَا الْمُبَاحُ فِي الْأَظْهَرِ، فَمِنْ الْمُحَرَّمَ: الْإِنَاءُ وَالسَّوَارُ وَالْخَلْخَالُ لِلْبَيْسِ الرَّجُلِ،

که لوپه لی چیشْت (لَا الْمُبَاحُ) به لَام زَیْطو زیوی حه لالکراو زه کاتی تَیْدا واجب نیه (فِی الْأَظْهَرِ) له فهرموده ی به میزتَری نیامی (الشافعی) و هم له مه زه بی نیام (مالک) ی نیام (احمد) دا ﴿عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ﴾: أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ الْخُلِيِّ: أَفِيهِ زَكَاةٌ؟ قَالَ: لَا. قَالَ: وَإِنْ كَانَ يَتْلُغُ أَلْفَ دِينَارٍ؟ قَالَ: وَإِنْ كَثُرَ ﴿رواه الشافعی والبيهقي باسناده الصحيح﴾ ﴿وَصَحَّ عَنْ ابْنِ عُمَرَ وَعَائِشَةَ﴾ ﴿مِثْلُهُ﴾ ﴿رواه مالک، بیاض و پرسیاری له حه زه تی (جابر) کرد- که سه حابه یه کی پیغه مبه ر بوو﴾ - نایا زه کات له خشلی نافرته دا واجب؟ فهرمودی: نا، گوتی: نه گهر هزار میسقالیش بی فهرمودی: نه گهر زوریش بی هر واجب نیه. هر وه ها زه کات نه دان له خشلی نافرته تاندا له حه زه تی (ابنُ عُمَرَ) حه زه تی (عائشة) ش گیتدراو ته وه.

نینجا بزانه: له مه زه بی نیامی (حنفی) دا: زه کات له خشلی نافرته تانیش واجب، به به لگه ی چند حه دیسکی (صحیح)، به لَام نهو نیامانه ی ده فهرمودن: له خشلی نافرته تاندا زه کات واجب نیه، وه لَامی حه دیسه کانیان دلو ته وه: که له سه ره تای نیسلادا خشلی زَیْط له سه ر نافرته تانیش حه رام بوو، نینجا که بۆ نافرته تان حه لال کرا، زه کاتی له سه ره لگیرا، ده شکونجی: حه دیسه کان ده ره قی نیسراف هاتبن، هر وه که له زوریه ی سه رچاوه کاندان فهرمودیانه، له پیش کوتایی نه م باسه دا به لگه که دینین، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

که واته: هر شتیک له زَیْط، یان له زیو دروست کرابی: نه گهر شه ریعتی نیسلام ناپه سندن، یان حه رامی کردبی به کار به یئندری، یان ده به ر بکری، یان هه لگیری، نه وه زه کاتی تَیْدا واجب، به لَام نه گهر حه لالی کردبی، نه وه زه کاتی تَیْدا واجب نیه، جیباو زی پیاو و نافرته تیش نیه، چونکه نهو (صحابه) به ریزانه سه ریخق وایان نه فهرموده.

بۆ وِیْقه: قاپو که لوپه لی چیشْت له زَیْط بی، یان له زیو، هه لگرتن و هم به کاره یئانیشی حه رام: بۆ پیاو و بۆ نافرته، که واته: به هوی حه رامیه که گونا بهار ده بن، جا نه گهر قاپه که ش بگاته راده ی زه کات، واجب: زه کاتی لی بدهن، هر وه که له سه رچاوه کاندان فهرمودیانه.

(فَمِنْ الْمُحَرَّمَ) مه ندیک لهو زَیْطو زیوه ی حه رام، نه مانه یه: (الْإِنَاءُ) قاپو که لوپه لی تری چیشْت: بۆ پیاو و بۆ نافرته، هر وه که له (کتاب الطهارة) دا یو رمضان کرده وه (وَالسَّوَارُ) هر وه ها حه رام: بازن (وَالْخَلْخَالُ) خلتالیش و گشت خشلیکی تری نافرته تان (لِلْبَيْسِ الرَّجُلِ) بۆ پیاو، بهو مه به سته ی به خوی ده به ری بکا، به به لگه ی حه دیسه که ی داهاتوو، چونکه مه به سته که ی حه رام.

فَلَوْ أَتَّخَذَ سَوَارًا بَلَا قَصْدٍ أَوْ بَقَصْدٍ إِجَارَتِهِ لَمَنْ لَهُ اسْتِعْمَالُهُ فَلَا زَكَاةَ فِي الْأَصْحِ، وَكَذَا لَوِ الْكُسْرُ الْحُلِيِّ وَقَصْدٌ إِصْلَاحُهُ، وَيَحْرُمُ عَلَى الرَّجُلِ حُلِيُّ الذَّهَبِ إِلَّا الْأَلْفَ وَالْأَلْمَلَةَ وَالسَّنَّ،

كهوابو (فَلَوْ أَتَّخَذَ سَوَارًا) نه گهر پياوړېك بازنيك، يان چه ند پارچه خشليكي تري كرده ملكي خوړو دايوا (بَلَا قَصْدٍ) به بېن هېچ مهبهستيكي (أَوْ بِقَصْدٍ إِجَارَتِهِ) يان بهو مهبهستي به كړئې بداته (لَمَنْ لَهُ اسْتِعْمَالُهُ) نهو كه سهي كه بوي دروست بېن خشله كه به كار بيټي: وهك نافرته (فَلَا زَكَاةَ) لهو حاله تانه دا زهكات له خشله كه دا واجب نيه (فِي الْأَصْحِ) له فرموده ي پاستردا، چونكه به مهبهستيكي چه رام خشله كه ي دانه ناوه.

(وَكَذَا لَوِ انْكُسَرَ الْحُلِيُّ) هروده ما نه گهر خشله كه شك (وَقَصْدٌ إِصْلَاحُهُ) پياوه كه مهبهستي بوو چاكي بكاته وه، نهو يش زهكاتي تېدا نيه، هه چه ند ساليشي به سهردا بسوويته وهو هيشتا چاك نه كرابيته وه.

﴿لَا كَادَارِي﴾ نه گهر پياو خشلي زېږو زيوې بهو مهبهسته دانابو كه نافرته كاني، يان منداله كاني بېن برازنيټي ته وه، نهو لهو حاله تشدا زهكات له خشله كه دا واجب نيه، به لام نه گهر به مهبهستي گنجينه يي دايوابو- وهك نهو كه سهي خشله كه دابنې تاكو له كاتي پټويستي دا بيفروشي- نهو لهو حاله تده زهكاتي تېدا واجبه، هه روه كه له سهراوه كاندا هه ربوو حاله ت پوون كراونه وه، جا له م مه سه له ي گه نجينه دا جياوازي پياو نافرته نيه، هه روه كه (الشهراملسي) دا فرموده يتي.

(وَيَحْرُمُ عَلَى الرَّجُلِ) چه رامه له سهر پياو و هم نيراموك (حُلِيُّ الذَّهَبِ) پازاندنه وه: به هه جوړه خشليكي زېږي ﴿عَنْ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ﴾ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَخَذَ حَرِيرًا وَذَهَبًا ثُمَّ قَالَ: إِنَّ هَذَيْنِ حَرَامٌ عَلَى ذُكُورِ أُمَّتِي ﴿رواه أصحاب السنن بسند صحيح زاد الترمذي﴾ ﴿وَأَحِلَّ لِإِنَائِهِمْ﴾. پټغه مبهري ﷺ ناوړيشمو زېږي به دهسته وه گرتنو فرموده ي: نه م دووانه له سهر نيرنه ي نوممه تم چه رامزو بې مټيڼه كانيشيان هه لال كراون.

(إِلَّا الْأَلْفَ) ته نها لووت نه بېږو (وَالْأَلْمَلَةَ) سهره په نجه نه بېږو (وَالسَّنَّ) ددان نه بېږو، واته: نه گهر لووتي، يان سهره په نجه يي كرابي وه، يان دداني هه لكه ندرابو، دروسته: له زېږي دروستيان بكاته وهو له شوېني نه دماه كه دايټي ته وه ﴿عَنْ عَرْفَجَةَ عَلَيْهِ السَّلَامُ﴾: أُصِيبَ أَلْفِي يَوْمَ الْكَلَابِ فِي الْجَاهِلِيَّةِ فَأَتَّخَذْتُ أَلْفًا مِنْ وَرَقٍ فَأَتَّخِذْتُ عَلَيَّ، فَأَمَرَنِي النَّبِيُّ ﷺ: أَنْ أَتَّخِذَ أَلْفًا مِنْ ذَهَبٍ ﴿رواه أصحاب السنن بسند حسن، له سهرده مي نه فامي پيش نيسلامدا، له جهنگي (كولاب) دا لووت له دهست چوو، منيش لووتيكم له زيو دروست كړو ليڼم بؤگه ن بوو، پټغه مبهري ﷺ فرماني پېي كړدم: لووتيكي له زېږي له خوږم بنيم. واته: سهره په نجه و ددان (قياس) كراونه سهر لووت، هه روه كه له سهراوه كاندا فرموده يانه.

لَا الْأَصْبَحَ، وَيَحْرُمُ سِنُ الْخَاتَمِ عَلَى الصَّحِيحِ، وَيَحِلُّ لَهُ مِنَ الْفِضَّةِ الْخَاتَمُ،

(لَا الْأَصْبَحَ) به لām په نجی تولو له زېږ دروست نیه، چونکه کار ناکا، که وایو دهستی زېږیش هرپامه. هر وړه له زږدیه ی سرچاوه کانداهرموویانه.

(وَيَحْرُمُ) له سر پیاو هرپامه (سِنُ الْخَاتَمِ) ددنی نهنگوستیله کی زېږ بڼ: که له گلینه ی نهنگوستیله دا موری به کی پڼ راده گیرئ (عَلَى الصَّحِيحِ) له سر فرموده ی راست، که وایو: نه گره نالقه و نهنگوستیله ش له زېږ بڼ، نه وانیس وه کو خشله کانی تر- پیگومان- له سر پیاوان هرپامه ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ زَبَدٌ قَالُوا: اصْطَنَعَ النَّبِيُّ ﷺ خَاتَمًا مِنْ ذَهَبٍ، فَأَصْطَنَعَ النَّاسُ الْخَوَاتِيمَ مِنْ ذَهَبٍ، فَرَفِيَ الْمُنِيرُ وَحَمَدَ اللَّهُ وَأَثْنَى عَلَيْهِ وَقَالَ: إِنِّي كُنْتُ أَصْطَنَعْتُ وَأَلْسَى لَا أَلْبَسُهُ. قَبْلَهُ، قَبْلَهُ النَّاسُ﴾ رواه الشيخان، پیغه مبرر ﷺ نهنگوستیله به کی زېږی خسته په نجی و خه لکیش نهنگوستیله ی زېږیان خسته په نجیان، نیجا که زېږ له پیاوان هرپامه کړا، پیغه مبرر ﷺ ووتاری دلو فرمودی: له مودوا من نهنگوستیله ی زېږ ناخمه په نجی و نهنگوستیله کی فری دا، خه لکیش نهنگوستیله کانیان فری دان.

(وَيَحِلُّ لَهُ) بڼ پیاو ه لاله: (مِنَ الْفِضَّةِ الْخَاتَمُ) نهنگوستیله ی زیو بخاته په نجی به (إجماع) ی زانایانی نیسلام، به لکو سوننه ته، وهاش خیرتره: له په نجی قلیجی دهستی راستی بکا ﴿عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ لَبَسَ خَاتَمَ فِضَّةٍ لَيْسَ يَمِينُهُ﴾ رواه مسلم وأصحاب السنن، پیغه مبرر ﷺ نهنگوستیله به کی زیوی خسته په نجی دهستی راستی.

هر وړه له چه بشدا خیره ﴿عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: كَانَ خَاتَمُ النَّبِيِّ ﷺ فِي هَذِهِ الْخِنْصَرِ مِنَ الْيَسْرَى﴾ رواه مسلم، نهنگوستیله ی پیغه مبرر ﷺ له قلیجی دهسته چه پی دلو. که وایو: ناپه سنده: بیخاته په نجی کانی تری - جگ له قلیج- هر وړه له (تحفة) و (مغنی) دا فرموویانه ﴿عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: نَهَانِي النَّبِيُّ ﷺ أَنْ أَتَخْتَمَ لِي بِصُغِيِّ هَذِهِ وَهَذِهِ الْوُسْطَى وَالَّتِي تَلِيهَا﴾ رواه مسلم، پیغه مبرر ﷺ قه ده غی کردم: نهنگوستیله بخمه په نجی دۆله بریزو په نجی شاده.

نیجا بزانه: ه لاله نالقه بخاته په نجی، چونکه نه ویش نهنگوستیله به کی بڼ گلینه یه، هر وړه له (تحفة) و (نهاية) دا فرموویانه.

هر وړه ها دروسته: پیاو دوو نهنگوستیله و زیاتریشی ه بڼ، تاکو به توبه ت ده په نجی بکا، به لām له لای چند زانایک نه و فرموده ی به هیزه: که هرپامه: پیاو له یه ک کاتدا دوو نهنگوستیله، یان زیاتر بخاته په نجی دهستی کی، یان په نجی هر دوو دهسته کانی، چونکه له هیچ حدیسی کی (صحيح) دا زیاتر له نهنگوستیله به کی نه هاتوه، هم زیاتر له یه نهنگوستیله بووه ت دروشمی نافرده تان و کم عه قله کان، هر وړه له (تحفة) دا پروون کړاوه ته وه.

وَحَلِيَّةُ آلَاتِ الْحَرْبِ كَالسَّيْفِ وَالرُّمْحِ وَالْمِنْطَقَةِ، لَا مَا لَا يَلْبَسُهُ كَالسَّرَجِ وَاللِّجَامِ فِي الْأَصَحِّ، وَلَيْسَ لِلْمَرْأَةِ حَلِيَّةُ آلَةِ الْحَرْبِ، وَلَهَا لُبْسُ أَنْوَاعِ حُلِيِّ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ، وَكَذَا مَا نُسِجَ بِهِمَا فِي الْأَصَحِّ، وَالْأَصَحُّ تَحْرِيمُ الْمُبَالَغَةِ فِي السَّرَفِ كَخَلْخَالٍ وَزَّئِهِ مَاتَا دِينَارٍ،

(وَحَلِيَّةُ آلَاتِ الْحَرْبِ) مهر و ما حه لاله بق پیاوی (مجاهد): که رسته کانی جهنگ به زیو جوان بکا (کالسیف) وه کو شمشیر و (الرُمح) رم و (وَالْمِنْطَقَةُ) ته کبه ندی ناوقه دی و خوده بؤلایی سه ری و... هتد (لَا مَا لَا يَلْبَسُهُ) به لام نهو که رسته یی ده به ری ناکا، دروست نیه به زیویش بیراز نیتته وه: (كَالسَّرَجِ) وه کو زینی و ولاغه که یی (وَاللِّجَامِ) جه له وی و ولاغه که یی... نهو جورده شتانه (فِي الْأَصَحِّ) له فهرموده ی راستردا.

مهر و ما جوانکردنی که رسته ی جهنگیش به زپ دروست نیه، نهو هه دیسه ش که ده فهرموی: ﴿لَهُ (فَتْح مَكَّة) دَا شمشیر مه کی پیغه مبر ۱۱۱ زپ، یان زیوی له سهر بوو ۱۱۱. ده گونجی مه به ستی: زپ کراویکی که م بی و هه م (ابن القطان) هه دیسه که یی به بی میز داناه، مهر وک له (تحفة) دا پوون کراوه ته وه.

(وَلَيْسَ لِلْمَرْأَةِ) بق ثافره ت دروست نیه: (حَلِيَّةُ آلَةِ الْحَرْبِ) که رسته ی جهنگ بیراز نیتته وه: نه به زپو نه به زیو، چونکه هه پامه: ثافره ت خوی وه پیاوان بجوین و له هه دیسه دا به له عنه ت کراوه، مهر وک له سه رچاوه کانداه فهرموویانه.

به لام (وَلَهَا) بق ثافره ت دروسته: (لُبْسُ أَنْوَاعِ حُلِيِّ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ) هه موو جورده خشلیکی زپو زیو ده بهر بکا: وه ک بازن و گهر دانه و ملوانکه و نه گوستیل و نالقه و مله گور گوار و تاس و خلخال و که وش و... هه موو خشلیکی تر، به (إجماع) یزانا یانی نیسلام و هه دیسه که یی نیمامی (علی) ی پابردو، مهر وک له سه رچاوه کانداه پوون کراونه وه (وَكَذَا) مهر و ما بق ثافره ت هه لاله: (مَا نُسِجَ بِهِمَا) نهو جل و بهر که ده بهر بکا: که به زپو زیو چندراوه (فِي الْأَصَحِّ) له فهرموده ی راستردا، چونکه به لگه کانی هه لالی ی زپ بق ثافره ت گشت جوریک ده گرنه وه.

(وَالْأَصَحُّ) فهرموده ی راستر: (تَحْرِيمُ الْمُبَالَغَةِ فِي السَّرَفِ) هه پامه: ثافره ت زور نیسراف بکا له و شتانه دا: که به هه لال داندراون (كَخَلْخَالٍ وَزَّئِهِ مَاتَا دِينَارٍ) وه ک خلخالیکی زپ کیشی هه ردو تا که که ی پیکه وه دوو سه د میسقال بی، نینجا بزانه: نه گهر نیسراف زور نه بو نهو کاته نیسرافه که ناپه سنده، به لام له حاله تی هه پامی و ناپه سندی دا، زه کات له هه موو خشله که دا واجب ده بی، نه ک ته نها له نه ندازه ی نیسرافه که دا، مهر وک له (تحفة) دا فهرموویه تی ﴿عَنْ عمرو بن شعيب عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ ۱۱۱: أَنَّ امْرَأَةً أَكْتَثَّ الثَّيْبَ ۱۱۱ وَفِي يَدِ بَنِيهَا مَسْكَنَانِ غِلْظَتَانِ مِنْ ذَهَبٍ، فَقَالَ لَهَا: أَلْغَطِينَ زَكَاةَ هَذَا؟ قَالَتْ لَا. قَالَ: أَيْسَرُكَ أَنْ

وَكَذًا إِسْرَافُهُ فِي آلَةِ الْحَرْبِ، وَجَوَازُ تَحْلِيَةِ الْمُصْحَفِ بِفِضَّةٍ، وَكَذًا لِلْمَرْأَةِ بِذَهَبٍ، وَشَرَطُ زَكَاةِ التَّقْدِ الْحَوْلُ،

يُسَوِّرُكَ اللَّهُ بِهِمَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ سِوَارَيْنِ مِنْ نَارٍ؟ رواه أصحاب السنن وقال النووي: هذا إسناد حسن، وقال ابن القطان: صحيح، ثافره تيك هاته لای پیغه مبر علیه السلام دو بازنی زیوی گه وړه له دهستی کیژده کی دا بون، پیغه مبر علیه السلام فهرمووی: زه کاتی نه م بازنانه ده دهی؟ گوتی: نا. فهرمووی: پیټ خوځه به هوی نه م بازنانه خوی گه وړه له پړوی قیامت دوو بازنی ناگر ده ده ست بکا. واته: له ووشی (غلیظتان) ده ده که وی: که نیسراف کړیوه، نه گینا: خشلی ثافره تان زه کاتی تی دا نیه، هه وړه که به لگه مان بق هیئاوه.

(وَكَذًا إِسْرَافُهُ فِي آلَةِ الْحَرْبِ) هه وړه ها له سر پیاویش هه پامه نیسراف بکا له پازاندنه وهی که ره سته ی جه نگی دا هه رچه ند نیسرافه که ش زور نه بی (وَجَوَازُ تَحْلِيَةِ الْمُصْحَفِ بِفِضَّةٍ) هم بق پیاو بق ثافره ت دروسته: بق پیز لیټان به رگو په ره کانی قورټان به زیو جوان بکن، واته: خودی په ره کان زیوین، یان نووسینه که زیو بی.

(وَكَذًا لِلْمَرْأَةِ) هه وړه ها بق ثافره تیش دروسته: (بِذَهَبٍ) قورټان به زیو جوان بکا، هه وړه ها بق پیاو و بق ثافره ت دروسته: قورټان به زیو بنووسنه وه، به لام جوان کړدی به رگی قورټان به زیو- بق ثافره تیش- دروست نیه، هه وړه ها جوان کړدی کتیه کانی نایینی- نه به زیو نه به زیو- بق پیاو و بق ثافره تیش دروست نیه، هه وړه که له (المجموع) (معنی) دا فهرموویانه.

(وَشَرَطُ زَكَاةِ التَّقْدِ) مهرجی واجبوونی زه کاتی زیو زیو پاره نه مه یه: (الْحَوْلُ) سالیکی به سهردا بسووپټته وه هه ر له ملکایه تی خاوه نه که دی دای، هه وړه که له سهره تای نه م باسه دا به لگه مان هیئاوه، واته: هه رچه ند هه له لای خوی نه بی:

بق ویغه: نه گه ر به راده ی زه کات پاره ی هه بی، ټینجا له دوی شهش مانگ به قهرز بیداته په کیکی تر، نه وه ساله که ی ناچرې، چونکه له ملکایه تی وی دهرنه چوه، که وایو: له دوی شهش مانگی تر ساله که ی ته و او ده بی و واجبه: زه کاته که ی لیټدا، هه وړه که له (تحفة) دا پوون کړاوه ته وه.

هه وړه ها نه گه ر قهرزداره که ش سالیکی ته و او خودی پاره که ی له لا بمینټته وه، نه ویش له سهری واجبه: زه کاتی پاره که بدا، هه وړه که له (إعانة) دا فهرموویته، واته: چونکه له و حاله ته دا به که نجینه داده ندرې، هه وړه که له (ثاگاداری) ی سهره تاو پیټ نیره دا پوونمان کړده وه.

ټینجا بزانه: هه ر قهرزیک- له پیټ وه رگرته وه دا- واجب بی زه کاتی بدرې، نه وه راده ی زه کاتی نه و پاره یه شی پی ته و او ده کړی: که له لای خویته، ټینجا که سالیکیان

وَلَا زَكَاةَ فِي سَائِرِ الْأَنْجَارِ وَاهِرِ كَاللُّؤْلُؤِ.

(بَابُ زَكَاةِ الْمَعْدِنِ وَالرَّكَازِ وَالتَّجَارَةِ)

مَنْ اسْتَخْرَجَ ذَهَبًا أَوْ فِصَّةً مِنْ مَعْدِنٍ لَزِمَهُ رُبْعُ عَشْرِهِ، وَفِي قَوْلِ الْخُمْسِ وَفِي قَوْلِ إِنْ حَصَلَ بِتَعَبٍ فَرُبْعُ عَشْرِهِ

به سهردا سوپاوه، واجبه: زهكاتى هردووكيان بدا، به لام نه گهر زهكاتى قهرزه كه نيستا واجب نه بڼ، نه وه تنهنا زهكاتى پاره كې لاي خوي دواو كه قهرزه كه شى وهرگرته وه، نه و كاته زهكات ه كې ددها:

بۆ ويښه: نه گهر سهد ديرهمى زيوى به قهرز دابو و سهدى تريشى له لاي خوي بوو، نه وه پادهى زهكاتيان به يه كترى ته واو ده بڼو واجبه: پيڼج ديرهم له زهكات بدا، نه گهر قهرزه كه كې له سهر مروفيكي هه بووى بڼو بيداته وه، به لام نه گهر له سهر يه كيكي نه بووى بڼ، يان نه يداته وه، نه وه تنهنا له زهكات ه كې سهد ديرهمى لاي خوي دوو ديرهم و نيو ددها، زهكات ه كې سهد ديرهمه كې قهرزيش هه كاتيک وهرى گرته وه دهيدا، هه روهك له (المجموع) دا پوون كراوه ته وه.

(وَلَا زَكَاةَ فِي سَائِرِ الْأَنْجَارِ) زهكات واجب نى به له هيچ گه وه ريكي ترى به نرخو جواندا جگه له زڼپو زيو (كاللؤلؤ) وهك لوئلوو يا قوتو مهرجان و نه لئاس و زويه رجه دو ستيل و ئاسنو مسو شوشه و نه و جوره شتانه، به لام نه گهر مالى بازرگاني بون، نه و كاته زهكاتى بازرگانيان تڼدا واجبه، هه روهك له باسى بازرگاني دا پوونى ده كه ينه وه، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

﴿بَابُ زَكَاةِ الْمَعْدِنِ وَالرَّكَازِ وَالتَّجَارَةِ: زَهَكَاتِي كَانْگَه وَگَه نَجِينَه وَبازرگاني﴾

۱- (زهكاتى كانگه كې زڼپو زيو)

(مَنْ اسْتَخْرَجَ ذَهَبًا أَوْ فِصَّةً) هه كه سيك زڼپ، يان زيو بهيښته دهره وه (مِنْ مَعْدِنٍ) له كانگه يهك، كانگه كهش له ملكى خوي دابو، يان له شويڼيكي گشتى بڼ خاوه ندابو، نه وه زڼپو زيوه كه ده بڼته ملكى خوي، كه واوې: (لَزِمَهُ) زهكاتى نه و زڼپو زيوه كې له سهر واجبه، به به لگى (اجماع)، هه روهك له (المجموع) دا فهرموويه تى، هم به به لگى هه ديسه كې داهاتووش، ئينجا نه ندازهى زهكات ه كهش له سهر فهرمووده كې پاست: (رُبْعُ عَشْرِهِ) چوارىكي ده يه كې دهره ښندراوه كه يه، واته: له بيست ميسقالى زڼپدا: نيو ميسقال، له دوو سهد ديرهمى زيودا: پيڼج ديرهم، به به لگى هه ديسه كې پابرديو له زڼپو زيودا.

(وَفِي قَوْلِ) له فهرمووده يه كدا (الْخُمْسُ) پيڼجىكي دهره ښندراوه كه واجبه: له زهكاتى دا بدرى (وَفِي قَوْلِ) له فهرمووده يه كې تردا (إِنْ حَصَلَ بِتَعَبٍ) نه گهر دهره ښندراوه كه به ماندووبوون وه ده ست بكه وى (فَرُبْعُ عَشْرِهِ) نه وه چوارىكي ده يه كې له زهكاتى دا دهرى.

وَالْأَفْخُمُسَةُ، وَيُشْتَرَطُ النَّصَابُ لَا الْحَوْلُ عَلَى الْمَذْهَبِ فِيهِمَا، وَيُضْمُّ بَعْضُهُ إِلَى بَعْضٍ
إِنْ تَابَعَ الْعَمَلُ،

(وَالْأَفْخُمُسَةُ) به لام نه گهر بن مانسویون وه ده سستی بکوهی (فَخُمُسُهُ) نهو کاته پینجیکی له
زه کاتی دا ده دری.

(وَيُشْتَرَطُ) بق واجبونی زه کاتی دهرهیندرای کانه به مه رج داده ندری: (النَّصَابُ)
زیره که، یان زیوه که بگاته راده ی زه کات (لَا الْحَوْلُ) به لام سوپانه وه ی سال له زه کاتی
کانه دا- به مه رج داناندری، به لکو هر به خودی وه ده سستکوتن زه کاتی واجب ده بی
(عَلَى الْمَذْهَبِ فِيهِمَا) له سر فرموده ی پاستی مه زه بی له هردو مه سه له که دا.

ئینجا له سر دهرهینره که واجب: به مالی خوی زپرو زیوه که له خلت و خول جیا بگاته وه
پوخته ی بکاو له زه کاتا بیدا، هروه که له سرچاوه کانداهرموویانه ﴿عَنْ بِلَالِ بْنِ الْحَرْثِ
الْمُزَنِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَخَذَ مِنْ مَعَادِنِ الْقَبْلَةِ الصَّدَقَةَ﴾ رواه مالك والشافعي وأبو داود
وصححه الحاكم، پیغه مبرک له کانه کانی (القبلیه) زه کاتی وه رگرت.

﴿لَا كَادَارِي﴾ نه گهر کانه که له زهوی که سیکتری دا بوو، نهو کاته نهو زپرو زیوه ی
دهری هیناوه، هی خاوه نی زهوی که یه و واجب بیداته وه نهوی، ئینجا که نهویش
وهری گرت وه، واجب: زه کاته که ی بدا، به لام نه گهر موسلمانیک زهوی که له یه کیکی تر
کری، ئینجا کانه که ی تیدا وه ده ر که وت، نهو کانه که یه ده بیته ملکی کریاره که، جا
نه گهر حز بکا ده ری دیتی، نه گهر نا: وازی لی دیتی، واته: که سی تر مانی به سر دا نیه،
هروه که له (المجموع) دا نهو دو مه سه له یه پوون کراونه وه.

هروه ها بزانه: جگه له زپرو زیو، هیچ شتیکی تری دهرهیندرای له کانه کانداه زه کاتی
تیدا نیه، هرچند زور به نرخیش بن، هروه ها نه گهر دهرهینره که زه کاتی له سر
نهو: وه کو کافرو کزیه، نهوانه زه کاتی کانه شیان له سر نیه، هروه که له
سرچاوه کانداهرموویانه، واته: بهو مرجه ی کافره که پیش قه ده غه کردن کانه که ی
دهرهینابن، چونکه نابن کافری په یمان له نه ستوش پڼگی بدریتی له (دارالاسلام) دا
که نجینه، یان کانه دهریبتی، جا بزانه: نه گهر دوو که س، یان زیاتر به راده ی زه کات له
کانه که یه دهریبتن، نهو کاته واجب: پیکه وه- وه مالی تیکه لاو- زه کاته که ی بدن،
هروه که له سرچاوه کانداه نهو مه سه لانه پوون کراونه وه.

(وَيُضْمُّ) بق ته و اوکردنی راده ی زه کات کزده کرتیه وه (بَعْضُهُ إِلَى بَعْضٍ) به شیکی
دهرهیندرای که له گه ل به شیکی تر (إِنْ تَابَعَ الْعَمَلُ) بهو مرجه ی: کارکردن له کانه که دا
به نوای یه کتردا بن و دهرهیندرای که ش یه که زه گز بن و شویتی لی دهرهیندرانه که ش یه که
شوی بن، هروه که له زپریه ی سرچاوه کانداهرموویانه

وَلَا يُشْتَرَطُ اتِّصَالُ الثَّيْلِ عَلَى الْجَدِيدِ، وَإِذَا قَطَعَ الْعَمَلُ بَعْدَ ضَمٍّ، وَإِلَّا فَلَا يَضُمُّ الْأَوَّلُ إِلَى الثَّانِي، وَيَضُمُّ الثَّانِي إِلَى الْأَوَّلِ كَمَا يَضُمُّهُ إِلَى مَا مَلَكَهُ بِغَيْرِ الْمَعْدِنِ فِي إِكْمَالِ النَّصَابِ. وَفِي الرِّكَازِ الْخُمْسُ، يُصْرَفُ مُصْرَفُ الزَّكَاةِ عَلَى الْمَشْهُورِ، وَشَرْطُهُ النَّصَابُ،

(وَلَا يُشْتَرَطُ اتِّصَالُ الثَّيْلِ) به مهرج داناندری: بین پچران پادهی زه کاته که ی دهست بکهوی (عَلَى الْجَدِيدِ) له سهر فرموده ی نوی.

(وَإِذَا قَطَعَ الْعَمَلُ بَعْدَ) هه کاتیک به هوی عوزدیک وازی له کارکردن هینا، نینجا دهستی به کار کرده وه (ضَمٍّ) نه و کاته ش به شه کان له گه ل په کتری کۆ ده کریتنه وه: بۆ ته و اوکردنی پادهی زه کات (وَإِلَّا) به لام نه گه ر واز له کارهینانه که ی به عوزد نه بو (فَلَا يَضُمُّ الْأَوَّلُ إِلَى الثَّانِي) نه و کاته به شی جاری به که م له گه ل جاری نووه مدا کۆ نا کریتنه وه، به لام (وَيَضُمُّ الثَّانِي إِلَى الْأَوَّلِ) به شی جاری دووم له گه ل به شی جاری به که م کۆ ده کریتنه وه: بۆ ته و اوکردنی پادهی زه کات:

بۆ وینه: نه گه ر جاری به که م په نجا دیرهمی زیوی دهست کهوت، جاری نووه میش سهو په نجای دهست کهوت، نه وه په نجایه که ی جاری به که م نیستا زه کاتی تیدا نیه، به لام سهو په نجایه که ی جاری نووم به نه دازه ی خوی هه نیستا زه کاتی تیدا واجبه.

(كَمَا يَضُمُّهُ) هه روه ک دهرهیندراوه که ی کانگه کۆ ده کاته وه (إِلَى مَا مَلَكَهُ) له گه ل نه و زپه، یان زیوه ی هه یه تی (بِغَيْرِ الْمَعْدِنِ) به هویه کیتری جگه له کانگه: وه ک کرین، یان میرات (فِي إِكْمَالِ النَّصَابِ) له ته و اوکردنی پادهی زه کاتدا:

بۆ وینه: نه گه ر له ماله وه سهو دیرهمی زیوی هه بو، له کانگه ش سهو دیتری دهست کهوت، نه وه پادهی زه کاتی سهو ده که ی کانگه به سهو ده که ی ماله وه ته و او ده کریتو هه ر نیستا زه کاتی سهو ده که ددها، نینجا که سالتیک سوپاوه زه کاتی سهو ده که ی ماله وه ش ددها، هه روه ک له (المجموع) و (الشروانی) دا پوون کرلوه ته وه.

۲- (زه کاتی گه نجینه ی دۆزراوه)

﴿وَفِي الرِّكَازِ الْخُمْسُ﴾ رواه الشيخان، له گه نجینه ی دۆزراوه دا: پینجیک واجبه له زه کاتی دا بدری. (يُصْرَفُ مُصْرَفُ الزَّكَاةِ) نه و پینجیکه ش وه کو کانگه - ده دریته نه و هه شت جۆرانه ی زه کات (عَلَى الْمَشْهُورِ) له سهر فرموده ی ناسراوی مه زه ب (وَشَرْطُهُ) مهرجی واجبوونی زه کاتی گه نجینه ی دۆزراوه، نه وه یه: (النَّصَابُ) بگاته پادهی زه کات، جا هه ر به خوی بگاته پادهی زه کات، یان به هوی کۆکردنه وه ی له گه ل گه نجینه یه کی تر، یان له گه ل نه و زپه زیوه ی له ماله وه هه یه تی، وه ک نه و دریژه پیدانه ی له کانگه دا پوون کرلوه، هه روه ک له سهر چاوه کانددا فرموویاته.

وَالْتَقَدُّ عَلَى الْمَذْهَبِ، لَا الْحَوْلُ، وَهُوَ الْمَوْجُودُ الْجَاهِلِيُّ، فَإِنْ وَجَدَ إِسْلَامِيٌّ عِلْمَ مَالِكُهُ فَلَهُ، وَإِلَّا فَلَقُطَّةٌ، وَكَذَا إِنْ لَمْ يُعْلَمْ مِنْ أَيِّ الضَّرِيئِينَ هُوَ، وَإِنَّمَا يَمْلِكُهُ الْوَاجِدُ وَتَلَزُمُهُ الزُّكَاةُ إِذَا وَجَدَهُ فِي مَوَاتٍ أَوْ مَلِكٍ أَحْيَا،

(وَالْتَقَدُّ) هر روه ها مهرجه: که نجینه دؤزراوه کهش: زېږ، یان زیو بی (عَلَى الْمَذْهَبِ) له سره فرموده ی راسی مه زه ب، واته: جگه له که نجینه ی زېږو زیو هیچ که نجینه یه کی تر زه کانی تی دانیه (لَا الْحَوْلُ) به لām به به لگه ی (اجماع): سوړانه وه ی سال مه رج نیه، واته: هر نو کاته ی که نجینه که ی دؤزیه وه، واجبه: پیچیکې له زه کاتی دا بدا.

(وَهُوَ) که نجینه ی دؤزراوه (الْمَوْجُودُ الْجَاهِلِيُّ) زېږو زیو ی ده سته و تووی سرده می نه فامی پېش هاتنی نیسلا مه: که له زه میندا شارد رابیت ته وه، که و ابو: (فَإِنْ وَجَدَ إِسْلَامِيٌّ) نه گه ر که نجینه یه کی سرده می نیسلا م دؤزراوه: وه ک قورځانی له سره نو سربای، یان ناوی پاشایه کی مؤسولمانی لی نو سربای، یان نیشانه یه کی تری له سره ی، نه وه نه گه ر (عِلْمَ مَالِكُهُ) زاندر: خاوه نی که نجینه که کی یه (فَلَهُ) نه وه می خاوه نه که یه تی و واجبه بیدریت ته و (وَإِلَّا) به لām نه گه ر نه زاندر: خاوه نی کی یه، نه وه (فَلَقُطَّةٌ) وه ک مالی ونبوو په فتاری له که ل ده کړی، واته: سالتیک بانگه وازی ی بؤ ده کا، نیجا نه گه ر خاوه نه که ی ده ست نه که وت، دروسته بیکاته ملکی خوی.

(وَكَذَا) هر روه ها که نجینه که: وه ک مالی ونبوو په فتاری له که ل ده کړی (إِنْ لَمْ يُعْلَمْ مِنْ أَيِّ الضَّرِيئِينَ هُوَ) نه گه ر نه زاندری: له کام سرده مدا دروست کراوه، وه ک خشل بی، یان پارچه یه کی بی نیشانه بی.

نیجا بزانه: نه وه ی پرابوو گشتی ده رباره ی نه وه که نجینه یه بوو: که نیسلا می بی و له شوینه گشتیه کانی بی خاوه ندا بدؤزیت ته وه، چونکه نه گه ر که نجینه ی نیسلا می له ملکی که سیکدا بدؤزیت ته وه، نه و کاته که نجینه که می خاوه نی ملکه که یه و واجبه: بؤی بیاریزئی تا ده بیدریت ته وه، چا نه گه ر خاوه نه که ی ده ست نه که وت و لی بی نومید بوین، نه و کاته که نجینه که ره کو مالی بی خاوه ن - ده بیت ته می (بیت المال)، هر روه که له (المجموع و تحفة) دا فرمودیانه.

(و) هر روه ها بزانه: که نجینه ی سرده می نه فامی پېش نیسلا می (إِنَّمَا يَمْلِكُهُ الْوَاجِدُ) هر به و مهرجه ده بیت ته ملکی نه وه که سه ی دؤزیویه تیه وه (وَتَلَزُمُهُ الزُّكَاةُ) زه کاتیشی له سره واجب ده بی: (إِذَا وَجَدَهُ فِي مَوَاتٍ) هر کاتیک له شوینیکې گشتی وه هادا بیدؤزیت ته وه: که مردو بی، واته: هیچ موسولمانیک نه و شوینیه ی نه کربیت ته ملکی خوی، یان له کاولگه و قه لات و گورستانی کافره کاندای بیدؤزیت ته وه (أَوْ مَلِكٍ أَحْيَا) یان له شوینیکې

فَإِنْ وَجَدَ فِي مَسْجِدٍ أَوْ شَارِعٍ فَلْقَطَةً عَلَى الْمَذْهَبِ، أَوْ فِي مَلِكٍ شَخْصٍ فَلِلشَّخْصِ
 إِنْ ادَّعَاهُ، وَإِلَّا فَلِمَنْ مَلَكَ مِنْهُ وَهَكَذَا حَتَّى يَنْتَهِيَ إِلَى الْمُخَيِّ، وَلَوْ تَنَازَعَهُ بَائِعٌ
 وَمُشْتَرٍ أَوْ مُكْرٍ وَمُكْتَرٍ أَوْ مُعِيرٍ وَمُسْتَعِيرٍ صُدَّقَ ذُو الْيَدِ بِيَمِينِهِ.

وهامادا بیدوزوئیه وه: که به خوی زیندوی کردبیته وهو کردبیتیه ملکی خوی، واته: تهنه
 لهو دوو حالته دا گه نجینه که ده بیته ملکی خوی، که وایوا نه گهر شوئینه که (وقف) کرابوه
 سهر مزگهوت، یان پرویکی تری گشتی، نهو کاتهش گه نجینه که بق مزگهوت و پرووه
 گشتیه که سهر فده کری، ههروه که له (تحفه) دا فهرموویه تی.

به لام (فَإِنْ وَجَدَ) نه گهر گه نجینه که ی سهرده می نه فامی دوزراوه (فِي مَسْجِدٍ) له
 مزگهوتیکدا (أَوْ شَارِعٍ) یان له ریگه یه کدا (فَلْقَطَةً) نهو هوش وه که نجینه ی نیسلامی - به
 مالی ونبوو داده ندری (عَلَى الْمَذْهَبِ) له سهر فهرمووده ی پاستی مه زههه، که واته: سالتیک
 بانگه وازی بق ده کا، جا نه گهر خاوه نه که ی دهست نه کهوت دروسته بیکاته ملکی خوی،
 به لام له فهرمووده یه کی بین میژدا: نهو هوش به گه نجینه ی دوزراوه داده ندری.

(أَوْ فِي مَلِكٍ شَخْصٍ) یان گه نجینه که ی سهرده می نه فامی له ملکی که سیکدا دوزرایه وه
 (فَلِلشَّخْصِ) نهو گه نجینه یه ش وه کو گه نجینه ی نیسلامی - می خاوه نی ملکه که یه (إِنْ
 ادَّعَاهُ) نه گهر دلاوی بکا: به بین سوئند هیدریته وه (وَإِلَّا) به لام نه گهر دلاوی نه کرد، وه
 بلئ: نامه وی، یان می من نیه، نهو کاته (فَلِمَنْ مَلَكَ مِنْهُ) گه نجینه که می نهو که سه یه: که
 ملکه که ی لی وه ریگراوه، جا نه گهر مردبو: میراتگره کانی ده بنه جیگری، نه گهر نه وانیش
 دلاویان نه کرد، گه نجینه که می نهو که سه یه: که له پیش نه واندا خاوه نی ملکه که بووه
 (وَهَكَذَا) هه بهو جوړه به دلاوی خاوه نه که دا ده گه پئ (حَتَّى يَنْتَهِيَ إِلَى الْمُخَيِّ) تا ده گاته
 نهو که سه ی یه که مجار ملکه که ی زیندوو کردبته وه، یان میراتگره کانی.

ئینجا نه گهر خاوه نه که ی یه که میش نه دوزراوه و لی بین نومید بون، نهو کاته پیشه وای
 موسولمانان - یان هه نهو که سه ی دوزیویه تیه وه - ده یکاته خیر، ههروه که له زوری
 سهرچاوه کاند فهرموویانه، جا نه گهر نهو که سه ی دوزیویه تیه وه مالی له (بیت المال) دا
 هه بو، دروسته: وه کو هه ژاریک به شیکیش بق خوی دابنئ، ههروه که له (الشروانی) دا پروون
 کراوه تیه وه.

(لَوْ تَنَازَعَهُ) نه گهر له ملکیکدا له سهر گه نجینه که بووه کیشه یان: (بَائِعٌ وَمُشْتَرٍ)
 کریاریک و فروشیاریک (أَوْ مُكْرٍ وَمُكْتَرٍ) یان به کرینده رو به کریگر (أَوْ مُعِيرٍ وَمُسْتَعِيرٍ) یان نهو
 که سه ی ملکه که ی به خواستن داوه و نهو ی به خواستن وه ری گرتوه (صُدَّقَ ذُو الْيَدِ) نهو
 خاوه ن دهست: که کریارو به کریگرو به خواستن وه ریگره، باوه پی پی ده کری (بِيَمِينِهِ) به
 سوئند خولردن، وَاللَّهُ أَكْبَرُ.

(فَصَلِّ) شَرْطُ زَكَاةِ التَّجَارَةِ الْحَوْلُ وَالنَّصَابُ مُعْتَبَرًا بِآخِرِ الْحَوْلِ، وَفِي قَوْلِ بَطْرِيقِهِ، وَفِي قَوْلِ بَجْمِيعِهِ، فَعَلَى الْأَظْهَرِ لَوْ رُدُّ إِلَى التَّقْدِ فِي خِلَالِ الْحَوْلِ وَهُوَ دُونَ النَّصَابِ وَاشْتَرَى بِهِ سِلْعَةً فَلَا صَحَّ أَنَّهُ يَنْقَطِعُ الْحَوْلُ وَيَتَبَدَّلُ حَوْلُهَا مِنْ شِرَائِهَا،

﴿فصل: باسی زهکاتی بازرگانی﴾

واته: ثالثاً کوپردنی مال به مہبہستی قازانج کردن. نینجا بزانه: به (اجماع) ی زوترینی زانایانی نیسلام: زهکاتی که لوپہلی بازرگانی واجبه، پیغہمہر علیہ السلام دہ فرمودی: ﴿فَلِی الْإِبِلِ صَدَقَتُهَا وَفِی الْغَنَمِ صَدَقَتُهَا وَفِی الْبَقَرِ صَدَقَتُهَا وَفِی الْبُرِّ صَدَقَتُهَا﴾ رواہ الدارقطنی والبیہقی وصحہ الحاکم علی شرط الشیخین، ووشتر زهکاتی خوی تی دایہ، کارہ گہل زهکاتی خوی تی دایہ، مانگا زهکاتی خوی تی دایہ، جلو بہرگی بازرگانیش زهکاتی خوی تی دایہ.

(شَرْطُ زَكَاةِ التَّجَارَةِ) مہرجی واجبیوونی زهکاتی بازرگانی نہ مہیہ: (الْحَوْلُ) سالیکی نیسلامی بہ سہردا بسوپیتہ وہو (وَالنَّصَابُ) بشگاتہ پادہی زهکات، واتہ: نرخہی نووسد لیرہمی زیو، کہ دہکاتہ (۱۴۰) سہو چل میسقالی زیو (مُعْتَبَرًا) لہ سہر فرمودہی بہ ہیتر: پادہی زهکات پہچاو دہکری (بِآخِرِ الْحَوْلِ) لہ ناخیری سالدا، چونکہ کوتایی سال کاتی واجبیوونی زهکاتہ، واتہ: نہ گہر لہ سہرہ تاو لہ ناوہندی سالدا نرخہی کہ لوپہ کہ لہ پادہی زهکات کہ متر بوو، بہ لام لہ کوتایی سالدا نرخہ کہی گہ بیشتہ پادہی زهکات، نہ وہ زهکاتی تی دایہ واجبه، ہر وہ لہ (المجموع) دا فرمودہی تی (وَفِی قَوْلِ) لہ فرمودہی کدا (بِطَرَقِهِ) لہ سہرہ تاو ناخیری سالدا پہچاو دہکری (وَفِی قَوْلِ) لہ فرمودہی کی تردا (بِجَمِيعِهِ) لہ ہموو سالہ کدا پہچاو دہکری، بہ لام نہو دووانہ بن ہین.

(فَعَلَى الْأَظْهَرِ) جا لہ سہر فرمودہی یہ کہ می بہ ہیتر: (لَوْ رُدُّ إِلَى التَّقْدِ) نہ گہر گشت کہ لوپہلی بازرگانی کراوہ پارہ (فِی خِلَالِ الْحَوْلِ) لہ ناوہندی سالدا، واتہ: پیش سوپانہ وہی سال گشتی بہو جزوہ پارہی فروشتہ وہ: کہ پی تی دہ فرسیندری (وَهُوَ دُونَ النَّصَابِ) پارہ کہش لہ پادہی زهکات کہ متر بوو، جگہ لہو پارہی ہش ہیچ پارہی تری نہ بو پادہی زهکاتی پی تہواو بکا، نینجا (وَاشْتَرَى بِهِ سِلْعَةً) ہر بہو پارہی ہش کہ لوپہ لیکی تری بق بازرگانی کرپہ وہ (فَالْأَصَحُّ) بہ فرمودہی راستر (أَنَّهُ يَنْقَطِعُ الْحَوْلُ) نہم سالہی دہچہرئو (وَيَتَبَدَّلُ حَوْلُهَا مِنْ شِرَائِهَا) سہرہ سالی کہ لوپہ لہ نویہ کہ لہ کرپنیہ وہ دہست پی دہکاتہ وہ.

بہ لام نہ گہر گشت کہ لوپہلی بازرگانی نہ کردہ وہ پارہ، بہ لکو بہ شیکی کہ می ہیشتہ وہ، یان گشتی کردہ وہ پارہ، بہ لام پارہ کہی گہ بیشتہ پادہی زهکات، یان نہو پارہی بہ تہنہا نہ گہ بیشتہ پادہی زهکات بہ لام جگہ لہو پارہی ہندیک پارہی تری ہبو

وَلَوْ تَمَّ الْحَوْلُ وَقِيَمَةُ الْعَرْضِ دُونَ النَّصَابِ فَلَا صَحَّ إِلَّا يُتَدَّ حَوْلٌ، وَيُطْلُ الْأَوَّلُ، وَيَصِيرُ عَرْضُ التَّجَارَةِ لِلْقَنِيَةِ بَيْنَهَا، وَإِنَّمَا يَصِيرُ الْعَرْضُ لِلتَّجَارَةِ إِذَا اقْتَرَنَتْ نَيْتُهَا بِكُسْبِهِ بِمُعَاوَضَةٍ كَثِيرَةٍ،

له گهال نه وهی تر ده که یشتنه پادهی زهکات، له حاله تانه دا ساله که ی ناپچړی و هر به رده وام ده بی، هه روه که له (بجیرمی) دا پوون کړاوه ته وه.

(وَلَوْ تَمَّ الْحَوْلُ) نه گهر سالی بازرگانی ته و او بوو (وَقِيَمَةُ الْعَرْضِ دُونَ النَّصَابِ) نرخى که لویه لى بازرگانیه که ش له پادهی زهکات که متر بوو: وه که قازانجی نه کړدین، یان نرخى بازار دابه زى بی و زهره رى کړدین، له گهال نه وه شدا هیچ پاره ی تریشى نه بو پادهی زهکاتى پی ته و او بکا (فَلَا صَحَّ) فرموده ی راستر (أَنَّهُ يُتَدَّ حَوْلٌ) لیره وه دووباره سالیکی تر ده ست پی ده کاته وه و (وَيُطْلُ الْأَوَّلُ) ساله که ی په که می به تال ده بیته وه، واته: زهکاته که ی سالی په که م واجب نیه، به لکو که سالیکی تر سوپا وه نرخه که ی که یشته پادهی زهکات، نه و کاته زهکاتى لى ده دا، به لام نه گهر له سهره تال سالی په که مه وه هندی پاره ی تری هه بو له گهال نرخه که ی که لویه لى بازرگانی پادهی زهکاتى پی ته و او ده بو، نه و کاته ساله که ی به تال نابین و واجب: زهکاته که ی بدا، هه روه که له سهرچاوه کاندای فرموده یان.

(وَيَصِيرُ عَرْضُ التَّجَارَةِ لِلْقَنِيَةِ) که لویه لى بازرگانی ده بیته که لویه لى پاگرتن و زهکاتى له سهر لاده چى (بَيْنِيَّهَا) به نیته ی پاگرتنه که، واته: هه کاتیک نیته ی هیئا: گشت که لویه له که ی بازرگانی دابنې بى به کاره یان و سوود لى وهرگرتن، نه وه له و کاته وه ساله که ی ده پچړی و زهکات له سهر گشتى لاده چى، هه روه ها نه گهر نیته ی دانانى به شیکی که لویه له که ش بیتن بى به کاره یان و سوود لى وهرگرتن، نه وه سالی نه و به شه ده پچړی و زهکات له سهر نه و به شه لاده چى، هه روه که له ژوربه ی سهرچاوه کاندای پوون کړاوه ته وه.

به لام نه گهر که لویه لى بازرگانی به کار بیتن و نیته ی پاگرتن نه بى، نه وه هه به مالى بازرگانی داده ندری و زهکاتى له سهر لاناچى، هه روه که له (مغنى) و (الشروانى) دا فرموده یان، نیجا نه گهر بیه وى: ماله داندرو که بکاته وه مالى بازرگانی، نه وه پتویسته له گهال ئالوگى کړدنى دا دووباره نیته ی بازرگانی لى بیته وه، هه روه که له (المجموع) و (نهاية) دا فرموده یان.

(وَأِنَّمَا يَصِيرُ الْعَرْضُ لِلتَّجَارَةِ) به لام که لویه لى ده بیته مالى بازرگانی، ته نها (إِذَا اقْتَرَنَتْ نَيْتُهَا) به و مرجه ی نیته ی بازرگانیه که به رامبه ر بى (بِكُسْبِهِ) له گهال وه ده سته یاننى که لویه له که (بِمُعَاوَضَةٍ) وه ده سته یاننه که ش له به رامبه ر شتیک بى (كَثِيرَةٍ) وه کو کړینى

وَكَذَا الْمَهْرُ وَعَوَضُ الْخُلْعِ فِي الْأَصَحِّ، لَا بِالْهَبَةِ وَالْإِحْطَابِ وَالْإِسْتِزَادِ بَعْبٍ،

كهلوپه له كه به مه به سستی بازرگانی: جا به قهرز بئ، یان هر شه و دهم پاره كه بدا، یان كړپنه كه به كهلوپه لیكي تری جگه له پاره بئ.

(وَكَذَا الْمَهْرُ) هره وه هاش ماره یی: وه كه نافرته كه له كاتی ماره برپینی دا مه به سستی بئ: بازرگانی به ماره یی كه ی بكا (وَعَوَضُ الْخُلْعِ) هره وه هاش شه و مالې له به رامبر ته لاقدانی ژنه كه ی وهرده كړئ: وه كه له كاتی ته لاقداندا مه به سستی بئ: بازرگانی به مالې كه بكا (فِي الْأَصَحِّ) له فهرموودې راستردا، چونكه شه و دووانه شه له به رامبر شتيك وهرگړاون.

(لَا بِالْهَبَةِ) نه كه شه و مالې به به خشین وده سستی كه وتوه (وَالْإِحْطَابِ) هم به داره یتان و پووش یتان و پاو كړدن و میرات وهرگړتنو شه و جوړه كارانه (وَالْإِسْتِزَادِ بَعْبٍ) هم به مال وهرگړتنه به هوی عه بیدلری، شه وانه هیچان نابنه مالی بازرگانی، هرچند نه تی بازرگانیشی هبئ، چونكه له به رامبر هیچ شتيك وهرنه گړاون.

كه وایو: نه گهر شه و مالې به و هویانه ی پرېردو د سستی كه وتوه - به مه به سستی بازرگانی - به شتيكي تری فروشت، شه و كاته شته كه ی تر ده بیته مالی بازرگانی، یان نه گهر به و هویانه ی پرېردو پاره ی وده دست كه وتو سالیكي به سهردا سوپاوه، شه و كاته واجبه: زه كاتی پاره كه بدا، هره وه كه له شوینی خوی دا پوون كراوه.

﴿ نَاكَادَارِي ﴾ یه كه م: نه گهر مړوئك - به مه به سستی بازرگانی - خودی خوی به كړئ بدا، یان مالیكي خوی به كړئ بدا، یان مالی كه سیكي تر به كړئ بگړئو به مه به سستی بازرگانی به كړئ بداته وه، شه وانه شه گشتی به بازرگانی داده ندرین، هره وه كه له سهرچاوه كاندا فهرموویانه، كه وایو: هر كاتيك سال سوپاوه و كړئ یه كه شه و له ملكایه تی خوی دابو، واته: سهرقی نه كړد بئ و ده شگه یشته پاده ی زه كات، شه و واجبه: زه كاتی كړئ یه كه بدا، جیاوازی نه: كړئ یه كه ی وهرگړتئ، یان قهرز بئ، به لام شه و نه گهر پيش ته و اوپوونی سال كړئ یه كه ی سهرف كړدبو و له ملكایه تی پیدا نه مابو، یان به شه ندازه ی پاده ی زه كات نه مابو، شه و كاته زه كاتی تئ دا نه.

ثینجا بزانه: نه گهر خانوئك، یان زه ویه كي به كړئ گرتبو تاكو به مه به سستی بازرگانی به كړئ بداته وه، به لام سال ته و او بوو و هیشتا به كړئ نه دابو، له و حاله ته شدا واجبه: زه كاتی بازرگانی بدا، واته: كړئ ی هارویننه ی شه و خانووه، یان شه و زه و یه بئ ماوه ی سالیك چه نده؟ زه كاتی شه و شه ندازه یه ددها، هره وه كه له (تحفة) (و الشروانی) دا ناوه پوكی شه و ناكاداری به پوون كراوه ته وه.

دووه م: نه گهر سبوغی كړی تاكو شتومه كي خه لكی - به پاره - پئ سبوغ بكا، شه و شه دهبته مالی بازرگانی و واجبه: زه كاتی لی بدا، به لام شه و نه گهر سابوونی كړی تاكو جل ویه رگی

وَإِذَا مَلَكَهٖ بَقْدُ نَصَابٍ فَحَوْلُهُ مِنْ حِينَ مَلَكَ التَّقْدُ، أَوْ ذُوئُهُ أَوْ بَعْرَضٍ قَتِيَّةٌ فَمَنْ الشَّرَاءِ، وَقِيلَ إِنَّ مَلَكَهٖ بِنَصَابٍ سَائِمَةٍ بَنَى عَلَى حَوْلِهَا، وَيُضْمُّ الرَّبْحُ إِلَى الْأَصْلِ فِي الْحَوْلِ إِنْ لَمْ يَنْضُ،

خه لکی پئی بشوا، نه وه زه کات له سابوونه که دا نیه؟ چونکه خودی سابوونه که ناکه ویتنه دهستی کپیار، هه روه که له زوږیه ی سهرچاوه کانداهه رموویانه.

که واپو: دارو بزمارو شوشه ی دارتاش و ناسنی ناسنگه رو گشت که لوپه لی وه ستاو سنعه تکاران: که ده رکه و په نجه ره و صندوق و شتی تریان لی دړوست ده کړئ، نه وانه ش گشتی به مالی بازرگانی داده ندرین و واجبه: زه کاتیان لی بدړئ، چونکه ده که ونه ده ست کپیار، به لام نامپړو که ره سته ی پیشه سازی و کارپیکردن زه کاتی تی دا نیه، چونکه نه وانه ش - وه کو سابوون - ناکه ونه دهستی کپیارو، هه م له کړتایی زه کاتی ناژه لدا پوونمان کرده وه، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَعَالَى.

(وَإِذَا مَلَكَ) هه کاتی که لوپه لی بازرگانی کړی (بِنَقْدٍ نَصَابٍ) به پاره یه کی وه ها: که ده گیشته راده ی زه کات، یان نه ده گیشتی به لام پاره ی تری هه بو و به ویه وه ده گیشتی، نه وه (فَحَوْلُهُ) سهره تایی سالی بازرگانی که داده مه زئ (مِنْ حِينَ مَلَكَ التَّقْدِ) له و کاته وه که پاره کی هه بووه، بُو ویتنه: له په مه زاندا به نرخي دووسد دیره می زیو پاره ی هه بو، نیجا له مانگی مه ولوددا که لوپه لیکي بازرگانی به وه هه موو پاره یه، یان به به شتیکی نه و پاره یه کړی، نه وه سهره ساله کی نه و بازرگانی ده په مه زانه وه دامه زلوه.

(أَوْ ذُوئُهُ) یان که لوپه لی بازرگانی به پاره یه کی که متر له راده ی زه کات کړی و هیچ پاره ی تریشی نه بو (أَوْ بَعْرَضٍ قَتِيَّةٍ) یان به که لوپه لی مال وه ی که لوپه لی بازرگانی کړی، یان به قه رزی کړی، نه وه (فَعِنَ الشَّرَاءِ) له هه رسیک مه سه له دا له کړینیه وه سهره سال ده ست پئی ده کا (وَقِيلَ) له هه رمووده یه کی بی میژدا (إِنَّ مَلَكَهٖ بِنَصَابٍ سَائِمَةٍ) نه گهر که لوپه له کی کړی بی: به راده ی زه کاتی ناژه لی له وه پړاو (بَنَى عَلَى حَوْلِهَا) سالی بازرگانی له سهر سالی ناژه له کان داده مه زئ، به لام له بهر بی میژی په فتاری پئی ناکړئ.

(وَيُضْمُّ الرَّبْحُ) کړ ده کړیتنه وه: قازانجی که لوپه لی بازرگانی (إِلَى الْأَصْلِ) له گه ل سهرمایه که و پیکه وه زه کاتیان لی ده رئ (فِي الْحَوْلِ) له کاتی ته واپوونی سالی بازرگانی دا (إِنْ لَمْ يَنْضُ) نه گهر قازانجه که گشتی نه بو بیته پاره:

بُو ویتنه: له مانگی (محرم) دا شتیکی کړی به نرخي دووسد دیره می زیو، نیجا له ناو سالدا، یان پیش ته واپوونی سال به سه عاتیکی، نرخي بووه سی سه د دیره م، نه وه واجبه: زه کاتی سی سه د دیره مه که بدا، نیتر جیاوازی نیه قازانجه که: به هژی به رزیوونه وه ی

لَا إِنْ نَضَّ فِي الْأَظْهَرِ، وَالْأَصَحُّ أَنْ وَلَدَ الْغَرَضِ وَتَمَرَهُ مَالُ تِجَارَةٍ، وَأَنْ حَوْلَهُ حَوْلُ الْأَصْلِ، وَوَأَجِبَهَا رُبْعُ عَشْرِ الْقِيَمَةِ،

نرخى بازار بى، يان به هوى خودى كه لويه له كه بى: وهك ناژه له كاني بازار كاني گوره و
قه له و بوبن، هه روهك له سه رچاوه كان نه و مه سه له به پوون كرلوه ته وه.

(لَا إِنْ نَضَّ) نهك نه گهر قازانجه كه گشتى بويته پاره؟ نه و كاته له گه له سه رمايه كه كو
ناكرېته وه، به لكو سه ربه خوى زه كاتى لى ده درى (فِي الْأَظْهَرِ) له فهرمووده ي به هيزتردا:

بۆ وپنه: به نرخى دووسه ديره مېزيو شتيكى كېرى، جا له دواى شش مانگ هه موو
شته كى به سى سه د ديره م فروشت و پاره كى هه لگرت، يان شتيكى تى پى كړپه وه،
نه وه كه سال سوپاوه زه كاتى سه رمايه كى - كه دووسه ديره مه - ده دلو، له دواى
شش مانگى تى ش زه كاتى قازانجه كى - كه سه د ديره مه - ده دا.

جا بزانه: نه گهر سال سوپاوه و بازار گانيه كه هېچ قازانجى نه بو، نه وه ته نها زه كاتى
سه رمايه كه ده دا نه گهر بگاته راده ي زه كات، ئينجا نه گهر له دواى سوپاوه و ده ي سال
قازانجى كرد، نه و كاته قازانجه كه بۆ سالى پابريو له گه له سه رمايه كه كو ناكرېته وه،
به لكو بۆ سالى ئيستا كو ده كړېته وه، هه روهك له (المجموع) دا فهرموويه تى.

ئينجا بزانه: نه گهر مالى بازار گانيه كى ناژه له، يان ميوه و خوارده مه نيه كاني تر بوو، نه وه
دوو حاله تى هه نه، يه كه م: وا ده بى زه كات له خودى ناژه له كه و ميوه كه و دانه و پله كه دا
هه يه، نه مه يان له پيش كوتايى نه م باسه دا پوون ده كه ينه وه، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

دووه م: وا ده بى زه كات له خودى ناژه له كه و ميوه كه و خوارده مه نيه كاني تر دا نيه: وه كو
نه سپو هيستر، يان هه نارو سىو، يان په تاته و ته ماته و خه يارو... هتد، نه وانه ته نها
زه كاتى بازار گانيان تى دا واجبه.

به لام (وَالْأَصَحُّ) فهرمووده ي راستر نه مه يه: (أَنْ وَلَدَ الْغَرَضِ) بيچوى ناژه لى بازار گاني و
(وَتَمَرَهُ) ميوه ي دره ختى بازار گاني، هه م به رى گياى بازار گاني و، هه م كا و كو و گشت
به ره مېكى تريان (مَالُ تِجَارَةٍ) هه موويان مالى بازار گاني و زه كاتيان تى دا واجبه (وَأَنْ
حَوْلَهُ) ته واوبوونى سالى هه ر يه كيكيان (حَوْلُ الْأَصْلِ) ته واوبوونى سالى بنچينه كه يه،
واته: دايكه كه و دره خته كه، كه واته: هه ر كاتيك سالى بازار گاني به سه ر دايكه كان و به
سه ر دره خته كاندا سوپاوه، هه ر نه و كاته ش - له گه له نه واندا - زه كاتى بيچوو و ميوه و
به ره كه ده درى.

(وَوَأَجِبَهَا) نه ندازه ي نه و زه كاته ي له بازار گاني دا واجبه ده بى (رُبْعُ عَشْرِ الْقِيَمَةِ) چوارتيكى
ده يه كى نرخه كه يه تى، واته: له چل ديره مه دا: يهك ديره مه، له سه دا: دوو و نيو، له

فَإِنْ مُلْكٌ يَتَقَدُّ قَوْمٌ بِهِ إِنْ مُلْكٌ بِنَصَابٍ، وَكَذَا دُونُهُ فِي الْأَصَحِّ، أَوْ يَعْزُضُ فَيَقَالِبُ تَقْدِ
الْبَلَدِ، فَإِنْ غَلَبَ تَقْدَانٌ وَبَلَغَ بِأَحَدِهِمَا نَصَابًا قَوْمٌ بِهِ، فَإِنْ بَلَغَ بِهِمَا قَوْمٌ بِالْأَنْفَعِ لِلْفُقَرَاءِ،

هزاردا: بیست و پنج، که وابو: دروست نیه: خودی که لوپه‌لی بازرگانی له زه‌کاتدا بدا،
هروهک له سه‌رچاوه‌کاندا فرموویانه، نینجا بزانه: هرچه‌ندی له پاده‌ی زه‌کات زیاتر
بئ، به‌گویره‌ی زنده‌یه‌که‌ش زه‌کاتی ل‌ده‌درئ، چونکه له زه‌کاتی بازرگانی‌دا لی‌بوردن
نیه، هروهک له (المجموع)‌دا فرموویه‌تی.

هروه‌ها مه‌به‌ستیش له نرخی بازرگانی: نرخی فروشتنه‌وه‌یه‌تی، نه‌ک نرخی کپنی،
هروه‌ها نه‌و نرخی له کوتایی‌سال‌دا په‌چاو ده‌کری، هروهک له سه‌ره‌تای نه‌م باسه‌و له
باسی قازانجدا پوونمان کرده‌وه، هروه‌ها بزانه: مه‌به‌ستیش به نرخی فروشتنه‌وه نه‌و
نرخه‌یه: که خه‌گ له‌و ده‌مه‌دا وینه‌ی نه‌و که‌لوپه‌له به‌و نرخه بکری، هروهک له
(الشبراملسی)‌دا پوون کراوه‌ته‌وه.

که‌وابو: نه‌گه‌ر بازرگانه‌که له دوی سوپانه‌وه‌ی‌سال-پیش زه‌کاتدان- به‌شیکی
که‌لوپه‌له‌که‌ی بازرگانی به‌خشئ، یان بیکاته ماره‌یی ژن، یان له تو‌له‌ی شتیک بیدا، یان
له به‌ر خاترانه به‌که‌متر له نرخی خوی بی‌فروشیته‌وه، نه‌وه له سه‌ر بازرگانه‌که واجبه:
زه‌کاتی نه‌و که‌لوپه‌لانه‌ش بدا، چونکه نه‌و ده‌ستکاریانه له نه‌ندازه‌ی زه‌کاتدا دروست
نه‌بوونه، هروهک له زوری‌یه سه‌رچاوه‌کاندا پوون کراوه‌ته‌وه.

﴿قرساندن مالی بازرگانی﴾

نینجا بۆ زانینی نرخه‌که‌ش واجبه: که‌لوپه‌له‌که‌ی بازرگانی بقرسی‌ندرئ، که‌وابو: (فَإِنْ مُلْكٌ
يَنْقُضُ) نه‌گه‌ر که‌لوپه‌له‌که‌ی بازرگانی به‌جۆره پاره‌یه‌ک کپیبو (قَوْمٌ بِهِ) هر به‌ه‌مان
پاره‌ش که‌لوپه‌له‌که ده‌قرسی‌ندرئ (إِنْ مُلْكٌ يَنْصَابُ) نه‌گه‌ر کپینه‌که به‌پاره‌یه‌کی پاده‌ی
زه‌کات بویئ (وَكَذَا دُونُهُ) هروه‌ها نه‌گه‌ر له پاده‌ی زه‌کاتیش که‌متر بویئ، هر به‌ه‌مان
پاره ده‌قرسی‌ندرئ (فِي الْأَصَحِّ) له فرمووده‌ی‌استتردا (أَوْ يَعْزُضُ) یان نه‌گه‌ر
که‌لوپه‌له‌که‌ی بازرگانی به‌که‌لوپه‌لی‌کی‌تر کپیبو، نه‌و کاته (فَيَقَالِبُ تَقْدِ الْبَلَدِ) به‌پاره‌ی
شاری بازرگانی‌که ده‌قرسی‌ندرئ، نه‌و پاره‌یه‌ی به‌ زوری معامله‌ی پی‌ده‌کری.

(فَإِنْ غَلَبَ تَقْدَانٌ) جا نه‌گه‌ر له شاره‌که‌دا دوو جۆره پاره هه‌بون و به‌ زوری به
هه‌رووکیان به‌یه‌کسانی معامله‌له ده‌کرا (وَيَبْلُغُ بِأَحَدِهِمَا نَصَابًا) نرخی بازرگانی‌که ته‌نجا
به‌یه‌ککیان ده‌گیشته پاده‌ی زه‌کات (قَوْمٌ بِهِ) نه‌و کاته هر به‌وی ده‌قرسی‌ندرئ
(فَإِنْ بَلَغَ بِهِمَا) جا نه‌گه‌ر به‌هه‌رووکیان نرخه‌که ده‌گیشته پاده‌ی زه‌کات، نه‌و کاته
(قَوْمٌ بِالْأَنْفَعِ لِلْفُقَرَاءِ) کامه‌یان به‌ سوودتره بۆ هه‌زاران: به‌وی ده‌قرسی‌ندرئ

وَقِيلَ يَتَخَيَّرُ الْمَالِكُ، وَإِنْ مُلِكَ بِنَقْدٍ وَعَرَضَ قَوْمٌ مَا قَابِلَ التَّقْدِ بِهِ وَالْبَاقِي بِالْغَالِبِ، وَتَجِبُ فِطْرَةُ عِبِيدِ التِّجَارَةِ مَعَ زَكَاتِهَا، وَلَوْ كَانَ الْعَرَضُ سَائِمَةً، فَإِنْ كَمُلَ نَصَابُ إِحْدَى الزَّكَاتَيْنِ فَقَطُّ وَجَبَتْ، أَوْ نَصَابُهُمَا فَرَكَاةُ الْعَيْنِ فِي الْجَدِيدِ،

(وَقِيلَ) له فرموده که: (يَتَخَيَّرُ الْمَالِكُ) خاوه‌نی بازرگانی که سهریشکه: به کامه‌یان بقرسینتی دروست ده‌بی.

ئینجا بزانه: له چۆنیته‌ی ئه‌و قورساندنه‌دا ئاشکرا بوو: که پاره‌ی ئه‌م سهرده‌مه‌ی ئیمه‌ش به زیو ده‌قرسیندری، چونکه-به زیو- زووتر ده‌گاته پاده‌ی زه‌کات و بۆ هه‌ژاران به سودتره، هه‌روه‌ک له زه‌کاتی پاره‌و پولدا به‌وومان کرده‌وه.

(وَإِنْ مُلِكَ بِنَقْدٍ وَعَرَضَ) نه‌گه‌ر مالی بازرگانی که‌ی کړی‌بو به پاره‌و به که‌لوپه‌لیکی‌تری جگه له پاره، ئه‌و کاته (قَوْمٌ مَا قَابِلَ التَّقْدِ بِهِ) ئه‌وه‌ی به پاره کړاوه، هه‌ر به هه‌مان پار ده‌قرسیندری (وَالْبَاقِي) ئه‌وه‌ی به که‌لوپه‌لیکی‌تری کړیوه (بِالْغَالِبِ) به پاره‌ی شاره‌که‌ی ده‌قرسیندری (وَتَجِبُ فِطْرَةُ عِبِيدِ التِّجَارَةِ) له سه‌ر بازرگانه‌که واجب‌ه: سهر‌فیره‌ی کۆپله‌کانی بازرگانی بدا (مَعَ زَكَاتِهَا) هه‌روه‌ها واجب‌ه: زه‌کاتی بازرگانی که‌ش بدا، چونکه هۆی زه‌کاتی بازرگانی و سهر‌فیره لیک جیاوازن.

(وَلَوْ كَانَ الْعَرَضُ سَائِمَةً) نه‌گه‌ر که‌لوپه‌لی بازرگانی ئاژه‌لی له‌وه‌پلو بوو، یان خورماو تری‌ی به دره‌خته‌وه بوو، یان دانه‌ویله‌ی داچیندراو بوو، ئه‌وه ته‌نها به‌ک جۆره زه‌کاتی تی‌دا واجب‌ه، که‌وابو: (فَإِنْ كَمُلَ نَصَابُ إِحْدَى الزَّكَاتَيْنِ فَقَطُّ) نه‌گه‌ر ته‌نها پاده‌ی زه‌کاتیک ته‌واو بوو (وَجَبَتْ) زه‌کاتی ته‌واو بووه‌که واجب ده‌بی:

بۆ وینه: نه‌گه‌ر چل مه‌ری بازرگانی نرخی سه‌دو نه‌وه‌د دیره‌می زیو بوو، ئه‌وه له کۆتایی سالی مه‌ر‌ه‌کاندا واجب‌ه: کاپۆتیک له زه‌کات بدری، به پیچه‌وانه‌وه‌ش: نه‌گه‌ر سی و نو مه‌ری بازرگانی نرخی دوو سه‌د دیره‌م بوو، ئه‌وه له کۆتایی سالی بازرگانی‌دا چوارێکی ده‌یه‌کی نرخی مه‌ر‌ه‌کان-واته: له سه‌دا: دوو و نیو- واجب‌ه: له زه‌کاتدا بدری.

ئینجا بزانه: نه‌گه‌ر ئاژه‌له‌کانی دابه‌ستن و نیله‌وه‌راندن، واته: ئه‌لفی دانێ، ئه‌و کاته ته‌نها زه‌کاتی بازرگانی که واجب ده‌بی، هه‌روه‌ک له سه‌رچاوه‌کاندا ئاماژه‌ی بۆ کړاوه.

(أَوْ نَصَابُهُمَا) یان نه‌گه‌ر پاده‌ی زه‌کاتی هه‌ر دووکیان ته‌واو بوو: وه‌ک چل مه‌ر نرخی دوو سه‌د دیره‌می زیو بێ، یان چل ته‌نه‌که گه‌نمی داچیندراو نرخی دوو سه‌د دیره‌می زیو بێ، ئه‌وه (فَرَكَاةُ الْعَيْنِ) ته‌نها زه‌کاتی که‌لوپه‌له‌که واجب‌ه، نه‌ک بازرگانی (فِي الْجَدِيدِ) له فرموده‌ی نوێ‌دا، که‌واته: واجب‌ه کاپۆتیک له زه‌کاتی مه‌ر‌ه‌کاندا بدا، چوار ته‌نه‌که‌ش له زه‌کاتی گه‌نمه‌که بدا، هه‌م واجب‌ه: دره‌خته‌کان و کاوکۆته‌که‌ش بۆ بازرگانی بقرسینتی.

فَعَلَىٰ هَذَا لَوْ سَبَقَ حَوْلُ التَّجَارَةِ: بِأَنْ اشْتَرَى بِمَالِهَا بَعْدَ سِتَّةِ أَشْهُرٍ نَصَابَ سَائِمَةٍ
فَالْأَصَحُّ وَجُوبُ زَكَاةِ التَّجَارَةِ لِتَمَامِ حَوْلِهَا ثُمَّ يَفْتَتِحُ حَوْلًا لِزَكَاةِ الْعَيْنِ أَبَدًا، وَإِذَا قُلْنَا:
عَامِلُ الْقِرَاضِ لَا يَمْلِكُ الرَّبْحَ بِالظُّهُورِ فَعَلَى الْمَالِكِ زَكَاةُ الْجَمِيعِ، فَإِنْ أَخْرَجَهَا مِنْ
مَالِ الْقِرَاضِ حُسِبَتْ مِنَ الرَّبْحِ

ئينجا بزانه له هر حاله تيكدا زهكات له نازده كاندا بدرئ، بيچووه كانيشيان له گهل
سررميتر ده كرين، وهكو له باسي زهكاتي بيچوودا پوونمان كرده وه، به لام نه گهر زهكاتي
بازرگانيان لبدرئ، نهو كاته بيچووه كان و خوري و شير له گهل دايكه كان ده قرسيئدرئ و،
برده خته كان و ميوه كه و هروه هاش دانو و يل و كاوكوته كه و هر چي نرخی ه بئ، گشتي
پيگه وه ده قرسيئدرئ و كه سالي بازرگاني ته واو بوو، زهكات له گشتي ده بدرئ، هروهك
له (المجموع) دا به دريژئ و له سرچاوه كاني تريشدا پوون كراوه ته وه.

(فَعَلَى هَذَا) هر له سر فرموده ي نوئ: (لَوْ سَبَقَ حَوْلُ التَّجَارَةِ) نه گهر سالي بازرگاني
پيش سالي كه لوپه له كه ته واو بوو: (بِأَنْ اشْتَرَى بِمَالِهَا بَعْدَ سِتَّةِ أَشْهُرٍ نَصَابَ سَائِمَةٍ) وهك
به مالي بازرگانيه كه - له دواي شش مانگ - چل مه پ بكريئ و له سر له وه پاندينه كه ش
به رده وام بئ (فَالْأَصَحُّ) فرموده ي راستر (وَجُوبُ زَكَاةِ التَّجَارَةِ) يه كه م جار زهكاتي
بازرگانيه كه واجبه (لِتَمَامِ حَوْلِهَا) سالي بازرگانيه كه ته واو بوو (ثُمَّ) ئينجا كه سالي
بازرگاني ته واو بوو (يَفْتَتِحُ حَوْلًا) له و كاته وه سره ساليكي تر ۱۱ كاته وه (لِزَكَاةِ الْعَيْنِ
أَبَدًا) بئ زهكاتي كه لوپه له كه ي بازرگاني هتا هتايه، كه واته: كه سالي بازرگاني
سوړلوه، زهكاتي بازرگاني له سه دا: دوو و نيو ده دا، ئينجا له دواي ساليكي تر كاوپړك له
زهكاتي چل مه پرده كان ده داو زهكاتي بازرگاني نادا.

﴿ زهكاتي مامله تي قازا نجى هاويه ش ﴾

ئينجا بزانه: هر كاتيک موسولمانتيك پاره ي دايه موسلمانتيكي تر: تاكو بازرگاني پئ
بكاو قازانجيش له نيوانياندا هاويه ش بئ، نه وه كه سال ته واو بوو، زهكات له و
بازرگانيه دا واجب ده بئ، كه واو: (وَإِذَا قُلْنَا) هر كاتيک له سر فرموده ي راستر
بليئين: (عَامِلُ الْقِرَاضِ) نهو كريكار ۱۱ به پاره ي خه لكى بازرگاني ده كا (لَا يَمْلِكُ الرَّبْحَ
بِالظُّهُورِ) به شه قازانجه كه ي خوي ناييته ملكي خوي به نه نها ۱۱ اشكرابووني قازانجه كه،
به لكو ده بي به ش بكري ئينجا ده بيتته ملكي خوي (فَعَلَى الْمَالِكِ زَكَاةُ الْجَمِيعِ) نه وه له سر
فرموده ي راستر: له سر خاوه ن پاره كه واجبه زهكاتي گشت بازرگانيه كه بدا: به
سرمايه و قازانجه وه ؟ چونكه گشتي ملكي خاوه ن پاره كه يه.

ئينجا (فَإِنْ أَخْرَجَهَا مِنْ مَالِ الْقِرَاضِ) نه گهر خاوه نه كه له خودي پاره ي بازرگانيه كه
زه كاته كه ي دا (حُسِبَتْ مِنَ الرَّبْحِ) نهو زه كاته له قازانجه كه حيساب ده كرين، نهك له

فِي الْأَصْحَ، وَإِنْ قُلْنَا يَمْلِكُ بِالظُّهُورِ لَزِمَ الْمَالِكُ زَكَاةَ رَأْسِ الْمَالِ وَحِصَّتِهِ
مِنَ الرَّبْحِ، وَالْمَذْهَبُ أَنَّهُ يَلْزِمُ الْعَامِلَ زَكَاةَ حِصَّتِهِ.
(بَابُ زَكَاةِ الْفِطْرِ)

تَجِبُ بِأَوَّلِ لَيْلَةِ الْعِيدِ فِي الْأَظْهَرِ،

سهرمایه که (فی الأصح) له فرموده‌ی راست‌تردا، که واته: کرئکاره کهش به گویره‌ی به‌شه
قازانجه که‌ی خوی زه‌کاتی له سر حیساب ده‌کری، هه‌روه که (بجیرمی) دا فرموده‌ی تی.
به‌لام نه‌گه‌ر خاوه‌ن پاره‌که له پاره‌یه‌کی‌تری جگه له پاره‌ی بازرگانیه که زه‌کاته که‌ی دا،
نه‌وه گشتی له کیس خوی ده‌چی و سوست نیه هیچی له کرئکاره که و له قازانج و هریگریته‌وه،
هه‌روه که (الشیراملسی) و (بجیرمی) دا فرموده‌ی یانه.

(وَإِنْ قُلْنَا) نه‌گه‌ر به فرموده‌ی بی‌هیز بلین: (يَمْلِكُ بِالظُّهُورِ) کرئکاره که به‌شه
قازانجه که‌ی ده‌بیته ملکی خوی به ته‌نها ناشکرابوون (لَزِمَ الْمَالِكُ) نه‌وه کاته له سر
خاوه‌ن پاره‌که واجبه: (زَكَاةَ رَأْسِ الْمَالِ وَحِصَّتِهِ مِنَ الرَّبْحِ) زه‌کاتی سهرمایه که و زه‌کاتی
به‌شه قازانجه که‌ی خوی بدا (وَالْمَذْهَبُ) مه‌زه‌بی سهر نه‌وه فرموده بی‌هیزه: (أَنَّهُ يَلْزِمُ
الْعَامِلَ زَكَاةَ حِصَّتِهِ) له سر کرئکاره کهش واجبه: زه‌کاتی به‌شه قازانجه که‌ی خوی بدا،
چونکه ملکی خویه‌تی.

ئینجا بزانه: نه‌گه‌ر خاوه‌ن پاره‌که زه‌کاتی له سر نه‌بو: وه‌کو مزگه‌وت و کافر، نه‌وه کاته
زه‌کات له بازرگانیه که دا واجب نیه، به‌لام نه‌گه‌ر به پیچه‌وانه‌وه: خاوه‌ن پاره‌که زه‌کاتی
له سر بو و کرئکاره که له سهری نه‌بو، چونکه کافر بو، نه‌وه کاته گشت زه‌کاته که له
سر خاوه‌ن پاره‌که‌یه، وه‌ک باسما‌ن کرد، هه‌روه که (المجموع) دا پوون کرلو ته‌وه.

﴿بَابُ زَكَاةِ الْفِطْرِ: بِأَسَى زَه‌کَاتِی سَه‌رِفِی‌تَرِی پَه‌مه‌زان﴾

(تَجِبُ) زه‌کاتی سهرفیتره‌ی پَه‌مه‌زان واجب ده‌بی (بِأَوَّلِ لَيْلَةِ الْعِيدِ) به‌گه‌یشتنه سهره‌تای
شه‌وی جه‌ژنی پَه‌مه‌زان به‌شیکی پَه‌مه‌زانیش (فِي الْأَظْهَرِ) له فرموده‌ی به‌هیز‌تردا ﴿عَنْ
أَبْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ زَكَاةَ الْفِطْرِ صَاعًا مِنْ تَمْرٍ أَوْ صَاعًا مِنْ شَعِيرٍ: عَلَى
الْعَبْدِ وَالْحُرِّ وَالذَّكَرِ وَالْأُنْثَى وَالصَّغِيرِ وَالْكَبِيرِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ، وَأَمَرَ بِهَا: أَنْ تُؤَدَّى قَبْلَ
خُرُوجِ النَّاسِ إِلَى الصَّلَاةِ﴾ رواه الشيخان، پیغه‌مه‌ره ﷺ زه‌کاتی سهرفیتره‌ی واجب کرئوه:
ساعیک له قه‌سپ، یان له جۆ، له سهر کرئله و نازاد، نیرو من، مندال و گه‌وره، نه‌گه‌ر
نه‌وانه موسلمان بن، هه‌روه‌ها پیغه‌مه‌ره ﷺ فرمانی داوه: پی‌ش چوونه نو‌یژی جه‌ژن
سهرفیتره بدری.

فَتَخْرُجُ عَنْ مَاتِ بَعْدَ الْغُرُوبِ دُونَ مَنْ وُلِدَ، وَيَسْنُ أَنْ لَا تُؤَخَّرَ عَنْ صَلَاتِهِ، وَيَحْرَمُ تَأْخِيرُهَا عَنْ يَوْمِهِ، وَلَا فِطْرَةَ عَلَى كَافِرٍ إِلَّا فِي عَبْدِهِ وَقَرِيبِهِ الْمُسْلِمِ فِي الْأَصَحِّ، وَلَا رَقِيقٍ

که واپو: (فَتَخْرُجُ) واجبہ: سہر فیتہ بدری (عَمَّنْ) لہ جیاتی تہو موسلمانہی لہ ناخیر پڙئی پرمہ زان لہ ژياندا بوہ، ٲینجا (مَاتِ بَعْدَ الْغُرُوبِ) لہ دواي پڙٲئاوایوون - واتہ: لہ شہوی جہ ژندا - مردبی: چونکہ لہ بہ شیکی پرمہ زاندا ہہ بوہو گہ یشتوتہ سہرہ تاي شہوی جہ ژنیش (تُون مِّنْ وُلِدَ) بہ لَام سہر فیتہ لہ جیاتی تہو مندالہ نادرئ: کہ لہ دواي پڙٲئاوایوون - واتہ: لہ شہوی جہ ژندا - لہ دایک بوئی، ہر وہا لہ سہر تہو کافرہش واجب نیہ: کہ لہ شہوی جہ ژندا دہ بیٲتہ موسلمان، چونکہ تہو دوانہ لہ بہ شیکی پرمہ زاندا بہ تہولوی نہ بوہ.

ہر وہا تہ گہر موسلمانیش لہ ناخیری پرمہ زاندا پیٲش پڙٲئاوایوون ہمرئ، تہویش سہر فیتہ ی لہ جیاتی نادرئ، چونکہ نہ گہ یشتوتہ سہرہ تاي شہوی جہ ژن، ہر وہک لہ (تحفة) (نہایہ) دا ناماڑی بڙ کراوہ، بہ لَام تہ گہر بہ ماوہیہ کی کہم پیٲش پڙٲئاوایوون لہ دایک بیٲو یہ کسہر لہ دواي پڙٲئاوایوون ہمرئ، واجبہ: سہر فیتہ ی بڙ بدرئ، ہر وہک لہ (المجموع) دا فرموویہ تی، چونکہ لہ بہ شیکی پرمہ زان و لہ سہرہ تاي شہوی جہ ژندا ہہ بوہ (وَيَسْنُ) سوننہ تہ: (أَنْ لَا تُؤَخَّرَ عَنْ صَلَاتِهِ) زہ کاتی سہر فیتہ نہ خریٲتہ دواي نوٲژئی جہ ژن، بہ لکو سوننہ تہ: لہ پیٲش چوونہ نوٲژدا بدرئ، بہ بہ لگہی

حہ دیسہ کہ ی پابردو

ہر وہا دہرستہ: لہ یہ کہ می پرمہ زاندا سہر فیتہ بدرئ، ہم لہ پڙئی جہ ژندا تا پڙئی ناوا دہ بیٲ، کاتی زہ کاتی سہر فیتہ دہ میٲنئ، کہ واپو: (وَيَحْرَمُ تَأْخِيرُهَا عَنْ يَوْمِهِ) حہ رامہ: زہ کاتی سہر فیتہ بخاتہ دواي پڙئی جہ ژن، تہ گہر ہیچ عوزر کی نہ بیٲ، کہ واپو: تہ گہر پڙئی جہ ژن ناوا بو و سہر فیتہ ی نہا، گوناہبار دہ بیٲو واجبہ: بہ پہلہ قہ زای بکاتہ وہ، ہر وہک لہ سہر چاوہ کاندانہو مہ سالانہ پوون کراونہ وہ.

(وَلَا فِطْرَةَ عَلَى كَافِرٍ) سہر فیتہ لہ سہر کافری ہنہرہ تی واجب نیہ، بہ بہ لگہی حہ دیسہ کہ ی پابردو (إِلَّا فِي عَبْدِهِ) تہ نہا سہر فیتہ ی کویلہ کہ ی و (وَقَرِيبِهِ الْمُسْلِمِ) تہو خزمہ موسلمانہی بہ خٲوکردنی لہ تہستویہ تی و، ہم ژنہ موسلمانہ کہ شی - لہ ماوہی (عدہ) دا - واجبہ (فِي الْأَصَحِّ) لہ فرموودہ ی پاستردا، کہ واپو: کافرہ کہ سہر فیتہ ی تہوانہ دہ دلو نیہ تہ کہش دیٲنئ، بہ لَام تہم نیہ تہ نیہ تی خواہرستی نیہ، بہ لکو نیہ تی جیا کردنہ وہیہ، ہر وہک لہ (الشہراملسی) و (الشہروانی) دا فرموویانہ.

(وَلَا رَقِيقٍ) ہر وہا لہ سہر کویلہ واجب نیہ: سہر فیتہ ی خٲی و ژنہ کہ ی و خزمہ کانی بدا، بہ لکو واجبہ: گہرہ کہ ی سہر فیتہ ی بدا.

وَفِي الْمَكَاثِبِ وَجْهٌ، وَمَنْ بَعْضُهُ حُرٌّ يَلْزِمُهُ قِسْطُهُ، وَلَا مُعْسِرَ فَمَنْ لَمْ يَفْضُلْ عَنْ قُوَّتِهِ وَقُوَّتِ مَنْ فِي نَفَقَتِهِ لَيْلَةُ الْعِيدِ وَيَوْمُهُ شَيْءٌ فَمُعْسِرٌ، وَيُشْتَرَطُ كَوْنُهُ فَاضِلًا عَنْ مَسْكَنِ وَخَادِمٍ يَحْتَاجُ إِلَيْهِ فِي الْأَصْحَ، وَمَنْ لَزِمَهُ فِطْرَتُهُ لَزِمَهُ فِطْرًا مَنِ تَلَزَّمَهُ نَفَقَتُهُ

(وَفِي الْمَكَاثِبِ وَجْهٌ) دهریاره‌ی کویله‌ی نووسراو پیدراو فهرموده‌یه کی بی‌هیز هیه: که واجبه: سهرفیتره‌کانی بدا (وَمَنْ بَعْضُهُ حُرٌّ) هر کویله‌یه که به‌شیکی نازاد بی‌و به‌شیکی کویله بی (يَلْزِمُهُ قِسْطُهُ) واجبه: به نه‌ندازه‌ی نازادیه‌کی سهرفیتره‌ی خوی بدا.

(وَلَا مُعْسِرَ) زه‌کاتی سهرفیتره له سهر مروفی نه‌بووی واجب نیه، که‌وابو: (فَمَنْ لَمْ يَفْضُلْ) هر که‌سیک زیاده‌ی نه‌بی: (عَنْ قُوَّتِهِ وَقُوَّتِ مَنْ فِي نَفَقَتِهِ) له خواردنی خوی و نه‌و که‌سانه‌ی به‌خیوکردنیانی له نه‌ستویه‌تی (لَيْلَةُ الْعِيدِ وَيَوْمُهُ) له شو و پوژی جه‌ژندا (شَيْءٌ) هیچ زیاده‌ی نه‌بو (فَمُعْسِرٌ) نه‌و مروفتیکی نه‌بووی‌یه و سهرفیتره‌ی له سهر واجب نیه، به‌لام نه‌گهر ته‌نها یه‌ک ساعی زیاتر ه‌بی، نه‌و مروفتیکی ه‌بووی‌یه، واته: سهرفیتره‌ی له سهر واجبه، ه‌روه که له سهرچاوه‌کاندا فهرموویانه.

(وَيُشْتَرَطُ كَوْنُهُ فَاضِلًا) ه‌روه‌ها به‌مهرج داده‌ندری: نه‌وه‌ی ده‌یداته سهرفیتره، زیادبی (عَنْ مَسْكَنِ) له شوینی تن‌دا حاوانه‌وه، که‌واته: نه‌گهر خانوه‌کی به‌کری بی، واجبه: سهرفیتره‌که له کری‌ی خانو زیادبی (وَخَادِمٍ يَحْتَاجُ إِلَيْهِ) ه‌روه‌ها زیادبی له کری‌ی خزمه‌تکاریک پیویستی پی‌ه‌بی (فِي الْأَصْحَ) له فهرموده‌ی راستردا.

﴿ نَاگاداری ﴾ له‌و پیناسه‌یه‌دا دهرکه‌وت: که مروفی نه‌بووی جیا به له مروفی گه‌داو ه‌زار، واته: مروفی نه‌بووی له ه‌ردوویکیان حالی نزمتره، که‌واته: ده‌گونجی مروفتیک له سهرفیتره‌داند ه‌بووی بی، به‌لام له زه‌کات وهرگرند ه‌دا، یان ه‌زار بی، ه‌روه که له باسی نه‌و ه‌شت که‌سانه‌ی زه‌کاتیان دهریقتی پیناسه‌یان ده‌که‌ین، اِنْ شَاءَ اللهُ تَعَالَى.

که‌وابو: دروسته: مروفتیکی گه‌دا، یان ه‌زار سهرفیتره‌ی خوی بداته مروفتیکی‌تری وه‌ک خوی، نینجا که سهرفیتره‌کی لوه‌رگرت و قبولی کرد، دروسته: نه‌مه‌ش سهرفیتره‌ی خوی بداته نه‌و، نه‌ویش لی قبول بکا، چونکه ه‌ردوویکیان سهرفیتره‌یان له سهر و ه‌ردوویکیان دروسته: زه‌کات وهریگرن، ه‌روه که له (مغنی) و (الشروانی) دا نه‌و مه‌سه‌له‌یه پوون کراوه‌ته‌وه.

(وَمَنْ لَزِمَهُ فِطْرَتُهُ) هر که‌سیک سهرفیتره‌ی خوی له سهر واجب بی (لَزِمَهُ فِطْرَتُهُ مَنِ تَلَزَّمَهُ نَفَقَتُهُ) له سهری واجبه: سهرفیتره‌ی نه‌و که‌سانه‌ش بدا که به‌خیوکردنیانی له نه‌ستویه‌تی: وه‌ک ژنه‌کی و منداله‌کانی و دایکی و باوکی... ه‌تد، به‌لام نه‌گهر نه‌وانه سهریه‌خو بی‌نیزی به‌خیوکه‌ره‌که - سهرفیتره‌ی خویان بدن، نه‌وه سهرفیتره‌کیان دروست ده‌بی، ه‌روه که له (تحفة) و (الشروانی) دا پوون کراوه‌ته‌وه.

لَكِنْ لَا يَلْزَمُ الْمُسْلِمَ فِطْرَةُ الْعَبْدِ وَالْقَرِيبِ وَالزَّوْجَةِ الْكُفَّارِ، وَلَا الْعَبْدُ فِطْرَةُ زَوْجَتِهِ، وَلَا الْإِبْنُ فِطْرَةُ زَوْجَةِ أَبِيهِ، وَفِي الْإِبْنِ وَجْهٌ، وَلَوْ أَعْسَرَ الزَّوْجُ أَوْ كَانَ عَبْدًا فَلَا أَظْهَرَ أَلَّهُ يَلْزَمُ زَوْجَتَهُ الْحُرَّةَ فِطْرَتَهَا، وَكَذَا سَيِّدَ الْأَمَةِ، قُلْتُ: الْأَصَحُّ الْمَنْصُوصُ لَا يَلْزَمُ الْحُرَّةَ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَلَوْ انْقَطَعَ خَبَرُ الْعَبْدِ فَلَمْ يَذْهَبْ وَجُوبُ إِخْرَاجِ فِطْرَتِهِ فِي الْحَالِ، وَقِيلَ إِذَا عَادَ وَفِي قَوْلٍ لَا شَيْءَ، وَالْأَصَحُّ أَنَّ مَنْ أَيْسَرَ بَعْضُ صَاعٍ يَلْزَمُهُ،

نينجا بزانه: مهرجه: نهو به خيوكراوانه موسلمان بن، هروهك دهفه رموي (لكن لا يلزم المسلم) به لام له سر موسلمان واجب نيه (فطرة العبد والقريب والكفار) سرفيتري كويله كافره كهو خزمه كافره كهو زنه كافره كهى بدا، به به لگهى دهيسه كهى پابردو، مهرچندهش به خيوكردنيان واجب بئ (ولا العبد فطرة زوجته) هم له سر كويلهش واجب نيه: سرفيتري زنه كهى خوى بدا، چونكه كويله سرفيتري خويشى له سر نيه.

(ولا الإبن فطرة زوجة أبيه) هروها له سر كوپ واجب نيه: سرفيتري زنى باوكى خوى بدا، مهرچند واجبيش بئ به خيويان بكا، هروهاش له سر باوك واجب نيه: سرفيتري زنى كوپ كهى بدا (وفى الإبن وجه) به لام دهريارهى كوپ فهرمووده كهى بئ هيژه مهيه: كه سرفيتري زنى باوكى له سره.

(ولو أعسر الزوج) نهگر ميژد هيچى نهبو له سرفيتري زنه كهى بدا (أو كان عبداً) يان ميژده كه كويله (فالأظهر) فهرمووده به هيژتر (أنه يلزم زوجته الحرة) له سر زنه نازاده كهى واجبه (فطرتها) به خوى سرفيتري خوى بدا (وكذا سيّد الأمة) هروها له سر كوردهى جاريه كهش واجبه: سرفيتري جاريه به شوو درلوده كه بدا.

(قُلْتُ) نيامى (النلوي) دهفه رموي (الأصح المنصوص) دهققى فهرمووده پاستر نه مهيه (لا يلزم الحرة) له سر زنه نازاده كهى واجب نيه: سرفيتري خوى بدا، به لكو سوننه ته (والله أعلم)، به لام نهگر زنه كه (ناشيزه) بوو، نهو كاتهش له سر ميژده كهى واجب نيه، كه واپو: واجبه به خوى سرفيتري خوى بدا، هروهك له سرچاوه كاندا فهرموويانه.

(وكي انقطع خبر العبد) نهگر كويله يه كه بئ هوال بوو (فالمذهب) فهرمووده پاستى مهزه ب (وجوب إخراج فطرته في الحال) واجبه: كورده كهى له جه ژندا - بئ خواستن سرفيتري كهى بدا (وقيل) له فهرمووده كهى بئ هيژدا: (إذا عاد) هر كاتيك كه پلوه سرفيتري كهى ددها (وفى قول) له فهرمووده كهى (لا شيء) هيچ سرفيتري واجب نيه.

(والأصح) فهرمووده پاستر (أن من أيسر ببغض صاع) هر كه سيك ته نها به شه ساعتي زيادى هه بوو له شهو و پوژى جه ژندا (يلزمه) واجبه: نهو به شه بداته سرفيتري.

وَأَنَّهُ لَوْ وَجَدَ بَعْضَ الصَّيَّعَانِ قَدَّمَ نَفْسَهُ ثُمَّ زَوَّجَتْهُ ثُمَّ وَلَدَهُ الصَّغِيرَ ثُمَّ الْأَبَ ثُمَّ الْأُمَّ
ثُمَّ الْكَبِيرَ، وَهِيَ صَاعٌ: وَهُوَ سِتُّمِائَةُ دِرْهَمٍ وَثَلَاثَةُ وَتِسْعُونَ دِرْهَمًا وَثَلَاثُ
قُلْتُ: الْأَصْحُ سِتُّمِائَةُ وَخَمْسَةُ وَثَمَانُونَ دِرْهَمًا وَخَمْسَةُ أَسْبَاعٍ دِرْهَمٍ لِمَا سَبَقَ فِي زَكَاةِ
النَّبَاتِ وَاللَّهِ أَعْلَمُ.

(وَأَنَّهُ لَوْ وَجَدَ بَعْضَ الصَّيَّعَانِ) نه گهر که سټک ته‌نځا چنه‌ند ساعټکي ده‌ست کهوت بڼ
سهرفيتره (قَدَّمَ نَفْسَهُ) واجبه: پيشدا سهرفيتره‌ی خوی بدا (ثُمَّ زَوَّجَتْهُ) نينجا
سهرفيتره‌ی ژنه‌کي (ثُمَّ وَلَدَهُ الصَّغِيرَ) نينجا منداله بچوکه‌کاني (ثُمَّ الْأَبَ) نينجا باوکي
خوی (ثُمَّ الْأُمَّ) نينجا دايکي خوی (ثُمَّ الْكَبِيرَ) نينجا منداله گوره‌کي: که هه‌ژار بڼو
توانای کارکردنی نه‌بڼ.

﴿ نه‌ندازه‌ی سهرفيتره ﴾

(وَهِيَ) نه‌ندازه‌ی سهرفيتره‌ی يه‌ک که‌س: (صَاعٌ) يه‌ک ساعه به به‌لگه‌ی هه‌ديسه‌کي
پاږدو (وَهُوَ) کيشی يه‌ک ساع (سِتُّمِائَةُ دِرْهَمٍ وَثَلَاثَةُ وَتِسْعُونَ دِرْهَمًا وَثَلَاثُ)
نه‌ودو سئ ديره‌مو سټيه‌کي ديره‌ميکه (قُلْتُ) نيمامي (النواوي) ده‌فهرموئ (الاصح)
فهرمووده‌ی پاستر (سِتُّمِائَةُ وَخَمْسَةُ وَثَمَانُونَ دِرْهَمًا وَخَمْسَةُ أَسْبَاعٍ دِرْهَمٍ) شه‌شسه‌دو
هه‌شتاو پينج ديره‌مو پينج هه‌فتيکي ديره‌ميکه (لِمَا سَبَقَ فِي زَكَاةِ النَّبَاتِ) له‌به‌ر نه‌و
ليکدانه‌وي له‌زه‌کاتي دانه‌وي‌له‌دا پابرا (وَاللَّهِ أَعْلَمُ).

نينجا بزانه: کيشی يه‌ک ساع-به پاريزکاری-يه‌وه- ده‌کاته (٢٤٢٠)گرام، واته: دوو کيلو
چوارسه‌دو بيست گرام.

﴿ ناکاداری ﴾ له‌مه‌زه‌بي نيمامي (حنفي)دا: کيشی يه‌ک ساع-به پاريزکاری-يه‌وه-
ده‌کاته (٣٦٣٠)گرام، واته: سئ کيلو شه‌شسه‌دو سئ گرام، نينجا نه‌گهر له
سهرفيتره‌دا: که‌نم، يان ناردی‌که‌نم بدرئ، نه‌وکاته نيو ساع واجبه، که ده‌کاته
(١٨١٥)گرام، واته: يه‌ک کيلو هه‌شتسه‌دو پانزه گرام، به‌لام نه‌گهر قه‌سپ، يان جو، يان
ناردی‌جو بدرئ، نه‌وکاته ساعټکي ته‌واو واجبه.

نينجا بزانه: له‌مه‌زه‌بي نيمامي (حنفي)دا دروسته: سهرفيتره بدرټه ته‌نځا يه‌ک که‌دا،
يان يه‌ک هه‌ژار، هم دروسته له جياتی دانه‌وي‌له: نرخي دانه‌وي‌له که له سهرفيتره‌دا بدرئ،
هه‌روه‌ک له (المجموع)و (الشرواني)و کتټيه‌کاني مه‌زه‌بي خوياندا پوون کراوه‌ته‌وه.

که‌وايو: نه‌گهر يه‌کټک بيه‌وي له سر مه‌زه‌بي (حنفي) سهرفيتره‌ی خوی بدا، نه‌وه نرخي
نزيکه‌ی دوو کيلو که‌نم له جياتی هر نه‌فهرټک ده‌داته هه‌ژارټک، به‌گوټره‌ی نرخي بازار له
پوټی جه‌ژني پره‌مه‌زادا.

وَجَنَسُهُ الْقُوْتُ الْمُعَشَّرُ، وَكَذَا الْأَقْطُ فِي الْأَظْهَرِ، وَتَجِبُ مِنْ قُوْتِ بَلَدِهِ، وَقِيلَ قُوْتُهُ وَقِيلَ يَتَخَيَّرُ بَيْنَ الْأَقْوَاتِ، وَيُجْزَى الْأَعْلَى عَنِ الْأَدْنَى وَلَا عَكْسَ، وَالْإِعْتِبَارُ بِالْقِيَمَةِ فِي وَجْهِهِ، وَبِزِيَادَةِ الْإِقْتِيَّاتِ فِي الْأَصَحِّ، فَالْبَرُّ خَيْرٌ مِنَ الثَّمَرِ وَالْأَرْزُ وَالْأَصْحُ أَنْ الشَّعِيرَ خَيْرٌ مِنَ الثَّمَرِ وَأَنَّ الثَّمَرَ خَيْرٌ مِنَ الزُّبَيْبِ، وَلَهُ أَنْ يُخْرَجَ عَنْ نَفْسِهِ مِنْ قُوْتِهِ وَعَنْ قُرْبِهِ أَعْلَى مِنْهُ،

(وَجَنَسُهُ) په گهزی نهو خوارده مه نیه ی واجب له سهر فیتره دا بدری (الْقُوْتُ الْمُعَشَّرُ) نهو خوارده مه نیه ی: که له زه کاتی دا ده یه ک واجب بوو، هه روک له باسی میوه و دانه ویله دا پابرا، چونکه له حدیسه که ی پابروو ناوی به شیکی نهو خوارده مه نیانه هاتوه نه وانی تریش (قیاس) کراونه سر نه وان هه روک له (نهایه) و (مغنی) دا فهرموویانه. (وَكُذًا الْأَقْطُ) هه رو هاش دروسته: که شک له سهر فیتره دا بدری (فِي الْأَظْهَرِ) له فهرمووده ی به میژ تر دا، چونکه له (بخاری و مسلم) دا هاتوه.

(وَتَجِبُ) له فهرمووده ی راست تر دا واجب: سهر فیتره بدری (مِنْ قُوْتِ بَلَدِهِ) له خوارده مه نی شاری سهر فیتره بؤرلو ده: که به نه غله بی بق پیژان ده یخون، که واته: نه گهر سهر فیتره ده ره که له شوینیک بوو، سهر فیتره بؤرلو ده که ش له شوینیک تر بوو، نهو کاته واجب: خوارده مه نی شوینی سهر فیتره بؤرلو ده که په چاو بکړی، هه روک له (تحفة) دا فهرموویه تی (وَقِيلَ) له فهرمووده یه کی بی میژ دا (قُوْتِهِ) لهو خوارده مه نیه ی به خوی به نه غله بی ده یخو (وَقِيلَ) له فهرمووده یه کی تر ی بی میژ دا (يَتَخَيَّرُ بَيْنَ الْأَقْوَاتِ) زه کاته ده ره که سهریشک ده ی له نیوان هه موو خوارده مه نیه کان یه کیکیان له سهر فیتره ده دا، نینجا بزانه: نه م سئیه مه: مه زه بی نیامی (حنفی) یه، هه روک له (المجموع) و (تحفة) دا فهرموویانه.

(وَيُجْزَى الْأَعْلَى عَنِ الْأَدْنَى) دروسته: خوارده مه نی ی باشتر، له جیاتی خوارده مه نی ی نزم تر بدا (وَلَا عَكْسَ) به لام به پیچه وانه و دروست نیه (وَالْإِعْتِبَارُ بِالْقِيَمَةِ) باشی و نزمی خوارده مه نی به نرخه که ی په چاو ده کړی (فِي وَجْهِهِ) له فهرمووده یه کی بی میژ دا (وَبِزِيَادَةِ الْإِقْتِيَّاتِ فِي الْأَصَحِّ) له فهرمووده ی راست تر دا: به زیاتر خوارده ی بق پیژان په چاو ده کړی (فَالْبَرُّ خَيْرٌ مِنَ الثَّمَرِ) که وابو: که نم باشتر له قه سپو له میوژ (وَالْأَرْزُ) هم له برنجیش و له جوش (وَالْأَصْحُ) فهرمووده ی راست تر: (أَنَّ الشَّعِيرَ خَيْرٌ مِنَ الثَّمَرِ) جق له قه سپ باشتره (وَأَنَّ الثَّمَرَ خَيْرٌ مِنَ الزُّبَيْبِ) قه سپ له میوژ باشتره (وَلَهُ) بق زه کاته ده ره که دروسته: (أَنْ يُخْرَجَ عَنْ نَفْسِهِ مِنْ قُوْتِهِ) سهر فیتره ی خودی خوی له خوارده مه نیکی واجبی خوی بدلو (وَعَنْ قُرْبِهِ أَعْلَى مِنْهُ) سهر فیتره ی نه وانه ی تریش، واته: خزم و ژنه کانی له خوارده مه نیه کی باشتر بدا.

وَلَا يُعْعِضُ الصَّاعُ، وَلَوْ كَانَ فِي بَلَدٍ أَقْوَاتٌ لَا غَالِبَ فِيهَا تَخْيِيرٌ، وَالْأَفْضَلُ أَشْرَفُهَا،
وَلَوْ كَانَ عَبْدُهُ بِلَدٍ آخَرَ فَلَا صَحَّ أَنْ الْإِعْتِبَارَ بِقُوَّتِ بَلَدِ الْعَبْدِ، قُلْتُ: أَلَوَاجِبُ الْحَبِّ
السَّلِيمِ، وَلَوْ أَخْرَجَ مِنْ مَالِهِ فِطْرَةَ وَلَدِهِ الصَّغِيرِ الْغَنِيِّ جَارَ كَأَجْنَبِيِّ أُذُنٍ،

(وَلَا يُعْعِضُ الصَّاعُ) دروست نیه: یه ک ساع بکریته دوو به ش، یان زیاتر: وه ک ساعتیک به
گهنمو به جو تهواو بکاو له جیاتی یه کس پیدا (وَلَوْ كَانَ فِي بَلَدٍ أَقْوَاتٌ) نه گهر له
شوینیکدا چهنه پر گهر خوارده مهنی هه بون: گشتیان بقی پزریان ده خورانو (لَا غَالِبَ
فِيهَا) هیچیان له هیچیان به نه غله بتر نه ده خوران (تَخْيِيرٌ) زه کاتده ره که سهریشک ده بی:
کامه یان بدا دروسته، به لام (وَالْأَفْضَلُ) وهما خیرتره: (أَشْرَفُهَا) باشته ره که یان بدا (وَلَوْ
كَانَ عَبْدُهُ بِبَلَدٍ آخَرَ) نه گهر کویله که ی له شوینیکدی تر بوو (فَلَا صَحَّ) هه رموده ی راستر:
(أَنْ الْإِعْتِبَارَ بِقُوَّتِ بَلَدِ الْعَبْدِ) خوارده مهنی شوینی کویله که پر چاو ده کری.

(قُلْتُ) نیمی (النواوی) ده هه رموی (أَلَوْاجِبُ) نهو خوارده مهنی وایجه: له سهر فیره
بدی (أَلَحَبُّ السَّلِيمِ) ده نکی ساغه، واته: نارو ساوارو بپوشو گهنه کوتراو ۱ پوچه لو،
هه روهما دوشاو ۲ سرکه، نهوانه هیچیان دروست نینه له سهر فیره دا بدرین.

(وَلَوْ أَخْرَجَ مِنْ مَالِهِ فِطْرَةَ وَلَدِهِ الصَّغِيرِ الْغَنِيِّ) نه گهر باوک له مالی خوی سهر فیره ی
منداله بچوکه دهوله مهنده که ی بدا، یان سهر فیره ی منداله شیته دهوله مهنده که ی بدا
(جَانَ) هه رموی دروسته، چونکه باوک ده توانی سهر به خق شتیک بکاته ملکی مندالی
بچوکو و شیت، نینجا بزانه: نه گهر باوک نه بو، باپیره جیگه ی باوک ده گریته وه.

به لام نه گهر مندالو شیته که سهر به رشتکاریان نه بو، نهو کاته بقی چاودیرو
به پړوه به ره کانیاں دروست نیه: به بی نینزی قازی له مالی خویان سهر فیره ی مندالو
شیته که بدن، هه روه که له سهر چاوه کانداهه رمویانه، جا نه گهر سهر به رشتکار نه بو،
شوینه که ش (قازی) نه بو، نهو کاته دروسته: چاودیرو به پړوه به ره کانیاں سهر فیره یان
بقی بدن، هه روه که له (تحفة) و (الشروانی) دا پوون کراوته وه.

(كَأَجْنَبِيِّ أَنْ) هه روه که نه گهر مروتیکی بیگانه یه کیک نینز بدا، دروسته: نینزدرلو که له
مالی خوی سهر فیره ی بقی بدا، واته: وه ک سهر فیره که ی به قهرز داییتن، نهوها دروسته
لی وه ریگریته وه، به لام نه گهر بیگانه نینزی نه دا، دروست نیه سهر فیره ی بقی بدا، چونکه
زه کاتی سهر فیره ۳ خواپه رستیو پیویستی به نیهت هیه، که واته: نهو خواپه رستی به
بی نینز له سر مروت لاناچی، هه رچهنه زه کاتده ره که ش به پیاو ته به خوی بکا، که وایو:
نه گهر سهر فیره که ی به بی نینز بدا، به بهر سهر فیره ۴ ناکه وئو بوی دروسته وه ی
بگریته وه، هه روه که له حاشیه کانی (الشبراملسی) و (الشروانی) دا پوون کراوته وه.

بِخِلَافِ الْكَبِيرِ، وَلَوْ اشْتَرَكَ مُوسِرٌ وَمُعْسِرٌ فِي عَبْدٍ لَزِمَ الْمُوسِرُ نِصْفَ صَاعٍ، وَلَوْ
 أُيسِرَا وَاخْتَلَفَ وَاجِبُهُمَا أَخْرَجَ كُلُّ وَاحِدٍ نِصْفَ صَاعٍ مِنْ وَاجِبِهِ فِي الْأَصَحِّ، وَاللَّهُ أَعْلَمُ.
 (بَابُ مَنْ تَلَزَمَهُ الزَّكَاةُ وَمَا تَجِبُ فِيهِ)

شَرَطُ وَجُوبِ زَكَاةِ الْمَالِ: الْإِسْلَامُ وَالْحُرِّيَّةُ،

(بِخِلَافِ الْكَبِيرِ) به لَام دروست نیه: باوکو باپیړه - به بی‌نیزن - سهرفیتړه‌ی مندالی گه‌وره
 هه‌بوویی بدن، چونکه نه باوکو نه باپیړه ناتوانن شتیک بکه‌نه ملکی مندالی گه‌وره، واته:
 بالغو عاقل، که‌وايو: بڼ دروست‌بوونی سهرفیتړه، مهرجه: کوږو کچی گه‌وره هه‌بوویی
 - وه‌کو بیگانه - نیزن بدن سهرفیتړه‌یان بڼ بدری، نه‌گینا: سهرفیتړه‌که‌یان دروست نابڼ؟
 چونکه پټویستی به نیه ته‌هیه، هه‌روه‌ک تاز= پوونمان کرده‌وه.

نیجنا بزانه: لیږده‌دا مه‌به‌ست له مندالی گه‌وره هه‌بوویی ته‌هیه: له شه‌و و پوڅی جه‌ژنده
 نه‌ونده هه‌بوویی بڼ: له کاتدا به‌خیوکردنی له سر باوکو باپیړه واجب نه‌بڼ، هه‌روه‌ک
 له (المجموع)‌دا پوونی کړنو‌ته‌وه، چونکه نه‌گهر نه‌بوویی بڼ، نه‌و کاته به‌خیوکردنی واجب
 ده‌بڼو پټویست به نیزندان ناکا، هه‌روه‌ک له (بجیرمی)‌دا فهرموویه‌تی.

﴿ نَاكِدَاذَرِي ﴾: نه‌گهر سهرفیتړه‌کی به مه‌زه‌بی (حنفی) بدا، نه‌و کاته دروسته: به
 بی‌نیزن سهرفیتړه‌ی منداله گه‌وره‌کانیشی بدا، به‌و مهرجه‌ی نه‌وانیش له‌گه‌ل ژنو منداله
 بچوکه‌کانی‌دا بنو یه‌ک خیزان بنو پټیکه‌وه به‌خیویان بکا، هه‌روه‌ک له (مجمع‌الأنهری)
 مه‌زه‌بی (حنفی)‌دا پوون کړاوه‌ته‌وه، به لَام به هیچ جوړیک دروست نیه: به بی‌نیزن
 سهرفیتړه‌ی برلو برلازو برلانو ژنی کوپی بدا، چونکه نه‌وانه گشتی بیگانه‌ن، وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

(وَلَوْ اشْتَرَكَ مُوسِرٌ وَمُعْسِرٌ) نه‌گهر هه‌بوویه‌ک و هه‌بوویه‌ک بونه‌هاویشه (فِي عَبْدٍ) له
 کوپله‌یه‌کدا (لَزِمَ الْمُوسِرُ نِصْفَ صَاعٍ) له سر هه‌بووه‌که واجب: نیو ساعی به‌شه
 کوپله‌که‌ی خوی سهرفیتړه بدا، هیچیش له سر نه‌بووه‌که واجب نیه (وَلَوْ أُيسِرَا) نه‌گهر
 هه‌روو هاویشه‌کان هه‌بوویی بون، به لَام (وَاخْتَلَفَ وَاجِبُهُمَا) واجبه‌که‌یان جیاواز بوو:
 وه‌ک یه‌کیک گهنمی له سر بوو، نه‌وی‌تریش جو (أَخْرَجَ كُلُّ وَاحِدٍ نِصْفَ صَاعٍ) نه‌و کاته
 هر یه‌که‌یان نیو ساع سهرفیتړه ده‌دا (مِنْ وَاجِبِهِ) له خوارده‌مه‌نیه‌که‌ی خوی (فِي الْأَصَحِّ)
 له فهرمووده‌ی پاستردا (وَاللَّهُ أَعْلَمُ).

﴿ بَابُ مَنْ تَلَزَمَهُ الزَّكَاةُ وَمَا تَجِبُ فِيهِ ﴾

(بَاسِي) نه‌و که‌سانه‌ی زمکاتیان له سر واجبه‌و نه‌و حاله‌تانه‌ی ټیپاندا واجبه)
 (شَرَطُ وَجُوبِ زَكَاةِ الْمَالِ) مهرجی واجبیوونی زمکاتی مال، نه‌ویه: (الْإِسْلَامُ) خاوه‌ن ماله‌که
 موسلمان بڼ (وَالْحُرِّيَّةُ) هم نازاد بڼ، که‌وايو: کوپله زمکاتی له سر نیو هه‌روه‌ماش کافری

وَتَلَزَمُ الْمُرْتَدُّ إِنْ أَبْقَيْنَا مِلْكَهُ، دُونَ الْمُكَاتَبِ، وَتَجِبُ فِي مَالِ الصَّبِيِّ وَالْمَجْنُونِ، وَكَذَا عَلَى مَنْ مَلَكَ بِبَعْضِهِ الْحُرُّ نَصَابًا فِي الْأَصَحِّ، وَفِي الْمَقْصُوبِ وَالضَّالِّ وَالْمَجْهُودِ فِي الْأَظْهَرِ، وَلَا يَجِبُ دَفْعُهَا حَتَّى يَعُودَ،

بنه‌رته‌ی زه‌کاتی له سهر نیه، واته: که بویه موسلمان زه‌کاتی پابردوی له سهر لاده‌چن، به‌لام (وَتَلَزَمُ الْمُرْتَدُّ) زه‌کات له سهر موسلمانی کافریو واجب (إِنْ أَبْقَيْنَا مِلْكَهُ) نه‌گهر بلین: ملکایه‌تی ده‌مین، به‌لام له فهرموده‌ی راستردا ملکایه‌تیه‌که‌ی پاده‌گیری: نه‌گهر بییت‌هوه موسلمان، ملکایه‌تی ده‌مین واجب: زه‌کاته‌که‌ی بدا، نه‌گهر نا: نا، هه‌روه‌ک له سهر چاره‌کاندا فهرموویانه.

(ثَوْنُ الْمُكَاتَبِ) به‌لام له سهر کویله‌ی نووسرلو پیدرلو واجب نیه، هه‌روه‌ها له سهر کۆریه‌ی ناو زگیش واجب نیه، چونکه هه‌بوونی بیگومان نیه، هه‌روه‌ها مالی (وقف) کرلو بۆ سهر پوویکی گشتی زه‌کاتی تی‌دا نیه، هه‌روه‌ک له سهر چاره‌کاندا فهرموویانه.

(وَتَجِبُ) زه‌کات واجب (فِي مَالِ الصَّبِيِّ وَالْمَجْنُونِ) له مالی مندالو شیتدا، چونکه له هه‌دیه‌که‌دا هاتوه: ﴿هَذِهِ فَرِيضَةُ الصَّدَقَةِ الَّتِي فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَى الْمُسْلِمِينَ﴾ رواه البخاري وأصحاب السنن، نه‌هه نه‌ندازه‌ی نه‌و زه‌کاته‌یه: که پیغه‌مبه‌ر ﷺ له سهر موسلمانانی واجب کردوه. واته: (الْمُسْلِمِينَ) مندالو شیتیش ده‌گریته‌وه.

ئینجا بزانه: واجب: سهر به‌رشتکاره‌که‌ی شیت و مندال زه‌کاته‌که‌یان بۆ بدا، جا نه‌گهر نه‌یدا، گونا‌ه‌بار ده‌بین و هه‌ر کاتی‌کیش منداله‌که بلو‌غی بوو، شیت‌ه‌که‌ش چاک بۆوه، واجب: زه‌کاته‌که‌ی گشت ساله‌کانی پابردو بدهن، هه‌روه‌ک له زۆریه‌ی سهر چاره‌کاندا فهرموویانه (وَكَذَا) هه‌روه‌ها زه‌کات واجب: (عَلَى مَنْ مَلَكَ بِبَعْضِهِ الْحُرُّ نَصَابًا) له سهر نه‌و کویله به‌شکرلووه‌ی، به‌هه شه‌ ئازادیه‌که‌ی پاده‌ی زه‌کاتی و ده‌ست هیتاوه (فِي الْأَصَحِّ) له فهرموده‌ی راستردا.

﴿بَاسِ زَه‌کَاتِی فِه‌ر زَو مالی داگیر کر او﴾

(وَفِي الْمَقْصُوبِ) زه‌کات واجب: له مالی داگیر کر او (وَالضَّالِّ) له مالی ونیوودلو (وَالْمَجْهُودِ) له مالی ئینکار کر او: وه‌ک به‌ نه‌مانه‌ت له لای‌که‌سیکی دانایی، که‌سه‌که‌ش بلین: له لای من داتنه‌ناوه. شاهیدیش نه‌بو، هه‌روه‌ها له مالی دز لو‌دلو له مالی شار‌بر او‌دا: که شوینه‌که‌ی نه‌ناسیت‌هوه (فِي الْأَظْهَرِ) له فهرموده‌ی به‌هیت‌ردا، به‌لام (وَلَا يَجِبُ دَفْعُهَا) واجب نیه: پیش و ده‌سته‌که‌وتنه‌وه‌ی نه‌و مالی پابردو زه‌کات بدا، به‌لکو چاره‌پوان ده‌کا (حَتَّى يَعُودَ) تا ماله‌که‌ی بۆ ده‌گه‌پته‌وه، نه‌و کاته زه‌کاتی گشت ساله‌کانی پابردو ده‌دا، که‌واته: نه‌گهر نه‌و جو‌ره مال‌نه‌ی پابردو-پاش چه‌ند سالی‌ک-

وَالْمُشْتَرَى قَبْلَ قَبْضِهِ، وَقِيلَ فِيهِ الْقَوْلَانِ، وَتَجِبُ فِي الْحَالِ عَنِ الْقَائِبِ إِنْ قَدَرَ عَلَيْهِ، وَإِلَّا فَكَمَفْصُولٍ، وَاللَّيْنُ إِنْ كَانَ مَاشِيَةً أَوْ غَيْرَ لَا زِمَ كَمَالِ كِتَابَةٍ فَلَا زَكَاةَ، أَوْ عَرْضًا أَوْ نَقْدًا فَكَذَا فِي الْقَدِيمِ،

بفه و تینو نه که و نه وه بهر دهستی خاوه نه که یان، نه و کاته زه کاتی نه و مالانه ی له سهر لاده چی، ههروه که له (المجموع) دا فهرموویه تی.

تینجا بزانه: زه کاتی گشت ساله کانی پابردو، له و حاله ته دا واجبه: که ماله که ی له پاده یه کی زه کات زیاتر بن، یان ته نها پاده یه ک بیو له لای خوی هندی مالی تی له و پده زه ی هه بن، چونکه نه گهر ته نها پاده یه ک بیو هیچی تریشی نه بن، نه و کاته ته نها زه کاتی سالی یه که م واجب ده بی، چونکه بق ساله کانی تر پاده ی زه کات که م ده بیته وه، ههروه که له سهر چاوه کاندای فهرموویانه.

﴿لَا غَادَارِي﴾: له مه زه بی نیعام (مالک) دا: مالی داگیر کرلو—که چاوه پوانی گه پانده وه ی ده کا—هم مالی ونبوو—هر کاتی بوی گه پاره—هر یه که یان زه کاتی ته نها یه ک سالی تی دا واجبه بق گشت نه و سالانه ی به سهر ی دا پابردو، ههروه که له (شرح الموطأ) دا پرون کراوه ته وه.

(وَالْمُشْتَرَى قَبْلَ قَبْضِهِ) ههروه ها زه کات له و ماله شدا واجبه: که کریویه تی و هیشتا نه یقه بلانده وه و هری نه گرتوه، واته: که له کریویه وه سالتیک ته ولو بوو، واجبه زه کاته که ی بدا (وَقِيلَ) له فهرمووده یه کی بن هیژدا (فِيهِ الْقَوْلَانِ) له و کپاره شدا نوو فهرمووده که هه نه: به هیژو بن هیژ، وه که نه و مالانه ی پابردو.

(وَيَجِبُ فِي الْحَالِ) هر نه و ده می کاتی زه کات هات، واجبه: زه کاته که بدا (عَنِ الْقَائِبِ) له و مالی له لای خوی نیه (إِنْ قَدَرَ عَلَيْهِ) نه گهر ده سه لاتی به سهر دا هه بن: وه که به ناسانی بیگاتی (وَإِلَّا) به لام نه گهر ده سه لاتی به سهر دا نه بن: وه که ینگه که به ترس بن، یان هه والی ماله که ی نه زانی (فَكَمَفْصُولٍ) نه وه ش وه مالی داگیر کراو په فتاری له گهل ده کری، واته: هر کاتی که وه وه ژیر ده سه لاتی خوی واجبه: زه کاتی ساله کانی پابردو بدا.

(وَاللَّيْنُ) مالی به قهر زدرلو (إِنْ كَانَ مَاشِيَةً) نه گهر ناژهل بن: وه که چل مه پ به قهر ز بدلو سالتیکی له سهر بسور پیته وه (أَوْ غَيْرَ لَا زِمَ) یان قهر زه که دانه وه ی واجب نه بن (كَمَالِ كِتَابَةٍ) وه کو مالی نوسراو پیندان: وه که بلیته کویله که ی نووسد دیره هم بق بیته نازادت ده که م (فَلَا زَكَاةَ) نه و نوو جوړه قهر زانه زه کاتیان تی دا واجبه نیه، چونکه به خوی ناژه له کانی نه له وه پانده وه، کویله که ش ده توانی نوسراو پیترانه که ی هه لپوه شینیتته وه (أَوْ عَرْضًا) یان قهر زه که ی که لویه لی بازرگانی بوو (أَوْ نَقْدًا) یان پاره بوو (فَكَذَا) نه وانه ش زه کاتیان تی دا نیه (فِي الْقَدِيمِ) له فهرمووده ی کوندا.

وَفِي الْجَدِيدِ إِنْ كَانَ حَالًا وَتَعَذَّرَ أَخْذُهُ لِإِغْسَارٍ وَغَيْرِهِ فَكَمْفُصُوبٍ، وَإِنْ تَيْسَّرَ وَجَبَتْ تَرْكِتُهُ فِي الْحَالِ، أَوْ مُوجَلًّا فَالْمَذْهَبُ أَنَّهُ كَمْفُصُوبٍ، وَقِيلَ يَجِبُ دَفْعُهَا قَبْلَ قَبْضِهِ،

به لām (وَفِي الْجَدِيدِ) له فہرمودہی نوئدا، کہ بہ یہ کدہنگی زانایانی مزہب بہ بہ میز داندراوہ: (إِنْ كَانَ حَالًا) نہ گہر قہرزہ کہی کاتی دانہ وہی ہاتبو، بہ لām (وَتَعَذَّرَ أَخْذُهُ) نہ دہ کرا وہری بگریتہ وہ (لِإِغْسَارٍ) چونکہ قہرزدارہ کہ ہیچی نہ بو (وَغَيْرِهِ) یان له بہر ہویہ کی تر: وہ ک نینکاری بکاو بلئی: قہرزدارت نیم۔ شامیدیش نہ بو، یان بہ پقہ کاری نہیداتہ وہ، یان خوی شار دبیٹہ وہ (فَكَمْفُصُوبٍ) نہو جؤرہ قہرزہ وہ کو مالی داگیر کراوہ، واتہ: ہر کاتیک قہرزہ کہی وہر گرتہ وہ، واجبہ: زہ کاتی گشت سالہ کانی پابردوی لئیدا، بہر شیوہ یہی له باسی مالی داگیر کراوہ پوونمان کردہ وہ۔

(وَإِنْ تَيْسَّرَ) بہ لām نہ گہر وہر گرتنہ وہی قہرزہ کہ ناسان بوو: چونکہ قہرزدارہ کہ مالی ہبو و دانی بہ قہرزہ کہ شدہ میتا، یان شامید ہبو، نہوہ کہ کاتی زہ کاتی قہرزہ کہ دہات (وَجَبَتْ تَرْكِتُهُ فِي الْحَالِ) واجبہ: خاوہن قہرزہ کہ له لای خوی یہ کسہر زہ کاتی قہرزہ کہ بدا، ہر چہند قہرزہ کہشی وہر نہ گرتبیٹہ وہ۔

(أَوْ مُوجَلًّا) یان نہ گہر قہرزہ کہ ہیشتا کاتی دانہ وہی نہ ہاتبو سالیسی سورپوہ (فَالْمَذْهَبُ) فہرمودہی راستی مزہب نہمہ یہ (أَنَّهُ كَمْفُصُوبٍ) نہو جؤرہ قہرزہ ش وہ کو مالی داگیر کراوہ، واتہ: ہر کاتیک وہری گرتہ وہ زہ کاتہ کہی پابردوی لئیدہ دا (وَقِيلَ) له فہرمودہ یہ کی بی میزدا (يَجِبُ دَفْعُهَا قَبْلَ قَبْضِهِ) واجبہ پیش وہر گرتنہ وہی زہ کاتہ کہی بدا۔

﴿فَاكْادَارِي﴾ یہ کہم: ہر کاتیک سالتیک، یان چہند سالتیک بہ سہر مالہ بہ قہرزداروہ کہ دا سورپوہ، ٹینجا خاوہنہ کہی گہر دہنی قہرزدارہ کہی نازاد کرد، نہوہ له نہندازہی زہ کات گہر دہنی نازاد نابئی، چونکہ نہندازہی زہ کات له گشت سالتیکدا دہ بیٹہ ملکی گہ داو ہزاران، ہروہ کہ زؤریہی سہر چاوہ کاند پوون کرلوہ تہ وہ۔

دووہم: نہ گہر خاوہنہ کہ بہ قہرزدارہ کہی بلئی: قہرزہ کہم لئت وہر ناگرہ وہو بہ بہر زہ کاتی دئخم۔ یان بلئی: نہوہندہم کردہ زہ کاتی قہرزہ کہم۔ قہرزدارہ کہش قبول بکا، نہوہ دروست نابئیو بہ بہر زہ کات ناکہوئی، ہروہ ہاش دروست نیہ: بہو مہرجہ زہ کات بداتہ قہرزدارہ کہی: کہ لئی قبول بکا، ٹینجا لہ جیاتی قہرزہ کہی بیداتہ وہ، ہروہ کہ له (المجموع) و (تحفة) دا نہو نوو مہ سالہ پوون کرلوہ تہ وہ۔

سئیم: له مزہبی ٹیمام (مالک) دا: قہرزی وہر گریاہ وہ له نوای چہند سالتیک، زہ کاتی تہ نہا یہ کہ سالی واجبہ لیبری، ہر چہند زؤر سالانیش له لای قہرزدارہ کہ مابیٹہ وہ، بہ لām قہرزی بازگانی مہ سورپنہر کہ له بری کہ لوپہ لی بازگانیہ کہیہ - وہ کہ لوپہ لی بازگانیہ کہ بپیری

وَلَا يَمْتَنِعُ الدِّينُ وَجُوبَهَا فِي أَظْهَرِ الْأَقْوَالِ، وَالثَّلَاثُ يَمْتَنِعُ فِي الْمَالِ الْبَاطِنِ: وَهُوَ التَّقْدُّ وَالْعَرْضُ، فَعَلَى الْأَوَّلِ لَوْ حُجِرَ عَلَيْهِ لَدَيْنِ فَحَالَ الْحَوْلُ فِي الْحَجَرِ فَكَمَفْصُوبٍ، وَلَوْ اجْتَمَعَ زَكَاةٌ وَدَيْنٌ آدَمِيٌّ فِي تَرَكَّةٍ قَدَمَتْ، وَفِي قَوْلِ الدِّينِ وَفِي قَوْلِ يَسْتَوِيَانِ، وَالْغَنِيمَةُ قَبْلَ الْقِسْمَةِ إِنْ اخْتَارَ الْغَانِمُونَ تَمْلُكَهَا

بقی ده بری و واجب: زه کاتی گشت ساله کانی لی بدا، هه روه که له کتیه کانی مه زه بی (مالکی) دا بیون کرلوه ته وه.

(وَلَا يَمْتَنِعُ الدِّينُ وَجُوبَهَا) قه رزدار ی پینگه ی واجیبوونی زه کات ناگرئ (فِي أَظْهَرِ الْأَقْوَالِ) له هه رموده ی به هیتردا، جیباوای نیه قه رزه که: قه رزی خوای گه وره بی، یان هی ناده میزاد بی، کاتی دانه وه ی هاتبی، یان نا، له هه موو حاله تی کدا واجب: قه رزداره که زه کاتی مالی خوی بدا. له هه رموده ی دووه مدا پینگه ده گرئ.

(وَالثَّلَاثُ) هه رموده ی سنیهم: (يَمْتَنِعُ فِي الْمَالِ الْبَاطِنِ) له مالی نادیاردا پینگه ده گرئ (وَهُوَ التَّقْدُّ وَالْعَرْضُ) مالی نادیار پاره و که لوپه لی بازرگانییه، به لام له مالی بهرچاودا پینگه ناگرئ: وه که نازه لو میوه و دانه ویله و کانگه.

(فَعَلَى الْأَوَّلِ) له سهه هه رموده ی به که می به هیتر (لَوْ حُجِرَ عَلَيْهِ) نه گهر قه رزداره که (حجری) له سهه دانسرا، واته: قه دهغه کرا ده سستکاری مالی خوی بکا (لَدَيْنِ) به هوی قه رزیک (فَحَالَ الْحَوْلُ فِي الْحَجَرِ) ئینجا سال به سهه ماله که ی دا سوپاوه وه له ژیر (حجری) دا بوو (فَكَمَفْصُوبٍ) نه وه گشت ماله که ی وه کو مالی داگیر کرلوه، واته: نه گهر گه رده نی نازاد کرا، یان به کی که قه رزه که ی له جیاتی دلو، نه و کاته ماله که ی بق ده گه پیتته وه و واجب: زه کاتی پابر دوی بدا، به لام نه گهر ماله که ی قه رزی پی درلوه خاوه ن قه رزه کان و هیچی نه ماوه، نه و کاته زه کاتی نه و مالی له سهه لا ده چی.

(وَلَوْ اجْتَمَعَ زَكَاةٌ وَدَيْنٌ آدَمِيٌّ) نه گهر زه کات و قه رزی ناده میزادیک کو بونه وه (فِي تَرَكَّةٍ) له میراتی کدا: وه که به کی که زه کاتی نه دابی و قه رزدار ی ناده میزادیکیش بی، ئینجا بهرئ و میراته که شی به شی قه رزو زه کاته که نه بی (قَدَمَتْ) زه کاته که وه پیش قه رزه که دیخری، هه روه ها حه ج و که ففاره تو نه زریش وه پیش قه رزی ناده میزادان دیخری، چونکه پیغه مبه رید ده هه رموی: ﴿لَدَيْنِ اللَّهِ أَحَقُّ بِالْقَضَاءِ﴾ رواه الشیخان، قه رزی خوای گه وره له پیشتره: که بدریته وه. (وَفِي قَوْلِ) له هه رموده یه کدا (الدِّينِ) قه رزی ناده میزاد له پیشتره (وَفِي قَوْلِ) له هه رمویه کی تردا (يَسْتَوِيَانِ) قه رزو زه کات هه ربوکیان به کسان و ماله که یان به سهه ردا به ش ده گرئ.

(وَالْغَنِيمَةُ) تالان، واته: نه و مالی له جهنگی کافراند ده ست ده که وی (قَبْلَ الْقِسْمَةِ) پیش نه وه ی به ش بکرئ: (إِنْ اخْتَارَ الْغَانِمُونَ تَمْلُكَهَا) نه گهر جهنگاوه ره موسولمانه کان

وَمَضَى بَعْدَهُ حَوْلٌ وَالْجَمِيعُ صِنْفٌ زَكَوِيٌّ وَبَلَغَ نَصِيبُ كُلِّ شَخْصٍ نَصَابًا أَوْ بَلَقَهُ الْمَجْمُوعُ فِي مَوْضِعٍ ثُبُوتِ الْخُلْطَةِ وَجَبَتْ زَكَاةُهَا، وَإِلَّا فَلَا، وَلَوْ أَصْدَقَهَا نَصَابٌ سَائِمَةً مُعَيَّنًا لَزِمَهَا زَكَاةُهَا إِذَا تَمَّ حَوْلٌ مِنَ الْإِصْدَاقِ،

نه و ه یان هه لبردارد: بیکه نه ملکی خویان (وَمَضَى بَعْدَهُ حَوْلٌ) له پاش هه لبردارنه کهش سالتیک ته او بوو (وَالْجَمِيعُ صِنْفٌ زَكَوِيٌّ) گشت تالانه کهش له و جوړه بوو: که زه کاتی تئ دا واجب بوو (وَبَلَغَ نَصِيبُ كُلِّ شَخْصٍ نَصَابًا) به شی هر نه هه ریکش گه یشته پاده ی زه کات (أَوْ بَلَقَهُ الْمَجْمُوعُ) یان کری به شی هه موویان گه یشته پاده ی زه کات (فِي مَوْضِعٍ ثُبُوتِ الْخُلْطَةِ) له و حاله ته ی مرجه کانی مالی تیکه لاوی لی دیته جن (وَجَبَتْ زَكَاةُهَا) واجبه: زه کاتی تالانه که بدرئ (وَلَا) به لام نه گهر مرجیک له و مرجه ی پابردو نه بوو (فَلَا) زه کاتی تئ دا واجب نیه.

﴿زه کاتی مارهی ژن﴾

(وَلَوْ أَصْدَقَهَا نَصَابٌ سَائِمَةً) نه گهر میړد پاده یه کی زه کات ناژله لی له وه پلوی کرده مارهی ژنه که ی (مُعَيَّنًا) پاده زه کاته کهش دیارکراو بی: وه ک بلئ: نه م چل مه پرم مارهی تو بی (لَزِمَهَا زَكَاةُهَا) له سر ژنه که واجبه: زه کاتی پاده ی زه کاته که بدا (إِذَا تَمَّ حَوْلٌ) هر کاتیک سالتیک ته او بوو (مِنَ الْإِصْدَاقِ) له و کاته وه: که ناژله کان کراونه ته مارهی، جیاوازی نیه: وه ی گرتبی، یان نا، جیماعی له گهل ژنه که ی کرببی، یان نا، هر ده بی ژنه که زه کاتی بدا.

به لام نه گهر چل مه پرم که ی دیاری نه کرد: وه ک بلئ: چل مه پ مارهی تو بی. نه و کاته زه کاتی مه پرم کان له سر ژنه که واجبه نیه؟ چونکه له وه پاندنی دیار نیه، هه ووه له سرچاوه کاند پوون کراوه ته وه.

نینجا بزانه: نه گهر زیږ، یان زیو، یان پاره ی کرده مارهی ژنه که ی و گه یشته پاده ی زه کات و سالتیک به سهردا سوپلوه، نه ویش هر له سر ژنه که واجبه: زه کاته که ی بدا، هر چند زیږو زیو و پاره کهش دیارنه کراوین و ژنه کهش وه ی نه گرتبی و جیماعی له گهل نه کرببی، هه ووه له سرچاوه کاند پوون کراوه ته وه.

که واته: نه گهر گهرده نی میړده که ی ناژاد بکا، نه وه له نه ندازه ی زه کات گهرده نی ناژاد نابئ و هر ده بی زه کاته که ی پابردو بدا، هه ووه له ناگاداریه که ی پابردو پوونمان کړوه.

نینجا نه گهر ژنه که داوای مارهی له میړده که ی کرد، میړده کهش مارهی نه داین، نه و کاته مارهی که وه مالی داگیرکراوه، واته: هر کاتیک لی و هه رگرتوه، واجبه: زه کاتی سالانی پابردو گشتی بدا، هه ووه له (نهایه) و (مغنی) دا پوون کراوه ته وه.

وَلَوْ أَكْرَى دَارًا أَرْبَعَ سِنِينَ بِثَمَانِينَ دِينَارًا وَقَبَضَهَا فَلَاظْهَرُ أَنَّهُ لَا يَلْزَمُهُ أَنْ يُخْرِجَ إِلَّا زَكَاةَ مَا اسْتَقْرَ، فَيُخْرِجُ عِنْدَ تَمَامِ السَّنَةِ الْأُولَى زَكَاةَ عَشْرِينَ، وَلِتَمَامِ الثَّانِيَةِ زَكَاةَ عَشْرِينَ لِسَنَةِ عَشْرِينَ لِسَنَتَيْنِ، وَلِتَمَامِ الثَّلَاثَةِ زَكَاةَ أَرْبَعِينَ لِسَنَةِ عَشْرِينَ لثَلَاثَ سِنِينَ، وَلِتَمَامِ الرَّابِعَةِ زَكَاةَ سِتِّينَ لِسَنَةِ عَشْرِينَ لِأَرْبَعِ، وَالثَّانِي يُخْرِجُ لِتَمَامِ الْأُولَى زَكَاةَ الثَّمَانِينَ. (فَصْلٌ تَجِبُ الزَّكَاةُ عَلَى الْفُقَرَى إِذَا تَمَكَّنَ: وَذَلِكَ بِحُضُورِ الْمَالِ وَالْأَصْنَافِ،

(وَلَوْ أَكْرَى دَارًا) نه گهر خانوویکی به کرئ دا (أَرْبَعَ سِنِينَ) بق ماوهی چوار سالان (بِثَمَانِينَ دِينَارًا) به هه شتا دینار (وَقَبَضَهَا) هه شتا دیناره که شی به کسه ره مووه وهر گرت و تا کو تایی چوار ساله کانیش له لای مابوو (فَلَاظْهَرُ) به فهرموودهی به میتر (أَنَّهُ لَا يَلْزَمُهُ أَنْ يُخْرِجَ) له سه راوهن خانووه که واجب نیه زه کاتی هه مووه کرئیه که نیستا بدا، به لکو (إِلَّا زَكَاةَ مَا اسْتَقْرَ) تنها زه کاتی نهو به شه کرئیه ده دا: که جیگیر بووه به ته ولوی بووه ته ملکی خوی.

که وابو: (فَيُخْرِجُ عِنْدَ تَمَامِ السَّنَةِ الْأُولَى زَكَاةَ عَشْرِينَ) که سالی به که م ته ولو بوو، زه کاتی بیست دینار ده دا، چونکه تازه بیست دیناره که به ته ولوی بووته ملکی خوی (وَلِتَمَامِ الثَّانِيَةِ) که سالی دووه م ته ولو بوو (زَكَاةَ عَشْرِينَ لِسَنَةٍ) بیست دیناره که ی سالی به که م زه کاتی سالیکی تریشی لیده لو (وَعَشْرِينَ لِسَنَتَيْنِ) بیسته که ی سالی دووه میش- که هیچ زه کاتی لی نه درلوه - زه کاتی دوو سالی پابر دووی پیکه وه لیده دا (وَلِتَمَامِ الثَّلَاثَةِ) که سالی سی به م ته ولو بوو (زَكَاةَ أَرْبَعِينَ لِسَنَةٍ) زه کاتی چل دینار بق سالیکی تریش ده دا، واته: بیسته که ی به که م دووه م (وَعَشْرِينَ لثَلَاثَ سِنِينَ) بیسته که ی سالی سی به میش- که هیچ زه کاتی لی نه درلوه - زه کاتی سی سالی پابر دووی پیکه وه لی ده دا (وَلِتَمَامِ الرَّابِعَةِ) که سالی چواره م ته ولو بوو (زَكَاةَ سِتِّينَ لِسَنَةٍ) زه کاتی شه ست دینار بق سالیکی تر ده دا، واته: بیسته که ی به که م دووه م و سی به م (وَعَشْرِينَ لِأَرْبَعِ) بیسته که ی سالی چواره میش زه کاتی چوار سالی پابر دووی پیکه وه لی ده دا، جا نه مه یان له سه ره فهرموودهی به که می به میتر بوو (وَالثَّانِي) فهرموودهی دووه م: (يُخْرِجُ لِتَمَامِ الْأُولَى زَكَاةَ الثَّمَانِينَ) هر که سالی به که م ته ولو بوو، واجب: زه کاتی هه مووه هه شتا دیناره که بدا.

﴿ فَصْلٌ: لَهُ بَاسِيَ شَيْءٍ زَهْكَاتِدَانِ ﴾

(تَجِبُ الزَّكَاةُ عَلَى الْفُقَرَى) واجبه: ده موده ست زه کات بدرئ هر کاتیک سال ته ولو بوو، هم (إِذَا تَمَكَّنَ) هر کاتیک بوی گونجا زه کاته که ی بدا (وَذَلِكَ) گونجانی زه کاتدان (بِحُضُورِ الْمَالِ) به وه یه: ماله که ی له لای خوی بینو (وَالْأَصْنَافِ) نهو چینانه ی زه کاتیش وهر ده گرن

وَلَهُ أَنْ يُؤْذِيَ بِنَفْسِهِ زَكَاةَ الْمَالِ الْبَاطِنِ وَكَذَا الظَّاهِرِ عَلَى الْجَدِيدِ، وَلَهُ التَّوَكُّلُ وَالصَّرْفُ إِلَى الْإِمَامِ،

ناماده بن، یان جیگری نهوان ناماده بی، که واته: نه گهر ماله که ی له لای خوی نه بو، یان که سی ده ست نه که وت زه کاته که ی بداتی، نه و کاته چاوه پوان ده کاو گونا هبار نابی، به لام نه گهر گونجا زه کاته که بد او به قه سدی نه ید او ماله که شی فه وتا، نه وه گونا هبار ده بی و زه کاتی له سر لا ناچی و هر واجبه زه کاته که بدا.

هر وه ها نه گهر خاوه ن ماله که بشمری، هر واجبه: له میراته که ی زه کاته که ی نه دراو بدری، به لکو نه گهر چند سالی که زه کاتی نه دابی، واجبه: زه کاتی گشت ساله کان بدری، جا خاوه نه که زیندو بی، یان مردبی، هر وه که له (المجموع) دا پوون کراوه ته وه، به به لکه ی حدیسه که ی ﴿فَلْيَنْزِلْ اللَّهُ أَحَقُّ بِالْقَضَاءِ﴾ ی پابردو.

(وَلَهُ) بَقِ زه کاتده ره که دروسته: (أَنْ يُؤْذِيَ بِنَفْسِهِ زَكَاةَ الْمَالِ الْبَاطِنِ) هر به خوی زه کاتی مالی نادیار بد او به شی بکا: وه ک زه کاتی پاره و بازرگانی و سرفیتره (وَكذَا الظَّاهِرِ) هر وه ها بقی دروسته: زه کاتی مالی به رچا ویش به خوی بد او به شی بکا: وه ک زه کاتی ناژله و میوه و دانه ویله (فِي الْجَدِيدِ) له فه رمووده ی نوی دا.

(وَلَهُ التَّوَكُّلُ) هر وه ها بَقِ زه کاتده ره که دروسته به کی که بکاته وه کیلی خوی: تا کو زه کاته که ی بَقِ به ش بکا (وَالصَّرْفُ إِلَى الْإِمَامِ) هر وه ها بَقِ دروسته: زه کاته که ی بداته ده ست پیشه وای موسولمانان، یان جیگری پیشه وای، چونکه پیشه وای جیگری نه وه هشت که سانه یه: که زه کاتیان ده دری تی.

﴿لَا كَادَارِي﴾ هر کاتی که زه کاتده ره زه کاته که ی دایه ده ست پیشه وای، یان جیگری پیشه وای، نه وه زه کاته که ی له سر لا ده چی، هر چند زه کاته که ش له لای نه وای بفه وتی و به شی نه که ن، به لام نه گهر بیداته وه کیل و له لای وه کیله که بفه وتی و به شی نه کرد بی، نه و کاته زه کاته که ی له سر لا ناچی و واجبه: دیسان زه کاته که ی بدا، هر وه که له زقریه ی سر چاوه کاند ا پوون کراوه ته وه.

نیجا نه گهر پیشه وای، یان جیگره که ی که مته رغه مییان کرد بی: وه ک زه کاته که یان نه پاراست بی، یان به شکردنیان دواخت بی، واجبه: نه وای تولی زه کاته که بده نه هژاران، نه گهر نا: نا، هر وه ها نه گهر وه کیله که ش - جگه له دواختنی به شکردن - که مته رغه می تری کرد بی، واجبه تولی زه کاته که بداته وه زه کاتده ره که، به لام نه گهر که مته رغه می نه کرد بی، تولی له سر نیه، هر چند به شکردنی زه کاته که شی دواخت بی، چونکه وه کیله که به شکردنی زه کاته که ی له سر واجب نیه، هر وه که له (المجموع) دا پوون کراوه ته وه.

وَالْأَظْهَرُ أَنَّ الصَّرْفَ إِلَى الْإِمَامِ أَفْضَلُ، إِلَّا أَنْ يَكُونَ جَائِراً، وَتَجِبُ النَّيَّةُ: فَيَنْوِي هَذَا فَرَضَ زَكَاةٍ مَالِي، أَوْ فَرَضَ صَدَقَةٍ مَالِي وَنَحْوَهُمَا، وَلَا يَكْفِي هَذَا فَرَضُ مَالِي وَكَذَا الصَّدَقَةُ فِي الْأَصَحِّ،

(وَالْأَظْهَرُ) فرموده‌ی به می‌تازد: (أَنَّ الصَّرْفَ إِلَى الْإِمَامِ أَفْضَلُ) وها خیرتره: زه کاته‌کی بداته پیشه‌وای موسولمانان؟ چونکه نه‌گه‌ر پیشه‌وا زه کاته‌کی لی‌وه‌ریگزی: بیگومان زه کاته‌کی له نه‌ستق لاده‌چی، نه‌گه‌ر پیشه‌وا به ریگه‌یه‌کی شه‌رعیش به‌شی نه‌کا، خاوه‌نه‌که به‌رپرسیار نیه ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: إِذْغُرُوا صَدَقَاتِكُمْ إِلَى مَنْ وَلَّاهُ اللَّهُ أَمْرَكُمْ، فَمَنْ بَرَّ فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَلَمَ فَعَلَيْهَا﴾ رواه البیهقی باسناد صحیح، زه کاته‌کانتان بده‌نه کاربه‌ده‌سته‌کانتان، جا هر کاربه‌ده‌ستیک له به‌شکردنی زه کاتدا چاکه‌ی کرد، نه‌وه خیری چاکه‌کی بق خویه‌تی، نه‌گه‌ر تاوانباری کرد، تاوانه‌کی له سر خویه‌تی.

(إِلَّا أَنْ يَكُونَ جَائِراً) مه‌گه‌ر پیشه‌وایه‌که، یان چیگه‌ره‌کی سته‌مکار بی له زه کاتدا، نه‌و کاته وها خیرتره: به‌خوی زه کاته‌کی به‌ش بکا.

﴿ نیه‌تی زه‌کات ﴾

(وَتَجِبُ النَّيَّةُ) واجبه: له زه کاتداندانیه‌تی زه‌کات به‌یتندی، چونکه زه‌کات خواپه‌رستی، پیغه‌مبه‌ر ﴿وَفَرَمَوِي: ﴿إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ﴾ رواه الشیخان، هر کرده‌وه‌یه‌کی خواپه‌رستی بی به نیه‌ته‌وه نه‌بی دانامه‌زری. که‌وابو: نه‌گه‌ر هه‌موو مالی خوی بیه‌خشی و بیکاته خیرو نیه‌تی زه‌کاتیشی لی‌نه‌هیتی، نه‌وه زه‌کاتی له سر لا ناچی، هه‌روه‌که نه‌گه‌ر نویژیکی واجبی له سر بی و سه‌د په‌کعت سوننه‌ت بکا، به به‌ر نویژه واجبه‌که ناکه‌وی، هه‌روه‌که له (المجموع) دا فرموده‌ی.

که‌وابو: (فَيَنْوِي) به دل نیه‌ت دینی و ده‌لی: (هَذَا فَرَضُ زَكَاةٍ مَالِي) نه‌مه واجبی زه‌کاتی مالی خومه (أَوْ فَرَضُ صَدَقَةٍ مَالِي) یان نه‌مه واجبی سه‌ده‌قه‌ی مالی خومه (وَنَحْوَهُمَا) وینه‌ی نه‌و دیوانه‌ش، وه‌که بلتی: نه‌مه زه‌کاته واجبه‌کی مالی خومه (وَلَا يَكْفِي) به‌لام دروست نیه و به به‌ر ناکه‌وی بلتی: (هَذَا فَرَضُ مَالِي) نه‌مه واجبی مالی خومه، چونکه نه‌و ووشه‌یه که‌فهاره‌ت و نه‌زیش ده‌گریته‌وه (وَكَذَا الصَّدَقَةُ) هه‌روه‌ها دروست نیه بلتی: نه‌مه سه‌ده‌قه‌ی مالی خومه، چونکه خیرکردنیش ده‌گریته‌وه (فِي الْأَصَحِّ) له فرموده‌ی راستردا.

ئینجا بزانه: مه‌رج نیه له نیه‌ته‌کی به‌که‌مو سنی‌یه‌مدا له گه‌ل ووشه‌ی زه‌کاتدا، نیه‌تی واجبیش بی‌تی، به‌لکو سوننه‌ته، که‌وابو: نه‌گه‌ر به دل بلتی: نه‌مه زه‌کاتی مالی خومه، یان نه‌مه زه‌کاته. نه‌و نیه‌ته دروست ده‌بی، چونکه زه‌کات ته‌نھا بق واجب به‌کار دی، هه‌روه‌که له سه‌رچاوه‌کاتدا فرموده‌ی.

وَلَا يَجِبُ تَعْيِينُ الْمَالِ، وَلَوْ عَيْنَ لَمْ يَقَعْ عَنْ غَيْرِهِ، وَيَلْزَمُ الْوَلِيُّ الْآثِيَّةُ إِذَا أَخْرَجَ زَكَاةَ الصَّبِيِّ وَالْمَجْنُونِ، وَكَفَى نِيَّةُ الْمُؤَكَّلِ عِنْدَ الصَّرْفِ إِلَى الْوَكِيلِ فِي الْأَصَحِّ، وَالْأَفْضَلُ أَنْ يَنْوِيَ الْوَكِيلُ عِنْدَ التَّفْرِيقِ أَيْضًا،

(وَلَا يَجِبُ تَعْيِينُ الْمَالِ) واجب نيه: له نيته كهی دا ئه و ماله دیاری بکا: که زه کاتی لئ ددها، وهك بلئ: نه مه زه کاتی فلانه ماله م بئ (ولو عین) به لام نه گهر ماله كهی دیاری كرد (لم یقع عن غیره) به بهر زه کاتی مالتیکی تر ناکه وئ، بؤ وینه: نه گهر دووسده دیرهم می لیره هه بو، دووسدهی تریشی له وئ هه بو، نه و دروسته: ده دیرهم زه کات بدلو دیاریش نه کا: نه م پینجه بؤ نه و دووسده بئ و نه مهش بؤ نه وئ تر، ههروه ها دروسته: ته نها پینچ دیرهم بدلو دیاریش نه کا: پینجه که زه کاتی کام دووسده ۱ که واته: نه گهر یه کیک له و دووسده دانه فه وئا، ده توانئ: پینچ دیرهم که بکاته زه کاتی نه و دووسدهی ماوه، به لام نه گهر دیاری کردبو: که پینجه که زه کاتی نه م دووسده بئ، نه وه نابیته زه کاتی دووسده که ی تر، ههروه که له (المجموع) دا پوونی کردوته وه.

(وَيَلْزَمُ الْوَلِيُّ الْآثِيَّةُ) له سهر سه ره رشتکار واجبه: نیته ی زه کات بیتئ (إِذَا أَخْرَجَ زَكَاةَ الصَّبِيِّ وَالْمَجْنُونِ) ههر کاتیک زه کاتی مندال، یان شیئ بدا، وهك به دل بلئ: نه مه زه کاتی فلانه منداله، یان فلانه شیته یه، که وای نه گهر به بئ نیته تینان زه کاته که یان بدا، به بهر زه کات ناکه وئ و قولشی ده که وینه سهر، ههروه که له سه رچاوه کانداهرموویانه. (وَتَكْفِي نِيَّةُ الْمُؤَكَّلِ) نیته ی وه کیلگره که به سه، واته: نه گهر زه کاتده ره که وه کیلیک بگری بؤ به شکردنی زه کات، نه وه دروسته نیته ی زه کاته که ی بیتئ (عِنْدَ الصَّرْفِ إِلَى الْوَكِيلِ) له و کاته ی زه کاته که ی ددهاته ده ست وه کیله که ی (فِي الْأَصَحِّ) له فره مووده ی پاستردا، جا نه گهر وه کیله که نیته ی نه هیئ ههر دروست ده بئ، به لام (وَالْأَفْضَلُ) نه وها خیرتره (أَنْ يَنْوِيَ الْوَكِيلُ) وه کیله که ش نیته بیتئ (عِنْدَ التَّفْرِيقِ أَيْضًا) له کاتی به شکردنی زه کاته که، به لام نه گهر وه کیلگره که نیته نه هیئ، نه وه زه کاته که دروست نابئ، ههر چه ند وه کیله که ش نیته بیتئ، ههروه که له سه رچاوه کانداهرموویانه.

ئینجا بزانه: له و کاته ی زه کاته که ی ددهاته زه کاتوه رگره که، دروسته: نیته ی زه کات بیتئ، هم پیتشداش دروسته، ههروه که له (المجموع) دا فره موویته ی.

که وایو: نه گهر نه ندازه ی زه کاتی جیا کرده وه له و کاتا نیته ی زه کاتی لئ هیئا، یان له مه وایو-پیش بیداته زه کاتوه رگره که- نیته ی هیئا، نه و نیته ش دروست ده بئ، ههروه که له سه رچاوه کانداهرموویانه، ههروه ها بزانه: نه گهر نه ندازه یه کی بؤ زه کات جیا کرده وه، مه رج نیه: ههر نه و نه ندازه یه ش له زه کاتا بدا، ههروه که له (تحفه و) نه ایه) دا فره موویانه، واته: دروسته: نه و نه ندازه یه بؤ خوی دابنیته وه نه ندازه یه کی تر له زه کاتا بدا.

وَلَوْ دَفَعَ إِلَى السُّلْطَانِ كَفَّتِ النَّيَّةُ عِنْدَهُ، فَإِنْ لَمْ يَنْوَ لَمْ يُجْزِئْ عَلَى الصَّحِيحِ وَإِنْ نَوَى السُّلْطَانُ، وَالْأَصَحُّ أَنَّهُ يَلْزَمُ السُّلْطَانَ النَّيَّةُ إِذَا أَخَذَ زَكَاةَ الْمُتَمَتِّعِ وَأَنَّ نِيَّتَهُ تَكْفِي. (فَصْلٌ) لَا يَصَحُّ تَعْجِيلُ الزَّكَاةِ عَلَى مَلِكِ النُّصَابِ، وَيَجُوزُ قَبْلَ الْحَوْلِ، وَلَا تَعْجَلُ لِعَامِنٍ فِي الْأَصَحِّ،

(وَلَوْ دَفَعَ إِلَى السُّلْطَانِ) نه گهر زه کاته که ی دایه دهست گه وره ی موسولمانان، یان جیگره که ی (كَفَّتِ النَّيَّةُ عِنْدَهُ) له و کاته ی دهیداته دهستی وی، نیه ته که ی به سه و دروست ده بی، هر چه ند کار به دهسته که ش نیه ت نه می نی.

(وَإِنْ لَمْ يَنْوَ) به لام نه گهر خاوه نه که له و کاتدا نیه ت نه می نی (لَمْ يُجْزِئْ) زه کاته که ی دروست ناب ی (عَلَى الصَّحِيحِ) له سه ر فه رموده ی راست (وَإِنْ نَوَى السُّلْطَانُ) هر چه ند کار به دهسته که ش نیه تی زه کات بی نی، هر دروست ناب ی.

(وَالْأَصَحُّ) فه رموده ی راست تر: (أَنَّهُ يَلْزَمُ السُّلْطَانَ النَّيَّةُ) له سه ر کار به دهست واجبه: نیه تی زه کات بی نی (إِذَا أَخَذَ زَكَاةَ الْمُتَمَتِّعِ) له و کاته ی زه کات له زه کاتنه دهر دهستی نی (وَأَنَّ نِيَّتَهُ تَكْفِي) نه و نیه ته ی کار به دهست به سه و به بهر نیه تی زه کاتنه دهره که ش ده که وی: ب ی دونیوا قیامه ت، به لام نیامی (الغزالی) له (احیاء العلوم) دا ده فه رموی: ب ی قیامه ت زه کاته که ی هر له نه ستودا ده می نی.

نیجا بزانه: نه گهر له و کاته ی زه کاته که ی لی دهستی نی، نیه ت بی نی، نه وه بیگومان له دونیوا قیامه ت زه کاتی له سه ر لا ده چی، ههروه که له سه ر چاوه کاندا فه رمویانه.

﴿ فَصْلٌ: لَه بَاسِی وَه پِیشِ خِستنی زه کات ﴾

(لَا يَصَحُّ) دروسته نیه (تَعْجِيلُ الزَّكَاةِ) زه کات وه پِیش بیخری (عَلَى مَلِكِ النُّصَابِ) له سه ر هه بوونی راده ی زه کات، وه که نیستا سه د دیره می زیوی هه بی، یان سی بزنی هه بی، نیجا پیچ دیره م، یان بزنی که زه کات بدا، تا کو نه گهر بووه دو سه د دیره م، یان چل بزنی، نه وه ی داویه تی بی نیته زه کات، نه و زه کاته دروست ناب ی به بهر ناکه وی.

به لام (وَيَجُوزُ) دروسته زه کاته که ی بدا (قَبْلَ الْحَوْلِ) پِیش ته ولویوونی سال، به و مه رجه ی ماله که ی گه یشت بیته راده ی زه کاتو ساله که ش دامه زبایی، واته: دروسته: هر له سه ره تایی ساله وه بیدا، ههروه که له (المجموع) دا فه رموی ته ﴿عَنْ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ: أَنَّ الْعَبَّاسَ سَأَلَ النَّبِيَّ ﷺ فِي تَعْجِيلِ صَدَقَتِهِ قَبْلَ أَنْ تَحِلَّ؟ فَرَّخَصَ لَهُ فِي ذَلِكَ﴾ رواه ابو داود و الترمذی باسناد حسن، نیامی (عباس) پرس یاری له پیغه مبه ر ﷺ کرد: ثایا دروسته پِیش ته ولویوونی سال زه کاته که ی بدا؟ پیغه مبه ر ﷺ نیزنی دا. به لام (وَلَا تَعْجَلُ لِعَامِنٍ) دروست نیه: ب ی دوو سال، یان زیاتر زه کات وه پِیش بیخری (فِي الْأَصَحِّ) له فه رموده ی راست تر، چونکه زه کاته که ی سالی دووه و به سه ره وه تر، هیشتا ساله که یان دانه مه زروه.

وَلَهُ تَعْجِيلُ الْفِطْرَةِ مِنْ أَوَّلِ رَمَضَانَ، وَالصَّحِيحُ مَنَعُهُ قَبْلَهُ، وَأَنَّهُ لَا يَجُوزُ إِخْرَاجُ زَكَاةِ الثَّمَرِ قَبْلَ بُدْؤِ صَلَاحِهِ، وَلَا الْحَبِّ قَبْلَ اشْتِدَادِهِ، وَيَجُوزُ بَعْدَهُمَا، وَشَرَطُ إِجْزَاءِ الْمُعْجَلِ بَقَاءُ الْمَالِكِ أَهْلًا لِلْوُجُوبِ إِلَى آخِرِ الْحَوْلِ، وَكَوْنُ الْقَابِضِ فِي آخِرِ الْحَوْلِ مُسْتَحَقًّا، وَقِيلَ إِنَّ خَرَجَ عَنِ الْإِسْتِحْقَاقِ فِي أَثْنَاءِ الْحَوْلِ لَمْ يُجْزِهِ،

(وَلَهُ) بۆ زه کاتدهر دروسته (تَعْجِيلُ الْفِطْرَةِ) سهرفیتره‌ی په مه‌زان وه پیتش جه‌ئن بیخیو (مِنْ أَوَّلِ رَمَضَانَ) ههر له یه که می په مه‌زانه‌وه دروسته سهرفیتره‌که‌ی بدا ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: وَكَانُوا يُعْطُونَهَا قَبْلَ الْفِطْرِ يَوْمَ أَوْ يَوْمَيْنِ﴾ رواء البخاری، بوژیک، یان دوو پوژد پیتش جه‌ئن، خه‌لک سهرفیتره‌یان ده‌دا.

(وَالصَّحِيحُ) فهرموده‌ی راست (مَنَعُهُ قَبْلَهُ) دروست نیه: پیتش په مه‌زان سهرفیتره بدری، چونکه هیچ هویه‌کی واجببوونی نه‌هاتوه.

(وَأَنَّهُ) ههر له فهرموده‌ی پاستدا (لَا يَجُوزُ إِخْرَاجُ زَكَاةِ الثَّمَرِ) دروست نیه زه‌کاتی میوه بدا (قَبْلَ بُدْؤِ صَلَاحِهِ) پیتش ناشکرا بوونی پیگه‌یشتنی میوه‌که (وَلَا الْحَبِّ) هه‌روه‌ها دروست نیه زه‌کاتی دانه‌وێله‌ش بدا (قَبْلَ اشْتِدَادِهِ) پیتش په‌قبوونی دهنکه‌که‌ی، به‌لام (وَيَجُوزُ بَعْدَهُمَا) دروسته: له دوا‌ی ناشکرا بوونی پیگه‌یشتنی میوه‌که‌و له دوا‌ی په‌قبوونی دهنکی دانه‌وێله‌که، زه‌کاته‌که‌یان بدا، که‌واته: پیتش برینه‌وه و دروینه، هم پیتش وشک‌کرده‌وه و پاک‌کرده‌وه، دروسته میوه‌یه‌کی وشکو دانه‌وێله‌کی پاک‌کړوه، له زه‌کاتیاندا بدا، نینجا نه‌گهر دهرکه‌وت: که‌می داوه واجبه ته‌لوی بکا، نه‌گهر زیادی دابو بۆی به‌خیر ده‌چی، هه‌روه‌ک له (تحفه) دا پوون کړاوه‌ته‌وه.

(وَشَرَطُ إِجْزَاءِ الْمُعْجَلِ) مهرجی دروستبوونی زه‌کاتی وه‌پیش‌خستلو ته‌میه: (بَقَاءُ الْمَالِكِ أَهْلًا لِلْوُجُوبِ) خاوه‌نی ماله‌که ههر له‌وانه بئ: زه‌کاتی له سه‌ر واجب بئ (إِلَى آخِرِ الْحَوْلِ) تا کۆتایی سال، هم ماله‌که‌شی تا کۆتایی سال بمیئن، واته: نه‌گهر خاوه‌ن ماله‌که‌ مرد، یان ماله‌که‌ی فه‌وتا، نه‌و زه‌کاته‌ی دراوه دروست نابئ، واته: به‌ به‌ر زه‌کات ناکه‌وئ.

(و) هه‌روه‌ها مهرجه: (كَوْنُ الْقَابِضِ) نه‌وه‌ی زه‌کاتی وهرگرتوه (فِي آخِرِ الْحَوْلِ مُسْتَحَقًّا) له کۆتایی سالدا مسته‌قه‌ی زه‌کاتوه‌رگرتن بئ، واته: دروست بئ زه‌کاتی بدریتن، که‌واته: نه‌گهر پیتش کۆتایی سال زه‌کاتوه‌رگره‌که‌ مردبئ، یان کافر بوئ، یان ده‌وله‌م‌ه‌ند بوئ، نه‌و زه‌کاته‌ی دراویه‌تیئ دروست نابئ (وَقِيلَ) له فهرموده‌یه‌کی بئ‌هیزدا (إِنَّ خَرَجَ عَنِ الْإِسْتِحْقَاقِ فِي أَثْنَاءِ الْحَوْلِ) نه‌گهر له ناوه‌وه‌ی سالدا زه‌کاتوه‌رگره‌که‌ وای لی‌هات زه‌کاتی پئ‌نه‌چی‌و له کۆتایی سالی‌شدا زه‌کاتی پئ‌ده‌چوو (لَمْ يُجْزِهِ) نه‌م زه‌کاته‌ش دروست نابئ.

وَلَا يَضُرُّ غِنَاهُ بِالزَّكَاةِ، وَإِذَا لَمْ يَقَعِ الْمُعْجَلُ زَكَاةً اسْتَرَدَّ إِنْ كَانَ شَرَطَ الْإِسْتِرْدَادَ إِنْ عَرَضَ مَانِعٌ، وَالْأَصَحُّ أَنَّهُ إِنْ قَالَ: هَذِهِ زَكَاتِي الْمُعْجَلَةُ فَقَطْ اسْتَرَدَّ، وَأَنَّهُ إِنْ لَمْ يَتَّعَرَّضْ لِلتَّعْجِيلِ وَلَمْ يَعْلَمْهُ الْقَابِضُ لَمْ يَسْتَرَدَّ، وَأَنَّهُمَا لَوْ اخْتَلَفَا فِي مُثَبِّتِ الْإِسْتِرْدَادِ صُدِّقَ الْقَابِضُ بِيَمِينِهِ، وَمَتَى ثَبَّتَ وَالْمُعْجَلُ تَأَلَّفَ وَجَبَ ضَمَانُهُ، وَالْأَصَحُّ إِعْتِبَارُ قِيمَتِهِ وَقَسَتْ الْقَبْضُ، وَأَنَّهُ لَوْ وَجَدَهُ نَاقِصًا فَلَا أَرْضَ، وَأَنَّهُ لَا يَسْتَرَدُّ زِيَادَةً مُنْفَصِلَةً،

(وَلَا يَضُرُّ زِيَانُ لَهُ دُرُوسَتِ بُونِي زِه كَاتِي وَه پِيشْخُسْتَرَاو نَادَا (غِنَاهُ بِالزَّكَاةِ) دِهْوَلَه مَه نَدِ بُونِي زِه كَاتُوهرِ گِرَه كه به زِه كَاتِي وَه پِيشْخُسْتَرَاو: وَه كَزَر زِه كَاتِي وَه پِيشْخُسْتَرَاوِي وَه گِرَتَبِي، يَان زِه كَاتِه كه زَاوَزِي كِرَبِي، يَان بَا زِرْگَانِي پِي كِرَبِي.

(وَإِذَا لَمْ يَقَعِ الْمُعْجَلُ زَكَاةً) نِينْجَا هَر كَاتِيْكَ زِه كَاتِه وَه پِيشْخَاوَه كه نِه بِيْتِه زِه كَات، چُونَكِه مَه رَجِيْكَ پَر بَر دُوِي نَاتِه وَاو بُو (اسْتَرَدَّ) دُرُوسْتِه: خَاوَه نِه كه زِه كَاتِه كِي وَه رِي گِرِيْتِه وَه (إِنْ كَانَ شَرَطَ الْإِسْتِرْدَادَ) نِه گِر له كَاتِي زِه كَاتِ اَنْدَا به مَه رَجِي دَانَابِي زِه كَاتِه كه وَه رِي گِرِيْتِه وَه (إِنْ عَرَضَ مَانِعٌ) نِه گِر قَه دِه غِه يَه كِي دُرُوسْتِ بُونِي پَه يَدَا بِي.

(وَالْأَصَحُّ) فِه رَمُودِي پَاسْتَر (أَنَّهُ إِنْ قَالَ) نِه گِر خَاوَه نِه كه له كَاتِي زِه كَاتِ اَنْدَا بَلِي: (هَذِهِ زَكَاتِي الْمُعْجَلَةُ) نِه مَه زِه كَاتِه وَه پِيشْخُسْتَرَاوَه كه مَه (فَقَطْ) هِيْجِي تَرِي نِه كُوت (اسْتَرَدَّ) لِه وَ حَالَه تَه شِدَا دُرُوسْتِه وَه رِي گِرِيْتِه وَه.

(وَأَنَّهُ) هَر به فِه رَمُودِي پَاسْتَر (إِنْ لَمْ يَتَّعَرَّضْ لِلتَّعْجِيلِ) نِه گِر خَاوَه نِه كه بَاسِي وَه پِيشْخُسْتَنِي زِه كَاتِي نِه كِرِي (وَلَمْ يَعْلَمْهُ الْقَابِضُ) زِه كَاتُوهرِ گِرَه كه ش نِه يَزَانِي نِه مَه زِه كَاتِي وَه پِيشْخُسْتَرَاوَه (لَمْ يَسْتَرَدَّ) دُرُوسْت نِيَه وَه رِي گِرِيْتِه وَه.

(وَأَنَّهُمَا لَوْ اخْتَلَفَا) هَر به فِه رَمُودِي پَاسْتَر: نِه گِر خَاوَه نِه كه زِه كَاتُوهرِ گِرَه كه بُوَه كِيْشِه يَان (فِي مُثَبِّتِ الْإِسْتِرْدَادِ) لِه وَه دَا: مَافِي وَه رِي گِرَتِه وَه هِيَه، مَافِي وَه رِي گِرَتِه وَه نِيَه (صُدِّقَ الْقَابِضُ) زِه كَاتُوهرِ گِرَه كه بَا وَه پِي پِي دِه كَرِي (بِيَمِينِهِ) به وَه ي سُوِيْنْد بَخَاوَا: خَاوَه نِه كه پِي نِه كُوتُو. نِه مَه زِه كَاتِي وَه پِيشْخُسْتَرَاوَه، نِه وِيْش نِه يَزَانِي وَه.

(وَمَتَى ثَبَّتَ) هَر كَاتِيْكَ مَافِي وَه رِي گِرَتِه وَه ي بُو هِيُو، به لَام (وَالْمُعْجَلُ تَأَلَّفَ) زِه كَاتِه وَه پِيشْخُسْتَرَاوَه كه نِه مَافُو (وَجَبَ ضَمَانُهُ) وَاجِبِه زِه كَاتُوهرِ گِرَه كه تَوَلِي بَدَا (وَالْأَصَحُّ) به فِه رَمُودِي پَاسْتَر (إِعْتِبَارُ قِيمَتِهِ يَوْمَ الْقَبْضِ) لِه تَوَلِدَا نِرْخِه كِي پُزِي وَه رِي گِرَتِي رِه چَاو دِه كَرِي (وَأَنَّهُ لَوْ وَجَدَهُ نَاقِصًا) نِه گِر خَوْدِي زِه كَاتِه كه مَافُو، به لَام خَاوَه نِه كه به كه مَو كُوپِيَه وَه ي وَه دِه سَتِي كه وَتِه وَ (فَلَا أَرْضَ) تَوَلِي كه مَو كُوپِيَه كِي نِيَه، وَتِه: به بِي تَوَلِه وَه رِي دِه گِرِيْتِه وَه.

(وَأَنَّهُ) هَر به فِه رَمُودِي پَاسْتَر: نِه گِر خَوْدِي زِه كَاتِه كِي وَه رِي گِرَتِه وَه (لَا يَسْتَرَدُّ زِيَادَةً مُنْفَصِلَةً) دُرُوسْت نِيَه نِه زِيَدِه بِيَانِه وَه رِي گِرِيْتِه وَه: كه له زِه كَاتِه كه جِيَا بُوَنَتِه وَه: وَه ك

وَتَأْخِيرُ الزَّكَاةَ بَعْدَ التَّمَكُّنِ يُوجِبُ الضَّمَانَ وَإِنْ تَلَفَ الْمَالُ، وَلَوْ تَلَفَ قَبْلَ التَّمَكُّنِ فَلَا، وَلَوْ تَلَفَ بَعْضُهُ فَلَا ظَهَرَ أَنَّهُ يَغْرَمُ قِسْطَ مَا بَقِيَ، وَإِنْ أَتْلَفَهُ بَعْدَ الْحَوْلِ وَقَبْلَ التَّمَكُّنِ لَمْ تَسْقُطِ الزَّكَاةُ،

شیرو خوری و بیجو، به لام نه گهر که ورده قله و بوبی، نه و ما وری ده گریته وه و توله ی به خیر و کردنیشی ده داته زه کاتوه رگره که، هه روه که له (الشروانی) دا پوون کرلوه ته وه.

﴿فهو تانی مالی زه کات﴾

ئینجا بزانه: هه کاتی که زه کاتی له سه ر واجب بوو، واجبه: ده موده ست-بی خواستن- زه کاته که ی بدا، به و مەرجه ی بۆی بگونجی، هه روه که له سه ره تایی زه کات داند ا پوونمان کرده وه، که وابو: (وَتَأْخِيرُ الزَّكَاةَ) خواستنی زه کات دان (بَعْدَ التَّمَكُّنِ) له دوی نه وه ی بۆی گونجا پیدا، به لام دوی خست (يُوجِبُ الضَّمَانَ) توله ی له سه ر واجب ده کا، واته: واجبه نه ندازه ی زه کاته که ی هه ر بدا (وَإِنْ تَلَفَ الْمَالُ) هه ر چند گشت ماله که شی فه و تابیی، یان فه و تیندرایی، به لام (وَلَوْ تَلَفَ) نه گهر ماله که ی فه و تا (قَبْلَ التَّمَكُّنِ) پیش نه وه ی بۆی بگونجی زه کاته که بدا (فَلَا) نه و کاته توله ی له سه ر نیه و گونا هباریش نابیی، به و مەرجه ی که مته رغه می نه کردبی، نه گینا: توله ی «که ویتته سه ر، هه روه که له زۆریه ی سه ر چاوه کاند ا فه رموویانه.

(وَلَوْ تَلَفَ بَعْضُهُ) نه گهر له دوی ته و او پوونی سال و پیش بۆگونجان به شیکی ماله که ی فه و تا و به شیکیشی مایه وه (فَلَا ظَهَرَ) به فه رموده ی به هیزتر (أَنَّهُ يَغْرَمُ قِسْطَ مَا بَقِيَ) خاوه نه که به شه زه کاتی نه و نه ندازه یه ده دا: که ماوه ته وه، هه ر چند به نه ندازه ی پاده ی زه کاتیش نه مایی، بۆ ویتته: پینج ووشتری هه بون، له دوی ته و او پوونی سال و پیش بۆگونجان یه کیکیان مرد، واجبه له زه کاتی نه و چواره ی ماوه ته وه: چوار پینجیکی مه پیک بدا.

(وَإِنْ أَتْلَفَهُ) نه گهر خاوه نه که به خوی هه مو ماله که ی به و تینتی (بَعْدَ الْحَوْلِ وَقَبْلَ التَّمَكُّنِ) له دوی ته و او پوونی سال و پیش بۆگونجان (لَمْ تَسْقُطِ الزَّكَاةُ) زه کاته که ی له سه ر لاناچی و واجبه: هه مو زه کاته که ی بدا، چونکه که مته رغه می کردوه.

ئینجا بزانه: نه گهر-جگه له خاوه ن ماله که- یه کیکی تر ماله که ی فه و تاند، نه و کاته مانی زه کاتوه رگره کان له سه ر خاوه نه که لا ده چی و ده که ویتته لای توله ی ماله که، واته: توله ی نه ندازه ی زه کات له تاوانکاره که ده ستیندری بۆ زه کاتوه رگره کان، جا نه گهر خاوه ن ماله که توله ی هه مو ماله که ی لیه و رگرت، نه و کاته واجبه: نه ندازه ی زه کات له و توله یه بداته زه کاتوه رگره کان، هه روه که له (تحفة) (الشروانی) دا پوون کرلوه ته وه.

وَمَيَّ تَتَّعَلَقُ بِالْمَالِ تَتَّعَلَقُ شَرِكَةً، وَفِي قَوْلٍ تَتَّعَلَقُ الرِّهْنِ وَفِي قَوْلٍ بِالذَّمَّةِ، فَلَوْ بَاعَهُ قَبْلَ إِخْرَاجِهَا فَلَا ظَهَرَ بَطْلَانُهُ فِي قَدَرِهَا وَصَحَّتْهُ فِي الْبَاقِي.

(وَمَيَّ) زهکات (تَتَّعَلَقُ بِالْمَالِ) په یوه ندى به خودی مالی زهکاته وه هیه (تَتَّعَلَقُ شَرِكَةً) وه په یوه ندى هاو به شی، واته هر مالیک زهکاتی ترډا واجب بیږی، نو وه زهکاتوهرگره کان به نه ندازه ی زهکات ده بڼه هاو به شی خاوه ن ماله که.

(وَفِي قَوْلٍ) له فرموده په کدا (تَتَّعَلَقُ الرِّهْنِ) وه په یوه ندى مالی په منکرو (وَفِي قَوْلٍ) له فرموده په کی ترډا (بِذَمِّ) زهکات په یوه ندى به نه ستوی خاوه ن ماله که وه په.

(فَلَوْ بَاعَهُ) جا نه گهر خاوه نه که گشت ماله که ی فروشت (قَبْلَ إِخْرَاجِهَا) پیش نه وه ی زهکاته که بدا (فَلَا ظَهَرَ) به فرموده ی به میتر (بَطْلَانُهُ فِي قَدَرِهَا) فروشته نه که له نه ندازه ی زهکاتدا به تال ده بیږ وروست نابی (وَصَحَّتْهُ فِي الْبَاقِي) له یو تریشدا وروست ده بیږ، که واته: واجبه کریاره که نه ندازه که ی زهکات بگه پښتته وه. بۆ خاوه ن ماله که، تا کو له زهکاتی بدا، جا نه گهر خاوه ن ماله که له مالیک ی تری-جگه له فروشر لوه که- زهکاته که ی بدا، نو زهکاته وروست ده بیږ، به لام کریاره که مانی په شیمان بوونه وه ی هر ده میتنی، چونکه نه ندازه ی زهکات نابیتته ملکی نو، هرو ه که له سرچاوه کاندای پوون کر لوه ته وه.

﴿ نَاكَادَارِي ﴾: هر چه ند زهکات په یوه ندى به خودی ماله که وه هیه، به لام نو په یوه ندى به تنها له نه ندازه ی زهکاتدا یه، واته: ناکاته نو زیده بیانه ی له لوی واجبیوونی زهکات په بدا ده بڼ:

بۆ وینه: نه گهر چل مه ی هه بو و سال به سر مه په کانی دا سوپاره و زهکاته که ی نه دا، ټینجا مه په کان بیچوویان لی بو، هم شیرو خوری لی وه ده ست که وتن، ټینجا ویستی زهکاته که ی بدا، نو وه تنها مه ریک واجبه و خوری و شیرو بیچووه کان بۆ خوی هه میتنه وه، هرو ه که له (تحفة) دا پوون کر لوه ته وه.

﴿ پاشکو: الله باسی دابه شکردنی زهکات به سر زهکاتوهرگره کاندای ﴾

هم باسه له پیش (کتاب النکاح) دا ټیمامی (النواوی) نووسیو یه تی، به لام ټیمه ش لیږه دا کورته یه که پوون ده که ی نه وه، بزانه: واجبه زهکات بدریته نو هه شت چینیانه ی خوی گه وره دیاری کړون، که ده فرموی: ﴿ اَلْمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسَاكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمَوْلَةَ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْفَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴾ زهکات تنها ده دریته هه ژارانو گه دیان و کرکیاران ی زهکاتو نوی موسولمانه کان و کویله کان و قهرزداره کان و جهنگاوه ی پرېگه ی خواو پښور، خوی گه وره نه وه ای واجب کړیوه و خوی گه وره زانایه و کار له جی به.

۱- (الْفَقِير) واته: هه ژار، كه سيكه نه وهنده مالهى نه بى و كاريكى وای پى نه كړئ: نيوه ی پټويستيه كاني ژيانى پر بكه نه وه، بۇ وینه: پټويستی به ده دینار هه بى، به لام نه و ته نها سى دینار، یان چوار دینارى ده ست بكه وئ.

۲- (الْمُسْكِين) واته: گه دا، كه سيكه نه وهنده مالهى هه بى، یان كاريكى وه ها بكا: كه پټويستيه كاني ژيانى له نيوه زياتر پر بكا ته وه، به لام هه موويانى پر نه كاته وه، وه ك پټويستی به ده دینار هه بى، به لام ته نها هه شت، یان تق دینارى ده ست بكه وئ.

۳- (الْعَامِل) واته: كړيكارى زه كات، نه و كه سه يه: به فرمانى پيشه وای موسولمانان زه كات كړ ده كاته وه و به شى ده كا.

۴- (الْمَوْلَفِ قُلُوبُهُمْ) واته: نوئ موسولمانه كان، نه و كه سه يه: تازه موسولمان بووه و نيه ته كه ی بى هيزه، یان نيه ته كه ی به هيزه، به لام مروفينكى ريزداره و نه گه به زه كات ريزى لى بندرى، كه سانى تريس وه ك نه وى موسولمان هه بن.

۵- (الرُّقَاب) نه و كزيلا نه يه: كه نووسراويان دراوه تن: نه گه رپاره بۇ گه وره كه يان بينن، نازاد ده بن.

۶- (الْفَارِمِين) قهرزداره كان، كه سيكه: بۇ كاروبارى خوى - به بى گونا هكارى - تووشى قهرزدارى بوبى: وه ك خانووكردن و ژن هينان و تووشبوونى كار ه ساتيك، یان بۇ نه هيشتنى نازلوه يه كه تووشى قهرزدارى بوبى.

۷- (سَبِيلُ اللَّهِ) جه نگاوه رى پټگه ی خوا، نه و كه سه يه: كه به بى موچه له پټگه ی خوا جه نگ ده كا.

۸- (ابْنُ السَّبِيل) پټوار، نه و كه سه يه: نه يه وئ - به بى گونا هكارى - بۇ شوينيك بچى، یان بگه پټه وه، پټويستی به پاره هه يه.

﴿ نَاكِدَارِي ﴾ يه كه م: واجبه خودى زه كاته كه بداته نه و هه شت چينانه، كه واته: دروست نيه زه كاته كه ی بفروشى، چونكه زه كاته كه ملكي زه كاتوهرگره كانه و هه ر نه وانيش به رژه وه ندى خويان ده زانن، هه م بۇ هيج كه سيكيش دروست نيه - به بى نيزن - مالى كه سيكى تر بفروشى، واته: نه گه ر ته نها يه كه هه ر زه كاتى له سر بوو، دروست نيه بيفروشى و پاره كه ی به سر زه كاتوهرگره كاندا به ش بكا، به لكو كويان ده كاته وه و هه ر كه يان به هاويه شى ده داتى، هه روه كه له (المجموع) دا هه رمويه تى.

دووه م: به هيج مه زه بيك دروست نيه: به پاره ی زه كات مزگه وت و پردو پټگه و به رژه وه ندى يه گشتيه كان نه نجام بدرين، چونكه پټغه مبه ر ﷺ به پياوړى هه رموو: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَرْضَ بِكُمْ لَبِيٍّ وَلَا غَيْرِهِ فِي الصَّدَقَاتِ، حَتَّى حَكَمَ فِيهَا هُوَ فَجَزَاهَا تَمَانِيَةً﴾

(کتابُ الصَّیام)

أَجْزَاءٍ، فَإِنْ كُنْتَ مِنْ تِلْكَ الْأَجْزَاءِ أَعْطَيْتَكَ حَقَّكَ ﴿رواه ابو داود بسند صالح، خوائ گه وړه له به شکر دنی زه کاته کانداه بریاری هیچ پیغه مبه ریکو هیچ که سیکي تر پازی نه بو، تا به خوی بریاری داو زه کاتوهرگره کانی کردنه هه شت به ش، جا نه گهر تو یه کیک بی له و به شانه مافه که ی زه کات دده مټی.

که واته: نه گهر که سیک خوی به زانا، یان به پیاوما قول دابنی و مانی نه و هه شت چینه نه - به پیچه وانه و ی بریاری خوا- له پرژده یه کدا سهرف بکا، نه و دژایه تی شریعه تی خوائ گه وړه ده کا.

سی یهم: نه و که س ی زه کات وهرده گرئ، مه رجه: موسلمان و بالغو عاقل بی، که واته: شیت و مندالی یه تیم ده بی سهر پر رشتکاره که یان زه کاتیان بۆ قبول بکا وهری بگرئ.

نینجا بزانه: نه و که س ی له لای دایک و باوک، یان کوپو کیژ، یان له لای میړدی به خوی وهرکئ و پیوستیه کانی ژبانی دابین ده کرئ، دروست نیه: زه کات وهری بگرئ، هه وړه ها نه و ژنه ی (ناشیره) یو له میړده که ی تو راوه، دروست نیه زه کاتی بدریتئ، هه وړه که له باسی به شکر دنی زه کات دا پوون کراوه ته و.

چواره م: له مه زه بی نیمامی (حنفی) دا دروسته: زه کات بدریته ته نها یه که س له و هه شتانه، هه وړه ها دروسته زه کات له شویتیک بۆ شویتیک تر بنیردرئ، هه وړه که له کتیه کانی مه زه بی (حنفی) دا پوون کراوه ته و.

هه وړه ها له فهرمووده یه کی بی میژدا دروسته: زه کات بدریته سه یده کان به و مه رجه ی پینجیکیان نه دریتئ، ژور له زانایانیش به و فهرمووده بی میژه پازینه، نیت له باسی به شکر دنی زه کاته کانداه ناوهرپوکی نه م پاشکویه دریتتر پوون ده که ینه و، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى. نینجا اَلْحَمْدُ لِلَّهِ پهرتووکي (زه کات) کوتایی هاتو پهرتووکي (پژژووه کان) ی به نواد دئ، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

﴿کتابُ الصَّیام: پهرتووکي پژژووه کان﴾

پژژووی پر مه زان چواره مین پوکنی نیسلامه، له مانگی (شعبان) ی سالی نووه می کچی دا واجب کراوه، خوائ گه وړه ده فهرموی: ﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ﴾ تا ﴿فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ﴾ مانگی پژژووتان مانگی پر مه زانه، که قورنای تی دا هاتوته خواره و... - تا - هر که سیک ناماده ی نه م مانگه بوو، با تی یدا به پژژوو بی. هم به به لگی هه دیسه که ی ﴿بَنِي الْإِسْلَامَ عَلَى خَمْسٍ﴾ پیربوو له سهره تای زه کاتدا.

که وایو: هر که سیک له ناو موسلمانان گه وړه بویو و باوهری به واجب بوونی پژژووی پر مه زان نه بی، نه و کافره و هکو موسلمانان کافریو بریاری کوشتنی له سهره درئ،

يَجِبُ صَوْمُ رَمَضَانَ بِإِكْمَالِ شَعْبَانَ ثَلَاثِينَ، أَوْ رُؤْيَا الْهَلَالِ، وَتُبُوتُ رُؤْيَا بَعْدَلٍ، وَفِي قَوْلِ عَدْلَانَ، وَشَرَطُ الْوَاحِدِ صِفَةَ الْعُدُولِ فِي الْأَصَحِّ، لَا عَبْدٌ وَأَمْرَأَةٌ،

به لام نه گهر تازه موسلمان بوبن، يان له شوپننكي دور له زانا ياني شاييني گهره بوبن، نه وه به كه مجار كافر نابن، به لكو تيده كه به ندرن: كه پڙووي په مه زان واجب، جا نه گهر له مه وودوا باوه پي نه بن، نه و كاته كافر ده بي.

ئينجا بزانه: هر كه سيكيش باوه پي به پڙووي په مه زان هه يو به بن عوزيكي شهرعي - به رقه كاري - به پڙوو نه بن، نه وه له به نديخانه دا به ند ده كړي خو خور دن و خور دنه و شي له پڙي دا ليقه ده غه ده كړي، هه روه كه له (نهايه) و (معني) دا هه رمويانه.

(يَجِبُ صَوْمُ رَمَضَانَ) پڙووي په مه زان واجب ده بن (بِإِكْمَالِ شَعْبَانَ ثَلَاثِينَ) به ته واو كړني سي پڙي مانگي شهعبان (أَوْ رُؤْيَا الْهَلَالِ) يان به ديتني مانگي به كشه وه ي په مه زان له دواي پڙي ناو بوبوني بيست و نوي شهعبان، پيغه مبه ر ښه ده هه رموي: ﴿صُومُوا لِرُؤْيَايِهِ وَأَفْطِرُوا لِرُؤْيَايِهِ، فَإِنْ غُمَّ عَلَيْكُمْ فَأَكْمِلُوا الْعِدَّةَ ثَلَاثِينَ﴾ رواه الشيخان وأصحاب السنن بألفاظ متقاربة، كه مانگي به كشه وه ي په مه زان ديت به پڙوو بن، كه مانگي به كشه وه ي شه شلانتان ديت بيكه نه جه زن، جا نه گهر هه ور بوو مانگ نه ديترا، سي پڙي شهعبان و سي پڙي په مه زان ته واو بكن.

(وَتُبُوتُ رُؤْيَايِهِ) نيسبات بوبوني ديتني مانگي به كشه وه ي په مه زان بو نه و كه سانه ي به خويان نه يان ديتوه (بِعَدْلٍ) به شاهيدي دادپه روه ريك ده بي، كه له لاي (قازي) شاهيدي بداو بلن: (شاهيدي ده دم: من مانگي به كشه وه ي په مه زاني نه م سالم ديتوه).

ئينجا (قازي) ش بلن: (بوم نيسبات بوو، يان بلن: بريارم دا: سبه يني بيته په مه زان). واته: به م برياره پڙووي په مه زان له هر خه لكي تر يش واجب ده بي، كه به خويان مانگيان نه ديتوه ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَخْبَرْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ: أَلَسِي رَأَيْتُ الْهَلَالَ فَصَامَ وَأَمْرًا نَاسًا بِصِيَامِهِ﴾ حديث صحيح رواه ابوداود وغيره، به پيغه مبه ر ښه پاكه ياند: من مانگي به كشه وه ي په مه زان ديتوه، جا پيغه مبه ر ښه به پڙوو بوو و هه رمانيشي دا خه لك به پڙوو بي. (وَفِي قَوْلٍ) له هه رموده كه دا (عَدْلَانِ) پيويسته دور دادپه روه شاهيدي به دن.

(وَشَرَطُ الْوَاحِدِ) هه رجي به كه دادپه روه كه شاهيدي لي وده ده گيري نه مه به (صِفَةُ الْعُدُولِ) سيفه تي دادپه روه راني ليته جه (فِي الْأَصَحِّ) له هه رموده ي پاستردا (لَا عَبْدٌ وَأَمْرَأَةٌ) نه كه سيفه تي كويله و ئافره ت، كه واته: نه و دووانه شاهيدي مانگ ديتنيان لي وده رنا گيري، هه روه كه له پياوي (فاسق) ش وده رنا گيري.

وَإِذَا صُمْنَا بِعَدَلٍ وَلَمْ نَرِ الْهَلَالَ بَعْدَ ثَلَاثِينَ أَفْطَرْنَا فِي الْأَصْحِ وَإِنْ كَانَتْ السَّمَاءُ مُصْحِيَةً،

(وَإِذَا صُمْنَا بِعَدَلٍ) هر کاتیک به شامیدی دایه رو»رِتک به پۆژوو بوین (وَلَمْ نَرِ الْهَلَالَ بَعْدَ ثَلَاثِينَ) به لām له دوی ته ولو بوونی سی پۆژی په مه زان مانگی یه کشه وهی شه شه لانمان نه دیت (أَفْطَرْنَا) واجبه: بکهینه جه ژن، واته: هیچی تر به پۆژوو نه بین (فِي الْأَصْحِ) له فهرموده ی راستردا (وَإِنْ كَانَتْ السَّمَاءُ مُصْحِيَةً) هر چه ند ناسمانیش سامال بئو هه ور نه بئ، چونکه به به لگه یه کی شهرعی ژماره مان ته واو کړوه.

﴿ناگاداری﴾ یه که م: به به لگه هه دیسه که ی ﴿صُومُوا لِرُؤُوتِهِ﴾ ی رابردو، هر که سی که به ته نها مانگی یه کشه وهی شه شه لان ببینی، واجبه: بکاته جه ژن، به لām به په نهانی؟ تا کو تومه تی پئ نه کړئ سزا نه درئ، نیت ر جیاوازی نیه: له لای (قازی) شامیدی لئو هه ریگری، یان نا، هه روه که له (المجموع) دا پوون کړاوه ته وه، هه روه ها هر که سی کشیش باوه ر به یه کی تر بکا: که مانگی دیتوه، واجبه: ئویش به پۆژوو ببی، هر چه ند مانگ بینه که ش ئافره ت بئ، یان کویله بئ، یان فاسق بئ و له لای قازیش شامیدی لئو هه رنه گیرایی، هه روه که له سه رچاوه کاند ا پوون کړاوه ته وه.

دوهم: نه گه ر له شه وی سی شه عبا ن مانگ نه دیترو سبه یی به پۆژوو نه بو، ئینجا- به پۆژ- نیسبات بوو: که مانگی په مه زان دیتراوه، واجبه: ئو پۆژوو هه قه زا بکړته وه، هه روه ها واجبه: تا پۆژ ئاوا ده بئ- له بهر پۆژلینانی په مه زان- (امساک) بکا، واته: خوی قه ده غه بکا له خواردن و خوارنه وه و دژه کانی تری پۆژوو، جیاوازی نیه خوارده مه نی ی خواردبئ، یان نا، جا به م (امساک) کړدنه خیری ده گاتئ، به لām بوی نایته پۆژوو، هه روه که له (المجموع) دا فهرموده تی.

هه روه هاش نه گه ر پۆژی سی په مه زان نیسبات بوو: مانگ دیتراوه، واجبه: پۆژوو بشکینئ ﴿عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ اخْتَلَفَ النَّاسُ فِي آخِرِ يَوْمٍ مِنْ رَمَضَانَ فَقَدِمَ أَغْرَابِيَانِ فَشَهِدَا عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ بِاللَّهِ: لِأَهْلِ الْهَلَالِ أَمْسٍ عَشِيَّةً، فَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ النَّاسَ: أَنْ يُفْطِرُوا وَأَنْ يَقْدُوا إِلَى مُصْلَاهُمْ﴾ رواه أبو داود و احمد بسند صحیح، له پۆژی سی په مه زان نوو که س له دهره وهی (مدینه) وه هاتن له لای پیغه مبه ر ﷺ شامیدیان دا: که دویئ شه مانگی یه کشه وه یان دیتوه، جا پیغه مبه ر ﷺ فهرمانی دا: پۆژوو بشکینئ و سبه یی وهر نه نوژی جه ژن.

سئیه م: مه رجه: مانگی یه کشه وه له دوی پۆژ ئاوا بوونه وه بدیتري، واته: نه گه ر به پۆژ بدیتري هچ بریاریکی پئ ندرئ: نه بۆ په مه زان و نه بۆ جه ژن، نه له رابردو و نه له

وَإِذَا رُؤِيَ بِلَدٍ لَزِمَ حُكْمُهُ الْبَلَدَ الْقَرِيبَ دُونَ الْبَعِيدِ فِي الْأَصَحِّ، وَالْبَعِيدُ مَسَافَةُ الْقَصْرِ، وَقِيلَ بِاخْتِلَافِ الْمَطَالِيعِ، قُلْتُ: هَذَا أَصَحُّ وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

داهاتودا، ههروهه مانگ ئيسبات نابي به حيسابي حيسابكه ران و نه ستيره ناسان، چونكه پيغه مبه رﷺ ووشه (رؤيه)، واته: ديتنى فهرمووه، ههروهه -جگه له مانگ پرده زان- يه كشه وهى مانگه كانى تر به تهنه يهك دابه ره ره ئيسبات نابي، به لكو پيويستى به نوو دابه ره وهه، ههروهه كه له (المجموع) دا نوو مه سه لانه په وون كرلونه وه.

(وَإِذَا رُؤِيَ بِلَدٍ) ههه كاتيك مانگي يه كشه وه له شوينيك ديترا (لَزِمَ حُكْمُهُ الْبَلَدَ الْقَرِيبَ) بريارى ديتنى ئهه شوينه واجب دهين: له سهه گشت شوينيكى نزيكى ئهه شوينه، واته: بو پرده زان و بو جه زن له سهه دانيشتوانى نزيك واجب دهبي به ديتنى نوو شوينه په فتهار بگه (نُونُ الْبَعِيدِ) به لام له سهه شوينى نوور واجب نابي (فِي الْأَصَحِّ) له فهرموودهى راستردا، چونكه ههروهه كاتى پوره هه لاتن و ئاوبوون و كاتى نويره كانيان ليك جياوازن، نه وهاش دهگونجى سهه رتهى مانگه كانيشيان ليك جياواز ي.

(وَالْبَعِيدُ) شوينى نوور (مَسَافَةُ الْقَصْرِ) نه ندازهى سهه فهرى نويز كور كرده وهه: كه هه شتا كيلومتر به سهه وهه تر (وقيل) له فهرمووده يه كدا (بِاخْتِلَافِ الْمَطَالِيعِ) نوورى به گويزهى جياوازي هه لاتن و ئاوبوونى پوره مانگو نه ستيره كانه وهه (حجان و عراق)، ههروهه كه زږيهى سهه چاوه كانداهه رمويانه (قُلْتُ) ئيمامى (النولوي) دههه رموي (هَذَا) ئهه فهرمووده يه دووه (أَصَحُّ) راستره (وَاللَّهُ أَعْلَمُ) به به لگهى ئهه هه ديسه:

عَنْ كُرَيْبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَدِمْتُ الشَّامَ فَرَأَيْتُ الْهَلَالَ لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ، ثُمَّ قَدِمْتُ الْمَدِينَةَ فَسَأَلَنِي ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا؟ فَقُلْتُ: رَأَيْتَاهُ لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ وَصَامَ النَّاسُ وَصَامَ مُعَاوِيَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ. فَقَالَ: لَكُنَّا رَأَيْنَاهُ لَيْلَةَ السَّبْتِ فَلَا نَزَالَ نَصُومُ حَتَّى نَكْمَلَ ثَلَاثِينَ أَوْ نَرَاهُ. فَقُلْتُ: أَوَّلًا تَكْتَفِي بِرُؤْيَا مُعَاوِيَةَ وَصِيَامِهِ؟ قَالَ: لَا، هَكَذَا أَمَرَكَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَصْحَابُ السَّنَنِ، (كُرَيْبٍ) فهرمووى: چومه (شام) له وئ له شهوى ههينى مانگي يه كشه وهى پرده زانمان ديت، كه گه پامه وهه (مدينة) پيروز، (ابن عباس) پرسيارى لي كردم؟ منيش گووتم: شهوى ههينى مانگمان ديت و (معاوية) و خه لكه كشه به پوره وون. (ابن عباس) فهرمووى: به لام ئيمه له شهوى شهمه مانگمان ديت، بويى هه به پوره وون دهين تا سى پوره ته ولو دهه كين، يان به خومان مانگي شه شه لان دهه بين. منيش گووتم: چون ديتنى (معاوية) و به پوره وونونه كهى بهس نيه؟ فهرمووى: نا، پيغه مبه رﷺ نه وهاهه رمانى پي كروبين. واته: چونكه (شام) و (مدينة) له پوره هه لاتن و ئاوبووندا ليك جياوازن، بويى بريارى ديتنى مانگ له (شام)، له سهه (مدينة) واجب نابي.

﴿ ئاگاڭدارى ﴾ يەكەم: مەبەست بە (إِخْتِلَافُ الْمَطَالِغِ)، واتە: جىياۋزى ھەلاتىنى

ئاۋابوۋنەكە، ئەۋەيە: جىياۋزى نىۋان پۇژئاۋابوۋنى ئەم شويئەنە ئەم شويئەنە، لە ھەشت (نَرْجَة)، واتە: سىۋىۋو دەقىقە زىاتىر بى، چونكە ئەگەر سىۋىۋو دەقىقە بى، يان كەمتر

بى، بە جىياۋزى داناندىرى، ھەروەك لە (بَغِيَّةُ الْمَسْتَرَشْدِينَ) دا پوۋن كراۋەتەۋە.

جا ھەر كاتىك جىياۋزىيەكە ھەبو: ئەگەر مانگ لە شويئىكى پۇژ ھەلاتى بىدىتىرى، پىۋىستە:

لە شويئەكە پۇژئاۋاش بىدىتىرى، بەلام بە پىچەۋانەۋە نابى، چونكە لە لاي پۇژ ھەلاتەۋە

زۋوتىر شەۋ دادى-كەۋاتە: مانگ فرىا ناكەۋى خۇي بۇ دىتن نامادە بكا-ھەروەك لە

ھەدىسەكە پاپىرۋودا (مىدىنە) دەكەۋىتە پۇژ ھەلاتى (شام) ۋ، لە زۆرىيە سەرچاۋەكاندا

پوۋن كراۋەتەۋە.

دوۋەم: جگە لە مەزھەبى (شافعى) سى مەزھەبەكانىتر: ئەم جىياۋزىيە پاپىرۋو پەچاۋ

ناكەن، واتە: لە ھەر شويئىك مانگى يەكشەۋە بىدىتىرى، بىرپارەكەي لە سەرگىشت

موسلمانانىتر ۋاجىب دەبى، ھەروەك لە (المجموع) ۋ (مجمع الأنهر) ۋ (میزان الشعراني) دا

پوۋن كراۋەتەۋە.

كەۋابو: ئەگەر لە ھالەتى جىياۋزى پاپىرۋودا (قازى) بە مەزھەبىكىتر-ۋەكو (حنفى)-

بىرپارىدا: بىيئە پەمەزان، ئەم كاتە ھەر كەسىك لە ژىر دەسەلاتى ئەم (قازى) يەدا بى، ۋاجبە:

گوپرايەلى بىرپارەكەي بىۋە پەۋژۋو بى، ھەرچەند ئەم كەسانە مەزھەبىيان (شافعى) ش بى،

ھەروەك لە فەرمودەي (المجموع) ۋەردەگىرى، كەۋاتە: ھەر كەسىك بە پەۋژۋو نەبى، ۋاجبە:

پەۋژۋەكە قەزا بكا تەۋە، ھەروەك لە (تحفة) دا پوۋن كراۋەتەۋە.

بەلام ئەگەر لە ژىر دەسەلاتى ئەم (قازى) يەدا نەبون، ئەم كاتە لە سەريان ۋاجىب نابى،

چونكە (قازى) تەنھا لە شويئى دەسەلاتى خۇي دا بىرپارى جىيەجى دەكرىۋە

شويئەكانى دەرەۋەي دەسەلاتى خۇي دا جىيەجى ناكىرى، ھەروەك لە (بَغِيَّةُ الْمَسْتَرَشْدِينَ) ۋ لە

زۆرىيە سەرچاۋەكانىش لە باسى (قازى) دا پوۋن كراۋەتەۋە.

سىيەم: ھەۋلادانى دىتنى مانگى يەكشەۋە (فَرَضُ الْكِفَايَةِ) يە، جا ئەگەر شويئىك (قازى) يە

ۋەنەبو، پىۋاماقولانى شويئەكە يەككە دەكەنە (حَكَم) بۇ ئەۋەي لە جىياتى (قازى) شاھىدى

مانگ دىتن ۋەرىگىرى، يان بە پىگەيەكى شەرى بىرپار بىداۋ بكا تە پەمەزان، چونكە ئەگەر

لە شويئىكى نىزىكىش مانگ بىدىتىرى، پىۋىستە: نوو شاھىد لەۋىۋە بىنۋىلىر شاھىدى

بەن، كەۋاتە: ئەگەر كەسىكى ۋەھا نەبى: شاھىدىيەكە ۋەرىگىرى، يان ھەبى، بەلام بە

پەكارى شاھىدىيەكە ۋەرنەگرت، ئەم كاتە دىتنى مانگ بۇ ئەم شويئە ئىسبات نابى،

مەگەر كەسىك باۋەپ بە ھەۋلادەكە بكا، ئەم كاتە لە سەر ئەۋى ۋاجىب دەبى بە پەۋژۋو

بى، ھەروەك لە (تحفة) دا ئەم مەسەلەيە پوۋن كراۋەتەۋە.

وَإِذَا لَمْ تُوجِبْ عَلَى الْبَلَدِ الْآخَرَ فَسَافَرَ إِلَيْهِ مِنْ بَلَدِ الرُّوْيَةِ فَلَا صَحَّ أَنْهُ يُوَافِقُهُمْ فِي الصَّوْمِ
آخِرًا، وَمَنْ سَافَرَ مِنَ الْبَلَدِ الْآخَرِ إِلَى بَلَدِ الرُّوْيَةِ عَيْدَ مَعَهُمْ وَقَضَى يَوْمًا، وَمَنْ أَصْبَحَ
مُعِيدًا فَسَارَتْ سَفِينَتُهُ إِلَى بَلَدَةٍ بَعِيدَةٍ أَهْلُهَا صِيَامٌ فَلَا صَحَّ أَنْهُ يُمْسِكَ بَقِيَّةَ الْيَوْمِ.

(وَإِذَا لَمْ تُوجِبْ) هر کاتیک - به شرع - بپژوو واجب نه کهین (عَلَى الْبَلَدِ الْآخَرِ) له سر
شوینه که یتر؟ چونکه پژده لاتن و ناوابوونی جی اواز بوو و مانگیش له وی نه دیترا بو
(فَسَافَرَ إِلَيْهِ مِنْ بَلَدِ الرُّوْيَةِ) جا له و شوینه وه: که مانگی لی دیترا وه، یه کی که به سه فر
چوو نه وی (فَلَا صَحَّ) فرموده ی پاستر: (أَنْهُ يُوَافِقُهُمْ فِي الصَّوْمِ آخِرًا) واجبه: له
کوتایی په مه زاندا له گه ل نه وان به پژوو بی، هرچند به بریاری دیتنی
شوینه که یخوی سی پژویشی ته واو کردن، چونکه به و سه فر وه بووه ته دانیش توویکی
نه و شوینه.

به لام نه گهر شوینه که یتریش به شرع پژوو یان له سر واجب بوو؟ چونکه پژده لاتن و
ناوابوونیان وه کو یه کتری بوو، له و حاله ته دا هر کاتیک پتیواره که سی پژوی خوی ته واو
کرد، واجبه: به په نهانی بیکاته جه زن، نینجا نه گهر دانیش تووانی شوینه که ش به شاهیدی
پتیواره که، یان به ریگه یه کی تر بویان نیسبات بوین: که له شوینه نزیکه که مانگ
دیترا وه، واجبه: نه وانیش بکه نه جه زن و پژووی یه که میش قهزا بکه نه وه، هره وک له
(المجموع) و (تحفة) دا فرمودیانه.

به لام نه گهر پتیواره که له پژوی یه که می په مه زاندا بجیته شوینه که، نه و کاته نابین
پژوو که ی بشکینن، هره وک له (تحفة) دا فرمودیته.

(وَمَنْ سَافَرَ مِنَ الْبَلَدِ الْآخَرِ) هر که سی که له و شوینه وه: که مانگی لی دیترا وه، به سه فر
بچن (إِلَى بَلَدِ الرُّوْيَةِ) بو نه و شاره ی مانگی لی دیترا وه (عَيْدَ مَعَهُمْ) واجبه: له گه ل نه واندا
بکاته جه زن و (وَقَضَى يَوْمًا) هم واجبه: پژوویکیش قهزا بکاته وه، نه گهر بیست و
هشت پژووی گرتن، به لام نه گهر بیست و نوی گرتن، قهزا کردن وه ی له سر نیه،
هره وک له سر چاوه کاند ا فرمودیانه.

(وَمَنْ أَصْبَحَ مُعِيدًا) هر که سی که به ریگه یه کی شرعی له شوینی خوی کردی جه زن
(فَسَارَتْ سَفِينَتُهُ إِلَى بَلَدٍ بَعِيدٍ) نینجا به هوی که شتی، یان فرو که به سه فر چوو
شوینیک ی دور: که (أَهْلُهَا صِيَامٌ) دانیش تووانی شوینه که به پژوو یون (فَلَا صَحَّ)
فرموده ی پاستر: (أَنْهُ يُمْسِكَ بَقِيَّةَ الْيَوْمِ) واجبه: نه ویش تا پژو ناوا ده بی (امساک) بکا،
چونکه بووه ته دانیش تووی شوینه که و هم واجبه: ریژ له په مه زان بڼ.

(فَصْلُ) النَّيَّةِ شَرْطُ لِلصَّوْمِ وَيُشْتَرَطُ لِفَرْضِهِ التَّيَبُّتُ،

﴿پاشکۆ﴾ پیغه مبه ر ع هه کاتیک مانگی یه کشه وهی ده دیت، ده یه رموو: ﴿اللَّهُ أَكْبَرُ،
اَللَّهُمَّ اِهْلُهُ عَلَيْنَا بِالْأَمْنِ وَالْإِيمَانِ وَالسَّلَامَةِ وَالْإِسْلَامِ وَالتَّوْفِيقِ لِمَا تُحِبُّهُ وَتَرْضَى، رَبَّنَا وَرَبُّكَ
اللَّهُ﴾ رواه الدارمي وحسنه الترمذي من طريق آخر.

﴿فَصْلُ: لَه بَاسِ نِیَه تِی پۆژوو﴾

(النَّيَّةُ) نیه تهیتان (شَرْطُ لِلصَّوْمِ) مه رجه: بۆ دروستبوونی پۆژوو، جیاوازی پۆژوو
واجب و سوننه نیه، هه م جیاوازی گه وه و مندالیش نیه، هه روه که له (المجموع) دا
فه رموو یه تی، پیغه مبه ر ع ده فه رموو: ﴿إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ﴾ رواه الشيخان، هه
کرده وه یه کی خوا په رستی بۆ به نیه ته وه نه بۆ دانامه زری. که وابو: خواردنی پاشیو به
به ر نیه تهیتان ناکه وئ، نه گه ر له و کاتدا پۆژوو به سه ر دلدا نه یئ، هه روه که له
سه رچاوه کاتدا فه رموو یانه.

(وَيُشْتَرَطُ لِفَرْضِهِ) به مه رچ داده ندرئ بۆ نیه تی پۆژوو واجب (التَّيَبُّتُ) نیه ته که به
شه و به یتدرئ، واته: له نیوان پۆژئاوابوون و ده رکه وتنی به یاندا، جیاوازی نیه پۆژووه که:
په مه زان بئ، نه زب بئ، که هه فاره ت بئ، نه دا بئ، یان قه زاب بئ، پۆژوو گه که ش: گه وه بئ،
یان مندال بئ، پیغه مبه ر ع ده فه رموو: ﴿مَنْ لَمْ يُجْمَعْ الصِّيَامُ قَبْلَ الْفَجْرِ فَلَا صِيَامَ لَهُ﴾
رواه أصحاب السنن بإسناد صحيح، هه ر که سی که له پی ش ده رکه وتنی به یان نیه تی پۆژوو
نه هیتئ، پۆژوو دروست نابئ.

﴿نَاكَاذَارِي﴾ بۆ هه ر پۆژیک واجب: نیه تی کی سه ره یه خو- به شه و- به یتدرئ، ئینجا بزانه:
له مه زه به ی ئیمامی (حنفی) دا: بۆ پۆژوو په مه زان و بۆ نه زری دیارکرو، هه م به شه و هه م
به پۆژیش تا پی ش کاتی نیوه پۆ دروسته: نیه ت بیئئ، به لام بۆ نه زره کانی ترو بۆ
که هه فاره ته کان و بۆ قه زا کرده وهی په مه زان- وه کو مه زه به ی شافیعی- واجب: به شه وئ
نیه ت بیئئ: هه روه که له (المجموع) و کتیه کانی (حنفی) دا پوون کرلوه ته وه.

که وابو: نه گه ر له په مه زاندا که سی که- به شه وئ- نیه تی له بیر چوو، بۆی دروسته:
خوی (تقلید) ی ئیمامی (حنفی) بکاو پی ش کاتی نیوه پۆ نیه تی پۆژوو بیئئ، پۆژووه که ی
دروست ده یئ.

هه روه ها له مه زه به ی ئیمام (مالک) دا دروسته: له شه وئ یه که می په مه زاندا نیه تی هه موو
په مه زان بیئئ، جا نه گه ر هه موو شه وئ یکیش نیه ت نه هیتئ، پۆژووه کانی دروست ده بن،
به و مه رجه ی به دوا ی یه کتری دا به پۆژوو بیئ، واته: نه گه ر پۆژیک به پۆژوو نه یئ، واجب:
بۆ شه و پۆژانه ی ماون، نیه ته که ی نوئ بکاته وه، هه روه ها پۆژووه کانی تری

وَالصَّحِيحُ أَنَّهُ لَا يُشْتَرَطُ النُّصْفُ الْآخِرُ مِنَ اللَّيْلِ، وَأَنَّهُ لَا يَضُرُّ الْأَكْلُ وَالْجَمَاعُ بَعْدَهَا، وَأَنَّهُ لَا يَجِبُ التَّجْدِيدُ إِذَا نَامَ ثُمَّ تَنَبَّهَ، وَيَصِحُّ النَّفْلُ بَيْنَهُ قَبْلَ الزَّوَالِ وَكَذَا بَعْدَهُ فِي قَوْلٍ، وَالصَّحِيحُ اشْتِرَاطُ حُصُولِ شَرْطِ الصَّوْمِ مِنْ أَوَّلِ النَّهَارِ،

که فقاره ته کانیش: که واجب به دواى یه کترى دا بن، نه وانیش - وه کو ره مه زان - دروسته: له شهوى یه که مى دست پیکردنیان نیه تی به پۆژوو بوونی هه ربوو مانگه که بیئى، ههروه که له (شرح الموطأ) دا پوون کراوه ته وه.

جا نه گهر یه کیک بیهوى له و نیه تههینانه دا (تقلید) ی نیمام (مالک) بکا، پتویسته تیبینى بکا: له مهزه بى نیمام (مالک) دا: نه گهر کل ده چاوى خوى بکا و ناسه وارى بگاته ناو گه رووى، یان به هوى ده ستهبازى و ماچ کردن (مذی) ی بیته دهروه، پۆژووه که ی به تال ده بى، ههروه که له (المجموع) دا هه رموویه تی، له (فتح المعین) و (الشروانی) دا نه و (تقلید) کردنه یان به پتویسته داناه.

(وَالصَّحِيحُ) به هه رمووده ی پاست: (أَنَّهُ لَا يُشْتَرَطُ) بۆ دروستبوونی نیه ته به مه رج داناندرى (النُّصْفُ الْآخِرُ مِنَ اللَّيْلِ) له نیوه ی ئاخیری شه ودا نیه تی پۆژوو بیئى، به لکو هه ره له سه ره تای شه وه دروسته (وَأَنَّهُ) هه ره به هه رمووده ی پاست (لَا يَضُرُّ الْأَكْلُ وَالْجَمَاعُ) زیان له پۆژوو نادا: خواردن و جیعام کردن و دژه کانی تری پۆژوو، به شه و پوو بدهن (بَعْدَهَا) له دواى نیه تههینان (وَأَنَّهُ) هه ره به هه رمووده ی پاست (لَا يَجِبُ التَّجْدِيدُ) واجب نیه: نیه ته که ی نوئى بکاته وه (إِذَا نَامَ) هه ره کاتیک به شه و له دواى نیه تههینان شه و تو (ثُمَّ تَنَبَّهَ) ئینجا له خه وه لسا، چونکه نوستن دژایه تی له گه ل پۆژوودا نیه.

به لام نه گهر به شه و له دواى نیه تههینان کافر بوو، واته: کوفریکی کرد، ئینجا بووه وه موسلمان، واجب: دووباره نیه تی پۆژوو بیئیه وه، ههروه که له زۆریه ی سه رچاوه کاندای هه رموویانه.

(وَيَصِحُّ النَّفْلُ) پۆژووی سوننه ته دروسته: (بَيْنَهُ قَبْلَ الزَّوَالِ) به نیه تههینانیک که له پیش کاتی نیوه پۆدا بهیئندری، له هه رمووده ی به هیئتردا (وَكَذَا بَعْدَهُ) ههروه ها دروسته: له دواى کاتی نیوه پۆش نیه ته که بیئى (فِي قَوْلٍ) له هه رمووده یه کدا، به لام هه ره به یه که مه که ی به هیئتر په فتار ده کری.

(وَالصَّحِيحُ) هه رمووده ی پاست بۆ دروستبوونی نیه ته که (اشْتِرَاطُ حُصُولِ شَرْطِ الصَّوْمِ) به مه رج داده ندرى: مه رجی پۆژوو له مۆقه که دا بیته جى (مِنْ أَوَّلِ النَّهَارِ) له سه ره تای پۆژه وه - واته: له ده رکه و تنی به یانه وه - هیچ دژیکى پۆژووی لى پوو نه دایى، که واته: نه گهر پیش نیه تههینانه که: کافر بوین، یان جیعامی کردبین، یان شیت بوین، یان له هه یز، یان

وَيَجِبُ التَّغْيِينُ فِي الْقَرَضِ، وَكَمَالُهُ فِي رَمَضَانَ: أَنْ يَتَوَيَّ صَوْمَ غَدٍ عَنْ أَذَاءِ قَرْضِ رَمَضَانَ هَذِهِ السَّنَةِ لِلَّهِ تَعَالَى.

له نیفاسدا بوی، یان شتیکی خواردیی، یان خواردییته وه، نه وه پۆژوه که ی دروست ناب، نه گهر نا: دروست ده بی و له سه ره تای پۆژه که وه ش خیری پۆژوه که ی بۆ ده نووسری، به لگه ش نه م حه دیسه یه: ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: دَخَلَ عَلَيَّ النَّبِيُّ ﷺ ذَاتَ يَوْمٍ فَقَالَ: هَلْ عِنْدَكُمْ شَيْءٌ؟ قُلْنَا: لَا، قَالَ: فَإِنِّي إِذَا صَائِمٌ رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَأَصْحَابُ السَّنَنِ، يَتَفَهَّمُونَ بِرُؤْيَاكَ مَا لَهُ وَهُوَ فَرَمُوּی: چیتان مه یه بیخوم؟ گوتمان: نا. فرموی: که وابو: من نه م پۆ به پۆژوه مه، واته: به پۆژوو ده بم.

﴿ناگاداری﴾: واجبه: نیته ی پۆژوو به دل به یتدری، به ته نها زیان دروست ناب، به لام سوننه ته: به دل و به زیان نیته ی پۆژوو بیئی، هه ره که له (المجموع) دا فرموی ته، واته: به به لگه ی ﴿فَإِنِّي إِذَا صَائِمٌ﴾ ی یرابردو.

(وَيَجِبُ التَّغْيِينُ فِي الْقَرَضِ) له نیته ی پۆژی واجدا واجبه: پۆژوه که دیاری بکا: وه که هه موو شه ویک نیته بیئی: سه به یئی به پۆژوو ده بم له پۆژوی په مه زان، یان له پۆژوی نه زره که م، یان له پۆژوی که ففاره ته که م. پیغه مبه ر ﷺ ده فرموی: ﴿وَأَلَمَّا لِكُلِّ أُمْرٍءٍ مَا نَوَى﴾ روه الشیخان، هه مر مرقنیک ته نها خیری نه و کرده وه یه ی بۆ ده نووسری: که نیته ی بۆ هیتاوه.

ئینجا بزانه: له نیته ی پۆژوی سوننه تدا، واجبه نیه: پۆژوه که دیاری بکا، به لکو نه وه نده به سه نیته بیئی: (به پۆژوو ده بم)، هه ره ها نه گهر ده یزانی پۆژوو یکی واجبی له سه ره، به لام نه یده زانی ئایا هی په مه زانه، یان نه زره، یان که ففاره ته، نه و کاته ش نه وه نده به سه: نیته بیئی: (سه به یئی به پۆژوو ده بم له پۆژوو یکی واجبه)، هه ره که له سه رچاوه کاندای فرمویاته.

هه ره ها نه گهر قه زای بوو په مه زانی له سه ربون، یان دوو جۆره نه زه، یان دوو که ففاره تی له سه ربون، نه و کاته ش واجبه نیه: په مه زانه که، یان نه زره که، یان که ففاره ته که دیاری بکا، به لکو نه وه نده به سه: (نیته سه به یئی به پۆژوو ده بم له قه زای په مه زانم)، یان (له نه زرم)، یان (له که ففاره تم). جا نه گهر دیاری کردن و به هه له دا چوو، نه و کاته پۆژوه که ی دروست ناب، هه ره که له (المجموع) و (نهایه) دا پوون کراوه ته وه.

(وَكَمَالُهُ) ته ولوی دیارکردن (فِي رَمَضَانَ) له نیته ی پۆژوی په مه زاندا (أَنْ يَتَوَيَّ) نه وه یه به دل نیته بیئی: (صَوْمٌ غَيْرَ عَنْ أَذَاءِ قَرْضِ رَمَضَانَ هَذِهِ السَّنَةِ لِلَّهِ تَعَالَى) سه به یئی به پۆژوو ده بم له واجبی په مه زانی نه م سال به نه دا بۆ خوی گه وره.

وَفِي الْأَدَاءِ وَالْفَرْضِيَّةِ وَالْإِصَافَةِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى الْخِلَافُ الْمَذْكُورُ فِي الصَّلَاةِ، وَالصَّحِيحُ أَكْثَرُ لَا يُشْتَرَطُ تَعْيِينُ السَّنَةِ، وَلَوْ نَوَى لَيْلَةَ الثَّلَاثَيْنِ مِنْ شَعْبَانَ صَوْمَ غَدٍ عَنْ رَمَضَانَ إِنْ كَانَ مِنْهُ فَكَانَ مِنْهُ لَمْ يَقَعْ عَنْهُ إِلَّا إِذَا اعْتَقَدَ كَوْنَهُ مِنْهُ بِقَوْلٍ مَنْ يَثْقُبُ بِهِ: مَنْ عِنْدَ أَوْ امْرَأَةٍ أَوْ صَبِيٍّ رُشْدَاءً، وَلَوْ نَوَى لَيْلَةَ الثَّلَاثَيْنِ مِنْ رَمَضَانَ صَوْمَ غَدٍ إِنْ كَانَ مِنْ رَمَضَانَ أَجْزَأَهُ إِنْ كَانَ مِنْهُ، وَلَوْ اشْتَبَهَ صَامَ شَهْرًا بِالْإِجْتِهَادِ:

(وَفِي الْأَدَاءِ) دهریاره‌ی گوشتی به ئەدا، هەم (وَالْفَرْضِيَّةِ) گوشتی واجب، هەم (وَالْإِصَافَةِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى) گوشتی بۆ خۆی گەورە، لە گوشتی هەرسێکیاندا (الْخِلَافُ الْمَذْكُورُ فِي الصَّلَاةِ) ئەو فەرموودە جیاوازانە هەنە: کە لە نوێژدا پابەران، کەواتە: لە نیهتی پەرمەزانداندا - لە سەر فەرموودە‌ی پاستەر - واجب نیە بۆ: بە ئەدا، لە واجب، بۆ خۆی گەورە، بە لێکو هەرسێکیان سوننەت، هەروەک لە سەرچاوەکاندا پوون کرێوە.

(وَالصَّحِيحُ) بە فەرموودە‌ی پاست: (أَنَّهُ لَا يُشْتَرَطُ تَعْيِينُ السَّنَةِ) بە مەرج داناندری: سالی پەرمەزانە کە دیاری بکا، واتە: واجب نیە: بۆ پەرمەزانی ئەم سال، یان پەرمەزانی ئەو سالە. ئینجا بزانی: مەرجە: نیەتە کە بە پراوە‌ی بیی، کەوابو: (فَلَوْ نَوَى لَيْلَةَ الثَّلَاثَيْنِ مِنْ شَعْبَانَ) ئەگەر لە شەوی سێ‌یەمی شەعباندا نیهتی هێنا: (صَوْمَ غَدٍ عَنْ رَمَضَانَ إِنْ كَانَ مِنْهُ) سبەینی لە پەرمەزان بە پۆژوو بی، ئەگەر پەرمەزان بی. ئینجا (فَكَانَ مِنْهُ) سبەینی پەرمەزان بوو (لَمْ يَقَعْ عَنْهُ) ئەم پۆژوو بە بەر پەرمەزان ناکەوێ، چونکە بە پراوە‌ی نیەتە کە‌ی نە هێناو (إِلَّا إِذَا اعْتَقَدَ كَوْنَهُ مِنْهُ) مەگەر باوە‌ی وابی: سبەینی پەرمەزانە (بِقَوْلٍ مَنْ يَثْقُبُ بِهِ) بە گوشتی ئەو کە‌سی باوە‌ی پێ دەکا (مَنْ عِنْدَ) لە کۆیلە (أَوْ امْرَأَةٍ) یان ئافرەت، یان پیاوی فاسق (أَوْ صَبِيٍّ رُشْدَاءً) یان منداڵێی تاقیکرایەو بە پاستگویی، ئەو کاتە نیەتە کە‌ی سێ‌وێست دەبی، ئەگەر سبەینی پەرمەزان بوو پۆژوو کە‌ی بە بەر پەرمەزان دەکەوێ.

ئەم جارە (وَلَوْ نَوَى لَيْلَةَ الثَّلَاثَيْنِ مِنْ رَمَضَانَ) ئەگەر لە شەوی سێ‌یەمی پەرمەزانداندا نیهتی هێنا: (صَوْمَ غَدٍ إِنْ كَانَ مِنْ رَمَضَانَ) سبەینی لە پەرمەزان بە پۆژوو بی، ئەگەر پەرمەزان بی (أَجْزَأَهُ) سێ‌وێستەو بە بەر پەرمەزان دەکەوێ (إِنْ كَانَ مِنْهُ) ئەگەر پەرمەزان بی، چونکە لێرەدا بنجینە ئەوە‌یە پەرمەزان ماب.

(وَلَوْ اشْتَبَهَ) ئەگەر مانگی پەرمەزان شیوێ: لە بە‌یڵگەر لێک، یان لە بە‌ندەر لێک، یان لە هەر کە‌سێکی تری لەم جۆرە (صَامَ شَهْرًا بِالْإِجْتِهَادِ) واجبه: بێر بکاتەو هەو مانگی بە (إِجْتِهَادِ) خۆی بە پۆژوو بی، واتە: ئەگەر بە بی (إِجْتِهَادِ) بە پۆژوو بی، بە بەر پەرمەزان ناکەوێ، هەرچە‌ند ئاشکراش بی: کە لە پەرمەزانداندا بە پۆژوو بوو، هەروەک لە سەرچاوەکاندا فەرموویانە، ئینجا ئەم سەر لێشێواوە جوار حالەتی هەنە:

فَإِنْ وَافَقَ مَا بَعْدَ رَمَضَانَ أَجْزَاءً وَهُوَ قَضَاءٌ عَلَى الْأَصْحَ فَلَوْ نَقَصَ وَكَانَ رَمَضَانُ تَامًا لَزِمَهُ يَوْمٌ آخَرُ، وَلَوْ غَلَطَ بِالتَّقْدِيمِ وَأَذْرَكَ رَمَضَانَ لَزِمَهُ صَوْمُهُ وَإِلَّا فَالْجَدِيدُ وَجُوبُ الْقَضَاءِ،

حاله تي يه كه م: (فَإِنْ وَافَقَ مَا بَعْدَ رَمَضَانَ) نه گهر نهو مانگه ی تییدا به پښووو بووه، كه وتبیته دواي پرمه زان (أَجْزَاءً) مانگه كه ی هه موو دروست ده بی (وَهُوَ قَضَاءٌ) پښووی نهو مانگه ی بؤ به قه زای پرمه زان داده ندری (عَلَى الْأَصْحَ) له سهر فهرمووده ی پاستر، كه و ابو: (فَلَوْ نَقَصَ) نه گهر له مانگه كه دا- به كه می- بیستو نو پښووی گرتی نو (وَكَانَ رَمَضَانُ تَامًا) پرمه زانی نهو ساله ش سی پڅ ته ولو بوو (لَزِمَهُ يَوْمٌ آخَرُ) واجبه: پښووی کی تریش قه زان بکاته وه، هه روه ها نه گهر له مانگی شه شه لان، یان له مانگی قوریاندا سی پڅیش به پښووو بوی و پرمه زانیش سی ته ولو بوی، واجبه: پښووو کانی جه ن و سئ پڅه کانی دواي جه ن قوریان قه زان بکاته وه، هه روه كه له سهر چاوه کاندان پوون کرلوه ته وه.

حاله تي دووهم: (وَلَوْ غَلَطَ بِالتَّقْدِيمِ) نه گهر هه له ی کربیی: له مانگی کی پیش پرمه زاندا به پښووو بوی و (وَأَذْرَكَ رَمَضَانَ) بؤی ناشکرا بوو هه له ی کربوهو گیشته مانگی پرمه زان (لَزِمَهُ صَوْمُهُ) واجبه: له پرمه زاندا به پښووو بیئ (وَإِلَّا) به لام نه گهر نه گه یشته پرمه زان، به لکو له دواي پرمه زان هه له كه ی ناشکرا بوو (فَالْجَدِيدُ) به فهرمووده ی نوئ (وَجُوبُ الْقَضَاءِ) واجبه: هه موو پرمه زانه كه قه زان بکاته وه، چونكه خواپه رسته ی كه ی له پیش کاتی خزی دا کربوه.

حاله تي سئ یه م: ناشکرا بیئ نهو مانگه ی تییدا به پښووو بووه: پرمه زان بووه، نهو ه پښووو کانی دروستن.

حاله تي چوارهم: سهر لیثیوانه كه ی به رده وام بی و هیچی بؤ ناشکرا نه بی، نهو کاته ش پښووو کانی دروست ده بن و قه زان کربنه وه ی له سهر نیه، هه روه كه له سهر چاوه کاندان فهرموویانه.

﴿ ناکاداری ﴾ یه كه م: نه گهر سهری لیثیوانه یزانی کهینئ شه وه کهینئ پڅه ؟ نهو کاته ش واجبه بیر بکاته وه به پښووو بیئ، ټینجا نه گهر بؤی ناشکرا نه بو: نایا له شه وئ دا به پښووو بووه، یان له پڅئ دا؟ نهو ه قه زان کربنه وه ی له سهر نیه، به لام نه گهر بؤی ناشکرا بوو له شه وئ دا به پښووو بووه، واجبه: قه زان بکاته وه، هه روه كه له سهر چاوه کاندان فهرموویانه.

دووهم: جگه له پښووی پرمه زان هیچ پښووی کی تر له پرمه زاندا دروست نابئ، که واته: نه گهر نه خوشیک، یان ریپولرک، یان هر که سیکي تر له پرمه زاندا نیه تي پښووی سوننه ت، یان نه زر، یان که فقار پرت، یان قه زای پرمه زان کی تر بیئ، نهو پښووانه هیچیان دروست نابنو به بهر پښووی پرمه زانه که ش ناکه ون، هه روه كه له (المجموع) و (تحفة) دا فهرموویانه.

وَلَوْ نَوَتِ الْحَائِضُ صَوْمَ غَدٍ قَبْلَ انْقِطَاعِ دِمَهِا ثُمَّ انْقَطَعَ لَيْلًا صَحَّ إِنَّ تَمَّ
لَهَا فِي اللَّيْلِ أَكْثَرَ الْحَيْضِ، وَكَذَا قَدَرُ الْعَادَةِ فِي الْأَصَحِّ.
(فَصْلٌ) شَرْطُ الصَّوْمِ الْإِمْسَاكُ عَنِ الْجِمَاعِ

(وَلَوْ نَوَتِ الْحَائِضُ) نه گهر ئافره تی زه یسانی، یان هه یزدار-شه وی-نیه تی هینا (صَوْمَ غَدٍ) سه یینی به پۆژوو بئ (قَبْلَ انْقِطَاعِ دِمَهِا) پێش شه وی خوینی زه یسانی، یان هه یزی بوه ستی (تَمَّ) ئینجا له دوا ی نیه ته یئانه که (انْقَطَعَ لَيْلًا) له شه وی دا خویته که ی وه ستا (صَحَّ) به م نیه ته پۆژوو که ی دروسته (إِنْ تَمَّ لَهَا فِي اللَّيْلِ أَكْثَرَ الْحَيْضِ) به و مرجه ی له شه وی دا زۆرترین ماوه ی هه یزی بۆ ته وای بوئی، واته: پانزه پۆژو شه و (وَكذَا) هه روه ها پۆژوو که ی دروست ده بی (قَدَرُ الْعَادَةِ) نه گهر نه ندازه ی عاده تی هه یزی خوی له و شه وه دا ته وای بوئی (فِي الْأَصَحِّ) له هه رمووده ی پاستردا، چونکه له هه ردوو مه سه له دا نیه ته که ی به برپاوه یی هیتاوه، که وایو: نه گهر له پێش به یاندا خوینی بوه ستی و نیه تی نه هیتایی، واجبه: یه کسه ر نیه تی پۆژوو ی په مه زان بیئی، هه رچه ند تا دوا ی به یانیش خوی نه شوا، هه روه که له باسی هه یزدا پوونمان کرده وه.

﴿فَصْلٌ: ۱۱۱ بَاسِی نَهْوَ شَتَانَهْ ی پۆژوو به تَال دَهْکَه ن﴾

یه که م: جیماع کردن (شَرْطُ الصَّوْمِ) مرجه ی دروستبوونی پۆژوو (الْإِمْسَاكُ عَنِ الْجِمَاعِ) خۆقه ده غه کردنه: له جیماع کردن، واته: هه ر که سیک جیماع بکا، پۆژوو که ی به تال ده بی و که ففاره تیشی ده که ویتته سه ر، به و مرجه ی به ویستی خوی به قه سدی جیماعه که بکاو بشزانی جیماع کردن له پۆژوودا هه پامه.

جا له و به تال بو نه شدا جیاوازی ئافره تو پیاو نیه و جیاوازی نیه: ئاویان بی، یان نا، هه م جیاوازی نیه: جیماعه که به هه لاتی بی، یان به هه پامی، له کونی پێشه وه دا بی، یان له پشته وه دا، له گه ل ئاده میزادا بی، یان له گه ل ئاژه لدا، خوا ی گه و ره ده هه رموی: ﴿أَحِلُّ لَكُمْ لَيْلَةُ الصَّيَامِ الرَّفَثِ إِلَى نِسَائِكُمْ﴾ بۆتان هه لال کراره: له شه وی پۆژوو کاندای جیماع له گه ل ژنه کانتان بکه ن. واته: به لام له پۆژوودا هه ر هه پامه، هه م به به لگی هه دیسه که ی داهاتووش له که ففاره ته دا.

به لام نه گهر نه یده زانی جیماع له پۆژوودا هه پامه، چونکه تازه موسلمان بوو، یان له شوینیکی دوور له زانایان گه و ره بو بوو، یان له بیر جیو بی: که به پۆژوو، یان به ویستی خوی نه بی: وه که به زۆر لیکردن جیماعیان له گه ل کرد بی، یان له هه و دا جیماعیان له گه ل کرد بی، له و حاله تانه دا پۆژوویان به تال نابی، به لام پۆژوو ی به ئاگیه که و زۆرداره که به تال ده بی، هه روه که له (المجموع) و (الشروانی) دا پوون کراره ته وه.

وَالْإِسْتِقَاءَ، وَالصَّحِيحُ أَنَّهُ لَوْ تَيَقَّنَ أَنَّهُ لَمْ يَرْجِعْ شَيْءٌ إِلَى جَوْفِهِ بَطْلٌ، وَإِنْ غَلَبَهُ الْقَيْءُ فَلَا بَأْسَ، وَكَذَا لَوْ اقْتَلَعَ نُخَامَةٌ وَلَفْظُهَا فِي الْأَصَحِّ، فَلَوْ نَزَلَتْ مِنْ دِمَاعِهِ وَحَصَلَتْ فِي حَدِّ الظَّاهِرِ مِنَ الْفَمِ فَلْيَقْطَعْهَا مِنْ مَجْرَاهَا وَلْيُمَجِّهَا فَإِنْ تَرَكَهَا مَعَ الْقُدْرَةِ فَوَصَلَتْ الْجَوْفَ أَفْطَرَ فِي الْأَصَحِّ،

دووم: خورشانندهوه (وَالْإِسْتِقَاءَ) هروهه مارجيکي تري دروستبوونی پښتو: خورقه دهغه کردنه له خورشانندهوه (وَالصَّحِيحُ) به فرموده ی پاست (أَنَّهُ لَوْ تَيَقَّنَ) نه گهر بیگومانیش بزانی (أَنَّهُ لَمْ يَرْجِعْ شَيْءٌ إِلَى جَوْفِهِ) له و پشاندهویه هیچی نه گه پاوته وه بو ناودهوی (بَطْلٌ) پښتووه کی هر به تال دهبی، به لام (وَإِنْ غَلَبَهُ الْقَيْءُ) نه گهر پشاندهوه به سهری دا زال بوو، واته: به بیویستی خوی پشاوه (فَلَا بَأْسَ) نه وه هیچ نیو پښتووه کی به تال نابی، پیغه مبر عَلَيْهِ السَّلَامُ «فرموی: «مَنْ ذَرَعَهُ الْقَيْءُ وَهُوَ صَائِمٌ فَلَيْسَ عَلَيْهِ قَضَاءٌ وَإِنْ اسْتَقَاءَ فَلْيَقْضِ» رواه أصحاب السنن بسند حسن، هر که سیک پشاندهوی به سهر دا زال بوو قه زاکردنه وهی پښتووه کی له سهر نیو، هر که سیکش به قه سدی خوی برشینیتته وه با پښتووه کی قه زاکاته وه.

(وَكَذَا) هروهه پښتووه کی به تال نابی (لَوْ اقْتَلَعَ نُخَامَةٌ) نه گهر مړوکه که به خوی چلمیک، یان به لغمه میکی مه لکه ندو (وَلَفْظُهَا) فری دی دهر وه (فِي الْأَصَحِّ) له فرموده ی راستردا، به لام نه گهر چلمه که، یان به لغمه که بگاته بوشایی ده می و توانای ه بی فری بداته دهر وه، له گه ل نه وه شدا قوتی داوه، نه وه پښتووه کی به تال دهبی، به لام نه گهر توانای فریدانی نه بو و به خوی پوښته خواره وه، نه و کاته پښتووه کی به تال نابی، جا مه به ستیش به بوشایی دم: شوینی دهرچوونی پیی (ح) به سهر وه تره، هروه که له سهرچاوه کاند اړون کرلوته وه.

(فَلَوْ نَزَلَتْ مِنْ دِمَاعِهِ) نه گهر چلمه که به خوی له میشکیه وه هاته خواره وه (وَحَصَلَتْ فِي حَدِّ الظَّاهِرِ مِنَ الْفَمِ) گه یشته سنوری بوشایی ده می (فَلْيَقْطَعْهَا) با چلمه که بیچرین (مِنْ مَجْرَاهَا) له و شوینته وه که لیه وه دیو (وَلْيُمَجِّهَا) با فری بداته دهر وه (فَإِنْ تَرَكَهَا) جا نه گهر فری نه دا دهر وه (مَعَ الْقُدْرَةِ) له گه ل نه وهی توانای فریدانی ه بو (فَوَصَلَتْ الْجَوْفَ) به خوی پوښته ناو بوشایی (أَفْطَرَ فِي الْأَصَحِّ) پښتووی ده شک، له فرموده ی راستردا، چونکه که مته رغه می کردو، به لام نه گهر توانای فریدانی نه بو و به خوی پوښته خواره وه، نه و کاته پښتووه کی ناشکی، هروه که له سهرچاوه کاند ا فرموویانه.

﴿نَاكَادَارِي﴾: له مزمه بی نیامی (حنفی دا): به قوتدانه وهی چلمو به لغمه می خوی پښتووی ناشکی، هروه که له کتیبه کانی خویاندا فرموویانه.

وَعَنْ وُصُولِ الْعَيْنِ إِلَى مَا يُسَمَّى جَوْفًا، وَقِيلَ يُشْتَرَطُ مَعَ هَذَا أَنْ يَكُونَ فِيهِ قُوَّةٌ تُحِيلُ
الْغَذَاءَ أَوِ الدَّوَاءَ، فَعَلَى الْوَجْهِينِ بَاطِنُ الدِّمَاغِ وَالْبَطْنِ وَالْأَمْعَاءِ وَالْمَثَانَةِ مُفْطِرٌ
بِالِاسْتِعَاظِ أَوِ الْأَكْلِ أَوِ الْحُقْنَةِ أَوِ الْوُصُولِ مِنْ جَائِفَةٍ أَوْ مَأْمُومَةٍ وَتَحْوِيهِمَا،

سَمِيَّيَهُم: تَيْنَانِي شَتِيكَه دهناو بۆشاییه کانی لاشه (وَعَنْ وُصُولِ الْعَيْنِ) ههروهه
مهرجیکی تری دروستبوونی پۆژوو، خۆقه دهغه کردنه: له گه یاندنی شتیك كه لاشه هه بێ
(إِلَى مَا يُسَمَّى جَوْفًا) بۆ ناو بۆشایی لاشه پۆژووگره كه، خوای گه وره ده فهرموی:
﴿وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَبَيِّنَ لَكُمْ الْخَطُّ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَطِّ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَتُمُوا الصَّيَامَ
إِلَى اللَّيْلِ﴾ له شهوه پۆژوودا شتی حه لال بخۆن و بخۆنهوه، تا تاروی پۆنی به یانی لێك جیا
ده بنهوه، ئینجا له کاتهوه پۆژووه که تان تهواو بکن تا ده بیته شهوه.

ئیتیر جیاوازی نیه: ئەو شتی ده بیاته بۆشایی: خواردنه مه نێ بێ، یان شتیکی تری بێ، زۆر
بێ، یان که م بێ: وهکو یه که دهنکی هه نجیر، شل بێ، یان پهیت بێ، پیس بێ، یان پاک
بێ: تێیدا به مینیتته وه، یان لێ بیته دهره وه: وهکو په نجه، یان دارێك، یان شتیکی تری
ده کویتکی لاشه خۆی بێ، چونکه پیغه مبه رزگ ده فهرموی: ﴿وَبَالِغٌ فِي الْإِسْتِشْقَاءِ إِلَّا
أَنْ تَكُونَ صَالِحًا﴾ روهه اصحاب السنن بسند صحیح، له ده ستوویژدا ئاو له لووتت وهریکه
به رهوه سه ره وهش هه لیمزه، مه گه به پۆژوو بی. واته: له حالته پۆژوودا هه لینه مژی؟
چونکه ده چیتته ناو بۆشایی و پۆژووه که ده شکێ.

(وَقِيلَ) له فهرمووده یه کی بێ هیژدا: (يُشْتَرَطُ مَعَ هَذَا) به مه رج داده ندری له گه ل نه وهش
که بۆشایی بێ: (أَنْ يَكُونَ فِيهِ قُوَّةٌ) ئەو بۆشایی یه ش هیژیکی وه های تێدا بێ: كه (تَحِيلُ
الْغَذَاءَ أَوِ الدَّوَاءَ) ئاسه واری خواردن و خواردنه وه، یان دهرمان، بگوازیتته وه بۆ لاشه مرقه
(فَعَلَى الْوَجْهِينِ) جیا له سه ره هه روهو فهرمووده که ی به هیژو بێ هیژ: (بَاطِنُ الدِّمَاغِ) ناو
میشکه سه ره (وَالْبَطْنِ) ناو زگو (وَالْأَمْعَاءِ) ناو ریخۆله کانه (وَالْمَثَانَةِ) ناو میزدانه (مُفْطِرٌ)
هه ره یه که یان پۆژوو ده شکینن: (بِالِاسْتِعَاظِ) به تیکردن و هه لمزینی شتیك: له پێگه
لووتته وه بۆ ناو بۆشایی سه ره (أَوِ الْأَكْلِ) یان به هۆی خواردن بۆ ناو زگ (أَوِ الْحُقْنَةِ) یان به
تیکردنی دهرمانێك: له کونی پشته وه بۆ ناو ریخۆله، یان له پێشه وه بۆ ناو میزدانه
(أَوِ الْوُصُولِ) یان شته که بگاته بۆشایی (مِنْ جَائِفَةٍ) له برینیکی دووده ره وه: وه که زگی
کون بو بێ و دهرمانی له کونه که وه تێ بکری (أَوْ مَأْمُومَةٍ) یان له برینیکی میشکه سه ره:
وه که ئیسقانی سه ری شکابێ و دهرمانه که له برینه که وه بگاته بۆشایی سه ره (وَتَحْوِيهِمَا)
هه رچی وه که ئەو دوو برینه ش بێ، که وابو: ئەگه به خۆی، یان یه کیکی تری به ئیزنی وی
خه نجه رێك، یان شتیکی تری لێداو بگاته بۆشاییه کی لاشه ی، پۆژووه که ی به تال ده بی،
هه روه که له زۆربه ی سه رچاوه کاندایه فهرموویانه.

وَالْتَقَطِيرُ فِي بَاطِنِ الْأُذُنِ وَالْإِحْلِيلُ مُفْطَرٌّ فِي الْأَصْحَى، وَشَرَطُ الْوَأَصِلِ كَوْنُهُ مِنْ مَنَفَذٍ مُفْتَوِّحٍ، فَلَا يَصُرُّ وَصُولُ الدَّهْنِ بِشَرْبِ الْمَسَامِ، وَلَا الْإِحْتِحَالُ وَإِنْ وَجَدَ طَعْمَهُ بِحَلْقِهِ،

(وَالْتَقَطِيرُ) تیکردنی دلقپه دهرمان و ناو و شتی تر (فِي بَاطِنِ الْأُذُنِ) دهنارهوهی گوئی (وَالْإِحْلِيلِ) ناو نهندامی میزکردن (مُفْطَرٌّ) پۆژوو ده شکینئ (فِي الْأَصْحَى) له فهرموودهی راستردا، واته: هرچه ند کونی گوئی په کانیش دووده رنینه و ناگاته هیچ بۆشاییه کی تر؟ چونکه له فهرموودهی راستردا: مهرج نیه: بۆشاییه که هیزی گولزنه وهی خوراک و دهرمانی هبئ.

(وَشَرَطُ الْوَأَصِلِ) مهرجی نه و شتهی ده گاته ناو بۆشایی له شو پۆژووش ده شکینئ، نه وهیه: (كَوْنُهُ مِنْ مَنَفَذٍ مُفْتَوِّحٍ) له کونیک کی کرلوهر بپواته ناو بۆشاییه که، وه که نه و کونانهی باسما ن کردن، که وابو: (فَلَا يَصُرُّ) زیان له پۆژوو نادا (وَصُولُ الدَّهْنِ بِشَرْبِ الْمَسَامِ) پون، یان دهرمان بگاته ناو بۆشایی به هوی کونه ووردیله کانی پیست، ههروه که نه گهر ناسه ولری ناو- له کاتی خو شوردن- به کونه ووردیله کاندای بپواته ناو بۆشایی، زیان نادا ﴿عَنْ بَقِصِ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ: لَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَصُبُّ عَلَى رَأْسِهِ الْمَاءَ وَهُوَ صَائِمٌ مِنَ الْحَرِّ أَوْ الْعَطَشِ﴾ رواه ابودلود وغيره بسند صحیح، پیغه مبهرم ﷺ بینئ به پۆژوو بوو، له بهر گهرما، یان له تینووه تی ناوی به سه ری خوی داده کرد.

(وَلَا الْإِحْتِحَالُ) ههروه ما کل ده چاو کردن زیان نادا (وَإِنْ وَجَدَ طَعْمَهُ بِحَلْقِهِ) هرچه ند پهنک، یان تامی کله که ش له گهرووی بئ، چونکه چاو کونی کرلوهی نیه، به لکو له کونه ووردیله کانی دا ده پواته ناو گهروو به لام له مهزه بهی ئیمام (مالک) دا نه گهر کل بگاته گهروو، پۆژوو ده شکینئ «ههروه که (المجموع) و (تحفة) دا فهرموویانه.

﴿ناگاداری﴾ یه که م: هه نه و هه دیسه ش به لکه یه: نه گهر دهرمان، یان خوئین، یان ناوی ژیانده به هوی ده رزی شرونقه له پئی پیسته وه، یان له پئی ده ماره وه ده ناو لاشه ی مرقؤ بکریئ، پۆژووی ناشکی، ههروه که له (الأنوار) وهرده گیرئ، واته: چونکه نه وانه ش وه کو ناوی خو شوردن- له کونیک کی کرایه وهر ناچنه ناو بۆشایی، ناسه ولریش به ته نها زیانی نیه.

دووه م: نه و دهرمانانه ی به هیزی هه و ده خرتنه ناو بۆشایی، نه وانیش پۆژوو به تال ده که ن، بؤ وینه وه (بَخاخ)- نه و دهرمانانه ی له ناو قودیبه کدا له گه ل هه و داده گیرئ و به هیزی هه وایه که دهرده چی و نه خۆشه پشووته نگه کان به کاری دینئ؟ چونکه دهرمانه که لاشه ی هه یه نه گهر له سه ر ده ست پووی بکه ی لاشه که ی ناشکرا ده بی، ههروه که بوکه لی جگه ره ش له ناو قه لنه که دا قیره که ی ناشکرا ده بی و هه ر به هوی نه و قیره ش جگه ره که پۆژوو به تال ده کاته وه، ههروه که له (الشروانی) و (إعانة) دا پوون کرلوته وه.

وَكُوْنُهُ بِقَصْدٍ فَلَوْ وَصَلَ جَوْفُهُ ذُبَابٌ أَوْ بَعُوضَةٌ أَوْ غُبَارُ الطَّرِيقِ أَوْ غَرَبْلَةُ الدَّقِيقِ لَمْ يُفْطَرْ، وَلَا يُفْطَرُ بِبَلْعٍ رِيقِهِ مِنْ مَعْدِنِهِ، فَلَوْ خَرَجَ عَنِ الْقَمِّ ثُمَّ رَدَّهُ وَابْتَلَعَهُ أَوْ بَلَ خَيْطاً بِرِيقِهِ وَرَدَّهُ إِلَى قَمِهِ وَعَلَيْهِ رُطُوبَةٌ تَنْفُصِلُ أَوْ ابْتَلَعَ رِيقَهُ مَخْلُوطاً بِغَيْرِهِ أَوْ مُتَجَسِّساً أَفْطَرُ، وَلَوْ جَمَعَ رِيقَهُ فَأَبْتَلَعَهُ لَمْ يُفْطَرْ فِي الْأَصَحِّ، وَلَوْ سَبَقَ مَاءُ الْمَضْمَضَةِ أَوْ الْإِسْتِنْشَاقُ إِلَى جَوْفِهِ فَالْمَذْهَبُ أَنَّهُ إِنْ بَالَعَ

(وَكُوْنُهُ بِقَصْدٍ) هه‌روه‌ها مەرجی ئەو شتەى دەچیته‌ بۆشایی و پۆژوو دەشکێنێ، ئەو‌یه به‌ قەسدى بێ‌و به‌ هەزکردنى خۆى بێ، کە‌وابو: (فَلَوْ وَصَلَ جَوْفُهُ ذُبَابٌ) ئەگەر مێشیک چوو‌ه ناو گە‌رووی (أَوْ بَعُوضَةٌ) یان پێشوله‌یه‌ک (أَوْ غُبَارُ الطَّرِيقِ) یان تۆزى پێگە (أَوْ غَرَبْلَةُ الدَّقِيقِ) یان تۆزى له‌ هیله‌نگدانى ئارد (لَمْ يُفْطَرْ) به‌وانه‌ی‌پ‌بردو و پۆژوو ناشکێ.

ئینجا بزانه: ئەگەر کە‌سیک تووشى نه‌خۆشى مایسیری بوی‌و قینگی بیته‌ دەر‌وه‌، دروسته‌ قینگه‌کە‌ى بیاته‌وه‌ ژوورده‌وه‌ و پۆژوو کە‌شى به‌ تال ناییت‌وه‌، هه‌روه‌ک له‌ زۆریه‌ی سه‌رچاوه‌کاندا فه‌رموو‌یانه‌.

(وَلَا يُفْطَرُ بِبَلْعٍ رِيقِهِ مِنْ مَعْدِنِهِ) پۆژووی ناشکێ به‌وه‌ی تفى‌خۆی به‌ ته‌نهاو به‌ پاکى له‌ ناو ده‌مى‌خۆیه‌وه‌ قوت بداته‌وه‌، کە‌وابو: (فَلَوْ خَرَجَ عَنِ الْقَمِّ) ئەگەر تفه‌کە‌ى له‌ ده‌مى‌هاته‌ دەر‌وه‌ (ثُمَّ رَدَّهُ وَابْتَلَعَهُ) ئینجا گە‌راندیه‌وه‌ و قوتى‌دا (أَوْ بَلَ خَيْطاً بِرِيقِهِ) یان داویکى به‌ تفى‌خۆی ته‌پ کرد، یان سیواکى به‌ تفه‌کە‌ى‌خۆی ته‌پ کرد، یان به‌ ئاو ته‌پى کرد (وَرَدَّهُ إِلَى قَمِهِ) داوه‌کە‌ى، یان سیواکه‌کە‌ى خسته‌وه‌ ناو ده‌مى‌خۆی (وَعَلَيْهِ رُطُوبَةٌ تَنْفُصِلُ) داوه‌کە‌، یان سیواکه‌کە‌ ته‌پایه‌تیه‌کە‌ى به‌ شێوه‌یه‌کی‌وه‌ها پێوه‌ مابو: ئێ‌ى جیاده‌بۆوه‌ و قوتى‌دا (أَوْ ابْتَلَعَ رِيقَهُ مَخْلُوطاً بِغَيْرِهِ) یان تفه‌کە‌ى تیکه‌لى شتیکی‌تر بوی‌و قوتى‌دا (أَوْ مُتَجَسِّساً) یان تفه‌کە‌ى به‌ خوین، یان به‌ شتیکی‌تر پيس بوی‌و قوتى‌دا، یان تفى کە‌سیکی‌تر قوت‌دا (أَفْطَرُ) له‌ وه‌موو‌ حاله‌تانه‌دا پۆژووی ده‌شکێ، به‌لام ئەگەر به‌رده‌وام خوین له‌ ده‌م و پوکە‌ى ده‌هات و نه‌یده‌توانی خۆی بپارێزێ، ئەو ته‌نها تف فرێ‌دانه‌کە‌ به‌سه‌، واته‌: هه‌رچه‌ند ناوده‌میشی پيس بووه‌، ئێ‌ى ده‌بووردێ، هه‌روه‌ک له‌ (نهایه‌ی‌و) (مغنى)‌دا فه‌رموو‌یانه‌.

(وَلَوْ جَمَعَ رِيقَهُ) ئەگەر به‌ قەسدى تفه‌کە‌ى له‌ ناو ده‌مى‌دا کۆ کرد‌وه‌ (فَأَبْتَلَعَهُ) ئینجا قوتى‌دا (لَمْ يُفْطَرْ) پۆژووی ناشکێ (فِي الْأَصَحِّ) له‌ فه‌رمووده‌ی پاستردا (وَلَوْ سَبَقَ) ئەگەر به‌ بێ‌ویستی‌خۆی پێشپه‌که‌ى ئێ‌کرد (مَاءُ الْمَضْمَضَةِ أَوْ الْإِسْتِنْشَاقُ) ئاوى له‌ ده‌م‌وه‌رکردن، یان له‌ لووت‌وه‌رکردن له‌ غوسلى واجب و له‌ ده‌ست‌نوێژدا (إِلَى جَوْفِهِ) چوو‌ه ناو بۆشایی گه‌رووی، یان بۆشایی سه‌رى (فَالْمَذْهَبُ) به‌ فه‌رمووده‌ی پاستى مه‌زه‌ب (أَنَّهُ إِنْ بَالَعَ)

أَفْطَرَ وَالْأَفْلَا، وَلَوْ بَقِيَ طَعَامٌ بَيْنَ أَسْنَانِهِ فَجَرَى بِهِ رِيْقُهُ لَمْ يُفْطَرْ إِنْ عَجَزَ عَنْ تَمْيِيزِهِ وَمَجْهٍ، وَلَوْ أُوجِرَ مُكْرَهَا لَمْ يُفْطَرْ، وَإِنْ أَكْرَهَ حَتَّى أَكَلَ أَفْطَرَ فِي الْأَظْهَرِ، قُلْتُ: الْأَظْهَرُ لَا يُفْطَرُ وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

نه گەر ■ سنوور زنده پوی کردی (أَفْطَرَ) پۆژووی ده شکێ، چونکه به دژی هه دیسه که ی
﴿إِلَّا أَنْ تَكُونَ صَائِمًا﴾ پرایدوو په فتاری کردوه.

(وَالْأَفْلَا) به لام نه گەر له سنوور دهر نه چووین، یان نه یزانیبێ هه پامه، یان له بیرى چووین که به پۆژووه (فَلَا) له و حاله تانه دا پۆژووی ناشکێ، به لام نه گەر له کارێکی تری جگه له دهست نۆیژو غوسلی واجیدا ناوه که چوو ه ناو دهم و لووتی، یان له غوسلی واجیدا خۆی نقومی ناو ناو کردو ناوه که چوو ه ناو دهم و لووتی، نه وه له و حاله تانه دا پۆژووی به تال ده بێ، ههروهک له زۆریه ی سه رچاوه کاندایه یون کراوه ته وه.

ئینجا بزانه: هه ر کاتی که مروفی به پۆژوو ناوی له دهمی خۆی وه رکرد، ته نها واجبه: ناوه که فپێ بداته دهر وه، واته: واجبه نه: دهمی خۆی وشک بکاته وه، که واته: نه گەر له دواى ناو فپێدانه که تفى خۆی قسوت بداته وه، پۆژووی ناشکێ، ههروهک له (المجموع) و (الشروانی) دا فهرموویانه، ههروه ها نه گەر له کاتی گوێ شۆردن له غوسلی هه یزو جه نابه تدا، به بێ و یستی خۆی ناو بکه و یته ناو گوێ به کانی، پۆژووی ناشکێ، ههروهک له (تحفة) و (نهاية) دا پوون کراوه ته وه.

(وَلَوْ بَقِيَ طَعَامٌ بَيْنَ أَسْنَانِهِ) نه گەر خوار ده مه نه که له نێوان ددانه کانی دا مایه وه (فَجَرَى بِهِ رِيْقُهُ) به بێ کرداری یی تفه که ی خوار نه که ی پۆیاند ه خواره وه (لَمْ يُفْطَرْ) پۆژووی ناشکێ (إِنْ عَجَزَ عَنْ تَمْيِيزِهِ وَمَجْهٍ) نه گەر توانای نه بێ: له تفه که ی جیای بکاته وه و فپێی بداته دهر وه، به لام نه گەر به قه سد ی قوتی بدا، یان توانای جیا کردنه وه و فپێدانی هه بێ و فپێی نه دا، نه و کاته پۆژووه که ی ده شکێ، ههروهک له (تحفة) دا فهرموویه تی.

(وَلَوْ أُوجِرَ مُكْرَهَا) نه گەر به زۆر لیکردن شتیکی خسترا ناو گه رووی: وهک دهمی لیک بکه نه وه و شتیکی بپۆژینه ناو گه رووی (لَمْ يُفْطَرْ) پۆژووی ناشکێ، ههروه ها ش نه گەر له حاله تی خه وتندا، یان له حاله تی بێ هۆشی دا خواردن، یان دهرمانی تێ بکړی، یان جیماعی له گه ل بکړی، پۆژووی ناشکێ، ههروهک له (المجموع) دا فهرموویه تی.

(وَإِنْ أَكْرَهَ) نه گەر زۆری لیکرا (حَتَّى أَكَلَ) تا شتیکی خوارد (أَفْطَرَ فِي الْأَظْهَرِ) پۆژووی ده شکێ له فهرمووده ی به هیزتر دا (قُلْتُ) ئیمامی (النواوی) ده فهرمووی (الْأَظْهَرُ) فهرمووده ی به هیزتر نه مه یه: (لَا يُفْطَرُ) مروفی زۆر لیکراو پۆژووی ناشکێ (وَاللَّهُ أَعْلَمُ) چونکه پیتفه مبه ر ﷺ ده فهرمووی: ﴿إِنَّ اللَّهَ وَضَعَ عَنْ أُمَّتِي الْخَطَا وَالنَّسِيَانَ وَمَا اسْتَكْبَرُوا عَلَيْهِ﴾ حدیث حسن رواه

وَأَنْ أَكَلَ نَاسِيًا لَمْ يُفْطَرْ إِلَّا أَنْ يَكْثَرَ فِي الْأَصْحِ، قُلْتُ: الْأَصْحُ لَا يُفْطَرُ وَاللَّهُ أَغْلَمُ.
وَالْجَمَاعُ كَالْأَكْلِ عَلَى الْمَذْهَبِ، وَعَنِ الْإِسْتِمْنَاءِ قُفْطَرُ بِهِ، وَكَذَا خُرُوجُ الْمَنِيِّ بِلَمْسٍ
وَقَبْلَةٍ

ابن ماجه وغيره، خواى گه وره تاوانى به مه له داجوون و له بيرچوون و نؤزليكردن، له سهر
توممه تى منى لاداره. كه وايو: نه گهر به نؤزليكردن جيماعيان پى كرد پؤژووى ناشكى،
جياوازى پياو و نافرته تيش نيه، هه روه كه (المجموع) و (مغنى) دا پوون كرلوه ته وه.

(وَأَنْ أَكَلَ) نه گهر شتىكى خوارد، يان خوارديه وه (نَاسِيًا) له و حاله ته دا: كه له بيرى
چوبى به پؤژووه (لَمْ يُفْطَرْ) پؤژووى ناشكى، پيغه مبه رﷺ ده فرموى: «مَنْ نَسِيَ وَهُوَ
صَائِمٌ فَأَكَلَ أَوْ شَرِبَ فَلَيْتُمْ صَوْمَهُ فَإِنَّمَا أَطْعَمَهُ اللَّهُ وَسَقَاهُ» رواه الشيخان، هه كه سىك
به پؤژوو بو و له بيرى چوو: شتىكى خوارد، يان خوارديه وه، با پؤژووه كه تى ته واو بكا،
چونكه خواى گه وره نه و شتى ده رخواورد داره. (إِلَّا أَنْ يَكْثَرَ فِي الْأَصْحِ) مه گهر نؤز بى،
له فرموده پاستردا (قُلْتُ) نيمامى (النواوى) ده فرموى (الاصح) فرموده پاستر
نه مه يه: (لَا يُفْطَرُ) پؤژووه كه تى ناشكى، هه رچهند خواردن و خوارنده وه كه ش نؤز بى (وَاللَّهُ
أَعْلَمُ) چونكه هه ديسه كه، كه م و نؤز ده گريته وه.

(وَالْجَمَاعُ) جيماع كردن له و حاله تى له بيرى چوبى به پؤژووه (كَالْأَكْلِ) وه كو خوارندنه،
پؤژووى پى ناشكى (عَلَى الْمَذْهَبِ) له سهر فرموده پاستى مه زه ب، هه روه ها گشت
پؤژووشكىته كانى تيش وه كو خواردن و جيماعن، له حاله تى نؤزليكردن و له بيرچووندا
پؤژوو ناشكىتن.

هه روه ها مرقى نه زان نه گهر نه زانئ: كردنى پؤژووشكىته كان هه پامه ؟ چونكه تازه
موسلمان بوو، يان له شوينتىكى دوور له زانايان گه وره بو بى، نه ويش پؤژووى ناشكى، به لام
نه گهر بزائى هه پامه و نه زانئ پؤژوو ده شكستن، يان له ناو موسلمانان گه وره بو بى، نه و كاته
پؤژووه كه تى ده شكى، هه روه كه نؤز به ي سهرچاوه كاندا نه م مه سله لانه پوون كرلوه ته وه.

چواره م: هيتانه وه تى ناوى خوى، واته: خؤ ره هه تكردن، هه روه كه ده فرموى (وَعَنِ
الْإِسْتِمْنَاءِ) مه رجبكى تى دروستبوونى پؤژوو نه وه يه: خؤ قه ده غه بكا: له هيتانه وه تى
ناوى خؤ (قُفْطَرُ بِهِ) به هيتانه وه تى ناوى خؤ پؤژووى ده شكى، به به لگه تى هه ديسه كه تى
داهاتوو، جياوازى نيه: ناو هيتانه وه كه تى به شيوه يه كى هه لال بى: وه كه به نه ندامى
ژنه كه تى خؤ، يان هه پام بى: وه كه به نه ندامى كى خؤ، يان به كه سىكى تى جگه له
ژنه كه تى خؤ.

(وَكَذَا خُرُوجُ الْمَنِيِّ) هه روه ها نه گهر ناوه كه تى به خؤيشى بهيته ده روه وه، پؤژووى ده شكى:
نه گهر (بِلَمْسٍ) به هؤى ده ست ليدانى نافرته تيك، يان نه ندامى كى خؤ بى (وَقَبْلَةٍ) يان به

وَمُضَاجَعَةٌ، لَا فِكْرَ وَنَظَرَ بِشَهْوَةٍ، وَتُكْرَهُ الْقُبْلَةُ لِمَنْ حَرَّكَتْ شَهْوَتُهُ، وَالْأُولَى لِفِعْلِهِ تَرْكُهَا، قُلْتُ: هِيَ كَرَاهَةٌ تُحْرِمُ فِي الْأَصَحِّ وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

هوى ماچ کردن بین (وَمُضَاجَعَةٌ) یان به هوى له گهال پالانده وه بین، به به لگه ی حدیسه که ی داماتوو (لَا فِكْرَ) به لام نه گهر به هوى بیرکړدنه وهو (وَنَظَرَ بِشَهْوَةٍ) ته ماشاکړدنې به شه هوه ت ناوی بیټه دهره وه، پوڅووی ناشکې.

(وَتُكْرَهُ الْقُبْلَةُ) ماچ کړدنې نافرته و پیاو ناپه سنده، به ناپه سندی که ی ه پام (لِمَنْ) بؤ نه و مرقفه به پوڅووی (حَرَّكَتْ شَهْوَتُهُ) ماچ کردن شه هوه تی بچولیتن (وَالْأُولَى لِفِعْلِهِ تَرْكُهَا) نه وه ی شه هوه تیشی به ماچ کردن ناجولی، وا باشته ر ماچ نه کا.

(قُلْتُ) نیمامی (النواوی) ده فهرموئ (هِيَ كَرَاهَةٌ تُحْرِمُ) نه و ناپه سندی ناپه سندی ه پام کړدنه (فِي الْأَصَحِّ) له فهرمووده ی راستردا (وَاللَّهُ أَعْلَمُ) چونکه مه ترسی توو شېوونی ه پامی لږده کړئ، که وا بو: گشت ده ستبازی و ده ست له ملانیش - وه کو ماچ کردن - بؤ نه و جوړه که سانه ه پامه، هه روه که له (المجموع) و (تحفة) دا فهرموویانه ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ عَنْهُ أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ النَّبِيَّ ﷺ عَنِ الْمُبَاشَرَةِ لِلصَّائِمِ؟ فَرَخَّصَ لَهُ، وَسَأَلَهُ آخَرُ؟ فَتَهَا، فَيَاذَا الَّذِي رَخَّصَ لَهُ شَيْخٌ، وَالَّذِي لَهَا؟ شَابٌ﴾ رواه ابودلود والبيهقي بإسناد جيد، پیاوړکی پیر پرسپاری له پیغه مبر ﷺ کرد: دهرپاره ی ده ستبازی مرقفی به پوڅوو له گهال ژنی خو ی دا؟ پیغه مبر ﷺ پڼگه ی داین، به کیکی تری گه نچ هه مان پرسپاری لږکړد؟ پیغه مبر ﷺ پڼگه ی نه دا، واته: چونکه پیر مه ترسی ناوه اتنی لږتاکړئ و گه نچ مه ترسی لږده کړئ.

نیجا بزانه: نه گهر به هوى ماچ کړدو ده ستبازی نه ندامه کی هه لساو (مَذِي) ی لږه اته دهره وه، پوڅووی ناشکې به لام له مه زه بی نیمام (مالک) دا ده شکې، هه روه ها نه گهر له خه ودا (إِحْتِلَامٌ) ی بیټو ناوی بیټه دهره وه پوڅووی ناشکې، هه روه که له (المجموع) و (تحفة) دا نه و مه سلانه پوون کړاوه ته وه.

هه روه ها نه گهر له شه ودا جیماع بکا، یان (إِحْتِلَامٌ) ی بیټ، یان له هیز، یان له زه یسانی پاک بیټه وه، نه وانه نه ته ی پوڅوو دینن، جا نه گهر تا نوای به یانیش خو یان نه شون، گشتیان پوڅوو که یان دروست ده بین، هه روه که له (المجموع) دا فهرمووی ته به به لگه ی نه م حدیسه ﴿عَنْ عَائِشَةَ وَأُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ يُصْبِحُ جُنُبًا مِنْ جِمَاعٍ فَيَتَغَسَّلُ وَيَتَوَضَّعُ﴾ رواه الشيخان، پیغه مبر ﷺ به هوى جیماع کردن به جه نابته ده بو، به یان دهرده که وت، نیجا غوسلی ده کړو به پوڅوو ده بو.

پینجه م: شیتبوون. شه شه م: کافربوون. هه فقه م: هه یز. هه شته م: مندال لیبوون و زه یسانی. هر په کی که له وانه ش له به شیکې پوڅو ی دا پوو بده ن، پوڅوو که به تال ده بیټه وه،

وَلَا يُفْطِرُ بِالْفَصْدِ وَالْحِجَامَةِ، وَالْإِخْتِيَاظُ أَنْ لَا يَأْكُلَ آخَرَ النَّهَارِ إِلَّا بَيِّقِينَ، وَيَحِلُّ بِالْإِجْتِهَادِ فِي الْأَصَحِّ، وَيَجُوزُ إِذَا ظَنَّ بَقَاءَ اللَّيْلِ، قُلْتُ: وَكَذَا لَوْ شَكَّ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَلَوْ أَكَلَ بِاجْتِهَادٍ أَوَّلًا أَوْ آخِرًا وَبَانَ الْغَلْطُ بَطَلَ صَوْمُهُ،

هروهك له سرچاوه كاندا فرموویانه، هرچند کافر یوه که ش له بیرى چوبى: که به پښووه و هر نه و دهمیش بیسته وه موسلمان، پښووه که ی هر ده شکى، هروهك له (تحفة) (الشروانی) دا فرموویانه و له هرچه کانی واجبوی پښوودا درتر پوونی ده که ینه وه، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

(وَلَا يُفْطِرُ) پښووی ناشکى (بِالْفَصْدِ) به هوى خوین لوه رگرتن له دهماره وه (وَالْحِجَامَةِ) به هوى خوین لوه رگرتن له پیسته وه، جا به هر جوزه نامیریک بن هُ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: إِحْتَجَمَ النَّبِيُّ ﷺ وَهُوَ صَائِمٌ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَأَصْحَابُ السُّنَنِ، پیغه مبه ر ﷺ خوینی له خوی گرت له و حاله تی که به پښووه بوو. ټینجا بزانه: له چنه دهمیسی (صحیح) دا هاتوه: (به هوى خوین لوه رگرتن پښووه ده شکى). به لام دهمیسه کان به م دهمیسه و چنه دهمیسیکی تر (نسخ) بوینه وه، هروهك له سرچاوه کاندا فرموویانه.

ټینجا بزانه: نه گهر به پښووه بوو، ټینجا له پښویدا نیه تی هیئا: پښووه که ی بیچریتى و به پښووه نه یی، نه وه به و نیه ټینانه پښووی ناشکى، هروهك له (المجموع) دا فرموویه تی. (وَالْإِخْتِيَاظُ) پاریزکاری له پښوودا نه وه یه: (أَنْ لَا يَأْكُلَ آخَرَ النَّهَارِ) له کوتایى پښویدا - واته: له به ریانگدا - هیچ نه خولو نه خواته وه (إِلَّا بَيِّقِينَ) تنها تا بیگومان ده بی: که پښوئاوا بووه (وَيَحِلُّ بِالْإِجْتِهَادِ) دروسته خواردن و خواردنه وه له به ریانگدا: به (اجتهاد) و هم به گوئی لیپوونی بانگی داپه روه ریكو هم به خبه ردانی داپه روه ریك (فِي الْأَصَحِّ) له فرموده ی راستردا.

(وَيَجُوزُ) له پاشیودا خواردن و خواردنه وه دروسته (إِذَا ظَنَّ بَقَاءَ اللَّيْلِ) هر کاتیک واتیگا: شه واره (قُلْتُ) ټیمامی (النوای) ده فرموی (وَكَذَا لَوْ شَكَّ) هروه ها نه گهر بشکه و ټته گومان: ټایا شه واره، یان نا، هر دروسته: له پاشیودا خواردن و خواردنه وه (وَاللَّهُ أَعْلَمُ) چونکه لیږدها بنچینه نه وه یه: شه واربى، که واپو: نه گهر باوه پیکروایک پیى ږاگیانده: که به یان دهرکه و توه، واجبه: واز له خواردن بیتنى، هروهك له زوری ی سرچاوه کاندا فرموویانه.

(وَلَوْ أَكَلَ بِاجْتِهَادٍ) نه گهر خواردی، یان خواردیه وه، به (اجتهاد) ټیک (أَوَّلًا) له پاشیودا (أَوْ آخِرًا) یان له به ریانگدا (وَبَانَ الْغَلْطُ) ټینجا ناشکرا بو: هه لى کړدوه، واته: له پاشیودا له دواى به یان خواردبوی، له به ریانگدا پیس پښوئاوا بوون خواردبوی (بَطَلَ صَوْمُهُ) له

أَوْ بِلَا ظَنٍّ وَلَمْ يَبَيِّنِ الْحَالُ صَحَّ إِنْ وَقَعَ فِي أَوَّلِهِ وَبَطَلَ فِي آخِرِهِ، وَلَوْ طَلَعَ الْفَجْرُ وَفِي فَمِهِ طَعَامٌ فَلَفْظُهُ صَحَّ صَوْمُهُ، وَكَذَا لَوْ كَانَ مُجَامِعًا فَتَزَعُ فِي الْحَالِ، فَإِنْ مَكَثَ بَطَلَ.

مهربوو حاله تدا پڙځووه کي به تال ده بئ و واجب: قه زای بکاته وه، چونکه له مهربوو حاله تدا له پڙځي دا خواردي وه تي ﴿عَنْ أَسْمَاءَ زَيْدٍ عَنْهَا: أَفْطَرْنَا عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَوْمَ غَيْمٍ ثُمَّ طَلَعَتِ الشَّمْسُ. قِيلَ لِهَيْشَامٍ: فَأَمَرُوا بِالْقَصَاءِ؟ قَالَ: لَا بُدَّ مِنْ قَصَاءٍ﴾ رواه البخاري، له سهرده مي پيغه مبره ﷺ له پڙځي مهربو دا به ريانگمان شکاند- واته: فه تارمان کرده وه- ټينجا له ژير مهربو دا پڙځ به دهر کهوت، به (هشام) ي هه ديسگي پړه وه گوترا: فه رمانيان پي کرا پڙځووه که قهزا بکه نه وه؟ فه رموي: واجب: قهزا بکړي ته وه.

(أَوْ بِلَا ظَنٍّ) يان نه گهر بئ نه وه ي و ا ټيگي شو ماوه، هيرشي کړو خواردي، يان خواردي وه (وَلَمْ يَبَيِّنِ الْحَالُ) حاله ته که ش ناشکرا نه بو: ټايا له شه وي پيدا خواربوه، يان له پڙځي دا (صَحَّ) پڙځووه کي دروست ده بئ (إِنْ وَقَعَ فِي أَوَّلِهِ) نه گهر خوار دنه کي له پاشيودا بوبئ، چونکه ليره دا بنچينه نه وه يه: شو مابئ (وَبَطَلَ فِي آخِرِهِ) نه گهر خوار دنه که ش له بهر بانگدا بوبئ، پڙځووه کي به تال ده بئ، چونکه ليره دا بنچينه نه وه يه: پڙځ مابئ، به لام - له مهربوو مه سه له دا- له هره يه کيکياندا ناشکرا بيئ هه له ي کړبوه، واجب: پڙځووه کي قهزا بکاته وه، نه گهر ناشکراش بيئ خوار دنه کي له شه وي دا بووه پڙځووه کي دروست ده بئ، هه روک له زوري ي سه رچاوه کاندا فه رمويانه.

ټينجا بزانه: له و مه سه لانه ي پاشيو بهر بانگدا، گشت پڙځووشکي ته کاني تريش وه کو خوار دن بپرياريان بډ دهرئ، هه روک له (المجموع) دا فه رموي ته ي.

﴿خواردن و خوار دنه وه له گهل بانگي به ياني﴾

(وَلَوْ طَلَعَ الْفَجْرُ) نه گهر به يان دهر کهوت- بانگي سبه يني درا (وَفِي فَمِهِ طَعَامٌ) له و حاله ته دا خوارده مهنه کي له ناو ده مي دا بوو (فَلَفْظُهُ) جا ده موده ست فري دا دهر وه، نه وه (صَحَّ صَوْمُهُ) پڙځووه کي دروست ده بئ، به لام نه گهر به ويستی خوي قوتي بدا، پڙځووه کي به تال ده بئ، به به لگي هه ديسه کي (إِنْ بِلَا ظَنٍّ) دا هاتوو.

(وَكَذَا لَوْ كَانَ مُجَامِعًا) هه روها نه گهر له حاله تي بانگدان- دهر کهوتني به ياندا خهريکي جيماع کړدن بوو (فَتَزَعُ فِي الْحَالِ) جا ده موده ست نه نداهه کي له نه نداهي ژنه کي دهره يئا، نه وه ش پڙځوي دروست ده بئ، هه رچند ناويشي به يته وه (فَإِنْ مَكَثَ) جا نه گهر له دواي دهر کهوتني به يان هه ر له سه ر جيماع کړدن مابووه (بَطَلَ) پڙځووه کي به تال و دروست نابئ، هه رچند نه شيزانبيئ به يان دهر کهوتوه، هه روک له (المجموع) و (الشرواني) دا فه رمويانه.

(فَصْلٌ شَرْطُ الصَّوْمِ: الْإِسْلَامُ وَالْعَقْلُ وَالنَّقَاءُ عَنِ الْحَيْضِ وَالنَّفَاسِ جَمِيعِ النَّهَارِ،

جا نه گهر له و مه سه له يه دا زانبييتي به يان دهرکه وتوهو به قه سدي دهرينه مي نابي، نه و کاته (کفارة) شي ده که ويته سر، ههروه که له زوري ي سهرچاوه کانداهه رمويانه.

﴿ناگاداري﴾: له ده دي سي کدا پيغه مبه ر ﷺ ده فهرموي: ﴿إِذَا سَمِعَ أَحَدَكُمْ النَّدَاءَ وَالْإِنَاءَ عَلَى يَدِهِ فَلَا يَضَعُهُ حَتَّى يَقْضِيَ حَاجَتَهُ مِنْهُ﴾ حديث صحيح رواه الحاكم والبيهقي، هه ر کاتي يه کي کتان گويي له بانگ بوو و جامه ناويشي له سر ده ستي بوو، با جامه که دانه ني تا پيويستي خوي لي به جي ديني. لي زده دا مه به ست بانگي يه که مه - که له پيش به ياندا ده دري - نه که بانگي دووه م؟ چونکه بؤ نويژي سبه ني نوو بانگ سونه تن، يه که ميان: پيش به يان. نووه ميان: له نوای دهرکه وتني به يان. ههروه که له (باسي بانگو ثي قامه ت) دا رابرا، جا پيغه مبه ر ﷺ به خوي نه م مه به ستي ناشکرا کريوه ده فهرموي: ﴿إِنْ بَلَغَ الْيُؤَذْنَ بِلَيْلٍ فَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يُنَادِيَ ابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ - وَلِي رِوَايَةٍ - فَإِنَّهُ لَا يُؤَذَّنُ حَتَّى يَطْلُعَ الْفَجْرُ﴾ رواه الشيخان، (بلال الحبشي) له پيش به ياندا به شه وي بانگ ده دا، نيوه له پاشيودا بخونو بخونه وه تا (عبدالله ابن أم مكتوم) بانگ ده دا؟ چونکه (عبدالله) بانگ نادا تا به يان دهرده که وي. نيمامي (البيهقي) له (السنن الكبرى) دا نه وها پووني کريوته وهو نيمامي (النواوي) ش له (المجموع) دا گيړلويه تيه وه، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَعَالَى.

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسِي مَهْرَجَه كَانِي پۇژووگرو، کاته کاني پۇژوو﴾

(شَرْطُ الصَّوْمِ) مه رجي دروست بووني پۇژوو، يه که مه: (الْإِسْلَامُ) نيسلامه تي يه، واته: پۇژووي هيچ جوړه کافرک دروست نابي. دووه م: (وَالْعَقْلُ) عاقلي يه، واته: پۇژووي شيت و مندالي نه فام دروست نابي، به لام پۇژووي مندالي فاميده دروست ده بي.

سي يه م: (وَالنَّقَاءُ عَنِ الْحَيْضِ وَالنَّفَاسِ) پاكي يه: له ده يزو نيفاس، واته: پۇژووي ثافره تي زه يساني و ده يزار دروست نابي، به (اجماع) ي زانا ياني نيسلام.

ئينجا پيويسته نه و سي مه رجان به رده وام بن (جَمِيعِ النَّهَارِ) له هه موو پۇژي دا، واته: له دهرکه وتني به يانه وه تا پۇژ ناوا ده بي، که واپو: نه گهر له به شي کي پۇژي دا: (کفليک بکا، يان شيت بي، يان ده يز، يان نيفاسي تووش بي، يان مندالي بي، نه وه پۇژووه که ي به تال ده بي و - جگه له شيت - له سر گشتيان واجبه: پۇژووه که قه زبا که نه وه، هه رچه ند کافريوه که ش هه ر نه و دم بيته وه موسلمان، ههروه که له (فصل) ي داهاتووشدا پووني ده که ينه وه، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

﴿ناگاداري﴾: دروسته ثافره ت ده مان به کار بي ني بؤ نه هاتني خوي ني ده يز، تا کو (طواف) ي ده ج به پاكي بکا، ههروه که (ابن حجر) له (حاشية الإيضاح) دا فهرمويه تي،

وَلَا يَضُرُّ النَّوْمُ الْمُسْتَفْرِقَ عَلَى الصَّحِيحِ، وَالْأَظْهَرُ أَنَّ الْإِغْمَاءَ لَا يَضُرُّ إِذَا أَفَاقَ لَحْظَةً مِنْ نَهَارِهِ، وَلَا يَصِحُّ صَوْمُ الْعِيدِ وَكَذَلِكَ التَّشْرِيقُ فِي الْجَدِيدِ، وَلَا يَحِلُّ التَّطَوُّعُ يَوْمَ الشُّكِّ بِلَا سَبَبٍ، فَلَوْ صَامَهُ

ئەوێش وا دەگەیهێت: کە دروستە دەرمان بە کار بێت بۆ خواستنی حەیز لە پەرمەزاندان، تاکو پەرمەزانه کە بە تەواوی بگێڕێ و قەزا کردنەوێ ئەوێش ئەوێش سەر، والله أعلم. (وَلَا يَضُرُّ النَّوْمُ الْمُسْتَفْرِقَ) زیان لە پۆژوو نادا: خەوتنی بەردەوامی پۆژێ، کە لە بەیانەوێ تا پۆژئاوابوون بە ئاگا نەبێ (عَلَى الصَّحِيحِ) لە سەر قەرموودە پراست (وَالْأَظْهَرُ) قەرموودە بە مەزێتر (أَنَّ الْإِغْمَاءَ) بێ مۆشبوون (لَا يَضُرُّ) زیان لە پۆژوو نادا (إِذَا أَفَاقَ لَحْظَةً مِنْ نَهَارِهِ) بەو مەرجە لە پۆژە کە یەدە مێکی کەم بە مۆش بێتەو، بەلام ئەگەر لە بەیانەوێ تا پۆژئاوابوون بێ مۆش بوو، پۆژوو کە یەتالەو واجبە: قەزای بکاتەو، مەروە کە (المجموع) دا قەرموویەتی.

ئێنجا بزانه: ئەگەر بۆ پێویستی دەرمانێکی بێ مۆشکەری بە کار هێناو بێ مۆش بوو، ئەوێش -وێکو بێ مۆشبوون- ئەگەر سەرتاسەری پۆژێ بێ مۆش بێ، پۆژوو کە یەتالەو واجبە: قەزای بکاتەو، بەلام ئەگەر دەمێکی کەم -لە پۆژە کە یەدە- مۆشی مەبوو، ئەو کاتە پۆژوو کە یەروست دەبێ، مەروەها ئەگەر لە شەوێ دا شەراب و تریاک و ئەو جۆرە شتانە بە کار بێت و لە پۆژێ دا سەرخۆش بێ، ئەوێش -لە مەروو حالەتدا- وێکو بێ مۆشی بپاری بۆ دەدرێ، مەروە کە لە سەرچاوە کاندان ئەو مەسەلانە پوون کراونەو.

﴿ئەو پۆژانە ی پۆژوویان تێدا حەپامە﴾

(وَلَا يَصِحُّ) دروست نەو حەپامە: (صَوْمُ الْعِيدِ) لە جەژنی پەرمەزان، یان قورباندا بە پۆژوو بێ، مەرجەند نەزیشی کردبێ، واتە: لەو دوو پۆژانە دا هیچ جۆرە پۆژوو کە دروست نابێ ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: نَبِيُّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ صِيَامِ يَوْمَيْنِ: يَوْمِ الْأَضْحَى وَيَوْمِ الْفِطْرِ﴾ رواه الشيخان، پێغەمبەر ﷺ قەدەغە ی کردو: لە جەژنی قوربان و لە جەژنی پەرمەزاندان بە پۆژوو بێ. (وَكَذَلِكَ التَّشْرِيقُ فِي الْجَدِيدِ) مەروەها حەپامە: لە (أَيَّامِ التَّشْرِيقِ) دا-واتە: لە سێ پۆژە کە یەوای جەژنی قورباندا -بە پۆژوو بێ، جا لەو سێ پۆژە دا هیچ جۆرە پۆژوو کە دروست نابێ، پێغەمبەر ﷺ دەفرموی: ﴿أَيَّامُ التَّشْرِيقِ أَيَّامُ أَكْلِ وَشُرْبٍ وَذِكْرِ اللَّهِ تَعَالَى﴾ رواه احمد ومسلم، سێ پۆژە کە ی (أَيَّامِ التَّشْرِيقِ) یەوای جەژنی قوربان پۆژانی خواردن و خواردنەو و زیکی خوای گەورەنە.

(وَلَا يَحِلُّ التَّطَوُّعُ) حەلال نەو حەپامە: پۆژووی سوننەت (يَوْمَ الشُّكِّ) لە پۆژێ بە گوماندا (بِلَا سَبَبٍ) بە بێ هیچ هۆیک لە هۆیکانی داهاو (فَلَوْ صَامَهُ) جا ئەگەر لە پۆژێ بە گوماندا

لَمْ يَصِحَّ فِي الْأَصَحِّ، وَلَهُ صَوْمُهُ عَنِ الْقَضَاءِ وَالنَّذْرِ، وَكَذَا لَوْ وَاَفَّقَ عَادَةً تَطَوُّعُهُ، وَهُوَ يَوْمُ الثَّلَاثِينَ مِنْ شَعْبَانَ إِذَا تَحَدَّثَ النَّاسُ بِرُؤْيِيهِ أَوْ شَهِدَ بِهَا صَبِيَّانَ أَوْ عَيْدًا أَوْ فُسْقَةً،

به پڙځوئیکې سوننه ت بوو (لَمْ يَصِحَّ) پڙځووه که ی دروست نابې و گونا هباریش دهبی (فِي الْأَصَحِّ) له فهرموده ی پاستردا ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: مَنْ صَامَ يَوْمَ الشُّكِّ فَقَدْ عَصَى أَبَا الْقَاسِمِ ۝﴾ رواه أصحاب السنن بسند صحيح، هر که سيک له پڙځی به گوماندا به پڙځوو بېن، به راستی تاوانی به رامبه ر به پیغه مبه ر ۝ کړوه.

(وَلَهُ صَوْمُهُ) بوی دروسته: له پڙځی به گوماندا به پڙځوو بېن (عَنِ الْقَضَاءِ) له پڙځوئې قه زاکړاوه و (وَالنَّذْرِ) له پڙځوئې نه زکړاوه و له پڙځوئې که فغاړه ت.

(وَكَذَا) هره وه دروسته: له پڙځی به گوماندا به پڙځوئې سوننه بېن (لَوْ وَاَفَّقَ عَادَةً تَطَوُّعُهُ) نه گهر پڙځه به گومانه که له گه ل عاده تی پڙځووه سوننه ته کانی تیک بکاته وه، وه عاده تی واین: دوو شه ممو پینج شه ممو به پڙځوو بېن، به گومانه که ش بکه ویتته یه کیک له دوو پڙځانه، یان عاده تی واین: پڙځیک نا پڙځیک به پڙځوو بېن، یان مانگی شه عبان به ته وای به پڙځوو بېن، له و حاله تانه دا دروسته له به گومانه که دا به پڙځوو بېن، پیغه مبه ر ۝ ده فهرموی: ﴿لَا تَقْدُمُوا رَمَضَانَ بِصَوْمِ يَوْمٍ أَوْ يَوْمَيْنِ إِلَّا رَجُلٌ كَانَ يَصُومُ صَوْمًا فَلْيَصُومْهُ﴾ رواه الشيخان، وه پیتش په مه زان مه کون به به پڙځوو بېونی پڙځیک، یان دوو پڙځ، ته نها نه و که سه نه بېن: ګ به عاده تی خوی به پڙځوو دهبی.

﴿نَاكَادَارِي﴾ نه گهر له پیتش نیوه ی یه که می شه عباندا به پڙځوو نه بوی، نه و کاته چه پامه: له شانزه لوه به و لاهه تردا به پڙځوئې سوننه بېن، نه گهر یه کیک له هویه کانی پربړوو نه بېن، هره وه له سه رچاوه کانداهرموویانه، پیغه مبه ر ۝ ده فهرموی: ﴿إِذَا اتَّصَفَ شَعْبَانُ فَلَا تَصُومُوا﴾ رواه أصحاب السنن بسند صحيح، هر کاتیک شه عبان به نیوه یی بوو، هیچی تر به پڙځوئې سوننه ت مه بېن.

(وَهُوَ) پڙځی به گومان (يَوْمُ الثَّلَاثِينَ مِنْ شَعْبَانَ) پڙځی سبی شه عبانه (إِذَا تَحَدَّثَ النَّاسُ بِرُؤْيِيهِ) هر کاتیک کومه له خه لکیک بلین: مانگ دیتړلوه. نه شزاندری: کی نیتویه تی. (أَوْ شَهِدَ بِهَا صَبِيَّانَ أَوْ عَيْدًا أَوْ فُسْقَةً) یان منداله کان، یان کویله کان، یان فاسقه کان، یان نافرته تان شاهیدی بدهن: که مانگیان نیتوه واتی بگا راست ده کن، جا له بهر نه وه ی به شهرع نیسبات نه بوه: که نه و پڙځه په مه زانه، دروست نابې: به نیه تی په مه زان تی یدا به پڙځوو بېن، مه گهر که سيک باوه پ به و که سانه ی پربړوو بکا، نه و کاته له سه ر نه وه ی واجبه: به نیه تی په مه زان تی یدا به پڙځوو بېن، هره وه له زوړه یی سه رچاوه کانداهرموویانه.

وَلَيْسَ إِطْبَاقُ الْغَنَمِ بِشَكٍّ، وَيُسَنُّ تَعْجِيلُ الْفِطْرِ عَلَى ثَمَرٍ، وَإِلَّا فَمَاءٌ، وَتَأْخِيرُ السُّحُورِ مَا لَمْ يَقَعْ فِي شَكٍّ،

به لایم (ولیس) طباق الغنم بشكّ، و یسنّ تعجیل الفطر علی ثمر، و إلا فماء، و تأخیر السحور حاله تی هوردا، پیغه مبرر ﷺ فهرمانی داوه: ﴿سی پوژی شهعبان تهواو بکهین﴾ هورده که سهره تای دیتنی مانگدا پوونمان کرده وه.

﴿پاشیو و بهریانگ﴾

(و یسنّ تعجیل الفطر) له کاتی بهریانگ سوننه ته: زوو- پیش نویژکردن- فه تار بکاته وه، نه گهر بیگومان ده یزانی پوژ ناوا بووه، پیغه مبرر ﷺ ده فهرموی: ﴿لَا يَزَالُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا عَجَلُوا الْفِطْرَ﴾ رواه الشيخان، زاد الإمام احمد: ﴿وَأَخْرَوْا السُّحُورَ﴾، خه که بهرده وام به ره و چاکه ده بن تا بهرده وام زوو فه تار بکه نه وه و درهنگ پاشیو بخون.

(علی ثمر) سوننه ته: به خورما، یان به قهسپ فه تار بکاته وه (و إلا) نه گهر قهسپ و خورما نه بو (فماء) سوننه ته: به ناو فه تار بکاته وه، پیغه مبرر ﷺ ده فهرموی: ﴿إِذَا أَفْطَرَ أَحَدُكُمْ فَلْيَفْطِرْ عَلَى ثَمَرٍ فَإِنَّهُ بَرَكَةٌ، فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَلْيَفْطِرْ عَلَى مَاءٍ فَإِنَّهُ طَهُورٌ﴾ رواه أصحاب السنن بسند صحیح، هر کاتیک یه کیکتان فه تاری کرده وه، با به قهسپ فه تار بکاته وه، چونکه قهسپ پیت و بهر هکت ده داته مروژ، جا نه گهر قهسپ نه بو، با به ناو فه تار بکاته وه، چونکه ناو پاکه ره وه یه. نینجا بزانه: واجبه: توژیک خوی رابگری تا بیگومان ببی پوژ ناوا بووه، نینجا سوننه ته: به سی دانه قهسپ، یان سی قومه ناو فه تار بکاته وه، هورده که زوری سی سهرچاوه کانداه فهرموویانه.

(و تأخیر السحور) سوننه ته: درهنگ پاشیو بخوا، به به لگی هه دیسه که ی نیمام (احمد) ی رابردو (ما لم یقع فی شک) تا نه و کاته ی نا که ویتنه گومان: له دره که ویتنی به یان، واته: نه گهر که وته گومان، دواخستن پاشیو سوننه ت نیه.

که واته: لای که م ده ده قیه بعیتی بۆ دره که ویتنی به یان- که ئیستا پیی ده لئین: ئیمساک- سوننه تی دواخستن وه ده دست دیتی، له (نهایه) دا به لگی به م هه دیسه هیتا وه ته وه: ﴿عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: تَسَعَّرْنَا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ، قُلْتُ كَمْ كَانَ قَدْرَ مَا يَنْتَهُمَا؟ قَالَ: خَمْسِينَ آيَةً﴾ رواه الشيخان، له که ل پیغه مبرر ﷺ پاشیومان خوارد، نینجا هه لسا بۆ نویژکردن، نیتوان پاشیو و بانگدان به قهده خویندن پهنجا نایه ت بوو.

نینجا بزانه: کاتی پاشیو له نیوه ی شه وه وه ده دست پیی ده کا، پاشیو سوننه ته و به که می که خواردن، یان ناو، پیک دی، نه گهر به بی پاشیو خواردن به پوژوو ببی، هیچ گونا هبار نابی، هورده که له (المجموع) دا فهرموویه تی.

وَلْيَصُنْ لِسَانَهُ عَنِ الْكُذْبِ وَالْغِيْبَةِ وَنَفْسَهُ عَنِ الشَّهَوَاتِ، وَيُسْتَحَبُّ أَنْ يَغْتَسِلَ عَنِ الْجَنَابَةِ قَبْلَ الْفَجْرِ، وَأَنْ يَحْتَرِزَ عَنِ الْحِجَامَةِ وَالْقُبْلَةِ وَذَوْقِ الطَّعَامِ وَالْعَلَكِ، وَأَنْ يَقُولَ عِنْدَ فِطْرِهِ: اَللّٰهُمَّ لَكَ صُمْتُ وَعَلَى رِزْقِكَ أَفْطَرْتُ. وَأَنْ يُكْثِرَ الصَّدَقَةَ وَتِلَاوَةَ الْقُرْآنِ فِي رَمَضَانَ،

(وَلْيَصُنْ لِسَانَهُ) پیوسته: پژووگر زبانی خوی بیاریزی (عَنِ الْكُذْبِ) له دروکردن و (وَالْغِيْبَةِ) له غه بییت کردن (وَنَفْسَهُ) هه روه ها سوننه ته: گیانی خوی بیاریزی (عَنِ الشَّهَوَاتِ) له هه زکردنه کان: وهك دهنگی خوش و بونی خوش و نهو جوړه هه لالانه. (وَيُسْتَحَبُّ) سوننه ته (أَنْ يَغْتَسِلَ عَنِ الْجَنَابَةِ قَبْلَ الْفَجْرِ) غوسلی جه نابته و هه یزو نیفاس له پیش به یاندا بکا (وَأَنْ يَحْتَرِزَ) سوننه ته: خوی بیاریزی به روژ (عَنِ الْحِجَامَةِ) له خوین له خوگرتن و (وَالْقُبْلَةِ) له ماچ کردن و (وَذَوْقِ الطَّعَامِ) له تامکردنی خوارده مهنی به زبانی و (وَالْعَلَكِ) له بنیشت جوین، به م مه رجی نه و تفه ی تیکه لی بووه: قووتی نه داته وه، هه روهك له (تحفة) دا هه رموویه تی، نه گینا: پژوووی ده شکئی.

(وَأَنْ يَقُولَ عِنْدَ فِطْرِهِ) سوننه ته: له کاتی هه تارکردنه وه دا (بِسْمِ اللَّهِ) بکا، نینجا له دوی هه تارکردنه وه ش بلی: ﴿اَللّٰهُمَّ لَكَ صُمْتُ وَعَلَى رِزْقِكَ أَفْطَرْتُ﴾. نینجا بلی: ﴿ذَهَبَ الظَّمْأُ وَأَبْثَلَتِ الْعُرُوقُ وَبَتَّ الْأَجْرُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ﴾. رواهما ابوداود بسند صالح.

هه روه ها سوننه ته: له کاتی هه تاردا پژووگره کان به خواردن تیر بکا، جا نه گه ر ده سه لاتی نه بو، با به ربانگ بداته پژووگره کان، هه رچه ند ته نها قومه ناویك، یان دانه هه سپیك بی، پیغه مبه ر ﷺ ده هه رموی: ﴿مَنْ فَطَرَ صَائِمًا كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ غَيْرَ أَنَّهُ لَا يَنْقُصُ مِنْ أَجْرِ الصَّائِمِ شَيْئًا﴾ رواه الترمذی بسند صحیح، هه ر که سپیك به ربانگ بداته پژووگریك وهك پژووگره که خیری بؤ ده نووسری، هیچیش له خیری پژووگره که کهم ناکاته وه.

(وَأَنْ يُكْثِرَ الصَّدَقَةَ) سوننه ته: زور خیرو به خشین بکا له په مه زاندا، به تاییه تی به فراوانی خواردن بداته خیزان و منداله کانی و چاکه له گه ل خزم و جیرانه کانی بکا (وَتِلَاوَةَ الْقُرْآنِ) سوننه ته زور قورئان بخوینی (فِي رَمَضَانَ) له په مه زاندا ﴿عَنْ أَبِي عُبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَجْوَدَ النَّاسِ بِالْخَيْرِ، وَكَانَ أَجْوَدَ مَا يَكُونُ فِي رَمَضَانَ حِينَ يَلْقَاهُ جَبْرِئِلُ ﷺ كُلُّ لَيْلَةٍ حَتَّى يَنْسَلِخَ فَيَعْرِضَ عَلَيْهِ النَّبِيُّ الْقُرْآنَ﴾ رواه الشيخان، پیغه مبه ر ﷺ له هه موو کهس سه خی تر بوو بؤ خیرو چاکه، له په مه زانیشدا له هه موو کاته کانی تر سه خی تر بوو، که هه موو شه ویك (جبرائیل ﷺ) ده هاته لای و پیغه مبه ر ﷺ ده رسی قورئانی له لای ده گوته وه تا په مه زان ته و او ده بو.

وَأَنْ يَغْتَكِفَ لَا سِيَّيْمًا فِي الْعَشْرِ الْأَوَّخِرِ مِنْهُ.
(فَصْلٌ) شَرَطُ وَجُوبِ صَوْمِ رَمَضَانَ: الْعَقْلُ وَالْبُلُوغُ وَإِطَاقُهُ، وَيُؤْمَرُ بِهِ الصَّبِيُّ لِسَبْعٍ
إِذَا أَطَاقَ، وَيَبَاحُ تَرْكُهُ لِلْمَرِيضِ إِذَا وَجَدَ بِهِ ضَرَرًا شَدِيدًا،

(وَأَنْ يَغْتَكِفَ) سوننه ته: له په مه زاندا (اعتكاف) بكا له مزگه وتدا (لَا سِيَّيْمًا فِي الْعَشْرِ
الْأَوَّخِرِ مِنْهُ) به تاييه تي له ده شه وه كه ي ناخيري په مه زاندا، تاكو (ليلة القدر) ي ده ست
بكه وي، هه روه ك له باسي (اعتكاف) دا پووني ده كه ي نه وه، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

﴿ فَصْلٌ: لَهُ بَاسَى مَهْرَجَه كَانِي وَاجِبِيوونى پښووي په مه زان ﴾

(شَرَطُ وَجُوبِ صَوْمِ رَمَضَانَ) مه رجى واجبيوونى پښووي په مه زان، چوارن، يه كه م:
ئيسلامه تي به. دووم: (الْعَقْلُ) عاقلۍ به. سني به م: (وَالْبُلُوغُ) بالغۍ به. چوارهم: (وَإِطَاقُهُ)
تواناي به پښوويوونه. به شهرعو به هه ستركروي، كه واپو: مرقى (كافر) داواى به پښوويوونى
لټاكرئ له لونيادا، چونكه پښوو پوكنيكي ئيسلامه، هه روه ها پښوو له سر مندالو شيټ
واجب نيه، چونكه داواكارى شهرع نايانگريته وه، هه روه ها له سر بټي تواناي وهكو پيرو
نه خوښ واجب نيه، چونكه به هه ستركروي تواناي پښوويان نيه، هه روه ها له سر نافرته تي
زه يسانى وه يزداد واجب نيه، چونكه به شهرع تواناي پښوويان نيه، هه روه ك له دواى
نټره به لكه ي گشتيان نټيننه وه، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

(وَيُؤْمَرُ بِهِ الصَّبِيُّ) مندالي فاميده فهرمانى به پښوويوونى پي ده كرى (لِسَبْعٍ) له ته مه نى
حه فت ساليه وه (إِذَا أَطَاقَ) هه كاتي ك تواناي به پښوويوونى هه بټي، له ده ساليش له سر
نه گرتنى پښوو سه رپه رشتكاره كه ي لټي ده دا به (قياس) له سر نويژ، هه روه ك له وي دا
به لكه مان پوون كرده وه.

ئينجا بزانه: هرپامه: موسلمان له پښانى په مه زاندا خواردن و خواردنه وه بداته نه و
كه سانه ي پښوويان له سر واجبه و به بټي عوز به پښوو نابن، هرچه ند پښوونه گره كه
كافريش بټي، چونكه يارمه تيدانه له سر تاوانگړدن، هه روه ك له (تحفة) و (الشرواني) دا
پوون كراوه ته وه، خواى گه وره ده فهرموي: ﴿وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ﴾ يارمه تي
يه كترى مه دن له سر گوناوو ټوژمنكارى.

﴿ پښووي نه خوښ و پيواو ﴾

(وَيَبَاحُ تَرْكُهُ) دروسته: به پښوونه بوونى په مه زان (لِلْمَرِيضِ) بټي مرقى نه خوښ (إِذَا وَجَدَ
بِهِ ضَرَرًا شَدِيدًا) نه گهر به هوى پښوو زيانتيكي به ميژى بگاتي: كه زيانكه ته يه معمولى بټي
دروست بكا، كه واپو: نه گهر نه خوښه كه ي كه م بټي: وهكو ژانه سه رو گوئى ئيشان، نه وه
دروست نيه به پښوو نه بټي.

وَلِلْمُسَافِرِ سَفَرًا طَوِيلًا مُبَاحًا، وَلَوْ أَصْبَحَ صَائِمًا فَمَرَضَ أَفْطَرَ، وَإِنْ سَافَرَ فَلَا، وَلَوْ أَصْبَحَ الْمُسَافِرُ وَالْمَرِيضُ صَائِمَيْنِ ثُمَّ أَرَادَا الْفِطْرَ جَازَ، فَلَوْ أَقَامَ وَشَفِيَ حَرَمُ الْفِطْرِ عَلَى الصَّحِيحِ، وَإِذَا أَفْطَرَ الْمُسَافِرُ وَالْمَرِيضُ قَضِيًّا،

(وَلِلْمُسَافِرِ) هـروهه بقی پیولاریش دروسته به پۆژوو نه بئ، به وهرجهی (سَفَرًا طَوِيلًا) سه فهره که ی هه شتا کیلومتر در یژ بئ و (مُبَاحًا) هه لالیش بئ، هـروهه به در یژی له نویژی پیولاردا پوویمان کردهوه، نیتر جیاولزی نیه: بهردهوام له سه فهره دبئ، یان نا، هـروهه له (تحفة) و (مغنی) دا فهرموویانه. خوی گهره ده فهرموی: ﴿وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ﴾ ههر که سئک له په مه زاندا نه خۆش بوو، یان له سه فهره دا بوو- نه گهر به پۆژوو نه بو- واجبه: به ژماره ی نهو پۆژوانه ی نه یگرتون قهزا بکاته وه.

ئینجا بزانه: نه گهر نه خۆشیه که ی به شه و به پۆژ بوو، نه وه بۆی دروسته: ههر له شه و دا نیه تی پۆژوه که نه هیئتی، نه گهر نا: واجبه به شه و نیه تی پۆژوو بیئتی، ئینجا نه گهر به رۆژ نه خۆش بۆوه، دروسته: پۆژوهه که ی بشکیتتی، هـروهه له زقریه ی سه رچاوه کاندای فهرموویانه.

هـروهه ها (وَلَوْ أَصْبَحَ صَائِمًا) نه گهر به کیکی ساغ به پۆژوو بوو (فَمَرَضَ) ئینجا له پۆژئی دا نه خۆش بوو (أَفْطَرَ) دروسته: پۆژوهه که ی بشکیتتی، چونکه به بی ویستی خۆی نه خۆشی ی تووش بووه، که وابو: (وَإِنْ سَافَرَ) نه گهر مرقفی که ی به پۆژوو له پۆژئی دا به سه فهر چوو (فَلَا) دروست نیه پۆژوهه که ی بشکیتتی، چونکه به ویستی خۆی بۆ سه فهر ده پوا، به لام نه گهر پئیش ده رکه وتنی به یان بۆ سه فهر ده ریچتی، نه و کاته بۆی دروسته پۆژوهه که ی بشکیتتی، هـروهه له سه رچاوه کاندای فهرموویانه.

هـروهه ها (وَلَوْ أَصْبَحَ الْمُسَافِرُ وَالْمَرِيضُ صَائِمَيْنِ) نه گهر مرقفی پیولارو نه خۆش به شه و نیه تیان هیئاو به پۆژوو بوون (ثُمَّ أَرَادَا الْفِطْرَ) ئینجا به پۆژ ویستیان پۆژوهه که یان بشکیتتن (جَازَ) بۆیان دروسته، چونکه له شه و یوه عوزره که یان بهردهوامه (فَلَوْ أَقَامَ) به لام نه گهر پیولاره که ههر به پۆژوو بوو و هاته وه ماله وه ی، یان بووه نیشته جی (وَشَفِيَ) هـروهه ها نه گهر نه خۆشی به پۆژوو شیفای بۆ هات (حَرَمُ الْفِطْرِ) له ههر دووکیان هه رهامه: پۆژوهه که یان بشکیتتن (عَلَى الصَّحِيحِ) له سه ر فهرمووده ی راست، چونکه هۆیه که نه ماهه.

(وَإِذَا أَفْطَرَ الْمُسَافِرُ وَالْمَرِيضُ) ههر کاتی که پیولارو نه خۆش به پۆژوو نه بوون (قَضِيًّا) له سه ر ههر دووکیان واجبه: پۆژوهه کانیان قهزا بکه نه وه، به به لگی ئایه ته که ی پرابوو، ئینجا بزانه: مه به ست به نه خۆش- لیره دا- نه خۆشی کاتی به، چونکه نه خۆشی بهردهوام- وه کو پیر- قهزا کردنه وه ی له سه ر نیه، به لکو (فدیة) ده دا، هـروهه له باسی (فدیة) دا پووئی ده که ی نه وه، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

﴿ نَاكَادَارِي ﴾ يه كه م: هر كه سيك به نه دازه يه كي وه ها برسی بی، یان تیتوو بی: مه ترسی له ناوچوون و نه مانی لی بکری، واجبه: پۆژوو هه کی بشکیتن، له و حاله ته دا جیاوازی ساغو نه خوڤرو پېوارو نیشه جی نه، به لام واجبه: پۆژوو هه کی قهزا بکاته وه، له (المجموع) و (مغنی) دا به لگه یان به م ئایه ته هینا وه ته وه: ﴿وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا﴾ خوتان به کوشت مه ده ن، خوی گه وره له گه لتان به په حمه.

دووهم: بۆ دروینه چیه کان و جوتیاره کان و کارکه ره کانی خانوو و کێلگه و باغو کاسبکاره کانی ترو گشت نه و که سانه ی تر: که بۆیان ناگونجی به شه و کار بکه ن و بۆ به خێوکردنی خویان و خیزانیان پتویستی شیان به و کار هه یه، بۆ گشتیان دروسته: پۆژوو هه کیان بشکیتن، جیاوازی نه: نه و کارانه ی پرېدوو به کری بن، یان به خۆپایی بن، به لام واجبه: به شه و نه یه تی پۆژوو هه کی بێنن، ئینجا نه گه ر به پۆژ بێ هیز بون، نه و کاته دروسته: پۆژوو هه کیان بشکیتن و له کاتیکی تردا پۆژوو هه کیان قهزا بکه نه وه، هه روه ک له (تحفة) و (نهاية) و حاشیه کانیا ندا پوون کراوه ته وه. واته: به لام نه گه ر ده گونجا به شه و نه و کاره بکری، یان بۆ به خێوکردنی خویان و خیزانیان پتویستی یان پێ نه بو، نه و کاته دروست نه: به پۆژوو نه بن، والله اعلم.

سێ یه م: - بۆ وینه - نه گه ر کافره کان هیزش بێننه سه ر وولاتی موسلمانان و موسلمانانه کانیش به هوی به پۆژوو بوون توانای به رگریان نه بو، دروسته پۆژوو بشکیتن، به لکو نه گه ر مه ترسی سه ر که وتنی کافره کان هه بی، نه و کاته واجبه: پۆژوو هه کیان بشکیتن، واته: ئینجا له دوی کوتایی جهنگ قهزای بکه نه وه، هه روه ک له (الشیراملسی) دا پوون کراوه ته وه ﴿عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ فِي سَفَرٍ لَصَامَ بَعْضٌ، وَأَفْطَرَ بَعْضٌ، فَتَحَزَمَ الْمُفْطَرُونَ وَعَمِلُوا وَضَعَفَ الصُّوْمُ عَنْ بَعْضِ الْعَمَلِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ذَهَبَ الْمُفْطَرُونَ الْيَوْمَ بِالْأَجْرِ﴾ رواه الشيخان، پێغه مبه ر ﷺ (صحابه) کان له سه فه ریکی غه زادا بون، هه ندیکیان پۆژوو یان شکانو به هیز بون و کاری پتویستیان کرد، هه ندیکیشیان به پۆژوو بون و بۆ هه ندیک کاری پتویست بێ هیز بون، جا پێغه مبه ر ﷺ فه رموی: پۆژوو شکینه کان ئه م پۆ پاداشی گه وره یان بۆ خویان برد.

(وَكَذَا الْحَائِضُ) هه روه ها له سه ر ئافره تی هه یزدارو زه یسانی و مندال لی بوو، واجبه: پۆژوو کانیا ن قهزا بکه نه وه ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّهَا كَانَتْ يُصِيئًا ذَلِكَ - أَيِ الْحَائِضِ - تَقُومُ بِقِضَاءِ الصَّوْمِ وَلَا تُؤْمَرُ بِقِضَاءِ الصَّلَاةِ﴾ رواه الشيخان، له سه رده می پێغه مبه ر ﷺ هه یز تووشمان ده بو، ئینجا فه رمانان ده درایی پۆژوو هه کیان قهزا بکه ی نه وه، فه رمانان نه ده درایی نوێز قهزا بکه ی نه و

وَالْمُفْطِرُ بِلَا عَذْرِ وَتَارِكُ النَّيَّةِ، وَيَجِبُ قَضَاءُ مَا فَاتَ بِالْإِغْمَاءِ وَالرَّدَّةِ، دُونَ الْكُفْرِ الْأَصْلِيِّ وَالصَّبَا وَالْجُنُونِ، وَإِذَا بَلَغَ بِالنَّهَارِ صَائِمًا وَجِبَ إِتْمَامُهُ بِلَا قَضَاءٍ، وَلَوْ بَلَغَ فِيهِ مُفْطِرًا أَوْ أَفَاقَ أَوْ أَسْلَمَ فَلَا قَضَاءَ فِي الْأَصَحِّ،

(وَالْمُفْطِرُ بِلَا عَذْرِ) ههروهه ها نهو كه سه ش كه بئ عوزد پۆژوهه كهى شكانبئ، واجبه: قهزا بكاتهوه (وَتَارِكُ النَّيَّةِ) ههروهه ها نهو كه سه ش كه له شهوئدا نيه تى نههئابئ: به قه سدى، يان له بئرى چوئ، واجبه: پۆژوهه كهى قهزا بكاتهوه.

(وَيَجِبُ قَضَاءُ مَا فَاتَ بِالْإِغْمَاءِ) واجبه نهو پۆژوهه قهزا بكاتهوه: كه به هوى بئ هوشى فهوتاون (وَالرَّدَّةِ) ههروهه ها واجبه: نهو پۆژوهه شه قهزا بكاتهوه كه به هوى كافرييون فهوتاون، چونكه به هوى ئيسلامه تى پۆژوى له سه ر واجب بووه، كه وابو: به كافرييون له سه رى لا ناچئ.

(دُونَ الْكُفْرِ الْأَصْلِيِّ) جگه له كوفرى بنچينهئى، واته: نهو كافرهئى له بنچينه دا كافره، كه بووه موسلمان واجب نيه پۆژوو قهزا بكاتهوه، چونكه خواى گه ور» ده فه رموئ: ﴿قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ يَنْتَهُوا يُغْفَرْ لَهُمْ مَا قَدْ سَلَفَ﴾ به كافره كان بلئ: نه گه ر واز له كوفرى بئزنو بئنه موسلمان، له رابردوئيان ده بوردرئ.

ئينجا بزانه: له مه زه به ئيمامى (حنفى) دا موسلمانى كافريووش- نه گه ر بئته وه موسلمان- قهزا كرده وهئى پۆژوهه كانى ماوهئى كافريوونى له سه ر نيه، ههروهه له (المجموع) دا فه رموويه تئ.

(وَالصَّبَا) ههروهه ها نهو پۆژوهه ئى له كاتى مندالئى دا نه يگرتون، واجب نيه: قهزا يان بكاتهوه (وَالْجُنُونِ) ههروهه ها پۆژوهه كانى ماوهئى شئيتئش واجب نيه: قهزا بكاتهوه، پئفه مبه ر ﷺ ده فه رموئ: ﴿رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثَةٍ: عَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَقِظَ، وَعَنِ الصَّبِيِّ حَتَّى يَبْلُغَ، وَعَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يَفْقَ﴾ رواه ابوداود وغيره باسناد صحيح، نووسينى تاوان له سه ر سئ كه سان هه لگيراوه، له سه ر خه وتوو تا هه شيار ده بئته وه، له سه ر مندال تا بلوغى ده بئ، له سه ر شئت تا چاك ده بئته وه.

(وَإِذَا بَلَغَ بِالنَّهَارِ) هه ر كاتئك له په مه زاندا: مندال له پۆژئدا بلوغى بوو (صَائِمًا) له وه حاله تئشدا به پۆژوو بوو (وَجِبَ إِتْمَامُهُ) واجبه: پۆژوهه كهئى ته واو بكا (بِلَا قَضَاءٍ) قهزا كرده وهئى نهو پۆژوهه شئى له سه ر نيه (وَلَوْ بَلَغَ فِيهِ) ههروهه ها نه گه ر له په مه زاندا مندال له پۆژئدا بلوغى بوو (مُفْطِرًا) له وه حاله تئشدا به پۆژوو نه بو (أَوْ أَفَاقَ) يان شئت له پۆژئدا چاك بووه (أَوْ أَسْلَمَ) يان كافر له پۆژئدا موسلمان بوو (فَلَا قَضَاءَ) قهزا كرده وهئى نهو پۆژوهه له سه ر هيجئكيان واجب نيه (فِي الْأَصَحِّ) له فه رموودهئى پاستردا.

وَلَا يَلْزَمُهُمْ إِمْسَاكُ بَقِيَّةِ النَّهَارِ فِي الْأَصَحِّ، وَيَلْزَمُ مَنْ تَعَدَّى بِالْفِطْرِ أَوْ نَسِيَ النَّيَّةَ، لَا مُسَافِرًا أَوْ مَرِيضًا زَالَ عَذْرُهُمَا بَعْدَ الْفِطْرِ، وَلَوْ زَالَ قَبْلَ أَنْ يَأْكُلَا وَلَمْ يَتَوَيَّا لَيْلًا فَكَذَا فِي الْمَذْهَبِ، وَالْأَظْهَرُ أَنَّهُ يَلْزَمُ مَنْ أَكَلَ يَوْمَ الشُّكِّ ثُمَّ تَبَتَّ كَوْنُهُ مِنْ رَمَضَانَ، وَإِمْسَاكُ بَقِيَّةِ الْيَوْمِ مِنْ خَوَاصِّ رَمَضَانَ، بِخِلَافِ النَّذْرِ وَالْقَضَاءِ.

(وَلَا يَلْزَمُهُمْ) هه‌روه‌ما له سەر هه‌چ‌ن‌کیان واجب نیه (إِمْسَاكُ بَقِيَّةِ النَّهَارِ) نه‌وه‌نده‌ی له پۆژێ ماوه ئیمساک بکه‌ن، واته‌: تا پۆژ ئاوا ده‌بێ خۆیان له دژه‌کانی پۆژوو قه‌ده‌غه‌ بکه‌ن (فِي الْأَصَحِّ) له‌ فهرمووده‌ی راست‌تردا.

(وَيَلْزَمُ مَنْ تَعَدَّى بِالْفِطْرِ) ئیمساک واجب: له‌ سەر نه‌وه‌که‌سه‌ی که‌ به‌ بێ‌ع‌وزر پۆژوو‌ه‌که‌ی شکاندوه‌ (أَوْ نَسِيَ النَّيَّةَ) یان له‌بیری چ‌ووه‌: به‌ شه‌و نیه‌ت بیتێ، یان وای‌ده‌زان‌ی شه‌و ماوه‌و خواردی، یان خواردیه‌وه‌، ئینجا ئاشکرا بوو: به‌یان بووه‌، چونکه‌ که‌مه‌تر‌غه‌میان کردوه‌ (لَا مُسَافِرًا أَوْ مَرِيضًا) به‌لام له‌ سەر پێ‌ب‌وارو نه‌خۆش واجب نیه‌ ئیمساک بکه‌ن (زَالَ عَذْرُهُمَا بَعْدَ الْفِطْرِ) که‌ له‌ د‌وای پۆژوو‌ش‌کاندن ع‌وز‌ی سه‌فه‌رو نه‌خۆشیان نه‌ما‌بێ.

(وَلَوْ زَالَ) نه‌گەر ع‌وز‌ی نه‌خۆشی و پێ‌ب‌واری نه‌ما (قَبْلَ أَنْ يَأْكُلَا) پێ‌ش نه‌وه‌ی بخۆن، واته‌: پۆژوو بش‌ک‌ین‌و (وَلَمْ يَتَوَيَّا لَيْلًا) به‌ شه‌ویش نیه‌تیان نه‌ه‌یتابو (فَكَذَا) له‌و حاله‌ته‌ش ئیمساکیان له‌ سەر واجب نیه‌ (فِي الْمَذْهَبِ) له‌ فهرمووده‌ی راستی مه‌زه‌به‌دا، به‌لام نه‌گەر به‌ شه‌و نیه‌تیان ه‌یتابو و پۆژوو‌ه‌که‌شیان نه‌ش‌کاندبو و ع‌وز‌ه‌که‌شیان نه‌ما، واجب: پۆژوو‌ه‌که‌یان ته‌واو بکه‌ن، هه‌روه‌ک پ‌و‌ن‌مان کردوه‌.

ئینجا بزانه‌: له‌ سەر ئاف‌ره‌تی زه‌یسانی و ه‌یزداریش واجب نیه‌ ئیمساک بکه‌ن، به‌‌ئ‌کو نه‌گەر به‌ نیه‌تی ع‌یباده‌ت ئیمساک بکه‌ن هه‌ر‌امه‌و گونا‌ه‌بار ده‌بن، هه‌روه‌ک له‌ سه‌رچاوه‌کاندا فهرموویانه‌.

(وَالْأَظْهَرُ) فهرمووده‌ی به‌ه‌یز‌تر (أَنَّهُ يَلْزَمُ مَنْ أَكَلَ يَوْمَ الشُّكِّ) ئیمساک له‌ سەر نه‌وه‌که‌سه‌ش واجب: که‌ له‌ پۆژی به‌گوماندا ش‌ت‌یک‌ی خواردبو (ثُمَّ تَبَتَّ كَوْنُهُ مِنْ رَمَضَانَ) ئینجا ئاشکرا بوو: پۆژه‌که‌ یه‌که‌می په‌مه‌زان بووه‌.

(وَإِمْسَاكُ بَقِيَّةِ الْيَوْمِ) ئیمساک کردن له‌و به‌شه‌دا: که‌ له‌ پۆژێ ماوه‌ (مِنْ خَوَاصِّ رَمَضَانَ) تاییه‌ته‌ به‌ مانگی په‌مه‌زان؟ بۆ پێ‌ژ‌لێ‌سانی پۆژه‌که‌یه‌، نه‌و ئیمساکه‌ره‌ی فهرمانی ئیمساکی پێ‌ک‌راوه‌ خ‌پ‌ری ده‌گاتێ، به‌لام بۆی نابێ‌ته‌ پۆژوو‌یک‌ی شه‌رعی، هه‌روه‌ک له‌ سه‌رچاوه‌کاندا فهرموویانه‌.

(بِخِلَافِ النَّذْرِ وَالْقَضَاءِ) به‌لام له‌ پۆژووی نه‌زو قه‌زا‌ک‌راوه‌دا - نه‌گەر شکاندی - ئیمساک کردن واجب نیه‌: چونکه‌ پۆژه‌کانی‌تر شه‌په‌فو پ‌ی‌زی په‌مه‌زانیان نیه‌.

(فَصَلِّ) مَنْ فَاتَهُ شَيْءٌ مِنْ رَمَضَانَ فَمَاتَ قَبْلَ إِمْكَانِ الْقَضَاءِ فَلَا تَدَارُكَ لَهُ وَلَا إِثْمٌ، وَإِنْ مَاتَ بَعْدَ التَّمَكُّنِ لَمْ يَصُمْ عَنْهُ وَلَيْتُهُ فِي الْجَدِيدِ بَلْ يُخْرِجُ مِنْ تَرَكِّهِ لِكُلِّ يَوْمٍ مَدَّةً طَعَامٍ، وَكَذَا التَّدْرُ وَالْكَفَّارَةُ،

﴿فَصَلِّ: لَهُ بَاسِي (فِدْيَةُ) يَوْمُ رَمَضَانَ﴾

(مَنْ فَاتَهُ شَيْءٌ مِنْ رَمَضَانَ) هەر کە سێک پۆژووێک، یان زیاتری - به عوزێکی شه‌ری - لێقه‌وتا: له پۆژووه‌کانی په‌مه‌زان (فَمَاتَ) ئینجا مرد (قَبْلَ إِمْكَانِ الْقَضَاءِ) پێش ئه‌وه‌ی بۆی گونجایی قه‌زای بکاته‌وه‌: وه‌ک له په‌مه‌زانه‌که‌دا مردبێ، یان له‌ دوا‌ی په‌مه‌زانه‌که‌ ماوه‌ی قه‌زا کردنه‌وه‌ی نه‌بوی: وه‌ک نه‌خۆشیه‌که‌ی، یان هه‌یزه‌که‌ی، یان زه‌یسانییه‌که‌ی تا مردن به‌رده‌وام بوی، له‌و حااله‌تانهدا (فَلَا تَدَارُكَ لَهُ) هیچ بۆکردنه‌وه‌ی واجب نیه‌ - واته‌: نه‌ قه‌زا کردنه‌وه‌و نه‌ (فِدْيَةُ) - چونکه‌ که‌مه‌تره‌می نه‌بوه‌.

(وَلَا إِثْمٌ) هه‌روه‌ها مردووه‌که‌ گوناها‌ریش نابێ، به‌لام ئه‌گه‌ر به‌ بێ عوز له‌ په‌مه‌زانه‌دا پۆژووی شکاندبێ، یان هه‌ر به‌ پۆژوو نه‌بوی، ئه‌وه‌ هه‌م گوناها‌ر ده‌بێ و هه‌م واجبه‌: یان (فِدْيَةُ) بۆ بدرێ، یان بۆ قه‌زا بکێته‌وه‌، هه‌روه‌ک له‌ زۆریه‌ی سه‌رچاوه‌کاندا فه‌رموو یانه‌.

(وَإِنْ مَاتَ بَعْدَ التَّمَكُّنِ) به‌لام ئه‌گه‌ر له‌ دوا‌ی بۆگونجانی مرد: وه‌ک له‌ دوا‌ی په‌مه‌زانه‌که‌ ماوه‌ی قه‌زا کردنه‌وه‌ی هه‌بوی و هیچ عوزێکیشی نه‌بوی و قه‌زای نه‌کردبێته‌وه‌و مردبێ، جا له‌م به‌شه‌دا جیاوازی نیه‌: له‌ په‌مه‌زانه‌دا به‌ عوز، یان به‌ بێ عوز به‌ پۆژوو نه‌بوی، که‌وابو: له‌و حااله‌تهدا (لَمْ يَصُمْ عَنْهُ وَلَيْتُهُ) دروست نیه‌: خزمێکی پۆژووه‌کانی له‌ جیاتی بکێته‌وه‌ (فِي الْجَدِيدِ) له‌ فه‌رمووده‌ی نوێدا (بَلْ يُخْرِجُ مِنْ تَرَكِّهِ) به‌لکو واجبه‌: خزمه‌که‌ی له‌ میراته‌که‌ی (فِدْيَةُ) بۆ ده‌ریکا (لِكُلِّ يَوْمٍ مَدَّةً طَعَامٍ) بۆ هه‌ر پۆژووێک مستێک، واته‌: (٦٠٥) شه‌شسه‌و پینج گرام دانه‌وێته‌.

به‌لام له‌ فه‌رمووده‌ی کۆندا: بۆ گشت خزمێکی باله‌و عاقل دروسته‌: (فِدْيَةُ) بۆ مردووه‌که‌ی بدا، هه‌م دروسته‌: له‌ جیاتیشی به‌ پۆژوو بێ، چونکه‌ پێغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رموی: ﴿مَنْ مَاتَ وَعَلَيْهِ صِيَامٌ عَنْهُ وَلَيْتُهُ﴾ رواه الشيخان، هه‌ر کە سێک مردبێ و پۆژووی له‌ سه‌ری، خزمه‌که‌ی له‌ جیاتیی به‌ پۆژوو ده‌بێ.

(وَكَذَا التَّدْرُ) هه‌روه‌ها پۆژووی نه‌زکراو و (وَالْكَفَّارَةُ) پۆژووه‌کانی که‌ فها‌ره‌ت وه‌کو پۆژووه‌کانی په‌مه‌زانی: له‌ گشت بپا‌ره‌کانی پاب‌ربو‌داو هه‌م له‌ فه‌رمووده‌ی کۆندا: بۆ خزمه‌که‌ی دروسته‌ (فِدْيَةُ) بۆ بداو هه‌م دروسته‌ له‌ جیاتیشی به‌ پۆژوو بێ، به‌ به‌لگه‌ی هه‌دیه‌سه‌که‌ی پاب‌ربو‌و و هه‌دیه‌سه‌که‌ی دها‌توو.

قُلْتُ: الْقَدِيمُ هُنَا أَظْهَرُ، وَالْوَلِيُّ كُلُّ قَرِيبٍ عَلَى الْمُخْتَارِ، وَلَوْ صَامَ أَجَنَّبِيٌّ بِإِذْنِ السُّوَلِيِّ صَحَّ، لَا مُسْتَقْلَلًا فِي الْأَصَحِّ،

(قُلْتُ) ثيمامي (النولوي) ده فرموده (الْقَدِيمُ هُنَا أَظْهَرُ) فرموده كُون ليرهده به ميژتره له فرموده نوي، چونكه حديسه كه ي پرابر دور حديسه كه ي داهاتوو به لگه يه تي، به لام فرموده نوي به لگه كه ي حديس يكي بي ميژه، هه روهك له سه رچاوه كاندا فرموده يانه. جا بزانه: نه و پڙووانه ي به دواي يه كتردا له سه ر مريووه كه واجب بوينه - وه پڙووه كانى كه ففارهت - له سه ر زيندووه كه واجب نيه: به دواي يه كتردا بوي قهزا بكاته وه، هه روهك له (نهايه) دا فرموده يه تي.

ئينجا بزانه: نه گهر مريووه كه ميراني له پاش به جي مابن، نه وه واجب: يان (فديه) ي بوي بدرى، يان پڙووه كانى له جياتي قهزا بكرينه وه، به لام نه گهر ميراني نه بو، نه و كاته هيچيك له و دووانه واجب نين، به لكو سوننه ته: خزمه كه ي يه كيكي له و دووانه بوي بكا، هه روهك له (تحفة) و (نهايه) دا فرموده يانه.

(وَالْوَلِيُّ) مه به ست به و خزمه ي بوي دروسته: له جياتي مريووه كه به پڙوو بوي: (كُلُّ قَرِيبٍ) گشت خزميكي مريووه كه يه، هه رچه ند ميراتگريش نه بوي، جياوازي نيرو مي نيه (عَلَى الْمُخْتَارِ) له سه ر فرموده يه لېزاردراو ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَتْ امْرَأَةٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أُمَّي مَاتَتْ وَعَلَيْهَا صَوْمٌ نَذَرٌ، أَفَأَصُومُ عَنْهَا؟... قَالَ: فَصُومِي عَنْ أُمِّكَ﴾ رواه الشيخان، ئافره تيك گوتي: دايكم مريووه و پڙووي نه زركراوي له سه ر بوو، ئايا له جياتي به پڙوو بيم؟ پيغه مبر ﷺ فرموده ي: له جياتي دايكت پڙوووه نه زرده كان بگروه.

ئينجا بزانه: دروست نيه بيگانه يهك - سه ريه خو - به بي ئيزني خزمي مريووه كه (فديه) ي پڙوو بوي مريووه كه بدا، به لام به ئيزني وي دروسته، هه روهك له (تحفة) و (نهايه) دا پوون كراوه ته وه.

هه روهها (وَلَوْ صَامَ أَجَنَّبِيٌّ) نه گهر له سه ر فرموده ي كُون: بيگانه يه كي بالغ و عاقل له جياتي مريووه كه به پڙوو بوو (بِإِذْنِ السُّوَلِيِّ) به ئيزني خزمه كه، يان به ئيزني مريووه كه: وهك له ژيانى دا وه سيپتي پي كردي (صَحَّ) له هه ريوو حاله تدا به پڙوو بوونه كه دروست ده بوي، جياوازي نيه: به كرى بوي، يان به خو پايي.

(لَا مُسْتَقْلَلًا) به لام نه گهر بيگانه كه سه ريه خو - به بي ئيزن - به پڙوو بوو دروست نابوي (فِي الْأَصَحِّ) له فرموده ي پاستردا.

ئينجا بزانه: نه گهر مريووه كه سى پڙووي له سه ر بن، سى كه س له يهك پڙو له جياتي به پڙوو بين، گشتي دروست ده بن، هه روهك له سه رچاوه كاندا فرموده يانه.

وَلَوْ مَاتَ وَعَلَيْهِ صَلَاةٌ أَوْ اعْتِكَافٌ لَمْ يَفْعَلْ عَنْهُ وَلَا فِدْيَةً، وَفِي الْإِعْتِكَافِ قَوْلٌ وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

ههروه ها بزانه: دروست نيه: هيچ كه سيك له جياتي مرؤفتيكي زيندوو به پؤژوو ببي، هه چه ند تواناي پؤژووشي نه مابي، هه روك له سه رجاوه كاندا فهرموويانه.

ههروه ها دروست نيه: شيت و مندالي نه بالغ له جياتي مردوو به پؤژوو ببن، هه روك له (الشرواني) و (بجيري) دا پوون كراوه ته وه.

(وَلَوْ مَاتَ) نه گهر يه كيك مرد (وَعَلَيْهِ صَلَاةٌ) نويزي واجبي له سه ر بون و قه زاي نه كرده بونه وه (أَوْ اعْتِكَافٌ) يان ئيعتيكاف نه زركراوي له سه ر بوو و نه يكرديو (لَمْ يَفْعَلْ عَنْهُ) نه خزم و نه بيگانه، نويزو ئيعتيكافه كه ي له جياتي ناكاو (وَلَا فِدْيَةً) هم (فدية) شي بق نادا، به لام (وَفِي الْإِعْتِكَافِ قَوْلٌ) ده رباره ي ئيعتيكاف فهرمووده يه كي ئيمامي (شافعي) هه يه: كه خزمه كه ي له جياتي ده يكا، يان مسته گه نميكي (فدية) ي بق ده دا: له جياتي ئيعتيكاف شه و و پؤژيكي كه متر له شه و و پؤژيكي (وَاللَّهُ أَعْلَمُ).

ههروه ها فهرمووده يه كي تري هه يه: كه دروسته نويز له جياتي مردوو قه زا بكرتته وه، هم فهرمووده يه كي تري زانا يانيش هه يه: كه دروسته له جياتي هه ر نويزيكي مسته گه نميكي (فدية) ي بق بدرئ، زؤر له زانا ياني مه زه بي (شافعي) به و دوو فهرموودانه پازينه، هه روك له (تحفة) دا پوون كراوه ته وه.

﴿ ناكاداري ﴾ له مه زه بي ئيمامي (حنفي) دا دروسته: (فدية) ي نويزيش بق مردوو بدرئ، به لام (فدية) ي هه ر نويزيكي واجب، يان هه ر پؤژوويكي واجب، له مه زه بي (حنفي) دا: نيو ساع گه نمه، كه ده كاته (۱۸۱۵) غرام، واته: يه ك كيلوو هه شتسه دو پانزه غرام، ههروه ها دروسته: نرخي شو نيو ساعه ش بدرئ، كه و ابو: دروسته: خزمي مردوو كه خوي (تقليد) ي مه زه بي (حنفي) بكاو شو (إِسْقَاطُ الصَّلَاةِ) ي له لاي نه وان هه يه، بق مردوو كه ي بكا، هه روك له (الشرواني) دا فهرموويه تي، به لام نه گهر مردوو كه وه سيئي كردي، شو كاته (إِسْقَاطُ الصَّلَاةِ) واجب ده بي و له سيئه كي ميراته كه ي بوي ده كرئ، كه و ابو: نويزه كان و پؤژووه كان و كه ففاره تي سوينده كان گشتي حيساب ده كرئ، له جياتي هه ر نويزيكي نيو ساع، يان نرخه كه ي له جياتي هه ر پؤژوويكي نيو ساع، يان نرخه كه ي ده بريته هه ژاران، به لام كه ففاره تي سوينده كان واجبه بدرتته ده كه سي هه ژار.

ئينجا بزانه: شو (إِسْقَاطُ) كردنه بق مردوويكه كه چه ند نويزيكي و پؤژوويكي فه وتابي و قه زاي نه كرده بونه وه، چونكه نه گهر مردوو كه گوپرايه لي شه يتان بو بي و نويزو پؤژووي نه كردين، ئينجا له كوتاي ته مه ني دا توبه ي كردي و وه سيئي كردي: (إِسْقَاطُ) ي بق بكرئ، شو (إِسْقَاطُ الصَّلَاةِ) ه دروست نابي، هه روك له (مجمع الأنهر) و كتيبه كان ي تري مه زه بي (حنفي) دا پوون كراوه ته وه.

وَالْأَظْهَرُ وَجُوبُ الْمُدِّ عَلَى مَنْ أَفْطَرَ لِلْكَبِيرِ، وَأَمَّا الْحَامِلُ وَالْمُرْضِعُ فَإِنْ أَفْطَرَ خَوْفًا عَلَى نَفْسِهِمَا وَجَبَ الْقَضَاءُ بِلَا فِدْيَةٍ، أَوْ عَلَى الْوَلَدِ

﴿بِاسِي (فِدْيَةِ) يَ پيرو نه خوْش و ناوس و شیردەر﴾

(وَالْأَظْهَرُ) به فرموده‌ی به‌میزتر (وُجُوبُ الْمُدِّ) مستیک دان و یله بۆ (فِدیه) ی هر پۆژووێک واجب: (عَلَى مَنْ أَفْطَرَ) له سەر ئه و که سه ی پۆژووی شکانده، یان به پۆژوو نه بوه (لِلْكَبِيرِ) به هوی پیری و بن میزی، یان به هوی نه خوْشیه کی بهردهوام: که چاوه پوانی چاکبوونه و ه ی نه کری، ههروه که له سهراوه کاندای فرموویانه ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: (وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَ فِدْيَةَ طَعَامِ مَسْكِينٍ). هِيَ لِلشَّيْخِ الْكَبِيرِ وَالْمَرْأَةِ الْكَبِيرَةِ لَا يَسْتَطِيعَانِ أَنْ يَصُومَا فَيُطْعِمَا مَنْ كَانَ كُلَّ يَوْمٍ مَسْكِينًا﴾ رواه البخاري و ابوداود، واته: خوی گوره ده فرموی: له سەر ئه و که سانه ی توانای به پۆژوو بوونیان نه ماوه، واجب بۆ هر پۆژێک (فِدیه) ی بده نه هه ژاریک.

ئینجا بزانه: نه گهر پیره که، یان نه خوْشه که له دوی به پۆژوونه بوون توانایان پهیدا بوو، واجب نیه: قهزا بکه نه وه، به لام نه گهر له وهزێکدا توانایان نه بو و له وهزێکیشدا توانایان هه بو، نه و کاته واجب: له م وهزه دا پۆژووه کان قهزا بکه نه وه، ههروه که له (تحفة) و (نهاية) دا فرموویانه، جا له و پیرانه ی پابردوش جیاوازی پۆژووی په مه زان و نه زرو که فغا پهرت نیه، ههروه که له سهراوه کاندای فرموویانه.

﴿ناگا داری﴾ له مه زه به ی ئیمامی (حنفی) دا: (فِدیه) ی هر پۆژووێک نیو ساع گه نه له سهر پیر واجب، واته: (١٨١٥) غرام، یان نرخه که ی، ئینجا دروسته: هر له سه ره تایی په مه زانه و ﴿(فِدیه) ی هه موو په مه زانه که بدا، ههروه که له (شرح الملتقى) و (ابن عابدين) دا فرموویانه.

به لام له مه زه به ی ئیمامی (الشافعی) دا واجب: له کوتایی په مه زان (فِدیه) که بدری و دروستیشه: له شه وی دا (فِدیه) ی پۆژووی سه به ینی بدری، دروست نیه: زیاتر وه پیش بخری، جا نه گهر (فِدیه) که ش دوا بێخن هیچیان له سهر نیه، ههروه ما نه گهر پیرو نه خوْشی بهردهوام به پۆژوو بین، پۆژووه که یان دروست ده بی و (فِدیه) ی ناوی، ههروه که له (نهاية) و (مغنی) دا نه و مه سه لانه پوون کراونه وه.

(وَأَمَّا الْحَامِلُ) به لام ئافره تی ناوس و (وَالْمُرْضِعُ) ئافره تی شیردەر، هه ر دووک بۆیان دروسته به پۆژوو نه بن، ئینجا (فَإِنْ أَفْطَرَ) نه گهر ئافره تی ناوس و ئافره تی شیردەر به پۆژوو نه بوون (خَوْفًا عَلَى نَفْسِهِمَا) له ترسی خویان: نه وه که زیانیکیان پی بگا (وَجَبَ الْقَضَاءُ) واجب: پۆژووه کان قهزا بکه نه وه ﴿بِلَا فِدْيَةٍ﴾ به بن (فِدیه) دان (أَوْ عَلَى الْوَلَدِ) یان له

لَزِمَتْهُمَا الْفِدْيَةُ فِي الْأَظْهَرِ، وَالْأَصَحُّ أَنَّهُ يُلْحَقُ بِالْمَرْضِعِ مَنْ أَفْطَرَ لِإِنْقَادِ مُشْرِفٍ عَلَى هَلَاكِهِ، لَا الْمُتَعَدِّي بِفِطْرِ رَمَضَانَ بِغَيْرِ جِمَاعٍ،

ترسی منداله که یان به پۆژوو نه بون: نه وه که زیانێک به منداله که یان بگا، نه و کاته (لَزِمَتْهُمَا الْفِدْيَةُ) واجبه: (فِدْيَةُ) ش بدهن و پۆژوو که ش قهزا بکه نه وه (فِي الْأَظْهَرِ) له فهرمووده ی به هیزتردا ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: الْحَبْلِيُّ وَالْمَرْضِعُ إِذَا خَالَفَا أَفْطَرَا وَأَطْعَمَا﴾ رواه ابوداود بسند حسن، ئافره تی ئاوس و ئافره تی شیردهر نه گهر ترسان، پۆژوو ده شکێنن و (فِدْيَةُ) ده دهن.

ئینجا بزانه: له مهره بی ئیمامی (حنفی) دا: مهره یو ئافره ته کان ته نها قهزا کردنه وه یان له سه ر واجبه و (فِدْيَةُ) یان له سه ر نیه، مهره وک له (مجمع الانهر) دا فهرموویه تی، مهره ها بزانه: نه گهر ئافره ته ئاوسه که بترسی منداله که ی له بار بجی، یان ترسا منداله که ی له برسان بمری، واجبه: پۆژوو که ی بشکێنێ و به پۆژوو نه بی، مهره وک له (مغنی) دا فهرموویه تی.

(وَالْأَصَحُّ) فهرمووده ی راستتر: (أَنَّهُ يُلْحَقُ بِالْمَرْضِعِ) وه کو ئافره تی شیردهر برپاری بق ده درئ (مَنْ أَفْطَرَ) نه و که سه ی پۆژوو که ی شکاندنی (لِإِنْقَادِ مُشْرِفٍ عَلَى هَلَاكِهِ) بق پزگار کردنی که سیێک: که نزکی به هیلاکچوون بی، به و مهرجه ی به بی پۆژوو شکاندن نه گوچن پزگاری بکا، وه که خه ریک بی: بسوتن، یان بخکن، یان بپنده بیخوا، له و حاله تانه دا واجبه: پۆژوو که بشکێنێ و پزگاری بکا، هم واجبه: قهزای بکاته وه و (فِدْيَةُ) ش بدا، چونکه وه کو شیردهر که له به رخاتری که سیێکی تر پۆژوو که ی شکاندوه، مهره وک له سه رچاوه کاندنا فهرموویانه.

ئینجا بزانه: نه گهر پۆژوو که ی بشکێنێ تا کو گیانی خۆی، یان مالی خۆی پزگار بکا، نه وه ته نها قهزا کردنه وه ی له سه ره، به لام نه گهر پۆژوو که ی بشکێنێ تا کو مالی که سیێکی تر پزگار بکا، یان ئاژه لی خۆی، یان ئاژه لی که سیێکی تر پزگار بکا، نه و کاته واجبه: قهزا بکاته وه و (فِدْيَةُ) ش بدا، مهره وک له (تحفه) دا پوون کراوه ته وه.

(لَا الْمُتَعَدِّي بِفِطْرِ رَمَضَانَ) به لام (فِدْيَةُ) واجبه نیه: له سه ر نه و که سه ی به بی عوزد پۆژووی پده مه زانی شکاندوه، یان به پۆژوو نه بوه، به لکو ته نها قهزا کردنه وه ی له سه ر واجبه، هم له سه ر کار به ده ستانیش واجبه: ته مبی ی بکن به گوێره ی گه وده یی نه و تاوانه، مهره وک له (تحفه) و (نهایه) دا فهرموویانه.

(بِغَيْرِ جِمَاعٍ) به و مهرجه ی پۆژوو شکاندنه که ی به شتیکی جگه له جیماع کردن بی، چونکه نه گهر به جیماع پۆژوو که ی بشکێنێ، که ففاره تیشی ده که ویتته سه ر، مهره وک له (فصل) ی داهاتوودا پوونی ده که ی نه وه، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

وَمَنْ أَخَّرَ قَضَاءَ رَمَضَانَ مَعَ إِمْكَانِهِ حَتَّى دَخَلَ رَمَضَانُ آخِرُ لَزْمِهِ مَعَ الْقَضَاءِ لِكُلِّ يَوْمٍ مُدًّا، وَالْأَصَحُّ تَكَرُّرُهُ بِتَكَرُّرِ السَّنِينَ، وَأَنَّهُ لَوْ أَخَّرَ الْقَضَاءَ مَعَ إِمْكَانِهِ

نینجا بزانه: هر که سیک پۆژووی پهمه زانی له سهر بون دروسته: له گشت پۆژه کانی سالی دا قه زایان بکاته وه، جگه له پۆژانی پهمه زان و جهژنه کان و سێ پۆژه کانی نوای جهژنی قوریان، نینجا وهما سوننه ته: به نوای یه کتری دا قه زایان بکاته وه، جیا جیاش دروسته، ههروهما سوننه ته: په له بکا له قه زا کردنه وهی پۆژووه کاند، ههروهک له (المجموع) دا هه رموویه تی،

که وابو: (وَمَنْ أَخَّرَ قَضَاءَ رَمَضَانَ) هه رکه سیک قه زا کردنه وهی پۆژووه کانی پهمه زان نوا بخا (مَعَ إِمْكَانِهِ) له گه ل نه وهش بۆی گونجا بو قه زایان بکاته وه، به لām به بی عوزد قه زای نه کردنه وه (حَتَّى دَخَلَ رَمَضَانُ آخِرُ) تا پهمه زانیکی تر داهات (لَزْمُهُ مَعَ الْقَضَاءِ) له سهری واجب: - له گه ل قه زا کردنه وه پۆژووه کاند - (لِكُلِّ يَوْمٍ مُدًّا) بۆ هه ر پۆژیکیش مستیک دانه ویله (فدية) ی دواخستن بدا، به لām له مه زه بی ئیمامی (حنفی) دا: ته نها قه زا کردنه وهی له سهر واجب و (فدية) ی له سهر نیه، ههروهک له (المجموع) دا هه رموویه تی.

ئه مهش به لگهی (فدية) یه: ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ وَابْنِ عُمَرَ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ قَالُوا فِيمَنْ عَلَيْهِ صَوْمٌ فَلَمْ يَصُمْ حَتَّى أَذْرَكَهُ رَمَضَانُ آخِرُ: يَصُومُ الَّذِي أَذْرَكَهُ، ثُمَّ يَصُومُ الشَّهْرَ الَّذِي أَفْطَرَ فِيهِ، وَيُطْعِمُ مَكَانَ كُلِّ يَوْمٍ مِسْكِينًا﴾ هه رکه سیک پۆژووی پهمه زانی له سهر بون و به پۆژوو نه بو تا پهمه زانیکی تر داهات، ئه وه ئه م پهمه زانه به پۆژوو ده بی، نینجا ئه و پۆژووانه ی قه رزداره به پۆژوو ده بی و له گه ل هه ر پۆژوویکیش (فدية) ده داته هه ژاریک.

نینجا بزانه: به م دواخستنه گونا هه باریش ده بی، به لām نه گه ر به هۆی عوزدیک شهرعی قه زا کردنه وهی دواخست: وهک هه رنه خو ش بو بی، یان ئاوس، یان شیرده ر بو بی، له و حاله تانه دا (فدية) ی له سهر نیه، ههروهک له سه رچاوه کاند هه رموویانه.

(وَالْأَصَحُّ) هه رمووده ی راستتر: (تَكَرُّرُهُ) ئه و (فدية) یه دووباره ده بیته وه (بِتَكَرُّرِ السَّنِينَ) به دووباره بوونه وهی ساله کان، واته: نه گه ر دوو پهمه زان بی و قه زای نه کرد بیته وه، واجب: بۆ هه ر پۆژیک دوو مست (فدية) بدا، به لām له هه رمووده یه کی تر دا: دووباره نابیته وه و بۆ هه موو ساله کان مستیک بۆ هه ر پۆژیک به سه، ههروهک له زۆریه ی سه رچاوه کاند هه رموویانه.

(وَأَنَّهُ) هه ر به هه رمووده ی راستتر: (لَوْ أَخَّرَ الْقَضَاءَ مَعَ إِمْكَانِهِ) نه گه ر قه زا کردنه وهی پهمه زانی نوا خست، له گه ل نه وهش بۆی گونجا بو قه زا بکاته وه و قه زای نه کردنه وه

فَمَاتَ أَخْرَجَ مِنْ تَرْكِهِ لِكُلِّ يَوْمٍ مُدَّانٍ: مُدٌّ لِلْفَوَاتِ وَمُدٌّ لِلتَّأخِيرِ، وَمَصْرَفُ الْفِدْيَةِ الْفُقَرَاءُ وَالْمَسَاكِينُ، وَلَهُ صَرْفُ أَمْدَادٍ إِلَى شَخْصٍ وَاحِدٍ، وَجِنْسُهَا جِنْسُ الْفِطْرَةِ. (فَصْلٌ) تَجِبُ الْكَفَّارَةُ بِإِفْسَادِ صَوْمِ يَوْمٍ مِنْ رَمَضَانَ بِجَمَاعٍ أَوْ بِسَبَبِ الصَّوْمِ، فَلَا كَفَّارَةَ عَلَى نَاسٍ،

(فَمَاتَ) نینجا مرد (أَخْرَجَ مِنْ تَرْكِهِ لِكُلِّ يَوْمٍ مُدَّانٍ) واجب له میراته که ی دوو مست دانه و یله له جیاتی گشت پوژیک بدرین: (مُدٌّ لِلْفَوَاتِ) مستیک له جیاتی فهوتانی پوژووه که و (وَمُدٌّ لِلتَّأخِيرِ) مسته که ی تریش له جیاتی دواخته که. نینجا بزانه لیړه شدا له فەرمووده یه کی تر دا: مستیک به سه: له جیاتی فهوتانی پوژووه که.

(وَمَصْرَفُ الْفِدْيَةِ) نهو که سه ی (فدیه) ی ده دریت ی (الْفُقَرَاءُ وَالْمَسَاكِينُ) ته نها که داو هه ژاره کان، جیاوازی هیه (فدیه) کیش نیه، چونکه خوی گوره له قوړاندا فەرموویه تی: ﴿فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ﴾ فیدی ی له سه ره بداته که دایه ک. واته: هه ژاریش ده گریته وه، چونکه دهستی کورتره (وَلَهُ صَرْفُ أَمْدَادٍ إِلَى شَخْصٍ وَاحِدٍ) بوی دروسته: چنه مستیک ی (فدیه)، یان هه موو (فدیه) که بداته ته نها یه ک نه فر.

(وَجِنْسُهَا) په گزی (فدیه) ی واجب (جِنْسُ الْفِطْرَةِ) ره گزی سه رفیتره یه، واته: دهنکی ساغ بی، و، نارو ساوارو پړوش نه بی و عه بیداریش نه بی، به لام له مزه بی نیمای (حنفی) دا: گشت (فدیه) کان نه ندازه یان نیو ساع گنمه، واته: (۱۸۱۵) غرام، هه روه ها دروستیسه نرخ نیو ساعه که له (فدیه) دا بدری، هه روه ک له (مجمع الأنهر) دا فەرموویه تی.

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسِي (كَفَّارَةُ) ي جِيْمَاعِي رَهْمَه زَان﴾

پیشه کی بزانه: (فِدْيَةٌ) نهو یه: له جیاتی نه کردنی خوا به رستنیک واجب بی، هه روه ک له هه وپیش پوون کراوه. به لام (كَفَّارَةُ) نهو یه: به هوی گونا هیک واجب بی، هه روه ک له (الاشباه والنظائر، للسيوطي) دا فەرموویه تی.

(تَجِبُ الْكَفَّارَةُ) که ففارهت واجب ده بی له سه نهو که سه ی له پوژیک په مه زاندا جیماع بکا: (بِإِفْسَادِ صَوْمِ يَوْمٍ مِنْ رَمَضَانَ) به هوی تیکدانی پوژووی پوژیک په مه زان (بِجَمَاعٍ أَوْ بِسَبَبِ الصَّوْمِ) به جیماع کردنیک وه ها: که بهو جیماعه گونا هبار بوی (بِسَبَبِ الصَّوْمِ) به هوی پوژووه که، به به لگی هه دیسه که ی داهاتوو، نینجا جیاوازی نیه: خودی جیماعه که ش هه لال بی، یان هه پام بی، له کونی پیشه وه دا بی، یان له کونی پشته وه دا، له گه ل ناده میزاد بی، یان له گه ل نازه لدا، له گه ل زیندودا بی، یان له گه ل مردودا، ناوی بیته دهره وه، یان نا، هه روه ک له سه رچاوه کاندا پوون کراوه ته وه.

(فَلَا كَفَّارَةَ عَلَى نَاسٍ) که ففارهت واجب نیه: له سه نهو که سه ی له بیچی چوبی به پوژووه، یان به زور لیکردن جیماعی پی کرای، یان نه یزانی بی جیماع له پوژووی په مه زاندا هه پامه،

وَلَا مُفْسِدٌ غَيْرَ رَمَضَانَ، أَوْ بَغَيْرِ الْجَمَاعِ، وَلَا مُسَافِرٌ جَمَاعَ بَنِيهِ التَّرْخُصِ وَكَذَا بَغَيْرِهَا فِي الْأَصَحِّ، وَلَا عَلَى مَنْ ظَنَّ اللَّيْلَ قَبْلَ نَهَارًا، وَلَا عَلَى مَنْ جَمَعَ بَعْدَ الْأَكْلِ نَاسِيًا وَظَنَّ أَنَّهُ أَفْطَرَ بِهِ وَإِنْ كَانَ الْأَصَحُّ بَطْلَانُ صَوْمِهِ،

چونکه نه وانه پۆژوهه که یان به تال نایته وه، ههروهه که له باسی پۆژووشکیته کاندایه به لگه وه پوونمان کرده وه (وَلَا مُفْسِدٌ غَيْرَ رَمَضَانَ) ههروهه که ففارهت له سه ره وه که سه ش واجب نیه: که له پۆژکیتری-جگه له په مه زاندا- پۆژوهه که ی به جیماع به تال بکاته وه: وه که پۆژووی سوننه ت، یان نه زر، یان که ففارهت، یان قه زای په مه زان، چونکه نه و گونا به هوی پۆژداری مانگی په مه زانه.

(أَوْ بَغَيْرِ الْجَمَاعِ) ههروهه که له سه ره وه که سه ش واجب نیه: که پۆژوهه که ی به شتیکیتری-جگه له جیماع- به تال بکاته وه: وه که خواردن و ئاو مینانه وه... هتد، چونکه فه رمانی هه دیسه که ی داهاتوو ته نها ده ره ق جیماع هاتوه.

(وَلَا مُسَافِرٌ) ههروهه که ففارهت له سه ره وه جوړه نه خو شو و پۆیواره ش واجب نیه: که (جَمَاعَ بَنِيهِ التَّرْخُصِ) جیماعی کردبی به مه به سستی پوخسه تی نه خو شی و سه فه ره (وَكذَا بَغَيْرِهَا) ههروهه که نه گه ره به بی مه به سستی پوخسه تیش جیماعیان کردبی، که ففاره تیان له سه ره نیه (فِي الْأَصَحِّ) له فه رموده ی راستردا: چونکه شه ره پۆژگی پۆژووشکاندن داهوته نه خو شو و پۆیوار.

(وَلَا عَلَى مَنْ ظَنَّ اللَّيْلَ) ههروهه که ففارهت له سه ره وه که سه ش واجب نیه: که وا تیگی شتی بی شه و ماوه له پاشیودا جیماع بکا، یان له بهر بانگدا و تیگی: پۆژ ناو ابوه و جیماع بکا (قَبْلَ نَهَارًا) ئینجا له یه کی که له دوو حاله تانه دا ئاشکرایبی له پۆژیدا جیماعی کردوه، چونکه به و جیماعه گونا بهار نه بوه، به لام له هه ردوو حاله تدا پۆژوهه که ی به تال ده بی و واجبه: قه زای بکاته وه، جا نه گه ره له حاله تی جیماع کردندا ئاشکرا بی: پۆژه، واجبه: یه که سه ره واز له جیماع کردن بی نی، نه گینا: که ففاره تی ده که ویته سه ره، ههروهه که کو تایی پۆژووشکیته کاندایه پوونمان کرده وه.

(وَلَا عَلَى مَنْ جَمَعَ) ههروهه که ففارهت له سه ره وه که سه ش واجب نیه: که جیماعی کردبی (بَعْدَ الْأَكْلِ) له دوا ی خواردن، یان خواردنه وه یه که: که (نَاسِيًا) له حاله تی له بیر چووندا خوارد بی تی و (وَظَنَّ أَنَّهُ أَفْطَرَ بِهِ) و تیگی شتی بی: به و خواردنه پۆژووی شکا وه (وَإِنْ كَانَ الْأَصَحُّ بَطْلَانُ صَوْمِهِ) هه ره چه ند فه رموده ی راستریش نه وه یه: به م جیماعه پۆژووی به تال ده بیته وه، وه که مه سه له ی پاشیو و بهر بانگه که ی پابردوو، که وابو: نه گه ره به قه سدی خواردنی خوارد بی، ئینجا جیماع بکا، نه و کاته ش که ففاره تی له سه ره نیه، چونکه پۆژوهه که ی به خواردن به تال بوته وه.

وَلَا مَن زَنَى نَاسِيًا، وَلَا مُسَافِرَ أَفْطَرَ بِالزَّانَا مُتَرَحِّصًا، وَالْكَفَّارَةُ عَلَى الزَّوْجِ عَنْهُ وَفِي قَوْلِ
عَنْهُ وَعَنْهَا وَفِي قَوْلِ عَلَيْهَا كَفَّارَةُ أُخْرَى، وَتَلَزُمُ مِنَ الْفَرْدِ بِرُؤْيَا الْهَلَالِ وَجَمَاعٍ فِي
يَوْمِهِ، وَمَنْ جَامَعَ فِي يَوْمَيْنِ لَزِمَهُ كَفَّارَتَانِ،

(وَلَا مَن زَنَى نَاسِيًا) ههروههها كه ففارهت له سه رههوهكه سهش واجب نيه: كه زيناي كردبئ
له و حالتهدا: كه له بيري چوبئ به پؤژوهه (وَلَا مُسَافِرَ أَفْطَرَ بِالزَّانَا) له سه رههوه پئيوارهش
واجب نيه: كه رؤژوههكه ي به زينا شكانبئ (مُتَرَحِّصًا) به مه به ستي پوخسستي سهفهه،
چونكه به هؤي زينا گونا هبار بووه، نهك به هؤي پؤژوهوشكانبئ.

(وَالْكَفَّارَةُ) كه ففارهتي جيماعي په مهزان (عَلَى الزَّوْجِ) ته نها له سه رههوهكه يه، واته: له
سه ره جيماعكه رهكه واجب (عَنْهُ) له جياتي خؤي بيدا، جياوازي نيه: جيماعهكه ي حال
بئ، يان هه پام، چونكه له هه ديسهكه ي داهاتوودا فه رمان به ميژدهكه كراوه: كه ففارهت
بدا، كه وابو: نه گهر ميژدهكه شيت بئ، يان مندا ل بئ، كه ففارهت له سه ره هيچيكيان
واجب نابئ، هه روهك له (المجموع) دا فه رموويه تي، هه روههها كه ففارهت له سه ره جيماع
ليكرهوهكه ش واجب نيه، جياوازي نيه جيماع ليكرهوهكه: پياو بئ، يان نافرهت بئ، له
كوني پيشه وه ي دا جيماعي له گه ل كرابئ، يان له كوني پشته وه ي دا، هه روهك له (نهاية ي
مغني) و (الشرواني) دا پوون كراوه ته وه.

جا بزانه: نه گهر جيماع ليكرهوهكه ش به خؤشي خؤي پنگه بدا جيماعي له گه ل بكرئ، نه وه
پؤژوههكه ي ده شكئو واجب: هه زاي بكاته وه، به لام نه گهر به رؤر ليكرن جيماعي له گه ل
بكرئ، يان له خه ودا بئ، نه و كاته پؤژوههكه ي ناشكئ، هه روههها نه گهر جيماعكه رهكه ش
خه وتبئ و نافره تي ك نه نداهه كه ي ده خؤ بنئ، پؤژووي خه وتووهكه ناشكئو
كه ففاره تيشي ناكه ويته سه ره، هه روهك له (المجموع) دا نه وه سه لانه پوون كراونه وه.

(وَفِي قَوْلِ) له فه رمووده يه كدا (عَنْهُ وَعَنْهَا) كه ففاره ته كه له جياتي خؤي و ژنه كه يه تي
(وَفِي قَوْلِ) له فه رمووده يه كي تر دا (عَلَيْهَا كَفَّارَةُ أُخْرَى) له سه ره ژنه كه ش واجب:
كه ففاره تيكي تر بدا (وَتَلَزُمُ مِنَ الْفَرْدِ بِرُؤْيَا الْهَلَالِ) كه ففارهت واجب ده بئ له سه ره
كه سه ي به ته نها مانگي يه كشه وه ي په مه زاني ديته وه به رؤژوو بووه و (وَجَامَعَ فِي يَوْمِهِ)
له پؤژهكه ي دا جيماعي كروه، چونكه به شه ر له لاي وي بوته په مه زان.

(وَمَنْ جَامَعَ فِي يَوْمَيْنِ) هه ره كه سيك له نوو پؤژي په مه زاندا جيماع بكا (لَزِمَهُ كَفَّارَتَانِ) نوو
كه ففاره تي ده كه ونه سه ره، به لام نه گهر له پؤژي كدا نوو جيماع، يان زياتر بكا، نه وه ته نها
كه ففاره تي جيماعي يه كه مي له سه ره واجب ده بئ، هه ره چه ند له گه ل چوار ژنه كانيشي جيماع
بكا، هه روهك له سه رچاوه كاندا فه رموويانه.

وَحُدُوثُ السَّفَرِ بَعْدَ الْجَمَاعِ لَا يُسْقَطُ الْكُفَّارَةَ، وَكَذَا الْمَرَضُ عَلَى الْمَذْهَبِ، وَيَجِبُ مَعَهَا قَضَاءُ يَوْمِ الْإِفْسَادِ عَلَى الصَّحِيحِ، وَهِيَ عِتْقُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ، فَإِنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فإِطْعَامُ سِتِّينَ مِسْكِينًا،

(وَحُدُوثُ السَّفَرِ بَعْدَ الْجَمَاعِ) پویشتن بقیه سفر له بوی جیماع کردن له پوژی په مه زاندا (لَا يُسْقَطُ الْكُفَّارَةَ) كه ففاره تی له سر لانادا (وَكَذَا الْمَرَضُ) هه روه ها نه خوشبوونیش له بوی جیماعه كه، كه ففاره تی له سر لانادا (عَلَى الْمَذْهَبِ) له سر هه رموده ی پاستی مه زه ب. (وَيَجِبُ) له سر میرده كه واجبه (مَعَهَا) له گه ل كه ففاره ته كه دا (قَضَاءُ يَوْمِ الْإِفْسَادِ) نهو پوژوو هشی قهزا بكا ته وه: كه به جیماع کردن به تالی كړو ته وه (عَلَى الصَّحِيحِ) له سر هه رموده ی پاست.

(وَهِيَ) كه ففاره تی جیماعی په مه زان به گویره ی نهو پیزه واجبه: به كه مجار (عِتْقُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ) نازاد كړدنې كزیله په كی موسولمانه، نینجا (فَإِنْ لَمْ يَجِدْ) نه گهر كزیله ی ده ست نه كه وت (فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ) واجبه: دوو مانگ به دوی به كتردا- به بی نیوان- به پوژوو بیی، نینجا (فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ) نه گهر له بهر پیری، یان نه خوشی توانای پوژووی نه بو (فَإِطْعَامُ سِتِّينَ مِسْكِينًا) واجبه: خوارده مه نی بداته شه ست گه دا، یان هه ژار: هه نه هریك مستيك دانه ویله ی ساغ، واته: تا توانای پوژووی هه بی، دروست نیه دانه ویله بدا، هه روه كه له كه ففاره تی (ظهار) دا به درژی پوونی ده كه یه وه، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: جَاءَ رَجُلٌ فَقَالَ: هَلَكْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ ﷺ: وَمَا أَهْلَكَ؟ قَالَ وَقَعْتُ عَلَى امْرَأَتِي فِي رَمَضَانَ. قَالَ ﷺ: هَلْ تَجِدُ مَا تُعْتِقُ رَقَبَةً؟ قَالَ: لَا. قَالَ ﷺ: فَهَلْ تَسْتَطِيعُ أَنْ تَصُومَ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ؟ قَالَ: لَا. قَالَ ﷺ: فَهَلْ تَجِدُ مَا تُطْعِمُ بِهِ سِتِّينَ مِسْكِينًا؟ قَالَ: لَا. ثُمَّ جَلَسَ فَأَتَى النَّبِيَّ ﷺ بِعَرَقٍ فِيهِ تَمْرٌ فَقَالَ: تَصَدَّقْ بِهَذَا. فَقَالَ الرَّجُلُ: أَعْلَى أَفْقَرٍ مِنَّا؟ فَصَحَّكَ النَّبِيُّ ﷺ ثُمَّ قَالَ: إِذْهَبْ فَأُطْعِمَهُ أَهْلَكَ﴾ رواه الشيخان، پیاوړي كوتی: به هیلاك چوم، پیغه مبه رﷺ هه رمووی: چی به هیلاكی دای؟ كوتی: له په مه زاندا جیماع له گه ل ژنه كه م كړد. پیغه مبه رﷺ هه رمووی: نایا ده ست ده كه وی كزیله په ك نازاد بكه ی؟ كوتی: نا. جا هه رمووی: ده توانی دوو مانگ به بوی په كدا به پوژوو بیی؟ كوتی: نا. جا هه رمووی: ده ست ده كه وی خوراك بده یه شه ست گه دا؟ كوتی: نا. نینجا پیاوړه كه دانیشتر هه رده قه سپیكیان هیئا لای پیغه مبه رﷺ هه رمووی: نهو هه رده قه سپه له كه ففاره ته كه ت بده. پیاوړه كه كوتی: نایا له خوم هه ژار تر هه یه بیده می پیغه مبه رﷺ پیكه نیو هه رمووی: بری بیده مندا له كانت.

﴿ناگاداری﴾ له مه زه بی نیامی (حنفی) دا كه ففاره تی جیماع كړدنې په مه زان نیو ساع گه نه، واته: (۱۸۱۵) غرام بقیه هه ژار ك، هه روه ها دروستی شه نرخی نهو نه ندازه یه

فَلَوْ عَجَزَ عَنِ الْجَمِيعِ اسْتَقَرَّتْ فِي ذِمَّتِهِ فِي الْأَطْهَرِ، فَإِذَا قَدَرَ عَلَى خَصْلَةِ فَعَلَهَا، وَالْأَصَحُّ أَنَّ لَهُ الْعُدُولَ عَنِ الصَّوْمِ إِلَى الْإِطْعَامِ لِشِدَّةِ الْغَلَمَةِ، وَأَنَّهُ لَا يَجُوزُ لِلْفَقِيرِ صَرْفُ كَفَّارَتِهِ إِلَى عِيَالِهِ.

(بَابُ صَوْمِ التَّطَوُّعِ)

يُسْنُ صَوْمُ الْإِثْنَيْنِ، وَالْخَمِيسِ،

بدی، واته: نه گهر توانای پوژووی نه بو، دروسته: نرخی سی ساع گهنم بداته شهست گدا، یان مه ژار، هه روهك له كتيبه كانی خویندا فرمودیانه.

(فَلَوْ عَجَزَ عَنِ الْجَمِيعِ) جا نه گهر كه ففاره تدهره كه توانای هچيكی له و ستيانه ی نه بو (اسْتَقَرَّتْ فِي ذِمَّتِهِ) كه ففاره ته كه ی هه ره له سه ده ميتنی (فِي الْأَطْهَرِ) له فرموده ی به هیزتردا، چونكه پیاوه كه ی پربردو توانای هچيانی نه بو و پيغه مبه رﷺ فرماني پي كرد: به فرده قه سپه كه كه ففاره ت بدا، كه ابو: (فَإِذَا قَدَرَ عَلَى خَصْلَةٍ فَعَلَهَا) هه ر كاتيک توانای به كيكی له و ستيانه ی هه بو، واجبه: بيكا (وَالْأَصَحُّ) فرموده ی راستر (أَنَّ لَهُ الْعُدُولَ عَنِ الصَّوْمِ) بوی دروسته له پوژووگرتن لابدا (إِلَى الْإِطْعَامِ) بۆ به خشيني دانه ويته (لِشِدَّةِ الْغَلَمَةِ) به هوی زود پيويستی حه ز بۆچوونی جيعام كردن.

(وَأَنَّهُ) هه ره له فرموده ی راستردا (لَا يَجُوزُ لِلْفَقِيرِ) بۆ كه ففاره تدهره ی هه ژار دروست نيه (صَرْفُ كَفَّارَتِهِ إِلَى عِيَالِهِ) كه ففاره ته كه ی خوی بداته منداله كانی و خيزانه كه ی خوی، نينجا بزانه: كه له هه ديسه كه ی پربردوودا پيغه مبه رﷺ فرموي: ﴿فَأَطْعِمْهُ أَهْلَكَ﴾ بيد منداله كانت. مه به سستی كه ففاره ت نه بو، چونكه نه و پیاوه نه وهنده هه ژار بوو: توانای به خيوكردنی منداله كانيشی نه بو، شتيکی ناشكراشه: به خيوكردنی منداله كان له پيشتره: له كه ففاره تدان، بۆی پيغه مبه رﷺ فرماني پي كرد: به و فرده قه سپه منداله كانی به خيو بكا، كه ففاره ته كه ش له نه ستوی دا ده ميتنی تا توانای ده بی، هه روهك له (المجموع) دا نه وهای پوون كردوته وه.

﴿بَابُ صَوْمِ التَّطَوُّعِ: بِاسْمِ رُوژووی سوننه ت﴾

۱- (يُسْنُ) سوننه ته (صَوْمُ الْإِثْنَيْنِ وَالْخَمِيسِ) پوژانی دووشه ممه و پينج شه ممه به پوژوو بی ﴿عَنْ أَسَامَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: سَأَلَ النَّبِيَّ ﷺ عَنْ صَوْمِ الْإِثْنَيْنِ وَالْخَمِيسِ؟ قَالَ: إِنَّ أَعْمَالَ الْعِبَادِ تُعْرَضُ يَوْمَ الْإِثْنَيْنِ وَالْخَمِيسِ، فَأَحِبُّ أَنْ يُعْرَضَ عَمَلِي وَأَنَا صَائِمٌ﴾ رواه اصحاب السنن بسند حسن، پرسيار له پيغه مبه رﷺ كرا: بۆچی له پوژانی دووشه ممه و پينج شه ممه دا به پوژوو ده بی؟ فرموي: له و دوو پوژوه دا كرده وه كانی بنده كان ده بربرينه لای خوی گه وره، جا پيتم خو شه له و حالته ی من به پوژوومه، كرده وه كانم بربرينه لای خوی گه وره.

۲- (وَعَرَفَةٌ) ههروهه سوننه ته پۆژی عالفه، واته: تۆیه می (ذی الحجة) به پۆژوو بیی، نه گه له حه ج کردندا نه بی، پیغه مبه رﷺ ده فهرموئ: ﴿صِيَامُ يَوْمِ عَرَفَةَ إِنِّي أَحْتَسِبُ عَلَى اللَّهِ أَنْ يُكَفِّرَ السَّنَةَ الَّتِي قَبْلَهُ وَالسَّنَةَ الَّتِي بَعْدَهُ﴾ رواه مسلم، به پۆژوو بیوونی پۆژی عالفه تکام له خوایه: گونا مه بجوکه کانی سالی پابردوو و سالی داهاتوو لایبا. به لام بۆ نه و که سه ی به حه ج کردن خه ریکه، وه ها سوننه ته به پۆژوو نه بی ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَفْطَرَ بِعَرَفَةَ﴾ رواه الشيخان، پیغه مبه رﷺ له وه ستانی عه ره فه دا به پۆژوو نه بو.

جا بزانه: پۆژی عالفه له گشت پۆژه کانی سالی گه وه تره، واته: له پۆژی هه ی نیش گه وه تره. ههروهه سوننه ته: هه شت پۆژه که ی پێش عالفه ش به پۆژوو بیی، چونکه له حه دیسیکی (صحیح) - له (أبوداودو) (أحمد) - دا هاتوه: ﴿بِیَغِهِ مَبْرُورٌ﴾ له هه ر نۆ پۆژه کانی (ذی الحجة) دا به پۆژوو بووه. ههروهه له (المجموع) (تحفه) دا فهرموویانه، جا به م نۆ پۆژانه ده گوتری: (تۆمینه ی حاجیان)، له (صحیح البخاری) له باسی (ایام التشریق) دا گه وه بی نه و پۆژانه دیار کراوه.

۳- (وَعَاشُورَاءُ) ههروهه سوننه ته له (عاشوراء) دا، واته: پۆژی ده یه می (مُحَرَّم) به پۆژوو بیی، پیغه مبه رﷺ ده فهرموئ: ﴿صِيَامُ يَوْمِ عَاشُورَاءَ إِنِّي أَحْتَسِبُ عَلَى اللَّهِ أَنْ يُكَفِّرَ السَّنَةَ الَّتِي قَبْلَهُ﴾ رواه مسلم، به پۆژوو بیوونی ده یه می (محرم) تکام له خوایه: گونا مه بجوکه کانی سالی پابردوو لایبا.

۴- (وَتَاسُوعَاءُ) ههروهه سوننه ته: له (تاسوعاء) دا، واته: تۆیه می (محرم) به پۆژوو بیی، پیغه مبه رﷺ فهرموئ: ﴿لَنْ يَبْقِيَ إِلَيَّ قَابِلٌ لِأَصُومَنَّ الْيَوْمَ التَّاسِعَ﴾ رواه مسلم، نه گه تا سالی داهاتوو به یتم، پۆژی تۆیه می ش به پۆژوو ده بم.

جا بزانه: پیغه مبه رﷺ ده فهرموئ: ﴿مَنْ وَسَّعَ عَلَى عِيَالِهِ فِي يَوْمِ عَاشُورَاءَ وَسَّعَ اللَّهُ عَلَيْهِ فِي السَّنَةِ كُلِّهَا﴾ رواه الطبرانی والبیهقی بسند ضعیف، لکن له طرق اکتسبت قوة بضم بعضها لبعض، هه ر که سیك له پۆژی (عاشوراء) دا به فراوانی خواردنی خو ش بداته خێزانی و منداله کانی، خوی گه وه ره له گشت نه و ساله ی دا پزقی فراوان ده کا.

ئینجا بزانه: له پۆژی (عاشوراء) دا: کل ده چاو کردن و ده ست له خه نه نان و نو یژ کردنی تاییه تی و خو جوان کردن و کولاندنی دانه و یله ی تیکه لاو، گشتی (بدعه) یه و بکوژه کانی ئیمامی (الحسین ﷺ) دایانناوه، ههروهه له (الشروانی) دا پوون کراوه ته وه.

۵- (وَأَيَّامُ الْبَيْضِ) سوننه ته: سێ پۆژه که ی شه وه سپیه کان، واته: سێ زده و چوارده و پانزه ی گشت مانگیك - جگه له سێ زده ی (ذی الحجة) - به پۆژوو بیی ﴿عَنْ مَلْحَانَ ﷺ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَأْمُرُنَا: أَنْ نَصُومَ الْبَيْضَ: ثَلَاثَ عَشْرَةَ وَأَرْبَعَ عَشْرَةَ وَخُمْسَ عَشْرَةَ، قَالَ:

وَسْتَةٌ مِنْ شَوَالٍ وَتَتَابُعُهَا أَفْضَلُ، وَيُكْرَهُ إِفْرَادُ الْجُمُعَةِ وَإِفْرَادُ السَّبْتِ،

هُنَّ كَهَيْئَةِ الدَّهْرِ ﴿رواه اصحاب السنن بسند حسن، پیغمبر ﷺ فرمائی دہدین: لہ (ایام البيض): سیزدہ و چار دہ و پانزدہ مانگدا بہ پڑو بی، فرموی: نہ و سنی پڑو و ہک سہرتاسہری سال خیران ہہہ۔ جا بڑی بہ سہی ناو دہ برین؟ چونکہ شہ و کانپان بہ پڑناکی مانگ سہی دہ بن۔

نینجا بزائہ: نہ گہر لہ و سنی پڑو شدا بہ پڑو نہ بی، ہہر سوننہ تہ: سنی پڑ لہ گشت مانگیکدا بہ پڑو بی و خیری سہرتاسہری سالی ہہر دہ گاتی، پیغمبر ﷺ دہ فرموی: ﴿صُمِّ مِنَ الشَّهْرِ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ، فَإِنَّ الْحَسَنَةَ بِعَشْرِ أَثَالِهَا﴾ رواہ الشیخان، سنی پڑ لہ گشت مانگیکدا بہ پڑو بی، چونکہ چاکہ: یہ کہ بہ دہہ۔

۶- (وَسَيُؤْتِي مَنْ شَوَالٍ) سوننہ تہ: شہش پڑیش لہ مانگی شہ شہ لان بہ پڑو بی، پیغمبر ﷺ دہ فرموی: ﴿مَنْ صَامَ رَمَضَانَ ثُمَّ أَتْبَعَهُ سَنًا مِنْ شَوَالٍ فَكَأَنَّمَا صَامَ الدَّهْرَ﴾ رواہ مسلم، ہہر کہ سیک لہ پرمہ زاندا بہ پڑو بی و شہش پڑیش بہ نوای پرمہ زاندا لہ مانگی شہ شہ لان بہ پڑو بی، و ہک سہرتاسہری سال بہ پڑو بی، و ہا خیری دہ گاتی۔ واتہ: پرمہ زان بہ دہ مانگہ، نہ و شہ شہ بہ دو مانگہ، چونکہ چاکہ: یہ کہ بہ دہہ۔

(وَتَتَابُعُهَا أَفْضَلُ) لہ نوای جہ زن نہ و شہش پڑو بہ نوای یہ کتردا بگری خیرترہ، جیا جیاش دروستہ و سوننہ تہ کہ و دہست دین، ہہر و ہا نہ گہر لہ (شوال) دا شہش پڑوی نہز بگری، یان قہزا بکاتہ و، خودی سوننہ تہ کہی دہست دہ کہوی، ہہر و ہک لہ زوری سہرچا و ہکان فرمویانہ۔

(وَيُكْرَهُ) ناپہ سندہ: (إِفْرَادُ الْجُمُعَةِ) تہ نہا لہ پڑی ہہینی دا بہ پڑو بی، تہ نہا بق نہ و کہ سہ نہ بی: کہ لہ گہل عادتہ پڑوہ کہی تیک بکاتہ و، یان پڑتیک لہ پیتشدا، یان پڑتیک لہ نوای دا بہ پڑو بی (وَإِفْرَادُ السَّبْتِ) ہہر و ہا ناپہ سندہ تہ نہا لہ پڑی شہ ممہدا بہ پڑو بی، مہ گہر لہ گہل ہہینی دا، یان لہ گہل یہ کہ شہ ممہدا بہ پڑو بی، یان لہ گہل عادتہ پڑوہ کہی تیک بکاتہ و، ہہر و ہک لہ سہرچا و ہکاندا فرمویانہ و، گشتی بہ لگی خوی ہہہ۔

نینجا بزائہ: نہ گہر لہ پڑی ہہینی دا، یان شہ ممہدا پڑوی قہزا، یان نہز بگری، یان ہہینی، یان شہ ممہ لہ گہل نہ و جہرہ پڑاندا تیک بکاتہ و: کہ بہ پڑو بیونان سوننہ تہ، و ہک (عالفہ) و (تاسوعاء) و (عاشوراء) و (شہ شہ لان)، نہ و کاتہ ناپہ سند نہ، ہہر و ہک لہ (نہایہ) و (الشروانی) دا فرمویانہ، پیغمبر ﷺ دہ فرموی: ﴿لَا تَخْصُوا يَوْمَ الْجُمُعَةِ بِصِيَامٍ إِلَّا أَنْ يَكُونَ فِي صَوْمٍ يَصُومُهُ أَحَدُكُمْ﴾ رواہ مسلم، بہ تاییہ تی لہ پڑی ہہینی دا بہ پڑو مہ بن، مہ گہر لہ پڑوہ کہی و ہا دابن: بہ عادتہ یہ کیکتان بہ پڑو دہ بو۔

وَصَوْمَ الدَّهْرِ غَيْرَ الْعِيدِ وَالتَّشْرِيقِ مَكْرُوهٌ لِمَنْ خَافَ بِهِ ضَرَرًا أَوْ قُوْتَ حَقٍّ، وَمُسْتَحَبٌّ لْغَيْرِهِ، وَمَنْ تَلَبَّسَ بِصَوْمٍ تَطَوُّعٍ أَوْ صَلَاتِهِ فَلَهُ قَطْعُهُمَا وَلَا قَضَاءَ، وَمَنْ تَلَبَّسَ بِقَضَاءٍ حَرَّمَ عَلَيْهِ قَطْعُهُ إِنْ كَانَ عَلَى الْقَوْرِ، وَهُوَ صَوْمٌ مَنْ تَعَدَّى بِالْفِطْرِ،

(وَصَوْمُ الدَّهْرِ) به پڑوویونی سهرتاسهری سال (غیر العید والتشریق) جگه له پڑوه کانی جه ژنو (ایام التشریق)، (مکروه) ناپه سنده (لِمَنْ خَافَ بِهِ ضَرَرًا) بۆ ئه و که سهری بترسی زیانکی پی بکا (أَوْ قُوْتَ حَقٍّ) یان مافیک به وتیښی، چونکه پیغه مبه رﷺ ده فرموی: ﴿صُمْ وَأَفْطِرْ وَقُمْ وَكَمْ، فَإِنْ لِحَسَدِكَ عَلَيْكَ حَقًّا وَإِنْ لِعَيْتِكَ عَلَيْكَ حَقًّا وَإِنْ لَزَوْجِكَ عَلَيْكَ حَقًّا وَإِنْ لَزَوْجِكَ عَلَيْكَ حَقًّا﴾ رواه الشيخان، هندی جار به پڑوو بیه وهندی جار یس مبه، شه ونویږ بکه و بخواه، لاشه ی خوت مافیک له سهر تو هیه، چاوه کانت مافیک له سهر تو هیه، ژنه کت مافیک له سهر تو هیه، میوانت مافیک له سهر تو هیه. (وَمُسْتَحَبٌّ لْغَيْرِهِ) بۆ خه لکی تریش که له زیان نه ترسی و هیچ مافیک نه فه وتیښی، سوننه ته، به لام جه ژنو (ایام التشریق) هر پامن، هروهک پوونمان کرده وه.

(وَمَنْ تَلَبَّسَ بِصَوْمٍ تَطَوُّعٍ) هر که سیک دهستی به پڑوویکی سوننه ت کرد (أَوْ صَلَاتِهِ) یان دهستی به نویږکی سوننه ت کرد (فَلَهُ قَطْعُهُمَا) بۆی دروسته: پڑووه که ی بشکینی و نویږه که ش بیږی (وَلَا قَضَاءَ) قه زاکړنه وهی هیچنکیان له سهر نیه، چونکه پیغه مبه رﷺ ده فرموی: ﴿الصَّائِمُ الْمُتَطَوُّعُ أَمِيرٌ نَفْسِهِ إِنْ شَاءَ صَامَ وَإِنْ شَاءَ أَفْطَرَ﴾ رواه اصحاب السنن بسند جید، پڑووگری سوننه ت که وړه ی خویه تی، نه گهر حه ز دهکا پڑووه که ی ته و او ده کاو نه گهر حه ز دهکا ده یشکیښی.

ټینجا بزانه: گشت خواپه رستیه سوننه ته کانی تریش - جگه له حه ج و عومړه - وه کو پڑووی سوننه ت دروسته و زیان لی بیښی، به لام حه ج و عومړه ی سوننه ت واجبه ته و لو بکړی، ټینجا بزانه: به بی عوزر ناپه سنده: واز له خواپه رستیه سوننه ته کان بیښی، چونکه خوی گهره ده فرموی: ﴿وَلَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ﴾ کرده وه کانتان به تال مه که نه وه. که و ابو: نه گهر به عوزر، یان به بی عوزر وازی له خواپه رستیه که هیئا، سوننه ته قه زای بکاته وه، هروهک له سهر چاوه کاند ا نه و مه سلانه پوون کړاونه وه، هروه ها پڑووه سوننه ته کانی دامه زلویش - نه گهر له کاتی خویاندا نه یگرتن - سوننه ته: قه زایان بکاته وه، هروهک له (تحفة) (نهایه) و حاشیه کانیاندا پوون کړاونه وه.

(وَمَنْ تَلَبَّسَ بِقَضَاءٍ) هر که سیک دهست به قه زاکړنه وهی پڑوویک بکا (حَرَّمَ عَلَيْهِ قَطْعُهُ) له سهری هر پامه بیږی (إِنْ كَانَ عَلَى الْقَوْرِ) نه گهر قه زاکړنه وه که ی به په له واجب بی (وَهُوَ) نه وهی به په له واجبه (صَوْمٌ مَنْ تَعَدَّى بِالْفِطْرِ) پڑووی نه و که سهریه: که

وَكَذَٰلَا إِن لَّمْ يَكُنْ عَلَى الْقُورِ فِي الْأَصَحِّ: بَأَن لَّمْ يَكُنْ تَعْدَى بِالْفِطْرِ.
(کتابُ الإِغْتِکَافِ)

هُوَ مُسْتَحَبُّ كُلِّ وَقْتٍ، وَفِي الْعَشْرِ الْأَوَّخِرِ مِنْ رَمَضَانَ أَفْضَلُ لِبَلِّبِ لَيْلَةِ الْقَدْرِ،

به بن عوزد پڑووه که ی شکانوده (وگذا) ههروهه حهپامه پڑووه قهزایه که بهی (إِن لَّمْ يَكُنْ عَلَى الْقُورِ) نه گه قهزا کر دهنه وه که ش به په له نه بی (فِي الْأَصَحِّ) له ههرموده ی راستردا (بَأَن لَّمْ يَكُنْ تَعْدَى بِالْفِطْرِ) وه که به عوزد پڑووه که ی شکانده ی، چونکه دهستی به واجب کردوه، واجبه: واجب تهواو بکری، ههروهه حهپامه: واز له (جهاد) ش بهی، هه رچه ند (فرض الکفایه) ش بی، ههروه که له (تحفه) دا ههرمویه تی.

﴿ناگاداری﴾ حهپامه: ژن بی نیزنی میړده که ی - پڑووی سوننه ت بگری، له و کاته ی میړده که ی له ماله وهیه، به لام پڑووی قهزاو که قفاپه ت ونه زر دروستن، ههروه که له سه رچاوه کاند ا ههرمویانه، ههروهه نو یژی سوننه ت ونه پڑووه سوننه تانه ی له سالی جارک پوو ده دن: وه کو (عرفه) و (تاسوعاء) و (عاشوراء)، نهوانیش دروستن، ههروه که له (نهایه ی) (مغنی) دا ههرمویانه، پیغه مبه ر ﷺ ده ههرموی: ﴿لَا يَحِلُّ لِلْمَرْأَةِ أَنْ تَصُومَ وَزَوْجُهَا شَاهِدٌ إِلَّا بِإِذْنِهِ﴾ رواه الشیخان، حه لال نه: ژن به پڑووی سوننه ت بی، له و کاته دا: که میړده که ی له ماله وهیه، ته نها به نیزنی میړده که ی نه بی.

نیجا بزانه: هه رچه ند پڑووه که ی داده مه زئی، به لام حهپامه و به گویره ی مه زه ب خیری ش ناگاتی، ههروه که له (المجموع) دا ههرمویه تی.

﴿کتابُ الإِغْتِکَافِ﴾: په رتووی نیعتیکاف و (لَيْلَةُ الْقَدْرِ)

(هُوَ) نیعتیکاف، واته: مانوه له مزگه وتدا به نیه تی خواپه رستی (مُسْتَحَبُّ كُلِّ وَقْتٍ) له گشت کاتی که خیره، به به لکه ی نایه ت و حه دیسه کانی داهاتو، به لام (وَفِي الْعَشْرِ الْأَوَّخِرِ مِنْ رَمَضَانَ) نیعتیکاف له ده شه وه که ی ناخبری په مه زاندا (أَفْضَلُ) له نیعتیکاف گشت کاته کانی تر خیری گه وره تره (لِبَلِّبِ لَيْلَةِ الْقَدْرِ) بؤ هه ولدانی وه ده سته یانی خیری (لیله القدس): که له گشت شه وه کانی سالی گه وره تره، واته: له شهوی مه ییش گه وره تره، خوی گه وره ده ههرموی: ﴿لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ﴾ خواپه رستی له (لیله القدس) دا خیره تره: له خوا په رستی هزار مانگی وهه: که (لیله القدس) تی دا نه. پیغه مبه ر ﷺ ده ههرموی: ﴿مَنْ قَامَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ﴾ رواه الشیخان، هه که سی که له (لیله القدس) دا خواپه رستی بکاو باوه پی به و شه وه هه بی و پازی بوونی خوی بوئی، له گونا هه بچو که کانی پابردوی خوش ده بی.

نیجا بزانه: سوننه ته له و ده شه وانه دا زور نویژ بکاو زور قورشان بخوینی و زور دوعا بکاو... هتد خواپه رسته کانی تر، ههروه که له زوری ی سه رچاوه کاند ا ههرمویانه، به لکو

وَمِثْلُ الشَّافِعِيِّ رَحِمَهُ اللهُ - إِلَى أَثْنَا لَيْلَةَ الْحَادِي أَوِ الثَّالِثِ وَالْعِشْرِينَ، وَإِنَّمَا يَصِحُّ
الِإِعْتِكَافُ فِي الْمَسْجِدِ،

نه گهر نهو خوابه رستیانه ی پابردو - له و ده شه وانه دا - له ماله وه، یان له هر
شوینتی تردا بگا، خیری (لیلة القدس) ده ستگیر ده بی، چونکه جگه له (طواف و
(اعتکاف) و (تحية المسجد)، هیچ خوابه رسته کی تر پتویستی به مزگوت نیه، هروهک له
(نهایه) و (مغنی) دا فرموویانه.

هروهه بزان: (لیلة القدس) له هر شوینتکدا به گوږدهی شوی شوینتکه یه، هروهک له
(الشبراملسی) دا فرموویته، ماوه که شی له پوژناو ابونه وه تا ده رکه وتنی به یانه، به
به لگه ی ﴿حَتَّى مَطْلَعِ الْفَجْرِ﴾. هروهه سوننه ته: له (لیلة القدس) دا زور بلئ: ﴿اللَّهُمَّ اِلَيْكَ
عَفْوٌ لِحُبِّ الْعَفْوِ فَاعْفُ عَنِّي﴾ رواه الترمذي وصححه، نینجا نه گهر (لیلة القدس) دیت، و
باشه له لای خه لکی باس نه کا.

هروهه بزان: له و ده شه وانه ش تاکه کان زیاتر جیگه ی ثومیدن، به به لگه ی
حه دیسه که ی داهاتوو و چند ه دیسیکی تر، نینجا له ه دیسی (صحیح) شدا هاتوه: که
(لیلة القدس) ده که ویتته شوی بیست و هفتی په مه زان، هروهه (وَمِثْلُ الشَّافِعِيِّ رَحِمَهُ اللهُ تَعَالَى
إِلَى أَثْنَا) دلی نیما می (الشافعی) بؤ نه وه چوه: که (لیلة القدس) ده که ویتته (لَيْلَةُ الْحَادِي
أَوِ الثَّالِثِ وَالْعِشْرِينَ) شوی بیست و یه کی په مه زان، یان بیست و سئ په مه زان، به
به لگه ی نه م ه دیسه:

﴿...ثُمَّ أُتِيتُ فَقِيلَ لِي: إِنَّهَا فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ... وَإِلَى أُرَيْثَهَا لَيْلَةٌ وَثَرٌ وَأَلَى أَسْجُدُ صَبِيحَتَهَا
فِي طِينٍ وَمَاءٍ. فَأَصْبَحَ مِنْ لَيْلَةٍ إِحْدَى وَعِشْرِينَ لَصَلَاةِ الصُّبْحِ فَمَطَرَتْ السَّمَاءُ فَوَكَّفَ
الْمَسْجِدُ فَأَبْصُرْتُ الطِّينَ وَالْمَاءَ﴾ وفي رواية: ﴿فَمَطَرْنَا لَيْلَةَ ثَلَاثٍ وَعِشْرِينَ فَصَلَّى بِنَا رَسُولُ
الله ﷺ وَأَثَرُ الْمَاءِ وَالطِّينِ عَلَى جَنْبَتِهِ وَأَلْفِهِ﴾ رواه مسلم، پیغه مبه رﷺ فرمووی: نینجا
(وحي) م بؤ هات: که (لیلة القدس) له ده شه و که ی ناخیری په مه زانه و... من له شه ویکي
تاکدا نیشانم درا، هم له به یانیه که ی دا سوجه له قوپو ناودا ده به م. نینجا بؤ نویژی
سبه یینی باران باریو مزگوت دلپه ی کردو پیغه مبه رﷺ پښونیژی ی کرد، ناسه واری
قوپو ناو به ته ویل و لووتیه وه دیار بوو، نهو شه و ه ش بیست و یه کی په مه زان بوو، له
پړوا یه ټیکدا: بیست و سئ په مه زان بوو.

(وَإِنَّمَا يَصِحُّ الْإِعْتِكَافُ) نعتیکاف کردن که دروست ده بی، ته نها (فی المسجد) له
مزگوت دا دروست ده بی، چونکه خوی گه وره ده فرموی: ﴿وَلَا تُبَاشِرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ
فِي الْمَسَاجِدِ﴾ ده ستبازی و جیماع له گه ل ژنه کانتان مه کن له و حاله ته دا: که نپوه
نعتیکاف له مزگوت ه کاند ده کن.

وَالْجَامِعُ أَوَّلِي، وَالْجَدِيدُ أَنَّهُ لَا يَصِحُّ اغْتِكَافُ امْرَأَةٍ فِي مَسْجِدٍ بَيْنَهَا وَهُوَ الْمُعْتَزَلُ الْمُهَيَّأُ لِلصَّلَاةِ، وَلَوْ عَيْنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ فِي نَذْرِهِ الْإِغْتِكَافَ تَعَيَّنَ، وَكَذَا مَسْجِدُ الْمَدِينَةِ وَالْأَقْصَى فِي الْأَظْهَرِ، وَيَقُومُ الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ مَقَامَهُمَا، وَلَا عَكْسَ، وَيَقُومُ مَسْجِدُ الْمَدِينَةِ مَقَامَ الْأَقْصَى،

(وَالْجَامِعُ أَوَّلِي) یعنیکاف لهو مزگوته دا: که جومعهی تیدا ده کړئ، خیري گه وره تره له یعنیکافی مزگوته کانی تر، چونکه بؤ جه ماعت قهره بالفته.

(وَالْجَدِيدُ) هه رموده ی نوي (أَنَّهُ لَا يَصِحُّ اغْتِكَافُ امْرَأَةٍ) دروست نابي: نافرهت یعنیکاف بکا (فِي مَسْجِدٍ بَيْنَهَا) له مزگوتی مالیه وهی دا (وَهُوَ) مه به ست به مزگوتی مالیه وهی (الْمُعْتَزَلُ الْمُهَيَّأُ لِلصَّلَاةِ) نهو شویتنه یه که له خانووه که- به جیا- بؤ نویژ تیدا کړدن ناماده کړاوه، چونکه نهو مزگوتیکی شرعی نیه، که وایو: هه رجه نافره تیش- وه کو پیاو- له مزگوتدا یعنیکاف بکا، هه روه ک ژنه کانی پیغه مبه رﷺ له مزگوتدا یعنیکافیان ده کړد، به لام هه رهامه: ژن به بیئیزی میړده که ی یعنیکاف بکا، که واته: بؤ میړده که ی دروسته: له دواي نیزندانیش له یعنیکافی سونته بیهینیتنه ده روه، هه روه ک له (المجموع) دا پوون کړاوه توه.

(وَلَوْ عَيْنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ) نه گهر یه کیک (الْمَسْجِدُ الْحَرَامِ) ی (مکه) ی دیاری کړد (فِي نَذْرِهِ الْإِغْتِكَافَ) له نه زکړدنی یعنیکافدا (تَعَيَّنَ) نهو له سهری واجب ده بی له (الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ) دا یعنیکاف بکا (وَكَذَا مَسْجِدُ الْمَدِينَةِ) هه روه ها نه گهر مزگوتی پیغه مبه رﷺ له (مدینه)، دیاری بکا یعنیکافی تیدا بکا، واجبه: له وئ دا یعنیکاف بکا (وَالْأَقْصَى) هه روه ها نه گهر (مَسْجِدُ الْأَقْصَى) له (فلسطين)، دیاری بکا: واجبه له وئ دا یعنیکاف بکا (فِي الْأَظْهَرِ) له هه رموده ی به میژتردا، چونکه پیغه مبه رﷺ ده هه رموی: ﴿لَا تُشَدُّ الرِّحَالُ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ: الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ، وَمَسْجِدِ الرَّسُولِ ﷺ، وَمَسْجِدِ الْأَقْصَى﴾ هه رواه الشیخان، بارگه ناپیچریتنه وه- واته: سه هه ناکړئ- بؤ خوا به رستی، ته نها بؤ سئ مزگوت نه بی: بؤ (الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ) و بؤ مزگوتی پیغه مبه رﷺ بؤ (مسجد الاقصی).

که واته: نه گهر له نه زره که ی دا- جگه لهو سئ مزگوتانه- مزگوتیکی تر دیاری بکا، نهو مزگوته دیار کړاوه ی له سهر واجب نابي و دروسته له مزگوتیکی تر دا یعنیکاف بکا، هه روه ک له زږیه ی سه رچاوه کاند هه رمویانه.

(وَيَقُومُ الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ مَقَامَهُمَا) له نه زکړدندا (الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ) ی (مکه) جیگه ی هه ربوو مزگوته که ی تر ده گړتیه وه، چونکه له هه ربوویان گه وره تره (وَلَا عَكْسَ) به پیچه وانه وه نابي و هیچیک له دووه که ی تر جیگه ی (الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ) ناکړنه و (وَيَقُومُ مَسْجِدُ الْمَدِينَةِ مَقَامَ الْأَقْصَى) هه روه ها مزگوتی پیغه مبه رﷺ جیگه ی (مسجد الاقصی) ده گړتیه وه، چونکه

وَلَا عَكْسَ، وَالْأَصَحُّ أَنَّهُ يُشْتَرَطُ فِي الْإِغْتِكَافِ بُتُّ قَدَرٍ يُسَمَّى عُكُوفًا، وَقِيلَ يَكْفِي مُرُورٌ بِلَا بُتٍّ، وَقِيلَ يُشْتَرَطُ مَكْتُ نُحُو يَوْمٍ، وَيَبْتَطُلُ بِالْجَمَاعِ، وَأُظْهِرَ الْأَقْوَالُ أَنَّ الْمُبَاشَرَةَ بِشَهْوَةٍ كَلَمْسٍ وَقَبْلَةٍ تُبْطَلُهُ إِنْ أُنْزِلَ، وَإِلَّا فَلَا، وَلَوْ جَامَعَ نَاسِيًا فَكَجَمَاعِ الصَّائِمِ، وَلَا يَضُرُّ التَّطَيُّبُ وَالتَّزْيِينُ وَالْفِطْرُ،

نه گه ورده تره (ولا عكس) به لام به پیچه وانه وه نابوو (الاقصى) جیگه ی مزگه وتی پیغه مبر ۱۰۰ ناگریته وه، پیغه مبر ۱۰۰ ده فهرموی: ﴿صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ﴾ رواه الشيخان، زاد ابن ماجه: ﴿وَصَلَاةٌ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَفْضَلُ مِنْ مِائَةِ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ﴾ زاد البزار والبيهقي: ﴿وَلَوْ لَمْ يَكُنِ الْمَقْدِسُ خَمْسُمِائَةِ صَلَاةٍ﴾ يهك نويز له م مزگه وتی مندا خيرتره له هه زار نويزی له مزگه وتی كانی ترده، جگه له (المسجد الحرام)، چونكه يهك نويز له (المسجد الحرام) دا خيرتره له سه ده زار نويزی له مزگه وتی كانی ترده، يهك نويز له (مسجد الأقصى) دا خيرتره له پينجسه د نويزی له مزگه وتی كانی ترده.

(وَالْأَصَحُّ) فهرموده ی راستتر: (أَنَّهُ يُشْتَرَطُ فِي الْإِغْتِكَافِ) به مهرج داده ندری له نيعتيكافدا: (لُبْتُ قَدْرٍ) نه ندازه يه کی وه ما له مزگه وتدا بمينيتته وه: كه (يُسَمَّى عُكُوفًا) پی ی بگوتری: مانه وه، به لام مهرج نيه: له و مانه وه دا خواپهرستی بکا، چونكه خودی مانه وه له مزگه وتدا خواپهرستنه (وقيل) له فهرموده يه کی بی میزدا (يَكْفِي الْمُرُورُ بِلَا بُتٍّ) پابردن به ناو مزگه وتدا به سه، به بی مانه وه (وقيل) له فهرموده يه کی بی میزدا (يُشْتَرَطُ مَكْتُ نُحُو يَوْمٍ) به مهرج داده ندری: نزیکه ی پوزیک بمينيتته وه.

(وَيَبْتَطُلُ بِالْجَمَاعِ) نيعتيكاف به تال ده بیته وه به جیماع کردن، جیماوی نيه: له مزگه وتدا جیماع بکا، یان له دهره وه ی مزگه وتدا، به به لگه ی نایه ته کی پابردو (وَأُظْهِرَ الْأَقْوَالُ) به میزترینی فهرموده کان نه مه یه: (أَنَّ الْمُبَاشَرَةَ بِشَهْوَةٍ) ده سبازی به دهماره لسانه وه: (كَلَمْسٍ) وهك ده ست لیدان و (وَقَبْلَةٍ) ماچ کردن و نهو جورده شتانه (تُبْطَلُهُ) نيعتيكاف به تال ده كه نه وه (إِنْ أُنْزِلَ) نه گهر ناوی بیته وه (وَلَا) به لام نه گهر ناوی نه یته وه (فَلَا) نيعتيكافه کی به تال نایبته وه، كه و ابو: به هوی بی ده ستنويزی بجووك نيعتيكاف به تال نابوو به بی ده ستنويزی به وه دروست ده یی.

ئينجا بزانه: نه وه ی پابردو له حاله تيكدو بووا كه به قهس دی و به ویستی خوی و بشزانی چه رامه، ئینجا جیماع بکا، كه و ابو: (وَلَوْ جَامَعَ نَاسِيًا) نه گهر جیماعی کرد له و حاله ته دا كه له بیری چوبی له نيعتيكافدایه، یان نه یزانیبی چه رامه (فَكَجَمَاعِ الصَّائِمِ) وه كو جیماعی مروی به پوزوه: نيعتيكافه كه به تال ناكا (وَلَا يَضُرُّ) زیان له نيعتيكاف نادا: (التَّطَيُّبُ) خق بونخوش کردن و (وَالْتَّزْيِينُ) خق جوان کردن و خواردن و خوارنده وه و (وَالْفِطْرُ)

بَلْ يَصِحُّ اغْتِكَافُ اللَّيْلِ وَحَدَهُ، وَلَوْ نَذَرَ اغْتِكَافَ يَوْمٍ هُوَ فِيهِ صَائِمٌ لَزِمَهُ، وَلَوْ نَذَرَ أَنْ يَغْتِكَفَ صَائِمًا أَوْ يَصُومَ مُغْتِكَفًا لَزِمَاهُ، وَالْأَصَحُّ وَجُوبُ جَمْعِهِمَا، وَيُشْتَرَطُ نِيَّةُ الْإِغْتِكَافِ، وَيَتَوَيَّرُ فِي الْمُنْذُورِ: الْفَرْضِيَّةُ، وَإِذَا أُطْلِقَ كَقَوْلِهِ: وَإِنْ طَالَ مُكُنُّهُ، لَكِنْ لَوْ خَرَجَ وَعَادَ إِحْتَاجَ إِلَى الْإِسْتِنَافِ، وَلَوْ نَوَى مُدَّةً فَخَرَجَ فِيهَا وَعَادَ، فَإِنْ خَرَجَ لِغَيْرِ قَضَاءِ الْحَاجَةِ لَزِمَهُ الْإِسْتِنَافُ، أَوْ لَهَا فَلَا،

پژوهشکندن و به پژوهش برون (بَلْ يَصِحُّ اغْتِكَافُ اللَّيْلِ وَحَدَهُ) به لکو دروسته: نه نهها له شه وی دا نیعتیکاف بکا.

(وَلَوْ نَذَرَ اغْتِكَافَ يَوْمٍ) نه گهر مرقه له سر خوی نه ز کرد پژژیک نیعتیکاف بکا، که (هُوَ فِيهِ صَائِمٌ) له و پژوهدا به پژوهش بیئ (لَزِمَهُ) له سر ی واجب ده بیئ: له پژژیکی به پژوهش بونی دا نیعتیکاف بکا (وَلَوْ نَذَرَ) نه گهر له سر خوی نه ز کرد: (أَنْ يَغْتِكَفَ صَائِمًا) نیعتیکاف بکا له حاله تی به پژوهش بونی دا (أَوْ يَصُومَ مُغْتِكَفًا) یان به پژوهش بیئ له حاله تی نیعتیکافی دا (لَزِمَاهُ) نیعتیکافه که و پژوهه که ی له سر واجب ده بن، نینجا (وَالْأَصَحُّ) فهرموده ی راستر (وَجُوبُ جَمْعِهِمَا) واجبه: نیعتیکافه که و پژوهه که له یه ک کاتا پیکه وه کز بکاته وه.

(وَيُشْتَرَطُ) به مخرج داده ندری بؤ دروست بونی نیعتیکاف (نِيَّةُ الْإِغْتِكَافِ) نیه تی نیعتیکاف بیئ، تا کو چونه ناو مزگه تی عاده تی و خوا به رستی لیک جیا بینه وه، پیغه مبه ر علیه السلام ده فهرموی: ﴿إِلْمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِلْمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا لَوْى﴾ رواه الشیخان، هه کرده وه یه کی خوا به رستی بیئ، به نیه ته وه نه بیئ دانامه زئی، گشت مرقژیک ته نه خیری نه و کرده وه یه ی بؤ ده نووسری: که نیه تی بؤ هیئا وه.

(وَيَتَوَيَّرُ فِي الْمُنْذُورِ الْفَرْضِيَّةُ) واجبه: له نیعتیکافی نه ز کرادا: نیه تی نیعتیکافی واجب بیئ، تا کو له نیعتیکافی سوننه ت جیا بیئته وه (وَإِذَا أُطْلِقَ) هه کاتی که نیه تی نیعتیکافه که ی به بیئ دیاری کردنی ماوه یه که هیئا (كَقَوْلِهِ نِيَّتُهُ) نیه تی نیعتیکاف کردن به سیه تی (وَإِنْ طَالَ مُكُنُّهُ) هه رچه ند ماوه یه کی زوریش بمیئیتته وه، چونکه نیه ته که ده یگریته وه (لَكِنْ لَوْ خَرَجَ) به لام نه گهر له مزگوت چوه دهره وه (وَعَادَ) دووباره گه پاره ناو مزگوت (إِحْتَاجَ إِلَى الْإِسْتِنَافِ) پیوستی به نوی کردنه وه ی نیه ته که هه یه.

(وَلَوْ نَوَى مُدَّةً) نه گهر نیه تی ماوه یه کی هیئا: وه ک سعاتیک، یان پژژیک (فَخَرَجَ فِيهَا) نینجا له و ماوه یه دا له مزگوت چوه دهره وه (وَعَادَ) گه پاره ناو مزگوت، ته ماشا ده کری: (فَإِنْ خَرَجَ لِغَيْرِ قَضَاءِ الْحَاجَةِ) نه گهر چوبیته دهره وه بؤ کاریکی جگه له میزو پیسای کردن (لَزِمَهُ الْإِسْتِنَافُ) واجبه: نیه ته که ی نوی بکاته وه (أَوْ لَهَا) یان بؤ میزو پیسای کردن چوبه دهره وه (فَلَا) واجب نیه: نیه ته که ی دووباره بکاته وه.

وَقِيلَ إِنْ طَالَتْ مُدَّةُ خُرُوجِهِ اسْتَأْنَفَ، وَقِيلَ لَا يَسْتَأْنَفُ مُطْلَقًا، وَلَوْ نَذَرَ مُدَّةً مُتَّابِعَةً
فَخَرَجَ لَعَذَرَ لَا يَقْطَعُ التَّابِعَ لَمْ يَجِبِ اسْتِنَافُ النَّيَّةِ، وَقِيلَ إِنْ خَرَجَ لِغَيْرِ حَاجَةٍ وَغَسَلَ
الْجَنَابَةَ وَجَبَ، وَشَرَطُ الْمُعْتَكِفِ: الْإِسْلَامُ وَالْعَقْلُ وَالنَّقَاءُ عَنِ الْحَيْضِ وَالْجَنَابَةِ،
وَلَوْ ارْتَدَّ الْمُعْتَكِفُ أَوْ سَكَّرَ بَطْلًا، وَالْمَذْهَبُ بَطْلَانُ مَا مَضَى مِنْ اغْتِكَافِهِمَا الْمُتَّابِعِ، وَلَوْ
طَرَأَ جُنُونٌ أَوْ إِغْمَاءٌ لَمْ يَنْطَلِ مَا مَضَى إِنْ لَمْ يُخْرَجْ، وَيُخَسَّبُ زَمَنُ الْإِغْمَاءِ مِنَ
الْإِعْتِكَافِ دُونَ الْجُنُونِ،

(وَقِيلَ) له فرموده یه کی بی‌هیزدا (إِنْ طَالَتْ مُدَّةُ خُرُوجِهِ) نه‌گه‌ر ماوه‌ی چوونه
دهره‌وه‌ی دریژ بی (استأنف) واجبه: نیه‌ته‌که‌ی نوئی بکاته‌وه (وَقِيلَ) له فرموده یه کی
بی‌هیزدا (لَا يَسْتَأْنَفُ مُطْلَقًا) به هیچ جوریک نیه‌ته‌که‌ی دووباره ناکاته‌وه.

(وَلَوْ نَذَرَ مُدَّةً مُتَّابِعَةً) نه‌گه‌ر نه‌زری کرد ماوه‌یه‌کی به دوا‌یه‌ی‌کتردا ئیعتیکاف بکا (فَخَرَجَ
لَعَذَرَ) ئینجا له ئیعتیکافه‌کی چووه دهره‌وه، به هوی عوزریکی وه‌ها: که (لَا يَقْطَعُ
التَّابِعَ) عوزره‌که ماوه‌کی لیک نه‌ده‌پچراند: وه‌ک خواردن، میز، حه‌یز، پیسای‌کردن (لَمْ
يَجِبِ اسْتِنَافُ النَّيَّةِ) واجب نیه: نیه‌ته‌که‌ی نوئی بکاته‌وه له‌و کاته‌ی ده‌گه‌پتته‌وه بۆ
ئیعتیکاف (وَقِيلَ) له فرموده یه کی بی‌هیزدا (إِنْ خَرَجَ) نه‌گه‌ر چوپیته دهره‌وه (لِغَيْرِ
الْحَاجَةِ) بۆ کاریکی جگه له میزو پیسای‌کردن (وَوَسَلَ الْجَنَابَةَ) جگه له غوسلی
جه‌نابه‌ت (وَجَبَ) واجبه: نیه‌ته‌که‌ی دووباره بکاته‌وه.

(وَشَرَطُ الْمُعْتَكِفِ) مه‌رجی نه‌و که‌سه‌ی ئیعتیکاف ده‌کا، یه‌که‌م: (الْإِسْلَامُ) ئیسلامه‌تیه.
دووه‌م: (وَالْعَقْلُ) عاقل‌یه. سئ‌یه‌م: (وَالنَّقَاءُ) پاک‌یه: (عَنِ الْحَيْضِ وَالْجَنَابَةِ) له حه‌یزو
زه‌یسانو جه‌نابه‌ت، واته: به‌لام ده‌ستنویژی بچوک مه‌رج نیه.

(وَلَوْ ارْتَدَّ الْمُعْتَكِفُ) نه‌گه‌ر ئیعتیکافه‌که‌ر که له دین وه‌رگه‌پاو کوفریکی کرد (أَوْ سَكَّرَ) یان
سه‌رخوش بوو (بَطْلًا) ئیعتیکافه‌که‌ی ماوه‌ی کافریوونه‌که‌و ماوه‌ی سه‌رخوشیه‌که‌ی به‌تال
ده‌بیته‌وه (وَالْمَذْهَبُ) فرموده‌ی راستی مه‌زه‌ب (بَطْلَانُ مَا مَضَى) نه‌وه‌ی‌پای‌دووش
به‌تال ده‌بیته‌وه (مَنْ اغْتِكَافَهُمَا الْمُتَّابِعِ) له‌و ئیعتیکافه‌یان که ماوه‌که‌ی به دوا‌یه‌ی‌کتردا
بووه، واته: بۆیان به به‌ر ناکه‌وئ، به‌لام (وَلَوْ طَرَأَ جُنُونٌ) نه‌گه‌ر له حاله‌تی ئیعتیکافدا
شیت بوو (أَوْ إِغْمَاءٌ) یان بی‌هوش بوو (لَمْ يَنْطَلِ مَا مَضَى) ئیعتیکافی ماوه‌ی‌پای‌دوویان
به‌تال نابیتته‌وه (إِنْ لَمْ يُخْرَجْ) نه‌گه‌ر شیتته‌که، یان بی‌هوشه‌که به بی‌عوز نه‌برد‌پتته
دهره‌وه، واته: نه‌گه‌ر به هوی عوزریک ببرد‌پتته دهره‌وه، ئیعتیکافه‌که‌یان به‌تال
نابیتته‌وه، چونکه عوزریان به ده‌سته.

(وَيُخَسَّبُ زَمَنُ الْإِغْمَاءِ مِنَ الْإِعْتِكَافِ) ماوه‌ی بی‌هوشیه‌که‌ی به ئیعتیکاف بۆ حیساب
ده‌کری (لَوْ أَنَّ الْجُنُونَ) به‌لام ماوه‌ی شیتیبوونی بۆ حیساب ناکری، چونکه موقفی شیت

أَوَالْحَيْضُ وَجَبَ الْخُرُوجُ، وَكَذَا الْجَنَابَةُ إِذَا تَعَذَّرَ الْغُسْلُ فِي الْمَسْجِدِ، فَلَوْ أَمَكَّنَ جَارَ الْخُرُوجِ وَلَا يَلْزَمُ، وَلَا يُخَسَّبُ زَمَنُ الْحَيْضِ وَلَا الْجَنَابَةِ. (فَصْلٌ) إِذَا نَذَرَ مُدَّةً مُتَّابِعَةً لَزِمَهُ، وَالصَّحِيحُ أَنَّهُ لَا يَجِبُ التَّابِعُ بِلَا شَرْطٍ، وَأَنَّهُ لَوْ نَذَرَ يَوْمًا لَمْ يَجْزُ تَفْرِيقُ سَاعَاتِهِ، وَأَنَّهُ لَوْ عَيَّنَ مُدَّةً كَأَسْبُوعٍ وَتَعَرَّضَ لِلتَّابِعِ وَقَاتَنَهُ لَزِمَهُ التَّابِعُ فِي الْقَضَاءِ،

خواهر رستی دروست نابی (أَوَالْحَيْضُ) یان له حاله تی ثیعتیکافدا هیز، یان زه یسانی تووش بوو (وَجَبَ الْخُرُوجُ) واجبه: بپواته دهره وه، چونکه هه پامه: له مزگه وتدا بمینیتته وه (وَكَا الْجَنَابَةُ) هه روه ها نه گهر جه نابه تیشی تووش بوو، واجبه: بپواته دهره وه (إِذَا تَعَذَّرَ الْغُسْلُ فِي الْمَسْجِدِ) نه گهر نه گونجا له مزگه وتدا غوسلی جه نابت بکا (فَلَوْ أَمَكَّنَ) نه گهر گونجا له مزگه وتدا غوسله که بکا (جَارَ الْخُرُوجِ) نه وه بوی دروسته بپواته دهره وه (وَلَا يَلْزَمُ) به لام واجبیش نیه بپواته دهره وه، به لکو دروسته: له مزگه وتدا به په له غوسله که بکا (وَلَا يُخَسَّبُ زَمَنُ الْحَيْضِ وَلَا الْجَنَابَةِ) ماوه ی حه یزو زه یسانی و جه نابت به ثیعتیکاف حیساب ناکری، هه رچند وه ماش پیک بکه وی: به هوی عوزیک ماوه یه که به جه نابته وه، یان به حه یزه وه له مزگه وتدا بمینیتته وه، چونکه ثیعتیکاف نه و جوړه که سانه دروست نابی.

﴿ فَصْلٌ: ١٠٠٠ بَاسَى ثِیْعَتِکَافِ نَه زِرْکَافِ ﴾

(إِذَا نَذَرَ مُدَّةً مُتَّابِعَةً) هر کاتیک مړوږ نه زری کرد: ماوه یه کی به دوی یه کتردا ثیعتیکاف بکا، وه ک بلن: له سهرم نه زریږ حه فته یه که به دوی یه کتردا ثیعتیکاف بکه (لَزِمَهُ) له سهری واجب ده بی: به دوی یه کتردا ثیعتیکاف که بکا (وَالصَّحِيحُ) هه رموده ی پاست: (أَنَّهُ لَا يَجِبُ التَّابِعُ بِلَا شَرْطٍ) ثیعتیکاف به دوی یه کتردا واجب نابی، نه گهر له سهرخی نه کاته مرج وه ک بلن: له سهرم نه زریږ حه فته یه که، یان ۱۱ پوژ ثیعتیکاف بکه. نه وه نه گهر به مرج دانه ن به دوی یه کتردا نه و ماوه یه ثیعتیکاف بکا، دروسته: جیا جیاش نه و ماوه یه ثیعتیکاف بکاو به دوی یه کتریشدا دروسته.

(وَأَنَّهُ) هر به هه رموده ی پاست (لَوْ نَذَرَ يَوْمًا) نه گهر نه زری کرد یه که پوژ ثیعتیکاف بکا (لَمْ يَجْزُ تَفْرِيقُ سَاعَاتِهِ) دروست نیه: کاته کانی نه و پوژه لیک جیا بکاته وه به چه ند پوژیک ته وای بکا، به لکو واجبه: له پیش به یانه وه تا دوی پوژ ناوایون ثیعتیکاف بکا. (وَأَنَّهُ) هر به هه رموده ی پاست (لَوْ عَيَّنَ مُدَّةً) نه گهر ماوه یه کی دیاری کرد (كَأَسْبُوعٍ) وه کو حه فته یه که (وَتَعَرَّضَ لِلتَّابِعِ) له نه زده که شدا باسی به دوی یه کتری دای کرد، وه ک: له سهرم نه زریږ: نه م حه فته یه که به دوی یه کتردا ثیعتیکاف بکه. (وَقَاتَنَهُ) نه و ماوه دیارکراوه شی لیقه و تاو ثیعتیکاف تدا نه کرد (لَزِمَهُ التَّابِعُ فِي الْقَضَاءِ) واجبه: ثیعتیکافی

وَأَنْ لَمْ يَتَعَرَّضْ لَهُ لَمْ يَلْزَمْهُ فِي الْقَضَاءِ، وَإِذَا ذَكَرَ التَّابِعَ وَشَرَطَ الْخُرُوجَ لِلْعَارِضِ صَحَّ الشَّرْطُ فِي الْأَظْهَرِ، وَالزَّمَانُ الْمَصْرُوفُ إِلَيْهِ لَا يَجِبُ تَدَارُكُهُ إِنْ عَيَّنَ الْمُدَّةَ كَهَذَا الشَّهْرِ، وَإِلَّا فَيَجِبُ، وَيَنْقَطِعُ التَّابِعُ بِالْخُرُوجِ بِلَا عُذْرٍ، وَلَا يَضُرُّ إِخْرَاجُ بَعْضِ الْأَعْضَاءِ وَلَا الْخُرُوجُ لِقَضَاءِ الْحَاجَةِ، وَلَا يَجِبُ فِعْلُهَا فِي غَيْرِ دَارِهِ، وَلَا يَضُرُّ بَعْدُهَا إِلَّا أَنْ يَفْحَشَ فَيَضُرَّ فِي الْأَصَحِّ،

ثُمَّ مَا وَهِيَ بِهِ دَوَائِيهِ كَتَرْدَا قَهْزَا بَكَاتِهِ، بِهِ لَامٌ (وَأِنْ لَمْ يَتَعَرَّضْ لَهُ) تَهْكَرُ لَهُ نَهْزُهُ كَتَرْدَا بَاسِي بِهِ دَوَائِيهِ كَتَرِيدَايِ نَهْكَرْدَبُو: وَهَكَ لَهْ سَهْرَمِ نَهْزِيْبِيْ تَهْمُ حَهْفَتِيْهِ تَيْعَتِيْكَافِ بَكَهْمُ. تَهْوَه (لَمْ يَلْزَمْهُ فِي الْقَضَاءِ) لَهْ قَهْزَا كَرْدَنَهْوِيْ تَهْوَهْ مَا وَهِيْهَدَا وَاجِبُ نِيْهِ: بِهِ دَوَائِيْهِ كَتَرْدَا قَهْزَايَهْ كَهْ بَكَاتِهِ، بِهِ لَكُو وَاجِبِه: حَهْفَتِ بَهْزُ قَهْزَا بَكَاتِهِ: يَانُ جِيَا جِيَا، يَانُ بِهِ دَوَائِيْهِ كَتَرْدَا، تَيْنْجَا بَزَانَه: تَهْكَرُ مَا وَهِيْهْ كَهْ دِيَاْرِيْ نَهْكَا، وَهَكَ بَلَيْ: مَانْكَيْكَ، يَانُ حَهْفَتِيْهِ، تَهْوَه بِهِ دَرِيْزَايِيْ تَهْمَهْنِيْ نَافَهْوَتِيْ وَاجِبِه: تَهْوَهْ مَا وَهِيْهِ تَيْعَتِيْكَافِ بَكَا.

(وَإِذَا ذَكَرَ التَّابِعَ) هَهْرُ كَاتِيْكَ لَهْ نَهْزُهُ كَهِيْدَا بَاسِي كَرْد: مَا وَهْ كَهِيْ بِهِ دَوَائِيْهِ كَتَرْدَا بَيْ (وَشَرَطَ الْخُرُوجَ لِلْعَارِضِ) بِهِ مَهْرَجِيْ دَانَا: بِهِ هَوِيْ رَهْوِدَلُوِيْكَ لَهْ مَزْكَوْتِ بِيْتَهْ دَهْرَهْوَه (صَحَّ الشَّرْطُ) تَهْوَه مَهْرَجِ دَانَانَهِيْ دَهْوَسْتِ دَهْبِيْ (فِي الْأَظْهَرِ) لَهْ فَهْرَمُوْدَهِيْ بِهِ هِيْزْتَرْدَا (وَالزَّمَانُ الْمَصْرُوفُ إِلَيْهِ) تَهْوَهْ مَا وَهِيْهِ لَهْوِ رَهْوِدَلُوِيْهِ بِهِ سَهْرُ بَرِيْوَه (لَا يَجِبُ تَدَارُكُهُ) وَاجِبُ نِيْهِ بِيْكَاتَهْوَه (إِنْ عَيَّنَ الْمُدَّةَ) تَهْكَرُ مَا وَهِيْهِ تَيْعَتِيْكَافَهْ كَهِيْ دِيَاْرِيْ كَرْدَبِيْ (كَهَذَا الشَّهْرِ) وَهَكَ نَهْزُ بِيْ: تَهْمُ مَانْكَيْهِ رَهْمَهْزَانُ تَيْعَتِيْكَافِ بَكَهْمُ (وَإِلَّا) بِهِ لَامٌ تَهْكَرُ دِيَاْرِيْ نَهْكَرْدَبُو: وَهَكَ نَهْزِيْْبِيْ مَانْكَيْكَ تَيْعَتِيْكَافِ بَكَهْمُ (فَيَجِبُ) وَاجِبِه: تَهْوَهْ مَا وَهِيْهِ لَهْ رَهْوِدَلُوِيْهِ كَهْ دَا بِهِ سَهْرِيْ بَرِيْوَه بِيْكَاتَهْوَه، تَاكُو تَهْندَزَهِيْ مَانْكَهْ كَهْ تَهْوَلُوْ بِيْ. وَاتَه: سَهْوِدِيْ مَهْرَجَهْ كَهِيْ تَهْوَهِيْهِ: چَهْوَنَهْ دَهْرَهْوَه بِهِ هَوِيْ تَهْوَهْوِدَلُوِيْهِ، مَا وَهْ كَهِيْ لِيْ تَا بِيْچَرِيْ.

(وَيَنْقَطِعُ التَّابِعُ) مَا وَهِيْ بِهِ دَوَائِيْهِ كَتَرْدَا لِيْكَ دَهْ بِيْچَرِيْ (بِالْخُرُوجِ بِلَا عُذْرٍ) بِهِ چَهْوَنَهْ دَهْرَهْوَه لَهْ مَزْكَوْتِ بِهِ بِيْچَوْرُز، بِهِ قَهْ سَهْدِيْ وَبِهِ وَيَسْتِيْ خَوِيْ وَبَشْزَانِيْ چَهْوَنَهْ دَهْرَهْوَه حَهْرَامَه، كَهْ وَابُو: وَاجِبِه: لَهْ سَهْرَهْ تَا وَهْ دَهْسْتِ بِهِ تَيْعَتِيْكَافِيْ تَهْوَهْ مَا وَهِيْهِ بَكَاتَهْوَه (وَلَا يَضُرُّ إِخْرَاجُ بَعْضِ الْأَعْضَاءِ) زِيَانُ لَهْ تَيْعَتِيْكَافِ نَادَا: بَرْدَنَهْ دَهْرَهْوَهِيْ هَهْنَدِيْكَ تَهْندَامَهْ كَانِيْ خَوِيْ: وَهَكَ سَهْرِيْ، يَانُ دَهْسْتِيْ، يَانُ پِيْ بِيَاْتَهْ دَهْرَهْوَهِيْ مَزْكَوْتِ (وَلَا الْخُرُوجُ لِقَضَاءِ الْحَاجَةِ) هَهْرَهْ هَا زِيَانِيْ نِيْهِ، چَهْوَنَهْ دَهْرَهْوَه بَقْ مِيْز، يَانُ پِيْسَايِيْ كَرْدَنُ (وَلَا يَجِبُ فِعْلُهَا فِي غَيْرِ دَارِهِ) وَاجِبُ نِيْهِ: مِيْزُوْ پِيْسَايِيْ لَهْ شَوِيْ تِيْكَ تَرِيْ جَهْ لَهْ خَانُوِيْ خَوِيْ بَكَا (وَلَا يَضُرُّ بَعْدُهَا) زِيَانِيْ نِيْهِ: دَهْوِرِيْ خَانُوِيْهِ كَهْ لَهْ مَزْكَوْتِ (إِلَّا أَنْ يَفْحَشَ) مَهْكَرُ نَقْدُ نَقْدُ دَهْوِرِ بِيْ وَشَوِيْ تِيْكَ نَزِيْكَ تَرِيْ دَهْسْتِ بَكَهْوِيْ، تَهْوَهْ كَاتَه (فَيَضُرُّ) چَهْوَنَهْ خَانُوِيْ خَوِيْ زِيَانُ لَهْ تَيْعَتِيْكَافَهْ كَهِيْ دَهْدَا (فِي الْأَصَحِّ) لَهْ فَهْرَمُوْدَهِيْ رَاسْتَرْدَا، كَهْ وَابُو: دَهْبِيْ لَهْ

وَلَوْ عَادَ مَرِيضًا فِي طَرِيقِهِ لَمْ يَضُرَّ مَا لَمْ يَطْلُ وَقُوفَهُ أَوْ يَعْدِلَ عَنْ طَرِيقِهِ وَلَا يَنْقَطِعُ التَّابِعُ بِمَرَضٍ يُخْرِجُ إِلَى الْخُرُوجِ، وَلَا بِحَيْضٍ إِنْ طَالَتْ مُدَّةُ الْإِعْتِكَافِ، فَإِنْ كَانَتْ بِحَيْثُ تَخْلُو عَنْهُ انْقَطَعَ فِي الْأَظْهَرِ، وَلَا بِالْخُرُوجِ نَاسِيًا عَلَى الْمَذْهَبِ، وَلَا بِخُرُوجِ الْمُؤَذِّنِ الرَّائِبِ إِلَى مَنَارَةٍ مُتَفَصِّلَةٍ عَنِ الْمَسْجِدِ لِلْأَذَانِ فِي الْأَصَحِّ، وَيَجِبُ قَضَاءُ أَوْقَاتِ الْخُرُوجِ بِالْأَعْدَارِ إِلَّا وَقْتُ قَضَاءِ الْحَاجَةِ.

شوئنه نزيكه كه دا ميزو پيسايي بكا، به لام نه گهر شوئيتيكي نزيكي ده ست نه كه وي، نه و كاته چوونه خانووه زور دودره كه زيانى نيه.

(وَلَوْ عَادَ مَرِيضًا فِي طَرِيقِهِ) نه گهر له پيگي چوونه سهر او، سهر داني نه خو شتيكي كرد (لَمْ يَضُرَّ) زيان له ثي عتيكافه كه نادا (مَا لَمْ يَطْلُ وَقُوفَهُ) نه گهر ماو هيكه دريژ نه ميئيته وه (أَوْ يَعْدِلَ عَنْ طَرِيقِهِ) يان له پيگي سهر او لاند ا، كه و ابو: نه گهر به قهه نويژي جه نازه له لاي نه خو شه كه پاره ستا، يان له پيگي سهر او لايدا، نه و كاته سهر دانه كه زيان له ثي عتيكافه كه ي ده دا.

(وَلَا يَنْقَطِعُ التَّابِعُ بِمَرَضٍ) ماو ه ي به دواي به كداي ثي عتيكاف ليك نابچر ي به نه خو شيه كي وه ها: كه (يُخْرِجُ إِلَى الْخُرُوجِ) پيويست بكا: نه خو شه كه ببرد ريته دهر وه ي مزگه وت: وه ك بترسي مزگه وت پيس بكا، يان پيويستي به پايه خو خرمه ت ه يي (وَلَا بِحَيْضٍ) هره وه ماو ه كه به ه يزو نيفاسيش ليك نابچر ي (إِنْ طَالَتْ مُدَّةُ الْإِعْتِكَافِ) نه گهر ماو ه ثي عتيكافه كه دريژي، ب ي ويته: وه ك مانگي ك، چونكه به نه غله بي له مانگي كدا ه يز ده بيني. به لام (فَإِنْ كَانَتْ بِحَيْثُ تَخْلُو عَنْهُ) نه گهر ماو ه كه ي ثي عتيكاف هره نه وه نده بوو: به نه غله بي ه يزي تدا نه ده ديت، وه ك پانزه پوژ (انْقَطَعَ فِي الْأَظْهَرِ) له هره موو ده ي به ميتر دا: ليك ده پچر ي، چونكه ده يتواني له دواي پاكبو نه وه ثي عتيكافه كه بكا (وَلَا بِالْخُرُوجِ نَاسِيًا) هره وه ها ليك نابچر ي به چوونه دهر وه، نه گهر له بيري چويي: له ثي عتيكافا يه، يان به زور ليكر دن دهر كرا دهر وه، يان نه يده زاني چوونه دهر وه هره پامه (عَلَى الْمَذْهَبِ) له سهر هره موو ده ي راستي مه زه ب، چونكه نه و حاله تانه ده بنه عوزر.

(وَلَا بِخُرُوجِ الْمُؤَذِّنِ الرَّائِبِ) هره وه ها ليك نابچر ي به چوونه دهر وه ي بانگد هري دامه زرو (إِلَى مَنَارَةٍ مُتَفَصِّلَةٍ عَنِ الْمَسْجِدِ) ب ي سهر مه ناره يه ك: كه له مزگه وت جيا كرا بيت ه وه (لِلْأَذَانِ) ب ي بانگدان (فِي الْأَصَحِّ) له هره موو ده ي راستر دا (وَيَجِبُ قَضَاءُ أَوْقَاتِ الْخُرُوجِ) واجبه كاته كاني چوونه دهر وه قهزا بكا ته وه (بِالْأَعْدَارِ) كه به ه يي نه و عوزر نه ي پايروو چويته دهر وه: كه ماو ه كه ليك نابچر يتن (إِلَّا وَقْتُ قَضَاءِ الْحَاجَةِ) ته نها ماو ه ي ميزو پيسايي كردن واجب نيه قهزا بكا ته وه، هره وه ها ماو ه ي بانگدان و غوسلي جه نابه تيش

(کتاب الحج)

هُوَ فَرَضٌ، وَكَذَا الْعُمْرَةُ فِي الْأَظْهَرِ.

واجب نيه قهزا بکاته وه. الحمد لله، لیتردها په پرتووی (پژغوه کان) کوتایی ماتو په پرتووی (حاج و عومړی) به نوادا دی، اِنْ شاءَ اللهُ تَعَالَى.

﴿کتاب الحج: په پرتووی حج و عومړه﴾

(هو) حج کردن (فرض) واجب و پوکنی پیڼجه می نیسلامه، له سالی شه شمی کچی دا واجب کړاوه، که وایو: هر که سیک باوړی به حج نه بڼ کافر ده بڼ، خوی گه وړه ده فرموی: ﴿وَلِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ اِلَيْهِ سَبِيْلًا﴾ خوی گه وړه واجبکی له سر خه ک هیه: که حج کردنی مالی خوی به (مکه) - له سر نه و که سه واجب: که توانای پیڼگی هیه.

هر وده ما پیڼه مبر ﷺ ده فرموی: ﴿بَنِي الْاِسْلَامِ عَلَى خَمْسٍ: شَهَادَةُ اَنْ لَا اِلَهَ اِلَّا اللهُ وَاَنْ مُحَمَّدًا رَّسُوْلُ اللهِ، وَاِقَامُ الصَّلَاةِ، وَاِيتَاءُ الزَّكَاةِ، وَصَوْمُ رَمَضَانَ، وَالْحَجَّ﴾ رواه الشيخان، ثابینی نیسلام له سر پیڼج پوکن دامه زراوه: شاده هیټان، نویژکردن، زه کاتدان، پژووی په مه زان، حج کردن. که وایو: هر که سیک باوړی به واجبوی حج نه بڼ، نه وه کافر ده بڼ، به لام به (اجماع) زانایانی نیسلام: هر که سیک باوړی به واجبوی حج هیه و توانای حج کردنی هیه بڼ و به قهس دی حجی نه کردی و مردی، نه وه کافر نیه، به لکو گونا هبار، هر وک له (المجموع) دا فرمووی ته.

(وَكَذَا الْعُمْرَةُ) هر وده ما عومړه واجب (فی الظاهر) له فرمووده ی به هیژتردا ﴿عَنْ اَبْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: اِنَّهَا لَقَرِيْطُهَا فِي كِتَابِ اللهِ تَعَالٰى: وَاَتَمُّوْا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلّٰهِ﴾ رواه البخاري، عومړه له گه ل واجبوی حج جوت کړاوه، که خوا ده فرموی: حج و عومړه به ته ولوی بق خوا بکن. هر وده ما پیڼه مبر ﷺ به پیاوړکی فرموو: ﴿حُجَّ عَنْ اَبِيْكَ وَاَعْتَمِرْ﴾ رواه اصحاب السنن بسند صحیح، له جیاتی باوکت حج بکه و عومړه بکه.

ثینجا بزانه: به فرمانی شرع ته نها یه حج و یه عومړه له دریایی ته مه ندا واجب، هر وک له سر چاوه کاند فرموویانه ﴿عَنْ اَبْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: قِيلَ يَا رَسُوْلَ اللهِ الْحَجُّ فِي كُلِّ سَنَةٍ اَوْ مَرَّةٍ وَاحِدَةً؟ قَالَ: بَلْ مَرَّةً وَاحِدَةً فَمَنْ زَادَ فَهُوَ تَطَوُّعٌ﴾ رواه ابودلود وغيره بسند حسن، ورواه مسلم بلفظ آخر، ثایا حج کردن همو سالیک واجب، یان ته نها یه جار؟ پیڼه مبر ﷺ فرموی: ته نها یه جار واجب و زیاتر سوننه ته.

ثینجا بزانه: له مه زه بی نیامی (حنفی) و نیام (مالک) دا: عومړه سوننه ته و واجب نیه، به به لگی نه م حدیسه: ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: سَأَلَ النَّبِيَّ ﷺ عَنِ الْعُمْرَةِ: اَوْاجِبَةٌ هِيَ؟ قَالَ: لَا، وَاَنْ

وَشَرَطُ صِحَّتِهِ: الْإِسْلَامُ فَلِلرَّوْلِ أَنْ يُحْرِمَ عَنِ الصَّبِيِّ الَّذِي لَا يَمَيِّزُ وَالْمَجْنُونِ، وَإِلْمَا
تَصِحُّ مُبَاشَرَتُهُ مِنَ الْمُسْلِمِ الْمَمَيِّزِ،

تَعَمَّرُوا هُوَ أَفْضَلُ ﴿ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ: صَحِيحٌ، لَكِنْ اتَّفَقَ الْحَافِظُ عَلَى أَنَّهُ ضَعِيفٌ، ثَابِتُ
عُومَرُ وَاجِبُهُ؟ بَيْتُهُ مَبْرُورٌ ﴿ فَرَمُوهُ: نَا، بَهْ لَكُو عُومَرُ بِكَهْنِ خَيْرْتَرَه. نَيْنِجَا بَزَانَه:
زَانَايَانِي حَهْدِيس-جَگَه لَه (التِّرْمِذِيُّ)- يَهْ كَدَه نَگَن كَه حَهْدِيسَه كَه بِي هِيْزَه، هَه رَوَه ك لَه
سَه رَچَاوَه كَانْدَا فَرَمُوِيَانَه. هَه رَوَهَا حَهْدِيسَه كَه ﴿ اَلْعُمَرُ طَلُوْعُ ﴿ ش بِي هِيْزَه، هَه رَوَه ك
لَه (المَجْمُوع) دَا فَرَمُوِيَه تِي.

﴿ حَه جِي مَنْدَالُ وَ شِيْت ﴾

(وَشَرَطُ صِحَّتِهِ) مَه رَجِي دُرُوسْتَبُونِي حَه جُو عُومَرُ: (الْإِسْلَامُ) تَه نَهَا نِيْسَلَامَه تِي يَه، وَاتَه:
عَاقِلِي وَبَالْفِي مَه رَج نِيَه، كَه وَابُو: (فَلِلرَّوْلِ) بُو سَه رِه رَشْتَكَارِي مَالِي دُرُوسْتَه: (أَنْ يُحْرِمَ)
نِيَه تِي نِيْحِرَامِي حَه ج، يَان عُومَرُ بِيْتِي (عَنِ الصَّبِيِّ الَّذِي لَا يَمَيِّزُ) لَه جِيَا تِي مَنْدَالِي نَه فَاو
(وَالْمَجْنُونِ) لَه جِيَا تِي شِيْت، نَيْنِجَا بَهو شِيُوَه دَاهَا تُو حَه جُو عُومَرُ يَان پِي بَكَا ﴿ عَنِ ابْنِ
عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: رَفَعَتْ إِمْرَأَةٌ صَبِيًّا لَهَا فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلْهَذَا حُرٌّ؟ قَالَ: نَعَمْ وَلَكِ أَجْرٌ ﴿
رَوَاهُ مُسْلِمٌ، ثَا فَرَه تِي كِ مَنْدَالِي كِي خُوِي بَه رَز كَرْدَه وَهَو گُوتِي: نَه مَنْدَالَه حَه جِي بُو دَه بِي؟
بَيْتُهُ مَبْرُورٌ ﴿ فَرَمُوهُ: بَه لِي، نَه تُو ش خَيْرْت دَه گَاتِي ﴿ حَه جِي پِي دَه كِي.

نَيْنِجَا بَزَانَه: پِيُوِيَسْتَه سَه رِه رَشْتَكَارَه كَه لَه نِيَه تَه تِي نَانْدَا بَلِي: (نَه مَنْدَالَه م، يَان نَه م
شِيْتَه م خَسْتَه زِيْر نِيْحِرَامِي حَه ج، يَان نِيْحِرَامِي عُومَرُ). يَان بَلِي: (نِيْحِرَامِي
حَه ج، يَان عُومَرُ م بَه سْت بُو نَه م مَنْدَالَه، يَان بُو نَه م شِيْتَه). نَيْنِجَا مَنْدَالَه كَه، يَان
شِيْتَه كَه دَه كَه وَپِيْتَه زِيْر نِيْحِرَامُو وَاجِبَه: سَه رِه رَشْتَكَارَه كِي لَه گَه لِي دَابِي بُو گُشْت شُوِيْنُو
وَاجِبَه كَان وَگُشْت وَاجِبَه كَانِي پِي بَكَا، هَه رَوَهَا بُو پَه جَمِي شَه يَتَانَه كَانِي ش بَه رَدَه كَانِي
دَه دَا تَه دَه سْت، جَا نَه گَه رَه نَه يَتَوَانِي بَه رَدَه كَان بَهَاوِي، نَه وَكَاتَه بَه خُوِي، يَان يَه كِي كِي تَر
بَه رَدَه كَانِي لَه جِيَا تِي دَه بَهَاوِي.

هَه رَوَهَا وَاجِبَه بُو تَه وَاف كَرْدَن: مَنْدَالُو شِيْتَه كَه پَاك بَكْرِيْنَه وَهَو دَه سَتُوِيْزِيَان بُو بَكْرِيْ،
هَه رَوَهَا وَاجِبَه: لَه گُشْت قَه دَه غَه كَرَاوَه كَانِي حَه ج قَه دَه غَه بَكْرِيْن، جَا لَه وَپُوْنَكْرَدَنَه وَپَه دَا
جِيَاوَانِي مَنْدَالِي نِيْرُو مِي نِيَه، هَه رَوَه ك لَه سَه رَچَاوَه كَانْدَا پُوْن كَرَاوَه تَه وَه.
(وَإِلْمَا تَصِحُّ مُبَاشَرَتُهُ) حَه ج كَرْدَن كَه بَه خُوِي بِيْكََاو دُرُوسْت بِيِي، تَه نَهَا (مِنَ الْمُسْلِمِ
الْمَمَيِّزِ) لَه مُوسُوْلَمَانِي فَا مِيْدَه دُرُوسْت دَه بِي.

كَه وَاتَه: دُرُوسْتَه: مَنْدَالِي فَا مِيْدَه بَه خُوِي نِيَه تِي نِيْحِرَامِي حَه ج، يَان عُومَرُ ﴿ بِيْتِي، بَه لَام
پِيُوِيَسْتَه: سَه رِه رَشْتَكَارَه كِي نِيْزَنِي بَدَا، نَه گِيْنَا: نِيْحِرَامَه كِي دَا نَابَه سَتَرِي وَ دُرُوسْت
نَابِي، هَه رَوَه ك لَه سَه رَچَاوَه كَانْدَا فَرَمُوِيَانَه، نَيْنِجَا هَر بَه خُوِي گُشْت پُوْكَنُو وَاجِبَه كَانِي

وَأَمَّا يَقَعُ عَنْ حَجَّةِ الْإِسْلَامِ بِالْمُبَاشَرَةِ إِذَا بَاشَرَهُ الْمُكَلَّفُ الْحُرُّ، فَيُجْزَى حَجُّ الْفَقِيرِ
ذُونِ الصَّبِيِّ وَالْعَبْدِ، وَشَرَطُ وَجُوبِهِ: الْإِسْلَامُ وَالتَّكْلِيفُ وَالْحُرِّيَّةُ

حج و عومړۍ ده کا، هه روه که له (شرح المنهج) دا هه رموويه تی، به لام نه گهر منداله که
قه دهغه کړاوېکی کرد، نو کاته گشت (فدیه) کان ده که ونه نه ستوی سهر په رشتکاره که یو
واجبه: له مالی خوی (فدیه) کانی منداله که بدا.

جا بزانه: مندال خیری گشت چاکو خوابه رستی به کانی یو ده نووسری، به لام هیچ
گوناھیکې له سهر نانووسری، به به لگې هه دیسه که یې اېرېوو و چنه د هه دیسېکی تر،
هه روه که له سهر چاوه کاندانه و هه سلانه پوون کړاونه وه.

(وَأَمَّا يَقَعُ عَنْ حَجَّةِ الْإِسْلَامِ بِالْمُبَاشَرَةِ) نو حج و عومړی به خوی ده بکا، که به بهر
حج و عومړی پوکنی نیسلام ده که وئ، ته نها (إِذَا بَاشَرَهُ الْمُكَلَّفُ الْحُرُّ) هه ر کاتیک
موسولمانیکې بالغو عاقل و نازاد حج و عومړه که بکا، که وایو: (فَيُجْزَى حَجُّ الْفَقِيرِ) حج و
عومړی موسولمانی گداو هه ژار دروست ده بی و به بهر پوکنی نیسلام ده که وئ، جا هه
کاتیک ده وله مند بوو، واجب نیه حج و عومړه به کی تر بکا.

(ذُونِ الصَّبِيِّ وَالْعَبْدِ) به لام حج و عومړی مندال و کویله به بهر پوکنی نیسلام ناکه وئ،
به لکو بویان به حج و عومړی سونته ده نووسری، که وایو: هه ر کاتیک منداله که بلوغی
بوو، یان کویله که نازاد کړا- نه گهر هه جیان له سهر واجب بوو- واجبه: حج و عومړی
پوکنی نیسلام بکن، پیغه مېر علیه السلام ده هه رموی: «أَيُّمَا صَبِيٍّ حَجٌّ ثُمَّ بَلَغَ فَعَلَيْهِ حَجَّةٌ أُخْرَى،
وَأَيُّمَا عَبْدٍ حَجٌّ ثُمَّ أَغْنَقَ فَعَلَيْهِ حَجَّةٌ أُخْرَى» رواه البيهقي وابن أبي شيبة بإسناد جيد، هه
مندالیک هه جی کرد ټینجا بلوغی بوو، با هه جیکې تر بکا، هه ر کویله به هه جی کرد
ټینجا نازاد کړا، با هه جیکې تر بکا.

ټینجا بزانه: له و پوونکړنه وانه یې اېرېوو دا ناشکرايو: ده رپاره ی حج کړدن خه لک پېنچ
به شن، یه که م: به هیچ جوړیک هه جی دروست نابې: وه کو کافر. دووهم: هه جی دروست
ده بی و به هه رجی سهر په رشتکاره که یی ټیهرامی یو بیه ستی و له گه لی دابی: وه کو شیت و
مندالی نه قام. سنی یه م: هه جی دروست ده بی، که به خوی هه ج که بکا: وه کو
موسولمانی فامیده، هه رچنه د مندالیش بی. چوارهم: هه جی دروست ده بی و به بهر
پوکنی نیسلام ده که وئ: وه کو موسولمانی بالغو عاقل و نازاد. پینجه م: هه جی دروست
ده بی و واجبه: حج بکا، هه روه که ده هه رموی:

(وَشَرَطُ وَجُوبِهِ) هه رجی واجبیوونی حج، یه که م: (الْإِسْلَامُ) نیسلامه تی به، واته: کافر- له
نونیا دا- داوای هه جی لی تا کړی. دووهم: (وَالْتَّكْلِيفُ) داوای کړدن شېره، واته: له سهر
مندال و شیت واجب نیه. سنی یه م: (وَالْحُرِّيَّةُ) نازادی به، واته: له سهر کویله واجب نیه.

وَالِإِسْتِطَاعَةَ وَهِيَ تَوْعَانٌ، أَحَدُهُمَا: إِسْتِطَاعَةُ مُبَاشَرَةٍ وَلَهَا شُرُوطٌ، أَحَدُهَا: وَجُودُ الزَّادِ وَأَوْعِيَّتُهُ وَمُؤَنَّةُ ذَهَابِهِ وَإِيَابِهِ، وَقِيلَ إِنَّ لَمْ يَكُنْ لَهُ بَيْلَدُهُ أَهْلٌ وَعَشِيرَةٌ لَمْ تُشْتَرِطْ تَقَفُّهُ الْإِيَابُ، فَلَوْ كَانَ يَكْتَسِبُ كُلَّ يَوْمٍ مَا يَفِي بِزَادِهِ وَسَفَرُهُ طَوِيلٌ لَمْ يُكَلَّفِ الْحَجَّ، وَإِنْ قَصُرَ وَهُوَ يَكْتَسِبُ فِي يَوْمٍ كَفَايَةَ أَيَّامٍ كُتِفَ. الثَّانِي: وَجُودُ الرَّاحِلَةِ لِمَنْ يَتَنَّهُ وَبَيْنَ مَكَّةَ مَرَحِلَتَانِ، فَإِنْ لَحِقَهُ بِالرَّاحِلَةِ مَشَقَّةٌ شَدِيدَةٌ اشْتَرِطَ وَجُودُ مَحْمِلٍ وَاشْتَرِطَ شَرِيكَ يَجْلِسُ فِي الشَّقِّ الْآخَرِ،

چوارم: (وَالِإِسْتِطَاعَةَ) توانای حج کردن، واته: له سرگه دلوهزار واجب نیه، به به لگهی نایه تی (مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا) کی پابردو، (وَهِيَ) توانینی حج کردن (تَوْعَانٌ) دوو جورده: (أَحَدُهُمَا) یه که میان: (إِسْتِطَاعَةُ مُبَاشَرَةٍ) توانینی حج کردن به خوی (وَلَهَا شُرُوطٌ) توانینی حج کردن به خوی پینج مهرجی هه نه:

(أَحَدُهَا) یه که هم مهرجی توانین: (وَجُودُ الزَّادِ) هه بوونی خورده مه نی و ناوه (وَأَوْعِيَّتُهُ) هه بوونی نه و شته یه: که خورده مه نی و ناوی تن دا هه لده گیرئ، یان هه بوونی پاره ی نه وانه یه (وَمُؤَنَّةُ ذَهَابِهِ) هه بوونی نه رکی پویشتنه بؤ (مَكَّةَ) و (وَالِإِيَابِهِ) هه بوونی نه رکی که پانه و به تی بؤ شاره که ی خوی (وَقِيلَ) له فهرموده یه کی بن میزدا: (إِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ بَيْلَدُهُ أَهْلٌ وَعَشِيرَةٌ) نه گهر له شاره که ی خوی دا خیزان و خزم و که سی نه بن (لَمْ تُشْتَرِطْ تَقَفُّهُ الْإِيَابُ) هه بوونی نه رکی که پانه و به مهرج داناندئ.

(فَلَوْ) نه گهر نه رکی خوردن و چوون و هاتنه وه ی نه بو، به لام (كَانَ يَكْتَسِبُ مَا) له پښکی حج جدا که سابه تیکی وه های ده کرد: که (يَفِي بِزَادِهِ) به شی خوردن و نه رکه کانی تری سه فهری ده کرد: وه کو خزمه تکردن، یان بارکردن، یان شوفیزی (وَسَفَرُهُ طَوِيلٌ) سه فهره که شی دوو قوناغ، یان زیاتر دریز بوو (لَمْ يُكَلَّفِ الْحَجَّ) نه وه دلوی چوونه حجی لی تارکئ، به لام (وَإِنْ قَصُرَ) نه گهر سه فهره که ی له دوو قوناغ کورتتر بوو (وَهُوَ) نه و که سه ش له پښکه دا (يَكْتَسِبُ فِي يَوْمٍ) له پوژئ کدا که سابه تیکی وه های ده کرد: که (كَفَايَةَ أَيَّامٍ) به شی چه ند پوژئ کی ده کرد (كُتِفَ) نه وه دلوی چوونه حجی لی ده کریئ و واجبه: بچن حج بکا.

(الثَّانِي) دووهم مهرجی توانین: (وَجُودُ الرَّاحِلَةِ) هه بوونی وولاغ، یان شتیکی تر بؤ سوری: به ملکایه تی، یان به کریئ (لِمَنْ) بؤ نه و که سی که (بَيْنَهُ وَبَيْنَ مَكَّةَ مَرَحِلَتَانِ) نیوان شویننه که ی وی (مَكَّةَ)، دوو قوناغ، یان زیاتر بن (فَإِنْ لَحِقَهُ بِالرَّاحِلَةِ مَشَقَّةٌ شَدِيدَةٌ) جا نه گهر به سوری لاغ تازاریکی زوری تووش ده بو، نه و کاته (اُشْتَرِطَ وَجُودُ مَحْمِلٍ) به مهرج داندرلوه: داره لگريک له سر پشٹی لاغ که هه بن تییدا دابنیشئ و (اُشْتَرِطَ) هم به مهرج داندرلوه: (شَرِيكَ) هاوپی یه کی هه بن (يَجْلِسُ فِي الشَّقِّ الْآخَرِ) له لایه که ی تری

وَمَنْ يَبْتِهَ وَيَبْتِهَ دُونَ مَرَحَلَتَيْنِ وَهُوَ قَوِيٌّ عَلَى الْمَشْيِ يَلْزَمُهُ الْحَجُّ، فَإِنْ ضَعُفَ فَكَالْبَعِيدِ، وَيُشْتَرَطُ كَوْنُ الزَّادِ وَالرَّاحِلَةِ فَاضِلَيْنِ عَنْ ذِيهِ وَمَوْئِدَةٍ مِنْ عَلَيْهِ تَفْقَهُمْ مُدَّةَ ذَهَابِهِ وَإِيَابِهِ، وَالْأَصَحُّ اشْتِرَاطُ كَوْنِهِ فَاضِلًا عَنْ مَسْكَنِهِ وَعَبْدٌ يَحْتَاجُ إِلَيْهِ لِحِدْمَتِهِ،

دارمه لگه که دابنیشی، به لام (وَمَنْ يَبْتِهَ وَيَبْتِهَ دُونَ مَرَحَلَتَيْنِ) هر که سبک نیوان شوینه که ی ویو (مکه) دوو قوناغ که متر بوو (وَهُوَ قَوِيٌّ عَلَى الْمَشْيِ) نهو که سه ش توانای مه بوو: به پییان بپوا (يَلْزَمُهُ الْحَجُّ) نهو که جی له سر واجب، به لام (فَإِنْ ضَعُفَ) نهو که بئ میز بوو توانای پویشتنی نهو (فَكَالْبَعِيدِ) نهو وده کو دوری (مکه) یه و مرجه: وولاغ، یان شتیکی تری سوری مه بن.

(وَيُشْتَرَطُ) به مرج داده ندری (كَوْنُ الزَّادِ وَالرَّاحِلَةِ) مه بوونی خورده مه نیو و لاغ که ی سوری و گشت نهو که کانی تر، یان مه بوونی پاره که یان (فَاضِلَيْنِ) زیاد بن (عَنْ تَبْتِهَ) لهو قهرزه ی له سهریه تی، جیاوازی نیه قهرزه که: کاتی دانه و ی هاتبی، یان نا، که واته: نهو که ته نها به نه ندازه ی قهرزه که مالی مه بو، یان زیاتری مه بو به لام به شی چوونه که ج و هاتنه و ی نه دهره کرد، نهو که جی له سر واجب نیه، هرچه ند خاوه ن قهرزه که ش پازی ببی، هر وه له (المجموع) و (تحفة) دا فرموویانه.

جا بزانه: نهو که نهو قهرزی له سر که سبکی تر مه بو و بوی ده گونجا نیستا وری بگریته وه، نهو ودها بریار دهری: که نهو مالی له دهستی خوی دایه، هر وه له سهرچاوه کانداه فرموویانه.

﴿لَا كَادَارِي﴾ نهو له باره ی واجب بوونی که ج بوو، به لام نهو که قهرزداره که مه بووی بئ و کاتی قهرزدانه و ی هاتبی، نهو کاته که پامه بی نیزی خاوه ن قهرزه که ی بجیته سه فهری که ج و جیهانو... هتد، هر وه له زوری سهرچاوه کانداه باسی (جهاد) دا فرموویانه، واته: که جی درست ده بی، به لام گونا هبار ده بی.

(وَمَوْئِدَةٍ مِنْ عَلَيْهِ تَفْقَهُمْ) هر وه ها به مرج داده ندری: خورده مه نیو گشت نهو که کانی تری سه فهری که ج، زیاد بن له نهو که به خپو کردنی نهو که سانه ی به خپو کردنیانی له نهو که سهریه تی: وه که ژنو مندالو دایکو باوکو ناژه له کانی (مُدَّةُ ذَهَابِهِ وَإِيَابِهِ) لهو ماوه یه دا: که ده پواته که ج و ده گه پتته وه، واته: دروست نیه بپواته که ج، تا نهو که به خپو کردنی نهو ماوه یه بئ گشتیان به جی دپلی (وَالْأَصَحُّ) فرمووده ی پاستر: (اِشْتِرَاطُ كَوْنِهِ فَاضِلًا) مرجه: نهو که چوونه که ج زیاد بی (عَنْ مَسْكَنِهِ) له شوینی تی دا نیشته جی بوون و (وَعَبْدٌ يَحْتَاجُ إِلَيْهِ لِحِدْمَتِهِ) له کویله یه که پئویستی پی ی مه بی بئ خزمه تکردنی خوی.

نیجا بزانه: نهو که خانوی نهو، به لام ته نها به شی خانویک پاره ی مه بو، نهو که نهو که یه وئ خانوو بکری، که جی له سر واجب نیه، هر وه له زوری سهرچاوه کانداه

وَأَلَّهُ يَلْزَمُهُ صَرْفُ مَالِ تِجَارَتِهِ إِلَيْهِمَا. الثَّالِثُ: أَمْنُ الطَّرِيقِ فَلَوْ خَافَ عَلَى نَفْسِهِ أَوْ مَالِهِ سَبْعًا أَوْ عَدُوًّا أَوْ رَصَدِيًّا وَلَا طَرِيقَ سِوَاهُ لَمْ يَجِبِ الْحَجُّ، وَالْأَظْهَرُ وَجُوبُ رُكُوبِ الْبَحْرِ إِنْ غَلَبَتِ السَّلَامَةُ، وَأَلَّهُ يَلْزَمُهُ أَجْرَةُ الْبَذْرِقَةِ، وَيَشْتَرِطُ وَجُودُ الْمَاءِ وَالزَّادِ فِي الْمَوَاضِعِ الْمُعْتَادِ حَمْلُهُ مِنْهَا بِشَمَنِ الْمِثْلِ،

فهرموویانه، به لایم نه گهر خانووی نه ده کړی، یان نه گهر خانووش بکړی هر له خانووی به کړی دا نیشته جی ده بو، نه و کاته بی نه و که سه مه رج نیه: پاره یی هج له خانوو زیاده، هر وه که له (تحفة) و (الشروانی) دا پوون کړاوه ته وه.

(وَأَنَّهُ) هر به فهرمووده یی راستر: (يَلْزَمُهُ) له سه مرؤد واجبه: (صَرْفُ مَالِ تِجَارَتِهِ إِلَيْهِمَا) مالی بازرگانیه که یی سه رف بکا بی خورده مه نی و نه رکی پڼگی هج، هر وه ها واجبه باغ و زه مین و دره خت و نه و جوړه شتانه یی پییان ده ژیی، گشتی بفروشی بی هج کړدن، هر وه که له سه رچاوه کانداه فهرموویانه.

ثینجا بزانه: نه گهر پیاو هجی له سه ربو، له هه مان کاتیشدا پتویستی به ژن هه بو، نه وه دروسته: نیستا ژن بیئی، به لایم هجی هر له نه ستودا ده میئی و واجبه: له مه ودوا هج بکا، هر وه که له سه رچاوه کانداه فهرموویانه.

(الثَّالِثُ) سنی یه م هر جی توانین: (أَمْنُ الطَّرِيقِ) پڼگی هج نه مین بی: ده رپاره یی مال و گیان و ناموس، که وایو: (فَلَوْ خَافَ عَلَى نَفْسِهِ) نه گهر ترسا له پڼگه دا: گیانی، یان نه ندامی کی بفه وتیندری (أَوْ مَالِهِ) یان ترسا مالی لیستیندری، یان ترسا ناموسی بشکیندری، جیاوازی نیه نه وه یی لی ده ترسی: (سَبْعًا) درنده یه که بی (أَوْ عَدُوًّا) یان دورژمنیک بی: جا موسولمان بی، یان کافر بی (أَوْ رَصَدِيًّا) یان له پڼگړیک ترسی له پڼگه دا به زوردار یی مالی لیستین (وَلَا طَرِيقَ سِوَاهُ) هیچ پڼگی تریش جکه له و پڼگیه نه بو (لَمْ يَجِبِ الْحَجُّ) له و حاله تانه دا هجی له سه ر نیه.

(وَالْأَظْهَرُ) به فهرمووده یی به هیتر: (وُجُوبُ رُكُوبِ الْبَحْرِ) واجبه: بی چوونه هج سولری که شتی دریا بی (إِنْ غَلَبَتِ السَّلَامَةُ) نه گهر به نه غله بی پڼگی نه و دریا به سه لامه ت بی و هیچ پڼگی تریش له زه وی دا نه بی (وَأَنَّهُ) هر به فهرمووده یی به هیتر: (يَلْزَمُهُ) له سه ری واجبه: (أَجْرَةُ الْبَذْرِقَةِ) کړی پاسه وانی پڼگه بدا، هر وه ها واجبه: کړی نه و که سه ش بدا: که له پڼگه شاره زای ده کا، واته: نه گهر پتویستی به پاسه وان و شاره زا که ره که ه بی.

(وَيَشْتَرِطُ) بی واجبیوونی هج به مه رج داده ندری (وُجُودُ الْمَاءِ وَالزَّادِ) ناو و خورده مه نی ه بی (فِي الْمَوَاضِعِ الْمُعْتَادِ حَمْلُهُ مِنْهَا) له و شوینانه یی که عاده ته: ناو و خورده مه نی لی بار ده کړی (بِشَمَنِ الْمِثْلِ) به پاره یی هاویننه ناو و خورده مه نیه که ده ست بکه وی

وَهُوَ الْقَدْرُ اللَّائِقُ بِهِ فِي ذَلِكَ الزَّمَانِ وَالْمَكَانِ، وَعَلَفَ الدَّائِبَةُ فِي كُلِّ مَرَحَلَةٍ، وَفِي الْمَرْأَةِ أَنْ يَخْرُجَ مَعَهَا زَوْجٌ أَوْ مَحْرَمٌ أَوْ نِسْوَةٌ ثَقَاتٌ، وَالْأَصَحُّ أَنَّهُ لَا يَشْتَرِطُ وُجُودَ مَحْرَمٍ لِإِحْدَاهُنَّ، وَأَنَّهُ يَلْزَمُهَا أَجْرَةُ الْمَحْرَمِ إِذَا لَمْ يَخْرُجْ إِلَّا بِهَا.

(وَهُوَ) پاره‌ی هاروینته (الْقَدْرُ اللَّائِقُ بِهِ) نهو نه‌ندازه‌یه: که له ناوه‌که‌و له خوارده‌مه‌نیه‌که ده‌وه‌شیئته‌وه (فِي ذَلِكَ الزَّمَانِ وَالْمَكَانِ) له‌و کاته‌و له‌و شوینته‌دا، واته: هر چه‌ند نرخی‌که‌شی له‌و شوینته‌دا زَور گران بی، هر وه‌ک له زَوری‌ی سرچاوه‌کاندا فه‌رموویانه.
(وَعَلَفَ الدَّائِبَةُ فِي كُلِّ مَرَحَلَةٍ) هر وه‌ما مهرجه: نالیکی وولاغیش له گشت قوناغیکدا ده‌ست بکه‌وئ، که‌واته: نیستاش مهرجه: به‌نزین و گازو گشت پیوستی‌یه‌کانی‌تری نوتومبیل له شوینته‌عاده‌تیه‌کاندا ده‌ست بکه‌ون، وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

﴿مهرجی‌ی حه‌جی ئافره‌ت﴾

(وَفِي الْمَرْأَةِ) ده‌رباره‌ی واجیبوونی حه‌ج له سر ئافره‌ت به مهرج داندرلوه: (أَنْ يَخْرُجَ مَعَهَا زَوْجٌ) می‌رده‌که‌ی له‌گه‌لی‌دا بپواته حه‌ج (أَوْ مَحْرَمٌ) یان مه‌رچه‌میکی‌خوی له‌گه‌لی‌دا بپوا: که ته‌ماشاگردنی‌یه‌کتریان حه‌لال بی: به هوی خزمایه‌تی، یان شیرخوردن، یان به زاولو خه‌زورایه‌تی (أَوْ نِسْوَةٌ) یان سئ ئافره‌ت، یان زیاتر له‌گه‌لی‌دا بپونه حه‌ج: که (ثَقَاتٌ) ئافره‌ته‌کان باوه‌رپی‌کرو بن، واته: نه‌گه‌ر یه‌کیکی له‌و سئ هاروینتانه ده‌ست که‌وت، حه‌جی له سر واجبیه، نه‌گه‌ر هیچیانی ده‌ست نه‌که‌وت، حه‌جی له سر واجب نیه، هر وه‌ک له (المجموع)‌دا فه‌رموویه‌تی، چونکه پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رموئ: ﴿لَا تُسَافِرُ امْرَأَةٌ يَوْمَيْنِ إِلَّا وَمَعَهَا زَوْجُهَا أَوْ ذُو مَحْرَمٍ﴾ رواه الشيخان، نابئ ئافره‌ت دوو پوژدان بۆ سه‌فه‌ر بپوا، ته‌نها نه‌گه‌ر می‌رده‌که‌ی، یان مه‌رچه‌میکی‌خوی له‌گه‌لی‌دا بی.

(وَالْأَصَحُّ) به فه‌رمووده‌ی راستتر (أَنَّهُ لَا يَشْتَرِطُ وُجُودَ مَحْرَمٍ لِإِحْدَاهُنَّ) به مهرج داناندري: مه‌رچه‌میك، یان می‌ردی ئافره‌تیک له‌و سئیتانه له‌گه‌لی‌دا بی (وَأَنَّهُ) هر به فه‌رمووده‌ی راستتر (يَلْزَمُهَا) له سر ئافره‌ت واجبیه (أَجْرَةُ الْمَحْرَمِ) کرئ‌ی مه‌رچه‌مه‌که‌ی، یان می‌رده‌که‌ی بدا (إِذَا لَمْ يَخْرُجْ إِلَّا بِهَا) نه‌گه‌ر مه‌رچه‌مه‌که، یان می‌رده‌که‌ی به کرئش نه‌ده‌چونه حه‌ج ته‌نها به کرئ نه‌بی، جا نه‌گه‌ر مه‌رچه‌مه‌که، یان می‌رده‌که‌ی به کرئش له‌گه‌لی نه‌ده‌چون، نابئ زَوریان لُب‌کری، هر وه‌ک له زَوری‌ی سرچاوه‌کاندا فه‌رموویانه، واته: چونکه له سهریان واجب نیه.

﴿ناگاداری﴾: نه‌وه‌ی‌پا‌بردو، گشتی ده‌رباره‌ی واجیبوونی حه‌ج له سر ئافره‌ت بوو، به‌لام ده‌رباره‌ی چوونه حه‌ج: بۆ ئافره‌ت دروسته له‌گه‌ل ته‌نها یه‌ک ئافره‌تیشدا بجیته حه‌جی پوکنی‌نی‌سلام، یان نه‌زکراو، یان قه‌زاکراوه، به‌لام بۆ حه‌جی‌سونته‌ت-جگه له

الرَّابِعُ: أَنْ يَثْبِتَ عَلَى الرَّاحِلَةِ بِلَا مَشَقَّةٍ شَدِيدَةٍ، وَعَلَى الْأَعْمَى الْحَجُّ إِنْ وَجَدَ قَائِدًا وَهُوَ كَالْمَحْرَمِ فِي حَقِّ الْمَرْأَةِ، وَالْمَحْجُورُ عَلَيْهِ سِفَّةٌ كَثِيرَةٌ لَكِنْ لَا يُدْفَعُ أَلْمَالُ إِلَيْهِ، بَلْ يَخْرُجُ مَعَهُ الْوَلِيُّ

میرو مه حریم - له گهال که سی تردا دروست نیه، هه رچهند سن ئافره تیش بن، هه روک له سه رچاوه کاندای فرموویانه.

جا بزانه: هه پامه ئن بئ نیزی میرده که ی بچته هج، هه روک له زۆری سه رچاوه کاندای فرموویانه، که واته: بۆ میرده که شی دروسته نیزی نه دای بچته هج، جا نه گهر بئ نیزی میرده که ی چوو هج، نه وه هه ج که ی دروست ده بئ، به لام گونا هه بار ده بئ و بۆ میرده که شی دروسته: ئیهرامی پئ بشکێتن، هه روک له کۆتایی هه جدا پوونی ده که ی نه وه، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

هه روک ها بۆ دایک و باوکشی دروسته: پێگه نه ده ن کوپو کیژیان بچنه سه هه ری هه جی سوننه ت، به لام له هه جی پوکنی ئیسلام و نه زو قه زاکرلو، بۆیان دروست نیه پێگه یان لێ بکرن، هه روک له (المجموع) دا فرموویه تی.

(الرَّابِعُ) چوارهم مه رجی توانین: (أَنْ يَثْبِتَ عَلَى الرَّاحِلَةِ) توانای هه بئ: له سه رو و لاغ، یان ئوتومبیل، یان فڕۆکه خۆی پابگرئ (بِلَا مَشَقَّةٍ شَدِيدَةٍ) به بئ نازار و ماندوو یوونیکێ به هیز، واته: نه گهر نه و توانینه ی نه بو، نه و کاته واجبه: یه کیکی تر له جیاتی خۆی بنیژته هج، هه روک له جۆری نووه مدا پوونی ده که ی نه وه، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

(وَعَلَى الْأَعْمَى الْحَجُّ) له سه ر کۆره - کوپر واجبه: هه ج بکا (إِنْ وَجَدَ قَائِدًا) نه گهر - له گهال مه رجه کانی پابری نوودا - ده سته کیژیکی ده ست بکه وئ، له پێگه و له شوینه کانی هه جدا ده ستی پابکیشی (وَهُوَ) نه و ده سته کیشه ی کوپره که (كَالْمَحْرَمِ فِي حَقِّ الْمَرْأَةِ) وه کو مه حریمه که یه ده ره ق ئافره تی پابریو، که واته: نه گهر ده سته کیشه که دلوی کرئ بکا، مه رجه: کوپره که کرئ یه که ی نه ویشی هه بئ، نه و جا هه جی له سه ر واجب ده بئ.

هه روک ها په ککه و تووش - که هه ر چوار په لی نیه - مه رجه: یارمه تیده ریکی هه بئ، هه روک له سه رچاوه کاندای فرموویانه، واته: نه گهر کوپره که ده سته کیشی ده ست نه که و تو نه و په ککه و تووه ش یارمه تیده ری ده ست نه که و تو، نه و کاته: واجبه: یه کیکی تر له جیاتی خویان بنیژنه هج، هه روک له (المجموع) دا فرموویه تی.

(وَالْمَحْجُورُ عَلَيْهِ) نه و که سه ی (حَجْر) له سه ر داندراره، واته: قه دهغه کرلو له ده سته کاری مالی خۆی (بِسْفَةٍ) به هۆی نه وه ی مالی خۆی به فیر ده دا (كَثِيرَةٍ) وه کو خه لکی تر هه جی له سه ر واجب ده بئ (لَكِنْ لَا يُدْفَعُ أَلْمَالُ إِلَيْهِ) به لام بۆ هه ج کردن ماله که ی نادریته ده سته خۆی (بَلْ يَخْرُجُ مَعَهُ الْوَلِيُّ) به لکو سه ر په رسته کاره که ی له گهالی

أَوْ يَنْصَبُ شَخْصًا لَهُ. الثَّوْنُ الثَّانِي: اسْتِطَاعَةُ تَحْصِيلِهِ بِغَيْرِهِ فَمَنْ مَاتَ وَلِيَ ذِمَّتَهُ حَاجٌّ وَجَبَ الإِخْجَاجُ عَنْهُ مِنْ تَرْكِهٖ،

ده‌پواته حج (أَوْ يَنْصَبُ شَخْصًا لَهُ) يان مروئيكي باوه پيكرلوي بق دادهنی، تاكو سهرپرشتی بكا.

مهرجی پينجه می توانين: ده‌بی گشت نهو مهرجانه واجبيونی حج له (أَشْهُرُ الْحَجِّ): مانگه‌کانی هجدا هه‌بن، له دوی هه‌بونیشیان نه‌ونده ماوه بمینئ: كه بگونجی پرواته حج و فریای حج كردن بكه‌وی، كه‌واته: نه‌گه‌ر له په‌مه‌زاندانای توانای هجی هه‌بو، به‌لام له شه‌شه‌لاندان مال‌كه‌ی فه‌وتا، يان به‌خوی مرد نه‌وه هجی له سهر واجب نابئ.

مه‌روه‌ها نه‌گه‌ر له کاتی پویشتی حاجیه‌کانیش توانای هه‌بی نه‌چیته حج، به‌لام پیش نه‌وه‌ی حاجیه‌کان - (مکه) - حج ته‌ولو بکه‌ن، نه‌و به‌خوی مرد، يان مالی فه‌وتا، دیسان هجی له سهر واجب نابئ، به‌لام نه‌گه‌ر نه‌و نه‌چووه حج و حاجیه‌کان چون و هاتنه‌وه، ئینجا مرد، يان شیت بوو، يان مالی فه‌وتا، يان حاجیه‌کان هجیان ته‌ولو کربو مه‌ر له (مکه) بوو نه‌ویش مرد، له‌و حاله‌تانه‌شدا هجی له سهر واجب ده‌بی و له نه‌ستقیدا جیگیر ده‌بی، مه‌روه‌ك له (المجموع) و (فتاوی ابن حجر) دا پرون کرلوه‌ته‌وه.

كه‌واته: واجب مه‌روه‌ك هجی له جیاتی بکری مالقه‌وتاوه‌كه‌ش كه‌سابه‌ت بكا، تاكو بق حج كردن مال کوبکاته‌وه، مه‌روه‌ك له (تحفة) دا فه‌رموویه‌تی.

ئینجا بزانه: مه‌رکاتیک مه‌رجه‌کان هاتنه‌جی و هجی له سهر واجب بوو، سوننه‌ته: به‌په‌له حج‌كه‌ه‌ك بكاو له نه‌ستقوی لایبا، مه‌روه‌ها دروستیشه سال به سال دوی بخا، به‌و مهرجی نه‌ترسی مالی بفه‌وتئ، يان په‌کی بكه‌وی، نه‌گینا: دروست نیه دوی بخا، ئینجا نه‌گه‌ر هجی له سهر واجب و بوی گونجا حج بكاو حج‌كه‌ی نه‌کربو دوی خست، ئینجا مرد، يان په‌کی كه‌وت، نه‌وه له ناخیر ساله‌کانی بؤگونجانه‌وه به‌گونا‌ه‌بار دادهن‌درئ، مه‌روه‌ك له (المجموع) دا نه‌و مه‌سه‌لانه پرون کرلوه‌ته‌وه.

﴿ هَجْجِي مَرُوءِي مَرْدُوو ۱۱ پَه‌كَكِه‌وَتُوو ﴾

(الثَّوْنُ الثَّانِي) جۆری دووه‌می توانين (اسْتِطَاعَةُ تَحْصِيلِهِ بِغَيْرِهِ) توانيني وه‌ده‌سته‌يَنانی حج كردنه به‌هۆی كه‌سيكي‌تر، جا نه‌م جۆره‌ دوو كه‌سن:

یه‌كه‌م: (فَمَنْ مَاتَ) هر كه‌سيك مردي (وَلِيَ ذِمَّتِهِ حَاجٌّ) پیش مردن حج، يان عومره‌ی له سهر واجب بوبئ و له نه‌ستقیدا جیگیر بوبئ: وه‌ك له مانگه‌کانی هجدا توانای حج كردنی هه‌بوبئ و هجی نه‌کربئ، ئینجا له دوی حج كردنی خه‌ك مردي، يان هجی نه‌زركلو، يان قه‌زای له سهر بوبئ، نه‌وه (وَجَبَ الإِخْجَاجُ عَنْهُ) واجبه: حج و عومره له جیاتی نه‌و مره‌وه بکری (مِنْ تَرْكِهٖ) له میراته‌كه‌ی، هه‌م واجبه: حج كردنه‌كه‌ش وه‌پیش

به شکر دینی میراته که و ده پیش قهرزدانه و دهی شاده میزدان بیخری، ههروه که له (المجموع) دا
 هه رموویه تی ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَتْ امْرَأَةٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أُمِّي كَذَرَتْ أَنْ تَحُجَّ
 فَلَمْ تَحُجَّ حَتَّى مَاتَتْ، أَفَأَحُجُّ عَنْهَا؟ قَالَ: نَعَمْ حُجِّي عَنْهَا، أَرَأَيْتِ لَوْ كَانَ عَلَيْهَا ذَنْبٌ أَكُنْتُ
 قَاضِيَةً؟ أَقْضُوا لِلَّهِ فَإِنَّهُ أَحَقُّ بِالْقَضَاءِ﴾ روه البخاری، دایکم مردوه و ده جیکی نه زری له سر
 بوو، نایا ده ج که ی له جیاتی بکه م؟ پیغه مبه ر هه رمووی: به لئ ده جی له جیاتی بکه،
 نایا نه گهر قهرزیکی شاده میزدانی له سه رایه، قهرزه که ت بۆ ده دلوه؟ قهرزی خوا
 بده نه وه، خوی گهر ده له پیشتره قهرزی بدریته وه.

ئینجا بزانه: نه گهر نه و مردوه ی ده جی له سه ر واجب بووه، هیچ میراتی به جی
 نه هیشته بو، نه و کاته ده جی له نه ستودا ده مینی و له سه ر میراتگره که ش واجب نه
 ده جی بۆ بکا، به لکو سوننه ته، ئینجا هه ر کاتی که میراتگره که به خوی ده ج له جیاتی
 مردوه که ی بکا، یان که سی که به کرئ بگرئ تاکو ده جی له جیاتی بکا، یان بیگانه یه که به
 بی ئیزن - به خوی ده جی له جیاتی بکا، یان به مالی خوی که سی که به کرئ بگرئ تاکو
 ده جی له جیاتی بکا، له هه ر چوار حاله تدا ده ج که دروست ده بی و له سه ر مردوه که
 لاده چن، ههروه که له سه ر چاوه کاندایه رموویانه.

﴿ناگاداری﴾: نه گهر یه کیک ده جی له سه ر واجب نه بو بی و مرد بی، بۆ میراتگره که ی و بۆ
 بیگانه ش سوننه ته: یان ده جی له جیاتی بکه ن، یان یه کیک به کرئ بگرئ تاکو ده جی
 له جیاتی بکا، جا نه و بریاره ده بریاره ی ده جی پوکنی ئیسلام بوو، چونکه - نه گهر مردوه که
 وه سی تی نه کرد بی - دروست نه ده جی سوننه تی له جیاتی بکرئ، ههروه که له (تحفه) دا
 هه رموویه تی.

به لام له هه رمووده یه که بی میزدا: نه گهر مردوه که وه سی تی نه کرد بی، دروسته:
 میراتگره که ی و هه م بیگانه یه کیش به ئیزنی میراتگره که ی، ده جی سوننه تی له جیاتی بکا،
 ههروه که له (شرح المنهج) دا هه رموویه تی.

پیتاسه: مه به ست به ده ج و عومپه ی پوکنی ئیسلام نه وه یه: که بۆ یه که مجار له ته مه نیا
 ده کرئ، هه رچه ند له سه ریشی واجب نه بو ب، واته: ده ج و عومپه که ی یه که مجار بۆی به
 به ر پوکنی ئیسلام ده که وئ. به لام ده ج و عومپه ی سوننه ت نه وه یه: که له دوا ی ده ج و
 عومپه ی پوکنی ئیسلام - بی نه زکردن - دوو باره ده کرئ.

جا بزانه: نه گهر وه سی تی کردو گوتی فلان که سه به وه نده پارهی بنی ئین ده ج بۆ بکا. نه وه
 دروست نه له و نه ندازه یه که متری بدری تی، هه رچه ند که سی کی تریش هه بی به که متر ده جی
 بۆ بکا، به لام نه گهر هیچ که سی کی دیاری نه کردو ته نها گوتی به وه نده پارهی ده ج بۆ

وَالْمَغْضُوبُ الْعَاجِزُ عَنِ الْحُجِّ بِنَفْسِهِ إِنْ وَجَدَ أُجْرَةً مَنْ يَحُجُّ عَنْهُ بِأُجْرَةِ الْمِثْلِ لَزِمَهُ،
وَيُشْتَرَطُ كَوْنُهَا فَاضِلَةً عَنِ الْحَاجَّاتِ الْمَذْكُورَةِ فِيمَنْ حَجَّ بِنَفْسِهِ،

بکن. ٲینجا که سٲیکیان ده ست که وت به که متر له و نه دلازه به که جی بٲ ده کرد، نه و کاته
دروسته به که متر به کرئٲی بگرن و پاشماوه که ش بٲ میرانگره کان ده که رٲته وه.

دیسان بزانه: نه گهر وه سٲٲکه ره که له وه سٲٲته که ی دا یه کیکی دیاری کرد که جی بٲ بکا،
ٲینجا دیار کرلوه که ش رده و هو گوتی: هر گیز که جی بٲ ناکهم. نه و کاته واجبه
یه کیکی تری بٲ به کرئٲ بگرن تا کو که جی بٲ بکا، به لام نه گهر دیار کرلوه که گوتی: نه م سال
ناتوانم له دوا ی سالتیکی تر که جی بٲ ده که م. نه و کاته ته ماشا ده که ین: نه گهر له ژیانیا
که جی له سر واجب بوٲٲ و به هٲی که متر غمی که جی نه کر دٲٲ، نه و کاته واجبه:
یه کیکی تری بٲ به کرئٲ بگرن تا کو نه م سال که جی بٲ بکا، به لام نه گهر که جی له سر
واجب نه بوٲٲ، نه و کاته لوا دٲخرئٲ تا کو دیار کرلوه که ی خٲی که جی بٲ بکا، هر وه که له
زٲربه ی سر چاوه کاندا له (باسی وه سٲٲت) نه م باسه پرون کرلوه ته وه.

﴿ که جی مروٲی په ککه وتوو ﴾

دو وه م: (وَالْمَغْضُوبُ) په ککه وتوو (الْعَاجِزُ عَنِ الْحُجِّ بِنَفْسِهِ) که توانای نه بٲ: به خٲی
به واته که ج و که ج بکا؟ چونکه ده ردٲکی به رده وامی پٲوه یه و تا مردن چاک نابٲته وه:
وه که شه له په ته یی و پیری و نه خٲشیه کی وه ها: چاوه پوانی چاک بوونه وه ی نه کرئٲ، نه و
جوړه که سه (إِنْ وَجَدَ أُجْرَةً مَنْ يَحُجُّ عَنْهُ) نه گهر کرئٲی که سٲیکی ده ست بکه وئٲ: که
که جی واجبی له جیاتی بکا (بِأُجْرَةِ الْمِثْلِ) به کرئٲی هاوٲٲنه، ین که متر (لَزِمَهُ) واجبه:
که سٲیک بنٲرٲته که ج، تا کو که جی واجبی له جیاتی بکا، جا به و که ج کردنه که ج
واجبه که ی له سر لاده چئٲ، جیاوازی که جی پوکنی ٲیسلام و نه زرو که زا نیه، هر وه که له
(المجموع) دا فرمو یه تی.

جا بزانه: نه و که سه ی که ج له جیاتی مردو و په ککه وتوو ده کا، مارج نیه- له نٲر یه تی و
میٲیا یه تی دا- له گٲل نه وان یه کسان بٲ، هر وه که له (الشروانی) دا فرمو یه تی ﴿عَنْ ابْنِ
عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَتْ امْرَأَةٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنْ فَرِيضَةَ اللَّهِ عَلَى عِبَادِهِ فِي الْحُجِّ أَذْرَكْتَ أَبِي
شَيْخًا كَبِيرًا لَا يَنْبُتُ عَلَى الرَّاحِلَةِ، أَفَأَحُجُّ عَنْهُ؟ قَالَ نَعَمْ. وَذَلِكَ فِي حَجَّةِ الْوُدَّاعِ﴾ رواه
الشیخان، له (حجۃ الوداع) دا ثافره ٲٲیک گوتی: نه ی پٲفه مبه ری خوا، باو کم که جی له سر
واجب بووه و زٲریش پیره، خٲی له سر وولاخ راناگرئٲ، ٲایا که جی له جیاتی بکه م؟
پٲفه مبه رﷺ فرمو ی: به ٲٲ. واته: که جی واجب له جیاتی باوکت بکه.

(وَيُشْتَرَطُ) به مارج داده ندرئٲ: (كُونُهَا فَاضِلَةً) نه و کرئٲ یه هاوٲٲنه یه ی پابدو، زیاد
بٲ (عَنِ الْحَاجَّاتِ الْمَذْكُورَةِ) له و پٲو یستیانه ی باس کران (فِيمَنْ حَجَّ بِنَفْسِهِ) له باسی نه و

لَكِنْ لَا يُشْتَرَطُ نَفَقَةُ الْعِيَالِ ذَهَابًا وَإِيَابًا، وَلَوْ بَذَلَ وَلَدُهُ أَوْ أَجْنَبِيٌّ مَالًا لِلْأَجْرَةِ لَمْ يَجِبَ قَبُولُهُ فِي الْأَصَحِّ، وَلَوْ بَذَلَ الْوَلَدُ الطَّاعَةَ وَجَبَ قَبُولُهُ، وَكَذَا الْأَجْنَبِيُّ فِي الْأَصَحِّ.

کهسه دا: که به خوی حه جی ده کرد: وه که ره زو شوینی نیشته جی بوون (لکین لا یشتراط) به لام به مهرج داناندری (نفقه العیال) کریهه که زیاد بی له نه رکی به ختوکردنی خیزان و منداله کانی (ذهاباً وإیاباً) له ماوهی چوونه هج و هاتنه وه دا، چونکه په ککه وتووه که به خوی ناپوا، به لکو له که ل خیزانه که ی دا ده میتینه وه به چه ند ریگایه که ده توانی به ختویان بکا.

(وَلَوْ بَذَلَ وَلَدُهُ) نه گهر کوړیکې خوی، یان کیژیکې خوی مالیان دایئ (أَوْ أَجْنَبِيٌّ مَالًا) یان بیگانه یه که مالی دایئ (لِلْأَجْرَةِ) تاکو یه کیکی پی به کری بگری بۆ نه وهی حه جی واجبی له جیاتی بکا (لَمْ يَجِبْ قَبُولُهُ) واجب نیه: په ککه وتووه که قبولی بکاو لیان وه ریگری (فی الْأَصَحِّ) له فرموده ی راستردا، چونکه منه تباری تی دایه.

به لام (وَلَوْ بَذَلَ الْوَلَدُ الطَّاعَةَ) نه گهر کوړه که ی، یان کیژه که ی گوړپایه لی خوی دایئ، واته: به خوی بچئ حه جی واجبی له جیاتی بکا (وَجَبَ قَبُولُهُ) واجبه: په ککه وتووه که قبولی بکاو نیزنی بدا حه جی واجبی له جیاتی بکا.

(وَكَذَا الْأَجْنَبِيُّ) هره وه بیگانه ش نه گهر بچئ حه جی واجبی له جیاتی بکا، واجبه: قبولی بکاو نیزنی بدا (فِي الْأَصَحِّ) له فرموده ی راستردا، چونکه منه تباریه که ی زور نیه.

﴿ نَاگاداری ﴾: نه گهر په ککه وتووه که هجیشی له سه ر واجب نه بوئ، هه ربوی دروسته جیگریک دایئ- به کری، یان به خوړپای- تاکو حه جی پوکنی نیسلامی له جیاتی بکا، هم بۆ نه وه ش هجیکې سوننه ت، یان دوو، یان زیاتریشی له جیاتی بکا، هه روه که له (المجموع و) (الشروانی) دا پوون کراوه ته وه.

﴿ پاشکو: دهرپاره ی هج کردن له جیاتی که سیکی تر ﴾

پیشه کی بزانه: هج و عومړه- واجب بی، یان سوننه ت بی- جکه له مردوو په ککه وتوو، له جیاتی هیچ که سیکی تری توانا دروست نیه، هه روه که له (ابن قاسم) و (الشروانی) دا فرموده یان، جا هج و عومړه ی له جیاتی که سیکی تر به گوړه ی نه م پوونکرده وه:

یه که م: نه که سه ی له جیاتی که سیکی تری مردوو، یان په ککه وتوو، هج و عومړه ده کا - به کری، یان به خوړپای- مهرجه: بۆ خوی حه جی پوکنی نیسلامی کردبئو هیچ حه جی نه زو قه زای له سه ر نه بی، که واته: نه گهر بۆ خوی حه جی پوکنی نیسلامی نه کردبو، یان حه جی نه زو، یان حه جی قه زای له سه ر بوو، ټینجا له جیاتی که سیکی تر نیحرامی حه جی به ست، نه و نیحرامه بۆ خوی داده به ستړئو هج که بۆ خوی ده بیو نابیتنه حه جی

مردووه که، یان په ککه وتووه که، هه روه که له (المجموع) دا فرموویه تی. ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ رَجُلًا يَقُولُ: لَيْتَكَ عَنْ شُبْرُمَةَ. قَالَ: مَنْ شُبْرُمَةُ؟ قَالَ: أَخٌ لِي أَوْ قَرِيبٌ. قَالَ: حَاجَّجْتَ عَنْ نَفْسِكَ؟ قَالَ: لَا. قَالَ: حُجَّ عَنْ نَفْسِكَ، لَمْ حُجَّ عَنْ شُبْرُمَةَ﴾ رواه ابو داود باسناد صحیح علی شرط مسلم، پیاوړیک ده یگوت: (لَيْتَكَ) له جیاتی (شُبْرُمَةَ). پیغه مبهړ ﷺ فرمووی: (شُبْرُمَةَ) کی په؟ گوتی: براهی کی خو مه، یان خزمنیکمه. فرمووی: بۆ خو ت حه جت کردوه؟ گوتی: نا. پیغه مبهړ ﷺ فرمووی: بۆ خو ت حه ج بکه، ئینجا له جیاتی (شُبْرُمَةَ) حه ج بکه.

دووه م: مروفی شیت وه کو په ککه وتوو نیه، که واته: نه گهر که سیک هه جی له سه ر واجب بو و هه جی نه کرد، ئینجا شیت بوو، دروست نیه هه جی له جیاتی بکړی، چونکه له چاکبوونه وهی بی نومید نین، که وایو: هه کاتیک شیت هه مرد هه جی له جیاتی ده کړی، هه روه ها گشت نه خو شو بی هیژیک که له چاکبوونه وهی بی نومید نه یین، نه ویش وه کو شیت بریاری پراږدووی بۆ ده درتی و نابی هه جی له جیاتی بکړی. سنی یه م: نه گهر په ککه وتووه که هه جی له جیاتی کرا، ئینجا شیفای هاتو چاک بڼوه، نه و حه ج بۆ په ککه وتووه که دروست نابی و واجب: به خو ی حه ج بۆ خو ی بکا، هه روه که له (المجموع) دا نه و مه سلانه پوون کراونه وه.

﴿به کریگرتن بۆ حه ج و عومره﴾

ئینجا بزانه: به کریگرتن بۆ حه ج کردن له جیاتی په ککه وتوو، یان مردو، دوو جوړه: یه که م: به کریگرتنی له نه ستو، وه ک بلای: به نه و نه ده کړی یه خسته نه ستوت هه جیک بۆ من، یان بۆ نه و مردووه بکه ی.

دووه م: به کریگرتنی خودی به کریگیراوه که، وه ک بلای: به نه و نه ده کړی یه توم به کړی گرت به خو ت هه ج له جیاتی بکه ی، یان به خو ت حه ج له جیاتی نه و مردووه بکه ی. ئینجا ئیمه لیړه دا نه و جوړه ی دووه م پوون ده که ی نه وه، چونکه زیاتر پوو ده دا، که وایو: مه رجه: به کریگرتنی خودی به کریگیراوه که له و سالدای: که هه جی تی دا ده کا، ئینجا نه گهر به کریگیراوه که له شاری (مکه) دا بوو، مه رجه: به کریگرتنه که له (أَشْهُرَ الْحَجِّ): مانگه کانی حه ج دا بی، واته: له (مکه) ی پیروژدا له پیښ (أَشْهُرَ الْحَجِّ) دا به کریگرتنه که دروست نابی.

به لام نه گهر له شوینه کانی تری جگه له (مکه) دا بوو، نه وه مه رجه به کریگرتنه که له و کاته دای: که خه لکه که خو یان بۆ سه فهری حه ج ناماده ده کهن، واته: پیښ نه و کاته دا به کریگرتنه که دروست نابی، هه روه که له (المجموع) دا پوونی کردوته وه.

.....
 ئىنجا بزانە: مەرجه: بەكرىگرەكەو بەكرىگىراوہ كە كردارەكانى حەج بزانن، بەلام مەرچ
 نىە: (مىقات)، واتە: شوئىنى ئىحرام لىبەستن دىيارى بكن، چونكە ھەر كەسىك-بە
 خۇدرايى، يان بە كرى- حەج لەجىياتى كەسىكى تر بكا، واجبە: لە (مىقات) يىكى شەرىعى دا
 ئىحرام بىەستى.

ھەروەھا مەرجه: بەكرىگىراوہ كە گشت كردارەكانى حەج بەخۇى بكا، واتە: دروست نىە
 جىگرتك-بۆ كردارەكانى حەج- لە جىى خۇى دابنى.

ئىنجا ئەگەر لە سالى بەكرىگرتندا بەكرىگىراوہ كە حەجى نەكرد، ئەو بەكرىگرتنە كە
 ھەلدەوہ شىتەوہ، واتە: واجبە كرىيە كە بگەپننئەوہ، جىاوازى نىە: عوزى ھەبوئى، يان نا.

جا بزانە: ئەگەر بە ھۆى مەرچىكى ناشرەى بەكرىگرتنە كە دروست نەبوئى، يان
 كرىيە كە ناشرەى بوئى، بەلام لەگەل ئەوہ شدا بەكرىگىراوہ كە حەجەكەى بە تەواوى
 كرد، ئەوہ حەجەكە-بۆ پەككەوتووەكە، يان بۆ مردووەكە- دروست دەبى،
 بەكرىگىراوہ كەش مافى كرىى ھاوئىنەى ھەيە واجبە بىدرىتى، ھەروەك لە (المجموع) دا
 پوون كراوہ تەوہ.

﴿مردنى حاجى لە ھالەتى حەج كردندا﴾

ئەگەر ئەو كەسەى بۆ خۇى حەج دەكا، لە ھالەتى حەج كرىندا مرد، ئەوہ حەجەكەى
 بەتال دەبىتەوہ، بەلام ئەو بەشەى كرديوەتى خىرى بۆ دەنووسرى، كەوابو: دروست نىە
 يەككىكى تر حەجەكەى بۆ تەواو بكا، چونكە حەج بە دوو كەسان تەواو ناكرى، ھەروەك
 نوئۆ پۆئوش بە دوو كەسان تەواو ناكرىن، كەوابو: ئەگەر حەجى لە ئەستودا جىگىر
 بوئى، واجبە: لە مىراتەكەى لە سەرەتاوہ حەجى بۆ بكرى، بەلام ئەگەر حەجى لە ئەستودا
 نەبو، يان حەجەكەى سوننەت بوو، واجب نىە: حەجى بۆ بكرى.

ئىنجا بزانە! لەو حەجەشدا كە لەجىياتى مردو، يان پەككەوتو دەكرى، مەرجه: تەنھا
 يەك كەس تەواوى حەجەكە بكاو دروست نىە: بە دوو كەسان، يان زىاتر حەجەكە بكرى،
 كەوابو: ئەگەر بەكرىگىراوہ كە مرد، ئەوہ سى ھالەتى ھەنە:

يەكەم: پىش ئىحرامبەستن-لە پىگەدا-بمى، ئەوہ ھىچ كرىى نادىتى، چونكە ھىچ
 كردارىكى حەجى نەكردوہ.

دووەم: لە دواى تەواوبوونى پوكنەكانى حەج بمى، ئەوہ حەجەكە دروست دەبىو
 خوئىنى ئەو واجبانەى ماون لە مالى بەكرىگىراوہ كە دەدرى.

سەئىيەم: لە دواى دەست پىكردنى پوكنەكان و پىش تەواوكردنىان بمى، ئەوہ
 بەكرىگرتنە كە ھەلدەوہ شىتەوہو دروستىش نىە: يەككىكى تر ئەو حەجە تەواو بكا، بەلام
 بەكرىگىراوہ كە مافى بەشە كرىى ئەو كردارانەى ھەيە: كە پىش مردن كرديو.

(بَابُ الْمَوَاقِيتِ)

وَقْتُ إِحْرَامِ الْحَجِّ: شَوَّالٌ وَذُو الْقَعْدَةِ وَعَشْرُ لَيَالٍ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ، وَفِي لَيْلَةِ النَّحْرِ وَجْهٌ، فَلَوْ أَحْرَمَ بِهِ فِي غَيْرِ وَقْتِهِ انْعَقَدَ عُمْرَةٌ عَلَى الصَّحِيحِ، وَجَمِيعُ السَّنَةِ وَقْتُ لِإِحْرَامِ الْعُمْرَةِ،

نیجا بزانه: جگه له (المجموع)، به شیکي نم پاشکویه له (نهایه) و (مغنی) و (القلیوبی) و (بغیة) ش و ده رگبراهه، وَاللَّهُ اعْلَم.

﴿ بَابُ الْمَوَاقِيتِ: بَاسِی کَات و شَوینِه کانی نیحرامبه ستن ﴾

(وَقْتُ إِحْرَامِ الْحَجِّ) کاتی نیحرامبه ستن به حج: هه ربوو مانگه که ی (شَوَّالٌ وَذُو الْقَعْدَةِ) یه، هه م (وَعَشْرُ لَيَالٍ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ) ده شه ویش له سه ره تایی (ذی الحجة) وه، خوای گه وره ده فهرموی: ﴿الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٌ﴾ کاتی نیحرامی حج چند مانگیکی زاندرن. هه روه ها (ابن عمر رَضِیَ اللَّهُ عَنْهُمَا) ده فهرموی: ﴿أَشْهُرُ الْحَجِّ: شَوَّالٌ وَذُو الْقَعْدَةِ وَعَشْرُ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ﴾ رواء البخاری، مانگه کانی حج: (شَوَّالٌ) و (ذو القعدة) و ده شهوی (ذی الحجة) یه.

(وَفِي لَيْلَةِ النَّحْرِ وَجْهٌ) ده ربارهی شهوی جه ژنی قوریان فهرمووده یه کی بی هیژ هیه: که نیحرامی حجی تن دا دروست نه بی. به لام به فهرمووده که ی (ابن عمر) پیربورو پهد کرواته وه، که وابو: له و نوو مانگو ده شه ودها، هه کاتیک نیحرام به حج بیه ستنی نه وه نیحرامه که ی به حج داده به ستنی، به لام (فَلَوْ أَحْرَمَ بِهِ) نه گهر نیحرامی به حج به ستن (فِي غَيْرِ وَقْتِهِ) له مانگیکی تری جگه له مانگه کانی حج، نه وه نیحرامه که ی به حج دانابه ستنی، به لکو (انْعَقَدَ عُمْرَةٌ) نیحرامه که ی به عومر داده به ستنی به بهر عومر ی پوکنی نیسلامیش ده که وی (على الصحيح) له سه فهرمووده ی پاست.

﴿ دُوو عومره و زیاتر له مانگیکدا ﴾

(وَجَمِيعُ السَّنَةِ) هه موو کاته کانی سال (وَقْتُ لِإِحْرَامِ الْعُمْرَةِ) کاتی نیحرامی عومر یه، واته: نیحرامبه ستن به عومر له مانگه کانی جه جدا له مانگه کانی تریشدا دروست ده بی، چونکه پیغه مبه رَضِیَ اللَّهُ عَنْهُ له مانگه کانی جه جدا عومر یه کربوه، هه روه که له (بخاری و مسلم) دا گیزدراوه ته وه. هه م ده شفه رموی: ﴿عُمْرَةٌ فِي رَمَضَانَ تَعْدِلُ حَجَّةً مَعِي﴾ رواء الشیخان، عومر یه که له په مه زاندا وه که حج کردنیکه له گه ل مندا.

نیجا بزانه: له یه که سالدآ ته نها یه که حج ده کری، واته: نوو حج دروست نابو ناکرین، به لام نوو عومر و زیاتریش له سالتیکدا، یان له مانگیکدا، یان له پوژتیکدا ده کری، به لکو سوننه ته: زور عومر بکا، به تاییه تی له په مه زاندا، به به لگی هه دیسه که ی پیربورو و هه م ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لَهَا يَوْمَ النَّفَرِ: يَسَعُكَ طَوَائِفُكَ لِحْجُكَ وَعُمْرَتُكَ، فَأَبَتْ، فَبَعَثَ بِهَا مَعَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا إِلَى التَّعِيمِ فَأَعْتَمَرَتْ مِنْهَا بَعْدَ الْحَجِّ﴾

وَالْمِيقَاتُ الْمَكَانِي لِلْحَجِّ فِي حَقِّ مَنْ بِمَكَّةَ نَفْسُ مَكَّةَ، وَقِيلَ كُلُّ الْحَرَمِ،

رواه مسلم، وَفِي رِوَايَةٍ لَهُ: ﴿قَالَ لَهَا النَّبِيُّ ﷺ: هَذِهِ مَكَانُ عُمْرَتِكَ﴾. حه زره تی (عائشة) ئیحرامی به حج و عومره ی ویکرا به سستبو، جا پیغه مبه ر ﷺ پی ئی فرموو: ته واته که ت بق حج و عومره که ت ویکرا ده بی، جا حه زره تی (عائشة) ش به عومره که ی که ل حج دلی خوش نه بو، بوی پیغه مبه ر ﷺ فرمائی دا (عبدالرحمن) ی برای (عائشة): له که ل خویا بریدیه (التَّعْمِيم) و له وی ئیحرامی به عومره یه کی تر به سست، جا پیغه مبه ر ﷺ فرموی: نه م عومره یه ش له شوین نه و عومره یه که ده تو یست به ته نهایی بیکه ی. واته: حه زره تی (عائشة) له یه ک مانگا دوو عومره ی کردن.

﴿ناگاداری﴾: نه و که سه ی خریکی حج کردنه تا په جمی شه ی تانه کان ته واه نه کاو له (منی) نه پواته ده ره وه، دروست نیه ئیحرامی عومره به ستن، هه روه ک له زقریه ی سه رچاوه کانداه فرموویانه، جا بزانه: عومره خیری گه وره تر له ته واه له سه ر فرمووده ی به هیتره - نه گهر کاته کان یان یه کسان بی، هه روه ک له (تحفة) دا فرموویه تی.

﴿شوینه کانی ئیحرام به ستن﴾

(وَالْمِيقَاتُ الْمَكَانِي لِلْحَجِّ) شوینی ئیحرام به ستنی حج (فِي حَقِّ مَنْ بِمَكَّةَ) ده ره ق نه و که سه ی له ناو شاری (مکه) یه (نَفْسُ مَكَّةَ) خودی شاری (مکه) یه، جیاوازی نیه: خه لکی (مکه) بن، یان پیوار بی و له (مکه) دا دلی بیته سه ر حج کردن و بیه وی ئیحرام به ستن، که واته: وه ها خیرتره: له ده رگه ی خانووه که ی خویه وه ئیحرام به ستن، هه روه ک له (المجموع) دا پوون کراونه وه.

(وَقِيلَ) له فرمووده یه کی بی هیتره: (كُلُّ الْحَرَمِ) گشت (حَرَمُ مَكَّةَ) شوینی ئیحرامی حه جه، به لام فرمووده یه که م به هیتره، چونکه له هه دیسه که دا ده فرموی: ﴿حَتَّى أَهْلُ مَكَّةَ مِنْ مَكَّةَ﴾ رواه الشیخان، دانیش تووانی (مکه) له (مکه) وه ئیحرام ده به ستن.

﴿ناگاداری﴾: نه وه ده رباره ی نه و که سه بوو: که بق خوی حه ج ده کا، به لام نه گهر دانیش توویکی شاری (مکه) له جیاتی که سیکی تری ده ره وه ی (مکه) حه ج بکا - به کرئ، یان به خورایی - نه وه له فرمووده ی به هیتره دا واجبه: بق ئیحرام به ستنی حه ج و عومره به پواته ده ره وه ی (مکه) و له (مِيقَات) یکی شه ری دا ئیحرامی حه ج، یان عومره به ستن، نه گینا: خوینی ده که ویتته سه ر، به لام له فرمووده که ی تره - که کومه له زانایه کی پیئشوو په فتاریان پی کردوه و نیام (الجمال الطبری) به به هیتره داناوه - دروسته: له ناو شاری (مکه) دا ئیحرامی حه ج به ستن و بق ئیحرامی عومره ش به پواته ده ره وه ی (حَرَمُ مَكَّةَ)، خوینی شی ناکه ویتته سه ر، جا دروسته: (تَقْلِيد) ی نه و فرمووده دووه مه بکرئ و په فتاری

وَأَمَّا غَيْرُهُ فَمِيقَاتُ الْمُتَوَجَّهِ مِنَ الْمَدِينَةِ ذُو الْحُلَيْفَةِ، وَمِنَ الشَّامِ وَمِصْرَ وَالْمَغْرِبِ الْجُحْفَةُ، وَمِنَ تِهَامَةِ الْيَمَنِ يَلْمَلَمُ، وَمَنْ نَجَدَ الْيَمَنَ وَنَجَدَ الْحِجَازَ قَرْنٌ، وَمِنَ الْمَشْرِقِ ذَاتُ عَرَقٍ، وَالْأَفْضَلُ أَنْ يُحْرِمَ مِنْ أَوَّلِ الْمِيقَاتِ، وَيَجُوزُ مِنْ آخِرِهِ، وَمَنْ سَلَكَ طَرِيقًا لَا يَنْتَهِي إِلَى مِيقَاتٍ

پی بکری، جیاوازش نیه دانیشتووه که ی (مکه): خه لکی (مکه-بن)، یان پئیواری، هه روه که له (تحفة) و (الشروانی) دا پوون کراوه ته وه.

(وَأَمَّا غَيْرُهُ) به لام نه وه که سانه ی له ناو شاری (مکه) دا نینه، پیئج (مِیقَات) ی شه رعیان بۆ داندراون: (فَمِيقَاتُ الْمُتَوَجَّهِ مِنَ الْمَدِينَةِ) شوینی ئیحرام به ستنی شه که سه ی له (مدینه) ی پیروزه وه دئ: (ذُو الْحُلَيْفَةِ) به، که پیی ده گوتری: (بیری عه لی)، له نزیک (مدینه) به وه له گشت (مِیقَات) یکی تر له (مکه) دوور تره (وَمِنَ الشَّامِ وَمِصْرَ وَالْمَغْرِبِ) نه وانه ی له شامو میسرو مه غریبه وه دین، شوینی ئیحرام به ستنیان: (الْجُحْفَةُ) به، (وَمِنَ تِهَامَةِ الْيَمَنِ) شه وه ی له لای نه ویایی به مه نه وه دئ، شوینی ئیحرام به ستنی: (يَلْمَلَمُ) ه، (وَمَنْ نَجَدَ الْيَمَنَ وَنَجَدَ الْحِجَازَ) نه وانه ی له بلنداییه کانی به مه ن و حیزازه وه دین، شوینی ئیحرام به ستنیان: (قَرْنٌ) چایی (قَرْنُ الْعُتَاذِلِ) ه، (وَمِنَ الْمَشْرِقِ) شه وه ی له پۆژه لاتیه وه ش دئ: وه که عیراق، یان ئیران، شوینی ئیحرام به ستنی: (ذَاتُ عَرَقٍ) ه، که له دوائی گه لی (العقیق) ه.

﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: وَقْتُ النَّبِيِّ ﷺ لِأَهْلِ الْمَشْرِقِ الْعَقِيقُ﴾ رواه ابوداود بسند حسن، پیغه مبه ر ﷺ بۆ ئیحرام به ستنی پۆژه لاتیه کان (العقیق) ی داناهه.

هه روه ها ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ وَقْتُ لِأَهْلِ الْمَدِينَةِ ذَا الْحُلَيْفَةِ، وَلِأَهْلِ الشَّامِ الْجُحْفَةَ، وَلِأَهْلِ نَجْدِ قَرْنُ الْمَنَازِلِ، وَلِأَهْلِ الْيَمَنِ يَلْمَلَمُ، وَقَالَ: هُنَّ لَهُمْ وَلِكُلِّ آتَى أَكْسَى عَلَيْهِنَ مِنْ غَيْرِهِنَّ مِمَّنْ أَرَادَ الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ، وَمَنْ كَانَ دُونَ ذَلِكَ فَمِنْ حَيْثُ أَلْشَأْ، حَتَّى أَهْلُ مَكَّةَ مِنْ مَكَّةَ﴾ رواه الشيخان واصحاب السنن، پیغه مبه ر ﷺ شه و میقاتانه ی پابردوی دیاری کردن و فرمودی: نه وانه شوینی ئیحرام به ستنن بۆ دانیشتوانی شه وولاتانه وه هم بۆ شه وه که سانه ی که به و پښگایانه دا دین و ده یانه ویی حه ج، یان عومره بکه ن، هه ر که سیکیش دانیشتووی شوینیکی نیوان (مِیقَات) و (مکه) بی، هه ر له شوینه که ی خو یه وه ئیحرام ده به ستنی، تا دانیشتوانی (مکه) هه ر له (مکه) وه ئیحرام ده به ستن.

(وَالْأَفْضَلُ) وه ها خیرتره (أَنْ يُحْرِمَ مِنْ أَوَّلِ الْمِيقَاتِ) له سه ره تای (مِیقَات) وه ئیحرام به ستنی (وَيَجُوزُ مِنْ آخِرِهِ) دروسته: له گۆتایی (مِیقَات) ش ئیحرام به ستنی.

(وَمَنْ سَلَكَ طَرِيقًا) هه ر که سیک بۆ چوونه حه ج به ریگه یه کی وه هادا پویشته: که (لَا يَنْتَهِي إِلَى مِيقَاتٍ) نه ده گه یشته هه ج (مِیقَات) یک، چونکه هه ج (مِیقَات) یکی پابردو له و ریگه یه دا

فَإِنْ حَاضِيَ مِيقَاتًا أَحْرَمَ مِنْ مُحَاضَاتِهِ أَوْ مِيقَاتَيْنِ فَلَا صَحَّ أَنْهُ يُحْرَمُ مِنْ مُحَاضَاةِ أَحَدِهِمَا، وَإِنْ لَمْ يُحَاضِدْ أَحْرَمَ عَلَى مَرَحَلَتَيْنِ مِنْ مَكَّةَ، وَمَنْ مَسَّكُنُهُ بَيْنَ مَكَّةَ وَالْمِيقَاتِ فَمِيقَاتُهُ مَسَّكُنُهُ، وَمَنْ بَلَغَ مِيقَاتًا غَيْرَ مُرِيدٍ تُسْكَأُ ثُمَّ أَرَادَهُ فَمِيقَاتُهُ مَوْضِعُهُ، وَإِنْ بَلَغَهُ مُرِيدًا لَمْ تَجْزُ مُجَاوِزَتُهُ بِغَيْرِ إِحْرَامٍ، فَإِنْ فَعَلَ لَزِمَهُ الْعَوْدُ لِیُحْرِمَ مِنْهُ

نه بو، نه وه (فَإِنْ حَاضِيَ مِيقَاتًا) نه گهر له لای راسته ی، یان چه په ی بهرامبر (مِیقَات) ټیک ده بو، نه وه (أَحْرَمَ مِنْ مُحَاضَاتِهِ) له بهرامبر (مِیقَات) ده کو، نیحرام ده به ستن.

(أَوْ مِيقَاتَيْنِ) یان بهرامبر دوو (مِیقَات) ده بو، چونکه له نیوانیاندا ده روښت، نه وه (فَلَا صَحَّ) فرموده ی راستر (أَنْهُ يُحْرِمُ مِنْ مُحَاضَاةِ أَحَدِهِمَا) له بهرامبر دوو تره که یانه وه نیحرام ده به ستن (وَإِنْ لَمْ يُحَاضِدْ) نه گهر بهرامبر هیچ (مِیقَات) ټیک نه ده بو، نه وه (أَحْرَمَ عَلَى مَرَحَلَتَيْنِ مِنْ مَكَّةَ) نیحرام ده به ستن له شوینیکې وه هاوه: که دوو قوناغ = (۸۰) هه شتا کیلومتر بمینې بڼ (مکه)، چونکه هیچ (مِیقَات) ټیک له دوو قوناغ کورتر نیه.

(وَمَنْ مَسَّكُنُهُ بَيْنَ مَكَّةَ وَالْمِيقَاتِ) هر که سیک شوینی نیشته چی بوونی له نیوان (مکه) و (مِیقَات) دا بوو (فَمِيقَاتُهُ مَسَّكُنُهُ) نه وه شوینی نیحرام به ستن وی شوینی نیشته چی بوونیه تی، جیاوازی نیه: په شمال بڼ، یان دې بڼ، یان تاکه مال بڼ، به به لگه ی چه دیسه که ی (وَمَنْ كَانَ دُونَ ذَلِكَ فَمِنْ حَيْثُ أَشَاءُ) ی پابروو.

﴿سرای تپیه پړوون به سهر شوینی نیحرام به ستن﴾

(وَمَنْ بَلَغَ مِيقَاتًا) هر که سیک به (مِیقَات) ټیکې شاعر ی دا تپیه پړی (غیر مُرید تُسْكَأُ) له حاله تپیه پړوون دا نهیده ویست هج، یان عومړه بکا (ثُمَّ أَرَادَهُ) ټینجا له لوی تپیه پړوون دلې گډپاو ویستی هج، یان عومړه بکا (فَمِيقَاتُهُ) نه وه شوینی نیحرام به ستن (مَوْضِعُهُ) نه و شوینه یه: که دلې لویه وه گډپاوه، واته: واجب نیه: بڼ نیحرام به ستن بگه پړیته وه لای (مِیقَات)، به به لگه ی چه دیسه که ی پابروو، به لام نه گهر گه یشته ناو (حَرَمِ مَكَّةَ)، ټینجا دلې گډپاو ویستی عومړه بکا، نه وه - بڼ نیحرامی عومړه - واجبه: بپواته دهر وه ی (حَرَمِ مَكَّةَ)، هرهوک له (المجموع) و (تحفة) دا فرموویانه، به لام نه گهر دلې گډپاو ویستی هج بکا، نه وه واجبه: له ناو (حَرَمِ مَكَّةَ) دا نیحرامی هج بیه ستن، هرهوک له مه وپیش پوښان کرده وه.

(وَإِنْ بَلَغَهُ مُرِيدًا) هر که سیک گه یشته (مِیقَات) ټیکو ده ویوست هج، یان عومړه بکا (لَمْ تَجْزُ مُجَاوِزَتُهُ) بڼی دروست نیه: له (مِیقَات) ده که تپیه پړی (بَغَيْرِ إِحْرَامٍ) به بڼ نیحرام به ستن (فَإِنْ فَعَلَ) نه گهر وای کرد، واته: نیحرامی نه به ستو له (مِیقَات) تپیه پړی (لَزِمَهُ الْعَوْدُ) واجبه: پش نیحرام به ستن بگه پړیته وه بڼ (مِیقَات) ده که (لِیُحْرِمَ مِنْهُ) تاکو له وئووه نیحرام به هج، یان به عومړه بیه ستن و گوناوه که ی له سهر لاجن.

إِلَّا إِذَا ضَاقَ الْوَقْتُ أَوْ كَانَ الطَّرِيقُ مَخُوفًا، فَإِنْ لَمْ يَعُدْ لَزِمَهُ دَمٌ، وَإِنْ أَحْرَمَ ثُمَّ عَادَ فَلَا صَحَّ أَنَّهُ إِنْ عَادَ قَبْلَ تَلْبَسِهِ بِنُسْكَ سَقَطَ الدَّمُ، وَإِلَّا فَلَا، وَالْأَفْضَلُ أَنْ يُحْرِمَ مِنْ دُونِهِ أَهْلَهُ، وَفِي قَوْلٍ مِنَ الْمِيقَاتِ،

جا بزانه: لیره دا واجب نیه: بگه پیتیه وه خودی (میقات) هکه، به لکو دروسته: به نه ندازهی (میقات) هکه بگه پیتیه وه شوینتیکی ترو له وئوه ئیحرام بیهستی، ههروه که له زۆریه ی سهرچاوه کانداهه رموویانه.

(إِلَّا إِذَا ضَاقَ الْوَقْتُ) ته نهها نه گهر کاته که بهرته نگ بئو فریای هه ج نه که وئ (أَوْ كَانَ الطَّرِيقُ مَخُوفًا) یان پنگایه که به ترس بئ، یان به خوی نه خۆش بئ، له وه حاله تانه دا واجب نیه: بگه پیتیه وه، به لکو واجبه: خوین بدا، ههروه که دهه فرموی: (فَإِنْ لَمْ يَعُدْ) نه گهر نه گه پاره وه ئیحرامیشی به ست و پویشته (مَكَّةَ)، نه وه (لَزِمَهُ دَمٌ) خوینی له سهر واجب ده بئ، چونکه له (میقات) دا ئیحرامی نه به ستوه.

جا بزانه: هه که سیک له (میقات) یتکی شهرعی ئیحرام نه بهستی، خوینی له سهر واجب ده بئ، جیاوازی نیه: نه زان بئ، یان له بیرى چوین، یان سه هووی کردبئ، ههروه که له سهرچاوه کانداهه رموویانه، چونکه (ابن عباس) رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُما دهه فرموی: (مَنْ نَسِيَ مِنْ نُسْكَهٖ شَيْئًا أَوْ تَرَكَهُ فَلْيَهْرِقْ دَمًا) رواه الإمام مالك والبيهقي باسناد صحیح، هه که سیک واجبتکی هه ج ۱۱ بیر بکا، یان به قهسدى نهیکا، ده بی خوین بدا: نازهل سهری بئ.

(وَإِنْ أَحْرَمَ) به لام نه گهر موقوفه که له (میقات) تپه پری و ئیحرامی به ست (ثُمَّ عَادَ) ئینجا له دواى ئیحرام به ستن گه پاره بئ (میقات)، نه وه (فَلَا صَحَّ) بهه فرموده ی پاستر دوو حاله تی هه نه، یه که م: (أَنَّهُ إِنْ عَادَ) نه گهر بگه پیتیه وه (قَبْلَ تَلْبَسِهِ بِنُسْكَ) پئش نه وهی ده ست به ههچ کرداریکی هه ج، یان عومره بکا (سَقَطَ الدَّمُ) خوینه که ی له سهر لاده چئ.

دووه م: (وَإِلَّا) نه گهر پئش ده ست پیکردن نه گه پاره، به لکو دهستی به کرداریکی هه ج، یان عومره کرد (فَلَا) خوینی له سهر لا ناچئ، جیاوازی نیه: کرداره که پوکن بئ: وه کو وه ستانی (عَرَقَةَ)، یان سوننه ت بئ: وه کو (طَوَافُ الْقُدُومِ)، ههروه که له (المجموع) و (الشروانی) دا هه رموویانه.

(وَالْأَفْضَلُ) بئ نه که سه ی مالی له شوینتیکی سهر وهی (میقات) یتکی شهرعی یه، وه ها خیرتره: (أَنْ يُحْرِمَ مِنْ نُؤْيَةِ أَهْلِهِ) له خاتوچه کی خیزانه که ی خویه وه ئیحرام بیهستی، له مه زه بی ئیمامی (حنفی) ش هه نه وها خیرتره، هه چه ند له وولاتیکی دووریشه وه بئ، چونکه کرداره که زۆرتر ده بئ و کومه له (صحابه) یه کیش وه هایان کردوه، به لام (وَفِي قَوْلٍ) له هه رموده یه کی ئیمامی (الشافعی) دا، وه ها خیرتره: (مِنَ الْمِيقَاتِ) له (میقات) یتکی شهرعی یه وه ئیحرام بیهستی.

قُلْتُ: أَلَمِيقَاتُ أَظْهَرَ وَهُوَ الْمَوْافِقُ لِلْأَحَادِيثِ الصَّحِيحَةِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَمِيقَاتُ الْعُمْرَةِ لِمَنْ هُوَ خَارِجَ الْحَرَمِ مِيقَاتُ الْحَجِّ، وَمَنْ بِالْحَرَمِ يَلْزَمُهُ الْخُرُوجُ إِلَى أَذْنَى الْحِلِّ وَلَوْ بِخَطْوَةٍ، فَإِنْ لَمْ يَخْرُجْ وَأَتَى بِأَفْعَالِ الْعُمْرَةِ أَجْزَأُهُ فِي الْأَظْهَرِ وَعَلَيْهِ دَمٌ، فَلَوْ خَرَجَ إِلَى الْحِلِّ بَعْدَ إِحْرَامِهِ سَقَطَ الدَّمُ عَلَى الْمَذْهَبِ،

(قُلْتُ) نِيَمَامِي (النَّوَاوِي) دَهْ-فَهْ رَمُوئِي (أَلَمِيقَاتُ أَظْهَرَ) فَهْ رَمُوودَهْ يَ نِيحِرَامِ لَه (مِيقَات) بَه مِيزْتَرَه (وَهُوَ الْمَوْافِقُ لِلْأَحَادِيثِ الصَّحِيحَةِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ) هَر نَه وَهْ رَمُوودَهْ بَه مِيزَدَه ش لَه گَه لَ حَه دِيسَه كَانِي (صَحِيح) نِيَك دَه كَاتَه وَه، كَه دَهْ رَمُوون: ﴿بَيْتَه مَبْرَكٌ﴾ لَه (مِيقَات) مَوَه نِيحِرَامِي بَه سَتَوَه. ﴿لَه (بَخَارِي وَمُسْلِم) دَا كِي پَرْدِرَوْنَه وَه.

﴿شَوِينِي نِيحِرَامِي عَوْمِرَه﴾

(وَمِيقَاتُ الْعُمْرَةِ) شَوِينِي نِيحِرَامِيه سَتَنِي عَوْمِرَه (لِمَنْ هُوَ خَارِجَ الْحَرَمِ) بَقْ نَه وَه كَه سَه يَ لَه دَه رَه وَه (حَرَمِ مَكَّة) يَه (مِيقَاتُ الْحَجِّ) هَر نَه وَه (مِيقَات) يَه: كَه نِيحِرَامِي حَه جِي لَ دَه بَه سَتَرَا، چُونَكَه لَه حَه دِيسَه كَه يَ پَرْدِرَوودَا پَيْتَه مَبْرَكٌ فَهْ رَمُووِي: ﴿هُنْ لَهُمْ وَلِكُلِّ آتٍ أَلَيْ عَلَيْهِنَّ مِمَّنْ أَرَادَ الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ﴾ رَوَاهُ الشَّيْخَان، نَه وَانَه شَوِينِي نِيحِرَامِيه سَتَنَن بَقْ نَه وَه كَه سَانَه يَ بَه وَ پَرْتِگَايَانَه دَا دِيْنَو دَه يَانَه وَيَّ حَه ج، يَان عَوْمِرَه بَكَن.

(وَمَنْ بِالْحَرَمِ) نَه وَه كَه سَه ش كَه لَه نَاو (حَرَمِ مَكَّة) يَه (يَلْزَمُهُ الْخُرُوجُ) بَقْ نِيحِرَامِي عَوْمِرَه وَاجِبَه: لَه (حَرَمِ) بَرَوَاتَه دَه رَه وَه (إِلَى أَذْنَى الْحِلِّ) بَقْ نَزِيكَتَرِيْن شَوِينِي زَه مِينِي حَه لَال (وَلَوْ بِخَطْوَةٍ) هَر چَه نَد بَه نَه نَد لَزَه يَ هَه نَكَاوِي كِي ش بَرَوَاتَه دَه رَه وَه هَر دِرُوسْتَه، جَا لَه وَ چِرُونَه دَه رَه وَه يَه دَا جِيَاوَزِي خَه لَكِي (مَكَّة) وَ پَرِيوَارَه كَان نِيَه، وَاتَه: وَه كَه نَه وَ حَاجِيَانَه ش كَه حَه جِيَان تَه وَ لَو كَرْدِيَو بِيَانَه وَيَّ عَوْمِرَه ش بَكَن، بَه بَه لَكِي حَه دِيسَه كَه يَ (عَانِشَةُ) يَ پَرْدِرَوودَه لَه (بَاسِي نَوو عَوْمِرَه لَه مَانَكِي كَدَا).

(فَإِنْ لَمْ يَخْرُجْ) جَا نَه گَه ر بَقْ نِيحِرَامِي عَوْمِرَه نَه پَرْدِي شْتَه دَه رَه وَه (حَرَمِ)، بَه لَكُو لَه (حَرَمِ) دَا نِيحِرَامِي بَه سَتَو (وَأَتَى بِأَفْعَالِ الْعُمْرَةِ) كَرْدَارَه كَانِي عَوْمِرَه يَ كَرْدَن (أَجْزَأُهُ) عَوْمِرَه كَه يَ دِرُوسْت دَه بِيَو بَه بَه ر عَوْمِرَه يَ پُوكْنِي نِي سَلَامِي ش دَه كَه وَيَّ (فِي الْأَظْهَرِ) لَه فَهْ رَمُوودَه يَ بَه مِيزْتَرَدَا، بَه لَام (وَعَلَيْهِ دَمٌ) خَوِينِي دَه كَه وَيْتَه سَه ر، چُونَكَه لَه (مِيقَات) يَكِي شَه رَعِي نِيحِرَامِي نَه بَه سَتَوَه.

(فَلَوْ خَرَجَ إِلَى الْحِلِّ بَعْدَ إِحْرَامِهِ) جَا نَه گَه ر لَه دَوَاي نِيحِرَامِيه سَتَن چِرُوه دَه رَه وَه بَقْ زَه مِينِي حَه لَال (سَقَطَ الدَّمُ) خَوِينَه كَه يَ لَه سَه ر لَادَه چِي، بَه وَ مَه رَجَه يَ پِي ش دَه سَت پِي كَرْدَنِي (طَوَاف) بَرَوَاتَه دَه رَه وَه (عَلَى الْمَذْهَبِ) لَه سَه ر فَهْ رَمُوودَه يَ پَاسْتِي مَه زَه ب.

﴿نَاگَا دَارِي﴾: نَه وَه يَ پَرْدِرَوو، دَه رِيَارَه يَ نَه وَه كَه سَه بَوو: كَه لَه وَ كَاتَه يَ لَه (مِيقَات) تَنِيَه پَر بَووه مَه بَه سَتِي عَوْمِرَه يَ نَه بَوِي، چُونَكَه نَه وَ جُورَه كَه سَه لَه سَه رِي وَاجِبَه: بَقْ

وَأَفْضَلُ بِقَاعِ الْحِلِّ الْجِغْرَاءُ ثُمَّ التَّنْعِيمُ ثُمَّ الْحُدَيْيَةُ.

(بَابُ الْإِحْرَامِ)

يَتَعَقَّدُ مُعَيَّنًا: بِأَنْ يَتَوَيَّ حَجًّا أَوْ عُمْرَةً أَوْ كِلَيْهِمَا، وَمُطْلَقًا: بِأَنْ لَا يَزِيدَ عَلَى نَفْسِ الْإِحْرَامِ، وَالتَّغْيِينُ أَفْضَلُ، وَفِي قَوْلِ الْإِطْلَاقِ، فَإِنْ أُحْرِمَ مُطْلَقًا فِي أَشْهُرِ الْحَجِّ صَرْفَهُ بِالنِّيَّةِ إِلَى مَا شَاءَ مِنَ التَّسْكِينِ

نیحرامی عومره بگه پیتیه وه نه ندازه ی نهو (میقات) هی به سه ری دا تیتیه پیه وه، هه روه ک پوهنمان کرده وه.

(وَأَفْضَلُ بِقَاعِ الْحِلِّ) خیرترینی شویتنه کانی زه مینى حه لال بق نیحرامیه ستنی عومره (الجغرة) یه، که ده که ویتنه پیکه ی شاری (طائف)، عَنْ أَسِّ اللَّهِ ﷺ اعْتَمَرَ مِنَ الْجِغْرَاءِ ﷺ روه الشیخان واصحاب السنن، پیغه مبه ر ﷺ له (الجعرانة) وه نیحرامی عومره ی به ست. (ثُمَّ) نینجا خیرترین شوین بق نیحرامی عومره (التنعمیم) ه، که پی ی ده گوتری مزگه وتی حه زره تی (عائشة)، به به لگه ی حه دیسه که ی (عائشة) ی پابر دو له (باسی دوو عومره له مانگیکدا). (ثُمَّ) نینجا خیرترین شوینی نیحرامی عومره: (الْحُدَيْيَةُ) یه، که پیکه اتنه به ناویانگه که ی لی نیمزا کرلوه، چونکه پیغه مبه ر ﷺ ویستی له وی وه - بق عومره کردن - بپواته ناو (مکه)، هه روه ک له (البخاری) دا گیترا وه ته وه.

﴿ بَابُ الْإِحْرَامِ: بِاسِي چُونِيه تِي نِيحْرَامِيه سْتَن ﴾

(يَتَعَقَّدُ مُعَيَّنًا) نیحرام ده به ستری به دیار کروی: (بِأَنْ يَتَوَيَّ حَجًّا) وه ک نیه ت بیتنی: نیحرام به حه ج بیه ستنی (أَوْ عُمْرَةً) یان به عومره بیه ستنی (أَوْ كِلَيْهِمَا) یان نیحرام به حه ج و عومره ی ویکرایی بیه ستنی، پیغه مبه ر ﷺ ده فهرموئی: ﴿إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى﴾ روه الشیخان، هه ر کرده وه یه کی خوا به رستی بی، به نیه ته وه نه بی دانامه زئی، هه ر مروتیکیش نه نها خیری نهو کرده وه یه ی بق ده نووسری گه نیه تی بق هینا وه.

(وَمُطْلَقًا) هه روه ها نیحرام به دیار نه کراویش داده به ستری (بِأَنْ لَا يَزِيدَ عَلَى نَفْسِ الْإِحْرَامِ) وه ک جگه له خودی نیحرامیه ستن هیچی تر زیاد نه کا، وه ک بلی: نیه ته نیحرام به ست. (وَالْتَّغْيِينُ أَفْضَلُ) له فهرمووده ی به هیتردا: دیاری کردنی نیحرام خیرتره، وه ک بلی: نیه ته نیحرام به حه ج به ست، یان به عومره م به ست، یان به حه ج و عومره م به ست (وَفِي قَوْلِ) له فهرمووده یه کی بی هیتردا (الْإِطْلَاقِ) دیاری نه کردن خیرتره.

(فَإِنْ أُحْرِمَ مُطْلَقًا) جا نه گهر نیحرامی به ست به دیار نه کراوی (فِي أَشْهُرِ الْحَجِّ) له مانگه کانی حه جدا، نه وه (صَرْفَهُ بِالنِّيَّةِ إِلَى مَا شَاءَ) نیحرامه که ی به نیه تهینان ده داته نه وه ی حه ز ده کا (مِنَ التَّسْكِينِ) له یه کیکی هه ر دوو خوا به رستی کان، واته: یان نیه ت

أَوْ إِلَيْهِمَا ثُمَّ اشْتَغَلَ بِالْأَعْمَالِ، وَإِنْ أَطْلَقَ فِي غَيْرِ أَشْهُرِهِ فَلَا صَحَّ انْعِقَادُهُ عُمْرَةً فَلَا يَصْرِفُهُ إِلَى الْحَجِّ فِي أَشْهُرِهِ، وَلَهُ أَنْ يُحْرِمَ كإِحْرَامِ زَيْدٍ، فَإِنْ لَمْ يَكُنْ زَيْدٌ مُحْرِمًا انْعَقَدَ إِحْرَامُهُ مُطْلَقًا، وَقِيلَ إِنْ عَلِمَ عَدَمَ إِحْرَامِ زَيْدٍ لَمْ يَنْعَقِدْ، وَإِنْ كَانَ زَيْدٌ مُحْرِمًا انْعَقَدَ إِحْرَامُهُ كإِحْرَامِهِ، فَإِنْ تَعَذَّرَ مَعْرِفَةُ إِحْرَامِهِ بِمَوْتِهِ جَعَلَ نَفْسَهُ قَارِنًا

دینئی نحرپامه‌کی بکاته حج، یان عومره (أَوْ إِلَيْهِمَا) یان ده‌یداته هردوکیان، واته: نیه‌ت دینئی نحرپامه‌کی بکاته حج و عومره‌ی ویکرا (ثُمَّ اشْتَغَلَ بِالْأَعْمَالِ) نینجا له دواى نیه‌ته‌یتانه‌که ده‌ست به کرده‌وه‌کانی حج و عومره ده‌کا، واته: هر کرده‌وه‌یه‌کی له پیش نیه‌ته‌یتانه‌که‌دا بیکا، دروست نابئ، ه‌روه‌ک له سه‌رچاوه‌کاندا فرمویانه، به به‌لگه‌ی ده‌دیس‌ه‌کی پ‌ایردو.

به‌لام (وَإِنْ أَطْلَقَ فِي غَيْرِ أَشْهُرِهِ) نه‌گه‌ر جگه له مانگه‌کانی حج له مانگیکی‌تردا نحرپامی به‌دیارنه‌کراوی به‌ست، نه‌وه (فَلَا صَحَّ انْعِقَادُهُ عُمْرَةً) به‌فرموده‌ی راست‌تر: نحرپامه‌کی به‌عومر ده‌به‌ستری، که‌وابو: (فَلَا يَصْرِفُهُ إِلَى الْحَجِّ فِي أَشْهُرِهِ) دروست نیه: نه‌و نحرپامه‌بداته حج له دواى هاتنی مانگه‌کانی حج، واته: واجبه: به‌و نحرپامه‌عومر بکاو دروست نیه: چاوه‌پوانی هاتنی مانگه‌کانی حج بکا، تا‌کو نه‌و نحرپامه‌بداته حج و ده‌جی پئ بکا.

(وَلَهُ) بوی دروسته (أَنْ يُحْرِمَ كإِحْرَامِ زَيْدٍ) نیه‌ت بیئئ: نحرپام به‌ستئ وه‌کو نحرپامی زهید، یان وه‌کو نحرپامی به‌کیکی‌تر ﴿عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: أَنَّهُ أَخْرَمَ كإِحْرَامِ النَّبِيِّ ﷺ فَلَمَّا أَخْبَرَهُ، قَالَ ﷺ لَهُ: أَخْسَنْتَ رَوَاهُ الشَّيْخَانِ، (أَبُو مُوسَى) نیه‌تی هیناو گوتئ: نحرپام به‌ست وه‌کو نحرپامی پیغه‌مبه‌ر ﷺ، جا که خه‌به‌ری‌دا پیغه‌مبه‌ر ﷺ، فرموی: ب‌اشت کرد.

(فَإِنْ لَمْ يَكُنْ زَيْدٌ مُحْرِمًا) جا نه‌گه‌ر له‌و کا‌ندا زهید نحرپامی نه‌به‌ستبو (انْعَقَدَ إِحْرَامُهُ مُطْلَقًا) نحرپامی نه‌و مرفه‌ی پ‌ایردو به‌دیارنه‌کراوی داده‌به‌ستری، که‌واته: نیه‌ت دینئی نحرپامه‌کی ب‌داته حج، یان عومره، یان هردوکیان (وَقِيلَ) له فرموده‌یه‌کی بین‌هیزدا: (إِنْ عَلِمَ عَدَمَ إِحْرَامِ زَيْدٍ) نه‌گه‌ر مرفه‌که ده‌یزانی زهید نحرپامی نه‌به‌ستوه (لَمْ يَنْعَقِدْ) نحرپامه‌کی نه‌ویش دانابه‌ستری (وَإِنْ كَانَ زَيْدٌ مُحْرِمًا) به‌لام نه‌گه‌ر زهید نحرپامی به‌ستبو، نه‌وه (انْعَقَدَ إِحْرَامُهُ كإِحْرَامِهِ) نحرپامی مرفه‌که‌ش وه‌کو نحرپامی نه‌وی داده‌به‌ستری: نه‌گه‌ر نحرپامی زهید به‌حج بوو نحرپامی مرفه‌که‌ش ده‌بیته حج، نه‌گه‌ر عومره بوو ده‌بیته عومره، نه‌گه‌ر ویکرای بوو ده‌بیته ویکرای.

(فَإِنْ تَعَذَّرَ مَعْرِفَةُ إِحْرَامِهِ) جا نه‌گه‌ر نه‌گونجا بزاندري: نحرپامی زهید چی بووه (بِمَوْتِهِ) به‌هوی مردنی، یان شیتیبوونی، یان نه‌دیتنه‌وه‌ی، له‌و حاله‌ده‌دا (جَعَلَ نَفْسَهُ قَارِنًا) واجبه:

وَعَمَلِ الْأَعْمَالِ النَّاسُ كَيْفَ

(فَصْلٌ) الْمُحْرِمُ يَتَوَيَّ وَيُكْرَى، فَإِنْ لَبَّى

خوای بکاته ئیحرآمبه سته یوئکرای، واته: نیهت بیئنی ئیحرآمه که ی بکاته هج و عومړی ویکړا (وَعَمَلِ الْأَعْمَالِ النَّاسُ كَيْفَ) کرده و ده کانی هر یو کیان بکا، واته: کرده و ده کانی هج ته نها یه ک جار ده کاو نهو هجه ی بروس ده یو به بهر پوکنی ئیسلام ده که یو، به لام به بهر عومړه ناکه یو، واته: عومړی پوکنی ئیسلامی هر له سر ده میئنی و بهو ئیحرآمه ش خوینی له سر واجب نابی، هر وه که له زوری ی سر چاره کاندایوون کروده ته وه.

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسِي نِيَهْتِي ئِيْحِرَام﴾

(الْمُحْرِمُ) نهو که سه ی ده یوئ ئیحرآم به ستنی (يَتَوَيَّ) واجبه: نیهت بیئنی، به به لکه ی ده دیسه که ی ﴿إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ﴾ ی پابروو، ئینجا نیه ته که ش واجبه: به دل بیو به زویانیش سونته ته، هر وه که له سر چاره کاندایوون یو یانه و له نیه تی نوئژدا به لکه مان میناوه، که وایو: به دل زویان له نیه تی هج و عومړی ویکړا ده لی: (تَوَيَّتُ الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ وَأَحْرَمْتُ بِهِمَا لِلَّهِ تَعَالَى) نیه تمه هج و عومړه ویکړا بکه م و ئیحرآم به ست به هج و عومړه بؤ خوی گه وړه. بؤ هجی ته نهاش ده لی: (تَوَيَّتُ الْحَجَّ وَأَحْرَمْتُ بِهِ لِلَّهِ تَعَالَى) نیه تمه هج بکه م و ئیحرآم به ست به هج بؤ خوی گه وړه. بؤ عومړه ش ده لی: (تَوَيَّتُ الْعُمْرَةَ وَأَحْرَمْتُ بِهَا لِلَّهِ تَعَالَى) نیه تمه عومړه بکه م و ئیحرآم به ست به عومړه بؤ خوی گه وړه.

هر وه ما نه گهر له جیاتی مردوئیک، یان په ککه و تووئیک هج و عومړی ده کرد، واجبه: ناما زه ی بؤ بکا، وه که بلای: (تَوَيَّتُ الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ عَنْ مُحَمَّدٍ وَأَحْرَمْتُ بِهِمَا عَنْهُ لِلَّهِ تَعَالَى) نیه تمه هج و عومړی ویکړا له جیاتی (محمد) بکه م و ئیحرآم به ست به هج و عومړه له جیاتی نهوی بؤ خوی گه وړه.

هر وه ما بؤ هجی ته نهاش ده لی: (تَوَيَّتُ الْحَجَّ عَنْ مُحَمَّدٍ وَأَحْرَمْتُ بِهِ عَنْهُ لِلَّهِ تَعَالَى) نیه تمه هج له جیاتی (محمد) بکه م و ئیحرآم به ست به هج له جیاتی نهوی بؤ خوی گه وړه. بؤ عومړه ش ده لی: (تَوَيَّتُ الْعُمْرَةَ عَنْ مُحَمَّدٍ وَأَحْرَمْتُ بِهَا عَنْهُ لِلَّهِ تَعَالَى) نیه تمه عومړه له جیاتی (محمد) بکه م و ئیحرآم به ست به عومړه له جیاتی نهوی بؤ خوی گه وړه. هر وه که له (الشروانی) دا پوون کروده ته وه.

(وَيُكْرَى) سونته ته: له نوای نیه ته ئینانه که ش بلای: ﴿كَيْفَ اللَّهُمَّ لَيْتَكَ﴾... متد، هر وه ما سونته ته له حاله تی نیه ته ئیناندا پو له قبیل بکا (فَبِإِنْ لَبَّى) جا نه گهر (لَبَّى) ی گوتو

بَلَا نِيَّةٌ لَمْ يَنْعَقِدْ إِحْرَامُهُ، وَإِنْ نَوَى وَلَمْ يَلْبُ الْاِنْعَقَدَ عَلَى الصَّحِيحِ، وَيُسَنُّ الْاِفْسَلُ
لِلْاِحْرَامِ فَإِنْ عَجَزَ تَيْمَمَ، وَلِدُخُولِ مَكَّةَ وَلِلْوُقُوفِ بِعَرَفَةَ وَيَمُزْدَلِفَةَ غَدَاةَ النَّحْرِ وَفِي أَيَّامِ
التَّشْرِيقِ لِلرَّمْيِ،

(بَلَا نِيَّةٌ) نيه تي ئيحرامي نه هيتا (لَمْ يَنْعَقِدْ إِحْرَامُهُ) ئيحرامه كه ي دانابه سترئ، به به لگه ي
حه ديسه كه ي ﴿إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ﴾ ي پايروو، جا هر به به لگه ي حه ديسه كه ش: (وَإِنْ
نَوَى) نه گهر نيه تي ئيحرامي هيتا (وَلَمْ يَلْبُ) به لام (لَبَّيْكَ) ي نه گوت (اِنْعَقَدَ) ئيحرامه كه ي
داده به سترئ (على الصحيح) له سهر فهرموده ي راست.

(وَيُسَنُّ الْاِفْسَلُ) سوننه ته: خوى بشوا (لِلْاِحْرَامِ) بئ ئيحرام به ستن، به نيه تي غوسلى
ئيحرام ﴿عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ تَجَرَّدَ لِاهْلَالِهِ وَاعْتَسَلَ﴾ رواه الترمذي
وحسنه، پيغه مبهرم ﷺ ديت بئ ئيحرام به ستن خوى پووت كرده وه و غوسلى كرد.
ئينجا بزانه: نه م خوشوردنه پيش ئيحرام به ستنه، هه روه ها سوننه ته: پيش ئيحرام به ستن
خوى به سابون پاك بكاته وه و سميئل و نينوكى بكاو مووى بهر و بن هه نگلى لايبا، له و
غوسلو پاكياه نه دا جياوازي پياو و ئافره ت و گهر وه مندال نيه.

(فَإِنْ عَجَزَ) جا نه گهر نه يتوانى خوى بشوا؟ چونكه ئاو نه بو، يان نه خوش بوو (تَيْمَمَ)
سوننه ته: له جياتى خوشوردن ته يه موم بكا، چونكه مه به ست له و خوشوردنه پاكي و
خواپه رستى يه، جا نه گهر پاكيه كه ش نه گونجا، خواپه رستيه كه به ته يه مومه كه
وده ست دئ، هه روه كه له سهرچاوه كاندا پوون كرلوه ته وه.

﴿ناگادارى﴾: مروفى جه نابه تدارو ئافره تى زه يسانى و هه يزدار گشتيان ئيحراميان
داده به سترئ و دروست ده بئ، به لام ناپه سنده جه نابه تدار ئيحرام به ستن، هه روه ها
سوننه ته: ئافره تى زه يسانى و هه يزداريش بئ ئيحرام غوسل بگه ن، هه روه كه له
سهرچاوه كاندا فهرموويانه ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ أَسْمَاءَ بِنْتَ عُمَيْسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا وَلَدَتْ
مُحَمَّدًا بِذِي الْحَلِيفَةِ، فَأَمَرَ النَّبِيُّ ﷺ أَنْ تَغْتَسِلَ وَتَهْلُ﴾ رواه مالك ومسلم، (أسماء) ي ژنى
نيمامى (أبويكى) له پيگه ي هه جدا (محمد) ي كوپى لي بوو، جا پيغه مبهرم ﷺ فهرمانى دا: بئ
ئيحرام خوى بشواو له حاله تى زه يسانى دا ئيحرام به ستن.

(و) هه روه ها سوننه ته: غوسل بكا (لِدُخُولِ مَكَّةَ) بئ چوونه ناو (مكة) ي پيروزو (وَلِلْوُقُوفِ
بِعَرَفَةَ) بئ وه ستانى عه رفه و (وَيَمُزْدَلِفَةَ) بئ وه ستانى موزده ليفه (غَدَاةَ النَّحْرِ) له
سبه ينه ي پوژى جه ژنى قوربان و (وَفِي أَيَّامِ التَّشْرِيقِ) هه م له گشت پوژيكنى دواى جه ژنى
قورباندا غوسل بكا (لِلرَّمْيِ) بئ په جمى شه يتانه كان.

وَأَنْ يُطَيَّبَ بَدَنُهُ لِلْإِحْرَامِ وَكَذَا ثَوْبُهُ فِي الْأَصْحَ، وَلَا بَأْسَ بِاسْتِدَامَتِهِ بَعْدَ الْإِحْرَامِ وَلَا بِطَيِّبٍ لَهُ جَرْمٌ، لَكِنْ لَوْ نَزَعَ ثَوْبَهُ الْمُطَيَّبُ ثُمَّ لَبَسَهُ لَزِمَهُ الْفِدْيَةُ فِي الْأَصْحَ، وَأَنْ تُخَضَّبَ الْمَرْأَةُ لِلْإِحْرَامِ يَدَيَّهَا، وَيَتَجَرَّدُ الرَّجُلُ لِإِحْرَامِهِ عَنْ مَخِيطِ الثِّيَابِ وَيَلْبَسُ إِزَارًا وَرِدَاءً أَيْضَيْنِ

(وَأَنْ يُطَيَّبَ بَدَنُهُ لِلْإِحْرَامِ) ههروهه سوننهته: لاشهى خوى بونخوش بكا بى نىحرامبهستن، به به لگهى هه ديسه كه داهاتوو (وَكذَا ثَوْبُهُ) ههروهه سوننهته: جلو بهرگه كه شى بونخوش بكا (فِي الْأَصْحَ) له فهرموده دى راستردا.

جا بزانه: نهو بونخوشكردنه ده بى له پيش نىحرامبهستندا بى، به لام (وَلَا بَأْسَ) هيچ هه پامى و ناپه سندهك نيه (بِاسْتِدَامَتِهِ بَعْدَ الْإِحْرَامِ) به هوى بهرده و امبوونى بونه خوشه كه له دواى نىحرامبهستنو (وَلَا بِطَيِّبٍ لَهُ جَرْمٌ) هم به هوى بونيكى وهه: كه لاشهى هه بى ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: كَأَلَى أَنْظُرُ إِلَى وَبِصِ الْمِسْكِ فِي مَفْرَقِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَهُوَ مُحْرِمٌ﴾ رواه الشيخان، له بهر چاومه كه ته ماشاى بريقه دى ميسكم ده كرد له ناوه ندى سه رى پيغه مبه رﷺ لهو حاله تهى له نىحرامدا بوو.

ئينجا بزانه: به پيچه وانهى (منهاج) له (المجموع) دا فهرموده دى: دروسته - به لام سوننهته نيه - په شته ماله كانى نىحرام بونخوش بكا، به لكو له (تحفة) دا فهرموده دى: ناپه سنده جلى نىحرام بونخوش بكا (لَكِنْ) به لام (لَوْ نَزَعَ ثَوْبُهُ الْمُطَيَّبُ) نه گهر جله بونخوشكړلوه كه دانا (ثُمَّ لَبَسَهُ) ئينجا ده بهر خوى كرده وه (لَزِمَهُ الْفِدْيَةُ) نه وه (فِدْيَةُ) ده كه ويته سه ر (فِي الْأَصْحَ) له فهرموده دى راستردا، ههروهه كه گهر له دواى نىحرامبهستن كه سيك خوى بونخوش بكا (فِدْيَةُ) ده كه ويته سه ر (وَأَنْ تُخَضَّبَ الْمَرْأَةُ لِلْإِحْرَامِ يَدَيَّهَا) سوننهته: ناوهرت بى نىحرامبهستن هه روهو له په دهسته كانى تا جومگه كانى به خه نه پهنگ بكا، تاكو پهنگى پيستى دهسته كانى به پهنگى خه نه دابېوشى.

(وَيَتَجَرَّدُ الرَّجُلُ لِإِحْرَامِهِ) واجبه: پياو - واته: نيرينه - خوى پووت بكا ته وه بى نىحرامبهستن (عَنْ مَخِيطِ الثِّيَابِ) له جلو بهرگى دورواو، واته: نهو جلو بهرگى به هوى دوروين، يان چنين دوه ودهى له لاشهى ددها، واجبه دايكه نهو (وَيَلْبَسُ إِزَارًا) په شته مالتيك له نتيوان ناوكو نه ژتقى له خوى وهريپچى و (وَرِدَاءً) په شته مالتيكى تريش لاي سه روه دى پى دابېوشى (أَيْضَيْنِ) سوننهته: هه روهو په شته ماله كان سپى بن ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: إِنْ طَلَّقَ النَّبِيُّ ﷺ مِنَ الْمَدِينَةِ بَعْدَ مَا تَرَجَّلَ وَادَّهَنَ وَلَبَسَ إِزَارَهُ وَرِدَاءَهُ هُوَ وَأَصْحَابُهُ﴾ رواه البخارى، پيغه مبه رﷺ له (مَدِينَةٍ) وه پى كهوت بى چه ج كردن پاش نه وه دى سه رى خوى شانه كړدى چه ورى كرد، خوى و (صحابه) كانى په شته ماله كانى سه روهو داميئيان ده بهر كردن.

وَتَعْلَيْنِ، وَيُصَلِّي رَكَعَتَيْنِ، ثُمَّ الْأَفْضَلُ أَنْ يُحْرِمَ إِذَا انْبَعَثَ بِهِ رَاحِلَتُهُ أَوْ تَوَجَّهَ لَطَرِيقِهِ مَاشِيًا، وَفِي قَوْلٍ يُحْرِمُ عَقِبَ الصَّلَاةِ، وَيُسْتَحَبُّ إِكْتَارُ التَّلْبِيَةِ وَرَفْعُ صَوْتِهِ بِهَا فِي ذَوَامٍ إِحْرَامِهِ،

(وَتَعْلَيْنِ) جووتنه نه عليکيش ده پي ده کا، واته: دروست نيه: گوره وي و نهو جوړه پيالوه بکاته پي: که پاشنه پي و سره په نجه کان داپوشن، هروه که له باسي قه ده غه کرلوه کاني نيه چرامدا پوونی ده که ينه وه، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

جا بزانه: نهو جل دانان و په شته مال و نه على پابروو، تاييه ته به نيړينه، واته: له سره نافرته و نيراموک واجب نيه بهرگی خويان دابنين، هروه که له (نهايه) و (مغني) دا فهرموويانه و له باسي قه ده غه کرلوه کاني نيه چرامدا به لگي بؤ ديينن، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى، که وايو: بؤ نافرته و نيراموک دروسته: له جل و بهرگی خوياندا، به گوره وي و به پيالوه وه نيه چرام بيه ستن.

(و) هر که سيک ويستی نيه چرام بيه ستن (يُصَلِّي رَكَعَتَيْنِ) سوننه ته: پيش نيه چرام بيه ستن دوو په کهعت سوننه ت بکا، به نيه تي سوننه تي نيه چرام ﴿عَنْ جَابِرِ وَابْنِ عُمَرَ﴾: أَنْ النَّبِيِّ صَلَّى بِذِي الْحُلَيْفَةِ رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ أُحْرِمَ ﴿رواهما الشیخان، پيغه مبه ر﴾ له (ذِي الْحُلَيْفَةِ) دوو په کهعت سوننه تي کرد، نينجا نيه چرامي به ست. جا نه گهر له کاتي نويزي وکي واجبدا بيه وي نيه چرام بيه ستن، نه وه نه گهر- پيش نيه چرام بيه ستن- نويزه واجب که بکا، بؤي به بهر دوو په کهعت سوننه ته که ده که وي، هروه که له (الإيضاح) دا فهرموويه تي.

(ثُمَّ الْأَفْضَلُ) نينجا وها خيرتره (أَنْ يُحْرِمَ) نيه چرام بيه ستن (إِذَا انْبَعَثَ بِهِ رَاحِلَتُهُ) هر کاتيک سوري وولاغه که ي بو، يان سوري فريکه، يان سوري نو تو ميبيل بو و ده ستي به پويشتن کرد (أَوْ تَوَجَّهَ لَطَرِيقِهِ مَاشِيًا) يان به پياده يي ده ستي به پويشتن کرد ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا﴾: لَمْ أَرِ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَهْلُ حَتَّى تَبْعَثَ بِهِ دَابَّتُهُ ﴿رواه الشیخان، نه مديت پيغه مبه ر﴾ نيه چرام بيه ستن تا سوري وولاغه که ي ده بو و ده ستي به پويشتن ده کرد. (وَفِي قَوْلٍ) له فهرمووده يه کدا (يُحْرِمُ عَقِبَ الصَّلَاةِ) هر له دوي نويزه که، نيه چرام ده به ستن، به لام چه ديسه کاني فهرمووده که ي تر نويزترو راستن.

(وَيُسْتَحَبُّ إِكْتَارُ التَّلْبِيَةِ) سوننه ته: زور (لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ)... هتد، بلتي و (وَرَفْعُ صَوْتِهِ بِهَا) سوننه ته: پياو به ده نگی بهرز (لَبَّيْكَ) بلتي (فِي نَوَامٍ إِحْرَامِهِ) له بهرده وامي نيه چرام که ي دلو له گشت حال ته کاني نيه چرام که ي دا: به شه و به پوز، به دانيشتو وي و به پيوه، به سوري و به پياده يي، به جه نابه تداري و به هي زداري، به لام نافرته و نيراموک به ده نگی نرم (لَبَّيْكَ) ده دئين، هروه که له سرچاوه کاند ا فهرموويانه، پيغه مبه ر فهرمووي: ﴿أَنَا نِي جَبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ- فَأَمَرَنِي أَنْ أَمُرَ أَصْحَابِي أَنْ يَرْفَعُوا أَصْوَاتَهُمْ بِالْإِهْلَالِ أَوِ التَّلْبِيَةِ﴾ رواه اصحاب

وَخَاصَّةً عِنْدَ تَغَايُرِ الْأَحْوَالِ كَرُكُوبٍ وَتُرُودٍ وَصُعُودٍ وَهَبُوطٍ وَاخْتِلَافٍ رُقْفَةٍ، وَلَا تُسْتَحَبُّ فِي طَوَافِ الْقُدُومِ، وَفِي الْقَدِيمِ تُسْتَحَبُّ فِيهِ بِلَا جَهْرٍ، وَلَقَطُهَا: لَيْتَكَ اللَّهُمَّ لَيْتَكَ، لَيْتَكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَيْتَكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالنَّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ، لَا شَرِيكَ لَكَ. وَإِذَا رَأَى مَا يُعْجِبُهُ قَالَ: لَيْتَكَ إِنَّ الْغَيْشَ غَيْشُ الْآخِرَةِ. وَإِذَا فَرَّغَ مِنْ تَلْبِيَّتِهِ صَلَّى عَلَى النَّبِيِّ ﷺ وَسَأَلَ اللَّهَ تَعَالَى الْجَنَّةَ وَرِضْوَانَهُ وَاسْتَعَاذَ بِهِ مِنَ النَّارِ.

السَّنَن وَصَحَّحَهُ التِّرْمِذِيُّ، حَزَنَزَه تِي (جُبْرَائِيل) فَهَرَمَانِي پَسَن كَرْدِم: فَهَرَمَان بَدَه مَه (صَحَابَةِ) كَانِم: كَه دَه نَغِيَان بَه رِز بَكَه نَه وَه بَه (لَيْتَكَ اللَّهُمَّ لَيْتَكَ)... هَتَد.

(وَخَاصَّةً) بَه تَايِيه تِي كُوتَنِي (لَيْتَكَ) خَيْرَتَرَه (عِنْدَ تَغَايُرِ الْأَحْوَالِ) لَه كَاتِي كُودَانِي حَالَه تَه كَانِي مَرُود: (كَرُكُوبٍ) وَه كُو سَوَارِيوون و (تُرُودٍ) دَابَه زِين و (صُعُودٍ) سَه رَكَه وَتَن بَق بَه رِزَايِي و (وَهْبُوطٍ) هَاتَنه خَوَارَه و لَه بَه رِزَايِي و (وَاخْتِلَافٍ رُقْفَةٍ) تِي كَه لَبُوونِي هَاوِي پَي كَان و لَه كَاتِي شَه و دَادِي، يَان پُور دَادِي، لَه كَاتِي نُوِيژ تَه وَاو دَه بِي، تِينْجَا هَر جَارِي كِيش مَه مَو (لَيْتَكَ) سَن جَار بَه تَه وَاوِي دَه لَيْتَه وَه مَه رَه ك لَه سَه رْچَاوَه كَانْدَا پُورَن كِرَاوَه تَه وَه.

(وَلَا تُسْتَحَبُّ) بَه لَام كُوتَنِي (لَيْتَكَ) سُونَنَه تِي (فِي طَوَافِ الْقُدُومِ) لَه (طَوَافِ الْقُدُومِ) دَاو لَه هَاتُوجِي سَه فَاو مَه پُورَه دَا، چُونَكَه تَه وَاَنه زِي كَرِي تَايِيه تِي خُويَان مَه يَه (وَفِي الْقَدِيمِ) لَه فَهَر مَوودَه ي كُودَا (تُسْتَحَبُّ فِيهِ بِلَا جَهْرٍ) سُونَنَه تَه: لَه (طَوَافِ الْقُدُومِ) دَا بَه بِي دَه نَك مَه لَيْتَان (لَيْتَكَ) بَلِي. تِينْجَا بَزَانَه: لَه (طَوَافِ الْإِقَاضَةِ) و لَه (طَوَافِ الْوَدَاعِ) دَا كُوتَنِي (لَيْتَكَ) سُونَنَه تِي، مَه رَه ك لَه سَه رْچَاوَه كَانْدَا فَهَر مَوِيَاَنه.

(وَلَقَطُهَا) وَوَشِي (لَيْتَكَ) كَه پَيْتَه مَبَه ر ﷺ فَهَر مَوِيه تِي، تَه مَه يَه: ﴿لَيْتَكَ اللَّهُمَّ لَيْتَكَ، لَيْتَكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَيْتَكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالنَّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ، لَا شَرِيكَ لَكَ﴾ رَوَاهُ الشَّيْخَان.

(وَإِذَا رَأَى مَا يُعْجِبُهُ) هَر كَاتِي كِيش شَتِي كِي وَه هَا ي دِيَت: كَه پَسِي خُوش بُو، يَان پَسِي نَاخُوش ﷺ (قَالَ) سُونَنَه تَه بَلِي: ﴿لَيْتَكَ إِنَّ الْغَيْشَ غَيْشُ الْآخِرَةِ﴾ رَوَاهُ الشَّافِعِيُّ وَابِيهَقِي عَنْ مُجَاهِدٍ بِإِسْنَادٍ صَحِيحٍ.

(وَإِذَا فَرَّغَ مِنْ تَلْبِيَّتِهِ) جَا هَر كَاتِي كِي (لَيْتَكَ) ي سَن جَار تَه وَاو كَرْد (صَلَّى عَلَى النَّبِيِّ ﷺ) سَه لَوَات لَه سَه رْ پَيْتَه مَبَه ر ﷺ لِي دَه دَا، چُونَكَه خَوَا ي گَه وَرَه دَه فَهَر مَوِي: ﴿وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ﴾ تَه ي پَيْتَه مَبَه ر ﷺ نِيْمَه نَاوِي تَوْمَان بَه رِز كَرِي تَه وَه: بَه وَه ي لَه گَل مَن نَاوَت بَه يَنْدَرِي.

(وَسَأَلَ اللَّهَ تَعَالَى الْجَنَّةَ وَرِضْوَانَهُ) هَم تَكَا ي بَه مَه شَت و پَزِي بُوون لَه خَوَا ي گَه وَرَه دَه كَاو (وَاسْتَعَاذَ بِهِ مِنَ النَّارِ) لَه خَوَا دَه پَارِي تَه وَه لَه نَاگَرِي دُورَه خ بِيپَارِيژِي، چُونَكَه تَه بُو عَايَانَه ش لَه حَه بِي سِي كِي بِي مِيژْدَا هَاتُون، مَه رَه ك لَه زُورِيه ي سَه رْچَاوَه كَانْدَا فَهَر مَوِيَاَنه.

(بَابُ دُخُولِهِ مَكَّةَ)

الْأَفْضَلُ دُخُولُهَا قَبْلَ الْوُقُوفِ، وَأَنْ يَفْتَسِلَ دَاخِلُهَا مِنْ طَرِيقِ الْمَدِينَةِ بِذِي طَوًى، وَيَدْخُلَهَا مِنْ ثَنِيَّةِ كَدَاءٍ،

﴿بَابُ دُخُولِهِ مَكَّةَ: بِاسْمِ چوونه ناو شاری (مَكَّةَ) ی پیروز﴾

بزانه: شاری (مَكَّةَ) ی پیروز زور ناوی هه نو-جگه له گډی پیغه مبه رﷺ- له گشت شوینیکی زه مین گه وره تره، پیغه مبه رﷺ دهرهق (مَكَّةَ) دهه رموی: ﴿وَاللَّهُ إِلَيْكَ لَخَيْرٌ أَرْضِ اللَّهِ وَأَحَبُّ أَرْضِ اللَّهِ إِلَى اللَّهِ، وَلَوْلَا آلِي أَخْرَجْتُ مِنْكَ مَا خَرَجْتُ﴾ رواه الترمذي وصححه، سویندم به خوا: تو-ئی شاری (مَكَّةَ)- چاکترین زه مینی خوایو خوشه ویستترین زه مینی خوای له لای خوای گه وره، نه گه ر من له تو وه دهر نه ندرابام به خوم نه ده چوومه دهر.

به لام نهو پارچه خاکی گډی پیغه مبه رﷺ- که دهره ی له لاشه پیروزه که ی دلو- نهو له (مَكَّةَ) ش گه وره تره، به (اجماع) زانایانی نیسلام، هه روه که له سه رچاوه کاندای فرموویانه، به لکو له (عَرَشِ) ش گه وره تره، هه روه که له (حاشیة الإيضاح) و (تحفة) و (نهاية) دا فرموویانه.

جا بزانه: خرابه کردن له (حَرَمِ مَكَّةَ) دا سزای گه وره تره: له خرابه کردن له شوینه کانی تره، هه روه که چاکهش له وئ دا خیری گه وره تره، چونکه له هه بيسدا هاتوه: ﴿چاکه ی (حَرَمِ مَكَّةَ) به سه ههزار چاکه یه﴾. هه روه که له (تحفة) دا بهون کرلوته وه.

(الْأَفْضَلُ) بۆ نهو که سه ی نیچرامی به هه ج به ستوه، وه ها خیرتره: (دُخُولُهَا قَبْلَ الْوُقُوفِ) پیش وه ستانی (عَرَفَةَ) بجیته ناو (مَكَّةَ) ی پیروز، چونکه پیغه مبه رﷺ و (مَحَابَةِ) نهو هایان هه ج کره وه (وَأَنْ يَفْتَسِلَ دَاخِلُهَا) سوننه ته نهو که سه ی ده یه وئ بجیته ناو (مَكَّةَ) غوسل بکا، ئینجا نهو ی (مِنْ طَرِيقِ الْمَدِينَةِ) له رینگه ی (مَدِينَةِ) وه دئ، سوننه ته: (بِذِي طَوًى) له گه لئ (طوى) غوسل بکا (وَيَدْخُلَهَا) سوننه ته: گشت که سیک که ده چیته ناو شاری (مَكَّةَ) ی پیروز (مِنْ ثَنِيَّةِ كَدَاءٍ) له رینگه ی (كَدَاءِ) ی سه ره وه بهواته ژوره وه وه، له رینگه ی (كُدَى) ی خواره وه ی (مَكَّةَ) وه ش بهواته دهره وه ﴿عَنْ ابْنِ عُمرَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِيهِ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ دَخَلَ مِنْ كَدَاءٍ مِنَ الثَّنِيَّةِ الْعُلْيَا، وَخَرَجَ مِنَ الثَّنِيَّةِ السُّفْلَى﴾ رواه الشيخان، پیغه مبه رﷺ له رینگه ی (كَدَاءِ) ی سه ره وه چوه ناو (مَكَّةَ) وه له رینگه ی خواره وه ش چوه دهره وه. جا له م چوونه ناو (مَكَّةَ) یه دا جیاوازی حاجی و خه لکی تر نه، هه روه که له سه رچاوه کاندای فرموویانه.

وَيَقُولُ إِذَا أَبْصَرَ الْبَيْتَ: اَللّٰهُمَّ زِدْ هَذَا الْبَيْتَ تَشْرِيفًا وَتَعْظِيمًا وَتَكْرِيمًا وَمَهَابَةً وَزِدْ مِنْ شَرَفِهِ وَعَظَمَتِهِ مِمَّنْ حَجَّهٗ أَوْ اعْتَمَرَهُ تَشْرِيفًا وَتَكْرِيمًا وَتَعْظِيمًا وَبِرًّا، اَللّٰهُمَّ اَلتَّ السَّلَامَ وَمِنْكَ السَّلَامُ فَحَيَّنَا رَبَّنَا بِالسَّلَامِ. ثُمَّ يَدْخُلُ الْمَسْجِدَ مِنْ بَابِ بَنِي شَيْبَةَ وَيَتَدَيُّ بِطَوَافِ الْقُدُومِ،

ثينجا بزانه: كه گهيشته (حَرَمِ مَكَّة) سوننه بلى: (اَللّٰهُمَّ اِنْ هَذَا حَرَمُكَ وَأَمْنُكَ فَحَرِّمْنِي عَلَى الثَّارِ وَأَمْنِي مِنْ عَذَابِكَ يَوْمَ تَبْعَثُ عِبَادَكَ وَاجْعَلْنِي مِنْ أَوْلِيَاكَ وَأَهْلِ طَاعَتِكَ). ههروهك له (المجموع) و(الاذكار) دا هه رمويه تى.

ثينجا (وَيَقُولُ إِذَا أَبْصَرَ الْبَيْتَ) هه كاتيك (بَيْت) - (كَعْبَةِ) ديت، سوننه بلى: (اَللّٰهُمَّ زِدْ هَذَا الْبَيْتَ تَشْرِيفًا وَتَعْظِيمًا وَتَكْرِيمًا وَمَهَابَةً، وَزِدْ مِنْ شَرَفِهِ وَعَظَمَتِهِ مِمَّنْ حَجَّهٗ أَوْ اعْتَمَرَهُ تَشْرِيفًا وَتَكْرِيمًا وَتَعْظِيمًا وَبِرًّا) رواه الشافعي والطبراني والبيهقي مرسلًا. ثينجا دهلى: (اَللّٰهُمَّ اَلتَّ السَّلَامَ وَمِنْكَ السَّلَامُ فَحَيَّنَا رَبَّنَا بِالسَّلَامِ) رواه البيهقي باسناد ليس بقوي.

(طَوَافُ الْقُدُومِ)

ثينجا كه ويستى بهواته ناو ناو (الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ)، سوننه بلى: (بِسْمِ اللَّهِ، الْحَمْدُ لِلَّهِ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ، رَبِّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ)، حديث حسن رواه الترمذي (التسمية والحمد) فابن السني.

ثينجا بلى: (بِسْمِ اللَّهِ) پى پى راستى پيشدا بئيتته ژوره وه و نيه تى (اعتكاف) بينى، جا بق هاتنه دهر وه وش هه مان زيكرو دوعا دهكا، به لام نه م جار ه دهلى: (وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ فَضْلِكَ) و پى پى چه پى پيشدا ده باته دهر وه.

(ثُمَّ يَدْخُلُ الْمَسْجِدَ) ثينجا ده چيته ناو (الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ) - كه دهر وه له (بَيْت) - (كَعْبَةِ) داوه - جا سوننه ته (مِنْ بَابِ بَنِي شَيْبَةَ) له دهر گه ي (بَنِي شَيْبَةَ) وه - كه نيتستا به (باب السلام) ناو ده برى - بچيته ژوره وه (وَيَتَدَيُّ بِطَوَافِ الْقُدُومِ) سوننه ته: به كسر ده ست به (طَوَافُ الْقُدُومِ) بكا، واته: (تَحِيَّةُ الْمَسْجِدِ) ناكا، ههروهك له (المجموع) و (الشرواني) دا هه رمويانه (عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَوَّلُ شَيْءٍ بَدَأَ بِهِ النَّبِيُّ ﷺ حِينَ قَدِمَ مَكَّةَ أَنْ تَوَضَّأَ ثُمَّ طَافَ بِالْبَيْتِ) رواه الشيخان، كه پيغه مبه ر ﷺ هاته (مكة)، به كه م شت ده ست نو يژى گرت، ثينجا ته وائى (بَيْت) تى كرد.

ثينجا بزانه: نه گهر ده ترسا نو يژى كى واجبى به وتى، يان جه ماعه تى به وتى، يان سوننه تيكي (مُؤَكَّدَةً) تى به وتى، نه و كاته خوى به نه وانه خهريك دهكا وه له دواى نه وانه ته وافه كه دهكا، ههروه ها سوننه ته: ته واف بكا ثينجا بارگه و بارخانه تى دابمه زرينى، ههروهك له سه رچاوه كاندا نه و مه سه لانه پوون كرلوه ته وه.

وَيَخْتَصُّ طَوَافُ الْقُدُومِ بِحَاجٍّ دَخَلَ مَكَّةَ قَبْلَ الْوُقُوفِ، وَمَنْ قَصَدَ مَكَّةَ لَا تُسْكُ أُسْتَحَبَّ لَهُ أَنْ يُحْرِمَ بِحَجٍّ أَوْ عُمْرَةٍ، وَفِي قَوْلٍ يَجِبُ إِلَّا أَنْ يَتَكَرَّرَ دُخُولُهُ كَحَطَّابٍ وَصَيَّادٍ.

جا بزانه: (طَوَافُ الْقُدُومِ) سوننه ته، كهواته: نه گهر (طَوَافُ الْقُدُومِ) نه كا، هه جی دروست ده بی، به لام خیره گه وره كه ی له ده ست ده چی، هه روه كه له (المجموع) دا فهرموویه تی.

(وَيَخْتَصُّ طَوَافُ الْقُدُومِ) نهو (طَوَافُ الْقُدُومِ) هی هه ج تاییه ته (بِحَاجٍّ) بهو كه سه ی ئیحرامی به هه ج، یان به هه ج و عومره به ستوهو (دَخَلَ مَكَّةَ قَبْلَ الْوُقُوفِ) پئیش چوونه (عَرَفَةَ) هاتبیته ناو (مكة)، چونكه له دواى (عَرَفَةَ) كاتى ته وای پوكنى هه ج دادی، نه گهر ئیحرامیشی به ته نها عومره به ستبی، نه وه ته وای پوكنى عومره ده كا.

جا بزانه: هر كه سِيَك بچیته ناو (مكة)، سوننه ته (طَوَافُ الْقُدُومِ) بكا، جیاوازی حاجی و بازركان و پیواره كانی تریش نیه، هه روه كه له (المجموع) دا فهرموویه تی.

(وَمَنْ قَصَدَ مَكَّةَ) هر كه سِيَك ویستی برواته (مكة) ی پیروژ (لَا تُسْكُ) به لام مه به ستی هه ج و عومره ی نه بو (أُسْتَحَبَّ لَهُ) بقی سوننه ته: (أَنْ يُحْرِمَ بِحَجٍّ أَوْ عُمْرَةٍ) ئیحرام به هه ج، یان به عومره به ستی - له فهرمووده ی به هیتردا - به لام (وَفِي قَوْلٍ) له فهرمووده ی كه ی تردا (يَجِبُ) واجبه: ئیحرام به ستی (إِلَّا أَنْ يَتَكَرَّرَ دُخُولُهُ) مه گهر زډر چوونه (مكة) ی دووباره ببیتهو (كَحَطَّابٍ وَصَيَّادٍ) وه كو دارفروش و نیچیره وان و شوفیرو نهو جوره كه سانه، ئینجا به لگه ی فهرمووده ی به هیتر چهند هه دیسیكن: وه ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: أَنْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ دَخَلَ مَكَّةَ وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ سَوْدَاءُ بِغَيْرِ إِحْرَامٍ ﴿رواه مسلم واصحاب السنن، پیغه مبه ر ﷺ چووه ناو (مكة) و میزه رتی په شی له سه ر بوو و ئیحرامی نه به ستبو.

﴿فصل: فی باسی چوئیه تی و واجبه كانی ته وای مالی خوای گه وره﴾

پیئاسه: (كَعْبَةُ) - (بَيْتُ) - (بَيْتُ اللَّهِ الْحَرَامِ) - مالی خوای گه وره - كه قبیله ی موسولمانانه - نهو ژووره یه: ﴿هه زره تی (ابراهیم) پیغه مبه ر ﷺ به فهرمانی خوا دروستی کړیوه و له قورئانی پیروژدا باس کړاوه، نهو ژوور: ده كه ویتته ناو (الْمَسْجِدُ الْحَرَامِ)، (الْمَسْجِدُ الْحَرَامِ) ش ده وری له ژووره كه داوه، هه روه ها (الْمَسْجِدُ الْحَرَامِ) ش ده كه ویتته ناو شاری (مكة) ی پیروژ، (مكة) ش ده كه ویتته ناو (الْحَرَمِ) - واته: زه مینی پیزدارو قه ده غه کړاو - نهو زه مینه ش به شیكه له هه رتی (حِجَاب).

ئینجا بزانه: نهو ژووره ی (كَعْبَةُ) به چوار قورنه یی دروست کړاوه: قورنه ی په كه می - كه ده كه ویتته لای باشووری پڅه لات - پی ده گوتی: (رُكْنُ الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ) - قورنه ی به رده په شه كه، چونكه به رده په شه كه ی به هه شتی تی دا داندراره، پیغه مبه ر ﷺ ده فهرموئ: ﴿نَزَلَ الْحَجَرُ الْأَسْوَدُ مِنَ الْجَنَّةِ وَهُوَ أَشَدُّ بَيَاضًا مِنَ اللَّبَنِ فَسَوَّدَتْهُ خَطَايَا بَنِي آدَمَ﴾ رواه

الترمذی وحسنه، نهو بهرده په‌شه‌ی قورپنه‌ی (بیت) له به‌ه‌شته‌وه هاتوته خواره‌وه، له شیر سپی‌تر بوو، به‌لام تاوانه‌کانی ئاده‌میزادان په‌شی کړوه.

ئینجا که چه‌په‌ت له لای (بیت) بیتو به‌ره‌و باکور دی، ده‌گه‌یه ده‌رگه‌ی (بیت)، نیتوان قورپنه‌ی به‌رده په‌شه‌که‌و ده‌رگه، پی‌ی ده‌گوتړی: (أَلْمَلْتَرَم).

ئینجا که له ده‌رگه تیده‌په‌پی له لای پاسته‌ت (مَقَامُ إِبْرَاهِيمَ) داندراوه: که به‌ردنیکه له کاتی دروستکړنی (بیت) چه‌زده‌تی (ابراهیم) پیغه‌مبه‌ر ﷺ له سه‌ری پلوه‌ستاوه‌و شوینی پی‌یه‌کانی دیاره، به‌لام نیتستا نه‌و به‌رده قه‌فه‌سیکی له ده‌وره کراوه، پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رموی: «الرُّكْنُ وَالْمَقَامُ يَأْخُذَتَانِ مِنْ يَوَاقِيتِ الْجَنَّةِ» رواه البیهقی باسناد صحیح، به‌رده په‌شه‌که‌و به‌ردی (مَقَامُ إِبْرَاهِيمَ) دوو یاقوتن له یاقوته‌کانی به‌ه‌شت.

ه‌ر وه‌ها نیتوان (الْحَجَرُ الْأَسْوَدُ) (مَقَامُ إِبْرَاهِيمَ)، پی‌ی ده‌گوتړی: (الْحَطِيم)، ئینجا ده‌گه‌یه قورپنه‌ی نووه‌می (بیت) که پی‌ی ده‌گوتړی: (الرُّكْنُ الْعِرَاقِي)، له‌م قورپنه‌وه به‌شیکی (بیت) به‌دیورنیکي نه‌وی جیا کرلوه‌ته‌وه پی‌ی ده‌گوتړی: (حَجَرِ إِسْمَاعِيلَ) - عَلَيْهِ السَّلَام - تا ده‌گاته قورپنه‌ی سی‌یه‌می (بیت)، که پی‌ی ده‌گوتړی: (الرُّكْنُ الشَّامِي) زور جاریش قورپنه‌ی نووه‌م و سی‌یه‌م - که (حَجَرِ إِسْمَاعِيلَ) لیان جیا کرلوه‌ته‌وه - ه‌ر دووکیان به (الرُّكْنَانِ الشَّامِيَانِ) ناو ده‌برن، ئینجا به‌ره‌و باشور ده‌سوپیه‌وه ده‌گه‌یه قورپنه‌ی چواره‌م، که پی‌ی ده‌گوتړی: (الرُّكْنُ الْيَمَانِي).

جا بزانه: ته‌واف نه‌وه‌یه: ه‌فت جار به‌دوره‌ی (بیت) دا بسوپیه‌وه، نوویار: بزانه: ه‌ج سی‌ته‌وافی ه‌نه، یه‌که‌م: (طَوَافُ الْقُدُومِ)، نه‌م ته‌وافه سوننه‌ته‌و کاته‌که‌شی نه‌مه‌یه: که له نوای ئیحرامبه‌ستنی به‌ه‌ج دتیه ناو (مکه) ی پی‌روز، ه‌روه‌ک پوونمان کړده‌وه.

دووهم: (طَوَافُ الْإِفَاضَةِ) - (طَوَافُ الرُّكْنِ) - (طَوَافُ الزِّيَارَةِ) - (طَوَافُ الصُّنَنِ)، نه‌م ته‌وافه روکنی ه‌جه، نه‌گه‌ر نه‌یکا ه‌جی دروست نابینو به‌ته‌والوی له ئیحرام ده‌رناچن، کاتی نه‌م ته‌وافه: که له وه‌ستانی (عَرَفَةَ) گه‌پلوه، له دلوای نیوه‌شوی جه‌ژنه‌وه ده‌ست پی‌ده‌کا. سی‌یه‌م: (طَوَافُ الْوَدَاعِ) نه‌م ته‌وافه واجب، نه‌گه‌ر نه‌یکا ه‌جی دروست ده‌بن، به‌لام خوینی له سه‌ر واجب ده‌بن، کاتی نه‌م ته‌وافه: له نوای ته‌واوبوونی ه‌ج و عومړیه، پیش نه‌وه‌ی له (مکه) بپواته ده‌ره‌وه.

دیسان بزانه: عومړ: دوو ته‌واف ه‌نه، یه‌که‌م: (طَوَافُ الْعُمْرَةِ): که روکنی عومړیه، نه‌گه‌ر نه‌یکا، عومړه‌که‌ی دروست نابین، کاته‌که‌شی له نوای ئیحرامبه‌ستنه‌وه ده‌ست پی‌ده‌کا. دووهم: (طَوَافُ الْوَدَاعِ) وه‌ک (طَوَافُ الْوَدَاعِ) ی ه‌ج، به‌لام نه‌گه‌ر له یه‌ک سه‌فه‌ردا ه‌ج و عومړ: بکا، ئینجا له (مکه) بپواته ده‌ره‌وه، نه‌و کاته یه‌ک (طَوَافُ الْوَدَاعِ) ده‌کا بق ه‌ر دووکیان.

(فَصْلٌ لِلطَّوَافِ بِأَنْوَاعِهِ وَاجِبَاتٍ وَسُنَنِ، أَمَّا الْوَاجِبَاتُ: فَيُشْتَرَطُ سَتْرُ الْعَوْرَةِ وَطَهَارَةُ الْحَدِّثِ

جگہ لهو ته و افانهش ته و افی نه زکراو هه یه و ته و افی سوننه تیش هه یه، که په یوه نندیان به
 هج و عومړه و نه، چونکه وه ما خیره لا له (مکه) بمینتیه وه زور ته و اف بکا، هه روه ک
 له (المجموع) دا هه رموویه تی.

به لام له سهر هه رموده ی به میتر: نویژی سوننه له ناو (الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ) دا خیرتره: له
 ته و اف سوننه، هه روه ک له زوریه ی سهرچاوه کاند هه رموویه نه.

﴿بَاسِی وَاجِبَهُ کَانِی تَه و اف﴾

بزانه: له ته و افه کانی هج و عومړه دا نیه ته پتان واجب نه، به لام له ته و افه کانی تری نه زرو
 سوننه تدا واجبه نیه ت بین، ینجا بزانه: له هیج ته و افیکدا دروست نیه سورانه وه ی خوی
 بؤ مه به سستیکی تر به کار بین، واته: نه گهر له حاله تی ته و افدا ویستی بگاته که سستیکی تر،
 یان ویستی له بهر که سستیکی خوی بشاریتیه وه، یان پا بکا، نه و ته و افه که ی ده پچپچی،
 هه روه ک له (المجموع) و (تحفة) دا پوون کراوه ته وه.

(لِلطَّوَافِ بِأَنْوَاعِهِ) بؤ ته و اف کردن به گشت جوړه کانی واجب و سوننه تیه وه - که باسما
 کردن - (وَاجِبَاتٍ وَسُنَنِ) چهند واجبیکو چهند سوننه تیکی هه نه: (أَمَّا الْوَاجِبَاتُ) هه رچی
 واجبه کانی ته و افن: هه شتن، نه گهر په کیکیان نه بی ته و افه که ی دروست ناب:

واجبی یه که م: (فَيُشْتَرَطُ سَتْرُ الْعَوْرَةِ) به مخرج داده ندری عه و په تی داپوشی وه کو
 داپوشینی نویژ، واته: نیرینه نیوان ناوک و نه ژتوی داپوشی و نافره ت و نیراموک گشت
 لاشه یان داپوشن، جگه له پوو خسارو له په ده سته کانیاں ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾
 أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فِي الْحَجَّةِ الَّتِي أَمَرَهُ عَلَيْهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُؤْذَنُ فِي النَّاسِ: أَلَّا يَحُجَّ بَعْدَ الْعَامِ مُشْرِكًا،
 وَلَا يَطُوفَ بِالْبَيْتِ غُرَبَانًا رواه الشيخان، له و هه ده که پیغمبر ﷺ نیمامی (ابوبکر) ی
 له سهر کردبوه نه میر، نیمامی (ابوبکر) منی نارد بانگه وازی بکه م: له م سال به ولاره ناب
 هیج کافریک هج بکاو ناب: پووتیک ته و اف بکا.

که و ابو: نه گهر به شیکی که می عه و په تی به در بکه وئ: وه ک به شیکی مووی سهری
 نافره ت، یان نیتوکیکی پی، نه و به شه ته و افی له و حاله تدا کردویه تی دروست ناب،
 هه روه ک له (نهاية) و (مغنی) دا هه رموویه نه.

واجبی دووهم: (وَطَهَارَةُ الْحَدِّثِ) پاکي ته و افه که یه: له بین ده ستنویژی گه و ده و
 بچوک، واته: نه گهر بین ده ستنویژ بین، یان جه ناب تدار بین، یان هه یزدار بین، هه پامه
 ته و اف بکاو ته و افه که شی دروست ناب: ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَوَّلُ شَيْءٍ بَدَأَ بِهِ النَّبِيُّ ﷺ﴾

وَالْتَجَسَ، فَلَوْ أَخَذْتَ فِيهِ تَوْضُأً وَبَنَى، وَفِي قَوْلٍ يَسْتَأْنِفُ،

حِينَ قَدِمَ مَكَّةَ أَنْ تَوْضُأَ ثُمَّ بَالَيْتَ ﴿رواه البخاري، يه كه م شت پيغه مبه ر﴾ ده ستنويژي گرت، نينجا ته وافي (بَيَّت) ي كرد. ﴿وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: قَدِمْتُ مَكَّةَ وَأَنَا حَائِضٌ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِبْعَلِي كَمَا يَفْعَلُ الْحَاجُّ غَيْرَ الْأَتْطُوفِ بِلَيْتٍ حَتَّى تَلْتَسِلِي﴾ رواه الشيخان، كه هاتمه (مكة) له هيزدا بوم، پيغه مبه ر ﴿فرمودي: كرداره كاني هه چ بكه، به لام ته وافي (بَيَّت) نه كه ي تا پاك ده بيه وه و غوسل ده كه ي.

نينجا بزانه: هر نو وه ديسهش به لگه يه: كه-جگه له ته واف- هيچ كرداريكي تري هه چ پيويستي به ده ستنويژي نيه، هه روه كه له (المجموع) دا فرموده يه تي.

(وَالْتَجَسَ) هه روه ها پاكي يه له پيسي، واته: نه گه ر لاشه ي، يان جله كاني پيس بويي، يان شوييني ته وافي پيس بويي، ته وافه كه ي دروست نابي، (ابن عباس) رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ده فرمودي: ﴿الطَّوَّافُ حَوْلَ الْبَيْتِ مِثْلُ الصَّلَاةِ إِلَّا أَنَّ اللَّهَ أَبَاحَ فِيهِ الْكَلَامَ﴾ رواه الترمذي والبيهقي بسند حسن، ته واف له ده وره ي (بَيَّت) وه كو نويژه، به لام خواي گه وره قسه كردني له ته وافدا هه لال كر دوه. واته: هه روه كه نويژه به پيسي وه دروست نابي، ته وافيش دروست نابي.

(فَلَوْ أَخَذْتَ فِيهِ) جا نه گه ر له ناو ته وافدا بي ده ستنويژي بوو، يان به شيكي كه مي عه پره تي ده ركه وت، يان لاشه ي، يان جلي پيس بوو (تَوْضُأً) ده ستنويژ ده گريته وه، هه روه ها عه پره تي داده پي شيتته وه، هه روه ها پيسي كه ي لاده با، نينجا (ويَنَى) له سه رئه وه ي كر دويه تي ده ست پي ده كاته وه، واته: له كوي بي ده ستنويژ بووه، يان عه پره تي ده ركه وت وه، يان پيس بووه، له وي نو ته وافه كه ي ده ست پي ده كاته وه ته ولوي ده كا، چونكه مه رج نيه ته واف به نو اي يه كتر دا بكرئي، هه روه كه له سه رچا وه كاندا پوون كر لوه ته وه.

به لام نو وه به شه ته وافه ي به بي ده ستنويژي، يان به عه پره تي ده ركه وتوو، يان به پيسي وه كر دويه تي، دروست نه بووه به ر نه كه وتوو، هه روه كه له (نهاية) و (مغني) دا فرموده يانه (وَفِي قَوْلٍ) له فرموده يه كي كژندا (يَسْتَأْنِفُ) واجبه: له سه ره تاوه ده ست به ته واف بكاته وه.

﴿ته وافي به مه زه بي (حنفي)﴾

له كاتي ته واف كردندا زور پوو ده دا: ئافره تو پياو نه نداميكي پووتيان ويك ده كه ويئو ده ستنويژيان ده شكئي، بويي وا باشه: له سه فه ري هه جدا ئافره تو پياو (تَقْلِيد) ي مه زه بي ئيمامي (حنفي) بگن، چونكه له مه زه بي نه ودا: به ويككه وتزو ده ست ليكداني ئافره تو پياو ده ستنويژ ناشكي، به لام هر كه سيك له م مه سه له يه دا (تَقْلِيد) ي مه زه بي (حنفي) بكا، واجبه: له ده ستنويژدا لاي كه م چواريكي سه ري مه سح بكاو هه م واجبه

تیبینی نهوش بکا: که له مهزه بی نهودا: به کیم، یان به خوین لیهاتنو به پشانه وهی
پپر به دهمو به پیکه نینی به دهنگ له ناو نویژدا دهست نویژ دهشکی، ههروه که له
کتیبه کانی خویاندا پروون کرلوه تهوه.

﴿ تهوافی به تیه موم ﴾

نهو که سهی پیش (طواف الإفاضة) ی روکنی هه ج، یان پیش تهوافی روکنی عومره،
نهخوش ده بی، یان نهندامیکی دهشکی، یان بریندار ده بی و ناتوانی ناو به کار بینن، نهوه
نه گهر شکسته که ی، یان برینه که ی داپوشه ریکی له سهر بوو، ته ماشا ده کری: نه گهر
داپوشه ره که له نهندامی (تیمم) دا نه بو. له سهر بی دهست نویژیش داینه نابو، دروسته: بو
تهوافه کانی روکنی هه ج و عومره تیه موم بکاو تهوافه کانیشی دروست ده بنو له نهستی
لاده چن، به لام نه گهر داپوشه ره که ی له سهر بی دهست نویژی دانابو، یان له نهندامی
(تیمم) دا بوو، نهوه مهرجه: کاتی گه پانه وهی حاجی به کان هاتبی و بترسن هاورپیکانی
به جی به یلن، ئینجا بو تهوافی روکن تیه موم بکا، جا بهو تیه مومه ناتوه لوه
تهوافه که ی دروست ده بی، واته: له ژیر نیحرام دهرده چن، به لام له گه ل نهوشدا تهوافی
روکنی هه ره له نهستودا ده میتی و هه ر کانتیک بوی بگونجی، واجبه: بچیتوه (مکه) و
تهوافه که بووباره بکاته وه، ههروه که له (تحفة) و (الشروانی) دا پروون کرلوه تهوه.

ئینجا بزانه: نهوه ی پابردوو به گوێره ی فرموده ی به هیزی ئیمامی (الشافعی) بوو، به لام
له فرموده ی بی هیزی مهزه بی (الشافعی) و به فرموده ی زانایه کانی تری - جگه له
مهزه بی (الشافعی) -: نه گهر داپوشه ره که ی له سهر بی دهست نویژی دانابی، یان له سهر
نهندامی (تیمم) داینابی، له هیچ حاله تیکدا قه زاکردنه وهی نویژی له سهر نیه، ههروه که له
(المجموع) دا له باسی (تیمم) پروونی کردنه وه.

که وابو: نهو که سهی داپوشه ری برینه که ی، یان شکسته که ی له سهر بی دهست نویژی
داناه، یان له سهر نهندامی (تیمم) دایناه، بوی دروسته: (تقلید) ی فرموده
بی هیزه که بکا، یان (تقلید) ی زانایه کانی تر بکاو دهست نویژ بگری و داپوشه ره که ش به ناو
مهسح بکاو تیه مومیش بکاو هه ره بهو تیه مومه ش تهوافی روکن بکا، تهوافه که شی
دروست ده بی و به یه کجاری له نهستی لاده چن و نایه وی بووباره ی بکاته وه، رَأَاهُ أَظْمَ.

﴿ تهوافی ئافره تی هه یزار ﴾

دروسته: ئافره ت دهرمان به کار بینن: تاکو هه یزی پیش بکه وی، یان دوا بکه وی، بو
نهوه ی به پاکی (طواف الإفاضة) ی روکنی هه ج بکا، جا نه گهر ئافره تیک بو کاتی (طواف
الإفاضة) هه یزی تووش بوو و ماوه ی هه یزه که ش نهوهنده درێژ ده بئوه: هاورپیکانی

وَأَنْ يَجْعَلَ الْبَيْتَ عَنْ يَسَارِهِ، مُبْتَدِئًا بِالْحَجَرِ الْأَسْوَدِ مُحَاضِيًا لَهُ فِي مُرُورِهِ بِجَمْعِ بَدَنِهِ، فَلَوْ بَدَأَ بِغَيْرِ الْحَجَرِ لَمْ يُحْسَبْ، فَإِذَا انْتَهَى إِلَيْهِ ابْتَدَأَ مِنْهُ،

به جیبان ده میشت و هر پاك نه ده بؤوه، نه و نافرته بؤی دروسته به فهرموده كه یتری نیمامی (الشافعی) پهفتار بكا، كه ده فهرموی: (له ماوهی حمیزدا نه و پوژانهی خوینی حمیز نایی و دهو سستی، پوژهكان به پاکی داده ندرین). جا نه فهرموده به له گه ل مه زه بی نیمام (مالك) و نیمام (أحمد) تیک ده كاته وه، كه و ابو: هر كاتیک نافرته كه خوینی وه ستا، غوسل ده كاو (طواف الإفاضة) ده كاو به و فهرموده به بؤی دروست ده بی و به هر پوكنی حج ده كه وی، جا نه گهر خوینی نه وه ستا، دروسته: دره مان به كار بیتری ماوهیه كه خوینه كه بوه سستی، هه روه كه له (حاشیه الإيضاح) دا (ابن حجر) نه و مه سه له ی پوون كړو ته وه.

واجبی سئویم: (وَأَنْ يَجْعَلَ الْبَيْتَ عَنْ يَسَارِهِ) ده بی له هه مو ته و افه كه ی دا (بَيْت) بخاته لای چه په ی و پاسته ی بكه و یته ده روه و به روه و پیښه خزی بپوا ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ لَمَّا قَدِمَ مَكَّةَ أَتَى الْحَجَرَ فَاسْتَلَمَهُ ثُمَّ مَشَى عَلَى يَمِينِهِ فَرَمَلَ ثَلَاثًا وَمَشَى أَرْبَعًا﴾ رواه مسلم و الترمذي، كه پیغه مبه ر ﷺ هاته (مكة) بؤ ته و اف كړدن، پووی كړده (الْحَجَرُ الْأَسْوَدُ) و ده سستی لږدا، ینجا به لای پاسته ی دا پویشته و له هه رسیك خوله كانی سه رته تایی ته و افدا به تالوكه ده پویشته و له چواره كه ی تریښدا به عاده تی ده پویشته.

كه و ابو: نه گهر پاشه و پاش پویشته، یا به لای چه په ی دا پویشته، یان له كاتی پویشته ندا ماوهیه كي كه م سینگی سوړا لای (بَيْت)، نه و به شه ته و افه ی دروست نابی، هه روه كه له (نهاية) و (الشرواني) دا پوون كړاوه ته وه، یتیر له و چه په تیكر دنه و له مه سه له كانی تردا: جیاوازی كه و روه و مندا ل و پیاده و سوړو هه لگپړاو و دانیشتنو و دریزبو و به پیوه نیه، هه روه كه له (تحفة) و (الشرواني) دا پوون كړاوه ته وه.

واجبی چواره م: (مُبْتَدِئًا بِالْحَجَرِ الْأَسْوَدِ) له قورنه ی (الْحَجَرُ الْأَسْوَدُ) وه ده ست به ته و اف بكا، به به لگه ی هه دیسه كه ی پراېرېوو (مُحَاضِيًا لَهُ فِي مُرُورِهِ) واجبه: له سه رته تایی ته و افه كه ی دا به رامبه ر (الْحَجَرُ الْأَسْوَدُ) بئ (بِجَمْعِ بَدَنِهِ) به هه مو لای چه په ی لاشه كه ی، كه و ابو: نه گهر له سه رته تایی ته و افه كه ی دا گشت لای چه په ی به رامبه ر (الْحَجَرُ الْأَسْوَدُ) نه بی، نه م خوله ی دروست نابی.

هه روه ها (فَلَوْ بَدَأَ بِغَيْرِ الْحَجَرِ) نه گهر له شوینی كي تره وه - جگه له (الْحَجَرُ الْأَسْوَدُ) - ده سستی به ته و اف كړد (لَمْ يُحْسَبْ) نه م خوله ی دروست نابی و له هه فته خوله كه ناؤ میړدئ، به لام (فَإِذَا انْتَهَى إِلَيْهِ) هر كاتیک له سوړانه وه گه یشته (الْحَجَرُ الْأَسْوَدُ)، نه وه (ابْتَدَأَ مِنْهُ)

وَلَوْ مَشَى عَلَى الشَّاذِرَوانِ أَوْ مَسَّ الْجِدَارَ فِي مُوَارَاتِهِ أَوْ دَخَلَ مِنْ إِحْدَى فَتَحَتَيِ الْحَجَرِ وَخَرَجَ مِنَ الْأُخْرَى لَمْ يَصِحَّ طَوَافُهُ، وَفِي مَسْأَلَةِ الْمَسِّ وَجْهٌ، وَأَنْ يَطُوفَ سَبْعًا، وَدَاخِلَ الْمَسْجِدِ.

لهو یوہ دہ بیٹہ سہرہ تہای تہ وافی و تہم جارہ لیڑوہو خولہ کانی بق دہ ژمیردین، کہ وابو: وا باشہ لای راستہ یخوی بہ رامبہر سہرہ تہای تہ نیشتی (الْحَجَرُ الْأَسْوَدُ) بکا، نینجا توژنک تہ نیشتیو تہ نیشتی بپوا، تا راستہ ی لہ تہ نیشتی کہ یتری (الْحَجَرُ الْأَسْوَدُ) تیدہ پہ پی، نینجا خوی بسورپتیو دہ ست بہ تہ وافی بکا، ہہ روہک لہ سہرچاوہ کاندہ پوون کراونہ تہوہ.

واجبی پینجہم: لہ ہہ موو تہ وافدا دہ بی ہہ موو لاشہ ی لہ دہرہ وہی (بیت) بی خوی گورہ دہ فرموی: ﴿وَلْيَطُوفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ﴾ با تہ وافی بہ دہرہ وہی (بیت) دا بکن. کہ وابو: (وَلَوْ مَشَى عَلَى الشَّاذِرَوانِ) تہ گہر بہ سہر لیڑوہ دیوارہ کہ ی (بیت) دا پویشتی - کہ لہ بہرینی دیوارہ کہ بہ لای دہرہ وہیہ - (أَوْ مَسَّ الْجِدَارَ فِي مُوَارَاتِهِ) یان لہ ناستی لیڑوہ دیوارہ کہ دہستی لہ دیواری (بیت) دا، یان دہستی لہ سہر دیواری (حِجْرُ اسْمَاعِيلَ) دانا (أَوْ دَخَلَ مِنْ إِحْدَى فَتَحَتَيِ الْحَجَرِ) یان لہ زارکیکی (حِجْرُ اسْمَاعِيلَ) چوہ ژوورہ وہو (وَخَرَجَ مِنَ الْأُخْرَى) لہ زارکہ کہ یتر ہاتہ دہرہ وہو (لَمْ يَصِحَّ طَوَافُهُ) تہو بہ شہ تہ وافی دہرہ وہی، چونکہ لہ دہرہ وہی (بیت) دا تہ وافی نہ کردوہ، بہ لکو بہ ناو (بیت) دا کردوہ تی ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: سَأَلْتُ النَّبِيَّ ﷺ عَنْ الْجِدْرِ أَمِنْ الْبَيْتِ هُوَ؟ قَالَ نَعَمْ﴾ رواہ الشیخان، پیغہ مہر ﷺ فرموی (جَدْرٌ) - واتہ: (حِجْرُ اسْمَاعِيلَ) - پارچہ یہ کہ لہ (بیت). بہ لام (وَفِي مَسْأَلَةِ الْمَسِّ وَجْهٌ) لہ مہسہ لہی دہ ست لیدانی دیواری (بیت) فرمودہ یہ کی بی مہر ہہ یہ: کہ زیانی نیہ.

واجبی شہ شہم: (وَأَنْ يَطُوفَ سَبْعًا) دہ بی حہفت خولی تہ وافی بہ دہرہ وہی (بیت) دا بسورپتیوہ، ہہر خولیکی لہ (الْحَجَرُ الْأَسْوَدُ) وہو بق (الْحَجَرُ الْأَسْوَدُ) بی، بہ بہ لگہ ی حہ دیسہ کہ ی (جانبی) پراپردو، کہ وابو: تہ گہر لہو حہفت خولہ تہ نہا ہہ نگاوکی ناتہ وافی بی، تہ وافی کہ ی دہرہ وہی تہ وافی ناہی، بہ لام تہ گہر لہ حہفت خول زیاتر بکا تہ وافی کہ ی بہ تال ناہی، جا تہ گہر کہ وتہ گومان: چہند خولی کردون؟ واجبہ: لای کہ ی لی بگریو خولی تر بکا، تا بیگومان تہ وافی کہ ی دہرہ وہی بی، ہہ روہک لہ ژورہ ی سہرچاوہ کاندہ تہو مہسہ لانہ پوون کراونہ وہ.

ہہ روہا مہرجہ لہ خولی کوتایی تہ وافدا بہ تہ وافی بہ رامبہر (الْحَجَرُ الْأَسْوَدُ) بیٹہ وہ، نینجا تہ وافی کہ ی تہ وافی دہ بی، ہہ روہک لہ (نہایہ) و (مغنی) دا پوون کراونہ وہ. واجبہ حہفتہم: (وَدَاخِلَ الْمَسْجِدِ) دہ بی تہ وافی کہ ی لہ ناو (الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ) دا بی، واتہ: تہ گہر لہ دہرہ وہی مزگوتدا بسورپتیوہ، تہ وافی کہ ی دہرہ وہی ناہی، چونکہ پیغہ مہر ﷺ و

وَأَمَّا السُّنَنُ: فَإِنْ يَطُوفَ مَاشِيًا، وَيَسْتَلِمَ الْحَجَرَ أَوَّلَ طَوَافِهِ وَيُقْبِلُهُ وَيَضَعُ جِهَتَهُ عَلَيْهِ، فَإِنْ عَجَزَ اسْتَلَمَ، فَإِنْ عَجَزَ أَشَارَ بِيَدِهِ، وَيُرَاعِي ذَلِكَ فِي كُلِّ طَوَافٍ،

(صحابه) له ناو مزگه وتی (الحرام) دا ته وافیان کردوه، پیغه مبه ریش ﷺ فه رموویه تی: ﴿لَتَأْخُذُوا غَنًى مِّنَ سَكِّكُمْ﴾ رواه مسلم، کرده وه کانی هه چ و عومړه له من وه ریگرن.

واجبی هه شتم: نیه تی ته واف کردن نه گهر ته وافه که سهر به خو بڼ، واته: ته وافی هه چ و عومړه نه بڼ، هه روه ها جگه له مه به ستی ته واف کردن، به هیچ مه به ستی کی تر هیچ مه نگاوئک نه پوا، هه روه ک له سهره تای نه م باسه دا پوونمان کرده وه.

﴿سونه ته کانی ته واف﴾

(وَأَمَّا السُّنَنُ) هه رچی سونه ته کانی ته وافن هه شتن، یه که م: (فَإِنْ يَطُوفَ مَاشِيًا) وه ها خیرتره به پیاده یی ته واف بکا، مه گهر عوزریکی هه بڼ، نه و کاته ناپه سند نیه به سواری، یان به هه لگبرای ته واف بکا، چونکه له هه دیسی (بخاری و مسلم) دا هاتوه: ﴿يُضَعُّ مَبْرَرًا﴾ به سواری ته وافی کرد، تاكو خه لك ببینی و پرسیری لی بکه ن.

دوهم: (وَيَسْتَلِمُ الْحَجَرَ) سونه ته ده ست له (الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ) بدا (أَوَّلَ طَوَافِهِ) له سهره تای ته وافه کی دا (و) هه روه ها (يُقْبِلُهُ) سونه ته: ماچیشی بکا.

(و) هه روه ها (يَضَعُ جِهَتَهُ عَلَيْهِ) ته ویلای له سهر دابڼ، واته: سوجه دی له سهر بیا، نه و سڼ سونه تانه ش له هه دیسی (صحيح) دا هاتون.

جا بزانه: نه و سڼیانه ی پرابردو له و حاله ته دا سونه تن که خه لکی تر تووشی نازارو ماندووبون نه کا ﴿عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: يَا عُمَرُ إِنَّكَ رَجُلٌ قَوِيٌّ لَا تُزَاحِمُ عَلَى الْحَجَرِ فَتُؤْذِي الضَّعِيفَ إِنَّ وَجَدْتَ خَلْوَةً، وَإِلَّا فَاسْتَقْبِلْهُ وَهَلِّسْ وَكَبِّرْ﴾ رواه الامامان: الشافعي و احمد، نه ی (عمر) تق پیاویکی به میزی له سهر ماچکردنی (الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ) پاله په سته مه که، نه وه ک خه لکی بڼ میز نازار بده ی، نه گهر که لیڼنیک هه بو ده ستی لی بده، نه گهرنا: ناماژه ی بڼ بکه و (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) (اللَّهُ أَكْبَرُ) بلی.

(فَإِنْ عَجَزَ) جا نه گهر توانای ماچکردنی و سوجه دی نه بو (اسْتَلَمَ) ته نها ده ستی لی بده دا، ټینجا ده سته لیډراوه که ش ماچ ده کا (فَإِنْ عَجَزَ) جا نه گهر توانای ده ست لیډانیشی نه بو (أَشَارَ بِيَدِهِ) به دستی پرسته ی، یان چه په ی ناماژه بڼ ده ست لیډانه کی ده کا، ټینجا ده سته کی ماچ ده کا، هه روه ک له سهر چاوه کانداهه رموویانه.

(وَيُرَاعِي ذَلِكَ فِي كُلِّ طَوَافٍ) سونه ته: له گشت خولیکي ته وافدا نه و ده ست لیډان و ماچکردن و ناماژه کی پرابردو بکا ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: طَافَ النَّبِيُّ ﷺ عَلَى بَعِيرٍ كُلَّمَا أَتَى الرُّكْنَ أَشَارَ إِلَيْهِ بِشَيْءٍ عِنْدَهُ وَكَبَّرَ﴾ رواه البخاري، پیغه مبه ریش ﷺ به سواری

وَلَا يَقْبَلُ الرُّكْنَيْنِ الشَّامِيَيْنِ وَلَا يَسْتَلِمُهُمَا، وَيَسْتَلِمُ الْيَمَانِيَّ وَلَا يَقْبَلُهُ، وَأَنْ يَقُولَ أَوَّلَ طَوَافِهِ: بِسْمِ اللَّهِ وَاللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُمَّ إِيْمَانًا بِكَ وَتَصَدِيقًا بِكِتَابِكَ وَوَفَاءً بِعَهْدِكَ وَاتِّبَاعًا لِسُنَّةِ نَبِيِّكَ مُحَمَّدٍ ﷺ. وَلَيَقُلْ قُبَالَةَ الْبَابِ: اللَّهُمَّ إِنَّ أَلْبَيْتَ بَيْتَكَ، وَالْحَرَمَ حَرَمَكَ وَالْأَمْنَ أَمْنَكَ وَهَذَا مَقَامُ الْعَائِدِ بِكَ مِنَ الثَّارِ. وَبَيْنَ الْيَمَانِيِّينَ: اللَّهُمَّ آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ الثَّارِ. وَلْيَذْغُ بِمَا شَاءَ، وَمَا ثَوْرُ الدُّعَاءِ أَفْضَلُ مِنَ الْقِرَاءَةِ،

ووشتریک تعوای کرد، هر جاریک دهگه یشته قورنه ی (الْحَجَرُ الْأَسْوَدُ) ناماژه ی بق ده کردو (الله اکبری) ده گوت.

(وَلَا يَقْبَلُ الرُّكْنَيْنِ الشَّامِيَيْنِ) وهما سوننه ته هردوو قورنه کانی شامی-واته: عیراقی و شامی- ماچ نه کاو (وَلَا يَسْتَلِمُهُمَا) ده ستیشیان لیته دا، چونکه پیغه مبه ر ﷺ ماچی نه کردون و ده ستیشی لیته دلون (وَيَسْتَلِمُ الْيَمَانِيَّ) سوننه ته قورنه ی یه مانی ده ست لیته دا، به لام (وَلَا يَقْبَلُهُ) ماچی نه کا، چونکه پیغه مبه ر ﷺ ده ستی له م قورنه یه ده دا به لام ماچی نه ده کرد، نه و ده دیسانه له (بخاری و مسلم) دا گتیر درونه وه.

ئینجا بزانه: نه و ماچ کردن و ده ست لیته ی پابردو بق شافره ت سوننه ت نیه، ته نها له و حاله ته دا نه بی: که ده وره ی (بَيْت) پیای لیته بن، هه روه ک له زوریه ی سه رچاوه کاندایه فرموویانه، هه روه ها ماچ کردن و ده ست لیته ی (مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ) ش سوننه ت نیه، به لکو (بِدْعَةٍ) یه، هه روه ک له (الایضاح) دا فرموویه تی.

سئیه م: (وَأَنْ يَقُولَ أَوَّلَ طَوَافِهِ) سوننه ته: که له سه ره تای ته واف ده ستی به پدیشتن کرد، بلی: (بِسْمِ اللَّهِ وَاللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُمَّ إِيْمَانًا بِكَ وَتَصَدِيقًا بِكِتَابِكَ وَوَفَاءً بِعَهْدِكَ وَاتِّبَاعًا لِسُنَّةِ نَبِيِّكَ مُحَمَّدٍ ﷺ). ئینجا له گشت خولیکدا که گه یشته وه به رامبه ر (الْحَجَرُ الْأَسْوَدُ) نه و زیکره ی پابردو بلیته وه، هه روه ک له سه رچاوه کاندایه فرموویانه.

(وَلَيَقُلْ قُبَالَةَ الْبَابِ) با له به رامبه ر ده رگه ی (بَيْت) بلی: (اللَّهُمَّ إِنَّ أَلْبَيْتَ بَيْتَكَ وَالْحَرَمَ حَرَمَكَ وَالْأَمْنَ أَمْنَكَ، وَهَذَا مَقَامُ الْعَائِدِ بِكَ مِنَ الثَّارِ).

ئینجا (وَبَيْنَ الْيَمَانِيِّينَ) له نیوان قورنه ی یه مانی و (الْحَجَرُ الْأَسْوَدُ) دا بلی: (اللَّهُمَّ- رَبَّنَا- آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ الثَّارِ) رواه احمد وصححه الحاكم.

ئینجا جگه له و زیکرو دوعایانه ی پابردووش (وَلْيَذْغُ بِمَا شَاءَ) با له گشت خوله کانی ته وافدا هه ر دوعایه کی هه ز ده کا بیکا، جا به هه ر زمانیک بئ، هه روه ها سوننه ته: له ناو ته وافدا قورنایه بخوینئ، به لام (وَمَا ثَوْرُ الدُّعَاءِ) نه و زیکرو دوعایانه ی له پیغه مبه ر ﷺ و (صحابه) کانه وه هاتون (أَفْضَلُ) خیرترین (مِنَ الْقِرَاءَةِ) له قورنایه خویندنی ناو ته وافدا.

وَهِيَ أَفْضَلُ مِنْ غَيْرِ مَأْثُورَةٍ، وَأَنْ يَرْمَلَ فِي الْأَشْوَاطِ الثَّلَاثَةِ الْأُولَى: بِأَنْ يُسْرِعَ مَشْيَهُ مُقَارِبًا خَطَاهُ، وَيَمْشِيَ فِي الْبَاقِي، وَيَخْتَصُّ الرَّمْلَ بِطَوَافٍ يَفْقَهُ سَعْيَ، وَفِي قَوْلٍ بِطَوَافِ الْقُدُومِ، وَلَيَقُلْ فِيهِ: اَللّٰهُمَّ اجْعَلْهُ حَجًّا مَبْرُورًا وَذَنْبًا مَغْفُورًا وَسَعْيًا مَشْكُورًا. وَأَنْ يَضْطَبِعَ فِي جَمِيعِ كُلِّ طَوَافٍ يَرْمَلَ فِيهِ،

(وَمَنْ) قَوَّيْنَانِ خَوَّيْنَدَنِي نَاو تَه وَاو (أَفْضَلَ) خَيْرْتَرَه (مِنْ غَيْرِ مَأْثُورَةٍ) لَهُ وَزِكْرُو دَو عَايَانِي لَهُ بِتَفْهِيْمِهِ رَحْمَةً (صَحَابَةَ) كَانَهُ وَه نَهَاتِنِ.

ثِيْنَجَا بَزَانِه سَوْنَنَتِه: زِيَكْرُو دَو عَاو قَوَّيْنَانِ خَوَّيْنَدَنِي نَاو تَه وَاو گَشْتِي بِه نَهْيَنِي بِن، مَهْكَر بِيَه وَيِي يَه كِيَكِي تَرَفْتِر بَكَا، نَه وَكَاتِه دَه نَگ هَه لَدِيْنِي، بَه وَ مَهْرَجِي خَه لَكِي تَر نَازَار نَه دَا، مَه رَوَك لَهُ (تَحْفَةً) دَا فَه رَمُويِي تِي.

چَوَارَه م: (وَأَنْ يَرْمَلَ) سَوْنَنَتِه: نِيْرِيْنِه بِه تَالُوَكِه بِرُوَا (فِي الْأَشْوَاطِ الثَّلَاثَةِ الْأُولَى) لَهُ مَهْرَسِيَك خُولَه كِي سَهْرَه تَاي تَه وَاو دَا (بِأَنْ يُسْرِعَ مَشْيَهُ) بَه وَ شِيْوَه يَه: پَه لَه لَه پُوْشِيْشْتَنَه كِي دَا بَكَاو (مُقَارِبًا خَطَاهُ) مَه نَگَاوَه كَانِيْشِي لِيَك نَزِيَك بَكَا تَه وَه، وَاتِه: غَار نَه دَاو فُوْرَكَش لِي تَه دَا (وَيَمْشِيَ فِي الْبَاقِي) سَوْنَنَتِه: لَهُ چَوَار خُولَه كِي تَرِيْشْدَا بِه عَادَه تِي بِرُوَا ﴿عَنْ ابْنِ عُمر رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: رَمَلَ رَسُولُ اللهِ ﷺ مِنَ الْحَجَرِ إِلَى الْحَجَرِ ثَلَاثًا وَمَشَى أَرْبَعًا﴾ رَوَاه مُسْلِم، بِتَفْهِيْمِهِ رَحْمَةً سَيِّ خُولِ لَهُ بَهْرَدِه پَهْشَه كِه وَه تَا بَهْرَدِه پَهْشَه كِه، بِه تَالُوَكِه پُوْشِيْشْتُو چَوَار خُولِيْش بِه عَادَه تِي پُوْشِيْشْت.

(وَيَخْتَصُّ الرَّمْلَ) نَه وَ پُوْشِيْشْتَنِه بِه تَالُوَكِه يَه تَايِيْه تَه (بِطَوَافٍ يَفْقَهُ سَعْيَ) بِه تَه وَاو فَيَكِي وَه هَا: هَا تَوُجُوْی نِيْوَان سَه فَاو مَه پَرُوْی بِه دَوَادَا بَكْرِي (وَفِي قَوْلٍ) لَهُ فَه رَمُودِه يَه كَدَا تَايِيْه تَه (بِ) بِه (طَوَافِ الْقُدُومِ)، جَا لَهُ سَهْر فَه رَمُودِه يَه پَاسْتَر: مَهْر تَه وَاو فَيَكِي هَا تَوُجُوْی سَه فَاو مَه پَرُوْی بِه دَوَادَا نَه كَرِي، نَه وَ تَالُوَكِه يَه تِي دَا سَوْنَنَتِ نِيَه.

(وَلَيَقُلْ فِيهِ) سَوْنَنَتِه: لَهُ مَهْرَسِيَك خُولَه كِي بِه تَالُوَكِه دَا لَهُ كَهَلْ زِيَكْرَه كَانِي تَرِيْش بَلِي: (اَللّٰهُمَّ اجْعَلْهُ حَجًّا مَبْرُورًا وَذَنْبًا مَغْفُورًا وَسَعْيًا مَشْكُورًا). مَه رَوَه هَا لَهُ چَوَارَه كِي تَرِيْشْدَا بَلِي: (اَللّٰهُمَّ - رَبِّ - اغْفِرْ وَارْحَمْ وَاعْفُ عَمَّا تَعْلَمُ إِنَّكَ أَنْتَ الْأَعَزُّ الْأَكْرَمُ، اَللّٰهُمَّ - رَبَّنَا - آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ). مَه رَوَك لَهُ سَهْر چَاوَه كَانْدَا فَه رَمُويِيَانِه.

پِيْنَجَه م: (وَأَنْ يَضْطَبِعَ) سَوْنَنَتِه: نِيْرِيْنِه پَهْشَه مَالَه كِي بَخَاتِه بِن مَه نَگَلِي (فِي جَمِيعِ كُلِّ طَوَافٍ) لَهُ مَهْر حَه فِت خُولَه كِي گَشْت تَه وَاو فَيَكِي وَه هَا دَا: كِه (يَرْمَلَ فِيهِ) تَالُوَكِه يَه تِي دَا سَوْنَنَتِه، مَهْر چَه نَد بِه تَالُوَكِه ش نَه پَرُوَا ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: اضْطَبَعَ النَّبِيُّ ﷺ هُوَ وَأَصْحَابُهُ وَرَمَلُوا ثَلَاثًا أَشْوَاطَ وَمَشَوْا أَرْبَعًا﴾ رَوَاه اَبُو دَاوُد وَ اَلْبِيَهْقِي بَسْنَد صَحِيْح، بِتَفْهِيْمِهِ رَحْمَةً (صَحَابَةَ) پَهْشَه مَالَه كَانِيَانِ لَهُ بِن مَه نَگَلْ دَانَاو سَيِّ خُولِي سَهْرَه تَا بِه تَالُوَكِه پُوْشِيْشْتَنُو

وَكَذَا فِي السَّعْيِ عَلَى الصَّحِيحِ، وَهُوَ جَعْلُ وَسَطِ رِدَائِهِ تَحْتَ مَنْكِبِهِ الْأَيْمَنِ وَطَرْفَيْهِ عَلَى الْأَيْسَرِ، وَلَا تَرْمُلُ الْمَرْأَةُ وَلَا تَضْطَبِعُ، وَأَنْ يَقْرُبَ مِنَ الْبَيْتِ، فَلَوْ فَاتَ الرَّمْلُ بِالْقُرْبِ لِرَحْمَةِ فَالرَّمْلُ مَعَ بَعْدِ أَوَّلِي إِلَّا أَنْ يَخَافَ صَدَمَ النِّسَاءِ فَالْقُرْبُ بِلا رَمْلٍ أَوَّلِي، وَأَنْ يُوَالِيَ طَوَافَهُ،

چوله‌ک‌ی تریش به عاده‌تی پویشتن. (و کذا فی السعی) ه‌روه‌ها له هاتوچئی نیوان سه‌فاو مه‌پوه‌شدا سوننه‌ته: وا بکا (علی‌الص‌حیح) له سه‌رفه‌رموده‌ی پاست.

(وهو) دانان له بن ه‌نگل به‌م شیوه‌یه: (جعل وسط ردايه تحت منكبيه الایمن) ناوه‌ندی په‌شته‌ماله‌ک‌ی له بن شانی پاسته‌ی دابنئ (وطرفیه علی‌الایسر) ه‌ردو لایه‌کانیشی له سه‌ر شانی چه‌په‌ی دابنئ، واته: لایه‌کی به لای پشت‌وه‌داو لایه‌ک‌ی تریش به لای سینگی‌دا بخته سه‌ر شانی چه‌په، شانی پاسته‌ش به پووی بهیلینه‌وه (ولا ترمل المرأة) نابئ ثافره‌ت، یان نی‌راموک له ته‌واف کردندا- وه‌کو پیاو- به تالوکه به‌ولو (ولا تضطبع) نابئ په‌شته‌ماله‌ک‌شی- وه‌کو پیاو- له بن ه‌نگل دابنئ، واته: نه‌و دووانه ته‌نها بق نیرینه سوننه‌تن.

شه‌شم: (وَأَنْ يَقْرُبَ مِنَ الْبَيْتِ) سوننه‌ته نیرینه- له کاتی ته‌وافدا- له (بیت) نزیک ببینه‌وه (فلو فات الرمل بالقرب) جا نه‌گه‌ر به ه‌وی نزیک‌بونه‌وه‌ی له (بیت) سن خوله‌ک‌ی به تالوکه‌ی ده‌فوتا (لرحمة) له به‌ر پاله‌په‌سته پی‌ی نه‌ده‌کرا (فالرمل مع بعد أولى) نه‌و تالوکه‌یه له دووره‌وه خیرتره (إلا أن يخاف صدم النساء) مه‌گه‌ر له دووره‌وه‌ش له خو‌لیدانی ثافره‌تان بترسن، نه‌و کاته (فالقرب) نزیک‌بونه‌وه (بلرمل) به بی تالوکه (أولی) خیرتره، نه‌وه‌ک ه‌وی له ثافره‌تان بدا.

نینجا بزانه: بق ثافره‌تان وه‌ها سوننه‌ته: له دووره‌وه‌ی (بیت) ته‌واف بکه‌ن، تاکو تیکه‌لی پیان نه‌بن، ه‌روه‌ها نه‌گه‌ر پی‌اویش تووشی نازار ده‌بو، یان خه‌لکی نازار ده‌دا، سوننه‌ته تو‌زیک دوور بکه‌وینه‌وه، ه‌روه‌ک له سه‌رچاوه‌کاندا فره‌موویانه، به به‌لگ‌ی ه‌دپسه‌ک‌ی نیامی (عمی) پ‌ا‌ر‌د‌و.

حه‌فته‌م: (وَأَنْ يُوَالِيَ طَوَافَهُ) سوننه‌ته: هر حه‌فت خوله‌کانی ته‌واف به دوا‌ی په‌کتردا بکا، واته: نه‌گه‌ر چپ‌و چپ‌ریش بیکا دروست ده‌بی، جا نه‌گه‌ر له کاتی ته‌وافدا نیقامه‌تی نویژ کرا، یان کاریکی پی‌ویست پووی‌دا، با واز له ته‌واف بینئو نویژه‌که بکاو کاره‌ک‌ی جی‌به‌جی بکا، نینجا بگه‌رینه‌وه ته‌وافه‌ک‌ی ته‌واو بکا، ه‌روه‌ک له (المجموع) دا فره‌موویته‌ی، ه‌روه‌ها له ناو ته‌وافدا: قسه‌کردن و خواردن و خواردنه‌و گشتی دروستن، به‌لام ناپه‌سندن، ه‌روه‌ک له زوری‌ی سه‌رچاوه‌کاندا فره‌موویانه.

وَأَنْ يُصَلِّيَ بَعْدَهُ رَكَعَتَيْنِ خَلْفَ الْمَقَامِ، يَقْرَأُ فِي الْأُولَى قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ، وَفِي الثَّانِيَةِ الْإِخْلَاصَ، وَيَجْهَرُ لَيْلًا، وَفِي قَوْلٍ تَجِبُ الْمَوْلَاةُ وَالصَّلَاةُ،

هه شتم: (وَأَنْ يُصَلِّيَ بَعْدَهُ رَكَعَتَيْنِ) سوننه ته: له دواى ته ولو بوونی ته واف دوو په کعت نویژی سوننه ت بکا، جا له هر شوینتیکی (الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ) دا نه و دوو په کعت به بکا خیره که ی ده گاتی، به لام (خَلْفَ الْمَقَامِ) له پشت (مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ ﷺ) خیرتره، ټینجا به نیه تی سوننه تی ته واف نه و نویژه ده کاو (يَقْرَأُ فِي الْأُولَى) له په کعتی به که مدا له دواى فاتحه (قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ) ده خوینتی (وَفِي الثَّانِيَةِ الْإِخْلَاصَ) له په کعتی دوه میشدا له دواى فاتحه (قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ) ده خوینتی ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾ فِي صَفَةِ حَجِّ النَّبِيِّ ﷺ: ثُمَّ كَفَذَ إِلَى مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ ﷺ فَقَرَأَ: ﴿وَاتَّخِذُوا مِنْ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى﴾. فَجَعَلَ الْمَقَامَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْبَيْتِ، وَكَانَ يَقْرَأُ فِي الرُّكَعَتَيْنِ: (قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ) وَ(قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ) ﴿رواه مسلم﴾، ټینجا له دواى ته واف کردن، پیغه مبر ﷺ پویشته لای (مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ ﷺ) ټایه تی ﴿وَاتَّخِذُوا مِنْ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى﴾ ی خوینده وه- واته: له (مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ ﷺ) نویژ بکن- ټینجا له پشت (مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ) دوو په کعت نویژی سوننه تی کرد: له دواى فاتحه (قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ) (قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ) ی خویندن.

(وَيَجْهَرُ لَيْلًا) نه گهر له شه ویدا نه م نویژه بکا، به دهنگی ناشکرا فاتحه و سوپه ته کان ده خوینتی له پوژیدا به نهی تی ده خوینتی، ټینجا بزانه: تا مردنی ته وافکه ره که کاتی نه و نویژه هر ده مینتی نه گهر بگه پټه وه و له وولاتی خوی دا نه و سوننه ته بکا، هر دروست ده بی و له گشت کاتیکې پوژتی شه ویدا دروسته نه و نویژه بکا، هه روه که له زوږبه ی سرچاوه کاندانه و مه سه لانه پوون کراونه وه.

(وَفِي قَوْلٍ) له فرموده یه کی ټیمامی (الشافعی) دا (تَجِبُ الْمَوْلَاةُ) واجبه: خوله کانی ته واف به دواى به کتردا بکرتین (وَالصَّلَاةُ) هه روه ها واجبه: له دواى ته وافیش نه و دوو په کعت نویژه بکا، به لام له فرموده ی به هیژتردا: نه وانه گشتی سوننه تن.

ټینجا بزانه: نه و که سه ی له جیاتی که سیکی تر حه ج ده کا، نه ویش نه و دوو په کعت به ده کاو، نویژه که ش- وه کو حه ج- بؤ حه ج بؤ کراوه که ده بی، هه روه ها سر په رشتکاریش له جیاتی مندالی نه فام نه و دوو په کعت به ده کا، به لام مندالی فامیده به خوی دوو په کعت به ده کا، هه روه ها له دواى ته ولو بوونی نویژه که، سوننه ته نه م دوعایه بکا:

(اللَّهُمَّ هَذَا بَلَدُكَ وَالْمَسْجِدُ الْحَرَامُ وَبَيْتُكَ الْحَرَامُ، وَأَنَا عَبْدُكَ ابْنُ عَبْدِكَ إِنَّ أَمْتِكَ أَتَيْتُكَ بِذُكُوبٍ كَثِيرَةٍ وَخَطَايَا جَمَّةٍ وَأَعْمَالٍ سَيِّئَةٍ وَهَذَا مَقَامُ الْعَائِدِ بِكَ مِنَ النَّارِ فَاعْفُرْ لِي إِنَّكَ أَلَسْتَ الْغَفُورَ الرَّحِيمَ، اللَّهُمَّ إِنَّكَ دَعَوْتَ عِبَادَكَ إِلَى بَيْتِكَ الْحَرَامِ وَقَدْ جِئْتُ طَالِبًا رَحْمَتَكَ مُتَبَغِيًا

وَلَوْ حَمَلَ الْحَلَالُ مُحْرِمًا وَطَافَ بِهِ حُسْبَ لِلْمَحْمُولِ، وَكَذَا
لَوْ حَمَلَهُ مُحْرِمٌ قَدْ طَافَ عَنْ نَفْسِهِ، وَإِلَّا فَلَا صَحَّ أَنَّهُ إِنْ قَصَدَهُ
لِلْمَحْمُولِ فَلَهُ، وَإِنْ قَصَدَهُ لِنَفْسِهِ أَوْ لَهَا فَلِلْحَامِلِ فَقَطْ.

(فصل) يَسْتَلِمُ الْحَجَرَ بَعْدَ الطَّوَافِ وَصَلَاتِهِ ثُمَّ يَخْرُجُ مِنْ بَابِ الصَّفَا لِلسَّعْيِ، وَشَرْطُهُ
مَرْضَاتُكَ وَأَلْتِ مَنَّتَ عَلَيَّ بِذَلِكَ فَاعْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ. هـ روهك
له (المجموع) دا نهو مهسه لانهو نهو دوعايه ي ميټاون.

﴿ ته وافي کردن به هه لگير اوي ﴾

(وَلَوْ حَمَلَ الْحَلَالُ مُحْرِمًا) نه گهر يه کيکي بيټي حرام يه کيکي به نيحرام ي هه لگرتو (وَطَافَ
بِهِ) به ده وري (يَبَيِّنُ) دا ته وافي پيټي کرد (حُسْبَ لِلْمَحْمُولِ) ته وافه که بټي هه لگير لوه که
حيساب ده کريو ته وافه که ي دروست ده بيټي وهك سوار وولاغ- نه گهر
واجبه کاني پرابردوي ته وافي له هه لگير لوه که هاتبنه جي، جياوازي نيه: هه لگره که ته نها
يه ک که س بي، يان زياتر بي.

(وَكَذَا) هه روه ها ته وافه که بټي هه لگير لوه که ده بي (لَوْ حَمَلَهُ مُحْرِمٌ) نه گهر يه کيکي به نيحرام،
يان زياتر هه لي بگري، بهو مه رجه ي (قَدْ طَافَ عَنْ نَفْسِهِ) نهو به نيحرام ته وافه که ي خوي
کرد بي (وَإِلَّا) به لام نه گهر به نيحرام ته وافي خوي نه کرد يو (فَلَا صَحَّ) هه رموده ي پاستر:
(أَنَّهُ إِنْ قَصَدَهُ لِلْمَحْمُولِ) نه گهر هه لگره که مه به ستي بي: ته وافه که بټي هه لگير لوه که بي
(قَالَ) نهو ته وافه که بټي هه لگير لوه که ده بي (وَإِنْ قَصَدَهُ لِنَفْسِهِ) نه گهر هه لگره که مه به ستي
بي: ته وافه که بټي خوي بي (أَوْ لَهَا) يان مه به ستي بي: بټي هه ريوکيان بي (فَلِلْحَامِلِ فَقَطْ)
نهو له هه ريو مه سه له دا ته وافه که ته نها بټي هه لگره که ده بي، چونکه له هه ريو مه سه له دا
مه به ستي خوي هه بو ده ته وافي کيش بټي دوو که سان نابي.

ټينجا بزانه: لهو مه سه لانه دا جياوازي نيه هه لگير لوه که: يه ک که س بي، يان زياتر بي،
به لام نه گهر له سه ر شتي کدا له سه ر زه مين پايده کيشا، يان پالي ده دا، نهو کاته- نه گهر
مه به ستيان بي- ته وافه که بټي هه ريوکيان دروست ده بي، هه روه که له زوري ي
سه رچاوه کاندا پوون کر لوه ته وه.

﴿ فصل: له باسي (سعي) هاتوچوي نيوان سه فاو مه پوه ﴾

(يَسْتَلِمُ الْحَجَرَ) سوننه ته: ته وافه که ده ست له (الْحَجَرُ الْأَسْوَدُ) بدا (بَعْدَ الطَّوَافِ وَصَلَاتِهِ)
له نو اي ته واپووني ته وافي دوو په که مت نويزه که ي ته وافي (ثُمَّ يَخْرُجُ مِنْ بَابِ الصَّفَا)
ټينجا له ده رگي سه فاوه بپواته ده روه (السَّعْيِ) بټي (سَعْيِ) کردن، واته: هاتوچوي نيوان
سه فاو مه پوه (وَشَرْطُهُ) مه رجي دروست بووني (سَعْيِ) سه فاو مه پوه سي مه رجن:

أَنْ يَبْدَأَ بِالصَّفَا، وَأَنْ يَسْعَى سَبْعًا، ذَهَابُهُ مِنَ الصَّفَا إِلَى الْمَرْوَةِ مَرَّةً وَعَوْدُهُ مِنْهَا إِلَيْهِ أُخْرَى، وَأَنْ يَسْعَى بَعْدَ طَوَافِ رُكْنِ أَوْ قُدُومٍ بِحَيْثُ لَا يَتَخَلَّلُ بَيْنَهُمَا الْقُوفُ بِعَرَفَةَ،

یهکهم: (أَنْ يَبْدَأَ بِالصَّفَا) له سه فاوه دهست به هاتوچویه که بکا ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فِي صَفَةِ حَجِّ النَّبِيِّ ﷺ: ثُمَّ رَجَعَ إِلَى الرُّكْنِ فَاسْتَلَمَهُ ثُمَّ خَرَجَ مِنَ الْبَابِ إِلَى الصَّفَا فَقَرَأَ: (إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ) - اِبْدَأُوا بِمَا بَدَأَ اللَّهُ بِهِ - قَبْلًا بِالصَّفَا﴾ رواه مسلم، ئینجا له دواى نویژه که پیغه مبر ﷺ که پاوه لای (أَلْحَجَّ بِالْأَسْوَدِ) و دهستی لى دا، ئینجا له دهرگه وه بق لای سه فا چوو دهروه و نایه تی ﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ﴾ ی خوینده وه و فره رموی: له و شوینده وه دهست پی بکه ن: که له نایه ته که دا خوا دهستی پی کربوه، ئینجا پیغه مبر ﷺ له سه فاوه دهستی به هاتوچو کرد.

دووم: (وَأَنْ يَسْعَى سَبْعًا) واجبه: هفت جار به تهواى هاتوچو بکا (تَعَابُهُ مِنَ الصَّفَا إِلَى الْمَرْوَةِ مَرَّةً) پوشتنی له سه فاوه بق مه پوه، جاریکه (وَعَوْدُهُ مِنْهَا إِلَيْهِ أُخْرَى) که پانه وه شى له مه پوه بق سه فا، جاریکى تره.

ئینجا بزانه: ئه و هاتوچویه به هه وادلو به زه میندلو به پیاده یی و به سورى و به هه لکیرلوی دروسته، به لام واجبه: له گشت جاریکدا به تهواى بگاته سه فاو بگاته مه پوه، واته: نه گهر ته نها یه که هه نگاو بمیئى، هاتوچویه که ی دروست نابى، ههروه که له (المجموع) (الشروانی) دا پوون کرلوه ته وه.

سئیه م: (وَأَنْ يَسْعَى بَعْدَ طَوَافِ رُكْنٍ) واجبه: له دواى (طَوَافُ الْإِفَاضَةِ) ی پوکنى حه ج، یان ته وافی پوکنى عومره، هاتوچوی نیتوان سه فاو مه پوه بکا (أَوْ قُدُومٍ) یان له دواى (طَوَافُ الْقُدُومِ) سه فاو مه پوه بکا، واته: نه گهر له پیش ته وافدا هاتوچوی نیتوان سه فاو مه پوه بکا، به بهر ناکه وئى دروست نابى ﴿عَنْ ابْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَدِمَ النَّبِيُّ ﷺ مَكَّةَ فَطَافَ بِالْبَيْتِ ثُمَّ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ، ثُمَّ سَعَى بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ سَبْعًا﴾ رواه الشيخان، پیغه مبر ﷺ هاته (مكة) ته وافی (بَيْتِ) ی کربو دوو په که هت نویژی کرد، ئینجا (سَعَى) نیتوان سه فاو مه پوه ی کرد.

که واته: نه گهر ته وافه که ی دروست نه بوین، (سَعَى) شى دروست نابى و واجبه: دوو باره ته وافیکی دروستبوو بکا، ئینجا (سَعَى) ش بگاته وه، ههروه که له (المجموع) دا فره رموی ته ی.

ئینجا که له دواى (طَوَافُ الْقُدُومِ) هاتوچویه که ده کا (بِحَيْثُ) مه رجه به شیویه کی و هه بئ: که (لَا يَتَخَلَّلُ بَيْنَهُمَا الْقُوفُ بِعَرَفَةَ) وه ستانی (عرفات) نه که ویتته نیتوان (طَوَافُ الْقُدُومِ) و هاتوچویه که، واته: نه گهر له دواى (طَوَافُ الْقُدُومِ) هاتوچویه که ی نه کربو چوو (عرفات)، نه و کاته واجبه: هاتوچویه که له دواى (طَوَافُ الْإِفَاضَةِ) بکا.

وَمَنْ سَمِيَ بَعْدَ قُدُومِ لَمْ يُعَدَّهُ، وَيُسْتَحَبُّ أَنْ يَرْقَى عَلَى الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ قَدْرَ قَامَةٍ، فَإِذَا رَقِيَ قَالَ: اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ وَلِلَّهِ الْحَمْدُ، اللَّهُ أَكْبَرُ عَلَى مَا هَدَانَا، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى مَا أَوْلَانَا، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُخَيِّ وَيُمِيتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ. ثُمَّ يَدْعُوا بِمَا شَاءَ دِينًا وَدُنْيَا، قُلْتُ: وَيُعِيدُ الذِّكْرَ وَالِدُعَاءَ ثَانِيًا وَثَالِثًا وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَأَنْ يَمْشِيَ أَوَّلَ السَّغِيِّ وَآخِرَهُ وَيَعْدُو فِي الْوَسْطِ، وَمَوْضِعُ التَّوَعُّينِ مَعْرُوفٌ.

به لام (وَمَنْ سَمِيَ بَعْدَ قُدُومِ) هر که سبک له دواى (طَوَافُ الْقُدُومِ) هاتوچویه که ی کردبى (لَمْ يُعَدَّهُ) سوننه ت نیه: له دواى (طَوَافُ الْإِفَاضَةِ) دووباره ی بکاته وه. ئینجا بزانه: سوننه ت، به لام مەرج نیه: هاتوچویه که یه کسه له دواى ته وافه که دا بى، به لکو دروسته: چەند پوژیک بکەوێته نێوان، هەروەها سوننه ت: حەفت جارە که ش به دواى یه کتردا بى، واتە: دروسته: ماوه یه کیش بکەوێته نێوانیان، هەروەها دروسته: به پیسیه وه به بى دهستنوژی و به عه و په تی دانه پوژراو، هاتوچوی نێوان سه فاو مه پوه بکا، هەروەك له (المجموع) دا ئه وه مه سه لانه پوون کراونه وه.

(وَيُسْتَحَبُّ) سوننه ت: (أَنْ يَرْقَى عَلَى الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ) له گشت جارێکدا سه رکه وێته سه ر سه فاو مه پوه (قَدْرَ قَامَةٍ) به ئەندازه ی بالای پیاویک، پووشی له (بَيْت) بکا، ئینجا (فَإِذَا رَقِيَ) هر جارێک له وه حەفت جارانه به سه ر سه فاو به سه ر مه پوه که وت (قَالَ) له سه ر هەردووکیاندا ده لى: اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ وَلِلَّهِ الْحَمْدُ، اللَّهُ أَكْبَرُ عَلَى مَا هَدَانَا، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى مَا أَوْلَانَا، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُخَيِّ وَيُمِيتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ أَجَزَ وَغَدَهُ وَنَصَرَ عَبْدَهُ وَهَزَمَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ ﴿﴾ رواه مسلم والنسائي.

(ثُمَّ يَدْعُوا بِمَا شَاءَ) ئینجا که ئه وه زیکرانه ی ته واو کردن، سوننه ت: هر دوعایه که هه ز ده کا بیکا (دِينًا وَدُنْيَا) ده باره ی ئایین و دنیا (قُلْتُ) ئیمامی (النواوی) ده فه رموی: (وَيُعِيدُ الذِّكْرَ وَالِدُعَاءَ) ئه وه زیکو دوعایانه دووباره ده کاته وه (ثَانِيًا وَثَالِثًا) دوو جارو سئ جار (وَاللَّهُ أَعْلَمُ)، ئینجا که زیکو دوعایه که ی له سه ر سه فا ته واو کردن داده به زێ و بۆ مه پوه ده پوا، هەروەها ش که له سه ر مه پوه ته واوی کردن داده به زێ و بۆ سه فا ده گه رێته وه... به م جوژه: تا حەفت جار ته واو ده بن.

(وَأَنْ يَمْشِيَ أَوَّلَ السَّغِيِّ وَآخِرَهُ) وه ها سوننه ت: له سه ره تای هاتوچویه که وه له کوتایى هاتوچویه که دا به عاده تی به وا (وَيَعْدُو فِي الْوَسْطِ) له ناوه ندی هاتوچویه که شدا نێرینه به غاردان به وا (وَمَوْضِعُ التَّوَعُّينِ) شوینی پوژستن و غاردانه که (مَعْرُوفٌ) ناسراوه و نیشان

(فَصَلِّ) يُسْتَحَبُّ لِلْإِمَامِ أَوْ مَنْصُوبِهِ أَنْ يَخْطُبَ بِمَكَّةَ فِي سَابِعِ ذِي الْحِجَّةِ بَعْدَ صَلَاةِ الظُّهْرِ خُطْبَةً فَرْدَةً، يَأْمُرُهُمْ فِيهَا بِالْعُدُوِّ إِلَى مَنِيٍّ، وَيُعَلِّمُهُمْ مَا أَمَامَهُمْ مِنَ الْمَنَاسِكِ، وَيَخْرِجُ بِهِمْ مِنَ الْقَدِّ إِلَى مَنِيٍّ وَيَبَيِّنُونَ بِهَا، فَإِذَا طَلَعَتِ الشَّمْسُ قَصَدُوا عَرَفَاتٍ، قُلْتُ: وَلَا يَدْخُلُونَهَا بَلْ يَقِيمُونَ بِنَمْرَةٍ بِقُرْبِ عَرَفَاتٍ حَتَّى تَزُولَ الشَّمْسُ وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

کراوه به میلی سهون، نینجا بزانه: غاردانه که بق نافرده تان سوننه تیه، به لام بوپیاوان نهو پویشتنو غاردانه له چوونو له گه پانه وده له هه ر هفت جاردا سوننه تن.

هم سوننه ت: له نیتوان سه فاه مه پوه دا گشت که سیک له هه ر هفت جاردا بلئی: (رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَتَجَاوَزْ عَمَّا تَعْلَمُ إِنَّكَ أَنْتَ الْأَعَزُّ الْأَكْرَمُ، اللَّهُمَّ- رَبَّنَا- إِنَّا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةٌ وَقَدْ آتَيْنَاكَ الْبَرَّ وَكُنَّا عَلَدَابِ النَّارِ). هم سوننه ت: قورپانیش بخوینئ، هه روه که له (المجموع) دا نهو مه سه لانه پوون کراونه وه.

﴿فَصَلِّ: له باسی و مستان له (عَرَفَات)﴾

(يُسْتَحَبُّ لِلْإِمَامِ) سوننه ت: بق کاربه ده سستی موسولمانان (أَوْ مَنْصُوبِهِ) یان جیگره که ی بق کاروباری حج (أَنْ يَخْطُبَ بِمَكَّةَ) له ناو شاری (مكة) دا ووتاریک بخوینئته وه (فِي سَابِعِ ذِي الْحِجَّةِ) له پوژی هه فته می مانگی (ذی الحجة) دا (بَعْدَ صَلَاةِ الظُّهْرِ) له دوی نوژی نیوه پو (خُطْبَةً فَرْدَةً) ووتاریکی تاک بخوینئته وه (يَأْمُرُهُمْ فِيهَا بِالْعُدُوِّ إِلَى مَنِيٍّ) له ووتاره که دا فه رمان به حاجیه کان ده کا سبه یئ- که هه شته می (ذی الحجة) یه و پی ی ده گوتری: (يَوْمَ التَّرْوِيَةِ) - برپونه (مَنِيٍّ)، هه روه ها (وَيُعَلِّمُهُمْ مَا أَمَامَهُمْ مِنَ الْمَنَاسِكِ) حاجیه کان فیتری نهو واجبو سوننه تانه ی حج ده کا: که له مه ودوا دین.

نینجا (وَيَخْرِجُ بِهِمْ مِنَ الْقَدِّ إِلَى مَنِيٍّ) کاربه ده سته که سبه یئ له گه ل حاجیه کان- له دوی نوژی سبه یئ- ده پونه (مَنِيٍّ) و له وی نوژی نیوه پوو عه سر ده که نو (وَيَبَيِّنُونَ بِهَا) شه وی له (مَنِيٍّ) ده میتنه وه نوژی مه غریبو عیشاو سبه یئ ش هه ر له (مَنِيٍّ) ده که ن، نینجا (فَإِذَا طَلَعَتِ الشَّمْسُ) هه ر کاتیک له پوژی تویه مدا- که پوژی عالفیه- پوژ هه لات (قَصَدُوا عَرَفَاتٍ) به ره و (عرفات) ده که ونه پیو له پیگه دا زور (لَبَّيْكَ) ده لئین وه هم نه م دوعایه ش ده که ن: (اللَّهُمَّ إِنَّكَ تَوَجَّهْتَ وَلَوْجْهَكَ الْكَرِيمِ أَرَدْتَ فَاجْعَلْ ذُلِّي مَغْفُورًا وَحَجِّي مَبْرُورًا وَارْحَمْنِي وَلَا تُخَيِّبْنِي إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ). هه روه که له زوری ی سه رچاوه کا ندا فه رموویانه.

(قُلْتُ) نیمامی (النولوی) ده فه رموی (وَلَا يَدْخُلُونَهَا) وه ها سوننه ت: یه کسه ر نه چنه ناو خاکی (عرفات)، (بَلْ يَقِيمُونَ بِنَمْرَةٍ) به لکو له (نَمْرَةٍ) ده میتنه وه- که شوینئیکه (بِقُرْبِ عَرَفَاتٍ) له نزیک (عرفات)- (حَتَّى تَزُولَ الشَّمْسُ) تا پوژ به ره و چاوی راسته لاده دا (وَاللَّهُ أَعْلَمُ).

ثُمَّ يَخْطُبُ الْإِمَامُ بَعْدَ الزَّوَالِ خُطْبَتَيْنِ ثُمَّ يُصَلِّي بِالنَّاسِ الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ جَمْعًا،

ئینجا ده چنه مزگه وتی (ابراہیم علیه السلام): که پیشه که ی له (عُرْتَه) یه و کۆتاییه که شی له (عَرَقَه) یه، واته: (نَمَرَه) و (عُرْتَه) هه ر دووکیان سه ریه خوئه: سه ر به (عَرَقَه) نین و سه ر به (حَرَم) ش نین، که واته: (عَرَقَه) ش به شیک نیه له (حَرَم)، هه روه که له (المجموع) و (الإيضاح) دا هه رموو یه تی.

(ثُمَّ يَخْطُبُ الْإِمَامُ) ئینجا پیشه وای چه ج له و مزگه وته دا ووتار ده خوینیتته وه (بَعْدَ الزَّوَالِ) پاش پۆزلادان به ره و چاوی پرسته و پیش نوێژی نیوه پۆ (خُطْبَتَيْنِ) دوو ووتار ده خوینیتته وه، له ووتاری یه که مدا باسی چۆنیه تی وه ستانی (عَرَقَه) و کرده وه کانی تری چه ج ده کاو هانیان ده دا: زۆر (ذِكْرُ) و (تَلْبِيَة) و (تَهْلِيلُ) و زیکره کانی تر بکه ن، ئینجا له نیتوان ووتاره کان داده نیشی، ئینجا بۆ ووتاری دووهم هه لده ستیتته وه، بانگده ریش بانگی نیوه پۆ ده ست پی ده کاو له گه ل کۆتایی بانگ کۆتایی به ووتاره که ی دیتی، هه روه که له سه رچاوه کانداهه رموو یانه.

﴿جَمْعٌ كُوكِرْدَنَه وَهِي نَوِيژَه كَان لَه (عَرَفَات) و لَه (مُزْدَلِفَة)﴾

(ثُمَّ) ئینجا گه بانگو ووتاره که ته ولو بون، ئیقامه تی نوێژ ده کری و (يُصَلِّي بِالنَّاسِ الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ جَمْعًا) ئیمام نوێژی نیوه پۆ وه سه ر به (جَمْعُ التَّقْدِيمِ) و به جماعت بۆ خه لکی ده کا، واته: ته نها بۆ ئه و حاجیانه ی پێیوارن و بۆیان دروسته (قَصْرُ) و (جَمْعُ) بکه ن؟ چونکه ئه و حاجیانه ی خه لکی (مَكَّة) ن و ئه وانه ی پێیوارن و له پیش وه ستانی (عَرَفَات) دا چوار پۆژ، یان زیاتر له (مَكَّة) دا ماونه ته وه - به هه رمووده ی پرسته - بۆیان دروست نیه: (قَصْرُ) و (جَمْعُ) بکه ن: نه له (مَكَّة) و نه له (عَرَفَات) و نه له (مُزْدَلِفَة) و نه له (مِنَى)، هه روه که له نوێژی پێیواردا پوون کراوه ته وه، هه م له سه رچاوه کانی شدا هه رموو یانه.

جا بزانه: له هه رمووده یه کی تر دا - که ئیمامی (الصَّيْمَرِي) و (الماورِدِي) براندویه تیا نه وه - : ئه م کۆکردنه وه یه به هۆی چه ج کردنه، که واته: بۆ گشت که سیک دروسته (جَمْعُ) بکا، واته: نوێژه کان کۆ بکاته وه - له (عَرَفَات) و له (مُزْدَلِفَة) - جیاوازی خه لکی (مَكَّة) و پێیواره کان نیه.

به لām (قَصْرُ): کورتکردنه وه ی نوێژ - جگه له پێیواره کانی پیردوو - له هه یج هه رمووده یه کدا بۆ هه یج که سیک دروست نیه ﴿عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رضي الله عنه: أَلَا لَمَّا قَدِمَ مَكَّةَ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ انْصَرَفَ فَقَالَ: يَا أَهْلَ مَكَّةَ أَتَمُّوا صَلَاتَكُمْ فَإِنَّا قَوْمٌ سَفَرٌ، ثُمَّ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ بَيْنِي - قَالَ - وَلَمْ يَتَلَعَّنِي أَلَا قَالَ لَهُمْ شَيْئًا يَرْوَاهُ الْإِمَامُ مَالِكٌ بِإِسْنَادِهِ الصَّحِيحِ، كَمَا تِلْكَ لَمْ يَمُوتْ (عُمَرُ) بَقِيَ حَتَّى حُجَّ كَرْدَن هاته (مَكَّة)، نوێژی چوار په کهمه تی به (قَصْرُ) دوو په کهمه ت کردو هه رموو ی: هۆ خه لکی

وَيَقْفُوا بِعَرَفَةَ إِلَى الْغُرُوبِ، وَيَذْكُرُوا اللَّهَ تَعَالَى وَيَدْعُوهُ، وَيُكْثِرُوا التَّهْلِيلَ،

(مكة)، نیتو نوږځه که تان چوار په که ته تې ته ولو بکه ن، نیتو په پیاوړین بویو نوو په که تمان کردن، نینجا له (متی) ش نوو په که ته کردن و پیم نه که یشتهو هیچی تری به خه لکی (مکه) گوښی. واته: چونکه له مه ویش له (مکه) دا تی گه یانډبون بویو نوو باره ی نه کرده وه، هه روه که له (المجموع) دا نو مه سه له ی پوون کړیوته وه.

نینجا (وَقِفُوا بِعَرَفَةَ) حاجیه کان له زه مینې (عَرَفَات) دا پاده وه سترو ده میننه وه (إِلَى الْغُرُوبِ) تا پوژ ناوا ده بی ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: فَأَجَازَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حَتَّى أَتَى عَرَفَةَ، فَتَزَلَّ بِمَسْرَةٍ حَتَّى إِذَا زَاغَتِ الشَّمْسُ فَآتَى بَطْنَ الْوَادِي فَخَطَبَ النَّاسَ... ثُمَّ أَدْنَى ثُمَّ أَقَامَ فَصَلَّى الظُّهْرَ ثُمَّ أَقَامَ فَصَلَّى الْعَصْرَ، ثُمَّ رَكِبَ حَتَّى أَتَى الْمَوْقِفَ وَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ فَلَمْ يَزَلْ وَقِافًا حَتَّى غَرَبَتِ الشَّمْسُ...﴾ الحديث رواه مسلم، پیغه مبه ر ﷺ پابرد تا هات له نزیک (عَرَفَةَ) له (نَمِرَةَ) دابه زی، نینجا هاته شیوی (عُرْتَةَ) ووتاری خوینده وه، نینجا بانگدر بانگی نیوه پوی داو نیقامه تی نویژی کرد، پیغه مبه ر ﷺ نویژی نیوه پوو عه سری به (جمع التقديم) کردن، نینجا هاته شویتنی وه ستانی (عَرَفَةَ) و پووی له قیبله کردو تا پوژ ناوا بوو، هه ر له وه ستانی (عَرَفَات) به رده وام بوو.

(وَيَذْكُرُوا اللَّهَ تَعَالَى) له پوژی وه ستانی (عرفات) دا هندی جار زیکی خوی گه وره ده که نو (وَيَدْعُوهُ) هندی جاریش دوعایان ده که نو هندی جار قورښان ده خوینن، به تاییه تی سوپه تی (الْحَشَرِ) (قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ) زور ده خوینن، هندی جار سه لوات له سه ر پیغه مبه ر ﷺ له ده دن، هندی جاریش (أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ) ده که ن.

نینجا له ناو زیکره کانیشدا (وَيُكْثِرُوا التَّهْلِيلَ) زور ده لاین: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ). نینجا ده لاین: (اللَّهُمَّ اجْعَلْ فِي قَلْبِي نُورًا وَفِي سَمْعِي نُورًا وَفِي بَصَرِي نُورًا، اللَّهُمَّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي). نینجا ده لاین: (اللَّهُمَّ- رَبَّنَا- آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ، اللَّهُمَّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْمًا كَثِيرًا وَلَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ فَاعْفُ عَنِّي مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ وَأَرْحَمَنِي إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ، اللَّهُمَّ ائْتِنِي مِنْ ذُلِّ الْمَعْصِيَةِ إِلَى عِزِّ الطَّاعَةِ وَاجْعَلْ لِي مِنْ حَرَامِكَ وَأَغْنِنِي بِفَضْلِكَ عَنْ سِوَاكَ، اللَّهُمَّ نَوِّرْ قَلْبِي وَقَبْرِي وَأَعِزَّنِي مِنَ الشَّرِّ كُلِّهِ وَاجْمَعْ لِي الْخَيْرَ كُلَّهُ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْهُدَى وَالتَّقَى وَالْعَافَ وَالْعَفَى).

نینجا هه ر دوعایه ک سې جار ده لاینه وه، به لام ناگاداریه: به سه ر که وتنی کیوی (الرَّحْمَةِ) خیر نیه، هه روه که له زوږبه ی سه رچاوه کانداهه رموویاته.

فَإِذَا غَرَبَتِ الشَّمْسُ قَصِدُوا مُزْدَلَفَةَ، وَأَخْرُوا الْمَغْرِبَ لِيَصْلُوهَا مَعَ الْعِشَاءِ بِمُزْدَلَفَةِ جَمْعًا، وَوَجِبَ الْوُقُوفُ حُضُورُهُ بِجُزْءٍ مِنْ أَرْضِ عَرَفَاتٍ وَإِنْ كَانَ مَرًّا فِي طَلَبِ آبِقٍ وَتَحْوِهِ، وَيَشْتَرَطُ كَوْنُهُ أَهْلًا لِلْعِبَادَةِ لَا مُغْمَى عَلَيْهِ،

(فَإِذَا غَرَبَتِ الشَّمْسُ) جا مهر کاتیک پوز ناوا بوو (قَصِدُوا مُزْدَلَفَةَ) به رهو (مُزْدَلَفَةَ) ده که ونه پئ (وَأَخْرُوا الْمَغْرِبَ) سوننه ته: نو یژئی مه غریب دوا بیتخن (لِيَصْلُوهَا مَعَ الْعِشَاءِ بِمُزْدَلَفَةِ جَمْعًا) تا کو به (جمع التَّأخِير) - له (مُزْدَلَفَةَ) - له که ل عیشادا بیکن ﴿عَنْ أَسَامَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾ دَفَعَ مِنْ عَرَفَةِ، فَلَمَّا جَاءَ الْمُزْدَلَفَةَ نَزَلَ وَتَوَضَّأَ فَصَلَّى الْمَغْرِبَ ثُمَّ أُقِيمَتِ الْعِشَاءُ فَصَلَّاهَا رواه الشيخان، پیغه مبرر ﷺ له (عَرَفَةَ) که پاوه، نینجا هات له موزده لیفه دابه زیو ده ستون یژئی گرتو نو یژئی مه غریبی کرد، نینجا نو یژئی عیشای کرد.

نینجا بزانه: مه رجی نه م (جمع التَّأخِير) هه وه کو مه رجی (جَمْعُ التَّقْدِيمِ) (عَرَفَةَ) یه وه ردوو فه رموده کانی نه وی لیره شدا دینه جئ، مه م له و حاله ته دایه: که نو یژئی عیشا له سییه کی شه وی - که کاتی بژارده یه - دوا نه که وی، نه گینا: مه ر له ریگه دا مه ردوو نویژه کان ده که ن، مه روه که له سه رچاوه کانداه رموویانه.

﴿کاتو واجبه کانی وه ستانی (عَرَفَات)﴾

(وَوَاجِبُ الْوُقُوفِ) واجبی وه ستانی (عَرَفَات) نه م دووه یه: یه که م: (حُضُورُهُ) حاجیه که ناماده بیئ (بِجُزْءٍ مِنْ أَرْضِ عَرَفَاتٍ) له به شتیکی زه مینی (عَرَفَات) دا، پیغه مبرر ﷺ ده فه رموی: ﴿وَقَفْتُ هُنَا وَعَرَفَةُ كُلُّهَا مَوْقِفٌ﴾ رواه مسلم واصحاب السنن، من له (عَرَفَات) دا لیره وه ستام، (عَرَفَات) گشتی شوینی لویه ستانه. (وَإِنْ كَانَ مَرًّا فِي طَلَبِ آبِقٍ وَتَحْوِهِ) مه ر چه ند له و ناماده بوونه شدا به دوا ی شتیکیا بکه پئو به (عَرَفَات) دا پابه ری، که واته: دوور نیه نه که ر له ناسمانی (عَرَفَات) دا بفری دروست بیئو به بهر وه ستانی زه مینی (عَرَفَات) بکه وی، مه روه که له (الشبرا ملسی) و (الشروانی) دا پوون کراوه ته وه.

دووه م: حاجیه که له حاله تی وه ستانی (عَرَفَات) دا له ژیر نیحرام دابئ، مه م (وَيَشْتَرَطُ كَوْنُهُ أَهْلًا لِلْعِبَادَةِ) حاجیه که ش له و که سانه بی: که خواپه رستیه کانی دروستن.

(لَا مُغْمَى عَلَيْهِ) له حاله تی وه ستاندا بی هوش نه بیئو شیت نه بیئو سه رخوش نه بیئ، واته: وه ستانی نه وی سئ جوړه که سانه بق حه جی واجب دروست نابئو ده بیته سوننه ته، مه روه که له سه رچاوه کانداه رموویانه، به لام له مه زه بی نیعامی (حنفی) دا: وه ستانی نه وی سئ جوړه که سانه ش له (عَرَفَات) دا دروست ده بیئو به بهر واجب ده که وی، مه روه که له (المجموع) و (ابن عابدین) دا فه رموویانه.

وَلَا بَأْسَ بِالنُّومِ، وَوَقْتُ الْوُقُوفِ مِنَ الزَّوَالِ يَوْمَ عَرَفَةَ، وَالصَّحِيحُ بَقَاؤُهُ إِلَى الْفَجْرِ يَوْمَ النَّحْرِ، وَلَوْ وَقَفَ نَهَارًا ثُمَّ فَارَقَ عَرَفَةَ قَبْلَ الْغُرُوبِ وَلَمْ يَعُدَّ أَرَاقَ دَمًا اسْتِحْبَابًا، وَفِي قَوْلٍ يَجِبُ، وَإِنْ عَادَ فَكَانَ بِهَا عِنْدَ الْغُرُوبِ فَلَا دَمَ، وَكَذَا إِنْ عَادَ لَيْلًا فِي الْأَصْحَ، وَلَوْ وَقَفُوا الْيَوْمَ الْعَاشِرَ غَلَطًا أَجْزَأُهُمْ،

(وَلَا بَأْسَ بِالنُّومِ) هیچ باسټک نیه به هوی نوستن له حاله تی وه ستاندا، هر چه ند له ته وای و هستانه که شدا هه شیار نه بیته وه، هه روه ها نه گهر به بی ده ستونیژی، یان به جه نابه ته وه، یان به هه یزه وه، یان به پیسیه وه، یان به هه وره تی ده رکه و ته وه له (عَرَفَات) بوه ستی، وه ستانه که ی دروست ده بی، هه روه که له (المجموع) دا هه رمویه تی.

﴿کاتی وه ستانی (عَرَفَات)﴾

(وَوَقْتُ الْوُقُوفِ) کاتی وه ستانی (عَرَفَات) که هه جی پی دروست بیی (مِنَ الزَّوَالِ يَوْمَ عَرَفَةَ) له نیوه پۆی پۆی عالفه وه - که پۆی نویه می (ذی الْحِجَّة) یه - ده ست پی ده کا (وَالصَّحِيحُ) هه رموده ی پاست نه مه یه: (بَقَاؤُهُ) کاتی وه ستانه که ش ده مینی (إِلَى الْفَجْرِ يَوْمَ النَّحْرِ) تا به یانی پۆی جه ژنی قوریان ده رده که وی، واته: له و ماوه یه دا نه گهر ده میکی که م له زه مینی (عَرَفَات) ناماده بیی، هه جی دروست ده بی، جیاوازی نیه وه ستانه که ی: به سواری بی، یان به پیاده یی، پیغه مبه ر ﷺ ده هه رموی: ﴿الْحَجُّ يَوْمَ عَرَفَةَ مَنْ جَاءَ قَبْلَ صَلَاةِ الصُّبْحِ مِنْ لَيْلَةٍ جُمِعَ لَكُمْ حَجُّهُ﴾ رواه اصحاب السنن بسند صحیح، هه ج بریتی یه له وه ستانی پۆی عالفه له (عَرَفَات)، هه ر که سیټک پیش نویژی سبه یی له شه وی جه ژنی قوریاندا بیته (عَرَفَات)، نه وه هه جی ته واره.

(وَلَوْ وَقَفَ نَهَارًا) نه گهر به پۆ له (عَرَفَات) دا وه ستا (ثُمَّ فَارَقَ عَرَفَةَ قَبْلَ الْغُرُوبِ) ئینجا پیش پۆ ئاوابوون له (عَرَفَات) پۆشته ده رده وه (وَلَمْ يَعُدَّ) شه وی نه گهر پاره بق (عَرَفَات)، نه وه هه جه که ی دروست ده بی، به به لگه ی هه دیسه که ی پابردوو، به لام (أَرَاقَ دَمًا اسْتِحْبَابًا) سوننه ته: ئازه ئیک سهر بپی له خوینی نه مانه وه ی شه وی (وَفِي قَوْلٍ) له هه رموده یه کدا (يَجِبُ) نه و خوینه واجبه، چونکه ﴿پيغه مبه ر ﷺ﴾ له دوی نیوه وره تا پۆ ئاوابوون له (عَرَفَات) ماوته وه، هه روه که له هه دیسه که ی (جابر) دا پابرا.

(وَإِنْ عَادَ) به لام نه گهر گه پاره وه (فَكَانَ بِهَا عِنْدَ الْغُرُوبِ) له کاتی پۆ ئاوابوون له (عَرَفَات) ناماده بوو (فَلَا دَمَ) نه وه خوینی له سهر نیه (وَكَذَا إِنْ عَادَ لَيْلًا) هه روه ها نه گهر شه ویش بگه پیته وه، هه ر خوینی له سهر نیه (فِي الْأَصْحَ) له هه رموده ی پاستردا، چونکه له هه ردوو مه سه له دا پۆ شه وی ویکړا کړ کردونه وه.

(وَلَوْ وَقَفُوا الْيَوْمَ الْعَاشِرَ غَلَطًا) نه گهر هه موو حاجیه کان هه له یان کردو له پۆی ده یه می (ذی الْحِجَّة) له (عَرَفَات) دا وه ستان (أَجْزَأُهُمْ) نه وه وه ستانه یان دروست ده بی، به به لگه ی

إِلَّا أَنْ يَقْلُوا عَلَى خِلَافِ الْعَادَةِ فَيَقْضُونَ فِي الْأَصَحِّ، وَإِنْ وَقَفُوا فِي الثَّامِنِ وَعَلِمُوا قَبْلَ الْوُقُوفِ وَجَبَ الْوُقُوفُ فِي الْوَقْتِ، وَإِنْ عَلِمُوا بَعْدَهُ وَجَبَ الْقَضَاءُ فِي الْأَصَحِّ. (فَصْلٌ) وَيَبْتَغُونَ بِمُزْدَلَفَةٍ، وَمَنْ دَفَعَ مِنْهَا بَعْدَ نِصْفِ اللَّيْلِ أَوْ قَبْلَهُ وَعَادَ قَبْلَ الْفَجْرِ فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ، وَمَنْ لَمْ يَكُنْ بِهَا فِي النِّصْفِ الثَّانِي أَرَأَقَ دَمًا، وَفِي وَجُوبِهِ الْقَوْلَانِ،

(اجماع)، كهواته: پڙده كانى جه ژنو (ايام التشریق) ش هره له سهر نه وه سستانه ی (عَرَفَات) حساب ده كرتن، هرهوك له (تحفة) دا فرموده ی ته ی.

(إِلَّا أَنْ يَقْلُوا) مه گهر حاجیه كان كه م بن (عَلَى خِلَافِ الْعَادَةِ) له سهر عاده ته حه ج ژور نه بن، نو كاته (فَيَقْضُونَ) واجبه: نه م حه جه قهزا بكه نه وه (فِي الْأَصَحِّ) له فرموده ی پاستردا.

(وَإِنْ وَقَفُوا فِي الثَّامِنِ) نه گهر له پڙدی هه شتی مانگدا به هه له له (عَرَفَات) دا وه سستانو (وَعَلِمُوا قَبْلَ الْوُقُوفِ) پېش فه وتانی كاتی وه سستانه كه زانیان هه له یان كړدوه (وَجَبَ الْوُقُوفُ فِي الْوَقْتِ) واجبه: له كاتی راسته قینه دا له (عَرَفَات) دا دووباره راپوه ستن، به لام (وَإِنْ عَلِمُوا بَعْدَهُ) نه گهر له دواى فه وتانی كاتی وه سستانه كه زانیان هه له یان كړدوه (وَجَبَ الْقَضَاءُ) واجبه: حه جه كه قهزا بكه نه وه (فِي الْأَصَحِّ) له فرموده ی پاستردا.

﴿ فَصْلٌ: لَهُ بِاسْمِ مَا نَهَوَى شَهْوَى ۖ ﴾ (مُزْدَلَفَةٍ)

نیجا كه له (عَرَفَات) گه پانه وه (وَيَبْتَغُونَ بِمُزْدَلَفَةٍ) واجبه: شهوى جه ژن له (مُزْدَلَفَةٍ) بمیتنه وه: كه گشتی له زه مینى (حَرَم) ده ژمیردئ.

جا بزانه: له فرموده یه كدا مانه وه شهوى له (مُزْدَلَفَةٍ) سونته ته، له فرموده ی به هیزتردا واجبه، نیجا واجبه كه ش به وه نده پيك دئ: ماوه یه كى كه م له نیوه ی نووه مى شهوى جه ژندا له (مُزْدَلَفَةٍ) دا ناماده بئ، جیاوازی نیه له و ماوه كه مه شدا: له وئ راپوه ستن، یان راپېرئ، پیاده بئ، یان سوار بئ، هرهوك له سهرچاوه كاندا پروون كړاوه ته وه.

(وَمَنْ دَفَعَ مِنْهَا بَعْدَ نِصْفِ اللَّيْلِ) ههر كه سیك له دواى نیوه ی شهوى جه ژن له (مُزْدَلَفَةٍ) بپواته دهره وه نه گه رپته وه (أَوْ قَبْلَهُ) یان پېش نیوه ی شهو پویشته دهره وه، به لام (وَعَادَ قَبْلَ الْفَجْرِ) له پېش به یانی دا گه راوه (فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ) نه وه له هرهوو مه سه له دا هیچ خویتی له سهر نیه.

(وَمَنْ لَمْ يَكُنْ بِهَا فِي النِّصْفِ الثَّانِي) ههر كه سیك له نیوه ی نووه مى شهوى جه ژن له (مُزْدَلَفَةٍ) دا نه بئ (أَرَأَقَ دَمًا) ده بى ناژه لیک له خویتی نه مانه وه سهر بېرئ (وَفِي وَجُوبِهِ الْقَوْلَانِ) دهریاره ی واجبه وونی نه وه خویته ش نوو فرموده كه ی راپردوى (عَرَقَةً) هه نه، به هیزتره كه یان - لیره دا - واجبه: خویتی نه مانه وه بدا، نه گهر هیچ عوزیكى نه بئ، به لام نه گهر عوزیكى شه رعى هه بئ: وهك به خوى نه خوش بئ، یان سهر په رشتی نه خوشیكى

وَيَسْنُ تُقَدِّمُ النِّسَاءَ وَالضَّعْفَةَ بَعْدَ نِصْفِ اللَّيْلِ إِلَى مَنَى، وَيَبْقَى غَيْرُهُمْ حَتَّى يُصَلُّوا الصُّبْحَ مُغْلَسِينَ ثُمَّ يَذْفَعُونَ إِلَى مَنَى، وَيَأْخُذُونَ مِنْ مُزْدَلِفَةَ حَصَى الرَّمْيِ، فَإِذَا بَلَغُوا الْمَشْعَرَ الْحَرَامَ وَقَفُوا وَدَعَوْا إِلَى الْإِسْفَارِ،

بی که کس بکا، یاں به دوائی شتیکی ونبودا بگه ری، یاں په له ی کردبی و به ریگه یه کی تر دا چوبیته (مکه) و (طواف الإفاحه) ی کردبی، یاں هر له (عرفات) دا مابیته وه و فریا نه که و تبتی بگاته (مزدلفه)، له و حاله تانه دا خوینی له سر واجب نابی، هر وه که له سر چاره کاندا رهون کراوه ته وه.

(وَيَسْنُ تُقَدِّمُ النِّسَاءَ وَالضَّعْفَةَ) سوننه ته: نافرته و بی هیزه کان وه پیش گشت که سیکی تر بخن (بَعْدَ نِصْفِ اللَّيْلِ) له دوائی نیوه ی شهوی جه ژن (إِلَى مَنَى) به ره و (مَنَى) په وانه یاں بکن، تا کو له پیش قهره بالعی و پاله په سته دا په جمی شهیتان بکن ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَا مِنْ قَدَمِ النَّبِيِّ ﷺ لَيْلَةَ الْمُزْدَلِفَةِ فِي ضَعْفَةِ أَهْلِهِ﴾ رواه الشيخان، من یه کتیک یووم له و بی هیزانه ی که له که ل خیزانی پیغه مبه ر ﷺ له شهوی (مزدلفه) له پیش خه لکی دا په وانه ی کردین.

(وَيَبْقَى غَيْرُهُمْ) خه لکی تریش سوننه ته له (مزدلفه) دا بمیتنه وه (حَتَّى يُصَلُّوا الصُّبْحَ) تا له وئ دا نوژی سبهینی ده که ن (مُغْلَسِينَ) له کاتیک زوی به یا نی دا ﴿عَنْ جَابِرٍ ﷺ: ثُمَّ اضْطَجَعَ النَّبِيُّ ﷺ حَتَّى طَلَعَ الْفَجْرُ وَصَلَّاهُ حِينَ تَبَيَّنَ لَهُ الصُّبْحُ ثُمَّ أَتَى الْمَشْعَرَ الْحَرَامَ فَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ فَدَعَا اللَّهَ وَكَبَّرَهُ وَهَلَّلَهُ وَوَحَّدَهُ فَلَمْ يَزَلْ وَاقِفًا حَتَّى أَسْفَرَ جَدًّا﴾ رواه مسلم، نیجا پیغه مبه ر ﷺ له (مزدلفه) پالی دلوه تا به یاں ده رکه وت، نوژی سبهینی له کاتی دره که وتی به یاندا کرد، نیجا هاته (الْمَشْعَرَ الْحَرَامَ) و پوی له قیبله کردو دوعا و زیکی خوی ده کرد، تا به ته وای دوتیا پوناک بوو.

(ثُمَّ يَذْفَعُونَ إِلَى مَنَى) نیجا بق لای (مَنَى) ده که ونه ری و (وَيَأْخُذُونَ مِنْ مُزْدَلِفَةَ حَصَى الرَّمْيِ) سوننه ته: له (مُزْدَلِفَةَ) به رده کانی په جمی شهیتان هه لبرگرنه وه، نیجا (فَإِذَا بَلَغُوا الْمَشْعَرَ الْحَرَامَ) هر کاتیک که یشتنه شاخه بچکه له که ی (الْمَشْعَرَ الْحَرَامَ) - که له کوتای (مزدلفه) یه - (وَقَفُوا) سوننه ته: له وئ پابوه ستو (وَدَعَوْا إِلَى الْإِسْفَارِ) به ره و قیبله دوعایان بکن و زیکی خوا بکن تا دوتیا ته و او پوناک ده بی، به به لگی حه دیسه که ی پرابردو، هم خوی که ورده ه رموی: ﴿فَإِذَا أَفْضْتُمْ مِنْ عَرَفَاتٍ فَأَذْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ﴾ هر کاتیک له (عرفات) گه رانه وه، له لای (الْمَشْعَرَ الْحَرَامَ) زیکی خوا بکن.

جا بزانه: له ته وای ته و شهوی جه ژندا گشت جوړه زیکی و دوعا (لَبَّيْكَ) گوته و (أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ) هه موویان خیرن، هم سوننه ته له (الْمَشْعَرَ الْحَرَامَ) دا زور بلین: (اللَّهُمَّ - رَبَّنَا - آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ).

ثُمَّ يَسِيرُونَ فَيَصِلُونَ مَنَىٰ بَعْدَ طُلُوعِ الشَّمْسِ فَيَرْمِي كُلُّ شَخْصٍ حِينَئِذٍ سَبْعَ حَصَيَّاتٍ إِلَىٰ جَمْرَةِ الْعَقَبَةِ، وَيَقْطَعُ الثَّلْبِيَّةَ عِنْدَ ابْتِدَاءِ الرَّمْيِ، وَيُكَبِّرُ مَعَ كُلِّ حَصَاةٍ،

ئينجا بزانه: له فرموده‌ی به میزتردا و ه‌ها سوننه‌ته: هفت به‌رده‌کانی په‌جمی شه‌یتانی‌گوره له (مزدلفه) ه‌لېگړیتنه‌وه، به‌لام له فرموده‌یه‌کدا هاتوه: به‌رده‌کانی په‌جمی شه‌یتانه‌کانی دواي جه‌ژنیش هر له (مزدلفه) ه‌لده‌گړیتنه‌وه، ه‌روه‌ها بزانه: دروسته له شویتنه‌کانی تری جگه له (مزدلفه) ش‌گشت به‌رده‌کان ه‌لېگړیتنه‌وه بڼ په‌جمی ه‌رسیک شه‌یتانه‌کان، ه‌روه‌ک له ژوره‌ی سه‌رچاوه‌کاندا نه‌وه سه‌لانه پوون کراونه‌وه.

﴿کرده‌وه‌کانی پوڅی جه‌ژنی قوربان﴾

پیشه‌گی بزانه: پوڅی‌یه‌که‌می جه‌ژنی قوربان پی‌ی ده‌گوتړی: (يَوْمَ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ)، چونکه ژورتړینی کرده‌وه‌کانی حج له و پوڅده‌دا ده‌کړین، که‌واته: (الْحَجُّ الْأَكْبَرُ) به‌خودی حج ده‌گوتړی، (الْحَجُّ الْأَصْفَرُ) ش‌به‌عومړه ده‌گوتړی، ه‌روه‌ک له (الإيضاح) دا پوون کراوته‌وه، جا بزانه: کرده‌وه‌کانی پوڅی جه‌ژن چوارن:

۱- په‌جمی شه‌یتانی‌گوره

(ثُمَّ) ئينجا له دواي دونیا پوڼاکبوونی پوڅی جه‌ژنی قوربان پی‌ش پوڅ ه‌لاتن (يَسِيرُونَ) ده‌پوڼ (فَيَصِلُونَ مَنَىٰ بَعْدَ طُلُوعِ الشَّمْسِ) جا له دواي پوڅه‌لاتن ده‌گنه (مَنَىٰ) و (فَيَرْمِي كُلُّ شَخْصٍ حِينَئِذٍ) ئينجا گشت که‌سک ده‌ست به په‌جمی شه‌یتانی‌گوره ده‌کا له و کاته‌ی ده‌گاته (مَنَىٰ)، واته: (سَبْعَ حَصَيَّاتٍ) هفت به‌رد ده‌هاوئ (إِلَىٰ جَمْرَةِ الْعَقَبَةِ) بڼ شه‌یتانی (العقبه): که شه‌یتانی‌گوره‌ی پی‌ده‌گوتړی و سئ‌یه‌م شه‌یتانه، سنوری (مَنَىٰ) له لای (مکه) ده‌گاته نه‌وه شه‌یتانه و کورتایی دی، ه‌روه‌ک له (نهاية) و (معنى) دا فرموویانه.

جا بزانه: نه‌م شه‌یتانه‌ی‌گوره ته‌ن‌ها لای‌باشووری شویتنی په‌جم کردنیته‌ی، که‌وابو: له هر لایه‌ک به‌رده‌کان بهاوئته باشووری نه‌م شه‌یتانه، نه‌وه په‌جمه‌که‌ی دروست ده‌بی، ه‌روه‌ک له (شرح مسلم) دا فرموویته: به‌لام و ه‌ها سوننه‌ته: پو له شه‌یتانه‌که بکاو پاسته‌ی بکه‌وئته لای (مَنَىٰ) و چه‌په‌شی بکه‌وئته لای (مکه)، ئينجا -یه‌که‌یه‌که- هفت به‌رده‌که‌ی بڼ بهاوئ و (وَيَقْطَعُ الثَّلْبِيَّةَ عِنْدَ ابْتِدَاءِ الرَّمْيِ) له‌گه‌ل ده‌ست پی‌کردنی په‌جمی نه‌م شه‌یتانه به‌یه‌کجاری واز له (لَبْيْكَ) گوتن دین.

(وَيُكَبِّرُ مَعَ كُلِّ حَصَاةٍ) سوننه‌ته: له‌گه‌ل هر به‌ردیکدا-که ده‌هاوئ-بلی: (اللَّهُ أَكْبَرُ)، ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: ﴿فَرَمَاهَا بِسَبْعِ حَصَيَّاتٍ يُكَبِّرُ مَعَ كُلِّ حَصَاةٍ مِنْهَا﴾ رواه مسلم پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ به‌هفت به‌رد شه‌یتانی‌گوره‌ی په‌جم کردو له‌گه‌ل هر به‌ردیکدا ده‌یفه‌رموو: (اللَّهُ أَكْبَرُ).

ئينجا بزانه: به (اجماع) ى‌زانايان له پوڅی جه‌ژندا له ه‌رسیک شه‌یتانه‌کان ته‌ن‌ها شه‌یتانی‌گوره په‌جم ده‌کړی، ه‌روه‌ک له (المجموع) دا فرموویته‌ی.

ثُمَّ يَذْبَحُ مَنْ مَعَهُ هَذِي ثُمَّ يَخْلُقُ أَوْ يَقْصُرُ، وَالْخَلْقُ أَفْضَلُ، وَتَقْصُرُ الْمَرْأَةُ، وَالْخَلْقُ نُسْكَ عَلَى الْمَشْهُورِ، وَأَقْلَهُ ثَلَاثُ شَعْرَاتٍ: حَلَقًا أَوْ تَقْصِيرًا أَوْ تَنْفًا أَوْ إِخْرَاقًا أَوْ قَصًّا،

۲- سهرپړینی (هذي) و قوریانی

(ثُمَّ) ټینجا له لوی په جمی شه یثانی که وړه (يَذْبَحُ مَنْ مَعَهُ هَذِي) ټو که سې ناژه لی به دیاری له که لڅوی ټیناوه، ناژه له که ی سهرده بېږی، ټو که سېش که قوریانی ده کا، قوریانیه که ی سهرده بېږی. جا بزانه: (هَذِي) بهو ناژه له ده گوتړی: که مړو له که لڅوی به دیاری ده بیا بۆ (حَرَمَی) (مکه)، تا کو له پټگی خوا له وئ سهری بېږی، سیغه ته کانی ناژه لی (هَذِي) ش وه کو ناژه لی قوریانی یه، به لام ټیستا خه ک به زوری وازی له و سوننه ته ټیناوه، هه روه که له (الإيضاح) له زوری ی سهرچاوه کاند ا پوون کراو ته وه.

۳- سهرتاشینی هج

(ثُمَّ يَخْلُقُ) ټینجا سهری خوی ده تاشی (أَوْ يَقْصُرُ) یان مووی سهری ده بېږی، واته: جیا وازی نیه: مووی سهری بتاشی، یا بېږی، هه ردو وکی دروسته، به لام (وَالْخَلْقُ أَفْضَلُ) بۆ نیرینه تاشین خیرتره ﴿عَنْ ابْنِ عُمرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: رَحِمَ اللَّهُ الْمُحَلِّقِينَ... ثُمَّ قَالَ فِي الرَّابِعَةِ: وَالْمُقْصِرِينَ﴾ رواه الشيخان، پټغه مېر ښی سئ جار فهرمووی: خوا په حم به و که سانه بکا که سهری خویان ده تاشن، ټینجا له جاری چواره مدا فهرمووی: خوا په حم به و که سانه ش بکا که مووی سهریان ده بېږی.

(وَتَقْصُرُ الْمَرْأَةُ) به لام ټافره ت مووی سهری ده بېږی، واته: کورتی ده کا، چونکه نا په سنده بیتاشی، هه روه که له سهرچاوه کاند ا فهرموویانه، پټغه مېر ښی ده فهرمووی: ﴿لَيْسَ عَلَى النِّسَاءِ الْخَلْقُ إِنَّمَا عَلَى النِّسَاءِ التَّقْصِيرُ﴾ رواه ابوداود بسند حسن، سهرتاشین له سهر ټافره تان نیه، ته نها بړینی مووی سهر له سهر ټافره تان واجبه.

(وَالْخَلْقُ) ټو سهرتاشینه ی له هج و عومړه دایه (نُسْكَ) خوا په رستیه و خیری پټ ده گاتښ، چونکه پوکنیکي هج و عومړه یه، نه گه نه یکا، هج و عومړه ی دروست نابن (عَلَى الْمَشْهُورِ) له سهر فهرمووده ی ناسراوی مه زه ب (وَأَقْلَهُ) لای که می سهرتاشین که پوکنه که ی پټ ته و او بېږی (ثَلَاثُ شَعْرَاتٍ) لایردنی سئ داوه مووه له سهری خوی (حَلَقًا) به تاشین (أَوْ تَقْصِيرًا) یان به کورت کړدن (أَوْ تَنْفًا) یان به هه لکه ندن (أَوْ إِخْرَاقًا) یان به سووتاندن (أَوْ قَصًّا) یان به بړینی به مه قس، واته: به هه ریه کیک له و پټنج کردارانه: سئ داوه موو، یان زیاتر له سهری خوی لایا پوکنه که ی پټ ته و او ده بې، به لام نا په سنده: به شیکي سهری له هج دا بتاشی و به شیکي تریش له عومړه دا بتاشی، به لکو وه ها سوننه ته: به یه کجاری هه موو سهری بتاشی، هه روه که له سهرچاوه کاند ا فهرموویانه.

وَمَنْ لَا شَعَرَ بِرَأْسِهِ يُسْتَحَبُّ إِفْرَارُ الْمُوسَى عَلَيْهِ، فَإِذَا حَلَقَ أَوْ قَصَرَ دَخَلَ مَكَّةَ وَطَافَ طَوَافَ الرُّكْنِ، وَسَعَى إِنْ لَمْ يَكُنْ سَعَى، ثُمَّ يَعُودُ إِلَى مِنَى، وَهَذَا الرَّمْيُ وَالذَّبْحُ وَالْحَلْقُ وَالطَّوَافُ يُسَنُّ تَرْتِيبُهَا كَمَا ذَكَرْنَا،

(وَمَنْ لَا شَعَرَ بِرَأْسِهِ) نهو كه سہی هیچ مووی به سہریہ وہ نیہ (يُسْتَحَبُّ إِفْرَارُ الْمُوسَى عَلَيْهِ) سوننہ تہ: موس، یان گوینان به سہری خوی دا بینن، کہ واتہ: نہ گہر مووی سہری کورت بوو، یان تہنہا داوہ موویک، یان دوو داوہ مووی به سہریہ وہ بون، واجبہ: لایانبا، ہر وہ کہ لہ سہرچاوہ کاندہ فرموویانہ .

۴- (طَوَافُ الْإِفَاضَةِ) ی روکنی حہج

ثینجا (فَإِذَا حَلَقَ أَوْ قَصَرَ) ہر کاتیک سہری تاشی، یان موہہ کانی سہری بہی (نَحَلَ مَكَّةَ) یہ کہسہر دہ چیتہ (مکة) و (طَوَافُ طَوَافِ الرُّكْنِ) یہ کہسہر (طَوَافُ الْإِفَاضَةِ) ی روکنی حہج دہکا (وَسَعَى) لہ دوی تہم تہ وافہ (سَعَى) سہ فاو مہ پوہ دہکا (إِنْ لَمْ يَكُنْ سَعَى) نہ گہر لہ دوی (طَوَافُ الْقُدُومِ) نہ یکردین، چونکہ نہ گہر لہ دوی (طَوَافُ الْقُدُومِ) سہ فاو مہ پوہی کردین، سوننہ تہ نیہ دوویارہی بکاتہ وہ، ہر وہ کہ پابرا .

(ثُمَّ) ثینجا لہ دوی تہ و او بیونی تہ واف (يَعُودُ إِلَى مِنَى) دہ گہ پیتہ وہ بؤ (مِنَى)، تا کو شہوی لہ وی بمینتتہ وہ ﴿عَنْ ابْنِ عُمر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَفَاضَ يَوْمَ النَّحْرِ ثُمَّ رَجَعَ فَصَلَّى الظُّهْرَ بِمِنَى﴾ رواہ الشیخان، پیغہ مہر ﷺ لہ پڑی جہ ژندا (طَوَافُ الْإِفَاضَةِ) ی کرد، ثینجا گہ پاوہ نوئی نیوہ پڑی لہ (مِنَى) دا کرد .

ثینجا بزاتہ: لہ حہ دیسیکی تردا ہاتوہ: ﴿فَافَاضَ إِلَى الْآيَةِ وَصَلَّى بِمَكَّةَ الظُّهْرَ﴾ رواہ مسلم، پیغہ مہر ﷺ (طَوَافُ الْإِفَاضَةِ) ی کردو نوئی نیوہ پڑی لہ (مکة) دا کرد . واتہ: یہ کہم جار نوئی نیوہ پڑی لہ (مکة) دا کرد، ثینجا گہ پاوہ (مِنَى) و لہ ویش بہ جہ ماعت دوویارہی کردہ وہ، ہر وہ کہ لہ سہرچاوہ کاندہ تہوا حہ دیسہ کانیان کو کرہونہ وہ .

(وَهَذَا الرَّمْيُ) نہو پہ جمکردنہی شہیتانی گہر وہو (وَالذَّبْحُ) سہر پینن نازہ لو (وَالْحَلْقُ) سہر تاشینو (وَالطَّوَافُ) تہ وافی روکنی حہج - کہ ہر چواریان لہ پڑی جہ ژندا دہ کرین - (يُسَنُّ تَرْتِيبُهَا كَمَا ذَكَرْنَا) سوننہ تہ: بہو پیزہی گوتمان یہ کہ لہ دوی یہ کہ بیانکا، واتہ: نہو پیزہی پابردو واجب نیہ، کہ و ابو: نہ گہر لہ پیش ہہ موویاندا تہ واف بکا، یان پیش پہ جمکردن سہری بتاشن، گشتیان دروست دہبن ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: وَقَفَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ فَقَالَ رَجُلٌ: حَلَفْتُ قَبْلَ أَنْ أَذْبَحَ؟ قَالَ: إِذْبَحْ وَلَا حَرَجَ. وَقَالَ آخَرُ: نَحَرْتُ قَبْلَ أَنْ أَرْمِيَ؟ قَالَ إِرْمِ وَلَا حَرَجَ. فَمَا سُلَّ يَوْمَئِذٍ عَنْ شَيْءٍ قَدَّمَ وَلَا آخَرَ إِلَّا قَالَ أَفْعَلْ وَلَا حَرَجَ﴾ رواہ الشیخان، لہ (حَجَّةُ الْوَدَاعِ) دا پیاویتک پرسپاری لہ پیغہ مہر ﷺ کردو

وَيَدْخُلُ وَقْتَهَا بِنَصْفِ لَيْلَةِ النَّحْرِ، وَيَبْقَى وَقْتُ الرَّمْيِ إِلَى آخِرِ يَوْمِ النَّحْرِ، وَلَا يَخْتَصُّ الذَّبْحُ بَرَمَن، قُلْتُ: الصَّحِيحُ اخْتِصَاصُهُ بِوَقْتِ الْأَضْحِيَّةِ وَسَيَأْتِي فِي آخِرِ بَابِ مُحَرَّمَاتِ الْإِحْرَامِ عَلَى الصَّوَابِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَالْحَلْقُ وَالطَّوْفُ وَالسَّعْيُ لَا آخِرَ لَوْقَتِهَا،

گوتی: پیش سر برپینی نازدهل سر م تاشیوه؟ فرموی: سر ی نازدهل که بره و گونا نه. به کیکی تر گوتی: من پیش په جمکردن نازدهل سر برپوه؟ فرموی: په جم بگو گونا نه. جا له و پوژدی جه ژندا له هر شتیك پرسیارى لى کرابا- جا دوا خرابى، یان پیش خرابى- پیغه مبر علیه السلام هر ده یفرموی: بیکو گونا نه.

﴿ کاتى په جمى شهيتان و سهرتاشينو ته وافى پوکنى هج ﴾

ئينجا جگه له سر برپینی نازدهل (وَيَدْخُلُ وَقْتَهَا) په جمى شهيتانى گوره و سهرتاشينو ته وافى پوکن، هر سيکیان کاته که یان دى (بِنَصْفِ لَيْلَةِ النَّحْرِ) به ته واپوونى نیوه ی شهوى جه ژن، به و مرجه ی له پیش نیوه شه ودا له (عَرَفَات) دا وه ستاى، واته: که له (عَرَفَات) گه پاره، له دواى نیوه ی شهوى جه ژن هر به کیك له و سیپانه بکا، دروست ده بى ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَرْسَلَ أُمَّ سَلَمَةَ لَيْلَةَ النَّحْرِ فَرَمَتْ قَبْلَ الْفَجْرِ لَمْ أَفَاضْتُ﴾ رواه ابوداود باسناد صحیح، پیغه مبر علیه السلام (ام سلمه) ی نارد شهوى جه ژن له پیش به یاندا په جمى شهيتانى کرد، ئینجا پویشته (مکه) و (طواف الإفاضه) ی کرد.

(وَيَبْقَى وَقْتُ الرَّمْيِ) کاتى بژارده ی په جمى شهيتانى گوره ده مینى (إِلَى آخِرِ يَوْمِ النَّحْرِ) تا ناخبرى پوژى جه ژن ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَ رَجُلٌ: رَمَيْتُ بَعْدَ مَا أُمْسَيْتُ؟ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: لَا خَرَجَ﴾ رواه البخارى، پیاویك گوتی: له کاتى ئیوارى دا په جمى شهيتانم کرد، پیغه مبر علیه السلام فرموی: هیچ گونا نه.

جا بزانه: له فرموده ی به میژتردا: تا ناخبرى پوژى چواره مى جه ژن، کاتى دروستبوونى په جمى شهيتانى گوره ده مینى، هره وک له سهرچاوه کاندا فرمویانه.

(وَلَا يَخْتَصُّ الذَّبْحُ بَرَمَن) به لام سر برپینی (هَذِي) تاییه ت نه به هیچ کاتیک (قُلْتُ) ئیمامى (النواوى) ده فرموى (الصَّحِيحُ) به فرموده ی پاست: (اخْتِصَاصُهُ بِوَقْتِ الْأَضْحِيَّةِ) سر برپینی (هَذِي) تاییه ته به کاتى قوریانى، واته: له پوژى جه ژنى قوریانه وه- که پوژ مه لات- تا ناخبرى پوژى چواره مى جه ژن (وَسَيَأْتِي فِي آخِرِ بَابِ مُحَرَّمَاتِ الْإِحْرَامِ عَلَى الصَّوَابِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ) له کوتایى باسى قه ده غه کراوه کانى ئیچر ادا پاستیه که ی دى، اِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

(وَالْحَلْقُ) سهرتاشينو (وَالطَّوْفُ) ته وافى پوکنى هج و (وَالسَّعْيُ) هاتوچوى سه فاو مه پوه (لَا آخِرَ لَوْقَتِهَا) کاته که یان کوتایى نایى تا له ژياندا مابى، واته: له دواى نیوه شهوى جه ژنى قوریانه وه تا پیش مردن، له هر کاتیکدا نه و سیپانه بکړین دروست ده بن، به لکو دروسته

وَإِذَا قُلْنَا: أَلْخَلَقُ نُسْكَ فَفَعَلَ الثَّانِي مِنَ الرَّمْيِ وَالْخَلْقِ وَالطَّوْفِ حَصَلَ التَّحَلُّلُ الْأَوَّلُ، وَحَلَّ بِهِ اللَّبْسُ وَالْخَلْقُ وَالْقَلَمُ، وَكَذَآ الصَّيْدُ وَعَقْدُ النِّكَاحِ فِي الْأَظْهَرِ، قُلْتُ: الْأَظْهَرُ لَا يَحِلُّ عَقْدُ النِّكَاحِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَإِذَا فَعَلَ الثَّالِثَ حَصَلَ التَّحَلُّلُ الثَّانِي

له وولاتی خوی، یان له شوینیکی تری جگه له (مکه)، سهری خوی بتاشن، ههروهك له (الإيضاح) دا فرمویی تی، به لام ودها سوننه ته: له پۆژی جه ژنی قوریاندا نهو سیتیانه بکړین، ناپه سنده -بی عوزد- له پۆژی جه ژن دوا بخرین، دواخستنیان له سنی پۆژه که ی دوا ی جه ژن ناپه سندرته، چونکه نه گهر په کیکی لهو سیتیانه له سهر بمعنی له ژیر نیحرام دهرناچی، ههروهك له زۆریه ی سهرچاوه کاند ا فرموییانه .

﴿لَا كَادَارِي﴾: نه گهر (طواف الإفاضة) ی پوکنی حه جی نه کړدو، به لام (طواف الوداع) ی کړد، نه م (طواف الوداع) ی بهر (طواف الإفاضة) ی پوکنی حه ج ده که وئو له ژیر نیحرامی حه ج دهرده چی، به لام نه گهر لهو دووانه هیچیان ی نه کړد، نه وه به ته وای له ژیر نیحرام دهرناچی، ههروهك له زۆریه ی سهرچاوه کاند ا فرموییانه .

﴿حَه لَالْبُونُوْنِی نِیْحَرَامِی حَه ج و عومِرِه﴾

بزانه: نیحرامی حه ج دوو حه لالْبُونُوْنِی هه نه، له کورده واری دا پی ده لئین: نیحرام شکاندن: حَه لَالْبُونُوْنِی یه که م ﴿وَإِذَا قُلْنَا﴾ نه گهر له سهر فرموده ی به هیژ بلتین: (أَلْخَلَقُ نُسْكَ) سهرتاشین خواپه رستی یه: له حه ج و عومِرِه دا (فَفَعَلَ الثَّانِي) جا حاجیه که دووی کړدن له م سیتیانه: (مِنَ الرَّمْيِ وَالْخَلْقِ وَالطَّوْفِ) له په جمی شه ی تانی گوره وه له سهرتاشین و له ته وافی پوکنی حه ج، واته هه کاتیک ته نها په جم و تاشینی کړدن، یان ته نها په جم و ته وافی کړدن، یان ته نها تاشین و ته وافی کړدن، نه وه (حَصَلَ التَّحَلُّلُ الْأَوَّلُ) حَه لَالْبُونُوْنِی یه که می بۆ دیته جی و (وَحَلَّ بِهِ) بهو حَه لَالْبُونُوْنِی یه که م، نه م قه ده غه کراوانه ی بۆ حه لال ده بن: (اللَّبْسُ) جل و بهرگی ده بهر بکاته وه و (وَالْخَلْقُ) مووی لاشه ی بتاشن و (وَالْقَلَمُ) نینوکی بکاو خوی بۆ دخوش بکاو (وَكَذَآ الصَّيْدُ) ههروه ها پاو بکاو (وَعَقْدُ النِّكَاحِ فِي الْأَظْهَرِ) ژن ماره بیچی.

(قُلْتُ) نیمامی (النواوی) ده فرموی (الْأَظْهَرُ) فرموده ی به هیژ تر: (لَا يَحِلُّ عَقْدُ النِّكَاحِ) به حَه لَالْبُونُوْنِی یه که م ماره بربین و جیماع کړدن و ده ستبازی حه لال نابن (وَاللَّهُ أَعْلَمُ) پیغه مبه ر ﷺ فرمویه تی: ﴿إِذَا رَمَيْتُمُ الْجُمُرَةَ فَقَدْ حَلَّ لَكُمْ كُلُّ شَيْءٍ إِلَّا النِّسَاءَ﴾ رواه النسائي باسناد جید، هه کاتیک شه ی تانی گوره تان په جم کړد، گشت قه ده غه کراوه کانتان بۆ حه لال ده بن ته نها ئافره تان نه بن.

حَه لَالْبُونُوْنِی دوو م: (وَإِذَا فَعَلَ الثَّالِثَ) هه کاتیک سنی یه که شی کړد، واته: په جم و تاشین و ته وافی پوکنی حه جی هه رسیک کړدن، نه وه (حَصَلَ التَّحَلُّلُ الثَّانِي) حَه لَالْبُونُوْنِی

وَحَلَّ بِهِ بَاقِيَ الْمُحْرَمَاتِ.
(فَصْلٌ إِذَا عَادَ إِلَى مَنَى بَاتَ بِهَا لَيْلَتِي التَّشْرِيقِ،

دووه میشی بۆ دیتته جئو (وَحَلَّ بِهِ بَاقِيَ الْمُحْرَمَاتِ) به و حه لاللبونیهی دووه م گشت قه ده غه کراوه کانی تری بۆ حه لال ده بن، به (إجماع) ی زانایان.
به لام ئاگاداریه: نه گهر له دواى (طَوَافُ الْقُدُومِ)، (سَفْي) سه فاو مه پوهی نه کردبى، پیویسته: له دواى (طَوَافُ الْإِفَاضَةِ) ی پوکنی حه ج (سَفْي) سه فاو مه پوه بکا، ئینجا حه لاللبونى دووه می بۆ دیتته جئ، واته: هر که سیک (سَفْي) سه فاو مه پوهی نه کردبى، به ته وای له ژێر ئیحرام ده رناچئ.

ههروه ها ئاگاداریه: نه گهر هر چوار پۆژه که ی جه ژن ته وای بون و شهیتانی گهره ی په جم نه کردبو، نه وه ده بی خویتی په جم نه کردن بدا، ئینجا حه لاللبونى بۆ دیتته جئ، ههروه ک له سه رچاوه کاندای پوون کراوه ته وه.

ئینجا بزانه: عومر ته نها یه ک حه لاللبونى هه یه: به ته وای کردن و (سَفْي) و سه رتاشین دیتته جئ و عومر که ی ته وای ده بی، ههروه ک له (المجموع) و (بجیرمی) دا پوون کراوه ته وه.

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسِيَ مَا نَهَى شَعْوَى لَهُ (مَنَى) وَرَهْ جَمِى سَنَ شَهِيَتَانَهُ كَانِ﴾

بزانه: هه رسیک پۆژه که ی دواى پۆژی جه ژنى قوربان پییان ده گوترئ: (أَيَّامُ التَّشْرِيقِ)، هه م: (الْأَيَّامُ الْمَعْدُودَاتِ)، ههروه ک له (الإيضاح) دا فرموویته ی.

ئینجا (إِذَا عَادَ إِلَى مَنَى) هر کاتیک له پۆژی جه ژندا (طَوَافُ الْإِفَاضَةِ) ی پوکنی حه جی کردو گه پاره بۆ (مَنَى)، (بَاتَ بِهَا لَيْلَتِي التَّشْرِيقِ) واجبه: هه ردو شه وه که ی (أَيَّامُ التَّشْرِيقِ) ی دواى پۆژی جه ژن له (مَنَى) دا بمینیتته وه، مه به ستیش نه وه یه: به شه ژۆرتره که ی شه وئ له (مَنَى) دا بمینیتته وه، واته: به نه ندازه یه کی که متر واجبه که پێک نایئ.

ئینجا بزانه: هه ر که سیک هیچ عوزێکی شه رعى نه بی و شه وئ له (مَنَى) دا نه مینیتته وه، خویتی له سه ر واجب ده بی.

به لام نه گهر عوزێکی شه رعى هه بی: وه ک به خوی نه خۆش بی، یان سه ره رشتی نه خۆشیکی بی که س بکا، یان نه خۆشه که دلی به ویه وه خۆش بی، یان به شوین یه کیکی ونبودا بگه پئ... له و حاله تانه دا نه گهر شه وئ له (مَنَى) دا نه مینیتته وه خویتی له سه ر نیه، ههروه ک له سه رچاوه کاندای فرموویانه ﴿عَنْ ابْنِ عُمرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ رَخَصَ لِلْعَبَّاسِ أَنْ يَبْتَ بِمَكَّةَ لَيْلِي مَنَى مِنْ أَجْلِ سِقَايَتِهِ﴾ رواه الشيخان، پیغه مبه ر ﷺ ئیمامی (عباس) ی ئیزن دا شه وه کانی (مَنَى) له (مَنَى) دا نه مینیتته وه له (مكة) دا بمینیتته وه، تا کو ئاوی خواردنه و بۆ حاجیان ناماده بکا.

وَرَمَى كُلَّ يَوْمٍ إِلَى الْجَمَرَاتِ الثَّلَاثِ كُلَّ جَمْرَةٍ سَبْعَ حَصَيَاتٍ، فَإِذَا رَمَى الْيَوْمَ الثَّانِي وَأَرَادَ النَّفْرَ قَبْلَ غُرُوبِ الشَّمْسِ جَارَ وَسَقَطَ مَبِيتُ اللَّيْلَةِ الثَّلَاثَةِ وَرَمَى يَوْمِهَا، فَإِنْ لَمْ يَنْفِرْ حَتَّى غَرَبَتْ وَجَبَ مَبِيتُهَا وَرَمَى الْغَدَ،

هروه ما (وَرَمَى كُلَّ يَوْمٍ إِلَى الْجَمَرَاتِ الثَّلَاثِ) واجبه: گشت پوژئکی نوای جهژئیش هرسیک شهیتانه کان پهجم بکا، واته (كُلَّ جَمْرَةٍ سَبْعَ حَصَيَاتٍ) گشت شهیتانیک هفت بهردی بقر بهاوی ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَرْمِي الْجَمْرَةَ الدُّلْيَا بِسَبْعِ حَصَيَاتٍ يُكَبِّرُ عَلَى إِنْثِرِ كُلِّ حَصَاةٍ ثُمَّ يَتَقَدَّمُ فَيَقُومُ فَيَسْتَقْبِلُ الْقِبْلَةَ ثُمَّ يَدْعُو وَيَرْفَعُ يَدَيْهِ وَيَقُومُ طَوِيلًا، ثُمَّ يَرْمِي الْوُسْطَى ثُمَّ يَأْخُذُ ذَاتَ الشَّمَالِ وَيَقُومُ مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ وَيَدْعُو وَيَقُومُ طَوِيلًا، ثُمَّ يَرْمِي جَمْرَةَ ذَاتِ الْعَقَبَةِ مِنْ بَطْنِ الْوَادِي وَلَا يَقِفُ عِنْدَهَا ثُمَّ يَنْصَرِفُ﴾ رواه البخاري وأبو داود، پیغه مبهري ﷺ شهیتانی به که می نزیك مزگوتی (مَنَى) به هفت بهرد پهجم کردو له گه ل همر بهردیکدا (اللَّهُ أَكْبَرُ) یکی ده گوت، ئینجا به رهو پییش پویشته وپوو له قیبله ماویه کی دریز پاره ستاو دوعای ده کردن و دهستی به رز ده کردن وه، ئینجا شهیتانی ناوهندی پهجم کردو پیکه لای چه په ی ده گرتو پاده وه ستاو دوعای ده کردن و دهستی به رز ده کردن وه، ئینجا شهیتانی گوره ی پهجم کردو له وئی پانه ده وه ستا، ئینجا ده پویشته.

﴿نَفَرٌ﴾ چوونه دهره وه له (مَنَى) ﴿﴾

ئینجا (فَإِذَا رَمَى الْيَوْمَ الثَّانِي) همر کاتیک له پوژئ دوهمی نوای جهژئندا، هرسیک شهیتانه کانی به ته وای پهجم کردن و (وَأَرَادَ النَّفْرَ قَبْلَ غُرُوبِ الشَّمْسِ) ویستی - له نوای نیوه پوژ - پییش پوژئنا و ابوون به وای (مَنَى) به جئ بهیلئ (جَارَ) دروسته و گونا هبار نابو و (وَسَقَطَ مَبِيتُ اللَّيْلَةِ الثَّلَاثَةِ) مانه وه ی شهوی سئیه می له سهر لاده چی، به و هرجه ی دوو شه وه که ی نوای جهژئ له (مَنَى) دا مابیته وه (وَرَمَى يَوْمِهَا) هم پهجمی شهیتانه کانیشی له پوژئ سئیه مدا له سهر لاده چی، خوا ی گه ور ده فهرموئ ﴿فَمَنْ تَعَجَّلَ لِي يَوْمَئِذٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ وَمَنْ تَأَخَّرَ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ﴾ همر که سیک له دوو پوژئد کانی نوای جهژئندا پهجم بکاو په له بکاو له (مَنَى) به واته دهره وه هیچ گونا هیک ی له سهر نیه، همر که سیکش پویشته که ی بقر پوژئ سئیه م دوا بیخن هیچ گونا هیک ی له سهر نیه.

که وایو: (فَإِنْ لَمْ يَنْفِرْ حَتَّى غَرَبَتْ) نه گهر له (مَنَى) نه پویشته دهره وه، تا پوژئ ناوا بوو همر له وئی ماوه (وَجَبَ مَبِيتُهَا) واجبه: نه م شه وه ش له (مَنَى) دا بمینیته وه (وَرَمَى الْغَدِ) هم واجبه: سبه بینش هرسیک شهیتانه کان پهجم بکا، ئینجا (مَنَى) به جئ بهیلئ.

﴿نَاكِدَارِي﴾ یه که م: نه گهر خه ریکی پویشتن به لام هیشته همر له (مَنَى) دا بوو و پوژئ ناوا بوو، نه وه له سهر پویشته که ی به رده وام ده بی و واجب نیه شه وئ بمینیته وه،

ههروه ها نه گهر له پيش پوژئاوايووندا (مَنى) چوه دهره وه، ئينجا پيش پوژئاوايوون،
يان دواى پوژئاوايوون بۆ كاريكى تر گه پاره (مَنى)، ديسان واجب نيه: له (مَنى) دا
بميپيته وه، ههروهك له سه رچاوه كاندا نه وه سه لانه پوون كراوه ته وه.

دووه م: هه ركه سيك- به بى عوز- شهوى يه كه م و دووه مى دواى جه ژن له (مَنى) دا
نه مابپته وه، بۆى دروست نيه: له پوژى دووه مى دواى جه ژندا له دواى په جمى
شه يتانه كانيش (مَنى) به جى بهيلى، به لكو واجب شهوى سى يه م بميپيته وه و سبه ينيش
هه رسيك شه يتانه كان په جم بكا، ههروهك له سه رچاوه كاندا پوون كراوه ته وه.

سى يه م: مه رجه: له دواى هاتنى كاتى نيوه پۆ له (مَنى) بهواته دهره وه، چونكه نه گهر له
پيش هاتنى كاتى نيوه پۆ له (مَنى) بهواته دهره وه، چوونه دهره وهى دروست نابى و واجب:
بۆ دواى نيوه پۆ- پيش پوژئاوايوون- بگه پيته وه (مَنى) و په جم بكا، ئينجا پيش
پوژئاوايوون دروسته: بهواته دهره وه، كه واته: نه گهر تا پوژئاوا بوو نه گه پاره (مَنى)،
نه وه. خويى نه مانه وهى شهوى سى يه م و خويى په جمى پوژى سى يه مى ده كه ونه سه ر،
ههروهك له (المجموع) دا پوون كراوه ته وه.

چواره م: نه گهر له پوژى دووه مى دواى جه ژندا به ته ووى په جمى نه كرد: وهك هه رسيك
شه يتانه كانى په جم نه كردبن، يان په جمى كردبن به لام ته نها به رديكى ناته وواو بوى، نه وه
چوونه دهره وهى له (مَنى) دروست نابى، كه واپو: نه گهر له دواى نيوه پۆ پويشت و پوژئاوا
بوو، نه وه هه ر له دهره وهى (مَنى) بوو، نه وه خويى نه مانه وهى شهوى و خويى په جم
نه كردنى ده كه وپته سه ر، واته: نه گهر له دواى پوژئاوايوون بشگه پيته وه (مَنى)، له سه رى
لاناچى، چونكه به و چوونه دهره وهى وازى له (مَنى) و له هه ج هيناوه، به لام هه ركه سيك
- له وانه ي پرابر بوو- نه گهر پيش پوژئاوايوون بگه پيته وه (مَنى) و په جمى شه يتانه كان بكا،
خويى ناكه وپته سه ر، ئينجا كه گه پاره و په جمى كرد، دووباره پيش پوژئاوايوون
دهواته دهره وه، چونكه نه گهر پوژئاوا بى و هه ر له (مَنى) دابى، واجب: شهوى
بميپيته وه و سبه ينيش شه يتانه كان په جم بكا، ههروهك له (المجموع) و (ابن قاسم) و
(الشرواني) دا پوون كراوه ته وه.

﴿ كاتى په جم كردنى هه رسيك شه يتانه كان ﴾

(وَيَدْخُلُ رَمِيَّ التَّشْرِيقِ) كاتى په جم كردنى هه رسيك شه يتانه كان له هه رسيك پوژه كانى
دواى جه ژندا دى (بِزَوَالِ الشَّمْسِ) به لادانى پوژ به لاي چاوى پاسته دا: كه سه ره تاي كاتى
نيوه پۆيه، واته: پيش هاتنى كاتى نيوه پۆ- په جمى شه يتانه كانى هه مان پوژ- دروست

وَيَخْرُجُ بِغُرُوبِهَا، وَقِيلَ يَبْقَى إِلَى الْفَجْرِ، وَيَشْتَرِطُ رَمِي السَّبْعِ وَاحِدَةً وَاحِدَةً،

نابئ ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ﴾: رَمَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْجُمُرَةَ يَوْمَ التَّحْرِ ضَحَى وَأَمَّا بَعْدُ فَإِذَا زَالَتْ الشَّمْسُ ﴿رواه مسلم﴾، پیغمبر ﷺ له پۆزی جهژندا له کاتی چیشته نگاودا شه یانی گهردهی په جم کرد، به لام له پۆژه کانی دواى جهژندا، هر کاتیک پۆژ لایده دا ههرسیک شه یانه کانی په جمی ده کردن.

(وَيَخْرُجُ بِغُرُوبِهَا) کاتی بژاردهی په جم کردن به پۆژناو ابونی نهو پۆژه ته واو ده بئ، به لام کاتی دروستبوونی ههرسیک شه یانه کان له ههرسیک پۆژه کاند-له سر فرموده ی به میتر- تا پۆژناو ابونی پۆزی سئ یه می دواى جهژن ده میتئ، ههرهک له سرچاوه کاند فرموویانه، واته: نه گهر له م ماوه یه دا په جمی شه یانه کانی نه کرد، په جمه که ده فوئو قه زاش ناکړیته وه، به لکو خویئى له سر واجب ده بئ، ههرهک له م وواش پوونى ده کهینه وه، اِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى (وَقِيلَ) له فرموده یه کی بئ میژدا (يَبْقَى إِلَى الْفَجْرِ) تا ده رکه وئنى به یان کاتی په جم کردن ده میتئ.

﴿ناگاداری﴾: له لای نیماى (الحرمین) و نیماى (الرافعی) و نیماى (الإسنوی) دروسته: پیښ (زوال) - واته: پیښ هاتنى کاتی نیوه پۆ- سئ شه یانه کان په جم بکړئ، ههرهک له (تحفة) دا نهو فرموده یه ی گپړاوه ته وه به بئ میژى داناوه، به لام له بئ میژى دا له و پله یه نیه: که په فتارى پئ نه کړئ، ههرهک (الشروانى) فرموویه تی.

که وایو: -له حاله تیکی زور پیویستدا- بؤ پیرو بئ میژه کان دروسته: (تَقْلِيدِی) نهوسئ نیما مانه بکه ن و بؤ خویان په فتار به فرموده که یان بکه ن و له کاتیکى نیوان به یان و نیوه پۆدا ههرسیک شه یانه کان په جم بکه ن، چونکه له و ماوه یه دا قه ره بالفى نیه، به لام به هیچ جوړیک دروست نیه له پیښ نیوه پۆدا له (مَنَى) بپواته دهره وه نه شگه پټه وه، ههرهک له ناگاداریه که ی پرابر دووا پوونمان کرده وه، وَالْعَمْدُ لِلَّهِ تَعَالَى.

﴿مهرجه کانی دروستبوونی په جمی شه یانه کان﴾

(وَيُشْتَرِطُ) بؤ دروستبوونی په جمی شه یانه کان به م-رج داده ندرئ: یه که م: (رَمَى السَّبْعِ وَاحِدَةً وَاحِدَةً) له پۆزی جهژن و له دواى جهژندا هر هفت به رده کان یه که یه که بؤ هر شه یانیک به اوئ، به به لگه ی ﴿يَكْبَرُ عَلَىٰ كُلِّ حَصَاةٍ﴾ پرابر دوو له حه دیسه که ی (ابن عمر) دا، واته: پیغمبر ﷺ له گه ل هر به رديکدا (اللَّهُ أَكْبَرُ) یکى ده گوت. که واته: نه گهر دوو به ردان ویکړا به اوئ، یان گشتیان ویکړا به اوئ، هر به یه که جار ده ژمیژدرئ، ههرهک له سرچاوه کاند پوون کراوه ته وه.

وَتَرْتِيبُ الْجَمَرَاتِ، وَكَوْنُ الْمَرْمِيِّ حَجَرًا، وَأَنْ يُسَمَّى رَمِيًّا فَلَا يَكْفِي الْوَضْعُ، وَالسُّنَّةُ أَنْ يَرْمِيَ بِقَدَرِ حَصَى الْخَذْفِ، وَلَا يُشْتَرَطُ بَقَاءُ الْحَجَرِ فِي الْمَرْمِيِّ وَلَا كَوْنُ الرَّامِي خَارِجًا عَنِ الْجَمْرَةِ،

دووم: (وَتَرْتِيبُ الْجَمَرَاتِ) هروهه مه رجه: به و پیزه ی هه دیسه که ی (ابن عمر) ی پابردو، هه رسیک شهیتانه کان په جم بکا، واته: په که م جار شهیتانه که ی لای مزگه وتی (الْخَيْفِ) - که ده که ویتته لای (عَرَفَةَ) - په جم بکا، ټینجا شهیتانه که ی ناوه ند، ټینجا شهیتانه که ی گوره - که ده که ویتته لای (مَكَّة) - که واته: نه گه ر به پیچه وانه وه په جمیان بکا، ته نها په جمی شهیتانی په که می دروست ده بی، هه روهه نه گه ر په جمی شهیتانیکی به ته وای نه کردین، دروست نیه ده ست به شهیتانه که ی تر بکا، هه رچه ند ته نها په ک به ردیش مابن، هه روهه له (المجموع) و (نهاية) دا فرموویانه .

سئیه م: (وَكُوْنُ الْمَرْمِيِّ حَجَرًا) مه رجه: نه و شته ی بق شهیتانه کانی ده وای: به رد بی، چونکه له هه دیسه که دا ناوی به رد هاتوه، که وایو: جیاوازی نیه به رده کان له پیښدا په جمیان پی کرابی، یان نا، به لام به دارو ناسنو گلته په جمکردن دروست نیه .

چوارهم: (وَأَنْ يُسَمَّى رَمِيًّا) مه رجه: به رده کان به هاویشتن به وایو بکه ونه ناو هوزی شهیتانه که، که وایو: (فَلَا يَكْفِي الْوَضْعُ) دانانی به رده کان له ناو هوزی شهیتانه کان به س نیه و دروست نابن، به لام نه گه ر به رده کانی ده هاویشتنو به کتله که ی ناو هوزی شهیتانه کان ده که وتن، ټینجا ده که پانه وه ناو هوزه که، نه و په جمه ی دروست ده بی، هه روهه له سه رچاوه کاند ا پوون کراوه ته وه .

(وَالسُّنَّةُ أَنْ يَرْمِيَ بِقَدَرِ حَصَى الْخَذْفِ) وهه سوننه ته: شهیتانه کان په جم بکا به و به رده بجوکه نه ی به نه نگوست ده هاویشترین: که به قه ده نکي باقله یه .

پینجهم: مه رجه بیگومان بزانی به رده کان که وتونه ته ناو هوزه که، واته: نه گه ر گومانی هه بو: ټایا به ردیک، یان زیاتر که وتوته ناو هوزه که، یان نا، نه و په جمکردنه ی دروست نابن، هه روهه له سه رچاوه کاند ا فرموویانه، به لام (وَلَا يُشْتَرَطُ بَقَاءُ الْحَجَرِ فِي الْمَرْمِيِّ) به مه رج داناندی: به رده کان - له دوا ی لیدان - له ناو هوزه که دا بمیتنه وه، واته: نه گه ر له دوا ی ویکه وتن غلور بونه وه هاتنه دهر وه، زیانی نیه (وَلَا كَوْنُ الرَّامِي خَارِجًا عَنِ الْجَمْرَةِ) هه روهه مه رج نیه: نه و که سه ی په جمی شهیتانه کان ده کا له دهر وه ی هوزی شهیتانه که وه لی پیدا، به لکو دروسته: له ناو هوزه که دا لی پیدا.

﴿ ناکاداری ﴾: نه گه ر له سه ر هوزی شهیتانه کان نه ومیکي تر دروست کرا، دروسته له ویتشه وه شهیتانه کان په جم بکړین، هه روهه له (الشرواني) دا پوون کراوه ته وه، جا له

هر لایه ك شهیتانی یه كه مو دووم په جم بكرین دروست ده بی، به لام شهیتانی گوره
ته نها لای باشووری په جم ده كړی، هه روهك له زوړیه ی سرچاوه كاندا فرموویانه، كه واته:
له هر لایه كه وه برده كان بهاوینه باشووری شهیتانی گوره، ره جمه كه ی دروست ده بی،
هه روهك له (په جمی شهیتانی گوره) دا پوون كړاوه.

﴿په جمی شهیتانه كان له جیاتی كه سیکی تر﴾

(وَمَنْ عَجَزَ عَنِ الرَّمْيِ) هر كه سیك توانای په جمی شهیتانه كانی نه بو: له بهر بی هیزی،
یان نه خوښه کی وه: كه نه توانی به پیوه نوږ بكا، هه روهك له (تحفة) دا فرموویته،
یان له بهر نه كړدن (اسْتَنَابَ) واجبه: یه كيك بكانه جیگری خوی تاكو شهیتانه كانی له
جیاتی په جم بكا، به م دوو مرجانه:

یه كه م: هویه كه ی نه توانینی به شیوه یه کی وه ها برده وام بی: چاوه پوان نه كړی پیش
كړتایی چواره مین پوړی جه ژن هویه كه لاجبی، هه روهك له سرچاوه كاندا فرموویانه،
كه وابو: نه گهر ده یزانی هویه كه ی نه توانین برده وام نابی و له سی می (ایام التشريق) دا
-كه چواره م پوړی جه ژنه- توانای په جم كړدن ده بی، نه و كاته دروست نیه جیگر
دابی، هه روهك له (نهاية) دا فرموویته، كه واته: هر به خوی له پوړی چواره می جه ژندا
په جمی هه رسیك شهیتانه كان ده كا: بق نه م پوړه یو بق پوړه كانی پابردوش، هه روهك له
دوای ناگادریه كه ی داها تودا پوونی ده كه ی نه وه، اِنْ شَاءَ اللهُ تَعَالَى.

دووم: مرجه: له كاتی په جم كړندا جیگره كه ی دابی، هه م مرجه: جیگره كه ش له
پیشدا په جمی هه رسیك شهیتانه كان به ته وای بق خوی بكا، ینجا بگه پته وهو له جیاتی
بی توانایه كه ش په جمیان بكا ته وه، هه روهك له سرچاوه كاندا پوون كړاوه ته وه، به لام به
فرموده یه کی (المهمات): مرچ نیه هه رسیك شهیتانه كان بق خوی په جم بكا، به لكو هر
كاتيك شهیتانی یه كه می بق خوی په جم كړد، دروسته یه كسر له جیاتی بی توانایه كه ش
په جمی بكا پیش نه وه ی دوو كانی تر بق خوی په جم بكا، جا نه م فرموده ی
(المهمات) ش به به هیژ داندرلوه، هه روهك (ابن قاسم) و(الشروانی) گپړلویه تیا نه وه.

﴿ناگاداری﴾: دروست نیه بی توانایه كه له (منی) بپواته دهر وه، تا جیگره كه له دواى
نیوه پو هه رسیك شهیتانه كان به ته وای له جیاتی وی په جم ده كا، چونكه نه گهر جیگره كه
له جیاتی وی هه رسیك شهیتانه كانی په جم نه كړدن، یان په جمی كړدن به لام ته نها
به ردیكى ناته ولو بو بی، یان بی توانایه كه پیش هاتنی كاتی نیوه پو له (منی) بپواته
دهر وه، نه وه لهو حاله تانه دا چوونه دهر وه ی له (منی) دروست نابی، هه روهك له
ناگادریه كه ی پابردودا پوونمان كړده وه.

وَإِذَا تَرَكَ رَمِي يَوْمَ تَدَارَكُهُ فِي بَاقِي الْأَيَّامِ فِي الْأَطْهَرِ،

ئىنجا بزانه: جگه له په جمى شهيته كان له هېچ كردارېكى تری حه جدا دانانى جېگر دروست نيه، واته: هر كه سيك كردارېكى تری حه ج له جياتى كه سيكي تر بكا، دروست نابېو به بهر ناكه وي، هر چه ند غوزيكي شرعيشى هه بې، هه روك له (القليوبي) و (بغية) دا پوون كراوه ته وه.

﴿په جمى شهيته كان له شهوي له پوژىدا دروسته﴾

(وَإِذَا تَرَكَ رَمِي يَوْمَ) هر كاتيك به سه هو، يان به نه زانى، يان به قه سدى له پوژىدا په جمى شهيته كانى نه كړد، نه وه دروسته - له دواى پوژىداو پوون - له شهوي دا گشت شهيته كان په جم بكا، هه روك له (الإيضاح) دا فرمويي ته. جا نه گهر له شهوي شدا په جمى نه كړدن، نه و كاته (تَدَارَكُهُ فِي بَاقِي الْأَيَّامِ) له و پوژانه ي ماون شهيته كان به دواى يه كتر دا په جم ده كا به گوړه ي پزى خويان و پوژه كانيان، جياوازي پوژى جه ژن و دواى جه ژن نيه (فِي الْأَطْهَرِ) له فرموده ي به ميژتردا ﴿عَنْ عَاصِمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ رَخَّصَ لِرِجَالِ الْأَيْلِ فِي الْبَيْتِ: أَنْ يَرْمُوا يَوْمَ التَّحْرِ ثُمَّ يَجْمَعُوا رَمِي يَوْمَينَ بَعْدَ يَوْمِ التَّحْرِ، ثُمَّ يَرْمُونَ يَوْمَ التَّحْرِ﴾ رواه اصحاب السنن بسند صحيح، پيغه مبه رضى ريگه ي دا: شوانى ووشتره كان شهوي له (مَنَى) نه ميننه وه و كه پوژى جه ژن په جمى شهيته كان كړد، په جمى دوو پوژه كانى دواى جه ژن كو بكه نه وه، ئىنجا له و پوژه دا كه خه لك (مَنَى) به جى نيلن، نه وان په جمى گشت پوژه كان بكن.

جا بزانه: دروسته هم له شهوي دا، هم له پيش نيوه پوژدا، هم له دواى نيوه پوژدا: په جمى پوژانى پابردو بكا، به گوړه ي پزى خويان، جا نه گهر له دواى نيوه پوژدا په جمى پوژانى پابردو بكا، نه و كاته ش واجبه: په جمى پوژانى پابردو له پيش په جمى نه مېوډا بكا، هه روك له سه رچاوه كاندا فرمويانه.

بق وینه: نه گهر په جمى پوژى جه ژن و دوو پوژه كانى دواى جه ژنى نه كړدو و ويستى له پوژى سى يه مى جه ژندا گشت په جمه كان بكا، واجبه: يه كه م جار په جمى شهيته كانى گوره له جياتى پوژى جه ژن بكا، ئىنجا بپواته لای شهيته كانى يه كه م و له ويه وه ده ست به په جمى هه رسيك شهيته كان بكا له جياتى پوژى يه كه مى دواى جه ژن، ئىنجا دووباره بگه پيته وه و نه م جار هه لى شهيته كانى يه كه م وه ده ست به په جم بكا ته وه له جياتى نه م پوژه ي دوو مى دواى جه ژن، كه واته: نه گهر بق هر شهيته كانى چواره بهرد بهايي، نه وه ته نها په جمى نوپيى دروست ده بى و په جمى نه مېوډى دروست نابى، چونكه به پزى پوژه كان په جمه كانى نه كړبون، هه روك له (تحفة) دا فرمويي ته.

وَلَا دَمَ، وَإِلَّا فَعَلَيْهِ دَمٌ، وَالْمَذْهَبُ تَكْمِيلُ الدَّمِ فِي ثَلَاثِ حَصَيَّاتٍ، وَإِذَا أَرَادَ الْخُرُوجَ مِنْ مَكَّةَ طَافَ لِلْوَدَاعِ،

(وَلَا دَمَ) هیچ خونتیک له سهر نه و کهسه نیه: که په جمی پوژانی پابردو- به گوړه ی پیزی شه یثانه کان و پوژده کان- له پوژانی داماتودا ده کا.

(وَإِلَّا) به لام نه گهر هر په جمی شه یثانه کانی نه کرد (فَعَلَيْهِ دَمٌ) نه و کاته خوینتی په جم نه کردنی له سهر واجب ده بی ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: مَنْ لَسِيَ مِنْ لُسْكِهِ شَيْئًا أَوْ تَرَكَهُ فَلْيُهْرِقْ دَمًا﴾ رواه الإمام مالك والبيهقي بسند صحيح، هر که سیك واجبیکی حج له بیر بکا، یان به قه سدی نه یکا، ده بی ناژه لیک سهر بیړی.

ثینجا بزانه: نه گهر ته نها به ردیکی په جمکردنی ناته و او بن، یه ک مست دانه ویله له خوین ددها، نه گهر دوو به رد ناته و او بن، دوو مست دانه ویله ددها، هم (وَالْمَذْهَبُ) به فرموده ی پاستی مه زه ب: (تَكْمِيلُ الدَّمِ) خوینتیکی ته وای ده که ویته سهر (فِي ثَلَاثِ حَصَيَّاتٍ) له ناته وای سهر به رد، یان زیاتر، واته: نه گهر ته نها سهر به ردی له شه یثان نه دابو، یان ته نها شه یثانیکی په جم نه کردبو، یان هر هیچ شه یثانیکی په جم نه کردبو، واجبه: مه پیک سهر بیړی، یان ده پوژ به روژوو بی.

هر وده ما نه گهر به بی عوزر ته نها شه ویک له (مَنَى) نه ماوه مستیکی دانه وده یله له سهر واجب ده بی، نه گهر دوو شه و نه ماوه دوو مستی له سهر واجب ده بن، نه گهر هر هیچ شه ویک نه ماوه و (مَنَى) به جی میشت، نه و کاته واجبه: مه پیک سهر بیړی، یان ده پوژ به روژوو بی، به و جوړه ی له خویننه کانی حجدا پوونی ده که ینه وه، إِنَّ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى. ثینجا بزانه: جیاوازی نیه به قه سدی له (مَنَى) دا نه مایته وه، یان له بیر چوبی، هر وده که (المجموع) دا فرموده ی.

﴿بِاسِي طَوَافُ الْوَدَاعِ - تَهَافِي مَالِئَاوَايِ﴾

بزانه: هر کاتیک حاجی ئیچامی حال بو، واته: شکندی، دروسته پی بگوړی: حاجی، هر وده که (المجموع) دا فرموده ی.

ثینجا (وَإِذَا أَرَادَ الْخُرُوجَ مِنْ مَكَّةَ) هر کاتیک حج، یان عومړه ی ته و او کړی و یستی له (مكة) بپواته دهر وده، واته: بقر نه اندازه ی (قصر) = (۸۰) هشتا کیلومتر له (مكة) دور بکه ویته وه، نه وه (طَافَ لِلْوَدَاعِ) واجبه: (طَوَافُ الْوَدَاعِ) ته وافی مالئواوی بکا ثینجا له (مكة) بپواته دهر وده، جیاوازی نیه: نیه تی مه بن له دوی دهر چوونه که ی بگپته وه بقر (مكة)، یان نا ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَمَرَ النَّاسُ أَنْ يَكُونَ آخِرُ عَهْدِهِمْ بِالْيَمِينِ إِلَّا أَلَّهُ خُفَّ عَنِ الْمَرْأَةِ الْحَائِضِ﴾ رواه الشيخان، له لای پیغه مبه رﷺ فرمان به خه ک کرلوه:

وَلَا يَمُكُّ بَعْدَهُ، وَهُوَ وَاجِبٌ يُجْبَرُ تَرْكُهُ بِدَمٍ، وَفِي قَوْلِ سُنَّةٍ لَا يُجْبَرُ، فَإِنْ أُوجِبْنَا
فَخَرَجَ بِلَا وَدَاعٍ وَعَادَ قَبْلَ مَسَافَةِ الْقَصْرِ سَقَطَ الدَّمُ، أَوْ بَعْدَهَا فَلَا عَلَى الصَّحِيحِ،
وَاللَّحَاطِصِ النَّفَرُ بِلَا وَدَاعٍ،

که تاخیر کرده و بیان ته وافی (بیت) بن، به لام بق بارسوکی پیگه دراوه ته
نافره تی چه یزدار: ته واف نه کاو بپرواته دهر.

(وَلَا يَمُكُّ بَعْدَهُ) نابن له دواى (طَوَافُ الْوَدَاعِ) له (مَكَّة) دا بمینیتته وه، واته: نه گهر به
بن عوزر له دواى (طَوَافُ الْوَدَاعِ) مایه وه، یان خوی خه ریک کرد به سهردان و شت کرین و
نه و جزره شتانه، واجبه: دووباره ته وافه که ی بکاته وه، به لام نه گهر له دواى ته وافه که ی
نیقامه تی نویژ کراو جه ماعه تی کرد، یان خوی به کاروباری سه فر خه ریک کرد، وه ک
رپکخستن و بارکردنی که لوپه لو چاوه پروانکردنی پویشتنی کاروان، نه و کاته زیانی نیه و
نایه وئ دووباره ی بکاته وه، هه روه که له سه رچاوه کاندایه یون کراوه ته وه.

(وَهُوَ وَاجِبٌ) نه و (طَوَافُ الْوَدَاعِ) ه واجبه و (يُجْبَرُ تَرْكُهُ بِدَمٍ) هم واجبه: نه کردنی پر
بکریته وه به خوین، واته: به سه رپینی مه رپک، یان به ده پوژوو (وَفِي قَوْلِ سُنَّةٍ) له
فه رمووده یه کدا (طَوَافُ الْوَدَاعِ) سوننه ته و (لَا يُجْبَرُ) به نه کرنی خوین واجبه نابن (فَإِنْ
أُوجِبْنَا) جا نه گهر به فه رمووده ی به مه یزتر بلین: (طَوَافُ الْوَدَاعِ) واجبه (فَخَرَجَ بِلَا وَدَاعٍ)
نینجا بن نه وه ی (طَوَافُ الْوَدَاعِ) بکا، له (مَكَّة) چووه دهره وه و (وَعَادَ قَبْلَ مَسَافَةِ الْقَصْرِ)
پیش نه وه ی به نه ندازه ی (قصر) = (۸۰) هه شتا کیلومتر بپروا، گه پراوه ناو (مَكَّة) و (طَوَافُ
الْوَدَاعِ) ی کرد (سَقَطَ الدَّمُ) خوینه که ی له سه ر لاده چی (أَوْ بَعْدَهَا) یان له دواى نه وه ی به
نه ندازه ی (قصر) پویشت، نینجا گه پراوه (فَلَا عَلَى الصَّحِيحِ) له سه ر فه رمووده ی راست
خوینه که ی له سه ر لاناچی، چونکه خوینه که ی له نه ستودا جیگیر بووه.

(وَاللَّحَاطِصِ) بق نافره تی چه یزدار دروسته (النَّفَرُ بِالْوَدَاعِ) بن نه وه ی (طَوَافُ الْوَدَاعِ) بکا له
(مَكَّة) بپرواته دهره وه، به به لگه ی هه دیسه که ی پابردوو.

﴿ نَاگاداری ﴾: به فه رمووده ی راستر (طَوَافُ الْوَدَاعِ) به شیک نیه له کرده وه کانی هه ج و
عومره، که واته: هر که سیک - به و نه ندازه ی پابردوو - له (مَكَّة) بپرواته دهره وه، واجبه: (طَوَافُ
الْوَدَاعِ) بکا، هه رچه ند بق هه ج و عومره ش نه چوینته ناو شاری (مَكَّة)، هه روه که له (الإيضاح) دا
پوون کرلوه ته وه - به به لگه ی هه دیسه که ی پابردوو - به لام له (تحفة) دا فه رموویه تی: (طَوَافُ
الْوَدَاعِ) - بق حاجی و عومره چی - پابه ندی کرده وه کانی هه ج و عومره یه. که واته: (طَوَافُ
الْوَدَاعِ) به ر (طَوَافُ الْإِفَاضَةِ) ی پوکنی هه ج ده که وئ بق نه و که سه ی (طَوَافُ الْإِفَاضَةِ) ی
نه کربوه، هه روه که له پیش هه لالبوونی هه ج و عومره دا بپروا.

وَيُسْنُ شُرْبُ مَاءِ زَمْزَمَ،

ئينجا كه (طَوَافُ الْوَدَاعِ) ته ولو كرد، دوو په كمهت سوننه تي ته واف ده كا، ئينجا سوننه ته: له لاي (الْمُلْتَزِمِ) - نيتوان (الْحَجَرُ الْأَسْوَدُ) و درگه ي (نَيْت) رابوه ستي و نه م دوعايه بخويتي: (اللَّهُمَّ إِنَّ الْيَتَّ يَتُّكَ وَالْعَبْدُ عَبْدُكَ وَابْنُ عَبْدِكَ وَابْنُ أُمْتِكَ حَمَلْتُ عَلَى مَا سَخَّرْتَ لِي مِنْ خَلْقِكَ حَتَّى صِيرْتَنِي فِي بَلَدِكَ وَبَلَّغْتَنِي بِفِعْمَتِكَ حَتَّى أَعْتَبَنِي عَلَى قَضَاءِ مَنَاسِكَكَ، فَإِنْ كُنْتَ رَضِيتَ عَنِّي فَارْزُدْ عَنِّي رَضَى، وَإِلَّا فَمَنْ الْآنَ قَبْلَ أَنْ تَنَاءَى عَنِ يَتِّكَ دَارِي وَيَتَّعِدَّ عَنْهُ مَزَارِي، وَهَذَا أَوْ أَنْ الْصِرَافِي إِنْ أَذَلَّتْ لِي غَيْرَ مُسْتَبْدَلٍ بِكَ وَلَا بَيْتِكَ وَلَا رَاغِبٍ عَنْكَ وَلَا عَنْ يَتِّكَ، اللَّهُمَّ فَأَصْحِبْنِي الْعَالِيَةَ فِي بَدَنِي وَالْعَصْمَةَ فِي دِينِي وَأَحْسِنْ مُنْقَلَبِي وَارْزُقْنِي الْعَمَلَ بِطَاعَتِكَ مَا أَبْقَيْتَنِي وَاجْمَعْ لِي خَيْرِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ، إِنَّكَ قَادِرٌ عَلَى ذَلِكَ).

ئينجا سه لاوات له سه ر پيغه مبه عليه السلام لى ده دا، هر دوعايه كي ترش هه ز ده كا، سوننه ته: بيكا، هه روه ها بق نافرته تي هه يزداريش سوننه ته: له درگه ي (الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ) رابوه ستي و نه م دوعايه ي رابروو بكا، هه روه ك له زوريه ي سه رچاوه كاندا هه رمويانه.

﴿ نَاوِي زَهْمَزَمَ ﴾

(وَيُسْنُ شُرْبُ مَاءِ زَمْزَمَ) بق گشت كه سيك سوننه ته: نايي زه مزهم بخواته وه ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: شَرِبَ النَّبِيُّ ﷺ مِنْ زَمْزَمَ﴾ رواه الشيخان، پيغه مبه عليه السلام نايي زه مزهمه ي خوارده وه.

هه م سوننه ته: پر به ورگي خوي بيخواته وه و پيش خوارنه وه ي (بِسْمِ اللَّهِ) بكاو بلتي: خوايه بق نه م مه به سته م نايي زه مزهم ده خومه وه، چونكه وام پي كه يشته وه: پيغه مبه عليه السلام هه رمويه تي ﴿نَاوِي زَهْمَزَمَ بِقِ هَمْرٍ مَهْمَسَتِيكَ بِخَوْرِيْتِهَوْه، دهمي﴾.

هه روه ها سوننه ته: نايي زه مزهم له گه ل خويا بياته وه وولاتي خوي ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَحْمِلُ مِنْ مَاءِ زَمْزَمَ﴾ رواه الترمذي وصححه، پيغه مبه عليه السلام هه نديك نايي زه مزهمه ي له گه ل خويا ده برده وه (مدينه).

هه روه ها سوننه ته: له (مكة) دا زياره تي نه م شوينا نه بكا: نه و ژورده ي پيغه مبه عليه السلام تي دا له دايك بووه، مالي هه زده تي (خديجة)، مزگه وتي خانويي (الأرقم)، نه شكه وتي (حراء) و نه شكه وتي (ثور).

ئينجا كه له (مكة) جووه ده روه وه، سوننه ته: سي جار بلتي: (اللَّهُ أَكْبَرُ)، ئينجا بلتي: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، آمِينَ عَابِدُونَ سَاجِدُونَ لِرَبِّنَا حَامِدُونَ، صَدَقَ اللَّهُ وَعْدُهُ وَنَصَرَ عَبْدُهُ وَهَزَمَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ).

وَزِيَارَةُ قَبْرِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بَعْدَ فَرَاحِ الْحَجِّ.

﴿ زیاره‌تی گوږی پیغه‌مبه‌ر ﷺ ﴾

(وَزِيَارَةُ قَبْرِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ) بؤ گشت که سټک سوننه‌ته: زیاره‌تی گوږی پیغه‌مبه‌ر ﷺ بکا، هر که سټکیش بلټی: سوننه‌ت نیه، خوی گومرپیه و خه لکیش گومرپا ده‌کا، هه‌روه‌ک له (تحفة) دا فهرموویه‌تی.

ثینجا بؤ حاجیه‌کان ودها سوننه‌ته: (بَعْدَ فَرَاحِ الْحَجِّ) له دواي ته‌واوېوونی حه‌ج زیاره‌تی گوږی پیغه‌مبه‌ر ﷺ بکن، پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فرموی: ﴿مَنْ زَارَ قَبْرِي وَجَبَتْ لَهُ شَفَاعَتِي﴾ رواه ابن خزيمة فی صحیحه، قال السبکی وهو حسن، وصححه ابن حجر الهیتمی، وقال الإمام النووي: رواه الدارقطني والبيهقي باسنادین ضعیفین. واته: هر که سټک زیاره‌تی گوږه‌که‌م بکا، شه‌فاعه‌تی منی بؤ ده‌بی.

هه‌روه‌ما پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فرموی: ﴿مَا مِنْ أَحَدٍ يَسْلَمُ عَلَيَّ إِلَّا رَدَّ اللَّهُ عَلَيَّ رُوحِي حَتَّى أَرُدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ﴾ رواه ابوداود بسند صحیح، هر که سټک سه‌لام لی‌بکا، خواي گه‌وره‌گو‌فتارم ده‌داته‌و تا وه‌لامی سه‌لامی نه‌ده‌مه‌وه.

جا نه‌و حه‌دیسسه به‌لگه‌یه: که پیغه‌مبه‌ر ﷺ نا‌کای له‌و که سه‌ه‌یه: که زیاره‌تی ده‌کا، جگه له‌وه‌ش له حه‌دیسټکی‌تردا پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فرموی: ﴿الْأَنْبِيَاءُ أَحْيَاءُ فِي قُبُورِهِمْ يُصَلُّونَ﴾ رواه أبویعلی قال الإمام المناوی: هو حديث صحيح، پیغه‌مبه‌ران - عَلَيْهِمُ السَّلَامُ - زیندوونه له‌گوږه‌کانیاندا نوټ‌ده‌که‌ن.

ثینجا سوننه‌ته: بؤ چوونه (مَدِينَةُ) ی پېرؤز غوسل بکاو پوخته‌ترین به‌رگ ده‌به‌ر بکاو له‌رټگه‌دا زؤر سه‌لاوات لی‌بدا، ثینجا گ چاوی به‌دره‌خت و خانووه‌کانی (مَدِينَةُ) که‌وت، زیاتر سه‌لاوات لی‌بدا.

ثینجا گ ویستی بېوا ته‌ناو (حَرَمِ) ی مزگه‌وتی پیغه‌مبه‌ر ﷺ، سوننه‌ته بلټی: ﴿بِسْمِ اللَّهِ، اَلْحَمْدُ لِلَّهِ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ، رَبِّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ﴾ حديث حسن رواه الترمذي إلا (التسمية والحمد) فابن السني.

ثینجا بلټی: (بسم الله) و پی‌پی پاسته‌ی پټشدا بنیته ژوره‌وه‌و نیه‌تی (اعتکاف) بټنی، جا بؤ هاتنه‌ده‌ره‌وه‌ش هه‌مان زی‌کرو دوعا ده‌کا، به‌لام نه‌م جاره‌ده‌لی: ﴿وافتح لي أبواب فضلك﴾ و پی‌پی چه‌په‌ی پټشدا ده‌باته‌ده‌ره‌وه.

ثینجا دانه‌نی‌شو یه‌کسه‌ر پوو بکاته (الرَّوْحَةُ الْمُطَهَّرَةُ) - که نیوان گوږه‌که‌و مینبه‌ری پیغه‌مبه‌ر ﷺ - له‌وئ‌دا دوو په‌که‌ت (تَحِيَّةُ الْمَسْجِدِ) بکا، چونکه پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فرموی: ﴿مَا بَيْنَ بَيْتِي وَمِنْبَرِي رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ﴾ رواه الشيخان، نیوان گوږه‌که‌م و مینبه‌ره‌که‌م می‌رگیکه‌ له‌می‌رگه‌کانی به‌مه‌شت.

ننجا پرو بکاته گوره پیروزه کای پیغمبر ﷺ پشت له قیبله پرو بکاته سړی
گوره کای وبه ده نکیکی نرم بلای:

(السلام عليك يا رسول الله، السلام عليك يا حبيب الله، السلام عليك يا سيد المرسلين وخاتم النبيين، السلام عليك يا خير الخلق أجمعين، السلام عليك وعلى آلك وأهل بيتك وأزواجك وأصحابك أجمعين، السلام عليك وعلى سائر الأنبياء والمرسلين، جزاك الله - يا رسول الله - عتاً خير الجزاء وصلى عليك أفضل وأكمل ما صلى أحد من خلقه أجمعين، أشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، وأشهد أن محمداً عبده ورسوله، وأشهد أنك قد بلغت الرسالة وأدبى الأمانة ونصحت الأمة وجاهدت في الله حق جهاده، اللهم آتِه الوسيلة والفصيلة وابعثه مقاماً محموداً الذي وعدته). نينجا سه لا واته كهى دواى ته حيات ليدده دا.

جا نه گهر نه یتوانی نه وسه لامکردنه درېزه بکا، با بلۍ: (السَّلَامُ عَلَیْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ).
 هـ روه ها نه گهر یه کیک سه لامی پېدا نارېبو، ده لۍ: (السَّلَامُ عَلَیْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ،
 له جیاتې فلانکه س). یان بلۍ: (يَا رَسُولَ اللَّهِ، فلانکه س سه لامت ئی ده کا). هـ روه ک
 له (الإيضاح) و (المجموع) دا فەرموویه تی.

ٲينجا به قه ده زٲك بهرو راسٲه ٲهرولو سه لام له نيمامي (ابوبڪر) ده كا، ٲينجا به قه ده زٲكي تر بهرو راسٲه ٲهرولو سه لام له نيمامي (عمر) ده كا، چونكه ٲهرو بهر ٲزانهش له ژوره كه ٲهرو ٲيٲه مبهردا ﷺ نيژاون، ٲينجا ده كه ٲيٲه وه بهرام بهر ٲيٲه مبهردا ﷺ ٲهرو كار ٲيكي هز ده كا به خاٲري ٲيٲه مبهردا ﷺ له خوا ده ٲار ٲيٲه وه، ٲينجا ٲهرو له قبيله ده كا تا هز ده كا: ٲوعا ٲهرو خٲي و ٲهرو موسو لمانان ده كا، به لام هه ٲامه: به دهرو ده ٲهرو ده كا ده بگه ٲهرو ناپه سنده ٲهرو ده كا ده ماچ بكاو ده سٲي له ٲهرو ٲشٲو زگي ٲيٲه ٲهرو، ههرو ده كه له زٲري به سهر جاوه كاندا فهرمو ٲوانه.

هروه ها سوننه ته: زیاره تی (قُباء) و گورستانی (البقیع) و، گشت شوینته ناوداره کانی تری (مدینه) بکا، سوننه ته: زُور له (مدینه) دا به رُوژوو بیی و خیر و چاکه بکا و گشت نوپژده کانی به جه ماعت له مزگوتی پیغه مبردا ﷺ بکا، چونکه پیغه مبردا ﷺ ده فهرموی: ﴿صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ﴾ رواه الشيخان، نوپژژک له م مزگوته ی مندا خیرتره له هه زار نوپژ له مزگوته کانی تری، ته نها (المَسْجِدُ الْحَرَامُ) نه بی. واته: چونکه نوپژژک له (المَسْجِدُ الْحَرَامُ) دا له سه د هه زار نوپژری مزگوته کانی تر خیرتره، هه روه ک له ریوایه تی (ابن ماجه) دا هاتوه.

(فَصَلِّ أَرْكَانَ الْحَجِّ خَمْسَةً: الْإِحْرَامَ، وَالْوُقُوفَ، وَالطَّوْفَ، وَالسَّغْيَ، وَالْحَلْقَ إِذَا جَعَلْنَاهُ تُسْكَاً).

﴿خواجهانیزی له (مدینه) ی پیروز﴾

هرکاتیک ویستی له (مدینه) وه بگه پیتسه وه ولاتی خوی، سوننه ته: دوو پرکه هت نویژ له مزگه وتی پیغه مبهردا ﷺ بکاو هرچه ند بی خۆشه دوعا بکا، نینجا بهواته خزمت گۆزی پیغه مبهردا ﷺ وه مان سه لام دوعای پیرنوی زیارت دووباره بکاته وه، نینجا بلی: (اللَّهُمَّ لَا تَجْعَلْ هَذَا آخِرَ الْعَهْدِ بِحَرَمِ رَسُولِكَ وَيَسِّرْ لِي الْعَوْدَ إِلَى الْحَرَمَيْنِ سَبِيلاً سَهْلَةً وَارْزُقْنِي الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَرَزُقْنَا سَالِمِينَ غَالِمِينَ). نینجا بهرو پیته وه له مزگه وت دهراته دهره وه - نهک پشته وپشت - هر وهک له (الإيضاح) دا فرمووی ته.

﴿پاشکوک﴾: پیغه مبهردا ﷺ ده فرموی: ﴿مَنْ حَجَّ لِلَّهِ فَلَمْ يَرْكُتْ وَلَمْ يَفْسُقْ خَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَيَوْمٍ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ﴾ رواه الشيخان، هر که سیك بق خوا حج بکاو له حه جه که ی دا قسه ی ناشیرین و بی شه ری نکا، له گونا هه کانی دهره دچن و پاک ده پیته وه، وهک نه و پۆژده ی له دایکی بووه. که وابو: نه ی حاجی پیزدار نه و پاکبوونه وه ی له ده ست مه ده و جاریکی تر مه که پیوه سر گونا هه کردن.

نینجا - هر وهک له (المجموع) و (الأنکاح) دا فرمووی ته - نه و که سه ی پیتشوازی له حاجیه که ده کا، سوننه ته دوعای بق بکاو بلی: ﴿قَبِلَ اللَّهُ حَجَّكَ وَغَفَرَ ذَنْبَكَ وَأَخْلَفَ نَفَقَتَكَ﴾ حدیث غریب رواه ابن السني، خوا حه جت قبول بکاو له گونا هت خۆش بیی و نه وه ی سه رفعت کړوه خوا له جیاتی بتداته وه.

نینجا سوننه ته: حاجیه که ش دوعای بق بکاو بلی: (خوا له گونا هت تۆش خۆش بیی)، چونکه پیغه مبهردا ﷺ ده فرموی: ﴿اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْحَاجِّ وَلِمَنْ اسْتَفْرَ لَهُ الْحَاجُّ﴾ رواه الحاكم وقال صحيح على شرط مسلم، خوابه له حاجی خۆش بیی و له و که سه ش خۆش بیی: که حاجی دوعای لیخۆشبوونی گونا هت بق ده کا.

﴿فَصَلِّ لَهُ بَاسِي رُكْنًا وَاجِبَهُ كَانِي حَجَّ وَعُمْرَةٍ﴾

(أَرْكَانُ الْحَجِّ خَمْسَةٌ) روكنه کانی حه ج پینجن، یه که م: (الْإِحْرَامُ) نه تی ئیهرامبه ستنه. دووم: (وَالْوُقُوفُ) رلوه ستانه له (عَرَفَات). سی یه م: (وَالطَّوْفُ) ته واف کردن، واته: (طَوَافُ الْإِفَاضَةِ). چوارم: (وَالسَّغْيُ) هاتوچوی نیوان سه فاو مه پوه یه. پینجهم: (وَالْحَلْقُ) سه رتاشینه (إِذَا جَعَلْنَاهُ تُسْكَاً) هر کاتیک له سه ر فرمووده ی پاست: به خوابه رستی دابنن.

جا بزانه: مرجه نه و روكنانه به پیز بکړن، واته: نه تی ئیهرامبه ستن له پیتش کشتیان دابن، وه ستانی (عَرَفَات) له پیتش (طَوَافُ الْإِفَاضَةِ) و له پیتش سه رتاشین دابن.

وَلَا تُجْبَرُ بِدَمٍ، وَمَا سِوَى الْقُوفِ أَرْكَانٌ فِي الْعُمْرَةِ أَيْضًا، وَيُؤَدَّى التُّسْكَانُ عَلَى أَوْجِهِ،
أَحَدُهَا: الْإِفْرَادُ بِأَنْ يَحْجَّ ثُمَّ يُحْرِمَ بِالْعُمْرَةِ: كَأَحْرَامِ الْمَكِّيِّ وَيَأْتِي بِعَمَلِهَا.

(وَلَا تُجْبَرُ بِدَمٍ) پوکنه کانی حج به خوین پر ناکرینه وه و هر دهبی بکرتین، که واته: نه گهر
ته نها یه کیک له و پوکنانه ی حج نه کا، یان پوکنیکی ناتولو بی، حه جه که ی دروست
نابیو له ژیر نیحرام دهرناچن، هه روه که له (المجموع) دا فرمویه تی.

﴿ناگاداری﴾: واجبه کانی حج پیئجن، یه که م: نیحرام به ستن له میقاتیکی شهرعی. دووهم:
په جمعی شهیتانه کان له جه ژن و له لوی جه ژندا. سنی یه م: مانه وه ی شهوی له (مزدلفة).
چوارهم: مانه وه ی شهوی له (منی). پیئجهم: (طواف الوداع). جا نه و واجبه نه ی حج
جیا ولزن له پوکنه کانی حج، چونکه نه گهر واجبیکی، یان گشت واجبه کان نه کا، حه جی
دروست دهبی، به لام به نه کردنی هه ر واجبیکی خویتیکی ده که ویته سر، هه روه که پوونمان
کرده وه له خویننه کانی حه جدا خویننه کاش پوون ده که ینه وه، إِنَّ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

(وَمَا سِوَى الْقُوفِ) جگه له وه سستانی (عرفات)، گشت پوکنه کانی پرابروو (أَرْكَانٌ فِي الْعُمْرَةِ
أَيْضًا) پوکنن له عومره دلو مهرجه هه رچواریان به م پریزه بکرتین: نیحرام به ستن به عومره،
نینجا ته وافی پوکنی عومره، نینجا (سعی) سه فاو مه پوه، نینجا سه رتاشین، یان برینی
موو. جا نه گهر نه و چوار پوکنانه ی به و پریزه به ته وای کردن، عومره که ی ته ولو دهبی،
به لام نه گهر ته نها پوکنیک له و چوارانه نه کا، یان پوکنیکی ناتولو بی، عومره که ی
دروست نابییو له ژیر نیحرام دهرناچن، چونکه به لگه کانی پوکنه کانی حج به لگه نه بو
پوکنه کانی عومره ش، هه روه که له زذریه ی سرچاوه کانداهه رموویانه.

هه روه ها بزانه: واجبه کانی عومره ته نها نیحرام به ستن له میقاتی شهرعی و خو پاراستنه له
قه ده غه کراوه کانی نیحرام، هه روه که له (نهایه) و (مغنی) دا فرمویه تیه.

﴿شیوهی حج و عومره کردن: ویکرا، به ته نها﴾

(وَيُؤَدَّى التُّسْكَانُ عَلَى أَوْجِهِ) حج و عومره ده کرتین به سنی شیوه:
(أَحَدُهَا) شیوهی یه که م: (الْإِفْرَادُ) حه جی ته نها ی جیا کراوه یه (بِأَنْ يَحْجَّ) وه که له پیئشدا
حه ج بکا (ثُمَّ يُحْرِمُ بِالْعُمْرَةِ) نینجا له لوی ته وایوونی حج، نیحرام به عومره بیه ستن
(كَأَحْرَامِ الْمَكِّيِّ) وه که نیحرامی دانیشتنوی (مکه)، واته: بپواته دهر وه ی (حَرَمِ مَكَّةَ) و
نیحرام به عومره بیه ستن و (وَيَأْتِي بِعَمَلِهَا) نینجا بیته وه (مکه) و کرده وه کانی تری عومره
بکا: که ته واف و (سعی) و سه رتاشینه ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَمِنَّا
مَنْ أَهَلَ بِعُمْرَةٍ، وَمِنَّا مَنْ أَهَلَ بِحَجٍّ وَعُمْرَةٍ، وَمِنَّا مَنْ أَهَلَ بِحَجٍّ، وَأَهْلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ
بِالْحَجِّ﴾ رواه الشيخان، له که ل پیغه مبه رد الله ﷺ چوینه حج: جا هه ندیکمان نیحرامی به

الثاني: الْقِرَانُ بِأَنْ يُحْرِمَ بِهِمَا مِنَ الْمِيقَاتِ وَيَعْمَلُ عَمَلَ الْحَجِّ فَيَحْضُلَانِ، وَلَوْ أَحْرَمَ بِعُمْرَةٍ فِي أَشْهُرِ الْحَجِّ ثُمَّ بِحَجٍّ قَبْلَ الطَّوَافِ كَانَ قَارِنًا، وَلَا يَجُوزُ عَكْسُهُ فِي الْجَدِيدِ. الثالث: اَلْتَّمَعُ بِأَنْ يُحْرِمَ بِالْعُمْرَةِ مِنْ مِيقَاتِ بَلَدِهِ وَيَفْرَغَ مِنْهَا ثُمَّ يُنْشِئُ حَجًّا مِنْ مَكَّةَ،

عومړې ته ښه، هه نډيکمان ئيحرامي به حج و عومړې ويکړي به ست، هه نډيکمان ئيحرامي به حج ته ښه، پټغه مېرګه ئيحرامي به حج ته ښه.

(الثاني) شپوهي دووم: (الْقِرَانُ) حج و عومړې ويکړي به (بأن يُحْرِمَ بِهِمَا مِنَ الْمِيقَاتِ) وه له مانگه کاني حجدا له ميقاتي حج - نيه تي ئيحرامي حج و عومړې ويکړي بيټي، به به لگي به ديسه که ي پراېر دوو، ئينجا (وَيَعْمَلُ عَمَلَ الْحَجِّ) ته ښه کرده کاني حج بکا (فَيَحْضُلَانِ) بهو شپوهي به حج و عومړې هه ربووک بډ دېن، واته: عومړه که له ناو حجدا ښه جي به بهر حج و عومړې پوکي نيسلام ده که ون ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لَهَا: طَوَافُكَ بِالْبَيْتِ وَبَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ يَكْفِيكَ لِحَجِّكَ وَعُمْرَتِكَ﴾ رواه ابو دلود و مسلم، ته وافيكي (بيت) و هاتو چي به كي نتوان سه فاو مېرود ته به سه بډ حج و عومړه.

(وَلَوْ أَحْرَمَ بِعُمْرَةٍ فِي أَشْهُرِ الْحَجِّ) نه گهر له مانگه کاني حجدا ئيحرامي به عومړه به ست (ثُمَّ بِحَجٍّ) ئينجا له دواي ئيحرامي نهو عومړه به ئيحرامي به حجيش به ست، واته: نيه تي هينا حج بيټي ته سر عومړه (قَبْلَ الطَّوَافِ) پيش نه وي ته وافي عومړه بکا، نهو د روسته و (كَانَ قَارِنًا) واي لي دي: نيه تي حج و عومړې ويکړي هيناوه، هه روه له (بخاري و مسلم) دا له (عائشة) گي پراوه ته وه، به لام نه گهر ده ستي به ته وافي کردي، نهو کاته د روست نيه: نيه تي ئيحرامي حج بيټي، هه روه له سه رچاوه کاندا فرمووياته.

هه روه ها (وَلَا يَجُوزُ عَكْسُهُ) پټچه وانه ي پراېر دوش د روست نيه، واته: نه گهر له پيشدا ئيحرامي به حج به ستبو، د روست نيه: نيه تي ئيحرامي عومړه بيټي، چونکه عومړه نابري ته سر حج (فِي الْجَدِيدِ) له فرموده ي نوئي ئيماي (الشافعي) دا.

(الثالث) شپوهي سنيهم: (اَلْتَّمَعُ) حج به له زده تي دواي عومړه به: (بأن يُحْرِمَ بِالْعُمْرَةِ مِنْ مِيقَاتِ بَلَدِهِ) وه له مانگه کاني حجدا له (ميقاتي) وولاته که ي خوي ئيحرام به عومړه به ستو (وَيَفْرَغَ مِنْهَا) عومړه که ي ته واو بکا (ثُمَّ يُنْشِئُ حَجًّا مِنْ مَكَّةَ) ئينجا له دواي ته واپووني عومړه - هه له (مكة) ئيحرام به حج به ستو و پراوه (عَرَفَات) و هه که ش ته واپو بکا.

جا بزانه: بويي به م شپوهي ده گو ترئ حج به له زده تي، چونکه له ته واپووني عومړه تا ئيحرامي حج، له زده تي کرده: که گشت قه ده غه کراوه کاني لي حال بويي، هه روه له سه رچاوه کاندا فرمووياته.

وَأَفْضَلُهَا الْإِفْرَادُ، وَبَعْدَهُ التَّمَتُّعُ وَبَعْدَ التَّمَتُّعِ الْقِرَانُ، وَفِي قَوْلِ التَّمَتُّعِ أَفْضَلُ مِنَ الْإِفْرَادِ، وَعَلَى الْمُتَمَتِّعِ دَمٌ بِشَرَطٍ أَنْ لَا يَكُونَ مِنْ حَاضِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ، وَحَاضِرُوهُ مَنْ ذُوْنَ مَرَحَلَتَيْنِ مِنْ مَكَّةَ، قُلْتُ: الْأَصَحُّ مِنَ الْحَرَمِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَأَنْ تَقَعَ عُمرَتُهُ فِي أَشْهُرِ الْحَجِّ

(وَأَفْضَلُهَا) له و سنى شيويه خيرتره كه يان (الإفْرَادُ) حه جى ته نهايه، چونكه نه و حه ديسانه زودترن: كه پيغه مبه ر ﷺ حه جى ته نهاى كرده، هم وهك حه ديسه كه ي به كه مى پابردوش (وَبَعْدَهُ التَّمَتُّعُ) له دواى حه جى ته نها حه جى به له زده تى دواى عومره خيرتره.

(وَبَعْدَ التَّمَتُّعِ الْقِرَانُ) ثينجا حه جى ويكرا (وَفِي قَوْلِ) له فهرموده به كدا: (التَّمَتُّعُ أَفْضَلُ مِنَ الْإِفْرَادِ) حه جى به له زده تى دواى عومره خيرتره له حه جى ته نها، چونكه حه جى به له زده تى دواى عومره ش له چند حه ديسيكي (صحيح) دا هاتوه، وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

(وَعَلَى الْمُتَمَتِّعِ دَمٌ) نه و كه سهى حه جى به له زده تى دواى عومره ده كا، له سهى واجبه: خوين بدا، خواى گه وده ده فهرموى: ﴿فَمَنْ تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ﴾ هه كه سيك له زده تى و خوشى ديت به ته و اويوونى عومره تا ثيحرام به ستنى حه ج، واجبه نه و خوينه بدا: كه بوى ناسانه.

﴿فَاكْدَارِي﴾: نه گه له پيش حه ج كردندا عومره دو بياره ش بكاته وه، ته نها بهك خوينى له سهر واجب ده بى، هه روهك له (تحفه) دا فهرمويه تى، خوينه كه ش به م چول مهرجانه واجب ده بى:

مهرجى به كه م: (بِشَرَطٍ أَنْ لَا يَكُونَ مِنْ حَاضِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ) به و مهرجى نه و كه سه خه لكى (الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ) نه بى، چونكه نه و ان خوينيان له سهر نيه، خواى گه وده ده فهرموى: ﴿ذَلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ أَهْلَهُ حَاضِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ نه و خوينه له سهر نه و كه سه واجبه: كه دانيشتوى (الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ) نه بى.

(وَحَاضِرُوهُ) خه لكى (الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ) كه نه و بياره بيانگر تيه وه ﴿مَنْ نُؤِنَ مَرَحَلَتَيْنِ مِنْ مَكَّةَ﴾ نه و كه سه به: ماله كه ي له (حَرَمِ مَكَّةَ) دابى، يان ماله كه ي دوو قوناغ كه متر دوور بى له شارى (مَكَّةَ) ي پيرؤز (قُلْتُ) نيمامى (النلوى) ده فهرموى (الاصح) فهرموده ي راستتر نه ميه: (مِنَ الْحَرَمِ) ماله كه ي دوو قوناغ كه متر دوور بى: له (حَرَمِ مَكَّةَ)، واته: هه شتا كيلومتر دوور نه بى (وَاللَّهُ أَعْلَمُ).

مهرجى دووهم: (وَأَنْ تَقَعَ عُمرَتُهُ فِي أَشْهُرِ الْحَجِّ) نيه تى ثيحرامى عومره كه ي بكه ويته ناو مانگه كانى حه ج، كه واته: نه گه له مانگه كانى پيش (أَشْهُرِ الْحَجِّ) دا عومره بكا، يان له په م زاندا نيه تى عومره بيتى وه (أَشْهُرِ الْحَجِّ) دا كرده وه كانى ترى عومره ته و او بكا، خوينى ناكه ويته سهر، چونكه نيه تى عومره كه ي نه كه وتوته ناو (أَشْهُرِ الْحَجِّ)، هه روهك له سهر چاوه كاندا پوون كراوه ته وه.

مِنْ سَنَّتِهِ، وَأَنْ لَا يَعُودَ لِإِحْرَامِ الْحَجِّ إِلَى الْمِيقَاتِ وَوَقْتُ جُوبِ الدَّمِ إِحْرَامُهُ بِالْحَجِّ،

مهرجی سنی یم: (مِنْ سَنَّتِهِ) ۱۱ هه مان سالی حج کردن عومړه کي بکا، که واته: نه گهر
نهم سال له مانگه کانی چه جدا عومړه ی کرد به لام چه جی نه کرد، خوینی ۱۱ هه رنیه ﴿عَنْ
سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ﴾: كَانَ أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَقْتَمِرُونَ فِي أَشْهُرِ الْحَجِّ فَإِذَا لَمْ يَخْجُوا مِنْ
عَامِهِمْ لَمْ يَهْدُوا﴾ رواه البيهقي باسناد حسن، (صحابه) پیغفهمبر ﷺ له مانگه کانی چه جدا
عومړه یان ده کرد، جا نه گهر هه مان سال چه جیان نه کردبا، خوینیان نه ددهدا.

مهرجی چوارهم: (وَأَنْ لَا يَعُودَ لِإِحْرَامِ الْحَجِّ إِلَى الْمِيقَاتِ) بقی نیحرامی حج نه گهر پته وه
(میقات) ټکی شهرعی: وه که له نوای ته ولوبوونی عومړه، له (مکه) دا نیحرام به حج
بیهستو بپرواته (عَرَفَات)، یان هر له (عَرَفَات) دا نیحرام به حج بیهستو، واته: چونکه
حج و عومړه ی به نیحرامی دوو (میقات) نه کړبون، به لکو (میقات) ټکی قازانچ کړیوه،
هروه که له زړبه ی سرچاوه کاندایه فرموویانه.

که وایو: نه گهر له نوای ته ولوبوونی عومړه، گه پلوه بقی (میقات) ټکی شهرعی و له وی نیحرامی
به حج بهست، یان له (مکه) نیحرامی به حج بهست، نیجا به نیحرام به ستروای-پیش
وهستانی (عَرَفَات)- گه پلوه بقی (میقات) ټکی شهرعی، نیجا له وی ووش گه پلوه و چوه
(عَرَفَات)، نو کاته خوینی له سر لاده چی، هروه که له (المجموع) و (تحفة) و (حاشیة
الإيضاح) دا پوون کړلوه ته وه، واته: چونکه هیچ قازانچی نه کړیوه.

نیجا بزانه: لیرده د جیالو زنی نه: بگه پته وه ۱۱ هه مان (میقات) ی عومړه، یان (میقات) ټکی تر،
یان نه ندلوه ی (میقات) ټکی شهرعی، هروه که له سرچاوه کاندایه پوون کړلوه ته وه.

﴿کاتو چونی ه تی خوینی چه جی به نه ززه ت﴾

پیشه کی بزانه: مه بهست له خوینی نیره و گشت خوینه کانی تری حج و عومړه: یان
مه ړیکه ته مه نی سالتیک ته ولو بوپی، یان بزنیکه ته مه نی دوو سال ته ولو بوین، یان
چه فتیکی ووشتریک، یان مانگایه که، هروه که له سرچاوه کاندایه فرموویانه و له خوینو
(فَدِيَّة) کانی چه جدا دريژتر پوونی ده که ینه وه، اِنْ هَاءُ اللَّهِ تَعَالَى.

نیجا (وَوَقْتُ جُوبِ الدَّمِ) کاتی واجبوونی نه خوینه له سر نه که س ی چه جی به
له ززه تی نوای عومړه ی کړیوه (إِحْرَامُهُ بِالْحَجِّ) نیحرام بهستنی ته به حج، واته: هر
کاتیک له نوای ته ولوبوونی عومړه نیحرامی به حج بهست، خوینه ک ی ده که ویتنه سر،
به لام نه گهر بگه پته وه بقی (میقات) ټکی شهرعی، نه و کاته خوینه ک ی له سر لاده چی،
هروه که تازه پوونمان کړده وه.

نیجا له فرموده ی به میژتردا: دروسته: هر له نوای ته ولوبوونی عومړه-پیش
نیحرام بهستنی به حج- نه و تازه له سر بپی، هروه که له سرچاوه کاندایه فرموویانه.

وَالْأَفْضَلُ ذَبْحُهُ يَوْمَ النَّحْرِ، فَإِنْ عَجَزَ عَنْهُ فِي مَوْضِعِهِ صَامَ عَشْرَةَ أَيَّامٍ: ثَلَاثَةَ فِي الْحَجِّ
تُسْتَحَبُّ قَبْلَ يَوْمِ عَرَفَةَ وَسَبْعَةً إِذَا رَجَعَ إِلَى أَهْلِهِ فِي الْأَظْهِرِ، وَيُنْدَبُ تَتَابُعُ الثَّلَاثَةِ،
وَكَذَا السَّبْعَةِ، وَلَوْ فَاتَتْهُ الثَّلَاثَةُ فِي الْحَجِّ فَلَا أَظْهَرَ أَنَّ يَلْزُمُهُ أَنْ يُفَرِّقَ فِي قَضَائِهَا بَيْنَهَا
وَبَيْنَ السَّبْعَةِ،

به لأم (وَالْأَفْضَلُ) ودها خیرتره: (ذَبْحُهُ يَوْمَ النَّحْرِ) له پۆژی جه ژنی قورباندا نازده که سهر
بیرې، چونکه له مه زه به کانی تردا: پېش پۆژی جه ژن دروست نیه.

نیجا بزانه: نه گهر له (حَرَمِ مَكَّة) دا نازده لی ده ست بکه وې، دروست نیه: به پۆژوو بیې، به لأم
(فَإِنْ عَجَزَ عَنْهُ فِي مَوْضِعِهِ) نه گهر له (حَرَمِ) دا له و خوینه بیتوانا بوو: وهك نازده که ی
ده ست نه که وې، یان پارهی نه بې بیکیې، یان پارهی ه بې به لأم بۆ کاری پتویست
پارهی که ی بوې، نه وه (صَامَ عَشْرَةَ أَيَّامٍ) واجبه: له جباتی خوینه که ده پۆژان به پۆژوو بیې:

(ثَلَاثَةَ فِي الْحَجِّ) سې پۆژان: له دواي ئیحرام به ستنی حه ج به پۆژوو ده بی، جا نه گهر بگونجې
(تُسْتَحَبُّ قَبْلَ يَوْمِ عَرَفَةَ) ودها سوننه ته پېش پۆژی عالفه سې پۆژه کان به پۆژوو بیې و هم
(وَسَبْعَةً إِذَا رَجَعَ إِلَى أَهْلِهِ) حه فت پۆژانیش هر کاتیک گه پاره بۆ وولاتی خوی به پۆژوو
ده بی (فِي الْأَظْهِرِ) له فرموده ی به میز تردا. که واته: پېش ئیحرام به ستنی حه ج سې
پۆژوه کان دروست نابن، هر وهك له سهرچاوه کاند فرمودیانه.

خواي گهره ده فرموي: ﴿فَمَنْ لَمْ يَجِدْ أَصِيَامَ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةٍ إِذَا رَجَعْتُمْ تِلْكَ
عَشْرَةٌ كَامِلَةٌ﴾ هر گه سيك نازده که ی ده ست نه که وې، با سې پۆژان له حه جدا به پۆژوو
بیې و حه فت پۆژانیش هر کاتیک گه پاره وه وولاتی خوتان، نه وه ■ پۆژی ته ولوه.

که واته: دروست نیه له پښه دا حه فت پۆژه کان به پۆژوو بیې، به لأم له فرموده که ی تری
ئیمامی (الشافعی) و له هر سيك مه زه به که ی تردا دروسته: هر له دواي ته ولویونی حه ج نه
حه فت پۆژانه ش به پۆژوو بیې، هر وهك له سهرچاوه کاند فرمودیانه.

(وَيُنْدَبُ تَتَابُعُ الثَّلَاثَةِ) سوننه ته: سې پۆژه که ی حه ج به دواي یه کتردا به پۆژوو بیې و
دروسته: نیتوانیشیان بخاتی (وَكَذَا السَّبْعَةِ) هر وها حه فت پۆژه که ی تریش سوننه ته: به
دواي یه کتردا به پۆژوو بیې و به نیتوانیش دروستن.

(وَلَوْ فَاتَتْهُ الثَّلَاثَةُ فِي الْحَجِّ) نه گهر سې پۆژه که ی له وتان و له حه جدا به پۆژوو نه بو
(فَلَا أَظْهَرَ) فرموده ی به میزتر نه مه یه: واجبه سې پۆژوه که قه زا بکاته وه، هم (أَنَّ
يَلْزُمُهُ أَنْ يُفَرِّقَ فِي قَضَائِهَا) واجبه: له قه زا کردنه وه ی نه و سې پۆژانه دا ماوه یه ك پشوو بدا
(بَيْنَهَا وَبَيْنَ السَّبْعَةِ) له نیتوان سې یه که و حه فته که، پشوو که ش به نه اندازه ی چوار
پۆژه که ی جه ژن و ماوه ی پۆیشتنی پښه ی که پاره وه بۆ وولاتی خوی بی، واته:

وَعَلَى الْقَارِنِ دَمٌ كَدَمِ التَّمْثُعِ، قُلْتُ: بِشَرَطٍ أَنْ لَا يَكُونَ مِنْ حَاضِرِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

له مالوه سى پۆژه كه قهزا ده كاته وه، ئينجا به قهه پۆژانى جهژنو وه پۆژانهى له پيگه دا پويشتوه تا گه يشتوته وه وولاتى خوى، پشمو ددها، ئينجا ههفته كهى مالوه وهش به رۆژوو ده بى.

﴿خوينى ههچ و عومپهى ويكرا﴾

(وَعَلَى الْقَارِنِ دَمٌ) نهو كه سهى ههچ و عومپهى ويكرا دهكا، خوينى له سهه واجبه (كَدَمِ التَّمْثُعِ) وهك خوينى ههچى به له زههتى نوای عومپه - كه به دريژى پوونمان كرده وه - چونكه نه مهش - وهكو نهو - ههچ و عومپهى به ئيچامى يهك (ميقات) كردون و (ميقات) يكي قازانچ كرده.

كهوابو: نهگه نهو كه سهى ههچ و عومپهى ويكرا دهكا - له پيش وهستانى (عَرَفَات) دا - بگه پيشتوه ميقاتيكي شهري، نهو ييش خوينه كهى له سهه لادهچى، ههروهك له زۆريهى سهه چاوه كاندا فهرموويانه.

(قُلْتُ) ئيمامى (النواوى) ده فهرموى: ههه (بِشَرَطٍ أَنْ لَا يَكُونَ مِنْ حَاضِرِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ) بهه مهه جهش خوينى له سهه واجبه ده بى: كه خهلكى (الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ) نه بى، كه به دريژى پوونمان كرده وه، واته: خهلكى نهو به هوى ههچ و عومپهى ويكرا خوينيان له سهه واجبه نابى (وَاللَّهُ أَعْلَمُ).

جا بزانه: له پۆژوى ههچى به له زههتدا نههتى (فِدْيَةِ) ههچى به له زههت ديئى، له پۆژوى ههچى ويكرا دا نههتى (فِدْيَةِ) ههچى ويكرا ديئى، ههروهك له (المجموع) دا فهرموويهتى.

﴿ئاگادارى﴾: نهگه نهو كه سهى ههچ و عومپهى ويكرا دهكا، يان ههچى به له زههتى نوای عومپه دهكا، له حالتهى ههچ كردندا مرد، يان له نوای ههچ كردن مرد، بهلام خوينه كهى سهه نه بريبو، نهو خوينه كهى له نهستودا جيگير بووه به مردن له سهه لاتاچى. كهوابو: نهگه تواناي خوينداني هه بويى، واجبه: له ميراته كهى خوينه كهى بق بدرى، بهلام نهگه تواناي نه بويى، نهو كاته تيبينى دهكرى:

نهگه بوى گونجايى به رۆژوو بيو پۆژوه كانى نهگرتن، نهو وهكو په مهزان: يان (فِدْيَةِ) بى بق دهبرى، يان خزميكي له جياتوى به رۆژوو ده بى.

بهلام نهگه بوى نه گونجايى به رۆژوو بيو مريى، نهو كاته خوينه كهى له سهه لادهچى، ههروهك له (المجموع) و (مغنى) دا پوون كرلوه ته وه.

(بَابُ مُحَرَّمَاتِ الْإِحْرَامِ)

أَحَدُهَا: سَتَرُ بَعْضِ رَأْسِ الرَّجُلِ بِمَا يُعَدُّ سَاتِرًا إِلَّا لِحَاجَةٍ، وَلُبْسُ الْمَخِيطِ

﴿بَابُ مُحَرَّمَاتِ الْإِحْرَامِ: بَاسِيَ قَدْ دَعَاكَ كَرَامَكَ نِيَّهَرَامِ﴾

بزانه: هر کاتیک مرقه نیه تی ئیحرامبه ستنی هیتا - به حج، یان به عومره - نو
شتانه ی داهاتوی لیحه رامن:

۱- دمه بر گردنی به رگی دورواو بو پیاوان

(أَحَدُهَا) یه که میان: (سَتَرُ بَعْضِ رَأْسِ الرَّجُلِ) داپوشینی به شیکی سهری نیرینه به (بِمَا يُعَدُّ سَاتِرًا) به شتیکی وها: که به داپوشهر دابندری، هر چند داپوشهره که ش پهنگی پیسته ی سهری تی دا دیار بی: وه کو شووشه، یان په پوکیکی ته نک، جیاوازی نیه داپوشهره که: دورواو بی، یان نا، دهوره ی له سهری بدا: وه کو کلاو، یان نا: وه کو پارچه په پوکیک، هره وها جیاوازی نیه: له دوا ی ئیحرامبه ستن سهری داپوشی، یان پیش ئیحرامبه ستن داپوشرا بی و له دوا ی ئیحرامبه ستن داپوشینه که به رده وام بی، به گشت نو داپوشینانه ی پاربوو: هم گوناها ر ده بی و هم (فَدِیَّةُ) سهر واجب ده بی ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَ التَّيْبِيُّ رَضِيَ اللَّهُ فِي الْمُحْرَمِ الَّذِي وَقَصَّتْهُ نَاقَتُهُ فَمَاتَ: لَا لِمُسُوَةٍ بِطِيبٍ وَلَا تُخْمَرُوا رَأْسَهُ﴾ رواه الشيخان، دهریاره ی نو پیاوه ی له ووشتره که ی که وته خواره وه له ئیحرامدا بو و مرد، پیغه مبه ر ﷺ فرمووی: بونی خوخی لیمه دهنو سهری دامه پوئن.

(إِلَّا لِحَاجَةٍ) ته نها له بهر پیوستی نه بی: وه ک سهرما، گهرما، دهرمانکردن، واته: سهری بریندار بو بی و په پوکیکی لی به ستنی، یان پیچهریکی له سهر دانابی، له و حاله تانه دا دروسته: هه مووی، یان به شیکی داپوشی، واته: گوناها ر نابی، به لام (فَدِیَّةُ) ی له سهر واجب ده بی، هره وه له سهرچاوه کاند فرموویانه.

جا بزانه: نو (فَدِیَّةُ) داپوشینی برین ته نها تاییه ته به سهری پیاو - نه ک ئافره ت - که واته: نه گهر شوینیکی تری لاشه ی پیاو بریندار بی و بیپیچیته وه، (فَدِیَّةُ) ی له سهر واجب نابی، هره وه له (المجموع) و (نهایه) دا فرموویانه.

هره وها نه گهر به مبه ستنی سیهرکردن شتیک له سهر سهری پابگری، یان له بن چاسر، یان له بن بانیک دابنیشی، یان دهستی خو ی له سهر سهری دابنی، یان شتیک به مبه ستنی هه لگرتن له سهر سهری دابنی، (فَدِیَّةُ) ی له سهر واجب نابی.

به لام نه گهر به مبه ستنی داپوشین نو دوا نه دابنی، (فَدِیَّةُ) ی له سهر واجب ده بی، هره وه له زوری ی سهرچاوه کاند فرموویانه.

(وَلُبْسُ الْمَخِيطِ) هره وها حه رامه له سهر نیرینه: شتیکی دورواوی وها دهر بکا که به هزی دوروین دهوره له لاشه ی بدا، یان دهوره له نه دما یکی بدا: وه کو کراسو

أَوِ الْمَسْجُودِ أَوِ الْمَعْقُودِ فِي سَائِرِ بَدَنِهِ إِلَّا إِذَا لَمْ يَجِدْ غَيْرَهُ،

دهرپی و کهوئ، هر چند دهسته کانی شی نه خاته ناو قوئی که وایه که (أَوِ الْمَسْجُودِ) یان چنراوئیکی وها دهبر بکا که به هوی چنن دهوره له لاشه ی بدا، یان دهوره له نه دمائیکی بدا؛ و هکو دهسته وانه گوره وی و بلوزو پیللو (أَوِ الْمَعْقُودِ) یان گزیدراوئیکی وها دهبر بکا؛ که به هوی گزیدان دهوره لی بدا، یان به هوی پیوه لکاندن دهوره لی بدا؛ و هک جله که ی نحرآم لیك گری بدا، یان به قولابو دمبوز، یان به زنجیر پیکیه وه بلکیئن (فِي سَائِرِ بَدَنِهِ) له گشت به شه کانی لاشه که ی دا نه وانه ی پابردوو هه پامنو نه گه ره یه کیکیان دهبر بکا، (فِدْيَةُ) له سه ر واجب دهبی، هر چند بۆ ماره یه کی کورتیش بی، هه روه که له (المجموع) دا هه رمویه تی، پیغه مبه ر علیه السلام دهه رموی: ﴿لَا بَلْسَ - أَيِ الْمُحْرَمِ - الْقُمْصَ وَلَا الْعَمَامَ وَلَا السَّرَاوِيْلَ وَلَا الْبُرَانِسَ وَلَا الْخِفَافَ﴾ رواه الشيخان، نابئ پیاوی به نحرآم: نه کراس و نه میزه رو نه دهرپی و نه چه فیه و نه گوره وی دهبر بکا.

(إِلَّا إِذَا لَمْ يَجِدْ غَيْرَهُ) مه گه ر جگه له وانه ی پابردوو هیچی تری دهست نه کهوئ، نه و کاته دروسته: نه وانه ی پابردوو دهبر بکا، جا نه گه ر بۆ داپوشینی عه و پرت دهبر یان بکا، (فِدْيَةُ) له سه ر واجب نابئ، پیغه مبه ر علیه السلام دهه رموی: ﴿وَمَنْ لَمْ يَجِدْ إِزَارًا فَلْيَلْبَسْ سَرَاوِيلَ﴾ رواه الشيخان، هر که سیك په شته مائی نه بو عه و پرتی پی داپوشی، با دهرپی دهبر بکا.

به لام نه گه ر له بهر نه خوئی و سه ر ماو گه ر ما دهبر یان بکا، نه و کاته (فِدْيَةُ) له سه ر واجب دهبی، هه روه که له سه ر چاره کاندایوون کراوه ته وه، خوای گه و ره دهه رموی: ﴿فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ بِهِ أَذًى مِنْ رَأْسِهِ فَلْيَدْيَةَ...﴾ هر که سیك له نیوه نه خوئ بوو و جل و بهرگی خوئی دهبر کرد، یان نازاوئیک له سه ری دا هه بو و سه ری تاشی، واجبه: (فِدْيَةُ) بدا.

ئینجا بزانه: پیاوی به نحرآم بۆی دروست نیه: پیللو دهبر بکا، به لام بۆی دروسته: جووته نه علیکی وها دهبر بکا؛ که پاشنه ی پی و سه ره په نه کانی پی ی تی دا دیار بی، واته: زیانی نیه نه عله کان پشته پی داپوشی، یان به شیکی په نه کانی داپوشی، هه روه که له (تحفة) و حاشیه کانی دا پوون کراوه ته وه، پیغه مبه ر علیه السلام دهه رموی: ﴿إِلَّا أَحَدًا لَا يَجِدُ ثَلَاثِينَ فَلْيَلْبَسْ خُفَيْنِ وَلْيَقْطَعْهُمَا أَسْفَلَ مِنَ الْكَعْبَيْنِ﴾ رواه الشيخان، ته نها یه کیك نه بی: که جووته نه علیکی دهست نه کهوئ، با جووته خوفئیک دهبر بکا و له گوزینگ به ره و خوارتر لییان بکاته وه. واته: دهبر کردنی نه عمل دروسته.

﴿نَاكَادَارِي﴾ بۆ پیاوی به نحرآم دروسته: به نوو قات و سئ قات په شته ماله کان له خوئی وهریپیچی، هه روه که له (الإيضاح) دا هه رمویه تی، که واته: دروسته به تانی و لیقه و

وَوَجَّهَ الْمَرْأَةَ كَرَّاسِهِ، وَلَهَا لُبْسُ الْمَخِيطِ إِلَّا الْقَفَّازَ فِي الْأَظْهَرِ.

نو جوړه شتانه به سهر خوی دابدو له خوی وهر بیچی له بهری پی به کانیوه تا بن چه ناگهی، به لام دروست نیه: به سهر سهری دابدو سهری پی دابیوشی، چونکه (فدیة) ی له سهر واجب ده بی، هروه ها دروسته: نهنگوستیله بخاته په نجهی و هم بوی دروسته: ته که بند له ناوکه دی بیهستی و جانتا ده ملی بکا، یان له قادی بیهستی.

هروه ها دروسته: په شته مالی لای خواره وهی لیک گری بدو هم دروسته: قایش، یان داویکی له سهر بیهستی تا کو رابوهستی.

به لام دروست نیه په شته مالی لای سهر وه: نه لیک گری بدو نه قولابو دمبوزی لبدو نه به دوگمه و نه به زنجیر بیهستی و نه له په شته مالی خواره وهی گری بدا، واته: نه گهر په کی که له وانه بکا، (فدیة) ی له سهر واجب ده بی، چونکه پاگرتنی په شته مالی لای سهر وه گرنګ نیه، به لام دروسته لیچک ی په شته مالی لای سهر وه بخاته ژیر په شته مالی خواره وه، تا کو رابوهستی، هروه له سهر چاوه کاند ناوه پویکی نو ناگاداری به پوون کراوه ته وه.

﴿ بهرگی نیحرامی نافرهت ٬ نیراموک ﴾

(وَوَجَّهَ الْمَرْأَةَ دَابُّوشِينِي پووی نافرهت (کراسه) وه کو دابیوشینی سهری نیترینه حرامه، به لام (وَلَهَا لُبْسُ الْمَخِيطِ) بقی نافرهت دروسته: گشت جلیکی دورلو و چنرلو ده بهر بکا (إِلَّا الْقَفَّازَ) ته نها دروست نیه: دهسته وانه ده دهستی بکا (فِي الْأَظْهَرِ) له فرموده ی به هیتردا، که وایو: نه گهر له حالتی نیحرامدا نافرهت پووی خوی دابیوشی، یان دهسته وانه ■ دهستی بکا، (فدیة) ی له سهر واجب ده بی ﴿عَنْ ابْنِ عُمر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ النِّسَاءَ فِي إِحْرَامِهِنَّ: عَنِ الْقَفَّازَيْنِ وَالنَّقَابِ وَمَا مَسَّ الْوَرَسُ وَالزُّعْفَرَانُ مِنَ الثِّيَابِ، وَلَتَلْبَسَ بَعْدَ ذَلِكَ مَا أَحَبَّتْ مِنْ أَلْوَانِ الثِّيَابِ: مُعَصِّراً أَوْ خَزّاً أَوْ حُلِيّاً أَوْ سَرَاوِيلَ أَوْ قَمِيصاً أَوْ خُفّاً﴾ رواه اصحاب السنن بسند صحیح، پیغه مبه ر ﷺ قه دهغی کرد: نافرهتان له حالتی نیحرامدا دهسته وانه بخه نه دهستیان و پوویان دابیوشنو نو بهرگهش ده بهر بګن که بونی خوشی لدرایی، جګه له وانه هر بهرگیکی پی خوزه با ده بهر بکا: جا په نګرلو بی، یان ناوریشم بی، یان خشل بی، یان ده پی بی، یان کراس بی.

نیجا بزانه: دروست نیه: نیراموک سهر و پووی ویکړا دابیوشی، که وایو: نه ویش وه کو نافرهت په فتار ده کا، واته: هر جوړه جلیک ده بهر بکا دروسته (فدیة) ی له سهر واجب نابی، هروه ها دروست نیه پووی دابیوشی، به لام سهری داده پووشی، هروه له سهر چاوه کاند پوون کراوه ته وه.

الثاني: استعمال الطيب في ثوبه أو بدنه ودهن شعر الرأس أو اللحية، ولا يُكره غسل بدنه ورأسه بخرطمي. الثالث: إزالة الشعر أو الظفر،

٢- خو بونخوش کردن

(الثاني) دوهم چه دهغه کراوی ئیحرام: (استعمال الطيب) به کارمیتانی بونی خو شه (فی ثوبه أو بدنه) له جل و بهرگه که ی، یان له لاشه ی، هه چه ندهش به خوی هه ست به بونه که نه کا، پیغه مبه ر... دهغه رموی: ﴿وَلَا تَلْبَسُوا مِنَ الثَّيَابِ شَيْئًا مِنْهُ زَغْفَرَانٌ أَوْ وَرْسٌ﴾ رواه الشيخان، هه جلیکی وهما ده بهر مه که ن که بونی زه عفران، یان بونی وه رسی لئدرایی.

جا بزانه: له هه پامی بونی خوشدا: جیاوازی ئافرهت و پیاو نیه، هه روه ها جیاوازی نیه بونه خوشه که: بخوا، یان بونی بکا، یان هه لیبگری، هه روه ها جیاوازی نیه بونه خوشه که: گیا بی، یان دار بی، یان توژ بی، شل بی، یان په یث بی، بونه که له خوی بدا، یان خوی له بونه که بدا، یان له سه ری دابنیشی، یان بهرگیکیکی بونخوشکراو ده بهر بکا، له گشت ئه و حاله تانه ی پابردودا (فدیة) ی ده که ویتته سه ر.

به لام نه گه ر شته بونخوشه که بۆ ده رمانکردن و خواردن و خوشکردن خوارده مه نی به کار ده هات: وه ک پرته قال و سیو و دارچین و به هارات و مه لحه م و ئه و جوړه شتانه، یان له لای بونفرۆشیک دابنیشی و بونی بۆ بی، یان بونه خوشه که ی له ناو شتیکی داخراودا هه لگرت: وه ک شووشه یه کی سه ر داپۆشرو، له و حاله تانه دا (فدیة) ی له سه ر نیه، هه روه که له سه رچاوه کاندئا ئه و مه سه لانه پوون کراونه وه.

(ودهن شعر الرأس أو اللحية) هه روه ها هه پامه چه ورکردنی مووی سه رو پیش و سمیل به هه ر جوړه پونیک، که واته: هه ر موقییک مووی سه ری، یان پیش و سمیلی چه ور بکا (فدیة) ی له سه ر واجب ده بی، پیغه مبه ر... دهغه رموی: ﴿الْحَاجُّ الشَّعِثُ الثَّمَلُ﴾ رواه الترمذي ورجاله رجال الصحيح، حاجی توژلوی و بۆن ناخوشه.

(ولا يُكره) ناپه سند نیه (غسل بدنه ورأسه بخرطمي) سه رو لاشه ی به شتیکی وه ها بشوا که چاک لا بیا: وه ک تایت و سابوون، به و مه رجه ی مووه کانی هه لئه که نین، هه م سابوونه که ش بونخوش نه بی، هه روه که له (الشروانی) دا فه رموویه تی، واته: نه گه ر سابوونه که بونخوش بی، هه پامه و (فدیة) ی له سه ر واجب ده بی، والله اعلم.

٢- لابردنی نینوک و موو

(الثالث) سێیه م چه دهغه کراوی ئیحرام: (إزالة الشعر) لابردنی مووی لاشه یه تی (أو الظفر) یان نینۆکی دهسته کانی، یان پێیه کانی، جیاوازی نیه: لابردنی به تاشین بی، یان به

وَتَكْمُلُ الْفِدْيَةَ فِي ثَلَاثِ شَعْرَاتٍ أَوْ ثَلَاثَةِ أَظْفَارٍ، وَالْأَظْهَرُ أَنَّ فِي الشَّعْرَةِ مِثْلَ طَعَامِ وَفِي الشَّعْرَتَيْنِ مِثْلَيْنِ، وَلِلْمَعْدُورِ أَنْ يَخْلُقَ وَيَقْدِيَ. الرَّابِعُ: الْجِمَاعُ، وَتَفْسُدُ بِهِ الْعُمْرَةُ،

هه لکه نندن بئ، یان به سوتاندن بئ، یان به دهرمان بئ، له سهر و پيشی بئ، یان له شوینه کانی تری لاشه ی بئ، به خوی لایببا، یان په کیکی تر به نيزنی **۱۱** لایببا، خوی گوره ده فهرموی: ﴿وَلَا تَحْلِقُوا رُؤُوسَكُمْ﴾ له حاله تی نیحرامدا سهرتان مه تاشن. جا بزانه: نینوک (قیاس) کراوه ته سهر موو، جا نه گهر نینوکی شکاو نازاری ددها، دروسته لی بکاته وهو (فدیه) ی له سهر نیه.

﴿ناگاداری﴾: نه گهر خوی خوراندو دیتی مووی لی بۆته وه، به لام نه یزانی ثایا به خوی هه لکه ندراره، یان نه وه لیکه ندوه، نه وه (فدیه) ی له سهر نیه، هه روه ها نه گهر په کیکی به زور لیکردن، یان له خه ودا سهری تاشی، یان مووه کانی سوتاندن و توانای نه بو قه ده غه ی بکا، نه و کاته (فدیه) له سهر خوی نیه، به لکو له سهر تاوانباره که یه، به لام نه گهر که سیکی تر مووه کانی وی لابرندو به قه سدی پیگی نه گرت، یان ناگرتیک مووه کانی سوتاندن و به قه سدی خوی لی لانه دا، له هه ربوو حاله تدا (فدیه) له سهر خوی واجب ده بئ، هه روه که له زوری ی سهر چاوه کاندای پوون کراونه وه.

(وَتَكْمُلُ الْفِدْيَةَ) واجبه: (فدیه) کی ته ولو بدا (فی ثَلَاثِ شَعْرَاتٍ) به لابرندی سئ دلوه موو، یان زیاتر (أَوْ ثَلَاثَةِ أَظْفَارٍ) یان به لابرندی سئ نینوک، یان زیاتر (وَالْأَظْهَرُ) به فهرمووده ی به هیتر (أَنَّ فِي الشَّعْرَةِ) به لابرندی ته نها یه که دلوه موو، یان ته نها یه که نینوک: (مِثْلَ طَعَامٍ) مستیک-واته: (۶۰۵) غرام- دانه ویله له (فدیه) دهری (وَفِي الشَّعْرَتَيْنِ) به دوو دلوه موو، یان دوو نینوک: (مِثْلَيْنِ) دوو مست دانه ویله له (فدیه) دهرین، جا له و سئ (فدیه) دا جیالازی نیه: نینوکیکی دلوه موویکی ته ولو بئ، یان پارچه په کی نینوکه که و دلوه که بئ.

(وَالْمَعْدُورِ) بۆ نه وه که سه ی عوزریکی شهرعی هه بئ، دروسته: (أَنْ يَخْلُقَ) مووه کانی خوی بتاشی (وَيَقْدِيَ) به لام واجبه (فدیه) بدا: وه که نه خوش بئ، یان بریندار بئ بۆ دهرمان کردن پیویستی به لابرندی مووه کان بئ، خوی گوره ده فهرموی: ﴿لَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ بِهِ أَذًى مِنْ رَأْسِهِ فَفِدْيَةٌ﴾ هه ر که سیکی له نیوه نه خوش بوو، یان نازاریک به سهری یه وه بوو و سهری تاشی، واجبه (فدیه) بدا.

۴- جیماع کردن

(الرَّابِعُ) چواره م قه ده غه کراوی نیحرام: (الْجِمَاعُ) جیماع کردنه، خوی گوره ده فهرموی: ﴿فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ﴾ جیماع کردن و گونا هو ململانی له هه جدا نیه. (وَتَفْسُدُ بِهِ الْعُمْرَةُ) به جیماع کردن عومره ی ژنه که و میره که تیک ده چی و به تال

وَكَذَا الْحَجُّ قَبْلَ التَّحْلُلِ الْأَوَّلِ، وَيَجِبُ بِهِ بَدَلَةٌ وَالْمُضِيُّ فِي فَاسِدِهِ وَالْقَضَاءُ وَإِنْ كَانَ نُسْكُهُ تَطَوُّعًا، وَالْأَصَحُّ أَنَّهُ عَلَى الْقَوْرِ.

دهبیته وه (وَكَذَا الْحَجُّ) ههروه ها به جیماع کردن حجی ژنه که و میژده که ش تیک ده چی و به تال ده بیته وه، به و مرجه ی (قَبْلَ التَّحْلُلِ الْأَوَّلِ) پیش هه لالوونی یه که می هج جیماع بکا، هم به و مرجه ش: جیماع کردن که به قه سدی و به خوشی خوی بی و بی زقرلی کردن جیماع بکا و بشزانی جیماع کردن له نیحرامدا هه پامه، واته: هه یه کیک له ژنه که و میژده که له بی ری چوبی: که له نیحرامدایه و جیماع بکا، یان نه زانی جیماع کردن هه پامه، یان له خه ودا، یان به زقرلی کرولی جیماع بکا، له و حاله تاندا هه ج و عومره ی تیک ناچی و (فَدْيَةُ) شی له سهر واجب نابی.

﴿نَاكِدَارِي﴾ (فَدْيَةُ) که ته نها له سهر پیاره که واجب ده بی و له سهر ژنه که واجب نابی، به لام نه گهر ژنه که ش به خوشی خوی بو بی و زانیبی (جیماع) هه پامه، ئه ویش هه جه که ی تیک ده چی، جا بزانه: نه گهر ئاوی خوی به ئه ندامیکی خوی، یان به ئه ندامیکی که سیکی تر بیئیته وه، یان ماچ و ده ستبازی له گهل ئافره ت بکا، (فَدْيَةُ) ی بچوکی ده که ویته سهر، به لام هه ج و عومره ی تیک ناچی، جیاوازی نیه: به ده ستبازی که ئاوی بیته وه، یان نا، ههروه که له سهر چاره کاندان و مه سه لانه پوون کرانه وه.

دوباره بزانه: له نوای جیماعی یه که م هه جاریک جیماع بکا، مه پکی له سهر واجب ده بی، ههروه ها ﴿نَتَوَانْ﴾ نئوان هه لالوونی یه که م و دووه مدا هه جاریک جیماع بکا، مه پکی له سهر واجب ده بی، به لام هه جه که ی تیک ناچی، ههروه که له (المجموع) و (تحفة) دا ئه و مه سه لانه پوون کرانه وه.

(وَيَجِبُ بِهِ بَدَلَةٌ) به و جیماعی که هه ج و عومره تیک ده دا، ووشتریکی پینج ساله له (فَدْيَةُ) دا واجبه، جا نه گهر نه بو: مانگایه کی دوو ساله، نه گهر نه بو: ههفت مه پ، هم واجبه: ده موده ست (فَدْيَةُ) که بدا، ههروه که له (تحفة) دا هه رموویه تی.

(وَالْمُضِيُّ فِي فَاسِدِهِ) ههروه ها واجبه: به رده وام بی و به هه ج و عومره ی تیک چوودا به و او ته وایان بکا، خوا یه گهره ده هه رموی: ﴿وَأَتَمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ﴾ هه ج و عومره بؤ خوا ته و او بکن. (وَالْقَضَاءُ) هم واجبه: ئه و هه ج و عومره ی به جیماع تیک چووه، قه زا بکاته وه (وَإِنْ كَانَ نُسْكُهُ تَطَوُّعًا) هه ر چه ند هه ج و عومره که ش سوننه ت بی، هه ر واجبه ته وایان بکا و قه زاشیان بکاته وه.

(وَالْأَصَحُّ) به هه رموویه راستر: (أَنَّهُ عَلَى الْقَوْرِ) قه زا کردن وه ی هه ج و عومره ی تیک چوو له سهر تالوکه یه و ده موده سته، واته: هه ر ئیستا عومره که ی قه زا ده کاته وه و له سالی

الْخَامِسُ: اصْطِيَادُ كُلِّ مَأْكُولٍ بَرِّيٍّ، قُلْتُ: وَكَذَا الْمُتَوَلَّدُ مِنْهُ وَمِنْ غَيْرِهِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

داهاتووشدا چه جه که ی قهزا بکاته وه ﴿عن عمرو بن شعيب عن أبيه: أن رجلاً سأل العبادلة: ابن عمرو وابن عمر وابن عباس ؓ عن مخرم وقع بامرأته؟ فقالوا: بطل حجك، وأخرج مع الناس وأصنع ما يصنعون فإذا أذرت قايلاً فحج وأهدك﴾ رواه البيهقي باسناد صحيح، وفي رواية: ﴿فأمره أن ينحر بذلک﴾ رواه الامام مالك باسناد صحيح، هه رسيك (عبدالله) يه كان پرسياريان ليکرا: دهر باره ی پياويك که جيماعی له که ل ژنی خوی کردبی له حالته ی نيحرامدا؟ فهرموويان: چه جه که ی به تال و واجبه: ته وای بکاو له سالی دا هاتووشدا قهزای بکاته وه و ووشتریک بکاته (فدیه).

﴿ کافر بوون له حالته ی چه ج و عومره دا ﴾

بزانه: چه ج و عومر به دوشت تیک ده چن و به تال دهنه وه، يه که م: به جيماع کردن، هه روه ک پوون کراوه. دووم: به کافر بوون، واته: هه که سيک له حالته ی نيحرامی چه ج، يان عومره دا کوفريک بکا، چه ج و عومره که ی به تال دهنه وه، نه که ر هه ر و دهميش شاده بيئن و بيئته وه موسولمان، دروست نيه چه ج و عومره که ی ته ولو بکا، واته: نه که ر ته و اويشيان بکا دروست نابن، بويئ (کفارة) شی له سه ر نيه، هه روه که له ژويی سه ر چاوه کانداهه رموويانه، نه وه ش واده که يه نن: واجبه - له دوايئيسلامبوونه وه - سه رله نوئ نيحرام به عومره يه کی تر بيه سستو به م نيحرامه نوئييه نه مسال عومره بکا، هم نه که ر کاتی وه ستانی (عرفة) ش مابئ، نه وه سه رله نوئ نيحرام به چه جی نه مسال ده به سستو به م نيحرامه نوئييه نه مسال چه ج ده کا، به لام نه که ر کاتی وه ستانی (عرفة) نه مابئ، واجبه: ساليکی تر چه جه که ی قهزا بکاته وه، هه روه که له (المجموع) - له باسی (إحصاء) - ده فاميته وه، والله اعلم.

۵- پاوکردن

(الْخَامِسُ) پيئجه م قه ده غه کراوی نيحرام: (اصْطِيَادُ كُلِّ مَأْكُولٍ بَرِّيٍّ) پاوکردنی گشت گوشت حالتيکی کتويی به: جا ناژله ی، يان بالنده، خوی که وره ده فهرموي: ﴿وَحُرْمٌ عَلَيْكُمْ صَيْدُ الْبَرِّ مَا دُمْتُمْ حُرُمًا﴾ تا له ژيئر نيحرامدا بن، نيچيري کتوييتان ليحه رام کراوه. واته: کوشتنی و گرتنی و بريندارکردنی و نازاردانی و په واندنه وه ی (قُلْتُ) نيمامی (النواوی) ده فهرموي (وَكَذَا الْمُتَوَلَّدُ مِنْهُ وَمِنْ غَيْرِهِ) هه روه ها پاوکردنی نه و نيچيره ش چه رامه: که له نيوان ناژله يکی کتوي و خومالي دا له دايک بويئ (والله اعلم).

ئينجا بزانه: نيچيري ناوی - که ته نها له ناو ناودا بزيئ - حالله، به لام نه که ر له ناو ناو و وشکانی دا بزيئ چه رامه، هه روه ها گشت ناژله يک و بالنده يه کی خومالي - که له بنچينه ی دا

وَيَحْرُمُ ذَلِكَ فِي الْحَرَمِ عَلَى الْحَلَالِ، فَإِنْ أَتْلَفَ صَيْدًا ضَمَنَهُ: فَفِي النَّعَامَةِ بَدَنَةً، وَفِي بَقَرِ الْوَحْشِ وَحِمَارِهِ بَقَرَةً، وَالْغَزَالَ عَنَزٌ، وَالْأَرْتَبَ عَنَاقٌ، وَالْيَرْبُوعَ جَفْرَةً،

کئیوی نه بوبی - حلاله، جیوازی نیه: به خوی بیکوژیتته وه، یان که سیکی تر، ههروه ها هه ناژه لیک وه هه بالنده یه کی کئیوی: که گوشتی نه خوری، پاوکردنی حه پام نیه و نه کهر بشیکوژی، (فیدی)ی له سهه واجب نیه، ههروه که له زوڑبه ی سهه چاوه کانداه وه مه سه لانه پوون کراونه وه.

جا بزانه: به هه رمووده ی نیمامی (الموردی): مرایی وه وه قازهی نافهی، به نیچیر داناندیری و سزای نیه، ههروه که له (نهایه) دا هه رموویه تی.

(و) ههروه ها (يَحْرُمُ ذَلِكَ) پاوکردنی نیچیری کئیوی گوشت حلال حه پامه (فِي الْحَرَمِ) له ناو (حَرَمٍ) دا (عَلَى الْحَلَالِ) له سهه وه که سهه ش که له نیچرپامدا نیه، پیغه مبه ر ^{عَلَيْهِ} ده هه رموی: ﴿أَلَا وَإِنَّهَا مِنْ سَاعَتِي حَرَامٌ لَا يُخْبَطُ شَوْكُهَا وَلَا يُعْصَدُ شَجَرُهَا وَلَا يُنْفَرُ صَيْدُهَا﴾ رواه الشيخان، ناگادار بن: (حَرَمٍ) (مَكَّةَ) له م سهه عاته مه وه حه پامه و پیزداره، نابی دپرو گیای به سهه ریکدا بشکیندیری و بپردیری و نابی دره خته کانی بپردیری و نابی نیچیره کانی ته نگار بکری و بره ویندرینه وه.

که وابو: (فَإِنْ أَتْلَفَ صَيْدًا) هه که سی که له (حَرَمٍ) دا نیچیری که بیه ویتینی، هه م هه که سی که له حالته ی نیچرپامدا نیچیری که له هه شوینیکدا بیه ویتینی (ضَمَنَهُ) توله ی ده که ویتته سهه، خوی که وه ده هه رموی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْتُلُوا الصَّيْدَ وَأَنْتُمْ حُرْمٌ وَمَنْ قَتَلَهُ مِنْكُمْ مُتَعَمَّداً فَجَزَاءٌ مِثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ النَّعَمِ﴾ هه وه که سانه ی نیمانتان میناوه، له حالته ی نیچرپامدا نیچیر مه کوژن، هه که سی که له نیوه به قه سدی نیچیر بکوژی، سزای ده که ویتته سهه: ناژه لیک خرمالی وه که کوژلوه که له توله بدا.

نیجا بزانه: له واجب پوونی وه توله یه دا جیوازی نیه: به قه سدی بیکوژی، یان به هه له، بزانی حه پامه، یان نه زانی، توله ی هه له سهه، ههروه که له سهه چاوه کانداه پوون کراوه ته وه.

﴿ تَوَلَّيْ نِیچیره کان ﴾

نیجا هه به به لگی نایه ته که ی پابردو: (فَفِي النَّعَامَةِ) له گوشتنی نه عامه یه کدا (بَدَنَةً) ووشتری که له توله دا واجبه (وَفِي بَقَرِ الْوَحْشِ وَحِمَارِهِ) له گوشتنی په شه وولاغی کئیوی و که ره کئیوی دا (بَقَرَةً) مانگیه که له توله دا واجبه (وَالْغَزَالَ) له گوشتنی ناسکدا (عَنَزٌ) بزنی که له توله دا واجبه (وَالْأَرْتَبَ) له گوشتنی که رویشکدا (عَنَاقٌ) کاره می یه که له توله دا واجبه (وَالْيَرْبُوعَ) له گوشتنی جورجه کئیوی دا (جَفْرَةً) کاره می یه کی چوار مانگی له توله دا واجبه.

وَمَا لَا نَقْلَ فِيهِ يَحْكُمُ بِمِثْلِهِ عَدْلَانِ، وَفِيمَا لَا مِثْلَ لَهُ الْقِيَمَةُ،

ههروهه له تۆلهی کۆتریکدا مه پێک واجب، چونکه نهو تۆلانهی پرابوو: یان له پێغه مبهروه ﷺ، یان له (صحابه) کانهوه پیمان گه یشتون.

(وَمَا لَا نَقْلَ فِيهِ) نهو نیچیرهی هیچ تۆلهی به ئیمه نهگه یشتوه: نه له پێغه مبهروه ﷺ نه له (صحابه) کان (يَحْكُمُ بِمِثْلِهِ عَدْلَانِ) دوو کهسی دادپهروهو لێزان بریار به وێنهی نیچیره که دهدهن: که له ئاژههلی خۆمالی له تۆله دا بدری، خوای گه وره دهفه رموی: ﴿يَحْكُمُ بِهِ ذَوَا عَدْلٍ مِنْكُمْ﴾ دوو کهسی دادپهروهو له ئیوه بریار دهدهن به وێنهی نیچیره که، تا کو له تۆله دا بدری.

(وَفِيمَا لَا مِثْلَ لَهُ) لهو نیچیره دا که وێنه نه بی: له ئاژههلی خۆمالی داو هیچ تۆلهیه کیشمان پێ نهگه یشتی (الْقِيَمَةُ) نرخه نیچیره که له تۆله دا واجب، که وابو: نه گهر نیچیره که وهکو کۆتر بوو، یان له کۆتر گه وره تر بوو، یان بجوگر بوو: وهکو چۆله کهو کلۆ، نهوه نرخه کهی واجب ده بی، ههروهک له سه رچاوه کاندایه رموویانه، واته: دوو کهسی دادپهروهو نرخه کهی داده نین.

﴿نَاكادَارِي﴾ یه کهم: نه گهر نیچیریک بریندار بکاو دهیه کی نرخه کهی کهم بکاته وه، واجب: دهیه کی تۆله کهی بدا، بۆ وێنه: نه گهر ئاسکیک بریندار بکاو دهیه کی نرخه کهی کهم ببیته وه، واجب: دهیه کی مه ریک له تۆله بدا، به لام نه گهر به هۆی برینه که هیزی پویشن، یان هیزی فپینی نه ما، نهو کاته تۆلهیه کی تهواوی له سه ر واجب ده بی، واته: له هه ر دوو مه سه له کدا نه گهر برینه کهش چاک ببیته وه، تۆلهی له سه ر لاناچن، ههروهک له زۆریه ی سه رچاوه کاندایه نهو مه سه له یه پوون کرلوته وه.

دووهم: نهو که سه ی دهیه وئ حه ج، یان عومره بکا، نه گهر نیچیریکی له ماله وه هه بو: وهک کۆتره کتوی، یان کهو، یان ئاسک، یان بزنه کتوی که رویشک وه جو ره شتانه، واجب پێش ئیحرام به ستن: یان بیداته که سیك، یان به ره للای بکا، هه ر چه ند نیچیره کهش که بی بوین، جا نه گهر به ره للای نه کربو ئیحرامی به ست، نهوه به هۆی ئیحرام به ستن نیچیره که له ملکایه تی وی لاده چی و بۆ گشت که سیک تر حه لال ده بی.

جا نه گهر نیچیره کهی به ره للا نه کردو سه ری بری، یان به خۆی مرد، تۆلهی له سه ر واجب ده بی، جیباوازی نیه: له حاله تی ئیحرامی دا نیچیره که بفه وتن، یان له دوا ی حه لال بوونی ئیحرام، که واته: نه گهر له حه ج گه پاره و نیچیره که مابو، واجب: به ره للای بکا، چونکه نه گهر له مه وداش بفه وتن، تۆلهی هه ر له سه ر واجب ده بی، ههروهک له سه رچاوه کاندایه پوون کرلوته وه.

وَيَحْرُمُ قَطْعُ نَبَاتِ الْحَرَمِ الَّذِي لَا يُسْتَنْبَتُ، وَالْأَظْهَرُ تَعْلُقُ الضَّمَانُ بِهِ وَيَقْطَعُ أَشْجَارَهُ،
فَفِي الشَّجَرَةِ الْكُبْرَى بَقَرَةٌ، وَالصَّغِيرَةُ شَاةٌ، قُلْتُ: وَالْمُسْتَنْبَتُ كَغَيْرِهِ عَلَى الْمَذْهَبِ،
وَيَحِلُّ إِذْخَرُ وَكَذَا الشُّوكُ كَالْعَوْسَجِ وَغَيْرِهِ

سئې يېم: نه گېر په كيك له حاله تي نيچيرامدا نيچيريك سر بېرئ، يان هر كه سيكي تر له
(حرم مكة) دا نيچيريك سر بېرئ، له هر دوو مه سه له دا شو سر پرپوه مرداره و گزسته كي
له سر پرپه كهش حه پامه و له خه لكى تريش حه پامه، هر وهك له سر چاوه كاندا فرمويانه.
چوارهم: هر نيچيريك كوشتنى حه پام بئ، هيلكه كه شى حه پامه، كه واته: نه گېر
بالنده يه ك بفرېتنى و هيلكه كه ي تيك بچئ، يان هيلكه ي بالنده يه ك بشكيئنئ، شو به نرخى
هيلكه كه ي تولئ ده كه ويته سر، نينجا بزانه: هر وهك گزشتى نيچيره كه حه پامه،
نه وهاش خواردنى هيلكه كه شى حه پامه، هر وهك له (المجموع) دا پوون كړاوه ته وه.

﴿تولئ دره ختو گياي (مكة) و (مدينة)﴾

(وَيَحْرُمُ) له گشت كه سيك حه پامه (قَطْعُ نَبَاتِ الْحَرَمِ) بېرئ و هلكه ندنى شو گياو
دره ختئ له (حرم) دا پولوه (الَّذِي لَا يُسْتَنْبَتُ) شو جوړه گياو دره ختئ كه خه لك
نايچيئنئ، به لكو به خوى دېرئ (وَالْأَظْهَرُ) به فرموده ي به هيتتر (تَعْلُقُ الضَّمَانُ بِهِ)
تولئ واجب ده بئ به بېرئ و هلكه ندنى گياي (حرم) و هم (وَيَقْطَعُ أَشْجَارَهُ) تولئ واجب
ده بئ به بېرئ و هلكه ندنى دره ختئ ته پري (حرم)، به به لكى حه ديسه كه ي پرېرئ و له
باسى نيچيردا.

كه ابوا (فَفِي الشَّجَرَةِ الْكُبْرَى) له هلكه ندن، يان بېرئى دره ختئ ته پري گه ورده (بَقَرَةٌ)
مانگايه كه له تولئ واجب و (وَالصَّغِيرَةُ) له دره ختئ كي بچووكدا (شَاةٌ) مېرئك واجب،
هر وهه له بېرئ و هلكه ندنى گياو دره ختئ زور بچووكدا نرخه كه يان واجب.

نينجا بزانه: دره ختئ ووشك دروسته: هم بېرېرئ و هم هلكه ندنئ، به لام پووش- واته:
گياي ووشك- ته نها دروسته: بېرېرئ، واته: دروست نيه هلكه ندنئ، چونكه هر كاتيك
ثاو بدرئ، له سر پنجه كه ي ده ژييته وه، هر وهك له سر چاوه كاندا پوون كړاوه ته وه.

(قُلْتُ) نيمامى (النواوى) ده فرموي (وَالْمُسْتَنْبَتُ) شو دره ختئ ثاده ميزاد ده يچيئنئ
(كَغَيْرِهِ) وهكو شو دره ختئ به كه به خوى پوابئ، واته: نه گېر بېرېرئ، يان هلكه ندنئ،
واجبه: خويئى بدرئ (على المذهب) له سر فرموده ي پاستى مه زه ب.

به لام گيا وهكو دره ختئ نيه، واته: شو جوړه گياي ثاده ميزاد ده يچيئنئ دروسته:
بېرېرئ ته وه هلكه ندنئ، هر وهك له سر چاوه كاندا فرمويانه.

(وَيَحِلُّ الْإِذْخِرُ) حه لاله: گياي (نيزخير) بېرېرئ ته وه هلكه ندنئ، چونكه پيغه مېرئ
نيزنى دلوه (وَكَذَا الشُّوكُ) هر وهه دپكش دروسته بېرېرئ (كَالْعَوْسَجِ وَغَيْرِهِ) وهكو دپكى

عِنْدَ الْجُمْهُورِ، وَالْأَصَحُّ حِلُّ أَخْذِ نَبَاتِهِ لِعَلْفِ الْبَهَائِمِ وَلِلدَّوَاءِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَصَيِّدُ الْمَدِينَةِ حَرَامٌ، وَلَا يُضْمَنُ فِي الْجَدِيدِ،

هه وسه چو نه و بابه تانه (عِنْدَ الْجُمْهُورِ) له لای کومه له زوره که ی زانا یان (وَالْأَصَحُّ) به فرموده ی پاستر: (حِلُّ أَخْذِ نَبَاتِهِ) حه لاله گیاو دره ختی (حَرَمٌ) لی بکریته وه (لِعَلْفِ الْبَهَائِمِ) بؤ نالیکی وولاغه کانو (وَلِلدَّوَاءِ) همم بؤ دره مانکری نیش (وَاللَّهُ أَعْلَمُ).

هه روه ها دروسته: نه اژده ل له گیاو دره ختی (حَرَمٌ) بله وه پندری، همم دروسته: لکه باریکه کانی دارسیواک و بهری گشت دره ختی کیش لی بکریته وه.

ئینجا بزانه: به هیچ جوریک دروست نیه: به ردو گلی (حَرَمٌ) ببردیتته دره وه ی (حَرَمٌ)، که واته: نه گهر یه کیک گل، یان به ردی (حَرَمٌ) له گه ل خویا به یئی، واجبه: بیگه پرنیتته وه بؤ (حَرَمٌ)، نه گینا: گونا هباریه که ی به رده وام ده بی، هه روه که له سه رچاوه کاندان وه هه سه لانه پوون کراونه وه.

۶- ماره برینی ژن

شه شه م قه ده غه کراوی ئیحرام: ماره برینی ژن، واته: نه گهر ژنه که، یان میرده که، یان (ولای) یه کیکیان له ئیحرام دابی، هه پامه: ژنه که ماره بپئی، جا نه گهر ماره بپرا، ماره برینه که ی به تاله و دروست نابئ، بؤیی (فَدْيَةٌ) ش واجب نابئ، جیاوازی نیه: میرده که و (ولای) یه که، یان وه کیله کانیان ماره بپن، هه روه که له (المجموع) دا فرموده تی وه له سه رچاوه کانی تریشدا له باسی ماره برین پوون کراوته وه، پیغه مبه ر ﷺ ده فرموی: ﴿لَا يَنْكِحُ الْمُحْرِمُ وَلَا يَنْكِحُ وَلَا يَخْطُبُ﴾ رواه مسلم واصحاب السنن، نابئ پیای به ئیحرام بؤ خوی ماره بپئی نابئ له خه لکی تریش ماره بپئی نابئ ژنیش داخواز بکا.

(وَصَيِّدُ الْمَدِينَةِ) نیچیری (مدینه) ی پیروز، همم دره ختو گیاو به ردو گله که شی، گشتی (حَرَامٌ) هه پامه - وه کو (مکه) ی پیروز - پیغه مبه ر ﷺ ده فرموی: ﴿إِنَّ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ حَرَّمَ مَكَّةَ وَإِلَى حَرَمِ الْمَدِينَةِ وَمَا بَيْنَ لَابَتَيْهَا لَا يَقْطَعُ عَظَاهَا وَلَا يُصَادُ صَيْدُهَا﴾ رواه مسلم، هه زده تی (ابراهیم) پیغه مبه ر ﷺ (مکه) ی هه پام کرد، منیش (مدینه) م هه پام کرد: نیوان هه ردو زه مینه که ی به رده په شه کانو نیوان هه ردو کیوه که ی (عیر) و (ثور)، نابئ داری ببردی و نابئ نیچیری پلو بکری. به لام (وَلَا يُضْمَنُ فِي الْجَدِيدِ) له فرموده ی نوی دا: توالی نیچیرو دره خته کانی نادری، چونکه شوینی هه ج کردن نیه.

ئینجا بزانه: له م هه سه له یه دا فرموده ی کون هه لئزاردرلوه که ده فرموی: نه و که سه ی نیچیری (مدینه) ده کوژی، یان دره ختو گیایه که ی ده بپئی، واجبه سزا بدری: گشت که لوپه لیکو جلیکی که له بهری دایه - جگه له داپوشه ری عه ورته - هه مووی لی بستیند ری

﴿عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: مَنْ قَطَعَ مِنْ شَجَرِ الْمَدِينَةِ شَيْئًا - وَفِي رِوَايَةٍ: مَنْ وَجَدَ أَحَدًا يَصِيدُ فِيهِ - فَلْيَسْلُبْهُ ثِيَابَهُ﴾ رواه ابوداود، وَتَحْوُهُ فِي صَحِيحِ مُسْلِمٍ، هَر كِه سِيَك دِرِه خَتِيكِي (حَرَم) (مَدِينَة) بِيَرِي، يَان دِيَتِي بِه كِيَك نِيَجِيرِه كِه ي رَاو دِه كَا، بَا جَلَو بِه رِه كِه كِه ي لِي دَابِرِنِي وَ لِي بَسْتِنِي.

﴿خَوِين وَ (فَدِيَة) كَانِي حَه ج وَ عومِرِه﴾

پِيَشِه كِي بَزَانِه: خَوِينِه كَانِي حَه ج وَ عومِرِه چَوَار جَوْن، هَر رُو هَا بَزَانِه: مِه بَسْت لِه خَوِين وَ (فَدِيَة) ي حَه ج وَ عومِرِه سَه رِيَرِنِي نَاژِه لِيَكِه - كِه لِه سَه ر مَرُو ف وَاجِب دِه بِي - بِه هُو ي نِه كِرْدِنِي وَاجِبِيَك، يَان بِه هُو ي كِرْدِنِي قَه دِه غَه كِرَاوِيَك، هَر رُو هَا (فَدِيَة) بِه ر دَانِه وَيَلِه وَ پَرُو وِه ش دِه گُوتَرِي: كِه لِه جِيَاَتِي سَه رِيَرِنِي نَاژِه لِه كِه وَاجِب دِه بِي.

ثِيَنجَا بَزَانِه: ثُو نَاژِه لِه ي لِه خَوِين وَ (فَدِيَة) دَا وَاجِب بُوِه، مِه رَجِه: بِه قُورِيَانِي بَجِي، وَاتِه: سَه لَامَه ت بِي لِه گُشت ثُو عَه يِيَانِه ي گُشت كِه م دِه كِه نِه وِه دِه بِنِه هُو ي دِرُوسْت نِه بُونِي قُورِيَانِي، هَم ثِه گِه ر مِه ر بُوِه، مِه رَجِه: سَالِيَكِي تِه وَاو كِرْدِنِي، ثِه گِه ر بَزَن، يَان مَانْگَا بُوِه، مِه رَجِه: دُو سَالِي تِه وَاو كِرْدِنِي، ثِه گِه ر وُوشْتَر بُوِه، مِه رَجِه: پِيَنج سَالِي تِه وَاو كِرْدِنِي.

دِيَسَان بَزَانِه: لِه نِه كِرْدِنِي وَاجِبِه كَانِي حَه ج وَ عومِرِه دَا جِيَاوَزِي نِيَه: لِه نِيَوَان ثُو كِه سَه ي بِه قَه سَدِي نِه كِرْدِه، يَان بِه نِه زَانِي، يَان بِه سَه وُو، يَان لِه بِيَرِي چُوبِي، وَاتِه: گُشتِيَان خَوِينِيَان لِه سَه ر وَاجِب دِه بِي، بِه لَام كِرْدِنِي قَه دِه غَه كِرَاوِه كَان دُو جَوْن:

يِه كِه م: ثِه گِه ر قَه دِه غَه كِرَاوِه كِه لِه نَاوِيرْدِن بِي: وِه كُو لَابِرْدِنِي مَوُو نِيَنُوك، كُوشْتِنِي نِيَجِير، بَرِنِي گِيَاو دِرِه خَت، ثُو وِه ش - وِه كُو نِه كِرْدِنِي وَاجِب - جِيَاوَزِي نِيَه: لِه نِيَوَان ثُو كِه سَه ي بِه قَه سَدِي قَه دِه غَه كِرَاوِه كِه ي كِرْدِنِي، يَان بِه نِه زَانِي، يَان بِه سَه وُو، يَان لِه بِيَرِي چُوبِي كِه لِه ثِيَحْرَامَدِيَه، گُشتِيَان تَوَلِه يَان لِه سَه ر وَاجِب دِه بِي.

دُووِه م: ثِه گِه ر قَه دِه غَه كِرَاوِه كِه خُوشِي وَ خُوجَوَان كِرْدِن بِي: وِه كُو دَاپُوشِيْنِي سَه رِي پِيَاو وَ پُورِي نَافَرَه ت، پِيَلَاو وَ جَلِي دِرَاو، خُوقُوش كِرْدِن، جِيَمَاع كِرْدِن، دِه سَتَبَازِي وَ خُوقُوش تَكِرْدِن، لِه وَاْنِه دَا تِه نَهَا ثُو كِه سَه خَوِينِي لِه سَه ر وَاجِب دِه بِي: كِه بِه قَه سَدِي وَاي كِرْدِنِي وَ زَانِيِي حَه رَامَه وَ بِه خُوشِي خُوقُوش بُوِي، كِه وَاتِه: بِه هَلِه دَاچُو وَ نِه زَان وَ زُورَلِيَكِرَاو خَوِينِيَان لِه سَه ر وَاجِب نَابِي، هَر رُو ه كِه لِه چَه نْد شُويَنِيَكِي سَه ر چَاوِه كَانْدَا نَاوِه رُوكِي ثِه م پِيَشِه كِي بِه رُورِن كِرَاوِه تِه وِه، جَا خَوِين وَ (فَدِيَة) كَانِي حَه ج وَ عومِرِه چَوَار جَوْن:

خَوِينِي يِه كِه م: پِي ي دِه گُوتَرِي: (تَخْيِير وَ تَعْدِيل) سَه رِيَش كِي وَ قِرْسَانْدِن، كِه بِه هُو ي كُوشْتِنِي نِيَجِيرُو بَرِنِي گِيَاو دِرِه خَت وَاجِب دِه بِي، كِه وَابُو: (وَيَتَخَيَّرُ فِي الصَّيْدِ الْمِثْلِيَّ)

بَيْنَ ذَبْحِ مِثْلِهِ وَالصَّدَقَةِ بِهِ عَلَى مَسَاكِينِ الْحَرَمِ، وَيَبْنِي أَنْ يَقَوْمَ الْمِثْلُ ذَرَاهِمَ وَيَشْتَرِي بِهِ طَعَامًا لَهُمْ، أَوْ يَصُومَ عَنْ كُلِّ مَدَّةٍ يَوْمًا، وَغَيْرُ الْمِثْلِي يَتَصَدَّقُ بِقِيمَتِهِ طَعَامًا أَوْ يَصُومَ، وَيَتَخَيَّرُ فِي فِدْيَةِ الْحَلْقِ بَيْنَ ذَبْحِ شَاةٍ، وَالتَّصَدُّقِ بِثَلَاثَةِ أَصْعٍ لِسِتَّةِ مَسَاكِينٍ، وَصَوْمِ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ،

خوینده ره که سهریشکه له توله ی نهو نیچیره ی وینه ی هه یه: (بَيْنَ ذَبْحِ مِثْلِهِ) له نیتوان سهربرینی نازده لیک خومالی وینه ی نیچیره که و (وَالصَّدَقَةِ بِهِ عَلَى مَسَاكِينِ الْحَرَمِ) سهربراره که ش بکاته خیرو به سهر هه ژاره کانی (حَرَم) دا به شی بکا (وَبَيْنَ أَنْ يَقَوْمَ الْمِثْلُ ذَرَاهِمَ) یان نازده له خومالی که به پاره بقرسیندری و (وَيَشْتَرِي بِهِ طَعَامًا لَهُمْ) به و پاره یه ش دان و یله بق هه ژاره کانی (حَرَم) بکری و بیانداتی (أَوْ يَصُومَ عَنْ كُلِّ مَدَّةٍ يَوْمًا) یان له جباتی هه مستیکی دان و یله که پوزیک به رۆژوو بیی.

هه روه ها له خوینی دره ختیشدا له نیتوان نهو سیانی هه پابرودا سهریشکه، هه روه که له (المجموع) و (شرح المنهج) دا هه رمو یانه .

(وَغَيْرُ الْمِثْلِي) لهو نیچیره ی وینه ی نیه و توله ی دیاری نه کراو له نازده لی خومالی دا، خوینده ره که سهریشکه: (يَتَصَدَّقُ بِقِيمَتِهِ طَعَامًا) یان به نه ندازه ی نرخ ی نیچیره که، یان دره خته که دان و یله ده داته هه ژاران (أَوْ يَصُومَ) یان له جباتی هه مستیکی دان و یله که پوزیک به رۆژوو ده بی، خوی که وره ده هه رموی: ﴿هَذِهِ بِأَلْفِ كَعْبَةٍ أَوْ كَفَّارَةِ طَعَامِ مَسَاكِينَ أَوْ عَذْلُ ذَلِكَ صِيَامًا﴾ توله ی نیچیره که نازده لیک بی: بکاته (حَرَم) و له وی سهر بری، یان به نرخ ی نازده له که دان و یله بدریته هه ژاران، یان به قه د دان و یله که به رۆژوو بیی.

خوینی دووهم: پی ی ده گوتری: (تَخْيِيرٌ وَتَقْدِيرٌ) سهریشکی و دیارکراو، که واجب ده بی: به موی لابردنی مو و نینۆک، به بهرگی دورواو، به داپۆشین ی سهری پیاو و پووی ئافرهت، به خۆبۆنخۆشکردن و چه ورکردن، به ماچ و به ده ستبازی و به خۆ په حه تکردن و به جیماعی جاری دووهم و به جیماعی نیتوان هه ربهو حه لالبهونه کانی هه ج.

که و ابو: (وَيَتَخَيَّرُ فِي فِدْيَةِ الْحَلْقِ) خوینده ره که سهریشکه: له (فِدْيَةِ) ی لابردنی مو و له (فِدْيَةِ) ی نه وانه یتری تازده پابران (بَيْنَ ذَبْحِ شَاةٍ) له نیتوان سهربرینی مه ریک، یان بزنیك، گۆشته که شی بداته هه ژاره کانی (حَرَم)، (وَالْتَّصَدُّقِ بِثَلَاثَةِ أَصْعٍ) یان سئ ساع دان و یله بکاته خیر (لِسِتَّةِ مَسَاكِينٍ) بیانداته شه ش هه ژاری (حَرَم) - هه ر ساعیک (۲۴۲۰) دوو کیلۆو چوار سه دو بیست غرامه -، واته: هه ر هه ژاریك نیو ساعی بداتی (وَصَوْمِ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ) یان سئ پۆژان به رۆژوو بیی ﴿عَنْ كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ... أَنَّ الْقُمَّلَ يَتَأَثَّرُ عَلَى وَجْهِهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِحْلِقْ رَأْسَكَ، ثُمَّ ادْبَحْ شَاةً نُسْكَاءً، أَوْ صُمْ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ، أَوْ أَطْعَمْ ثَلَاثَةَ أَصْعٍ مِنْ تَمْرٍ

وَالْأَصْحُ أَنْ الدَّمَّ فِي تَرْكِ الْمَأْمُورِ كَالْإِحْرَامِ مِنَ الْمِيقَاتِ دَمٌ تَرْتِيبٌ، فَإِذَا عَجَزَ اشْتَرَى بِقِيَمَةِ الشَّاةِ طَعَامًا وَتَصَدَّقَ بِهِ، فَإِنْ عَجَزَ صَامَ عَنْ كُلِّ مَدَّةٍ يَوْمًا، وَدَمَ الْقَوَاتِ كَدَمِ التَّمَتُّعِ، وَيَذْبَحُهُ فِي حَجَّةِ الْقَضَاءِ فِي الْأَصْحِ،

علی سته مساکین» رواه الشيخان، (کعب) نه سپی زدی له سهری دا بوو، پیغه مبرک
پی سهرموو: سهرت بتاشه له (فدیه) دا: یان مه پک سهر بیره، یان سنی پڅان به رڼو
بیه، یان سنی ساع قه سب بده شش هژاران.

خوینی سیه م: پی سهرموو: (تَرْتِيبٌ وَتَقْدِيرٌ) پیزو دیارکرو، که واجب ده بی: به هوی
حه جی به له ززه ت و حه جی ویکړا، نه کردنی په جمی شه یان، نه مانه وهی شه وی له (منی) و
له (مزدلفة)، نیحرام نه به ستن له (میقات)، نه کردنی (طوافُ الْوَدَاعِ)، له ده سته چوونی
وه ستانی (عَرَفَات)، نه گهر هر په کیکی له و فرمان پیکروانه نه کرد، واجبه مه پک، یان
بزنیك سهر بیره، نیجا نه گهر ده ستنی نه کهوت، سنی پڅان له حه ج و حه فت پڅان له
ماله وه به رڼو ده بی، خوی گهر ده فهرموو: ﴿فَمَنْ تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَمَا اسْتَسْرَرَ
مِنَ الْهَدْيِ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةٍ إِذَا رَجَعْتُمْ تِلْكَ عَشْرَةٌ كَامِلَةٌ﴾ هر
که سیک له ززه تی دیت به ته وایوونی عومره تا نیحرام به ستنی حه ج، واجبه: نه و نازه له ی
ناسانه له (فدیه) دا بدا، جا هر که سیک نازه له که ی ده ست نه کهوت، واجبه: سنی پڅان له
حه جداو حه فت پڅانیس هر کاتیک گه پانه وه به رڼو بی، نه وه ده پڅی ته واره.

جا بزانه: نه وهی تازه رابرا له سهر فهرمووده ی راستر بوو، هه روه که له سهر چاره کاند
پوون کراوه ته وه، واته: لیږده (منهاج) به فهرمووده ی بی هیږ په فتاری کردوه، که
ده فهرموو: (وَالْأَصْحُ أَنْ الدَّمَّ فِي تَرْكِ الْمَأْمُورِ) خوینی نه کردنی فرمان پیکرو (كَالْإِحْرَامِ
مِنَ الْمِيقَاتِ) وه کو نه به ستنی نیحرام له (میقات) (دَمٌ تَرْتِيبٌ) خوینی پیزو قرسانده،
که وایو: (فَإِذَا عَجَزَ) نه گهر نازه له که ی ده ست نه کهوت (اشْتَرَى بِقِيَمَةِ الشَّاةِ طَعَامًا) به
نرخی مه په که، یان بزنه که دانه ویله ده کپو (وَتَصَدَّقَ بِهِ) ده یکاته خیر (فَإِنْ عَجَزَ) جا
نه گهر توانای نه بو: دانه ویله بکړی (صَامَ عَنْ كُلِّ مَدَّةٍ يَوْمًا) له جیاتی هر مستیک پڅیک
به رڼو ده بی.

(وَدَمَ الْقَوَاتِ) خوینی له ده سته چوونی (عَرَفَات)، (كَدَمِ التَّمَتُّعِ) وه کو خوینی حه جی به
له ززه وایه: له و پیزو دیارکردنی پیردودا، به لام (وَيَذْبَحُهُ فِي حَجَّةِ الْقَضَاءِ) خوینی له
ده سته چوونی (عَرَفَات) له حه جی قه زه کراوه دا سهر ده بپړی (فِي الْأَصْحِ) له فهرمووده ی
راستردا، هه روه که له باسه که ی دوا ییږده دا پوونی ده کهینه وه، اِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

خوینی چواره م: پی سهرموو: (تَرْتِيبٌ وَتَقْدِيرٌ) پیزو قرساندن که واجب ده بی: به هوی
نه و جیماع کردنی حه ج تیک ده دا، واته: نه گهر له خوینی جیماعدا ووشر نه بو و مانگا

وَالدَّمُ الْوَاجِبُ بِفِعْلِ حَرَامٍ أَوْ تَرَكَ وَاجِبٌ لَا يَخْتَصُّ بَرْمَانَ، وَيَخْتَصُّ ذَبْحُهُ بِالْحَرَمِ فِى الْأَظْهَرِ، وَيَجِبُ صَرْفُ لَحْمِهِ إِلَى مَسَاكِينِهِ،

نه بو و حەفت مەڕ نەبون، ووشترەكە بە پارە دەقرسێتێو بەو پارە بە دانەوێڵە دەكێڕێ بۆ مەژارەكانى (حَرَم)، جا ئەگەر توانای كێپنى نەبو، لەجىاتى ھەر مستىكى دانەوێڵەكە پۆژێك بەرۆژوو دەبێ، ھەرۆك لە باسى جىماعدا بەلگەمان ھىتاوہ.

ھەرۆھا خوێنى پێلێگرتنى تەواوكردنى ھەجىش ئەوھایە: ئەگەر بزن، یان مەپێكى دەست نەكەوت، دەبقرسێتێو بە ئەندازەى نرخەكەى، دانەوێڵە بۆ مەژاران دەكێڕێ، ئەگەر توانای نەبو، لەجىاتى ھەر مستىك پۆژێك بەرۆژوو دەبێ، ھەرۆك لە سەرچاوەكاندا ئەو دوو خوێنانە ئەوھا پوون كراونەوہو لە باسەكەى داھاتوودا خوێنى پێلێگرتن سڕۆژتر پوون دەكەینەوہ، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

﴿ كاتو شوینى سەرپىنى خوینەكان ﴾

(وَالدَّمُ الْوَاجِبُ بِفِعْلِ حَرَامٍ) ئەو خوینەى واجب دەبێ: بە ھۆى كردنى قەدەغەكراویكى ھەرپام (أَوْ تَرَكَ وَاجِبٍ) یان بە ھۆى نەكردنى واجىبك (لَا يَخْتَصُّ بَرْمَانَ) تايبەت نىبە بە ھىچ كاتىك، واتە: لە ھەر كاتىكدا ئازەلى خوینەكە سەر بېڕێ دروست دەبێ، ئەوھاش سوننەتە: لە كاتى قورىانى دا سەرى بېڕێ.

بەلام (وَيَخْتَصُّ ذَبْحُهُ بِالْحَرَمِ) سەرپىنى ئازەلەكەى خوین تايبەتە بە (حَرَم)، واتە: ئەگەر لە زەمىنى (حَرَم) دا سەرى نەبېڕێ، دروست نابێو بە بەر ناكەوێ (فى الْأَظْهَرِ) لە قەرموودەى بەھىزتردا، چونكە خۆى گەورە دەفەرموێ: ﴿هَذَا بِأَلِغِ الْكُفْبَةِ﴾ ئازەلى خوینەكە بگاتە (حَرَم) و لەوێ سەر بېڕێ.

(وَيَجِبُ صَرْفُ لَحْمِهِ إِلَى مَسَاكِينِهِ) واجبە: پىستەو گۆشتى خوینەكە بداتە گەداو مەژارەكانى (حَرَم)، جىاوازى نىبە گەداو مەژارەكان: نىشتەجى (حَرَم) بن، یان پێبوار بن، جا بزائە: واجبە گۆشتەكەش: لاى كەم بداتە سێ كەسان، جا ئەگەر لە (حَرَم) دا گەداو مەژار نەبون، واجبە: سەرپىنەكە نوابىخێ تا پەیدا دەبن.

ھەرۆھا واجبە: لە كاتى دابەشكردنى گۆشتەكە، یان لە پێشدا نىبەتى خوینەكە بپێنێ، ئىتر جىاوازى نىبە: بە پارچەكراوى گۆشتەكەیان بداتن، یان لاشەى سەرپاوەكەیان بداتن، بەلام دروست نىبە: بەخۆى ھىچى لىبخوا، ھەرۆك لە سەرچاوەكاندا ئەو مەسەلانە پوون كراونەوہ ﴿عَنْ ابْنِ عُمرَ رَبِیَّ    : لَا يُؤْكَلُ مِنْ جَزَاءِ الصَّيْدِ وَالتَّنْذِرِ وَيُؤْكَلُ مَا سِوَى ذَلِكَ﴾ رواه الشيخان، نابێ لە خوینى سزای نىچىرو لە ئازەلى نەزركراو بخورێ، جگە لەوانەش دروستە لى بخورێ.

وَأَفْضَلُ بُقْعَةٍ لِدَبْحِ الْمُعْتَمِرِ الْمَرْوَةِ، وَلِلْحَاجِّ مِثْلُ، وَكَذَا حُكْمُ مَا سَاقَا
مِنْ هَذِي مَكَانًا، وَوَقْتَهُ وَقْتُ الْأَضْحَى عَلَى الصَّحِيحِ.

(بَابُ الْإِخْصَارِ وَالْفَوَاتِ)

مَنْ أَخْصَرَ تَحَلَّلَ، وَقِيلَ لَا تَتَحَلَّلُ الشَّرْذِمَةُ،

نinja بزانه: له مه زه بی نیعامی (حنفی) دا دروسته: دانه ویله و گوشتی خوینه کان له
(حَرَم) بگوازیتنه وهو بدرینه گه داو مه زاره کانی شوینه کانی تر، واته: ته نها سرپرین له
(حَرَم) دا واجبه، مهروه که له (شرح الوجین) و کتیبه کانی خویندا پوون کراوه ته وه.

(وَأَفْضَلُ بُقْعَةٍ لِدَبْحِ الْمُعْتَمِرِ) گه وره ترین شوینی (حَرَم) بۆ سرپرینی نازله لی نه و که سه ی
عومره ده کا، (الْمَرْوَةُ) به - که به رامبر (صفا) به - چونکه له وی دا سر ی خوی ده تاشی و
عومره ی ته واو ده کا، به لام ئیستا (الْمَرْوَةُ) که و توتنه ناو (الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ) و ناگوچی له وی دا
نازله سر پر ی.

(وَالْحَاجُّ) گه وره ترین شوینی (حَرَم) بۆ سرپرینی نازله لی نه و که سه ی حه ج ده کا، (مِثْلُ) به،
چونکه له وی حه ج ته واو ده بی، پیغه مبر ﷺ فره مویه تی: ﴿لَحَرْتُ هَهُنَا وَمِنَى كُلُّهَا مَنَحَرٌ﴾
رواه مسلم، من لیژده ناژده لم سر پر ی، (مِثْلُ) گشتی شوینی سر پرینه.

(وَكَذَا حُكْمُ مَا سَاقَا مِنْ هَذِي) مهروه ایه برپاری سرپرینی نه و نازله لی حاجی و
عومره چی به (هَذِي): به دیاری میتاویانه بۆ (مَكَّة)، (مَكَانًا) له پوی شوینه وه: (الْمَرْوَةُ) و
(مِثْلُ) به، به لام (وَوَقْتَهُ) کاتی سرپرینی نازله لی (هَذِي) - دیاری (وَقْتُ الْأَضْحَى) کاتی
قوریانی به: که چوار پۆده که ی چه رنی قوریانه (على الصَّحِيحِ) له سر فره موده ی پاست،
مهروه که له باسی په جمی شعیانی گه ورده دا به دریژی پوون کراوه.

﴿بَابُ الْإِخْصَارِ: بِاسِي پئی لیگرتن له ته واو کردنی حه ج و عومره﴾

(وَالْفَوَاتِ) له ده ستچوونی (عَرَفَاتِ) ﴿﴾

(مَنْ أَخْصَرَ) هر که سیك نیحرامی به ست، جا له دوی نیحرام به ستن له گشت پیگایه که وه
قه ده غه کرا: حه ج، یان عومره ته واو بکا (تَحَلَّلَ) دروسته: خوی حه لال بکا و نیحرامه که ی
بشکینی، واته: نازله لیک سر پر ی و سر ی بتاشی، خوی گه وره ده فره موی: ﴿فَبِإِنْ
أَخْصَرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ وَلَا تَحْلِقُوا رُؤُوسَكُمْ حَتَّى يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحَلَّهُ﴾ نه گه ر له
گشت پیگایه که وه قه ده غه کران: حه ج، یان عومره ته واو بکن، نه و نازله لی بۆتان
ناسانه سر ی بپن، به لام سهرتان مه تاشن تا نازله که ده گاته شوینی خوی، واته:
سهرده بر ی. (وَقِيلَ) له فره موده یه کی بی میژدا (لَا تَتَحَلَّلُ الشَّرْذِمَةُ) کومه لیک ی وه ها: که

وَلَا تَحْلُلْ بِالْمَرَضِ فَإِنْ شَرَطَهُ تَحْلُلٌ بِهِ عَلَى الْمَشْهُورِ،

تنها نه وان قهدهغه کرابن، دروست نیه خویان حه لال بکن، به لام به فهرموده ی پرستتر: گشت قهدهغه کراویک بوی دروسته، جا یه که س بی، یان زیاتر.

﴿ناگاداری﴾: نه گهر له ته ولو کردنی عومړه قهدهغه کرا، به لام ده یزانی پیش سئ پوژان قهدهغه کردنه که ی نامینئ، یان ده گونجا له ږنگایه کی تر عومړه که ی ته ولو بکا، نه وه واجبه: خوی له ئیچرآمدا پابگری ته و عومړه که ی ته و او بکا و دروست نیه خوی حه لال بکا، به لام نه گهر له ته و او کردنی حه ج قهدهغه کرا، نه وه چوار حالتی هه نه:

یه که م: نه گهر گومانی به هیژ بوو: پیش وه ستانی (عَرَقَة) قهدهغه کردنه که ی نامینئ، یان ده گونجا له ږنگایه کی تر حه ج که ی ته و او بکا، نه وه واجبه: خوی له ئیچرآمدا پابگری: بوی نه وه ی حه ج که ی ته و او بکا، واته: دروست نیه خوی حه لال بکا تا نه و کاته ی له فه وتانی وه ستانی (عَرَقَة) ده ترسئ.

دوهم: نه گهر گومانی به هیژ نه بو، به لام ئومیدئ هه بو: پیش وه ستانی (عَرَقَة) قهدهغه کردنه که ی نه میتئ و کاتیکی به رفراوانیش مابو بوی وه ستانی (عَرَقَة)، نه و کاته سوننه ته خوی له ئیچرآمدا پابگری، تا نه و کاته ی له فه وتانی وه ستانی (عَرَقَة) ده ترسئ.

سئ یه م: نه گهر کاته که به رتنگ بوو ۱ له فه وتانی وه ستانی (عَرَقَة) ده ترسا، یان هیچ ئومیدیکي نه بو: قهدهغه کردنه که ی نه میتئ، نه وه سوننه ته: به په له خوی حه لال بکا؟ چونکه له م حاله ته دا نه گهر هه له ژیر ئیچرآمدا بوی وه ستانی (عَرَقَة) ی لیفه وتئ، قهزا کردنه وه ی له سه ر واجب ده بی، هه م دوو خوینیشی له سه ر واجب ده بن: خوینیکي فه وتانی (عَرَقَة) و خوینیکي خوخه لاکردن.

چوارهم: نه گهر به هوی قهدهغه کردن- یان عوزیکي تر- خوی حه لال کرد، به لام له دوی خوخه لاکردنه که کاتیکی به رفراوان مابو بوی وه ستانی (عَرَقَة)، له م حاله ته دا نه وها باشته: سه رله نوئ ئیچرام به حه جی نه مسال بیه ستئ و هه ر له م ساله ی دا حه ج بکا، هه روه که له (المجموع) و (تحفة) دا ناوه پوکی نه م ناگاداری یه پوون کراوه ته وه.

﴿ئیچرام شکاندن به هوی نه خویشی و عوزمکانی تر﴾

(وَلَا تَحْلُلْ بِالْمَرَضِ) خوخه لاکردن دروست نیه به هوی نه خویشی، نه گهر مه رجی دانه نابئ، به لکو واجبه: خوی پابگری تا چاک ده بیته وه، به لام (فَإِنْ شَرَطَهُ) نه گهر له گه ل نی ته ی ئیچرام به ستندا مه رجی دانابو: هه ر کاتیک نه خویش بیئ، یان عوزیکي تری بیئ، خوی حه لال بکا (تَحْلُلٌ بِهِ) نه و کاته دروسته: به هوی نه خویشی و شکست و بریندار بوون و عوزره که ی تر خوی حه لال بکا (عَلَى الْمَشْهُورِ) له سه ر فهرموده ی ناسرلوی مه زه ب

وَمَنْ تَحَلَّلَ ذَبَحَ شَاةً حَيْثُ أَحْصَرَ، قُلْتُ: إِنَّمَا يَحْصُلُ التَّحْلُلُ بِالذَّبْحِ وَنَيْةِ التَّحْلُلِ وَكَذَا الْخَلْقُ إِنْ جَعَلْنَاهُ نُسْكَأً،

هُوَ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ دَخَلَ عَلَى صُبَاعَةَ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي أُرِيدُ الْحَجَّ وَأَنَا شَاكِيَةٌ؟ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: حُجِّي وَاشْتَرِطِي: أَنْ مَحَلِّي حَيْثُ حَبَسْتَنِي ﴿رواه الشيخان﴾ (صُبَاعَةُ) كَوْنِي دَهْمَوِيَّ حَجَّ بَكَمُ وَكَيَانِي شَمُّ بِه نَازَارَه، بِبَيْفِهِ مَبَرَّ ﷺ بِئِي فَهَرَمُو: نِيْحَام بِه حَجَّ بِبِهَسْتَو مَرَج دَابْنِي وَبَلَى: لَه هَر شَوَيْتِيكَ بِه هُوِي نَه خَوْشِي پَاغِيَرَام، لَهَوِي خَوَم حَه لَال بَكَم.

نِيْنَجَا بِزَانَه: نَه گَر بِه مَرَجِي دَانَابِي: بِه بِيْن خَوِيْنْدَان خَوِي حَه لَال بَكَا، نَه وَكَاتَه خَوِيْنَه كَه شِي لَه سَهَر وَاجِب نَابِي، نَه گِيْنَا: وَاجِب دَه بِيْن، هَه رَه وَك لَه سَهَر چَاوَه كَانْدَا فَهَر مَوِيَانَه. ﴿نَاگَا دَارِي﴾: دَرُوسْتَه - لَه گَل نِيَه تِي نِيْحَام بِه سَتَنِي حَج - بِه مَرَج دَابْنِي: حَه جَه كَه ي بَغِيْرِي بِيْتَه عَوْمِرَه، هَر كَاتِيكَ نَه خَوْشِي، يَان عَوَزِيْكِي تَرِي وَه كَو نَه خَوْشِي لِي پَرُودَا، جَا لَه كَاتِي پَه يِدَابُوْنِي عَوَزَرَه كَه، حَه جَه كَه ي دَه بِيْتَه عَوْمِرَه وَبَه عَوْمِرَه ي پَوَكْنِي نِيْسَلَام دَه كَه وَئِي، هَه رَه وَك لَه رُؤْبَه ي سَهَر چَاوَه كَانْدَا فَهَر مَوِيَانَه.

(وَمَنْ تَحَلَّلَ) هَر كَه سِيَك وَيَسْتِي خَوِي لَه نِيْحَام حَه لَال بَكَاو نِيْحَام بِشَكِيْتِي: بِه هُوِي قَه دَه غَه كَرْدَن، يَان نَه خَوْشِي، يَان عَوَزِيْكِي تَر (ذَبَحَ شَاةً) وَاجِبَه: مَه پِيَك، يَان بِزَنِيَك سَهَر بِپَرِي، بِه بِه لَه گَه ي نَا يَه تَه كَه ي پَرِيدُو (حَيْثُ أَحْصَرَ) سَهَر بِپَرِي نَه كَه شِي لَه وَ شَوِيْنَه بِي: كَه لِي يَه وَ قَه دَه غَه كَرَاوَه - جَا (حَرَمَ) بِي، يَان دَه رَه وَه ي (حَرَمَ) - بِه بِه لَه گَه ي حَه دِيْسَه كَه دَاهَاتُوَه - اَتَه: شَوِيْنِي قَه دَه غَه كَرْدَن - دَه رَه قِي قَه دَه غَه كَرَاوَه كَه - وَه كَو (حَرَمَ) ي لِي دِيُو سَهَر بِپَرِي نَه كَه ي لَه شَوِيْنِيْكِي تَرِي جَه لَه شَوِيْنِي قَه دَه غَه كَرْدَنَه كَه دَرُوسْت نَابِي، هَه رَه وَك لَه رُؤْبَه ي سَهَر چَاوَه كَانْدَا پَرُودَن كَرَاوَه تَه وَه.

نِيْنَجَا بِزَانَه: وَاجِبَه: گُوشْتَه كَه ش بَدَاتَه گَه دَاو هَه ژَا رَه كَانِي نَه وَ شَوِيْنَه ي لِي يَه وَه قَه دَه غَه كَرَاوَه، جَا نَه گَر گَه دَاو هَه ژَارِي لِي تَه بُون، دَه ي گَوَاژِيْتَه وَه نَزِيكْتَرِيْن شَوِيْن وَ دَه ي دَاتَه هَه ژَا رَه كَانِي نَه وَئِي، هَه رَه وَك لَه (تَحْفَه) وَ (الشُرُوَانِي) دَا پَرُودَن كَرَاوَه تَه وَه.

(قُلْتُ) نِيْعَامِي (النَّوَلِي) دَه فَهَر مَوِي: (إِنَّمَا يَحْصُلُ التَّحْلُلُ) حَه لَالْبُوُون لَه نِيْحَام بِيْتَه جِيْن، تَه نَهَا (بِالنَّبِيح) بِه سَهَر بِپَرِي نَاژَه لَه كَه وَ هَم (وَنِيَّةِ التَّحْلُلِ) بِه نِيَه تِي خَوْحَه لَه كَرْدَن لَه كَاتِي سَهَر بِپَرِي نَاژَه لَه كَه دَاو (وَكَذَا الْخَلْقُ) هَه رَه هَا بِه سَهَر تَا شِيْنِيَش (إِنْ جَعَلْنَاهُ نُسْكَأً) نَه گَر بِه خَوَاپَه رَسْتِي دَابْنِيْن.

نِيْنَجَا وَاجِبَه: سَهَر تَا شِيْنَه كَه بَكَه وَ يْتَه دَوَا ي سَهَر بِپَرِي نَاژَه لَه كَه، بِه بِه لَه گَه ي نَا يَه تَه كَه ي پَرِيدُو، هَم هُو عَنْ ابْنِ عُمرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ مُعْتَمِرِينَ فَحَالَتْ كَفَّارُ

فَإِنْ فَقَدَ الدَّمُ فَلَا يُظْهَرُ أَنْ لَهُ بَدَلًا وَأَلَّهُ طَعَامَ بِقِيَمَةِ الشَّاةِ، فَإِنْ عَجَزَ صَامَ عَنْ كُلِّ مُدٍّ يَوْمًا، وَلَهُ التَّحَلُّلُ فِي الْحَالِ فِي الْأُظْهَرِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

فَرِيش دُونِ الْيَتِّ فَتَحَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بَدَنَهُ وَحَلَقَ رَأْسَهُ—أَيُّ بِالْحُدُيْبِيَّةِ—﴿ رواه البخاري، له گهَل پیتفه مبه ر ﷺ بؤ عومره چوینه (مكة)، به لام کافره کان پښه یان لی گرتینو نه گه یشتینه (بیت)، ټینجا پیتفه مبه ر ﷺ له (الْحُدُيْبِيَّة) دا ووشتره کانی سره برینو سره ځوی تاشی. واته: (الْحُدُيْبِيَّة) له دهره وهی زه مینی (حَرَم) ه.

ټینجا (فَإِنْ فَقَدَ الدَّمُ) نه گهر له شوینی قه ده غه کردندا نازله لی خوینته که نه بو، یان پاره ی نه بو، یان پښه ی نه درایی بی کړی (فَالأُظْهَرُ) به فرموده ی به میترت: (أَنْ لَهُ بَدَلًا) له جیاتی خوینته که (فِدْيَةٌ) هیه (وَأَنَّهُ طَعَامٌ) نهو (فِدْيَةٌ) یه ش دانه ویله به (بِقِيَمَةِ الشَّاةِ) به نه دازه ی نرخه مه پره که، یان بزنه که لهو شوینته دا، واته: دانه ویله که ده داته هه ژاره کانی نهو شوینته، ټینجا سره ی دتاشی، هم واجب: له گهَل به شکردنی دانه ویله و سره تاشیندا نیه تی حه لالېون بیتنی، هه روه که له (تحفة) و (الشروانی) دا فرمودیانه.

(فَإِنْ عَجَزَ) جا نه گهر توانای دانه ویله ی نه بو: وه که دهستی نه که وی، یان پاره ی نه بو بی کړی (صَامَ عَنْ كُلِّ مُدٍّ يَوْمًا) واجب: له جیاتی هه ر مستیکی دانه ویله که پښتیک به پښوو بی، جا له هه ر شوینتیکدا به پښوو بیی دروست ده بی، ټینجا (وَلَهُ التَّحَلُّلُ فِي الْحَالِ) له حاله تی پښوو گرتندا بؤی دروسته: هه ر نهو دم ځوی حه لال بکا، واته: پیتش ده ست پی کړدنې به پښوو بون سره ی بتاشی و له گهَل سره تاشیندا نیه تی حه لالېون بیتنی (فی الْأُظْهَرِ) له فرموده ی به میترتدا (وَاللَّهُ أَعْلَمُ).

﴿ نَاكَادَارِي ﴾ به فرموده یه کی تری ټیمامی (الشافعی): نه گهر له شوینی قه ده غه کردندا نازله لی خوینته که نه بو، نه وه له جیاتی نازله که ده پښان به پښوو ده بی: وه که ده پښوو ه کانی خوینی (تَمَتُّعٌ)—حه جی به له ززه ت، جا به م فرموده یه ش—وه که فرموده که ی به میترت— بؤی دروسته: هه ر نهو دم پیتش پښوو گرتن ځوی حه لال بکا، هه روه که له (المجموع) و حاشیه ی (عُمُرَة) دا پوون کړاوه ته وه.

که واپو! نهو که سه ی نیجرامی به ستوه پښه ی ناده ن هه ج و عومره ته ولو بکا و یه کسه ر له فرقه خانه کان و ځاکی (حِجَان) ده یگه پښنه وه، موله تیشی ناده ن دابه زی و (فِدْيَةٌ) سره بری، دروسته: بؤ ځوی (تَقْلِيدٌ) ی نه م فرموده یه بکا و به نیه تی حه لالېون—پیتش پښوو گرتن— سره ی ځوی بتاشی و له گهَل سره تاشیندا نیه تی حه لالېون بیتنی، ټینجا ده پښه کان به نیه تی (فِدْيَةٌ) به پښوو بی، والله اعلم.

وَإِذَا أَحْرَمَ الْعَبْدُ بِلَا إِذْنٍ فَلَسِيْدَهُ تَحْلِيْلُهُ، وَلِلزَّوْجِ تَحْلِيْلُهَا مِنْ حَجٍّ تَطَوُّعٍ لَمْ يَأْذَنْ فِيهِ، وَكَذَا مِنَ الْفَرَضِ فِي الْأَظْهَرِ، وَلَا قَضَاءً عَلَى الْمُخَصَّرِ الْمُتَطَوُّعِ، فَإِنْ كَانَ نُسْكُهُ فَرَضًا مُسْتَقَرًّا بَقِيَ فِي ذِمَّتِهِ، أَوْ غَيْرُ مُسْتَقَرٍّ أُعْتَبِرَتِ الْأَسْطِطَاعَةُ بَعْدُ،

(وَإِذَا أَحْرَمَ الْعَبْدُ بِلَا إِذْنٍ) هەر کاتی که کویله بئ نیزی گوره که ی نیحرامی بهست: به حج، یان به عومره (فَلَسِيْدَهُ تَحْلِيْلُهُ) بۆ گوره که ی دروسته: نیحرامه که ی پئ حلال بکا، واته: فرمانی پئ بکا: سهری بتاشی و نیته ی حلالگردنی نیحرامیش بیئ، نیجا له (فِتْيَةِ) ی نیحرام شکانده که دا کویله که به پۆژوو ده بی، ههروه که له (الشروانی) دا پوون کرلوه ته وه. (وَلِلزَّوْجِ) ههروه ها بۆ میرد دروسته: (تَحْلِيْلُهَا) نیحرام به ژنه که ی حلال بکا (مِنْ حَجٍّ تَطَوُّعٍ) له حج و عومره ی سوننه، که (لَمْ يَأْذَنْ فِيهِ) میرده که ژنه که ی نیزی نه دایئ: حج سوننه ته که، یان عومره سوننه ته که بکا.

(وَكَذَا مِنَ الْفَرَضِ) ههروه ها بۆ میرده که دروسته: نیحرامی حج و عومره ی واجبیش به ژنه که ی حلال بکا، نه گهر نیزی نه دایئ (فِي الْأَظْهَرِ) له فهرموده ی به میتردا، چونکه حهپامه: ژن به بئ نیزی میرده که ی حج بکا، ههروه که له سهرتای حه جدا پوونمان کرده وه، که وابو: واجبه ژنه که مه پێک سهر بیئ و نیته بیئ و مووی سهری کورت بکا، جا نه گهر ناژه لی دهست نه که وت، نه و کاته وه کو قه دهغه کراوی پاپربوو ره قاتار دهکا، وَاللَّهُ أَكْبَرُ.

(وَلَا قَضَاءً) قه زاکردنه وه ی حج و عومره واجب نیه (عَلَى الْمُخَصَّرِ) له سهر نه و که سه ی قه دهغه کرلوه حج و عومره ته و او بکا (الْمُتَطَوُّعِ) که حج و عومره که ی سوننه بئ (چونکه له (الْحَلِيبِيَّةِ) دا ههزارو چوارسهد (صَحَابَةِ) له گهل پیغه مبه رَیِّهَ قه دهغه کران له عومره ته و اوکردن، بۆ سالی داهاتووش ته منها دموری حهفتسهد (صَحَابَةِ) له گهل پیغه مبه رَیِّهَ هاتنه وه بۆ عومره کردن). ههروه که له ژۆریه ی سهرچاوه کانداهه رموویانه.

به لام (فَإِنْ كَانَ نُسْكُهُ فَرَضًا مُسْتَقَرًّا) نه گهر حج و عومره که ی واجبکی جیگیربوو بئ له نه ستقی دا: وه که پێش نه م ساله ی دا له سهری واجب بوئ، نه وه (بَقِيَ فِي ذِمَّتِهِ) له نه ستقی دا ههر ده میئن و واجبه: حج و عومره که له مه ودا بکا.

(أَوْ غَيْرُ مُسْتَقَرٍّ) یان نه گهر حج و عومره که واجبکی جیگیربوو نه بی: وه که ههر له م ساله ی دا حج و عومره ی له سهر واجب بوئ، نه وه (أُعْتَبِرَتِ الْأَسْطِطَاعَةُ بَعْدُ) ره چاو ده کری له مه ودا توانای حج گردنی بیئ، نیجا له سهری واجب ده بیته وه حج و عومره که بکا.

وَمَنْ فَاتَهُ الْوُقُوفُ تَحَلَّلَ بِطَوَافٍ وَسَعَى وَحَلَقَ، وَفِيهِمَا قَوْلٌ، وَعَلَيْهِ دَمٌ وَالْقَضَاءُ.

﴿ له دستچوونی و مستانی (عَرَفَات) ﴾

(وَمَنْ فَاتَهُ الْوُقُوفُ) هر که سیک و مستانی (عَرَفَات) ی لیفته و تا، واته: و پراڼه که یشت بچیته (عَرَفَات) به یانی پږځی جه نن دهرکه و ت، جیاوازی نیه: عوزی هه بوبی، یان نا، له گشت حاله ټیکدا (تَحَلَّلَ) واجبه: یه کسر نیچرامی خوی حه لال بکا؟ چونکه نیچرامی سالتیک بق سالتیکی تر نابی، هه روه که له (تحفة) دا فهرموویه تی.

جا نه گهر بگوځی، نه وه واجبه به کرده وه کانی عومړه خوی حه لال بکا، واته: (بَطَوَافٍ) وَسَعَى وَحَلَقَ) به ته و اف کردن و هاتوچوی نیوان سه فو مهر و وه سهرتاشین. به لام نه گهر نه گونجا ته و افو (سَعَى) بکا، نه و کاته - وه که ده غه کرلوی پابردو - خوی حه لال ده کا: به سهر پړینی ناژل و نیه تی خوخه لال کردن و سهرتاشین، هه روه که له (تحفة) و (الشروانی) دا پرون کراوه ته وه.

جا بزانه: نه م کرده وانه ی عومړه - که به هوی له ده دستچوونی و مستانی (عَرَفَات) ده کرین - بهر عومړه ی پوکنی نیسلام ناکه وئ، هه روه که له زړیه ی سهرچاوه کانداهرموویانه، (وَفِيهِمَا قَوْلٌ) دهر باره ی (سَعَى) و سهرتاشین فهرمووده یه که هیه: که بق حه لال بونی نیچرام پتویست نینه.

(وَعَلَيْهِ دَمٌ) نه و که سه ی و مستانی (عَرَفَات) ی له ده ست چوه، خوی نی له سهره، هه م (وَالْقَضَاءُ) واجبه: حه جه که شکی قهزا بکاته وه، جیاوازی حه جی واجب و سوننه نیه، هه روه که له (شرح المَحَلِّي) و (شرح المنهَج) دا فهرموویانه.

جا بزانه: نه و خویته ی فه و تانی (عَرَفَات) له سالی قهزا کردن وه ی حه جه که دا دهری، به م جوړه: هر کاتیک نیچرامی به حه جی قهزا کراوه به ست، واجبه: مهریک، یان بزنتیک سهر ببری، جا نه گهر ده سستی نه که و ت، ده پږځان به پږځوو ده بی: سی پږځان له حه جی قهزا کراوه داو حه فته پږځیش که له حه جی قهزا کراوه گه پراوه، به به لکه ی:

﴿عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: جَاءَ هَبَارُ بْنُ الْأَسْوَدِ يَوْمَ التَّحْرِيقِ فَقَالَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَخْطَأْتُكَ الْمَدَّةَ كُنَّا نَظُنُّ أَنَّ هَذَا الْيَوْمَ يَوْمَ عَرَفَةَ؟ فَقَالَ: عُمْرُكَ. أَذْهَبَ إِلَى مَكَّةَ فَطُفِ أَلَّتْ وَمَنْ مَعَكَ، وَاسْتَوَا بَيْنَ الصُّفَا وَالْمَرْوَةِ وَالْحَرَوِ هَذَا إِنْ كَانَ مَعَكُمْ، ثُمَّ اخْلُقُوا أَوْ قَصِّرُوا، ثُمَّ ارْجِعُوا، فَإِذَا كَانَ عَامٌ قَابِلٌ فَخُجُّوا وَأَهْدُوا، فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامَ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةِ إِذَا رَجَعَ﴾ رَوَاهُ الْإِمَامُ مَالِكٌ بِإِسْنَادٍ صَحِيحٍ وَرَوَى نَحْوُ الْإِمَامِ الشَّافِعِيُّ وَالْبَيْهَقِيُّ بِإِسْنَادَيْنِ صَحِيحَيْنِ، (هبار) له پږځی جه ژنی قوریاندا هاته لای نیمامی (عَمَر) و گو تی: له ژماره ی پږځه کانداهه له مان کردبو. و امانده زانی نه مړ پږځی عالفیه - واته: و مستانی (عَرَفَات)

فهوتا- جا نيمامي (عَمَر) فەرمووی: خۆت و هاوڕێکانت بپۆنه (مَکە)، تەواف بکەن و (سَنَی) نیتوان سەفاو مەپوه بکەن و ئەگەر ئاژەلی دياريتان پێیه سەری بپین، ئینجا سەری خۆتان بناشن، یان مووه کانی کورت بکەن، ئینجا بگه‌ڕێنه‌وه وولاتی خۆتان، جا هەر کاتێک سالی داهاتوو کاتی هەج هات، وەرینه‌وه هەج بکەن و ئاژەلیک له‌و هەجه‌دا سەر بپین، جا هەر کەسێک ئاژەله‌که‌ی دەست نه‌که‌وت، با سێ پۆزان له‌و هەجه‌دا به‌رۆزوو بپین و هەفت پۆزانیش هەر کاتێک گه‌راوه بۆ وولاتی خۆی...کۆتایی.

الحمد لله، لی‌ره‌دا- به‌ ته‌واو بوونی په‌رتووکی هەج و عومره- به‌رگی دووه‌می ﴿پووناکی (رَبُّ الْعَالَمِينَ) پوونکردنه‌وه‌ی (مِنْهَاجِ الطَّالِبِينَ)﴾ کۆتایی هات، له‌ شه‌وی پێنج شه‌مه (١٦) ی (محرم) ی سالی (١٤٢١) ی کۆچی، إن شاء الله، به‌رگی سێیه‌می به‌دوادا دێ: که به (کِتَابُ الْيُسُوعِ: په‌رتووکی کرین و فروشتن) ده‌ست پێ ده‌کا، له‌ خواي‌گه‌ور ده‌پاړێمه‌وه: هێزو توانام بداتێ بۆ ته‌واوکردنی پوونکردنه‌وه‌ی هه‌موو (مِنْهَاجِ) ی نيمامي (النُّوَلِ) رحمه الله تعالى، منیش به‌نده‌ی بێ چاره‌و گوناها‌بار: (عبدالله عبدالعزيز هه‌رته‌لی) م، خودا له‌ خۆم و له‌ داي‌ک و باوکم و له‌ خۆشه‌ويسته‌کانم خۆش بپین، آمین، وَصَلَّى اللَّهُ وَسَلَّم عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ

هه‌ولێر- کوردستان

١٦ محرم- ١٤٢١ ی کۆچی.

٣١ ی خا‌که‌لێوه- ٢٧٠٠ ی کوردی.

٢٠ نیسان- ٢٠٠٠ ی زایینی.

شاره‌زاگردن:

ئەي خويڻەري بەرپۆز، ھەر کاتیک دانەر دەلی:

- * رواه الشيخان، مەبەستی ئیمامی (البخاري و مسلم)ن.
- * رواه اصحاب السنن، مەبەستی ئیمامی (أبوداود و النسائي و الترمذي)ن.
- * ھەرۆك لە سەرچاوەكاندا ھەرموویانە، یان پوون كراوەتەو، مەبەستی ئەم چوار كەتیبەنە:

- ١- (المجموع: شرح المذهب) دانراوی (الإمام النووي).
  - ٢- (تحفة المحتاج: شرح المنهاج) دانراوی (الإمام ابن حجرالهيتمي).
  - ٣- (نهاية المحتاج: شرح المنهاج) دانراوی (الإمام محمدالرملي).
  - ٤- (مغنی المحتاج: شرح المنهاج) دانراوی (الإمام محمد الخطيب الشربيني).
- جا ئەگەر بە کێك لەو چوارانە لە گەلدانەبێ، ئەو كاتە دەلێ:
- ھەرۆك لە زۆربەي سەرچاوەكاندا...

ئەي قوتابی خوشەویست و پڕێزدار، تکیایە:

- ١- پێشەکیەكە بەرگی بەكەمدا بە بیرلێکردنەو، یەكی ورد بخوێنەو.
- ٢- بۆ تێگەشتنی ئەم كەتیبە پشت مەبەستە بە تەنھا زانستی خۆت، بەلكو لە لای مامۆستای ئایینی ببخوێت، چونكە چەند پێناسەو زاراوەیەكی ھەری ھەنە، لە لای مامۆستای ئایینی باشتەری ئێ تێدەگەي.

* دانراوەكانی تری دانەر:

- ١ - ھۆنراوەی ﴿ ئیمان و ئیسلام ﴾
- ٢ - پوونکردنەو، ﴿ الأربعین النووية ﴾
- ٣ - عەقیدەي ئیسلامی ﴿
- ٤ - پوونکردنەو، ﴿ العقيدة الطحاوية ﴾
- ٥ - چەند گۆلیك لە ﴿ گۆلزاری ئیسلام ﴾
- ٦ - پوونکردنەو، ﴿ متن فتح القريب ﴾
- ٧ - پوونکردنەو، ﴿ قطرالعارض فی علم الفرائض ﴾
- ٨ - چۆنیەتی ﴿ حەج و عومرە ﴾

ناوہ پوکی بہرگی دورومی ﴿پووناگی﴾ (رَبُّ الْعَالَمِينَ) ﴿﴾

لا پەرە	بایەت	لا پەرە	بایەت
۱۴۴	تەبە مەوم کەرنی مەروو.	۳	سلا الماسار: نوژی زینوار.
۱۴۷	مەسە لەکانی نوژی جەنارە.	۴	سەمەری کور تکرینەوی نوژی.
۱۵۰	مەسە لەکانی ناشتن.	۸	مەرجه کانی کور تکرینەوی نوژی.
۱۵۳	زینارەتی گورستان.	۱۷	(جمع) بۆکرێنەوی دوو نوژی ئە سەمەر.
۱۵۴	لوعا، خێرکین بۆ مەروو.	۲۳	==بە مزی باران و نەخۆشی.
۱۵۵	گورێنەوی مەروو، مەلکە نەنەوی گەر.	۲۵	چەند رەوشێکی سەمەر.
۱۵۷	(تەقین)ی مەروو.	۲۶	باسی نوژی جومە.
۱۵۸	خولودە مەنی تازنە.	۳۰	سەمەر کەرن لە پۆزی مەینی نا.
۱۶۰	سەر دانی نەخۆش.	۳۲	مەرجه کانی لوسەت بوونی جومە.
۱۶۱	کتاب الزکاة، پەرتوکی زەکات.	۴۰	خوتبە جومە.
۱۶۲	زەکاتی ووشتر.	۴۷	غوسلو سوننەتە کانی جومە.
۱۶۸	زەکاتی رەشەو لاغ.	۵۲	مامەلو کار کەرن لە پۆزی مەینی نا.
۱۶۹	زەکاتی مەرو بۆن.	۵۳	نێر گەیشتنی نوژی جومە.
۱۷۱	ئەو ئازە لاتی بۆ زەکات نابن.	۵۴	دەقانی جیگرێ شیمام لە نوژی نا.
۱۷۳	زەکاتی مالی هاو بەش.	۵۹	سلا الخوف: نوژی ترس.
۱۷۶	زەکاتی بیجوو.	۶۷	باسی جل و بەرگ و میزەر پایدە و نوین.
۱۸۱	زەکاتی میوو دانەمۆلە.	۷۳	نوژی جەژنە کەن.
۱۹۳	زەکاتی پەرو، زێرو، زێو.	۷۹	(تەکیب) لێدانی جەژنە کەن.
۱۹۵	زەتی حەلأل و حەرام.	۸۳	پیرزەبایی و تەقە کەرن.
۲۰۱	زەکاتی کەنگی زێرینو.	۸۷	نوژی بۆ گەران و مەنگەران.
۲۰۳	زەکاتی گە نەینی نوژی زواو.	۹۳	زەمین لە زینو نوینا تاریکیو.
۲۰۶	زەکاتی بازار گانی.	۹۴	نوژی باران.
۲۱۳	زەکاتی مامەتی قازانجی هاو بەش.	۱۰۲	پارێنە لە خوا بەخاری پیاو چاکان.
۲۱۴	سەر فێتری پەمان.	۱۰۳	باسی نوژی ئەمکەر.
۲۲۱	ئەو کەسانەی زەکاتیان ئە سەر.	۱۰۵	باسی جەنارە- مەروو.
۲۲۲	زەکاتی قەرزو، مالی داگیر کراو.	۱۰۸	شۆردنی مەروو.
۲۲۶	زەکاتی مارەیی ئن.	۱۱۵	کەن کەرنی مەروو.
۲۲۷	چۆنیەتی زەکاتەکان.	۱۲۰	مەلگەرنی مەروو.
۲۲۹	نەتی زەکات.	۱۲۲	نوژی لە سەر مەروو.
۲۳۱	وەبێش خەستنی زەکات.	۱۲۷	مەرجه کانی نوژی مەروو.
۲۳۴	ئەو کانی مالی زەکات.	۱۳۲	ئەو کەسانەی نوژیان لە سەر ناکرێ.
۲۳۵	بەشکەرنی زەکات.	۱۳۳	نوژی لە سەر مەدالی مەروو.
۲۳۷	پەرتوکی زۆر بۆ مەکان.	۱۳۴	نوژی لە سەر شەمی ناکرێ.
۲۴۳	نەتی پێشو.	۱۳۶	ناشتنی مەروو.
۲۴۸	ئەو شتەکانی زۆر بۆ مەکان.	۱۴۱	تازینی گریان.
۲۵۷	خولودە و خولودە لە گەل بانگی مەینی.	۱۴۳	خۆدە و مەکان کەرن.
۲۵۸	مەرجه کانی زۆر بۆ مەکان.	۱۴۳	قەرە و نەنەوی مەروو.

ناوه‌پۆکی بەرگی دووه‌می ﴿پووناکی﴾ (رَبِّ الْعَالَمِينَ)

بەبەت	لا پەرە	بەبەت	لا پەرە
ئەبۇ ئادەم ئۆزى تەزەبە	٢٥٩	ئەبۇ ئادەم ئۆزى تەزەبە	٣٤٦
پاشیو و بەرەتە	٢٦١	پاشیو و بەرەتە	٣٤٧
مەرچەکانی و اجیبوونی رۆژوو	٢٦٣	مەرچەکانی و اجیبوونی رۆژوو	٣٥٠
رۆژوو ئەخۆش و پێوار	٢٦٣	رۆژوو ئەخۆش و پێوار	٣٥٠
فیدییە رۆژوو	٢٦٨	فیدییە رۆژوو	٣٥٢
فیدییە پێو ئەخۆش و ئاوس و شیردەر	٢٧١	فیدییە پێو ئەخۆش و ئاوس و شیردەر	٣٥٣
کەشەرمەتی جیمامی پەمەزان	٢٧٤	کەشەرمەتی جیمامی پەمەزان	٣٥٤
رۆژوو سۆنەت	٢٧٨	رۆژوو سۆنەت	٣٥٦
باسی (اعتکاف)	٢٨٢	باسی (اعتکاف)	٣٥٧
پەرتوکی حەج و عومرە	٢٩١	پەرتوکی حەج و عومرە	٣٥٩
حەجی مندال و شیت	٢٩٢	حەجی مندال و شیت	٣٥٩
مەرچی حەجی ئافرەت	٢٩٧	مەرچی حەجی ئافرەت	٣٦٠
حەجی مەردوو و پەککەوتوو	٢٩٩	حەجی مەردوو و پەککەوتوو	٣٦٠
حەج کردن لە جیاتی کە سێکێت	٣٠٢	حەج کردن لە جیاتی کە سێکێت	٣٦٣
مەرنی حاجی لەحالتی حەج کردندا	٣٠٤	مەرنی حاجی لەحالتی حەج کردندا	٣٦٣
(میکات)ی ئیحرامی سەنتی حەج و عومرە	٣٠٥	(میکات)ی ئیحرامی سەنتی حەج و عومرە	٣٦٦
دوو عومرە زیاتەر لە مانگی کەدا	٣٠٥	دوو عومرە زیاتەر لە مانگی کەدا	٣٦٨
سزای تەپە پێوین بە سەر شوێنی ئیحرامدا	٣٠٨	سزای تەپە پێوین بە سەر شوێنی ئیحرامدا	٣٦٩
شوێنەکانی ئیحرامی سەنتی عومرە	٣١٠	شوێنەکانی ئیحرامی سەنتی عومرە	٣٦٩
چۆنیەتی ئیحرامی سەنتی	٣١١	چۆنیەتی ئیحرامی سەنتی	٣٦٩
باسی نیەتی ئیحرام	٣١٣	باسی نیەتی ئیحرام	٣٧٠
چووێنە ناو شاری (مکە) ی پێرۆز	٣١٨	چووێنە ناو شاری (مکە) ی پێرۆز	٣٧٢
(طواف القدوم)	٣١٩	(طواف القدوم)	٣٧٢
پێناسەی (کعبە) و بەشەکانی (طواف)	٣٢٠	پێناسەی (کعبە) و بەشەکانی (طواف)	٣٧٣
واجبەکانی تواف	٣٢٢	واجبەکانی تواف	٣٧٥
توافی بە مەزەبە (حنفی)	٣٢٣	توافی بە مەزەبە (حنفی)	٣٧٦
توافی بە تەبە مەوم	٣٢٤	توافی بە تەبە مەوم	٣٧٧
توافی ئافەرەتی حەیزدەر	٣٢٤	توافی ئافەرەتی حەیزدەر	٣٨٠
سۆنەتەکانی تواف	٣٢٧	سۆنەتەکانی تواف	٣٨١
(سَنِي) هاتوچۆی ئێوان سەهلو مەرۆ	٣٣٢	(سَنِي) هاتوچۆی ئێوان سەهلو مەرۆ	٣٨١
باسی و مستان لە (عرفات)	٣٣٥	باسی و مستان لە (عرفات)	٣٨٢
(جَمْع) کۆکردنەوەی نوێز لە (عَرَفَة)	٣٣٦	(جَمْع) کۆکردنەوەی نوێز لە (عَرَفَة)	٣٨٣
باسی مانەوێ شەوێ لە (مَزْدَلِفَة)	٣٤٠	باسی مانەوێ شەوێ لە (مَزْدَلِفَة)	٣٨٣
کۆکردنەوەی رۆژی جەژنی قوربان	٣٤٢	کۆکردنەوەی رۆژی جەژنی قوربان	٣٨٦
١- رەجەبی شەیتانی گەرە	٣٤٣	١- رەجەبی شەیتانی گەرە	٣٨٨
٢- سەر تاشین	٣٤٤	٢- سەر تاشین	٣٨٨
٣- (طواف الإفاضة) ی پۆکی حەج	٣٤٤	٣- (طواف الإفاضة) ی پۆکی حەج	٣٨٨

دەریارەى شەریعەتى ئىسلام

۱- خەلىپە گەورە دەفەرموئى: ﴿ فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ ﴾ (التوبة: ۱۲۲)، واتە: دەبوا لە ھەر ھۆزىكى موسولمانان كۆمەلىك راپەرپىيان بۆ (جەھاد) كردن و كۆمەلىكىش بۆ خۆپەندن، تاكو لە (شەرىعەتى ئىسلام) تىبگەن.

۲- پەتھەمبەرى خۆشەويست ﷺ دەفەرموئى: ﴿ مَنْ يُرِدِ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ ﴾ رواه البخاري و مسلم، واتە: ھەر كەسنىك خەلىپە گەورە بىيەوى چاكەى بداتى، لە (شەرىعەتى ئىسلام) تىيئەگەپنى.

۳- نىعام (عمر بن الخطاب ﷺ) دەفەرموئى: ﴿ تَفَقَّهُوا قَبْلَ أَنْ تُسَوِّدُوا، فَمَنْ سَوَّدَ قَوْمَهُ عَلَى فِقْهِ، كَانَ حَيَاةً لَهُ وَلَهُمْ ﴾ رواه الدارمي، واتە: لە (شەرىعەتى ئىسلام) تىبگەن پەيش ئەوى بگرتنە گەورە، چونكە ھەر كەسنىك (شەرىع) بزانى و گەلەكەى خەلىپە بىكاتە گەورە، ئەبەتتە ھۆى ژيانىكى خۆش بۆ خەلىپە بۆ ئەوان.

۴- نىعام (الأعمش) دەفەرموئى: ﴿ يَا مَعْشَرَ الْفُقَهَاءِ أَلَيْسَ الْأَطِبَاءُ وَكُنُ الصَّيَادِلَةُ ﴾ رواه الصيمري، واتە: ئەى چىنى (شەرىعزان) ئىيە پزىشكەن، ئىيە (ھەدىس گەپرەوھەش) دەرىمانناسى دەرىمانخانەين.

۵- نىعام (الشافعي) دەفەرموئى: ﴿ مَنْ حَفِظَ الْفِقْهَ عَظُمَتْ قِيمَتُهُ وَمَنْ نَقَلِمَ الْحَدِيثَ قَوِيَتْ حُجَّتُهُ ﴾ رواه ابن حجر الهيتمي، واتە: ھەر كەسنىك لە (شەرىعەتى ئىسلام) شارەزا بىيى، نەرخى بەرز ئەبەتتەوھە ھەر كەسنىك (ھەدىس) فەيز بىيى، بەلگەى بەھەيز دەبىي.

۶- نىعامى (البخاري) دەفەرموئى: ﴿ هُوَ - أَيْ الْفِقْه - ثَمَرَةُ الْحَدِيثِ، وَلَيْسَ ثَوَابُ الْفَقِيهِ دُونَ ثَوَابِ الْمُحَدِّثِ ﴾ رواه القسطلاني، واتە: (شەرىعەتى ئىسلام) بەرھەمى ھەدىسە، پاداشتى (شەرىعزان) كەمتر نە لە پاداشتى (ھەدىس گەپرەوھە).